JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KER. JOGI SEMINARIUM
LELTÁRI SZÁM
M. KÖZGAZD. EGYETEM
Szakleit.
Tanszéki lelt. sz.
Szakleltár: 6 b

HETILAP A JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL.

1906

NEGYVENEGYEDIK ÉVFOLYAM.

FŐSZERKESZTŐ
Dr. DÁRDAY SÁNDOR

FELELŐS SZERKESZTŐ
Dr. FAYER LÁSZLÓ

FŐMUNKATÁRS:
Dr. BALOG ARNOLD

HELYSZÁM
H ... .02/Y

M. Kir. József Nádor Kereskedelmi Jogi Szemináriuma

KIADÓ-TULAJDONOS
FRANKLIN-TÁRSULAT
MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA
1906.

MAGYAR KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI EGYETEM
KÖNYVTÁRA

Nevek szerinti mutató a Jogtudományi Közlöny 1906. évfolyamához.

A számok az évfolyam azon lapját jelentik, melyen az illető szerző czikke található.

Alföldy Ede, nagybecskereki kir. járásbiró. 155
Almási Antal, budapesti kir. albiró. 225.
Angyal Pál, pécsi jogtanár. 62, 279, 295, 400.
Balog Arnold, budapesti ügyvéd. 9, 17, 53, 89, 97, 109, 139, 223, 239, 248, 256, 265, 304, 311, 312, 343, 351, 359, 407.
Balogh Arthur, kolozsvári egyetemi tanár. 117.
Balogh jenő, egyetemi tanár. 115, 223, 390, 450.
Baumgarten Nándor, egyetemi m. tanár. 185.
Bender Béla, budapesti ügyvéd. 321.
Berczeli Antal, budapesti ügyvéd.
Bernhard Miksa, budapesti ügyvéd. 330, 348.
Bernolák Nándor, kir. aljegyző. 38.
Bleuer Samu, budapesti ügyvéd. 391.
Bud János, miniszteri segédfogalmazó. 53, 73, 83, 99, 107, 132, 266, 314.
Concha Győző, egyetemi tanár. 148.
Csiky Kálmán, kincstári jogügyi fogalmazó. 218.
Czipott György, nagyszebeni kir. törvényszéki biró. 49, 93.
Dárday Sándor, számvevőszéki alelnök. 423.
Dávid István, tasnádi kir. albiró. 40, 159.
Dénes Sándor 316.
Dévai Ignácz, kir. táblai biró. 140, 151.
Doroghi Ervin, budapesti ügyvéd. 339, 374, 403, 426.
Éder Kálmán, curiai tanácsjegyző. 81.
Ehrlich Armin, kir. aljegyző. 41.
Eisler Fülöp, fiumei ügyvéd, 160.
Engel Aurél, budapesti ügyvéd. 12, 176, 190.
Eördögh Arpád, nagykikindai kir. alügyész 338.
Eördögh András, kir. itélőtáblai biró 437, 451.
Farkas Ödön, kiskőrösi aljárásbiró. 30.
Fayer László, egyetemi tanár 13, 29, 74, 82, 92, 131, 156, 183, 193, 195, 231, 324, 432.
Fellner Frigyes, egyetemi m. tanár
Fialowski Béla, nagybecskereki törvszéki orvos. 5
Finkey Ferencz, sárospataki jogtanár. 401.
Fodor Ármin, kir. itélőtáblai biró. 425, 434.
Fraenkel Sándor, budapesti ügyvéd. 134.
Friedmann Ernő, 113, 388.
Gál Jenő, budapesti ügyvéd. 128.
Gallia Béla, kir. törvényszéki biró. 305.
Gold Simon, budapesti ügyvéd, 3.
Goldschmied Mór, budapesti ügyvéd. 86.
Gonda Illés 318.
Gottl Ágost, curiai tanácselnök. 163, 172.
Győző Dezső, budapesti ügyvéd. 158.
Hadzsega Illés, ólublói kir. albiró. 331.
Hanuy Ferenc, egyetemi tanár. 18.
Heil Fausztin, kir. közigazgatási biró. 97, 105.
Hevesi Illés, budapesti ügyvéd. 100, 243, 402.
Hlatky Endre, nagyváradi ügyvédi kamarai elnök. 371, 394, 423, 448.
Holitscher Szigfrid, budapesti kir. közjegyzőhelyettes. 143, 155.
Huf József, soproni ügyvéd. 239, 252.
Huszár Kálmán, budapesti ügyvéd. 99.
Imling Konrád, igazságügyminiszteri államtitkár. 17, 25, 432.
Katona Mór, egyetemi tanár. 115, 183.
Kenedi Géza, budapesti ügyvéd. 391, 447.
Keresztessy Gyula, kir. albiró. 368.
Kéri Miklós, komáromi kir. törvényszéki biró. 417.
Kiss Géza, nagyváradi jogakadémiai tanár. 268.
Klein Ede, szepsii ügyvéd. 200, 208.
Kobler Ferenc, székesfővárosi tiszti ügyész, 166, 180, 189.
Kováts Gyula, egyetemi tanár. 391.
Kőnig Vilmos, budapesti ügyvéd. 206, 372.
Krenedits Ernő, albiró. 375.
Kruk Elemér, budapesti ügyvéd. 22, 226, 276, 284,
Kruk Zoltán, budapesti joggyakornok. 257.
Lax Adolf, turóczmegyei főügyész. 208.
Láday István, kir. alügyész. 20, 36, 47, 55, 174, 255, 420.
Lányi Márton, kir. aljegyző. 317, 348, 402.
László Pál, a m. kir. központi dij- és illetékkiszabási hivatal főnöke. 126.
Lengyel Aurél, kir. ügyészségi aljegyző. 42, 418.
Liebmann Ernő, budapesti ügyvéd. 76, 84, 292.
Lukács Emil, a budapesti ügyvédi kamara tisztviselője 66.
Magyary Géza, egyetemi tanár. 10.
Mangold Ármin, budapesti ügyvéd. 198, 206.
Marschalkó János, kir. törvényszéki biró. 271, 409.
Márkus Dezső, kir. curiai kisegitő biró. 61, 139, 204, 216, 234, 247, 303, 327, 335.
Menyhárth Gáspár, kolozsvári ügyvéd. 242.
Messinger Simon, budapesti ügyvéd. 298, 399, 411, 416.
Meszlény Artur, budapesti kir. aljárásbiró. 55, 185.
Mészáros Lajos, budapesti joggyakornok. 257.
Muntean Aurél, szászvárosi ügyvéd. 322.
Muntyán István, facseti kir. járásbiró. 290, 297.
Nagy Dezső, budapesti ügyvéd, 64, 412.
Nagy Ferencz, egyetemi tanár. 379.
Nagy Lajos, keresk. iskolai tanár. 235.
Nyári Jenő, budapesti ügyvéd. 401.
Oberschall Adolf, a m. kir. Curia elnöke. 415.
Papp József, budapesti ügyvédi kamarai titkár. 382.
Popper Manó, mohácsi ügyvéd. 160, 308, 320.
Pósch Gyula, budapesti ügyvéd. 200, 272.
Proszvimner Béla, budapesti ügyvéd. 419.
Raffay Ferencz, eperjesi jogtanár. 75, 108.
Reichard Zsigmond, kir. itélőtáblai biró. 390.
Reitzer Béla, budapesti ügyvéd. 245.
Rédei József, budapesti ügyvéd. 413.
Rickl Gyula, igazságügyminiszteri osztálytanácsos 333.
Rónai Zoltán, budapesti ügyvéd. 51, 220, 284, 332.
Rusz Andor, budapesti ügyvéd. 191.
Schäffer Adolf, soroksári ügyvéd. 236.
Schwarz Gusztáv, egyetemi tanár. 46, 69, 91, 388.
Simonyi Zsigmond, egyetemi tanár. 123.
Sömjén László. 426.
Staud Lajos, kir. közigazgatási biró. 196.
Sugár Ignác, miskolczi kereskedelmi és iparkamarai titkár. 281.
Szentgyörgyi Elemér 182,
Szentmiklósi Márton, egyetemi tanár. 33.
Szilágyi Arthur, Károly, budapesti ügyvéd. 426.
Szirmai Rikárd, budapesti ügyvéd. 178.
Szladits Károly, kir. törvényszéki biró. 65, 389.
Sztojanovits Ödön, felsőeőri kir. albiró, 128.
Takács Sándor, budapesti ügyvéd. 94.
Tarnai János, curiai biró 436.
Térfi Gyula, igazságügymin. osztálytanácsos. 1, 45, 89, 435.
Toldy Géza, budapesti ügyvéd. 57,
Toldy Zoltán, kir. aljárásbiró. 250, 259.
Tóth László, kir. törvényszéki jegyző. 258, 287.
Török István, kolozsvári ügyvéd. 307.
Tyrnauer Albert, orosházai kir. aljárásbiró. 220.
Valatin Andor, budapesti ügyvéd. 428.
Vargha Ferencz, kir. koronaügyész-helyettes. 319, 328, 336, 344, 353, 363.
Váli Emil, kir. járásbiró. 41.
Vályi Sándor, kir. törvényszéki biró. 126, 131, 141, 152, 157, 165, 175, 188.
Vámbéry Rusztem, egyetemi m.-tanár. 28, 144, 205, 263, 392.
Vásárhelyi Jenő. 300.
Végh Árpád, miskolczi árvaszéki ülnök. 168, 192.
Waldapfel Mór, ügyvéd. 219.
Wertheimer Manó, budapesti ügyvéd. 288.
Wittmann Ernő, budapesti ügyvéd. 117, 346, 355, 366, 373, 396.
Wittmann Mór, budapesti ügyvéd. 2.
Wlassics Gyula, kir. közigazgatási bíróság elnöke. 387.
Záhorszky István, kassai javitó-intézeti lelkész. 240.
Zsoldos Benő, zombori kir. törvényszéki jegyző 283, 331.

TARTALOMMUTATÓ

A

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

1906. évfolyamához.

Lap

Magánjog.

Vallásváltoztatás halálos ágyon. — Dr. Hanuy Ferenc ... 18
A kiskoruság meghosszabbitása. — Dr. Kruk Elemér ... 22
A szőlőfelujitási kölcsön felvételi tilalmának telekkönyvi feljegyzése és a jogegység. — Dr. Farkas Ödön ... 30
Káronszerzés. — Dr. Szentmiklósi Márton 33
Az árverési vevő tulajdonszerzése. — Dr. Dávid István ... 40
Átjárás szolgalma. — Dr. Raffay Ferencz 75
Átjárás szolgalma. — Dr. Takács Sándor ... 94
Átjárás szolgalma. — Dr. Raffay Ferenc ... 108
Az érdemetlenség viszonya a kitagadáshoz. — Dr. Katona Mór ... 115
A Tervezet 1079. §-áról a rokonitó magánjog szempontjából. — Dr. Wittmann Ernő ... 117
Jogfosztó pénzügyi itéletek. — Dr. Fraenkel Sándor ... 134
Magánjogi elmefuttatások. — Dr. Kobler Ferenc 166, 180, 189
A vasutengedélyezési jog magánjogi korlátai. — Dr. Szirmai Rikárd ... 178
Egy «és» körüli törvénymagyarázat. — Dr. Katona Mór ... 183
Egy «és» körüli törvénymagyarázat. — Dr. Pósch Gyula ... 200
Egy «és» körüli törvénymagyarázat. — Dr. Klein Ede ... 200, 208
Egy «és» körüli törvénymagyarázat. — Dr. Lax Adolf ... 208
A megajándékozottaknak a kötelesrész kiadására, illetve kiegészitésére vonatkozó kötelezettsége egyetemleges-e? — Dr. Staud Lajos ... 196
Nyilt kérdések a birói gyakorlatban. — Dr. Almási Antal ... 225
Az érvénytelen házasság hatálya a jogképességre. — Dr. Kruk Elemér ... 226
Észrevételek a magyar polgári törvénykönyv Tervezetéhez. — Huf József ... 239, 252
A házasságkötés minimális alaki kellékei a házassági törvény szerint — Dr. Hevesi Illés ... 243
Néhány szó a katonai házassági biztositékról. — Dr. Pósch Gyula ... 272
A megtartási jog. — Dr. Kruk Elemér ... 276
A Dévai-féle Homestead tervezet és a kisbirtok helyes védelme. — Dr. Muntyán István 290, 297
A próbaidő. — Dr. Vásárhelyi Jenő ... 300
Felelősség a munkást ért balesetért. — Dr. Balog Arnold ... 312
Jogászi szempontok a munkásbaleset-biztositási javaslatban. — Dr. Balog Arnold ... 359
Meghatalmazás? — Dr. Török István ... 307
Elmebeteg nő házasságtörése mely elbirálás alá esik? — Dr. Hadzsega Illés ... 331
Állampolgársági törvények összeütközése. — Dr. Wittmann Ernő ... 346, 355, 366, 373, 396
Erdély birtokrendezése és a mi bajaink. — Dr. Keresztessy Gyula ... 368
A lakásuzsora kérdéséhez. — Dr. Bernhard Miksa ... 348

Lap

Tápszülő, község vagy állami gyermekmenhely által eltartott kiskorú tartásdíjának megtérítése kitől követelhető. — Dr. Szilágyi Arthur Károly ... 426
Telekkönyvi reformok. — Dr. Imling Konrád 432

Kereskedelmi-, váltó- és csődjog.

Életbiztositási első dijnak perelhetősége. — Dr. Gold Simon ... 3
Inkompatibilitás a részvényjogban. — Dr. Balog Arnold ... 109
A részvénytársaságok és szövetkezetek cégének jegyzéséről. — Dr. Vályi Sándor 126, 131, 141, 152, 157, 165, 175, 188
A váltóóvás reformja. — Dr. Holitscher Szigfrid ... 143, 155
A közgyűlési határozatok hozatalának módja. — Dr. Engel Aurél ... 176, 190
A kartellek és trustök helyzete a jogrendben. — Dr. Baumgarten Nándor és Dr. Meszlény Artur ... 185
A cselekvőképesség a chequejogban. — Dr. Rusz Arnold ... 191
A bemutatóra szóló részvény birtokosának felelősségéről. — Dr. Mangold Ármin ... 198, 206
A váltóbirtokos tetszésére bizott telepités. — Dr. König Vilmos ... 206
A váltóbirtokos tetszésére bizott telepités. — Dr. Nagy Lajos ... 235
A váltótelepites kérdéséhez ... 217
Ingatlanok tekintetében kötött ügyletek kereskedelmisége. — Dr. Reitzer Béla ... 245
Az ügynök-szerződések jogi minősége. — Dr. Toldy Zoltán ... 250, 259
A szövetkezetek alapelve. — Dr. Sugár Ignácz 281
Iparjogi törvényhozásunk. — Dr. Bender Béla 321
Az osztálysorsjáték-nyeremények elévülése és az elévülési jogszabályok dispositiv jellegének kérdése általában. — Dr. Doroghi Ervin 339, 374, 403
Visszapillantás kereskedelmi és váltótörvényünk 30 esztendejére. — Dr. Nagy Ferenc ... 379

Polgári peres és peren kivüli eljárás.

Hatáskőri kérdések a gyakorlatban. — Dr. Térfi Gyula ... 1, 45, 89
Az «elismerés» a birói gyakorlatban. — Dr. Magyary Géza ... 10
A végrehajtási árverés több végrehajtató találkozása esetében. — Dr. Imling Konrád 17, 25
Az 1881 : LX. tcz. 120. §-ának értelmezése. — Dr. Váli Emil ... 41
Az 1881 : LX. tcz. 120. §-ának értelmezése. — Dr. Ehrlich Ármin ... 41
Kiket nevezzen ki a bíróság perben szakértőknek? — Dr. Toldy Géza ... 57
A felek perbeli egyeztetése. — Dr. Nagy Dezső 64
Értékpapirok lefoglalása. — Dr. Goldschmied Mór ... 86

Lap

A kényszerkézbesitésnek nemzetközi feltételei. — Dr. Huszár Kálmán ... 99
Az illetékesség kérdése vasuti baleset perekben. — Dr. Győző Dezső ... 158
A pertárgy értéke a sommás eljárásban. — Gottl Ágost ... 163, 172
A birói hatáskör elleni kifogás perujitás során. — Dr. Csiky Kálmán ... 218
Kamatfizetési kötelezettség megállapitása végrehajtást elrendelő végzésben. — Dr. Schäffer Adolf ... 236
Házasságvédő és ügygondnok dijainak behajthatósága — Dr. Kruk Elemér ... 284
Igényhirdetmény kibocsátására mely bíróság illetékes? — Dr. Lányi Márton ... 317, 348
Igényhirdetmény kibocsátására melyik bíróság illetékes? — Dr. Bernhard Miksa ... 330
A polgári perrendtartás hiányossága az idegennek megperelhetősége kérdésében. — Dr. Valatin Andor ... 428
A perujitás kérdéséhez. — Dr. Gallia Béla ... 439

Büntetőjog.

A részegség törvényszéki orvosi szempontból. — Fialowski Béla ... 5
A büntetőtörvény módositása. — Dr. Balog Arnold ... 17
A büntetőtörvény módositása. — Dr. Vámbéry Rusztem ... 28
A pénzbüntetés átváltoztatásának kulcsa. — Dr. Lengyel Aurél ... 42
Bünügyi statisztikánk az 1904. évben. — Bud János ... 53, 267, 314
Bünügyi statisztikánk fejlődése és a kriminalitás iránya. — Bud János 73, 83, 99, 107, 132
A mellékbüntetések sanctiója. — Dr. Angyal Pál ... 62
Tőzsdejátékkifogás és büntetőtörvény. — Dr. Liebmann Ernő ... 76, 84
A tőzsdejátékkifogás büntetőjogi megitéléséhez. — Dr. Liebmann Ernő ... 292
A magyar Btk. reformjához. — Éder Kálmán 81
Mellékbüntetések végrehajtása. — Dr. Fayer László ... 92
A büntetés kimérésének kérdéséhez. — Dr. Heil Fausztin ... 97, 105
A büntetőjogtudomány feladatkörének kibővüléséről. — Friedmann Ernő ... 113
A büntető sanctió külömbségei csőd és fizetésképtelenség esetén. — Dr. Hevesi Illés ... 100
Lombroso. — Dr. Vámbéry Rusztem ... 144
Bünösségi kérdés. — Dr. Dávid István ... 159
Az állami gyermekvédelem és javitó-intézetek. — Dr. Végh Árpád ... 168
Az állami gyermekvédelem és a javitó-intézetek. — Dr. Láday István ... 174
A hazai javitó-intézmény teljes kiépitése. — Záhorszky István ... 240
A VI. nemzetközi kriminálanthropologiai kongresszus. — Dr. Vámbéry Rusztem ... 263
Adalékok a régi magyar büntető-igazságszolgáltatáshoz. — Dr. Angyal Pál ... 279

Minden dolgozat, bár több rovat alá sorolható, csak egyszer fordul elő a tartalommutatóban.

Lap

A büntetés fogalmáról. — Dr. Wertheimer Manó ... 288
Bünrészesség az öngyilkosságnál. — Dr. Angyal Pál ... 295
Az enyhitő és sulyositó körülményekről. — Dr. Popper Manó ... 308
Sajtószabadság. — Vargha Ferenc 319, 328, 336, 344, 351, 363
Egy rablási eset. — Dr. Muntean Aurél ... 322
Büntetőjog és közjog. — Dr. Fayer László 432
A sajtójog reformja. — Dr. Kenedi Géza ... 447

Bünvádi perrendtartás.

A curiai felülvizsgálat tényleges korlátai. — Dr. Fayer László ... 13
Vádlott vagy tanu? — Czipott György ... 49
Curiai megsemmisités az itélet rendelkező részének érthetetlensége czimén. — Dr. Fayer László ... 74
Egy bünvádi per — több itélet. — Czipott György ... 93
A bünösség kérdése az esküdtszéki eljárásban. — Dr. Gál Jenő ... 128
Előzetes letartóztatás elrendelése letartóztatott ellen. — Dr. Sztojanovits Ödön ... 128
Szavazati arány az esküdtszéki verdiktben. — Dr. Fayer László ... 131
Inditvány visszavonása a segéd elitéltetése után. — Dr. Fayer László ... 156
Ha az életfogytig tartó fegyházra itélt egyén feltételesen szabadlábra helyeztetett: mennyi ideig tart a feltételesség? — Dr. Fayer László 183
Inditvány visszavonása a segéd elitéltetése után. — Dr. Eördögh Árpád ... 192
Esküdtszéki kérdések. — Dr. Fayer László ... 195
Liszt az esküdtszékről. — Dr. Vámbéry Rusztem ... 205
A magáninditvány visszavonásának kérdéséhez. Dr. Waldapfel Mór ... 219
Bünügyi költségnek kamatja. — Dr. Tyrnauer Albert ... 220
Esküdtszéki ügyben ártatlanság czimén emelt semmiségi panasz. — Az anyagi és alaki semmiségi okok egymáshoz való viszonya. — Dr. Fayer László ... 231
A csendőri fogdij. — Dr. Balog Arnold ... 304
Jogorvoslat a tanu-megesketés kérdésében. — Dr. Eördögh Árpád ... 338
Észrevételek a jogorvoslatok használatához a bünvádi eljárásban. — Dr. Eördögh András 437, 451

Bíróság, ügyvédség.

A kir. Curia hátralékai ... 9
A büntetőtörvényszék tiz éves fennállása. — Dr. Bernolák Nándor ... 38
Birói állások betöltése. — Dr. Balog Arnold 53
A birói függetlenség. — Dr. Balog Arnold ... 97
A curiai kinevezések. — Dr. Balog Arnold 139
A kir. közigazgatási bíróság uj elnöke ... 139
A kir. közigazgatási bíróságról ... 147
Birói kinevezések és anciennitás ... 203
Birák és ügyészek az igazságügyminiszteriumban. — Dr. Márkus Dezső ... 204, 216, 234
A kereskedelmi és váltótörvényszék eltörlése. — Dr. Balog Arnold ... 248
Az ügyvédi vizsga és a birósági joggyakornokok. — Dr. Kruk Zoltán ... 257
A birósági joggyakornokok helyzete. — Dr. Mészáros Lajos ... 257
A jegyzői kar sérelmei ... 266
Az automatikus előmenetel. — Dr. Marschalkó János ... 271
Birák kongresszusa. — Dr. Balog Arnold 311
A kir. Curia hátralékai. — Dr. Popper Manó 320
A birósági végrehajtók. — Dr. Márkus Dezső 327
A birói fizetésrendezés kérdéséhez ... 351
A budapesti birói status ... 368
Törvénytervezetek az ügyvédi rendtartásról. — Dr. Hlatky Endre ... 371, 394, 423, 448
Törvénytervezetek az ügyvédi rendtartásról. — Dr. König Vilmos ... 372
Törvénytervezetek az ügyvédi rendtartásról. — Dr. Pap József ... 382
Törvénytervezetek az ügyvédi rendtartásról. — Dr. Messinger Simon ... 399, 411, 416
Birói függetlenség és felügyeleti hatáskör. — Krenedits Ernő ... 375
A birói fizetésrendezés kérdéséhez ... 392
Legfőbb biróságunk tehermentesitése. — Dr. Balog Arnold ... 407
Legfőbb biróságunk tehermentesitése. — Oberschall Adolf ... 415
A Curia tehermentesitése. — Dárday Sándor 423
A kir. Curia ügyköre. — Dr. Fodor Ármin ... 434
A birói és ügyészi szervezet módositása és a fizetésrendezés. — Dr. Marschalkó János ... 409
A birói és ügyészi szervezet módositása és a fizetésrendezés ... 410
A főfelügyeleti értekezlet. — Dr. Kéri Miklós 417
A hatásköri összeütközések birósága. — Dr. Térri Gyula ... 435

Vegyes tárgyu czikkek.

Szilágyi Dezső emlékezete ... 25
Forgács. — Dr. Schwarz Gusztáv ... 46, 91
A védői bizottság ügyviteli szabályainak tervezete ... 50
A jogász társadalmi kötelességei. — Dr. Márkus Dezső ... 61
A néphivatalok és a szegényügy. — Lukács Emil ... 66
Jog és élet. — Dr. Schwarz Gusztáv ... 69
A magyar igazságügy helyzete. — Dr. Balog Arnold ... 89
Pályakérdés ... 105
Az uj igazságügyminiszter ... 123
A hivatalos stilusról. — Simonyi Zsigmond ... 123
Jogellenesen beszedett illetékek visszatérítése. — László Pál ... 126
Pulszky Ágost jogbölcselete. — Concha Győző 148
A törvény szelleme és betűje. — Alföldy Ede 155
A hivatalos stilusról. — Dr. Popper Manó ... 160
Egyetemi törvénytervezet ... 171
Nagy Ödön ... 223
Feladatok. — Dr. Balog Arnold ... 239
Dreyfus. — Dr. Láday István ... 255
Az igazságügyi költségvetési vita. — Dr. Balog Arnold ... 256
A tanács nivellál. — Dr. Dénes Sándor ... 316
Szünet után. — Dr. Márkus Dezső ... 323
A kir. Curia biráskodása választási ügyekben. — Dr. Márkus Dezső ... 335
A törvény betüje. — Dr. Balog Arnold ... 343
Igazságügyi kérdések. — Dr. Balog Arnold 351
Az igazságügyi költségvetés ... 383
Fayer László. — Dr. Wlassics Gyula ... 387
Emlékezés. — Dr. Schwarz Gusztáv ... 388
Fayer László. — Dr. Friedmann Ernő ... 388
Fayer és a Magyar Jogászegylet. — Dr. Szladits Károly ... 389
Fayer és Csemegi. — Dr. Reichard Zsigmond 390
Bucsuszavak. — Dr. Balogh Jenő, Dr. Kenedi Géza, Dr. Bleuer Samu, Dr. Kováts Gyula, Dr. Vámbéry Rusztem ... 390, 391, 391, 391, 392
Fayer László és a régi magyar büntetőjog. — Dr. Angyal Pál ... 400
Fayer László, mint kriminálpolitikus. — Dr. Finkey Ferenc ... 401
Fayer és az esküdtszék. — dr. Nyári jenő 401
Fayer és a gyermekvédelem. — Dr. Hevesi Illés ... 402
Fayer és a feltételes elitélés. — Dr. Lányi Márton ... 402
Harmincz év előtt. — Dr. Nagy Dezső ... 412
Fayer és a halálbüntetés. — Dr. Rédei József 413
Fayer és a curiai formalismus. — Dr. Lengyel Aurél ... 418
Fayer és az ártatlanul elitéltek védelme. — Dr. Proszvimmer Béla ... 419
Fayer László és a Szentpéteri eset. — Dr. Láday István ... 420
Fayer László és a magánjog. — Dr. Fodor Ármin 425
Fayer és a büntetőjogi szeminárium. — Dr. Doroghi Ervin ... 426
Fayer és az 1843-iki büntetőjogi javaslatok. — Dr. Sömjén László ... 426
Feladatok ... 431

Jogirodalom.

A váltótörvény magyarázata. Irta dr. König Vilmos. — Dr. Wittmann Mór ... 2
Magyar czégjog. Irta: dr. Vályi Sándor. — Dr. Engel Aurél ... 12
Törvény és biró. Dolgozatok az igazságügy köréből. Irta: dr. Balog Arnold. — Dr. Láday István ... 20, 36, 47, 55
A magyar magánjog kézikönyve. Irta: dr. Raffay Ferenc. — Dr. Meszlény Arthur ... 55
Jogcselekmények (különösen az ajándékozás) hatálytalanitásáról csődön kivül. 2. Dolgozatok a magánjog köréből. Irta: dr. Menyhárth Gáspár. — Dr. Szladits Károly ... 65
Concha Győző közigazgatástana. — Dr. Balogh Arthur ... 117
Wlassics Gyula Deák Ferenczről. — Dr. Balogh Jenő ... 215, 223
I. Magánjogi fejezet-vázlatok. II. Fejezetek a litis contestatio kérdéséhez a formuláris eljárásban. Római perjogi tanulmány. III. Az eltünés és holttá nyilvánitás a magyar és német jogban. Magánjogi és perjogi tanulmány. Irta: dr. Balog Elemér. — Dr. Menyhárth Gáspár ... 242
Szilágyi Dezső beszédei. Szerkeszti dr. Fayer Gyula. — Dr. Márkus Dezső ... 247
«Harcz a jogtudomány körül.»—Dr. Balog Arnold 265
Ünnepi dolgozatok a társadalomtudományok köréből. Földes Béla egyetemi tanárnak a budapesti kir. magy. tud. egyetem nemzetgazdasági és statisztikai szemináriumának 25 éves fennállása emlékére tisztelettel és hálával ajánlják a szeminárium egykori tagjai: Fellner Frigyes, Hegedüs Loránt, Kenéz Béla, Márki Hugó, Navratil Ákos, Somogyi Manó. — Dr. Kiss Géza ... 268
A kartellek és trustök kérdése. Irta: Dr. Nádas László. — Dr. Messinger Simon ... 298
A részvénytársaság alapszabályai. Irta: dr. Engel Aurél. — Dr. Gallia Béla ... 305
Dr. Babarczi Schwartzer Ottó; A korlátolt beszámithatóság. — Dr. Balogh Jenő ... 450

Külföldi jogélet.

Az északamerikai Unió államai homestead intézményének ismertetése. — Dr. Dévai Ignác 140, 151
Külföldi judikatura. — Dr. Eisler Fülöp ... 160
A patronage-intézmény Portugaliában. — Dr. Tóth László ... 258
Két uj angol kártérítési törvény. — Zsoldos Benő 283
A felebbvitel az uj olasz bünvádi perrendtartás javaslatában. — Dr. Thót László ... 287
A büntető-igazságszolgáltatás Angliában. — Zsoldos Benő ... 331
A huszonnyolczadik német jogászgyülés. — Dr. Rónai Zoltán ... 332
Franczia törvényjavaslat a halálbüntetés eltörléséről. — Dr. Tarnai János ... 436

Különfélék.

I. Belföldi szemle.

A tulajdonfentartás büntetőjogi védelme. — A kir. Curia ügyforgalma 1905. évben. — A budapesti ügyvédi kamara kimutatása tagjainak szaporodásáról. — Egy táblai itélet. — Jogirodalom — Késedelmes kézbesités a kezelő szabadsága miatt. — A fizetési meghagyásokról szóló törvény gyakorlati alkalmazása. — A könyvkivonati illetékesség kérdéséhez. — Curiai megsemmisités, mert a határozathozatalban öt biró helyett három vett részt. — A felszámolási tárgyalas bélyege. — Hóhértarifa a 19. század elejéről ... 6
A Btk. novellája. — A végrehajtási törvény 120. §-ához. — Német vélemények a magyar kartell törvényjavaslatról. — Ifj Dombováry Géza felolvasása a Jogászegyletben a Nyáryféle 1842-iki büntető perrendtartási szabályzatról. — A budapesti egyetem jog- és államtudományi karának II. félévi tanrendje. — A hat havi börtön. — Curiai megsemmisités alperesi felebbezés mellőzése miatt. — A birói ügyviteli szabályok módositása ... 13
A budapesti ügyvédvizsgálóbizottság kimutatása 1905. évről. — Értekezlet a Btk. módositása tárgyában. — A Btk. módositása és 25 éves jubileuma. — A polgári törvénykönyv előkészitése. — Vitaest a Jogászegyletben a polgári törvénykönyv tervezetének birálata céljából. — A Jogászegylet ülése Szilágyi Dezső siremléke tárgyában ... 23

Lap

Feltételes elitélés a fegyelmi eljárásban. — A birói vizsgák statisztikája. — A felsőbirák munkaterhének kevesbitése. — Polgári teljesülés a Curián. — Posta utján küldött iratban foglalt hatóság előtti rágalmazás illetékes birósága. — A Waisz-féle alapitvány. — Átmeneti kamatbevétel adómentessége. — Biztositási tanfolyam a budapesti kereskedelmi akadémiában. — Leletmizériák. — Iparjogi Szemle. — Jogászegyleti füzetek. — A Jogászegylet pályadijai ... 31

A Curia megsemmisitő határozatainak statisztikája. — Értekezlet a középiskola reformja tárgyában. — A felsőbirák munkaterhének kevesbitése. — A hat havi börtön. — Dr. Török Aurél előadása a Jogászegyletben a bünügyi embertanról. — A Jogászegylet pályatételei. — Jogirodalom. — Polgári teljesülés a Curián. — Üzletátvétel. — Párhuzam a magyar és a német büntetőtörvénykönyv között ... 43

A Curia polgári szakosztályának statisztikája 1905. évről. — A végrehajtási törvény 120. §-a. — Közkereseti társaság tagjai ellen nyitott csőd. — A postatakarékpénztári cheque-számlára teljesitett fizetés. — A. Jeszenák János-féle alapitvány. — A Curia felülvizsgálati tanácsa által hozott határozatok gyüjteménye ... 51

Küzdelem a minimumok körül. — A polgári törvénykönyv előkészitésére szervezett bizottság ügyrendjének kibővitése. — A Jogászegylet büntetőjogi pályakérdése. — A Btk. 336. §. 3. és 4. pontjai a statisztika világitásában. — Jogirodalom. — Büntetendő cselekmény meg nem akadályozása mint segités. — Jogászegyleti vitaeste a polgári törvénykönyv tervezetéről ... 58

A kriminalitás emelkedése. — A Jogászegylet pályatételei. — Az egyszerü lopás büntette a statisztika világitásában. — Jogirodalom. — A pécsi ügyvédi kamara a jogvédő egyesület vidéki fiókjai ellen ... 67

A Curia polgári tanácsainak uj beosztása. — Dr. Schwarz Gusztáv előadásai a Népszerü Főiskolai Tanfolyamon. — Csalás szentképekkel. — Csekély értékü lopások. — Statisztika a büntető járásbirósági gyakorlat köréből. — Az erzsébetvárosi rabsegélyző egylet jelentése. — A Büntetőjogi Döntvénytár VI. kötete. — A pénzbüntetés átváltoztatásának kérdéséhez. — A budapesti ügyvédi kamara fegyelmi birósságának gyakorlatából. — A munkaadó felelőssége. — Meddig tartozik a képviseletről lemondó ügyvéd felét képviselni ... 78

A budapesti ügyvédi kamara 1905. évről szóló jelentése. — Magyarországi és külföldi ügyvédek létszáma közötti összehasonlitás. — A Btk. novellája és az ügyvédi kamarák. — Jogirodalom. — Dr. Vámossy Zoltán jogászegyleti előadása a vérfoltok diagnózisáról a a kriminalisztikában. — Csendőri kinzás. — A Jogvédő Egyesület ... 87

Biróküldési kérelem elutasitása a közbéke és közbiztonság érdekében. — Le nem rótt bélyegjegy nem itélhető meg. — Dr. Nagy Ferencz akadémiai székfoglalója. — Dr. Márton Miksa jogászegyleti előadása a szerzői jogról. — Költségmegállapitás. — Az Akadémia nagy jutalma és a Marcibányi jutalom. — A nemzetközi büntetőjogi egyesület magyar osztályának ujjászervezése. — A budapesti ügyvédi kamaránál bejegyzett ügyvédjelöltek statisztikája ... 94

Wlassics Gyula a magyar birói karról. — A polgári törvénykönyv tervezetének VIII. kötete. — Az Akadémia nagy jutalma. — Biróküldési kérelem teljesitése a közbéke és közbiztonság érdekében. — Döntvényszöveg hitelesitése a Curia polgári osztályának teljes-ülésében. — Hivatalos stilus. — Igazságügyi Törvénytár. — A szerzői jog reformjáról szóló vita folytatása a Jogászegyletben. — A budapesti ügyvédi kamara fegyelmi birósságának ügyforgalma 1905. évben. — Gyorsaság. — Gyorsaság a közigazgatási birósságnál. — Schwarz Gusztáv előadása a szabad egyetemen. — Perorvoslat az 1884 : XVII. t.-c. 176. §-a alapján hozott határozatok ellen. — Hat havi börtön. — Sommás perben hozott itélet végrehajtására illetékes hatóság. — Beadványok üzletszerü

Lap

szerkesztésének joga. — A biztositási ügynök felelőssége ... 102

Szilágyi Dezső siremléke. — A nemzetközi büntetőjogi egyesület magyar csoportjának ujjászervezése. — Rabsegélyző egyletek jelentései. — Jogirodalom. — A Grill-féle Döntvénytár. — Hat havi börtön. — A Kbtk. 64 §-a. — Hegedüművész lefoglalt hegedüje ... 111

Az Akadémia nagyjutalma. — Az egyetem jogikarának pályatétele. — Jogirodalom. — Ne bis in idem. — A budapesti ügyvédi kamara fegyelmi birósságának gyakorlatából. — Iparhatóság előtti eljárás. — Közvád és pótmagánvád. — A meghatalmazás bélyegmentessége. — A perorvoslat kérdése ... 119

Ügyvéd-igazságügyminiszterek. — A Btk. 308. §-ához. — Jogirodalom. — Ügyvédi munkadij. — Uj jogi folyóiratok. — Cseléd kórházi ápolási költsége. — Ügyvéd kiutasitása. — A pécsi rabsegélyző egylet jelentése. — Tulságos gyors elintézések ... 129

Az esküdtekhez intézendő kérdések szerkesztése. — Ingyenes jogvédelem. — Határozatlan itélet. — Dr. Dévai Ignácz jogászegyleti felolvasása a homesteadról. — Emlékezzünk régiekről. — A magániniditvány visszavonásának kérdése. — A Btk. 482. §-ához. — Csekély értékü lopás. — A könyvkivonati illetékesség. — Ipari alkalmazott felmondási ideje. — A strike visszaható ereje a munkabérre. — A nemzetközi büntetőjogi egyesület magyar csoportjának ujjászervezése. — A VI. kriminálanthropológiai kongresszus ... 135

Az uj igazságügyi államtitkár. — A Btk. 368. §-ához. — Esküdtszéki itélettel felmentett elitélése a Curia által. — A Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület magyar csoportja. — A vizsgálati fogság kérdéséhez. — Fénykép-nyilvántartás. — Különös ismertetőjelek nyilvántartása. — A lelenczügy. — Visszaesés. — Tolonczügy. — Jogirodalom ... 145

A közigazgatási bíróság elnökének beiktató beszéde. — Az uj igazságügyi államtitkár. — Dr. Gaár Vilmos jogászegyleti felolvasása az itélt dolog tárgyi és alanyi terjedelméről. — Jogirodalom. — Igazságügyi adminisztrácziónk bajai. — A hat havi börtön ... 153

Az ügyvédek és a kir. Curia. — Jogirodalom. — Roth Sándor halála. — Az 5. sz. T. Ü. H. — A vármegyei rabmunka megszüntetése. — Kabátlopásért egy forint pénzbüntetés. — Hat havi börtön ... 160

A közigazgatási bíróság elnökének teljes-ülési székfoglalója. — Jogirodalom. — Karap Ferencz. — Czárán István. — A bizonyitási inditványok és a BP. 385. §-ának 9. pontja. — Inditvány visszavonása a segéd elitéltetése után. — A vármegyei rabmunka ... 168

A trónbeszéd. — Deák Ferencz munkái. — Magyary Géza. — Jogirodalom. — Ajándék a szemináriumi könyvtárnak. — Jogászegyleti előadás. — Az egyetem büntetőjogi pályatételének nyertesei. — Illetékesség vasuti balesetperekben. — Az atyai hatalom megszüntetése 181

Igazságügyi munkaprogramm. — A Jogászegylet mozgalma Szilágyi Dezső siremléke érdekében. — Kérdések szerkesztése, — Igazságügyminiszteri rendelet a Curia és a táblák teljes-üléseinek szabályozásáról. — Érdekes büneset ... 193

Szilágyi Dezső beszédei. — A curia I. büntetőtanácsának elvi jelentőségü határozata a kérdések szerkesztésének módjára vonatkozólag. — Ügynök nem követelhet szolgálati bizonyitványt. — A birósági végrehajtók panaszai. — Hat havi börtön. — Borkereskedő czégjegyzése ... 201

A Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület magyar csoportjának ujjászervezése. — A budapesti egyetem jogi karának jutalomtételei. — Az erzsébetfalvai kir. járásbiróság. — Jogirodalom. — Ügyvédjelöltek Országos Egyesületének mult évi müködése. — Az 1790 : XLIII. t.-cz. felujitása ... 209

A szegedi kir. tábla uj elnöke. — Jogászaink továbbképzése. — A jogorvoslat használata iránti kitanitás a főtárgyalási elnökök részéről. — Pályadij Tauffer Emil életének és müködésének megirására. — A Curia határozata az ügyvédi karba való felvétel tekintetében. — Jogirodalom — Az igazságügyi hatóságok

Lap

szervezetében 1904. év folyamán beállott személyi változások ... 220

A birói erők selectiója. — A közigazgatási biróság döntvényei. — A védelem szabadsága. — Füzet az egyetemről. — Jogirodalom. — A budapesti ügyvédi kör gyermekvédő bizottsága. — Pályakérdések. — A budapesti felebbezési birósságok hosszu terminusai. — Gyorsaság. —

A jegyzői magánmunkálatok köréből. — Kimutatás a sommás perek ügyforgalmáról. — Kimutatás a fizetési meghagyás iránti perek ügyforgalmáról. — Kimutatás a végrehajtási ügyek ügyforgalmáról ... 227

A kisegitő curiai birák. — A központi járásbiróság. — A Csemegi-féle BP. javaslat kegyelmi tanácsa. — Jogirodalom. — A Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület magyar csoportjának körkérdései. — Angyal Pál külföldi tanulmányuton. — A kir. ügyészség és az előzetes eljárás. — Kegyelmezési statisztika. — Az igazságügyi tárca költségelőirányzata. — Ugyvédi kamarák ügyforgalmának kimutatása. — Javitó-intézeti költségek a költségvetésben ... 237

A Curia 1906. évi félévi ügyforgalma. — Megsemmisités a BP. 384. §-ának 9. pontja alapján. — A polgári törvénykönyv tervezetének IX. kötete. — A kereskedelmi- és váltótörvényszék elnöki állása. — Egy párisi ujság a magyar börtönügyi intézményekről. — Hat havi börtön ... 245

Kimutatás a Btk. 92. §-a és a kihágási Btk. 21. §-a alkalmazásáról. — A semmiségi panasz bejelentésének alakiságai. — A kereskedelmi és váltótörvényszék uj elnöke. — Végrehajtás megszüntetési kereset osztrák tőzsdebiróság itélete alapján elrendelt végrehajtással szemben. — Magyar jogi munka kiadása Németországban. — Dezső Mihály. — Az életkor a bünügyi statisztikában. — A kir. főügyész semmiségi panaszának visszautasitása. — Uj magyar jogi lap. — Papirlap beszakitása által elkövetett betöréses lopás ... 253

A BP. 384. §. 9. pontja. — A kereskedelmi- és váltótörvényszék eltörlése. — A jogi vizsgák. — Joggyakornokok statisztikája. — A Btk. novellájáról. — A züllő gyermekek gondozása. — Kérdőpontok a Btk. reformjához. — Az orosházai telekkönyvi hatóság aktáiból ... 260

Dr. Deutsch Izidor halála. — A kiskoruak elkülönitése. — A kereskedelmi- és váltótörvényszék eltörlése. — Hatáskőri összeütközési kérdés hosszas elintézése. — Ügyvédi költségek. — A magyaróvári járásbiróság aktáiból. — Hat havi börtön. — A csődválasztmány kötelezettsége. — Az ügyvéd felelőssége ... 269

Az éjjeli ügyészi intézmény. — Jogászgyülés. — Társiroda, mint perbeli képviselő. — Röpirat az esküdtszék reformjáról. — A zárgondnoki számadások tárgyában hozott itélet elleni felebbezés beadásának határideje. — Fix-lombardkönyv illetéke. — Gyorsaság ... 277

Dr. Kőrösy József halála. — A védő és a Btk. 171. §-a. — A magyaróvári járásbiróság aktáiból. — A természetes avulás. — A sommás végzés jogerejének kérdéséhez ... 285

Végrehajtás alatt álló igény engedményezése. — Füzet a közegészségügy reformjáról. — Jogirodalom ... 293

A főkapitány rendelete a züllő gyermekek megmentése érdekében. — Felfolyamodás tanudijmegállapitó végzés ellen. — A sommás eljárás gyorsasága ... 302

A perjogi kodifikáció. — A hat havi börtön. — A Curia ügyforgalma 1906 januártól augusztusig. — Odilon Helén gondnoksági ügye. — A kereskedősegéd kötelessége. — Az egyetem jogi karának tanrendje. — Jogirodalom. 308

A birák rendkivüli szabadsága és az igazságügyminiszter. — Nyugdij lefoglalhatatlan részének végrehajtás alá vonása ... 317

Elsőfolyamodásu birák és jegyzők gyülése. — A perrendtartás. — A Döntvénytár századik kötete. — Az osztrák-magyar bank illetékes birósága. — Elmebeteg nő házasságtörése. — Árverési csarnokok. — Birósági végrehajtó dijainak megállapitása ... 324

Börtönügyi körkérdések. — Fizetésrendezés. — Törvénytervezetek az ügyvédi rendtartásról. — Ausztria és Magyarország közti kiegyezési törvény ismertetése franczia nyelven. — Tőzsde Almanach 1907-re ... 333

Lap

Igazságügyi munkaprogramm. — A Jogászegylet évi közgyülése. — Nagy Ferencz váltójoga 342
Prins és Liszt egyetemi tanár üdvözlő irata a nemzetközi büntetőjogi egyesület magyar csoportjához. — A leánykereskedés elleni magyar egyesület alakuló közgyülése. — Salgó Jakabnak a sexualis perverzitasról szóló tanulmánya német nyelven. — Jogirodalom. — Az érdemleges ügyvédi munka dijazása 349
A párbaj büntetése. — Szivák Imre könyve az alkotmányi biztositékokról. — A birói fizetésrendezés. — A váltóóvás reformjáról. — Viszontkötelezettség teljesitésének határideje. — A IV. országos elmeorvosi értekezlet. — Joghallgatók tudományos egyesületének almanachja. — Hibaigazitás 356
A Btk. 340. §-ának módositása. — A kereskedelmi és váltótörvényszék elnökének rendelete a cégügyek elintézésére. — A Curia polgári osztályának teljes-ülése. — A budapesti ügyvédi kör felterjesztése az igazságügyminiszterhez a reformok tárgyában. — Tárgyalási jegyzőkönyvek és itéletek irása — A Curia kisegitő birái. — Dr. Balogh Jenő Lombrozóról 369
A Curia kisegitő birái. — Nagy Ferencz előadása a Jogászegylet diszülésén. — Nagy Ferencz 25 éves tanári jubileuma. — A munkás balesetbiztositási törvényjavaslathoz. — A villamosság lopása az iparfejlesztésről szóló törvényjavaslatban. — A jogvédő egyesület közgyülése 377
A tisztviselői fizetések nyugtatványának bélyege és szolgálati dija. Az egyesületi alapszabályok és a belügyminiszterium. — A Jogászegylet megnyitó ülése. — A halálbüntetés eltörlése Francziaországban. — A budapesti ügyvédi kör jubiláris közgyülése. — Tözsdebiróság itélete alapján kért végrehajtás késedelmes elrendelése 385
Fayer László tanári pályafutásából. — Fayer László halála feletti részvét, — Igazságügyi munkaprogramm. — Felolvasás az ügyvédi rendtartás tervezeteiről. — Jogirodalom 397
Törvényelőkészités. — A belügyminiszter a gyermekvédelem érdekében. — Az igazságügyi személyzet 1905-ben. — Tőry Gusztáv kitüntetése. — A Jogászegylet Fayer László emlékének. A nemzetközi büntetőjogi egyesület magyar osztálya Fayer László emlékének. — Magyar közjog spanyol nyelven. — Váltójogi irodalom 405
Az igazságügyi statisztika hiányossága. — Kimutatás joghallgatókról és jogi vizsgálatokról. — Schwartzer Ottó tanulmánya a korlátolt beszámithatóságról 413
A Curia ügyforgalma 1906 január novemberig. — Ügyvédek a birói karban. — A birói fizetésrendezés kérdéséhez. — Albirák, alügyészek czimei. — Fayer László elhunyta feletti részvét. — A budapesti ügyvédi kör jubiláris közgyülése. — Hevesi Illés előadása a jogászegyletben. — Hibaigazitás 421
A Jogászegylet közgyülése. — Az ügyvédi kamara véleményes jelentése a Curia tehermentesitéséről szóló törvénytervezet tárgyában. — Dr. Magyary Géza akadémiai székfoglalója. — Felolvasás az ügyvédi rendtartás tervezeteiről. — Jogirodalom 429
Változás a Jogtudományi Közlöny szerkesztőségében. — A birói fizetésrendezés. — Értekezlet a Btk. novellája tárgyában. — Jogélet a kir. közigazgatási birósánál. — Szervezeti változás az igazságügyminiszteriumban. — Emléket Fayer Lászlónak. — A nemzetközi büntetőjogi egyesület magyar osztályának körkérdései. — Jogász képviselők értekezlete hajdan. — Ügyvédi fegyelmi tanács a Curián 440
Egy javaslat a csendőrségi utasitás módositása iránt. — Schwarz Gusztáv czikke a polgári törvénykönyvről. — Vécsey Tamás római jogi tankönyvének uj kiadása. — Viszonosság Ausztriával. — Vádak a budapesti törvényszék fogházáról. — A szabadkai ügyvédi kamara jelentése a Curia tehermentesitése tárgyában. — Jogászegyleti előadása iparjogi reformokról. — A szabadalmi hivatal teljes-ülési határozata a szabadalmi hivatal előtti képviselhetés tárgyában. — A nemzetközi büntetőjogi egyesület magyar csoportjának közgyülése 452

Lap

II. Nemzetközi szemle.

Ausztria.

A szállitmányozó felelőssége 8
A vasutvállalat illetékes birósága. — A háztulajdonos felelőssége 16
Menger Antal halála 60
Az osztrák parlament tevékenysége az igazságügyi törvényhozás terén. — Unger József jubileuma. — Czéghasználat eltiltása 80
Fordulat az osztrák házasságjogi judikaturában 96
Liszt előadása Bécsben az igazi jogról. — Pénzbüntetés, mint üzleti teher. — Lovagias elégtételkérés fegyelmi vétség 104
Az alsó ausztriai ügyvédi kamara tagjainak száma. — Ügyvédek czimei 112
Tiltott kliensfogdosás. — Gőzfürdőtulajdonos felelőssége 130
Értékhatár az osztrák büntetőjogban 138
Postaszolga kártéritési igénye. — Ügyvédi munkaszünet. — Régi német jelmondatok 146
A bécsi rabsegélyzőegylet jubileuma 154
Az alsó-ausztriai ügyvédi segélyegylet kimutatása. — A tisztességtelen versenyről szóló törvénytervezet 162
A dijfizetés elmulasztásának következménye 202
Megállapitási kereset lóversenyfogadásra 210
Az osztrák igazságügyminiszter rendelete a tárgyalások jegyzőkönyveinek pontos vezetéséről és a jogorvoslatok használatának kitanitásáról. — A védői tisztről a főtárgyalás folyamán való lemondás, fegyelmi vétség. — A zsarolás fogalmához 221
Az osztrák ügyvédi rendtartás módositására kiküldött bizottság által készitett tervezet 230
Fegyelmi tárgyalásról való elmaradás, fegyelmi vétség. — Kiskorunak kölcsönzött pénz visszakövetelése jogalap nélküli gazdagodás czimén 246
Az osztrák bíróságok statisztikája. — Tulságos tiszteletdij kikötése és behajtása, fegyelmi vétség 254
Hogyan készitik elő a bíróságok a felmentő verdiktet? — Egy «szakértő» 262
A Kodex Barbasetti 270
Felmentés a koldulás vádja alól. — A párviadal Ausztriában 286
A valláskülönbség akadálya Ausztriában. — Osztrák ügyvédség 302
Telefonon elkövetett becsületsértés 318
Ausztria ügyvédei 325
Az osztrák koronaügyészség müködése elleni kifogások. — Justitia galiciana. — Szocializtikus büntetőjog 350
Az osztrák koronaügyészség. — A fegyelmi vétség fogalmához 358
Az osztrák ügyvédi kamarák állandó delegácziója 378
Az ügyvédek helyettesitése 386
Ügyvédek cimhasználata. — A bécsi rabsegélyzőegylet 1905. évi müködése 406
Az osztrák választójog javaslata 454

Németország.

A Gerichtsaal. — A Zeitschrift tartalommutatója és mellékletei. — A porosz jogi államvizsga jubileuma 16
Esküdtszék Németországban 24
A Justizprüfungs-Komnission statisztikája 32
A játékkifogás, mint csalás 44
Binding monográfiája a törvényről és a párbajról. — A Feldhaus-eset és a párbaj elleni agitáczió. — Esküdtbiróság helyett schöffebiróság. — A kereskedés szabadsága. 52
Hitel vagy jövedelem ellen intézett támadás eseténi kártérités. — Törvénytelen gyermek kereseti joga anya ellen. — Magasabb vételár fizetésének kikötése.—Igazságügyi költségvetés 68
A hallgatás következményei. — Liszt és Birkmeyer előadásai a müncheni jogászegyletben. — A német szövetségtanács és az esküdtszék 80
Német könyv a kulturnépek legrégibb büntetőjogáról. — A biztositási szerződésről szóló német törvényjavaslat. — Törvényjavaslat a képzőmüvészeti tárgyak és fényképeken való szerzői jogról. — A gondosság mértéke. — Semmis versenytilalom 96

Lap

A német polgári törvénykönyv módositása 104
Érdekeltség a részvényjogban. — Botbüntetés. — Orvosi titoktartás 112
Az esküdtszék Németországban. — Embervér és állatvér megkülönböztetése. — Kártéritési felelősség. — A magzatelhajtás büntetendősége. — A büntetési rendszer reformja. — A lipcsei legfőbb biróság tagjainak száma. — Ingyenes jogi tanács 120
Liszt a bünvádi eljárás reformjáról. — Az ártatlanul elitéltek és vizsgálati fogságban levők. — Tapasztalatlan vevő rábeszélése, megtámadási ok. — A német kereskedelmi egyesület. — Két német közigazgatási főiskola szervezése. — Az Olshausen-féle kommentár VII. kötete 130
A lótulajdonos felelőssége. — A deportatió. — Ügyvédi irodai alkalmazott tanuzási kötelezettsége. — Angol és német birói szervezet 138
Az esküdtszék reformja 146
A birói létszám Németországban. — A birák tehermentesitése 162
Liszt a bünvádi eljárás reformjáról. — Az esküdtszék kérdése. — Ingyenes jogvédelem 170
Várakozás. — A tanuzási dij megállapitása. — Német udvariasság. — Nők a jogi pályán. — Német törvényjavaslat a technikai alkalmazottak szolgálati viszonyairól 182
A nemzetközi büntetőjogi egyesület németországi osztálya. — A polgári elem részvétele a biráskodásban. — Tanfolyamok büntető birák számára 194
A német polgári törvénykönyv kommentárja. — A berlini járásbiróságok decentralisatiójáról szóló törvény 202
A roulette és lóversenyfogadások perelhetősége 210
A névhez való jog kérdéséhez. — A vádlott tagadása sulyositó körülmény-e? — Előadás a deportáczióról. — A porosz igazságügyminiszter rendelete a birák tehermentesitése érdekében 221
A 28. német jogászgyülés 238
Uj jogi folyóirat. — Népszerü jogi folyóirat 246
Fizetési zavarokkal küzdő vevőnek köteles-e az eladó árukat szállitani? 262
A rendőri kihágásokról szóló német törvény. — A váltóóvás reformja. — Liszt kereskedelmi iskolai előadásainak betiltása. — Előadások orvosok, börtöntisztviselők, statisztikusok stb. részére a büntetőjog köréből 270
Az uzsora fogalmához. — A nemzetközi büntetőjogi egyesület német osztályának ülése. — Mayer boroszlói főtörvényszéki tanácselnök az igazságügyi reformokról 278
A német igazságügyi törvényhozás munkarendje. — Vétel vagy fogadás? — Házasfelek tartási kötelezettsége. — A feleség vásárlásai. — Strike-őrszem. — A felügyelő-bizottsági tagok elleni kártéritési igény 286
A porosz belügyminiszter rendelete a foglyok fegyelmi büntetése tárgyában 310
Német birodalmi képviselő tanukénti kihallgatása. — Az állam nyelvének mellőzése. — Házassági bontók 318
Amnestia és kegyelmezés. — Kártérités a boykottból kifolyólag. — Baleset folytán sérült egyén kezelése. — A Hibernia-ügy 325
A német birói előkészitő szolgálat. — Német utmutató a perjogi gyakorlathoz. — Ügyvédből főtörvényszéki tanácselnök 347
Birkmeyer dolgozata Liszt ellen. — Közkereseti társaság tagjaival szembeni követelések elévülése. — A biróságon kivüli kényszeregyezség a német birodalmi kormány előtt. — A strike és a boykott 350
A gyorsirás az igazságszolgáltatásban. — Börtönfalak mögött. — Esküdtszék és Schöffenbiróság 406
Rendkivüli kár. — A fiatalkori büntettesek száma Németországban. — A müncheni akadémiai Jogászegylet előadásai a büntetőjogi reform köréből 414
Német törvényjavaslat az ipari szakegyletekről. — Biztositási ügylet megtámadása. — Jogi pályák előzönlése 430
Nagyipari vállalatok felelősségének kérdése. — Cheque-törvény alkotása Németországban. — Uj porosz birósági ügyviteli szabályok. — Hohenlohe emlékiratai. — Birkmeyer legujabb polémiája Liszt ellen 442
Párbajozó vizsgálóbiró. — Külföldi lapszemle. — A köpenicki kapitány. — Hamis orvosi bizonyitvány 454

Lap

Franczia-ország.

Kártérités boykottért ... 16
A cheque fedezetének kérdéséhez. — A sztrájk fogalmához ... 52
A franczia nagy encyklopedia befejezése. — A toulousei akadémia pályatétele ... 120
Magánvégrendelet alaki kellékei a nemzetközi magánjog szempontjából ... 130
Házasságtörő nő nem lehet gyám ... 146
Házkutatás alkalmával lefoglalt tárgyak megsemmisitése nem büncselekmény ... 202
Mulasztásos büncselekmény elkövetési helye 210
Az állam felelőssége hivatalnokainak cselekményeiért. — Bünügyi költségek elévülési ideje 221
A franczia nő magánjogi helyzete ... 230
Brouardel Pál halála ... 270
Az örökösödési adó felemelése Francziaországban ... 278
Az ipari balesetekről szóló törvény kiterjesztése. — A munkaadó boykottja ... 286
Szerzői jogi gyakorlat Francziaországban. — Az önadóztatás egy ősrégi nyoma ... 294
Kimutatás a párisi egyetem jogi fakultásának hallgatóiról 1905-ben ... 310
A büntetőjogi nagykoruság a franczia szenátus előtt ... 318
Külföldi ügyvéd részére való költségmegállapitás. — Kötelező szegénysegélyezés Francziaországban ... 350

Lap

Alaptalan vádaskodás orvos ellen. — Az orvosi titoktartás kérdése ... 358
Hütőkészülékben megőrzött vadak elárusitása tilalmi időben. — Külföldön kötött házasság. — Orvosi titoktartás ... 378
Franczia judikaturából. — A gyilkosok ex-lexe 442
A francia katonai birósági szervezet módositása 454

Olaszország.

Beccaria életrajza ... 8
A próbára szóló vétel ... 68
A feltételes elitélésről szóló törvény alkalmazása 80
A kriminal-anthropologiai kongresszus ... 162
Enrico Ferri ... 170
A feltételes elitélésről szóló olasz törvényjavaslat ... 182
Maurini egyetemi tanár könyve a lopásról és ennek különböző fajairól ... 254
Uj kamattörvény Olaszországban ... 278
Brusa egyetemi tanár munkája a büntetési jogra vonatkozó alapeszméről. — A föltételesen elitélt kiskoruak támogatására a római Jogászegylet kebelében alakult egyesület ... 334
Az olasz elmegyógyintézetek szabályzatának átvizsgálása ... 358
Perfüggőség a nemzetközi perjogban ... 378
Olasz ujságban megjelent czikk a magyar büntetőjogról ... 386

Belgium.

Külföldi tanu kihallgatása házassági perben ... 104

Lap

Angolország.

Törvénykezési szünetek Angliában ... 104
Telekkönyvi reform Angliában ... 138
A jogi oktatás reformja Angliában ... 146
Az angol bünvádi per jogorvoslati rendszere 202
Corps de droit Ottoman ... 294
Törvényszéki tudósitásért való büntetőjogi felelősség ... 350
A kriminalitás növekedése Angliában ... 370
Az angol börtönök népessége az 1905. évben 386
A börtönből való kiszabadulás után ... 454

Svédország.

Drótnélküli telegráf és telefonállomások ... 182

Amerika.

Az inquisitio történetéről ... 8
Hartmann Adolf könyve Amerika büntetőjogszolgáltatásáról ... 80
Életbiztositási jog reformja ... 130
Az amerikai biztositási jog reformja ... 221
Lehetetlen itéletek ... 386
Külön bíróságok a fiatalkoruak számára ... 454

China.

A jogrendszer revisiója ... 16
Esküdtbirósági intézmény Chinában ... 294

Előfizetési felhivás.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

heti szaklapra, kapcsolatban a

I. Magánjogi, II. Hiteljogi, III. Büntetőjogi, IV. Közigazgatási Döntvénytárakkal.

Főszerkesztő:
DÁRDAY SÁNDOR.

Társszerkesztő:
FABINY FERENCZ.

Felelős szerkesztő:
Dr. BALOG ARNOLD.

A Jogtudományi Közlöny 41 évi fennállása óta a hazai jogirodalomnak oly lendületet adott, hogy jogosult önérzettel hivatkozhatunk eddigi müködésünk eredményeire. Feladata lesz ez után is, hogy a jogélet minden ágában tájékoztasson és állást foglaljon.

Jogrendszerünkben gyökeres ujitások váltak szükségessé. A jogélet minden ágában uj látóhatárok nyilnak: uj czélok felé törekszünk.

A magánjogi kodifikáczió befejezése a hazai jogfejlődés elsőrendü követelménye. Az anyagi büntetőjog terén a büntetőjogi reformtörekvések a fennálló jog alapelveit ingatták meg. Halaszthatatlanul foglalkozni kell a büntetőjogi kodifikáczió revíziójával.

Hogy a többi fontos feladatok közül csak a fontosabbakat emlitsük, a birói és ügyvédi szervezet, a polgári peres és perenkivüli eljárás, a kereskedelmi és csődtörvények gyökeres reformja el nem odázható.

Elsőrendü feladatnak tekintettük eddig is a bünvádi perrendtartás gyakorlati kialakulásának figyelemmel kisérését. A törvény alapján kifejlődő judikatura birálata kapcsán mutatunk rá a törvény fogyatkozásaira és hézagaira. Elég, ha utalunk a Bp. perorvoslati rendszerének beható kritikájára. Az anyagi büntetőjog terén e szaklap volt az, mely a törvény megalkotása óta állandóan képviselte a büntetőjogi reformtörekvéseket.

A magánjogi törvénykönyv tervezetével állandóan és rendszeresen foglalkoztunk már eddig is. A jegyzőkönyveket hat kötetben közöltük és máris számos biráló czikk jelent meg a tervezetről lapunkban.

A polgári perrendtartás tervezete is részletes és sokoldalu megvitatás tárgya volt.

A birói szervezet tökéletesitése, valamint a birák fizetésének a rendezése mellett ép oly lelkesen szálltunk sikra, mint az ügyvédség reformja és minden irányban való függetlenségének előmozditása érdekében.

A jogtudományok elméleti müvelése mellett a gyakorlati irányt is szem előtt tartva, a törvénykezés minden ágát figyelemmel kisérjük. Az egyes itéletek kritikai megbeszélése kapcsán törekszünk a jogegység létesitésében közremunkálni.

Nagy sulyt fogunk helyezni a mind inkább gyarapodó hazai jogi irodalom beható birálatára.

E szaklap mindig beszámol a külföldi jogéletnek legfontosabb mozzanatairól és a külföldi jogi irodalom jelentősebb termékeiről. Ezentul még fokozottabb figyelmet fogunk erre forditani és *külön rovatot* nyitunk a külföldi szaklapok és folyóiratok tartalmának ösmertetésére, hogy olvasóink a külföldi jogfejlődésnek mozgalmairól tájékozást szerezhessenek.

Lapunk mellékletét képező

DÖNTVÉNYTÁR

melynek **századik kötete** a folyó évben jelent meg, jövő év elejével gyökeresen átalakul és uj alapra fektetve tetemesen kibővül.

Döntvénytárunk ugyanis a jövő év elejétől kezdve a következő négy önálló részre osztva fog lapunk külön mellékleteként csatoltatni:

I.

MAGÁNJOGI DÖNTVÉNYTÁR

Szerkeszti
GOTTL ÁGOST,
kir. curiai tanácselnök.

II.

HITELJOGI DÖNTVÉNYTÁR

(VÁLTÓ, CSŐD, KERESKEDELMI ÉS TŐZSDEI-ÜGYEKBEN).

Szerkeszti
Dr. FABINY FERENCZ,
ny. kir. itélőtáblai elnök.

III.

BÜNTETŐJOGI DÖNTVÉNYTÁR

Szerkeszti
Dr. BALOGH JENO,
egyetemi tanár.

IV.

KÖZIGAZGATÁSI DÖNTVÉNYTÁR

Szerkeszti
Dr. MARSCHALKO JÁNOS,
kir. törvényszéki biró.

Mindenik rész teljesen önálló egész, és külön-külön rendszeres és betürendes tárgymutatókkal fog felszereltetni, úgy, hogy az év végével nem kevesebb, mint *négy kötetben száz ivnyi* terjedelmü határozatgyüjtemény áll olvasóink rendelkezésére. Ebben a négy kötetben a kir. Curia, a kir. táblák és a törvényszékek mint felebbezési biróságok határozatai mellett helyet foglalnak a közigazgatási bíróság, a minisztertanács és az egyes szakminiszteriumok elvi jelentőségü döntései.

Az egyes határozatok kapcsán rendszeresen utalunk az ugyanazon tárgyú előbbi közlésekre, egyszersmind feltüntetjük a határozatok közt felmerülő eltéréseket.

A* kiadóhivatal *részéről legyen szabad arra figyelmeztetni, hogy lapunk mellékleteinek külön beszerzésénél csak a négy* Döntvénytár *évenkint 16 koronába kerül, és igy a* Jogtudományi Közlöny *ezen mellékleteinek szolgáltatásával a legolcsóbb és e mellett a* legterjedelmesebb *jogi szaklap.

☞ ***A Jogtudományi Közlöny kiadóhivatala a felsőbiróságoknál függőben levő ügyekről az előfizetőket postafordultával* levelezőlap utján *dijtalanul értesiti, az elintézést figyelemmel kiséri*** és a tárgyalásra való kitüzésről, valamint az elintézés miként-jéről levelező-lapon ad értesitést.

Előfizetési feltételek: egész évre 12 frt = 24 kor., félévre 6 frt = 12 kor., negyedévre 3 frt = 6 kor.
Az előfizetési pénzek bérmentesen, a vidékről legczélszerübben ***posta-utalvány*** utján küldendők

Kiadótulajdonos: a **FRANKLIN-TÁRSULAT.**

a Jogtudományi Közlöny kiadóhivatalához
(Egyetem-utcza 4. sz.)

Negyvenegyedik évfolyam. 1. SZ. Budapest, 1906 január 5.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 25. sz.*

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4. sz.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre ... 12 kor. negyedévre ... 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Hatásköri kérdésben a gyakorlatban. *Dr. Térfi Gyula* igazságügyminiszteri osztálytanácsostól. — *Jogirodalom:* A váltótörvény magyarázata. Irta dr. König Vilmos. *Dr. Wittmann Mór* budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle*: Életbiztositási első dijnak perelhetősége. *Dr. Gold Simon* budapesti ügyvédtől. — A részegség törvényszéki orvosi szempontból. *Dr. Fialowski Béla* nagybecskereki kir. törvényszéki orvostól. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár — Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»ből.

Hatásköri kérdések a gyakorlatban.

Hatósági intézkedést kivánó minden ügyben első sorban azt kell vizsgálni, hogy annak a hatóságnak, amely elé az ügyet vitték, annak az ügynek az elintézésére van-e hatásköre. A hatáskört meghatározó jogszabályoknak világosaknak, a hatásköri viták elintézésére szolgáló eljárásnak rövidnek és egyszerünek, a hatóságoknak pedig e jogszabályok alkalmazásában következeteseknek és gyorsaknak kell lenniök. Alig van valami, ami inkább alkalmas a jogkereső közönségnek az igazságszolgáltatásba vetett bizalmát megrenditeni, mintha azt tapasztalja, hogy éveken át kifejtett fáradozása és költekezése után még azt a forumot sem tudja megtalálni, amelyik ügyében eljárjon.

A megjelölt kellékeknek a mi jogszolgáltatási rendszerünk — sajnos — nem felel meg. A hatáskört meghatározó jogszabályaink éppen nem világosak; nagy tömegükkel és aprólékos megkülönböztetéseikkel ugy összebonyolitják a hatásköri kérdéseket, hogy gyakran a hivatásos jogász sem tud azokban eligazodni. Már maga az a kérdés is, hogy az ügy közigazgatási vagy birói vitás ügy-e, vitára adhat alkalmat; a birói hatáskörben mind megannyi külön hatáskörök: a rendes birósági, a sommás birósági, a kereskedelmi, a váltóbirósági, a csődbirósági, bányabirósági, az urbéri birósági, a telekkönyvi hatósági, az örökösödési s egyéb perenkivüli hatáskör; ezenfelül törvényeink a magánjogi vitás ügyeknek nagy csoportját természetes forumuktól: a biróságtól elvonva, a közigazgatási hatósághoz utasitják, azonban bizonyos ügyeket ezek közül is a birói hatáskörben hagynak meg; ilyenek a cselédnek, az iparossegédnek, a mezőgazdasági munkásnak, a gazdasági munkavállalkozónak, az erdő-, a vizimunkásnak, a dohánykertésznek stb. ügyei, amelyek részben a biróság, részben a közigazgatási hatóság elé tartoznak. Bizonyos magánjogi természetü ügyekben a közigazgatási hatóság határozata ellen a közigazgatási felebbvitel kizárásával a birói utat lehet igénybe venni, más ily ügyekben a közigazgatási hatóság végérvényesen határoz, ismét más ügyekben csak akkor fordulhat a fél a birósághoz, ha előbb a jogorvoslatokat közigazgatási uton teljesen kimeritette, stb. A büntető ügyeknek egész tömege van közigazgatási utra utasitva. A közigazgatási biróságról szóló törvény a taxativ felsorolás rendszerével a hatásköri vitáknak nagy számát idézi fel. Ha a hatásköri szabályok tömkelegében a szakértő jogász sem képes mindig tájekozódni, hogy igazodjék el azokban a cseléd, a munkás, napszámos ember, akinek ügyvédi segélyre nem levén módja, maga kénytelen hatóságtól-hatósághoz futkosni, hogy pár koronás követeléséhez hozzájusson. Nem megfelelő a hatásköri viták elintézésére szolgáló eljárásunk sem. Hatásköri kifogás felvetése nagyon alkalmas eszköz az ügy elhúzására; ha pedig hatásköri összeütközés esete merül fel, annak elintézése a mai szabályozás mellett — az elintézésben résztvevő közegek leggyorsabb eljárása ellenére is — hónapokra, néha évekre veti vissza az ügy érdemének az eldöntését. Sokszor az hátráltatja az ügy végbefejezését, hogy a felső hatóság is hivatalból észlelheti a hatáskör hiányát, és az alsó hatóság érdemi eljárásának megsemmisitésével az egész ügyet más hatósághoz utasithatja.

A hatásköri szabályok alkalmazása is jogos kifogásokra ad okot. Habár a felsőbirósságoknak és a hatásköri összeütközési esetek elintézésére hivatott minisztertanácsnak a hatásköri kérdésekben követett gyakorlatát mind az egyes minisztériumok szakközlönyei, mind a jogi szaklapok állandóan közlik és habár ez a gyakorlat ujabban rendszeres gyüjteményekben is feldolgozásra kerül, mégis azt tapasztaljuk, hogy az eljárásra hivatott hatóságok sem ismerik eléggé a hatásköri szabályokat és az idevonatkozó gyakorlatot, és elég gyakran annak is nyomára akadunk, hogy a hatóságokban nincs mindig elég érzék a jogkereső közönség azon érdeke iránt, mely ügyének gyors és helyes elintézését kivánja, s nem sokat törődik azzal, hogy ügyét a járásbiró vagy a szolgabiró intézi el.

Czikksorozatunknak czélja a gyakorlatban leggyakrabban felmerült hatásköri vitás kérdéseket a minisztertanács és a biróságok gyakorlata alapján — elméleti fejtegetéseket mellőzve — megvilágitani, a hatásköri szabályokban való tájékozódást előmozditani s akkép a hatásköri összeütközések csökkentéséhez hozzájárulni.

Mielőtt azonban a részletekbe bocsátkoznánk, a hatásköri kérdések elintézéseinek módjára általánosságban óhajtunk nehány gyakorlati megjegyzést tenni.

Többször tapasztaljuk, hogy a hatóság — biróság ugy, mint közigazgatási hatóság — a keresetlevél, illetőleg a panasz elintézésekor nem vizsgálja a hatáskörnek hivatalból is megvizsgálandó kérdését, hanem határnapot tüz, öt-hat tárgyalást tart, hosszadalmas és költséges bizonyitást foganatosit és mikor ekkép az ügy érdemét is teljesen tisztázta, itélet helyett — mintegy meglepetésszerüen — a hatáskörnek hivatalból észlelendő hiánya miatt megszünteti a pert oly tényállás alapján, amely már a keresetlevélben elő volt adva és a tárgyalás folyamán semmit sem változott; a költségben pedig elmarasztalja a felperest, mert helytelen perutat választott. Sok felesleges, soha meg nem térülő költségektől és haszontalan munkától kiméli meg a hatóság a feleket és magát, ha a hatáskör kérdését, amikor azt hivatalból kell vizsgálni, már az eljárást megindító beadvány elintézésekor alaposan megvizsgálja, és ha azt találja, hogy nincs hatásköre, az idézés helyett nyomban visszautasitó végzést hoz.

A hatáskör hiányának hivatalból való megállapitásában véleményünk szerint a legszigorubb gyakorlatot kell követni. Szó sem férhet ahhoz, hogy akkor, ha a törvény is és az eset is világos, a biró a világos törvényt alkalmazni köteles, de akkor, a mikor a hatáskör hiánya vagy fenforgása kétséges, bizonyára akkor jár el helyesen a biró, ha a jogszabályt — kivált apró, csekély értékü ügyekben — ugy értelmezi s az esetet ugy itéli meg, hogy a birói hatáskör megállhassson. A birói eljárás általában alaposabb és a helyes itélkezés több

biztositékával van körülbástyázva, mint a közigazgatási per; kétség esetében tehát a birói hatáskört kell előnyben részesiteni, kivált olyankor, amikor a másik forum már elutasitotta magától az ügyet. Nem felel meg a jó igazságszolgáltatás követelményeinek az oly előfordult eset, amelyben a fél a közigazgatási utról a birói utra utasittatván, a sommás visszahelyezési pert inditotta meg, innen is elutasittatván, tulajdoni perrel kivánta jogát érvényesiteni, majdnem két évi drága tárgyalás után kedvező elsőbirósági itéletet nyert, a felebbezési biróság azonban megszüntette a pert és a felperest ismét közigazgatási utra utasitotta (oda, ahonnan hét évvel előbb a birósághoz utasitották), tévesen, mert a minisztertanács a birói hatáskört állapitotta meg. Az első panasz beadásától (1891. év) a minisztertanácsi határozat napjáig (1901 február 27.) tiz esztendő telt el, a fél tiz forumnál kereste ügyének biráját és százakat költött, mig megtalálta, oly ügyben, amely csak akörül forgott, hogy a szomszédja az ő telkéhez vezető bejáró uton jár és oda esővizet ereszt.

Különösen akkor tünik fel visszásnak az ügynek a birói hatáskörből elutasitása, amikor csak arról van szó, hogy a birói eljárást más pl. iparhatósági eljárásnak (1884 : XVII. tcz. 176. §.) meg kell-e előznie vagy nem. A törvény bizonyára csak közelfekvő gyors és olcsó eljárást akart a félnek az iparhatósági eljárásban nyujtani; a törvénynek ezzel a czélzatával alig egyeztethető össze, hogy oly esetben, amikor pl. az első és a másodbiró érdemi itéletet hozott, a harmadbiróság ezeket félretéve, iparhatósági eljárásra utasitsa a felet, ahonnan ismét csak ugyanahhoz a birósághoz kell majd fordulnia, mikor az ügy ugyis birói hatáskörbe tartozik. Az előzetes eljárás hiánya miatt csak az egészen kétségtelen esetekben kellene a birói hatáskört leszállitani.

Olyan esetben, amikor a hatóság arról értesül — rendszerint már a keresetlevélből vagy panaszból — hogy az eléje vitt ügyet más hatóság hatásköréből már elutasitotta, e más hatósági iratokat mindig azonnal be kellene szerezni, a határnapig ez megtörténhetik, az ügyet tehát el nem odázza: a felmerülhető hatásköri összeütközés elintézését gyorsitja s a beszerzett ügy adatai esetleg a folyamatban levő eljárásban is hasznosithatók.

A hatásköri összeütközések gyorsabb elintézése czéljából helyesen teszik a felek, ha az összeütközést előidéző határozatban megnyugosznak; a felebbvitel, különösen közigazgatási uton ritkán eredményezi a hatáskört leszállitó határozat megváltoztatását; annyi idő alatt, amennyibe a felsőhatósági elintézés kerül, a minisztertanácsi döntés is bekövetkezhetik. Az összeütközés felmerültét legczélszerübb közvetlenül az igazságügyminiszternél bejelenteni, aki az ügyeknek minisztertanácsi előadója. Különben czélszerü, hogy a hatóság a hatásköri összeütközés felmerültéről az iratok felterjesztésével hivatalból tegyen jelentést. Nézetünk szerint annak sincs akadálya, hogy a jelentést a közigazgatási hatóság is, amelynél az összeütközés felmerül, közvetlenül az igazságügyminiszterhez intézze; a mai eljárás mellett, mely szerint ily esetben a főszolgabiró az alispánhoz, az alispán a belügyi vagy más illetékes miniszterhez terjeszti fel az iratokat, és azokat ez a miniszter teszi át az igazságügyminiszterhez, igen sok idő vész el. Az összeütközés csak az ellentétes határozatok jogerőre emelkedésével áll be, előbb tehát nem kell a jelentést megtenni.

Dr. Térfi Gyula,
igazs. min. oszt. tan.

(Folyt. köv.)

Jogirodalom.

A váltótörvény magyarázata. Irta dr. Kőnig Vilmos budapesti ügyvéd. Grill Károly könyvkiadó vállalata.

Németországban Staub «Wechselordnung» czimü munkája a legnépszerübb és a legjobban keresett jogi könyvek egyike. A jelölt abból készül vizsgára, ügyvéd a tárgyalási terembe Staubot viszi és a biró is leginkább erre a munkára hivatkozik. Staub váltójoga kézikönyvnek és tankönyvnek egyaránt használható, mert rövid, tömör mondatokban ugy a gyakorlatot, mint az elmélet eredményeit egyaránt öleli fel.

A magyar váltójog is több igen kitünő, ugy theoretikus mint gyakorlati munkában dolgoztatott fel; ennek daczára azonban dr. König igen hasznos munkát végzett, amidőn Staub rendszerét követve a magyar váltójognak oly magyarázatát adja, melyben a hazai gyakorlatot tudományosan feldolgozza és rövid, velős mondatokban a törvényszakaszokat a judikatura alapján magyarázza, egyuttal azonban az elmélet álláspontját és tanait is ismerteti. A váltó minden alakisága és a váltójognak minden szigora mellett a gyakorlatban a váltójog körül is számos kontroverzia merült fel. Szerző igen részletesen ismerteti a gyakorlatban és a tudományban felmerült kontroverziákat, ismerteti azokban a magyar judikaturát, összehasonlitván azt a német judikatura álláspontjával. E mellett nem mulasztja el saját nézetének is kifejezést adni és ha nézete a judikatura által elfoglalt állásponttól eltér, azt kimeritően indokolja is.

A kontroverziákból:

A szenvedő váltóképességre nézve a váltó forgalomba helyezésének időpontja mérvadó; igy a kiskoruság alatt elfogadott, de a nagykoruság idejében az elfogadó által kiadott váltó érvényes. (41.)

Több rendelvényes megnevezése nem érvényteleniti a váltót, vagylagos megnevezés azonban kellék-hiányos, mert határozatlanná teszi a megjelölést. (91.)

Lényeges, hogy a kibocsájtó aláirása az előlapon és a szöveg után következzék, nem irható a hátlapra és nem a váltó szövegén keresztül. A szöveg alatt való bármilyen elhelyezés azonban már közömbös, azért elégséges, ha az aláirás a szöveg alatt csak megkezdetett. A Curia régibb gyakorlatával szemben helyes egyik ujabb itélete, mely érvényesnek tekinti a váltót, habár a kibocsájtói aláirás a elfogadó neve alatt fordul elő. (12. és 131. l.)

A váltószövegnek értelemmel kell birnia, nem szabad kétségesnek lennie, hogy intézvényezett vagy saját váltó forog-e fenn (161.). Ezzel szerző azt a kérdést is eldöntötte, vajjon szükséges-e egyáltalán, hogy a váltó összefüggő szöveggel birjon.

Azt a kérdést, vajjon a kibocsájtó kötelezettségben áll-e, ha a saját rendeletre szóló váltó hamis forgatmánnyal, vagy kötelezettség nélküli forgatmánynyal tovább adatott, szerző következőképen dönti el:

«A szerződési valamint a kiadási elmélet alapján ez az eset nemleges megoldást talál, egyébként igenleges. Nézetünk szerint eltekinthetünk az elméletektől, mert a fentemlitett törvényes fictio mellett (t. i. hogy a saját rendeletre szóló váltó idegen váltónak tekintendő) a kibocsájtó kötelezettnek tekintendő.» (18. l.)

A kir. Curiával szemben szerző azt a nézetet vallja és indokolja, hogy csak az intézvényezett lehet elfogadó, a nem intézvényezett elfogadási nyilatkozata váltójogi hatálylyal nem bir.

Nem osztjuk szerző ezen nézetét, de elismerjük, hogy nézetét érdekesen és szellemesen indokolja. Ellenben feltétlen igaza van szerzőnek, midőn a Curia álláspontjával szemben tanitja:

«A per szünetelése esetén a sommás eljárás 52. §-a szerint, mely a 21. §. értelmében váltóeljárásban is alkalmazandó, a per az elmulasztott tárgyalástól számitandó 3 év elteltével tekinthető csak megszüntnek. A Curiának ellenkező itélete (M. Dt. 676. sz.) egyenesen törvénybe ütköző.»

Nagyobbára a kir. Curia álláspontját követi szerző a bianko váltó tekintetében. Szerinte szükséges, hogy váltó irassék alá és oly okmány aláirása, melyben a váltó elnevezés sem foglaltatik, nem alkalmas váltókötelezettség megállapitására.

«A biankováltó aláirója az alapon, hogy oly váltót irt alá, melyen valamely lényeges kellék hiányzott, egyáltalán nem emelhet kifogást; a váltó kitöltésére vonatkozó jog átszáll arra, aki a váltót megszerzi.»

«Lejáratra vonatkozó megállapodásellenes kitöltés esetén a kereset csak mint időelőtti utasitandó el.»

A törvény 93. §-ának értelmezésénél szerző a gyakorlatot követve az elvi álláspontot ki nem fejti; részünkről szivesebben láttuk volna, ha itt is a gyakorlat ismertetése mellett az elvet kifejtette volna.

Az elv pedig az, hogy a biankováltó, vagyis a ki nem töltött és aláirással ellátott váltóürlap odaadása által szerződés keletkezik. Ezen szerződés nem más, mint pactum de contrahendo, vagyis az ürlap odaadása esetén pactum de cambiando. Addig, mig az ürlapon a váltó lényeges kellékei ki nem töltetnek, ezen szerződés tisztán magánjogi szerződés és a magánjog elvei szerint birálandó el, a váltótörvény körébe akkor lép, amidőn azon a váltó lényeges kellékei kitöltetnek és abból váltó keletkezik. A váltótörvény már most az ilyen váltó tekintetében azt rendeli, hogy a váltóadós azzal a kifogással, «hogy a váltón akkor, midőn arra az elfogadás vagy más nyilatkozat vezettetett, valamely *lényeges kellék hiányzott*.... stb. csak annyiban élhet». A törvény itt maga jelöli meg a kifogást, amelylyel a váltóadós szerződésellenes kitöltés esetén élhet és ezen kifogás nem az, hogy a váltó szerződésellenesen kitöltetett, hanem hogy az okirat, mert szerződésellenesen kitöltetett, nem váltó és a megállapodásellenes és semmis kitöltés folytán a lényeges kellék hiányzik. Ebből az következik, hogy ha a kitöltés megállapodás szerint történt, akkor akármelyik lényeges kelléknek a kitöltése nem kifogásolható.

Eszerint kitölthető a váltó szó is, mint akármelyik más lényeges kellék is. Másrészt megint a lejáratnak megállapodásellenes kitöltése, lényeges kelléknek megállapodásellenes kitöltése, mely feljogositja az adóst azzal a kifogással élni, hogy akkor, amidőn a nyilatkozatot tette, a váltón a lejárat hiányzott.

Végül nem mulaszthatom el a könyv külalakjáról és kiállításáról megemliteni, hogy azok a könnyen kezelendő kézikönyv minden igényeinek megfelelnek és igy König müve ugy tartalmánál, valamint a könyv külalakjánál fogva feljogosit azon várakozásra, hogy Magyarországon oly népszerüségre tesz szert, mint Staub munkája Németországban.

Dr. Wittmann Mór.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Eletbiztositási első dijnak perelhetősége.

Az életbiztositási kötvények feltételei a biztositásnak hatályát, illetve a biztositónak koczkázatviselési kötelezettségét attól a feltételtől teszik függővé, hogy az első dij befolyt legyen.

Régebben eltérő volt a joggyakorlat abban az irányban, hogy érvényes-e ezen kikötés vagy nem. Utóbb a Curiának kereskedelmi tanácsa meghonositotta és megszilárditotta azt a joggyakorlatot, hogy ennek a feltételnek jogi hatályt csak abban az esetben lehet tulajdonitani, ha a kötvény a biztositásnak kezdetét naptárszerü pontossággal meg nem állapitja. Mig ott, ahol a kötvény naptárszerü kezdetet tartalmaz, ahol tehát kifejezetten megmondja, hogy a biztositás például január 1-én kezdődik, nem birhat jelentőséggel az ezzel homlokegyenest ellenkező az a kikötés, hogy a biztositás nem kezdődött január 1-én, hanem csak akkor és csak abban az esetben fog kezdődni, ha és amikor az első dij befolyik.

Ezen álláspont alapján keletkeznek évek óta a biztositó társaságok elleni perekben az itéletek oly esetekben. amidőn a biztositott a kötvényt be nem váltotta és az első dijat ki nem fizette, de meghalt azon időtartamon belül, amelyre az első dij fizetendő volt. Tartalmuk pedig következetesen az, hogy a biztositási összeget megitélik, ha a kötvény kalendáriumszerü kezdetet tartalmaz, és a keresetet elutasitják, ha a biztositás kezdetét naptárszerü pontossággal a kötvény nem tartalmazza.

Volt e és minő befolyása volt ennek a gyakorlatnak arra a kérdésre, hogy követelheti-e a biztositó társaság az első dijnak a fizetését?

A joggyakorlat azon elv alapjára helyezkedett, hogy a biztositási dij csak a biztositó által viselt koczkázatnak lehet az ellenértéke, hogy tehát a biztositó biztositási dijat csak akkor igényelhet, ha viseli már a koczkázatot és a viselt koczkázat ellenében a biztositott dijat fizetni köteles.

Ezen elv következtében a fentidézett joggyakorlatnak döntő hatást kellett gyakorolnia a dijfizetési kötelezettségre. Tényleg jogszabálylyá az vált, hogy a biztositó dijat követelhet, ha kötvénye a biztositás kezdetét naptárszerü pontossággal megállapitja, mig ellenkező esetben az ajánlattevőt a kötvénynek beváltására és a dijnak megfizetésére nem szoritathatja.

Ezen gyakorlatnál fogva nagy fontosságuvá vált azon kérdés, hogy mely kifejezések azok, amelyek a kalendáriumszerü kezdetet megállapitják. Mert noha a kereskedelmi törvény 469. §-a parancsolólag megköveteli, hogy a biztositási kötvény a biztositás kezdetét tartalmazza, a kezdetnek mily módon való meghatározása tekintetében egyöntetüség egyáltalán nem fejlődött. Vitátlan a kérdés csak ott, ahol a kötvény vagy minden megszoritás és feltétel nélkül megállapitja naptár szerint a kezdőnapot, vagy ahol kezdőnapot nem tartalmazván, a biztositás kezdőpontjanak a dijfizetés napját fixirozza. Sok biztositó társaságnak a kötvénye azonban nem ilyen egyszerü és átlátszó. A gyakorlatban a következő eltérések merültek fel.

A kötvény szerint kezdődik a biztositás január 5-én, feltéve, hogy az első dij a biztositott életében és jó egészségi állapotában kifizettetik. A biztositási összeg iránt inditott perben megállapittatott a naptárszerü kezdet és a biztositónak fizetnie kellett, noha dij be nem folyt.

Az ajánlatban ki volt fejezve, hogy elfogadása esetén a kötvény az ajánlat keltével látandó el és hogy ez esetben ezen időpont a biztositás kezdetét jelzi. A kötvény tényleg az ajánlat keltével láttatott el. A bíróság kimondta, hogy ily esetben a biztositás kezdete naptárszerüleg meg van határozva.

Az ajánlattevő az ajánlatban azon akaratát juttatta kifejezésre, hogy a kötvény az orvosi vizsgálat napjától kelteztessék. Ez megtörtént. A budapesti kir. törvényszék mint felebbezési bíróság ezt egyértelmünek mondta avval, hogy a biztositás az orvosi vizsgálat napjától kezdődjék, ez alapon megállapitotta a naptárszerü kezdetet és kötelezte az ajánlattevőt a dijfizetésre. A Curiának felülvizsgálati tanácsa az itéletet megváltoztatta, mert a kezdőnap nincs naptárszerüleg meghatározva.

Több osztrák biztositó társaság kötvénye naptárszerü kezdetet nem tartalmaz, hanem a következő intézkedést: A biztositó jogositva van a dijat a kötvény kiállitásától számitott hatvan napon belül perelni és perlés esetén nyomban viseli a koczkázatot. Már megfordult a kérdés a bíróságnál, hogy ez az intézkedés elég alapot képez-e a dijfizetésnek kikényszerithetésére, de el még nem biráltatott.

Kitünik a mondottakból, hogy a biztositás kezdetét a kötvény szokta megállapitani, nem az ajánlat. Az ajánlat csak az iránt intézkedik, hogy a biztositásnak hatálya a dijfizetéstől van függővé téve. A mai gyakorlat alapján tehát

az a fontos körülmény, hogy az ajánlattevő tartozik-e dijat fizetni, a teljesen rajta kivül álló attól a módtól függ, amelyen a biztositó a kötvényét kiállitja: ha ir bele naptárszerü kezdetet, ugy követelheti a dijat, egyébként pedig nem.

Éreznünk kell, hogy ezt a jogállapotot nem az élet szükségletei fejlesztették ki czélirányosan, hanem az egy jogi csinálmány, amelybe egy teljesen önkényes megoldási módozat sodorta a jogéletet.

Nem volt ugyanis szerencsés gondolat, a naptárszerü kezdetet fontos jogi folyományoknak alapjává és kiinduló pontjává tenni. Hiszen a birónak nem az a hivatása, hogy a gyakorlati élet megnyilatkozásaiba beleköltsön vagy erőszakoljon bizonyos czélzatot, hanem kutatnia kell az okokat, amelyek ama megnyilatkozásokat létesitették és azt a szándékot, amelyet a nyilatkozó fél azzal kifejezésre kivánt juttatni.

A szerződő feleknek az ügyletkötéskor megvolt szándékának megfelelő módon kell a szerződést értelmezni, és a belőle eredő jogot és kötelezettséget ehhez képest megállapitani.

A joggyakorlat által megállapitott megoldási módot tehát csak abban az esetben lehet helyeselni, ha az ajánlattevőnek és a biztositónak az ajánlatnak tétele, illetve elfogadása alkalmával tényleg az volt a szerződési akaratuk, hogy a kötvény beváltandó lesz, ha a biztositás kezdetét naptárszerüen megállapitja, különben nem. Ha ez a tény a szerződő felek szemei előtt az ügyletkötéskor nem igy lebegett, akkor a biró nem magyaráz helyesen, hanem a maga felfogását ráerőszakolja a felekre és az általuk megkötött szerződésre.

Nézzük tehát, hogy igy akarták-e a felek jogviszonyukat szabályozni?

Nem igy akarták, eszükben sem volt ilyen szerződési megállapodásra lépni. Hanem az ajánlattevő arról volt meggyőződve, hogy ajánlatának elfogadása és az ajánlatnak megfelelő kötvénynek kiállitása esetében ő a kötvényt beváltani, azaz az első dijat megfizetni tartozik, és ugyanezt hitte a biztositó is, tekintet nélkül arra, hogy a kötvény tartalmaz e naptárszerü kezdetet, vagy nem. Arra pedig egyáltalán nem gondoltak a felek, hogy a biztositandónak dijfizetési kötelezettsége attól fog függni, hogy a kötvény mily módon tartalmazza a biztositás kezdőnapját.

Az azonban nem lehetetlen, hogy a gondos ajánlattevő és a biztositó nem egyformán értelmezték azt a biztositási feltételt, hogy a biztositás hatályba csak a dijfizetéssel lép. A biztositó bizonyára arra gondolt, hogy a biztositandó tartozzon dijat fizetni és ő csakis evvel egyidejüleg ad kötvényt és visel koczkázatot, előbb nem. Az ajánlattevő ugyanigy gondolkodott, de az is meglehet, hogy a kérdéses kikötésnek azt az értelmet tulajdonitotta, hogy tisztán tőle fog függni, hogy akar-e dijat fizetni, és ezzel a kötvénynek hatályba lépését előidézni.

Csakis ez a két értelmezés lebeghetett a szerződő felek előtt és azért a biró csakis e kettő között választhat, mert hiszen szerződésen alapuló pernek az a czélja, hogy a szerződő feleknek szerződési akarata érvényesüljön.

Nem logikaellenes tehát, nem alapvető elemi hiba, ha a szóban forgó biztositási feltételhez az a folyomány füzetik, hogy az ajánlatot tevő dijfizetésre nem szoritható, tőle függvén, hogy a biztositást hatályba kivánja-e léptetni, vagy nem. Ha a biró ezt fogadja el alapul és kiinduló pontul, ugy a biztositónak dijat megitélni nem lehet, bármily módon állitja is ki a kötvényt.

A másik megoldási mód annak a felfogásnak az elfogadása, hogy az ajánlatnak megfelelő kötvény mindenesetre beváltandó, mert a kérdéses kikötés csak a szerződés teljesitésének egymásutánját kivánta szabályozni. Előbb fizessen az ajánlattevő dijat, azután — illetve azzal egyidejüleg — ad a biztositó kötvényt, koczkázatot. A boltban is előbb fizetek, azután kapok árut; a vásáron is adom a vételárt, és azután kapom a megvett lovat; a gazdasági élet'ben is lefizetem a haszonbért, és csak azután vehetem át a haszonbérelt ingatlanokat.

Egyedül ez a két megoldási módozat lévén fogalmilag lehetséges: csak az képezheti a kérdés tárgyát, hogy e kettő közül melyiknek elfogadása helyesebb.

Majdnem minden ok a mellett szól, hogy a biztositandó az ajánlat aláirásakor és az orvosi vizsgálatnak teljesitésekor érzi és tudja azt, hogy ajánlatának elfogadása esetén az első dijat fizetni lesz köteles. Sok ajánlat ezt kifejezetten meg is mondja, de ha nem is, a biztositandó komoly ügyletet akar létesiteni, megfontoltan és szabad akaratból komoly ajánlatot tesz, fel kell tehát róla tételeznünk, hogy egyedüli kötelezettsége: a dijfizetés alól magát elvonni nem akarhatja. Az általánosan kötelező jogszabály az, hogy a szerződő fél a létrejött szerződést teljesiteni tartozik, magát egyoldalulag a teljesités alól ki nem vonhatja. Az egyes szerződési feltételeket pedig olykép kell értelmezni, hogy mellettük maga a szerződés is megállhasson. Ha tehát létezik oly józan magyarázási módja a kérdéses kikötésnek, amelynek elfogadásával maga az ügylet romba nem dől, meg nem semmisül, ugy ezt kell alkalmaznunk, nem pedig ama másikat, amely az ügyletet megöli.

Ez az értelmezési mód felel meg teljesen, mind kezdettől fogva, a biztositó szerződési szándékának is. Ő akar kötvényt adni, akar koczkázatot viselni, akar komoly szerződést létesiteni. De fizessen előbb dijat a biztositandó, ez az ő jogos kivánsága, mert csak a hozzá tényleg befolyt dijakból képes ő koczkázatviselési kötelezettségeinek megfelelni.

A helyes felfogás tehát az, hogy az ajánlattevő köteles az első dijat feltétlenül megfizetni abban az esetben is, ha a biztositónak koczkázatviselési kötelessége bármily kifejezési módozattal a dijfizetéstől tétetett függővé, — tekintet nélkül arra, hogy a kötvény a biztositás kezdetét naptárszerü pontossággal megállapitja-e vagy nem.

Csupán azon, a joggyakorlat által elfogadott formula gátolja ennek a helyes felfogásnak az érvényesülését, hogy a biztositási dij csak már viselt koczkázatnak képezheti az ellenértékét. Ennek a formulának a fele helyes, a fele hamis. Helyes az a szabály, hogy csak koczkázat ellenében lehet dijat igényelni. Hamis azonban az, hogy a biztositó már viselni tartozik a koczkázatot és csak azután igényelheti a dijat. Mert az ellen semmi se szól, se törvény, se méltányosság, se czélszerüség, hogy a felek szabadon meg ne állapithassák a teljesitésnek sorrendjét és ki ne köthessék azt, hogy előbb folyjon be a dij, csak azután, de nyomban azután, viselje a biztositó a koczkázatot. Ha tehát a biztositó elfogadja az ajánlatot ugy, amint téve volt, ha kiállitja az ajánlatnak teljesen megfelelő biztositási kötvényt, ha kijelenti, hogy a maga részéről állja a szerződést, ad kötvényt, visel koczkázatot, de teljesitsen az ajánlattevő is elfogadott ajánlata, tehát a létesült szerződés értelmében: ugy nem szabad az igényét alaptalannak kimondani csak azért, mert ő már a dijfizetés előtt is nem viselt koczkázatot.

Elkerülhetetlennek tartom, hogy jogéletünk mihamarább rátérjen arra az egyedül helyes elvre, hogy *a biztositó feltétlenül követelheti az első dijat, ha a koczkázatot már viseli, vagy azt a szerződés értelmében viselni hajlandó.* Csak ennek elfogadása vethet véget azon áldatlan jogvitáknak, amelyeknek mesterkélt alapon történő elbirálása senkit meg nem nyugtathat és a helyes itélkezésbe vetett bizalmat csak megrenditeni, de nem megszilárditani képes.

Dr. Gola Simon,
budapesti ügyvéd.

A részegség törvényszéki orvosi szempontból.

Ismeretes, hogy a testi épség ellen irányult büntények legnagyobb részét részeg állapotban követik el, ami érthető is, mert hiszen a testi sértések nagy része a korcsmában vagy a korcsma körül lezajlott verekedések közben jön létre.

Azon állapot, melyet köznyelven részegségnek nevezünk, a szesz által előidézett mérgezésben áll.

Ezen szeszmérgezés tünetei főleg az idegrendszerben nyilvánulnak és pedig elsősorban az agymüködés az, mely a szesz behatására megváltozik. A szeszes italok az agy müködését bénitják, ennek első jeleképpen a biráló képesség gyengül és pedig azért, mert az alkohol a szellemi tevékenységet azaz a gondolatfüzést, az itélő képességet befolyásolja, minélfogva az agynak azon müködése, mely meghatározott logikai következtetésből, a gondolatok megfelelő kiválasztásából, itélkezésből áll, lassabban és nehezebben indul meg, mint azon agymüködés, mely közvetlen automatikus következménye valamely érzetnek vagy behatásnak s melyet *reflex* müködésnek nevezünk.

Be van bizonyitva, de meg is egyezik a mindennapi tapasztalattal, hogy a szeszes italok behatására a szokottnál gyorsabban, de meggondolatlanul cselekszünk.

Az alkohol hatás egy sarkalatos jelensége, hogy azon gondolatcsoportot, eszmetársulati folyamatot, mely valamely érzéki behatás és az erre következő cselekvés között rendszerint beáll és az agy gátló müködésének neveztetik — müködésen kivül helyezi. Minthogy pedig a behatás és a cselekvés közt levő irányitó gondolkodás, a megfontolás, a kritika magasabb sőt a legmagasabb szellemi müködésnek minősitendő, — oly müködésnek, mely az embert szabadakaratu lénynyé teszi — az alkoholnak ezen látszólagos jótékony hatása alatt szellemi müködésünk, mely a motivumok közül szabadon választhat, a *reflex* müködés alacsony fokára sülyed.

Mindezen jelenségek pedig hüdési tünetek.

Számos exact vizsgálat beigazolta, hogy már csekély mennyiségü alkohol is növeli a befolyásolhatóságot, jelentékenyen gyöngiti a felfogást és elhomályositja az emlékezőtehetséget, sőt nagyobb mennyiségü alkohol behatásának tartama alatt nyert benyomásokra való visszaemlékezés teljesen hiányzik.

Ezek szerint az agy müködése az alkohol behatására meg van zavarva. Csekélyebb mennyiségü alkohol behatására a zavar nem oly szembeöltő, nem oly kifejezett, de zavarodottság akkor is jelen van, s igy a heveny alkohol mérgezést vagyis azon állapotot, melyet köznyelven részegségnek nevezünk, orvosilag csakis mint elmezavart lehet és szabad megitelni s főleg törvényszéki orvosi szempontból a heveny alkoholmérgezés csakis mint elmezavar birálandó el.

A részegségről a Btk. külön mint ilyenről nem is emlékszik meg, hanem a részegség a Btk. 76. §-a szerint lesz elbirálva és pedig azért, mert a Btk. indokolásában, hivatkozással a fenti §. azon kitételére: «öntudatlan állapot» — a részegség azon foka is, mely az embert öntudatától fosztja meg, meg van emlitve.

A bünvádi perrendtartásnak az elmebeli állapotok megvizsgálásáról szóló 246. §-a is öntudatlanságról szól.

Balogh Jenő dr., Edvi Illés Károly dr. és Vargha Ferencz «a bünvádi perrendtartás magyarázata» czimü munkájuk elmezavar és öntudatlanság megállapitásáról szóló szakaszában azt fejtegetik, hogy «mikor az öntudatlan állapot elmezavar nélkül áll elő: ez, mint nem valamely betegség kifolyása, rendszerint nem igényel szakértői megállapitást, mert a biró maga is megtudja itélni, hogy az illető például álomban vagy teljesen részeg állapotban volt-e akkor, midőn valamely sérelmet okozott; ellenben az elmezavar, akár teljes öntudatlanság alapján, akár csak megzavarta az öntudatot, mindenkor kóros állapot lévén: ennek felismeréséhez a birónak szüksége van orvosszakértők közremüködésére.» Szerzők a Csemegi-féle tervezetre való hivatkozással azon konkluzióra jutnak, hogy elmebetegségek nélküli öntudatlanság eseteiben orvosszakértőkre szükség nincs.

Ezen álláspontnak megfelelőleg a részegség a büntető eljárásban rendszerint enyhitő körülménynek vétetik s csak ritkán alkalmaztatott orvosszakértő az alkoholikus elmezavar, a részegség megállapitása czéljából. Ezen eljárás meg is felel az eddigi közfelfogásnak, mert hiszen csakis az ujabbkeletü szakszerü megfigyelések és tanulmányok deritették ki a heveny alkoholmérgezés lényegét, tüneteit és jelentőségét s csak ezek alapján válik mindinkább köztudomásuvá, hogy a heveny alkoholmérgezés folytán az akarat szabad elhatározási képessége minő mértékben és hogyan szenved s csak ezen vizsgálatok érlelték meg azon meggyőződést, hogy a heveny alkoholmérgezés tulajdonképpen egy kisebb-nagyobb foku elmezavar.

Hogy a részegség ezen stádiuma mikor és minő esetben áll be, több körülménytől függ. Létrejöttére az ital mennyisége nem lényegesen döntő, minthogy némely egyénnél kevesebb, más egyénnél több italra áll be; inkább függ össze a részegség beállta az egyén korával és szervezetével, föltétlenül függ azonban az ital minőségétől és töménységétől. Annyi tény, hogy szénsav tartalmu szeszes italok (pezsgőborok, forrásban levő ujborok) élvezetére előbb és vehemensebben jön létre, ami a szénsav mérgező hatásának tulajdonitandó, függ továbbá a gyomor üres vagy telt voltától, az elfogyasztás időtartamától. A részegség beállta még attól is függ, hogy valjon szabadban, hideg levegőn fogyasztatik-e az ital, vagy zárt, rosszul szellőzött helyiségben. Lényeges végül az is, hogy nem játszik-e közre egyéb narkotikum (nikotin), mert utóbbi esetben szintén előbb áll be a részegség.

Fontos végül az is, hogy szokott-e az egyén egyáltalán szeszes itallal élni vagy nem.

A teljes részegséget, a tökéletes alkohol narkozist izgalmi szak szokta megelőzni s a részegségnek ezen izgalmi stádiuma az, mely közveszélyessé teheti az egyént. Ezen stádiumban járnak-kelnek a részeg egyének, beszélgetnek, néha sokat is, gyakran csak önmagukkal, kérdésekre válaszolnak, tesznek vesznek, hangulatuk variabilis, ingerlékenyek, könnyen dühösekké válnak, de épp oly könnyen elérzékenyülnek, sirnak is, szóval az egész magaviseletük rendellenes, azonban minden tettök magán viseli a részegség bélyegét. Ezen stádiumban az egyének logikai eszmemenetet látszanak tanusitani, hiszen az ilyen részeg egyén réagál a kérdésekre, inzultusokra, végig kóborolhatja az összes korcsmákat, mindenkivel barátkozik vagy összetüz. S az egyénnek éppen ezen magatartása azon téves megitéléshez vezet, hogy a részegnek elméje rendesen müködnék, mert hiszen logikusan cselekedett és beszélt. Hogy azonban ezen nála észlelt logika nem helyes, hanem csak látszólagosan az, mutatja azon körülmény, hogy az ezen állapotban elkövetett dolgaira az egyén csak vagy nagyon rosszul, homályosan, haragosan, sommásan vagy pedig éppenséggel nem emlékszik vissza.

A visszaemlékezés hiánya pedig az öntudatlanság jele s igy az öntudatlanság tartama alatt tanusitott magaviselet, beszéd nem lehet logikus, bármennyire látszik is annak. Az öntudatlanság nem mindig teljes, lehet az homályos, kábult vagy tompult s ez esetekben a visszaemlékezés hiányos, hézagos, sommás.

A részegség ezen stádiuma hasonlit az epilepsiának azon fajához, melynél rövidebb vagy hosszabb ideig tartó öntudatfelfüggesztés mellett az epileptikusok utazgathatnak, cselekesznek, sőt részben rendes foglalkozásukat is végezhetik

s állapotuk multával viselt dolgaikra csak hiányosan vagy éppenséggel nem emlékeznek vissza.

Hogy pedig az amnesia nagy foku részegségnél tényleg fennáll s nem szinlelés, mutatja azon tapasztalat, hogy oly egyéneknél is észlelhető, kik részegségökben büntényekre nem ragadtatták magukat, sőt ezen állapotukban kedélyeseknek mutatkoztak s részegségök multával viselt dolgaikra nem emlékeznek vissza, pedig nincs okuk a szinlelésre. Az amnesiának a szinleléstől való megkülönböztetése az eset körülményeinek gondos mérlegelése által lehetséges.

A részegség ezen formája, mely öntudatlansággal jár, tényleges elmezavar s ezen részegség az, mely a Btk. 76. § ának «öntudatlanság» kitétele alá sorolandó. Ezen öntudatlanságról szól a bünvádi perrendtartás 246. §-a is.

Mindezek szerint a részegség ezen alakjának megállapitása tisztán szakdolog, mert ezen alak valódi elmezavar. Már pedig, hogy ezen részegségi alak volt-e jelen a büncselekmény elkövetése idején, azt csak megfelelő szakvizsgálat deritheti ki.

Tényleg azt látjuk, hogy a részegség megállapitása czéljából is mindinkább igénybe vétetik az orvosszakértők müködése. Sajnos azonban, hogy ezen a bünügy elbirálása körül rendkivül fontos kérdésben rendszerint a vádlottnak csak a főtárgyalás folyamán való megfigyelése és a tanuk vallomásának meghallgatása után hevenyében kell véleményt mondanunk s csak rendkivül ritkán van alkalmunk e kérdésben rendszeres, hosszabb ideig tartó megfigyelés alapján nyilatkoznunk, holott mint láttuk, a részegség esetében is valódi elmezavarral van dolgunk, melynek megállapitása annál nehezebb, mert ezen elmezavar muló természetü.

De ha akár csakis a főtárgyalás folyamán észleltek alapján vagyunk kénytelenek véleményt mondani, akkor is feltétlenül meg kell kivánnunk, hogy a vádlottat részletesen megvizsgálhassuk, mert csak ezáltal nyerünk tájékozást vádlott somatikus és psychikus állapotáról, főleg, hogy nincsenek-e rajta degenerativ, nevezetesen idült alkoholizmusra valló jelek. A főtárgyalás folyamán gondos figyelemmel kell kisérni a tanuk vallomását, ha pedig hosszabb megfigyelés rendeltetett el, ugy az iratokból kell a tanuk vallomását tanulmányozni. Ezekből meglehet állapitani vádlott viselkedését, az általa elfogyasztott szesz mennyiségét és minőségét. A tanuk vallomását azonban csak fentartással szabad mérlegelni, mert hiszen rendszerint a tanuk nagy része alacsonyabb intelligenciáju egyén szokott lenni, kik az állapotot helyesen megitélni nem is képesek s éppen ezért a tanuknak «látszott rajta, hogy ivott; be volt rugva; ittas volt, de okosan beszélt és egyenesen, nem düllöngve járt; részeg volt, de nem nagyon tudta, hogy mit csinált; nyelve nem akadozott stb» s hasonló kitételeik, bár a részegség fokozatait látszanak jelezni, oly homályosak, hogy igen bő alkalmat adnak a legkülönfélébb magyarázatra. Másrészt azt is figyelembe kell venni, hogy némely esetben a tanuk egyrésze az eset megtörténtekor kisebb-nagyobb mértékben szintén részeg volt s igy az ő emlékképeik sem megbizhatók. Különös szigorral birálandó el a korcsmárosok tanuvallomása.

Nagy sulyt kell helyezni magának a bünténynek körülményeire s annak kivitele módjára s végül rendkivül fontos vádlott magatartása a büncselekmény elkövetése után, nem-e folytatása a büntény elkövetése előtt tanusitott magatartásának. A részegség tüneteinek a büntény elkövetése után való fokozódása pláne nagy diagnostikai jelentőségü; még jelentőségesebb a tett elkövetése után beálló mély alvás, mely nagyfoku részegséghez csatlakozik.

Beállhat a tett elkövetése után egy bizonyos foku kijózanodás is, minek folytán a tettes cselekményének horderejét is felismerheti s ennek megfelelőleg viselkedhetik is. Az ily esetek elbirálása annál nehezebb és indulat rohamban elkövetett egyébb büncselekményektől annál nehezebben különböztethető meg, mennél okadatoltabbna klátszik a részegségben elkövetett büncselekmény.

A részegség fokának kriteriumaként a viselt dolgokra, az elkövetett büncselekményekre, illetve a részeg állapotban való viselkedésre való visszaemlékezés hiányát, az amnesiát szokás tekinteni. Az amnesia csak akkor fogadható el, ha a kórképbe egyébként is beillik. Az amnesia szempontjából figyelembe kell venni, hogy majdnem minden büntettes azzal szokott védekezni, hogy nem emlékszik, másrészt a történtekre való visszaemlékezés zavartalan volta nem zárja ki azt, hogy az akarat szabad elhatározási képessége teljesen ne hiányozzék, mert hiszen ismeretes, hogy alkohol hatásaként, a részegség kezdeti fokában, midőn a megkülönböztetési képesség a törvényben világosan kifejezett fokban megváltozva még nincs, a részeg egyénnek azon képessége, hogy bizonyos inzultusoknak ellentálljon, annyira korlátozott lehet, hogy szabad elhatározási képessége felfüggesztettnek tekintendő.

Megjegyzendő még, hogy vannak egyének, kik az alkoholt egyáltalán rosszul türik, kiknél az alkohol csekély mennyisége rendkivül nagyfoku reakciót szül, sőt azt idézheti elő, mit káros részegségnek nevezünk.

Mindezekből látszik, hogy az alkoholikus elmezavar, a részegség megállapitása nem egyszerü dolog és számos tényező számbavétele mellett lehetséges csak s igy mindig lehetőleg huzamosabb megfigyelés alapján történjek.

Ha pedig már egyszer azon meggyőződésre jutottunk, hogy a vadlott elmebeli tehetsége az alkohol folytán meg volt zavarva s ennélfogva akaratának szabad elhatározási képessége nem volt meg, ugy ezen véleményünket kijelenteni ne késlelkedjünk.

Többször van alkalmunk azt látni, hogy ezen nyilatkozatunk nagy visszatetszést szül, de mi arról nem tehetünk. Csak igy derül ki, hogy az alkoholnak minő romboló hatása van a társadalomra, mert egy a részegségben véghez vitt büntény révén sok nyomor fejlődik, mert ugy a büntettes családja, mint az áldozaté szenved általa. Hibás ezen kérdésben az állam és a társadalom, melyek az alkoholizmus terjedését elősegitik. Baj az is, hogy nincsenek nálunk olyan intézetek, s hová alkoholista büntetiesek internálhatók.

Dr. Fialowski Béla,
nagybecskereki kir. törvényszéki orvos.

Különfélék.

— **A tulajdonfentartás büntetőjogi védelme.** A kir. Curia a jogegység érdekében hozott többrendbeli határozatában kimondotta, hogy ha a tulajdon fentartása mellett megvett ingót a vevő a kifizetés megtörténte előtt jogtalanul elidegeniti, sikkasztást követ el. Amióta a kir. Curiának ezen gyakorlata köztudomásuvá vált, a részletüzlet tulajdonosok némely része követeléseik behajtására már nem is veszi igénybe a polgári bíróságok jogsegélyét, hanem minden esetben, melyben az adós elmulasztja akár a legcsekélyebb részletfizetést és is az eladott tárgy nincs a vevő birtokában, egyszerüen viszik az ügyet a kir ügyészséghez, amelynél ez idő szerint már százával feküsznek a részletüzletek feljelentései. A büntető bíróság tehát egy közönséges adásvételi ügyletből eredő és igen gyakran minden kriminális elemet nélkülöző követelés behajtására használtatik fel és pedig époly tömeges módon, miként ez a polgári bíróságok előtti igények érvényesitésénél szokott történni. *Van olyan részletüzlet, amely a büntető feljelentésekre előre nyomtatott blankettát használ*, ugy hogy ezeknél csak a vevő nevét, a vételárat és a hátralékos összeget kell kitölteni. A részletüzlet ügynöke előbb a szó szoros értelmében beleugratja a vevőt az adásvételi ügylet megkötésébe szegény

vagyontalan embereknek teljesen haszontalan fényüzési dolgokat adván el a tulajdonjog fentartása mellett és azután, mikor a vevő az ugyszólván reátukmált, rá nézve felesleges, sőt sokszor használhatatlan ruhanemüt, ékszert, stb. tovább adta akkor a részletüzlet tulajdonosa az adásvételi ügylet szankciójakép a kir. ügyészséghez fordul követelésének behajtásáért. A büntető bíróságok azonban nem arra valók, hogy polgári jellegü követelések érvényesitésére használtassanak fel és e tekintetben semmiben sem különbözik a tulajdonjog fentartása mellett kötött adásvételi ügylet egyéb ügyletektől, amelyeknek védelmére csak akkor vehető igénybe a Btk. szigora, ha valósággal bünös szándékból követtetett el a cselekmény. Az ilyen esetben természetesen a pactum reservati dominii mellett kötött ügylet is büntető jogvédelemben részesitendő, akár mint csalás, akár a konkrét eset minőségéhez képest esetleg mint sikkasztás.

A kir. Curia igen helyesen tenné, ha a tett tapasztalatok alapján ezen kérdésben elfoglalt álláspontját adott alkalomból revisió alá venné.

— **A kir. Curiához** 1905. év folyamán beérkezett 10709 polgári, 1634 váltó, csőd és kereskedelmi, 82 urbéri, 819 felülvizsgálati, 11307 büntető, 651 fegyelmi, 1743 képviselőválasztói, összesen 26945 ügydarab. Az 1904. évről maradt elintézetlen 9470 ügy és igy volt összesen elintézendő 36415 ügy. Ebből elintéztetett 25563, hátralékban maradt **10852** és pedig 7519 polgári (1904-ből 1358), 1225 váltó, (1904-ből 23), 7 urbéri, 328 felülvizsgálati, 1585 büntető, 104 fegyelmi, 14 képviselőválasztói ügy. Az 1904. évvel összehasonlitva látjuk, hogy 9-czel több polgári, 459-czel több büntető, **1275**-tel több képviselőválasztói ügy érkezett, mig a váltóügyek 92-vel, az urbériek 32-vel, a felülvizsgálatiak 62-vel, a fegyelmiek 6-tal csökkentek. Az elintézendők száma 2983-mal, az elintézett ügyek száma 1601-gyel szaporodott. A hátralék **1382**-vel nagyobb mint 1904. év végén volt. Habár a polgári ügyek közül 393 mal több intéztetett el, mint az azelőtti évben, a hátralék mégis 1026-tal nőtt, mert az elintézendők száma is nőtt 1419-czel. A váltóügyek restencziája 104 gyel nagyobb, mert az elintézések száma is fogyott 129 czel. A büntető ügyek hátraléka szintén nőtt 166-tal; habár 231-gyel több ügy intéztetett is el, ami magyarázatát találja abban, hogy a beérkezettek száma 459-czel, az elintézendőké 397-tel nőtt.

— **A budapesti ügyvédi kamara** tagjainak száma ismét jelentékenyen szaporodott. 1893 ban 934, 1899 ben 1110, 1902-ben 1169, 1903-ban 1225, 1904-ben 1289, *1904 deczember 31-én 1328 ügyvéd* müködött Budapesten. A kamarához tartozó vidéki ügyvédek száma aránylag kis emelkedést mutat. 1893-ban 88, 1899-ben 98, 1902-ben 105, 1903-ban 110, 1904-ben 117, 1905 ben 121 vidéki ügyvéd volt a budapesti kamaránál bejegyezve.

— **A budapesti kir. tábla** a napokban kimondotta, hogy a Btk. 53. §-a alapján kiszabott pénzbüntetés átváltoztatásánál 1—10 frtig terjedő összeg helyett csak *egy* nap számitható; vagyis ha a bíróság nem szab ki többet 10 frtnál, nincs joga az összeget több mint egy nappal egyenlősiteni. A kereseti viszonyok figyelembe vételének tehát semmi tere nem volna. A kir. tábla határozata a törvénybe és a kifejlődött gyakorlatba ütközik s a birói mérlegelést épp a legkisebb sulyu büncselekményeknél zárná ki, hol arra leginkább van szükség. Az itélet száma 6606/905.; szövegét legközelebb közöljük.

— **Az «Annuaire de Législation Étrangère uj kötete** jelent meg. Magában foglalja a föld kereksége minden államának törvényhozását az 1903. évből. A magyar törvények vázlatát ismét, mint eddig is minden évben, *Nagy Dezső* ügyvéd irta meg.

— **Ügyvédi körökből a következő sorokat vettük:** A budapesti I—III. ker. kir. járásbiróság egy 1905 junius 4-én kelt kielégitési végrehajtást jóváhagyó végzést csak 1905 julius 31-én adott ki kézbesités végett. Mikor emiatt panaszszal fordultam a járásbiróság vezetőjéhez, azon irásbeli értesitést nyertem, hogy intézkedésnek szüksége nem forog fenn, mert a késedelemnek oka az, «hogy az iroda kezelője szabadságon volt s ezen szabadságolásból kifolyólag merült fel a késedelem». A dolog ilyetén elintézésébe bele nem nyugodhattam, s panaszommal a felettes hatósághoz, a budapesti kir. törvényszék elnökéhez fordultam. Panaszom itt sem járt nagyobb eredménynyel. A törvényszéki elnök értesitésében elismeri ugyan, hogy «a panaszlott biróság a kérdéses végzés leirása, de különösen annak kiadása körül rendes körülmények között meg nem engedhető késedelmet tanusitott», azonban «a megejtett felügyeleti vizsgálat során mégis megállapitotta, hogy az eljárt biróság személyzetét mulasztás nem terheli», mert a jegyzői iroda kezelője szabadságon volt a mondott időben és a darabok leirása és kiadása körül ennek folytán torlódás támadt. Távol áll tőlem, hogy azt kivánjam, hogy a kezelő személyzet a jól kiérdemelt szabadságidejétől megfosztassék, de igen könnyen lehetne segiteni a bajon, ha az igazságügyi kormányzat néhány irnokot készletben tartana, kiket a szabadságolt kezelők helyére helyettesitőkként elküldene s akkor egyszersmindenkorra eleje vétetnék «a darabok leirása és kiadása körül támadt torlódásoknak».

— **A fizetési meghagyásokról szóló törvény gyakorlati alkalmazása.** Egyik fővárosi ügyvéd egy budapesti járásbirósághoz fizetési meghagyás kibocsátása iránt kérvényt nyujtott be A hitelező foglalkozását a külzeten nem tüntette ki, de a kérvény tartalmából a foglalkozás minemüsége kétségtelenül kitünt. A biróság a következő végzést hozta: A kérvény visszautasittatik, mert a hitelező foglalkozása feltüntetve nincs». Az ügyvéd visszamutatja a kérvényt s hivatkozik arra, hogy a hitelező foglalkozása, melyet most már a visszamutató kérvényben meg is jelöl, az előbbi kérvény szövegéből kitetszik. Erre a biróság a következő végzést hozza: «A kérvény visszautasittatik, mert a kamatokra nézve visszautasitási ok forog fenn». Megjegyzendő, hogy a kamatok szabatosan ekként kérettek: a tőke után 1902 julius 1-től számitandó 5%-os kamatok. Ilyen körülmények között igazán nem csodálhatni, ha a fizetési meghagyásokról szóló törvény a gyakorlatban be nem válik.

— **A könyvkivonati illetékesség kérdéséhez.** A budapesti kir. tábla az 1905. évi 2442. sz. határozatában (*Dtár* IV. f. III. k. 119. sz. a.) kimondotta, hogy a szerződés nem teljesitéséből származó kártéritési követelésekre az 1868 : LIV. tcz. 35. §-ában szabályozott illetékesség ki nem terjed. A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék egyik felebbezési tanácsa ezen határozat meghozatala után 1905 decz. 2-án E. 426. sz. a. ezzel ellenkezőleg határozott, s a könyvvitel helyének illetékességét a következő indokokból állapitotta meg: «A kereskedő a kereskedelmi törvény 24. §-a értelmében olyan üzleti könyveket köteles vezetni, amelyek ügyleteit és vagyoni állását teljesen feltüntetik; ez alapon könyvelés tárgyát képezik a kereskedő által kötött ügyletekből származó kártéritési követelések is és ha ezek a könyvekbe tényleg bevezettettek, ennek alapján az 1868 : LIV. tcz. 35. §-nak 2. bekezdésében megállapitott kivételes illetékesség igénybe vehető annál inkább, mert az a kérdés, vogy a kártéritési követelés jogosan vezettetett-e a könyvekbe? nem a pergátló kifogásra hanem a per érdemére tartozik.» Ugyanezen törvényszéknek egy másik tanácsa E. 439. sz. a. 1905 nov. 25-ik napján a kir. tábla álláspontját tette magáévá és az elsőbiróságnak a pergátló kifogásnak helyt adó végzését helybenhagyta.

— **Mikor a kir. tábla határozathozatalában öt biró helyett csak három vett részt.** *A kir. Curia:* A másodbiróság itélete hivatalból megsemmisittetik. *Indokok:* A másodbirósági itélet meghozatalára vonatkozó tanácskozási jegyzőkönyvi kivonat tanusága szerint a tanácsban jelen volt itélőbirák közül 2, az előadónak egy biró által elfogadott, a pernek érdemi eldöntésére irányuló véleményével szemben az elsőbirósági itélet feloldását szükségesnek találván, a tanács elnöke az ellenvélemény leszavazásával együtt nyomban az ügy érdemében is döntött az előadónak véleménye mellett anélkül, hogy a fent emlitett két biró, akiknek a feloldásra vonatkozó véleménye a többség által el nem fogadtatott, a feloldásra irányuló inditvány elvetését tárgyazó határozatnak alapul elfogadása mellett utóbb az ügy érdemére nézve szavazott volna. Tekintve, hogy eszerint az ügy érdemére vonatkozóan a másodbirósági itélet hozatalában az 1881 : 59. tcz. 3. §-ának 3. bekezdésében eltérően öt biró helyett csak három biró vett részt, és ezzel lényeges eljárási szabály sérte-

tett meg; s tekintve, hogy emiatt a peres ügy alapos eldöntése itt lehetetlen: a hozott itéletet az idézett tcz. 39. §. *o)* pontja alapján hivatalból megsemmisiteni s a kir. táblát szabályszerü uj határozat hozatalára utasitani kellett. (1905 november 30. 9182/905. sz. a.)

— **A felszámolási tárgyalás bélyege.** Ki tudná megoldani azt a rejtélyt, hogy miért nem lehet a felszámolási tárgyalás jegyzőkönyvének belyegét a csődbejelentésen leróni? Reá ragasztani a csődbejelentésre a bélyeget nem szabad, de egy külön boritékban vagy tokban mellékelni azt szabad. Miféle magas finánczpolitikai raison teszi szükségessé ezt a megkülönböztetést? Nem hisszük, hogy ha az ügyvédi kamara rövid felterjesztésben rámutatna erre a kényelmetlen visszásságra, a pénzügyi kormány ne változtatna a mai helyzeten, mikor a kincstár igy is, ugy is hozzájut a maga koronájához.

— **Dr. Dombováry Géza** jogászegyleti előadásáról a jövő számban szólunk.

— **Hóhértarifa a 19. század elejéről.** A polgári hóhéroknak a katonaságnál teljesitett végrehajtásokért fizetendő dijak szabályzata.

	Rajnai forint
1. A tortura minden egyes fokáért	1
2. Akasztásért vagy egyszerü lenyakazásért	12
3. Lenyakazásért és azt követő megégetésért, az ehhez szükséges fa a katonai kincstárt terhelvén	16
4. Lenyakazásért és kerékre tételért, magától értetvén itt is, hogy a kerék elkészitése a katonai kincstárt terheli	14
5. Lenyakazásért és ezt megelőző kéz-levágásért	16
6. Kerékbetörésért és ezt megelőző lenyakazásért, ugyszintén karóbahuzásért az eszközökön kivül, melyek a katonai kincstárt terhelik	18
7. Eltemetéséért azoknak, akik magukat felakasztották vagy máskép elemésztették, bele értve a kötél levágását, melyen a kétségbeesett függött	6
8. Testcsonkitásért, azaz az orr vagy a fülek levágásáért, midőn a gonosztevő halállal nem büntettetik	6
9. A bélyeg rásütéséért	4
10. Ha az illetékes katonai előljáróság kegyelmezési jogánál fogva az elitéltnek a vesztőhelyen megkegyelmez, a hóhért a megszabott dijak felerésze illeti.	
11. A hóhér napidija, pribékjeit is belefoglalva, a kiindulás napjától a visszaérkezésig naponként ez neki különbség nélkül megfizetendő akkor is, ha a gonosztevő a vesztőhelyen kegyelmet kap.	3
12. A kocsi, mely a hóhért és pribékjeit szállitja, a katonai kincstárt terheli.	
13. A torturázottak meggyógyitásáért a katonai kincstárt terhelő szereken kivül	3
14. Az elitélt karóba huzásáért	24
15. A test felnégyeléséért	24
16. Kerékbetörésért a test alsó részetől a felső felé haladva	20
17. Hogy pedig tudva legyen, hogy az öngyilkosok körül mikép kelljen eljárni, rendeltetik: a hóhér nem követelheti és nem sajátithatja el azokat a dolgokat, melyek azon a helyen voltak, ahol valaki magát megölte s ahonnan a holttestet a hóhérnak el kell vinni, sőt vissza kell adni mindazt, ami a halottnál és annak ruháiban található volt (s ami teljes gonddal és szorgossággal, hatósági személyek jelenlétében megállapitandó) és tartozik megelégedni az öngyilkos tehetségéhez mért dijjal, mely azonban kilencz forintot meg nem haladhat.	

Kiadta nemes Zemplén vármegye hites rendes jegyzője:
Zirmai Antal.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A szállitmányozó felelőssége.** K. gyáros bécsi üzletében február 23-án megjelent S. salzburgi kereskedő és vett árukat. Az ügylet megkötése után S. vevő megbizta az eladót, hogy az árukat M. szállitmányozó által küldesse vasuton az ő czimére. Erre K. eladó telefonált M. szállitmányozónak, küldjön az árukért és adja fel vasuton Salzburgba a vevő czimére Az áru még az nap elvitetvén, a szállitmányozó irásban elismerte, hogy K. feladó átadott egy ládát S czimzettnek, Salzburgba való küldés végett. Még mielőtt a szállitmányozó a ládát elhozatta volna, telefonált hozzá S. a czimzett, jelentvén, hogy a K-tól érkezendő láda fölött majd disponálni fog. A láda még a szállitmányozónál volt, mikor S. a czimzett a szállitmányozótól a láda kiszolgáltatását kivánta, ami meg is történt. Két nap mulva az eladó megtudta, hogy S. más czégnél is árukat csalt ki és megszökött. Azonnal rendelkezett a szállitmányozónál az iránt, hogy az áru ne adassék ki S. czimzettnek, azonban értesittetett arról, hogy a rendelkezés elkésett, mert az árut maga S. Bécsben átvette. Az eladó most a szállitmányozó ellen kártéritési keresetet inditott, azon alapon, hogy ez megszegte a köteles gondosságot, mikor nem értesitette őt S. szokatlan rendelkezéséről és hogy a feladó rendelkezése nélkül egyébként sem volt joga az árut Bécsben kiadni. Ha az áru Salzburgba ment volna, a feladó utólagos rendelkezése nem késett volna el, tehát a szállitmányozó eljárása okozta a kárt. A két alsóbiróság marasztaló itéletet hozott, de az osztrák legfőbb biróság a keresetet elutasitotta, mert a megbizás lényege az volt, hogy a czimzett kapja meg a küldeményt és ezt teljesitette a szállitmányozó; az pedig, hogy előbb kapta meg a czimzett az árut, kártéritésre annál kevésbbé kötelez, mert a feladó semmiféle oly körülményt nem közölt a szállitmányozóval, amely ezt bizalmatlanságra és a rendesnél fokozottabb gondosságra indithatta volna.

— **Beccaria** még ma több mint száz évvel halála után sem csupán jogtörténeti jelentőségü s nem is lesz azzá, mig szavai, melyek milanói szobrának talapzatán állanak («Ha bebizonyitottam, hogy a halálbüntetés se nem hasznos, se nem szükséges, akkor megnyertem az emberiség ügyét») mindenütt valóra nem válnak. Aktualitásának bizonyitéka *Esselborn*nak a mult héten megjelent munkája (Über Verbrechen und Strafen von C. Beccaria, übersetzt, mit biographischer Einleitung und Anmerkungen. Leipzig, 1905), mely a halhatatlan munka 11-dik német forditásán kivül Beccarianak eddig megjelent legmegbizhatóbb életrajzát nyujtja. Noha a Glaserfele forditás bevezetése szélesebb perspektivákat tár fel, Cantu pedig kimeritőbben tárgyalja ismert könyvében (B. e il diritto penale 1862, francziául is Lacointa és Delpech forditásában) Beccariának a büntetőjoghoz való viszonyát, ugy Esselborn nak érdeme, hogy Beccaria egyéniségét legpraegnansabban sikerült kidomboritania. A büntettekről és büntetésekről szóló könyv egyébként a 40 különböző olasz kiadáson kivül számtalan franczia és tudvalevőleg két magyar kiadásban is megjelent, melyek közül az ujabb Tarnai János mesteri forditása. A fentemlitett uj német kiadás Beccaria fő müvén kivül annak az osztrák büntetőkodex előkészitése alkalmából Kaunitz felhivására 1792-ben adott két szakvéleményét is felöleli: az egyik a rendőri kihágasokról, a másik a halálbüntetesről szól. *V. R.*

— **Az inquisitio történetéről** a középkorban három vaskos kötetre terjedő munkát irt John Henry *Lea* amerikai történész, aki egyébként könyvkereskedő. E munka német forditásából, melyet Josef Hansen ad ki, most jelent meg az első kötet. A mü egyébként a kérdés óriási irodalmában az első helyet foglalja el, amit az bizonyit, hogy *Hinschius* egyházjogában a Lea eredményeit fogadja el. Lea, aki már 82 éves, most fejezte be egy másik müvét, mely ugyancsak három kötetre terjed, s a spanyol inquisitio történetével foglalkozik. *V. R.*

A Döntvénytár tartalommutatóját a jövő heti számhoz mellékeljük.

Alapos vidéki gyakorlattal biró jogtudor ügyvédjelölt jó fizetés és mellékjövedelem mellett irodavezetői minőségben vidéki ügyvédi irodában azonnal alkalmazást nyer Reflektánsok sziveskedjenek január hó 9-én és 10-én délután 3—5-ig a budapesti magyar banknál (Budapest, Teréz-körut 22.) személyesen jelentkezni. 11487

Főszerkesztő. **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Zöldfa-utcza 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenegyedik évfolyam. 2. SZ. Budapest, 1906 január 12.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 25. sz.*

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4. sz.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A kir. Curia hátralékai. *x.* — Az «elismerés» a birói gyakorlatban. *Dr. Magyary Géza* egyetemi tanártól. — *Jogirodalom:* Magyar czégjog. Irta dr. Vályi Sándor, a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék birája. *Dr. Engel Aurél* budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle*: A curiai felülvizsgálat tényleges korlátai *F.* — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»ből.

A kir. Curia hátralékai.*

Azok a számok, amelyeket legfőbb birónságunknak másodelnöke és jelenlegi vezetője e bíróságnak ez évi első teljes ülésében a nyilvánosság elé hozott, megérdemlik, hogy ne osztozzanak a statisztikai adatok szokásos sorsában. Mert nemcsak a kir. Curiának igen nagy ügyforgalmáról és arról tesznek ezek tanuságot, hogy a legfőbb bíróságnál müködő birák sokat, némelyek tulságosan is sokat dolgoznak, hanem arról is, hogy ennyi ügydarab érdemleges elintézése nem történhetik mindig azzal az alapossággal és azzal a gyorsasággal, amely a jó igazságszolgáltatásnak elemi követelése.

Nem tudjuk, hogy a kir. Curiának érdemekben annyira gazdag vezetője, aki bizonyára kitünő elődjének példáját akarja követni abban is, hogy legfőbb birónságunk igazán a legkiválóbb magyar jogászoknak testülete, biráskodása pedig az országnak soha meg nem rendülő palladiuma legyen, micsoda intézkedéseket javasol a kir. Curia hátralékainak mihamarabb földolgozására — de hisszük, hogy a javasolt rendszabályok czélravezetők lesznek. A magunk részéről azonban nem a hátralékok földolgozásának bármennyire fontos és égető kérdésével, hanem inkább az azokat előidéző okok egyikével és másikával akarunk bővebben foglalkozni, mert csak gyökeres intézkedések vehetik azoknak elejét — a jövőben. A jelenben, amikor a legfőbb érdek a mostani hátralékoknak mennél gyorsabb eltüntetése, alig kinálkozik czélhoz inkább vezető mód, mint néhány kitünő munkaerő hirében álló táblabirónak kisegitőként berendelése — valóban csak a szükségnek engedve fogadható el e megoldás, mert nem hiszszük, hogy komoly jogász hive lehetne az annyi, joggal támadott kisegitő birói intézménynek.

A jövő tennivalói közül azonban különbséget kell tenni azok közt, amelyek a törvényhozás közremüködését teszik szükségessé és azok közt, amelyek ezt nem igénylik. Az első csoportba tartozó reformeszmék megvalósitása viszonyaink közepette, a legjobb akarat mellett is, néhány esztendőt igényelne, bármennyire nyerjék is meg az igazán irányadó jogászok tetszését. Minden komolyan gondolkozó egyetért abban, hogy a kir. Curiát föl kell szabaditani ügyforgalmának ama részétől, amely a jogegység minden koczkáztatása nélkül a kir. táblák hatáskörébe is utalható, annál inkább, mert a jogegységet a mai tulterhelés sokkal könnyebben veszélyezteti. Abban is alig van nézeteltérés, hogy a hetes tanácsok intézménye az erőknek fölösleges pazarlása, mert hiszen a legfőbb bíróságra nézve a «vota ponderantur, non numerantur» elve kell, hogy érvényre jusson. Ami pedig az u. n. curiai biráskodást illeti, a tapasztalat igazat adott azoknak, akik, mint e sorok irója is, a kir. közigazgatási bíróság hatáskörébe utalandóknak javasolta az *összes* választási ügyeket, nemcsak azért, mert ezeknek az ügyeknek a természete inkább ide utalja azokat (első sorban persze a választói névjegyzékek kiigazitásának ügyeit), hanem azért is, mert előre látható volt, hogy a Curia nem birja majd el az uj ügyeknek tömegét egyéb munkásságának háttérbe szorulása nélkül

De ismételjük, mindez a jövő, reméljük a közel jövőnek munkája leend, amikor törvényhozásunk igazságügyi kérdések megoldására is rá fog érni. Addig másképpen vélünk egyes bajokon segithetni.

Orvosszerünk, igaz, kissé kényes természetü, mert kényes diagnosisnak parancsoló eredménye. Attól is kell tartanunk, hogy nálunk, ahol a közügyekbe is — azoknak sulyos kárára — annyira szeretik belevinni a személyi mozzanatokat, szerény megjegyzéseinkbe is bele fogják azokat magyarázni, pedig semmi okunk és szándékunk letérni ama térről, melyre csakis a legszigorubb tárgyiasság kötelessége, jogszolgáltatásunk igaz érdeke, legfőbb birónságunknak fénye és tekintélye visz.

Nézetünk szerint szakitani kell valahára azzal a rendszerrel, hogy a kir. Curiához birónak és tanácselnöknek csak a korban és anciennitásban legidősebbeket lehet és szabad kinevezni. Ellenkezően: félretéve minden melléktekintetet, ki kell választani a felsőbiróságok (ügyészségek) köréből azokat, akik képzettség és munkabirás szempontjából valóban kiválóknak bizonyultak és ezeket kell *aránylag* fiatal korban a legfőbb birósághoz juttatni, hogy még ki nem merült testtel, valóban rugalmas és minden uj eszmének és minden uj jogalkotásnak befogadására frissen, kész szellemmel, a folytonos tovább képzésre való hajlandósággal lássák el éppen annyira magasztos, mint óriás horderejü birói munkánkat.

«Infandum, regina, jubes renovare dolorem» — Aeneas panaszos szavai illenek, jól tudjuk, erre az óhajtásunkra is. Hiszen örökkévalónak látszik a harcz a tisztes, jóravaló és szintén megbecsülendő köznapi munkában elért anciennitás, a magától értetődő kötelesség teljesités és a kiváló tulajdonságokkal dicsekedhető, az átlagot minden tekintetben tulhaladó egyéniség törekvései közt. De bármily komoly és sokszor igazán megható érveket lehet felhozni a megőszült középszerüség javára és a fiatal tetterőtől duzzadó *igaz* tehetség ellenére, (mert természetes, hogy ilyenekre és nem hiu stréberkedőkre gondolunk): akkor, amikor nem egyeseknek jobb ellátása és magasabb rangba előléptetése az önczél, hanem amikor a végczél egyfelől eszményi czéloknak lehető tökéletességgel megközelitése, másfelől pedig az átlagból kiváló érdemeknek, a nem mindennapos tehetségnek és munkásságnak, nézetünk szerint, köteles jutalmazása, — akkor félre kell tenni minden érzelgősséget és meg kell hagyni az átlagos középszerüséget az őt egyedül megillető, esetleg személyi pótlék czimén jobban dotált helyen, kiváló állásba pedig csak igazán kiváló egyéniséget kell helyezni.

Bármennyire természetes ez az objectiv szemlélő előtt, aki azt követeli, hogy közügyeket valóban csak a legjelesebbek lássanak el, a legmagasabb polczokat pedig, ismét természetszerüen, csak a legjobbaknak is legjava töltse be, buzditás és példaadás okából is: sokszorosan fontos ennek az

* A jelen czikkel nem értünk mindenben egyet. Különösen az ötös tanácsok rendszerét veszélyes kisérletnek tartanók. *Szerk.*

elvnek valahára megvalósitása nálunk, ahol a középszerüség (sokszor még ez sem) uralkodik a közélet minden terén és ahol az igazi tehetség nem egyszer esik kétségbe, látva törekvéseinek meddőségét és az állás jelentősége szempontjából érdemetleneknek sokszor széditő emelkedését. Hányan vetik föl magukban azt a kérdést, hogy minek is dolgozzanak többet és jobban, miért is áldozzák föl életük legszebb idejét a szigoruan kötelest meghaladó vagy kivételes munkássággal, mikor a jutalmazás legtöbbször vagy legkorábban azoknak jut, akik csak lépéseket tesznek és korban előremennek, bámulatos ügyességgel csoportositva soha sem létezett érdemeiket és leszólva a komolyan törekvőnek összes képességeit.

Aki igazán szivén viseli legfőbb bíróságunk sorsát és nem akarja, hogy az is csak az előlépésnek egyik foka gyanánt szerepeljen, melyet korban és szolgálati időben való természetes előrehaladással okvetlenül el kell érni, hanem akinek az a törekvése, hogy az ország legfőbb birósága az ország jogászainak legjavából alakuljon: annak szakitania kell majd az eddig sokszor követett módszerrel és annak a a leggondosabb selectio utjára kell lépnie minden egyes kinevezésnél.

De nemcsak a kinevezések körül javaslunk gyökeres rendszerváltoztatást, hanem a *nyugdijazás* körül is.

Csak kivételes embernek adja meg a sors azt a kedvezést, hogy hetvenedik életévén tul is megóvja testi és szellemi erejének azt a frissességét, amelyet a birói szék betöltése megkövetel; hiszen a szünetlenül pezsgő és haladó élet teremtette jogviszonyokat kell a birónak eldöntenie, a folyton változó társadalmi viszonyok figyelembevételével, a folyton módosuló jogszabályok alkalmazásával. A munkától és az évek terhétől egyaránt meghajlott öreg ember, fáradt testével, inkább a multba vissza, mint a jövőbe előre tekintő gondolkodásával, kevés és gyakran egyenesen visszautasitó érzékkel a jelen törekvései, ujitásai és küzdelmei iránt, ritkán képes már ugy látni el tisztét, a miként azt ő maga is szokta volt fiatalabb éveiben és a miként azt a jogszolgáltatás objectiv érdekei megkövetelik.

Éppen ezért és mert kivételes viszonyokra általános jogszabályt nem lehet alapitani, érthető, ha nálunk is számos hive van a Francziaországban következetesen keresztül vitt ama rendelkezésnek, hogy 70 éven tul senki közhivatalt ne viselhessen, hanem, hogy annak az esztendőnek a végén, melyben ezt a kort eléri, a *törvény* parancsára nyugalomba helyeztetik.

Kötelességünknek tartottuk a föntieket teljes nyiltsággal és tárgyiassággal, sine ira et sine studio, fölszinre hozni, mikor legfőbb bíróságunk számos személyi változás előtt áll. Reméljük, hogy szavunk nem lesz pusztában elhangzó. *x.*

Az «elismerés» a birói gyakorlatban.

Nagyon érdekes jelenség, hogy sokszor a törvény nyomában fakad az elmélet. A sommás eljárásunkat megelőző birói gyakorlat mit sem tudott a *beismerés* és *elismerés* közötti különbségről, de a mióta a sommás eljárás ezt a megkülönböztetést megteszi és az elismerés esetére nehány különös rendelkezést állit fel, azóta birói gyakorlatunk tele van igen mélyreható reflexiókkal az elismerés természete felől.

A Curiának határozataiban, annak megállapodott tudományos meggyőződése gyanánt olvashatjuk, hogy az elismerés magára a *jogra* irányulván, az mint *rendelkezés* jellegével biró oly jogi tény, mely magát az igényt alapitja meg, a sommás eljárás 60. § a értelmében *vissza nem vonható*, hanem annak hatálya csakis az akaratnyilvánitás érvénytelenségére nézve fenálló *magánjogi* elvek alapján támadható meg. Ennélfogva, ha az elismerő fél vitatja azt, hogy az elismert jogügylet nem jött létre, ez magában véve az elismerés érvénytelenitésére nem elegendő, hanem ezenfelül azt is kell bizonyitania, hogy az elismerés *menthető tévedésből* történt.* Ellenben a beismerés *ténybeli állitások*-ra vonatkozik és ennélfogva a sommás eljárás 60. §-ának engedélyénél fogva visszavonható.** Más szavakkal kifejezve, a Curia a kettő közti különbséget abban látja, hogy az elismerés a jogra, a beismerés a tényekre irányul; az előbbi magánjogi ügylet, az utóbbi nem az; végül pedig az előbbi visszavonhatlan, illetve csak a magánjogi ügyletek módjára vonható vissza, az utóbbi pedig visszavonható.

Ez az egész elmélet a német irodalomnak a római jogból sarjadzott terméke. Az elismerés nem volna egyéb, mint a római confessio in iure, a beismerés pedig a confessio in iudicio. Az előbbi fölöslegessé tette az itéletet, az utóbbi ellenben nem. És miután a kettő közötti különbség még azután is fenmaradt, hogy az egész peres eljárás egy kézben pontosult össze, a confessio in iure jelentette a jogbeismerést az eljárás bármely szakában, amely azonban az itéletet mégis épugy fölöslegessé tette mint régebben; a confessio in iudicio pedig általában ténybeismerés volt, amelyet itélet követett. Innen a régi porosz perrendnek, s amit most már nem is igen szoktunk számba venni, a mi régi váltóeljárásunknak, s nagy részben a német irodalomnak az álláspontja, hogy az elismerés alapján hozott itélet nem igazi, hanem csak «*formális*» itélet. Ebben ugyanis a bíróság nem tesz egyebet, mint egyszerüen «konstatálja» a félnek elismerésében rejlő jogügyleti rendelkezését.

Ennél az elméletnél mindenekelőtt a fogalmak merev ellentétbe helyezése hivja ki a kritikát. Az elismerést általában ugy fogják fel, mint jognak a beismerését *tényekre való tekintet nélkül.* Pedig ez teljes lehetetlenség! Nem szabad ugyanis feledni, hogy az elismerés a félnek válasza az ellenfélnek egy állitására, amelyben ez az utóbbi egy jogositványt hoz fel az előbbivel szemben. Ámde jogositvány nincs tény nélkül. Az ugyan képzelhető, hogy a fél az állitott jogot ne substantiálja, hanem csak műnevével jelölje meg, de ebben is, bár nagy általánosságban, a jogositványt keletkeztető tények megjelölése rejlik. A valóságban azonban ez alig fordul elő. A fél, midőn jogositványát érvényesiti, az azt keletkeztető tényeket is pontosan megjelöli. De hát ettől most tekintsünk el és szoritkozzunk csupán arra, ami egészen nyilvánvaló, hogy a fél, midőn a jogositványt elismeri, azt csak a tőle elválaszthatlan *keletkeztető tényekkel* együtt ismerheti el. Vagyis a jogositvány elismerése implicite az azt keletkeztető tényeknek az elismerése is, mely okból a kettőt mereven szembeállitani nem lehet.

Nagyon kihivja továbbá a kritikát az elismerésről mint *magánjogi jogügyletről* — rendszerint egyoldalu jogügyletről — beszélni. Ma a jogügylet tana általában erős forrásban van, a nézetek még nem szürődtek le. És különösen vitás az, vajjon lehet-e a perbeli cselekvényeket vagy legalább azok egyik részét jogügyleteknek, még pedig közjogi jogügyleteknek tekinteni és hogy a perben magánjogi ügyletek mennyiben fordulnak elő? Nem akarok itt messzebbre visszanyulni, hanem csak arra hivatkozom, ami legujabb keletü, Degenkolbnak ez év őszén megjelent értekezése. (Das Anerkenntnisurtheil. Beiträge 150), amelyben a szerző erélyesen tiltakozik az ellen, hogy az elismerést magánjogi ügyletnek tekintsük, mert az egészen más, t. i. *perbeli aktus.* A tiltakozáshoz egész meggyőződésemmel hozzájárulok, mert csak megerősitését látom benne annak, amit ebben a kérdésben már korábban vallottam s a minek nyilvánosan is kifejezést adtam. Hogy az elismerés perbeli aktus, az kétségkivül igaz, de annyira általános, hogy nem világit meg semmit.

* I. G. 189/96. Fabiny-féle gyüjtemény II. 26.
** I. G. 188/96. U. o. 27.

Erről azonban most nem szólok. Amire itt sulyt fektetek, ez az a negativum, hogy az elismerés nem magánjogi jogügylet, s hogy ennélfogva birói gyakorlatunk elvi állásfoglalása egészen téves. Első sorban ezt akarom megvilágitani.

Közismeretü dolog, hogy a per czélja *mult* tények alapján jogvédelmet nyujtani. A felperes a jogvédelemben való részesedése czéljából bizonyos tényeknek a multban való megtörténtét állitja; az alperesnek kötelessége nyilatkozni, vajjon azok megtörténtek-e vagy sem? Az alperes ezt a kötelességét csak akkor teljesiti, ha egyenesen a feltett kérdésre válaszol, de nem teljesiti, hanem kitér előle, ha azt mondja, hogy ő a felperes által állitott tényekre nem nyilatkozik, hanem a felperes által állitott jogot *most a perben saját akaratelhatározásával constituálja*, s a bíróság azt neki mint igy a *jelenben* constituáltat itélje meg. Pedig, ha az elismerés magánjogi ügylet, csupán ezt mondhatja. Tisztán czélszerüségi kérdés, hogy mi ezt a modern perben megengedjük-e vagy sem. A római jog és a középkori jogok megengedték a per formáit felhasználni ügyletkötésre, szóval ismertek szinleges pereket. Elvégre, ha jónak látná, befogadhatná ezt az intézményt a modern jog is. És nemcsak akkor szinleges a per, ha a felek szerződéséről, hanem akkor is, ha valamelyiknek egyoldalu joggyügyletéről van szó. Ha azonban a modern pert közelebbről vizsgáljuk, meg kell győződnünk, hogy annak formái ügyletkötésre egyáltalában nem használhatók fel. Nemcsak az van kizárva, hogy a per formái szerződéskötésre használtassanak fel, hanem az is, hogy ugy, miként az elismerésnél, valamelyik fél egyoldalulag kössön a performák felhasználásával jogügyletet. Ebben az utóbbi irányban tapasztalunk ugyan a törvényhozás gondolatmenetében bizonyon ingadozást, de ami minden kételyt eloszlat, ez az elismerés alapján hozott *itélet*. Ha mi azt tapasztaljuk, hogy az az itélet, amelyet a bíróság az elismerés alapján hoz, éppen olyan, mint más esetekben, akkor nem lehet semmi kételyünk arra nézve, hogy az ezt megelőző elismerés a törvényhozás esetleg ellenkező tudományos meggyőződése ellenére is, amint erre a német példák előmunkálataiban kétségkivül vannak támpontok, nem magánjogi jogügylet.

Jogügylet és itélet egymást fogalmilag kizárják, ugy értve ezt, hogy jogügyletkötés soha sem fejeződhetik be itélettel. Ennek igazságát igen könnyü belátni. Az itélet fogalmánál fogva azt tartalmazza, hogy egy bizonyos jogviszony a *multban* meg, vagy meg nem történt; a jogügyletkötés pedig a *jelenben* megy végbe. Nincs ugyan kizárva, hogy a bíróság jogügyletkötésnél ne müködjék közre és ezt ne bizonyitsa, mint pl. a peregyezségnél, de ekkor előtte jelenben történő tényeket bizonyit és nem fejezi ki meggyőződését az iránt, hogy bizonyos jogviszony a multban létrejött-e vagy sem. Hogy pedig az elismerés alapján hozott itélet nem a bíróság előtt kötött ügyletnek tanusitása, vagyis nem «formai,» hanem igazi itélet, az világosan kitünik annak hatásaiból. *Az elismerés alapján hozott itélet éppen ugy hat, mint egyébb itéletek.* Nem az elismerés fejezi be a pert, miként az egyezség, hanem az annak alapján hozott itélet és nem az elismeréshez füződnek a jogerő következményei, hanem mint ez a német per indokolásából világosan kitünik, az annak alapján hozott itélethez. És az elismerés alapján hozott itélet felebbviteli perorvoslatokkal éppugy megtámadható, mint más itéletek. Mindez lehetetlenség volna, ha az elismerés a félnek a biró előtt kötött jogügylete volna. Ekkor neki kellene befejeznie a pert, s az a birósági határozat, amely nyomában jár, mondjuk formai itélet, nem is volna megtámadható felebbviteli perorvoslattal.

Ha ezek szerint az elismerés nem magánjogi ügylet, akkor megdől a hozzáfüzött az a következmény is, hogy csak a magánjogi ügyletek módjára, tehát csak *menthető tévedésből* vonható vissza. A német per szerint ez az az elismerésre nézve ugyan igaz lehet, de igaz a beismerésre nézve is, mert ez utóbbi tekintetében a törvény a visszavonhatóságot a valótlanság és a tévedés bizonyitásának feltétele mellett világosan kimondja. S igy ez a körülmény itt nem olyan kriterium, amely az elismerést a beismeréssel szemben jogügyletté tenné. A mi jogunk szerint azonban a beismerés visszavonásához a valótlanság és a tévedés igazolása nem szükséges. Ez természetesen nem azt jelenti, mint az egyik-másik birói határozatból kicsillámlik, hogy beismerés szabadon vonható vissza. A beismerés a sommás eljárás szerint is visszavonhatlan és csak kivételesen, ha a bíróság *megengedi* vagy az ellenfél *beleegyezik*, vonható vissza. Az elismerés visszavonhatóságáról azonban semmiféle rendelkezés nincs. És igy egészen önkényes dolog azt mondani, hogy az ellentétben a beismeréssel csak a menthető tévedés bizonyitásának feltétele mellett vonható vissza. A helyes megoldás vagy az, hogy miután a törvény az elismerés visszavonhatóságáról kifejezetten nem rendelkezik, hogy az *teljesen* visszavonhatlan, vagy pedig az, s ez az én meggyőződésem, hogy miután beismerés és elismerés közt fogalmi különbség nincs, az elismerés is ugyanolyan körülmények közt vonható vissza, mint a beismerés.

És most befejezésül néhány szóval még a beismerés és elismerés fogalmi azonosságáról kell megemlékeznem. Az én felfogásom szerint s ennek már több évvel ezelőtt adtam kifejezést, a beismerés igazmondás, a mely mint ilyen, a legerősebb *bizonyitékot* szolgáltatja a birónak. A beismerés bizonyitó természetéről szóló tan nem uj, de nem tudott tért hóditani, mert az ellenkező felfogás, hogy a fél a beismerésnél a birói cognitiónak korlátokat szab, s a bizonyitást kizárja, annyira uralkodik, hogy nem igen tudnak tőle szabadulni. Ujabban azonban mégis ugy látszik, mintha már ez a kizárólagos uralom mulófélben volna. Igy pl. *Bülow* nemrég megjelent munkájában már igen tüzetesen kifejti, hogy a beismerés nem rendelkezés, hanem igazmondás, de emellett mégis tagadja bizonyitó természetét. Ez persze a legvastagabb ellentmondás, de erről most nem akarok szólani.

A beismerés, mint a leghatályosabb bizonyitó tény, kétféle alakban nyilatkozhatik meg. Az egyik, hogy a fél az ellene állitott tényeket egyszerüen valóknak jelenti ki, anélkül, hogy a belőlük vont jogi következtetést is kifejezetten magáévá tenné, de mert hallgat róla, ez magától értetődik. Például az alperes a felperes keresete folytán kijelenti, hogy a kérdéses összeget kölcsönképpen átvette, amiből következik, hogy miután semmi megszoritást nem tesz, vele tartozik is. A másik, hogy a fél nemcsak az ellene felhozott tényt jelenti ki valónak, de helyesnek nyilvánitja a belőle vont *jogi következtetést* is. Igy, ha a fentebbi példában az alperes nem csak azt jelenti ki, hogy a kölcsönösszeget felvette, hanem, hogy vele *tartozik is*. A kettő kétségkivül ugyanaz, de nem lehet elvitatni, hogy az utóbbi nyomatékosabb. Könnyebb a birónak következtetni, ha a fél nemcsak az ellene felhozott tényeket jelenti ki valóknak, hanem helyesnek mondja a belőlük vont jogi következtetést is. Ezt én megkülönböztetésül csupán a tényekre szoritkozó beismeréstől legujabban *megerősitett beismerésnek* nevezem. Ez a megerősitett beismerés az elismerés.

És habár egyszerü beismerés és megerősitett beismerés, vagy más szavakkal beismerés és elismerés közt nincs fogalmi különbség, még sem állitom, hogy az utóbbi tekintetében bizonyos speciális rendelkezéseket tenni nem volna czélszerü. Igy például egészen elfogadható a sommás eljárás 104. §-ának az a rendelkezése, hogy midőn az alperes a felperes jogát egészen vagy részben elismeri, a bíróság a felperes kérelmére (és annak értelmében, de ehhez még szó fér) azonnal itéletet tartoznék hozni. Ekkor ugyanis rendszerint nyilvánvalóbb a felperes igaza, mint akkor, ha az alperes csupán a kereset alapját kitevő tényeket ismeri be. És még inkább elfogadható az itéletet ilyen megerősitett beismerés esetében

*

előzetesen végrehajthatónak mondani ki (Sommás eljárás 117. §. 1.)

Csak ne beszéljünk az elismerésről mint magánjogi ügyletről, mert ez merőben antiprocessuális.

Magyary Géza.

Jogirodalom.

Magyar Czégjog. Irta: *Dr. Vályi Sándor*, a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék birája, h. ügyvéd.

A czégjogi szabályoknak rendszeres feldolgozása több szempontból válik hasznára a joggyakorlatnak. Az egyik az, hogy a fenálló törvényes és rendeleti intézkedések egyes kérdéseket általában nyitva hagynak és igy a gyakorlat praeter legem fejlesztett ki bizonyos eljárási szabályokat, amelyek eddig — tekintve hogy ezen jogkérdések tulnyomó részben nem vitetnek fel a felsőbiróságokhoz — csak ügygyel-bajjal voltak hozzáférhetők. Egy további szempont abban áll, hogy irott jogforrásaink azon kérdések tekintetében is, amelyeket szabályoznak, nem mindig szabatosak, és igy e szabályok alkalmazása körül is igen eltérő értelmezések lehetségesek, a fenálló gyakorlat ismerete tehát e részben is elsőrendü szükség, amelynek a döntvénytárak — a fentebb jelzett okból — csak igen fogyatékosan felelnek meg. Kézenfekvő dolog, hogy ilyképp a czégjogi szabályok rendszeres feldolgozása hálát érdemlő munka, és világos az is, hogy erre senki sem lehetett hivatottabb, mint a szerző, aki az ország legnagyobb czégbiróságának czégelőadója gyanánt müködvén, nem csupán alapos ismerője, hanem részben megalkotója is annak a joggyakorlatnak, amelyet feldolgoz.

Vályi könyve tehát már mint forrásmunka nagy értékkel bir. Ezt meghaladólag is becses azonban ezen mü, mert a meglévő törvényanyagnak beható magyarázatát és tudományos rendszerbe foglalását nyujtja. Csak példakép utalunk egynehány kérdésre, amelyre nézve a fennálló irott jog alapján a megoldásra vagy egyáltalában nincs támpont, vagy pedig kétséges a megoldás, mig Vályi könyvében részletes és szabatos törvénymagyarázat és bő judikatura kapcsán tájékozás található. Ilyenek: az egyéni czég birtokosának elhalálozása és csupán kiskoru örökösök létezése esetén követendő eljárás (34—35. l.); a czégbiztos jogköre általában és különösen irat-átkérési joga (48—49. l.); az ugynevezett feltételes kiskereskedők czégbejegyzési jogának elbirálása (67—68. l.); a czégvalódiság elvének keresztülvitele tekintetében létező birói felfogás (137—153. l. és illetve 163—170. l.); több czég használata (155—163. l.); a czimpéldányok kiállításának eltérő módja közkereseti és betéti társaságoknál egyrészt, illetve részvénytársaságoknál és szövetkezeteknél másrészt (214—217. l.); egyszerü ügyvédi meghatalmazás elegendő és elégtelen voltának esetei (229—230. l.); a kereskedelmi jogi deliktumok esetén követett eljárás (237—241. l.); fióktelepek bejegyzése és törlése iránti kérvények (263—264. l.); főtelep alakitása fióktelepből és viszont (264. l.); eljárás a czégbirtokos halála esetén (282—287. l., egyike a könyv legértékesebb fejezeteinek); a közkereseti társaság tagjának halála (331—333. l.) stb. Gyakorlatilag igen hasznos a kiváltságos társaságokra (Magyar földhitelintézet stb.) és különleges szabályok alatt álló társaságokra (helyi érdekü vasutak, zálogintézetek, kötvénykibocsátó intézetek) vonatkozó jogforrásoknak, valamint a külföldi társaságok belföldön való müködésére vonatkozó joganyagnak összeállitása és különösen az osztrák társaságok bebocsátására vonatkozó eltérések (627—631. l.) feldolgozása, ugyanigy a külállamokkal fenálló ilyfajta szerződések — részben jegyzetes — felsorolása (631—533. l.). A munka praktikus használhatóságát három rendbeli, t. i. fejezetek szerint, jogforrások szerint és betürend alapján való tárgymutató fokozza. A merő gyakorlati szempontokon és a lex lata értelmezésén tul azonban ki kell még emelnünk azt is, hogy a munkának nem egy helyén a lex ferenda tekintetében is értékes szempontok vannak szolgáltatva, amilyeneknek leszürésére a szerző jogászi qualitásai mellett éppen egy nagy forgalmu czégbirósánál való czégelőadói müködés adja meg a lehetőséget.

Önként értetődik, hogy egy ily nagy terjedelmü, a Kereskedelmi Törvénynek csaknem egész első részét felölelő munkában számos oly részletkérdés fog akadni, amelyben a szerzőnek és bármely birálónak nézete nem fedi egymást. Igy például aggályosnak tartjuk a szerzőnek azon nézetét (269. l.), hogy kiskoru vagy gondnokság alatt álló személy is feltétlenül kirendelhető czégvezetőnek. Figyelemmel a K. T. 38. §-ra nem osztjuk szerzőnek azon véleményét (271. l. jegyzet), hogy a czégvezető mint ilyen jogositva van főnökének ingatlan javaira szolgalmi jogokat engedni, mivel ez épp ugy «terhelése» az ingatlannak, mint egy jelzálogkölcsön felvétele. A részvénytársasági jog területén nem akarunk részletes polémiába bocsátkozni a könyvben kifejtett oly nézetekkel, amelyek talán nem elsősorban a szerzőnek személyes álláspontját, hanem inkább a budapesti czégbiróságnak többé-kevésbbé állandó gyakorlatát tükröztetik vissza, mint például a 30%-os befizetés igazolásának módja, a társasági hirdetmények kötelező *hirlapi* közzététele, az igazgatóság «határozatképességé»-nek kötelező alapszabályi megállapitása, a felügyelőbizottsági tagok szükségképen való részvényesi minősége stb. A szerző által ezeken kivül vallott nézetek közül nem tartjuk például indokoltnak azt, hogy valamely társaság részvényeinek okvetetlenül *egyforma* összegekről kellene szólniok (374. l.), és nem győzetünk meg erről a budapesti czégbiróságnak ily értelmü határozata (376. l.) által sem. Önkényesnek tartjuk a budapesti czégbiróságnak szerző által (384. l.) idézett és elfogadott azon nézetét, hogy bármiféle követelések ne képezhetnének appor-t* vagy hogy az egész alaptőke apport-ból ne álljon.

Szemben a szerzőnek azon taxativ felsorolásával (401. l.), mely szerint az előjogos részvények előjogai csupán a nyereségben vagy a vagyonilletőségben való elsőbbségben állhatnak, utalnunk kell azon fontos lehetőségre, hogy a jelzett elsőbbségek mellett vagy akár azok nélkül is állhat az előjog fokozott szavazati és fokozott egyébb részvényesi jogokban is. Nem osztjuk a szerzőnek egy régi táblai határozatra alapitott azon nézetét (411. l.), hogy megtámadási per esetén a czégbiróságnak jogában állana a megtámadott határozat végrehajtását végzésileg felfüggeszteni; a czégbiróság ellenkezőleg vagy helyt kell hogy adjon a bejegyzésre szoruló határozat bejegyzése iránti kérelemnek vagy el kell hogy utasitsa a kérelmet. A K. T. 178. §-ával ellentétben állónak tartjuk a szerzőnek azon nézetét (427. l.), hogy a czégbiróság a részvényesek egy tizede közgyülés-összehivatási kérelmének elintézésénél jogositva volna annak vizsgálatába bocsátkozni, hogy a kérvényezők által felhozott ok fenforog-e vagy sem. A K. T. 178. §. imperative szabja elő, hogy a törvényszék — mely különben is csak az igazgatóság renitenciája esetén lép ily irányu müködésbe — a közgyülés egybehivását «*eszközli*» (és nem: «eszközölheti»). Aggályosnak tartjuk a 434. lapon kifejtett azon nézetet, hogy «a biróságnak feladata hivatalból vizsgálni, hogy a hozott (közgyülési) határozatok a társaságon kivül álló felek érdekeit jogellenesen nem sértik-e?» amely tétel — legalább is ezen általánosságban — törvényes alap hiján van. Nem osztjuk szerzőnek és az általa idézett itéletnek azon nézetét

* Kifejezetten az ellenkező álláspontón áll az egész német irodalom, v. ö. pl. *Staub* I. köt. 573. l. Apport-képes általában minden, ami mérleg-aktivum lehet. A követelések behajtható vagy behajthatatlan voltát pedig a czégbiróság épp oly kevéssé képes és hivatott vizsgálni, mint akár azt, hogy egy inferált szabadalom müszakilag jó-e vagy egy inferált gyár nyereséges üzlet lesz-e.

(451. l.), hogy az igazgatók és felügyelő bizottsági tagok oly közgyülésen is elmozdithatók, amelynek tárgysorozatába ezen tárgy felvéve nem volt. Ha a törvény azt mondja, hogy az igazgatók «bármikor» elmozdithatók, ugy ez tisztára anyagi jogi szabály, mely nem jelent egyebet, mint azt, hogy a társaságnak joga van az igazgatóval fennálló viszonyát (a kártérítéstől eltekintve) minden felmondás nélkül felbontani. Azonban — szemben a K. T. 177. §. azon határozott rendelkezésével, hogy hirdetés nélkül *csupán* uj közgyülés tartása határozható el — nézetünk szerint nem értelmezhető a törvény ugy, hogy a fentemlitett anyagi jogi szabály ki akarná forgatni az egész részvényjognak egyik legfontosabb eljárási szabályát. Hisz ellenkező értelmezés mellett éppen a legnagyobb horderejü kérdések egyikében meglepetések volnának lehetségesek valamely factiózus részvényes-kisebbség részéről, holott a tárgysorozat közzétételének elrendelésével a törvény éppen azt czélozza, hogy a részvényesek előre tájékozva legyenek arról, hogy mely kérdésekről lesz szó a közgyülésen és ehhez képest rendezkedhessenek be, esetleg e tudatban maradhassanak el a közgyülésről.

Ujból ismételjük, hogy e megjegyzéseinkkel egyáltalában nem akarjuk kisebbiteni a könyv értékét, amelyet már fentebb ismertettünk. Hozzá akarjuk még tenni az elmondottakhoz, hogy áldásos hatást remélünk Vályi munkájától abban az irányban is, hogy a vidéki czégbiróságok müködésére bizonyos egységesitő befolyást fog gyakorolni. Különösen a részvénytársasági és szövetkezeti czégügyekben van erre nagy szükség, mert szinte hihetetlen, hogy itt-ott — főleg kisebb forgalmu czégbiróságoknál — miféle jogi abszurdumokkal találkozik az ember a czégbiróilag bejegyzett alapszabályokban. Nézetünk szerint a részvénytársaságok felett való felügyelet kérdése leginkább egy egységes központi szerv létesitése által lenne helyesen szabályozható, amely szervnek hatásköre kiterjedne az ország összes vagy bizonyos összeget meghaladó alaptőkével biró részvénytársaságaira esetleg bizonyos fajta szövetkezeteire is. E szervre reá lehetne bizni egyszersmind a biztositó társaságok, záloglevélintézetek, kötvénykibocsátó intézetek felett való komoly felügyeletet is. Ezen kérdések szabályozása előbb-utóbb be fog következni, épp ugy mint például a kötvénytulajdonosok közös jogainak törvényi rendezése, amelynél e központi szervnek ugyancsak fontos szerepet lehetne juttatni. Addig is azonban, mig a decentralizáczió fenn fog állani — már pedig igen kétes, hogy általában meg fog-e valaha szünni és ha igen: mikor? — a vidéki czégbiróságok sok értékes utbaigazitást nyerhetnek a Vályi könyvéből.

Dr. Engel Aurél.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A curiai felülvizsgálat tényleges korlátai.

Vargha Ferencz koronaügyész-helyettes a *BJT.* LI. k. 23. számában kitanitja az alsófokot, hogy a *BP.* értelmében mikép kell szerkeszteni az itéletet s miket kell belefoglalni az indokolás szövegébe.

A kérdés a curiai gyakorlat szempontjából — sajnos — nagyfontosságu amiatt, mert a curiai felülvizsgálat rendszerint az alsófoku *itéletre* szoritkozik s ami az itéletben nincs, az a Curia részére non est in mundo. Nagyrészt ily keretbe szorul a tárgyalás.

Vargha Ferencz követeli, hogy az alsófoku birószágok az itélet indokolásába valamennyi megállapitott tényt gondosan foglalják belé, mivel a hiányos ténymegállapitás esetében a revisio teljesen lehetetlen s a Curia a semmiségi panaszt elutasitja.

E kijelentés ujra megvilágitja a Curia gyakorlatát.

A vádlott semmiségi panaszának orvoslása, s a kir. ügyészé is, a Curián attól van függővé téve, hogy az alsófoku biró mikép szerkeszti az itéletet.

Oda nem tartozó idegen elem gyakorol befolyást a vádlott sorsára.

Hozzájárul, hogy az elsőfoku birószágok kebelében minden egyes biróra nézve tevékenységi kimutatást vezetnek, melyből megállapitják, hogy évenkint egy-egy birónak hány itélete marad a felsőfokon változatlan, hányat változtatnak meg.

Ha Vargha Ferencz kitanitása szerint *helyesen* szerkeszti meg a biró az itéletet, ebből a curiai megváltoztatás eshetősége erősödik. Ha ellenben *hiányos* a szerkezet, a semmiségi panaszt elutasitják s az itélet érintetlen marad. A lelkiismeretes biró tevékenységi kimutatásában nagyobb számban szerepelnek a megváltoztatott itéletek, mint a kevésbbé lelkiismeretes biróéban.

Se az alsófoku birót ily dilemmába hozni, se a vádlott sorsát a dilemma mikénti eldöntésétől függővé tenni nem szabad.

Ha a Curia azt találja, hogy a tények az alsófoku eljárásban nincsenek kellőleg megállapitva, nem kell a semmiségi panaszt elutasitani, hanem *BP.* 437. §. 5. pontja alapján meg kell semmisiteni az itéletet vagy az eljárást. A tömeges elutasitások odavisznek, hogy a Curia főkép a Btk. 92. §-ának legfeiső birószága lesz. A bünösség kérdésének tárgyalásába állitólag nem bocsátkozhatik; mérlegeli tehát az enyhitő és sulyositó körülményeket. Megelégszik azon szerény hatáskörrel, melyet az osztrák bünvádi eljárás kodifikátora még nem is tartott elég fontosnak, hogy a legfőbb birószágot foglalkoztassa vele s legnagyobbrészt a másodfoku birószágokhoz utasitotta.

Vargha Ferencz emliti ugyan többször a megsemmisitést, de ezzel szembe helyezkedik az anyagi jogi revisió előtérbe állitásával. Ugy tünteti fel, mintha a Curia felülvizsgálatának sulypontja az anyagi jogi revisióban volna. S czikkével megadja az elméleti igazolást a Curia gyakorlatának, mely felforgat mindent, ami valaha a bünvádi eljárás tekintetében megállapittatott.

Nem azt kellene tehát tudatni az alsóbiróságokkal, hogy a hiányosan szerkesztett itélet a semmiségi panasz elutasitását vonja maga után, hanem azt, hogy megsemmisités és uj tárgyalás lesz szükséges. Ennek a fenyegetésnek kétségkivül meg volna a hatása; mig a mostani nagyon kétes értékü. A revisionális jogorvoslatnak épp az a fő sajátsága, hogy mindaddig semmisit, amig az alsófok teljes szabatossággal nem felel meg feladatának.

Utalni kivánunk még arra a sajátszerü jelenségre, hogy a Curia és a koronaügyészség a halálbüntetés átváltoztatása tekintetében — mint ismeretes — nagyon is *alaki* jelleget tulajdonitanak a semmiségi panasznak. Ez az álláspont és a Curiának fent vázolt anyagi jogi felfogása nehezen egyeztethetők össze. Egyik helyen a régi semmiségi panasz, másik helyen a felebbezés kitért.

Ugyanazon czikkben kilátásba helyezi Vargha Ferencz, hogy foglalkozni fog a *BP.* 384. §. 9. pontjával, különösen pedig a *BP.* «elvének» kérdésével. Jónak látja előre bocsátani, hogy mi e kérdésben oly tanokat hirdetünk, melyeknek semmi alapja sincs a *BP.*-ben. Ez a határozott kijelentés talán inkább illett volna abba a közleménybe, mely a bizonyitékokat is felhozza. *F.*

Különfélék.

— **Kis novella vagy nagy novella?** Ez a kérdés ismét felmerül azon tanácskozás kapcsán, amelyet a Btk. novellája iránt az igazságügyminiszteriumban tartanak. Mi ujolag azon véleményünknek adunk kifejezést, hogy oly nagy

terjedelmü novella, mint eddig tervezték, nem szükséges. Egy rövidre vont novella felel meg a mai igényeknek. Ebben természetesen oly organikus változtatásokról, milyen pl. a börtönbüntetés megszüntetése, nem lehetne szó. Ellenben a javitóintézet kifejlesztése, a feltételes elitélés intézménye helyt foglalhatna. Külön sürgős novella szükséges a minősitett lopásokról. Ebben minden nap, melyet elvesztünk, nagy erkölcsi és anyagi károkat okoz. A birói kar könnyebbülten fog fellélegzeni, ha ettől a nyomástól megszabadul.

— **A végrehajtási törvény 120. §-ához.** A lapunk mult évi 51. számában emlitett, a budapesti kir. tábla elnökének rendelete folytán aktuálissá vált kontroversia érdekes fejleményekre vezetett.

A birósági végrehajtók nagy része alkalmazkodik az elnöki rendelethez és megtartja az árverést akkor is a felülfoglaltatók javára, ha az árverést kérő fél az árverés megtartását nem kivánja. Az V. ker. kir. járásbiróság biráinak egy része szintén respektálja az elnöki rendelkezést, mig más birák az eddigi gyakorlathoz ragaszkodnak, nem tartván magukra nézve az elnöki rendeletet kötelezőnek.

Ezen álláspontot tünteti fel az 1905. évi V. VII. 2387. sz. végzés, mely a következőképp szól:

Sz. felülfoglaltatónak a végrehajtási törvény 120. §-a alapján a birósági kiküldötthöz intézett ama szóbeli kérelmét, hogy a vonatkozó iratok adassanak ki és a Sz. foglaltató nevében hirdetett árverés — utóbb jelentkezett czég felülfoglaltató kértére — ujabbi árverési hirdetmény kibocsátása nélkül tartassék meg, a biróság elutasitja. *Indokok:* A végr. törv. 120. §-ának ama rendelkezésének, hogy több foglaltató esetében az árverés, bár annak megtartásáért csak egy foglaltató jelentkezik is, mindazon foglaltatók kielégitésére elrendelendő (megtartandó), kiknek javára az árverési hirdetmény kibocsátása napjáig foglalás már foganatositttatott, pusztán az az értelme, hogy az egyedül jelentkező foglaltató, mint árvereltető javára megtartott árverésen befolyt vételárból az árfelosztási tárgyaláson az árverési hirdetmény kibocsátásáig zálogjogot szerzett hitelezők kielégitendők, az előnyös tételek sorozása után a foglalások időrendjében. Semmi esetre se magyarázható a hivatkozott §. oly formán, hogy ujabb árverési hirdetmény kibocsátása, vagyis végrehajtást szenvedő előzetes értesitése nélkül — az eredeti árvereltető által megtartatni nem kivánt árverés valamelyik más foglaltató javára — a kitüzött napon — meglepetésszerüen mégis megtartassék. Ily módon elveszitené végrehajtást szenvedő törvény által biztositott több rendbeli jogorvoslathoz (előterjesztés, felfolyamodás, végrehajtás megszüntetési, felfüggesztési, korlátozási kereset) való jogát, melyet a törvény minden egyes végrehajtási cselekménynél, mindegyik foglaltatóval szemben a végrehajtást szenvedők részére biztosit. Ezért kellett folyamodót kérelmével elutasitani, s az iratok beszerzésének elrendelésével ujabb szabályszerü árverési hirdetmény kibocsátásának kérelmezésére módot adni. Nem változtat a dolgon a végrehajtó fenti jelentésében megemlitett elnöki rendelkezés sem, mert a törvénynek konkrét esetben való alkalmazása és értelmezése nem adminisztrativ jogkörrel felruházott hatóságok, hanem az itélő biró jogköréhez tartozik s igy fent hivatkozott elnöki rendelkezést ezen ügy elbirálásánál egyedül illetékes biróság figyelembe nem vette.

Ezen kérdésről egyébként lapunk jövő heti számában Imling Konrád, kir. táblai tanácselnök részletesen fog szólani.

— **A magyar kartell törvényjavaslatról** a Deutsche Juristenzeitungban Stranz a következőket irja «... Az államnak a veszélyeztetett néprétegek érdekében felállitandó óvóintézkedések által a kartellekre befolyást kell gyakorolnia. Ebben az értelemben Magyarországban törvénytervezet tétetett közzé, mely a német törekvésekre több irányban mintakép hathat.

A Frankfurter Zeitung m. é. deczember 12-iki számának vezető czikkében W. Kulemann részletesen foglalkozik a magyar kartell javaslattal, melyet igen érdekes törvényhozási kisérletnek mond. Czikkét a következőkép fejezi be: A magyar tervezetet Németország számára is figyelembe kell venni, de ameddig biráinknak a gazdasági élettel való mai elégtelen érintkezése fennáll, a rendes bíróságok helyébe más hatóságokat kell tenni vagy legalább utolsó fórumban a feladat sajátosságának megfelelő összeállitásu külön kartell-bíróságot kell felállitani.... Akár kivihetők a javasolt rendelkezések, akár nem, a magyar tervezetnek meg van az az érdeme, hogy az annyira fontos kartellkérdéshez értékes adalékot szolgáltatott.

— **A Nyáry-féle 1842-iki büntető perrendtartási szabályzatot** ismertette a *Magyar Jogászegyletben ifj. Dombováry Géza budapesti ügyvéd.*

A szabályzat czime «Büntetőtörvényszolgáltatási Eljárás». Ám csak a rövid utu pert szabályozza.

1. A törvényszéki birák számát egyszer s mindenkorra 7-ben állapitja meg, Ezek közül négyen táblabirák, kikhez járul az elnöklő alispán és a törvényes bizonyság (szolgabiró és esküdt). Utóbbi háromnak kötelező részvétele törvényen alapul. Igy bölcs előrelátással vétetett eleje annak, hogy a tárgyalásokon az alispánok közül ketten jelenvén meg, a hivatalnok személyétől külön nem választható hivatali érdek is figyelembe vétessék az itélet hozatalánál. A birói létszám megszoritása azért is üdvös ujitásnak volt tekinthető, mert az előtt határozatlan számu, de legalább tizenegy vagy tizenhárom tagu tanács kivántatván meg az itélethozatalhoz, a törvényszék megalakulása, meg nem jelenés folytán gyakran lehetetlenné vált.

2. Állandó törvényszék tartását teszi kötelezővé, midőn a törvényszék nem csak a megyében, de országszerte is csak negyedévente szokott ülésezni.

3. A törvényszéki táblabirák választását a közgyülésre bizza, a főispán által kinevezett táblabiráknak a részvételt csak a megválasztott táblabirák akadályoztatása esetén engedvén meg. (A választási elv ily mérvü érvényre emelését az 1832/6-iki országgyülés irományai közt elfekvő törvényjavaslatban sem találjuk.)

4. A kinvallatásnak, ártatlanok meghurczoltatásának a vizsgálatnak czéltudatos, kimeritő körülirásával kivánja elejét venni.

5. A végtelenségig tartó letartóztatásokat, a törvényszék állandósitásán kivül, azzal kivánja megszüntetni, hogy a törvényszéket, az alispán felelősségének terhe mellett, az ügynek a vizsgálat befejeztétől számitott 8 nap eltelte előtti letárgyalására utasitja.

6. A nyilvánosságot részben kiterjeszti (amennyiben a jelenlételt a nem jogászközönségnek is megengedi, és ezektől sem kiván hallgatási esküt), részben pedig megszoritja (amennyiben a tanácskozás és szavazás, valamint szemérmet sértő ténynek tárgyalása alatt tiltja még ezeknek is a jelenlétét). A közgyülés többségének véleménye szerint ugyan a tett intézkedés tételes jog szempontjából nem ujitás, mégis szükségesnek tartják e helyütt az 1492: 78. tcz.-re való utalást.

7. A védelem tekintetében «törvény által nem tiltott» álláspontra helyezkedik a javaslat. Az alaki védelem — mely az irásos u. n. fiskálisi perekben volt csak kötelező — ezentul, a javaslat tárgyát képező rövid utu sommás perekben is elengedhetetlen. A közgyülés elfogadta az eredeti bizottsági tervezetnek ama kitételét, hogy a befogatás után nyomban rendelendő ki a védő, de szükségesnek tartja hozzátenni, hogy a védőnek a hitelesités megtörténte, azaz a vádlott törvényszéki kihallgatásának befejezte előtt védenczével érintkeznie nem szabad.

Bármennyire is hangsulyoznunk kell ez intézkedésnek, első sorban az anyagi védelem érdekeire nézve sérelmes voltát, nem lehet el nem ismernünk, hogy a törvény előtti egyenlőséget e rendelkezés inkább közeliti meg, mint a XX. század bünvádi perrendtartása, mely lehetővé tette, hogy törvényszékeink a védőrendelés iránt csak a tárgyalás kitüzése, tehát a per sorsának tényleges eldőlte után keressék meg az ügyvédi kamarákat, minek folytán kellő védelemben a jogkereső közönségnek ép leggyámoltalanabb, mert legszegényebb osztálya nem részesül.

Hiánya a javaslatnak, hogy nem intézkedik az illetékesség és hatáskör tárgyában. Ámde ezeket megyei uton bajos is lett volna szabályozni. — Nem tette kötelezővé a perbeszédek és inditványok jegyzőkönyvezését. Ámde ennek végeredményben amugy sem lett volna fontossága.

A tárgyalás ugyan a vád előterjesztésével veszi kezdetét, minek folytán a biróság a vádlott terhére befolyásolható, de ezen, a kor akkori gyakorlatának és a franczia pernek megfelelő intézkedés élét veszti a javaslat ama rendelkezé-

sénél fogva, mely, a favor rei elvéhez képest a védőnek nemcsak az utolsó szó jogát, hanem azt is biztositja, hogy a tárgyalásnak védőbeszéd előkészitése czéljából való elnapolását, a törvényszéket jogkötelezően inditványozhassa. (Perrendtartásunk szerint ez csak vádváltoztatás esetén lehetséges). Ezenkivül a javaslat 20. §-ához képest a vád a vádlottal közlendő.

Nyáry Pál Pestvármegye főjegyzője elkeseredéssel szemlélte a tisztviselők és megyei táblabirák által nap-nap után elkövetett visszaéléseket, és arra az eredményre jutott, hogy ezek csak a kötelező védelem eszméjének megvalósitásával szüntethetők meg. Prónay Albert főispán-helyettes, valamint Széchenyi István és Desewffy Aurél lehetetlennek mondták a különben üdvös reformnak megvalósitását. Kossuth Lajos ellenben lánglelkének egész melegével szállt sikra a tisztviselői kar által fellépteért meggyülölt Nyáry Pál reformjainak megvalósitásáért. A Nyáry Pál által felvetett eszméket az ország legtöbb megyéje statutarialis uton óhajtotta megvalósitani. A pesti közgyülés Nyáryt megbizta inditványának kidolgozásával; Kossuthot és társait pedig azzal, hogy a Nyáry-inditvány tárgyában véleményt terjesszenek a közgyülés elé. Kossuth Lajos, aki egész életén át a megye autonomiájának megerősödéséért küzdött, helyesnek és megvalósithatónak tartotta Nyáry inditványát. József nádor és a helytartó tanács ismételten megdorgálták az «atyai» tanácsokat nem követő rendeket. Széchenyi — kit Kossuth ezen ügy tárgyalása alkalmából nevezett el a legnagyobb magyarnak — naplójegyzetei szerint kétségbe volt esve Kossuth magatartása miatt. A rendek a nádornak és a helytartótanácsnak azt válaszolják, hogy jobb volna, ha a királynak azt tanácsolnák, hogy tisztelje a törvényeket. Az atyáskodó V. Ferdinánd sajátkezüleg irott levelében értesiti a rendeket, hogy az alkotmányra letett hitét megtartandja, de a törvények megsértését megtiltja. A rendek köszönettel veszik tudomásul, hogy a király letett hitét jövőben megtartani szándékozik, és elfogadják a kiküldött bizottság által készitett büntető eljárási javaslatot, egyben meghagyván a táblabiráknak, hogy jövőben eszerint — azaz védő közbenjöttével és nyilvánosan tárgyaljanak. A központi hatalom azonban erősebbnek bizonyult az anyagi igazságnál. Az uj táblabirák 1842 április havában Szentkirályi Móricz törvényszéki elnök vezérlete alatt mentek a megyeházára oly czélból, hogy az uj eljárás szerint tárgyaljanak. A terem ajtajánál báró Prónay levelét adták át Szentkirályinak, melyben arról értesitik, hogy a király parancsához képest, katonai karhatalommal fogja szétverni a táblabirákat, ha nyilvánosan tárgyalnának. A rendek az ügyet a 43-iki országgyülés elé terjesztették sérelem gyanánt, ez azonban a helytartó tanácsnak ad igazat és nem tekinti sérelemnek az ügyet.

— **A budapesti egyetem jog- és államtudományi karának II. félévi tanrende:** Magyar polgári törvénykezési rendtartás. (Bizonyitás. Birói határozatok. Perorvoslatok. Végrehajtás.) Herczegh Mihály. — Ausztriai általános magánjog. Sághy Gyula. — Római magánjog, tekintettel a pandectákra. Vécsey Tamás. — Magyar polgári törvénykezési jog. Plósz Sándor. — Magyarország statisztikája. Láng Lajos. — Közgazdasági alapfogalmak. Ugyanazon tanár. — Egyházjog — különösen házassági jog. Antal Gyula — A köteles részről. Ugyanazon tanár. — Egyházjog. Kováts Gyula. — Államszámviteltan (Gazdasági rendtartás), tekintettel a törvényhatóságok és községek háztartására. Bochkor Károly. — Pénzügytan. Földes Béla. — Nemzetgazdasági seminárium. Ugyanazon tanár. — Magyar magánjog. Grosschmid Béni. — Kereskedelmi és váltójog. Nagy Ferencz. — Magyar büntetőjog. Wlassics Gyula. — Magyar alkotmány- és jogtörténet. Timon Ákos. — Pénzügytan. Mariska Vilmos. — A magyar bélyeg- és illetéki szabályok. Ugyanazon tanár. — Politika. (Alkotmánytan folytatása és közigazgatástan.) Concha Győző. — Államkapcsolatok. Ugyanazon tanár. — Kereskedelmi és váltójog. Schwarz Gusztáv. — Pandectapracticum. Ugyanazon tanár. — Büntető perjog. Balogh Jenő. — Börtönügyi kérdések. Ugyanazon tanár. — Büntetőjogi seminárium és practicum. Ugyanazon tanár. — Magyar büntetőjog. Fayer László. — Büntetőjogi seminárium. Ugyanazon tanár. — Római jog (személyek, dolgok, perjog, örökjog, források), gyakorlatokkal. Szentmiklósi Márton. — Európai jogtörténet. Király János. — Magyar közjog. Kmety Károly. — A magyar-osztrák dualismus. Ugyanazon tanár. — Jogbölcselet. Pikler Gyula. — A jogbölcselet története. Ugyanazon tanár. — Jogbölcseleti és összehasonlitó jogtudományi seminárium. Ugyanazon tanár. — Nemzetközi jog. Csarada János. — Észjogi előadások. Ugyanazon tanár. Magyar magánjog. (Dologjoggal és kötelmi jog.) Katona Mór. — Magyar polgári törvénykezési jog. Magyary Géza. — Magyar csődjog. Ugyanazon tanár. — Törvényszéki elmekórtan. (Joghallgatók számára.) Moravcsik Ernő. — Egyházjog. Reiner János. — Polgári törvénykezési rendtartás. Különös tekintettel a magyar polgári perrendtartási törvényjavaslatra. Pap József. — A kir. bíróságok és kir. közjegyzők eljárásai perenkivüli ügyekben. Csillag Gyula. — A telekkönyvi betétekről (gyakorlati fejtegetések). Ugyanazon tanár. — A tőzsde-ügyletekről. Neumann Ármin. — Egyházjog. Melichár Kálmán. — Magyar közjog (különösen Magyarország és Ausztria kapcsolati és a társországok közjoga). Polner Ödön. — Magyarország közjoga. (A főhatalom szervezete és müködése.) Ferdinándy Géza. — Pénz- és hitelügyi statisztika. Szeless József. — Magyarország statisztikája. Dobránszky Péter. — Törvényszéki orvostan. Csatáry Lajos. — Közgazdaságtan. (A közgazdaság életének különös jelenségei és törvényei.) Kovács Gyula. — Pragmatica sanctio. Jászi Viktor. — Magyar pénzügyi jog. Exner Kornél. — Angol soczialpolitika. Somogyi Manó. — Magyar büntetőjog. (Különös rész.) Doleschall Alfréd. — Európai jogtörténet. Illés József. — Magyar börtönügy. Vámbéry Rusztem. — Agrárpolitika. Fellner Frigyes. — Bevezetés a társadalomtudományba. Tegze Gyula. — Az államhatalom. A nemzeti képviselet. (Parlamentarizmus.) Horváth János. — A magyar közjog tételeinek történelmi fejlődése 1490—1867-ig. (Egybehasonlitva az európai, különösen az angol egyidejü jogfejlődéssel.) Ugyanazon tanár. — Adalékok a magyar közjog forrásaihoz. Szemelvények magyar államférfiak iratai és beszédeiből. Ugyanazon tanár. — Római kötelmi jog általában. Pázmány Zoltán. — A magyar adórendszer birálata. Hegedüs Lóránt. — A «Demokratia». Haendel Vilmos. — A nemzetközi szerződésekről. Lers Vilmos. — Kereskedelmi jogi practicum. Baumgarten Nándor. — Vasuti jog. Ugyanazon tanár. — Államszámviteltan. Wallon Dezső.

— **Három kosár burgonya ellopásáért hat havi börtön.** *A nyiregyházai kir. törvényszék:* Z. I. vádlott a Btk. 333., 336. §. 4. p.-ban meghatározott lopás büntette miatt azzal elkövetve, hogy Gy.-ban 1904 ápr. 17-én mostoha anyjának özv. Z. I.-nénak zárt veréből oly módon, hogy a lakatot hamis kulcscsal felnyitotta, 3 félvékás kosár burgonyát 3 K értékben azzal a czélzattal vitt el, hogy azt jogtalanul eltulajdonitsa, bünösnek mondatik ki s ezért a Btk. 340. és 92. § ai alapján 6 havi börtönre itéltetik. *Indokok:* ... A büntetés kiszabásánál enyhitő körülményül vétetett vádlott büntetlen előélete, az ellopott dolog csekély értéke s hogy az élvezeti czikket képez s végül a vádlott beismerése. (1904 okt. 11-én 6384/904. sz. a.)

A debreczeni kir. tábla: Az elsőbiróság itéletét helybenhagyja. *Indokok:* Közvédő a BP. 326. §. 4. p. értelmében azon alapon kérte a vádlott felmentését, mert vádlott a lopási cselekményt a sértett mostoha anyja kárára követte el, a sértett pedig vádlott megbüntetését nem kivánta, következésképpen a jogos vádemelés hiányzik. A kir. tábla azonban ezt a semmiségi okot nem ismerhette fel, mert az ügy adatai szerint sértett és vádlott külön háztartásban élnek, és mert mostoha anya és mostoha fiu nem tartoznak a Btk. 342. §-ában felsorolt azon személyek közzé, akik között elkövetett lopás büncselekménye miatt a bünvádi eljárás csak a sértett inditványára inditható meg; nem tévedett tehát a kir. törvényszék azzal, hogy a magáninditvány hiányát, mint a bünvádi eljárás megindítását kizáró okot nem állapitotta meg. (1905 febr. 1. 240/905. sz. a.)

A kir. Curia: A felfolyamodás elutasittatik. *Indokok:* A kir. törvényszék vádlottnak a büntetés enyhitése végett bejelentett semmiségi panaszát a BP. 430. és 432. §-a alapján helyesen utasitotta vissza, mert a bemondott ok a törvényben semmiségi okul megállapitva nincsen. (1905 szept. 13-án 5038/905. sz. a. III. Bt.)

— **Egy korona értékü körte ellopásáért hat havi börtön.** *A miskolczi kir. törvényszék:* H. B. 19 éves, nőtlen, napszámos, vagyontalan vádlott bünösnek mondatik ki a Btk. 333. §-ába ütköző s a 336. §. 3. p. szerint minősülő lopás büntettében; K. I. 18 éves, napszámos, nőtlen, vagyontalan, irni olvasni tudó vádlott bünösnek mondatik ki a Btk. 333. §-ába ütköző s a 336. §. 3. p. szerint minősülő és büntettet képező, azonban a 72. és 92. §. alkalmazásával a 20. §. értelmében lefokozott lopás vétségében a Btk. 69. §. 2. p. alapján mint bünsegéd, és ezért a Btk. 340. §-a alapján a 92. §. alkalmazásával H. B. 6 havi börtönre és 3 évi

mellékbüntetésre, K. I. pedig a Btk. 340. §-a alapján a 72 és 92. §. alkalmazásával 3 havi fvgházra és 2 évi mellékbüntetésre itéltetik. *Indokok:* A főtárgyalás adatai szerint N-n 1903 aug. 20. éjjelen H. B. s tsa L. P.-né kárára, annak 1 öl magas, záratlan padlásáról 1 K értékü kórtét akként loptak el, hogy H. B. egy székre állva a szénhányó nyilásán át felmászott a padlásra s onnan a kórtét lehozta, mialatt K. I. az udvarban őrt állott és az ellopott kórtét azután elfogyasztották. Vádlottak beismerik a cselekmény elkövetését. (1904 máj. 26-án 3734/904. sz. a.)

A kassai kir. tábla: Az elsőbiróság itéletét tekintettel arra a felette nyomós enyhitő körülményre, hogy az ellopott tárgy csekély értékü élelmi czikk volt, K. I. főbüntetését 1 havi fogházban állapitja meg, egyebekben az elsőbiróság itéletét helybenhagyja. (1905. évi január hó 30-án 252/905.)

A kir. Curia: A semmiségi panaszokat részben vissza utasitja, részben elutasitja. (1905. évi november hó 9-én 9598/905. sz. a. IV. Bt.)

— **Mikor a kir. tábla a mindkèt fél által felebbezett ügyet csak az egyik felebbezése folytán vizsgálta felül.** *A kir. Curia:* A másodbiróság itélete megsemmisittetik. *Indokok:* A z-i kir. tszék 12605/903. sz. itélete ellen a felperes 13603. az alperes pedig 13600/903. sz. a. adtak be felebbezést az és elsőbiróság itélete a felek részéről egész kiterjedésében meg lett támadva. A kir. tábla azonban az elsőbiróság fenti itéletét csupán a felperes felebbezése folytán vette felülvizsgálat alá, ellenben az alperes felebbezését figyelmen kivül hagyva, azt az itéletet a felperes részéről nem felebbezett részeiben érintetlenül hagyta. Minthogy pedig a felebbviteli biróság a hozzá felebbvitt ügyet a jogorvoslati beadvány korlátai közt egészben megvizsgálni és elbirálni köteles, s minthogy eszerint ez ügyben a másodbiróság lényeges eljárási szabályt sértett meg azzal, hogy az alperes felebbezését mellőzte; minthogy végre az elsőbiróságnak itélete a fél részéről felebbezett, de a másodbiróság által meg nem vizsgált részében itt felül nem vizsgálható, az itélet egyéb részére nézve pedig a tárgy összefüggésénél fogva az ügy harmadfokban szintén el nem dönthető: ez okokból a másodbiróságnak itéletét az 1881 : LIX. tcz. 39. §. *o)* p. alapján a 40. §. értelmében hivatalból megsemmisiteni és ezt a biróságot szabályszerü uj határozat hozatalára utasitani kellett (1905 nov. 29-én 9299/905. sz. a.)

— **A birói ügyviteli szabályok módositása.** Az igazságügyminiszter 1905. évi T. 42/53. számu rendeletével az Ü. Sz. 185. és 187. §-át következőkép változtatta meg: A birói ügyviteli szabályok 185. §-ában foglalt rendelkezések helyébe a következő szöveg lép: A határozat szavazás utján hozandó meg. A szavazást megelőzi a tanácskozás, mely az eldöntendő kérdésnek általános megvitatásából áll. Ugy a tanácskozást, mint a szavazást az elnök vezeti. Az elnök a birákat véleményük előadásában félbe nem szakithatja, szavazásrabocsátás előtt azonban az ügy állását ugy a ténykérdések, mint a jogkérdések feltüntetésével összegezheti. A szavazást az előadó nyitja meg a kiadmány tervének felolvasásával. A birói ügyviteli szabályok 187. §-ának 1. bekezdése helyébe a következő szöveg lép: Az elnök minden egyes szavazás alkalmával leadja szavazatát, azonban csak a többi tanácstag után; a határozatot pedig saját szavazatának számbavételével mondja ki. Ha az elnök a többi tanácstag szavazatától eltérően szavazott, a határozat egyhangulag hozottnak nem tekinthető.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Hol perelhető valamely vasutvállalat?** Egy osztrák fakereskedő a déli vasuttársaság egy vidéki állomási tisztviselőjétől a fuvardijtételek iránt helytelen utbaigazitást kapott, miáltal kára származott. A kereskedő a vasutat az állomás szerint illetékes birósághoz perelte és az osztrák legfőbb biróság az illetékességet meg is állapitotta, kimondván, hogy az állomások fióktelepekül tekinthetők, amennyiben olyan körülmények forognak fen, amelyek által az állomás és az illető per ügy közt eredeti gazdasági vonatkozás áll fenn. Ez pedig nemcsak akkor áll, ha az állomás önálló jogügyleteket köt, de akkor is, ha a peres ügy alapjául szolgáló tény nem a fővállalattal, hanem magával az állomással, az ottani alkalmazott hivatalnokokkal áll összefüggésben.

— **A Gerichtssaal** legujabb számában Gretener tanár hosszabb dolgozatot közöl az 1903. évi orosz büntetőtörvénykönyvről. Ugyanazon szám tudósitást foglal magában Gruber Lajos tollából a Budapesten tartott börtönügyi kongresszus tárgyalásairól.

— **A Liszt** szerkesztésében megjelenő; «Zeitschrift für die gesammte Strafrechtswissenschaft» czimü német folyóirat XIII—XXV. kötetének tartalommutatója most jelent meg. Ezen folyóirat melléklete gyanánt eddig a következő 21 büntetőjogi és bünvádi perrendtartási munka jelent meg: 1. Németalföldi büntetőtörvénykönyv. 2. A dán királyság katonai büntetőtörvénykönyve. 3. A svéd királyság katonai büntetőtörvénykönyve. 4. Az Egyesült-Államok büntetőtörvénykönyve. 5. Norvég törvény a bünvádi eljárásról. 6. Olasz büntetőtörvénykönyv. 7. Finn büntetőtörvénykönyv. 8. Mexikói büntetőtörvénykönyv. 9. Norvég törvény az elhagyott gyermekekről. 10. Schweiczi büntetőtörvényjavaslat. 11. Norvég büntetőtörvényjavaslat. 12. A bolgár büntetőtörvénykönyv. 13. Magyar bünvádi eljárás. 14. Japáni büntetőtörvényjavaslat. 15. Chile büntetőtörvénykönyve. 16. Dán büntetőtörvénykönyv. 17. Bolgár bünvádi eljárás. 18. Norvég törvényhozás. 19. Portugál büntetőtörvénykönyv. 20. Norvég büntetőtörvénykönyv. 21. A török bünvádi eljárás.

— **A porosz jogi államvizsgálat** 150 éves jubileumát ünnepli. Alapitotta Cocceji Sámuel az igazságügynek azon időbeli vezetője. A vizsga szóbeli és irásbeli volt.

— **A háztulajdonos felelőssége.** A kereskedő üzletébe kőlépcsők vezetnek fel. Ezen lépcsőkön az idők folyamán mélyedés támadt. Egy asszony a lépcsőn megbotlott és lábán megsérült. Az üzlettulajdonos ellen inditott kártérítési keresetét a Reichsgericht elutasitotta, mert akkor is a háztulajdonos felel a házán levő hibák okozta károkért, ha házát vagy az illető helyiséget bérbe adta. Egyébként sem alapos a kereset, mert kis gondossággal a botlás elkerülhető lett volna, hiszen kis városok kövezetei sem nyujtanak több kényelmet, mint a jelen esetben a boltfeljáró.

— **Kártérités boycottért.** Egy munkás-syndicátus kimondotta egy gyárra a boycottot abból a czélból, hogy a gyárost rábirja arra, hogy a syndikátusból kilépett munkást elbocsásson, a munkást pedig arra, hogy a syndikátusba ujra belépjen. Indithat-e az ezen eljárás áldozatául esett munkás kártérítést a syndikátus ellen? A grenoblei felebbezési biróság, támaszkodva arra, hogy a Btkv. 416. §-a már nincs hatályában, és hogy maga a cselekedet nem tilos, másrészt pedig arra a kapcsolatra, amely a syndikátus szervezése és a hivatással járó érdekek védelme között fennáll, elutasitotta az ilyen kártéritési keresetet. A semmitőszék azonban ezt az itéletet megsemmisitette, kimondván, hogy valamely cselekedet büntethetőségének eltörlése még nem teszi a cselekedetet civilis szempontból megengedetté, és hogy a sztrájkkal való fenyegetés megengedett akkor, amikor a hivatással járó érdekeknek védelméről, például a munkabér felemeléséről van szó, de nem az, mikor az a czélja, hogy egy munkás jogát csorbitsák akként, hogy a gazdát a munkás elbocsátására kényszesitsék, mert a munkás kilépett a syndikátusból, és nem akar visszalépni. A syndicatusnak nem állott érdekében az illető munkás elküldése, a syndikátus érdek nélkül pusztán rosszakaratból és ártani vágyásból cselekedett.

— **China** jogrendszerét alapos revizió alá készül venni és e czélból az európai nevezetesebb törvényeket lefordittatja chinai nyelvre. Igy legutóbb a fontosabb osztrák törvényeket forditották le.

A Magyar Jogászegylet január hó 13-án (szombaton) este 6 órakor az ügyvédi kamara helyiségében (V., Szemere-utca 10.) kezdi meg a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének tárgyalása végett rendezett vitaestéket sorozatát. Tárgy: A teljeskoruság és a kiskoruak szerződőképessége (a főelőadmány I., II., III. és CLIII. sz. elvi kérdések). Előadó: Dr. Szladits Károly, törvényszéki biró. A vitában résztvevők sziveskedjenek a titkárságnál jelentkezni. — Vendégeket szivesen lát az egylet.

A jelen számhoz mellékeljük a Döntvénytár III. kötetének tartalommutatóját. A Büntetőjogi Döntvénytár tartalommutatója a jövő számmal jön.

Teljesen gyakorlott s képzett ügyvédjelöltet keresek 1906 február 1-re. Dr. Kommen Elek ügyvéd, Nagy-Atádon. 11488

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Zöldfa-utcza 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenegyedik évfolyam. 3. sz. Budapest, 1906 január 19.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 25. sz.*

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4. sz.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A büntetőtörvény módositása. — A végrehajtási árverés több végrehajtató találkozása esetében. *Dr. Imling Konrád* kir. táblai tanácselnöktől. — Vallásváltozás halálos ágyon. *Dr. Hanuy Ferencz* pécsi theologiai tanártól. — *Jogirodalom*: Dr. Balog Arnold: Törvény és biró. Dolgozatok az igazságügy köréből. *Dr. Láday István* kir. alügyésztől. — A kiskoruság meghosszabbitása. *Dr. Kruk Elemér* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»ből.

A büntetőtörvény módositása.

Az igazságügyminiszteriumban szakértekezlet volt a büntető törvény módositása tárgyában. A szakértekezlet eredményeként két pozitivum domborodik ki. Első sorban konstatálhatjuk, hogy az összes felszólalók magukévá tették azt az általunk évtizedek óta hagoztatott, de a hivatalos körök által mindeddig perhorreskált álláspontot, mely szerint arra van szükség, hogy a büntető törvénykönyv kirivó hiányai a lehető legsürgősebben pótoltassanak, hibái kijavittassanak. A hivatalos körök mindeddig csak nagy terjedelmü novellára gondoltak, amelybe bele akarták szoritani az egész büntetési és börtönrendszer reformját, a börtönbüntetés eltörlésével egyetemben. A különös részben pedig minden egyes fejezetet átdolgoztak, ugy hogy az egész kodexet alapjából kiforgatták volna. A most tartott szaktanácskozmány szembe helyezkedett az eddigi összes tervezgetésekkel, visszatért az eredeti Szilágyi-Schedius-féle, kilencz szakaszból álló tervezet álláspontjára és a munkát ketté osztotta: kis novellára és a törvény reviziójára, — ami abban a keretben, amelyben terveztetik, egy értelmü egy uj kódex alkotásával.

És itt tér el ami álláspontunk a szaktanácskozmány álláspontjától. Mi a rövid novella mellett foglalunk állást, mely nem forgatja fel a törvény rendszerét, nem dönti meg a törvény oszlopait és nem terjeszkedik ki a törvény meghatározásainak, az egyes büncselekmények tényálladéki elemeinek reviziójára, hanem arra szoritkozik, hogy a törvény legfontosabb hézagait kitöltse és a valóban tapasztalt és a joggyakorlat által nem korrigálható hibáit megjavitsa.

Mivel pedig mi nem vagyunk a tul-nagy keretekben mozgó reform mellett, a magunk részéről feleslegesnek tartjuk a tervbe vett állandó kodifikáló bizottságot, amelynek felállitása nem jelent kevesebbet, mint az uj kodex megalkotásának munkába vételét.

A Csemegi-kódex a véghezviendő javitásokkal és pótlásokkal még nagyon soká teljesen megfelelően képes szolgálni a gyakorlat és a szocziális fejlődés igényeit.

Csodálatos dolog, hogy épen nekünk kell a Csemegi kódex védelmére kelni, akik annak módositását oly gyakran sürgettük. Ma már azok a szakemberek is látják a novella szükségét, akik velünk szemben oly szivósan védelmezték a törvény hibáit és hézagait, akik ál-humanizmusnak, beteges szentimentálizmusnak gunyolták törekvéseink forrását. És ime azok, akik a Csemegi-kódex bálványimádásában annyira mentek, hogy szentségtörő merényletnek bélyegezték meg annak legcsekélyebb módositását: most megszólaltatják a halálharangot, nem elégszenek meg a kódex hibáinak kiigazitásával, hanem egyenesen uj büntetőtörvény alkotását tüzik ki czélul.

A Csemegi-kodex Európa egyik legfejlettebb szerkezetü büntető-törvénykönyve, melynek büntetési rendszerét a kormány még ma sem hajtotta végre. Németország ugyanoly irányban készül reformálni büntetési rendszerét, mint ez a mi törvényünkben megvan.

A jelen körülmények közt, midőn nálunk törvényalkotásra közel jövőben nincs kilátás, az volna az igazságügyi kormány hálás feladata, hogy adminisztrativ uton a büntető-törvénykönyv büntetési rendszerét életbeléptesse. Ezzel a kriminalitás kevesbitésének igen lényeges szolgálatokat tehetne.

Az uj kodex tervezése különben az ötletszerüség jellegét mutatja. Magánjogunk és polgári perrendtartásunk még nincs kodifikálva, s ahelyett, hogy ebben az irányban egész erővel a jogrendszer kiegészitésére dolgoznánk, lebontjuk a már meglévőt.

Maga a jogállapot rögtön megváltozik, ha ki van mondva egy törvénykönyvre, hogy másikkal fog kicseréltetni. Bizonytalanság áll elő az alkalmazásban. Se a gyakorlat, se az elmélet nem foglalkozik többé komolyan az oly törvénykönyvvel, melynek napjai meg vannak számlálva. A gyakorlat nehézségeinek czéltudatos leküzdése megszünik, minthogy kodifikáczió alatt áll a joganyag. Az osztrák büntetőtörvénykönyv tudományos tekintetben épp azért improduktiv, mert évtizedek óta függ fölötte Damokles kardja.

A magyar büntetőtörvénykönyvre ez az időszak még nem jött el.

A büntető-törvénykönyv fátuma az a néhány szakasz, amely a magyar bünügyi igazságszolgáltatást nap-nap után kinpadra fesziti.

Ha régebben lett volna a kormányban annyi előrelátás, ezeket kellő időben módositani, ma senki sem beszélne az ujjáalkotás szükségességéről.

A végrehajtási árverés több végrehajtató találkozása esetében.

Nagy port vert fel a budapesti kir. tábla elnökének e lap mult évi 51. számában jelzett az a rendelete, mely szerint «a végrehajtók oly esetben, amikor egyik végrehajtató kérelmére már kitüzték az árverést, más végrehajtató kérelmére, ha a kérelem az árverési határnap előtt terjesztetett elő, uj határnapot ne tüzzenek ki, hanem a jelentkezőt a már kitüzött árverésre utalják.»

A rendeletet a sajtó utján erősen támadták; és amint a *Jogt. Közl.* folyó évi 2. számában foglalt közleményből látom, a rendelet a birói gyakorlat meghasonlását vonta maga után. Ezért, valamint a kérdés eminens gyakorlati voltánál fogva a rendelet elég fontos arra, hogy azt alapos megbeszélés tárgyává tegyük.

Előrebocsátom, hogy éppen nem megyek bele annak megvizsgálásába, vajjon (ugy, amint az utóbb emlitett közlemény szerint az V. ker. járásbiróság mondotta), «a törvénynek konkret esetben való alkalmazása és értelmezése az adminisztrativ jogkörrel felruházott hatóságok jogkörébe» tartozik-e?

A rendeletben felállitott szabály csupán anyagi helyességének kérdésével kivánok foglalkozni.

A kérdés szabatosan formulázva tulajdonképen ez:

Oly esetben, amikor valamely végrehajtást szenvedő ellenében ugyanazokat az ingó dolgokat több végrehajtató külön követelések behajtása végett foglalta le (végr. törv. 86., 87. §.), vagy amikor ily ingóságokat foglaltak és felülfoglaltak (70., 87. §.), és amikor az árverési határnap kitüzése s az erre vonatkozó hirdetmény kibocsátása valamennyi végrehajtató, foglaltató és felülfoglaltató követelésének kielégitésére ugyan, de csak az egyik vagy legalább nem valamennyi végrehajtató jelentkezésére történt (102., 120. §.): meg kell-e tartani az árverést, ha ennek határnapján az, akinek jelentkezésére a hirdetmény kibocsáttatott, meg nem jelent, de megjelent és az árverés fogantositását kivánja egy oly végrehajtató, akinek, mint végrehajtatónak neve nem a 102. §-a szerinti jelentkezésnél fogva, hanem csak a 102. §. szabályánál fogva került az árverési hirdetménybe?

A kérdés helyes megfejtéséhez egyenes uton, direkt jogszabály vezetése alatt nem, hanem csak kerülő uton, deductiók segélyével juthatunk; és itt tartom helyén megjegyezni, hogy *egyedül* az 1881:LX. tcz. 120. §-a alapján, amelyet ugy a kir. tábla elnökének rendelete, mint a budapesti V. ker. járásbiróság emlitett végzése kizárólag idéz, a kérdést helyesen meg nem oldhatjuk.

Lépjünk tehát arra a kerülő utra:

Az 1881:LX. törv. czikk szabályul azt tartja, hogy a végrehajtás a végrehajtató «*közbenjárásával*» foganatosittatik. Ha tehát «a végrehajtató a végrehajtást *hivatalból* kivánja eszközöltetni, ezt a végrehajtási kérelemben kifejezetten kell megemlitenie». És ha erre nézve a kérvényben egyáltalában nem nyilatkozik, ugy kell tekinteni, hogy a végrehajtást saját, illetve a kérvényt ellenjegyző ügyvéd közbenjöttével akarja foganatositattni (8. §.)

A továbbiakban szoritkozzunk a készpénzbeli követelés behajtása végett ingóságokra intézett végrehajtásra; és lássuk a végrehajtás további menetét először a szabályszerinti, *a végrehajtató közbenjöttével* való eljárás, azután pedig a kivételes, a *hivatalból* való foganatositás esetében.

Ha a végrehajtást elrendelő végzés *nem jelenti ki a végrehajtást hivatalból teljesitendőnek*, a kiküldött végrehajtató jelentkezésére teljesiti a végrehajtást, az ingóságok lefoglalását (21. §.).

Miután a végrehajtás foganatositásában eljáró biróság a foglalásra vonatkozó iratokat a kiküldöttnek visszaadta (91. §.) és miután az igénybejelentő felhivás keltétől számitott 15 nap lejárt, ha pedig a végrehajtásra halasztó hatálylyal biró igénykeresetet adtak be, a kereset jogerejü elutasitása után (97., 101. §.): a kiküldött ismét csak a végrehajtatónak (vagy a végrehajtást szenvedőnek) jelentkezésére tüzi ki az árverés határnapját és bocsátja ki az erről szóló hirdetményt (102. §.).

A kitüzött határnapon pedig a kiküldött hasonlóan csak ugy tarthatja meg az árverést, ha a végrehajtató (vagy a végrehajtást szenvedő) személyesen vagy képviselő által az árverés helyén megjelen, vagy előzetesen bejelenti, hogy nem akarja az árverésnél képviseltetni magát, de az árverés megtartását kivánja (105. §.)

A végrehajtás *hivatalból* való foganatositásának kivételes esetében a kiküldött a foglalásra nézve hivatalból, jelentkezés bevárása nélkül jár el, hacsak a végrehajtató be nem jelentette, hogy a végrehajtástól eláll vagy azt felfüggeszti (20. §.). Az árverés határnapját hirdetmény kibocsátásával szintén «jelentkezés nélkül» tüzi ki (102. §.); és az árverést is «hivatalból» foganatositja (105. §.)

Eddig, amig t. i. csak *egy* végrehajtatóval van dolgunk, akinek javára a végrehajtás akár jelentkezésre, akár hivatalból foganatositandó, az eljárás valóban semmi nehézséggel sem jár és semmi kétes vitás kérdést sem vet fel.

Kétségek csak akkor támadnak, amikor egy végrehajtást szenvedővel *egynél több végrehajtató* áll szemben, akiknek érdeke a végrehajtás folyama alatt lehet hogy változott, és akik ezért a végrehajtás további stádiumában *nem egyenlően járnak el, hanem más meg másféle eljárást követnek.*

Komplikálódnak a kérdések, ha az egyik végrehajtató vagy a végrehajtatók egy része a végrehajtást *hivatalból* kérte foganatositattni, mig a többinek az érdekében a végrehajtónak csak *jelentkezésre* szabad eljárnia.

Az ebbeli kérdések utvesztőjéből kivezető fonalat akar nyujtani a végr. törv 120. §-a annak kijelentésével, hogy «több végrehajtató találkozása esetében, valamint akkor is, amidőn ugyanazon ingóságok lefoglalva és felülfoglalva vannak: az árverés — habár annak elrendeléseért csak egy végrehajtató jelentkezik is — mindazon végrehajtató, foglaltató és felülfoglaltató követelésének kielégitésére elrendelendő, akiknek javára az árverési hirdetmény kibocsátása napjáig a foglalás már foganatositattatott».

Alkalmazzuk ezt a szabályt a fentebb részletezett eljárási mozzanatokra ugy, hogy miután a több végrehajtató részére való foglalás módozatait a 85—85. §-ok részletesen és kimeritően rendezik, az alkalmaztatást csak az *árverési hirdetmény kibocsátásának* stádiumában kezdjük.

Ezenfelül egyszerüsitsük a megoldandó kérdéseket az által, hogy mindig *csak két végrehajtatót* tartunk szemelőtt, akik a végrehajtató ingóságaira együttes foglalás vagy alap- és felülfoglalás által zálogjogot szereztek.

Mindamellett a kérdés még ily egyszerüsités mellett is háromfelé ágazik, aszerint, amint a végrehajtás 1. mind a két végrehajtató részére csak azok közbenjöttével, 2. mind a kettőnek részére hivatalból, 3. az egyiknek közbenjöttével, a másiknak részére hivatalból foganatositandó.

Bef. köv.) *Dr. Imling Konrád.*

Vallásváltoztatás halálos ágyon.

Az 1868 : LIII. tcz. 1., 8. § ai értelmében az egyik bevett vallásról a másikra való áttérésnek államjogi törvényességéhez és érvényességéhez megkivántatik az, hogy az áttérő egyén, az áttérés befejezésekor (vagyis az uj vallásba való felvétel napján), az ő 18-ik életévét betöltötte legyen (férjes nő ezen életkor betöltése előtt is áttérhet azonnal az államjogilag törvényes házasság megkötése után, 1895. évi október 1. óta tehát már az egyházi házasságkötést megelőzőleg is), továbbá, hogy az áttérő az ő áttérési szándékát két izben, 14—30 napi időközben, az eddig követett vallása szerinti illetékes egyházközségi lelkésze előtt két tanu jelenlétében bejelentse (a bejelentések történhetnek még a 18-ik év betöltése előtt), végre, hogy az ezen kétszeri jelentkezésről az emlitett lelkész által kiállitott bélyegmentes bizonyitványokat (ha a lelkész azokat vagy egyáltalában vagy dij nélkül kiadni nem akarná, akkor a két tanu is kiállithatja a bizonyitványokat) az áttérő személyesen bemutassa a jövőben követni kivánt vallás bármelyik lelkészénél.

Előirja ezenkivül a törvény (7. §-a) azt is, hogy az áttérőt felvevő lelkész köteles az áttérés befejezéséről értesiteni az áttérőnek, az elhagyott vallás szerint illetékes, volt lelkészét; valamint egy miniszteri körrendelet (vallás- és közoktatásügyi, 1890 márcz. 11-én 12267. sz.) azt is meghagyja, hogy az igy értesitett lelkész azon esetben, ha az áttért egyén közokiratjellegü születési anyakönyveztetése az ő volt felekezetének más anyakönyvvezető lelkészségénél történt, tartozzék értesiteni ezen lelkészség anyakönyvvezetőjét. De az ezen bekezdésben emlitett két követelmény természetesen nem érinti magának az áttérésnek törvényességét és érvényességét, mert az áttérés már a bizonyitványok bemutatásával befejeztetett.

Az áttérés államjogi törvényességéhez és érvényességé-

hez megkivánt fent elősorolt követelmények közül csakis az áttérőnek életkorára vonatkozó (betöltött 18-ik év) követelménynek mellőzése esetében szab ki büntetést a magyar törvény * (1879 : XL. tcz. 53. §.) a felvételt eszközlő egyénre, lelkészre, mig a többi követelmények mellőzése esetében sem a felvevő lelkészre sem más személyre büntetés kiszabva nincsen, csakis az áttérés tekintetik jogilag hatálytalannak az állam fórumában.

Ez elősorolt követelmények betartása az áttérőt felvevő lelkésznek hivatali érdekében áll, és konkréte tekintve az áttérések rendszerinti lefolyását, éppen a felvevő lelkész szokott az lenni, aki a már eleve a felvételért jelentkező félnek tudomására hozza az áttérésnél megkivánt államjogi formaszerüségeket és neki azok miként való teljesitésére utbaigazást ad. Nem mondható azonban ez, teljes kölcsönösséggel, az áttérési szándék bejelentését tudomásul vevő lelkészről, vagyis az eddig követett vallás lelkészéről, mert ennek éppenséggel nem hivatali érdeke az, hogy a fél az államjogi követelmények körül hibát ne kövessen el; anélkül, hogy az ő részéről az ilyen hiba előidézésére vagy bekövetkezésére irányuló szándékot feltételezni is kellene.

Mégis előállhat a felvevő lelkésznek részéről a «collisio officiorum» esete, t. i. akkor, midőn az áttérőnek más vallásba való felvétele egyházi, lelki szempontból elodázhatatlan, sőt az egyházi törvény vagy az egyházi hatóság által el van rendelve, daczára annak, hogy az áttérés államjogi követelményeinek betartása nem lehetséges.

Az ilyen esetek sulyos betegségben levő áttérőknél elég gyakoriak.

Vagy nincsen meg egy, halálához közelgő és mégis, sőt talán éppen ezért vallást változtatni akaró, sulyos betegnek a 18 éves kora; vagy, ha meg is van a kora, de fekvő betegsége vagy talán szabadságvesztésbüntetése miatt nem képes személyesen bejelenteni az elhagyni kivánt vallás lelkészénél az áttérési szándékot; azt pedig, hogy az elhagyni kivánt vallás lelkésze eljöjjön ő hozzá, az ő betegágyához, a vallásváltoztatási szándék tudomásul vevése végett, várni nem lehet.

Ezen két esetben a talán sulyos lelkiismereti aggályok alatt álló haldoklót az államjog szerint érvényesen átvenni nem lehet az általa kivánt uj vallásba, sőt az első esetben, t. i. ha az illető haldokló még nem töltötte be 18. évét, az ennek daczára őt felvevő lelkész részén az 1879 : XL. tcz. 53. §-ában körülirt («vallás elleni kihágás») büncselekménynek tényállása állapitható meg.

1904. évben is történt ilyen, feltünőbb eset Sepsi-Szent-Györgyben, ahol Szilágyi Mária 17 éves, ev. ref. vallásu, haldokló leányt, a kath. lelkész, az ő és a szülők kifejezett kivánságára, egyházi szertartással felvette a kath. egyház kebelébe és őt, szintén kifejezett kivánságra, kath. egyházi szertartással el is temette. A sepsi-szent-györgyi kir. járásbiróság, az ev. ref. lelkész feljelentésére, 1904 április 23-án hozott itéletben kimondotta a fentidézett 53. §. alapján a kath. lelkésznek bünösségét és őt 25 K pénzbüntetésre vagy 2 napi fogházra itélte.

A kir. törvényszék 1904. évi junius 6-án megsemmisitette a kir. járásbiróság itéletét és felmentette a kath. lelkészt a vallás elleni kihágás terhe alól, hivatkozva a bünvádi perrendtartás (1896: XXXIII. tcz.) 326., 385. és 554. §-aira. Az ezen másodfoku itélet ellen beadott semmiségi panaszt a kir. Curia 1905 január 10-én: «mint nem jogosult részéről használtat a bünvádi perrendtartás 557 §-ának 3. bekezdése értelmében megfelelően alkalmazandó bekezdése szerint» visszautasitotta.

A kir. törvényszék által allegált §-ok mutatják, hogy az előadott esetben a kir. törvényszék a beszámithatóságot és a büntethetőséget kizáró oknak fenforgását látta a vádolt kath. lelkész részén, és őt azért, a büncselekmény tárgyi állományának fenforgása daczára, felmentette.

Ha az előadott vagy más hasonló esetben a haldokló már betöltötte volna 18. életévét, akkor ugyan bünvádat ellene emelni nem lehetett volna (még a kath. temetés miatt sem, mert az illetéktelen temetést tiltó büntető szakasz nincs a magyar jogban), de az ilyen haldoklónak áttérése államjogilag épen olyan hatálytalan volt volna, mint volt tényleg hatálytalan Szilágyi Mária áttérése.

Az itt nyilatkozó anomáliának oka a vallásváltoztatásra vonatkozó magyar törvényhozás fejletlensége. Hazai törvényhozásunk ugyanis csak a rendes eseteket tartotta szem előtt, amikor az 1868: LIII. tcz. 1—8 §-ait és az 1879: XL. tcz. 53. §-át megalkotta, és nevezetesen nem volt tekintettel a fekvő betegség és a szabadságvesztés büntetése eseteire, amelyekben az áttérési szándéknak a lelkész előtti személyes bejelentése lehetetlen, hacsak a lelkész el nem jönne az áttérni kivánó, a lelkész vallásától elpártolni készülő egyénhez; nem volt továbbá tekintettel arra sem, hogy gyorsan közelgő életveszély mellett a kellő korral (18 év) nem biró vagy a személyes megjelenésben akadályozott egyén vallásváltoztatása egyházi (tárgyi) és lelki (alanyi) szempontból elodázhatatlan lehet.

Az osztrák jog e tekintetben tökéletesebb hazai jogunknál, mert a vallásváltoztatási szándéknak irásbeli bejelentését is megengedi. Még nagyobb könnyités az, hogy a vallásváltoztatást már a betöltött 14. életév után megengedi és elrendeli, hogy a bejelentésnek a közigazgatási hatóság előtt kell megtörténnie. Csakis ezen (szóbeli vagy irásbeli) jelentkezés után lehet a választott uj vallás lelkészénél jelentkezni felvétel végett és pedig okvetlenül személyesen; ami már nem okozhat nagy betegnél vagy fegyencznél sem nehézséget, mert a felvevő lelkész mindenesetre hajlandó lesz felkeresni a hozzá áttérni kivánó egyént.

Mivel az elhagyni kivánt vallás lelkészénél való jelentkezés mikénti (személyesen vagy esetleg meghatalmazott utján is) végzése az 1868: LIII. tcz. 3—4. §-aiban «expressis verbis» kimondva nincsen, azért véleményem szerint egy vallás- és közoktatásügyi miniszteri, törvénypótló rendeletben kijelentendő volna, hogy, ha az 1868: LIII. tcz. 3—4. §-aiban előirt kétszeri jelentkezésnek «személyes» («élőszóbeli») végzése azért nem lehetséges, mert az áttérni kivánó 18. életévét betöltött egyén ezen jelentkezésben fekvő betegség vagy szabadságvesztés * büntetése miatt akadályozva van, ezen esetben az áttérési szándéknak kétszeri bejelentése irásban, és pedig az irásnál vagy az aláirásnál is jelenlevő tanuk jelenlétében, egy meghatalmazott egyén által a lelkésznek átnyujtott irat alakjában, történhessék.

Ilyen törvénypótlás vagy (még jobb) novelláris törvényhozás után a 18 éven felüli egyének vallásváltoztatása állami joghatálylyal történhetne megakadályoztatás esetében is. És nincs semmiféle állami érdek, amelyre való tekintettel ilyen törvénypótlást perhorreskálni lehetne. Az igy adott kivételes és mégis nehézkes előnynyel ugyis csak igazán sürgős esetekben (ha a beteg vagy a fegyencz halálához közel áll) fognának az áttérők élni.

A fent előadott esetben (Szilágyi Mária esete) foglalt anomáliának orvoslásához azonban még ez nem elégséges.

* 1879 : XL. tcz. 53. §.: «Aki életkorának tizennyolczadik évét még be nem töltött kiskoru egyént az 1868 : LIII. tcz. rendelkezése ellenére más vallásfelekezetbe felvesz: két hónapig terjedhető elzárással és háromszáz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.»

* Eo ipso hatályát vesztené érintett részében ezáltal a m. kir igazságügyminiszternek 1875. évi február 18-án 696. sz. a. kelt rendelete, amely szerint (42. §.) fogságban levők nem változtathatják meg vallásukat.

★

Az áttéréshez megkivánt kor (betöltött 18. év) tételes törvényben (1868 : LIII. tcz. 2. §.) levén megállapitva, nem lehet törvénypótló rendelettel, kivételes esetekre nézve sem, államjogilag érvényessé nyilvánitani az ezen kor betöltése előtt történő áttérést.

Itt tehát csakis novelláris törvényhozás segithet olyan irányban, hogy közeli halállal fenyegető betegség esetében a hét éven felüli, de még nem 18 éves gyermek is áttérhessen, meghatalmazott utján, más vallásra, államjogi hatálylyal, ha a szülők és a gyámhatóság is beleegyeznek.

Az ilyen törvényhozás indokolt voltát az 1894 : XXXII. tcz. 3. és 4. §-ainak analogiája bizonyitja. Ezen imént idézett §-okban ugyanis a kezdetben különböző vallásu házasoktól származó, hét éven felüli, de még nem 18 éves gyermekek, az 1868 : LIII. tcz. 3—8. §-aiban előirt módon, a gyámhatóság engedélye után, áttérhetnek szüleiknek későbbi közös vallására, ha t. i. a szülők vallásváltoztatás folytán egy és ugyanazon, de a gyermekükétől különböző vallásra jutottak. Az ezen kivételes, (államjogilag is hatályos) áttérési módozat és kor felállitásának inditó oka: az egy családban megóvandó vallási összehangzás, mindenesetre nyomósan esik latba; de talán éppen ilyen, ha nem még sulyosabban latba eső ok: egy haldoklónak megnyugtatása és az állam érdekét éppen nem sértő kivánságának teljesitése.

Ilyen novelláris intézkedés mellett eo ipso elesnék az a fent előadott esetben előfordult másik anomália is, t. i., hogy az áttérni kivánó gyermeknek és a szülőknek sürgető óhaját és saját egyháza törvényét teljesitő és saját lelkiismerete által is késztetett lelkészre alkalmazzák az 1879 : XL. tczikk 53. §-át.

Ha azonban az 1868 : LIII. tcz. 2. §-ában megszabott áttérési korhatárnak alábbszállitása az áttérő halállal fenyegető betegsége esetére sem volna novelláris uton keresztülvihető, akkor mulaszthatatlanul szükséges az 1879 : XL. tcz. 53. §-ának novelláris uton való enyhitése olyan értelemben, hogy nem büntethető az 1879 : XL. tcz. 53. §-ában körülirt cselekmény, ha az áttérés az áttérőnek közel halállal fenyegető betegségében történt.

Ezen utóbbi novelláris intézkedés észszerüsége mellett szól az, hogy a házassági törvényben is tekintettel voltak a közeli halállal fenyegető betegségre, amikor az 1894. évi XXXI. tcz. 123. §-ában az állami házasságkötés prioritását biztositó büntető szankczió (a polgári házasságkötés előtt egyházi összeadásnál eljáró lelkész vagy vallási elüljáró vétséget követ el és 1000 K-ig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő) alól kifejezetten kivették a halálos betegség esetét ezen §-nak 3. bekezdésében, amely igy szól: «Nem büntethető cselekmény, ha az egyházi összeadás az egyik félnek közel halállal fenyegető betegségében történt.»

Nem minden bíróság helyezkedik (mint fent is láttuk) a jelzett körülmények közt egyedül jogosult azon álláspontra, hogy a gyermek és a szülők kivánságára, bár a törvény betüje ellenére, a vallásváltoztatásnál eljáró lelkész részén nem forog fenn a büncselekmény alanyi tényállása, nem áll fenn annak beszámithatósága és büntethetősége. De még ha minden bíróság, ilyen alapon, esetleg döntvények után, felmentő itéletet hozna is, a vád emelésére és az indokolatlan zaklatásra a vádlónak a törvény mai szövegezése mellett mindig meg lesz az alkalma.

Mivel a magyar jog a vallási hovátartozásnak és a gyermekek vallási nevelésének, valamint a vallásváltoztatásnak ügyét «közjogi» alapon és nem a «magánjogi» szabadság álláspontjáról szabályozza, azért még inkább szükséges, hogy a tagadhatatlanul sok előnynyel járó közjogi álláspont merevségét speciális intézkedéssel törjük át ujabb törvényhozás vagy törvénypótlás utján.

Dr. Hanuy Ferencz,
pécsi theologiai tanár.

Törvény és biró.

Dr. Balog Arnold: Törvény és biró. Dolgozatok az igazságügy köréből 508 és XLVIII l. Politzer-féle könyvkiadóvállalat kiadása. 1905.

I.

A problema, melyet Balog Arnold most megjelent könyvének czime kifejez, éppenséggel nem uj. Megoldásával már számosan megpróbálkoztak, de mindig anélkül, hogy kielégitő eredményre jutottak volna. Konstatálnunk kell, hogy a problemát szerzőnk sem vitte előbbre, bár készséggel elismerjük, hogy a kérdést sok gonddal és éles elmével tárgyalja s könyvének *egész tartalma* a továbbépitésre bőséges anyagot szolgáltat.

Hogy eredményre nem juthatott, kiinduló pontja tévességének s annak tudható be, hogy a kérdést nem vizsgálta azzal az elfogulatlansággal, mely az eredményes kutatásnak szükségképpen való előfeltétele.

Balog Arnold — sokadmagával együtt — abból indul ki, hogy az államban a törvények megtartása, érvényrejutásuknak állandó biztositottsága a legfőbb jó. Hive a «feltétlen törvénytiszteletnek», mert a törvény a közmeggyőződésből és népakaratból meriti erejét.

Bár, mint ki fog tünni, alapos okunk van a szerző «feltétlen törvénytiszteletében» kételkedni, kénytelenek vagyunk okfejtését egyelőre ugy, amint van birálat alá venni, nem törődve azzal, mennyi benne az őszinteség.

Annak a felfogásnak, melyből kiindul, az az álláspont felelne meg, hogy az eszményi biró az, aki a törvényt vakon, a következményekre való tekintet nélkül alkalmazza, annak magát s a feleket feltétlenül aláveti. A törvénytől tehát akkor sem szabad eltérni, ha az hibás, vagy a kor szükségleteinek ellentmondó, avagy éppen nevetséges,* mert a törvény kötelező erejének csorbitása, a jogbizonytalanság sokkal sulyosabb malum, mint a rideg alkalmazása által egyesekre hárulható sérelem. Ez a felfogás tehát perhorrescálja azt, hogy a biró az élő törvényt félretehesse; egyedül a törvényhozó szervet tartja illetékesnek arra, hogy a helytelennek felismert jog helyett ujat teremtsen. Addig pedig a biró alkalmazza a fennálló jogot s éppen ezzel éri el — igaz, hogy egyesek sérelmével — azt, hogy a törvényhozó a létező jog igazságtalan voltára figyelmessé lesz s a közjó érdekében uj jogot létesit.

Ez az okoskodás, bár, mint látni fogjuk, teljesen hibás,

* Például: A büntetőtörvény XII. fejezete a hamis «tanuzást, nyilatkozatot, vagy esküt» több paragrafusban együtt emliti. Már most a 226. §-ban a szövegezőnek szintén «rájárt a tolla» és gondolkozás nélkül bevette a szövegbe az *esküt* is, kimondván, hogy az, aki (polgári perben) *való tényre* tesz *esküt* s utóbb azt visszavonja s hamisnak állitja, a hamisan esküvővel egyformán büntetendő. Megfeledkezett azonban a törvényhozó arról, hogy a polgári perben az esküt a fél már csak az itélet jogerőre emelkedése után teszi le; azt vissza nem vonhatja s ha visszavonhatná is, ennek a per sorsára nincs befolyása. De még ha volna is (perujitás), az a fél, aki az esküt letette, *pernyertes lett* s igy ha esküjét visszavonja, csak *önmagának ártott*, de semmiféle jogi érdeket nem sértett s nem is veszélyeztetett. A bíróság azonban kénytelen elitélni s ennek igen épületes tanulságai vannak. Ugyanis, ha a bünperben az derül ki, hogy az eskü *csakugyan hamis volt:* felmentik (225. §.), de *ha nem volt hamis:* elitélik. (Megjegyzendő azonban, hogy egy kivételes esetben (perrendtartás 225. §.) a törvényszövegnek van némi értelme.)

Ugyancsak nevetséges helyek: *váltótörvény 29. §-ának 2. pontja* (a törvény rendszerének átalakitásánál elfelejtették a saját váltóra való utalást törölni); *váltótörvény 62. §.* (azt hitték a képviselőházi tárgyaláskor, hogy sajtóhiba van, pedig nem volt); *csődtörvény 180. §-ának 2. bekezdése 2. mondat* (éppen az ellenkezőt mondja, mint amit mondani akar); *végrehajtási törvény 40. §.* c) *pont* (chablonszerüleg, gondolkozás nélkül beleirták a végrehajtási *felfüggesztési* keresetet is, minek következtében nálunk törvény van arra, hogy az idő előtt, de nem tartozatlanul teljesitett fizetés visszakövetelhető!); *sommás eljárás 126. §-ának 3. bekezdése* (a 4. §. 5. bekezdésére hivatkozik, amely — nincs); *bünvádi perrendtartás 39. §.* («*felmentő* itélet az *elitéltnek* kézbesithető») stb. stb.

legalább következetes. Szerzőnk azonban a következetesség ellen vét, amikor feltétlen törvénytisztelete mellett is feljogositja a birót egyes esetekben arra, hogy a törvényt félretegye. Megkisérli azonban, még pedig igen ügyesen, a következetlenség vádjának kikerülését, amikor ugy okoskodik, hogy a törvény kötelező ereje is a közmeggyőződésen nyugszik, logikus tehát, hogy ha uj közmeggyőződés keletkezik, a biró ezt alkalmazza. Csakis akkor engedné meg tehát a birónak a törvény félretételét, ha a közmeggyőződés az illető törvényt szintén félreteendőnek találja.

Ebben az okoskodásban azonban két hiba van. Az egyik az az aprioristikus tétel, hogy a törvény forrása a közmeggyőződés, a nép szellem. A másik pedig az a feltevés, hogy a biró a közmeggyőződést kellően felismerni és alkalmazni tudja.

Ami az első tételt illeti, a történeti iskola vonatkozó tanitásai, melyeknek szerzőnk is — noha pl. Stammlert olvasta és idézi — lelkes hive, ma már alig szorulnak kimeritő czáfolatra. Az a Savigny-féle «in allen einzelnen gemeinschaftlich wirkende Volksgeist, der das positive Recht erzeugt,» vajmi problematikus. Bátrak vagyunk azt hinni, hogy az a közmeggyőződés és népakarat, mely a törvénynek állitólagos forrása, s melytől ez nimbuszát nyeri, csak az idealisták beteges képzelődésében létezik, sőt eszméje talán még sokkal silányabb forrásból fakad.

Vajjon nem *gyanus*-e szerzőnek az az elmélet, mely a nép meggyőződésére vezeti vissza az olyan jogot, mely éppen ezen nép aránytalanul nagyobb részének elnyomását és kizsákmányolását intézményesiti? Nehéz elhinni, hogy például a római jognak a rabszolgákra vonatkozó embertelen rendelkezései megfeleltek volna a rabszolgák közmeggyőződésének. Azt sem hisszük, hogy a középkor jobbágyai, ha a jogalkotás véletlenül kezükbe kerül, kimondották volna, hogy a jus primae noctis, vagy a droit de prise s mindazon számtalan leleményes módok, melyeken a földesurak a jobbágyokat sanyargatták, maradjanak meg továbbra is, mert megfelelnek az ő közmeggyőződésüknek. Vagy, hogy magyar példát hozzunk fel, az sem valószinü, hogy a Tripartitumba, ha jobbágyok alkották volna meg, belekerült volna — egyebek között — a Nam rusticus... hirhedett tétele. Mindezek a jogszabályok, ha közmeggyőződést, közakaratot, Volksgeistot fejeztek is ki, az nem a népnek, hanem elnyomóinak meggyőződése, akarata, szelleme volt.

De abban is téved a szerző, hogy a biró a közmeggyőződés alapján képes volna a rossz törvényt korrigálni. Nem is akarjuk azt az olcsó argumentumot felhozni, hogy a szerző álláspontja a törvényhozó szervtől elveszi s a birónak adja a souverainitást. De hangsulyoznunk kell, hogy ha a közmeggyőződést ugy érti, hogy abban a társadalom minden rétege részt vegyen, s ellenvélemény vagy kétség egyáltalán fenn ne forogjon: akkor vajmi ritkán, talán sohasem kerül a biró abba a helyzetbe, hogy a törvénynyel szemben a közvéleményre hivatkozhassék. Mert ime: a Btk. 336. §-a jogszolgáltatásunknak egyik legfájóbb pontja, s mégsem hiányzanak oly — még pedig tekintélyes — hangok, melyek nem tartják tulságosan szigorunak.

Ha pedig a szerző a törvény félretételére elégségesnek tartja a *tulnyomó* véleményt: megoldhatatlan nehézségek elé jut. Hogy egyebet ne emlitsünk: az 1898 : II. tczikket a nagybirtokosok, kiknek érdekében hozatott, igen üdvös és helyes törvénynek tartják, ellenben a sokkal nagyobb tömegü munkásosztály állandóan rabszolga-törvénynek nevezi. Melyik véleményt kövesse a biró?

Mindezektől eltekintve, a szerző éppen a legilletékesebb faktort mellőzi a közmeggyőződésre való hivatkozásban. Nyilvánvaló, ugyanis, hogy bármennyire helytelennek tart is a közvélemény valamely törvényt, ebből a közmeggyőződésből *hiányzik éppen a törvényhozó szerv meggyőződése*, mely világosan kifejezi ellentétes nézetét azzal, hogy az illető törvényt hatályban tartja. Igaz, hogy ebbeli magatartásának más okai is lehetnek, de ez csak feltevés, mig az, hogy a törvényhozó a törvény megváltoztatását nem tartja mellőzhetetlennek, tény. Még az sem engedne a törvényhozó szerv meggyőződésére következtetni, ha valamennyi tagja külön-külön helytelenitené a törvényt, mert mint a kollektiv lélek vizsgálói kimutatták, a kollektiv elhatározás teljesen eltérhet a tagok egyéni elhatározásainak summájától.

Végül pedig csak utalnom kell arra, hogy a biró sohasem fogja közmeggyőződésnek elismerni azt, ami az ő meggyőződésével ellenkezik, s viszont nagyon gyakran lesz hajlandó a saját meggyőződését közmeggyőződésnek tekinteni.

Mindamellett el kell ismernünk, hogy szerzőnek végső conclusiója közel jár az igazsághoz s alább kifejtendő álláspontunk csak a szövegezésben tér el az övétől. Minthogy azonban ez a konklusió sehogy sem fér össze a «feltétlen törvénytisztelettel», okot ad arra a feltevésre, hogy szerzőnk — nem őszinte. Könyvének több helyéből látjuk, hogy számos tényt, melyek alapján a törvény positiója a társadalmi fejlődésben megállapitható, éles szemmel felismert s ha az elvi tétel levonásától tartózkodott, ezt nem az éleslátás, hanem az őszinteség hiányának kell tulajdonitanunk. Bizonyos gêne hatása alatt nem merte elvetni a «népszellem» theoriáját, noha értéktelenségét felismerte. Vétett tehát a tudományos kutatás azon legfontosabb parancsa ellen, hogy a vizsgálat tárgyai csak tények lehetnek, s abba semminemü elfogultságot, előitélet, gênet belevinni nem szabad. Ideologiák is csak mint tények szerepelhetnek a tudományos kutatásban.

Az őszinteség hiánya vezette szerzőnket arra a további hibájára is, hogy azt, ami *hatalmi* kérdés, *jogi* kérdésként akarta megoldani s a nyilvánvaló tényekhez jogászi indokolást akart nyujtani. Pedig ebben a kérdésben a jogtudomány nem igazit el; itt csakugyan áll Luthernek egyébként igazságtalan mondása: «ein jurist, der nichts denn jurist ist, ist ein arm ding.»

Mielőtt azonban álláspontunk részletes kifejtésére áttérnénk, meg kell okolnunk azt a korábbi állitásunkat, hogy téves az a felfogás is, mely a birótól a törvénynek kivétel nélkül való, rideg alkalmazását kivánja.

Ez a nézet csakis abban találhatja igazolását, hogy a törvény czélja a közjó előmozditása, hogy továbbá a törvényhozó az igazságtalannak felismert jogot igazságos uj joggal helyettesiteni kész s őt általában az igazságosság és a közérdek vezérli. Csakhogy mindezek aprioristikus állitások, melyek legfeljebb mint *óhajtások* helyesek — mert a törvénynek és törvényhozónak csakugyan ilyennek *kellene* lennie, — de élő valóságokként odaállitva, teljességgel hamisak s a tényekkel legtöbbször ellenkeznek. Vajjon nem ismerte-e fel a magyar törvényhozás pl. a XVIII. században, hogy a nemesség adómentessége a személyes katonáskodás megszüntével igazságtalanná vált s nem látta-e be, hogy az ezen adómentességből szükségképpen folyó botrányos közlekedésügyi, káros pénzügyi és igazságtalan határvámrendszer Magyarország iparát és kereskedelmét tönkreteszi? És vajjon kimondotta az adómentesség megszüntetését a XVIII. század törvényhozása? *

Menjünk tovább. A XVIII. század törvényhozása nagyon jól felismerte, hogy a földesurak rettenetesen zsarolják a jobbágyokat, sőt ezt több izben, pl. az 1715 : CI. tcz. 9. §-ával, az 1829 : XVIII. tcz. 4. §-ával stb. el is tiltotta. Mikor azonban arról volt szó, hogy a törvényhozás ne csupán elvileg tiltakozzék a földesurak önkénye ellen, hanem szabályozza az urbéri szolgáltatásokat: a törvényhozás ezt már semmi szin alatt sem akarta, ugy, hogy Mária Terézia kénytelen volt

* A közteherviselésnek a XIX. század közepén való kimondása már egészen más (kényszer) helyzet folyománya volt.

absolut fejedelmi hatalommal, tehát törvénytelenül rendezni az urbariumokat.

De vegyük a példákat napjainkból. Nem kell-e minden értelmes embernek, akik közé többé-kevésbbé a törvényhozó testület tagjai is tartoznak, belátnia, hogy a kereskedelmi törvény 264. §-a Magyarországon, hol a lakosság nagy része analfabéta, az alsóbb néposztályokra nézve horribilis igazságtalanság? S vajjon nincs-e ez a törvényszakasz harmincz év óta változatlanul érvényben?

Avagy ki tudná megszámlálni, hány szegény embert tett már földönfutóvá a végrehajtási törvény 156. §-a? S vajjon nem veszélyezteti-e ez a §. már harmadfél évtized óta folyton a közbiztonságot?

Százával lehetne felhozni ilyen s ehhez hasonló példákat (nagy szolgálatot tett a szerző, a midőn jelenlegi jogunknak számos helytelen intézkedésére reámutatott), melyek mind azt mutatják, hogy a törvényhozót cselekvéseiben igen gyakran nem az igazságosság, a közérdek s a közjó szempontjai vezérlik. Késő reménység tehát azt mondani, hogy a biró csak alkalmazza a törvényt, ha rossz is; majd megváltoztatja a törvényhozó, csak figyelmeztetni kell rá. Ez a felfogás, bár irodalmunkban geniális védelmezőre talált, apriorisztikus theóriákra támaszkodva perpetuálja a jogtalanságot, mert, bár látja, hogy a törvényhozó nem segit, a birótól mégis elveszi a módot, hogy segitsen.

De ha sem a törvény rideg alkalmazása, sem a törvénytől a közmeggyőződés alapján való eltérés nem helyeselhető, mi a biró helyzete a törvénynyel szemben?

Megkisérelük a feleletet a következő czikkben.

Dr. Láday István
kir. alügyész.

A kiskoruság meghosszabbitása.

Minden törvénynek lényeges kelléke, hogy fölösleges intézkedések, a törvény alkalmazását csak nehezitő, különleges rendelkezések abban elő ne forduljanak.

A magyar általános polgári törvénykönyv tervezete eme kelléknek egyik-másik részében meglehetősen hiján van, amennyiben a mai élő jogból több oly szabályt — sőt intézményt — vesz át, melyek egyfelől a viszonyok változása folytán, másfelől — és még inkábbb — a tervezet egyéb intézkedései következtében merőben fölöslegessé, czéltalanná váltak a tervezet részére.

Egyike ezen nyilván fölösleges intézményeknek a kiskoruság meghosszabbitása. (Tervezet 2—3. §§.)

A mai élő jogban egészen más szerepe van a kiskoruság meghosszabbitásának, mert az 1877 : XX. törvény az előzetes gondnokság alá helyezést nem ismeri, hanem (20. §.) csakis a nagykoruak gondnokság alá helyezéséről rendelkezik, (az 1885 : VI. törvény is csak az elmebetegek és magukat jelekkel megértetni nem tudó siketnémák előzetes gondnokság alá helyezését engedi meg) s igy arról, hogy az ügyeik ellátására képtelenek 24-ik életévük betöltésekor pillanatra se nyerjenek önrendelkezési jogot, ma másképpen gondoskodni nem lehet, továbbá az 1877 : XX. törvényben a kiskoruság meghosszabbitásának előfeltételei a gondnokság alá helyezés okaitól sokban különbözők.

Egészen másként áll a dolog a magyar általános polgári törvénykönyv tervezeténél, amelynek 7. §-a értelmében a kiskoruak elmegyöngeség okából már 18-ik életévük betöltése után «gyámság» alá helyezhetők — teljeskoruságuk idejétől kezdődő joghatálylyal — és melynek 2. §-a értelmében kiskoruság-meghosszabbitásnak csakis a kiskoru fejletlensége esetében lehet helye.

Magyar általános polgári törvénykönyv-tervezet 2. §. 2-ik bekezdés: «A bíróság a kiskoruságot 3 évvel meghosszabbithatja, ha alaposan tartani lehet attól, hogy a kiskoru fejletlensége miatt élte 24-ik évének betöltése után egy ideig még nem lesz képes magáról, vagy ügyeiről kellően gondoskodni.»

Magyar általános polgári törvénykönyv-tervezet 7. §.: «A bíróság gyámság alá helyezi azt: «1. aki tartós elmebetegség, vagy elmegyengeség miatt magáról, vagy ügyeiről gondoskodni nem képes.»

Tehát, ha a kiskoru fejletlensége miatt lesz 24-ik életévének betöltése után képtelen magáról, vagy ügyeiről gondoskodni, ugy kiskorusága meghosszabbitandó, mig ha elmegyöngeség miatt lesz arra képtelen, ugy előzetesen gyámság alá helyezendő.

Hol a fogyatkozás elválasztó határa?

A gondoskodásra való képesség ideiglenes hiányát okozó fejletlenség alatt a tervezet 2. §-a nyilván csak elmebeli fejletlenséget érthet, mert a test fejletlen (kis) volta a gondoskodási képességre egyáltalán nem lehet befolyással, és mert a test a 24-ik életév betöltése után többé már nem is fejlődik — legalább lényegesen nem — s igy az ideglenes fejletlenség 24 éves emberre általában vonatkoztatva logikusan mint testi fejletlenség nem, hanem kizárólag, mint elmebeli fogyatkozás érthető csak.

A kérdés tehát egyedül a körül forog, van-e a gyöngeelméjüség és a 24 éves felnőtt ember elmebeli fejletlensége közt oly különbség, mely egy külön intézmény létesitését szükségessé vagy legalább népszerüvé tenné az utóbbi védelmére?

A gyöngeelméjüség és fejletlen elme közti theoretikus különbség mindössze az, hogy mig a tervezet 2. §-ában emlitett fejletlenség ideiglenes állapot, a fejletlen elme normálissá fejlődhetik idővel (legalább elvileg) addig a tervezet 7. §-a állandó jellegü, a korral nem javuló elmegyöngeséget akar szabályozni.

De hol a határ a két jelenség közt a gyakorlatban?

A fejletlen elméjüség is végeredményben gyöngeelméjüség, s viszont az elme gyöngeségének is az agy fejletlen volta — szabályszerü fejlődésének hiánya — az oka.

Ha elfogadjuk is doktrinális szempontból helyesnek azon föltevést, miszerint egy 24 éves korban fejletlensége miatt gondolkodásra még képtelen agy a következő három év lefolyása alatt kellően kifejlődhetik (2. §.), akkor is azt hogy a gyakorlatban egy bizonyos (konkret) a rendesnél gyöngébben fejlett agyu 23 éves kiskoru elméje idővel szabályszerüen ki fog-e fejlődni, vagy örökre gyöngeelméjü marad az illető, előzetesen megállapitani rendszerint lehetetlen, minélfogva minden fejletlen elméjü kiskorunak az agyfejlődés bizonytalansága folytán mindkét intézmény rendelkezésére állana, (tetszés szerint), t. i. ugy a kiskoruság meghosszabbitása, mint az előzetes gyámság alá helyezés. Hiszen a bíróság a gyámság elrendelése iránti kérelem elintézésekor azt, vajon a gyámság alá helyezni kért kiskoru elméjének kifejlődéséhez van-e remény? vizsgálat tárgyává nem is teszi, mert hiába adnának a szakértők oly véleményt, mely szerint a kiskoru 26—27 éves korára ügyeiről valószinüleg képes lesz gondoskodni, ez alapon a gyámság alá helyezés iránti kérelem elutasitható ugysem volna, és viszont a bár örökös, de kisebb foku elmegyöngeség fenforgása esetén kénytelen volna a bíróság a kért kiskoruság meghosszabbitást elrendelni, hiába hivatkoznék a kiskoru, avagy bármely más érdekelt arra, hogy a beteg elméjének kellő kifejlődésére mi kilátás sincs.

Ha a fejletlen kiskoru érdekeit gyámság alá helyezéssel is kellően megvédhetjük, akkor egy külön intézménynek ugyane czélra föntartása fölösleges, sőt csak zavart, bizonytalanságot okoz az jogrendszerünkben.

De nemcsak ezen bizonytalanság kiküszöbölése végett volna szükséges a kiskoruság meghosszabbitásának intézményét a tervezetből kihagyni, hanem azért is, mert ez a 7. §. szabályozta gyámságtól voltaképen csak névleg különbözvén, annak mint külön intézménynek semminemü rationális értelme nem található.

Ugyanis a meghosszabbitott kiskoruságu jogviszonya külön nem levén szabályozva, az a 24 éven aluli kiskoruval azonos jogi tekintetek alá esik, ugyanazon jogi szabályozás alatt áll; viszont a tervezet 456. §-a értelmében «a gyámság alá helyezett teljeskoruakra nézve (7. §.) a kiskoruak gyámságára vonatkozó rendelkezések a 457—467. §-okban foglalt kivételekkel irányadók.» A 457—467. §-okban foglalt kivételek kizárólag vagy az eljárásra vonatkozók, vagy pedig a teljeskoru és kiskoru életviszonyaiban levő különbség folyományai, anélkül, hogy a kiskoruak és teljeskoru gyámság alattiak jogviszonyaiban bármi lényeges eltérést okoznának.

Nézetem szerint egyedül helyes, és praktikus megoldás: a kiskoruság meghosszabbitására vonatkozó rendelkezések

teljes kihagyása mellett a tervezet 7. §-át következőképen kibőviteni: «A bíróság gyámság alá helyezi azt: 1. Aki tartós elmebetegség, elmegyengeség», avagy fejletlensége «miatt magáról, vagy ügyeiről gondoskodni nem képes»; . . . stb.

«Kiskorut elmebetegség, vagy elmegyengeség miatt csak élte tizennyolczadik évének», fejletlenség, «pazarlás, vagy iszákosság miatt pedig, csak élte huszonharmadik évének betöltése után lehet gyámság alá helyezni».

Dr. Kruk Elemér.

Különfélék.

— **A budapesti ügyvédvizsgálóbizottságnál** 1905. évben vizsgára jelentkezet. 419 jelölt, 14-gyel több, mint az előző évben. Ezek közül nyolczan a vizsga folyamán igazolt rosszullétük miatt visszaléptek. Irásbeli és szóbeli vizsgát tett 411 (1904-ben 396). Ezek közül volt ügyvédjelölt 385, közjegyzőjelölt 4, birósági aljegyző és joggyakornok 13, egyéb 9. Közülük először tett vizsgát 345 (1904-ben 340), másodszor 66 (1903-ben 56). Az első vizsgán 345-ből képesittetett 276 (80%), nem képesittetett 69 (20%). A másodszor vizsgázó 66-ból képesittetett 63 (95·4%), nem képesittetett 3 (5·6%). Ezek szerint az összes 411 vizsgázóból 339 képesittetett és 72 bukott meg; tehát a bukások száma 17·5%-ot tett ki, mig 1904-ben a vizsgázóknak 22%-a bukott meg. A három másodizben bukott közül 2 hivatásszerü ügyvédjelölt, 1 pedig birósági albiró volt.

Tartatott 211 vizsgálóbizottsági ülés: egy-egy czensorra átlag tizszer került a sor az év folyamán.

A budapesti vizsgálóbizottságnál 339-en, a marosvásárhelyinél 68-an, összesen 407-en nyertek oklevelet. E szaporodással szemben az ügyvédek száma a mult évben fogyott: halál által 106, lemondás által 62, elmozditás által 2, kinevezés által 3, összesen 173-mal, tehát ismét 241 oklevéllel több adatott ki, mint amennyivel a létszám fogyott.

— **A Btk. módositása tárgyában** az igazságügyminiszter elnöklete alatt szakértekezletet tartatott. Az igazságügyminiszter bevezető beszédéből közöljük a következő részletet:

Amióta az előmunkálatok megindultak, igen sok tanácskozmány tartatott, számos tervezet készült, szóval igen nagy terjedelmü és mondhatom, igen-igen becses anyag gyült össze. Azonban mellőzhetetlenül szükséges, hogy a további munkálkodás konkrétebb alakot öltsön, hogy külön választassék az az anyag, mely sürgős rendezést igényel, attól az anyagtól, mely a büntető törvénykönyv messzebbmenő reformjához tartozik. Ebből kiindulva, a büntetőjog reformjának kérdése két irányban volna fontolóra veendő; egyrészt abban az irányban, hogy a büntető törvénykönyvnek egyes rendelkezései, melyek a gyakorlati élet követelményeinek egyáltalán meg nem felelnek, sürgősen módosittassanak, másrészt abban az irányban, hogy a büntetőtörvénykönyv ujjáalkotása rendszeresen előkészittessék. Mindkét irányra nézve s különkülön kiterjeszkedve meg volna állapitandó a leginkább czélravezető munkamódozat, lehetőleg ugy, hogy a büntetőtörvénykönyvet tárgyazó nagyobb rendszeres reformmunkálatnak is legyen egy lehetőleg állandó szerve, mely a politikai és kormányváltoztatásoktól eltekintve, végezhesse feladatát. Meg volna állapitandó ezenkivül a munkálat terjedelme és iránya legalább általánosságban.

Az egyes felszólalók a következő javaslatokat tették:

Hérics-Tóth János a birói gyakorlat alapján a minősitett lopás büntetésének enyhitését, a csalás inditványi jellegének megszoritását, a hatóság elleni erőszak büntetésének leszállitását tartja a legsürgősebben megoldandó kérdéseknek. Kivánatos a munkálat kettéválasztása, mert nemcsak a napi szükséglet, de a jövő számára is kell dolgozni. A revisiónál nemcsak a börtönt, de az államfogházat is kihagyandónak véli.

E. Illés Károly leghelyesebbnek tartaná, ha valaki megbizatnék azzal, hogy az utolsó novella-tervezetből a legsürgősebb módositásokat szemelje ki. Ilyeneknek tartja a Hérics-Tóth által kiemelteken felül a börtön kiküszöbölését, az inditvány visszavonhatóságának korlátozását és a fiatalkoruak büntetési rendszerének átalakitását.

Baumgarten Izidor ugy véli, hogy ha csak a legszükségesebbekre vagyunk is figyelemmel, már a revisió terére léptünk. Ha ugyanis pl. a lopásnál a büntetést leszállitjuk, a csalásnál az inditványi jelleget korlátozzuk, ugy ez belevág a kodex egészének rendszerébe, mert meg kell fontolni, hogy ugyanily intézkedésekre más delictumoknál nincs-e szükség. A sürgősen módositandó rendelkezések száma a novella előkészitésének ideje alatt folyton szaporodott, ami a teljes revisiót indokolja, ami azonban csak ugy lehet sikeres, ha egyéni munka.

Gegus Gusztáv ezzel szemben háromtagu bizottság kiküldését ajánlja, mely záros határidő alatt köteleztessék a novella javaslatának megszerkesztésére.

Bernáth Géza hangsulyozza, hogy a büntető kodex az erkölcsöket is befolyásoló tényező. Semmi sem bizonyitja inkább azt, hogy a novellát szük keretekre kell szoritani, mint az eddigi javaslatok, melyeket a határozatlanság jellemez. A börtönbüntetést nem lehet egy szakaszszal eltörölni, mert végigvonul az egész kodexen. Ellenkezőleg: a börtönt végre kell hajtani, ami nem ütközik ma már nehézségekbe. A fiatalkoruak büntetési rendszerének átalakitását az teszi szükségessé, hogy a Btk. eredeti javaslata nem operált javitóintézettel.

Tarnai János helyteleniti bizottság kiküldését. A legutolsó javaslatot kellene az értekezletnek szakaszonként átvizsgálni, s megállapitani, hogy mi szükséges belőle.

Lukács Adolf Baumgartennel ért egyet. Mégis figyelemmel arra, hogy az általános rész a kodex rendszerének váza, és a különös rész ennek csak alkalmazása, a novella-tervezet elkészitésénél csak a különös rész egyes szakaszainak módositására lehetne szoritani a megbizást.

Kenedi Géza kiemeli, hogy a kodex egésze ellen nem merült fel a gyakorlatban kifogás. Nem áll az, hogy ha a módositásokat az inditványi jogkör korlátozására, a lopásra, becsületsértésre és párviadalra szoritjuk, ez megbontaná a rendszert. Ezenfelül a feltételes elitélést tartja beillesztendőnek. A jövőre való tekintettel állandó büntetőjogi kodificationális szervezet felállitását szükségesnek véli.

Kiss Gyula Kenedihez csatlakozik azzal a kiegészitéssel, hogy a kodex javitóintézeti részét teljesen átalakitandónak véli, s erre nézve részletes javaslatokat tesz.

Vargha Ferencz állandó kodificationális bizottság felállitását sürgeti. Novella vagy revisió legyen-e? ez doktrinair kérdés, mert nem határozható meg a határvonal. Lényeges, hogy a magukat tulélt szakaszok módosittassanak. A büntetőjogtudomány óriási haladása megköveteli, hogy ezenfelül a kodex ujjáalkotásához majdan szükséges anyag gyüjtését haladék nélkül megkezdjük.

Székely Ferencz az államtitkárral egyetért abban, hogy a legsürgősebb módositások kiválasztandók, de a végleges revisió előkészitésében sem szabad egy napot sem mulasztani. A felállitandó szervezet mintájául ajánlja a polgári törvénykönyv előkészitő bizottságát.

Az eszmecsere eredményeit a miniszter záróbeszédében a következőkben összegezte: Az értekezletnek tájékoztató jellege volt; nem az érdemleges kérdésekkel, hanem azzal a módozattal foglalkozott, hogy mikép lehet a munkát oly irányba terelni, hogy a jogászközönség óhajtásait és a gyakorlati szükségleteket kielégitse. Megállapithatónak tartja, hogy egyaránt szükséges a büntetőtörvénykönyv egyes tarthatatlan intézkedésének sürgős módositása, és a jövő munkájának biztositásául állandó büntetőjogi kodificationális szervezet felállitása, melyben az egyéni és társas munka

egyaránt érvényesül. Ennek módozatait megfontolás tárgyává fogják tenni, és a miniszter a közel jövőben intézkedni szándékozik.

— **Ötletszerűség.** Első czikkünkben állitjuk, hogy az enquête-nek az uj kodifikáczio iránti határozata egy ötlet szüleménye. Ennek megerősitéséül ide igtatunk pár mondatot azon előadásból, melyet mult év októberében a Btk. 25 éves jubileuma alkalmából Baumgarten Izidor koronaügyész-helyettes az egész magyar jogászság részvétele és helyeslése mellett tartott.

«Ha tényleg az uj világfelfogás következetes keresztülvitelében elpártolnánk büntető-törvénykönyvünktől, — mondotta az ünnepi előadó — vissza fogunk térni ahhoz és annál hamarább, mennél messzebbre távoztunk el tőle. Az uj kodex semmiesetre sem fogja megülni huszonötévi születésnapját, mert rövid idő alatt szemben fogja magát találni azzal a nagy ismeretlennel, mely mellett törvénykönyveink szerkesztésénél rendszerint elhaladunk: a nép közérzületével..... S akkor azok, kik most a leghangosabban kiáltják: «el a kodexel» ép oly hangosan fogják kiabálni: «vissza a kodexhez.» Akkor igazi ünnepsége lesz a magyar büntetőtörvénykönyvnek, mert nem a születését, hanem a feltámadását fogjuk megülni.»

— **A polgári törvénykönyv előkészitése.** Az igazságügyminisztériumban a polgári törvénykönyv tervezetének kidolgozására szervezett bizottság vezetősége ma bocsátotta közre a tervezet további tárgyalását előkészitő főelőadmánynak és a tervezetre vonatkozó birálati anyagnak hetedik kötetét. A kötet 485 lapon a kötelmi jog VII—XVI. czimének feldolgozását adja, és a kölcsönre, haszonkölcsönre, letétre, a vételre és cserére, az ajándékozásra, az ellátási és életjáradékszerződésre, a bérletre és haszonbérletre, a munkaszerződésekre és dijkitüzésre, az ügyvitelre, a társaságra és közösségre, az egyezségre, tartozás-elismerésre, utalványra, előmutatóra szóló igazoló papirokra, valamint végül a törvényből folyó egyes kötelmekre vonatkozó részeket foglalja magában. Ezek köréből a főelőadmány 29 elvi jelentőségü kérdést tárgyal. A munkálat további, az öröklési jogot tárgyazó nyolczadik és kilenczedik kötete, legközelebb fog megjelenni.

— **A Magyar Jogászegyletnek** *Vécsey Tamás* vezetése alatt müködő magánjogi bizottsága elhatározta, hogy *a polgári törvénykönyv tervezetének birálata czéljából vitaestéket* rendez, amelyeken elsősorban a tervezet további tárgyalását előkészitő főelőadmányban foglalt elvi kérdések kerülnek tárgyalás alá. A vitaesték czélja a felvetett elvi kérdéseknek gyakorlati irányu megvitatása, a kritikailag indokolt votumok minél nagyobb számának egybegyüjtése, amelyek majdan a kodifikáló bizottság rendelkezésére lesznek bocsáthatók, mint a jogászegylet adaléka a kódex országos előkészitésének munkájához. A vitaestét egy előadó vezeti be, a kérdés kritikai ismertetésével. A vitákról rendszeres gyorsirói feljegyzések nem készülnek, hanem az egyes felszólalók irásban nyujtják át véleményük összefoglalását a titkárságnak a jegyzőkönyv számára.

Az egylet szombaton, január hó 13-án tartott vitaestéjén *dr. Szladits Károly* előadói előterjesztése alapján a teljeskoruságggal és a kiskoruak szerződésképességével összefüggő kérdéseket (a főelőadmány I., III. és CLIII. sz. elvi kérdéseit) vette tárgyalás alá. Az előadó elsősorban azt vitatta, hogy a teljeskoruság korhatárának a főelőadmányban javasolt, a 21. évre való leszállitása — bárha ez a korhatár ugyszólván az egész kulturvilágon irányadó — a hazai tényleges viszonyok szerint nem tekinthető szükségesnek; egyrészt a katonai szolgálat és a főiskolai tanulmányok folytatása a legalkalmatlanabbnak tünteti fel a teljeskornak 21 évvel való elérését, másrészt a nagykorusitásoknak csekély aránysáma azt mutatja, hogy a 24. évig kitolt kiskoruság nem áll ellentétben az életviszonyokkal. Helyeselte az előadó a főelőadmánynak a mai joggal és a tervezettel szemben (mely szerint a házasságkötés csak a nőt, de ezt feltétlenül nagykorusitja) elfoglalt azt az álláspontját, hogy a házasságkötés folytán ugy a férfi, mint a nő teljeskoruvá váljék; a gyámhatóság azonban a házasuló kiskoruságát, amennyiben ügyeinek vitelére kellő érettséggel nem bir, a 24. év betöltéséig, hivatalból is meghosszabbithassa. A kiskoruság a 24. éven tul semmi esetben se legyen meghosszabbitható.

A kiskoruak szerződésképességére vonatkozólag az előadó konklusiói a következők: A nem törvényes koru (12 éven aluli) kiskoru oly szerződést, mely által kizárólag jogi előnyt szerez, törvényes képviselőjének hozzájárulása nélkül is köthessen; minden egyéb tekintetben azonban a nem törvényes kiskoru szerződőképtelen legyen. A kiskorunak terhes szerződései teljesitése által (Tervezet 924. §.) a másik fél jó- vagy rosszhiszemére való tekintet nélkül csak az esetben váljanak érvényesekké, ha a kiskoru a teljesitésre forditott ingó vagyonnal jogositva volt rendelkezni. A magát fentartó kiskoru keresményéről csak dologilag rendelkezhessék, de kötelezettséget — az életfentartási szükségletek kivételével — korlátolt felelősséggel se vállalhasson. (Tervezet 920. §.) Az önálló iparüzésre adott gyámhatósági engedély ne tegyen szükségképp teljeskoruvá, hanem csak az üzem körébe eső ügyletek önálló megkötésére jogositsa fel a kiskorut, kivéve az olyan ügyleteket, amelyekhez a törvényes képviselőnek gyámhatósági jóváhagyására van szüksége.

A megindult vita során *dr. Almási Antal* a nők korábbi érettségére való tekintettel és önállósitásuk érdekében azt kivánta, hogy a nő, ha nem megy is férjhez, 21. évének betöltésével teljeskoruvá váljék akkor is, ha a férfiak teljeskoruságának korhatára a 24. év marad. *Dr. Holitscher Szigfrid* a kiskoruság meghosszabbitásának intézményét vette védelmébe, a tervezettől és a mai jogtól részben eltérő abban az alakjában, hogy a kiskoruság meghosszabbitásának csak fejletlenség, de nem állandó defektusok (elmebetegség, elmegyengeség) miatt, és ennek megfelelően csak meghatározott időre és nem a bíróság, hanem a gyámhatóság által történhessék, hogy ily módon ennek a rendszabálynak enyhébb, a kiskorut nem diffamáló jellege megóvható legyen.

Az egyesület a vitát a jövő szombaton folytatja; már eddig is számos felszólaló jelentkezett. Az egyesület ezen az uton is ismételten felkéri tagjait, hogy a vitaestéken, mint előadók és felszólalók minél nagyobb számban jelentkezzenek.

— **Török Aurél** egyetemi tanár még e hó folyamán megtartja előadását a Jogászegyletben: «A bünügyi embertan problemájáról.»

— **A Magyar Jogászegylet választmánya** f. hó 20-án tárgyalja dr. Márkus Dezső inditványát Szilágyi Dezső siremléke tárgyában.

— **Esküdtszék Németországban.** A német birodalmi kormány által alakitott bizottság tudvalevőleg az esküdtszék kiküszöbölése mellett nyilatkozott. A délnémet kormányok nem fogadták el e véleményt és elhatározták az esküdtszék megtartását, de másrészt a felebbezés behozatalát a középsulyosságu ügyekben. Északnémetországban liga alakult az esküdtszék megvédésére. Élén áll két tanár, Mittermaier és Liepmann.

A Magyar Jogászegylet f. hó 20-án este 6 órakor az ügyvédi kamara helyiségében a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének tárgyalása végett vitaestét tart. (L. fent.)

A Büntetőjogi Döntvénytár tartalommutatója annyira terjedelmes lett, hogy ismét kénytelenek vagyunk a melléklést egy héttel elhalasztani.

Jogszigorló, ki a gyorsirásban, a német, franczia és angol nyelvekben jártas, ügyvédi irodát keres. Szives ajánlatok «B. F.» jelige alatt a kiadóhivatalba kéretnek. 11503

Gyakorlattal biró fővárosi ügyvédjelölt oly vidéki ügyvédi irodát keres, amely mellett ügyvédi vizsgára is készülhetne. Ajánlatokat «11511» sz. a. a kiadóhivatalba kér. 11511

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Zöldfa-utcza 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenegyedik évfolyam. 4. SZ. Budapest, 1906 január 26.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 25. sz.*

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4. sz.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Szilágyi Dezső emlékezete. — A végrehajtási árverés több végrehajtató találkozása esetében. *Dr. Imling Konrád* kir. táblai tanácselnöktől. — A büntetőtörvény módositása. *Vámbéry Rusztem* egyet. m.-tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* A szőlőfelujitási kölcsön felvétele tilalmának telekkönyvi feljegyzése és a jogegység. *Dr. Farkas Ödön* kiskőrösi aljárásbirótól. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»ből.

Szilágyi Dezső emlékezete.

A kegyelet köteles és legelemibb tartozását rójja majd le az ország, ha a Magyar Jogászegylet hivó szózatának engedve, sőt azt be sem várva, rövid időn lehetővé teendi Szilágyi Dezső jeltelen sirjának oly emlékkővel diszitését, amely késő századoknak hirdeti majd legjobbjaink egyikének dicsőségét. Mert Szilágyi Dezső — jól jellemzi *Márkus* Dezső inditványában, — önmaga is «hatalmas emléket állitott magának a magyar állam és a magyar társadalom kulturális és nemzeti előrehaladásában» és «az ő nevéhez füződik a magyar igazságügy uj korszakának megindulása».

Valóban. Horvát Boldizsár és Csemegi Károly alkotó tevékenységének megszüntével siri csend borult a magyar igazságügyre. A hétköznapi szükségleteket kielégitő egy-egy alkotás kivételével semmi sem történt, ami a magyar jogi kodifikácziót bármily téren előre vitte volna. A bureau unalmassága és eszme-hiánya uralkodott az igazságügy mezején, amelyet parlagon hevertetett a «quieta non movere» jelszavát valló politika.

Ekkor került Szilágyi Dezső a magyar igazságügy élére. Mint mikor az éj sötétségét fölváltja a fölkelő nap aranyosan tüzes sugárkévéje: ugy szórta a világosságot az ő programmja jogi életünknek koromfekete éjszakájába. Alig öt esztendei miniszteri müködése elégséges volt arra, hogy megmüvelje a parlagon maradt egész talajnak legkisebb porczikáját és ha nem is adatott meg neki, helyrehozhatatlan kárunkra, hogy ő szedje a gyümölcsét minden magnak, amelyet ő vetett el: az is, amit neki sikerült megérlelnie, gyökeresen átalakitotta a magyar jogszolgáltatást.

Fölösleges lenne itt Szilágyi Dezsőnek alkotásait egyenként fölsorolni és ujból leirni hagyatékának gazdag leltárát, amelyet a magyar törvényhozás meg nem bocsátható könnyelmüséggel máig sem aknázott ki, noha kevés államférfiu örökségét lehetett valaha birtokba venni az *ilyen* leltár kedvezményével. Nem lenne helyén meddő kesergés sem azért, hogy mennyire előbbre jutottunk volna már az igazságszolgáltatás minden ágában, ha a magyar országgyülés bölcs belátással letárgyalta volna ezt a hagyatékot, talán még az örökhagyó életében. Csak Szilágyi hatalmas tevékenységére, egyéni nagyságára, eszmevilágának gazdagságára, gondolkodásának sokoldaluságára akarunk rámutatni, midőn a legnagyobb általánosságban fölemlitjük mindamaz alkotásokat és intézkedéseket, amelyeket ő befejezett vagy kezdeményezett, de amelyek mindannyian egy hatalmas elmének bélyegét viselik magukon.

Ami utána jött, ami azóta történt, amit azóta kezdeményeztek — Plósz nagy perrendtartási javaslatának kivételével — mind még annak a magnak a hajtása, amelyet ő hintett el. Igaz, a magyar országgyülés tiz esztendő óta a büntvádi perrendtartásnak törvénybe iktatásán kivül, nem talált időt igazságügyi alkotásra — de minden javaslat, amely azóta készült az igazságügyi miniszteriumban, gyökereiben visszavezethető a Szilágyi Dezső kezdeményezésére.

Ez az, ami az ő kivételes nagyságát, látókörének végtelen bőségét és azt bizonyitja, hogy mennyire érezte át a jogi kodificatió egységességét, minden részletének egymással legbensőbb összefüggését. Programmjából nem hiányzott egyetlen szem sem abból a lánczból, amelylyel az igazságügy mezejét egyszerre körülhatárolta. Érezte, hogy egy-egy lánczszemnek a hiánya vagy meglazulása veszélyezteti az egész nagy munkát, mert a jogi élet szervezete megérzi és megsinli bármelyik szervnek vagy tagnak a megbénulását vagy betegségét. De bizonyitja nagyságát az is, hogy körültekintő figyelmét nem kerülték ki a legapróbb részletek sem, hogy a «minima non curat praetor» kegyetlen elvét nem vallotta a magáénak, hanem minden törekvése annak a jogi állapotnak a megvalósitására irányult, amelyben «et volenti non fit injuria».

Ma, midőn közéletünk éppen az autoritativ nagyság hiányát érzi legfájdalmasabban; midőn oly kevesen vannak, akikre eszményi példaképpen mutathatnak; midőn a nyilvános tevékenységből mindinkább kivész az az önzetlen cselekvés, az alkotás mint önczél, amit a modern müvészet a «l'art pour l'art» fogalmával jellemez és amely leghivebben jellemzi Szilágyi Dezső igazságügyi müködését is: ma sokszorosan hálás cselekedet fölujitani Szilágyi Dezsőnek oly szégyenletesen gyorsan elfeledett emlékét, nemcsak kegyeletteljes megilletődés végett, hanem példátadó, buzditó mintakép gyanánt is.

A végrehajtási árverés több végrehajtató találkozása esetében.*

A mult heti számban emlitett három eset elsejében, amikor a végrehajtás *mind a két végrehajtató részére csak azok közbenjöttével* foganatositandó, az árverés határnapját a kiküldött vagy a végrehajtást szenvedőnek vagy bármelyik végrehajtatónak szóbeli vagy irásbeli jelentkezésére tüzi ki (102. §. 2. bekezdés). Az *első* jelentkezésre köteles már az árverési hirdetményt kibocsátani, és az, hogy utóbb a másik végrehajtató is jelentkezik-e vagy sem, a hirdetmény kibocsátására s tartalmára mi befolyással sem bir; mert a 120. §. szerint az árverés — ha annak elrendeléseért csak egy végrehajtató is jelentkezett — mégis «*mindazon végrehajtató, foglaltató és felülfoglaltató követeléseinek kielégitésére elrendelendő*, akiknek javára az árverési hirdetmény kibocsátása napjáig a foglalás már foganatositttatott».

A törvény e szavaiból világos, hogy az árverés elrendelésétől kezdve a végrehajtás további folyamán mind a két végrehajtatónak, az *előbb* és *utóbb* jelentkezőnek, a *jelentkezőnek* és a *nem jelentkezőnek* a szerepe azonos. A kiküldött az árverést mindkettőnek a javára, mindkét hitelező követelésének kielégitésére rendeli el és hirdeti; és ezért a 102. §. 3. bekezdése értelmében az árverési hirdetményben kiteszi

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a multheti számban.

mind az egyik, mind a másik végrehajtatónak a nevét, megjelöli a végzéseket, amelyek ugy az egyiknek, mint a másiknak javára a végrehajtást és a kiküldetést elrendelték, és kiteszi mind a két végrehajtató követeléseinek az összegét.

Az árverési hirdetmény azt a végrehajtatót, akinek jelentkezésére az árverés elrendeltetett, *mint ilyent* külön ki nem emeli, és a jelentkező és nem jelentkező végrehajtató között semmi különbséget sem tesz.

A mondottaknál fogva egyet nem értek a kir. itélőtáblai elnök emlitett rendeletének amaz enunciatiójával, hogy «a hirdetménynek az 1881 : LX. tcz. 120. §-ának megfelelő az a kitétele, hogy az árverés a felülfoglaltatók követelése erejéig is meg fog tartatni, feleslegessé teszi az összes végrehajtatók (foglaltatók, felülfoglaltatók) neveinek és követeléseinek az árverési hirdetménybe való foglalását».

Ha van oly hirdetményi ürlap (amint a rendelet mondja), amelyben a felülfoglaltatókra vonatkozó ily *általános* kitétel foglaltatik, akkor az az ürlap rossz, a végrehajtási törvény 102. §. 3. bekezdésének és 120. §-ának meg *nem* felel, és semmikép sem tüntethető fel olyannak, amely fölöslegessé tenné azt, amit a törvény félreérthetlenül elrendel.

Tárgyunkra visszatérve — az elrendelt árverést a 105. §. szerint meg kell tartani, ha «*a végrehajtató*» (vagy a végrehajtást szenvedő) megjelen vagy bejelenti, hogy az árverést megtartani kivánja.

«*Végrehajtató*» az árverésnél kétségtelenül mindenki, *akit az árverési hirdetmény végrehajtatónak nevez*, akinek követelését olyannak tünteti fel, amelynek kielégitésére az árverés el van rendelve (120. §.), tehát a fentebbiek szerint az is, aki az árverés *elrendelése* végett a kiküldöttnél *nem* jelentkezett; és ezért épp oly kétségtelen, hogy *az árverést a végrehajtási törvény értelmében meg kell tartani, ha annak határnapján meg nem jelent ugyanaz, akinek jelentkezése következtében a hirdetmény kibocsáttatott, de megjelent a másik hitelező, vagy bejelentette, hogy az árverés foganatosítását kéri.* Teljesen analog ez a szabályozás a törvény 166. és 167. §-ának az u. n. «csatlakozás»-ra vonatkozó rendelkezéseivel. Amint a 166. §. szerint az ingatlanra intézett végrehajtásban a bíróság a későbbi végrehajtatónak a korábbihoz való csatlakozását mondja ki, ugy a 120. §. szerint is az a végrehajtató, aki az árverés elrendeléséért a kiküldöttnél nem jelentkezik, olyan, mint ha a jelentkezőhöz csatlakoznék; és valamint ugyan e szakasz szerint az árverés mind a végrehajtató követelésének kielégitésére rendeltetik el, ugy a 167. §. szerint is csatlakozás esetén ingatlanokra az árverési hirdetmény az egyik végrehajtató kérelmére a másiknak javára is, és mindkettőnek megnevezésével bocsátandó ki.

Az analogia tehát az árverés *foganatosításának* stádiumában nem szakadhat meg; az *ingatlant* a 169. §. értelmében elárverezik, ha a «végrehajtató», — a 167. §-hoz képest tehát a csatlakozó végrehajtató is — képviselve van, vagy bejelentette, hogy az árverés foganatositását kivánja. Ugyanennek kell tehát állania a 105. §. szerint *ingóságokra* elrendelt árverés esetében.

Ezzel a többször emlitett elnöki rendeletre vonatkozó észrevételeimet be is fejezhetném, mivel az csak azt az esetet kivánja szabályozni, amikor a végrehajtás valamennyi végrehajtató javára ezek *közbenjöttével* foganatositandónak van elrendelve, amikor tehát csak ezek «kérelmére», helyesebben «*jelentkezésére*» (102. §.) lehetett az árverési határnapot kitüzni.

Mindamellett a kérdésnek minden oldalról való megvilágitása végett az emlitett három eset másodikára és harmadikára is kiterjeszkedem.

A *második* eset az, hogy a végrehajtást rendelő végzés értelmében a végrehajtást mind a két végrehajtató részére *hivatalból* kellett foganatositani.

Ekkor a dolog legegyszerübben és legvilágosabban áll, akként: hogy az árverés napját a kiküldött hivatalból tüzi ki (102. §.); hogy az árverési hirdetményben mind a két végrehajtató nevét és követeléseik összegét tünteti fel; és hogy az árverést hivatalból meg is tartja, tekintet nélkül arra, hogy az árverés napján az egyik vagy a másik végrehajtató megjelent-e vagy sem.

E helyütt meg kell jegyeznem, hogy a végrehajtási törvény 120. §-a hézagosnak látszik annyiban, hogy az árverés több végrehajtató követelésének kielégitésére való elrendeléséről csak oly előfeltétel mellett emlékezik meg, hogy «annak (az árverésnek) elrendeléseért csak egy végrehajtató *jelentkezik*».

Hátha egyik sem jelentkezett, mert nem volt szükség jelentkeznie, lévén az árverés hivatalból hirdetendő és foganatositandó?

Kétségtelen azonban, hogy az árverést ilyenkor is *mind* a végrehajtató követelésének kielégitésére kell elrendelni. Ennek tüzetes kijelentése pedig akár a 120., akár más szakaszban *felesleges* lett volna. Mert amikor a végrehajtás több végrehajtató javára *hivatalból* foganatositandó, a végrehajtatók «jelentkezésének» *semmiféle joghatálya* nincsen. Akár jelentkezett azok valamelyike, akár nem, a kiküldött köteles az árverés határnapját *hivatalból* kitüzni. Ha pedig hivatalból tüzi ki, akkor ki kell tüznie a határnapot és ki kell bocsátania az árverési hirdetményt *valamennyi* végrehajtató követelésének kielégitése végett; mert nem szabad a végrehajtatók közül az egyiket *kiválogatnia* és az árverést csupán ennek javára elrendelnie, a másiknak, illetve a többieknek önkényszerü elejtésével,

A *harmadik* esetben, amikor a végrehajtás az egyik végrehajtatónak *közbenjöttével*, a másiknak részére *hivatalból* foganatositandónak van elrendelve, annak előfeltétele alatt, hogy az elsőhelyen emlitett végrehajtató jelentkezett a kiküldöttnél, az árverést természetesen a második végrehajtató követelésének behajtására is kellene elrendelni, és a kitüzött határnapon foganatositani, habár az a végrehajtató a határnapon meg sem jelent; mert a 102. és 105. §-ok értelmében az ő követelésének behajtása végett az árverést *hivatalból* kellett volna elrendelni és meg is tartani, habár a másik végrehajtató a kiküldöttnél nem jelentkezik.

Különben a harmadik esetnek ily alakulása tisztán theoretikus előfeltételre van alapitva. A valóság az, hogy ebben az esetben az árverést *okvetlenül hivatalból* kell elrendelni és foganatositani; mert *mihelyt* a végrehajtási ügy az árverésre megért, ezt a kiküldöttnek hirdetmény kibocsátása által hivatalból el kell rendelnie, és innentől kezdve a további eljárásnak ex officio voltán nem változtathat az a körülmény, hogy utóbb *feleslegesen* jelentkezett is az a másik végrehajtató, akinek javára más körülmények között, ha ő csak egyedül foglaltatott volna, az árverési hirdetmény csak jelentkezésre lett volna kibocsátandó.

Ha mármost azt kérdi valaki, hogy mi indithatta a törvényt arra, hogy megengedje az árverés *foganatositását* oly foglaltató követelésének behajtására, aki annak *elrendelése* végett semmi intézkedést sem tett, hogy megengedje annak daczára, hogy az a végrehajtató, akinek egyenes érdekében az árverést elrendelték, a határnapon vagy meg nem jelenés által vagy határozottan kijelentette, hogy a foganatositást nem kivánja? akkor azt felelem: arra inditották a törvényt (amint az analog 166. és 167. §-ok indokolásában ki is van fejezve) a *végrehajtás egyszerüsitésének és olcsóbbá tételének* tekintetei.

Tegyük fel, hogy az adóst tiz végrehajtató üldözi és mindegyik komolyan azon van, hogy követelését behajtsa.

A kir. tábla elnökének rendelete értelmében és szerintem a törvény értelmében is bármelyik végrehajtató jelentkezésére (és esetleg hivatalból) *egy* árverési hirdetményt bo-

csátanak ki, és az árverést megtartják, ha a kitüzött határnapon a végrehajtatók *bármelyike* megjelen vagy előbb bejelenti, hogy az árverés foganatositását kivánja, esetleg ha az, akinek érdekében a végrehajtás hivatalból foganatositandó, be *nem* jelenti, hogy az árveréstől eláll.

A végrehajtást szenvedő pedig, ha az árverés megszüntetését vagy elodázását akarja kivivni, igaz hogy mind a tiz hitelezőhöz kénytelen fordulni, de ha ezek beleegyezését kapta, biztos lehet abban, hogy az árveréssel őt többé egyáltalában nem, vagy az engedett «védelmi időn» belül nem fogják zaklatni.

Ellenben, ha a biróságok azt az álláspontot foglalják el, hogy más végrehajtató, mint az, akinek jelentkezésére az árverési határnapot kitüzték, az árverés foganatositását eredménynyel nem kivánhatja, akkor a többi kilencz végrehajtató, ki az ügynek a végére akar járni, nem tehet mást, mint hogy egyenkint az árverés elrendelése végett a kiküldöttnél szintén jelentkezik, aminek következménye lehet azután: tiz külön árverési határnap kitüzése, tiz árverési hirdetmény kibocsátása és közzététele, az árverés tizszeri megtartása vagy megkisérlése, és a mindezekkel járó rengeteg költség.

Ha pedig a végrehajtást szenvedő ily helytelen gyakorlat mellett kivánja ingóságait az elárvereztetés veszélye ellen megóvni, szintén kénytelen az árverések megszüntetése vagy elhalasztása végett mind a tiz hitelezőjével, még pedig successive minden egyes árverési határnap előtt tárgyalni, de ezenfelül kénytelen mind a tiz árverési hirdetmény kibocsátásának és közzétételének költségét viselni, anélkül hogy adósságainak összege ezáltal egy fillérrel is kevesbednék. Kénytelen pedig azokat a költséget a legtöbb esetben — talán másutt kontrahált ujabb kölcsön drága árán — effektiv fizetés által fedezni; mert ritkán hajlandó a végrehajtató az árverés elhalasztásába egyezni, ha előbb meg nem kapja legalább az árverés elrendelése körül felmerült kiadásait.

Hogy az itt vázolt kétféle eljárás közül melyik helyesebb az egyszerüség, gyorsaság, olcsóság, valamint a végrehajtást szenvedő jól felfogott érdeke szempontjából is, azt ugy hiszem nem nehéz eldönteni.

Hátra van még röviden foglalkoznom a *Jogt. Közl.* f. évi 2. számában (18. l.) olvasható, fejtegetéseim elején már emlitett járásbirósági végzéssel, amely kifejezetten a táblai elnök rendeletével ellenkező álláspontra helyezkedik és kijelenti, hogy a végrehajtási törvény 120. §-a «semmi esetre se magyarázható olyformán, hogy ujabb árverési hirdetmény kibocsátása nélkül az *eredeti árvereltető* (már t. i. a kiküldöttnél a 102. §-hoz képest *jelentkező végrehajtató*) által megtartatni nem kivánt árverés valamelyik másik foglaltató javára — a kitüzött napon — mégis megtartassék».

A végzés egyik indoka az, hogy a 120. §-nak «pusztán az az értelme, hogy az egyedül foglaltató, mint árvereltető javára megtartott árverésen befolyt vételárból az árfelosztási tárgyaláson az árverési hirdetmény kibocsátásáig zálogjogot szerzett hitelezők kielégitendők».

Hogy mi alapon tulajdonitja a biróság a 120. §-nak ezt az értelmet, amelyről egy árva szó sincs a szakaszban, azt igazán nem tudom.

Szó van benne csupán arról, hogy az árverés nemcsak a jelentkező, hanem esetleg más végrehajtató követelésének kielégitésére is *elrendelendő*.

És egyáltalában nem is áll az, hogy a vételárból ugyanazok és csak azok nyernek kielégitést, akiknek javára az árverés el volt rendelve. Sőt az elrendelés és a kielégités kérdése semmi összefüggésben sem áll; mert kielégitést igényelhet például az, akinek törvényes zálogjoga van s aki nem is végrehajtató; és kielégitést igényelhet (már t. i. ha van fedezet) az is, akinek javára a foglalás csak az árverési hirdetmény kibocsátásának napja *után* foganatosittatott, akinek javára tehát a 120. §. értelmében az árverés nem volt elrendelve.

A végzés második indoka az, hogy ha az árverés a kitüzött határnapon oly végrehajtató kivánságára is megtartatnék, aki nem «eredeti árvereltető», akkor «elveszitené a végrehajtást szenvedő a törvény által biztositott több rendbeli jogorvoslathoz (előterjesztés, felfolyamodás, végrehajtás megszüntetési, felfüggesztési, korlátozási kereset) való jogát, melyet a törvény minden egyes végrehajtási cselekménynél, mindegyik foglaltatóval szemben a végrehajtást szenvedő részére biztosit».

Ez az indok sem áll.

Előterjesztést enged a törvény (34. §.) «*a kiküldött eljárása, végzései és intézkedései ellen*», nem «minden egyes végrehajtási cselekménynél, mindegyik *foglaltató ellen*». Ha az árverési hirdetményt tiz végrehajtató javára bocsátották ki vagy az árverést ugyanannyinak javára foganatositották, szó sincs róla, hogy a törvény a végrehajtást szenvedő részére tiz-tiz előterjesztést akarna biztositani. Az előterjesztés nem az egyes végrehajtatók ellen, hanem a kiküldött eljárása, végzése, intézkedése ellen intéztetik, az azokban foglalt szabálytalanságok miatt. Ezeket a szabálytalanságokat pedig elég, ha a végrehajtató *egyszer* panaszolja el. *Tiz* előterjesztés e czélra nem szükséges. Az 1881:LX. tcz. ellen, annak megalkotása óta az a panasz, hogy tulsok jogorvoslatot enged, amelyeknek segitségével a legegyszerübb végrehajtási ügyet is évekig el lehet huzni, a végrehajtató kielégitését évekig lehet megakadályozni — és most egyszerre csak keveseljük és többszörösiteni akarjuk azokat a jogorvoslatokat!

Felfolyamodásnak az ingókra vonatkozó árverési hirdetmény ellen és az árverés foganatositása ellen a 34. §. értelmében *egyáltalában nincs helye*. Az ahhoz való «jogát» tehát a végrehajtást szenvedő a táblai elnök rendeletének megfelelő eljárás következtében el nem vesztheti.

Ami pedig *a végrehajtás megszüntetése, korlátozása vagy felfüggesztése iránti keresetet* illeti, nem vagyok képes belátni, hogy a collectiv árverési hirdetmény kibocsátása és az árverésnek «bármelyik» végrehajtató kivánságára való foganatositása által a végrehajtást szenvedő az ehhez a rendkivüli jogorvoslathoz való jogát elvesztené. Ha az árverési hirdetményben egy vagy több oly személy van végrehajtatónak megjelölve, vagy ha az árverés foganatositását egy vagy több oly végrehajtató kivánta, aki ellen a végr. törv. 30. §. *a—c)* pontjaiban felsorolt okokból végrehajtás megszüntetése stb. iránti keresetnek helye van, ezt a végrehajtást szenvedő éppen, de éppen ugy indithatja, mintha az árverési hirdetmény kibocsátása végett mindegyik végrehajtató külön jelentkezett és az árverést mindegyiknek javára külön foganatositották vagy megkisérelték volna.

Beszél még valamit a végzés az árverésnek «a végrehajtást szenvedő előzetes *értesités nélküli, meglepetésszerü* megtartásáról.»

De nem értem a végrehajtást szenvedőnek a meglepetését, mikor a 102. §. 3. bek. és a 120. §. értelmében ben van az árverési hirdetményben mindegyik végrehajtatónak a neve, akinek javára, és ben van mindegyik követelésnek az összege, amelynek behajtása végett az árverést foganatositani fogják; és amikor ezt a hirdetményt a 102. §. 4. bekezdése értelmében a végrehajtást szenvedőnek kézbesitik, kézbesitik pedig (amint kell) oly időben, hogy az árverés napjáig a hirdetmény elleni előterjesztés beadására nyitva álló 8 napi határidő még le ne járt legyen.

Végre még csak azt kivánom megjegyezni, hogy hü maradok abbeli kijelentésemhez, hogy nem vizsgálom, vajon a táblai elnök rendelete «az adminisztrativ jogkörrel felruházott hatóság jogkörébe tartozik-e». Azt azonban — amire fejtegetéseim megirása közben figyelmeztettek — még sem

*

hallgathatom el, hogy az elnöki rendelet kiadására az inditó okot tulajdonképpen a *budapesti ügyvédi kamara* szolgáltatta, amidőn 1904. évi müködéséről szóló, az igazságügyminiszterhez intézett jelentésében (79. l.) azt mondotta:

«Az 1881 : LX. tcz. 120. §-ának a helyes értelme az, hogy ha az egyik hitelező jelentkezik az árverés kitüzése végett, a végrehajtó köteles valamennyi foglaltató javára kitüzni az árverést, akik — addig a napig, amikor az árverési hirdetményt kibocsátja — a foglalási jegyzőkönyvből kitünnek. A gyakorlati életben azonban azt tapasztaljuk, hogy a birósági végrehajtók *figyelmen kivül hagyják a törvénynek ezen intézkedését és minden egyes hitelező kérelmére külön-külön tüznek* ki árverést. Ennek következménye aztán az, hogy 3—4 napi időközökben ujabb és ujabb árverési hirdetmények kézbesittetnek, amelyek a végrehajtást szenvedőnek sokszor 20—25 koronájába kerülnek. Kérjük, méltóztassék *felügyeleti hatásköréből* kifolyólag utasitani a birósági végrehajtókat, hogy ezen *törvényellenes eljárást* a jövőben szüntessék meg.»

Dr. Imling Konrád.

A büntetőtörvény módositása.

E lapok mult számában ugyanily czim alatt megjelent czikk nem annyira érvei erejével szolgált rá a polemiára, hanem inkább a tekintélylyel, melyet a czikknek a lap és különösen felelős szerkesztője kölcsönzött. A mostanában kezdeményezett büntetőjogi reformmunkálat birálója egy ténybeli tévedésből indult ki, midőn azt állitja, hogy a megtartott szakértekezlet a munkát ketté osztotta: *kis novellára* és a *Btk. revisiójára*. Ez állitásnak csak az első fele olvasható ki abból a tudósitásból, melyet a Jogt. Közl. ugyanazon számában az enquête-ről közöl, a másik felét t. i. a Btk. teljes ujjáalkotását a czikkirónak élénk fantáziája láthatta csak az értekezlet ama megállapodásában, hogy «a jövő munkájának biztositásául állandó büntetőjogi kodifikáczionális szervezetet kell felállitani.» Erről beszélt a tanácskozmányon Hérics-Tóth János, Kenedi Géza, Vargha Ferencz és Székely Ferencz, ide konkludált az elnöklő igazságügyminiszter a nélkül, hogy bárkinek eszébe jutott volna «uj kodex tervezése» vagy éppenséggel «munkába vétele». Igazán különös gondolat, hogy azok a szakférfiak, kik a kodexnek a gyakorlat által felismert s a gyakorlat által nem orvosolható hiányait novelláris uton orvosolva, a Btk. további zavartalan fennállását kivánják biztositani, egyszersmind «uj büntetőtörvény alkotását tüzik célul»! Ily logikai gallimathiaszra talán a czikkiró sem tartja képesnek ezt a gyülekezetet, melynek tagjai közt a legjelesebb *gyakorlati* kriminalistáink találhatók.

A *novella* kérdésében voltakép minden szó felesleges, sőt talán nem is kell a czikkiró ur előtt *Fayer* Lászlónak kitartó munkásságára sem utalnom, melylyel évtizedek óta a kodex gyakorlati hiányainak kijavitásáért küzd. De már az ugy látszik, kevésbbé ismeretes a czikkiró előtt, hogy mi volna a czélja az általa annyira kárhoztatott, felesleges, sőt veszélyes szinben feltüntetett *állandó büntetőjogi kodifikaczionális szervezetnek?* Hogy *nem* uj büntető kodex tervezetének szerkesztése, mely véleményem szerint csak egyéni munka lehet, arra már utaltam. Mire való tehát az uj apparátus?

Nem kisebb szakember, mint *Balogh* Jenő volt az, aki reámutatott* arra, hogy «nehány évtized mulva az európai büntetőtörvénykönyvek jelentékenyen módosulni fognak», ami következménye annak, «hogy a gazdasági és kulturális viszonyok átalakulásával a kriminalitás is teljesen átalakult». Tagadhatatlan, hogy az uj irányok neve alatt összefoglalt külömböző törekvések és a szintén eltérő árnyalatu klasszikus irányzatok közt, a társadalom védelmi és az individualisztikus büntetőjogi elv, a generális és specziális praeventio közt szemünk előtt folyó küzdelem még époly kevéssé dőlt el mint a társadalom átalakulása körül az uralkodó és az uralomra törő világnézet közötti harcz, melynek az előbbi ellentét csupán reflexe. Ép e sorok irója hangsulyozta, hogy a kriminálpolitikai törekvések még nem produkáltak oly alapgondolatot, melyre a jövő kodexe szilárdan felépithető volna s hogy az olasz és norvég kodexek, melyekben a haladás megtestesülését szokás látni, voltakép kétlaki lények, melyek csak belső ellentmondások árán voltak képesek a multat a jövővel összekapcsolni. E körülmény azonban mit sem változtat azon a tényen, hogy a XIX. század első feléből eredő kodexek — melyekhez felmenő rokonainál fogva a magyart is számitanunk kell — a büntető jogtudomány és a társadalmi fejlődés által halálra vannak itélve s hogy a kivégzés napja nem «dies incertus an» hanem csak «incertus quando». Maga Csemegi Károly sokkal mélyebb gondolkodó volt semhogy alkotását lex in aeternum valitura-nak tekintette volna.

A nemzetközi büntetőegyesületnek legutolsó gyülésén *Prins* mutatott rá arra, hogy a dogmatikus büntetőjog vitái a betegágy körül álló sebészek diskusszióira emlékeztetnek, melyet a bonczkés legjobb alakjáról oly hévvel folytattak, hogy a betegről is megfeledkeztek. Ma már megváltozott a helyzet, ma már az élő egyénnel is foglalkozunk, s e pillanattól kezdve a kriminalitás problémája elvesztette régi egyszerüségét, «et la pensée humaine s'est divisée sur les bases fondamentales de la répression». Ha a kriminál-aetiologia a büntettesek külömböző kategoriáinak szomatikus és lélektani meghatározásában, a büntett társadalmi tényezőinek felderitésében, s különösen a két okcsoport összehatásának vizsgálatában kevés pozitiv eredménynyel dicsekedhetik is, ugy a kriminologikus kutatásoknak a mai kodexekkel szemben gyakorolt birálatából egy tanuságot le kell vonnunk. Ez abban áll, hogy a jövőben a büntetőkódexek alkotásához nem elegendő a Rossi által a kodifikátortól megkövetelt józan ész és érző sziv, nem elegendő a dogmatikának müvelése, hanem ezeken felül nem nélkülözhető a büntettek tényleges megjelenési formáinak, az egyéni és társadalmi tényezőknek, a büntetés hatásából merithető tanuságoknak, szóval a büntettnek, a büntetőjogi felelősségnek és a büntetésnek, mint *társadalomélettani* jelenségnek ismerete sem.

A jövő büntető-kodifikáczió ez előfeltételeinek megszerzése évtizedekre terjedő intensiv munkát igényel, melyet minden ország szakférfiainak önállóan kell elvégeznie. Ebben áll a jövő büntetőjogának *nemzeti* jellege, s ezért — ismét Balogh-gal szólva — «büntető kodifikátorainknak kétszeres kötelessége: a legbuzgóbban tanulmányozni hazájuk viszonyait». E tanulmányt a német birodalomban egy «szabad tudományos bizottság» végzi, mely 1902-ben a külömböző büntetőjogi irányu szakemberekből alakult. Nálunk e kutatások a tudományban, sajnos, csak gyermekkorukat élik, s ezért a kormányzatnak kötelessége («gouverner c'est prévoir») azok előmozditásáról gondoskodni. Első helyen állana az 1900 óta megbizható alapra fektetett bünügyi *statisztika* adatainak részletes feldolgozása. A tudomány, melynek feladata volna a kriminalitás menetének ellenőrzése, pl. némán halad el ama megdöbbentő tény mellett, hogy Magyarországon a törvényszékek által büntettek és vétségek miatt jogerősen elitéltek száma, *mely 1900-ban 12,436 volt, 1903-ig 25,209-re* emelkedett, tehát több mint megkétszereződött, sőt hogy a járásbiróságok által elitélteké is 66,722-ről e rövid idő alatt 90,762-re gyarapodott. Vajjon várhatjuk-e a «szabad» tudománytól, mely ily szembeszökő tényekről sem vesz tudomást, hogy a kriminalitásunk beható magyarázatát fogja szolgáltatni?

Ugyancsak a fentebb emlitett hivatalos, állandó — s fő-

* Büntetőtörvényeink módositásához. «Huszadik Század» I. 10. és 11. füzet.

leg a kormányzati változásoktól független — szervezetnek volna feladata az évtizedeken át felgyülemlett *joggyakorlati* anyagnak biráló tanulmányozása, mely nélkül az egyes büncselekmények tényálladékainak esetleg szükségessé váló átalakitása, a jogtárgyak viszonylagos értékének helyes megállapitása nem is képzelhető. Feltételezi továbbá a jövő kódex-e az *összehasonlító jognak* oly feldolgozását is, mely e témának nálunk eddig szokásos kezelésétől lényegesen eltér, s amelyet az egyetemessé váló európai müvelődésnek a kriminalitásra és ez által a büntetőjogra is gyakorolt nivelláló hatása elengedhetetlenné tesz. Mindez praemissája a jövőben — talán csak sok évtized mulva — bekövetkező büntetőjogi kodifikácziónak, anélkül, hogy abból a konkluziót: uj kódex szerkesztését le lehetne vonni. Mikor a budapesti büntetőtörvényszék nagyérdemü elnöke jogászegyleti előadásában azt javasolta, hogy a jogászegylet által kiküldött bizottság «a *teljes revizió* kérdését felölelje és azt megvilágitsa ugy, hogy *kész anyagot találjon* az arra hivatott kéz, mely a Btk. módositását a törvényhozás elé viszi», tudtommal ugy Fayer László, mint a *Jogt. Közl.* örömmel üdvözölte az inditványt, most, midőn ugyane czél elérése az által biztosittatnék, hogy egy hivatalos szervezet teljes munkaerejét forditja reá, az állandó bizottság kiküldése «felesleges». Si duo faciunt idem non est idem.

De a büntetőjogi kodifikáczionális szervezet munkája nem merülne ki a jövő kódexének előkészitésében. Szükség van rá a BP. elodázhatatlan módositása végett is. E szervezetnek volna továbbá hivatása ama, véleményem szerint, nagyfontosságu rendeletek — elsősorban a büntetés végrehajtását szabályozó rendelet — elkészitése, melyek kibocsátására a BP. az igazságügyminisztert az adott felhatalmazás által kötelezi. Végül ugyan-e bizottságnak volna feladata az egyes szakminiszteriumok által véleményezés végett megküldött és kihágási rendelkezéseket magában foglaló törvény és rendelettervezetek felülbirálása, hogy végre-valahára némi rend keletkezzék a kihágások ama chaosában, melybe Baumgarten (Jogállam I. 2. és 3. füz.) oly mélyen bevilágitott.

Röviden szólva, a czél az, hogy a büntetőjogi kérdéseknek, melyek eddig a hamupipőkeszerepre voltak kárhoztatva, állandó gondozója biztosittassék. Az eddigi rendszer csupán korollariuma volt annak az európaszerte divó gyakorlatnak, mely a büntető igazságszolgáltatást alacsonyabb rendü s gyengébb birákra bizható feladatnak tekintette, hisz büntetőügyekben csak nehány züllött existenczia bőre, nem pedig bejegyzett czégek követelése forog koczkán.

De hát melyek is azok a nagy veszedelmek, melyeket a büntetőjogi kodifikáczionális bizottság felállitásában, a bevezetésben idézett czikk irója lát? Azt mondja, hogy bizonytalanság állana be a gyakorlatban, se az elmélet, se a gyakorlat nem foglalkoznék komolyan a kódex-szel, mely felett a halálharang megszólalt. A német Btk. ujjáalkotásának előmunkálatai egy, a franczia Code Pénal-é három évtized óta folynak, vajjon állitható-e, hogy a német vagy franczia büntetőjogi dogmatika irodalma megcsappant, a Reichsgericht vagy a Cour de Cassation itéletei kevésbbé mélyrehatók-e? A magyar polgári törvénykönyv tervezetének előmunkálatai megakasztották-e a Curiának magánjogunk kiépitésére irányuló tevékenységét? Az osztrák Btk. a czikkiró által hivatkozott tudományos improduktivitása, melyhez egyébként szó fér (utalok csupán Hoegel, Miřička, Kallina, Hiller, Krzymuski, Löffler, Lammasch közismert munkáira) bizonyára nem a föléje akasztott (de ugy látszik jól megerősitett) Damocles-kardnak a következménye.

Azt hiszem sikerült bebizonyitanom, hogy az állandó büntetőjogi kodifikáló szervezet felállitása nem jelenti az uj kodex megalkotásának munkába vételét. Hogy ez mikor fog bekövetkezni, arra nézve nem egyéni nézetek lesznek irányadók. Ha egyszer a kodex nem fog megfelelni az uralkodó társadalomethikai felfogásnak, ha egyszer fel fogjuk ismerni hogy a kriminalitás más képet mutat, mint amelyre a Btk. szabva van, akkor legyen bár «Európa egyik legfejlettebb szerkezetü törvénykönyve», a közvélemény egy szava el fogja seperni a társadalmi fejlődés utjából. Sajátságos iróniája a sorsnak, hogy éppen az evolucció egy uj korszakának feltünte előtt szokott a letünő kor kodifikáczióia a legnagyobb bizalommal találkozni. Nem *Muyart de Vouglans* volt-e az, ki 1767-ben, tehát husz évvel az emberiség és a büntetőjog forradalma előtt szemére vetette Beccariának, hogy a büntetés mértékét nem az Istennek okozott sérelemtől teszi függővé, és nem ő lelkesedett-e ugyanakkor (Lois criminelles 100. l.) az 1670-iki «szilárd szerkezetü» ordonnance-ért?

Távol álljon tőlem, hogy e reminisczenciával a Csemegi hatalmas müvének Mene Tekelt rajzoljak a falra, de biztositathom a t. czikkiró urat, hogy a Btk. fennállását egy órával sem fogja meghosszabbitani, hanem legfeljebb a helyébe lépő kodex alkotását neheziti meg a büntetőjogi kodifikaczionális szervezet mellőzése. Hogy az uj büntető kodex tervezése, ha erről szó volna is, mennyiben akadályozná — miként a czikkiró állitja — a magán- és perjogi kodifikáczió befejezését: e találós mese megoldását a türelmes olvasóra kell biznom.

Lehet, hogy a czikkiró szavát használva «ötletszerü» a büntetőjogi kodifikáczió e tervbe vett szervezése, de mindenesetre oly ötlet, mely éppen az eddigi ötletszerüséget kivánja a büntető kodifikáczióból kiküszöbölni s talán ezért jó ötlet is, amit az idézett birálatról, mely az intézményt a jogászi közvélemény előtt eleve discreditálni óhajtja, alig lehetne állitani.

Vámbéry Rusztem.

E czikk mást mond, mint amit az enquête-ról szóló s lapunkban is megjelent hivatalos tudositás magában foglal. Ennyire akadémikus jelleget az állandó bizottságnak egyetlen egy értekezleti tag sem tulajdonitott. Sőt egyik-másik szerint a feladat nem is bizottsági, hanem *egyéni* munka, s ez alatt igazán a kodifikátiót kell érteni. A gyakorlat férfiai arra a messzemenő kriminologikus előkészitésre, melyről a czikk szól, nem helyeznek sulyt. Ők kétségkivül az eddigi módszer szerinti előkészitésre gondoltak.

Legbővebben szól a czikk az uj büntetőjogi eszmeirányokról. Ami ezekből mint használható anyag leszürődött: azt eddig is első sorban mi propagáltuk. A jövő fejleményektől tehát nem riadunk meg. De megvalljuk, nem tartjuk lehetetlennek, hogy a bizottság *retrograd* iránynak fogna hódolni. A jogi irodalomban erre nézve egy idő óta nagyon is észrevehető jelenségek mutatkoznak.

Felhozza a czikk, hogy Németország belement az uj büntetőtörvénykönyv előkészitésébe.

Már a mult alkalommal utaltunk arra, hogy a német Btk. kevésbé fejlett szerkezetü, mint a magyar. Hivatkozunk e tekintetben arra, hogy a halálbüntetés Németországban még mindig absolut büntetés; hogy halálbüntetéssel sujthatók azok is, akik a büncselekmény elkövetésekor huszadik életévöket nem haladták meg; hogy a büntetési minimumok és a korlátozott beszámitás tekintetében oly általános klausula, milyen a magyar Btk. 91. és 92. §-ai, a német Btk.-ben nincs; hogy az öt évi fogházzal büntetett vétség három év alatt, az egy napi fogházzal büntetett büntett pedig öt év alatt évül el; hogy a mellékbüntetéseket becsületbeli következményekké teszi; maga a kodex javitó intézetet nem ismer; szintén nem ismeri a közvetitő intézetet, mely intézmény a magyar Btk.-ben ugy az időleges, mint az életfogytig tartó fegyház maximumát a rendszerinti esetekben tiz évre szállitja le; a feltételes szabadlábra helyezést az időleges fegyház esetében szükkeblübben alkalmazza, mint a magyar törvény, az életfogytig tartó fegyháznál pedig egyáltalán nem ismeri. Hozzájárul mindehhez, hogy a német Btk. a subjec-

tivismusnak hódol, a magyar Btk. pedig az egyéni szabadságot inkább oltalmazó, tehát az alkotmányos állam intézményeivel összhangzatosabb objectivismusnak. Arra is hivatkozhatunk, hogy pár évvel ezelőtt a porosz kormány egy államügyészt küldött ide a magyar Btk. büntetési rendszerének tanulmányozása végett, és a kiküldött azt találta, hogy a magyar Btk. büntetési rendszere — csak Boszniában van végrehajtva.

És daczára annak, hogy a német Btk. egy elavult kodex, éppen a miatt, nehogy korábban, mint feltétlenül szükséges, gyengittessék a fennálló büntetőtörvény erkölcsi ereje, maguk a kormányok nem bocsátkoztak belé az előkészitésbe, hanem — Liszt sürgetései folytán — a tanárok egyesültek egy nagy összehasonlitó munka kiadására. Mindössze ennyi történt Németországban.

Legyen szabad még megjegyeznünk, hogy czikkiró ur nagyon igazságtalan a magyar Btk. irányában, midőn a német Btk. mellé, a 19. század első felébe helyezi. A magyar Btk. közelebb áll az olasz és a legujabb norvég Btk.-hez mint a némethez. Ezt már az a néhány adat is mutatja, melyet fent kiemeltünk. Többször kimutattuk, hogy a magyar Btk. az átvezető hidat képezi az olasz kodifikátióra. Azt is tudja ma már mindenki, hogy az 1843-iki magyar javaslat hatása folytán emelkedett a magyar kodifikátió a német kodifikátió fölébe. A magyar Btk.-ben igenis van valami az 1843-iki javaslatból és a XIX. század utolsó évtizedének szelleméből; csak ki kell belőle gondos munkával fejleszteni.

Ha a szervezendő bizottságban a magyar Btk.-nek értéke és az európai kodifikátióban elfoglalt állása iránt olyan nézetek fognak uralkodni, mint Dr. Vámbéry ur czikkében; ha az állandó bizottság tagjai is azon véleményben lesznek, hogy a magyar Btk. «halálra van itélve» és hogy csak a kivégzés napja bizonytalan: ez csak megerősitheti az aggodalmakat, melyeknek az elhamarkodott határozattal szemben kötelességszerüleg kifejezést adtunk.

Különben, ha a kodex halálra itélése ki van mondva, akkor az állandó bizottság feladata talán még sem oly akadémikus jellegü, mint a czikk másik része kifejti?

Ami a Magyar Jogászegyletnek a Btk. módositását illető kezdeményezését illeti, ott a főczél annak feltüntetése volt, hogy a Btk. bizonyos hiányait a *birói* kar is tarthatatlanoknak véli. A gyakorlat férfiai összehordják észleleteiket és ebből az anyagból kiválasztható lesz az, ami egyrészt feltétlenül novelláris intézkedést igényel, másrészt ami teljesülési irányitással orvosolható. Ez az anyag értékesebbnek igérkezik, mint egy az eleven élettől elzárt bizottság munkája.

A mult alkalommal szándékosan nem szóltunk a kérdés közjogi kiágazásáról. A czikk folytán kénytelenek vagyunk erre is kitérni.

A Btk. számos határozmánya mélyen belevág a közjogba. Itt vannak körülirva a politikai és a közhivatalnoki büncselekmények és az egyéni szabadság.

Igen komoly ok nélkül nem volna szabad még a legtávolabbi veszélyeztetésnek sem kitennünk a közjogi garantiákat, melyeket egy szerencsésebb korszak megszerzett az országnak. Principiis obsta.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A szőlőfelujitási kölcsön felvétele tilalmának telekkönyvi feljegyzése és a jogegység.

A czimbeli kérdésről bátran elmondhatni, hogy más az igazság az országban és más Budapesten. Ugyanis mig több vidéki tábla teljes ülési határozatokban és döntvényekben kimondta, hogy az u. n. szőlőfelujitási kölcsön felvételére vonatkozó korlátozás telekkönyvi feljegyzése, tekintettel a kir. Curia 74. sz. döntvényére, helyt nem foghat, addig a budapesti kir. tábla 9. sz. döntvénye szerint ez a korlátozás igenis feljegyezhető. Ebben a kérdésben — a 74. sz. döntvénynek mintegy magyarázataképen — a kir. Curia döntvényt nem hozott és 1905. évi 1377. s 2158. eln. sz. határozatai szerint (Igazságügyi Közlöny XIV. 11. k. 344. lap) nem is fog hozni, de jogi nézetének 1797/p. 905. sz. határozatában (Jog, 1905. évi 33. sz.) már kifejezést adott, midőn éppen a budapesti kir. tábla egy határozatának megváltoztatásával kimondotta, hogy a 74. sz. döntvényre való tekintettel az ilyen terhelési tilalmat képező szerződési kikötés joghatálylyal nem bir s joghatály végett fel nem jegyezhető. A budapesti kir. tábla a döntvényét az utóbbi curiai határozat meghozatala után hozta, valószinüleg azért, hogy az ellentétes táblai döntvények folytán a kérdés egy curiai döntvénynyel nyerjen eldöntést. Azonban a kir. Curia az 1377/905. és 2158/905. eln. sz. határozataiban döntvény hozatalát oly kérdésekben, midőn az ügy felebbvitel folytán elébe kerülhet és igy jogi nézetének kifejezést adni alkalma van, mellőzendőnek mondta ki. Ez áll tehát a szőlőfelujitási kölcsön tilalmára vonatkozólag is, és a fenti határozatok egyikének alapjául valószinüleg az ebben a kérdésben keletkezett, ellentétes táblai döntvények szolgáltak. A kir. Curia két határozatában foglalt elvi kijelentések folytán tehát, midőn a kir. Curia — ha nem is teljes ülési — határozatában, egy már előzőleg meghozott döntvényére hivatkozással oly kérdésben nyilvánit jogi nézeteket, melyben utolsó fokban nem a kir. tábla jár el, de a kir. tábla ennek ellenére döntvényt hozott, mely kérdés tehát felebbvitel folytán a kir. Curia döntése alá kerülhet, és éppen ebből az okból a kir. Curia teljes ülése elé a táblai döntvények nem terjesztendők: az ilyen curiai határozatokban megnyilvánult jogi nézetnek — véleményem szerint — hasonló suly és érték tulajdonitandó, mintha az egy curiai döntvényben foglaltatnék.

A budapesti kir. tábla azonban még a legujabb időben is ragaszkodik 9. sz. döntvényéhez és csak a közelmultban, 1905 november 28-án 9038. sz. a. hozott határozatában a tilalom feljegyzését rendelte el. És pedig két okból. Mert: «e kir. tábla 9. sz. döntvényében elfoglalt jogi álláspontja szerint a jelzálogos hitelező részéről kikötött az a tulajdoni korlátozás, hogy a jelzálog tulajdonosa a jelzálogos hitelező beleegyezése nélkül, ugyanazon jelzálogi ingatlant, az 1896. évi V. tcz.-ben alapuló szőlőfelujitási kölcsönnel meg nem terhelheti, feljegyezhető», és mert «az ilynemü korlátozás feljegyzése a kir. Curia 74. sz. döntvényében foglaltakkal ellentétben nem áll». A budapesti kir. tábla tehát a maga jogi álláspontját ellene szegezi a Curia jogi álláspontjának, és amire nézve a kir. Curia kijelenti, hogy döntvényével ellentétben áll, erre a budapesti kir. tábla azt mondja, hogy ellentétben nem áll.

Maga a konkrét eset nem nagyjelentőségü. Mert igazán mi jogsérelem sem esik, ha a tilalom feljegyeztetik vagy sem. Ha feljegyeztetik, nem sérelmes az adósra, mert hiszen ő adott erre engedélyt, nem sérelmes az érdekelt hitelezőre, mert követelését a kielégitésben elsőbbséggel biró agrárkölcsön meg nem előzheti. De a feljegyzés abbanhagyása sem sérelmes reá nézve, mert nem következés, hogy ily természetü kölcsönnel az ingatlan megterheltetik, sőt a legtöbb esetben meg sem terhelhető. De ugyanaz, ami ebben — a különben nem nagyfontosságu — kérdésben megtörténik, megtörténhetik fontos kérdésekben is és már bizony azután nem közömbös, hogy ha valakit valamely ügyben Pozsonyban, Kolozsvárott és Szegeden következetesen felmentenek, vagy fizetési kötelezettséget vele szemben meg nem állapitanak, hasonló ügyben pedig Budapesten következetesen elitélnek vagy marasztalnak, még akkor is, midőn már a kir. Curia is egy döntvénye alapján elitélést vagy marasztalást kizártnak mondott ki. Ez a jogszolgáltatásba vetett bizodalmat csökkenti és éppenséggel nem alkalmas a bíróság tekintélyének az emelésére.

E sorok megirására voltaképen egy a Deutsche Juristen-Zeitung berlini szaklap mult évi deczember 15-iki számában — éppen telekkönyvi ügyben — közölt jogeset késztetett. Nyilvános épitési korlátozások telekkönyvi bejegyzéséről van szó. A telekkönyvi hatóság a telekkönyvbe való bejegyzést megtagadta, a törvényszék, mint másodbiróság, a panaszt visszautasitotta. A másodbiróság határozata ellen a német telekkönyvi eljárás 78. §-a a tartományi főtörvényszékhez, az Oberlandesgerichthez további panaszt (weitere Beschwerde) enged, ha a határozat a törvény megsértésen alapszik. Ha azonban a 79. §. szerint a harmadbiróság a törvény értelme-

zésénél egy más Oberlandesgerichtnek további panaszra hozott határozatától, vagy pedig, ha a jogkérdés felett már a birodalmi törvényszék, a Reichsgericht is határozott, ennek a határozatától eltérni akar, akkor a további panaszt jogi nézetének megokolása mellett, a Reichsgericht elé kell terjesztenie. Ebben az esetben azután a további panasz felett a Reichsgericht határoz. A közölt esetben a karlsruhei O. L. G. a további panaszt alaposnak találta, azonban elbirálás végett a Reichsgerichthez utasitotta, mert hasonló esetben a berlini Kammergericht (= O. L. G.) ellenkező nézeten volt. A Reichsgericht a berlini felebbviteli bíróság nézetéhez csatlakozott és a további panaszt visszautasitotta. A praktikus németek tehát mennyire és mily egyszerü eszközökkel gondoskodtak a jogegység megóvásáról és pedig nemcsak az egyes német államok határain belül, hanem — miként fentebb láttuk — az egyes német államoknak egymással szemben való viszonyában is. Az egyes német államok határain belül a jogegység megóvására szolgál a telekkönyvi eljárás 102. §-ának az a rendelkezése, hogy egy szövetséges állam törvényhozása, mely államban több O. L. G. van, a további panasz feletti határozathozatalt, a több O. L. G. közül egyre vagy egy ily O. L. G. helyett, a legfelsőbb állami törvényszékre ruházhatja. Poroszország evvel a felhatalmazással élve, a perenkivüli eljárást szabályozó porosz törvény 7. és 8. §-ai a további panasz elbirálására illetékes bíróságul a Berlinben székelő kamarai törvényszéknek (Kammergericht) nevezett Oberlandesgerichtet jelölte ki.

A németeknél tehát a fent tárgyalthoz hasonló esetek, mint nálunk, elő nem fordulhatnak, a jogegység meg van óva, mert amennyiben a jogi nézetek eltérnek, a határozathozatal a Reichsgericht kezébe van letéve. A fentieknek megfelelő intézkedésekre — legalább de lege ferenda — nálunk is égető szükség volna, mert ma a jogegység nálunk éppenséggel nincs megóva. Nincsen pedig avval sem, hogy telekkönyvi ügyekben megváltoztató táblai határozatok ellen a kir. Curiához van további felfolyamodásnak helye. Mert ha pl. a czimbeli kérdést a kolozsvári tábla területén mindkét foku bíróság megtagadó értelemben dönti el, mig ugyanazt a kérdést a budapesti tábla területén mindkét foku bíróság helytadólag intézi el, akkor egybehangzó határozatok ellen további jogorvoslatnak helye nem lévén, ugyanaz a kérdés egymással homlokegyenest ellenkező értelemben nyer részleges elintézést, a két tábla területén. A jogegység tehát a kir. Curiához engedett esetleges felebbvitellel megóva éppenséggel nincsen.

Sok mindent veszünk át a némettől, talán olyant is, ami a mi viszonyainknak meg nem felel. Miért ne vennők tehát át a német törvénynek fentebb ismertetett, nálunk is mindenesetre beválandó rendelkezéseit? *Dr. Farkas Odön,*
kiskőrösi aljárásbiró.

Különfélék.

— **Feltételes elitélés a fegyelmi eljárásban.** A budapesti ügyvédi kamara fegyelmi bírósága X. ügyvédjelöltet feddésre itélte. A büntetés kiszabását a fegyelmi bíróság a következőképp indokolta: A bíróság tekintetbe vette, hogy vádlott már fegyelmileg büntetve volt és ez okból a kiszabott büntetésnél sulyosabb büntetést talált volna indokoltnak, ha nem vette volna figyelembe vádlott fiatalságát, és különösen azt a körülményt, hogy vádlott a tárgyaláson élénk sajnálkozását fejezte ki a vádbeli esetek megtörténtén, és ünnepélyesen megfogadta, hogy a jövőben mindig szem előtt tartja azon tekinteteket, melyekkel a kamarának, volt főnökeinek és leendő kartársainak tartozik. Ezek a körülmények arra inditották a fegyelmi bíróságot, hogy ezuttal még elnézést gyakoroljon és lehetőleg enyhe büntetést szabjon ki. Szükségesnek tartja azonban vádlottat figyelmeztetni arra, hogy a büntetést ily enyhén a bíróság előtt tett ünnepélyes fogadalmának komolyságába vetett hitben és javulása reményében szabta ki, és hogy hasonló vétségek megismétlődése esetén az ezuttal ugyszólván *feltételesen elengedett* büntetéstöbbletet büntetésébe be fogja számitani.

— **A birói vizsgák statisztikája.** 1905. év folyamán vizsgára jelentkezett összesen: 200 jelölt. Az első izben vizsgázó 174 jelölt közül képesittetett: 149 (85·6%), pótvizsgára utasittatott 12, egészen visszautasittatott: 13 jelölt. Pótvizsgára jelentkezett: 15, képesittetett 15. Első ismétlő vizsgára jelentkezett: 11 jelölt, képesittetett: 8, pótvizsgára utasittatott: 2 jelölt. Miniszteri engedélylyel másodszori ismétlésre egy jelölt sem jelentkezett. A vizsgára jelentkezettek közül képesittetett összesen: 172 (83·8%) és pedig kitüntetéssel: 12, egyhangulag: 13, szótöbbséggel: 147, visszautasittatott összesen 28 és pedig egészen: 15, részben: 13 jelölt. Egy jelölt az irásbeli vizsga után visszalépett.

— **A felsőbirák munkaterhének kevesbitése és munkájuk alaposságának előmozditása** érdekében nagyon helyes volna, ha minden kir. táblai és curiai tanácsban egy-két tanácsjegyző azzal bizatnék meg, hogy fontosabb ügyekben az előadók részére az illető perre vonatkozó anyagot alaposan előkészitsék. Nem arra gondolunk, hogy a tanácsjegyzők perkivonatot vagy előadmány-tervezetet készitsenek, mert ezt általában, de különösen fontosabb perekben elkerülendőnek tartjuk. Akárhányszor előfordul azonban olyan fontos elvi kérdés, amelyben az itélőtanácsnak okvetlenül szükséges ismernie ugy a hazai és külföldi joggyakorlatot, mint a hazai és külföldi irodalmat. Az előadó birónak legfölebb arra van ideje, hogy a közkézen forgó egyik vagy másik döntvény-gyüjteményben nézzen utána a hazai praeczedenseknek. A felsőbirói teendők sokasága rendszerint még a fontosabb ügyekben sem engedi meg, hogy a referens a kérdésnek irodalmi állását beható tanulmányozás tárgyává tegye és hogy egyuttal arról az itélő tanácsot is megfelelőképpen tájékoztassa. Ha evvel a teendővel a tanácsjegyzők bizatnának meg, ez nemcsak a tanácsjegyzők képzettségét és tudását mélyitené, de egyszersmind a birói itéletek szinvonalát is emelné. Természetesen ahhoz, hogy ez a reform keresztülvihető legyen, szükséges, hogy a Szilágyi Dezső által megszervezett tanácsjegyzői intézmény a gyakorlatban az ő intencióinak megfelelőképpen fogassék fel és hogy a tanácsjegyzők sohasem az első fokon használhatatlan elemek, hanem a legkiválóbb és az irodalomban is járatos alsóbirák közül választassanak ki.

— **Curiai teljes-ülés.** A kir. Curia polgári szakosztályai február hó 9-ikén tartandó teljes-ülésén a budapesti kir. itélőtábla 8. számu és a pécsi kir. itélőtábla 3. számu polgári teljes-ülési döntvényeiben észlelt elvi ellentétesség folytán a következő polgár-jogi vitás elvi kérdés kerül eldöntés alá: Tartás, élelmezés, életjáradék, nyugdij és ezekhez hasonló természetü követelések iránti perekben a I. E. 117. §. 5. p. alapján végrehajthatónak kimondott itélet, vagy az 1881 : LIX. tcz. 48. §-a értelmében végrehajtható két egybehangzó itélet alapján elrendelt végrehajtás esetében a Végr. Törv. 42. §-a alkalmazást nyerhet-e avagy nem?

— **Ha a hatóság előtti rágalmazás posta utján küldött iratban foglaltatik, a feladási vagy leadási hely bírósága illetékes-e?** A vajdahunyadi járásbiróság e kérdésben a következő végzést hozta:

Dr. H. J. aradi lakos azért adott be feljelentést M. L. felpestesi lakos ellen, mert a feljelentéshez hiteles másolatban csatolt, állitólag a kir. járásbiróság illetékessége alá tartozó Felpestes községben irt és postára adott kérésében a nagyméltóságu vallás- és közoktatásügyi miniszter, mint feljelentő felettes hatósága előtt oly cselekményekkel vádolta stb... ami által hatóság előtti rágalmazás vétségét követte el. Az 1896. évi XXXIII. tcz. a büncselekmény elkövetési helye illetékességének a 16. §-ban lefektetett főszabálya mellett a terhelt laknelyéhez alkalmazkodó a 17. §-ban rendelt feltételes illetékességet másodsorba helyezi. Minthogy pedig a beadványnak Felpestes községben való megirása és postára adásának ténye nem elkövetési, hanem csak nem büntethető előkészületi cselekmény, tehát a Btk. 260. §-ában meghatározott rágalmazás vétségének épp ugy nem tényálladéki eleme, mint hamis vád esetén a beadvány elkészitése a hamis vádnak (ellenkező: Balogh, Illés, Varga, «a bünvádi perrendtartás magyarázata» czimü I. kötet 372. lap, 11. jegyzet, dr. B. I. véleménye), mely cselekménynek jelentősége kisebb

a podgyász előkészitésénél, mely nélkül terhelt nem utazhatott volna a vádat előterjeszteni, s minek nyilvánossága feltünő ama feltevésből, ha terhelt a csak agyában megfogalmazott vádat többször többek előtt ama kijelentéssel ismetelte, nagyobb biztonság okáért, hogy azt szóról-szóra előterjesztendi a felettes hatóság előtt, ami által tehát a váddal kapcsolatos észbeli folyamat a külvilágban is jelentkezett. Nem hasonló eset a hamis okirat készitéséhez, mi annak felhasználásával létesült büncselekmény tényálladéki elemévé válik, sem a levelezőlapon elkövetett becsületsértéshez, mert a meggyalázó kifejezésnek nyilt papirra tétele a büncselekménynek minden alkatelemét kimeritette, s már nem tényálladéki elem az, hogy az illetőnek tudomására jusson és esetleg büntettessék, sem a csaláshoz (idézett mü: 370. lap, 5. jegyzet) 1. és 3-ik esetben az idézett 16. §. 2-ik bekezdése alkalmazható. A hamis vád s igy a hatóság előtti rágalmazásnak tényálladéki eleme: hatóság előtt a Btk. 227., illetve 260. §-ának megfelelő természetü szándékos vád, de nem annak előterjesztési módja: következőleg elkövetési cselekvés gyakorlatilag csak a vádnak hatóság előtti előterjesztésével kezdődik; miből kétségtelen, hogy eme büncselekmények elkövetési helye az, hol a vád hatóság elé kerül.

Jelen esetben nem lévén kétséges, hogy a beadvány a vallás és közoktatásügyi miniszter szine elé Budapesten került, a feljelentés elbirálására az ottani büntető kir. járásbiróság illetékes, hová az iratok jogerő után a BP. 527. §-ához képest áttétetnek. (963/1905.)

— **A Waisz-alapitvány** jelenleg 534,763 K-t tesz ki. Az alapitványnak 21,155 K jövedelméből a Budapesten székelő kir. biróságoknál alkalmazott 19 joggyakornok «segélyeztetik» fejenként 1000 K-val. Ezenfelül még ugyanezen joggyakornokoknak a jogi szigorlatok és vizsgák letétele alkalmából felmerült vizsgadijai is megtérittetnek.

Ez az alapitvány még abban az időben tétetett, mikor a joggyakornokok nagy része ingyenesen szolgált és csak kevesen voltak, akik 720 K segélydijat élveztek. Ma, mikor az ingyenes joggyakornokok rövid idei szolgálat után 1000 K dijban részesülnek, ez az alapitvány tulajdonképpen nem eredeti célját szolgálja: kiváló, de szegénysorsu fiatalembereknek a birói pályára való léphetést lehetővé tenni, hanem egyszerüen felmenti az államkincstárt 19 joggyakornok fizetésének terhe alól. Hogy ma nem is a legkiválóbbak részesülnek a segélyben, azt az a körülmény is mutatja, hogy az alapitványos gyakornokokkal is elég gyakran megesik, hogy a szigorlatokon megbuknak.

— **Az átmeneti kamatbevétel adómentessége.** A *Jogt. Közl.* 1903. évi 47. számában kifejtettük, hogy a közigazgatási biróságnak 10,830/99. számu elvi jelentőségü határozatában kifejezésre jutott ama gyakorlata, melylyel a pénzintézetek évi mérlegében szereplő u. n. átmeneti kamatokat adó alá vonja és az illető évi üzleteredmény megállapitásánál levonásba nem veszi, sérelmes, és a kereskedelmi törvényben foglalt mérlegezési szabályokkal ellentétes. Felhivtuk a biróság figyelmét arra is, hogy ezen kérdés vitás természeténél és nagy anyagi jelentőségénél fogva teljes ülés elé vitelre alkalmas.

Fejtegetéseink teljes eredménynyel is jártak, amennyiben a közigazgatási biróság 1905 deczember 30-án hitelesitett 27. számu pénzügyi döntvényében kimondotta azt, hogy «a nyilvános számadásra kötelezett pénzintézetek mérlegében teherként benfoglalt átmeneti kamatok az adóztatás alkalmával a számadási év üzleteredményébe nem tudandók be».

E döntvény azért bir nagy fontossággal, mert a közigazgatási biróság régibb elvi jelentőségü határozata folytán az összes pénzügyigazgatóságok és a budapesti adófelügyelő is adószámitási javaslataikban ujitásként az összes pénzintézeti mérlegekben szereplő és óriás összegeket kitevő átmeneti kamatokat megadóztatni megkisérelték, mely sérelmet azonban a közigazgatási biróság 27-es döntvénye orvosolta.

B. O.

— **A budapesti kereskedelmi akadémia** vezérlő bizottsága a biztositási tudományok fejlesztése, a biztositó intézetek részére szakemberek kiképzése és a biztositás terén müködő egyének továbbképzése végett az Akadémia kebelében biztositási tanfolyamot szervezett. A tanfolyam hallgatói között a jogi téren müködők nincsenek képviselve, holott reájuk nézve a biztositás ügyének az alapos ismerete igen gyakran felette kivánatos.

A folyó félévben a délutáni órákban a következő előadások tartatnak: Pénzügytan II. része: Államháztartástan. Heti 2 óra. Dr Kovács Gyula egyetemi magántanár. — A kereskedelmi ügyletek joga. 2 óra. Dr. Baumgarten Nándor. — Biztositási jog. 1 óra. Dr. Lévy Béla. — A statisztika mathematikája. 2 óra. Bogyó Samu. — Baleset-, munkásbiztositásügyi stb. számitások. 1 óra. Bogyó Samu. — Életbiztositási számitások. 2 óra. Bogyó Samu. — Életbiztositási számitások praktikuma. 2 óra. Bogyó Samu. — Politikai számtan II. része: Kölcsönök törlesztése. 2 óra. Bogyó Samu. — Biztositásügyi adminisztrácziő és könyvvitel. 3 óra. Gergely Tódor. — Biztositási technika (koczkázat és kárfelvétel a biztositás különböző ágaiban). 3 óra. Poll Imre.

— **Leletmizériák.** A d-f-i kir. adóhivatalhoz két kérvényt nyujtottam be az iránt, hogy a bióilag kiutalt összegeket küldje meg nekem postán. A kérvények mindegyikét 72 fill.-es bélyeggel láttam el. Természetes, hogy mindkét kérvényt az adóhivatalban megleletezték. A különböző időkben kapott fizetési meghagyások ellen felebbeztem. Az egyik felebbezésem a székesfővárosi pénzügyigazgatóság által 1904 szept. 21-én akként intéztetett el, hogy helyesbités czimén a követelt illeték törlése elrendeltetik, mert perenkivüli eljárásban 100 K-án felüli összegnél 72 fill. bélyeg jár, ami le is rovatott. Már a másik felebbezés elintézéséig ugyanazon pénzügyigazgatóság meggondolta a dolgot s 1904 decz. 29-én kimondta. hogy a pénzes levélben való megküldés iránti kérelem nem sorozható azon beadványok közé, melyek a perenkivüli birói eljárásban nyujtatnak be s ugyanazért a felebbezést elutasitja. Világos, hogy ezen utóbbi végzés ellen panaszszal éltem s a közigazgatási biróság a terhemre előirt bélyegilleték törlését jogos alap hiján elrendelte. Persze a sok munka és kiadás kárba veszett s a leletezési mánia még mindig dühöng. *(Fővárosi ügyvéd.)*

— **«Iparjogi Szemle»**. Ily czimü uj havi folyóirat indult meg, amely az ipar és kereskedelem eszmei javainak, az üzleti tisztességnek, a találmányi-, minta- és védjegyoltalomnak, irodalmi és müvészeti szerzői jognak stb. szolgálatát tüzte ki programmul. A jogéletnek ebben az ágában — bár a modern életviszonyok közepette jelentőségben folyton növekszik — a törvényhozás és a jogszolgáltatás messze maradt, a gyakorlati élet igényei mögött. A «Magyar Iparjogvédelmi Egyesület» az uj folyóirat kiadója és felelős szerkesztője dr. Fazekas Oszkár az egyesület titkárja.

— **Jogászegyleti füzetek**. A Magyar Jogászegyleti Értekezések sorában megjelent: a 252-ik füzet dr. Salgó Jakab egyetemi m.-tanárnak. «Milyen intézkedések szükségesek a csökkent beszámitásu és iszákos egyénekkel szemben?» czimü előadása és a 253-ik füzet dr. Gábor Béla rendőrségi s. fogalmazónak «A dactyloscopia rendszere» czim alatt tartott előadása.

— **A Magyar Jogászegylet** választmánya elhatározta, hogy 2 pályadijat tüz ki 600—600 koronával, egy magánjogi és egy büntetőjogi kérdésre.

— **A porosz Justizprüfungs-komission** statisztikájából a következő érdekes adatokat emeljük ki:

1900-ban	vizsgára	bocsáttatott	716	jelölt;	megbukott	150,	azaz 20·9%
1901-ben	«	«	813	«	«	150,	« 17·0%
1902-ben	«	«	834	«	«	162,	« 18·2%
1903-ban	«	«	888	«	«	181,	« 20.1%
1904-ben	«	«	1005	«	«	206,	« 20·5%

A jelen számhoz mellékeljük a Büntetőjogi Döntvénytár VI. kötetének tartalommutatóját.

Állami tisztviselő, doctor juris, délutáni órákra fővárosi ügyvédi irodában óhajt alkalmaztatni. Igényei szerények. Ajánlatok «Kezdő» jeligével e lap kiadóhivatalába kér. 11516

Közjegyző-helyettesi állást keres fiatal, most vizsgázott ügyvéd, kinek másféléves közjegyző-jelölti praxisa van. Ajánlatokat dr. Bodor Ferencz közjegyző czimére kér Kézdivásárhelyre. 11517

Jogszigorló, ki a gyorsirásban, a német, franczia és angol nyelvekben jártas, ügyvédi irodát keres. Szives ajánlatok «B. F.» jelige alatt a kiadóhivatalba kéretnek. 11503

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Zöldfa-utcza 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenegyedik évfolyam. 5. SZ. Budapest, 1906 február 2.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 25. sz.*

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4. sz.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Káronszerzés (a Tervezet 1694. §-ához.) *Dr. Szentmiklósi Márton* egyetemi rendes tanártól. — Törvény és biró. *Dr. Láday István* kir. alügyésztől. — A büntetőtörvényszék tiz éves fennállása. *Bernolák Nándor* budapesti kir. büutetőtörvényszéki aljegyzőtől. — *Törvénykezési Szemle:* Az árverési vevő tulajdonszerzése. *Dr. Dávid István* tasnádi kir. albirótól. — Az 1881. évi LX. tcz. 120. §-ának értelmezése. I. *Dr. Váli Emil* kir. járásbirótól. II. *Dr. Ehrlich Armin* budapesti tvszéki aljegyzőtől. — A pénzbüntetés átváltoztatásának kulcsa. *Dr. Lengyel Aurél* bpesti kir. ügyészségi aljegyzőtől. — Különfélék. *Melléklet:* Döntvénytár. — Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»ből.

Káronszerzés.

(A Tervezet 1694-ik §-ához.)

Tervezetünk 1694-ik §-ában olvassuk:

«A társ felelős a társaságnak azért a kárért, melyet a társasági kötelezettségek vétkes nem teljesitésével a társaságnak okozott. *E kár ellenében nem számithatja be azt az előnyt*, melyet szorgalmával a társaságnak más esetekben szerzett.»

Az előny beszámitásának eltiltása, mit a második mondat fejez ki, felesleges — mert a társaság természetéből, nemkülönben a megelőző §-ból önként folyó intézkedés. Midőn a társ e minőségében valamelyes «előnyt» szerez a társaságnak, csak olyat tesz, amit tenni kötelessége az 1693. §. értelmében. Az «előnyt» solvendi animo szerezte, mert tartozott vele, igy tehát természetes, hogy azt érdeméül nem róhatja fel, midőn más alkalommal, kötelességét megszegve, megkárositja társait.

Az idézett rendelkezés kiküszöbölése e szerint nem okozna bajt. Hanem előreláthatólag bajt okoz majd — annak fenhagyása.

Az első szempillantásra kinálkozik ugyanis *a contrario* ez a tétel: «beszámithatja a társ azt az előnyt, melyet *egy és ugyanazon esetben* szerzett a társaságnak», s még tovább füzve az eszmelánczolatot, az a tétel, hogy «ettől az esettől eltekintve a károkozó (nem: társ) általában felszámithatja a kárvallott terhére azt a hasznot, előnyt, melyet a kárvallott a káron szerzett».

Nem tudom ugyan, ha majd az 1694. §. jelenlegi szövegében törvényerőre emelkedik, élet, birói gyakorlat le fogja-e vonni abból ezt a következtetést, de nagyon félő, hogy igy lesz, pedig felfogásom szerint nem jó lesz, ha igy lesz.

Félő, hogy ez fog történni, mert a jeleztem tétel — melyet a contrario vezettünk le az 1694. §-ból — nem egyéb, mint a «*compensatio lucri cum damno*»-ról szóló hirhedt mese, mely aminő képtelen, oly mélyen vert gyökeret a jogászvilág gondolkozásában, ugy hogy azt onnan kiirtani nem könnyü feladat leend. Ha erélyesen nem tiltakozunk minél többen e tantétel ellen, ugy hát el lehetünk rá készülve, hogy az uj polgári törvénykönyv életbelépését követő időben is ugy fogja hirdetni e tételt tudomány, ugy fogja ápolni birói gyakorlat, mint a magyar jognak tételét, melyet a törvénykönyv kifejezetten nem emlit ugyan, de sehol el sem tilt, mert el sem tilthat, kivételével az 1694. §-nak, hol azonban a tilalom a maga magyarázatát a «társasági» szerződésben leli, miként azt az imént kifejtettem.

Szolgáljon ez mentségemül, ha azok után, amiket egy Stintzing mondott e tévtanra vonatkozólag «Findet Vorteilsanrechnung beim Schadensersatzenspruch statt?» czimü, rövid nehány hónappal ezelőtt megjelent könyvecskéjében, én is egyet észrevétellel járulok hozzá e kérdés tisztázásához.

Mit is mond a *compensatio lucri cum damno* névre keresztelt tantétel? Azt, hogy a kárvallott tudja be kárkövetelésébe azt a hasznot, lucrumot, — ha ugyan van haszna — amelyet a kártokozó cselekmény neki okozott, csak a különbözet megtéritését kivánhatván a kártévőtől (káradóstól). Az ilyetén «káronszerzés» példái gyanánt szolgáljanak * a következők: letarolják nem vágható koru erdőmet, — a kivágott fatörzsek teszik ki hasznomat (lucrum); idegen marha legel legelőmön, hasznom az elhullatott trágya; házamat felgyujtják, a biztositó intézet kifizeti a biztositott összeget; ingatlanom egy részét kisajátitja az állam, házamnak értéke azonban emelkedik annak folytán, hogy a kisajátitott részen vasut épül; lucrum cessans egyfelől, megtakaritása annak a költségnek másfelől, mibe a lucrum elnyerése került volna stb.... Mi sem tetszetősebb, mint az a tétel, hogy ezekben és hasonló esetekben csak annyit vehetek meg a káradóson, amennyi károm mutatkozik a lucrum-on felül. Hiszen a kár nem egyéb, mint az interesse (alanyi kár). Az interesse kiszámitásának pedig tudvalevőleg az a módja, hogy vagyonom jelen állapotát egybevetem vagyonomnak a károk hatása előtt való állapotával; ami különbözet igy mutatkozik, az érdek-em (interesse). Nemde ezzel a compensatio lucri cum damno-elvet már elismertük, mert ha a lucrumot, mely a kárvallottnak jutott, az ő terhére számitásba nem vennők, vagyoni helyzetét jobbá tennők, mint aminő volt vagyoni helyzete azelőtt? A czél a kártalanitás. Tullőnénk e czélon s az eredmény ugyanaz volna, mintha a káradóst poena privatá-val sujtanók, melyet korunk jogérzete már rég kiküszöbölt.

Álokoskodás!

A compensatio l. c. d. hirdetői sem veszik tagadásba azt az igazságot, hogy az, ki nekem kárt okoz (a káradós) nem irathatja számlája javára azt a hasznot, melyet *más alkalommal*, a kártételt megelőzőleg vagy követőleg tett nekem. Miért nem? Mert az a tény egymagában, hogy valaki tudva, nem tudva, akarva nem akarva, hasznot hajtott nekem, gazdagitott, a Tervezet szavaival élve: előnyt szerzett nekem, p. o. potom áron adott el valamit, szolgálatot tett nekem, megajándékozott, nem őrizte eléggé a vadat, a vad elszökött s az én birtokomba került; még nem kötelez engem arra, hogy a hasznot az illetőnek engedjem át vagy — ami egyre megy — tartozásai, jelesül *káradóssága fedezésére* forditsam. Aminő botorság azt megkivánni valakitől, szedje össze minden erejét, hogy senki emberfiának érdekét ne sértse semmiképen, ép oly képtelenség olyan tételt állitani fel, hogy az okon, mivelhogy másnak az eljárása hasznomra volt, e haszonnal annak adósa vagyok. A rám fordult haszonnal csak akkor vagyok adósa annak, ki hasznom előidézője vala, ha emez kártéritésért fordulhat hozzám vagy gazdagodási keresetet (condictio sine causa) támaszthat ellenem. De hol van az megirva, hogy valaki csupán csak ezen a czimen: «haszonhajtás» kárkövetelést formálhat ellenem? s van annak

* A példák a birói gyakorlatból s az irodalomból meritvék.

nyoma valahol, hogy valahányszor más valakinek köszönhetem hasznomat, ez a más valaki condictióval támadhat meg engem?

Ez a közhely a sarkpontja okoskodásunknak . . .

Ámde mi nem is vitatjuk azt, — fogják mondani a compensatio l. c. d. hivei — hogy a kárral compensálandó volna a kárvallottra más alkalommal forduló haszon; mi abból indulunk ki, hogy kár és haszon kutforrása (proxima vagy remota causája) egy és ugyanaz a tényköriilmény. Mitsem változtat a dolgon. Legalább két okból nem:

Először: az «egyetlen, az egy és ugyanazon tényköriilmény» elhatárolása merőben önkénytől függő valami. Mit tekintsünk csupán *egy* tényköriilménynek, mit kettőnek, háromnak vagy még többnek?

Egy jogügyletnek a megkötése, ha ugy tetszik, *egy* tényköriilmény; ha ugy tetszik, a tények többsége, több *jogi* tény: alkudozás, ismételt alkudozás, előszerződés, ajánlat közlése, ajánlat elfogadása, szóbeli megállapodás irásba foglalása stb., stb. *Egy* büncselekmény *egy* tény, de *több* is, ha több ugynevezett aktusból van összetéve, aminő nemcsak a folytatólagos büncselekmény, hanem bármely más is lehet. És egységes tény-e egy-egy aktus? Egy is, több is, épugy, mint ezer lépés, ha akarom egy tény (séta), ha akarom ezer vagy még több. Vállalat lebonyolitása, kereskedelmi üzlet folytatása tömérdek tény szövevénye, minők a vállalat, az üzlet körében kötődő ügyletek, folyó perek, reklámeszközök; azonban a vállalatot, az üzletet egységnek is felfoghatjuk, ha a czélt, a vállalatot vagy üzletet mint ilyent tekintjük. A képviselet, általános meghatalmazás, társi viszony, megbizás nélkül történő ügyvitel épugy jelentik a tények sokaságát — évekre vagy egész életre szólhatnak, — amint jelentik a tény egységét, csak az a kérdés melyik oldaláról nézzük a dolgot. S nem érdektelen dolog, hogy maga a Tervezet, más törvénykönyvek példáján indulva, szükségesnek látta kifejezni — éppen szóban forgó §-ában — azt, hogy a társ a társaságnak okozott «kár ellenében nem számithatja be azt az előnyt, melyet szorgalmával a társaságnak más esetekben szerzett». A czélzat nyilvánvaló: elejét venni annak az értelmezésnek, mintha a társasági viszonyban való állás, mely a társ fáradozásának szülő oka «*egy és ugyanaz a tényköriilmény*» volna. Tehát a Tervezet szerint sem lehetetlen ez az értelmezés.

Látnivaló, mennyire viszonylagos képzetek ezek: a tényköriilmény egysége, a tényköriilmények többsége. S nem jutunk előbbre azzal sem, ha teleologikus szempontból nézzük a dolgot. azaz a czélba helyezzük az egységet. Olyformán gondolva azt, hogy *egy*nek mondanók oly körét a tényköriilményeknek, melyek ugyanarra a czélra irányozódnak. Mert a czélokat is majd összerübben, majd elvontabban foghatjuk fel, közelebbi és távolabbi czélokat különböztetve meg s ezzel a czéloknak egész lépcsőzetét állitva fel. A vállalat körében p. o. minden egyes ügyletnek meg van a maga külön czélja, de azoknak van egy távolabbi közös czéljuk is: a vállalat sikeres lebonyolitása. Épugy van meg a maga czélja a társ minden egyes lépésének is, de a közös czél a társaság java, s i. t.

Ám tegyük fel, hogy adott esetben kár és haszon oka egy és ugyanaz: ez a körülmény sem indokolhatja a kettő compenzálását. Ha a káradósnak nincsen javára az, hogy máskülönben, más alkalommal eljárása haszonnal járt a kárvallottra nézve, lehetetlen javára irnunk azt a hasznot, melyet a kártétellel magával idézett elő. Stinzing is azt mondja id. m.-nek 50-ik lapján, hogy «az a haszon, melyet a kártévő máskülönben tett a kárvallottnak — merőben jóindulatból vagy egyébképpen — sokkal elébb volna beszámitandó, mint az a haszon, mely csak véletlenül merül fel, és csupán csak mellékhatása vagy talán elkerülhetetlen következménye a tilos cselekvénynek».

Perczeken, pillanatokon mulnék annak a kérdésnek igenlő vagy tagadó értelemben való megoldása, kötelezzük-e (egészben vagy részben) a bünöst kártéritésre. És vegyük fontolóra azt, hogy a kár megtéritésére ártatlan is lehet kötelezve. Kérdem, nem sértő-e, a gonosztevőt felmenteni csak azért, mert tette tudta és akarata nélkül hasznot is hozott (pl. a haszonkölcsönbevevőt felmentette a haszonkölcsönben birt tárgy visszaadása alól), ellenben az ártatlant eltiltani attól, hogy azt a hasznot, melyet talán egy órával megelőzőleg okozott, s amely felér a károsszeg tizszeresével, javára tudja be? A legszebb a dologban az, hogy ilyen módon szabadlevelet állitanánk ki gonosztettek elkövetésére. Ahhoz értő ember p. o. veszélytelenül tehetné azt, hogy elvenné dolgomat s belőle uj dolgot speczifikálna, melynek piaczi ára — tegyük — akkora, mint volt az eredeti dologé. Kárkövetelésemet azzal hiusithatná meg, hogy «a nova species képében ugyanannyi a hasznom, mint amennyi a károm» . . .

Kérdi majd valaki, miként egyeztethető mindez össze azzal a kézzelfogható igazsággal, hogy követelésemnek a mértéket szenvedett károm, egyedül csakis ez szabja meg. Károm (az interesse) pedig nem egyéb, mint a különbség vagyonom jelen állapota és mult (a kár-ok hatása előtti) állapota közt. Következik: midőn vagyonom egyfelől apad, másfelől ismét gyarapszik, károm nem az amivel apadt vagyonom, hanem csakis az, amivel az apadás mértéke meghaladja a gyarapodás mértékét, azaz amivel vagyonom absolute apadt. Másszóval: a gyarapodást le kell vonnom az apadás összegéből, damnumot és lucrumot compensálnom kell, csak a felesleget tekinthetem káromnak.

Már fennebb megjegyeztem, hogy aminő tetszetős ez a formulázás, és aminő általános, annyira nem igaz. Hogy nem igaz, azt éppen a compensatio lucri cum damno-féle tantétel leglelkesebb *védő*jétől, Oertmann-tól * tanultam.

Kár — mint azt Oertmann müvének bevezető részében hangoztatja — nem a számszerü különbözet a vagyon mult és jelen állapota közt; kár az az összerü (konkrét) veszteség, melyet szenvedtem. Ha valamimet ellopják, károm nem az ellopott tárgy értéke; hanem maga az a veszteség, hogy azt a tárgyamat ellopták; ha valamimet megsértik, károm szintén nem az a számszerü különbözet, mely az ép és a sérült dolog értéke közt mutatkozik, hanem maga a sérülés. jobban mondva talán: az a veszteség, hogy ép tárgy helyett most sérült tárgygyal kell megelégednem. Igaz. Szerintem azért igaz, mert az élet javai nem az értékek, ezek elvont fogalmak, hanem az összerü (konkrét) javak, — vagyonom nem értékből áll, ezektől éhenhalhatnék, hanem összerü jószágokból. Igy tehát károm sem holmi számszerü különbözet, hanem összerü valami; jószágom elvesztése, használhatatlanná válása, elcsufulása stb. Mondanom sem kell, hogy igy vagyunk az «előny»-nyel, a lucrum-mal is. A lucrum sem azért hasznom, mert vagyonom számszerü gyarapodását eredményezi, hanem azért, mivel testi-lelki szükségleteimnek szolgál.

Risum teneatis! Maga a hirhedt formula: *compensatio lucri cum damno* a legcsattanóbb bizonyiték e mellett. Megmondja, öntudatlanul, mi a *damnum*. Damnum nem a compensátió eredménye, tehát nem a számszerü különbözet a mult és jelen vagyoni állapot között, hanem a damnum az, *amit* compensálni kell a lucrum-mal, az a tényező, amelyből a lucrumot le kell vonni. Vagyis damnum az összerü veszteség, melyet szenvedtem, ebből kellvén levonni a lukrum-ot.

Nos, ha nem áll meg a tétel, mely szerint károm (interess-em) egyenlő a vagyonom jelen és mult állapota közt mutatkozó különbözettel, ugy akkor nem szükségképi az abból vont következtetés sem. Az t. i., hogy károm is, hasznom is lévén

* Die Vorteilsausgleichung beim Schadensersatzanspruch 1901.

kár gyanánt csak azt számithatom fel, ami veszteség, a lucrum beszámitása után fenmarad *(conpensatio lucri c. damno)*.

A kár, az interesse fogalmából e tétel még nem vonható le, legfeljebb másból volna következtethető, de hogy mi az, amiből következtethető volna, ennek bizonyitásával Oertmann-ék adósak maradtak .... Nem is találunk magánjogunkban olyan elvet, amelyből az le volna vezethető, hanem igenis találunk olyat, amelybe a *comp. lucri c. damno* homlokegyenest beleütközik. Fennebb már megmondottam, melyik az az elv. Az, hogy egymagában az a körülmény, hogy másnak hasznot szereztem, még nem ad nekem jogot e haszonhoz, még kevésbbé adhat jogot akkor, ha a másiknak kárt is okoztam.

A káradóson káromat vehetem meg. Károm pedig — csak tartsuk szem előtt a kárról fennebb mondottakat — kár marad akkor is, ha valamelyes lucrum sorakozik melléje. E lucrum azt a tényt, mit kár-nak nevezünk, el nem tünteti, sem nem mérsékli, sem meg nem másitja. Mi okon, mi czimen kivánhatná azt tőlem káradósom, hogy e lucrumot káromba betudjam? Vessünk egy pillantást a káronszerzésnek e czikk elején emlitett példáira. Ha fáimat kivágják, a birtokomban levő fák becsértékét természetesen le kell vonnom kárkövetelésem összegéből, azonban nem holmi compensatio l. c. d. kényszere alatt, hanem egyszerüen azért, mert azok erejéig *nem károsodtam*; azaz nem azon okon, hogy a lucrumot be kell tudnom, hanem azért, mivelhogy a károm annyival kevesebb, hiszen a fák birtokomban *maradtak*. Hasonló az eset, midőn károm u. n. lucrum cessans-ként minősül: követelésemből le kell vonnom azt az összeget, amit a lucrum megkaparitására ki kellett volna adnom, — ámde nem ugy, mint lucrumot, hanem mint *megtakaritást*, mely káromat valóban csökkenti.* Mindkét esetben öszszerü károm teljes összegét követelem. Már valósággal lucrum az, amit házam vagy ingatlanom értékben nyer a kisajátitott telekrészben épülő vasut következtében, — a biztositási összeg, melyet kár czimén a biztositó intézet fizet, — a trágya, melyet a legelőmön legelésző marha elhullat. Mindennek beszámitására mi jogon kötelezni engem? Mi jogon, különösen akkor, mikor rám nézve az a lucrum teljesen értéktelen valami? Miért fizessek én p. o. a kisajátitó vállalatnak azért valamit, mivel a vasut közelsége miatt családi házamnak értéke emelkedett, mikor eszem ágában sincsen a házat eladni? Miért fizessem meg a trágya árát a marha tulajdonosának, mikor nekem annyi trágyám van, hogy három esztendőre is elegendő lesz, eladni pedig nincs módom, mert nem akad vevője? Nos, a biztositási összeg beszámitására a compensatio l. c. d. hivei sem kötelezik a kárvallottat, de micsoda indokolással? Azzal, hogy nincs meg az oki összefüggés kár és biztositási összeg esedékessége közt. Ki ne látná, aki elfogulatlan lélekkel nézi a dolgot, e kettő közt az oki összefüggést, ki ne venné észre, hogy az illetők csak kibuvót keresnek, mert érzik, hogy lehetetlen a gonosztévő javára irni azt az összeget, amit a kárvallott a biztositó intézettől kap, — ahelyett, hogy fején találnák a szeget: compensatio lucri-nak c. d. helye egyáltalán nincs, következőleg nincs a jelen esetben sem?

Igaza van Stintzingnek abban, hogy merőben önkényes eljárás, arra kényszeriteni a károsult felet, elégedjék meg az általános értékképviselő helyett, pénz helyett, holmi esetleges lucrummal, melynek talán semmi hasznát nem veszi. A kár felbecsülésénél — ugymond — a kárvallott helyzetét (az alanyi értéket) vesszük tekintetbe; a lucrum becsértékét egyedül a forgalom szabja meg?

Mondhatná valaki, az a körülmény, hogy a lucrum a károsnak *mit sem ér*, azért nem lehet oka a be- nem-számitásnak, mert a helyzet minden pillanatban megváltozhatik, s főleg mert hasonló eset akkor is eléadhatja magát, mikor mi nem damnumot és lucrumot látunk fenforogni, egymás mellett, hanem a kárt látjuk kisebbnek. A kivágott fák vagy a sérült dolog esetére gondolok. Előfordulhat, mondhatnák, hogy a kivágott fa avagy a sérült dolog nekem teljesen hasznavehetetlen, hogy nem tudom mit kezdjek vele, eladni sem birom, s mégis mi magunk is azt állitjuk, hogy értékét (csereértékét) be kell tudnunk kárkövetelésünkbe, annyival kevesebb kártéritést követelvén a káradóstól.

Megengedem. Azonban bizonyitékaink vannak arra nézve, hogy ilyen esetben a kárvallott azt az utat is választhatja, hogy a dolog (kivágott fa, sérült tárgy) átengedése ellenében teljes kártéritést kiván. S az, aki e bizonyitékokat kezünkbe adja, ismét nem más, mint Oertmann (id. m. 306. és köv. l.) Digesta XI. k. 3. t. 14. l. 9. §.: ha az elrontott rabszolga hasznavehetetlen, ut non expediat talem servum habere, ... ura kettő között választhat: a rabszolgát megtarthatja, annyit kivánván kártéritès fejében, quanti deterior servus factus est, vagy a rabszolga *átengedése* ellenében teljes kártéritést kérhet. Dig. XIII. k. 1. t. 14. l. 2. §.: a tulajdonos követelheti a tolvajtól az ellopott és levágott ökör részeit, u. m. husát, bőrét, szarvát; ha azonban az ökör árát már megvette (azaz teljes kártéritést kapott), azután az ökör bőrét, husát vagy szarvát követelné, ellenfele doli *exceptiót* emelhet. Dig. XIII. k. 6. t. 5. l. 1. §.: a haszonkölcsönbevevő megtéritvén a dolog értékét, megszerzi a dolgot. Dig. XIII. k. 6. t. 17. l. 5. §.: a haszonkölcsönbe adott dolog árát a tulajdonos megvevén a haszonkölcsönbevevőn, ha a dolog netalán ismét birtokába kerül: vagy a dolgot köteles átengedni, vagy a kapott összeget visszafizetni. E két utóbbi idézet legalább annyit bizonyit, hogy a káradósnak meg kell kapnia a dolgot, ha teljes kártéritést adott; mig az előbbeni kettő egyenesen a szakasz elején mondottak mellett szolgáltat bizonyitékot.

Ezt tudva, önkételenül azt kérdezi az ember magában, nem áll-e mindez a *lucrumra* is? Nem kell-e a lucrumot is átengednem, ha már beszámittatni nem akarom?

Nos, ha az már ki volna mutatva, hogy a lucrumot be kell számitanom, ugy a most idézett helyekből igenis lehetne arra következtetni, hogy beszámitás helyett az átengedést választhatom és teljes kártéritést kivánhatok: mert ha ezt tehetem olyan dologgal, amely már annak előtte is birtokomban volt, annál inkább tehetem az ujonnan előálló lucrummal. Ámde szerintünk azt kimutatni Oertmannéknak nem sikerült. Nem lehet erre az imént idézett helyekből sem következtetni két okból:

Először azért nem, mert a lucrumot átengedni gyakran képtelenség. P. o. a lucrum nem egyéb, mint értékemelkedés; igy a részkisajátitás imént emlitett esetében. A lucrum átengedése itt csak oly módon történhetnék, hogy a kárvallott lemond az egész dologról, vagy pedig bizonyos összeget fizet a káradósnak, amivel nem nyerne semmit.

Másodszor: miről van ez idézetekben szó? A servus corruptusról, a levágott tinóról, a haszonkölcsönbevevőnél elveszett, de ismét megkerült tárgyról. Ki vonná kétségbe, hogy mindezek nem uj tárgyak, hanem a régiek, bár lényegesen megváltozott állapotban? Csak nem mondhatjuk azt, hogy ha rabszolgám lelkét megrontják, vagy ha tinómat levágják, avagy ha veszett tárgyam megkerül, tulajdonom eredeti tárgya veszendőbe ment, de a corruptus servus-, a tinó testrészei-, avagy a megkerült dolog képében uj dologra tettem szert? Maradványai ezek az eredeti tárgynak, a megkerült dolog pedig esetleg maga a régi dolog sértetlen állapotban. Maradványai, miként maradványa a sérült dolog roncsa az ép dolognak, a kivágott fatörzs az álló erdőnek. Ha dolgom teljes árát megvettem a káradóson, ugy alávalóság volna a dologból bármit is megtartanom, de az már indokolásra szorul, miért kelljen a kár mellett jelentkező lucrum-ot

* Lásd a két esetre vonatkozólag bővebben Stintzing id. m. 7. és 47. lap.

*

átengednem, ha károm megtérítését szorgalmazom. Az értékében alászállott tárgyat azért nem tarthatom meg, mert többet vettem meg az adóson, mint amit károm tárgyilag véve kitesz; nem következés, hogy a kár mellett önállóan jelentkező lucrum-ot is át kelljen engednem. Vegyünk egy példát a modern jogból, jelesül a kisajátitási eljárásból, mely a szülőanyja annak az agyrémnek, melyet compensatio lucri c. d.-nak neveznek. Némely kisajátitási törvény olyképpen intézkedik, hogy az ingatlan birtokosa nem köteles belenyugodni abba, hogy ingatlana egy részét vegyék el tőle, hanem a kisajátitás kiterjesztését kivánhatja az egész ingatlanságra. Az ok ugyanaz, amiért a sérült dolog tulajdonosa kivánhat teljes kártérités a dolog átengedése ellenében: a ki nem sajátitott rész rá nézve most már esetleg semmi értéket nem képvisel. Megkapta ingatlana teljes árát, de természetesen egész ingatlanát is át kelle engednie; az azonban már nem magától értetődő dolog, hogy amidőn az ingatlannak csak fele kerül kisajátitás alá, ne kapja meg e félnek a teljes árát, hanem abból levonás történjék azon a czimen, hogy a ki nem sajátitott rész értéke a közelben épülő vasut következtében emelkedett.

Last not least. Ha már — elfogadva a compensatio l. c. d.-t — sérelmes a kárvallottra nézve az, hogy oly lucrumot erőszakolnak rá kárkövetelése vagy ennek egy része fejében, amelynek maga sem veszi hasznát, s amelyet a helyzetnél fogva vagy a saját járatlanságánál fogva értékesiteni sem tud, ugy e sérelmet még növelik a következő körülmények. A lucrum a kártévő javára eső tényező lévén, melyet a kárvallottnak vagy a káradós javára kell irnia, vagy átengednie, a kárvallott a káradósnak adósává lesz. A kárvallott a gonosztévő adósává! Következésképpen néki a lucrum tárgyát gondoznia, ápolnia kell mindaddig, mig a kártéritési kérdés eldöntve nincs, nehogy culpába essék, s ezzel kárkövetelésétől egészben vagy részben elessék. Gondoznia, ápolnia «diligenter» azt a tárgyat, melyet csak a véletlen erőszakolt rá, melynek semmi hasznát nem látja, mely rá nézve talán csak teher és bosszuság. És mindezt csak azért, mert a káradósnak kárt tetszett okozni neki. Hiszen az ilyen lucrum valóságos danai-ajándék! . . . Sőt mi több, ilyen felfogás mellett a kárvallott rovására kell, hogy essék az is, hogy valamelyes lucrum-ot meg nem kaparitott, amelyet kellő diligentia mellett megkaparithatott volna. Mert ott van ám a culpa-compensatió! Ha a kárvallottnak felrójuk azt, hogy a kár elháritása avagy csökkentése érdekében nem tette meg azt, amit tenni módjában állott, ugy terhére kell rónunk azt is, hogy valamelyes kinálkozó lucrum-ot elszalasztott. . . . .

Ugy vélem, e pár szó is meggyőzi az olvasót arról, hogy a compensatio lucri cum damno-nak nevezett tétel merőben légből kapott valami. Nem létezik olyan tétel, mely azt mondaná, hogy amidőn a kártokozó cselekvény kárt is okozott, valamelyes lucrum-ot is hozott, e kettőt csupán csak ezért compensálni kellene. Azokban az esetekben, melyeket a comp. l. c. d. esetei gyanánt szoktak felsorolni, a compensatio csak látszólagos; valójában nem ez a müvelet történik, hanem egyéb: helyes felbecsülése a kárnak, igény és viszonigény *valóságos* compensatiója stb. Messze vezetne, ha egyenként taglalnám ezeket az eseteket; ehelyett egyszerüen Stintzing id. müvére utalok.

Az itt jelzett álláspontra helyezkedve, adott esetben a limine el fogjuk magunktól utasitani, mint tárgytalant, azt a kérdést, beszámitandó-e a kár mellett önállóan jelentkező lucrum vagy sem. Nem fog többé kisérteni — pedig már sok fejtörést okozott — az a kérdés, valjon a biztositási összeg beszámitandó-e a kárkövetelésbe, s a kisajátitottra nézve a kisajátitásból háramló előny levonandó-e a kártalanitási összegből. De ugy akkor nem szabad tápot adnunk az ellenkező felfogásnak olyan törvényes rendelkezésekkel, aminő az 1694. §. második mondata. *Szentmiklósi Márton.*

Törvény és biró.[1]

Dr. Balog Arnold: Törvény és biró. Dolgozatok az igazságügy köréből. 508 és LVIII l. Politzer-féle könyvkiadóvállalat kiadása. 1905.

II.

Azt a tételt, hogy a törvényhozó minden esetben, avagy csak szabályképpen is a közjót akarja, előző czikkünkben aprioristikus, tehát értéktelen tételnek neveztük. Hasonló megitélés alá esik az a nézet is, hogy a jogszabályok által nem kötött biró az eléje kerülő esetet jobban, igazságosabban el tudja dönteni, mint az, aki az objectiv jog pontosan előirt tételeihez köteles alkalmazkodni s a jogesetet «az elvont tétel Procrustes-ágyába kénytelen szoritani.» Ez a nézet meglehetősen elterjedt s nálunk legutóbb Márkus Dezső[2] egyenesen eszményi állapotnak nyilvánitotta azt az itélkezést, melynél a biró egyetlen jogforrásként a saját igazságérzetét köteles elismerni.[3] Ennek a nézetnek classicus kritikájat adja pár szóban Baumgarten: «A törvény *emberi* eredetére eszmélnek és a biró gyarlóságai előtt szemet hunynak, amennyiben azt a minősitést, amelylyel az általános szabály helyes alkalmazására bir, öntudatlan eszmetársitás folytán átviszik bármely más hatáskörben való müködésére».[4] Eltekintve attól, hogy a birói itélet még jogszabály nemlétében is nem pusztán az igazságérzet, hanem ezenkivül még számos egyéb motivum küzdelmének eredménye, téves ez a felfogás azért, mert feltételezi, hogy oly közületben, mely helyes és igazságos jogszabályokat nem tud teremteni, helyes és igazságos jogszolgáltatást gyakorló bíróságok lehetségesek. Ha valamely népnek rosszak a törvényei, ez nem önmagában álló tény, melyet máról holnapra el lehet tüntetni, hanem szükségszerü következménye a nép értelmi és gazdasági fejletlenségének, mely nem csupán a törvényhozó testületben, hanem a bíróságokban is meg kell, hogy legyen. Joggal ostorozza Baumgarten[5] azt a felfogást, mely a rossz törvények ellenében a biró törvényfelettiségében keresi a megváltást s melyre teljesen ráillik Spencernek más vonatkozásban használt hasonlata, t. i. hogy a perpetuum mobile töprengője is a gép egyik végéből több erőt akar nyerni, mint amennyit a másik végén beleadott.[6] Semmiben sem különbözik ettől az, ha valamely nép bíróságaitól több kulturális és erkölcsi erőt remélünk, mint amennyi magában a népben van.

Azt hisszük tehát, nem kell hosszasan bizonyitgatnunk, hogy ha a birónak a törvénytől való eltérését megengednők, egyik oldalon nyernénk ugyan annyit, hogy némely kirivóan helytelen törvényes rendelkezés hatályon kivül helyeződnék, de más oldalon legalább ugyanannyi helytelen uj jogszabály keletkeznék a birói gyakorlatban. Bizonyitja ezt az, hogy a birói gyakorlatban kifejlődött (szokásjogi) jogtételeink általában semmivel sem jobbak, mint a törvényekben kimondott jogszabályok.

Ily módon azonban circulus vitiosushoz jutottunk. Azt mondottuk, hogy a birónak merev törvényalkalmazása per-

[1] Az előbbi közl. l. a 3. számban.

[2] Ügyv. Lapja 1906. 1. sz.

[3] Egyébiránt Márkus Dezső ezt a tételt utóbb helyes irányban korrigálja. Végső konklusiójának azonban, hogy t. i. a biró mindig alkalmazkodjék a törvényhez, de a törvények 3—5 évenkint revisió alá vétessenek, ismét csak aprioristikus háttere van, t. i. az a feltételezés, hogy a törvényhozó, ha a törvény igazságtalan voltáról meggyőződik, annak revisiójára mindig hajlandó s azt az igazság követelményeinek megfelelőleg módositja is. Hogy ez a feltételezés hamis, már előző czikkünkben kimutattuk, de mivel időszakonkint való revisióról van szó, hivatkozunk a költségvetési törvényekre, melyeknél a revisió lehetősége, sőt kényszere évről-évre megvan s mégis azt látjuk, hogy még a legégetőbb bajok sem orvosoltatnak. M. D. tétele mögött az a feltevés lappang, hogy a törvényhozó nem *szükségképpen* olyan, amilyen.

[4] Jogállam 1904. I.

[5] Id. k.

[6] Study of Sociology. I. fej.

petuálja a jogtalanságot s most azt látjuk, hogy a birónak a törvénytől való függetlenitése is jogtalansághoz vezet. Hogy pedig a biró általában kötve legyen a törvényhez s attól csak olyan esetekben térhessen el, mikor alkalmazása jogtalanságot okozna, mint előző czikkünkben kifejtettük, helytelen s különben is keresztülvihetetlen tétel.

Ez a meddő eredmény szükségképpen együtt jár minden olyan törekvéssel, mely a törvény és biró viszonyát elvi tételekkel szabályozni akarja, mely utmutatást akar adni arra, hogy *mit tegyen* a biró, s nem gondolja meg, hogy az a poziczió, amelyet a biró a törvénynyel szemben mindenkor elfoglal, szükségképpen való; természeti törvények után igazodik.

Minden jogfejlődésben tapasztalhatjuk, hogy az itélkezés a törvényekkel sohasem teljesen congruens és ha panaszkodnak amiatt, hogy a biró ragaszkodik oly törvényekhez, melyeket a polgárok legnagyobb része helyteleneknek tart, semmivel sem ritkábban ujul meg az a panasz, hogy a birószág nem respektálja a törvényt, felülhelyezkedik a törvényen.

Hogy a birószág sehol sem alkalmazkodik a törvényekhez olyan szorosan, mint ezt maga a törvény — nálunk az 1869 : IV. tcz. 19. §-a — megszabja; hogy a birói gyakorlat a törvény félretételével, törvényrontó szokás képzésével uj jogot teremt, világosan azt mutatja, hogy van egy magasabb törvény, mely legyőzi azt a normát, hogy a biró a törvény szerint itéljen. Mindazon esetekben, amikor a biró elé kerülő jogesetre alkalmazandó jogszabály nem felel meg ennek a magasabb, természeti törvénynek, a biró eltér a jogszabálytól. Az, hogy a biró magatartása természeti törvény alatt áll, szükségszerü, kizárja azt, hogy ezen magatartást bármiféle doktrinák alapján szabályozhassuk. Mint mindennap láthatjuk: a törvénynek az a parancsa, hogy a biró a törvény szerint köteles eljárni és itélni, nem ritkán hatástalanul marad, bár mögötte rejlik a fegyelmi itélet szankcziója. És ha a törvénytől való legkisebb eltérésre akár halálbüntetés volna is kiszabva, nem volna megakadályozható az, hogy a birószág egyes esetekben a törvénynyel szembehelyezkedjék.

A feladat tehát nem lehet az, hogy megállapitsuk, milyen álláspontot foglaljon el a biró a törvénynyel szemben. Ezt megmondja maga a törvény s olyan törvényhozás, mely azzal a clausulával hozná a törvényeket, hogy «jelen törvény csak akkor alkalmazandó, ha azt a birószág jónak látja», el sem képzelhető.* Ha ma az angol törvényhozás törvényt alkot, ehhez az angol biró is épp ugy köteles alkalmazkodni, mint kontinensbeli collegája.

Csak arra szoritkozhatik tehát a kutatás, hogy melyik az a természeti törvény, amely a biró itélkezése felett uralkodik s melynek évszázadokon keresztül állandóan észlelt folyománya az, hogy a biró egyes esetekben ellentétbe jut a törvénynyel, azt lerontja s helyette uj jogot hoz létre. Mi a magyarázata pl. annak, hogy ugyanaz a Curia, amely teljesülési döntvénynyel egész törvényeket helyezett hatályon kivül, más esetekben, ahol a törvénytől való eltérés sokkal indokoltabbnak látszik, a törvény betüjéhez nemcsak mereven ragaszkodik, hanem azt még kedvezőtlenebb irányban ki is terjeszti?**

Mielőtt azonban ennek magyarázatára áttérnénk, hangsulyoznunk kell, hogy egyes elvi tételek már az eddigiekből is levonhatók. Abból a senki által kétségbe nem vont tényből, hogy a biró a törvény ellenére teremt jogot, teremt még ott is, ahol a törvény a törvényrontó szokás keletkezését egyenesen kizárja,*» kétségtelenül folyik, hogy *a birót a jogalkotó hatalom megilleti.*

Aki ezt tagadja, nyilvánvaló tényeket tagad. Hiába hivatkozik arra, hogy a törvény a birót eltiltja a jogalkotástól, mert a biró a törvény tilalma ellenére is teremt jogot s ebben őt semmiféle törvényhozás nem képes megakadályozni. Magasabb természeti törvény, mely a tényekből világosan kivehető, ruházza fel a birót jogalkotó hatalommal s ezen törvény érvényesülését a codexben lefektetett tiltó jogszabály nem birja meggátolni. Azért mondottuk, hogy ez a kérdés nem jogi kérdés. A jogász, aki egyfelől azt látja, hogy a törvény a birót eljárásában és itélkezésében az objectiv joghoz való szoros alkalmazkodásra kötelezi, másfelől pedig elismerni kénytelen, hogy a biró nap-nap után a törvény ellenére is uj jogot teremt, csak fictiókhoz fordulhat, azt mondván, hogy az uj jog a «közmeggyőződésből» támad, melynek a biró csak «felszinre hozója». A jogforrás tehát nem a biró akarata, hanem a közmeggyőződés, a tacitus consensus populi. Mindez azonban a tényekkel ellenkezik. Vajjon pl. ki tudná megtalálni a közmeggyőződést a Curiának az árverési utóajánlatra vonatkozó döntvényében? Egyáltalán lehet-e ott közmeggyőződésről beszélni, ahol a Curia a táblák ellentétes döntvényei felett dönt? Még a teljes-ülési döntvényekre rá lehetne ugyan fogni, hogy kötelező erejük a törvény (1881 : LIX. 4. §.) reflexe, de tudvalevő, hogy a szokásjog legjelentékenyebb része nem a t. ü. döntvényekből, hanem az egyszerü itéletekből állt elő. Az ezekben kimondott tételek érvényesültek az életben, nem azért, mert a közmeggyőződést fejezték ki, hanem mert «a Curia kimondotta». A jogforrás tehát nem a szokás, hanem a birószág akarata volt.

Zsögöd mutatta ki, hogy a döntvény a birót erősebben kötelezi, mint a törvény. Ez általában áll a biró által alkotott jogra. Ha ugyanis a birói gyakorlatban a törvénynyel homlokegyenest ellenkező jogtétel keletkezik, nem lehet azt mondani, hogy a jogszokás a törvényt hatályon kivül helyezte, mert hiszen a törvény meg nem szünt, el nem töröltetett. Az igazság az, hogy a törvényben kimondott jogszabály mellett fennáll a biró által megalkotott jogszabály; a kettő küzd egymással s a kérdés az, melyik erősebb? *Törvényrontó szokás tehát voltakép nincsen*, hanem van két ellentétes jogszabály, melyek közül mindig a biró által létesitett jogszabály az erősebbik. Azt a felet például, aki ma a rendes perben arra hivatkozik, hogy a felperes a keresetben nem terjesztette elő mindjárt a bizonyitékokat is, egyszerüen kinevetik. Pedig az 1868 : LIV. 64. §-a, mely ez irányban igen határozottan rendelkezik, ma is érvényben van. Oly erős tehát a biró által alkotott jogszabály, hogy a vele ellentétes törvényre való hivatkozás egyenesen nevetséges.

Nem változtat mindezen eredményeken az, hogy a biró, mikor uj jogot alkot, nem brüszkirozza a törvényt (bár erre is van eset, pl. a holtkézi döntvény), hanem lassankint, mintegy lopva, a törvényértelmezés örve alatt teremti meg az uj jogtételt. Ez csak azt mutatja, hogy a biró jogalkotó hatalma csak akadályok legyőzése révén érvényesülhet. Tény marad azonban, hogy érvényesül. Hogy lassan, titkon aláaknázva rontom-e le a vár falát, vagy ágyukkal lövetem halomra: végeredményben egyre megy.

Amikor tehát szerzőnk a birónak a jogalkotó hatalmat a törvénynyel szemben is követeli, lényegileg igen helyeset mond s mint emlitettük, csak a szövegezéssel nem értünk

* Más eset, ha az eset a jogszabályban előrebocsátott tényállástól különbözik. Ilyenkor a törvényhozás éppugy helyezkedhetik arra az álláspontra, hogy a biró teljesen belátása szerint döntsön, mint arra, hogy a törvényben lefektetett elvekhez alkalmazkodjék.

** Éppen a büntetőtörvénykönyvnek sokat támadott 336. §-át jórészben a birószágok magatartása tette tulszigoruvá. Például a 4. pont csak «hamis, vagy ellopott» kulcsról szól, de a Curia kiterjesztette az «elrejtett» kulcsra is (ajtó alá, fölé helyezett kulcs). Avagy a legjobban megrótt 3. pontot szükséges volt-e ugy értelmezni, hogy az ablakra ragasztott papir benyomása is «betörés»? stb.

* Pl. a birói gyakorlatban keletkezett azon jogszabály, hogy a czégvezető felmondási ideje egy év. Egyébiránt vitás, hogy kereskedelmi törvény 1. §-a a törvényrontó szokást kizárja-e. Nem vitás ez az osztrák polgári törvénykönyvre nézve, melynek körében pedig számos uj szokásjogi tétel keletkezett.

egyet. Mert amig szerzőnk ezt a hatalmat a birónak csak a törvény ellen kiformálódott közmeggyőződés alapján és létében adja meg, addig nézetünk szerint *a biró a törvénynyel folyton konkurráló jogalkotó hatalmat gyakorol s a jogforrások közé a biró akarata is odatartozik.*

Csak túlzott óvatosságnak tulajdonitjuk, hogy szerzőnk, rendkivül világos itélete és éleselméjü fejtegetései mellett nem jutott erre az eredményre. Nem vonta le ezt az eredményt Meszlény Arthur sem, a ki kiválóan élvezetes és tanulságos fejtegetéseiben * azt a tételt állitotta fel, hogy a biró a szokásjogi jogszabályokat hatályon kivül helyezheti. Ámde ennél a konkluziónál nem lehet megállni; aki ennyit konczedál, annak le kell vonni a további konzequenciákat is, mert ezzel a konkluzióval már elismerte azt, hogy a biró *az objektiv jogot* hatályon kivül helyezheti s a helyett uj jogot teremthet. Vagy pedig kétségbe kell vonnia azt a tételt, hogy a szokás a törvénynyel egyenrangu jogforrás, sőt azt még a rendeletnél is gyengébb jogforrásnak kell tekintenie, jóllehet az 1869 : IV. tcz. 19. §-a «*törvényerejü* szokást» emlit s ezt a rendeletnek elébe helyezi.

Hátra van még annak vizsgálata, hogy mily erők hozhatják ellentétbe a biró jogalkotó hatalmát a törvénybe foglalt jogszabálylyal. Ezt már a következő czikkre kell halasztanunk. *Láday István.*

A büntetőtörvényszék tiz éves fennállása.

I. A szóbeliség és közvetlenség teljes érvényesülése a büntetőtörvénykezés sulypontját fokozott mértékben helyezte az elsőbiróságokra, melyek az uj törvény sok szakasza közt nem könnyen igazodtak el s az irott szabályok mellett élő faktoroktól vártak irányitást az élet nyujtotta nehézségekben.

A kir. Curia ezzel késett. Előtte a BP. rendelkezései felett megindult viták csak akkor folytak le, mikor az átmeneti idő nagy része már letelt. Az itélő táblák a legfontosabb ügyek intézésétől elestek s egyébként már széttagoltságuknál fogva sem voltak alkalmasak a büntetőtörvénykezés irányitására.

A közvélemény ezért jogos érdeklődéssel várta a budapesti büntetőtörvényszék müködésétől a felmerülő viták elsőbirói megoldását. E törvényszéket központi fekvése, különleges rendeltetése, tagjainak szakképzettsége s az elbirálása alá tartozó ügyek nagy száma egyaránt hivatottá tette e szerepre.

A munka nagy nehézségekkel járt. A BP. uj jogot, uj intézményeket is teremtett, nemcsak már élő jogot kodifikált. Az ily törvények teljes megértéséhez és gyakorlati sikeréhez pedig idő kell. A megszokott rendtől való eltérés ellenszenves, az eljárást szögletessé, lassuvá teszi s elkerülhetetlen hiányokkal jár. Az alakiságok eleinte elnyomják a szellemet. Az uj rend egységes hatása csak lassanként jelentkezik.

A büntetőtörvényszék mégis rövid idő alatt legyőzte a felmerült nehézségeket.

Ebben az esztendőben töltötte be fennállásának 10. évét. 1896-ban alakult, mikor a BP. szentesitést nyert, müködésének nagyobb fele pedig már a BP. életbeléptetése utáni időbe esik. Ez a hat esztendő elég volt arra, hogy a BP. teljes mértékben átmenjen az életbe, egységes hatása érvényesüljön, előnyös oldalai kitünjenek s megismerhessük hiányait.

A büntetőtörvényszéknek igy nemcsak nagy része van a BP. helyes alkalmazásának kialakulásában, hanem életének első évtizede egybe is esik annak gyakorlati előkészitésével s a jogéletben való megszilárdulásával.

Ezért és mert egyrészt a főváros bünözésének fejlődését mutatja, másrészt pedig, mert törvénykezésének hatása az egész országban érezhető, nem lehet érdektelen a magyar jogászközönség előtt 10 éves müködésének vázlatos rajza.

II. A törvényszéket az 1895. évi XLIV. tcz. állitotta fel. 1896. évi jan. hó 12-én alakult meg. A budapesti kir. törvényszék büntetőosztályából nőtt ki; tehát annak egész hatáskörébe lépett. A törvény hozzácsatolta a budapesti kir. ügyészséget és a büntetőjárásbiróságot. Hatásköre müködésének ötödik évében lényegesen módosult a BP. életbeléptetésével, mely a törvényszéket törvénykezési müködésében több ágra tagolta. A vizsgálóbirói csoportoknak az 1891 : XVII. tcz. alapján való külön megalakulásához járult most a vádtanács, a felebbviteli, az esküdtbirósági tanács és a főtárgyalási tanácsok, valamint a jövedéki biróság tanácsának megalakitása.

A törvényszék elnöke 1905 elején tartott elnöki megnyitójában azt a meggyőződését fejezte ki, hogy a BP. az elsőfoku biráskodásban bevált. Csak jogorvoslati rendszerének vannak mindig számosabb támadói. A szakirodalomban számos előkelőség ezért nemcsak a törvényt hibáztatja, hanem az alsóbb foku bióságokat is, különösen azért, mert a jogorvoslatok használásánál nem tanitják ki helyesen és jól a feleket. Ámde ha rossz a törvény jogorvoslati rendszere, akkor a kitanitás sem lehet jó és világos. Azonfelül mindenesetre megmarad az a kényes dolog, hogy az a biró tanitsa ki részletesen és behatóan a feleket, aki meggyőződése szerint hozta határozatát, tehát azt jónak és helyesnek tartja. Amit a szakirodalom ez irányban kiván, az nem volna kitanitás, hanem képmutató biztatás.

III. A BP. uj intézményei közül a legjobban kétségkivül a *vádtanács* vált be.

Nagy fontossággal bir annak a vizsgálatok eredményes vezetésére, ellenőrzésére és a magánvádas ügyek felülvizsgálatára vonatkozó ügyköre, de a közérdeklődés természetszerüleg arra irányul, milyen sikert ért el a vádiratok fakultativ kifogásolásának rendszere.

A budapesti vádtanács hat évi fejlődése erre megnyugtató feleletet ád. A tanács szép, érdemleges munkát végzett.

Munkásságának a kifogási tárgyalásokat illető része a következő fejlődést mutatja:

	Az összes bünperek száma	Kifogás érkezett	A kifogások az összes bünperek hány %-át teszik?	A kifogási tárgyalások							
				száma	eredménye						
					vádhatározat		megszüntetés		vizsgálat elr.		felfüg.
					ált.	%	ált.	%	ált.	%	ált.
1900	3075	627	22·9	597	330	55·2	166	27·9	101	16·9	—
1901	2629	801	30·4	701	377	53·7	173	24·6	151	21·5	—
1902	2776	1002	36·1	832	459	55·4	222	26·6	148	17·7	3
1903	2857	1131	39·6	957	533	55·7	257	26·9	162	16·9	5
1904	3031	1170	38·6	1020	563	55·1	304	29·8	148	14·5	5
1905	3180	1160	36·5	1022	543	53·1	322	31·5	152	14·8	5

Ebből kitünik, hogy a vádtanács az összes ügyeknek közel 40%-át vizsgálja felül a BP. 264. és 265. §-ai szempontjából s érdemleges határozatainak több, mint egy harmadrésze az eljárás megszüntetésével végződik. Igy előreláthatólag a közel jövőben alig fog a nyilvános főtárgyalásra kerülni oly bünper, mely a vádlott felmentésével végződhetnék, ha csak a felmentés okát nem valamely, a vádtanács által figyelembe nem vehető körülmény (jogos védelem, végszükség stb.) képezi.

IV. Az esküdtbirósági intézményt a társadalom megosztott érzelmekkel fogadta. A polgárok, különösen az első években, nem szivesen teljesitették kötelességüket s volt rá eset, hogy el kellett napolni a tárgyalást, mert az esküdtszék nem volt megalakitható itt a fővárosban, — ahol vagy 50,000 esküdtképes férfiu van. Itélkezésük is koczkázatos eredményt mutatott. Számos verdiktjük meglepetésszerüen hatott a szakkörökben. Volt néhány olyan, melyet kiigazitásra kellett bocsátani.

Az utolsó években az intézmény kedvezőbb alakulást

* Jogállam 1906. I.

mutat. A polgárok lassanként méltóságot, előkelő jogositványt látnak e müködésben. Az állam ethikai egysége, a közszabadság szeretete meg fogja teljesen hóditani eme intézménynek a polgárok mind szélesebb rétegeit.

Az itélkezés is vesztett koczkázatos jellegéből. A felmentő verdiktek száma jelentékenyen apadt. A felmentéseknek felismerhető lélektani indoka van, bár nem minden felmentő verdiktet tarthatunk igazságosnak s volt rá eset, ahol a felmentés okát nyilván az esküdtek ténybeli tévedése képezte.

Gyakrabban megtörténik, hogy az esküdtek *helytelen büntető* verdiktet hoznak, hogy a vádlottat a sulyosabb büntetéstől megkiméljék.

Megtörtént például, hogy nem a szándékos emberölés büntettének kisérletében, hanem sulyos testi sértés vétségében mondták ki bünösnek azt az asszonyt, aki jó pisztolyból közvetlen közelből négyszer az urára lőtt; pedig kétségtelen, hogy nem mentették volna fel, ha az ura meg nem sérül.

Egy más esetben az volt a vád, hogy a tettes a sértett fejére vágott egy fejszével, hogy megölje s párnája alól pénzét elvehesse. Az esküdtek bünösnek találták a vádlottat a szándékos emberölés és a rablás büntetteinek kisérletében, de a 349. §. 2. pontját illető kérdésre nemmel feleltek, holott csak egy cselekményről volt szó.

Ezek és hasonló esetek arra intenek, hogy az esküdtek hatásköréből a minősités kérdését el kell vonni, ellenben befolyást kell nekik engedni a büntetés kiszabására.

A felmentő verdiktektől nem kell félnünk; azok kevesebbet ártanak a jogrendnek, mint amennyit az élet szabadságának s a materiális igazságnak kedveznek.

A budapesti esküdtbiróság itélkezése számadatokban a következő:

A lefolyt tiz év alatt a törvényszék 730 esküdtbirósági főtárgyalást tartott. Ez alatt az idő alatt 10220 esküdtbiró foglalt helyet a birói tanács mellett.

A BP. életbeléptetése óta 465 esküdtbirósági főtárgyalás volt.

Még pedig:

		A főtárgyalások eredménye						
	száma	büntető itélet ált.	%	felmentő itélet ált.	%	megszüntetés ált.	%	elnap.
1900	38	17	44·7	14	36·4	3	7·8	4
1901	35	18	51·4	10	28·5	4	11·4	3
1902	42	22	52·4	14	33·3	1	2·3	5
1903	81	39	48·1	29	35·8	5	6·1	8
1904	115	58	52·1	20	17·3	25	21·7	12
1905	154	81	52·6	28	18·1	29	19·3	16
Ebből sajtó-ügyekben:								
1900	20	3	15·0	10	50·0	3	15·0	4
1901	14	1	7·1	6	42·8	4	28·5	3
1902	19	7	36·3	7	36·3	1	5·2	4
1903	46	18	39·1	18	39·1	3	6·5	7
1904	78	27	34·6	17	21·9	22	28·2	12
1905	92	35	38·0	14	15·2	28	30·4	15
Ellenben a közönséges bünügyekben:								
1900	18	14	77·7	4	22·2	—	—	—
1901	21	17	80·9	4	19·1	—	—	—
1902	23	15	65·2	7	30·4	—	—	1
1903	35	21	60·0	11	31·4	2	5·7	1
1904	37	31	83·7	3	8·0	3	8·0	—
1905	62	46	74·2	14	22·5	1	1·5	1

Érdekes s a jury itélkezését igazoló természetes jelenség, hogy az utolsó két évben, mikor a felek kibékülése folytán az összes ügyek mintegy 20, illetőleg a sajtóügyek mintegy 30%-át kellett megszüntetni, — a felmentő verdiktek száma 30—36%-ról, 17—18%-ra s illetve a sajtóügyekben 40—45%-ról, 15—20%-ra esett.

Az esküdtbiróság itélkezésének hatása alatt tehát a vádlók nyilván azokban az esetekben ejtették el a vádat, mikor féltek a polgárok itéletétől, kik nagyobb sulyt fektetnek a belső igazság kutatására s kevésbbé nézik a külsőségeket.

V. A törvényszék teljes *ügyforgalmát* illetőleg: a lefolyt tiz év alatt érkezett 46,501 bünügy. Főtárgyalás volt 28,675. Itélet hozatott 21675. A törvényszék mint felebbviteli biróság hozott 11,671 itéletet a hozzá felebbezett 12,443 ügyben.

E törvényszék több bünügyet intéz el, mint a budapesti tábla területén müködő tiz többi törvényszék együttvéve. Igy pl. 1903-ban a büntetőtörvényszék hozott 1900, a többi tiz 1737 itéletet.

Az ügyek számának növekedése állandó. A tárgyalások száma 5 év alatt 2700-ról felemelkedett 3400-ra, az itéletek száma 1800-ról 2300-ra, a felebbviteli bíróságnál 1500-ról 2000-re.

Mikor 1896-ban a törvényszék munkásságát a főváros kriminalitása tulságosan igénybe vette, az volt a feltevés, hogy az ügyforgalom nagy emelkedése az 1896. évi nagy és rendkivüli mozgalmaknak köszöni keletkezését; ámde a következő évek is hasonló arányu növekedést mutatnak. Igy azt kell következtetnünk, hogy a székesfőváros népesedési és gazdasági, valamint társadalmi és politikai mozgalmainak arányai állandóan nagyobbodván, a benrejlő elfajulási processus is nagyobb mennyiségü esetet fog állandóan a biróság elé hozni. A társadalmi, gazdasági és politikai viszonyok fejlődésének hatását a büntetőbiróságok mindig megérzik.

A nagy város proletariátusa pedig növekszik; erkölcsi érzéke csökken; szervezeteiben nem kulturális és gazdasági haladást, hanem politikai hatalmat keres. A középosztály pusztuló gazdasági erején csalók és uzsorások bünbandái gazdagodnak. A törvény hézagai közt az ügyes ember könnyen bujkál; ezért a valódi kriminalitás még sokkal nagyobb, mint amilyet a büntetőtörvényszék statisztikai adatai elénk tárnak.

A kriminalitás fejlődésének iránya azonban határozottan megállapitható a rendelkezésünkre álló adatokból is. S ez ugyanaz, amit más államokban észlelnek: a civilisatió haladásával csökken a durva, emelkedik a csalárd bünözés.

Uj törvényekre, uj védelmi eszközökre, uj irányra van szükségünk, mely a gyöngét a furfanggal, a csábitással szemben védeni tudja.

VI. A törvényszéknek ma rendszeresitett *létszáma* áll 41 bíróból és 29 jegyzőből. 1896-ban 39 bíróból és 25 jegyzőből. Ezzel a csekély létszámemeléssel szembeállitva a törvényszék területének népességben való növekedését, mely 1896-ban 650,000 és ma 850,000 és szembeállitva az ügyforgalom növekedését, kétségtelen, hogy e tiz év alatt a törvényszék nagy és derék munkát végzett.

Megnehezíti a birák munkáját, hogy a birósági *ügyviteli szabályok* nem egységesek. A birói ügyviteli szabályok általános része 1891-ből való, a büntető ügyviteli szabályok 1892. évben és a BP. életbeléptetésével 1899-ben ujólag keletkeztek. Valamennyihez évről-évre nagy számban kiegészitő és módositó rendeletek léptek, ami a mindennapi életben nem csekély nehézséget okoz. Kivánatos volna, hogy ezek a szabályok lehetőleg egyszerüsittessenek és a birósági szervezethez alkalmasabb módon simuljanak.

Megkönnyitette a birói funkció végzését az *ügyészi kar* támogatása. Mint a joguralmat megvalósitó hatóság joggal várhatta a bíróság a szabad ügyvédi kar támogatását is. De a lefolyt tiz év alatt nem egyszer kellett mégis azt látnia, hogy a védelem nem természetes ellenfelének, a vádnak gyöngitésére tör, hanem a birói tekintélyre támad. Talán azzal lehet ezt magyarázni, — nem menteni — hogy az elnöknek a bizonyitás vezetésénél a BP. aktiv szerepet juttat s igy a védelem gyanakvó szemmel nézi müködését. Bizonyos, hogy a védelem lassanként be fogja látni, hogy a birói tekintélyre éppen neki van szüksége; meg fog győződni arról, hogy a bíróság nem áll közelebb a vádhoz, mint a védelemhez.

Sajnálatos, hogy a *sajtó* sem végzi lelkiismeretesen a bíróságok müködésére vonatkozó hirszolgálatot. E tekintetben más nem hozhat javulást, mint a hirlapirók kötelességtudásának s erkölcsi felelősségérzetének kifejlődése.*

Dr. Bernolák Nándor.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az árverési vevő tulajdonszerzése.

Az a kérdés, melyet dr. Kruk Elemér a *Jogt. Közl.* m. évi 49. számában felvetett, az idők folyamán ujra és ujra előkerül és helytelen eldöntése teljesen alkalmas arra, hogy a telekkönyv és a tulajdon intézményének összezavarását, mely judikaturánkban immár csaknem tökéletes, még jobban fokozza.

Nézetem szerint annak a kérdésnek a megoldása, hogy az ingatlan árverési vevője a leütéssel szerzi-e meg a tulajdonjogot, vagy a telekkönyvi bekebelezéssel, ugy az 1881 : LX. tcz., mint az általános magánjog szerint igen egyszerü s nem is szólnék a kérdéshez, ha nem függne össze dologjogi judikaturánknak egy ferde hajtásával. Ez az, mely szerint mai gyakorlatunk a tulajdonjogot csak akkor tekinti megszerzettnek, ha telekkönyvileg bejegyeztetik.

Be kell ismernünk, hogy a jog nagymesterei, a rómaiak a tulajdonjognak a mi judikaturánkban is kifejlődött képében nem ismernének a tulajdonjogra. Igaz, hogy a forgalom követelményei uj intézményeket szülnek az idők során, de kérdés, hogy ha már a jó-, vagy rosszhiszemüség a telekkönyv intézménye által rendőri felügyelet alá helyeztetett és ha a jelzálogok különös természete, publicitása csak a a telekkönyv intézménye által valósitható meg, — szükség volt-e arra, hogy megszülessen az a jogtétel, hogy a tulajdon átruházásához, vagy annak teljes jogu gyakorlásához a telekkönyvi bejegyzés szükséges?

Bevallom, hogy merész dolog ezt a kérdést a kodifikáció mai állapotában feltenni. Elvégre is, a modern kodifikáció technikai mintaképe a német polgári törvénykönyv, a tulajdonjog megszerzéséhez a bejegyzést feltétlenül megkivánja. (873. §.) Ettől a mintától pedig eltérni s esetleg visszatekinteni a magyar jogra — a mi kodifikátoraink szemében vétek volna.

És oda jutottunk, hogy ma már hallunk oly itéleteket, mely szerint a felek kontraktusa, melyről régen azt mondták, hogy «contrahentibus legem ponit» — csak czim a tulajdonjog megszerzéséhez. (Budapesti kir. törvényszék felebbezési tanácsa. *Dtár* IV. f. I. k. 180. sz. a.) Ezt semmi olyan nal nem tudom megindokolni, ami a magyar jogon alapul, mert igaz ugyan, hogy az osztrák polgári törvénykönyv 431. §-a alapul szolgálhatna ily felfogásra, de ez a magyar jogban nincs érvényben. Az Országbirói ért. 156. §-a az osztrák polgári törvénykönyvnek csak azon rendelkezéseit tartotta érvényben, melyek a telekkönyvvel összefüggésben állanak, s melyek telekkönyvi jog szerzésére vagy elenyésztére okul szolgálnak. E §-ban azonban az osztrák polgári törvénykönyvnek csak oly rendelkezéseiről van szó, melyek a telekkönyvi bejegyzéseknek alaki előfeltételeit képezik s melyek alapján telekkönyvi jog szerezhető, vagy veszthető. Ennek az ellenkezőjéről, vagyis arról, hogy a telekjegyzőkönyvi bejegyzés adjon jogot, illetve arról, hogy az osztrák polgári törvénykönyv ily rendelkezései is fentartatnak, az Országbirói ért. 156. §-a nem beszél. De nem is beszélhet. Kizárja ezt az a körülmény, hogy az Országbirói ért. csak ideiglenes rendet akart teremteni s ilyen, a jogélet gyökeréig ható szabályozásba nyulni egy ilyen mellékesen oda vetett szabálylyal nem akarhatott.

Minthogy azonban igen sokszor a találós mesék országába való a törvényalkotó akaratának, vagy akarhatásának** kutatása, tekintetbe kell venni általában azt, hogy lehetséges-e az ingatlanra vonatkozó tulajdonjog megalapitásának egy oly módja, mely a felek akaratán kivül még egyebet is kiván. Bármint latolgatom a dolgot, ugy találom, hogy nem lehet. A tulajdon a fizikai lét legerősebb bázisa s megállapitásánál az egyén autonomiájának bárminemü és anélkül való csonkitása, hogy ezt a közérdek követelné, az egyéni szabadság ok nélkül való lenyügözése. Ha korlátlan jog a tulajdonjog, — és pedig annak *kell* lennie, — akkor semmi sem gátolhatja a tulajdonost abban, hogy azzal tetszése szerint bánjék. Hiszen nem ismeretlen szabály az, hogy a tulajdon létezik és fenmarad annak daczára is, ha a tulajdonos nem gyakorolja az összes a tulajdonban foglalt jogositványokat.

Erre alapitom azon nézetemet, hogy tulajdonjog átruházásának, a tulajdonjog lényegéből folyólag, nem lehet feltételéül tüzni a bekebelezést, s ha ezt a törvény mondja ki, akkor erőszakkal transformálja a tulajdonszerzés lényegét; és hogy ezt tulajdonképpen nem is lehet valami alaposan megindokolni, bizonyitja a tervezet indokolása is, mely a tervezet 525. §-át előre nebántsvirágnak jelenti ki, mert a milliókba került telekkönyveket ezáltal kell megbecsülni; természetesen, hogy egyébként helyes-e ez, vagy az ingatlan forgalomra nem lesz-e hátrányos, az nem számit.

Végtelen széles ezen kérdés terrenuma s azt hiszem, hogy az emlitettek daczára is, magánjogi kodifikácziónk sem fog minden további vitatás nélkül a tervezet 525. §-a felett elsiklani, azonban részemről ezuttal csak nagy vonalokkal akartam a kérdés nagyságát megrajzolni, anélkül, hogy a részletekbe tovább akarnék bocsátkozni.

Szabad legyen azonban a magyar magánjog talán legnagyobb élő mesterének, Zsögödnek szavaira hivatkoznom, aki ezt mondja: «... a telekkönyvi bejegyzettség magában véve csak faktum (tényleges állapot...) Ekként jognak láthatatlan parancsolatával is éppen ugy lehet egyező vagy nem egyező, mint a fizikai birtok. Amint lehetséges az, hogy tulajdonos vagyok, bárha a dolgot testileg más birtokolja, szintugy, hogy enyém az ingatlan, bárha másnak áll a nevén. (Fejezetek I. k. Tulajdoni igény 300. l.)

És mindaddig, mig csak kényszereszközökkel nem erőszakolja ki az állam azt, hogy a polgárok a tulajdonváltozás alkalmával a bejegyzést igénybe vegyék, mindig fog létezni a mai joggyakorlat által ugynevezett telekkönyvön kivüli tulajdonjog. Ha pedig a törvényhozás az egész gordiusi csomót azzal vágja ketté, hogy az átruházást csak a telekkönyvi bejegyzés által tekinti létezőnek, s igy érvényesnek, akkor zavarta csak össze teljesen a helyzetet. Szentesitve lesz a ma csak visszaélés gyanánt előforduló az az eset, hogy a telekkönyvben még mindig benn levő tulajdonos ujra tovább adhatja a birtokot, s az előbbi vevő igényei a második vevő jó- vagy rosszhiszemüségének kétes értékü bizonyithatására s a gondviselésre vannak bizva.

És most áttérek dolgozatom tulajdonképpeni tárgyára, a dr. Kruk Elemér által felvetett kérdésre.

Nézetem szerint az ingatlan árverési vevője a tulajdonjogot a leütéssel szerzi meg s ezt a következőkkel indokolom.

Az árverés jogerőre emelkedése után a vevőnek az 1881. évi LX. tcz. 180. §-a értelmében vételi bizonyitvány adatik ki, melynek alapján az ingatlant birtokba veheti, esetleg pedig kiküldött által birtokba helyeztetik. Az a körülmény, hogy a vevő birtokba lép, legeklatánsabb bizonyitéka annak, hogy tulajdonjogot szerzett, mert a tulajdonban foglalt jogositványok leglényegesebbike a dolog feletti tényleges rendelkezés, s ezzel azonban alárendelt jelentőségü az, hogy tulajdonjoga be van-e már jegyezve, vagy nincs?

Minthogy pedig a czikkiró ur, a birtokba lépésről szerfelett kicsinylőleg nyilatkozik, legyen szabad erre vonatkozólag egy tévedésre a figyelmét felhivnom. Magánkézből történt eladásoknál a felek a birtok (possessio) átszállását sohasem szabályozzák, mert nem szabályozhatják. Maga a birtok (possessio) jogi rendelkezés tárgyát csak a tulajdonjogról való rendelkezéssel kapcsolatban, s ebben benne foglalva képezheti, másként soha. Ez magának a birtok intézményének tényleges természetéből folyik. Abban az esetben tehát, midőn az árverési vevő birtokba lépett, ezt már megszerzett tulajdonjoga alapján tette.

Ennyiben tévesnek kell tartanom a Curia I. sz. polgári döntvényének azon indokát is, mely szerint az árverési vevőtől a tulajdonjog bekebelezésének jogerőssé válta után a birói uton való birtokba helyezést azért tagadja meg, mert ez már törvénykönyvbe bejegyzett tulajdonjoga alapján

* E közlemény *Zsitvay Leó* kir. curiai birónak a budapesti büntetőtörvényszék elnökének a törvényszék 10. teljes tanácsülésén tartott évi jelentései alapján készült.

** *Wo bleibt die Autorität des Gesetzes,* mit der doch schliesslich unsere Staatsordnung steht und fällt, — wenn, so wie das bisher Mode ist, jedweder Richter dem klaren Inhalt des Gesetzes entgegen seinen Spruch fällen darf, einzig deshalb, weil ihm aus Motiven, Protokollen, Parlaments-Verhandlungen oder Gott weiss woher sonst noch die Erkentniss kommt, dass der wahre oder eigentliche Wille «des Gesetzgebers» oder gar nur der Wille, dem der *besser informirte* «Gesetzgeber» *gehabt haben würde,* im Widerspruch mit dem Gesetzinhalt steht. Dr. Stampe: Gesetz und Richtermacht. Deutsche Jur. Zeitung 1905. 22.

érvényesitheti birtokjogát. Nincs a magyar jogban oly jogtétel, mely azt mondaná, hogy a birtoklás ténye a *törvénykönyvbe bejegyzett tulajdonjog* következménye. Ellenben áll az, hogy a tulajdonból minden telekkönyvi bejegyzés nélkül foly a birtoklás.

Nem is szükséges rabulisztika ezek vitatásához. Nyilvánvaló, hogy a leütés ténye által a vevő bontó feltételhez kötött tulajdont szerez; e feltétel beáll, ha az árverést megsemmisitik, utóajánlatot tesznek, vagy a vevő az árverési feltételeket nem teljesiti és akkor megszünik a tulajdonjog.

A czikkiró urnak további érvei, melyeket álláspontja támogatására felhoz, kevésbé sulyosak, mert az a körülmény, hogy a végrehajtási törvény az ingókra nézve azt mondja ki, hogy a leütés által akkor is megszereztetik a tulajdonjog, ha az árverés megsemmisittetik, nem azt bizonyitja, hogy az ingatlanokra nézve a leütés nem ad tulajdonjogot, hanem azt, hogy abban az esetben, ha az árverés megsemmisül, a tulajdonjog megszünik. (Arg. a contr.)

Azzal pedig, hogy a czikkiró a telekkönyvben még benn levő végrehajtást szenvedettnek konczedálja, hogy az eladott ingatlant elidegenitheti, s csupán az árverési vevővel szemben nem enged ennek hatályt, — azt hiszem — saját magának mondott ellen. Hiszen a végrehajtást szenvedettnek ezen jogtalan cselekménye másnak teljesen közömbös, s ha az árverési vevővel szemben hatálytalan, éppen annyi, mintha mással szemben se volna hatálya.

Nézetem szerint bíróságainknak a felvetett kérdésben elfoglalt álláspontja jogunknak teljesen megfelelő, s vajha a tervezet további munkálatainál kellő figyelemben részesülne.

Dr. Dávid István,
tasnádi kir.albiró.

Az 1881 : LX. tcz. 120. §-ának értelmezése.

I.

Dr. Imling Konrád, a *Jogt. Közl.* utolsó két számában megirt illusztris közleményében, egy általam meghozott határozatot tett birálat tárgyává s ez okból szabad legyen nekem az ott elmondottak lényegére pár igen rövid megjegyzést tenni.

Imling tanácselnök ur véleménye szerint, ha az árverési hirdetményben az összes, formálisan szereplő foglaltatók és felülfoglaltatók neve és a követelés összege benfoglaltatik, az árverés valamennyi megnevezett foglaltató kérelmére, veszély nélkül megtartható akkor is, ha az, ki a hirdetményt kibocsájtatta, az árverést foganatositani nem kivánja.

Igy felállitva, a kérdés első pillanatra igen könnyünek látszik; a baj csak az, hogy a budapesti kir. tábla elnökének szóban forgó rendelete nem erről az esetről beszél, mert a fenti rendelet az árverési hirdetmény általános kitételével is megelégszik s igy az adott esetben is, mint rendszerint, a felülfoglaltatók csak általában vannak megemlitve.

A dolog nehezebb része ott kezdődik, hogy a mi végrehajtási tövényünk kötelező zárfeloldást nem ösmer. Köztudomásu tény az is, amivel minden gyakorlati embernek számolni kell, hogy ha a követelés fizetés, vagy bármi módon megszünik, a felek zárfeloldási kérelmet, költségkimélés vagy más okból, csak igen ritkán terjesztenek elő, ugy hogy töméntelen azon foglalások száma, melyek a végrehajtási iratok szerint, mint fennállók szerepelnek, de tényleg már évek óta megszüntek.

Az Imling által javasolt formában kibocsájtott árverési hirdetmények emberi számitás szerint, hemzsegnének olyan foglaltatók nevétől és olyan követelésektől, melyek már rég megszüntek.

Birótársaimmal együtt igen le lennék kötelezve, ha valaki megmondaná azt, hogy ha a végrehajtást szenvedett ilyen esetben, az ilyen kielégitett hitelezőket törvényadta jogánál fogva a végrehajtás megszüntetése iránt megperli, ki fogja a perköltségeket fizetni?

Mert bizonyos, hogy ha végrehajtást szenvedő a pert megnyeri, neki költség jár, de az is bizonyos, hogy a költséget nem lehet rásózni, sem arra, ki az árverési hirdetmény kibocsátása körül el sem járt s a perre okot nem adott, de nem lehet terhelni ezzel azt sem, ki saját követelésére kérte az árverést, de csakis a saját maga és nem más követelésére s igy nem oka annak, hogy a végrehajtó az árverési hirdetményt a t. czikkiró utasitása szerint, a többi foglaltató bevonásával fogalmazta meg és bocsátotta ki.

De egy netáni előterjesztés során nem lehetne marasztalni költségfizetésre a végrehajtót sem, mert hisz ő az árverést az Imling által megkorrigált elnöki rendelet értelmében — tehát parancsszóra — hirdette meg.

Imling tanácselnök ur a már többször emlitett elnöki rendelet törvényes voltát nem védi ugyan, de megemliti, hogy ilyen intézkedés megtételét a budapesti ügyvédi kamara kérte.

Nekem erre csak az az egy tisztelet teljes megjegyzésem van, hogy a békák egyszer királyt is kértek, de csak egyszer . . . A budapesti ügyvédi kamara sok mindent kér, de mi birák erről bővebben nem akarunk beszélni.

Dr. Váli Emil,
kir. járásbiró.

II.

Az 1881 : LX. tcz. 120. §-át jogászaink egy része akként értelmezi, hogy az árverésnek egy végrehajtató javára való elrendelése esetén, az egyidejüleg valamennyi foglaltató és felülfoglaltató javára elrendelendő. Mások e §-nak azt az értelmet kivánják tulajdonitani, hogy az árverési vételárra nem csupán azon végrehajtató bir igénynyel, akinek kérelmére, vagy javára az árverési hirdetmény kifejezetten kibocsáttatott, hanem a többi foglaltatók és felülfoglaltatók is, akik az árverés elrendeléseért a kiküldöttnél nem jelentkeztek s akiknek javára az árverés kifejezetten elrendelve nem lett.

Ezt az utóbbi értelmezést Imling Konrád dr. táblai tanácselnök ur a «Jogt. Közl.» 2. és 3. számában közzétett czikkében találóan megczáfolta.

Ez az értelmezés nem csupán a törvény betüjébe (hiszen a 120. §. világosan az árverés elrendeléséről intézkedik!) hanem szellemébe is ütközik.

Másrészt azonban a 120. §-nak olyan értelmezése, hogy az árverés valamennyi foglaltató és felülfoglaltató javára elrendelendő, tekintet nélkül arra, vajon az eljárás javukra hivatalból, avagy közbenjárással foganatositandó-e, habár a törvény szószerinti értelmének megfelel, véleményem szerint nem egyeztethető össze végrehajtási törvényünk azon alaptételével, hogy közbenjárással folyó végrehajtási eljárás során a kiküldött végrehajtató kifejezett kivánsága nélkül végrehajtási cselekményt nem foganatosithat. Ezt az alaptételt, amelyet fentebb érintett czikkében Imling Konrád dr. tanácselnök ur is hangsulyoz, végrehajtási törvényünk 102. §-ának 2. bek.-ben, az árverés elrendelése tekintetében is felállitja.

Ismétlem és igaz, hogy a 120. §. nem tesz különbséget a közt, vajon az eljárás a többi árverés elrendeléséért nem folyamodó foglaltató és felülfoglaltató javára hivatalból, avagy közbenjárásukkal folytatandó-e, ámde ez a törvényszakasz rendelkezéseiben egyébként is annyira hézagos, hogy szószerinti magyarázata és alkalmazása nem lehet helyén. Hiszen ez a §. csupán az árverés kitüzésének azt az esetét emliti kifejezetten, amikor az árverés valamely végrehajtató jelentkezésére rendeltetik el, de nem szól arról az esetről, amikor az árverés egyik foglaltató javára hivatalból tüzetik ki; nem zárja ki e §. kifejezetten az árverés elrendelését a többi foglaltató és felülfoglaltató követelésének kielégitésére azokban az esetekben, amikor a javukra kielégitési végrehajtást rendelő végzés végrehajtást szenvedő ellenében még jogerőre sem emelkedett, vagy ha az igénybejelentési határidő még le nem járt; de sőt kifejezetten még azt a végrehajtatót sem zárja ki, akinek javára csak biztositási foglalás vagy felülfoglalás történt.

A törvényhozó mindezen kivételeknek kifejezett felemlitését szükségtelennek tartotta; szükségtelennek azért, mert maguktól értetődnek. Éppen ugy nem tartotta szükségesnek a törvényhozó ama, a törvény fentebb érintett alapelvéből folyó s igy magától értetődő rendelkezés kifejezett felvételét sem, hogy az árverésnek egy végrehajtató javára történő elrendelése esetén, az mindazon foglaltatók és felülfoglaltatók követeléseinek kielégitésére elrendelendő, akiknek javára a végrehajtási eljárás hivatalból foganatositandó, ellenben az árverés nem rendelhető el hivatalból, jelentkezése nélkül (s igy gyakran akarata ellenére) az olyan végrehajtató követelésének kielégitésére, akinek javára az eljárás közbenjárásával foganatositandó

Nem tagadható ugyan, hogy az árverésnek valamennyi végrehajtató javára egyszerre, egy hirdetményben való elrendelése az eljárást nagy mértékben egyszerüsiti és jelentékeny költségkiméléssel jár. Éppen ezért nem állhat meg azon

sokszor hangoztatott ellenvetés, hogy e rendszer gyakorlati kivitelében sérti a végrehajtást szenvedő érdekét. Sőt, hogy egy ezideig fel nem hozott nagyon is gyakorlati momentumra reámutassak, az árverésnek valamennyi végrehajtató javára egy hirdetményben való kitüzése esetén a végrehajtást szenvedő tartozásainak kiegyenlitésére még időt is nyer. Mert tekintettel arra, hogy az árverés kitüzése körül felmerülő költség esetleg a kitüzést kérő fél által lesz viselendő, a végrehajtatók a kitüzés iránti kérelemmel nem fognak a kiküldöttnél oly sietősen jelentkezni, mint eddig, abban bizva, hogy a javukra is elrendelendő árverés kitüzését egy másik végrehajtató fogja kérelmezni.

Mindazonáltal az eljárás egyszerüsitésére és olcsóbbá tételére irányuló czélzat nem tekinthető olyannak, amelynek kedvéért a törvényhozó a 120. §-ban a közbenjárás elvével szakitani akart volna. Annál kevésbé tekinthető olyannak, mert a végrehajtást szenvedett azt a költséget, amelytől az árverésnek egyszeri kitüzése által szabadul, busásan megfizeti a perbiróságnál a végrehajtás megszüntetése, korlátozása vagy felfüggesztése iránti perben, amely egyébként a «közbenjáró» végrehajtatóknak is oly költséget okozna, amelyre okot nem szolgáltattak.

Ha ugyanis a kiküldött az árverést az összes foglaltatók és felülfoglaltatók követeléseinek kielégitésére hivatalból elrendelte, tekintet nélkül arra, hogy javukra az eljárás hivatalból folyik-e, avagy közbenjárással és különösen, ha a törvény (102. §. 3. bek.) rendelkezésének megfelelően valamennyi végrehajtató nevét a hirdetménybe felvette, semmi akadálya nincs annak, hogy a végrehajtást szenvedő azon foglaltató ellen, akinek joga egészben vagy részben elenyészett, vagy időhaladék engedése által felfüggesztetett (1881. évi LX. tcz. 30. §.) a végrehajtásnak megszüntetése, korlátozása, vagy felfüggesztése iránt kellő időben (31. §.) keresetet inditson. Sőt a végrehajtást szenvedett a felsorolt feltételek egyikének fenforgása esetén az illető keresetet megindítani kénytelen, mert ellenkezőleg ki van szolgáltatva a végrehajtató önkényének, aki a kitüzött árverési határnapon az árverést ezen feltételek egyikének vagy másikának fenforgása daczára olyképen tartathatja meg, mintha követelése teljes összegében fennállana, illetve végrehajtást szenvedettnek időhaladékot nem engedélyezett volna. A végrehajtás megszüntetése, korlátozása, vagy felfüggesztése iránt folyamatba tett perben pedig a bíróság a perköltséget kölcsönösen megfogja szüntetni, ha az alperes végrehajtató a kereset alapjául szolgáló tényállitás beismerésével joggal hivatkozik arra is, hogy a végrehajtási eljárás javára közbenjárásával lévén foganatositandó, ő zárfeloldást kérni nem tartozott, és hogy az árverés az ő javára jelentkezése és tudta nélkül, sőt akarata ellenére rendeltetett el. Az árverésnek a közbenjáró végrehajtató javára jelentkezése nélkül történt kitüzése által tehát mind a két félnek felesleges és teljesen alaptalan költség okoztatik, mig azt a végrehajtatót, akinek javára hivatalból folyik az eljárás, jogosan sujtja a végrehajtás megszüntetése, felfüggesztése, vagy korlátozása iránti per költsége, mert a megszüntetés, korlátozás, vagy felfüggesztés iránt intézkedni tartozott volna.

Nyilvánvaló, hogy az 1881 : LX. tcz. 120. §-ának olyan értelmezése által, hogy az árverés a közbenjáró végrehajtató követelésének kielégitésére jelentkezése nélkül is kitüzendő, a végrehajtás megszüntetése, korlátozása vagy felfüggesztése iránt inditható perből eredő költség veszélyének sulya alatt a közbenjáró végrehajtató is arra kényszerittetik, hogy a végrehajtási törvény alapelvének ellenére az eljárás megszüntetése, vagy felfüggesztése iránt kifejezetten intézkedjék, holott az általános és állandó birói gyakorlat szerint az eljárás későbbi szakában is alkalmazott 23. §. értelmében a kiküldött közbenjárással való eljárás esetében három hó eltelte után az iratokat irattárba helyezés végett a bíróságnak bemutatni tartozik.

Az 1881 : LX. tcz. 120. §-ának helyes értelme tehát az, hogy az árverésnek valamely foglaltató javára akár kérelemre, akár pedig hivatalból történő elrendelésekor, az külön kérelem nélkül egyidejüleg elrendelendő mindazon foglaltatók, vagy felülfoglaltatók követeléseinek kielégitésére is, akiknek javára hivatalból foganatositandó eljárás van folyamatban, (persze feltéve, hogy az árverés elrendelésének egyéb, fentebb felsorolt feltételei fenforognak) de nem egyuttal azon végrehajtatók érdekében is, akiknek javára az eljárás közbenjárással folyik; amiből következik, hogy olyan végrehajtató érdekében, akinek javára hivatalból folyik az eljárás, a kiküldött — feltéve, hogy az árverés kitüzhetésének törvényes előfeltételei már bekövetkeztek, — külön, ujabb árverési hirdetményt kibocsátani nem köteles és nem jogosult.

Dr. Ehrlich Ármin.

A pénzbüntetés átváltoztatásának kulcsa.

Negyedszázados gyakorlatra támaszkodik a Btk. 53. §-a 1. bekezdésének azon értelmezése, hogy a biró a behajthatlan pénzbüntetésnek szabadságvesztésbüntetésre átváltoztatása esetén a pénzbüntetésnek 1—10 forintnyi részösszegeit veheti egy napi szabadságvesztésbüntetéssel egyenértékünek, s ekként — az eset körülményeihez képest — 1, 2, 5,.... forintos kulcs alapján határozhatja meg a helyettesitő büntetésnem mértékét.

A budapesti kir. itélőtábla 6606/1905. sz. határozatában azt a meglepő törvénymagyarázatot inicziálta, hogy a 10 forintig terjedő pénzbüntetés helyett ennek behajthatatlansága esetére nem lehet törvényszerüen egy napnál hosszabb szabadságvesztésbüntetést kiszabni, s a konkrét esetben, mikor az alsófok a vádlottat 20 korona pénzbüntetésre, esetleg 2 napi fogházra itélte, az itéletnek azt a részét, mely a pénzbüntetést eshetően helyettesitő szabadságvesztésbüntetés tartamáról rendelkezett, a BP. 385. §. 2. p.-ban körülirt okból megsemmisiti s vádlottat a pénzbüntetés behajthatatlansága esetére egy napi fogházra itélte el.

Az itélet indokai közt ezeket olvassuk:

«A kir. törvényszék a vádlott mellékbüntetésének átváltoztatásánál nem tartotta meg a törvényben vont határokat, midőn a vádlottat a 20 K pénzbüntetésnek behajthatatlansága esetére a Btk. 33. §-a alapján további 2 (két) napi fogházra itélte, mert a Btk. 53. §-ának első bekezdése szerint a behajthatatlan pénzbüntetés átváltoztatásánál egy forinttól tiz forintig, vagyis két koronától husz koronáig terjedő összeg helyett egy nap számitható, amiből a kir. itélőtábla azt következteti, hogy a pénzbüntetést mindig az illetők vagyoni és kereseti viszonyaihoz mérve, a két koronától husz koronáig terjedő összegnek közbeneső mennyiségei, a 4., 6., 8., 10. stb. korona helyett is egy-egy napi szabadságvesztésbüntetés róható ki; de kiindulva éppen a pénzbüntetés mennyiségének meghatározásánál az illetők vagyoni és kereseti viszonyaiból, nem következtetheti azt is, hogy a Btk. 1. §-ának második bekezdése ellenére a mennyiségek bármelyike s igy a 20 koronányi pénzbüntetés is behajthatatlanság esetére egynél több napi szabadságvesztésbüntetéssel helyettesittethetnék. Az ellenkező levezetéshez az volna szükséges, hogy a törvény ugy rendelkezzék: 2 koronától 20 koronáig terjedő összeg helyett egy vagy több nap számitható.»

Legyen szabad e kifejtéssel szemben a következőkre utalnunk.

1. A büntetés *kimérési*, s a büntetés *átváltoztatási* müveletek a Btk. értelmében szorosan különtartandók.

A Btk. 53. §-a büntetés kimérési utmutató. A pénzbüntetés kiszabására nézve a Btk. 89—92. §-ai intézkednek.

Példával illusztrálva: hogy a biró a vagyontalan, kézikeresményéből élő munkásrendü vádlottra, kit becsületsértés miatt bünösnek talált, mily összegü pénzbüntetést szabjon ki, nem az 53. §. kérdése; ezt a biró a 89. s következő §-ok irányadása szerint mérlegeli.

Az 53. §-sal azt a határértéket fogja megállapitani, melyet a pénzbüntetéssel sujtandó egyén a szabadságbüntetés kikerülésének tulajdonit.

És ha a biró a fenforgó körülmények közt oly mértékü pénzbüntetést tartott kiszabandónak, hogy annak lerovása a vádlottat egy heti keresményétől fossza meg, s ez alapon p. o. 8 frtnyi pénzbüntetésre itélte el: a viszonyok — főleg a fizetési készség és képességnek — szorgos vizsgálatával külön eldöntendő kérdés marad még, miként szoritsa az elitéltet ezen pénzbüntetés befizetésére, mely módon akadályozza meg a pénzbüntetésnek denaturalizátióját.

A kir. itélőtábla itélete szerint a biró a pénzbüntetés mértékének megállapitása körül ugyan egyéniesithet; az átváltoztatás processzusánál azonban individualizáló szabadságát elveszti. Az enyhébb büntetésnem tételei közt válogathat; de mikor átmegy a sulyosabb nemre, fix tarifára kénytelen szoritkozni.

De mire vezet végső sorban az a tétel, hogy ezen kifejezés: «egy forinttól tiz forintig terjedő összeg» nem az átváltoztatás alkalmával kijelölendő pénzösszeget, hanem — amint ezt a kir. itélőtábla itélete állitja — a kirótt pénzbüntetés magasságát jelzi?

Arra, hogy a Btkben egy, eleddig nem észlelt s kitölthetetlen hézag áll előttünk, mert *a 10 forinton felüli pénzbüntetésnek mily kulcs szerint leendő átváltoztatására nézve a törvény nem rendelkezik . . .*

2. Csak akkor adná meg a kir. tábla a birónak az átváltoztatás tekintetében a kérdéses szabadságot, ha az 53. §. igy hangzanék: «egy forinttól tiz forintig terjedő összeg helyett egy *vagy több* nap számitható.»

Szerencsétlen szövegezés. A «több» kifejezés határozatlansága folytán azt következtethetné a biró, hogy a behajthatatlan pénzbüntetést korlátlan mértékü szabadságvesztésbüntetéssel helyettesitheti, tehát 1 forint helyett 2, 10, 20 napi fogházat is szabhat ki.

De egyáltalában felesleges volna a 10 forintos tételnek kiemelése a törvényben, önmagától értődvén, hogy a 10 forintnál magasabb összegü pénzbüntetésnek is *több nap* felel meg...

3. Gyakorlat s elmélet egyaránt panaszkodik a Kbtk. 22. §-ának merevségén; (nem utolsó oka ez annak, hogy a §. helytelen alkalmazása miatt annyiszor kell a koronaügyészségnek közbelépni) és általán hibáztatják, hogy e §. az átváltoztatás szabadságát tulságosan korlátozta.

Most a kir. tábla, a Btk. 53. §-ának átváltoztatási rendszerét, daczára a törvényszövegek szembeötlő különbözőségének, egyenlősiti e helytelenitett rendszerrel. Ezzel megbolygatja a 12. számu döntvényben praegnansan kidomborodó megnyugtató judikaturát s kötöttséget kisérel meg bevinni oda, hol az ellenmondás nélkül uralkodott arbitriumnak legkevésbbé vallották kárát. *Dr. Lengyel Aurél,*
bpesti kir. ügyészségi aljegyző.

Különfélék.

— **A Curia** bünügyekben a mult évben összesen 440 megsemmisitő határozatot hozott. A megsemmisitő határozatok arányszáma alig változik, amennyiben 1903-ban 427, 1904-ben 409 volt a megsemmisitő határozatok száma. Ebben bennefoglaltatik nemcsak a szoros értelemben vett megsemmisités, de azon megsemmisités is, amely az uj itélet hozatalának előfeltétele; vagyis az összes megsemmisitések és a megváltoztatások.

Ezzel szemben a bünvádi perrendtartásról szóló törvény életbeléptét közvetlenül megelőző 1899. évben a Curia 1796 megváltoztató és 39 megsemmisitő határozatot hozott, tehát csaknem ötször annyi esetben talált korrigálni valót az alsóbiróságok itéletein, mint a törvény életbeléptetése utáni években.

— **A középiskola reformja tárgyában** a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumban ismét széleskörü tanácskozások folynak. Mint érdekes tényt konstatáljuk, hogy ezen szaktanácskozásokra a jogi téren müködők közül alig hivnak meg valakit. Egészen természetes, hogy ily körülmények közt a jelentőségben az első vonalban álló jogi pályák ezen megbeszélésekben vajmi kevés figyelemben részesülnek. Az értekezletekre meghivott középiskolai tanárok, az egyetem bölcsészeti karának tagjai, miniszteri hivatalnokok, a müegyetem képviselői nem érzik magukat hivatva, hogy véleményt mondjanak arról, hogy minő elvek szerint történjék a jogi pályákra készülők középiskolai nevelése, — hogy szükséges-e — és mennyiben szükséges a jogásznak a természettudományi és humanitárius előképzés, valamint, hogy minő tért foglaljon el a középiskolában a jogi és nemzetgazdasági ismereteknek legalább vázlatos elsajátitása? Azt mindenesetre megérdemelnék az állam részéről a jogi szakok, hogy több jogtanárt, gyakorló ügyvédet és egy birót hivjanak meg arra az értekezletre, amely mindezek felett a fontos tárgyak felett van hivatva véleményt mondani.

— **A felsőbirák munkaterhének kevesbitése** iránti felszólalásunk élénk visszhangra talált. *Egy ügyvéd* hozzánk intézett levelében helyesli, hogy az elsőfokon abszolute alkalmatlan erők alkalmaztattak a felsőbiróságoknál tanácsjegyzőkül, mig egy kir. táblai biró hangsulyozza, hogy a tanácsjegyzői intézmény nem áll blanketta-kitöltésben és nagyon helyesli, hogy a tanácsjegyzők a fontosabb kérdések tanulmányozása és előkészitése által könnyitsenek az előadók helyzetén.

Más oldalról arra figyelmeztetnek, hogy a felsőbiróságoknál az ügyeknek u. n. fejezeteit mindenesetre elkészithetné vagy a tanácsjegyző vagy egy segédhivatalnok, ami hetenként 1—2 órai munkával kevesbitené a birák munkaterhét.

— **Egy korsó borért hat havi börtön.** *A veszprémi kir. törvényszék:* H. I. 26 éves ev. ref. földmivelési napszámos, nőtlen, katona nem volt, vagyontalan vádlottat bünösnek mondja ki a Btk. 333. §-ába ütköző s a 336. §. 3. pontja szerint minősülő lopás büntettében, továbbá a Btk. 333. §-ába ütköző s a 336. §. 3. p. szerint minősülő lopás büntettének a Btk. 65. §-a szerint minősitett kisérletében, s ezért őt 6 havi börtönre itéli. *Indokok:* Vádlott 1904 okt. 8-án P-n a szőlőhegyen D. I. présházába a zsalu betörése s az ablakvasak kifeszitése után az ablakon át bemászott és a nyitva volt pinczeajtón a pinczébe ment, s az egyik boroshordóból egy korsóba bort szivott ki, melyből ivott, s azután az ablakon keresztül a présházból kimászott. Minthogy vádlott be volt csipve, egy másik szőlőnél lefeküdt. Éjféltájban felébredt és megint elment D. I. pinczéjéhez. Minthogy akkorra az ablakvas és zsalu már visszatéve volt és dróttal meg volt erősitve, vádlott ezeket lefeszitette és megint bemászott borért, azonban a pinczébe, mivel azt a tulajdonos akkorra bezárta, lemenni nem tudott, azért azután az ablakon át visszamászott és hazament. (1904 decz. 6-án 4073/904. sz.)

A győri kir. tábla: Minthogy a kir. törvényszék a vádlott büntetését az enyhitő körülmények mérlegelésével már a 92. §. alkalmazása mellett abban a legkisebb mértékben szabta meg, amelyben a Btk. 24. §-ában megjelölt korlátok közt kiszabható, mely okoknál fogva a büntetés további leszállitásának helye nem is lehet: ennélfogva a kir. törvényszék itéletét helybenhagyni kellett. (1905. évi márczius hó 16-án 431/905. sz.)

A kir. Curia: A felfolyamodást elutasitja. (1905 okt. 17-én 4931/905. sz. II. Bt.)

— A «**Magyar Jogászegylet**»-ben *dr. Török Aurél* egyetemi tanár tartott előadást a bünügyi embertanról.

Vavrik Béla curiai tanácselnök elnöki megnyitó beszédjével hangsulyozta, hogy a jogászegylet nagy sulyt helyez annak a kontaktusnak a megtartására, amely a jogtudományt az egyéb és különösen a társadalomtudományhoz füzi. A büntetőjogi segédtudományok közül különösen a kriminál-anthropologiával is foglalkozik és a mai előadásnak czélja ez irány szakszerü birálata.

Előadó rámutat arra, hogy a külső és belső kapcsolatának kérdésével 300 év óta a legnagyobb elmék foglalkoztak, de csekély eredménynyel. Magunkat nem vagyunk képesek megfigyelni. A lelki müködések székhelye az agyvelőben, annak külső rétegén van. *Lombroso* müködésének fősulyát nem a lényegesre, hanem a mellékesre fektette. Büntető typus nincs, de Lombroso érdeme, hogy a fősulyt az emberre kell helyezni. Kell valami összeköttetésnek lenni az arczkifejezés és a lelki hajlam közt, de mi ezt nem ismerjük. *Lombroso* azt hiszi, hogy a lélek idomitja az arczvonásokat, melyeken nem változtathatunk. Az erkölcsi beteg rendellenes jelekkel van szerinte felruházva s ő 53 ily stigmát különböztet meg, mely a Penta által megvizsgált fegyenczeknek csak 3%-ánál hiányzik. A legfontosabb a fülkagyló deformitása (szegélytelen fül, csücskös fül), a koponya deformitása stb. Ily stigma azonban jóformán minden emberen van és a fegyencztypus közeláll a vademberek typusához, mely pedig a legkülönbözőbb lelki tulajdonságok kifejezője lehet. Kevésbbé egyoldalu megfigyelések pedig azt mutatják, hogy az arcz inkább nemzetiséget, fajt, társadalmi réteghez való tartozást tüntet fel, mint lelki indulatokat. Lombroso tanitásai tehát — habár abban az irányban — amint ő azt hangsulyozta, positiv eredménynyel nem birtak, mégis az emberiség figyelmét a bünösökkel való helyesebb bánásmód felé terelték. A letartóztatási intézetek reformja a bünösök-

nek munkára való fordítása volt ennek további eredménye. Nagy sulyt kell továbbá helyeznünk a prophylaktikus intézkedésekre és e téren nem annyira az állami kényszerre, mint a társadalmi emberbaráti, intézményekre van szükség. *Lombroso* elméletével tehát ugy jár, mint az alchimisták: akik aranyat akartak találni és a porczellánt fedezték fel. Ha Lombrosonak nem is sikerül az emberi test külső alakulataiból annak lelki mivoltára biztos következtetést vonni, müködésének nagy haszna és óriási jelentősége abban állott, hogy a büntettesekkel való megfelelőbb bánásmódot eredményezte. Az előadó szabad előadását, mely világos fejtegetései és szellemes fordulatai által tünt ki, a nagyszámu közönség viharos tetszéssel fogadta.

— **A Magyar Jogászegylet** igazgató-választmánya — mint már röviden emlitettük — elhatározta, hogy két 600—600 koronás pályadijat tüz ki egy magánjogi és egy büntetőjogi értekezésre, melyek a felvett tárgyat behatóan bár, de mégis csak leglényegesebb kérdéseiben tárgyalják, és főleg önálló buvárlaton alapuló uj eredmények, valamint uj eszmék felvetése által válnak ki. Bár kivánatos a szakirodalom felhasználása, és esetleg rövid megjelölése is, annak kimeritő idézését és közlését már az értekezés terjedelme is kizárja. A pályázatban bárki részt vehet. A pályadij csakis absolut-becsü munkának adható ki; a biráló bizottság azonkivül más pályamunkákat is részesithet dicséretben. Ez értekezések közelebbi tárgyát az e czélra kiküldött bizottság fogja megállapitani és legkésőbb február 15-ig a Magyar Jogászegylet titkársága közzé fogja tenni ezeket, valamint a pályázati feltételeket. A választmány ezuttal első izben tüzött ki pályadijakat a jogirodalom fejlesztésére és mivel aránylag ugyis kevés alkalom van szakszerü pályázatokra, a választmány ez elhatározásának nagy jelentőség tulajdonitható a magyar jogirodalom szempontjából. Köszönettel vette továbbá a választmány, hogy a budapesti ügyvédi kamara 400 K-val alapitó tagnak lépett be. Végül elhatározta a választmány, hogy az alapitványokról szóló törvénytervezetet teljes-ülésein megvitatás tárgyává fogja tenni.

— **A magyar ügyvédség** multjának megirására vállalkozott a magyar ügyvédi kar egyik legkiválóbb tagja, Králik Lajos, aki a régi magyar ügyvédség intézményeinek megismertetését tüzte ki céljául. E munkának első kötete: az ügyvédség az Árpádok korában imént jelent meg. Ez uj vállalkozásában Králik Lajost ugyanaz a nemes felfogás, kiválóan finom érzék és ideális törekvés vezeti, amelyet «*Az ügyvédi kar*» czimü, 1903-ban megjelent két kötetes nagyszabásu munkájában volt alkalmunk látni.

A nagy munka a klienst veszi kiinduláspontul és könyvének beosztását nem királyokhoz, hanem a népélet kimagasló tüneményeihez füzi. Tárgyát három korszakra osztja fel. A most megjelent első rész 243 oldalon tárgyalja az Árpádok korszakát. Ezen kötet ismertetésére közelebb visszatérünk.

— **Pollák Illés** *A müvészi teremtés törvénye* czim alatt nagyérdekü természettudományi bölcseleti tanulmányt irt. A 310 oldalra terjedő kötet minden izében eredeti felfogásra és mély philosophiai gondolkodásra vall. (Deutsch A. és társa kiadása. Ára 6 K.)

— **Raffay Ferenczne k magánjogi kézikönyve** második kiadásban jelent meg. Ez a kiadás a szó szoros értelmében javitottnak és bővitettnek mondható. A 30 ivre terjedő első kötet tartalmazza az általános részt, személyjogot és dologi jogot, a 40 ives második kötet pedig a dologi, kötelmi és öröklési jogot. A két kötet ára 16 K.

— **A kir. Curia** polgári szakosztályai *1906. évi február hó 9-ik napján teljesülést tartanak. Tárgy: megvitatása és eldöntése* a kir. Curia ellentétes polgárügyi határozatainak fenforgása alkalmából felmerült következő *vitás elvi kérdésnek:* «Az 1890. évi I. tcz. 23. §-a alapján kivetett utadó az ingatlant közvetlenül terhelő állami és községi adók közé tartozik-e, s mint ilyen az 1881. évi LX. tcz. 189. §-ának b) p. értelmében az elárverezett ingatlan vételárából előnyös tételként elégitendő-e ki?» *Előadó: Illés Jenő*, a kir. Curia birája. Az ellentétes határozatok számai: P. 8711/1902. P. 159/1903., P. 2318/1904., P. 3660/1900., P. 4854/1903., P. 6363/1903. és P. 5917/1904.

— **Üzletátvétel feleség által.** *A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felebbezési tanácsa:* A kir. törvényszék felperest keresetével elutasitja. *Indokok:* Abból a körülményből, hogy alperes a férje halála után a maga nevére váltott iparigazolványt s folytatta az asztalos-ipart, nem állapitható meg az, hogy alperes a férje üzletét vette át és azt folytatta, különösen nem akkor, amidőn az üzlet nem áru berendezésből állt, következőleg itt oly üzletátvételről szó sem lehet, melyből az átvevő felelőssége az előbbi tulajdonos tartozásaiért megállapitható lenne az alapon, mert az átvevő házastársa volt üzleti elődének és igy alperest a kereseti követelésért a saját személyében felelősség sem terheli. (1905 nov. 13-án D. 635/1905. sz. a.)

— **A német és a magyar büntető-törvénykönyv** közt vontunk párhuzamot a multheti számban. A felhozottakat kiegészitjük még egy adalékkal. A német Btk. a feljelentési kötelezettséget számos büntettre megállapitja, ellenben az ártatlanul bünvádi eljárás alá vont egyén kiszabaditása iránti kötelezettséget ily általánosként nem ismeri. A magyar Btk. épp megforditva, a feljelentési kötelezettséget csak a felségsértésnél fogadja el, a kiszabaditási kötelezettséget pedig mindenkire és minden büncselekményre nézve kimondja. (232. §.) Ezen határozmány legjobban jellemzi a két kodexet. Egyik a rendőri államnak, másik az egyéni szabadság kultuszán nyugvó alkotmányos államnak törvénye.

(Egy olvasónk szemrehányást tesz, hogy a magyar Btknek az uj olasz és norvég büntető-törvénykönyvekkel közeli rokonságát állitottuk, de nem bizonyitottuk. Rátérünk arra is.)

— **A játékkifogás mint csalás.** Schmidt-Ernsthausen német államügyész egy német folyóiratban nemrég megjelent értekezésében kifejtette, hogy a tőzsdei lajstromba fel nem vett egyén csalást követ el, ha határidőügyletet köt azon szándéka elhallgatásával, hogy a spekuláczió balsikere esetén játékkifogással (Registereinwand) fog élni. *Liszt Ferencz* most élénken szembeszáll ezen nézettel és kifejti, hogy a játékkifogás az érvényes német tőzsdetörvény szerint sem jogellenesnek, sem erkölcstelennek nem mondható és igy az erre alapitott fizetésmegtagadás, még ha eleve szándékoltatott is, nem büntethető, de még a magánjogi csalás következményeivel sem járhat. Ezen érdekes kérdéssel lapunk egyik közelebbi számában foglalkozni fogunk.

A Magyar Jogászegylet február hó 3-án (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (V., Szemere-utcza 10. sz.) a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének tárgyalása végett vitaestét tart, melynek tárgya a főelőadmánynak a teljeskoruságra és a kiskoruak szerződőképességének I., II., III. és CLIII. sz. elvi kérdéseinek folytatólagos megvitatása, dr. Szladits Károly előadó konklusiói alapján. — A vitában résztvevők sziveskedjenek a titkárságnál jelentkezni. — Vendégeket szivesen lát az egylet.

Jelen számunk félivvel nagyobb terjedelmü a rendesnél.

Közjegyző-helyettesi állást keres fiatal, most vizsgázott ügyvéd, kinek másféléves közjegyző-jelölti praxisa van. Ajánlatokat dr. Bodor Ferencz közjegyző czimére kér Kézdivásárhelyre. 11517

Kerestetik gyakorlattal biró ügyvédi irnok. Gyorsirás feltétlenül szükséges. Gépirásban is jártasok előnyben részesülnek. Ajánlatok a kiadóhivatalba.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Zöldfa-utcza 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenegyedik évfolyam. 6. SZ. Budapest, 1906 február 9.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 25. sz.*

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4. sz.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre ... 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Hatásköri kérdések a gyakorlatban. *Dr. Térfi Gyula* igazságügyminiszteri osztálytanácsostól. — Forgács. *Dr. Schwarz Gusztáv* egyetemi tanártól. — Törvény és biró. *Dr. Láday István* kir. alügyésztől. — *Törvénykezési Szemle:* Vádlott vagy tanu? *Czipott György* nagyszebeni kir. törvényszéki birótól. — A védői bizottság ügyviteli szabályainak tervezete. — Külföldi judikatura. — Különfélék.
Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»ből.

Hatásköri kérdések a gyakorlatban.*

I. Általános szabályok.

A hatásköri ügyekben hozott minisztertanácsi határozatok — éppugy, mint a birói határozatok — nem a felmerült elvi kérdést döntik el, hanem csak az egyes ügyet intézik el; csak arra az egyes ügyre jelölik ki az eljárásra hivatott hatóságot; mindazonáltal gyakran találunk e határozatok indokolásában általános érdekü oly elvi kijelentéseket is, amelyek más hasonló ügyek elintézésére is irányt adnak, és alkalmasak arra, hogy belőlük a hatásköri viták megoldására vonatkozó általános szabályokat vonhassunk le.

I. A hatásköri szabályok közjogi természetüek, következésképp, hacsak a törvény kifejezetten meg nem engedi, hogy a hatáskört a felek kikötése is megalapithatja, e szabályok a felekre kötelezők; a felek a törvényben meghatározott hatáskörtől nem térhetnek el. Előfordult, hogy az 1884 : XVII. tcz. 176. §-ának rendelkezésénél fogva iparhatósági eljárásra tartozó ügyben a felek a bíróság előtti tárgyaláson megállapodtak abban, hogy az iparhatóság elkerülésével ügyüket elsősorban a bíróságra bizzák, és a bíróság e megállapodás alapján megállapitotta saját hatáskörét; más esetben a felek előzetesen kötötték ki okiratban házmesteri szolgálat felmondásából származó viták eldöntésére nézve a közigazgatási hatóság (főszolgabiró) eljárását. A minisztertanács ez esetekben hangsulyozta, hogy a törvénynek a hatáskört kötelezően meghatározó szabályával szemben a felek megállapodása figyelmen kivül marad. 1902 november 28., 1904 január 16., 1904 október 13. 70., 381., 410. sz.**) Nem szabad e szabálytól eltérni, és nevezetesen nem szabad a törvény szerint közigazgatási utra tartozó ügyet birói utra utasitani azon az alapon sem, hogy a panaszosnak csak olyan bizonyitást szolgáló eskü áll rendelkezésére, melyet a közigazgatási hatóság nem alkalmazhat, mert az, hogy a fél követelését csak a közigazgatási hatóság előtt nem érvényesithető bizonyitékkal tudná bizonyitani, csak a panasz érdemi elutasitását indokolhatja. (M. H. 1904 október 13.; 1902 szeptember 13.; 1897 junius 22. Térfi: 64., 84. és 410. sz.).

II. Foglalkozott a minisztertanács a hatásköri szabályok visszaható erejének kérdésével is, kimondván (az 1876. évi XIII. tcz. hatálybalépte után cselédbér iránt inditott ügyben), hogy az eljárás és hatósági szervezet, tehát a hatáskör és az illetékesség tekintetében is, hacsak a törvény határozottan ellenkezőt nem rendel, mindig az ujonnan hatályba lépett törvény rendelkezései alkalmazandók, mert különben olyankor, amikor az uj törvény hatályba léptével a régi törvény szerint illetékes hatóságok létezni is megszünnek, egyáltalán nem volna oly ügyeknek illetékes hatósága, melyek az uj törvény hatályba lépte előtt keletkeztek ugyan, de ennek hatályba lépte után tétetnek folyamatba. (1886 julius 3. Térfi: 56. sz.) Ugyanigy szól a minisztertanácsnak hasonló ügyben 1892 szeptember 10-én hozott határozata is (Térfi: 65. sz.), hangsulyozván, hogy az eljárási szabályok az azoknak életbelépte előtt keletkezett jogok érvényesitésére is alkalmazandók, és a cselédbér ügyekre annál inkább, mert az 1876 : XIII. tcz. 118. §-a a bíróságok ily ügybeli hatáskörét megszüntette. A szabály tehát az, hogy a törvényi eltérő rendelkezés hiányában a hatáskörre nem a jog keletkezésének, hanem érvényesitésének az időpontja irányadó.

III. Általános jogszabály továbbá, hogy a hatáskört a keresetben érvényesitett jog alapján kell megbirálni. Amily egyszerü e szabály, oly gyakran vétenek ellene hatóságaink. Majd a perben álló felek személyét, majd a per tárgyát, vagy a pernek az érdemre tartozó valamely előkérdését veszik a hatáskör megbirálásának alapjául. Igy például a bíróságok majdnem állandóan azt a gyakorlatot követik, hogy az olyan keresetek, amelyekben a cselédbért a gazda örököseitől követelik, nem a közigazgatási hatóság, hanem a bíróság elé tartoznak. (Budapesti kir. tábla 1900 márczius 23. I. G. 21. 47,939/88., Marosvásárhelyi kir. tábla 1896 junius 17. H. 8. Térfi: Táblai határozatok II. 118., IV. 48., II. 750. sz.) Más esetben a közigazgatási hatóság utasitotta a cseléd-bérkövetelést birói utra azért, mert azt nem a cseléd maga, hanem örököse kivánta érvényesiteni. Az iparhatóságok rendszerint birói utra utasitják az 1884 : XVII. tcz. 176. §-a alapján eléjük vitt követelést, ha valamelyik félnek örököse, vagy más jogutódja áll perben, indokolva határozatukat azzal, hogy öröklési vagy utódlási kérdéseket nincsenek hivatva elbirálni. Ugyszintén birói utra utasitják a közigazgatási hatóságok a cselédbérkövetelést, ha az ellenfélnek az a védelme, hogy a cseléd nekik kárt okozott, és ezt bérébe beszámitják, vagy a bért a kár okából tartják vissza.

Ha a kereset közutként használt területre irányul, a bíróságok legtöbbször leszállitják hatáskörüket, mert közut felől a közigazgatási hatóság rendelkezik. Ilyen és hasonló esetekben — amelyekre alább még visszatérünk — a helyes álláspont az, hogy a hatáskört annak a jognak az alapulvételével kell eldönteni, amelyet a felperes keresetében a hatóság elé visz; ezért, ha felperes magánjogot kiván érvényesiteni, afelett a bíróságnak kell itélnie, még akkor is, ha a per tárgya egyébként közigazgatási rendelkezés alatt áll, pl. közut; ha ellenben az érvényesitendő jog pl. a cselédbérhez való jog a törvény szerint a közigazgatási hatóság elé tartozik, az ügyben a közigazgatási hatóságnak kell eljárnia, habár az eredeti jogviszonyban a felek valamelyikének helyébe más személy lépett is be, mert a személyek változtával a jogviszony nem változik, nem változhatik a hatáskör sem. Éppily közömbös a hatáskör szempontjából az is, hogy az ügyben érdemi védelemként, pl. beszámitásul oly kifogást

* Az előbbi közl. l. az 1. számban.

** A minisztertanácsnak itt idézett határozatai egész terjedelmükben dr. Térfi Gyula és dr. Sánta Elemér gyüjteményében közöltetnek. A gyüjteményből az 1—372. sz. határozatok a Grill Károly-czégnél 1903-ban «a m. kir. minisztereknek hatásköri összeütközések tárgyában hozott határozatai» cz. a. megjelent kötetben, az 1—187. sz. határozatok Márkus: Felsőbíróságaink elvi határozatai XIII., a 188—372. sz. határozatok a XIV., a 373—570. sz. határozatok a XV. kötetében foglaltatnak.

hoznak fel, amely keresettel való érvényesités esetében más hatóság elé tartoznék. Azt az elvet, hogy a hatáskör kérdését a keresetben érvényesitett jog alapján kell megbirálni, nagyon gyakran kénytelen a minisztertanács hangoztatni. (1900 május 28., 1902 november 28., 1903 május 20., 1905 január 6., 1904 deczember 2., 1903 május 6. Térfi: 37., 57., 374., 398., 400.). Ugyanigy a C. is 1902 junius 3. 717. sz. (Grill Dt. Perrendt. k. 195. sz.); Budapesti kir. tábla 1897 február 19. H. II. 1., 1901 február 7. I. S. 282/900; 1903 február 12. I. H. 2. (Térfi: Táblai határozatok I. 268., V. 25., VII. 302. sz.)

A mi nevezetesen a főkérdés és az előkérdés egymáshozi viszonyát illeti, erre helyes szabályt állit fel a közigazgatási birósági törvény 17. §-a, amely szerint oly esetekben, amikor a közigazgatási birósághoz tartozó vitás kérdéssel más oly, különben a közigazgatási hatóságok hatásköréhez tartozó kérdés kapcsolatos, melynek előzetes vagy együttes elbirálása nélkül a biróság elé tartozó főkérdés el nem dönthető, az előbbi felett is a közigazgatási biróság határoz. Ezt a szabályt a minisztertanács más ügyekben is alkalmazza; ut elzárására alapitott kártéritis iránt inditott és a biróság elé utalt ügyben kimondván, hogy az, mikép a biróság elé tartozó magánjogi követelés megitélése végett a biróság esetleg valamely, magában véve közigazgatási utra tartozó kérdésnek (ez esetben az uthasználat jogosságának) elbirálásába is kénytelen bocsátkozni, a birói hatáskört nem érinti (1900 jan. 24. Térfi 106. sz.) Erre az álláspontra helyezkedik a Bpesti T.-nak a Curia (1903 szept. 29-én 7034, sz.) által helybenhagyott 1903 jun. 30. 5744. sz. határozata is (Grill Dt. Perrendt. k. 188. sz.), mely szőlőfelujitási kölcsönnek személyes tartozásként megállapodás ellenére történt behajtására alapitott igen érdekes kártéritési ügyben kimondja, hogy még az a körülmény, miszerint a jog oly tényekből van meritve, melyek végső sorban szőlőfelujitási kölcsönből indulnak ki, a szőlőfelujitási kölcsönre meghatározott kivételes közigazgatási hatáskört nem alapitja meg, mert ha a kártéritési igény alapjául szolgáló tényekben rejlő jog érvényesitésénél elő- és mellékkérdésekként oly kérdések vizsgálata is szükségessé válik, amelyek rendszerint más hatáskörbe utalvák, azoknak ily kérdésekként való eldöntése a birói hatáskörből kivonva nincs. Természetes, hogy az 1896: XXVI. tcz. 17. §-ának fent idézett szabálya megforditva is alkalmazandó, vagyis, ha az eldöntendő főkérdésben nincs a közigazgatási biróság előtti eljárásnak helye, akkor az eldöntendő főkérdéssel kapcsolatos mellékkérdések felett sem határoz a közigazgatási biróság, habár azok különben a közigazgatási biróság elé tartoznának (min. tan. 1901 jan. 23. Térfi 175. sz.).

Általános szabályként tehát azt állithatjuk fel, hogy ha a keresetben érvényesitett jog alapján a hatáskör megáll, a hatáskört nem érinti az, hogy az ügyben oly előkérdést vagy mellékkérdést kell megbirálni, amely ha önállóan merül fel, más hatóság hatáskörébe tartozik; viszont azonban, ha a keresetbe vett jog érvényesitése más hatóság hatáskörébe tartozik, az ügybeli hatáskör nem áll meg azon az okon, hogy az ügyben oly előkérdés vagy mellékkérdés fordul elő, amely egyébként magában véve a hatáskör megalapitására alkalmas lenne.

V. Nem szorul bővebb kifejtésre az a szabály, mely szerint arra nézve, hogy milyen jogot érvényesit a fél keresetében vagy panaszában, nem a jognak a fél részéről használt elnevezése, hanem az eljáró hatóságnak a tények alapján a jogszabályok alkalmazásával kimondott jogi minősitése az irányadó.

VI. Hogy a hatóság a keresetben érvényesitett jog minősitése alapján a hatáskör kérdésében határozhasson, a félnek már keresetében vagy panaszában mindazokat a ténybeli adatokat pontosan elő kell adnia, amelyek ismerete nélkül a hatóság a kereseti jogot nem minősitheti. Ezt a szabályt gyakran figyelmen kivül hagyják a felek; többször csak annyit mond a felperes a keresetlevélben, hogy pl. «gazdasszonyi szolgálat bére» fejében kér marasztalást; volt eset arra, hogy a biróság a keresetlevelet visszautasitotta, mivel a gazdasszony cseléd és ezért keresete közigazgatási utra tartozik; a közigazgatási hatósághoz beadott panaszában ismét csak gazdasszonyi bért követelvén a fél, ez a hatóság is visszautasitotta a panaszt, mert szerinte a gazdasszony nem cseléd és ezért bérét a biróság előtt kell keresnie. Minisztertanácsi döntésre került a dolog, anélkül, hogy a fél előadta s a hatóságok kutatták volna, hogy tulajdonképpen miben állott az a szolgálat, amelynek bérét követelik és az cselédszolgálatnak minősül-e vagy nem, az ily mulasztás utólagos helyrehozása pedig igen hosszu időre odázza el a hatáskör megállapitását, aminek könnyen elejét veheti a fél azzal, hogy keresetlevelében vagy panaszában a hatáskörre döntő ténybeli adatokat tüzetesen előadja. A hatóság is akkor jár el helyesen, ha a hiányos tényállás alapján nem dönti el nyomban a hatásköri kérdést, hanem a beadványt a hiányok kijavitása végett visszaadja, szóbeli előterjesztés esetében pedig a tényállást kérdéseivel tisztázta.

Olyan esetben, amikor a fél az egyik hatóság részéről már visszautasitott ügyet a másik hatóság elé viszi, ügyelnie kell arra, hogy mind a tényállás, mind a kereset s különösen a kereseti kérelem előadásában szigoruan ragaszkodjék ahhoz, amit a másik hatóságnál előadott; mert ha a tényállás vagy a kereset eltérő, többször megesik, hogy mind a két hatóság helyesen utasitja vissza az előtte levő ügyet, amikor azután hatásköri összeütközés esete nem merülvén fel, a minisztertanács sem jelölhet ki forumot. Ilyenkor nem marad más hátra, mint uj, szabatos keresetet vagy panaszt beadni.

Ha oly eset kerül minisztertanácsi elintézés alá, amelyben a hatásköri kérdést a tényállás hiánya miatt nem lehet eldönteni, az igazságügyminiszter, vagy az illető szakminiszter utján vagy közvetlenül intézkedik, hogy az ügyben eljárt elsőfoku közigazgatási hatóság a kétes kérdésekre nézve a tényállást a felek meghallgatása, szükség esetében bizonyitás utján állapitsa meg. (1904 jan. 30-án M. H. Térfi 393. sz.)

Dr. Térfi Gyula,
igazs. min. oszt. tan.

(Folyt. köv.)

Forgács.*

Rengeteg az irodalom, mely Németországban a polgári törvénykönyv nyomán kelt. Az egész 19. században alig jelent meg több magánjogi munka, mint a polgári törvénykönyv tervezetének közzétételétől a mai napig. És nem volt igazuk a vészmadaraknak sem, akik azt károgták, hogy a sok husnak hig lesz a leve. Mert a sok ezer könyv, füzet, értekezés közül, melyet a német kodex fakasztott, már is hosszu sora válik ki a jelentősnek. De azért itéletet mondani arról az elvi kérdésről, hogy a kodexnek általában jó vagy rossz hatása van-e a tudományra? még ezek alapján nem lehet. Az a generáczió, mely a német törvénykönyvet megmunkálja, még a kodex nélküli idő szülöttje. Akik ma könyveket és értekezéseket irnak a német BGB.-ről (igy nevezik künn a polgári törvénykönyvet), mint diákok még ott ültek a Windscheid, Ihering és Brinz lábainál, az idősebbek még a Wächter és Vangerow zsámolya előtt is. Ők még a római jog fegyvereivel vivják a német törvénykönyv csatáit. A kodex nekik csak tantermük, nevelőszobájuk még a corpus iuris volt. A kérdés az, hogy akiknek az uj törvénykönyv nem feleségük, kikkel férfikorukat töltik, de szoptató dajkájuk, kitől első tápjukat nyerik: befognak-e válni? E kérdésre majd csak vagy 30 év mulva kapunk feleletet.

* Az előbbi közl. l. a mult évi 52. számban.

Paradoxonnak látszik és mégis igaz: a jogi nevelés czéljára a jó törvénykönyv alkalmatlanabb, mint a rossz. A corpus iuris bizonyára rossz törvénykönyv. Nem egy ember egységes müve, hanem sok század sok irójának sok munkájából összeollózott compilátió; nyelve idegen, léptennyomon kétséges értelmü; tételei magukban sem világosak, egymással is ellentétesek. De éppen e fogyatékosságaiban van jó része az ő nevelő erejének. Már az is ereje, hogy latinul van irva: a tanuló minden szóra ügyelni kénytelen, holott az anyanyelv szövegeit gondtalanul szürcsöli. Az egyes szó az ember anyanyelvén nem objektuma a megfigyelésnek. Könnyebben hozzáférhető, magától értetődőbb valami, semhogy elemzésére gondolnánk. Idegen szónál akaratlanul megállunk: mit jelent? hány féle az értelme? mily értelmet ad az összefüggés? Mindez itt kénytelen-kelletlen az öntudatba ötlik és az öntudatos vizsgálódás minden tudomány kezdete. A számos ellenmondás, ami a corpus iurison végig huzódik, szinte megbecsülhetetlen elmetorna. A tanuló kénytelen a tételeket szembe vetni: csakugyan ellenmondásosak-e? miben rejlik az ellenmondás? hogy lehetne azt eltüntetni? és elfogadható-e az ilyen értelmezés eredménye? Minden egyes ilyen operáczió a kritika gyakorlata. És e kritika nemcsak logikai müvelet: el kell neki számolni az eredmény gyakorlati czélszerüségével is. Ha a törvénykönyv kétségtelen nyelven beszél, a tanuló bevágja a positivumot; arra, hogy tartalmát birálat tárgyává tegye, nem is gondol. A kritikára csak akkor van szükség, mikor a törvény szövege kétséges. És e kétségekből él 2000 esztendeje a corpus iuris embere. Lessingnek van egy bölcs epigrammja: ha a jó Isten az egyik kezében a bizonyosságot tartaná, a másikban a kétséget: ő ez utóbbit fogná meg, a kétséget kérné tőle, mert az emberi elme a kétségen táplálkozik. És azért félő: amennyivel jobb törvénykönyv a modern kodex a mi kétezer éves palladiumunknál, annyival gyengébb lesz nevelőnek.

—

Annyi azonban máris kiderült: a kétségtelen törvény utópia. Nem hiszem, hogy amióta ember gondolatát szóba önti, nagyobb kinnal keresték volna minden gondolat kétségtelen kifejezését, mint a német kodex szerkesztői. Hisz az első tervezet szövege szinte betükbe foglalt mathematika volt. Ennek a következése persze az volt, hogy szinte már nem is volt németül. Amint a második olvasás visszatért a német nyelvhez, a szövegezés is pongyolább lett. Hiába: szó kevesebb van a világon, mint gondolat. Csudás volt az a hangyaszorgalom és az az elmeél, amelylyel a kritika már 1900 előtt is kitárta a szöveg kétségeit. De igaz kritikáját mégis csak az a mindnyájunk legfőbb kritikusa adta, aki jogot sem tanult, diplomát se szerzett: az élet. Aki a német törvénykönyv igazi birálatát akarja olvasni, ne azt a több száz kötetes kritikai könyvtárt vegye elő, amelyet hivatottak és hivatlanok a tervezetekről irtak, hanem vegye elő az 1900 óta (midőn a törvény életbe lépett) megjelent jogi szaklapokat, döntvényközleményeket és monografiákat. Amióta alkalmazni akarják a törvényt, látják csak mi mindent *nem* kaptak. És az összszignatura máris igy foglalható össze: megmaradt a régi épület legtöbb baja, anélkül, hogy megmaradtak volna a mentő vészkijárói is. A tételek anyagi tartalmuk szerint legnagyobbrészt ugyanazok, miket a pandektajog idejében a százados «tudomány és gyakorlat» megállapitott. Ahol tudomány és gyakorlat azelőtt ingadozott, tapogatódzott, pontos fogalomalkotáshoz nem tudta magát kiküzdeni: ez igy rögződött meg az uj kodexben is. És ez természetes: mert okosabbat annál, amit tudtak, nem iktathattak törvénykönyvbe se. Csak a birtok, vagy a gazdagodás fogalmára emlékeztetek: kétségtelenebbek-e az uj törvénykönyvben mint azelőtt? Ime az uj épület régi bajai. De a régi házban ott voltak a vészkijárók: a tudomány és a biró szabadsága a kodifikálatlan joggal szemben. Ha a hagyományos formula szük volt, vagy tág, tudomány és gyakorlat külső feszély nélkül lazithatott, szorithatott rajta. Azelőtt, ha birtokról volt szó, a biró, hol a «tényleges hatalom» (Savigny), hol a «tulajdon látszata» (Ihering), hol a «gazdasági összefüggés» (Strohal, Pininski) stb. fogalmakkal operálhatott és egyszer az egyik, máskor a másik formula fedte jobban az eset tényállását. Most ott van a német kodex 854. §-ában a «thatsächliche Gewalt». A törvényhozó ime leszögezte a sok formula közül az egyiket. Más lett-e ez által a német birtokjog, mint azelőtt volt? Más tényállásra fogja-e most a biró mondani, hogy birtok, mint azelőtt? Dehogy fogja. Akárhogy definiáljuk a birtokot: elbirálása annak, hogy birtokos-e X. vagy sem, most is ugyanazon kritériumok szerint fog végbe menni, tartalmilag épp oly nehéz, épp oly bizonytalan, a kétségnek épp oly hozzáférhető lesz, mint azelőtt. A bajok ugyanazok. De a vészkijáratot, amely azelőtt az eset állása szerint, hol az egyik, hol a másik felfogásban nyilt: azt befalazták. A nehézség nem lett kevesebb, csak szükebb lett az ut az igazság felé.

Dr. Schwarz Gusztáv.

Törvény és biró.*

Dr. Balog Arnold: Törvény és biró. Dolgozatok az igazságügy köréből. 508 és LVIII l. Politzer-féle könyvkiadóvállalat kiadása. 1905.

III.

A tényeknek azon óriási halmaza, amelyet a történelmi materialismus iskolája Karl Marx óta összehordott, nem hagy fenn semmi kétséget arra nézve, hogy a jogfejlődés alaptényezője a gazdasági viszonyok változása. Valamely társadalom gazdasági rendjét s egyuttal objectiv jogát vizsgálva, eljuthatnak olyan nyugvópontig, melyben az objectiv jog a fennálló gazdasági viszonyoknak teljesen megfelelt, nem ugyan a tekintetben, mintha az emberek legnagyobb körének jólétére irányult volna, hanem csak abban a vonatkozásban, hogy a gazdasági termelést az adott viszonyok között leginkább biztositotta.

Ott, ahol a gazdasági viszonyok hosszabb időn át változatlanul maradnak, vagyis ahol a gazdasági fejlődés felettébb lassu, az objektiv jog sem megy át lényeges változáson. Ott azonban, ahol a környezet a fejlődést nem hátráltatja, ennek során a materiális termelési erők ellentétbe jutnak a fennálló objektiv jogszabályozta termelési viszonyokkal. Megindul tehát a küzdelem az uj jogért.

Az az osztály, mely a fennálló jog szerint az uralom birtokában van, amellett, hogy a kezébe adott hatalmi eszközöket a legvégsőkig kihasználja, a fennálló jogrend konserválása érdekében ideológiákat teremt s ezek a küzdelemben hosszu ideig még az erőszaknál is hathatósabb fegyvereknek bizonyulnak. Költészet, vallás, müvészet és áltudomány beállanak az uralmában fenyegetett osztály szolgálatába; a multak eseményeihez kötött ideológikus magyarázatokat füznek; az uralkodóosztály létfeltételeit s az uralmát biztositó jogtételeket, mint egyetemes emberi, vagy legalább is hazafias eszméket hozzák forgalomba. A fennálló jogrendszert pedig olyannak tüntetik fel, amelyen az állam léte függ, amelynek megváltoztatásával összeomlik a haza.**

Az alsóbb osztályok, éppen elnyomottságuknál fogva, ily változatos fegyverekkel nem küzdhetnek. Ők nemcsak, hogy alig vihetnek a harczba ideológikus erőket, hanem még maguk is az uralkodóosztály által teremtett ideológiák hatása alatt állnak. Nekik tehát legfőbb eszközül a tömegek nyers ereje marad.

* Az előbbi közl. l. a 3. és 5. számban.

** Mikor pl. III. Károly földadó-katasztert akart készittetni, a nemesség ebben merényletet látott a haza függetlensége ellen s a karok és rendek a diarium szerint a magyar alkotmány veszélyeztetése miatt «*anxie supirabant, plurimisque lacrymae de oculis stillabant*».

Ez az osztályharcz az állami és társadalmi élet minden fontosabb jelenségének, tehát a birói itélkezésnek is hátterében van.

Amikor ugyanis az uralkodóosztály a maga hatalmának biztositékait jogintézményekben lerakja, az állami akarat létrehozásának és végrehajtásának módozatait olykép állapitja meg, hogy azokból a többi osztályokat kizárhassa. Leszármazás, census stb. révén a saját osztályából alkotja meg a törvényhozószervet, s a hivatalok elfoglalása utján az executivát is a maga kezébe keriti. Biztositja a saját osztályának a birói hivatalokat is s amennyiben nép-itélkezést szervez, ezt is censushoz, értelmiséghez stb. köti.

Természetes, hogy az uralkodóosztály gyakorolta törvényhozás és itélkezés egyelőre meglehetősen congruens lesz. De már ebben a stádiumban is mutatkozhatnak eltérések. Mert bár lényegileg nincs különbség abban, hogy az uralkodóosztály a törvényhozó, vagy a birói testületben alkot-e jogot, az egyik, vagy a másik testületben az osztályérdek erősebben, vagy gyengébben érvényesülhet. A rendi társadalomban szabály szerint az itélkezésben erősebben jut érvényre az osztályérdek, mint a törvényhozásban, mert az utóbbi, még oly megkövesedett osztályönzés mellett is, egyszer-másszor kénytelen a jobbágyok érdekeire is tekintettel lenni, egyrészt, mert saját létérdeke megköveteli, hogy az őt kitartó jobbágyságot kimélje, másrészt, mert néha-néha tanusitott engedékenységgel a parasztlázadásoknak elejét akarja venni. Ellenben az itélkezésnél, mely ebben a korban különben is össze van keverve a discretionarius jogot gyakorló igazgatással, az ily szempontok sokkal kevésbbé actualisak, mert az osztályérdek minden alkalommal csak egyes egyének rovására érvényesül.*

Ez az irányzat a bourgeoisie uralomrajutása után lassankint megfordul. Ennek magyarázatát a bourgeoisie által felépitett birósági szervezet adja.

Annak, hogy a mult század az igazságszolgáltatást a közigazgatástól elkülönitette, a birákat — annyira, amennyire — függetlenekké tette s őket egyéb foglalkozásoktól, politikai és gazdasági egyesülésektől távol tartva, bizonyos splendid isolationbe helyezte: eddigelé — tudtommal — csak ideológikus magyarázatokat adtak. Pedig mindez nem egyéb, mint a bourgeoisie hatalmi és gazdasági érdekeinek védelme a nemességgel szemben. Közelfekvő volt a feltevés, hogy az állami functionariusok között még hosszabb ideig tulsulyban maradó nemesség a jurisdictiót továbbra is a saját osztálya érdekében fogja gyakorolni, miért is azokon a tereken, ahol a polgárok személyes szabadsága és vagyoni érdekei forogtak szóban, vagyis a büntető és polgári igazságszolgáltatásban, ki kellett zárni a tisztviselők discretionarius jogát s biztositani kellett azt, hogy a bourgeoisie érdekében megalkotott uj magán- és büntetőjog rendelkezései érvényre jutnak. A személyes szabadság, a törvény előtt való egyenlőség, a tulajdon szentsége, a szerződési szabadság s általában a szabad verseny stb. tiszteletbentartását a bourgeoisie csak olyan hatóságoktól remélhette, amelyek discretionarius jogot nem gyakorolnak. Minthogy pedig a szorosabban vett igazgatásban a discretionarius jog ki nem zárható, szükségképpen következett a jurisdictiónak kettéosztása, vagyis az igazságszolgáltatásnak a közigazgatástól való elkülönitése.

Ugyanezen érdekek követelték azt is, hogy a bíróságok a központi hatalomtól függetlenittessenek s az egyes társadalmi rétegekhez és gazdasági érdekcsoportokhoz minél kevesebb érdekszállal legyenek füzve. Nyilvánvaló, hogy a gazdasági téren korlátlan szabadságot követelő s az állami beavatkozást perhorreskáló bourgeoisie ideálja az a biró, aki az elvont szabályt mathematikai ridegséggel alkalmazza; aki a szerződés határozmányait érvényre juttatja, nem törődve a következésekkel; aki nem emberek, hanem jogesetek felett itél. Ezt pedig csak ugy érhette el, hogy a birót a politikai és gazdasági küzdelmekből kizárta, szinte neutrális lénynyé tette.

Csakhogy amig ez a birósági szervezet alkalmas volt arra, hogy a bourgeoisie hatalmát a nemesség mellett megerősitse, az alulról meginduló támadások ellen nem nyujtott elegendő védelmet. Egy ideig ugyan a bourgeoisie birósági is meghódoltak az ideológiáknak, melyeket mint fent elmondottuk, hatalmának biztositása végett minden uralkodóosztály megteremt, meghódoltak annyira, hogy közmondásossá vált a négy fal közé zárkózott s az életet nem ismerő, bureaukrata biró.* De minél jobban megszakad a kötelék a bíróságok és az egymással küzdő társadalmi osztályok között, minél inkább gyérülnek azok az érdekfonalak, melyek a birákat az uralkodóosztályokhoz kötik, minél jobban kialakul a biráknak egy külön osztálya: annál jobban és jobban vesztik hitelüket a birák előtt a bourgeoisie által ujonnan megteremtett ideológiák. A biró, aki a maga függetlenségében nem érzi magát az uralkodóosztálylyal érdekközösségben, jobban hozzáférhető azoknak a törekvéseknek, melyek az elnyomott osztályok nyomorát csökkenteni, kizsákmányoltatását megszüntetni igyekeznek. A müveltség, képzettség és tapasztalat magasabb fokán meglátja a törvény az azt diktáló osztályönzést és felismeri az ideológiákban az uralkodóosztály érdeksugallta csinálmányait. Ezért tehát a törvényt és az ugynevezett «általános jogelveket» sokkal kevesebb tisztelettel nézi és sokkal inkább hajlandó lesz azokkal ellentétbe helyezkedni. Itélkezésében tehát mind közelebb és közelebb jut ahhoz a joghoz, amelyet a változott gazdasági viszonyok kivánnak; előkészíti a jövő jogát. Törvény és biró között az ellentét mind nagyobb és nagyobb lesz; az alsóbb osztályok törekvései, melyeket a törvényhozó előbb ridegen visszautasit, a biró által alkotott jogba utat találnak. Mikor azután itt megszilárdulnak, azokkal a törvényhozó, mint már létező objektiv joggal kénytelen számolni s azokat az illető joganyag kodifikálásánál nem mellőzheti. Igy válik a biró és a törvény között való ellentét a haladás eszközévé.**

* A régi magyar jog a nem-nemesek birtokképességét határozottan elismerte, sőt pl. az 1543: XXXVI. tcz. rendelkezik is arról, hogy azok a jobbágyrendüek, akik nemesi birtokok tulajdonosai, mily közterheket viseljenek. A Hármaskönyv III. 30. §. 7. is csak annyit mond, hogy a paraszt «in terris *domini sui* nil juris habet». Vagyis a törvényhozás nem ment el az osztályérdek védelmében odáig, hogy a parasztokat a birtokképességtől megfossza. Ez tehát a bíróságnak maradt fenn s csakugyan a kir. Curia 1738-ban a világos törvények nyilvánvaló megszegésével kimondotta, hogy nem-nemesek ingatlan javakon tulajdont nem szerezhetnek. Ez vált azután joggá, noha pl. a Planum Tabulare 937. számu decisiójából világosan kitetszik, hogy a Curia tudatában volt álláspontja törvénytelenségének. Annak a fosztogatásnak tehát, mely a XVIII. század közepén megindult (számos jobbágyot, sőt egész községeket fosztottak meg jogosan szerzett birtokaiktól «ex incapacitate possessorii»), homlokterében a Curia itélete állott. Nevezetes egyébiránt, hogy ha utóbb a jobbágy nemes emberre ruházta át a birtokot, a Curia a nemest már megvédte a birtokban: Planum 938.

Egyébiránt maga a Hármaskönyv is az osztályharcznak köszönheti létét és kötelező erejét. A fő- és köznemesség közt folyó sok százados osztályküzdelemben a Hármaskönyv létrehozása volt a köznemesség legjelentősebb fegyverténye. A főnemesség ugyan meg tudta akadályozni törvényre emelését, de azt már nem gátolhatta meg, hogy a bíróságok — nyilván törvénytelenül — vezérül ne fogadják a müvet, mely a köznemességet a főnemességhez emelte, az alsóbb osztályok elnyomását pedig biztositotta.

* Ezen ideológiák hatása alatt a biró lerontja a régi jognak azokkal ellentétes maradványait. Ebből magyarázható pl. hogy a Curia a holtkézi törvényeket hatályon kivül helyezte (szabad verseny elve). De nem helyezkedik ellentétbe oly, bár károsnak látszó törvénynyel, mely ezen ideológiáknak megfelel. Ebből magyarázható, hogy a Curia szivósan ragaszkodik a Btk. 336. §-ának szigoru rendelkezéseihez (magántulajdon fokozott tisztelete).

** Ha az elmondottakat a hazai jogfejlődés nyomán bizonyitani akarjuk, nem szabad szem elől tévesztenünk, hogy nálunk a nemesség és a bourgeoisie még nem rendezkedett el egymás mellett ugy, mint a

Levonhatjuk tehát a tanulságokat.

A birói itélkezés a törvénybe foglalt objectiv jogtól állandó eltéréseket mutat.

Ezen jelenség magyarázatát a bíróságoknak az osztályküzdelmekben elfoglalt helyzete adja.

Az eltérés annál kisebb, minél nagyobb a bíróságnak az uralkodóosztálylyal való eszmei és érdekközössége, valamint az utóbbinak a törvényben érvényre jutó osztályérdeke.

Ezen eltérések utján független és müvelt* birói kar a fejlődés irányában képződő uj jogot hoz létre s ezzel a törvényhozót is az osztályérdektől kevésbbé áthatott jog létesitésére kényszeriti.

A legközelebbi czél tehát nem az, hogy a bíróságban a törvényekhez való szigoru ragaszkodás növeltessék, hanem az, hogy a birák függetlensége és müveltsége emeltessék.

Dr. Láday István.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Vádlott vagy tanu?

A tanuzási kötelesség nem csak állampolgári kötelesség, nemcsak az állam kényszeritő hatalmának követelménye, hanem az anyagi igazság legfőbb érdeke, amely érdek megvédése a büntetőjog hatalom elsőrendü feladata.

Hogy ez az érdek sokszor az anyagi igazság rovására kielégitést nem nyerhet, a gyakorlatban élesen megnyilvánul, de erre maga a törvényhozás is gondolt akkor, midőn a BP. XIII. fejezetében lefektette azokat az elveket, amelyekkel a tanuságtétel kötelességeit, akadályait, mentességét és a vallomás megerősités körülményeit rendszerbe foglalta.

A perjogi szabályok különösen meghatározzák azokat a faktorokat, akiknek közremüködése az eljárás megejtéséhez szükséges és azért kétségtelen, hogy a tanu a bünvádi felelősségre vont egyéntől nemcsak perjogi állásánál fogva is különbözik, hanem azért is, mert a tanunak rendszerint nincsenek ténykedései, a tanu illetékes hatósága előtt csupán észleleteiről ad számot, kivéve, ha a bün megelőzése, vagy az elkövetett büncselekmény eredményeinek korlátozása, esetleg elháritása végett, valamely ténykedést nem fejt ki, de ezek a ténykedések is mintegy kiegészitő rész gyanánt csatlakoznak a nyert észleletekhez. A tanu tehát egyik legfontosabb bizonyitási eszköz, mely nélkül az állam és tettes közötti jogviszony rendezése alig történhetik meg.

Hogy a tanuból vádlott is lehet, az a körülményektől függ, sőt, hogy a vallomás hamis volta esetén le is tartóztatható, a BP. 334. §-ából ki is tünik.

De arra, hogy a vádlott tanuvá emelkedjék, a BP. nem is gondolhatott; nem számithatott erre a metamorphosisra, különösen akkor, amidőn vádlott maga is tettes vagy részes.

Pedig ez nincs kizárva!

Ekörül a kérdés körül mozog a Jogt. Közl.-ben megjelent «Vádlott vagy tanu» czimü czikk, amelyre — irója kivánságának téve eleget, — szolgál válaszul a jelen dolgozat.

A vádlottból tanuvá alakulás esete felmerülhet akkor, amidőn a vádaláhelyezése előtti szakban terhelt, vagy midőn a főtárgyalási szakban vádlott bünössége iránti gyanu eloszlik, a valódi tettes előkerül és a korábban felelősségre vont egyén vallomása nyujtja a bizonyitékot.

Ebben az esetben nem lehet kétség az iránt, hogy a bünper fordulatánál fogva a terhelt, illetve vádlott ellen a BP. XIII. fejezete kell, hogy alkalmaztassék.

De czikkiró szerint aggály forog fenn arra nézve, vajjon, ha 1. a vádbeli cselekményt többen közösen követik el, s a tettesek közül egy, vagy több a katonai bíróság hatáskörébe tartozik, vagy ha 2. a több vádlott felett hozott verdiktet a bíróság a 371. §. alapján felfüggeszti, s az uj ülésszakon való tárgyaláson kihallgatandók azok, akikkel szemben megálló volt az első verdikt: mily minőségben hallgattassanak ki azok a vádlottársak, akiket a bíróság nem vont felelősségre?

A czikkiró részéről felvetett eseteken kivül, még érdekesebb az az eset, ha egy jogerősen elitélt vallomásának kivételéről van szó a perben s midőn az elitéltnek oly vádlottársával szembeni vallomás adása képezi a lényeget, aki felett az elitélttel egyidejüleg a bíróság azért nem itélkezhetett, mert magát a felelősség alól kivonta, most azonban előkerülvén, itélő birái előtt áll.

Nézetem szerint az adott esetekben tanuként való kihallgatásnak van helye, mert az illetők a bíróság előtt nem mint a jogrenddel összeütközésbe jött egyének, tehát nem, mint felelősséggel tartozók, hanem mint olyanok jönnek figyelembe, akiknek vallomására közérdekből van szükség s igy velök csakis azok az alaki szabályok alkalmazandók, melyek a tanukra előirvák.

Korántsem jelenti ez azt, hogy vallomásaik döntő sulylyal birnak, hanem csupán azt, hogy más bizonyiték kiegészitésére alkalmasak lehetnek.

Az ily tanuk mindenesetre a gyanus (t. suspectus) tanuk közé tartoznak, de a biró objectivitása viszont értékőket felemelheti arra a szinvonalra, ahol a kifogástalan tanuk foglalnak helyet, például abban az esetben, a midőn a tanuvallomásnak hatása alatt vádlott beismeri a cselekmény elkövetését.

A 378. §. létesitésekor ugyanis a törvényhozó feltételezte, hogy olyan tanu is állhat a bíróság előtt, aki a büncselekmény elkövetésében gyanus lehet, ezért mellőzendőnek mondja ki megesketését.

Analogia gyanánt alkalmazva e szakaszt, kiterjeszthetjük olyan egyénre is, aki valósággal vádlottárs, de akit a körülmények tanuminőségben szólitanak a biró előtti megjelenésre.

Az eredmény itt is azonos lesz: az ily tanukat meg nem esketi a bíróság.

Az, vajjon az ily tanuval szemben a bíróság a B. P. 208. §-át alkalmazni fogja-e, közönyös, de vitára szorul, hogy az ily tanu azért, mert a büncselekménynek ő is részese, «szégyen» czimén a mentességet igénybe veheti-e?

kulturállamokban. Azt sem kell elfelejtenünk, hogy — ellentétben a Nyugattal, ahol már a kiábrándulás stádiumában vannak, — nálunk még a liberalismus vezető gondolatai teljesen át sem hatották a közvéleményt. Mindazáltal egy és más irányban a törvényhozás és az itélkezés között a szövegben körvonalozott ellentétes nisus már mutatkozik. Igen tanulságos e részben a kilenczvenes évek törvényhozásának és igazságszolgáltatásának összehasonlitása. Ugyanakkor, amidőn a törvényhozás megkezdte az ugynevezett «szociális törvények» megalkotását, melyek szellemét legjobban megitélhetni a drákói szigorral megalkotott és szerzőnk által is (153—156 l.) méltán megrótt 1898. évi II. tcz.-ből (a munkások szerint rabszolga-törvény; pl. a 62. §. szerint, ha a munkás aratás közben megáll és letörli arczáról a verejtéket, e tettéért [«szakadatlanul nem folytatja»], ha a törvényt szigoruan vesszük, két havi elzárásra itélhető; viszont ha a földbirtokos romlott ételt ad a munkásnak, ugy, hogy ez belebetegszik: legfeljebb 600 K pénzbüntetés érheti), a bíróságok a magánjogi itélkezésben uj irányt kezdtek, mely általában a gyengébb, nyomorultabb fél védelmét czélozta. A biztositótársaságokkal, a vasutakkal, a nagy czégek ügynökeinek visszaéléseivel szemben védelmükbe vették a kizsákmányolásra kiszemelt, gyengébb felet. Ekkor kezdődött a Curiának a kártéritési perekben kifejlődött uj gyakorlata, mely általánosságban kedvező a munkásokra nézve stb. Az ipari balesetekből folyó kártéritési perekben a birói gyakorlatban megteremtett uj jogszabály már átment a polgári törvénykönyv tervezetének 1783. §-ába. Egészen az a folyamat, melyet a szövegben leirtunk.

A szövegben adott magyarázatból folyik, hogy a büntetőitélkezésben, ahol az állam maga lép fel felperesként, a biró sokkal később szabadulhat ki a fennálló jog nyomása alól, mint a polgári perben.

Ismételjük azonban, hogy nálunk még korai volna a fejlődésnek azt a fokát feltételezni, melyről a szövegben megemlékeztünk s igy a magánjogi itélkezésünk átalakulását illetőleg felhozott adatokat csak sporadikus jelenségeknek, a felismerés első csillámlásainak nevezhetjük. (V. ö. az előző jegyzetet.)

* «Müveltség» alatt önként érthetőleg az igazi (természettudományi) müveltséget értjük, nem pedig pl. a római, vagy görög, «classikus müveltséget» (Mérai szerint «classikus müveletlenség»).

Szerintem nem veheti. Mindezekből tényként megállapithatjuk, hogy 1. oly perjogi szabály, mely az ily gyanus tanukat kizárná, nincs; 2. az a vádlott, aki felett a biróság itélkezési joggal nem bir, vagy ezt a jogát már gyakorolta, nem alkalmazhat oly jogszabályokat, amelyek terhelttel, illetve vádlottal szemben vannak felállitva; 3. a B. P. az ily egyéneknek más módoni kihallgatására rendelkezést nem foglal magában; 4. az anyagi igazság érdeke, miután a vallomás mérlegelés tárgyát képezi, nincs veszélyeztetve; végül 5. a vádlottkénti kihallgatás a B. P. szellemének meg nem felelne és a kihallgatandó egyén perjogi állását sértené.

Ezeket a ténymegállapitásokat elegendőknek tartom azon véleményemnek támogatására, hogy a vádlottnak, vagy elitéltnek, az adott esetekben tanukként való alkalmaztatása bár kivételes, — de nem perrendellenes.

Czipott György
nagyszebeni kir. törvényszéki biró.

A védői bizottság ügyviteli szabályainak tervezete.

A Budapesti Ügyvédi Kör gyermekvédelmi bizottsága 1905 deczember 14-én tartott egyetemes ülésén *Nagy Dezső* ügyvéd javaslatára egyhangulag elhatározta, hogy külön *védői bizottságot* szervez. A védői bizottság szervezése — aminő Francziaországban és Belgiumban Comité de défense des enfants traduits en justice neve alatt már több év óta széleskörü és áldásos müködést fejt ki — lesz tárgya a gyermekvédelmi bizottság legközelebbi ülésének. Itt közöljük ügyviteli szabályainak tervezetét:

1. §. A védőbizottság feladata 1. a büntető hatóság elé gyanusitottként vagy vádlottként került fiatalkoru egyének bünügyi védelmének ellátása, 2. a megfelelő reformjavaslatok tételével és megvitatásával a gyermekvédelem általános érdekeinek fejlesztését előmozditani. Utóbbi czélját illetőleg *a)* előterjesztéseket tesz a bizottság plenumának a tekintetben, hogy miféle közigazgatási általános intézkedésekre van szükség a kormány és közigazgatási hatóság részéről, *b)* anyagot és véleményt szolgáltat a bizottság plenumának a fiatalkoru egyének magánjogi védelmének és a gyermekvédelmi egyesületek charitativ müködésének fejlesztése tárgyában, *c)* javaslatot tesz, hogy minő általános intézkedések foganatositandók az érvényben levő anyagi büntetőtörvénykönyvek és büntetőperrendtartás keretén belül a részben, hogy a bünvádi eljárásnak káros hatásai a fiatalkoru bünösökkel szemben elkerültessenek, vagy legalább is mérsékeltessenek, hogy a büntetőhatalom gyakorlása az illető fiatalkoruval szemben lehető a legnagyobb mértékben erkölcsjavitó hatással birjon, *d)* a védői bizottság az általa közvetlenül szerzett tapasztalatok alapján a külföldi törvényhozás és a tudomány vivmányainak figyelembevételével szakvéleményt ad és javaslatot tesz a büntetőtörvények és a bünvádi perrendtartásnak, a fiatalkoruak érdekeit a fentebb jelzett irányban előmozditó reformja tekintetében.

2. §. A védői bizottság tiszteletbeli és rendes tagokból áll. Tiszteletbeli tagul választható mindenki, aki a gyermekvédelem érdekében kiváló érdemeket szerzett magának. Rendes tagja lehet a védői bizottságnak: az ügyvédi kamara lajstromába bejegyzett ügyvéd vagy egyetemi és jogakadémiai tanár, aki belépését a védői bizottság elnökénél bejelentette.

3. §. Tiszteletbeli tagjait a védői bizottság két rendes tagnak ajánlatára szavazattöbbséggel választja.

4. §. A tiszteletbeli és rendes tagok a bizottság ülésén szavazati joggal birnak.

5. §. Megszünik a bizottság rendes tagja lenni az, aki ezen szándékát a bizottság elnökének bejelenti.

6. §. Ezenkivül a bizottság állandó tagjai: 1. a m. kir. igazságügyminiszter, 2. a m. kir. belügyminiszter, 3. a budapesti és pestvidéki kir. ügyészség, 4. budapesti büntető és a pestvidéki kir. törvényszékek, 5. a budapesti büntető és a pestvidéki kir. járásbiróságok, 6. a budapesti fő- és székváros árvaszékének, 7. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye árvaszékének, 8. a budapesti kir. államrendőrség, 9. a székesfőváros 10 közigazgatási kerületének, 10. a budapesti orvosegyesületnek, 11. végül azon gyermekvédelemmel foglalkozó jótékony egyesületeknek kiküldöttei, amely egyesületek a bizottságban való részvételükre irányuló szándékukat a bizottság elnökségének bejelentik.

7. §. A védői bizottság élén az elnökség áll és intézi a folyó ügyeiket.

8. §. Az elnökség áll: az elnökből, 2 helyettes-elnökből, 1 titkárból, 3 helyettes-titkárból és a pénztárosból.

9. §. Az elnökség ügyrendjét maga állitja össze. Köteles minden hónap első hetében, de ha szükséges, gyakrabban a védői bizottságot össze hivni. A folyó ügyeket tanácsülésén intézi el, egyes eseteket a védőbizottság elutasithat.

10. §. Egyes esetekben a védői bizottság rendes tagjai közül — lehetőség szerint — a gyermek születési községében (városában, megyéjében) illetve szék- és főváros illető kerületében ismerős ügyvédet küld ki hivatalból, illetve a védői bizottságba belépett rendes tagok névsorát az ügyvédi kamarával, a törvényszékek és a fővárosban székelő árvaszékek elnökével közli.

11. §. Az elnökség tanácsülésén a kiküldött védő, mint előadó vesz részt és szavazati joggal bir. A védő tartozik a következő szakaszban felsorolt kérdőpontokra adott választ a községi előljáróság vagy más hatóság vagy jótékonysági intézet utján, de lehetőleg közvetlenül beszerzett adatok alapján szóban vagy irásban az elnökség tudomására hozni. Ugyanakkor javaslatot terjeszt elő, hogy a fiatalkoru büntettes érdekében miféle lépéseket tart szükségesnek és esetleg mily irányu közbelépés kivánatos a bizottság részéről.

12. §. A védőnek a kiküldésével egyidejüleg a következő kérdésekre kell a kutatást megejtenie és a kutatás eredményét javaslatával együtt az előző szakasz szerint a védői bizottságnak bejelentenie.

1. Terhelt neve?
2. A szülő neve, foglalkozása, lakása?
3. Törvényes házasságban vagy vadházasságban élnek-e ezek?
4. A gyermekek száma és kora?
5. Van-e közöttük elhagyottnak nyilvánitott? (V. ö. 1901: VIII. és XXI. tcz.)
6. Szülők előzetesen el voltak-e itélve? Miért?
7. A szülők jövedelme?
8. Élveznek-e valamilyen segélyt?
9. A házbér nagysága?
10. Szülők otthon dolgoznak-e, vagy házon kivül? Mily időben?
11. Ki gondozza a gyermekeket?
12. Szülők hiányában van-e a gyermekeknek közeli rokona?
13. Törvénytelen-e a gyermek, vagy törvényes házasságból való-e?
14. Hol lakott a gyermek és melyik iskolában járt? Hány osztályt végzett?
15. Milyen magaviseletünek ismerik?
16. Mivel foglalkozik? Kiknek társaságában van?
17. Áll-e orvosi felügyelet alatt?
18. A szülőknek mi a szándékuk a gyermek nevelését illetőleg? Esetleg kivánják-e, hogy nekik visszaadássék vagy hogy javitóintézetben neveltessék, vagy hogy valamely jótékony egyesület nevelje-e a gyermeket?
19. Tudnak-e jótékony intézményi vagy oly személyt megnevezni, aki a gyermekkel törődik, neveléséhez hozzájárul?

13. §. A védői bizottság, sürgős esetekben az elnökség, a kiküldött védőnek a védelem szabadságának tiszteletben tartásával utasitásokat adhat. Ez utóbbi köteles kiküldetése időpontjától kezdve a szükséges védelmi lépéseket a büntető per előkészitő stádiumában megtenni és bizottság gondoskodik, hogy ezen kiküldött tagja az illetékes forum, vagy a vádlott, avagy hozzátartozói által védőül rendeltessék ki.

14. §. A védő az előzetes eljáráshoz szükséges adatok beszerzése (12. §.) vagy a vádlott jogerős elitéltetése esetén az elnökségnek jelentést tenni tartozik. A jelentés felett az elnökség határoz. Jóváhagyja azt, vagy a bizottság elé utasithatja (9. §.). A védő a 13. §. szerint ujabb utasitással is ellátható.

15. §. A védői bizottság bármely tagja a gyermekvédelmet érdeklő javaslatot terjeszthet elő, amely a jelenlevők szavazattöbbségével vita tárgyává tehető.

16. §. Minden évben január havában az elnök tisztujitó ülést hiv egybe, amelyen a tisztikar megválasztatik. A tisztujitó ülés tárgysorozatát az elnökség állitja össze.

Külföldi judikatura.

Ha valaki a jeges gyalogjáró behintésére vonatkozó, a rendőri szabályok által előirott kötelességének nem személyesen felel meg, hanem ez iránt másnak ad megbizást, tartozik arról gondoskodni, hogy megbizása teljesittessék. Az ellene inditott kártéritési keresettel szemben tehát tartozik azt is bebizonyitani, hogy a forgalomban szükséges gondosságot kifejtette, hogy arra alkalmas személynek adta a megbizást, hogy a megfelelő eszközöket készletben tartotta és a szükséges felügyelet iránt intézkedett. (Német Reichsgericht.)

Egy rendőrbiztos megengedte, hogy valaki egy nagyobb ünnepség alkalmából u. n. játékbódét állitson fel. Az engedély alapján az engedélyes többrendbeli kiadást eszközölt. Utóbb az engedély visszavonatott, mert ilyen játékbódék felállitása rendeletileg tiltva van. A rendőrbiztos gondatlan eljárása ellen a német Reichsgericht megengedi a birói ut igénybevételét.

Alkusz kötlevelének kifogás nélküli átvétele a kötlevél tartalmának elfogadását jelenti. De nem áll ez a fakturákra, mert ezek nincsenek arra rendeltetve, hogy a teljesitési helyre vonatkozó megállapitásra szolgáljanak, ennélfogva a fakturákon erre vonatkozó feljegyzés a czimzettre nézve semmi jogi hatálylyal nem bir. (Reichsgericht.)

Az evangelikus vallásu nő és a katholikus vallásu férfi a házasságkötés alkalmával szóval, utóbb magánokiratban megegyeztek aziránt, hogy összes születendő gyermekeik az evangelikus vallásban fognak neveltetni. A feleség ennek kifejezett kikötése ellenében lépett házasságra A würtembergi jog értelmében csak hatósági jóváhagyás mellett érvényes a gyermekek vallására vonatkozó megállapodás. Mikor a házasságból született leánygyermek 10 éves lett, az apa követelte, hogy hagyja el az evangelikus iskolát és lépjen be egy katholikus iskolába. Erre a feleség a leányával együtt elhagyta férjét. A férj követelte a házassági életközösség visszaállitását, de a német Reichsgericht a keresetet elutasitotta, mivel igaz ugyan, hogy a házasfelek magánokiratba foglalt megállapodása érvénytelen, ámde a férj megszegte nejével szemben erkölcsi kötelességét, visszaélve az objektiv jogszabálylyal.

Különfélék.

— **A kir. Curia polgári szakosztályának statisztikája.** A kir. Curiához 1905. évben érkezett 12425 polgári, stb. ügy (1904-ben 12542). Elintéztetett 11298 (11061) ügy és pedig visszautasitással 506 (476), helybenhagyólag 8050 (7758), megváltoztatással 1218 (1311), megsemmisitéssel 56 (57), feloldással 237 (231), más módon 1232 (1228). Tartatott öttagu tanácsülés 231 (216), héttagu tanácsülés 932 (968). Itélet hozatott 8697 (8562). Birságolás két esetben alkalmaztatott (3).

— **Váli Emil** kir. járásbiró ur mult heti czikkére ügyvédi körökből a következő választ kaptuk:

A végrehajtási törvény 120. §-ának értelmezése körül megindult vitában Imling Konrád kir. táblai tanácselnök ur rámutatott arra, hogy a vita tárgyát képező kir. táblai elnöki rendelet kibocsátását a budapesti ügyvédi kamara sürgette. Ehhez Váli kir. járásbiró ur a következő észrevételt füzte: «Nekem erre csak az az egy tisztelleteljes megjegyzésem van, hogy a békák egyszer királyt is kértek, de csak egyszer . . . A budapesti ügyvédi kamara sok mindent kér, de mi birák erről bővebben nem akarunk beszélni.»

Anélkül, hogy a dolog érdemében akármelyik állásponthoz hozzászólnánk, ezuttal csak arra akarunk rámutatni, hogy a birságok egyes tagjai még az ilyen alkalmat is arra használják fel, hogy az ügyvédekkel és azok hivatalos képviselete: a kamarával szemben érzelmeiket kifejezésre juttassák. Hogy a jelenlegi alkalom talán mégsem volt egészen szerencsésen megválasztva, arra nézve elegendő utalni, hogy ha talán a kamara álláspontja helytelen is volna, a gunyolódásra nem szolgált rá és képtelennek aligha mondható, mert hiszen ugyanazon álláspontot foglalta el a budapesti kir. tábla elnöke, valamint a végrehajtási jog legkiválóbb képviselője: Imling Konrád is.

Abban igaza van Váli kir. járásbiró urnak, hogy a kamara «sok mindent kér». Évi jelentéseiben amellett, hogy évről-évre kéri a birságok vezetőit, hassanak oda, hogy a tárgyalások objektivebben vezettessenek, — hogy egyebet ne emlitsünk — a kamara folyton sürgeti a birói létszám szaporitását és a birák felszabaditását a kezelési teendők alól. Lelkesen felkarolta a kamara a birák fizetésrendezésének ügyét is, valamint igen erélyesen állást foglalt a birói függetlenség korlátozására irányuló törekvésekkel szemben.

Mi kifogása van a t. járásbiró urnak ezen állásfoglalások ellen? Vagy ha mindez a véleménynyilvánitás az ő tetszését is megnyerte, mondja meg a t. járásbiró ur nyiltan, a kamarának minő kérelmeire vonatkozik az ő gunyolódó megjegyzése? *Advocatus.*

— **Közkereseti társaság tagjai ellen nyitott csőd.** Gyakran közkereseti társaság ellen nyitott csőddel együtt a hitelezők kérelmére a csődbiróság elrendeli a társasági tagok ellen is a csődöt. Már most ha a hitelező ugyanazon követelését a társaság ellen is be akarja jelenteni, külön-külön bejelentést kell benyujtania a csődbirósághoz, mert ha a czég és a czégtagok ellen ugyanazon beadványban jelenti be követelését, ugy bejelentése figyelmen kivül hagyatik. Már most a hitelező valóságos dilemmában van. Ha benyujt 3—4—5 bejelentést ugyanazon követelésre, akkor a várható csődquóta a bejelentési költségek által fel fog emésztetni, de sőt legtöbb esetben a hitelező még rá is fizet követelésére, ha pedig nem jelenti be az egyes tagok csődjében a követelését, akkor az elévülés velük szemben félbe nem szakittatván a társaság feloszlásától számitott 5 év mulva az egyes tagok ellen támasztható kereset a K. T. 121. §-a alapján elévül és a közkereseti társaság ellen csődben felvett felszámolási tárgyalási jegyzőkönyv alapján a csőd megszünte után a csődtagok ellen semmiféle igény nem támasztható.

— **A postatakarékpénztári cheque-számlára teljesitett fizetés** kérdésében a következő fontos határozatot hozta a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felebbezési tanácsa: A kir. törvényszék felperes felülvizsgálati kérelmének helyt ad, az elsőbirói itéletet feloldja, az elsőbiróságot további szabályszerü eljárásra utasitja. *Indokok:* Az elsőbiróság felperest perköltség követelésével azért utasitotta el, mert alperes tartozásának tulnyomó részét a kereset beadása (1905. évi junius hó 17. napja) előtt 1905. évi junius hó 8. napján felperes postatakarékpénztári cheque-számlájára a 2 °/. a. elismervény szerint befizette, követelésének többi része pedig a sommás eljárás értékhatárát el nem éri; mellőzte azonban azon tényállás megállapitását, hogy felperes követelése mikor vált esedékessé, valamint hogy az alperes által a cheque-számlára befizetett összeg mikor fizettetett ki felperes kezéhez. Az elsőbiróság itéletének alapjául szolgáló *azon jogszabály, hogy a postatakarékpénztári cheque-számlára történt fizetés esetén a tartozás kiegyenlitése szempontjából a befizetés időpontja a mérvadó, csak arra az esetre áll, ha az adós tartozását kellő időben, tehát késedelem nélkül fizette a cheque-számlára, ellenben az adós a befizetés és a hitelező részére történt kifizetés közötti időt a perinditás szempontjából a maga javára nem számithatja akkor, mikor a fizetést késedelmesen teljesitette.*

Minthogy e szerint az elsőbiróság által alkalmazott jogszabály alkalmazhatósága attól függ, hogy a követelés, amelyre a fizetés történt, a fizetés idejekor lejárt-e már? arra az esetre pedig, ha a fizetés alperes által elkésetten történt, azon kérdés elbirálásánál, hogy felperes keresetét idő előtt adta-e be vagy sem, lényeges körülményt képez azon kérdésnek eldöntése, hogy az alperes által befizetett 74 K 60 f. felperesnek a per inditása előtt, vagy azután fizettetett ki, minthogy az elsőbiróság a lényeges körülményekre vonatkozó tényállást ki nem deritette és itéletében meg nem állapitotta, ezzel pedig a sommás eljárási törvény 35. §-ában letett azon lényeges eljárási szabályt, hogy a biróság az ügyet kimeritő tárgyalásban köteles részesiteni, megsértette: felperes felülvizsgálati kérelmének helyet adni, az elsőbirósági itéletet a sommás eljárási törvény 204. §-a alapján feloldani, az elsőbiróságot további eljárásra és uj határozat hozatalára utasitani kellett. (1905. E. 527. sz. a.)

— **A budapesti kir. tábla alapitványi bizottsága** a felügyelete s rendelkezése alatt álló Jeszenák János-féle alapitvány jövedelméből az alapitvány feltételeinek megfelelően két róm. kath, továbbá két ágostai evangelikus, amennyiben pedig ilyen nem jelentkeznék, két. ev. ref. vallásu, budapesti lakos, szegénysorsu, kezdő gyakorló ügyvédnek 1906. évi julius hó 1-től számitott három évre adományozással s minden év julius és január hó első napján esedékessé válandó 300—300 K-s részletekben kiutalványozandó 600—600 koronával való segélyezését elhatározván, felhivja a Budapesten ügyvédi gyakorlatot folytató szegénysorsu, kezdő

ügyvédeket, kik az emlitett segélyezést elnyerni óhajtják, hogy eziránt vallásuk, szegény sorsuk, ügyvédi minőségük, végre a Budapesten való megtelepedésük kimutatására alkalmas okmányokkal felszerelt kérvényeiket az 1906. évi április hó 30-áig a budapesti kir. tábla elnöki iktató hivatalába nyujtsák be.

— **A m. kir. Curia felülvizsgálati tanácsa határozatainak gyüjteménye** czimü mü X-ik kötete jelent meg a Franklin-Társulat kiadásában. A müvet folytatólag a felülvizsgálati tanács elnöke Gottl Ágost G. curiai tanácselnök nagy szorgalommal és kiváló szakértelemmel állitja össze.

Az eddig megjelent tiz kötetben feldolgozott jogesetek nemcsak a sommás ügyekre vonatkozó eljárási, hanem a rendes perekben is alkalmazandó anyagi jogszabályokat tartalmazván, a gyüjtemény minden tekintetben megbizható, sőt nélkülözhetlen tanácsadója a biráknak és ügyvédeknek.

Ahol a határozat könnyebb megérthetése végett szükségesnek mutatkozott, a jogszabály előre bocsátása után, nemcsak a curiai határozat, hanem a periratok alapján elkészitett rövid ügyállás is közöltetik.

Az egyes kötetek kezelését elősegiti a «tartalomutató», melyben a földolgozott esetekben kifejezésre jutott jogszabályok az anyag szerint csoportositttatnak, valamint a nagy alapossággal és gonddal készitett «betürendes tárgymutató».

Nehány hét mulva megjelenik az V—X. kötetekhez egy teljes tartalom- és tárgymutató.

A X-ik kötet a m. kir. Curia felülvizsgálati tanácsának 1904 julius 4-től 1905 julius 3-ig terjedő időtartamon át hozott határozataiból 210 elvi jelentőségü esetet tárgyaz. E kötetnek ára vászonkötésben 10 K.

— **A Magyar Jogászegylet** magánjogi vitájáról szóló jelentést a jövő heti számban közöljük.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A törvény és a párbaj.** A Gehe-alapitvány kiadásában (a Neue Zeit- und Streitfragen vállalatban) *Binding* érdekes monographiát tett közzé. Bindig a párbajnak nagy ellensége. Nem hiszi, hogy a becsületsértések megfelelő büntetése alkalmas volna a párbajokat kevesbiteni. A törvényhozásnak kellene szigorubban fellépni a párbajjal szemben. Mentől kevésbbé komoly a párviadal oka, annál kiméletlenebbül kell a cselekményt büntetni. Egyébként számba kell venni a párbajozó szándékát is. A párviadalban elkövetett ölés lehet közönséges gyilkosság, lehet szándékos emberölés, de lehet gondatlanság vagy véletlen következménye is. A büntetőjog mérlegén a sértések többet nyomnak, mint maga a párbaj és a halálos kimenetelü párbaj minősitését a szándékhoz képest a biróra kellene bizni. A külön párviadal-deliktumot nem kell megtartani, ellenben a kihivás maga is büntetendő legyen, mig a kihivás elfogadása bizonyos körülmények közt büntetlen maradhat. A fődolog azonban az, hogy tudatára jusson mindenki annak, hogy becsülete mások által sérthetetlen, akkor a mai becsületi idegességet a becsület biztosságának tudata fogja felváltani. A katonák párbajai manap még más elbirálás alá esnek, mert a katona a párbajozás által sokszor kötelességét teljesiti. Nekik a felebbvalók részéről egyenesen meg kell tiltani a párbajt.

— **A párbaj elleni agitácziónak** uj anyagot szolgáltatott a Feldhaus-eset. Feldhaus ügyvédet egy orvosnövendék megsértette. Mivel a sértő nem vetette magát alá a katonai becsületbiróságnak, Feldhaus panaszt emelt ellene a rendes biróság előtt, amely a sértőt a legmagasabb pénzbüntetésre itélte, kimondván indokolásában, hogy a köztiszteletben és becsülésben álló sértett elleni eljárása semmi által sem indokolt, frivol, provokáló volt. A katonai becsületbiróság azonban Feldhaust ennek daczára hibásnak mondta ki, és kényszeritette a tisztikar kötelékéből való kilépésre, mert nem vett magának lovagias uton elégtételt.

— **Az esküdtbiróságot schöffebirósággal akarja helyettesiteni** dr. Kronecker német főtörvényszéki biró, aki e tárgyról a berlini jogászegyletben tartott értekezésében azt a szemrehányást teszi a szakbiróságoknak, hogy tulterheltségük következtében hajlanak a büntetőügyek schéma szerinti elintézéséhez és a mentő bizonyitékok elmellőzéséhez. A laikus elem jobban képes megérteni a vádlott indokait és a mentő körülményeket, mert közelebb áll az élethez. Ép ezért a tiszta szakbiróság nem élvezi a nép bizalmát oly mértékben, mint hajdanta. A bünvádi perrendtartás előkészitésére kiküldött birodalmi bizottság is, melynek az előadó tagja, a laikus elemnek szélesebb körben való alkalmazása mellett foglal állást. Az esküdtbiróságnak azonban az a szervi hibája van, hogy két testületből áll, aminek az a következménye, hogy az esküdtek a törvény teljes elmellőzésével olykor kizárólag érzelmi szempontok szerint itélnek. Ezért a bizottság a középsulyu és sulyos büneseteket is a schöffebiróság elé akarja utasitani: az előbbiek részére három birót és négy schöffét, az utóbbiak számára három birót és hat schöffét javasol. Ez utóbbi biróság lépne az esküdtbiróság helyébe; a felebbviteli biróság három bióból és nyolcz schöfféből állna.

— **A kereskedés szabadsága** ellen nem vét azon szerződés, melynek értelmében a vendéglős kölcsön felvétele ellenében arra kötelezi magát, hogy a kölcsön törlesztéseig meghatározott négyféle sört mérhet csupán. A cellei Oberlandesgericht ilyen szerződést érvényesnek itélt azért, mert a korlátozás csak a kölcsön tartamára szólt és nem jelenti a vendéglős aránytalan megterhelését sem, mert a söröket elhasználhatja. Az ilyen tartalmu szerződések gyakorisága is mutatja, hogy mindkét fél érdekeinek megfelelnek.

— **A cheque fedezetének kérdéséhez.** Az utalványozó cheque-et bocsát ki, de a kibocsátás idejében még nem volt fedezet az utalványozottnál. Fedezet még a bemutatás idejében sem volt. Az utalványozott megtagadja a fizetést. Az utalványos átadja a cheque-et óvatolás végett. Mielőtt azonban az óvás felvétele befejeztetett volna, megérkezett a fedezet. Az utalványozott azon az alapon, hogy a cheque-hez előzetes fedezet szükséges, nem váltotta be a cheque-et, hanem a fedezetet az utalványozó egyéb tartozásának kiegyenlitésére forditotta. A donai-i Cour kimondotta, hogy az utalványozottnak be kellett volna váltania a fedezet megérkezte után a cheque-et, mert a fedezet utólagos beküldése megszüntette a cheque eredeti érvénytelenségét.

— **A sztrájk fogalmához.** A franczia kikötővárosokban a sztrájkok gyakorisága miatt, a fuvarozási szerződésekbe fel szokták venni azt a kikötést, hogy a sztrájk a késedelem alól mentesit. Ez a sztrájk-klauzula azonban tömérdek vitára ad alkalmat. Milyen esetekben forog fenn tulajdonképen a sztrájk? Sztrájknak vehető-e az az eset, midőn a munkásoknak csak egy része szünteti be a munkát, vagy midőn a munkások csak a nap egy részében nem dolgoznak? Egy alkalommal a marseille-i munkások délelőtt önként dolgoztak, délután önként beszüntették a munkát. Az aix-i felebbezési biróság ugy döntött, hogy a vis major csak a délutánokra terjed ki s igy a sztrájk a késedelem alól csupán azokon a délutánokon át mentesit, melyeken a munkások nem dolgoztak.

—

A Magyar Jogászegylet arra kéri vidéki tagjait, sziveskedjenek évi tagdijukat (6 K) a postai megbizások bevárása nélkül mielőbb az egyesület pénztárnokának, Dr. Vámosy Károly ügyvéd urnak (Budapest, V., József-tér 5.), beküldeni.

Kerestetik gyakorlattal biró ügyvédi irnok. Gyorsirás feltétlenül szükséges. Gépirásban is jártasok előnyben részesülnek. Ajánlatok a kiadóhivatalba. 11530

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Zöldfa-utcza 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenegyedik évfolyam. 7. SZ. Budapest, 1906 február 16.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 25. sz.*

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4. sz.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Birói állások betöltése. — Bünügyi statisztikánk az 1904. évben. *Bud János* miniszteri segédfogalmazótól. — *Jogirodalom*: A magyar magánjog kézikönyve. Irta dr. Raffay Ferencz. *Dr. Meszlény Artur* budapesti kir. aljárásbirótól. — Törvény és biró. *Dr. Láday István* kir. alügyésztől. — *Törvénykezési Szemle* · Kiket nevezzen ki a bíróság szakértőknek? *Dr. Toldy Géza* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»ből.

Birói állások betöltése.

A napilapok hirül hozták, hogy az igazságügyi kormány felhivást intézett a kir. táblákhoz valamint a kir. Curiához a 40 éves szolgálatot betöltött és a törvényes kort meghaladott birák nyugdijazása tárgyában. Ez a hir ebben a formában feltétlenül valótlan. Az az egy azonban bizonyos, hogy felsőbb bíróságainknál jelentékenyebb személyi változások várhatók, mert a Curiának több, a korhatáron tul levő birája kéri nyugdijaztatását és a már eddig megüresedett elnöki, tanácselnöki, valamint a nyugdijaztatások és előléptetések folytán megüresedő birói állások betöltése folytán ugy a Curia, valamint a kir. táblák statusában is nagyobb mozgalmak lesznek.

Ezt az alkalmat is felhasználjuk annak a hangsulyozására, hogy tekintettel a rendkivül módon felhalmozódott ügyhátralékokra, a birói állások betöltésének mindig a legsürgősebben kellene történnie, és hogy a huza-vona, a halasztás itt feltétlenül kerülendő. Különösen a rendszerint előrelátott nyugdijazások esetén a változás ugy volna intézendő, hogy a nyugalomba vonultat lehetőleg azonnal, vagy legalább igen rövid időn belül kövesse állásában az ujonnan kinevezett biró. Ha a birói (előadói) kinevezéseknél ezt a rendszert szükségesnek tartjuk, annál inkább követendőnek véljük azt a vezető állások betöltésénél. Egységes és céltudatos vezetés nélkül egy birói testület sem maradhat még rövid ideig sem. Azt magunk részéről nagyon szerencsétlen állapotnak tartjuk, hogy kir. tábláinkon, valamint legfőbb bíróságunknál is a tanácselnökök helyett egyes tanácsokat hónapokon, sőt éveken át tanácsvezetői joggal felruházott birák vezessenek, ami egy jelentőségü azzal, hogy tulajdonképpen az illető tanácsnak vezetője nincs is. Ezenkivül üresedésben van jelenleg egy curiai tanácselnöki állás, valamint nincs betöltve még a kir. Curia elnökének állása sem, ami szintén egyik tanácselnökségnek sedis vacantiáját jelenti.

Különösen a legnagyobb sulyt helyezzük arra, hogy a Curia elnöki állása mihamarabb betöltessék. Az igazságügyi kormány a mult év deczemberében elfogadta Szabó Miklósnak már évekkel ezelőtt előterjesztett nyugdijazás iránti kérvényét; a nagyérdemü elnök ugyanezen hónap végén nyugalomba is vonult és mindenki azt hitte, hogy a nyugdijazást nyomon követi az uj elnök kinevezése. Annál jogosultabb volt ez a feltevés, mert a távozó elnök nyugdijazása iránti kérelme éppenséggel nem érte az igazságügyi kormányt váratlanul, tehát már a nyugdijazás megtörténte alkalmával tisztában kellett lennie az utód személyével is. Ezzel tisztában is volt eleve mindenki, mivel a jogi közvélemény a legteljesebb egyértelmüséggel tudja, hogy a kir. Curia elnöki székének csak egyetlenegy kandidátusa van, és hogy a legmagasabb birói méltóságra ezen az egy férfiun kivül más még csak kombináczióba sem jön. Ily körülmények közt a curiai elnöki állás, valamint az összes üresedésben levő és üresedésbe jövő állások betöltésének a lehető legrövidebb időn belül meg kellene történni.

Bünügyi statisztikánk az 1904. évben.

I.

E czikk keretében megkiséreljük röviden ismertetni a bünügyi igazságszolgáltatásra vonatkozó 1904. évi adatokat. Előre jelezzük azonban, hogy e közlemény terjedelme nem engedi meg, hogy oly részletességgel tárgyaljuk a rendelkezésünkre álló anyagot, amint azt ugy a kriminologiai, a sociologiai, valamint a morálstatisztikai szempontok követelnék. Ép ezért a statisztikai adatokból csak a leglényegesebbeket választjuk ki, igy iparkodva megközelitő képét adni bünügyi igazságszolgáltatásunknak az emlitett évben.

Az első tény, ami felhivja figyelmünket az, hogy a büntető ügyek száma 1904-ben ugy a törvényszékek, mint a járásbíróságok előtt kevesbedett. Mig 1903-ban a járásbíróságok előtt 301,869, a törvényszékek előtt pedig 71,507 feljelentés fejeztetett be jogerősen, addig az 1904. évben jogerős befejezést nyert feljelentések száma amott 292,838, emitt 68,068. E csökkenést azonban azzal indokolni, hogy változtak és javultak az erkölcsi állapotok, nagy tévedés volna, hanem igenis magyarázhatni a bünügyi statisztikai adatgyüjtésnek az 1903. év végén történt ujjászervezésével járó átmeneti nehézségekkel.

A járásbíróságok előtt elintézett feljelentésekből 67·1% (196,549) itélet nélkül, 8·9% (26,044) felmentéssel, 24·0% (70,245) pedig elitéléssel ért véget. A törvényszékek előtt pedig a jogerősen befejezett feljelentéseknek 71·8% (48,904) ért véget itélet nélkül, mig az itélettel befejezett 19,164 ügy közül 16,205 (23·8%) elitéléssel, 2959 (4·4%) pedig felmentéssel végződött. (A % az összes ügyekre vonatkozik.)

A feljelentésekben szereplő személyek száma a járásbíróságok előtt 386,079, a törvényszékek előtt pedig 104,034 volt az 1904. évben. A feljelentett személyek közül pedig elitéltetett a járásbíróságoknál 89,060 (22·6%), a törvényszékeknél meg 23,766 (22·8%). A valószinüség tehát elitéltetni a feljelentett személyeknél valamivel nagyobb mint 1 : 4. Aránylag legtöbb személy itéltetett el a járásbíróságokat tekintve a pécsi tábla területén (30·19%), legkevesebb a kolozsvári tábla területén (16·23%); mig a törvényszékeket tekintve a kassai tábla képviseli a maximumot (31·22%) és a budapesti a minimumot (18·30%).

Ami pedig az egyes büncselekményeket illeti, azt látjuk, hogy leginkább bekövetkezett az elitélés a következő büncselekményeknél: járásbíróságoknál, törvényszékeknél 100 feljelentett közül elitéltetett: anyakönyvi kihágás 78·5, párviadal 66·0, közbizt. és közrend e. büncs. 54·8, csalárd és vétkes bukás 43·3, közegészség és testi épség ellen 46·0, becsületsértés 42·8.

Legkisebb az elitélés aránya a járásbíróságoknál határjelhamisitás és hamis bizonyitvány kiállitásáért (100 feljelentett közül 4·2), törvényszékeknél pedig gyujtogatásért

(100 feljelentett közül 3·7). Hogy a törvényszékek munkaterhét helyesen itélhessük meg, az elitélések számarányán kivül tudnunk kell, hogy az el nem itéltek mekkora része ellen szünt meg az eljárás itélet nélkül s mily nagy volt a felmentettek aránya. A megszüntetés ugyanis, mivel rendszerint az eljárás egy korábbi szakában szokott beállani, kisebb munkaterhet ró a bíróságokra, mint a felmentés, amidőn az eljárás legtöbbnyire végeig folytatódik. E szempontból fontos tudnunk, hogy 1904-ben a kir. törvényszékek előtt feljelentett személyeknek 6·5% (6726) mentetett fel, mig 1903-ban csak 6·2%, 1902-ben pedig 6·3%. Nem tapasztalható tehát hazánkban mint Németországban, hogy a felmentések számaránya növekednék, sőt ha további évekre visszamegyünk, erős csökkenést észlelünk, mert 1901-ben 7·6%, 1900 ben 7·5% volt a felmentettek arányszáma. Földes Németországban a felmentések számának szaporodását annak tulajdonitja, hogy azok a büntettek szaporodnak, melyeknél gyakoribb a felmentés, nálunk tehát ennek ép az ellenkezője áll. Ami végül azok számát illeti, akik ellen itélet nélkül ért véget az eljárás, ezek a feljelentetteknek 70·7%-át képezték.

Miután megemlitjük még, hogy a törvényszékek előtt jogerős befejezést nyert bünügyekben 6539 személy volt előzetes letartóztatásban vagy vizsgálati fogságban, akiknek több mint 24%-a ellen elitélés nélkül ért véget az eljárás, áttérünk a büntettekre és vétségekre vonatkozó adatok tárgyalására.

A járásbíróságok és törvényszékek előtt büntettekért és vétségekért elitélt 98,136 egyén közül esik az egyes alább megnevezett büncselekménycsoportokra:

	abszolut számokban	%-ban
állami és közintézkedések ellen	3,502	3·56
vallás ellen	235	0·23
erkölcs ellen	520	0·52
ember élete ellen (párbaj kih.)	1,027	1·04
testi sértés	25,584	26·07
vagyon ellen	30,781	31·37
becsület ellen	34,724	35,38

Leggyakrabban fordulnak elő tehát a becsület elleni büncselekmények, amelyek az összeseknek több, mint egy harmadát teszik, majd a vagyon elleniek következnek közel egyharmaddal. Ha pedig a becsület elleni büncselekményeket figyelmen kivül hagyjuk, akkor azt látjuk, hogy az elmarasztalt személyeknek körülbelül a fele vagyon elleni büntettekért, illetve vétségekért itéltetett el. Rendkivül nagy aránynyal fordulnak elő végül a testi sértések, több, mint egy negyedét téve az összesnek, mig a többi büncsoportok csekély százalékkal szerepelnek.

A vagyon elleni büncselekményeket tovább részletezve a következő érdekes összeállitást nyerjük:

	elitéltetett szám	%
pénzhamisitásért	248	0·8
lopásért	20,225	65·7
rablásért	144	0·5
zsarolásért	385	1·2
sikkasztás, zártörés és hütlen kezelés	2,740	8·9
jogtalan elsajátitásért	2,290	7·4
orgazdaság és bünpártolásért	2,107	6·9
csalásért	527	1·7
csalárd és vétkes bukásért	180	0·6
vagyonrongálásért	971	3·2
gyujtogatásért	875	2·8
uzsoráért	89	0·3

Legtöbben, amint látható, lopásért itéltettek el, mintegy igazolva némileg Quetelet állitását, hogy a lopás az a büncselekmény, mely az embert egész életén át kiséri.

Nagy arányban szerepelnek még a nagyobb előkészülést és a körülmények jobb ismeretét kivánó sikkasztás, zártörés és hütlen kezelés, a lopáshoz közel álló jogtalan elsajátitás, meg a sok büncselekmény végrehajtását előmozditó orgazdaság és bünpártolás. A csalás, mely több ravaszságot és a rablás, mely nagyobb bátorságot és elszántságot igényelnek már kis arányban szerepelnek. Legkevesebben itéltettek el pedig uzsoráért, azonban több mint valószinü, hogy igen sok eset nem kerül a bíróság elé. Érdekesség kedvéért megemlitjük még, hogy Ausztriában és Németországban a vagyoni büncselekmények között a lopás után a csalás következik, mig nálunk csak 7-ik helyen áll.

Mig a személy elleni büncselekmények elkövetésénél családi viszály, szemérem, féltékenység, önérdek, heves vérmérséklet, könnyü fellobbanás, dulakodási viszketeg, tulsok alkohol élvezete játszanak leginkább szerepet, mint indokok, addig a vagyon elleni büncselekmények főrugója többnyire az anyagi érdekben és a rossz gazdasági helyzetben keresendő.

Természetesen ez állitást positiv számadatokkal támogatni nagyon nehéz és e czikk keretében alig lehet. Hogy azonban a gazdasági élet befolyásáról a vagyoni büncselekmények alakulására némi képet nyerjünk, megemlitjük, hogy az 1902-iki rendkivüli jó termésü évben két ezerrel kevesebb volt a lopásért elitéltek száma, mint 1903-ban, midőn a terméseredmények jóval alatta maradtak az előző évinek.

Tanulságos ugy kriminologiai, mint morálstatisztikai szempontból a bünhalmazat kérdése is. Adataink szerint az elitélteknek 5·9%-a egy, 94·1%-a pedig több büncselekmény miatt itéltetett el. Leggyakoribbak a következő bünhalmazatok: testi sértés becsületsértéssel, lopás orgazdasággal, csalás okirathamisitással stb.

A büncselekmények számának alakulására feltétlen befolyással vannak a földrajzi és éghajlati viszonyok. Hogy a geografiai viszonyoknak befolyása a büncselekmények elkövetésének gyakoriságára megállapittassék, két rendszert követhetünk és pedig vagy a büntettesek születési, vagy pedig a büncselekmény elkövetésének helyét vesszük tekintetbe. Adatgyüjtésünk ez utóbbi rendszer szerint készült.

Ha az elitéltek számát a főbb földrajzi egységek, vagyis országrészek szerint összefoglaljuk, a következő eredményekre jutunk.

Elkövetés helye	elitéltetett abszolut számban	elitéltetett 100,000 lélekre számitva
Duna balpartján	13,999	661
Duna jobbpartján	16,003	533
Duna-Tisza közén	19,089	548
Tisza jobbpartján	14,495	842
Tisza balpartján	14,933	612
Tisza-Maros szöge	13,222	624
Királyhágón tul	20,636	808
Magyarország összesen	112,723	645

Legtöbb elitélés esik tehát a Tisza jobbpartjára és a Királyhágón tul, mig legkevesebb a Duna jobbpartjára és Duna-Tisza közére. Azon tényezők közé, amelyek a fenti eredményeket létrehozzák, tartoznak feltétlenül a geografiai és éghajlati viszonyokon kivül, a népességi, müveltségi, erkölcsi és gazdasági tényezők. Osszevetve a fenti adatokat az emlitett tényezőkkel, találjuk:

	100,000 lélekre elitélés	népsürüség km²-kint	irni olvasni nem tud %-ban	törvénytelen születés 100 szülött közül
Duna balpartján	661	62·3	43·2	6·8
Duna jobbpartján	533	65·6	35·5	7·4
Duna-Tisza közén	548	90·9	38·2	13·6
Tisza jobbpartján	842	52.6	51·7	9·1
Tisza balpartján	612	53·9	57·7	9·7
Tisza-Maros szögén	624	56·6	55·2	15·7
Királyhágón tul	808	43·3	64·7	11·0

Mig a logikai következtetés az volna, hogy egyenlő feltételek mellett a nagyobb népsürüség emeli a büntettek számát, addig e táblázat ennek teljes ellenkezőjéről tesz tanuságot. Eme contrastot más alig magyarázhatja meg, mint a többi tényezők alakulása és pedig elsősorban az anyagi

viszonyoké. Ennek igazolására azonban kellő adatok — sajnos — nem állanak rendelkezésünkre és meg kell elégednünk annak az általános ténynek megemlitésével, hogy tudvalevőleg a Duna jobbpartja a gazdaságilag legfejlettebb része az országnak és e rész képviseli tényleg az elitélések számát tekintve a minimumot; utána következik a Duna-Tisza köze, mig az ország keleti része a legszegényebb és itt a Tisza jobbpartján és a Királyhágón tul itéltetnek el legtöbben.

A müveltségi és erkölcsi viszonyokat vizsgálva, látjuk, hogy ahol legkevesebb az analfabéta és legkevesebb a törvénytelen születések száma (Duna-Tisza közén Budapest leszámitásával 100 ujszülött közül csak 7·3 törvénytelen) ott a legkevesebb az elitélés is és megforditva.

Tagadhatlan, hogy a városok — a vidéktől erősen eltérő gazdasági és kulturális jellegüknél fogva, továbbá mivel itt ugy az anyagi, mint a társadalmi ellentétek sokkal élesebbek, még több alkalom s kedvező körülmény kinálkozik büncselekmények elkövetésére, — jóval nagyobb arányt kötnek le a büncselekményekből, mint a vidék. Adataink szerint mig vidéken 100,000 lélekre 644, addig a törvényhatósági jogu városokra, Budapestet kihagyva, 756 elitélés esik. Érdekes, hogy Budapestre csak 513 elitélés jut. Emlitésre méltó, hogy mig vidéken személy elleni, addig városokban vagyon elleni büncselekményeket követnek el gyakrabban. Igy vagyon elleni büncselekményekért elitéltetett Budapesten 227, a többi törvényhatósági jogu városokban 312, vidéken 188, 100,000 lélekhez viszonyitva.

Ami a büncselekmények elkövetésének idejét illeti, azt tapasztaljuk, hogy a vagyon elleni büncselekmények maximuma téire 27·19% (nyárra csak 21·6%), mig a személy elleni büntényeké nyárra 28·96%, (télen csak 20·5%) esik.

Áttérve a kiszabott büntetések taglalására, azt tapasztaljuk, hogy a járásbiróságok előtt 33,069 esetben alkalmaztatott fogházbüntetés és pedig az esetek 8·5%-ában 1 napi, 60·7%-ban 2—8 napi, 17·4%-ban 9—15 napi, 13·0%-ban 16 nap—3 havi és 0·4%-ban 3 hónál hosszabb tartamu. Allamfogház a járásbiróságok előtt 59 esetben szabatott ki. Pénzbüntetés, mint főbüntetés 49,660, mint mellékbüntetés 33,930 esetben alkalmaztatott. A büntető törvénynek enyhitő szakaszai: a 85. és 92. §-ok és a kihágási büntetőtörvénykönyv 21. §-a 12,456 esetben, az összes elitéltek 11·8%-ával szemben alkalmaztattak.

A kir. törvényszékek előtt elitéltek közül 13,714-en fogházzal, 655-en elzárással, 6181-en börtönnel, 202-en államfogházzal és 1250-en fegyházbüntetéssel sujtattak. Pénzbüntetés, mint főbüntetés 1894, mint mellékbüntetés 7505 esetben mondatott ki. A fogházbüntetéseknek 33·8%-a 1—8 napi, 17·3%-a 9—15 napi, 42·3%-a három havi és 6·6%-a három hónál hosszabb időtartamra szólt. A börtönbüntetéseknek 49·1%-a a minimális 6 havi, 40·2%-a 6 hótól egy évig és 10·7% egy évnél hosszabb tartamban szabatott ki.

A fegyházbüntetések időtartam szerint következőképp oszlottak meg: 2—3 évi volt 741 (59·3%), 3—10 évi 426 (34·1%), 10 évnél hosszabb 83 (6·0%) esetben. Életfogytiglan szóló fegyházbüntetés 13 esetben állapittatott meg. Fegyházra legtöbben a következő három büncselekményért itéltettek el: lopásért 515-en, 199-en sulyos testi sértésért és 173-an szándékos emberölés miatt. A büntetőtörvénynek 85. §-a a törvényszékek előtt 1131 esetben nyert alkalmazást.

Végül az elitéltek személyi viszonyainak ismertetése előtt ide iktatunk a perorvoslatokra vonatkozó egy pár adatot. A járásbiróságoknál 100 elsőfoku itélet közül 20·7, ugyanannyi másodfoku itélet közül 5·7 ellen használtatott perorvoslat; mig a törvényszékeknél 100 elsőfoku itélet közül 31·6, 100 másodfoku itélet közül pedig 39·6 támadtatott meg perorvoslattal. A használt perorvoslatok eredményét tekintve konstatálható, hogy a járásbiróságoknál 1287 esetben lett az elitélésből felmentés vagy megszüntetés, 509 esetben pedig a felmentésből elitélés: mig a törvényszékeknél 342 esetben jött létre az elitélésből felmentés vagy megszüntetés is 190 esetben a felmentésből elitélés.

Bud János
miniszteri segédfogalmazó.

Jogirodalom.

A magyar magánjog kézikönyve. Irta: *Dr. Raffay Ferencz.* Második javitott és bővitett kiadás. Két kötet. Eperjes 1906.

Jogi könyv, ha két kiadást ér Magyarországon, ritka sajátságokkal kell, hogy rendelkezzék. Mert könyv csak kettő kelendő nálunk: a szakácskönyv, meg a döntvénykönyv. A *Raffay* könyvére azonban szükség van: az egyetlen magánjogi kézikönyv, amely az utolsó tiz év felgyülemlett jogi materiáját oly formában tárja elénk, aminőt kézikönyvben keresünk. Tájékoztat monografikus bőbeszédüség nélkül; a gyakorlatra tekintettel van anélkül, hogy azt szolgailag követné; a teoretikus támpontokat megadja s mégis a hazai jog talaján marad. Ezek érdemek; s a második kiadás megjelenése az érdemek méltó jutalma.

Az uj kiadás terjedelemben felülmulja a régit. S tartalomban nem kevésbbé. A birói gyakorlat és irodalom bővebb és belterjesebb feldolgozást nyert; egyes álláspontok helyesbedtek, mások világosabb, praegnansabb kidomboritásban részesültek. Még mindig tulteng a házasságjogi rész (224—379. l.), amit már az első kiadás megbeszélése alkalmával is kifogásoltunk.

A szerző, ugy látszik, az egész hazai jogirodalom minél teljesebb feldolgozására törekedett; önmagában dicséretes igyekezet, csak a keresztülvitel módját nem helyeselhetjük. Erősebb kritikai megrostálást kivánnánk, s az egyes nézetekkel szemben állásfoglalást a szerző részéről. Vannak szép számban folyóiratbeli, lexikonbeli czikkek felsorolva — *nomina sunt odiosa* — melyek valóban nem érdemlik meg a megörökitést. Más, nem egészen jelentéktelen irodalmi termékek ismét hiányzanak. Igy csodálatos módon alig találok jogászegyleti értekezést emlitve a müben. «A magyar magánjog irodalma» cz. 17. §. is hiányos e részben; kézikönyvnek e kérdésről mégis csak jobban kellene tájékoztatni, s különösen a magyar jogirodalom összefüggő fejlődéstörténetét, legalább nagy vonásokban előadni.

Kizártnak tekintjük, hogy e szük ismertetés keretében a szerző érdemleges álláspontjait kritika tárgyává tehetnők; a szerző különben is igyekszik objektiv maradni s az olvasóra bizza, hogy az érvek és ellenérvek mely csoportjától győzeti meg magát. A dolog lényege az, hogy a szerző könyve a modern magyar magánjog szinvonalán álló, szorgalmas és gondos tanulmány alapján megirt kézikönyv, mely világos előadásmódjával és gondos összeállitásával alighanem leghasználhatóbb magánjogi «Nachschlagebuch»-unk s e minőségében a tankönyv keretét messze meghaladja.

Dr. Meszlény Artur.

Törvény és biró.*

Dr. Balog Arnold: Törvény és biró. Dolgozatok az igazságügy köréből. 508 és LVIII l. Politzer-féle könyvkiadóvállalat kiadása. 1905.

IV.

Balog Arnold könyve mintegy másfél évtizedes gondos megfigyelés eredménye. Megfigyelése a legutóbbi tizenöt év igazságszolgáltatásának és igazságügyi administratiójának minden fontosabb mozzanatára kiterjedt. Felszólalásai a *Jogt. Közl.* hasábjain, valamint felolvasásai a Jogászegyletben minden alkalommal nagy érdeklődést és nem ritkán élénk vitát keltettek. Maga ez a tény elég arra, hogy ezek a dolgozatok,

* Befejező közl. az előbbi közl. l. a 3., 5. és 6. számban.

*

melyek most egybegyüjtve megjelentek, figyelmet ébresszenek. Nagy megelégedéssel emeljük ki, hogy a tanulmányok erre az érdeklődésre érdemesek. Mélyreható analysis, tiszta, világos itélet, sok gyakorlati érzék és mindenkor komoly, tárgyilagos, pártatlan, előitéletektől mentes tárgyalás jellemzik szerzőnk dolgozatainak legtöbbjét s ha egyik-másik tanulmányában mélyreható fejtegetések helyett utalásokkal elégedett meg, ennek magyarázatát adja az, hogy a gyüjteményben helyet találtak olyan apróbb felszólalások is, melyek valamely aktuális kérdést — vezérczikk formájában — csak egy oldalról világitottak meg. De hogy az ilyeneket sem hagyta ki a szerző a gyüjteményből, nem helytelenitjük, mert nagyon elevenen domboritják ki azt a törekvést, mely az egész könyvön s annak minden darabján végigvonul: kiküszöbölni az itélkezésből a formalismust és a betüimádást s belevinni az élet ismeretét s az anyagi igazság kutatását. Átformálni a birói lelkiismeretet: ne az a tudat adja meg a birónak a megnyugvást, hogy a törvényt helyesen alkalmazta, hanem az a meggyőződés, hogy az esetet helyesen, igazságosan döntötte el.

Ez a gondolat az, mely ezen, látszólag szétszórt, összefüggéstelen dolgozatokat egységbe foglalja, ugy, hogy voltaképpen egységes munkával, másfél évtizedes munkásságnak egységes irányitó eszméjével állunk szemben, mely a vezérlő gondolat igazolását a jogélet legkülönbözőbb terein kisérli meg.

Ez a gondolat inditja szerzőnket arra, hogy teljes meggyőződéssel vallja magát az esküdtbiráskodás hivének. Nézete szerint az esküdt főlénye a szakbiró felett abban áll, hogy mivel az életet jobban ismeri, könnyebben beleképzeli magát a vádlott helyzetébe, mint a szakbiró. «Az esküdt azt is számbaveszi, hogy ő rajta hasonló körülmények között hasonló szenvedélyek vehetnének erőt, mig a szakbiró abból indul ki, hogy ő soha nem is juthat oly helyzetbe, amilyenben a vádlott a vádbeli cselekmény elkövetésekor volt». Szerzőnknek ez az állitása, amennyire plausibilisnek látszik, annyira elfogadhatatlan. Abból, hogy valaki nem biró, hanem pl. hentes, éppen nem következik, hogy jobban tudja magát beleélni olyan helyzetbe, amilyenben még sohasem volt. De tévedés azt hinni, mintha a szakbiró nem akarná magát beleélni a vádlott helyzetébe.

Hiszen a «bon juge» is ezt tanácsolja a szakbiráknak: «Pour équitablement apprécier le délit de l'indigent, le juge doit, pour un instant, oublier le bien-être, dont il jouit, afin de s'identifier autant que possible avec la situation lamentable de l'être abandonné de bons».

Másrészt ez a «beleélés» vajmi kétséges értékü, mert hiszen az, hogy valaki adott helyzetben miként cselekednék, teljesen az ő egyéni dispositiójától függ; az a szakbiró, kinek véralkata a vádlottéval rokon, ennek tettét jobban megérti, mint egy ellentétes temperamentumu esküdt.

Egyáltalán nincsen még bizonyitva, hogy az esküdtek itélkezése helyesebb, igazságosabb, a közérdeknek megfelelőbb és a magánérdeket jobban megvédő volna, mint a szakbiróságoké. Ha bizonyos esetekben az esküdtek könnyebben mondják ki a felmentést, mint a szakbirák, ebből egyáltalán nem lehet arra következtetni, hogy ők volnának hivatottabbak a büntető itélkezésre, hanem az emlitett jelenségnek az a magyarázata, hogy az esküdt, akinek nem kell az itéletet indokolnia, sokkal könnyebben szegi meg a törvényt, mint a szakbiró, ki az indokolásban maga alkotja meg maga ellen a fegyelmi eljárás vádlevelét. De, hogy a törvénynek ezen könnyebb megszeghetése előnyös-e vagy sem, egészen más kérdés, melyet számtalan oldalról kellene megvilágitani és mérlegelni.

Azt hisszük, bár ez alkalommal bizonyitásba nem bocsátkozhatunk, hogy az esküdtbiráskodás intézménye gazdasági és hatalmi viszonyokból magyarázható és mindazok az argumentumok, melyeket igazolására felhoznak, nem egyebek, mint a szokásos ideologikus fölczifrázások.

Egyébiránt megvagyunk győződve, hogy szerzőnk, aki az iparbiróságokat és a tőzsdebiróságokat is felemliti, ez utóbbiak iránt távolról sem viseltetik oly nagyfoku lelkesedéssel, mint amilyen őt az esküdtbiróságokkal szemben eltölti. Csakugyan: szerzőnk is kivánja a tőzsdebiróság hatáskörének megszoritását. Honnan ez a következetlenség oly erős logikáju irónál, mint szerző? Vagy talán csak a büntetőjog az, melynek eszményi alkalmazása abban áll, hogy olyanoktól eredjen, akik absolute nem értenek hozzá?

Hogy megmaradjunk a dolgozatoknak a büntetőjogba vágó csoportjánál, ki kell emelnünk azt a kitartó küzdelmet, amelyet szerzőnk a Btk. 336. §-ának enyhitése érdekében kifejt. Ez a téma ismételten visszatér s el kell ismernünk, hogy szerzőnk számos adalékot szolgáltatott a Btk. novellájához.

Igen becsesek a szerzőnek a kereskedelmi jog körébe vágó tanulmányai is. Ugy a részletügyletekről, mint az ügynökökről szóló dolgozatai éleselméjüséggel és életismerettel vannak megirva. Több tétel azok közül, amelyeket szerzőnk az ügynökök jogkörére nézve felállitott, azóta átment a joggyakorlatba is.

Helyesen hangsulyozza szerzőnk a szövetkezetek ellenőrzésének szükségét is. Már azt, hogy a szövetkezeti miseriáknak az ellenőrzés hiánya a főoka volna, — bár ez, mint szerzőnk helyesen mondja, általánosan elismert tétel, — nem fogadhatjuk el. Különösen azokra a minduntalan felhangzó panaszokra gondolunk itt, melyekkel a koronaszövetkezeteket illetik. Tapasztalatunk szerint a koronaszövetkezetek a fővárosban nagy gazdasági szükségletet elégitenek ki s a számtalan oldalról sürgetett «megrendszabályozás» csak káros eredményekkel járna. Fővárosi intézeteink a kisebb kereskedőknek, orvosoknak, hivatalnokoknak, katonatiszteknek egyáltalán nem adnak kölcsönt. Még a tisztviselők közül azok, akiknek lefoglalható fizetésük van, annyiban előnyös helyzetben vannak, hogy fizetés-letiltás és életbiztositás mellett 12—14%-ra kaphatnak kölcsönt. De már az emlitett többi foglalkozási ágakhoz tartozó kölcsönkérők csakis a koronaszövetkezetekhez fordulhatnak. Világos tehát, hogy a «megrendszabályozás» ezeket a magán-uzsorásokhoz kényszeritené s 10—15% helyett 60—80% kamatot fizetnének.

Nem mulaszthatjuk el még ebben a csoportban megemliteni a tőzsdeüzleti szokásokat tárgyazó két tanulmányt, melyekben szerzőnk számos példán mutatja meg, hogy ezek a szokások (jogszabályok; nem tényleges szokások) a törvénynyel gyakran ellentétben állanak.

Mielőtt a dolgozatok másik csoportjának ismertetésére áttérnénk, külön ki kell emelnünk azt az éles, de minden izében jogosult kritikát, melyben szerzőnk a mezőgazdasági munkásokról szóló törvényjavaslatot részesitette. Az egész sajtóban szerzőnk volt az egyetlen, aki a javaslatnak drákói rendelkezései ellen felszólalt. Nem mondta ki ugyan egyenesen, hogy a javaslat nem egyéb, mint a jobbágyságnak részleges visszaállitása, de világosan feltüntette annak tendentiáját. Szóról-szóra beteljesedett azóta a szerző jóslata: «A mezei munkásoknak a javaslat mostani szövegezésében (amely egyébiránt megmaradt) sok okuk lesz félni az uj törvénytől, mely őket minden lépésnél a magánjogi hátrányok mellett szabadságvesztés-büntetéssel fenyegeti, azonban *nem hiszszük, hogy tisztelettel fognak viseltetni az uj rend iránt, mely a másik félnek, mely gazdaságilag is nagy tulsulyban van, privilegizált helyzetet biztosit.*»

Amit a szerző jósolt, bekövetkezett. Az uj törvény nemcsak, hogy nem szüntette meg a strikeokat, hanem azokat csak erősbitette, az elkeseredést fokozta.

Csak abban nem értünk egyet a szerzővel, hogy a javaslat 69. §-a, mely a törvényben is 69. §., a munkások érde-

kében létesitette volna a büntetés feltételes elengedését. Sőt inkább azt célozta ez a rendelkezés, mely a munkaadó tetszésétől teszi függővé a munkásra kimondott büntetés végrehajtását, vagy elengedését, hogy a munkás *még inkább* függjön a munkaadótól, mint akinek kezében van a szabadság és a fogház. Ha szerzőnk ezt «észszerü és méltányos» rendezésnek nevezi: csak a munkaadók álláspontjáról tudjuk őt megérteni.

Szerzőnknek az igazságügyi adminisztráczio javitására irányuló törekvései az elismerést a legnagyobb mértékben megérdemlik.

Állandóan figyelemmel kiséri a jogszolgáltatás pontosságát, gyorsaságát, megbizhatóságát az egész országban, de különösen a fővárosban. Keresi az eszközöket, melyekkel az adminisztráczió javulása elérhető volna s ostorozza a tulságos engedékenységet, melyet a fegyelmi bíróságok a hanyag és rosszakaratu tisztviselők irányában tanusitanak. Felhivjuk a figyelmet a «felügyeleti jog gyakorlása és a fegyelmi judikatura» czimü dolgozatra, valamint a «kegyelmes Curia» czimü czikkre.

Más oldalon kikel a szerző azon gyakorlat ellen, mely a megbizhatatlanoknak talált s fegyelmileg büntetett köztisztviselőket az ügyvédi karba juttatja. «Az ügyvédek elleni fegyelmi eljárás Németországban» cz. igen tanulságos dolgozatban szembeállitja a németországi praxist a mienkkel, mondanunk sem kell, hogy nem a mi gyakorlatunk előnyére.

Általában a dolgozatok tekintélyes része foglalkozik az ügyvédség helyzetével s a kétségtelenül sulyos helyzet javitásával.

Panaszkodik az ügyvédi vizsgálatok alacsony szinvonaláról (ez a panasz azóta jórészt tárgytalanná vált, mert a jelenlegi elnök igen sokat tett a niveau emelésére, jelentékeny sikerrel), de nem hive annak, hogy a jelöltek a vizsgák kérlelhetetlen szigora által elrettentessenek. Megengedendőnek véli, hogy a jelölt pótvizsgálatra bocsáttassék s az egész vizsgálatot is több izben ismételhesse.

Nincs helyünk arra, hogy a szerzőnek az ügyvédség emelésére irányuló javaslatait ismertethessük s igy csak annyit emelhetünk ki, hogy szerzőnk ismételten szembeszáll az ügyvédséget érő támadásokkal, megvédi a kar erkölcsi és anyagi érdekeit, kimutatja — az adatok egész tömegével — hogy a jó igazságszolgáltatás egyik legfontosabb előfeltétele a képzett, lelkiismeretes és megelégedett ügyvédi kar s ez irányban kitünő gyakorlati utmutatásokat ad az igazságügyi adminisztrativ hatóságok, a bíróságok és maga az ügyvédség részére.

Hangsulyoznunk kell, hogy idevágó fejtegetései mindig tárgyilagosak; szenvedélyességtől, a közszempontok elhanyagolásától, rideg osztályérdektől mentesek. Balog Arnold a közérdek sérelme nélkül, sőt annak előmozditásával akarja az ügyvédség helyzetét javitani, ami bizonyára tiszteletreméltó törekvés.

Bezárja a kötetet szerzőnek a Szentpéteri Sára ügyében irt három dolgozata. E sorok irója az ügygyel szemben elfoglalt helyzete miatt nem nyilatkozhatik erről, de a legnagyobb elismeréssel kell megemlékeznie arról az odaadásról és önzetlenségről, melyet e lap felelős szerkesztője s oldalán szerzőnk is kifejtett.

Talán sikerült némi képet adnunk Balog Arnold munkájáról, mely, ismételjük, gazdag anyagot, sok eszmét tartalmaz; minden izében modern, felvilágosodott szelllemü; igazságügyünk legégetőbb, leginkább aktuális kérdéseivel foglalkozik. Meg vagyunk győződve, hogy a szerző által hangoztatott eszmék számos irányban fogják jogszolgáltatásunkat és irodalmunkat megtermékenyiteni.

Dr. Láday István,
kir. alügyész.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Kiket nevezzen ki a bíróság perben szakértőknek?

(Sommás törvényünknek egy papiron maradt rendelkezése.)

Perrendtartásunk 212. §-ának azon rendelkezése, hogy a bíróság, ha a peresfelek egyetlen szakértő személyében meg nem egyeztek, olyan hármas szakértői tanácsot nevezzen ki, melynek tagjai közül egynek-egynek személyét a peresfelek, egyét pedig maga a bíróság állapitja meg, a szakértői szemlék szinvonalát gyakran ugyancsak lealacsonyitotta, midőn a peresfeleknek módot nyujtott, hogy saját szakértőjük megválasztásánál annak személyében akárhányszor épenséggel nem szakértelmet, hanem hozzájuk való ragaszkodást és energiát kerestek, minélfogva a gyakorlati életben mindsürübben észlelhetjük azon — bár nyiltan sehol el nem ismert — fölfogást, hogy a szakértő tartozik érdekeit képviselni annak az ügyfélnek, aki őt ajánlotta.

Nem egyszer tapasztalhattuk a gyakorlati életben, hogy egyes «szakértők» — bár alig néhány perczczel előbb darálták el, hogy véleményüket «részrehajlás és melléktekintet nélkül, szakismeretük szerint, jó lélekkel, a valósághoz hiven» fogják előadni — meglepetéssel fogadták a bíróság jóakaratu tiltakozását, midőn ajánlójukat «az én felem»-nek nevezték és akárhányszor közelállottak ahhoz, hogy egymással «ügyfeleik» megvédéséért kifejtett buzgóságukban hajbakapjanak.

Nem tulajdonithatom puszta véletlennek, hogy *nem ismerek esetet, amikor valamelyik peresfél szakértője olyan véleményt nyilvánitott volna, amely «ügyfelére» nézve a birósági szakértőénél kedvezőtlenebb lett volna.* No 'szen lett volna szegény fejének a szemle után mit hallania «ügyfelé»-től!

Igy vált a szakértők meghallgatása *tények bizonyitására való eszköz** helyett olyan *erőlködéssé*, melylyel a peresfelek a bíróságra a «szakértői eskü» kényszeritő hatalmával kedvező hangulatot igyekeznek erőszakolni, az ügyfelektől ajánlott szakértők kinevezése pedig az esetek igen jelentékeny részében büntetőtörvényünk 217. §-ába ütköző (valótlanság vagy hamis vélemény előterjesztésével [világosabban szólva: valótlan tény tanusitásával] elkövetett) olyan büntettre alkalmat szolgáltató intézkedéssé, amely «a társadalomban uralkodó fölfogás szerint» nem torolható meg.

Vannak esetek, amikor a szakértők véleményének meg-

* Gyakorlati jogi életünk azon felületességénél fogva, mely főképpen bíróságaink tulterheltségének következménye, gyakorló jogászaink közül akárhányan még azzal sincsenek tisztában, hogy — amint bizonyitani általában csak *tényeket* lehet — szakértői bizonyitásnak sem lehet egyéb a tárgya. Az ilyen jogászok a szakértői bizonyitást valami olyan rejtelmes különlegességnek tekintik, amelynek tárgya a «szakértői kérdés», amit legalább ezen megértetlen kifejezéssel még csak meg tudnak mondani, hanem hogy annak a tartalma micsoda? azt még csak kifejezni sem tudnák! Pedig hát a dolog nyitja rendkivül egyszerü. Ha nem tévesztjük szemünk elől, hogy a szakértők meghallgatása bizonyitó eszköz, bizonyitani pedig perben csak tényt lehet, napnál is világosabb, hogy annak tartalma csakis tény lehet. Ha ezt mindenki első pillantásra fel nem ismeri, ennek az oka az, hogy tényeknek a mindennapi életben jobbadán csak érzékeinkkel közvetetlenül felismerhető dolgokat szoktunk nevezni. Ámde vannak olyan tények is, amelyek határozottan megállapithatók anélkül, hogy azokat érzékeinkkel közvetetlenül észlelnők. A szakértő pedig a leggyakoribb esetben ilyen tényeket állapit meg, midőn valamely tárgynak — még pedig akárhányszor olyannak, amelyet nem is látott — olyan tulajdonságairól tanuskodik, amelyekkel ama tárgynak azért kell birnia, mert saját szakismereteinél és tapasztalatainál fogva tudja, hogy e tulajdonságok minden hasonló tárgyban meg vannak. A szakértő tehát a perben olyan általános tényt állapit meg, mely — mivel a szakértő ismeretei s tapasztalatai szerint a per tárgyához hasonló minden tárgyban megvan — a perdöntő különös tényt magában foglalja. A szakértői bizonyitás tárgya tehát: a per tárgyának valamely tulajdonsága, amely pedig jogászi nyelven szólva sem nem «jogi», sem nem «szakértői», hanem «ténykérdés», tartalma pedig: e tulajdonság megállapitása.

értéséhez az általános müveltséghez megkivánt ismereteken és ép elmén kivül egyéb kellék nem szükséges. Ha a bírónak a szakértők véleményének megbirálásánál ily esetekben kifejtett tevékenységéről szólunk, beszélhetünk többről is mint «kedvező hangulat»-ról. Határozottan csak ilyenről beszélhetünk azonban számos olyan bonyolódottabb esetben, ahol a bírónak ahhoz, hogy három olyan szakembernek, akiknek tanácsára azért szorul, mert a kérdéshez maga nem ért, véleményéről itélhessen, azokét meghaladó szakértelemre volna szüksége.

Ily esetben pedig hiányzó szakismereteit *jogi* szakértelme semmiképen sem pótolhatja, minélfogva tájékozatlansága következtében ingadozó véleményét csak két körülmény vezetheti: 1. a számtan, midőn a szakértők többségének a véleményéhez csatlakozik, 2. a bizalom, midőn a véleményeket nem számlálja, hanem gazdáik szerint mérlegeli.

A számtanról ugyan azt szokták mondani, hogy megdönthetetlen igazságokat fejt ki; ezt az állitást azonban már régen megczáfolták akárhány ellenkező, különösen vegytani példával. Ilyesféle példát látok a mérlegelő számtan most emlitett esetében is.

Bizalmát a bíróság természetesen rendszerint a birósági szakértőbe helyezi, akit többnyire ismer. A többivel szemben nagyvárosban valami nagy bizalmat vajmi ritkán tanusithat, hiszen többnyire nem is ismeri őket se személyesen, se hirükből, csupán müködésükből és véleményükből, amelyekből pedig többnyire elfogultságukról győződik meg. Ezért aztán rendszerint a birói szakértőnek ad igazat. Efféle hármas szakértői szemlében tehát valójában többnyire csak egy szakértő szerepel; háromszoros csupán — a költség.*

—

Sommás törvényünk 94. §-a — melynek rendelkezéseit ugyan-e törvény 215. §-a a rendes eljárásra is kiterjeszti — a szakértők kinevezésével kapcsolatban a peresfeleknek csak két jogot enged:

1. a szakértők számára nézve, hogy óhajtásukat kifejezzék,

2. a szakértők személyére nézve, hogy abban saját maguk megállapodjanak vagy ha ily megállapodásra nem lépnek, óhajtásukat kifejezzék. A törvény szavai szerint a bíróság a feleket «a *szakértők* (számára és) személyére» nézve hallgatja meg, tehát: mindegyik peresfelet mindegyik szakértő személyére nézve; ennélfogva mindegyik peresfél annyi szakértőt nevezhet meg, a hány kirendelendő.

A bíróság joga ellenben ugyan-e törvényszakasz rendelkezéséhez képest:

1. a szakértők számának meghatározása, amely jogának gyakorlásában a bíróság szabad meggyőződését a törvény (a költségekkel kapcsolatos czélszerüségi szemponton kivül) csak annyiban korlátolja, amennyiben nem nyujt módot arra, hogy a bíróság a szakértőknek a felektől óhajtott számát szaporitsa,

2. a szakértők személyének meghatározása, még pedig azon egyetlen korlátozással, hogy (megbizhatatlanságuknál fogva a szakértői müködésből általában kizárt személyeken kivül) nem mellőzheti olyan szakértő kinevezését, akinek személyében a peresfelek megállapodtak.*

A szakértőknek a peresfelektől óhajtott számát tehát a bíróság saját meggyőződéséhez képest csökkentheti, ha pl. a felek ötöt kértek — mert kérhetnek ennyit is — négyre, háromra, kettőre, egyre.

Kiválogathatja — még pedig anélkül, hogy választásáról számot tartoznék adni — a felek megnevezte szakértők közül azokat, akikben leginkább megbizik; választása eshet egyik fél valamennyi jelöltjére a másik fél valamennyi jelöltjének mellőzésével, sőt kinevezhet az ügyfelek valamennyi jelöltjének mellőzésével olyanokat, akiket egyik fél sem nevezett meg.

A törvény ezen rendelkezésénél fogva tehát mindegyik ügyfélnek saját érdeke kivánja meg, hogy ne a bíróság előtt ismeretlen érdekképviselőket, hanem ugy tudásuk, mint megbizhatóságuk révén köztiszteletben részesülő, tehát a bíróságnál is ilyeneknek ismert valódi szakértőket nevezzen meg, mert csak ezen esetben számithat arra, hogy óhajtását a bíróság figyelembe fogja venni.

—

Sommás törvényünk most ismertetett rendelkezése hazánkban egy évtizedet meghaladó idő óta érvényes.

Ennyi idő kellett hozzá, amig gyakorló jogászaink közt budapesti kir. törvényszékünk egyik birájában akadt ember, aki a törvény e rendelkezését megértette.

—

Ugy rendes, mint sommás bíróságaink eddig a szakértőket perrendtartásunk egy évtizedet meghaladó idő óta érvénytelen 212. §-ának rendelkezéseihez képest nevezték ki.

Most, hogy a budapesti törvényszék a szakértők kinevezésénél sommás törvényünk e rendelkezéséhez alkalmazkodni kezd, az ügyfelek — nehezen törődve a bár az eddiginél sokkalta helyesebb, de szokatlan eljárásba — annak teljes érvényesülését jobbára akképen igyekeznek korlátolni, hogy a kinevezendő összes szakértők személyében megállapodnak.

Hát ez is sokkalta helyesebb dolog az eddigi áldatlan állapotnál.

Bíróságaink föladata, hogy a szakértők megválasztásának jogát oly lelkiismeretességgel gyakorolják, amely a jogkereső közönségben azon meggyőződést kelthesse, hogy hálájára szerzett érdemet, aki törvényünk e rendelkezésének valódi jelentését kideritette. *Dr. Toldy Géza.*

Különfélék.

— **Küzdelem a minimumok körül.** A Btk. nehány tulmerev határozmánya folyton ostrom tárgyát képezi a bíróságok részéről. Olvasóink emlékeznek, hogy a mult évben a Curia kimondotta, hogy a 87. §. esetében nem 10 év a rendes minimum, hanem 2 év. A mult hónapban pedig a budapesti büntetőtörvényszék mint esküdtszéki bíróság, azon felfogásból indulva ki, hogy a gyilkosság kisérletének a 66. §-ban foglalt 5 éves minimuma nem végső minimum, a 92. §. alapján 2 évet állapitott meg büntetésül; a kir. Curia azonban itt már szembe helyezkedett az enyhitéssel és felemelte a büntetést 5 évre. Majd a szolnoki törvényszéknél előfordult a következő eset. Egy nő, akinek férje csaknem 3 év óta fegyházban volt, megölte ujszülött gyermekét s a bíróság a védő kérelmére az esküdtekhez kérdést tett fel gyermekölésre is; a Curia itt szintén nem fogadta el az enyhébb versiót s ragaszkodva régi felfogásához, meg-

* A most mondottakkal szemben azt mondhatná valaki, hogy *fölöslegeseknek* az ügyfelek szakértői még sem tekinthetők azért, mert a birósági szakértő müködését *ellenőrzik*.

Ebben a megjegyzésben pedig van *igazság*, ámde esetünkben ez az igazság nem *jogosult*, még pedig azért nem az, mert ezen ellenőrző tevékenység kifejtésével a szakértők határozottan a peresfelek *megbizottjaiként* viselkednek. Már pedig ily viselkedést a leghatározottabban kizár azon hivatásuk, melyet eléjük a törvény tüz, valamint kizár szakértői esküjüknek ugy szelleme, mint szövege.

Az ő perbeli szereplésük jogi jelentősége éppen semmivel sem különbözik a *tanuskodásétól*, evvel pedig az ellenőrködő föllépés homlokegyenest ellenkezik.

Arra, hogy *ellenőrző szakértőket* a *bíróság* rendeljen ki, *nincs szükség*; annak pedig, hogy ilyeneket a bíróság *véleményező szakértőkként* eskessen meg, *nincs helye*.

* Midőn a törvény a felek javaslatához való alkalmazkodásról csupán ezen esetről szól anélkül, hogy azt más esetre megkövetelné, nyilvánvaló, hogy azt más esetre kiterjeszteni nem akarta.

semmisitette az itéletet. (Ez esetet legközelebb; közöljük az előbbit jelen számunk mellékletében 38 sz. a. találja az olvasó.)

— **A polgári törvénykönyv előkészitése** végett az igazságügyminiszterium kebelében szervezett állandó bizottság ügyrendjén az igazságügyminiszter a Tervezet további tárgyalásának módozatai irányában többrendbeli kibővitést tett.

A bizottság elnöke, elnökhelyettese és tagjai megbizásukat az igazságügyminisztertől nyerik. Egyes kérdések tárgyalásához esetről-esetre más szakférfiak is meghivhatók. A meghivást a bizottság elnöke eszközli vagy ez iránt az igazságügyminiszternek előterjesztést tesz.

A bizottság a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének 1900. évben megjelent első szövegét, a további tárgyalásokat előkészitő főelőadmány és az ahhoz kapcsolódó egyéb előterjesztések fonalán tárgyalja a végből, hogy e tárgyalások nyomán egységes munkálatként a tervezetnek ujabb (második) szövege készüljön. A főelőadmányban foglalt és esetleges egyéb elvi kérdések rendszerint a bizottság teljes ülésében tárgyaltatnak. Egyes elvi kérdések albizottságokhoz utasithatók. A részleteket rendszerint albizottság tárgyalja, hacsak azoknak szélesebb körben való tárgyalása nem szükséges. Az albizottságok a tagok jelentkezésének figyelembevételével alakitandók meg. Az ülésekben az észrevételek és megjegyzések lehetőleg formulázott inditványok alakjában terjesztendők elő. Az ülésekről jegyzőkönyv vezetendő, mely feltünteti a tanácskozás menetét, a felszólalások és előterjesztések rövid jelzésével és a tanácskozás eredményének megállapitásával. Az ülések eredményeinek tüzetes feldolgozásáról és azok nyomán a tervezetnek egységes és egyöntetü megszövegezéséről az elnök gondoskodik. A szöveghez az elvi álláspontokat és az első szövegtől való eltéréseket felvilágositó rövid indokolás készitendő. E feladatok teljesitésében a bizottsághoz beosztott segédtagok munkásságán kivül egyes bizottsági tagok és más szakerők közreműködése vehető igénybe s a szükséghez képest elnöki értekezletek tarthatók. Az igazságügyminiszter felügyeleti jogánál fogva a munka menetének szabályszerüségét, folytonosságát ellenőrzi és amennyiben a munka sikeres előhaladása szempontjából szükségesnek látja, egyes kérdések érdemleges megoldásának irányát megjelöli.

— **A Magyar Jogászegylet bizottsága** egyik pályakérdésül a bünügyi semmiségi panasz kérdésének reformját tüzte ki.

— **A Btk. 336. §. 3. és 4. pontjai a statisztika világitásában.** A legujabban megjelent Statisztikai Évkönyv kimutatása szerint 1904-ben a Btk. 336. §. 3. és 4. pontja alapján a minősitett lopásokra 1470 esetben szabtak ki jogerejüleg 6 havi börtönt, 6 hónaptól egy évig terjedő börtönt 792, egy évnél hosszabb börtönt 73, 2—3 évi fegyházat 187, ennél hosszabb fegyházat csak 23 esetben. Ezek a számok teljesen visszatükrözik a birróságok felfogását ezen kérdésben. A legvégső minimumot sokkal több esetben alkalmazzák, mint a többi büntetési tételt összesen (1470 : 1075). A középmértéket meghaladó büntetési mérvet pedig a büntetés sulya ugyszólván soha nem éri el. Kitünik e számokból különben az is, hogy a Btk. 92. §-a az ide tartozó esetek 90%-ában nyert alkalmazást.

— **A lugosi kir. törvényszék mint esküdtbiróság által megállapitott, az esküdtekhez intézett kérdések** (1900—1905.) birák, ügyészek és ügyvédek használatára; összegyüjtötte Miess Gusztáv kir. törvényszéki biró. Kapható a szerzőnél, ára 2 K.

Miess Gusztáv lugosi kir. törvényszéki biró, büntető referens rendkivül életrevaló tervet valósitott meg, midőn a lugosi esküdtszék 5 éves anyagából összeállitott «kérdések» utján gyakorlatilag szemléltető módon a szakbiróságok retortáján keresztülment és approbált esetek közlése által teljes és hü képét nyujtotta az esküdtek elé kerülhető összes kérdéseknek.

A birák, ügyészek és ügyvédek részére becses az utmutató tartalmának megbizhatóságánál és változatosságánál fogva, mivel a kérdések feltétele körül előfordulható minden kérdésre praktikus mintát nyujt.

— **A budapesti egyetem büntetőjogi szemináriuma** külön helyiséget kapott. A könyvtár tetemesen kibővült s a dolgozó szoba a fiatalságnak rendelkezésére áll.

— **Büntetendő cselekmény meg nem akadályozása mint segités.** A Curia két izben határozott e kérdésben. Először az ismert Szentpétery-ügyben, ujabban Wenner József ügyében. Ide iktatjuk egymás mellé a két curiai határozatot, mely homlokegyenest ellenkezik egymással.

Szentpétery-ügy.

A m. kir. Curiának nem feladata azt is birálat alá venni, hogy az esküdtek mily bizonyitékok alapján jutottak arra a következtetésre, amely a megállapitott tényben nyilvánul; de minthogy a III. számu kérdésnek igennel történt eldöntésével a bünsegédi részesség fenforgására vonatkozó tényadatokat az esküdtek szintén valónak fogadták el, s igy e tekintetben a kir. Curiára a BP. 437. §. rendelkezése az irányadó; s minthogy az esküdteknek «igennel» megoldott kérdése szolgál irányadóul az anyagi jog alkalmazásánál: az esküdt biróság nem alkalmazta tévesen a Btk. megfelelő rendelkezését abban a kérdésben, hogy az esküdtek által valónak elfogadott tény megállapitja-e valamely büntetendő cselekmény tényálladékát.

A bünösségnek az esküdtek által ekként történt megállapitása a Btk. 69. §. 2. pontjában körülirt bünrészesség jogi fogalmának megfelel; ehhez képest vádlott és védőjének a BP. 385. §. 1. *b)* pontjában foglalt anyagi okból emelt semmiségi panasza a BP. 437. §. 4. bekezdéséhez képest elutasitandó volt. (2163/1903.)

Wenner-ügy.

Az esküdtbiróság itéletének a Wenner József vádlottra vonatkozó része a BP. 385. §-ának végső bekezdése szerint hivatalból figyelembe vett 385. §. 1. *a)* pontjában meghatározott semmiségi ok alapján a BP. 326. §-ának 1. pontjához képest, a BP. 437. §-ának 3. bekezdése értelmében megsemmisitették és a nevezett Wenner József vádlott a vád alól felmentették.

Indokok: Az esküdtbiróság azért nyilvánitotta bünösnek Wenner József vádlottat a Btk. 301. §-ába ütköző, 306. és 307. §. 1. bekezdése szerint minősülő két rendbeli halált okozó sulyos testi sértés büntettének a Btk. 69. §. 2. pontjában meghatározott bünsegédként való részességben, mert az esküdtek a II. különkérdésre hozott határozatukban azt a tényt állapitották meg, miként a nevezett Wenner József vádlott az 1904 október 11-én Gyálán, Ábrahám György háza előtt este 8—9 óra tájban Szabó Pál vádlottnak abbeli cselekményét, hogy ez szándékosan, de ölési szándék nélkül Szegszárdi Imrét és Kövecs Gergelyt a bünjel fegyverből közvetlen egymásután ejtett két lövéssel erős felindulásban akként lőtte fejbe, hogy a nevezetteknek halála az ezen lövések okozta sérülések folytán következett be, jelenlétével és az által, hogy Szabó Pált a lövésben meg nem akadályozta, szándékosan előmozditotta. Tekintettel azonban arra, hogy a BP. 437. §-ának 1. bekezdése szerint a Curia határozata az esküdtbiróság által valónak elfogadott tényekre alapitandó, az esküdtbiróság pedig az esküdtek határozata alapján nem fogadott el valónak oly tényeket, melyek szerint Wenner József vádlott Szabó Pál vádlottal az utóbbi vádlott cselekményének véghezvitelére nézve megelőzőleg egyetértett és hogy Wenner József azért volt jelen Szabó Pál vádlott mellett, miként ennek a terhére a megállapitott büntett véghezvitelét jelenlétével szándékosan előmozditsa vagy könnyitse: ugyszintén olyan tények sem fogadtattak el valóknak, melyekből jogosan és okszerüen arra lehetne következtetni, hogy Wenner József vádlott kötelességszegéssel mulasztotta el Szabó Pált a lövésben megakadályozni, ily tényeknek megállapitása s valóknak elfogadása nélkül pedig Wenner Józsefnek jelenléte s az a mulasztása, hogy Szabó Pál vádlottat a lövésben meg nem akadályozta, sem a Btk. 69. §. 2. pontjában meghatározott bünsegédként való bünrészességnek, sem valamely más büntetendő cselekménynek tényálladékát meg nem állapitja. (1641/1905.)

— **A «Magyar Jogászegylet»** folytatta a polgári törvénykönyv tervezetének a kiskoruságra és kiskoruak cselekvőképességére vonatkozó elvi kérdéseinek megvitatását.

Dr. Nagy Elek a nagykoruság kérdését abból a szempontból birálja, hogy kik között jöhessenek létre és állhassanak fenn jogi rendezés tárgyát képező viszonyok. Kimutatja, hogy a tervezet a franczia és német joggal szemben haladást, ellenben a tételes magyar joggal szemben visszafejlődést mutat. Akik önmagukat fentartják, akik házasságot kötnek, akik önálló ipart, kereskedést és gazdálkodást folytatnak, önálló háztartást alapitanak, azokat feltétlenül nagykoruaknak, vagyis olyanoknak kell tekinteni, akik magukról és ügyeikről minden tekintetben gondoskodni képesek. A kiskoruság meghosszabbitásának intézményét a tervezetből törlendőnek tartja. Végül arról szól, hogy a gondnokság alá helyezés intézménye fentartandó és a gyámság alá helyezéssel együtt szabályozandó olyképpen, hogy a gyámságra szorult személyére nézve kinevezett gyám, a gyámolt vagyonával szemben, mint gondnok szerepeljen, vagyis a személyt tekintve, *gyámnak*, a vagyont tekintve, ugyanazon személy *gondnoknak* nevezteséek.

Dr. Teller Miksa hozzájárul azok véleményéhez, akik a nagykoruság korhatárát 21 évre kivánja leszállitani. Akár fentartjuk azonban a 24 éves korhatárt, akár leszállitjuk, a 921. §. első bekezdése törlendő és csak az a kiskoru folytathasson a gyámhatóság engedélyével ipari vállalatot vagy üzletet, akit a gyámhatóság egyuttal nagykorusitásra érdemesnek tart. A 920. §. teljesen törlendő. A 924. §-t előadó konkluziójával szemben változatlanul kivánja fentartani.

Dr. Almási Antal szerint a korhatárt 21. évben látszik ajánlatosnak megszabni. A férfiak 24 éves korhatáránál is a nőket 21. életévük elértekor feltétlenül nagykoruaknak kellene nyilvánitani. A nősülés nagykorusitó hatását már a jog előtti egyenlőség is kivánatossá teszi. Képtelenségnek látszik azonban az önálló iparüzés általi nagykorusitást kizárólag az iparüzembe szoritani. A 924. §-ból a «rendelkezés», mely mesterkélt fogalom, kihagyandó. Helyesen e szakasz akkor szólna, ha a kiskoru készpénzügyleteit az ügyleti ellenfél jóhiszeműsége esetében érvényeseknek venné.

Dr. Holitscher Szigfrid: Ha a kiskoruság meghosszabbitását, mint külön intézményt egyáltalán fentartjuk, az felhasználandó arra, hogy ilyen esetekben egy enyhébb elbirálásban részesülő intézkedés álljon rendelkezésre, ne pedig ugyanazon intézkedés foglaljon helyt, mint pl. a valóságos elmegyengeség esetében. Az sem helyes, hogy az orvosi vélemények szerint alig megkülönböztethető elmebetegség és elmegyengeség között különböztetve, előbbi miatt gyámságnak, utóbbi miatt kiskoruság meghosszabbitásának legyen helye. Tulajdonképeni gyakorlati jelentőségét nyeri a kiskoruak korlátolt szerződőképességének kérdése a mindennapi forgalomban, a terhes szerződések körében. Az első, ami itt felmerül, az, hogy a kiskoru rendelkezése alatt lévő vagyonából való fizetése meg nem támadhatók kell, hogy legyenek. Miután pedig érvényes a teljesités, érvényesnek kell lennie az alapul szolgáló ügyletnek is. Ezt fejezi ki a Tervezet 924. §-a. De mindez csak akkor áll, ha a kiskoru a tényleges rendelkezésében lévő vagyonáról jogositva is volt rendelkezni. Amit tehát a Tervezet 924. §. 2. mond. kifejez, az egyáltalán nem a kiskoru szerződőképességének, hanem a nem jogosittól való jogszerzésnek kérdése, melyet a Tervezet 629—631. §-ai már kielégitő módon szabályoznak. Nyilvánvaló, hogy nincs szükség külön szabályra, ha az idegen dolgot átruházó véletlenül kiskoru. De ugyanazon elbirálás alá esik, ha a kiskoru saját dolgát ruházza át, melyről nem volt jogositva rendelkezni. A Tervezet 924. §-a tehát az előadó 5. konkluziója értelmében módositandó. A 920. §. egészen elejthető és elegendő a 924. §. A Tervezet 921. §-a helyett megfelelőbb mai jogunknál megmaradva, ilyen esetekben a gyámhatóságra bizni, hogy a teljeskorusitást mondja ki. A szerződőképesség és a végrendelkezési képesség (1819. §.) korhatárait tekintve, már most azt látjuk, hogy nálunk jelenleg 24. és 12., a Tervezet szerint 24. és 14., Német-, Olasz- és Franciaországban 21. és 16., az uj sváczi kodex szerint 20. és 18., a korhatárok, Angliában pedig mindkét képességre a 21. év. Emellett a code civil szerint a kiskoru mindig csak a vagyon feléről végrendelkezhetik. A 18 éves korhatár volna felállitandó.

Dr. Reitzer Béla: A Tervezet 917. §-ból világos, hogy a 920. §. (peculium) korlátolt szerződőképességet akar statuálni. A 920. §. azonban nem az, mert nincs oly szerződés, melyet a 920. §-beli kiskoru ne köthetne. Vita nem is a körül forog, hanem, hogy csak realizált ügyleteik érvényesek-e, avagy — mondjuk röviden — hitelügyleteik is. Ennek eldöntése azonban nem lényeges, ámbár practice az illetőre nem mindegy, konzekvenciák vagy pláne cselekvőképesség tekintetében e különböztetés irreleváns. Onkényes a «rendelkezés» alatt csak dologi dispositiót érteni. Egyébként minden dologi dispositiónak sine qua nonja a spirituális dispositió. A Tervezet korhatárának elejtése nem egyedüli eltérés, sokkal lényegesebb ennél a második mondat, mely egészen uj. Itt a biró causa cognita mondja ki az érvényességet, a szerint, amint az ügylet életfentartási vagy nem. A 920. §. mellett elfogadva előbbi álláspontunkat alapul, a kiskoru kötöttsége nagyobb, mert in concreto a második mondatbeli kellék is mindig vizsgálandó. A Tervezet mindenesetre módositandó akár egyik, akár másik irányban, miután az értelmezés körül a kétségek szétoszlatva nincsenek. Az önmagát keresményéből fentartani tudó kiskorunak meg kell adni a keresményével való szabad rendelkezést, melyre az ily kiskoru kétségtelenül megérett. Ha e szabályozás mégis correctivumot kiván, inkább szoritsuk azt az életfentartás körére, mint hogy a hitelügyletekből őket teljesen kizárjuk.

Felszólaltak még *dr. Halmos Sándor* és *dr. Besnyő Béla*, mindketten a korhatár leszállitását pártolták.

Végül *dr. Szladits Károly* előadó foglalta össze a vita anyagát, mely sok uj szempontot és eszmét vetett fel.

— **Menger Antal** halálával sulyos veszteség érte a jogtudományt és a nemzetgazdaság tudományát.

Menger mint ügyvéd kezdte pályafutását, de rövid időn belül kizárólag a tudomány és tanitás szolgálatába szegődött. Eleinte a polgári perrendtartás tanáraként müködött a bécsi egyetemen; főtörekvése volt a jogtudomány ezen ágába a szocziális szellemet belevinni. Fáradozása nem volt meddő: örömmel tapasztalhatta, hogy ez a szellem hatja át az uj osztrák perrendet és a végrehajtási eljárást. Szive mindenkor az elnyomottakért, a sors által kitagadottakért dobogott, akikért minden müvében nagy tudománynyal és lelkesedéssel száll sikra.

«Das bürgerliche Recht und die besitzlosen Volksklassen» czimü müvében éles birálat alá vette a német polgári törvénykönyvet. Müvének alapgondolata az, hogy nem a dogmatikának, hanem a gazdasági viszonyoknak kell a jogfejlődést irányitaniok. A törvény előtti alaki egyenlőség távol áll az anyagi egyenlőségtől, ez csak ugy valósitható meg, ha a törvény a szegényeket fokozott oltalomban részesiti.

«Ueber die socialen Aufgaben der Rechtswissenchaft» czimü munkájában a modern jogtudomány feladatait jelöli meg.

Tisztára szocziálisztikus alapra fektetett vizsgálódás a «Das Recht auf den vollen Arbeitsertrag in geschichtlicher Darstellung» czimü mukája.

Utolsó két nagy müvében, a «Neue Staatslehre» és «Neue Sittenlehre»-ben a szocziálisztikus tanok filozofiai megokolásán munkálkodik.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 17-én (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10.) teljes-ülést tart, melyen dr. Nagy Dezső tart szabad előadást: a felek perbeli egyeztetéséről. Vendégeket szivesen lát az egylet.

Kerestetik gyakorlattal biró ügyvédi irnok. Gyorsirás feltétlenül szükséges. Gépirásban is jártasok előnyben részesülnek. Ajánlatok a kiadóhivatalba. 11530

Fiatal ügyvéd, ki a német nyelvet is szóban és irásban perfektül birja, ügyvédi vagy közjegyzői irodába óhajtana belépni. Czim: Dr. Kaprinay Endre, Budapest, VII., Rökk Szilárd-utcza 22. 11539

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Zöldfa-utcza 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenegyedik évfolyam. 8. SZ. Budapest, 1906 február 23.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 25. sz.*

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4. sz.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A jogász társadalmi kötelességei. *Dr. Márkus Dezső* kir. táblai birótól. — A mellékbüntetések sanctiója. *Dr. Angyal Pál* pécsi nyilv. rendes jogtanártól. — A felek perbeli egyeztetése. *Dr. Nagy Dezső* budapesti ügyvédtől. — *Jogirodalom:* 1. Jogcselekmények (különösen az ajándékozás) hatálytalanitásáról csődön kivül. 2. Dolgozatok a magánjog köréből. Irta dr. Menyhárth Gáspár kolozsvári ügyvéd, egyet. m.-tanár. *Dr. Szladits Károly* törvényszéki birótól. — *Törvénykezési Szemle:* A néphivatalok és a szegényügy. *Lukács Emiltől.* — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»ből.

A jogász társadalmi kötelességei.

«A jogász hivatásos föladatainak teljesitése utján különös bepillantást szerez a polgári társadalomba. Legyen bár törvényhozó, a jognak őrzője vagy alkalmazója, álljon bár a jogszolgáltatásnak, az állami igazgatásnak vagy az önkormányzatnak szolgálatában, értékesitse bár szakbeli ismereteit a hatósággal való közvetlen vagy közvetett kapcsolatban: mindegyik tevékenységével mindjobban ismerkedik meg embertársainak egymással való társas és gazdasági vonatkozásaival. Az eme vonatkozásokból eredő jogviszonyok megteremtése vagy megszüntetése, azoknak értelmezése vagy továbbfejlesztése, nemkülönben az azoknak keresztezéséből eredő bonyodalmaknak megoldása, a legtöbb jogászra nézve hivatásos kötelesség, amelynek teljesitésével nem csak az államnak tesznek szolgálatot, hanem egyuttal a társadalomnak is.»

Ezekkel a szavakkal vezeti be fönti czimü czikkét *dr. Felisch*, titkos tanácsos a *Deutsche Juristen-Zeitung* folyó évi január 15. számában. Mivel pedig ez a czikk oly kérdést tárgyal, amelylyel én már több izben és csaknem azonos tartalommal és következtetéssel foglalkoztam, legyen szabad erre a kérdésre, nagy horderejénél fogva, ujból visszatérnem.

Az én nézetem is az, hogy a köztisztviselő azzal, hogy hivatali kötelességét hiven és lelkiismeretesen ellátja, még nem tett eleget a *társadalommal* szemben fönnálló kötelességeinek. Pedig a társadalomnak éppen azoknak közremüködésére van szüksége a szocziális föladatok teljesitése körül, akik hivatásuknál és képzettségüknél fogva erre legalkalmasabbak. A szocziális feladatok alól való kivonás pedig kötelességmulasztás, mert hiszen a mai társadalmi életben a felebaráti szeretetet másképpen lehetetlen okosan és czéltudatosan gyakorolni, mint éppen eme föladatok teljesitésével.

Lehetetlen ezzel szemben a szabad idő hiányával, a nagy elfoglaltsággal érvelni. Jól tudom, hogy mindenkinél megtörténik, hogy a munka kivételes torlódása lehetetlenné tesz minden egyéb komoly tevékenységet. De hiszen nem a kivételes időkről és elfoglaltságról van szó, hanem a szabályos átlagosságról, amely mellett mindenkinek jut hetenként legalább 2—3 órája a köz javára, kinek-kinek a maga egyéniségéhez képest.

Nem először hangoztatom pl., hogy mennyi értékes anyagot szerezhetne a jog- és társadalomtudomány azzal, ha biráink, ügyészeink, egyéb köztisztviselőink, közjegyzőink és ügyvédeink a gyakorlatukban előforduló nagyszámu esetből évenként csak egyetlenegyet ragadnának ki s tárgyalnák mindenféle vonatkozásában. Hiszen az ilyen ritkábban fölmerülő eset nemcsak a jogdogmatika szempontjából érdekes, bár magától értetik, hogy akkor is értékes, ha csakis arra való tekintettel világitják meg. Minden ilyen jogesetnek a szálai belenyulnak, sokszor messzire és mélyen, a társadalmi életnek területére, amelyeknek beható ismerete jogászra és szociologusra egyaránt megbecsülhetetlen értékü.

Stein Lőrincznek, a hirneves osztrák jogbölcsésznek és közgazdának egy mondása jut itt eszembe, amelyet minden jelesebb hallgatójával szemben szokott alkalmazni, ha ez neki arról panaszkodott, hogy egy-egy nehezebb kérdéssel nem tud tisztába jönni. «Irjon róla értekezést», szokta volt válaszolni az éppen olyan szellemes, mint tudós tanár.

Első pillanatra furcsának vagy legalább is paradoxnak látszott és látszik e válasz, pedig nagyon is fején találja a szöget. Az értekezés megirása a tárgygyal való mély és beható foglalkozást követeli meg, ennek pedig természetes következése a homály és a kétség eloszlása, mindegyik szempontnak gyökeres penetrálása, szóval a kérdés minden részletének teljes megismerése. Az értekező maga sokat tanul, de mások is okulnak tanulmányain és tanitásain; az önmagával és másokkal szemben teljesitett kötelesség tehát mindkét részre nézve egyaránt haszonnal jár.

Ha jogászaink többsége igy fogná föl kötelességeit, ha képességeiket ily módon is bocsátanák a jogi élet szolgálatába: ennek nemcsak a jogtudomány látná óriás hasznát, hanem a legtágabb értelemben vett jogszolgáltatásnak minden ága.

Köztisztviselőinknek, elsősorban pedig biráinknak és ügyészeinknek a társadalmi élettől való teljes elzárkózása és tevékenységüknek kizáróan a legszükebb értelemben vett hivatali tennivalók ellátására szoritása, azzal a nagy hátránynyal jár, hogy hivatali müködésükben, itélkezésükben nem egyszer megfeledkeznek a valódi, a mindennapos életnek általuk egyáltalán nem vagy nem eléggé ismert követeléseiről s beérik azzal, hogy döntésük a szigoru jog szempontjából alakilag kifogásolható ne legyen. Pedig hány határozat rendelkeznék másképpen — persze mindig a hatályos törvény határain belül — ha megteremtője is ott forgolódnék a lüktető élet közepette, látva, hallva, átérezve a legkülönbözőbb emberek életmódját, szokásait, bajait, panaszait!

De nemcsak a szoros értelemben vett jogászi müködés az, amelylyel a társadalmi föladatoknak eleget tehetni. Ott van pl. a *gyermekvédelem* óriás tere, amelynek müvelése legelső rendü társadalmi kötelesség. Semmiféle büntetőrendszabály nem pótolhatja a társadalom rendje és nyugalma szempontjából a megelőzésnek ama kiszámithatatlan áldásait, amelyekkel a gyermekvédelem — tehát minden elhagyott, züllésnek induló, sokszor züllésre kényszerülő gyermeknek hatásos támogatása önálló keresőképességének idejéig — az egész társadalomra nézve jár. A nevelés lévén minden társadalom életének vagy halálának kérdése: minden büntetőjogi reformot itt kell megkezdeni, már csak azért is, mert akkor a büntető jogszolgáltatás, a büntetések végrehajtásának, sőt merem állitani, az egész jogszolgáltatás mai rengeteg költségeinek legnagyobb része teljesen fölszabadul a tisztességes és hasznos emberek javára, — akiket nem részesithetünk pl. a hygiene vagy a legtágabb értelemben vett munkásbiztositás áldásaiban, mert ennek költségei a társadalomra veszé-

lyes elemek eljárására szükségesek. Hasonlóképpen a köztisztviselőknek müködési körébe tartoznék pl. a *letartóztató intézetekből kiszabadulókról* való hatásos gondoskodás, mely sokkal nagyobb, kedvezőbb eredménynyel járna, mint a visszaesésről irt tanulmányok és törvényes rendelkezések összessége.

Ezzel persze nem merül ki a jogászok társadalmi munkásságának határtalan köre. Ott van pl. a gyámság és gondnokság tere, amelyről helytelen kizárni éppen azokat, akik leginkább lennének hivatva ismereteiket és tapasztalataikat azok javára értékesiteni, akik azokra leginkább szorulnak. Itt is mennyi bajt lehetne könnyen orvosolni, mennyi szenvedésnek lehetne elejét venni, ha hozzáértő emberek szeretetteljes kötelességtudással vállalkoznának az önkéntes mentők nemes hivatására.

Az ilyen társadalmi kötelességek teljesitése nincsen helyhez és időhöz kötve. A fővároson kivül is, az ország legkisebb, legrejtettebb zugában is akad mindig hatáskör az ilyen föladatok betöltésére. Akár szervezett alakban, akár e nélkül, akár testületileg, akár egyedenként folyik: ez a munka mindenképpen áldásos lehet, csak komolyan, kedvvel, kitartással végezzék, annak tudatában, hogy ez éppen olyan kötelesség teljesitése embertársainkkal szemben, mint az a hivatali munka, amelyet az állam követel javadalmazás ellenében.

Arról, hogy az ilyen tevékenység elvonna a hivatali munkától, szó sem lehet. Nem is szólva arról, hogy pl. a jogtudomány müvelése, a társadalmi kérdések beható megismerése éppen ennek a hivatali munkának válik előnyére, hogy azt tartalmasabbá, értékesebbé teszi, a munkálkodást magát rendkivül könnyiti és gyorsitja —: ne feledjük, hogy mennyi idő vész el hetenként, naponként igen sekély szórakozások közepette, sokszor olyanokra is, amelyek szigoru mértékkel mérve — éppenséggel nincsenek a hivatali tevékenység és tekintély előnyére. Az állami és társadalmi tevékenységnek egymáshoz közelebb hozatala, sőt teljes egybeolvadása lévén a sociologusoknak helyes törekvése: mindenkinek a maga hatáskörében mindent el kell követnie, hogy ez a törekvés mennél üdvösebben megvalósuljon. A hivatalok vezetőinek tehát nem visszatartaniok vagy rossz szemmel nézniök kellene a köztisztviselők ilyetén müködését (a hivatali kötelességek pontos teljesitésének magától értetődő követelése mellett), hanem arra szünetlen és követésre méltó példaadással buzditani kellene, mert, ismétlem, a hivatali föladatok teljesitésével nem tettünk még eleget a társadalommal szemben fönnálló kötelességeinknek.

Dr. Márkus Dezső,
kir. itélőtáblai biró.

A mellékbüntetések sanctiója.

A bíróság vagy a tudomány müvelője, ha akár in concreto, akár általánosságban valamely jogi tételt felállit, illetve létezőnek vitat, rendszerint szembetalálja magát az ellenvéleménynyel; s ez jól van igy, mert a kifejlődő harcz előbb-utóbb vagy az egyik fél győzelmével végződik, vagy kompromissumra vezet, de minden esetben üdvös hatásu az eredmény szempontjából, amennyiben megveti az egyöntetü gyakorlat alapjait s egyengeti az u. n. communis opinio utjait. Nem ritkán előfordul azonban, hogy valamely tekintélyes helyről hirdetett tétel kikerüli a vitát s helyet követel magának a jogrendszerben, anélkül, hogy keresztül ment volna a tisztitó tüzön. Ilyen többek között az is, melylyel ezuttal óhajtok foglalkozni.

Kérdés: van-e a hivatalvesztés, politikai jogok gyakorlatának ideiglenes felfüggesztése, a viselt hivatal vagy állás elvesztése, illetve az ügyvédség elvesztése, mint *mellékbüntetések végrehajtásának sikere valamiként biztositva ?*

Fayer tagadólag felel; szerinte: ha egy hivatalfőnök a törvény és a birói itélet rendelkezései daczára kinevezi azt az egyént, akire nézve ki van mondva a hivatalvesztés, ezen cselekmény semmiféle sanctió alá nem esik; szigoruan véve tehát a birónak a mellékbüntetést illetőleg kimondott itélete nem sokkal több, mint *óhaj* az iránt, hogy az elitélt ne neveztessék ki. Egyetlen sanctió van e tekintetben a törvényben, a 443. §., mely kimondja, hogy azon vaspályai vagy gőzhajózási intézetnek igazgató-hivatalnoka, a ki a hivatalától vagy szolgálatától való elmozditásra itélt egyént nem bocsájtja el azonnal, mihelyt a jogerőre emelkedett itélet vele közöltetett: száz forinttól ezer forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. Ezen sanctiónak is csekély az értéke, mert ha az igazgató el is bocsájtja az elitéltet, nem áll semmi utjában annak, hogy ismét visszavegye, mert arról már a törvény nem rendelkezik. Az sincs kizárva, hogy egyik vasut elbocsájtja, a másik pedig azonnal alkalmazza (v. ö. *Fayer*, Kézikönyv III. kiadás, I. kötet 226—227. l.). Ugy látszik Finkey is ezt az álláspontot teszi magáévá, amennyiben hangsulyozza, hogy: sanctió kellene arra, hogy a hivatalvesztésre itélt csakugyan ne alkalmaztassék semmiféle hivatalra (v. ö. *Finkey*, Tankönyv, II. kiadás, 464. l.).

Részemről (v. ö. röviden A személyi bünpártolás czimü monografiám 209—210. l., és Büntetőjogi előadásaim I. kötet 490—491. l.) azt vitatom, hogy a felsorolt mellékbüntetések végrehajtásának sikere háromféle módon is van biztositva: 1. *a közlési kötelezettség* elrendelésével, 2. *fegyelmileg*, 3. *büntetőjogilag*.

A szóbanforgó mellékbüntetéseket kimondó itéletekre vonatkozással elő van ugyanis irva, miszerint azok az érdekelt hatóságokkal *közöltessenek;* igy az 1881. évi 11,166. számu rendelet értelmében a hivatalvesztést és politikai jogvesztést kiszabó itéletek hiteles másolatban megküldendők azon *pénztár* felettes hatóságának, mely az elitéltet illető fizetések, javadalmazások, nyug- vagy kegydijak kiszolgáltatására hivatva van; viszont az 1881. évi 13,865. számu rendelet a *pontos végrehajtás* s netaláni visszaélések megakadályozása végett az itéletnek az elitélt egyénre nézve illetékes *közigazgatási hatósággal* való mulhatlan közlését rendeli el (v. ö. *Marschalkó*, IV. kötet 96—97. l.). A közlési kötelezettségről rendelkeznek többek között az 1877: XX. tcz. 45. §-a, az 1886: XXII. tcz. 108. §-a, az 1886: XXIII. tcz. 18. §-a stb. Legujabban a BP. is előirja azt és pedig két helyen, a 108. és a 330. §-ban. A 108. §. ehelyütt minket nem érdekel, mert itt a közlés czélja az, hogy az illető hatóság a bünvádi eljárás tényeiről, melyek fegyelmi vétséget is deríthettek ki, vagy a terhelt megbizhatóságát kedvezőtlen szinben tüntethették fel, tudomást nyerjen, s ennek alapján, valamint szükség esetében az elitélt helyettesitése tárgyában intézkedhessék; már a 330. §. idevág, a mennyiben ennek ötödik bekezdése szerint: «oly jogerős itélet, mely hivatalvesztést, vagy politikai jogok gyakorlásának felfüggesztését együtt vagy külön állapit meg, az elitéltnek törvényhatóságával.... közlendő», mely rendelkezésnek indoka, hogy «a politikai hatóság a hivatalvesztésnek és a politikai jogok korlátozásának a közéletben jelentőséggel biró eseteit ellenőrizhesse» (v. ö. Indokolás 553. l.). A viselt hivatal vagy állás elvesztését kirovó itélet ilyetén közlése nincs ugyan expressis verbis kimondva, de ugy hiszem, e kötelezettség bent foglaltatik a fennebbi szabályokban s tudtommal bíróságaink foganatositják is a közlést. Az ügyvédség elvesztése tárgyában már van szabály, amennyiben az ügyvédi rendtartásról szóló 1874: XXXIV. tcz. 103. §-a elrendeli, hogy: ha a bíróság a 65. §. értelmében az ügyvédségtőli elmozditást kimondta: az itéletet ennek jogerőre emelkedése után, az illetékes ügyvédi kamarának hiteles másolatban megküldeni köteles.

A fennálló jog értelmében ezeknél fogva a mellékbüntetést kiszabó itélet mindig tudomására jut az érdekelt hatóságnak és pedig jogszabályokon alapuló jogi parancsból folyó közlési kötelezettség teljesitése következtében. A közlés rendeltetése minden bizonynyal nem csupán az, hogy az érdekelt hatóság tudomásul vegye a mellékbüntetés kiszabását, hanem hogy azt — amennyiben jogkörébe vág — *végrehajtsa*, tehát pl., hogy a hivatalvesztésre itélt egyént elbocsássa, az ügyvédek lajstromából törölje, gyámi tisztjétől elmozditsa stb. és a felfüggesztés tartama alatt ne alkalmazza stb.; — hogy a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztésére itéltet a választók névjegyzékébe, az esküdtek jegyzékébe az itéletben megállapitott időtartam alatt fel ne vegye (megjegyzem itt közbevetőleg, hogy az 1897: XXXIII. tcz. 53. §-a kibővitette a Btk. 56. §-át, amennyiben ez utóbbi szerint csak az nem lehetett esküdt, kit a bíróság politikai jogvesztésre itélt, ma — egyebektől eltekintve — az is ki van zárva az esküdtek sorából, ki hivatalvesztésre van itélve: (v. ö. 1897: XXXIII. tcz. 5. §-ának 2. pontja); — hogy a viselt hivatalától vagy szolgálatától elmozditásra itéltet valóban elmozditsa; — hogy a csupán az ügyvédség elvesztésével

(pl. Btk. 484. §.) sujtott egyént az ügyvédi lajstromból kitörölje.

Szóval, ugy vélem, hogy minden mellékbüntetést megállapitó itéletben kettős parancs — Binding szavait használva — norma rejlik; az első a büntetéssel sujtott egyénhez szól, ezt arra kötelezvén, hogy hivatalt, gyámságot stb. ne vállaljon, az eltiltott czimeket ne használja, a választók, esküdtek névjegyzékébe magát fel ne vétesse stb.; a második pedig e büntetéseket végrehajtani hivatott hatóságokat terheli.

Az elitéltre vonatkozó norma sajátos jellegénél fogva nélkülöz minden jogi sanctiót, mert a büntetés elől való menekülés vágya oly hatalmas erővel müködik az elitéltnél, melynek ellentállani nem lehet, s melyet figyelembe véve csakis a büntetlenség konstituálására juthatunk (v. ö. *A személyi bünpártolás* czimü monografiám 115—116. és 154—158. l.). De abból, hogy az u. n. ön-bünpártolás büntetlen, nem következik, hogy az elitéltnek a büntetés-végrehajtás sikerét meghiusitó, vagy meghiusitani törekvő cselekményei minden esetre büntetlenek maradjanak, sőt amennyiben azok egyéb oknál fogva jogsértők s büntetésre méltók: a törvény által besorozandók a deliktumok közé. Ily sui generis delictumban bünös például az a hivatalvesztésre itélt egyén, ki magát továbbra is közhivatalban vagy közszolgálatban álló személynek adja ki (v. ö. Kbtk. 44. §.), aki azt a czimet, melynek viselésétől eltiltatott, továbbra is használja, (v. ö. Kbtk. 45. §.), aki annak daczára, hogy orvosi hivatásának gyakorlásától eltiltatott (Btk. 291. és 310. §§.) azt fizetésért vagy jutalomért tovább üzi (Kbtk. 92. §.), aki miután az ügyvédség elvesztésére elitéltetett, a feleknek bíróságok vagy hatóságok előtti képviseletét üzletszerüen folytatja (v. ö. 1874. évi XXXIV. tcz. 39. §.) stb. Összefoglalva a mondottakat, megállapithatjuk tehát, hogy a szóbanforgó első norma önmagában nem biztositja a mellékbüntetések hatályát, de kiegészülhet oly specziális tilalmakkal, illetve parancsokkal, melyek jogi sanctiójuk erejénél fogva közvetve magát az elitéltet kényszeritik a mellékbüntetés elszenvedésére.

De vajjon nem állanak-e rendelkezésünkre ugyanezt a czélt szolgáló oly közvetlen normák, melyek e büntetések végrehajtására hivatott közegekhez vannak intézve s egyszersmind jogi sanctióval látvák el? Fayer szerint egyedüli intézkedés e részben a fent közölt s merőben specziális jellegü 443. §. Ha ez igaz, ugy a mellékbüntetésekre vonatkozó, törvényen alapuló itéleti rendelkezésben foglalt tilalom, illetve parancs csakugyan nem más, mint egyszerü óhaj, melynek — Grosschmid kifejezését használva — jogi «hátulja, nyomatéka» (v. ö. Magánjogi előadások 93. §.) valóban nincs.

Szerény nézetem szerint nem hiányoznak e második norma mögül sem a «jogi nyomatékok».

Ott van mindenekelőtt a *fegyelmi jog*. Azt hiszem, alig vonható kétségbe, hogy az a hivatalfőnök, ki a viselt hivatal elvesztésére itélt egyént tudva és akarva nem mozditja el, vagy az, ki a hivatalvesztésről szóló itéletről a közlési kötelezettségnél fogva hivatalos tudomást szerzett s az elitéltet ennek daczára dolose közhivatalra alkalmazza: fegyelmileg felelősségre vonható, mert hisz kétségtelen, hogy a hivatali kötelességeit nem teljesiti ugy, mint azt a vonatkozó szabályok előirják.

Mindezeknél fontosabb azonban *a büntetőjogi sanctió*. Lássuk ebből a szempontból sorban az egyes mellékbüntetéseket.

1. *A hivatalvesztés* tudvalevőleg kettős értelmet rejt magában, amennyiben az erre itélt nem csupán a Btk. 55. §-ában megjelölt hivatalát, állását, gyámi vagy gondnoki tisztét, illetve czimeit stb. veszti el, hanem az itéletben meghatározott időre szólólag ezeknek elnyerésére vonatkozó képességet is, miből folyólag e büntetésnek végrehajtása két irányban jelentős: *a)* az elitélt, ha a Btk. 55. §-ában leirt közhivatalt, állást, gyámi vagy gondnoki tisztet tölt be, illetve örökösökre át nem szálló nyilvános czimet stb. visel, ettől megfosztandó, *b)* a hivatalvesztés tartama alatt ily hivatalra, állásra, gyámi vagy gondnoki tisztre nem alkalmazható, a jelzett czimmel stb. el nem látható. Vessük fel már most a kérdést: van-e sanctiója — a fegyelmin kivül — e két normának? nem ütközik-e a büntetőtörvénykönyvbe annak a végrehajtásra hivatott hivatalos közegnek cselekménye, ki a hivatalvesztésre itélt egyént nem mozditja el stb., illetve a büntetés időtartama alatt alkalmazza, holott hivatalosan tudomására jutott a mellékbüntetést kimondó itélet? Nézetem szerint a sanctió teljes mértékben meg van a Btk. 478. §-ának második bekezdésében, melynek ugyanezen szakasz első bekezdéséből s a 476. §-ból vett kiegészitő szavaival kibővült értelme az, hogy: «három évig terjedhető fegyházzal büntetendő azon közhivatalnok, ki hivatali hatalmával visszaélve azon czélból, hogy valakit a törvényes büntetés alól elvonjon, azon kötelességét, hogy a jogérvényes büntetőitéletet végrehajtsa, nem teljesiti.» E büntetendő cselekményt általában az a közhivatalnok követi el, kinek a jogerős büntetőitélet végrehajtása hivatali kötelességét képezi; a hivatalvesztést illetően tehát az a közhivatalnok, kinek — miután e mellékbüntetés kimondásáról megfelelő módon értesitve lett — kötelessége az elitéltet elmozditani illetve nem alkalmazni; az elkövetési cselekmény: a hivatali hatalommal való visszaélésből eredő kötelességellenes végre nem hajtása a jogérvényes büntetőitéletnek; ez az ismérv is fenforog, mert hogy a törvény a hivatalvesztés büntetésének végrehajtását akarja, az kétségtelen, sőt hogy arra sulyt helyez, kitünik a Btk. 15. §-ából, mely e mellékbüntetés alkalmazása végett különös bünvádi eljárás inditását rendeli el, ha a magyar honos külföldön elkövetett cselekményeért büntetését külföldön már kiállotta, amennyiben azon cselekményre a magyar törvények szerint hivatalvesztés van megállapitva; de elő is van készitve a végrehajtás utja, mert vajjon mi más czélja volna a bíróságot terhelő közlési kötelezettségnek? Az értesitett hivatalfőnök stb. ezeknélfogva végrehajtója lévén a jogerős büntetőitélet mellékbüntetést tartalmazó részének, ha azt nem hajtja végre, épugy a Btk. 478. §-ába ütköző cselekményt követ el, mint az az ügyész, vagy fegyházigazgató stb., ki az itéletnek főbüntetésre vonatkozó részét mulasztja el végrehajtani. A minket érdeklő esetben tehát az elkövetési cselekmény: az el nem mozditás, illetőleg az alkalmazás. Meg kell azonban itt jegyeznem, hogy az alkalmazást illetően ma csakugyan igen szük térre szorul vissza a sanctio, amennyiben ma csak azok a hatóságok értesittetnek a hivatalvesztést kimondó jogerős itéletről, amelyeknek hivatali kötelessége az elmozditás, de nem egyszersmind a többi hatóságok is; szóval a sanctió a törvényben bent van, de nem ér el azokhoz, kiket a végrehajtás, tilalom alakjában terhel. Ezen igen egyszerüen lehetne segiteni rendeletileg olyaténképpen, hogy kimondatnék, miszerint a jogerős hivatalvesztést kiszabó itélet minden kinevezési, illetve alkalmazási joggal biró hatósággal közöltessék. Fontos végezetül, hogy a hivatalvesztésre itéltet el nem mozditó, illetve alkalmazó hivatalfőnök csak abban az esetben vonandó felelősségre a Btk. 478. §-a alapján, ha az elitéltet kifejezetten s bizonyithatóan abból a czélból nem mozditja el, illetve alkalmazza, hogy azt e törvényes büntetés alól elvonja. A gondatlanság egyáltalán, de e czélzat hiánya is kizárja tehát a bünösséget.

Mindezekből folyóan ugy vélem, hogy a hivatalvesztést illetően van sanctió a törvényben. Ugy látszik Illésnek is ez a nézete, mert Kommentárjának III. kötetében imigyen ir: «A bünpártolás másik neme arra vonatkozik, hogy az illető közhivatalnok a jogérvényes büntetőitélet végrehajtását elmulasztja. A büntetés lehet pénzbeli vagy szabadságvesztés, sőt idetartoznak a törvényben megállapitott s a bíróság által kiszabott *mellékbüntetések* is.» (v ö. i. m. 545. l.) A viselt hivatal elvesztése — eltekintve a Btk. 443. §-ában meghatározott specziális sanctiótól — valóban idetartozik, mégis azzal a különbséggel, hogy a viselt hivatal elvesztésére itélt csak elmozditandó; ujbóli alkalmazása akár ugyanarra, akár más közhivatalra azonban nincs megtiltva. («Büntetőjogi előadásai»-m I. köt. 492. lapján annak a nézetemnek adtam kifejezést, hogy a viselt hivatal elvesztése az 57. §. analogiájára szintén 1—3, illetve 3-tól 10 évig terjedő tartamra mondandó ki; e nézetemet annyiban módositom, hogy *de lege ferenda* csakugyan kivánatos lenne e mellékbüntetés hatályát a viselt és hasonló hivatal elnyerésére vonatkozó képesség elvesztésének idő tartamát a Btk. 57. §-ának szabályai szerint állapitani meg, mert de lege lata előfordulhat, hogy a viselt hivatal elvesztésére itéltet ma elmozditják s holnap ugyanabba a hivatalba kinevezik, melynek viselésére magát érdemetlenné tette, ami nemcsak a jogi rend aesthetikájába ütközik, de a viselt hivatal elvesztésének büntetési jellegével is ellenkezik). Ebből következik, hogy e mellékbüntetést illetően csak az a közhivatalnok követi el a Btk. 478. §-ába ütköző hivatali bünpártolás büntettét, aki — pl. a Btk. 202. §-a alapján — viselt hivatalának elvesztésére itéltet nem mozditja el.

2. *A politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése* három irányban relevans: az erre itélt elveszti *a)* szenvedő, vala-

mint *b)* cselekvő választói jogát, valamint az itéletben meghatározott időre e jogokra való képességét, végre *c)* nem lehet a felfüggesztés tartama alatt esküdtszéki tag.

Lássuk először a két első jogvesztést, melyek a sanctió kérdését illetően együtt tárgyalhatók. A cselekvő és szenvedő választói jog létének formai kelléke — egyebektől eltekintve — tudvalevőleg: a különben is jogosultnak a választók névjegyzékében való szereplése, miből következik, hogy e mellékbüntetés végrehajtása lényegileg abban áll, hogy a politikai jogvesztésre itélt az illetékes hatóság által a választók névjegyzékéből töröltessék, illetőleg oda a felfüggesztés időtartama alatt fel ne vétessék. A törlés szándékos elmulasztása és a szándékos felvétel tehát azok a cselekmények, melyekre sanctiót kell keresnünk, s ezt meg is találjuk a Btk. 179. és 180. §§-ban, melyek közül az első két évig terjedhető börtönnel rendeli büntetni a választók összeirásával megbizott küldöttség elnökét, tagját vagy jegyzőjét, valamint a központi választmány azon tagját és jegyzőjét is, ki a választók összeirása alkalmával, illetve a választók névjegyzékének összeállitásánál a jegyzékbe «olyan személy nevét irja be, aki a küldöttség által jogositottnak nem találtatott»; a 180. §. pedig két évig terjedhető börtönnel és kétezer forintig terjedhető pénzbüntetéssel (a törvény helytelenül a «birságot» emlit) bünteti azt a közhivatalnokot, aki az országgyülési képviselőválasztási törvény szerint az összeiró küldöttség rendelkezésére bocsátandó valamely okiratba hamis adatot jegyez be azon czélból, hogy ezáltal valaki jogtalanul választó legyen, továbbá azt a közhivatalnokot, ki e cselekményt a legtöbb egyenes adót fizetők jegyzékének összeállitásánál követi el. A büntethetőség alapja természetesen a közlés utján szerzett hivatalos tudomás a mellékbüntetést kimondó itéletről.

A politikai jogvesztést kiszabó itéletnek választói jogot illető része különben a büntetéssel sujtott egyén irányában is el van látva sanctióval, amennyiben az 1880: XXXVII. tcz. 5. §-ának 5. pontja által hatályában fentartott 1874. évi XXXIII. tcz. 94. §-a expressis verbis kimondja, hogy «aki saját vagy más nevének a választók névjegyzékébe leendő fölvétele végett az összeiró küldöttség, vagy a központi választmány előtt tudva hamis, hamisitott vagy lényegében valótlanságot tartalmazó okiratot használ, 500 forintig terjedhető birsággal (pénzbüntetéssel) vagy 3 hónapig terjedhető fogsággal (fogházzal) büntetendő» (e szakasz különben érdekes abból a szempontból is, hogy itt a törvény *alternativ* büntetéssel fenyeget). Aki elhallgatja, hogy politikai jogvesztés alatt áll, nem büntetendő, de aki már pl. e részben hamis okiratot mutat fel, felelősségre vonandó.

Az esküdtszéki tagságot illetően a vonatkozó mellékbüntetés végrehajtása abban áll, hogy az elitélt az esküdtek lajstromából törlendő, illetve abba a felfüggesztés időtartama alatt nem vehető fel (v. ö. 1897: XXXIII. tcz. 5. §. 2. pont, 14. §., 17. §.) A tudatos felvétel és ki nem hagyás ismét a Btk. 478. §-ába ütközik, mely cselekményt egyebek között az a polgármester, községi biró vagy kerületi előljáró is elköveti, ki az 1897: XXXIII. tcz. 17. §-a értelmében «azokról a körülményekről, melyek miatt az évi lajstromokba felvett egyének valamelyike az esküdtek jegyzékébe fel nem vehető, a törvényszék elnökének haladék nélkül jelentést» nem tesz, valamint az a törvényszéki elnök, ki az évi lajstromok helyesbitése iránt végérvényesen határoz, s pl. a politikai jogvesztésre itélt egyént az évi lajstromból nem törli, holott e részben a polgármester, stb. őt hivatalosan értesitette.

Itt is van különben az elitéltet terhelő sanctió, amennyiben az 1897: XXXIII. tcz. 26. §-a szerint: 50 K-tól 1000 K-ig terjedhető pénzbirsággal büntetendő az az esküdt, ki a bünvádi perrendtartás 343. §-a értelmében hozzá intézett kérdésre a fenforgó kizáró okot szándékosan be nem jelenti, sőt ha ez esetben a főtárgyalást emiatt ismételni vagy elnapolni kellett, az esküdtet az 1897: XXXIII. tcz. 27. §-a értelmében az ebből származó költségben is el kell marasztalni.

3. *A viselt hivatal elvesztéséről* már volt szó fentebb, hol oda konkludáltam, hogy a Btk. 443. §-ának esetétől eltekintve, e mellékbüntetés végre nem hajtása a Btk. 478. §-ába ütközik.

4. *Az ügyvédségtől való elmozditás* mellékbüntetésének végre nem hajtása ugyszólván ki van zárva, mert amikor az ügyvédi rendtartásról szóló 1874: XXXIV. tcz. 104. §-a kimondja, hogy: ha az ügyvédségtől való felfüggesztés vagy *elmozditás* jogérvényesen kimondatott: az illető az ügyvédek lajstromából *kitörlendő*, s amikor ugyanezen törvény 35. §-a a törlés kimondását a választmányra bizza, melyben a 29. §. szerint érvényes határozathozatalra ily esetben az elnökön kivül legalább négy tagnak kell jelen lennie; valamint midőn ugyan a 104. §. az elmozditó határozatnak az összes ügyvédi kamarákkal leendő közlését irja elő, s a 29. §. a felvétel tárgyában hozandó határozat érvényéhez is az elnök s négy választmányi tag jelenlétét kivánja meg, — ugy az elmozditás elmaradásának, illetve az illetéktelen felvételnek oka — egyebektől eltekintve, s minket érdeklőleg csak szándékos elhallgatás, és illetőleg megtévesztés lehet, mely esetben természetesen nem a választmány, hanem az felelős, kinek a birói itéletet a választmányi ülés elé kellett volna terjesztenie, illetőleg aki a választmányt megtéveszetette. E cselekmény elkövetője szintén csak ügyvéd lehet, ki azonban, minthogy sem mint kamarai elnök, vagy a választmányi ülés elnöke, sem mint választmányi tag, közhivatalnoknak nem tekinthető, tehát nem is a Btk. 478. §-a, hanem annak 374. §-a alapján büntetendő.

Mindezek alapján végső konklusióm az, hogy hazai jogunkban a mellékbüntetések végrehajtásának sikere biztositva van.

Dr. Angyal Pál,
budapesti tud. egyetemi m.-tanár,
pécsi nyilv. rendes jogtanár.

A felek perbeli egyeztetése.

Dr. Nagy Dezsőnek a Magyar Jogászegyletben tartott előadásából

Ez az a kérdés, amely körül a laikus-, de sőt a jogászközönségben is téves fogalomzavar fejlődött ki, amely okvetlenül tisztázásra szorul. Közönséges felfogás szerint a perben álló felek közt való egyezség rendszerint ugy állittatik oda, mint a legideálisabb, a leghelyesebb és leghasznosabb elintézési módja a felek közt vitássá vált, vagy tett jogviszonynak. Ezt bizonyitja a közmondás is: jobb egy sovány egyezség, mint egy kövér per. Sajátságos fogalomzavar uralkodik arra nézve is, mintha az ügyvédek volnának a peregyezségek megakadályozói, holott a beavatottak előtt tapasztalati tény, hogy az ügyvédek az egyezségnek legszorgalmasabb munkálói és hogy nemcsak a biró elé vitt vitás jogviszonyok tekintetében müködnek közre az egyezség létrehozásában, hanem számos esetben elintézik a felek közt fenforgó ügyet, mielőtt az a biró elé vitetnék. Általános társadalmi, erkölcsi, de sőt állami és jogpolitikai szempontból sem kivánatos az egyezségnek erőltetése.

Mióta Ihering, a hires jogtanár Kampf ums Recht czimü munkáját ezelőtt mintegy harmincz évvel közzétette, meglehetősen tisztán áll előttünk az, hogy a kultura magaslatán álló konszolidált jogrend a jogügyeknek nem annyira egyezségi, mint inkább birói elintézését teszi kivánatossá. Ez a modern kultura követelménye, melynek első feltétele az, hogy mindenkinek megadassék az, ami az ő joga, és mindenki teljesitse azt, ami neki kötelezettsége. Ez a jog- és kötelességérzetnek legbiztosabb fejlesztője, a modern jogállamnak fentartója.

Az egyezségre mindenféleképen való törekvés a jogérzék fejletlen voltában és az alacsony kulturfoku népek jellemző tulajdonságát képező indolenciában leli kutforrását és valóságos veszedelme a jogrendnek. Az egyezségre mindenáron való törekvés a XVIII. század régi franczia bölcselőinek volt az eszméje, amelynek érthető alapja megvan az akkori szomoru törvénykezési viszonyokban, amikor a legnagyobb mértékü kuszáltság és bizonytalanság uralkodott az anyagi jog terén, a perrendtartás pedig a maga végtelen formaságaival csak arra szolgált, hogy tért nyujtson az u. n. perbeli chicane-okra és e módon a pernek évtizedekre, de sőt nem ritkán évszázadokra való elhuzására. Ismeretesek az efajta régi ősiségi magyar perek, amelyek apáról-fiura szálltak és amelyeket egyes ügyvédek örökségképpen hagytak gyermekeikre. Ezen ősiségi perekben itéletet rendszerint csak akkor kaptak a felek, amidőn már ugy anyagilag, mint erkölcsileg kimerültek.

Emlékeztetnem kell arra, hogy a régi magyar perrendtartás valóságos gátja volt a jogérvényesitésnek. A jogát kereső fél a jogerős itélettel még tulajdonképpen csak a per közepéig jutott. Azután jött a mindig kéznél levő perujitás, a végrehajtás folyamán pedig az incidentális perek végtelen sorozata: az oppositio, repulsio stb. Nem kell azonban hinnünk, hogy ezzel egyedül állottunk volna Európában. Ugyanazok az állapotok léteztek az összes nyugati államokban. Az akkori franczia jogászok pl. keservesen panaszkodnak, hogy

a jogkereső félnek évekig kell hatóságtól hatóságra vándorolnia, mig az illetékes forumot megtalálja. Bentham, a nagy angol jogász kegyetlenül ostorozza az angol törvénykezés véghetetlenül mesterkélt és bonyolult voltát. S mit szóljunk Németországról, ahol a legmerevebb formasággá sülyedt hosszadalmas irásbeli per dult?

Ily áldatlan viszonyok közt támadt a XVIII. század végén a franczia forradalom ébredésével az a gondolat és törekvés, hogy azokat, kik jogaikra nézve vitában állanak egymással, ki kell egyeztetni. Belgiumban, Hollandiában, Svájczban, Franciaországban és Angliában külön békéltető bizottsági hivatalok rendeztettek be erre a czélra. Hogy mennyire czélt tévesztett volt ez az irány, mi sem bizonyitja jobban, mint a visszahatás, amely nyomban követte. Bentham, az akkor élő legkiválóbb angol jogász, az egyezségeknek erőszakolását egyenesen erkölcstelennek nevezte, mert abban az igazságszolgáltatás megtagadását és a jogérzet megrontását látta. A XIX. század elején keletkezett franczia perrendtartás a per megindításának előföltételéül még az egyezség kötelező megkisérelését szabta meg, az 1820-iki genfi perrendtartás már szakitott ezzel a rendszerrel. A modern perrendtartások pedig szintén kiküszöbölték a kötelező egyeztetést és csak fakultativvá tették.

Az 1868-ik évi perrendtartásunk ugyan még kötelezően szabja meg a békéltetés megkisérelését, de a német birodalmi perrendtartás, az osztrák szóbeli eljárás és a magyar perrendtartástervezet már arra az álláspontra helyezkednek, hogy az egyezséget akkor kisérelje meg a biró, ha ezt a felek maguk kivánják, vagy a per fenforgó körülményeinél fogva az kivánatosnak mutatkoznék; de sőt a Plósz-féle tervezet a házassági bontó- és válóperekben is csak fakultativ egyeztetési kisérletet ismer.

A birói hivatás gyakorlásával egyáltalán ellenkezik a feleknek egyezségre való erőltetése. Érdekes, hogy ezt már a régi juristák is felismerték. *Kelemen* (Institutiones III. 1189. l.) a perbeli egyezségekről beszélvén (De transactione) világosan mondja, «szabad ugyan a birónak *kétes* kimenetelü perekben a feleket az egyezségre *mérsékelten* rábeszélni, de erőszakolni (asperius tamen), és e czélból a birói hatalmat és tekintélyt felhasználni tiltva van». S ez helyesen is van igy, mert az erőltetés megrenditi a félben a biró pártatlanságában való bizalmat. A biró kénytelen e czélból a felek peres vitáiba beleelegyedni, egy még kialakulatlan, és esetleg megváltoztatható birói véleményt előlegezni, kénytelen a felek egyikével vagy másikával szemben legalább is gyenge nyomást gyakorolni, ami könnyen a fenyegetésbe csaphat át a per jövendőbeli kimenetelét érintő czélzásokkal. S ilyen békéltetésnek nap-nap mellett vagyunk tanui, ami mindenkor kinos benyomást tesz. De a biró az egyeztetésre azért is kevésbbé alkalmas, mert nincsen ideje az illető ügygyel a módon foglalkozni, hogy kellő eredményre juthasson. A felek kapaczitálása sokszor hosszu időt igényel, számos más, a perben nem érintett kérdéssel és körülménynyel van összefüggésben, amire a biró sem térhet; figyelembe veendők olyan subjectiv mozzanatok, amelyeket csak az tud kezelni, aki az egyént és annak lelkületét ismeri.

Az egyeztetésre leghivatottabb közeg az ügyvéd, habár — igazságtalanul — sokan emelik az ügyvédek ellen azt a vádat, hogy önzésből a felek kiegyezésének ellenségei. Lehetnek kivételes esetek és visszaélések, de évek hosszu során keresztül gyakorolt megfigyelés nyomán mondhatom, hogy ez a vád általánosságban alaptalan. S még a józan önzés sem diktálhatja ezt, mert az egyezség gyorsabban és biztosabban juttatja dijához, mint egy évekig elhuzódó bizonytalan per. Az ügyvéd a fél bizalmasa, ő képes annak lelkületébe, összes személyi, családi és vagyoni viszonyaiba betekinteni és ezen az alapon az egyeztetés kulcsát megtalálni. Legtöbbnyire minden vitás jogügy birósági folyamatba tételét már az ügyvédek közti egyeztetési tárgyalások előzik meg, s ha eredményre vezetnek, ami gyakori eset, egy csapással a vitás jogviszonyok egész complexuma rendeztetik, amelyből különben a pereknek egész sorozata sarjadna ki.

Soha sehol nem bizonyosodik be jobban, hogy az ügyvédek a felek és az ügy birái, mint hasonló esetekben, mert ezek a tárgyalások nem aképen folynak, hogy egyik, vagy másik fél vaktában engedjen, hanem a jogviszony tisztázására irányuló és kölcsönös meggyőződést czélzó viták, amelyek végeredményükben (egyezség) valódi birói és jogi döntést foglalnak magukban. Meghuzatik az a vonal, ameddig a követelés és kölcsönös igények terjedhetnek és amelyen tul azok a felek és képviselőik, jogi tanácsadóik által jogosulatlanoknak tartatnak. Az igy létesitett egyezségi itéleteknek még az az előnyük is megvan, hogy sokkal jobban alkalmazkodhatnak a felek egyéni és vagyoni viszonyaihoz, mint a rideg jogszabályokat alkalmazni hivatott birói itéletek. És éppen ebben a pontban kulminálódik az egyezségek gazdasági és erkölcsi jelentősége.

A jogrend nevében azonban a leghatározottabban kell tiltakoznunk az egyezségek azon neme ellen, amely a jogelengedésekben nyilvánul. Ez valósággal buzditás a jogsértésekre, mások jogainak semmibe vételére, mert általában azt a hitet gyökerezteti meg, hogy a jogsértés következményeitől az illető szabadulhat, de sőt az egyezségi elengedés által megfelelő üzleti hasznot is tarthat meg magának. Vagy viszont egy jogtalan törvénykezési támadással az egyezségre erőltetett megtámadott féltől valamit kicsikarhat. Ez azután már a zsarolás határát surolja, ami nem is olyan ritka eset, főleg büntető törvénykezésünkben, ahol a támadott fél az inditványozási joggal biró magán féltől, mint a büntető pernek souverain urától, kénytelen a meghurczoltatás izgalmaitól való megkiméltetést ugynevezett «egyezség» utján megvásárolni.

A becsületsértési és ragalmazási perek is állandó panasz tárgyai, hogy különösen egyes birák kiméletlen módon alkalmazzák az egyezség erőltetését. Pedig itt van annak legkevésbbé helye. A becsület ellen intézett támadást semmitmondó kijelentésekkel elintézni nem lehet és nem is szabad, mert ez a becsületérzés megrenditésére vezet és sarkantyu a sértegetésekre, hogy annak törvényes következményeitől olcsó szerrel lehet szabadulni.

El kell oszlani annak a regének, hogy a jogvitáknak egyezség utján való rendezése a legkivánatosabb és hogy az igazságügyi politikának — mint száz év előtt volt — erre kell törekednie. A modern igazságügyi politika más irányban mozog, mások a követelményei. Föladata legyen oly igazságügyi intézményeknek a létesitése, amely megóvja az egyes polgárokat jogaikban; rendezett birtok- és hitelviszonyok föntartása és a jogrend megzavarása esetén gyors és biztos jogi oltalom nyujtása, szóval a jog terén is, mint a legujabb közegészségügyi politikában megfelelő profilaktikus intézkedések megvalósitása. A jogvitákat nem elnyomni kell egyezségek által, hanem jogviták keletkezésének elejét kell venni. Ez a helyes igazságügyi politika.

Jogirodalom.

1. Jogcselekmények (különösen az ajándékozás) hatálytalanitásáról csődön kivül. 2. Dolgozatok a magánjog köréből. Irta dr. Menyhárth Gáspár, kolozsvári ügyvéd, egyetemi magántanár.

Az együttesen megjelent két könyvben határozottabban domborodik ki a szerzőnek mint magánjogi irónak egyénisége, melyet eddigelé a szaklapokban megjelent czikkeiből csak egyes vonásaiban ismertünk. Magánjogi irodalmunk számára értékes tulajdonságai: régi jogunk alapos ismerete, beható dogmatikai elemzés, önálló conceptió ugy a jogszerkezeti kérdésekben, mint az intézmények alapgondolatainak kutatása és továbbfejlesztése körül. Ha alább kutatásainak eredményeit nem mindenben teszszük magunkévá, ezzel nem érintjük az elismerést, melylyel kritikai elmeélének adózunk, s melyet szivesen látnánk minél gyakrabban magánjogi dogmatikánk kiépitésének szolgálatában.

A jogcselekmények hatálytalanitásáról irt nagyobb tanulmányában (193. l.) a szerző kettős czélt követ: de lege lata tisztázni és közös alapra visszavezetni igyekszik a csődbeli és csődönkivüli megtámadás jogi szerkezetét, de lege ferenda pedig e megtámadási jog előfeltételeit casuistikus tételek helyett összefoglaló elvi alapgondolatban kivánja meghatározni. A csődönkivüli megtámadáson érti mai jogunk szerint ez intézmény különleges szabályozása hiányában — a szinleges vagy megkerülő visszterhes ügyleteknek az igényper keretében a végrehajtató érdekében való megerőtlenitésén kivül — főleg joggyakorlatunknak azt a tételét, hogy a megajándékozott az ajándék erejéig in subsidium — mintegy törvényi kezesképpen — felelős az ajándékozó ajándékozáskori hitelezőivel szemben, nemkülönben a megajándékozott ellen az ajándék miatti kötelesrész kiegészitése végett inditható suppletoria actiót.

Jogszerkezeti alapgondolatát a szerző *Dolgozatainak* IX. darabjában (A megtámadási kereset jogi szerkezete) rakta le. E szerint a csődtörvény 26. §-ában emlitett «hatálytalanság» fogalmilag különbözik az érvénytelenségtől és az azon ala-

puló megtámadás a jogcselekmény érvényét érintetlenül hagyva, annak csupán gazdasági hatásait van hivatva megszüntetni, amennyiben az a hitelezők kielégitésére szükséges. A csődbeli megtámadás e szerint kötelmet eredményez a megtámadott terhére annak türésére, hogy a csődhitelezők az elidegenitett vagyontárgyat csődbeli kielégitésükre fordithassák. A szerző ezzel Zsögöddel szemben (Fejezetek I. k. 47. §.), aki a csődbeli megtámadást olybá tekinti, mint amely a csődbeli kielégités czéljára és annak korlátai között magát az átruházó ügyletet teszi érvénytelenné *(dologi* hatályu megtámadás): a kötelmi hatályu, kötelemkeletkeztető megtámadás álláspontjára helyezkedik s e részben Schwarz Gusztáv felfogásától (Magánjogi fejtegetések 229. s köv. l.) csak annyiban tér el, hogy szerinte a megtámadottat terhelő kötelem nem restitutióra, az elidegenitett vagyontárgynak egészben a közadósra való visszaruházására, hanem csak az obpignoratio, a csődbeli kielégitéssel való terhelés türésére irányul.

Ugyanezt a szerkezetet alkalmazza a szerző a megajándékozott felelősségére az ajándékozó hitelezőivel szemben: türnie kell (kötelmileg), hogy ezek az ajándéktárgyra végrehajtást vezessenek (cumiribus felelősség), s ezt a gondolatot érvényesiti az igényperben hatálytalanitható visszterhes károsító ügyletek tekintetében is: az igénylő kénytelen türni, hogy a foglalás (tulajdonjoga daczára) fenmaradjon. A köteles résznek az ajándékozó részéről való kiegészitése a szerző helyes érvelése szerint csak az osztrák polgári törvénykönyv területén tartozik e «hatálytalanitás» fogalma alá, mig az országbirói értekezlet hatályterületén az valóságos — pro viribus számitott — pozitiv fizetési kötelezettségként jelentkezik.

E gondolatmenet érdeme: a csődbeli és csődön kivüli megtámadás teljes jogszerkezeti párhuzamosságának feltüntetése és annak helyes hangsulyozása, hogy a hitelezők általi megtámadásnak sohasem lehet az az eredménye, hogy az adós azon nyerjen, vagyis az elidegenitett tárgyat (saját rendelkezésére) visszakapja, hanem csupán az, hogy a tárgy annyiban, amennyiben a hitelezők kielégitésére szükséges, az ezek javára szóló kényszerelidegenitésnek legyen alávetve. Mindamellett a konstrukcziónak a kötelmi hatály alapján való felépitésében a hazai elmélet és gyakorlat eddigi alakulásával szemben éppen nem látunk nyereséget, mert ez az álláspont a megtámadás hatályosságát és ezzel az intézmény gyakorlati érvényesülését meggyöngiti. Mindenekelőtt megtagadja a szerző a megtámadási keresettől a perfeljegyzést, holott a jogutódokkal szemben a megtámadás hatályát többnyire csak ezzel lehet biztositani; azonkivül lehetetlenné teszi a megtámadás sikeres érvényesülését a megtámadott csődbejutása esetén. Kissé rejtélyes ugyanis a szerző azon kijelentése (Dolgozatok 181. l.), hogy a megtámadási igény a megtámadott csődjében nem visszakövetelési igény ugyan, (mint Zsögöd konstrukcziója szerint) de nem is esik bejelentés alá. Mert képzelhető ugyan egy harmadik eshetőség, az, hogy a (csődbeli) megtámadás folytán a hitelezők számára a megtámadott csődjében a csődtörvény 52. §-a szerinti külön kielégitési jog áll elő: ámde erre az eredményre a szerző kötelmi jogi konstrukcziója alapján semmiképen sem juthat.

A megtámadási jog tehát czéljának megfelelő hatályossággal csak a Zsögöd-féle (gyakorlatban is mutatkozó) dologi hatály szerkezete mellett érvényesülhet; ezzel szemben pedig a szerzőnek az «érvénytelenség» és «hatálytalanság» szóelemzéséből kiinduló érvelése nem eléggé meggyőző arra, hogy azzal az intézmény hatályosságát megnyirbáljuk.

A jogszerkezeti alapvetés mellett érdekesen fejti le a szerző a kétféle megtámadási jog egységes alapokát. A szerző elvi ellensége a casuistikus törvényhozásnak, mert szerinte (Dolg. 209. l.) «a casuistikus törvény betüimádókká neveli a jogászokat, akiknek egész tudásuk a törvény eseteinek ismeretében merül ki; mig az elvi törvényhozás igazi jogtudósokat képes nevelni»; ezért a csődbeli megtámadás egész abstract törvényi casuistikáját de lege ferenda, valamint már de lege lata és a csődön kivüli megtámadásnak gyakorlatunkban elismert eseteit oly elvi synthesisben egyesiti, mely szerint: «hatálytalanitható a fizetésképtelenné vált (csődbejutott) adósnak mindazon jogcselekménye, amely a jogcselekmény létrejöttekor meglevő hitelezők kárával (amely a csődhitelezők aránylagos kielégitésének sérelmével s ezek kárára) az adós vagyonából kielégitési alapot von el.» Vagyis: minden subjektiv elem mellőzésével az *objektiv* károkozás elegendő volna a megtámadásra. Ugy véljük, hogy ez a megoldási javaslat nem veszi kellő figyelembe a jóhiszemü forgalom igényeit. Ha minden jogügylet megtámadható, amely a jogügylet megkötésekori hitelezők kárára van: ezzel a jogbiztosságon érzékenyen csorba esik. Ezért a megtámadás eseteinek az ügyleti causák és a felek vétkessége szerinti szabatosbitását továbbra is elengedhetetlennek tartjuk. A szerző más helyen a tiltott cselekményekből folyó és a vétlen kártéritési kötelezettségeket is hasonlóan egységes alapokra igyekszik lepárolni (Dolg. 193. és köv. ll.) ugyancsak a jogellenesség és vétkesség mozzanatainak mellőzésével, és az objektiv károkozás gondolatának alapulvételével: ámde e kisérletnek messzemenő — itt tovább nem követhető — consequentiái azt mutatják, hogy e szerkezet sem érett meg a gyakorlati megvalósitásra.

Ha ezek szerint a szerző alapfelfogásától sokban eltérünk is: annak tüzetes és szabatos kifejtéséből sok okulást és tanulságot meritettünk. Igy jelesül: helyesen elemzi a szerző a jogcselekmény fogalmát, a mulasztásoknak a jogcselekmények körébe tartozását (noha itt kissé erőltetett az a levezetés, mely a végrehajtás türését az adós «kötelességmulasztása» ként tekinti jogcselekménynek). Igen tanulságos továbbá az ajándék fogalmi elemeinek, az ajándékozási fajok közül a halál esetére szóló ajándékozásnak fejtegetése, mely utóbbit — a Tervezettel és a német pertörvénykönyvvel élesen szembeszállva — teljesen az élők közti — csupán a tulélés feltételétől függő * — ajándékozással azonosnak minősiti.

Ugyancsak rendkivül érdekesen fejtegeti a szerző az ajándék miatti kötelesrésznek a megajándékozottak elleni védelmét. Csak helyeselhetjük a szerzőnek azt a bifurkáló javaslatát, mely szerint az ajándék miatti kötelesrésznek a hagyatékból való redintegratiójára nézve a Tervezet álláspontját (az ajándékok egyszerü hozzászámitását, Terv. 1962. §.) tartaná fen, de a megajándékozott ellen az actio suppletoria-t a kötelesrésznek — az Országbirói Értekezletnek általa szabatosan lefejtett álláspontja értelmében — csak az ajándék inofficiositása esetén adná meg.

Részletesen kitér a szerző arra a kérdésre is, hogy a kötelesrész-követelést mennyiben érvényesithetik a kötelesrészes hitelezői adósuk akarata ellenére is, másszóval menynyiben lehet foglalás tárgya a kötelesrész? A szerző behatóan czáfolja az általunk (Fodor magánjogában V. k. 644. s köv. l.) megkisérlett constructiót, mely a kötelesrészt személyszerüsége czimén ki akarja vonni a foglalás alól; de lege lata e vitát a birói gyakorlat ellentétessége mellett eldöntetlennek kell tekintenünk, de lege ferenda pedig véleményünket határozottan fenn kell tartanunk, mert — eltekintve a kegyelet szempontjától — nézetünk szerint nem szabad a vagyonfecsérlő könnyelmü hitelmüveleteknek a kötelesrészben kényelmes kielégitési alapot teremteni; a hitelezők részéről a kötelesrészes megélhetéséhez való segélynyujtás pedig (Szerző id. m. 134. l.) ugyis gazdagodási követelést ad a hitelezőknek a tartásra kötelezett örökhagyó ellen, a jogosult hitelezésnek tehát a kötelesrész lefoglalhatására nincs semmi szüksége.

Mindent egybevetve: egységes jó könyvvel van dolgunk, melynek önálló álláspontjai mindvégig figyelemreméltók.

Másik könyvében a szerző összegyüjtötte a szaklapokban elszórtan megjelent dolgozatait. Ez a gyüjtemény nem egyenletes; erősebb és gyöngébb, kimélyitett és vázlatosan odavetett dolgozatokat vegyest tartalmaz. Érdekesek a kártérités körébe vágó fejtegetései, melyek nem egy magvas gondolatot vetnek felszinre, bár kissé ötletszerüen. A törvénytelen gyermekek öröklési jogának és az özvegyi jognak kérdései körében a szerző tüzetesen bevilágit régi jogunkba s özvegyi jogi fejtegetései Jancsó monografiája mellett is — melyet egyik dolgozata időrendben megelőzött — igen értékesek.

A szerző önálló irói egyéniségének kifejezője markáns stilusa is, mely kellemesen üt el a jogirodalomban megszokott szintelenségtől. *Dr. Szladits Károly.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A néphivatalok és a szegényügy.

Hazánkban eddig a «Jogvédő Egyesület» pótolt némi hiányt azon téren, melyen a szegények és gyámoltalanok óriási serege a jogvédelmet várja. Ezen csakis Budapestre

* Megjegyzendő, hogy a Tervezet a halál idejére kitolt ajándékot is az 1952. §. alá vonja (Indok V. k. 283. l.).

kiterjedő nemesczélu intézmény azonban az ország szükségleteihez mérten igen kevés eredményeket ért el.

Legujabban a «néphivatalok» eszméje érdekében bontotta ki zászlaját dr. Teller Miksa budapesti ügyvéd, aki a szegényjog szervezete körül oly kiváló érdemeket szerzett. Orömmel konstatálható, hogy Temesvár, Nagyvárad már dicsekedhetnek is ily néphivatallal. Legközelebb Kolozsvár, Hódmezővásárhely és Makó is követni fogják az uttörő városok nemes példáját.

A néphivatalok müködése folytán, ha oly irányba tereltetik, amely a nép érdekeit, jogos panaszait csak némileg is figyelemre méltatja: a jog- és törvénytisztelet csakugyan erőteljesebb hatással fog a nép lelkében gyökeret verni. Teller dr. nemes actiója abban kulminál, hogy minden szegény, — akár igaza van, akár nincs — a néphivatalban meghallgatásra találjon. Kapjon ott oly meggyőző és lelkiismeretes felvilágositást ügyének állásáról, hogy onnan nyugodtan távozhassék, azzal az őszinte tudattal, hogy a per megindítása czélirányos lesz avagy nem?

A szegényvédelem komoly szervezése érdekében szerintem elsősorban szükséges az 1868. évi LIV. tcz. 90. §-ának oly értelemben való megváltoztatása, hogy a biróság csak akkor keresse meg az ügyvédi kamarát pártfogó ügyvéd kirendelése végett, ha a megindítandó per komolyságáról és czélravezető alaposságáról meggyőződött. Nálunk a szegényvédelem igen siralmas állapotban leledzik. Egyrészről a felek visszaélése, másrészről a szegényvédelem könnyelmü elhanyagolása szolgáltat okot arra, hogy nálunk óriási százalék a panaszosok száma.

A közigazgatási hatóságok eléggé el nem itélhető könnyelmüséggel adják ki boldog-boldogtalannak a szegénységi bizonyitványokat. Egy csalárd bukás miatt fogházbüntetést elszenvedett kereskedőnek, szegénységi bizonyitványok alapján birósági megkeresésekre egyik ügyvédi kamara állitólag 3 év alatt 75 ügyvédet rendelt ki rövid egymásutánban, tehát 75 esetben kért és kapott az illető szegénységi bizonyitványt a közigazgatási hatóságoktól. Mind a 75 esetben alaptalan volt a per. Ez a tény itéletileg állapittatott meg. De beszélni lehetne még az ilyen ügyekből keletkezett «fegyelmi» eljárásokról, melyek folyamán az ügyvéd végtárgyalás elé hurczoltatik, ahol aztán kiderül a per alaptalanságával a vádlott ügyvéd ártatlansága is.

Az is megtörténik, hogy a fél mindenáron ügyvédet akar, pedig már ügyét elvégezték a kirendelt pártfogó ügyvédek és bíróságok. Hogy czélját elérje, a jogczimen változtat. Most már pl. nem kártérités czimén perel, hanem bizonyos összegért, melylyel neki X. vagy Y. állitólag tartozik. A biróság anélkül, hogy megvizsgálná a per alapját, vagy a jegyzőkönyvfelvételnél megkérdezné a felet, hogy az inditani kivánt per nem azonos-e, a már lefolytatott perrel: egyszerüen megkeresi az ügyvédi kamarát pártfogó ügyvéd kirendelése iránt. Hogy azután mily vért szülnek az ily rossz törvény alapján megszületett funkcziók: arra számos példával szolgálhat a büntetőbiróság, ahová az ily «szegényvédelmekből» származott apró ügyek átvándorolnak. Ügyvédeink ugyan számtalan esetben keresnek jogorvoslatot, de a törvények mai rendelkezései rendkivül hézagosak. Itt van pl. az ügyvédi rendtartás 50. §-a, mely csak azt mondja ki, hogy az ügyvéd köteles biróságok előtt vagyontalan perlekedőket is képviselni. Igaz ugyan, hogy az 50. §-nak *a)—e)* pontjai meghatározzák, hogy mikor tagadhatja meg az ügyvéd a képviseletet. De ezek a pontok alig érnek valamit. 1874 óta nagyot változtak a viszonyok s a tényleges állapotot egy ilyen igen gyönge szakaszba illeszteni nem lehet.

Viszont az is gyakori, hogy az ügyvédek elhanyagolják a rájuk bizott szegényjogos ügyet.

Ha a felállitandó néphivatalok vállvetve a jogvédő egyesületekkel és ügyvédi kamarákkal a szegényügy rendezését bizonyos praktikusan megjelölt irányelvek szerint rendeznék: ugy ez a rendezés messze kihatással lenne a nép jogérzékére és egy ujabb kulturmunka alapját képezné, az erkölcsi haladás alapjának volna letéteményese.

A néphivataloknak okvetlen propagandát kell országszerte csinálni, mert hasznos, és — hogy ugy mondjam — kulturális kapcsot fognak képezni a jogkereső nép és törvény között. A legalkalmasabb intézmény arra, hogy a nép a a szentesitett törvények iránt tisztelettel viseltessék.

Lukács Emil.

Különfélék.

— **A kriminalitás emelkedése.** Ujabban felmerült az irodalomban az a nézet, hogy Magyarországon a kriminalitás ijesztő mértékben szaporodik. *Wlassics Gyula* egyetemi tanár abban a kérdésben, hogy az 1905. év előtti és utáni évek statisztikai adatai mennyiben szolgálhatnak összehasonlitás és következtetés alapjául, kérdést intézett *Vargha Gyula* miniszteri tanácsoshoz, a Központi Statisztikai Hivatal igazgatójához, kinek válaszából közöljük a következőket:

«Az 1900. évi bünügyi adatok egyáltalán alkalmatlanok arra, hogy más évek adataival összehasonlittassanak. Ez évben ugyanis a bünügyi statisztikai adatgyüjtés módszere egészen megváltozott; nemcsak hogy a táblás kimutatások egyéni lapokkal helyettesittettek, hanem maga a begyüjtött anyag minősége is átalakult. Mig ugyanis korábban az elsőfoku itélet vétetett alapul, addig 1900 óta a jogérvényes itéletekkel elitéltek száma szerepel bünügyi statisztikánkban. Az 1900. év átmeneti év volt, melynek anyagában azok, akiknek ügyében a főtárgyalás a megelőző évben vagy években hozatott meg, *már nem*, azok pedig, akikre a biróság a jogérvényes itéletet csak a következő évben vagy években hozta meg: *még nem* szerepelnek».

A kérdéssel közelebb tüzetesebben foglalkozunk.

Már itt megemlitjük, hogy az 1900. év statisztikai számainak leszállitásához nagy mérvben hozzájárult az is, hogy 1899-ben, midőn az uj bünvádi perrendtartás életbeléptetése küszöbön állott, az igazságügyminiszterium körrendeletekben többször sürgetőleg felszólitotta a bíróságokat, hogy évzárta előtt minél több bünügyet fejezzenek be, egyrészt nehogy az uj törvény mellett a régi eljárás is nagyobb mérvü alkalmazásban legyen, másrészt, hogy az uj törvény érvényének első idejében, midőn minden egyes kérdés eldöntése a rendesnél több nehézséget okoz, a bíróságok ne legyenek elhalmozva munkával.

Itt kell keresni egyik főokát annak, hogy 1900-ban a statisztikai számok igen alacsonyak. Természetes, hogy a következő évek, melyek ismét normális munkamennyiséget mutatnak fel, nagyobb számokkal szerepelnek.

Azt sem szabad feledni, hogy a bünvádi per 1900 óta évről-évre rövidebbé vált. Ez a körülmény szintén szaporitja az egy-egy évre eső jogerejüségeket. S elvégre Magyarország lakossága is szaporodik évenkint átlag 190,000-rel.

Az elitélések számának emelkedése tehát még nem egyenlő azzal, hogy a kriminalitás fenyegetővé válik.

— **A «Magyar Jogászegylet»** két 600—600 koronás pályadijat tüz ki a következő két kérdésre:

1. «Határoztassanak meg a telekkönyvbe vetett bizalom oltalmának határai, különös tekintettel a többszöri eladások eseteire és a törvényhozásnak e tekintetben való feladataira.»

2. «Alapul véve a hatályban lévő magyar birói szervezetet és hatáskört, valamint az elsőfoku eljárás és a felebbezés fennálló szabályozását: mily terjedelemben volna szervezendő de lege ferenda a semmmiségi panasz?»

Pályázati feltételek.

1. Kivántatik egy körülbelül 4 nyomtatott iv terjedelmü magyar nyelvü értekezés, mely a kitüzött kérdés tárgyát behatóan bár, de mégis csak leglényegesebb részeiben tárgyalja és főleg önálló buvárlaton alapuló uj eredmények, valamint uj eszmék felvetése által válik ki. A szakirodalom kimeritő idézése és közlése nem kivántatik. A pályázatban nem egyleti tagok is résztvehetnek. A pályadij csakis önálló irodalmi értékkel biró munkának adatik ki; a birálóbizottság a pályadij odaitélése nélkül is egyes pályamunkákat dicséretben részesithet.

2. A pályadijat a «Magyar Jogászegylet» igazgató-választmánya által kiküldött birálóbizottság itéli oda, s az

bontja fel a pályadijnyertes munkák jeligés leveleit. Az esetleg megdicsért munkák jeligés levelei csak az igazolt szerző kivánságára bonthatók fel.

3. A pályamunkák legkésőbb 1906 november 1-ig az egyleti titkárság czimére (V., Szemere-utcza 10.) postán ajánlva küldendők. Ezen határidőn tul semminemü ily munka el nem fogadtatik.

4. A pályamü idegen kézzel, lehetőleg géppel, tisztán és olvashatóan irva és lapszámozva legyen és boritékán megjelölendő, hogy a két kérdés közül melyikre pályázik.

5. A szerző nevét, polgári állását és lakhelyét tartalmazó lepecsételt levélen ugyanaz a jelige álljon, amely a pályamü czimlapján. A lepecsételt levélben foglalt netáni kikötések, feltételek tekintetbe nem vétetnek. Több szerző közös munkával nem pályázhatik; álnév alatt vagy névtelenül pályázónak a jutalom ki nem adatik.

6. A pályadijnyertes müvét a «Magyar Jogászegylet» kiadványai közt közzéteheti.

7. A jutalmat nem nyert pályamunkák kéziratai megfelelő igazolás ellenében a titkárságnál egy éven belül átvehetők.

— **Az egyszerü lopás büntette a statisztika világitásában.** A mult heti számban a Btk. 336. §-ának 3. és 4. pontjai alapján kifejlődött gyakorlatnak 1904. évi statisztikáját mutattuk be. Csaknem ugyanazon kép jelentkezik ez idő alatt az egyszerü lopás büntetténél, amennyiben a büntetéseket nagyrészt szintén a minimum körül állapitják meg. Az 1904. évben a törvényszékek egyszerü lopásért — amikor tehát a lopott dolog értéke az 50 frtot meghaladta — kiszabtak:

1	napi	elzárást	8	esetben.
2— 8	«	«	52	«
8	napnál hosszabb	«	9	«
1	napi	fogházat	12	«
2— 8	«	«	323	«
9—15	«	«	208	«
16	naptól 3 hónapig	«	620	«
3	hónapnál hosszabb	«	124	«
6	havi	börtönt	107	«
6	hótól 1 évig terjedő	«	126	«
1	évnél hosszabb	«	24	«

Az összes esetek száma 1613.

Kiemeljük, hogy — 5 évi börtönmaximum mellett — csak 24 esetben mondottak ki a birósógok 1 évnél hosszabb börtönt. A 92. §-t pedig még itt is, ahol a kényszerhelyzet nincs meg, az esetek 84%-ában alkalmazták. (1356 : 257.) A birósógok tehát a kriminalitást éppen nem látják fenyegetőnek.

A jelen közlemény, a mult hetivel együtt, igen jól feltünteti azt is, hogy mihelyt a Btk. módositva lesz, a birósógok hatásköre máskép fog alakulni. Az apró ügyek, melyek most a törvényszéket elárasztják, előreláthatólag a járásbirósógokhoz mennek át, és ezáltal nemcsak a törvényszék, de a kir. tábla és a Curia is tehermentesül. Az a birói munkapazarlás, mely jelenleg fennáll, a *fiktiv büntettek* megszünésével elenyészik.

— **Magyarország népességi statisztikája.** Dr. Kenéz Béla miniszteri segédtitkár ily czim alatt 310 oldalra terjedő monografiát tett közzé. Az első rész foglalkozik a népesség állapotával, (népszámlálás, a népesség arányában és a területhez való viszonyában, nem, kor, testi fogyatkozások, családi állapot, nemzetiség, felekezet, miveltség, állampolgárság); a második rész a népesség változásáról szól (házasságkötések, születések, halálozások, vándorlások, a népesség szaporodása). Amint a tartalom ismertetéséből is látszik, szerző igen gazdag és érdekes anyagot ölelt fel. A tárgy feldolgozása minden szempontra kiterjed előadása világos.

— **A pécsi ügyvédi kamara** évi jelentésében a jogvédő egyesületek vidéki fiókjainak megalakitása ellen állást foglalt. Ügyvédi szempontból sem tartjuk — igy szól a kamarai jelentés — az ilyen szervezést helyesnek és nem is hisszük, hogy a vidéken gyökeret verhetne és prosperálhatna; humanitárius szempontból pedig semmi szükség sincsen rája, mert a szegényvédelem nálunk olyan liberálisan van szabályozva, hogy kisegitő társadalmi intézményre szükség nincsen, főleg a vidéki kamarai székhelyeken, ahol a szegényvédelmet igénybe venni akaró felek a teendő lépések felől a kamaráknál is megnyerhetik a kellő felvilágositást és utbaigazitást.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A hitele vagy jövedelme ellen intézett támadás** esetén a megtámadottnak a német legfelsőbb birósógnak mostanában megjelent itélete szerint jogában áll nemcsak kártéritésre, hanem a jövőben való támadás abbanhagyására is perelni, még az esetben is, ha a támadás jogos érdekek védelmében történt és subjektiv vétkesség nem forog fenn.

— **A porosz igazságügyi költségvetés** 1906. évre az előző évhez képest 3.664,000 K többletet irányoz elő. A birói állások 228-czal, az irodatiszti állások 89-czel, a napidijas állások 22-vel szaporittatnak és ezenkivül a kisegitő erők dijazására 400,000 K irányoztatik elő.

— **A törvénytelen gyermek** a czellei országos törvényszék itélete szerint nem indithat keresetet anyja ellen az iránt, hogy nemző apját megnevezze.

— **Magasabb vételár** fizetését kötötte ki az eladó szerződésileg az esetre, ha a vevő az árut közvetve, vagy közvetlenül oly személyeknek adja el, akik nem tagjai bizonyos drótszögszövetségnek. A hammi Oberlandesgericht a vevőt felmentette a magasabb vételár fizetése alól, bár ennek vevője az árut a szerződésben kizárt személynek adta el, mert rendes kereskedő gondosságával az első vevő ezt előre nem láthatta s igy vétkesség nem terheli abban az irányban, hogy az adásvételi szerződésben saját eladója érdekét nem óvta meg.

— **A próbára szóló vétel az olasz jogban.** A milanói felebbezési biróság szerint a próbára szóló vétel a vevő tetszésétől függő feltételes vétel. A vevő döntését nem lehet ellenőrizni, kivéve, ha az eladó bebizonyitotta rosszhiszemüségét. Az olasz polgári törvénykönyv 1162. §-a szerint az olyan feltételes szerződések, melyeknél a feltétel bekövetkezte a kötelezett fél akaratától függ, semmisek. A milanói felebbezési biróság ezt a intézkedést ugy magyarázza, hogy csupán azon esetekre vonatkozik, midőn a szerződés egyedül a kötelezett fél önkényétől függ. A próbára szóló vételnél azonban a döntést egy külső jelenség, az áru megszemlélése idézi elő és csupán a döntés eredménye van az ellenőrzés alól kivonva. Igy határozott hasonló esetben a berlini semmitőszék is.

A Hazai bank részvénytársaság közzéteszi, hogy a Pesti hazai első takarékpénztár egyesület által kibocsátott nyereménykötvényekből nyilvános aláirásra bocsátott 150,000 darabra összesen 3.812,804 darab jegyeztetett.

A felosztási munkálatok arra a körülményre való tekintettel, hogy — a 12 aláirási helyen történt bejelentéseket nem számitva — a Pesti hazai első takarékpénztár egyesületénél és a Hazai bank részvénytársaságnál 16,549 magánfél és 793 fővárosi és vidéki pénzintézet és bankczég bejelentése veendő elbirálás alá, még néhány napot fognak igénybe venni.

A körülbelül 25-szörös tuljegyzés folytán természetesen elkerülhetetlen lesz, hogy a reparticzió a jegyzések erős leszállitásával fog járni, de a kis jegyzők bejelentései a nyereménykötvények czélul kitüzött elhelyezése érdekében a szokásnak megfelelőleg ezuttal is előreláthatólag előnyösebb elbirálásban fognak részesülni. 11446

Alapos gyakorlattal biró jogtudor ügyvédjelölt vidékre kerestetik. Kezdőfizetés 160 korona és a szokásos napidijak. Fizetésemelés érdem szerint. Ajánlatok az eddigi müködés és a szerzett gyakorlat tüzetes megjelölésével e czimre intézendő: Dr. Ernst Lajos ügyvéd, Módos, Torontálmegye. 11551

Fiatal ügyvéd, ki a német nyelvet is szóban és irásban perfektül birja, ügyvédi vagy közjegyzői irodába óhajtana belépni. Czim: Dr. Kaprinay Endre, Budapest, VII.I, Rökk Szilárd utcza 22. 11539

Jóforgalmu vidéki ügyvédi irodát átvennék. A leveleket feltételekkel «Dr. N.» jeligére e lap kiadóhivatalába kérem czimezni. 11552

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Zöldfa-utcza 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenegyedik évfolyam. 9. SZ. Budapest, 1906 márczius 2.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *Zöldfa-utcza 25. sz.*

KIADÓ-HIVATAL: *Egyetem-utcza 4. sz.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Jog és élet. *Dr. Schwarz Gusztáv* egyetemi tanártól. — Bünügyi statisztikánk fejlődése és a kriminalitás iránya. *Bud János* miniszteri fogalmazótól. — Curiai megsemmisités az itélet rendelkező részének érthetetlensége czimén. *F.* — Átjárás szorgalma. *Dr. Raffay Ferencz* eperjesi jogakadémiai tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Tőzsdejátékkifogás és büntetőtörvény. *Dr. Liebmann Ernő* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»ből.

Jog és élet.

Dr. Schwarz Gusztáv egyetemi tanár előadása a szabad Egyetemen *

Aki arra vállalkozik, hogy a jogtudományról a nagy közönség előtt népszerü előadást tartson, nagy fába vágja fejszéjét.

A müvelt ember érzi ugyan mily hatalmas *vára* neki a jog. De a várakat kivülről szokás bámulni, a bemenet a nagy közönségnek tilos, mig a körülötte elterülő virányos sétatereken kedve szerint játszik, üdül és éldel.

Ily kedvelt sétaterei a nagyközönségnek a *népszerü* tudományok: a természettudomány, melynek csudás vivmányai méltán kötik le minden ember figyelmét; a történelem, melynek tarka képeivel gyermekkorunk óta ismerősek vagyunk; a müvészetek története és esztétikája, melyeknek valamelyes ismerete minden jobban nevelt leányzónak szellemi hozományához tartozik; sőt — mint éppen e népszerü tanfolyamok tapasztalásai mutatják — még a tudományok királynője: a bölcselet is.

Csábitó kisértés volna ezért, hogy midőn az önök érdeklődését ez alkalommal a jog és a jogtudomány iránt kivánom felkölteni, a mi tudományunkat is e kedvelt tudományok ajánlatával lássam el, azon módon, amint egy szivesen látott barátunk ajánlásával mutatjuk be magunkat, ha egy társaságba lépni óhajtunk, ahol bennünket még nem ismernek, vagy ahol éppen attól tartunk, hogy ily ajánlás nélkül huzódnának tőlünk. E czélból tehetnék ugy, mint Müller Miksa, az oxfordi hires nyelvtudós tett, aki a nyelvtudományról tartott nagyhirü előadási cziklusát, mely az akadémia kiadásában megjelent magyar forditásban nálunk is ismeretes, azon kezdte, hogy a természettudomány köntösében mutatta be a nyelvészetet: kimutatta, hogy a nyelvtudomány is csak egy faja a természettudománynak, mert a nyelv is a természet törvényeit követi: kicsiből nő, fejlődik, szaporodik, elenyészik és mindezt, mint minden más organikus teremtés, bizonyos állandó és változhatatlan természeti törvények szerint. Ily értelemben természettudomány a jog is: a jog nem csak törvényekből áll, hanem e törvényeknek is meg vannak a maguk törvényei, még pedig a természet általános törvényei: a jog is kicsi csirából fejlődik bizonyos állandó törvények szerint, szaporodik, elgyengül, és elenyészik, mint minden ez élő világon. Sőt van egy elterjedt iskolája a jogászoknak, kik államról és jogról, mint élő organizmusról beszélnek, melynek szintén meg van a maga embriologiája, fiziologiája, anatomiája, biologiája. Ez az ugynevezett «organikus» jogfelfogás, melynek Önök előtt ismert képviselője a Shakespeare Coriolanusában szereplő Menenius Agrippa, az ő hires meséjével a gyomorról és végtagokról, amelyekkel az állam élő organizmusát összehasonlitja; ez az az organikus jogfelfogás, mely százféle változatban tartotta magát a mai napig, és amelynek ujabban Herbert Spencer és az ő iskolájának szocziologiája divatos képviselője. És bemutathatnám a mi tudományunkat a *történelem* köntösében is. Hiszen az egész lefolyt század jogtudománya az u. n. «történeti iskola» uralma alatt állott. Savigny és az ő iskolája az egész jogot csak a néptörténelem egy fejezeteképen mutatta be. Szerintök a tudományos jogász igaz foglalkozása a jogtörténet volt, és valójában ezen iskola egynehány leghiresebb képviselője inkább történésznek és antiquáriusnak volt mondható, mint jogásznak. És bátran tehetném, hogy akár a *bölcsészet* mezében is szerepeltessem a mi tudományunkat. A legrégibb idők óta bölcsészeknek érezték magukat a jogászok, sőt a mi jogi bibliánk, Iustinianus Digestainak legkezdetén egy hires jurista ugy definiálja a jogot, hogy a jog az igaz bölcsészet, ellentétben az álbölcsészeknek tudományával: veram, nisi fallor philosophiam, non simulatam affectantes. A bölcsészek persze mindenkor a maguk részéről is visszaadták a kölcsönt. Mert amióta jogászbölcsész van a világon, azóta van bölcsészjogász is. Minden hiresebb bölcsész Plato és Aristotelestől kezdve Kant, Hegel és Spencerig megirta a maga külön jogi rendszerét is. És szerintök az első kelléke annak, hogy az ember tudományosan foglalkozzék a joggal, abban áll, hogy *nem* szabad jogásznak lennie. És végül bemutathatnám a jogot, mint *müvészetet* is és erre is egy klasszikus idézeten kezdhetném: a Digestaknak a legelején ott van a nagy nevü Celsus hires definitiója a jogról: ius est *ars* boni et aequi, a jog a jónak és a tisztességesnek *müvészete*. És tényleg: ha müvészetnek mondjuk az u. n. alkalmazó müvészetet, vagyis annak tudományát, hogy egy adott czélra mi az összes lehetőségek sorában a legmegfelelőbb eszköz; ha ily értelemben a hadviselés, a technikai konstrukczió, az orvosi gyógyitás müvészetéről beszélünk: akkor müvészet a jogász mestersége is, ki akár mint törvényhozó, akár mint törvényalkalmazó, mindig azon feladat előtt áll, hogy egy adott életviszonyra mindig a legmegfelelőbb rendezést találja.

Én tudományunk bevezetésének ehhez a módjához nem folyamodom. Én a jogot nem mint természettudományt, nem mint történelmet, nem mint bölcseletet vagy müvészetet akarom bemutatni: a jognak mind ezekhez vannak vonatkozásai, de lényege szerint egyikkel sem esik össze. Én a jogot e bevezető előadásomban abban a társaságban kivánom bemutatni, mely vele csakugyan rokon, sőt egytestvér vele: ama társadalmi szabályok komplexuma társaságában, melyhez a jog a maga czélja, eredete, formája és hatása szerint legközelebb áll: a társadalmi erkölcs, szokás- és divatszabályok társaságában, melyek önök előtt gyermekkoruk nevelése óta ismeretesek, és melyek ezért alkalmas kötőpontul szolgálhatnak a kevésbbé ismert jogszabályok megismertetésére is.

Igaz, hogy e szabályok komplexumával, mint egységes egészszel a czégéres tudomány kevésbbé szokott foglalkozni, oly kevéssé, hogy az állami jogon kivüli társadalmi szabályok összeségére még egységes elnevezése sincsen. A társa-

* L. a Különfélék rovatát.

dalmi szabályok ezen összeségét ezért a következőkben, jobb hiján, szemben az állami joggal «a társadalom jogának», vagy «a közönséges élet jogának» fogom nevezni.

Nem fárasztom önöket a jog definiciója kérdésével. Ugy vagyunk a joggal, mint Szent Ágoston, amikor felveti a kérdést, hogy mi is voltaképen az «idő» fogalma? «Tudom, hogy mi az idő, ugymond, ha a kérdést fel nem vetem; de mihelyt felvetem, nem tudom.» Igy mindenkinek határozott érzése van arról, hogy mi a jog; de mihelyt fogalmi meghatározása kérdését felvetjük, ott terem a kétely. Annyiban azonban azt hiszem mélyebb vizsgálódás nélkül is megegyezünk, hogy a jog összesége állami parancsokból és tilalmakból áll, melyeknek czélja az emberek sikeres együttélésének biztositása. Már most ily parancsai és tilalmai nemcsak az állami hatalomnak vannak. Az emberek különféle szervezetlen köreinek, melyeket a közönséges életben «társaság»-nak mondunk, is vannak ilyen normái. Hogy ne vétsünk az ellen, amit a közönséges életfelfogás erkölcsnek, illemnek, jó izlésnek, divatnak, szokásnak mond: ezt nem parancsolja ugyan az állam, de reánk parancsolja a «társaság». És e szabályoknak is mint az állam jogszabályainak a formája: parancs és tilalom. És e szabályoknak is ugyanaz a czéljuk: hogy az emberek bizonyos irányu és formáju együttélését biztositsák. És aki e szabályokat be nem tartja, azzal szemben a «társaság» ép ugy használja a maga kényszeritő és megtorló eszközeit, mint a magáéit az állam: kényszeriti a szabályok áthágóját, hogy pótolja azt, amit mulasztott és esetleg megbünteti azért, amit vétett, vagy abban hagyott.

A törvényhozó- és a végrehajtó-organum ott az állam, emitt a társadalom: de a parancs és tilalom czélja, formája, megszegése, megtorlása, mindkét esetben egytestvér. Ha jogról beszélünk, rendesen az állam jogára szoktunk ugyan gondolni. És tényleg az állam óriási gépezete legtökéletesebben van szervezve e feladatra. De éppen azért, mert annyira óriási: néha alkalmatlan és néha felesleges. Alkalmatlan, ha apróbb szabályok betartásáról van szó, mint az illem, jóizlés, divat szabályairól: verebekre nem kell ágyuval lövöldözni. De felesleges is ez az óriási gépezet müködésbe hozatala mindenütt ott, ahol az élet társadalmi apparatusa is győzi a munkát: hisz a technika első szabálya, hogy nagyobb erőt nem kell fecsérelni, mint amennyit az elvégzendő munka megkövetel. Ha barátom nekem egy látogatással «tartozik»; ha a tánczosnak egy keringőt «igér» a hölgye; ha az ünnepi szónok egy felköszöntő elmondását «vállalja»; ez esetekben is «tartozásról» elfogadott «igéretről», «vállalásról» beszélünk csakugy, mint ha az állami jog terén valamivel tartozunk, valamit igérünk, valamit vállalunk; itt is szerződésről, kötelezettségről, teljesitésről, szolgáltatásról, elmulasztásról lehet szó; és a megfelelő kötelezettség megszegése itt is bizonyos elégtételre való kötelezettséggel, esetleg büntetés elszenvedésével jár, csakugy, mint az állami jog terén. Csakhogy e szabályokat nem az állam, hanem a társaság állitja fel, betartásukat ez ellenőrzi, be nem tartásuk esetében itél és itéletét végrehajtja: de mindezt a maga erejével teszi, az állam beavatkozására nincs szükség. A társasági szabályok megszegése esetében ott van egész rendszere a repressziv-szabályoknak, sőt e társadalmi sankcziók sokkal számosabbak, változatosabbak és fokozatosabbak, mint az állam sankcziói. Mit tesz végre is az állam, ha valaki a jog szabályait megsérti? Pénzfizetésre marasztalja, vagy becsukja, ebben áll minden sankcziója, hogy egyelőre a már-már kiveszőben levő halálbüntetésről hallgassak. De a társadalom? Száz fajtája van a legfinomabban fokozott elégtételeknek és büntetéseknek: a legkisebb udvariatlanság hasonló módon való viszonzásától kezdve egészen a testi inzultus különféle fokaiig (arczulcsapás—linch) a nyilvános tüntetéstől (a nem köszönéstől egészen a macskazenéig) le egészen a teljes társadalmi bojkottig. Változatos és kegyetlen büntetési kodex ez a társadalmi büntető-törvénykönyv. A testi halálbüntetés, mint mondtam, már-már kiveszőben van az államok törvénykezésében; de az erkölcsi halálbüntetést a társadalom nap-nap mellett gyakorolja. A constitutio Carolina criminalis ma már csak történeti emléke az állam kegyetlen büntetőtörvényhozásának; az erkölcsi Carolina még napjainkban is hatályban van.

Jognak lehet-e mondani ezt a társadalmi szabályapparatust? ez végre is nyelvérzék kérdése. Én jognak mondom azt a szabályt, mely egy bizonyos emberközösségben *tényleg* uralomban van. Az a parancs, melynek állandó hatalma van, melyet a közösségben élő emberek tényleg respektálnak és követnek, melyről ugy érzik, hogy a parancshoz képest tenni *kell* és a parancs ellenére tenni *nem szabad*: szerintem ez jog. Valamint megforditva nem jog az a szabály, akármány törvénykönyvben áll is, melyet az élet tényleg nem vesz tekintetbe, nem tartja kötelezőnek és nem követi: az eféle holt szabály nem jog, mert a jog élő valami. Ezért jog lehet a nem állami jog is, akár az államon kiviili, akár az államon belüli közösségben éljen. Az államon kiviili közösségben: ilyen az egyházjog, mely nem állam joga ugyan, de amelynek szabályai tényleg élnek a hivők lelkében. Amig a lelkek felett való ezen tényleges hatalom fennmarad és amennyiben fennmarad, addig és annyiban jog marad az egyházjog is. És ilyenné lesz napról-napra inkább a nemzetközi jog is: abban a mértékben, amint a müvelt világ öntudata a nemzetközi jog szabályait tényleg respektálja és ugy érzi, hogy azokat követni *kell* és megszegni *nem szabad*, minlinkább joggá lesz ezen államon kiviili emberközösség nemzetközi szabályzata is. És ily értelemben jog teremhet az államon *belül* is. Ilyen minden egylet autonom jogalkotása. Sőt jognak kell mondanunk ily értelemben — bármily paradoxnak tünjék — a rablóbanda jogát is, ha a parancsoló rablófőnök szavát a banda tagjai tényleg követik, mert ugy érzik, hogy követniök *kell*. Ily értelemben szólok a következőkben az u. n. «társaság» jogáról is. Formailag véve ezek miben sem különböznek az állami jogtól: kényszeritő imperativusok, mint amazok, miket éppugy lehetne kodexbe foglalni, a peres eseteknek éppoly kasuistikáját és judikaturáját lehetne adni, sőt teljesen oly tudományos rendszerét lehetne kidolgozni, mint az állami jogszabályoknak. Ha az állami jog mibenlétét meg akarjuk ismerni, jó lesz azt mindig e társadalmi szabályok világitása mellett szemügyre venni. Mi a hasonlóság mellett a különbség a kettő között? Hol a határ a kettő között? Mily viszonyban van egymáshoz a kettőnek müködése? Megismerni annyit jelent, mint megkülönböztetni. Ha egymásmellé tartjuk a kettőt, az egyik megfogja világitani a másikat.

Hol a határ az állami és társadalmi jog között? Ezt a kérdést felvetni könnyebb, mint megoldani. A határ a kettő között fogalmilag is ingadozik, történetileg is ingadozik: hely és idő szerint, hol az egyik, hol a másik felé tolódik. *Fogalmilag* ingadozik, azt mondtam. Mert számos kétségtelen parancsa és tilalma van a mindennapi életnek, melyre nézve még a jurista is kétségben lehet az iránt, vajjon csak erkölcsi, vagy illemszabálylyal van-e dolga, vagy már állami jogszabálylyal is? Példát mondok, kettőt száz helyett. Hogy az öngyilkosság erkölcstelen dolog, bizonyos; de vajjon jogtalan dolog-e egyszersmind? Az állami jog tiltja-e az öngyilkosságot? Hogy a vagyonpazarlás erkölcstelen dolog, bizonyos; de tilos dolgot követek-e el, ha vizbe dobom a vagyonomat? Számos udvariassági aktus van, melyet az élet kodexe kétségtelenül rendez — de sokszor maga a jurista is tétovázik, vajjon csak az udvariasság, vagy a jogi élet aktusával van-e dolga? Sose felejtem, mikor Göttingában Thöl, a modern kereskedelmi jog egyik hires megalapitójával sétáltam és ő felvetette a kérdést: vajjon, ha valaki tőle az utczán a legközelebbi utat kérdezi a vasut felé és ő szórakozottságában helytelenül felel és az utas a vonatról lekés-

vén, kárt szenved: jogilag felel-e a gondatlan utbaigazító ezért a kárért? Ő ugy találta, hogy itt megbizási szerződés (mandatum) létesült a két fél között és az utbaigazító mandati actio directával felelősségre vonható. Ez nyilván eltévelyedése volt a jogi kategoriákhoz szokott jogászi elmének — ez az eset csak az udvariasság, nem pedig a jog kodexe szerint volt elbirálható. De igy vagyunk-e vajjon abban az esetben is, ha valakinél másnak vagyoni viszonyai, vagy hitelképessége iránt tudakozódom? Ez a kérdés már sokkal nehezebb. A kereskedők ugy fogják fel, hogy az ilyen tudakozódás már nemcsak az udvariasság terén mozog és aki gondatlanul megtévesztő feleletet ad az ilyen kérdésre, esetleg kártérítésnek teszi ki magát. Ezért a kereskedő, hogy magát az ilyen ellen óvja, hozzá szokta tenni a feleletéhez, hogy «obligó nélkül» — ezzel elejét akarja venni annak, hogy eljárását a jog szigoru szabályai szerint birálják. Döntvénygyüjteményeinkben a következő eset olvasható: Egy alpaccaezüst kereskedőhöz bejön egy ember és egy tuczat kanalat kér. Mikor a kereskedő megmondja az árát, a vevő felkiált: «Mit? Alpaccaáért ily nagy árt kérni? Hisz ezért az árért én önnek akár 10 tuczatot valódi ezüstből is szállitok.» «Igazán mondja?» kérdezi a kereskedő «Igazán hát» válaszol amaz. «Áll az alku» mondja a kereskedő és másnap beperli, hogy a mondott egységárban szállitson neki 10 tuczat ezüstkanalat. A Curia, ahová a per felkerült, a keresetet az alapon utasitotta el, hogy a vevő lényeges tévedésben volt. A döntés nyilván helytelen. A Curiának azt kellett volna mondania, hogy itt jogi szerződés nem jött létre, amit a felek beszéltek csak aféle jogilag nem kötelező szóbeszéd volt, mely legfeljebb az üzleti illemkodex szabályaiba ütközik. De látni való, hogy az ilyenekben még a jurista is milyen könnyen botlik. Carpzowról a XVII. századbeli hires kriminalistáról beszélik a következő esetet: Egy tánczvigalom alkalmával a tánczos megcsókolta tánczosnőjét az egész közönség láttára; a tánczosnő becsületsértés czimén birósághoz fordult. Véleményt kértek Carpzowtól. Ő az alapon, hogy a tánczos bebizonyitotta, hogy halálosan szerelmes a tánczosnőbe, annyira, hogy a kisértésnek nem tudott ellentállni: exceptió amoris-t ajánlott a kereset ellen! Az ily halálos szerelem már most védelem lehet az erkölcs, vagy illem kodexe szerint — az állami jogban az ilyen kifogásnak nincs helye. Az utolsó hónapokban a következő eset foglalkoztatta a jogi szaklapokat: egy német város előkelő szállodájában valaki megvendégelte a barátját és előételképen osztrigát tálaltatott. Mikor barátja az egyik kagylót kinyitja, igaz gyöngyöt talál benn. Kérdés támadt: kié a gyöngy? Több iró azt fejtegette, hogy a gyöngy a baráté, mert a vendéglátó a kagylót tulajdonilag reá átruházta, a gyöngy pedig a kagyló része volt. A döntés szerintem hamis: mert tulajdonátruházás itt nem történt, a vendég a vendéglátó osztrigáját ette meg, az egész eljárás nem jogi, hanem udvariassági aktus, a jogi tulajdonátruházás szabályai ez esetben nem alkalmazhatók.

Történetileg is ingadoznak a jogi és társadalmi szabályozás határai. Ugy esik, hogy bizonyos szabályokat előbb az állam állit fel, utóbb pedig felhagy velük és átengedi a társadalomnak; máskor meg ugy esik, hogy bizonyos szabályokat, melyeket eleinte csak a társadalom őrzött, az állam felvesz a maga kodexébe és ez által mintegy *államositja*. Igy a népek őstörténelmében nagy része annak, amit ma a vallás, az erkölcs, az illem, a divat birodalmába utalunk, az állami jogrendnek a része. Kinában a mai napig az állami kodexben előirt ennyi-annyi bambus-ütéssel büntetik azt, aki az öltözésnek, a köszönésnek, vagy az illem, vagy udvariasság bizonyos hasonló szabályait be nem tartja. Rómában külön magistratus: a censor ügyelt fel és jogi büntetést mért arra, aki az erkölcs és illem bizonyos szabályai ellen vétett. Hogy a férfiunak meg kell nősülnie, ha körülményei engedik, az ma is uralkodó erkölcsszabálynak mondható: Rómában a lex Julia et Papia Poppea ezt a szabályt jogszabálylyá emelte és hasonlóképen tett Mária Terézia a XVIII. században, sőt hasonló szellemben mozog a legujabb franczia törvényhozás is. Ime látnivaló: a mai társadalmi jog bizonyos szabályait előbbi időkben magáénak vallotta az állami jog. És megforditva is áll a dolog: mindennap látjuk, hogy ha a társadalmi repressió gyengének bizonyul, az állam segitségére siet és a társadalom szabályait a maga kodexébe felveszi. Az uzsora mindenkor erkölcstelen müvelet volt és a társadalom mindenkor megvetéssel sujtotta az uzsorást. De minthogy a társadalom erkölcsi fegyverei az elállatiasodott uzsorással szemben gyengéknek bizonyultak, régibb, hasztalan kisérletek után, ujabban Európaszerte ismét lábra kapott az a felfogás, hogy a bajjal az államnak kell megküzdenie: igy keletkeztek az ujabb uzsoratörvények külföldön is, nálunk is és a tapasztalás azt mutatja, hogy foganat nélkül nem maradtak. A kereskedelmi világban folyton panaszok hangzottak a lelkiismeretlen szédelgők tisztességtelen versenye ellen. Tisztességes kereskedő nem adja magát arra, hogy hazug hirdetésekkel, versenytársai tendenciosus kisebbitésével, saját áruinak költött eredete, vagy minősége felhányásával magára téritse a közönség figyelmét. Az ilyen tisztességtelen verseny a kereskedői társadalom erkölcsi megfenyitése alatt állott mindig. Ujabban azonban mind hangosabb a kivánság, hogy az ilyen üzelmeket az állam is megtiltsa és fenyiték alá vegye. Ennek a felfogásnak már régebben utat tört az angol, franczia jog területén a birói gyakorlat, Németországban ujabban a törvényhozás is és ez iránynak engedve, mint Önök a napilapokban olvashatták, most a mi kormányunk is készitett elő a tisztességtelen verseny ellen irányuló törvényjavaslatot. És hogy vagyunk a szerzői joggal? Amióta iró van a világon, ott termett mellette a plagizator is. Hisz nehéz volna megmondani, mi volt előbb a világon: a tulajdon-e, vagy a tolvaj? De a plagiumot évszázadokon keresztül csak az irodalmi tisztesség kodexe tiltotta. Sőt a régi korban még a tisztesség szempontjából sem voltak valami nagyon finnyásak az idegen szellemi munka eltulajdonitásával szemben. Tudjuk, hogy a római irók, még a legjobbak is, hogy dézsmáltak a görög irodalom szöllejében; sőt még Shakespeare és Molière is egész elfogulatlanul ott böngésznek az olasz és spanyol novellisztikában és ott veszik a magukét, ahol találják. Ma érzékenyebbek vagyunk az effélékben. A plagium ma irodalmi botrány és az iró, kire rásütik, meg van bélyegezve egész életére. De ezzel be nem érjük. Az ujabb törvényhozás a szerzői jogot az egész kulturvilágban védelme alá vette: amit azelőtt csak az irodalmi tisztesség tiltott, ma megfenyiti az állami törvény.

Van-e itt megállás? Ki lehet-e mutatni a határt, ahol az állami beavatkozás szüksége támad és amelyen innen a társadalomra néz a rendezés feladata? Mert bizonyos az, hogy napjainkban ugyancsak meg van az államositás tendenciája. A tisztesség és a jóizlés követelményeit mind erősebben állami sanctio alá akarják helyezni oly kényes kérdésekben is, melyeknek megoldására az állami jog vaskos apparatusa bajosan alkalmazható. Csak 1—2 példát mondok, hogy a probléma természetét megértessem. Midőn Bismarck holtteste a ravatalon feküdt, egy fotografus oda lopódzott és a hullát lefényképezte, a fényképeket pedig legott áruba bocsátotta. Bismarck családja rögtön lépéseket tett e kegyeletlenség megtorlására, a fényképpéldányokat és az eredeti lemezt zár alá vétette és a bíróság elkobozta. Amióta ez megtörtént, nem szünik meg a mozgalom a fényképezéssel és egyáltalában a képmásolással üzött visszaélések törvényhozási rendezése iránt. Az ultrák annyira mennek, hogy ki kivánják mondatni, hogy senkinek képmását az ő beleegyezése nélkül sem fényképezés vagy egyéb sokszorositó eljárás; sem rajz, festés, vagy mintázás utján készitени, vagy közzétenni nem

szabad. Ez ellen persze elsősorban az illusztrált sajtó zudul fel. Hisz ilyen törvény mellett illusztrált lapok jóformán meg sem jelenhetnek; nem is szólva az élczlapokról, melyek nemcsak az igaz kép, hanem még a karrikaturához való jogot is vitatják. Ezért mások tüzetesebb szabályozást ajánlanak: körül akárják irni, hogy a nyilvánosság előtt szereplő egyének képe mikor és mily körülmények közt és mily alakban tehető közzé; szabályozni akarják a karrikatura jogát stb. Én az ilyen szabályozást szinte kilátástalannak tartom. Az, ami a Bismarck esetében történt, bizonyára nincs megengedve, de az ilyen legdrastikusabb visszaélések ellen, mint a német bíróság példája mutatta, a fennálló jogszabályok alapján is el lehet járni. Illetlen dolog bizonyára az is, hogy fürdőhelyeken a parton álló képlesők boldogboldogtalant, néha a legkényesebb helyzetekben, lekodakoznak; valamint van a karrikaturának is oly faja, mely már egyenesen a törvény által tiltott becsületsértés számába megy. De az illetlenségnek, az izléstelenségnek e kérdésben oly tág tere van, hogy ezt az egész tért a törvényhozás az ő rideg szavakba foglalt paragrafusaival be nem foghatja. Ha a legrikitóbb visszaéléseket körül is lehetne irni a törvényben: hátra fog maradni mindenkor egy nagy rész olyan, mely csak a társadalmi jog sanctiójára bizható.

Más példa: a levélközzététel kérdése. Megtörtént az utóbbi években, hogy valaki Nietzschének, a hires német filozofusnak hozzá intézett leveleit egy kötetben közzé akarta tenni. Nietzschének, gondolom nővére, ez ellen felszólalt. Kérdés: szabad-e az ilyen eljárás? Kohler a berlini egyetem nagy nevü tanára törvényhozási szabályozást lát szükségesnek: szerinte ki kell mondani, hogy a levéliró halála utáni bizonyos idő eltelte előtt (Kohler 5 évet ajánl határidőül) az ő hozzánk intézett leveleit közzé adnunk nem szabad: 5 év elteltével közzé szabad tenni. Már most a levélközlés mindenkor a társadalmi tapintat, az u. n. «discretió» kérdése volt és aki ennek szabályai ellen vétett, mindig társadalmi megrovás alá esett. De alkalmas-e törvényes szabályozásra az, hogy mennyi idő mulva szabad közzé tennem valakinek leveleit? Az is, hogy egy levelet mikor és mily körülmények közt és melyik részben szabad másoknak megmutatnom? Az illem és a társadalmi tapintat ezen kérdései oly finom idegzetüek, hogy az állam vasmarka csak agyon nyomhatja. A tendenczia arra, amit az angolok «overlegislation»-nak neveznek: a mindent törvénybe foglalásra, kétségtelenül meg van. Annál fontosabb, hogy elvileg megpróbáljuk állapitani: mi az, ami természeténél fogva az állami jogi rendezést meg nem türi hanem ami kell, hogy a társadalmi rendezésre maradjon? A probléma nehéz és elvileg még senki sem foglalkozott vele. Csak pár szempontot emlitek még próbaképen, mely szerintem első kopogtatásra is kinálkozik. Három ily szempontot emelek ki a következőkben.

Az első szabály a római jog ismert közmondásában van kifejezve, hogy: minima non curat praetor, azaz: az állam csekélységekkel ne törődjék. Az állami jogrend csak a legfontosabb érdekek védelmére való, apró szeszélyek az ő támogatására nem számithatnak, apró botlások előtt szemet huny. Ennek egyszerü oka a jogrend ökonomiája: az államnak nincs elég ereje, ideje, pénze, hogy azt apróságokra fecsérelje. Lesznek ugyan mindig jogi fanatikusok, akik azt fogják mondani, hogy a jog szemében a krajczárnyi jogtalanság csak olyan, mint a milliónyi és akármi fikarcznyi szabálytalanságról legyen is szó: ami nem jogos, az jogtalan. De azért, aki egy kavicsot lop a másik kertjéből, vagy a ripők vendég, ki a szivar mellé, melyre rágyujt, még egy féltuczatot rak zsebre a nyitva álló szivarskatulyából, vagy az utczagyerek, ki minduntalan az udvaromba szaladgál: illetlen népség ugyan, de sem nem tolvajok, sem nem birtokháboritók. Jogászkoromban kávéházi téma volt a következő eset: Egy vendég feláll a kávéházi asztal mellől és tálczáján ott hagy 10 krajczár borravalót. Az asztalnál ülő másik vendég ezt az ott hagyott 10 krajczárt saját tálczájára teszi, hogy az a látszatja legyen, mintha a borravalót ő adta volna. Szórakozásnak nem rossz eldisputálni azon, lopás, csalás történt-e itt, vagy mi egyéb? Én azt hiszem, hogy itt más nem történt, mint, amit a társadalmi kodex «piszkosságnak» nevez: a jognak az eféle apró illetlenségekhez köze nincs.

Második szabály szerintem ez: az állam ne ártsa magát oly tényállások rendezésébe, melyek előreláthatólag nem *bizonyithatók*. Ezért az intim családi élet mindig csak legkisebb részében lesz megközelithető az államnak. Ezért továbbá a titkos szerelem fejezetét is jobb neki nem bolygatni. A társadalom, vagy mint ebben az esetben mondják: a «társaság», vagy éppenséggel «a jó társaság» el nem riasztatja ugyan magát a házi küszöb titkaitól sem; sőt hiszen éppen az eféle «titkok» meglesése az, amiből az emberszólás jeles czéhe él. Az állam csak a teljes bizonyosság alapján itélhet; a társaság azonban itél és itéletét végrehajtja, sokszor, fájdalom, a puszta gyanu alapján is. Ez elég kegyetlen; de valljuk be, meg van ennek a praxisnak is a maga jó oldala is. A Nagy Galeotto félelemben tartja az embereket; és nehogy szájába kerüljünk, kénytelenek vagyunk még *látszatát* is kerülni annak, aminek elkövetését a társadalmi kodex tiltja. A pletyka a társaság rendőrsége; és noha, mint minden rendőrség, sokszor máshová vág, mint ahova kellene: praeventiója mégis sokszor annak, aminek elkövetése ellen a társadalom repressiója már későn érkeznék.

Harmadik szabály ime ez: az állam ne parancsoljon olyat, amit ő az ő eszközeivel *ki nem kényszerithet*. Már e szempontból is bizonyos, hogy például az önvédelmet, de az ugynevezett végszükség jogát is egyik állam törvényhozása sem tilthatja meg. Hisz hiába tiltaná, hogy ha valaki felém vág én vissza ne vághassak, vagy ha magamat csak másnak feláldozásával menthetem ki valamely veszélyből, azt meg ne tegyem: az efféle az emberi lélek megfékezhetetlen reakcziója, lelki reflex-mozgások, hogy ugy mondjam és nincs állami hatalom, mely az effélék abbanhagyását kikényszerithetné. Ezért például hasztalan dolog az öngyilkosság állami megtiltása is. Ha valaki annyira leszámolt az életével, hogy a haláltól sem fél, akkor nem fog félni attól a kétheti elcsukástól, melyet az állam kilátásba helyez, ha kisérlete nem sikerül. Ily szempont alá esik a mi házassági törvényünk azon rendelkezése is, melylyel mindjárt az első paragrafusban beköszönt: «Az eljegyzésből nem származik kereseti jog a házasság megkötésére». Mert ha az állam kényszerithetné is az illető felet, hogy elmenjen a polgári tisztviselő elé és ott a kellő nyilatkozatot megtegye, vagy ha ezt a nyilatkozatot az állami közeggel pótoltatná is: *házasság*, azaz oly együttélés, mely ezt a nevet megérdemli, az ilyen kikényszeritett kötésből előreláthatólag nem származnék. Amit pedig az állam ki nem kényszerithet, azt jobban teszi, ha meg sem parancsolja.

De ha az ilyen és hozzájuk hasonló szabályok által sikerülne is megállapitani az elvi határvonalat az állami és társadalmi rendezés birodalma között: a viszony, mely a kettő között fennáll, nem kirekesztő valami. Valamint a jog megerősiti foganatukban a társadalom imperativusait, ugy a jog területén *belől* sem kicsinylendő a társadalmi sanctio segitsége. Mi volna minden jogparancs és tilalom, ha a társadalom a maga részéről is hozzá nem járulna? Az állam azt, aki szabálya ellen vét pénzbüntetéssel, vagy szabadságvesztéssel sujtja. De vajjon a börtöntől félünk-e, mikor nem lopunk, vagy nem-e inkább attól a társadalmi megvetéstől, mely hozzá füződik? Tegyünk csak a próbát! Hány nagy alakja minden nép történelmének, hány nagyja a mi saját történetünknek is szegte meg az uralkodó államhatalom törvényeit abban a teljes tudatban, hogy ha kézrekeritik, a legsulyosabb börtönbüntetés, sőt halál lesz a vége: és elriasztotta-e ez őket attól,

amit kötelességüknek éreztek? Amit az állam bünténynek kvalifikált, azt a társadalom jogos tettnek minősitette és az állam törvénye béna maradt. És hogy a politikai történelemről hallgassak: nem látjuk-e ugyanezt a küzdelmet állami és társadalmi parancs között a párviadal esetében? Nincs törvényhozás, mely nem tiltaná; de a társadalom ellenkező parancsa paralizálja. Nemcsak a fizikai, vagy gazdasági alkalmatlanság és kár, mely a büntetésben rejlik, hanem jó részben a társadalmi repressio is adja meg a jogi törvény erejét. Vannak idők, midőn a börtön dicsőség és midőn az állami jutalmazás gyalázat. Miben különbözik a pellengér a diadalszekértől? Nem a deszkában, melyen állunk, hanem a körülállók szeme pillantásában, melylyel reánk tekintenek. Ime igy segiti nemcsak a jog a társadalmat, de a társadalom a jogot is: Antheus az, az óriás, aki addig erős, mig az élet talaja van a lába alatt.

Bünügyi statisztikánk fejlődése és a kriminalitás iránya.

I. A «Jogtudományi Közlöny» 4. számában Vámbéry Rusztem «A büntetőtörvény módositása» czimü czikkében többek közt ezt mondja: «A tudomány, melynek feladata volna a kriminalitás menetének ellenőrzése, pl. némán halad el ama megdöbbentő tény mellett, hogy Magyarországon a törvényszékek által büntettek és vétségek miatt jogerősen elitéltek száma, mely 1900-ban 12,436 volt, 1903-ig 25,209-re emelkedett, tehát több mint megkétszereződött, sőt hogy a járásbiróságok által elitélteké is 66,722-ről e rövid idő alatt 90,762-re gyarapodott.» Mindaz, aki megelégszik a számok egyszerü regisztrálásával, anélkül, hogy tovább kutatna és kellő kritikát gyakorolna a számadatok felett, az 1900. és 1903. évi kriminálstatisztikai adatok összehasonlitásából feltétlenül ugyanarra az eredményre kell hogy jusson, amelyre Vámbéry. Igen helyesen mondja azonban kiváló statisztikusunk Vargha Gyula: «Komoly statisztikus gondosan mérlegeli az adatokat. Ha párhuzamot akar vonni, összehasonlitást akar tenni, előbb megvizsgálja, alkalmasak-e az adatok az összehasonlitásra? s minden ható ok, módositó körülmény figyelembevételével igyekszik megszólaltatni e néma számokat, keresve az igazságot a természettudós türelmével, a biró pártatlanságával.»

Ha Vámbéry is ekként jár el, két tévedéstől szabadul meg. Az egyik és a csekélyebb jelentőségü az, hogy helyesen idézte volna az adatokat, mert ugyanis 1900-ban a törvényszékek által büntettekért és vétségekért jogerősen elitéltek száma nem 12,436, hanem 13,058, 1903-ban pedig nem 25,209, hanem 24,353 volt. Hogy mi okozza az eltérést az általam és a Vámbéry által idézett 1900. évi adatok közt, azt a következőben lesz alkalmunk eléggé tapasztalni; mig 1903-ra nézve abban tévedett Vámbéry, hogy a feljelentésekben szereplő személyek számát véve, megfeledkezett arról, hogy a büntettekért és vétségekért feljelentettek egy része (jelen esetben 856) a törvényszékek által csak kihágásért itéltetik el.

Sokkal nagyobb horderejü hibát követett Vámbéry, mikor a két év adatainak összevetéséből arra az eredményre jut, hogy egy különös társadalmi, élettani jelenséggel állunk szemben. Mert hihető-e, hogy minden különös ok nélkül a kriminalitás rövid négy év alatt megkétszereződjék? Arra van példa, hogy válságok, rossz termések a kriminalitást emelik. Igy nálunk a 70-es években a kriminalitás nagyobb volt, mint a 80-as években, midőn a termések kedvezőbbek voltak. Yvernés emliti, hogy Angliában az 1817-ben beállott nagy drágaság folytán a büntettesek száma majdnem 5000-rel emelkedett. Vagy a németországi bünügyi statisztika, mely 1882 óta majdnem változatlan alapon készül, élénken tükrözteti vissza a gazdasági viszonyok befolyását a kriminalitásra. Hogy mily nagy az anyagi viszonyok hatása a bünügyre, szépen fejezi ki Mayr, midőn azt mondja, hogy a gabonaárnak minden hatossal való emelkedése százezer lakos közt egygyel több lopást idéz elő.

De lehet-e állitani, hogy hazánkat 1900-tól 1903-ig valami méreteiben és eredményeiben különös gazdasági válság érte volna? Nem. Terméseink elég jól sikerültek, minek igazolására idézzük az ország népességének élelmezésében legnagyobb szerepet játszó három főtermény terméseredményeit:

	termett átlag hektáronként			
	1900.	1901.	1902.	1903.
	évben métermázsákban			
buza	11·75	10·74	14·6	12·91
tengeri	14·62	14·72	12·26	15·21
burgonya	88·47	85·24	76·17	83·76

Iparunk is fejlődött, — ha nem is nagy mértékben — ez alatt az idő alatt, amire abból következtethetünk, hogy nap-nap után olvashatni uj gyáralapitásokról. Kereskedelmünk sem hanyatlott, aminek fényes tanujele, hogy külkereskedelmi mérlegünk ép ez években mutat legnagyobb aktivitást. Természetesen mindez nem jelenti azért, hogy gazdasági életünk ez emlitett években a legkedvezőbb mederben folyt volna le. Hisz tudvalevő, hogy mezőgazdaságunk már egy rég megindult válsággal küzd, amely azonban nem vált élesebbé, mint az előző években; továbbá az Ausztriával és külfölddel való gazdasági megegyezés hiánya, valamint a politikai viszonyok folytán beállott s minden téren érezhető bizonytalanság deprimálólag hatott gazdasági életünkre is, de ez még mind nem járt oly következményekkel, amelyek valakit arra jogositanának, hogy a társadalmi, gazdasági és morális viszonyoknak oly romlására következtessen, amely csak ugy termi a büntetteseket.

Más oknak kell tehát közremüködni, amelynek tulajdonitható a kriminalitásnak a számok által könnyen igazoltnak vehető, de látszólagos nagyfoku emelkedése.

És ez nem egyéb, mint az a módszerváltozás, amely az 1899. év végén bünügyi statisztikai adatgyüjtésünket illetőleg életbe lépett. Ép azért, hogy a nagyközönség, de különösen a jogászvilág ne itélje meg hasonló pessimismussal a statisztikai adatokat, de továbbá azért is, hogy utját lehessen állni az 1904. évi adatok alapján, — amelyek szerint meg a büntettekért és vétségekért elitéltek száma az előző évvel szemben jelentékenyen csökkent, — hasonló téves, de talán más irányu következtetéseknek, indokolt lesz, ha megismerjük bünügyi statisztikánk fejlődését, különös tekintettel az 1899 és 1903. év végén eszközölt változásokra.

II. Az egyes államok már a XIX. század elején kezdtek bünügyi statisztikai adatokat gyüjteni. Igy Franciaországban már 1806-tól találunk feljegyzéseket a bünesetek miatt történt feljelentések számáról. 1826-ban pedig megjelenik az első részletesebb és a tudomány igényeit is némileg kielégitő bünügyi statisztikai közlemény a: «Compte géneral de l'administration de la Justice criminelle en France». Igen érdekes, hogy az első közlemények sokkal kimeritőbben tárgyalják a büntettesek személyi viszonyait, mint a legujabbak. Angliában 1856-tól jelentek meg a «Judicial statistic» czimü kiadványok; ezek azonban az elitéltek személyi viszonyaiból mindössze a nemre vannak tekintettel. Ausztriában a büntetőjogszolgáltatásra vonatkozó statisztika 1851. óta elég sok személyi adatot közöl a büntettekért és vétségekért elitéltekről. Olaszország meg 1873. óta közöl kriminál-statisztikai adatokat. Ez adatgyüjtések legnagyobb része azonban a szó igazi értelmében vett bünügyi statisztikának nem minősithető és teljesen igaza van Schcelnek, aki 1881-ben még azt mondja: «Egy oly kriminalstatisztikát, amely méltó volna erre a névre, még teljesen nélkülözünk». Egyszerü tapogatózások voltak ezek a kriminálstatisztika mezején, amint azt igen helyesen jegyzi meg Krohne. Németország az

első, amely 1882-ben megveti alapját egy megfelelő bünügyi statisztikának.

Hazánkban 1872. óta nyer nagyobb jelentőséget a bünügyi statisztika. Régebben, igy 1848 előtt is, készitettek kimutatásokat a rabok számáról, amelyek kiterjeszkedtek némileg azok személyi viszonyaira is, de azért e kimutatásokat alig lehet jobban méltatni, mint azt Jekelfalussy teszi, midőn azt mondja: «... inkább börtöneink és tömlöczeink szomoru voltát, sem mint bünügyünk statisztikáját ecsetelték». Majd az 1848-ban felállitott felelős magyar miniszterium által szervezett statisztikai hivatal szándékozott kriminálstatisztikai adatokat gyüjteni, azonban a nemsokára bekövetkezett és mindnyájunk által jól ismert események meggátolták terve keresztülvitelében. Az ötvenes években szintén gyüjtöttek bünügyi statisztikai adatokat s ezek feldolgozását és közzétételét a Bécsben székelő cs. kir. statisztikai igazgatóság végezte.

1860 és 1861-ben az alkotmány ideiglenes helyreállitásával ismét megszakitás áll be az adatgyüjtésben s csak 1872-ben indittatik meg ismételten és pedig a statisztikai hivatal által. Az 1871. évi XXXI. és XXXII. törvényczikkek megállapitják ugyanis a hazai biróságok szervezetét, az ugyanaz évben hozott XXXIII. törvényczikk pedig az ügyészégeket kötelezi a statisztikai tanács által megállapitott táblázatos kimutatások kiállitására és beszolgáltatására. Ez alapon készült a bünügyi statisztika 1881-ig.

Tudvalevő, hogy a büntető törvények változásával másként alakul rendszerint a büncselekmények köre is. Természetes tehát, hogy ily esetben a bünügyi statisztika sem készülhet a régi alapon. Ép ezért a büntető törvények kodifikácziójának befejeztével, vagyis az 1878. évi V. és az 1879. évi XL. törvényczikkeknek az 1880. évi XXXVII. törvényczikk által való életbeléptetésével előállott a bünügyi statisztikai adatgyüjtés megváltoztatásának szükségessége is. Eszközölte ezt pedig az 1881. évi 2052. számu igazságügyminiszteri rendelet.

Maga az adatgyüjtés módszere változást ugyan nem szenvedett, mert továbbra is megtartatott a lajstromos rendszer, csak a régi táblázatos kimutatások módositattak, tökéletesittettek és kellő összhangzásba hozattak a büntetőtörvénykönyv megfelelő intézkedéseivel.

Adatokat kellett szolgáltatni pedig minden oly ügyről, amelyben elsőfoku itélet hozatott, tekintet nélkül arra, hogy az ügy az itélet által jogerős befejezést nyert-e, avagy sem. A beszolgáltatott adatok pedig két részre oszlottak és pedig az egyik rész a feljelentések ügymenetére (eljárási adatok) a másik, a tulajdonképeni kriminalstatisztikai rész, ellenben az elitéltekre, illetőleg ezek személyi viszonyaira vonatkozott. Nem fogunk az igy eszközölt adatszolgáltatás részleteibe mélyebben bocsátkozni, hisz ugy is már csak mint történeti tény nyel állunk szemben, tisztán felsoroljuk röviden lényegesebb hiányait.

Egyik feltétlen elvi hibája az 1881. évvel megindult adatgyüjtésnek, hogy az elitéltekre nézve megelégedett az első foku itélettel. Ennek alapján tehát oly egyéneket is kimutattak elitélteknek és ennek alapján büntetteseknek, akik később a második vagy a harmadik forum által mint nem bünösök felmentettek. Egy esetben ennek lett volna értelme és pedig akkor, ha az elsőfoku itéletek mindig az illető év folyamán, melyben a feljelentések eszközöltettek, hozattak volna, mert igy a felmentésekre egy bizonyos kulcsot számitva ki, meglehetett volna kapni egy-egy év tiszta kriminalitását. Azonban ez képtelenség, sőt tudvalevő, hogy az ügyek elég jelentékeny részében más évben hozatik az elsőfoku itélet is, mint amely évben megindult, amit külön bizonyitani nem is kell. Természetes tehát, hogy mindezek folytán az adatok egyrészt nem tüntetik fel az igazi kriminalitást, másrészt a morálstatisztika szempontjából további következtetésekre csak fentartással használhatók.

Igen leszállitja az értékét az 1881-től 1899-ig gyüjtött kriminalstatisztikai adatoknak a lajstromos rendszer alkalmazása. E rendszer kétségessé teszi elsősorban az adatok megbizhatóságát. El lehet bátran mondani, hogy a legtöbb esetben hiányzott az adatszolgáltató közegeknél az érdeklődés az ügy iránt, továbbá több, mint valószinü, hogy ugy a birósági, mint az ügyészségi szervek mellékes és terhes feladatnak tekintették a statisztikai táblázatok vezetését, a min, tekintve különben is munkával való tulterheltségüket, nem is lehet csodálkozni. Viszont meg ennek az lett a folyománya, hogy nem egyszer elmulasztották az egyes esetekre vonatkozó adatoknak a táblákba való bevezetését s az év végén tetszés szerint approximative töltötték ki a rovatokat.

A lajstromos rendszer további hátránya volt, hogy a büncselekmények felsorolása nem volt eléggé részletes. Egészen más elbirálás alá eső büncselekmények összefoglaltattak, igy pl. a szemérem elleni összes büncselekmények, tekintet nélkül a Btk. 232. §. (erőszakos nemi közösülés) és 248. §-ára (szemérem elleni vétség), továbbá a lopás, tekintet nélkül a minősitett lopásokra, rablás és zsarolás stb. egy-egy rovattal birtak. Egyszóval tény, amit Ráth Zoltán mond, hogy ily kimutatásokból morálstatisztikát készitени legalább is nagyon koczkáztatott vállalkozás.

Ép azért, mivel a táblázatos kimutatások nemcsak sok munkát róttak az összeállitást végző közegekre, hanem számtalan tévedésre és hibára is adtak okot s minden morálstatisztikai tanulságosabb kombinácziót lehetetlenné tettek, a statisztikai hivatal folyton hangoztatta az adatgyüjtés reformálását, ki is dolgoztatta a tervezetet egyik korán elhunyt kiváló statisztikusunkkal, Ráth Zoltánnal, azonban a kivitel soká késett s csak 1899-ben valósittatott meg az eszme, amely évvel bünügyi statisztikánknak egy uj és fényesebb korszaka kezdődik. Erről legközelebb.

Bud János,
miniszteri segédfogalmazó.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Curiai megsemmisités

az itélet rendelkező részének érthetetlensége czimén.

Egy nő, akinek férje három év óta fegyházban volt elzárva. megölte ujszülött gyermekét s az esküdtbiróság a védő kérelmére feltette a kérdést a szándékos emberölésen kivül a gyermekölésre is. A Curia megsemmisitette az itéletet s uj főtárgyalás tartására utasitotta a törvényszéket. Az esetről megemlékeztünk a 7. számban; időközben megszereztük a curiai itélet szövegét s belőle azt látjuk, hogy a megsemmisités a BP. 384. §-ának 10. pontján alapul, vagyis azon, hogy az itélet rendelkező része *érthetetlen*.

Az esetet a mellékleten találja az olvasó, a 45. sz. a

A két kérdés igy szól:

I. Bünös-e Szendi Gáborné abban, hogy Tiszavárkonyban 1904 deczember 10-én született fiugyermekét előre meg nem fontolt ölési szándékból megölte?

II. Bünös-e Szendi Gáborné abban, hogy nem férjétől nemzett, tehát házasságon kivül születettnek tekintendő fiugyermekét Tiszavárkonyban 1904 deczember 10-én, közvetlenül a születés után, szándékosan megölte?

Az esküdtek a szándékos emberölés iránt feltett kérdésre nemmel feleltek s a Curia azt következteti ebből, hogy ha az esküdtek a cselekmény véghezvitelét tagadják, nem mondhatnak igent a gyermekölés tekintetében sem.

Részünkről az érvelést nem fogadhatjuk el, mert a két kérdés két külön büncselekmény tényálladékát foglalja magában. Analog azzal, mint mikor pl. a házasságon kivüli szülés és az ölés közti fél napi idő lefolyása miatt vitássá válik, vajjon szándékos emberölés vagy gyermekölés forog-e fenn

Ily esetben természetesen egészben véve ugyanugy kellene a kérdést feltenni, amint itt történt. S ha az esküdtek az elsőre nemet, a másodikra igent mondanának, senki se tartaná ezt érthetetlennek.

De nem is a miatt semmisitette meg a Curia a főtárgyalást, mivel nem értette meg az itélet rendelkező részét, hanem a miatt, hogy nem vélte elfogadhatni a gyermekölési minősitést s a BP. 437. §-ának 5. pontja alapján nem férkőzhetett hozzá az itélethez.

Szerintünk közelebb feküdt volna a megsemmisités az ügyészségnek a BP. 384. §. 9. pontjára alapitott abbéli semmiségi panasza folytán, hogy a törvényszék az ügyészség ellenzése daczára, a védő kértére, a Btk. 284. §-ára irányuló kérdést feltette és ez által a törvénynek a vád szempontjából lényeges rendelkezését megsértette.

Az is érvényesithető lett volna eshetőleg, hogy az esküdtszéki bíróság nem volt jogositva kérdést feltenni gyermekölésre, mikor a gyermek formailag házasságon belül született.

Nemkülönben birálat tárgyát képezhetné, vajjon egyáltalán szabad volt-e a kérdésbe foglalni e passust: «tehát a házasságon kivül születettnek tekintendő», melyet a törvény ily szerkezetben nem ismer.

Minden inkább el volna fogadható a megsemmisités alapjául, mint az, amit a Curia hoz fel. *F.*

Átjárás szolgalma.

Érdekes tünet ugy a judikaturában, mint a jogi irodalomban, hogy egyes jelenségek, amelyek pedig ugyszólván naponta és állandóan előfordulnak, nem részesülnek kellő jogi elbirálásban, sőt nem egyszer évek hosszu során át még minősiteni sem tudják kellőleg őket, amiből sok hiábavaló jogi vita és pereskedés támad.

Ilyen hibásan elbirált jogi jelenség faluhelyeken a bekeritetlen és üres telkeken, városokban pedig a két utczára nyiló házak udvarán való átjárás, amelyből a huzamos gyakorlás alapján — mint a judikaturában időnként felbukkanó esetek mutatják — az átjárás szolgalmi jogát szeretnék sok esetben megállapittatni, azt állitván, hogy ezt a jogot elbirtoklás által megszerezték.

Különösen két jogeset találó példa erre. Az egyiket *Márkus* közli, Felsőbirósságaink elvi határozatai czimü gyüjteményének VII. kötetében, a 101. lapon, a másik pedig a *Jogtudományi Közlöny* Döntvénytárában pár héttel ezelőtt jelent meg, a IV. folyam IV. kötetének 23. lapján. Az előbbit 823/1895. s az utóbbit 4282/1904. sz. a. döntötte el a Curia.

Mind a két eset egyezik egymással annyiban, hogy «*a közönség, a város lakosai*», — szóval egyénileg semmiképpen meg nem jelölt személyek, — évtizedeken keresztül átjártak a soproni 33. számu telekjegyzőkönyvbe felsorolt kolostor-utczai 11. és uj-utczai 14. számu ház udvarán, illetve — a második esetben — a város egyik ingatlanán. Az első esetben Sopron városa kérte a szolgalmi jog megállapitását a most emlitett átjáró házra vonatkozólag, a második esetben pedig a város annak itéleti megállapitásáért perelt, hogy a lakosságot utszolgalom nem illeti a város «magánbirtokán». Mind a két esetben kimondta a Curia, hogy átjárási, illetve utszolgalom nem áll fenn a kérdéses ingatlanokon s azt elbirtoklás által az átjárók, illetve a város lakosai nem szerezték meg.

A döntést helyesnek tartjuk, de helytelen az indokolás és mindeddig nem minősitette megfelelően sem a Curia, sem az irodalom a szóban forgó eseteket.

Az előbbi esetnél az elutasitás alapja a következő volt: «Egy harmadik személy tulajdonát képező, két utczára nyiló ház udvarán a közönség által gyakorolt átjárás egymagában nem képez oly tényt, mely az átjárásnak szolgalomszerü természetét vonná maga után és igy ennek 32 évet meghaladott gyakorlata sem szolgálhat a városnak, mint ilyennek jogczimül arra, hogy az átjárás szolgalmának megitélését akár saját, akár az általa nem is képviselhető átjárók részére jogosan igényelhesse».* A második esetben pedig a Curia elfogadta a marosvásárhelyi táblának következő indokolását: «Amennyiben az itt kérdéses ingatlant felperes város lakosai szabadon használhatták is, az alperesek részéről való ilyen birtoklás elbirtoklásra nem vezetett, annál kevésbbé, mert ahhoz, hogy szolgalmi jogot elbirtoklás utján lehessen szerezni, a birtoklásnak a birtokló részéről szolgalomszerüen, azaz jogként kell történni. Alperesek nem is vitatták, hogy nekik felperes ilyen joghasználatot engedett, vagy hogy ők a felperes tilalmát félretéve gyakorolták volna a birtoklást. Igy az osztr. polgári törvénykönyv 313. §-ára tekintettel, joghasználatról szó sem lehet».

E két eset megbirálása azért is igen tanulságos lesz, mert az egyik az Ideiglenes Törvénykezési Szabályok hatályterületéről való, a másik pedig «erdélyi eset» s igy az egész ország magánjogai szempontjából tisztázható a kérdés.

Lényegileg egyezik mind a két indokolás, mikor abból indul ki, *milyen legyen a birtoklás*, ha szolgalmi jogot akarnak elbirtoklás által szerezni? És az, amit ez a két itélet kiemel, az elméleti követelményeknek meg is felel, mert ezeket — jórészt hazai joggyakorlatunk alapján — ilyképpen lehet, illetve kell felállitani: Szolgalmi jog elbirtoklás jogczimén — a valóságos joggyakorlás mellett — csak ugy szerezhető, ha a szolgáló dolog tulajdonosa *a szolgalmat szerző fél* tilalma következtében felhagyott olyan cselekménynyel, amelyet különben tenni joga volna, illetve ha a tulajdonos az egész elbirtoklási időtartamon át, tudván a joggyakorlásról, türte azt, hogy tulajdonán *valaki* valamely jogot, szolgalomszerzésre irányuló czélzattal és szakadatlanul gyakoroljon; az ideiglenesen, ingyen, szivességből engedélyezett vagy elnézésből, alattomosan, időnként s gazdasági czél nélkül gyakorolt használatból, elbirtoklás alapján szolgalmi jog nem támadhat.**

Ha az indokolás ilyképpen megfelel a tudomány tanitásának is, mi lehet az oka, hogy helytelennek kell azt az adott esetekben tartanunk? Az ok az, hogy nem illik ezekre az esetekre, amelyeket egészen más szempontból kiindulva kell elbirálni.

Az átjárás szolgalma és az utszolgalom mindegyik faja kétségtelenül telki szolgalom. A telki szolgalmaknak fogalmi alkotó eleme pedig az, hogy — mint az osztr. polgári törvénykönyv 473. §-a mondja — «valamely telek birtokával, annak hasznosabb vagy kényelmesebb használata végett» legyen összekötve. Ugyanezt a gondolatot fejezi ki a Tervezet 686. s a német polgári törvénykönyv 1018. §-a. Vagyis kétségtelenül elfogadott alapelv, hogy telki szolgalom csak valamely ingatlan tulajdona, birtoka s bármilyen vonatkozásu használati joga által megállapitott személyek javára állhat fenn, olyképpen, hogy általa az uralkodó telek vagy egyáltalán véve, vagy megfelelőbben használható legyen.

Ez a felfogás kétségtelenül kitünik a magyar birói gyakorlatból is, amennyiben a curiai itéleteknek egész sora lenne idézhető annak igazolásául, hogy telki szolgalom uralkodó telek nélkül, illetve uralkodó telek tulajdonával vagy birtokával — tehát közvetve — megjelölt jogosult nélkül nem létezhetik és fogalmilag ki van zárva. Igy pl. 1883/1892. sz. alatt megállapitotta a Curia az utszolgalmat egy belsőségen, kerten és földterületen keresztül, hogy a nagyráskai malomhoz juthasson a tulajdonosa s bárki is, aki benne őrölni

* Azonos döntést közöl a Grill Döntvénytár I. 544.

** V. ö. Grosschmid Béni: Fejezetek I. 533., 534., 539., 540., 542., 548., 579. Katona: Magánjogi dolgozatok 376—381., 464—468. Szerző: A magyar magánjog kézikönyve, II. kiad. II. kötet 119. l.

akar; továbbá 7783/1887. sz. a. a brassói evang. egyház tulajdonába tartozó telken át a brassói belvárosi mészáros társulat tagjai számára az ő kertjükhöz vezető uton, reggeli 6 órától este 9 óráig terjedő időben, ha a kertben társulati gyülést tartanak, valamint a kert haszonbérlői javára a megmüvelés és a terményeknek elhordása czéljából; végül 5845/1887. sz. a. a felperesi ház lakói számára, akik csak az alperes telkén át tudnak az utczára kijutni. (L. *Márkus*: Felsőbíróságaink elvi határozatai I. 176—177. l. és Magyar magánjog II. 490.).*

Minthogy pedig az itt kifejtett elvek az átjárás szolgalmi jogára és az utszolgalomra nézve is irányadók, akkor járt volna el helyesen a Curia, ha itéleteit ezekkel az elvekkel indokolta volna, vagyis, ha kimondta volna, hogy akármilyen telken való átjárás, bármily hosszu időn tartson is, szolgalmi jognak elbirtoklás által való megszerzéséhez csak akkor vezethet, ha ezt a jogot meghatározott uralkodó telek tulajdonosa, birtokosa vagy birlalója javára, a telek használata érdekében gyakorolták; a «közönség, a város lakosai» — szóval uralkodó telek tulajdona, birtoka vagy birlalása által meg nem határozott személyek javára pedig telki szolgalom egyáltalán nem keletkezhetvén, és fenn sem állhatván, átjárás vagy utszolgalom sem szerezhető általuk semmiféle módon, tehát elbirtoklás által sem.

Ez az egyedül helyes indokolás; azok az indokok pedig, amelyeket a Curia felhozott, csak akkor találnak, ha valamely uralkodó telek tulajdona, birtoka vagy birlalása által megjelölt, — tehát nem határozatlan, de határozott — személyről van szó, aki az uralkodó telek számára akar szolgalmi jogot elbirtoklás által szerezni a kérdéses szolgáló telken. Ennélfogva «a közönség, a lakosság» által bármilyen régen használt átjárók szabadon elzárhatók, mert e tekintetben szolgalmi jog soha nem is keletkezhetik s legfeljebb kötelmi szerződés állhatja az átjárás elzárásának az utját, amint ez a soproni esetben is történt 1776—1848-ig, amely idő alatt adóelengedés fejében engedték meg a mindenkori tulajdonosok a lakosság számára az átjárást.

És hogy bizonyos jogi alaptételek tekintetében milyen helyes érzéke van a népnek, azt találóan emeli ki *Grosschmid* (Fejezetek I. 534.), mikor rámutat arra a kétségtelenül való tényre, hogy a nép jogérzetének sem felelne meg, ha az összes elkeritetlen helyeket, amelyeken bárki átjárhat, szolgalommal terhelteknek tekintenénk, mert a nép «az ily helyzetekben egyáltalán nem lát egyebet, kölcsönös türelemnél». És ha e jogérzet megfelelő tételes és tudományos indokolást keressük, azt is megtaláltuk — ugy hisszük — a fentebb kifejtettekben.**

Hogy végül a kérdés az osztrák polgári törvénykönyv szempontjából is teljesen ki legyen fejtve, rá kell térnünk még annak 479. §-ára, amely a rendetlen és álszolgalmakról ekképpen intézkedik: «De oly szolgalmak is, melyek magukban telki szolgalmak, egyedül a személynek; vagy oly kedvezések, melyek rendszerint szolgalmak, csak a visszahuzásig engedélyezhetők. Mindazáltal a szolgalom természetétőli eltérések nem vélelmeztetnek; aki ezeket állitja, az köteles bizonyitani».

Ez a §. is a rosszul szerkesztett, pongyola és javitásra szoruló §-ai közé tartozik az osztrák polgári törvénykönyvnek, amelyekben a kodex olyannyira bővelkedik. Ugy kellene e §-nak hangzania, hogy kétség esetében a szolgalom fenforgása nem vélelmezhető, hanem aki annak fennállását vitatja, tartozik bizonyitani; igy lenne összhangban az osztrák polgári törvénykönyvnek a tulajdonra és szolgalmakra vonatkozó alapfelfogásával, amely főleg abban domborodik ki, hogy a tulajdonjog elvileg szabad és kivétel a korlátozás s hogy a szolgalmakat kiterjeszteni nem szabad, sőt lehetőleg korlátolni kell.*

A másik megjegyzés, amit e §-ra vonatkozólag előre kell bocsátanunk az, hogy a személyi szolgalmakat taxative felsoroló 478. §-t a 479. §. nem módositotta, illetve e két §. nincs egymással ellentétben.** Ennélfogva az osztrák polgári törvénykönyv szerint is csak három személyi szolgalom van (haszonélvezet, használat és lakás) s a 479. §-ban érintett «rendetlen és álszolgalmak» valójában nem is szolgalmak, hanem kötelmi uton engedélyezett használati jogok, valamely személy javára, vagy időhöz kötötten.

Mindebből pedig az következik, hogy az osztrák polgári törvénykönyv, mint kodex alkalmazási területén sem lehetséges — a 479. §-nak bármilyen értelmezése mellett is — az, hogy «a közönség, a város lakosai» javára telki szolgalom keletkezhessék, mert a 479. §-ban emlitett «szolgalmak» csak kötelmi, szóval relativ használati s nem dologi jogot képező szolgalmak; továbbá — még ha azok volnának is — a 479. §-nak már a grammatikai magyarázata kellő alapot nyujt a helyes megoldáshoz, amennyiben a «személynek» tart ilyen «rendetlen vagy álszolgalmakat» engedélyezhetőknek, vagyis feltétlenül szükséges kellék az, hogy a jogosult egyénileg meg legyen nevezve s «a közönség, a város lakossága» javára elvontan nem keletkezhetik a 479. §. alapján még «rendetlen vagy álszolgalom» sem, annál kevésbbé szerezhető valóságos szolgalmi jog.

Dr. Raffay Ferencz,
eperjesi jogakadémiai tanár.

* Azonos eseteket találunk még a *Grill* Dtárban, I. 539—550.

** Arról nem is kell ezek után szólani, hogy a 823/1895. számu esetben volt-e Sopron városának felperességi joga? Valamint kétségtelen az is, hogy a «közönség» egyes tagjai sem indithatnak ilyen esetben keresetet.

Tőzsdejátékkifogás és büntetőtörvény.

I.

Egy német államügyész néhány hónappal ezelőtt közzétett tanulmányában*** a következő merész és következményeiben messzeható tételt állitja fel: Az az egyén, aki tőzsdei határidő-ügyletet köt és már az ügylet megkötésekor az a szándéka, hogy reá kedvezőtlen áralakulás esetén különbözeti kifogást fog emelni, a kifogás megtétele esetén csalás büncselekményét követi el.

A szerző levezeti a csalás összes tényálladéki elemeit. Fennforog szerinte a megtévesztési szándék, mert a kifogást tevő megbizó tudja, hogy a másik fél, a tőzsdebizományos, abban a hiszemben kötötte meg vele az ügyletet, hogy ő, t. i. a kifogást tevő, az esetleges veszteséget épp ugy kész viselni, mint ahogy az esetleges nyereségre igényt tart. Fenforog ezzel kapcsolatban a hamis tények csalárd feltüntetése, mint a megtévesztés eszköze (Vorspiegelung einer falschen Thatsache), mert amint azt a gyakorlat megállapitotta, bizonyos *teljesitési szándék elhitetése* — mint konkludens cselekmény — egyértelmü a hamis tények feltüntetésével és csalási «Vorspiegelung» fogalma alá esik.

Fenforog szerző szerint a jogtalan vagyoni haszon szerzésének szándéka is, mert a kifogást tevő czélja az ügyletből az áralakuláshoz képest követeléseket is szerezni, amelyek, igaz ugyan csak naturalis obligatió erejüek, de mindenesetre vagyoni értéket képviselnek, feltéve, hogy az ügylet teljesittetett. Fenforog végül a vagyoni kár, melyet a másik fél, a tőzsdebizományos azáltal szenved, hogy az illető ügylet teljesithetése végett másnemü kötelezettséget vállal, kiadásai származnak és végül provizióját elveszti.

Természetes, hogy a csalási szándéknak már az ügylet megkötésekor kell fenforognia. E szándék pedig rendszerint

* V. ö. *Szerző:* Osztrák magánjog cz. m. 177. l.

** *Bozókynak* (Az ausztriai magánjog rendszere cz. m. 339. l.) ellenkező és mivel sem támogatott nézetét nem fogadjuk el.

*** Dr. R. Schmidt Ernsthausen, Elberfeld: Der Registereinwand vor dem Strafrichter. Bankarchiv IV. Jahrgang No. 11.

az illetőnek egyéb ténykedéseiből lesz megállapitható, igy például abból, ha egyik bizományosnak eladásra, a másiknak pedig ugyanolynemü értékek vételére egyidejüleg ad megbizást.

Ezt a czikket, melynek ugylátszik, a közvéleményben erős gyökere lehetett, egy német napilap* több érdekes kritikai megjegyzéssel kisérte. A lap birálója helyesli, hogy a fenti eljárás büntetőjogi megtorlásban részesüljön, elismeri, hogy abban a csalás minden eleme benfoglaltatik. «Wer den Registereinwand erhebt, ist ein Schuft», ebben mindenki egyetért. Csakhogy: A törvény maga adja ezt a kifogást. S a törvény szándéka bizonynyal az, hogy éljenek is vele. Ha ezzel szemben az ilyen eljárást büntetni fogjuk, az a gyakorlatban kétségkivül a különbözeti kifogás *teljes eltörlésére* kell, hogy vezessen. Ami nem lesz nagy baj — érezhető ki a sorok közül — s ezzel a büntető konstrukczió megtette a magáét.

Vajjon mikép áll ez a kérdés a mi jogunk szempontjából? Megjegyzendő itt, hogy az 1896-iki német tőzsdetörvény azt rendeli, hogy mindazok, akik tőzsdei határidő ügyletekkel kivánnak foglalkozni, tartoznak magukat az illetékes biróságnál vezetett tőzsdei lajstromba (Börsenregister) felvétetni. (55. §.) Ha az ügylet megkötésekor a felek *bármelyike* nem volt a tőzsdei lajstromba felvéve; ugy az ügyletből reájuk kötelezettség egyáltalában nem származik. (66. §.) Ha azonban az ügylet megkötésekor mindkét fél fel volt véve a lajstromba, ugy az ezen ügyletből származó követelésekkel szemben különbözeti, vagyis játékkifogásnak helye nincs. (69. §.)

A német registerkifogás tehát *alaki* szempontból a tőzsdei lajstromba való felvettség hiányának a kifogása; *anyagi* tartalma azonban teljesen ugyanaz, mint a játékkifogásé. És igy a német jogállapot, azokra nézve, akik a Registerbe felvéve nincsenek, ugyanaz, mint a mi jogállapotunk *általában*; legfeljebb arról lehet szó, hogy mig a magyar kifogás csupán általános érvényü jogszabályon és ezen alapuló birói gyakorlaton, addig a német kifogás ezenkivül külön tételes intézkedésen is alapszik. Mindez nem változtat azon, hogy a kifogás lényege ugyanaz.

Ami pedig a büntető constructiót illeti, — ámbár a csalásnak a német Btk. szerinti fogalommeghatározása (Vorspiegelung einer falschen Thatsache) a magyar szövegezéstől — mely a ravasz fondorlat fogalmára helyezi a sulyt — némileg eltér; mégsem lehet kétség aziránt, hogy a büntethetőség kérdése minálunk *elvben* éppen oly aktuális, mint Németországban.

A büntetőjogi üldözés eszméje pedig itt azért nyert oly konkrét formát, mert tudvalevőleg Németországban igen sok a panasz a Register intézménye ellen; igy különösen abban a tekintetben, hogy a kifogás emelését és ezzel az üzleti bona fides durva megsértését olyanoknak is lehetővé teszi, akik hivatásszerüleg foglalkoznak tőzsdei határidőüzlettel; holott a Register czélja csak az lehetett, hogy a tőzsdejátékból az oda nem való elemeket kizárja. Ennek daczára a tényleges állapot az, hogy a hivatásos játszóelemnek csupán egy kis része van a Registerbe felvéve, mig nagy részüknek a kifogás emelése tekintetében szabad keze van. Természetes tehát, hogy az igy származó visszaélések büntetőjogi megtorlása rendkivül népszerü gondolat, sőt az ilyen körülmények között valóságos szükségletté nőtte ki magát.

Dr. Schmidt álláspontjában ilyen erős *megtorlási szükségérzett* productumát látom, s csakis ennek tulajdonitom egyoldalu felfogását, ugyszintén félreismerését annak, hogy a «Schuft» mily messze van még a büntetőtörvény köreitől. Mert aki vizsgálat alá veszi dr. Schmidt-Ernsthausen fent ismertetett tételét, az hamar tisztában lehet 1. azzal, hogy büntető constructiójához igen sok szó fér; 2. hogy a kérdés tulajdonképpeni sulypontja, annak magánjogi oldala teljesen figyelmen kivül hagyatott.

Mert mi itt a tulajdonképeni kérdés? Nem is annyira az, hogy a különbözeti kifogásnak a fenti tényállás melletti emelése csalást képez-e, vagy nem — hanem hogy lehet-e egyáltalában büntetni azt az egyént, aki a fenti körülmények közt a magánjogi törvények szerint őt megillető kifogást tesz a kérdéses ügylet kötelező ereje ellen? Vagy más szempontból tekintve: Aki oly jogi eszközt vesz igénybe, melylyel a saját ügyleti tényének hatását akarja lerontani, s ez a czélzata már az ügylet megkötésekor megvolt. A kérdés igen kényes, mert a kifogás minden jogszerüsége daczára ugy az erkölcs szabálya, mint a jóhiszemü forgalom érdeke megkivánja, hogy aki oly specziális dolussal köt ügyletet, hogy annak jogi hatását a saját érdekeihez képest alkalomadtán semmivé tegye: valamiféle megtorlásban részesüljön. S bármennyire álljon meg is azon régi tétel igazsága: «Qui iure suo utitur, neminem laedit» — mégis létezhetik oly helyzet, melyben a jog eszközeivel való éles visszaéléssé fajul. Igy még nem is inconsequentia a törvény részéről, ha a jogi eszközök bizonyos abnormis eredményeit meggátolja, s ezért elvben nagyon jól elképzelhető, hogy a bár «jogeszközökkel» való visszaélések *bizonyos* megtorlást vonjanak maguk után. Ezzel azonban még korántsem döntöttük el azt a további kérdést, hogy e megtorlás lehet-e büntetőjogi megtorlás is.

Már most visszatérve magára a különbözeti kifogás ügyére, a kérdés magánjogi része egészen tiszta. «Játékból és fogadásból kötelezettség nem származik» (Tervezet 960. §. Német polgári törvénykönyv 762. §.). Bizonyos az is, hogy ugy régebbi, mint ez időszerinti birói gyakorlatunk a «merőben különbözeti ügyleteket» a játék forgalma alá vonja és következetesen azt az álláspontot vallja, hogy «oly szerződésekből, melyeknél a felek egyetértő akarata mindjárt kezdettől fogva nem valóságos tényleges szállitásra, hanem kizárólag a teljesités helyén s idejekor a szerződési és piaczi vagy tőzsdei ár közt mutatkozó különbözetre irányul — kereseti jog nem származik.» (Curia 3286/883 és számos azonos határozat. A német polgári törvénykönyv pedig egyenesen törvénybe foglalta (764. §.), hogy a különbözeti ügylet — melynek ismérveit körülirja — játéknak tekintendő. Amikor tehát én különbözeti — illetve játékkifogást emelek, akkor kétségtelen, hogy a mai jogállapot szerint csupán törvényadta jogomat érvényesitem és egymagában ebben az eljárásban kriminalitás nem lehet — még Dr. Schmidt szerint sem. A csalás sulypontja, a szándékos megtévesztés azonban, mint már érintettem, Dr. Schmidt szerint abban található, hogy a fél, aki később a kifogást emeli, az ügylet megkötésekor azt a szándékot szinleli, illetve hiteti el a másik féllel, hogy játékkifogást emelni nem fog, hanem a terhére mutatkozó differentiát valósággal ki fogja egyenliteni. A másik fél pedig az ügyletet ezen teljesitési szándék iránti bizalmában köti meg. Ez a magatartás azonban, bármennyire inkorrect és elitélendő, a kriminális megtévesztés ismérveivel nem bir. Nem bir pedig azért, mert mindenkinek, de elsősorban a határidőügyletekkel iparszerüleg foglalkozó tőzsdebizományosnak *tudnia kell*, hogy ellenfelének a törvény értelmében joga van a játék kifogását emelni, tudnia kell, hogy ennek a kifogásnak mi a hatása és a *rendes gandossághoz* tartozik, hogy ezen kifogás eventualitásával számoljon. Ha ezzel nem gondol, vagy nem tudja, hogy a törvény ellenfelét a játékkifogásra feljogositja, megtévesztés miatt nem panaszkodhatik. De nem alapitható a megtévesztés arra sem, hogy a perrel fellépő fél joggal feltehette, miszerint ellenfele az őt törvény szerint megillető kifogással élni nem fog. Figyelmet érdemelnek itt ugyanis a következők:

Minden játékkifogás előzménye olyan ügylet, amely

* Münchener Neueste Nachrichten 1905. évi 379. és 393. számaiban.

komolynak látszó teljesitési szándékot foglal magában. Ha az egyik fél már az ügylet megkötésekor azt látná, hogy a másik fél teljesitési szándéka nem komoly, ugy az ügyletet bizonyára nem kötné meg; ezért a teljesitési szándék látszata minden játék- vagy fogadási ügylet közös sajátsága és ez a látszat már magával az ügylet létrejöttével *szükségkép* velejár. Ha tehát a teljesitési szándék elhitetését kriminális megtévesztésnek vennők, ugy minden alperes a büntetőbiróság elé kerülne, aki azzal védekeznék, hogy a jogügylet, melynek alapján felperes fellép, nem perelhető. A fentiekből az következik, hogy rendes gondosság mellett nem szabad feltenni azt, mintha az ügylet megkötésekor *szükségkép* mutatkozó teljesitési szándék a kifogásról való lemondást jelentené. Megtévesztés csakis akkor foroghat fenn, ha a perlő fél *a rendes gondosság mellett sem* számolhatott azzal az eshetőséggel, hogy ellene ily természetü kifogást fognak emelni. Igy a kir. Curia szerint a ravasz fondorlatot még nem állapitja meg az, ha a kiskoru egyén e minőségének *elhallgatásával* irta alá a váltót (Dtár XXI. 22.). Bizonyára azért, mert a rendes gondossághoz tartozik az, hogy a hitelező a váltótörvény 1. §-ára való tekintettel a váltóadós teljeskoruságáról lehető meggyőződést szerezzen, erre tehát gondolnia kell.

De igen helyesen csalásnak minősittetett az az eljárás, amidőn valaki váltókölcsönt vett fel annak *elhallgatása* mellett, hogy az ő kiskorusága meg van hosszabbitva. (Ü. L 1893. 21. szám.). Bizonynyal azért, mert rendes gondosság mellett nem tartozom vizsgálni azt, hogy azon egyén, aki 24-ik évét betöltötte, valóban teljeskoru-e, illetve, hogy kiskorusága nincs-e meghosszabbitva. Viszont pedig ezen körülmény elhallgatása a megtévesztésnek alkalmas eszköze. Ebből is látszik, hogy a csalási ravasz fondorlat mily szorosan függ össze a magánjogi rendes gondossággal, illetve, hogy a ravasz fondorlat mérvét a vele szemben kifejtett gondosság szabja meg; nem panaszkodhatik tehát megtévesztés miatt az, aki rendes gondosság mellett a megtévesztést elhárithatta volna. Bármennyire iparkodjék is ezek szerint az egyik fél teljesitési szándékát velem elhitetni, nekem azt ily esetekben, — tekintettel a törvény rendkelkezésére, — elhinnem *nem szabad*, vagy legalább is nem oly értelemben, hogy ezen «elhitetéshez» a tévedésbeejtés hatálya füzhető volna.

Kiemelendő végül a következő körülmény:

A játék fenforgását a biróság *hivatalból is* figyelembe venni tartozik, mint oly jogalapot, mely a marasztalásra alkalmatlan (igy Zsögöd Fejezetek II. k. 918. o.). Igaz ugyan, hogy ez csak annyiban válhatik aktuálissá, amennyiben a játék jogalapja már a felperes tényállitásaiból is kitünik — ami épen a különbözeti ügyleteknél nem lesz gyakori eset; de per absolutum előfordulhat, hogy felperes akkor sem kap marasztaló itéletet, ha alperes nem is emel játékkifogást.

Erre való tekintettel nem mondható az, hogy felperes kárát a játékkifogás emelése okozta, mert világos, hogy a kár a kifogás emelése nélkül is beállhat. Ha tehát a kifogás emelése és a kár bekövetkezte közötti okozati összefüggés megdől, akkor közömbös az, hogy én ügyletkötő felemmel elhitettem, hogy kifogást nem fogok emelni és akkor a kifogásemelésre vonatkozó megtévesztés már ab ovo nem kriminális.

Igy az egész büntetendő tényálladék odáig zsugorodnék össze, hogy én az ügyletkötésekor fizetési szándékot mutattam, s utóbb mégsem fizettem, tehát a felperest ezen szándékom tekintetében megtévesztettem. Vajjon hová jutnánk, ha mindazokat büntetni akarnók, akik az ügylet kötésekor fizetési szándékot mutatnak, s utóbb még sem fizetnek? (A Btk. 384. §-a nem alkalmazható). Ez valósaggal a régi adósbörtön felélesztése volna, még pedig kriminális alakban

A fentiekből világos tehát, hogy a játékkifogást emelő adósnak az a magatartása, mely szerint az ügylet megkötésekor teljesitési szándékot «hitet el» szerződő felével: sem szándékos megtévesztést, sem ravasz fondorlatot magában nem foglal és igy büntetendő cselekmény tényállását meg nem állapitja.* *Dr. Liebmann Ernő.*

(Bef. köv.)

Különfélék.

— **A kir. Curia polgári tanácsainak** uj beosztása lépett életbe február 26-ikán. Az uj beosztás szerint az eddigi hét tanács helyett nyolcz tanács fog müködni. Az első tanácsot Oberschall Adolf fogja vezetni, a IV. és VIII. tanácsok elnöki állása betöltetlen. Az előbbiben Beck Hugó, az utóbbiban Ádám András rangidősb birák látják el a tanácsvezetői teendőket. A tanácsok szaporitása, mely csak a curiai biráskodási ügyekkel elfoglalt erők felszabadulása folytán vált lehetségessé, természetesen az ügyforgalom gyorsitására kedvező hatással lesz.

— **Dr. Schwarz Gusztáv** egyetemi tanár február hó 24-én kezdte meg a régi országházban a Népszerü Főiskolai Tanfolyam keretében «Bevezetés a jogtudományba» czimü 6 előadásos cziklusát. A régi országház nagy tárgyaló terme tele volt figyelő közönséggel, amelyben egyetemi tanárok, birák, ügyvédek, a joghallgató ifjuság, ezenkivül pedig nagyszámu laikus-elem is jelen volt. Előadó a tőle megszokott vonzó modorban fejtegette a viszonyt, melyben «jog és élet» egymáshoz állanak. A második előadásnak, mely márczius 3-án fog tartatni, tárgya lesz: «A jog eszményе és megvalósitásának tényezői»; harmadik előadás márczius 10-én: «A törvényhozás technikája»; a negyedik előadás márczius 17-én: «A jogalkalmazás technikája»; az ötödik előadás márczius 24-én: «A jogtudomány technikája»; záró előadás márczius 31-én: «A jog jövője». Beléptidij mind a hat előadásra össszesen egy korona. A mult szombati bevezető előadás bő kivonatát gyorsirási feljegyzések alapján jelen számunkban közöljük.

— **Csalás szentképekkel.** A kassai kir. járásbiróság előtt körülbelül egy év óta egy közkereseti társaság ezerszámra inditja a pereket szegény parasztok ellen.

A czég ügynökei képeket adnak el a parasztoknak. Egy kép ára 8—10 korona, de csak csoportosan nyolcz, tiz embernek adnak el. A tapasztalatlan parasztoknak megigérik azt is, hogy a képek saját lakásukra elhozzák s csak annak átvétele után tartoznak annak 8—10 korona árát kifizetni. A vevők rendszerint irni vagy egyáltalában nem tudnak, vagy legalább nem értik azt az okiratot, mit velök az ügynökök aláiratnak. Ennek a perrendszerü okiratnak lényege az, hogy a társaság jogositva van az összes falubeli rendelést bármelyikük czimére utánvétellel terhelten elküldeni.

El is küldik, még pedig annak czimére, akinek legalább egy tehene van. Ez a szegény paraszt ember, aki ezt a sok képet meg nem rendelte, aki ilyen horribilis pénzösszeggel nem rendelkezik, nem váltja ki a küldeményt.

Ennek pedig az a következménye, hogy az eladó bepörli szerencsétlen áldozatát.

Hogy az ily pereknek mily eredménye lehet, azt szomoruan illusztrálja dr. Halmi Felix kassai ügyvédnek a kassai kereskedelmi és iparkamarához intézett beadványa, melyben a Kléh József ellen inditott per sorsát vázolja.

Kléh Józsefet ugyanazon követelésért kétszer is beperelték és elmarasztaltatták. Csak ekkor látta szegény ember, hogy a képek végromlásba viszik. Perujitási keresetet nyujtott be, meg is nyerte, de még mielőtt a perujitási itélet jogerőre emelkedett volna, a felperes elárvereztette mindenét. Ezen aztán nem segitett a büntető feljelentés sem.

Hogy egyébként a birósságok is rossz szemmel nézik a rosszhiszemü eladók üzelmeit és iparkodnak a szegény embereken tőlük telhetőleg segiteni, azt mutatja a kassai kir.

* Amint a «Das Recht» czimü folyóirat f. é. január 25-iki számában jelzi, legujabban Liszt Ferencz is állást foglalt Dr. Schmidt büntető konstructiója ellen. Nem lévén módomban mindeddig magához a czikkhez hozzájutni, annak részletes tartalmáról ezuttal nem számolhatok be; azonban lesz még alkalmam Liszt ezen czikkére visszatérni.

járásbiróság egy itélete, mely felperest keresetével elutasitotta és a személyesen megjelent alperes részére 44 korona költség megfizetésére kötelezte. Ezen itélet indokolásából kiemeljük a következőket:

Felperes keresetet inditott alperesek ellen megvett szentképek hátralékos vételára és fuvara czimén, s kérte, hogy a C. és D. alatti okiraton alperesek által vállalt egyetemleges kötelezettség alapján a kereseti összegben egyetemlegesen marasztaltassanak.

Alperesek képviselője, de a személyesen megjelent alperesek is tagadták az egyetemlegességet, sőt a nyomban eskü alatt kihallgatott II. és XX. rendü alperesek eskü alatt vallották, hogy G. M. ügynök nekik két-két korona előleg felvétele mellett eladott szentképeket minden egyetemleges kötelezettségek nélkül adta el, sőt azt igérte, hogy a képeket személyesen elhozza, illetve kiosztja, s miután felperes által hivatkozott G. M. tanu kihallgatása mellőzve lett, mert nevezett felperesi czég proviziós utazója érdekelt egyén, kinek alperesekkel esetleg ellenkező vallomása figyelembe nem vehető, felperest keresetével elutasitani kellett.

Hogy a megjelent alperesek részére egy helybeli ügyvédnek járó dijnál nagyobb összeg lett megitélve, az abban leli indokát, mert felperes utazójának alperesekkel szemben történt rosszhiszemü eljárása folytán a sommás törvény 18. §-a értelmében alperesek jogositva voltak személyesen megjelenni és saját ügyükben személyesen eljárni stb.

— **Minima non curat praetor.** Az utóbbi hetekből tudomásunkra jutott alábbi esetek hozzájárulnak annak megvilágitásához, hogy mint vergődnek a biróságok a Btk. 340. §-a által rájuk rakott békókban, s mint ragadják meg a törvénymagyarázat minden eszközeit, az aránytalan szigoruságu büntetési tételekkel terhelt apró lopásoknak az itélet előli elvonására.

Egy cselédleány 40 fillér értékü használt alsóruhát lopott gazdájától; a váltanács a lopás büntette czimén beadott vádiratot elutasitotta azzal az indokolással, hogy ily csekély értékü tárgy elvételében az eltulajdonitási szándék fel nem ismerhető.

A kétszer büntetett napszámos 14 fillér értékü tüzifát lopott; a váltanács megszüntette ellene az eljárást abból az okból, hogy a tettes az ily számbavehető értékkel nem biró tárgy elvételénél a sértett beleegyezését joggal feltehette.

A kereskedősegéd egy doboz szardinát lopott a füszerüzletben, hol alkalmazásban állott; megszüntetés, mert a lopott tárgy minemüségéből a szolgálatadó gazda beleegyezése volt következtethető.

— **Statisztika a büntető járásbirósági gyakorlat köréből.** A két utóbbi számban közöltük a törvényszékeknek 1904-iki lopási statisztikáját s kiderült, hogy a lopások «büntettei» utólag oly csekély sulyuaknak bizonyulnak, hogy a biróságok azokat a Btk. 92. §-a utján legnagyobbrészt vétségekké alakitják át. Ugyanily képet mutat a járásbirói hatáskör. Kiszabatott 1904-ben:

elzárás	1 nap	248	esetben
«	2— 8 »	751	«
«	8 napnál több	200	«
fogház	1 nap	965	«
«	2— 8 «	6506	«
«	9—15 «	1904	«
«	16 naptól 3 hóig	1560	«
«	3 hónál több	48	«
pénzbüntetés		816	«

A maximum egy év. S a kiszabott büntetések tulnyomó legnagyobb része nem haladja meg a 15 napot; a 3 hónapot meghaladó büntetés pedig egészen kivételes. Itt is tehát az egészen csekély sulyuak vannak óriási többségben.

— **Az erzsébetvárosi rabsegélyző egylet** 1905. évi müködéséről az igazgató választmány a következőkben számol be:

A kir. ügyészség részéről a lefolyt évben 8 szabaduló fogoly lett segélyezésre ajánlva, akik igazolt vagyontalanságukra, a büntetésük kiállása alatt tanusitott jó magaviseletükre való tekintettel abban részesültek is: e czélra összesen 35 korona adatott ki. Egyéb kiadása az egyletnek a lefolyt évben nem volt. Az egyleti tagok száma a lefolyt évben sem nem szaporodott, sem nem apadt. Az egylet vagyona összesen 3614 K 53 fillér. Az egylet vagyona a lefolyt évben 154 K 96 fillérrel gyarapodott.

A magunk részéről ehhez a jelentéshez csak annyi hozzáadni valónk van, hogy üdvösebb lett volna a 154 K felesleget, vagy legalább is annak egy részét, a nyolcz igazoltan szegény és jó magaviseletü szabaduló rab segélyezésére forditani, mint az alaptőkéhez csatolni. Annak a nyolcz rabnak 35 K nem segély, hanem alamizsna.

— **A Büntetőjogi Döntvénytár** VI. kötete könyvárusi forgalomban megjelent. A 473 oldalra terjedő, bő rendszeres és betürendes tárgymutatóval ellátott kötet 254 elvi jelentőségi felsőbirósági határozatot foglal magában. Ára 4 kor.

— **Tizenöt évig tartó fegyházbüntetés alkalmazása esetében a kiszabott pénzbüntetést szabadságvesztésbüntetésre átváltoztatni nem lehet.** *A kir. Curia:* A koronaügyész perorvoslata alaposnak találtatván, kimondatik, hogy a Btk. 53. §-ának 3. bekezdése értelmében 15 évig tartó fegyházbüntetés alkalmazása esetében a kiszabott pénzbüntetést szabadságvesztés-büntetésre átváltoztatni nem lehet. *Indokok:* Ifj. Sz. J. és Sz. D. a m.-i kir. törvényszéknek mint esküdtbiróságnak 1904 junius 14-én 4940. sz. a. hozott itéletével a Btk. 278. §-ában meghatározott gyilkosság büntette miatt a Btk. 92. §-ának alkalmazásával egyenként a mellékbüntetésen felül 15 évi fegyházra és a sz.-i kir. járásbiróságnak 1904 junius 3-án 1904. B. II. 338/4. sz. a. kelt jogerős itéletével a Btk. 301. és 302. §-ai alá eső sulyos testi sértés vétsége miatt egyenként három heti fogházra mint fő- és behajthatlanság esetén egy napi fogházra átváltoztatandó 10 K pénzbüntetésre mint mellékbüntetésre itéltetvén el, a m.-i kir. törvényszék az összbüntetés kiszabása tárgyában 1905 január 28. 923. sz. a. hozott jogerőre emelkedett itéletével ifj. Sz. J. és Sz. D. összbüntetését egyenként 15 évi fegyházban állapitotta meg, s egyuttal kimondta, hogy a nevezett elitéltekre a kir. járásbiróság itéletében a sulyos testi sértés vétsége czimén mellékbüntetésképp kiszabott 10—10 K pénzbüntetés, behajthatlanság esetén további 1—1 napi fegyházbüntetésre lesz átváltoztatandó.

Ezzel az utóbbi rendelkezéssel a m.-i kir. törvényszék megsértette a törvényt, nevezetesen a Btk. 53. §-ának harmadik bekezdésében foglalt azt a szabályt, mely szerint 15 évi fegyházbüntetés alkalmazása esetében a kiszabott pénzbüntetést szabadságvesztés-büntetésre átváltoztatni nem lehet.

Ezeknél fogva a koronaügyész perorvoslata alaposnak felismerni és a törvénysértést megállapitani; egyuttal pedig a perorvoslattal megtámadott itéletnek a törvényt sértő rendelkezését a BP. 442. §-ának utolsó bekezdéséhez képest hatályon kivül helyezni és a törvénynek megfelelően intézkedni kellett. (1905 julius 19. 6868/905. sz. a.)

— **A budapesti ügyvédi kamara fegyelmi birósága gyakorlatából.** 1. Az itélő biráknak a birósági folyamatban levő ügyekre nézve értesitése (információ) korholható lehet általános igazságszolgáltatási tekintetekből, ámde mindaddig mig tiltva nincs, de sőt a birói ügyviteli szabályok 35. §-a annak lehetőségét kifejezetten megadja, az ügyvédi tisztesség szempontjából, a legszigorubb elvek alkalmazása mellett sem esik kifogás alá. Épp oly kevéssé róható meg fegyelmileg, ha panaszlott az informálás körül más kartársaknak közbenjárását is igénybe vette. (1677. és 1810/904. sz. a.)

2. A fegyelmi biróság nem tartja ügyvédi szempontból megengedhetőnek, hogy az ügyvéd ellenfelével, ennek ügyvédje megkerülésével érintkezésbe lépjen és azt bizonyos jogi lépések megtételére rábirja és ilyen eljárás adott esetben fegyelmi vétséget képezhet. (2424/905. sz. a.)

3. Nem volt joga vádlottnak arra, hogy «balesetügyi speczialista» jelzővel csábitsa magához a feleket. Még ha az ügyvéd az ügyek bizonyos csoportjára nézve tényleg szerez is magának bizonyos, az átlagosnál nagyobb mértékü jártasságot és szaktudást, ez sem jogositja fel őt arra, hogy ezzel a jártassággal vagy szaktudással a felek előtt önmaga botrányos módon kérkedjék. (2757/905. sz. a.)

— **A munkaadó a munkás bizonyitványának kiadásában és kártéritésban vagylagosan nem marasztalható.** Alapos alperesnek az a felülvizsgálati támadása, hogy az elsőbiróság őt jogszabály sértéssel kötetezte vagylagosan a kazánbizonyitvány ki nem adása esetére, annak egyen-

értékeként 80 K fizetésére. Ugyanis a kazánbizonyitvány önmagában értékkel nem bir. És az alperes a felperesnek csak abban az esetben okozott még pedig a szakértő véleménye értelmében az ujabb bizonyitvány beszerzése miatt 80 K legkevesebb kárt, ha az alperes a végrehajtási törvény 222. §-a alkalmazása ellenére a bizonyitványt ki nem adná. Az a 80 K tehát, amelyet az elsőbiróság vagylagosan megitélt, egy olyan kártéritési összeg, amelyről most még azt sem lehet tudni, hogy azt a kárt az alperes a felperesnek tényleg okozni fogja-e. (Budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék 1905 október 28. E. 436/1905. sz. a.

— **Meddig tartozik a képviseletről lemondó ügyvéd megbizóját képviselni?** Nem tartozik ugyan a biróság teendői közé, hogy az érintkezést az ügyvéd és ügyfele között közvetitse, se amikor a biróság mégis a képviseletről való lemondásról a felperest értesiteni kivánta, a dolog természete szerint az ügyvédi rendtartásnak az a rendelkezése, hogy az ügyvéd ügyfele érdekeit 30 napig tartozik képviselni a lemondásról történt értesités után is, ez a 30 nap a jelen esetben az 1904 Sp. VII 885/15. számu végzésnek a felperes kezéhez történt kézbesitéstől volna számitandó. Minthogy ez az értesités meg nem történhetett felperes lakczimének hiánya miatt, nyilvánvaló, hogy a felfolyamodó felperesi ügyvéd képviseleti kötelezettsége most is fennáll. (Budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék 1905 deczember 30. E. 536/1905. sz. a.)

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az osztrák parlament** nagy munkásságot fejt ki az igazságügyi törvényhozás terén. A képviselőház lényegtelen módositásokkal elfogadta a cheque-törvényt; nem sok idő választ el a korlátolt felelősségü társaságokról szóló törvényjavaslat elfogadásától. Az igazságügyi bizottság törvényjavaslatot dolgozott ki a Btk. módositásáról. E javaslat szerint a lopás, sikkasztás, csalás, idegen vagyon rongálása, zsarolás és veszélyes fenyegetés esetén az eddigi értékhatárok felemeltetnek. Az eddigi 5 frt helyett 100 K, 25 és 50 frt helyett 300 K, 100, 300 és 1000 frt helyett 3000 K jönne mint kihágás, vétség, illetőleg büntett értékhatára. A javaslat indokolása rámutat, hogy a büntettnek 25 frtos értékhatára a Carolinából vétetett át, tehát több mint 350 esztendős. A Carolina ugyanis öt magyar aranyon felüli értékü lopásokat *nagy* lopásoknak minősitett. Kiemeli a jelentés, hogy az értékhatárok felemelése megfelel a jogérzetnek és egyik fontos hatása az is lesz, hogy a bíróságokat és feleket tehermentesiteni fogja.

— **Unger József** most ünnepelte huszonötéves évfordulóját annak, hogy az osztrák Reichsgericht élére került. Ezen alkalomból a legkiválóbb osztrák jogász müködése pártkülönbség nélkül minden oldalról a legkitüntetőbb méltánylásban részesült.

— **Czéghasználat eltiltása.** Az 1893-ban alapitott osztrák gázizzófény részvénytársaság keresetileg kérte a «Gázizzófény társaság Auer és Társa» czéget a czéghasználattól eltiltani. Felperes előadta, hogy az ő czégét a közönség mint Auertársaságot vagy gázizzófénytársaságot ismeri és az alperes czége mind a két megjelölést tartalmazza, tehát megtévesztésre alkalmas.

A biróság konstatálta, hogy az alperes czég 1903. évi szeptember 11-én alakult, mint közkereseti társaság, melynek czégtagjai Auer Ignácz és Ortony Móricz voltak. Ugyanezen év október 18-án kilépett a czégtől Ortony. 1904 január 19-én kilépett Auer Ignácz is és Auer Teréz lett a czégtulajdonos. 1904 októberben a czég átruháztatott Baróty Salamonra mint egyedüli tulajdonosra. Ezen tényállás mellett az osztrák legfőbb biróság a keresetnek helyt adott, azon indokolással, hogy az utóbb keletkezett közkereseti társaság czége feltünően és megtévesztésre alkalmas módon hasonlit a felperes részvénytársaság czégéhez. Nem változtat a felperes kereseti kérelmének jogosságán az a körülmény, hogy az alperes czégnek a kereset inditásakor más volt a tulajdonosa és nem a czégbejegyzést kérő Auer Ignácz.

— **A hallgatás következményei.** *A.* bankár és *B.* kereskedelmi alkalmazott telefonon megállapodtak egy köztük kötött ügyletre nézve. A telefoni megállapodás tartalmát a felek eltérően adják elő. A bankár a telefoni megbeszélés tartalmát *B.*-hez intézett levélben ismételte. *B.* időközben elutazott és csak néhány nappal később kapta meg a levelet. A berlini Kammergericht ugy döntött, hogy az ügylet a levél értelmében jött létre, mert a kereskedelmi forgalomban a levéliró feltételezheti, hogy ha a másik félnek kifogása van a levél tartalma ellen, azt azonnal közli vele. Ha a másik fél saját személyében nem is kereskedő, de mint egy nagy kereskedőház vezetőjének ismernie kellett a kereskedelmi forgalom szokásait. A kereskedelmi forgalmat megbénitaná, ha a levél elküldője nem bizhatnék abban, hogy a czimzett, ha személyesen nincs is jelen, gondoskodik arról, hogy az érkezett levél tartalmáról valami módon tudomást nyerjen.

— **A müncheni jogászegyletben** pár hónappal ezelőtt *Liszt* előadást tartott ily czim alatt: «Vergeltungsstrafe und Schutzstrafe» s kifejtette azt a kompromissuális álláspontot, melyet jelenleg képvisel. Pár héttel később ugyanezen egyletben előadást tartott *Birkmeyer* ily czim alatt: «Schutzstrafe und Vergeltungsstrafe» és fejtegetéseiben visszautasitotta a kompromissumot. Mindkét előadásnak eszmemenete kiválóan praecis összefoglalását nyujtja a vitás tételeknek. Liszt előadásának bő kivonata megjelent a müncheni Allgemeine Zeitung deczember 19-iki mellékletén; Birkmeyer előadásának teljes szövegét közli a Gerichtssal legutóbbi füzete.

— **A szászországi igazságügyminiszter** a szász képviselőházban bejelentette, hogy a szövetséges kormányok nem fogadták el a hivatalos szakértekezlet azon általunk is többször emlitett javaslatát, hogy az esküdtszékek szüntettessenek meg és helyökbe a Schöffék lépjenek. A német szövetségtanács megismételte 1873-iki eljárását. Kisérletet tesz az esküdtszék kiküszöbölésére és mikor észreveszi, hogy a közvéleményben nagy ellentállást kelt, visszavonja.

— **A feltételes elitélésről szóló olasz törvény** (lex Ronchetti), mely 1904 julius 12-én lépett életbe, 1904. évi deczember 31-ig 24,088 elitélttel szemben alkalmaztatott. Ezek közül 5346 nő, 6508 tizennyolcz éven aluli kiskoru és 492 hetven éven felüli aggastyán volt. 83 esetben kellett a kedvezményt visszavonni. Ezek az adatok mutatják, hogy a bíróságok, melyek eleinte a törvény meghozatalát ellenezték, az uj intézménynyel gyorsan megbarátkoztak. A kormány a törvény hatásáról következőkép nyilatkozik: «A törvény első alkalmazásának örvendetes eredményei mutatják, hogy a törvényhozás müve termékeny talajra talált és hogy országunk érett volt ezen jelentékeny törvényhozási reformra.»

— **Amerika büntetőjogszolgáltatásáról** Hartmann Adolftól nagyszabásu könyv jelent meg Vahlen berlini czég kiadásában. Amerika jogrendszere nem hasonlit egyetlen európai államéhoz sem, Angliát is ideértve. Ezt a teljesen eredeti jogrendszert mutatja be fejlődésében és jelen állásában a szerző. Sok tanulságot merithetünk a könyvből, mely behatóan megbeszélés tárgyává teszi a határozatlan időre szóló itéleteket, a büntetés végrehajtásának elhalasztását, a fiatalkoruak részére felállitott bíróságokat stb., stb.

A Magyar Jogászegylet márczius hó 3-án (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10.) teljes-ülést tart, melynek tárgya: Dr. Vámossy Zoltán orvos, egyetemi magántanár, ily czimü előadása: A vérfoltok diagnosisa a kriminalisztikában (bemutatással). — Vendégeket szivesen lát az egylet.

Alapos gyakorlattal biró jogtudor ügyvédjelölt vidékre kerestetik. Kezdőfizetés 160 korona és a szokásos napidijak. Fizetésemelés érdem szerint. Ajánlatok az eddigi müködés és a szerzett gyakorlat tüzetes megjelölésével e czimre intézendő: Dr. Ernst Lajos ügyvéd, Módos, Torontálmegye. 11551

Ügyvédjelölt, doctor iuris, kinek fővárosi és vidéki gyakorlata van, ajánlkozik Budapestre, vagy közelébe. Kereshető Dr. Rácz, József-körut 55. czimen. Telefon 32—21.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Zöldfa-utcza 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenegyedik évfolyam. 10. SZ. Budapest, 1906 márczius 9.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *IV. Veres Pálné-u. 25.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A magyar Btk. reformjához. *Éder Kálmán* curiai tanácsjegyző, albirótól. — Bünügyi statisztikánk fejlődése és a kriminalitás iránya. *Bud János* miniszteri segédfogalmazótól. — *Törvénykezési Szemle:* Tőzsdejátékkifogás és büntetőtörvény. *Dr. Liebmann Ernő* budapesti ügyvédtől. — Értékpapirok lefoglalása. *Dr. Goldschmied Mór* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»ből.

A magyar Btk. reformjához.

Csemegi kodexe tagadhatatlanul értékes és kiváló munka, de az is köztudomásu, hogy ujabb időben már nagyon kezd fogyni feltétlen csodálóinak tekintélyes csoportja. S ezt nem csak annak tudhatjuk be, hogy a csaknem három évtizedes gyakorlat számos fogyatékosságát leplezte le, hanem főleg, hogy a megváltozott korszellem igényeit ki nem elégiti.

Csemegi kodexe a liberalizmus jegyében született, napjainkban pedig a szocziális probléma áll előtérben. Amannak kiinduló pontja az egoizmus, az egyéniség feltétlen érvényesülése, szabad kifejlődésének biztositása. Vezércsillaga az önsegély elve, mig a mai társadalmi átalakulásnak a szövetkezés és állami beavatkozás a dogmája. Ezért, ha — mint dr. Baumgarten Izidor koronaügyész-helyettes mondja ünnepi beszédében — «letünt a hatalom egéről az a nagy politikai párt is, mely jogi és társadalmi felfogásának sanctióját látta a kodexben» — ugy hozzátehetjük ahhoz, nagyon sokan azt vitatják — hogy az ujabb jogtudomány és társadalmi fejlődés meghuzta a halálharangot a magyar Btk. felett is.

A mai társadalmi és gazdasági evolucziót a szocziálizmus eszméi termékenyitették meg, a szocziálizmus a kapitalizmus uralmának «évezredes elnyomatása és kizsákmányolása ellen küzd», (Szocziáldemokrata párt programmja), a termelő, a munkálkodó osztály érdekében. Szemben az individualizmus tultengésével, nem elégszik meg a kicsiny emberek tömöritésével, szövetkezésével, de ezek számára egyenes beavatkozást, oltalmat kiván az államtól, az erősebbnek nyilt vagy rejtett támadása ellen, hogy ez, mint eddig tehette a gyengébbel, erkölcsi és gazdasági javaiban büntetlenül meg ne károsithassa, meg ne ronthassa. S a magyar Btk. ezt a védelmet nem nyujtja. A szocziáldemokraták a tőkésosztály gazdasági uralmának alapjait látják a magyar Btk.-ben is lerakva, s annyiban igazuk van, hogy a törvény a tőkének uralmát, a szabad verseny jelszava alatt a szabad tülekedést módfelett biztositotta. Azon gondolatot találjuk meg intézkedéseiben, hogy a szabad verseny az egyén és társadalom előhaladásának egyetlen biztositéka kulturális és vagyoni téren, de immár az utolsó falusi szövetkezetben is tudják azt, hogy a szabad verseny csak ott lehet egészséges, megengedett és erkölcsös, hol egyenlő erőkkel, egyenlő feltételek mellett küzdenek a felek. S ha a szoczialisták a gazdasági liberalizmust azzal vádolják, hogy nagy pusztitásokat vitt végbe a gazdasági életben, nagyrészt igazuk is van. De ennek pertraktálása nem tartozik e czikk keretébe. Annyit konstatálnunk kell, hogy a szocziális fejlődés igényeit az önsegély, az egyéni erők szabad küzdelmének alapelvein felépitett magyar Btk. nem tudja kielégiteni.

Eddig az államnak az volt a legfőbb gondja, hogy tisztelje az egyén önrendelkezési jogát, a szerződési szabadságot, még visszaéléseiben is. Ezért nem nyujt Btk.-ünk oltalmat a gyengébbnek az erősebb vagyoni és erkölcsi kizsákmányolása ellen, ha ez törvényes formák közt történik. Nem akart gyámkodni még a gyenge felett sem, annyira tisztelte annak önrendelkezési jogát, nem gondolván meg, hogy a gyenge magára hagyatva az erősebb prédája lesz, az egyenlőtlen küzdelembe belepusztul. «Már 3 évvel életbeléptetése után — mondja Baumgarten idézett beszédében — kezdették érezni, hogy az állam nem nézheti tétlenül a szabad erők versengését a gazdasági életben és hogy nemcsak a kiskoruak, hanem a felnőttek tapasztalatlanságát, könnyelmüségét és szorultságát is büntető uton kell megoltalmazni a hitel feltételei iránt való szabad egyezkedés veszélyei ellen.» Ennek belátása vezetett az uzsora-törvény alkotására, s ezzel rövid idő alatt kikezdték Csemegi alkotását. A vagyon elleni büncselekmények körét uj büntető intézkedésekkel, uj védelmi eszközökkel kell kibőviteni. Igazuk van a szocializstáknak, ha követelik «az uzsorának és csalásnak oly tágkörü meghatározását és hivatalból való üldözését, hogy mindenkit, ki embertársait a közerkölcsbe ütköző módon, becstelen eszközökkel megkárositotta, utol is érje a törvény büntető kezе. Az uzsora legyen egyképpen tilos, ha akár pénzben, vagy terményben, állatban, vagy egyéb áruban folyik» — igazuk annyiban, hogy feltétlenül reformálni kell az uzsorának is, meg a csalásnak is tényálladéki elemei meghatározását. Véleményem szerint a csalásnál el kell hagyni a ravasz fondorlatot, mely csak arra bizonyult jónak a maga meghatározhatatlanságában, hogy a szélhámosokat, iparlovagokat s egyéb szédelgőket, mint valami büvös köpönyeg, megmentse a megérdemlett büntetéstől. Hol erkölcsi érzületünk fellázadt a rut megtévesztés fölött, ott a gyakorlat nem találta fel a törvénykivánta ravasz fondorlatot; ily módon rászabaditotta a hiszékenyebb, tapasztalatlanabb egyénekre a raffinált kalandorokat, s előkelő nyugalommal tért napirendre a szegényember jajveszékelése, vagyoni tönkretétele felett. Keressen magának polgári uton kártéritést azon, akinek nemcsak vagyona, de becsülete sincs. A mai kor embere legfőbb boldogságát az anyagi élvezetekben találja, s hogy ezt elérhesse, minél kevesebb munkával minél hamarabb, s minél többet akar összeharácsolni. Erre irányzott leleményessége páratlan stikliket produkál; s amint fokozottabb mérvben van kitéve az orvtámadásoknak, ugy a törvénynek fokozottabb mértékben kell védelmébe venni a tisztességes munka gyümölcsét, s nem szabad türnie, hogy a leleményesebb a kevésbbé ügyes, de becsületesebb felebarátját büntetlenül foszsza meg verejtékes munkájának kiérdemelt, megszolgált gyümölcseitől. Erkölcsi és nemzetgazdasági szempontok kivánják, hogy az ilyen visszaélések számára a törvényben a mai hézagok fenn ne maradjanak. Büntetni kell nemcsak a ravasz fondorlatot, de az egyszerü hazugságot is, ha azt a tettes azon czélra használta, hogy azzal másvalakit megkárositson, s önmagának jogtalan vagyoni hasznot szerezzen.

A hatályos női erkölcs-védelmet s a leánykereskedés elnyomását szintén büntető intézkedésekkel kell előmozditani. S e tekintetben szégyenfoltja a magyar Btk-nek, hogy az egyszerü keritést, a nő elcsábitását nem bünteti. Védtelenül ki van szolgáltatva a nyomorban szenvedő, valamint a jólétnek örvendő, de egyaránt hiszékeny, gyenge, tapasztalatlan,

tudatlan nő erkölcsi épsége a léha kéjenczeknek, élvhajhászoknak, s azok piszkos üzelmeinek, akiknek keresetforrása a nő teste. Elbukik a női becsület, s ezt Csemegi azzal indokolja, hogy nem szabad pellengérre állitani az illető nőt. De ha Csemegi annyira féltette a pellengértől azt a szegény nőt, mért nem vette körül bástyákkal erkölcsi tisztaságát, hogy azt büntetlenül senki be ne piszkithassa, tönkre ne tehesse. Azért virágzik hazánkban a prostitucziő, azért a leánykereskedés, mert az meg van engedve, s ha egyik-másik lélekkufár egy kis rendőri büntetést kap is, szabadon tovább folytathatja galád üzelmeit.

Btk.-ünk csak a minősitett keritést bünteti, ha a keritést a szülő, a gyám, gondnok vagy felügyelő követte el gyermekén, gondnokoltján vagy felügyelete alatt álló személyen. Már a férjnek megengedi a törvény, hogy neje keritője lehessen. Pedig hány hitvány férj szolgáltatja ki házastársát aljas kéjenczeknek, neje testéből pénzforrást csinál, sárba tiporva ezzel a nő méltóságát, beszennyezve a hitvesi ágy, a családi tüzhely tisztaságát. A tiszta családi élet biztositéka az erős, egészséges családnak, az erős társadalomnak, s igy az erős államnak is. Ezért a Btk.-nek az ilyen üzelmek ellen gátat kell emelni. Az nem csupán az egyén, az a társadalom dolga is.

Mindenki szabadon rendelkezik önmagával, még a gyermek is. Ez is liberális gondolat. De merev érvényesitése veszedelmes. A Btk.-ben ezért nem találunk védelmet a gyermekmunka s a női munka kizsákmányolása ellen. Mikor ez a munkaerő sokkal olcsóbb, tehát szivesebben használják is. A kapzsi gyárosok, vállalkozók, mesterek s egyéb munkaadók, de még szülők is akadnak, akik büntetlenül csigázhatják el ezeknek fejletlen, gyenge szervezetét; az agyondolgoztatással egészen elsatnyitva őket. Tökéletes ember sohasem lehet belőlök.

Számolnia kell a Btk.-nek a mindjobban terjedő iszákosság társadalom pusztitó veszedelmeivel is. Ezért fel kell venni a Btk.-nek az alkoholismus elleni küzdelmet is, s büntetnie kell a részegséget, mint a társadalomra veszedelmes és erkölcstelen cselekményt. Tudjuk, hogy a büncselekményeknek több mint felerészét részeg állapotban követik el. A magyar Btk. a részegségben csak a beszámitást kizáró vagy csökkentő öntudatlan állapotot lát. Ezt tudva, nagyon okosan teszi a tettes, ha ilyen öntudatlan állapotban követi el a bünt, ha szabad folyást enged ivási szenvedélyének. Hisz igy, ha nem is mentik fel, mindenesetre enyhébb lesz a büntetése. A Btk. ily módon még előmozditja az iszákosságot. A társadalom védelmét szolgáló Btk. a beszámithatóságot csak akkor zárhatja ki, mikor a tettes nem maga az oka ittas állapotának; minden más esetben a részegség a büntetést sulyositó ok legyen. Hatalmas gát volna ez az iszákosság terjedése ellen. Bizonyára sokakat visszatartana a részegeskedéstől az a tudat, hogy részeg állapotában elkövetett büncselekménye sulyosabb beszámitás alá fog esni. Mennyivel bölcsebben és előrelátóbban rendelkezett az 1843-iki magyar Btk. javaslat, mely szerint, ha a részegeskedés már egyébként is szokása a tettesnek, az a beszámitást nem enyhitheti.

De részemről még tovább mennék. A megrögzött iszákos rabja szenvedélyének, s a korcsmárosok, meg a többi szeszesitalt mérők a szerencsétlen ember ezen gyengeségét ugyancsak kizsákmányolják. Mint Beuler E. zürichi egyetemi tanár találóan mondta [X. nemzetközi antialkoholista kongresszus 1905 szeptember 13-iki tanácskozásán Budapesten] a mai állapotok mellett minden korcsmáros vendégeit büntetlenül megfoszthatja az alkohol által vagyonuktól, egészségüktől és életüktől, csak lassanként tegye ezt.

Ennek a rut visszaélésnek véget kell vetni. Egyéni szabadság ide, egyéni szabadság oda, ezt a kétélü fegyvert olyan beteg ember kezében, mint az iszákos is, nem hagyhatjuk. Ezt a társadalom, a család és egyén érdeke sürgősen követeli. S okosabb emberek majd megtalálják a módját is, hogy miképpen lehet a minimumra redukálni a korcsmárosok lelketlen visszaéléseit.

Ennyiben kivántam főbb vonásaiban rámutatni azon követelményekre, melyeknek sürgős kielégitését a mai gazdasági és társadalmi fejlődés a Btk.-től megkivánja. A gazdasági és kulturális viszonyok megváltoztak a magyar Btk. meghozatala óta, megváltozott a kriminalitás is, az uj Btk.-nek vagy novellának e nyomon kell létrejönnie, s a megváltozott viszonyoknak megfelelő uj rendelkezésekkel kibővülnie. Ezt bizonyitja a büntények ijesztően emelkedő száma is.

Hogy a jogtudomány ujabb fejlődése miket kiván a modern Btk.-től, azt máskor fogom elmondani.

Eder Kálmán.
curiai tanácsjegyző, albiró.

Mindazokban, miket a czikkiró ur mint konkret követeléseket felállit, egyetértünk vele.

Sőt bizvást mondhatjuk: részünk van benne, hogy e követelések nálunk közkeletüekké lettek. A kis existentiákat az erőszakosság és furfang ellen megvédeni; az u. n. ügynöki és hirlaphirdetési csalásokat és kiaknázásokat lehetetlenné tenni; a nő erkölcsi értékét fokozott védelemben részesiteni; a züllésnek indult fiatalkoruak gondozását megszervezni; az iszákosságot minden eszközzel visszaszoritani: ezen eszméknek nemcsak a büntetőjogban, de egyszersmind a magánjogban és a közigazgatásban való érvényesitéséért az első harczvonalban küzdünk évtizedek óta. Sőt ami a büntetőjogot illeti, a mi követeléseink még sokkal messzebb mennek, mint amiket a czikkiró ur a szocialismus nevében kifejt. Mi, mint olvasóink jól tudják, a munkás ember számára az eddiginél fokozottabb oltalmat keresünk a lelkiismeretlen vállalkozók u. n. iparszerü culpája ellenében; előkészitjük, legnagyobbrészt ugyancsak a kis existentiák megvédésére, a feltételes elitélés behozatalát; követeljük a pénzbüntetés reformját, és különösen a pénzbüntetés átváltoztatási módjának olyszerü átalakitását, mely megakadályozná, hogy a szegény ember szabadságvesztés-büntetést áll ki azon cselekményért, melyért a vagyonos csak pénzbüntetést fizet; követeljük az apró lopásoknál a 6 havi börtönminimum áttörését, mely minimum évenkint sok száz embert visz börtönbe, kik a mai felfogás mellett legfölebb csak feltételesen itéltethetnének el; végül szükségesnek tartjuk a patronage-intézményt ugy az állami, mint a társadalmi körök bevonása utján. Meg vagyunk győződve, hogy a czikkiró ur is elfogadja e követeléseket, melyek mindannyian a kicsiny emberek érdekeit szolgálják.

Az itt felhozott reform-eszmék azonban — mint többször részletesen kifejtettük — beleilleszthetők a magyar Btk.-be a nélkül, hogy azon lényegest változtatni kellene. Csak tovább fejlesztését képezik annak, amit a Btk. már különben is magában foglal.

S ha azok, akik az uj eszmékért lelkesednek, a gyengéket nemcsak majdan egykor a távol jövőben, de már *jelenleg* valóban meg akarják védeni az erősek ellen, nagyon jól cselekszenek, ha eszméiket, legalább egyelőre, az egyéni szabadság talajába ültetik, mert az egyéni szabadságnak a fennálló törvényekben foglalt oltalmára ma még mindenkinek szüksége van. Még a szocialisták is egész Európában az egyéni szabadság mellett foglalnak állást, tekintet nélkül arra, hogy a szocialistikus államban ezen kérdésnek mily megoldást kell nyernie.

A konkretizált és leszürődött kriminologia szintén nem socialistikus szellemü, hanem individualisztikus büntetőjog — szociális eszmékkel. Az olasz Btk., a schweizi javaslat, a norvég Btk., meg a Liszt-féle compromissum bizonyitják ezen állitásunkat. Az arányos visszatorlás elvéből indulnak ki s a büntetést *a végrehajtásban* czélbüntetéssé alakitják. Ugyanaz az eszme ez, mely — szemben a német Btk.-vel — a magyar Btk.-t már teljesen áthatja.

Ugyanis az életfogytig tartó és az időleges fegyházbüntetés 10 évi tényleges maximuma a határozatlan büntetések fogalmához nagyon közel hozza a mi büntetési rendszerünket. Ily általános jellegü leszállitását a tényleges maximumnak a fent felsorolt büntető-törvénykönyvek egyike sem ismeri. Ez egy második 92. §. a magyar Btk.-ben. A biró hatályon kivül helyezheti a törvény szigorát, az elitélt pedig az itélet szigorát. A két alapvető határozmány ugyszólván kinálkozik, hogy segélyökkel a jövő büntetőjogát kiépitsük.

Mikor tehát czikkiró ur meghúzza a halálharangot a magyar Btk. felett, ismét csak azt válaszoljuk, amit a mult alkalommal ugyanily állitásra mondottunk: szakbeli szempontból indokolatlan, közjogi szempontból pedig — a Btk.-ben foglalt közjogi garantiákra való tekintettel — koczkáztató és felette veszélyes.

Fiatal nemzedékünket nem annyira jellemzi az alkotás buzgalma, mint a rombolás szenvedélye.

Bünügyi statisztikánk fejlődése és a kriminalitás iránya.*

III. Hosszu vajudás után az uj bünügyi perrendtartás kényszeritő hatása alatt végre megvalósul 1899-ben bünügyi statisztikánknak annyit sürgetett reformja és pedig a Ráth Zoltán-féle tervezet alapján. Az ujjászervezett adatgyüjtést az 1899. évi 5401. sz. igazságügyminiszteri rendelet lépteti életbe és pedig 1900 január 1-től kezdődőleg.

A reformnak két leglényegesebb elve, hogy szakit a megbizhatatlan és az adatszolgáltató közegek tulságos megterhelésével járó lajstromos rendszerrel és áttér az egyéni laprendszerre, továbbá, hogy a jogérvényes és nem az elsőfoku itéleteket veszi alapul. Vagyis egyuttal nemcsak módszerváltozás történik, az adatgyüjtésben, hanem oly ujitás is, amely teljesen átalakitja az anyag minőségét, amint azt igen találóan mondja Vargha Gyula Wlassicshoz irott levelében. Természetesen ezzel még nincs kimeritve az 1899. évi reform, azonban czélszerübbnek tartom, ha a részletekbe akként hatolunk be, hogy egyuttal megismerkedünk azokkal az elvekkel, amelyek általánosságban irányadók kell, hogy legyenek egy jó bünügyi statisztika készitésénél. Csak ez elvek szemelőtt tartásával mondhatni helyes itéletet bünügyi statisztikánknak ugy az 1899, valamint később az 1903. évben történt reformjáról és csak ez elvek ismeretével értékelhetők igazán a rendelkezésre álló adatok és vonhatók le belőlük a mélyebb morálstatisztikai következtetések.

Egyik sokat vitatott kérdése a bünügyi statisztikának, hogy mit ölelhet fel.

Az elmélet szerint a tulajdonképpeni kriminálstatisztika csak a büntettesekkel foglalkozik és pedig nemcsak a büntetőjog, hanem a népességi és morálstatisztika szempontjából is. A gyakorlatban azonban ezen elméleti meghatározástól számos eltérést találunk. Igazi kriminálstatisztikája csak Németországnak van, mig a többi országok bünügyi statisztikája rendszerint felöleli — legalább is részben — a büntető jogszolgáltatás statisztikájának egyéb ágait is, igy pl. ügyforgalmi statisztikát, fogházügyi statisztikát stb.

Indokolja ezt az eljárást egyrészt az a szoros kapcsolat, amely a büntetőjogszolgáltatás statisztikájának egyes ágai között létezik, másrészt az a körülmény, hogy legtöbb állam nemcsak egyszerü morálstatisztikát akar nyujtani, hanem egyszersmind a kriminálstatisztika révén tudomást kiván szerezni oly tényekről, melyekről a büntető jogszolgáltatás adminisztratiója és a büntetőpolitika szempontjából fontos és kiváló érdekkel birnak. Mindenesetre igen érdekesen oldja meg a kérdést Belgium, amely a büntető jogszolgáltatási statisztika egyes részeit nem zavarja össze, hanem külön ad tisztán kriminálstatisztikát (statistique criminelle) és ugyanakkor teljesen különállólag mutatja be az ügyforgalmi statisztikát és a tulajdonképeni értelemben vett igazságügyi statisztikát (természetesen csak büntetőjogit), mely a hozott jogerős itéletekkel foglalkozik, kiterjeszkedvén az alkalmazott büntetésnemre és annak mérvére (statistique de l'administration de la justice pénale).

Nálunk az 1899-ben életbeléptetett reform szintén nem marad meg az igazi kriminálstatisztika keretei között. Sőt épen az jellemzi e reformot, hogy egész kifejezetten intézkedik ugy az ügyforgalmi, mint a kriminálstatisztikát illetőleg. Az ügyforgalmi statisztikát érdeklő adatok beszolgáltatására szolgáltak az idézett miniszteri rendelet által életbeléptetett törvényszéki és járásbirósági ügylapok, amelyek hivatva voltak az egyes bünügyek fejleményét, vagyis az eljárás menetét egész a terheltek itélet alá kerültéig hiven feltüntetni. Az eljárási adatok tudakolása nem a régi elvekhez való ragaszkodást jelenti ezuttal, hanem teljesen okadatolttá válik az által, hogy ez uton lehetett leginkább meggyőződni az uj bünvádi perrendtartás életrevalóságáról és helyes berendezéséről. Nem sorolom fel itt a törvényszéki és járásbirósági ügylapnak egyes kérdéseit, tisztán megemlitem, hogy ez ügylapok segélyével, amelyek egész pertörténeteket tartalmaztak, meglehetett tudni, a perorvoslatok számát és eredményét, a bünvádi eljárás különböző phásisai közt eltelt időtartamot, a tettesek ismeretlensége vagy büntetendő cselekmény fenforgása, hiánya folytán elutasitott feljelentések számát, meglehetett állapitani az előzetes letartóztatások és vizsgálati fogságok gyakoriságát stb. Továbbá ez ügylapok adtak felvilágositást a hozott jogerős itéletek nemére nézve is.

A tulajdonképeni kriminálstatisztikai adatok kétfélekép szolgáltattak be és pedig a törvényszékek által elitéltekről és a különböző fogházakból szabadultakról kiállitott egyéni lapok segélyével. A törvényszék által kiállitott egyéni lapok eljárási és a büntetés mérvére vonatkozó adatokat is tartalmaztak. Hogy mennyiben elégitette ki e rendszer a bünügyi statisztika követelményeit, majd a későbbiek folyamán lesz alkalmunk tapasztalni.

A bünügyi statisztika igazán csak akkor felel meg hivatásának, ha mint társadalmi és morálstatisztika is tud megfelelő betekintést nyujtani a bünügy széles mezejére.

A kriminálstatisztikára, mint ilyenre pedig kettős feladat hárul és pedig egyrészt kutatni a kriminalitás alakulását az egyes társadalmi osztályokon belül hely és idő szerint, másrészt pedig a büncselekményeket tisztán mint az egyes individuumok személyi megnyilatkozásait vizsgálni, minden más mellékkörülményre való tekintet nélkül. Vagyis a bünügyi statisztikának nemcsak az a czélja, hogy a szocziális, gazdasági, társadalmi, kulturai s egyéb viszonyok befolyását kutassa a kriminálitásra, hanem egyszersmind annak megállapitása is, hogy mily nagy az egyéni bünösségi hajlam.

Az első feladatot teljesiti az általános bünügyi statisztika, a másodikat a visszaesők statisztikája. Mig első esetben inkább a büntettek különböző csoportjainak alakulására vagyunk kiváncsiak, addig utóbbi esetben a büntettesek egyes kategóriái kötik le figyelmünket. Első izben tehát az ugyanazon időszakban elkövetett büncselekményeket tesszük vizsgálat tárgyává, amint azok *egymás mellé* sorakoznak, mig a második esetben az iránt érdeklődünk, hogy a büncselekmények mint következnek *egymásután* tekintettel a büncselekményeket elkövető egyénekre.

Sajnos, bünügyi statisztikánk 1899. évi reformja eme feladatok közül egyiket sem tudta szerencsésen megoldani. Hogy a visszaesők statisztikáját nem lehetett sem 1899-ben sem később biztos alapra fektetni, az természetes, mert ennek fő követelménye — nem is emlitve a Bertillon-féle anthropometriai eljárás alkalmazásának szükségességét a büntettesek lajstromának (casiers judiciairis) behozatala.

★

* Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

A casiers judiciaires hiányában is a törvényszékek által elitéltekről és a fogházakból szabadult egyénekről kiállitandó egyéni lapokon kérdeztetett ugyan, hogy az elitélt illetve a szabadult volt-e előzetesen büntettért illetve vétségért elitélve, sőt az is tudakoltatott, hogy mily büncselekményért, azonban, hogy az igy nyert adatok mennyire megbizhatatlanok voltak, igazolja az, hogy részletesebb feldolgozást nem nyertek. Azonban tekintettel eme statisztikának nemcsak büntetőpolitikai, hanem társadalmi fontosságára is, reméljük, hogy a büntettesek lajstromának intézménye mielőbb létesittetik és igy ez irányban is teljesen megbizható adatokhoz jutunk.

De nem volt szerencsés az 1899. évi reform az általános és a szó igazi értelmében vett kriminálstatisztika megteremtésében sem. Alig tudom ezt mással indokolni, mint azzal, hogy e reform megvalósitásánál — legalább is több, mint valószinü — nem annyira a morálstatisztika és társadalmi, mint inkább a büntető politikai elvek voltak irányadók.

A reformot életbeléptető rendelet előirja ugyan, hogy a törvényszékek előtt szereplő terheltekről egyéni lapok állitandók ki, s az ember majdnem azt hiszi, hogy ezzel megfelelő alapot akar nyujtani egy helyes kriminálstatisztika megteremtésére, annál is inkább, mert az egyéni lap meglehetős részletesen tudakolja a személyi adatokat. Mihelyt azonban kitünik, hogy a járásbiróságok a terheltekről nem kötelezetnek egyéni lapok kiállitására, menten kétely támad az iránt, hogy a törvényszéki egyéni lapoknak is kriminálstatisztikai czélzatuk volna. S tényleg azok inkább arra valók voltak, hogy tekintettel arra, hogy az elsőfoku itélet meghozatalával a per ismét annyi felé ágazhatik, ahány érdekelt terhelt van s az egyes terheltek különböző sorsát a felebbvitel esélyein át az ügylapba összeszoritani nem igen lehetett, külön adjanak számot az egyes egyének ügyének a felsőbb biróságok előtt történt lefolyásáról. Nem is nyertek soha feldolgozást az elitéltek személyi adatai s az egyéni lapok mindössze az itélet nemének és büntetés mérvének megállapitására szolgáltak.

Ezzel az 1899. évi reform lényege körülbelül ki van meritve. Látnivaló, hogy mig e reform az ügyforgalmi statisztikát igen széles alapokra fekteti, addig a kriminálstatisztika követelményeiből csak csekély részt valósit meg. Az e reform alapján négy éven át (1900—1903) készült statisztikából kriminologiai, morálstatisztikai és társadalmi konzequenciákat mentől kevesebbet vonhatunk le. Hisz csak az évenkint egyes büncselekmények miatt jogerősen elitéltek számát tudjuk meg, továbbá a büntetések nagyságát, ami némi morálstatisztikai következtetésre is enged tért, de arról, hogy az elitéltek társadalmi osztályok, kor, nemzetiség, vallás, vagyoni állapot, müveltség szerint miként oszlottak meg, adataink nincsenek. Kisegitőkép használhatjuk ugyan a fogházakból szabadultakra vonatkozó adatokat, azonban ezek távolról sem fedezik egy igazi kriminálstatisztika adatait. Nem pedig azért, mert a szabadságvesztésbüntetést kiállók csak egy — habár jelentékeny — hányadát teszik az elitélteknek, továbbá jó része a szabadultaknak évekkel a fogházból való szabadulás előtt követte el a büncselekményt. Lehetne emellett érvelni azzal, hogy az elitéltek között is vannak olyanok, akik nem az elitélés évében követték el a büncselekményt, csakhogy tán mondani sem kell, hogy összehasonlithatlanul kisebb arányban.

Mielőtt tovább folytatnók bünügyi statisztikánk fejlődésének ismertetését, két kérdést kell még röviden érintenem, hogy az 1899. évi reform teljesen tisztán álljon szemeink előtt. Az első az, hogy mily ügyekről kellett beszolgáltatni ügylapokat. A logikai sorrend talán azt követelte volna, hogy mindjárt az ismertetés elején foglalkozzunk e kérdéssel, azonban tekintettel arra, hogy itt csak futólag térünk ki e tárgyra, amely különben az 1903. évi reform tárgyalásánál bővebb megvilágitást fog nyerni, igazolni fogja eljárásunkat. Ügylapot kellett beszolgáltatni a miniszteri rendelet értelmében minden, a törvényszékek, illetve járásbiróságok előtt büntettért, vétségért, ugy kihágásért tett és jogerős elintézést nyert feljelentésről.

Természetesen azonban 1900 január 1. után is maradtak még és pedig igen nagy számmal a biróságok előtt oly ügyek, amelyek még az előző adatgyüjtési rendszer idejében indultak meg s amelyek jó részéről, mivel az elsőfoku itélet már meghozatott, az adatok egyszer már beszolgáltattak.

Mi történt ez ügyekkel?

Ez a második kérdés, amit el kell döntenünk; annál is inkább, mert a reformot életbe léptető miniszteri rendelet ez irányban nem intézkedik egész világosan.

Egész kétséget kizárólag megállapitható azonban, hogy a gyakorlat az volt, hogy oly ügyekről, melyek 1900 január 1. előtt indittattak meg s már bennük elsőfokon itélet hozatott, ügylapokat nem kellett kiállitani, ellenesetben azonban igen. Mivel pedig a rendelet értelmében az egyéni lap az ügylap kiegészitő részét képezi és attól el nem választható, természetes, hogy oly ügyekben szereplő elitéltekről, melyekben az elsőfoku itélet a reform életbelépése előtt meghozatott s amelyekről ügylapok nem voltak beszolgáltatandók, egyéni lapok sem állittattak ki. Egyes biróságok azonban kiindulva a rendelet amaz intézkedéséből, hogy minden egyes terheltről, kinek ügyében a törvényszék főtárgyalás után itéletet hozott, kiállitandó az egyéni lap, nem tekintve eme intézkedésnek a rendelet többi részével való összefüggését, kiállitottak minden az 1900. év folyamán jogerősen elitéltről egyéni lapot. Ez okozza, hogy 1900 ban a jogerősen elitéltek száma nagyobb, mint az év folyamán jogerős befejezést nyert ügyekben szereplő s elitéléssel sujtott személyek száma s ez magyarázza meg az én általam és a Vámbéry által idézett 1900. évi adatok közt levő s közleményem első részében emlitett különbséget.

Hátra volna még annak vizsgálása, hogy a reform mily hatással volt a statisztikai eredményekre, ezt azonban czélszerübb lesz azután eszközölni, ha megismerjük az 1903. évi reformot is, hogy igy a kettőnek egyszerre egymással szembeállitva állapithassuk meg a hatását, amiről legközelebb.

Bud János,
miniszteri segédfogalmazó.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Tőzsdejátékkifogás és büntetőtörvény.*

II.

Ha most dr Schmidt tételét nem csupán a büntethetőségi ismérvek szempontjából vizsgáljuk, hanem annak a magánjogi elvekre való kihatását vesszük figyelembe, ugy arra az eredményre kell jutnunk, hogy ez a tétel elsősorban a naturális obligácziók tanában, de a magánjog egyéb részeiben is a legképtelenebb zavarokat idézné elő. Mert bizonyos, hogy amily szempont alá esik a különbözeti kifogás, ugyanoly szempont alá kell esnie minden oly kifogásnak, melynek az a tartalma, hogy a követelés nem perelhető kötelemből származik. És tovább menve, ide kell esni mindazon eseteknek, amidőn valaki saját ténye ellen emel azt hatálytalanitó kifogást. Mindezen eseteknek az a közös sajátságuk, hogy valaki egy másik féllel jogviszonyba lép, a teljesitési szándék látszatával, — ezt mindig fel kell tételeznünk, mert ez természetes — s amidőn teljesitésre kerül a sor, igénybe vesz egy jogeszközt, mely a törvény szerint rendelkezésére áll, s azzal a hitelező jogainak érvényesitését meggátolja. Hogy a

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

kifogásnak mi a közelebbi tartalma, az ezuttal közömbös. Tehát akár az, hogy a követelés nem perelhető kötelemből, akár az, hogy tiltott ügyletből ered, akár az, hogy turpis causa forog fenn, szóval az idevágó rokon tényállások. Mindezen esetek a fenti felfogás szerint a büntetőbiró elé kell, hogy kerüljenek, mert hiszen mindegyikben főképp az adós teljesitési szándékának látszata volt az, mely a hitelezőt az ügyletbe — hogy ugy mondjuk — belecsalta. Hogy ezek a kifogások erkölcsi szempontból nem valami előkelők, az bizonyos. Hogy azonban — egyes rendkivüli esetektől eltekintve — a büntetőbiró elé nem tartoznak, az is bizonyos. Mert figyelmen kivül hagyva most a csalási konstrukczió lehetetlenségét, a következők is megfontolást érdemelnek:

A magánjognak is megvannak a maga büntető szankcziói, megtorló eszközei. És nagyon közelfekvő, hogy az ilyen magánjogi bona fides sértések esetén először *ezek* az eszközök jöjjenek alkalmazásba. A megtorlás pedig vagy abban áll, hogy a kifogást tevő éppen rosszhiszeme miatt megfosztatik kifogásától, vagy pedig abban, hogy az okozott kár megtérítésére köteleztetik. És mégis mit látunk? Hogy a magánjog ezen eszközöket csak az eseteknek aránylag igen szük körében alkalmazza. Igy alkalmazza például ott, ahol a kifogást védelemre szoruló elemek érdekében állitotta fel, és az illető egyén a *konkrét esetben* védelemre nem szorul, illetve arra *nem érdemes*. Ezen a szemponton alapszik a «malitia supplet aetatem» bölcsen inconsequens szabálya. Igy a kir. Curia szerint: «Oly kiskorut, ki annak irányában, kivel jogügyletet köt, oly módon viselkedik, melyből ama szándéka tünik ki, hogy elhitesse vele, miképp ő nagykoru: a törvény amaz oltalmában, mely a kiskorut rendszerint illeti, nem részesitheti, s ennélfogva a vele szerződő jóhiszemü harmadik személy irányában a szerződésben elvállalt kötelezettségeiért éppen ugy felelős, mintha nagykoru volna» (Curia 8432/91., Grill M. Magánjog 632. oldal). Világos, hogy ez nem egyéb magánjogi büntető szankcziónál. Ugyanezen szemponton alapul az osztrák polgári törvény 248. §-a is, mely az ilyen magatartás esetén kártéritési kötelezettséget ró a kiskorura. A jog tehát mindezen esetekben azt találja, hogy a védelem szüksége, melyért a kifogást statuálta, nem forog fenn, sőt ellenkezőleg azt látja szükségesnek, hogy az azzal való visszaélést *a maga eszközeivel* megtorolja. Mert abba még belemehetünk, hogy az ilyen «cessat ratio» eseteiben a kiskoru felelősségét kivételesen megállapitsuk.

De most áttérve a naturalis obligatió eseteire, arra még nem láttunk példát, hogy a bármennyire rosszhiszemü kifogást tevő felelősségét a nem perelhető ügyletből megállapitották volna. Még akkor sem, amikor azt az illető büntetésképpen bőven megérdemelte volna. Mert addig, ameddig a jog alapvető szabályként tartja azt, hogy «játékból, fogadásból kötelezettség nem származik», addig azt semminemü megtorlási szempontok kedvéért nem szabad áttörnie. Ha engedne ebből és kimondaná például: Ez vagy az az ügylet nem perelhető obligácziót létesit, de mert az egyik fél rosszhiszemüleg kiaknázta magának ezen jogi helyzet előnyeit — tehát felelős: ezzel — bármennyire megfelelne is néha erkölcsi érzésünknek — halomra döntené a naturalis obligácziónak ellentmondásokban igy is eléggé gazdag rendszerét. Kénytelen tehát elejteni *még a magánjogi büntetési szankcziót is*, holott ez volna «minimál büntetése» az ilyenféle magatartásnak. És ha ezek szerint már a magánjogi megtorlás lehetősége is elesik, gondolhatunk-e csak arra, hogy a sokkal erősebb és messzebbreható büntető szankcziókat vegyük alkalmazásba?

E részben jellemző még a kir. Curia praxisa a megbizó és bizományos közti viszonyból emelt játékkifogás kérdésében. A régebbi gyakorlat szerint a megbizó a bizományos ellen játékkifogást nem érvényesithetett. «A bizományos a megbizó utasitásából járván el, ez utóbbinak a részére kötendő ügyletre vonatkozó szándékát kutatni nem tartozik» (477/1887.). Az ujabbi gyakorlat azonban a megbizó kifogását is hatályosnak ismeri el, feltéve, hogy a bizományosnak tudomása volt arról, hogy a megbizó szándéka csupán a tőzsdei árkülönbözet szerinti szerencsejátékra irányul. (Curia 825/1897. és több más határozat.) Ime tehát a megbizó a játékügyletek tulajdonképeni mozgatója, a bizományos csupán effectuálja ezt a szándékot. És mégis a megbizó, a főjátékos azt mondja, hogy azon játékügyletekből, *melyek megkötésére ő adott megbizást*, reá kötelezettség nem származik, *mert játékügyletek*. Nyilvánvaló, hogy *legsajátabb* ténye ellen emel kifogást, s hogy erkölcsi szempontból ez a rosszhiszemüség non plus ultrája. A kir. Curia mégis — azon álláspontjához képest, hogy a különbözeti ügylet szerencsejáték — magasabb érdeknek itélte azon szabály érintetlenül tartását, hogy játékból, fogadásból kötelezettség nem származik és ezzel a kifogást tevőről a rosszhiszemüség magánjogi repressióját is elháritotta. *Ameddig* tehát a magánjogi itélkezés bizonyára a legnagyobb önmegtagadást fejti ki, csakhogy az elvet érintetlenségében megtarthassa: megengedhetjük e, hogy a büntetőbiró mindent halomra döntve, egyszerüen desavouálja a magánjog rendelkezéseit?

S ezek után joggal kérdezhetjük, szabad-e a büntető jogtudománynak ilyen inváziókat megkoczkáztatni a magánjog területére? Szabad-e *mindaddig, amig* a magánjog bizonyos érdekek védelmére szabályokat állit fel — büntetőjogi felelősségre vonni azokat, akik ezen szabályok adta jogaikkal élnek, mégha azokat erkölcsileg elitélendő magatartás eszközéül használják is fel? Nem-e merőben helytelen legislativ politika az, a midőn egyes czivilis jogeszközökkel való visszaéléseknek ugy kivánják elejét venni, hogy azok használatát a magánjog terén semmivel sem korlátolják, teljesen szabadjára hagyják — és kerülő vagyis görbe uton, büntetőjogilag üldözik ezt a magatartást? Nem-e a magánjog egyedül van itt hivatva arra, hogy a visszás helyzeten segitsen?

Mindezek folytán ujból csak azt állapithatjuk meg, hogy *mindaddig, amig a különbözeti ügylet játéknak tekintetik, addig a játék czimén emelt kifogáshoz a büntetőbirónak semmi köze*, tekintet nélkül arra, hogy a kifogás megtétele már előzetesen szándékoltatott-e vagy nem.

III.

Az eddigiekből levonható eredmény e szerint csupán egy negativum és nem éppen megnyugtató. Mert azzal, hogy az itt leirt eljárást büntetőjogilag üldözni nem lehet, meg nem elégedhetünk. Dr. Schmidt panasza és felháborodása teljesen indokolt és igaza van abban is, hogy az ily visszaéléseket szabadjára nem hagyhatjuk. Ő tehát helyes feltevésekből indult ki, de téves consequentiákat vont le belőlük. Annak daczára azonban, hogy büntető constructiója el nem fogadható, egy sokkal nagyobb értékü tanulságot köszönhetünk neki. Utalt dr. Schmidt arra, hogy mennyit szenvedett a gazdasági forgalom a Register kifogás intézményétől. Rendes tőzsdelátogatók, gazdag tőkepénzesek, akik évek során rendszeresen foglalkoztak tőzsdei ügyletekkel, vagyonos kereskedők és bankárok vonták ki magukat kötelezettségeik teljesitése alól ezen kifogás segélyével. Mit látunk mindebből? Hogy olyanok vették igénybe e jogeszközt, akiknek kezébe a törvény azt adni nem akarhatta. Már most ugyanakkor, a midőn elismerjük azt, hogy a játékkifogás *nem mindenki kezébe való*, illetve, hogy számosak kezében visszaéléssé fajul: ugyanakkor már döntöttünk e kifogásnak «játék» jogalapja felett. Amikor egyszer distingválunk a között, kinek kezébe való a játékkifogás, kiébe nem — és ezt *joggal* tehetjük — akkor ez a distinctio csak azon alapulhat, hogy némelyek a játékügyletekkel szemben védelemre szorulnak, mások pedig arra nem szorulnak. Ugy hiszem, a játékkifogásnak mai gazdasági életünkben csakis ily keretekben van jogosultsága. Tehát csakis addig, mig czélja az, hogy a tőzsdei ügyletek-

ben járatlanokat, a gazdaságilag gyenge elemeket, szóval *a védelemre szorulókat* megóvja a játékügyletek veszélyeitől. Csak ez lehet a különbözeti kifogás alapgondolata, csak ez szabhatja meg jogosságának határait.

Bármint is vélekedjünk arról a kérdésről, hogy a különbözeti ügylet mennyiben vonható az aleatoricus szerződés fogalma alá; bármennyire mellőzzük is azt a mélyreható különbséget, hogy mig amott valóban a *vak véletlentől*, az alea mikénti esésétől függ a teljesitési kötelezettség, addig itt azt a kereslet és kinálat mikénti alakulása, tehát mondhatnók bizonyos törvényszerüség hatása alatt álló körülmények szabják meg; bármennyire mellőzzük azt a körülményt is, hogy a tényleges szállitásnak előre kizártságát, mint a játék egyetlen kriteriumát soha a feleknek erre irányuló világos akaratából, hanem rendszerint csak igen ingatag és aggályos következtetések utján lehet megállapitani; bármennyire mellőzzük azt is, hogy ezen kizártság felvétele minden esetben *fictió*, mert az ügylet külső formájában sohasem jelentkezik játék gyanánt, tekintve, hogy a felek a tényleges szállitást kifejezetten nem szokták kizárni és ki sem zárthatják máskép, mint mentalis reservatio utján; szóval bármint hunyjunk is szemet mindezen különbségek előtt: akkor is meg kell engednünk azt, hogy abban a kérdésben, mi legyen játék, mi nem, egyedül a gazdasági élet szükségletei dönthetnek. Ennyit azoknak is meg kell engedniök, akik jogi szempontból a különbözeti ügyletben a játék typusát látják. A jog csak annyit mond: játékból, fogadásból kötelezettség nem származik, s ezt az elvet épségben kell tartania — de hogy egy bizonyos üzletág ügyletei játéknak tekintendők-e, vagy nem, az nem jogi kérdés, hanem *tisztán a gazdasági czélszerüség kérdése.* A jogi constructio szerepe itt csak annyi, hogy amikor az állam jónak látja bizonyos követelésektől a jogsegélyt megvonni, *kénytelen* ezt ez eljárását valami *jogi formába* öltöztetni. Ezt a jogi formát pedig azonnal elvetheti, mihelyt gazdasági élete kinőtt belőle, mihelyt látja annak káros hatásait.

Jogi szükség tehát itt egyáltalában nem létezik. Hogy pedig a gazdasági szükség micsoda, arra a németországi mozgalmak eléggé érthetően megfeleltek. Végre is mi beleszólása lehet az államnak abba, hogy vagyonilag, illetve gazdasági képzettség tekintetében egyenlő vagy legalább is homogen elemek, önjogu és ép elméjü egyének ily természetü ügyleteket kötnek, feltéve, hogy azok sem nem tiltott, sem nem erkölcstelen ügyletek? Annak az államnak, amely maga tart fenn és segélyez *valódi* szerencsejáték-intézményeket? Ettől az állapottól szenved-e a gazdasági élet többet, vagy attól, amelyben — mindannak daczára, hogy a különbözeti ügyletek teljesitése erkölcsi és fegyelmi szankciók révén átment az emberek vérébe — mégis minden perczben megeshetik, hogy egy «jogeszközzel» tönkre lehet tenni minden forgalmi biztonságot? Olyannyira, hogy már-már akadnak vélemények, amelyek annak használatát büntető uton akarják üldözni! A játékkifogás ellen felhozott minden érv eltörpül ezen egyetlen egy jelenség mellett. Amikor odáig jutottunk el, hogy egy magánjogi jogeszközzel szemben a büntetőbiróság segélyét kezdik felhivni, akkor tisztában lehetünk azzal, hogy mit tartsunk erről a «közveszélyes» jogeszközről.

És igy abban rejlik dr. Schmidt czikkének igazi becse, hogy kimutatta a tőzsdejátékkifogás teljes tarthatatlanságát, beigazolta, hogy az ő gazdasági életük ezt az intézményt megbirni nem képes. Hogy büntető constructiója nem áll meg, az ezuttal másodrendü kérdés; annyit mindenesetre elért vele, hogy a kifogást örök időkre kompromittálta.

Hogy különben a német törvényhozás a játék *elvi alapjával* mily gyöngédtelenül bánt el, illetve hogy mily könnyü szivvel tért le róla: azt épen a register behozatala eklatánsan bizonyitja. Mikép magyarázzuk meg másként azt, hogy az állam oly intézményt állit fel, melylyel módot nyujt arra, hogy a *saját törvényei szerint* nem perelhető követelések 25 Márka évi dij fizetése ellenében (Börsengesetz 57. §.) perelhetőkké váljanak, illetve azok ellen a játékkifogás ne legyen felhozható? Ha a játék *elvi* alapján állunk, akkor mikép engedhetünk a Registerbe bejegyzettek játékügyleteinek teljes jogi hatályt? Ettől az állapottól valóban már igen kis lépés van odáig, a midőn az állam ezen követeléseket évi dij fizetése nélkül is birói segélyben fogja részesiteni. S amikor ez bekövetkezett, akkor a magánjog a saját hatáskörében, saját eszközeivel elejét vette minden visszaélésnek, miáltal viszont a görbeutu büntető repressio szüksége egészen elesik. Természetes, hogy a különbözeti kifogás jogosultsága mindenkor megmarad azon esetekben, ahol tapasztalatlan vagy gazdaságilag gyenge elemek kizsákmányolásáról van szó (l. a tőzsdei választott bíróság ismeretes elvi határozatát). Csakhogy a kifogás ezen alakja lényegében már nem tisztán játékkifogás, legalább is sulypontja nem eshetik többé arra, hogy a követelés, melyet felperes érvényesit, nem perelhető obligációból származik, hanem inkább a megtámadási kifogás természetével bir és előfeltételei közel állnak azon ismérvekhez, melyeket az uzsoratörvény 1. §-a ir elő.

Addig azonban, mig a jog a játékkifogást a maga jelenlegi alakjában tartja, a legsulyosabb hiba, ha a kifogásttevőt bünteti. Mert amely perczben tudatára ébred annak, hogy e kifogással élők a forgalom biztonságának megrontói: válaszsza az egyenes utat és vegye ki a játékkifogást kezükből.

Dr. Liebmann Ernő.

Értékpapirok lefoglalása.

A végrehajtási törvény 80. §-ában felsorolt értékpapiroknak, illetve az azokon alapuló követelések lefoglalásának érvényességéhez ezen §. szerint szükséges, hogy 1. oly esetben, amikor az értékpapirok természetben meg vannak és feltalálhatók, azok összeirassanak, a foglalás megtörténte az értékpapirokra reá vezettessék, s letétbe helyeztessenek, 2. ha az okiratok meg nem találhatók, a követelés fennállása és az, hogy ez a végrehajtás szenvedőt illeti, valószinüsittessék, s hogy maga az okirat vagy utólag megtaláltassék, vagy pedig megsemmisittessék.

A foglalási eljárás ezen szabályozásánál önkénytelenül az a kérdés tolul előtérbe, hogy ezen szabályok oly cogens jogszabályt képeznek-e, amelytől való eltérés különösen az 1. esetben a végrehajtás semmiségét vonja maga után még az esetben is, ha a szabályellenes eljárás miatt az érdekeltek netalán nem élnének jogorvoslattal (előterjesztéssel); másszóval, hogy az ily szabályellenes foglalást a biróság hivatalból tartozik-e megsemmisiteni, vagy pedig ezt csak akkor teheti, ha az érdekeltek előterjesztéssel éltek, továbbá, hogy mily szabályok alkalmazandók oly esetben, amidőn az értékpapirokat harmadik ismert személy birlalja.

Mielőtt az első kérdés fejtegetésébe fognék, a második kérdést kell eldönteni.

Az értékpapirok ingó dolgot képeznek, a harmadik személy birlalatában levő ingók pedig a végrehajtási törvény 48. §-a értelmében a birlalónál eszközlendő összeirás utján foglalandók le, amiért is a harmadik személy birlalatában levő értékpapirok ezen harmadik személynél, ha a harmadik a lefoglalást nem ellenzi, a végrehajtási törvény 80. §-ában az első esetre előirt módon foglalandók le.

Ezek után az első kérdésre áttérve; ennek eldöntése attól függ, vajjon a végrehajtási törvény hivatkozott szabályai a közforgalom érdekeinek vagy pedig csak magánérdekek megóvását czélozzák, másodszor, hogy a szabálytalanul eszközölt végrehajtás által szerezhet-e a végrehajtató zálogjogot vagy pedig nem. Ha a végrehajtási törvény fenti szabályai a közérdek, illetve közforgalom szempontjából szükségesek,* vagy pedig az ezen szabályok ellenére foganatositott végrehajtás által a hitelező zálogjogot nem szerez, ugy a szabálytalan foglalást a biró hivatalból megsemmisiteni köteles, ellenkező esetben pedig csak a felek előterjesztésére. Az értékpapiron alapuló követelés egyéb okiraton alapuló követeléstől a többek közt abban különbözik, hogy az értékpa-

* Imling Konrád: A végrehajtási törvény magyarázata. 91. §

pir nem ugy, mint más okirat, csak a követelés fennállását bizonyitja, hanem, hogy a követelés, illetve tartozás azokban akként van megtestesitve, hogy az elvileg csak a papirban és a papir által létezik (Nagy F. A kereskedelmi jog kézikönyve. III. kiadás, 129. §.) s hogy a papir átruházásával a követelés is átruháztatik. Az értékpapirok ezen természete hozza magával ezek különös forgalomképességét és teszi szükségessé, hogy azok lefoglalására az egyéb ingók lefoglalására felállitott szabályoktól némiben eltérő szabályok állapittassanak meg, ezen szabályokat foglalja magában a végrehajtási törvény 80. §-a. Ezen szabályok egyrészt a végrehajtatónak, másrészt a végrehajtást szenvedő adósának, végül a forgalom érdekeinek megóvását czélozzák.

A végrehajtási törvény 80. §-ában előirt szabályok betartása nélkül foganatositott végrehajtás ezen érdekeket egyáltalán nem védené, mert ha az értékpapirok a végrehajtást szenvedő birtokában hagyatnának, azokra a foglalás megtörténte rá nem vezettetnék és birói letétbe helyezése mellőztetnék, a kielégitési alap, tekintettel az értékpapirok különös forgalomképességére, illuzoriussá válnék, a végrehajtást szenvedő adósának, valamint a forgalomnak érdeke pedig azért nem volna megvédve, mert a végrehajtást szenvedő adósának, ha ezen követelés rendelvényileg is letiltható volna, vizsgálnia kellene azt is, vajjon a végrehajtást szenvedőt abban az időpontban tényleg megillette-e az a követelés, a forgalom érdekei pedig az esetben, ha a foglalás feljegyzése és a lefoglalt értékpapirok letétbe helyezése nem képezné a foglalási eljárás lényeges feltételét, ugy megeshetnék, hogy a követelés oly személy tartozásáért foglaltathatnék le, akit az a foglalás alkalmával meg sem illet, s mert akkor, amidőn a ker. törv. 300. §-a és a váltótörv. 9. §-a szerint az ily értékpapirok jogszerü szerzési módjául azok egyszerü átadását, vagy hátirattal való forgatását elegendőnek tartja, ugy viszont a közforgalom érdekében feltétlenül szükséges volt oly rendelkezések életbeléptetése, amelyek folytán azon értékpapirok, amelyekre valamely személy zálog- vagy végrehajtási zálogjogot szerzett, a tulajdonos rendelkezése alól elvonassanak. A kézizálognál ez az értékpapirok tényleges átadása által történik, mig a végrehajtási zálogjog szerzésénél az átadást az értékpapirok letétbe helyezése pótolja.

Ezekből kitünik, hogy a végrehajtási törvény 80. §-ában előirt alakszerüségek a közérdek megvédését czélozzák, amiért is a biró azok megtartására hivatalból gondot forditani, s ha az értékpapirokra ezen szabályok megszegésével foganatositttatott a végrehajtás, ugy azt hivatalból megsemmisiteni tartozik, s ha ezt nem is tette akkor, amikor a végrehajtó a felvett jegyzőkönyvet bemutatja, ugy ez a körülmény nem állja utját annak, hogy ezt később, ha a felek bármelyike csak kéri is, megtegye.

De nemcsak az értékpapirok természetéből, hanem magának a végrehajtási törvény rendelkezéseiből is ugyanezen következtetésre kell jutni.

Az ingók, amelyekhez az értékpapirok is tartoznak, lefoglalásának általános szabályát képezi, hogy azok a helyszinen összeirassanak, zálogjogot a végrehajtató csak igy a helyszinén összeirt ingókra szerezhet (végrehajtási törvény 47. §.). Ezen szabály nemcsak a végrehajtást szenvedő birtokában, hanem más harmadik személyek birlalatában levő s a végrehajtást szenvedő tulajdonát képező ingókra is (végrehajtási törvény 48. §.) áll; az összeirás nélkül vagy nem a helyszinén eszközölt végrehajtás által a végrehajtató ily zálogjogot nem szerez, amiért is a végrehajtónak ily eljárását, mint a zálogjog szerzésére és a további végrehajtási eljárásra alkalmatlant, a bíróság hivatalból megsemmisiteni köteles.

Hogy az értékpapirokra a végrehajtási törvény 80. §-ában előirt szabályok megszegésével foganatositott végrehajtás absolute hatálytalan, s hogy az ily végrehajtást a végrehajtás szenvedő adósa nemcsak hogy figyelembe venni nem köteles, hanem figyelembe sem vehet, kitünik bíróságunk állandó joggyakorlatából is; igy a Curia 1360/89. sz. határozatában (közölve a Dtár uj folyam XXVII. k. 5. al.) a takarékpénztárt kötelezte, hogy a letiltott részvények és osztalékszelvények értékét azok bemutatójának fizesse ki, s nem vette figyelembe az adósnak az ezen követelésekre kibocsátott rendelvényekre alapitott kifogását, mert a foglalás nem eszközöltetett a végrehajtási törvény 80. §-a értelmében; hasonlóan határozott a Curia a Dtár IV. f. III. k. 253. sz. a. közölt határozatban, amelyben a takarékpénztárt a nála betétkönyvre elhelyezett összeg kifizetésére kötelezte, daczára annak, hogy a takarékpénztár ezen össszeget letétbe is helyezte, mert a takarékpénztári betéti könyv birtokosával szemben a végrehajtási törvény 80. §-ának megszegésével foganatositott végrehajtás jogi hatálylyal egyáltalában nem bir; végül a Curiának 2333/93. sz. határozata szerint a végrehajtató a sorsjegykönyvecskének szabályszerü lefoglalása vagy megsemmisitése nélkül (végrehajtási törvény 80. §.) a végrehajtást szenvedő adósa ellen a sorsjegykönyvecskén alapuló követelés tekintetében semmiféle jogokat sem érvényesithet (Márkus Dezső, Felsőbirósági határozatok VII. k. 14344. sz. eset.). Mindezekből következik, hogy a végrehajtási törvény 80. §-ától eltérőleg eszközölt foglalás esetén nem forog fenn zálogszerzés, s az ezen szabályok megszegésével eszközölt foglalást a bíróság hivatalból és bármikor megsemmisitheti, s megsemmisiteni köteles.

Következik ez még a végrehajtási törvény 35. §-ából is, amely szerint a kiküldött sérelmes eljárás ellen az érdekeltek az eljárástól számitott 8 napon belül előterjesztéssel élhetnek, már pedig érdekelt alatt a zálogos hitelező is értendő. (Imling i. m. 93. l.) Már pedig, ha a zálogtartónál levő értékpapirok foglalásánál nem tartatnak meg a végrehajtási törvény 48. és 80. §§-nak szabályai, ugy ő a végrehajtásról, hacsak neki a letiltó rendelvény nem kézbesittetik, egyaltalában nem szerez tudomást, ha pedig a letiltási rendelvény kézbesitése az előterjesztésre megszabott 8 napi határidő után történik, ugy a foglalási eljárás ellen az érdekelt előterjesztéssel sem élhetne.

Dr. Goldschmied Mór,
budapesti ügyvéd.

Különfélék.

— **A budapesti ügyvédi kamara** választmánya 205 oldalra terjedő jelentésben számol be a mult év jogi eseményeiről. A jelentés a következő hat részre oszlik: Közállapotaink és az ügyvédi hivatás. Az ügyvédség. Igazságügyi állapotok. Kodifikáczió. Törvénykezés. Statisztikai adatok. Ezen czimekből is látható, hogy a választmány nem szoritkozott az ügyvédség szükebb terére, hanem — mint minden évben — ugy ezuttal is minden olyan momentummal részletesen foglalkozik, ami a jogélet terén felmerült. Ki kell emelnünk, hogy a jogi sajtóban, jogászegyletben és ügyvédi körben felmerült minden eszme a jelentésben feldolgozásra talált, ami csak elismerést érdemel. Azonban már egy kissé tulságosan sokat karolt fel a jelentés, amikor a kereskedelmi, váltójogi, házasságjogi, telekkönyvi, stb. joggyakorlatot is tárgyalja, több kérdesben állást foglalva. Ez már — azt hiszszük — a jelentés kereteit meghaladja. Ezen megjegyzésünk azonban semmit sem von le abból a méltánylásból, melyet a páratlan buzgalommal és tárgyismerettel megirt jelentés kétségtelenül megérdemel.

— **Az ügyvédek létszáma** tekintetében a budapesti ügyvédi kamara jelentése a következő érdekes összehasonlitó táblázatot közli:

	Évben volt	ügyvéd	100,000 lakosra esik ügyvéd	Hány lakos esik 1—1 ügyvédre?
Budapesten	1900	1233	168	594
Vidéken	1900	3573	22	4508
Magyarországon (Horvát-Szlavonország nélkül)	1900	4806	28	3504
Bécsben	1900	1080	35	2858
Ausztria (Bécs nélkül)	1900	3130	14	7355
Bécs és Ausztria együtt	1900	4210	16	6201
Németország	1900	6800	12	8289

— **A Btk. novellájáról** a budapesti ügyvédi kamara évi jelentése többek közt a következőket irja: Igazságügyi kormányaink hozzáláttak a novellák előkészitéséhez. 1888-ban keletkezett az első póttörvény-tervezet. Oly lassusággal, oly huzavonával foglalkoztak ezen módositásokkal, hogy a büntető jogtudomány gyorsabban haladt, mint a novelláris kodifikáczió. Mire a miniszteriumban teljesen elkészült a tervezet, az élet és a tudomány már uj kérdéseket teremtett és vetett

a felszinre, amelyek szükségessé tették a reviziók revizióját. 1888 óta készült négy vagy öt uj novelláris tervezet. Szorgalmasan anektiroztak, szakaszokat gyártottak, de a legégetőbb miseriákon még se tudtak segiteni.

A *kecskeméti* ügyvédi kamara az uj Btk. kodifikációjáról ezeket irja: A büntető-törvénykönyvben nagy közjogi elvek vannak kodifikálva, ezeket az elveket érintetlenül szeretnénk átadni utódainknak. . . . Előharczosai voltunk eddig a magyar jogállam kiépitésének, évről-évre rámutattunk törvényeink hiányaira, sürgettük a jogélet számos parlagon hagyott mezején a törvényhozási munkát, de most minden törekvésünk oda irányul, hogy a mai jogállapotok megmaradjanak és egy jobb és boldogabb korszak pótolja a jelenkor meddőségét.

— **A tömeg büntetteiről** értékes tanulmány jelent meg az Akadémia értekezései között *Angyal Pál* pécsi jogtanártól. A szerző, miután vázolja a büntetőjogi alapfelfogását, kifejti a tömeg fogalmát, psychologiáját és a tömegnek az egyénre gyakorolt hatását. Azután felelősségi fokozatokat állapit meg a tömeg vezetőire és a vezetettekre és befejezésül módozatokat ajánl a büntetésre és a megelőzésre. Angyal munkája az idevágó gazdag irodalom finom elemzésével készült és igen alkalmas arra, hogy a magyar jogirodalomban a figyelmet erre az érdekes és a külföldön élénken tárgyalt kérdésre irányitsa.

— **A «Magyar Jogászegylet»** e hó 3-diki teljes ülésén *dr. Vámossy Zoltán* egyetemi magántanár tartott érdekfeszitő előadást a vérfoltok diagnozisáról a kriminalisztikában. A büntények felderitésében oly nagy szerepet játszó «vérnyomok» felismerése egész az ujabb évekig sok kivánni valót hagyott hátra. A Teichmann-féle haomin-jegeczek, majd később Felletár Emil, országos birósági müvegyészünk által ajánlott szinképelemzés által abban a helyzetben voltunk ugyan, hogy hihetetlen csekély vérnyomról is, p. o. egy véres hajszálról, többszörösen kimosott véres ingről stb. be tudtuk bizonyitani, hogy az vér, de hogy milyen vér? — embertől vagy állattól származik-e, azt nem volt lehetséges megmondani. 1900-ban Bordot és Tachistownich felfedezései alapján Wassermann és Uhlenhut egy oly módszert dolgoztak ki, melynek segélyével biztosan el lehet dönteni, hogy a vádlott ruháján, a bünjeleken levő vér emberi vagy állati eredetü. Ha egy házi nyulat három héten át 4—5-ször beoltunk emberi vérsavóval, akkor ennek a nyulnak a vérsavója az *ember* véroldatában egy csapadékot hoz létre, más állat véroldatában azonban nem. Csirkevérrel oltott nyul szeruma megint szigoruan csak a csirke véroldatában okoz csapadékot. Ha többféle ilyen diagnostikai savónk van, még azt is megmondhatjuk, hogy ha nem embertől, hát miféle állattól származik a vérfolt. 1903 és 1904-ben pedig Weichardtnak már voltak oly sikerült kisérletei, melyekben egyik individium vérét megtudta különböztetni a többiek vérétől. Ennek a hordereje szinte beláthatatlan a bünperekben és e kisérletek éppen nem kilátásnélküliek. Előadó a vérnemek speciális diagnosisát be is mutatta.

Az előadást a jogászközönség nagy érdeklődéssel fogadta.

— **A csendőri kinzásokhoz** a kecskeméti ügyvédi kamara évi jelentése a következő érdekes adalékot szolgáltatja:

A csendőrség szervezése óta állandó a panasz bíróság és ügyvédek részéről egyaránt, hogy a csendőrök kitüntetés, előmenetel, de különösen a fogdij miatt semmi eszköztől vissza nem riadnak, hogy a terhelt egyéneket beösmerésre birják. A Curia elnöke még a nyolczvanas években átiratot intézett az igazságügyminiszteriumhoz, melyben felkéri az igazságügyminisztert, hasson oda, nehogy a csendőrök a letartóztatás alkalmával a vádlottakat kényszereszközök alkalmazásával birják vallomástételre s hogy egyáltalán ne vallassanak, miután az hatáskörükön kivül esik. Jött is abban az időben nehány rendelet a csendőrség megfékezésére, majd a bünvádi perrendtartás életbelépése alkalmából a fogházrendtartás megfelelően módosittatott, de ugy látszik, ezen rendeletek feledésbe mentek, mert különösen a legutóbbi időben a nyomozásoknál minden képzeletet fölülmuló brutalitások követtetnek el. A sok közül csak egy esetet hozunk fel. A mult év elején Szij Lajos ó-kécskei lakost valami igen jelentéktelen lopás elkövetésével gyanusitották. A kécskei csendőrörsvezető, Balog Zsigmond, Szij Lajost letartóztatta s vallatni bevitte a községházára. A tanácsteremben vezették Szijt s rögtön megkezdődött a «vallatás». Órákon keresztül szakadatlanul verték. A bonczoló törvényszéki orvosok a sérülések számát meg nem állapithatták, mert egy seb volt az egész test. Hatalmas, erős termetü, makacs ember volt Szij. Eleinte némán türte a «vallatást», de miután ártatlannak érezte magát, nem «vallott». Később már nem állta a kinzást, orditott, de a szomszédos szobában foglalatoskodó községi biró és jegyző rendületlen nyugalommal hallgatták a megkinzott ember irtózatos jajveszékelését. Estefelé a kinzások alatt Szij meghalt, az örsvezető ellen a hadbiróság meginditotta a vizsgálatot, de a községi birónak és jegyzőnek, ugy tudjuk, haja szála sem görbült meg.

Csoda-e, ha ilyen esetek után a bíróság a csendőrség jelentéseinek és tanuvallomásainak hitelt nem ad, a közönség pedig a nyomozásokhoz segitséget nem nyujt, sőt sokszor azok elé akadályokat gördit. Erre is van példánk. A Kamaránk kerületében fekvő Szabadszállás község határában egy év leforgása alatt 4 gyilkosság történt. A csendőrség egyetlen esetben sem tudta a tetteseket kinyomozni. A közönség támogatása nélkül nem is fogja soha!

— **Irodalom.** Dr. Korányi Frigyes, dr. Réczey Imre, dr. Balogh Jenő, dr. Genersich Antal, dr. Moravcsik Emil és dr Schächter Miksa szerkesztésében megjelenő: «Az igazságügyi orvosi tanács munkálatai» czimü munka 4-ik és 5-ik füzete jelent meg. A 4-ik füzet 36, az 5-ik füzet 57 érdekes bünesetet tartalmaz. Az 5-ik füzettel befejezést nyert az egész munka első kötete. Az első kötethez való tartalommutató az 5-ik füzethez van csatolva. A részletes tárgymutató az egész munka befejezése után fog közöltetni.

— **A Jogvédő Egyesület** vagyontalanok részére február hó 1-je óta este 6—8-ig rendszeres inspekcziót tart. Eddig ezen hivatalos órákban többnyire az iroda irnoka vette fel a tényállásokat ügyvédeknek való kiosztás végett, gyakran pedig, bár nem rendszeresen, az ügyvédjelöltek egyesülete látta el az inspekcziót tagjai utján. Február 1-je óta minden este egy-egy e czélra külön felkért ügyvéd vagy ügyvédjelölt helyettese tart inspekcziót. A lefolyt hónapban az ügyvédi kamara *választmányának* tagjai végezték ezt az emberbaráti müködést, követésre méltó példát mutatva a kar többi tagjainak. Különösen dicséretre méltó, hogy igen sok választmányi tag *személyesen* végezte az esti fárasztó munkát, nevezetesen *dr. Szivák Imre* a kamara elnöke, egyuttal a Jogvédő Egylet alelnöke, *dr. Fittler Dezső*, *dr. Graber Károly*, *dr. Gyöngyösi József*, *dr. Mihálovics Béla*, *dr. Szmik Lajos* választmányi tagok. A Jogvédő Egyesület legutóbbi választmányi ülésén *Vavrik Antal* táblai tanácselnök elnöklete alatt hálásan emlékezett meg az ügyvédi kamara választmányának ezen buzgó közremüködéséről. Márczius havában a Jogvédő Egyesület választmányának ügyvéd tagjai fogják az inspekcziókat ellátni, később pedig azok az ügyvédek, akik erre önként jelentkeztek, és még jelentkezni fognak. A Jogvédő Egyesület választmánya ez uton is felkéri a budapesti ügyvédi kar t. tagjait, hogy akik inspekcziók ellátására vállalkoznak, szíveskedjenek azt az Egyesület elnökével levélben közölni. Ha csak 300 ügyvéd vállalkozik arra, hogy *egy évben egyszer* az inspekcziót ellátja, akkor az egyesület az eddiginél is sokkal intensivebb müködést tud kifejteni.

A Magyar Jogászegylet márczius hó 10-ikén (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10. szám alatt) teljes ülést tart, melyen Dr. Márton Miksa, a Magyar szinpadi szerzők egyesületének ügyésze tart előadást a szerzői jog reformjáról. — Vendégeket szivesen lát az egylet.

Fiatal ügyvéd, ki a német nyelvet szóban és irásban perfektül birja és tótul is beszél, jóforgalmu vidéki ügyvédi irodát átvesz, esetleg társul lép be. Leveleket a feltételekkel Dr. H. jeligére e lap kiadóhivatalába kérem czimezni. 11566

Főszerkesztő. **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Veres Pálné-u. 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenegyedik évfolyam. 11. SZ. Budapest, 1906 márczius 16.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *IV. Veres Pálné-u. 25.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A magyar igazságügy helyzete. — Hatásköri kérdések a gyakorlatban. *Dr. Térfi Gyula* igazságügyminiszteri osztálytanácsostól. — Forgács. *Dr. Schwarz Gusztáv* egyetemi tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Mellékbüntetés végrehajtása. *Dr. Fayer László* egyetemi tanártól. — Egy bünvádi per — több itélet. *Czipott György* nagybecskereki törvényszéki birótól. — Átjárás szolgalma. *Dr. Takács Sándor* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»ből.

A magyar igazságügy helyzete.

A magyar igazságügy minden tényezője a legmélyebb fájdalommal látja a törvényhozásnak hosszu idő óta tartó meddőségét. Az országgyülés feloszlatása a reményeket, ha lehetséges, még alább szállitotta.

Más államok igazságügye is megsinyli a törvényhozás szünetelését, mennyivel inkább a mi igazságügyünk, mely még nincs kiépitve és amely már esztendők óta nélkülözi a nyugodt és békés fejlődés gyümölcseit.

Hiába tanácskozunk polgári peres eljárásról, magánjogi törvénykönyvről, büntető novelláról, bünvádi perrendtartás módositásáról, birói és ügyvédi szervezeti reformról, mikor a törvényhozás gépezete teljesen szünetel. Még ha a legkedvezőbb eshetőségre, az országgyülés sürgős összehivására számitunk is, ebben a feltevésben is biztosra vehetjük, hogy országgyülésünk a folyó évben már nem lesz abban a helyzetben, hogy az igazságügynek csak két napot is szentelhessen és sok idő telik el addig, amig annyira leszünk, hogy képviselőházunk évenként két-három hetet, főrendiházunk egy-két napot szánhasson arra, hogy a multak mulasztásait pótolja és a jövő alapjait lerakja.

Ily körülmények közt a birói karnak fokozott feladatai vannak. A törvények keretén belől a törvénymagyarázat utján kell fejlesztenie a jogot, ezen az uton kell pótolni a mulasztásokat.

A mai helyzet még egy irányban rendkivül nyomasztó az igazságügyre. Igen közeli ugyanis annak a veszélye, hogy a birói kar belevitetik a politikai küzdelmekbe és ezzel az igazságszolgáltatás politikai és pártkérdésekbe bonyolittatik. Máris a polgári és büntető perek egész özöne indult meg, amelyek a napi politikai kérdésekkel a legszorosabb kapcsolatban vannak, oly annyira szoros kapcsolatban, hogy a bíróságnak akármely peres fél mellett való állásfoglalása a másik oldalról a legnagyobb és legkeserübb szemrehányásokat hozza magával. A vármegyék kilakoltatási perei, ugyanazoknak a megyei dotáczió iránti perei, az önként fizetett adók tárgyában benyujtott felhivási kereset, a hivatalos hatalommal való visszaélés és magánlak-sértés miatt tett feljelentések, az ujságelkobzások és az ezeknek kapcsán inditandó sajtóperek, a hivatali kötelesség megtagadása miatt inditott bünperek: ha a politikai szempontokon teljesen felül állva, a legszorosabban jogászi módon kezeltetnek és döntetnek is el, a vesztes oldalon kétségtelenül a legkeserübb érzelmekkel kisértetnek. Nagyon félünk, hogy ezekben az ügyekben mindenképpen az igazságszolgáltatás lesz a tulajdonképeni vesztes fél, mert az ennek pártatlanságába vetett hit van kitéve veszedelemnek és mert a birói testület belesodortatik a politikai viták fergetegébe.

Éppen ezért talán még nem késett el mindkét részhez, minden párthoz az a kérelem, hogy — ha csak elkerülhetlen szükség, a legnagyobb fontosságu érdekek nem kivánják — ne vigyék bele az igazságszolgáltatást a politikai küzdelmekbe, ne szállitsák le a bíróságot a pártharczok küzdőterére.

Hatásköri kérdések a gyakorlatban.*

VIII. Birói határozatokban többször olvassuk általános jogszabályként azt a kijelentést, hogy minden vagyonjogi követelés, amelynek érvényesitését a törvény külön hatóság elé nem utasitja, a rendes, vagyis birói uton érvényesitendő. Kimondja ezt pl. a Curia 1896 augusztus 18. 4331. sz. határozatában (Grill-féle Dtár Perrendt. kötet 241. sz.), az 1893 junius 8-án 3720. sz. határozatában (Márkus IV. k. 426. sz.). Ha a vagyonjogi követelés magánjogi követelést jelent, akkor a felállitott jogszabály helyes; ha ellenben vagyonjogi követelés alatt általában minden pénz vagy más érték szolgáltatására irányuló követelést értünk, akkor az idézett kijelentés — nézetünk szerint — nem helyes. Ha olyan kereset áll előttünk, amelynek hatásköréről törvény kifejezetten nem rendelkezik, akkor a hatáskör kérdését az dönti el, hogy a követelés, amelynek érvényesitésére a kereset irányul, közjogi vagy magánjogi természetü, közjogi vagy magánjogi viszonyon alapszik-e. Nincs olyan jogszabály, amely eltérő törvényes rendelkezés hiányában minden vagyoni követelést tárgyazó keresetre általános birói hatáskört állapitana meg, hanem a helyes jogszabály az, hogy eltérő különös törvényes rendelkezés hiányában a magánjogi czimen alapuló követelésre irányuló kereset a bíróság, a közjogi czimen alapuló követelés pedig a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik. Ezt a jogszabályt 1905. évi május 4-én hozott határozatában (Igazs. Közl. XV. évf. 287. l.) a minisztertanács is kijelenti. Hogy közjogi vagy magánjogi-e az a viszony, amelyből a kereset keletkezik, azt a konkrét eset összes körülményeinek gondos mérlegelésével kell eldönteni. Ez az eldöntés sokszor nagyon nehéz. Példa erre a most idézett minisztertanácsi határozat, amely a vonatkozó törvények összes előkészitő munkálatainak, az országgyülési tárgyalások eredményeinek stb. adataiból állapitotta meg a kir. Curia ellenkező határozatával szemben közjogi természetét annak a törvényi rendelkezésnek (1888 : XXXV. tcz. 69. §.), mely szerint városok és némely községek az italmérési jövedék jövedelmében részesitendők.

IX. Többször merül fel vita abban a kérdésben is, hogy a közigazgatási utra tartozó ügy melléktárgyaira, a követelés járulékaira is fennáll-e a közigazgatási hatóság kizárólagos hatásköre, vagy lehet-e a melléktárgyra vonatkozó intézkedést bíróságtól kérni. Ennek a kérdésnek megvilágitására szolgáljon a következő két gyakorlati eset.

A gyámhatóság törvényes gyermek elhelyezésének kérdésében ugy határoz, hogy a gyermek a szünidő julius hónapját anyjánál, augusztus hónapját pedig atyjánál tölti. Mivel az anya augusztus 1-én nem akarja a gyermeket atyjának át-

* Az előbbi közl. l. az 1. és 6. számban.

adni, a gyámhatóság végrehajtást rendel és azt a közigazgatási hatóság az apa ügyvédjének közvetitésével foganatositja. Az ügyvédi közbenjárás czimén az apának költsége merül fel, amelynek megtéritésére a közigazgatási hatóság nem kötelezi az ellenfelet, mert közigazgatási uton ügyvédi költség megállapitásának nincs helye. Az apa most a bíróság előtt keresettel követeli ügyvédje költségének megtéritését ellenfelétől, azon az alapon, hogy neki jogellenes eljárásával kárt okozott.

Másik eset: Katonai gyakorlótér czéljára inditandó kisajátitási eljárás közigazgatási hatóság elé tartozik, a közigazgatási kártalanitó határozattal meg nem elégedő félnek azonban jogában áll birói kártalanitási eljárást követelni (1895. évi XXXIX. tcz. 12. §.). A közigazgatási eljárást vezető elsőfoku hatóság a becsléssel 4 községbeli lakost és fővárosi szakértőmérnököt biz meg, aki diját és kiadásait 10,000 koronában felszámitja s azt az elsőfoku hatóság a kisajátitó fél ellenében meg is állapitja; az utolsó fok azonban a kisajátitót e költség viselése alól felmenti, mert a törvény szerint községbeli becsüsöket kell alkalmazni, fővárosi mérnökszakértő kirendelése tehát felesleges volt. A szakértő azután a bíróság előtt indit szakértői 10,000 koronás dijának és kiadásainak megfizetése iránt a kisajátitó ellen keresetet.

Ilyen és hasonló esetekben a fél a közigazgatási eljárásnak oly mellékkérdésében kér birói határozatot, amely felett a közigazgatási hatóság már határozott. Ily esetekben birói eljárásnak nem lehet helye, mert az ily mellékkérdésnek, nevezetesen a közigazgatási eljárás költségének az elintézése a főkérdés elintézésétől függ, attól el nem választható. Hogy az eljárási költséget az eljárásban résztvett felek közül egyik vagy másik, vagy esetleg mind a ketten és mily arányban viseljék, hogy e költség a jog érvényesitésére vagy a védelemre szükséges volt-e vagy nem, hogy az ügyben teljesitett munkának mily összeg a megfelelő dijazása, mily összegü kiadás merült abban fel, azt a dolog természetéből folyólag nem birálhatja meg más hatóság, mint az, amelyik magában az ügyben eljár. Általános jogszabályként tehát azt mondhatjuk, hogy amely hatóságnak hatáskörébe tartozik az ügyben való eljárás általánosságban, ugyanannak a hatóságnak a hatáskörébe tartozik — a törvény netáni ellenkező rendelkezésének hiányában — az ügy főtárgyának elintézésétől függő mellékkérdésekben a követelés járulékaira nézve és különösen az eljárási költség (hatósági közeg kiküldetési költsége, bélyeg, ügyvédi képviselet, szakértői müködés költsége, tanu dija s költsége stb.) tárgyában való végleges határozás is; következésképp az erre irányuló határozat más hatóság előtt ujabb eljárás tárgya nem lehet, és pedig tekintet nélkül arra, hogy a fél, vagy az eljárásban részt vett, a féltől különböző személy, pl. tanu vagy szakértő kéri az ujabb eljárást. De ha a felek között a közjogi viszony mellett magánjogi viszony is áll fenn, ha pl. a szakértő az előbbi példában nem a hatósági megbizás czimén, hanem valamely magánjogi czimen, pl. azon az czimen lép fel keresettel, hogy ő a katonai kincstár érdekében — bár megbizása nélkül, munkát teljesitett, akkor erre az előbbi közigazgatási eljárástól független, önálló magánjogi czimre alapitott keresetre a birósági hatáskör megáll, a per érdemére tartozván annak a kérdésnek a megbirálása, hogy a jogerős közigazgatási határozat a követelésnek magánjogi czimen megitélését kizárja-e vagy nem.

X. További vitás kérdés az, hogy közigazgatási határozat alapján történt fizetés birói uton visszakövetelhető-e vagy nem. A birósági gyakorlat ebben a kérdésben meglehetősen ingadozik. Igy nevezetesen nem állapitották meg a birságok a birói hatáskört illetéktelenül beszedett husfogyasztási adó visszakövetelésére (kassai kir. tábla 1899 január 25. G. 111/98. Térfi III. 347. sz.), az adóköteles fél és az adószedésre jogositott között felmerült oly vitás kérdésben, (italmérési adó visszakövetelése) amelynek tárgya az italmérési adó helyes beszedése s a bérlők jogainak miként gyakorlása tekintetében (C. 1895 május 30. 4838/94. Grill Dt. 181. sz.); illetéktelenül beszedett községi jegyzői napidijaknak visszafizetésére kötelező fegyelmi határozat alapján lefizetett összegnek visszakövetelésére nézve (Curia 1895 október 9. 5810/94. Grill Dt. 185. sz.). Közigazgatási uton behajtott szőlőfelujitási kölcsönnek tartozatlan fizetés és kártérités czimén visszakövetelésére nézve (Curia 1902 május 6. 1027. ugyanott 187 sz.). Ellenben birói hatáskörbe tartozónak mondták ki az állam és magánfél közötti szerződésben kikötött adómentesség daczára behajtott adónak (Curia 1883 deczember 7. 5748. Grill-féle Dt. 179. sz.), számitási tévedésből behajtott fogyasztási adónak (debreczeni kir. tábla 1895 deczember 28. H. 19. Térfi II. 263. sz.), tartozatlanul fizetett kövezetvámnak (kassai kir. tábla 1896 szeptember 24. G. 51. Térfi II. 515. sz.), tartozatlanul fizetett csatornázási és kövezési illetéknek (Curia 1882 augusztus 8. 10,843. Grill Dt. 184. sz.), rendészeti hatóság határozata alapján az épitő fél terhére történt földhordás lefizetett költségének (Curia 1902 január 10. 7322/901. sz. ugyanott 186. sz.) visszakövetelésére irányuló keresetet.

Minthogy az a körülmény, hogy a követelés közigazgatási hatóság hatáskörébe van utasitva, nem jelenti azt, hogy a teljesitett szolgáltatás visszakövetelése is ugyanannak a hatóságnak a hatáskörébe tartozik (1904 január 22., min. tan. hat. Térfi 377. sz. Márkus XV. 678. l.), nézetünk szerint megáll a birói hatáskör abban az esetben, ha a visszakövetelésre irányzott kereset valamely önálló magánjogi czimre, pl. tévedés, tartozatlan fizetés, jogalap nélküli gazdagodás czimére van alapitva; az ekként teljesitett fizetés visszatéritésének követelése mindenesetre a fizetésből, illetőleg a gazdagodásból (vagyoneltolódásból) származó önálló jog, amelynek érvényesitésére nézve a hatáskör szempontjából közömbös — mert a visszatérités iránti követelés magánjogi jellegén nem változtat — az a körülmény, hogy a visszatériteni kivánt összegben az ellenfél közigazgatási jogczimen alapuló fizetés következtében jutott, amely fizetés iránti követelést közigazgatási uton kellett érvényesiteni. Többször előfordul ennek az elvnek gyakorlati alkalmazása oly esetekben, amikor pl. birósági joggyakornok részére a hó elején kiadott dijnak a hó folyamán bekövetkezett lemondás okából visszatéritéséről van szó. E visszakövetelési jogot az állam a bíróság utján érvényesiti, habár az államkincstárral szemben fennálló követelési jog érvényesitése közigazgatási utra tartozik. (1893 : IV. tcz. 16. §., 1896 : XXVI. tcz. 83. §.).

Önként értetik, hogy amikor olyan ügy kerül a bíróság elé, amelyben előbb a közigazgatási hatóság határozott, a bíróság nem bocsátkozhatik annak a vizsgálatába, hogy e határozat hozatalában a törvényes alakszerüségeket megtartották-e, az alakilag szabályos-e stb. (budapesti kir. tábla 1900 márczius 22. I. G. 22. Térfi IV. 49. sz.)

XI. A minisztertanács hatásköri összeütközési eseteket elintéző határozataiban csak azt dönti el, hogy az eljárás a közigazgatási hatóság vagy a bíróság hatáskörébe tartozik-e, de annak a kérdésnek az eldöntését, hogy melyik bíróság (törvényszék, járásbíróság, kereskedelmi bíróság stb.), vagy melyik közigazgatási hatóság (iparhatóság, cselédügyi hatóság, munkásügyi hatóság stb.) hivatott az eljárásra, mellőzi. Ez nem a minisztertanács, hanem a bíróságokat illetőleg a kir. Curia, a közigazgatási hatóságokat illetőleg az érdekelt miniszter vagy miniszterek dolga.

A hatásköri összeütközés — akár negativ, akár ritkábban pozitiv alakban — rendszerint az eljárás elején, olyankor merül fel, amikor még egyik hatóság sem hozott érdemi határozatot. Ha pedig olyankor kell az összeütközési kérdést eldönteni, amikor már mind a két vagy az egyik hatóság érdemi határozatot hozott, akkor a minisztertanács annak a

hatóságnak a határozatát, amelynek szerinte nincs hatásköre, az összeütközést eldöntő határozatában hatályon kivül helyezi, mert különben ugyanarra az ügyre két, esetleg ellentétes határozat állana fenn. Igy hatályon kivül helyezte a minisztertanács a közigazgatási hatóság itéletét kazánrobbanással okozott testi épség elleni kihágási ügyben (1893 január 28. Sánta—Térfi 269. sz.), erdei faüzletben feldolgozott ölfa ellopása miatti ügyben (1890 január 24. u. ott 292. sz.), közszemérem ellen elkövetett büncselekmény miatt inditott ügyben (1897 április 28. u. ott 349. sz.), születés elkésett bejelentése miatti ügyben (1897 január 13. u. ott 368. sz.), vasuti átjáráson a vonat előtt áthajtás miatt inditott ügyben (1901 november 16. u. ott 471. sz.), magánutra vonatkozó átjárás iránt felmerült ügyben (1905 április 14). Az is előfordult, hogy a minisztertanács birói határozatot helyezett ez okból hatályon kivül; bányatelek elkülönitése s telekkönyvi átiratása iránti ügyben a minisztertanács a biróságot végzése helytelen részének feloldására utasitotta. (1873 deczember 11. Térfi 148. sz.) Ezen az eseten kivül csak egyszer történt meg, hogy a minisztertanács olyankor vonta el az ügyet a birói hatáskörből, amikor már jogerős birói itélet volt benne; törvényes gyermek tartása kérdésében (1902 április 8. Térfi 155. sz.), de a hatályon kivül helyezést ez a határozat kifejezetten nem mondta ki, a hatályon kivül helyezés ily esetekben szükségszerü következménye a hatásköri vita eldöntésének és ezt, a bíróságokat illetőleg is, annál kevésbbé lehet alaposan kifogásolni, mert a minisztertanács e müködésében a hatásköri biróságot helyettesiti, tehát tulajdonképpen birói funkcziót képez.

XII. Fontos elvi kérdés végül az, hogy a közigazgatási hatóságok a hozzájuk utalt birói teendőkben — amikor pl. cselédbér, iparos és segéd közötti ügy (1884 : XVII. tczikk 176. §.) elintézése, a kihágási büntető biráskodása stb. — közigazgatási hatóságnak tekintendő-e, vagy átvitt hatáskörben birói hatóságnak ismertessék-e el. E kérdés azért fontos, mert az utóbbi felfogás mellett a bíróságokkal felmerülő összeütközési eseteket nem a minisztertanácsnak, hanem a kir. Curiának kellene elintézni. A hatásköröknek objektiv alapon felosztása zavarokra adna okot, mert elvi elválasztó vonalat arra nézve, hogy mikor tekintessék valamely ügy objektiv jellegénél fogva adminisztrativ vagy törvénykezési vitás ügynek, igen nehéz felállitani, mig a subjektiv felfogás alapján egyszerüen meg lehet állapodni abban, hogy a közigazgatási hatóság a törvénykezési ügyek elintézésében is megmarad közigazgatási hatóságnak, mihez képest a birósággal szemben ebben a munkakörében felmerülő hatásköri összeütközési esetek minisztertanácsi döntés alá tartoznak.

Ebben a minisztertanács még 1880 deczember 28-án (Sánta—Térfi 188. sz. Márkus XIV. k. 481. l.) megállapodott és mindig ezt a felfogást követi. Közigazgatási hatóságnak tekintendő ebből a szempontból a községi biróság is. (1888 február 2., 1898 junius 22. min. tan. hat. Térfi 150., 153. sz.).

(Folyt. köv.) *Dr. Térfi Gyula.*

Forgács.

Érdekes tanulmány volna, ha megirná valaki a római és az angol jog párhuzamos rendszerét. A modern népek közül az angol tartotta magát legtávolabb a római jog befolyásától. Annál meglepőbb a hasonlatosság, amit az angol jog léptennyomon a rómaival szemben felmutat. Mintha iskolai példaszámba készült volna annak kimutatására, hogy a jog menynyire függvénye az alkotó külső tényezőknek: a római jog képe nagyban és kicsiben ujra feltámad az ujkori utódoknál. Mert az alkotó tényezők párhuzamosságát lehetetlen nem látnunk a két nép arczulatában. Szigetnép mind a kettő, melyet geografiai fekvése a tengerre utalt kezdettől fogva. A tenger, mely a rómait, ugy mint az angolt a szomszédoktól el is választotta, össze is kötötte, mindkét népet ugyanarra a foglalkozásra oktatta: hóditót csinált belőlük és kereskedőt. Egyptomot és Indiát előbb római légiók és római kereskedők hóditották meg, mig ugyanezt az utat bejárta az angol katona és angol ipar. A kereskedő uttörője és követője volt a római hadseregnek, csakugy, mint az angolnak és kereskedelmi czéljuk volt elsősorban mindkét nép hóditó hadjárataink. És a városi kultura volt mindkét foglalkozásnak eredője is, okozója is. A római kultura városi nép kulturája volt, azonképpen, mint az angol. És mindkét nép faji vegyületek eredménye: a római kulturában a kelet és a nyugat kulturája vegyült, mint az angolokéban a román és az angolszász. Ez erők eredményeképpen csudálatosan hasonló véralkat is állott elő. A konzervativ energia, a gyakorlatira irányzott fantazia, a pozitiv matter of fact érzés, erős egoizmus, az erkölcsi és vallási érzések puritán ridegsége: közös vonásai az ó-kori angoloknak, ugy mint az ujkori rómaiaknak. E pozitiv vonásokkal bizonyos közös fogyatékosságok is vele járnak: az értelem uralma mellett nem jut szerep a képzelet büvös játékának. Zenét és képzőmüvészetet a római Görögországból importál, csakugy, mint az angol a kontinensről. A görög érzékiség, szellemi finomság, társalgási elegancia, erkölcsi frivolitás mellett a merev római gravitása ugy áll, mint a franczia finom könnyedsége mellett a mai angol.

És ime e geografiai fekvés, e foglalkozás és a belőlük eredő népjellem hasonlósága rásüti bélyegét a két nép jogára is. Jogalkotás, jogfejlesztés, jogalkalmazás és jogfelfogás itt is, ott is csudálatosan egyivásuak.

Jogalkotás: Amig római volt a rómaiak népe, nekik a jog nem a törvényhozást jelentette, hanem az élő gyakorlatot: nem a lex lata-t, hanem a ius, quod est-t. A XII. táblás törvénytől fogva a keresztény császárságig alig egy pár törvény jelöli a fejlődés ezer éves multját. És Anglia jogának alapja a mai napig is a szokásjog. A kodex-mámor, mely a kontinenst fogva tartja, Angliát érintetlenül hagyta. Viszont ami kevés törvénye volt Rómának és Angliának, százados bástyája mindkét népnek, melyet a mai kontinentális államok mohóságával fel nem áldoznak. A XII. táblás törvényre még Bizánczban is hivatkoznak, mint «lex»-re per eminentiam, csak ugy, mint az angolnak alaptörvénye a mai napig a XIII. századbeli Magna Charta.

A jogfejlesztés: A praetor jogfejlesztő hatalmának párdarabja Angliában az Equity Court. Hivatása, mint neve is mutatja, ugyanaz, mint a római praetoré: a ius aequum érvényesitése a ius strictum (common law) rideg szabályai mellett.

És valamint Rómában a ius strictum és ius aequum-sok százados parallel fennállása után a császári törvényhozás a kettőt egy közös jogba olvasztotta: ugy fennáll Angliában századokon keresztül a common law és equity law két bírósága, mig az elmult utolsó évtizedek birósági reorganizációjakor a Common Law és az Equity bíróságait a High Courtban egyesitették, mi a kétféle jogrendszer egybeolvadását jelenti.

Jogalkalmazás: Jogi auktoritások birói kultusza soha és sehol nem volt nagyobb, mint Rómában és Angliában. A ius respondendi párdarabja az a döntő szerep, mely Angliában a nagy nevü birák előző esetekben nyilvánitott véleményeinek (authorities) jut. Mint a római joggyakorlatban meg volt nyerve a pere annak, aki Paulus, vagy Papinianus egy-egy esetdöntésére tudott hivatkozni (lex citationis!), ugy a mai angol birónak is első kérdése a felekhez: «which are your authorities?» (mily tekintélyekre tud hivatkozni?). A római és az angol jogalkalmazás a birói praeiudiciumok és az irodalmi tekintélyek alapján épül. És valamint Rómában még a késői császári korban is kommentárokat irtak az első századbeli Massurius Sabinus hármas könyvéhez, melyben először foglalta össze a római magánjog

*

elveit: ugy Blackstone másfél százados kommentárja még ma is alapja az angol civilis irodalomnak.

Es végül a jogfelfogás: A mai angolnak, csakugy, mint a régi rómainak maga a jog fogalma egészen más valami, mint a mai kulturvilág bármely más népének. A modern embernek a jog mindenképen valami pozitiv, tételes, melynek pregnans megjelenési formája elsősorban a törvény. A törvényt követni kell egyszerüen azért, mert törvény: ez az alapja a kontinens mai jogfelfogásának. Nem igy az angol és nem igy a római. A törvény nekik csak egyik megjelenési formája — és nem is főformája — a jognak, de nem teremtője. Az ő két alaptörvényük — a XII táblás törvény és a Magna Charta — is csak fixirozása akart lenni a fennálló jognak, nem ujnak alkotása. Azt a formai erőt, melyet a franczia és a német az irott törvénynek tulajdonit, az angol és a római nem ismeri. A ius fogalma a törvény fölött áll és azért mert ius «scriptum», nem erősebb, mint a ius «non scriptum». A jog nekik elsősorban nem törvény, hanem «ars aequi et boni». Ez a felfogás magyarázza meg azt a szabad állást, melyet Rómában a praetor, Angliában a cancellár birósága az irott joggal szemben elfoglalhatott. A praetor, aki iuris civilis supplendi et corrigendi hatalmával élt; a cancellár, akinek birósága a törvény betüje ellenére is «secundum conscientiam» itélkezhetett: a mai kontinentalis jogfelfogás szerint érthetetlenek. A római iurista, midőn a jogtudomány meghatározását adja, azt nem a tételes törvény tudományának definiálja, hanem a dolgok «igaz bölcseletének» (veram, nisi fallor, philosophiam, non simulatam affectantes) nevezi. Sohse felejtem, midőn évekkel ezelőtt Londonban, az akkori Queens Bench birósága előtt, mint jogszakértő tanu egy perben a magyar törvény egyik intézkedését magyaráztam. A Lord Justice előbb kérdéseket intézett keresztül-kasul, hogy tisztába hozza a magyar törvény tartalmát és mikor végül megértette és arra került volna sor, hogy most már a magyar törvény szerint hozza meg itéletét: «ha ilyen a magyar törvény» — mondta a Lord Justice — «akkor nem alkalmazom, mert ugy látszik, hogy *ennek a törvénynek nincs igaza*» (because it is quite possible, that Hungarian law is wrong). Ime ez jellemzi az angol biró felfogását a «tételes» jog hatályáról.

A római és angol jogrendszer részleteinek összehasonlitását itt nem adhatom. De aki Rüttimann és Keller perjogi könyveiben lapozott, ámulattal láthatta, hogy a római jog legbarokkabb apróságai mily csudálatos módon ismétlődnek — még pedig nem átvétel, hanem eredeti képzés utján — modern utódjaiknál. A római legis actiók modern párdarabja az angol writ: szóról-szóra typizált performulárék, amelyek a felperes javára készen állanak és melyek nélkül pert kezdeni nem lehet. Ezek a writ-ek változhatatlan alakuak, mint a legis actiók: ha a felperes igényét fedező writ nincs, kereseti joga sincs. Gaius meséli, hogy szőlővessző elvágása czimén (vites succisae) perelni nem lehetett, mert a legis akczió formuláréja levágott fáról (arbores caesae) szól. Hasonlóan beszélnek II. Eduárd évkönyvei egy perről, melyben az alperes azzal védekezett, hogy ő a writ szerint bárányokat «elvitt», bárányokat pedig nem lehet «elvinni,» hanem csak «elhajtani». Kérdés volt, hogy az «elvitelről» szóló writ a jelen perben alkalmazható-e? A biró ugy döntött, hogy bárányokat «elvinni» is lehet és hogy ennélfogva a writ elegendő. Ime pontos hasonmása a Gaius elbeszélésének.

Hogy segitettek a régi rómaiak a legis actiók merevségén? A formuláris per behozatalával, mely megengedi, hogy a praetor ama régi formulárék mintájára és azok kiterjesztésével uj tényállások számára is megadja a persegélyt. Amit a rómaiaknál ime a lex Aebutia végzett, azt ismételte III. Eduard egy törvénye: megengedte, hogy oly tényállások számára, melyek a régi writek tényállásaihoz hasonlóak egy u. n. writ of trespass in consimili casu (trespass on the case) megadassék. Ily kiterjesztés utján származtak a mai angol szerződési jog összes keresetei ama régi writekből.

Igen érdekes az in iure cessió angol analogiája is. Rómában, aki tulajdont akar mástól szerezni, az in iure cessió szinleges pere utján tehette. Hasonlóan Angliában ingatlant bizonyos esetekben a következő módon lehetett csak szerezni: a vevő tulajdon czimén perelte az eladót; az eladó bevallotta, hogy felperesnek igaza van és a biró az ingatlant felperesnek odaitélte (u. n. fine of lands). Ezt az eljárást csak 1833-ban törölték el.

Nem utolsó hasonlóság az a csudálatos szerep sem, melyet az angol perben, mint a rómaiban a fikcziók játszanak. Ha a római praetor valamely fennálló formulát oly esetre akart alkalmazni, melynek tényállása egyik-másik körülményben a formula tényállásától különbözött: arra utasitotta a birót, hogy a jelen esetben a hiányzó formulabeli körülményt ugy tekintse, «mintha léteznék». Hasonlóan az angol perben: a felperes bizonyos, a valóságban nem létező tényeket valókként állit, az alperesnek e valótlan tényeket tagadnia *nem szabad* és a biró ezen merőben fiktiv tények alapján hozza meg itéletét. Igy pl. az action of trover eredetileg egy elveszett dolog találója elleni kereset volt. Később ezt a keresetformulát általánositani kivánták minden esetre, midőn valaki egy másnak dolgát bármely okból visszaadni vonakodik. Mit csináltak e czélból? Fikcióval éltek, hogy a felperes a dolgot elvesztette és alperes megtalálta. Alperesnek ezt a fikcziót tagadnia nem volt szabad és felperesnek csak azt kellett bizonyitani, hogy joga van a dolog birtokára. Hasonlóan az action of trespass vi et armis: felperes fictióval élt, hogy alperes fegyveres erőszakot használt. Az action of ejectment esetében épenséggel egész komédiát kellett eljátszani: a per tényállása egyszerüen az, hogy az ingatlan birtokosát *(A.)* valaki *(B.)* a birtokból kiüzte. Ahelyett, hogy most *A.* egyszerüen visszahelyezési keresetet inditott volna *B.* ellen, az eljárás a következő: Felperes bead egy keresetet, de nem a saját, hanem egy költött felperes «John Doe» nevében, ki azt állitotta, hogy *A.*-nak haszonbérlője; a kereset nem *B.* ellen, hanem egy ismét költött alperes «Richard Roe» ellen irányult, ki állitólag *B.*-nek volt a bérlője: ez a Doe és Roe olyan költött perbeli madárijesztő-féle volt, mint a római Aulus Agerius és Numerius Negidius; *B.*-nek azonban azt, hogy Doe és Roe csakugyan *A.* és *B.* bérlői voltak, hogy Doe birtokban volt és hogy Roe őt kiüzte, tagadnia nem volt szabad. Ezek és hasonló más fikcziók a legujabb időig (1852., illetve 1873-ig) divtak. Ezóta ezen régebbi actiones in ius conceptae (ficticiae) helyébe az actiones in factum conceptae, vagy mint az angol iuristák nevezik: action on the case léptek — ez a beosztás ismét a római minta ismétlése.

Ezt a párhuzamot folytatni lehetne. Véletlennel van-e itt dolgunk? Vagy nem-e inkább hasonló okok hasonló okozataival?

Dr. Schwarz Gusztáv.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Mellékbüntetések végrehajtása.

E lapok 8. számában Angyal Pál támadást intéz azon tétel ellen, melyet a mellékbüntetés végrehajtása tekintetében kézi könyvem I. kötetének 226. lapján igy fejezek ki:

> «Ha egy hivatalfőnök a törvény és a birói itélet rendelkezései daczára kinevezi azt az egyént, akire nézve ki van mondva a hivatalvesztés, ezen cselekmény semmiféle sanctio alá nem esik. Van számos eset, ahol — különösen segédhivatalokba — kineveznek ilyen egyéneket. Szigoruan véve tehát a birónak a mellékbüntetést illetőleg kimondott itélete nem sokkal több, mint óhaj az iránt, hogy az elitélt ne neveztessék ki.»

Felhozza a czikkiró ur, hogy annak idején rendeletekben meghagyták a bíróságoknak, hogy minden itéletet, mely mellékbüntetést foglal magában, közöljenek az illető közigazgatási hatóságokkal.

Tudakozódtam a bíróságok körében, hogy e rendeletek pontosan végre vannak-e hajtva s több helyen tagadó választ kaptam. Indokul azt hozták fel, hogy a közlés sok munkát ad a segédhivatalnak.

Közlés nélkül pedig a birói itéletben kiszabott mellékbüntetés igazán alig több, mint óhaj.

Utal továbbá a czikkiró ur arra, hogy fegyelmi eljárás alá juthat a hivatalfőnök, aki a mondott értelemben a birói itélet ellenére cselekszik.

Ily fegyelmi eljárásról azonban sohasem hallott senki, habár a szabályellenes kinevezés gyakori.

Főindokul a czikkiró ur a Btk. 478. §-ának 2. bekezdését érvényesiti. Ez igy szól:

> «Ugyanazon büntetés alá esik azon közhivatalnok is, aki azon kötelességét, hogy a jogérvényes büntető itéletet végrehajtsa, a jelen szakaszban emlitett czélból nem teljesiti». (Hogy t. i. valakit a törvényes büntetés elől elvonjon.)

Kézi könyvemben a sulyt — mint a fent közölt szövegből kitünik — nem a szorosan vett hivatalvesztésre, hanem az ujolagos kinevezésre helyeztem. Ez pedig a 478. §. második bekezdésének keretébe nem szoritható. A kinevező közegnek nem kötelessége a büntető itéletet végrehajtani; a cselekmény tehát a törvény tilalmán kivül áll.

De talán személyes bünpártolás körébe esik? Angyal Pál szerint aligha. A 478. §-t nem a 374. §. subsidiarius határozmányának, hanem önálló határozmánynak tekinti, mely a hivatali bünpártolást külön irja körül, s ha a közhivatalnok cselekménye innen kiesik, büntetlenség áll be.

Ismét oda jutottunk, hogy arra az esetre, melyet kézikönyvemben kiemeltem, nincs sanctio.

A viselt hivatal elvesztése tekintetében maga Angyal Pál is elismeri, hogy az erre itélt egyén ujabb alkalmazása ellenében a törvény nem foglal magában intézkedést.

A politikai jogok felfüggesztése iránti sanctiót a Btk. 179. és 180. §-aiban véli feltalálhatni. Ezen §-ok azonban másról szólnak. Nem a birói itélet rendelkezésének mellőzését helyezik büntetés alá.

A 179. §. ugyanis bünteti a választók összeirásával megbizott küldöttség elnökét, tagját vagy jegyzőjét, aki a választók összeirása alkalmával a jogosultnak talált választó nevét a választók jegyzékébe nem irja be, stb. Tehát a cselekményt nem a birói itélettel, hanem a küldöttség határozatával hozza kapcsolatba. A 180. §. pedig hamis adatok bejegyzéséről szól.

Itt sem sikerült tehát t. ellenfelemnek bizonyitania.

De mindennél nyomatékosabb egy a legujabb időből származó hivatalos intézkedés. Pár hónappal ezelőtt felsőbb helyről a nagyobb forgalmu bíróságok vezetőihez fordultak azon felhivással, adjanak véleményt, miként lehetne módot találni, hogy a birói itéleteknek a mellékbüntetéseket illető rendelkezései hatályosabban érvényesüljenek.

Ugy látszik, mások is érzik, hogy az itéletnek a mellékbüntetések iránti rendelkezése eddig nem sokkal több, mint óhaj.

Dr. Fayer László.

Egy bünvádi per — több itélet.

A bünvádi perrendtartás egyik sarkalatos alaptételét fejezi ki annak 302. §-a, amennyiben a javaslatban kontemplált kivétel mellőzésével, a közvetlenség elvét tartva szem előtt, a főtárgyaláson a vádlott jelenlétére oly nagy sulyt helyez, hogy a vádlott nélkül megtartott főtárgyalás a 386. §. 6. pontja alá eső anyagi semmiségi oknak képezi alapját. Ha pedig vádlott a bíróság elé *nem állitható*, a BP. 472. §-a első bekezdése szerint ellene sem főtárgyalásnak, sem itélethozatalnak helye nincs, tehát vele szemben azok a kényszereszközök alkalmazandók, amelyek a BP. XXIII. fejezetében felsorolvák.

Ez utóbbi természetes folyománya a büntető-joghatalom érvényesitésének és a közérdek megóvásának, melylyel az állam a törvényes rend fentartása, valamint az állami, társadalmi rend biztositása érdekében tartozik.

Nem lehet vitás, hogy vádlott, hacsak magát a bünvádi eljárás alól el nem vonja, a büntetőhatalom sujtó kezétől nem menekülhet s mindenesetre sorsában *főtárgyaláson és itélettel* döntés fog előállani.

Ámde a bünesetek tulnyomó részében a cselekmény elkövetése *több jogalanyhoz* füződik s egy bünvádi perben, egynél több vádlott szereplése gyakori s az ügy elbirálása épen ezért valamennyi vádlottal szemben az együttes és egyidejüleges elbirálást teszi kivánatossá.

Ezért általános szabályként kell felállitanunk, hogy ugyanazon bünperben valamennyi vádlott felett egy itélettel, vagy határozattal kell intézkedni.

A BP. 473. §-ában lefektetett kivételes rendelkezés szerint azonban «egy vagy több terhelttársnak a bíróság elé nem állithatása nem akadályozza a bíróság elé állitható terhelt ellen inditott bünvádi per befejezését, ami aztán azt eredményezi, hogy az egyik vádlott ellen a bíróság itéletet hozhat, mig a távol levő társa ellen az eljárást függőben hagyni kénytelen, kivéve, ha a távollevő előállitása a jelenlevő vádlottra nézve lényegesnek mutatkozik, az előállitás alaposan remélhető, az eljárás rövid időre elhalasztható.

A fennebb lefektetett általános szabálylyal szemben most már kivétel gyanánt megállapithatjuk, miként ugyanaz a bíróság, ugyanazon bünperben egynél több itéletet is hozhat.

A 473. §-ban rejlő ez a kivételes intézkedés azonban szoros magyarázatot igényel, annál is inkább, mert tapasztaltam, hogy bíróságaink annak alkalmazásánál nem a törvény szelleme szerint járnak el, amely helytelen eljárás bizonyára onnan ered, hogy a *távollevő* kifejezés értelmezése iránt vannak eltérő véleményben.

Pedig a BP. XXIII. fejezetében csoportositott elvek a *távollevő* fogalmát teljesen kimeritik.

Ez alatt ugyanis azt az egyént lehet és kell értenünk, akinek előállitása *legyőzhetlen* akadályokba ütközik — de nem absolut értelemben.

Ilyennek tekinthető például az, aki a bünvádi eljárás meghiusitása okából megszökött, elrejtőzött, vagy tartózkodási helye ismert ugyan, de oly távol van, hogy előállitása aránytalan sok költséget okozna stb.

Ezekben az esetekben önként folyik, hogy jogos és méltányos, miként a távollevő miatt a többi terheltek ügye halasztást ne szenvedjen.

Ámde a birói gyakorlat némely helyen másként jegeczesedett ki.

A bíróságok szerintem helytelenül olyankor is itélkeznek a jelenlevő vádlott felett, amikor a terhelt társ nem *távollevő*, amikor lakása tudva van s amikor a meg nem jelenés makacssággal áll összefüggésben.

Ez az eljárás mintegy a Btk. 21. §-ában rejlő elkülönitési rendszer meghonositására vall, ugyde bár igaz, hogy a jelzett törvényszakasz — a miniszteri indokolás szerint — minden alanyi és tárgyi összefüggés esetére, tehát nemcsak a tárgyi összefüggésben álló ügyekben érdekelt terheltek büncselekményére, hanem a felbujtó, segéd, orgazda, vagy bünpártolásra nézve is kiterjed, azonban miután annak alkalmazása csakis *fontos okból* és a *főtárgyalás előtti* szakban szerepelhet, erre az alapra akár kifejezetten, akár hallgatólag helyezett elkülönités helyt nem foghat.

Nem foghat helyt már azért sem, mert a bíróságok ezáltal mintegy *részitéletet* provokálnak, amelyet ugyanazon felek közötti sommás perekben az 1893:XVIII. tcz. 103. §-a megenged, majd a 104. §-ban kötelezőnek mond ki.

A BP. ugy a 472., mint a 473. §-ban következetesen *elő nem állitható* távollevőről tesz említést, tehát csakis ilyen távollét szolgálhat alapul a jelenlevő elleni itélet meghozatalára, mig az elháritható távollét legfeljebb kényelmi, vagy az ügy gyorsabb befejezésére irányuló gyakorlati szempontnak felel meg, avagy a jelenlevő vádlott érdekeit szolgálhatja, azonban a BP. szellemével össze nem egyeztethető s az ilyen irányu joggyakorlat a törvény rendelkezéseit nem fedi, mivel a részitéletnek a sommás perekéhez hasonló alkalmazása a BP.-ben ismeretlen s a BP. részitéletet nem óhajtott a bünvádi perekben statuálni, csupán a külön itélet intézményét kivánta a távollevő terhelttárs ügyétől függetlenül megalkotni.

Lehetnek olyanok, akik állitásaim helytelenségére a BP. 472. §. 5. bekezdésével argumentálnak, mint amely szerint a távollevő, ha a tartózkodási helye ismert, az eljárás menetéről és egyes birói cselekményekről értesitendő, azonban ennek a törvényszakasznak elhelyezése és nyilvánvaló értelme nem a főtárgyalási szakra, de az azt megelőző eljárásra vonatkoztatható, mint amely stádiumban ugyanis egyes birói

intézkedések még folyamatban vannak és a terhelt érdekeit közelről érintik.

Nem lehetett czélja a törvényhozásnak az, hogy egy bünvádi perben több itéletet hozzon a bíróság s ez által a statisztikai eredményeket növelje, mert ez fölösleges terhes munkát is róna a bíróságra, hanem csak azt kívánhatta érvényre juttatni, hogy az elkerülhetetlen esetekben és a távollevő miatt, más vádlott irányában a bünvádi eljárás befejezése akadályokba ne ütköznék.

Ezeknél fogva az a nézetem, hogy a BP. 473. §-ának helyes értelmezése szerint ugyanazon bünvádi perben, a vádlottak irányában, elkülönitetten, tehát több itéletet a bíróság csak oly esetben hozhat, amikor *elő nem állitható távollevőről* van szó, mivel ellenesetben a biró oly jogok gyakorlásába bocsátkozik, amelyek őt a törvény szerint meg nem illethetik.

Czipott György,
nagyszebeni törvényszéki biró.

Átjárás szolgalma.

E czim alatt dr. Raffay Ferencz két jogesetet közöl a *Jogt. Közl.* 9. számában. Mindakét esetben valamely város közönsége 32 évnél hosszabb idő óta akadálytalanul keresztül járt valamely magántulajdont képező átjáró ház udvarán. Mindkét esetben az volt az eldöntendő kérdés, hogy az átjárásnak e huzamos békés gyakorlása által elbirtokolta-e a város közönsége az átjárás szolgalmát. A kir. Curia mindkét esetben ugy döntött, hogy a város közönsége az átjárás szolgalmát nem birtokolta el. Nem pedig azért, mert «*az átjárás egymagában nem képez oly tényt*, mely az átjárásnak szolgalomszerü természetét vonná maga után s nem szolgálhat a városnak, mint ilyennek, jogczimül arra, hogy az átjárás szolgalmának megitélését akár saját, akár *az általa nem is képviselhető átjárók részére* jogosan igényelhesse.»

A Curia főindoka tehát az, hogy a szolgalmi jog elbirtoklásához a használat nem elégséges. Ez az elv helyes. Helyesnek ismeri el Raffay is az elvet, de az adott esetekre nem tartja alkalmazhatóknak.

Raffay szerint a kérdést az dönti el, hogy az átjárás szolgalma telkiszolgalom, mely mint ilyen, már fogalmilag feltételez egy uralgó telket. A szóban forgó átjáróházon való átjárás szolgalmát Raffay szerint csak valamely telek tulajdonosa birtokolhatná el az elbirtoklás egyéb kellékeinek fenforgása esetén is. Mivel pedig «a közönség, a város lakosai» mint átjárók nem telektulajdonosok, mivel nincs uralgó telek, melynek használhatóságát a szolgáló telken fennálló szolgalom emelni hivatva lenne, Raffay szerint ez indokolással a kereset már a limine elutasitandó lett volna.

Mellőzve itt annak a kérdésnek a tárgyalását, hogy az átjárás szolgalma mennyiben lenne az osztrák polgári törvénykönyv 479. §-ban szabályozott servitus irregulare-nek tekinthető, pusztán a telki szolgalom szempontjából tekintve téves Raffay álláspontja.

Tény, hogy a telki szolgalom feltételez egy uralgó telket. Ámde itt meg van az uralgó telek. Ez az uralgó telek *az utcza*. Annak a jobb használhatóságát, megközelithetőségét emeli a telken vagy udvaron való átjárás, sőt ugy lehet, hogy az idők folyamán az lesz az egyedüli mód arra, hogy «a város lakosai, a közönség» az utczába juthassanak. Meg van tehát az uralgó telek. Ezt nyilván igy látta a kir. Curia is, azért nem emliti ezt az érvet. Hisz Raffay szerint is a Curiai itéleteknek egész sora lenne idézhető annak igazolására, hogy a magyar joggyakorlat állandóan megegyezett a külföldi tételes jogszabályokkal abban, hogy telki szolgalom uralkodó telek nélkül fogalmilag ki van zárva.

A Curia tehát tudatosan mellőzte az uralgó telek hiányának felhozását s itéletét helyesen csupán azzal indokolja, hogy az átjárás türése még szolgalmat nem keletkeztet.

Van azonban az indokolásban egy pont, mely erősebben kihivja a kritikát. Az, hogy «a város, mint ilyen, *az általa nem is képviselhető átjárók részére* nem igényelheti a szolgalom megállapitását».

A Curia, ugy látszik, szinte valamely processuális képviseletnek tekinti azt, ha a város «saját lakosai, a közönség» számára valamely jogot igényel. Ugy találja a Curia, hogy «a sétálók» nem bizták meg a várost azzal, hogy érdekükben fellépjen. Nem bizták meg vele s nem is bizhajták meg a Curia szerint.

Ám ily megbizási, képviselési viszonyt még supponálni sem kell ahhoz, hogy a város ily jogok érvényesitése végett felléphessen.

Véleményünk szerint e szolgalom elbirtoklása iránti kérdésben a várost nem közjogi testületnek, nem saját polgárai, az «átjárók» képviselőjének kell tekinteni, hanem magánjogi alanynak, egyszerü ingatlantulajdonosnak, kinek két párhuzamosan futó ingatlana van s ki a közbenső, neki idegen ingatlant közlekedésre használja.

Abban a viszonylatban, hogy a város bárkinek, «a sétálóknak» rendelkezésre bocsátja e czélra szánt ingatlanai — az utczák — használatát, ebben a viszonylatban közjogi corporatio a város. Am a közbenső telektulajdonossal szemben nem. Azzal szemben ingatlantulajdonos a város s azzal nincs vonatkozásban az, hogy a másik tulajdonos telkét mire használja. Ebből az is folyik, hogy a város a sétálók átjárásával is elbirtokolhat, amint az egyszerü ingatlantulajdonos vendégei, háza népe is átjárnak a szolgáló telken. Elbirtokolhat annál bizonyosabban, mert enélkül odajutnánk, hogy közjogi corporatio el sem birtokolhatna, a város nem a maga személyében, hanem csak polgáraiban birván mozgási képességgel.

Amikor tehát a város az átjárók képviseletében lép fel, ezt nem ugy kell tekintenünk, hogy az ő képviseletükben, hanem, hogy az ő érdekükben lép fel; pontosabban a város mint magánjogi alany azzal a belső, a másikra nem tartozó czélzattal lép fel, hogy győzvén, eme magánjogi győzelmét közjogi czélokra, a sétálók, az átjárók előnyére fogja felhasználni.

Ebből a szempontból tehát téves az itélet. A város a kérelem előterjesztésére jogosult és hivatott volt s elutasitani a szóban forgó esetben csak azért kellett, mert a szolgalom elbirtoklásának anyagi jogi kellékei meg nem voltak.

Dr. Takács Sándor.

Különfelék.

— **Bíróküldési kérelem «a közbéke és közbiztonság érdekében».** A hivatali hatalommal való visszaélés vétségével vádolt Rakovszky Endre és Dókus Gyula, valamint rágalmazással és becsületsértéssel vádolt dr. Halmos Károly ellen a kassai kir. járásbiróság előtt meginditott bünügyekben a koronaügyész a kir. Curia előtt bíróküldést inditványozott, kérve a trencséni kir. járásbiróságnak és a trencséni kir. törvényszéknek delegálását, mert a kir. táblai elnöknek, a kir. törvényszéki elnöknek és a kir. főügyésznek az iratoknál levő jelentései szerint ezekben a perekben a közönség érdeklődése és szenvedélyessége nagy fokra hágott és igy, miután a közbéke és közbiztonság is fenyegetve van, a BP. 29. §. utolsó bekezdése alapján a bíróküldés indokolt.

A kir. Curia a koronaügyész inditványát elutasitotta a következő indokolással: Minthogy a koronaügyész által bemutatott jelentések nem tartalmaznak oly adatokat, amelyekből kitünnék, hogy jelen ügynek a nem illetékes bíróság által való ellátása a közbéke vagy a közbiztonság érdekében szükséges és feltételezhető volna az, hogy az azokban az adatokban jelzett események a birói független meggyőződést a határozatok hozatalában befolyásolnák: a kir. Curia a BP. 29. §. 2. bek.-nek esetét nem látta fenforogni és az inditványt elutasitotta. (1906. évi február hó 27-én 1705/906. szám I. Bt.)

— **A le nem rótt bélyegjegyek nem itéltetnek meg.** *A kir. Curia* 1183/905. számu, folyó évi márczius 2-án kelt itéletéből:... Felperesi képviselő a (kir. törvényszék itélete elleni) felebbezésre a felebbezési dijnak megfelelő bélyeget fel nem ragasztván, a másodbiróság a felebbezésért költség megállapitását helyesen mellőzte.* A (kir. táblai itélet elleni) felebbezés költségének megállapitása, a felebbezési dij bélyegjegyekben le nem rovatván, szintén mellőztetnek.

— **Dr. Nagy Ferencz** a Magyar Tudományos Akadémia II. osztályának 1906. évi február hó 12-iki ülésén tartotta meg székfoglalóját mint rendes tag. Foglalkozott a szövetkezetek alapelvének kérdésével, mely tudományosan, kellő határozottsággal és preczizitással ez ideig sem nálunk, sem a

* A munkadijak megállapittattak.

külföldön megvilágitva nem lett. Pedig ez a kérdés nemcsak a nemzetgazdaságtan és a jogtudomány alapvető problemája, hanem egyuttal igen nagy gyakorlati jelentőséggel is bir, midőn a törvényhozási szabályozás eszközeit és határait kijelöli. Kiinduló pontul az szolgál, hogy a szövetkezet anyagi, gazdasági czélu társaság, habár emellett szellemi és társadalom-erkölcsi czélokat is megvalósithat. Ebből azonban korántsem következik, hogy a szövetkezetek épp oly nyerészkedő, lukrativ czélokat követnek, mint pl. a részvénytársaságok. Ez a felfogás tükröződik vissza Nagy Ferencznek 1894-ben közzétett szövetkezeti törvényjavaslatában, az 1898 : XXII. tcz.-ben és Nagy Ferencz legujabb szövetkezeti törvényjavaslatában, melyeknek czélja a szövetkezetek terén tapasztalható visszaélésekkel szemben a törvényhozási szabályozásnak ezen helyes alapgondolatra való visszavezetése volt.

Hivatkozott az előadó az önsegély és a kölcsönösség elvére, melyek a szövetkezetnek oly különleges kriteriumai, melyek a többi kereskedelmi társaságtól elválasztják. A szövetkezetek czélja és hivatása is bizonyitja, hogy a *szövetkezetek alapelve a czél materialisztikus volta daczára a nyerészkedés kizárása, az együttmüködés önzetlensége.* A szövetkezetnél nincs ugyan kizárva, hogy a társaság oly közös üzleti eredményre ne törekedjék, mely az üzleti költségek fedezésén felül a tagoknak bizonyos haszonrészesedést, osztalékot biztosit. Ez azonban a szövetkezeteknél nem a tulajdonképpeni, nem a főczél, hanem ellenkezőleg egészen alá van rendelve a szövetkezetek azon feladatának, amely abban áll, hogy a társaság üzleti tevékenysége éppen saját tagjaira legyen irányozva, saját tagjai gazdaságának közvetlen eszköze, előmozditója legyen. Éppen ezért a szövetkezeteknél a tagok körén tul való üzletkiterjesztés csak mint kivétel szerepelt; szabályszerint és elvileg magok a tagok azok, akiknek közvetlen szolgálatában a szövetkezet áll. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a szövetkezetek másokkal mint tagjaikkal egyáltalában nem köthetnének üzletet, mert lehetnek körülmények, amelyeknél fogva a szövetkezet éppen tagjai érdekében, pl., hogy nekik nagyobb előnyöket biztosithasson, vagy hogy a fogyasztási szövetkezet romlékony áruin túladhasson, kénytelen nemtagoknak is eladni.

Előadó a más társaságok és a szövetkezetek közt fennálló belső különbséget példákkal is illusztrálja és kimutatja, hogy pl. egy hitelügyletnél, ha a hitelnyerő szempontjából nincs is különbség, a hitelnyujtó feladata egészen más. Pl. a részvénytársaság arra törekszik, hogy a hitelt mennél drágábban adja, mig a szövetkezet nem azért alakul, hogy a tagokkal folytatott üzletből minél több nyeresége legyen, hanem ellenkezőleg éppen avégből, hogy a tagok minél jutányosabb kölcsönt kapjanak; s ezt éppen az által éri el, ha nyereségre nem törekszik.

Amig tehát más társaságnál a fenmaradás biztositéka, a létjogosultság, éppen a minél nagyobb nyereség, addig a szövetkezet létjogosultságát megforditva éppen abban kell, hogy találja, hogy a tagok szükségleteinek minél előnyösebb kielégitése külön nyereség által ne csorbittassék.

Ha a szövetkezet tagjait épp oly drágán vagy még drágábban látja el, mint más vállalkozó a maga klienseit: ez csak abban az esetben egyeztethető össze a szövetkezet czéljával, ha az ebből eredő nyereség ugyanazon tagoknak, akiktől származik, s ugyanazon arányban, amelyben egyes ügyleteik alapján a nyereséghez járultak, ismét visszatérittetik. És itt szerző részletesen foglalkozik az ugynevezett «Rochdale-plan»-nal, mely éppen ezen visszatérítések folytán valósitja meg a szövetkezeti eszmét, melyet az angol «Civil Service Plan» egyenes uton ér el.

Mindezek alapján előadó arra a konkluzióra jut, hogy a szövetkezet üzletkörének saját tagjaira való kijelölése nem csupán az üzletkör külső keretének korlátozása szemben más társasággal, hanem belső, az üzletvitel alapelvének különbségét foglalja magában. Abból, hogy a szövetkezetek saját tagjaik hitelének, keresetének vagy gazdálkodásának előmozditására alakulnak, szükségképpen az is következik, hogy a szövetkezetek, ellentétben más kereseti társaságokkal, nem haszonra, nem nyereségre irányuló társaságok, alapelvük nem nyerészkedés, hanem az önzetlenség, nem az egoizmus, mely csak a saját jólétével törődik, a máséval pedig legfeljebb annyiban, amennyiben ez saját magának is hasznos, hanem az altruizmus, mely nem arra irányul, hogy a saját, hanem arra, hogy másnak a boldogulását mozditsa elő.

Ennek megállapitása után kimutatja, hogy az ujabb tételes törvényhozásban a nyerészkedés megszoritásának eszméje már visszhangra talált; igy különösen az 1882. évi olasz kereskedelmi törvényben, az ezzel hasonló 1887. évi román és 1888. évi portugalli kereskedelmi törvényben, az 1889. évi uj német szövetkezeti törvényben s még többet abban a törvényjavaslatban, mely 1888-ban a franczia kamarák elé terjesztett. A szövetkezeti vezérférfiak tényeiből és a szövetkezetek nagy kiterjedelmü irodalmából is ugyanez a törekvés tünik ki. Igy Maurice, Ludlow, Hughes, Neale, Holyoake, Haber, Schulze-Delitzsch, Raffeisen a nagy szövetkezeti apostolok, mindig előtérbe helyezték a szövetkezetek erkölcsi és nevelői hivatását. Különösen Raffeisen volt az, aki a nyereségfelosztás korlátozásában, a koczkázatos vállalatok kerülésében, az önsegély hangsulyozásával a német szövetkezeti ügyet ily irányban terelte. Hazai szövetkezeti fejlődésünk is gróf Károlyi Sándor fáradhatlan propagandája folytán hasonló irányban halad és az e téren kifejtett actio czélja a szövetkezetek terén elharapózott visszaélések és káros kinövések megszüntetésével megvédni azokat a gyengébb társadalmi osztályokat, melyeknek támogatása és megerősitése a szövetkezeteknek igazi és egyedüli hivatása.

Az előadó tanulmánya tehát közös deductiv uton haladva mutatja ki a szövetkezet alapelveibe következő gyakorlati szabályozás helyes irányát: majd inductive az eddigi fejlődés alapján igazolja a levezetett eredményt.

— **A «Magyar Jogászegylet»-ben** *dr. Márton Miksa*, a Szinpadi Szerzők Egyesületének ügyésze tartott előadást a szerzői jogról. Dr. Márton Miksa az 1884. évi XVI. tczikk hibáit sorolta föl. Már a szerzői jog tartalmának meghatározása sem kielégitő. Nagy hiba, hogy a kiadói-ügyleteket rendező kereskedelmi törvény tiz évvel előbb készült, holott a rokon-kérdések elintézése csak együttesen volna helyes. A forditói jognak szabályozása rendkivül sérelmes a mi törvényünkben. Csorbitja a szerző jogát és szövegezésében homályos és érthetetlen. A társszerzők jogainak gyakorlása, a szinpadi müvek és forditások s nevezetesen a személyre vonatkozó szerzői jogok meghatározása ellenkezik a gyakorlati élet követelményeivel és a szerzői jog szellemével. Az előadó külföldi törvények idevágó rendelkezéseinek és praxisa több esetének ismertetésével találóan illusztrálta azt a bizonytalanságot, mely törvényünk fogyatkozásai miatt judikaturánkban uralkodik és azzal az eredménynyel jár, hogy csaknem minden esetben a legfelsőbb biróságok döntését kell provokálni. Az előadó még az elévülést, perjogi intézkedéseket s a külfölddel való viszonosság kérdéseit tárgyalta, végül pedig ajánlotta egy ankétnak kiküldését, amelynek a szerzői törvény novellájának elkészitése volna a hivatása.

Dr. Kenedi Géza a szerzői törvényben is jogalkotásunknak azt a gyakran ismétlődő hibáját látja, hogy oly külföldi törvényeket reczipiál, melyek ott már régóta elavultak. Szerzői törvényünk reformját a haladó müveltség követeli; emellett az uj technikai haladásnak három oly találmánya, melyet a régi szerzői törvény még nem vehetett figyelembe; ezek a telefon, a fonográf és a mozgófényképek. Emellett a reformot szükségessé teszi a jogtudomány ujabb fejlődése, mely az eszmei javakat oltalmába veszi és a bitorlások agyafurtsága, mely az elégtelen törvény intézményeit megkerüli. Tökéletlen a bitorlás körülirása és különösen annak meghatározása, hogy kicsoda a mü tulajdonosa, ha a szerző azt másokra átruházza. A szerzői jog kiterjesztése 50 esztendőre a szerző halála után tulságosan gátolja az eszmék szabad diffusióját, mig viszont a forditás-jog korlátozása nem indokolt oly módon, amint azt a mi törvényünk teszi. A bitorlás miatti büntetés jelenlegi joggyakorlatunk alapján kizárólag a kiadót éri, pedig rendszerint az átdolgozó rosszhiszemüsége szorul megtorlásra. Felveti az eszmét, hogy a visszaesőket sulyosabban kellene büntetnünk. A kártérités összegének megállapitása a mai szervezet mellett nagyon is hiányos. Az országos szakértői bizottság véleményének kikérése mellett a bióság ugyancsak a bizottság tagjait hallgatja ki szakértőknek. Behatóan foglalkozott felszólaló a Németországgal való szerződéssel, amelyet a törvényhozás hebehurgyán hagyott jóvá, anélkül, hogy ennek nagy horderejével tisztában lett volna. Rátér azután a berni egyezményre és kivánatosnak tartja, hogy ez egyezményhez hazánk is csatlakozzék, mert a forditói jog korlátozása folytán a selejtes munkák áradatától volnánk megkimélve és hazai irodalmunk tevékenysége is nagyobb tért találna az érvényesülésre. Végül pártolja a felvetett eszmét, melyet az egyesület választmánya elé kiván utalni. Az ilyképp megindítandó ankét-szerü tárgyalásra az összes szakköröket kellene bevonni.

— **Költségmegállapitás.** A *marosvásárhelyi kir. tábla* négy ivre terjedő válasziratért, melynek jogi álláspontját

részben elfogadta, 6 azaz hat korona *munkadijat* állapitott meg, tehát *sokkal kevesebbet, mint amennyi a szokásos irásdij.* (Ügyvédi körökből.)

— **A tudományos Akadémia** a nagyjutalom és a Marczibányi mellékjutalom odaitélése tárgyában Kautz Gyula, Ballagi Géza és Medveczky Frigyes tagokból álló bizottságot küldött ki. Mindkét jutalom, a társadalomtudományi tudományok köréből az 1899-től 1905-ig megjelent munkák jutalmazására van kitüzve. Minthogy a jogtudomány az Akadémia társadalomtudományi osztályában foglal helyet, méltán várhattuk volna, hogy a birálóbizottságban a jogtudomány is képviselve legyen. A birálóbizottság véleménye sem elégit ki bennünket, és pedig nemcsak azért, mert a nagyjutalom kiadását a birálók nem javasolják, de mert e javaslatukat néhány általános szólamtól eltekintve nem is indokolták meg. Hozzászoktunk ahhoz, hogy a nagyjutalom odaitélése alkalmával a birálók szemlét tartanak az illető tudományok terén megjelent müvek közt és biráló megjegyzésekkel indokolják meg véleményüket, mig a jelen alkalommal ezt sajnosan nélkülöztük és csak azt olvashattuk a birálatban, hogy «a sok jeles, egyben-másban igazán figyelemreméltó munka közül a mértéket nem üti meg egyik sem».

— **A nemzetközi büntetőjogi egyesület magyar osztályának** ujjászervezése iránt a Jogászegylet helyiségében folyó hó 14-én értekezlet tartatott Rickl Gyula igazságügyminiszteri tanácsos elnöklete alatt. Az értekezlet Székely Ferencz, Balogh Jenő, Baumgarten Izidor, Fayer László, Vámbéry Rusztem, Friedmann Ernő és Krámer Emil felszólalásai után az ujjászervezés módozatainak megállapitása iránt Székely, Baumgarten, Balogh, Fayer és Friedmann tagokból álló bizottságot küldött ki.

— **A budapesti ügyvédi kamaránál** az első izben bejegyeztetést kért 303 ügyvédjelölt közül Budapesten végzett és szigorlatozott 138, Kolozsvárt végzett és Budapesten szigorlatozott 1, Budapesten végzett és Kolozsvárt szigorlatozott 78 és Kolozsvárt vagy másutt végzett s Kolozsvárt szigorlatozott 86. A fenti 303 jelölt közül tehát budapesten 139 és Kolozsvárt 164 jelölt szigorlatozott.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Fordulat az osztrák házasságjogi judikaturában.** 1889-ben *A.* katholikus vallásu magyar állampolgár feleségül vette *B.* katholikus, osztrák nőt. Időközben mind a két házasfél áttért az evangelikus vallásra és 1893-ban a magyar bíróságok a házasságot felbontották, 1894-ben a nő ujból férjhez ment. A házasság evangelikus ritus szerint Pozsonyban köttetett meg. A második férj, aki azelőtt katholikus vallásu osztrák állampolgár volt, a házasságkötés előtt szintén az evangelikus vallásra tért át és magyar állampolgárrá lett. 1896-ban elhalt a második férj és szülei az impedimentum catholicismi alapul vétele mellett lépéseket tettek a házasság érvénytelenitése és a gyermekek törvénytelen származásuaknak való kimondása iránt. Az osztrák legfőbb bíróság kimondotta, hogy a házasság érvényessége a magyar törvény szerint itélendő meg, és ha a magyar bíróságok az első házasságot jogérvényesen felbontották, a felbontó itéletet az osztrák bíróságoknak is respektálniok kell.

Ezen határozat jelentősége abban van, hogy az osztrák legfőbb bíróság hosszu idő után először ismerte el a katholikus házasságok felbonthatóságát, annak feltételezése alatt, hogy külföldiek által külföldön szabályszerüen megkötött és nem az osztrák törvények kijátszását célzó házasság képezi az itélet alapját.

— **A kulturnépek legrégibb büntetőjogát** összehasonlitó alapon tárgyalja egy ujabban megjelent német jogtörténeti munka (Zum ältesten Strafrecht der Kulturvölker. Fragen zur Rechtsvergleichung, gestellt von Theodor Mommsen, beantwortet von H. Brunner, B. Freudenthal, I. Goldzieher, H. F. Hitzig, I. Z. Woeldecke, H. Oedenberg, G. Roethe, J. Wellhausen, M. von Wilamovitz-Moellendorf. Mit einem Vorworte von Karl Binding. 1905.). A munka külön tanulmányokban tárgyalja a görög, a római, a germán, az indus, az arab és az izlam népek legrégibb büntetőjogát. Binding az előszóban ismerteti a munka közrebocsájtásának előzményeit. Ezenkivül találjuk a munkában a Mommsen által szövegezett kérdéseket, melyeket a dolgozó társakhoz intézett, mindegyik kérdés mellett röviden összegezve a régi római büntetőjogban végzett kutatásainak eredményeit. Külön kiemeljük, hogy az izlám-büntetőjogot a kiváló magyar orientalista, *Goldcziher Ignácz* dolgozta fel.

— **A biztositási szerződésről szóló német törvényjavaslat** a birodalmi gyülésen az első olvasáson keresztülment és egy ad hoc bizottsághoz utasittatott.

— **A képzőmüvészeti tárgyakon és fényképeken való szerzői jogról** törvényjavaslatot terjesztett a német birodalmi kormány a birodalmi gyülés elé, mely a javaslatot egy ad hoc bizottsághoz utasitotta. A javaslat szerint védelemre igényt tarthatnak: 1. a képzőmüvészet termékei (plastikus, graphikus müvek és festmények); 2. fényképészeti müvek; és amennyiben müvészeti célokat követnek: 3. iparmüvészeti müvek; 4. ipari termékek és 5. az utóbbi két kategoriára vonatkozó tervezetek. A védelem alanya nemcsak az eredeti mü szerzője, hanem a másolatra nézve a másoló, valamint mindkettőre nézve a szerződési vagy törvényi jogutód is. A védelem tartalmát illetőleg a szerzői jog kizárólagos jogositvány a mü sokszorozására (utánképzés, utánépités, akár csak egy izben vagy egy részletre nézve is), iparszerü terjesztésére és mechaniko-optikai berendezések által való előadására. A kölcsönzésre a védelem nem terjed ki, valamint nem terjed ki a kiállitásra sem, habár ez nyilvánosan vagy belépő dij mellett történik is. Arczképek (szobrok) megrendelőinek és azok jogutódainak joguk van az arczkép sokszorositásához. A sokszorositás tilalma alul ki vannak véve a nyilvános helyeken felállitott emlékmüvek. Arczképek csak annak (halála után hozzátartozóinak) beleegyezésével terjeszthetők és állithatók ki, akit az arczkép ábrázol. Kivételek: 1. a jelenkor történetéből vett képek; 2. ha a kép czélja nem egyes személyek arczképének előállitása, pl. gyülések vagy tájképek; 3. nem megrendelésre készült képek, amennyiben a müvészet magasabb érdekei figyelembe jönnek; 4. hivatalos használatra szánt képek (pl. rendőrség által készittetett képek). Az 1—3. alatti kivételektől eltérőleg a tilalom fennáll, ha a terjesztés vagy kiállitás által az illetőnek jogos érdeke sértetnék. A védelem alatt álló müvek védelme megszünik a szerző halála után 30 évvel, a fényképészeti müveknél a megjelenéstől, illetőleg a szerző halálától 15 év eltelte után.

— **A gondosság mértéke.** Egy mázoló két 14 éves gyermeknek kérésükre egy festékmaradékot tartalmazó régi hordót ajándékozott, amelyet a fiuk a király születése napján elégettek. Egy év mulva annak a gazdának, akinek udvarán az elégetés történt, hat tehene ólommérgezésben elhullott. A mérgezés oka az volt, hogy a tehenek a festékes hordó maradványait nyalogatták. A tehenek tulajdonosának a mázoló ellen inditott keresetét a kieli Oberlandesgericht elutasitotta, mert a forgalomban senki sem kötelezhető oly gondosságra, amely minden legtávolibb lehetőséget is kombinációba vesz, hanem megfelel a gondosságnak az olyan cselekvőség, melyből a dolgok természetes befolyása szerint nem tehető fel, hogy kárt fog okozni.

— **Olyan versenytilalom,** mely a munkást a legsulyosabb feltételekkel köti le, mig a munkaadónak teljesen szabad kezet ad, semmis. (Celle-i Oberlandesgericht.)

A Magyar Jogászegylet folyó hó 17-én (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10. szám alatt) teljes-ülést tart, melynek tárgya a szerzői törvény reformjának megvitatása. Felszólalásra jelentkeztek: Dr. Szalai Emil, Dr. Marton Sándor és Márkus Dezső. — Vendégeket szivesen lát az egylet.

Gyakorlott ügyvédjelölt, vidéki praxissal, ki önállóan intézkedni tud, vidéki irodába május 1-ére kerestetik. Czim a kiadóban. 11577

Főszerkesztő. **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Veres Pálné-u. 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenegyedik évfolyam. 12. SZ. Budapest, 1906 márczius 23.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *IV. Veres Pálné-u. 25.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A birói függetlenség. — A büntetés kimérésének kérdéséhez. *Dr. Heil Fausztin* kir. közigazgatási birótól. — Bünügyi statisztikánk fejlődése és a kriminalitás iránya. *Bud János* miniszteri segédfogalmazótól. — *Törvénykezési Szemle:* A kényszerkézbesitésnek nemzetközi feltételei. *Dr. Huszár Kálmán* budapesti ügyvédtől. — A büntető sanctio különbségei csőd és fizetésképtelenség esetén. *Dr. Hevesi Illés* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.
Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»ből.

A birói függetlenség.

Lapunk legutóbbi számában nyomatékosan hangsulyoztuk annak szükségességét, hogy a bíróságok a politikai mozgalmakba bele ne vonassanak, hogy a birói függetlenség minden oldalról megóvassék.

Most a legilletékesebb helyről, a legmagasabb birói székről intézte Oberschall Adolf, legfőbb bíróságunk vezetője, ugyanezt az intelmet más formában a bíróságok tagjaihoz. Oberschall Adolf ugyan közvetlenül csupán az ujonnan kinevezett két curiai birónak ajánlotta figyelmébe, hogy a jelenlegi nehéz és rendkivül kényes viszonyok közt óvják meg mindenkor birói függetlenségüket, de ez az intelem nemcsak az imént felavatott két curiai birónak szólott, nem is csupán a kir. Curia birói testületének, de szólott az egész magyar birói karhoz és annak minden egyes tagjához.

Meg kell óvniok a bíróságoknak a jelenlegi nehéz és rendkivül kényes viszonyok közt birói függetlenségüket minden oldalról, minden párttal, minden politikai törekvéssel szemben. Itélete hozatalakor a biró a legnagyobb tárgyilagossággal vizsgálja az előtte fekvő tényállást és alkalmazza a megállapitott tényállásra illő jogi szabályt. Az igazságszolgáltatás csarnokába ne vigye magával politikai meggyőződését, ne tekintsen se jobbra, se balra, hanem itéljen kötelességéhez képest, egyedül a törvények és törvényerejü rendeletek értelmében. Külső befolyás ne érjen fel a birói székig, a napi politika zürzavaros hangjait ne engedjék behatolni az igazságszolgáltatás csarnokaiba. A birót tárgyilagos jogászi meggyőződésének határozatba foglalásánál ne csábitsa a népszerüség varázsa és ne riaszsza a népszerütlenség fenyegetése. Itéletét ne befolyásolja sem a hatalomtól való félelem, vagy az előléptetésre való vágyakozás, sem pedig a napi politika.

Mint már mult héten kifejtettük, ez az ideális állapot megteremtése előmozditható, ha minden oldalról minden tényező arra törekszik, hogy a bíróságok lehetőleg megkiméltessenek a tisztán politikai jellegü kérdések felesleges elbirálásától. A bíróságokat és azok tagjait ne keverjük be a politikai küzdelmekbe; kerüljük az alkalmat arra, hogy a bíróságok tárgyilagos állásfoglalása akár az egyik, akár a másik oldalról meggyanusittassék és az ő müködésük birálatába a politikai szenvedélyek és számitások kevertessenek bele.

Ha azonban — amint az eddigi események szerint alig lehet már kikerülni — a bíróságok mégis kénytelenek lesznek politikai vonatkozásu perekben dönteni, akkor emlékezzék meg a magyar birói testület minden egyes tagja a legelső magyar biró amaz intelméről, hogy a birák minden körülmények közt, de különösen a jelenlegi nehéz és rendkivül kényes viszonyok közepette óvják meg birói függetlenségüket.

A büntetés kimérésének kérdéséhez.

I.

Annak felismerése, hogy az állampolgároknak személy-, vagyon- és jogbiztonsága nemcsak a büncselekményeknek, a büntetendő tényálladékoknak, hanem a büntetésnek is törvényes meghatározását igényli, a feltétlenül határozatlan büntetéseknek elejtésére, s e rendszerrel történt szakitással arra vezetett, hogy azon elven kivül, mely szerint: «büncselekményt csak az a cselekmény képez, amelyet a törvény annak nyilvánit», az a másik, nem kisebb horderejü elv irassék a büntetőtörvény homlokára, amely szerint: «büncselekmény miatt senki sem büntethető más büntetéssel, mint amelyet arra elkövetése előtt, a törvény megállapitott». Minthogy pedig a büntetést ezentul is a biró van hivatva kimondani, a törvényben megállapitott és a biró által alkalmazott büntetés közötti viszony kérdése tolul előtérbe.

A büntetőjogi jövő zenéjének többé-kevésbbé problematikus, mindenesetre tételes törvényi alapon meg nem valósitható elméleteinek mellőzésével, a törvényben megállapitott büntetési tétel és a biró által kiszabandó konkret büntetés közötti viszonyt akként kell megállapitanunk, hogy amannak mértéke: az absolut vagy abstract; az utóbbinak mértéke: a relativ vagy konkret bünösség. Amabban X. által elkövetett gyilkosság vagy lopás szerepel; emiatt egy in concreto meghatározott gyilkosságról, egy in concreto meghatározott lopásról van szó, amelyet nem X. akárki, hanem ez a meghatározott ember, pl. Nagy János követett el. Az abstract és a konkret bünösség helyett a «suly» kifejezést is használhatjuk, mely esetben az abstract bünösség alatt a büncselekményeknek, tehát p. o. a gyilkosságnak, a lopásnak faji sulyát, a konkret bünösség alatt az elkövetett konkret büncselekménynek egyedi sulyát értjük.

Nem szükséges magyarázni, hogy a törvényhozó csak az abstract bünösséget, a büncselekményeknek faji sulyát képes meghatározni, mert a priori csak a faji suly elemeinek ismerete lehetséges.

A konkret bünösség, az egyedi suly meghatározására a törvényhozó képtelen, mert ennek meghatározása a konkret cselekmény összes körülményeinek ismeretét tételezi fel, amelyeknek ismerete a cselekmény elkövetése előtt lehetetlen, melyeknek felismerése csak a cselekmény elkövetése után lehetséges; a bünvádi eljárásnak egyik fontos feladatát ép ezeknek a körülményeknek megállapitása képezi. És ezekhez a körülményekhez hozzájárul meg egy mozzanat, amelyről az igazságszolgáltatásnak, mely feladatának magaslatán áll, megfeledkeznie soha sem szabad, és ez az, hogy a társadalmi szükség nem mindig egyforma szigort igényel.

A törvény változatlan büntetési tételeinek a változó társadalmi szükségnek megfelelő alkalmazása csak a konkret büntetéskimérések keretén belől történhetik.

Körülbelől ezek a szempontok vezettek az u. n. relativ büntetési tételek elfogadásához.

A maximum tekintetében nézeteltérés nincs. Értem abban az irányban, hogy a maximum a törvényben állapitandó meg, s nem bizható a bíróra.

A minimumnál tudvalevőleg máskép áll a dolog. A bün-

tető jogtudománynak kiváló gárdája vitatta s vitatja ma is, hogy az u. n. «körülmények» annyira befolyásolhatják a konkret cselekménynek egyedi sulyát, hogy a törvényes minimumok mellőzendők. Az 1843. évi magyar Btk.-i javaslat, a magyar geniusznak ez az örök dicsősége, ezt a rendszert fogadta el, a törvényes minimumokat eltörölte. A rendszernek helyességéről lehet vitatkozni, de amiről vitatkozni nem lehet, ami iránt nézeteltérés nem lehet, az az, hogy a törvényes minimumnak elfogadása esetében a rendes büntetési tétel mellett egy rendkivüli — enyhébb — büntetési tétel állitandó a bíróság rendelkezésére. Ezt a rendszert fogadta el a magyar Btk., amelynek 92. §-át az olasz kriminalistika egyértelmüen a magyar törvény gyöngyének nevezte el.

Még két mozzanatot kell kiemelni. Az egyik az u. n. latitude elve, amely szerint a büntetési tételeknek, és pedig ugy a rendes, mint ahol — mint minálunk — vannak, a rendkivüli büntetési tételeknek oly tágaknak kell lenniök, hogy keretökön belől a körülmények kellően értékesithetők legyenek. A szükséges latitude-ot nélkülöző büntési tételek nem egyebek, mint leplezett absolut büntetések, amelyekkel elérhető a büntető itéleteknek egyöntetüsége, de nem érhető el a büntetőjogi igazság. A büntetőjogi igazság pedig az, hogy soha sem alkalmaztatik más büntetés, mint az, amely az elkövetett cselekmény egyedi sulyának megfelel, s a büntetőjogi védelem érdekében szükséges.

A szük büntetési tétel biztositja a büntetőitéletnek egyöntetüségét, de megöli az igazságot.

A másik az, hogy a büntetési tétel keretén belől a büntetéskiszabás a birónak, és pedig ezt különösen szükségesnek tartom hangsulyozni, a ténybirónak szuverén hatásköréhez tartozik.

A törvényhozónak szava helyébe lép a «religio judicantis». Nagyon kézzelfogható, s télre nem ismerhető igazság. A büntetést befolyásoló körülményeknek az az ismerete, amelyel a törvényhozó rendelkezhetik, a törvényhozót csak büntetési tételek felállitására képesiti: a konkret körülményeket s azoknak jelentőségét (a törvényhozó előtt «terra incognita») csak a ténybirónak van módjában ismerni és mérlegelni.

A törvényben megállapitott rendes — és rendkivüli — büntetési tételek határain belől tehát a büntetést a «körülmények» gondos és lelkiismeretes mérlegelésével a biró van hivatva megállapitani.

A büntetőjogi elmélet csakis ezt a szabályt állithatja fel és pedig azért, mert a konkret büntetést helyesen csak a biró mérheti ki s állapithatja meg. Mert a büntetésnek helyes kimérése a körülményeknek teljes ismeretét tételezi fel; a körülményeket pedig csak a biró ismerheti.

Ezt az elvet fejezik ki s iktatták törvényünkbe a Btk. 89., 90., 91. és 92. §-ai. Amelyeknek dióhéjba szoritott értelmök az, hogy: «A büntetési tételek határain belől a büntetést a körülmények figyelembe vételével a biró állapitja meg.»

Ezt az egyszerü igazságot csak elhomályositotta a törvénynek az az értelmezése, hogy ha sem enyhitő, sem sulyositó körülmények fenn nem forognak, vagy ha az enyhitő és sulyositó körülmények egymást ellensulyozzák, a büntetés az u. n. középmértékben állapitandó meg.

Ezeknek a feltételeknek elseje egyszerüen nonsens. Mert minden cselekmény szükségszerüen körülmények között követtetik el. Valamint nincsen test suly nélkül, ugy nincsen cselekmény körülmények nélkül. Ezek a körülmények adják meg minden cselekménynek azt a sajátszerü árnyalatát, amelynek a büntetésben megfelelő kifejezésre kell jutnia. A második feltélel, mint csak abstract lehetőség, gyakorlati jelentőségre igényt nem tarthat.

A törvénynek ezt a téves értelmezését csak előmozditani volt alkalmas a kir. Curiának 49. sz. döntvénye, amelyet a Curia valóban fel nem fogható módon, megfeledkezve arról, hogy a döntvényeknek egyedüli czélja vitás jogkérdések eldöntése, döntvény tárgyának tekintette azt, ami nem jogkérdés, hanem egyszerü mathematikai igazság.

Hogy ez a döntvény a gyakorlatban nagyobb bajt nem okozott, az csak annak a szerencsés véletlennek tulajdonitható, hogy a döntvényről a gyakorlat alig vett tudomást. Nem ismerek itéletet, amely erre a döntvényre hivatkozott volna. Ez a döntvény a törvényhozó, és készséggel elismerem, bizonyára a Curia intentiójának is ellenére, könnyen eredményezhette volna azt, hogy a büntetések — rendszerint — a középmérték körül oszcillálnának. Aminek talán örültek volna a statisztikusok, de amin sirt volna az igazság, s megbotránkozott volna a jogérzet.

A középmértéknek elmélete nem egyéb mint a törvényileg biztositott birói latitude-nak 50%-al(!) megszoritása; a birói szuverén mérlegelési jog 50%-ának egyszerü — elkobzása.

Az itt elfoglalt álláspontal merev ellentétben állanak azok az ujabbi kisérletek, melyek a biró büntetéskimérési jogának aránytalan megszoritására sőt egyenest illusoriussá tételére irányulnak. Ilyenek jelesül:

a) A sulyositó és enyhitő körülményeknek törvényes meghatározása. Tehát visszatérés arra az álláspontra, amelyet a tudomány, mint tarthatatlant elhagyott, mert felismerésével annak, hogy a büntetés arányban kell, hogy álljon az elkövetett büncselekménynek sulyával; hogy ezt a sulyt az eset konkret körülményei lényegesen befolyásolják, hogy azért «poena secundum faciti contingentiam commisuranda delicto» a büntetés a circumstantiae delictorum szerint alkalmazandó, Felismerésére jutott annak is, hogy a törvényhozó a büncselekmény körülményeinek összességét előre nem láthatja, hogy a büntetés és a bünös egyén közti viszony szerfelett változó voltánál fogva törvényileg à priori nem fixirozható, meg nem állapitható, hogy a törvényhozó képtelen előre látni a fizikai s erkölcsi okoktól függő körülményeket, és még kevésbbé láthatja előre e körülményeknek az összszerü esetekben — konkret — jelentőségét, mennyiségét és minőségét, vagyis azoknak azt a végtelen változatosságát, amelynek mérlegelése csak a ténybirót illetheti meg. Amint igaz, hogy vannak körülmények, amelyek a konkret bünösséget befolyásolják, ép oly igaz, hogy azoknak jelentősége, befolyásoló ereje a konkret esetekben külömböző lehet s hogy azért az enyhitő és sulyositó körülményeknek a törvényben felsorolása csak exemplificativ jelentőséggel birhat. Ez vezetett az ujabb törvényhozásokban a felsorolás mellőzésére, amit Merkel szerint «valóban nem is lehet sajnálni».

b) A rendkivüli enyhitési jog feltételeinek törvényes és szabatos körülirása, vagyis más szóval a rendkivüli enyhitő körülményeknek kodifikálása, taxativ felsorolása.

Nem lehet tagadni, hogy a rendes enyhitő és sulyositó körülmények taxativ felsorolásának ellenesei között is vannak olyanok, akik a rendkivüli enyhitő körülményeknek kodifikatiója mellett nyilatkoznak.

Igy a capite Merkel. Csakhogy ezek a rendkivüli enyhitésben jobbára csak az alanyi mozzanatokat, sőt ezeknek is csak egy részét akarják részesiteni. Igy Merkel elvi tétele az, hogy: «a rendes büntetési tételnek alapja konkret tényállás: a rendkivüli büntetési tételnek alapja: az általános tényálladék módositása».

Elvi ellenvetésem ez ellen az, hogy eddig senkinek sem sikerült bebizonyitani azt, és absolute be sem bizonyitható az, hogy csak az általános tényálladék modositásai «Modalitäten der allgemeinen Verbrechens-requisiten; Modalitäten des allgemeinen Thatbestandes» indokolhatják a rendkivüli büntetési tétel alkalmazását, s hogy az esetnek konkret körülményei nem lehetnek számuk vagy minőségüknél fogva oly nyomatékosak, hogy a rendes büntetési tétel minimuma is aránytalannak mutatkoznék.

Gyakorlatilag pedig a dolog ugy áll, hogy: «a rendes

büntetési tételnek mostani latitude-je mellett a rendkivüli enyhitő körülmények kodifikálásával a büntett és büntetés közti helyes arány érvényesitése lehetetlen; erre az arányra való tekintet pedig a rendes büntetési tételeknek aggasztó kiterjesztését tenné szükségessé». *Dr. Heil Fausztin,*
(Befejező czikk köv.) kir. közigazgatási biró.

Bünügyi statisztikánk fejlődése és a kriminalitás iránya.*

IV. Bünügyi statisztikánknak az 1899-dik évben történt reformja az előbbi állapottal szemben igen nagy fejlődést, de bizonyos mértékben visszaesést is mutat. Előnyére irható, hogy életbe léptette a statisztika által leghelyesebbnek ismert adatgyüjtési módszert: az egyéni laprendszert, továbbá, hogy a jogerős itéleteket vette alapul. Nagy elvi hibája viszont, hogy nem annyira az elitéltek, mint azt a Ráth-féle tervezet czélozta, hanem inkább a letartóztatottak személyi viszonyait kutatta. Annál meglepőbb ez, mert 1872 óta folyton az elitéltek adatainak tudakolása képezte kriminálstatisztikánk alapját. Miért kellett eltérni ettől az alaptól, annak magyarázatát nehéz megtalálni. Külföldi példák nem igen késztethettek erre, mert a legtöbb államban, ahol a bünügyi statisztika első phásisait tulélte, mindenütt az elitéltekre helyeztetett a fősuly. Kriminologiai szempontok, mint pl. büntető rendszer hatásainak kutatása, talán lehettek irányadók, azonban ezeknek teljesen feláldozni a morálstatisztikát nem volt szabad. Az kevés vigasztalás, hogy ez a statisztika, amelyet csakis rabok statisztikájának nevezhetünk, jó volt, hisz az általánosan tapasztalt tény, hogy minél fejletlenebb az elitéltekre vonatkozó statisztika, annál behatóbb, részletesebb a letartóztatottak statisztikája. Arról pedig — amit sokan gondolnak — hogy a kettő fedezze egymást, szó sem lehet. S épp ezért, ha már az 1899. évi reformja bünügyi statisztikánknak nem akart lemondani a letartóztatottak statisztikájáról, legczéltudatosabban jár el, ha az elitéltek statisztikáját kiépiti s egyuttal adatokat kivánt volna a letartóztatottaknak a szabadságvesztés tartama alatt tanusitott magaviseletéről, foglalkozásáról s egyéb viszonyairól, arról, hogy mely intézetben állották ki büntetésüket, mely oknál fogva szabadultak stb. Igy legalább ugy a kriminál-, mint a fogházügyi statisztika követelményeinek eleget tett volna.

Kár volt, hogy az 1899. évi reform nem teljesen a Ráth Zoltán-féle tervezet alapján készült, mert akkor nem egyhamar kellett volna kriminálstatisztikánk lényegesebb módositásáról gondoskodni. Négy évi tapasztalat azonban nyilvánvalóvá tette, hogy változtatni kell az adatgyüjtésen, ha tényleg kriminálstatisztikai adatokhoz akarunk jutni. Megindulnak tehát ismételten a tárgyalások a m. kir. központi statisztikai hivatal és az igazságügyminiszterium között az adatgyüjtés módositása tárgyában. Sikerült is elég gyorsan megállapodásra jutni, ugy, hogy 1903 november 13-án a 38,300. sz. igazságügyminiszteri rendelettel 1904 január hó 1-től kezdődőleg már életbe is léptetik az ujjászervezett adatgyüjtést, amely alapján gyüjtetnek ma is a kriminálstatisztikai adatok.

Az ujjászervezett adatgyüjtés magán a módszeren nem változtat, megtartja továbbra is az egyéni laprendszert, amely az 1899. évi reformból teljesen jónak bizonyult. Az ügyforgalmi statisztika is megmarad a régi keretek között. Tisztán egyes kérdései az ügylapnak szövegeztetnek világosabban, továbbá az egész ügy fejleménye csak az ügylapon jegyeztetik fel s nem az egyéni lapon is. Ugylap állitandó ki ezután is a törvényszékek, illetve a járásbiróságok elé tartozó büntett, vétség és kihágás miatt tett minden feljelentésről. E tekintetben a két adatgyüjtés között csak annyiban van eltérés, hogy az uj adatgyüjtés szerint oly ügyekről, amelyekre vonatkozó feljelentések illetékesség vagy hatáskör szempontjából valamely más bírósághoz vagy egyéb hatósághoz tétetnek át, ügylapok nem állitandók ki. S ez az ujitás nem kicsinylendő, mert ennek tudhatni be jórészt a feljelentések számának csökkenését az 1904. évben ugy a járásbiróságok, mint a törvényszékek előtt.

Nem róható hibájául az 1903. évi reformnak sem, hogy nem mellőzi — a német kriminálstatisztika mintájára — az ügyforgalmi statisztikát. Igaz, hogy morálstatisztikai értéke ennek mentől kevesebb van s igen elhibázott álláspont, mint azt nálunk egyesek teszik, hogy e statisztika egyes adataiból, pl. a feljelentések számából bizonyos messzebb menő következtetéseket akarnak levonni.

A feljelentések száma legfeljebb gyenge támpontul, de sohasem használható döntő bizonyitékként a kriminálitás nagyságának megállapitásánál. Sok függ elsősorban attól, hogy a feljelentések mily módon intéztetnek el. Ha sok a felmentés és elutasitás, akkor a kriminálitást tartalmazó vagyis az elitéléssel befejezett feljelentések száma erősen apad. Rendkivül nagy befolyással van továbbá a feljelentések számának alakulására a társadalom erkölcsi felfogása. Minél szigorubb ez, annál több ügy kerül birói döntés alá. Nem jelenti ez azért feltétlenül a kriminálitás emelkedését, mert ilyenkor sok oly ügy is jut az igazságszolgáltatás elé elbirálás végett, amelyek talán a társadalom részéről elitélést vonnak maguk után, de tényleg nem birnak a büncselekmények ismérveivel. Arról sem szabad megfeledkezni, hogy minél nagyobb az emberekben a bizalom a biróságok itélkezése iránt, továbbá minél megelégedettebbek az embernek a büntetőtörvényeknek az egyes büncselekményekre előirt büntetéseivel, annál gyakrabban keresik fel a biróságokat. Nem a kriminálitás emelkedik ilyenkor, hanem a feljelentési hajlam ölt nagyobb arányokat, hisz több mint valószinü, hogy büncselekmények azelőtt is hasonló számmal fordultak elő, csakhogy azok jórésze a birói döntés kikerülésével magánuton intéztetett el. Végül, hogy mennyire nem lehet következtetni a kriminálitás mérvére a feljelentések számából, bizonyitja az a tény is, hogy igen könnyen megtörténhetik, hogy több feljelentés kevesebb büncselekményt tartalmaz és kevesebb büntettesre vonatkozik, mint csekélyebb számu feljelentés és megforditva. Már pedig a kriminalitást helyesen vagy a büncselekmények, vagy a büntettesek számából itélhetni meg; minden más alap nagyon ingatag.

Amily kevés tehát a morálstatisztikai értéke az ügyforgalmi statisztikának, épp oly nagy a becse a bünügyi jogszolgáltatás igazgatási szempontjából. Beszámol a biróságok tevékenykedéséről, rámutat egyes biróságok tulterheltségére, képet ad az eljárás gyorsaságáról stb. Mindez azonban az igazi kriminálstatisztikát absolute nem érdekli és épp ezért a kettőt egymással összezavarni nem szabad.

(Folyt. köv.) *Bud János.*

* Az előbbi közl. l. az 9. és 10. számban.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A kényszerkézbesitésnek nemzetközi feltételei.

Az 1904. évi május hó 16-án Haágában megtartott, csak nemrég ismertetett 4-ik *nemzetközi magánjogi konferenczianak* 3-ik czikke a kényszerkézbesités feltételeit szabályozza és a kényszerkézbesitést kötelezővé teszi a szerződő államok közt, ha a kézbesitendő ügyirat a megkeresett hatóság nyelvén, vagy az érdekelt két állam közt megállapitott nyelven van szerkesztve, vagy pedig, ha ahhoz a nyelvek egyikén készült forditás van csatolva.

A forditásokra nézve azonban azt az elvet állitotta fel, hogy ellenkező megállapodás hiányában, a forditást megkereső állam diplomatiai vagy konzuli tisztviselője, vagy pedig a megkeresett állam hites tolmácsa hitelesiti. Ezen kétféle közegnek egymás mellé állitása azt bizonyitja, hogy a kon-

MAGYAR KÖZIGAZGATÁSTUDOMÁNYI KÖNYVTÁRA

ferenczia, ugyanakkor, mikor a forditások helyességére nézve garancziákat keresett és ezeket abban vélte feltalálhatni, hogy a forditások inkább a megkeresett államban lesznek megszerezhetők, mert könnyebb idegen nyelvről, mint idegen nyelvre forditani, egy sokkal nagyobb garancziát, mint amilyen a forditásnak könnyebb megszerzésében rejlik, tévesztett teljesen szem elől: a tolmácsnak *felelősségre* vonhatását. Az, hogy könnyebb idegen nyelvről, mint idegen nyelvre forditani, hites tolmácsnál egyáltalában tekintetbe nem jöhet, mert ennek kötelessége a szükséges nyelvismeretet oly mértékben megszerezni, hogy a forditás az eredetinek tökéletesen megfeleljen.

Ezen előfeltétel igazolása nélkül senki hites tolmácscsá ki nem nevezhető, és mint ilyen nem müködhetik.

Ha mégis a hites tolmács forditása helytelen, ezért felelősségre vonható; de nem vonható felelősségre a forditás helyességeért a megkereső állam diplomatiai, vagy konzuli tisztviselője, aki a forditást hitelesiti, ha az nem egyuttal h. tolmács is. A megkeresett állam tolmácsa sem vonható közvetlenül és különösen a megkereső államban felelősségre, mert nem ettől nyerte kinevezését és nem ebben müködik. Ezenkivül az idegen tolmács a fél által sem ellenőrizhető, sem a forditás ideje, sem annak helyessége iránt. A megkereső állam érdekében áll arról gondoskodni, hogy lehetővé tegye a megkeresett államnak, miszerint ez megkeresésének haladéktalanul eleget tehessen, amit csak ugy érhet el, hogy ha a megkereséséhez a megkeresett hatóság nyelvén készült forditást csatol, ezt pedig csak saját hites tolmácsa által eszközölheti nyomban. Ettől csak azon esetben szabadna eltérni, ha a megkereső államban a megkeresett állam nyelvére nézve hites tolmács nem lenne.

Ugy a felelősségre vonhatás, mint az időnyerés szempontjából tehát elhibázottnak tartjuk a haágai 4-ik nemzetközi konferenciának vonatkozó határozatát és reméljük, hogy ehhez a magyar törvényhozás nem is fog hozzájárulni.

Láthatjuk és panaszoljuk is szüntelenül ezen rendszernek káros következményeit az Ausztriával való érintkezésünkben, az utóbbi években követett azon eljárásban, melyben, eltérőleg a 25 éven át követett azon eljárástól, hogy az osztrák hatóságokhoz intézett magyar megkeresésekhez ezeknek megérthetése és azonnali teljesithetése érdekében német forditások csatoltattak, ezen nélkülözhetetlen forditások most már csak a megkeresések megérkezése után Ausztriában eszközöltetnek, mi által a megkeresések teljesitése tetemes késedelmet szenved, és nem egyszer helyrehozhatlan kár okoztatik a magyar feleknek. Ezen eltévesztett rendszernek egyedüli mentsége az volt, hogy a magyar állam azáltal, hogy megkereséseit nem maga, hanem Ausztria fordittatja le, a forditás költségeit megtakaritja. De eltekintve attól, hogy a megtakaritás a magyar állam és ügyfelek érdekeinek rovására történik, az teljesen eliminaltatik azáltal, hogy az igazságügyminiszter rendeletéből perrendtartásunk követelményeinek megfelelőleg, a magyar feleknek *kényszer utján* kézbesitendő osztrák ügyiratok a felek kivánságára, most már szintén lefordittatnak.

Ha ez ma még kevesebbe kerül, mint a magyar iratoknak leforditása kerülne, az csak azért van, mert senki sem tudja nálunk, hogy joga van az osztrák iratok leforditását követelni, a kézbesitők pedig óvakodnak attól, hogy a feleket ezen jogukról, kötelességükhöz képest, kitanitsák, holott az igazságszolgáltatás és az állam érdeke, de a haágai konferenczia is azt követelné, hogy minden idegen nyelvü irat, akár kivánja a fél, akár nem, a megkereső hatóság költségére lefordittassék, ami tekintve a jogforgalom arányát Ausztria és Magyarország közt, Ausztriára nézve a forditások költségeinek több mint 90%-át, Magyarországra nézve pedig alig 10%-át jelentené.

Ennyit pedig csak megér a magyar igazságügyi érdekeknek biztositása Ausztriával való kölcsönös jogsegély iránti viszonyunkban — testvérek közt is.

Dr. Huszár Kálmán.

A büntető sanctió külömbségei csőd és fizetésképtelenség esetén.

Egyre gyakrabban fordulnak elő esetek, hogy kereskedők, különösen kisebb üzletüek fizetésképtelenségbe jutván, hitelezőikkel nem egyezkednek, maguk ellen a csődöt sem kérik, hanem tétlenül, nyugodtan várják be, mig áruraktárukat a gyorsabb, szemesebb hitelezők lefoglalják, sőt elárverezik. Nagyobb kereskedőházak nem igen szoktak fizetésképtelen adósok ellen foglalást vezetni. Abból indulnak ki, hogy vagy sikerül az adósnak egyezséget kötni és ebben az esetben a költségek szaporodása csak fölösleges és méltánytalan terhet róna rá, vagy nem sikerül és akkor a költség hiábavaló volt, mert minden időközben szerzett jogot letöröl a tömeggondnoki spongya. Türelmesen várakoznak tehát, mig egy szép napon arra ébrednek, hogy az adós összes vagyonát elárverezték és az ő követelésük kimaradt a játékból. Ha azután ezek a hitelezők a csőd megnyitását kérik, hogy ily módon legalább megtámadási perek utján hóditsanak maguknak és a malorum socius egyéb hitelezőknek valami szerény csődquótát, akkor a bíróság kérelmüknek csak azon esetben ad helyt, ha a több száz koronányi költségbiztositékot leteszik. Erre a koczkázatra a hitelező nem igen hajlandó és igy megmaradnak a foglaltatók az elért anyagi előnyök birtokában, az adós pedig, kinek könnyelmüsége okozta a kárositást, zavartalan nyugalmában.

Hasonló az eset akkor, midőn az adós fizetésképtelenségbe pazarlása, gondatlan üzletvezetése, tőzsdejáték által jutott, vagy fizetésképtelensége tudatában uj adósságokat csinált, de mindezek a cselekmények oly sulyos eredménynyel jártak, hogy adósnak éppen semmi, vagy csak oly kevés vagyona maradt, mely a csődköltségekre sem elég.

Ilyen esetekben a hitelezők természetesen bünvádi feljelentésre gondolnak. Van valami emlékük arról, hogy olyan kereskedőket, akik a csődkérvény beadását elmulasztották, vagy akik fizetésképtelenségbe pazarlás által jutottak, vagy az insolventia tudatában uj adósságot csináltak, meg szoktak büntetni és erkölcsi érzésük, jogérzetük is azt diktálja nekik, hogy az ily cselekmények büncselekmények. Ha azonban a bünvádi feljelentést megteszik, a legtöbbször azt tapasztalják, hogy az sikerre nem vezet, mert azon esetek legnagyobb részében, amelyekben a fizetésképtelen kereskedő ellen a csőd megnyitható nem volt, talán kárpótlásul, maga a büntetőjogi oltalom mond csődöt.

Büntető-törvénykönyvünk csakis csőd esetén nyujt szigoru és az esetek nagy tömegét átfogó védelmet a hitelezőnek. Ott, hol a csőd megnyitható nem volt, azok a bünös manipulácziók, melyeknél a megkárositási szándék kétségen felül áll, megtorlásra találhatnak ugyan, de maga a nemtörődömség, a gondatlanság, a könnyelmü spekuláczió, a vétkes adósságcsinálás privilegiumot élveznek.

Kitünik ez a Btk. vonatkozó §-aiból.

Csőd esetéről rendelkeznek a Btk. 414. és 416. §-ai, melyekben a «vagyonbukott» szó olyan embert jelent, ki ellen a csőd tényleg megnyittatott.

E szakaszok a csőd megnyitását feltételezik, ennek a formai kelléknek fenforgásától teszik függővé a sanctió alkalmazását. Ha a csőd nem nyittatott meg, akkor minden meg van bocsátva.

Csőd esetén kivül, csak a Btk. 384., 386. és 387. §-ai nyujtanak az esetek egyrészében védelmet.

A 384. §. a 414. §. 4. pontja első mondatának esetével correlativ némileg, de az eseteknek csak igen csekély részében alkalmazható. A ravasz fondorlatot magában az a körülmény, hogy az adós fizetésképtelensége tudatában csinált ujabb adósságot, rendszerint meg nem állapitja, és igy az idevágó cselekmény, ha a csőd megnyitásának elmaradása miatt a Btk. 416. §-ának 4. pontja nem müködhetik, teljesen büntetlen marad. A birói praxisban akadunk ugyan némi nyomaira a törekvésnek, hogy a hasonló cselekmények legalább részben megtorlás alá vonassanak. Igy a Curia 427/93. sz. alatt hozott itéletében (l. Márkus Dezső: Felsőbiróságaink elvi határozatai V. kötet 506. sz. eset) kimondta, hogy «ha a kereskedő *abban a tudatban* rendel meg hitelben árukat, hogy azok értékét nem lesz képes megfizetni, hogy tehát a hitelbe adót megfogja kárositani .... és a fizetés teljesitése tényleg elmarad, ez a cselekmény megállapitja a ravasz fondorlattal való tévedésbe ejtést, valamint a jogtalan kárositást egyrészről, a jogtalan vagyoni haszonszerzést másrészről és igy a 379. §. alá esik.» De ez a határozat egyrészt egyedül áll, másrészt pedig nem egyszerüen a fizetésképtelenség tudatát kivánja meg, hanem azt a tudatot, hogy a megrendelő az áruk értékét nem lesz képes megfizetni, ami ennél jóval több és nehezen bizonyitható, ugy hogy a fizetésképtelenség tudatában való adósságcsinálás, ha a csőd meg nem nyittatott, büntetlen marad.

A Btk. 386. §-a nagyjában a 414. §. 1. és 2. pont-

jának felel meg. Csakis akkor jöhet alkalmazásba, amikor «bekövetkező» hatósági végrehajtásról van szó. A birói gyakorlat támaszkodva arra, hogy a §. nem «bekövetkezhető», hanem «bekövetkező» végrehajtásról beszél, a szakaszt csak akkor alkalmazza, ha már a per megindítása és a kereset kézbesitése után történt az incriminált cselekmény. Ez a §. illetve a rajta felépült gyakorlat tehát csak nagyritkán nyujt segélyt és különösen védetlenül hagyja azokat a humánus hitelezőket, akik insolventia esetén nem perelnek.*

Csak a legutóbbi időben mutatkozik javulás. A Jogtudományi Közlöny 5. számában a büntetőjogi döntvénytár 23. sorszáma alatt közölt jogeset az első fecske. A budapesti kir. büntetőtörvényszéké az érdem, hogy szakitott a sablonnal és egy esetben vádlottat, aki mint üzlettulajdonos a sértett fél követelésének és a fizetésre többször nyert halasztásoknak lejárta után adta el az egyedüli vagyonát képező üzletet, melybe a hitelbe vásárolt 54 K 68 fill. értékü árut elhelyezte, a Btk. 386. §-ába ütköző csalás miatt, mint másodfoku bíróság, elitélte. A Curia az itélet ellen benyujtott semmiségi panaszt 2080/1905. sz. alatt elutasitotta és a maga részéről is megerősitette, hogy a követelésnek és a fizetésre többször nyert halasztásoknak lejárta után történt elidegenitése, ámbár a követelés még peresitve nem volt, a 386. §. alá esik. Bár a többszöri haladék engedés, mint kellék, még mindig csak az esetek egy csekély részére szoritaná a büntetést, mégis a mutatkozó haladás igen örvendetes.

Viszonylag a legtöbb alkalmazási tere nyilik a 387. §-nak. Igen nagy hibája e szakasznak, hogy csak a 414. §-ra, tehát csak a csalárd bukást megállapitó cselekményekre hivatkozik, ellenben a 416. §-t teljesen figyelmen kivül hagyja. Ami csőd esetén csalárd bukás lenne, az büntettetik csődön kivül is, mint csalás; ami azonban csőd esetén a vétkes bukás fogalma alá esnék, tehát az, amit *vétkes fizetésképtelenségnek* nevezhetnénk, az megtorlás nélkül marad. Gyakorlatilag tehát az a helyzet, hogy csőd esetén kivül csakis akkor lehet eljárni a fizetésképtelen egyén ellen, ha be lehet igazolni a károsító cselekmény (414. §. 1—4) mellett az egyenes megkárosító *szándékot* is (414. §. első bekezdése). A szándék bizonyitása pedig csak annak lehet könnyü, aki a sziveket és veséket vizsgálja. Igy azután az ilyen insolventiáknál az elkövetett büncselekmények rendszerint megtorlatlanul maradnak.

A 387. §. azon hézaga által, hogy a 416. §-t teljesen mellőzi, mindazon esetekben, amikor a csőd meg nem nyitható, egyenesen privilegiumot nyujt olyan cselekmények elkövetésére, melyek máskülönben büntetendők. Szabad tehát ilyenkor pazarolni, az üzlet körét tulhaladó merész üzleteket kötni, a mérlegkészités fárasztó munkáját megtakaritani, a fizetésképtelenség tudatában uj adósságot csinálni, vagy a csődkérvény beadásának elmulasztása által éppen odajuttatni a dolgot, hogy a vagyon lefoglaltatván, a csőd megnyitható ne legyen. Ha olyasvalaki követi el ezeket a cselekményeket, aki ellen később a csőd megnyittatik, akkor megbüntetik; ha azonban oly egyén a tettes, aki ellen a csőd megnyitható nem volt, akkor mentesül. Már pedig semmi igazság sincs abban, hogy formai kellék döntse el ezen cselekmények büntethetőségét és külsőségétől függjön, lesz-e megtorlás.

A rendezés absurd volta szembetünik, ha a törvényt egynéhány esetben alkalmazni próbáljuk. Ha az adós annyira pazarolt, vagy annyira gondatlan volt, hogy ennek következtében semmi vagyon sem maradt a hitelezők számára, akkor a csőd megnyitható nem lévén, nincs mitől sem tartania. Ha azonban gondatlanságában mértéket tartott, pazarlásának bizonyos határt szabott, annyira, hogy vagyonának egy számbavehető része megmaradt, akkor a kisebb gondatlanságért, kisebb pazarlásért fogházzal lakol. Ugyancsak, ha oly sokáig késett a csődnyitási kérvény beadásával, hogy összes vagyonát lefoglalták és a lefoglalások megtámadhatlanná váltak, akkor ez a késedelem a Btk. sanctiója alá nem esik; ha kevesebb ideig késlekedett, ugy, hogy vagyonának egy része még megmenthető a csődhitelezők számára, akkor müködésbe lép a királyi ügyész és a bíróság.

A formalisztikus kriteriumnak tényálladéki elemmé tétele még furcsább következményekre visz azokban az esetekben, amelyekben a vagyon elégtelensége nem lévén még kideritve, a törvényszék a csődöt megnyitja, de 2—3 nap mulva a tömeggondnok jelentése alapján megszünteti. Ilyenkor «vagyonbukott»-tal állunk szemben, mert hisz az, aki ellen a csődöt megnyitották, vagyonbukott és nem tesz különbséget, hogy három nap, vagy három esztendő után szünik meg a csőd. Ez az egyén tehát a Btk. 416. §-a alatt áll és őt felelősségre vonják mindazon cselekményekért, melyek, ha a törvényszék nem esik tévedésbe, hanem mindjárt kezdetben tisztán látja a vagyon, vagy a több hitelező hiányát, büncselekményt sem képezhettek volna. Az ilyen rendszer minden lehet, csak igazságos nem.

A 387. §-nak ezt az eredendő bünét még fokozta a gyakorlat, mikor hiven a törvény megnyilatkozó «szelleméhez» ujabb formalistikus követelményt állitott fel. A birói praxis megkivánja, hogy a 387. §. eseteiben a bünvádi eljárás megindítása előtt a csődbiróság negativ határozata provokáltassék arról, hogy a csőd meg nem nyitható. (Curia 2942/93., 10,199/98; l. Márkus: Felsőbirósságaink elvi határozatai X. kötet 631. sz.). Ez egyrészt az eljárás elhuzódását okozza, másrészt a felmerülő költség nagysága által a hitelezőket a bünvádi üldözéstől visszariasztja, végül pedig a bünvádi eljárás kezdetének eltolódása által a szökést segiti elő. Ez a praxis nem törvényben gyökerező, mert a §. szövege: «ha a csőd ellene... ki sem mondatott», nem állitja fel kellék gyanánt a csődbiróság negativ határozatát, hanem egyszerüen büntethetőséget állapit meg arra az esetre is, ha a csőd ki *sem* mondatott, vagyis ha a Btk. 414. §-ának formai tényálladéki eleme hiányzik; tehát a szakasz nem a negativ határozat kellékét állitja fel, hanem elengedi a pozitiv határozat kellékét. Azt, hogy ez az elengedett tényálladéki elem hiányzik, épp ugy nem kell külön birói határozattal igazolni, mint ahogy például a sulyos testi sértés esetében nem kell az eljárás megindítása előtt külön birói határozattal igazolni, hogy halál nem következett be, vagy a magánokirathamisitásnál nem kell előleges határozatot becsatolni arra nézve, hogy a kérdéses okirat nem közokirat.

A gyakorlat tehát formalisztikus és az anyagi igazság érvényesülését megneheziti. A legfőbb hiba azonban magát a törvényt terheli, mely a 416. §-ban felsorolt összes büncselekményekre csőd esetén kivül salvus conductust ad. Az eddigi novella-tervek a kérdés ezen oldalával nem foglalkoznak. A két legutolsó nyilvánosságra jutott javaslat a Szilágyi Dezső-féle és az Illés Károly által szerkesztett csak azt a változtatást hozzák be, hogy a Btk. 387. §-ának határozmányát kibővitett alakban áthelyezik a csalárd bukás fejezetébe és csalárd bukás miatt büntetik azt az adóst is, aki azért, hogy magát fizetésképtelenné tegye, vagy annak tüntesse fel, vagy azután, hogy fizetésképtelenségbe jutott, hitelezői megkárositása végett a 414. §-ban meghatározott valamely büncselekményt követ el (415. a. §.), továbbá a 386. §-t ujra szövegezik akképpen, hogy e szavak helyett: «Aki azon célból, hogy hitelezőit megkárositva a bekövetkező hatósági végrehajtás előtt» ezeket teszik: «Aki azon célból, hogy az ellene elrendelt hatósági végrehajtást meghiusitsa» vagyis még az eddigi gyakorlatnál is formalisztikusabbak, amennyiben nem csak perlést, hanem már végrehajtást elrendelő végzést kivánnak meg. A főbajt, hogy a «vétkes fizetésképtelenség» privilegiumot élvez, a novellatervek nem méltatták figyelemre. A szakaszok helycseréje nem érhet el nagy eredményeket. A lényeg az volna, hogy a «vétkes fizetésképtelenség» esetei megtoroltassanak. A 387. §-ba nem czélszerü ezeket a cselekményeket de lege ferenda sem bevonni azért, mert egyrészt a csalással rokonságot nem mutatnak, másrészt a 387. §. büntetési tétele öt évig terjedhető börtön lévén, az esetben a vétkes fizetésképtelenség büntetése aránytalanul szigorubb lenne, mint a vétkes bukásé (két évi fogház), végül pedig a 387. §. a hitelezők megkárositásának szándékát kivánja meg, mig a vétkes fizetésképtelenségnél, csakugy, mint a vétkes bukásnál ez elesik. A helyes megoldás az volna, ha akár a 415. *a)* §. mellőzésével (mert hisz ezt a szakaszt a 387. §. tulajdonképpen fölöslegessé teszi), akár amellett egy 416. *a)* §-t alkotnánk, amely igy hangozhatnék: «Csődnyitás esetén kivül is vétkes bukás miatt büntetendő a fizetésképtelenségbe jutott adós, aki a 416. §-ban meghatározott valamelyik cselekményt követte el.»

Ez a módositás az egyenlő mérték elvének szerezne diadalt és elérné azt a nagy eredményt, hogy többé nem külsőségek, nem formák döntenék el, vajjon a sanctió a büncselekményt eléri-e, hanem érvényesülne a jognak — különösen a büntetőjognak — legfőbb alapelve, az anyagi igazság.

Dr. Hevesi Illés.

* Lásd a vonatkozó birói gyakorlatot, annak kritikáját és a külföldi jogokkal való összehasonlitását, dr. Balog Arnold: «Törvény és biró» cz. könyvének (Budapest 1905) 217. és köv. oldalain «A hitelezők megkárositására irányuló vagyonátruházások» czim alatt, mely tanulmány főként e §-sal (386.) foglalkozik.

Különfélék.

— **A magyar birói karról** Wlassics Gyula az «Ország»-ban ezeket irja: Békés, csendes időkben alig sejtik az állampolgárok, hogy minő nagy erőt jelentenek azok a szerény, de öntudatos férfiak, kiket testületi egységbe forraszt a birói szervezet függetlensége. Nem is értik meg az állampolgárok közül legtöbben ennek a nagy intézményes biztositéknak közjogi, alkotmányvédő hivatását. Csak most fog az ujabb nemzedék annak igazán gyakorlatilag átértett czéltudatosságára emelkedni, hogy midőn a birói függetlenség alapját képező tényezőket erősitik, a magyar alkotmány egyik legerősebb sarkkövének kimozdithatlanságán dolgoznak. Nincs az az áldozat, melyet meg nem érdemelne az a magasztos érdekkör, melynek megóvását az alkotmányára, a joguralomra féltékeny ország a biró szilárd kezébe teszi le. Minél függetlenebb a biró ugy a felső, mint az alsó hatalomtól: annál közelebb áll azon állam a joguralom eszményéhez és annál hatalmasabb védelmet nyujt az alkotmánynak.

— **A magyar általános polgári törvénykönyv** tervezetének további tárgyalását előkészitő fő-előadmány és a tervezetre vonatkozó birálati anyag VIII. kötete jelent meg. Az 532 oldalra terjedő kötet az öröklési jogra vonatkozó legfontosabb kérdéseket tartalmazza. A legnagyobb teret foglalja el a végrendeleti öröklést illető kérdések tárgyalása. Nemsokára megjelenik a főelőadmány befejező kötete is.

— **A magyar tudományos Akadémia** által kitüzött nagy jutalom kérdését lapunk mult számában szóvá tettük és felszólalásunknak máris volt hatása. Az Akadémia második osztálya ugyanis Nagy Ferencz és Concha Győző felszólalásai után nem elégedett meg a birálóknak egész általánosságban tartott és a jogtudományi szakot teljesen negligáló jelentésével, hanem a jelentést visszautasitota és uj bizottságot alakitott. A nagy dij kérdése a jelen nagygyülésről elmarad.

— **Bíróküldés a közbéke és a közbiztonság érdekében.** Lapunk mult heti számában megemlékeztünk a kir. Curia határozatairól, melyekben nem adott helyet a kir. koronaügyész inditványának, melyekkel a Dókus Gyula és Halmos Károly ellen hivatalos hatalommal való visszaélés miatt inditott perekben bíróküldést inditványozott. Ujabban három más ügyben a kir. Curia helyt adott a kir. koronaügyész hasonló inditványának. A kir. koronaügyész u. i. Halmos Károly, Éder Ödön és társai ellen inditott bünügyekben bíróküldést kért, mert a kir. főügyész és a kir. ügyész jelentéséből kitünik, hogy a Pongrácz Ferencz által vagy ellen inditott bünperek Kassa város közönségét nagyfoku izgalomban tartják, ugy hogy a közbéke és a közbiztonság is veszélyeztetve van. A kir. Curia első tanácsa márczius 7-én 1710. sz. a. hozott határozatában a kassai kir. járásbiróság és törvényszék helyett a trencséni kir. járásbiróságot és törvényszéket küldte ki, mert a koronaügyész által bemutatott főügyészi jelentésből kitünik, hogy a pernek politikai háttere van és hogy ez ügyben Kassa városának 70 törvényhatósági bizottsági tagja szerepel mint terhelt. Ennek folytán a közrend és közbéke érdekében szükségesnek találtatott, hogy ez ügyben ne a kassai biróságok járjanak el.

Maléter István és Halmos Károly elleni bünügyekben a kir. Curia 1708. és 1709. sz. a. ugyancsak a trencséni kir. járásbiróságot és kir. törvényszéket delegálta, azzal az indokolással, hogy a kir. koronaügyész által bemutatott jelentésekből kitünik, hogy a jelen bünper megindítását megelőzött politikai mozgalmak a kassai közönség szenvedélyeit oly mértékben felizgatták, hogy a közbéke és közbiztonság szükségessé teszi az ügynek más biróság által való ellátását.

— **A kir. Curia** polgári szakosztályai márczius 23-án tartandó teljes ülésben hitelesitik a következő két döntvényszöveget:

Tartás, élelmezés, életjáradék, nyugdij és ezekhez hasonló természetü követelések iránti perekben az 1893 : XVIII. tcz. 175. §-ának 5. pontja alapján végrehajthatónak kimondott itélet vagy az 1881 : LIX. tcz. 48. §-a értelmében végrehajtható két egybehangzó itélet alapján elrendelt végrehajtás esetében az 1893 : XVIII. tcz. 107. §. 5. pontjának korlátai között, vagyis a kereset beadását megelőző félévre hátralevő és a per folyama alatt lejárt részletekre nézve az 1881. évi LX. tcz. 42. §-a alkalmazást nem nyerhet.

Az 1890 : I. tcz. 23. §-a alapján kivetett utadó, amennyiben a föld és ház adója után vettetett ki, az ingatlant közvetlenül terhelő állami és községi adók közé tartozik és mint ilyen, az 1881 : LX. tcz. 189. §-ának *b)* pontja értelmében az elárverezett ingatlan vételárából előnyös tételként kielégitendő.

— **«Tatik, tetik.»** Jogi és nyelvészeti lapok nem egyszer rámutattak a magyar stylus curiálisnak egyes szövevényes és izlésellenes fordulataira. Különösen elékteleniti a birói határozatokat a szenvedő alaknak folytonos és felesleges használata, ami ellen eddig hiába küzdöttek egyesült erővel a jóizlés és a magyar nyelv tisztasága érdekében a jogtudománynak és a nyelvtudománynak képviselői. Most magából a birói karból, a legilletékesebb helyről itélik el a szenvedő alak helytelen használatát. Reméljük, hogy ennek a felhivásnak több foganatja leszen, mint a kivülről jövő kritikáknak. Talán ez a felhivás azt is eredményezi, hogy a birói határozatok nyelvtani és mondattani helyességére és egyszerüségére általában nagyobb sulyt fognak biráink helyezni.

— **Igazságügyi Törvénytár.** Dárday Sándornak ismert gyüjteményes müve teljesen átdolgozva látott most napvilágot. A hatodik kiadás ez, amelyet az Athenaeum jogászközönségünknek kezébe ád. A Dárday-féle gyüjtemény a szó jogi értelmében uttörő volt ezen a téren és fokozatosan nőtte ki magát azzá a hatalmas müvé, amely most előttünk van. Körülbelül másfél évtizede, hogy egyetlenegy kötetben jelent meg, amelyet Dárday szerkesztett. Azóta egyre gyarapodott a mü anyaga s minden kiadás gazdagabb és tartalmasabb lett. Igy érte el a tiz kötetet, amelyben minden szakot más szakférfiu szerkesztett, amint az a munka következő részletes beosztásából is kitünik: I. kötet: Peres és perenkivüli eljárás. Szerkesztette: Imling Konrád, kir. táblai tanácselnök. II. Telekkönyvi rendtartás. Szerk.: Imling Konrád. III. (Két kötetbe kötve.) A magánjogra vonatkozó joganyag és az osztrák polgári törvénykönyv. Szerk.: Lányi Bertalan (még min. tanácsosi korában). IV. Hiteltörvények és az iparügyre vonatkozó joganyag. Szerk.: Dr. Thury Sándor kir. táblai biró. V. és VI. Büntetőjog, bünvádi eljárás és börtönügy. Szerk.: Dr. Fayer László egy. tanár. VII. Bélyeg- és illetékügy. Szerk.: Heil Fausztin közig. biró. VIII. és IX. Birói szervezet. Az egész müre vonatkozó tartalomjegyzék és tárgymutató. Szerk.: Marschalkó János kir. tvsz. biró. Ez a kiadás a birói gyakorlat ismertetésére az eddiginél is nagyobb gondot fordit. A legfontosabb ujitás azonban, hogy ami eddig nem volt benne, most magában foglalja az osztrák polgári törvénykönyvet is és külön kötetet szentel a bélyeg- és letéküguek. A munka formája megnagyobbodott, kezelhetősége könnyebbé vált s a betük is nagyobbak az előző kiadásokénál.

Ezuttal az I., II. és III., V. és VII. kötetet bocsájtotta közre egyszerre az Athenaeum, a többi kötet pedig rövid néhány hét mulva fog megjelenni.

A teljes munka ára vászonkötésben 100 K, erős félbőrkötésben 116 K.

— **A szerzői jog reformja.** A Magyar Jogászegylet e hó 17-én Vécsey Tamás dr. egyetemi tanár elnöklésével folytatta a szerzői jog reformjáról megindult vitát. Szalai Emil dr. szerint a ma érvényben levő szerzői jog, bárha

hiányos, de éppen nem hasznavehetetlen munka, melynek alapján a szerzők érdekei sok szempontból kellően megvédhetők, kivált ha e czélra alakult szervezetek, mint egyesülések és szövetkezések állanak a szerzők rendelkezésére. Szalai Emil dr. nem látja a magyar szerzői törvény hivatásának, hogy a forditási jog határidejének tágitása révén a külföldi szerzők mennél több jövedelmet szerezzenek nálunk, hanem kulturpolitikai és gazdaságpolitikai okokból épp csak annyit hajlandó átengedni az idegen szerzőknek, amennyinek átengedésére szerződések kényszeritik a magyar államot; épp ezért nem feltétlen hive annak, hogy belépjünk a berni konvenczióba. Szintugy a forditási jog beiktatási kötelezettségét fentartani óhajtja. Sürgősnek tartja a reformot az irányban, hogy a szinpadi zene részei nem szinpadi előadásai is védve legyenek és teljesen átalakitandónak véli a szerzői törvény kártéritési és büntetési részét. Ajánlja, hogy az uj német szerzői törvény mintájára a szerző részére fizetendő birság intézményét honositsa meg a reform, melynek részleteit egy a szakkörök bevonásával tartandó anket volna hivatva megbeszélni.

Marton Sándor dr. szintén nem hive annak, hogy a külföldi szerzők a forditási jog nekik kedvező szabályozása által tulságos nagy kedvezményekben részesittessenek, inkább a hazai szerzők megvédésére helyezné a fősulyt. Fejtegeti a reform egyes részleteit és részletesen tárgyalja a fonográf- és grammofon-lemezekre vonatkozó mai törvényes jogállapotot. Nézete szerint a fonográflapok jogi szempontból a zenemünyomtatványnyal egyenértékűek s épp ugy védve van a zenemü az ez uton való terjesztés ellen, mint a nyomtatás utján való terjesztés ellen.

Fényes Samu dr. szerint a magyar szerzői törvény rossz, egyes szakaszai, igy a fontos 7-ik teljesen érthetetlen. A forditási jogról rendelkező részek, valamint a 2-ik szakasz, mely a gyüjteményes munkákat védelemben részesiti, egyenesen irtása a szerző legjogosabb vagyoni érdekeinek. A szerzőt müvére nézve ugyanaz a tulajdonjog kell, hogy illesse, mint akármilyen más munkást munkája hozadékára, vagy bármely embert. aki munkájával szerez. A szerzői jog nem is vagyoni tekintetben különbözik a tulajdonjogtól, hanem abban, hogy a szerzői jogban a szerző intenciójának és müve individualitása garancziájának is benne kell foglaltatni. És a szerző vagyoni jogait müveire nézve nem lehet a szellemi diffusio érdekében se csorbitani. Téves szerinte az a nézet, hogy mi csak importálunk idegenből szellemi termékeket; ma már hál' istennek minket is lopkodnak külföldön. A szabad forditási jog oka annak, hogy a magyar könyvpiacz lerakodó helye lett az egész világ szennyirodalma termékeinek.

— **A budapesti ügyvédi kamara** fegyelmi birósága előtt 1905. évben 369 fegyelmi ügy nyert befejezést. Ezek közül 298 ügy egy évnél rövidebb idő alatt fejeztetett be, 27 egy évig, 22 két évig, 10 három évig, 4 négy évig, 3 öt évig, 3 hét évig, 2 kilencz évig volt folyamatban.

— **Az ujvidéki kir. törvényszékhez** február 10-én benyujtott végrehajtási kérvény február 15-én intéztetett el, és pedig akkép, hogy felperes felhivatott egy ötöd példány pótlására. A vonatkozó végzés felperesnek márczius 3-án kézbesittetett.

— **A közigazgatási bíróság** pénzügyi osztálya 1904 junius 22-én hozott 25. és 26. számu teljes-ülési döntvényeit 1905 deczember 30 án hitelesitette. Meg nem foghatjuk, miért kellett a hitelesitéshez *másfél esztendő!*

— **A szabad egyetemen** Schwarz Gusztáv egyetemi tanár a legközelebbi szombaton tartja ötödik előadását. A kiadott «syllabus» szerint eszmemenete a következő lesz: A jogtudomány és a laikus. Tudomány-e a jogtudomány? Jogtudomány és jogtudás. A történeti és a bölcseleti iskola a jogtudományban. A jogtudomány technikája. A technika és a «józan ész». Téves irányok: a metafizikai — a metaforikus — a logikai irány. A jogdogmatica czélja, tartalma, eszközei. A «jogi gondolkozás» jellemzése. A jogi formalismus előnyei, hátrányai, óvszerei. A legujabb jogtudomány haladása. (Az előadások a régi országházban tartatnak este 1/2 7-kor.)

— **Perorvoslat az 1884 : XVII. tcz. 176. §-a alapján hozott határozatok ellen.** (Kereskedelemügyi m. kir. miniszter: 1906 február 6. 3864. sz. a.) A másodfoku iparhatósági véghatározatot megsemmisitem s az elsőfoku iparhatóságnak az ügyben mult évi nov. hó 11-én 8384/1705. sz. a. hozott véghatározatát ezennel érvényre emelem.

Elhatározásom indokait következőkbe foglalom:

Az elsőfoku iparhatóság érintett véghatározatában a támasztott munkabérkövetelés ügyében, tehát az ügy érdemében döntött s ezzel egyszersmind magát a követelésnek az ipartörvény 176. §-a alapján való elbirálására illetékesnek mondotta ki. Az e törvényszakasz alapján hozott határozat ellen, — amint annak az elsőfoku véghatározatban helyesen kifejezés is adatott, — felebbezésnek helye nincs, hanem a véghatározattal meg nem elégedő fél a határozat kihirdetésétől számitott nyolcz nap alatt igényeit a törvény rendes utján érvényesitheti.

Kétséget nem szenved, hogy az iparhatóság által az 1884. évi XVII. tcz. 176. szakasza alapján hozott határozatok ellen csak az ügy érdemében vajó felebbezés van kizárva, ellenben a törvény 181. §-a szerint az illetékesség kérdésében helyt fogható felfolyamodás korlátozva nincs, ámde az illetékesség kérdésének eldöntése tekintetében nyitva álló jogorvoslati mód, ha az ügy érdemében már döntés történt, azaz ha az iparhatóság az 1884. évi XVII. tcz. 176. §-a alapján magát illetékesnek nyilvánitotta és ezzel kapcsolatban az eljárási szabályok szerint egyuttal érdemben határozott, többé igénybe nem vehető.

A jelen konkrét esetben tehát Nagyságodnak D. Sz. felebbezését elfogadni, illetve annak következtében az elsőfoku véghatározatot felülbirálat alá venni és azt megsemmisiteni annyival kevésbbé állott jogában, mert az 1884. évi XVII. tcz. 176. §-a alá tartozó ügyekben az iparhatósági eljárásnak a birósági eljárást meg kell előzni, s a feleknek nem áll jogukban szerződésileg ettől eltérő eljárást megállapitani, igy tehát a perben álló felek között annak idején kötött szerződésben foglalt ama megállapodás, mely szerint a netalán felmerülő peres kérdések elbirálására a gy—i kir. járásbiróság illetékessége köttetett ki, figyelembe nem jöhetett.

— **Egy korona ötven fillér értékü széna ellopása miatt hat havi börtön.** *Az ipolysági kir. törvényszék*: G. M. 3 gyermek apja, napszámos, vagyontalan a Btk. 333. §-ába ütköző a 336. §. 3. p. szerint minősülő lopás büntette miatt 6 havi börtönre itéltetik. *Indokok:* Vádlott a község tulajdonát képező szénapajtába akként hatolt be, hogy miután az eresz alja lepadlózva nem volt s igy a pajta deszkafalának felsőrésze és a tető közt nyilás volt, az 1 és fél m. magas deszkafalon felkapaszkodott s a nyiláson át bemászott, azután a magával hozott 2 zsákot megtömte a község szénájával s azzal távozni akart, azonban alig lépett el a pajta mellől, az éppen arra czirkáló csendőrjárőr által, felfedeztetett, a 30 kg. 1 K 50 fill. értékü széna a 2 zsákkal együtt tőle elvétetett. A büntetés kimérésénél enyhitő körülményül vétetett vádlott büntetlen előélete, a lopott tárgy igen csekély értéke s hogy az megkerülvén, kár nincsen, melyekkel szemben sulyositó körülmény fenn nem forog. (1905. évi február 13. 435/905. szám alatt.)

A budapesti kir. tábla: Az elsőbiróság itélete indokaiból helybenhagyatik. (1905 április 17. 2560/905. sz. a.)

A kir. Curia: A semmiségi panasz elutasittatik. (1905 deczember 19. 10962/905. sz. a. III. Bt.)

— **Sommás perben hozott itélet** alapján elrendelt végrehajtás foganatositásával a községi előljáróság nem bizható meg: Ezen kérdésben a kassai kir. tábla a következő határozatot hozta: A kir. tábla az elsőbiróság végzésének felfolyamodással megtámadott azt a részét, amely szerint a végrehajtás foganatositására a sz.-i községi előljáróság küldetett ki, megváltoztatja, a végrehajtás foganatositására a birósági végrehajtót rendeli kiküldetni, mert a jelen végrehajtás nem a községi biróság illetékessége alá tartozó kisebb polgári, hanem sommás perben hozott itélet alapján kéretett, ennélfogva a végrehajtási eljárásra nem is alkalmazhatók az 1877 : XXII. tcz.-nek — hanem az 1881 : LX. tcz.-nek a szabályai, az utóbbi tcz. 19. §-a szerint pedig a végrehajtás foganatositására rendszerint birósági végrehajtó küldendő ki; abból az indokból pedig, hogy a végrehajtás a marasztalt fél lakhelyének távolsága miatt aránytalan költséges volna, a törvény rendelkezése nem mellőzhető. (1905 október 10. 3617/905. sz. a.)

— **Az üzletszerü beadványszerkesztés** a felek érdekében hatóságoknál való üzletszerü képviselet tényálladékát foglalja magában s igy az csak ügyvéd által folytatható. (1874. évi XXXIV. tcz. 38. és 39. §§.) (A m. kir. kereskedelemügyi miniszter 1906 február 12-én 9177. sz. a. hozott elvi határozata.)

— **A biztositási ügynök felelőssége.** A biztositási ügynök és biztositó társaság közt létrejött szerződés szerint előbbi kötelezve volt bejelenteni, hogy a biztositott nem tartja fenn a biztositási szerződést a második évben; az ügynök ezt elmulasztván, a biztositó a biztositott ellen pert inditott, amelyet elvesztvén, a perköltségek megtéritése iránt az ügynök ellen fordult, mert a perre az ügynök mulasztása adott okot, s ez nem hivatkozhatik arra, hogy a biztositónak a visszatérő időszakban esedékes dijra a kereskedelmi törvény 485. §. 4. p. illetve 505. §. 3. p. szerint igénye nincs. (Kir. kereskedelmi és váltótörvényszék. 1905 decz. 2-án D. 693/1905. sz. a.)

— **Hibaigazitás.** Lapunk mult heti számának tartalommutatójában *Czipott* György *nagyszebeni* törvényszéki biró tévesen *nagybecskereki* törvényszéki birónak volt jelezve.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az igazi jogról és a jog összehasonlitásról** tartott előadást *Liszt Ferencz* Bécsben, márczius 14-én.

Felveti a problémát, hogyan lehet csalhatatlan nézőpontot találni az igazi jog megtalálására. Ő a *fejlődés* fogalmában találja meg azt a nézőpontot. A fejlődés, az a magasabb egység, mely a létező jogot a következővel egybekapcsolja és amely kiegyenliti az ellentétet a causális és a teleologikus világfelfogások között. A fejlődés fogalmában fekszik az, hogy minden fejlődési fásis a megelőző fejlődési fokozat szükségszerü hatása, továbbá az is, hogy a mai fejlődési fok magasabb, fejlettebb állapotot jelent egy régebbi korszakkal szemben, viszont alacsonyabb fejlődést egy következő korszakkal szemben.

A sociologiai kutatási módszer mutatja nekünk, hogy az emberi társadalom fejlődése meghatározott kezdő stádiumból mindinkább tökéletesbedő korszakokon át vezet. Az egyes népek életében egész világosan felismerhetjük az egyes fejlődési fázisokat.

Ennek a fejlődési folyamatnak vizsgálata adhatja csak meg nekünk a nézőpontot, melyből tekintve, az igazi jogot felismerhetjük. Az lesz az igazi jog, *mely a fejlődés irányával összeesik*, nem pedig az, mely ezzel ellentétben áll. Ha a törvényhozás oly törvényt hozna, mely ellentétben áll a fejlődés irányával, azt a tények hatalma és a szükségszerü fejlődés egyszerüen elsöpörné. Ebből következik, hogy az igazi jogot csak a *létező jogból* ismerhetjük meg. Azt a jogot, amely összeesik a fejlődés irányával, csak ugy ismerhetjük meg, ha kutatjuk annak az illető nép jogának *történetét* és azt összehasonlitjuk más népek jogának történetével is.

Alkalmazva e tételeket a *büntetőjog* területére, arra az eredményre jut, hogy a megtorló- és a czélbüntetés közötti vitát nem lehet elméleti okoskodásokkal eldönteni. Azt kell vizsgálni, igaz-e, hogy a megtorló büntetést a special præventio mindjobban háttérbe szoritja? Ha igen, akkor a czélbüntetés képviseli a magasabb fejlődési fokot és akkor a jövő az övé.

— **Pénzbüntetés mint üzleti teher.** A. iró és B. könyvkereskedő egy időszaki lap kiadására egyesültek. A szerződés szerint a vállalat közös haszonra és veszteségre folytattatott. Egy sajtóper folytán a szerkesztő 1800 K pénzbüntetésre itéltetett és köteleztetett a magánpanaszos költségeinek megtéritésére. A szerkesztő ezen kiadásai felerészének megtéritését követelte tulajdonostársától. A per folyamán meghallgatott szakértők kijelentették, hogy a lap éles irmodoránál fogva tett nagy elterjedésre szert, és éppen ezen éles hangjánál fogva a kiadóknak számolniok kellett az elitéltetés lehetőségével, tehát a bünügyi eljárás folytán tett kiadások a vállalat által megtéritendők még akkor is, ha a kiadó a lap szerkesztésére semmi befolyást nem gyakorolt. Az osztrák legfőbb bíróság a kereset azon részének, mely a költségekre vonatkozik, helyt adott, mert a polgári vagy a bünügyi eljárás folyamán felmerült perköltségek a vállalatot terhelik, mig ellenben az 1800 K pénzbüntetésre nézve a keresetet elutasitotta, mert a pénzbüntetés senkire sem hárithatő át, még részben sem, és mert a magánjogi szerződés a büntetőjog szabályait meg nem változtathatja. A büntetőtörvény értelmében a rágalmazás büntetése rendszerint fogház volna s igy nem is lehetne a sulyosabb esetekben a társra háritani a büntetés megfelelő részét. Emellett a pénzbüntetés az elitélt és nem a kiadóvállalat vagyoni helyzetéhez képest szabandó ki, pedig ha a vállalatot terhelné a pénzbüntetés, akkor ennek anyagi erői volnának a büntetés megszabásánál irányadók.

— **Lovagias elégtételkérés fegyelmi vétség.** Egy ügyvéd egy biróról azt állitotta, hogy peres ügyében a tárgyalást részrehajlóan vezette. A biró az ügyvédtől lovagias elégtételt kért. Az osztrák legfőbb bíróság a birónak ezen cselekményében fegyelmi vétséget látott. Indokolásában kiemeli a legfőbb bíróság, hogy mindegy, vajjon a biró tényleg párbajt akart-e vivni, vagy csak a lovagias eljárás formájában kivánt magának békés uton elégtételt szerezni. A párviadal ténye kétségen felül fegyelmi vétség lett volna, a lovagias elégtétel kérése pedig azért fegyelmi vétség, mert helyes czélt meg nem engedett eszközökkel kiván elérni. A vádlottnak az a védekezése, hogy csak lovagias uton szerezhetett magának elégtételt, legkevésbbé sem állhat meg, mert a biró jogi képzettségénél fogva ismeri a jogtalan támadások elháritására alkalmas eszközöket, valamint ismeri azt a kötelezettségét is, hogy mindenkinek a törvények korlátain belül kell maradni.

— **A német polgári törvénykönyv módositása.** Az alig hat éve életbe lépett német polgári törvénykönyv két intézkedését máris módositják. Az egyik intézkedés az életbeléptetési törvény 190. és 194. §-aira vonatkozik és csupán a jelzálogjogra vonatkozó bizonyos átmeneti intézkedést kiván korrigálni. A másik tervbe vett módositás a törvény 833. §-át egésziti ki uj bekezdéssel. Ez a §. tudvalevőleg az állattartó szavatosságát szabályozta és a gyakorlatnak megfelelőleg a kormány által a birodalmi gyülés elé terjesztett törvényjavaslat az állattartó felelősségét korlátozza, amennyiben a módositás szerint a felelősség nem áll be, ha az állattartó az állat felügyelete körül a forgalom által megkivánt gondosságot kifejtette, vagy pedig ha a kár ezen gondosság kifejtése nélkül is bekövetkezett volna.

— **Külföldi tanu kihallgatása házassági perben.** Ha házasssági perben külföldi tanu kihallgatása válik szükségessé, megkereshet-e a belga bíróság külföldi bíróságot a tanukihallgatás foganatositása iránt? Belgiumban ez a kérdés vitás, de a belga bíróságok inkább azon nézetet fogadják el, hogy nem lehet ilyen megkeresést intézni. A bruxelles-i felsőbíróság egy ujabb határozatában azzal indokolja ezt az állásfoglalást, hogy a külföldi megkeresés ellenkeznék a házassági eljárást szabályozó Code civil intézkedéseivel. A Code civil bizonyos formaságokat ir elő, melyeket a külföldi bíróságok nem tarthatnak be. De a törvény azt is kivánja, hogy a házassági perben itélő bíróság lássa és hallja a feleket és tanukat. A közvetlenség követelménye is utjában áll a külföldi megkeresés megengedhetőségének.

— **Törvénykezési szünetek Angliában.** Angolországban négy jelentékeny törvénykezési szünet van: a karácsonyi, mely 1906 ban deczember 22-től január 10-ig, a husvéti, mely április 12-től 23-ig, a pünkösdi, mely junius 2-től junius 11-ig és a nyári szünet, mely augusztus 12-től október 23-ig tart. A szünetek alatt csak a legsürgősebb ügyeket intézik el a bíróságok. A nyári szünet hosszu tartama miatt igen sok a panasz.

— **A nemzetközi büntetőjogi egyesület** kiadta külön kötetben közleményei (Mittheilungen) tizenkét kötetének tartalommutatóját. A nagybecsü folyóirat használhatóságát a tartalommutató lényegesen fokozni fogja.

Ügyvédjelölt doctor juris ügyvédi irodába ajánlkozik. Szives megkeresések «Jelölt» czimen Szatmárra poste restante kéretnek. 11580

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Veres Pálné-u. 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenegyedik évfolyam. 13. SZ. Budapest, 1906 márczius 30.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *IV. Veres Pálné-u. 25.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Pályakérdés. — A büntetés kimérésének kérdéséhez. *Dr. Heil Fausztin* kir. közigazgatási birótól. — Bünügyi statisztikánk fejlődése és a kriminalitás iránya. *Bud János* miniszteri segédfogalmazótól. — *Törvénykezési Szemle:* Átjárás szolgalma. *Dr. Raffay Ferencz* eperjesi jogakadémiai tanártól. — Inkompatibilitás a részvényjogban. *Dr. Balog Arnold* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»ből.

Pályakérdés.

A törvényhozás szünetel. Mindazok a kérdések, melyek uj törvények hozatalával kapcsolatosak, lekerültek a napirendről és nincs kilátás arra, hogy egyhamar legislativ munkálatokkal legyen alkalmunk találkozni.

De a törvényhozásban beállott szünet daczára sem nézhetjük tétlenül, hogy bíróságaink nap-nap után szabnak ki börtönbüntetéseket elenyésző csekély értékü élelmiszerek, csaknem teljesen értéktelen szerszámok, stb. elvitele miatt. Lapunknak csaknem minden számában található egy-két eset, midőn büntetlen előéletü, fiatal gyerkőczök, gyerekes csinjeikért, nagycsaládu szegény napszámosok, szükségből elkövetett apró lopásaikért börtönnel büntettetnek, holott kár alig van és a sértettek sem kivánják a vádlott megbüntetését.

Ezek a birói itéletek lehetetlenné teszik, hogy belenyugodjunk abba, hogy a büntetőtörvény novellájának elodázása folytán a türhetetlen helyzet változatlan maradjon.

A bíróságok gyakran megkisérlik a törvénymagyarázat segélyével elkerülni az igazságtalan büntetés kiszabását és nem egyszer sikerült is egy-egy vérlázitó esetben a minősitett lopás vádjának a törvény helyes magyarázata mellett való elháritása.

Ezek az esetek azonban még mindig csak kivételek, mert bíróságaink nem mindig ragadják meg a kinálkozó alkalmat a törvény ridegségének észszerü enyhitésére.

Találkozunk ugyan számos határozattal, melyben a joggyakorlat a betörés, feltörés, bemászás, lopott kulcs, dolus, érték stb. fogalmainak magyarázatával iparkodott igazságos itéletet hozni, de viszont a judikatura akárhány esetben olyankor is minősitett lopást állapit meg, amikor el lehetne kerülni a minősités kimondását.

Ugy vagyunk meggyőződve, hogy elsősorban a jog irodalomnak kötelessége rámutatni ezen tárgyban is az eddig elért eredményekre, kifejteni, a haladáshoz vivőeszközöket.

A *Jogt. Közl.* szerkesztősége ezen anyag irodalmi tisztázását kivánja előmozditani, midőn a következő pályakérdést tüzi ki:

Fejtessék ki, hogy

1. a Btk. 340. §-ában foglalt fegyházbüntetési tételek merevségén a gyakorlat mily magyarázati ezsközök segélyével enyhitett;

2. mit tehetne még a gyakorlat ezen irányban?

A pályadij 200 K. A pályamüvek folyó évi október 1-ig küldendők be lapunk szerkesztőségéhez, mely azok megbirálására három szakférfiut fog felkérni. A pályadijat nyert munka a szerkesztőség tulajdonába megy át.

A büntetés kimérésének kérdéséhez.*

II.

A rendkivüli enyhitési jognak a körülmények bizonyos osztályára való szoritásával szemben helyesen figyelmeztett Ortolan arra, hogy a rendkivüli enyhitési jognak forrásai ugyanazok, amelyekből a büncselekmény constitutiv elemei merithetők, tehát jelesül: a büncselekményben tettes vagy áldozatként szereplő személyek minősége; a cselekmény; a cselekményt megelőző, kisérő és követő körülmények; az előkészités és végrehajtás módja és eszközei; elkövetési hely és idő; az eredmény. Claudius Saturninusnak hagyományos analyzise szerint: «causa, persona, locus, tempus, qualitas, quantitas, eventus». És hozzá teszi, hogy: a relativ bünösségre vonatkozó körülmények, minthogy minden cselekménynyel és minden emberrel szemben változók, azoknak az ezer meg ezer árnyalatoknak képezik részeit, amelyeknek törvényi megállapitása lehetetlen, s amelyeknek mérlegelését szükségszerüen a biróra kell bizni, oly latitude-al, mely azoknak megfelelő tekintetbe vételét lehetségessé teszi.

Berner szerint éppen a határozott enyhitő okokra szoritott enyhitési jog elégtelenségének felismerése vezetett a rendkivüli enyhitési jog elfogadására.** A törvényileg meghatározott enyhitő okokon túlmenő enyhitő jog jó s enyhe törvény mellett sem nélkülözhető, mert: «mindig nagy számban fognak előfordulni oly esetek, amelyek a törvényben előre nem látható tények és körülmények találkozásánál fogva rendkivüli jelleget nyernek, amely a rendes büntetési tétel enyhitését követeli.

S valóban megszivlelendő e nagy tudósnak e tárgyban tett kijelentése: «Tiszteljük az aggályokat. Azonban az élet az igazság, a valódi tudomány az élet tanulságaira hallgat, s nem borzad attól, ha az élet hatalma bizonyos, eddig nélkülözhetetleneknek tekintett formulákat szétvet.»

A nagynevü szerző beismeri, hogy e kérdésben habozott, töprenkedett, azonban ugy mond: «az igazság szabaddá tevő szolgálatában szivesen lemondunk a csalhatatlanság látszatáról»!

c) Az u. n. normális büntetési tétel, egyébb mint rendkivül szük büntetési tétel, sőt tudományunk egyik kiváló hazai képviselőjének javaslata szerint egyenesen fix tétel. Mert szerinte «a törvényhozó a büntetési tétel felállitásánál mindig abstract átlagos esetre gondol és az ennek megfelelő büntetési tétel ennélfogva csak absolut lehet». Ezzel ellentétben az én nézetem és meggyőződésem az, hogy miután a törvényhozó az élet, a gyakorlati élet számára dolgozik, a gyakorlati életből kell kiindulnia, a gyakorlati életben pedig mindig csak konkrét tények fordulnak elő és nem — abstractiók. A tudós szerző szerint: «a törvényhozó oly büntetéssel fenyeget, mely nézete szerint megfelel a megtámadott jog társadalmi értékének.» Ezzel ellentétben az én nézetem és meggyőződésem az, hogy a törvényhozó feladata oly büntetési tételek felállitásában áll, amelyeknek

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

** A magyar Btk. 92. §-a megfelel a braunschweigi Btk. 62. §-ának, azzal a különbséggel, hogy az enyhitő körülmények nyomatékát és számát a magyar Btk-ban a «vagy» a németben az «és» szócska köti össze.

keretén belől az elkövetett cselekménynyel arányban álló büntetés megtalálható legyen. Az arány kérdése az egész világon uralkodik; fizikai, erkölcsi, jogi tüneményekben egyaránt. Tehát a büntetésben is. Az arány elvét minden idők és minden nemzetek néptudatában találjuk bevésve, és bölcsészek vagy jogászok subtilis érvelései hasztalan iparkodnának kitörlését kisérteni meg a népek és nemzetek lelkéből. Körülbelől igy nyilatkozik korunk egyik kétségtelenül legjelesebb büntetőtörvénykönyveinek — az olasz Btk.-nek — megalkotója.

A megtámadott jog társadalmi értéke, az elkövetett konkret cselekmény társadalmi sulyának egyik kiváló mozzanata ugyan, de csak: «egyik mozzanata». Ez tehát csak «pars», melyet «pro toto» venni nem lehet és venni nem szabad. A jognak társadalmi értéke irányithatja a büntetési tétel maximumát, de nem irányithatja az egész büntetési tételt.

Nagy igazságot fejez ki Zanardelli, midőn azt mondja, hogy: «számtalanok az egyazon büntetési tétel alá eső büncselekmények, de nincs azok között kettő sem, amely az elkövetés körülményei, az okozott eredmény, a tettes erkölcsisége szerint azonosnak volna mondható. Az egyenlő büntetés tehát a legnagyobb egyenlőtlenséget és igazságtalanságot eredményezné és épp azért a büntetési tételekben «nagy latitude» szükséges». A tudománynak egyik örökbecsü vivmánya az, hogy csakis az egyenlőség rosszul értelmezett és tulzásba vitt fogalma vezetett a fix büntetési tételekre. És ugyanez áll azokról a szerfölött szük büntetési tételekről, melyek a konkret esetek számtalan árnyalatainak méltatását lehetetlenné teszik, s nem egyebek, mint leplezett fix büntetési tételek.

A fix büntetési tételek támogatásául utalás történt arra, hogy p. o. a lopás vétségénél — rendes körülmények között — 365 büntetési egység áll a biró rendelkezésére. Ez ugyan csak elméletben helyes, gyakorlatilag nem egészen ugy áll a dolog. Mert a gyakorlatban egy napi büntetési egységek szerepet alig játszanak. De fogadjuk el a 365 büntetési egységet. Ha ezzel szemben arra gondolunk, hogy csak hatra rug a konkrét lopás elkövetési körülményeinek száma, a kapcsolástan ismert szabályai szerint a cselekménynek 720 lehető árnyalataival állunk szemben (1., 2., 3., 4, 5., 6.); a lehető árnyalatok száma tehát a rendelkezésre álló büntetési egységeknek éppen kétszerese!

Az e sorokban birálat tárgyává tett reformjavaslatok tehát tulhaladott álláspontokra való visszaesést jelentenek.

A reformjavaslatoknak egyik bevallott czélja az, hogy a büntetés kimérése egész terjedelmében a kir. Curiára nézve hozzáférhetővé tétessék, amelynek eddig a Btk. 92. §-ára kellett szoritkoznia.

Ebben világos és határozott beismerése foglaltatik annak a, különben azt hiszem kétségtelen igazságnak, hogy az enyhitő és sulyositó körülményeknek taxativ meghatározása nélkül a büntetés kimérése a jogkérdések eldöntésére hivatott kir. Curiára nézve hozzá nem férhető. Minthogy pedig az én nézetem és meggyőződésem az, hogy a törvénynek végczélja nem az, hogy bizonyos kérdések a kir. Curiára nézve hozzáférhetőkké tétessenek, hanem az, hogy a büntetések alkalmazásánál a helyes büntetőjogi arány biztosittassék, akkor: ha igaz az, aminthogy igaz, hogy az enyhitő és sulyositó körülményeknek taxativ felsorolása ezzel a végczéllal ellentétben áll s ennek a végczélnak elérhetését lehetetlenné teszi, nem a végczéltól, hanem a büntetés-kimérésnek a kir. Curia által ellenőrzésétől kell lemondanunk.

Amiből egyuttal s logikai szükségszerüséggel az is következik, hogy a BP. 385. §-ának 3. pontja, vagyis a Btk. 92. §-ának a kir. Curia ellenőrzése alá történt helyezése tarthatatlan. Mert a rendkivüli enyhitési jognak taxativ szabályozása nélkül a büntetésnek a Btk. 92. §-ának alkalmazásával történt kimérése nem jogkérdés, hanem ténykérdés s mint ilyen, jogkérdések eldöntésére hivatott bíróságnak hatáskörébe nem tartozhatik.

És itt, habár soraimnak szoros keretén kivül esik, határozottan elhibázottnak kell kijelentenem azt is, hogy a törvény a rendkivüli enyhitési jogot az esküdtek hatásköréből elvonta. Logika szempontjából ezt kifogásolni nem lehet. De az élet még a logikánál is hatalmasabb. Hiába mondjuk, hogy az esküdteknek a büntetésre nem szabad tekintettel lennie. Az élet mindenütt az ellenkező tapasztalatra vezet s amellett bizonyit, hogy ha az esküdt a rendes törvényes büntetés legkisebb mértékét is aránytalanul sulyosnak találja, inkább tul teszi magát a törvényen, semhogy meg nem érdemlett büntetés veszélyének tegye ki a vádlottat és — nézete szerint — igazságtalanságnak bünrészesévé váljék. Az esküdtek igenis tekintettel vannak a büntetésre, mert mint egy kiváló szakférfiu mondja, nem akarnak hasonlitani az «andabatákhoz» — szemnek hagyott nyilást nélkülöző sisakkal ellátott gladiátorokhoz, — akik azért «dimicabant oculis clausis».

És Napoleon mondotta azokat a figyelemreméltó szavakat, hogy az esküdtszék csak félig teljesitené hivatását, ha szemben azzal a ténynyel, hogy a büntetteknek végtelen fokozataik vannak s hogy e fokozatok az eset körülményeitől függnek, csak a bünösség egyszerü kijelentésére szoritkoznék. Mi fog történni, kérdi, ha nem az esküdtekre bizatik az enyhitő körülmények megállapitása? Tekintettel lesznek erre a bünösség kérdésénél s felmentik a vádlottat, nehogy kitegyék oly büntetésnek, melyet meggyőződésök szerint nem érdemelt.

De a felhozott érv, — a kir. Curia ellenőrzésének érve — veszélyes lejtőre vezet. Ma ennek az ellenőrzésnek érdekében kodifikáljuk az enyhitő és sulyositó körülményeket, holnap kodifikálni fogjuk a bizonyitékokat s a bizonyitási szabályokat s elejtjük a bizonyitékok szabad mérlegelésének elvét, s igy az egész ténykérdést a kir. Curia ellenőrzése alá visszük és vihetjük is, mert az a kérdés, hogy a biró a kodifikált bizonyitási szabályok helyes alkalmazásával állapitotta-e meg a tényeket, az evidenter nem ténykérdés, hanem jogkérdés.

A büntetési tételek mostani latitudeje mellett «egyéni önkénytől» és «a polgári szabadságot veszélyeztető üzletszerüségtől» tartanak. Ezzel szemben az én nézetem és meggyőződésem az, hogy a birói jognak lelkiismeretes gyakorlásából s nem a visszaélésekből, vagy a visszaélések lehetőségéből szabad csak kiindulni, s akkor nem lehet el nem ismernünk, hogy a biró jogával él, midőn a törvényhozó által előre nem látható ténykörülmények tekintetbe vételével állapitja meg a törvény határain belül a büntetést. A büntetőjog modern fejlődésében uralkodó irány pedig, a birói arbitrium jelentékeny emancipatiója felé hajlik, mert egy jeles szakembernek szavai szerint: «a birói feladat természete áthághatlan törvényes korlátok felállitásával ellenkezik».

Egy további érv az ajánlott reformjavaslatok mellett: «a törvénykezés egyformaságának megközelitése». Ha ez alatt a judikaturának ingadozását értjük abban az irányban, hogy mily körülmények tekinthetők enyhitőknek illetve sulyositóknak, ugy ezen a bajon csak az enyhitő és sulyositó körülmények tanának tudományos kifejtése van hivatva segiteni. A törvényhozó más irányt nem adhat, mint amelyet p. o. Btk.-ünk tényleg adott, mert a körülményeknek s konkrét jelentőségöknek törvényes szabályozása lehetlen. Hát — kérdezem — a tételes bizonyitási szabályoknak eltörlésével lehetetlenné vagy fölöslegessé vált-e a bizonyitási jognak tudományos mivelése? Ha pedig a törvénykezés egyformasága alatt a büntetésekben nyilvánuló egyöntetüséget akarná valaki érteni, ugy ez egyszerüen nonsens, mert ha a cselekmények végtelenül változatosak, végtelenül változatosak kell hogy legyenek a tényleg alkalmazott büntetések is.

Egészen más kérdés, amelylyel igenis érdemes lenne

foglalkozni, az a kérdés először: vajjon nem lehetne-e egyes esetekben az előrelátható körülményeket részletesebb büntetendő tényálladékok felállitására felhasználni, természetesen a — p. o. az 1791-iki franczia code-nak joggal szemére vetett — végtelen casuistikának elkerülésével. Másodszor: nem volna-e ajánlatos a törvény általános részében bizonyos erre alkalmas körülményeket kiemelni, mint olyanokat, amelyeknek fennforgása egymagában maga után vonná a rendkivüli enyhitést; (illetve esetleg sulyositást is; p. o. a visszaesés) természetesen a határozatlan enyhitő körülményeknek, mint nélkülözhetlen korrektivumnak mellőzése nélkül.

A körülményeknek taxativ meghatározását, a fix, vagy quasi fix, u. n. normális büntetési tételeket a büntetőjog mai fejlődése mellett tulhaladott álláspontnak, visszaesésnek kell tekintenem. Bármily nagy legyen a tudományos tekintélye azoknak, kik jogfejlődésünket ebbe az irányba terelni szeretnék, reménylem, hogy az sikerülni nem fog. Mert bizom az emberiség géniuszában; és erős az a hitem, hogy az emberiségnek nem az a szomoru végzete, hogy körben forogjon s bizonyos időközben oly pontokra térjen vissza, melyeket örvendetes haladáskép rég elhagyott, hanem az a rendeltetése, hogy az utjába tornyosuló akadályok daczára haladjon — előre.

Dr. Heil Fausztin.
kir. közigazgatási biró

Bünügyi statisztikánk fejlődése és a kriminalitás iránya.*

Mig az ügyforgalmi statisztikát illetőleg az 1903. évi reform érdemlegesebb módositást nem léptet életbe, addig lényeges ujitásokat eszközöl a kriminálstatisztika terén. Megszünteti a letartóztatottak statisztikáját, amelyet már kellőleg méltattunk és megvalósitja az igazi kriminálstatisztikát. Nem áll meg fél intézkedésnél, mint az 1899. évi reform, mely csak a törvényszékek előtt elitéltekről kivánt egyéni lapokat, hanem előirja, hogy minden a törvényszékek (esküdtbiróságokat is beleértve) és járásbiróságok által elbirált büntett, vétség, vagy kihágás miatt elitélt minden személyről állitandó ki egyéni lap. Az egyéni lap két részből áll: az első rész a személyi adatokat, a második rész a jogerős ítéletre, továbbá a büncselekmény elkövetési helyére és idejére vonatkozó adatokat tudakolja.

Alig lehet magyarázatát adni annak, hogy az 1899. évi reform, holott a Ráth-féle tervezet kivánta, miért mellőzte az egyéni lap használatát a járásbiróságok által elitélteknél. Ha oly szigoruan itélnők meg a kriminálitást, mint a franczia-országi bünügyi statisztika teszi, mely csak a szoros értelemben vett büntetteket öleli fel, mig a vétségeket kihagyja a kriminálstatisztika köréből és egész különállóan dolgozza fel, akkor lenne értelme az 1899. évi reform emlitett intézkedésének. De akkor is csak a büntettek miatt elitéltekről kellett volna bekivánni egyéni lapokat és a törvényszékek által vétségekért elitéltekről nem. Mert micsoda összezavarása a fogalmaknak az, ha törvényszék itél el valakit vétségekért, kiállitandó róla az egyéni lap, ha járásbiróság itéli el, már nem. Vagy tulajdonitunk a vétségnek is kriminál- és morálstatisztikai jelentőséget vagy nem, és csakis ez lehet döntő arra nézve, hogy ki kell-e állitani a vétségeknek minősitett büncselekményekért elitéltekről egyéni lapokat vagy sem. De ugy eljárni, mint ezt az 1899. évi reform tette, a kriminálstatisztika szempontjából itélve egyszerüen képtelenség. Mentségére egyedül az szolgál, hogy amint már kifejtettem, az elitéltekre vonatkozó egyéni lapnak nem tulajdonitott igazában véve kriminálstatisztikai jelentőséget.

Meg kell emlitenünk, hogy az 1903. évi reform sem kivánja minden esetben az elitéltek egyéni lapjának teljes kitöltését. És pedig olyan elitéltekre vonatkozó egyéni lapokon, akik kizárólag becsületsértés vétsége, vagy csupán valamely kihágás miatt itéltettek el, az elitéltek nevein kivül csak a jogerős itélet adatai tüntetendők fel, mig az egyéni lapok többi kérdőpontjai, melyek a kriminálstatisztikát közelebbről érdeklő tényekről, mint a korról, anyanyelvről, vallásról, családi állásról, házas, özvegy és elvált egyéneknél gyermekek számáról, foglalkozásról, müveltségi fokról vagyoni viszonyokról és előzetes elitélésekről kivánnak felvilágositást, válasz nélkül hagyandók. Teljesen okadatoltnak mondható, hogy a kihágásokért elitéltek személyi adatai nem tudakoltatnak, mert a kihágások a legszigorubb megitélés mellett sem vehetők a morálstatisztika szempontjából a büntettekkel és vétségekkel egyenlő elbirálás alá. A kihágások kivül esnek a kriminalitás körén; bizonyos visszaélés van bennök ugyan a fennálló törvények és rendeletek ellen, de ez nem olyan, amely a társadalmi és jogrendet, valamint a morált mélyebben sértené. Hasonlót mondhatni a becsületsértésről is, annak daczára, hogy a büntetőtörvény minden esetben vétségnek minősiti.

Még ma is eldöntetlen kérdése a kriminálstatisztikának, hogy a kriminalitás megállapitásánál mi vétessék egységül: a büncselekmény vagy a büntettes? Legtermészetesebb az volna, hogy a büntettes az elkövetett büncselekménynyel együtt. Csakhogy ez távolról sem oly egyszerü dolog. Különösen nehézzé teszi a kérdést a kriminálstatisztika kettős feladata. A kriminálstatisztikának ugyanis nemcsak az a czélja, hogy számot adjon egyszerüen az elitéltek összes számáról és különböző viszonyairól, hanem hogy kellő felvilágositással szolgáljon a kriminalitás irányára nézve is, ami pedig csak ugy lehetséges, ha kimutatja, hogy az elitéltek miként oszlanak meg az egyes büncselekmények, illetve ezek egyes csoportjai szerint. Az elitéltek ily részletezése könnyü volna az esetben, ha mindenik csak egy büncselekményt követett volna el. De mi történjék most már a jelentékenyen nagy számmal előforduló azon esetekben, midőn egy személy több büncselekmény miatt itéltetik el? Ha minden büncselekménynél figyelembe vétetik, akkor azon elitéltek száma nagyobb lesz a ténylegesnél, ha pedig csak egyszer vétetik számba, akkor nem kapunk tiszta képet az elkövetett büncselekmények számáról. Az egyes országok statisztikái egészen eltérően járnak el e tekintetben. Ausztriában büntettért és vétségért elitélt külön vétetik számba a megfelelő büntettnél és vétségnél, mig több büntettért vagy több vétségért elmarasztalt személy csak egyszer lesz kimutatva. Olaszországban az az irányadó, hogy egyező vagy különböző büncselekményeket követ el valaki, pl. két vagy több lopásért elitélt egyszer, lopásért és testi sértésért elitélt pedig kétszer szerepel a statisztikában. Nálunk és Németországban akárhány büncselekményért is marasztaltatott el a bünös, mindig csak egyszer, és pedig a sulyosabb elbirálás alá eső büncselekményért jön számba. Nehéz megállapitani, hogy melyik a helyesebb eljárás. Az eddig ezen a téren szerzett tapasztalatok a nálunk és Németországban alkalmazott módozat mellett szólnak, mert ez áll legközelebb a kriminálstatisztika kiinduló pontjához, vagyis az elitéltek statisztikájához. Viszont nem szabad feledni, hogy ez uton tág tér nyilik a subjectivismusra, az önkényre és a büntetőtörvény rendelkezéseinek félreértelmezésére, ami mind abból származik, hogy két vagy több büncselekmény közül legtöbbször alig lehet egész határozottsággal megállapitani, hogy melyik a sulyosabb, mert igen sokszor de facto nem az a sulyosabb büncselekmény, melyet a büntetőtörvény erősebb büntetéssel sujt.

Leghelyesebb volna az a megoldás, hogy külön feldolgoztatnának a büncselekmények is, önállóan az elitélt személyektől. Természetesen ez sem volna ment minden nehézségtől, mert vannak esetek, midőn az elitélés számtalan büncselekményért történik, de kérdés, hogy azok nem képez-

* Az előbbi közl. l. a 9., 10. és 12. számban.

nek-e csak egy, de folytatólagos bünesetet. Továbbá mi történjék oly esetekkel, mint a minőkre a német statisztikában találunk példát, hogy 1886-ban egy személy 8826 csalásért (tejhamisitás), vagy 1892-ben egy egyén 350 lopásért stb. itéltetett el? Ha ilyenkor minden egyes esetet külön büncselekménynek veszünk, akkor könnyen félreértésekre adunk alkalmat. Igy például, ha a német statisztika 1886-ban az emlitett személy valamennyi csalását figyelembe veszi, akkor a vagyon elleni büncselekmények körülbelül 3%-kal emelkedtek volna és ez az emelkedés az illető évben uralkodó viszonyokban magyarázatát nem lelte volna. Ilyenkor legczélszerübb, ha biztos tudatában van az ember annak, hogy folytatólagos bünesetekről van szó, — bár szintén önkényes az eljárás — megfelelő leszállitással élni. Jóllehet ezek a nehézségek nem kerülhetők el, mégis tény, hogy a büncselekmények külön számbavételével tisztább fogalmat nyerünk a kriminalitás irányáról. Sőt tovább mehetünk és állithatjuk, hogy a gazdasági és szociális viszonyok hatását a kriminalitásra is jobban mérlegelhetjük, ha ismerjük az összes büncselekményeket.

Többször emlitettük értekezésünk folyamán, hogy a kriminálstatisztikának sulypontja az elitélteken nyugszik. Minden szociális tömegészlelésnek az egyén az alkotó eleme s midőn a kriminalitást tesszük a statisztika segélyével a szociologiai kutatás tárgyává, akkor sem indulhatunk ki más számlálási egységből, mint magából az emberből vagy jobban mondva az egyes egyénekből. Nem tartozunk azért azok közé, kik azt kizárólagosnak tekintik, sőt ép az előbb utaltunk arra, hogy a büncselekmények is feldolgozandók egész különállóan, mert az a véleményünk, hogy csak a kettő összevetéséből szürhetők le igazán a tanulságok. A statisztika jelenlegi álláspontját a büncselekményekkel szemben már megismertük, azt hiszem érdekes lesz azt is kutatni, hogy az elitéltek statisztikája micsoda feltételekhez van kötve és tényleg, bár a legtöbb bünügyi statisztika által alapnak ismertetik el, mennyiben valósul meg.

Általánosságban el lehet mondani, hogy a legtöbb bünügyi statisztika, igy a mienk is, nem tünteti fel az egy év alatt elitéltek tényleges számát, hanem azon egyénekről ad számot, akik ellen egy év leforgása alatt itélet hozatott. Ez alapjában véve pedig közelebb áll a büncselekmények, mint az elitéltek statisztikájához, mert egy egyén ellen egy év folyamán két, három sőt több itéletet is lehet hozni (pl. becsületsértésért), amikor is ugyanaz az egy személy egy év alatt 2-szer, 3-szor illetőleg többször is vétetik számba. A kivitel tehát nem fedezi teljesen a statisztika ezen részének a fogalmi meghatározását. Hátránya is van ennek; nem nyerünk elsősorban valódi képet a kriminális népességről, hol tulzott az, hol mérsékelt.

De ily módon az elitélteknek összehasonlitása a népességi és társadalmi statisztika egyes részeivel sem egészen exakt. Idézünk erre nézve egypár adatot Lamorytól a belgiumi igazságügyministeriumi statisztikai hivatal főnökétől. Igy Belgiumban az elitéltek száma 1899-ben 53,508 volt, mig az év folyamán hozott egyéni itéletek (condamnations individuelles) 59,291-re rugtak; a kettő között a különbség tehát 10·8%. Ennek következtében 1000 elitélt közül, ha az itéleteket vesszük alapul, férfi volt 767, nő 233, ha pedig a tényleg elitélt személyekből indulunk ki, akkor férfi volt 759, nő 241. Az ellentét tehát elég jelentékeny. Nem folytatjuk tovább az adatok idézését, amelyek hasonló eltéréseket mutatnának a foglalkozási, müveltségi, vagyoni stb. viszonyokat illetőleg is, csak azt jegyezzük még, hogy az az ideálisnak mondható bünügyi statisztika csak akkor és ott valósitható meg, ahol a büntettesek életét kellő figyelemmel kisérik. Ezért hazánk kriminálstatisztikájának nem irható hátrányára, hogy ma még az egyéni itéletekből indul ki, hanem mint óhajt fejezzük ki, hogy akkor, amikor életbe lép a casiers judiciaires intézménye, amely feltétlenül a bünügyi statisztika bizonyos reformját fogja kivánni, ez a szempont is kellő méltatást találjon.

Ezek körülbelül az 1903. évi reformnak a főbb elvei. De 1903-ban nemcsak az adatgyüjtés szenvedett változást, hanem anyagának a feldolgozása is egészen uj alapokra fektettetett.

Az 1903. évi reform alapján első izben beérkezett 1904. évi adatok feldolgozásánál főelv volt, hogy ugy a kriminologiai, valamint a morálstatisztikai és sociálpolitikai elvek minél jobban kidomborodjanak.

Igen részletesen tárgyaltatnak az ügyforgalmi adatok is. Érdekes ujitásként megemlithetjük, hogy most nemcsak a táblai területek, hanem az egyes törvényszékek és a törvényszékek területén fekvő járásbiróságok ügyforgalmáról is kapunk számot.

Igen behatóan és részletesen történt az elitéltek statisztikájának a feldolgozása. Külön táblák számolnak be az elitéltekre kiszabott büntetésekről, a büntettekért és vétségekért elitéltek kor, családi, anyanyelvi, vallási, foglalkozási, müveltségi és vagyoni viszonyairól és pedig mindig különös tekintettel az egyes büncselekményekre, meg a két fő, az az a személy és vagyon elleni büncselekmény-csoportra. Első eset, hogy kriminálstatisztikánkban a kiváló fontossággal biró kriminálgeografia is helyet talál.

Továbbá az 1904. évi bünügyi statisztikában a büncselekmények elkövetési ideje is megfelelőbb feldolgozást nyer, mint azelőtt. Különös büntető — de még mindig sociálpolitikai — jelentőséget kell tulajdonitani végül annak, hogy ezuttal először lesz kellő figyelem forditva a fiatalkoru büntettesek és lehet mondani, a visszaesők statisztikájára is. Természetesen a visszaesők statisztikája most sem nyugszik biztos alapon.

Megemlitjük még, hogy az adatszolgáltatást most is az ügyészségek és járásbiróságok végzik és pedig ugy, hogy negyedévenként küldik be az ügy- és egyéni lapokat.

Ezzel befejeztük bünügyi statisztikánk fejlődésének ismertetését. Bátran állithatjuk, hogy az 1903. évi reform megteremtette az igazi kriminálstatisztikát. S ha vannak még — amint tényleg vannak is — hiányai bünügyi statisztikánknak, azok a kiküszöbölésükre megkivántató feltételek létrejöttével el fognak tünni. Még egy utolsó fejezetben a reformok hatását az adatokra fogom vizsgálni. *Bud János*,

miniszteri segédfogalmazó.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Átjárás szolgalma.

E czim alatt a *Jogt. Közl.* folyó évi 9. számában megjelent czikkre felel dr. Takács Sándor a 11. számban s válaszának tartalmát egész rövidre fogva, azt a nézetet fejti ki, hogy a két utczára nyiló házakon átjárás szolgalma elbirtoklás által keletkezhetik, mert van uralkodó telek és pedig az utcza.

Hogy az utcza is telek, kétségtelen, bár van olyan nézet is, amely a jog szempontjából «telek» alatt csak a telekkönyvezett vagy a használás módjánál fogva telekkönyvezendő ingatlanokat érti. Nem ez a szempont azonban az, amelyből a kérdést meg kell oldani, hanem a telki szolgalmaknak az uralkodó telekre vonatkozólag minden jogrendszerben elismert lényege s az egész intézménynek gazdasági czélokat szolgáló természete. E tekintetben valamennyi telki szolgalom rendeltetése az, hogy *gazdaságilag* legyen általa előnyösebben, kényelmesebben, kellemesebben használható az uralkodó telek. Ennélfogva fogalmilag ki van zárva az, hogy *gazdaságilag* nem használt telek, pl. az utcza, uralkodó telek lehessen. Ezt a kérdést a szolgalmak tanában sehol sem fej

tették ki eddigelé, aminek az oka bizonyára abban rejlik, hogy minden kétségen és vitán felül áll, hogy pusztán egyik utczáról a másik utczára jutás végett házi szolgalom nem is keletkezhetik, mert nincs olyan gazdasági szükség, amely létezését indokolná. Más az eset akkor, ha valamely telekre s nem egy másik utczára lehetne csak egy beltelken át jutni; ekkor létezhetik telki szolgalom, de a másik telek s nem az utcza tulajdonosa javára.

Hogy ez a felfogás az egyedül helyes, utalok a Tervezet 686. és következő §-aihoz füzött indokolásra, amely következetesen az ingatlanok gazdasági használatát, a gazdasági szükséget, a közgazdasági tekintetet, a gazdasági szempontból mutatkozó előnyöket tartja a telki szolgalmak czéljának és lényeges fogalmi alkotóelemeknek, már pedig az utcza csupán közlekedést és nem gazdasági czélokat szolgál.

Az egyik utczáról a másikra való gyorsabb, kerülő nélkül való átjutás szintén nem olyan czél, amely bármelyik utcza használhatósága szempontjából gazdasági érdeket jelentene. Hogy a Tervezet rendelkezéseinek megállapitásánál is ez volt az irányadó szempont, ki lehet olvasni a 726. és 727. §-okhoz füzött indokolásból, amely szerint még valamely igazán uralkodó telek tulajdonosa javára sem forog fenn szolgalom birtoka, ha ő másutt fentartja saját telke és a közut között az összeköttetést, jóllehet, mikor az utja sürgős, vagy veszély forog fenn, a más telkén át jár ki a közutra. Egészen talál ez a kijelentés az átjáró házakra, mert a párhuzamosan futó utczák közt keresztutczák szolgálnak mindenütt arra, hogy az egyik utczáról a másikra történjék a közlekedés s az ut megröviditése czéljából gyakorolt átjárás nem lehet ilyen esetben sohasem szolgalomszerü.

Felfogásom helyességére mutat az osztrák polgári törvénykönyv 474. §-a is, amely egyenesen kimondja, hogy «az uralgó telek vagy *mezei gazdaságra*, vagy *más haszonvételre* van szánva; azért is megkülönböztetnek mezei és házi szolgalmak». Hogy az utczák nincsenek «haszonvételre szánva», kétségtelen, mert ez alatt gyümölcs-szedés értendő, a gyümölcs legtágabb jogi értelme szerint. Ebből következik, hogy az utczák uralkodó telkek sem lehetnek.

Mikor ezeket a sorokat irom, került a kezembe a *Jogt. Közl.* 1896. évi 34. száma, amelyben Menyhárt Gáspár fejti ki nézetét az átjárási mozgalom birtoka és elbirtoklása felől s ez a nézet szintén Takács Sándor czikke ellen szól. Az ide vágó részt idézem: «Egy ház két utczára nyilik: u. n. átjáró ház. Akinek eszébe jut, hogy rövidebb utat vegyen, keresztül jár a házon. A tulajdonos elnézi, türi. Szolgalom-alakzat-e az átjárás? Nem. Hiányzik az uralgó telek, még inkább a gazdasági érdek, vagyis amit ugy fejeztünk ki, hogy az uralgó telek használhatóságának szüksége. És ki a jogalany, amelynek érdekeit szolgálná a jog? A község, város mint ilyen? A mindig változó átjárók? A felelet könnyü: jogalanyt sem lehet találni».

E sorok megfelelnek arra a fejtegetésre is, amely szerint a község léphetne fel, mint az utcza tulajdonosa, tehát mint magánjogi alany s érvényesithetné a szolgalmi jogot a lakosság részére.

A Tervezet indokolása (pl. II. 469. l.) szintén nyujt támpontokat arra, hogy ilyenfajta «alanya» nem lehet egyetlen egy telki szolgalomnak sem. Más lenne az eset, ha a községnek gazdasági használatban levő ingatlana, pl. egy bérháza részére volna szükség telki szolgalomra; ilyenkor a lakók által gyakorolt vizmerés, kilátás stb. alkalmas lehet — ha minden anyagi jogi kellék megvan — arra, hogy a gazdaságilag használt telek tulajdonosa, tehát a község javára telki szolgalom keletkezzék elbirtoklás által s e szolgalmat perben is érvényesithetné a község.

Takács Sándor felszólalásának az a haszna talán meglesz, hogy a kérdésnek ez az oldala is kifejtetvén, a birói gyakorlat ezentul azt az indokot fogja felhozni első sorban, ami döntő, t. i., hogy nincs ilyenkor uralkodó telek, amit támogat az a másik indok, hogy az ilyenfajta átjárás esetében alanya sem lenne a szolgalmi jognak.

Nem kevésbbé fontos ezek mellett az a szempont sem, amire Grosschmid nyomán már rámutattam az előző czikkben, hogy t. i. a bekeritetlen telkeken és átjáró házakon való közlekedés a nép jogi meggyőződése szerint sem minősitendő szolgalomszerünek, hanem ez csak kölcsönös türelem és elnézés folyománya. Különösen látható e megfigyelés helyessége a legtöbb felvidéki városban, igy pl. Eperjesen is, ahol a Főutczán fekvő, száznál több ház mindegyike átjáróház, ami a városnak várjellegéből következett s czélja az, hogy a rendkivül keskeny és hosszu udvaru főutczai házakból a mellékutczába akadálytalanul lehessen a kocsiknak kijárni, mert az udvaron meg nem fordulhatnak. Évszázadok óta átjár bárki gyalog ezeken a házakon, mégsem jut eszébe józanul senkinek szolgalmi jogot érvényesiteni, ha a régi házakat ujra épitik s pl. a hátsó utczára nem hagynak kaput. Sőt nem egy ház kapuján ki van ugyan szegezve az átjárást tiltó tábla, ami azonban az átjárástól nem tartja vissza a közönséget s igy annak szolgalomszerü jellege is volna: mégsem volt rá eset, hogy pl. a kapu lezárása vagy az épitkezés folytán megszünt átjáró miatt bárki zugolódott volna, amit jól is tettek, hiszen még ebben az esetben sincs szolgalmi jog, mert nincs neki alanya és nincs uralkodó telek. Milyen igazságtalan is lenne az ellenkező felfogás, hiszen akkor az eperjesi Fő-utczán nem lehetne soha többé csak átjáró házakat épiteni, ami pedig nyilvánvalóan káros, a város fejlődését gátló s a tulajdonjogot kellő gazdasági érdek nélkül érzékenyen korlátoló állapot lenne.

Dr. Raffay Ferencz,
eperjesi jogakadémiai tanár.

Inkompatibilitás a részvényjogban.

I.

A Budapesti Bankegyesület részvénytársaság 1902 junius 25-én tartott közgyülésének egyik tárgya volt «az alaptőkének legfeljebb 25,000 drb 200 K névértékü társasági részvény visszavásárlása és megsemmisitése által való leszállitása és meghatalmazás adása az igazgatóságnak ezen határozat végrehajtása iránt.»

A közgyülés ezen tárgyban 3727 szavazattal 33 szavazat ellenében a következő határozatot hozta: A közgyülés... elhatározza a társasági alaptőkének 25,000 drb, egyenként 200 K-ról szóló... részvény visszaszerzése és megsemmisitése által való leszállitását és utasitja a társaság igazgatóságát, hogy ezen visszaveendő 25,000 drb részvényt a Bankegyesületi váltóüzlet-részvénytársaságtól ajánlatának megfelelően 200 K névértékü részvényenként 140 K árfolyamon... egyebekben a többi adásvételi feltételeknek saját belátása szerinti korlátlan megállapitása mellett megvegye, illetőleg utasitja, hogy a részvények megvételére vonatkozó megállapodást kösse meg.

A kisebbségben maradt részvényesek ezen közgyülési határozatot perrel támadták meg, főkép azért, mert a részvények 140 K árfolyama nem felel meg a tényleges viszonyoknak és igy a vételi szerződés megkötése által a másik fél jelentékeny ajándékban részesülne. «A majorizálás jogtalanságának illusztrációjára» felhozta a kereset azt is, hogy a Bankegyesületi váltóüzlet-részvénytársaság, melytől az alaptőke leszállitásához szükséges részvények megveendők voltak, a megvásárlásra kinált 25,000 drb részvény alapján 2500 szavazattal a határozat hozatalában részt vett.

A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék a kir. tábla által indokaiból helybenhagyott itéletével a keresetet elutasitotta,* mert nem látta igazolva, hogy a részvények

* Az ezen ügyben hozott itéleteket l. Döntvénytár IV. f. III. k. 194. sz. a.

megvásárlása által burkolt ajándékozás történt volna. Arról a perben is csak mellékesen tárgyalt sérelemről, hogy a részvénytőke leszállitása kérdésében a Bankegyesületi váltóüzlet-részvénytársaságnak nem volt szavazati joga, a két alsóbirói itélet meg sem emlékezett, tehát ezt a panaszt elbirálás tárgyává sem tette.

A kir. Curia 1905 november 10-én 979/904. sz. a. hozott itéletében a két alsóbirósági itélet megváltoztatásával a megtámadott közgyülési határozatot megsemmisitette, mert a bankegyesületi részvénytársaság azzal a 25,000 drb részvénynyel, melyet az alperes részvénytársaságnak elad, a közgyülésen résztvett és szavazott; már pedig *általános magánjogi szabály szerint senki önmagával érvenyes jogügyletet nem köthet*, tehát a Bankegyesületi váltóüzlet-részvénytársaság részvényesi minőségben nem volt jogositva részt venni annak a határozatnak a meghozatalában, amely határozat a vele kötendő adásvételi ügyletre vonatkozott. Ha pedig ez a 25,000 drb részvény a közgyülésen képviselve volt 37,628 drb részvényből levonatik, akkor csak 12,628 drb részvény mutatkozik kifogástalanul képviseltnek, ez pedig a részvénytőkének az alapszabályok 22. §-a szerint az alaptőke leszállitásához megkivánt $^2/_5$ részénél kevesebb. Ily körülmények közt a közgyülés a részvénytőke leszállitása kérdésében nem volt jogositva határozni.

Mielőtt a curiai itéletben eldöntött elvi kérdést tárgyalnám, konstatálom, hogy a Curia tulajdonképpen elsőfokon itélkezett abban a kérdésben, hogy a 25,000 drb részvénynek volt-e szavazati joga az alaptőke leszállitására vonatkozó határozat meghozatalánál, mivel, mint fentebb emlitettem, az alsóbiróságok ezen alapszabálysértés megvizsgálásába nem is bocsátkoztak bele.

A kir. Curia álláspontja szerint ezen önálló megtámadási ok a kereset egyik alapja levén, ebből okszerüen következik, hogy az alsóbiróságok helytelenül jártak el, mikor ezen megtámadási ok tárgyában nem határoztak és igy utasitandók lettek volna ez iránt is határozni. A kir. Curia felülvizsgálatának bázisa sem volt, nem levén ezen megtámadási ok tekintetében felülvizsgálható alsóbirói itélet. Annál inkább ez lett volna a helyes eljárás, mert ha az alsóbiróságok ezen megtámadási okkal foglalkoztak volna, akkor itéletük indokolásának vonatkozó része ellen, mint amely kétségtelenül határozat jellegével bir, a birói gyakorlat értelmében felebbezésnek lett volna helye.

Ami a dolog érdemét illeti, a kir. Curia itélete megsemmisitette a közgyülési határozatot, amely az alaptőke leszállitását mondotta ki és ezen czélból 25,000 drb részvénynek a Bankegyesületi váltóüzlet-részvénytársaságtól darabonként 140 K-ért való megvásárlását határozta el. A megsemmisités oka: hogy érdekelt részvényesek adták a határozatra a többséget.

A magunk részéről osztjuk azon álláspontot, mely szerint az általános (a Curia szerint magánjogi) elveket a kereskedelmi jogban is érvényre kell juttatni. Ilyen általános jogi elv az inkompatibilitás elve. Az országos és a községi képviselőtestületek üléseiben, a birói széken, a hivatali állásokban, az egyletek vezetőségében, stb. mindenütt érvényre kell emelni azt az elvet, hogy senki olyan ügynek eldöntésében, melyben érdekelve van, részt nem vehet. Ez az érdekeltség a legszélesebb körre szorittatik a birói itélkezésben, amelynél még a közvetett érdekeltség is kizárási okul szolgál, de sokkal kisebb terjedelemben figyelembe veendő mindenütt, ahol a döntésnél közérdekek vagy idegen magánérdekek is szerepet játszanak.

A magyar részvényjog is ismeri az inkompatibilitás elvét, amennyiben a kereskedelmi törvény 156. §-a értelmében a részvényesek által adott betétek és a nekik biztositott előnyök tárgyában hozott határozatok hozatalánál az érdekelt részvényesek szavazati joggal nem birnak. Ezen az egy rendelkezésen kivül más inkompatibilitási esetet nem ismer a törvény és tudomásom szerint a birói gyakorlatnak sem volt eddig alkalma a szélesebb értelemben vett érdekeltséggel foglalkozni. Már most azon kérdés eldöntésénél, valjon a 156. §-on tulterjedő inkompatibilitásról lehet-e törvényünk alapján szó, egyik álláspont az, hogy ahol a törvény kizárási okot akart statuálni, ott azt határozottan és kifejezetten felállitotta, tehát a 156. § on kivül más esetben nincs a törvény által tiltva érdekelt részvényeseknek a határozatok hozatalában való részvétele. A magunk részéről azonban ennek ellenében a 156. §-ban felállitott rendelkezést kiterjeszthetőnek véljük minden olyan esetre, amelyben ugyanaz a legis ratio, melyben tehát arról kell határozni, hogy valamely részvényessel a társaság valamely ügyletet létesitsen.

A német kereskedelmi törvény eredetileg nem szabályozta az összeférhetetlenséget, hanem csak az 1884-iki részvénynovella 190. §-ában (a jelenlegi törvény 282. §-a), tartalmazza azt a szabályt, hogy nem gyakorolhat sem saját nevében, sem meghatalmazottként szavazati jogot az, aki az illető határozat hozatala által valamely kötelezettség teljesitésétől szabadulna. Ugyanez áll olyan határozat hozataláról, *mely egy részvényessel való jogügylet kötésére vonatkoznék.*

A német törvény, melynek rendelkezése a kir. Curiának kétségkivül az impulzust adta a szóban forgó határozat hozatalára, indokolásában nem a Curia által emlitett azon érvre hivatkozik, hogy senki önmagával ügyletet nem köthet, hanem egyszerüen arra utal, hogy érdekelt féltől nem lehet várni, hogy a saját érdekeit a társaság érdekeinek alárendelje.*

A magam részéről is szerencsésebbnek tartom a határozat hozatalában való részvétel tilalmának megokolására a német részvénynovella vonatkozó indokolását, mint a Curia abbeli kijelentését, hogy «senki önmagával érvényes jogügyletet nem köthet.» Nem akarok e tétel dogmatikai elemzésébe belébocsátkozni, itt csak konkrét alkalmazását kifogásolom. A részvényes akkor sem köt önmagával ügyletet, ha a szóbanforgó határozat hozatalában részt vesz, hanem ezen esetben is a részvénytársaság az egyik, a részvényes a másik ügyletkötő fél. Hiszen ha a Curia kijelentése helyes volna, akkor a részvényes önmagára sem szavazhatna az igazgatósági vagy felügyelő-bizottsági tagok választásánál, mert a választás ténye szintén ügyletkötést képez. Bizonyára a kir. Curia sem menne annyira, hogy a választásban való részvételt is megtiltaná a részvényesnek, aminthogy az érdekeltség szabályozása ily messze nem terjed ki semmiféle közvagy magántestületnél, még az országgyülés szavazásainál sem.

II.

Eddig a curiai határozat azon részéről szóltam, amelylyel ha nem is indokolásában, de lényegében egyetértek.

A következőkben azt vizsgálom, hogy az inkompatibilitás elve, akár a Curia, akár az én álláspontom szerint értelmezve — helyesen alkalmaztatott-e a konkrét esetben?

Senki olyan határozat hozatalában részt nem vehet, amelyben a vele kötendő ügyletről kell határozni. Ez az elvi tételünk. Sem ez a szabály, sem a Curia által felállitott azon elv, mely szerint senki önmagával jogügyletet nem köthet, nem kivánta meg a konkrét esetben a részvénytársasági közgyülés azon határozatának megsemmisitését, amely az alaptőke leszállitására vonatkozik. Az alaptőke leszállitás nem oly ügylet, mely a részvényes és a részvénytársaság közt jön létre. Nem lehet senkit sem megfosztani részvényesi joga gyakorlásától, csak azért, mert ő *közvetve* azt a hasznot reméli a határozat *végrehajtásából*, hogy a részvénytőke leszállitására beszerzendő részvényeket a társaság ő tőle fogja megvenni. Hiszen ha az

* Indokolás az 1884. évi részvénynovellához. Az irodalomban ez a rendelkezés nem talált egyhangu helyeslésre.

inkompatibilitás elve ily széles terjedelemben alkalmazható volna, akkor a részvénytársaság jóformán nem hozhatna olyan határozatot, amely inkompatibilitás czimén meg nem volna támadható, és a részvénytársaság határozatainak hozatalában nem vehetnének részt éppen azok, akiknek legfontosabb érdekeik füződnek a társaság felvirágzásához. Az alaptőke felemelése kérdésében nem volna szavazati joga a részvényesnek, kire nézve az uj részvénykibocsátás nyereséggel jár, a házépités elhatározásánál ki volna zárva az épitőmester, asztalos, lakatos, stb részvényesek, akiknek *kilátásuk* van arra, hogy jelentékeny üzleteket fognak a határozat alapján köthetni. A vasut épitése iránti határozathozatal körül meg kellene állapitani a főrészvényes épitési vállalkozó összeférhetetlenségét, a kartellszerződés iránti határozathozatal körül a létesitendő kartell többi tagjainak, a más társasággal való egyesülés körül a fuzióban részes társaságok és azok részvényeseinek inkompatibilitását.

Az összeférhetetlenségnek ilyen messzemenő kiterjesztése képtelenségre vezetne, mert komolyan keresztülvive csaknem lehetetlenné tenné a részvénytársaság müködését, vagy pedig előmozditaná a Strohmann-rendszernek már manap is erős tultengését.

A német törvény vonatkozó rendelkezését a tudomány is, a birói gyakorlat is, az itt kifejtett elveknek megfelelőkép értelmezi. *Staub* kommentárjában (7. kiadás I. k. 762. l.) a következőket irja: «Der Fall muss dabei so liegen, dass die Ausführung des Beschlusses noch in dem Abschlusse des Geschäftes liegt, so dass also der Actionär, wenn er mitgestimmt hätte, durch seine Stimme die Gesellschaft gezwungen hätte oder geholfen hätte zu zwingen, in bestimmter Weise mit ihm zu kontrahiren. Wenn es dagegen trotz des Generalversammlungsbeschlusses noch in dem Ermessen der Gesellschaftsorgane liegt, das Rechtgeschäft zu schliessen oder nicht, so liegt oer Fall nicht vor.»*

Esetünkre alkalmazva ezen distinctiót, az alaptőke leszállitás kérdésének eldöntése által nem dől még el az a kérdés, hogy a leszállitáshoz szükséges részvények honnan szereztessenek be és igy ezen kérdésben minden igazolt részvényes szavazati joggal bir, tehát az a részvényes is, aki előzőleg a társaság igazgatóságának a részvények eladása iránt ajánlatot tett.

Már a részvények megvétele tárgyában nem adható szavazati jog az ajánlattevő és igy érdekelt félnek. Ebben a kérdésben azonban a megbeszélt esetben nem volt a határozat qualifikált többséghez kötve, mivel sem a törvény, sem az alapszabályok ezen jogügyletre nézve nem tesznek kivételt és igy e tekintetben csak egyszerü többség kivántatott meg.

Az, hogy a visszavásárlás keresztülvitelére vonatkozó határozat formailag együvé foglaltatott az alaptőke leszállitására vonatkozó határozattal, nem ok arra, hogy a két, tulajdonképpen különálló és külön elbirálás alá eső határozat ugyanazon elbánásban részesittessék.

Mi lett volna tehát a jelen perben a helyes megoldás?

A közgyülés ama határozatának meghozatalában, mely az alaptőke leszállitására vonatkozik, részt vehetett minden igazolt részvényes, részt vehettek tehát mindazok is, akik részvényeiket eladásra kinálták. Ez a határozat 3727 szavazattal 33 ellenében, tehát az alapszabályok által megkivánt qualifikált többséggel hozatván, érintetlenül marad.

A közgyülés ama harározatának meghozatalában, amely a részvényeknek egy részvényestől a meghatározott árban való visszavásárlását tárgyazta, szabálytalanul vett részt 2500 szavazat, ugy hogy itt az inditvány mellett csak 1227 szavazat veendő számitásba, ami azonban a 33 ellenző szavazat mellett még mindég alapszabályszerü többség és igy a határozatnak ez a része sem lett volna megsemmisithető.

Hogy ez a megoldás helyes, azt bizonyitja az a körülmény, hogy ha két külön pontban tárgyalta volna a közgyülés a két kérdést, szintén ez lett volna az eredmény. Egyébként a részvényeknek az alaptőkeleszállitás czéljából való megvétele nem is tartozik szükségkép a közgyülés hatáskörébe, tehát a konkrét esetben is a részvények visszavásárlásával vagyis az alaptőke leszállitásának végrehajtásával az igazgatóság lett volna megbizható, amikor is a szavazati jog kérdése szóba sem kerülhetett volna.

Dr. Balog Arnold.

* Ugyanezen véleményt nyilvánitja *Rehm* Deutsche Juristenzeitung 1904. évf. 1029. l. és *Pinner* Deutsche Juristenzeitung 1905. évf. 128. l. Igen érdekesek utóbbinak a világhirü Hibernia-eset kapcsán tett megjegyzései.

Különfélék.

— **Szilágyi Dezsőnek**, a nagy jogásznak és államférfiunak, a magyar igazságügy ujjászervezőjének sirhelyét a budapesti kerepesi-uti temetőben máig is még csak korhadt fejfa jelzi.

A Magyar Jogászegylet, hazafias kötelességének és kegyeletes tartozásának tudatában, elhatározta, hogy a Szilágyi Dezsőnek nagy egyéniségéhez méltó siremlék megalkotása végett országos gyüjtést rendez.

A legteljesebb elismeréssel adózunk a Jogászegylet nemes kezdeményezésének és bizunk abban, hogy a magyar jogászság a nagy férfiu emlékének méltó siremléket fog emelni.

A kegyeletes czélra szánt adományok folyó évi május havának végéig küldendők a *Magyar Általános Takarékpénztárhoz* (Budapesten, V., József-tér 14. sz.), mely a pénzkezelést dijtalanul volt szives elvállalni.

— **A nemzetközi büntetőjogi egyesület magyar csoportjának** ujjászervezése tárgyában a kiküldött bizottság Székely Ferencz koronaügyész elnöklete alatt kedden tartotta ülését. A bizottság elhatározta, hogy propozicziókat tesz az egylet régi alapszabályainak megváltoztatása iránt. Egyben ujból hangsulyozta az egylet ujjászervezésének szükségét. Utalás történt arra, hogy a büntetőjogi reformeszmék nálunk eddig nem nyertek jelentőségükhöz mért rendszeres földolgozást és kritikai megvilágitást, aminek következménye volt, hogy Magyarország az utóbbi években alig vett részt a nemzetközi büntetőjogi egyesület munkálataiban. A szentpétervári és a hamburgi közgyülések tanácskozásain egyetlen egy magyarországi felszólaló sem volt s a mi igen nagyszámu küldötteink csak a fehér asztalnál szerepeltek.

A feladat sikeres megoldása szükségessé teszi a legkülönfélébb tudomány-ágakkal foglalkozó szakemberek egyesitett munkásságát. Ezenkivül feltételezi *tényeknek* az elméleti fejtegetéseket megelőző összegyüjtését. Erre akar az ujjászervezett magyar osztály vállalkozni.

Kivánatosnak tartja azonban a bizottság, hogy a magyar csoport munkálatai a Magyar Jogászegylettel szerves kapcsolatba hozassanak. A terv az, hogy az előkészitett munkálatok a Magyar Jogászegyletben olvastassanak fel és vittattassanak meg. *Külön felolvasó ülései a magyar csoportnak nem lesznek.*

Minthogy ezideig máris számos uj tag jelentkezett, az ujjászervező gyülés a közel jövőben fog megtartatni.

— **Rabsegélyző egyletek.** A budapesti rabsegélyző egylet 1905. évi müködéséről kiadott jelentés szerint az egylet bevételei a következők voltak: Kamatok 7210 K, állami segély 12,000 K, adományok 662 K, tagsági dijak 2500 K, összesen 22,372 K. Kiadások: Menedékházra 8000 K, pénzbeli segélyezés 375 egyénnek 848 alkalommal 8086 K, irodai és egyéb költségek 2256 K, összesen 18,342 K. A bevételek a kiadásokat körülbelül 4000 K-val haladták meg. Az egylet vagyona jelenleg áll a 71,354 K értéket képviselő menedékházból, és 165,624 K t tevő készpénzből és értékpapirból. Ami a pénzbeli segélyeket illeti, a legkisebb segély 1 K, a legnagyobb 220 K volt; átlag egy főre 17 K

02 f. esett. Pillanatnyi segélyt élelemre, ruházatra, utiköltségre vagy szerszámok beszerzésére 94 nő és 194 férfi szabaduló kapott. A letartóztatottak családjainak gyámolitására is gondot forditott az egylet; 54 családot több izben, 32 családot pedig havi segélyben részesitett és egy elzárt szülő egy gyermekének ellátásáról gondoskodott. 131 esetben a segély iránti kérelmet az egylet elutasitotta. A menedékház jótéteményében 139 szabadult részesült; az általuk ott eltöltött napok száma 6442; egy személy átlag 46 napig volt az intézetben, naponként átlag 23 ember részesült intézeti ellátásban; egy ember élelmezése naponta 47·6 fillérbe került. Az intézetben lakók szalmatok és szalmalábtörlők készitésével foglalkoztak; 139 embernek munkajutalma 918 K 46 f. volt, miből egy munkásra 6 K 60 f. esik.

A székesfehérvári és fehérvármegyei rabsegélyző egylet a törvényszéki fogházban letartóztatottak közül 200 férfi foglyot részesitett 10 hónapon keresztül hetenként 4 órai oktatásban. A letartóztatásból szabadulók közül 59 kapott összesen 309 K segélyt. A vagyontalan letartóztatottak közül 8-nak családja részesült 174 K segélyben. Az egylet összes bevételei 1200 K-t, kiadásai 770 K-t tettek ki.

— **Jogirodalom.** Dr. *Almási* Antal kir. albirónak a Jogászegyletben: «A negativ interresse a magánjogi tervezetben» czimen tartott előadása megjelent mint a Magyar Jogászegyleti Értekezések 254. füzete. — Ifj. dr. *Lengyel* Béla «Az 1867 : XII. tcz. reviziója» czim alatt egy 20 oldalra terjedő tanulmányt irt.

— **A Grill-féle Döntvénytárból** most jelent meg a VIII. és IX. kötet. A VIII. kötet tartalmazza a Btk.-re vonatkozó határozatokat, a IX. pedig a közjogi és közigazgatási tárgyu határozatokat. Az előbbinek szerkesztője Illés Károly, utóbbié Vavrik Béla.

— **Három koronányi szalonnáért hat havi börtön.** *Az erzsébetvárosi kir. törvényszék:* D. I. 17 éves, nőtlen, napszámos, vagyontalan vádlottat a Btk. 533. §-ába ütköző s a 336. §. 3. p. szerint minősülő lopás büntettében bünösnek mondja ki s azért 6 havi börtönre itéli. *Indokok:* A vád tárgyát az képezte, hogy vádlott T. I.-tól, ennek kamarájából a hová egy lakatnak a harapófogó által történt felfeszitése által hatolt be, 2 kgr. szalonnát 3 K értékben a tulajdonos tudta és beleegyezése nélkül jogtalan eltulajdonitási szándékkal elvitt. A büntetés kimérésénél enyhitő körülményként vétetett s a 92. §. alkalmazásának indokául szolgált vádlott részbeni beismerése, büntetlen előélete, fiatal kora s az, hogy kár nem történt. (1905 augusztus 21. 4599/905.) — *A marosvásárhelyi kir. tábla:* Az elsőbiróság itéletét indokaiból helybenhagyja. (1906 január 18. 2158/905.) — *A kir. Curia:* A semmiségi panaszt visszautasitja. (1906. évi február 27. 1174/906. sz. I. Bt.)

— **Aki kiskoru gyermeke csavargásának megakadályozása végett a házi fegyelmet nem alkalmazza, a Kbtk. 64. §-ába ütköző kihágást követi el.** A m. kir. belügyminiszter 1905. évi 60,834. sz. határozata. M. József 35 éves napszámos 13 éves leánygyermekének koldulásra biztatása és csavarogni engedése miatt folyamatba tett kihágási ügy vádlott szóbeli felebbezése folytán felülvizsgáltatván a következő harmadfoku itélet hozatott: A vármegye alispánja által 1905. évi márczius hó 5. napján 5,185. sz. a. a Ny. városi rendőrkapitány elsőfoku itéletének helybenhagyásával hozott másodfoku büntetőitélete büntető részében megváltoztattatik s panaszlott az 1879:XL. tcz. 64. §-ába ütköző kihágásban mondatik ki vétkesnek s emiatt — tekintettel büntetlen előéletére és vagyoni viszonyaira — 4 K pénzbüntetésben s ennek behajthatatlansága esetén 12 órai elzárásban marasztaltatik el, mert az iratok nem igazolják, hogy panaszlott kiskoru gyermekét koldulásra biztatta volna, minélfogva ellene az 1879:XL. tcz. 66. §-ába ütköző kihágás tényálladéka nem volt megállapitható; minthogy azonban panaszlott mivel sem igazolta, hogy gyermeke csavargásának megakadályozása végett a házi fegyelem rendszabályait alkalmazta volna, ennélfogva őt az idézett törvény 64. §-ába ütköző kihágásban vétkesnek kellett kimondani. Az itéletnek panaszlottat az illetőségi helyre való utasitás és N. város területéről való kitiltásra vonatkozó része azonban az elsőfoku itélet vonatkozó részével együtt törvényes alap hiányában megsemmisittetik, mert panaszlott ellen az 1879: XL. tcz. 69. §-a nem alkalmazható, az pedig mivel sincs igazolva, hogy panaszlott és családja a közbiztonságra veszélyes volna.

— **A hegedümüvész lefoglalt hegedüje.** Burmester Villyt, a hires hegedümüvészt, mikor nemrégiben itt járt, egy kis kellemetlenség érte. Egyik hitelezője végrehajtást vezetett ellene és ez alkalommal lefoglalta a müvésznek két értékes hegedüje közül az egyiket. A beadott előterjesztés folytán az V. ker. kir. járásbiróság a lefoglalt hegedüt a zár alul feloldotta, indokul a következőt hozván fel: A végrehajtási törvény 51. §-ának *m)* pontja szerint, müvészeknek hivatásuk betöltéséhez szükséges szerei végrehajtás alá nem esnek és ennélfogva le sem foglalhatók. Minthogy végrehajtást szenvedett ismert hegedümüvész és a lefoglalt mesterhegedü hivatása betöltéséhez szükséges, ennélfogva a birósági végrehajtó szabálytalanul járt el, mikor azt lefoglalta. — A *budapesti kir. tábla* az elsőbiróság végzését helybenhagyta indokolása alapján és mert az elsőbiróság által hivatkozott törvényszakasz a müvészeknek a hivatásuk betöltéséhez szükséges szereit számbeli korlátozás nélkül vonja ki a végrehajtás alul, amiért is közömbös az, hogy végrehajtást szenvedőnek egy vagy két hegedüje van-e? (1905 deczember 12-én 10,944).

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az alsóausztriai ügyvédi kamarának** jelenleg 1221 tagja van, kik közül 111 müködik vidéken, a többi Bécsben. Az ügyvédjelöltek száma 111, köztük 36 vidéki. Fegyelmi eljárás utján 1905. évben négy ügyvéd mozdittatott el az ügyvédségtől, 17 ügyvédre szabott a fegyelmi biróság 50-től 600 koronáig terjedő pénzbüntetést, hat ügyvéd részesült irásbeli rendreutasitásban.

— **Bécs, Grácz, Linz és Salzburg ügyvédjei** a Hof- und Gerichtsadvocat czimet viselik. Az alsó-ausztriai ügyvédi kamara közelebb azzal az inditványnyal foglalkozik, hogy ezen, az ország többi ügyvédjeitől megkülönböztető czimet, amelynek nincs semmi jelentősége, az illető város ügyvédei ne viseljék, hanem lemondva privilegizált titulusukról, a többiekkel egyenlően csak ügyvédeknek nevezzék magukat. Egyben azt is inditványozzák az alsó-ausztriai kamarában, hogy az ügyvédi függetlenség és szabad verseny érdekében mondja ki a közgyülés szükségesnek, hogy a kar tagjai — magán és társadalmi irányban való teljes szabadságuk mellett — hivatásuk gyakorlatában tartózkodjanak minden czim, kitüntetés, tiszteletbeli állás, vagy állandó képviselet megjelölésétől.

— **Érdekeltség a részvényjogban.** A részvényesnek joga van a felügyelő-bizottság választásánál önmagára szavazni. Ez a joga részvényesi jog, amelynek gyakorlása megkülönböztetendő a részvényes, mint harmadik személy által kötött ügylettől. (Német Reichsgericht.)

— **Botbüntetés.** A bajorországi követek házának 1905. évi deczember hó 15-én tartott ülésén, midőn többen a botbüntetés behozatalát sürgették, *Miltner* miniszter határozottan állást foglalt e mozgalommal szemben s többek között ezeket mondotta: «A botbüntetésnek visszaállitását kizártnak tartom; nem is akarok e kérdéssel tüzetesebben foglalkozni s csak annyit jegyzek meg, hogy meggyőződésem szerint egy modern jog- és kultur-államnak e kérdés felett minden további nélkül napirendre kell térnie.»

— **Orvosi titoktartás.** Egy berlini orvos figyelmeztetett egy nőt, kinek fiát beoltotta, hogy egy rokonával ne érintkezzék, mert ezen rokont bujakór miatt kezelte. Az utóbbi az orvost feljelentette orvosi titok megsértése miatt, de a német Reichsgericht teljesen az orvos álláspontjára állott, kimondván, hogy az orvosnak nemcsak joga, de kötelessége is volt pácziensét az őt fenyegető veszélyre figyelmeztetni. Ez a kötelessége abban az esetben is fennáll, ha annak teljesitése által egy másik betegéről szóló titkot volt kénytelen elárulni.

A Magyar Jogászegylet márczius hó 31-ikén (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10. sz. a.) teljes-ülést tart, melynek tárgya: Dr. Wittmann Ernő ügyvéd ily czimü előadása: A Tervezet 1079. §-áról, a rokonitó magánjog szempontjából. — Vendégeket szivesen lát az egylet.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Veres Pálné-u. 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenegyedik évfolyam. 14. SZ. Budapest, 1906 április 6.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *IV. Veres Pálné-u. 25.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A büntető jogtudomány feladatkörének kibővüléséről. *Dr. Friedmann Ernőtől.* — Az érdemetlenség viszonya a kitagadáshoz. *Dr. Katona Mór* budapesti egyetemi tanártól. — *Jogirodalom:* Concha Győző: Közigazgatástan. *Balogh Arthur* kolozsvári egyetemi tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* A Tervezet 1079. §-áról a rokonitó magánjog szempontjából. *Dr. Wittmann Ernő* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»ből.

A büntetőjogtudomány feladatkörének kibővüléséről.

— A Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület magyar csoportjának ujjászervezése alkalmából. —

Uj munkakör alakitása csak akkor jogosult, ha parlagon heverő, addig ki nem használt területet akarunk megmunkálás alá venni. De szükséges az is, hogy világosan lássuk és tüzetesen megjelölni tudjuk a kijelölt czélokat s a magunk elé tüzött feladatokat.

Meg fogom kisérelni a munkakörünkbe vonandó feladatokat vázolni és vizsgálni az eszközöket és az eljárási módokat, melyekkel azok leghatályosabban valósithatók

Még a feladatok vizsgálata előtt szükségesnek tartom annak a legfőbb irányelvnek hangsulyozását, hogy az egyesület *semminemü filozofiai világnézletet, vagy büntetőjogi alapfelfogást, vagy elméleti tantételt dogmává nem emel.*

Fontos tanulságot szolgáltat ez irányban magának a Nemzetközi Büntetőjogi Egyesületnek multja. Ez egyesület szélső törekvések hangoztatásával alakult meg és azokat alapszabályaiban hitelvekké tette. És alig nehány év mulva kénytelen volt azokat mellőzni.

Az egyesülethez való tartozás semminemü tudományos hitvallást nem fejez ki. Ellenkezőleg tért enged a büntetőjogi reformeszmék legmesszebb menő birálatának.

Az egyesület egyetlen irányelve, hogy a büncselekményt és a büntetést nemcsak jogi, hanem sociologiai és anthropologiai szempontból is kell vizsgálni. És hozzáteszem még, hogy vizsgálnunk kell a büntetőjogot nemcsak izoláltan, hanem más jogágakkal való belső összefüggésében is.

Nézzük most egyenként azokat a feladatokat, melyekkel a büntetőjogtudomány a feladatkörnek ezen meghatározása által tágult és azt, hogy foglaltatik-e azon uj feladatok jogosultságának elismerésében olyan állásfoglalás, mely a fennálló büntetőjogi alapelvekhez való ragaszkodást kizárja, hogy tehát megbomlik-e általa a különböző büntetőjogi alapfelfogások között az összhang, melyet munkásságunk sikere érdekében nélkülözhetetlennek jeleztem.

Az első feladat annak vizsgálata, hogy *minő átalakitó befolyást gyakorolnak a büntetőjogi reformeszmék a büntetőjog alapelveire és a büncselekmény megjelenési formáira.* A kodifikáczió módszere, a beszámithatóság problemája, a sértett fél érdeke és kártalanitása, a jogtárgy és a bünös érzület értékének mérlegelése a bünösség megitélésénél és az általános elvek alkalmazása a részességre és a kisérletre: ezek ennek a feladatnak fő problemái. Az egyesület nem foglalna el e kérdések egyikében sem aprioristikus álláspontot, hanem a vélemények harczából és ennek eredményétől várja megállapodott állásfoglalását. És bizonyos, hogy a collectiv munka következtében és a kölcsönös kritika tüzéből ugy a régi, mint az uj elvek megtisztulva és átalakitva fognak kikerülni és amig a régi hagyományokhoz mereven ragaszkodó meg fog barátkozni az uj irányok nem egy czéltudatos követelményével, addig a szélső reformirányok hivei kénytelenek lesznek követelményeiknek egyikét-másikát a fennálló büntetőjog megingathatatlan alapelveinek, elsősorban az egyéni szabadságnak áldozatul hozni.

A második feladat az elsőnél nagyobb jelentőségü és mindazonáltal ugyszólván egészen elhanyagolt területre vezet. Amig az imént vázolt feladat megoldására a Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület eddig munkásságának nagy részét szentelte, addig a most emlitendővel részleteiben alig foglalkozott: *a büncselekmény inditó okaira, létrehozó tényezőire gondolok.*

A büncselekmény inditó okai több irányban birnak jelentőséggel. Ezek mutatják a módját és adják az eszközöket, hogyan lehetne a büncselekményt megelőzni, csirájában elfojtani. Továbbá ezek adnak biztos támpontot az elkövetett büncselekmény sulyának megitéléséhez. Bármiként vélekedjék valaki az akaratelhatározás letrejöttéről és az egyéniség kialakulásáról, tartsák az embert önelhatározó lénynek, vagy ellenkezőleg az egész egyéniséget és a létrejött cselekményt a reá ható külső tényezők szükségszerü resultatumának, abban mindannyiuknak egyet kell érteniök: hogy az emberi elhatározás a külső életviszonyok és saját belső természetük állandó befolyása alatt áll. És csodálatos, hogy az uj irányok hivei éppen ezen a téren — holott abból az alapfelfogásból indulnak ki, hogy egyrészt a büncselekményt csirájában kell elfojtani, másrészt, hogy az itélkezés fő alapjának kell tekinteni a bünös érzület vizsgálatát — megelégedtek általános, gyakorlatilag alig használható eredményekkel.

A büncselekményt létrehozó tényezők kutatásának csak ugy van meg az az eredménye, hogy biztos támpontot ad a büncselekmény megelőzésére és az elkövetett büncselekmény sulyának megitélésére, ha olyan tényezőket sikerül felállitanunk, melyek részletezettek és olyanok, melyekre behatást gyakorolhatunk. Azonkivül alkalmasoknak kell lenniök arra, hogy azokat a bünösség szempontjából értékelhessük. Szinte érthetetlennek tartom, ha felhasználhatni vélik az ilyen általános kijelentést, hogy bizonyos büncselekmények nyomorból követtetnek el. Épp oly kevéssé tartom alkalmasnak gyakorlati eredmények eléréséhez a büncselekmény egyéni faktoraiként vizsgálni a jogérzet vagy az erkölcsi érzet hiányát, vagy a gazdasági okok között az annyiszor megkisérelt vizsgálatokat a gabonaárfolyamok hullámzása és a kriminalitás közötti összefüggés fölött. Ha azt állitjuk, hogy az egészségtelen lakásviszonyok növelik a büncselekmények számát, hogy az alkoholizmus és a prostituczió elleni küzdelem a kriminalitás csökkenésével jár. Meg kell jegyeznem, hogy nem ezen állitások helyességét vonom kétségbe, hanem ellenkezőleg annyira igazaknak tartom azokat, hogy alig hiszem, hogy a reájuk alkalmazandó inductiv tudományos módszer több eredményre vezessen, mint az aprioristikus spekulativ okoskodás.

Mindezeket csak azért hozom fel, hogy jelezzem, minő irányban és minő eszközökkel véljük felvehetni a büncselekményt létrehozó tényezőket munkakörünkbe. Az *egyéni*

tényezők a psychologia és psychiatria tudományos világitásában lesznek vizsgálandók, hogy azután az egyes lelki indokok jelentősége és értéke a bünösség megitélésénél megállapitható legyen.

Legtöbb anyagot szolgáltat a munkára az egyénre kivülről ható *gazdasági és társadalmi* tényezők tudományos vizsgálata. Ezen a téren eltérnénk attól a módszertől, melyet ezen tényezők vizsgálatánál általában alkalmazni szoktak.

A büncselekményt létrehozó társadalmi és gazdasági tényezők — kevés esettől eltekintve — a positiv jogrendszeren és annak egyes rendelkezésein alapszanak. Ugy is mondhatom, hogy a büncselekmény külső tényezői nagy részben a jogrendszernek hibáiból és hézagaiból erednek. Nehány gyakran használt példával világosabbá teszem, mit akarok kifejezni. A gyermekölés egyik társadalmi tényezője a törvénytelen gyermekek mai jogállása. Az önbiráskodásnak számos esete magánjogi törvényeink fogyatkozásaira vezethető vissza, sőt ujabb időben többször sajnosan tapasztaltuk az összefüggést a hiteljogi rendezés és az élet elleni legsulyosabb büncselekmények között. A testi sértések külső tényezői között szerepelhet a vasárnapi munkaszünet mikénti rendezése, a korcsmai zárórák stb. Ezzel csak azt akarom illustrálni, hogy *minden jogtételnek* van valamelyes behatása a a kriminalitás alakulatára.

Lényegbeli ellentétre ez nem vezet azokkal, akik a társadalmi *állapotot* jelölik meg a büncselekményt létrehozó tényezőként, nem pedig az azt előidéző, vagy a hiányzó jogi szabályozást. Lényegében ugyanarra a tényezőre gondolok, akár nyomorról beszélek, akár a munkabérrendszer szabályozásáról, akár az egészségtelen lakásról, akár az ezt az állapotot előidéző rossz lakbérszabályzatról. Mindenképen azt akarom megállapitani, hogy létezik egy egészségtelen állapot, melyet uj jogi szabályozással meg kell szüntetni.

Különbség csak az, és ez teszi előnyösebbé a jogtétel vizsgálatát, hogy ez utóbbi sokkal részletesebb, konkrétebb és igy megbizhatóbb alapot nyujt a társadalmi tényezők vizsgálatához.

Természetes, hogy nem minden jogtételnek van *közvetlen* befolyása a kriminalitás alakulatára. Mert ha abban az értelemben veszem a befolyást, hogy valamely életviszonynak helytelen rendezése közvetett uton behatást gyakorol, akkor a kutatási területnek nincs határa és a kutatás összeesne az általános jogpolitikával. Éppoly kevéssé van gyakorlati jelentősége egész jogrendszereknek, pld. az egyéni tulajdon rendszerének általános hatását kutatni, mert ezáltal ez a kutatás is elveszti határozott, konkrét jellegét.

Még egy nagy jelentősége van a jogi szabályozás vizsgálatának. Ez teszi lehetővé, hogy nem a társadalmi tényezőket, hanem egy *meghatározott ország* társadalmi tényezőit vizsgálhassuk. Az egyes országokban különböző jogrendszerükhöz képest mások és mások a büncselekmény egyes speciális társadalmi tényezői és csak ezeknek a speczialis, a nemzeti jogrendszerben gyökeredző tényezőknek vizsgálata és ismerete adhat módot a kriminalitás külső tényezőinek leküzdésére.

Ismételnünk kell, hogy az egyesület csak azokkal a jogviszonyokkal foglalkozna, melyeknek mikénti rendezése *közvetlenül* hat ki a kriminalitás alakulására. És még ezzel a vizsgálatával sem akar idegen jogpolitika területére átcsapni, csak figyelmeztet a veszélyekre, melyek valamely életviszony helytelen vagy hiányos rendezéséből közvetlenül származhatnak. Ezzel feladata teljesitve van.

Ugyanakkor azonban, mikor a kriminalitás csökkentésére törekszik, más jogágaknak is hasznos utmutatásokat adhat és igy munkája saját területét messze tulhaladó jelentőségü lesz.

Attérek a harmadik és utolsó feladatra. Ennél rövidebben időzhetek, nem mintha e feladat az előbbinél jelentéktelenebb volna, hanem mert annak metodusa preczizebb, területe élesebben körülhatárolt, jelentősége elfogadottabb és vizsgálata már eddig is számos gyakorlati eredményre vezetett: a *büntetés végrehajtásának hatályosabbá tételét* értem. Elég, ha utalok e feladat főbb problemáira: ezek a fiatalkoruakkal és a visszaesőkkel való elbánás, a szabadságvesztésbüntetés hatályos végrehajthatásának számos kisebb-nagyobb fontosságu feltétele, a rövid tartamu szabadságvesztésbüntetés és ennek pótszerei, a határozatlan büntetés, a pénzbüntetés reformja.

E feladattal kapcsolatban kell még megemlékeznem a *patronage-ról*, melynek szervezési kérdéseit szintén munkakörünkbe vonjuk.

Nagy vonásokban vázoltam a fő feladatokat, melyek vizsgálatát és valósitását magunk elé tüztük és azok területének határait olyképpen igyekeztem megvonni, hogy nem ütköztem bele a különböző büntetőjogi iskolák és a filozofiai világnézet ellentéteibe.

A büncselekményt létrehozó tényezőket felderiteni, a létező társadalmi állapotokból, a helytelen és hiányos jogi rendezésből származható büncselekményekre figyelmeztetni, a büntetés végrehajtását uj büncselekmények megelőzésére minél alkalmasabbá tenni lehetséges bármily iskolához, vagy világnézethez tartozónak, ha egyszer kikerült a XIX. század filozofusainak metafizikai homályából és ha érzéke van a társadalmi érdekek védelmének szüksége és a való élet jelenségeinek vizsgálata iránt.

Egyet azonban nem hallgathatok el.

Ha mi a büntetés hatályosságát és a társadalmi érdekek védelmét vizsgálódásaink egyedüli irányelvének tennők meg, akkor igenis ellentétbe jutnánk az uralkodó büntetőjog alapjával: a megtorlás eszméjével és annak minden corollariumával, az egyéni szabadság védelmével és az egyéni érdek figyelembevételével. Ezáltal ugyanabba az egyoldaluságba esnénk, mint a XIX. század első felének büntetőjoga, mely az individualistikus világnézletet annak minden tulzásával valósitotta. A büntetés hatályossága és az egyéni szabadság és érdek védelme mindig homlokegyenest egymás ellen ható tényezők.

És én az hiszem, hogy az uj és régi irány közötti küzdelem ennek a két tényezőnek a harcza. Mennyi munkát, mennyi időpazarlást és mennyi maró gunyt lehetett volna e küzdelemben megtakaritani, ha a régi és az uj iskola követelményeit ebből a szempontból tekintve állitották volna szembe és nem azt vizsgálták volna, hogy melyik közöttük a büntetőjogilag előnyösebb. Amit a régi iskolában dogmatikai szőrszálhasogatásnak, az élettől való elzárkózásnak, metafizikai fogalmi játéknak gunyoltak, semmi egyéb, mint az egyéni szabadság céltudatos védelme.

Ha a mai társadalmi rend mellett megvalósitható eredményeket akarunk nyerni, nem szabad egyik szélső álláspontra sem helyezkedni, hanem mindazon kutatásainkban, melyeket a büntetés hatályosabbá tétele érdekében tenni akarunk, fel kell majd vetni azt a szempontot is, hogy mit követel az *egyén érdeke*. E két ellentétes szempont együttes figyelembevétele adja majd meg minden egyes kérdésben a mai állami és társadalmi rend mellett megvalósitásra alkalmas megoldást. — —

Mikor egy munkálkodás előkészitéséről van szó, nem elég a feladatokat összességükben és általánosságukban megjelölni, hanem szükséges a feladatok sorrendjét és a megvalósitásukra alkalmas eszközöket is meghatározni.

Czélszerünek tartanám, hogy munkálkodásunkat egyelőre két irányban korlátozzuk, vagy megforditva, hogy munkálkodásunkat különösen két irányban fejlesszük. Először különösen foglalkozzunk azokkal a kutatásokkal, amelyek specialis hazai jogviszonyainkra vonatkoznak, másodszor olyanokkal, melyeknek eredményei a fennálló jogrendszernek,

különösen a mai büntetőtörvénykönyvnek keretén belül valósithatók.

A hazai viszonyokhoz való alkalmazkodás olyan általános kifejezés, melylyel már sokan éltek és még többen visszaéltek. Azért közelebbről megjelölöm, hogy mit értek alatta. Én elsősorban a behatással foglalkoznék, melyet a hazai társadalmi életviszonyok, a hazai jogrendszer gyakorol a kriminalitásra és általában a hazai kriminalitás alakulatával. A magyar jog vizsgálatával, a magyar statisztika adataival, a hazai gyakorlatból vett esetek psychologiai és psychiatriai vizsgálatával és a hazai tapasztalatok gyüjtésével. Ezzel olyan feladatot teljesitenénk, melyet semmiféle más nemzet nem végezhet helyettünk, de azonkivül nem kicsinylendő szolgálatot teljesitenénk általa a nemzetközi tudományos kapcsolatban, amennyiben értékes anyagot szolgáltatnánk a nemzetközi jog-összehasonlitáshoz.

A másik irányban nagy sulyt fektetnék azokra a reformkövetelményekre, melyek a fennálló büntetőtörvénykönyv *mellett* valósithatók. A büncselekmény okaira való hatás, tehát a büncselekménynek csirájában való elfojtása egyáltalán nincs összefüggésben a kodexxel. A lelki indokok és büntettes lelki életének bizonyos fokig való figyelembevételére a biró képes a fennálló kodex keretein belül is. És a büntetés végrehajtásánál a *meglevő* büntetési nemek fejlesztése és hatályosabbá tétele lehet az egyesület első feladata.

Ebben nem rejlik semmiféle állásfoglalás a kodex irányában. Ez csak a feladatok sorrendjére vonatkozik.

Szólanom kell még a vizsgálódás metódusának kérdéséhez.

Mi elsősorban tényeket akarunk csoportositani és feldolgozni. Egyaránt fogjuk igénybe venni az egyes esetek individualitásának vizsgálatát és a tömeg-észleleteket, a statisztika adatait.

E czélból elsősorban szükséges a statisztika rendelkezésre álló adatainak feldolgozása, de egyszersmind a statisztikának a kriminál aetiologia szempontjából való fejlesztése.

Esetek vizsgálata akták alapján.

Tapasztalatok gyüjtése a gyakorlat emberei köréből kérdőivek és enquète-k utján.

Ezzel befejeztem feladataink vizsgálatát. Hangsulyoznom kell, hogy nem uj, eddig ismeretlen problemákat kerestem. Csak a reform-áramlatokban felszinre került uj eszmeirányból válogattam ki azokat a feladatokat, melyek biztos alapul szolgálhatnak gyakorlatilag megvalósitható eredmények keresésénél. És azt hiszem, hogy oly jelentős feladatokat és a megoldandó kérdések oly nagy sokaságát sikerült találnom, hogy tág teret fogunk találni egy minden irányban termékenyitőleg ható kulturmunkának.

Csakhogy ez az uj, nálunk eddig ugyszólván teljesen kihasználatlan feladatkör még nem igazolja egészen egy uj keret létesitését. Ellenvethetné valaki, hogy ezek a feladatok már fennálló egyleti keretben, a Magyar Jogászegyleten belül is vizsgálhatók volnának.

Ezzel szemben elég utalnom arra, hogy az imént vázolt problemák vizsgálata a legkülönfélébb tudományágakkal foglalkozók egyesitett munkásságát feltételezi. Ez a munkásság belevisz a psychologiába, a psychiatriába, anthropologiába, szocziálpolitikába, statisztikába. Ezeknek a tudományágaknak vizsgálata pedig nem szoritható egy jogi egyesület keretébe.

E munka továbbá más metodust igényel. Ennél a tények és adatok gyüjtése, a Jogászegyletben az elméleti fejtegetések praedominálnak.

Hozzájárul még, hogy olyan munkának sikeréhez, mely a tömegészleletből vonja le eredményeit, elsőrendü fontossága annak egy nemzetközi szervezetbe való foglalása.

Ezeknek a feladatoknak uj keretbe való foglalása tehát nem vezet az erők szétforgácsolására, hanem ellenkezőleg a tudományos életet azáltal, hogy a legkülönfélébb tudományágakkal foglalkozók munkásságánál összekötő kapcsává lesz, lüktetőbbé és termékenyebbé teszi.

Csakhogy a munka sikeréhez nem elegendő az anyag bősége; szükséges, hogy abban a munkában legyen valami vonzó, valami lelkesitő, valami fölemelő.

És éppen ebben az irányban nincs okunk egyesületünk jövőjét félteni.

A büntetőjog minden más jogoknál mélyebben gyökeredzik és legmélyebb betekintést enged az ember erkölcsi világnézletébe.

A büncselekmény inditó okainak vizsgálata bevilágit az emberi lélek legtitkosabb rejtelmeibe. Vizsgálódásaink közepette elvonul előttünk társadalmi berendezésünk és életrendünk minden félszegsége és visszássága. Mind olyan kérdések, melyek a legrégibb időtől fogva a legélénkebben foglalkoztatták az emberi elmét.

A természettudományinak nevezett kutatási módszer pedig a spekuláczió szürkeségéből a való élet napfényére vezet bennünket.

Ha még hozzávesszük, hogy e munkásság a magyar tudományt beállitja a nemzetközi tudományos kapcsolat szabad és éltető versenyébe, akkor azt hiszem nyugodt lelkiismerettel és a győzelem biztos reményében kezdhetjük meg a büntettesek elleni vagy — hogy igazabban fejezzem ki — a magyar tudomány érdekében való czéltudatos küzdelmet.

Dr. Friedmann Ernő.

Az érdemetlenség viszonya a kitagadáshoz.

Ismeretes, hogy örökjogunkban a birói gyakorlat érdemetlenségi eseteket statuált (indignitás), bizonyára nemcsak a modern törvényhozások nyomdokán, hanem a közérzület parancsszavára is.

Ezen alapon már a Teleszky-féle törvényjavaslat felvette intézkedéseibe a gyakorlat által szentesitett érdemetlenségi eseteket, ennek nyomán halad a mostani első szövege is örökjogunknak, midőn az 1795. §-ban megállapitja ezen esetek pregnans tényálladékait.

Rokon vonás jellemzi a kitagadás eseteit (exhereditatio), milyenekül az Országbirói Értekezlet id. szabályai a Werbőczy HK. I. rész 52. és 53. titulusában foglalt osztályra kényszeritési ismeretes 5 esetét állapitja meg, melyek közül az 5. pont félig-meddig elavulttá válván, csak négy kitagadási esetünk van.

Álljanak itt, könnyebb áttekintés czéljából az érdemetlenség és kitagadás esetei. Érdemetlenségi eseteket birósági gyakorlatunk következőkben állapitott meg: 1. az örökhagyó ellen elkövetett gyilkosság és szándékos emberölésből. (Kisérlet nem) 2. az a nő, ki férjének gyilkosával házasságtörést követ el és a gyilkosság után őt pártolásban részesiti; 3. aki az örökhagyó végrendeletét szándékosan megsemmisiti, eltitkolja vagy elsikkasztja; 4. aki az örökhagyót halál esetre szóló rendelkezésre szándékosan képtelenné teszi; végül 5, aki az örökhagyót fenyegetés vagy megtévesztés által végrendeletalkotásra jogellenesen reábirja vagy ily cselekvény által a végrendelkezésben vagy a végrendelet megszüntetésében akadályozza.

Mindezen cselekmények majd az örökhagyó *személyén* eső sulyos sérelmek, majd pedig a *végrendeleti szabadság* ellen elkövetett cselekmények, melyekre a törvény közerkölcsi tekintetekből mondja ki az érdemetlenséget.

Kitagadási esetek: 1. a szülőnek tettleges bántalmazása; 2. a szülőnek büncselekménynyel való vádolása; 3. a szülő élete ellen való törése (kisérlet is); 4. ha a gyermek gonosztevők társaságában a szülő intelme daczára átalkodottan megmarad; 5. ha a gyermek fogságba esett, apját ki nem váltja, vagy érte kezesül nem ajánlkozik. A kitagadási ese-

*

tekben *csak* az örökhagyó személye ellen irányuló, szeretet-ellenes cselekmények vétetnek számba.

Ha már most ezen két csoportot egymáshoz relatióba hozzuk, ha párhuzamot állitunk föl ezen minden törvényben egyaránt jelentkező érdemetlenségi és kitagadási esetek közt, érdekes jelenségek tárulnak elénk.

Mindkét csoport közös czélja, hogy bizonyos egyének az örökhagyó hagyatékából vagyoni előnyhöz semmiféle czimen ne jussanak, se örökös, se hagyományos vagy köteles részre jogosultság czimén. Az érdemetlenségnél mégis megszerezhetik azt, és csak ezután, érdemetlenségi kereset által vonatik az el tőlük és száll ez a rész arra, a ki az érdemetlen kiesése folytán a hagyatékra igényjogosulttá lesz. A köteles részre jogosult ellenben, mivel örökhagyó őt vagy végrendeletben expressis verbis utalással valamely törvényes okra, vagy a végrendeletre előirt alakszerüség megtartásával készült, egyéb okiratban egyenesen kizárta, megfosztotta a törvényszabta osztályrésztől, meg sem szerezheti a köteles hányadot, de ha megszerezte volna, mert a kitagadás csak később jut napfényre, az tőle utólag épugy elvonatik, mint az érdemetlentől.

Jellemző, hogy mig az érdemetlenség nem szoritkozik a vérrokonokra, a legtágabb értelemben, hanem kiterjedhet idegenekre is, kik akár végrendeletből akár öröködési szerződésből juthatnának az örökhagyó hagyatékához, addig a kitagadás csak egy igen szük körét érinti a vérrokonoknak: a lemenőket és ilyenek nem létében az apát, anyát. A kitagadás tehát az érdemetlenséggel szemben szigoruan a legközelebbi vérrokonokra korlátolódik, sokkal szükebb körben mozog, mint az érdemetlenség.

Ebből az a következtetés vonható, hogy a kitagadás, mely a legközelebbi vért éri, sokkal sulyosabb beszámitásu legyen, mint az, mely érdemetlenség számba megy, amennyiben itt esetleg idegenek vagy távol álló vérek üttetnek csak el a hagyatékban való részesedéstől. A kitagadásnál a legbensőbb vérséges szeretetre alapitott igény vonatik el, mely nemző és nemzett közt kölcsönösen törvény által nyer megállapitást, az érdemetlenségnél ellenben az örökhagyó és érdemetlen közt sokkal tágabb lévén a kapocs, kisebb caliberü sérelmek is elégségesek lehetnek a hagyatékból való kizárásra.

Szembeötlő különbség e két csoport közt az is, hogy a kitagadást — noha a törvény engedélyezi — mégis az örökhagyónak kell kijelenteni, elrendelni a kitagadási ok határozott megnevezésével; az érdemetlenséget ellenben a törvény maga szabja meg az örökhagyó akaratától függetlenül, mert az érdemetlenségi okoknál az örökhagyó nincs is abban a helyzetben legtöbbször, hogy az ellene elkövetett cselekmény miatt megtorló intézkedést tehessen, mert a mikor ez a tény kiderül az örökös ellen, ő már a sirban nyugszik.

Azért helyesebbnek tartjuk a mai gyakorlatot, mely egyenest gyilkosságot és szándékos emberölést emlit örökhagyó ellen, mint a Tervezet érdemetlenségének első esetét, a hol az van mondva, hogy érdemetlen az, aki az örökhagyó élete ellen tör, mert az élet ellen való törés magában foglalja a gyilkosság vagy szándékos emberölés kisérletét is, holott az érdemetlenségnél a kisérlet nem válik be, ezt örökhagyó maga képes vagy kitagadás vagy uj intézkedés által kellően sujtani, miért ezt egyenest rá lehet bizni. Az érdemetlenségnek maradjon meg az a jellemző vonása, hogy a törvény fosztja meg az érdemetlent az örökségtől azért, mert örökhagyó maga ezt nem tehette, a mint a Tervezetben felsorolt egyéb érdemetlenségi esetekben ugy is van.

A kitagadási esetekben az örökhagyónak a törvény hatalmat, fegyvert ad a kezébe, hogy fenyithesse vagyonilag is az oly közelvéreket, kik szeretetlenül viselkedtek ellene, mig az érdemetlenségnél az uralkodó szempont az erkölcsi közfelfogás, mely követeli, hogy azok, kik örökhagyó végrendeleti szabadságát és rendelkezését, mint vigaszt a halál keserüsége ellen hiusitják vagy hamisitják meg, ezek bünhődjenek a hagyatékból való kizárás által.

Érdekes vonás az is, hogy noha a kitagadás természetszerüen csak a vérség legbelsőbb kötelékében állók igényére terjed ki és csak nyomós okokból vonható el, az érdemetlenség a köteles részre jogosultakat is megfosztja igényüktől kitagadás nélkül is, mert az érdemetlenség az általános jellegü, melyben a köteles rész megvonása mint kisebb körü jogfosztás már benfoglaltatik.

Az érdemetlenség esetében a kereseti jog azt illeti, aki az érdemetlenné vált egyén kiesése folytán igényt nyer a hagyatékhoz; igy, ha az egyetlen testvér kényszeritené az örökhagyót a reá kedvező végső rendelkezésre, ugy ezt a körülményt az örökhagyó legközelebbi ágon lévő rokonainak lesz érdekében kideriteni, amikor a végrendelet érvényét veszti. De mivel a törvényes öröklés rendjén öröklésre hivatott az érdemetlenség okából kiesik, helyébe a következő ág lép, melyet az a testvér megelőzött volna, ha nem válik érdemetlenné.

A kitagadásnál máskép alakul a helyzet. Mert a kitagadás által a törvényszabta köteles részt veszti el az erre jogosult, az örökhagyó ezen rész fölött szabadon rendelkezhetik, és ha nem teszi, ez a végrendeleti, esetleg a törvényes örökösöknek jut, akik kötelesek per esetén a kitagadási ok valóságát is bizonyitani, ha az tagadásba vétetnék.

Nem látszik megnyugtatónak az, hogy az érdemetlenség okából a köteles részre jogosult is, elesik ugy ettől az igényétől, mint esetleg egyéb végrendeleti előnyöktől. Ha a törvény a köteles részt a kitagadási okok valamelyikének fenforgásától és attól tette függővé, hogy örökhagyó a kitagadási okra hivatkozva, kifejezetten zárja ki, fosztja meg ezen igényétől az illetőt — akkor a törvény szellemén tul menő szigoruság szinében tünik az fel, hogy még egyéb esetekben is elvesztheti a köteles részre jogosult a törvényileg neki biztositott részt. Hozzászoktunk ahhoz a felfogáshoz, hogy *csak* a kitagadási esetek valamelyikének elkövetése alapján vonhatja meg az örökhagyó közeli vérétől a köteles részt. És hozzá kell tenni azt, hogy a kitagadáshoz szigoru végrendeleti alakiság megbontása szükséges, holott az érdemetlenség okából való kiesés ipso iure, törvény erejénél fogva érvényesül, noha nem hivatalból, hanem csak akkor, ha az érdemetlenséget erre irányuló keresettel igazolja az, kinek érdeke ez iránt fenforog.

Igaz, hogy az érdemetlenség első két esete egyszersmind kitagadási ok is, de a többi csak mint érdemetlenség szerepel. De mivel eme kizárólagos érdemetlenségi okokat kitagadási okká minősiteni nem lehet, mert ezekről az örökhagyó éltében nem tud, de mivel ezek örökhagyó végrendeleti szabadságát, tehát személyiségének integrans részét sértik, rombolják le, azért ezek alapján erkölcsi érzetünk éppugy megkivánja az örökségtől vagy a köteles résztől való elzárást, mint a kitagadási okoknál, ahol örökhagyó személye ellen történik szeretet-ellenes bánásmód.

Meg kell tehát nyugodnunk abban, hogy az érdemetlenségnek utolsó három esetében, noha ezek nem tehetők kitagadásiakká, a köteles részre igénynyel birók ellen is teljes mértékben érvényesülnek. Mikor a törvény a végrendeleti előnytől megfosztja azokat, kik az örökhagyó végső akaratalkotása ellen vétkeznek, teszi ezt nemcsak a közérzület óhajára, hanem egyidejüleg a végrendelkező intenciójának megfelelően is.

További nehézség és vitaanyag merül föl az érdemetlenség és kitagadás egymáshoz való viszonyitásából arra nézve is, vajjon az elkövetett érdemetlenség megbocsátható-e? ugy mint a kitagadásnál általában el van az ismerve.

Ha azt tartjuk szem előtt, hogy az érdemetlenségi eseteket a törvény parancsolóan irja elő, a közmorál közvéle-

A **Franklin-Társulat** kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

A MAGYAR KIR. CURIA FELÜLVIZSGÁLATI TANÁCSA

által a sommás eljárásról szóló törvény (1893 : XVIII. tcz.) alapján hozott

HATÁROZATOKNAK GYÜJTEMÉNYE.

ALAPITOTTA

Dr. FABINY FERENCZ

KIR. TÁBLAI ELNÖK

Szerkeszti **GOTTL ÁGOST** kir. curiai biró.

I. KÖTET (1895—1896.) **Ára vászonkötésben ... 7 K 20 f.**

II. KÖTET (1896—1897.) **Ára vászonkötésben ... 8 K 40 f.**

III. KÖTET (1897—1898.) **Ára vászonkötésben ... 8 K 40 f.**

IV. KÖTET (1898—1899.) **Ára vászonkötésben ... 10 K.**

V. KÖTET (1899—1900.) **Ára vászonkötésben ... 10 K.**

VI. KÖTET (1900—1901.) **Ára vászonkötésben ... 11 K.**

VII. KÖTET. (1901—1902.) **Ára vászonkötésben ... 11 K.**

VIII. KÖTET. (1902—1903.) **Ára vászonkötésben ... 8 K 50 f.**

IX. KÖTET (1903—1904.) **Ára vászonkötésben ... 10 K.**

X. KÖTET (1904—1905.) **Ára vászonkötésben ... 10 K.**

Tárgymutató az I.—IV. kötethez. Ára vászonkötésben 7 K.

Tárgymutató az V—X. kötethez. (Sajtó alatt.)

A KIR. ITÉLŐTÁBLÁK FELÜLVIZSGÁLATI TANÁCSAINAK ELVI JELENTŐSÉGÜ HATÁROZATAI.

Összegyüjtötte és összeállitotta

Dr. TÉRFI GYULA

miniszteri osztálytanácsos.

I. KÖTET, (budapesti kir. itélő tábla) 1895., 1896., 1897. év első fele. **Ára vászonkötésben ... 10 K.**

II. KÖTET, (budapesti) 1897 második fele és 1898, (vidéki) 1895—1898. **Ára vászonkötésben ... 16 K.**

III. KÖTET, 1898—1899 (Régebbi határozatokkal kiegészitve) **Ára vászonkötésben ... 11 K.**

IV. KÖTET, 1899—1900. **Ára vászonkötésben ... 14 K.**

V. KÖTET. 1900—1901. **Ára vászonkötésben ... 12 K.**

VI. KÖTET, 1901—1902. **Ára vászonkötésben ... 15 K.**

VII. KÖTET, 1902—1903 (az I—VII. kötet tárgymutatójával.) **Ára vászonkötésben ... 20 K.**

VIII. KÖTET 1903—1904. **Ára vászonkötésben ... 12 K.**

IX. kötet 1904—1905. (Sajtó alatt.)

MAGYAR CZÉGJOG.

A czégbejegyzések és czégjegyzék birói felügyelet szabályainak kézikönyve.

Az erre vonatkozó törvények, rendeletek és birói határozatok összegyüjtésével és a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék gyakorlatára különös figyelemmel.

IRTA

Dr. VÁLYI SÁNDOR

a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék birája h, ügyvéd.

Ára füzve 16 K. — Vászonkötésben 18 K.

A MAGYAR TELEKKÖNYVI JOG.

Mint ZLINSZKY IMRE

«A magyar telekkönyvi rendtartás» czimü müvének hatodik kiadása.

Dr. IMLING KONRÁD

budapesti kir. táblai tanácselnök

átdolgozásában.

Ára füzve 7 K 50 f.

A MAGYAR BÜNTETŐJOG KÉZIKÖNYVE

IRTA

Dr. FAYER LÁSZLÓ

egyet. ny. r. tanár.

Harmadik bővitett kiadás.

I. kötet. *Bevezető rész és általános tanok.* II. kötet. *Különös rész.*

A két kötetből álló teljes munka ára **20 korona.**

Egy évtizede van e kézikönyv használatban a legtöbb hazai főiskolán s közkézen forog a gyakorlat köreiben is, ami annak bizonysága, hogy módszere egyrészt a didaktikus czélzatoknak, másrészt a birói praxis szempontjainak is megfelelő. A mü beosztása e kiadásban is a régi maradt. A részletekben azonban számos helyt kiegészitést nyer és különösen a legujabb irodalom és curiai gyakorlat figyelembe vételt talál. — A jogösszehasonlitó anyag növekvésével bővült a külföldi törvénymüvekből feldolgozott anyag, a hazai jog multjának tüzetesebb kutatása pedig a régi magyar büntetőjogra vonatkozó adatokat gyarapitotta. A bünvádi eljárásra vonatkozó törvények életbelépése folytán behatóbb fejtegetések tárgya az a kapcsolatosság és a kölcsönhatás, mely az anyagi és alaki büntetőjog közt fennáll. Végül a maguk helyén folytatólag beillesztette szerző azokat a külön törvényeket, melyek büntetőjogi határozmányokat tartalmaznak.

A POLGÁRI TÖRVÉNYKEZÉSI RENDTARTÁS MAI ÉRVÉNYÉBEN.

A perrendtartási törvények (1868 : LIV., 1881 : LIX., 1893 : XVIII. és 1893 : XIX. törvényczikkek) szerves összefüggésben.

RENDES ÉS SOMMÁS ELJÁRÁS.

Eljárás a fizetési meghagyásnál.

Egybeállitotta s felvilágositó jegyzetekkel ellátta

Dr. FRANK SALA

ügyvéd.

Második bővitett kiadás.

Ára vászonkötésben 3 K.

A VÉGREHAJTÁSI TÖRVÉNY

(1881. ÉVI LX. TÖRVÉNYCZIKK)

MAGYARÁZATA.

IRTA

Dr. IMLING KONRÁD

budapesti kir. táblai tanácselnök.

Negyedik, javitott és bővitett kiadás.

Ára füzve 12 K.

AZ ÁLLAMGAZDASÁGTAN KÉZIKÖNYVE

IRTA

Dr. MARISKA VILMOS

egyet. ny. r. tanár.

Ötödik átdolgozott kiadás.

Ara füzve 14 K.

A MAGYAR PÉNZÜGYI JOG KÉZIKÖNYVE

IRTA

Dr. MARISKA VILMOS

budapesti egyet. ny. r. tanár

Nyolczadik teljesen átdolgozott kiadás.

Ára füzve 18 korona.

ELSŐ MAGYAR ÁLTALÁNOS BIZTOSITÓ-TÁRSASÁG BUDAPESTEN.

I. Tűz-, szállitmány-, jég- és betörés-biztositási üzlet.

Negyvennyolczadik évi zárszámla 1905 január 1-től deczember 31-ig.

KIADÁSOK. BEVÉTELEK

	K.	f.
I. Tűzbiztositás.		
Kifizetett károk és költségek 9.645,125·80		
levonva viszontbiztositott károk és költségek — — 4.120,250·56	5524875	24
Függőben maradt károk tartaléka —	530936	09
Szerzési költségek a viszontbiztositott rész utáni bevétel levonásával — —	1072659	79
Jövedelmi adó és bélyegilletékek —	257284	99
Postabérek — — — — — — —	115247	24
Adakozások közhasznu czélokra — —	13500	—
A tűzbiztositási üzletet terhelő igazgatási költségek — — — — —	1142661	59
Behajthatlan követelések leirása — —	15334	80
A következő évek készpénz-dijtartaléka a viszontbiztositott rész levonása után és minden megterhelés nélkül —	5300000	—
II. Szállitmány-biztositás.		
Kifizetett károk és költségek 250,078·14		
levonva viszontbiztositott károk és költségek — — 189,207·08	60871	06
Függőben maradt károk tartaléka — —	75006	04
Szerzési és igazgatási költs. a viszontbiztositott rész utáni bevétel levonásával	11141	32
A következő évek készpénz-dijtartaléka a viszontbiztositott rész levonása után és minden megterhelés nélkül — —	100000	—
III. Jégbiztositás.		
Kifizetett károk és költségek 1.947,035·24		
levonva viszontbiztositott károk és költségek — — 1.310,501·80	636533	44
Függőben maradt károk tartaléka —	3862	55
Szerzési és igazgatási költs. a viszontbiztositott rész utáni bevétel levonásával	237055	62
Bélyegilletékek — — — — — —	45376	82
Behajthatlan követelések leirása —	18089	57
A következő évek dijtartaléka — — —	367818	44
IV. Betörésbiztositás.		
Kifizetett károk és költségek 24,408·10		
levonva viszontbiztositott károk és költségek — — 12,768·91	11639	19
Függőben maradt károk tartaléka — —	4393	57
Szerzési és igazgatási költs. a viszontbiztositott rész utáni bevétel levonásával	30001	00
A következő évek készpénzdijtartaléka a viszontbiztositott rész levonása után és minden megterhelés nélkül — —	155000	—
V. 1905. évi nyeremény-számla.		
A f. é. üzletből fenmaradt nyereségért	2512750	68
	18242	39 74

	K.	f.
I. Tűzbiztositás.		
Az 1904. évről áthozott készpénz dijtartalék a viszontbiztositott rész levonása után és minden megterhelés nélkül —	5300000	—
Tűzbiztositások után bevett készpénzdijak és a f. évben lej. dijkötelezvények és dijváltók — 16 724.710·95		
lev. törl. dijak 1.744,170·39		
viszontb. dijak és dijrészletek 5 391,611·58 7.135,781·97	9588928	97
Az 1904. évben függőben maradt károk tartaléka — — — — — — —	523156	72
II. Szállitmány-biztositás.		
Az 1904. évről áthozott készpénz dijtartalék a viszontbiztositott rész levonása után és minden megterhelés nélkül	100000	—
Szállitmánybiztositások után bevett készpénzdijak — — — 541,151·52		
levonva: törlesztett dijak — 29,996·78		
viszontbizt.dijak 435,914·07 465,940·84	75210	68
Az 1904. évben függőben maradt károk tartaléka — — — — — — —	77661	51
III. Jégbiztositás.		
Az 1904. évről áthozott dijtartalék —	226204	83
Jégbiztositások után bevett készpénzdijak — — — — 3.116,504·38		
levonva: törlesztett dijak — 269,280·78		
viszontbizt. dij. 1.742,422·15 2.011,702·93	1104801	45
Az 1904. évben függőben maradt károk tartaléka — — — — — — —	2583	5
IV. Betörésbiztositás.		
Az 1904. évről áthozott készpénz dijtartalék a viszontbiztositott rész levonása után és minden megterhelés nélkül	12000	
Betörésbiztositások után bevett készpénzdijak és dijrészletek 189,883·60		
levonva: törlesztett dijak — 27,712·49		
viszontbizt. dijak 87,001·32 114,713·81	75169	79
Az 1904. évben függőben maradt károk tartaléka — — — — — — —	6060	20
V. Egyéb bevételek.		
Szelvény, takarékpénztári, váltó és egyéb kamatok, valamint árfolyam-nyereség eladott értékpapirok és idegen pénznemek után — — — — — —	936960	88
Társasági házak tiszta jövedelme —	105298	01
	18242	39 74

II. Életbiztositási üzlet.

Negyvenharmadik évi zárszámla 1905 január 1-től decz. 31-ig.

KIADÁSOK. BEVÉTELEK.

	K	f.
Törlesztett kötvények dija —	1042540	19
Visszaváltott kötvényekért —	1655585	08
Halálesetek után kifizetett kárösszeg — — — — — —	3475300	26
Lejárt kiházasitási tőkékért —	3171417	87
Kiházasitási biztositásoknál halálesetkövetkeztében dijvisszatérités — — — — —	99035	89
Függőben levő károk és dijvisszatérítések tartaléka — — —	637693	08
Függőben levő kiházasitási tőkék tartaléka — — — — —	269361	50
Évjáradékokért — — — —	397107	39
Viszontbiztositási dijak — —	559566	32
Bélyegekért — — — —	309403	52
Irodai bér, postadijak, nyomtatv., uti s egyéb költségek — —	941670	79
Tiszti fizetések — — — —	277356	65
Adóért — — — — — —	27482	12
Orvosi dijakért — — — —	164841	06
Szerzési és dijbehajtási költségek	1161477	89
Behajthatlan tartozások leirása	52612	04
Kisorsolt biztositások tartaléka	10000	—
Dijtartalék ez év végén — —	9599505	79
1905 évi nyereség — — —	1017450	15
	111869107	59

	K	f.
A m. évből áthozott dijtartalék — —	8955052	23
Befolyt dijak: ez évben kiállitott kötvények után —	2194514	75
az előbbi években kiállitott kötvények után —	1430313	91
a biztositott tőke emelésére forditott nyeremények	74574	79
Illetékek — — —	354173	59
Kamatjövedelem	3980617	11
Mult évi függőben volt károk és dijvisszatérítések tartaléka —	713097	81
Mult évi függőben volt kiházasitási tőkék tartaléka —	298765	40
	111869107	59

VAGYON. Mérleg-számla 1905. évi deczember 31-én. TEHER.

	K.	f.
Elhelyezett tőkepénzek takarékpénztárak és bankoknál — — — — — — —		
5.506,000 K n. é. Magyar földhitelintézeti 4%-os korona záloglevél — — à 98·70	5434422	—
1.047,800 K. n. é. Magy. földhitelint. 3½%-os záloglevél — — — — — — à 88·70	929398	60
4.724,400 K n. é. Pesti hazai első takpénztár egyesületi 4%-os záloglevél — à 98·—	4629912	—
725,600 K n. é. Pesti hazai első takpénzt. egyesületi 4%-os községi kötvény à 97·75	710251	50
1.000,000 K n. é. Magyar leszámitoló- és pénzváltóbank 4%-os záloglevél — — à 97·50	975000	—
1.740,000 K n. é. Kisbirtokosok orsz. földhitelintézeti 4%-os záloglevél — à 98·—	1705200	—
193,000 K n. é. Kisbirtokosok orsz. földhitelintézeti 5%-os záloglevél — à 100·—	190000	—
200,000 K n. é. Magy. jelzáloghitelb. 3%-os nyeremény-kötvény — — — à 111·—	222000	—
250,000 K n. é. Magyar ált. takarékpénztári 4% záloglevél à 98·25	245625	—
4000 K n. é. «Otthon» irók és hirlapirók köre 4½%-os kötvények — — — à 100·—	4000	—
7956 drb Magyar-franczia biztositó részvénytársasági részvény — — — — à 200·—	1591200	—
649 drb Bécsi biz. társasági részv. à 480·—	311520	—
997 drb Hazai általános biztositó részvénytársasági elsőbbségi részvény — à 200·—	199400	—
A fenti értékpapirok s többi után az év végéig esedékes kamatok — — — — —	203931	78
Tisztviselők és szolgák nydijalapjának értékei:		
900,000 K n. é. Kisbirtokosok orsz. földhitelintézet 4½%-os záloglevél à 100·—	900000	—
442,000 K n. é. Egyesült budapesti fővárosi takarékpénztár 4½%-os záloglev. à 100·—	442000	—
Ezen értékpapirok után az év végéig esedékes kamatok — — — — — —	10035	—
«Ormódi Ormódy Amélie alapitványa» értékei:		
50,600 K n. é. Kisbirtokosok orsz. földhitelintézet 4½%-os záloglevelek à 100·—	50600	—
Az év végéig esedékes kamatok — — —	379	50
Első magyar általános biztositó társaság «Tűzoltók segélyalapja» értékei, letétben a m. kir. állampénztárban:	7464	36
Leszámitolt és visszleszámitolt váltók —	3116102	34
Társasági házak — — — — — — —	3158325	50
Különféle adósok:		
a) Pénzkészlet és maradványok a képviselőségeknél — — — — — — —	1653693	68
b) Maradványok idegen bizt. intézeteknél	1487179	44
Jégbiztositási osztály folyó számlán — —	199839	26
Központi pénzkészlet — — — — —	265707	74
	32556292	17

	K	f.
Részvényalaptőke: teljesen befizetett 2000 egész részvény à 1000 frt és teljesen befizetett 2000 fél részvény à 500 frt — — — — —	6000000	—
Társasági tartaléktőke — — —	6000000	—
Külön tartalék* — — — — —	2543539	96
Árfolyamkülönbözeti tartalék — —	414801	99
Tűzbiztosit. dijtartalék készpénzben a viszontbiztositott rész levonásával és minden megterhelés nélkül 5.300,000·—		
Szállitmány-biztositási dijtartalék készpénzben a viszontbiztositott rész levonásával és minden megterhelés nélkül — — 100,000·—		
Jégbiztositási készpénz-dijtartalék — 367,818·44		
Betörésbizt. készpénzdij tartalék a viszontbiztositott rész levonásával és minden megterhel. nélk. 155,000·—	5922818	44
Tűzbiztositási függő károk tartaléka	530936	09
Szállitmány-bizt. függő károk tartal.	75006	04
Jégbizt. függő károk tartaléka —	3862	55
Betörésbizt. függő károk tartaléka	4393	57
Különféle hitelezők — — — —	510825	08
Előbbi évekről eddig fel nem vett osztalékok — — — — — —	4119	—
Tisztviselők és szolgák nyugdijalapja	1421870	84
Első m. ált. bizt.-társ. «Lévay-alap»	19 693	31
Első magyar által. biztositó-társaság «Ezredéves alapitvány» — — —	8·018	8
Ormody Vilmos-alap — — — —	4032	74
Ormódi Ormody Amélie alapitványa	5090	50
Első magyar általános biztositó társaság «Tűzoltók segélyalapja» —	7464	36
Életbiztositási osztály folyó számlán	2432557	69
1905. évi nyereség — — — —	2512750	68
	32556292	17

* Az idei hozzájárulásokkal 2093237 kor. 79 fillérre emelkedett.

VAGYON. Mérleg-számla 1905. évi decz. 31-én. TEHER.

	K	f.
Értékpapirok — — — 83.965,810·25 K ugyanis:		
1.740.700 Kor. n. é. m. kir. 4%-os kor. jár. 95·75 K-val — — — — — — —	1656720	25
5.000,000 Kor. n. é. m. földh. 3½%-os záloglevelek 88·70 K-val — — — —	4435000	—
15.442,400 Kor. n. é. m. földhit. 4%-os talajjavitási és szabály. zálogl 98·— K-val	15133552	—
15.658,800 Kor. n. é. m. földhit. 4%-os kor. zlgl. 98·75 K-val — — — —	15155235	60
9.296,400 Kor. n. é. pesti m. ker. bank 4%-os kor. zlgl. 97·25 K-val — — —	9040749	
4.923,200 Kor. n. é. kisbirt. orsz. földh. 4½%-os z.-lev. 100 K-val — — —	4923200	—
2,000 Kor. n. é. kisbirt. orsz. földhit. 5%-os zlgl. 100 K-val — — — —	2000	—
6.990,000 Kor. n. é. m. orsz. közp. tkp. 4%-os zálogl. (április) 96·75 K-val —	6762825	
494,100 Kor. n. é. m. orsz. közp. tkp. 4%-os zálogl. (jun.) 96·75 K-val — —	478041	75
765,000 Kor. n. é. m. orsz. közp. takp. 4½%-os zlgl. 100 K-val — — — —	765000	—
3.212,400 Kor. n. é. egyes. bpesti főv. tkp. 4%-os zálogl. 97·50 K-val — — —	6057090	—
595 000 Kor. n. é. belvárosi tkpénztár 4½%-os záloglevél 100 K-val — — —	595000	—
528,000 K. n. é. pesti hazai első tkpt. egy. 4½-os zlgl. 98·— K-val — — —	517440	
44,000 Kor. n. é. m. jelz.-hitelb. 4%-os nyereménykölcs. kötvényei 124·— K-val	54560	—
M.jelz.-hitelb. 4% klcs. 80 db nyeremény-jegye 40·— K val — — — — —	3200	—
4.900,000 Kor. n. é. m. jelzálog-hitelbank 4%-os zálogjelentései 97·50 K-val — —	4777500	—
380,000 Kor. n. é. m. jelz.-hitelbank 4½%-os zlgl. 100·— K-val — — —	380000	—
Beszterczebánya-brezovai és piski-vajdahunyadi vasuti els. kötv. — — — —	1418576	90
440,000 K n. é. egyes. államad. 4½%-os ezüstjárad. (április) 100·— K-val — —	440000	—
60,000 K n. é. egyes. államad. 4½%-os papirjáradék (febr.) 100 K-val — —	60000	—
7.950,000 Kor. n. é. triest-parenzoi h. é. v. 4%-os elsőbbs. kötv. 99·90 K-val — —	7942050	—
1.490,000 Kor. n. é. «Rudolfbahn» államadósság 4%-os kötv. 100 K-val — —	1490000	—
1.000,000 Kor. n. é. Wiener Verkehrs-Anlagen Anleihe 4%-os kötv. 100 K-val	1000000	—
374,000 Lire olasz 5%-os járadék és kamatai — — — — — — — —	371395	—
Tulélési csoportok értékpapirjai:		
205,300 Kor. n. é. m.k. 4%-os koronajáradék 95·75 K-val — — — — —	196574	75
1905-ben esedékes kamatok — — —	7122	78
Jelzálog-kölcsönök — — — — —	107053	40
Kötvény-kölcsönök — — — — —	1000160	3 —
Viszontbizt. kötvény-kölcsönök — —	8980	10
A közp. tartozása folyó számlán —	2432557	69
Vezér- és főügynökségek és mások tartozásai — — — — — — — —	3372079	45
	100503365	24

	K	f.
Dijtartalék: 99.005,093·51 K levonva a viszontbizt. dijtartalékot 2,405,587·72 K	9559505	79
Biztossagi alap —	792440	94
Kiházasitási tőkék nyereménye — —	71258	25
Függőben levő károk és dijvisszatérítések tartaléka —	637693	08
Függőben lévő kiházasitási tőkék tartaléka — — —	269361	50
Túlélési csoportok számlája — — —	197710	82
Előre fizetett dijak 1906—907. évekre	276	2 —
Fel nem vett nyeremények 1904. évről	68	34
Kisorsolt biztositások tartaléka —	10000	—
Viszontbiztositó intézetek és mások követelései — —	23892	27
1905. évi nyereség	1017450	15
	100503365	24

Budapest, 1905 decz. hó 31-én.

Steiner Jenő, életbiztositási könyvvivő.

Gergely Tódor, a központi könyvezés főnöke.

Az igazgatóság: **Báró Harkányi Frigyes, Jeney Lajos, László Zsigmond, Ormody Vilmos, gróf Zichy Nándor.**

Szende Károly, aligazgató.

A fenti zárszámlákat és mérlegeket megvizsgálván, azokat a törvényben s az alapszabályokban meghatározott elvek szerint készülteknek és azok egyes tételeit a fő- és segédkönyvekkel teljesen megegyezőknek találtuk. Budapest, 1906 márczius 9-én.

A felügyelő-bizottság: **Burchard-Bélaváry Konrád, Hajós József, Németh Titus, báró Radvánszky Géza, Berzeviczy Albert.**

ményeképpen, ebből oda kellene konkludálnunk, hogy ezt a végrendelkező nem hiusithatja meg, mert ez kényszeritően hat, mint közparancs. De még kevésbbé látszik ez helyén levőnek azon okból, mert az örökhagyó az érdemetlenségi esetek legtöbbjénél már nincs is életben, mikor az érdemetlenségi ok kitudódik, mint az örökhagyó meggyilkolásánál, a végrendelet elsikkasztásánál, vagy ha örökhagyót gátoljuk a végrendelet-alkotásban.

Ha mindezek daczára a mi tervezetünk a német törvénykönyv nyomán és hatása alatt az 1795. §. végső kikezdésében mégis azt mondja: «nem érdemetlen, kinek örökhagyó megbocsájtott», ugy ezen intézkedés hátterében mégis kell valami lehetőségnek lappangani a megbocsájtás körül. És van is. Igy olvasható, hogy a hires Lavatert egy franczia katona a forradalomban lelőtte. A haldokló megbocsájtott neki, és aranyórájával ajándékozta meg.

Mindez előfordulhat, ha az érdemetlenség körébe nemcsak a halált okozó cselekvést, hanem a kisérletet is belevonjuk. De megeshetik ez a végrendeleti szabadság sérelmeit felölelő 3—5. érdemetlenségek körében is. Igy megtörtént az, hogy egy belga főur szeretőjét kivánta halálos ágyán örökösévé tenni, miben őt egyetlen fia megakadályozta. Pár óra mulva az apa, belátva tervének és szándékának erkölcsbe ütköző voltát, megbocsájtott fiának, mi az érdemetlenséget képes volt elenyésztetni. Ezt mindenki helyesnek fogja találni, pedig ily törvényes intézkedés hiján a fiu kizárható lett volna apja örökéből teljesen.

Be kell tehát látnunk, hogy az esetek legtöbbjében a megbocsájtásra nincs vagy nem lesz alkalom, mert az örökhagyó evégből nem támadhat fel, ha az ő elhunyta után lesz az érdemetlenség nyilvánvaló, de az életviszonyok sokféle változatai közt mégis előfordulhatnak a felhozott esetekhez hasonlók, amikor a törvényes intézkedés nagyon elkél, sőt a törvény tulszigorának enyhitésére egyedüli eszközként kinálkozik.

Megnyughatunk tehát Tervezetünk fölöslegesnek látszó intézkedésében, mert ha legtöbbször alkalmazásba nem is lesz vehető, elég, ha rendkivüli kivételes esetekben képes lesz a törvény ridegségét kiküszöbölni. *Katona Mór.*

Jogirodalom.

Concha Győző közigazgatástana. II. kötet első fele. Grill kiadása.

Már régebben megjelent alkotmánytanának folytatásaként közelebbről látott napvilágot Concha nagy politikai müve közigazgatástani részének első fele, hozzátehetjük mindjárt az első modern, rendszeres közigazgatástan irodalmunkban. Az első benyomás, melyet a mü átnézése után meritünk, az, hogy felleljük benne mindazokat a kiváló kvalitásokat, melyekkel már az alkotmánytani részben megismerkedhettünk ez utóbbinak némelyek szerinti hátránya nélkül. A most megjelent részre t. i. már csakugyan nem lehet ráfogni a tulságosan elvont, bölcselkedő tárgyalást, a magas régiók ködösségét. Mi az első részt se találtuk ilyennek; az állami élet alapjelenségeinek magas fokon álló tárgyalása elvégre a megfelelő szellemi munkát kivánja meg az olvasóban is.

A közigazgatástani rész, ugy hisszük, általában mégis jobban fog tetszeni sokaknak. De ezt is meg tudjuk érteni. A tárgyalt anyag természete hozza magával; a felölelt kérdésekben szükségképpen sokkal inkább áll előttünk a reális állam, mely igazi életet, valóságot, hogy ugy mondjuk, kézzelfoghatóságot éppen közigazgatási müködésében nyer. És erre gondolva, nagyon is éreznünk kell Concha eme mondásának igazságát: «Minden nemzet alkotmánya annyit ér, amennyit közigazgatása megvalósitani bir», mert ami az alkotmány elveiből a közigazgatásban valósággá nem válik, vagy elérhetlen ábránd, vagy azt jelenti, hogy a nemzet erején felüli czélokat tüzött ki magának. «Az állam czélja annyiban válik valósággá, amennyiben tényleg valamit véghezvisz, vagyis közigazgatási eshetőségével.» (252. l.)

Concha közigazgatástana a modern állam mindennapos életmüködését tárja elénk ama helyes felfogás alapján, mely az egyes bármily fejlettsége mellett is mellőzhetlennek látja a köznek támogatását, kiegészitő müködését, mely azonban az állam közigazgatási beavatkozásának szükségképpen határt szab az egyéni önállóság követelményeinek tekintetbevétele által. Igen szépen látjuk fejtegetései során az egyéni és összlétnek, javuknak válhatlan kapcsolatát s miként szolgálja a közigazgatási müködés az egyéni élettől különböző összlét fentartása mellett magát az egyéni életet. Közigazgatástana részletes keresztülvitele a közczélokat közvetlenül szolgáló állam életében munkája előbbi részében elfoglalt amaz alapfelfogásának, mely nem az individualismusból, hanem az összlétből indul ki.

Különösen értékessé teszik a munkát a főbb kulturállamok közigazgatásának fejlődésére vonatkozó és részletes pozitiv közigazgatásjogi adatok, melyekkel majd minden főbb kérdésnél találkozunk. A jegyzetszerü részekben valóságos kis essay-kat kapunk pl. a közigazgatási biráskodásra, a központositásra, a sajtóra, a rendőri szervezetre stb. vonatkozólag. Concha annyira uralkodik az oly nagy közigazgatástani és közigazgatásjogi irodalom felett, hogy a legbonyolultabb kérdéseknél is biztos szemmel tudja áttekinteni, értékelni az egyes felfogásokat, irányokat. A hazai irodalomnak különös figyelmet szentel. A közigazgatástan nem egy fontos kérdése egészen uj felfogásban áll előttünk Conchánál, kutatásai uj világosságot deritenek ezekre a kérdésekre. Elég e részben a rendészeti müködésnek a tudományban határozottan nagy haladást jelző felfogására, a központositás kérdésének tisztázására utalnunk.

Mindent összevéve, oly müvel állunk szemben, mely a magyar tudományosságnak a külföldi szakközönség előtt is feltétlen elismerést szerezne, ha nekik hozzáférhető lenne.

Dr. Balogh Arthur.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A Tervezet 1079. §-áról a rokonitó magánjog szempontjából.

— Kivonat dr. Wittman Ernő Jogászegyleti előadásából. —

Állitjuk és fentartjuk még ma is, hogy a jogunknak egyik alapelve a szerződési szabadság, melynek értelmében senki sem kényszerithető arra, hogy mással szerződést kössön. De már ezt az elvet sem tartjuk fel teljes épségében, már ezt a jogot sem tekintjük absolutnak. Az ujabb gazdasági fejlődés teremtett intézményeket, melyek az üzleti *életben monopoliumot gyakorolnak és igy hatalmuk az egyessel szemben óriási;* teremtett intézményeket, amelyek képesek a *gazdasági életben diktatori hatalmat gyakorolni.* A modern erkölcsi felfogás czélszerünek és helyesnek találja ily esetekben *a hatalom korlátolását* — czélszerünek tartja azt, hogy az állam beleavatkozzék a versenyben és a diktatorral szemben megvédje *az egyest.* Ily irányban az első lépések a vasut jogterén történtek — elsősorban a vasutak szerződési szabadsága lett megszoritva az által, hogy a vasut köteles mindenkivel egyenlő feltételek mellett fuvarozási szerződést kötni.

Két tekintetben tartalmaz a fuvarozási kényszer eltérést a szerződési szabadságtól az elsősorban eltérést tartalmaz, mert a vasut nem válogathatja ki szabadon azokat az egyéneket, akikkel szerződést kötni hajlandó, másodsorban eltérést tartalmaz az okból, mert a vasut nem határozhatja meg minden esetben szabadon azt az árat, amelyen a szállitást vállalja, hanem köteles a fuvarozást a közzétett dijszabásban meghatározott áron vállalni.

A vasut volt modern gazdasági életünkben az első nagy vállalat — a vasuttársaság alakjában jelentkeztek a gazdasági életben az első diktatorok! — és a *vasutak eme különös*

gazdasági helyzetüknek következménye volt az a különleges jogi elbirálás, melyben részesültek — a diktatorok szaporodtak más hatalmas társaságok alakulnak és a különleges jogból általános jog lett. Láttuk, hogy az ugynevezett ipari veszély elmélete elsősorban a vasutakkal szemben nyert alkalmazást — és ma ezen az elméleten alapul számos állam kártérítési joga — messze jövőben meg fog ismétlődni ez a fejlődés és talán a fuvarozási kényszerből szerződési kényszer lesz, mely alkalmazást fog nyerni nemcsak vasutakkal szemben, hanem trustökkel kartellekkel szemben... alkalmazást fog nyerni arra a trustre, mely a munkát szolgáltatja az ugynevezett munkás szakegyletre épp ugy, mint arra a trustre, mely a munkát vásárolja a munkaadó egyesületére.

De nem czélom utópiákat épiteni a távol jövőben és csak utalni akarok arra, hogy ezen fejlődés irányában az első lépések megtörténtek.

A német és franczia itéletek erősen előkészitik egy ily irányu fejlődésnek a talaját. A kártérités minden időben az a büntetés volt, melynek segélyével a bíróságok egyes a törvénykönyvben expressis verbis ki nem mondott kötelezettségek teljesitését kikényszeritették; és ha ma a R. G. kártéritésre kötelezi azt a hajózási vállalatot, ki egy szállitóczég bizonyos irányban való *befolyásolása czéljából* a czégnek *szállitmányait* a rendes dijtételnél csak magasabb *dijtétel mellett akarta elfogadni*, ugy valóban evvel az itéletével kényszeritette a társaságot arra, hogy *mindenkivel és egyenlő feltételek mellett szerződjék* — és ha a Cour de Bordeaux kimondotta, hogy kártéritésre köteles a szakegylettel szemben az a munkaadó, ki munkásszakegyletekhez tartozó munkásait elbocsájtotta és egylethez tartozó munkásokat nem alkalmaz, ugy nem szoritotta-e meg lényegesen a munkaadónak azt a jogát, hogy munkásait szadadon válaszsza meg? és ugyanez a tendenczia látható számos más itéletben.

Minő fokig menjen el már most ezen egyéni szabadságok korlátolásában a törvényhozó, ki a jövő számára jogot akar alkotni! Minő esetekben és mikép szabályozza az állam beavatkozását a szabad versenybe?

Az a problema, mely ily alakban felmerül, korunk jogászai előtt nem uj, hanem egyike azoknak a kérdéseknek, mely a legrégibb időktől fogva foglalkoztatja a jogászokat. Ugyanis amióta *emberek együtt élnek és együtt müködnek, valahányszor az összesség* — jogot azaz hatalmat biztositott *az egyesnek* — mindég a nyujtott hatalmat az összesség *érdekében megszoritotta.* Szükségszerü következménye volt ez a megszoritás minden korban a társadalmi élet alapfeltételének, mely megköveteli *az egyestől, hogy a közös czélok érdekében egyéni hatalma, egyéni jogai teljes érvényesitéséről lemondjon.* Absolut jogok — teljes szabadság, egyéniség teljes érvényesülése csak anarchikus állapotában képzelhető — a társadalmi élet korlátolja a jogokat, korlátolja szabadságokat — hogy ugy mondjam, sordinát tesz az egyesekre, mely egyéniségük teljes érvényesülését meggátolja. Tekintsünk bármely jogot, tekintsük bármely szabadságot és vizsgáljuk azt az emberiség történetének akármelyik korszakában, ugy azt látjuk, hogy a jog bizonyos köztekintetek folytán korlátolva volt és igy minden korszakban felmerült az a kérdés, mely mérvben korlátolja az állam az egyes jogát és ennek következtében a különbség az egyes korszakok közt nem a korlátozások létezésében vagy nem-létezésében, hanem csak *a korlátolás mérvében fekszik.*

Minden társadalom ugyanis az emberi czélok más és más képzetéből indul, és igy eltérők azok a szempontok, a melyekből a megszoritásoknak történniök kell — minden korszak más és máskép határozza meg az összesség fogalmát és igy különböző az az alany, amelynek érdekében a megszoritást eszközölték.

A szabad római jogát rabszolgája érdekében nem szoritotta meg az állam joga, hiszen a rabszolga nem volt tagja az összességnek, a rabszolga jogtárgy volt és nem jogalany.

A középkori jogrendszerek a középkori városok statutumai a tulajdonjogot természetszerüleg a közegészség érdekeiben nem korlátolják annyira, mint teszem a modern épitési rendszabályok s igy tovább. *Egy szóval minden korszak más képet alkot magának az emberi solidaritásról, ugy a solidaris alanyok, mint azon czélok tekintetében, melyért a solidaritás létezik.*

Ha jelen társadalmunk jogát tekintem, ugy látom, hogy minden Európai államban többé-kevésbbé megszoritják a tulajdonjog gyakorlását, minden jogrendszer az ingatlan tulajdon gyakorlását a szomszéd tulajdonos érdekében többékevésbbé megszoritja. Hazai jogunk ismer több ilyen korlátolást, de mig a hazai jogunknak, az irodalomban általánosan elfogadott vélemény szerint, álláspontja az, hogy megengedi *a telki használatnak azt a módját, mely csupán kellemetlen hatással van a szomszéd telekre, mint amilyen hatást okoz a szomszéd telekre nézve, por, füst, korom, gőz, rossz szag, meg van engedve, pedig az ily használat az okból, mert ebben az esetben a tulajdonos nem lépi tul saját jogának korlátait, nevezetesen nem nyul be tevőlegesen és térbelileg a szomszéd jogkörébe és csak azok a használatok tilosak, melyek egyenesen a szomszéd ellen vannak irányitva, mint pl. tilos, ha a szomszéd oly berendezést vagy vezetéket létesit, mely szükségszerüleg eredményezi, hogy akár szilárd, akár gáz alaku mennyiségek közvetlenül hatoljanak a szomszéd telkére,** mig hazai jogunknak ez az álláspontja az ideig az angol jog és vele egyezően az egész nyugat joga, tiltja a teleknek oly használatát, mely a szomszéd telek tulajdonosát lakásának *élvezetében* üzleti *gyakorlásában akadályozza.* Természetesen nem jelenti ez azt, hogy minden büzt okozó foglalkozás, minden lárma stb... tilos, hanem csak azt jelenti, miszerint *bizonyos fokon felül az ilyen kellemetlenségeket okozó használatok tilosak.* Igen jellemzően fejezte ki ezt az elvet 1609 ben egy angol biró. A lakóház mellett felállitott disznóistálló eltávolitását követelte szomszédjától felperes — és itélkezve a biró mondja — nem szabad az embernek oly finyás orrunak lennie, hogy már a disznók szagát sem képes eltürni — ilyen finyásságokat a jog nem véd.

Elméletileg a legszebben Blackburn Justice fejtette ki ennek a jogelvnek indokait, midőn a *Rylands v. Fletscher* perben következőkép itélt:

Ha valaki birtokán háziállatokat őriz és az állatok elmenekülnek, ugy felelős az elmenekülés minden következményeért és felelős akár gondatlanul, akár maxima cum dilingentia őrizte az állatokat — ugyanezen jogszabály nyer alkalmazást azokra is, kik telkükön vizet, piszkot gyüjtenek, kellemetlen büzt vagy gőzt termelnek — utóbbiak is felelősek miként az állattenyésztő — az elmenekült viz, szag, stb. okozta károkért — mindenki tehet a saját telkén bármit is akar, de cselekvésének következményeit saját tulajdonának határai közé kell szoritani.

Azonban mint emlitettem, bizonyos mérsékelt behatások *türését* a társadalmi *együttélés feltétlen szükségessé tesz...*

Francziaországban ma már annyira mentek a tulajdonjog korlátozásában, hogy állandó praxis és ezt a praxist követte egy esetben a német RG. is, hogy ha valaki lakóházában kéjnőnek ad lakást bérbe, ugy kártéritéssel tartozik a szomszédos ház tulajdonosának ha ezek *lakásaikat kiadni nem tudják*, vagy sokkal olcsóbban *kénytelenek kiadni.* Ebben az esetben ép ugy, mint a már emlitett esetben mindig a jog korlátozásáról van szó. Pontos határokat vonni törvényvben, meghatározni azt, hogy *tulajdonosnak* vagy akár más jogot vagy szabadságot gyakorló egyénnek mit *szabad és mit nem az rendkivül nehéz, talán lehetetlen feladat.*

A franczia birák itéleteiből jogi irók általános elméletét konstruálták és beszélnek mindazokban az esetekben, melyekről ez ideig szó volt — abus de droit-ról, illetve usage abusif de droit-ról — azaz beszélnek a jog gyakorlásával való visszaélésről. Ez az elmélet azt tartja, hogy a jog gyakorlásából bizonyos esetekben, bizonyos körülmények közt kártéritési kötelezettség származhat.

Evvel szemben a párisi egyetem kiváló magánjogásza Paniol azt tartja, hogy abus de droit nem létezik, mert «*ou l'abus commence le droit cesse*» azaz a jog gyakorlásával visszaélni nem lehet, mert ahol a visszaélés kezdődik, ott a jog megszünik. Helytelen tehát, Planiol nézete szerint, a jog gyakorlásával való visszaélésről beszélni, mert valójában ezekben az esetekben a jog korlátolásáról van szó, a kártérités oka nem az abus de droit, hanem az ecces de droit, nem a jog gyakorlásával való visszaélés, hanem a jog határainak tullépése. Ezen elmélet alapján ujabban kifejlődtek más elméletek, melyek értelmében a jogok tartalma *esetenként változik*, nem minden tulajdonosnak biztositja a törvény *ugyanazokat a jogokat*, nem minden tulajdonos tilthatja meg szomszédjának ugyanazokat *a behatásokat* és igy teszem ezen elmélet szerint, ha nekem a Bajza-utczában telkem van, egészen más tartalmu tulajdonom van, mintha a külső Váczi-uton van telkem; előbbire gyárat, kórházat, stb. nem épithetek — mig utóbbira igen. *Saleilles* elismeri ugyan azt, hogy az esetek nagy részében Planiolnak igaza van, hogy számos esetben, midőn a jog gyakorlásával való visszaélésről beszélnek, — lényegileg csak a jog korlátolásáról van szó.

* V. ö. Fodor-féle magánjog. Dologi jog.

Abus de droit van nézete szerint, mindazokban az esetekben, melyekben a jog gyakorlása, ha a matérialis tényálladékot tekintjük, meg van engedve, mert következménye a joggal járó jogosultságok nak — de jogellenessé válik a gyakorlás az okát képező subjectiv antisocialis czél következtében. Legfrapansabb esetét képezi az abus de droitnak S. szerint az az eset, midőn valaki házára kéményszerü felépitményt alkalmaz az okból, hogy szomszédja előtt a kilátást elzárja. Ebben az esetben ugyanis kétségtelen, hogy a tulajdonosnak joga van házára felépitményt alkalmazni és mégis ezen joga gyakorlása esetében kártéritésre kötelezteti, mert a joggyakorlás czélja antisocialis, mert csak azért épitett, hogy szomszédjának ártson, megjegyzem, hogy lehetne azt a tényállást ugy konstruálni, hogy Planiolnak legyen igaza, lehetne mondani azt, miszerint a tulajdon *egyik korlátja az, hogy a benne foglalt jogosultságok tisztán károkozás czéljából nem használhatók.*

Szerény nézetem szerint a vita teljesen dogmatikus irányba van terelve és oly kérdésekről folyik, melyek *eldöntheletlen*ek. Ne vitatkozzunk arról, vajon létezik-e *abus de droit és exces de droit*, vagy csak exces de droit létezik, mert hiszen ezek a fogalmak jogi *konstruktiók* tisztán képzeletbeliek és igy az egyéni akarattól és stilizálás mikéntjétől függ, hogy a tényállást ugy formulázom-e, hogy az abus, vagy ugy formulázom-e hogy az exces de droit.

Ne vitatkozzunk erről, hanem csak azt kutassuk, hogy a birónak igazságszolgáltatás czéljára szüksége van-e mindkét konstruktióra vagy elegendő egyik is.

Különfélék.

— **A Magyar Tudományos Akadémia** II. osztálya a 2000 koronás nagy dij és a Marczibányi mellékdij tárgyában uj bizottságot alakitott, miután az előbbi bizottságnak abbeli javaslatát, hogy a nagy dijat ne adják ki, nem fogadta el. Az uj bizottságba megválasztották Plósz Sándor elnöklete alatt a következő tagokat: Wlassics Gyula, Hegedüs Sándor, Vécsey Tamás, Balogh Jenő, Kuncz Jenő, György Endre. A nagy dij az utóbbi hét év alatt megjelent s a társadalmi tudományok körébe tartozó legkiválóbb munkát illeti.

— **A budapesti egyetem jogi kara** a mult évben pályadijat tüzött ki a következő kérdésre: *Magánjogi fogalmak a büntetőjogban.* A pályázat lejártával három munka érkezett. A jogi kar az egyetem májusi ünnepélyes ülésén fogja kihirdetni az eredményt.

— **A büntető perjog tankönyvének** első füzete jelent meg a napokban *Dr. Balogh Jenő* egyetemi tanártól. Balogh néhány évvel ezelőtt nagyszabásu rendszeres bünvádi eljárási jog megirását kezdte meg és annak első részét 1901-ben közreadta. A mü oly széles alapokon tárgyalta a problemákat, hogy a tanuló ifjuság szükségletein messze tulment. Ez inditotta a szerzőt arra, hogy elsősorban a tanulás czéljaira tömör tankönyvet irjon. A tankönyvnek 12 ivre terjedő első füzete jelent most meg és tartalmazza az alapfogalmakat, a jogtörténeti részt és a bünvádi eljárás fő rendszereit. Különösen beható feldolgozást nyertek a történeti előzmények, minek magyarázatát maga a szerző abban adja, hogy bünvádi eljárási törvénykönyvünk nem kizárólag eredeti alkotás, hanem több részében külföldi jogrendszerekből van átvéve. Hozzáfüzi még, hogy éppen a legujabb időben törölték el az egyetemen az európai jogtörténet tanitását és igy a tanulók a bünvádi eljárás legfőbb intézményeinek fejlődéséről semminemü tájékozást sem nyernek. A mü, melyet szerző tanulási czélokra irt, messze tulmegy jelentőségében ezen a feladaton. Az egyes kérdések benne oly mély és beható feldolgozást nyertek, hogy a munka a legszélesebb körök figyelmére tarthat számot. A jogászközönség pedig osztatlan érdeklődéssel várja a folytatást, mert szerzője, mint a bünvádi eljárási törvény egyik kodifikatora, hivatva van az irodalomban felszinre került számos vitás kérdésben nyomatékos votumot adni. Megjelent a Grill-féle kiadásban.

— **Ne bis in idem.** *Az egri ügyvédi kamara fegy. bírósága:* Az eljárást megszünteti. *Indokok:* Igazságszolgáltatási helyes jogelv az, lehetően kerültessék, hogy ugyanazon cselekményért annak elkövetője többszörösen vagy éppen különböző hatóságok által is büntettessék. Egy cselekedetnek többszörös büntetése a jogérzetet rendszerint sérti. Csak akkor történhetik meg ez, ha ugyanazon cselekménynek a különböző jogterületekre kiható jogkövetkezményei egymástól elütnek s ha e mellett ugyanazon cselekménynek a különböző jogterületeken, különböző büntetésneme van. Panaszlott sértő viselkedésének azonban a rendes büntetőbirósági és az ügyvédi kamarai fegyelmi birósági jogterületen különböző jogkövetkezménye s különböző büntetés-neme nincs. Az ily jellegü sértésekért az ügyvédi rendtartás 70. §-a értelmében az állandóan követett joggyakorlat szerint pénzbüntetésnek van helye. Pénzbüntetéssel azonban panaszlott ügyvédet cselekményéért a rendes bíróság már megbüntette. Ezen felfogásnak felel meg az 1887 : XXV. tcz. 3. §-a is, melynek értelmében, ha sulyosabb beszámitásu sértés esete forog fenn, akkor nem fegyelmi, hanem büntető eljárásnak van helye, amely felfogás egyszersmind a kétszeres büntetést kizárja; mert ha nincs helye a fegyelmi eljárásnak, természetesen nincs helye a fegyelmi büntetésnek sem. Az előadott okokból tehát panaszlott ügyvéd ellen a további fegyelmi eljárást megszüntetni kellett. Minthogy azonban az ügyvédi kar sem hagyhatja szó nélkül tagjainak ennyire indokolatlan sértő viselkedését: egyben elrendelni kellett, hogy az iratok a kamara választmányához áttétessenek, panaszlott ügyvédnek panaszos ellen a periratokban használt sértő kifejezéseiért leendő esetleges rendreutasitás s arra való figyelmeztetése czéljából, hogy jövőre bárkivel szemben is ilyféle kifejezések használatától tartózkodjék. (1905 deczember 5. 108/905.)

A kir. Curia: Az elsőfoku fegyelmi bíróság határozata az indokolásában kifejtett tényállásnak elfogadásával az 1887. évi XXVIII. tcz. 3. §-ából vett jogi érv alapján helybenhagyatik. (1906 márczius 10. 16/906.)

— **A budapesti ügyvédi kamara fegyelmi birósága-nak joggyakorlatából.** 1. Ha a fő- és mellékbüntetéseket a királyi kegyelem elengedte, a büntetés végrehajtása a büntetőtörvénykönyv 117. §-a értelmében kizártnak jelentkezik, minélfogva a fegyelmi bíróság nem lehet azon helyzetben, hogy a büntetőbiróság által mellékbüntetésként kiszabott hivatalvesztést foganatositsa.

2. A fegyelmi bíróság adott esetben kimondotta, hogy a mentelmi jog természete nem zárja ki az ügyvédi fegyelmi eljárást, és nem gátolja az ügyvédet képviselői müködésében. Tételes törvény hiányában az állandóan követett gyakorlat az ügyvédi rendtartás fennállásának egész ideje alatt mellőzte a képviselőház megkeresését.

3. A fegyelmi bíróság kimondotta, hogy egyáltalán nem fér össze az ügyvédi állás előkelőségével, hogy egy ügyvéd 1 K 40 fill. munkadijhátralék miatt könyörtelen végrehajtási eljárást folytasson. Az ügyvéd saját igényéről lévén szó, az a mentsége sincs, hogy az eljárást «az ügyfél kivánta». Minthogy az ily eljárás ellenkezik az ügyvédi állás méltóságával és gyülöletet szit a kar ellen, a panaszlott ügyvéd vád alá volt helyezendő.

— **Iparhatóság előtti eljárás.** A helyileg nem illetékes iparhatóság előtt folyamatba tett eljárás az ipartörvény 176. §-ában előirt eljárásnak nem felel meg, amiért is a munkaviszonyból eredő igény birói uton nem érvényesithető, ha az iparhatóság magát helyileg illetéktelennek nyilvánitotta, az ügy érdemébe nem bocsátkozott. (Budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék 1905 deczember 30. E. 526/1905. sz. a.)

— **Közvád és pótmagánvád.** A nagykanizsai törvényszék előtt esett meg az az eset, hogy ugyanazon tettre, ugyanazon cselekményre nézve egy és ugyanabban az ügyben a tettesek által létesitett tényálladék egy részére nézve az ügyész, másik részére nézve a sértett képviselte a vádat. A tényállás a következő: 1905. évi november hó 1-én este 8 óra tájban V. I.-t és három társát, amint Nagykanizsán a Kinizsy-utczában levő Fischer-féle korcsmából hazafelé indultak egy — sértettek vallomása szerint — 20—30 tagból álló csoport megtámadta s dorongokkal, késekkel akként bántalmazták V. J.-t és társait, hogy ezek egyenkint több, orvosi látleletekkel igazolt, 25—40 napig gyógyuló sérüléseket szenvedtek. Tekintettel arra, hogy a sértettek a Fischer-féle korcsmában S. János, K. György, H. István és még többekből álló borozó társasággal összeszólalkoztak, verekedtek s ez utóbbiak sértetteket meg is fenyegették, továbbá mert V. R. sértett a bántalmazók között K. Györgyöt felismerni vélte, a nyomozás S. János és társai ellen megindult s csak-

hamar a sulyos testi sértés büntettével, mint tettestársak vádolva állittattak főtárgyalásra a nagykanizsai törvényszék elé. A főtárgyaláson azonban kiderült, hogy K. György a büncselekmény elkövetését megelőzőleg a korcsmai verekedésben olyan sulyos sérülést szenvedett, (az orrát vágták le) hogy alig lehetett ereje a terhére rótt cselekményt elkövetni. A sértettek viszont V. R. kivételével azt vallották, hogy a nagy sötétségben senkit sem tudtak felismerni; egyedül V. R. vallotta, hogy vádlottakat felismerte. Vádlottak természetesen mindent tagadtak. Az ügyész a bizonyitás eredményéhez képest vádját a 176. § ban körülirt magánosoosk elleni erőszak büntettére módositotta. Sértett ügyvédje ekkor attól tartva, hogy ha nem a 308. §-ban mondatnak ki bünösöknek vádlottak, részére kártérités nem fog megitéltetni, kijelentette, hogy ő a sulyos testi sértés miatt előzőleg emelt, de most módositott, illetve elejtett vádnak képviseletét átveszi. A bíróság ezt tudomásul is vette és a vádlottakat ugy a 176. §., mint a 308. §. miatt emelt vádak alól felmentette. Az ügyész felebbezett az itélet ellen.

— **Szegényjogon vitt perben a meghatalmazás bélyegmentessége.** A felebbezést el kellett utasitani, mert az ügyvédi meghatalmazás jogügylet, melynek bélyegilletékéért kiállitó és elfogadó egyetemleg felelősek és minthogy kiállitó illetékmentessége elfogadóra ki nem terjed: a bélyegtörvény 12. §-a szerint a bélyegilletékeket felebbezőnek kellett volna lerónia. (1903 október 20. 94087. sz.)

Magyar kir. közigazgatási bíróság: Helyt ad a panasznak. *Indokok:* A szegényjogon nyert bélyegmentesség kiterjed a segélyiratokra is. Az ily jogon folytatandó perben a meghatalmazás ily segélyirat, minélfogva az bélyegmentesen volt kiállitható. (1905 deczember 22. 8232. sz.)

— **Kötelezhető-e az ügyvéd meggyőződése ellen perorvoslattal élni?** *A pécsi ügyvédi kamara:* Minthogy az ügyvéd nem kötelezhető a meggyőződése szerint sikert nem igérő jogorvoslat igénybevételére s a panaszlott erről értesitvén a panaszost, ez maga élt a felebbezés jogával; ezért a további eljárás a fegyelmi eljárás mellőzésével megszüntetendő volt. (1905 május 6. 79/605.)

A kir. Curia: Az elsőfoku fegyelmi bíróság határozata oly értelemben, hogy a fegyelmi eljárás megindítása mellőztetik, felhozott indokaiból helybenhagyatik. (1905 deczember 23-án 298/905. sz.)

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az esküdtszék intézménye Németországban.** Többször megemlékeztünk a német enquête-bizottság abbeli határozatáról, hogy az esküdtszék Németországban szüntettessék meg. Azt is feljegyeztük, hogy a szászországi igazságügyminiszternek a kamarában történt kijelentése szerint a szövetségi tanács nem fogadta el a bizottság határozatát. Időközben a közvélemény mindinkább a bizottság határozata ellen fordul s ma már egész bizonyos, hogy az esküdtszék megmarad. Mi több, a poroszországi lapok hangoztatják, hogy az esküdtszék hatáskörét a politikai büncselekményekre ki kellene terjeszteni s mint legfőbb érvet azt emelik ki, hogy a hivatalnoki bíróság megszabadulna attól az odiumtól, hogy folyton politikai ügyekben kell biráskodnia s e miatt ki van téve szenvedélyes támadásoknak. Legujabban a Deutsche Juristen-Zeitung, a német jogászság leghivatottabb organuma, szintén csatlakozik ehhez a mozgalomhoz. (Ugyanazon törekvés ez, melyet mi is többször hangoztattunk: a bíróságokat lehetőleg külön tartani a politikai szenvedélyektől.)

— **Embervér, állatvér.** Az embervérnek az állatvértől való megkülönböztetése a chemiának egyik régi problemája. Ujabban két felfedezés vitte előbbre ezt a kérdést. Egyik Uhlenhut német tudóstól ered. Ezen felfedezést bemutatta nemrég a Magyar Jogászegyletben Vámossy Zoltán egyetemi magántanár. Részletesen elemezve találja az olvasó a felfedezést az Archiv f. Anthropologie u. Kriminalistik XXII. kötetének 2. füzetében. A másik felfedezést D'Itallie utrechti tanár tette. Ennek leirása található a Deutsche Juristen-Zeitung f. évi 7. számában. A két felfedezés egymást kiegésziti, ugyszólván egyik a másiknak a próbája lehet. Ugy viszonylanak egymáshoz, mint Bertillon testmérései és Galton Dactyloskopiája. A törvényszéki orvostan teljesen biztos alapot nyer a véleményezésre.

— **Kártéritési felelősség a templom ajtajának hibája miatt.** Egy hivőt a templomajtó igen erős rugójának lökése jobb karján megsértett. A német Reichsgericht az egyházközség kártéritési felelősségét megállapitotta, mivel utóbbi felelős a templomépület forgalmi biztonságáért.

— **A magzatelhajtás büntetendősége ellen** érvel *Guttzeit:* Ein dunkler Punkt. Das Verbrechen gegen das keimende Leben oder die Fruchtabtreibung. (4 K). Vele szemben foglal állást *Schultzenstein* (Zeitschrift für vergl. Rechtsw. XVII., XVIII. kötet) és *Radbruch* (Vorarbeiten z. d. Strafs-Reform, V. k., 159. l.) A két utóbbi iró nem a fejlődő életet fogadja el jogtárgynak, mint a büntető törvények teszik, hanem a társadalmi összességet, melynek népesedési érdekeit sérti meg a cselekmény. (Ugyanezen szempontból tárgyalja a kérdést a magyar irodalomban *Harkányi Ede* «A Holnap Asszonyai» czimü munkájában. A kérdésről szól még *Sterneck:* Zur Frage d. Abtreibung. (Arch. für Kriminal Anthropologie XXII. k. 73. és köv. ll.)

— **A büntetési rendszer reformjával** a következő ujabb német munkák foglalkoznak. *Gennat:* Das Strafensystem und seine Reform. Ajánlja többek közt a botbüntetést. *Wulffen:* Reformbestrebungen auf dem Gebiete des Strafvollzuges. Ajánlja a feltételes itéletek behozatalát. *Zucker:* Über Strafe und Strafvollzug in Übertretungsfällen. A rövidtartamu fogházat szigoritani kivánja, továbbá a bezárás nélküli munkáltatást és a házi fogságot. *Appel:* Der Vollzug der freiheitsstrafen in Baden. Kimutatja, hogy Badenben a büntetés végrehajtása mintaszerü s minden esetre jobban megfelel czéljának, mint a német birodalom többi részében.

— **A lipcsei legfőbb bíróságnak** 1879-ben, midőn alapittatott, 65 tagja volt; azóta e szám megnövekedett 92-re. Az ezen bíróságnál müködő ügyvédek száma eredetileg 21 volt, jelenleg 24. Tudvalevőleg az ezen bíróságnál müködő ügyvédekre nézve a numerus clausus van elfogadva. A bíróság elnöke adja meg az engedélyt. Megemlitjük itt, hogy nemrég egy füzet jelent meg, mely támadja a numerus clausus rendszerét. Czime: Die Rechtsanwaltschaft beim Reichsgericht. Von Justizrath *Stranz.*

— **Frankfurtban** az ügyvédek hajlandóknak nyilatkoztak szegények számára ingyen jogi tanácsot adni. Az ügyvédi egylet vette kezébe a szervezet létesitését. A Deutsche Juristen Zeitung, mely lapból vesszük a hirt, hozzáteszi, hogy az ügyvédségnek sociálissá kell lennie, ha egyáltalán fenn akar maradni.

— **A franczia nagy encyklopedia,** melyet *Charpentier* szerkeszt (Reportoire génerál alphabétique du droit français), a 36. kötettel befejezést nyert.

— **A toulouse-i Akadémia** nemcsak határozott kérdésre ir ki pályadijat, hanem külön a legjobb jogi munkára, mely hozzá benyujtatik.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 7-ikén (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10. szám alatt) teljes-ülést tart, melynek tárgya: Dr. Dévai Ignácz kir. itélőtáblai biró előadása a homestead-ről. — Vendégeket szivesen lát az egylet.

Vidéki, erős forgalmu irodába teljesen gyakorlott és képzett ügyvédjelölt, ki önállóan dolgozni tud, alkalmazást nyer. Czim a kiadóhivatalban. 11632

Mekkora egy anasztigmátnak a képessége. Sokan nem tudják, hogy egy anasztigmátnak mekkora a képessége. Hogy a képek kifogástalanok legyenek, szükséges, hogy a kikapcsoló-objectiv két tulajdonsággal birjon: fényerővel és szegélyélességgel. E két erényt foglalja magában az anasztigmát. A többi objectiv ezeknek csak egyikével bir. Az első anasztigmát tudvalevőleg a berlini Goerz-féle kettős-anasztigmál volt és ezen objectivek világhirüek lettek, a későbbi szerkezetek közül a görlitzi Meyer féle Aristosztigmátok tüntek ki. E két objectiv-tipus lesz kizárólag az Union-kamarákba szerelve, melyeket a Stöckig és társa czég Drezdában, Bodenbachban és Zürichben gyárt. Aki a photo müvészet iránt érdeklődik, méltassa figyelemre a mai számunkhoz mellékelt prospektust.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Veres Pálné-u. 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenegyedik évfolyam. 15. SZ. Budapest, 1906 április 13.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *IV. Veres Pálné-u. 25.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az uj igazságügyminiszter. — A hivatalos stilusról. *Dr. Simonyi Zsigmond* egyet. tanártól. — A részvénytársaságok és szövetkezetek czégének jegyzéséről. *Dr. Vályi Sándor* budapesti kir. keresk. és váltótszéki birótól. — Jogellenesen beszedett illetékek visszatéritése. *László Pál*, a m. kir. közp. dij- és illetékkiszabási hivatal főnökétől. — A bünösség kérdése az esküdtszéki eljárásban. *Dr. Gál Jenő* budapesti ügyvédtől. — Előzetes letartóztatás elrendelése letartóztatott ellen. *Dr. Sztojanovits Ödön* felsőeőri kir. albirótól. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»ből.

Az uj igazságügyminiszter.

Abból az örömből, mely az országot eltölti, a jogászságnak többszörös oka van a maga részét kivenni. Az alkotmánysértéseket és azt, hogy ezek miként terjednek át az egyéni szabadságokra és az egyéni jogkörökre, a jogászság foglalkozásánál és nevelésénél fogva tudatosabban fogja fel és élénkebben érzi át, mint a nép többi rétegei. Élénkebben érzi át azt a veszélyt is, amely azzal jár, ha a bíróságok ki vannak téve a politikába való bevonásnak, akár azzal, hogy politikai perekben kénytelenek itélkezni, akár azzal, hogy az állások politikai szempontokból töltetnek be.

Az uj igazságügyminiszter nagy és fontos feladatok előtt áll. Felgyültek a hátralékok ugy személyi, mint tárgyi kérdésekben. Az előbbiek közül önkényt érthetőleg legfontosabb a Curia elnöki állása. Ezt szerencsére legkönnyebb elintézni, mert — mint két hónappal ezelőtt megirtuk — nincs nézeteltérés a jogászság körében, hogy az ország első birói állása egyéni kiválóságánál fogva is csak azt a férfiut illeti meg, aki a Curiát ma vezeti.

A törvényhozás hosszu idejü szünetelése alatt mindenek felett a polgári perrendtartás reformja szenvedett. A törvényjavaslatot, amelyet már az igazságügyi bizottság is letárgyalt, a törvénynyé válás küszöbén érte a törvényhozás megbénulása. A legsürgősebb igazságügyi feladat, hogy e javaslat végre megtegye azt a rövid utat, mely a törvénynyé váláshoz szükséges. Sulyos hiba volna, ha az uj igazságügyi kormány politikai vagy személyi szempontokból ujra akarná kezdeni a perrendtartás kodifikálását, mert ez az égetően szükséges reformnak bizonytalan időre való elhalasztását jelentené, és mert alig lehet remélni, hogy az uj kodifikálás Plósz kiváló alkotásánál jobbat tudna létrehozni.

Másik fontos teendő a büntetőtörvény ismert szomoru hiányainak számtalanszor kilátásba helyezett és napról-napra sürgősebbé váló reformja. Az uj igazságügyminiszter az egész jogászközönség elismerését vivná ki, ha a legsürgősebb hiányok orvoslását rövid időn belül tudná keresztülvinni.

A magánjogi kodifikáczió erélyes folytatása lesz az igazságügyi kormány további és legfontosabb feladata.

Az uj igazságügyminiszterrel szemben a jogászközönség óhaja az, hogy azt az erélyt és munkaképességet, amelynek politikai sikereit köszönhette, ezentul az igazságügy fejlesztése érdekében érvényesitse; kövesse a magyar igazságszolgáltatás vezetésének eddig féltve őrzött abbeli hagyományát, hogy a politika az igazságszolgáltatástól személyi és tárgyi tekintetben távol tartassék, és ugy az igazságügyi törvények alkotása, mint állások betöltése. a legmagasabbtól a legalacsonyabbakig, tisztán igazságügyi szempontokból történjék.

Polónyi Gézának a képviselőház igazságügyi bizottságában kifejtett munkálkodása a legtöbb kérdésben egészséges gyakorlati irányzatot mutatott.

Müködésében a jogászság rokonszenve kiséri.

A hivatalos stilusról.

Lapjainkat nemrég az a hir járta be, hogy Oberschall Adolf, a kir. Curia alelnöke figyelmeztette a bíróságokat, ne alkalmazzák szükség nélkül a *-tatik -tetik*-féle szenvedő formákat. A figyelmeztetésnek nyilván egyuttal az volt a czélja, hogy általában is óvjon a hivatalos stilusban idők folytán fölburjánzott sokféle félszegségtől. Az oly tekintélyes helyről elhangzott intelem általános érdeklődést és élénk eszmecserét keltett. Hadd közöljem tehát én is e kérdésre vonatkozó megfigyeléseimet és megjegyzéseimet.*

Azt alig kell valakinek magyarázni, hogy a tökéletlen stilus, kivált pedig a hibás, zavaros vagy idegenszerü mondatszerkesztés mennyire akadályozza a tartalom megértését, s hogy ez aztán minő kárral jár a jogtudományban s a törvénykezésben, ahol egy-egy rosszul szerkesztett tételnek vagy itéletnek félreértése annyi pénzbeli, időbeli és erkölcsi veszteséget okozhat.

Ha az egyes kérdések közül először is a szenvedő igére forditjuk figyelmünket: a *-tatik -tetik* alak az élő nyelvben annyira szokatlanná vált, hogy a beszédben még müveltek közt is alig hallani más ilyen kifejezést, mint a *születik* igét s az állandó formulává lett *dicsértessék*-et. A müvelt ember természetesen mindig megérti, de már pl. olyan bíróságnál s olyan hivatalos iratban, mely a nép emberéhez fordul, nagyon czélszerütlen a szenvedő ige használata. Hogy a nép embere milyen kevéssé érti meg, bizonyitja a többi közt az az érdekes eset, melyet Löw Tóbiás közölt egyszer a Magyar Nyelvőrben:

> «Nem rég két magyar földmivelőt kellett tanuul megidéznünk. A tanuvallomás után következett a megesketés. Kijelentettük nekik, hogy az esküt, ugy amint felolvassák előttük, szóról-szóra kell utána mondaniok.
> — Megértették jól? — kérdezé az elnök.
> — Meg, uram! — volt válaszuk.
> — Mondják tehát! — s a jegyző elkezdte az esküt előttük olvasni: Esküszöm:
> — Esküszöm, — ismétlé az első.
> — Hogy mindazok
> — Hogy mindazok
> — Melyek iránt
> — Melyek iránt
> — Megkérdeztettem
> Itt a tanu kissé habozott, a jegyző tehát ismételte: *megkérdeztettem;* erre azonban a tanu határozott hangon mondá: *megkérdeztek.* — A második tanu is, mintha csak összebeszéltek volna, ismétlés után sem hozhatta a *megkérdeztettem* alakot, hanem társát utánozva, ugy mondá ki, hogy *megkérdeztek.*»

A tanuk tehát nyilván ugy értették a jegyző olvasta szót *(megkérdeztettem)*, hogy a jegyző maga-magáról mondja, hogy

* Egy részüket már másutt is közöltem, régebben a Jogi Szemlében s a Magyar Nyelvőrben, ujabban pedig a *Helyes Magyarság* czimü kis kézikönyvben.

megkérdeztette őket. Feleletükben egyuttal megmutatták, hogyan fejezzük ki magyarosan a cselekvést, ha a cselekvőre nem kell vagy nem lehet ráutalni: a cselekvő ige többes 3-ik személyével: *megkérdeztek*. Igy pl. *Mondják*, hogy az éjtszaka hó esett; nem pedig: *Mondatik*, hogy hó esett. — «Ha üldözés közben a terhelt oda menekült vagy ott *elfogatott*» (Bünvádi Törvényjavaslat 1889. 202. §). Magyarosabban: ha oda menekült vagy ott *fogták el*. — «Az igazságügyminiszter megengedheti, hogy a főtárgyalás más helyen is *megtartassék* (275. §.): hogy a főtárgyalást más helyen *tartsák meg*.

Egyáltalán — egy kis jóakarattal — nagyon sokszor s igen sokféle módon el lehet kerülni a szenvedő ige használatát. Lássuk csak a leggyakoribb s legegyszerübb eszközöket, melyek e czél elérésére alkalmasak:

1. Épen semmi ok nem szól a szenvedő alak használata mellett akkor, ha maga a cselekvő személy is meg van nevezve a mondatban. Példák:

> «Ha (a közhivatalnok) ezen kötelesség alól fölöttes *hatósága által föl nem mentetett*» (BTj. 135. §.). Helyesen ha fölöttes *hatósága föl* nem *mentette*. — «Az ügyvéd, ki sulyosabb rendzavarást követ el, a *törvényszék által* pénzbüntetéssel *büntettetik*» (281 §.). Helyesen: az ügyvédet... a *törvényszék* pénzbüntetéssel *bünteti*. — «Ugyanez történik, ha a tanácsülésben az ügy tárgyalásra *utasittatik*» (339. §.). Helyesen: ha *a tanácsülés* az ügyet tárgyalásra *utasitja*.

2. Sokszor a cselekvésnek alanyává tehetünk valamely elvont fogalmat, mely tulajdonkép eszköze a cselekvésnek. Például:

> «Midőn a szakértői *vizsgálat által* a megvizsgált tárgyak *megsemmisittetnek* vagy *megváltoztattatnak*» (167. §.). Magyarosabb lenne igy: Ha a szakértői *vizsgálat* a megvizsgált tárgyakat *megsemmisiti* vagy *megváltoztatja*. — «Ha valakinek halála *büntett vagy vétség által okoztatott*» (170. §.). Ha valakinek halálát *büntett vagy vétség okozta*. — «Ha *a fölebbezésben* oly sérelmi pontok *foglaltatnak*» (331. §.). Inkább igy: ha *a fölebbezés* olyan sérelmi pontokat *foglal* magában.

3. Sokszor a *lehet* igével oldhatjuk föl a szenvedő igealakot. Például:

> A tanu az eskü letételére *nem kényszerittethetik*: a tanut az eskü letételére *nem lehet kényszeriteni*. — «A további kérdések oly módon intézendők hozzá, hogy az elbeszélés hézagai *pótoltassanak*, az ellenmondások *fölvilágositassanak*» (236. §.): A további kérdéseket oly módon kell hozzá intézni, hogy az elbeszélés hézagait *pótolni lehessen* s az ellenmondásokat *fölvilágositani*.

4. Sok más esetben a *kell* igét lehet éppen igy alkalmazni:

> «Ha a tanu néma, ugy irott feleletre *szólittatik*» (142. §.): Ha a tanu néma, irott feleletre *kell fölszólitani*. — «Az elfogatási parancs irásban adatik ki» (212. §.): Az elfogató parancsot irásban kell kiadni.

5. Igen sokszor élhetünk evvel a szenvedő szerkezethez nagyon közel járó kifejezés móddal: *irva van* ehelyett *iratik*, *iratott*, s az utóbbi helyett még többször ezzel: *irva volt*. Példák:

> «Ha figyelmeztetés és lemondás a jegyzőkönyvbe *föl* nem *vétetik*, a vallomás semmis» (137. §.). Ha a f. és l. a jegyzőkönyvbe *föl nincs véve*, a vallomás semmis. — «A jegyzőkönyvnek tartalmazni kell azt is, hogy az eljárás alakiságai miként *tartattak meg*» (118. §.): miként *voltak megtartva*. — «Ha a kihallgatásra tolmács *alkalmaztatott*» (147. §.): ha tolmács *volt alkalmazva*.

6. Nyelvünk sokszor az ugynevezett visszaható igéket használja szenvedő értelemben, pl. *fölszivódik* = *fölszivatik*, *épül* = *épittetik*, *elkészül* = *elkészittetik*, *találkozik* = *találtatik* stb. Például:

> «A kihallgatás akként vezetendő, hogy a tanu egyszernél többször ne *kényszerittessék* megjelenni» (146. §.). A kihallgatást ugy kell intézni, hogy többször ne *kényszerüljön* megjelenni. — «Ha a házkutatás alkalmával más büntetendő cselekményre mutató tárgy *találtatik*» (207. §.): *találkozik*.

7. Végre néha még másféle körülirással vagy valami rokonértelmü kifejezéssel helyettesithetni könnyen a szenvedő alakot. Példák:

> «*Kivétetnek* a vádtanácsnak végzései» (316. §.): *kivételt tesznek*. — «Vizsgálati fogság helyett előzetes letartóztatás *rendeltetetik el*» (219. §.): előzetes letartóztatásnak *van helye*. — «Midőn a vádaláhelyezés után ujabb elővizsgálati cselekmény *teljesittetett*» (263. §.): Hogyha a vádaláhelyezés után ujabb elővizsgálati cselekmény *jött közbe*. — «Ha a 321. §-ban meghatározott valamely okra *alapittatik* a fölebbezés és ez alaposnak *találtatik*...» (336. §.): Ha 321. §-ban meghatározott okra *van alapitva* a fölebbezés és ez alaposnak bizonyul. — «A tárgyalás nyilvánosan, de bizonyitékok fölvétele nélkül *tartatik*» (339. §.: .. de bizonyitékok fölvétele nélkül *folyik le*.

8. Ha mellékmondatban van a szenvedő ige, néha a két mondatnak összevonásával kerülhetjük el. Például:

> «Miután a közönség *kizáratott*, a további tárgyalás közzététele tilos» (276. §.): A közönség *kizárása után* a további tárgyalás közzététele tilos.

Azt tartom, az itt idézett esetekben és számtalan ezekhez hasonló esetben senki se fogja a szenvedő alakot szükségesnek állitani. Ha némely más esetben, pl. az itélet rendelkező részében a biró szükségesnek találja a szenvedő igét, ám alkalmazza módjával; a fődolog az, hogy ne szaporitsa fölösleges módon olyankor, mikor nagyon könnyen elkerülheti ezt a régies s az élőbeszédben annyira szokatlanná vált kifejezés módot, melyet — hiába — mindnyájan idegenszerünek érezünk.

Még inkább kerülni kellene sok más idegenszerüséget; *latinosságokat*, *németességeket*. Amazokkal bizony egyesekkel ugy vagyunk, mint némely rosszul képzett müszókkal: annyira megállapodtak s gyökeret vertek, hogy el nem lehetne már pusztitani. Ilyen pl. az *élni* ige mindenféle elvont főnévvel összekötve: *jogorvoslattal* élni (ehelyett jogorvoslatot keresni), *perujitással élni* (pert ujitani, perujitást kérni), *felfolyamodással élni* (felfolyamodni)* stb. Mindez valószinüleg a latin *utor*-féle kifejezések mintájára keletkezett s olyan régi, hogy pl. egy ilyen szólás a népnyelvben is meghonosult: *élni a gyanuperrel;* pedig ezzel is nyilván a jogászok ajándékozták meg nyelvünket. — Nem rég hallottunk e kifejezésekre vonatkozólag is egy mulatságos esetet. A biró kihirdeti a vádlottnak az itéletet: hogy négyhavi fogházra itélték, de *semmiséggel élhet*. A biró kérdezi: megértette; a vádlott azt feleli: «Annyit megértettem, hogy négy hónapra elitéltek; de azt nem értem, hogy élhetek meg a semmiségből.»

Kirivó latinosság *a relativ névmás használata* mutató névmás helyett az ilyenekben: *minélfogva*, *miért is*: ezek az egyszerü magyar emberre nézve teljesen érthetetlenné teszik az egész körmondatot. Pl. «A belügyminisztérium rendelete értelmében L. K. a magánzálogolás gyakorlására fel volt jogositva, *minélfogva* csupán csak a záloglás gyakorlásáért alperes ellen kártéritéssel [talán kártéritésért vagy kártéritést követelve] fellépni nem lehetett volna» (644, hasonlókép 648 stb.) A következtetést efféle mondatokban magyarosan ilyen kötőszókkal kell kezdeni: *ennélfogva* vagy *azért tehát*.

A latinosságoknál feltünőbbek — mert ujabbak s még nem szoktuk meg annyira — *a németes kifejezések*. Ezeknek is csak két leggyakoribb fajtáját kivánom emliteni.

Az egyik a *szórendnek nagy elnémetesedése*. Ez annyira lábrakapott ujabban, hogy a Nyelvőrhöz egyszer panasz ér-

* Ezeket s a következő példákat a Jogtudományi Közlöny 1889. é. 37. számának Curiai Határozatok c. mellékletéből szedegettem. A zárójelbe tett számok az ottani folyószámokat jelölik.

kezett Tisza Kálmán ellen azért, hogy igy mondja: *meg kivánom jegyezni*, nem pedig (mint hibásan szokták irni) *megjegyezni kivánom.* Annyira jutunk hát már, hogy éppen a helyeset kezdik hibáztatni. Legközönségesebb szórendi germanismus, hogy a *mellékmondat igéjét* némelyek legvégül helyezik el. Leginkább olyan mellékmondatokban tünik fel e hiba, amelyekben *összetett igenév* van (infinitivus vagy participium). Ezt a germanismust Kazinczy fordításai honositották meg, ki e dologban öntudatlanul engedett a német szerkezet hatásának s minden lépten-nyomon ilyeneket irt: «Aki a természet vendégségét *megemészteni akarja*» (ehelyett *megakarja emészteni*, der das ganze Gastmahl der Natur *verschlingen will*). Ez éppen olyan hiba, mintha az ember németre igy forditana: *der das ganze Gastmahl ver will schlingen* (mint az egyszeri szolgabiró mondta: *Haben Sie geschrieben unter, müssen Sie zahlen be*). A németben ugyanis szórendi szabály, hogy a mellékmondatban az ige mindig leghátul áll, s ép oly állandó szabály, hogy az összetett igenevek elválhatatlanok. A mi nyelvünkben ellenben sem az igének nem kell végül állni, sem az igenévnek nem kell együtt maradni. A mellékmondat és a főmondat szórendje közt egyáltalán nem tesz különbséget a magyar, s innen van, hogy a szóban forgó hibát is átviszik ujabban még a főmondatokba is. Hibásak pl. a következők:

«Alperest a kereseti ingatlanságok visszabocsátására végrehajtás terhe mellett kötelezni s ebből folvólag viszonkeresetével *elutasitani kellett*» (645. Helyesen: Alperest a kereseti ingatlanságok visszabocsátására *kellett kötelezni* végrehajtás terhe alatt, s ezzel kapcsolatban viszonkeresetével *elutasitani.*) «Felperes keresetének a másodbirói itélet megváltoztatásával *helyt adni kellett.*» (u. o. Helyesen: *helyt kellett adni*).

A második szemenszedett germanismus, melyet ezuttal is meg kivánok emliteni, az ilyen kifejezésekben ékeskedik: «A foglaló felvétele által a szerződés *szóbelileg* megkötöttnek tekintetik» (589. Helyesen: *szóval vagy élőszóval* megkötöttnek tekintendő). A *viszonkeresetileg* «érvényesitett követelés» (649. *viszonkeresettel*). «A törvény nem zárja ki, hogy a lefoglalt termés értéke birói uton *közokiratilag* megállapittassék. (650. *közokirattal*). *Levélileg*, *levélbelileg*, *irásbelileg*, *rendkivülileg* (ehelyett levélben, irásban, rendkivül) stb. Ezeket a nyakatekert kifejezéseket annak a véletlennek köszönhetjük, hogy a német nyelv a ragtalan melléknevet alkalmazza egyuttal módhatározásra is: *brieflich verständigen*, *sich ausserordentlich freuen* stb. A forditók tehát ez esetekben is megtartják a *levélbeli*, *rendkivüli* szókat s csak a szükséges módhatározó raggal toldják meg gépiesen, sőt még ennek a *-leg* ragnak a választására is nyilván a német *lich*-nek hasonló hangzása inditotta őket! Az a sok *-leg*, *-ileg* nehézkessé és homályossá teszi a mondatot.

S itt áttérhetünk feladadatunknak utolsó részére, a stilusbeli *homályosság* megvilágitására; ámbár már az eddig felsorolt viszásságok is, láttuk nem nagyon mozditják elő az előadásnak világosságát.

De sokszor leginkább az árt e világosságnak, amivel jogászaink épen a *szabatosságot* akarják elérni. E végre ugyanis mindent, ami logikai tekintetben összetartozik, egy egységes mondatba szeretnek összesüriteni. Ebből azonban gyakran olyan szertelen tömöttség keletkezik, melyet a laikus egy olvasásra soha meg nem ért, de azt tartom: a jogász is igen ritkán. Pl. «Nyilván elévült illeték alapján történt zálogjogi bekebelezés, mint érvénytelen a tkvi rendtartás 148. §-a alapján törlendő» (614). Ezt a mondást a jelzőknek ama rengeteg lánczolata teszi oly nehezen érthetővé, holott ép oly logikus, de azonfelül teljesen világos a mondat, ha a jelzőket vagy általában a mellékkörülményeket külön mellékmondatba foglaljuk. *Ha a zálogjogi bekebelezés nyilván elévült illeték alapján történt*, törlendő...

Vagy: «Az a körülmény, hogy felperesnőnek a házasság tartama alatt gyermeke nem született: felperes jelenlegi lakhelyénél fogva illetékes lelkésznek bizonyitványával igazolandó» (615). Világosabb igy lesz: Azt a körülményt, hogy a felperesnőnek házassága ideje alatt gyermeke nem született, a lelkész bizonyitványával kell igazolni, *aki a felperesnek jelenlegi lakhelyén illetékes.* — Vagy: «Az itélet hozatala után csupán az illetékesség *ellen* emelt kifogást elvető határozat *ellen* is élhet jogorvoslattal alperes» (570). Helyesebben: Az itélet hozatala után kereshet jogorvoslatot az alperes csupán *ama* határozat ellen is, *melylyel a biróság az illetékesség ellen emelt kifogást vetette el.*

Ha igy alakitjuk a mondatokat, uj alakjuk által sokkal érthetőbbek lesznek, anélkül, hogy tartalmukat bármivel is bővitettük volna, tehát anélkül, hogy a szabatosság ellen vétettünk volna.

A szabatosság céltévesztő eszközei közé tartozik általában jogászainknak ama furcsa szokása, hogy — miután minden meghatározó mozzanatot beékeltek a mondatba — leghátra szeretik tenni a fődolgot, a lényeget, holott ezt kell az olvasónak legelőbb ismernie, hogy a másodrendü részleteket mindjárt megérthesse az adott helyzetben, a kellő vonatkozásban. Igy került az iménti példákban leghátra a «*törlendő*», «*igazolandó,*» «*élhet jogorvoslattal alperes*»; a föntebbi javitott kiadásban ezeket is alkalmas helyre tettem. A három idézet közül az elsőben különösen zavaró volt a következő kitétel beékelése: *a telekkönyvi rendtartás 148. §-a alapján.* Ez nem tartozik az itéletnek lényegéhez, hanem már megokolás, melyre csak akkor van szükség, ha már tudja az olvasó azt, amit meg akarunk okolni.

Még nagyobb ferdeség aztán az, hogy gyakran teljes formális megokolást bocsátanak előre, sokszor három-négy pontba foglalva s csak végül mondják el a megokolandó dolgot. Ezt a stilisztikai virágot jellemzi a német copfos *in anbetracht*-nak szolgai forditása, ama kiállhatatlan «*tekintve*», mely annyira lábrakapott nemcsak peres iratainkban, hanem az országgyülésben is, különösen a határozati javaslatok fogalmazásában. Ime egy példa (a rövidebbekből, mert sajnáljuk a helyet rájuk!):

Tekintve, hogy az 1881: LIX. tcz. 69. §-a 2. pontja uj bizonyiték alapján a kitett határidőn belül feltétlenül és arra való tekintet nélkül megengedi a perujitást, hogy az alapperbeli itélet meg nem jelenés indokából hozatott, vagy hogy használhatta-e ujból a fél a most felhozott bizonyitékot vagy sem? perujitásnak helye van makacssági itélet ellenében is (600).

Helyesen: Perujitásnak helye van makacssági itélet ellenében is; *minthogy* az 1881: LIX. tcz. 69. §-a 2. pontja uj bizonyiték alapján a kitett határidőn belül feltétlenül megengedi a perujitást, tehát tekintet nélkül arra, vajjon az alapperbeli itéletet meg nem jelenés okából hozták-e, vagy hogy használhatta-e az ujitó fél a most felhozott bizonyitékot vagy sem.

A regényiró nagyon helyesen cselekszik, ha az olvasó érdekét mindinkább fölcsigázza s csak legvégül árulja el a bonyodalmak megoldását. Az obstrukcziós szónok legalább hatásossá teszi föllépését, ha néhány *tekintve* előrebocsátása után csak végül csattantja ki határozati javaslatát, mint valami epigramma pointejét. De hogy a jogásznak, a birónak mi czélja lehetne ama nem annyira érdekfeszitő, mint figyelemfárasztó inverzióval, azt nem tudom elképzelni.

Láthatja az eddigiekből a nyájas olvasó, hogy van jogászaink nyelvén és stilusán elég javitani való. De vigasztalhat bennünket az, hogy a javulás már megindult, s amint a modern törvényhozás és törvénykezés mindinkább az élet s a szocziális fejlődés követelményeihez alkalmazkodik: a nyelv és a stilus, amelyen a törvény megszólal, lassankint közeledik az élet s a társadalom nyelvéhez.

Simonyi Zsigmond,
a Magyar Nyelvőr szerkesztője.

A részvénytársaságok és szövetkezetek czégének jegyzéséről.

I.

A czégjegyzés kérdésének helyes megoldása nemcsak elsőrendü *kereskedelem-politikai feladat*, hanem a közönségnek is általános és nagyfontosságu érdeke. Mert a kereskedő által, vagy nevében irásbeli alakban vállalt kötelezettségeknek joghatálya sok esetben függ attól, hogy az alapul szolgáló okiratokon szabályszerü czégjegyzési aláirások fordulnak-e elő. Mindenkinek tehát, ki a kereskedő elleni igényeinek érvényesitésében biztos czélt kiván elérni, érdekében áll tudnia és ellenőriznie, hogy a vele összeköttetésben álló kereskedőnek czégjegyzési aláirása a törvény követelményeinek s a czégjegyzékbe bevezetett czégjegyzési módozatnak megfelelő-e?

Ez az ellenőrzés pedig a jogászi vagy kereskedői külön szakképzettséggel nem biró üzleti felekre nézve csak ugy lehetséges, ha a *czégjegyzésre vonatkozó alapelvek* s az azokon épült *jogszabályok* lehetőleg *egyszerüek*, *szabatosak* s mindenki által *könnyen megérthetők*.

Fokozott mértékben áll elő ez a követelés a részvénytársaságok és szövetkezetek czége jegyzésének szabályozásánál!

Mig az egyes kereskedők és azoknak czégjegyzési joggal felruházott, — rendszerint nem nagy számu — czégvezető alkalmazottai a közönséggel többnyire közvetlen személyes érintkezésben állanak, addig a részvénytársaságoknak és szövetkezeteknek különféle czimü, hatáskörü és személyenkint gyakran változó számos czégjegyző közegét a felek személyesen ritkán ismerik. Igy hát kevésbbé is áll módjukban azoknak jogköréről és czégjegyzési aláirásáról mindennapi tapasztalat utján meggyőződést szerezni.

De a részvénytársaságok és szövetkezetek czégjegyzésének sulyát és jelentőségét még különösen is növeli: azok üzletkörének az egyes kereskedőkénél rendszerint szélesebb terjedelme, az általuk kötött ügyleteknek sokasága s nagyobb értékek körül forgó, bonyolultabb természete, végre az a körülmény, hogy az emlitett társaságok köztudomás szerint üzleteiknek tulnyomó részét irásbeli alakban, czégjegyzéssel eszközölt kötelezettségvállalás alakjában bonyolitják le.

És ha ezek után felteszszük a kérdést, hogy hazai jogunkban a részvénytársaságok és szövetkezetek czégjegyzésének nagyjelentőségü kérdése kielégitőleg van-e megoldva, a válasz legkevésbbé sem kielégitő!

Kereskedelmi törvényünknek a szóban forgó tárgyat illető rendelkezései elavultak s a gyakorlati élet igényei által messze tul vannak haladva. A jogászi és kereskedői szakirodalom a felvetett fontos kérdéssel csak «*per tangentem*» foglalkozott. A birói gyakorlat állásfoglalása ingadozó, következetlen s nem vezetett még egyöntetü megállapodásokra. Aminek leginkább kéznél fekvő magyarázata, hogy a czégjegyzés problemáiban, mint általában véve perenkivüli czégjogi kérdésekben, végérvényesen a kir. táblák határoznak. A legfelsőbb bíróságnak tehát évtizedek alatt sem nyilott kellő alkalma egyöntetü gyakorlat kifejlődésére irányitó befolyást gyakorolni. És bár az emlitett kérdésekben uralkodó *jogbizonytalanságot* mindenkit megnyugtató eredménynyel nézetünk szerint csak a modern jogfejlődés követelményeinek megfelelő uj törvényhozási intézkedés szüntethetné meg, ennek megvalósulása érdekében a kereskedői kormányzó- és szakkörök részéről mindeddig még kezdeményező lépés sem történt. Ily körülmények közt fejtegetéseink czéljául nem azt tüztük ki, hogy a felvetett kérdésnek «*de lege ferenda*» kivánatos megoldására nézve álljunk elő concret javaslatokkal, hanem hogy a jelenlegi jogállapotnak tarthatatlanságát kimutassuk és alkalmat adjunk a kérdésnek közérdekü megvitatására.

Mindenekelőtt felmerül az a kérdés, hogy kereskedelmi törvényünk rendelkezései és annak értelmezése körül kifejlődött joggyakorlat szerint:

I. «*Kik jogosultak a részvénytársaságok és szövetkezetek czégét jegyezni?*

A szövetkezetek czégének jegyzéséről a törvény külön nem intézkedik, hanem e részben a részvénytársaságokra nézve megállapitott jogszabályoknak hatályát terjesztette ki. (Kereskedelmi törvény 241. §.) Mint a jelen tárgyunkkal összefüggésben különös jelentőséggel biró specialis törvényes rendelkezést kell kiemelnünk a «*gazdasági ipari és hitelszövetkezetek*»-ről szóló törvény (1898: XXIII. tcz.) 35. §-ának intézkedését, mely szerint *e* törvény értelmében alakult *szövetkezetek czégvezetőt ki nem rendelhetnek.**

Ennek az intézkedésnek pedig értelme és gyakorlati következése az, hogy az emlitett gazdasági és ipari hitelszövetkezeteknél *czégjegyzést más nem eszközölhet*, mint kizárólag *csakis az igazgatóság*, vagyis annak az alapitók által kinevezett, vagy a közgyülés által megválasztott tagjai.

Az előbb felhitt §-ban ugyanis még ki van mondva az is, hogy a szövetkezet ügyeinek vitelével esetről-esetre vagy állandóan megbizható alkalmazottak jogaira és kötelességeire nézve a kereskedelmi és ipartörvényeknek a *kereskedelmi meghatalmazottakra* és segédszemélyzetre vonatkozó intézkedései nyernek alkalmazást. Midőn ennek kiegészitéséül fel van állitva az a korlátozás, hogy czégvezető ki nem rendelhető, ezzel világosan ki van mondva: hogy az előbb emlitett szövetkezeti alkalmazottak czégjegyzési joggal fel nem ruházhatók. Ezt a jogositványt tehát a szövetkezetek emlitett fajánál az igazgatóságon kivül álló személy nem gyakorolhatja.

Abból, hogy az 1898: XXIII. tcz. értelmében alakult gazdasági és ipari szövetkezetekre vonatkozólag kimondatott, hogy czégvezető ki nem rendelhető, e szabálynak «kivétel» jelentőségét tulajdonitva, «*a contrario*» arra is lehetne következtetni, hogy a törvényhozás más szövetkezetekre nézve, vagyis *általában* részvénytársaságoknál és szövetkezeteknél czégvezetők kirendelését megengedhetőnek találta. De szerintünk az emlitett specialis törvény-rendelkezésből nem volna helyes ily messze menő következtetést levonni.

Az idézett rendelkezésnek nézetünk szerint nem volt más czélja és értelme, mint az: hogy a gazdasági és ipari hitelszövetkezeteknek állami felügyelet alá helyezett és külön kiváltságokban részesitett fajánál *ab ovo* eleje vétessék a kereskedelmi törvény 193. §-a oly irányu szokásos értelmezésének, mintha czégjegyzést az igazgatóságon kivüli személyek is teljesithetnének. Ezzel tehát a törvényhozó nem kivételt akart statuálni, hanem csak kiegészitette a kereskedelmi törvénynek nem egészen kimeritő és ellentétes magyarázatokra alkalmat adó rendelkezését.

Dr. Vályi Sándor,
bpesti kir. keresk. és vtszéki biró.

Jogellenesen beszedett illetékek visszatéritése.

A magy. kir. közigazgatási bíróság pénzügyi osztályának XXV. számu döntvénye azt a kijelentést tartalmazza, hogy az a befizetett illeték, amely nem a közigazgatási bíróság által lett megállapitva, tartozatlan fizetés esetében a befizetéstől számitandó három éven belül visszakövetelhető. Kimondja pedig ezt főként idegen területről vett argumentumok alapján, mert hiszen maga a kitétel: «tartozatlan fizetés» az illetékek iránt intézkedő törvények- és szabályokban sehol nem fordul elő, hanem igenis előfordul «tévesen befizetett, vagy jogellenesen beszedett» illeték, amelyekre vonatkozó rendel-

* *Dr. Nagy Ferencz*-nek a «*szövetkezetek*»-ről készitett előadói tervezete hasonló rendelkezést contemplált annak kimondásával, hogy: «Kölcsönös biztositó társaságokat és földhitelszövetkezeteket kivéve a *szövetkezetek czégvezetőt ki nem rendelhetnek.*» (64. §.)

kezéseket kivánja az emlitett döntvény «az általános jogelvek alapján» az általa most ujonnan minősitett «tartozatlan fizetésekre» alkalmazni, mintha az általános jogi elvekre kellene sőt szabadna hivatkozni akkor, mikor a fenforgó kérdésre specziális törvényes rendelkezésekkel birunk.

Miután pedig a nem megfelelő kitételeket tételes illetékügyi törvényeinkkel szemben, amelyeknek a saját terminus technikusai szintén megvannak, — nem fogadhatjuk el, azért a tartozatlan fizetés helyett vizsgáljuk, mit tekintettek az illetékügyi törvények és szabályok korábban «fölösen befizetett» és mit tekintenek ma «tévesen befizetett vagy jogellenesen beszedett» illetéknek. Az 1881. évi XXXIV. tczikk életbelépte előtt az illetékek jogossága és helyessége ellen ugy másod-, mint harmadfokban intézhető felebbezések határidőhöz kötve nem lévén, bármikor beadhatók voltak, mégpedig általában véve birtokon kivül, mert a felebbezések az illetékbehajtást meg nem akaszthatták. (l. a hiv. összeállitás 1868. és 1875. évi kiadásainak 149. §-át.) Lehetett tehát korábban a befizetés után is felebbezni, de hogy ez a felebbezési jog a végtelenig ne terjedhessen, az akkori szabályokban kimondatott, hogy a szabályok ellenére «fölösen fizetett» összeg visszatéritése a befizetés napjától számitandó három év elforgása alatt követelhető. (l. u. a. összeáll. 148. §-át) Az időben tehát az illeték jogossága a kivetéstől kezdve a befizetést követő három év lejártáig bármikor megtamadható volt, befizetés esetén nem tett különbséget, bármi okból történt is a fölös fizetés.

Ezt az állapotot teljesen megváltoztatta az 1881. évi XXXIV. tcz., melynek 29. §-a a kiszabási hivatalok által megszabott illetékek és birságok jogossága és helyessége ellen a *birtokon belüli* felebbezést a fizetési meghagyás kézbesitését követő 30 nap alatt, a *birtokon kivüli* felebbezést pedig további 60 nap alatt mondja beadhatónak azzal, hogy a 90 nap lefolyása után beadott felebbezések hivatalból visszautasitandók. Miért hallgatja el az idézett döntvény ezeket a határozott, világos törvényrendelkezéseket, nem értjük; mi azonban nem hallgathatjuk el s ezeket még jobban megvilágitjuk azzal, hogy a felebbezés czélzata éppen az, hogy az illetékkötelezett félnek kevesebbet kelljen fizetnie, mint a mennyi tőle a fizetési meghagyással követeltetik; jogerős elutasittatása által tehát éppen a fizetési meghagyásban foglalt fizetési kötelezettsége pecsételtetik meg. Már most a birtokon belül beadott felebbezés esetén a behajtás ellen csak azzal a kifogással élhet, hogy a végrehajtással nem vártak a birtokon belül beadott felebbezés elintézéséig, a *birtokon kivül* beadott felebbezés esetén azonban még ezzel sem.

Az 1881. évi XXXIV. tcz. 29. §-ának most ismertetett világos, félre nem érthető rendelkezései mellett ugyanezen tcz. további 38. §-ának az eddig fennállott rendelkezésektől szavaiban is eltérő az a kijelentése, hogy a tévesen befizetett vagy jogellenesen beszedett illetékek három éven belül visszakövetelhetők, csakis arra vonatkozhatik és vonatkozik, ha a tévedés egész szorosan véve csakis a befizetés vagy a behajtás tényénél fordul elő; mert azt a befizetést vagy azt a behajtást téves, illetve jogellenesnek csak nem tarthatja, melyre a fél ugyanazon tcz. előbbi §-a szerint jogerősen kötelezetté vált s miután a törvény 29. §-a birtokon kivüli felebbezés alatt csakis a behajthatás jogosságára gondolt, ezt a behajtást ugyanezen törvény utóbbi §-a semmi körülmény közt nem mondhatja jogellenesnek. Az 1883. évi XLIV. tcz. 90. §-ának vonatkozó pontja az 1881. évi XXXIV. tcz. 38. §-ának az «adók» szó beszurása mellett szószerinti szövegét vevén át, az illetékek tekintetében semmi ujat nem jelent.

Ezzel a kérdés tárgyalását be is zárhatnánk, mert a felvetett kérdésre vonatkozó törvényes rendelkezéseket kimeritettük; de mert a többször idézett döntvény saját álláspontját részint más kérdésre vonatkozó törvényrendelkezésekkel, részint nem is a pénzügyi igazságszolgáltatás teréről vett indokokkal is igyekszik támogatni, azért azokkal is foglalkoznunk kell.

Első helyen áll ezek közt az 1887. évi XLV. tcz. 19. §-a, amelynek genezisét és czélzatát nem kutatva a többször idézett döntvény most, — az életbeléptetését követő csaknem 20 év eltelte után — mint olyant akar felfedezni, amely a fizetési kötelezettség tekintetében jogerőre emelkedett, esetleg a másodfoku hatóság által is már jogerősen felülbirált illetékek ellen emelt és jogosaknak nem talált kifogásoknak a befizetés vagy behajtás után ujból tárgyalás alá vételét is lehetővé teszi. Ez a czélzat azonban a vonatkozó törvényjavaslatot előterjesztett pénzügyi kormánynak, sem törvényhozásnak eszeágában sohasem volt, amit az 1887. évi XLV. tcz. vonatkozó részének keletkezésére visszavetett rövid pillantás kétségtelenné tesz.

Közvetlen az 1881. évi XXXIV. tcz. életbelépte előtt az ugynevezett pótilletéknek kivethetése a pénzügyminiszterium illetékügyi számvevőségének észrevételei (nehézményei) alapján az alatt az idő alatt foghatott helyet, amely idő alatt az alapilleték kivethetése sem évült volna el. Az 1881. évi XXXIV. tczikknek az illetékek jogerőre emelkedését körülíró rendelkezéseit az akkori pénzügyi kormány ugy fogta fel, hogy a már jogerőre emelkedett kivetéssel szemben a felek terhére pótilleték kivethetése egyáltalán helyet nem foghat s azért a pótilletékeket egyenesen a tévedést elkövetett tisztviselők terhére rendelte előiratni. Ezen a drákóinak nevezhető állapoton kivánt az 1887. évi XLIV. tcz. 19. §-a változtatni, amint azt a törvényjavaslatnak idevonatkozó indokolása világosan kifejezi és pedig oly módon, hogy a pótilletékre vonatkozó fizetési meghagyás az illetékkötelezett félnek a fizetési meghagyás s ha az ellen a fél jogorvoslattal élt, a másodfoku végzésnek kézbesitésétől számitott két éven belül kézbesithető. A törvényjavaslat tehát csakis az 1881. évi XXXIV. tcz. életbelépte előtt is gyakorlatban volt pótilletékezésnek ujabb szabályozását czélozta és semmit mást. Csakis a törvényjavaslatnak a képviselőházban történt tárgyalása alkalmával tétetett és fogadtatott el az az inditvány, hogy a pénzügyminiszterium illetékügyi számvevőségének hivatalból eszközlendő felülvizsgálata arra is terjesztessék ki, hogy ha viszont a fél terhére a kellőnél több illeték szedetett volna be, a helytelenül kiszabott illeték hivatalból visszatérittessék. Amint tehát maga az eredeti törvényjavaslat kizárólag az illetékügyi számvevőségnek hivatalból teljesitendő eljárására vonatkozott, éppen ugy ugyanabban a keretben s azzal szervi kapcsolatban inditványoztatott és fogadtatott el annak a visszatéritésre vonatkozó kiegészitő rendelkezése is, amint ezt a törvény végrehajtása iránt kiadott utasitás határozottan ki is emeli. A közigazgatási bíróságnak tehát az 1887. évi XLIV. tcz. 19. §-ából kifolyólag a többi törvényes intézkedések tekintetbevételével csakis az képezi hivatását, hogy a számvevőség nehézményei alapján kivetett pótilletékek ellen a törvényes határidők betartása mellett beadott felebbezéseket utolsó fokokban elbirálja.

Végül, ami az indokolásnak arra a hipothesisre fektetett részét illeti, mintha csupán a közigazgatási bíróság által megállapitott illetékek képeznének biróilag megitélt dolgot, s igy csakis az ily illetékek nem követelhetők vissza; megjegyezzük, hogy itt a döntvény szükség nélkül ismét teljesen idegen és pedig a magánjog és a polgári törvénykezési eljárás területére csapott át s aztán ismét visszatért az illetéktörvényekre, amidőn a visszakövetelhetés határidejét a 1881. évi XXXIV. tcz. 38. §-ának külön intézkedése alapján három évben állapitja meg a magánjogi 32 év helyett; mert ha már egyszer az illetékek jogerősségére vonatkozó külön törvényes rendelkezéseket nem respektálja és teljesen a magánjogra helyezkedik, akkor következetesen ott kellett volna maradnia a visszakövetelhetés határidejének megállapitásánál is, annyival

inkább, mert mint fentebb kifejtettük, a döntvény indokolásához zárpontul az 1881. évi XXXIV. tcz. 38. §-a egyáltalán nem alkalmas.

Az illetékügyi számvevőség felülvizsgálati joga alul csak azért vette ki a törvény a közigazgatási bíróság itéleteit, mert a közigazgatási bíróság nem tartozik a legfőbb pénzügyi hatóság administrativ felügyelete alá. Ez és nem az képezte a kivétel okát, hogy az illetékek csak a közigazgatási bíróság itélete által válnak megitélt dolgokká. De egyébként is teljesen közömbös az, hogy az illetékek itélt dolgoknak tekintendők-e és mely esetben, ha az illetékek kivetése, jogerőre emelkedése s visszakövetelhetése tekintetében önálló, világos és általános kötelező erővel biró törvényeink vannak.

László Pál,
a magyar kir. központi dij- és illetékkiszabási hiv. főnöke.

A bünösség kérdése az esküdtszéki eljárásban.

A BP. 368. §-a értelmében a bünösség megállapitásához nyolcz igenlő szavazat szükséges. Ha azonban a BP. 358. §-a alapján a felek beszámitást kizáró okot érvényesitettek és ezt a bíróság a főkérdésbe foglalta, a marasztalást nem a bünösségre adott igenlő szavazatok döntik el, hanem a jogos védelemre, végszükségre adott, vagy egyéb beszámitást kizáró ok fenforgását elfogadó esküdtbirói szavazatok száma. Ugyanez az eset, ha a beszámitást kizáró okot külön kérdésbe foglalták, mert a felmentést az «igen» szavazatok többsége határozza meg s igy nem czéltalan annak megvitatása, miképen értelmezendő a bünösség megállapitásával kapcsolatban a törvény ama rendelkezése, hogy a bünösség eldöntésén kivül «minden más esetben egyszerü szótöbbség dönt».

A gyakorlatban az eset eképpen jelentkezik: Az esküdtek hétnél több szavazattal kimondják, hogy a vádlott bünös. Arra a külön kérdésre, tettét beszámitható állapotban követte-e el, öt igen szavazat esik, hét esküdt pedig nemmel szavaz. Ez esetben a verdikt általános fogalmak szerint marasztaló. A bünösség kérdése a vádlott ellen hétnél több szavazat esett, a «minden más eset» alá tartozó külön kérdésben az esküdtek a vádlott hátrányára döntöttek egyszerü szavazattöbbséggel.

E törvénymagyarázat azonban nézetem szerint nem helytálló. A főkérdésbe foglalandó és csupán czélszerüségi okokból ettől elválasztható perdöntő körülmény megoldása nem eshetik kedvezőtlenebb elbirálás alá, mint amit a törvény a bünösség kimondásához megkiván. Ha a törvényhozó azt kivánja, hogy a bünösség kimondásához hétnél több marasztaló szavazat essék, ezzel azt is előirja, hogy ott ahol «igenlő» szavazatok felmentést eredményeznek, ezekkel szemben hétnél több nem szavazatnak kell helyt foglalnia, hogy a verdikt marasztalást jelentsen.

A bünösség kérdését ugyanis a törvény egységesen oldhatja meg. Nem lehet az esküdtszék akaratának számarányos megnyilvánulását eltérő osztályozásnak alávetni, aszerint, hogy mily alapon jön létre a döntés. Ez ellenkeznék az esküdtszéki intézmény szellemével, különösen pedig a BP.-ben lefektetett azon elvvel, mely szerint a számarányok megismertetését is tiltó rendelkezés veszi körül.

A hétnél több bünösségi szavazat feltételezi, hogy ötnél kevesebb legyen a felmentő szó. Ez ellentmondást nem türő interpretationalis érv, melyet a törvény külön ki nem fejez, de a kétszerkettő igazságából folyik s talán ép ezért nem is fejezi ki külön. Ha már most a bünösség a «nem» szavazatok számától függ, akkor hétnél több nem szavazatnak kell lennie, mert a törvény azt akarja, hogy legalább nyolcz esküdt akaratából legyen elitélhető a vádlott. Hogy az akaratát miképpen fejezi ki az esküdtszék, ez a forma kérdése, a lényeg az, hogy nyolcz esküdtnek kell akarnia, hogy a vádlottat büntetés érje.

E magyarázat helyessége attól függ, mit akart érteni a törvényhozó a «minden más eset» alatt. Ha a 368. §-nak az az értelme, hogy a bünösség megállapitásához nyolcz esküdt egyértelmü megállapodása kell, akkor a más esetek alatt csak azon kérdések értendők, melyek nem érintik az elitélés vagy felmentés határvonalait. Ilyen pl. a minősitett esetek közti megkülönböztetés, az affektus kérdése stb. Ehelyütt kivánta a törvényhozó azt a megkülönböztetést, hogy hat szó hat ellenében a vádlott javára szól s ily esetekre gondolt, midőn a kérdést pro vagy kontra egyszerü többséggel dönti el. Ellenben a vádlott szabadságát, becsületét csak nyolcz esküdt egyértelmü igazmondása veheti el, mert hét elitélési akarat-nyilvánitás: felmentés.

A törvény hézagos voltán tehát, amely a bünösség kimondását hétnél több igenlő szavazattal sanctionálja, magyarázattal kell segiteni. Nem a szavazat igenlő kifejezésén van a suly, hanem azon, hogy az igen szó a «bünös-e a vádlott» ... kérdésre adott feleletet foglalja magában. A kérdés feltevésének módját azonban a törvény nem irja, amint hogy nem is irhatja elő. Ez mindig az esetekhez igazodik. Csak szokás, hogy minden kérdés ugy kezdődik: Bünös e a vádlott abban ... stb. Már pedig a marasztalást az esetre, ha az elitélés a beszámitást kizáró ok mellőzésétől függ, épen az igen szavazatok zárják ki a törvény azon előirása folytán, hogy a kérdésre adott igenlő felelet kizárja az ok fennforgását: nem szabad megengedni, hogy a vádlott elitélhetése ily esetben rá nézve kedvezőtlenebb esélynek vettessék alá. A kérdés feltevésének előirt módja ezek szerint nem változtathatja meg azt az uralkodó rendelkezést, mely a szavazatok olyan arányát, midőn öt esküdt nem bünösséget kiván mondani, felmentő verdiktnek deklarálja.

A BP. számtalan homályos rendelkezése közül aligha van sürgősebben tisztázandó, mint az itt felvetett kérdés, hiszen e vitás egy szavazat értelmezésén mulik: börtönre veti-e a törvény a vádlottat, vagy feloldozza minden büntetés alól.

Következtetésem a mondottak alapján: ha a bünösséget az esküdtszék hétnél több szavazattal megállapitja, a büntetést kizáró ok fennforgására pedig öt igen szavazattal felel: e verdikt alapján a bíróság felmentő itéletet köteles hozni.

Dr. Gál Jenő,
budapesti ügyvéd.

Előzetes letartóztatás elrendelése letartóztatott ellen.

A bünvádi perrendtartás egyes rendelkezései a gyakorlatban a járásbiróságok rovására magyaráztatnak olykép, hogy azon intézkedéseket is, amelyeket a törvény helyes értelmezése szerint a vizsgálóbirónak, vádtanácsnak kellene megtenni, gyakran ezek a járásbiróságokhoz utalják át.

Igy a Curiának az 1890:XX. tcz. alapján hozott IV. sz. döntvényéig némely vádtanács vizsgálat elrendelése nélkül bizta meg a járásbiróságot a vizsgálat teljesitésével, ennek kellett azután a vizsgálatot is elrendelni.

Némely járásbiróság pedig a vizsgálóbiró és ügyészség védelme alatt azon gyakorlatot követi abban az esetben, ha hozzá a csendőrség törvénynek hatáskörébe tartozó büncselekmény miatt letartóztatott terheltet bekisér s az előzetes letartóztatásnak törvényes kellékei megvannak, hogy meghozza az előzetes letartóztatást elrendelő végzést s azután az iratokat a kir. ügyészséghez beküldi, akinek inditványa alapján a vizsgálóbiró a már elrendelt előzetes letartóztatás fentartása vagy fenn nem tartása felett határoz.

Ezen gyakorlat minden törvényes alapot nélkülöz.

A BP. nyomozás során a bíróság által elrendelendő és teljesitendő intézkedéseket, cselekményeket a törvényszék hatáskörébe tartozó büncselekmények tekintetében csak az esetben engedi meg a járásbiróság által végezni, ha a késedelem veszélylyel jár, mivel a távol székelő vizsgálóbiró kellő időben nem intézkedhetik. Erre vezethető vissza, hogy a BP. 143. §-a alapján a járásbiróság is elrendelheti a terhelt előzetes letartóztatását, ha az még *szabadlábon* van, mert a késedelem ily esetben veszélylyel járhat.

De mikor már a csendőrség a terheltet letartóztatta, elmulik ezen veszély, a terhelt meg nem szökhet.

A BP. 195. §-ának utolsó, 95. §-ának 3. bekezdése és 146. §-a alapján kétségtelen, hogy a törvényszék hatáskörébe tartozó büncselekmény miatt a járásbirósághoz bekisért terheltet, ha a 141. §-ban felsorolt esetek bármelyike indokolttá teszik az előzetes letartóztatást, nem a járásbíróság, hanem a vizsgálóbiró tartozik elrendelni. Mert a 145. §. szerint a járásbíróság csak köteles a terheltet kihallgatni, szükség esetén továbbra is fogva tartani, az iratokat a kir. ügyészséghez beküldeni s ezekről a vizsgálóbirót értesiteni; a 95. §. szerint a kir. ügyészség az iratokat azután inditványával *«az előzetes letartóztatás iránt való határozathozás végett»* a vizsgálóbiróhoz áttenni tartozik.» A 146. §. szerint végül a vizsgálóbiró az előzetes letartóztatás elrendelése iránt intézkedik.

Hogy mennyire törvényellenes a fentebb emlitett gyakorlat, kitünik abból is, hogy ügyészi inditvány nélkül történik, ma pedig a BP. szerint a nyomozás vezetője, a nyomozás menetének irányitója (84. §.) a kir. ügyészség; a letartóztatás megtörténte után inditványa nélkül az előzetes letartóztatást még a vizsgálóbiró sem rendelheti el.

Ugyszintén a vizsgálóbirónak az előzetes letartóztatást fentartó végzés igazolására hiába keresünk a BP.-ban paragrafust; a 98. §. kifejezetten csak rendőri hatóságról szól.

A BP. 145. §-ának helyes értelmezése csak az lehet, hogy a járásbiróság csupán az *ideiglenes letartóztatás* felett dönt; azaz megvizsgálja, vajjon a rendőri hatóság, illetve közeg törvényes oknál fogva tartóztatta-e le a terheltet, s ha a 141. §-ban foglalt esetek valamelyike fenforog, továbbra is fogva tartja a vizsgálóbirónak intézkedéséig.

Felmerülhet itt azon kérdés, van-e helye felfolyamodásnak a járásbiróságnak ezen intézkedése ellen?

Tekintve, hogy ezen intézkedés csak közbeszóló, végleges határozatot a vizsgálóbiró van hivatva meghozni, a felfolyamodás ellene meg nem engedhető.

Annak meg nem engedése a terhelt érdekeit már azért sem sérti meg, mert a vizsgálóbirónak a 146. §. szerint azonnal kell határozni, s ezen végzés ellen már jogorvoslattal élhet a terhelt.

Végül az előzetes letartóztatás idejébe betudandó-e azon idő, amelyet a terhelt a járásbiróságnál eltölt az előzetes letartóztatást elrendelő végzés meghozataláig?

Minthogy a törvény szerint a rendőri hatóságnak büntett vagy törvényszék hatáskörébe tartozó vétség esetében a letartóztatottat a vizsgálóbiróhoz kellene bekisérnie — bár azt hiszem, igen sok helyen ezt sohasem teszik meg — a törvény szellemének megfelelő gyakorlat csak az lehet, ha az előzetes letartóztatás határideje a járásbirósághoz való bekisérés napjától számittatik. *Dr. Sztojánovits Odön,*
felső-előri kir. albiró.

Különfélék.

— **Polónyi Géza** az első ügyvéd-igazságügyminiszter Magyarországon. Az ügyvédi karból *közvetlenül* miniszterré csak a jelen alkalommal történt kinevezés. Pár évtizeddel ezelőtt e tekintetben még előitélet uralkodott. Darányi kilépett a kamarából és jóval később nevezték ki miniszterré. Teleszky szintén kilépett előbb s csak hosszabb idő mulva lett államtitkár.

— **A Btk. 308. §-ához.** A budapesti büntetőtörvényszéknél történt meg a következő eset: Verekedésben többen vesznek részt. A verekedésben valaki sulyos testi sértést kap. A bántalmazásból halál származik. A nyomozás alatt nem derithető ki, hogy ki a tettes, az ügy tehát a 308. §. czimén megy a vádtanácshoz. Itt a vádlottak megjelölik a tettest. A nyomozás alatt amiatt hallgattak, mert féltek a tettes testvérjétől, aki csendőr. A vádtanács a 306. czimén az esküdtszékhez utalja az ügyet. Az esküdtek azonban bizonyitási nehézségek czimén felmentést mondanak ki s a biróság felmentő itéletet hoz. Az itélet következtében ismét előáll a Btk. 308. §-ában körülirt helyzet. A sulyos testi sértés többek bántalmazásából származott és nem tudható ki, hogy ki vagy kik okozták azt. Felmerülnek a következő kérdések: Emelhető-e vád a Btk. 308. §-a alapján az esküdtbiróság által felmentett vádlottal szemben? Kizárja-e a főkérdésre adott negativ válasz a Btk. 308. §-ához szükséges lehetőséget is? Van-e ujrafelvételnek helye a felmentett terhére? (Beküldetett.)

— **Jogirodalom.** Dr. Nyulászi Jánosnak «A falusi jogközösségek»-ről tartott Jogászegyleti előadása megjelent a «Magyar Jogászegyleti Értekezések között (255. füzet.)

— **Jogügyi Közlöny** czimen a szabadkai és szegedi ügyvédi kamara hetenkint megjelenő hivatalos közlönyt ad ki. Szerkesztik dr. Végman Ferencz és Reiniger Jakab.

— **Ügyvédi munkadij.** A szabadkai ügyvédi kamara jelentése szerint a zombori járásbiróság az 1895. B. 859. sz. büntető ügyben a feljelentés megszerkesztése leiratása, benyujtása és a tárgyalás megtartásáért *hat* korona dijat állapitott meg.

— **«Ipari és szellemi tulajdon»** czimen uj folyóirat indult meg. Az uj folyóirat az «Egyesület az ipari és szellemi tulajdon oltalmára» közlönye. Főszerkesztője Dr. Deutsch Izidor, felelős szerkesztői Bernauer Zsigmond és dr. Lóránt Izsó. Első száma igen változatos tartalommal jelent meg. A közlöny feladatait dr. Deutsch Izidor körvonalozta, Bernauer Zsigmond a vegyi termékek szabadalmazhatóságáról, dr. Lóránt Izsó a gyakorlási kényszerről, dr. Deutsch Izidor a védjegyjogi homonymiáról értekezett benne. A folyóirat kéthavonkint jelenik meg. Előfizetési dij egy évre 20 korona. Szerkesztőség: Budapest, V., Arany János-u. 1. sz.

— **Cseléd kórházi ápolási költsége:** A cseléd vesebajos volt, mikor szolgálatba lépett. A szolgálatból történt kilépés után kórházban kezeltette a baját. A volt gazda megtagadta a fizetést, az 1898: XXI. tcz. 5. §-ára utalással, mert a megbetegedés nem a szolgálati idő alatt következett be.

A közigazgatási biróság a következő itéletet hozta: Nem ad helyt a panasznak. *Indokok:* A fentebb nevezett ápolt 1902. évi junius hó 16. napján lépett mint cseléd a panaszosnál szolgálatba és 1904. évi szeptember hó 15. napján közvetlenül a szolgálatból, eszerint több, mint két évi tényleges szolgálat után vétetett fel a kórházba, ami igazolja azt, hogy a kórházi ápolás, melyből a vitás gyógyköltség keletkezett, a cseléd tényleges szolgálata alatt történt megbetegedése folytán vált szükségessé. Minthogy pedig az 1898: XXI. tcz. 5. §-a értelmében a szolgálati idő alatt megbetegedett cselédnek kórházi ápolási költségeit, ha a megbetegedés legalább a 15 napi tényleges szolgálat után a cseléd és gazda hibáján kivül következett be, 30 napig terjedőleg a gazda köteles megtériteni, minthogy a fenforgó esetben nem igazoltatott, sőt nem is állittatott, hogy a megbetegedés a cseléd hibájából következett volna be, a követelt vitás gyógyköltség pedig a törvényben megszabott időbeli korlátot nem haladja tul, amennyiben az csak 30 napra követeltetik, s minthogy az idézett törvényszakasz a szolgálat tartama alatt történt megbetegedésről egész általánosságban szól, anélkül, hogy a betegség idült és heveny természetü volta között, a gazda fizetési kötelezettsége szempontjából megkülönböztetést tenne, jelen itélet rendelkező része értelmében kellett határozni. (1906. évi január hó 10.)

— **Mikor lehet az ügyédet a tárgyaló szobából kiutasitani és kivezettetni?** A közvádló kir. főügyészség Dr. Sz. kir. albiró ellen a következő két pontban megjelölt kötelességszegés miatt inditványozza az 1871: VIII. tcz. 20. §. *a)* p. ütköző fegyelmi vétség miatt a vizsgálat elrendelését. 1. Azért, mert a x—i kir. járásbiróságnál M. Ö.-né alperes ellen 60 K tőke iránt folyamatba tett sommás perben a megtartott tárgyaláson Dr. Sz., mint e pernek birája a felperesi ügyvéd Sz. helyettesitésében eljáró B. ügyvédjelöltnek azt az ajánlatot tette, hogy «ezt a pert tegye le». Amikor pedig az ügyvédjelölt erre hajlandó nem volt, a panaszlott albiró ezzel a nyilatkozattal fordult ismét hozzá: «ha Ön le nem teszi a pert, majd leteszi azt a princzipálisa a jövő tárgyaláson. Kár volt neki el nem jönni az ilyen csunya ügyben». 2. Azért, mert amikor a panaszlott albirót Sz. ügyvéd a fent emlitett nyilatkozatáért február 6-án kérdőre vonta, a panaszos ügyvédre durván rátámadott s a hivatali helyiségből hivatali szolgájával ki akarta vezettetni. Ad. 1. Dr. Sz. albiró nyilatkozatában tagadja, hogy azt a kifejezést: «kár volt a felperesnek el nem jönni az ilyen csunya ügyben» használta volna. De megengedi, hogy czélzással az ügy tárgyalásának és befejezésének az elhuzódására, azt mondotta, hogy jó lett volna a felperesnek személyesen megjelenni, mert segédje

azért kérte a halasztást, mivel alperesnek védekezésére nyilatkozni nem tudott; a halasztás tehát nem vált volna szükségessé, ha a felperes személyesen jelen van és rögtön nyilatkozik. A kir. tábla ebben az esetben a fegyelmi eljárás megindítását mellőzte: mert ha bizonyitható is lenne, hogy panaszlott albiró a panaszlott kifejezéseket használta, ez az eljárása tapintatlan és szabálytalan lehet ugyan, de a kötelességszegésnek nem meriti ki azt a mértékét, mely az 1871 : VIII. tcz. 20. §. *a)* pontjában meghatározott fegyelmi vétség megállapitására alkalmas. Miután azonban a panaszolt eljárásban kisebb szabálytalanság mutatkozik, az iratok a felügyeleti hatáskörben leendő esetleges megtorlás céljából a kir. törvényszék elnökéhez átteendők.

Ad 2..... A feljelentésben Sz. ügyvéd elismeri, hogy február 6-án dr. Sz. albiró hivatalos helyiségében megjelent s a január 12-én történt eset miatt dr. Sz. albiró szemére lobbantotta, hogy őt elfogultnak tartja és hogy az ilyen biró csak arra alkalmas, hogy megingassa a jogkereső felekben a bíróság pártatlanságába és elfogulatlanságába vetett hitet. Kétségtelen, hogy az ügyfélnek meg van a joga arra, hogy a biró ellen a valóságban elkövetett, vagy akár csak vélt szabálytalanság miatt a törvény rendes utján panaszt emelhessen és megtorlást kérjen. Minthogy azonban Sz. a feljelentésében foglalt beismerése szerint a dr. Sz. albiró által állitólag elkövetett szabálytalanság miatt önmaga akart elégtételt szerezni és tette pedig ezt oly modorban, mellyel a hivatalos eljárásban levő biróval szemben a köteles tiszteletet megsértette: a kir. tábla fegyelmi birósága a panaszlott albirónak abban a cselekményében, hogy Sz.-t az általa beismert viselkedése miatt kiutasitotta és további ellenkezéséie a szolga által való kivezettetést helyezte kilátásba, fegyelmi vétségnek jelenségeit nem látja fenforogni. (1905 junius 27. 68/905.)

A kir. Curia: Az elsőfoku fegyelmi bíróság határozata indokainál fogva helybenhagyatik. (1906 január 27. 408/905.)

— **A pécsi rabsegélyző egyesület** 1905. évi müködéséről szóló jelentésből kiemeljük a következő adatokat: Beérkezett 93 segélyezés iránti kérvény, melyből kedvezőleg 75-öt intéztek el, 18-at visszautasitottak. Az egylet 667 K 82 f.-t adott ki elbocsátott rabok és elhagyatott rabcsaládok segélyezésére. A munkaközvetitéssel alig érhettek el eredményt, mert a nagyközönség idegenkedik a rabviselt emberektől. Tagdijakból 550 K-t, adományokból 20 K-t vett be az egylet. Az adományok csaknem kivétel nélkül az átengedett esküdtbirói dijakból szoktak befolyni. A büntetéspénzek országos alapjából az egylet részére 1000 K-t folyósitottak.

— **Tulságos gyors elintézések.** A szabadkai ügyvédi kamara jelentéséből vesszük a következő adatokat: Az apatini járásbiróság 1905. évi május 29-én és május 30-án kelt B. 182., illetőleg B. 181. sz. idéző végzése a zombori ügyvédet a junius 2-iki tárgyalásra idézi, az idézések a tárgyalás napján kézbesitettek. A szabadkai törvényszéknél a 660/B. 905. sz. ügyben a vádtanács az 1905. évi szeptember 7. napjának d. e. 10 órájára idézte a védőt. Ez meg is jelent pár perczczel a kitüzött határidő előtt, de akkorra már az ügy elő is adatott, el is intéztetett és a határozat ki is hirdettetett. Ugyanazon napon ugyancsak ezzel az időelőtti sietséggel intézte el a vádtanács a 6574. B. 905. sz. ügyet.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Tiltott kliensfogdosás.** Klein Francziska védőjét, dr. Morgenstern Gusztávot azzal vádolták, hogy távirat utján kérte a maga számára Klein Francziska védelmét. A bécsi kamara fegyelmi birósága 120 K pénzbüntetésre itélte. A legfőbb itélőszék a vád alól felmentette. A legfőbb itélőszék kifejti, hogy helyes a fegyelmi biróságnak az az álláspontja, hogy az ügyvédnek a képviseletért való utánjárása sérti ugy az ügyvédnek, mint a karnak méltóságát. Ha abban a táviratban, melyet dr. M. ügyfeléhez intézett, az lett volna, hogy dr. M. szolgálatait ügyfele részére felajánlja, ez a körülmény megállapitotta volna a fegyelmi vétséget még akkor is, ha dr. M.-nek ügyfele részéről más ügyben általános meghatalmazása lett volna. De a táviratban dr. M. csak azt kérdi ügyfelétől, hogy tegyen-e érdekében valamit a rablógyilkosság miatt ellene megindult bünügyben? Tekintettel arra a körülményre, hogy dr. M.-nek ügyfele egy másik, a távirat feladásakor még folyamatban levő bünügyben általános meghatalmazást adott, dr. M. eljárásában nincs sem tolakodás, sem a képviseletért való utánjárás.

— **A gőzfürdőtulajdonos felelőssége.** A fürdőben a fürdő vendég elájul, ájulás közben a gőzt árasztó csőre esik és sulyos égési sebeket szenved. Körülbelül 10 percz mulva veszik csak észre a balesetet a fürdő szolgái. A sérült kártérítési pert indit a gőzfürdőtulajdonos ellen. Az osztrák alsóbiróságok keresetével elutasitják, az osztrák legfőbb itélőszék a revizionak nem ad helyt. A legfőbb itélőszék álláspontja szerint a balesetet felperes ájulása okozta s ezért a véletlenért a fürdő nem tehető felelőssé. A gőzfürdő magas hőmérséklete miatt nem lehet a fürdőtulajdonostól megkivánni, hogy állandóan jelenlévő felügyelőt alkalmazzon a fürdőhelyiségben. Lehetetlen olyan óvóintézkedést alkalmazni, amely kizárja, hogy a gőz kiáradása helyén a gőz hőmérséklete ne legyen sokkal magasabb, mint a fürdőkamra átlagos hőmérséklete.

— **Liszt Ferencztől** a napokban füzet fog megjelenni Guttentagnál a bünvádi eljárás reformjáról. Érdeklődéssel várjuk, mikép szervezi meg a bünvádi eljárást a reformált büntetőjogban s különösen, hogy szerző mily állást foglal el a Németországban élénk vita alatt levő esküdtszéki intézménynyel szemben.

— **Az ártatlanul elitéltek és vizsgálati fogságba helyezettekről** Németországnak két törvénye van. Egyik 1898-ból, másik 1904-ből ered. A két törvényhez együttes kommentárt irt ujabban *Burlage*, az utóbbi törvénynek a birodalmi gyülésen előadója. A kommentár ára 3 K 80 fillér. Jellemzi a kommentárt a felvetett esetek sokasága.

— **Ha az utazó a tapasztalatlan vevőt** rábeszéli aránytalanul magas áron áruk vételére, a német Reichsgericht egyik legujabb itélete szerint a vevő vételi ügyletét megtámadhatja.

— **A német kereskedelmi egyesület** két érdekes határozatot hozott s kimondotta, hogy a birósági végrehajtókat a végrehajtató választhassa és a dijak 50%-a, az államot 50%-a a végrehajtót illesse. A váltóóvás reformjára nézve kivánatosnak nyilvánitotta az óvás tartalmának megerősitését az óvásnak a váltóra vagy toldatára vezetését. A váltóóvással postahivatalnokok is megbizhatók legyenek. Óvási határidő mindenütt egységes (d. e. 9-től d. u. 6-ig) legyen. A dijak igen alacsonyan legyenek megszabva. A postakincstár felelőssége a mulasztásokért állapittassék meg.

— **Berlinben és Kölnben** a jog- és államtudományi továbbképzés számára uj intézet alakittatott. A terv az, hogy e két helyen különösen a közigazgatási szak számára magasabb főiskola alakittassék.

— **Az Olshausen-féle büntetőjogi kommentár** megjelent *hetedik* kiadásban. Ára a két kötetes munkának 23 kor. Kétségkivül ez most a Btk.-nek első kommentárja. Ami régenten Oppenhof volt, az most Olshausen.

— **Magánvégrendelet alaki kellékei a nemzetközi magánjog szempontjából.** Francziaországban idegen állam polgára magánvégrendeletet készit. A végrendelet az alaki kellékek tekintetében szabályszerü az idegen saját államának törvényei szerint, de nem felel meg a franczia törvényeknek. Az orleansi felebbezési bíróság a locus regit actum elve alapján érvénytelennek tekintette a végrendeletet. A Cour de cassation a végrendelet érvényessége mellett döntött. A semmitőszék itélete szerint a magánvégrendeletre vonatkozólag a locus regit actum elvének jelentősége csak fakultativ, de nem kötelező.

— **Életbiztositási jog reformja Amerikában.** Az életbiztositási jog reformja czéljából New-York állam parlamentje bizottságot küldött ki. A bizottság jelentéséből a következőket emeljük ki: Az életbiztositási szerződést csak a törvényben meghatározott négyféle módon lehessen megkötni. A törvény korlátozza az életbiztositással foglalkozó társaságok forgalmát. A kötvényeket mindenki által érthető nyelven irják meg. A társaság az ügynök cselekedeteiért felelős legyen. Minden biztositás a közös nyereségrészesedésen alapuljon.

Vidéki, erős forgalmu irodába teljesen gyakorlott és képzett ügyvédjelölt, ki önállóan dolgozni tud, alkalmazást nyer. Czim a kiadóhivatalban. 11632

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Veres Pálné-u. 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenegyedik évfolyam. 16. SZ. Budapest, 1906 április 20.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *IV. Veres Pálné-u. 25.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Szavazati arány az esküdtszéki verdiktben. (BP. 368. §.) *Dr. Fayer László* egyetemi tanártól. — A részvénytársaságok és szövetkezetek czégének jegyzéséről. *Dr. Vályi Sándor* budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéki birótól. — Bünügyi statisztikánk fejlődése és a kriminalitás iránya. *Bud János* miniszteri segédfogalmazótól. — Jogfosztó pénzügyi itéletek. *Dr. Fraenkel Sándor* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Szavazati arány az esküdtszéki verdiktben.

— *BP.* 368. §. —

A budapesti kir. büntető törvényszék körében fordult elő a következő eset.

Az esküdtekhez intézett bünösségi főkérdésre az esküdtek hétnél több szavazattal igent mondottak, a jogos védelem tekintetében feltett második kérdésre 7 igen és 5 nem volt a válasz. A bíróság felmentést mondott ki azon alapon, hogy csak a bünösségi főkérdésre szükséges a két harmad többség.

Szakkörökben helytelenitették a bíróság e következtetését, mivel a mellékkérdés is bünösségi kérdés s itt is kétharmad többség szükséges, habár a válasz nem visz in pejus.

A fehértemplomi törvényszéknél ugyanily eset fordult elő azon eltéréssel, hogy a jogos védelemre irányuló második kérdésre 5 igen és 7 nem volt a válasz. A bíróság itt is felmentést mondott; a Curia azonban megsemmisitette az itéletet érthetetlenség (*BP.* 384. §. 10. p.) czimén. A jogos védelmet ugyanis csak 5 esküdt mondotta fenforgónak, 7 esküdt pedig az ellenkezőt állitotta, a többség tehát az elitélés mellett volt, itt pedig a kétharmad nem lévén szükséges, a bíróság köteles lett volna elitélni.*

Azt tartjuk, a budapesti bíróságnak vitátlanul igaza volt midőn felmentett s azt az itéletet a Curia nem semmisithette volna meg; de még a fehértemplomi bíróság álláspontja mellett is igen nyomatékos szempont szól. Ha a bíróság a két kérdést egyesitve adja fel, elég 5 esküdt szavazata a jogos védelem megállapitására; mikor tehát a jogos védelem tekintetében feltett külön kérdésre 5 esküdt igennel válaszolt, ez épp oly nyomatéku, mintha a főkérdésre adtak volna tagadó választ. Mihelyt ezt nem fogadjuk el, zavaró hatása van a kérdés ketté osztásának. Az egyesités esetében ugyanis a jogos védelem figyelembe vételéhez elég 5 szavazat, a ketté választásnál pedig ugyanerre 7 szavazat volna szükséges. A vádlott helyzetét a kérdés ketté osztása esetében rosszabbá tenni a törvényhozó bizonyára nem akarta. A legis ratio tehát a fehértemplomi törvényszék álláspontja mellett szól.

Hozzájárul, hogy a főkérdésre adott igenlő válasz nem oldja meg a bünösség kérdését. Amely esetben mellékkérdés is van, ott a főkérdés a bünösség tekintetében tulajdonkép jelentőséggel nem bir. A bünösség csak akkor dől el, ha a beszámithatlanság iránti kérdésre is nemmel válaszol az esküdtszék. A két válasz együtt mondja ki bünösnek vagy nem bünösnek a vádlottat.

Vagyis a bünösséghez 8 szavazat szükséges nem csak mikor az esküdtektől magát a bünösséget kérdezik, de akkor is, midőn a nem-bünösséget kérdi a bíróság.

Lényegileg ugyanily következtetésre jut Gál Jenő e lapok mult heti számában.

Ugyancsak ezt mondja Justus a *BJT.* LII. k. 2. sz.

A Curia nagy előszeretettel veszi alkalmazásba a *BP.* 384. §-ának 10. pontját, mely az alsófoku itélet érthetetlenségéről szól. Rövid idő alatt azonban már második esetnél mutattuk ki, hogy a Curia által érthetetlennek mondott alsófoku itélet nagyon is érthető. Csak a Curia nem akarja megérteni, mivel ellenkezik a kérdésben elfoglalt álláspontjával.

Ha a jelen esetben a kir. Curia nem vélte elfogadhatni azt a magyarázatot, melyet a bíróság az esküdtszéki verdiktnek adott, a BP. 427. §-ának 6. pontja alapján még inkább megsemmisithette volna az eljárást oly czimen, hogy az esküdtek határozata lényegében homályos. A Curia ugyan eshetőleg nem tartja homályosnak, mi sem tartjuk annak; de az a körülmény, hogy az alsó- és felsőbirósági fok homlokegyenest ellenkező értelmet helyeznek az esküdtek válaszába, minden esetre arra mutat, hogy az esküdtek kijelentése nem elég világos. (Az előbbi esetet, melyben a Curia érthetetlenség czimén semmisitette meg az alsófoku itéletet: l. *Jogt. Közl.* 1906. 9. sz.) *Dr. Fayer László.*

* A fehértemplomi eset a jövő heti mellékletben jön.

A részvénytársaságok és szövetkezetek czégének jegyzéséről.*

II.

Ha a czimünkben felvetett kérdésben kereskedelmi törvényünk álláspontját kutatjuk, ugy arra a szigoru felfogásra találunk, hogy *részvénytársaságok és szövetkezetek czégét általában nem jegyezhetné más, mint csakis az igazgatóság.*

A kereskedelmi törvénynek a részvénytársaságok és szövetkezetek czégének jegyzéséről intézkedő §-ai következők:

A szövetkezetekre is kiterjesztett 185. §. szerint: «*Az igazgatóság a társasági czégjegyzést az alapszabályok értelmében eszközli. Maga a czégjegyzés akkép történik,* hogy a *jogositottak* a társasági czéghez saját *aláirásaikat csatolják.*»

A 184. §. szerint: «az igazgatóság tagjai a czégjegyzékbe bejelentésükkel egyidejüleg» az illetékes törvényszéknél «*aláirásaikat hitelesittetni vagy hitelesitett alakban bemutatni tartoznak*».

Végre a 157. §. 12. pontja és 158. §. 7. pontja szerint: «*a czégjegyzés módját*» az alapszabályokban meg kell állapitani és közzétenni.

Más, jelesül pedig oly irányu intézkedést, amely szerint részvénytársaságoknál és szövetkezeteknél *czégjegyzést nem igazgatósági tagok is teljesithetnének, a kereskedelmi törvény nem tartalmaz.*

A törvény fentirt §-ainak értelmezése tárgyában *Neumann*** azt a nem egyedül álló nézetet vallja, hogy a 185. §-ban emlitett «*jogositottak*» alatt olyanok értendők, kik mint *nem igazgatósági tagok* vannak a czégjegyzésre jogositva. Ezt a magyarázatát azonban a nevezett iró nem indokolja elfogad-

* Az előbbi közl. l. a 15. számban.

** «A kereskedelmi törvény magyarázata» czimü müvében (II. kiad. I. k. 593. lapján).

hatólag. Mert a gyakorlatra való egyszerü hivatkozása, hogy t. i. számos alapszabály szerint a társaság tisztviselői a czéget egy vagy két igazgatósági taggal *collective* jegyzik, ezen értelmezésnek helyességét egymagában nem igazolja. De *a kérdést elméleti alapon* meg sem oldja.

Nézetünk szerint találóbban magyarázza a törvénynek fentirt rendelkezéseit *Nagy Ferencz** a következő érveléssel: «az igazgatói czégjegyzés az igazgatósági hatáskör kifejezése, ezzel pedig más, mint igazgatósági tag nem bir. Midőn a kereskedelmi törvény 185. §-a azt mondja: hogy az igazgatóság a czégjegyzést az alapszabályok értelmében eszközli, utána pedig a *jogosítottak* aláirásáról szól, ez kétségtelenül az igazgatóság tagjaira van értve, más személyek aláirásáról nem lehetvén mondani, hogy az az igazgatóság czégjegyzése. Ha ezt fel nem vennők, akkor a jogositottak alatt kizárólag nem igazgatósági tagok is volnának érthetők.» «Ugyancsak egyedül az igazgatóság és az igazgatósági tagok czégjegyzéseire gondol a kereskedelmi törvény 157. §-a, midön a czégjegyzés módjának meghatározását az alapszabályokban kötelezőleg előirja, nem forogván fenn semmi ok, hogy a törvény másnemü czégjegyzés iránti rendelkezést előirjon.»

Ezen világos és nézetünk szerint megdönthetetlen elméleti magyarázat amellett — bizonyára az ellenkező irányu gyakorlat tapasztalatának kényszeritő befolyása alatt — *Nagy Ferencz* is arra a végső következtetésre jut, hogy: «ha részvénytársaságoknál czégvezető, vagy kereskedelmi meghatalmazott» mégis «alkalmaztatik, akkor ez a társaságnak, mint főnökének czégét épugy jegyezheti, mint *általában* (vagyis mint az egyes kereskedőknél), csakhogy az ily czégjegyzés *nem igazgatósági czégjegyzés* és nem az igazgatósági, hanem *csak a czégvezetői, illetve meghatalmazotti hatáskör kifejezése.*»

Ezen utóbb irt értelmezés a jogászi birálatot már kevésbbé állja ki. Mert kereskedelmi törvényünk egyik alapelve, hogy a czégjegyzési jog a kereskedelmi meghatalmazottak jogköréből fogalmilag ki van zárva. Igy hát teljesen alapnélküli feltevés, hogy a kereskedelmi meghatalmazott ezen hatásköréből kifolyólag czégjegyzési joggal birhasson. Hogy pedig a részvénytársaságoknak és szövetkezeteknek az igazgatóságon kivül álló közegei *czégvezetőkül* kirendelhetők-e? ez nálunk mindenesetre még vitás kérdés. Mikép ugyanis alább kimutatni óhajtjuk: a törvényelőkészitési munkálatokban kifejezésre jutott *törvényalkotási tendentia* kétségtelenül az volt, hogy részvénytársaságoknál (és szövetkezeteknél) czégvezetők egyáltalán ne alkalmaztathassanak.

Habár tehát mai felfogás szerint *tulkonservativ*, de hazai jogelméletünk nézőpontjából megdönthetlen *doctrina* gyanánt kell kiemelnünk, hogy *kereskedelmi törvényünk* a részvénytársaságoknál és szövetkezeteknél *az igazgatóságon kivül álló személyeket a czégjegyzés gyakorlatából teljesen ki akarta zárni.*

Világosan erre mutat, hogy mig a kereskedelmi meghatalmazottakra vonatkozó általános törvény-rendelkezések a kereskedelmi törvény 193. és 241. §-ai szerint részvénytársaságokra és szövetkezetekre is ki vannak terjesztve, addig a czégvezető kirendeléséről, elmozditásáról, jogköréről és czégjegyzéséről intézkedő 37—42. §-oknak joghatálya részvénytársaságokra és szövetkezetekre ki nem terjed.

Téves szerintünk e tekintetben a 4. §-ban irt amaz általános jogelvre hivatkozni, mely szerint: «a kereskedőkre vonatkozó határozatok a kereskedelmi társaságokra is alkalmazandók». Mert ez a szabály csak ott nyerhet alkalmazást, hol a törvény máskép nem intézkedik és ahol az *analogia* az illető társasági alakzat természetével s jogintézményeivel összeegyeztethető.

Már pedig ez esetben nincsen igy! Mert a kereskedelmi törvény 176—198. §-ai a részvénytársaságok és szövetkezetek közegeit, azoknak szervezetét és hatáskörét az egyes kereskedők analog jogviszonyaitól eltérő meghatározással külön felsorolják és részletes szabályozás tárgyává teszik. Nincsen tehát ratiója annak az erőszakolt feltételezésnek, hogy a törvényhozó a czégjegyző társasági közegekről, — ha azok alkalmazását czélszerünek és megengedhetőnek találta —, elmulasztotta volna külön intézkedni, vagy legalább is azokra nézve a 37—42. §-okba felvett általános rendelkezések kiterjesztését enuntiálni.

A törvényhozási faktorokról fel sem szabad tételeznünk, az előrelátásnak oly nagymértékü hiányát, hogy be nem látták, miszerint a részvénytársaságoknak és szövetkezeteknek eltérő természete a czégjegyzők intézményénél is *specialis* rendelkezések felállitását tette volna szükségessé. Igy például: a kereskedelmi törvény 37. és 42. §-ai szerint a czégvezetési meghatalmazás adására és visszavonására *a kereskedelmi üzlet tulajdonosa (főnöke)* van felhatalmazva. Minthogy részvénytársaságoknál és szövetkezeteknél az üzlettulajdonos (főnök) fogalma ismeretlen, feltétlenül szükséges lett volna külön intézkedni arról, hogy a czégvezetőt — ha ilyennek kirendelése általában megengedhetőnek találtatott — az emlitett *társaságoknak melyik közege rendelheti ki és mozdithatja el?*

Mig a közkereseti és betéti társaságokra nézve, azok eltérő jogviszonyainak megfelelő ilyen külön rendelkezések a törvényben megtalálhatók (kereskedelmi törvény 82., 94. 125. §§.); addig a részvénytársaságoknál és szövetkezeteknél — kétségtelenül szándékosan — a czégvezetők kirendelésére és elmozditására vonatkozó minden intézkedés mellőztetett.

Hasonlóképpen alapnélküli feltevés, hogy a részvénytársasági és szövetkezeti czégjegyző közegek egymás közti és a társaság egyéb szerveihez viszonyitott *jogkörének* fontos kérdése véletlenül maradt volna ki a törvény szabályozásának köréből, holott minden más részvénytársasági közeg hatásköre kifejezett körülirásban részesült.

Dr. Vályi Sándor,
bpesti kir. keresk. és vtszéki biró.

(Folyt. köv.)

* «A magyar kereskedelmi jog kézikönyve» cz. müvében. (IV. kiad. I. köt. 381. l.)

Bünügyi statisztikánk fejlődése és a kriminalitás iránya.*

V. Legnehezebb dolog a statisztikában az ok és okozat közötti viszonynak a megállapitása, vagyis az ugynevezett oksági törvények felállitása. Nem elégséges e czélra tisztán az egyes jelenségekre vonatkozó számadatok ismerete, hanem kellő kritikát is kell tudni gyakorolni azok felett; továbbá alapos tájékozódással kell birni a statisztika által megfigyelt jelenséggel összefüggésben levő minden mellékkörülményről, mert csak az összes viszonyok figyelembevételével állapitható meg helyesen a törvényszerüség. S ha a statisztika valamely részében szükség van erős kritikára s éles judicziumra, valamint a tények alapos megfigyelésére, ugy a bünügyi statisztika az, amelyben a gazdasági, társadalmi, politikai stb. életnek ugyszólván összes tényezői érvényesülnek. Maguk a számok ugyanis nem egyszer hamis képet nyujtanak valamely bünügy terén megfigyelt tényről, de ha tudjuk az adatok alakulására befolyással levő okokat is, akkor ki van zárva a tévedés.

Ez elvek szemelőtt tartásával megkiséreljük egyrészt annak megállapitását, hogy a kriminálstatisztika révén főként miről nyerünk felvilágositást, másrészt kutatni azt, hogy bünügyi statisztikánknak kivált utolsó két reformja mily befolyással birt az adatokra, különös tekintettel lévén a különböző évek adatainak összehasonlithatóságára s végül kiter-

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 9., 10., 12. és 13. számokban.

jeszkedünk arra is, hogy hazánkban a kriminalitás irányát megjelöljük.

Akik azt hiszik, hogy a kriminálstatisztika utján a népesség, a társadalom erkölcsi állapotáról teljesen megbizható képet lehet alkotni, azok nagyon tévednek. Már magából az erkölcs, a morál fogalmából nyilvánvalóvá lesz, hogy ez képtelenség. Az erkölcs egy nagyon relativ fogalom, mely a társadalom átalakulásaival folyton változik. A mai materialisztikus vagy méginkább gazdasági felfogásoktól áthatott társadalom feltétlenül mást ért morál alatt, mint a középkor, mely tisztán az Isten akaratában kereste az erkölcsi törvény megfejtését. Amit talán akkor nagyfoku immoralitásnak tekintettek, ugyanazt ma az erkölcsi törvényekbe ütközőnek nem tartjuk. A középkorban például el volt tiltva, sőt büntetéssel is sujtatott a kamatszedés, mi pedig a jelenlegi gazdasági életnek főelvéül ismerjük el. Vagy hogy ne menjünk oly messzire, hazánkban még nemrég az uzsora nem esett büntetőjogi szankczió alá, társadalmi elitélést sem vont maga után s ma már az uzsorára rásütjük a bünösök bélyegét. Természetesen az erkölcs fogalmának meghatározásában rejlő ezen ellentétek főként különböző korok és időszakok erkölcsiségének megmérésénél érvényesülnek.

De egy adott társadalom keretén belül is az egyes osztályok különbözőképp interpretálják a morál fogalmát. Nem annak eszményi felfogása az irányadó, hanem, amint igen helyesen fejti ki Menger, a hatalmi viszonyok határozzák meg a társadalom nézetét az erkölcsről. A mindennapi életből vett példák igazolják ezt. Egy egyszerü ember féltékenységből, becsületének megvédéséből megöli valamely embertársát s a társadalom ezen tettéért elfordul tőle, az állam pedig, mint gyilkost, elitéli. Ugyanakkor hatalmas uralkodók személyes hatalmi érdekekből háboruban ezreket és ezreket öletnek le s a társadalom még elismeréssel adózik nekik. A nagy Napoleon jelenté ki egy alkalommal, hogy egy olyan ember, mint ő, keveset törődik azzal, hogy egy millió ember elpusztul. Vagy még közvetlenebb a következő példa. Egy éhségtől gyötört ember életfentartása érdekében lopáshoz folyamodik. A társadalom azonnal kész az ily szerencsétlent megbélyegezni, a biróság is hamar meg képes lelni a büntetőtörvény kellő szakaszának alkalmazását. De afölött, hogy börziánerek teljesen magánérdekből a hirtelen meggazdagodás elvétől vezettetve, hamis hirek terjesztésével ezrek érdekeit sértik, szemet huny a társadalom s az egészet gazdasági fogásnak minősiti.

Az eddig felhozott összes példák olyanok, amelyek nemcsak a morál általános elveivel, hanem a büntetőjoggal is összefüggésben vannak. Kétségtelenül megállapitható már ezekből is, hogy a kriminálstatisztika nem nyujt teljes képet a moralitásról. De még világosabban áll előttünk a kérdés, ha megfontoljuk, hogy a kriminálstatisztika nem is öleli fel az összes erkölcstelen cselekedeteket. Számtalan ily cselekedet megy végbe anélkül, hogy azok statisztikai feljegyzés tárgyát képeznék. A bünügyi statisztika a morál törvényeibe ütköző cselekményeknek csak kis körére terjed ki és pedig azokra, amelyek, mivel már érzékenyebben sértik az erkölcsi világrendet, megtorlást igényelnek és tényleg az állam által büntetéssel is sujtatnak. De ezek a büncselekmények sem kerülnek mind nyilvánosságra, jó részük a statisztikára nézve örök titok marad. Egyes külföldi statisztikák évről-évre kimutatják azoknak a büncselekményeknek a számát, a melyekben a tettesek ismeretessé nem váltak s azt tapasztalni, hogy jelentékeny hányadát képezik az összes büncselekményeknek. A mi statisztikánk — ami nem éppen helyes — ily esetekben azzal a feltevéssel él, hogy az illető bünügyben egy terhelt szerepelt. Nemcsak kriminálstatisztikai szempontból kifogásolhatni ezt, hanem nem szabad feledni, hogy ez uton szerezhetni kellő adatokat a büncselekmények felderitésére hivatott szervek jóságáról és megbizhatóságáról is.

A bünügyi statisztika tehát csak az ugynevezett «látható kriminalitásról» ad számot, vagyis arról, mely a biróság által megállapittatik. Az a tény, hogy nem jutnak az összes bünesetek napvilágra, nem rontja le a kriminálstatisztika értékét. Föltehető ugyanis, hogy a bünügyi statisztika által észlelt büncselekmények bizonyos állandó arányban állanak a tényleg elkövetett bünesetek tömegéhez, ugyannyira, hogy ezek számából bátran lehet következtetni a társadalom kebelében előfordult összes büntettek gyakoriságára.

A kriminálstatisztika igazán akkor felelne meg hivatásának, ha az egyes évek tiszta kriminalitását mutatná ki. Sajnos, ezt a legtöbb kriminálstatisztika nem teszi. Indokolásul az szolgál, hogy a jogerős itéletek vétetnek alapul. Nem olyan akadály ez azonban, amelyen segiteni nem lehetne. A megoldás hozzá még elég egyszerü is. Például minálunk az elitéltek egyéni lapjain egy külön kérdés szolgál a büncselekmény elkövetési idejének tudakolására. Ennek alapján igen könnyü volna a büncselekményeket az elkövetési évek szerint részletezni és két-három év adatainak összevetéséből meg lehetne állapitani egy év tiszta kriminalitását.

Kettős előnye volna az ily eljárásnak. Először is kriminálstatisztikánk megszabadulna a birósági statisztika-jellegtől, amelyet tisztán a jogerős itéletek alapulvétele kölcsönöz neki. Másrészt a szociális kutatások részére megfelelőbb anyagot nyerünk, ha egy év tiszta kriminalitását ismerjük, mert ily módon a kriminalitást előidéző okok megállapitása, ami pedig egyik legérdekesebb és feltétlenül legfontosabb feladata is a bünügyi statisztikának, biztos alapokon nyugszik. Bünügyi statisztikánk mai rendszere mellett könnyen ki vagyunk téve annak, hogy épp az igazi kriminalitást képviselő büncselekményeknél, büntetteknél, amelyeknél a jogerős itéletek meghozatala javarészt az elkövetéstől számitott két-három év mulva következik be, félremagyarázzuk a létrehozó okokat. Az általunk ajánlott ujitással ezt el lehet kerülni.

Minden statisztikának az adja meg az értékét, ha az adatok hosszabb időre visszamenőleg összehasonlithatók. Ez nyujt anyagot a fejlődés vagy hanyatlás megállapitására, a jelennek a multtal való egybevetésére, a jövőben szükségessé vált intézkedések megtételére, az irány megjelölésére stb. Hosszu időszakok, évsorozatok adatai összehasonlithatóságának egyik fő feltétele pedig az egyöntetüség az adatgyüjtésben. Minden módositása az adatgyüjtésnek, legyen az módszerváltozás vagy más egyéb, az esetek legnagyobb részében zavarólag hat az összehasonlithatóságra. Nehezebbé válik az összehasonlithatóság az adatgyüjtési változások folytán a folytonos, mint az időszakos statisztikai felvételeknél, de ez természetes is. Évi adatgyüjtéseknél rendszerint nincs idő a változás következményeként előálló összes kontroverz kérdések eldöntésére s egyéb hiányok kiküszöbölésére, mint az időszakos felvételeknél. Ép ezért az ily évek, helyesen «átmeneti évek»-nek minősithetők, amelyek adatai nem használhatók fel más évek adataival való összehasonlithatásra.

Ha már egyszerü módszerváltozás vagy más egyéb csak az adatgyüjtés kivitelét érdeklő módositás annyira befolyásolja az adatok összehasonlithatóságát, könnyen elgondolható, hogy oly esetekben, midőn az adatgyüjtés anyagának minőségét teljesen átalakitó ujitások léptetnek életbe, az összehasonlithatóság is az előző adatokkal lehetetlenné válik.

A most ismertetett elvek sehol nem érvényesülnek szebben, mint hazánk bünügyi statisztikájában. Igazi statisztikus sohasem fogja összehasonlitani az 1881. év utáni bünügyi statisztikai adatokat az előző éviekkel. Igaz, hogy 1881-ben módszerváltozás nem történt az adatgyüjtésben, de uj büntetőtörvény lépett életbe, mely a büncselekmények körét teljesen átalakitotta. 1881-től 1899 ig bezárólag homogén statisztikai anyaggal rendelkezünk. De 1899-ben bünügyi statisztikánk ismételten oly reformokon megy keresztül

melyek az előző adatokkal való összehasonlitást kizárják. Ennek kellő igazolására idézzük az adatokat és pedig 1898-tól 1904-ig, hogy egyidejüleg az 1903. évi reform hatását is megállapithassuk.

Elitéltetett büntettekért és vétségekért:

	1898.	1899.	1900.	1901.	1902.	1903.	1904.
járásbiróságok által	69166	91549	55618	67115	72768	77677	75417
törvényszékek által	26363	29115	13058	17909	21621	24353	22911

Az első tény, amely felhivja figyelmünket, az elitéltek számának erős emelkedése az 1899. évben, aminek magyarázata igen egyszerü. Az uj bünvádi perrendtartás életbeléptetése előtt, amint erről már különben a «Jogtudományi Közlöny» is megemlékezett, az igazságügyminiszterium körrendeletben felhivta a bíróságokat, hogy év vége előtt minél több bünügyet fejezzenek be, hogy igy minél kevesebb esetben nyerjen alkalmazást a régi eljárás az uj törvény mellett és a bíróságok az uj törvény első évében ne legyenek tulhalmozva munkával. Ennek tulajdonitható egyrészt, hogy 1900-ban az elitéltek száma annyira alászállott.

Még inkább hozzájárult az elitéltek számának erősmérvü leszállitásához az 1900. évben az a módszerváltozás, melyet bünügyi statisztikánk az 1899. év végén szenvedett. Megszünik a lajstromos rendszer, helyébe lép az egyéni laprendszer, többé nem az elsőfoku, hanem a jogerős itéletek vétetnek alapul. Oly ujitások ezek, amelyek hatás nélkül nem maradhattak az adatokra. Az adatszolgáltatási közegek, kik majdnem két évtizeden át mindig egy és ugyanazon módon teljesitették feladatukat, csak nehezen tudtak hozzászokni a reformhoz. Sok esetben nem szolgáltatják be a statisztikai lapokat a kellő időben, innen van az elitéltek számának különben teljesen indokolatlan nagy emelkedése az 1901. évben. Arról sem szabad megfeledkezni, amint különben már értekezésem folyamán emlitettem, hogy oly ügyekről, melyekben elsőfoku itélet 1900 előtt hozatott, nem kellett ügylapokat kiállitani. Azt hiszem alig akad valaki, aki ne látná be, hogy ez a körülmény is rendkivül apasztólag hatott ugy az 1900. valamint az 1901. évi adatokra. Mind oly tények ezek, melyeket az 1900. és 1901. évi adatok mérlegelésénél nagyon tekintetbe kell venni. A statisztikai hivatal nem is mulasztotta el 1900-tól kezdve egy esetben sem az ország közállapotairól szóló jelentéseiben óva inteni a közönséget, hogy az 1900. és 1901. évek bünügyi statisztikánkban nem tekinthetők normális éveknek és ezek adatai összehasonlitásra nem alkalmasak.

Annál meglepőbb, hogy ép az 1900. évi adatok alapján ujabban szintén iránynyá kezd válni irodalmunkban a kriminalitás ijesztő mérvü emelkedésének a hirdetése. Nemcsak Vámbéry hirdeti ezt, de nemrégiben Hegedüs Lóránt, akitől, mint közgazdásztól, sokkal inkább elvárható volna, hogy kellőleg és nagyobb alapossággal méltassa a statisztikai adatokat, többek között igy ir: «Nagy megroppanás elrettentő nyomai látszanak. A nyomoruság beszivárog a talajba s ott különös vegyi termékké változik. Bün lesz belőle. Három éven át egyazon mértékkel sorozták a magyar büntető statisztikát... «Majd részletesebben ismerteti az adatokat s a végén felkiált:... «a fogságra vetettek sora 13,000-ről — négy esztendő elég volt hozzá — 24,000-re szökött fel. Mekkora fejlődés! Mekkora zuhanás!»

Igazán alig lehet mondani egyebet ezekre a szavakra: «mekkora tévedés!» Tény, négy éven át egyazon mérték szolgált a kriminalitás megállapitására, de ez a mérték nem volt mind a négy évben egyformán jó, amint ezt már kellően bebizonyitottuk. Ha hasonlóan itélnők meg mi is az 1904. évi adatokat, mint azt Hegedüs és Vámbéry teszik, ép oly jogosan hirdethetnők ujongva, hogy szünő félben a nyomor ami talán különben sem oly nagyfoku, mint Hegedüs látja, továbbá erős gazdasági fellendülés észlelhető, mert a kriminalitás az előző évvel szemben jelentékenyen csökkent. Teljes tudatában vagyunk azonban annak, hogy ezt a csökkenést tisztán az 1903. évi reform keresztülvitelével járó átmeneti nehézségek okozzák. Ép ezért az 1904. év is bünügyi statisztikánkban teljesen normális évnek nem tekinthető s adatai csak a legnagyobb vigyázattal és a magasabb ugynevezett mathematikai statisztika segélyével lesznek felhasználhatók más évek adataival való biztos és minden kétséget kizáró összehasonlitásra, amint eljárt volna egy igazi statisztikus az 1900. és 1901. évi adatok felhasználásával is.

Bátran állithatjuk tehát, hogy hazánkban a kriminálitás absolute nem öltött különös ijesztő mérvet, sőt normális keretek között mozog. Nem oly állandó az, mint pl. Quetelet hirdeté, ki szerint: «van egy budget, melyet a nép megrázkódtató szabályossággal szokott betartani: ez a börtön, a gályák és a bitófa budgetje.» Változik az a szociális, a gazdasági, a társadalmi viszonyok átalakulásaival. Viszont nagy és indokolatlan eltéréseket nem mutat. Nem tagadjuk, emelkedik is a kriminálitás, de az természetes kifolyása gazdasági életünk rosszabbodásának. De már közleményem első részében utaltam arra, hogy gazdasági életünk a legszigorubb vizsgálat mellett sem mutat fel oly változásokat, amelyek okadatolttá tennék a kriminalitás hirdetett emelkedését. Azután tartsuk szem előtt azt a régi, de igaz latin közmondást is: «qui bene distinguit, bene docet.» Ha az egyszerü lopások és más kisebb morális jelentőségü büncselekmények száma emelkedik, nem jelenti az feltétlenül az igazi kriminalitás emelkedését. Akkor veszélyes jellegü ez az emelkedés, ha a rablások, gyilkolások, betöréses lopások stb. a társadalmi rendet mélyen sértő és szinte felforgatni kivánó büntettek száma növekszik meg ijesztően. Nehéz megélhetési viszonyok, rossz kereset, könnyen ráviszik az embereket kisebb büncselekmények elkövetésére, de ennek sohasem szabad tulajdonitani különös morális jelentőséget. S hogy hazánkban is inkább az ily büncselekmények száma mutat, de az sem elijesztő emelkedést, legszebben igazolja az, hogy a bíróságok a hozzájuk elbirálás végett kerülő esetek igen nagy számában nem látnak veszélyesebb jellegü büncselekményeket, amit egyrészt a legenyhébb büntetések, másrészt az enyhitő szakaszoknak mind gyakoribb alkalmazásával tesznek nyilvánvalóvá. Ennek bővebb tárgyalása azonban kivül esik ez értekezés körén, de ki komolyabban érdeklődik az adatok iránt, mindig megtalálhatja a statisztikai évkönyvben.

Bud János,
miniszteri segédfogalmazó.

Jogfosztó pénzügyi itéletek.

I. *Elévülés.* Az 1881 : XXXIV. tcz. 38. §-a azt rendeli, hogy az esedékessé vált illetéktartozások és birságok... elévülésére nézve az 1876 : XV. tcz. határozatai irányadók azon hozzáadással, hogy a *tévesen befizetett vagy jogellenesen beszedett illetékek és birságok* visszakövetelése tekintetében a a felek igénye a befizetés napjától számitandó három év alatt elévül.

Ezen rendelkezésből lett a Bélyeg- és Illetékszabályok 1882. évi kiadásának 137. §-a és ez az 1885. évi kiadásban csak annyiban módosult, hogy az 1876-iki törvény helyett az 1883 : XLIV. tczikket emliti. Ezen utóbbi törvény 90. §-ának 2. pontjában pedig a legelől emlitett 38. §. tartalma, az adókra való kiterjesztés mellett, kifejezetten ismételtetik.

Ezen törvénybeli rendelkezésből kétségtelen, hogy a fél visszakövetelési igényének elévülése csak a *tévesen befizetett vagy jogellenesen beszedett adók, illetékek és birságok* visszakövetelése tekintetében van meghatározva, amiből következik, hogy az esetben, ha a visszakövetelési igény más alapon keletkezik, azaz, ha a fél nem azért követel vissza befizetett adót, illetéket, birságot, mert azt tévesen fizette be vagy jogellenesen szedték be tőle, hanem például az ügylet vissza-

vonása folytán, akkor a három évi elévülési időt arra alkalmazni nem lehet. Ugy gondoljuk, hogy az elévülés kiterjesztő alkalmazásának helytelen voltát indokolni nem kell, mert hiszen az elévülést mint egyik irányban feltétlenül jogenyésztő és semmiesetre nem elvi, hanem mindig csakis különböző czélszerüségi alapokon induló intézményt kiterjesztőleg sem magyarázni, sem alkalmazni nem lehet. Ezt az álláspontot foglalta el a fennállott pénzügyi közigazgatási bíróság 7438/1884. sz. itéletében, amelynek indokolásául kimondotta, hogy a .... három évi határidő *csakis* a tévesen befizetett és jogellenesen beszedett illetékek tekintetében bir érvénynyel.

Annál kevésbbé érvényesithető a három évi elévülési határidő az illetékszabályok 99—101. §-ainak eseteiben, mert hiszen nyilvánvaló, hogy ugy a jogügyletek visszavonása, mint birói megsemmisitése a befizetéstől számitott három év eltelte után is történhetik és az ilyen esetekre a törvény a visszakövetelési igény elévülését nem szabályozza, minélfogva csakis a rendes elévülési időről lehet szó. Itt ugyanis nem a befizetés vagy beszedés körüli, hogy ugy mondjuk, jogi fogyatékosság képezi a visszakövetelési igény jogalapját, hanem az, hogy a törvény által taxative felsorolt esetek valamelyikében a visszakövetelési igény meg van adva, különleges elévülési határidő statuálása nélkül, amelyet már az «in dubio mitius» elvénél fogva is nem szabad a különben is alig indokolható három évi határidőre szoritani.

A kérdés ilyetén állása mellett mindenesetre meglepő sőt mondhatjuk, fájdalmasan meglepő a m. kir. közigazgatási bíróság 11,786/1905. sz. itélete, amely egy, az illetékszabályok 101. §-ának tényálladékát magában foglaló ügyletvisszavonás esetében arra a szédületes magasságra emelkedik, amelyen helyesnek tartja kimondhatni, miszerint: «akkor, midőn az 1883 : XLIV. tcz. 90. §-a az illeték visszatérítéséhez való igény érvényesithetését már a téves befizetés vagy a jogellenes beszedés esetében is a befizetéstől számitott három évi záros határidőhöz köti, a jogügylet megszünése esetében vagyis abban az esetben, midőn téves kifizetés vagy jogellenes beszedés nem is történt, a jogügylet megszünése czimén illetékvisszatérités a jogügylet megszünésétől számitott három éven tul szintén nem igényelhető». Miért? Erre a bíróság indokolása nem felel. De annyi bizonyos, hogy ez jogfosztást jelent, törvényes alap nélkül.

II. *Törvényesitett szabályok.* A pénzügyi jog terén tudvalevőleg vannak szabályok, amelyek nem alkotmányos uton hozott törvények, sem nem az utóbbiak alapján kibocsátott rendeletek, hanem részint az 1848 előtti, részint az 1848 és 1867-ik évek közötti időben az akkori kormányok által pátensek, osztrák törvények és osztrák miniszteri rendeletek alakjában adattak ki és amelyeket a magyar törvényhozás az alkotmányosság helyreállitásával kifejezetten reczipiált. Ilyenek a harminczadrendtartás, a bélyeg- és illetékszabályok, a dijszabályzat stb. Az 1865/67. és 1868. évi törvényekben lépten-nyomon találunk olyan kijelentéseket, amelyek a magyar korona országaiban fennálló összes egyenes és közvetett adókat az 1867. évi országos határozat által ideiglenesen elfogadott rendszer szerint épségökben fentartják, sőt a házadóról szóló 1868 : XXII. tcz. 49. §-a a házadó kivetésének, beszedésének és kezelésének módjára vonatkozó «eddig gyakorlatban lévő szabályokat» bizonyos módositásokkal az 1869. év végéig kifejezetten érvényben tartotta. Kétségtelen azonban az, hogy amiről 1867 óta magyar törvény rendelkezik, azt kizárólag ezen törvény szabályozza, hacsak maga a törvény másképpen nem intézkedik.

Az 1868 : XXII. tcz. 2. §-ának *m)* pontja szerint házadó alá nem tartoznak: kolduló szerzetek kolostorai, amennyiben erre a czélra vagy más czélokra bérbe adva nincsenek. A törvény nem sorolja fel a kolduló szerzeteket, ami csak természetes, mert hiszen nem volt és nincsen kizárva az, hogy az idők folyásával olyan kolduló szerzetek is letelepülnek az országban és épitenek kolostort, amelyek 1868-ban Magyarországban még nem léteztek. A pénzügyminiszterium által első izben 1881-ben és másod izben 1888-ban kiadott. «Az egyenesadó-törvények és szabályok hivatalos összeállitása» czimü három kötetes gyüjtemény hivatalosnak nevezödik ugyan, de hitelességéhez igen alapos kételyek férnek, amelyek azonban jelen sorok keretén kivül esnek. De annyi tény, hogy ami rendelet, utasitás, szabályok ebben a gyüjteményben foglaltatnak, azok az 1896 : XXVI. tcz. 6. §-a és illetőleg 1869 : IV. tcz. 19. §-a szerint törvényesség tekintetében egyes esetekben a közigazgatási bíróság itélete alá esnek. A mondott gyüjtemény I. kötetében, a házadóról szóló rész 97. §-a törvény vagy rendeletre utalás nélkül kijelentésszerüen megmondja, hogy a házadómentességre nézve mely szerzetek ismertetnek el kolduló szerzeteknek és felsorol számszerint 11-et. Ezek között nem fordul elő sem a Jézustársaság, sem sok más, igy a Lazaristák missió-áldozárok congregátiója sem.

S mig a m. kir. közigazgatási bíróság 17,283/1899. P. sz. itéletével a Jézustársaság javára megállapitotta az 1868 : XXII. tcz. 2. §. *m)* pontja alapján a házadómentességet, arra hivatkozván, hogy a törvény a kolduló szerzetek fogalmának meghatározása nélkül állapitja meg a kolduló szerzetek kolostorainak állandó adómentességét és a kolduló szerzet fogalmára nézve csakis a tételes egyházjog rendelkezései irányadók, addig a fentebb emlitett másik szerzettől 7,225/1904. P. sz. itéletével a házadómentességet megtagadta, mert bár a felmutatott bizonylatok szerint ez a szerzetesrend is a kolduló szerzetek közé tartozik, mégis az alsófoku hatóságok által hivatkozott «*törvényesitett szabályok*»-ban, t. i. az idézett 97. §-ban taxative felsoroltak közé sorozható nem lévén... stb.

Itt tehát nyilvánvaló, hogy eltekintve is a két határozat ellentmondó voltától, az utóbbi itélet egy hivatalos összeállitásnak nevezett gyüjteményt törvényesitett szabálynak fogad el, holott az az utánnyomási tilalom daczára semmi módon törvényesitettnek nem mondható, sőt tekintve rendszertelen, hézagos és hibás voltát, inkább minél előbb kiküszöbölendő volna a pénzügyi «jogélet»-ből. Ez valóságos jogfosztás, amelyet mégis csak el kellene kerülnie. Értjük, ha az «alsófoku hatóságok» sőt még az összetétele folytán mint felebbezési forum minden megbizhatóságot nélkülöző felszólamló vagy közigazgatási bizottság is kötelező erőt tulajdonitanak a jelzett összeállitásnak, ami végre is az abban közölt, bár teljesen rendszer nélkül széttagolt törvényhelyekre vagy adott esetben a miniszteri rendeletekre nézve érthető, de az emlitett 97. §., amely semmi törvényen nem alapul és minden esetre csak az időnkinti állapotnak többé-kevésbbé megfelelő felsorolást tartalmaz, még sem szolgálhat alapul az utóbb tárgyalt valósággal jogfosztó itéletnek. Hogy azután ezen téves itélet ujrafelvételi panasz folytán hatályon kivül helyeztetett, nem enyhiti a fölött való sajnálkozásunkat hogy olyan nyomtatványt tekintetett «törvényesitett szabály»-nak, amely semmiképpen nem az. Avagy tán itt adójogi Tripartitummal volna dolgunk (?!).

Dr. Fraenkel Sándor.
budapesti ügyvéd.

Különfélék.

— **Vargha Ferencz** közrebocsátotta az itéletek szerkesztéséről szóló második dolgozatát. (Különlenyomat a BJT.-ből.) Az elsőről a f. é. 2. számban emlékeztünk meg. Figyelmeztettünk arra, hogy Vargha tul-nagy sulyt helyez a Curia anyagi jogi judikaturájára; e miatt befolyást akar gyakorolni az esküdtekhez intézendő kérdések szerkesztésére s az individualisatio helyett a specialisatio elvét kivánja a gyakorlatban elfogadtatni.

Ezzel azonban megnehezittetnék az esküdtek munkája, sőt sok esetben a kérdések annyira halmozottá válnak, hogy az esküdtek képtelenek áttekinteni az egymás mellé helyezett sok ténykörülményt. Vargha tehát feláldozza az esküdtszéki intézmény munkaképességét az anyagi jogi revisio kedvéért. Holott épp megforditva kell felállitani a követelményt: amennyiben az anyagi jogi revisio az esküdtszéki biráskodás sajátos igényeivel nem fér össze, annyiban lépjen előtérbe az alaki jogi revisio, a megsemmisités.

Ezt a sorrendet különben maga Vargha sem támadja meg.

Ugy látszik azonban, hogy mint a koronaügyészség képviselője a Curiát nem képes a megsemmisités gyakoribb alkalmazására reá venni; befolyást keres tehát a kérdések feltevésére, hogy a specialisatio alapján legalább megváltoztatható legyen az elsőfoku itélet. A czélzat helyeslendő, de az eszköz ellenkezik az esküdtszéki intézmény szervezetével.

S azt sem szabad feledni, hogy a specialisatio még inkább felmentési irányba terelné az esküdteket. Ha az esküdteknek a kérdésbe foglalt több tény közül csak *egy* iránt is kételyük van, tagadó választ adnak az egészre. Hogy a kérdés egyik részére igen-nel, a másikra nem-el feleljenek, igen ritka eset; ilyesmire az esküdteknél számitani nem lehet. A németországi gyakorlat megállapitotta, hogy a specialisatio inkább visz felmentésekre, mint az individualisatio.

Mindezek a nehézségek enyhülnének, ha a Curia és a koronaügyészség megbarátkoznának avval a gondolattal, hogy a részleges semmiségi okok közt van egy általános jellegü is, a 384. §. 9. pontja. Mihelyt ezen az eddig fedve tartott nyiláson levegő jut a curiai judikaturába, felfrissül az athmosféra s részben megszünnek a nehézségek. A Curia könnyebben semmisithet meg s az anyagi jogi revisio inkább nélkülözhető. Itt kellene a megoldást keresni, nem pedig az esküdtszékellenes uton.

Vargha Ferencz egyébiránt multkori dolgozatában kilátásba helyezte, hogy a semmiségi panasz problemáját a 384. §. 9. p. szempontjából is vizsgálat alá veszi. Várjuk az igéret beváltását. Vargha az ő bonczoló módszerével minminden esetre világosabbá fogja tenni a kérdést. *F.*

— **Doleschall Alfréd** törvényszéki biró a következő találó megjegyzéseket irja a Pesti Naplóban: Különösen figyelmébe ajánlom az uj igazságügyminiszternek azt az abusust, mely a hivatalból kirendelt jogvédők szolgálatának anyagi viszontszolgáltatás nélkül igénybevételében meggyökerezett. Ennél kiáltóbb visszaélést képzelni sem lehet. Ugyanaz az államhatalom, mely annyit sem törődik az ügyvédek exisztencziális létföltételeivel, mint a jó Isten az égnek madaraival, ugyanaz lépten-nyomon megköveteli az igazságszolgáltatás gépének zakatolásában az ügyvédek ingyenes közremüködését. Itt már a demokratizmus és az egyenlő mértékkel való jogkiosztás szelleme felülkerekedik, amikor a *jog* csak az államhatalom tehermentesitésére hajtja a vizet, mely annál bőségesebben árasztja el *kötelességekkel* az ügyvédi kart. Tudtommal az ingyen védők kirendelésénél seholsem jutott felszinre az a törekvés, melyet a tömeggondnoki kinevezések terén tapasztalhatni: hogy t. i. ez a valójában nobile officzium csak bizonyos előkelő körökre hárittatik. Pedig a noblesse oblige elvénél fogva éppen nem ezen a ponton volna helyén egy foglalkozás és hivatásszerinti ügyvédi arisztokracziának megszervezése. Legjobb meggyőződésem, hogy ameddig az ügyvédkedés szabad foglalkozás és életpálya, ameddig az államhatalom abszolute nem gondoskodik az ügyvédek tisztes megélhetésének föltételeiről: mindaddig merő önkény az ügyvédi karnak az igazságszolgáltatásban viszontszolgáltatás nélkül való leköteleztetése. Ha módot találtak arra, hogy a kir. itélő táblai főtárgyalásokra kirendelt közvédők némi szerény rekompenzáczióban részesittessenek: akkor talán külön kodifikáló bizottság kiküldése nélkül is felfedezhetik a bölcseség kövét a hivatalból kirendelt jogvédők államhatalmi eszközökkel honorálásának általános dekretálására. Hogy csak egyetlen példával világitsam meg a helyzetet. a budapesti büntetőtörvényszéknél nap-nap mellett tömegesen szerepelnek a hivatalból kirendelt védők. Akárhánynak becsületessége, jóakarata és képzettsége csak szegénységével vetélkedhetik. Mert a birák is megszokták, meg is kedvelték, amiért hogy lelkét leheli az ügynek képviseletébe: élete javarészét a főtárgyalási termekbe tölti. Es ha buzgón, minden tudásával és teljes odaadással elvégezte dolgát: akkor azon tünődik, hány garasa futja ebédre és vacsorára? Mert akár reggeltől éjfélig teljesitette is a hivatalból kirendelt védő ideális tisztét: érette árva fillérnyi honorárium sem jár. Ez a tényleges helyzet méltánytalan, sőt lealázó, még kevésbbé a védőre, mint az államra, mely mások munkaerejével uzsoraügyleteket köt és a bíróságra, melyet arra kényszeritenek, hogy erre az erkölcstelenségre ráüsse a legalitásnak, a jognak és az igazságnak bélyegét. Az uj igazságügyminiszternek legyen ambicziója: a kötelességszerü ingyenvédelem intézményének kitiltása a magyar igazságügy szervezetéből.

— **Határozatlan itéletet** hozhat a magyar bíróság azon esetben, midőn a fiatalkorut a javitóintézetbe utalja. Ily itéletet közlünk alább a kecskeméti törvényszéknek gyakorlatából:

Varga Molnár József, 1890 márczius 16-án született vádlottat a Btk. 84. §ának 1. bekezdése és a BP. 373. §-a alapján a vád alól felmenti, azonban a Btk. 84. §-ának 2. bekezdése alapján javitóintézetbe való elhelyezésre itéli és kimondja, hogy Varga Molnár József mindaddig javitóintézetben tartható, amig őt a 13,964/1894. I. M. számu rendelet 51. §-a szerint a javitóintézeti igazgató onnan elbocsáthatónak nem találja, mégis azzal a korlátozással, hogy abban életkora 20. évén tul nem tartathatik.

Indokok: Az esküdtek az I. számu kérdésre hozott határozatukkal megállapitották, hogy Varga Molnár József a kérdésben leirt és ellene vádba tett cselekményt elkövette, a 2. sz. kérdésre meghozott határozatukkal pedig azt állapitották meg, hogy vádlott, aki akkor midőn az I. sz. kérdésben irt cselekményt elkövette, életkorának 12-ik évét már tulhaladta ugyan, de 16-ik évét még be nem töltötte, a büncselekmény bünösségének felismerésére szükséges belátással nem birt s minthogy ekként a Btk. 84. §-a értelmében Varga Molnár József vádlott az ellene vádba helyezett, általa elkövetett és a rablás kisérletének összes alkotóelemeit magában foglaló cselekményért büntetés alá nem vehető, őt ugy a Btk. 84. §-ának 1. bekezdése, mint a BP. 373. §-a alapján az ellene emelt vád alól felmenteni kellett. Minthogy tekintettel magára az elkövetett cselekményre, tekintettel különösen arra, hogy Nagy József tanu vallomása szerint vádlott előre kijelentette, hogy amiatt börtönbe kerülhet és azt mégis elkövette, tekintettel a cselekmény véghezvitele körül kifejtett tevékenységre, a bíróság vádlott erkölcsi javitásának szükségét látta s ezért a Btk. 84. §-ának 2. bekezdése alapján őt javitóintézetben leendő elhelyezésre itélte. A javitóintézetben eltöltendő idő tartamának meghatározásánál a törvényszék a Btk. 84. §-ának végbekezdésében foglalt rendelkezést alkalmazta s az időtartamot, annak keretén belül azért nem határozta rövidebbre, mivel nem akarta lehetővé tenni azt, hogy abban az esetben, ha az itéletben esetleg megállapitott rövidebb időhatárban a kivánt javitás nem volna elérhető, a javitóintézeti igazgató esetleg kénytelen legyen vádlottat elbocsátani még a javulás bekövetkezte előtt.

Az ügyészség azon inditványának, hogy az itéletben meghatároztassék, hogy vádlott a javitóintézetben meddig tartassék bent, helyt adni nem lehetett, mert egyrészt erre törvényes alap nincs, másrészt pedig mivel egy ily rendelkezés büntetés jellegével birna; és mert ha a javitás a kiszabott időn belül következnék be, a javitóintézeti igazgató kénytelen volna a már megjavult egyént a javitóintézetben tartani addig, mig a leszabott idő le nem telik, az pedig, eltekintve attól, hogy büntetésszámba menne, ellenkeznék mai gával a javitóintézetben való elhelyezés czéljával. (1905. évi junius 6-án, 4788. sz.)

— **A Magyar Jogászegyletnek** április hó 7-én tartott teljes-ülésén *dr. Dévai Ignácz* kir. táblai biró a *homestead*-ről olvasott fel. Ismertette az észak-amerikai Unió államaiban fennálló homestead-intézménynek (védett családi otthonnak) lényeges tartalmát, keletkezési okait és czéljait. Vázolta ezután az európai államokban a mult évszázad utolsó negyedében megindult homestead-mozgalmat s az ennek folyamában felmerült nevezetesebb homestead tervezeteket. Bővebben tárgyalta a franczia és svájczi kormánytervezeteket és azután

ismertette a kormánymegbizásból készült magyar tervezet lényegesebb határozatait.

A magyar tervezet szerint a családi otthon létrejöttéhez a többi között szükséges, hogy az alapitónak családja legyen, és hogy az otthonná teendő fekvőségen lakóház álljon, melyben az alapitónak családja állandóan lakjék. A fekvőség értéke nem haladhatja meg a 8000 K-t; csak olyan jelzálogjog lehet rajta, mely amortisatiós vagy pénzjáradéki követelés javára áll fenn. Az alapitás az alapitónak a telekkönyvi hatóság előtt élőszóval tett nyilatkozatával és az otthonminőség telekkönyvi feljegyzésével történik. Az otthon-alapitásnak jogi hatása három irányban nyilvánul: korlátolja az otthonnak végrehajtás alá vonhatóságát, korlátolja az otthon feletti ügyleti rendelkezést és módositja az otthonnak örökösödési átszállását. A végrehajtás-mentesség főleg abban jelentkezik, hogy az otthon az alapitónak az otthon-alapitás után keletkezett személyi tartozása miatt rendszerint egyáltalán nem esik végrehajtás alá és hogy a kivételesen megengedett végrehajtás is vagy kizáróan, vagy legalább elsősorban csak az otthon kényszerkezelésére (végrehajtási zárlatára) szoritkozik. Az ügyleti rendelkezésnél az a korlátolás áll be, hogy az alapitó az otthont csak ugy idegenitheti el vagy terhelheti jelzálogjoggal — amennyiben t. i. e terhelés egyáltalán meg van engedve — ha ehhez házastársa hozzájárul; ha pedig házastársa nincs, akkor az elidegenitési vagy jelzálogalapitási ügyletnek gyámhatósági jóváhagyása szükséges. Az otthon örökösödési átszállása három tekintetben tér el más hagyatéki tárgyak átszállásától. A tulélő házastárs, akit a hagyaték valamely részére nézve haszonélvezet illet meg, követelheti, hogy neki haszonélvezetül az otthon engedtessék át; ez átengedés az otthon minőségét fentartja. A kiskoru kedvezményezett családtag érdekében az örökösödési osztály az otthon tekintetében a legfiatalabb kiskoru kedvezményezettnek nagykoruságáig kizárható, ami szintén fentartja az otthon minőségét. Végül az alapító leszármazó örököseinek mindenike, valamint a legalább felerészben társtulajdonos házasfél bizonyos sorrendben követelhetik az otthonnak becsáron való átengedését, amely becsár nem a forgalmi, hanem a hozadéki értékre alapitandó; a főörökösi jog (Anerbenrecht) e körben való elismerésének a czélja szintén az otthonnak az alapitó családjában való megóvása.

Az otthon rendszerint megszünik, amint az alapitásnál megkivánt előfeltételek valamelyike utóbb elesik, tehát különösen akkor, ha az alapitónak kedvezményezett családtagja (házastársa vagy kiskoru gyermeke, illetve kiskoru atyátlan és anyátlan unokája) már nincsen; megszüntethető az otthon lemondással is, aminek hatályához azonban a házastárs hozzájárulása, illetőleg a gyámhatóság jóváhagyása szükséges.

— **Emlékezzünk régiekről.** A Schedel, Vörösmarty és Bajza által szerkesztett Athenaeum 1839-iki évfolyamában Gorove István, a későbbi közlekedési miniszter utirajzokat közöl s harmadik levelében a linzi fogházat irja le. Czikkének befejező sorai ezek:

«Ha ezen nézetek után hazánkra térünk, édes örömek lepnek meg bennünket, vetélkedve látjuk a megyei hatóságokat a fogházjavitáson munkálni, a kisebb-nagyobb előlépteket már is szép következmények koszoruzzák. És mindezen üdvös javitási mozgalomból nem látunk-e egy szelid, kegyes büntetőtörvénykönyvet, a mostaninál egy jobb, helyesb büntetési rendszert keletkezni? Sok szerencsét e nagy, e nemes munkához.»

A czikk irása ugylátszik abba az időbe esett, amidőn az 1840: V. tcz., mely az országos bizottság alakitásáról szól, le volt tárgyalva, de a concertatio még nem történt meg.

— **A magáninditvány visszavonásának kérdéséhez.** Magáninditványi büncselekményről van szó. A sértett fél inditványára megindult az eljárás a tettes és a segéd ellen. A tettes nem került kézre. Az eljárást a segéd ellen ezalatt lefolytatják, elitélik. Az itélet meghozatala után a tettes előkerül. A magáninditványra jogosult a tettes ellen azonban az itélet kihirdetése előtt visszavonta inditványát. — Van-e kihatása a magáninditvány visszavonásának a már elitélt segéddel szemben? Lehetséges-e egyáltalán a magáninditványt a tettessel szemben visszavonni, ha a segédnek az itéletet már kihirdették?

— **A Btk. 482. §-ához.** Az örökhagyó végrendeletében mellőzi a kötelesrészre jogosultakat. A jogosultak, hárman, ügyvédet biznak meg érdekeik képviseletével. Miután a hagyatéki biróság a kötelesrészre jogosultakat perreutasitó végzését meghozatta, a megbizást adó kötelesrészre jogosultak egyike a végrendeleti örökösökkel kiegyezik és az ügyvédtől a meghatalmazást visszavonja. Az ügyvédnek a másik két ügyfele képviseletében a pert meg kell inditania. Örökösödési perről lévén szó, az összes örökösök perbe vonandók. Miután a meghatalmazását visszavonó fél felperesként nem fog fellépni, az ügyvédnek alperesként kellene perbe vonnia. Teheti-e ezt az ügyvéd volt ügyfelével szemben anélkül, hogy az ügyvédi rendtartás 47. §-ával, illetőleg a Btk. 482. §-ával összeütközésbe jusson? Megjegyzendő, hogy a volt ügyfél ismeretlen helyre távozott s igy beleegyezése ki sem eszközölhető. *(Ügyvédi körökből.)*

— **A budapesti kir. törvényszéknél** a kir. ügyészség özvegy E. I.-nét a Btk. 333. §-ban meghatározott s a 336. §. 4. pontja szerint minősülő kétrendbeli lopás büntette czimén azzal vádolta, hogy nevezett T. I.-né zárt padlásáról hamis kulcs segélyével 60 korona értékü ágynemüt, W. L.-né zárt padlásáról pedig szintén hamis kulcscsal 1 korona 40 fillér értékü paradicsomot a tulajdonosok beleegyezése nélkül jogtalan eltulajdonitási czélból elvett.

A büntetlen előéletü vádlott a főtárgyaláson abbeli bünösségét, hogy az egyik padlásról az ágynemüeket, a másikról a paradicsomot ellopta, nemkülönben azt, hogy azon padlás lakatját, melyen az ágynemüek voltak saját padlása lakatjának kulcsával kinyitotta — beismerte, ellenben tagadta, hogy azon padlásnak, mely a paradicsom megőrzésére szolgált, a lakatja zárva lett volna.

Cselekedetei inditó okaiul nagy nyomorát hozta fel; elmondta, hogy férje halála után szülei oly férfiuhoz akarták házastársul kényszeriteni, kit nem szivelt, miért is szülei kivánsága teljesitését megtagadta, ennek következtében pedig szülei levették róla kezüket; ekkor első házasságából származott kis lányával a szülei házból azzal távozott el, hogy Pestre jön s itt varrással keresi meg a kenyerét. Munkát azonban keveset kapott s nagy nyomorba került ugyannyira, hogy hónapokig alig volt kenyere. Három héttel a büncselekmény elkövetése előtt csupán 2 koronája volt, de 2 nappal ezt megelőzőleg ez is elfogyott: gyermekével együtt éhezett. Ekkor eszébe jutott, hogy a padláson levő holmiai közt van imakönyve; elhatározta, hogy ezt előkeresi s Istenhez fohászkodik segitségért; a padlása lakatjának kulcsát magához vette, a padlásra felment s ott midőn a két padláson az ágynemüeket s a paradicsomot meglátta, elfogta az őrület, a pénz utáni vágy, a saját padláskulcsával a vánkosok megőrzésére szolgált padlás lakatját felnyitotta, onnét a vánkosokat elvitte, mig a másik padlásról, melynek lakatja nyitva volt, a paradicsomot lopta el.

W. L.-né, a paradicsom tulajdonosa a vádlott előadásával szemben azt állitotta, hogy noha padlása lakatja régi volt, azt ugy ő, mint a padlásra feljárt 10 éves kis leánya, gondosan bezárták s azt állandóan zárva tartották; ezen sértett a vádlott megbüntetését nem kivánta.

T. I.-né a vánkosok tulajdonosa kijelentette, hogy a padlása lakatja rossz volt, kivüle kis fia is feljárt a padlásra s különben sem állitotta, hogy a lakat be volt zárva.

A kir. törvényszék a paradicsomlopás vádja alól a BP. 326. §-ának 4. pontja alapján a vádlottat felmentette, mert W. L.-né azon vallomását, hogy a padlása lakatja zárva volt, tekintettel arra, hogy a lakat régi volt s ennélfogva rozzant is lehetett, hogy a padlásra kivüle még 10 éves kis leánya is feljárt, ki a lakatot esetleg jól be nem zárta, sőt azt nyitva is felejthette, nem vehette oly szilárd alappal birónak, hogy arra azon ténykörülményt, hogy a lakat zárva volt, ráépithette volna; ezek után pedig figyelemmel arra, hogy itt a büntető-törvénykönyv 126. §-ának tényálladékát felölelő büncselekmény forog fenn, tekintve továbbá, hogy a sértett a vádlott megbüntetését nem kivánta, illetve inditványát visszavonta, a vádlott felmentendő volt.

Az ágynemüek ellopása tekintetében a biróság a Btk. 333. §-ában meghatározott s a 334. §. szerint minősitett lopás vétségében mondta ki a vádlottat bünösnek, mert igaz ugyan, hogy a vádlott maga is beismerte, hogy e padlás zárát a saját padlása kulcsával felnyitotta, de ennek ellenére is e padlás lakatjának zárt volta megállapitható nem volt; nem pedig azért, mert a sértett maga sem állitotta, hogy a lakatot

bezárta. A vádlott beismerését sem tekintette a bíróság olyannak, mint amelyből ez megállapitható lett volna, sőt ellenkezőleg a vádlott beismerő vallomása, tekintettel a cselekmény elkövetésekor volt nyomora, elkeseredése, kétségbeesése okozta ideges, izgatott kedélyállapotára, melyben a nyitva levő lakatot is zártnak vélhette, erre vonatkozólag legkevésbbé fogadható el bizonyiték gyanánt.

A bíróság vádlottat a lopás vétségéért egy napi fogházra átváltoztatható tiz korona pénzbüntetésre itélte, a mellékbüntetés kiszabását pedig a Btk. 54. §-ának 2. bekezdése alapján mellőzte. Az itélet a felek megnyugvása folytán nyomban jogerőssé vált s vádlott, büntetlen előéletü, a nyomortól szenvedett nő, a gyermeke éhezésének tudata által kétségbeejtett anya, a tiz korona pénzbüntetés lefizetésével a hat havi börtöntől, illetve az egy napi fogházbüntetéstől szabadult meg.

— **A könyvkivonati illetékesség kérdésében** a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felebbezési tanácsai állandóan egymástól ellentétes álláspontot foglalnak el, mert amig az egyik tanács szerint az 1868:LIV. tcz. 35. §-ának 2. bekezdése a birói illetékesség megállapitásához csupán azt a feltételt füzi, hogy a könyvek, amelyekből készült kivonatra a per alapittatott, a kereset beadása idejében a bíróság helyén vezettessenek, az a körülmény azonban, hogy felperes a kereseti jogügylet megkötése idejében hol lakott és hol vezette könyveit, az illetékességre nincs befolyással. (1906. E. 2. sz.) Addig a másik tanács a könyvkivonati illetékességet csak az esetben állapitja meg, ha az üzlet már a bejegyzés eszközlésekor illetve az ügylet kötésekor a könyvvitel helyén bejegyezve is volt.

— **Az ipari alkalmazott felmondási ideje.** Ezen kérdésben a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék a következő határozatot hozta: Az 1884. évi XVII. tcz. 92. §-a, midőn példaképen sorolja fel azokat a kivételes eseteket, mikor az ipari alkalmazott 3 havi felmondási időre bir joggal, kétségtelenné teszi a törvényhozó azon szándékát, miszerint a 3 havi felmondáshoz való kivételes jogosultság iparüzleteknél, aminek a fényképészet is tekintendő, egyenesen a nagyipari vállalkozáshoz füződik s csupán azok az alkalmazottak, kik nagyvállalatoknál vannak, mint fontosabb munkálatokkal megbizottak alkalmazva, igényelhetik a 3 hónapi felmondási időt. Azonban a kisebb személyzettel müködő, a nagyipart el nem érő üzletmenettel biró iparüzletben alkalmazottak, még ha fontosabb cselekményeket végeznek is, 3 havi felmondást nem igényelhetnek. Azt pedig felperes maga sem állitotta, hogy az alperesi czég nagy személyzettel, nagy tőkével müködő nagy vállalat volna, s az elsőbiróság előtt lefolytatott bizonyitó eljárás alapján megállapitást is nyerhet az, hogy alperes czégnél legfeljebb 2—3 segéd volt alkalmazva, s igy alperes üzlete a kisebbszerü fényképész iparüzletek sorába tartozik. (Budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék 1905 november 23. D. 774/1905. sz. a.)

— **A strike visszaható ereje a kiérdemelt munkabérre.** A strike joghatásai megitélésének kérdéseiben forrong ugy a törvényhozás, mint a judikatura álláspontja. A sok megoldás közül azonban — ugy hisszük — egyedül áll a m-i járásbiróság alant közölt itélete. A m-i járásbiróság szerint ugyanis a *strikeben résztvett munkás — még a kiérdemelt munkabérét sem követelheti.* Az itélet a következő: «Felperes keresetével elutasittatik és köteles alperesnek 12 K 20 fill. költséget 8 nap alatt végrehajtás terhével megfizetni.» *Indokok:* Felperes előadja, hogy mult év őszén több napon át dolgozott alperes cséplőgépénél és 17 K 80 fillér értékü gabonát érdemelt ki, mit alperes ki nem adott, kéri, hogy alperes annak megfizetésére köteleztessék. Alperes ellenkérelme, hogy felperes keresetével elutasittassék, mert cséplőgépénél a mult évben 24-en dolgoztak, majd strikebe mentek s felperes többé munkába vissza nem tért, az által utolsó heti munkáját követelni nem jogositott. M. J., H. J. és R. M. tanuk vallomásai alapján tényként megállapittatik, hogy mult év folyamán felperes 24-ed magával dolgozott alperes cséplőgépénél, majd több napi munka után a strike kitört s mig 20-an a munkába ujból beállottak, addig felperes vissza nem tért daczára annak, hogy alperes kidoboltatta, hogy munkásait visszafogadja. Minthogy a bíróság a strikelő munkásokat, melynek czélja presszióval magasabb bért kicsikarni a megszorult munkaadótól, jogsegélyben nem részesitheti, minthogy nem vitás az, hogy a strikeben felperes is részt vett, a munkát abba hagyta, ezek alapján nem követelheti kiérdemelt munkadiját, ezért a kereset el volt utasitandó. (Beküldetett.)

— **A Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület magyar csoportjának ujjászervezése** tárgyában április 25-én ½7-kor este értekezlet lesz az ügyvédi kamara helyiségében.

— **A hatodik kriminal-anthropologiai kongresszus** f. hó 27-én nyilik meg Turinban. A magyar igazságügyi kormányt a kongresszuson dr. Vámbéry Rusztem képviseli.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Értékhatár az osztrák büntetőjogban.** Az ósdi osztrák büntetőtörvénykönyv szigorán akar enyhiteni egy uj törvényjavaslat. A javaslat 1. szakasza szerint a büntető törvénykönyv azon rendelkezéseinél, melyeknél a dolog értéke vagy az okozott kár nagysága határozza meg azt, hogy a cselekmény büntett vagy vétség, vagy magasabb büntetési tétel szabandó-e ki, az eddigi értékhatárok helyett magasabb értékhatárok alkalmazandók. Még pedig ott, hol eddig az értékhatár 5 frt volt, ezentul 100 kor lesz, 25 vagy 50 frt helyett 300 kor., 100, 300 és 1000 frt helyett 3000 kor.

— **A ló tulajdonosának felelőssége.** *A.* lovát átadta ideiglenesen ingyenes használatra *B.*-nek. *B.* dij ellenében *C.* szállitását elvállalta. A ló megbokrosodván, *C.* a szenvedett testi sérülésekért *A.*-t, a ló tulajdonosát perelte. A német Reichsgericht a keresetet elutasitotta, mert a ló a baleset történtekor nem volt a tulajdonos birtokában és gazdasági üzemében.

— **A deportátióról** ir ismét Bruck egy füzetet. Ujra és ujra kifejti előnyeit a szabadságvesztés-büntetés felett. Németország Délnyugat-Afrikában igen alkalmas területek felett rendelkezik a deportatióra és nem lehetetlen hogy felkarolják az intézményt, mely Angol- és Francziaországban mind kisebb térre szorul. — Ugyancsak Heimberger tanártól jelent meg egy füzet a büntetési koloniákról. (Neue Zeit- u. Straffragen 3. évf. 3. füzet).

— **Az ügyvédi irodában alkalmazott tanuzási kötelezettsége.** A tescheni törvényszék tanuvallomásra kötelezte a vádlott ellen folyó bünperben, a vádlott védőjének irodájában alkalmazottat. A törvényszék szerint a bünvádi perrendtartás nyujtotta kedvezmény csak az ügyvédet illeti meg. A tanuzás alól való mentesség személyes s nem az irodával kapcsolatos jogosultság.

— **Angol és német birói szervezet.** A dickes főpolgármester a porosz urakházában tartott beszédében az angol birói szervezetet állitja fel mintaképül a németek számára. A birák számának növelése szerinte kóros jelenség. A birák számának növekedését az igazságszolgáltatásba vetett bizalom csökkenése követte. A fóczél kevés, de kiváló, minden felesleges munkától mentesitett biró legyen. Ezeket nagyobb fizetésben kellene részesiteni. A birói szervezet sulypontja az alsófoku egyes bíróságokba helyezendő. Az elsőfoku társas bíróságok Németországban nem váltak be. Itéleteik ellen élnek a legtöbb felebbezéssel.

— **Telekkönyvi reform Angliában.** Angliának 1875 óta van telekkönyvi rendszere. A bejegyzés jogi hatása aszerint igazodik, amint a bejegyzett tulajdonjognak absolut vagy possesorius jogczime van. Az első esetben megáll a tulajdonjog akkor is, ha másnak erősebb joga van. Az erősebb jogu ilyenkor egy biztositéki alapból vagy az állami vagyonból kárpótlást nyer. Második esetben a bejegyzett tálajdonjog az igazi tulajdonossal szemben nem hatályos. Ilyen esetekben adásvételnél épugy kell vizsgálni a bejegyzett tulajdonos jogát, mintha nem is lenne a telekkönyvben. Absolut czimet ritkán lehet kimutatni. Ezen okok miatt a közönség előtt nem népszerü a telekkönyv. A törvényhozás a bajokon ugy óhajtott segiteni, hogy felhatalmazta a kormányt, hogy a bevezetési kényszert kerületről-kerületre fokozatosan valósitsa meg. 1902 óta a londoni grófságban a tulajdonjog átruházása csak akkor perfekt, ha bevezetik a telekkönyvbe. Az «Incorporated Law Society», a solicitorok érdekeit képviselő egyesület legutóbbi ülésén követelte a bevezetési kényszer megszüntetését.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Veres Pálné-u. 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenegyedik évfolyam. 17. sz. Budapest, 1906 április 27.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *IV. Veres Pálné-u. 25.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A curiai kinevezések. — A kir. közigazgatási bíróság uj elnöke. — Az észak-amerikai Unio államai homestead-intézményének ismertetése. *Dr. Dévai Ignácz* kir. táblai birótól. — A részvénytársaságok és szövetkezetek czégének jegyzéséről. *Dr. Vályi Sándor* budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéki birótól. — A váltóóvás reformja. *Dr. Holitscher Szigfrid* budapesti kir. közjegyző-helyettestől. — Lombroso. *Dr. Vámbéry Rusztem* egyetemi m. tanártól. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A curiai kinevezések.

Nagyjelentőségü, messze kihatásu személyi változások jegyében állunk: a kir. Curia vezetésében változás állott be.

Ha nem is beszélhetünk általános rendszerváltozásról, mégis nagyon valószinü, hogy friss szellem vonul be a régi csarnokokba.

Mert bár nem homines novi az ujonnan kinevezettek, hanem mindketten a magyar igazságügy régi és kipróbált bajnokai, mégis az ő müködésüktől többet vár a magyar jogászság, mint az eddigi rendszer évtizedes irányának puszta folytatását.

Oberschall Adolf nem az az ember, akinek éles tekintetét kikerülné, mennyi hibája van biráskodásunknak, különösen pedig mily tarthatatlan a helyzet legfőbb bíróságunknál. Másfél éves restantiák közt gázolva, a korban előhaladott curiai birák végső erőmegfeszitéssel iparkodnak minél több ügyet elintézni, anélkül, hogy a hátralékok fogynának.

Erőlködésük hiábavaló, mert a mai peres eljárás és birói szervezet mellett az elintézendő ügyek száma folyton szaporodik, amivel természetesen párhuzamosan lépést tart a hátralék folytonos növekedése is.

Hogy beköszöntő beszédjének tanusága szerint Oberschall Adolf ennek a beteg állapotnak gyökeres szanálására törekszik, ez minden magyar jogásznak nagy megnyugvására szolgál, mert az uj curiai elnököt eddigi müködése olyan férfiunak bizonyitotta, aki a maga elé tüzött feladatokat a legnagyobb erélylyel és kitartással megvalósitja.

Hogy a hátralékok apasztása Oberschall vezetése alatt nem járhat az ügyeknek az eddiginél is sablonszerübb elintézésével, arra nézve garanciát nyujt az uj elnök azon kijelentése, hogy nagy sulyt helyez a határozatok alaposságára és az indokok intenzivitására.

De a sablonszerü elintézés irányával a leghatározottabban szemben áll Oberschall azon kijelentése is, hogy nem barátja a betüimádásnak, hogy a Curiának a jogfejlesztés terén is teljesitenie kell hivatását, és pedig a méltányosság követelményeinek tekintetbe vételével.

Lehet-e méltóbban elfoglalni az ország legfőbb birói székét, mint annak hangsulyozásával, hogy «a törvény helyes értelmezése, a törvénymagyarázat minden eszközének igénybevételével szabadabb szellemi tevékenység utján állapitandó meg és a törvény alkalmazásánál a birónak nemcsak a törvényben, a normális tényálladékra megállapitott jogszabályt, hanem minden egyes esetnek sajátságait, ezeknek jogi jelentőségét és a jogrend czélját és föltételeit is figyelembe kell vennie. Csakis ezen az uton ismerhetjük föl az anyagi igazságot, sőt a törvénynek ily szellemben való alkalmazásával sok esetben meg fogjuk közeliteni a méltányosság eszméjét is.» Vésse ezen aranyszavakat emlékezetébe minden magyar biró és itéljen mindenkor azok szerint.

Az igazságszolgáltatás tekintélyének öregbitésére visz az is, ha megszivlelik bíróságaink Oberschall azon intelmét, hogy a birói és ügyvédi kar jó viszonya *igazságügyi érdek* és hogy a birónak kötelessége megbecsülni a komoly ügyvédi munkát.

A kir. Curia másodelnökévé Bernáth Géza neveztetett ki, tehát ő lesz ezentul a bünügyi osztály vezetője.

A bünügyi osztálynak különös fátuma van. Daruváry, Czorda, Vörösmarty, Oberschall voltak az utóbbi évtizedek alatt e testület vezetői, mindmegannyi kiválóság a saját szakjában: a magánjogban, de egyik sem ex asse büntetőjogász.

Bernáth Géza is kitünő czivilista, aki minden eddigi positiójának diszt adott, de büntető bíróként az uj bünvádi perrendtartás idejében nem müködött.

Bernáth Géza legelsőrendü adminisztrativ tehetség is. Mint kir. táblai elnök és mint az igazságügyminiszterium államtitkára az igazságügyi adminisztráczio javitása érdekében igen nagy érdemeket szerzett.

Ilyen kvalitások mellett bizonyára ő is — miként kitünő elődei — beleéli magát a nehéz helyzetbe, amelyben a legfőbb bíróság az uj bünvádi perrendtartás és különösen az annak alapján kifejlődött birói gyakorlat folytán van.

Közismeretes, hogy Bernáth Géza sem hive a betüimádásnak, a sablonos paragraphus-jogászatnak, miért is teljes bizalommal várjuk tőle, hogy a Curia büntető judikaturáját Oberschall szellemében fogja vezetni.

Ebben a leghathatósabb segitő társa lesz a másodelnöknek Hérics Tóth János az uj tanácselnök, akit Oberschall méltán aposztrofált mint a «typikus magyar jogász egyik legkiválóbb képviselőjét». Kozma Sándor tradicióí elevenednek meg előttünk az uj tanácselnökben. Az egyenes magyar jellem és gondolkodás, müvelt elme, betürágást messze elkerülő igazságos itélet, ez jellemzi ezt a férfiut, akinek kezébe valóban megnyugvással lehetett letenni a Curia egyik büntetőtanácsának vezetését.

A kir. közigazgatási bíróság uj elnöke.

Örömmel és bizalommal üdvözöljük Wlassics Gyulát a kir. közigazgatási bíróság elnöki méltóságában. «The right man on the right place», akitől e főbiróság történetében uj korszak ébredését reméljük.

Az a kilencz esztendő, amely e garantiális bíróság müködésének megkezdése óta letelt, törvényhozásunk ujabb történetének legmeddőbb korszaka. Nem csodálkozhatunk tehát azon, hogy e bíróság illusztris első elnöke mitsem tehetett e bíróság fejlesztése érdekében, sőt azon sem lehet fönnakadnunk, hogy az uralkodó politikai áramlatok itt-ott olyan férfiak kinevezését tették lehetővé, akik minden egyéni integritásuk és tiszteletreméltóságuk mellett, erre a birói tisztre nem voltak a legalkalmasabbak. Egyes személyi kérdéseknek ilyen megoldását is a kezdet nehézségeinek rovására

kell irnunk, de ezeknek számbavételével el kell ismernünk, hogy a közigazgatási bíróság vezetése eddigelé is mintaszerü volt.

Most már azonban előállott elodázhatatlan szüksége annak, hogy egyfelől a kir. közigazgatási bíróságról szóló 1896 : XXVI. tczikket végrehajtsák, másfelől, hogy ezt a törvényt akként módositsák és egészitsék ki, hogy ez a bíróság valóban közigazgatásunknak sziklaszilárd és bevehetetlen mentővárává legyen, bármiféle politikai szempontok befolyásolnák is a közigazgatás menetét.

Végre kellene hajtani mindenekelőtt a törvény 16. §-ának rendelkezését a bíróság hatáskörének kiterjesztéséről, a miniszteri rendeleteken és a szabályrendeleteken alapuló vitás kérdéseknek végérvényes elbirálására. E kiterjesztést pedig kell, hogy megelőzze a hatályban levő miniszteri és szabályrendeleteknek ebből a szempontból átvizsgálása, amelyre a törvény 156. §-a az illető minisztereknek a törvény hatályba lépésétől számitott öt évet szabott meg. Ez a határidő 1902. évi január hó 1-én telt volt le, a hatáskör kiterjesztése azonban máig elmaradt.

A miniszteri és a szabályrendeleteknek gondos átvizsgálása azonban még egy nagy horderejü és jótékonyságában megbecsülhetetlen következéssel fog járni, föltéve persze, hogy gondos, lelkiismeretes és nem fölszines munkáról lesz szó. Azzal t. i., hogy ki fogják selejtezni a rendeletek óriás és át sem tekinthető tömegéből azokat, amelyek hatályukat vagy jelentőségüket vesztették, továbbá azzal, hogy egyesiteni és egységesiteni, egyuttal pedig egyszerüsiteni fogják azokat, amelyek ugyanegy tárgyra vonatkoznak. Ily módon megkapjuk majd a mai utvesztőből kivezető fonalat, de egyuttal áttekinthető képét is közigazgatásunk sajátképpen való hatályos joganyagának, amelyet ma senki sem ismerhet.

Végre kell továbbá hajtani a törvény 131. §-ában emlitett azt a rendelkezést, hogy a közigazgatási bíróság és a közigazgatási hatóságok, valamint a közigazgatási bíróság és a rendes bíróság között fölmerülő hatásköri összeütközések fölött való döntés céljából, külön bíróságot kell felállitani.

Ennek a külön bíróságnak a szükségét a tapasztalat napról-napra jobban igazolja, naponként ujból bebizonyul annak az állapotnak a tarthatatlansága, hogy a legfőbb bíróságok hatáskörének kérdését is nem független bíróság, hanem a minisztertanács dönti el, amely a legalaposabb ellátás mellett sem szabadulhat mindig a subjectiv fölfogástól vagy politikai szempontoktól, főleg akkor nem, amikor saját ügyében, saját érdekéről kell döntenie. Ily állapot mellett lehetetlen hirdetni, hogy Magyarországon a közigazgatás az igazságszolgáltatástól teljesen el van választva, mert napról-napra módja nyilik a kormánynak arra, hogy hatásköri összeütközés czimén a legfontosabb kérdések eldöntését, — nemcsak a közigazgatási bíróság, hanem a rendes bíróság elé tartozókét is — a maga hatáskörébe vonja és csak a kormány diskréciójától függ, mennyire akar e törvényes hatalmával élni vagy visszaélni.

Annál inkább remélhetjük a mai állapotnak és ezzel az 1869. évi IV. törvényczikk 25. §-a által megalapitott 37 éves provizoriumnak a megszüntetését, mert köztudomásu, hogy éppen Wlassics Gyula dolgozta ki annak idején a hatásköri összeütközések fölött dönteni hivatott bíróság felállitásáról szóló törvény javaslatát és nem kételkedünk abban, hogy e kiváló jogtudósunk, akinek annyi érzéke van az igazi alkotmányosság és az igazi jogállam követelései iránt is, hatalmas befolyását latba fogja vetni e modern és valódi alkotmánybiztositéknak gyors törvénybe iktatása érdekében.

A most emlitett szempontok követelik azonban a közigazgatási bíróság törvényes hatáskörének kiterjesztését is a lehető legszélesebb körben.

Igazi jogállam a jog minden sérelméért független bíróság utján adja meg polgárainak az orvoslás módját és lehetőségét. Nem szabad tehát léteznie egyetlen oly közigazgatási intézkedésnek sem, amely törvényessége szempontjából — természetesen megfelelő perjogi cautelákkal — ne lenne felülbirálható a közigazgatási bíróság által. Nemcsak az alsóbb közigazgatási hatóságok intézkedéseire gondolunk itt (természetesen mindig csakis a törvényesség és nem a czélszerüség szempontjából), hanem főképpen a miniszterek rendelkezéseire, amelyek tulnyomó többségével szemben ma csakis a miniszteri felelősségnek rendkivül akadémikus és talán már nem is kétes értékü alkotmánybiztositéka nyujthatna orvoslást.

Már pedig nyilvánvaló, hogy az alkotmánynak nem lehet megnyugtató biztositéka az olyan intézmény, amelynek igénybe vehetése a mindenkori politikai áramlatoktól függ és amely még functionálásának alig elképzelhető esetében is, (a valóságra gondolunk itt, nem pedig doktrinair lehetőségre), a közvetlenül érdekelteknek positiv orvoslást nem nyujthat. Alkotmánybiztositék jellegével és értékével csakis olyan intézmény bir, amely a politikai viszonyoktól teljesen független — a czélszerüség szempontjainak, magától értetődően, itt is teljes figyelmen kivül hagyásával — kizáróan a fennálló jogszabályok alapján itél az egyes közigazgatási hatóságok, tehát a kormány rendeleteinek és intézkedéseinek *törvényessége* fölött. Ilyen intézmény pedig nem lehet más, mint a birói függetlenség teljével felruházott bíróság, amelyre a Horatius szavai állanak: «Si fractus illabatur orbis, impavidum ferient ruinae.»

Ily értelemben óhajtjuk és várjuk a közigazgatási bíróságról szóló törvény módositását és kiegészitését. És óhajtunk még egyet. Azt, hogy a törvény 5. §-a, mely megengedi, hogy e bíróság itélő biráinak csak *felerészét* kell a magasabb birói hivatalok viselésére képesitett egyének sorából kinevezni, mig másik felerészénél beérik az öt évi közigazgatási szolgálat kimutatásával — mihamarabb hatályát veszitse és hogy a törvény az összes birákra a magasabb birói hivatalok ellátásához szükséges képesitést állapitsa meg a kinevezhetés kellékeül.

A törvény mai rendelkezését megokolhatták a megalkotásakor fenforgott viszonyok, a pénzügyi közigazgatási bíróságra való tekintet, politikai szempontok és átmeneti nehézségek. Ma ezek a szempontok már megszünvén, a jövőre ebben a tekintetben is véget kell vetni a bíróság itélő tagjai közt lehetővé tett bifurcatiónak, aminthogy lehetetlen elképzelni, hogy miért érjük be továbbra is a közigazgatásnak oly végtelenül fontos és hordereje tekintetében az igazságszolgáltatással egyenlő jelentőségü terén, kisebb minősitésü tisztviselőkkel, mint a biráskodás egyéb ágaiban, különösen akkor, mikor a legtöbb közigazgatási főbb tisztviselő az ügyek ezreiben valósággal birói tisztet gyakorol.

Látnivaló már e vázlatos elmefuttatásból is, hogy a közigazgatási bíróság uj elnökére nagy méltóságában kitünő egyéniségéhez méltó feladatok kezdeményezése vár. Bizunk abban, hogy e feladatoknak jó és gyors megoldását fogja előmozditani, a magyar jogállam és jogszolgáltatás dicsőségére.

Az északamerikai Unió államai homestead-intézményének ismertetése.

Részlet dr. Dévai Ignácz kir. táblai birónak 1906 április hó 7-én a magyar jogászegyletben tartott előadásából.

I. *Homestead Act. Homestead Law. Homestead Stature. Exemptions.*

Minthogy a homestead alaptipusát az *északamerikai Egyesült-Államokban* fennálló intézmény teszi, ezt kell e helyütt röviden és legalább főbb vonásaiban ismertetni.

Mindenekelőtt ki kell emelni, hogy az Uniónak 1862. évi május 20-iki törvénye, az u. n. *Homestead Act*, mely az Unió egész területén érvényes, nem vonatkozik a *családi otthon* kérdéses oltalmára. Ez a szövetségi törvény meghatározza,

hogy a *nemzeti földből*, mely még t. i. magántulajdonba nem került, mily feltételek mellett és kinek adományoznak 80, illetve 160 acre-nyi telephelyet és hogy ez csak öt évi birtoklás és ez időn belül bekövetkezett mivelés alá vétel után megyen át a telepes tulajdonába. Eme szövetségi törvénynek a czélja: az Unió parlag területeinek mielőbbi betelepitését és eredményes mivelés alá vételét előmozditani.

A *családi otthont* oltalmazó törvényeket az Unió államai *külön-külön* hozták meg és egy-egy államnak ily törvénye csak annak külön területén bir érvénynyel. Az emlitett *szövetségi törvény (Homestead Act)* a köztulajdonbeli homesteadre az *egyes állam* kérdéses törvénye *(Homestead Law* vagy *Statute)* pedig a magántulajdonbeli homesteadre, a *családi otthon* védelmére vonatkozik. Emellett minden államban bizonyos *ingóságok* is ki vannak vonva a kényszervégrehajtás alól; az erre vonatkozó törvény, mint *Exemption Law*, mentességi törvény, ismeretes. Ennélfogva vannak «Laws of Homestead and Exemptions», de «*Homestead Exemption*», mint ahogy dr. *Meyer* Rudolf az 1883. évben megjelent hires müvében és utána több európai iró is mondja, az Unióban nem szokásos kifejezés.

II. *A családi otthon oltalma.*

Az Unió államai a homestead oltalmáról sokszor már az alkotmányban gondoskodnak, sokszor pedig az illető szabályokat a politikai vagy magánjogi törvénykönyvbe avagy külön törvénybe vették fel. Mind e törvények az intézménynek csupán főbb szabályait állapitják meg, melyeket aztán a birói gyakorlat az intézménynek kedvező szellemben nagy mértékben kiegészitett.

Az otthonalapitásnak a következő előfeltételei vannak:

1. Csak *családfő* igényelheti otthona számára a kedvezményt, a családfő lehet különben akár férfi, akár nő. A családfő, head of a family, az amerikai felfogás szerint az, akivel egyazon hajlékban él és egyazon asztalnál ül az ő vezetése alatt álló egy vagy több olyan személy, akikről törvénynél fogva gondoskodnia kell. Némely állam ide számitja azt is, aki szülőjéről, vagy azt a nőt, ki testvérének gyerekeiről, sőt azt a lányt is, ki vele élő beteg nővéréről gondoskodik.

2. Csak *Alabama* és *Wisconsin* államokban nem kivántatik meg, hogy a homesteader családfő legyen; a családtalanul élő is igényelheti a homestead törvényi kedvezményét. Ettől eltekintve azonban az általános szabály annyira megköveteli, hogy a homesteader családfő legyen, miszerint az az atya, ki védett otthonában marad, midőn neje meghalt vagy tőle elvált és gyermekei nagykoruakká lettek vagy meghaltak, az eddig élvezett oltalomtól elesik. Mert az intézménynek czélja a családnak és főleg az asszonynak és a kiskoru gyermekeknek az oltalma, nem pedig jótékonyság gyakorlása a vagyontalan adósokkal szemben (to bestow charity upon impecunious debtors).

2. Csak az *Egyesült-Államok polgára* élvezi a kedvezményt. Az állam csak azokat a családokat védi, melyek az államot alkotják; idegeneknek nem nyujt kiváltságos kedvezményt.

3. A dolog természeténél fogva *otthon* is kell. Ez különben lehet falusi vagy városi, fényesebb vagy a legszerényebb lakás, amelyhez azonban nem csupán az a telek tartozik, melyen áll, hanem különösen falun azok a földek is, melyek a lakás közelében feküsznek és gazdaságilag hozzá kapcsolvák.

4. A homesteader-nek valamely *jogczimmel* kell birnia az otthonra, legyen e jogczim tulajdon, haszonélvezeti vagy használati jog, sőt a bérleti viszony is elég.

5. Kell továbbá, hogy a család a lakást tényleg *elfoglalja* avval a szándékkal, hogy ott marad lakni, a lakás lesz otthona. Ez az «*occupancy*», elfoglalás. Sem a letelepedési *szándék* egymaga, sem a *letelepedés* maga ottmaradási szándék nélkül nem elég.

Nem védi a törvény azt a telket, melyen a tulajdonos magának lakóházat *épit*, mig a házat nem lakja; nem védi továbbá a kereskedő *bolt-* vagy *irodahelyiségét*, a mesterember *mühelyét*, a földmives darab földjét, hacsak mindezek nem *tartozékai* az otthonnak. Azt mondja egy amerikai biró, *a törvény nem kivánja a családokat táplálni, hanem nekik hajlékot adni vagy helyesebben: megóvni azt a hajlékot, melylyel birnak.* (The policy of the laws is not to feed families, but to shelter them, or rather to protect the shelter which they have). Egyedül a homestead terén uttörő *Texas* tette meg 1876. évben a nagy lépést az ipari telephely vagy mühely mentesitésére, a «business homestead», az *üzleti otthon* megalkotására.

6. *A nyilvánosság, közzététel.* E tekintetben két rendszer van elfogadva:

a) A tulnyomó többségében az államoknak elég e czélra a lakásnak a család által való elfoglalása (family occupancy). Itt tehát az előbb felsorolt öt kelléken kivül a közzétételről mint *külön hatodik* kellékről nem igen lehet szó.

b) Némely államban azonban szükséges, hogy az, aki a homestead kedvezményét igénybe akarja venni, előbb külön nyilatkozatot tegyen e végből, melyet az okiratok lajstromozója (registrar of deeds) lajstromába beiktat, amely lajstrom mindenki által megtekinthető és hivatva van harmadik személyeket az otthonminőségre figyelmeztetni. Ezen *formális* közzététel is különböző az egyes államok szerint.

Az *első* rendszer, mely nem kiván külön nyilvános bejegyzést, főleg a *nyugati* és *déli* államokban van elfogadva. Ennek pártolói arra utalnak, hogy alkalmazása mellett biztosabban éri el az intézmény a czélját, mert hatálybalépéséhez a lakás valóságos elfoglalásán kivül nem kiván meg semmilyen külön cselekményt az oltalmazandó család feje részéről, mig a másik rendszernél az intézmény hatása elmarad, ha a családfő a kivánt nyilatkozatot meg nem teszi és a nyilvános bejegyzést ki nem eszközli.

A leginkább a *keleti* államokban elfogadott *másik* rendszer mellett meg azt hozzák fel, hogy ez a félre bizza annak megállapitását, vajjon az ő gazdasági érdekének jobban megfelel-e, ha egész vagyonát és igy otthonát is hitele alapjaként használhatja, avagy ugy szolgál-e jobban a maga és családja érdekének, ha otthonát mint tartalékot a bekövetkezhető üzleti válság veszélyei ellen eleve biztositja. Ha az utóbbi véleményen van, bejegyezteti otthonát és élvezi erre nézve a törvényi kedvezményt; ha azonban üzleti foglalkozása a hitel legnagyobb mérvü igénybevételét követeli, akkor mellőzi a bejegyzést és lemond az otthon kedvezményéről.

(Bef. köv.)

A részvénytársaságok és szövetkezetek czégének jegyzéséről.*

III.

Hogy kereskedelmi törvényünk a részvénytársaságoknak és szövetkezeteknek az igazgatóságon kivüli czégjegyző közegeiről, különösen azoknak *czégvezetőiről* nem intézkedik, ennek legmeggyőzőbb magyarázata a *törvényelőkészitési munkálatokban* található. Ezeknek figyelmes vizsgálata utján juthatunk arra a már fentebb hangoztatott meggyőződésre, hogy: a törvény alkotói az emlitett társaságoknál a külön czégjegyzők intézményét szándékosan mellőzték, amennyiben magát az igazgatóságot tekintették annak a közegnek, melynek tagjai az egyes kereskedők által kirendelt czégvezetők hivatásának betöltésére és *a társasági czégjegyzés kizárólagos teljesitésére praedestinálva vannak.*

Ennek igazolására hivatkozhatunk a Tervezet** 120. czikke indokolásának következő passusára:

* Az előbbi közl. l. a 15. és 16. számokban.

** *Apáthy István*nak a kereskedelmi törvényről készült tervezete.

«*Azon hasonlatosságnál fogva, mely a czégvezető és az igazgatóság állása közt kétségtelenül fenforog*, szükségesnek mutatkozott mindenesetre, tehát akkor is, ha a czégjegyzés módozatai az alapszabályokban megállapittattak, megkivánni, hogy az aláirók a társasági czég mellé saját aláirásaikat csatolják.» Ez az érvelés pedig a kereskedelmi törvény 185. §-ába változatlanul felvett arra a jogszabályra vonatkozik hogy: «a társasági *czégjegyzést* az alapszabályok értelmében *az igazgatóság eszközli*».

De még nyomatékosabb bizonyiték a kereskedelmi törvény 193. §-a második bekezdése létrejöttének történeti előzménye.

A most felhitt §-ban emlitett társasági meghatalmazottak és hivatalnokok jogkörére vonatkozólag előadó az *értekezlet**-en a következő intézkedés felvételét javasolta:

«Ezekre általában a jelen törvénynek a *czégvezetőkre* és kereskedelmi meghatalmazottakra vonatkozó intézkedései nyernek alkalmazást.»

Az értekezleten annak az aggodalomnak adatván kifejezés, hogy ily szövegezés mellett a *közgyülés az igazgatóságon kivül még külön czégvezetőt is nevezhetne ki, mi által az igazgatók helyzete nagyon kétes jellegüvé válnék*, az «*Értekezlet*» elvileg kimondta, *hogy a közgyülés czégvezetőt ki nem rendelhet* és e végre az ajánlott törvénytervezeti szövegből a «*czégvezetőkre*» szónak kihagyását határozta el. (Ért. Jkv. 191. lapján.)

E szerint az igazgatóság tagjain kivüli *társasági meghatalmazottakra nem a czégvezetőkről* szóló törvényrendelkezések (kereskedelmi törvény 37—42. §§.) lettek kiterjesztve, hanem a kereskedelmi törvény 43. és köv. §-ai, melyek értelmében pedig az illetőket czégjegyzési jog meg nem illeti.

A kereskedelmi törvény alkotói az igazgatóság tagjainak jogállását és szerepkörét kétségtelenül máskép értelmezték és tervezték, mint ahogy az a gyakorlatban tényleg megvalósult!

Kétségtelen ugyanis, hogy az igazgatóság *kizárólagos és átruházhatlan czégjegyzésének elve* abból a várakozásból folyólag lett a törvényszerkesztés egyik *alapeszméjévé*, hogy az igazgatóság tagjai az ügyvezetésben oly mértékben fognak személyesen résztvenni, hogy a czégjegyzést is maguk ellátják.

A törvény alkotói e felfogásának az lehetett kiindulás-pontja, hogy a *részvényesek bizalmának igazi letéteményesei csakis maguk a részvényesek összesége által* közvetlenül a közgyülésen *megválasztott igazgatók*. Ezekről a legtágabb és kifelé korlátolhatatlan jogkörrel felruházott társulati mandatáriusokról joggal tételeztetett fel, hogy a törvény szerint reájuk háruló felelősségük tudatában a fontosabb ügyvezetési cselekményeket (ezek közt a czégjegyzést is) személyesen fogják teljesiteni. És miután az igazgatóság tagjainak az alapszabályokban meghatározható legnagyobb száma törvényileg korlátozva nincsen, gyakorlatilag nem is volna akadálya, hogy a részvénytársaságok és szövetkezetek annyi igazgatósági tagot állitsanak az ügyvezetés élére, ahánynak személyes közremüködése a czégjegyzés mindenkori zavartalan teljesitéséhez szükséges és kivánatos.

Azonban a gyakorlat egészen más irányu fejlődésre vezetett!

A társaságok külső tekintélyének emelése s a közönség bizalmának felköltése czéljából az ügyvezetésben tettlegesen részt vevő egyének helyett igazgatókul közismert és széleskörü összeköttetésekkel vagy nagy hivatali befolyással biró személyeknek névleges szerepeltetése vétetett gyakorlatba. Ezeknek állása éppugy, mint — ami talán még nagyobb *anomalia!* — a felügyelő-bizottság tagjai-é is, jövedelmező és felelősségnélküli *sine cura*-knak szokott tekintetni. Ily módon a társaság ügyeinek intézésében nem kellő mértékben részt vevő igazgatósági tagok helyett tényleg az ügyvezetést az igazgatóságon kivül álló s különféle czimekkel, (pl. ügyvezető-, üzemvezető, vezérigazgatók, helyettes-igazgatók, vezértitkárok stb.) ellátott intézeti tisztviselők végzik, akiknek a reájuk bizott feladatok fontosságával arányosan jogkörük is a kereskedelmi törvény 193. §-a intézkedésén messze tulmenő kiterjesztésben részesült.

Minthogy maguk az igazgatósági tagok a többnyire hosszabb időközökben megtartatni szokott igazgatósági ülések kivételével a társaság üzlethelyiségében rendszeresen jelen sincsenek, vagy legalább is nem elegendő számmal ahhoz, hogy az alapszabályszerü czégjegyzést mindenkor akadálytalanul elláthassák, igy merült fel az igazgatóságon kivüli czégjegyzők alkalmazásának szüksége.

A kereskedelmi üzleti élet fejlődésének ez az iránya magyarázza meg, hogy az előbb kifejtett elméleti felfogás ellenére ugy hazánkban, mint külföldön is huzamosabb idő óta az a jognézet vált uralkodóvá, hogy az igazgatóságon kivül álló személyeknek czégjegyzési joggal felruházása nemcsak közforgalmi érdekekből szükséges és kivánatos, hanem a részvénytársaságok természetével és szervezetével is összeegyeztethető.

Hazai birói gyakorlatunk, a kereskedelmi törvény életbeléptetése után közvetlenül s azóta is folytonosan tért engedett annak a liberális törvénymagyarázatnak, hogy részvénytársaságoknál (és szövetkezeteknél) czégjegyzéssel az igazgatóság tagjain kivül társasági hivatalnokok is megbizhatók.*

E birói gyakorlatra támaszkodva az intézeti tisztviselőknek czégjegyzési hatáskörrel felruházása a mindennapi kereskedelmi életben oly általánosan szokásossá vált, hogy a törvényelőkészitési munkálatoknak fentebb ismertetett ellenkező irányzata daczára *az igazgatóságon kivüli czégjegyzők intézményét kereskedelmi jogszokás alapján részvénytársaságoknál és szövetkezeteknél is el kell ismernünk.*

És a gyakorlati jogfejlődésnek ezt az eredményét azzal a megnyugvással el is fogadhatjuk, hogy a társasági czégjegyző tisztviselők intézményét a részvénytársasági és szövetkezeti szervezettel biró kereskedelmi vállalataink már több évtized óta alkalmazzák, anélkül, hogy eddig annak valamely észrevehetőbb hátrányos következése mutatkoznék. Ebből tehát az látszik, hogy a legkompetensebb érdekelt felek: maguk a kereskedők a kérdéses jogintézményt életbe vágó, szükséges s olyan intézménynek tekintik, amelynek megvalósitása a gyakorlatban kivihető.

Amint azonban alább kivánunk reá mutatni: a szóban forgó jogintézménynek *elméleti alapra épités nélkül* történt gyakorlati megvalósitása nálunk sok tekintetben alapos kifogás alá eshetik.

Mert az emlitett több évtizedes gyakorlat daczára oly elsőrendü fontos kérdések, mint a társasági czégjegyzők *czégjegyzési módjának s korlátainak*, *hatáskörüknek* és *a többi társasági közegekkel szemben fenforgó jogállásuknak problemái* vagy általában még *megoldatlanok*, vagy azoknak megitélésében *tájékozatlanság*, *határozatlanság* és *következetlenség* mutatkozik.

E kérdéseknek elméleti rendezetlensége pedig, ha eddig nagyobb bajokat még nem is idézett elő, a czégjegyző társasági közegeknek esetleges visszaélése esetén gyakorlatilag kiszámithatlan joghátrányokra vezethetne, ugy magukra a részvénytársaságokra és szövetkezetekre, mint az azokkal összeköttetésben álló üzleti felekre nézve.

Ennek a veszélynek megelőzése szempontjából tehát felette kivánatos volna, hogy addig is, mig a társasági czég-

* A kereskedelmi törvény tervezetének tárgyalására összehitt értekezlet.

* Ilyen értelmü kijelentés foglaltatik a budapesti kir. táblának már 1876. évben 4128. sz. alatt s azóta hozott számos határozatában.

jegyzők jogintézménye czéljának és természetének megfelelő törvényes szabályozásban részesül, a birói gyakorlat jutna oly alapelvek iránti megállapodásra, melyek a fentebb irt kérdések egyöntetü s elméletileg is elfogadható megoldásának lehetőségét biztositanák. *Dr. Vályi Sándor,*
(Folyt. köv.) bpesti kir. keresk. és vtszéki biró.

A váltóóvás reformja.

Régi tapasztalat, hogy intézményeink hibái «az életben és a forgalomban» véletlenül mindig akkor szoktak «érezhetővé válni», amikor odakünn Németországban a vonatkozó reformot vagy már megcsinálták, vagy az irodalomban vagy törvényhozásban hangoztatni megkezdették. Igy vagyunk legujabban a váltóóvás reformjával is. Belgiumban 1877 óta van általános alkalmazásban a *postaóvás*, még sem gondolt közel 30 éven keresztül nálunk senki annak behozatalára.* Alighogy azonban legujabban Németországban mozgalom indult meg — és pedig elsősorban jogászi körökből**— az óvás eltörlése vagy legalább is, belga mintára, a postaóvás behozatala iránt, az érdekelt körök szükségét kezdik érezni ezen reformnak nálunk is. A budapesti kereskedelmi és iparkamara mult évi november 9-én tartott teljes-ülésében az elnökség megbizatott, hogy a kérdést tegye tanulmány és előterjesztés tárgyává, e lap mult évi 49. számában pedig közöltetett az Országos magyar kereskedelmi egyesülés elé terjesztett előadói vélemény, mely az obligatorius postaóvásban koncludál. Bármilyen messze is áll ez a terv ez idő szerint a gyakorlati megvalósitástól, nem árthat reámutatni azokra a szempontokra, melyek az ellen szólnak, hogy az óvást a jogászilag képzett közegek kezéből egyáltalán kivegyük, de különösen az ellen, hogy azt éppen a levélhordókra bizzuk.

Meglehetősen elterjedt nézet ugyan, hogy az óvás felvételéhez jogismeret egyáltalán nem szükséges. Ezzel szemben el akarunk tekinteni az óvás egyes nemeitől, melyekre nézve pedig nehéz lenne ezen nézet helyességét beigazolni. Az elfogadás, a lát után bizonyos időre fizetendő váltónak láttamozása, biztositásnyujtás, a másodlat kiadása iránti, különösen pedig a névbecsülési elfogadás és fizetés iránti u. n. közbenjárási óvások helyes felvétele a váltójog ismerete nélkül alig lehetséges. De ezek — eltekintve a szükségbeli utalvány esetétől — elég ritkák a gyakorlatban és lehetne utóvégre a posta müködését a tulajdonképpeni, vagyis a fizetés hiánya miatti egyszerü óvásra szoritani. Ámde igazán nélkülözhető-e csak ennél is minden jogismeret? Az emlitett előadói vélemény szerint igen, mert a levélhordónak nem kell egyebet tennie, mint «a váltóbirtokos utasitása» szerint a váltót egy megjelölt helyen egy megjelölt személynek bemutatnia. Csakhogy a tévedés épp ott van, mintha a váltóbirtokos képes volna mindig a helyes utasitást megadni és egyáltalában az óvatolást kellően előkésziteni. Tudvalévő, hogy a váltóknak utólagos kitöltése rendszerint éppen az óvás alkalmával és az óvatoló közeg jogi tanácsának igénybevételével történik. Az utólagos kitöltés korlátai, a lényeges kellékek fogalma, a telepités és telepes nevezés kérdései már most igazán oly közismeretesek? Vagy igazán minden kereskedő tudja-e, mi szükséges ahhoz, hogy az, akinek részére az óvás felveendő, legitimált váltóbirtokosnak legyen tekinthető? Ami pedig magát az utasitást illeti, itt vannak 1. a telepes nevezésével vagy anélkül telepitett, 2. a nem telepitett, de fizetési helyiséggel ellátott és 3. a csupán utbaigazitásul szolgáló helyiség megjelölést tartalmazó váltók. Vajon a legtöbb váltóbirtokos képes lesz-e a kellő különböztetésre és annak meghatározására, hogy hol, például a kijelölt vagy a tényleges üzletben vagy lakásban és kinek, az intézvényezettnek, telepesnek vagy fizetőnek kell a váltót bemutatni? Egész sora a felmerülhető kérdéseknek volna még ezenkivül felsorolható. (csőd, halál, időszámitás stb). És megfontolandó, hogy éppen a kis váltóknál, melyekre némelyek a postaóvatolást szoritani kivánják, szorulnak a váltóbirtokosok leginkább utbaigazitásra. Ehhez járulnak azután azok a kérdések, amelyekre az utasitás ki nem terjedhet és amelyeket az óvatoló közeg a felmerült helyzethez képest önállóan kénytelen eldönteni. (Az óvatolt személy legitimált képviselője; utbaigazitó helyiségmegjelölésnél további kutatás szüksége, eltérőleg a határozott helyiség megjelölés esetétől; távollévő elleni és szélóvás közötti különböztetés stb.).

Mindez kizárja, hogy a váltóóvást, akármennyire egyszerüsitettnék is az, kellő jogismereteket nélkülöző közegekre lehessen bizni. Hogy ez ellen éppen a közönség maga fordulna elsősorban, annak legjobb példája, hogy a legtöbb német államban facultative behozott olcsóbb birósági végrehajtói óvás alig vétetik igénybe és a bankok kizárólag a drágább közjegyzőhöz fordulnak továbbra is.*

De éppen a postai szolgálatot és a levélhordót tartjuk, az egyéni képesség kérdésétől egészen eltekintve, legkevésbbé alkalmasnak. Tudvalévő, hogy az óvások kiméletből és a költség lehető megtakaritása végett rendszerint az utolsó napon szoktak lehetőleg későn eszközöltetni, ugy, hogy a két óvási köznap valóságos moratorium gyanánt szerepel a forgalomban. Ez a váltónak közvetlen megkeresés helyett óvás végett ajánlott-levélben való feladása mellett ki volna zárva. Továbbá tudvalévő, hogy az óvások csupán a hó bizonyos napjain szoktak tömegesen előfordulni, a rendes postaszolgálat tehát ily napokon nem tudna eleget tenni a követelményeknek és rendkivüli, egyébként nem használható erőkről kellene gondoskodni. Végül, ahogy az emlitett előadói vélemény kontemplálja, a postaóvásról egyáltalán szó sem lehet. Az ki van zárva, hogy a levélhordó rendes szolgálatában az ő kerületében végezhesse az óvásokat is. Ha a váltón több intézvényezett, vagy telep mellett szükségbeli utalvány is van, vagy az óvatolandó személy időközben más helyre költözött, vagy a rendőrségen tudakozódni kell, ezen mindennapos esetekben vajon a levélhordó meg fogja-e szakitani rendes utját vagy annak befejezésével fogja-e átadni a váltót az illető kerületbeli levélhordónak? Előbbi alig egyeztethető össze a postai szolgálattal, utóbbi mellett többnyire eltelne az óvási idő.

Szokás a birói kézbesitéseknek postai eszközlésére hivatkozni bevált példa gyanánt. Ámde eltekintve attól, hogy itt a fenti speciális viszonyok fel nem merülnek, a kézbesitést a levélhordó nem egyedül végzi, hanem a bíróság kellően előkésziti, (birói ügyv. szab. 225., 226. §.) továbbá a helytelen kézbesitést meg lehet ismételni, de az óvást nem.

Mindezen ellenvetésekkel szemben ugylátszik hivatkozni lehetne egyszerüen Belgiumra, ahol a dolog bevált. Csakhogy a belga postaóvás, amint egy legujabb ismertetésből értesülünk,* nem ugy folyik le, ahogy az előadói vélemény képzeli. Egyáltalán a postaóvásnak csakis «à defaut a' huissier» van helye. A posta a beérkező váltókat elsősorban egy birósági végrehajtóhoz küldi óvatolás végett. Csupán ha ilyen helyben nincs, vagy nem található és a hátrahagyott értesitésben kitüzött idő alatt sem viszi el a váltót, vagy akadályozva

* L. első és egyedüli felszólalásként *Fodor:* A váltóóvás reformja. Jogtudományi Közlöny 1902. 51. sz.

** *J. Stranz:* Ein Protest gegen den Wechselprotest. Festgabe der juristischen Gesellschaft zu Berlin. 1903. Berlin. Majd *Dernburg* felszólalása a porosz urakházában 1904 febr. 11-én és a porosz képviselőházban lefolyt vita 1904 ápr. 30-án. Továbbá *Bernstein:* Abschaffung z. Reform d. Wechselprotestes (Zeitschrift d. deutschen Notarvereins 1904. 298. l.). *Martinius:* u. a. (u. o. 1904. 585. l.) és *Georg Cohn:* der Kampf um den Wechselprotest 1905. Berlin.

* Poroszországban 1904-ben 214,368 közjegyzői óvás vétetett fel.

** L. a német birodalmi posta által kiadott Archiv für Post- und Telegraphie 1905. évfolyam 737. és kk. ll.

van, végzi az óvást egy postahivatalnok.* De *nem levélhordó* **, hanem csupán oly, legalább 21 éves postahivatalnok, akinek királyi vagy miniszteri kinevezése van. A költség pedig ehhez képest nincs is arányban a postai portó-dijakkal, hanem 2 franc ot tesz ki és utóvégre Poroszországban sem több egy 300—400 M. váltó közjegyzői óvási dija, mint 2—3 M. Abban is téved az előadói vélemény, hogy a posta végzi ugyanazon dijért az ugynevezett értesitést is. A blocból kiszakitott harmadik szelvény ugyanis az otthon nem talált óvatolt személy lakásán hagyatik és nem az előzők értesitésére szolgál. Igy néz ki tényleg a belga postaóvás és nyilvánvaló, hogy ilyen, már megfelelőbb berendezés mellett, nem lehet a mai postai administratio változatlan fentartásával odautalni az óvásokat is, hanem külön szervekre és szolgálatra van szükség, ami jóformán kizárja, hogy az egyedüli czélul szolgáló olcsóság nagyobb mértékben elérhető legyen, amint az az óvatoló közegek megváltoztatása nélkül is, megfelelő scála felállitásával elérhető lenne.

És emellett azután felmerül az a nagy kérdés, melyen az előadói vélemény ugyancsak átsurran, mely azonban azt hisszük, épen az érdekelt körökben *** conditio sine qua non, vajon az állam hajlandó lesz-e a helytelenül felvett óvásokért a kártéritési kötelezettséget oly mértékben elvállalni, amint az ma a közjegyzőket terheli? Németországban a posta képviselője több izben kijelentette, hogy az ajánlott-levelekért való megtéritésen túlmenő kötelezettséget a pósta nem hajlandó elvállalni. Ausztriában, ahol a posta ma sincs még teljesen államositva, ez el sem képzelhető. És azt hisszük, nálunk sem lenne nagyobb mértékben elérhető, mint egyáltalán a postai megbizatások (1886:XIII. tcz.) körül. Teljes szavatolás nélkül pedig bizonyára az érdekelt körök tiltakoznának legerősebben a postaóvás ellen. Ha még felemlitjük, hogy Franczia országban a felmerült javaslatok mindannyiszor el lettek ejtve és 129 kereskedelmi kamara közül csak 8 nyilatkozott a postaóvás mellett, hogy továbbá legujabban 1904-ben a berlini kereskedelmi testület is csupán a facultativ postaóvás mellett foglalt állást: mindazt felsoroltuk, ami alkalmas arra, hogy a postaóvás mellett való feltétlen lelkesedést egy kissé lehütse és megfontolásra intsen.

(Bef. köv.) *Dr. Holitscher Szigfrid.*

* 1903-ban 118,601 postai és 61,407 végrehajtói óvás vétetett fel.

** A közölt formulareban is az aláirásnál «agent» és nem «facteur des postes». Levélhordó csak kivételesen, egész kis helyeken bizható meg.

*** A postaóvás mellett nyilatkozott 91 német kereskedelmi kamara kivétel nélkül ezt tüzte ki első feltételül.

Lombroso.

F. hó 28 án nyilik meg Turinban a VI-ik nemzetközi criminál-anthropologiai congresszus, mely egyszersmind Lombroso ötvenéves irodalmi és közel ugyanily tartamu tanári müködésének emlékét van hivatva megünnepelni. Azok, kik a ma 74 éves tudós eddigi munkásságában csak a felületességnek sikerét látják, másrészt pedig Lombrosoban találják a criminál-anthropologia kezdetét és végét, azok a félszázados munkásság mérlegét aligha fogják a büntetőjog szempontjából activnak minősiteni. Ugy Németországban, mint nálunk, dogmaszerüvé vált az a tétel, hogy Lombrosonak egész tana egy bebizonyithatatlan, sőt többszörösen megczáfolt hipothezisben merül ki. Ez azonban legfeljebb Lombroso alaptételére áll, hogy t. i. a homo sapiens genusán belül egy külön species különböztethető meg: a homo delinquens, melynek teljes értékü példánya születésénél fogva szervezetileg büntetendő cselekmények elkövetésére praedestinált egyén. Már a született büntettes magyarázatául Lombroso maga is successive különböző, és egymást megczáfoló nézeteket vallott. Kezdetben a büntettest, mint a modern müveltségbe beleszabadult ősembert fogta fel, ki a mai kulturnépek közt a quaternär kor ösztöneinek és szenvedélyeinek hódol, később átöröklés utján pathologiailag elfajult egyénnek minősitette, kit rendellenes szervezeti és funkcionális hajlamok inditanak a bünözésre, és végül legutóbb az epileptikusok közé sorozta, mint akiknek egy alfaja, mely kriminális kényszerképzeteknek van alávetve.

Lombroso alaptételét, valamint az annak magyarázatául felállitott hipothéziseket már az 1889-iki párisi criminál-anthropologiai congressuson eltemette a kritika, ugy, hogy a brüsszeli congressuson már csak az emlékbeszédet lehetett felettük elmondani. A heves küzdelem, mely a hipothézis körül folyt, a nagy közönség érdeklődését is felkeltette, és azzal az illogikus következtetéssel járt, hogy szakemberek is, akik Lombroso egész munkásságából nem ösmertek egyebet az alaptételnél, az egész criminál-anthropologiát a Lombrosianismusnak nem éppen megtisztelő értelemben használt kifejezése alá foglalták. Sőt tovább mentek és az egész természettudományi kutatási módszert, a büntetőjog terén túlhaladott és tudományos taglalásra nem méltó álláspontnak jelentették ki. Évtizedeken át a legkiméletlenebb hajsza folyt Lombroso ellen. A komolyabb szakkörökben a büntettes typus kifejezés már magában véve is forradalmat okozott, mert anthropologiai typust értettek alatta, oly varietást, melynek jellemző vonásai megengedik, hogy a büntettest anatomiailag meghatározzuk.

Tényleg a criminál-anthropologiai büntettes typus nem a büntettesek kivételt nem türő anatomiai meghatározását jelenti, hanem csak annyit, hogy a büntettesek azon részénél, melyeknél az individuális tényező van túlsulyban, több testi és szellemi rendellenességgel találkozunk, mint a normális embernél. Korántsem áll tehát az, hogy az anthropologiai stigmák bármily nagy számából valamely egyénnek büntettes voltára következtetni lehet; legfeljebb nagyobb a valószinüség, hogy az illető bizonyos környezetben büntettessé lesz. Maga Lombroso volt az, ki egyik legutóbbi munkájában reá mutatott a milieu rendkivüli befolyására. Tagadhatatlan, hogy Lombroso tudományos módszere és különösen bizonyitékainak megbizhatósága ellen számos kifogás emeltetett. Tulgyorsan igyekszik következtetéseit levonni és hiányzik belőle a tényeket egymással szemben mérlegelő kritikai képesség. Arra azonban nem szolgált rá, hogy például, mint *Näcke* teszi, tudományos guerilla harczosként jellemezzék, aki ravaszságával észrevette, hogy a pszychiátria terén nem oly könnyü babérokat szerezni és ezért a még fel nem fedezett criminál-anthropologia területére vetette magát. Még kevésbbé jogosult, ha *Spitzka*, egy német eredetü amerikai anthropologus, a Gross-féle Archiv zajos helyeslése mellett azt irja Lombrosoról, hogy «les vieux soldats finissent par radoter». Sőt még olasz kollégái, kik kiméletesebben bántak el vele, nagyrészt tagadásba vonják minden oly tulajdonságát, mely az igazi kutatóra jellemző. Még *Colajanni*, a legkomolyabb birálója is Lombroso kritika nélküli tényhalmozásait a franczia királynak a Bertalan-éj estéjén kiadott ismeretes parancsával hasonlitja össze: «öljétek meg mind: az Isten kikeresi majd a magáéit».

Lombrosot e támadások soha se bántották és ellenfelein ugy boszulta meg magát, hogy tudományosan megfigyelte s mint mironeistákat osztályozta őket. Lombroso egyébként nem csak munkásságát, de saját fejlődését tekintve is, igen érdekes ember. Irányzatára átöröklés és milieu egyaránt döntő befolyást gyakorolt. Egy ükapja állitólag, a XVII-ik században a máglyával daczolva küzdött a boszorkány-hit ellen, bizonyitván, hogy a boszorkányok hisztériában szenvednek. Édes anyjának háza Veronában középpontja volt az osztrák uralom elleni összeesküvésnek. Lombrosonak forradalmi hajlama a tudomány terén, csekély tisztelete a hagyományok iránt, saját vallomása szerint, összefügg azokkal a benyomásokkal, melyeket gyermekkorában a politikai

zsarnokság hatása alatt nyert. Ép ezért minden munkásságának legjellemzőbb és legbecsesebb tulajdonsága a kiméletlen harcz a tudományos előitéletek ellen, a kutatás szabadsága érdekében. Ha Lombroso tanai elméletileg forradalmat jelentenek is a büntetőjogban, ugy gyakorlatilag a büntettesek legveszélyesebb kategoriáival szemben konzervativ eredményre, t. i. az ártalmatlanná tételre vezetnek, mely büntetőjogilag uj postulátumnak alig nevezhető. Elévülhetetlen érdeme azonban Lombroso tanitásának, hogy a büntetőjog terén utját állotta a meddő tényálladék-bonczolásoknak és az általános tanok bölcseleti szőrszálhasogatásainak. Fellépésének okozati eredménye volt, hogy a büntetőjog gyakorlati tudománynyá alakul át, hogy mind több sulyt helyez a büntettes egyéniségével való foglalkozásra és a büntetőjog sulypontját mindinkább áttereli a büntetés-végrehajtás területére. Ha végig tekintünk a turini criminál-anthropologiai congressus programmján, ugy azt látjuk, hogy abban a büntettesekkel követett bánásmód a criminál-anthropologia tanulságainak a nyomozás és a megelőzés terén való értékesitése lép előtérbe. Az a nagy bankjegy, melyet a criminál-anthropologia kezdetben megfelelő tudományos ércz-alap nélkül forgalomba hozni igyekezett, nem bizonyult hitelképes papirnak; most azonban, midőn azt gyakorlati aprópénzre kezdi felváltani, annál nagyobb szolgálatokat tesz a büntetőjognak. Hogy ehhez a müvelethez segédkezet nyujt, ebben rejlik Lombrosonak legnagyobb érdeme. *Dr. Vámbéry Rusztem.*

Különfélék.

— **Günther Antal**, az uj igazságügyi államtitkár, éleselméjü és széles látkörü jogász, aki ugy az irodalmi, mint a gyakorlati kérdésekkel sokat foglalkozott. Ezek a tulajdonságai indokolják az egyéniségének előlegezett bizalmat.

Günther Antal lesz a magánjogi törvénykönyvön kivül az összes kodifikaczionális munkálatok vezetője. Különösen pedig az ő hatáskörébe fog tartozni a büntetőtörvény és bünvádi perrendtartás novellájának ügye valamint a polgári peres eljárás kodifikácziója is. Ugy tudjuk, hogy az igazságügyi kormány a Plósz-féle törvényjavaslatot nem ejti el, hanem tervbe vette, hogy egyes kérdésekben átdolgozza és mihelyt lehet, a képviselőház elé terjeszti. Günther Antal ebben igen jelentékeny szolgálatokat fog tehetni, mert ő volt a perrendtartás javaslatának az igazságügyi bizottságban egyik előadója, akinek tehát az összes, a törvényjavaslattal kapcsolatosan felmerülő kodifikaczionális kérdésekről teljes áttekintése van.

De parlamenti tevékenységén kivül is hivatottá teszi őt ezen munkálatokra az ügyvédi gyakorlatban nyert erős gyakorlati érzék, valamint a jogirodalom terén kifejtett évtizedes munkássága.

— **A BP. 368. §-ához.** A következő levelet kaptuk: Igen tisztelt szerkesztő ur! Becses lapjának 15. és 16. számaiban «A bünösség kérdése az esküdtszéki eljárásban» és «Szavazati arány az esküdtszéki verdiktben» czimü czikkekben egy a közelmult napokban a budapesti kir. büntetőtörvényszék esküdtbirósága előtt felmerült eset, melyben védőként szerepeltem, képezi megbeszélés tárgyát. Talán nem lesz érdektelen magának az esetnek rövid vázlata. A vádlott egyik munkástársával f. év január 21. és 22. közti éjjelen hazafelé igyekszik. Házuk elé érve, a házban lévő üzlethelyiség lépcsőjén egy alvó embert vett a vádlott észre, azt felköltötte és költögetés közben tettleg bántalmazta. Ezt az éppen odaért sértett és három társa látván, szemrehányásokkal illették a vádlottat. Heves szóváltás keletkezett erre, miközben a kicsengetett házmester a ház kapuját kinyitotta. Mikor a vádlott és munkástársa a kapualjban voltak, a körülállók egyike követ dobott a vádlott után. Ez előrántotta a nála lévő forgópisztolyt és kifelé lőtt. A golyó a sértett testébe furódott, ott több heti gyógykezelést igényelt sulyos sérülést okozott. A kir. ügyész a szándékos emberölés büntettének kisérletére vonatkozó kérdés feltevését hozta javaslatba, én pedig azt kértem, hogy a jogos védelemre vonatkozó kérdés, még pedig a BP. 358. §-a értelmében külön kérdésbe foglalva, tétessék fel. Az esküdtbiróság ezen kérelemnek helyt adott és még a sulyos testi sértés büntettére vonatkozó kérdést is intézett az esküdtekhez. Az esküdtek verdiktjét főnökük hirdette ki: a szándékos emberölés büntettének kisérletére a válasz 7-nél több szavazattal tagadó volt, mig a sulyos testi sértés büntettének kérdésére 7-nél többen igennel, *a jogos védelem kérdésére az esküdtek többsége nemmel szavazott.* Az esküdtbiróság elnöke *Zsitvay Leo* betekintvén az esküdtek főnökének feljegyzésébe, azonnal kijelentette, hogy a jogos védelem kérdésében az esküdtek szavazatainak számaránya olyan, hogy az esküdtbiróságnak a dologban határoznia kell. Hosszabb tanácskozás után az elnök kihirdette a törvényszék határozatát, hogy az esküdtek tévedtek, midőn a beszámithatóságot kizáró okot tartalmazó kérdésre adott válaszukat tagadólagosnak jelentették ki, mert az, tekintettel arra, hogy heten szavaztak nemmel s öten igennel, igenlőnek volt kimondandó, miután a BP. 368. §-a értelmében ahhoz, hogy a beszámithatóságot kizáró okot tartalmazó kérdés tagadólagosan eldöntöttnek legyen tekintendő, legalább nyolcz esküdtnek kellett volna nemmel szavazni. A határozat indokolása természetesen kiterjeszkedett a BP. 368. §-ának magyarázatára, tekintettel a 358. §. rendelkezéseire. Az esküdtbiróság a vádlottat ennek folytán felmentette s azonnal szabadlábra helyezte. A kir. ügyészség semmiségi panaszt jelentett be.

Ezekre azért tartottam szükségesnek az igen t. szerkesztő ur szives figyelmét felhivni, mert az első czikkben nem történt felemlitése annak, hogy a budapesti kir. büntetőtörvényszék esküdtbirósága a felvetett kérdésben már állást foglalt s mert a második czikkben a kiindulási pont a szavazatok számarányára nézve téves volt. A magy. kir. Curia határozatát annak idején lesz szerencsém a szerkesztőséggel közölni. Kiváló tisztelettel

dr. Berczeli Antal,
ügyvéd.

— **Elitélheti-e a Curia az esküdtszéki bióság által felmentett vádlottat?** A döntvénymelléklet 82. száma alatt közölt esetről a mult heti lapban megemlékeztünk. Kifejtettük, hogy a Curia által érthetetlennek mondott elsőfoku itélet éppen nem érthetetlen. A Curia itéletéről azonban még egy másik szempontból is szólnunk kell. Az itélet indokolásában fel van jegyezve, hogy a koronaügyészség képviselője arra az álláspontra helyezkedett, hogy miután az esküdtek azt állapitották meg szavazatukkal, hogy a jogos védelem fenn nem forog, a Curia által az esküdtbiróság itélete a BP. 385. §-ának 1. *c)* pontja alapján meg volna semmisitendő és a törvénynek megfelelő marasztaló itélet volna hozandó. Itt tehát ismét felveti fejét az a kérdés, melyet e lapokban évekkel ezelőtt részletesen tárgyaltunk: vajjon elitélheti-e a Curia az esküdtszéki bióság által felmentett vádlottat. Ugylátszik, hogy a koronaügyészség e kérdésre igennel felelne; különben nem tehette volna azt az inditványt. De maga a Curia sem utasitotta el a koronaügyészség inditványát elvi alapon s nem a miatt mellőzte, mivel nem volna az adott esetben joga az itélet meghozatalára, hanem csak azért, hogy legyen a védőnek alkalma a felmerült specziális kérdésben a védelmet előadni. Némelyek azt hitték, hogy a kérdést az ismert miniszteri kijelentés örökre elaltatta s ime ismét mutatkozik a *BP.*-nek általunk jelzett hézaga.

— **A Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület magyar csoportjának ujjászervezése** tárgyában értekezlet tartatott; a régi alapszabályokat az értekezlet lényegesen módositotta és határozatba ment, hogy május havában az ujjáalakulás megtörténik. Az értekezlet elfogadta a bizottság abbeli javas-

latát, hogy az előkészitett előadások a Magyar Jogászegylet kebelében fognak megtartatni. A nagyszámu jogászközönségen kivül az egyetem többi fakultásai részéről jelenvoltak a következő tanárok: Török Aurél, az anthropologia tanára, továbbá Moravcsik Emil, Salgó Jakab és Donáth Gyula, az elmekórtan tanárai.

— **A vizsgálati fogság egy már előzőleg jogerősen kiszabott szabadságvesztésbüntetésbe leendő beszámitásának kérdéséhez.** X valamely vétség miatt fogházbüntetésre volt jogerősen elitélve. A büntetés végrehajtása hat hónapra felfüggesztetett. Időközben a kir. ügyészség X-et uj büntettel vádolta és X az ügyészi inditvány értelmében vizsgálati fogságba helyeztetett. Kilencz napig volt már vizsgálati fogságban, mikor az igazságügyminiszter az adott haladékot visszavonta s elrendelte a jogerősen kirótt fogházbüntetés végrehajtását. Az uj vád tárgyában a törvényszék vádtanácsa X ellen az eljárást a szolgáltatott bizonyitékok alapján megszüntette. Erre X kérelmezte, hogy a vizsgálati fogságban eltöltött 9 nap a reá jogerősen kiszabott fogházbüntetésbe beszámittassék. Kérdés, van-e ezen beszámitásnak helye?

— **A fénykép-nyilvántartás** a budapesti rendőrségnél négyféle gyüjteményből áll. Az elsőben az utóbbi időben bevezetett, Bertillon-rendszer szerint készült fényképek kezeltetnek, melyek mindegyike a lefényképezett egyént kétféle állásban (en face és en profil) mutatja, a második részben a régi egyszerü tükörfényképek, a harmadikban a külföldi hatóságoktól és a fegyházak által beküldöttek és végül a negyedik részben, a büncselekmények nemei szerint csoportositva, a szokásos büntettesek fényképei tartatnak nyilván. A rendelkezésre álló fényképek száma 59,223, melyek 14,553 egyénről vétettek fel.

— **Különös ismertetőjelek nyilvántartása** a budapesti rendőrségnél folyton szaporodik, miután e hivatal ezen ugy a nyomozásnál, mint a személyazonosság megállapitásánál fontos szerepet játszó eszközre kiváló gondot fordit. Megjegyzendő, a nyilvántartás e részének jelentősége idővel természetszerüen alább fog szállani az ujjnyomat gyüjtemény gyarapodásával. A személyazonosság megállapitására ugyanis az ujjnyomat-rendszer tökéletesen elegendő s minden egyéb ismertetőjelet feleslegessé tevén, az ismertetőjelek nyilvántartásának jövőben már csak a nyomozásoknál lehet szerepe. Az év végén nyilvántartott adatok száma 2340 volt.

— **A lelenczügy.** Az elmult évben a rendőrség már kizárólag a m. kir. állami gyermekmenhelyben helyezte el a lelenczeket, szám szerint 36-ot; 1903-ban az elhelyezett lelenczek összes száma 23 volt, vagyis 1904-ben 13-al több. A lelenczek számának emelkedésével kapcsolatos a statisztikánk azon eredménye, hogy a gyermekölések és a gyermekkitételek száma viszont évről évre csökkenik. Ezen örvendetes esemény mindenesetre az állami gyermekmenhely áldásos müködésének tulajdonitható. (Az államrendőrség jelentéséből.)

— **Visszaesés.** Budapesten az első izben büntetett fiatalkoruak száma apadást mutat az előző évek adataival, a többszörösen büntetteké azonban emelkedést. A javitó-intézetbe elhelyezett gyermekek száma viszont egy ötödére szállott le. (Az államrendőrség jelentéséből.)

— **Közigazgatási javitó intézetre**, különösen Budapesten, igen nagy szükség lenne, mert a fogház és toloncz-ház ezen czélnak semmikép sem felel meg, sőt az a körülmény, hogy a fogdahelyiségek elégtelensége miatt a gyermekeket nem lehet mindig elkülöniteni a felnőttektől, a kiskoruaknak egyenesen romlására vezet. (Az államrendőrség jelentéséből.)

— **Tolonczügy.** A budapesti fogház és tolonczügyosztályban az 1904. évben közigazgatási elbánás alá került egyének száma, (beleértve a kihágás miatt büntetésből elzárt egyének számát is), összesen 23,242 egyén, ehhez jön az 1903. évről visszamaradt 400 egyén, összesen 23,642 egyén. 1903-ban 23.352, e szerint az elmult évben 290 egyénnel több került a tolonczházba. Ezek közül eltolonczoltatott: 1904. évben 8063 egyén, 1903. évben 9435 egyén, vagyis 1904 ben 1372 egyénnel kevesebb.

— **A Grecsák-féle Magyar Döntvénytár** utolsó két kötete jelent meg. A VIII. kötet a magánjog második részét öleli fel és tartalmazza a dologi és bányajogra, telekkönyvre és kötelmi jogra vonatkozó határozatokat. Ezen részt szerkesztették Zachár Emil, Karsa László, Witt László, Zachár Gyula; a IX. kötet a kereskedelmi és szabadalmi törvényre vonatkozó határozatokat közli Grecsák Károly szerkesztésében.

— **A Döntvénytár** IV. folyamának negyedik kötete mult számunk mellékletével befejeződött. Tartalommutatóját a jövő héten mellékeljük.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A postaszolga kártéritési igénye a postakönyvek nem szállitása miatt.** A postaszolga a nyomdától 1905. év ujév napjára postakönyveket rendelt. A postakönyveket a nyomda sürgetése daczára nem szállitotta. A postaszolga kártéritési pert tesz folyamatba azon a czimen, hogy a postakönyvecskék nem szállitása miatt a szokásos ujévi borravalóktól elesett. A felebbezési bíróság elutasitja felperest keresetével, mert nem látja az okozati összefüggést a nyomda szerződésszegése és a postaszolga kára között. A borravalót nem a postakönyvért, hanem a kézbesitő ujévi üdvözletéért adják. Az osztrák legfőbb itélőszék megállapitja a kártéritési kötelezettséget. Bevett szokás, hogy a postaszolgának a postakönyvért adják a borravalót és nem az üdvözlésért. A postakönyv adásának és megjutalmazásának szokása csak külső összefüggésben áll az évfordulóval. Ha valaki postakönyv nélkül is ad borravalót, ez kivétel, melyről nem lehet az átlagos esetekre következtetni.

— **Ügyvédi munkaszünet Ausztriában.** Az alsóausztriai ügyvédi kamara arra kérte az osztrák igazságügyminisztert, hogy a bíróságokat utasitsa, hogy legyenek tekintettel az ügyvédek vasárnapi munkaszünetére. Az igazságügyminiszter elismerte a kérelem jogosultságát s a bécsi Oberlandesgericht elnökségéhez intézett leiratában kifejti, hogy elvárja, mikép a bíróságok amennyiben a szolgálat és a felek érdekei megengedik, támogatják az ügyvédeknek a vasárnapi munkaszünet megvalósitására irányzott törekvését.

— **Régi német ügyvédi jelmondatok.** A rudolfstadti törvényszék ügyvédi szobáját a többi közt ez a két jelige disziti: «Verlierst du, lass kein Thränleyn rinnen, zwo können mit zugleich gewinnen.» «Schau deyne Acta gründlich an, sonst bist du ein verlorner Mann.»

— **Jogi oktatás reformja Angliában.** Angliában tudvalevőleg az ügyvédség egyik fajára való képesitéshez sem szükséges az egyetem hallgatása. A solicitorok legutóbb tartott nagy gyülésén felmerült a jogi főiskola megalapitásának terve, melyben ugy a solicitorok, mint a barristerek kötelesek lennének előadásokat hallgatni A terv megvalósitása a barristerek egy részének ellenállásán megtört.

— **Az esküdtszék reformjáról** ir Oetker tanár a Gerichtsaal legutóbbi számában hosszabb dolgozatot. Abból indul ki, hogy a szövetséges kormányok nem fogadták el az intéz mény megszüntetésére irányuló javaslatot, be kell tehát Németországnak rendezkednie, hogy az esküdtszék megmarad. Javaslatai igen számosak és figyelemreméltók.

— **Lehet-e gyám a házasságtörő nő?** Az özvegyről tudták, hogy házasságtörést követett el férje életében. A férj emiatt nem tett feljelentést ellene. A családi tanács a gyámságra közismert rossz magaviselete miatt (Code civil 444. §.) alkalmatlannak találta. A közismert rossz magaviseletet a házasságtörés tényére alapitotta. A caeni-i felsőbiróság helybenhagyta a családi tanács határozatát, mert a családi tanács a gyámságra jelölt személy erkölcsiségét szabadon mérlegelheti. A semmitőszék helyt adott az özvegy panaszának. A házasságtörés ténye a férj inditványa nélkül nem állapitható meg s erre jogi következmények sem alapithatók.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 28-án (szombaton) délután fél 7 órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10.) teljes-ülést tart, melynek tárgya: Dr. Gaár Vilmos kir. törvényszéki biró ily czimü előadása: Az itélt dolog alanyi és tárgyi terjedelme. — Vendégeket szivesen lát az egylet.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Veres Pálné-u. 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenegyedik évfolyam. 18. SZ. Budapest, 1906 május 4.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *IV. Veres Pálné-u. 25.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A kir. közigazgatási bíróságról. — Pulszky Ágost jogbölcselete. *Concha Győző* egyetemi tanártól. — Az észak-amerikai Unio államai homestead-intézményének ismertetése. *Dr. Dévai Ignácz* kir. táblai birótól. — A részvénytársa-ságok és szövetkezetek czégének jegyzéséről. *Dr. Vályi Sándor* budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéki birótól. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A kir. közigazatási bíróságról.

(Ajánlva e bíróság uj elnökének.)

A kir. közigazgatási bíróság még nagyon ifju intézmény s mint a jogéletnek minden friss hajtása, ez is gondos vezetésre szorul. Ez a vezetés főleg két szempontból bir jelentőséggel és pedig, hogy milyen irányban, milyen szellemben van ezen bíróság vezetve és hogy kikre van bizva ez intézmény feladatának a vezető részéről bele ojtani kivánt szellem szerinti megoldása. Mindkét szempont végtelen fontosságu, mert sulyát, tekintélyét minden intézmény maga és pedig azoknak az egyéni sulyával, értékével és tekintélyével vivja ki, akik az intézmény feladatának a megoldására vannak rendelve.

A törvény hiába egyenlősiti a kir. közigazgatási bíróságot a kir. Curiával s a két intézmény biráit és elnökét, ha ezek egyéni értéke, tekintélye, hivatottsága, s a két intézmény kebelében uralgó szellemi irány és magaslat nem egyenlő.

Az emlitett két szempontra, de főként a vezetés irányára és szellemére való tekintettel dr. Wekerle Sándor idő előtt hagyta el a kir. közigazgatási bíróság elnöki székét, mert aki közelebbről ismeri ez intézmény belső életét, tapasztalhatja, hogy az általa kitüzött irány, a vezetésében nyilvánuló szellem nem vert még olyan erős gyökeret, hogy abból az egész intézmény táplálkoznék. E bíróság rendeltetéséhez képest ugyanis volt elnöke ezt a bíróságot jogalkotó tényezővé kivánta fejleszteni abban a magasabb, nemes értelemben, hogy ő a törvénynek nem a betüjét, hanem a törvény és az élet fejlődésére tekintettel a törvénynek a szellemét akarta érvényre juttatni. Nem kicsinyeskedett, nem aprólékoskodott, hanem nagy szelleméhez képest folyton lobogtatta Ulpianus zászlaját, amelyen az van felirva: Scire leges non est verba earum tenere, sed vim ac potestatem. Ezzel kivánta ő a kir. közigazgatási bíróságnak biztositani azt a tekintélyt, amelylyel a vele hason rangu, de ősibb származásu kir. Curia már rendelkezik. A mód, az eszköz alkalmas volt, de jóllehet tanitványai, még pedig lelkes tanitványai maradtak hátra, az általa képviselt szellem — főleg a bíróság pénzügyi osztályában — nem győzedelmeskedett teljesen. Nem lehet ugyanis eltagadni, hogy a bíróság pénzügyi osztályában és pedig ugy a jogalkalmazás, mint a bizonyitékok mérlegelése terén bizonyos egyoldalu, a benső igazság és az élet követelményeivel, a méltányossággal nem számoló ugynevezett és rossz értelemben vett finánczgondolkodás van elterjedve, mely köztudomás szerint leginkább a nem magánjogi biráskodással foglalkozók sorából átvett elemektől szitva (tisztelet a kivételeknek!) a betüimádásból táplálkozik,* és nem igen törődik a nemes Ulpianusnak a jogélet magasabb zónáiban már teljes érvényre jutott fenti tanitásával. Tudvalevő, hogy a volt elnök mennyire küzdött ez ellen a megcsontosodott egyoldalu, szükkeblü felfogás ellen, de a szellem nélküli betüimádás hamis bálványát teljesen lerombolni még sem tudta. Nem is rajta mult ez, mert e részben már nem mehetett tovább anélkül, hogy a birói meggyőződés szabadságát és függetlenségét ne sértse. Igaz, hogy a tanácselnöki, illetve birói állások betöltésétől is függött e bálvány lerombolásának sikere, ámde e tekintetben — mint e lapok mult heti számában is hangsulyoztuk — a törvény helytelen intézkedése is megköti a kormány kezét, de egyébként is a kinevezéseknél nem egyszer az igazságszolgáltatás szempontjain kivül eső egyéb szempontok is közrejátszottak.

A közigazgatási bíróság személyzeti kérdéseiről szólva, rá kell még arra is utalnunk, hogy pótolhatlan kár származik abból, hogy a közigazgatási és a magánjogi igazságszolgáltatás legfelsőbb tényezői bensőbb contactusban nincsenek, s a két legfelsőbb bíróság elemei között az egyéni és szellemi át- és visszaáramlás hiányzik. Hazánkban a közigazgatási biráskodás nem ugy mint az angoloknál és olaszoknál: a rendes bíróságra, hanem a német és főleg ausztriai mintára külön bíróságra bizatott, de azzal a kir. közigazgatási bíróságra lealacsonyitó kivétellel, hogy a képviselőválasztási ügyek feletti biráskodás a rendes bírósághoz: a Curiához utaltatott.

Ha ezen erősen vitatható rendelkezés már megtörtént, s ennek folytán a különben egységesnek tekintendő igazságszolgáltatás külön jogterületekre szakittatott, s a közigazgatási jog a közönséges jog többi tényezőitől annak ellenére is elkülönittetett, hogy e tényezőkkel szervi kapcsolatban áll: legalább arról kellett volna gondoskodni, hogy az egyenrangusitás mellett, az egyenértékesités és egyenértéküség is biztositatott volna és pedig leginkább az által, hogy a két legfelsőbb bíróság szellemi egységbe, kapcsolatba hozassék a birák és a tanácselnökök kölcsönös át- és visszaáramlása által.

Hogy milyen hordereje van ennek éppen a kir. közigazgatási bíróságra nézve, könnyü megérteni annak a megfontolásával, hogy a kir. közigazgatási bíróság is a tárgyi jognak uralma czéljából s leginkább alanyi és magánjogok felett határoz és e tisztében leginkább magánjogi tudásra s a bizonyitékok ama rutinirozott mérlegelésére van szüksége, amelyre csak a magánjogászi gyakorlat képesit. Igaz, hogy ez a fluctuatio csirájában meg van, annyiban, hogy hiszen táblabirák — a kir. Curiához berendeltek is — neveztetnek ki a kir. közigazgatási bírósághoz, ez azonban nem bizonyult elégségesnek, mert a birói karból átvettek aránylag kevesen vannak s ezek is a szellemi kapocsból kiesnek és bizonyos idő multán egyoldaluakká válnak s elmorzsolódnak.

Nagyon valószinü, hogy a most bezáródott szomoru idők tanulságai uj feladatok elé fogják állitani a kir. közigazgatási bíróságot, s ennek jogköre bővülni fog. Az alkotmányos élet szabadságainak birói intézményes biztositása most már szinte elkerülhetlen.

Ebben nagy szerep vár a bíróság uj elnökére, akinek jogászi multja és sikerekben gazdag irodalmi pályája garanczia arra, hogy vezetése alatt e bíróság itékezésének szinvonala emelkedni fog. *x. y.*

* E betüimádás productumait alkalomadtán közzé teszszük.

Pulszky Ágost jogbölcselete.

— Concha Győző akadémiai emlékbeszédéből. —

Pulszky a jog- és államböleselet által éppen annak ellenkezőjét törekszik elérni, amire minden jog- és államböleselet előtte törekedett. A jognak, az államnak lényege örök érvényü határozmányai helyett azok örökké változó tartalmának czéljára, nyitjára találni, földeriteni azokat a jogrendszerekben és államalakulásokban ható erőknél hatalmasabb természeti, lelki, erkölcsi tényezőket, amelyek amazokat rendes menetükből kimozditják: ez lehet Pulszky szerint a bölcselet czélja.

Pulszky jogbölcselete agnosztikus álláspontjával ekként a jog viszonylagosságának, változásának tudományává lesz a jog föltétlenségének, állandóságának tudománya helyett.

Módszerében hasonlókép eltér a jogbölcselet addigi kutatásai módjaitól. A tapasztalat segélyével, az összes ismert jog- és államrendszernek áttekintésével, nem valamely egyes emberi szükséglet deduktiv kisérletével törekszik vizsgálati terére világot vetni.

Bármint gondolkodjék valaki Pulszky czéljának helyességéről vagy módszerének kivihetőségéről, az eredményt, mely munkájában előttünk áll, nem fogja kicsinyelhetni.

Ez az eredmény abban a kisérletben áll előttünk, amelylyel Pulszky a jognak, az államnak és változásaiknak végső szülő okait az embervilágra nézve meghatározta.

E kisérletet némelyek tán korainak találják, amennyiben igazságait induktiv alapra fekteti, pedig a jog- és államalakulásokra nézve nem rendelkezünk az induktiv anyag teljességével. Bizonyos azonban, hogy Pulszkyt a kisérlethez szükséges szakkészültségre nézve a világirodalomban senki sem multa fölül.

Ami az embervilágban a jog, a társadalom, az állam tekintetében elvileg nevezetes létrejött, s amit a jogról államról, társadalomról gondoltak, egyaránt rendelkezésére állott Pulszkynak jogbölcselete fölépitésénél. A pozitiv jog tudósainak tárgyi ismeretét a bölcsészek magyarázó, elmélkedő megfejtéseivel kapcsolatosan alkalmazta, hogy a jogot, társadalmat, az államot végső elemeire bontsa és történelmi jelenségeiket érthetővé tegye.

Amit Pauler Gyula mondott Pulszky jogbölcseletéről (Budapesti Szemle. 1885. 42. köt. 481. l.), hogy a világirodalomban alig van munka, mely magának a feladatot oly kiterjedésben, mint Pulszky Ágost kitüzte s oly módon megoldotta volna, azt ismételték az angol folyóiratok, midőn Pulszky munkája angol nyelven megjelent.

Az angolokat, akiknél a jogtudomány leginkább kivül áll az általános bölcselet körén, kétszeresen meglepte Pulszky jogbölcselete, mely egyik birálója szerint, hogy csak némelyeket emlitsek, mélység és tartalmasság tekintetében ritkitja párját s melynek Oxfordban Bluntschlinak zavaros és homályos munkája helyére kellene lépni (Westminster Rev. 1888. márcz. füz. 381. l.), a másik az ismert bölcsész (English hist. Review 761—767. l.) Sidgwick a «magas czélu munkát, mely a tárgy teljes áttanulmányozásának eredményeit tartalmazza, az önálló gondolkodásnak minden részében kitartó erejéért» dicséri, a harmadik pedig (a Pollock szerkesztette Law Quarterly 1888. köt. 454. l.), kiemelve, hogy a jogbölcseletnek általános angol és kontinentális eredményeit minden eddigi kisérletetmeghaladó teljességgel és világossággal nyujtja, értékét a nagy tudás mellett látköre szélességében találja.

Az angolok véleményéhez járul a fejlettebb német jogtudomány részéről Stoerk (Archiv f. öff. Recht 1889. IV. kötet 234. l.), midőn azt hasonló német munkák fölé helyezi s óhaját fejezi ki, hogy a tartalmas megoldásokban gazdag, a tudományilag szuggesztiv, gondolatkeltő munka ültettessék át a német irdalomba, ahol tiszteletreméltó helyet töltene be.

De van-e, megáll-e Pulszky kisérletének pozitiv eredménye?

Pulszky eredményeinek a külföldi pozitivistáké fölött a jog- és államböleselet terén nagy a fölénye. Comte és Spencer, valamint más pozitivisták a tételes jog- és államrendszerek, valamint különböző jog- és államböleseleti elméleteket csak hézagosan ismerik, ide vonatkozó magyarázataik ennélfogva éppen nem oldják meg a problémákat, meg se közelitik a megoldást. Pulszky ellenben a jog- és állami jelenségeknek egész nagy világterületén uralkodik s vizsgálataival be bir azoknak épp ugy közelfekvő, mint végső rejtekeibe hatolni, tudja az életnek e különleges jelenségeiben azt, ami a világ más jelenségeiben nem található, ezektől megkülönböztetni s velük egy általánosabb erő utján összekötni, magyarázni.

A pozitivista bölcsészek, nem ismerve a pozitiv jogot, nem az állami és társadalmi rend különleges erőit, a jogi és állami jelenségeket nem birják se minősiteni, se értékelni, minélfogva világképükbe se tudják beolvasztani, a szakjogászok és politikusok érdeklődését, tudvágyát pedig kielégitetlenül hagyják. Pulszky ellenben a jogot, az államot a világegyetem lánczolatába helyezve, az általános bölcselőnek épp ugy uj világot nyit, mint ahogy megkönnyiti a jog, az állam mindennapi összefüggéseinek kimutatása által a külön szakbuvárnak belátását saját különleges részvilágába.

Pulszky munkájának legbecsesebb eredménye a társaság és társadalomról szóló 6., de különösen a társadalmak egymásközti viszonyát tárgyaló 7., a történelmi társadalmakról szóló 8. fejezet. Maga irja szerényen munkájának angol előszavában, hogy a hatodik, hetedik, nyolczadik fejezetek uj anyagot tartalmaznak.

A történelmi társadalmakról szóló fejezetben «tulajdonkép a történelem bölcseletét kapjuk dióhéjba szoritva», «melyet nemcsak időrendi elsőségért, de mélységéért is emliteni fognak ez eszmekör történetében». (L. szerző birálatát a Magyar Igazságügy XXVI. köt. 233. l.)

Pauler Gyula, kinek legfőbb becsvágya volt, ha a világ történetét pár száz 16-rét oldalra megirhatná, lelkesedve kiáltott föl e fejezetről szólva: «Hatvan lapon világtörténetet ir, nevek nélkül.» (B. Szemle. 42. köt. 482. l.)

Bármi kifogásunk legyen egy vagy más tekintetben Pulszky müvének ezen része ellen, amint volt hazai és külföldi birálóinak (L. B. Szemle. 42. köt. — Magyar Igazságügy. XIV. köt. — Pollock, Law Quarterly 1888.), azokban oly igazságok kerültek napfényre, melyek megmaradnak. Társadalom, állam, különböző alakulásaik, ezek egymásra következése, amennyire ez egyáltalán lehetséges, ki vannak emelve a szubjektiv vélekedés ingoványaiból s kézzelfogható, tárgyilagos, szükségképi jelenségekként, tényekként bizonyittatnak.

Ugyanezt kisérli meg, bár kevesebb sikerrel Pulszky a jogra, ennek alapjára, főelvére, a jogosnak és jogtalannak mértékére nézve kimutatni. A közületi létet, társadalmat, államot ugyanis lehet minden erkölcsi, jogossági alap nélkül, mint az emberiség történelmének kikerülhetlen okvetlen bekövetkező tényeit is megfejteni. Ily puszta, ténybeli alapon vezette le őket Pulszky, midőn arra hivatkozott, hogy «minden, ami okvetlenül szükséges, ezen okvetlen szükség alapján mint önczélu jelentkezik, azaz alakulásának igazolását saját lételében és fennállásában birja.... ugy az állam is észleges okvetlenséggel, tehát önczéluséggal bir.... mint az emberi együttlétnek mulhatatlan alakja.... mint minden különleges czélnak általános és igy mulhatatlan föltétele.» (Id. m. 212. l.)

Ilyen ténybeli szükségességen alapszik, ily puszta tény, mint a társadalom, a jog is, Pulszky szerint, melynek fenntartására szolgál. Ámde a társadalom egy össztény, a jogrend megint az, az egyes egyén pedig annyi millió külön tény, ahány egyén van. Az emberi viselkedésnek azok a jogi szabályai, melyeket egy társadalom, egy állam tényleg fen-

tart, ténylegességük miatt nem lesznek a számtalan külön egyénre igazságosak. Pulszky maga is különbséget tesz tökéletes és tökéletlen, igazságos és igazságtalan jog között, midőn az elsőt abba helyezi, hogy legkisebb állami cselekvőség, azaz kényszer árán lehessen lehetőségét mentől nagyobb egyéni cselekvőség megszerezni.

Ha a jog ebben áll, ha tökéletes és nem tökéletes jog is van, ha utóbbi az egyéni cselekvőség mentől nagyobb lehetőségében áll, akkor a jog már nemcsak tény, épp ugy, mint a sok millió emberi egyén ellentétes czéljaival, érdekeivel, akiknek együttlétét lehetségesiti, már több mint tény, már érték is.

A jog, mint a viselkedés igazságos szabálya, csak akkor volna okvetlen szükségességü, természetszerü tény, ha az emberi egyén is csak egyféle értelmezést engedő lény, az emberfajnak olyan példánya lenne, mint az ásvány-alakok, a növény- és állatfajok, ha az ember lényege a léthez való ragaszkodással s a lét kellemes érzetek biztositására vagy ellenkezők elkerülésére irányzott törekvésekkel kimeritve s ez érzések az egyéneknél biologiai, gazdasági, értelmi, müvészi tekintetben egyenlők, vagy legalább összemérhetők lennének. Avagy akkor, ha a jog a különböző emberi egyének és cselekedeteikre nézve egyszerüen az erősebb hatalmát jelentené.

Szóval a jogot, ugy amint azt az emberi gondolkodás és az emberiség évezredes gyakorlata értelmezte, vagyis mint az emberi viselkedésnek igazságos szabályát az embervilág tényleges tömegmozgásaiból levezetni lehetetlenség. E részben az életnek viszonylagos jelenségei, akár a tárgyilagos világ, akár az alanyi világ puszta phoenomenologiája nem nyujtanak az ily igazságos szabályok iránytüjére fölvilágositást. Nálunk Eszterházy Sándornak (A bölcseleti jogtudomány kézikönyve. 1897.) avatott küzdelme jól megjelölte a pozitivista jogbölcseletnek ez alapgyöngéjét.

Ha Pulszky jogi felfogása pozitivisztikus elméleti alapjának e gyöngesége daczára végeredményben olyan, amely a metafizikus jogbölcselet eredményeivel sokban találkozik, sőt Pauler Gyula szerint Pulszkynál «a jog és állam, mint az emberi természet szükségképi fejleménye» olyan, amelynek «tartalma körülbelül megfelel a keresztény morál postulátumainak», ez csak onnét magyarázható, mert Pulszky pozitivizmusa, a tudománynak a jelenségek megismerésére való korlátolása, más szóval phoenomenalismusa nem egyoldalu, nem korlátolt, nem szoritkozik a biologiai jelenségekre, a lelki jelenségeket, az érzelmeket, a szellemi vágyakat, várakozásokat és reményeket, hitbeli és észbeli spekulácziót, mint a biologiaiaktól különbözőket s tapasztalati uton csak részben megfejthetőket épp oly pozitiv elenségeknek tekinti, mint a kézzel fogható, fizikailag mérhető idegtüneményeket.

S habár ezeket, amennyiben tapasztalati uton meg nem fejthetők, nem elemezhetők, a tudomány köréből kizárja is, hatásukat az emberi cselekvésre nyomatékosan kiemeli.

«Az, amit Kant «intelligible Welt«-nek nevez, mondja Pulszky, az isteni tulajdonoknak, a lélek halhatatlanságának, az erkölcsi szabadságnak, a föltétlen és közvetlen észparancsnak... birodalma, habár elemezve át sem érthető, mégis eszményi, vagyis megfelel... az emberi ösztön, öntudat és hagyomány táplálta várakozásoknak.» (Id. m. 5. l.)

Sőt egyenesen ezzel a mondattal kezdi munkáját: «A jog- és állambölcselet, az emberi társas együttlét alakzatainak és szabályainak elmélete, vagyis azon tudomány, mely az emberi közönségek intézményeinek természetét, jelentőségét és rendszerét, eredetük, összefüggésük és eszményeik törvényeit tünteti elő.»

Az eszmények, Pulszky szerint, különösen fontosak a társadalmi jelenségek megfejtésére. Mig ugyanis a természettudományok tárgya mindig egy és ugyanaz, mert az ember fokozódó tudása nem teremt a dolgokban uj tulajdonokat, «addig a társadalmi tudományok foglalatába illeszkedő jelenségek, mint az emberi gondolkodás és cselekvés mozzanatai, maguk is módosulnak minden oly tényező befolyása alatt, mely az emberi felfogásra és vágyakra hatást gyakorol. Az emberi tudat minden fejlődése nemcsak a tapasztalat kibővitésére szolgál, hanem egyszersmind ösztönül a cselekvés kiterjesztésére s forrásul uj kivánságokra és törekvésekre». (Id. m. 24. l.)

Az emberiség történelme tehát, ez Pulszky gondolata, bár törvényszerü, az emberi értelem, a vágyak, az érzelmek, a törekvések, a czélok változása következtében oly uj meg uj alakulatokat mutat történelmi időkben, a minőket a természeti világ csak geologiai korszakokban. Az emberi törekvések, a czélok története a legfontosabb a jog és társadalom megértésére, a történelmi érzék a változások iránt, amelyek e czélok tekintetében bekövetkeztek, hasonlithatlanul fontosabb, mint bármiféle, akár fizikai, akár lélektani monizmus, vagy bármily deduktiv elv, melyekkel az emberi történet gazdagságát kimagyarázni lehetetlen.

«Az egyes közvetlen czéloknál, igy folytatja Pulszky, feljebb emelkedhetünk. Összefoglalhatjuk, általánosithatjuk őket az egyéni életczélok, az államczélok, az emberi czélok, sőt a hit álláspontján, a mindent átölelő világczél és világterv egyetemes fogalmába.» (Az angol kiadás 53. l.)

A tudás és a tárgyául szolgáló társadalmi viszonyok e kölcsönhatása, annak öntudatba jutása, hogy az ember a felismert erők és viszonyok segélyével cselekvésének irányt adhat, czélt tüzhet ki, eredményezi, hogy az ember képzelő tehetsége által felidézheti magában azon állapotot, mely lehetséges czéljainak teljes megvalósulásával fog beállani.

Az emberi vágyakat, képzeletet, akaratot, az embernek értelmi oldala mellett az affectiv oldalát s a rajtok sarkaló eszményeket az emberiség evolucziójának a naturalistikusokkal egyenlő fontosságu tényezőiként felismerve, juthatott el Pulszky tudományilag megnyugtató eredményekhez, menekült meg attól, hogy pozitivizmusa ne egyoldalu naturalizmus, vagy Spenceri változatu schellingianismus legyen, hanem az alapitó Compte értelmébeni, igazi pozitivizmus.

Feladatának megoldási módjára, vagyis azon tényezők számbavételére nézve, amelyeknek az emberiség társadalmi evolucziójában döntő szerepe van, Pulszky határozottan Comte Ágost hive; maga is emliti ezt előszavában.

Az eszményekről alkotott elmélete, melyre méltán oly nagy sulyt helyez, eredetisége mellett is Comtéval azonos nyomokon halad s tartalmilag is találkozik a Comte-i gondolatokkal, «a szivnek, az affektiv, a felebaráti hajlamoknak a szellem fölötti túlsulyáról».

«A cselekvő életből fakadt s az elmélkedő világ minden részére egymásután kiterjesztett pozitivista irány teljes érettségre jutva, kikerülhetlenül meg kell hogy ragadja egészében az affektiv életet s egyedül ebbe helyezi a végső rendezés központját.» (Polit. positive. I. köt. 17. l.)

Comte-nak e szavai, az a tétele, hogy az ész csak világosságot ad a cselekvéshez, de hogy ennek a lökést máshonnan kell kapnia, többi közt a szivtől, de felebaráti érzelmektől, a képzelettől is, egyenes elismerésre jutnak Pulszkynál, midőn vizsgálja a társadalomtudományi megismerés forrásait, névszerint az eseményekről alkotott elméletében.

De magában elméletének érdemleges kifejtésében nevezetes részt tulajdonitott az érzelmi elemeknek a társadalom, az állam, a jog jelenségeiben, amint tisztában volt azzal is, hogy e jelenségek miképeni meghatározásánál az egyes elméletekben mily nagy szerep jut az elméletkészitők alanyi érzésvilágának, metafizikai szükségletének. Ugyanis a tapasztalatra épitett tudomány, bárcsak jelenségekkel foglalkozik, még sem kerülheti ki teljesen a metafizikai képzeteket, mert a jelenségek, a fizikaiak, a biologiaiak, a lelkiek, a társadalmiak külön csoportokra bomolva jelentkeznek, s e csopor-

tok között a kapcsok, az átmenetek csak hypothezisekkel derithetők fel s ezeknél csusznak be a tudós alanyi érzései, metafizikai fogalmai. Erre való tekintettel jut Pulszky ahhoz az eredményhez, hogy «az emberi tudat véges volta következtében, teljes egész tudomány, mely a világegyetem végtelen jelenségeit felölelné és igy valóban egységes volna, nem létezhet» (id m. 9. l.) s minden társadalmi tudományos elmélet bizonyos fokig szubjektiv érzelmi alapon áll, viszonylagos.

Ha Pulszky helyét a tudomány, a bölcselet világbirodalmában megjelölni akarjuk, Comteistának kell őt neveznünk, aki azonban a jog- és állambölcseletben tovább viszi a pozitivisták álláspontjáról a megismerést s megmutatta a határt, ameddig ez álláspontról eljutni lehet.

Bölcsészetét bevégzett alakban csak az alaptalanokra nézve hagyta ránk, a jog- és állambölcsészet részleteit illető elméletei csak azokból a kőnyomatu jegyzetekből ismeretesek, melyek előadásai után készültek.

A mult és jelen jogát, a társadalom, az emberiség jövő alakulását bámulatos szakismerettel és bölcsészeti itélő erővel tárgyalta ez előadásokon. A gyakorlati életben érvényesülni, a jelenen tul menni nem akaró jogásznak épp oly hasznára vált a bölcseleti kezelés, amelyben a magán- és büntető-, valamint a nemzetközi jog leggyakorlatibb, legnehezebb részletkérdéseit részesitette, mint ahogy világot vetett a jövő problemáira azoknál, akiknek bölcselkedő, tudvágyó ösztöne ezek után sóvárgott. Szabadság vagy szoczializmusé-e, — a szoczializmust «A munkáskérdés» 1890. 86. l. irodalmilag külön is tárgyalta, — nemzeti vagy gazdasági államé-e például a jövő? épp oly gondos elbánásban részesülnek, mint a nemzetközi magánjog kemény problémái, a zálog-, a szerződési, a testületi jog finomságai. Ez előadásoknak nem volna szabad kiadatlanul, csak a gyarló kőnyomatos följegyzésekre bizva, maradni.

— — — — — — — — — — — — — —

Pulszkynak lehet módszerét támadni, lehet a vele elért következtetések helyességét kétségbe vonni, csak azt nem, hogy igazi tudós és valódi bölcselő volt, még pedig a javából.

Tudományos világunkban korszakot alkot, akinek a jog- és állambölcseletben hasztalan keresem párját azok között a most már elköltözöttek között, akik a tudománynak hasonló vidékét, a jog- és állambölcseletet müvelték.

Pauler Tivadar tárgyismeret nagyságában hasonló volt hozzá, amennyiben a jognak, különösen a hazai jognak minden részét alaposan ismerte, a jogbölcseletnek óriási irodalmát éles szemmel áttekintette, sőt felülmulta Pulszkyt abban, hogy nagy tudását nemcsak mint büvös erejü s egyszersmind a legérthetőbb előadásu tanár, hanem irodalmilag is bámulatos mértékben közvetitette, s a tételes jog büntető részének korszakalkotó müvelője volt.

Mint jogbölcsész azonban Pulszky Pauler fölött áll, aki merőben Kant tanának hirdetésére szoritkozott.

Kerkapoly-t éppen messze maga mögött hagyja Pulszky.

Kerkapolynál a magyar tudomány világában alig volt nagyobb gondolkozási erővel felruházott fej. A való világ, a pozitivum legapróbb, legalantasb részletei iránt ugyanoly érzékenységgel felruházva, mint aminő könnyüséggel járt a gondolat szédítő magaslatain, a részletkutató aprólékosságig menő pontossága egyesült benne a rendszeralkotók, az egységességre törekvők lendületével. A mindenséget, mint a szellem evoluczióját magyarázni, az életnek bármely parányi részletét annak egészével tüstént egybekötni tudni, a jelenségek végtelen sokaságát egy egyszerü végerőből, a szellemből levezetni, szóval az egységre törekvés Kerkapoly tudományos jellemvonása.

De Kerkapoly a mindenségnek a magyarázatában sohasem ment tul Hegelen és ennek főtanitványán, Rosenkranzon, még annyira sem, mint Pauler Kanton, aki ennek elméletét összemérte más elméletekkel s amannak védelmezésében, igazolásában nagy bölcselmi erőt tulajdonitott.

Kerkapoly ellenben Hegel rendszerét az igazság végmegnyilatkozásának tartva, annak igazolását, védelmét, fejlesztését mintegy fölöslegesnek tekintette s a bölcselet hivatását abban látta, hogy e rendszert a jelen világ uj tényeinek magyarázatánál alkalmazza. Kerkapoly nagy elme, de alkotó elme nem volt.

Azok között, akiknek müködése az állambölcselet vidékét érintette, s akit Pulszkyval kapcsolatban szokás emliteni, Szilágyi Dezső, egyáltalán nem volt se tudós buvár, még kevésbbé bölcselő. Az ő nagy tehetségét a közéletnek csak időleges, aktuális tényei, feladatai ingerelték, végső alapjainak tudományos buvárlata ellenben hidegen hagyta. Megelégedett e tekintetben a korában uralkodó elméleteknek előadásával s a meglevő állami intézményeknek összehasonlitó birálatával. Szilágyi az államban nem buvárlati problémát, nem a tudvágy, hanem a tettvágy tárgyát látta s rendkivüli elméje az állambani alkotásnak, nem az állam teljesebb megértésének világában érvényesült.

Pulszky és Szilágyi párhuzamba állitása a tudomány, a bölcselet terén lehetetlen, mert itt Szilágyi egyáltalán nem nem jöhet számba.

A tudomány történelmének egyik különös találkozása az, mely Pulszkyt Eötvös Józseffel összehozza.

Midőn Pulszkynak állambölcseleti irodalmunkban helyét keresem, nem bocsátkozhatom e találkozás okának elemzésébe.

A vizsgálatra igen érdemes tárgy lenne ez, melynek elébb-utóbb meg kell ejtetni, itt az összehasonlitásra kell szoritkoznom.

Eötvös is a tapasztalattól várja ugyan az állam, a társadalom rendezésében irányadó szabályok fölismerésének eszközét, mint Pulszky, azonban az eszméknek, melyek az embereket kell hogy vezessék, abszolut, plátói értelemben való örök lételt tulajdonit, mig Pulszky őket a megismerhetlennek, a föltétlennek birodalmába utalja s őket, mint tudományosan megismerhetőket, csak az ember jövő szükségleteit, jövő czéljait kifejező, muló létü, változó terveknek, objektiv léttel nem biró képzeteknek, nem eszméknek, hanem eszményeknek tekinti.

Eötvös szellemének járása azonban az eszmék föltétlenségének föltevése következtében, mely minden gondolatát vezeti, tapasztalati módszere daczára, metafizikai szinezetet nyer s az egyéni szabadság föltétlenségének apotheosisében s az állam feladatának az egyéni szabadság biztositására szoritásában végződik.

Pulszky viszont tapasztalatilag fölismerhető igazságnak csak a viszonylagost ismerve el, tapasztalati módszerével lépésről-lépésre jut el hasonló apotheozishez, midőn a legtökéletesebb államnak azt nyilvánitja, «amely az egyéni erők legnagyobb tömegének enged szabadságot», a legtökéletesebb jognak pedig azt, «amely mellett a legnagyobb egyéni cselekvőség a legkisebb állami cselekvőség árán érvényesithető». (Jog- és áll. 297. l.)

A magyar bölcselkedésnek legbecsesebb kincsei közé tartozik Eötvös «Uralkodó eszméinek» utolsó könyve, melyben a haladás általános törvényeinek befolyását vizsgálja az állam szerkezetére s a fejlődés világtörvényével foglalkozik. Ehhez a mélyen járó történetbölcseleti remekhez, melynek sajnos, oly kevés hatását éreztük irodalmunkban, méltó párként csak Pulszkynak a társadalmak egymáshozi viszonyát és a történelmi társadalmakat tárgyazó fejezeteit állithatjuk. Utóbbinak keretei még nagyobbak s ha előbbi általános tételeinek világosságával s a melegséggel emel föl, melyet okfejtésében alkalmaz, Pulszky a pozitiv tények lánczolatának feltüntetésében bilincseli le nemcsak értelmünket, de kedélyünket.

Azt hiszem, Pulszky Jog- és államböleseletének leginkább Eötvös Uralkodó eszméi mellett van helye, ha az értelmi energiának azt a fokát, méretét keressük, mely megalkotásukhoz kivántatott; egyébként külső és belső tulajdonokban nagyon is különböznek....

Az északamerikai Unió államai homestead-intézményének ismertetése.*

Részlet dr. Dévai Ignácz kir. táblai birónak 1906 április hó 7-én a magyar jogászegyletben tartott előadásából.

III. *A homestead jogi természete.*

A homestead intézményének *jogi hatása* abban áll, hogy 1. a homesteader az otthont jogügyletileg csak házastársa hozzájárulásával idegenitheti el és terhelheti jelzáloggal, és 2. a homesteader személyi tartozásai miatt az otthon végrehajtás alá nem esik.

A tulajdonos rendelkezési hatalma tehát csak az elidegenités és jelzálogi terhelés tekintetében van korlátolva; más tekintetben szabadon kezeli az otthont és terhelheti például telki szolgalommal. Ha házastársa nincs, az elidegenitésnél és jelzálogi terhelésnél sem szorul másnak hozzájárulására vagy hatósági jóváhagyásra, hanem egyedül rendelkezhetik e részben is.

A jelzálogi terhelést a homesteadre nézve teljesen kizárja két állam: *Texas* és *Arkansas*.

A végrehajtási mentességnél felmerül az a kérdés, hogy miután a törvény a legfényesebb s a legszerényebb otthont egyaránt oltalmazza, az előbbit egészében védje-e meg, akármekkora az értéke. Miután a törvény a családnak csak *hajlékot* kiván biztositani és nem fényes palotát, e részben minden állam korlátot állitott fel.

Több állam e korlátot egyedül az otthon védett *értékének maximuma* által határozta meg, az értékmaximumot majd 500, majd 1000, majd még feljebb egész 5000 dollárig emelvén. Ennek az a hátránya, hogy a törvény valódi célját, a családi otthonnak megóvását, nagy városban nem lehet megvalósitani azért, mert a lakóház értéke rendszerint meghaladja a megszabott maximumot. Falun pedig az értékmaximum, kivált ha magasra van szabva, esetleg oly kiterjedésü fekvőséget von ki a végrehajtás alól, mely meghaladja a családi hajlék fogalmát.

Ezért más államok *kettős* korlátot állitottak fel, meghatározván a *kiterjedés* és az *érték maximumát.*

Igy pl. *Nebraskában* az otthon nem haladhatja meg az 500 dollárnyi értéket és 160 acrenyi kiterjedést. (Egy acre = 40 ár = mintegy 0·7 kat. hold, 160 acre = 64 hektár = mintegy 111·2 kat. hold.) De itt is fenforog az a nehézség, hogy ez a rend a nagy városban az otthont természetben nem óvja meg; ha pedig az értékmaximum oly magas, hogy a nagy városban is természetben megóvja az otthont, akkor kisebb helységekben a kelleténél nagyobb kiterjedésü és fényesebb otthont von el a hitelezők elől. E bajon *Missouri* ugy segitett, hogy az értékmaximumot a városok népességének száma szerint különböző magasságban határozta meg.

Az államoknak egy harmadik csoportja egyedül a kiterjedést korlátozza, azonban más maximumot állit fel a *falusi* és mást a *városi* lakásra nézve. Igy pl. *Florida* az előbbit 160, az utóbbit ½ acreben, állapitja meg. E meghatározás megóvja a városi otthont is természetben, de számos visszaélést tesz lehetővé az által, hogy az adós a hitelezőitől kölcsönvett pénzen beruházásokat, épitkezéseket eszközöl, fényes berendezést létesit és nagyban emeli fekvőségének értékét, melyhez a hitelezők hozzá nem nyulhatnak.

Végül *Texas* itt is eltér a többi államtól, amennyiben a falusi otthont területben, a városit pedig értékben korlátozza; a falusi otthon mentességét 200 acre-ig, a városiét 5000 dollár értékig terjeszti ki.

A végrehajtási mentesség egyáltalán nem hatályos a *jelzálogos* követeléssel szemben, akár a homestead keletkezése előtti időből való az, akár későbbi. *Személyi* követelés ellen azonban akkor is fennáll, ha a homestead keletkezését megelőző időben jött létre a követelés. A hitelező ez esetben csupán ugy vezethet végrehajtást az otthonra, ha a homesteadert csalás terheli az otthonalapitásnál. Azonban több rendbeli birói határozat kimondotta, hogy egymagában az a cselekménye az adósnak, hogy ő ingó értékén lakásul szolgáló fekvőséget szerzett, hogy megházasodott vagy hogy fekvőségére tette át családjának lakását, a csalás tényállását meg nem valósitja. Mert mindezeknek a változásoknak a bekövetkezésére a hitelezőnek számitania kellett, mivel ezeknek létesitéséhez az adósnak joga van. Azonban nem vethető ellen az otthon *mentessége* oly követelésnek, melynek tárgya az állami *adó*, az otthon *vételárhátraléka*, az otthonban történt beruházásnál felmerült munkabér és szállitott anyagok ára, általán a munkásoknak és cselédeknek utolsó hat havi bére, az orvos dija és a szállitott élelmi szerek ára. A legtöbb államban a homesteader delictumából és quasi-delictumából származó követelés miatt is végrehajtás alá vonható az otthon.

IV. *A homestead e minőségének megszünése.*

Megszünik az otthon e külön jogi minősége, ha a család abból végleg *elköltözködik*, ha a házastársak a kedvezményről *lemondanak*, ha a házastársak *elválnak* vagy egyikük *meghal* és kiskoru gyermekek nincsenek. Ha a tulajdonos meghal, az otthon megtartja e minőségét házastársa és kiskoru gyermekei javára; amig ezek benne laknak, éppugy élvezik, mint az elhalt tulajdonos életében.

A tulélő házastárs lemondhat a kedvezményről, de ez nem bir hatással a kiskoru gyermekek ellen.

A kiskoru gyermekek azonban elveszitik a kedvezményt, ha nagykoruságuk előtt elhagyták a szülői otthont és önállóságra tettek szert. Különben a gyermekek nagykoruságuk elérte után akkor sem számithatnak a kedvezményre, ha testi vagy elmebeli fogyatkozás miatt magukról gondoskodni nem képesek. Mert az intézménynek a czélja a házas vagy özvegy asszony (illetőleg férj) és a kiskoru gyermekek részére megóvni családi otthonukat, de nem a jótékonyság gyakorlása a fizetőképtelen adóssal szemben az ő hitelezőinek a rovására. És éppen a kiemelt sajátságos czélja az intézménynek magyarázza meg, hogy azt a gazdag kiskoru gyermek éppugy élvezi, mint az, kinek vagyona nincsen: a törvényi kedvezménynek az előfeltétele a *kiskoruság* és nem a *szükség*. Csak *Louisiana* tagadja meg a kedvezményt olyan kiskorutól, kinek külön vagyona van.

Mivel pedig az Unió államaiban az otthon örökösödés esetén éppugy száll át az örökösökre, mint az örökhagyó más fekvősége, az intézmény czélját meghiusithatnák a kiskoru örökösöknek nagykoru örököstársai az örökösödési osztály követelésével. Ennek elejét veszik egyes államok azáltal, hogy a kényszerosztályt a legfiatalabb kiskoru nagykoruságáig *kizárják*, más államok meg azáltal, hogy megengedik ugyan előbb is az osztályt, de a kiskoruaknak haszonélvezetet adnak az otthonban nagykoruságukig.

V. *Eredmények.*

Amint az előadottakból kivehető: az Egyesült-Államok homestead-intézménye *nem az adóst*, mint ilyet, *hanem a családot védi*; nem bizonyos nemü javakból álló valamely vagyonrészt, hanem a *családi tüzhelyet*, a *családi otthont* oltalmazza; és nem gyakorol jótékonyságot, hanem az *állam javára* óvja meg a családi otthont. Azt mondja egy biró, hogy «kedvezni annak, ki fekvőséget bir tulajdonul és nem törődni azzal, kinek se földje, se otthona, se fillérje nincsen, furcsa jótékonyság lenne». (To favor the freeholder and withhold from the landless, the homeless and the penniless, would be queer

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

charity). Azt mondják továbbá, hogy «a családi otthonoknak megóvása az *állam* érdekében, ez a törvény szándéka: a családok otthonait megóvni és ez uton előmozditani az állam jólétét» (The conservation of family homes for the *good of the State*, such is the purpose of the law: to conserve the homes of families and thus promothe the *welfare of the State.*

Látjuk továbbá, hogy a homestead épugy lehet *városi* lakás — kereskedőnek, iparosnak, köz- vagy magánhivatalnoknak és munkásnak az otthona, — mint falusi lakás, földmivesnek mezőgazdasági otthona; hogy az bizonyos mértéken tul elvesziti a kedvezményt; hogy elidegenitése kizárva nincsen és hogy — 2 homestead államot kivéve — jelzálogos terhelése is csak meg van nehezitve. A homestead minősége nincs tehát bizonyos *különnemü* fekvőséghez kötve és ennélfogva egyes fekvőségeknél állandósitva; a homestead elörökitése is tehát a közönséges jog szerint megy végbe. Mindezt akarja kifejezni a homestead-törvények egyik jeles magyarázója, az északamerikai Waples, a homesteadról adott eme megatározásában:

A homestead oly családi lakás, mely a családnak sajátja, általa elfoglalva, neki szánva, mértékében megszoritva, a végrehajtás alól kivonva és elidegenithetőségében korlátolva van, *miként mindezt a törvény meghatározza.*» («Homestead is a family residence owned, occupied, dedicated, limited, exempted and restrained in alienability, as the statute prescribes.» *A treatise on homestead and exemptions*, Chicago 1893.)

A részvénytársaságok és szövetkezetek czégének jegyzéséről.*

IV.

Ha az előző czikkben kimutatott jogfejlődés eredményeinek méltatásával helyt adunk annak a felfogásnak, hogy kereskedelmi törvényünk nem zárja ki részvénytársaságoknál és szövetkezeteknél az igazgatóságon kivül álló személyeknek czégjegyzési joggal felruházását: ugy önként merül fel az a további érdekes s nagyfontosságu kérdés, hogy:

II. *A czégjegyzési joggal felruházott társasági tisztviselők «de lege lata» mily természetü és terjedelmü képviseleti jogkörrel felruházottaknak tekintendők és ez alapon a társaság czégét mi módon jegyezhetik?*

Mielőtt e kérdésben hazai jogiróinknak felfogását és birói gyakorlatunknak váltakozó álláspontját ismertetnők, kedvező alkalom kinálkozik a németországi analog jogfejlődésnek irányára és nagybecsü tanulságokkal járó eredményeire reámutatni.

A most érvényben levő uj német kereskedelmi törvény életbelépése előtt *Németországban* is sokat vitatott kérdés volt, hogy a *részvénytársaságoknak alkalmazottai czégvezetési hatáskörrel felruházhatók-e?*

Az 1884. évi korábbi német kereskedelmi törvény 234. §-a, — amelynek mintájára a mi kereskedelmi törvényünknek 193. §-a készült, — szintén nem intézkedett az igazgatóságon kivül álló társasági czégjegyzők alkalmazásának lehetőségéről. Mégis a mi törvényünknél tágabb *latitude*-ot engedett annak az értelmezésnek, hogy a *czégvezetői hatáskörrel való felruházás* lehetséges.

A német törvénykönyvnek felhitt §-a ugyanis ekkép hangzik:

Der Betrieb von Geschäften der Gesellschaft, sowie die Vertretung der Gesellschaft *in Bezug auf diese Geschäftsführung* kann auch *sonstigen Bevollmächtigten* oder *Beamten* der Gesellschaft zugewiesen werden. In diesem Falle *bestimmt sich die Befugniss derselben nach der ihnen ertheilten Vollmacht;* sie erstreckt sich im Zweifel auf *alle Rechtshandlungen*, welche *die Ausführung derartiger Geschäfte gewöhnlich mit sich bringt.*

Ha a német törvénynek ezen ma már hatályban nem álló rendelkezését kereskedelmi törvényünknek ennek nyomán készült 193. §-ával összehasonlitjuk, a különbségből világosan kidomborodik, hogy törvényünk alkotói mily sulyt helyeztek a *czégvezetői hatáskör kizárásának* hangsulyozására.

Amint ugyanis a német törvény fentirt §-ának szövegéből láthatjuk, a részvénytársasági meghatalmazottak és tisztviselők hatáskörére nézve az utolsó mondatba foglalt az a *szabály* lett felállitva, hogy azok kétség esetén *ugyanolyan jogkörrel* birnak, mint *a kereskedelmi meghatalmazottak.* Ezt megállapithatjuk abból, hogy az utolsó passusban előforduló körülirás teljesen megfelel annak a meghatározásnak, amely a régi német törvény 47. §-ában a kereskedelmi meghatalmazottak jogkörét szabályozza.

Mégis a régi német törvény kifejezetten megadta a felhatalmazást arra, hogy a részvénytársaságok meghatalmazottaiknak és tisztviselőiknek a *kereskedelmi meghatalmazottakétól eltérő terjedelmü meghatalmazást* is adhassanak. Amennyiben az a kitétel, hogy az emlitett társasági közegeknek felhatalmazása a részükre adott meghatalmazás szerint igazodik, ez utóbbinak körére és terjedelmére nézve a legkülönbözőbb értelmezést engedi meg.

Ezzel szemben kereskedelmi törvényünk 193. §-a a jogkör terjedelmének a részvénytársaságok tetszésétől függő szabályozása elvének mellőzésével félreérthetlen határozottsággal állitotta fel azt a jogszabályt, hogy a szóban forgó társasági meghatalmazottakra és hivatalnokokra (*csak* és *kizárólag*) a kereskedelmi meghatalmazottakra vonatkozó törvényrendelkezések nyernek alkalmazást. E kitérés után térjünk vissza a németországi jogfejlődésnek ismertetésére A régi német törvény — amint az imént felhitt §-ból tünik ki — a társasági alkalmazottak hatáskörének meghatározását a részvénytársaságok tetszésére bizta. Mégis igen előkelő jogirók nézete tért el abban a kérdésben, hogy a társaság által adható meghatalmazás alatt lehet e «*czégvezetési*» meghatalmazást is érteni.

*Thöl** ebben a kérdésben két nézetnek lehetőségét engedi meg. Az első nézet szerint: *Eine Actiengesellschaft kann keinen Procuristen haben*, weil ein solcher *unbeschränkbar* auch den möglichen Kaufmann vertritt, *der Bevollmächtigte einer Actiengesellchaft dieselbe aber nur in Betreff des wirklichen Unternehmens vertreten darf.*»

Vagyis *Thöl* szerint a részvénytársaságok meghatalmazottainak jogköre, mely csak a vállalatnak képviseletére terjedhet, *nem lehet oly korlátlan és korlátolhatlan természetü*, mint az egyes kereskedőt képviselő czégvezetőé. Még világosabban mutat reá a jogköröknek ezen különbségére *Thöl* a következő összehasonlitó megjegyzésében: «*Der Inhalt der Vollmacht kann der verschiedensten Art sein.*» «*Die Procura hat ihren bestimmten gesetzlichen Inhalt.*» Ebben az ellentét kiemelésében világosan ki van fejezve Thölnek az a nézete, hogy a legkülönbözőbb terjedelmü hatáskörrel felruházható meghatalmazottak alatt a régi német törvény nem a czégvezetőket értette.

Mégis *Thöl* is megengedi annak a másik nézetnek jogosultságát, hogy: czégvezetők alkalmazása a részvénytársaságoknál sem tekinthető *feltétlenül* kizártnak. De hangsulyozza, hogy a régi német törvény 234. §-ának helyes értelmezése szerint az *igazgatóság czégvezetési megbizást sohsem adhat.* Hanem czégvezetők *csak az alapszabályokban* (a kirendelendő személyek megnevezésével) tett intézkedéssel *vagy pedig a közgyülés által rendelhetők ki.* És pedig utóbbi által csak akkor, *ha* azt *az alapszabályok* világosan *megengedik.*

* Az előbbi közl. l. a 15., 16. és 17. számokban.

* *Dr. Heinrich Thöl:* Das Handelsrecht cz. müve 171. fejezetében, az 522. oldalon.

Thöl-nek ez a magyarázata különösen abból a szempontból érdemli meg figyelmünket, hogy a nagynevü jogiró a régi német törvénynek a mi törvényünknél liberálisabb, fentebb ismertetett rendelkezése értelmezésénél mily nagy sulyt helyezett arra, hogy a részvénytársaságok igazgatóságon kivüli alkalmazottainak jogköre a czégvezetői hatáskörtől megkülönböztettessék; továbbá, hogy amennyiben a czégvezetési hatáskörrel való felruházás lehetősége fenforog is, ezt a nagyterjedelmü és korlátolhatlan hatáskört csak az alapszabályok kifejezett engedelmével a közgyülés adhassa meg. Tehát ugyanaz a társasági szerv, mely az igazgatóság választására is hivatva van.

Ebben a véleményben tehát, mely szerint *maga az igazgatóság czégvezetőket ki nem rendelhetne, a czégvezetési jog átruházhatlanságának elve jut kifejezésre.*

Renaud * szintén reá mutat arra a körülményre, hogy a régi német törvény létrejöttét megelőzött *nürnbergi conferentia* a részvénytársaságoknál a czégvezetői intézményt mellőzendőnek látta abból az okból, mert az olyan főnököt feltételez, ki korlátlan elhatározással bir; ami pedig a részvénytársaságoknak autonomián alapuló korlátolt üzlet vezetésével ellentétben áll. De a conferentián résztvevők tapasztalata szerint procuristák részvénytársaságoknál nem is igen szoktak kirendeltetni.

Mégis *Renaud* abból az okból, hogy a nürnbergi conferentiának emlitett véleménye a régi német törvény rendelkezésében kifejezésre nem jutott, oda concludál, hogy az emlitett törvényrendelkezés értelmében nem lehet kizártnak tekinteni a részvénytársaságoknak azt a jogát, hogy az *alapszabályok* alapján vagy *közgyülési határozattal* czégvezetőket kirendelhessenek.

Hahn ** a német törvény 234. §-ának azt a kitételét, hogy a hivatalnokok felhatalmazása az adott meghatalmazás terjedelméhez igazodik, szintén oda magyarázza, hogy ha a meghatalmazás czégvezetésre szól, ugy az átruházott jogkör terjedelme is a czégvezetőének felel meg. Hozzáteszi, hogy a részvénytársaságok czégvezetőket ritkán fognak alkalmazni, mert rendszerint a társaság képviseletére az igazgatóság is elegendő. Kiterjedt üzletkörü és több telepel biró vállalatoknál azonban a társaságoknak indokolt érdekéül tekinti, hogy azoknak a czégjegyzékben szereplő czégvezető meghatalmazottai is lehessenek.

Érdekes, hogy *Hahn* Thöllel és Renauddal ellentétben abban a véleményben van, hogy ha czégvezetők általában kirendelhetők, azokat korlátlan hatásköréből folyólag az *igazgatóság is kirendelheti.*

Az előbb ismertetett jogvitának Németországban véget vetett az *uj német kereskedelmi törvény*, amelynek *238. §-a* szerint czégvezetők részvénytársaságoknál is kirendelhetők. És pedig ha az alapszabályok és közgyülési határozat másképen nem rendelkeznek, ugy az *igazgatóság* czégvezetőt *csak a felügyelőbizottság hozzájárulásával* rendelhet.

A czégvezetői hatáskör korlátolhatlanságát fejezi ki a felhitt §-nak az a további intézkedése, hogy a czégvezetői kirendelés módjának korlátozása harmadik személyek irányában hatálytalan Ami azt jelenti, hogy ha az igazgatóság az előbb irt szabály megsértésével rendeli is ki a czégvezetőt, annak tényei a társaságot kifelé kötelezik.

Az uj német kereskedelmi törvény *232.* és *233. §-ai* a részvénytársaságok képviseletéről és czégének jegyzéséről akkép rendelkeznek, hogy a társaság képviseletére és *czégének jegyzésére rendszerint az igazgatóság tagjai együttesen jogositvák.* Ezen általános szabály alól két kivételnek van helye:

a) hogy egyes igazgatósági tagok az igazgatóság által bizonyos ügyletekre vagy az ügyletek bizonyos nemére önálló képviseleti joggal ruházhatók fel. Természetesen csak befelé korlátolt joghatálylyal. (Uj német kereskedelmi törvény 235. §. második bekezdése.)

b) az alapszabályok értelmében, vagy annak felhatalmazása alapján a felügyelőbizottságnak hozzájárulásával megállapitható, hogy a társaságot egyes igazgatósági tagok *czégvezetővel együttesen (collective)* képviseljék.*

Olyan képviseleti módozatról, mely szerint a társaságot egyedül czégvezetők képviselhessék és czégét önállóan vagy együttesen csupán czégvezetők jegyezzék, az uj német kereskedelmi törvény nem intézkedik. Ebből az következik, hogy az emlitett törvény rendelkezése szerint a részvénytársaságok képviseletére és czégüknek jegyzésére Németországban czégvezetők csak az igazgatóság tagjaival *együttesen* vannak hivatva. S mivel ez a törvényen alapuló s a czégjegyzékből is kitünő collectiv képviseleti jogkör a czégvezetési jogkör korlátolásával nem egyértelmü, nézetünk szerint a *collectiv procura* kifelé: harmadik személyek irányában is joghatályos.**

Végre a németországi, nálunknál fejlettebb jogállapot ismertetése kapcsán még reá kell mutatnunk az uj német kereskedelmi törvény *51.* és *233.* §-aira, melyek szerint:

α) a *czégvezetők* minden esetben, tehát a részvénytársaságoknak czégvezetői is czégjegyzést csak a *czégvezetői minőségre utaló toldással* teljesithetnek; mig

β) az *igazgatósági tagok* a társaság czége vagy az igazgatósági elnevezés alá pusztán *nevüket jegyzik.*

Dr. Vályi Sándor,
bpesti kir. keresk. és vtszéki biró.

(Folyt. köv.)

* *Achilles Renaud:* Das Recht der Actiengesellschaften. 2. kiad. 639. lapján.

** *Dr. Friedrich von Hahn:* Commentar zum allgemeinen deutschen Handelsgesetzbuch II. köt 732. oldalán.

Különfelék.

— **Wlassics Gyulának**, a közigazgatási biróság elnökének a beiktatás alkalmával mondott beszédéből a következő részletet közöljük:

A legujabb időkben is bebizonyitotta ezen biróság, hogy a jogelv uralma a megtámadott alkotmányos rendben ezen biróság sorompói előtt a legteljesebben érvényesült. Fel is hangzott a közvélemény kivánsága, hogy a törvényhozás a közjogok védelmében is messzebb terjedő hatáskörrel ruházza fel ezen biróságot. Amit eddig csak a szakértők és a tudomány férfiai sürgettek, azt ma a közvélemény követeli.

Ezen biróság hatáskörének kibővitése nem is fog elmaradni. Csak az «első kezdeményezés szerény igényéről» beszélt azon indokolás, mely az ezen biróságról szóló törvény javaslatát támogatta. Igen tisztelt elnöktársammal együtt álltunk a törvényhozásban ezen biróság bölcsejénél. Már akkor a hatáskör bővitése mellett foglaltam állást. Már akkor felhivtam a figyelmet arra, hogy a hatáskör taxativ rendszere is megenged bizonyos keretben általánosabb jellegü elvi kijelentéseket, miként ezt ugy a franczia, mint a porosz törvényhozás rendszere is bizonyitja. A közelmultnak szomoru közéleti tapasztalatai bizonyára megérlelték azt a törvényhozói gondolatot, hogy azok a jogviták bevonandók a közigazgatási biróság hatáskörébe, melyek a felsőbbrendü alkotmányjogot érintő hatósági intézkedésekre vonatkoznak.

Semmi kétség, hogy a törvényhozás rövid idő mulva fontolóra veszi összes alkotmánybiztositékainknak erejét és hatályosságát. Több alkotmánybiztositék fogyatékossága fog ekkor nyilvánvalóvá lenni és bizonyára az alkotmánybiztositékok gondos mérlegelésénél meg fog a törvényhozás arról is győződni, hogy az alkotmány sérthetetlenségének legerősebb bástyáit a független biróság hatáskörében lehet fölépiteni. A jogelv uralmát az alkotmányos rendben is csak igy lehet biztositani, bármily felső vagy alsó hatalom tulkapásaival szemben.

* V. ö. *Dr. Hermann Staub:* Kommentar zum Handelsgesetzbuch 6—7. kiadás 697—700. oldalain foglaltakkal.

** Ezzel azonban nem azt akarjuk mondani, hogy a részvénytársasági czégvezetőknek az igazgatóság közreműködése nélküli jogcselekményei a társaságra ne háritathatnának kötelezettséget.

Fontolóra fogja bizonyára venni a törvényhozás épen az államhatalmi ágak sértetlensége és egyensulya érdekében azt a jogi szörnyet is, mely ellen már kora ifjuságomban a publicistika terén, később részletesen kidolgozott törvényjavaslattal is küzdöttem. Ez azonban birói magna chartánkat még ma is diszteleniti, és pedig az «ideiglenesség» czimén immár csaknem negyven éven át. Értem a törvényhozásnak azt a rendelkezését, mely a birói és a közigazgatási hatóságok között támadt hatásköri összeütközések eldöntését a minisztertanácsra ruházza. Minő intézkedés ez, — mely biróvá teszi a felet, és amelylyel egy lelketlen kormány ugy a rendes bíróságok, mint ezen bíróság hatáskörét a törvényesség külszine alatt lerombolhatja és a bíróságoktól az egyes kormányzati ágak ragadhatják magukhoz a hatáskört! Ezt a jogi anarchiát jelentő rendelkezést megszüntetni a kormány és törvényhozás első kötelessége, mert intézményes biztositék nélkül a birói hatalom a kormányhatalom önkényének és szeszélyének van kiszolgáltatva.

— **Imling Konrádnak**, az igazságügyminiszterium adminisztrativ államtitkárának kinevezése széles körökben általános elismerésre és megnyugvásra talált. Imling a magyar jogirodalom legszorgalmasabb és legjelesebb munkásainak egyike, akinek a telekkönyvi és végrehajtási jogról irott müvei alapvető jelentőségüek. A Jogászegyletben tartott előadásai és a szaklapokban közzétett dolgozatai minden kérdésben valósággal irányt jelöltek. Az igazságügyi adminisztrácziónak Imling sok szolgálatot tett a bíróságok fölötti felügyelet hatályosabbá tétele körül. Évek hosszu sora óta Imling vezeti az egész országban a telekkönyvi rendezés nagy müvét. A kodifikáczió terén is nagy eredményeket mutat fel az uj államtitkár. Magánjogi törvénykönyv tervezetének dologjogi része teljesen Imling Konrád tollából került ki, és már hosszabb idő óta vezetője a törvénykönyvet előkészitő tanácskozásoknak. Minden magyar jogász megnyugvására szolgálhat, hogy Imling, akinek ily jelentékeny része volt a magánjogi tervezetben, veszi most át a magánjogi kodifikáczió tovább vezetését. Imling kezében a tervezet előkészitése nem fog visszamaradni.

— **A Magyar Jogászegylet** mult szombati ülésén *dr. Gaár Vilmos* törvényszéki biró tartott előadást *az itélt dolog tárgyi és alanyi terjedelméről.* Körülhatárolva mindenekelőtt az itélet jogerejének *tárgyát*, oda konkludált, hogy a jogerő kiterjed a keresetbe vett alanyi jogra, a kereseti kérelem korlátai között. Ez álláspont folyományakép tüzetesen czáfolta a birói gyakorlatban néhol mutatkozó azt a felfogást, mely szerint az egész követelésnek keresetbe vett valamely részlete fölött hozott itélet e részlet-követelés praejudiciuma, vagyis az alapkövetelés fenn- vagy fenn nem állása kérdésében is jogerőre emelkednék. Áttérve az itélet jogerejének *alanyi* terjedelmére, kifejtette az előadó az itélet kihatását a peres felek egyetemes és részleges jogutódaira (a perfüggés idejétől fogva), viszonylatba hozva azt a jóhiszemü dologjogszerzés szabályaival. Ezenkivül azokat az egyes eseteket sorolta fel, amelyekben az itélet repraesentativ viszony folytán, vagy különleges szabály alapján kiterjed a peren kivül álló egyes személyekre; végül pedig az absolut hatályu (statusperbeli) itéletekről emlékezett meg. Az előadáshoz *Almási Antal* és *Fodor Ármin* szólottak hozzá s végül az elnöklő *Vécsey Tamás* foglalta össze az est eredményeit, amelyek az anyagi perjog e nehéz problémáját több szempontból tanulságosan világitották meg.

— **Jogirodalom.** Dr. Imling Konrád igazságügyminiszteri államtitkárnak: «A földbirtok mozgósitása» czimen a Magyar Jogászegyletben tartott előadása a Magyar Jogászegyleti Értekezések sorában megjelent (256. füzet.).

— **Igazságügyi adminisztrácziónk bajairól** ir a Jog legutóbbi számában Csebi Pogány Virgil lévai kir. járásbiró, mint megtörtént példákat közölve a következőket:

A miniszteriumi számvevőség $^1/_{12}$ liter tenta és $^1/_{12}$ kilo porzó visszatéritésére hivta fel egy járásbiróság vezetőjét, mert X joggyakornok csak 11 hónapig volt alkalmazásban és igy egy egész liter tenta és egész kilo porzó nem számitható fel annak részére. Felhivatott a járásbiróság vezetője igazolásra azért, mert az elmult évben 4 fillérrel több varróczérna használtatott fel, mint az előző évben.

Hálás feladat volna kiszámitani, hogy mennyi munkaerő, toll, tenta és papir pazaroltatik itt el az ilyen reklamáczióra!

— **A hat havi börtönről** a Pesti Naplóban olvassuk:

Az itélet sablonján persze nem érezni azt a kegyetlenséget, amelyet benne a törvény elkövet és azt a valóságos lelkiismeretfurdalást, amelylyel a biró ezt a sablont kénytelen kitölteni. Az itélő biró nem szokott érzelegni aktáiban, akadt azonban a budapesti törvényszéknél egy tanács, amely ugy gondolkozott, hogy hadd legyen benne a poros aktában is, hogy itélete törvényes ugyan, de igazságtalan, hadd hivatkozhasson a vádlott később arra, hogy bár sulyos büntetést szenvedett is, mégsem oly teljesen elvetemült ember, hadd kérhessen a vádlott kegyelmet azon az alapon is, hogy ime biráim is sajnáltak engem. Ez a tanács egy ilyen itéletének indokolásában kimondotta a következőket:

«A törvényszék a kiszabott hat hónapi börtönbüntetést is tulszigorunak, az ügy jelentőségével és a vádlott bünösségi fokával semminemü arányosságban nem állónak ismerte fel, de a büntető törvénykönyv parancsoló rendelkezésénél fogva legjobb meggyőződése ellenére sem állapithatott meg enyhébb büntetést.»

Kemény szavak ezek a birói székben. Sulyos vádak az eddigi igazságügyi kormányok ellen, akik a nagy semmittevésben rá nem értek egy lehetetlen törvényrendelkezés reformálására. És ezek a sulyos szavak egyuttal figyelmeztetők az uj miniszternek is. Átmeneti az uj kormány és csak átmeneti feladatokat kiván megoldani. De a büntető törvénykönyv illető intézkedésének megváltoztatása is csak átmeneti intézkedés. Atmeneti addig, mig az egész büntetőtörvényt megreformálhatjuk. Intő és kiáltó szózat ez a birói itélet, amely tehát az uj kormánynál süket fülekre nem fog találni, mert nem találhat. Nem igy fogta fel az itéletet a kir. tábla, amely a büntetési tételt ugyan helyben hagyta, de az indokolásból mellőzi a törvényszék kijelentését, mondván:

«Ez a kijelentés már a törvény büntetési tételének a birálása, sőt elitélése. Annak helye lehet más téren, de nem a birói székben, mert a bíróság a büneset és nem a törvény fölött van hivatva itélkezni.»

Sokat lehetne vitatkozni arról, igaza van-e a kir. táblának, vagy sem. De akár igaza van, akár nincs, lényegében az elsőfoku biró igazat mondott és az igazság igazság marad, bárhol hangoztassák is. A bíróság e héten hirdette ki a táblai itéletet. Ez a hirdetés nemcsak a vádlottnak szólt, de szól a kormánynak és az uj törvényhozásnak is, amely feltétlenül kell, hogy tudomásul vegye az elsőbíróság kijelentését, mégha a tábla azt mellőzte is.

— **A bécsi rabsegélyző egylet** a napokban tartotta negyvenedik jubiláris közgyülését s ezen a gyülésen az osztrák igazságügyminiszterium képviselője, Schrott osztályfőnök, az üdvözlő beszédben előadta többek közt, hogy egy tudós legujabban talált az udvari levéltárban egy aktát, melyből kiviláglik, hogy II. József császár a patronage eszméjével is foglalkozott. Erre nézve az 1843-iki javaslat Anyaggyüjteménye is közöl egy levéltári adalékot. A császár 1785-ben egy hatszoros tolvajt és rablót tiz évre itélt és az eredeti kiadmányra sajátkezüleg odairta: «Von der Behörde soll dafür gesorget werden, dass nach verlaufener Strafe dieser Mensch anfänglich durch Arbeit seine Nahrung gleich finden möge.» E függelék azonban ki van huzva. Ugylátszik, valamelyik tanácsosa figyelmeztette a császárt, hogy elragadtatta magát gondoskodásában s erre vezethető vissza a törlés. (L. Anyaggyüjtemény IV. kötet LXXV. l.)

—

Jelen számhoz mellékeljük a Döntvénytár IV. kötetének tartalommutatóját.

Közjegyzőjelölt — ügyvédi oklevéllel — közjegyzői irodában alkalmaztatást keres. Czim a kiadóhivatalban. 11664

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Veres Pálné-u. 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenegyedik évfolyam. 19. SZ. Budapest, 1906 május 11.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *IV. Veres Pálné-u. 25.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A törvény szelleme és betüje. (A Curia elnökének székfoglalója alkalmából.) *Alföldy Ede* nagybecskereki kir. járásbirótól. — A váltóóvás reformja. *Dr. Holitscher Szigfrid* budapesti kir. közjegyzőhelyettestől. — *Törvénykezési Szemle:* Inditvány visszavonása a segéd elitéltetése után. *Dr. Fayer László* egyetemi tanártól. — A részvénytársaságok és szövetkezetek czégének jegyzéséről. *Dr. Vályi Sándor* budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéki birótól. — Az illetékesség kérdése vasuti balesetperekben. *Dr. Győző Dezső* budapesti ügyvédtől. — Bünösségi kérdés. (BP. 368. §.) *Dr. Dávid István* tasnádi kir. albirótól. — A hivatalos stilusról. *Dr. Popper Manó* mohácsi ügyvédtől. — Külföldi judikatura. Közli: *Dr. Eisler Fülöp* fiumei ügyvéd. — Különfélék.

Mellékleť: Döntvénytár. — Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A törvény szelleme és betüje.

(A Curia elnökének székfoglalója alkalmából.)

Nem közönséges időket élünk. Eszmék, amelyek már évszázadokkal ezelőtt kezdettek csirázni és amelyek eddig alig észrevehetően fejlődtek, most rohamosan és szemlátomást közelednek a megéréshez.

Az előitéletekre, a dogmákra rossz napok járnak és a jog is tisztitó tüzbe került. A «fiat justitia, pereat mundus» jelszava elvesztette hitelét és ha nincs is igazuk azoknak, akik a világot előbbre valónak tartják az igazságnál, mindinkább az kezd bizonyossá válni, hogy az igazság szépen megfér a világgal és hogy egyiknek sem áll érdekében az, hogy a másik elpusztuljon.

A biró müködése fölül emelkedhetik a gépiesség szinvonalán és Feuerbach elméletének, amely a birót a törvény rabigájába hajtotta, fogynak a hivői. A féktelenségnek is megvannak a maga veszélyei, de ezek korántsem olyan nagyok, mint azok a hátrányok, amelyek a szellem korlátozásából erednek.

A magyar biró szellemét elég sok nyüg terheli és az igazság ennek már gyakran kárát vallotta.

A fölszabaditás munkáját örömmel kell üdvözölni. A kir. Curia elnökének székfoglaló szavai fölött nem szabad napirendre térni. Vessük jól az emlékezetünkbe, hogy «a törvény helyes értelme, a törvénymagyarázat minden eszközének igénybevételével szabadabb szellemi tevékenység utján állapitandó meg».

Ezzel a módszerrel a törvényt, amely gyakran tetszhalott és ennélfogva merev alkalmazása mérgezést okoz, életre lehet kelteni és ilyen élesztési kisérlet csak akkor marad eredménytelen, ha a törvényben semmi élet sincsen.

A törvénymagyarázat «minden eszközét» kell igénybe venni és ennélfogva a jogszabályt alkalmazás előtt még annak az alaptételnek a mértéke alá is oda kell állitani, amely szerint a jognak az a hivatása, hogy rendet, békességet, boldogulást teremtsen, továbbá, hogy életre való viszonyokat és egészséges fejlődésre alkalmas helyzeteket létesitsen, helyre állitson és föntartson.

Ily törvényalkalmazás mellett nem fordulhat elő az, ami ma még napirenden van, hogy a jogalkotás helyett rombolást, jótétemény helyet kegyetlenséget és megnyugvás helyet kétségbeesést okozzon.

Ilyen törvénymagyarázat mellett nem történhetnék meg az, ami, sajnos, állandó rettegésben tartja az igazságügy barátjait, hogy teljesen jelentéktelen és ártalmatlan csenések a vagyon és tulajdon ellen intézett borzalmas merényletekként toroltatnak meg.

A szabadabb szellemi tevékenység nem csak joga, hanem kötelessége is a birónak, mert anélkül a jogszolgáltatást az érzéstelen és gondolkozásra képtelen holt betü uralja, ez pedig akkor sem pótolhatja a gondolkozást és érzést, ha az utóbbiak a legközönségesebb módon mennek végbe.

Ha a biró az itélethozatalnál nem fejt ki szabadabb szellemi tevékenységet, akkor teljesen a betüre bizza az itélethozatalt és gép módjára elháritja magáról a felelősséget, holott ez a felelősség, amely a biró gondolkozásában és érzésében gyökerezik, szolgáltatja a legnagyobb biztositékát annak, hogy sziv és ész nyilatkozott meg az itéletben.

A törvény, a birói itélet távol marad az eszményi magaslattól, ha nem áll összhangban a kor szellemével. A törvény gyakran nélkülözi ezt a követelményt, mert a törvényhozás eljárása olyan nehézkes, hogy a korral nem tud mindig lépést tartani. Azt az ürt, amely a törvény és a kor szelleme között támad, a birónak mint a törvényhozás helytartójának kell áthidalnia.

Csak a kishitüség láthat ebben veszedelmet.

A birónak nemcsak azt kell vizsgálnia, hogy mi volt, hanem azt is, hogy mi volna most a törvényhozó akarata és ha minden, de minden kétséget kizáró módon megállapitható, hogy a szabály nem födi a kérdéses akaratot, akkor azt nem lehet törvénynek tekinteni, mert szelleme kimult és csak csontváza van meg, amely előtt csak a betürágók, a bálványimádók hajtanak térdet.

A Curia elnöke a méltányosság elvének a követését is a lelkére köti a birónak. Ez az intelem sem volt fölösleges, mert birói körökben nem tartozik a ritkaságok közé az a fölfogás, amely a jogot a ridegség köntöse nélkül el sem tudja képzelni és a méltányosságot a jog ellenlábasának tekinti. A fejlődés tünetei arra engednek következtetni, hogy eljön majd az idő, amidőn a méltányosság a jog leglényegesebb alkotó részeként fog szerepelni.

Alföldy Ede,
nagybecskereki kir. járásbiró.

A váltóóvás reformja.*

Nem az óvatoló közeg megválasztásában, hanem elsősorban maga az óvás feltételeinek és kellékeinek megállapitásában van szükség reformokra és kell sok feleslegesnek kiküszöbölésére, lehető egyszerüsitésre és olcsóbbá tételre törekedni.

Magát az óvást, mint a váltó természetéből szükségképen következő bemutatás kizárólagos bizonyitó eszközét teljesen eltörölni nem lehet. A váltókötelezettség lényegéhez tartozik, hogy az a maga egészében, tehát a visszkötelezettség előfeltételét képező bemutatással együtt, irásban testesüljön meg. (Scripturobligatio.) Más mint okirati bizonyiték tehát nem lehet megfelelő, eltekintve attól, hogy el sem képzelhető miként lehetne tanukkal vagy esküvel a váltó

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 17. számban.

azonosságát bizonyitani. De nemcsak a bemutatás, hanem bizonyos időbeni bemutatás bizonyitandó, már pedig a kelet valódiságának bizonyitására még mindenütt közokiratot irtak elő, tehát az u. n. privatdeclaratió intézménye sem fogadható el. Ily értelemben mondhatni, hogy nemcsak bemutatás, de óvás nélkül sincs visszkereset. Ámde szem előtt tartandó, hogy eszerint az óvásnak csupán, mint a szükséges bemutatás kizárólagos bizonyitó eszközének van jogosultsága, de nem mint ünnepélyességi actusnak. Mellőzendő tehát ott, ahol a váltóadósnak való bemutatásra szükség nincs, mert az a váltóhitelezőnél tartozik fizetni. Már pedig ez az eset forog fenn, ha a telepitett váltónál a telepes a lejáratkor egyuttal a váltó legitimált birtokosa. Hogy ilyenkor az elfogadó elleni kereset fentartásához nem szükséges az óvás, azt a mi váltótörvényünk 44. §-a is mondotta. De hiszen annak, hogy egyáltalán a telepesnek való bemutatás és az óvás az elfogadóval szemben is szükséges, oka épen az, hogy a telepitett váltónál az elfogadó is, ha nem is jogilag, de tényleg nem a maga, hanem a telepes fizetését igéri és igy a visszkötelezettekkel egy tekintet alá esik. Ha nem is jogilag, de tényleg egy ujabb intézvény történik a telepesre. Ha tehát az óvás olyankor, mikor a telepes azonos a hitelezővel, feleslegesnek mutatkozik az elfogadóval szemben, érthetetlen, hogy miért van szükség arra a kibocsátóval és forgatókkal szemben? Az, hogy a váltón visszkötelezettek is vannak, nem változtat azon, hogy a telepes és váltóhitelezőnek egy személyben való egyesülése folytán, a váltóhitelező nem kénytelen többé a váltóadóst felkeresni, hanem utóbbi tartozik jogilag a telepesnél, tényleg tehát a váltóhitelezőnél «fedezetről gondoskodni» vagyis fizetni. Itt tehát bemutatásra szükség nem lehet, sőt az nem is eszközölhető. Mert megfontolandó, hogy tulajdonképen nem a közjegyzőnek kellene a váltót bemutatnia, hanem a váltóbirtokosnak és a közjegyzőnek ezt csak tanusitania.* Csak a gyakorlatban fejlődött ki, hogy a közjegyző végzi egyuttal a tanusitandó cselekményt. Az óvás tehát az ilyen váltóknál az önmagának való bemutatást tanusitja, vagyis igazában nem is a bemutatást, hanem a fedezethiány kijelentését. (U. n. Declarationsprotest.) Ez a kijelentés pedig nem képezheti a visszkötelezettség előfeltételét, mert annak szüksége a visszkötelezettek váltókötelezettségének lényegéből egyáltalán nem következik. Az óvásoknak ezt a teljesen felesleges faját tehát egyszerüen el kell törölni. Az egyetlen érv, mely ez ellen felhozható, az, hogy ha a váltóbirtokos üres vagy nem keltezett vagy esetleg visszakeltezett forgatmánynyal van legitimálva, semmivel sincs igazolva, hogy az óvási határidőben is a váltó birtokosa volt. Ezt bizonyitaná már most az óvás. Tehát voltaképen az óvás azt bizonyitja, hogy az óvás felesleges volt! Nyilvánvaló, hogy egyrészt ez az érv ép ugy szól mai váltótörvényünk 44. §-a ellen, másrészt ezt a bizonyitékot egyszerübb és olcsóbb uton is lehet elérni, mint óvással. Nevezetesen vagy ugy, hogy az ilyen váltókról másolatok készittetnek és az óvási határidőben a felmutató váltóbirtokos megnevezésével hitelesittetnek vagy ugy, hogy az ilyen váltókat az óvási határidőben egyszerüen registrálni kell. Hitelesitő vagy registráló közegekül ugyancsak az óvatoló közegek volnának legalkalmasabbak. Ezzel egyuttal eleje vétetnék azon számos pernek, mely ma az elfogadó elleni kereset szempontjából a váltótörvényünk 44. §-a folytán a körül folyik, hogy a telepes az óvási határidőben tényleg a váltó legitimált birtokosa volt-e?

Váltójogunk egy további elavult intézkedése a telepitett és fizetési helyiséggel ellátott váltók közötti különböztetés. A mai forgalmi viszonyok mellett nem a földrajzi helykülömbség, hanem az a lényeges, hogy az intézvényezettől külömböző személy van fizetőnek nevezve. Akár más helyen, akár az intézvényezett lakhelyén van «telepes» illetve «fizető» kijelölve, az elfogadó ennél, vagyis ez által akar fizetni. Nincs értelme, hogy egyik esetben a telepesnél, a másik esetben a fizetési helyiségben, de az intézvényezettnél kellessen a fizetést keresni. A Budapesten lakó elfogadó ép oly kevéssé fog a Pesti hazai takarékpénztár intézeti helyiségeiben a bemutató váltóbirtokosra lesben állni, mint a vidéken lakó. Mindkét esetben tehát a fizetőnek kijelölt takarékpénztárnál kell a fizetést keresni. Ámde akkor nincs értelme, hogy ha a vidéken lakó elfogadó elleni kereset fentartására a váltót be kell mutatni és megóvatolni, ez ne legyen szükséges a Budapesten lakó elfogadóval szemben, aki ép ugy csak a takarékpénztár általi fizetést igérte. Ennélfogva ezen, a mai viszonyok mellett indokolatlan külömböztetést el kell ejteni és az óvást megkövetelni, valahányszor az intézvényezettől különböző személy van fizetőnek kijelölve. Másrészt természetes, hogy ami fentebb előadatott arra nézve, hogy mikor felesleges egyáltalán «telepitett» váltóknál az óvás, áll a «fizetési helyiség» megjelölését tartalmazó váltókra is, vagyis utóbbiakat sem kell bemutatni és megóvatolni, ha a kijelölt fizető egyuttal lejáratkor a váltó legitimált birtokosa volt.

Ezen felesleges óvások eltörlésével a mai óvások 90%-a meg fog szünni és az önmagánál való «bemutatást» tanusitó óvások helyébe annak egyszerübb és olcsóbb uton való igazolása fog lépni, hogy a kijelölt fizető lejáratkor egyuttal a váltó legitimált birtokosa volt, akinél eszerint fedezetről gondoskodni vagyis fizetni kellett volna.

Ily módon az óvás egyszerüsitésének és olcsóbbitásának kérdése nagy mértékben veszit fontosságából. Messzebbmenő ujitásokra azért alig van szükség. Különösen áll ez azon javaslatra,* hogy az óvás magára a váltóra vezettessék, ami ellen, technikai nehézségeken kivül, főleg az szól, hogy a váltó hitelének árt és hogy vannak esetek, (Váltótörvény 58. §.) amikor az óvásra a váltó nélkül van szükség. Ellenben sok felesleges irásmunka lesz megtakaritható a mai óvási jegyzőkönyv (Váltótörvény 101. §.) elhagyásával. Az óvás elvesztésének esetéről való ez a gondoskodás túlzottnak mondható, ha meggondoljuk, hogy magának a váltónak elvesztéséből eredő, sokkal lényegesebb hátrányokkal szemben sem lehet védekezni, legalább nem a kibocsátóval és forgatókkal szemben, (váltótörvény 79. §. 2. bek.) akik pedig az óvásnál is elsősorban jönnek tekintetbe. A gyakorlatban pedig tudvalévő, hogy ugy nálunk, mint másutt** az óvási könyvből a legritkább esetekben szoktak másolatot kérni. Ezen könnyitésen kivül még, a mai állandó dij helyett a váltó értékéhez képest emelkedő dijskálával lehetne az olcsóbbitás tekintetében felmerült kivánságoknak eleget tenni. A postai portódijaknál ugyan az óvási költség igy is mindig magasabb lesz, de, amint láttuk, a belga postaóvásnál is az és utóvégre annyi bizonyos, hogy a szükségbe került váltóadóst az óvási költségnél a perköltség mégis csak erősebben nyomja.

Dr. Holitscher Szigfrid.

* L. *Nagy Ferencz:* Váltójog. IV. kiadás 506. lapon 26. jegyzet.

* Igy főleg *Makower* (Goldschmidt's Zeitschrift f. Handelsrecht 41. kötetben) és ily értelmü tételes rendelkezések a skandináv és orosz váltójogokban, valamint a belga postaóvásnál.

** Dr. Wagner bécsi közjegyző a 3-ik német közjegyzői gyülésen tett nyilatkozata szerint 60,000 óvás után kétszer adott másolatot az óvási könyvből.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Inditvány visszavonása a segéd elitéltetése után.

E lapok f. évi 16. száma a következő érdekes bünesetet közölte.

Inditványi büncselekmény tárgyában megindult az eljárás a tettes és a segéd ellen. A tettes megszökött, a segé-

det elitélték és az itélet jogerejüvé lett. Ekkor kézrekerülvén a tettes, az inditványt a sértett visszavonta s a tettes elleni eljárást megszüntették.

Kérdés: miként oszlatható el az ellenmondás a két határozat közt.

Véleményünk szerint a jogerejü itéletet a jogegység érdekében kellene perorvoslattal megtámadni. A törvény meg van sértve azzal, hogy elitélték a segédet, mikor a tettest felmentik. A büntető törvénykönyv tudvalevőleg ezt nem engedi meg. A segéd csak járulékos cselekményt visz végbez s ha a tettességhez szükséges tényálladéki elemek nincsenek meg a főszemélyben, nem lehetnek meg a segitéshez szükségesek a részesben. A büntető törvénykönyvnek részességi határozmányait (Btk. 69. §.) és az anyagi büntetőjog elveit szembeötlőleg megsérti ezen itélet.

Szigoruan véve, a segédre nézve — daczára, hogy a *BP.* betüje megengedi — nem volt helyes külön előzetes itéletet hozni, mert megtörténhetett volna, hogy a tettest — az inditvány eshetőleges visszavonásától eltekintve is — felmentik.

A jelen esetben hütlen kezelésről volt szó; e büncselekménynek pedig — épugy mint a csalásnak — olyszerü a tényálladéka, hogy könnyen előáll a felmentés.

A segéd elitélése tehát tulajdonképp csak feltételes lehetett. A feltétel az volt, hogy a tettes előkerülése esetében az is el fog itéltetni. Minthogy ennek ellenkezője állott be, megdöntendő az itélet. Jogerejü itélet megtámadására pedig, uj bizonyitékok nélkül, csak a jogegységi perorvoslat alkalmas.

De eltekintve a jelen esettől, egész általánosságban felállitható a tétel, hogy a segédet a tettes nélkül biztos alapon elitélni nem lehetséges. A tettes ellen is megtartott főtárgyalás során præmeditatio vádjából lehet affectus, lehet impetus; előállhat a 306. vagy 307. §. szerinti halálos testi sértés; vagy befejezés helyett kisérlet. A segitės mikénti megállapitása és büntetése mindezektől az eshetőségektől függ. Sőt előállhat a jogos védelem esete is a tettesre nézve; és ezer más, akár mentesitő, akár sulyositó körülmény, melyet a tettes nélkül megállapitani lehetetlen.

Ha a vizsgálati fogság miatt volt sürgős az itélet hozatala, ugy inkább meg lett volna szüntendő a vizsgálati fogság, mint sem hogy ily complicatio idéztessék elő.

Fel fogják hozni, hogy bünteti a törvény a segédet a tettes nélkül is, midőn a relative inditványi büncselekményeknél a segédre nézve az inditványi büncselekmény hivatalból üldözendő. A mi esetünknél azonban a segéd nem üldözhető hivatalból, mert a hütlen kezelés absolute inditványi büncselekmény; itt tehát a segéd ugyanazon elbánásban részesitendő, mint a tettes.

Elvégre, ha a segédet ugyanazon itéletben itélnék el, melyben a tettest felmentik, senki sem kételkednék, hogy a koronaügyésznek közbe kell lépnie. Hogy a jelen esetben ketté választották a bünügy tárgyalását, érdemleges változtatást aligha idézhet elő; a segéd büntethetlenségéből ez az eljárás nem alakithat bünösséget. Processuális czélszerüségi intézkedésnek nem lehet döntő hatása az anyagi jogra s nem bolygathatja fel a tettes és a segéd helyzete közti arányosságot.

Ha ujrafelvétel utján felmentenek egy tettest, kétségen kivül felmentik a segédet és a felbujtót is. Ez az analogia határozottan támogatja felfogásunkat.

Az anyagi büntetőjog *apró* megsértéseit számos izben bevonta a koronaügyészség a jogegységi perorvoslat körébe. Annál inkább indokolt a közbelépés, mikor a büntetőtörvény egyik alaptételét sértette meg a biróság.

Dr. Fayer László.

A részvénytársaságok és szövetkezetek czégének jegyzéséről.*

V.

Ha ezek után az uj német kereskedelmi törvénynek álláspontját a korábbi jogállapothoz viszonyitva összehasonlitás tárgyává tesszük, a jogfejlődésnek legfigyelemreméltóbb eredményeit a következőkben találjuk meg:

1. Mig a régi német törvény szerint a részvénytársaságok czégének jegyzésére felhatalmazható társasági tisztviselőknek jogköre határozatlan volt, addig az uj törvény meghatározta, hogy: részvénytársaságoknál az igazgatóság tagjain kivül *czégjegyzési joggal csak* a 238. §. szerint kirendelt *czégvezetők ruházhatók fel.*

2. Az uj német törvény 232. §-ából, mely szerint a czégjegyzést vagy az igazgatóság tagjai, rendszerint együttesen, esetleg önállóan, vagy pedig az igazgatóság tagjai czégvezetővel együttesen teljesithetik, szükségképpen következik, hogy *czégvezetők* a czéget *igazgatósági tag közremüködése nélkül nem jegyezhetik*, sem önállóan, sem együttesen.

3. A czégjegyzés módja is szabatosan meg van határozva oly módon, hogy már az aláirásból meg legyen állapitható, hogy az aláirást eszközölt személy igazgatósági tag vagy czégvezető?

Mig ugyanis az igazgatósági tag egyszerüen nevét irja a czégszöveg alá, addig a czégvezetőkre nézve feltétlenül kötelező, hogy nevük elé a «per procura» vagy «p. p.», esetleg más, a czégvezetésre utaló toldást tegyenek.

De bármennyire is elvitázhatlan az uj német törvény fentebb ismertetett rendelkezéseiben mutatkozó haladás, a czégjegyzés kérdésének ottan jelentkező megoldása sem nevezhető tökéletesnek.

Igy pld.: az uj német kereskedelmi törvény 232. §-a kétséget hagy fenn arra nézve, hogy lehet-e az alapszabályokban olyan czégjegyzési módot is megállapitani, mely szerint az *igazgatóságnak valamennyi* vagy *egyedüli tagja* a társaságnak czégét *csak czégvezető* közremüködésével együttesen jegyezhesse. Ezt a czégjegyzési módozatot, mely a képviseletnek az igazgatóságtól teljes elvonását eredményezheti, a régebbi jogirók kizártnak tekintették. Helyesen indokolta ebben az irányban felfogását *Ring*** a következő érveléssel:

«Sobald die einzig den Vorstand bildenden Personen nicht ohne Mitwirkung eines Dritten vertretungs-berechtigt sind, steht die Vertretung auch nicht mehr bei dem Vorstande, sondern lediglich bei einem *aus seinen Mitgliedern und dritten Personen combinirten Gesellschaftsorgan.*»

Ezzel szemben *Staub**** az uj német törvény 232. §-át oda magyarázza, hogy az emlitett czégjegyzési módozat részvénytársaságoknál is meg van engedve. Amit a most felhitt §. szövegének magyarázata mellett főleg abból következtet, hogy ugyanazon törvény 125. §-ában a közkereseti társaság tagjaira nézve analog törvényrendelkezés fordul elő. Ugyanis ott ki van mondva, hogy ha a társtagok nem együttesen járnak el, ez esetben a társasági szerződésben ki lehet kötni, hogy egyes társtagok csak czégvezetővel együttes képviseleti joggal birjanak.

Reámutathatunk még az uj német törvénynek egy másik hézagára is:

Abban az esetben, ha a részvénytársaság czégét csak igazgatósági tagok jegyzik önállóan vagy együttesen, ugy nem lehet kétséges, hogy ez a czégjegyzés az igazgatósági hatáskörnek kifejezése. Ellenben kétség foroghat fenn arra nézve — s ez az uj német törvényben sincs tisztázva, — hogy: a részvénytársaság czégét együttesen jegyezni jogosult

* Az előbbi közl. l. a 15., 16., 17. és 18. számokban.

** *Victor Ring:* «Actiengesetz» cz. müve 541. oldalán.

*** «Kommentar zum Handelsgesetzbuch» czimü müvének 701. oldalán.

*

igazgatósági tag és czégvezető milyen hatáskörben járnak el? Vajjon az ilyen együttes czégjegyzést *igazgatósági* vagy *czégvezetői* hatáskör kifejezéséül kell-e tekinteni?

Ring a már előbb idézett müvében (annak 542. oldalán) állást foglal ama nézet ellen, mintha a czégvezetővel együttesen eljáró igazgatósági tagot procuristának lehetne tekinteni. Kifejti, hogy ily módon az igazgatósági hatáskörnek önkényes szétválasztása (dualismus) állhatna elő az által, hogy az igazgatósági tag egyidejüleg többféle jogkörrel birhatna; és pedig más jogkörrel akkor, ha önállóan vagy más igazgatósági taggal együtt jár el; és mással, ha czégvezetővel együttesen. (Pld. előbbi minőségben ingatlanokat is eladhatna s megterhelhetne; utóbbi minőségben pedig nem.) *Ring* ezt abususnak találván arra a következtetésre jut:

«Ist ein Procurist für befugt erklärt mit einem Vorstandsmitgliede zu zeichnen, so kommt er insoweit als *Ersatzmann des anderen Vorstandsmitgliedes* in Anbetracht.»

Hasonlóan vélekedik *Staub*, (a már többször idézett művének 404. és 701. oldalain) a következő kijelentéssel.

«*Der Umfang der Vertretungsbefugniss ist nicht der der Procura, sondern der der Vollmacht des Vorstandes.*» Ennek a felfogásnak indokolására pedig azt hozza fel, hogy a czégvezető jogkörének kiterjesztése törvényileg meg van engedve (pl. oly irányban, hogy ingatlanok eladására és megterhelésére a czégvezető is felhatalmazható:) ellenben az igazgatósági (közkereseti társtagi) jogkör nem szorítható meg.

Különben a most felvetett kérdéseket az azokra vonatkozó nagybecsü szakvéleményekkel nem azért ismertettük, hogy azoknak megoldásához véleményünkkel próbáljunk hozzájárulni. Hiszen az idegen (német) törvény interpretálása kivül esik jelen fejtegetéseink körén. Hanem az azokból levonható tanulságokat kivánjuk további fejtegetésünk során hazai jogviszonyainkra alkalmazva felhasználni.

Hogy a mi viszonyainkhoz képest a társasági alkalmazottak czégjegyzésének kérdése *Ausztriában* is helyesebben van megoldva, erre nézve a következőkre utalhatunk:

Tudvalevő, hogy a monarchiának Lajthán tuli részében a részvénytársaságokra vonatkozólag a régi német törvény van hatályban. A szövetkezetekről pedig az 1873. évi április 9-én kell osztrák szövetkezeti törvény rendelkezik, melynek 26. §-a szószerint egyezik a régi német törvénynek a részvénytársasági alkalmazottak jogköréről rendelkező, fentebb idézett 234. §-ával.

Ezek kiegészitéséül azonban az 1899. évi szeptember 20-án kelt összminiszteri rendelettel életbe lépett *Actienregulativ 21. §-a*, mely feltehetőleg a szövetkezeteknél is alkalmaztatik, világosan előirja, hogy: részvénytársaságoknál társasági alkalmazottak czégjegyzést csak czégvezetésre utaló toldással teljesithetnek:

«Sollen neben den Mitgliedern des Vorstandes auch Beamte der Gesellschaft mit der Zeichnung der Firma betraut werden, so ist im Statute zum Ausdrucke zu bringen, dass *die dem Vorstande nicht angehörenden Personen bei der Zeichnung der Firma* ihrer Unterschrift *einen der Procura andeutenden Zusatz* beizusetzen haben.»

E szerint, valamint Németországban, ugy Ausztriában is a társasági czégjegyző tisztviselők aláirásának az igazgatósági tagokétól a czégvezetésre utaló toldat által világosan különbözniök kell. Ezen czégjegyző tisztviselők kifelé korlátolhatlan jogkörének értelmezésére nézve érdekes világot vet a bécsi legfelsőbb törvényszéknek már 1864 április 19-én kelt határozatában * foglalt következő indokolás:

«*Das Recht zur Firmazeichung* kann auch einer Bediensteten der Gesellschaft übertragen werden. Es *kann* aber *kein bedingtes*, oder *eventuelles*, sondern nur ein *unbedingtes* und *bestimmtes* sein.»

* *Adler-Clemens:* Sammlung von Entscheidungen zum Handelsgesetzbuche 130. eset.

«Die Besorgung einzelner Geschäfte und deren Vertretung kann auch den Bediensteten der Actiengesellschaften übertragen werden, *ohne dass dieselben deshalb als Procuristen oder Handlungsbevollmächtigte angesehen werden müssten.*»

Itt tehát ugyanazzal a felfogással találkozunk, mint Ringnek fentebb idézett megjegyzésében, mely szerint a czégjegyző tisztviselő csak az igazgatói czégjegyzés kiegészitője (Ersatzmann des andern Vorstandsmitgliedes).

Dr. Vályi Sándor,
bpesti kir. keresk. és vtszéki biró.

(Folyt. köv.)

Az illetékesség kérdése vasuti baleset-perekben.

A vaspályák által okozott halál vagy testi sértés iránti felelősségről szóló 1874: XVIII. tcz. 7. §-a ezen perek illetékes birósága tekintetében akként intézkedik, hogy ezen perek azon kir. törvényszék előtt inditandók meg, amelynek területén a kereset alapjául szolgáló baleset történt.

A törvény 7. §-a preceptiv szabályt állit fel, midőn a baleset szinhelyének biróságát teszi illetékessé, nyilván azon indokból, hogy ezen perek a helyszinen könnyebben, gyorsabban és olcsóbban bonyolithatók le. Amde ha közelebbről vizsgálat tárgyává tesszük a törvény eme rendelkezését, ma már ezen rendelkezést czélszerütlennek, sőt bizonyos tekintetekben elavultnak is kell tekintenünk.

Czélszerütlen azért, mert a forgalom mai kiterjedettsége mellett, midőn a vasutvonalak nemcsak a szükebb értelemben vett Magyarország területén, hanem Horvát-Szlavonországok területén is végig haladnak, illetve miután a m. kir. államvasutaknak ezen területeken is vannak vonalai, az előforduló balesetek tekintetében a birói illetékesség kérdését tekintve, igen visszás helyzetek támadhatnak. Ha Horvát-Szlavonországokban történik a baleset és ha véletlenül a baleset áldozata magyarországi községi illetékességgel biró magyar állampolgár, ugy az illető azon hozzátartozói kénytelenek a törvény szerint horvát ügyvéddel a horvát bíróság elé vinni ügyüket.

Hogy ez mennyire czélszerütlen, elég arra utalnunk, hogy a fél a legtöbb esetben magát még ügyvédjével sem képes megértetni, másrészről meg a félre, illetve hozzátartozóira nézve sokkal költségesebb is a perlekedés, mert a legtöbb esetben a fél csupán a perinditás szempontjából, miután időközben a legtöbb esetben az anyaországba tette át lakását, kénytelen a helyszinére utazni s ott huzamosabb ideig vesztegelni, mig nagynehezen perét megindithatja.

A törvénynek az illetékesség kérdésében vonatkozó rendelkezését elavultnak is kell tekinteni, mert jóllehet a törvény a baleset szinhelyének biróságát jelöli meg, mint illetékes biróságot, ezzel ellentétes azon gyakorlat fejlődött ki, hogy egyes kivételes esetektől eltekintve, a perek nem a szinhely illetékes birósága előtt, hanem a budapesti kir. törvényszék előtt indittatnak meg a vidéki ügyvédek részéről is.

Oka ezen ellentétes gyakorlatnak a czélszerüségi indokokban keresendő.

A fél azért inditja keresetét a budapesti bíróság előtt, mert az államvasutak igazgatósága kebelében szervezett jogügyi szakosztály Budapesten müködik, a felek képviselői jobban érintkezhetnek egymással és a perenkivül megegyezésre több valószinüség nyilik, másrészről meg bölcs azért, mert a budapesti biróságot ezen perek elbirálásában szakavatottabbnak, járatosabbnak tartja a már ezen bíróság előtt elbirált rendkivüli sok esetnél fogva, mint a vidéki biróságokat, amelyeknél egy emberöltőn keresztül alig fordul elő egy hasonló kérdés s amit tulajdonképpen legelőször kellett volna emlitenem, főleg azért, mert a m. kir. államvasutak az illetőség ellen pergátló kifogást nem tettek és nem tesznek.

A kifejlődött gyakorlatot természetesen maguk a vasutak

segitették elő, mert a perek lebonyolitása a budapesti biróság előtt, az igazgatóság székhelyén nekik is czélszerübb, olcsóbb és kényelmesebb, mint minden alkalommal a szinhely bíróságához utazni vagy helyettest nevezni s a gyakorlat éppen akként fejlődött ki, hogy a szinhely bírósága előtt megindított keresetet a felek legtöbb esetben közös kérvénynyel vonták vissza, csupán csak azért, hogy a kereset a budapesti biróság előtt ujból megindittassék.

A budapesti kir. törvényszék azonban *megsokalta* a dolgot és ujabban egy olyan végzést hozott, amelyben hivatalból észleli a biróság illetéktelenségét és a keresetet alperes meghallgatása nélkül felperesnek összes példányaival együtt visszaadta.

A végzés indokaiban a biróság a balesettörvény 7. §-ára támaszkodik, összefüggésbe hozva a perrendtartás 51. §-ával és a sommás eljárási törvény 28. §. harmadik bekezdésével és az indokolás lényege abban csucsosodik ki, hogy a bíróságnak kötelessége visszautasitani az oly kereseteket, amelyekből a biróság illetéktelensége nyilván kitünik.

Természetesen, ha a bíróságnak ezen végzése megáll, ezzel azután a kifejlődött gyakorlat is megdől.

A perrendtartás 51. §-a szerint a bíróságok kötelesek az illetőségükhöz nem tartozó kereseteket hivatalból visszautasitani. A biróság az indokolásban főleg erre támaszkodik, ámde a biróság a jelen esetben nem tesz különbséget illetőség és illetékesség között, amely előbbi az általános használat szerint hatáskört jelent és éppen azon két szó félremagyarázásából származhatott a kérdéses határozat. Mig a perrendtartás 51. §-ának első bekezdése a hatáskörről, a második bekezdése már az illetékességről beszél, megállapitván, hogy a perrendtartás 8. §. és 53. §-ait kivéve még a nem illetékes biróság is illetékessé válik, ha alperes az illetékesség ellen törvényes időben kifogást nem tett.

Természetesen következik tehát, hogy a biróság a 8. és 53. §-okon kivül illetéktelenségét nem észlelheti hivatalból, mert ha az lehető volna, az illetéktelen biróság sohasem válnék illetékessé.

Dr. Győző Dezső,
budapesti ügyvéd.

Bünösségi kérdés.

(BP. 368.)

Az irodalomban már több oldalról vita tárgyává tétetett az, hogy az esküdtbíróságok a bünösség tárgyában felvett kérdésre adott szavazatokat különbözőképp számitják.

A felszólalások közelebb két jogesethez kapcsolódtak; egyik a budapesti, másik a fehértemplomi törvényszék esküdtbírósága előtt merült fel. Az esküdtek a bünösségi kérdés mellett a jogos védelem fenn vagy fenn nem forgására feltett kérdésre öt igennel s hét nemmel feleltek s a biróság felmentést mondott ki.

Első tekintetre mit sem találna az ember természetesebbnek, mint azt, hogy az esküdtbiróság itélete helytelen, mert az esküdtek többsége a jogos védelem fenn nem forgását mondta ki s ily körülmények között nem lehet felmentésnek helye. Annál jobban csodálkozik az ember, ha a BP. 368. és 358. §-ának egybevetése és átgondolása után arra az eredményre jut, hogy az esküdtbiróság itélete a BP.-ból megindokolható és hogy van a BP.-nak egy rendelkezése, amely szerint bizonyos büntetlenségi okok fenforgásának megállapitására nem szükséges az esküdteknek még egyszerü többsége sem, hanem 12 közül elég ötnek a szavazata arra, hogy felmentő itélet hozassék.

Ez a furcsaság a kérdések szerkesztésének a BP. által előirt technikáján fordul meg.

Ha a főkérdésbe foglalandó tényállás oly egyszerü, hogy a beszámitást kizáró okra vonatkozó tényekkel való összekapcsolása és egy kérdésbe való foglalása nem teszi a kérdést nehezen érthetővé, akkor, ha öt esküdt a beszámitást kizáró ok fenforgására szavaz, már az elegendő a felmentésre, mert legalább nyolcz szavazat kell ahhoz, hogy a vádlott elitéltessék. Sőt tovább menve, megeshetik, hogy a szavazatok igy oszlanak meg: hét esküdt a bünösség mellett szavaz, három esküdt nem látja bizonyitottnak a cselekmény elkövetését, két esküdt beszámitást kizáró ok fenforgását látja. Ebben az esetben három, illetve két esküdt majorizál hetet.

Másként néz ki ez az utóbbi eset, ha a kérdés fent körülirt szövegezése akadályokba ütközik. Akkor a tett elkövetésére kilencz esküdt fog igennel szavazni, a beszámitást kizáró okra pedig csak három.

Ezek szerint ugyanabban az esetben szintén abból az okból, mert az előbbiben csak egy, az utóbbiban két kérdés intéztetett az esküdtekhez, két teljesen ellentétes itélet lesz hozandó.

Előáll azonban a törvénymagyarázat s azt mondja, hogy ha a kérdés egységes feltétele (BP. 358. §. 1. bekezdés) esetén elegendő a felmentésre az, ha öt esküdt a vádlott javára szavaz, akkor elegendő abban az esetben is, ha a kérdések kettéosztva tétetnek fel. (BP. 358. §. 2. bek.)

Ezzel pedig azt hiszem, hogy a bünösségi kérdés judikaturája teljesen össze fog zavarodni.

Nem oldja meg, nézetem szerint, a kérdést az, amit dr. Fayer László emlit, hogy a törvényhozó a vádlott helyzetét a kérdés kettéosztása által rosszabbá tenni nem akarta s hogy a legis ratio ezen törvénymagyarázat mellett szól. (*Jogt. Közl.* 1906. évi 16. sz.) Teljesen meddő a törvényhozónak különben is fiktiv akaratát s a legis ratiót kutatni ott, ahol a törvény két teljesen ellentétes rendelkezésével állunk szemben ugyanazon tárgyra vonatkozólag. Azt hiszem pl., hogy a törvényhozó a kérdések kettéosztásánál a vádlott helyzetének jobbá, vagy rosszabbá tételére egyáltalán nem gondolt s csak az esküdtek helyzetét kivánta kényelmesebbé tenni.

Ennek alapján aztán nézetem szerint akár egységes, akár kettéosztott főkérdés alapján hozatott a verdikt, a biróság köteles itéletének alapjául a BP.-ban meghatározott szavazati arányt venni, melynek értelmében a főkérdésben foglalt bünösség megállapitásához kétharmad, minden egyébhez egyszerü többség szükséges.

Nem változtat ezen, a szintén dr. Fayer László által emlitett az a körülmény sem, hogy a főkérdésre adandó igenlő válasz nem oldja meg a bünösség kérdését, hogy amely esetben mellékkérdés is van, ott a főkérdés a bünösség tekintetében tulajdonképp nem bir jelentőséggel és hogy a bünösség csak akkor dől el, ha a beszámithatóság kérdésében is nemmel válaszol az esküdtszék. (*Jogt. Közl.* 1906. évi 16. sz.)

A BP. 355. és 368. §-ában emlitett bünösség kérdése alatt nem az anyagi jogi bünösség értendő, amely a büncselekmény tényálladéki elemeinek s a beszámitást kizáró okoknak fenn vagy fenn nem forgásából állapittatik meg. A BP. bünösségi kérdése alatt pusztán a vádlott cselekményének historikuma értendő, a Btk. megfelelő tényálladékának világitásában, vagyis az, hogy a vádlott cselekménye oly módon követtetett-e el, hogy a Btk. valamely rendelkezésének tényálladékát megállapitja. Ha ezt nem igy fogja fel valaki, akkor azt is el kell fogadnia, hogy nincs oly kérdés, mely egyszerü többséggel volna az esküdtek által eldönthető, mert hiszen minden oly körülmény, melyet érdemesnek tart a biróság arra, hogy az kérdés alakjában az esküdtek elé terjesztessék, szoros összefüggesben áll a vádlott bünösségével vagy hozzá ad valamit vagy el vesz belőle. Ezt pedig lehetetlen elfogadni.*

Ebből az okból nem járulhatok Jusztusnak a Bünt. jogtárában előadott nézetéhez, (LII. k. 2. sz.) valamint dr. Gál Jenőnek fejtegetéseihez sem (*Jogt. Közl.* 1906. évi 16. szám).

Mindenesetre érdekes momentumnak tartom azt, hogy a német jogi irodalomban is nemrég képezte vita tárgyát az, hogy a kérdések egységes vagy megosztott feltétele helyes-e? Dr. Oetker éppen abból az indokból követeli a kérdések egybefoglalását, mert a megosztás mindig maraszta1ó itéletre vezet.**

* Vargha Ferencz is figyelmeztetett arra, hogy a bünösségi kérdésben ma a cselekmény historikuma a szorosabb értelemben vett bünösségi kérdéssel összevegyül. (Semmiségi panasz V. rész.) Mihelyt azonban ezt konstatáljuk, be kell azt is látnunk, hogy a kétharmad többség nem a bünösség jogi megállapitásához, hanem a tények bizonyitott voltának megállapitásához szükséges. Miért volna ugyanis szükség nagyobb többség annak megállapitásához, hogy a cselekmény a Btk. valamely tényálladékát kimeriti-e, mint ahhoz, hogy valamely beszámitást kizáró ok fenn forog-e vagy nem.

** Drei Geschworene verneinen den Kausalzusammenhang zwischen Handlung und Tod, drei andere die Ueberlegung; so wird bei einheitlicher Befragung Mord verneint, bei geteilter bejaht. Es kann also die letztere, von Reichsgericht gebilligte Befragungsweise unmöglich

Mindezekkel szemben természetesen legfontosabb kérdés az, hogy miként lehet a helytelen verdikteket s itéleteket elkerülni. Mint emlitettem, a törvénymagyarázat itt nem segithet, mert nem áll hatalmában senkinek, hogy a törvényen oly erőszakot kövessen el, hogy a szavazatok számának egyes esetekben más hatályt tulajdonitson, mint azt a törvény rendeli.

Mindenesetre céltalan intézkedése a BP.-nak az, hogy az egyes kérdésekre vonatkozólag különböző szavazati arányokat állapit meg, mert minden ténybeli momentum, mely a vádlott bünösségét megállapitja, egyenlő fontosságu. Igy van az a franczia BP.-ban is. (La decision du jury, tant contre l'accussé, que sur les circonstances atténuantes, se forme à la majorité. Code d'Instr. Criminelle 347. §.) s nem lett volna példátlan dolog, ha a magyar BP. is igy rendelkezett volna. Ha azonban már megengedi oly kérdések egybefoglalását, melyekre különböző szavazati arányt állapit meg, akkor az ebből származható zavarok ugy oszlathatók el, ha a kérdések sohasem egyesittetnek. Ezt a 358. §. ugyis a bíróság belátására bizta s a bíróságnak minden egyes esetben élnie kell a felhatalmazással. Igy eleje vétetik annak a nagyon különösen hangzó törvénymagyarázatnak, melyet a BP.-ból sehogy sem lehet kiolvasni, hogy t. i. az esküdtek kisebbsége majorizálhatja azok többségét.

Dr. Dávid István,
tasnádi kir. albiró.

A hivatalos stilusról.

A «*Jogt. Közl.*» f. évi 15. számában Simonyi Zsigmond a *-tatik -tetik* szenvedő formákkal foglalkozik, de mint nem jogászember, természetesen figyelmen kivül hagyja a hivatalos stilus egyéb sajátosságait.

Ezek közé tartozik például a hires «*elkövetve az által*». Ki nem ismerné a büntető itéleteknek ezt a furcsaságát? A magyar biró, aki különben a magánéletben a világért sem mondana ilyesmit, mihelyt hivatalos hangot használ, máris természetesnek tartja ezt a kifejezést. Pedig a magánéletben ugy mondaná: «*melyet az által követett el*».

A magyar ügyvéd a «tárgyalási határnap» «*beállitását*» kéri s a magyar biró ugyancsak «*beállitja*» a határnapot. Beállitani = einstellen; a német biró persze az «einstellen» szót használja. Csakhogy az einstellen magyarul tulajdonképpen «*beszüntetést*» jelent. Tehát helyesen a tárgyalási határnap «*beszüntetését*» kell kérnünk.

Altalában használatos kifejezés «*az iratokat betekinti*». A «betekintés» alatt persze azt értjük, hogy az iratokat alaposan átnézzük s nemcsak azt, hogy röpke szempillantást vetünk rájuk. Tehát, ha már a «betekintés» mellett akarunk maradni, akkor is, nem az iratokat tekintjük be, hanem «betekintünk az iratokba». Mert a magyar csak valahová szokott tekinteni, de nem valamit. Ellenben «megtekinteni» szokott valamit, tehát igy megtekinthetjük az iratokat is.

Ha pedig a biráktól azt akarjuk, hogy lehetőleg kerüljék a szenvedő formákat, ugy elsősorban az igazságügyi kormánynak volna kötelessége, hogy a bíróságoknak oly nyomtatványokat bocsásson rendelkezésére, melyeket helyes magyarsággal fogalmaztak.

Igy például a sommás kereset idéző végzése szerint: «Meghagyatik a feleknek ... stb.». Mennyivel szebb volna: «A kir. járásbiróság meghagyja a feleknek ... stb.». Ugyanott: «egyuttal felhivatnak», helyesen: «egyuttal felhivja a feleket».

Vagy nézzünk egy bünügyben kibocsátott idézést: «N. N. stb. oly figyelmeztetéssel idéztetik meg, hogy meg nem jelenése esetében elővezetése el lesz rendelve.»

Tehát «idéztetik» és «el lesz rendelve». Helyesen: «a bíróság ... stb. oly figyelmeztetéssel idézi meg, hogy meg nem jelenése esetében elővezetését fogja elrendelni.»

A hosszabb szövegü nyomtatványokban meg épenséggel hemzseg a sok *-tatik -tetik*. Igy a büntető parancsban: «N. N. ellen ... stb. pénzbüntetés megállapittatik; ... bünügyi költségek megtéritésére köteleztetik. A lefoglalt ... stb. elkoboztatni rendeltetik; ... szabályszerü tárgyalás fog kitüzetni. Végre figyelmeztettetik terhelt, hogy ... stb.».

Milyen csunya is ez: «elkoboztatni rendeltetik» és menynyivel szebb: «a bíróság elkobzását fogja elrendelni».

Hasonlóan csunya az ilyen végzés: «A semmiségi panasz elfogadtatik. Az itélet a védőnek kézbesittetni rendeltetik és ... megengedtetik neki, hogy stb. .... A vádlott előzetes letartóztatása fentartatik».

Tehát megint: «kézbesittetni rendeltetik», e helyett: a bíróság az itéletnek a védő részére való kézbesitését elrendeli».

Örömmel tapasztaljuk, hogy némely bíróság ujabban lehetőleg kerüli a szenvedő formákat.

Ez az ujabb irány még az ismeretes curiai intelem előtt vette kezdetét. Igy a *pécsi* kir. törvényszék a végrehajtást elrendelő végzésben «a végrehajtást elrendeli, annak foganatositása végett a ... kir. járásbiróságot megkeresi ... s erről végrehajtatót értesiti».

A birósági iratminták közül talán az egyetlen «fizetési meghagyás» az, melyet helyes magyarsággal fogalmaztak. «Az alulirt kir. járásbiróság meghagyja stb ... adósokat egyuttal figyelmezteti stb.».

Ellenben a fizetési meghagyás alapján kibocsátott végrehajtást elrendelő végzés szerint «a végrehajtás elrendeltetik s a végrehajtó kiküldetik».

Ha tehát a bíróságot a meggyökerezett -tatik -tetik szenvedő formákról és egyéb magyartalan kifejezésekről le akarjuk szoktatni, ugy elsősorban is a hivatalos iratmintákat kell helyes magyarsággal fogalmazni.

Helyén való intézkedés volna, ha ugy a hivatalos iratmintákat, mint a jövőben hozandó törvényeket az igazságügyi kormány valamely hivatásos nyelvész által felülvizsgáltatná nyelvi szempontból, hogy törvényeink is helyes magyarságuak legyenek.

Dr. Popper Manó,
mohácsi ügyvéd.

Külföldi judikatura.

1. Az ügyvéd hirneve és az ügyfél társadalmi állása befolyással biró körülmények az ügyvéd munkadijának megállapitására. (Palermo-i semmitőszék.)

2. A házasságtörésben bünös házasfél házastársának az erkölcsi és anyagi károkért felelős. A palermoi főtörvényszék megállapitotta a házasságtörő feleség kártéritési kötelezettségét férjével szemben azon lelki szenvedésért, melyet az ártatlan férj és családja a nászágy megsértése és a botrány által szenvedett.

3. Olaszországban elfogadott joggyakorlat, hogy a házassági igéret által elcsábitott leány kártéritést követelhet a csábitótól. A kártéritás a leány erkölcsi káraira is kiterjed.

4. A lap szerkesztője vagy tulajdonosa ellen rágalmazás által okozott kár magánjogi megtéritése iránt inditott keresetnek nem szolgál akadályul, hogy rágalmazás vétsége miatt előzőleg a bünvádi eljárás meg nem indittatott.

5. Minősitett lopás és nem jogtalan elsajátitás büncselekményét követi el azon cseléd, aki munkaadójának házában egy harmadik személytől ott felejtett dolgot visz el. (Római semmitőszék.)

6. Ha a tanu a főtárgyaláskor magát 15 évesnek mondja és azt a felek egyike sem vonja kétségbe, minélfogva hit alatt kihallgattatott, elkésettnek tekintendő a semmitőszék előtt tett az a semmiségi ok, hogy a tanu kihallgatásakor tizennegyedik életévét be nem töltötte, még ha okmányilag igazoltatik is. (Római semmitőszék.)

Közli: *Dr. Eisler Fülöp*,
fiumei ügyvéd.

Különfélék.

— **Az ügyvédek és a kir. Curia.** Birói körökből kapjuk a következő sorokat:

A kir. Curia elnöke és másodelnöke székfoglaló beszédeikben hangsulyozták, hogy az ügyvéd az igazságszolgáltatásnak elsőrendü fontosságu tényezője lévén, mindenképpen arra kell törekedni, hogy hivatását a bíróságok is jelentőségéhez méltóan megbecsüljék. E kölcsönös megbecsülés tényleg nagy érdeke az igazságszolgáltatásnak és reméljük is, hogy a legfelsőbb fokról jövő intelmet meg fogják fogadni minden fokon, még a jegyzők, aljegyzők és joggyakor-

richtig sein. Sie führt zu sukzessiver Schuldigsprechung, während in Wahrheit Mord nur dann feststeht, wenn die Gesammtheit der Mordmerkmale in einer Abstimmung die erforderliche Mehrheit erhalten hat. (Deutsche Juristen Zeitung. 1905. 23.)

nokok körében is, akik közt nem egy, kissé tulságosan érezteti hivatali tekintélyét az ügyvédi kar legidősebb és legérdemesebb tagjaival szemben is.

Csakhogy ennek a megbecsülésnek, amint érintettük, kölcsönösnek kell lennie és bizonyos külsőségekben, elsősorban tehát az európaszerte bevett társadalmi formáknak betartásában is kell nyilvánulnia. De mit szóljunk ahhoz, ha napról-napra azt tapasztaljuk, hogy még a kir. Curián tartott szóbeli tárgyalásokon is, világos vagy a legtarkább szinekben pompázó saccoban jelennek meg egyes ügyvédek és ügyvédjelöltek, ugy, amint esetleg a kártyapártin, a tennispályán vagy talán majálisokon szokás jó ismerősök körében megjelenni, de nem az ország legfőbb bírósága előtt, ahol minden tárgyalást a jogszolgáltatás egy-egy ünnepies aktusának kellene tekinteni, amelyen talán mégis illik legalább is oly öltözetben megjelenni, mint egy külvárosi szinház première-jén. A «müvelt nyugat» gyakran szerepel összehasonlitásainkban, no hát a müvelt nyugaton, ott, ahol nincs ügyvédi talár, a legfőbb bíróság előtt azok az ügyvédek, akik előtte egyáltalán müködhetnek, köztudomás szerint, frakkban jelennek meg és nagyot néznének azon, aki ezt a *de rigueur* szabályt, bármily csekély ügyben is, figyelmen kivül hagyná. De ha számolunk is sajátos viszonyainkkal és ha elismerjük, hogy biráink közt is akad, aki nem jelenik meg a nyilvános tárgyalásokon mindig oly öltözetben, amely a hely és a hivatás méltóságával egyezik, ha ebből az okból le is mondunk a «müvelt nyugat» fönti bevett szokásáról is: azt talán megkövetelhetjük ügyvédeinktől, hogy felsőbíróságaink előtt oly fekete kabátban jelenjenek meg, amilyent bizonyára magukra öltenek, amikor uri házban látogatást tesznek.

Azt sem igen fogjuk a «müvelt nyugaton» tapasztalni, hogy a legfőbb bíróság előtt fiatal ügyvédjelöltek mondanak plaidoyert. Tudjuk, hogy a mi ügyvédi rendtartásunk ezt megengedi, (megalkotásakor nem volt még szóbeli tárgyalás a felsőbíróságoknál, csak a fegyelmi ügyekben), de hát ezzel is ugy vagyunk, mint sok más dologgal a társadalmi életben: szabadni szabad, de megtenni még sem illik. De ha már ügyvédjelöltnek kell néha helyettesiteni az ügyvédet: ez mindenesetre alapos készültséggel birjon és képes legyen fölfogni a hely és alkalom komoly méltóságát. Mert sokszor igen furcsa benyomást tesz, amikor a fiatal jelölt, virággal a világos kabátja gomblyukában a jogtudomány elemeit magyarázza nagy hévvel és képpel, a legfőbb bíróság tagjainak, annyi frázissal telitve, amennyi talán elég lenne egy képviselői mandátum megszerzéséhez, de amely sokszor igen messze visz a birák jogi véleményének befolyásolásától és a pör megnyerésétől. Végre is, az ügyvédi szónoklás müvészetének gyakorlására nyilik más alkalom és más előkészitő iskola is, mint a legfőbb bíróság, ahol ügyvédnek és birónak egyaránt a legnagyobb tudást és a legfőbb élettapasztalatot kell fegyverre szólitania az igazság győzelme érdekében.

A föntiekkel legtávolabbról sem akarunk az etiquette kizárólagos uralmának szószólóivá szegődni. De amint a társadalmi érintkezésnek megvannak a maga befogadott józan szabályai, amelyek alól már a jó izlés, az érintkezés æsthetikája érdekében sem fogja magát okos ember kivonni akarni: éppen ugy vannak ilyen nem kodifikált æsthetikai szabályok a közhatóságokkal való érintkezés szempontjából is, amelyek ezt az érintkezést külsőleg is kellemesebbé és ünnepiesebbé tehetik anélkül, hogy nehézkessé, feszessé vagy rideggé válnék. És utalni akartunk arra is, hogy igazságszolgáltatásunk szinvonalának magasra növelése nemcsak jogszabályok alkotásával történik, hanem megfelelő külső alakban alkalmazásával is, ügyvédek és birák részéről egyaránt.

— **A perbeli beismerésről** Magyary Géza egyetemi tanár 250 oldalra terjedő monografiát tett közzé. A tanulmány első részében áttekintést nyujt a kérdés törvényhozási anyagáról, a második részben az irodalmat ismerteti meg, a harmadikban kifejti a perbeli beismeréssel összefüggő perjogi alapelveket, a negyedikben pedig a perbeli beismerésnek különös tanait adja elő. Szerző tudományos vizsgálódásai körébe bevonta mindazokat a perjogi jelenségeket, melyeknek megitélésétől függ az állásfoglalás a perbeli beismerés kérdésében és felderiti azt a viszonyt is, melyben a beismerés a per egyéb cselekvényeivel áll.

A fontos anyagot a legkisebb részletekig felölelő münek részletes megbeszélésére visszatérünk. (FranklinTársulat kiadása. Ára 5 K 50 fillér.)

— **Roth Sándor,** az ártatlanul elrendelt vizsgálati fogság áldozata, egyike a mai rendőri és csendőri nyomozati rendszer áldozatainak. Mi nem a nyomozatot vezető rendőri tisztviselőt tesszük felelőssé Roth Sándor szomoru esetéért, hanem a rendszert, mely nem törődve a bünvádi perrendtartás nyujtotta közszabadsági garancziákkal, minden nyomós bizonyiték hiányában, csak puszta subjectiv benyomásra, ugyszólván intuitióra alapitva foszt meg szabadságától bünöst, ártatlant, vegyesen. Természetesen az ilyen bravuros nyomozatok nagy része kiváló eredményeket mutat föl, de másfelől ártatlanul tönkretett existenciák esnek a puszta egyéni vélekedésre alapitott nyomozatnak áldozatul. Roth Sándor esetén okulva, a rendszer megváltoztatására törekedjünk.

— **Az 5. sz. T. Ü. H.** A mellékleten 93. sz. a. közölt eset megegyez azzal az esettel, melyet a 9. számban megbeszéltünk. A Curia mindkét esetben megsemmisitette az esküdtbirósági itéletet az 5. sz. döntvény alapján. Ez a döntvény, mely még a nyolczvanas évek elejéről származik, végre-valahára mégis revideálandó volna. Már az a körülmény, hogy az alsó fokok folyton ellene foglalnak állást, mutatja, hogy nagyon elérkezett a revizió ideje.

— **A patriarchális vármegyei rabmunkának** végét jelenti a bel- és igazságügyi miniszterek nemrégiben kiadott rendelete, mely eltiltja a birósági fogházak letartóztatottjainak házi munkák (vizhordás, seprés, fütés, locsolás, kőnyomda, vizszivattyuzás stb.) végzésére való alkalmazását. Ellenben azon vármegyei székházakban, melyekben ez idő szerint is fennáll az a gyakorlat, hogy a birósági letartóztatottak a vármegyei székház részére szükséges tüzifát felvágják, a rendelet ezt a gyakorlatot az eddigi keretekben és az eddigi helyzet változatlan fennállásának tartamára, továbbra is fentarthatónak jelenti ki, azzal a korlátozással, hogy köteles ugy a törvényhatóság, mint a kir. ügyészség vezetője gondoskodni arról, hogy a letartóztatottak ezen munka végzése alatt az őrszemélyzeten kivül senkivel sem érintkezhessenek s a közönség szemléletének is a lehető legkevésbbé legyenek kitéve.

Hogy a rendelet miért teszi ezt a különböztetést és miért engedi meg éppen csak a favágást, azt nem értjük. Természetesnek találjuk azonban mindenesetre, hogy a letartóztatottak bárminemü munkára alkalmaztatnak is, ezért megfelelő dijazásban részesittessenek.

— **Kabátlopásért egy forint pénzbüntetés.** K. G. polgári iskolai második osztályu tanuló iskolatársának 10 K értékü kabátját a tanteremből ellopta s 1 K-ra elzálogositotta. Tette ezt azért, mert az iskolában az egyik ablaküveget véletlenül bezuzta s a kárt meg kellett téritenie, ő pedig napszámos atyjától az ehhez szükséges 1 K-t nem merte megkérni. A lopás kiderült s a fiut az intézetből kizárták. Egyidejüleg ellene büntető feljelentést tettek. A tárgyalás kitüzése előtt K. G., mint istállófiu, egyik vidéki katonai intézetben kapott alkalmazást. Erre tekintettel az eljáró biró nem is kézbesittetett részére büntető idézést, hanem az atyját utasitotta, hogy fiát a tárgyalásra állitsa elő. Itt kihallgatták a fiu tanitóját is. Ez vallotta, hogy K. G. mindenkor szorgalmas, jóviseletü tanuló volt. Kiderült az is, hogy a fiu még az eset napján s mielőtt feljelentés tétetett, kiváltotta a kabá-

tot a zálogból s tulajdonosának visszaadta. E körülményekre tekintettel s figyelemmel a vádlott fiatal korára, továbbá az elszenvedett iskolai és házi fenyitékre, a biró 2 K pénzbüntetést szabott ki; utalt a biró az indokolásban arra is, hogy a szabadságbüntetésnek bár legkisebb tartama ez esetben oly eltörölhetetlen megbélyegzés jellegével birna, mely a bünösség mérvével arányban nem áll s a büntetés céljával merőben ellenkezik; itt a pénzbüntetés eléggé kifejezi az elkövetett cselekménynek rosszalását s kellő intelemnek látszik a jövőre nézve.

Tipikus példája ez a feltételes elitélésre alkalmas eseteknek.

— **Egy koronát érő ingért hat havi börtön.** *A beregszászi kir. törvényszék:* P. I. 19 éves, nőtlen, irni, olvasni tudó, vagyontalan, szabósegéd vádlottat bünösnek mondja ki a Btk. 333. és a 336. §. 3. pontjában meghatározott lopás büntettében s ezért őt a Btk. 340., 341. §-a alapján a 92. §. alkalmazásával hat havi börtönre és három évi mellékbüntetésre itéli. *Indokok:* Vádlott 1904 november 12-én éjjel K. Zs.-nak a t-i vásáron levő csukott árubódéjából a bódé deszkafalának kifeszitése után egy darab 1 K értékü inget a tulajdonos beleegyezése nélkül jogtalan eltulajdonitási szándékkal elvett. (1905 julius 23. 2205/905.)

A kassai kir. tábla: Az elsőbiróság itéletét indokaiból helybenhagyja. (1905 szeptember 4. 2393/905.)

A kir. Curia: A semmiségi panaszt visszautasitja. (1905. november 15. 8229/905. II. Bt.)

— **Angol parlamenti küzdelmek** czim alatt dr. Stiller Mór nyolcz rendkivül érdekes korképet közöl egy füzetben összegyüjtve. A régi, hetvenes évekbeli jeles ügyvédi gárda ezen kiváló tagja, az angol közjog és jogtörténet mélyéről néhány olyan markans helyzetképet választott ki, amelyeknek a nemrég lezajlott hazai eseményekkel azonos jellege szembetünő. A nagyérdekü füzet a következő fejezeteket tartalmazza: A «nagy Commoner» gróf. Meghiusult a kormányalakitás. A «ki? ki?» miniszterium. Egy királyi elnapolás története. Harcz a királyi személyes kormányzás ellen. És «a király végre engedett». Kálvária-ut az alkotmányosság felé. Az első alkotmányos fejedelem.

— **Háramlás és örökjog.** «*Heimfall und Erbfolge*» czimen német nyelvü tanulmány jelent meg dr. Reitzer Béla tollából. A szerző a háramlásnak régi jogunkban oly fontos jogintézményét tárgyalja és pedig — bár jogtörténeti hátterét is ismerteti — nem jogtörténeti hanem elsősorban dogmatikai szempontból.

Szerző dolgozatában kifejti, hogy mai jogéletünkben a kincstár «háramlás»-nak nevezett jogának a régi magyar háramláshoz semmi köze sincs és az elhangzott ellenvéleményekkel szemben igaza van a Tervezet-nek mikor ezt az Örökjog fejezetében tárgyalja és pedig igaza van a szerző szerint *daczára* annak, hogy a német polgári törvénykönyv a kérdéses jogintézményt ugyanott helyezi el.

Ehhez az eredményhez az olvasó igen élvezetes és tanulságos levezetés, a háramlás és örökjog alapos és éles analyzise révén jut el.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az alsó-ausztriai ügyvédi segély-egylet** jövedelme 1905. évben 29,500 K volt, amiből 15,000 K-t tett ki a kamara évi segélye. Kölcsön fejében 13,650, segélyezésre 9022 K-t forditott az egylet. Kölcsönt szegény müködő ügyvédek kaptak, mig segélyezésben részesültek keresetképtelen ügyvédek, ügyvédjelöltek, valamint ügyvédek özvegyei és árvái. A segélyek kiosztásánál az egylet nem tekintett arra, hogy a kamara kötelékébe tartozott-e az illető ügyvéd, sőt annyira ment, hogy *egy agg kora folytán keresetképtelen magyar ügyvédet is támogatásban részesitett.* Az illető 1898 óta 390 K segélyt kapott az egylettől, melynek közszeretetben és tiszteletben álló elnöke, a magyar származásu *dr. Kálmán Móricz* bécsi ügyvéd, h. törvényszéki magyar tolmács.

— **Az osztrák törvényhozás** csak imént iktatta törvénybe a chequerről és a korlátolt felelősségü társaságokról szóló törvényjavaslatokat és máris uj, nem kevésbbé fontos törvény tervezetét tette közzé. A tisztességtelen versenyről szóló tervezet 3 részből áll. Az első meghatározza a tisztességtelen verseny eseteit és szabályozza azok magán- és büntetőjogi következményeit. Ebben a részben kimeritő intézkedések vannak a valósággal ellenkező adatok közzététele, a vállalatok ismertető jeleivel üzött visszaélések, idegen vállalatok és azok áruinak ócsárlása (denigrement), az üzleti és gyári titok megsértése, hólapda rendszerü elárusitás, a nem létező kitüntetésekkel való kérkedés ellen. A tervezet második része az áruk megjelölésére, azok származására, mennyiségére és minőségére vonatkozó adatokat tartalmazza, mig a harmadik rész általános jellegü és átmeneti intézkedéseket foglal magában.

A tervezet 16. §-a az egyes tényálladékok kiegészitéseül általános clausulát tartalmaz, mely szerint kártéritésre kötelez minden cselekmény, mely valamely üzlet vitele körében a jó erkölcsökbe ütközik (welche gegen die guten Sitten gröblich verstossen) és mely más vállalat üzleti forgalmának befolyásolására alkalmas.

A kártérités kiterjed a tényleges káron felül az elmaradt haszonra, valamint a szenvedett sértés vagy más személyes természetü hátrány kiegyenlitésére is. Magassága fölött a biróság szabad belátása szerint határoz.

A törvénytervezet, mely a tárgyalt anyagot a német törvénynél sokkal kimeritőbben szabályozza, legközelebb az ipartanács elé terjesztetik.

— **A birói létszám** a *német birodalomban* 1905 január 1-én ez volt:

A lipcsei és a müncheni legfőbb biróságnál	114
a 28 másodfoku biróságnál	651
a 173 törvényszéknél	2899
az 1933 járásbiróságnál	5153
Összesen:	8817

Az 1882. évtől az 1905. évig a szaporulat 1660.

— **A biráknak az irásbeli teendőktől való tehermentesitése** tárgyában a porosz igazságügyminiszter kérdéseket tett az összes biróságokhoz. Egy biró azt javasolja, hogy a birák fogalmazási munkájukat irógépen végezzék. Ez sok időmegtakaritással jár, nem rontja a szemet, mint a kézirás és a felsőbiróra is rendkivül kellemes.

— **A kriminal-anthropologiai kongresszus** Turinban nagy részvétel mellett tartatott. Jelen volt: Brusa, Prins, Hamel, Nordau, Magnaud és más nagynevü férfiak. Lombroso állandó ovácziók tárgya volt. A kongresszus tárgyalásairól részletesen fogunk szólni.

— **Az amsterdami egyetem jogi kara** néhány évvel ezelőtt a következő pályatételt tüzte ki: «Exposé systématique et critique de la littérature sur le rapport entre criminalité et conditions économiques». A pályamüvek közül kettő már megjelent, t. i. *van Kan* dijnyertes munkája: «Les causes économiques de criminalité» és *Bonger* müve: «Criminalité et conditions économiques». Mindkettő részletesen tárgyalja azon müveket, melyek a szoczializmus és a büntetőjog közti kapcsolattal foglalkoznak.

—

A Magyar Jogászegylet folyó hó 12-én (szombaton) délután fél hét órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10. szám alatt) teljes-ülést tart, melynek tárgya: Dr. Thót László az igazságügyministeriumba beosztott törvényszéki jegyző ily czimü előadása: Az előkészitő eljárás az uj olasz bünvádi perrendtartásban. — Vendégeket szivesen lát az egylet.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Veres Pálné-u. 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenegyedik évfolyam. 20. SZ. Budapest, 1906 május 18.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *IV. Veres Pálné-u. 25.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A pertárgy értéke a sommás eljárásban. *Gottl Agost* curiai tanácselnöktől. — *Törvénykezési Szemle:* A részvénytársaságok és szövetkezetek czégének jegyzéséről. *Dr. Vályi Sándor* budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéki birótól. — Magánjogi elmefuttatások. Akart és akaratlan beszámitás. *Dr. Kobler Ferencz* székesfővárosi tiszti ügyésztől. — Az állami gyermekvédelem és a javító-intézetek. *Dr. Végh Árpád* miskolczi árvaszéki ülnöktől. — Különfélék.
Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A pertárgy értéke a sommás eljárásban.

Ha hosszu előkészület után valahára abba a szerencsés helyzetbe jutunk, hogy az igazságszolgáltatásra vonatkozó valamely törvény életbe léptetendő, a szentesitéstől az életbeléptetés napjáig biráinknak, elfoglaltságunknál fogva, rendszerint igen rövid idő marad fenn a törvény beható tanulmányozására. Ez az oka annak, hogy mindjárt a törvény hatályának kezdetével, kellő tájékozottság hiányában a bíróságoknál, sőt ugyanannak a bíróságoknak több tanácsaiban is ellentétes felfogások kerülnek napfényre és keletkeznek ellentétes határozatok. A törvényt néha éveken át helytelenül értelmezik, néha érdemesnek sem találják az érdekelt körök a törvénynyel ellentétben álló gyakorlattól eltérni. Nem kellemes annak beismerése, hogy a bíróság eddigelé helytelenül járt el és kezdeményezni oly irányt, mely az eddigi felfogással egyenes ellentétben áll: azonban nem egyeztethető össze a birói kötelességgel a helytelennek felismert uton tovább haladni, jobb meggyőződés ellenére itélni.

Tudjuk, hogy bíróságaink még ma is, a törvényhozási rendtartást tárgyazó 1868 : LIV. tcz. és az 1881 : LIX. tcz. életbeléptetése óta, tehát 38 illetőleg 25 év letelte után még mindig fedeznek fel egyes eseteket, amelyekben eddigelé a törvényt helytelenül értelmezték.

És mi a sorsa az ilynemü felfedezésnek? Még akkor is, ha az a legmagasabb forumtól a kir. Curiától származik, az illető tanácson kivül alig akad bíróság, amely ez alapon eddigi meggyőződését megváltoztatná s igy a judikatura csak egy további ellentétes határozattal szaporodik.

A kir. curiai teljes-üléseknek nehézkes apparatusa mellett, különös tekintettel arra, hogy egy-egy vitás kérdésnek tárgyalása, eldöntése és hitelesitése egy egész napot von el rendes ülési napoktól, ritka eset, hogy valamely vitás kérdés a teljes-ülés elé kerül és ha a határozat olyan, amelyben a curiai döntvény az alsóbíróságokra nézve nem bir kötelező erővel (1881 : LIX. tcz. 4. §-a), a jogegység el nem érhető. Igaz, hogy a jogi szaklapok és a jogesetek gyüjteményei alkalmasak a felső bíróságok legujabbi döntéseinek ismertetésére. Csakhogy azok a vidéki biráinknak nem igen állnak rendelkezésre, a magas kormány pedig, költségfedezet hiányában, nem gondoskodik arról, hogy a jogesetek gyüjteményei hivatalból szereztessenek be a bíróságok számára. Pedig hány esetben kerülne a felső bírósághoz helyes itélet, ha a bíróság a curiai határozatokat ismerné. Ilyen gyüjtemények még a kir. törvényszékek részére sem rendeltetnek meg hivatalból, de hol keressen a törvényszék székhelyén kivül alkalmazásban levő albiró tanácsot, ha mostoha anyagi viszonyai közt sajátjából nagy nehezen csak a törvény puszta szövegét képes beszerezni?

Fokozottabb mérvben érezhetők ezek a hiányok a sommás törvény életbeléptetése óta, mert a pereknek csak egy része kerül a kir. Curiához, nagyobb része feloszlik a tizenegy kir. tábla közt, amelyek mindegyike a saját gyakorlatát követi, a felülvizsgálat alá nem kerülő perekben pedig a kir. törvényszék felebbezési bíróság az utolsó forum ismét saját gyakorlatát követi.

Csak nehány példával rámutatunk arra, hogy egyes törvényszékeknél az a gyakorlat, hogy a közvetlenség és szóbeliség rovására nem követik a törvények azt a rendelkezését, hogy a felek adják elő az elsőbiróság előtt lefolyt tárgyalás és bizonyitás felvételét (sommás eljárási törvény 151. §.) hanem ugy látszik, oly czélból, hogy egy nap több ügyet végezhessenek, az elnök, itt-ott egy előadó biró, ismerteti az elsőbirósági eljárás eredményét, felolvassa az ott kihallgatott tanuk vallomásait, sőt a felebbezés tartalmát is.

A kir. itélőtáblák egy része helytelenül magyarázva a sommás eljárási törvény 197., 198. §-át, a tényállásnak kiigazitására, kiegészitésére, sőt teljesen önálló megállapitásába bocsátkozik. (Amint ezt dr. Térfi Gyula a Jogállam V. f. 4. számában helyesen illusztrálja.) Csodálkozik azután az ügyvéd, ha kivételesen olyan pere van, amelyben a kir. Curia bir hatáskörrel, ha a legmagasabb forumnál nem engedik a felszólalást abban az irányban, hogy a tanuk mit vallottak, hogy mi van, vagy nincs bizonyitva vagy valószinüsitve, ha nem hozhat fel uj tényeket, uj okiratokat. Hisz a kir. itélőtáblánál, ahol eddigi perei folytak le, ez mind meg van engedve és figyelembe is vétetik.

Ezek mind tarthatatlan állapotok s ez irányban az igazságügyi kormány lesz hivatva, az uj perrendtartás életbeléptetése alkalmával rendet csinálni.

Ezek után áttérünk a pertárgy értékének megállapitására vonatkozó észrevételeinkre.

I. Mindenelőtt rámutatunk arra, hogy a sommás eljárási törvény 17. §-a szerint: «ha a keresetből kitünik, hogy az ügy nem tartozik a sommás eljárás alá, vagy hogy a bíróság nem illetékes, a kereset idézés kibocsátása nélkül hivatalból visszautasitandó», a 27. §. szerint pedig: «pergátló kifogás, 2. hogy az ügy nem tartozik sommás eljárás alá, vagy hogy a bíróság nem illetékes.»

A törvénynek ezzel a világos rendelkezésével ellentétben hihetetlen, de ugy van, kezdettől fogva az egész országban, alig nehány kivétellel a járásbiróság, hacsak bontóper, hitbizományi ügy nem kerül véletlenül oda, minden további megvizsgálás nélkül, a kereset alapján kitüz tárgyalást (tehát a sommás eljárási törvény 1. §. 2. és 3. pontja ellenére 400 K-t meghaladó birtokbirósági, telekkönyvi és örökösödési perekben, az 5. *a)* pont ellenére 1000 K-t meghaladó perekben, habár az ott előirt okirat csatolva nincs, az 5. *i)* pont ellenére haszonbérleti szerződés megszüntetési perekben, habár irásbeli szerződés nincs mellékelve stb.). A járásbiróság még azt sem teszi, hogy a keresetet a 17. §. 2. bek. értelmében kijavitás végett visszaadná.

Szemet huny, mintha a 17. §. 1. bek. nem is léteznék és abból indul ki, hogy alperes a tárgyaláson majd pergátló kifogást tehet, holott a 27. §. intentiója csak az, hogy abban

az esetben, midőn a biró hatáskörének vagy illetékességének hiányát észre nem véve, mégis tárgyalást kitüzött, alperes ez ellenében pergátló kifogással védekezhetik.

A ferde gyakorlat pedig ugy fejlődhetett, hogy a járásbiró a kereset elolvasására nem vesz magának időt és csak hiábavaló munkát végezne, ha visszautasitaná a keresetet, mert felfolyamodás esetében a törvényszék mint felebbezési bíróság szokásához képest a tárgyalás elrendelésére utasitaná. Tehát a hiba rendszerint a törvényszéknél keresendő. Ez a téves felfogás pedig a törvényszéknél csak ugy kaphatott lábra, hogy a pert, ha nem állapitja meg a járásbíróság hatáskörét, ő kapja elintézésre mint rendes pert, ami szaporitja teendőit. Ép ez lehet inditó oka annak is, hogy a törvényszék, mint felebbezési bíróság, abban az esetben is, ha a járásbíróság alperes pergátló kifogásának helyt adva, a sommás eljárást megszünteti, felfolyamodás esetében az elsőbíróság végzését megváltoztatva, a kir. járásbíróság hatáskörét megállapitja. Jobb tehát, ha a járásbiró, ismerve a törvényszék felfogását, a hatáskörébe nem tartozó keresetet elfogadja, a pergátló kifogásnak helyet nem ad.

De bármennyire helytelen legyen a törvényszék határozata, akár adott helyet a pergátló kifogásnak, akár nem, a további jogorvoslat, kivéve, ha az ügy külön ügybirósághoz tartozik, melytől eltérésnek helye nincs, a sommás eljárási törvény 184. és az 1881 : LXI. tcz. 59. §. 4. p. értelmében ki van zárva.

Ebben az esetben tehát a felsőbíróság rendet nem csinálhat és csak adminisztrativ uton lehetne odahatni, hogy az elsőbíróságok kövessék a törvény világos rendelkezéseit.

Az uj perrendtartás az itt kifejtett helyes elvet fentartva és elejét veendő ez eddigi helytelen gyakorlatnak, a 141. §-ban kifejezetten kimondja: «Ha már a keresetlevél elintézése alkalmával nyilvánvaló, hogy a 148. §. 1., 2., 3., 5. és 6. pontjában meghatározott valamely pergátló körülmény ... forog fenn, a bíróság a keresetlevelet idézés nélkül visszautasitja.» (A 184. §. 3. p., megfelelően a sommás eljárási törvény 27. §. 2. pontjának, pergátló kifogásul felhozza: «hogy a per nem tartozik a bíróság hatáskörébe vagy hogy a bíróság nem illetékes». Az indokolás pedig kiemeli: «A czélszerüség azt hozza magával, hogy előre láthatóan eredménytelen idézések lehetőleg ne történjenek. Ezért már az idézés kibocsátása előtt meg kell vizsgálni, — amennyire ez a felek közremüködése nélkül lehetséges, — hogy nincs-e oly akadály, amely a per létrejöttét meggátolná. Ha ily akadály fenforgása iránt kétség merül fel, azt el kell oszlatni, ha pedig annak fenforgása nyilvánvaló, a per létrejöttét már itt meg kell akadályozni.»

II. A sommás eljárási törvény 1. §. 1. p. szerint sommás eljárás alá tartoznak oly keresetek, melyeknek tárgya «járulékok nélkül» 1000 K értéket meg nem halad; a 126. §. szerint felebbezésnek a kir. járásbíróság itélete ellen nincs helye, ha a per tárgyának értéke «járulékok nélkül» 100 K értéket meg nem halad; a 181. §. szerint felülvizsgálatnak nincs helye, ha a kereset tárgyának értéke «járulék nélkül» 400 K értéket meg nem halad.

Arra nézve, hogy mi tekintendő «járuléknak» kimeritő gyakorlat még nem fejlődött ki. Az uj perrendtartás 8. §. 2. bekezdése szerint: «A főkövetelés mellett járulékként követelt haszon, — ideértve a kamatot és a gyümölcsöt is — kár és költség az érték megállapitásában nem számit.» Az indokolás szerint a 2. bekezdésben előforduló felsorolás taxative szól, vagyis nem minden járulék (mellékkövetelés) marad az érték megállapitásában számitáson kivül, hanem csak azok a járulékok, amelyeket ez a bekezdés tüzetesen felsorol, t. i. a haszon — ideértve a kamatot és gyümölcsöt is, — kár és a költség. A dolog alkotó része, növedéke, tartozéka, a foglaló e szempontból nem járulék.»

A curiai gyakorlatból czélszerü itt a gyüjteményekben eddigelé még nem közölt következő határozatokat ismertetni:

A kir. Curia az ügyet a kir. itélőtáblához tette át, mert felperes 2 ló visszavétele mellett 560 K vételár visszafizetése, továbbá 88 K 96 fill. költség és a 2 ló visszavitele napjáig fizetendő napi 6 K lótartási dij iránt inditott keresetet. I. G. 287/1902. sz. a.; továbbá azt az ügyet, melyben felperes ingók kiadása és az ingók visszatartása által okozott kár megtérítése iránt inditott keresetet. (I. G. 363/1902. sz. a.) A felülvizsgálati kérvényt visszautasitotta azért, mert felperesek alpereseket a 400 K értékü hagyaték átadására és a hagyaték átadásáig járó évi 10 K elvont haszon megtérítésére kérték marasztalni. (I. G. 488/1903. sz. a.) A kir. itélőtáblához áttette ezt az ügyet, melyben felperes alperest a szerződés felbontásának kimondása mellett, az ökrök visszavételére, a 454 K vételártőke, ennek kamatai, 16 K orvoslátleleti, 10 K gyógykezelési költség, továbbá a visszavétel napjáig járó napi 3 K tartási és ápolási dij és ugyanezen időre járó napi 6 K elvont haszon és a perben felmerült 40 K perköltség megfizetésében kérte marasztalni. (I. G. 689/1904. sz. a.) A felülvizsgálati kérvényt visszautasitotta, mert felperes bárányok vételára fejében 404 K iránt támasztott kereseti követelését az elsőbíróság előtti eljárásban 194 K-ra leszállitván, az ezen felül napi tartásdij, állatorvosi dij és vasut szállitási költség czimén követelt összegek a főtárgygyal összefüggő alapon kártérités czimén igényelt járulékoknak tekintendők. (I. G. 633/1905. sz. a.) A felülvizsgálati kérelmet visszautasitotta, mert az alapperbeli pertárgy értéke a perujitás során fel nem emelhető és az ingatlan birtoka iránti perben az elvont haszon a kereseti követelés járulékának tekintendő. (I. G. 568/1905. sz. a.)

Szerintünk etetési vagy rakbérköltségek, melyeket a vevő a vételi szerződés megkötése után külön megállapodás alapján viselt, a vételárkövetelés mellett nem járulékok, ellenben az elkésett átvétel vagy hiba esetében viszszavétel iránt inditott perben az időközben felmerült etetési vagy rakbérkövetelések mint kárkövetelések járulék természetével birnak. Amit a felperes visszkereset czimén általa előzően fizetett kamat és költség fejében felszámit, az összkövetelésre átalakitva, a tőkekövetelés értékéhez számitandó. A mellékkövetelés mindig valamely főkövetelés érvényesitését tételezi fel, amelyhez függőségi viszonyban áll; ellenben a mellékkövetelés fogalma már nem alkalmazható akkor, amikor a főkövetelés eldöntetett, hanem az eddigi mellékkövetelés képezi a per egyedüli tárgyát. Ha tőkehátralék mellett nagyobb tőkekövetelés után kamatok pereltetnek, mellékkövetelésnek csak a hátralékos tőke kamata tekinthető. Ha a kamatok nem a perben érvényesitett, hanem más követelésből származnak, a peres követelés és a kamatkövetelés összeszámitandó.

Az igényperekben és csődmegtámadási perekben a kamat és eddigi költség nem hagyható számitáson kivül, mert ezekben a perekben a tőke, kamat és költség nem képezi a per közvetlen tárgyát, hanem csak az egységes követelés kiszámitása méretét, amely létesül a főkövetelés, kamat és hasontermészetü adatokból és itt az az érdek képviseli a per tárgyát, amely a felperest a per tárgyához füzi stb. (Gott! még ki nem adott kommentárja az uj perrendtartáshoz.)

Hogy mennyire fontos a pertárgy értékének törvényszerü megállapitása, szembetünő, ha tekintetbe vesszük, hogy menynyire káros az alsóbíróságnál pernyertes félre nézve az, ha a felsőbíróság oly esetben, midőn a törvény szerint a felebbezés vagy felülvizsgálat, tekintettel a pertárgy értékére, ki van zárva, tárgyalást tüz ki és az alsóbíróság itéletét megváltoztatja.

Nem régen történt, hogy egy felülvizsgálati tanács elnöke ellen az alapon kérték a fegyelmi eljárás megindítását, mert tárgyalást tüzött ki oly perben, melyben a felülvizsgálat ki

volt zárva. Ugyanis felperes ingatlan birtoka iránt inditott pert, mely ingatlan értéke 400 K-t tett. A tárgyalás kitüzve lett, mert felperes a birtok kiadásán felül az azon okozott 30 K kár megtérítését is kérte, s igy a per tárgyának értéke 430 K-t tett, holott panaszló — volt felperes — szerint a kárigény járuléknak lévén tekintendő, számításba nem vehető. (Az V. alatti fejtegetésünk szerint a felülvizsgálati kérvényt még más okból kellett volna hivatalból visszautasitani.) Még szerencse, hogy a fegyelmi bíróság nem bocsátkozott annak a kérdésnek megbirálásába, hogy a 30 K járulék-e vagy sem, és helyes volt-e a tárgyalás kitüzése, hanem nyilván vétséget vagy mulasztást fenforogni nem találván, a fegyelmi panaszt visszautasitotta, mert ha ebbe a kérdésbe bocsátkozott volna, másnap más felülvizsgálati elnököt vagy tanácsot, ki más felfogásból kiindulva hasonló esetben a felülvizsgálatot visszautasitja, vád alá kellett volna helyezni.

(Bef. köv.) *Gottl Ágost.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A részvénytársaságok és szövetkezetek czégének jegyzéséről.*

VI.

És most térjünk vissza hazai jogállapotunk ismertetésére!

Fentebb részletesen kifejtettük azt a nézetünket, hogy a részvénytársaságok és szövetkezetek *igazgatóságon kivüli czégjegyző tisztviselőinek intézménye nem gyökerezik kereskedelmi törvényünkben, hanem csak jogszokás alapján nyert létjogosultságot.*

Utaltunk a kereskedelmi törvény 193. §-át illető törvényelőkészitési munkálatokra. Ezekből kiviláglik, hogy:

1. A régi német kereskedelmi törvényből a «Tervezet»-be átvenni kivánt intézkedés helyett, mely szerint a társasági meghatalmazottak és hivatalnokok jogkörének terjedelme a társaságoknak akaratától függő meghatározás szerint igazodott volna, a törvénybe határozott körülirás foglaltatott; t. i., hogy:

«Ezekre általában a jelen (kereskedelmi) törvénynek a *kereskedelmi meghatalmazottakra* vonatkozó intézkedései nyernek alkalmazást.»

2. A «*czégvezetők*» jogintézményének a részvénytársaságokra és szövetkezetekre kiterjesztése *szándékosan* mellőztetett, az «*Értekezlet*»-en kifejezésre jutott azon aggodalom folytán, hogy: ha «a közgyülés az igazgatóságon kivül külön czégvezetőt is nevezhetne ki, ez által *az igazgatók helyzete nagyon kétes jellegüvé válnék*».

Ezekből látjuk, hogy kereskedelmi törvényünk előkészitésénél és az értekezleti megállapodás értelmében történt megalkotásánál az igazgatóságon kivül czégjegyzőkre általában nem provideáltak. Következésképp a törvényelőkészitési munkálatok és a törvényszöveg nem is nyujthatnak támasztópontot arra nézve, hogy a törvény alkotóinak a *czégjegyző tisztviselők hatásköre kérdésében* mi lett volna szándékuk és álláspontjuk?

A czégvezetők alkalmazása ellen felhozott s tudományos értékkel nem biró az az értekezleti indokolás, hogy: «*az igazgatók helyzete nagyon kétes jellegüvé válnék*», csak negativ irányban enged következtetést. Tudniillik arra, hogy az értekezleten résztvevők az igazgatóság hatáskörének az alkalmazottak jogkörével való összezavarását elkerülni kivánták. Valamint kétséget kizárólag sulyt helyeztek arra is, hogy az igazgatóság tagjai a hatáskörükből folyó kötelességük teljesitése és felelősségük viselése alól magukat hasonló hatáskörü alkalmazottak helyettesitése utján ki ne vonhassák.

A társasági alkalmazottak hatáskörének kérdésével behatóan jogirodalmunk sem foglalkozott. *Nagy*,* *Neumann*** és *Klupathy**** előkelő szakiróink a kérdés elméleti oldalára kevésbbé terjeszkedvén ki, egyértelmüleg oda nyilatkoznak, hogy általánossá vált gyakorlat s a kereskedelmi törvény 193. §-ának *usualis* magyarázata alapján részvénytársaságoknál és szövetkezeteknél a *czégvezetők* intézményét el kell fogadni. Hogy azonban ezeknek jogköre az egyes kereskedők által kirendelt czégvezetőkével æquivalens-e, vagy attól mi tekintetben tér el; hogy ez a jogkör kiterjed-e a társaság önálló képviseletére s milyen viszonyban van az igazgatóság jogköréhez (különösen olyankor, ha a czégvezető csak igazgatósági taggal együttesen járhat el); végre, hogy az illetők miképp teljesithetnek czégjegyzést: mindezen kérdésekre a nevezett jogirók nem adnak felvilágositást. A mi különben természetes is. Mert az emlitett még kiforratlan kérdéseknek felderitése és magyarázata szorosan véve nem is tartozik az emlitett iróknak legfőkép oktató rendeltetéssel megirott kézikönyvei keretébe.

És ezek után lássuk azt a kereskedői életfelfogást és gyakorlatot, mely az alább ismertetés alá kerülő jogyakorlat kifejlődésére az impulsust megadta.

Amint emlitettük: a kereskedői körök az igazgatóságon kivüli czégjegyző tisztviselők jogintézményének szükségességéről és gyakorlati alkalmazhatóságáról az által tettek tanubizonyságot, hogy azt évtizedek óta állandóan gyakorlatba vették és alkalmazzák.

Hazai pénzintézeteinknek tulnyomó része a czégjegyzés módját az alapszabályokban akkép szabályozta, hogy az igazgatóság tagjain kivül a társaság czégét, többnyire az igazgatóság tagjaival együttesen, — de néha önállóan is — társasági tisztviselők is jogositva vannak jegyezni.

Ezek a czégjegyzési joggal felruházott tisztviselők különböző elnevezések alatt ismeretesek. Olykor azokat *czégvezetőknek*, máskor *czégjegyzésre jogosult* társasági tisztviselőknek nevezik. De számos alapszabály szerint a czégjegyzési jog az illető tisztviselőknek a társaságnál elnyert cziméhez vagy hivatali minőségéhez van kötve. Igy pld. megállapittatik, hogy a czéget az üzemvezető-, ügyvezető-, vezér-, helyettes-igazgató, igazgatósági elnök stb., jegyezhetik bizonyos meghatározott módozatok szerint. Ezek a módozatok is nagyon eltérőek a szerint, hogy:

α) az illető tisztviselők a czéget csak igazgatósági taggal együttesen; vagy más tisztviselővel együttesen; végre esetleg önállóan jegyzik.

β) a czégaláirást czégvezetésre utaló (per procura; pp.) toldással vagy anélkül, csupán nevük aláirásával jogosultak eszközölni.

Az előforduló különböző czégjegyzési módozatoknak alapos megfigyelése arra a tapasztalatra vezet, hogy a társasági czégjegyző tisztviselők jogkörének és czégjegyzési cselekményük jelentőségének megitélésében lényeges eltérés mutatkozik a kereskedői és a jogászi felfogás között.

Feltünő jelenség mindenekelőtt, hogy a kereskedők a czégjegyző tisztviselők jogkörének jogászi szempontból igen elsőrendü kérdésére nem nagy sulyt látszanak helyezni.

Alig találunk példát arra, hogy a részvénytársaságok és szövetkezetek alapszabályaikban — melyek különben a leg-

* Az előbbi közl. l. a 15., 16., 17., 18. és 19. számokban.

Helyreigazitás: A 18. számban megjelent közleményben számhiba fordul elő. Az ott 1884. évi-nek jelzett régi kereskedelmi törvény helyett az 1869 junius 5-én életbelépett szövetségi törvény értendő, melynek többször felhitt 234. §-a az 1884. évi julius 18-án életbelépett novelláris törvényben változatlan szöveggel 235. §. alatt fordul elő.

* «A magyar kereskedelmi jog kézikönyve» cz. müvének (IV. kiad.) 392. oldalán.

** «A kereskedelmi törvény magyarázata» cz. müvének (II. kiad.) I. k. 609. oldalán.

*** *Dr. Klupathy Antal:* «A keresk. jog kézikönyve» cz. müvének (III. kiad.) I. k. 396. oldalán.

aprólékosabb intézkedésekre is kiterjeszkednek — a czégjegyzési joggal felruházott tisztviselőknek hatáskörét s ennek az igazgatóság jogköréhez való viszonyát szabatos és részletes szabályozás alá vennék. Különösen ujabban igen gyakori eset, hogy az alapszabályok a czégjegyző tisztviselőket egyenesen czégvezetőknek nevezik és a «per procura» toldattal való czégjegyzésre feljogositják; mégis kiterjedt praxisomban nem emlékszem olyan alapszabályra, melyben világosan meg lett volna állapitva, hogy az ilyen czégvezetőknek nevezett tisztviselőknek hatáskörük mire terjed; jelesül pedig: hogy ez a hatáskör a kereskedelmi törvény 37—42. §-ai szerint az egyes kereskedők által kirendelt czégvezetőt megillető hatáskörnek felelne meg.

Ennek a jelenségnek a magyarázatát abban találom, hogy a kereskedői körök a czégjegyzési joggal való felruházás tényének rendszerint nem tulajdonitják azt a joghatályt, amelylyel az tényleg bir; hogy t. i.: az *alapszabályszerü czégjegyzési jognak elnyerése a kifelé korlátolhatlan képviseleti jog megszerzésével jár karöltve.*

A kereskedelmi érdekkörök a czégjegyzési joggal felruházott tisztviselőknek jogkörét többnyire csak azoknak a társasággal szemben befelé fenforgó jogviszonyuk nézőpontjából veszik figyelembe. Vagyis a czégjegyzési joggal felruházott tisztviselők részéről elvárják és feltételezik, hogy azok a czégjegyzési jogositvány elnyerése daczára eljárásukban és jogcselekményeikben a szolgálati szerződésben befelé meghatározott jogkörük korlátaihoz szigoruan alkalmazkodnak és azt tul nem lépik.*

Pedig ebben a felfogásban elméletileg nagy tévedés és gyakorlatilag — mélyreható veszélyek magva rejlik.

A kereskedelmi jognak ugy hazánkban, mint külföldön egyik alapelve, hogy czégjegyzési joggal csak maga a kereskedő vagy annak, a czégjegyzékben egyénileg megnevezett olyan közegei birhatnak, kiknek harmadik személyek irányában korlátolhatlan hatáskörük van. Ebből az elvből folyólag állitotta fel a fentebb idézett osztrák főtörvényszéki határozat is azt a követelményt, hogy a részvénytársaságok czégjegyzési joggal felruházandó tisztviselőinek jogköre nem lehet feltételes vagy bizonytalan, hanem annak *feltétlen* és *határozott* módon kell megállapittatnia.

A társasági tisztviselők jogkörének pedig ezt a *feltétlen* és *határozott* tartalmát a czégjegyzési jogosultságnak a czégjegyzékbe bevezetése adja meg. Erre vonatkozólag igen találó *Ring***-nek a következő észrevétele: «Das Handelsregister hat vornehmlich die Bedeutung Dritte über die einschlägigen Rechtsverhältnisse aufzuklären. Die Rechtsverhältnisse *nach innen sind* für dasselbe dergestalt *bedeutungslos*, dass sie — sofern sie nicht zugleich nach aussen wirken —, gemeinhin nicht einmal in den Register Raum finden».

Kereskedelmi köreink nézetünk szerint sok esetben azt nem veszik tekintetbe, hogy: midőn tisztviselőiket czégjegyzési joggal ruházzák fel, ezáltal azokat (természetesen a bejegyzett czégjegyzési módozat határain belül) kifelé nem korlátolható képviseleti jogkörrel is felruházzák és hogy ennek folytán az azok irányában szerződésileg vagy egyébként befelé meghatározott korlátolások harmadik személyekkel szemben hatálytalanokká válnak. Hogy állitásomat példával illusztráljam: Némely alapszabály a czégjegyzési jog adományozásában odáig megy, hogy a «czégvezető»-nek vagy máskép elnevezett tisztviselőnek önálló czégjegyzési jogot ad. Mégis az illető társaság ezt a hivatalnokát aligha fogja az igazgatóság alter ego-jának tekinteni és sok esetben talán kellemetlenül volna meglepetve, ha az illető tisztviselő az igazgatóság megkerülésével és a csakis befelé hatályos korlátolások tullépésével, — a kereskedelmi törvény 38. §-a szerinti ténykedést fejtené ki. A mostani rendszernek egyik veszélye tehát gyakorlatilag abból állhat elő, hogy a czégjegyző tisztviselők a társaság által befelé meghatározott, de kifelé nem joghatályos korlátok tullépésével czégjegyzési jogukat a társaság rovására is felhasználhatnák. Pld: olyan nagyszabásu ügyleteket köthetnének, amelyek a társaság létét és érdekeit alapjukban támadhatnák meg.

Hogy a társaságok a hatáskör kérdését a jogelmélettől részben eltérően fogják fel, annak bizonyitékául szolgál még a következő tapasztalat is:

A társaságok tisztviselőik közül a kiválóbbakat azzal szokták kitüntetni, hogy őket feljogositják a czéget «*per procura*» jegyezni (természetesen az alapszabályszerü módozat szerint.) Nálunk ezenfelül kifejlődött szokás szerint a még elsőbbrendü tisztviselőknek (vezérigazgatóknak, üzemvezető, helyettes-igazgatóknak stb.) a társaságok megengedik, hogy czégvezetésre utaló toldás nélkül, pusztán nevük aláirásával teljesitsenek czégjegyzést. Vagyis ugyanugy, mint az igazgatósági tagok.

Ez a szokás sem a törvényen nem alapul, sem a jogelmélettel össze nem egyeztethető. Mert az igazgatósági tagok hatásköre mellett elméletileg a legszélesebb és előkelőbb hatáskör a czégvezetőé, vagyis a kereskedőnek «alter ego»-ját képező azon személyé, ki a czéget «per procura» toldással jegyezheti.

Mindezekből az látszik, hogy pénzintézeteink legnagyobb részt a czégjegyzési joggal felruházott tisztviselőiket nem tekintik tényleg czégvezetőknek vagy azoknál még tágabb hatáskörü közegeiknek; hanem azokat a szolgálati szerződésben meghatározott felhatalmazás mindenkori terjedelméhez képest lényegileg csak kereskedelmi meghatalmazottaiknak minősitik. És ehhez képest a czégjegyzésre való felhatalmazást nem az azzal kifelé járó képviseleti jogkör átruházásának tudatában és czélzatával, hanem többnyire csak az igazgatóság kényelmének szempontjából adják azért, hogy az igazgatóság valamelyik (távollevő) tagjának czégjegyzési aláirása pótoltassék. (Ersatzmann des andern Vorstandsmitgliedes.)

Dr. Vályi Sándor,
bpesti kir. keresk. és vtszéki biró.

(Folyt. köv.)

* És a társasági czégjegyző tisztviselők dicséretére szolgáljon, hogy a czégjegyzési joggal visszaélésüknek példája tapasztalat szerint nem igen fordul elő.

** «Actiengesetz» cz. müve 562. oldalán.

Magánjogi elmefuttatások.

Akart és akaratlan beszámitás.

A fél akaratához kapcsolja-e a törvényhozó a beszámitást avagy attól függetlenitse-e? Szabályozza-e ugy, hogy a beszámitás hatása csak akkor áll be, ha a felek egyike kijelenti, hogy beszámit, avagy szabályozza-e ugy, hogy ily kijelentés nélkül is beáll a beszámitás, mihelyst a hitelező követelésével szemben az adós megfelelő ellenkövetelésre tett szert? Mint mondani szokás: a kölcsönös követelések puszta coexistenciájához vagy ezenfelül még azegyik fél akaratához füződjék-e a beszámitás? Ez a kérdés. De mielőtt vele foglalkoznék, hadd szóljak arról, ami a kérdés keretébe *nem* tartozik.

Nem tartozik thémánk keretébe az ugynevezett szerződési beszámitás. Ezért szóltam a kérdés feltevésében csak az *egyik* fél akaratáról. A szerződési beszámitás, mellesleg szólva, nem is igazi beszámitás, hanem kölcsönös elengedési szerződés, amelyben megállapodhatnak a felek akkor is, ha a beszámitásnak nélkülözhetlen jogi kellékei, teszem a követelések egynemüsége, hiányzanak is. A fő azonban az, hogy a szerződési «beszámitás» *mindenképp* a felek akaratától függ; erre tehát a felvetett kérdés nem vonatkozik és igy a továbbiakban a szerződési «beszámitásra» nem is leszünk tekintettel. A kérdés csak az igazi beszámitásra vonatkozik. Emennél pedig csak az egyik fél akaratáról lehet szó, a másik fél akaratától a beszámitás független még az akarathoz kötött rendszer mellett is; vagyis, még az akarati beszámitás is *kényszer*beszámitás az *egyik* félre nézve. Ugy, hogy elvégre igy is tehettük volna fel a kérdést: a beszámitás csak az egyik felet kényszeritse-e avagy mind a kettőt? Ámde a kérdés ilyen tuláltalános fogalmazásból nem tünnék ki, hogy az

utóbbi esetben a jog *közvetlenebbül* kényszeriti a feleket, az előbbi esetben a felek egyikének akaratához, tehát bővitett tényálladékhoz kapcsolja ezt a kényszert.

Voltaképpen mindig csak a jog az, amely minden beszámitást előidéz: a felek akarata is csak tényálladék, melyhez a jog a maga hatását füzi. Az akarati beszámitás épp ugy, mint az akaratlan, egyaránt a jognál fogva áll be. Ezért kerülöm is, hogy kizárólag ez utóbbit nevezem a jognál vagy törvénynél fogva beállónak, illetve «ipso iure» hatónak. E kifejezés nem jelölne különbséget. Főleg azonban azért nem épp ajánlatos ez a kifejezés, mert értelme és jelentősége a legnagyobb mérvben vitás. Egyike a legérdekesebb és legnehezebb kérdéseknek, mely valószinüleg örökké problémának fog megmaradni, az, hogy a római jogászok mit értettek «ipso iure compensari» alatt. Vannak, akik magánjogi, vannak akik perjogi értelmet keresnek e szavakban. A magánjogi magyarázatok elseje az, hogy az ipso iure beszámitás a rómaiaknál jelentette azt, amit akaratlan beszámitásnak neveztem és amit automatikus beszámitásnak is lehetne nevezni, vagyis a követeléseknek puszta coexistenciájához kapcsolt beszámitást. Aminek ellenében mások kimutatják, hogy a római beszámitás határozott kivételektől eltekintve, mindig a felek akaratához kapcsolódott, ope exceptionis vagyis az alperes kifogása folytán történt; szerintük az «ipso iure» tehát nem jelentheti az «ope exceptionis» ellentétét: az akaratlan beszámitást. Arra nézve persze, hogy mit jelent, nem egyeznek. Az uralkodó nézet szerint, ha azt minden metaphyikai fogalmazástól menten akarjuk kifejezni, az «ipso iure» azt a visszahatást jelzi, melynél fogva a felek akaratából bekövetkező beszámitást olybá kell venni, *mintha* akaratlanul a követelések coexistenciája pillanatában állott volna be, minélfogva tehát e pillanattól a beszámitás gyakorlásának időpontjáig kamatok nem járnak. E visszahatás de lege ferenda helyes, (Tervezetünk 1317. §-a is befogadta), kétségtelenül meg volt a római jogban is; csak épp az nem valószinü, hogy erre vonatkoznék a római «ipso iure» kifejezés; nagyon mesterkélt szó lenne az erre a czélra. *Dernburg* nézete szerint volt idő a római jogban, amikor a beszámitás foganatositása a biró szabadságára volt hagyva, később az a felek fix jogává vált, ezt fejeznék ki az «ipso iure» szavak a különböző forráshelyekben. A perjogi magyarázat hivei is maguk között különböznek nézeteikben: *Donellus*, a XVI-ik század nagy franczia jogtudósa szerint az «ipso iure» azt jelentené, hogy a beszámitás peres érvényesitése nem történt akképp, hogy mint exceptió-t állitották be a performulába; ujabb irók szerint pedig — ismét sok eltéréssel a részletekben — az ipso iure jelentősége az, hogy beszámitással lehetett élni a perfelvétel (litis contestatio) után is. E vita ma már a jogtörténeté. Megoldása szintén nem tartozik a thémánk keretébe. Legislativ, nem jogtörténeti kérdéssel van dolgunk.

Kérdésünk tehát ez: melyik a czélszerübb szabályozás, az akaratlan vagy az akart beszámitás rendszere? Az azután már második kérdés, hogy, *ha* a beszámitást a felek akaratától függővé tesszük, megelégedjünk-e azzal, hogy ez az akarat valamelyes módon megállapitható avagy kivánjuk-e az akarat különleges nyilvánitását, mint ezt a BGB. nyomán a Tervezet 1306. §-a megkivánja.

Az első kérdést felveti a Tervezet további tárgyalását előkészitő Főelőadmány* is és odasorozza az elvi kérdések közé. Másutt ezt a kérdést igazán felvetve nem találom. Nevezetesen: *legislativ* czéllal nincs felvetve, mert tételes jog megállapitása okából a pandektajog terén — mint láttuk — egész irodalma van annak a kérdésnek, vajjon a rómaiaknál akaratlan («ipso iure») avagy akarati volt-e a beszámitás. És ebbe a tételes kérdésbe mintha kimerültek volna. A törvényhozók csak amugy megkerülik a kérdést, igy a BGB. codificatorai** elsurrannak mellette az addigi jogállapot fentartására való hivatkozással. A mi Főelőadmányunk érdeme, hogy odaállitotta e kérdést a *legislativ* kérdések közé. Nézetem szerint azonban a Főelőadmány ezt a kérdést meg nem oldotta, mert megoldani annyi, mint tökéletesen megnyugtatóan megindokolni; ily indokolás nélkül nem lehet megoldásnak tekinteni azt a nézetem szerint helyes eredményt sem, hogy a Főelőadmány a Tervezet álláspontját fentartandónak véli. Mindenekelőtt nem nyomhat a latban az olyan érv, hogy az akaratlan beszámitásnál egységes szabályozás azért nem lehetséges, mert azon esetekben, amelyekben a beszámitás joga csak az egyik felet illeti, az akaratlan beszámitás fogalmilag ki van zárva, mint pl., ha az egyik fél a beszámitásról előre lemondott, vagy ha követelése lefoglalható, mig a másik fél-é lefoglalhatlan vagy az ő követelése még nem járt le, a másik már lejárt. Mindez esetekben persze beszámitást csak ugy lehet csinálni, ha a másik fél akarja, akaratától független beszámitásról tehát szó sem lehet. Azonban nemcsak az esetek csekélyebb jelentőségüek, melyekben a beszámitás joga csak az egyik felet illeti, hanem az «egységes» szabályozás szempontja maga is nagyon alárendelt jelentőségü. Végre lényeges csak az, hogy valamely szabályozás a felek jogos érdekeit ne sértse, azaz, hogy jó legyen; az, hogy egységes is legyen abban az értelemben, mint a Főelőadmány itt veszi, nagyon doktrinär izü követelmény. Végletek az élő jogban kizárvák. Mint mindjárt látni fogjuk, az akarattól függő beszámitás sem szabályozható «egységesen.» Előbb azonban másik érvre kell térnem, melyet a Főelőadmány az akaratlan beszámitás ellen felhoz. Azt mondja ugyanis, hogy «a beszámitás megengedése nem a joglogika postulatuma, hanem a kedvezmény, amelyben a törvény az adóst czélszerüségi és méltányossági szempontból részesiti», kedvezményt pedig nem lehet a felekre rákényszeriteni. Ez az érvelés önmagában hordja czáfolatát. Mert, ami egyszer a czélszerüség és az igazságosságnak, minden jog e két nagy ható erejének a terméke, az igenis a joglogika postulatuma avagy a joglogika szónak nincs értelme. A beszámitási intézmény czélszerüsége abban foglalható össze, hogy csökkenti a fizetéseket; ott, ahol beszámitani lehet, nem kell fizetni és visszafizetni; a pénzszerzés nehézségei és költségei, a pénzküldés és átadás veszélyei el vannak kerülve. Az intézmény igazságossága pedig abban van, hogy mindegyik felet megvédi a másiknak a rosszhiszemüsége ellen; nélküle az, aki gyorsabb, a másiktól behajtja a pénzt és egyéb vagyonával együtt elkölti, mielőtt emez a maga követelését ellene érvényesithetné. Forgalom és jóhiszem egyaránt megkövetelik a beszámitást és az mégis nem lenne egyéb puszta kedvezménynél, nem egyéb kivételnél, melyet különleges érdek szolgálatában az általános szabályok alól tesznek? Kezdetben természetesen igy volt; nem egy jogintézménynek fejlődési menete, hogy mint kivétel kezdette életét. A római jogban eleinte a biró szabad mérlegelésétől függött, vajjon helyt ad-e a beszámitásnak vagy sem, mint ezt *Gaius*nak egy soká olvashatlan volt helyéből* most már bizonyossággal tudjuk; azután is csak az ügyletek bizonyos fajában engedtek tért a compensatiónak, t. i. a bonae fidei negotiumokban, melyekben kevésbbé érvényesült a jog szigora. Kivételes jellege volt; ezt később is megőrizte, mert a stricti iuris negotiumokban is csak a prætor és majdan Marcus Aurelius császár resciptuma hozta be azt exeptio doli alakjában. A római compensatio az ő történelmi kialakulásának nyomait sohasem is vesztette el teljesen, de oly általánosan terjedt el a jog egész területére, hogy a prætori és civilis jog ellentétének elhalványodásával egészen elvesztette kivételes, kedvezményszerü jellegét. A compensatio *szükségszerüvé* vált: ideo compensatio *necessaria* est, quia interest nostra, potus non solvere, quam solutum repetere. (l. 3. de compens. 16. 2.) Tudatosan vagy öntudatlanul a történelmi fejlődés kezdeteit tartja szem előtt, aki a beszámitást kedvezménynek nézi. A jogfejlődés mai állapotában ennek nincsen semmi helyessége: a hitelezőnek csak kielégitéshez van joga és a beszámitás a kielégitésnek egyik módja. Csak el kell képzelni oly modern jogrendszert, amely a beszámitást nem ismeri: az élet, a «joglogika» kényszeritő szüksége kitermelné magának ezt az intézményt, amint azt a rómaiaknál magának kitermelte! Azt tehát, hogy a beszámitás kedvezmény lenne, nem lehet az akaratlan szabályozás ellen a sorompóba vinni.

Viszont azonban ezen szabályozás *mellett* sem harczol az, hogy a beszámitás *nem* kedvezmény, hanem nélkülözhelen intézménye a kialakult jognak. Látszólag ugyan másképp van; látszólag a beszámitás természetessége, észszerüsége a legerősebben szól amellett, hogy az magától történjék. A laikus felek, akiknek szemben álló követeléseik vannak, épp azért, mert a beszámitást az igazságosság és czélszerüség természetes követelményének érzik, akaratnyilvánitás szükségére nem is gondolnak. Ők ugyan, ha alkalom nyilik rá, meg fogják egymásnak mondani: nem tartozunk egymásnak, de ez alkalom nélkül is mindenkor ugy fogják érezni, hogy egymásnak már nem tartoznak; szóval mindenképp ugy fogjnak gondolkozni, hogy követeléseik csak azért szüntek meg, mert egymást fedezik. Olyan természetes valaminek tekintik a beszámitást, hogy épp ezért el fogják hagyni az arra vonatkozó

* VI. köt. 445. köv. l.
** Motive II. 107. l.

* Institutionum Commentarii §. 63. Liberum est tamen iudici nullam omnino invicem compensationis rationem habere . . .

akaratnyilvánitást. Az a fél, aki tartozása után terhes kamatot fizet és véletlenül ugyanoly összegü, nem kamatozó követelést örököl, amelyben a hitelező az adós, sulyos igazságtalanságnak fogja érezni, ha egy-két év mulva a hitelező követelni fogja a kamatot azzal az indokolással, hogy beszámitási akaratnyilvánitás nem történt. Épp igy igazságtalanságként érezné azt is, ha a hitelezője, aki neki adósa, tőle késedelem czimén megtéritést avagy szerződéses birságot követelne. A német polgári törvénykönyv codificálása alkalmával * akadtak ugyan, akik fogadásba vették, hogy ez lenne a felek rendes eszejárása; azonban az érvet, melylyel előhozakodtak, ott nyomban megczáfolták. Hivatkoztak ugyanis a folyószámlaforgalomra, mely nem zárja ki, hogy az összeszámolás vagyis beszámitás megejtéséig a számla egyes tételei után kamatokat számitsanak. Helyesen jegyezték meg ezzel szemben, hogy a folyószámla egyes tételei esedékes követelésekké csak az összeszámolásnál válnak; az összeszámolás *előtt* tehát nem forognak fenn a beszámitás feltételei: a szembenálló kötelmek beszámithatókká csak a beszámitás pillanatában válnak. A folyószámla egészen különleges viszony, mely a forgalom általános jellemzésére nem szolgálhat. Aki az életet elfogulatlanul tekinti, az nem zárkózhatik el azon megfigyelés elől, hogy a felek typikus akarata megfelel az akaratnyilvánításhoz nem kötött, az akaratlan beszámitásnak; ezt nem lehet eltagadni. A felek lélektanát pedig nem szabad, hogy elhanyagolja a törvényhozó. Annyira áll ez, hogy az esetben, ha valóban az akaratlan és az akarathoz kötött beszámitás között kellene választanunk, nem lehetne mást választanunk mint amazt. Csakhogy — és ez lényeges fordulat e kérdés vizsgálatában — valóban nem igy esik a választás.

(Folyt. köv.) *Dr. Kobler Ferencz.*

Az állami gyermekvédelem és a javitó-intézetek.

Tudvalevő dolog, hogy a magyar gyermekvédelem országosan államilag van szervezve és rendezve, és hogy ezen kivül a számtalan felekezeti és társadalmi gyermekvédő intézmény mellett, egy országos társadalmi szervezet: a gyermekvédő liga lankadatlan szorgalommal fáradozik a magyar gyermekvédelem ügyében.

Törvényben van kimondva, hogy az állami gyermekmenhelyek szükséghez képest fokozatosan felállitandók.

A gondozás végrehajtásával a hatóságoknak ugyszólván semmi gondjuk nincs — olyanformán, mint a büntető birónak nincs a büntető itélet végrehajtásával — mert a végrehajtás a menhelyek kötelessége.

A menhelybe való beutalásnak nincsen semmi korlátja, hanem a hatóságok tisztán az elhagyottság mérlegelése és megállapitása alapján utalnak be minden gyermeket, akire nézve az elhagyottság fenforog.

Csak egyet nem tudunk megtenni, azt, hogy az arra szoruló gyermekeket javitó-intézetbe adhassuk. Ez az, amiről ezuttal szólni akarunk.

A közigazgatási hatóságoknak nem áll hatáskörében, hogy gyermeket a javitó-intézetbe adjanak. Javitó-intézetbe csakis igazságügyminiszteri rendeletre lehet gyermeket felvenni. Miskolcz város (lakosa 43 ezer) árvaszékénél még nem fordult elő eset, hogy az igazságügyminiszter a javitó-intézetbe való elhelyezésre irányuló inditványnak helyet adott volna, holott egy körülbelül 10 tagból álló gyerek-tolvajbandának már majdnem minden tagját felvételre ajánlottuk, de felvehetők nem voltak azon indokolással, hogy nincs hely, vagy hogy a gyerek még 12 éves nem lévén, ipari oktatásra az ipartörvény értelmében nem fogható. Most kerül az igazságügyminiszter elé egy fiunak az ügye, aki bevallotta, hogy azért szurta ki az őrizetére bizott kecskének a szemét, mert jól esett neki (tudniillik a fiunak). Kiváncsiak vagyunk a miniszteriális döntésre, de nincs reményünk a kedvező elintézésre, mert annál a fiunál sem volt eredmény, aki a miskolczi népkonyha fiókját feltörte, onnan a pénzt ellopta és akinek nyomorult anyja tolvaj fia miatt már lakást sem kap.

Egy családban három fiu notorius tolvaj, anyjuk elhalt, atyjuk rendes foglalkozás és lakás nélküli alkoholista csavargó és a fiuk közül egyet sem sikerült javitó-intézetbe felvétetni. Nem lehet csodálni, ha a gyermekmenhely igazgató-orvosa — mert végül is menhelybe kellett őket adni — először nem akarta őket felvenni, zárka hiányában! Valóban lehetetlen helyzet az igazgatónak, megfelelő eszközök hiányában a felelősséget viselni. De hisz ezek nem is menhelybe, hanem igazán javitó-intézetbe valók.

Kérdem, miért nem lehet a javitó-intézeteket az elhagyott gyermekek menhelyének mintájára megcsinálni? Miért ne viselhetné a költségeket bizonyos korig az állam, azontul az illetékes község csak ugy, mint az elhagyott gyermekeknél? avagy kizárólag egyik vagy másik? mikor sokkal kevesebb a javitó-intézetbe való, mint az elhagyott gyermekek száma és amikor a javitó-intézetek müködéséhez éppen olyan fontos államérdek füződik, mint a menhelyek müködéséhez?

Képtelen helyzet, hogy a gyermekvédelemnek egyik ága ennyire el van hanyagolva, mikor a másik ideális tökélyig van fejlesztve.

Füztem ezen czikkemet a *Jogt. Közl.* f. évi 17-ik számának Különféle rovatában a Budapesti államrendőrség jelentéséből vett azon közleményhez, mely szerint *meg kell csinálni a közigazgatási javitó-intézeteket.*

A magam részéről hozzá teszem, hogy annyival is inkább, mivel ezt társadalmi uton létesiteni nem is lehetséges és mert ennélfogva a dolog tisztán állami feladat.

Dr. Végh Árpád,
miskolczi árvaszéki ülnök

Különfélék.

— **Wlassics Gyula** a közigazgatási bíróság teljes ülésében tartott székfoglaló beszédén kivül a közigazgatási osztály mindkét tanácsában, midőn a tanácselnöki széket először elfoglalta, kötelességének tartotta — mint magát kifejezte — konfessziót tenni birói felfogásáról.

Ezen nyilatkozataiban hangsulyozta, hogy a törvények értelmezésében az alapelvek okfejtése, a «legis ratio», a törvény szelleme előtte a vezérlő gondolat. A törvény elvál a törvényjavaslat indokolásától, elvál a törvényalkotók alanyi felfogásától is. A törvény halad a maga utján. Sokszor többet fejez ki, mint ami a törvényhozók alanyi felfogásában visszatükröződött. Sokszor szabatosabb, bölcsebb a törvény, mint azok, akik alkották. A törvény onthologiai életet él, összevegyül a fejlődés folyton hullámzó életével és megizmosodik a tudomány, a tapasztalat, a birói gyakorlat haladásával. Nem nehéz számos példával bebizonyitani, hogy a törvény változatlanul maradt ugyanazon szavai különböző időszakokban más jelentőséggel, más tartalommal birtak, mire a legfényesebb példát a franczia Codenak szavakban változatlan, de belső tartalomban megváltozott számos rendelkezése nyujtja. Ezért ő nem hive annak a túlélt felfogásnak, hogy a törvény értelmének megállapitásánál használható különböző eszközök között egymásután következő fokozatokat állitsanak fel és először *nyelvtanilag*, azután *logikailag*, azután *történelmileg* és végre a *systematikus* módszerrel egymástól elszigetelt magyarázat utján állapitsák meg a kutfő akaratát.

A törvényértelmezés módszerében ezen különböző magyarázati eszközök nem *fokozatban következnek egymásután*, hanem csakis azok *együttessége mellett* állapitható meg helyesen a törvény értelme. Ily módszer mellett juthat csak érvényre a törvény alapgondolata, a törvény szelleme. Néha világos lehet még a törvény szava is, és ennek daczára könnyü bebizonyitani, hogy a világosnak látszó szavak a törvény alapgondolatával, szellemével állanak összeütközésben.

A másik szempont, amit nyilatkozataiban kiemelt, a közigazgatási birósági szóló törvény 17-ik szakaszára vonatkozik. Ezen szakasz mondja ki, hogy ha a közigazgatási birósághoz tartozó vitás kérdéssel más, különben a közigazgatási hatóságok hatásköréhez tartozó oly kérdés kapcsolatos, melynek előzetes vagy együttes elbirálása nélkül a biróság elé tartozó főkérdés el nem dönthető, a közigazgatási hatóság hatáskörébez tartozó kérdés felett is a közigazgatási biróság határoz. Ha tehát a közigazgatási birósághoz tartozó főkérdés helyesen csak ugy dönthető el, ha a közigazgatási hatóság hatáskörébez tartozó mellékkérdés is bevonandó a biróság hatáskörébe, akkor ő itt a szabadabb felfogástól éppen nem tartózkodnék, mert a törvénynek világos akarata az, hogy csak a *minden nehézség nélkül elválasztható kérdésekben* maradjon érintetlenül a közigazgatási hatóság hatásköre. Ha azonban a helyes birói megállapitást gátló ily nehézség fordul elő, ő nem habozik a connexitas megállapitásában. Éppen nem riad vissza attól, hogy egyik-másik ily természetü kérdésben a hatásköri összeütközés tárgyában keletkezett miniszteri tanácsi határozat a közigazgatási biróság hátrányára nyil-

* Protokolle I. 366., 367. ll.

vánult. A hatásköri összeütközési határozat csak a konkrét esetre nézve lévén kötelező, inkább ujabb hatásköri összeütközést kell provokálni, mintsem hogy elveszitse a bíróság a kapcsolatos kérdések területén a törvény által biztositott jogát.

Rendkivül örvendünk, hogy a kir. Curiánkkal egyenlő rangu közigazgatási bíróság falai közé is bevonult a jogszabályok értelmezésének az a módszere, melyet Wlassics Gyula beszédében kifejtett. Ugyanez a szellem az, amely Oberschall beszédéből visszahangzott és amelyet oly sajnosan nélkülöztünk sok bíróságunknál, de amely mondhatni teljesen hiányzott eddig közigazgatásunk szerveiben, valamint a közigazgatási bíróság tanácsainál.

Ha a közigazgatási bíróság a Wlassics megjelölte irányban halad, akkor igazán megvalósitja fontos feladatát.

— **Plósz Sándor** dr. egyetemi tanár munkája «A magyar polgári törvénykezési jog» első része jelent meg, melyet a tudós tanár előadásai alapján tanitványa Vass Károly állitott össze. Plósz a magyar perjogi tudományt önti rendszerbe, a maga rendszerét a per fogalmára épitve fel. Kiindul abból, hogy a per előrehaladó, háromoldalu közjogi viszony, amely cselekmények lánczolatából áll. A per alperes érdemleges ellenkérelmének előterjesztéseig előkészitő stádiumban van, ami megtörténvén, a per az érdemleges szakba lép; a vita eldöntésével pedig, ami az itélet által történik, a per megszünik. Ehhez képest Plósz első helyen vizsgálja a per létrejövetelének tényezőit, azután a pert megalapitó és lefolytató cselekményeket, amihez járul a perbeli jogok védelméről szóló rész.

A most megjelent 432 oldalra terjedő kötet nem öleli fel a perjog egész rendszerét, hanem annak csupán első részét: a per-előfeltételek tanát tárgyalja.

A mostani kötet megjelenése alkalmából igaz örömmel üdvözöljük a vállalkozást, mely az egyetemi hallgatóságon kivül állókra nézve is hozzáférhetővé tette a perjogi tudomány európai hirü tanárának, a kiváló kodifikátornak előadásait. Ami Plósz perjogi rendszerének többi részeit illeti, Vass Károlynak azt a kijelentését feljegyezzük, hogy a közel jövőben magának Plósznak tollából fog megjelenni a rendszer többi részeinek feldolgozása.

— **Karap Ferencz** egyike volt a magyar birói kar legkimagaslóbb alakjainak. Bámulatraméltó lucidus elme, széleskörü általános müveltség, kiváló jogi képzettség és a birói hivatásról való magas felfogás jellemezték Karap Ferenczet. Szerénysége, az aktiv szerepléstől való huzódozása egészitik ki az ő karakter-képét.

— **Az uj kir. főügyész,** Czárán István, egyike azon keveseknek, akik a birói székből jutottak vezető ügyészi állásba. Természetes és üdvös, ha a birói kar jelesei érvényesitik a birói tiszt gyakorlásánál szerzett tapasztalataikat az ügyészségek irányitásánál. Hogy ezek a tapasztalatok menynyire becsesek és mennyire használhatók, annak jellemzésére elég azt konstatálni, hogy a budapesti kir. büntetőtörvényszék vádtanácsa, amely a törvény életbeléptétől kezdve az uj főügyész, Czárán István, vezetése alatt állott, a bünvádi eljárást az összes érdemlegesen felülvizsgált ügyek egyharmadrészében a kifogások értelmében megszüntette. Az uj főügyész jeles személyi tulajdonságain kivül ezen adat biztositék arra, hogy Czárán István a vád képviseletére hivatott uj és nagyfontosságu állásába ugyanazt az elfogulatlanságot viszi magával, melylyel az ország legelső vádtanácsát vezette.

— **A bizonyitási inditványok és a BP. 385. §-ának 9. pontja.** E czim alatt Tarnai János curiai biró a *BJT.* LII. 5. számában hosszabb dolgozatot közöl, melynek főtételét a következőkben emeljük ki:

> «A Curiának ex post, az itéletből visszakövetkeztetve kell véleményt mondania arról, hogy a felajánlott bizonyiték használata vagy mellőzése más ténymegállapitásra vezethette volna-e az itélő birót, mint amilyen bekövetkezett. Természetesen nem az kivántatik tőle, hogy a ténymegállapitás helyességét tegye felülvizsgálat tárgyává; birálatának egyedüli tárgya az, hogy a thema probandi helyesen volt-e felállitva s hogy erre nézve ajánltatott-e hasznavehető bizonyiték. A Curián tehát ex post ép oly kevéssé van bizonyitékmérlegelés, mint ahogy az elsőfokon ex ante nem volt. A Curia nem azt vizsgálja, hogy a felhasznált bizonyitékokból vont következtetés helyes-e, hanem csak azt, hogy a bizonyitási inditvány elfogadása vagy elutasitása a fentjelzett álláspontból *igazolt* volt-e vagy sem.»

Örvendetes tudomásul veszszük, hogy legfőbb bíróságunk körében követelik, hogy a Curia a főtárgyalási végzéseknek nemcsak meghozataláról győződjék meg, hanem a végzéseket *indokaik* tekintetében vizsgálja felül. Ezzel elfogadásra talál az is, hogy a végzések felülvizsgálatának kiindulási pontja a *BP.* 384. §-ának 9. pontja alapján csak az lehet, vajon a fél inditványát elutasitó vagy elfogadó végzés nem-e sértette meg a törvénynek a vád vagy a védelem szempontjából lényeges rendelkezését vagy *elvét.* A bünvádi perrendtartás elve alatt pedig — mint többször kimutattuk — elsősorban az *anyagi igazság* értendő.

Arról a különálló részletkérdésről, melyet a czikk egyik felszólalásunkkal kapcsolatban tárgyal, közelebb szólunk. E helyütt csak arra kivántunk rámutatni, hogy uton van az igazság. *F.*

— **Inditvány visszavonása a segéd elitéltetése után.** Ügyészi körökből vesszük a következő sorokat:

E lap mult számában megjelent czikk szerint oly esetben, midőn magáninditványi büncselekmény miatt inditott eljárás során a bíróság a bünsegédet jogerősen elitélte, a később kézrekerült tettes ellen pedig az inditványt visszavonták, az igy keletkezett ellentmondást a jogegység érdekében használt perorvoslattal kellene eloszlatni. Véleményünk szerint e felfogás alapjában téves, mert az inditványi jogosultság oszthatatlanságából folyik, hogy a részesek bármelyike ellen hozott jogerős itélet absorbeálja az inditvány visszavonhatóságát (Btk. 116. §-a; A magánfél . . . az itélet kihirdetése előtt inditványát vissza is vonhatja . . . az itélet kihirdetése után a visszavonás hatálytalan). A törvény csak ügyről és nem személyről szól s ha vitátlan az, hogy a nem relativ inditványi deliktumok esetében az egyik részes ellen visszavont inditvány kiterjed a többi közremüködőre, ugy megforditva a vissza *nem* vonás joghatálya sem lehet kétséges. A német büntetőjogi irodalom communis opinio-ja ezt kifejezetten is elismeri. Igy *Binding* szerint (Handbuch I. 649. lap 9. j.) «aus der Unteilbarkeit des Antrags folgt, dass dieses auf Strafe lautende Urtheil gegen einen Mitschuldigen die Rücknahme des Antrags wider andere Mitschuldige unmöglich macht». Ugyanigy nyilatkozik *Olshausen* (64. §. 17. *a)* j.), *Reber* (Antragsdelikte 519. lap.) és *Köhler* (Lehre vom Strafantrag 156. l.) is.

Még ha ez az anyagjogi szabály nem is oldaná meg a feltett kérdést, akkor sem tartanók a jogegységi perorvoslatot a vélt gravamen megfelelő orvosságának. Eljárási szabályt nem sértett a bíróság, midőn a segédet a BP. 473. §-ának világos parancsa szerint a tettes távollétében elitélte, anyagi jogszabályt pedig azért nem sértett, mert az itélet hozatalakor a magáninditvány fennállott és annak utóbb történt visszavonása nem teheti az annak idején helyesen meghozott itéletet ex post törvénysértővé. A «feltételes itélet»-eket a magyar büntetőjog egyelőre még nem ismeri s nem is volna kivánatos, hogy egy már meghozott itéletet a sértett, hullámzó kedélyhangulatához képest, törvényessé vagy törvénytelenné tehessen. Még a polgári perben sem lehetséges az, hogy a meghozott jogerős itélet egy magánfél akaratelhatározásán megdőljön. Ha a szóban forgó esetben egyáltalán szükség volna orvoslásra, ugy arra csak a királyi kegyelem szolgálhat eszközül, melynek feladata, hogy az itélethozatal

után bekövetkezett tények méltányos figyelembevételét lehetővé tegye. *xy.*

Az anyagi jogból meritett ellenvetés nem ellenünk fordul, hanem elsősorban a bíróság ellen, mely a tettes irányában az inditvány visszavonását elfogadta, habár a segéd el volt itélve, és másodsorban az ügyészség ellen, mely az inditvány visszavonása folytán a vádat elejtette. Nekünk az adott helyzettel kellett leszámolnunk. Szerintünk azonban a bíróságnak és az ügyészségnek igazuk volt, midőn az inditvány visszavonását érvényesnek vették. A tettessel főtárgyalást még nem tartottak, tehát az inditvány vissza volt vonható. Mihelyt a bíróság ketté szakitotta a főtárgyalást és előbb itélt a segéd felett, ketté szakitotta az inditványt is. Az inditvány oszthatlansága a főtárgyalás egységét feltételezi.

A német irókból vett idézetek nem bizonyitanak, mivel a magyar törvény más rendelkezést foglal magában, mint a német. A német Btk. 64. §-a szerint visszavonható az inditvány «bis zur Verkündung *eines* auf Strafe lautenden Urtheiles». Mihelyt az ügyben egy itéletet hoztak, az inditvány nem vonható vissza. A magyar Btk. 116. §-a szerint ellenben «a magánfél ... *az* itélet kihirdetése előtt inditványát visszavonhatja». Szükséges tehát, hogy az ügyben az itélet meg legyen hozva; már pedig addig, amig a tettesre nézve nem itéltek, azon ügyben az itélet nincs meghozva; vagyis a visszavonás határideje nyitva áll.

A processuális ellenvetésre válaszunk az, hogy a *BP.* 441. §-a nem korlátozza a jogegységi jogorvoslatot azon esetekre, midőn a törvény megsértése csak *egy* itéletből származik. A törvény korlátot nem állit fel, különböztetést nem tesz. Ebből következik, hogy nekünk sem feladatunk a törvény megsértése tekintetében különböztetést tenni. Midőn a törvény egész általánosságban mondja, hogy a jogegységi perorvoslat a bíróság minden határozata ellen használható, mely a törvényt megsértette, semmi esetre sem akarta kizárni azt az esetet, midőn az ugyanazon itéletbe tartozó rendelkezések kivételesen két határozatban jutnak kifejezésre. A tisztán processuális birósági intézkedésnek a törvény nem akarhatott az anyagi jogot felforgatható hatályt adni.

A magyar *BP.* háromféle érdemleges perorvoslatot ismer: a rendest, a jogegységit és az ujrafelvételt. A két szélsőnek körét határozottan körülirja. Amely jogsérelem pedig ezen kettőnek egyikébe sem tartozik, az megy a középsőbe, melyet a törvény ép azért nem ir körül pontosabban, nehogy hézag maradjon. Ez következik a perorvoslati rendszer organikus szerkezetéből. A hézag azt jelentené, hogy valamely törvénysértésen a jog nem képes segiteni.

Igen kényelmes módszer az, hogy mihelyt a törvény alkalmazása körül kétely támad, elővesszük a kegyelmet, vagyis utaljuk az ügyet az administratióra, tulajdonkép a kabinetjustitiára. Minden ily átutalás *a jogszolgáltatás csődjét* jelenti s nem itélhető el eléggé azon ujabban lábrakapott eljárás, hogy az administrátiót és a kegyelmet szerepeltetik, midőn a jog is képes volna a nehézségen segiteni. *F.*

— **A vármegyei rabmunkát** illető mult heti közleményünkben kifogásoltuk, hogy a kibocsátott rendelet a favágás és egyéb munkák közt különböztet és a favágást továbbra is megengedi. Illetékes helyről vett értesülés szerint ennek az a magyarázata, hogy a kérdéses rendelet kompromisszum eredménye. Az igazságügyminiszterium ugyanis már három évtized óta sürgette ezen a középkorra emlékeztető munkák eltörlését, de sikertelenül, mert a belügyminiszterium nem volt hajlandó az engedékenységre. Legutóbb azonban szóbeli tárgyalások arra az eredményre vezettek, hogy a favágás kivételével minden vármegyei rabmunka megszünik, ami természetesen nem jelenti azt, hogy az elitéltek egyáltalán nem fognak dolgozni, miként egyes napilapok jónak látták humanisztikus vivmányként kiemelni. A favágás fentartása nemcsak a vármegyék financziális érdekében történt, hanem azért is, mert teljes elkülönités mellett végezhető és mint megerőltető komoly munka, a büntetés czéljával sem ellentétes. (Maga a helyreigazitás is elismeri tehát, hogy az igazságügyminiszterium csak kompromisszum utján fogadta el a favágás megengedését. Ezzel igazolja kifogásunkat.)

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Liszt Ferencznek** utóbb jelzett füzete a bünvádi eljárás reformjáról megjelent a Guttentag-féle kiadásban. Legközelebb bővebben foglalkozunk vele. Már itt megemlitjük, hogy a szakbizottságot, mely az esküdtszék megszüntetését javasolta, élesen megtámadja. Ki hitte volna, hogy az uj iskola oly gyorsan megteszi a fordulatot a fennálló garantiális intézmények védelmére. Liszt annyira megy a polgári elem szeretetében, hogy felveti a kérdést, vajon nem kellene-e az ötös szakbirói tanácsok munkakörét felosztani az esküdtszéki és a Schöffen-bíróságok közt.

— **Az esküdtszék kérdése** a németországi jogirodalomban annyira aktuális lett, hogy többek közt, két tanár, Mittermaier és Liepmann, ily czim alatt ad ki gyüjteményes munkát: Schwurgerichte und Schöffengerichte. Beiträge zu ihrer Kentniss und Beurtheilung. A munka két nagy kötetet fog kitenni és füzetekben jelen meg. Összehordja az anyagot a kérdés megitélésére. Az első füzetbe Kahl, Delbrück és Liepmann irtak. Megjelen a gyüjtemény a Winter-féle kiadó czégnél Heidelbergben. A két kötet ára 40 márka lesz.

— **Az ingyenes jogvédelem tárgyában** a porosz kereskedelemügyi (!) miniszter rendeletet bocsájtott ki, amelyben a közigazgatási hatóságok figyelmét felhivja az ingyenes jogi tanácscsal szolgáló intézmények felállitásának szükségességére. Biztatja a miniszter a községeket ily intézmények létesitésére, mondván, hogy «régi kipróbált városi titkárokat» (Stadtsekretäre) kell azok élére állitani.

Amily különös az, hogy ezen materiában nem az igazságügyi miniszter intézkedik, éppen olyan szerencsétlen a közigazgatási hatóságok megbizásának gondolata. Azok a régi kipróbált titkárok valószinüleg a mi községi jegyzőinknek felelnek meg. Tehát afféle jegyzők végeznék azokat a teendőket ingyen, amelyeket a mi jegyzőink jó pénzért sem képesek jól elvégezni. Nem osztjuk egy német szaklapnak a rendelethez füzött azt a megjegyzését sem, hogy ily *Rechtsauskunftsstelle* szerepét leginkább a bíróságok láthatnák el az u. n. panasznapokon. Természetesen kisebb felvilágositások adása a bíróságokra rábizható volna, és ez ma is megtörténik, de komplikáltabb ügyekben, perekben, közigazgatási kérdésekben a bíróság tagjai vagy segéderői el nem járhatnak, sőt még felvilágositást sem adhatnak, anélkül, hogy hivatalos uton adott felvilágositásaik a dolog érdemében praejudiciummul fel nem használtatnának.

Egyedül az a helyes rendszer, melyet a mi jogvédő egyesületünk követ, hogy az ügyvédi kar tagjai végezzék ezt a közhasznu munkát. Igaz ugyan, hogy az ügyvédek a közhasznu ingyenes munkával már ma is tul vannak terhelve, de elvégre is egyszer el kell jönni már annak az időnek, amikor az állam belátja, hogy ingyen munkát senkitől sem követelhet, még a szellemi munkástól sem. *B. A.*

— **Enrico Ferri** a napokban ülte meg 25 éves tanári jubileumát Rómában. Több száz tanár irta nevét azon albumba, melyet tisztelői átnyujtottak neki. Európa minden országából jöttek üdvözlőiratok. Az egyetem rektora tartotta az ünnepi beszédet s méltányolta Ferri érdemeit a kriminálsociogia terén.

Dr. Molnár Mór ungvári ügyvédnél gyakorlott, ugy német és tót nyelvben jártas, ügyvédjelölt azonnal alkalmazást nyer. 11682

Nagy gyakorlattal biró ügyvédjelölt, állást keres Zala, Somogy, Veszprém vagy Vas megyék területén. Ajánlatok «Jog- és államtudor jelige» alatt a kiadóhivatalba kéretnek. 11681

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Veres Pálné-u. 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenegyedik évfolyam. 21. SZ. Budapest, 1906 május 25.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *IV. Veres Pálné-u. 25.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ **A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.**

Tartalom: Egyetemi törvénytervezet. — A pertárgy értéke a sommás eljárásban. *Gottl Ágost* curiai tanácselnöktől. — Az állami gyermekvédelem és a javitó-intézetek. *Láday István* az igazságügyminiszteriumba berendelt alügyésztől. — *Törvénykezési Szemle:* A részvénytársaságok és szövetkezetek czégének jegyzéséről. *Dr. Vályi Sándor* budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéki birótól. — A közgyülési határozatok hozatalának módja. *Dr. Engel Aurél* budapesti ügyvédtől. — A vasutengedélyezési jog magánjogi korlátai. *Dr. Szirmai Rikárd* budapesti ügyvédtől. — Magánjogi elmefuttatások. Akart és akaratlan beszámitás. *Dr. Kobler Ferencz* székesfővárosi tiszti ügyésztől. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Egyetemi törvénytervezetet

tett közzé a volt vallás- és közoktatási miniszter s egyszersmind felszólitotta a két egyetemet a véleményadásra. A budapesti egyetem jogi kara Plósz Sándort bizta meg az előadással és f. év márczius 19-én tartott ülésében egyhangulag elfogadta az előadó dolgozatát, melyet a következőkben közlünk:

A nagyméltóságu vallás- és közoktatásügyi Miniszter ur leiratában az egyetemekről és az egyetemi főiskolákról készült törvénytervezet előadói javaslatát oly felkéréssel küldi meg az egyetemi tanácsnak, «hogy a munkálatot ugy általánosságban, mint részletekben beható birálat alá vevén, hozzájárulni méltóztassék ahhoz, hogy a kérdés az illetékes közvélemény birálatán átszürt alakban nyerhessen megoldást».

Habár sem az egyetemi tanács, sem pedig az egyetem karai nincsenek arra hivatva, hogy mint a közvélemény, vagy akár az illetékes közvélemény organumai szerepeljenek, hanem feladatuk csakis az lehet, hogy a vallás- és közoktatásügyi Miniszternek az irányában fennálló hivatali viszonyuknál fogva kötelességszerüen szakvéleményt adjanak, a jog- és államtudományi kar véleménye szerint az egyetemi tanács a felsőbb rendelet valódi intentióját tartva szem előtt, nem vonhatja ki magát az alól, hogy e rendeletnek kötelességszerüen eleget tegyen.

Áttérve magára az előadói tervezetre, annak lényege a következőkben vázolható:

A tervezet 36. §-a szerint: «a már meglevő egyetem és a magasabb képzést szolgáló egyéb meglevő oktatási intézetek szervezetét a jelen törvény nem érinti.» Csak ugy mellesleg rendelkezik a tervezet 34. § a a budapesti egyetemről, kimondván, hogy az felekezeti jelleg nélküli állami intézet és egyuttal rövidesen megfosztván az egyetemet vagyonától, a következő két rendelkezéssel, u. m.:

1. «Az egyetemi alapban kezelt vagyonok jövedelmének rendeltetése iránt Ő Felsége az alapitás szándékának szemmel tartásával rendelkezni fog.»

2. «A Mária Terézia királynőtől származó vagyonokra nézve az ujból való rendelkezés katholikus tanintézeti czélokra az 1548. évi XII. törvényczikk értelmében történik.»

Az indokolás ezeket a rendelkezéseket azzal igyekszik támogatni, hogy Mária Terézia állami igazgatás alatt álló, állami czélokat szolgáló egyetemet akart állitani, de ez az állami egyetem ugyanazon mértékben, amelyben az állam katholikus jellegü volt, természetesen szintén katholikus volt; ma azonban az állam elvesztette katholikus jellegét és az egyetemre aránytalanul több fordittatik az állami költségvetésből, mint a Mária Terézia-féle alapitvány jövedelméből, és az egyetem is elvesztette katholikus természetét és jellegében is felekezetnélküli állami intézetté lett. A megoldást, amelyet a katholikus országos autonomia létrejövetele minden esetre meg fog hozni, nem kellene addig elhalasztani, «mert minden tekintetben tarthatatlan és folytonos zavarok kutforrása az az állapot, amely szerint a fentartásra szolgáló vagyoni források jellege a fentartott intézet életmüködésének jellegével nem harmoniál».

A jog és államtudományi kar véleménye szerint az egyetemi tanácsnak ez alkalommal is határozottan tiltakoznia kellene az ellen a czélzat ellen, hogy a budapesti egyetem vagyonától megfosztassék; mindenesetre pedig ragaszkodnia kellene ahhoz, hogy e kérdés ne csak igy mellesleg döntessék el, az egyetemnek erre nézve való különös — nem közvéleményszerü, — hanem érdekelt és jogosult félként való meghallgatása és az egyetemmel folytatott előzetes beható tárgyalás nélkül.

Ámbár az egész kérdés sokkal mélyebb megvitatást igényelne, amelyre a miniszteri rendeletben az egyetemi tanácsnak, ideértve a karok meghallgatását is, engedett idő (ápr. vége) távolról sem elegendő, a jog- és államtudományi kar kénytelen már ezuttal is rámutatni arra, hogy a tervezet indokolása egészen hamis alapon áll, midőn olyan lényeges momentumot, mint a budapesti egyetemen a katholikus theologikai kar fennállását, egyszerüen elhallgatja és kénytelen reámutatni arra is, hogy végzetes rövidlátás volna egy létező egyetemnek egyik alapkövét és fennállásának egyik biztositékát megbolygatni, csupán az ugynevezett harmoniáért és a gyakorlati jelentőséggel nem biró zavarok miatt.

A tervezet nem akarja a létező egyetemeket ujból szabályozni, hanem valami uj természetü egyetemeket és főiskolákat kontemplál. Az uj fajtáju egyetemnek hivatása a tervezet 1. §-a szerint az volna: «hogy az elméleti tudományok összességét főbb ágaiban müvelje és hallgatóit a tanszabadság alapján oly képzésben részesitse, amely őket önálló tudományos munkálkodásra képesekké teszi».

Ezen az ujfajtáju egyetemen nem is lennének karok, hanem a tervezet tudománykörökbe sorozza a tudományokat, melyek kellő tanitásáról az egyetemen gondoskodni kell. Az egyes körök a következők: I. nyelv és irodalom köre: II. társadalmi tudományok és történelem köre: III. mathematikai és természettudományok köre; IV. philosophia köre. Az egyetemen mind a négy tudománykört elő kell adni. De meg van engedve az olyan intézet is, amelyen a philosophiai körön kivül csak egyet vagy kettőt tanitanak. Az ilyen intézet: egyetemi főiskola, amely saját körében az egyetemmel azonos hivatást tölt be.

Az egyetem, mint olyan, nem készit elő közpályákra és közhivatalokra, hanem csak doktori és annak előfeltételeképpen netalán megkivánt más tudós fokot adhat és habilitál. Ezek megszerzésének feltételéül sem az érettségi vizsgálat, sem, amint látszik, bizonyos tárgyak hallgatása, sőt még bizonyos éveknek az egyetemen való eltöltése sincs a tervezetben megszabva. «A tanszabadság nem engedi meg azt» — ugy mondja az indokolás — «hogy az egyetemnek szerve-

zeti szabályzatában bármily tanulmányi rend is előre meg legyen állapitva». Csak az van megszabva a 16. §-ban, hogy minden tudománykörből — a philosophiai kivételével, melyből ugy látszik nem lehet doktori fokot nyerni — legalább kétféle doktori fok szervezendő és pedig akként, hogy mindezen doktori fokok legalább két szigorlatból állanak, hogy továbbá mindezen doktori fokok első szigorlatának előfeltételéül legalább egy elővizsgálat kivántassék (ez pótolná, amint látszik, az érettségit) s hogy az összes doktori szigorlatokon a jelöltnek egyes tárgyak tekintetében választásra tere legyen. Egyébiránt a 17. §. szerint az egyetemek és egyetemi főiskolák a doktori szigorlatoknak, a netán megelőző tudósfokoknak, ugyszintén a magántanári képesitésnek rendjét maguk állapitják meg, a vallás- és közoktatásügyi miniszter jóváhagyásának feltétele mellett. Ha ugyan a 17. §-nak hinni lehet; mert a 11. §. szerint az alapitók maguk állapitják meg az egyetemnek, mint tanintézetnek, teljes szervezetét . . . valamint a jelen törvény korlátai között a doktori fokok szigorlatainak sorát (a 17. §. szerint: rendjét?), továbbá a magántanári képesitésnek feltételeit és az egyéb alapvető intézkedéseket, a 13. §. szerint pedig az alapitóknak megállapitásait a törvényhozásnak kell jóváhagyni.

Az egyetem azonban, bár elvileg tudósképző intézet, lehet szakiskola is. Lehet az egyetemen a magasabb pályákra előkészitő karokat is szervezni, mint nevezetesen theologiai, közigazgatási, igazságügyi, orvosi, állatorvosi, müszaki, mezőgazdasági, tanári és egyéb karokat. E karok — legalább az egyetemi főiskolákon a 6. §. szerint, de bizonyára az egyetemeken is, — a philosophiai tudománykör kivételével, az egyes tudománykörökhöz füzetnek, a theologiai sajátságos módon a nyelv és irodalmi tudományok köréhez.

Anélkül, hogy a részletekkel bővebben foglalkoznánk, azt a kérdést kell fölvetnünk: Szükségesek-e a tervezetben kontemplált fajtáju egyetemek? Továbbá szükséges-e a tervezett törvényjavaslat?

Az utóbbi kérdésre maga a javaslat felel meg 13. §-ával, amely szerint «uj egyetemnek vagy egyetemi főiskolának, vagy pedig a meglévőkön uj karoknak állitása a törvényhozás engedélyét igényli. Az engedélyről az alapitóknak a törvényhozás által jóváhagyott megállapitásait tartalmazó okirat állitandó ki, amely törvénybe czikkelyezendő».

Az indokolás szerint «ez az eljárás analog lenne azzal, amelyet vasutak, még helyiérdekü vasutak engedélyezésénél is követünk».

Ha tehát a dolog ugy áll, hogy egyetemet csak törvénynyel lehet felállitani, akkor valóban nem tudjuk, hogy mire az egész törvénytervezet. Majd ha lesz, aki egyetemet akar alapitani, akkor lehet majd azt a kérdést tárgyalni, hogy milyen legyen ez az egyetem, addig azonban az egész szabályozás időelőtti és czéltalan.

Még azt se lehet mondani, hogy ha e törvénytervezetből törvény lesz, mindenki, aki egyetemet akar alapitani, tudni fogja, hogy mihez tartsa magát, mert ez a törvény nem fogná kötni a törvényhozást. A tervezett törvénynek tehát csakis elméleti jelentősége volna.

De nincs létjogosultsága az oly egyetemnek sem, aminőt a tervezet kontemplál. A tervezet szembe állitja azt a tudományt, amelyre a leendő tudósnak van szüksége, azzal, amelyet a gyakorlati pályákra készülőknek kell megszerezniök.

Ennek a felfogásnak gyökere az az eléggé nem kárhoztatható tévhit, mintha a gyakorlat és elmélet között ellentét állana fenn. Ebből következtetik azután azt, hogy a gyakorlat emberének nincs szüksége elméletre, vagy legalább is nem arra az elméletre, mint a tudósnak. Holott a dolog valóban ugy áll, hogy nincs az a mély elmélet, amelyre, feltéve, hogy jó, a gyakorlat embere, — adott esetben — reá ne szorulna.

Azonban lépjünk reá egy pillanatra a tervezet álláspontjára és fogadjuk el, amit a tervezet indokolása mond, hogy t. i. a tudóshivatás mind a két egyetemünkön többé-kevésbbé az összes karok munkájában, de talán leginkább a jogi és orvosi karon háttérbe van szoritva. És nézzük meg, hogyan akar a tervezet e bajon segiteni. Talán azzal, hogy az orvosi és jogi kar tudományszakait az uj egyetemen behatóbban kivánja tanittatni? ellenkezőleg az által, hogy azokat a tudományokat, amelyek a gyakorlati életben legfontosabbak, jobbára kihagyja az uj egyetemen tanitandó tudományok közül.

Igy nevezetesen az orvosi tudományok közül csak az anatómia van az állattannal kapcsolatban és a fiziológia az anthropológiával kapcsolatban felvéve, a jog- és államtudományok közül pedig csak a következők: államtudomány és irodalma, továbbá jogtudomány és jogintézmények története (bölcseleti alapon), valamint a közgazdaságtan és története. El is tekintve egyebektől, önként az a kérdés tolul elénk, hogy miként fogják ezek a tantárgyak a jogi és orvosi karon hiányzó tudósképzést pótolni, hogyan fogunk a jövőben magán-, büntető-, perjogászokat stb. képezni? Micsoda tudományos képzést lehet ezektől az egyes tárgyaktól reményleni, melyek ki vannak ragadva környezetükből? Micsoda tudományos levegőben fog élni az az anatomus, fiziológus, vagy jogbölcsész, akit az egyetem, értjük az igazi egyetem, köréből ekként számkivetnek?

Azután azt kérdezzük, lesz-e ezeknek az uj secessiós egyetemeknek, — eltekintve a netalán szervezendő karoktól — hallgatójuk? Ezek az egyetemek-e azok, amelyekre szükségünk van? Csökkenteni fogják-e az uj egyetemek a létezőknek hallgató számát? Meg fogják-e teremteni a tudományos versenyt, nyujtanak-e majd elhelyezést a képződő tanerőknek, ugy, hogy a tanári hivatásra, — értve az életben fontos szakokat, — készülni érdemesnek fog mutatkozni?

A tervezet — ugy látszik — a felekezeti egyetemek kérdését óhajtja leginkább megoldani és egyuttal ezeket az intézeteket a gyakorlati élet számára ártalmatlanokká tenni. De ezt a czélt is csak részben érné el, t. i. abban a részben, hogy az ilyen egyetemek valóban ártalmatlanok lennének, ellenben a felekezetek megnyugtatására ez a megoldás alig szolgálna, daczára annak, hogy a tervezet 9. §-ában a fele, kezetiességnek azt a concessiót is megteszi, hogy a felekezeti jellegü egyetemen és egyetemi főiskolán a tanárok az illető felekezet hivei közül veendők. Csak ha az egyetem mellé karok is állittatnak, változik a kép, akkor már a dolog gyakorlati jelentőséggel bir a felekezet részére, de ekkor azután ismét felmerül a kérdés, hogy mire valók tehát az uj egyetemek.

Számos egyéb megjegyzésünk volna még. De nem kivánunk ezuttal a tervezettel behatóbban foglalkozni, miután az eddigiekkel is eléggé meg van okolva az a javaslatunk, hogy az egyetemi tanács a Nagyméltóságu vallás- és közoktatásügyi miniszterhez az iránt tegyen felterjesztést, hogy e tervezetet teljesen elejteni méltóztassék, amennyiben azonban azt a felhozottak után is fentartani kivánná, az egyetemnek a részletesebb birálatra hosszabb határidőt tüzzön ki.

A pertárgy értéke a sommás eljárásban.*

III. A sommás eljárási törvény életbeléptetése után vitás volt abban a kérdésben, hogy a pertárgy értékének megállapitásánál a kereseti és viszonkereseti összeg összeszámitandó-e és utóbbi általában tekintetbe veendő-e, a kir. Curia elejtve a korábbi felfogását, 1897 május 7-én, tehát a törvény hatálybalépte 3-ik évében hozott V. sz. teljes-ülési döntvényében kimondotta, hogy a felülvizsgálat megengedésének kérdésében is mindig a magasabb, akár kereseti, akár viszonkereseti összeg az irányadó, tehát ezek össze nem számithatók.

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

IV. Emellett mégis folyton fentartatott az a helytelen gyakorlat, mely szerint több pernek egyesitésénél a felülvizsgálat megengedhetősége szempontjából az egyesitett pereknek összértéke az irányadó, aminek következtében a kir. járásbiró önkényének volt fentartva, ugy amint több hasonnemü pert egyesitett vagy az egyesitést ismét megszüntette, a felebbezést illetőleg felülvizsgálatot lehetővé tenni vagy kizárni, amely eljárásból kiindulva a kir. Curiához 100 K aluli perek is kerültek felülvizsgálatra.

Elvégre a kir. Curia az 1904. évi márczius 5-én, tehát a törvény hatálybaléptének 10-ik évében I. G. 763/1903. számu határozatában, követve egyes kir. táblák felfogását, további indokolás nélkül kimondotta, hogy: «Egy eljárásba egyesitett perekben abból a szempontból, hogy a közös itélet ellen felülvizsgálatnak van-e helye és hogy a felülvizsgálat melyik felülvizsgálati bíróság hatáskörébe tartozik, nem az egyesitett keresetek tárgyának összértéke, hanem az egyes keresetek értéke, vagyis az a per irányadó, amelynek tárgya a legnagyobb értékü.» (Sommás eljárási törvény 180—183. és 186. §§.)

V. A rendelkezésünkre álló hely keretét nagyon tulhaladná a pertárgy értéke kérdésében szerzett tapasztalatainknak bővebb ismertetése.

A midőn fentartjuk magunknak az uj perrendtartásnak erre az anyagra vonatkozó részére nézve nézetünknek kifejtését egy későbbi tanulmány tárgyává tenni, ezuttal még csak két oly esetet kivánunk megbeszélés tárgyává tenni, amelyekben a kir. Curia határozott álláspontot még nem foglalt el, illetőleg meg nem felelő felfogásból indul ki.

A sommás eljárási törvény 4. §-ának 4. bekezdése szerint ugyanis: «Azokban az ügyekben, amelyek a per tárgyának értékére való tekintettel tartoznak sommás eljárás alá, a per tárgyának értéke a felebbviteli eljárás során sem tehető magasabbra, mint az 1. §. 1., illetőleg 2. és 3. pontjaiban meghatározott értékhatár; — kivéve, ha a felebbviteli bíróság által az a kérdés döntendő el, hogy az ügy sommás eljárás alá tartozik-e»? A törvénynek ebből a rendelkezéséből kitünik, hogy a sommás eljárási törvény 1. §-ának 2. és 3. pontjában felsorolt esetekben, t. i. a birtokbirósági, telekkönyvi és örökösödési perekben a per tárgyának értéke a felebbviteli eljárás során 400 K-nál magasabbra nem tehető, vagyis az ilynemü perekben, — amelyekben tekintettel a 400 K értékre a 181. §. értelmében csak felebbezésnek van helye, ellenben a felülvizsgálat ki van zárva, — nincs helye annak, hogy a felebbezési eljárásban a felülvizsgálat biztosithatása czéljából akár az egyik fél, akár egyetértéssel mindkét fél az ingatlan vagy a hagyaték értékét 400 K-nál nagyobb értékre felemelhesse. Helytelen tehát a kir. Curiának az a gyakorlata, mely szerint ily perekben, elfogadva a felebbezési eljárásban megállapitott magasabb értéket vagy a felülvizsgálati kérelemhez csatolt adóbizonyitványt vagy egyéb okiratot, a maga belátása szerint állapitja meg a magasabb értéket, esetleg az ügyet az értéknek megállapitása végett a felebbezési birósághoz visszaküldi, ennek utólagos megállapitását elfogadja. Helytelen ez annál inkább, mert ha felperes ilynemü pert a kir. járásbiróság előtt indit meg, az értéket a keresetben nem is kell felhozni, mivel az érték minden körülmények között 400 K-nál magasabbra nem tehető; ha pedig felperes a keresetben önként adja elő, hogy a pertárgy értéke 400 K-t meghalad és a járásbiróság a keresetet kötelességéhez képest idézés nélkül hivatalból vissza nem utasitotta, vagy ha alperes a tárgyaláson a pertárgy értéke miatt kifogást téve, a biróság ugy találja, hogy az érték csakugyan a 400 K-t meghaladja, akkor a pergátló kifogásnak hely adandó és az eljárás hatáskör hiányából megszüntetendő.

Csak az utóbbi esetben kerül alkalmazásba a 4. §. 4. bekezdésében foglalt az a kivétel: «kivéve ha a felebbviteli biróság által az a kérdés döntendő el, hogy az ügy sommás eljárás alá tartozik-e?» vagyis, ha alperes pergátló kifogást tett, a felebbezési biróság dönti el azt a kérdést, hogy az ingatlan vagy hagyaték 400 K-t meghaladó értéket képvisel-e vagy ennél többet? és véglegesen dönti el azt a kérdést, mivel ezekben a perekben — nem tartozván külön ügybirósághoz, amelytől eltérésnek helye nem volna, hanem ezekben ugy a járásbiróság, mint a törvényszék birhatnak hatáskörrel, — az 1881: LIX. tcz. 59. §-ának 4. pontjában illetőleg 184. §-a értelmében a további jogorvoslat ki van zárva.

Ezek tekintetbe vételével tehát a végeredmény az, hogy ingatlan vagy örökösödés iránti perekben a felülvizsgálati biróság csak abban a kivételes esetben járhat el, ha az érték a 400 K-t meghaladja ugyan, azonban a biróság elnézésből a keresetet hivatalból vissza nem utasitotta és alperes a hatáskör miatt az elsőbiróságnál pergátló kifogást nem tett.

Támogatja az itt kifejtett felfogást a 4. §. 3. bekezdésének az a rendelkezése is, mely szerint az 1. §. 2. és 3. pontjában felsorolt ügyekben az elsőbiróság a felebbvitel megengedhetőségének.... megállapitása végett a pertárgy értékét megállapitani nem tartozik.

(Ily értelemben döntött a nagyváradi tábla is az 1897 április 1-én hozott és a határozattárába felvett határozatában.)

VI. Egy további eldöntendő kérdés a következő:

A kir. Curia állandó birói gyakorlata az, hogy a felülvizsgálat megengedhetősége szempontjából, illetőleg arra nézve, hogy a felülvizsgálat a kir. tábla vagy a kir. Curia hatáskörébe tartozik-e, a keresetnek az «elsőbirósági» eljárásban történt leszállitása befolyással bir annyiban, hogy ha felperes kereseti követelését 400 K alóli összegre leszállitotta vagy keresetét csak a perköltségre tartotta fenn és a perköltség előreláthatólag a 400 K-t meg nem haladja, a felülvizsgálat ki van zárva, ellenben nem veendő figyelembe az, hogy felperes keresetét csak a «felebbezési» eljárásban szállitotta le.

A budapesti kir. tábla 1905 deczember 21-én I. G. 418/1905. sz. a. kelt végzésében annak következtében, hogy felperes a felebbezési biróság előtt a kereset tárgyának értékét 19 K 31 f.-rel felemelte, de ugyanakkor annak 915 K-nyi részét elejtette, a felülvizsgálati kérelmet visszautasitotta a következő indokolással: Az 1893: XVIII. tcz. 31. §-ának 2. pontja szerint a kereseti kérelem felemelése vagy leszállitása nem tekintendő a kereset megváltoztatásának és annak a 130. §. szerint a felebbezési biróság előtt is helye van. Minthogy pedig a 152. §-ban foglaltakból kitetszőleg a felebbezési birósági tárgyalás az elsőbiróság előtti eljárásnak folytatása, kétségtelen, hogy a keresetnek a felebbezési tárgyaláson való leszállitása ugyanolyan következményekkel jár, mintha az az elsőbiróság előtti eljárás során történt volna és a kereset tárgyának értéke ez alapon állapitandó meg.

Szerintünk a kérdés megoldásánál a sommás eljárási törvény 31. §. 2. p. kiindulási pontul veendő ugyan, azonban nem abban az irányban, amint ezt a kir. tábla vette, hogy keresetváltoztatásnak tekintendő-e a kereseti kérelem felemelése vagy leszállitása, hanem csak annyiban, hogy ez a §. a keresetnek a sommás eljárás értékhatárának keretén belül való felemelését és leszállitását megengedi és hogy ez a rendelkezés a 148. §. szerint a felebbezési eljárásban is hatályos. Ha már most felperes p. o. a 120 K iránt inditott keresetét, amelyre nézve tehát a 126. és 181. §-ok értelmében csak felebbezésnek volt helye, a felebbezési eljárásban a sommás eljárás értékhatárán belül p. o. 1000 K-ra felemeli és a most idézett §§. értelmében a kereset tárgyának értéke az irányadó, kétségtelen, hogy most már az 1000 K képezvén a kereset tárgyának értékét, felülvizsgálatnak van helye és a felülvizsgálat ki nem zárható azért, mivel a kereset eredetileg csak 120 K-ra irányult. De következik viszont ebből az

*

is, hogy abban az esetben, ha felperes az eredetileg 1000 K iránt inditott kereset tárgyát a felebbezési eljárásban 120 K-ra leszállitja, a leszállitott összeg képezi a kereset tárgyát s igy a felülvizsgálat ki van zárva s a felülvizsgálati kérelem hivatalból visszautasitandó.

Ezekhez képest irányadó az a kereseti érték, mely a megtámadott itélet alapját képezte; oly esetben tehát, midőn felperes keresetét a felebbezési eljárás folyamán jogosan felemelte, a felülvizsgálatnak helye van és viszont a felülvizsgálat ki van zárva, ha felperes az eredetileg nagyobb összeg iránt inditott keresetét 400 K-ra vagy ez alóli összegre leszállitja.

Ezt a kérdést egyébiránt minden kételyt kizárva eldönti az uj perrendtartás, mely az 517. §. 2. bekezdésében, arra nézve, hogy a járásbirósági perekben felebbezési szóbeli tárgyalásnak avagy csak nyilvános előadásnak van-e helye, rendeli: «az érték megállapitására nézve az 5—8. §-ok azzal az eltéréssel alkalmazandók, ... hogy a követelés leszállitása esetében a leszállitás után fenmaradó érték irányadó», és az 525. §-ban akkép rendelkezik: «A törvényszék mint felebbezési bíróságnak itélete ellen felülvizsgálatnak nincs helye, ha a per tárgyának értéke 100 K értéket meg nem halad. Az érték valószinüvé tételére és megállapitására az 517. §. megfelelően alkalmazandó». A javaslat indokolása szerint pedig: «A jelen §. azzal, hogy az érték megállapitására az 517. §-t megfelelően alkalmaztatja, annak is ad kifejezést, hogy a keresetnek a felebbezési eljárás folyamán leszállitása a felülvizsgálati értékhatárra ugyanolyan befolyással van, mint az elsőbirósági eljárásban történt keresetleszállitás. Következik az már abból az elvből, hogy a felebbezési eljárás az elsőbirósági eljárásnak a folytatása. Ezzel a törvény ebben a kérdésben addig fennállott gyakorlat ingadozását is megszünteti.»

Az uj perrendtartási T. tüzetesebben rendezi ugyan a pertárgy értékére vonatkozó anyagot, mint az 1893. évi XVIII. tcz., azonban még mindig nem kimeritően, az értékhatárra nézve pedig komoly aggályok forognak fenn abban az irányban, hogy a felsőbiróságok a nekik szánt szélesebb hatáskörön belől nem-e lesznek tulterhelve. *Gottl Ágost.*

Az állami gyermekvédelem és a javitó-intézetek.

Ily czim alatt a *Jogt. Közl.* mult számában dr. Végh Árpád miskolczi árvaszéki ülnök ur szóvá tette, hogy a közigazgatási hatóságoknak nem áll módjukban a romlott gyermekeket javitó-intézetben elhelyezni s hogy az igazságügyminiszter a legeklatánsabb esetekben is megtagadja az árvaszékek erre irányuló előterjesztéseinek teljesitését.

A panaszra a következőkben teszem meg észrevételeimet:

A javitó-intézetek a büntetőtörvénykönyv rendelkezései alapján állittattak fel azért, hogy a büntetőbiróságoknak a törvény 42. és 84. §-ai alapján hozott itéletei végrehajthatók legyenek. Kötelessége volt az igazságügyi kormánynak gondoskodni arról, hogy azok a birósági itéletek, melyek javitó-intézetben töltendő fogházat (42. §.), vagy javitó-intézeti elhelyezést (84. §.) mondanak ki, foganatlanul ne maradjanak. Ezért létesitette 1884-ben az aszódi, majd később a többi javitó-intézeteket. Minthogy azonban a biróságok eleinte csak igen ritkán hoztak a 42. és 84. §§. alapján itéletet, számos üres hely volt az intézetekben s ezekre az igazságügyi kormány apai, illetőleg apa nem létében gyámhatósági kérelemre oly kiskoruakat is befogadott, akik még nem kerültek ugyan a büntetőbiró elé, de romlottságuk a javitó-intézeti nevelést közérdekből kivánatossá tette. Az ilyeneknek azonban csak annyi hely jutott, amennyi az *elitéltek* elhelyezése után fenmaradt. Minthogy azonban a biróságok mind sürübben kezdték az emlitett §-okat alkalmazni, az intézetek mind jobban és jobban teltek meg elitélt kiskoruakkal, ugy hogy az igazságügyi kormány, melynek *kötelessége* az, hogy a birói itéleteket végrehajtsa, tehát *valamennyi elitélt kiskorut* elhelyezze, csak ugy tehetett eleget ebbeli *kötelességének*, ha az el nem itéltek befogadására irányuló szülői, vagy gyámhatósági kérelmeket elutasitotta. Tény az, s e sorok irója a gyakorlatban is nem ritkán tapasztalta, hogy az ily felvételi kérelmeket igen eklatáns esetekben is el kellett utasitani, de ennél sokkal károsabb és veszélyesebb volt volna az, ha az igazságügyi kormány *büntetőbirói itéleteket* hagyott volna végrehajtatlanul.

Felmerül ezzel szemben a kérdés: miért nem állitott fel a kormány több javitó-intézetet. A mulasztás vádja nem érheti az igazságügyi kormányt, mely igenis létesitett annyi javitó-intézetet, amennyi a büntető törvény vonatkozó rendelkezéseinek végrehajtására megkivántatott. Soha, egyetlen egy eset sem fordul elő, hogy javitó-intézetre szóló birói itélet végrehajtatlanul maradna. Hogy a *praeventiv rendészet* körében nem állittattak fel javitóintézetek pl. a 12 éven aluliak számára: az nem az igazságügyi kormány hibája. Egyébiránt megjegyzem, hogy a javitó-intézeti nevelés vajmi csekély értékü akkor, ha a kiskorut önálló kenyérkeresetre ki nem képezi. Ehhez pedig teljesen felszerelt s a kor szinvonalán álló iskolák, tanmühelyek, mintagazdaságok stb. szükségesek. A javitóintézeteket tehát nem lehet «a gyermekmenhelyek mintájára» megcsinálni, mint a czikkiró ur akarná. Hogy pedig intézetek létesittessenek, melyeknek csak a nevük javitó-intézet, de amelyek a gyermekeket megjavitani nem tudják: annak semmi értelme sincs. Ha tehát a praeventiv rendészet körében a nagy befektetést igénylő s jelentékeny évi fentartási költséggel járó javitó-intézeteket a belügyi kormány még nem állitotta fel, nem lehet csodálni, ha meggondoljuk, hogy sokkal fontosabb dolgokra, például a siralmas állapotban levő közegészségügyre sem jut pénz.

Magyarországon az indolens társadalom mindent az államtól vár. Bizonyára ez a megfontolás mondatja a czikkiró urral is azt, hogy a javitó-intézetek felállitása kizárólag állami feladat, noha az egész kontinensen (Magyarországot kivéve) mindenütt láthatja a magánosok, testületek, vagy városok által alapitott s fentartott javitó-intézeteket. Bár másrészt igaz, hogy a magyar társadalom igen szerény igényü is, amire eleven példa a czikkiró ur abbeli kijelentése, hogy a gyermekvédelem ügye a gyermekmenhelyekben «ideális tökélyig van fejlesztve».

Egyébiránt tartozom még annak megemlitésével, hogy a menhelyeknek erkölcsileg romlott ápoltjait éppen ezen gyermekvédelmi intézmény kereteiben kellene elhelyezni. A gyermekvédelmi szabályzat szerint ugyanis a menhelyeknek kiegészitő intézményei a szigoru nevelésre berendezett internátusok. Ezekbe kellene a rossz hajlamu növendékeknek kerülniök. Ámde ezeket az internátusokat máig sem állitották fel, jóllehet azok létesitése ügyében már szakértekezlet is tartatott, melyen az igazságügyminiszterium kiküldöttjei (e sorok irója is) részt vettek. A hiba tehát nem ott van, hogy a menhelyek rossz viseletü ápoltjait a javitóintézetek nem fogadják be, hanem ott, hogy az emlitett szigoru internátusok nem állitattak fel.

Reassumáljunk. Az igazságügyminiszterium felügyelete alatt álló javitó-intézetek a birói itéletek végrehajtására vannak rendelve s azokat a praeventiv rendészet szolgálatába állitani nem lehet. Közigazgatási javitó-intézetek felállitására nagy szükség volna ugyan, de ez oly nagy befektetést igényelne, hogy arra ma gondolni sem lehet.

Láday István,
az igazságügyminiszteriumba
berendelt alügyész

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A részvénytársaságok és szövetkezetek czégének jegyzéséről.*

VII.

Hazai birói gyakorlatunk [2] a társasági czégjegyző tisztviselők jogkörének és czégjegyzési módjának megitélésében a következő kérdésekre nézve mutat lényeges eltérést:

1. «*Per procura*» toldattal czégjegyzést eszközlő *czégvezető kirendelhető-e* vagy sem?

A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék az alul idézett régibb keletü határozataiban [3] nem adott helyt annak a kérelemnek, hogy egy részvénytársaság «*vezérigazgatói*» czimmel felruházott tisztviselője a czéget (igazgatósági taggal együttesen) «*per procura*» nélkül jegyezze. Mert a vonatkozó indokolás szerint: a czégjegyzési joggal felruházott társasági tisztviselő csak *czégvezetőnek tekinthető* s e minőségében a kereskedelmi törvény 37. és 40. §-ai szerint csak «per procura» toldattal jegyezhet. A budapesti kir. itélőtábla [4] ezt a megokolást nem tette magáévá, hanem a «per procura» nélküli czégjegyzési aláirás bejegyzését elrendelendőnek találta következő érveléssel:

«A nevezett együttes czégjegyző, ki *nem czégvezető* és nem is bir a czégvezetőnek, s még kevésbbé az igazgatóság tagjainak törvényes jogkörével és kinek *csak az a joga van*, hogy a társaság *czégét egy igazgatósági taggal együtt érvényesen jegyezheti*, nem kötelezhető arra; hogy a «pp.» czégvezetésre utaló toldatot használja.»

Hasonló felfogás jutott érvényre ugyanazon felső bíróságnak egy későbbi keletü határozatában,[5] hol az elsőbiróságnak ellenkező nézetével szemben [6] ki van mondva, hogy: «mi sem áll utjában annak, miszerint a részvénytársaság ügyvezető igazgatóját felruházhassa azzal a joggal, hogy nevének egy igazgatósági taggal együttes aláirása által a társaság czégét «*pp.*» *nélkül* jegyezhesse; mert a fenforgó esetben «*nem czégvezetői jogosultságnak*, hanem *csak együttes aláirás bejegyzésének* elrendeléséről van szó».

Hogy a társasági tisztviselő nem tekinthető czégvezetőnek, ez a felfogás mégis legpraegnansabban a kir. Curia alul megjelölt határozatának [7] következő indokolásából tünik ki:

«A kirendelt hivatalnok a czéget *pp. (per procura)* toldattal azért *nem jegyezheti*, mivel az ilyetén toldat a kereskedelmi törvény 37. §-a értelmében mindenkor czégvezetői minőség jellegével bir: már pedig czégvezetőt a most idézett törvény értelmében csak a kereskedelmi üzlet tulajdonosa (főnöke) rendelhetvén, *az igazgatóság*, mint nem tulajdonosa a részvénytársaság üzletének, törvényes hatáskörénél fogva *czégvezető kirendelésére jogositva nincs.*»

Ezen felsőbirói határozatoknak elvi álláspontjára helyezkedve, a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék több évtizeden át, a legrégibb időkig határozataiban állandóan azt a felfogást követte, hogy: Részvénytársaságoknál (és még inkább szövetkezeteknél) a kereskedelmi törvény 37. és következő §-aiban körülirt jogkörrel biró czégvezetők nem alkalmazhatók; egyebek közt már abból az okból sem, mert jogállásuk az igazgatóság korlátozhatatlan hatáskörével összeférhetetlen.[1] Igy tehát a társasági tisztviselők, kik a kereskedelmi törvény 193. §-a szerint csak kereskedelmi meghatalmazotti jogkörrel birhatnak, akkor sem czégvezetők, ha czégjegyzési joggal ruháztatnak fel. Következőleg czégjegyzési aláirásuk nem is czégvezetői hatáskörnek kifejezése, hanem csak pótlása és kiegészitése az igazgatósági tagok aláirásának. E felfogásból kiindulva olyan alapszabálybeli intézkedéseknek bejegyzése, melyek szerint társasági tisztviselők czégvezetőkül rendeltettek ki és «pp.» toldattal való czégjegyzésre jogosittattak fel, következetesen megtagadtatott.

De a gyakorlatnak ismét más irányt adott a budapesti kir. itélőtáblának egy ujabb keletü jogerős végzése,[2] melynek kimondása szerint: «a kereskedelmi törvény 37. s következő §-ainak a czégvezetőkre vonatkozó rendelkezései a részvénytársaságokra is vonatkoznak. De nem ellenkezik a czégvezető alkalmazása a részvénytársaságok jogi természetével és szervezetével sem, mivel azok vagyonjogi ügyleteikre nézve az egyénnel, mint jogalanynyal egy tekintet alá esnek.»

E határozott állásfoglalás az előbb nevezett elsőfoku czégbiróság gyakorlatára is kihatással kellett, hogy birjon és pedig oly irányban, hogy most már bejegyeztetnek, akár czégvezetőknek nevezett tisztviselők «pp.» czégjegyzési aláirással, akár pedig csak czégjegyzésre jogositott tisztviselők czégvezetésre utaló toldás nélkül. E tekintetben a társaságoknak az alapszabályokban körvonalozott akaratnyilvánitása tekintetik irányadóul.

2. *Társasági tisztviselők igazgatósági tag közremüködése nélkül jegyezhetik-e a czéget?*

Magából abból az álláspontból, hogy a társasági tisztviselő nem czégvezető, hanem az igazgatósági tagok aláirásának kiegészitője, (Ersatzmann des andern Vorstandsmitgliedes) folyik az a további következtetés is, hogy társasági tisztviselők a részvénytársaságok és szövetkezetek czégét igazgatósági tag közremüködése nélkül nem jegyezhetnék. A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék a fentebb irt elvi alapból kiindulva, több határozatban [3] megtagadta oly czégjegyzési módozatok bejegyzését, melyek szerint czégjegyzésre igazgatósági tag közremüködése nélkül társasági tisztviselők hatalmaztattak fel. Az erre vonatkozó elsőbirói indokolás lényege, hogy az igazgatósági tagok közremüködése nélküli czégjegyzés a kereskedelmi törvény 182. §-ainak intézkedésébe ütközik, mely szerint a társaság ügyeit, a közgyülésnek fentartott ügyeken kivül, az igazgatóság van hivatva felelősség mellett intézni.

«Arra nézve, hogy az igazgatóság a társaság ügyeit minden irányban helyesen vezeti, a részvényesek garanciája abban rejlik, hogy a részvénytársaság minden cselekményéért legalább egy igazgatósági tag nemcsak vagyonilag, hanem esetleg büntetőbiróság előtt személyesen is felelősségre vonható. Már pedig, minthogy a czégjegyzési jogosultság a részvénytársaság ügyvezetése körébe eső minden intézkedésre való jogosultságot magában foglalja: az igazgatóság személyes és büntető felelőssége szünnék meg akkor, ha a czégjegyzésre az igazgatóság hozzájárulása nélkül jogositott hivatalnokok a társaság ügyvezetése körül akár a kereskedelmi törvény I. R. X. czim VII. fejezetébe, akár a büntető törvénybe ütköző cselekményt követnének el. És a büntetőjogi felelősség áthárittatnék olyan személyekre, kik nem a részvényeseknek, hanem az igazgatóságnak megbizottjai. Igy tehát ki volna játszható a *részvényesek garanciája*, mely *a saját maguk által választott igazgatósági tagok személyében s azok személyes felelősségében rejlik.*»

A budapesti kir. tábla [4] e kérdésben is ellentétesen hatá-

[1] Az előbbi közl. l. a 15., 16., 17., 18., 19. és 20. számokban.

[2] Minthogy a vidéki kir. itélőtáblának és az azok felügyelete alatt álló bíróságoknak joggyakorlata nem állott rendelkezésemre, sajnálatomra csak a fővárosi bíróságoknak és leginkább a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéknek jogeseteit idézhetem.

[3] BP. K. V. T. 25004/889. és 30,125/889.

[4] BP. T. 4890/889.

[5] BP. T. 3980/891. (L. *Vályi:* «Magyar Czégjog» cz. kézikönyvének 457. oldalán.)

[6] BP. K. V. T. 18831/91.

[7] C. 1537/91. (L. a szerző fentebb felhitt müvében a 456. oldalon.)

[1] Bp. K V. T. 34,958/905.

[2] Bp. T. 1429/905. (Szerző fentidézett könyvében 481. oldalon.)

[3] Bp. K. V. T. 31,338/91. és 3838/92.

[4] Bp. T. 4328/91. és 1179/92.

rozott. Kimondta, hogy a részvénytársaságok nincsenek törvényileg korlátozva abban, hogy az alapszabályokban meghatározott czégjegyzési módozat szerint czégjegyzéssel az igazgatóság tagjain kivül másokat is megbizhassanak:

«Mert eltekintve attól, hogy a társaság igazgatóságának vagyoni és személyes felelőssége nem a czégjegyzés gyakorlatától függ s azt a czégjegyzésnek az igazgatóság jogköréből társulati tisztviselőkre is átruházása meg nem szünteti, a részvényesek nem gátolhatók abban, hogy az igazgatók személyében rejlő bizalmat akár a közgyülés által közvetlenül, akár a társaság (alapszabálybeli) felhatalmazásából az igazgatóság által kirendelt társasági hivatalnokokra is kiterjesszék.»

Ez alapon fejlődött gyakorlat szerint most már olyan czégjegyzési módozatok is bejegyeztetnek, melyek szerint a társaságoknak czégét egy társasági tisztviselő önállóan vagy többen együttesen igazgatósági tag közremüködése nélkül jegyzik.

3. *Társasági tisztviselőknek «czim»-hez kötött czégjegyzési jogosultsága bejegyezhető-e?*

Némely alapszabály a társasági tisztviselők czégjegyzési jogosultságát attól teszi függővé, hogy azok a társaságnál bizonyos «czim»-mel fel vannak-e ruházva. Pld.: megállapittatik, hogy a czéget két vagy több társasági tisztviselő jegyzi, akik közül az egyiknek vezérigazgatói (helyettes-, üzemvezető-igazgatói, vezértitkári, igazgatósági-elnöki, pénztárosi, stb.) czimmel és minőséggel kell birnia, mert különben a czégjegyzési aláirás nem érvényes. Ezek a czimek a társaság belső ügykezelése szempontjából mindenesetre jelentőségteljesek. De más kérdés, hogy helyes-e a czégjegyzési jogosultságot s ennek módozatait a kérdéses czimekkel való felruházás feltételétől függővé tenni. Ezeket a czimeket s azoknak jelentőségét a törvény nem ismeri, az azokkal járó hatáskör tartalmát és terjedelmét meg nem határozza. Innen van, hogy a különféle társaságoknál a legeltérőbb czimek adományoztatnak a legkülönbözöbb hatáskörrel, amelynek tartalmát a szolgálati szerződés csak befelé állapitja meg de az kifelé ismeretlen és határozatlan. Igy a közönség teljesen tájékozatlan abban az irányban, hogy mily hatáskörrel jár az üzemvezető-helyettes, vezérigazgatói, elnöki, alelnöki, vezértitkári stb czim az egyes különböző társaságoknál. Sőt tekintve, hogy az igazgatósági tagok is a közéletben igazgatóknak szoktak neveztetni, könnyen megeshetik, hogy a közönség az igazgatósági czimmel felruházott tisztviselők czégjegyzési aláirását igazgatósági tagok aláirásának tekinti. Bonyolitja még a helyzetet, hogy a fentebb ismertetett gyakorlat szerint a társasági tisztviselők akár czégvezetésre utaló (per procura) toldással, akár anélküli czégjegyzési aláirásra feljogosithatók. E szerint lehetséges, hogy az önállóan, vagy együttesen jegyző tisztviselők mindnyájan «pp.» toldattal, vagy mindnyájan anélkül; végre, hogy egyesek azzal, mások anélkül jegyeznek. E mellett még figyelembe véve, hogy az emlitett czimeknek a czégjegyzési aláirásnál való kitüntetése a törvényben nincs előirva, de nem is szokásos és meg sem követelhető, továbbá, hogy maguk az igazgatósági tagok is pusztán nevük aláirásával jegyeznek, a czégjegyzési aláirásokból sok esetben nem tünik ki, hogy az aláiró czégjegyzők közül melyik igazgatósági tag és melyik a tisztviselő? továbbá, hogy az utóbbiak közül ki az a személy, kinek a czégjegyzés érvényességéhez megkivántató czime van? Ezt ugyan a czégjegyzékből — bár sokszor fáradságos kutatással és megfelelő szakértelemmel, — többnyire ki lehet deriteni. De csak abban az esetben, ha az illető tisztviselők czime is a czégjegyzékbe be van jegyezve. Pedig könnyen megtörténhetik, hogy ez a bejegyzés elmarad. Mert:

1. a törvény nem irja elő, hogy az emlitett czimek a czégjegyzékbe bevezetés czéljából kötelezőleg bejelentendők. 2. Ha az ily kötelezettség feltételeztetik is, annak teljesitését a czégbiróságnak nincs módjában mindenkor ellenőrizni. Mert a czimek adományozása az igazgatóság hatáskörébe tartozik; az igazgatósági ülési jegyzőkönyveknek a czégbirósághoz bemutatása pedig szintén nem kötelező. Igy tehát megtörténhetik, hogy az igazgatósági ülésen történt czimmel felruházás a czégjegyzékbiróság tudomásán kivül marad s a czégjegyzékbe be nem vezettetik.

A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék számtalan esetben állást foglalt[1] az emlitett czimekhez kötött czégjegyzési módozatok ellen és az ily irányu döntéseket eleinte a budapesti kir. itélőtábla is több esetben[2] helybenhagyta azzal az indokolással hogy az igazgatóhelyettesi (s eféle) czimek, mint a törvény által nem ismert jogositványok, bejegyzés tárgyát nem képezhetik. Az ujabb felsőbirói gyakorlat[3] azonban a kérdéses czimek bejegyezhetősége mellett foglalt állást; egyszerüen azzal az indokolással, hogy: a szóban forgó czimeknek a czégjegyzékbe bevezetését sem a törvény- sem a czégjegyzékrendelet nem tiltják.

Dr. Vályi Sándor,
(Bef. köv.) bpesti kir. keresk. és vtszéki biró.

A közgyülési határozatok hozatalának módja.[4]

A közgyülési határozatok hozatalának módjában, melynek az alapszabályokban való rendezését a törvény itt előszabja, voltaképp benfoglaltatik «a részvényesek szavazati joga és ennek mikénti gyakorlása» is, a melyeknek az alapszabályokban való rendezését a K. T. 157. §. 9. pontja külön előirja, ugy hogy itt részleges tautológiával állunk szemben. Az imprecziz szövegezés a magyar törvény Tervezetébe csuszott belé, mert a K. T. 157. §. 8. pontjának e része sem a régi német törvényben (209. czikk), sem az 1870-es novella szerinti szövegben (ugyancsak 209. czikk), sem végül a régi német törvény alapjául szolgált első porosz javaslatban (182. czikk, Nürnberger Protokolle, Beilagenband II. Theil 33—34. l.) és végleges javaslatban (Handelsgesetz III. Lesung 209. czikk, Nürnb. Prot., Beilagenband II. Theil 40. l.) nincs meg.

A törvénynek e kitétele tehát csak azt akarja jelenteni, hogy az alapszabályokban rendelkezésnek kell foglaltatni arra nézve, hogy mely elemekből kell összetevődnie a közgyülés akaratának, ami az esetek tulnyomó részében összevág azon kérdéssel, hogy *mely elemekből alakul meg a közgyülési többség?*[5]

a) A törvény nem tartalmazván semmi rendelkezést arra nézve, hogy miképp kelljen az alapszabályoknak a közgyülési határozatok «hozatalának módja» tekintetében rendelkezni,[6] prima facie ugy látszik, hogy az alapszabályoknak teljesen szabad kezük van. Tehát — élére állitván a dolgot — ugy tünik fel, mintha az alapszabályok pl. ugy is rendelkezhetnének, hogy nem a leadott szavazatok többsége, hanem

[1] Pld. 44911/92, 119805/99, 95881/902., 61918/905.

[2] BP. T. 4890/89 és 124/900.

[3] BP. T. 2124/902., 3195/902., 2593/905. (Szerző fentebb idézett könyvének 455. és 480. oldalain)

[4] Mutatvány a szerzőnek legközelebb megjelenendő «*A részvénytársaságok alapszabályai*» cz. munkájából. Az egész munka a K. T. 157. §-át tárgyazza, a jelen részlet pedig a K. T. 157. §. 8. pontjának e kitételét: «Az alapszabályokban minden esetre következőket kell megállapitani: . . 8) . . . . . *a határozatok hozatalának módját* . . . . .» öleli fel.

[5] A törvény itt nyilván helyettesiteni akarta egy általánosabb formulával a régi német törvény következő helyét (209. cz. 11. pont): «die Gegenstände, über welche nicht schon durch einfache Stimmenmehrheit der auf Zusammenberufung erschienenen Aktionäre, sondern nur durch eine grössere Stimmenmehrheit oder nach anderen Erfordernissen Beschluss gefasst werden kann». Mint látható, a változtatás nem nagyon szerencsésen történt.

[6] Külföldi törvények szabatosabbak. Már a régi német törvénynek fentidézett 209. cz. 11. pontjában — amelyet a magyar törvény meg akart javitani — kifejezésre jut azon vezető elv, hogy az egyszerü többség a szabály. Hasonló az 1848-as német törvény 209. a. czikk 5. pontja. Az uj német törv. 251. §. kifejezetten rendelkezik.

az azoknak kisebbsége által kifejezett vélemény tekintendő közgyülési határozatnak. Ez természetesen abszurdum volna és igy külön vizsgálat tárgyát kell hogy képezze, hogy hol e részben az alsó határ? L. az alábbi *d)* pontot.

b) Rendszerint *a (határozatképes) közgyülésen képviselt szavazatok bizonyos többsége* szokott az alapszabályok által a határozatok meghozatalához megkivántatni, mely többségnek minimumát (v. ö. az alábbi *d)* pontot) rendszerint az u. n. «abszolut többség» képezi, tehát a képviselt szavazatok felénél egygyel (esetleg egy törttel, pl. 41 szavazatból 21 contra 20) több lesz szükséges a határozat meghozatalához. Gyakorta felmerülhető kérdés, mely azonban nálunk csak alapszabály-értelmezés gyanánt kerülhet felszinre, az, hogy mi értendő *a «közgyülésen képviselt»* szavazatok alatt, különösen, ha a megjelent és szavazatra jogosult részvényesek egy része tartózkodik a szavazástól? A RG. (II. Civilsenat Entsch. 20. 140. kk.) meggyőző érvekkel azon álláspontón van, hogy ily esetben csak a *leadott* szavazatok jönnek számba, mert az a részvényes, aki jelen van és nem szavaz, az olybá tekintendő, mintha a szavazás előtt eltávozott vagy a közgyülésre el sem jött volna. Megemlitendő még, hogy ellenkező alapszabály-intézkedés hiján nincs akadálya annak sem, hogy az esetben, ha *csak egy részvényes* jelent meg és részvényeinek számánál fogva a közgyülés határozatképes, ugy ez az egy részvényes hozza meg érvényesen a közgyülési határozatokat. (Igy RG. 34. 116., *Lehmann* II. 187. k. l. is.)

c) Hogy a képviselt szavazatok abszolut többségénél szigorubb kellékek is felállithatók az alapszabályok által, az az általánosan elfogadott helyes nézet szerint kétségtelen. Ez történhetik akár mindenfajta tárgyu határozatok tekintetében (a választásokra nézve l. az alábbi *d)* pont *γ)* alpontját) akár — ami igen gyakori — csupán bizonyos tárgyak feletti határozatokra nézve.*) A szigoritások a legkülönbözőbbek lehetnek, ugy hogy kimeritő felsorolás nem lehetséges. Leggyakoribb a képviselt szavazatok egyszerü (abszolut) többségénél nagyobb többség, pl. kétharmad, háromnegyed többség stb. De lehető számos egyéb szigoritás is. Lehetséges pl. oly rendelkezés, hogy bizonyos tárgyak tekintetében való határozathoz nem csupán az kivántatik meg, hogy ahhoz a megjelent szavazatoknak bizonyos erősebb többsége járuljon hozzá, hanem az is, hogy e többség egyszersmind az alaptőkének egy bizonyos részét képviselje (még pedig akár a közgyülés határozatképességéhez rendszerint megkivántató szavazat-számon belül vagy esetleg ezen tulmenőleg is). Lehetséges mindkét irányban — t. i. a képviselt szavazatok hozzájárulási aránya és a hozzájárult szavazatoknak az alaptőkéhez való aránya tekintetében — tetszőleges fokozás, amely terjedhet addig is, hogy egyhanguság vagy az egész alaptőke képviselete vagy pláne mindkettő (tehát az u. n. «egyetemes közgyülés», «Universalgeneralversammlung») kivántatik meg.**

Az ilyfajta szigoritások persze könnyen nehézkessé tehetik az ügyvitelt, de kizártaknak nem tekinthetők. Lehetséges oly szigoritás is, hogy bizonyos tárgyak tekintetében két egymásután következő közgyülésnek kell hozzájáruló határozatot hoznia (v. ö. 1884-es német törvény indokolását: Bundesrathsvorlage 326. l., Reichstagsvorlage 214/5. l.) Nincs kizárva oly szigoritás, hogy a többség keretében egyszermind bizonyos számu részvényesnek (fejek szerint értve) kell hozzájárulnia valamely határozathoz, de sőt nem tekinthető a törvény által kizártnak az oly alapszabály-rendelkezés sem, hogy addig, amig egy bizonyos személy egyáltalában részvényes vagy pedig mint ilyen megjelenik a közgyülésen, bizonyos tárgyak iránt nem hozható határozat az ő szavazata ellen, vagy az illető személynek a többséghez való hozzájárulása nélkül. (Ez persze aztán különjogot állapit meg ezen részvényes javára és beleütközvén a részvényesekkel való egyforma elbánás elvébe, vitás lehet, hogy az ily rendelkezés, hacsak a Tervezetben nem foglaltatott, statuálható-e másképp, mint egyhangulag vagy esetleg csak az összes részvényesek egyhangu hozzájárulásával?) A jelzetteken kivül azonban még minden elgondolható szigoritás lehetséges, hacsak a részvényjog általános elveibe vagy valamely más parancsoló rendelkezésbe nem ütközik.

d) Láttuk eddig, hogy mily *szigoritásai* lehetők az egyszerü többségnek. Vizsgáljuk immár a fenti *a)* pontban felvetett azt a kérdést, hogy miféle *enyhitései* lehetségesek a többségi kelléknek? Önként értetődik, hogy «többség» alatt a határozatképes közgyülésen megjelent, szavazatra jogosult részvényesek többségét értjük; azon kérdés, hogy mennyi részvény jelenléte szükséges a határozatképességhez és hogy a részvényeket, mely előfeltételek alatt illeti szavazeti jog, másutt tárgyaltatik.

α) Az első idetartozó eset a szavazategyenlőség esete. Különös alapszabályi intézkedés hiányában ez esetben ugy fog állani a dolog, hogy a vonatkozó inditvány nem nyervén el a többséget, el nem fogadottnak tekintendő. (V. ö. Renaud 495., Lehmann II. 192.) Ily esetben egyszersmind ezen szavazással az illető tárgy elintézettnek tekintendő, ugy hogy az elnöknek külön alapszabályintézkedés hiján nincs joga azt ugyanazon közgyülésen ujból szavazás alá bocsátani. (Renaud 495.) Az alapszabályok nagy része azonban ezen esetre provideál vagy olyképp, hogy a sors döntsön, vagy olyképp, hogy az elnököt ruházza fel a döntés jogával. Az ilyfajta intézkedések oly gyakoriak, hogy már jogszokáson alapulóknak tekinthetők, de ellenük, ettől eltekintve sem tehető józanul kifogás, mert ha nem is folynak a többségi elvből, de azzal ellentétben sem állanak és elősegitik azt, hogy a társaság egy holt pontot leküzdhessen. Az elnök dirimálási joga tekintetében aggály legfeljebb akkor merülhetne fel, ha az elnök nem részvényes. Ily esetben ugyanis a részvénytársaság akaratának létesitésében részt vesz egy oly személy, aki nem részvényes, ami pedig ellenkezik az általános elvekkel. Mindamellett ezt sem tekinthetjük meg nem engedettnek, egyrészt azért, mert a szokás ezt is szankczionálta, de másrészt azért is, mert abban a pillanatban, midőn az egymással szemben álló szavazatok közt döntési erőt adunk bármely oly tényezőnek, amely nem részvényesi szavazat, tehát pl. a sorsnak, akkor nincs ok arra, hogy ez a tényező ne ölthessen testet az elnöknek vagy valamely más személynek akarata alakjában is. Mindezek szerint tehát szavazategyenlőség esetére akár oly intézkedés is lehetséges, hogy az egyik vagy másik részvényescsoport tagjainak száma, kora, részvénybirtokuk régebbi volta stb. döntsön.*)

** A régi és az 1870-es német törv. többször id. 209. cz. 11. pontja és az 1884-es HGB. 209. a. czikkének 5. pontja már utal ezen lehetőségre, az uj német törv. (v. ö. 275., 288., 292. §§.) pedig bizonyos esetekre nézve kötelezően előszabja a leadott szavazatok háromnegyed többségét.

*** Az utóbbi eset áll nálunk ex lege — és voltaképpen még igy is csak kiterjesztő törvénymagyarázat alapján — az alapszabályok azon intézkedéseinek megváltoztatása tekintetében, amelyek az alapitási tervezetből vétettek át, v. ö. K. T. 179. §. ut. bek. Az összes részvényesek egyhangu hozzájárulásával, mint határozathozatali kellékkel egyértelmü, ha az alapszabályokban pl. valamely alapszabályi rendelkezésre vonatkozólag az mondatik, hogy az «meg nem változtatható.» V. ö. *Ring* 347. l.

* A külföldi jogok e kérdésben különbözőképp intézkednek. *Német jog* szerint (régi és 1870-es német törvény 209. cz. 11. pont, 1884-es törvény 209. a. czikk 5. pont szerint közvetve, uj törvény 251. §. szerint kifejezetten, de választások kivételével) az abszolut többség lévén a törvényes kellék, ilyennek hiányában — tehát szavazategyenlőség esetén is — az inditvány el van vetve, anélkül, hogy akár sorshuzás, akár dirimálás stb. foghatna helyet. Ugyanigy áll a dolog a *franczia jog* szerint. (1867 julius 24-iki törvény 28. czikk 1. bek.) Az *angol jog* ellenben oly határozatoknál, amelyek egyszerü szótöbbséggel hozandók (ordinary resolutions) megengedi az oly alapszabályrendelkezést, mely szerint

β) Kérdés immár, hogy intézkedhetnek-e az alapszabályok olyképp, hogy a közgyülés határozata gyanánt állapitandó meg egy oly inditvány, amely *ellen* több szavazat adatott le, mint mellette? Törvényes rendelkezés hiányában is azt kell mondanunk, hogy *rendszerint nem.* Az egész részvényjognak alapvető gondolata ugyanis a többségi elv, bárha ez a törvényben kifejezetten megmondva nincs. Ha tehát valamely inditványt, amely *ellen* több szavazat adatott le, mint mellette, közgyülési határozattá engednék válni, ugy a közgyülés akarata meg volna hamisitva.

Kérdés, hogy ez által ki van-e zárva az ugynevezett *relativ többség?* Erre a válasz az, hogy *választásoktól eltekintve*, ki van zárva. Egyébként a közgyülési kérdések helyes feltevése esetén — ha t. i. nem kumuláltatik több inditvány — ugy a «relativ többség» kérdése oly közgyülési határozatoknál, *amelyek nem választások*, nem is igen merülhet fel.

γ) Külön vizsgálatot igényel a *választások* kérdése. A választás ugyancsak közgyülési határozat, amelyet a törvény még csak külön föl sem emlit. Mindamellett több tekintetben eltérnek a választások a többi közgyülési határozattól. Ezen eltérések két főforrása a *jelöltek pluralitása és a betöltendő állások pluralitása.*

αα) A jelöltek pluralitása folytán — mihelyt t. i. egy állásra több mint két jelölt van — előállhat a szavazás eredménye gyanánt a *relativ többség.* Az alapszabályok, ha erre az esetre provideálnak, rendszerint azt az intézkedést tartalmazzák, hogy nyomban pótválasztás tartandó a legtöbb szavazatot nyert jelöltek közt. A kérdés azonban az, vajjon intézkedhetnek-e az alapszabályok olyképp, hogy ne pótválasztás legyen, hanem a relativ többséget nyert jelölt tekintessék megválasztottnak? Voltakép ezt megengedettnek tekinteni nem lehetne, mert hiszen ezen esetben is áll az, amit fentebb mondottunk, hogy t. i. a közgyülési többség akarata ellen jönne létre a választási eredmény. A gyakorlat azonban nem áll ezen merev álláspontonˣ és pl. a különben igen szigoru uj német törvény (251. §. 2. bek., hozzá Denkschrift, Materialien 69. l. ad 246. §., *Staub* 758/9. l., *Lehmann-Ring* 498. l.) szintén megengedi, hogy választásokra nézve az abszolut többségi elv keresztültörésével könynyitések fogjanak helyet. Ez czélszerüségi okokból indokolt azért, mert ezen könnyités nélkül különösen az esetben — pedig ez a rendes — midőn több állásról *és* több jelöltről van szó, a választási eljárás rendkivül nehézkessé válhatnék.

(Bef. köv.) *Dr. Engel Aurél.*

az elnök dönt. (*Schirrmeister* 88. l. 80. jegyz., kit *Lehmann* II. 192. l. 4. jegyz. is idéz, az elnöknek ezen jogát eo ipso adottnak tekinti, mig *Palmer* 142. l. kétszer is kiemeli, hogy az ily alapszabályrendelkezés szokásos, de annak hiányában az elnök a döntés jogával, u. n. «casting vote»-tal nem bir.) Az *osztrák részvény-regulativum* 46. §. a német törvény álláspontján van, de 37. §. 5 és 6. bekezdése bizonyos választásokra nézve érdekes eltéréseket tartalmaz. L. az alábbi jegyzetet.

ˣ Pl.: Pesti magyar kereskedelmi bank alapszabályainak 32. §. szerint: «megválasztottaknak azok tekintendők, kik a viszonylagos szótöbbséget nyerték».

A vasutengedélyezési jog magánjogi korlátai.

I. Miként minden különös jog, azonképen a vasuti jog is azoknak a jogviszonyoknak a sajátos természetéből származott, amelyeknek jogi szabályozást adott.

A közhasználatra rendelt vasutak jogviszonyainak sajátos természete szükségképen azt eredményezte, hogy a vasutaknak ugy épitésére, mint üzletére vonatkozó jog nagyobb részében a közjognak, nevezetesen a közigazgatási jognak a területén képződött.

Részben ugyan a magánjogban is lehetett kényszeritő jogszabályokkal biztositani azoknak a kötelezettségeknek teljesitését, amelyeket a közérdek szempontjából a vasutakra rá kell róni. Nagy részben azonban a közjog eszközeihez kell nyulni, hogy a vasut létesitésének és üzletének feltételeit a közérdek kivánta módon megteremtsük és a vasut üzletével szükségképen egybekötött kötelezettségek teljesitését biztositsuk.

És ezt csak természetesnek fogjuk találni, ha arra a nagy hatásra gondolunk, amelyet a vasuti közlekedés az állami és társadalmi élet minden ágára gyakorol, ha tekintetbe veszszük a vasut sajátos gazdasági jelentőségét, teljesitőképességének rendkivül magas fokát, az üzemével, különösen a nagy sebességgel és a gőz- és villamos hajtóerő használatával egybekötött veszélyeket, a monopolistikus jellegéből származó hátrányokat, a közlekedés szakadatlan fentartásában s a különböző vasutak egységes összmüködésében rejlő általános és nagy gazdasági érdeket, a vasutaknak az állami functiók, pl. a posta, hadügy stb. szolgálatában betöltött szerepét, egyáltalában a vasuti közlekedésnek ugy gazdasági, mint müszaki tekintetben való feltételeit és hatását.

Kétségtelen ennélfogva, hogy amidőn az állam azt a nagy és általános közérdet szolgálja, amely a nyilvános vasuti közlekedéshez füződik, szükség esetére azokkal a hatalmi eszközökkel kell élnie, amelyek őt állami felségjogai alapján megilletik oly végre, hogy állami feladatait teljesithesse.

Amidőn tehát az állam — akár törvényhozása, akár kormányhatósága utján — uj vasutvonalat engedélyez, ezzel közjogi aktust végez és ezzel absolut jogokat engedélyez, vagyis olyan jogot, amelynek érvényesülését szembenálló jogokkal meggátolni nem szabad. Ezt annál kevésbbé, mert az engedély az engedélyesre kötelezettséget is ró a vasut megépitése és üzembentartása tekintetében.

II. Valahányszor a magángazdasági cselekvés beleütközik másnak szerzett magánjogaiba, a cselekvést abba kell hagyni. A magángazdaság körében el kell maradnia oly vállalkozásnak, amely más egyén jogaiba ütközik, ha ezeket a jogokat szerződéssel megszerezni nem lehet.

Nem ugy oly vállalatoknál, amelyek létesitését és fentartását az állam közérdekből szükségesnek találja. Ha ez a közérdekben levő vállalkozás beleütközik magánjogokba, koránt sincs a dolog természetében, hogy a közérdekü vállalkozás elmaradjon, hanem ilyenkor az akadályt képező magánjogoknak kell engedniök.

Mily hatalmi eszköz van az állam rendelkezésére, hogy a vasutépités utjában álló magánjogi akadályokat az utból elhárithassa?

Jogállamban csak egy eszköz: a kisajátitási jog teljes kártalanitás mellett.

A kisajátitási jog az állam mindenhatóságán alapul, amely állami feladatainak teljesitése végett szükség esetére a magánjogrendet áttörni kénytelen.

De mert a kisajátitási jog a közönséges jogrend alól kivétel, mert kivételes jog, ugyanazért az állam a magánjog védelmének érdekében egyfelől ezt a jogot határozott korlátok közé szoritja, másfelől a kisajátitást csak teljes kártalanitás kikötése mellett engedi meg.

A közérdek érvényesitésének is megvannak tehát a maga határai, amelyeken túl nem mehet a magánjogrendbe való belenyulás. Csak oly esetekben és csak oly dolgokra nézve van helye a kisajátitásnak, amelyekre azt a törvény elrendeli és megengedi. Ha pedig van helye a kisajátitásnak, ugy azt csak teljes kártalanitás mellett szabad gyakorolni.

III. Az állam tehát a vasuti engedélyokiratban megadja az engedélyesnek a kisajátitási jogot.

Más jogot az állam sem nyujthat s ami jogot kisajátitani nem lehet, azt, ha akadály, az engedélyezési *hatáskörrel biró* közigazgatási hatóság sem tolhatja félre az engedélyezés utjából. — Mert az egyes tartozik ugyan a maga jogköréből a nagy közérdeknek azt az áldozatot meghozni, amelyet a kisajátitási törvény reá ró, vagyis tartozik lemondani tulajdonáról és tartozik megelégedni a kártalanitással, de ez a kényszer, amelyet az állam a salus publica nevében a dominium privatum szentségével szemben alkalmaz, szorosan körülhatárolt korlátok közt mozog.

Az engedélyezés utjában lehetnek tehát olyan akadályok amelyeket a kisajátitási törvénynyel elháritani nem lehet. Ilyen akadály lehet elsősorban valamelyes közérdek.

Azzal a közérdekkel szemben, mely a vasut létesitését megkivánja, állhat valamely más közérdek, pl. az állam biztonságának érdeke, amely tiltja pl. valamely vasutnak az országhatárig épitését. Ebben az esetben az állam mérlegelni fogja a két szemben álló közérdek sulyát és megfogja tagadni a vasutépitési engedélyt, ha a tiltó érdek van túlsulyban.

Szembe kerülhet azonban az engedélyezéssel harmadik

személynek valamely olyan magánjoga is, amelyet kisajátitással az engedélyes meg nem szerezhet és amelyet megsemmisiteni nem lehet.

Ezek azok a magánjogok, amelyekről az 1868. évi április 20-án kiadott törvényerejü vasutengedélyezési alaprendelet 3. §-ának 2. bekezdése a következőképen emlékezik meg: «Ezen (előmunkálati) engedély azonban csak akkor adathatik meg, ha az ellen sem az engedélyt kérőnek személyére nézve, sem pedig *magánjogi* és köztekinteteknél fogva nehézség nem forog fenn», és amelyekre vonatkozólag a 6. §. mondja, hogy az épités engedélyezése előtt gondosan meg kell vizsgálni, vajon maga az épitmény s annak egyes részletei nem foglalnak-e magokban olyant, ami más, korábban nyert *magánjogokkal* ellenkeznék.

Hogy az itt érintett magánjogok csak ilyen elhárithatatlan magánjogi akadályok lehetnek, az nyilvánvaló abból, hogy a rendelet 9. §-a megállapitja a kisajátitási jogot, vagyis nem tekinti az engedélyezés akadályának azokat a magánjogokat, amelyeket kisajátitani lehet.

IV. A kisajátitás tárgyát nem képező jog az a kizárólagossági és előjog, amelyet a városok a közutak használata tekintetében szerződésileg szoktak biztositani a maguk városi vasutjainak.

Köztudomásu, hogy abban az esetben, ha valamely vasut nem épül saját területen, hanem közuton, az engedélyt kérőnek mindenekelőtt meg kell szereznie az illető közut használata iránti jogot a közut tulajdonosától, a községtől, a törvényhatóságtól vagy az államtól.

A városi közuti vasut tehát rendszerint szerződéses jogot nyer az illető város közönségétől a városi közutak használatára és az erre vonatkozó szerződésekben szabályszerint biztositja a város a vasutvállalatnak azt, hogy vasuti engedélye tartamára másnak nem fog jogot adni, hogy ugyanazt a közutat versenyvállalat létesitése végett használja, uj vonalak létesitésére pedig a város a vasutvállalatnak rendszerint előjogot biztosit harmadik vállalkozóval szemben.

A szerződés tehát megadja a vasutvállalatnak a kizárólagos jogot, illetőleg az előjogot a városi közutak használatára.

Ez a használati jog az 1881 : XLI. tcz. értelmében nem tárgya a kisajátitásnak.

Felmerült immár ismételten az a kérdés, vajjon adhat-e az állam harmadik tervezőnek helyi érdekü vasut megépitésére előmunkálati és épitési engedélyt, ha a helyi érdekü vasut ugyanazt a közutat kivánja használni vágánya lefektetésére, amelyre nézve a közut tulajdonosa, a község, magánjogi természetü szerződésben átengedte a kizárólagos vagy elsőbbségi használati jogot a városi vasut engedélyesének.

Az állam az uj helyi érdekü vállalat engedélyezése körül szemben találja magát a régibb vállalatnak, a városi vasutnak szerzett jogával.

A kisajátitási jog engedélyezése nem alkalmas a jogok összeütközésének elháritására, mert sem a községnek a közutra vonatkozó tulajdonjogát, sem a korábbi vállalatnak a közutra vonatkozó kizárólagos vagy elsőbbségi használati jogát a fennálló kisajátitási törvény alapján kisajátitani nem lehet.

Előáll tehát az a helyzet, hogy oly vasuti vállalat, amelynek keletkezését és müködését az állam közérdekből kivánatosnak tartja, a fennálló jog alapján az engedélyezés közjogi természete daczára sem létesülhetne, szemben álló magánjogi akadálynál fogva.

Vannak, akik az engedélyezési jog közjogi természetét olyannyira előtérbe állitják, hogy nem ismerik el, mikép tisztán magánjogi, kötelmi jogi szerződések, amelyek a község és a városi vasut közt fennállanak és melyek csakis a két szerződő fél közti jogviszonyt szabályozzák, korlátolhatnák az államot jelentős állami felségjogának, a vasutengedélyezési jognak a gyakorlásában.

Nézetök szerint az államot nem korlátolhatja ebben az sem, hogy a területhasználati szerződést az államkormány a közigazgatás során jóváhagyta, mert az ily jóváhagyás nem változtatja meg a területhasználati szerződés magánjogi jellegét s nem tartalmaz az állam részéről lemondást a vasutengedélyezési felségjognak szabad gyakorlásáról.

Önmagától értetik, hogy ennek a nézetnek a követői is elismerik, hogy amennyiben az uj vállalat engedélyezése másnak korábban szerzett vagyonjogait sérti, kell hogy az uj engedélyes a réginek azért teljes kártalanitást adjon, mert hogy senkinek a szerzett vagyonjogát kártérités nélkül elkobzni nem szabad, azt még a legmerevebb közjogász is elismeri.

Ámde a fenti jogi felfogásban a közérdeknek a magánjogok fölötti tulsulya tullépi a kellő határt.

Háboru esetében a hadijog alapján bizonyára korlátlanul belenyulhat az állam a salus rei publicæ suprema lex esto elvénél fogva a magángazdaságba, de rendes körülmények idejére az általános kisajátitási törvényben szabja meg azt a korlátot, amelyen tul a közérdek sem követelheti a magángazdaságtól, hogy jogairól mondjon le.

Ugyanazért nézetünk szerint az állam a meglevő törvény alapján nem adhat vasutépitési engedélyt oly közterületen való vasutépitésre, amely közterületnek kizárólagos használata másnak a javára le van kötve. Mivel itt a közjogi természetü vasutengedélyezésnek oly magánjogositvány áll utjában, amelyet a fennálló törvény alapján kisajátitással az utból elháritani nem lehet.

Az a nézet pedig, hogy a község és a városi vasut közt fennálló területhasználati szerződés nem korlátolhatja az államot az engedélyezésben azért, mert az a szerződés csak a két szerződő közti viszonyban hatályos, fennálló vasuti jogunk szempontjából épenséggel nem állhat meg.

Mert eltekintve attól, hogy a területhasználati szerződés jogérvényességéhez kormányhatósági engedély szükséges s eltekintve attól is, hogy rendszerint minden engedélyokiratban hivatkozás történik a területhasználati szerződésre és az engedélyokirat szövegébe bele szokták foglalni, hogy a vasutépités czéljaira szükséges városi közterületek igénybevételére s az ezzel kapcsolatos feltételekre nézve a területhasználati szerződés irányadó, amivel ez a szerződés az engedélyokirat kiegészitő részévé válik, eltekintve ezektől a szempontoktól, figyelembe kell venni, hogy az 1868. évi vasutengedélyezési alaprendelet egyenesen tiltja az engedély megadását, ha a vasutépitésnek oly magánjogok vannak utjában, amelyeket kisajátitani nem lehet.

V. Az 1868. évi vasutengedélyezési alaprendeletnek nem ugyan kifejezett intézkedése, de szelleme, a joghasonszerüség, a dolog természete és az állandó közigazgatási gyakorlat értelmében az uthasználati jognak a közut tulajdonosától való megszerzését kell igazolnia annak, aki a közuton haladó vasut épitésére kormányhatósági engedélyt kiván elnyerni.

A helyi érdekü vasutakról szóló 1888 : IV. tcz. 8. §-a azt az intézkedést tartalmazza, hogy azon esetre, ha valamely törvényhatósági vagy közutnak igénybevétele iránt annak tulajdonosa és a helyi érdekü vasut között egyezség nem jönne létre, az igénybevétel föltételeit a kereskedelemügyi miniszter állapitja meg.

Azok, akik a közérdek érvényesitésének a magánjogositványokkal szemben való korlátlanságát vitatják, felhasználják a törvénynek ezt az intézkedését arra, hogy vele bizonyitani megkiséreljék mikép az állam a helyi érdekü vasutnak épitési engedélyt adhat oly közterületre nézve is, amelyre nézve a község a fentmondott módon harmadik javára lekötöttségben van.

Nyilvánvaló, hogy ez a felfogás téves törvénymagyarázatában alapul. Az ilyen törvénymagyarázat lehetetlenséget állit. Azt állitja, hogy amire a közut tulajdonosa jogilag nem képes vagy amit a közut tulajdonosának megtennie jogilag nem szabad, azt igenis megteheti az állam.

Ámde a törvény a hivatkozott 8. §-ban nem azt kivánta megállapitani, hogy oly esetben, amidőn a közut tulajdonosára nézve jogilag tilos vagy lehetetlen, hogy a közut használatát a vasutnak megengedje, az államnak a használatbaadás meg legyen engedve.

A törvény nem azt akarta, hogy oly esetben, amidőn a közut használatára harmadik személy a községtől már szerződéses jogot nyert, amidőn tehát a község magát már lekötötte és amidőn azt a jogot, amelyet szerződő felének biztositott, önkényüleg vissza nem veheti, hogy ily esetben az államnak megengedje mindazt, ami a községre nézve magánjogilag tilos. Ez ellenkeznék minden jogérzékkel s voltaképpen annyit jelentene, hogy amikor a szerződéses hüséget az egyik szerződő fél nem akarja megtartani, felmentjük őt attól, hogy szerződő felét sajátkezüleg üsse agyon, hanem megengedjük neki, hogy tisztesen félreálljon s oda állitjuk helyébe az államot, hogy az végezze el helyette az agyonütést.

Ilyképpen nem lehet törvényt magyarázni.

A hivatkozott 8. §. azt rendeli, hogy abban az esetben, amidőn a közut igénybevétele megengedésének sem közjogi sem magánjogi akadályai nincsenek, amidőn tehát a közut

tulajdonosa jogilag abban a helyzetben van, hogy a közut használatát megengedhesse, és csak a használat *feltételei* iránt nem tud a vasuti vállalkozóval megállapodni, abban az esetben állapitsa meg a kormány a használat feltételeit.

A kormány tehát ily esetben a község *helyett* állapitja meg a használatbaadás feltételeit; és ha a község már nem rendelkezhetik szabadon a közterülettel, akkor a község *helyett* a kormány sem rendelkezhetik róla. Mert valamint maga a község nem semmisitheti meg önkényesen a maga szerződéseit, és az azokkal harmadik személyeknek adott vagyonjogokat, azonképpen nem semmisitheti meg azokat a község helyett az állam sem.

Felvetődik ezek után még az a kérdés, hogy mi történjék oly esetben, amikor eminens közérdek megkivánja, hogy valamely közhasználatra rendelt vasut oly közterület igénybevételével épüljön meg, amely a fentmondott módon másnak a javára le van kötve. A közjó magasan álló szempont és ha az általános kisajátitási jog nem segit, más utat kell keresni a közérdek kielégitésére.

Ezt az utat megjelöli az állam felségjoga. A törvényhozás szuverén s ha szükségét látja, az egyes esetre vagy az esetek bizonyos fajára is alkothat törvényt, amelyben megállapitja egyfelől a kényszert, másfelől a kártalanitás kötelezettségét. Mert kétségtelen, hogy ha meglevő jogok sérelmére ad a törvény valakinek jogokat, ugy ez a jogállamban nem történhetik meg megfelelő kártalanitás nélkül. Szerzett jogokat a jogállamban nem vonnak el senkitől kártalanitás nélkül, sem közigazgatási uton, sem törvényhozási uton.

Dr. Szirmai Rikárd,
ügyvéd.

Magánjogi elmefuttatások.*

Akart és akaratlan beszámitás.

Valóságban azonképpen, amint az akaratlan beszámitás nem vihető keresztül végletes következetességgel, nem szabályozható egységesen, mint a Főelőadmány mondja, olyatén képpen az élet igényeivel törődő törvényhozó az akarathoz kötött beszámitást sem fogja szabályozhatni végleges következetességgel. Hanem épugy mint az akaratlan rendszerbe kénytelen lenne valamit belevinni az akarathoz kötött beszámitásból, ugy az utóbbiba kénytelen valamit belevinni az akaratlan beszámitás természetéből. Az akarathoz kötött beszámitást is kénytelen ugy megcsinálni, hogy az akaratnyilvánitás folytán is *ugy* álljon be a beszámitás hatása, mintha beállt volna már a követelések *beszámithatósága* pillanatában. Igy csinálták a rómaiak, igy minden törvényhozás, amely az akart beszámitás rendszerét elfogadta. Tervezetünk (1317. §. II.) szerint is az akaratnyilvánitás visszahat. Kamat, szerződéses birság ennélfogva nem járnak, késedelem következményei nem állanak be. De ugyanezen alapszik a csődtörvény 38. §-ának az a szabálya is, hogy a beszámitáson a közbenjött csődnyitás sem változtat, ugy, hogy az egyik fél a maga követelését a másik félnek csődbejutása ellenére is teljes összegben beszámithatja a csődtömeggondnoknak. Az ez alól a csődtörvény 39. és köv. §§-aiban tett kivételek a rosszhiszemüség meggátlására szolgálnak: a szabály maga azon alapszik, hogy a felek a beszámitás lehetőségével együtt beállottnak szokták tekinteni magát a beszámitást is. Látnivaló, hogy akaratlan és akart beszámitás nem állanak oly merő ellentétekként egymással szemben, mint ezt a kérdés feltevésekor hihettük. Az akart beszámitás, ha helyesen szabályozzuk, magában kell, hogy foglalja az akaratlan beszámitás előnyeit és akkor eleget tesz a felek jogérzetének, typikus akaratuknak. Igy szabályozva az akarati beszámitást, az nem lehet sérelmes, mert bármikor történjék is az akaratnyilvánitás, beáll a beszámitás természetének megfelelő hatás.

De, ha mindjárt *igy* állanak is szemben az akaratlan és az akarati beszámitási rendszer, mégis csak szembenállanak. Igy is fenmarad a kérdés: miért nem inkább az akaratlan rendszer, melyet a franczia Code is elfogadott?** Miért kelljen a beszámitást *gyakorolni*, hogy hatása beálljon? E kérdésre — módositva a paroemiát — mindenekelőtt az a feleletem: in dubio pro libertate. Azaz: ha teljesen egyformán állana is különben a két rendszernek a mérlege és ha a törvényhozó minden kutatás mellett sem találna egyéb döntő okot az egyik vagy a másik mellett, azt a rendszert kellene választania, amelylyel vele van a jogcselekvényi szabadság elve. Nem, mert elv, melyet vakon kellene követni, nem, mert a szabadság tetszetős jelszó, hanem azért, mert ezzel a rendszerrel kevesebbet koczkáztat a törvényhozó. Nem koczkáztatja, hogy az élet fel fog vetni oly eseteket, melyeket ő előre nem láthatott és amelyekben a fél sérelmére van, ha akarata ellenére történik a beszámitás. Igy állana a dolog, ha nem is találnánk esetet, amely az akaratlan beszámitás sérelmes voltát illusztrálná. Csakhogy ily esetet keresni kell. A Főelőadmány is keresett és ezzel helyes nyomon járt, Érezte, hogy végleg ezen dől el a kérdés. Azonban a Főelőadmány, bár keresett, de nem talált. Pedig itt minden a találáson mulik.

Ha van oly példa, amely mutatja, hogy a felek akarata *nélkül* történt beszámitás az ő akaratuk *ellenére* történik, akkor teljesen meg lehetünk nyugodva a jól szabályozott akarati beszámitás helyessége iránt. A példa, melyet a Főelőadmány arra az esetre felhoz, midőn az akaratlan beszámitás mindkét fél érdekével ellenkezik, nem jó. Példája ugyanis az, hogy a két követelés más-más helyen teljesitendő. Azonban a helykülönbség vagy lényeges, vagy nem. Ha nem lényeges, nincs sérelem abban, hogy a beszámitás beállt a felek akaratától függetlenül; ha lényeges, nem a beszámitás akaratlan jellege az, amely oka a sérelemnek. Hanem oka az, hogy lényegileg különböző követelések, olyanok, melyeknél érdek az, hogy a kielégités fizetés és nem beszámitás által teljesittessék, mégis beszámitásra kerülnek. Szóval a sérelem oka maga a beszámithatóság. A különbség az akaratlan és az akarati rendszerek között e tekintetben csak az, hogy az előbbi mellett ez a beszámitás történhetik mindkét fél akarata ellenére és sérelmére, az utóbbi mellett pedig csak az egyik fél akarata ellenére és sérelmére, mert a másik, a beszámitó fél maga akarja és előidézi azt. E példa legfölebb annyit illusztrálna, hogy amazon rendszer mellett nagyobb érdeksérelem lehetősége van meg, mint emennél. Valóban azonban ennyit sem illusztrál. Mert helyes szabályozás vagy jogalkalmazás mellett a példa esetében ha a teljesitési helyek különbsége lényeges, ki kell hogy zárva legyen bárminő beszámitás. Vagy pedig, mint több modern törvényhozás csinálta, csak az interesse megtéritése mellett lehet helyt adni a beszámitásnak, — amikor megint nincs sérelem, az akarati rendszer mellett sem.*

Igazi példa az az eset, midőn a készfizető kezesnek támad ellenkövetelése a hitelező ellen. Ez esetben, ha akaratlan a beszámitás, a kezes az, aki akarata ellenére egyenliti ki a főadós tartozását. Holott a főadós erre nem is számitott, a hitelező pedig nem is akart a kezes ellen menni. Itt már az akaratlan beszámitás az, amely a felek typikus szándékával és jogérzetével merő ellentétben áll. A kezes nem is gondol rá, hogy az ő követelése megszünt; mire lépéseket tesz és megtudja mi a jog, a főadóson tán már nem vehet meg semmit. Avagy a jogot nem tudva, átruházta ellenkövetelését és az engedményes, a ki fizetést nem kapott, tőle nemcsak a követelés ellenértékét, hanem interessé-je megtéritését is követeli. És egészen igy van a visszkeresettel biró egyetemleges adóssal: a hitelező ép tekintettel arra, hogy ő értéket nem kapott, ellene fordulni tán nem is szándékozott, mégis, mivel ellenkövetelése támad, a jog parancsánál fogva ő egyenliti ki azt, amit e nélkül adóstársa egyenlitett volna ki. Más példa: jelzálogilag biztositott követelését a hitelező a lejárat után sem hajtja be, mert jól kamatozik és az adós a kamatokat pontasan fizeti; ekkor az adós ugyanoly összegü nem kamatozó ellenkövetelést örököl, melyet a hitelező szivesen kifizetne neki, az adósnak is kellene a pénz, ámde nem lehet megcsinálni. Még megegyezéssel sem, nem mehetvén bele a hitelező, mert a jelzálogjoga alapját képező követelés megszünt, a rangsorban következő hitelezők a jelzálogjogra való tekintet nélkül követelhetnek az ingatlanból kielégitést, a harmadik zálogadó követelheti a zálogjog törlését. Ennyi elég kell, hogy legyen arra, hogy a polgári törvénykönyvben is fentartsuk mai magánjogunk állapotát, az akarati beszámitást.

Akarati beszámitás alatt mindig értve ennek olyatén szabályozását, amely magában tartalmazza az akaratlan beszámitás nélkülözhetlen tulajdonságait is. A beszámitás visszahatása,

* Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

** Art. 1290: La compensation s'opère de plein droit par la seule force de la loi, même à l'insu des débiteurs; les deux dettes s'éteignent réciproquement, à l'instant où elles se trouvent exister à la fois, jusqu'à concurrence de leurs quotités respectives.

* Porosz Landrecht I. 16. 350. §. Code civil art. 1296. Szász polg. törvénykönyv 990. §. — A római jog is, l. 15. de comp 16. 2.: de ebben az adós *mindig* — nemcsak beszámitáskor — megválthatta magát a különböző teljesitési hely terhétől az interesse megadása által.

a beszámithatóság keletkezésének időpontjára és a csődtörvény 38. §-ának szabálya, melyekről fentebb megemlékeztünk, még nem meritenek ki mindent. A visszahatással csak az a hátrány van orvosolva, hogy a beszámitás nem történt meg *előbb*. De orvosolni kell az abból eredő hátrányokat is, hogy a beszámitás *egyáltalán* nem történt meg: nevezetesen az abból eredő hátrányokat, hogy az egyik kötelem időközben más uton megszünt, többé tehát be nem számitható. Hátrány állhat elő a következő esetekben. A felek nem gyakorolják a beszámitást, az egyiknek a követelése elévül, a másik be akarja hajtani a magáét. Az, akié az elévült követelés, csalatkozott abban a jogos hitében, hogy mindkét követelés beszámitás által megszünt. Ezen segiteni kell, segit is rajta a Tervezet 1357. §-ának szabálya, mely megegyezőleg a külföldi törvényhozás legnagyobb részével azt rendeli, hogy az elévült követelés is beszámitható, ha akkor, amikor a beszámitás lehetősége megnyilt, még nem volt elévülve.* Másik eset: ki van kötve, hogy vevő bizonyos időn belül előzetesen lefizeti a vételárat, különben az eladó a szerződéstől visszaléphet; a vevő a teljesitési időn belül beszámitható ellenkövetelést szerez az eladó ellen és ebbe bizva mitsem tesz. A teljesitési idő után az eladó a szerződéstől eláll, mivel, ugymond, sem teljesitést sem beszámitási kielégitést nem kapott. A vevőre, aki a vétel tárgyát ennek folytán meg nem kapja, ez nagyon hátrányos lehet: esetleg drágábban kénytelen azt máshonnan beszerezni, esetleg már tovább eladta a tárgyat és azt most nem szállithatván, kártérités fizet stb. Ezen is segiteni kell, ugyanugy mint az előbbi esetben, azaz olyképpen, hogy nem az akarati, hanem az akaratlan beszámitás szabályait alkalmazzuk, helyesebben, hogy mindakettőét egyesitve alkalmazzuk és a vevőnek megengedjük, hogy a már megszünt tartozásába beszámithassa a maga ellenkövetelését. A Tervezet 1064. §-a, követve a német BGB. 357. §-át ezt ki is mondja és csupán azt köti ki, hogy a beszámitást a visszalépés után haladéktalanul kell gyakorolni.

Dr. Kobler Ferencz,

(Bef. köv.)

Különfélék.

— **A trónbeszéd** az igazságügyi reformokról nem emlékezik meg. Mivel az egész trónbeszédnek structurájából nyilvánvaló, hogy az abban megjelölt feladatokkal a jelenlegi kormány nem tekinti müködését kimeritettnek, a magunk részéről nem adjuk fel a reményt, hogy az uj parlament az igazságszolgáltatás ügyének is szentel néhány hetet. Nagyon kivánatos volna, hogy az igazságügyi miniszter a jogi közvéleményt terveiről mielőbb tájékoztassa, mert sem székfoglaló, sem képviselői programmbeszédében erről nem szólott, a királyi trónbeszéd pedig szintén hallgatással mellőzi az igazságügyi feladatokat.

Szorosan jogászi érdekü a trónbeszédnek az a kijelentése, hogy a közigazgatási bíróság hatáskörének kibővitése tárgyában és a hatásköri összeütközési eseteknek független bíróságok elé utalása iránt törvényjavaslatok készülnek. Mindkét garanciális jelentőségü törvény alkotásának eszméjét örömmel üdvözöljük.

— **Deák Ferencz munkáiból.** A magyar remekirók gyüjteményes vállalatában, a Franklin-Társulat kiadásában, egy nagyérdekü Deák-kötet jelent meg. Ez a kötet Deák Ferencz beszédeit tartalmazza időrendben 1829-től 1861-ig. Az első beszéd a kötetben egy védőbeszéde a 26 éves tiszti ügyésznek 1829 szeptember 10-én egy rablógyilkos mellett a halálbüntetés ellen, az utolsó beszéd az első felirati javaslat indokolása 1861 május 13-án. Ez a kötet magában foglalja tehát a nagy államférfi pályája első nagyobb részének minden jelentősebb mozzanatát, amelyeknek egy-egy beszéde felel meg. Pályafutása második felének, a kiegyezés előkészitésének és a kiegyezési korszaknak egy későbbi második kötet lesz a hü tükre. Minden egyes beszéd előtt megvan a beszéd rövid előzménye.

Deák beszédeinek ezt a kiadását Wlassics Gyula látta el bevezetéssel. Ez a csaknem öt ivre terjedő bevezető tanulmány messze túlhaladja az egyszerü bevezetés keretét; Deák Ferencz jellemének és müködésének teljes képét adja. Deák egész pályáján — mondja Wlassics — a jog, a törvényesség utját követte, az igazságosság volt lelkének mozgató ereje, egész pályáját a jog védelmének gondolatköre jellemzi. Wlassics essay-e Deák Ferenczet mint vezért, államférfiut, szónokot és kodifikátort külön-külön jellemzi. Bennünket különösebben a tanulmány azon része érdekel, mely az 1843—44-iki javaslatokat és Deáknak e javaslatok elkészitése körüli tevékenységét méltatja.

«Mekkora utat kellett megtennie a büntetőjogtudománynak — irja Wlassics — hogy eljusson ahhoz az emelkedett álláspontho, melyet Deák már annyi évtized előtt elfoglalt.»

«... Az 1843—44-iki büntetőjogi kodifikáczió azért áll oly magas szinvonalon, mert az életnek, a népléleknek, az embereknek, a legbiztosabb itélőtehetséggel párosult ismerete jut benne kifejezésre. Ezen tulajdonságok mellett eltörpül a gyakorlati életet szolgáló törvénykönyv megalkotásának munkájában a czéhtudós minden könyvtári tudománya.»

— **Magyary Géza** rendes tanárrá való kineveztetése a budapesti egyetem jogi karára lényeges nyereség. Magyary, kinek a beismerésről szóló kiváló tanulmányáról csak imént szóltunk, a peres eljárás alaptanairól irt nagyjelentőségü könyvével, jogászegyleti előadásaival és czikkeivel méltán rászolgált arra, hogy aránylag fiatalon az egyetem nyilvános rendes tanárává neveztetett ki.

— **A magánjog rendszere és a nyugateurópai jogrendszer fejlődése.** Ily czim alatt nagy arányokra tervezett magánjog-történeti és összehasonlitó mü első kötete jelent meg Vecseklőy József dr. igazságügyministeri fogalmazó tollából. A szerző czélja az, hogy a nyugateurópai államok magánjogát a római jogtól kezdve systematikus csoportositásban és ezen belül a történeti fejlődés feltüntetésével mutassa be. A most megjelent, 840 oldalra terjedő első kötet ebből a keretből csupán az általános részt és a személyjogot öleli fel. Az általános rész egyrészt a tárgyi jog, másrészt az alanyi jog dogmatikáját foglalja magában. Az előbbi az egyes európai magánjogi rendszerek jellegének ismertetése mellett, azoknak részletes forrástanát adja elő, majd az u. n. jogszabálytan kérdéseivel, a tárgyi jogra vonatkozó distinctiókkal foglalkozik, mindvégig összehasonlitható alapon, nagy részletességgel terjeszkedve ki a nemzetközi magánjogra és az u. n. átmeneti jogra is. Az alanyi jog czime alatt a mü, különösen a jogi tényekre vonatkozó elvek (jogügylettan) részletes összeállitását tartalmazza. Végül a személyjogi rész a jogalanyok fogalmi különbségeivel foglalkozik, ugyazon történeti és comparativ módszer szerint. A munka nagy arányai mellett annak részletes méltatásától ez idő szerint el kell tekintenünk. Az első szemlélet a tárgy széles alapu feldolgozását, nagyterjedelmü történeti és irodalmi anyag szorgalmas felhasználását mutatja. A kitüzött feladat nagysága és a mü tágas világtörténeti keretei mindenesetre érdekessé teszik a munkával való behatóbb foglalkozást.

— **Gruber Lajos** kir. ügyész több mint 200 kötet könyvet adományozott a büntetőjogi szeminárium könyvtárának. Az ajándékozott könyvek közt van számos munka, mely az amerikai börtönügygyel foglalkozik, ezen kivül a Revue Penitentiaire 20 kötete s a Liszt-féle folyóirat számos kötete. A szeminárium vezetője a lelkes adományozónak ez uton is köszönetet mond.

— **A Lombroso-féle bünügyi embertan alapeszméjéről** becses és érdekes dolgozat jelent meg *Török* Aurél dr.-tól a budapesti egyetem európai nevü anthropologusától. Lombroso tanának széles látókörü birálata alapján arra az eredményre jut, hogy sem internationális sem delictumok szerint a különböző fegyencztypus nincs, hogy végül a bün-

* V. ö. Protokolle zum Entw. des BGB. I. 363,364. el.

tettesek abnormitásaiban valamely régi typusra való visszaugrást sem találhatunk. Igen örvendetes, hogy mindezeket igazi szakember tollából olvassuk, aki azonban nem mulasztja el, hogy reámutasson a haszonra is, melyet a kriminal-anthropologia, Lombroso alap-hypothesisétől eltekintve, nyujt.

— **A «Magyar Jogászegylet»**-ben dr. Thót László értekezett az uj olasz bünvádi eljárási javaslatról. Előadásában a javaslatnak az előkészitő eljárási részével foglalkozott, s a részletesen ismertetett rendelkezéseket egybevetette a magyar törvény intézkedéseivel. Az esküdtbiróságnak a javaslat lényegileg ugyanoly hatáskört biztosit, mint a magyar törvény, ellenben a pretore (járásbiró) hatásköre jóval tágabb. A bünvádi eljárás a bárki által tehető feljelentés vagy a hatóságokra kötelező jelentés alapján indul meg. Ismerteti a birói rendőrség szervezetét és jogkörét, mely jóval tágabb a mi rendőrségünkénél. Az előkészitő eljárás alaki vizsgálatból vagy sommás eljárásból áll a birói hatáskör szerint. A vizsgálat gerincze a kontradiktorius eljárás, mely előfeltétele a terhelt előzetes letartóztatásának. A terhelt kihallgatásának garancziái ugyanazok, mint aminőnek a modern bünvádi eljárás megállapitotta. A vizsgálat befejezése után a törvényszéki ügyekben a kir. ügyész, az esküdtszékiekben a főügyész tesz inditványt, mely fölött a tanácskamara vagy a vádtanács dönt.

— **A budapesti egyetem jogi karán** kitüzött büntetőjogi kérdés (Magánjogi fogalmak a büntetőjogban) pályadiját Kádár Zoltán és Kisujszállási Kiss Sándor joghallgatók nyerték meg.

— **Illetékesség vasuti baleseti perekben.** A «Jogt. Közl.» 1906 május 11-én megjelent 19-ik számában dr. Győző Dezső budapesti ügyvéd ur «*Az illetékesség kérdése vasuti baleseti perekben*» czim alatt nehány olyan kérdést vet fel, melyek orvoslása sürgős és közérdekü volna, és amelyek orvoslásának szükségét a gyakorlati jogász nagyon érzi.

Czikkének egy részéhez azonban van hozzáadni valóm. A czikkiró ugyanis azt állitja, hogy az 1874 : XVIII. tcz. 7. §-a értelmében, ha Horvátországban történik a baleset, a szerencsétlenül járt, vagy hozzátartozói kénytelenek horvát ügyvéddel a horvát bíróság elé vinni ügyüket.

Első pillanatra az 1874 : XVIII. tcz. 7. §-ának tényleg ez az értelme, — de még sem igy van.

Horvátország a szorosabb értelemben vett magyar magánjog és perrendtartás szempontjából külföld s mint ilyenre az 1874 : XVIII. tcz. mint speciális magánjogi törvény hatálya külön rendelkezés hiányában nem terjed ki, annál kevésbbé annak az illetékességet, tehát perrendtartási kérdést szabályozó, 7-ik §-a.

E nézet nyert kifejezést a budapesti kir. itélőtáblának 1886 május 31-én 23026. sz. a. hozott elvi jelentőségü határozatában, melyet azóta bíróságaink — tudtommal — elfogadtak és a gyakorlatban követnek. E szerint az 1874 : XVIII. tcz. 7. §-a csakis *a vaspályák által Magyarország területén okozott halál vagy testi sértések miatt* inditandó kártéritési keresetek tekintetében, a dolog természeténél fogva hazai bíróságok közt szabályozza az illetőséget. Ha felperes — a sérült vagy hozzátartozói — magyar alattvaló, alperes vasut székhelye pedig Magyarországon van, akkor a vasut Magyarországon is perelhető, mert magyar peres felek közt felmerült peres kérdés elbirálása nem engedhető át más ország bíróságának és evégből felperes más országban leendő perinditásra nem szoritható, vagy mint a czikkiró mondja, nem kényszerithető. Az ily peres ügyek elbirálására tehát a magyar bíróság illetékes és pedig a vasut székhelyére való tekintettel az 1868 : LIV. tcz. 33. §-a alapján a székhely szerint illetékes törvényszék. Tehát még az sem feltétlenül szükséges, hogy az illető amgyar alattvaló, magyarországi községi illetőségü legyen.

Ez az elvi jelentőségü határozat megjelent Márkus gyüjteményének II. kötetében a 233. lapon. Azóta, ugy tudom, ezzel ellenkező határozatot nem hoztak bíróságaink. Hogy a fenti elvet követték, azt tapasztalatból tudom.

Dr. Szentgyörgyi Elemér.

— **A gyakorlatiasság hiánya jogi oktatásunkban.** Dr. Diószegi Dezső, borosjenői kir. aljárásbiró a nagyváradi jogászegyletben e tárgyról tartott előadását különlenyomatban adta ki. Szerző, aki a gyakorlatiasság szempontjait hangsulyozza, a római jognak, a kereskedelmi jognak és a büntetőjognak tanitását egy-egy fél évre tervezi. Hangsulyozza az adjunktusi intézmény felállitásának szükségét, kifogásolja a jogbölcsészet és politika tanitását és ezen tárgyaknak a tanrendből való teljes törlését javasolja.

— **Az atyai hatalom megszüntetése.** Minap a budapesti kir. büntetőtörvényszéknél egy 12 éven felüli korban levő gyermeket a bíróság lopás miatt két évre a javitóintézetbe utalta. A vádlott könnyezve mondta el birának, hogy édes anyja folyton veréssel kényszeritette nemcsak őt, hanem 9 éves testvérét is lopásra. Ennek következtében a közvádló azt inditványozta, hogy a törvényszék tegye át az itéletet — az atyai hatalom megszüntetése tárgyában hozandó határozat végett — a gyámhatósághoz. A bíróság ily értelemben határozott is.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Várakozás.** Németországban is sok a panasz amiatt, hogy a bíróságok az idézésre megjelölt időben nem tárgyalják az ügyeket, hanem órákig várakoztatják az ügyvédeket és feleket. A porosz igazságügyminiszter nyomatékosan figyelmeztette a bíróságokat, hogy a tárgyalások kitüzésénél gondot forditsanak arra, hogy sok ügy ne tüzessék egy időpontra. Egy napilapban azt az eszmét vetették fel, hogy senki se legyen köteles várni a kitüzött időn egy órával hosszabb időig.

— **A tanuzási dij megállapitása Németországban** A német bíróságok a tanudijak kiutalványozásánál mindig pontosan kiszámitják kilométerekben a tanunak a rendes tartózkodóhelyétől való távolságát, azután megállapitják az időmulasztást, az utiköltséget, a tartózkodóhelyen kivül való költekezést és az éjjeli szállás fejében járó összeget.

— **Német udvariasság.** A Németbirodalomban még a fogva levő terheltnek szóló törvényszéki végzésekről vagy idézésekről sem hiányzik soha az udvarias «Herrn»-féle czimzés. Ugyszintén a tanukként megidézetteknél, még a legegyszerübb társadalmi állásu embereknél is, mindig kiteszik, hogy X. Y. *urnak*.

— **Nők a jogi pályán.** A heidelbergi egyetem jogi fakultásának többsége a női jogtanulóknak az első államvizsgára való bocsátása mellett döntött. A badeni kormány azzal az indokolással vetette el a fakultás inditványát, hogy ha a nőknek megengedik az első államvizsga letételét, meg kellene engedni a birói tisztre képesitő második államvizsga letételét is.

— **Német törvényjavaslat a technikai alkalmazottak szolgálati viszonyairól.** A képzett technikai alkalmazottak érdekében reformálni óhajtja egy uj német törvényjavaslat az ipartörvény intézkedéseit. A javaslat a technikai alkalmazottakat is részesiteni akarja a munkaadókkal szemben azon jogokban, melyeket az uj kereskedelmi törvény a kereskedelmi alkalmazottak javára biztosit.

— **A feltételes elitélésről szóló olasz törvény** (ismertetve a *Jogt. Közl.* 1904. évfolyamának 382. lapján), mely hat hónapot meg nem haladó fegyház, fogház, belebbezés, elzárás és pénzbüntetés esetén engedi meg a büntetés végrehajtásának felfüggesztését, életbeléptetésétől számitva másfél év alatt (1904 juniusától 1905 deczember végéig) 70,634 esetben alkalmaztatott. 17,688 esetben a bíróság nem találta méltónak vádlottat a kedvezményre. Arra vonatkozással, hogy a feltételesen elitéltek közül mennyi lett visszaesővé, statisztikai adatok közzétéve még nem lettek.

— **Drótnélküli telegráf- és telefonállomások.** Svédországban az 1905. évi április 26 án kelt és 1906. évi január 1-én életbelépett törvény értelmében csak királyi engedélylyel állithatók fel. A tengeri hajók ilynemü berendezései e szabály alól kivétetnek, mindazonáltal az ilyenek különös engedély hiányában csak az uton s a kikötő területén kivül használhatók. Ily állomásoknak királyi engedély nélküli felállitása, illetve használata 25 K-tól 1000 K-ig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Hat évi gyakorlattal biró, fiatal ügyvéd, fővárosi, előkelő ügyvédi iroda vezetését elvállalja. Esetleg társul megy. Czim a kiadóhivatalban. 11696

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor. (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Veres Pálné-u. 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) **Főmunkatárs: Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenegyedik évfolyam. 22. SZ. Budapest, 1906 junius 1.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *IV. Veres Pálné-u. 25.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Ha az életfogytig tartó fegyházra itélt egyén feltételesen szabadlábra helyeztetett: mennyi ideig tart a feltételesség? *Dr. Fayer László* egyetemi tanártól. — Egy «És» körüli törvénymagyarázat. *Dr. Katona Mór* budapesti egyetemi tanártól. — A kartellek és trustök helyzete a jogrendben. *Dr. Baumgarten Nándor* budapesti ügyvédtől és *dr. Meszlény Artur* budapesti kir. aljárásbirótól. — *Törvénykezési Szemle:* A részvénytársaságok és szövetkezetek czégének jegyzéséről. *Dr. Vályi Sándor* budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéki birótól. — Magánjogi elmefuttatások. Akart és akaratlan beszámitás. *Dr. Kobler Ferencz* székesfővárosi tiszti ügyésztől. — A közgyülési határozatok hozatalának módja. *Dr. Engel Aurél* budapesti ügyvédtől. — A cselekvőképesség a chequejogban. *Dr. Rusz Andor* budapesti ügyvédtől. — Inditvány visszavonása a segéd elitéltetése után. *Dr. Eördögh Árpád* nagykanizsai kir. alügyésztől. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Ha az életfogytig tartó fegyházra itélt egyén feltételesen szabadlábra helyeztetett: mennyi ideig tart a feltételesség?

Az igazságügyminisztérium 1880/2106. sz. a. rendeletben kimondotta, hogy azon életfogytig tartó fegyházra itéltekre nézve, akiket 15 év letelte után feltételesen szabadlábra helyeztek, négy év után a feltételességet megszüntnek tekinti.

Szakkörökben nyomatékos oldalról felmerült legujabban az a vélemény, hogy ezen rendelet ellenkezik a Btk. 50. §-ának utolsó bekezdésével, mely a büntetést csak az egész büntetési dő leteltével mondja kiállottnak. Minthogy pedig 19 év után az illető az itéletileg reá kiszabott büntetést még nem állotta ki, a törvény szerint a feltételesség tovább is fennáll. A rendelet tehát ezen vélemény értelmében törvénytelen. Az életfogytig tartó fegyházra itélt egyén minden körülmények közt egész életén át csak feltételesen volna szabadlábon.

Nem fogadhatjuk el e magyarázatot.

Először is utalunk arra, hogy azon esetben, ha a büntetés vége csak a halállal áll be, felesleges kimondani, hogy a büntetés kiállottnak tekintetik. Az, hogy a törvény ezt kimondja, arra mutat, hogy a magyar Btk.-ben az életfogytig tartó fegyház is időleges jellegü.

Hozzájárul, hogy a mellékbüntetéseket illetőleg oly vélemény az uralkodó, hogy azok hatálya a kiszabott büntetés idejének leteltével kezdődik. Ha ezt alapul veszszük, még gyengébb lábon áll az a vitatott absolut feltételesség. A két álláspont t. i. nem fér meg egymás mellett, mert az életfogytig tartó fegyház esetében teljesen ki volna zárva a mellékbüntetés. Ha ugyanis a feltételesség csak az élettel együtt szünik meg, nincs tere a mellékbüntetésnek s ez esetben nem lehetett volna minden korlát nélkül oda állitani az 57. §. második bekezdésének abbeli rendelkezését, hogy halálbüntetésnek szabadságbüntetésre átváltoztatásakor a mellékbüntetés tartama az átváltoztatással együtt határoztatik meg.

Megerősiti felfogásunkat a feltételes szabadlábra helyezés rendeltetése. Az intézmény feladata az, hogy a kiszabadultat önállóságra szoktassa; másrészt a visszavonás sanctiója ugyszólván kényszert gyakorol egy rendes életmód folytatása iránt. Minthogy tehát a feltételes szabadlábra helyezés csak átmenetül szolgál a teljes szabadságra, tartama nem lehet hosszu és nem lehet a priori életfogytig tartó. A miniszteri rendelet négy évre állapitotta meg; ha ez a maximális határvonal elesik, a feltételesség némely esetben 20—30 évig is tarthat. Ez pedig az intézmény rendeltetésének nem felelne meg. S az államra azt a terhet is rója, hogy ily hosszu időn át rendőri felügyelet alatt tartsa az illetőt. Valahányszor elhagy egy várost, a rendőrségnél jelentkeznie kell s ugyanugy azon városban, a hova érkezik.

A rendelet tehát,midőn az időtartamot korlátolta, hézagot töltött ki, és pedig a törvény szellemének megfelelőleg.

Szigoruan véve, az igazságügyminiszterium nem tett egyebet, mint egyszer-mindenkorra lemondott azon jogról, hogy 19 éven tul a kiszabadultat rendőri felügyelet alatt tartsa. Ép ugy mint a miniszter lemondhat róla esetről-esetre, joga volt ezt megtenni egyszer-midenkorra.

A kérdés gyakorlati jellege különösen abban rejlik, hogy azon esetre, ha a feltételesség kihat életfogytig, a legcsekélyebb kihágásért is életfogytig tartó fegyház jár, mert az illetőt egyszerüen visszaszállitják a fegyházba, ha azonban a feltételesség csak a 19-ik év befejezéséig tart, akkor az ezentul elkövetett büncselekményért a közönséges büntetést szabják ki.

Dr. Fayer László.

Egy «És» körüli törvénymagyarázat.

Az 1876. évi XVI. tczikk IV. fejezete a *kiváltságos* végrendeletről intézkedik és megállapitja ezeknek a rendestől eltérő enyhébb alaki kellékeit. Ezen fejezet utolsó, 32. §-a igy hangzik: Azon végrendelet, melyben leszármazó egyenes örökösök *és* házastárs javára tétetik intézkedés, alaki kellékek tekintetében akkor is érvényes, ha azt a végrendelkező egész terjedelemben önkezüleg irta és aláirta. Az ily végrendeletben foglalt más személyek javára szóló intézkedések hatálylyal nem birnak.

Ezen szakasz első, bár figyelmes átolvasása után a törvényes rendelkezés egészen világosnak látszik. Bizonyára kevés jogásznak tünik fel, hogy itt az «és» összekötő szó mikénti értelmezése, magyarázata komoly kételyt támaszthat a szakasz tartalma iránt. Eme «és» okából ugyanis *kétféle* értelmet és tartalmat lehet a §-ból kiolvasni; egyik az, mely az «és»-nek szétválasztó, disiunctiv erőt tulajdonitva, ugy értelmezi a szakaszt, hogy kiváltságos végrendelet-alkotásnak van helye nemcsak akkor, ha örökhagyó lemenői és hitestársa javára rendelkezik, hanem akkor is, ha *csak hitestársa javára* tesz végső rendelkezést, tehát mikor lemenői nincsenek. A másik magyarázat meg azt tartja, hogy a szóbanforgó «és» szócskának összekapcsoló, összekötő értelem tulajdonitandó, mely szerint kiváltságos végrendeletet örökhagyó *kizárólag* csak akkor tehet, ha lemenői vannak. Ezen lemenők mellé kapcsolja a törvény a túlélő házastársat, ha van, és megengedi, hogy a lemenőkön kivül még a házastárs javára is szabad ily kiváltságos alakban érvényesen vagyoni rendelkezést tenni. De az nincs benne a törvényben, hogy az ily kiváltságos végrendelet akkor is megállhatna, ha *csakis* a tulélő javára történik intézkedés, mikor tehát a végrendelkezőnek lemenői egyáltalán nincsenek.

Igy szembeállitva az «és» lehető értelmezését, nyilván. való, hogy a törvényes rendelkezés kétes, homályos, kétértelmü, miből természetszerüen következik az is, hogy ezt a homályt el kell oszlatni, a jogászvilágnak, kivált a judikaturának állást kell foglalni ezen szakaszszal szemben decidáltan, nehogy hol az egyik, hol a másik értelem szerint döntsön, mert kétségtelen, hogy a fent vázolt két értelem közül csak az egyik lesz az igaz, valódi akarata a törvényhozónak. Hogy melyik az? ezt kivánja a jelen adalék tisztázni.

Mielőtt a kérdés analisisébe bocsájtkozunk, nézzünk szét a tudomány mezején, vajon találunk-e ott valami utbaigazitót a fenforgó kérdésre nézve?

Ami az 1876. évi XVI. tczikk érvénybe lépte előtti idő törvényes rendjét illeti a szóban forgó kérdés iránt, csak azt tartom kiemelendőnek, hogy az 1715. évi XXVII. tczikk 5. §-a szorosan a testamentum parentum inter liberos-ra terjesztette ki a kedvezményes alakot, miért is ez a vita ott föl sem merülhetett és tisztán állott az, hogy kizárólag a hitestárs javára ily alaku végrendelet nem érvényes. Igy tanitják ezt egyhangulag Kövy, Georch és Frank. Ez a törvényes intézkedés teljesen a római felfogás nyomán indul, mely ha különböztet is testamentum parentum inter liberos és divisio parentum inter liberos közt, azért mindakettő kiváltságos alakban készülhetett.

Az 1876. évi XVI. tczikk életbe lépte utáni (1876. évi julius elseje) tudományos feldolgozásokra vonatkozóan, szoritkozom, hogy tulterjengésbe ne essem, a legujabban megjelent munkákra. Itt első hely illeti Kern Tivadart, aki a Fodorféle magánjog V. kötetének 389. és következő lapján aránylag bőven tárgyalja a vitás 32. §. értelmét, de kijelentései azt a benyomást keltik az olvasóban, hogy az ő éles elméje se ismerte fel azt a dubietást, mely az «és» értelmezéséből fakad. Az olvasó kényelme kedveért, hogy utánjárás nélkül alkothasson véleményt magának a kérdésről, egész terjedelmében közlöm Kern szövegét: «Az ide tartozó végrendeletek valóságos végrendeletet képeznek (test. par. inter liberos) és az örökhagyó nincs arra korlátolva, hogy a végrendelet által csak az osztályra tartozó intézkedéseket tegyen. (divisio par. inter liberos.) Ez kiderül egyrészt a szakasz keletkezésének történetéből, másrészt annak szóhangzásából és abból, hogy a végrendelet *kizárólag a házastárs tekintetében is intézkedhetik*. Az örökhagyó tehát az ily végrendelettel nemcsak azt határozhatja meg, hogy ki mit, hanem azt is, hogy mennyit kapjon — az egyik leszármazójára többet, a másikra kevesebbet hagyván, egyes vagy összes közeli, vagy távolabbi leszármazóiról gondoskodhatik, azokat köteles részre szorithatja, sőt ki is tagadhatja (?), korábbi végrendeletet visszavonhat vagy módosithat, feltéve, hogy e visszavont vagy módositott intézkedést *leszármazói vagy házastársára* vonatkozólag tette.

Pár sorral lejebb megint «leszármazók vagy hitvestárs javára» tett intézkedésről szól Kern, miből világosan kitünik, hogy az ő gondolatvilágában az «és» felcserélődött észrevétlenül «vagy» szóval, holott kézenfekvő, hogy ha a törvényben «a lemenők vagy a hitvestárs» állana, nem forogna fenn semmi kétség a szakasz tartalma iránt, minélfogva oda kell konkludálnunk, hogy Kern állásfoglalása nem lehet irányadó, reá a vitás kérdésnél sulyt nem helyezhetünk, mert az «és» jelentősége és esetleges kettős értelme nem jutott nála kellő öntudatra.

Okoskodása merőben a «vagy»-ra van felépitve és igy nem állhat meg. Kolossváry Bálintnak a mult évben megjelent két kötetes magyar magánjogi tankönyve (620. lapján) a törvény szövegét ferditve reprodukálja, midőn azt mondja, hogy «kiváltságos végrendeleteket tehetnek azok, kik végrendeletüket leszármazó örököseik *vagy* házastársuk javára teszik»; ezt megismétli a következő (621.) lapon, jeléül annak, hogy nem sajtóhibával van dolgunk, midőn hozzáteszi, hogy a házastárs *vagy* leszármazó javára tett kiváltságos végrendelet érvényére nem terjed ki a 3 havi korlát.

Kitünik ebből, hogy szerző nézetét már csak a hibásan közölt szöveg miatt sem lehet számitásba venni, mert nem tudhatni, mily véleményt alkot magának a törvény korrekt szövege szerint?

Raffay Ferencznek a napokban megjelent szintén két kötetre duzzadt második kiadásu magyar magánjogában sem találunk a kérdésre nézve önálló nézetkifejtést, még kevésbé magyarázatot. A törvényt ugyan hüen idézi, de az «és» értelméről nem nyilatkozik, holott ezen fekszik a kérdés eldöntésének sulypontja. Közöl ugyan a jegyzetben egy birói határozatot, melyben az van kimondva, hogy: «e szabály alkalmazandó az 1876 julius elseje, vagyis az 1876 : XVI. tcz. hatályba lépte előtt kelt olyan kiváltságos végrendeletre is, amelyben házastárs részére történt a végintézkedés». Ez az itélet azonban feltétlenül téves akkor, ha a végrendelet 1876 julius elseje előtt készült, mert ez időben fenálló törvény *csakis* a lemenők javára engedélyez kiváltságos alakot, a hitvestárs javára semmi körülmények közt, még lemenőkkel együtt sem; de téves lehet a mai törvény uralma alatt is, ha a vitás «és»-nek csak összefoglaló értelmét találjuk helyesnek. Raffayból sem tanulunk tehát semmit a kérdésre vonatkozólag.

Záradékul bemutatom magyar magánjogom vezérfonalának a jelen kérdést felölelő részét, mely határozottan belebocsájtkozik az «és» értelmezésébe. Én már évtizedek óta ily szellemben magyaráztam a szakaszt. A 247. lapon ez áll: Személyes viszony alapján kiváltságos végrendeletet tehet 4-szer a szülő, ha leszármazó egyenes örökösei és házastársa javára intézkedik, (test. parentum int. l.) és a végrendeletet egész terjedelmében sajátkezüleg irja és aláirja. *Megjegyzendő, hogy csupán házastárs javára ily alakban nem lehet végrendelkezni, hanem csak lemenők javára, kapcsolatosan velük a házastársra is.* Itt világos kifejezést nyer az, hogy az «és» szót csakis összekapcsoló értelemben szabad venni, mely szerint a lemenők mellett, ezekkel *együttesen* van megengedve a rendelkezés kiváltságos alakban, pusztán és egyedül a házastárs javára, gyermekek nélkül nem!

Valamelyes támpontot találni ezen törvény keletkezésének phasisaiból. Az eredeti kormányjavaslat 30. §-a oly végrendeletről intézkedett, «melyek által a végrendelkező *a törvényes öröklési rend fentartása mellett*, csupán a törvényes örökösök közti osztály módozatait állapitja meg.» Az igazságügyi bizottság mégis elejtette ezt a szakaszt, nem tartván ily esetben a kiváltságolást indokoltnak. A képviselőházi tárgyalás közben az az inditvány tétetett, hogy *«a szülők*, amennyiben végrendelkezésükben *utódaik közt osztályt tesznek*, rendkivüli végrendeletet érvényesen alkothassanak». Ez az inditvány szövegezés végett az igazságügyi bizottsághoz került vissza. Erre készült el az a szöveg, mely a törvény 32. §. alakjában fekszik előttünk. Ebből már most az következik, hogy az országgyülés plenuma «a szülők által lemenőik javára alkotandó végrendeletekre» óhajtották a kedvezményes vagy kiváltságos alakot fentartani. Arról tehát, hogy a hitvestárs javára is kiterjesztendő legyen a kedvezményes intézkedés, szó se volt. A szövegező bizottság vette fel a lemenők mellé az «és házastárs» toldást, miből okszerüen az is következik, hogy a sulypont, a nyomaték, a fő a lemenők javára szóló intézkedés volt, ezt kivánták kedvezményes alakkal faveálni, a házastársra csak mellesleg, a lemenőkkel kapcsolatban terjeszkedhetett ki ez a kedvezmény. Igaz ugyan, hogy a szövegező bizottság még másban is eltért a plenum elfogadott inditványától; mig az inditvány divisio parentumra gondolt, a bizottság ezt testamentumra bővité, de ez a kérdés érdemét nem érinti. A lényeg az, hogy a képviselőház intentiója az volt, hogy a szülőknek engedtessék meg utódaik javára az intézkedés kedvezményes formában.

Ezek után vizsgálódjunk az iránt, hogy a tudományos

magyarázat utján minő eredményhez juthatunk? A tudományos interpretatio két ágra oszlik, u. m. nyelvtani és logikaira. Az első a szavakból törekszik a törvényhozó valódi akaratát kihüvelyezni, a második egyéb eszközök segélyével kivánja ugyanezt a czélt szolgálni.

A grammatikai magyarázat a szavak értelmét veszi alapul. Ha felütjük az Akadémia nagy szótárát, ott az És-ről ez áll: «Az «és» kötszó a tárgyak vagy eszmék összekötését, egymáshoz közelségét, folytonosságát, együvé tartozását jelenti. Egybekapcsolunk vele 1. egyes szókat, fogalmakat, 2. egyes mondatokat.» Lássuk ezt egy pár példában. A római jogban az áll a birtokszerzésről, hogy Adipiscimur possesionem animo et corpore. Kinek jutna eszébe az «et» szót szétválasztó értelemben venni? Az animus és corpus együvé tartoznak, együttes meglétük szüli a birtok ténynyé válását. Ha a házassági törvény azt irná elő, hogy a kiskoruak házasságához az apa és anya beleegyezése szükséges, nyilvánvaló, hogy a két szülő együttes hozzájárulása ütné meg a törvény követelményét. Senki se kételkednék azon, hogy az «és» mily értelmet rejt magában. Alkalmazva ezt a 32. §-ra, azt kell deducálni belőle, hogy «a lemenők és házastárs» együvé tartoznak, az «és» összefoglalja őket a jogi elbánás szempontjából, megállapitja, hogy a tulélő hitestárs javára csak a lemenőkkel együtt, velük kapcsolatban lehet ily kivételes intézkedést tenni, de külön a hitvestárs javára nem.

Ha külön is kivánta volna a törvényhozó a házastárs érdekében a kedvezményes intézkedést engedélyezni, akkor a «vagy» szóval él, mely ebbeli akaratát teljes szabatossággal juttatja kifejezésre. Ez a nyelvtani magyarázatnak szerintünk elutasithatlan eredménye.

De ha kifejlett nyelvérzékünk mégis megengedhetővé teszi, hogy az «és» szétválasztó értelemmel is birhat, ugy annak megerősitésére, hogy a törvényhozás nem ily értelemben használta, hanem összekötő, összekapcsoló erővel, segitségül hivhatjuk a logikai magyarázat eszközeit is. A 32. §. a kiváltságos végrendeletek fejezetébe van beleillesztve. Ez azért fontos, mert ez az intézkedés bátran állhatna másutt is.

Már most, a kiváltságos vagy kedvezményes végrendeletek alaki kellékeinek leszállitására a törvényhozót a kivételes, rendkivüli helyzet birta. Kérdezzük, a lemenőkkel szemben mi lehet az ok, eme kivételes enyhe bánásmódra? Nem más, mint az, hogy a szülőt a lemenőihez a legbensőbb szeretet kötelékei füzik és ebből kifolyóan a lemenők a szülőnek a természet rendje szerinti örökösei is az összes vagyonban rendesen. Igy állapitja meg ezt a törvényes öröklés is. De mire lehet jó ezt az énünkben mélyen gyökeredző rendet még végrendeleti uton is megerősiteni? Ennek oka az, hogy a szülő ott, hol a lemenők többen vannak, a végintézkedésben rendet teremtsen az iránt, hogy kinek mi, mely vagyonrész jusson a hagyatékból. Mert ez igen kivánatos és üdvös a családra, azért az ilyen elrendezésnek minden irányban kedvezni kell. Hogy ily lemenőkkel szemben mennyire üdvös és hasznos a végrendeleti vagyonelrendezés, arra a köztapasztalat vezet, hogy a teljes harmoniában élő testvérek is akárhányszor összekülönböznek a hagyaték felosztásán. Sokszor csekély értékü dolog miatt összevesznek, valamely kedves tárgyat mindegyikük akar és ebből támad aztán a nehezteles, szétvonás, akárhányszor harag, gyülölködés köztük. Hát még ha komoly anyagi érdek is belejátszik, mikor még inkább elmérgesedik köztük a viszony. Bölcsen és előrelátóan cselekszik tehát a szülő, ha ilyen szétvonásnak azzal veszi elejét, ha maga állapitja meg, kire mi szálljon? Ebbe a szülői akaratba a gyermek már az örökhagyó iránti pietásból is belenyugszik; de ha duzzog is magában, nem okozhatja miatta testvérét és igy a testvéri jó viszonyt nem dulja fel az anyagi érdek. Már pedig ezen testvéri egyetértés fenmaradása igen kivánatos, mert kutforrásává lehet ez később a testvéri segitségnek, támogatásnak, ha egyik-másikat baj éri.

Midőn tehát a szülő testamentumot tesz, melyben elrendezi gyermekei közt a vagyoni osztozkodást, hogy ez ne szüljön köztük később gyülölséget, teljesen érthető és helyes is, ha a törvényhozás a legliberálisabb módon kezére jár neki, avval, hogy ugyszólva, alig kiván formai kelléket az ily végrendelethez.

Ha már most a végrendelkező, miután gyermekei közt megcsinálta a vagyoni rendet, egyuttal a tulélő házastárs ellátásáról is intézkedik, amennyiben erre szükség van, ha olyan az alakulás, hogy a tulélő szülőnek a gyermekekkel szemben megélhetési alapot, vagyoni függetlenséget kell biztositani — ezt mindenki helyénvalónak fogja találni. Ez a kiterjeszkedése a kiváltságos rendelkezésnek a gyermekeken tul, nem eshetik kifogás alá, mert szülő és gyermek együvé tartoznak, tehát javukra együttesen rendelkezni a törvény szellemében van.

Ha azonban arról van szó, hogy lehet-e ily kedvezményes alakban pusztán és egyedül a tulélő hitestárs javára rendelkezni, akkor, midőn lemenők nincsenek? erre már határozott nemmel kell felelni, azért, mert nem forog fenn semmi különös körülmény, mely ezt a kedvezményes alakot indikálná. A lemenőknél, kik amugy is természetes örökösei a szülőnek, ily formátlan rendelkezés megjárja, de a házastársra nézve ilyen szempontok fenn nem forognak. Az ő javára csak rendes alakban lehet rendelkezni. Nem lévén semmiféle különös ok vagy motivum a rendes alaktól való eltérésre, nem is szabad eltérni a törvény intenciója szerint. Nem lehet feltételezni a törvényhozóról, hogy rászolgáló ok nélkül a rendestől eltérő intézkedésre felhatalmazást adjon. Épp olyan alapon az örökhagyó szülői javára is lehetne a kiváltságos formát indikálni, mert ők is állanak örökhagyóhoz olyan közelségben, mint a tulélő, még hozzá köteles rész is jár nekik lemenők hiján és még sem jutott eszébe senkinek, hogy javukra is lehetne kiváltságosan rendelkezni

A kivételes törvényi intézkedések különben is mindig szorosan magyarázandók, rácziő nélkül vagy rácziő ellenére azt kitágitani nem szabad; ha a szóértelem megengedné is a kiterjesztést, — amint nem engedi meg — a biró a kivételes helyzet hiánya miatt köteles a törvényt megszoritóan értelmezni, ha ugy kivánja az okszerüség.

Ezt az álláspontot támogatja az intézmény történeti fejlődése, mely állandóan csak lemenők javára statuálta a kivételes alakot, de még az a legujabb felfogás is, hogy ma már lemenők javára sem engedélyez a törvényhozó kedvezményes alakot, annál kevésbbé a házastársra. Ez jut kifejezésre a német törvénykönyvben és a mi Tervezetünkben is.

Katona Mór,
egyet. tanár.

A kartellek és trustök helyzete a jogrendben.

A modern jogfejlődés az Egyesült-Államokban.*

Az Egyesült-Államok mai jogának gyökerét az angol Common-law-ban találhatjuk fel. Mikor 1776-ban a 13 állam az anyaországtól különvált, nem is gondoltak arra, hogy az angol jogot mással pótolják.

Ennek főoka különben az is volt, hogy az államszövetség törvényhozó testületének hatásköre csak az államközi jog szabályozására terjed ki, az egyes államok azonban törvényhozási jogukról le nem mondottak. Ily körülmények közt az angol Common-law az egységet biztositotta és biztositja az egyes állami törvényhozások különféleségével szemben. Igy tehát az amerikai jogászok még ma is visszamennek az angol

* Részlet dr. Baumgarten Nándor és dr. Meszlény Artur «*A kartellek és a trustök kérdése*» czimü, a Magyar Tud. Akadémia által pályadijjal kitüntetett és legközelebb megjelenő müvéből.

jog ősforrására és *Blackstone* commentárja itt is alapköve a közös jog épületének.

Persze az idők folyamán ugy az egyes államok, mint az államszövetség bőven élt törvényhozói jogával és a törvények egész halmaza keletkezett, mely részben megváltoztatta, részben kifejlesztette a Common-lav jogszabályait.*

Ez a fejlődési folyamat észlelhető a trustellenes jogszabályok történetében is.

A Common-law a vállalkozói egyesülésekre két szempontból tartalmaz intézkedést. Tiltja a kereskedelem megszoritását és tiltja az egyedáruságot.

A XV. századbeli angol jog még azt a szerződést is hatálytalannak jelentette ki, melylyel valaki üzletének folytatásáról lemondott. Később azonban már korlátolt időre és meghatározott helyre megengedte az üzlet szabad gyakorlásáról való lemondást. Az amerikai Common-law pedig ezt a jogelvet oda módositotta, hogy a kereskedelem szertelen *(unreasonable)* megszoritása tilos.

Az egyedáruság tilalma az amerikai jogérzetben szilárd gyökeret vert. Mig Európában az állami egyedáruságok mind tágabb térre terjesztik ki hatáskörüket, addig Amerikában csakis egy állami monopolium létezik: a postaszállitás; és ama számtalan vállalkozás, melyet p. o. hazánkban is csak az állam felügyelete, legtöbbször pedig egyszersmind tulajdona mellett tudunk elképzelni (vasut, sürgöny, dohány, só, stb.): Amerikában a szabad verseny tárgyát képezi. Ily körülmények között természetes, hogy az egyes egyének vagy pedig azoknak megállapodásai nem hatolhatnak be az egyedáruság károsnak tartott területére, amelynek gyakorlásától még az államszövetség is egyrészt önmérsékletből, másrészt pedig az alkotó államok jogai iránti tiszteletből tartózkodott. Mert ha az állami monopol Amerikában az egyes államok monopoliumát jelentené, ezzel a különböző müveltségü és gazdasági feltételekkel biró államok végtelen sokasága mellett az államközi kereskedés lehetetlen volna; viszont az államszövetség kormányának ellenőrzése alá helyezni ezen vállalatokat az amerikai jogfelfogás szemében annyit jelentene, mint a centralisztikus hatalmat kelleténél tul növelni. A kartellek és kartell-czélu egyesületek elleni intézkedések magva tehát a Common-law lényegében rejlett, de viszont ugyancsak ennek alapvonása a teljes egyéni szabadság, amely minden beavatkozást kizár; és igy két ellentétes elvnek összeütközése és egymást ellensulyozó hatása alatt fejlődhettek ki a törvény tilalma daczára egész iparágakat ellenőrző alakulatok.

A trustellenes törvényhozásnak tehát ezen a ponton kellet kiegésziteni a Common-law-nak a gyakorlatban kielégitőnek nem bizonyult szabályait.

Mig a Common-law csak az «*unreasonable restraint*»-et tiltja és a kereskedelem és forgalom észszerü korlátozását megengedi, addig a trust-törvényhozáson az az alapgondolat huzódik végig, hogy a kereskedelem bárminő megszoritása tilos és büntetendő. Egyaránt áll ez az Egyesült-Államok kongresszusának törvényeire és az egyes államok törvényhozására.

Az államszövetségi (federalis) törvényhozás persze csak ott és addig birt hatáskörrel, ahol az egyes államok közti vagy nemzetközi viszonyok szabályozását czélozta.

Első kisérlete a forgalmat szabályozó 1887. febr. 4-iki törvény (24. Stat. 379.), az u. n. *Interstate Commerce Act*, mely a vasuti vállalkozók egyesüléseire is tartalmaz fontos rendelkezéseket. E törvény a vasuti és oly fuvarozókra vonatkozik, melyeknek szállitási vállalata több államra vagy a külföldre is kiterjed.** E törvény kimondja, hogy a fuvardijaknak «észszerüeknek és igazságosaknak» («reasonable and just») kell lenniök, tiltja az egyes felek előnyben részesitését és megállapitja a szállitási kényszert: mindmegannyi oly elv, melyek az amerikai vasutjogi rendszert teljesen uj alapokra fektették.

A vállalkozó egyesülésekre alapvető fontosságu e törvény 5. czikke, mely következőleg szól:

> Az e törvény rendelkezésének alávetett fuvarozóra nézve törvénytelen bármely szerződésre, megegyezésre vagy egyesülésre lépni más fuvarozókkal a czélból, hogy különböző és versenyző vasutak fuvardijait összetegyék, vagy pedig ily vasutak nyers vagy tiszta jövedelmét vagy annak bármely részét egymás között felosszák. Ilyen a fuvardijak egyesitésére vonatkozó megegyezés fennállásának minden napja külön vétségnek minősül.

Ugyancsak e törvény 7. czikke szerint tilos a fuvarozónak bármi egyesülésére, szerződésre, kifejezett vagy titkos megegyezésre lépni a czélból, hogy a menetrend megváltoztatása által különböző kocsikban való szállitás által vagy bármely más uton és módon megakadályozza, hogy a fuvarozás a feladási helytől a rendeltetési helyig megszakitás nélkül történjék.

Ez intézkedések kiinduláspontja, hogy a szállitó közönség érdekében áll a vasutak szabad versenye, melynek korlátozása törvénytelen. Mig az európai vasutjog az állami felügyelet és ellenőrzés utján biztositja a közérdeket, addig Amerikában kisérletet tettek, hogy ezt a czélt a vasutak versenyharcza biztositsa. Ez az eszköz a gyakorlatban nem bizonyult megfelelőnek: a versenyharcz folytán a vasutak áruforgalmuk biztositására nagy ipari trustök érdekeihez voltak kénytelenek csatlakozni és a titkos refactiák rendszere mind nagyobb tért hóditott.

Az 1887. törvény a vasutak ellenőrzésére az *interstate commerce commission*-t szervezte, melynek hatáskörét az 1889. márczius 2. és 1891. február 10. törvények tetemesen kiterjesztették, midőn feljogositották és kötelezték a bizottság tagjait, a commissionereket, hogy a fuvarozók üzletvezetését megvizsgálják és a törvény végrehajtását biztositsák.

Az interstate commerce act egyesülési tilalma csakis a fuvarozókra vonatkozott. Ezt a tilalmat általánositotta és hatályosabbá tette az 1890. jul. 2. (26. Stat. 209.) *Sherman-féle törvény*, mely a kereskedelmet és forgalmat a törvényellenes megszoritások és egyedáruság ellen kivánta megvédeni.

Trustellenes rendelkezéseket tartalmaz a *Wilson-féle* 1894. aug. 27-iki *tarifa-törvény* (28. Stat. 570.) is, melynek idevágó 73—77. czikkeit az 1897. *Dingley-féle tarifa-törvény* (30. Stat. 213.) kifejezetten fentartotta.

A Shermann-törvény alkalmazása a gyakorlatban nem felelt meg a hozzá füzött várakozásnak. A birróságok a törvény alkalmazásának első éveiben több izben azt az álláspontot foglalták el, hogy a szövetségi kongresszus az egyes államok törvényei szerint müködő egyesületek jogát vagy a polgároknak vagyonszerzési jogát nem korlátolhatja és különösen nem teheti büntetendővé azokat a cselekedeteket, amelyeket az az állam, amelyben székhelyük van, megengedetteknek nyilvánit. A végconclusio az volt, hogy csak a közlekedés és a kereskedés általános megszoritása (general restaint) tilos éppen azért, mert a Common-lawba ütközik. E szerint a Shermann act csak annyiban állna fenn, amennyiben a Common-law ismertetett részeit ismétli, egyébként azonban jogalappal nem bir. Ennek daczára az igazságügyminiszter (attorney general) az eljárást több izben megindította, de többnyire eredmény nélkül. Igy pl. a czukorfinomitó trust ellen 1894-ben meginditott perben is elutasitó itéletet hozott mindhárom birróság.* Ez a trust a legtöbb czukor-

* Hivatalos gyüjtemények is keletkeztek (Statutes vagy Revised Stautes), melyek a hatályban levő jogszabályokat tartalmazzák.

** Nem vonatkozik az Egyesült-Államok egy államában végbemenő szállitásokra.

* Nagy hirre tett szert ez ügyben *Barett* biró következő kijelentése: a versenyt megszüntető szerződések, a fenyegető veszteség elhári-

finomitógyárat egyesitette és a versenyző társaságok részvényeinek megvásárlása utján gyakorlatilag teljes monopoliumot biztositott magának. A bíróság most már azt találta, hogy a termelési monopolium egy és ugyanazon államban nem egyenlő hatásu az államközi eladás és kereskedéssel, ez az összefüggés csak közvetett s igy nem esik a Shermann-törvény tiltó szabályai alá.

Az 1897. és 1898. években azonban a judikatura más irányt vesz. A vezéreset a *Trans-Missouri Freight Association* ügye. Ez a Transmissouri Association több államközi forgalmat üző vasut egyesülése volt a czélból, hogy kölcsönösen segitsék egymást rationális fuvardijak megállapitása és fentartása által. A legfőbb bíróság már most kimondta, hogy ez a megegyezés a Shermann törvény tilalmába ütközik és hogy a kongresszus hatalmi körét nem lépte tul, amidőn kimondta, hogy minden megegyezés, akár észszerü akár észszerütlen korlátozást tartalmaz, tilos.

Fontos elvi jelentőségü kijelentés történt az *Addyston Pipe Pool* ügyben. A keresetet 1896. deczemb. 16-án inditották és a circuit-bíróság elutasitó határozatot hozott. A felebbezés folytán ugy a felebbezési, mint a legfőbb bíróság a kereset értelmében határozott. Az *Addyston Pipe Pool*-ban 36 állam összes vascsőgyárosai vettek részt, kik abban állapodtak meg, hogy egymással csak szinlegesen versenyeznek. Ez egyesülés minden egyes verseny kiirásánál önmaga döntötte el azt, hogy melyik gyáros kapja a rendelményt, mig a tulajdonképeni versenytárgyalás ezen elhatározás értelmében csak szinleges, jóval magasabb ajánlatok beadása utján történt. Ez az egészen európai értelemben vett kartelmegállapodást tehát a Shermann-törvény alapján is tilosnak nyilvánitotta ki a bíróság.

A jogesetek nagy halmazából még csak a legujabbal és legérdekesebbel, *a Northern Securities Company* ügyével foglalkozhatunk. Ez a társulat abból a czélból alakult, hogy két konkurráló vasut, a *Great Northern* és a *Northern Pacific* vasut részvényeit megvásárolja. Tényleg e részvények már azelőtt is ugyanazoknak a tőkepénzeseknek birtokában voltak, de hogy az egységes kezelést külsőleg is állandósitsák, ezt a holding company-t alakitották, mely az emlitett vasutak részvényeit összevásárolta. Az e tényállás alapján inditott perben az Egyesült-Államok legfőbb bírósága 1904. márczius 14-én kelt itéletében helyt adott a keresetnek és elvben megállapitotta a szerződés, illetőleg a holding company megalakitásának érvénytelenségét, de pénzbirság vagy büntetés kiszabásától tartózkodott. Az itéletet egy szótöbbséggel hozták; négy biró (az elnök is) a kereset elutasitására szavazott és különvéleményüket a Shermann törvény alapján a birói hatáskör hiányával indokolták. Döntő volt *Boewer* biró szavazata, aki főkép az *Interstate Commerce Act*-ra alapitván véleményét, az elvi kijelentés jelentőségét a vasutakra szoritotta.

Ujabban azonban kétségtelenül megnyilvánul a birói itéletekben az az irány, hogy a trustök elhatalmasodását a jelenlegi törvények alapján is megakadályozzák. Érdekes példája ennek a hustrust ellen folyamatba tett peres eljárás.

A szövetségi törvényhozással párhuzamos irányban haladtak az egyes államok trustellenes törvényei. 1889 óta ezeknek egész sorozata jött létre és az ujonnan keletkezett államok, mint Washington és Wyoming, alkotmányi alaptörvényükbe is felvették a trusttilalmat. Jelenleg 30 államnak és két territoriumnak van trustellenes törvénye és 17 államban magába az alkotmányba foglaltattak bele trustellenes intézkedések. Az Industrial Commission jelentése (II. kötet 264. l.) közli az összes államok vonatkozó törvényeit 1900-ig. Több törvény a trust definitióját is tartalmazza; a legtöbb pénzbirságot és fogházbüntetést statuált. A nevezetesebb államok közül New-Jerseynek és Delawarenek nincs trustellenes törvénye.

Az ezek alapján kifejlett joggyakorlat százféle változatosságot mutat a különböző biróságok jogalkalmazása folytán és az illető államban felszinre jutott politikai irányokhoz képest. Jelentőség szempontjából első hely illeti meg a Standard Oil Trust elleni pert, melyben Ohio állam főtörvényszéke a trust törvényellenességét kimondotta. Amint az Addyston-Pipe ügyben hozott itélet a pool-forma alkonyát jelentette, ugy ez az itélet a tulajdonképeni trust-formának adta meg a kegyelemdöfést. Persze csak a forma változott, a lényeg megmaradt és a szövetségi és állami törvényhozás intézkedései nem tudtak azokra az összes esetekre provideálni, melyekben az érdekeltek egérutat találtak a törvény megkerülésére. A kartell-czélzatu intézmények mindinkább oly területre siklottak át, melyre a törvény tilalma nem terjedt ki, legszivesebben pedig oly asylumokba, melyekbe a trustellenes legislatio be sem hatolhatott.

Erre a czélra az egyesületi jog szabályai szolgáltak alkalmas eszközül. Az Egyesült-Államokban ugyanis az egyesületek (corporations) külön bekebelezési okmány által (charter) nyerik el a jogi személyiséget, és a részvénytársaságok is az egyesületek módjára bekebelezendők. Bármelyik államban bekebelezett (incorporated) részvénytársaságok az Egyesült-Államok mindegyikében a törvény védelme alatt állanak, ügynökeik és megbizottaik szabadon müködhetnek. 1889 előtt egy állam sem engedte meg az oly részvénytársaság bejegyzését, amely más társaságok részvényeinek vagy tulajdonának birtoklására alakult. 1889-ben, majd 1893-ban New-Jersey állam törvényhozását ugy módositotta, hogy megengedett részvénytársasági czél gyanánt elismerte bármely ipari, termelő, bányászati vagy ingatlan-birtokló társaságok részvényeinek megvételét, és ennek ellenében uj részvények kibocsátását.

New-Jersey példáját azután több állam, p. o. Delaware sőt New-York állam is követte. Igy alakultak a már ismertetett holding companyk, amelyek több, ezelőtt versenyző társaság ügyeit kizárólagos hatalommal intézték, anélkül, hogy ezen egyes társulatok jogi önállóságukat elvesztették volna.

A jogi forma volt tehát az, mely külsőleg a teljes függetlenség látszatát keltve, képes volt a trustöket az ellenök irányzott törvényhozás támadása ellen megoltalmazni.

A fent ismertetett *Northern Securities* perben hozott itélet sem döntötte le a trustök e mentsvárát. Mint fent láttuk, döntése csak a vasutak egyesülésére vonatkozott, de a gyakorlatban az együttes kezelés gazdasági tényén nem tudott változtatni.

Mindazonáltal a szövetségi kormány nem adta fel a küzdelmet a trustök ellen és a szövetségi kongresszus az 1903. évben több törvényt alkotott, melyekkel részben a trustök perbefogását akarta biztositani, részben pedig az egyesületek ellenőrzésére megfelelő testületről gondoskodott.

Előbbi czél elérésére az 1903 febr. 10. (32. Stat. 823.) törvény az 1887. évi Interstate Commerce act-ot és az 1890. évi Sherman act-ot következőkép egészíti ki: a trust elleni perekben az Egyesült-Államok főügyésze bizonyitványt tehet le a bíróság jegyzőjénél arról, hogy az eset az ő nézete szerint közérdekü. E bizonyitványnak másolatát a jegyző rögtön a circuit bírósághoz juttatja. Ezután pedig ez az ügy soron kivül intézendő el lehetőleg a legközelebbi határnapon, még pedig lehetőleg 3 circuit biró* előtt, vagy legalább 2 circuit és egy district biró előtt. Ha pedig csak egy biró is különvéleményt nyujt be, az ügy épugy felmegy a legfőbb

tására, észszerüeknek tekinthetők (may be perfectly reasonable). Az ily szerződések csak akkor válnak észszerüetlenekké, ha a közjó elnyomására irányulnak.

* Az Egyesült-Államokban meg kell különböztetnünk szövetségi és állami biróságokat. A szövetségi biróságok 3 fokozatuak: a kerületi biróságok (ciurcit courts), felebbezési bíróság (circuit courts of appeal) és a legfelsőbb bíróság (supreme courts).

bírósághoz, mint felebbezés esetén. E törvény tehát a trustperek gyors és alapos elintézését kívánja biztositani.

Az 1903 február 25. (32. Stat. 855/905) törvény 500,000 dollárt rendel arra a czélra, hogy külön tanácsosok és meghatalmazottak vezetésével az igazságügyi miniszterium (departement) az ily ügyekben a keresetet megindithassa és vádat emelhessen.

Egyuttal kijelenti ez a törvény, hogy a trust elleni perben tett tanuvallomás vagy bizonyiték-felmutatás alapján senki sem üldözhető, vagy büntethető. Továbbá kivételkép a büntetőjog általános elve alól kimondatik, hogy a tanuságtétel meg nem tagadható és hogy a hamis tanuságtétel akkor is büntetendő, ha a tanu a való tényállás bevallása által büntetendő cselekmény elkövetését beismerte volna.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A részvénytársaságok és szövetkezetek czégének jegyzéséről.*

III. *Egyéb alapelvek:*

És most térjünk reá a tárgyunkkal összefüggő azokra a főbb jogelvekre, melyekre vonatkozó birói gyakorlatunkat megállapodottnak nevezhetjük:

A. A *czégjegyzési módozatnak az alapszabályokban kell* szabatosan *meghatároztatnia.* (kereskedelmi törvény 157. §. 12. p. és 225. §. 10. p.) Ebből folyólag nem vehető fel az alapszabályokba oly intézkedés, mely a czégjegyzés módjának közelebbi meghatározását és esetenkinti változtatását a közgyülésnek, vagy az igazgatóságnak hatáskörébe utalná.[2]

B. Az igazgatóság jogkörének kifelé korlátolhatlanságából (kereskedelmi törvény 190. és 241. §§.) folyó jogtételek a következők:

a) Minden igazgatósági tag e minőségéből folyó *törvényes jogon czégjegyzési joggal bir.* Ezért hatálytalan az oly intézkedés, mely szerint czégjegyzést csak bizonyos az igazgatóság kebeléből választott vagy kijelölt (nem összes) igazgatósági tagok teljesithetnének.[3] [4] Természetesen azonban megállapitható:

α hogy a czégjegyzésnél az igazgatósági tagok nem valamennyien együttesen járjanak el, — hanem közülök egy vagy több (meghatározott számu) személy akár önállóan, akár együttesen teljesithessen czégjegyzést.

β hogy az alapszabályokban megnevezett egy vagy több igazgatósági tagnak a czégjegyzésnél közremüködése annak érvényességi feltételeként szükséges.

b) az igazgatóságnak tagjai ki nem zárhatók a czégjegyzés gyakorlatából. E szerint nem állapithatók meg olyan czégjegyzési módozatok, melyek értelmében:

α kizárólag társasági tisztviselők jegyeznék a czéget;[5]

β igazgatósági tagok czégjegyzést csupán társasági tisztviselő közremüködésével teljesithetnének.[6] [7]

c) Igazgatósági tag czégjegyzést csak e minőségben, pusztán nevének aláirásával *eszközölhet.* Ha tehát egyuttal társasági tisztviselő is, — ami természetesen nincs kizárva — az esetben sem jegyezhet kétféleképpen[1] (például mint igazgató puszta névaláirással s mint tisztviselő «per procura» toldattal); vagy pedig csak tisztviselői minőségben (csak «per procurá»-val).

C. A társasági tisztviselők czégjegyzési módozatait illető joggyakorlatunkról az előző római jelü czimben emlékeztünk meg. Még csak kiemeljük, hogy birói gyakorlatunk a fentidézett legfelsőbb birói határozat[2] álláspontjával ellentétesen elismeri az igazgatóságnak azt a jogát, hogy társasági tisztviselőket czégjegyzési (czégvezetői) joggal felruházhasson. Természetesen, csak ha az alapszabályok ezt a jogot világosan megadják és nem tartják fen más társasági szerv (pl. a közgyülés) részére.

D. Ujabb időben arra is fordult elő eset, hogy egyes nagyobb részvénytársaságok fióktelepeik részére a főtelepétől eltérő külön czégjegyzési módozatot kivántak életbeléptetni s a czégjegyzékbe bejegyeztetni.[3] Bár az ily irányu törekvésnek jogosultságát a kereskedelmi életviszonyok mai előhaladottsága sok tekintetben igazolja, jogfejlődésünk még nem jutott el e kérdés megoldásáig. És igy eddigi joggyakorlatunk eredményéül azt a jogtételt kell felállitanunk, hogy a czégjegyzés módja az *összes üzlettelepekre nézve* csak *egyező lehet.* A czégjegyzési jogosultság tehát egyes telepekre nem korlátozható. Vagyis csupán egyes telepekre terjedő czégjegyzési módozat nem állapitható meg.[4] De nincs helye annak sem, hogy az ügyletek különbözősége szerint eltérő czégjegyzési módozatok nyerjenek alkalmazást.[5]

IV. Eredmények.

Amint a fentebb ismertetett birói gyakorlatunk irányából és fejleményeiből láthatjuk, bíróságaink a felvetett kérdésben a *lehető leglibberálisabb* törvénymagyarázat álláspontjára helyezkedtek. Ugyanis a társaságoknak intézkedési szabadságát a czégjegyzés szabályozása tekintetében oly mértékben respektálták, hogy ez az intézkedési jog már csaknem megközeliti az *autonom* rendelkezési jogosultság határát.[6] Nevezetesen, ha hazai jogállapotunkat összehasonlitjuk a fentismertetett németországi és osztrák analog jogviszonyokkal, arra a tapasztalatra kell jutnunk, hogy birói gyakorlatunk némely irányban az emlitett idegen országok jogfejlődését is tulhaladta.[7] Pedig, ami Németországot illeti, ott a társasági czégjegyzés és czégjegyzők jogintézményei a modern jogtudomány és gyakorlati tapasztalatok eredményeinek felhasználásával készült ujabbkori törvényalkotásokban nyertek megfelelő rendezést és szabályozást; holott nálunk a társasági tisztviselőknek a czégjegyzésnél való közremüködése tisztán joggyakorlatra vezethető vissza. És mindenesetre kérdéses, hogy kereskedői életviszonyaink eléggé érettek és reálisak-e ahhoz, hogy

[1] Befejező közlemény. Az előbbi közl. l. a 15., 16., 17., 18., 19., 20. és 21. számokban.

[2] L. a BP. K. V. T. 22222/905. (*Vályi*: «Magyar Czégjog» czimü könyvében 457. oldalon) 106942/900. és 3488/906. sz. határozatait.

[3] BP. T. 4138/97., BP. K. V. T. 38000/84. és 41711/90.

[4] E szerint minden igazgatósági tag czégaláirásának a czégbirósághoz bemutatása mellőzhetlen.

[5] BP. K. V. T. 34,091/904.

[6] BP. T. 509/903. (BP. K. V. T. 118926/902.) és 2271/904. (Szerző fentebb idézett munkájának 455. oldalán.)

[7] *Staub*-nak e kérdésre vonatkozó fentidézett törvény magyarázata tehát hazai viszonyainkra nem alkalmazható.

[1] L. BP. T. 3609/892. (BP. K. V. T. 44911/892) sz. határozatát, mely szerint az ily kétféle czégjegyzés az illető (tisztviselői minőséggel is biró, igazgatósági tag jogkörének kiterjesztését, a többiekének pedig korlátozását jelentené.

[2] C. 1537/91.

[3] Természetesen nem értve ez alatt azokat a szokásos meghatározásokat, melyek szerint a fióktelep nevében való nyugtázásokra bizonyos tisztviselők hatalmaztatnak fel.

[4] BP. K. V. T. 106048/905.

[5] BP. K. V. T. 116213/902.

[6] Különösen a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék legujabb eljárási gyakorlatát véve szemügyre: ez a bíróság a fentismertetett *jogelvek korlátain belül* a társaságok akaratának megfelelő czégjegyzési módozatok bejegyzése iránti kérelmeket lehetőleg teljesiti. Vagyis akár czégvezetőknek nevezett, akár csak czégjegyzési joggal felruházott tisztviselőknek *önálló* vagy *együttes* czégjegyzési jogosultsága bejegyzését el szokta rendelni. De a legszigorubb megvizsgálás mellett kivánja meg, hogy a bejelentett czégjegyzési módozatok, továbbá a közgyülésnek, vagy az igazgatóságnak e tárgyban hozott határozatai, végre a bemutatott czégjegyzési aláirások az alapszabályok vonatkozó intézkedésével teljesen összhangzók legyenek.

[7] Leginkább abban, hogy nálunk a társasági tisztviselők önálló czégjegyzési joggal ruházhatók fel; továbbá, hogy ugyanezek czégjegyzésre utaló toldat nélkül is jegyezhetnek.

a társasági czégjegyzés kérdése a birói gyakorlatunkban jelentkező tulliberális megoldásban részesülhessen?

Ezzel a kérdéssel különben most nem kívánunk behatóban foglalkozni. Mert nem tüztük ki czélul annak megfejtését, hogy az általános *kereskedelem politikai* és *igazságszolgáltatási* tekintetek nézőpontjából: *de lege feranda* mily megoldás volna helyes és kívánatos. «*De lege lata*» azonban a fentebb kifejtettekből folyólag következő észrevételeink vannak:

A) Ha birói gyakorlatunk az igazgatóságon kivüli társasági czégjegyzők intézményét általában elfogadta, ugy ezeknek a társasági tisztviselőknek jogkörét *elvi alapon* szabatosan kellett volna meghatároznia.

E tekintetben két felfogásnak jogosultságát ismerjük el:

1. A törvény előkészitési munkálatok irányzatát, kereskedelmi törvényünk rendelkezéseit, végre a kereskedői köröknek fentebb ismertetett helyes érzékre való felfogását tekintve, alaposabbnak tartjuk azt a nézetet, hogy nálunk a társasági *czégjegyző tisztviselők nem tekinthetők* a keresk. törvény 37. és köv. §-aiban meghatározott jogkörrel biró *czégvezetőknek*. Ezeknek hatásköre befelé a reájuk ruházott meghatalmazás mindenkori terjedelméhez igazodik. Ha pedig czégjegyzési joggal ruháztatnak fel, ez által nem válnak czégvezetőkké és nem nyernek kifejezett czégvezetői hatáskört, hanem csak azt a külön jogositványt szerzik meg, hogy az igazgatósági tagoknak czégjegyzési aláirását saját aláirásukkal érvényes czégjegyzési aláirássá kiegészitsék és valamelyik (esetleg távollévő) igazgatósági tag aláirását pótolják. (Ersatzmann des andern Vorstandsmitgliedes.)

Ebből a felfogásból pedig az következik hogy:

α) a czégjegyző tisztviselők a társaság czégét mindig csak igazgatósági taggal együttesen jegyezhetnék; ellenben *sohasem önállóan;*

β) az igazgatósági tag és a czégjegyző tisztviselő együttes czégjegyzési aláirását *igazgatósági*, nem pedig *czégvezetői* hatáskör kifejezéséül kell tekintenünk.[1]

γ) a társasági tisztviselők a társaság czégét helyesen csak «*per procura*» *nélkül* jegyezhetnék és nem volnának czégvezetőknek nevezhetők. Ezzel nem állana ellentétben sőt határozottan helyeselni lehetne: ha a társasági tisztviselők a czégjegyzésnél aláirásukat az igazgatóság tagjaiétól valamely módon (pl. hivatali czimük feltüntetésével) megkülönböztetnék.

2. A második álláspont szerint: a társasági czégjegyző tisztviselők *czégvezetők.*

Ez esetben pedig:

α) Azoknak *önálló* képviseleti és czégjegyzési jogosultságuk nem ütközik elvi akadályba.

β) Társasági tisztviselőknek igazgatósági tag közreműködése nélküli czégjegyzése a *czégvezetői hatáskör* kifejezése.

γ) A tisztviselők *csak* «*per procura*» toldattal jegyezhetnének. (Keresk. Törv. 40. §.).

Hibáztatjuk, hogy joggyakorlatunk e nézetek valamelyikének következetes érvényre emelése helyett, a hatáskör kérdése megoldásának mellőzésével megengedte, hogy társasági tisztviselők akár «per procura»-val, akár anélkül jegyezhessenek.[2]

B) Ha a kereskedelmi életviszonyok fejlődése némileg indokolja is, hogy részvénytársaságoknál a társasági tisztviselők az igazgatóság közreműködése nélküli képviseleti és czégjegyzési joggal felruháztassanak, ennek a szövetkezetekre is alkalmazását kárhoztatnunk kell. A fejtegetéseink kezdetén felhitt hitelszövetkezeti törvénynek, valamint a dr. Nagy Ferencz-féle törvényjavaslati tervezetnek a czégvezetők kirendelését kizáró intézkedéseiben helyes felismerését látjuk annak, hogy a szövetkezetek sikeres müködésének egyik legfőbb garantiája: az igazgatóság személyes és kizárólagos ügyvezetési tevékenysége. Ebből folyólag pedig a czégvezetők alkalmazására és önálló czégjegyzési jogosultságára vonatkozó tulliberális törvénymagyarázatnak a szövetkezetekre is kiterjesztését semmiképp nem helyeselhetjük. Természetesen ennek az anomaliának is kiinduláspontja abban az eredendő hibában rejlik, hogy a részvénytársaságokra vonatkozó jogelvek és intézmények a szövetkezetekre, — ezek eltérő természetének kellő méltatása nélkül, — lettek kiterjesztve.

És már most lezárjuk elmélkedéseinket abban a reményben, hogy ha felvetett kérdésünket: czégjogunk egyik legvitásabb problemáját nem is juttattuk megoldásra, de talán sikerült megvilágitanunk azt a jogi álláspontot, melyet budapesti elsőfoku czégbiróságunk e tárgyban huzamos időn át következetes állhatatossággal elfoglalt.[1] S ezzel némiképp meg is közelitettük volna kitüzött czélunkat.

Dr. Vályi Sándor,
bpesti kir. keresk. és vtszéki biró

[1] V. ö. Ring és Staub fentidézett egyező véleményével.

[2] És pedig ugyanazon társaságoknál vegyesen is.

Magánjogi elmefuttatások.[2]

Akart és akaratlan beszámitás.

Ez a két eset meggyőzhet arról, hogy a beszámitásnak *minden* esetben kell helyt adni, amelyben annak gyakorlását a fél jóhiszemüen elmulasztotta és akár a követelése, akár a tartozása időközben más uton megszünt vagy — mint az elévülési esetben — kifogás által megszüntethetővé vált. Helyt kell annak adni tehát akkor is, amikor a fél beszámitás helyett *fizetés* által szünteti meg a maga tartozását, mert nem tud a maga ellenköveteléséről. És helyt kell annak adni abban a megforditott esetben is, amikor a fél beszámitás helyett a fizetés *elfogadása* által engedi megszüntetni a maga követelését, mert mitsem tud a maga tartozásáról.

Vegyük elsőben az előbbi esetet. A fél — nevezzük *A*-nak — a maga 1000 korona tartozását kifizeti a hitelezőjének, *B*-nek; ekkor atyja hagyatékában, melynek ő az egyedüli örököse, kölcsönkötelezvényt talál, melyből kitünik, hogy *B* neki már korábban 1000 koronával adósa. Bizonyos, hogy *A* 1000 koronát követelhet *B*-től. Az is bizonyos, hogy az 1000 koronát a *kölcsönügylet* alapján követelheti. Kérdés csak az, hogy az 1000 korona kölcsön visszafizetése *helyett* nem követelheti-e az általa fizetett 1000 koronát is *tartozatlan fizetés* czimén, azon az alapon, hogy a követelés és tartozás ugyan nem szüntek meg, de megszünhettek volna beszámitás által. Az eset nem látszik praktikusnak; nem is hoztak fel példát, mely a mai jogban *A* érdekévé tenné a condictio indebiti-t. *Eisele*[3] csak a római jogban vél praktikus vonatkozásokat találhatni, a modern jog szempontjából, bár a maga részéről a condictio indebiti-t nem tartja kizárhatónak, de nem is tulajdonit neki jelentőséget, mert — ugymond — nem tudott okot kikutatni, amiért különbséget tegyen *A*-ra nézve, vajjon ex mutuo avagy ex condictione indebiti kapja-e az 1000 koronát. Tagadhatatlan is, hogy alig fog eset felmerülni, melyben a kérdés praktikussá válnék, mindazonáltal egészen kizártnak azt mégsem tekinthetem. Módositva ugyanis egy a régebbi franczia joggyakorlatban tényleg felmerült esetet, meg van a példa: *A* kifizeti *B*-nek az 1000 frt tartozását, mondjuk ezüstpénzben; később, mikor rájön, hogy neki 1000 frt ellenkövetelése van *B* ellen, államcsőd állott be és kényszerfolyammal látták el az értékét veszitette papirpénzt. Ilyenkor *A* az ő kölcsönkötelezvényére kénytelen lenne 1000 frtot elfogadni oly bankjegyekben, melyeknek névértéke ugyan 1000 frt, valóságos vagyis árfolyamértéke azonban — mint Ausztriában 1811-ben, a sájnforintok idején — csak 200 frtot tesz ki. *A* tehát, ha kölcsönét perli, 800 frt veszteséget szenved. Mig, ha tartozatlan fizetést perel, az ezüstpénzt követelheti, amely *B* birtokában még megvan és igy megkapja egész 1000 frtját.[4] Van tehát eset, amikor nagyon is lényeges, hogy

[1] És amely felfogást «de lege lata» nézőpontjából szerző is magáévá tett *Magyar Czégjog* czimü kézikönyvében, amelynek keretein belül kérdésünknek kivánatos terjedelmü kifejtése nem volt lehetséges.

[2] Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 20. és 21. számban.

[3] Compensation. 1876. 267. köv. ll.

[4] A pandekta irodalomban az is vitás, vajjon az ezüstpénz természetben avagy értéke jár-e vissza tartozatlan fizetés czimén. Az uralkodó nézet szerint az utóbbi; ellenkező nézeten *Mandry* Arch. f. civ. Praxis

A mily jogalapon jár el. Nem látszik tehát egészen meddő munkának a kérdésben állást foglalni. A római jog — legalább a iustinianusi — a condictio indebiti-nek helyt adott (l. 10. §. 1. de comp. 16. 2. l. 30. de condictione indebiti 12. 6.); a német BGB és a mi Tervezetünk nem tartalmaznak szabályozást, de ugy amannak előmunkálatai,[1] mint emennek Indokolása[2] a condictiót kizártnak mondják; kizártnak azért, mert a tartozás fizetés által *megszünvén*, a beszámitás gyakorlása most már nem lehetséges; a fizetés szerintük nem is volt tartozatlan, mert az akarati beszmitás elvénél fogva a tartozás csak ugy szünhetett volna meg beszámitás által, ha a tartozás kifizetése előtt az egyik fél beszámitási akaratát kijelentette volna. Nem kell hosszasabban kimutatnom, hogy ez az érvelés megdől azon, hogy az akarati beszámitás elvét helyesen csak ugy viszi keresztül a törvényhozó vagy a biró, ha az akaratlan beszámitás nélkülözhetlen sajátságait abban szintén érvényre juttatja. Nem szabad figyelmen kivül hagyni a felek jogérzetét, mely a leszámolási akarat kijelentését rendszerint szükségtelennek véli; nem szabad, szóval, az akarati elvet végletes merevséggel alkalmazni. Amint nem is alkalmazza sem a Tervezet, sem a BGB az elévülés és elállás tárgyalt két esetében, melylyel a szóban forgó eset annyira analog, hogy bármit is mondjanak az előmunkálatok, a törvényt, mely nem tartalmaz kifejezett szabályozást, az indokolás *ellenére* is ugy kell alkalmazni, hogy ebben az esetben is helyt kell adni a beszámitás utólagos, t. i. a beszámitandó tartozás *megszünte utáni* gyakorlásának és e beszámitás alapján a tartozatlan fizetés visszakövetelésének. Egyszóval: ebben az esetben is, mert igy követeli ugyanaz a ratio és igazságosság, az akarati és akaratlan elvet egyesitve kell alkalmazni.

Nem lehet másként eldönteni azt a megforditott esetet sem, midőn a fél nem az által szenved hátrányt, hogy a beszámitás lehetőségéről mitsem tudva, *tartozását* kifizette, hanem az által, hogy a beszámitás lehetőségéről mitsem tudva, *követelését* behajtotta. *Dernburg*[3] hoz fel erre példát a franczia joggyakorlatnak a Code Napoléon előtti idejéből, azt a példát, melyet megforditva és megmódositva az imént magam használtam. Az eset lényegét egyszerü alakban elmondva, az a következő: *A* követelt *B*-től 10,000 frankot és tartozott neki ugyanannyival, de e tartozásról mitsem tudva, megfizettette magának a 10,000 frankot assignat-okban vagyis oly pénznemben, mely akkoriban a nagy franczia forradalom utáni időben kényszerfolyammal birt, amelyet tehát teljes névértékben el kellett fogadnia, holott annak valódi, azaz árfolyamértéke jóformán egyenlő volt a semmivel. Évekkel ezután, a normális pénzügyi viszonyok helyreállása után *B* követelte a maga 10,000 frankja megfizetését *A*-tól. Ez védekezett, hogy a beszámitás lehetőségéről mitsem tudott. A bíróság még a római jog érvénye idején itélkezett, mely jog az uralkodó nézet szerint, a beszámitás hatását akaratnyilvánításhoz kötötte. Mégis megtörténtnek vette a beszámitást, felperesnek csupán condictio indebiti-t engedett és ez alapon csupán az általa fizetett assignat-oknak árfolyam, igazabban skála — «échelle de dépréciation» — szerint megállapitott csekély értékében marasztalta el alperest. Másik példát hoz fel *Eisele*:[4] *A* a maga nem kamatozó követelését beszedi *B*-től, és csak akkor tudja meg, hogy ennek ugyanannyival kamatozóan tartozik, amikor *B* keresettel ellene fordul. Ilyenkor is a beszámitást, ha mindjárt akaratnyilvánitástól teszi is függővé a törvény, akaratnyilvánitás nélkül is megtörténtnek kell venni és *B* részére csupán a tartozatlan fizetést vagyis a kamatnélküli tőkét megitélni. E példák esetéről vagyis arról, midőn a fizetést *felvevő* fél nem tud a beszámitás lehetőségéről, Tervezetünk indokolása, valamint a BGB előmunkálatai emlitést sem tesznek, a római jog forrásai nem tartalmaznak kijelentést, a pandekta-irodalomban pedig vita van.[5] E vita, mint a pandektajog tételessé-

48. köt. 220. köv. ll. és ugylátszik *Windscheid* Pand. 424. §. 3. 25. Legislativ szempontból nem lehet kétely, hogy maga a tartozatlanul szolgáltatott tárgy jár vissza, ha még megvan; épp a fenti eset mutatja, hogy az «értéke» nem mindig igazi értéke.

[1] Motive II. 109. l. 832 l.
[2] III. 679. l.
[3] Compensation 1868., 588. l.
[4] Compensation 1876. 269. l.
[5] V. ö. *Dernburg* és *Eisele* id. hh., másrészt *Windscheid* Pandekten 349. §. 5. *Windscheid* téved, midőn abban az esetben, ha a *fizető* nem tud a beszámitás lehetőségéről, tartozatlan fizetést lát, a megforditott azon esetben pedig, midőn a fizetést *elfogadó* fél nem tud róla, nem lát tartozatlan fizetést. Egyik esetben sincs tartozatlan fizetés; csak azzá *lesz* a beszámitás utólagos gyakorlása által.

géhez tapadó, bennünket nem érdekel, mivel thémánkban egyedül a *legislativ* szempont vezérel.

Az a legislativ szempont pedig, amely ugy a tartozatlan fizetés, mint a visszalépési jog és elévülés tárgyalt eseteiben kell, hogy érvényesüljön, az, hogy az *akarati* beszámitási rendszer mellett is tért kell engedni az *akaratlan* rendszernek. A tárgyalt esetek mindegyikében igazságosság okából orvosolni kell azt a hátrányt, amely az akaratlan rendszer mellett nem állott volna be. Ezt a törvényhozó helyesen nem ugy éri el, hogy a tárgyalt esetekben egyszerüen az akaratlan beszámitást dekretálja, ezzel ok nélkül tulmenne a czélon pl. akkor, ha az egyik fél egyoldalu visszalépése a másik félnek is konveniál. Hanem a törvényhozó czélját ugy éri el, ha az akarati elvet fentartva a félnek a tárgyalt esetekben jogot ad arra, hogy *a már megszünt* kötelmet is beszámithassa. A szükséglet megvan, a törvényhozó ezzel a szabálylyal e szükségletet kielégiti: ezzel beérhetjük. — Hogy azután miként kelljen az utólagos beszámitásnak ezt a szapályát «megconstruálni», az már másodrangu kérdés. E részben mesterkélt és metaphysikai izü constructiók a pandekta irodalomban nem hiányzanak. Nézetem szerint a dolog veleje nem más, mint az, hogy a törvényhozó a félnek jogot ad, hogy a kötelem megszünésének *jogalapját* (jogi okát: elévülés, visszalépés, fizetés) *megváltoztathassa* beszámitásra. — Az is alárendeltebb kérdés, vajon a tartozatlan fizetés esetét, ugy mint az elévülés és visszalépés eseteit, kifejezetten szabályozzuk-e magában a törvénykönyvben avagy a birói gyakorlatra bizzuk-e; ajánlatosabb persze az előbbi, bár el kell ismerni, hogy ez az eset az életben ritkábban fog felmerülni és jelentősége inkább abban van, hogy éles világot vet az akart és akaratlan beszámitási elvek egymáshoz való viszonyára.

Eredményem tehát ez: *létesiteni kell akart beszámitást az akaratlannak minden előnyeivel.* Néhány szóban végezhetek azzal, ami még hátra van.

Kérdés még az, vajon polgári törvénykönyvünk megelégedjék-e a beszámitási akarat akármilyen megállapitásával avagy előirja-e, mint ezt a Tervezet 1306. §.[1] a BGB nyomán előirja, hogy a beszámitási akaratot kifejezetten ki kell nyilvánitani. Az utóbbi a biztosabb. Formalistikusnak látszik ugyan, de a formalismus ezuttal bajt nem okozhat, mert könnyen teljesithető és bármily későn teljesittessék is, a beszámitás eredménye, tekintettel a beszámitási nyilatkozat visszahatására és az utólagos beszámitás szabályára, szóval az akart beszámitás akaratlan elemeire, egy és ugyanaz.

Azt már aztán jóformán nem is lehet kérdésnek tekinteni, hogy a beszámitási nyilatkozat megtehető-e peren kivül is, avagy csak perben. Az utóbbi ellen szól, amit a Főelőadmány is mond, hogy akkor a beszámitás keresztülvitele végett pert kellene inditani. A római jogban, igaz, csak perben lehetett beszámitani, de ez a történelmi fejlődés eredménye. A római beszámitás a perben született: előbb a biró szabad mérlegelésétől függött, utóbb is, mint a rosszhiszemü jogérvényesités elleni védekezés, exceptio doli-ként adatott meg. Ma a beszámitás több a puszta védelemnél, ma kielégitési eszköz, melyre a forgalomnak szüksége van.

Dr. Kobler Ferencz.

A közgyülési határozatok hozatalának módja.*

β) Kérdés, hogy vajjon megfér-e a többségi elvvel az u. n. *proporczionális választás?*** Ez alatt tudvalevőleg az értetik, hogy (kettőnél) több párhuzamos állás betöltése esetén bizonyos kisebbségnek jog adatik arra, hogy ezen állásoknak egy aránylagos kisebb részét a maga jelöltjeivel töltse be. Ezen jog gyakorlásának a technikája különböző lehet.*** Bár a kérdés nem nagyon aktuális, mivel minded-

* Befejező közlemény. — Az előbbi közleményt lásd a mult heti számban.

** V. ö. *Tecklenburg:* Die Proportionalwahl in Actiengesellschaften czimü értekezését. Holdheim, 1905. évfolyam. 5. sz.

*** Az osztrák részvény-regulativum, amely ezen kisebbségi képviseletet bizonyos esetekre elvonhatatlan kisebbségi jog gyanánt állapitja meg, a következőképp rendelkezik (37. §. 5. és 6. bek.):

Venn in dem Statute die Bestellung eines Aufsichtsrates vorgesehen ist, so sind für den Fall, als wenigstens drei Mitglieder von derselben Generalversammlung zu wählen sind, folgende Bestimmungen, betreffend die Wahl der Mitglieder, in das Statut aufzunehmen:

Von einem Drittel der in der Generalversammlung vertretenen Stimmen kann verlangt werden, dass die Wahl für jede zu besetzende Stelle des Aufsichtsrates abgesondert erfolge. Ergibt sich, bevor zur Wahl für die letzte Stelle Geschritten wird, dass wenigstens der dritte Teil aller abgegebenen Stimmen bei allen vorangengangenen Wahlen zu Gunsten derselben Person, aber ohne Erfolg abgegeben worden ist,

dig ily alapszabályrendelkezés tudtunkkal sem Magyarországon, sem Németországban a részvénytársaságoknál nem merült fel, a megoldás mégis ajánlatos, mivel a köztestületekben való kisebbségi képviselet eszméje valószinüleg rövid idő alatt általában nagyobb tért fog hóditani és az ily rendezés bizonyos esetekben a részvénytársaságoknál is ajánlatosnak mutatkozik. Nézetünk szerint *nálunk nincs akadálya az olyan alapszabályintézkedésnek, mely akár az igazgatóság, akár a felügyelő-bizottság tekintetében a proporczionális választás utján való kisebbségi képviseletet állapitja meg.* Önként értetődik persze, hogy a rendelkezésnek olyannak kell lennie, hogy a társaság ne juthasson abba a helyzetbe, hogy a választandó testületek többségét a részvényesek kisebbsége tölthesse be. Ezen magától értetődő korlátozás mellett ugyanis a proporczionális választás s az ebből folyó kisebbségi képviselet semmiképp sem ütközik sem a többségi elvbe, sem egyéb törvényes intézkedésbe.

e) Arról, hogy különböző részvényeknek különböző terjedelmü szavazati joga lehet, valamint arról, hogy erészben fokozatok állithatók fel, alább, ahol a szavazati jog tárgyaltatik (X. fejezet 1. rész a. pont) van behatóbban említés téve. Jelen helyütt azonban, hol az a kérdés, hogy mely elemekből kell összetevődnie a társasági akaratnak, a *többféle részvények* esete egy más szempontból érintendő. Egyes külföldi törvények (1884-es HGB. 215. czikk. 5. bek., 215. a. czikk 2. bek., 248. czikk 1. bek. utolsó mondat, uj ném. törvény 275. §. 3. bek., 278. §. 2. bek., 288. §. 3. bek.) kötelező szabályt állitanak fel oly irányban, hogy különböző fajtáju részvények létezése esetén bizonyos határozatok érvényességéhez a (közös) közgyülés (minősitett) határozatán kivül még a határozat által hátrányban részesülő részvényesek külön közgyülésének hozzájáruló határozata is szükséges. Annak megjegyzése mellett, hogy nálunk az ily törvényes intézkedés hiánya inkább erősiti a hátrányban részesülő részvényes helyzetét, mert az esetek nagy részében minden egyes ily részvényesnek különjoga lesz az ily határozattal szemben, felmerül az a kérdés, hogy lehetséges volna-e ilyfajta alapszabályintézkedés minálunk? A felelet feltétlenül igenlő, mert a (közös) közgyülés határozata mellett még egyéb kellékek megkivánása sem a többségi elvbe, sem egyéb szabályokba nem ütközik. (V. ö. a fentebbi *c.* pontot.)

f) A határozatok hozatalának módjára (a többségre) vonatkozó alapszabályintézkedések megváltoztathatók ugyan, de csupán az alapszabályváltoztatásra (esetleg az in specie *ezen* alapszabályrendelkezés megváltoztatására) vonatkozó törvényi *és alapszabálybeli* rendelkezések betartásával. Addig ugyanis, mig az alapszabályoknak valamely rendelkezése fennál, köti a társaságot. Ezek szerint pl. az oly határozathozatali (többségi) rendelkezés, amely az alapitási tervezetből vétetett át, nem változtatható meg másképp, mint az *összes* részvényesek egyhangu hozzájárulásával (v. ö. K. T. 179. §. ut. bek.). Viszont ha az alapszabályok a valamely tárgy feletti határozathozatalhoz — nem a tervezetből átvéve — minősitett többséget kivánnak meg, alapszabályváltoztatásokra nézve azonban beérik az egyszerü többséggel, akkor az egyszerü többségnek alapszabályváltoztatás utján *pro futuro* (K. T. 181. §. 1. bek. 2. mond.) módjában lesz megszüntetni a minősitett többség kellékét. Ha azonban az alapszabályok az alapszabálymódositáshoz (vagy ehhez *is*) minősitett többséget kivánnak meg, akkor — eredjen bár e rendelkezés csupán az egyszerü többségnek egy oly alapszabálymódositásából, amely egy ellenkező rendelkezésnek csak utóbb lépett helyébe — az alapszabálymódositáshoz a minősitett többség szükséges, vagyis az utóbb emlitett esetben az egyszerü többség becsapta maga mögött az ajtót.

A ROHG. XX. köt. 42. kk. határozatában következő — külön figyelmet érdemlő — eset van eldöntve: A «Stettiner Vereinsbank» alapszabályai szerint a társaság időelőtti feloszlatásához a szavazatok és a részvénytőke kétharmadának hozzájárulása volt szükséges, mig általában az alapszabálymódositáshoz elegendő volt az egyszerü többség. A közgyülés alapszabálymódositást határozott el (egyszerü többséggel) oly irányban, hogy a feloszlatási határozatra vonatkozó fentemlitett minősitett többség kelléke kiküszöböltetett az alapszabályokból, mire aztán egy későbbi közgyülés (ugyancsak egyszerü többséggel) elhatározta a feloszlatást. A ROHG helyt adott ezzel szemben a megtámadásnak. Az indokok — a régi német törvény nálunk fenn nem álló 215. czikkére vonatkozó reflexiók elhagyásával — lényegileg a következők: Arról a viszonyról van szó, ugymond a ROHG, amelyben az egy bizonyos alapszabálymódositási esetre, t. i. az időelőtti feloszlásra vonatkozólag megállapitott sulyosbitó feltételek az alapszabálymódositások tekintetében általánosságban előszabott egyszerü többségi kellékhez az alapszabályok intenciói szerint állanak. Erészben azonban elfogadja a ROHG a másodbiróságnak az alapszabályok értelmezéséből nyert azon ténybeli következtetését, hogy az eredeti alapszabályok már a társaság keletkezésénél *külön jogot* teremtettek az egyes részvényes számára oly irányban, hogy a társaság feloszlása csak megfelelő kétharmad többséggel határoztathassék el és e kérdés ily többség hiányában ki legyen vonva a többségi határozat köréből és illetve megmaradjon az egyéni akarat szférájában. Ezt kiegésziti (45. l., hivatkozással a régi német törvény 215. czikkére) azon megjegyzés, hogy e mellett teljeljen közömbös, hogy közvetlenül a tilalmas határozat (az adott esetben a feloszlatásra vonatkozó határozat) hozatik-e meg vagy pedig előbb egy ily határozat lehetővé tétele végett annak megengedhetősége egyszerü többségi határozattal állapittatik-e meg.

Kérdés, hogy állna az eset magyar jog alapján? Tegyük fel, hogy valamely magyar társaság alapszabályai kimondanák: 1. hogy a társaság tartama pld. 50 év; 2. hogy a társaság időelőtti feloszlásához kétharmad-többségi határozat kell; 3. hogy az alapszabályok egyszerü szótöbbséggel módosithatók — *és az utóbbi két határozmány nem a tervezetből vétetett át.*

Ebben az esetben, nézetünk szerint, nincs akadálya annak, hogy az alapszabályok egyszerü szótöbbséggel oda módositassanak, hogy a feloszlatáshoz szükséges minősitett többség kiküszöböltessék és ennek keresztülvitele után a feloszlás egyszerü szótöbbséggel elhatároztassék, egyszóval azon eljárás követtessék, amelyet a ROHG. helytelenitett. Ennek oka abban van, hogy a magyar törvény (179. §. 7. pont és ut. bek.) világosan megengedi az alapszabályoknak — a tervezetből átvett határozmányok kivételével — való megváltoztatását, aminek módja, illetve az ahhoz szükségelt többség tekintetében maguk az alapszabályok vannak hivatva rendelkezni (157. §. 8. pont.). Az alapszabályoknak e megváltoztathatóságával mindenkinek tisztában kell lennie, aki a társasággal összeköttetésbe lép. Ha tehát az alakuláskor suly helyeztetik reá, hogy valamely alapszabályhatározmány ne legyen megváltoztatható (legalább ne az illető részvényes hozzájárulása nélkül), akkor e határozmányt a tervezetbe kell felvenni.

Dr. Engel Aurél,
budapesti ügyvéd.

so muss diese Person ohne weitere Abstimmung als für die letzte Stelle gewählt erklärt werden. Diese Vorschrift findet auf Wahlen von Mitgliedern des Aufsichtsrates so lange keine Anwendung, als sich im Aufsichtsrate ein Mitglied befindet, welches auf die vorbezeichnete Art durch die Minderheit gewählt wurde.»

Képzelhető természetesen számos más rendezés is.

A cselekvőképesség a chequejogban.

A cheque törvényes szabályozása terén nagy eltérés mutatkozik azon kérdés körül, hogy kire legyen cheque intézvényezhető, illetőleg minő feltételekhez köttessék a cheque-intézvényezett qualificatiója. Az egyes törvényhozások a kérdést különbözőképen oldják meg s chequetörvény-tervezetünk megjelenése óta a kérdés nálunk is sokat foglalkoztatja az illetékes köröket. A mi Tervezetünk t. i. — nézetem szerint igen helyesen — az intézvenyezett jogi minősültségét semmiben sem korlátozza s ama gazdasági kivánalmat, hogy a chequeforgalom lehetőleg a bankügyletekkel hivatásszerüen foglalkozó intézeteknél összpontosuljon, amelyeknél ugyanis a cheque mint beszámitási eszköz tulajdonképeni rendeltetésének leginkább megfelelhet, azzal igyekszik előmozditani, hogy ezeknek az intézeteknek bizonyos feltételek alatt teljes bélyegmentességet biztosit. Ezt a felfogást tette magáévá többek között a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara és meggyőzően érvel mellette dr. Sichermann Bernát, a chequejog kiváló müvelője. Azonban igen tekintélyes azok tábora is, kik az intézvényezett minőséget, különösen az osztrák cheque-törvényjavaslat (ma már törvény) nyomán csupán a bankokra, illetőleg a nyilvános számadásra kötelezett vállalatokra kivánják szoritani. A vélemények a pro és contra indokokkal kellően körülbástyázva mindkét irányban megállapodtak, ugy hogy a törvényhozásnak ebben a kérdésben alig lehet más feladata, mint hogy vagy az egyik, vagy a másik álláspontot magáévá tegye.

Ezért e helyen ezzel a kérdéssel tovább nem foglalkozom. Az intézvényezett minőségről szólva azonban rá akarok

mutatni Tervezetünknek a váltótörvénytől eltérő terminologiájára, mely, egyezően az osztrák chequetörvényével, az intézvényezett minősitésének feltételeit, illetőleg e feltételek fenforgását «*passiv* chequeképességnek» nevezi. Igaz, hogy a cheque egész pályafutása alatt az intézvényezettnek passiv szerepe van, amennyiben neki csupán a cheque beváltása, esetleg be nem váltása a feladata, ámde ebből a szempontból a szenvedő váltóképesség alatt is azt a képességet kellene értenünk, hogy valaki a váltón intézvényezettül megnevezhető legyen. De el is tekintve attól, hogy valamely foglalkozás által meghatározott különös minőség kifejezésre a «képesség» szó nyelvtanilag sem használható helyesen, önként felmerül az a kérdés, hogy hát mi áll szemben a passiv-chequeképességgel? Természetesen az *aktiv* vagyis *cselekvő* chequeképesség. Ez pedig ebben az esetben nem lehet más, mint az a képesség, melynél fogva valaki jogérvényes chequenyilatkozatot tehet, s mint ilyen, a váltói kötelezettséggel azonos elbirálás alá eső chequekötelezettséget vállalhat. Ugyanaz a fogalom tehát, mely a váltóra való tekintettel «szenvedő» képességnek neveztetik, a cheque szempontjából «cselekvő» képességnek volna mondandó. Ehhez járul, hogy a cselekvő váltóképesség ismét más fogalomnak, t. i. a váltói jogok szerzésére való képességnek megjelölésére szolgál. Ámbár sokan a «szenvedő váltóképesség»-nek a jelzett értelemben való használatát szintén kifogásolják, de minthogy ez a kifejezés nálunk törvényesittetett s általánosan is elfogadtatott, csak zavarra és félreértésekre okot szolgáltató ellentmondás volna, ha a chequetörvény azt éppen ellenkező értelemben használná.

Ezekhez képest tehát helyes volna, hogy az alkotandó chequetörvény a váltójogunkban törvényesitett terminologiát fogadja be, melyre az alább kifejtettek szempontjából is szükség van, mig az intézvényezett jogi minősitésének megjelölése — még abban az esetben is, ha ezen minőség a törvényben korlátoztatnék — mükifejezés nélkül is könnyen körülirható volna.

Ami már most a valódi, t. i. a szenvedő váltóképességnek megfelelő értelemben vett cheque-képességet illeti, ugy arról a jogképesség szempontjából e helyen alig lehet valami mondani való, mert hisz a jogképesség ép ugy, mint a váltójogban, a chequejogban is csak teljesen egyenlő lehet az általános magánjogi jogképességgel. Nem egészen igy áll azonban a dolog a *cselekvőképesség*, t. i. azon képesség szempontjából, melynélfogva valaki *saját* cselekvésével jogérvényes cheque-nyilatkozatot tehet, magát cheque-jogilag lekötelezheti.

Vizsgáljuk csak kissé közelebbről ezt a cselekvőképességet a chequejog szempontjából. A tervezet ebben a tekintetben sem állit fel semmiféle korlátozást. E szerint chequeképesek volnának a 24-ik évüket még be nem töltött férjhez ment nők, akik tudvalevőleg váltóképességgel nem birnak, de meg kellene adni a cheque-képességet a gyámtörvény 3. §-ának korlátai között az ott emlitett kiskoruaknak is. A hivatkozott törvényszakasz szerint ugyanis «kiskoruak, kik életük 14-ik évét betöltötték, arról, amit szolgálatuk és munkájuk által szereznek, szabadon rendelkezhetnek, ha fentartásukról maguk gondoskodnak». Ugyanezen rendelkezés az általános polgári törvénykönyv tervezetének 920. §-ába is átvétetett. Már most a kibocsátó és intézvényezett közti jogviszonyt tartva szem előtt, nem szenvedhet kétséget, hogy midőn a kiskoruak keresményének fedezetként való egyidejü átadása mellett bankárjával chequeszerződést köt, a gyámtörvény 3. §-ában biztositott cselekvőképességével él, ez a chequeszerződés tehát feltétlenül érvényes és joghatályos. De ép ily érvényesnek és joghatályosnak kell elismernünk a chequebirtokossal szemben az ő cheque-nyilatkozatát is, melylyel a bankárjánál elhelyezett saját keresménye felől rendelkezik. Hiszen a cheque-ügylet a tervezet indokolása szerint is «fizetési ügylet» és az «utalványozott a kibocsátónak csupán végrehajtó, pénztári közege». Ha pedig a kiskoru keresményéről szabadon rendelkezhetik, jogi szempontból egyre megy, vajjon a pénzt maga szolgáltatja-e át hitelezőjének, vagy e végből gyors beváltásra szánt utalványt (chequet) ad-e neki. E felfogásnak az sem állhatja utját, hogy a cheque-ügylet az alapul szolgált viszonytól független, mert hisz a kiskoru «szabadon rendelkezik», hacsak a szóban forgó gazdasági kör határait át nem lépi. E határok pedig keresményének értéke, de semmi esetre sem az ügylet minősége által vannak megszabva. Sőt ezen határokon belül tőlük a váltóképesség sem volna megtagadható, ha a váltótörvény 1. §-a azt ki nem zárná.

Ha az ilyen cheque az intézményezett által beváltatik, természetesen minden a legjobb rendben van. A bonyodalmak ott kezdődnek, ha az intézvényezett a chequet bármely okból nem honorálja. Nézzünk csak egy gyakorlati esetet. X. 23 éves hivatalnok, már hat év óta áll valamely czég szolgálatában és ezen idő alatt keresetéből megtakaritott bizonyos összeget, melyet bankban helyezvén el, az ott levő összegekről időközönkint cheque utján rendelkezik. A chequebirtokos a cheqet fizetés végett bemutatja, mire az intézvényezettől tagadó választ nyer azzal, hogy a fedezet egy korábban beváltott, bár talán *később* kibocsátott cheque-vel kimerittetett. A chequebirtokos tehát visszkeresetet indit a kibocsátó ellen, aki viszont kiskorusági kifogást emel. Törvényes szabályozás nélkül ilyképp teljesen bizonytalan jogállapot áll elő, amely mellett alperes marasztalása is, de felperes elutasitása is egyformán indokolt. Ily állapot lehetősége az illető kiskoruak érdekeit és a forgalom biztonságát egyaránt veszélyezteti. Figyelembe kell továbbá vennünk, hogy ha a chequetörvény a chequeképességet nem korlátozza, a most emlitett kiskoruak éppugy, mint a 24-ik évüket be nem töltött férjhez ment nők, a chequet a váltótörvény korlátozásának kijátszására használhatják fel.

A Tervezet ezen hézagára már dr. Sichermann a «Bankutalványról» készitett külön törvényjavaslatában is rámutatott (l. Magyar jogászegyleti értekezések XXVI. köt. 8. füz.), de csupán a nők chequeképességének szempontjából. Amint azonban láttuk, a chequeképességnek törvényes szabályozása a kiskoruakra való tekintettel is szükséges.

Ezért a váltótörvénynek a cselekvési képességet szabályozó 1—2. §-ait a chequere is megfelelően kiterjesztendőnek tartom.

Dr. Rusz Andor.

Inditvány visszavonása a segéd elitéltetése után.

Ily czimen e lap f. é. 19. számában czikk jelent meg Fayer László tollából.

Abban azt hiszem, mindenki egyetért a tanár urral, hogy igazságtalanság és a legis ratiónak éppen nem megfelelő dolog történt, midőn — absolute inditványi büncselekményről lévén szó, a tettest a magáninditvány visszavonása czimén felmentették, holott a bünsegédet ugyanazon magáninditvány alapján már régebben elitélték.

Helyén való tehát a jogegység érdekét szolgáló perorvoslat. Csakhogy igénytelen nézetem szerint ezzel nem a bünsegédet marasztaló, hanem a tettest felmentő itéletet lehet és kell csak megtámadni. A hiba és törvénysértés ugyanis nem akkor történt, amikor a bünsegédet elitélték, hanem igenis akkor, amikor a magáninditvány visszavonását a tettes ellenében figyelembe vették.

Hogy absolute inditványi büncselekménynél, ha az egyik bünrészest már elitélték, a magáninditvány a másik ellenében többé nem vonható vissza: az a Btk. 115. és 116. §-ainak világos értelméből nyilvánvaló.

E szakaszok ugyanis szembeszökően mutatják, hogy a törvény nem akarta megengedni azt, hogy az absolut magáninditványra jogosult sértett fél kegyeket gyakorolhasson az egyik és boszuját tölthesse a másik bünrészessel szemben. Ezért rendeli, hogy az egyik ellen tett inditványra üldözni kell a többit is és az egyikre nézve történt inditványvisszavonás esetében fel kell hagyni a többiek üldözésével is.

Az absolut magáninditvány tehát egységes és szétválaszthatatlan. Visszavonni pedig csakis *az itélet* kihirdetése előtt lehet. *Itélet* alatt pedig csakis az ügyben kelt *legelső* itéletet lehet érteni, mert éppen az inditvány tagolhatatlan természetének feltétlen következménye az, hogy ha az inditványra jogosult annak visszavonását a legelső alkalommal elitélt bünrészessel szemben elmulasztotta: ezzel megpecsételte a sorsukat azoknak a bünrészeseknek is, akikkel szemben később kerül tárgyalásra és itéletre az ügy.

Az inditvány visszavonása az egyik részes elitéltetése után feltétlenül hatálytalan. Nincs szükség tehát a bünsegéd elitélésével addig várni, amig a tettes felett is itélkezni lehet. Kivált általánosságban nem állhat meg ez a tétel.

Lehetnek persze egyes specziális esetek, mikor kétséges, hogy a majdan előkerülendő tettessel szemben megállhat-e a vád. Ezt azonban mindig észlelheti a bíróság már a bünsegéddel szemben megkisérelt bizonyitó eljárás során és ilyen specziális esetek elbirálását módjában van a bünsegédre nézve is elhalasztani.

Ami pedig a minősitő és a büntetés kiszabására ható körülményeket illeti — amelyek közül a czikkiró ur csak az enyhitő jellegüeket emliti — azokat illetően nem kell féltenünk a bünsegédeket. Nyugodtak lehetünk, hogy e körülményeket ők és védőik is felhozzák és érvényesitik.

Az elvégre kétségtelen, hogy bünsegédet a tettes nélkül csakis akkor és csakis oly cselekmény miatt fognak elitélni, amely a bünsegéd ellenében megtartott főtárgyaláson a tettesre nézve is kétségtelenül bebizonyul. Számos esetben láttam bünsegéd önállóan való elitélésénél, hogy a vádat a bünsegéd védekezése alapján lefokozták, pl. minősitett lopásból egyszerü lopássá.

De ha kétségtelenül bebizonyitva áll előttünk, hogy ezt az egyszerü lopást a távollevő tettes a jelenlevő bünsegéd segédkezése mellett elkövette: ugyan miért várnánk a bünsegéd elitélésével, miért szüntetnők meg vizsgálati fogságát is és miért engednők őt is eltünni és a cselekményt vele szemben is elévülni?

Dr. Eördögh Árpád,
nagykikindai kir. alügyész.

Azon birósági határozat, mely a tettes irányában az eljárást megszüntette, aligha lesz megtámadható, mivel e határozat az ügyészi vád elejtésének következménye, tehát a törvényt nem sérti.

De ha megtámadható volna is, czélra a megtámadás nem vezet. A bekövetkezett megszüntetés tényén jogegységi uton változtatni lehetetlen, tehát az ellenmondás a két itélet közt megmaradna. A törvény megsértése csakis a segédi itéletnek hatályon kivül helyezésével és az elitéltnek szabadlábra helyezésével szüntethető meg.

Az anyagi igazsággal is ez egyez. Ha az inditványra jogosult állitja, hogy az ő érdekei nincsenek megsértve a cselekmény által és ha ennek következtében a tettes irányában megszüntetik az eljárást: aligha igazolható, hogy azon egyént, aki ezen nem-jogsértő cselekményhez segitséget nyujtott, büntessük.

Czikkiró ur szerint «itélet» alatt az ügyben hozott első itélet értendő, habár ez itélet csak a segédre vonatkozik is. Mi azt tartjuk, hogy egy ügyben «az itélet» csak akkor van meghozva, ha a tettes felett itéltek. A törvény szövege, mint tudjuk, nyitva hagyja még azt is, vajon nem kell-e az itélet alatt a felsőbirósági itéletet érteni s csak az egyöntetü birósági gyakorlatra támaszkodik a felfogás, hogy a törvény az elsőfoku itéletet érti.

A visszavonás hatályának oszthatatlanságával felfogásunk teljesen összefér, mert a jelen esetben a sértett fél még nem gyakorolta visszavonási jogát. Hogy az elitélt segédre e visszavonás közvetlen hatálylyal nem bir, ez a körülmény aligha foszthatja meg az inditványra jogosultat attól a jogától, hogy az inditványt a még el nem itélt tettes irányában visszavonhassa.

Hasonlit a helyzet ahhoz, midőn a sértett a visszavonást a relative inditványi oly esetnél gyakorolja, melyben a segédre nézve hivatalból való üldözés áll fenn. Ha el van már itélve a segéd, aki ellen hivatalból indult az eljárás, a tettes tekintetében a visszavonás gyakorolható mindaddig, amig ő reá nézve az elsőfoku itéletet ki nem hirdetik.

Rokon jellegü a Btk. 240. §-ának határozmánya is. Ha a szemérem elleni büntett esetében a házasság a sértett és a tettes közt a segéd elitéltetése *után* jön létre: ez nem változtat azon, hogy a cselekmény büntethetősége megszünik. Másrészt nem hajtható végre a segéden a büntetés oly cselekményhez való segélynyujtásért, mely cselekményt a sértett az utólagos házasság concludens tényével megbocsátott; s ismét csak a jogegységi perorvoslat segithet. *F.*

Különfélék.

— **Igazságügyi munkaprogramm.** A miniszterelnök legutóbbi budget-beszédében a következő, minden jogászt közelről érdeklő tervekről szólott:

Igazságügyi igazgatásunk ugy a magán-, mint a büntetőjog terén folytatni fogja azon anyagi és alaki reformok kodifikáczionális előkészitését, amelyek már részben megkezdettek, részben szükségeseknek bizonyultak. Ezenkivül előterjesztést fogunk tenni a kuriai biráskodásról szóló törvény hatályának meghosszabbitása és ezen törvény kiáltóbb hiányainak orvoslása végett. A választási reformmal kapcsolatban ezen törvénynek más reformját is fogjuk kezdeményezni. Fősulyt kivánunk fektetni a telekkönyvi intézménynyel kapcsolatos ügyek rendezésére, különösen az erdélyi telekkönyvi és birtokviszonyoknak és a tagositási ügyeknek a rendezésére, mert az a meggyőződés vezet bennünket, hogy mindezek nemcsak a felszaporodott perek apasztásának, hanem a hitelképességnek és a hitelviszonyokkal összefüggő visszaélések megszüntetésének mellőzhetetlen előfeltételei.

Igazságügyi igazgatásunk ezenkivül természetesen tevékeny részt kiván venni mindazon jogi kérdéseknek előkészitésében, amelyek a különböző tárczák reformkörébe esnek.

Revideálnunk kell a kisipar érdekeire való tekintetből is az ipartörvényt; ebben gondoskodni kell az ipari és kereskedelmi alkalmazottak jogviszonyainak rendezéséről, érdekképviseletének szervezéséről. Az ipari biráskodásnak kérdéseit is az ipartörvény fogja megoldani.

Ami konkréte körülirt terv ezen kijelentésekben foglaltatik, azt mindannyian nagy örömmel üdvözöljük.

De nélkülözzük a miniszterelnöki programmban a nagyfontosságu igazságügyi reformok egész sorozatának megemlitését. A Btk. és BP. novellája, a polgári peres eljárás kodexe, a végrehajtási eljárás reformja, az ügyvédrendtartás módositása és a felsőbiróságok tehermentesitése époly sürgősen szükségesek, mint a telekkönyvi, tagositási és iparjogi kodifikáczió.

A jogi közvéleményt nagyon lekötelezné az igazságügyminiszter, ha részletes programmot adva, tájékoztatna az általa tervbe vett teendőkről és azok megvalósitásának sorrendjéről.

— **A «Magyar Jogászegylet»** már nehány hónap előtt elhatározta, hogy *Szilágyi Dezső* siremlékére gyüjtést rendez Az egyesület tagjainak és az összes közhatóságnak gyüjtőiveket küldött szét és a gyüjtés már eddigelé is szép eredménynyel járt. Mivel azonban a gyüjtés határideje május hó végével lejár, az egylet ez uton is azzal a kéréssel fordul mindazokhoz, akik a nagy államférfiu emlékét tiszteletben tartják, sziveskedjenek adományaikat mentől előbb az e czélra megküldött postatakarékpénztári befizetési lapok utján vagy akár egyszerü postautalványon a Magyar Általános Takarékpénztár czimére (Budapest, V., József-tér 14.) mielőbb beküldeni, hogy a gyüjtés eredménye méltó kifejezése legyen azon hálás kegyeletnek. amelylyel a magyar közönség Szilágyi Dezső emléke iránt viseltetik.

— **Az esküdtbirósági eljárásról, tekintettel a kérdések szerkesztésének módjára.** (Különlenyomat *BJT.*-ból.) Ily czim alatt szól Baumgarten Izidor koronaügyész-helyettes azon kérdésről, melyet kollegája, Vargha Ferencz, hozott nálunk napirendre.

Vargha két dolgozatát tárgyaltuk a 2. és a 16. számban és kifejtettük, hogy a kérdésfeltevésben a specialisatiót, melyet ajánl, miért nem fogadhatjuk el. Hozzátettük azt is, hogy az anyagi jogi revisió, melyre Vargha törekszik, sokkal szélesebb területre s nagyobb mérvekben nem igen terjeszthető ki; ellenben a Btk. 384. §-ának 9. pontja alapján az alaki jogi revisió segélyével az alsófoku itélet hibái, ugyancsak az alsófok által, kijavittathatók.

Baumgarten Izidor nem fogadja el a specialisitiót, de az ő álláspontja annyiban még távolabb áll a mienktől, mint Vargháé, mert Vargha *akar* a mostani curiai judikatura sajnálatos állapotán segiteni, de ezt — szerintünk — helytelen eszközzel kisérli meg, Baumgarten azonban azt magyarázza, hogy segiteni egyáltalán nem lehet s bele kell nyugodni a mostani helyzetbe.

Ismételjük, amit már többször mondtunk: a fenforgó kérdés csakis az anyagi és az alaki revisiónak egymással való összekapcsolása utján lesz megoldható. Az alaki jogi revisió is csak anyagi jogi változtatásokat czéloz. Azok a sérelmek, melyeket a Curia nem képes rögtönösen megszüntetni, visszaterelik az ügyet az alsófokhoz.

E felfogáson nyugszik Tarnai János curiai birónak a végzési indokok felülvizsgálását tárgyazó dolgozata, melyről a 20. számban szóltunk.

— **A kir. táblák és a kir. Curia teljes üléseinek szabályozásáról** szóló 1891 augusztus 12-én 4214. I. M. E. sz. a. kiadott igazságügyminiszteri rendeletnek kiegészitése tárgyában az igazságügyminiszter 1906. évi T. 25/67. sz. a. a következő rendeletet bocsátotta ki:

A kir. táblák és a kir. Curia teljes üléseinek szabályozása tárgyában 1891. évi augusztus 12-én 4214. I. M. E. sz. a. kiadott igazságügyminiszteri rendelet (Magyarországi Rendeletek Tára XXV. évfolyam, 156. sz. 1167. s köv. lapjain) 15. §-ában szabályozta azt az eljárást, amelyet követni kell abban az esetben, ha a kir. Curia a kir. táblák ellentétes döntvényei következtében a felmerülő jogkérdést teljes ülésben dönti el. Ugyanezeket a szabályokat s nevezetesen az idézett 15. §. 3—6. bekezdéseit kell megfelelően alkalkalmazni abban az esetben is, ha a kir. Curia a kir. táblák ellentétes döntvényeinek érdemleges megbirálás alá vételét teljes ülési határozattal mellőzi abból az okból, mert az azoknak tárgyát alkotó jogkérdés nem tartozik azok közé a jogkérdések közé, amelyeket az 1890:XXV. tcz. 13. §-ának első bekezdése értelmében a kir. táblák, mint utolsó foku birságok teljes ülésben eldönteni jogositva vannak. Azokra a táblai döntvényekre, amelyekre a kir. Curiának ez a határozata vonatkozik, fel kell jegyezni a curiai határozat keltét, számát és tartalmából azt, hogy a kir. Curia a táblai döntvények érdemleges megbirálását mellőzte abból az okból, mert az 1890:XXV. tcz. 13. § a első bekezdésének esete fenn nem forog. Az idézett rendelet 22. §-ának azt a rendelkezését, melynél fogva a kir. táblák az 1881. évi november hó 1-én 3274. I. M. E. sz. a. kelt igazságügyminiszteri rendelet szerint oly polgári és büntető ügyekben is tarthatnak teljes üléseket, amelyekben nem utolsó foku birságként járnak el, a birói ügyviteli szabályok kiadása tárgyában 1891. évi augusztus hó 19-én 4291. I. M. E. sz. a. kelt igazságügyminiszteri rendeletnek (Magyarországi Rendeletek Tára XXV. évfolyam 145. sz. 935. lap.) I. pontja által hatályon kivül helyezettnek kell tekinteni.

— **A Magyar Jogászegylet igazgató választmánya** a napokban ülést tart, melyben megállapitja az őszi munkaprogrammot. Az évi rendes közgyülést is őszkor tartja meg az egylet.

— **Érdekes büneset.** A *Jogt. Közl.* 15. számában közölt büneset jogerős befejezést nyert. Az esetet a következőkben ismételjük: A mult év őszén több munkás közt korcsmai verekedés támadt, ugy, hogy a korcsmáros kénytelen volt a dulakodókat a korcsmai helyiségből kiutasitani. A verekedés az utczán folytatódott és ez alkalommal egyike a dulakodó embereknek késsel oly szurást kapott, mely halálát okozta. Minthogy a nyomozat és vizsgálat ki nem deritette a tettest, a budapesti kir. ügyészség a Btk. 308. §-a értelmében mind a négy ember ellen, aki a dulakodásban részt vett, halált okozott sulyos testi sértés miatt vádiratot nyujtott be. A terheltek közül három a vádirat ellen kifogással élt, melyben a bünösséget a negyedikre: J. I.-ra tolták, azt mondván, hogy ők a nyomozat során csak azért nem mertek szint vallani, mert J. I. fivére, volt csendőr azzal fenyegette őket, hogy azon esetre, ha fivére J. I. ellen vallanának, agyon fogja őket ütni. Hivatkoztak továbbá a megölt ember szeretőjére, aki előtt halálos ágyán oda nyilatkozott volna, hogy őt J. I. szurta meg. A vádtanács a beadott kifogásnak helyt adva, a három terhelt ellen a további eljárást megszüntette, J. I.-t pedig a Btk. 306. §-a alapján halált okozott sulyos testi sértés miatt vád alá helyezte. A budapesti esküdtbiróság előtt lefolyt főtárgyaláskor a bizonyitás befejezte után a védő odaérvelt, hogy sajnálattal kell kiemelni, hogy a vádtanács a négy terhelt közül három ellen az eljárást megszüntette és csupán a negyedik vádlottat helyezte vád alá. Mert igy az esküdtek egy kellemetlen dilemma előtt állanak. Ha vádlottat bünösnek mondanák, könnyen megeshetik, hogy tévedtek; mert hátha a három ember között, akik ellen a vádtanács az eljárást megszüntette, van az igazi tettes és ekkor vádlott igazságtalanul szenvedne; ha pedig a vádlottat felmentik — akkor *mind a négy ember* — akik között az igazi tettes okvetlen volt, egy sulyos büncselekmény vádja alól szabadul és a megölt embernek halála megtorlatlanul maradna. Ily viszonyok közt az esküdteknek szem előtt kell tartaniok azt a régi büntetőjogi elvet, hogy inkább szabaduljon száz bünös, mint *egy* is ártatlanul bünhödjék és mentsék fel most a negyedik vádlottat is, miután a másik három vádlott a vádtanács határozata folytán már menekült. Az esküdtek J. I.-t 12 szavazattal *nem* bünösnek mondották ki, mire a törvényszék a vádlottat felmentette. A kir. ügyész semmiségi panaszszal élt azért, mert a bizonyitási eljárás befejezése után tett abbeli inditványát, hogy a főtárgyalás napoltassék el és egy meg nem jelent tanu kihallgatása végett az ügy egy ujabb esküdtszéki főtárgyalás elé vitessék, a törvényszék mellőzte és mert a törvényszék a kir. ügyészségnek az esküdtek elé bocsátandó egyedüli kérdést, melyhez a védő is járult, egy másik kérdéssel (erős felindulás) megtoldotta. A koronaügyészség azonban a kir. ügyészség semmiségi panaszát visszavonta és igy a felmentő itélet jogerőssé vált.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A nemzetközi büntetőjogi egyesület németországi osztálya** a legközelebbi gyülésen kiválólag a bünvádi eljárás reformkérdéseivel fog foglalkozni. Aschrott törvényszéki elnököt bizták meg az anyag összegyüjtésével és a tárgyalások irányitásával. A főkérdés a felebbezés visszaállitásának nehéz problemája lesz; tárgyalni fogják ezenkivül az esküdtszéket és a Schöffenbiróságot, valamint a vizsgálati fogság kérdését is.

— **Németországban** figyelemreméltó jelenség az, hogy a polgári elem részvételét a második fokra is ki akarják terjeszteni. Szóltunk többször arról, hogy a kormány által alakitott szakbizottság is ezen álláspontot foglalta el. S most Liszt nyilatkozik amellett, hogy a szakbirói tanácsok hatáskörét ketté kell osztani, felét beosztani az esküdtszéki, felét pedig a Schöffenbirósági hatáskörbe s ezen Schöffenbiróságtól a felebbezés menjen a nagyobb Schöffenbirósághoz. Vagyis mindkét fokon legyen polgári elem.

— **Liszt** felveti az eszmét, vajon nem volna-e tanácsos a büntetőjogból az egyetemeken póttanfolyamokat tartani azon birák számára, akik a bünügyi gyakorlatra mennek. Szerinte a bünügyi igazságszolgáltatás hiányosságait a személyzet képzettségének fogyatékossága okozza.

— **Adickes,** Frankfurt főpolgármestere *Grundlinien durchgreifender Justizreform* czimü, most megjelent könyvében az angol és skót jogrendszerek nyomán a birói szervezet és ügyvitel egyszerüsitéséről ir.

—

A Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület magyar csoportja szombaton, junius 9-én este 6 és fél órakor ujjászervező közgyülést tart az ügyvédi kamara helyiségében. A közgyülés tárgya: 1. Alapszabálymódositás, 2. az igazgató választmány megválasztása.

—

A Magyar Jogászegyletnek járó (bel- és külföldi) szaklapok a nyári szünet alatt is minden szombaton d. u. 6 órakor a könyvtárban a tagok rendelkezésére állanak és kölcsön is veketők.

—

Meghivó az 1906 junius 1-én este fél 7 órakor az Ügyvédjelöltek helyiségében (V., Szemere-utcza 10. sz.) tartandó vitaestre. Előadó: Dr. Zerkovitz Zsigmond. Tárgy: A fiatalkoru büntettesek védelme.

Dr. Goldner Fülöp esztergomi ügyvéd némi gyakorlattal biró ügyvédjelöltet keres. A tót vagy német nyelvet értők előnyben részesülnek. 11708

Mekkora egy anasztigmátnak a képessége. Sokan nem tudják, hogy egy anasztigmátnak mekkora a képessége. Hogy a képek kifogástalanok legyenek, szükséges, hogy a kikapcsoló objectiv két tulajdonsággal birjon: fényerővel és szegélyélességgel. E két erényt foglalja magában az anasztigmát. A többi objectiv ezeknek csak egyikével bir. Az első anasztigmát tudvalevőleg a berlini Goerz-féle kettős-anasztigmát volt és ezen objectivek világhirüek lettek, a későbbi szerkezetek közül a görlitzi Meyer-féle Aristosztigmátok tüntek ki. E két objectiv-tipus lesz kizárólag az Union-kamarákba szerelve, melyeket a Stöckig és társa czég Drezdában, Bodenbachban és Zürichben gyárt. Aki a photo művészet iránt érdeklődik, méltassa figyelemre a mai számunkhoz mellékelt prospektust.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Veres Pálné-u. 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenegyedik évfolyam. 23. SZ. Budapest, 1906 junius 8.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *IV. Veres Pálné-u. 25.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Esküdtszéki kérdések. *Dr. Fayer László* egyetemi tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* A megajándékozottaknak a kötelesrész kiadására, illetve kiegészitésére vonatkozó kötelezettsége egyetemleges-e? *Dr. Staud Lajos* közigazgatási birótól. — Bemutatóra szóló részvénybirtokosának felelősségéről. *Dr. Mangold Ármin* budapesti ügyvédtől. — Egy «És» körüli törvénymagyarázat. I. *Dr. Pósch Gyula* budapesti ügyvédtől. — II. *Dr. Klein Ede* szepsii ügyvédtől. — Különfélék.

Mellékl et: Döntvénytár. — Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Esküdtszéki kérdések.

A mult heti számban arról szóltunk, hogy Vargha Ferencz és Baumgarten Izidor koronaügyészi helyettesek dolgozatai mily szempontból tárgyalják az esküdtekhez intézett kérdések problemáját.

A két dolgozat közvetve az esküdtszéki intézmény szervezetébe is belenyul és ezért vissza kell térnünk a kérdésre.

Olvasóink tudják, hogy ugy Vargha Ferencz, mint Baumgarten Izidor az esküdtszéki intézménynek ellenesei. Követik a német hivatalnok-világ felfogását; — mégis egy eltéréssel. Amig a német hivatalnokok csak az esküdtszéket üldözik, de a polgári elem részvételét a Schöffenbiróság alakjában megtartják, sőt kiterjesztendőnek mondják: addig Vargha és Baumgarten gyökeresen támadják meg a polgári elem részvételének elvét és a tiszta hivatalnok-biráskodást követelik, vagyis azt a rendszert, mely ma már — Hollandiát és Japánt kivéve — sehol a föld kerekségén nincs meg.

E tényre annak feltüntetése végett kivántunk utalni, hogy ezen két kiváló gyakorlati jogászunk elvi álláspontja nem gyakorlati.

Az esküdtekhez intézendő kérdésekről irt dolgozataik tekintetében ugyanez a jelenség áll előttünk. Mindketten oly véleményt fogadnak el, mely — eltekintve elméleti tarthatatlanságától — első sorban a gyakorlat igényeibe ütközik.

Vargha Ferencz a speczialisatió rendszerével az esküdteket számadástételre szoritja a tekintetben, hogy mi alapon mondják ki a bünösséget. Czélja az, hogy a Curia felülvizsgálhassa a verdiktet. Teljes lehetetlen azonban a terv keresztülvitele, mivel a tényelemeknek a kérdésekbe való összehalmozása egyrészt az esküdtek feladatát lényegesen megnehéziti, másrészt, mint számos tapasztalat mutatja, az esküdteket felmentésekre tereli. Ha a szakbirósági eljárás keretében szavazás alá bocsátanák az indokolás tényelemeit, még ott is nagy nehézségek gördülnének az elitélhetés elé.

Vargha átgyurja az esküdtszéki biráskodást. Az alsófok munkakörét összezsugoritja a felsőfok javára. Ha már nem tudja az esküdteket kiküszöbölni, legalább alkalmazkodjanak az irásbeliség rövid útú perorvoslati rendszerének igényeihez. Hogy képes-e az első fok ily körülmények közt egyáltalán használható munkát szolgáltatni, az a kérdés, ugy látszik, nem nyugtalanitja őt. (A *BP.* 355. §-ának utolsó bekezdésében foglalt részleges specialisatiót, mint a törvényre alapulót, mi is elfogadjuk.)

Baumgarten abból indul ki, hogy az esküdtek hatásköre a XIX. század folyamán állandóan növekedett. Régenten az esküdtek leginkább csak a tények valósága felett mondottak véleményt, ma már a bünösség kérdését döntik el. Az esküdtek hatáskörének kibővülése azonban — Baumgarten szerint — a hivatalnok-bíróság hatáskörének kisebbedését vonta maga után. A hivatalnok-bíróság elvesztette a bünösség kérdésére gyakorolt befolyását. És minthogy a Curia csak a szoros értelemben vett esküdtszéki bíróság munkáját vizsgálhatja felül, a legfelső bíróság sem avatkozhatik a bünösségi kérdésbe. Baumgarten tehát *az esküdtszék hatáskörének megóvása szempontjából* utasitja vissza Vargha tervét.

Ezenfelül megköveteli, hogy az esküdtszéki bíróság a felek által javasolt minden külön kérdést feltegyen, mivel «anomaliák nem kerülhetők ki, ha a bíróság jogi meggyőződését követi oly kérdésekben, melyeknek eldöntését a törvény az esküdtek hatáskörébe utalja.» Rosszalja, hogy a Curia konkrét esetben egy kérdés feltevése miatt megsemmisitette az eljárást. Kár volt, mondja, annak a törvényes rendelkezésnek megszegése, mely az esküdteknek teljes szabadságot biztosit a büntetendő cselekmények minősitésében.

Amig tehát Vargha megnyirbálja az esküdtek hatáskörét, Baumgarten többet biz reájuk, mint amennyit elbirnak; a bünösség és a minősités kérdéseit minden felülvizsgálat nélkül a kezükbe adja.

Természetes, hogy ezen felfogás, épugy mint a Varghéé, szintén gyakorlati tekintetekbe ütközik. Az esküdtek nem rendelkeznek megfelelő jogi szakképzettséggel, hogy ellenőrzetlenül volnának hagyhatók.

De Baumgarten nem is hiven vázolja dolgozatában a fejlődést, melyet az esküdtszék a feltett kérdések tekintetében mutat. Mint az intézmény ellenesei rendszerint tenni szokták, ő is lehetőleg előtérbe helyezi az esküdtszéki intézmény «kétágu» jellegét. Holott épen az a bizonyos kétágúság, vagyis a birói tanács ketté osztása, lényegesen enyhebbé lett az idők folyamán.

Minél inkább kibővült ugyanis az utóbbi évtizedek alatt az esküdtszék hatásköre, annál inkább bővült a hivatalnok-bíróság felügyeleti és felülvizsgálati hatásköre is. A két birói elem munkája, mely régebben a mechanikus szétosztáson alapult, lassankint organizmussá vált. Nem az fejezi ki helyesen a fejlődést, hogy egyik nyert, a másik vesztett, hanem mindkettő nyert és mindkettő vesztett. A két hatáskör nem egymás mellett terül el, hanem egymást áthatja.

Az esküdtszéki bíróság helyesbitő eljárása leginkább az utóbbi idők folyamán fejlődött ki és még mindig több és több tért foglal.* A legfőbb bíróság felülvizsgálati jogköre pedig ezzel lépést tart. Francziaország a mult évtizedben hozott törvényt a revizió kibővitéséről. A magyar *BP.* szabványai is, a 384., 385. és 427. §-ok taxatiójával, szélesebb jogkört adnak a Curiának, mint a német törvény ad a lipcsei legfőbb bíróságnak.

Ha a Curia rendszerint közvetlenül nem is férhet hozzá a

* L. a helyesbitő eljárás fejlődéséről szóló czikkünket: *Jogt. Közl.* 1905. 19. sz. — Hogy a helyesbitő eljárás a rövid útú revisio: azt még mindig nem veszik számba. Iróink a revisionális kérdésnek csak egyes részleteivel foglalkoznak. Egyik az anyagi revisióval, másik az alakival, harmadik a jogegységivel, negyedik az ujrafelvétellel. A helyesbitő eljárást pedig teljesen ignorálják. A revisionális kérdés megoldása azonban csak mind az öt tényezőnek együttes figyelembe vételével lesz lehetséges.

a téves itélethez, de hozzá férhet közvetve a visszatereléssel. Amint az esküdtszéki bíróság az esküdtszéki verdiktet a 370. vagy a 371. §-a segélyével felfüggesztheti, ugy a Curia ugyanezt megteheti az esküdtszék és az esküdtszéki bíróság együttes itéletével a 384., 385., 427. és 437. §-ok utján, csakhogy itt már megsemmisités a neve.

Baumgartennek az a tantétele pedig, hogy a Curia csak a szükebb értelemben vett esküdtszéki bíróság határozatát vizsgálhatja felül: a törvény szerkezetében nem talál támaszt. Utalunk csak a 427., 437. és a 441. §-ok világos szövegére.

Mi tehát nem a miatt idegenkedünk Vargha tervétől, mint Baumgarten, hogy t. i. az esküdtek hatásköre érintetlen maradjon, vagyis hogy az esküdtek munkája felül ne vizsgáltassék, hanem csakis azon alapon, hogy Vargha felülvizsgálati eszköze az esküdtek munkáját feszélyezi. Nem a felsőbíróság beavatkozásától irtózunk, hanem az esküdtek megkötöttségétől.

Elfogadjuk Vargha azon alapgondolatát, hogy a felülvizsgálat meglegyen.

Ezen felülvizsgálatot azonban rendszerint a megsemmisités és vizszautalás utján létesitjük.

A Curia megitélheti, hogy az esküdtek elé terjesztetett-e a felek által felajánlott egész bizonyitási anyag s hogy nem sértetett-e meg az anyagi igazság. Az uj határozat hozatalára ily esetben a Curia nyitja meg az utat.

És hogy ezt oly ritkán teszi, jó részben annak tulajdonitjuk, hogy akik a régi irásbeli rendszer alapján az érdemleges felülvizsgálati rendszert kezelték, csak lassan simulnak hozzá a szóbeliség perorvoslati rendszeréhez, a cassatióhoz.*

Részünkről ellenzünk minden experimentátiót; ujra és ujra utalunk az esküdtszéki bíróság helyesbitő eljárására és a curiai visszautalásra.

Mindkettő egyaránt megfelel a szóbeliség elvén alapuló perrendtartásnak és a gyakorlati élet igényeinek.

Dr. Fayer László.

* Erről, valamint a Curia jogkörének határairól s a legfőbb bíróságnak az esküdtszékhez való viszonyáról l. tüzetesebben *Bünvádi Eljárás Vezérfonala.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A megajándékozottaknak a kötelesrész kiadására, illetve kiegészitésére vonatkozó kötelezettsége egyetemleges-e?

A legfőbb bíróság elég gyakran ingadozik a jogelvek alkalmazásában és elég gyakran tér el előbbi gyakorlatától. Ez eltéréseknek legnagyobb része az eltérés fenforgásának tudatában, részben azonban enélkül is jő létre. A tudatos eltérés igen tiszteletreméltó törekvésből ered, mert az igazság lehető legeredményesebb megvalósulását czélozza, rendszerint nagy okok hatásának az eredménye és a legfelsőbb bírósághoz méltó megfontolásból származik. Az ilyen eltérésért, ha czélját olykor eltéveszti is, a jogot kereső közönség elviselheti ugyan a jogéletben minden eltéréssel szükségszerüen összekötött zavart, bizonytalanságot és anyagi kárt, mindazonáltal a gyakori ingadozásnak utját kell állani. E végből nagyon is szem előtt kell tartanunk, amit egy nagy jogászunk oly meggyőzően kiemel, hogy t. i. soha sem szabad felednünk azt az alapigazságot, amelyet a jog természetének mélységes felismerése alapján már a Hármaskönyv hangoztat, hogy a jog terén a consideratis diversis rationibus különböző, egymástól eltérő, sőt egymással talán homlokegyenest ellenkező megoldások is egyaránt helyesek lehetnek s ezért esetleg a kisebb foku helyesség is, ha egyöntetüséggel párosul, a jog és igazság végső érdekének többet használ, mint a nagyobb foku, de amely bizonytalan egyéni vélekedéstől függ és ingadozó.

A legfőbb bíróság jognézete ingadozásának illusztrálásául nehány észrevétel kiséretében a sok közül időrendben közlöm a következő eseteket:

1. A szükségörökösökkel szemben a kedvezményezettek a kötelesrész tekintetében egyetemleges kötelezettségben állanak, és állanak törvényes örökségi jutalékukat meghaladó értékre nézve a kedvezményezett leszármazók is. (Curia 9824/1894. sz. a.)

2. Az egyszerre megajándékozottak a kötelesrészért az ajándékul nyert vagyon értéke erejéig egyetemlegesen felelősek. (Curia 90/1896. sz. a.)

3. A különböző időben megajándékozott leszármazók a kötelesrészért a kapott többlet arányában együttesen és pedig arra való tekintet nélkül igy felelősek, hogy az első ajándékozás idejében az örökhagyónak az elajándékozottnál nagyobb vagy kisebb értéke maradt-e? (Curia 6310/1899. sz. a.)

4. Ami az elmarasztalt alperesek fizetési kötelezettségének arányát illeti, tekintettel arra, hogy egyetemleges marasztalás, az erre vonatkozó kérelem hiányában, ki nem mondható, önként következik, hogy a kötelezett alperesek a fizetést megosztva, az általuk egyenként (de különböző időben) kapott ajándék értéke erejéig tartoznak teljesiteni, amely érték erejéig a szükségörökös irányában a kötelesrész kiegészitéseért mindegyik megajándékozott feltétlenül és egészben felelős, a fizetés arányának az itélet rendelkező részében való kitüntetése tehát szükségtelen. (Curia 4332/1900.)

5. A kötelesrész jogi természeténél fogva az örökhagyó részéről elvállalt s hagyatékát terhelő kötelezettségekkel egy tekintet alá esvén, annak kielégitéseért az egyidejüleg megajándékozottak egyetemleges felelősséggel tartoznak. (Curia 1727/1903. sz. a.)

6. A kir. Curia ujabban 1192/905. sz. a. hozott alább közölt itéletének alapjául a következő tényállás szolgált. Néh. V. János hasonnevü fiának (I. r. alperes) 1895-ben 5306 K értékü, József fiának (II. r. alperes) 1900-ban 2600 K értékü ingatlant ajándékozott, 1901-ben pedig meghalván, hagyatékában 1000 K értékü ingatlan és 260 K értékü ingóság maradt. A hagyatéki ingatlant négy gyermeke: János, József, Julia (III. r. alperes) és a felperes egymásközt egyenlő arányban megosztották. Ekkor felperes törvényes osztályrészének a kiegészitését kérte. Az elsőbíróság a kiegészitendő összeget 895 K 75 f.-ben állapitotta meg s ennek megfizetésére Jánost és Józsefet kötelezte, és pedig «tekintettel arra, hogy örökhagyó János fiának tett (az első) ajándékozása alkalmával vagyona felénél nagyobb értéket ajándékozott el, az id. törvénykönyvi szabályok alapján megállapitandó volt, hogy felperes törvényes osztályrésze kiegészitésére a megajándékozott János és József alperesek egyetemlegesen köteleztettek s az a kérdés, hogy nevezett alperesek egymás között a kötelezettséget milyen arányban kötelesek viselni, mint felperes jogától teljesen önálló és csakis az alperesek egymásközti jogviszonyára vonatkozó, e perben elbirálás tárgyává nem tehető». A kir. tábla kiindulva abból, hogy az ajándékozott és a hagyatéki értékekből ajándékozás nem létében egy-egy gyermeknek 4583 K érték jutott volna, megállapitja, hogy János az ajándékozott és hagyatéki értékekből 3364 K 50 f.-rel, József pedig 718 K 50 f.-rel többet kapott, mint törvényi örökrésze kitett volna, s ennek folytán az elsőbíróság itéletét akként változtatta meg, hogy János és József csak az emlitett többleteik erejéig, de egyetemlegesen tartoznak megfizetni a 865 K 75 f.-t, kimondván azt is, hogy «a törvényi örökrészen felül kapott érték arányában János 738 K 12 f.-rel József 157 K 63 f.-rel tartoznak egymás között a felperes kötelesrészének a kiegészitéséhez hozzájárulni,» «hogy az al-

peresek közötti viszony rendezve legyen». A kir. táblának minket e helyütt érdeklő további indokolása a következő: «Helyes ugyan az elsőbiróság itéletének az a rendelkezése, melylyel a megajándékozott alpereseket a felperes részére megállapitott törvényes osztályrész megfizetésére egyetemlegesen kötelezte, mégis tekintettel arra, hogy az egyetemleges felelősség a fennálló jogszabályok szerint a megajándékozott alpereseket csakis a törvényi örökrészen felül kapott érték erejéig kötelezi, az alperesek kötelezettségét csak ilyen mértékben lehetett megállapitani. Minthogy a V. János részére tett ajándékozással a néh. V. János vagyoni értékének felénél több része vonatott el s ekként már ezzel az ajándékozással az id. törv. szab. 8. §-ában foglaltak szerint a kötelesrész sértetett, ennélfogva a fenforgó esetben a kir. tábla nem találta alkalmazhatónak azt az egyébként helyesen felállitott jogszabályt, hogy V. János a kötelesrész kiegészitéséhez csak annyiban tartoznék hozzájárulni, amennyiben a másodsorban és különben is a V. János részére tett ajándékozáshoz viszonyitva csak csekély értékkel megajándékozott V. József törvényi örökrészen felül kapott értékből a felperes kötelesrésze ki nem telnék». Ez ügyben a kir. Curia fentebb megjelölt számu itéletével az első és másodrendü alperes egyetemleges marasztalására vonatkozóan mindkét alsóbiróság itéletét megváltoztatta s a felperes részére megitélt 895 K 75 f.-ből az elsőrendü alperest 593 K, a másodrendü alperest 302 K 75 f. megfizetésére kötelezte, a következő indokolással: «A perben felperes s a védekezett elsőrendü alperes közt a vita főtárgya az volt, hogy a felperes kötelesrészének kiegészitésére másodrendü alperessel egyetemleges kötelezettséggel nem felelős. Az egyetemleges kötelezettség csakis szerződésen vagy törvényen alapulhat; minthogy első- és másodrendü alperes részére különböző időben tett ajándékozási szerződésekkel külön, egymástól független jogügylet alkottatott; és minthogy olyan törvény nincs, mely a különböző időben megajándékozottak közt, akár az ajándékozó, akár harmadik személyekkel szemben egyetemleges kötelezettséget állapitana meg: arra nézve, hogy felperes javára első és másodrendü alperesek egyetemleges kötelezettsége megállapittassék, jogalap nincs. De nem létesit egyetemleges kötelezettséget a peresfelek közt fennálló kötelesrész kiegészitési jogviszony sem. Mert abból, hogy vagyonával a kötelesrész sérelme nélkül mindenki szabadon rendelkezhetik, következik, hogy többszörös ajándékozás esetén a kötelesrészt az a megajándékozott tartozik kiszolgáltatni, kinek megajándékozásával a kötelesrész megsértetett.*

E határozatokból kiviláglik, hogy a kir. Curia több lényeges kérdésben tért el korábbi álláspontjától. Ezuttal azonban csak annak a kérdésnek az eldöntésére vonatkozó eltérést óhajtom kiemelni, hogy a kötelesrész kiegészitésére fennálló kötelezettség, ha ez a részükre tett ajándékozások miatt többeket terhelhet, egyetemleges-e vagy sem? Erre a kérdésre nézve, miként az a közölt birói határozatokból is kitünik, jelentőséggel birónak látszik, hogy az ajándékozások, amelyek miatt és amelyek értékéből a kötelesrész kiegészitendő, ugyanazon vagy különböző időben, továbbá a kötelesrészre jogosultnak örökös társai vagy olyanok javára tétettek, akik az ajándékozó után a kötelesrészre jogosulttal törvényi öröklésre nincsenek hivatva.

Nézetem és jogérzékem szerint ezek a megkülönböztetések nem jogosultak és a felvetett kérdés azokra való tekintet nélkül és az azokkal jelzett esetek mindegyikében egyenlően döntendő el. A kötelesrészre, illetve ennek kiegészitésére vonatkozó igény ugyanis egységes, az a kötelezettekkel szemben egy időben, egy jogalapon és egységes czél érdekében keletkezik, sőt eszmeileg egy időben, ugyanazon, vagyis abból a vagyonegységből elégitendő ki, amelynek az ajándékozott érték csak egy részét képezi; maga a kötelesrésznek a kiadása is egységes személy: vagyis az örökhagyó egységes kötelezettségének a teljesitésére vonatkozik, miután az ajándékozottak épp azért tartoznak kiadni, illetve kiegésziteni a kötelesrészt, mert ez a kötelezettség az örökhagyót is terhelte, még pedig annak vagyonát illetően egységesen, a vagyont, mint egységes egészet véve figyelembe. Az igénynek és vonatkozásainak a jelzett tulajdonságokban összefutó ez az egységessége, továbbá a kötelezési alapnak az egysége, amitől a kötelem egysége is függ, (Windscheid Pand. §. 464. Note 4., Krainz, Pfaff: Syst, des öst. Privatr. I. 43. §.) nem türi meg, hogy ez igényre, illetve annak kielégitésére befolyást gyakoroljon a kötelesrészt sértő ajándékozások ideje és a megajándékozottak személyi minősége, ellenben az igény egysége a vele szemben álló kötelezettség egyetemlegességét annyira indokolja, hogy a felvetett kérdést is majdnem eldönti.

Ha azonban végleg is eldöntené, én a magam részéről a felhozott érveléssel be nem érném. A jogelvnek elvont igazolását, az u. n. jogi konstrukciókat kielégitőnek, megnyugtatónak ritkán, ellenben veszélyesnek sokszor találtam. Eléggé tapasztaltam ugyanis, hogy elvontan jogi konstrukciókkal sok minden ellentétest, sokszor jól és alaposan is, magát az igazságot azonban akárhányszor csak kevésbbé logikailag lehet megindokolni. Pedig mégis csak legfőbb az igazság, nem pedig a jog logikája. Azt kell tehát vizsgálni, hogy az igazság, az élet követelményei szempontjából igazolt-e a szóban forgó egyetemlegesség? A kötelesrész egész intézménye alapjában és czéljában ethikai intézmény, mely jogi intézménynyé csak azért vált, mert a benne rejlő nagy érdek megvalósulását csak törvénynyel lehet biztositani.

Alapul pedig ez az intézmény a vérek jogán, amelynél fogva a kötelesrész a gyermeket, esetleg a szülőt, örökségül és pedig az örökhagyó akarata ellen is megilleti,* aminélfogva az a czélja (mert czél nélkül nincs jogintézmény,) hogy a kötelesrészre jogosult a kötelesrészt tényleg meg is kapja. Hogy tehát ez a czél elérhető legyen, magát a jogintézményt erre képessé kell tennünk és azt czélja elérését biztositó erővel kell ellátnunk. No most már a kötelesrész intézményének ezt az alapját mi védelmezi, czéljának elérését mi biztositja jobban s az egész intézménynek mi ad több erőt, mint az, hogy azok, akik amugy is a jog és az ezzel védett családi és ethikai érzület megsértésével jutottak a kedvezményhez, egyetemlegesen és arra való tekintet nélkül legyenek felelősek a kötelesrészért, hogy egyszerre-e vagy egymásután jutottak ahhoz a vagyoni értékhez, amely az élet követelményeit biztositó törvény értelmében nem őket, hanem a kötelesrészre jogosultat illeti meg! Nemde a kötelesrészre jogosultnak az igénye a megtámadható ajándékozások idejére való tekintet nélkül szülemlett meg és megszületett volna, ha később ilyen ajándékozás létre sem jött volna? Másfelől pedig a korábban megajándékozott miből származtathat bármiféle előnyt a kötelesrészre jogosulttal szemben, amikor tudja, hogy a részére tett ajándékozás, illetve ennek elfogadásával ő maga is a kötelesrészre jogosultnak a jogát sérti és sértette már akkor is, amikor még más ajándékozás nem létesült, sőt sértené még akkor is, ha a másik ajándékozás egyáltalában létre sem jött volna!

És tegyük ezek mellé a kötelezettség létesülése szempontjából irrelevans, de az eredmény: az igazságnak, a kötelesrészt létesitő életkövetelménynek gyakorlati megtestesülése szempontjából husbavágó, vérbemenő azt a sokszor előforduló körülményt, hogy mire megnyilt az örökség, illetve a kötelesrészre jogosultnak erre vonatkozó joga, az utóbb megajándé-

* E határozat többi részét lásd Döntvénytár IV. folyam III. kötet 50. lapján.

* L. Zsögöd, most Grosschmid nagyértékü fejtegetéseit a kötelesrészről Magánjogi tanulmányok I. köt. 336. l.

★

kozottnak — akár vétkéből, akár enélkül — már nincs vagyona, nincs miből kiadni, amit különben kiadnia kellene; a másiknak pedig van, még pedig az, vagy annak értéke van meg, amihez megtámadható ajándék folytán, illetéktelenül jutott!

Ha az az életnek a vérek jogán alapuló követelménye, hogy az arra jogosult az ő kötelesrészét az örökhagyó akarata ellenére is megkapja, ugy mért kellene kutatnia, mért kellene fájnia a jogosultnak, hogy adósai, akik az övét vonták el, mikor lettek, egyszerre-e vagy különböző időben megajándékozva s abból egyiknél vagy másiknál meg van-e még, aminek megtartására vele szemben jogot és igazságot soha sem szerzett? Hiszen e körülmények, meghiszem, birhatnak befolyással a megajándékozottak közt fenforgó igazságra, de nem a kötelesrészre jogosultnak az igazságára, amely abból áll, hogy ő feltétlenül és minden körülmények között, tehát ezekre való tekintet és köztük való különbség nélkül megkapja, ami őt a vér jogánál fogva, az örökhagyó s igy a megajándékozottak akarata ellen is megilleti!

Már az eddigiek is eléggé indokolják, hogy a szóban forgó kötelezettség egyetemlegességét nem befolyásolhatja a kötelezettek személyében azon az alapon tehető különbség, hogy a kötelezett örököstársa-e a kötelesrészre, illetve ennek kiegészitésére jogosultnak, vagy sem? Mégis e részben figyelembe veendőnek tartom azt is, hogy a jogosult fél tulajdonképen mint a hagyaték hitelezője, — amivé örökösi minőségénél fogva vált — lép fel, amiből következik, hogy amidőn a kötelezettek az ő örököstársai, ezek az ő vérükkel, örököstársukkal szemben nem lehetnek kedvezőbb helyzetben, mint más hitelezővel szemben, akinek nemcsak a kedvezmény, hanem az egész örökség, illetve az egész ajándék erejéig és pedig a többi örökösre való tekintet nélkül egyetemlegesen felelősek.

A vér a vérrel szemben ennek követeléseért legalább is oly mérvben felelős, mint az örökhagyó idegen hitelezőjével szemben. Másrészről azonban nem ellenkeznék-e a jogérzéssel, ha az örökhagyó részéről idegen javára tett ajándék illetve ennek a kötelesrészszel terhelt hányada hatályosabb, biztosabb volna, mint a vér javára, az örököstárs javára tett ajándék? már pedig az volna, ha azért az idegen nem volna épp oly egyetemlegesen és az ajándékozások idejére való tekintet nélkül felelős, mint az örököstárs! Nincs is semmi benső indoka annak, hogy a megajándékozottak között különbséget tegyünk. Ez a vér jogának a kijátszása, vagy legalább meggyöngitése volna. Ha tehát igaz, aminthogy igaznak tartjuk, hogy a jog jó és tökélyes voltának ösmérveit nem az elvont igazságok adják, hanem a viszony, amely aközt s az illető szükségletek közt fenforog, ugy azt a viszonyt, mely a kötelesrészre jogosult s az arra nézve kötelezettségben állók között fenforog, minden biztositékkal el kell látnunk, hogy a vér jogán alapuló az a szükséglet, hogy a kötelesrészre jogosult, törvénynyel is, vérrel is biztositott örök-részét megkapja, minél könnyebben, minél hatályosabban érvényesülhessen, ez pedig csak ugy lehetséges, ha azért a megajándékozottak (— ha és amennyiben a részükre tett ajándék a kötelesrészt sérti —) tekintet nélkül az ajándékozások idejére és arra, hogy örököstársai-e a kötelesrészre jogosultnak vagy nem, kedvezményük erejéig egyetemlegesen felelősek, amint ez a szóban forgó jogviszony belső természetéből és megvédendő érdek mivoltából is nyilván következik.

Ezek értelmében a fentebb 6. sz. a. közölt esetben nem a kir. Curiának, hanem a kir. itélőtáblának a döntését találom helyesnek az ált. polgári törvénykönyv tervezetének 1974. §-ában elfoglalt álláspontot pedig megnyugtatónak el nem ismerhetem.

Dr. Staud Lajos.

A bemutatóra szóló részvény birtokosának felelősségéről.*

Az elméleti jog szempontjából ugy a névre, valamint a bemutatóra szóló részvényeknél a részvényesek kötelezettségeinek mibenlétét és terjedelmét tételes törvényi rendelkezés hiánya esetében, illetve annak korlátain belül, az alapszabályok szabályozhatják. A kereskedelmi törvény 157. §. 5. pontja szerint az alapszabályokban mindenesetre meg kell a részvényekre eszközlendő befizetés elmulasztásának következményeit állapitani. De ily alapszabályszerü megállapodásoktól s természetesen tételes törvényi rendelkezésektől eltekintve a részvényes ebbeli minőségéből kifolyólag a részvénytársaságnak semmivel sem tartozhatik. Ez kétségtelenül áll a teljesen befizetett részvényeket illetőleg. A részvényes nem köteles továbbá a közgyülésen részt venni vagy társasági közeggé történt megválasztatását elfogadni; nem köteles a társaság czéljaira s részvényeire többet befizetni, mint amennyinek a befizetésére ő magát a társasági szerződésben lekötelezte, illetve amennyinek lefizetésére őt a társasági alapszabályok kötelezik.

Ez következik a részvénytársaság lényegéből, mely a valamely vállalatban való részesedést a részvényjog értékének elvesztésétől eltekintve, minden más veszteség nélkül lehetővé tenni van hivatva. Ezért mondják ki a törvényhozások, hogy a részvényesek csak érdekeltségük értékét vesztheti el (code de commerce 567. §.) a részvényeik összegét felülhaladó befizetésre nem kötelezhetők, a társaság czéljához és annak kötelezettségeihez egyébbel, mint a részvények névértékének az alapszabályok által meghatározott befizetésével hozzájárulni nem tartoznak. (Kereskedelmi törvény 168. §.) Magától értetődik, hogy mindezen a részvényesek többségének határozata sem változtathat. De nemcsak hogy a részvényesek a részvények összegének teljes befizetése után mivel sem tartoznak, hanem ők részvényesi minőségökben a részvénytőke be nem fizetése esetében sem tartoznak ezzel a társaságnak, hacsak az alapszabályok eltérőleg nem rendelkeznek. Mert a befizetési kötelezettség az aláíráson, vagy a későbbi kibocsátásokat illetőleg a társasággal kötött vételen alapszik s fenmarad akkor is, ha az aláíró és vevő részvényesi minőségét elvesztette, mig ellenben a befizetetlen részvény megszerzése által a társaságba való belépés a be nem fizetett részvénytőkéért való fizetési kötelezettséget jogczim hiányában nem szül, még pedig sem az aláíróval (vevővel) párhuzamosan, vagy annak helyében, sem tőle függetlenül.

A befizetetlen részvénytőkéért tehát csak az aláíró, a vevő (ki a társaságtól vett) szavatol, vagy aki valamely aláírónak, vevőnek tartozását a társasággal szemben ezzel kötött külön szerződéssel átvállalta, de nem szavatolnak azért a részvényesek ezen minőségükben. A részvénytársaság elméletéből nem következik sem ez, sem az aláíró felelősségének a felére való korlátozása, sem a közbeneső részvényesek felelőssége, sem a bemutatóra szóló részvények teljes befizetése előtti kibocsátásának tilalma. Ha mindjárt kell is, hogy a részvénytársaság alaptőkével birjon, mely a be nem fizetett részt illetőleg követelésből áll, de azért éppenséggel nem következik a részvénytársaság ezen alakulási formájából az, hogy a részvényes mint olyan, a részvényeinek mások tartozását képező hátralékát megfizesse. (V. ö. Renaud: Das Recht der Actiengesellschaften, 2. kiadás 699. s köv. ll.)

A különböző törvényhozások a fizetetlen részvényösszegekért való felelősség tekintetében vagy éppen semmi, vagy csak ki nem elégitő rendelkezéseket tartalmaznak. A code de commerce és utánzói, valamint az 1875: XXXVII. tcz.-ket

* L. a Döntvénytár IV. f. V. k. 90. sz. a. közölt esetet. (Mellékelve a jelen számhoz.)

megelőző magyar törvényhozás szempontjából Renaud szerint is a fenti elvek alkalmazása kétségtelen. Ha pedig ezek még a névre szóló részvényekre is állanak, mennél inkább alkalmazandók azok a bemutatóra szóló részvényekre. A lehető visszaélésekre való tekintettel azonban az alapszabályok és a tételes törvények kivételeket statuáltak. Ámde sem a bemutatóra szóló rérzvényekre alapitott nagyobb társaságok alapszabályai nem kötelezik a részvényest a be nem fizetett részösszeg befizetésére, sem a magyar jogrendszer szerintünk nem kötelezi erre a bemutatóra szóló részvénynek tulajdonosát.

Az alapszabályokban a részvényösszeg befizetésének helyét és idejét s be nem fizetésének jogkövetkezményekép a késedelmi kamat fizetésének kötelezettségét, valamint a részvények megsemmisitését és az e körül követendő eljárást szabályozni szokásos, s ezen felül fentartatik a társaságnak az aláiró elleni joga a részvényösszegnek 50%-a erejéig az esetre, ha még ennyi sem fizettetnék be. Arról azonban, hogy a részvényesek a részvényeik névértéke erejéig saját személyükben is akár a részvénymegsemmisitéssel kapcsolatosan, akár a nélkül felelőssé tétessenek, az alapszabályok rendszerint mitsem tartalmaznak. Pedig az aláiró elleni jogföntartásból az is következtethető, hogy a mindenkori részvénybirtokos felelőssége is megemlitendő volna, ha érvényesitésének lehetősége kiköttetni szándékoltatnék. A kereskedelmi tövrény 157. §. 5. pontja a befizetés elmulasztása következményeinek az alapszabályokban való megállapitását kötelezőleg előirván, kétségtelen, hogy csakis azon következmény tekintendő kikötöttnek, amely az alapszabályokban kifejezetten foglaltatik, s megforditva, hogy amely jogkövetkezménynek fenyegetése ezekben nem foglaltatik, mint ki nem kötött, nem alkalmazható. De nem vezethető le a részvényesek személyes felelőssége a kereskedelmi törvény tételes rendelkezéseiből sem. Ily rendelkezés létezése esetében a 157. §. 5. pontjára való tekintettel oly alapszabályok nem lennének bejegyezhetők, amelyek a kérdéses rendelkezést nélkülözik s mégis az ellenőrzést oly éberül gyakorló cégbiróságinak egyetlen egy esetben sem tagadták meg a mondott okból az alapszabályok bejegyzését.

Nem dekretálja törvényünk a bemutatóra szóló részvényesnek felelősségét sem kifejezetten, sem egyébként. A 147. §-ból ily rendelkezés le nem vezethető. A részvényesek és azok összesége ugyanis a részvénytársaságtól különböznek: ez azoktól különálló léttel és jogi személyiséggel bir. A társaság hitelezőjének a részvényes sem teljes, sem részösszeg erejéig nem adósa, s a társaság vagyonának ő nem jogositott alanya. Még az esetben is, ha ő a be nem fizetett részvényösszeggel tartozik, azt nem a társaság hitelezőinek, hanem a társaságnak köteles megfizetni.

A 147. szakasz második pontja nem tartalmaz oly jogszabályt, amely a részvényesnek a társaság irányában való jogviszonyát, hanem olyant, mely a részvényesnek a társaság hitelezőivel szemben való jogállását a 64., 125. és 231. szakaszokban foglalt esetektől eltérőleg szabályozza. Az ellenkező felfogásnak elfogadása esetében a tizedik czim második fejezetében a részvényesnek befelé való felelősségére vonatkozólag foglalt rendelkezések feleslegeseknek jelentkeznének.

Végül a 147. § rendelkezése alapján a részvényes a részvényei, tehát az osztatlan részesedését jelképező részvény értékpapirjai és csakis ezek erejéig felelős, tehát nem a részvénytőke, nem ennek része, nem annak befizetetlen része, nem a részvény névértéke és egyetlen fillér erejéig sem. A 147. szakasz tehát az eldöntendő kérdésre vonatkozó jogszabályt nem tartalmaz. Figyelembe veendők még a 168—170. és 157. szakaszok. A 168. § a teljesités tárgyát határozván meg, meghatározza a teljesités maximumát, illetve meghatátozza azt, mi nem képezheti a teljesités tárgyát. Ezt pedig a kérdésnek vitás voltára való tekintettel kimondani kellett. Mig ugyanis az általános német kereskedelmi törvénykönyv az 1870 junius 11-iki és 1884 julius 18-iki törvényekkel együtt a 219. §-ban felállitott azon elvnek hódol, hogy a részvényes egyébbel, mint a névérték hátralékával nem tartozhatik, addig az 1897-iki német kereskedelmi törvénykönyv 212. §-a megengedi, hogy a részvényes oly visszatérő szolgáltatásokra is köteleztessék, melyek nem készpénzben állanak. Eféle kötelező rendelkezésnek az alapszabályokba való felvételét tárgyazó tilalmat tartalmaz a törvényünk 168. §-a, mely egyébként a törvény határain belüli pozitiv rendelkezést az alapszabályokra bizva, 157. §-ában lex cogens erejével előirja, hogy az alapszabályoknak a befizetés elmulasztásának jogkövetkezményeit szabályozniok kell.

A 157. §. 5. pontjának második része tehát szintén nem felesleges, pedig az lenne akkor, ha a 168. §-nak azon értelem is lenne tulajdonitandó, hogy minden részvényes a részvénye névértékének teljes összegéért személyesen felel. S ha a törvény ezt lex cogens erejével előirná, akkor értelme sem lenne annak, hogy ezen joghatály feletti rendelkezés a társasági szerződésre bizassék, de akkor nem is lenne oly alapszabály jóváhagyható és bejegyezhető, mely azt nem tartalmazza. Különben a 168. §-nak fogalmazása is minden kételyt kizár. Abban egyrészt nem minden részvényesről, hanem csak a részvényesekről, t. i. azokról a részvényesekről van szó, akiket személyes fizetési kötelezettség terhel s továbbá ezek is a befizetésre csak annyiban köteleztetnek, amennyiben ezt az alapszabályok meghatározzák. Szóval a 168. § nem dönti el azt a kérdést, vajjon a bemutatóra szóló részvény megszerzője a megszerzés tényénél fogva adósává válik-e a részvénytársaságnak a be nem fizetett részvényösszeggel vagy nem.

De a 169. § sem; ez csak a társaság interessejét irja körül; a befizetési határidő utolsó napjától kezdve késedelmi kamat jár. Valamint azonban személyes kamatfizetési kötelezettség személyes tőkefizetési kötelezettség nélkül nem létezik, ugy ezen §-nak ily kiterjesztő magyarázat annál kevésbbé adható, mert e § a kamatok fejében nem állapit meg minden hátralékban levő társasági részvényes terhére személyes fizetési kötelezettséget, hanem csak a késedelem jogkövetkezményekép beálló késedelmi kamatfizetési kötelezettséget állapitja meg, el nem döntvén azt a kérdést, vajjon a kötelezettségnek nem teljesitése esetében mi ennek a jogkövetkezménye, más szavakkal, vajjon minő joga van a társaságnak a befizetést nem teljesitő részvényessel szemben.

Vegyünk egy példát. Az aláiró és részvényes bemutatóra szóló részvényére be nem fizeti a ma lejáró hátralékos 50%-ot; késedelembe jön. 10 év mulva a társaság a perlést elhatározza; a részvényes ennek neszére 2 tanu előtt Strohmannak eladja a részvényét egy fillérért. Az, aki a részvénye utáni befizetést kellő időben nem teljesitette, és akiről a 169. §. szól, az aláiró volt és nem a részvény megszerzője, akiről a 169. §. meg sem emlékezik. Amde az nem vitás, hogy a közbeneső (volt) részvényest a mi törvényünk a 173. §. utolsó bekezdésében emlitett esettől eltekintve nem teszi felelőssé. A 169. §. tehát értelem nélküli lenne, ha annak személyes fizetési kötelezettséget tárgyazó rendelkezést akarnánk tulajdonitani. De bármiként álljon is e kérdés, azon részvényes alatt, aki a részvényei után járó befizetéseket kellő időben nem teljesiti, oly részvényes nem érthető, akit ily befizetésre a jog és megállapodás nem kötelez s az, vajjon ezek kit kötelezznek arra, a törvény egyéb rendelkezéseiből állapitandó meg.

Ugyanezen §. második bekezdésében az egyébkénti törvényes következményekre történik ugyan utalás, anélkül azonban, hogy ezek megjelöltetnének, vagy körüliratnának; ezek tehát a törvény positiv rendelkezéseiből kikutatandók és nem egyebek, mint azok, amelyek a 153. illetve 171. és 173. §-okban foglaltatnak.

Dr. Mangold Ármin,
budapesti ügyvéd.

(Bef. köv.)

Egy »És» körüli törvénymagyarázat.

I.

Dr. Katona Mór tanár urnak e lapok mult heti számában ily czim alatt közzétett czikkével szemben kivánom a szóbanforgó kérdésben elfoglalt álláspontomat vázolni.

Dr. Katona az 1876 : XVI. tcz. 32. §-ának azt az értelmet tulajdonitja, hogy az ily formában létrejött végrendeletnek a házastárs javára szóló rendelkezései csak abban az esetben érvényesek, ha a végrendelet a leszármazók javára is intézkedik, ami annyit jelent, hogy gyermektelen házasfelek e kiváltságos formában nem végrendelkezhetnek, sőt abból a kérdőjelből, melyet dr. Katona a Kernből idézett «kitagadás» szóhoz tesz, az is következik, hogy az ő nézete szerint a házastárs javára szóló rendelkezés *érvényéhez* az is szükséges, hogy a végrendelet materialiter előnyös legyen a leszármazóra.

A szakasz ily értelmezését grammatikailag is, logikailag is helytelennek tartom s nézetemet röviden abban foglalom össze, hogy *akár* a leszármazók, *akár* a házastárs javára tett intézkedések érvényesek ex capite sollemnitatis, ha a végrendelet a 32. §-nak megfelel.

Dr. Katona grammatikai magyarázata ad absurdum vezet, mert grammatikailag «leszármazó és házastárs» egy és ugyanazt jelenti, mint «házastárs és leszármazó», vagyis, ha ez a szövegezés a házastársat összekapcsolja a leszármazóval, ugyanaz áll viszont is és igy özvegyek sem végrendelkezhetnek ily alakban.

A felhozott példák egyike sem találó: «Adipiscimur possessionem corpore *et* animo», «apa *és* anya beleegyezése» mind olyan esetek, a midőn *kellékeket* sorol fel a törvény, az pedig nem lehet kétséges, hogy ahol két kellék van, egyik önmagában véve nem idézi elő a joghatást. A példákat azonban oly esetekben kell keresnünk, midőn jogosultak, vagy általában bizonyos eltérő jogi elbánás alá eső személyek felsorolásánál találjuk az «és» kötőszót. Például a kereskedelmi törvény 5. §-ában «kufárok *és* házalók» az illetéki dijj. 2. tételében e szavak: «mostoha szülőktől mostoha gyermekeikre *és* ezek utódjaira,» a 95. tétel B. a.) pontjában e szavak: «szülőkről . . . törvényes gyermekeikre *és* ezek utódjaira,» mind akár-akárt jelentenek éppugy, mint ily felirásnál: «belépti dij 20 fillér, 10 éven aluli gyermek *és* katona őrmestertől lefelé 10 fillér» senki sem gondolna arra, hogy a 10 éven aluli gyermekek csak a káplárokkal valamily kapcsolatban élvezik a kedvezményt.

A grammatika tehát megengedi az «*és*»-nek «akár-akár» értelemben való magyarázatát, sőt azt hiszem, hogy a §. legtöbb olvasója Kernnel, Kolosvárival és Raffayval fog tartani, ha pusztán grammatikailag kell értelmeznie a szakaszt.

A logikai magyarázat külföldi példákra nem támaszkodhatik, az előmunkálatokból pedig csak az tünik ki, hogy a házastárs felvétele a kedvezményezettek közé a szövegezés késői stádiumában történt, valamint az, hogy első sorban a leszármazók érdekében vették föl a törvénybe e §-t, azonban semmi adat sincs arra, hogy a kedvezményből a gyermektelen házasfeleket ki akarták volna zárni, vagy hogy az «és» szót ezért használták volna a «vagy» helyett. Megjegyzem különben azt is, hogy az «és» inkább fejezi ki az «akár-akárt», mint a «vagy,» mert a «vagy» használata esetén a szőrszálhasogató grammatikus éppen az oly végrendeletet mondaná érvénytelennek, mely leszármazók *és* házastárs javára szól.

A logikai magyarázat e szokásos segédeszközeitől megfosztva szerény nézetem az, hogy ha a házastársat ily kiváltságban részesitjük, ennek ex ratione legis sokkal több jogosultsága van, ha leszármazó nincs, mintha leszármazó van, tehát nem indokolható az a nézet, hogy éppen csak leszármazó létében részesitsük a házastársat az előnyben. Ha leszármazó van, végrendelet nemlétében minden az övé, tehát a leszármazónak, kinek érdekeit első sorban kell védenünk, még jobb a helyzete, ha a házastársat is részesitő kiváltságos végrendelet érvénytelen, mert amit a házastárs kap, azzal az ő törvényes örökrésze feltétlenül csorbul.

Dr. Katona a házastársat jobb helyzetbe hozza, ha leszármazókkal áll szemben, mintha ellenfelei oldalrokonok. Például ha a feleség igy rendelkezik sajátkezüleg irt és áláirt végrendeletben: «Vagyonom fele férjemé, másik fele fiamé,» ez esetben a férj megkapja a fél örökséget, természetesen akár öröklött vagyona az a nőnek, akár szerzeménye. De ha gyermektelen nő végrendelkezik ekként sajátkezüleg irt és aláirt végrendeletben: «Általános örökösöm férjem legyen», ez a végrendelet dr. Katona szerint érvénytelen s igy az ági örökös az egész ági vagyont megkapja a férj mellőzésével.

Ezt az eredményt a törvényhozó nem akarhatta. Ha a a házastárs javára a leszármazótól a köteles rész korlátain belül kiváltságos formában elvonható a hagyaték, akkor nem tehető fel, hogy a törvény az unokatestvér, vagy még távolabbi oldalrokon kedveért szükebb korlátok közé akarta szoritani a favor testamenti-t. A kiváltságos alak előnye ugyanis főleg nem az, hogy megkönnyiti a végrendelkezést, hanem az, hogy formakellékek hiánya miatt kevesebb végrendelet lesz érvénytelen, hiszen a legkevesebb ily végrendelkező vesz kezébe tollat azzal a szándékkal, hogy ő «kiváltságos formában» végrendelkezzék, hanem legtöbben elmulasztják a formakellékek valamelyikének betartását. Ha a törvényhozó a favor testamenti-t érvényesülni engedi ily esetben a házastárs javára, ha kiemeli őt azok sorából, akik csak szigoru formák mellett részeltethetők, nincs értelme egy oly megszoritásnak, hogy e kedvezmény csak akkor áll fenn, ha ez által a leszármazók is megrövidülnek, mig ha a kedvezményezett házastárs csak ági örökösökkel áll szemben, a kiváltságos végrendelet érvénytelen.

Nem meggyőző az az érv sem, hogy itt kedvezményről lévén szó, az megszoritólag értelmezendő. Ezzel akkor állhatnánk elő, ha valaki a szülőkre akarná per analogiam kiterjeszteni a szakaszt, mert hiszen szülőkről a 32. §. nem tesz említést. De itt nem analogiáról, hanem törvénymagyarázatról, a használt szavak valódi értelmének megállapitásáról van szó és igy azzal, hogy az «és»-t «akár-akár» jelentésével ruházzuk fel, az analog kiterjesztést tiltó szabályt nem sértjük meg.

Végül ami a 32. §. azon megszoritását illeti, hogy a «javára» szóra támaszkodva érvényességi kelléknek fogjuk fel az intézkedések bizonyos materiális tartalmát, ezt szintén, sőt ha lehet, még inkább helytelennek tartom. Mihelyt a szülő házastársát részelteti a hagyaték állagában, a végrendelet semmi esetre sem szól a leszármazó «javára», hiszen anélkül mindent ő kapna. Ha pedig a leszármazót kifejezetten kötelesrészre szoritó és egyébként a házastárs javára szóló ily végrendelet érvényes, nem tudom belátni, miért lenne *érvénytelen* a testamentum inofficiosum. Az ellenkező nézet oda vezetne, hogy a biró a végrendelet *érvényességének* vizsgálása végett azt kutatná, hogy a leszármazónak hagyott érték felér-e a hagyaték felével s ha egy fillérrel kevesebb annál, a házastárs semmit sem kapna a 32. §. szerinti végrendelet folytán, mert az «formahibában szenved.»

Dr. Katona álláspontja a gyakorlatban igazságtalan eredményekre vezethet, amire eseteket konstruálni nem nehéz.

Dr. Pósch Gyula,
budapesti ügyvéd.

II.

Az 1876 : XVI. tcz. 32. §-a igy hangzik: «Azon végrendelet, melyben leszármazó egyenes örökösök *és* házastárs javára tétetik intézkedés, alaki kellékek tekintetében akkor is érvényes, ha azt a végrendelkező egész terjedelmében önkezüleg irta és aláirta.»

Czikkiró ur az «és» kötőszónak «összekapcsoló, összekötő» értelmet tulajdonit és tiltakozik annak «szétválasztó» disiunctiv ereje ellen. A gondolatot azonban nem gondolja végig vagy legalább is ezen gondolat végfejleményeinek határozott, express kifejezést nem ád.

Itt ugyanis a következő változatok képzelhetők. I. A végrendelkezőnek vannak lemenői és házastársa. II. A végrendelkezőnek csak lemenői vannak. III. A végrendelkezőnek csak házastársa van.

Az I. esetben ismét 3 alcsoport képzelhető. 1. A végrendelkező együttesen tesz intézkedést a kiváltságos végrendeletben lemenőiről és házastársáról. 2. Csak lemenőiről tesz intézkedést. 3. Csak a házastársról tesz intézkedést.

Dr. Katona ur e 6 esetet (mely voltaképp csak 5) mind kifejezetten el nem dönti.

Az I. 1. esethez kétség sem fér. Az kérdésen kivül áll.

Az I. 2. esetben az intézkedést érvényesnek tartja. Hogy ezt érvelése nem fedi, hanem voltaképp következetlenség, alább kimutatom.

Az I. 3. alatt felvetett esetben erélyesen oppugnálja az intézkedés érvényességét.

A II. esetet el nem dönti kifejezetten, de abból a kijelentésből: «Ezen lemenők mellé kapcsolja a törvény a tul-

élő házastársat, *ha van*», azt lehet és kell következtetni, hogy az intézkedést érvényesnek tartja.

A III. esetre apodiktikus nemmel felel.

Grammatikai interpretatiója helytelen, sőt következetlen és benső elentmondásban sinylődik.

Ha az «és» kötőszónak intranzigens összekapcsoló jelentőséget tulajdonitunk, akkor csak az a konkluzió következetes, hogy a végintézkedés csak az I. 1. esetben érvényes és akkor az összes többi esetben, igy tehát a II. esetben, különösen pedig az I. 2. esetben is tagadni *kell* az intézkedés érvényességét.

Mily következetlenség, sőt mily logikai hiatus! Hiszen, ha a lemenők *és* a házastárs között *junctimot* statuálunk, ha csak az a végrendelet érvényes, melyben lemenők *és* házastárs javára *együttesen* tétetik intézkedés, akkor nem lehet érvényes oly végrendelet, hol *csak kizárólag* lemenők javára történik intézkedés.

És igy épp oly joggal, mint a III. és I. 3. esetet, negálni kell — hacsak vaskos következetlenségbe sodródni nem kivánunk — a II. és különösen az I. 2. esetet. Ha a törvény kivételt statuál, akkor a kivételes rendelkezés az összes kivett kategóriákra *egyenkint* vonatkozik, ha «és» kötőszóval is vannak összekapcsolva.

Én tehát az «és» kötőszónak disiunctiv jelentőséget tulajdonitok és igy nem habozom az összes felvetett esetekben a végintézkedést érvényesnek deklarálni.

Czikkiró ur nézetének támogatására még a hires Paulus féle L. 3. § 1. de acqu. vell amm. poss. (41.2.)-t is felhivja. Ennek akkor lett volna helye, ha valaki elég botorul az «és» kötőszónak kizárólagos disiunctiv jelentőségét vitatta volna. De minek a possessio távol eső régióiba elkalandozni, ha itt van egész közelben a L. 4. de testamento militis (29. l.): «Iure militari surdum *et* mutum testamentum facere posse ante causariam missionem in numeris manentem, placet.»

Ha Katona ur következetes akar lenni, akkor azt kell tanitania, hogy a testamentum militare csak akkor érvényes, ha a mutus egy surdust, a surdus pedig egy mutus katonát segitségre hiv és közösen csinálnak végrendeletet.

Csakhogy szerencsére itt van a L. 1. §. 2. I. de milit. test. (II. 11), «Quinimo *et* mutus *et* surdus miles testamentum facere potest.» Vagyis a kivételes rendelkezés a kedvezményezett kategóriák *mindegyikére egyenkint* vonatkozik.

Azt mondja czikkiró ur, hogy kézenfekvő, hogy ha a törvényben a «lemenők *vagy* a hitvestárs» állana, nem forogna fenn semmi kétség a szakasz tartalma iránt. Bocsánat, ha ilyen mikroszkopikus betüidoletriával elemezzük a törvényt, akkor a most felvetett szöveg mellett kétség merülne fel az iránt, összekapcsolható-e az I. 1. eset-ben a lemenő a hitvestárssal avagy csak akkor érvényes a végrendelet, ha kizárólag *csak* a lemenők vagy *csak* a házastárs javára tétetett intézkedés. Sőt ily betüfurás * mellett kérdés az I. 1. esetben, ha csak *egy* lemenő és hitvestárs van, érvényes-e az intézkedés, miután a törvény többes számban, leszármazó örökö*sök*ről szól.

Czéltévesztettnek tartom a törvény keletkezésének phasisából meritett érvelését, elavultnak a tudományos interpretatio fogalomhatározását. Czikkiró ur a tulhaladott Unger **-Windscheid ***-féle elmélet alapján a *törvényhozó* akaratát kutatja. Zitelmann, különösen Kohler fényesen beigazolták, hogy a törvény emancipálja magát a törvényhozótól, — akár az ember szüleitől, — és teljesen önálló, független külső léttel bir.

A törvényhozó akarata minket nem is érdekel, kérdés csak az, mit mond a *törvény szövege*. Mit *akart* a *törvényhozó* mondani, ahhoz semmi közünk, relevans csak az, mit *mond* a *törvény*.

A törvény nem értelmezhető a törvényhozó gondolkozása és akarata szerint, hanem a törvénymagyarázatnak sociologikusnak kell lenni. A törvény ugy magyarázandó, hogy az az egész nép terméke, összmüködésének eredménye, melynek a törvényhozó csak egyszerü organuma.

A törvényhozó a törvényt nem mint magánember hozza, hanem csakis törvényhozói minőségében. Mint törvényhozó csakis a törvény szavaival beszélhet; amit azonkivül szól vagy tesz, az csak magándolga, ennélfogva nélkülözi a törvényhozási tartalmat és hatalmat. A törvényhozó tehát csak ugy járhat el, hogy gondolattartalmat fektet szavaiba, melyekből a gondolattartalom kihüvelyezendő. A törvényhozás eredménye a törvény végleges szövege és csakis ez a törvényszöveg az, mely át van hatva a törvényhozás hatalmától. Mint a Rg. 1891 márcz. 25-én Entsch XXVII. p. 411. mondja: «Der Gesetzgeber kann nur in *einer* Sprache sprechen: durch Publikation des Gesetzes. Was nicht aus dem Gesetze entnommen werden kann, ist nicht gesetzliches Recht.

(Bef. köv.) *Dr. Klein Ede.*

* Jhering kifejezése.

** Unger: System des österrrichischen allgemeinen Privatrechts I. köt. 78. l.

*** Windscheid: Lehrbuch des Pandektenrechts I. köt. 56. l.

Különfélék.

— **Szilágyi Dezső beszédeinek** első kötete jelent meg az Athenæum kiadásában.

Minden magyar jogász büszkeséggel gondol arra a korszakra, mikor Szilágyi Dezső állott a magyar igazságügy élén sehogy a magyar jogászság nem felejtette el az ő nagy alakját, annak bizonysága a Magyar Jogászegyletből kiindult azon mozgalom, mely czéljául tüzte ki Szilágyi Dezső még mindig jeletlen sirjának emlékkővel való megjelölését. Ezzel a kezdeményezéssel egyidőben indul meg Szilágyi beszédeinek kiadása, az elhunyt nagy államférfiu egyéniségének legméltóbb emlékjele. Az öt kötetre tervezett vállalat szerkesztői dr. Fayer Gyula és Vikár Béla. A most megjelent első kötet Szilágyi Dezsőnek a közös ügyek, a közös egyetértéssel czélszerübben elintézendő ügyek, a keleti kérdés és a Tisza—Széll-féle kiegyezés tárgyában tartott beszédeit tartalmazza. Ezen kötetet *dr. Fayer Gyula* ügyvéd szerkesztette. A munka eltér a beszédgyüjteményeknek általában szokásos módszerétől; a beszédeket tárgyak szerint csoportositja, a történelmi előzményeket pedig teljes részletességgel ismerteti.

A kötetből vesszük át Szilágyi 1878-iki programmbeszédének az igazságügyi kérdésekre vonatkozó részletét, amely igy szól:

Két irányban veszi igénybe a törvényhozás figyelmét az igazságügy rendezése. Ki kell épiteni birói szervezetünket és az eddigi tapasztalásokon okulva, fejleszteni és javitani az ügyvédi és közjegyzői szervezetet.

A birói függetlenséget, melynek a mult országgyülésen való felfüggesztését azon mértékben és annyi ideig, amint az történt, sem szükségesnek, sem helyesnek nem tartottam, fenn akarom tartani. E függetlenség nemcsak a birói karnak, de még sokkal inkább a társadalomnak van érdekében. De kimondom azt is, hogy e függetlenség csak ugy van igazolva, ha maga a bíróság szigoru fegyelmet tartva, őrködik a karnak tisztasága és pontos kötelességteljesitése felett.

Nagyobb mértékben, mint eddig foglalkozhatik a törvényhozás anyagi és alaki jogunk kodifikációjával. Óhajtanám, hogy a rendszeres javaslatok elkészitésére, különösen azok előzetes tüzetes megvizsgálására nagyobb figyelem fordittassék mint eddig, mert a tapasztalás mutatja másutt is, nálunk is, hogy azon finom és aprólékos munkára, mit a részletes javitások kivánnak, egy nagy testület, minő a törvényhozás, csak bizonyos fokig alkalmas.

Haladni kell azon az uton, hogy a hitel megszilárditására szükséges törvényeink, amennyiben még hiányoznak, megalkottassanak és hogy a mindennapi forgalom peres és nem peres apró ügyeiben egyszerü és olcsó formák és gyors elintézés legyenek biztositva, mire a telekkönyvek fokozatos deczentralizációja szintén szükséges.

— **A Curia I. büntetőtanácsa** a kérdések szerkesztésének módjára vonatkozólag ujabban elvi jelentőségü határozatot hozott. Gyilkosság büntettével vádolt Muntyán Vazul ügyében a védő azt inditványozta, hogy apraemeditatióra vonatkozó kérdésbe a megfelelő ténykörülmények is felvétessenek. Ezt a kir. törvényszék indokoltan megtagadta. A BP. 427. §-ának 4. p. alapján bejelentett semmiségi panaszt pedig a kir. Curia *elutasitotta* azzal az indokolással, hogy az előre megfontolás keletkezésének előzményeire vonatkozólag az esküdtekhez kérdés nem intézendő. (A Curia IV. tanácsának ezzel ellenkező határozatait l. a *BDtár* VII. k. 13. és a jelen lapmellékletén levő 119. sz. a.)

— **Ügynök követelhet-e szolgálati bizonyitványt?** A kereskedelmi miniszter a következőleg határozott: A má-

sodfoku iparhatósági itéletet megváltoztatom s vádlottat a terhére rótt kihágás vádja és következményeinek terhe alól felmentem. Igy kellett határoznom, mert rendes fizetés nélkül, csupán az egyes ügyletek utáni dij mellett müködő ügynökök nem tartoznak az üzleti segédszemélyzethez, miután állandó szolgálati viszonyban állóknak nem tekinthetők és igy az idézett tcz. 194. §-ában emlitett bizonyitvány kiszolgáltatására igényt nem tarthatnak.

— **Hihetetlen állapotok.** A birósági végrehajtók orsz. egyesülete az igazságügyminiszterhez intézett felterjesztésében a következő panaszokat terjeszti elő: Ha a végrehajtások az illető előadó által el is intéztetnek, ezek kiadása a kiadóhivatalokban huzamos ideig, sőt néha hetek és hónapokig megfeneklik. A birói ügyviteli szabályok 159. §-ának 3. pontja előirja, hogy a végrehajtási ügyek soron kivül intézendők el. Ámde ez országszerte nem igy van. Sok oldalról szerzett információk, de konkrét panaszok folytán, arról kellett magunknak meggyőződést szereznünk, hogy az ügyviteli szabályoknak fent hivatkozott rendelkezése, egy nehány bíróság kivételével, teljesen mellőztetik, nem létezőnek tekintetik. Egynehány, csekély számánál fogva könnyen megnevezhető bíróság kivételével, azon szokás uralkodik, hogy az előadók által a törvény szellemének megfelelő sürgősséggel elintézett végrehajtási ügydarabok a kiadóhivatalokban 2, 3, 4 hétig, de sőt hónapokig teljesen megfeneklenek s azok kiadása legfölebb azon sorrendben történik, mint bármely más, nem soron kivülinek jelzett ügyeknél történni szokott.

— **A Döntvénytár** negyedik folyamának IV. kötete (az egész gyüjtemény 99. kötete) jelent meg a Franklin-Társulat kiadásában.

— **Egy korona értékü szénnek tél idején nyomuasztó családi és anyagi helyzetben való eltulajdonitásáért hat havi börtön.** *A kassai kir. törvényszék:* F. I.-né 25 éves, irni, olvasni nem tudó, vagyontalan, férjes, napszámos vádlott bünös a Btk. 333. §-ába meghatározott, a 338. §. szerint minősülő lopás büntettében, s emiatt őt a Btk. 340. §-a alapján a 92. §. alkalmazásával 6 havi börtönre és 3 évi mellékbüntetésre itéli. *Indokok:* Vádlott beismerésével bizonyitva van, hogy vádlott, mint olyan egyén, ki lopás miatt már 2 izben büntetve volt és utolsó büntetése kiállása óta 10 év még el nem telt, a M. Á. V. kassai állomásán felhalmozott kőszénrakásból 1 K értékü mennyiségü szenet a zsákjába azon czélból, hogy azt jogtalanul elvegye, összeszedett, de az ekként zsákba rakott szenet el nem vihette, mert tettenéretett. Vádlott azzal védekezik, hogy kénytelen volt azt tenni, mert kis gyermekei otthon fáztak, és pénze nem lévén, fütőanyagot másként nem tudott szerezni. Minthogy azonban ez a körülmény valósága esetén nem foglalja magában a Btk. 80. §-ába meghatározott végszükségbeli beszámitást kizáró okot, vádlott cselekménye a rendelkező részben terhére megállapitott büncselekmény tényálladéki elemeit megvalósitja. Ezen okból az id. §-ok alapján őt bünösnek kimondani s megfelelő büntetéssel sujtani kellett. Sulyosító körülmény nincs. Enyhitő körülmény a beismerés, az eltulajdonitott tárgy viszonyitott csekély értéke, kár fel nem merülte s a vádlott családi viszonyainak nyomasztó anyagi helyzete. Ezeknélfogva a Btk. 92. §-ának alkalmazása indokolt. (1905 január 15. 338/905. sz.)

A kassai kir. tábla: Az elsőbiróság itéletét indokaiból helybenhagyja. (1905 szeptember 18. 2518/905. sz.)

A kir. Curia: A semmiségi panaszt visszautasitja. (1906 február 20. 29/906. sz. II. Bt.)

— **Borkereskedő czégjegyzése alkalmával mit kell igazolni?** A marosvásárhelyi kir. törvényszék a czégbejegyzések kihirdetésére felügyelő miniszteri biztos előterjesztésére az «Erdélyi uradalmi borok kiviteli pinczészete N. N.» czég bejegyzése tárgyában a következő végzést hozta: A kir. törvényszék az előterjesztésnek helyt ad és czégbejegyzést kérőt felhivja, hogy néhány «erdélyi uradalom» nyilatkozataival igazolja a czégszövegben használni kivánt toldat jogosságát és valóságát s ezt ide 30 nap alatt terjessze be azon kijelentésével, hogy sem más hazai vidékről, illetve termelőktől, sem pedig külföldről származó bort forgalomba nem hoz, mert ellenkező esetben a kitüzött határidő eltelte után az «Erdélyi uradalmi» szavakból álló czégtoldat, mint valótlan, hivatalból töröltetni fog.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

A dijfizetés elmulasztásának következménye. A baleset ellen biztositottakat baleset érte. A kötvény-feltételek értelmében a baleset, minden igény különbeni elvesztésének feltétele alatt, 10 nap alatt a biztositónál bejelentendő. A sérült felkérte orvosát a bejelentés eszközlésére. Az orvos a bejelentést el is vállalta, de nem teljesitette, minek következtében a biztositó a kár kifizetését megtagadta. A biztositott beperelte az orvost, mert mulasztásával a biztositási összegre való igényének elenyésztét okozta. Az osztrák legfőbb bíróság a keresetet elutasitotta, mert a biztositott a biztositó elleni igényét nem veszitette el. Ő megtette a maga részéről a baleset bejelentésére szükséges intézkedést, amennyiben orvosát megbizta a bejelentéssel, tehát a bejelentésnek nem kellő időben történte miatt ő exculpálva van.

— **A német polgári törvénykönyv legolcsóbb kommentárja** Fischer-Heinle kézikönyve, mely mostan megjelent, hetedik kiadásában 94 ivre terjed és ára mindössze 7 márka. A szerző magyarázatai mellett ismerteti a törvény judikaturáját és irodalmát is.

— **A berlini járásbiróságok decentralisatiójáról szóló** törvény, mely 1899 szeptember havában hozatott meg, csak a folyó évi julius 1-én lép életbe. A jogi körök ezt a törvényt az utolsó perczig ellenezték és most sincsenek elragadtatva tőle. Máris sokat vitatkoznak arról, hogy mindenki csak a saját lakóhelye szerinti kerületben székelő bíróságnál perelhető-e vagy másutt is.

— **A párisi egyetem** jogi karára a mult évben 6680 hallgató iratkozott be, 1287-el több, mint a mult évet megelőző évben.

— **Házkutatás alkalmával lefoglalt tárgyak megsemmisitése** büntetendő cselekmény-e? A franczia semmitőszék nem tekintette büncselekménynek azt a cselekedetet, midőn valaki a tulajdonában lévő, nála házkutatás alkalmával lefoglalt tárgyakat megsemmisitette. Mikor a büntetőtörvény a lefoglalt tárgyakat a megrongálás, megsemmisités ellenében védelmébe vette, a hitelezők javára s nem a bizonyitás érdekében eszközölt foglalást tartotta szem előtt.

— **Az angol bünvádi per jogorvoslati rendszere.** Angliában az elitéltnek nem áll jogában ügyét felső fórum elé vinni. Az ügy felső fórum elé csak akkor kerül, ha a biró jónak látja felterjeszteni. Ilyenkor a biró az ügy eldöntésére lényeges jogi kérdést formulázza s az ügyet egy e czélra rendelt itélőszékhez teszi át. Az elitélt részére rendszerint csak a kegyelmi ut marad nyitva. A kegyelmet a király nevében a belügyminiszterium gyakorolja. Az ártatlanul elitélteknek nincs kártalanitásra joguk, de közigazgatási uton rendesen kártalanitják őket. Egy birói tévedés inditotta meg a legutóbbi időben a jogorvoslati rendszer reformjára irányuló mozgalmat. A bíróság a bünös helyett egy ártatlan embert itélt el 7 évi fegyházra. Büntetésének kitöltése után derült ki a tévedés. A reformmozgalom eredményekép a kormány törvényjavaslatot nyujtott be. A javaslat a felső birákból felebbezési itélőszéket alkot. Minden elitélt az itélet kikirdetése után 10 napon belül akár jogkérdésben, akár ténykérdésben, akár a büntetés kiszabásának kérdésében felebbezhet. A felebbezési bíróság felmentő, megváltoztató és helybenhagyó itéletet hozhat. Helybenhagyó itéletet hozhat akkor is, ha alakilag a felebbezőnek van igaza, de vele materiális igazságtalanság nem történt. Beszámithatatlanság esetén a felebbezési bíróság felmentő itéletet hozhat, de elrendelheti a megfelelő intézetben való elhelyezést. A felebbezési bíróság tanukat hallgathat ki. A vádlott terhére az itélet nem változtatható meg. A javaslat a felsőházban már a második olvasáson ment át. Két kifogást tettek a javaslat ellen. Félő, hogy a felebbezések száma igen nagy lesz s a jelenlegi birói személyzet nem lesz elegendő elintézésükre. Továbbá, hogy a felebbezési bíróságnak a ténykérdések eldöntésére való joga ellentétben áll az esküdtszéki intézmény alapeszméjével. A kormány nagy többsége valószinüvé teszi, hogy a javaslatból törvény lesz.

Dr. Goldner Fülöp esztergomi ügyvéd némi gyakorlattal biró ügyvédjelöltet keres. A tót vagy német nyelvet értők előnyben részesülnek. 11708

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Veres Pálné-u. 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenegyedik évfolyam. 24. SZ. Budapest, 1906 junius 15.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *IV. Veres Pálné-u. 25.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Birói kinevezések és anciennitás. *x. y.* — Birák és ügyészek az igazságügyminiszteriumban. *—s —ő.* — *Jogirodalom:* Liszt az esküdtszékről. *Dr. Vámbéry Rusztem* egyetemi m.-tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* A váltóbirtokos tetszésére bizott telepités. *Dr. König Vilmos* budapesti ügyvédtől. — Bemutatóra szóló részvény birtokosának felelősségéről. *Dr. Mangold Ármin* budapesti ügyvédtől. — Egy «És» körüli törvénymagyarázat. I. *Dr. Klein Ede* szepsii ügyvédtől. — II. *Dr. Lax Adolf* Turócz vármegyei főügyésztől. — Különfélék.
Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Birói kinevezések és anciennitás.

Az utóbbi esztendőkben a napilapokban is, a szaksajtóban is sokoldalu megbeszélés tárgyát képezte a birói kinevezések rendszere. Két szempont domborodik ki a felszólalásokból: az egyik, amely az igazságszolgáltatás jóságát tartja szem előtt és ebből a szempontból az anciennitás elvének figyelmen kivül hagyásával a legjobb erők kiválasztását tüzi ki a helyes kinevezési politika vezérelvéül; a másik, amely az előléptetést a birónak, mint államtisztviselőnek jogos igényeként fogja fel és a ranglétrában az ugrásokat perhorreszkálja,

Az utóbbi irányu felszólalások többnyire olyan időszakokra esnek, amikor a birói előléptetések megtorlódnak és e torlódás folytán 12—15 éves albirák és ugyanannyi ideje szolgáló törvényszéki birák a legnagyobb keserüséggel nézik, ha egy-egy náluk fiatalabb (8—10 éves szolgálattal biró) kartársuk előttük részesül előléptetésben.

A mostani időszak is ilyen, részben azért, mert a törvényen kivüli állapot megakadályozta uj birói állások rendszeresitését, részben pedig azért, mert bizonyos állásokra fiatalabbak alkalmaztatván, az előlépés önmagától akadt meg.

Különösen a fővárosi bíróságoknál tapasztalható az előléptetési viszonyoknak ez a rendkivüli rosszabbodása, ugyannyira, hogy Budapesten még a most felpanaszolt «átugrásos» törvényszéki birói kinevezések is a 9 éves albirák sorából történnek. Vannak azonban ezeknél még régibb albirák is, akik hiába várják kinevezésüket, illetőleg helyi előléptetésüket.

Például Budapesten 7 alügyész és 29 albiró több mint 8 éve szolgál mostani állásában, és pedig az alügyészek közül:

20 éve (1886 óta)	1
12 éve (1894 óta)	1
10 éve (1896 óta)	1
9 éve (1897 óta)	3
8 éve (1898 óta)	1

az albirák közül:

19 éve (1887 óta)	1
16 éve (1890 óta)	1
15 éve (1891 óta)	1
14 éve (1892 óta)	1
13 éve (1893 óta)	2
12 éve (1894 óta)	2
12 éve (1895 óta)	2
9 éve (1897 óta)	13
8 éve (1898 óta)	6

A rangsor megtekintése mutatja, hogy vidéken ugyanilyen régi albirák vannak, bár az arányszám mégis kisebb.

Ezeken a hihetetlen mizériákon lehetőleg sürgősen segiteni kell. Ha valaki albirói rangban birói állást tölt be, tehát nem tekinthető képtelennek a birói tisztre, akkor a humanizmus, de a helyes igazságszolgáltatási politikának is elemi követelménye, hogy bizonyos időszakokban előléptetésben részesüljön. A korral és családjának növekedésével természetszerüleg szükségletei is nőnek, ugy, hogy fokozott igényeihez képest állandóan megmaradt, különben is aránytalanul csekély fizetése mind kevésbbé lesz elégséges szükségleteinek fedezésére. Ha az ilyen biró azt látja, hogy tiz, husz esztendőn át sem lép elő, mig kollegája 6—8 évenként emelkedik: elveszti nemcsak munkakedvét, de munkabirását is, elkeseredik, elsavanyodik és a dolog természeténél fogva nem lesz képes igazságérzetet és szorgalmat igénylő hivatását kellőképen betölteni.

Mi következik azonban ebből? Következik-e az, hogy az előléptetéseknél kizárólag az anciennitás elvét követve, minden alsó birót sorrendben ki kelljen nevezni a megüresedő helyre? Következik-e az, hogy ha valaki egyszer az előirt képesitést megszerezte és aljegyzővé neveztetett ki, az anciennitás elvénél fogva igényt tarthasson akár curiai bíróságra is? Ez a lehető legképtelenebb, a szó szoros értelmében tarthatatlan helyzetet idézne elő, ugyannyira, hogy az igazságszolgáltatás szervei, különösen a felső fokokon, a szó szoros értelmében megakadnának, felmondanák a szolgálatot.

De lege ferenda az alsóbb fokokon az automatikus előléptetés törvénybe iktatása segithetne ezeken a bajokon. Ezen rendszer mellett minden biró elérhetné a hetedik osztály legmagasabb fizetési fokozatát és akkor senki sem panaszkodhatnék szerzett jogok sérelméről, ha az igazságügyi kormány egyes állások megüresedése alkalmával másokat, fiatalabbakat nevezne is ki.

Ilyen automatikus előléptetés hijján a mai törvényes helyzetben azonban szintén nem lehet tétlenül nézni sem a 10—15 éves albirák helyzetét, sem pedig a másik végletbe nem lehet esni és nem lehet az anciennitás elvét alkalmazva, a kinevezéseket a birói rangsor szerint eszközölni.

A régibb birákat az igazságügyi kormány helyi előléptetésben részesitheti, ugy, hogy a mai törvényes állapot mellett is segitve legyen az öreg birák sérelmein. Ha a helyi előléptetést nagyobb mértékben alkalmazza az igazságügyi kormány az ilyen mellőzött birákra, akkor bátran nézhet szembe azzal a váddal, hogy ő Budapesten *csak* 8—10 éves albirákat nevez ki törvényszéki birákká, még akkor is, ha ezen *csak* 8—10 éves albirák kinevezése által a 15 éves birák praetereáltatnak.

Pedig ily ugrásoknak a kinevezéseknél a dolog természete szerint elő kell fordulniok, éppen az igazságügy érdekében.

Hogy pedig az igazságügyi kormány a birói állásoknál nincs kötve az anciennitáshoz, erre nézve elegendő utalni az 1893: IV. tcz. 5. §-ára, amely szerint *a kinevezéseknél nem a rangsor, hanem emellett a szakképzettség, érdemesség és alkalmazhatóság a döntő.* Maga a törvény is tehát a rangelsőbbségnek csak ceteris paribus, minden egyébb feltétel egyenlősége esetén adja meg a jogosultságot. És ez természetes is. Elvégre a birói állások betöltésénél első és semmi más tekintetnek alá nem rendelhető szempont az igazságszolgáltatás jósága. Ez pedig csak ugy érhető el, ha a legjelesebb erők kerülnek az őket megillető helyekre, ha a kellő selectio

által a birói kar szinvonala emeltetik és a kevésbbé alkalmas elemek nem foglalják el a képzettebb és tehetségesebb erők elől a helyeket.

Ha most egyszerre az anciennitás elve alapján a kir. táblákat minden válogatás nélkül, elmaradt, sokszor átugrott öreg törvényszéki birákkal, a törvényszékeket ugyanilyen albirákkal töltenék meg, ez az illetők előmenetelére kedvező volna ugyan, régi sérelmeikre balzsamirt nyujtana, de az igazságszolgáltatásra nézve semmi esetre sem lehetne üdvös.

X. Y.

Birák és ügyészek az igazságügyminiszteriumban.

I.

A törvényen kivüliség egészen sajátos nemének készül végét vetni az a törvényjavaslat, amelyet az igazságügyminiszter biráknak és ügyészeknek az igazságügyminiszteriumban alkalmazhatásáról a képviselőház elé terjesztett. Az ebben a tárgyban öt évi tartamra alkotott 1899 : XLVIII. tczikk ugyanis még 1904. évi deczember hó 31-én hatályát vesztette és igy történt, hogy 1905 január 1. óta az igazságügyminiszteriumban birák és ügyészek törvényes felhatalmazás nélkül, tehát törvény ellenére maradtak alkalmazva. E törvénytelenség ismert oka az a kivételes állapot, melybe az ország a törvényhozás müködésének félbeszakitásával jutott és amely lehetetlenné tette a törvények alkotását, azokét is, amelyek időponthoz kötvék vagy amelyek időnként meghosszabbitásra szorulnak.

Most, hogy az országgyülés legelső tennivalóinak egyike lesz ennek a sajnálatos törvényenkivüliségnek megszüntetése, legyen szabad az egész intézményt kissé közelebbről vizsgálnunk.

Az a gondolat, hogy az igazságügyminiszteriumban ideiglenesen birákat és ügyészeket alkalmazzanak, igen helyes. Ez alkalmazással elérhető az, hogy a miniszterium folytonosan felfrissül a gyakorlati életben müködő erőkkel, akik az emberekkel való közvetlen érintkezésből ismerhetik meg nemcsak az igazi életet, hanem a hatályban levő jogszabályoknak hiányait és hibáit is, amelyek, természetesen, alkalmazásuknál derülnek ki legjobban. Az igy szerzett igen értékes tapasztalatokat kell a miniszteriumba behivottaknak értékesiteniök uj munkakörükben, amely az igazságügy egész mezejére terjedvén ki, nem is czélszerü ezt a munkakört a törvényben bármiképpen, csakis e munkálatoknak bizonyos körére korlátozni, sőt ellenkezőleg, éppen a fölötte üdvös váltógazdaság üzhetése végett, mennél több ügykörre kell ez alkalmazás lehetőségét kiterjeszteni. (A kivételekről alább lesz szó.)

A miniszteriumnak feltétlenül szüksége van ezekre a kivülről jövő munkaerőkre, mert különben teljesen hamis világitásban látja maga előtt a bíróságok és ügyészségek működését és szükségleteit, teljesen képtelen a főfelügyeletnek helyes és üdvös gyakorlására, embereknek és életviszonyoknak a valósággal egyező, igazságos megitélésére.

Magától értetik azonban, hogy ezt a szükséget a behivott munkaerők csakis abban az esetben elégitik ki hasznosan, ha a behivás nem válik állandó alkalmazássá, más szóval, ha nem alakul ki belőle a mai állapot, amikor ugyanis a behivott biró vagy ügyész csak névleg szerepel mint ideiglenesen alkalmazott, valósággal azonban a miniszteriumnak csak olyan állandó tisztviselője, mint azok, akiket egyenesen miniszteri tisztviselőknek neveztek ki. (Innen van, hogy ez időszerint a fogalmazó személyzet 35 tagja mellett 28 behivott biró és ügyész müködik az igazságügyminiszteriumban, amely szám azonban még csak néhány hónappal ezelőtt egyenlő volt a fogalmazó személyzet létszámával.) Éppen ezért hibás a mai rendszer, amely évtizedeken át alkalmaz egyes behivottakat *ideiglenesen* oly munkakörben, amelyre nézve az élettel való folytonos érintkezés, uj benyomásoknak szüntelen szerzése, uj tapasztalatoknak gyüjtése, embereknek és életviszonyaiknak szakadatlan, közvetlen megfigyelése a sikeres müködhetés érdekében nélkülözhetetlen. Itt 3—5 évenként folytonos felfrissülésnek kell történnie. A kivülről jövők a miniszterium ügykörében értékesitsék a maguk tapasztalatait, a központból távozók pedig a bíróságoknál és ügyészségeknél hasznositsák azt a szélesebb látókört, amelyet a központban szereztek és azokat a magasabb szempontokat, amelyekből ott az ügyeket, a dolog természeténél fogva, ellátni kell. Igy azután a folytonos kölcsönhatás éppen olyan áldásos lesz az egész ügymenetre, amilyen előnyösen nevelő és képző hatásu lesz az igazságügyi alkalmazottaknak a mainál aránytalanul nagyobb számára is.

Ezzel a rendszerrel végét lehetne vetni a miniszteriumban szükségképpen kifejlődő bureaukratizmusnak is, e szónak roszszabbik értelmében (mert hiszen az a bureaukratizmus, amely az ügyek ellátásának bizonyos rendszerességét, a pontosság és lelkiismeretesség legnagyobb fokát, rendet és áttekinthetőséget követel: nemcsak nem ócsárlandó, hanem egyenesen nélkülözhetetlen). Lehetetlenné válnék, hogy a nem mindig bölcs praecedens döntsön valamely kérdésnek sorsáról, hogy nem mindig üdvös hagyományok kerüljenek megdönthetetlen uralomra. Lehetetlenné válik az is, hogy egy-egy tisztviselő évtizedeken keresztül pusztán csak egyetlen egy, néha nem is széleskörü, sokszor egyáltalán nem jogászi ügykörben müködjék, ugy, hogy minden, ami ez ügykörön kivül esik, reá nézve a szó igaz értelmében ismeretlen világ. Az ilyen egyoldaluság fejlesztése egyaránt bün az illető tisztviselővel és az állammal szemben, amelynek legfőbb központi hivatalaiban a jogi élet minden ágában kitünően jártas, igen széles látókörü tisztviselőkre van szüksége, olyanokra, akik — magasabb korban — bármely magas állásnak betöltésére, bármely magas hivatal vezetésére igazán alkalmasak és akik a legkülömbözőbb bel- és külföldi hatóságokkal való érintkezésben is az igazságügy valódi érdekeit mindig kitünően és méltón fogják képviselhetni.

Éppen azért, mert a mai hivatali rendszer mellett az ilyen tisztviselők nevelése a véletlen szerencséjére van bizva, mert az nem is ad lehetőséget a tisztviselőnek a sokoldalu kiképzésre, tervszerüen kell a mai állapoton segiteni olyképpen, hogy egyfelől a kivülről behivottakkal kell folytonosan felfrissiteni a miniszterium életét, másfelől az itt alkalmazottakat is, mindaddig, mig osztályok állandó vezetésére alkalmasakká nem lesznek, két-két éves időszakokban az egyes osztályokban felváltva kell munkálkodtatni, hogy idővel a miniszterium egész ügykörében otthonosakká válván, minden intézkedésben az igazságügy összes, egyetemes szempontjait tarthassák szem előtt.

Ezt a kettős váltakozó rendszert a IX—VII. fizetési osztályokban kellene meghonositani, ugy, hogy az állandóság egy-egy kivételt nem tekintve — csakis a VI. fizetési osztálynál kezdődnék, tehát az osztály vezetésére hivatott osztálytanácsosnál.

Csakis igy kerülhető ki annak a káros bureaukratismusnak kifejlődése, amelyre rámutattunk és annak a lehetősége, hogy osztálytanácsosok is lényegében ugyanazt a munkát végezzék, amelylyel segédfogalmazó korukban kezdték meg hivataloskodásukat s hogy az egyik osztály ügykörében sokszor kiváló tisztviselőnek fogalma se legyen egy másik osztálynak munkaköréről. A mi felfogásunk szerint tehát a behivottak számát nem csökkenteni, hanem szaporitani kellene, és csak a biráknak és ügyészeknek évtizedekig tartó alkalmazása az, ami ellen kifogást teszünk. Mert azok számára, akikre ily hosszu időn át feltétlenül szükség van, a miniszterium fogalmazó személyzetének látszámában kell megfelelő állást szervezni, ami annál könnyebben lehetséges, mert hiszen ez semmiféle uj költséggel sem terhelné az állam háztartását.

—s —ő

Jogirodalom.

Liszt az esküdtszékről. (Die Reform des Strafverfahrens.)

Mióta Schwarze tekintélyének és erélyének a német birodalmi birói szervezeti törvény *első* javaslatából sikerült az esküdtbíróságot kiküszöbölni, azóta nálunk hagyományossá vált a nézet, hogy a német kriminalisták az esküdtszék ellenségei. Igaz, hogy Binding a német esküdtszéket röviden torz-szülöttként jellemezte, Bennecke pedig mükedvelő vagy koczabiráknak keresztelte az esküdteket, mégis más oldalról nem hagyható figyelmen kivül, hogy a német jogászgyülés 1893-ban nagy többséggel vetette el az inditványt, mely az esküdtszéket az elsőfokon Schöffenbirósággal kivánta pótolni és a bünvádi perjog müvelői közt (pl. Birkmeyer: D. Strafprozessr. 232: Stenglein: Lehrbuch 15. stb.) sem hiányoznak a jury tekintélyes védői.

Ha a német birodalmi BP. revisióját előkésziteni hivatott és czélzatos gondossággal egybeállitott bizottság a mult évben az esküdtszékre egyhangulag kimondta is a ceterum censeo-t, ugy e ténynek nem volnék hajlandó akkora jelentőséget tulajdonitani, mint a politikai reakczió szolgálatában álló egyes kriminalisták, közöttük sajnos Lammasch is. (Schwurgericht oder Schöffengericht. S. A. aus der Öst. Richt. 7. 1905.) Alig lehet kétséges, hogy a porosz kormánynak és a német hivatalnok-biráknak az esküdtszék szálka a szemében, de viszont nem szabad feltételeznünk, hogy az egyazon czélra törekvő jogászokat az esküdtszék birálatában kizárólag politikai tekintetek vezérelnék. Az esküdtbiróságnak talán legnagyobb szerencsétlensége, hogy a liberalismus leltárának jellegzetes alkatrésze, ugy hogy a felette gyakorolt birálat rugóit sohasem az igazságügyi politikában keresik. És mégis állitható-e pl. Vargha Ferenczről, aki a magyar irodalomban a legmélyebben járó kritikát gyakorolta ez intézményen (Jogt. Közl. 1905. évf. 13—16. sz.), hogy a szabadság eszméjének ellensége, aminthogy talán Lombroso, Ferri vagy Garofalo sem tekinthető reactionariusnak, bár a kriminologikus alapokra épitett büntetőjog szempontjából nem barátja az esküdtszéknek. Igen jól fejti ki Finkey (Tankönyv 65—66.), hogy az esküdtszék megitélésének egyetlen helyes alapja: az igazságügyi szempont.

Ép ezért, véleményem szerint, tévedés volna, ha azt az ellenmozgalmat, melyet a német hivatalos abolitionismus felkeltett, a priori a vezetők politikai pártállásának tudnók be. Igy ha végig tekintünk azok nevein kik az esküdtbiróság védelmére vállalkoztak — csak Kahl, Liepmann, Mittermaier, R. Schmidt, Kohler, Ötker, Ullmann, Aschaffenburg-ot emlitem — első pillanatra kitünik a most nevezettek tanári állásából, hogy az esküdtszék kérdését tudományos alapon megoldandó gyakorlati problémának tekintik. Maga Liszt már jelzett* dolgozatában az intézmény megitélésénél a *jogtechnikai* szempontot helyezi előtérbe és kiemeli, hogy a népben élő ethikai értékitélet az esküdtszék önállósága által jobban jut kifejezésre, mint a Schöffengericht kollegiumában, hol az elnöklő biró formalistikus jogászi felfogása könnyebben diadalmaskodhatik. Hogy az esküdtszéknek mi volt a politikai háttere, azt Liszt közömbösnek tartja azzal a ténynyel szemben, hogy félszázad óta meggyökeresedett intézmény, melyet csak akkor lehetne talajából jogosan kitépni, ha a vele szerzett tapasztalatok követelnék és egyszersmind jogtechnikai fogyatékosságai nem volnának orvosolhatók.

Mit sem bizonyit, hogy a bünvádi perrendtartási bizottság «számos eset idézése» mellett arra a meggyőződésre jutott, hogy az esküdtszék rossz tapasztalatokkal járt. Hibás itéletek a szakbiróságnál is előfordulnak. Nagyon megszivlelhető tanuság rejlik Liszt ama nézetében, hogy az intézmény helytelen kezelésének is része van a «rossz tapasztalatokban».

* L. 20. sz.

Mig egyrészt a munkásosztálynak és a kisiparosoknak mellőzése az esküdtek kiválasztásánál az osztálynézetek érvényesülésének veszélyével jár, addig másrészt az elnök elfogultsága, a védővel szemben gyakorolt rossz bánásmód, a fogyatékos résumé gyakran jogosulatlan felmentésre ingerli az esküdteket. Az a gunyos, de mindig mélyen járó kritika, melyet Liepmann kieli tanár a Mittermaier-féle Beiträge-ben az esküdtszékkel tett «tapasztalatok» felett gyakorol, kiegésziti Liszt rövid megjegyzéseit. Felveti a kérdést, vajon a szakjogászok előtt hibásnak látszó verdikt nem felelt-e inkább meg az igazságosságnak és vajon az igazán téves verdikt nem az anyagi és alaki büntetőjog hibáiban találja-e okát? Joggal kifogásolja Liepmann, hogy sem a bizottság, sem a Schöffenbiróságok érdekében készült hivatalos emlékirat nem emlékezik meg a porosz igazságügyminiszteriumban 1849 óta az esküdtszék müködésére vonatkozólag gyüjtött részletes jelentésekről, holott ha azok kedvezőtlenek volnának, bizonyára nem rejtegetnék a nyilvánosság előtt.

De még ha a rossz tapasztalatok nem is volnának enynyire kérdésesek, még akkor is fontolóra kellene venni a reformálás lehetőségének kérdését. A bizottság három főhiányt talált az esküdtszékkel szerves összefüggésben állónak: 1. a felek indokolás nélküli visszautasitási jogát; 2. a bíróság kettéosztását, kapcsolatban a kérdések feltevésével és a résumével; 3. az indokolás nélküli verdiktet. Az első hiányt Liszt a visszautasitási jog kiküszöbölésével tartja orvosolhatónak, mig Kahl a Mittermaier-féle Beiträge-ben az esküdtek visszautasitását ugyanazon elvek szerint vélné szabályozhatónak, melyek a szakbirák kizárására és mellőzésére irányadók. A második kardinális hibán az által lehet segiteni, ha az esküdteknek befolyást biztositunk a kérdések feltevésére és ha szakitunk azzal a felesleges formalizmussal, mely a Btk. több §-ának egy kérdésbe való bepréselését irja elő. Hasonlóképp a résumé is szorosabb kapcsot létesitene a birói tanács és az esküdtszék közt, ha a joganyag felett teljesen uralkodó elnöknek tehetsége volna a népies előadásra és a jogi kitanitás a vádban foglalt tények kapcsán a bizonyitásfelvétel *előtt* történnék.

Sokkal kényesebbek Liszt ellenvetései a harmadik kifogásra. Hogy a helytelen resumé ellen semmiségi panasznak legyen helye, az aligha segit a hiányon, hogy pedig a ténykörülmények, melyek subsumtiója kétes, a kérdésbe felvétessenek, az ismét a kérdésnek megterhelésére vezet. Liszt attól sem riad vissza, hogy az esküdtek megindokolják határozatukat, amire bizonyára képesek. Sajátságos, hogy éppen Liszt ajánlja ezt, aki az esküdtek ethikai itéletére helyez sulyt, mely oly gyakran érzelmi alapokon nyugszik.

Miként az esküdteknél, ugy Liszt véleményénél is, nézetem szerint, nem annyira az indokolás, hanem a verdikt a lényeges. E verdikt pedig Liszt dolgozatában az, hogy az *esküdtbiróság elejtésére ma Németországban gondolni se lehet.*

A perrendtartási bizottság határozata tehát — noha Calker és Wach kivételével épen a professzorokat hagyták ki belőle — *akadémikus* jelentőségü. Más kérdés, vajjon az esküdtszék ne az angol irányban fejlesztessék-e tovább, amire Weidlichnek egyébként esküdtszékellenes dolgozata (Die englische Strafprozesspraxis und die deutsche Strafprozessreform 1906) nyujt alapot, vagy hogy az Észak-Amerikában szerzett tapasztalatok értékesittessenek-e, melyekről Hartmann nagy munkája (Die Strafrechtspflege in Amerika 1906.) számol be.

Igénytelen nézetem pl. éppen nem találná oly lehetetlennek, hogy az esküdtszék döntsön a büntetés tartamának kérdésében, miként az Illinois-ban vagy Missouri-ban történik, fenmaradván a szakbirónak a joga, hogy a büntetést a törvényes minimumon belül mérsékelje. Ha valahol, ugy éppen a büntetés kimérésében szabad és kell az ethikai szempontnak uralkodnia, mig az elnöki *charge* megfelelő át-

*

alakitása által a szakbirónak a bünösségi kérdés jogi részében volna tulsuly biztositható. Ilyen és hasonló kérdések megfontolása az esküdtbiróság jövőjében alig lesz elkerülhető, de attól még távol állunk, hogy a kriminologia győzelmével az esküdtszék eltörlését tekintsük leghelyesebb reformnak, miként azt Garofalo az őszi börtönügyi kongresszuson hirdette. Lehet, hogy a Schöffenbiróságot, mely az esküdtszéknek parodiája, annak összes hibáival együtt, a német hivatalos jingoismus valamikor diadalra fogja juttatni, de a többi kulturnemzeteket e törekvés vajmi kevéssé érintheti.

Vámbéry Rusztem.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A váltóbirtokos tetszésére bizott telepités.

Alkalmam volt más helyütt (L. A váltótörvény magyarázata cz. munkám 150. lapját.) kifejteni, hogy az a gyakorlat, melyet a kir. Curia a váltók telepitésének kérdésében követ, a váltóforgalmat rendkivüli módon megneheziti. Legujabban azt tapasztaljuk, hogy a biztonságnak ama csekély részét is, melyet eddigelé egy alakilag kifogástalan váltó nyujtott, a Curia itélkezése kérdésessé teszi. Az 1906 május 2-án hozott 493/905. sz. itélet szerint a váltóadós irásbelileg feljogositotta felperest a váltót tetszése szerinti helyre telepiteni; felperesi intézet élt eme jogával és a váltót az igy megállapitott fizetési helyen megovatoltatta. A Curia szerint most már a fent körülirt megállapodás és az óvás érvénytelen, mert a megállapodás és kitöltés daczára az elfogadó lakhelye volt a fizetési hely. (*Dtár* IV. f. V. k. 106. sz. a.)

Az itélkezés hibái itt olyannyira szembeszökők, hogy a kritika majdnem felesleges munkát végez. A Curia szerint a telephelynek határozottnak kell lennie, már pedig nem lehet határozott az, ami a váltóbirtokos tetszésére van bizva. Eddigelé ugy tudtuk, hogy a lényeges kellékek a váltó tartalma szerint birálandók el és igy azt hihettük, hogy az a kérdés, vajjon a telephely határozott-e vagy sem, a biróság előtt fekvő váltó alapján nyerhet csak megállapitást. A Curia azonban a váltótörvény 1. §-ának 7. pontjában foglalt lényeges kellékek fenforgását a váltón kivül fekvő megállapodások szerint birálja el és ezen megállapodások érvényét a váltótörvény solemnitási szabályainak veti alá. Szerinte teljesen azonos a helyzet, ha a váltóban magában foglaltatnék az, hogy a váltó a váltóbirtokos tetszésének megfelelő helyen fizetendő, avagy: ha a váltó Budapesten fizetendő ugyan, de ezen fizetési hely kijelölése a váltóbirtokosra bizott tetszésszerinti kitöltés következménye.

Ez a kis zavar a forgalmakban, az alakilag elhatárolt váltónak eme felcserélése a felek közt létesült megállapodásokkal, halomra dönti a váltójog egész alapját. Csak próbáljuk következetesen alkalmazni a Curia elvi álláspontját. Az adós több különböző határnapra igér fizetéseket és ezekről egy váltót állit ki, avagy egyáltalában megengedi, hogy a hitelező tetszése szerint határozott napra tegye esedékessé a váltót. Érvényes vagy érvénytelen lesz-e ez a váltó, ha határozott napra szól? Ha a Curia következetes, ugy érvénytelen lesz. Vagy a fizetendő pénzösszeg bizonyos eseményektől függően állapittatik meg a felek közt és a váltóbirtokos a megfelelő pénzösszeg kitüntetésével kitölti a váltót. Lehet-e állitani, hogy az ilyen váltó alakilag érvénytelen, mert a pénzösszeg bizonytalan, mikor a váltó meghatározott pénzösszegről szól? Pedig következetesen az, mert ami a 3. §. 7. pontjában foglalt lényeges kellékre áll, annak érvényesülnie kellene a 2. és 4. pontnál is.

De a Curiának itélete homlokegyenest beleütközik a törvény kifejezett rendelkezésébe is. A fizetési hely, a 93. §. szerint, csak annyiban volna jelen esetben kifogásolható, amennyiben «az utólagos kitöltés a létrejött megállapodás ellenére történt.» A megbeszélt itéletben előadott tényállás szerint azonban a kitöltés nemcsak hogy nem volt megállapodásellenes, hanem ellenkezőleg egyenesen megfelelt a megállapodásnak. Amikor már most a váltó a törvényes alakszerüségeknek megfelel és amikor a váltóadós még csak azt sem vitathatja, hogy a felek közt létrejött megállapodás megsértve lett, ugy, szerény nézetünk szerint, a törvény félretolása nélkül az érvénytelenség eredményéhez jutni nem lehet.

A Curia ebben a kérdésben nem a tárgy fontosságához mért alapossággal tárta fel azokat az indokokat, melyek rendelkezését támogathatnák. Amint láttuk, a váltótörvényből vont következtetései teljesen tarthatatlanok, sőt komolyan nem is vitathatók. Amit pedig emellett dogmatice odavet, csak csodálkozásunkat válthatja ki. Azt mondja: «ez a kikötés a váltó természetével merően ellenkezik és ezért a kikötésnek joghatályt tulajdonitani nem lehet.» Kérdezzük: miért ellenkeznék a váltó természetével az a kikötés, hogy a váltóbirtokos a váltót tetszése szerint telepitheti? Az adós egyáltalában lemondhat nemcsak az óvásról, hanem még a bemutatásról is, (R. O. H. 8. k. 164. l.) miért nem jelenthetné most már ki, hogy az a hely, ahol a váltó bemutattatni fog, reá nézve egyáltalában nem bir érdekkel. Én itt a váltó természetébe beleütköző kikötést felfedezni képes nem vagyok. Még furcsább, hogy az itélet szerint forgató kötelezettségéről volt szó, aki maga nem is igér fizetést a fizetési helyen (R. G. 1. k. 125. l., 2. k. 13. l., 6. k. 24. l., 7. k. 22. l.), hanem csakis aziránt vállal felelősséget, hogy ott a fizetés teljesittetni fog. Az az argumentum tehát, hogy a kikötés érvénytelen, mert a forgató nem gondoskodhatik a fedezetnek a telepes helyére való elküldéséről, már csak azért sem meggyőző, mivel a forgató ilyen kötelezettséget egyáltalában nem vállal magára.

Végül kiemelem, hogy a felek szerződési szabadságának korlátozása komoly jogi és erkölcsi szükség nélkül lejtőre juttatja egész jogrendszerünket. Minden meggondolatlan lépés ezen a téren a jogbiztonság alapköveit támadja meg.

Dr. König Vilmos.

A bemutatóra szóló részvény birtokosának felelősségéről.*

Pozitiv rendelkezést a részvényesnek a részvény be nem fizetett névértéke erejéig való felelősségét illetőleg csakis a 173. §. tartalmaz. Az átruházás daczára a névre szóló részvény birtokosa mindaddig kötelezve marad, mig az uj birtokos a társasági részvénykönyvbe be nem vezettetik.

A bemutatóra szóló részvényről a törvény éppenséggel nem rendelkezik; ha törvényünk a bemutatóra szóló részvény birtokosát a részvényösszeg hátralékának befizetésére kivánta volna kötelezni, akkor ezt bizonyára kifejezésre is hozta volna. De nem tette; keressük a ratio legis-t. A részvényes fogalmából nem következő befizetési kötelezettséggel terheltetett a névre szóló részvény szerzője; ez kivételes intézkedés, mely kiterjesztő magyarázatot meg nem enged. A névre szóló részvény átruházásához a társaság engedélye és tudomásul vétele nem szükséges; az eladó és vevő megegyezése elegendő. Bizonyos továbbá, hogy törvényünk a volt részvényest nem kivánja felelőssé tétetni még akkor sem, ha az uj részvényes fizetésképtelen. Mégis az átruházó a névre szóló részvény szerzőjének a társasági részvénykönyvbe való bejegyzéséig az átruházás daczára kötelezteték, nyilván azért, mert a törvény abból a józan elvből indul ki, hogy csak határozottan felismerhető személy kötelezhető.

Ezért vezetendő részvénykönyv, ezért tüntetendő ki ebben

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

a részvényesi minőségben történt változás, ezért marad felelős az átruházó az átruházás bejegyzéséig. A bemutatóra szóló részvényekre mindez nem alkalmazható; ezekről részvénykönyv nem vezetendő. Az átruházások a társaság tudomására nem hozandók s annak tudomására nem kerülhetnek. A társaság tehát sohasem tudhatja, kik a részvényesei. Ennélfogva a bemutatóra és a névre szóló részvények közötti lényeges különbség más-más törvényhozási szabályozást követel; a 173. § tényleg különös rendelkezést állit fel az utóbbiakra nézve. Ámde tarthatatlan az a felfogás is, hogy az eltérő rendelkezés csak az átruházó felelősségére szoritkoznék, (vagyis, hogy a vevő igazolásáig a névre szóló részvény átruházója legyen felelős, a bemutatóra szóló részvény átruházója pedig ne legyen felelős) ellenben, hogy a mi törvényünk a névre és bemutatóra szóló részvény vevőjét egyaránt teszi felelőssé. Ha a törvény az átruházásnak mindaddig, mig az bebizonyitható formában nem jelentkezik, sulyt nem kiván tulajdonitani, akkor ezen érvnek fokozott mérvben kell alkalmaztatnia a bemutatóra szóló részvények átruházásánál, amelyeknél a tulajdonváltozás a részvény átadásával befejeztetik. Az átruházó személye könnyebben puhatolható ki, mint a legutolsó birtokosé, akinek éppenséggel nem áll érdekében, hogy az ellene inditandó kereset átvételére jelentkezzék. A törvénynek tehát nem volt oka arra, hogy az átruházó személyének felelőssége tekintetében eltérőleg rendelkezzék akkor, ha a bemutatóra szóló részvények tulajdonosát egyáltalában felelőssé akarta volna tenni, ellenben fokozott mérvben hatályos legis ratiója azt követelte volna, hogy erészben ne tegyen különbséget. Ha tehát eltérőleg rendelkezett, ezen eltérés nem szoritkozhatott az átruházó, hanem kiterjedt a vevő jogállásának eltérő méltatására, aszerint, amint ez névre vagy bemutatóra szóló részvényt vásárolt. Tény, hogy a törvény a bemutatóra szóló részvény tulajdonosát a befizetetlen részvényösszeg erejéig nem teszi felelőssé. Nem is volna czélszerü őt eziránt felelőssé tenni, mert a bemutatóra szóló részvény tulajdonosa pillanatról-pillanatra változó, tehát egyedileg fel sem ismerhető, ismeretlen személy. Ilyennek kötelezését pedig a törvény nem dekretálhatja. Mindehez pedig járul, hogy a részvényesi minőségnek átruházása nemcsak a kereset inditásáig, hanem ennek utána is teljes joggal eszközölhető, a perelt részvényes tehát a kereset éle elől egyoldalu elhatározással, még pedig a per folyamán is teljes joghatálylyal szabadulhat, anélkül, hogy a társaság rosszhiszemüségét ellenvethetné, mert hiszen a feltett esetben a részvény joga nem vitás, afelett ő rendelkezhetik és az, ami rei vindicationál azon alperesről áll, qui dolo malo possidere desiit, itt nem alkalmazható (v. o. Renaud i. m. 710. l.)

Az afféle törvényes rendelkezésnek, amely a bemutatóra szóló részvényessel szemben is a felelősséget felállitaná, tehát praktikus jelentősége nem lenne, mert minden egyes esetben a kereset elutasitása egyszerü részvényátruházással el lenne érhető. Érthetetlen, czéltalan és kivihetetlen rendelkezés azonban a törvénybe bele nem magyarázható; olyant törvényünk nem tartalmaz és nem vett kilátásba. Az, aki részvényesi nevét a társasági részvénykönyvbe bejegyezteti, ezzel kifejezést ad annak, hogy a társaság tagja lenni, az alapszabályok által a részvényesre háritott terheket viselni hajlandó, de aki bemutatóra szóló részvényt az átadótól átvesz, az ezzel semmiféle kötelezettség átvállalását a társasággal szemben nem hoz kifejezésre. S ha a törvény az aláirót, aki az egész részvényösszeget jegyezte, csak 50% fizetésére kötelezi, hogyan kötelezhetné 100%-ra azt, aki egyebet nem tett, mint hogy a részvénypapirosnak kezébe nyomását eltürte, sőt talán ezért még csengő aranyat fizetett, de többnyire kötelezettséget sem expressis verbis, sem hallgatag nem vállalt?

Törvényünk egyékként az általános német kereskedelmi törvénykönyvhöz simult; keletkezésekor ezenkivül a német 1870 junius 11-iki törvény volt hatályban. Ezek értelmében a névre szóló részvénynél az átruházó a törvénynél és nem az alapszabályoknál fogva az egész részvényösszegért felel és pedig örökre, ha a társaság az átruházáshoz hozzá nem járul s az átruházás elfogadásától számitandó egy évig a vevővel egyetemlegesen, ha a társaság ez utóbbit adósául elfogadja. (233. §.) De ez esetben sem szavatol a be nem fizetett részvényösszegért az, aki az aláirónak jogát a részjegyen vagy a rendeletre szóló utalványon levő forgatmánynyal vagy más módon megszerezte, anélkül, hogy a részvénykönyvben részvényesként bejegyeztetett volna. (l. Renaud i. m. 720. l.) A bemutatóra szóló részvénynél ellenben az aláiró az egész fizetetlen részvényösszegért felelős ugyan, de 40% lefizetése után ő a további felelősség alól alapszabályszerü rendelkezésből kifolyólag felmenthető. (222. §.) Voltaképpen a teljes névérték befizetése előtt bemutatóra szóló részvény ki nem bocsátható, de ha az aláiró a fentemlitett módon a további felelősség alól feloldatott, akkor a teljesitett fizetéseket feltüntető bemutatóra szóló utalványok vagy ideiglenes elismervények kiállithatók (222. §.), még pedig anélkül, hogy az ilyen ideiglenes elismervénynek a birtokosa (tulajdonosa) a hátralékos részvényösszeg iránt be lenne perelhető; hiszen őt a társaság nem ismeri és nem ismerheti; ő a részvényjogról a papir elhagyása által bármely pillanatban lemondhat. (l. Renaud i. m. 723. l.)

S ezt a törvényt tulszigorunak találta a mi törvényhozásunk. Nem fogadta el sem a névre szóló részvényt, illetőleg a társaság beleegyezésének megtagadhatását és az átruházónak egy évi szavatosságát átruházás esetében, sem a bemutatóra szóló részvénynél az aláirónak 50 százalékot felülhaladó összegre való felelősségét, a részvényösszeg teljes befizetés előtti kiállitásának tilalmát s a kiállitónak a felelősség alóli kibocsáthatásának azon esetre való korlátozását, ha ezt az alapszabályok megengedik. Attól eltekintve, hogy az aláirónak feltétlen felelősségét 40%-ról 50%-ra felemelte, mindezeket az emlitett korlátozásokat, mint a forgalom szabadságának felesleges akadályait szándékosan mellőzve, a részvényes felelősségét tudatosan enyhitette.

Lehetetlen tehát feltételeznünk, hogy mig a német törvény a bemutatóra szóló részvény tulajdonosának felelősségét kizárta, addig az annak hatása alatt tulszigoruaknak talált rendelkezéseinek enyhitése mellett készült saját törvényünk a felelősséggel nem tartozó részvényesi kategóriának felelősségét statuálni akarta vagy annak kifejezett kijelentése nélkül statuálta volna. Igaz, hogy az azóta keletkezett német törvények a részvényes felelősségének szigoritását czélozzák, ami nálunk kifejtendő hasonló törekvésre, de csak de lege ferenda buzdithat. Ide tartozik a közbeneső részvényesek felelőssége. (1884 julius 18-iki törvény 219. §-a.) Továbbá a megsemmisitett részvényösszeg tulajdonosa a hiányért felelős marad. (184. §.) Amde a főkérdést illetőleg a német törvényhozás is megmaradt fentemlitett álláspontján. Eszerint: Interimsscheine, welche auf Inhaber lauten, sind nichtig. Vor der vollen Leistung des Nominalbetrages soll die Actie nicht ausgegeben werden. (1884 julius 18-iki törvény 215. §.) Das Gleiche (t. i., hogy semmisek) gilt im Falle der Ausgabe von Interimsscheinen, die auf den Inhaber lauten (1897. évi törvény 209. §-a.). Kursiren rechtswidrig nicht vollgezahlte Inhaber-Vollactien, so steht nach deren Bedeutung deren Inhaber als solchem das Actienrecht ohne Nachzahlungspflicht zu: mondja Ring (Das Reichgesetz betreffend die Kommanditgesellschaften auf Actien und die Actiengesellschaften 416. l.)

Mindez azonban mi reánk közvetlenül nem tartozik és csak azt bizonyitja, hogy még a legszigorubb felfogást követő Németországban sem létezik ma a bemutatóra szóló részvény

tulajdonosa ellen a befizetetlen részvényösszegre irányitott kereset. Bizonyos tehát, hogy a bemutatóra szóló részvény tulajdonosát sem a theoria, sem törvényünk a befizetetlen részvényösszeg befizetésére nem kötelezik.

Dr. Mangold Ármin,
budapesti ügyvéd.

Egy «És» körüli törvénymagyarázat.*

I.

Ha a törvénymagyarázat feladata abban állana, hogy kutassuk, mit akart a törvényhozó, akkor hol találjuk azt a törvényhozót, különösen alkotmányos államban és mi módon kutassuk annak akaratát? Hiszen ha egy törvény bizonyos szövegezésben létrejön, akkor ez a szövegezés jobbára az összes pártok, sőt néha frakciók compromissumának diagonalisa.

De itt átadom a szót magának Kohlernak, kinek szindus előadása itt climaxhoz ér.

«Auf diese Weise kam man zu einer geradezu verblüffenden Überschätzung der Vorarbeiten des Gesetzes. Aber diese Unterstellungen sind alle verkehrt. Dass etwas geäussert oder nich geäussert wird, hängt mit sehr vielen Zufälligkeiten zusammen, und der Katarrh eines Redners, der schlechte Magen eines Oppositionsmannes, oder die Sorgen und Gedankenablenkungen der Residenz können hier mehr wirken, als jeder übereinstimmende Wille; und das Gesetz in seiner Wirksamkeit von der Magenstimmung eines Parlamentariers abhängen zu lassen, wäre doch wirklich eine unrichtige Methode auslegender Kunst. Hiernach kann das, was in den Motiven und Parlamentsverhandlungen geäussert wird, für das Gesetz keine Bedeutung beanspruchen.»

Ezen álláspontón áll meg a conservativ Endemann is.

«Die Gesetzmaterialen (Vorarbeiten, Motive und Protokolle der Kommissionen, Denkschrift, Sitzungberichte des Reichstages) sind nicht die authentischen Kundgebungen des sog. Willens des Gesetzgebers; und selbst wenn sie es wären, ist der Gesetzinhalt doch unabhängig von dem, was ein Gesetzgeber damit beabsichtigt hat. Es gilt nur, was als Gesetz verfassungsmässig beschlossen und publicirt ist: d. h. also der Text. Es kommt hinzu, dass der Gesetzgeber des B. G. B. nur ist: Bundesrath und Reichstag, nicht die einzelnen Mitglieder dieser Körperschaften, noch weniger die Kommissionen für die Entwurfsberathungen. Die einzige Kundgebung des gesetzgeberischen Willens ist der vom Bundesrath und Reichstag vereinbarte *Gesetztext*». (Endemann: Einführung in das Studium des bürgerlichen Gesetsbuchs, I. köt. 42. lap).

Igy természetesen meddőnek és céltévesztettnek tartom czikkiró urnak a törvény előtörténetéből, keletkezésének phasisaiból meritett érvelését.

Ha az igazságügyi bizottság ignorálta a ház utasitásait, akkor a plenumnak módjában állott volna a szakaszt akarata értelmében szövegezni, vagy az igazságügyi bizottságot uj, akaratának megfelelő szövegezésre utasitani, ha azonban az előttünk fekvő szöveget elfogadta, azt megszavazta, a főrendiház ahhoz hozzájárult, a király azt szentesitette és az szabályszerüen promulgáltatott, akkor ez a szöveg és kizárólag ez a szöveg emelkedett törvényerőre és — habet legis vigorem. A törvényszakasz keletkezési előtörténete csakis a többé vagy kevésbbé érdekes történeti reminiscentia jellegével és értékével bir.

Logikai interpretatióját sem tartom szerencsésebbnek. Erősebb-e a szeretet a lemenőkhöz, mint a szerelem a házastársak között, annak psychophysikai mérlegelésébe nem bocsátkozom. Képzeljünk egy elzüllött gyermektől eredő vásott unokát és egy rajongó imádattal szeretett házastársat. Nézzük a dolgot gyakorlatilag. Képzeljük, hogy az egész 32. §. a törvénykönyvből eliminálva van. Sulyos baleset éri az örökhagyót. Az orvos figyelmezteti, hogy csináljon rendet, napjai meg vannak számlálva. De rendes, szabályszerü végrendeletet nem alkothat. A lemenők érdeke nagyjából meg van védve a törvényes öröklés, esetleg a törvényes osztályrész által. A házastárs azonban a törvénynek ezt a védő pajzsát nélkülözi. Képzeljük, hogy a tetemes vagyon nagyobbrészt vagy kizárólag ági eredetü és képzeljük esetleg, hogy a házastárs a fenti esetben mostohája a lemenőnek.

Végül nem tartom szerencsésnek czikkiró urnak hivatkozását a német polgári törvénykönyvre. A Dorf- és Seetestament és a Testament in abgesperrten Orten (2249. 2250. és 2251. §.) nem zárja ki a házastársat.

Különösen elhibázott azonban a Tervezet felhivása. A Tervezet éppen minden képzelhető alanyi korlátot leront. Az egész eszmekört annak végső peripheriájáig végig gondolja. E szerint nemcsak lemenő, felmenő házastárs, oldalági rokon, sógor, szerető, szomszéd, barát javára lehet ily kiváltságos végrendeletet alkotni, sőt a természetes személy körét is átrepeszti a Tervezet igen helyesen, csak egy korlátot állitva fel, ez a három havi időhatár.

Legyen szabad e kis polemiát Kohler gyönyörü szavaival befejeznem. «Das veraltete muss absterben; auf wissenschaftlichem Neuland pflanzen wir unsere Fahne auf!» So lasse ich jeden Kampf mit den Vertretern der Wortrichtung bei Seite; es bedarf dessen nicht: seit 30 Jahren habe ich genügend die Erfahrung gemacht, wie jede enge Wort- und Buchstaben Auslengung vor dem Lichte der Entwicklung wie Spreu zerstiebt; die freie, tiefere Erfassung des Rechts aber «trotzt der Flucht der Zeit.» *Dr. Klein Ede.*

II.

Dr. Katona Mór tanár ur az «és» szócskának nem disjunctiv, hanem conjunctiv értelmet tulajdonit ugy nyelvtani mint logikai magyarázat szerint. Azonban azon érvek, melyeket mindkét irányban felhoz, igénytelen nézetem szerint nem meggyőzők.

Szó sincs róla, az «és» szócska magában véve összeköttetést jelez, de annak a mondatban való állásától függ, hogy mit köt össze egymással, egyes szavakat, vagy a mondatokat mondatrészekkel. (Összevont mondatban.)

A fenforgó esetben czikkező ur szerint az «és» szócska «az örökösök» és «a házastárs» főnevek (kiegészitők) összeköttetésére szolgál. Nincs azonban kizárva, hogy ama szócska az összeköttetést nem a fent idézett kiegészitők, hanem ezen mellékmondat közt «ha intézkedés tétetik» egyrészről, és a két kiegészitő közt «örökösök, házastárs» másrészről közvetiti, ugy hogy ha az összevont mondatot feloldjuk, két mondat származik, ugymint: «ha intézkedés tétetik ... örökösök javára», és «ha intézkedés tétetik házastárs javára».

Egy másik példa: Szenvedő váltóképességgel nem birnak a kiskoruak és gondnokság alatt állók. Kinek jutna eszébe e mondatban az «és» szócskát ugy magyarázni, hogy a gondnokság alatt állók csak ugy nem birnak váltóképességgel, ha kiskoruakkal együtt vállalnak váltókötelezettséget. E példában is az «és» szócska szerepel mint az összeköttetést közvetitő, egyrészt ezen állitmány közt: (váltóképességgel nem) «birnak», és ezen alanyok közt: «kiskoruak, gondnokság alatt állók». Az összevont mondatnak feloldása itt is ép ugy lehetséges mint fent.

Ami pedig a logikai magyarázatot illeti, a tudós tanár ur fősulyt fektet a «ratio legis»-re; pedig nem birom az e részbeni érvelését kielégitőnek elfogadni. Gondoljunk csak arra az esetre, mikor a férj, kinek leszármazó örökösei nincsenek, az általa szerzett vagyonra nézve felesége javára kiván végrendelkezni. Nem-e cselekszik a törvényhozó szellemében, midőn javára testamentálva, a kiváltságos végrendelet formáját választja? Hiszen vagyona törvénynél fogva is reá (feleségére) száll; miért nem birna ez esetben érvénynyel a kiváltságos végrendelet, ha ugyanazt a czélt éri el, ha intestato hal el?

A szóban levő törvényhely története szintén nem nyujt — igénytelen nézetem szerint — kellő támpontot a czikkben kifejtett interpretatióra, mert a jogügyi bizottság egy uj elemet vett fel a törvény szövegébe, de hogy milyen szándékkal, mint co- vagy subordinált kedvezményezettet, azt utólag megállapitani nagyon bajos.

Ha a czikkbeli értelmezés helyes volna, mi következnék abból ez contrario? az, hogy a kiváltságos végrendelkezés akkor is érvénytelen volna, ha a végrendelkező, kinek házastársa él, csupán lemenő örökösei javára intézkednék, mert a házastárs mellőzése által megsértené a törvény azon rendelkezését, hogy a kiváltságos végrendeletnek csak akkor van helye, ha mindkét elem (lemenő és házastárs) javára cumulative intézkedik; pedig ilyen értelmet a tanár ur sem tulajdonit a törvénynek.

Dr. Lax Adolf,
Turócz vármegye főügyésze.

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

Különfélék.

— **A Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület magyar csoportja** megtartotta ujjászervező közgyülését.

Ennek az egyesületnek felélesztése mellett több ok szólt. Indokolja elsősorban a büntetőjogi reformmozgalom mindinkább fokozódó jelentősége. A mozgalomban felszinre került reformkövetelmények között már sok olyan akad, mely a gyakorlati megvalósitásra megérett és látjuk, hogy az ujabb külföldi törvényhozás ezeknek a követelmények egyikét-másikát már sanctionálta. Ezzel az áramlattal szemben az tapasztalható, hogy a büntetőjogi reformeszmék nálunk nem nyertek jelentőségükhöz mért feldolgozást. Nem hiányoznak ugyan irodalmunkban egyes kiváló dolgozatok, hanem ami hiányzik, az az erők egyesitése és a munka rendszeressége. Elérkezett az ideje annak, hogy a magyar tudomány is kivegye részét ebből a munkából, hogy a büntetőjogi reformkérdéseket beható rendszeres vizsgálat tárgyává tegye és megállapitsa, hogy mennyiben képesek a reformintézmények szilárd gyökeret verni a magyar jogi és társadalmi élet talajában.

A reformmozgalom fokozódó jelentősége egyfelől, a munka rendszerességének hiányai másfelől inditó okai voltak a nálunk nem régiben megindult mozgalomnak, mely feladatául tüzte, hogy ezeket a problemákat rendszeresen vizsgálja és hogy a gyakorlati megvalósitásra megérett követelményeknek az életbe való átvitelét kezdeményezi.

A feladatkör, melyet az egyesület megvalósitani akar, nem collidál a Magyar Jogászegylet régi munkakörével. Az uj szervezet az előkészitett felolvasásokat a Jogászegyletben szándékozik tartatni.

A választmány a következőkép alakittatott meg. Tiszteletbeli elnök: Wlassics Gyula; elnök: Rickl Gyula; alelnökök: Baumgarten Izidor, Fayer László és Moravcsik Ernő Emil; titkárok: Bernolák Nándor és Friedmann Ernő; pénztáros: Kramer Emil; választmányi tagok: Angyal Pál, Balogh Jenő, Doleschall Alfréd, Edvi Illés Károly, Finkey Ferencz, Gruber Lajos, Herich Tóth János, Kiss Gyula, Márkus Dezső, Pap József, Schächter Miksa, Schwartzer Ottó, Salgó Jakab, Székely Ferencz, Török Aurél, Vargha Ferencz, Vargha Gyula, Vámbéry Rusztem, Visontai Soma, Zsitvay Leó. Jegyzők: Bercelly Harry, Löw Lóránt, Proszvimmer Béla, Rónai Zoltán. Szakelőadók: a törvényelőkészitési szakra: Márkus Dezső és Bródy Ernő; a börtönügyi szakra: Láday István; a kriminálpolitikai szakra: Vámbéry Rusztem és Doroghi Ervin; a sociálpolitikai szakra: Székely Aladár, Nyári Jenő, Gönczi Jenő és Koós Zoltán; a közigazgatási büntetőjogi szakra: Visontai Soma; a bünvádi eljárási szakra: Berger Miksa és Lengyel Aurél; a psychiatriai szakra: Konrád Jenő; a statisztikai szakra: Bud János; a sajtójogra: Besnyő Béla; a könyvészeti szakra: Lányi Márton. Az ügyvitellel dr. Friedmann Ernő titkár bizatott meg.

— **A budapesti egyetem** jog és államtudományi kara a következő jutalomtételeket tüzte ki:

Magánjogból: Fejtessék ki a szavatosság kérdése, tekintettel a Tervezet intézkedéseire. Jutalma: 720 K.

Polgári törvénykezési jogból: Kifejtendők azok az elvek, amelyek szerint szabályozandó a harmadfoku bíróság előtti perorvoslat a polgári perekben hozott itéletek ellen, különös figyelemmel a hazai reformmozgalmakra. Jutalma: 420 K.

Jogtörténetből: Fejtessék ki önálló forrástanulmányok alapján: «A birósági szervezet fejlődése a XV. századtól a hétszemélyes tábla kialakulásáig.» Jutalma: 420 K.

— **Az erzsébetfalvai kir. járásbiróság.** Bíróságaink páratlanul elavult beosztásáról tesz tanuságot az a memorandum, amelyet *dr. Balázs Adolf* erzsébetfalvai ügyvéd dolgozott ki Erzsébetfalva és a szomszédos dunamelléki községek helyzetéről az igazságszolgáltatás terén. Erzsébetfalvának, ennek a közel 20,000 lakost számláló, fejlődésben levő gyárvárosnak nincs járásbirósága, hanem az erzsébetfalvaiaknak a 4000 lakossal biró Ócsára kell menniök ügyes-bajos dolgaik elintézésére. Ugyanezen birósághoz tartozik a 10,000 lakossal biró Soroksár is, holott mindkét községből csak Budapesten át lehet Ócsára jutni. Hasonló ez a helyzet ahhoz, amelyet a pestvidéki kir. járásbiróság beosztása nyujt, amelynek tudvalevően Budán levő székhelyére kell zarándokolniok a kispestieknek és csepelieknek is, holott ez a két község sokkal közelebb van Erzsébetfalvához, mint Budához. A magunk részéről is teljes mértékben értjük és helyeseljük az erzsébetfalvaiaknak törekvését és kivánatosnak tartjuk, hogy ezek az elhelyezési furcsaságok különösen a főváros környékén mielőbb megszünjenek.

— **A kartellek és trustök.** A magyar tudományos akadémia által pályadijjal kitüntetett munka, Grill könyvkiadó vállalata. Ára 12 K. Irták: Dr. Baumgarten Nándor és Dr. Meszlény Artur.

Ezt a közgazdaságilag és jogilag is fontos témát tüzte ki a magyar tudományos akadémia 1906-ban lejárt pályázatára. Az öt beadott munka közül mindkét kiküldött biráló egybehangzó véleménye alapján *dr. Baumgarten Nándor* és *dr. Meszlény Artur* együttes munkájának adta ki a pályadijat. A szerzők alaposan átdolgozták munkájokat és tekintettel arra, hogy a kartell-mozgalom azóta ujabb haladást tett, a munka kiadásában mindeme fejleményeket, valamint a kérdés törvényhozási kisérleteit is tekintetbe vették. A több mint 500 oldal terjedelmü munka első fejezetében a kartellek és trustök általános tanaival foglalkozik, reámutat a kartellek és trustök keletkezésének okaira, előfeltételeire és módjára. Második fejezetében a kartellek és trustök fajaival foglalkozik. A trustök különböző alakulatait a legujabb amerikai és angol fejlemények tekintetbe vételével ismerteti. A harmadik fejezet a kartell- és trustmozgalom ismertetésének van szánva. Itt különösen az önálló kutatások alapján összegyüjtött hazai anyag érdemel figyelmet. Majd áttér a németországi kartellmozgalom tárgyalására és itt a német belügyminiszterium által vezetett kontradiktorius tárgyalások és a német birodalmi gyülésnek benyujtott 1905 évi emlékirat legujabb adatai nyernek csoportositást. Az amerikai legfontosabb trustök monographikusan vannak feldolgozva. Végül a nemzetközi kartellek és trustök kerülnek sorra, melyek a kartellmozgalom fejlődésének legujabb jelenségei. A negyedik fejezet a kartellek és trustök hatásait irja le. Az ötödik fejezet a kartellek és trustök helyzetét a jogrendben adja elő. E fejezet a munka legkimeritőbb része, az idevágó joganyag teljes gyüjteménye. Tartalmazza a hasonló jelenségek tekintetében alkotott szabályokat a régi és modern jogrendszerekben. A mü hatodik fejezete behatóan foglalkozik a magyar kodifikaczionális kisérletekkel és különösen a magyar kartelljavaslattal. A kartellek törvényes elismerése mellett a visszaélések ellen a választott birósági kikötés tilalmát és a kartellek vagyonához vagy jövedelméhez kellő arányban álló pénzbüntetéseket javasol. De ezenfelül a kartellmozgalom által érdekükben sértett tényezők védelme is feladata a helyes kartellpolitikának. E czélra szolgál a czélszerü adóreform, a progressiv teherviselés megvalósitása, a kartellárak által elért jövedelemszaporulat megadóztatása (kartelladó). A belföldi versenyen kivül, vagy ennek sikertelensége esetén a megfelelő vámpolitika lehet hatályos, mely időleges vámleszállitások és a kikészitési eljárás kiterjesztésével érvényesül. Végül részletesen kifejti a kartellbiróság szervezetét és hatáskörét.

— **Az Ügyvédjelöltek Országos Egyesülete** az elmult munkaévben figyelemreméltó müködést fejtett ki. Nyolcz vita-estét rendezett. A vitaesték a következők voltak: dr. Engel Sándor az ártatlanul elitéltek kártalanitásáról, dr. Kemény Dezső a kereskedelmi szokásokról, dr. Lányi Márton a végrehajtási törvény 120. §-áról, dr. Lázár Andor a gyámsági és gondnoksági számadási perekről, dr. Bernolák Nándor a parlamentarismusról, dr. Karafiath Jenő az általános választói jogról és dr. Zerkovitz Zsigmond a fiatalkoru büntettesek védelméről. A felolvasásokat minden alkalommal élénk vita követte.

— **A részvénytársaság alapszabályai** czim alatt dr. Engel Aurél 170 oldalra terjedő munkában a kereske-

delmi törvény 157. §-ának magyarázatát adja. Szerzőnek ezen munkája is, mint a közgyülési határozatok megtámadásáról szóló tanulmánya az egész joganyagot a legnagyobb minuciositással dolgozza fel. Szerző nem szakaszmagyarázatot ad, de a jogelmélet, valamint az összehasonlitó jog szempontjából is nagyértékü monographikus feldolgozást nyujt. A munka részletes ismertetésére visszatérünk. (Deutsch Zs. és társa kiadása. Ára 4 K 50 fillér.)

— **Magyar részvénytársasági jog.** A magyar részvényjog irodalma az utóbbi időben rendkivül örvendetes fellendülést vett. Vályi Sándor Czégjoga és Engel Aurél monographiái mellett a jeles irók egész sora foglalkozik szaklapjainkban a részvényjog aktuális kérdéseivel. Most *dr. Krausz Gyula* részvénytársasági jogáról kell megemlékeznünk, mely 308 oldal terjedelemben az imént jelent meg. Szerző rövid történelmi visszapillantás után tárgyalja a részvénytársaság fogalmát, czégét, alaptőkéjét, jogállását, a részvények mibenlétét és a nyilvánosság kérdését. Az ezutáni fejezetek a részvénytársaság megállapitásával, a tagok jogviszonyaival, a társaság szervezetével (közgyülés, igazgatóság, felügyelet, ellenőrzés), a részvénytársaság feloszlásával és a külföldi részvénytársaságokkal foglalkoznak, végül a büntető határozatok ismertetése zárja be a könyvet.

Szerző könyve a külföldi irodalmat és joggyakorlatot kevésbbé öleli fel, mint pl. Engel és Vályi müvei, viszont a magyar törvényt bőven elemzi és a magyar joggyakorlatot egész terjedelmében ismerteti. Krausz Gyula könyve mint megbizható tájékoztató a gyakorlatban igen jól használható.

— **Főnök és alkalmazott jogviszonyai.** Dr. Dóczi Sámuel budapesti ügyvéd a szó szoros értelmében gyakorlati kézikönyvet adott ki a szolgálati jogviszony magyar joganyagának egybegyüjtése által. A munka mindazt, ami a szolgálati viszonyra vonatkozólag az ipartörvényben és a kereskedelmi törvényben benne van, rendszerbe gyüjti és a joggyakorlattal kiegészitve adja annak a kezébe, aki a magyar jogirodalomnak ebben az eddig negligált részében tájékozást keres. Ugyanekkor azonban egy másik czélt is igyekszik szolgálni. Az anyaggyüjtés feladatára vállalkozik akkor, amidőn az általános polgári törvénykönyv tervezete a szolgálati szerződést a német minta másolásával akarja rendezni. Az alkalmazott és a főnök viszonyára tartozó materiának ez a kompilációja tehát mindkét szempontból időszerü és hasznos. A munka rövid bevezetés után a szolgálati szerződés keletkezését, alanyait, tárgyát és megszünését tárgyalja külön-külön fejezetben, végül a szolgálati viszonyból eredő kártérités anyagát foglalja össze. A hat ivre terjedő, rendkivül világos, áttekinthető rendszerben irt munka a *Grill* czégnél jelent meg. (Ára 1 K 60 f.)

— **Kérelem az 1790: XLIII. tcz. felujitása iránt.** Az 1790. évi XLIII. tcz. bevezetése igy szól:

> In omni æquitate et justitia fundatum esse agnoscitur, ut favores illi, qui in causis criminalibus ex prosecutione appellatæ nobilibus competunt, civibus quoque nobilitari prærogativa haud gaudentibus, aliisque quibusvis *plebejae* conditionis hominibus, communes efficiantur.

A törvény a teljes méltányosságban és igazságban gyökerezőnek ismeri el, hogy azon kedvezmények, melyek bünvádi perekben a perorvoslat használatából a nemeseket megilletik, a nemesi kiváltsággal nem biró polgárokkal és más bármely közrendü emberekkel is közösekké tétessenek. Kimondja továbbá, hogy ha a nem-nemes három évi börtön vagy száz botütéssel felérő főbenjáró itéletben marasztaltatnék el, annak a perorvoslat a kir. táblához megengedtetik; halálbüntetés esetében a hétszemélyes táblához.

A helyzet, melyet ez a törvény megváltoztatott, sokban hasonlit a maihoz.

Ma sincs perorvoslata annak, aki a maga ártatlanságának tudatában, főbenjáró ügyben csak azon a czimen használ perorvoslatot, hogy ártatlan. A Curia a perorvoslatot **megvizsgálás nélkül** visszautasitja.

A főbenjáró ügyben elitéltnek, (aki ma is rendszerint csak a *plebejus* osztályból való), nincs perorvoslata.

Oda jutottunk a törvény elmagyarázásával, hogy az 1790. évi XLIII. tcz. felujitása valóságos vivmánya volna az egyéni szabadságnak és az igazságszolgáltatásnak.

A huszadik század beköszöntőjével állitottuk vissza az igazságtalanságot, melyet a tizennyolczadik század törvényhozása a jobbágyra nézve türhetetlennek tartott. S a mai társadalom a fejleményeket hat év óta a legnagyobb közönynyel nézi. Quousque tandem? *F.*

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Megállapitási kereset lóversenyfogadásra.** Felperes egy bookmakerrel halmozott játékfogadást, ugynevezett Septevent fogadást kötött, amely szerint a bookmaker csak abban az esetben legyen köteles fizetni, ha felperesnek mind a hét állitása valónak bizonyul. Azt állitja felperes, hogy mikor ő a saját hét állitását bemondotta a bookmakernek, ez a Rózsabimbó lóra a ticketbe tévesen jegyezte be, hogy felperes *győzelemre* jelölte, holott felperes határozottan *helyre* jelölte e lovat. Felperes a tévedést nyolcz nap mulva észrevette és még a szóban levő verseny előtt reklamálta is, de az alperes a reklamácziót nem fogadta el. Mivel pedig Rózsabimbó tényleg helyre jött be és a felperes többi hat feltevése is valónak bizonyult, felperes kérte annak birói megállapitását, hogy Rózsabimbóra a fogadás helyre szólott és hogy felperes a fogadást teljesen megnyerte.

Az osztrák legfőbb biróság a megállapitás iránti keresetet elutasitotta. Igaz ugyan — mondja az itélet — hogy felperesnek jogi érdeke van a jogviszony mielőbbi megállapitása iránt, mert alperes amiatt tagadta meg a fogadási összeg megfizetését, hogy alperes nem nyerte meg a fogadást és mert a fogadási összeg megfizetése iránt felperesnek nincs kereseti joga, tehát felperesnek nincs más módja követelésének érvényesitésére. Azonban az a kérdés, hogy felperes tényleg megnyerte-e a fogadást, tiszta *ténykérdés*, ténykérdés pedig megállapitási kereset tárgyát (az okirat valódiságának megállapitását kivéve) annál kevésbbé képezheti, mivel felperes keresete nem annak megállapitására irányul, hogy valamely *jog vagy jogviszony* létezése állapittassék meg.

— **A roulette- és lóversenyfogadások perelhetősége.** A drezdai Oberlandesgericht kimondotta, hogy a totalisateurön való játékból birói uton érvényesithető jogok nem keletkeznek. A megbizó azonban követelheti a megbizottól az inkasszált nyereség kiadását.

Ugyanez a biróság azt is kimondotta, hogy a nő, aki férjét Monaccóba küldte, hogy az ő javára játszék, jogosult férjétől a nyereség kiszolgáltatását követelni.

— **Mulasztásos büncselekmény elkövetési helye.** Franczia biróság bontja fel a házasságot. A gyermeket a Párisban élő apa őrizetére bizza. A külföldön lakó anya megtagadja a gyermek átadását. Ez az 1901. évi deczember 5-iki franczia törvénybe ütköző büncselekmény. Kérdés, hogy a büncselekményt az anya hol követte el s igy melyik biróság illetékes? A semmitőszék szerint az anya Franciaországban követte el a büncselekményt. Az anyának az apa lakóhelyén kellett volna átadnia a gyermeket, és miután nem tett eleget ezen helyen kötelességének, az apa lakóhelye tekinthető a mulasztásos cselekmény elkövetési helyének. A semmitőszék szerint tehát ommissiv büncselekménynél az elmulasztott kötelezettség teljesitési helye az elkövetési hely.

Dr. Goldner Fülöp esztergomi ügyvéd némi gyakorlattal biró ügyvédjelöltet keres. A tót vagy német nyelvet értők előnyben részesülnek. 11700

Ügyvédjelölt, kezdő, a horvát-szerb és német nyelvben perfekt, nagyobb fővárosi irodába ajánlkozik. Czim a kiadóban megtudható. 11717

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Veres Pálné-u. 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

MAGYAR JELZÁLOG-HITELBANK.

PROSPECTUS.

A Magyar Jelzálog-Hitelbank az 1889. IX. t. cz. alapján nyert felhatalmazás folytán 1894. évben 70.000,000 K. névértékü 3%-os nyereménykötvényt bocsátott ki, amelyből ezidőszerint törlesztetlen 68.320,000 K., még eladatlan 12.860,000 K. ugy, hogy tényleges forgalomban van 55.460,000 K.

A Nagyméltóságu m. kir. Pénzügyministerium által 98,456/1905, 14,193/1906 és 26,351/1906. számu rendeletekkel tudomásul vett keresztülviteli módozatok szerint a Magyar Jelzálog-Hitelbank még törlesztetlen 68.320,000 K. névértekü 3%-os nyereménykötvényeit kamatozatlan nyereménykötvényekre konvertálván, ezen kötvényeket a forgalomból bevonja és helyükbe kamatozatlan, de az elmaradt kamatozás ellenében a ministerileg jóváhagyott terv szerinti uj nyeremények kel dotált nyereménykötvényeket bocsát ki.

A fentemlitettt még eladatlan 12.860,000 K. névértékü 3%-os nyereménykötvény helyébe történő uj czimletkiadás jelen műveletből ezuttal kikapcsoltatott.

A Magyar Jelzálog-Hitelbank a forgalomban levő **55.460,000 K. n. é.** 3%-os nyereménykötvények birtokosainak a kicserélést az uj kamatozatlan nyereménykötvényekre felajánlja.

Magának a kicserélési műveletnek (konverziónak) keresztülvitelére kétféle nyereménykötvények bocsáttatnak ki, melyek közül az első kategoriába tartozó nyereménykötvények (I. sz. nyeremény sorsolási terv) a 3%-os nyereménykötvények azon birtokosainak adatnak ki, akik kötvényeiket kicserélésre (konverziora) benyujtják, míg a második kategoriába tartozó nyereménykötvények (II. sz. nyeremény sorsolási terv) azon 3%-os nyereménykötvények helyébe fognak kibocsáttatni, amelyek a kicserélési műveletben részt nem vesznek és a melyek tekintetében a Magyar Jelzálog-Hitelbank közzéteendő időpontban a sorsolási határozmányok 10. §.-ából folyó felmondási jogával élve, azokat — az eredeti nyereményhuzásokra továbbra is jogositó nyereményjegyek kiszolgáltatása mellett — névértékük visszafizetésével törleszti.

Minden egyes 200 K. névértékű akár konvertált, akár a nem konvertálás folytán visszafizetésre felmondott 3%-os nyereménykötvény helyébe, az eredeti sorozat és nyerőszámmal ellátott két összefüggő — *A)* és *B)* jelzésü — különválasztható és külön forgalomba bocsátható egyenkint 100 K. névértékű részkötvény adatik ki.

A konverziónál a 3%-os nyereménykötvények tulajdonosai az általuk benyujtott régi kötvények sorozata és nyerőszámával azonos sorozatú és számú uj konverzionális kötvényekre birnak igénynyel.

A két rendbeli uj nyereménykötvények nyereménysorsolási terve az alább (I. és II. alatt) fel van tüntetve.

Az uj nyereménykötvények két kategoriája külön-külön fog a budapesti tőzsdén jegyeztetni.

Ezen uj nyereménykötvények az 1897. XXXII. t. cz.-ben megállapított biztositékkal birnak, amennyiben fedezetük változatlanul ugyanúgy, mint a forgalomból kivonandó 3%-os nyereménykötvényeknél, az államnak, törvényhatóságoknak, városoknak, községeknek és közterhek kivetésére jogositott más testületeknek alapszabályszerüleg nyujtott kölcsönökből áll. Az idézett törvényczikk értelmében ezen kötvények az összes m. kir. állampénztárak által óvadékul, szolgálati és üzleti biztositékul elfogadtatnak és alapitványi, hitbizományi és letéti pénzek stb. elhelyezésére fordithatók.

A kicserélési művelet keresztülvitelét a Magyar Jelzálog-Hitelbank egy consortiumra bizta, amelyben az intézet maga is résztvesz s amelynek tagjai

a **Magyar Jelzálog Hitelbank**-on kívül
a **Magyar Általános Hitelbank,**
a **Pesti Magyar Kereskedelmi Bank,**
a **Magyar Leszámitoló és Pénzváltó Bank,**
a **Magyar Agrár és Járadékbank R. T.** és
a **«Hermes» Magyar Általános Váltóüzlet R.T.**

A kicserélési műveletnek, valamint a konvertálásra be nem nyujtott 3%-os nyereménykötvények helyébe kiadandó uj kamatozatlan nyereménykötvények kibocsátásának módozatait a fentnevezett consortium által a jelen prospectussal egyidejüleg közzéteendő konverzionális és aláirási felhivások ismertetik.

Minden egyes 100 koronás részkötvény a *-gal jelzett uj nyereményhuzásokban való kisorsolás esetén a tervszerü nyeremény egész és osztatlan összegét nyeri. Ha ezen huzások valamelyikében két azonos sorozatú és számú 100 K.-ás kötvény *(A* és *B)* közül az egyik kötvényre esik egy nyeremény, a másik kötvény kapja az illető huzás következő nyereményét. Ha például a 262. sorozat 26. számú *B)* kötvényre esett az 1.000,000 K.-ás főnyeremény, a 262. sorozat 26. számú *A)* kötvénye kapja a 100,000 K.-ás melléknyereményt. Két azonos sorozatú és számú *(A* és *B)* kötvény tulajdonosa tehát a fenti példa eseten 1.100,000 K.-t kap.

Mindkét rendbeli nyereménykötvények törlesztése az eredeti 3%-os nyereménykötvények törlesztési tartamából még hátralevő 53 év alatt történik és pedig úgy, hogy a törlesztési huzáson kihuzott sorozatokhoz tartozó összes kamatozatlan kötvények már 1907-től kezdve a névértéken felül egy állandó és változás alá nem eső 40%-os dijjal váltatnak be: **e szerint tehát egy-egy 100 K.-ás A) vagy B) részkötvény 140 K.-val fizettetik vissza.**

A törlesztett kötvények helyébe beváltáskor ugyanazon sorozatú és számú nyereményjegyek adatnak ki, a melyek a további nyereményhuzásokban való részvételre jogositanak. A nyereménynyel már egyszer kihuzott nyereménykötvény, illetve nyereményjegy az összes többi nyereményhuzásokban tovább játszik úgy, hogy ugyanazon számra több izben is eshetik nyeremény.

A nyeremények összegéből levonandó azon összeg, mely az illető nyerménykötvényre a törlesztési huzáson esik. A nyeremények kifizetése a sorsolástól számitott három hónap mulva történik Budapesten a Magyar Jelzálog-Hitelbank pénztáránál; az állami adókat és illetékeket a kötvénytulajdonos viseli.

A nyeremény sorsolási terv a tuloldalon.

I.

A kicserélésre benyujtott 3%-os nyereménykötvények ellenében kiadandó *konverzionális nyereménykötvények*

NYERELÉNYSORSOLÁSI TERVE.

A megszünő kamatozás helyebe lépő uj nyereményhuzások *-gal vannak megjelölve, mig a jelnélküli többi rovat a változatlanul maradt régi nyereményhuzásoknak felel meg; az ezen utóbbi huzások valamelyikén kisorsolt sorozatu és számu kötvény mindkét *A)* és *B)* részkötvényét a nyeremény fele-fele részben, mindkét részkötvényt együtt tehát a teljes nyereményösszeg illeti meg, ellenben a *-gal jelölt uj nyereményhuzások nyeremények osztatlanul és egészben esnek a részkötvények egyikére vagy másikára, a sorsolással meghatározott *A)* vagy *B)* jelzésü részkötvényre, tehát minden 100 K-ás részkötvény egészben nyerheti bármelyik főnyereményt.

1906. évben 2 huzás.

Főnyeremények: 1.000,000 K, 100,000 K.

Október 25-én		⋆ Deczember 27-én ⋆	
1 főnyeremény	100,000 K	1 főnyerem.	1.000,000 K
1 nyeremény	4,000 «	1 nyeremény	100,000 «
3 « à 1500	4,500 «	1 «	10,000 «
15 « à 400	6,000 «	2 « à 5000	10,000 «
20 nyeremény	114,500 K	5 « « 1000	5,000 «
		16 « « 500	8,000 «
		200 « « 200	40,000 «
		226 nyeremény	1.173,000 K

1907—1915.

Évi főnyeremények: 1.000,000 K, 500,000 K, 300,000 K, 200,000 K, 100,000 K, 75,000 K.

1907—1908 febr. 25.		1907—1915 ⋆ április 25-én. ⋆		1907—1908 jun. 25.		1907—1915 ⋆ augusztus 25. ⋆		1907—1908 okt. 25.		1907—1915 ⋆ deczember 27. ⋆	
1 főnyeremény	200,000 K	1 főnyeremény	300,000 K	1 főnyeremény	100,000 K	1 főnyeremény	500,000 K	1 főnyeremény	100,000 K	1 főnyerem.	1.000,000 K
1 nyeremény	4,000 «	1 nyeremény	30,000 «	1 nyeremény	4,000 «	1 nyeremény	50,000 «	1 nyeremény	4,000 «	1 nyerem.	100,000 «
3 « à 1500	4,500 «	1 «	10,000 «	3 « à 1500	4,500 «	1 «	10,000 «	3 « à 1500	4,500 «	1 «	10,000 «
15 « « 400	6,000 «	2 « à 5000	10,000 «	15 « « 400	6,000 «	2 « à 5000	10,000 «	15 « « 400	6,000 «	2 « à 5000	10,000 «
20 nyeremény	214,500 K	5 « « 1000	5,000 «	20 nyeremény	114,000 K	5 « « 1000	5,000 «	20 nyeremény	114,500 K	5 « « 1000	5,000 «
1909—1915 febr. 25.		16 « « 500	8,000 «	**1909—1915 jun. 25.**		16 « « 500	8,000 «	**1909—1915 okt. 25.**		16 « « 500	8,000 «
1 főnyeremény	75,000 K	200 « « 200	40,000 «	1 főnyeremény	100,000 K	200 « « 200	40,000 «	1 főnyeremény	75,000 K	200 « « 200	40,000 «
1 nyeremény	3,000 «	226 nyeremény	403,000 K	1 nyeremény	3,000 «	226 nyeremény	623,000 K	1 nyeremény	3,000 «	226 nyerem.	1.173,000 K
3 « à 1500	4,500 «			3 « à 1500	4,500 «			3 « à 1500	4,500 «		
10 « « 400	4,000 «			10 « « 400	4,000 «			10 « « 400	4,000 «		
15 nyeremény	86,500 K			15 nyeremény	111,500 K			15 nyeremény	86,500 K		

1916—1922.

Évi főnyeremények: 400,000 K, 250,000 K, 200,000 100,000 75,000 K.

⋆ február 25-én ⋆		április 25-én		⋆ julius 25-én ⋆		október 25-én		⋆ deczember 27-én ⋆	
1 főnyeremény	200,000 K	1 főnyeremény	100,000 K	1 főnyeremény	250,000 K	1 főnyeremény	75,000 K	1 főnyeremény	400,000 K
1 nyeremény	20,000 «	1 nyeremény	3,000 «	1 nyeremény	25,000 «	1 nyeremény	3,000 «	1 nyeremény	40,000 «
1 «	5,000 «	3 « à 1500	4,500 «	1 «	5,000 «	3 « à 1500	4,500 «	1 «	5,000 «
2 « à 2500	5,000 «	10 « « 400	4,000 «	2 « à 2500	5,000 «	10 « « 400	4,000 «	2 « à 2500	5,000 «
5 « « 1000	5,000 «	15 nyeremény	111,500 K	5 « « 1000	5,000 «	15 nyeremény	86,500 K	5 « « 1000	5,000 «
6 « « 500	3,000 «			6 « « 500	3,000 «			6 « « 500	3,000 «
144 « « 200	28,800 «			144 « « 200	28,800 «			144 « « 200	28,800 «
160 nyeremény	266,800 K			160 nyeremény	321,800 K			160 nyeremény	486,800 K

1923—1929.

Évi főnyeremények: 200,000 K, 150,000 K, 150,000 K, 75,000 K, 50,000 K.

⋆ februar 25-én ⋆		április 25-én		⋆ julius 25-én ⋆		október 25-én		⋆ deczember 27-én ⋆	
1 főnyeremény	150,000 K	1 főnyeremény	50,000 K	1 főnyeremény	150,000 K	1 főnyeremény	75,000 K	1 főnyeremény	200,000 K
1 nyeremény	15,000 «	1 nyeremény	3,000 «	1 nyeremény	15,000 «	1 nyeremény	3,000 «	1 nyeremény	20,000 «
1 «	5,000 «	3 « à 1000	3,000 «	1 «	5,000 «	3 « à 1000	3,000 «	1 «	5,000 «
2 « à 2500	5,000 «	10 « « 400	4,000 «	2 « à 2500	5,000 «	10 « « 400	4,000 «	2 « à 2500	5,000 «
5 « « 1000	5,000 «	15 nyeremény	60,000 K	5 « « 1000	5,000 «	15 nyeremény	85,000 K	5 « « 1000	5,000 «
6 « « 500	3,000 «			6 « « 500	3,000 «			6 « « 500	3,000 «
144 « « 200	28,800 «			144 « « 200	28,800 «			144 « « 200	28,800 «
160 nyeremény	211,800 K			160 nyeremény	211,800 K			160 nyeremény	266,800 K

1930—1936.

Évi főnyeremények: 150,000 K, 100,000 K, 100,000 K, 50,000 K, 50,000 K.

⋆ február 25-én ⋆		április 25-én		⋆ julius 25-én ⋆		október 25-én		⋆ deczember 27-én ⋆	
1 főnyeremény	100,000 K	1 főnyeremény	50,000 K	1 főnyeremény	100,000 K	1 főnyeremény	50,000 K	1 főnyeremény	150,000 K
1 nyeremény	10,000 «	1 nyeremény	3,000 «	1 nyeremény	10,000 «	1 nyeremény	3,000 «	1 nyeremény	15,000 «
1 «	5,000 «	3 « à 1000	3,000 «	1 «	5,000 «	3 « à 1000	3,000 «	1 «	5,000 «
2 « à 2500	5,000 «	10 « « 400	4,000 «	2 « à 2500	5,000 «	10 « « 400	4,000 «	2 « à 2500	5,000 «
5 « « 1000	5,000 «	15 nyeremény	60,000 «	5 « « 1000	5,000 «	15 nyeremény	60,000 K	5 « « 1000	5,000 «
6 « « 500	3,000 «			6 « « 500	3,000 «			6 « « 500	3,000 «
144 « « 200	28,800 «			144 « « 200	28,800 «			144 « « 200	28,800 «
160 nyeremény	156,800 K			160 nyeremény	156,800 K			160 nyeremény	211,800 K

1937—1944.

Évi főnyeremények: 150,000 K, 100,000 K, 40,000 K, 40,000 K.

⋆ febr. 25. ⋆		április 25.		október 25.		⋆ decz. 27. ⋆	
1 főnyer.	100,000 K	1 főnyer.	40,000 K	1 főnyer.	40,000 K	1 főnyer.	150,000 K
1 nyer.	10,000 «	1 nyer.	2,000 «	1 nyer.	2,000 «	1 nyer.	15,000 «
1 «	5,000 «	3 « à 1000	3,000 «	3 « à 1000	3,000 «	1 «	5,000 «
2 « à 2500	5,000 «	10 « « 400	4,000 «	10 « « 400	4,000 «	2 « à 2500	5,000 «
5 « « 1000	5,000 «	15 nyer.	49,000 K	15 nyer.	49,000 K	5 « « 1000	5,000 «
6 « « 500	3,000 «					6 « « 500	3,000 «
144 « « 200	28,800 «					144 « « 200	28,800 «
160 nyer.	156,800 K					160 nyer.	211,800 K

1945—1959.

Évi főnyeremények: 100,000 K, 100,000 K, 40,000 K.

⋆ febr. 25. ⋆		⋆ junius 25. ⋆		október 25.	
1 főnyer.	100,000 K	1 főnyer.	100,000 K	1 főnyer.	40,000 K
1 nyer.	10,000 «	1 nyer.	10,000 «	1 nyer.	2,000 «
1 «	5,000 «	1 «	5,000 «	3 « à 1000	3,000 «
2 « à 2500	5,000 «	2 « à 2500	5,000 «	10 « « 400	4,000 «
5 « « 1000	5,000 «	5 « « 1000	5,000 «	15 nyer.	49,000 K
6 « « 500	3,000 «	6 « « 500	3,000 «		
144 « « 200	28,800 «	144 « « 200	28,800 «		
160 nyer.	156,800 K	160 nyer.	156,800 K		

II.

A nem konvertálás folytán visszafizetésre felmondott 3%-os nyereménykötvények helyébe kiadandó és **nyilvános aláírásra bocsátott nyereménykötvények**

Nyereménysorsolási terve:

Ezen uj nyereményhuzások nyeremények osztatlanul és egészben esnek a 100 K.-ás kötvényekre, amennyiben a nyerő sorsjegy nem csak a sorozat és a szám, hanem ezenfelül az *A)* vagy *B)* kötvényjelzés küiön kisorsolása által határoztatik meg:

1906.

Főnyeremény: 1.000,000 K.

Deczember 27-én	
1 főnyeremény	1.000,000 K
1 nyeremény	100,000 «
1 «	10,000 «
2 « à 5000	10,000 «
5 « « 1000	5,000 «
16 « « 500	8,000 «
200 « « 200	40.000 «
226 nyeremény	1.173,000 K

1907—1915.

Évi főnyeremények: 1.000,000 K, 500,000 K, 300,000 K.

április 25-én		augusztus 25-én		deczember 27-én	
1 főnyeremény	300,000 K	1 főnyeremény	500,000 K	1 főnyeremény	1.000,000 K
1 nyeremény	30,000 «	1 nyeremény	50,000 «	1 nyeremény	100,000 «
1 «	10,000 «	1 «	10,000 «	1 «	10,000 «
2 « á 5000	10,000 «	2 « á 5000	10,000 «	2 « á 5000	10,000 «
5 « « 1000	5,000 «	5 « « 1000	5,000 «	5 « « 1000	5,000 «
16 « « 500	8,000 «	16 « « 500	8,000 «	16 « « 500	8,000 «
200 « « 200	40,000 «	200 « « 200	40,000 «	200 « « 200	40,000 «
226 nyeremény	403,000 K	226 nyeremény	623,000 K	226 nyeremény	1.173,000 K

1916—1922.

Évi főnyeremények: 400,000 K, 250,000 K, 200,000 K.

február 25-én		julius 25-én		deczember 27-én	
1 főnyeremény	200,000 K	1 főnyeremény	250,000 K	1 főnyeremény	400,000 K
1 nyeremény	20,000 «	1 nyeremény	25,000 «	1 nyeremény	40,000 «
1 «	5,000 «	1 «	5,000 «	1 «	5,000 «
2 « á 2500	5,000 «	2 « á 2500	5,000 «	2 « á 2500	5,000 «
5 « « 1000	5,000 «	5 « « 1000	5,000 «	5 « « 1000	5,000 «
6 « « 500	3,000 «	6 « « 500	3,000 «	6 « « 500	3,000 «
144 « « 200	28,800 «	144 « « 200	28,800 «	144 « « 200	28,800 «
160 nyeremény	266,800 K	160 nyeremény	321,800 K	160 nyeremény	486,800 K

1923—1929.

Évi főnyeremények: 200,000 K, 150,000 K, 150,000 K.

február 25-én		julius 25-én		deczember 27-én	
1 főnyeremény	150,000 K	1 főnáeremény	150,000 K	1 főnyeremény	200,000 K
1 nyeremény	15,000 «	1 nyeremény	15,000 «	1 nyeremény	20,000 «
1 «	5,000 «	1 «	5,000 «	1 «	5,000 «
2 » á 2500	5,000 «	2 « á 2500	5,000 «	2 « á 2500	5,000 «
5 « « 1000	5,000 «	5 « « 1000	5,000 «	5 « « 1000	5,000 «
6 « « 500	3,000 «	6 « « 500	3,000 «	6 « « 500	3,000 «
144 « « 200	28,8000 »	144 « « 200	28.800 «	144 « « 200	28.800 «
160 nyeremény	211,800 K	160 nyeremény	211,800 K	160 nyeremény	266,800 K

1930—1936.

Évi főnyeremények: 150,000 K, 100,000 K, 100,000 K.

február 25-én		julius 25-én		deczember 27-én	
1 főnyeremény	100,000 K	1 főnyeremény	100,000 K	1 főnyeremény	150,000 K
1 nyeremény	10,000 «	1 nyeremény	10,000 «	1 nyeremény	15,000 «
1 «	5,000 «	1 «	5,000 «	1 «	5,000 «
2 « à 2500	5,000 «	2 « à 2500	5,000 «	2 « á 2500	5,000 «
5 « « 1000	5,000 «	5 « « 1000	5,000 «	5 « « 1000	5,000 «
6 » « 500	3,000 «	6 « « 500	3,000 «	6 « « 500	3,000 «
144 « « 200	28.800 «	144 « « 200	28.800 «	144 « « 200	28,800 «
160 nyeremény	156,800 K	160 nyeremény	156,800 K	160 nyeremény	211,800 K

1937—1944.

Évi főnyeremények: 150,000 K, 100,000 K.

február 25-én		deczember 27-én	
1 főnyeremény	100,000 K	1 főnyeremény	150,000 K
1 nyeremény	10,000 «	1 nyeremény	15,000 «
1 «	5,000 «	1 «	5,000 «
2 « á 2500	5,000 «	2 « á 2500	5,000 «
5 « « 1000	5,000 «	5 « « 1000	5,000 «
6 « « 500	3,000 «	6 « « 500	3,000 «
144 « « 200	28,800 «	144 « « 200	28,800 «
160 nyeremény	156,800 K	160 nyeremény	211,800 K

1945—1959.

Évi főnyeremények: 100,000 K, 100,000 K.

február 25-én		junius 25-én	
1 főnyeremény	100,000 K	1 főnyeremény	100,000 K
1 nyeremény	10,000 «	1 nyeremény	10,000 «
1 «	5,000 «	1 «	5,000 «
2 « á 2500	5,000 «	2 « á 2500	5,000 «
5 « « 1000	5,000 «	5 « « 2000	5,000 «
6 « « 500	3,000 «	6 « « 500	3,000 «
144 « « 200	28,800 «	144 « « 200	28,800 «
160 nyeremény	156,800 K	160 nyeremény	156,800 K

Budapest, 1906 junius 9.

Magyar Jelzálog-Hitelbank.

Felhivás a konverzióra és aláirási felhivás a tuloldalon.

FELHIVÁS A KONVERZIÓRA.

A Magyar Jelzálog-Hitelbank által egyidejüleg közzétett prospectus szerint a nevezett intézet részéről, 3%-os nyereménykötvényeinek konvertálására kibocsátandó uj kamatozatlan nyereménykötvények elhelyezése céljából, az alulirt intézetekből álló syndicátus alakult.

Ezen syndicátus ezennel felhivja a Magyar Jelzálog-Hitelbank 3%-os nyereménykötvényeinek birtokosait, hogy ezen kötvényeiknek a kibocsátásra kerülő uj kamatozatlan nyereménykötvényekre leendő kicserélése müveletében részt venni szivesked-jenek. — A kicserélésre (konverzióra) a bejelenéseket

a mai naptól fogva 1906 junius 22-ig bezárólag

a szokásos üzleti órákban a következő intézetek veszik át:

a Magyar Jelzálog-Hitelbank,
a Magyar Általános Hitelbank,
a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank,
a Magyar Leszámitoló- és Pénzváltóbank,
a Magyar Agrár- és Járadékbank Részvénytársaság,
a «Hermes» Magyar Általános Váltóüzlet Részvénytársaság.

1. A konvertálás bejelentését a felek akképen eszközlik, hogy egy általuk kitöltendő bejelentési iv kiséretében benyujtják a konvertálandó 3 %-os nyereménykötvényt az ahhoz tartozó szelvényivvel együtt és egyuttal befizetik a konverzionális felpénzt, mely minden régi 200 koronás nyereménykötvény után **58 kor. 50 fillérben** állapittatik meg, a melybe azonban a fél javára betudatik a f, é. május, junius és julius hónapokra eső 3 %-os szelvénykamat fejében 1 kor. 50 fill.; eszerint a konverzionális felpénz fejében tényleg befizetendő összeg egy **200 koronás régi kötvény** után **57 koronát** tesz.

2. A felpénz befizetése után a benyujtott 3 %-os nyereménykötvény elláttatik a konverzio megtörténtének és a felpénz befizetésének igazolására a bejelentési hely által aláirt következő szövegü lebélyegzéssel; «*Jelen kötvény két drb. egyenként 100 K. névértékü kamatozatlan nyereménykötvényekre konvertáltatott és 1906 julius 1-től 21-ig az alólirt helyen az uj kötvényekről szóló ideiglenes igazolványokra kicseréltetik.*» A kötvénynyel együtt beszolgáltatott szelvényív a kamatozás megszünése folytán bevonatik és megsemmisittetik; a lebélyegzett, konvertált kötvény pedig a félnek visszaadatik.

3. Ezen lebélyegzett kötvény az 1906 junius 25-én a régi terv szerint tartandó nyereményhuzásban való részvételi jog igazolására a félnél marad, 1906 julius 1-től 21-ig terjedő időközben pedig az alólirt intézetek közül annál, a melynél a konver-zionális bejelentés történt, kicseréltetik két összefüggő, de különválasztható ideiglenes igazolványra, melyek mindegyike egy, a konvertált nyereménykötvény sorozatával és számával és ezenfelül *A* illetve *B* jelzéssel ellátott 100 koronás részkötvényről szól. Ezen igazolványok már szintén ezen sorozatot, számot és *A* és *B* jelzést viselik, önálló forgalom tárgyát fogják képezni és a végleges kötvények kibocsátásáig leendő tőzsdei jegyzésük iránt a szükséges lépések megtétetnek.

4. Ezen ideiglenes igazolványok 1906 október 1-től fogva a bejelentési helyen becseréltetnek az azonos sorozatu, számu és jelzésü végleges konverzionális nyereménykötvényekre, a melyek már a f. évi október 25-iki és deczember 27-iki huzásokon résztvesznek.

5. Az esetleg hiányzó, még le nem járt szelvények értéke a szelvényiv beszolgáltatása alkalmával a fél által készpénz-ben pótlandó.

6. Ha a benyujtott kötvényköpeny számozása a benyujtott szelvényiv számozásától eltér, a kiadandó igazolványok, illetve konverzionális kötvények számozására nézve a köpeny számozása irányadó.

7. A törlesztési huzáson már kisorsolt 3%-os nyereménykötvények konvertálás tárgyát nem képezhetik.

8. Ha egy névértékben 2000 koronáról szóló, egy sorozat- és 10 nyereményszámmal biró összesitett nyereménykötvény csak egyes nyerős-ámait illetőleg kivántatik a konverzió keresztülvitele, az összesitett kötvény e végből 10 egyes darabra fog felosztatni.

9. Azon 6200 darab nyereménykötvénynél, mely 20 korona dijjal már korábban kisorsoltatott, a konverzionális felpénz természetszerüleg ezen kifizetett dijösszeggel nagyobb. — Budapest, 1906. évi junius hó 9.

Magyar Jelzálog-Hitelbank,
Pesti Magyar Kereskedelmi Bank,
Magyar Agrár- és Járadékbank Részv.-társaság,
Magyar Általános Hitelbank,
Magyar Leszámitoló- és Pénzváltóbank,
«Hermes» Magyar Általános Váltóüzlet Részv.-társ.

ALÁIRÁSI FELHIVÁS.

A Magyar Jelzálog-Hitelbank az általa 3 %-os nyereménykötvényeinek kamatozatlan nyereménykötvényekre leendő konvertálása iránt egyidejüleg közzétett prospectus értelmében azon esetre, ha a jelenleg forgalomban levő 3 %-os nyeremény-kötvényeinek egy része az emlitett konvertálási műveletben részt nem vesz, ezen ilyformán beváltatlan s az intézet által felmondás utján törlesztendő kötvényösszeg névértéke erejéig uj kamatozatlan nyereménykötvényeket bocsát ki s e nyeremény-kötvények az azok elhelyezésére alakult alulirt syndicatus által ezennel **nyilvános aláirásra** bocsáttatnak.

A nyilvános aláirás 1906. évi junius 20., 21. és 22-én

a Magyar Jelzálog-Hitelbanknál,
a Magyar Általános Hitelbanknál,
a Pesti Magyar Kereskedelmi Banknál,
a Magyar Leszámitoló- és Pénzváltó banknál,
a Magyar Agrár- és Járadékbank Részvénytársaságnál és
a «Hermes» Magyar Általános Váltóüzlet Részvénytársaságnál,

az egyes aláirási helyeknél szokásos üzleti órákban történik.

Ugyanezen helyeken aláirási előjegyzések *már a mai naptól fogva* elfogadtatnak a 3. pont szerinti 10 korona biztositék ellenében.

Az aláirási feltételek a következők:

1. Egy-egy 100 K névértékü kötvény ára **140 koronában** állapittatik meg.

2. Az aláirás bejelentési iven történik, mely a fentemlitett aláirási helyeken költségmentesen kapható.

3. Az aláirás alkalmával minden jegyzett 100 koronás kötvény után biztositék fejében **10 korona** teendő le és pedig vagy készpénzben vagy olyan, a napi árfolyam szerint számitandó értékpapirokban, a melyeket az illető aláirási hely elfogadhatóknak talál.

4. Az aláirás megtörténtéről és a letett biztositékról a félnek tanusitvány szolgáltatik ki.

5. A nem konvertált és felmondandó kötvények mérvéhez képest kiadásra kerülő nyereménykötvények átengedése az aláirás befejezése után az aláirók értesitése mellett lehetőleg rövid időn belül fog eszközöltetni. Minden aláirási hely fentartja magának azon jogot, hogy az egyes aláirásokra történő átengedést belátása szerint meghatározhassa. Ha az átengedés az aláirásnál kevesebb volna, a biztositék felesleges része visszaadatik.

6. A **vételár fizetése** ekképen történik:

a) a biztositék különbeni elvesztésének terhe alatt minden átengedett darabra 1906 julius 10-ig **25 K** foglaló fizetendő be, a mely alkalommal a biztositék betudatik, illetve visszaadatik.

b) a fenti foglaló különbeni elvesztésének terhe alatt 1906 október 1-én darabonkint a hátralékos **115 K** fizetendő, a melynek ellenében a végleges nyereménykötvények kiadatnak.

Az aláiró a neki átengedett darabokra nézve elveszti minden igényét, ha a fenti befizetések valamelyikét a kitüzött határ-időben elmulasztja.

A *b)* alatti 115 K-nak 1906 julius 10-től 1906 szeptember 30-ig történő előzetes befizetése ellenében a fél a végleges nyereménykötvényről ennek sorozatával, számával és *A)*, illetve *B)* jelzésével ellátott ideiglenes igazolványt kaphat, amely önálló forgalom tárgyát fogja képezni és melynek a végleges kötvények kibocsátásáig leendő tőzsdei jegyzése iránt a szükséges lépések megtétetnek.

Ezen ideiglenes igazolványok 1906 október 1-től fogva a végleges nyereménykötvényekre becseréltetnek.

A fentiek szerinti előzetes befizetés esetén a 115 K után a félnek a befizetés napjától fogva 1906 szeptember 30-ig számitott 4 % kamat téritteik meg.

7. Az összes befizetések ugyanazon helyen eszközlendők, a melyen az aláirás történt és a mely a tanusitványokat, az értesitéseket, az ideiglenes igazolványokat és végleges nyereménykötvényeket kiszolgáltatja. — Budapest, 1906. évi junius hó 9-én.

Magyar Jelzálog-Hitelbank.
Pesti Magyar Kereskedelmi Bank.
Magyar Agrár- és Járadékbank R.-T.
Magyar Általános Hitelbank.
Magyar Leszámitoló- és Pénzváltóbank.
«Hermes» Magyar Általános Váltóüzlet R.-T.

Negyvenegyedik évfolyam. 25. SZ. Budapest, 1906 junius 22.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *IV. Veres Pálné-u. 25.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Wlassics Gyula Deák Ferenczről. *Dr. Balogh Jenő* egyetemi tanártól. — Birák és ügyészek az igazságügyminiszteriumban. — *s —ő.* — *Törvénykezési Szemle:* A váltótelepités kérdéséhez. *x. y.* — A birói hatáskör elleni kifogás perujitás során. *Dr. Csiky Kálmán* kincstári jogügyi fogalmazótól. — A magáninditvány kifogásának kérdéséhez. *Dr. Waldapfel Mór* ügyvédtől. — Bünügyi költségnek kamatja. *Dr. Tyrnauer Albert* orosházai kir. aljárásbirótól. — Külföldi judikatura. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Wlassics Gyula Deák Ferenczről.

(Két közlemény.)

Az a varázs, a melyet a mult század első felében közéletünk terére lépett halhatatlan államférfiak, nagy jogászok, irók, tudósok és törvényhozók emléke a magyar lelkekre gyakorol, — ujabb időben ismét szélesebb körben ihleti meg iróink lelkét. A legutóbbi években többen vizsgálták azoknak a nagy ébresztőknek és uttörőknek életét, munkásságát és jellemét, akikkel a gondviselés a XVIII. század végén hazánkat megáldotta és kik a mult században a rendi Magyarország átalakitásán, a dermedtségben szunnyadó nemzet és társadalom felrázásán, az uj Magyarország kiépitésén fáradoztak.

Örvendve látjuk, hogy hány magyar iró figyelme és kegyelete fordult a legutóbbi évtizedben *gr. Széchenyi István* emléke felé. Hányan dolgoztak az utóbbi években Kossuth Lajos, br. Eötvös József, Kemény Zsigmond, gr. Dessewffy Aurél és mások élet- és jellemrajzának megirásán, munkáik, beszédeik összegyüjtésén.

Csengery Antal még 1877-ben irta meg a haza bölcséhez méltó emlékbeszédét.*

Azután évek teltek el a nélkül, hogy (kivéve *Pulszky Ferenczet*), a magyar irók valamelyike *Deák Ferenczről* nagyobb dolgozatot irt volna. *Pulszky Ágost* 1881-ben még szükségét érezte annak, hogy *Forster Arnoldnak* angol életrajzát forditsa le. (Olcsó Könyvtár 333—337 szám).

Ezzel szemben az utolsó években terjedelemre és belső értékre egyformán örvendetes *Deák*-irodalmunk növekedése.

Másfél év előtt jelent meg Deáknak első rendszeres és kimeritő életrajza *Ferenczi Zoltántól* («*Deák* élete». Három kötet). — *Kónyi Manó* az általa összegyüjtött és nagybecsü bevezető tanulmányokkal ellátott beszédek hat kötetét, második bővitett kiadásban 1903-ban tette közzé. Az 1903. és 1904. években, *Deák* születésének századik évfordulója alkalmából országszerte tartott emlékünnepeken számos felolvasás és emlékbeszéd hangzott el, melyek közül több kiváló emelkedik ki.**

Mindeddig hiányzott azonban irodalmunkban *Deák Ferencz* egész egyéniségének oly tömör jellemzése, aminővel *Wlassics Gyula* a «*Magyar Remekirók*» *cz.* gyüjteményes vállalat néhány hét előtt megjelent XVIII. kötetének bevezetésében bennünket megajándékozott.*

Wlassics első sorban hivatott e bevezető tanulmány megirására. Mint nemzeti müveltségünknek egyik legkiválóbb élő képviselője; mint politikai történelmünknek és államéletünknek alapos ismerője; mint jogász és különösen mint az alkotmányjog és büntetőjog kitünő munkása egyformán rátermett arra, hogy méltassa *Deák* egyéniségét és munkásságát.

Ebből a bevezető tanulmányból hiven megismerhetni «azt a gazdag gondolatvilágot és erkölcsi tartalmat, mely Deák Ferencz agyát és szivét betöltötte», azokat a fényes tulajdonságokat, melyek Deák Ferenczet az egész világtörténelemnek egyik legvonzóbb, legrokonszenvesebb alakjává és a legnagyobb magyar államférfiak egyikévé tették.

I.

A tanulmánynak első része (5—32. l.) *Deák* egyéniségének *jellemzése*. Wlassics vázolja Deák egyéniségének vezérlő gondolatait, uralkodó érzését, lelki és értelmi jellemének alkotó elemeit, müveltségének alapját és nagy vonásokban tárgyalja szereplését.

1. Az a kép, amit e tanulmány Deákról ad, mindig hü.

Igaza van Wlassicsnak abban, hogy «ami jót, nemeset, bölcset és igazat találunk fajunkban, az árnyoldalak *nélkül* együtt van Deák lelki és értelmi jellemében (6. l.), benne az egész magyar fajnak elvont nemes tulajdonságai *egy emberben* vannak összesitve».

Deáknak, mint államférfiunak *uralkodó gondolata* a hit a törvényességnek, a jognak legyőzhetlen erejében, a törvénynek tisztelete, a törvényhez való ragaszkodás, az a meggyőződés, hogy a törvény szorosan megtartandó és mindenütt a törvény meg nem tartása a baj forrása.

Uralkodó érzése: a hit az erkölcsi erőben, melylyel minden erőhatalmon győzedelmeskedni vél.

Lelkének *mozgató ereje:* az igazságosság. *Politikájának vezérgondolata:* az egyenesség és becsületesség. Ügyeskedés, alattomoskodás, az alakiságok tisztelete, mind teljesen hiányzott Deák politikájából.

Eszménye volt a szeretet «szegény szenvedő hazája iránt, melyet jobban kedvelt, mint Európa fényes országait».

2. Mindenben az igazsághoz hü képet fest Wlassics Deák *emberi nagyságáról és erkölcsi jelleméről is.* (11—18. l.). «Ha van e földön tiszta önzetlenség, Deák Ferencz élete bizonyság arra. Sohasem tett semmit a közélet terén a maga javára».

Deák egyszerü polgár, de a legbölcsebb értelemmel és a legnemesebb lélekkel megáldva. (28. l.)

«Az önzetlen hazaszeretet oly megnyilatkozása ő, a lelki nagyságnak, a jellem fenségének és az emberi bölcsességnek oly letéteményese, amilyennek párját a világtörténelem lapjain aligha találunk. Bizonyára az emberi nagyság fokozatainak a legfelső fokán áll; épp oly nagy benne az ember, mint

* Megjelent *Csengery Antal* összegyüjtött tanulmányai közt és *Olcsó Könyvtár* 569—570. füzet.

** Igy pl. *Gyulai* Páltól: Emlékezés Deák Ferenczre (Budapesti Szemle 118. köt. 1904. 321—335. és Akadémiai Értesitő 174—175. füz.); továbbá *Kenedi* Gézának jogászegyleti emlékbeszéde (Jogt. Közl. 1903. évf. 381. és köv. l. és Magyar Jogászegyleti Értekezések 288. füzet).

* Magyar Remekirók XVIII. köt. *Deák Ferencz* munkáiból. Sajtó alá rendezte és bevezetéssel ellátta *Wlassics Gyula* I. köt. Budapest. Franklin-Társulat 1906. Bevezetés 5—77. l. *Deák Ferencz* munkái 80—371. l.

az államférfi, épp oly nagy a szellem, mint a lélek, épp oly nagy az értelem, mint az erkölcsi erő».

A tanulmány feltünteti ezután *Deák* felebaráti szeretetének melegét, szivének gyengédségét; vázolja, miként ápolta lelkében a kegyeletet, a hálát, a baráti és rokonérzést, a szülőföld szeretetét. Felhozza hogy *Deák* soha senkit nem üldözött.

Szerény, visszahuzódó, egyszerü lélek. Idegenkedik a hatalom elérésétől. Ellenfelét nem akarja legyőzni, hanem csak meggyőződést akar kelteni.

Csodásan ért a bizalom gerjesztéséhez.

Mindezt a szerző *Deák* nyilatkozataiból, leveleiből, tetteiből bizonyitja.

3. Deák *értelmi erejét* Wlassics a biztos itélőtehetségben és az ezzel járó következetességben, valamint páratlan logikájának tisztaságában látja.

Deák «itéletének biztossága mindent azonnal a maga valóságában ismert meg.» Ezzel magyarázza Wlassics azt a rendkivüli sikert, melyet Deák a legnevezetesebb államiratok szerkesztésében vagy törvényjavaslatok kidolgozása körül elért.

4. A bevezető tanulmány ezután kifejti *azokat az alapokat*, melyekre Deák *tudását, jogi és történelmi müveltségét* fektette. Felismerte Deák, hogy az alkotmány és a jogrend továbbépitésében «a folytonos fejlődés, a korszerü reformok egymásutánjának figyelembe vételével» kell haladni.

A *Huszadik Század* cz. társadalomtudományi folyóiratunk 1905 juliusi füzetében * egy nagy tehetségü szociologus «*kulturális elmaradottságunk okairól* «*elmélkedett*. Eltekintek most attól, hogy ennek a czikknek végső következtetéseit sem osztom.**

Csak arra szeretném felkérni *mindazokat*, akik e czikk irójával azonos nézeten vannak, olvassák el, miként bizonyitja be Wlassics a legkétségtelenebb bizonyitékokkal, hogy Deák Ferencz *már kora ifjuságában, 1825-ben*, tehát mint egyszerü, kevés vagyonu, vidéki köznemes, akinek felmenő ágbeli férfi rokonai a hadviselés és *a mezőgazdasági* foglalkozások közt osztották meg életüket, szerény falusi házában minő nagyfoku érdeklődést tanusitott nemzetünk «*culturális haladása és irodalmunk fejlődése*» iránt. Wlassics kimutatja, hogy Deák már a kehidai kuria egyszerü falai közt «ismerte az európai irodalom jogi, államtudományi és közgazdasági müvei közül az alapvető munkákat». (22. l.) Hogy mennyire nagyra becsülte az irodalmat; mily barátságot, szeretetet érzett Vörösmarty, Kisfaludy Károly, Kölcsey, később Arany János iránt, hogy maga is irt néhány irodalmi dolgozatot, melyeket csak szerénységből nem volt hajlandó egy akkori magyar tudományos folyóiratban közzétenni.

Sokan vannak ma is, akiknek igen rossz a véleményük a magyar faj müvelődési képessége felől.

Ezt a felfogást teljesen hamisnak és igazságtalannak tartom. A mult század nagy férfiai közül elég Kölcsey, Deák, Kossuth, Bartal György, Fejér György, b. Wesselényi Miklós, Klauzál, Fáy András, Bezerédj István, Bajza, Vörösmarty, b. Kemény Zsigmond, Szemere Bertalan, Szalay László, Arany János és sok másnak életére utalnom annak bizonyitása végett, hogy *egyszerü*, sőt többen *vidéki* viszonyok között hányan érték el a *tiszta magyar faj* sarjai közül az európai értelemben vett müveltség legmagasabb fokozatát.

Ugyanezt bizonyitja, amit Wlassics oly fényesen kimutat hogy «Deák már kora ifjuságában mennyire érdeklődött *minden tudományos mozgalom* iránt.» Nemcsak az irodalmi társaságok megalakulását, hanem egy-egy könyv, sőt egy-egy forditás megjelenését mekkora érdeklődéssel várja ez a *talpig magyar* nagy férfiu! Jogi, államtudományi és közgazdasági tanulmányai mellett foglalkozik nyelvészeti és szépirodalmi kérdésekkel is. (24—26. l.)

Vajon áll-e tehát *Deák* Ferenczre a «*Huszadik Század*» fennebb emlitett czikkirójának alapvető tétele: a *legsulyosabb* baj az, hogy «lényegében agrár-állam maradtunk» . . . Az *agrárvilágot* pedig «a tudomány legfeljebb annyiban érdekli, amennyiben a föld hozadékképességét fokozni képes. A *tudomány* neki alig más, mint egy nagy *trágyagyár*» *!?* (Huszadik Század XII. köt. 14—15. l.)

Vagy talán *Deák* iparos is volt? Mert hisz' ugyane czikkiró ur szerint «az ipar annyit tesz, mint müveltség tudomány, müvészet.» (Ugyanott XII. k. 28. l. utolsó sorok).

Szily Kálmán az Akadémia Deák-ünnepén 1904 május 15-én behatóan kimutatta (*Akadémiai Értesitő* 174—175. füzet) minő lelkiismeretes gonddal és lelkesedéssel foglalkozott *Deák* Akadémiánk igazgatásának minden, akár jelentéktelen, akár nagyobb jelentőségü tennivalójával.

Mindnyájunkra nézve, akik nem szégyenljük bevallani, hogy magyaroknak érezzük magunkat, — felemelő érzés, hogy ez a tősgyökeres magyar ember, *aki müveltségének minden elemét magyar földön szerezte*, aki, Bécset kivéve, csak rövid időre fordult meg hazája határain tul, akit a legnemesebb magyar fajszeretet ösztönöz nemzetének haladásán munkálkodni, — mily «lelkiismeretesen tanulmányoz minden uj eszmét és megfontolja, mikép lehetne azt magyar talajon tartalmassá és hasznossá tenni.» (26. l.)

Ha mindezt Wlassics tanulmányából bizonyitva látjuk, megnyugodva lehetünk a felől, hogy a Huszadik Század czikkének fennebb emlitett tételei nem alaposak. De egyuttal igazat kell adnunk egy ujabb kiváló irónknak, aki bizva-bizik abban, hogy «nemzetünkre a szellemi élet terén *az eddiginél ragyogóbb* jövő vár».*

5 A bevezető tanulmány kifejti azt is, mikép érvényesült Deáknak egész *szereplésében* «a törvényesség uralkodó gondolata».

Deák Széchényivel szemben a jogrend helyreállitását tekintette *első* feladatnak. Államférfiui tevékenységének vezérlő eszméje a jogvédelem, a jogfolytonosság és törvényesség volt. Az uralkodótól is nem engedményt vagy kegyelmet vár, hanem törvényeink igazságának elismerését.

Ezt a felfogást a történelem eseményei igazolták.

Dr. Balogh Jenő.

* VI. évf. 7. sz. 1—28. l.

** A *Budapesti Szemle* 347. számának (1905.) 317—320. lapjain egy névtelen iró (S. I.) már kifejtette azt a nézetét, «hogy a diagnosis, melyet Jászi Oszkár ad bajainkról, lényegében — ugy hiszem, — éppen annyira téves, mint téves azon orvosszerek választása, melyeket ajánl».

Birák és ügyészek az igazságügyminiszteriumban.*

II.

Az eddigiekből következik az a nézetem, hogy czélszerütlen a beterjesztett törvényjavaslatnak az a rendelkezése, mely biráknak és ügyészeknek az igazságügyminisztériumban alkalmazhatását, az erről a tárgyról eddigelé alkotott törvények hasonlóságára, bizonyos időtartamra (az 1910. év végéig) korlátozza. Sokkal czélszerübb lenne ezt a rendelkezést «a törvényhozás további intézkedéséig» alkotni meg, egyfelől azokból az okokból, amelyeket e czikkem első részében az intézmény igazi czélja szempontjából fejtettem ki, másfelől annak kikerülése végett, hogy igazságügyi kérdésben bármikor ujból a törvényen kivüliségnek annyira sajnálatos állapota bekövetkezhessék.

A törvényjavaslatnak ily értelemben módositása annál kivánatosabb lenne, mert mindenki, aki a viszonyokat ismeri, jól tudja, hogy az 1910-ik éven tul is szükség lesz biráknak és ügyészeknek hosszabb vagy rövidebb időre behivására

* L. Gróf *Andrássy* Gyula A magyar állam fönmaradásának és alkotmányos szabadságának okai. I. köt. 1901. 39—43. l.

* Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

és hogy teljesen fölösleges, fenállásának harmadik évtizedében is folytonos meghosszabbitással tartani fönn egy helyesnek és szükségesnek bizonyult intézményt.

Vannak azonban ennek az intézménynek a behivottakra nézve fogyatékos, sőt káros oldalai is, amelyekre rámutatni kötelesség.

Az 1899: XLVIII. tcz., amelynek meghosszabbitását czélozza a képviselőház elé terjesztett javaslat, 2. §-ában, a dolog természetének megfelelően, a behivandó beleegyezésétől teszi függővé a behivás lehetőségét és tartamát és viszont — ami éppen ennyire természetes — a miniszter tetszésétől teszi függővé mind a behivást, mind az alkalmazás idejének tartamát. Ugyaneme tcz. 3. §-a pedig, igen helyesen, a behivott birákra és ügyészekre nézve fennálló összes szervezeti rendelkezések hatályát változatlanul fentartja, ami a birói függetlenség megóvása szempontjából éppen annyira becses, mint nélkülözhetetlen.

Az igazságügyminiszteriumban azonban az a gyakorlat fejlődött ki, hogy a behivott birák és ügyészek többségét vidéki állásra nevezik ki (illetményeik azonban, az id. tcz. 3. §-a szerint, budapestiek), aminek az a hátránya, hogy a behivott sokszor csak azért sem kéri birói vagy ügyészi állásába visszahelyezését, mert vidékre nem mehet vagy menni nem akar; a miniszter azonban, bármikor felmenthetvén őt a miniszteriumban alkalmazásától: talán akarata ellenére, mert életviszonyainak esetleg helyrehozhatatlan megbolygatásával, kénytelen vidéki állását elfoglalni akkor is, ha a Budapesten maradhatás biztos reményében fogadta el a miniszteriumba behivást.

Birói függetlenségről ily körülmények közt szólni csaknem lehetetlen, annál kevésbé, mennél önérzetesebb és mennél inkább önállóan gondolkozó az illető. De ettől is eltekintve, a vidékre kihelyezés sokszor a legnagyobb mértékben sértheti az illetőnek jogos és legfontosabb érdekeit. Éppen ezért ki kellene mondani a törvényben, hogy a miniszteriumba behivott vidéki biró vagy ügyész ottan való alkalmazásának bármily okból megszüntével, kérheti a megfelelő budapesti állásra áthelyezését — bár sokkal egyszerübb lenne szakitani az eddigi szokással és az illetőket mindjárt Budapestre helyezni át, illetve budapesti állásokra léptetni elő. Ez egyetlen fillérrel sem kerül többe és a fönn kifejtettek szerint, számos köz- és magánérdeket óv meg.

Ennek kapcsán legyen szabad egy másik, nézetem szerint eddigelé tévesen magyarázott anomáliára is rámutatnom.

Sem az 1886: XXVIII., sem az 1889: XLV. tcz. nem szólt a kir. ügyészség tagjainak a minisztériumban alkalmazhatásáról — de azért alkalmazták őket ott. Az 1894: XXXVII. tcz. és utána az 1899: XLVIII. tcz. pótolta a törvényeknek ezt a hiányát, kifejezetten a törvényhozás engedélyétől tevén függővé a kir. ügyészség tagjainak is behivhatását. Ennek ellenére sokan voltak és vannak azon a nézeten, hogy a kir. ügyészség tagjait a miniszter a törvényhozás különös engedélye nélkül is bármikor behivhatja a minisztériumba, mert — igy érvelnek — a kir. ügyészség, a róla szóló 1871. évi XXXIII. tcz. 5. §-a szerint, közvetlenül alá van rendelve az igazságügyi miniszternek, aki az ügyészség tagjainak szolgálati viszonyát tetszése szerint megszabhatja és aki — az 1891: XVII. tcz. 53. §-a értelmében — az ügyészség tagjait, hivatali állásuk minőségében, tetszése szerint áthelyezheti.

Nyilvánvaló azonban, hogy ez a törvénymagyarázat merőben téves.

Mert az 1871: XXXIII. tcz. 6. §-ának az 1891: XVII. tcz. 53. §-a által pótolt és kiegészitett második bekezdése (v. ö. 1891: XVII. tcz. 67. §.) igy szólott: «Az igazságügyi miniszter azonban jogositva van az első folyamodási bíróságoknál alkalmazott ügyészségi tagokat *ügyészi minőségben* más bírósághoz áthelyezni.» Ezt a rendelkezést, mely csak az első folyamodásu bíróságok mellett alkalmazott ügyészeket emliti, pótolja a már emlitett 53. §., még pedig ilyenképpen: «Az igazságügy miniszter a koronaügyészi helyettest a kir. főügyészi, — a főügyészt koronaügyészi helyettesi, — vagy *más főügyészi állásra*, a főügyészi helyetteseket, kir. ügyészeket és alügyészeket pedig *ezen minőségükben* áthelyezheti.»

A jogi hermeneutika legelemibb szabályainak segélyével sem lehetséges ebből a rendelkezéséből mást olvasni ki, mint azt, hogy a miniszter csakis ügyészi tennivalók ellátása végett helyezheti át az ügyészség tagjait más bíróság mellé, de nem vonható le ebből az a következtetés, hogy a miniszter nem ügyészi munkásság teljesitése végett is *áthelyezheti* a miniszteriumba, hiszen maga az *áthelyezés* szó értelme is az azonos ügykörre utal. Ehhez járul még az a körülmény is, hogy a kir. ügyészség tagjait a király mindenkor valamely ügyészséghez nevezvén ki, tehát ügyészi ügykör ellátása végett: az igazságügyminiszter nem lehet jogosult áthelyezés czimén a kir. ügyészre más ügy- és jogkört ruházni, mint amilyent ennek a törvény és a királyi kinevezés elé szab, — ez csakis a törvényhozás engedélyével történhetik meg. Éppen ezért kell arra a következtetésre jutni, hogy az igazságügyminiszter a kir. ügyészség tagjait is csakis az illető kivételes törvény rendelkezése alapján, de nem áthelyezés czimén hivhatja be az igazságügyminiszteriumba.

E szervezeti kérdések fejtegetése után egy befejező czikkben áttérhetek a törvényelőkészités czéljából behivott birák és ügyészek kérdésére és ezzel kapcsolatosan a törvényelőkészitésnek eddigi rendszerére is. —*s—ő.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A váltótelepités kérdéséhez.

A váltótelepités kérdése, amelyet dr. König Vilmos a minapi czikkében tárgyalt,* a gyakorlatban nagyon fontos, mert a viszleszámitolási forgalom a telepitést nem nélkülözheti.

Dr. König Vilmos helyes álláspontjához én még azt akarom megjegyezni, hogy *Staub* kifejezetten megengedettnek tartja az oly kikötést, amelyet a Curia hatálytalannak mondott ki.**

De a Curia álláspontja ellentétben van még azzal is, hogy a váltóadós a váltó lejáratának meghatározását a váltóhitelezőre bizhassa. Ha a váltóadós lejáratnélküli váltót ir alá, amely a váltóhitelezőnél fizetendő és a váltóhitelezőre bizza a lejárat kitöltését, akkor épugy nem képes a fedezetről gondoskodni, mint amikor a telep helyének kijelölését bizta a hitelezőre. Ha tehát nincs aggály abban, hogy a váltóadós a lejárat kitöltését a hitelezőre bizhassa, akkor a váltó természete azt is megtüri, hogy a telep helyének kijelölése a hitelezőre bizassék.

A Curiának ebben az egy esetben elfoglalt álláspontjánál még fontosabb a Curiának az az álláspontja, amelyet az utólagos telepités tekintetében általában elfoglal. E gyakorlatot ma már ugyan meggyökeresedett gyakorlatnak kell tartanunk, de a kérdés fontossága az ujabb megvitatást még mindig megérdemli.

Miden jogesetgyüjteményből kitünik, hogy nagyon gyakoriak az oly esetek, amikor a váltóbirtokos a váltónak oly utólagos telepitése miatt válik pervesztessé, amelyet a Curia

* *Jogt. Közl.* 24. sz. 206. l.

** «Andererseits braucht die Erlaubniss der Domizilirung nicht etwa ausdrücklich ertheilt werden, es genügt vielmehr jede Zustimmungserklärung. So liegt z. B. eine genügende Zustimmungserklärung vor, wenn der Aussteller erklärt, er domizilire alle seine Wechsel bei einer bestimmten Bank *oder es sei ihm das gleichgiltig.* Hermann *Staub* Wechselordnung, IV. Aufl. Art. 7. E. 12.

★

jogellenes telepitésnek minősit. Az az elv, amelyen ezek a döntések alapulnak, hogy t. i. a váltótörvény 93. §-a csak a váltói kellékek utólagos kitöltését engedi meg, a telep pedig nem váltói kellék, — mindenesetre helyes, de kell hogy az esetek gyakorisága, amelyekben ezen elv alkalmazása a váltóbirtokos elutasitását vonja maga után, gondolkodóba ejtsen bennünket, hogy vajon az elv alkalmazása a gyakorlatban nem tulszigoru-e.

Ha a forgalomban olyan gyakran fordul elő az az eset, hogy a váltóbirtokos a váltót utólag telepiti, akkor ez arra mutat, hogy az oly utólagos telepitéseket, amilyenek a perveszteséget okozták, a forgalomban nem szokás jogellenesnek tartani.

A forgalomnak ezt a felfogását eléggé érthetővé teszi az, hogy a váltóürlapon a «fizetendő» rovat nyilván a végett van, hogy a telep odairható legyen. Ha az okirat aláirója ilyen helyet üresen hagy, akkor, ha nem is a váltótörvény 93. §-a alapján, de mégis az okiratok általános rendeltetéséhez képest valószinünek látszhatik a váltóbirtokos előtt az a következtetés, hogy az aláiró előre beleegyezik abba, hogy az okirat birtokosa az üresen hagyott helyet a forgalomban szokásos módon kitölthesse. Ezt a felfogást támogathatja a forgalomban az is, hogy a váltó aláirója, ha sulyt helyez arra, hogy a váltó hol legyen fizetendő, a telep rovatát maga kitöltheti, aminthogy a forgalomban gyakori az oly váltó, amely mint az elfogadónál fizetendő van kitöltve.

A joggyakorlat el is ismeri azt, hogy ha a váltókötelezett tudja, hogy valamely pénzintézet bizonyos módon szokta a váltókat telepiteni és a váltót a «fizetendő» rovat kitöltése nélkül aláirja, akkor a szokásos utólagos telepitést megengedettnek kell tartani. De kérdés, hogy nem kellene-e egy lépéssel tovább mennünk, és a forgalom szokásaira való tekintettel az utólagos telepitéseknek bizonyos szokásos és a forgalomban elfogadott módjait olyanoknak tekintenünk, amelyekbe a váltókötelezett beleegyezése, már annak folytán vélelmezhető, hogy a «fizetendő» rovatot a váltó aláirásakor nem töltötte ki.

Azok az utólagos telepitések, a melyeket a joggyakorlat jogelleneseknek minősit, a legtöbb esetben nem a végett történnek, hogy a váltóbirtokos a váltókötelezettek jogait kijátssza, hanem kényelemből vagy a viszleszámitolás szükségleteire való tekintettel. Ily esetekben a váltóbirtokos a váratlan pervesztességet önként érthetőleg sulyos sérelemnek tartja. Az ily pervesztességeknek folyton növekvő gyakorisága nem azt mutatja, hogy a váltóbirtokosok a váltóadósok jogának kijátszására igyekeznek, hanem azt, hogy a forgalom megengedettnek tartja az oly utólagos telepitéseket, amelyeket a joggyakorlat meg nem engedettnek tart. Ha pedig nyilvánvaló, hogy a forgalom szükséglete és felfogása ebben a kérdésben a joggyakorlatnak nem képes engedni, akkor a helyes felfogás szerint a joggyakorlatnak kellene a maga álláspontját revideálni. *X. Y.*

A birói hatáskör elleni kifogás perujitás során.

Birói hatáskör elleni kifogás, illetőleg közelebbről: birói perút kizárt volta miatt tett hatáskör elleni kifogás az, amelyről néhány szót szólani akarok.

Előre kell bocsátanom, hogy a birói illetékesség tudvalevőleg vagy *tárgyi*, vagy *helyi*. A tárgyi illetékesség, melyet törvényeink *hatáskör*-nek neveznek, jelenti a bíróságnak az ügyeknek természete, milyensége szerint kijelölt csoportjára szoruló illetékességét; a helyi illetékesség pedig a bíróságoknak az ország különböző helyein, részeiben felmerülő ügyek elbirálására a helyileg, fekvés után való eloszlottság szerint nyert hivatottságát.

A hatáskörnek azonban a tárgyi illetőséget jelölő szükebb fogalmán kivül van egy tágabb fogalma, t. i. az *általános birói hatáskör*, amely előáll akkor, amikor polgári bíróság hatósága alá tartozó ügyek elbirálásáról van szó és ki van zárva akkor, amikor a vitás kérdés eldöntésére egyáltalában polgári bíróság nem illetékes, amikor a birói beavatkozásnak helye nincs.

Ami a tágabb értelmü birói hatáskört illeti, ennek hiányát a bíróságok hivatalból kötelesek figyelembe venni. Kitünik ez az 1868 : LIV. tcz. 8. s a sommás törvény 27. § ából. Ezekből, meg az 1881 : LIX. tcz. (perrendtartási novella) 5. és 39. §-aiból az is következik, hogy a tágabb értelmü birói hatáskör elleni kifogásnak mindkét eljárásban bármikor, az eljárás bármely szakában helye van; s hogy az pl. a rendes eljárásban a periratokban is megtehető és nem szükséges (csak lehet) ezt a kifogást külön, formaszerü beadványban a perfelvételkor előterjeszteni.

Ennélfogva természetes, hogy perujitás esetén — ha az alapperben a birói hatáskör hiányának figyelembe vétele ugy a felek, mint a bíróság részéről elmulasztatott — szintén lehet élni a hatáskör elleni kifogással, lévén a hatáskör hiánya az eljárás bármely szakában hivatalból figyelembe veendő; s az, hogy az alapper lefolytattatott, nem lehet akadálya a kifogás megtételének. De meg az ujitott per csak olyan per, mint az alapper. Hozzájárul ehhez, hogy az 1868 : LIV. tcz. 320. §-a kimondja, hogy az ujitott perben «mindkét fél minden követelését, ellenkövetelését és bizonyitékait kölcsönösen ép ugy előadhatja, mint az alapperben tette vagy tehette volna».

Ezek a rendelkezések könnyen kihámozhatók törvényeinkből s mégis a bíróság sokszor téved a hatásköri kifogásról szóló törvényeink alkalmazásában. Jellemzésül álljon itt a következő, a gyakorlatból vett eset, mely talán nem lesz érdektelen az olvasók előtt.

Megtörtént egy rendes perben, hogy alperes az elleniratban általánosságban előterjesztette a polgári birói hatáskör elleni pergátló kifogásait. A törvényszék itélete — az ügynek érdemben való eldöntése mellett — mellékesen reflektált a periratban általánosságban felhozott hatásköri kifogásra, megjegyezvén, hogy alperesnek a hatáskör hiánya tekintetében vallott felfogását nem osztja. Alperes azonban — mivel az itélet reá nézve kedvező volt — nem bolygatta a hatáskör kérdését, holott az 1881 : LIX. tcz. 39. §-a alapján az elsőbirósági itélet a hatáskör hiánya miatt meg is támadható, mert ellene e §. szerint semmiségi okul szolgál az a körülmény, hogy az ügy a polgári bíróság hatósága alá nem tartozik. És mivel e perben a többi itélet is, fel egészen a Curia döntéseig, alperesre kedvező volt: a hatáskör kérdésének elbirálása abbamaradt, illetőleg e kérdés az alapperben kifejezetten döntés alá nem került.

Most már, pervesztett felperes — uj bizonyitékok birtokában — megujitotta keresetét. Alperes ekkor jónak látta — nehogy ismét egy hosszu per kényelmetlenségének tegye ki magát — még az ügy érdemébe való bocsátkozás előtt formaszerinti, külön beadványban előterjeszteni pergátló kifogásait s azokat a perfelvételkor benyujtotta. A kifogás jegyzőkönyvileg letárgyaltatván, a törvényszék meghozta végzését, melyben a hatásköri kifogásnak helyt nem adott. Nem azt akarom birálni s az nem is tartozik ide, hogy a kérdéses ügyben a birói hatáskör illetéktelensége tekintetében gaza volt-e alperesnek vagy sem, mert az elvégre lehet vitás, hogy a birói hatáskör hiánya megállapitható-e, vagy nem. De különös a dologban, hogy az elsőbirósági végzés határozatát az 1868 : LIV. tcz. 47. §-ára alapitotta, mely §. szerint: «a perujitás kivétel nélkül azon első folyamodási bíróságnál inditandó meg, melynél az alapper tárgyaltatott és elintéztetett».

A végzés ezen indokolása egészen helytelen, mert ez a hivatkozott törvényszakasz az *illetékességről* intézkedik. Már pedig a kifogást tevő fél nem az illető törvényszék illetékességét vonta kétségbe, hanem azért emelt kifogást, mert az

ügy természete egyáltalán kizárja a birói beavatkozást. Alperes nem azt vitatta, hogy felperes nem jó helyen nyujtotta be keresetét; mert hiszen az nem szenved kétséget, hogy ne tudta volna, miszerint az esetben, ha a keresetnek helye volna, egyedül az illető törvényszék, és nem egy másik, lenne illetékes a per vitelére és elintézésére. Hanem azt a felfogását akarta érvényre emelni, hogy a kereset el sem fogadható, s hogy az ügy elbirálására egyik hazai polgári bíróság sem illetékes, mert az tisztán a közigazgatási hatóságok intézkedési hatáskörébe tartozik. A fenti törvényszakasz tehát helytelenül alkalmaztatott, s a szóban levő végzés nem is a felől határozott, ami kérdés tárgyát képezte. Helytelen az indokolás, akár *érdemben*, t. i. a pergátló kifogás érdemében akart annak alapján dönteni a törvényszék, akár már magában véve a pergátló kifogás *helyfoghatósága* ellen szándékolt is vele kritikát gyakorolni. Mert épen a helyfoghatóság — amint azt már fentebb kifejtettük — legkevésbbé sem képezheti kérdés tárgyát; s az általános birói hatáskör elleni kifogás megtételének még az sem lehet semmiképen sem akadálya, hogy az alapper, annak végleges figyelembe vétele nélkül, a maga egészében lefolyt.

Látható tehát e példából, hogy a hatáskör elleni kifogásokról szóló törvényeinket sokszor a birói gyakorlat is menynyire tévesen értelmezi. Igaz ugyan, hogy e kifogások tekintetében nem nagyon világosak perrendtartási törvényeink, vagyis meglehetősen szét vannak szórva, De azért ki lehet belőlük venni az e kérdésbe rendszert hozó szabályozottságot, csak egy kissé böngészni és kutatni kell utána. Hanem igenis a gyakorlat nézetei és felfogása nélkülözik e tekintetben a minden kétséget kizáró határozottságot.

De van a törvénynek is egy helytelen rendelkezése, amely kihivja a kritikát maga ellen. S ez az, hogy a hatásköri kifogást elvető végzés elleni felfolyamodás nem halasztja el a per megindulását. Az 1881 : LIX. tcz. 56. §-a ugyanis kimondja, hogy: «a felfolyamodásnak halasztó hatálya rendszerint nincs. Rendes perekben azonban a bíróság illetősége ellen tett kifogást elvető végzés elleni felfolyamodás elintézése előtt, az elsőbíróság az ügy érdemében nem hozhat itéletet.» Ez a rendelkezés — hogy t. i. a felfolyamodásnak halasztó hatálya nincs — sok kellemetlenségnek teszi ki a feleket. Mert igaz ugyan, hogy a hatáskör kérdésének eldöntéseig az elsőbíróság az ügy érdemében nem hozhat itéletet, de a felek mégis kényszeritve vannak belemenni az érdemleges tárgyalásba, periratokat kénytelenek váltani, holott esetleg mindez a munka hiába történik, mivel nincs kizárva, hogy a felsőbíróság hatáskör hiányából felperest elutasitja keresetével. Addig is tehát, amig az uj perrendtartási törvény valamikor e tekintetben üdvös intézkedéseket fog hozni, örömmet vennők, ha a felsőbb bíróságok az ilyen kifogások felett gyorsabb tempóban határoznának.

Főleg pedig szükséges volna — s ezt nem lehet eléggé hangoztatni — hogy bíróságaink az általános birói hatáskör hiányát az egyes ügyeknél nagyobb figyelemben részesitenék, s még a per érdemébe való bocsátkozás előtt megvizsgálnák; mi által elkerülhető lenne az, hogy sokszor a felek már sok időt és fáradtságot pazaroltak, midőn kiderül a pernek helytelen megindítása, s az egész eljárás beszüntettetik.

Dr. Csiky Kálmán.

A magáninditvány visszavonásának kérdéséhez.

E lapok 16-ik száma a következő kérdést veti fel: Magáninditványi büncselekményről van szó. A sértett fél inditványára megindult az eljárás a tettes és a segéd ellen. A tettes nem került kézre. Az eljárást a segéd ellen ezalatt lefolytatják, elitélik. Az itélet meghozatala után a tettes előkerül. A magáninditványra jogosult a tettes ellen azonban az itélet kihirdetése előtt visszavonta inditványát. Kérdés: 1. Lehetséges-e a magáninditványt a tettessel szemben visszavonni, ha a segédnek az itéletet már kihirdették? 2. Van-e kihatása a magáninditvány e visszavonásának a már elitélt segéddel szemben? (V. ö. 19. sz. is)

Figyelemmel a Btk. 116. §-ának a 115. §-ra való hivatkozására (recte: annak 1. bekezdésére l. 14. sz. t. ü. hat.), nemkülönben a Curiának a jogegység érdekében hozott 68. számu határozatára, ezen két kérdés csak azon esetben vethető fel, ha egy és ugyanazon büncselekményben résztvett összes, vagy azon szereplőkről van szó, kik ellen az eljárás csupán magáninditványra tehető folyamatba.

Tekintettel most már arra, hogy ugy a törvény, (életbeléptetési törvény 29. §-ának első bekezdése, továbbá BP. 286. §-a) mint a birói gyakorlat (24, 47, 52 [elavult] t. ü. határozatok stb.) az inditványi jogot annak «a visszavonhatás eszméjében rejlő értelemnél fogva» in favorem rei kiterjeszti és illetve magyarázza, s hogy ezen értelemnél fogva a BP. 39. §-ában kifejezett, a Novella által elfogadott s a Curia által már sok esetben érvényre juttatott átöröklési elvet is olybá kell venni; tekintettel továbbá arra, hogy a gyakorlat csak hosszu ingadozás után s főleg jogpolitikai szempontból jutott azon megállapodásra, hogy «itélet» alatt az I. foku itéletet kell érteni s hogy a visszavonás jogát az esetre is megadja, ha a felső bíróság feloldja az alsó fok itéletét s uj tárgyalást rendel el; sőt, hogy meg van a hajlandóság e jogot perujitás esetében is megadni; tekintettel végül arra, hogy ellenkező esetben, figyelemmel a BP. 21. §-ára, mely a tárgyi összefüggés esetén az elkülönitést a bíróság discretionális hatalmára bizza, ez vagy esetleg más bíróság (BP. 18. §. második bekezdése) a segéd ellen lefolytathatná az eljárást s ekkép az inditványi jogot illusoriussá tenné; azon conclusióra kell jutnunk, hogy de lege lata az első kérdésre igennel kell felelni, habár de lege ferenda azok kivánsága több mint okadatolt, kik visszaélések meggátlása czéljából s nehogy az inditványi jog csupán magánjogi kártéritési igény végrehajtási eszközévé devalválódjék, a visszavonhatás jogát rövid, záros határidőkhöz szeretnék kötni.

Annál is inkább kell ez igenlő választ adnunk, mert nem tehetjük függővé a sértett közjogi természetü inditványi joga gyakorlásának mikéntjét s a tettesnek, főleg annak visszavonhatásában rejlő, beneficziumát — természetesen: azon korlátok között, melyeken belül a törvény megadta — a segéd személyében rejlő körülményektől. Példát hozok fel: A tolvaj fiut családi lopásban segiti apjának inasa. A fiu megszökik; az apa hirtelen haragjában inditványt tesz. Az inast elfogják, elitélik. Itélet után az apa, közel halálát érezvén, hazahivja fiát s vissza akarja vonni inditványát. Nem volna-e bántó az eltévelyedett, de bünbánólag visszatérő fiu sorsát függővé tenni a segéd személyétől; más szóval: büntetni a fiut (tettes) inasa (segéd) ügyetlenségeért vagy nem tudom mijéért; mert ha az inas elég betyár vagy ügyesebb lett volna s nem engedte volna magát elfogatni, a fiu jövőjének megmentése nem is képezné discussio tárgyát.

E megoldás elfogadásával a 2. kérdésre könnyü lesz a válasz. Büntető-törvénykönyvünk a 115. §-ban és illetve a visszavonásra nézve a 116. §. 1. bekezdésében kifejezett oszthatatlanság sepicziális elvét a 74. §. általános szabályával szemben imperativ módon állitván fel, ez alól kivételt tennünk nem szabad, annál kevésbbé, mert különben a 72. s illetve 66. §§. által a segédre nézve statuált enyhébb megitéléssel is helyezkednénk szembe. Még jogerős itélet sem állhat utban; ennek a BP. 446. §-ának harmadik pontja és illetőleg 448. §-a leszen remediuma.

Ami aztán a Btk. 116. §-ának második bekezdését illeti, azt ugy kell értelmeznünk, hogy az a tettessel szemben hozott itélet kihirdetésére vonatkozik. E magyarázat kielégitő akkor is, ha a felvetett két kérdésnek tényálladéki visszáját veszszük vizsgálat alá.

Dr. Waldapfel Mór.

Bünügyi költségnek kamatja.

Az x—i kir. járásbiróság polgári osztálya 1906 V. 315/1. sz. végzésével a végrehajtató fél által hiteles másolatban bemutatott büntető itélet alapján elrendelte a kielégitési végrehajtást 29 K bünügyi költség erejéig nemcsak, hanem a fél puszta kérelmére. a bünügyi költség 5% kamataira is a végrehajtási kérvény beadásától számitandólag. (A fél a végrehajtást a büntető itélet keltétől járó kamatokra kérte.)

A kielégitési végrehajtás ingatlanokra is elrendeltetvén, a végrehajtási zálogjog bekebelezése iránt a polgári biróság a telekkönyvi hatóságot is megkereste. A telekkönyvi hatóság, miután a polgári osztály végzésének felülbirálására nem hivatott és a megkeresést csakis a telekkönyvi rendtartás szempontjából birálhatja meg, ennélfogva a végrehajtási zálogjog bekebelezését elrendelte és foganatositttatta. A telekjegyzőkönyvben szóval oly zálogjognak járuléka kapott helyet, amely törvény szerint nem jár.

Törvényellenes a polgári osztály végzése azért, mert kamat csakis oly tőke után jár, melyet a biróság polgári itéletben itélt meg, nem pedig oly bünügyi költség után, melyet büntetőbiróság megitélt és amelyre nézve a polgári biróság a büntető-itélet alapján csak a végrehajtást rendelte el.

Egyáltalában végrehajtást elrendelő végzésben semmiféle tőke után nem itélhet meg a biróság kamatot, illetve nem rendelheti el a végrehajtást oly kamatra, mely a végrehajtás alapjául szolgáló itéletben meg nem állapittatott.

Bünügyi költség után pedig kamat egyáltalán nem jár; ilyet a büntetőbiróság itéletében sohasem állapithat meg; amint azt jelen esetben sem tette. Hogy tehát honnan meritette a polgári osztály a jogalapot a végrehajtásnak a bünügyi költségnek kamatjaira való elrendeléséhez? — az nyilt kérdés maradt. Bünügyi költség után kamat csak az esetben jár, ha a fél a bünügyi költséget, mint tőkét a polgári biróság előtt külön perli, mely esetben a polgári biróság a fél kérelméhez képest a polgári itéletben megitélendő bünügyi költség-tőke után a kereset beadásától járó kamatot is megitélheti. De nem itélheti meg a kamatot a végrehajtást elrendelő végzésben, amint azt a szóban forgó esetben tette.

Dr. Tyrnauer Albert,
orosházai kir. aljárásbiró.

Külföldi judikatura.

Közuti vasut haladó kocsijának lépcsőjén állni nem mondható oly gondatlanságnak, amely a vasut felelősségét kizárná. Ha azonban az utas a veszélyre kifejezetten figyelmeztetve lett és a veszély az utas ittassága által fokozódott, akkor a kártéritési igény nem állapitható meg. (Német Reichsgericht.)

A kereskedő az általa adott helytelen információért vagy helytelen tanácsért csak akkor felelős, ha a Treu és Glauben ellenére cselekedett. (Drezdai Oberlandesgericht.)

Ha az időelőtt elbocsátott szinész szerződés ellenére versenyző szinházban lép fel, elveszti fizetése iránti igényét az elbocsátó szinházzal szemben. (Hamburgi Oberlandesgericht.)

Az orvos, aki támogatásra szoruló szegényt sürgős esetben orvosi segélyben részesit, követelheti kiadásainak és dijainak megtéritését az illetékes község szegénypénztárából, amely a segélyezésre kötelezve van. Az orvos ebbeli igénye megbizás nélküli ügyvitelen alapul. (Celle-i Oberlandesgericht.)

Az a házasfél, aki magaviselete által a másik félnek jogot adott a házassági életközösség megszüntetésére, az életközösség visszaállitását mindaddig nem követelheti, amig magatartása által nem nyujtott biztositékot arra nézve, hogy a közösség folytatása a házasság lényegének megfelelő lesz. (Reichsgericht.)

Felperes 10,000 K kár megtéritése iránt inditott keresetet azon alapon, hogy alperes őt ravasz fondorlattal elcsábitva teherbe ejtette. Kára azáltal származott, mert divatáruüzlete megnyitásában a terhesség akadályozta és mert házasságon kivüli teherbe ejtése későbbi megélhetését és férjhezmenetelét is neheziti. A német biróságok 10,000 K kár megfizetésére kötelezték az alperest, kimondván, hogy nincs akadálya annak, hogy ugy az immateriális, mint a materiális kár egy összegbe foglaltassék. Az sem szükséges, hogy a fél a kárösszeget specializálja, ha világos az, hogy kár okoztatott és ha egyébként a biróság a kárt meg tudja állapitani. (Reichsgericht.)

Az a körülmény, hogy a balesetet szenvedett gyermek még nem volt keresetképes, nem fosztja őt meg keresetképességének csökkenése miatti kártéritési igényétől. Az ilyen esetek legtöbbjében az igény biztositásának egyetlen módja a megállapitási kereset, de esetleg a fizetés iránti keresetnek is helye lehet, amennyiben egyszerü kézi, házi vagy gyári munka átlagos béréről, nem pedig különösebb képzést igénylő magasabb hivatási ágak dijazásáról van szó. (Reichsgericht.)

Különfélék.

— **A szegedi kir. tábla uj elnöke,** Seyfried József, beiktatásakor többek közt a következőket mondotta:

A birói állás elengedhetetlen követelménye gyanánt tartom azt, mit 30 évet meghaladó birói müködésemben szent czélok gyanánt tüztem ki: az igazság elérését, a birói állás függetlenségének teljes megóvását és a humánus felfogás ápolását. Az igazságszolgáltatás legmagasztosabb feladatát, az igazságot elérhetőnek tartottam azzal, hogy emberismereteimet bővitettem, tanulmányoztam a társadalmi bajokat és szorgos kutatás tárgyává tettem a jogforrásokat és a törvényeket, hogy a törvény és az élet mélyreható összefüggéseinek bölcs mérlegelései mellett megtaláljam az igazság utját.

A második irányelvem: a birói függetlenségnek azt a magyarázatát adom, hogy ezt az állameszme leghatalmasabb eszközének az alkotmány erős védbásyájának tekintem. A biróságok leginkább hivatvák fejleszteni azt az eszmét, melyet hazafiságnak nevezünk, azáltal, hogy megóvják az állam nyelvének jogait. A biróság független és pártatlan eljárása hatalmas tétel az államéletben és ez az alkotmánynak igen hatalmas védbastyája; nem politikai, hanem közjogi vonatkozásban.

— **Jogászaink továbbképzése.** Szünidei orvosi kurzusok folynak julius és augusztus hónapokban. Ugyanezen időre esnek az orvosok tanulmányutjai: belföldi fürdőhelyek és külföldi laboratoriumok látogatása.

A középiskolai tanároknak is tartanak kurzusokat és rendeznek kirándulásokat. A vallás- és közoktatásügyi miniszter számos tanárt küld ki állami segélylyel külföldi tanulmányutra.

A jogászok továbbképzéséről azonban semmi szó nem esik. A büntetőbiró nem hallgat psycho-pathologiai tanfolyamot, mert nincs; a kereskedelmi akadémia biztositásjogi tanfolyamára pedig egyetlen jogász sem iratkozott be, pedig az van. A jog- és államtudományok hatalmas fejlődése, a társadalomtudomány zászlóbontása épugy terra incognita marad a legtöbb biró és ügyvéd előtt, mint a mikép nem ismerik a forgalmi élet ujabb fejleményeit, a technika vivmányait, a kereskedelem és az ipar modern törekvéseit és csak kevesen vannak, akik igazán tisztában vannak az összes jogviszonyokkal, amelyek fölött itélkeznek.

Az ujabb időben a fiatalabb jogászgeneráczió oly sok igazán ambicziozus, tudni vágyó fiatal erőt mutathat fel a fővárosban is, a vidéken is, hogy, a továbbképzés kezdeményezése, illetékes oldalról, nem volna hálátlan feladat.

— **A főtárgyalási elnökök és a büntető járásbirák** némelyike még ma is akkép tanitja ki a vádlottakat perorvoslati jogukról, hogy felebbezhetnek ugyan, de «fönt» jóval többet kaphatnak. Ez a kitanitás, mely a BP. életbelépte előtti hagyomány, ma nem egyéb felháboritó valótlanságnál.

Az ügyész a vádlott előtt nyilatkozik, tehát ha az ügyész már bejelentette a perorvoslatot, akkor a vádlott felebbezése által sorsán csak javithat, mig ha az ügyész az itéletben megnyugodott, ugy a perorvoslat a vádlottnak csak használhat, de semmiesetre sem árthat.

Sajnos, az ilyen kitanitás még Budapesten is megesik és itt Budapesten történt, hogy az elnök, mikor az ügyész az itéletbe megnyugodott s a védő nem bizonyitási, hanem anyagi jogi kérdésben felebbezést jelentett be, a vádlottnak azt mondotta, hogy a védőnek köszönheti, ha majd messzefekvő lakhelyéről a táblai főtárgyalásra fel kell jönnie.

Ausztriában az igazságügyi kormány a tudomására jutó ilyen visszaélések ellen rendeletben foglal állást. (L. alább.) Nem ártana, ha a magyar igazságügyi kormány *ezen téren* követné az osztrák példát.

— **Tauffer Emil életének és működésének megirására** 200 K-át bocsájtottak a budapesti egyetem büntetőjogi szemináriumának rendelkezésére. Vámbéry Rusztem magántanár mult félévi tandijjutalékát engedte át e czélra, melyet Dr. Tauffer Vilmos egyetemi tanár egészitett ki 200 K-ára. A munkálat megbizás utján fog készittetni.

Tauffer Emil volt a börtönügynek Magyarországon első szakszerü müvelője. Széleskörü irodalmi müködést fejtett ki. Müveivel, különösen a stockholmi nemzetközi börtönügyi kongresszus alkalmából irt hosszabb tanulmányával külföldön is feltünést keltett. Irodalmi müködése időben összeesik a magyar büntetőtörvénykönyv megalkotásával. A kodex büntetési rendszere azon a tudományos alapon nyugszik, melyet Tauffer fejtett ki müvében és igy közelfekvő az a feltevés, hogy a törvényhozónak a büntetési rendszer megalkotásához Tauffer elvei lebegtek szeme előtt. Tauffer irodalmi müködése mellett organizáló tevékenységet is fejtett ki. Mint a lipótvári, majd a lepoglavai fegyházak igazgatója és végül mint a zenicai fegyház szervezője ő maga volt az, ki a magyar kodex büntetési rendszerében lefektetett progressiv elvet az életben a leghivebben megvalósitotta. Tauffer irodalmi és organizáló müködésének megirása ugyszólván összeesik a magyar börtönügy legujabb korszakának megirásával.

— **Az ügyvédi karba való felvétel tekintetében** fontos határozatot hozott a kir. Curia. A budapesti ügyvédi kamara ugyanis nem vett fel a lajstromba egy a vidékről Budapestre költözött ügyvédet, aki pénzek jogtalan visszatartását rendszeresen üzte és az ügyvédi kötelességek ezen megszegését a felek megtévesztésével, sőt a bíróság előtt tett valótlan vallomással leplezni igyekezett.

A kir. Curia a Kamara határozatát helybenhagyta, mert «a kérvényező volt illetékes fegyelmi bíróságának határozatában megállapitott esetek olyanok, melyek miatt őt az 1874 : XXXIV. tcz. 68. §-a értelmében az ügyvédségtől el kellene mozditani s igy a budapesti Kamara választmánya a kérvényezőnek a Kamara lajstromába való felvételét az 1874 : XXXIV. tcz. 3. §-a alapján jogosan tagadta meg.»

A Curia e határozata fordulatot látszik jelenteni legfőbb bíróságunk joggyakorlatában, mert a Curia eddig olyanokat is felvett éppen az ügyvédi rendtartás 3. §-ára való hivatkozással, akiknek előző magaviselete elmozditásra szolgált volna okul. Hogy a Curia ezen határozata tényleg mennyiben fordulat az eddigi felfogáshoz képest, arról akkor fogunk meggyőződést szerezhetni, ha fegyelmi uton hivatalvesztésre itélt birónak az ügyvédi karba való felvétele fogja elbirálás tárgyát képezni.

— **A magyar birói függetlenség, mint egyik alkotmánybiztositék kiépitéséről** irt Somlyódy István szegedi kir. járásbiró 68 oldalra terjedő füzetet, melyben foglalkozik a birói szervezet mai hiányosságaival, különösen azokkal, amelyek a birói függetlenség teljes érvényesülését akadályozzák. A curiai kisegitő birói, valamint az albirói intézmény eltörlését hozza javaslatba. Kifogásolja a minisztertanácsnak illetékességi összeütközési esetekben való döntési jogát, valamint az igazságügyminiszter polgári ügyekben fennálló bíróküldési jogát. Ellensége a titkos minősités rendszerének és hive annak, hogy minden birói testület, mint ilyen kandidálja azokat, akikkel magát kiegészitendőnek tartja. Javasolja, hogy a birói testület kivétessék a többi államhivatalnokok fizetési osztályaiból; addig is, amig ez megtörténik, kivánja, hogy az első folyamodásu birák a 8-ik osztály 3-ik fizetési fokozatába neveztessenek ki és ebből a fokozatból automatice lépjenek elő a 7-ik osztály első fokozatáig. A lendülettel megirt, érdekes füzet megrendelhető a Wesselényi nyomdában Szegeden. (Ára 1 korona.)

— **Az 1904. év folyamán az igazságügyi hatóságok szervezetében** nem történt változás s igy ezen évben is a Curia, 11 itélőtábla, 67 törvényszék és 385 járásbiróság, továbbá a vádhatóságok: u. m. a koronaügyészség, 11 főügyészség és 65 ügyészség állottak a jogrend szolgálatában. A járásbirósági és törvényszéki fogházakon kivül 9 országos letartóztatási intézet, 2 államfogház, 5 javitó és egy önálló közvetitő intézet tette teljessé a jogszolgáltatás szervezetét. A telekkönyvi hatósággal felruházott járásbiróságok száma 292-re emelkedett, a közjegyzői kamarák száma változatlanul 11, az ügyvédi kamaráké 28 maradt.

A személyzet tekintetében a következő változások állottak be: a birói és ügyészi személyzet létszáma 2910 ről 2931-re, a fogalmazó segédszemélyzeté 1368-ról 1370 re emelkedett; a kezelőtiszti segédszemélyzeté pedig 3200-ról 3214-re. Az ügyészi megbizottak száma 435 volt, 1903-ban 424. A közjegyzők száma 278 volt, egygyel kevesebb, mint 1903-ban, az ügyvédi kar ellenben 5300 főre rugó létszámával 212-vel több tagot számlált, mint a megelőző évben. A közjegyzőhelyettesek és jelöltek száma 178-ról 185-re, az ügyvédjelölteké 3183-ról 3308-ra nőtt. Az ügyvédek és ügyvédjelölteknek az ország területén való aránytalan eloszlását világitja meg az az adat, hogy magán a budapesti ügyvédi kamara területén az ügyvédeknek jóval több mint egy negyedrésze, az ügyvédjelölteknek pedig 19·3%-a volt bejegyezve.

— **A magyar Jogászegylet** igazgató-választmánya folyó hó 21-én ülést tartott, melyen az őszi munkaprogrammot tárgyalták.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az osztrák igazságügyminiszter** a bíróságoknak rendeletet küldött, mely állást foglal a büntető bíróságok hiányos, felületes és pontatlan jegyzőkönyvvezetése ellen és az esküdtszéki eljárásban az elnöki resumé-nek jegyzőkönyvbe iktatását is követeli. A terjedelmes rendelet megállapitja, hogy a bünvádi eljárásban a főtárgyalási jegyzőkönyvek vezetése nem felel meg teljesen a törvény követelményeinek; hogy a jegyzőkönyvek felületesen, nem pontosan és hanyagul vétetnek fel és némelykor a jegyzőkönyv felvétele körül a feleket megillető jogok sem lesznek kellően megóva. «Helytelen volna — igy szól a rendelet — az eljárás szóbelisége okából a tárgyalás eredményének megállapitását felesleges dolognak tekinteni. Mert — minden egyébtől eltekintve — a használt perorvoslat indokolása és a felebbviteli eljárás keresztülvitele sok esetben nem nélkülözhetik a tárgyalási jegyzőkönyv támaszát; és mert a jegyzőkönyvben tanusitott vallomások, a későbbi perujitási inditvány elbirálására is irányadó befolyással lehetnek». Ezenfelül követeli a rendelet a felek által előterjesztett inditványok és az ezek fölött hozott határozatoknak jegyzőkönyvbe vételét. «A törvény itt nem tesz különbséget lényeges és lényegtelen inditványok közt. Ha a bíróság valamely inditványt lényegtelennek tart, akkor utasitsa azt vissza, de ennek jegyzőkönyvbe kell vétetnie, hogy a felsőbirónak a felülvizsgálat alapjául szolgálhasson. A közbenszóló végzés indokainak jegyzőkönyvbe vétele nem elegendő, mert ezen jegyzőkönyv a vádlott és védője szeme elé nem kerül és tartalma a semmitőszék előtti nyilvános tárgyalás alkalmával vita tárgyát nem képezheti». Az elnöknek, illetve egyes birónak továbbá ajánlja, hogy a jegyzőkönyvbevétel iránti inditványokat csak az esetben ellenezzék, ha azok nyilván alaptalanok, — mert a kérelem megtagadása különben a felek ellenőrzési jogának korlátozása és elnyomása gyanánt éreztetnék. A rendeletnek külön fejezete foglalkozik az esküdtszéki eljárásban az elnök által az esküdteknek nyujtott kitanitás (resumé) jegyzőkönybe vételével.

A félnek — a rendelet szerint — jogában áll ezen resumének jegyzőkönyvbe iktatását kérni, «egy jog, mely annál fontosabb, mert ezen elnöki kitanitás az esküdteket esküjök alapján irányitja és a helytelen kitanitás okából emelt semmiségi panasz, a helyes jegyzőkönyvvezetéstől függ. Kötelességében áll tehát az elnöknek előadása kellő jegyzőkönyvbevételéről gondoskodni és resuméjét oly módon előadni, hogy a jegyzőnek módjában álljon azt lényegében a jegyzőkönyvbe felvehetni». Sulyt helyez az igazságügyminiszter arra is, hogy a jegyzőkönyvek már tárgyalás közben szabályszerüen felvétessenek és a tárgyalás végével berekesztessenek, ami könnyen eszközölhető akkor, ha a jegyző előzetesen a per anyagát tanulmányozza és ekképp a lényegest a fölöslegestől megkülönböztetni tudja. A jegyzőkönyv utólagos módositásai csak a jegyző és elnök közmegegyezésével eszközölhetők. A kihágási eljárás jegyzőkönyveiről igy szól a rendelet: «Az igazságügyminiszterium vezetője sajnálja, hogy éppen a kihágási eljárás jegyzőkönyvvezetése a leghiányosabb és hogy az eljárás alakiságai megállapitásának elmulasztása, a tanuvallomások felületes bevezetése és a tárgyalási jegyzőkönyv, valamint az itéleti indokok közt fennforgó érthetetlen ellentmondások annyi alkalmat adnak a felebbviteli birróságok feloldó határozataira, ami a jogszolgáltatás gyorsasága és biztonságába ütközik». Végül figyelmezteti a rendelet a birróságokat a jogorvoslat használata iránti kitanitásnak hiányos voltára és felhivja őket, hogy ezen kitanitásnál és annak jegyzőkönyvbevételénél szorosan a törvényhez alkalmazkodjanak. Gyakran megesik ugyanis, hogy az egyes birák a feleket az őket megillető jogorvoslatokra vagy éppen nem, vagy nem oly módon figyelmeztetik, hogy a kevésbbé értelmes felek azt megérthessék. A rendelet tehát e részben is a felek érdekét kivánja megóvni.

— **Fegyelmi vétség-e a védői tisztről való lemondás a főtárgyalás folyamán?** Az osztrák legfőbb itélőszék fegyelmi tanácsa kimondotta, hogy az az ügyvéd, aki alapos ok nélkül a főtárgyalás folyamán védői tisztjéről lemond s ezzel a főtárgyalás elhalasztását idézi elő, hivatásával járó kötelességet szeg meg. Nem tekinthető alapos oknak, ha a védő a főtárgyalási elnök magaviseletét sértőnek találja magára nézve. Ebben az esetben panaszt emelhet az illetékes hatóságnál, vagy kérheti a tárgyalás elhalasztását. De nincs joga ügyfelét elhagyni s ezzel annak helyzetét sulyosbitani.

— **A zsarolás fogalmához.** Egy vasmunkás uj állást kapott. A belépett munkástól a gyár munkásainak bizalmi férfiai megkérdezték, vajjon tagja-e a vas- és fémmunkások egyletének? A megkérdezett munkás tagadó választ adott. A bizalmi férfiak erre megjegyezték, hogy vagy belép az egyletbe, vagy nem engedik meg, hogy munkáját megkezdje. Mikor az uj munkás megmaradt előbbi álláspontjánál, a bizalmi férfiak egyike kijelentette, hogy ily körülmények közt el kell hagynia állását. Az ügyészség a bizalmi férfiak ellen zsarolás miatt vádat emelt. A bécsi Landesgericht elitélte őket zsarolásért, mert az uj munkást tulajdonának megsértésével fenyegették abból a czélból, hogy valami cselekvésre kényszeritsék. Az osztrák semmitőszék elutasitotta vádlottak semmiségi panaszát, mert az osztrák büntetőtörvény 98. §-a tulajdon alatt nem testi dolgon való dologi jogot ért, hanem valaki rendelkezése alatt levő gazdasági javak összeségét. Az a munka, melyet a sértett a vádlottak közbelépése nélkül végezhetett volna, sértettre nézve gazdasági jószágul tekinthető, lévén a sértett munkás munkaképessége annak egyetlen vagyona. Miután a sértettet vádlottak ilykép vagyonának, jövedelmének megröviditésével fenyegették, cselekedetük ugyanoly elbirálás alá esik, mintha tulajdonának megsértésével fenyegették volna.

— **A névhez való jog kérdéséhez.** Valamelyik német város élczlapja minden számában hozott anekdotákat egy szórakozott professzorról, kit «B . . . tanár»-nak nevezett. Az ugyanazon városban lakó B. tanár sértve érezte magát és kérte, hogy az ujság neve használatától biróilag eltiltassék. A felebbezési birróság helyt adott a tanár kérelmének, a Reichsgericht azonban elutasitotta avval. A név oltalma a Reichsgericht szerint, nem terjed ki arra az esetre, ha valakinek nevét egy tipikus alak megjelölésére használják, minden, az élő egyénre való vonatkozás nélkül. A jelen esetben ártatlan tréfáról van szó, mely nem hozható kapcsolatba felperes személyével.

— **Sulyositó körülmény-e a vádlott tagadása?** A Deutsche Juristen-Zeitungban Kurnicki igazságügyi tanácsos kel ki az ellen, hogy a birróságok a vádlott tagadását gyakran sulyositó körülményül mérlegelik. A törvény értelmében a büncselekmény büntetendő. A büntetés kimérésénél is csupán oly körülmények vehetők figyelembe, melyek a büncselekménynyel vannak összefüggésben. Nem jöhet tekintetbe a vádlottnak a bünvádi eljárás során tanusitott magatartása. Ha vádlott rakonczátlankodik, a birróságnak joga van rendbüntetést alkalmazni. De a vádlott tagadása, amely a perrendtartásban biztositott joga, nem hathat ki a büntetés mértékére.

— **A deportáczióról** tartott Krohne előadást Berlinben, az elitéltek javitását czélzó egyesületben. Az eddigi angol, franczia és orosz tapasztalatok ismertetése után arra az eredményre jut, hogy a deportáczió nem könnyiti meg az állam terhét és nem alkalmas a gyarmatositásra. A deportáltak erkölcsi züllöttsége s az asszonyok hiánya miatt nem lehet eredményes a gyarmatositás. Nincs ok arra, hogy mikor Franciaország és Oroszország a deportácziót megszüntetik, Németország, ahol a veszedelmes kriminalitás apad, behozza. A gyarmatositásra szabad munkások valók, mig a büntetés végrehajtásának reformjára elég alkalom nyilik a belföldön, a nagy mocsaras sikságokon szabadban végzendő rabmunka utján.

— **A biráknak az irásbeli munkától való tehermentesitése** tárgyában a porosz igazságügyminiszter rendeletet bocsátott ki. A rendelet sok esetben biztositja a birósági irnokok segitségül vételét. Nemcsak a tisztán mechanikus irásbeli munkában fogja a rendelet szerint az iroda a birót segiteni, hanem a birói blankettamunkában is. A birósági irnokok részint önállóan, részint a biró utasitására számos formális természetü itélet és végzés (pl. makacssági itéletek, végrehajtást elrendelő végzések) tervezetét fogják a birák részére elkésziteni. Hasonló rendelkezést bocsát majd ki a miniszter az ügyészségek részére is.

— **Az állam felelőssége hivatalnokainak cselekményeiért.** A franczia jog hossszu időn át azt az elvet követte, hogy az állam nem felel a hivatalnokainak vétkessége vagy gondatlansága által okozott kárért. Öt-hat évvel ezelőtt fordulat állott be ebben a kérdésben a franczia államtanács judikaturájában. Két ujabb határozatában az államtanács világosan kifejti azt az elvet, hogy az állam felel a közhivatalnok hibájáért. Az egyik esetben kártéritést itélt meg annak a részére, kit egy elszabadult bikát üldöző zsandár golyója sebesitett meg. A másik esetben katonai lövészeti gyakorlaton lelőtt katona felmenői számára állapitott meg az államtanács kártéritést. Az utóbbi esetben az államkincstár azzal védekezett, hogy a törvény a felmenők részére nyugdijat nem állapit meg. Az államtanács ezt a védekezést nem fogadta el, mert szerinte az állam alkalmazotta hibája következtében felmerült károk megtéritését azok is követelhetik a kincstártól, kiknek a törvény nyugdijigényt nem biztosit.

— **A bünügyi költségek elévülési ideje.** A franczia bünvádi perrendtartás meghatározza, hogy mennyi idő alatt évül el a büntetés végrehajtása. A gyakorlatban felmerült az a kérdés, hogy a bünügyi költségek elévülésének ideje azonos e a jogérvényesen megállapitott büntetés végrehajtásának elévülési idejével? A semmitőszék ugy döntött, hogy a bünügyi költségben való marasztalás nem tekinthető büntetésnek, hanem csupán az állam által a bünvádi eljárás czéljaira előlegezett összegek visszatéritésére való kötelezésnek. Ilykép a bünügyi költségek csak a rendes harmincz évi elévülési idő alatt évülnek el.

— **Amerika a biztositás ügyét** alapos reform alá készül venni. A tervezet szerint csak a törvény által megjelölt biztositási módozatok mellett köthető ügylet. A biztositási hivatal felügyelete szigorittatik. A biztositó vállalatok alkalmazottaikért és ügynökeikért teljes felelősséggel tartoznak. A tartalékolás és a nyilvánosság keresztülvitele tekintetében is szigoru rendelkezéseket igér az uj tervezet.

Aljárásbiró előkelő fürdőhelyen magyar vidékre cserélne. Czim a kiadóhivatalban. 11723

Gyakorlott jelölt vidéki és fővárosi gyakorlattal, vidékre esetleg Budapestre irodába ajánlkozik. Fizetés megegyezés szerint. Czim megtudható a kiadóhivatalban. 11730

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Veres Pálné-u. 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenegyedik évfolyam. 26. SZ. Budapest, 1906 junius 29.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *IV. Veres Pálné-u. 25.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Nagy Ödön. — Wlassics Gyula Deák Ferenczről. *Dr. Balogh Jenő* egyetemi tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Nyilt kérdések a birói gyakorlatban. 1. Per megszüntetése vagy félbeszakitása? (Sommás eljárás 8. és 27. §§.) *Dr. Almási Antal* budapesti kir. albirótól. — Az érvénytelen házasság hatálya a jogképességre. *Dr. Kruk Elemér* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Nagy Ödön.

A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék elnöke 39 évi közszolgálat és 15 évi elnöki müködés után nyugalomba vonul. Távozása a magyar igazságszolgáltatásnak komoly vesztesége.

Nagy Ödön a hetvenes évek birói gárdájának egyik kiváló tagja; annak a birói gárdának, melyhez Mihalovics Miklós, Daruváry Alajos, Karap Ferencz, Tóth Elek tartozott.

Mint a legnagyobb ügyforgalmu és legexponáltabb bíróság vezetője, a kereskedelmi forgalom és élet igényei iránt kiváló gyakorlati érzéket tanusitott. Tizenöt év alatt a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéket az itélkezés jósága, valamint a rend és pontosság tekintetében oly magas szinvonalra emelte, hogy nem kisebb igazságügyminiszter, mint Szilágyi Dezső, ugy emlékezett meg erről a bíróságról, mint mintabíróságról.

Hajthatatlan erős birói karaktere, nagy tudása és gyakorlata, amellett rendkivül erős judiciuma és széles látóköre, vas szorgalma és munkakedve irányt adott és például szolgált a vezetése alatt álló birói nemzedéknek.

A nyilvánosságot szigoruan kerülve, müködése főleg a tanácsterem és hivatalszoba falain belül nyilvánult ugyan, de modern jogászi gondolkodása és előkelő birói egyénisége a nyilvánosság előtt is feltünt, midőn a sommás törvény életbelépése alkalmával a felebbezési tanácsban elnökölt és midőn a jogászgyülésen a biztositási ügynökök kérdésében állást foglalt. A felebbezési tárgyalások mintaszerü és a szóbeliség ideáljának mindenben megfelelő vezetése tekintetében Nagy Ödön valósággal úttörő volt. Számos kérdésben tanusitott szilárd kitartása befolyást gyakorolt a Curia judikaturájára is, mint például, hogy egyebeket ne emlitsünk, a kereskedelmi ügynökök jogállása és a sommás végzés elleni perujitás kérdésében.

Kiváló érdeme, hogy gondot forditott a birói succrescentia nevelésére. Joggyakornokokat, aljegyzőket és jegyzőket perek feldolgozásával, itélettervezetek szerkesztésével bizott meg és ezt nem a bíróság munkaterhének könnyitésére használta ki, hanem csak magára vállalt nagyobb munkaterhet, mert személyesen ügyelt fel a jegyzők eme munkájára, javitgatta dolgozataikat, oktatta és a birói hivatásra előkészitette a vezetése alatt álló fiatal jogásznemzedéket, amelynek soraiból számos jeles erő került a birói székbe. Ennyi valóban kiváló kvalitás mellett csak természetes, hogy szigora daczára, birói és jegyzői meleg ragaszkodással viseltettek irányában.

Velük együtt az egész magyar jogászvilágot őszinte sajnálkozással tölti el ennek az érdemekben gazdag birónak visszavonulása.

Wlassics Gyula Deák Ferenczről.

(Második közlemény.)

A bevezető tanulmánynak *második része* (38—76. l.) *Deák Ferenczet*, mint vezért, államférfit, kodifikátort és szónokot állitja elénk.

1. *Deák mint vezér.*

Deák sohasem vágyott vezéri szerepre, csak a nemzet akaratának kifejezője akart lenni. A nemzet vezetésére többizben még akkor sem vállalkozott, midőn arra felszólitották. Mindamellett a legnagyobb vezéri tehetség volt, mert véleményét mindig ugy tudta kifejteni, hogy mindenki helyeselte.

E helyütt közbevetőleg (38—43.) *Wlassics* a néplélektannak azt a nagy és nehéz kérdését vizsgálja, vajjon a vezető nagy férfiak adják-e meg valamely nemzet valamelyik korszakának jellegét, vagy pedig a korszak teremti-e meg a maga irányitóját? *

Ez a kérdés Deák tekintetében annyival inkább érdekes, mert ő «mindig kerülte a feltünést, ritkán vetett fel olyan kérdést, amely hatást biztositott volna, nem tartotta magát nélkülözhetlennek, sőt szivesen követett volna más vezért. Még a dicsőséget is szivesen másoknak engedte át. Ez az önzetlenség azonban még növelte Deák népszerüségét és ily magatartása mindinkább biztositotta neki a vezérszerepet».

Deák ismerte a magyar fajt, tudta, hogy «erre a nemzetre még saját érdekében sem szabad oktroyálni».

A fennebbiek kifejtése után Wlassics a néplélektannak emlitett nagy kérdésére a választ a következőkben találja: «A környezetre csak az a nagy egyéniség tud hatni, aki környezetéhez bizonyos tekintetben alkalmazkodik és aki egyéni erejében rejlő nagy tulajdonságaival egyik vagy másik irányban környezete fölé is tud emelkedni». (42—43. l.)

Ez a gyakorlati államférfira kétszeresen áll.

Becsesek azok a fejtegetések, melyekkel Wlassics kimutatja (44—46. l.), hogy Deák államférfiui pályáján megtalálhatni a kollectivismus és individualismus egyensulyát. Deák vezérszerepe mindig összhangban volt korszaka felfogásával.

A magyar néplélek megnyilatkozásának rejtélyeit senki sem ismerte annyira, mint Deák. «A bölcs nyugodtságával érezte, hogy vannak idők, (ilyen volt rá nézve az 1848. év, továbbá az 1861—1866-ig terjedő évek), midőn vagy az idők járásához kell alkalmazkodni, vagy félre kell állani, de vezetni az igaz közvélemény ellenére nem lehet».

Mikor pedig Deák állt az ügyek élén, akkor azt, amit ő mondott vagy tett, a nemzet mondta vagy tette; ekkor a nemzet — Deák volt.

Helyesen emeli ki azonban Wlassics, hogy Deák egyéni nagy erejénél fogva sok történeti esemény Deák nélkül *nem ugy* következett volna be, amint történt. «Az 1867. évi XII. tcz. nem jelen alakjában jött volna létre; sokkal *szükebb* volna az».

Szép és igaz a végső következtetés; Deák igazán nagy

* *Concha Győző* abban a czikkben, melyben (Egyetemes Philologiai Közlöny 1905 juniusi füzet) *Ferenczi*-nek Deák élete cz. munkáját birálta, — a fennebbi kérdést éppen Deák Ferencz élete kapcsán felvetette, de részletesen nem tárgyalta.

nezér volt, de diktátori hatalmában sem tévesztette soha szem elől, hogy a nemzet közértelme és közérzése mégis a legnagyobb hatalom.

2. *Deák, mint államférfi* (Tanulmány 48—65. l.) bölcsen óvatos, de nem félénk, sőt jogaink mellett elszánt bátorsággal kitartó; minden izében szabadelvü, de nem radikális; a szabadság, a jogegyenlőség és a demokratikus haladás harczosa.

A nagy államférfi képének ezen jellemvonásait Wlassics a következőkben részletezi:

Deák bölcsen óvatos volt akkor, midőn nagy tehetsége felismerte, hogy a koczkázat erő nélkül veszélyes volna; azonban bátor, sőt merész volt 1839—1840-ben vagy 1861—1866-ban, mikor br. Eötvös József, Trefort és mások sokkal kevesebbel is beérték volna. 1850-től 1866-ig önmagában is folytonosan iparkodott legyőzni a csüggedés érzését.

Deák egyenes ellentéte volt a forradalmi embernek.

Mindamellett téved, aki azt hiszi, hogy Deák megmenthette volna nemzetünket az 1849-et követő elnyomatástól, ha 1848-ban, habár ő már ekkor sem bizott az ellenszegülés sikerében, Kossuthnak utjába áll.

Deák *szabadelvüségének* bizonyitékai, hogy a népjogok kiterjesztésének, a törvény előtti egyenlőségnek legmelegebb szószólója; kivánja a vallásszabadságot, a népszabadságot, a terhek egyenlősitését, a népképviseletet, ellenezte a törvényhatóságokban a virilis intézményt, stb. Az ipari és kereskedelmi törvényhozásban, valamint az igazságszolgáltatási kérdésben is a szabadelvüség hive.

A vármegyei rendszert a parlamentáris kormányrendszerrel őszinte összhangba óhajtotta hozni.

Mély vallásos érzülete volt és ép ezért volt már 1839-ben, továbbá (a vegyes házasság kérdésében) 1841-ben is *a lelkiismereti és vallásszabadság hive.* Wlassics ezt Deáknak a 30-as és 40-es években, majd 1868-ban, 1870-ben és 1873-ban tett, jól ismert nyilatkozataival behatóan bizonyitja.

Deák *«érzéke a haladás szelleme iránt ifju maradt élte végén is»*.

Az 57—65. lapokon részletesen tárgyalja. Deáknak legnagyobb államférfiui alkotását, *az 1867 : XII. tcz.-et.*

Deák előtt e nagy béke-mü megalkotásánál két vezérszempont lebegett, hogy: a) «Magyarország souverainitása, alkotmányos függetlensége megóvassék és a nemzetnek egyetlen lényeges joga fel ne áldoztassék; b) a két egyenjogu állam szövetségében az egyenjoguság közös ügyekben is ugy érvényesüljön, hogy a magyar állam önnállósága kidomborodjék».

Őszintén beismeri Wlassics, hogy az 1867 : XII. tcz. «se a hadügy, se a külügy terén még nincs teljesen végrehajtva»; helyesen megállapitja, hogy az életbeléptetés késedelmében mulasztás terheli mind a későbbi kormányokat, mind az országgyülés többségi pártjait 1867-től 1905-ig.

E sorok olvasásakor eszembe jut, hogy közel 8 év előtt a magyar kormány megbizásából és képviseletében egy nagyobb jelentőségü nemzetközi értekezleten, melyet egyik nagyhatalom fővárosában tartottak, hivatalos kiküldöttként kellett résztvennem. Még ma is szégyenkezve gondolok rá, miként szerepelt Magyarország e 6 hétig tartó tanácskozások alatt az «Autriche» gyüjtőnév alatt. S mikor egy nevezetes évforduló alkalmából mi hivatalos küldöttek is részt vettünk a hivatalos isteni tiszteleten, a templom falain mindenütt láttam az *egységes birodalmat* feltüntető czimert, a kétfejü sast, de hasztalanul kerestem bármely külső jelvényt, melyből a teljes számban jelen volt diplomatiai személyzet felismerhette volna, hogy Magyarország *külön államm.*

Előre látható, hogy Wlassicsnak azokat a fejtegetéseit, melyekkel a hadügy és külügy terén a tényleges állapot és jogi állapot közt ma még mutatkozó ürt feltünteti, az ellenkező politikai meggyőződésen levők nem osztják.

Részemről annak kijelentésére szoritkozom, hogy Wlassics álláspontján vagyok és teljesen igazoltnak tartom azok felfogását, akik az *összbirodalmat* jelentő *tényleges* állapottal szemben, különösen a külügy terén is, a *dualistikus elv* elismeréseért küzdenek. Ezzel a kérdéssel csak azért nem foglalkozom tovább, mert könnyen átcsaphatnék a pártpolitika mezejére, melytől e sorok irója mindig távol tartotta magát.

Teljesen igazat adok azonban Wlassicsnak abban is, hogy az 1867 : XII. tcz. «még csonka végrehajtásában is nemzetünknek nagy haladását tette lehetővé, de valódi becsét csak akkor ismerjük fel igazán, ha teljesen végre fog hajtatni».

3. A következő részlet Deákot, *mint kodifikátort* méltatja.

A 30-as és 40-es évek törvényalkotási reformjai Deák kezdeményezésére vagy buzgó támogatásával létesültek. Érinti Wlassics a jobbágyok anyagi vagy erkölcsi helyzetének javitására irányuló törekvéseket, a váltójog kodifikáczióját, Deák munkásságát az országbirói értekezleten, és részletesen méltatja az 1843—1844. évi büntető törvényjavaslatok szerkesztésének nagy munkáját. Wlassics is egyetért azokkal, akik* ennek a büntetőjogi kodifikáczionak a nagy alkotmányjogi reform jelentőségét tulajdonitják és a munkálatok vezető gondolatát abban látják, hogy törvényhozásunkban a jogegyenlőség nagy elve keresztülvitessék.

Wlassics szerint a 43-i javaslat: «a jogászi teremtő erőnek és előrelátásnak oly alkotása, mely nem marad mögötte a mai kodifikáczio legtökéletesebb megnyilatkozásainak sem». E javaslat sikerének titka abban rejlik, hegy oly nagy elme, amilyen Deáké volt, «a büntetőjog részletkérdéseivel is foglalkozott», továbbá, hogy Deák «az életnek, a népléleknek, az embereknek a legbiztosabb itélőtehetséggel párosult ismeretét» juttatta javaslatában kifejezésre.

4. A bevezető tanulmánynak *utolsó* részlete (70—76. l.) Deákot, mint legelsőrangu *szónokot*, különösen mint nagy parlamenti szónokot méltatja.

Deák beszédeinek «legfényesebb tulajdonságai: gondolatgazdagságuk, általános igazságaik, erőteljes logikájuk, világosságuk, bölcsességük».

E beszédeknek alapvető gondolatai oly egyszerüek és világosak, hogy a legbonyolultabb kérdésre is fényt vetnek.

Deák leghatalmasabb szónoki fegyvere bámulatos logikája. Voltak más fegyverei is, de ezeket ritkán használta. Kerülte a dagályt; megvetette a szinpadi hatás keresését. Nem kivánt rhetor lenni. Nem áradozó, nem bőbeszédü. Szenvedélyre, indulatokra nem akart hatni. A tapsokat nem kereste. Meggyőzni kivánt.

A beszéd Deáknál sohasem volt önczél, csak eszköz politikai és államférfiui feladatainak elérésére.

III. *A most megjelent kötet tartalma.*

Wlassics hálásan hangsulyozza (Bevezető tanulmány 70. l.) azon «hervadhatatlan érdemeket», melyeket *Kónyi Manó* szerzett azáltal, hogy Deák beszédeit összegyüjtötte és felvilágositó magyarázatokkal közrebocsátotta.

A bevezető tanulmány ugyanott kiemeli, hogy Deáknak *a Magyar Remekirók* most megjelent kötetében közölt munkái *Kónyi* gyüjteménye alapján és *Kónyi* közremüködésével választattak ki.

A *Deák Ferencz beszédei* felirás, mely a czimlapon (79. l.) és a későbbi lapok felirata gyanánt szerepel, valójában nem egészen szabatos. Az I. kötet tartalma: Deáknak 30 beszéde, továbbá *5 levele, egy hirlapi nyilatkozata* és egy pohárköszöntője. A kötet minden beszéd előtt, valamint önálló

* Lásd *dr. Fayer László* bevezető tanulmányait «az 1843-i büntető jogi javaslatok anyaggyüjteményéhez». I. köt. és IV. köt. (1902.); továbbá *Balogh Jenő* «gr. Széchenyi István nézetei bünvádi perjogunk átalakitásáról». (Akadémiai Értesitő XIII. köt. 105—115. l.) és «Deák Ferencz, mint büntető jogász.» (Akadémiai Értesitő, 174—175. füzet, 267—279 l.)

czikkekben több *adatot is* tartalmaz, melyek Kónyinak gyüjteményes munkájához irt bevezető magyarázatai felhasználásával vétettek át.

*

A bevezető tanulmánynyal Wlassics fényesen megoldotta feladatát.

Tanulmányának legnagyobb magasztalása az, hogy ez a dolgozat-*a legjavához* tartozik mindannak, amit *Deák* Ferenczről irtak. *Balogh Jenő.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Nyilt kérdések a birói gyakorlatban.

1. Per megszüntetése vagy félbeszakitása? (Sommás eljárás 8. és 27. §§.)

A sommás eljárás[1] a pergátló kifogások feletti tárgyalást a per érdemétől elkülöniti és ezzel ugy alakilag, mint anyagilag a pergátló kifogásokat a per előkészületi létszakába utalja. All ez nem csupán azon pergátló akadályokra, melyek kizárólag az érdemi tárgyalás előtt vethetők szembe, hanem amazokra is, melyek az eljárás egész folyamán, akár hivatalból észlelendők, akár a perbeli ellenfél utján vethetők fel.

A hivatalból észlelendő pergátló körülmények a pernek tisztán közjogi akadályai és figyelembe vételük parancsoló jogszabály az eljáró bíróhoz, hogy a pert szüntesse meg.[2]

Az eljárás egész folyamán a perbeli ellenfél utján érvényesithető pergátló kifogások tényalapjai subjectiy perbeli jogosultságot adnak az érvényesitőnek arra, hogy a pernek összes hatásait elenyésztesse. Ebbeli minőségükben a végig érvényesithető pergátló kifogások nem különböznek azoktól, melyek csakis az érdemi létszak előtt vethetők közbe. Mindkét rendbeli kifogás tényalapja perjogi ellenjog érvényesitésére ad módot és mindössze csak annyiban különböznek, hogy az eljárás egész folyamatában érvényesithető kifogásnál az emlitett perjogi ellenjog szembevetése időbeli korláthoz kötve nincs, mig az elkülönitve érvényesitendő pergátló kifogás rögtön a felperes kereseti előadása után biztosit csupán perszüntető joghatást.

Világos, hogy amennyiben az eljárás egész folyamán a bíróság által hivatalból is észlelendő pergátló körülményt a perbeli ellenfél veti közbe, kettős funkciójában kell észlelnünk e szembevetés hatását.

Egy az, hogy oly tényállás derülvén ki, mely a bíróra nézve a per további folytatását perjogilag tiltott cselekménynyé teszi, ez utóbbi kénytelen a közbevetésre való minden tekintet nélkül is a további eljárást megszüntetni. E megszüntetési jogparancs a bírónak szól és a pernek további folyamatát kivánja megakadályozni, arra való tekintet nélkül, vajjon ezen permegszüntetésnek a peres felek közötti viszonyra minő befolyása van vagy lehet.

Ahhoz azonban, hogy a pergátló kifogás sikerességéhez füződő hatások a maguk teljességében beálljanak, szükséges még az is, hogy az alperes a pergátló kifogással «*éljen*»,[3] hogy azt a perben kellőképen *szembe vesse.*

Perjogilag eszerint a hivatalbóli megszüntető határozat kizárólag perköltség viselés és az egyéb ehhez világosan füzött más következmény tekintetében azonos hatályu azzal, melyet alperes kifogásolási ellenjogának sikeres szembevetése idézett elő.[4] Ezért a magam részéről helytelennek tartom például birságaink ama gyakorlatát, mely szerint az 1884. évi XVII. tczikk 176. §-ának elmulasztásából beállt pergátló körülmény hivatalbóli észlelése is elenyészteti a segéd kereseti jogát a bérre.[1]

Kétségtelen ugyan, hogy a törvény a bér iránti per megindításának előfeltételévé teszi az iparhatósági eljárást, azonban a bíróra hivatalból ebből csak annyi tartozik, hogy ezen elengedhetetlen feltételben szükölködő peres eljárást ne folytasson, nem pedig egyuttal az is, hogy e megszüntetésnek akár anyagi, akár az emlitett kivételektől eltekintve, eljárási füződvényeit is kimondhassa.[2]

A pergátló kifogás érvényesitése oly perjogi ellenjog gyakorlása, mely az alperesnek módot ad arra, hogy a perinditás és perben létel összes magánjogi és perjogi hatásait a kereset inditás előtti időig visszahatólag elenyésztethesse.

A sikerrel járt pergátló kifogás eszerint visszahatólag megszünteti a kereset megindításának késedelembe ejtő hatását, a gyümölcsöző dolgok kiadása iránti pereknél a gyümölcs átszolgáltatása iránti kötelezettséget, a perkamat kezdési pontját, a kamatos-kamatnak az 1868 : XXXI. tcz. 4. §-ában a kereset inditástól feltételezett kamatoztatását, a jegyesi ajándékozások és kiadások megtéritése iránti jogosultságra vonatkozó jogutódlási lehetőséget (1894 : XXXI. tcz. 3. §.), az elévülés félbeszakitását, a kereset kézbesitésével beálló rosszhiszemüséget, szóval mindazon hatásokat, amelyeket a magánjog a kereset kézbesitéséhez vagy megindításához kapcsol.

Ezen magánjogi hatások, melyek a pergátló kifogás sikerességéhez tapadnak, csak egyféle pergátló kifogásnál éleszthetők fel ujra.

A sommás eljárás 28. §-a ugyanis fentartja a perinditás magánjogi hatályait, ha az eljárás megszüntetése azon okból történt, mert az ügy nem tartozik a sommás eljárás alá, vagy mert az eljárt bíróság nem illetékes.

Minden más esetben különbséget kell tehát tennünk a között, vajon az eljárás megszüntetése hivatalbóli észlelet, vagy pedig perjogi kifogás sikeres közbevetésének eredménye-e. A sommás eljárás persze nem szól világosan arról, hogy mi a hivatalbóli beszüntetés perjogi és magánjogi hatása. Abból azonban, hogy a 28. §. utolsó bekezdésében csupán két esetre mondja a megszüntetés minden tényállását, tehát a hivatalbóli megszüntetést is a per magánjogi füződvényeire is kihatással birónak, nézetem szerint azt kell következtetni, hogy a hivatalbóli beszüntetés ki nem emelt esetjei a peres felek egymásközötti viszonyára semmiféle kihatással nincsenek. *Perinditás és egyéb anyagi perjogi szempontokból tehát a hivatalbóli beszüntetés azon állapotot fixirozza, mely a peres felek között a beszüntető végzés hozatalának időpontjában fenállott.*

Ugyanezen eredményre vezet azon már érintett megfontolás is, mely szerint a hivatalbóli beszüntetés jogszabálya pervezetési jogparancs, a pergátló kifogás szembevethetése pedig anyagi jogosultsága az alperesnek arra, hogy alperességi helyzetét és annak összes következményeit megszüntesse.

Különösen kiélesedik a pergátló körülmény hivatalbóli észleletének és sikeres közbevetésének hatásai közötti különbség ott, ahol a pervezetés technikája nem perszüntetést, hanem a pernek félbeszakitását teszi lehetővé.

A sommás eljárás 8. §-a szerint ugyanis, ha az eljárás megindításakor, vagy annak folyamában az tünnék ki, hogy valamely fél, ki önképviseletre jogositva nincs, törvényes képviselőjének mellőzésével jár el a perben, a bíróság köteles az eljárást félbeszakitani, és az önképviseletre nem jogosult fél törvényes képviselőjét erről azzal értesiteni, hogy jogában áll az eljárás folytatását kérni.

---

[1] 28. §.

[2] A 8. §. kivételéről mindjárt szólok.

[3] Sommás eljárás 27. §.

[4] V. ö. alább a sommás eljárás 28. §. ut. bek.-ről mondottakat.

[1] A sommás eljárás 108. §-a ugyanis a perköltség iránti hivatalbóli intézkedést teszi a biró kötelességévé.

[2] Legutóbb l. 1906 február 7. 155/905. sz. alatt. Ügyvédek Lapja 1906. évi X. szám.

*

A sommás eljárás 27. §. 4. p. ugyanezen tényállást pergátló kifogás tényalapjává is teszi.

Kérdés már most, ha az alperes e körülményt pergátló kifogásként hozza fel, a bíróságnak pert félbeszakitó, vagy pedig pert megszüntető végzést kell-e hoznia.

Az előzők után talán felesleges bővebb kifejtése annak, hogy a pert félbeszakitó végzés, különösen ha a törvényes képviselő jóváhagyja az eddigi perbeli lépéseket: a peres felek közötti anyagi perjogi helyzetet nem tolja el és illetve, hogy azon anyagi perjogi hatások maradnak meg, melyeket a helytelen perinditás mintegy automatice felkeltett.

Ez a per hivatalbóli félbeszakitásának eredménye, helyesebben anyagi perjogi szempontból eredménytelensége. Egészen másként áll azonban a dolog, ha alperes pergátló kifogása folytán a pert meg kell szüntetni, mikor is az ujabbi perig ugy enyésznek el az összes, a helytelen per által initiált anyagi és perjogi hatások, mintha sohasem léteztek volna.

Hogy ez gyakorlatilag mily fontos, az itt különösen sokszor kérdésessé váló gyermektartási perekben, arról elég ékes tanulságot tesz azon körülmény, hogy a félbeszakitott pernek tartásdijai a helytelenül inditott kereset beadásától járnak, a pergátló kifogás folytán megszünt per azonban az ujabbi per előtti tartásösszegeket egyszersmindenkorra elenyészteti.

Különbséget kellene tehát tenni az itt megbeszélt tényállásnál a pert hivatalból félbeszakitó és a pergátló kifogás folytán hozott végzés között akkor is, ha a sommás eljárás e megkülönböztetésre kellő alapot nem szolgáltatott volna is.

Annál is inkább kell tennünk ezt akkor, midőn a sommás eljárás 28. §-ának szövegezése felismerhető utmutatást nyujt arra, hogy a permegszüntető és a pert félbeszakitó végzés két külömböző perjogi alapelvnek: a peresfelek perjogi ügyleti autonomiájának és a bíróság pervezetési kötelezettségének egymástól lényegesen különböző és megkülönböztetendő folyománya.

A sommás eljárás 28. §-a szerint ugyanis a 8. §. 1. bekezdésének esetében a bíróság az *eljárást félbeszakitó végzést hoz.* Abból, hogy a sommás eljárás a félbeszakitó végzést a 8. §. tényállásához füzi, és e tényállás körülhatárolásánál az ugyancsak ezen esetről szóló 27. §. 4. pontjában foglaltakról hallgat, azt kell következtetnünk, hogy a törvény a félbeszakitó végzés kivételes intézményét a 27. §-ban felsorolt tényállásra kiterjeszteni egyáltalán nem is akarta, hogy tehát a pergátló kifogás esetében ilyenkor is permegszüntető végzés hozandó.

Nem szóltam eddigelé arról, miért magyarázom a 7. §-t az önképviseleti jogosultság hiányából álló pergátló körülménynek *hivatalbóli* észlelésére.

A törvény a pergátló kifogások jogszabályainak alapjait képező tényállásokat a 27. §-ban tüzetesen körülirja. Kiemeli, hogy e tényállásokat alperesnek mint pergátló kifogásokat kell felhoznia. És mindezek daczára a 8. §-ban külön joghatást füz olyan tényálláshoz, melyet a 27. §. 4. pontjában mint pergátló kifogást intéz el.

A 8. §. ezen tényállásnak «*kitünéséről*» szól, vagyis oly észlelésről, mely az alperes tényeként szereplő «*kifogásolással*» ellentétben a bíróság hivatalbóli eljárására utal.

Igaz már most, hogy a sommás eljárás 28. §-ának 2. bekezdése egy kis szándékkal ugyis olvasható, mintha a 8. §. folytán hozott félbeszakitó végzés is kifogásolás eredménye lehetne. Azonban, nézetem szerint ez az eddigieken mitsem változtat. A 28. §. 2. bekezdése ugyanis megkülönbözteti egymástól a pert megszüntető és a pert félbeszakitó végzéseket, de mitsem szól arról, vajjon ezen végzések csak kifogásolás, vagy pedig hivatalbóli észlelet eredményei is lehetnek-e.

Arról nem is szólok, hogy az idézett §-ban a 2. bekezdés utolsó mondatának nyelvtani magyarázata is inkább amellett szól, hogy a «*kifogás*» kitétel csakis a permegszüntető végzésre vonatkozik.

Minthogy azonban a 8. §. és a 27. §. 4. pontja, melyek egy tényállásról és ugyanezen tényállásnak a perben való kitüntetéséről szólanak, felismerhetően megkülönböztetik az önképviseleti jogosultság hiányának hivatalbóli kitünését annak a pergátló kifogás emelése folytán beállt bizonyitásától, a 28. §. 2. bekezdésének kissé homályos szövegezése mitsem változtathat azon, hogy a törvény kizárólag alperes pergátló kifogása folytán engedi meg, sőt ha a cselekvőképtelen a kifogásolást tevő alperes, parancsolólag rendeli is a permegszüntető végzés hozatalát.

Ez utóbbi tételre az eddigi, a peres eljáráson sarkalló érvektől eltekintve, magánjogi elvekre is hivatkozhatom.

Az itt kérdéses tényállás tudniillik akként kerülhet a biró elé, hogy a cselekvőképtelen alperes maga, vagy megbizottja *utján például a kiskoruság pergátló kifogását emeli* és miként ez nem régiben a magam gyakorlatában is előfordult, ezzel egyidejüleg, vagy ha ugy tetszik, ebből kifolyólag a *8. §. szerint kéri az eljárás félbeszakitását is.*

Ugyde a félbeszakitó végzést a kiskoru a maga rovására a gyámtörvény értelmében nem is kérheti, mert hiszen ezzel az egyoldalu ténykedésével lemond mindazon jogokról, melyek őt a permegszüntetést czélzó kifogásolás folytán már is megillették. *Vagyis a kiskoru a pergátló kifogás emelésével kapcsolatos pert félbeszakitó kérelemmel egyoldalu joglemondó ügyleti nyilatkozatot tesz, mely, mert hogy ránézve terhelő következményekkel járna, a cselekvőképtelen egyén részéről magánjogilag akkor is érvénytelennek tekintendő, ha perjogi szabályok okából nem is jutottunk volna hason eredményre.*

Dr. Almási Antal,
albiró.

Az érvénytelen házasság hatálya a jogképességre.

Szemben a mai élő joggal, nevezetesen az 1874 : XXIII. törvény 2. §-ával, mely szerint: «Minden nő tekintet nélkül életéveire, férjhezmenetelével teljeskoruvá lesz s e jogot akkor is megtartja, ha az 1. §-ban meghatározott életkor (24 év) betölte előtt özvegységre jut, férjétől bíróilag elválasztatik, vagy házassága feloldatik»: a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének 4. §-a 2. bekezdése szerint az érvénytelen házasságnak teljeskorusitó hatálya nincs.

Ha a tervezet 4. §-ának első bekezdése («Kiskoru nő teljeskoruvá lesz a házasságkötéssel») mai szövegével emelkednék törvényerőre, ugy a 2. bekezdésnek változatlan föntartása a gyakorlati életben aránylag kevesebb bajnak leendene szülőoka, mert a fiatal feleség amugy is ritkán kezeli vagyonát önmaga (hanem férje), de amennyiben végbemegy a 4. §. első bekezdésének amaz észszerü módositása, mely szerint a kiskoruak nemükre való tekintet nélkül (t. i. a férfiak is) teljeskoruságot nyernek a házasságkötés által, az esetben a 2. bekezdés jelenlegi szövege egyenesen tarthatatlan jogforrássá válnék.

Az érvénytelen házasságra lépő felek egyike rendszerint nem tud a másik házastárs személyében, körülményeiben rejlő esetleges érvénytelenségi okról, mely esetben az érvényesnek vélt házassághoz füződő nagykorusitó hatály téves tudata óriási károkat okozhat neki, de még jóhiszemü harmadik személyeknek is, kik szerződve eme szintén jóhiszemü, azonban az érvénytelen házasság folytán nagykoruvá nem vált házasféllel, a kiskoruság egyes hátrányos következéseit viselni kénytelenek, daczára az 1894 : XXXI. törvény mindenre ki nem terjeszthető 133. §-ának.

Annak, hogy az érvénytelen házassághoz nagykorusitó hatály egyáltalán ne füződjék, elfogadható czélját lelni lehetetlen, indokolni próbálni is azt hiszem csak az érvénytelenség hatálytalanságával volna lehetséges, azonban ha szem

előtt tartjuk, hogy az érvénytelen házasságkötésnek amugy is vannak lényeges positiv hatásai, (pl. a putativ házasságból származó gyermek törvényes; az egy éven belül meg nem támadott megtámadható házasság minden tekintetben az érvényes házasság hatályával bir; stb.) ezen indok is sulyát veszti.

Helytelennek tartom a tervezet 4. §. 2-ik bekezdésének rendelkezését főként a következő okokból:

1. Senkinek nem áll érdekében, hogy azt a jóhiszemü házasfelet, aki a házasságkötés által elértnek vélt teljeskoruvá váltára alapitva, vagyonjogi szempontból ezen jogállapotának megfelelőleg rendezkedett be, a teljeskorusággal járó előnyöktől megfoszszuk s ezzel annak esetleg tetemes károkat okozzunk, noha ő házassága érvénytelenségének okozója egyáltalán nem volt.

Ezt a jogrend nem kivánja.

2. Az 1894 : XXXI. törvény értelmében az egy éven belül meg nem támadott házasság, — mely eredetileg megtámadható volt, — minden tekintetben az érvényes házasság hatályával bir (érvényessé válik), sőt a cselekvőképtelenség okából semmis házasság nem semmis, «ha azt megszünése, vagy érvénytelenné nyilvánitása előtt a cselekvőképtelen fél cselekvőképességének megszünte után helybenhagyja» (44. §. de ez esetben is a 7. §. alapján egyelőre megtámadható.)

Ez alapon legalább az érvénytelen házasságok egy része amugy is teljeskorusitó hatályu lenne, mert a semmis házasságot az 1894: XXXI. tcz. 46. §-a értelmében, a megtámadhatót pedig a 67. §-a értelmében megszünéseig, vagy semmissé nyilvánitásáig minden esetben ugy kell tekinteni, mintha érvényes volna; a határidő (1 év) letelte folytán többé meg nem támadható házasság pedig mindenben az érvényes házasság hatályával bir.

3. A házasság megszünése, illetve érvénytelenitéseig ugy a semmis, mint a megtámadható házasság érvényesnek lévén tekintendő, az érvénytelen házasság ideiglenesen és feltételesen minden esetben teljeskorusitó hatályu lenne, és a jóhiszemü házasfél cselekvőképességének hiányát, illetve veszélyben forgását nem is sejtené, ami a tervezet 4. §. 2. bekezdésének rendelkezését egyéb indoktól eltekintve önmagában is többé kevésbbé tökéletlenné teszi.

4. A semmiségi és megtámadási pert a 24 éven aluli jogosult házastárs sokszor csak azért nem inditaná meg, nehogy cselekvőképessége csorbát szenvedjen, már pedig az érvénytelen házasságok föntartása épen nem közérdek, de az sem helyeselhető, hogy az érvénytelen házasság által nyert föltételes és ideiglenes teljeskoruságnak ab ovo megszüntetése, vagy végleges föntartása bármely esetben pusztán az illető 24 éven aluli házastárs szabad elhatározásától függjön.

Kétségtelen lévén ezek szerint, hogy a tervezet 4. §. 2. bekezdésének rendelkezését semmiféle czélszerüségi, annál kevésbbé szükségességi indok nem támogatja, hogy annak föntartása senkinek érdekében nem áll, és nem is állhat, ellenkezőleg abból csak hátrány, bizonytalanság és érdeksérelem származhat, a hivatkozott rendelkezés törlendő volna; vagy ha már a tervezet a rosszhiszemü házastársat büntetni akarja, — (mert egyéb czélja a rendelkezésnek nem igen lehet) — az esetben legalább oly értelemben volna átalakitandó, hogy az érvénytelen házasságnak teljeskorusitó hatálya csak a rosszhiszemü házasfélre nincs.

Dr. Kruk Elemér.

Különfélék.

— **A birói erők selectiója.** Lapunk mult számában érintettük azt az ideges tünetet, mely a birói kar némely részét amiatt elfogta, mert az igazságügyi kormányok nem az anciennitás, hanem a selectio elvét követik a kinevezéseknél.

Ebben a tárgyban több levelet kaptunk. Mindegyik levél oda konkludál, hogy képtelenség volna akármelyik fokon is az előléptetéseknél a rangsort betartani vagy csak megközeliteni. Ha a törvényszéknél egy kiváló büntetőjogászra van szükség — irja egy *táblabiró* — nem lehet erre az állásra kinevezni a járásbiróság öreg albiráját, aki még soha bünügyekben nem müködött és viszont a polgári osztályt sem lehet hátravetni a kizárólag vizsgálóbirói teendőkre alkalmazott albiró kinevezése által. Ezenfelül tudjuk jól, hogy némely biró nem alkalmas a szóbeli tárgyalásra, a másik a felekkel való érintkezésben türelmetlen; van, aki adminisztrativ képességek teljes hiányában járásbiróság vagy törvényszék vezetésére nem ajánlható, sőt olyan is van, aki önállóság hiányánál fogva csak kollegiális biróságnál való müködésre alkalmas.

De — eltekintve ezektől a szempontoktól, — az anciennitás azért sem tartható be, mert ha a rangsor szerint történnének a kinevezések, a felsőbiróságok öt-hat év mulva megtelnének öreg, munkaképességben és munkakedvben már erősen lefelé haladó erőkkel, holott a judikaturát irányitó, de ma is hátralékokban uszó felsőfokon legalább is annyira szükség van munkabiró és kiváló birákra, mint az alsóbiróságoknál.

Emellett azt sem szabad figyelmen kivül hagyni, hogy a rangsor betartása mellett némely biráink éppen csak annyit és oly gonddal dolgoznának, hogy az ügymenet fen ne akadjon. Az előléptetés jelentékenyebb munka nélkül is biztos lévén, nincs, ami az ambitiót nagyobb erőkifejtésre stimulálja. Elvégre is az igazságügyi kormány nem csak a birák, de főkép az igazságszolgáltatás érdekeit tartozik szem előtt tartani, az igazságszolgáltatás érdeke pedig nem az, hogy a birák sor szerint neveztessenek ki, hanem az, hogy a legkiválóbb erők intézzék az ügyeket.

Hogy az átugrott birák részére a helyi előléptetésnek, esetleg az automatikus előléptetésnek minél tágabb tér jusson, azt a levéliró is feltétlenül szükségesnek tartja, mert azt senki e világon nem tudja elképzelni, hogy legyen olyan munkaadó, aki munkását tiz, tizenöt éven át egyetlen egyszer se részesitse előléptetésben.

— **A közigazgatási bíróság döntvényei.** A közigazgatási biróság legutóbb három teljes-ülési döntvényt hozott, amelyek azzal biztatnak, hogy talán ezen bíróságnál is valahára vége lesz a betüjogászatnak és a szükkeblü fiskalitási felfogásnak. A XIII. és XIV. sz. döntvények utadó kérdésében határoznak, két irányban is könnyitvén a kis ember terhén. Kiemeljük a XIV. számu döntvénynek azon intézkedését, mely szerint a házastársak közösen használt birtokuk után az utadó minimuma nem külön-külön mindkét házasfélre, hanem csak egyszer vetendő ki abban az esetben is, ha a közösen használt birtok tulajdonjoga mindkét házasfelet illeti.

Méltányos és igazságos a XII. számu döntvény, amely szerint az öt évet meghaladó szolgálat után két évi fizetéssel kielégitett állami alkalmazottak özvegyeit és gyermekeit az 1885. XI. tcz. 51. §-a alapján állandó ellátás és temetési járulék illeti meg.

Ezt a döntvényt még azért is különösen kiemelendőnek tartjuk, mert a törvények magyarázatára és a törvényindokolások mérlegelésére nézve igen fontos elvi kijelentést tartalmaz. Ez a rész a következőkép hangzik: «Valamely törvény javaslatának indokolása a törvény értelmének megállapitásánál hasznos felderitő segédeszközül szolgálhat ugyan, de döntő sulylyal nem birhat, mert az indokolás czélja csak az, hogy a törvényhozás tényezőit világositsa fel, a törvényhozás pedig nem az indokok felett fejezi ki akaratát, hanem a törvényhozás akarata magában a törvényben jut kifejezésre, mely elválva az indokolástól, az indokolásban kifejezett alanyi felfogástól, önállóan és függetlenül van hivatva élő jogszabályt alkotni.»

— **A védelems zabadsága.** A nagykanizsai affaire ugy, amint a védelem részéről előadatik, a védelem szabadságának sulyos sérelme. Ha a védő által előadott, de a másik oldalról tagadásba vett tényállás valónak bizonyul, ugy a védelem szabadságát ezuttal nemcsak a politikai hatóság, hanem első sorban a kir. ügyész támadta meg, aki a védőt akként «igazoltatta», hogy őt a rendőrséghez két rendőrközeggel bekisértette, ahol is további igazolásáig személyes szabadsága korlátoztatott. Természetesen a tényállás vizsgálatába nem bocsátkozunk, azonban azt feltétlenül szükségesnek tartjuk, hogy a kir. ügyész felettes hatósága a legerélyesebb vizsgálatot inditsa ez ügyben s amennyiben a védő által előadott tényállás valónak bizonyul, az összes hibás közegek a megfelelő büntetést elnyerjék.

— **Az egyetemről.** Érdekes és minden izében egyéni jellegü füzet jelent meg Králik Lajostól *az egyetemről.* Szerző, aki 40 éve hagyta el az egyetem padjait, ujból látogatja az egyetemi előadásokat. Ugy hazánkban, mint a külföldön nagy érdeklődéssel kiséri a jelesebb professzorok előadási módszerét és kiváló megfigyelő képességével észleli az előadásoknak a hallgatókra tett hatását. Huszonnégy oldalra terjedő füzetében beszámol a Plósz Sándor, Vécsey Tamás, Nagy Ferencz, Concha Győző és Kováts Gyula előadásairól, mesterien jellemezve a meghallgatott kiváló professzorok előadási módját, didaktikai és tudományos rendszerét. A füzet jövedelme a joghallgatókat segitő egyesületnek van szánva.

— **Dr. Vályi Sándor** kir. kereskedelmi és váltótörvényszéki birónak *A részvénytársaságok és szövetkezetek czégjegyzése* cz. tanulmányát, mely lapunkban jelent meg, a Franklin-Társulat különlenyomatban adta ki. A 40 oldalra terjedő füzet érdekes adalék szerző *Magyar Czégjog* czimü munkájának 82. fejezetéhez.

A Magyar Czégjog érdemes szerzőjének ezen monographiája a magyar részvényjog irodalmának ujabb gazdagodását jelenti.

— **Peres ügyekben utmutató.** *Dr. Ujlaki Géza* budapesti ügyvéd 144 oldalra terjedő kis utmutatót irt az életben előforduló legközönségesebb peres ügyekről. Ez az utmutató abban a keretben, amint azt szerző nyujtja, hazánkban egyedül áll. Vannak ugyan u. n. önügyvédeink, de rövid, és a laikusok által is könnyen megérthető kis terjedelmü tájékoztató polgári ügyekben nem állott eddig a nagyközönség rendelkezésére. Büntetőügyekben tudjuk, Nagy Sándor pestvidéki törvényszéki biró kiváló munkái kitünően teljesitik ezt a feladatot, mig polgári ügyekben dr. Ujlaki vállalkozása pótolja a hézag egy részét. Szerző a jogi ismeretek terjesztését tüzte ki feladatául. A tételes jog egy részletére nézve szerző el is érte célját; különösen a munkásoknak, iparosoknak szánt közlendők a tételes jogállapotot hiven tüntetik fel. Kivánatos volna, hogy egyéb jogviszonyok is, mint családi, öröklési, telekkönyvi jog stb., hasonlókép rövid, de könnyen érthető ismétlésben részesüljön, mert ennek a révén sikerülhet népünknek rendkivül hiányos jogi ismereteit kibőviteni. Dr. Ujlaki hasznos kis füzetének ára 60 f.

— **A budapesti ügyvédi kör gyermekvédő bizottsága.** Kettős eredményről számol be e bizottság. Annak idején megkereste ugyanis a székes-főváros árvaszékét aziránt, hogy a főváros egyes kerületeiben külön gyermekvédelmi bizottságok szerveztessenek oly czélból, hogy ezek egyrészt a hatóságokat gyermekvédelmi teendőkben tehermentesitsék, másrészt, hogy e bizottságok megvalósitsák a kerületi patronusrendszert, végül, hogy minden kerületben középpontját képezzék a kerületi összes gyermekvédelmi mozgalmaknak. A szervezet létesitése czéljából a gyámügyi ügyviteli szabályzat megfelelő kiegészitését kivánta a bizottság, melynek megkeresésére a fővárosi árvaszék a kerületi előljárók meghallgatása s hozzájárulása után ily irányu felterjesztést intézett a belügyminiszterhez. A belügyminiszternek most leérkezett rendelete igy szól:

«A kerületi előljáró a kerületi választmányt a gyermekvédelem körül illető teendők ellátásának megkönnyitésére a kerületi választmány mellé megfelelő számu férfi- és nőtagokból bizottságot szervez, mely a kerületi választmányt — törvényes hatáskörének érintetlen hagyása mellett — a társadalmi uton czélszerüen végezhető feladatokban támogatja. E bizottságnak a kerületi választmánnyal való kapcsolatát és szervezetének egyéb részleteit a székesfőváros közönsége szabályozza».

A bizottság ezenkivül megkereste a budapesti rabsegélyző egyesületet is aziránt, hogy azon gyermekek, kiknek szülői vizsgálati fogságot, vagy szabadságvesztésbüntetést szenvednek, a vizsgálati fogság, illetőleg szabadságvesztésbüntetés végrehajtása alatt az egyesület által kellő gondozásban részesittessenek, vagy ha az egylet segédeszközei erre nem elegendők, más megfelelő czélu egylet pártfogásába ajánltassanak.

Ez ügyben a budapesti rabsegélyző egyesület elnöke a bizottságot arról értesiti, hogy vonatkozó javaslatait minden tekintetben osztja, annál is inkább, mert az azokban kifejezésre jutó czélt az egylet a maga körében eddigelé is teljes odaadással szolgálta.

Épen ezért a rabsegélyző egylet igazgatósága a budapesti és pestvidéki kir. ügyészségekhez, továbbá a budapesti kir. országos gyüjtőfogháznak és a váczi országos fegyintézet igazgatóságához megkeresést intézett, melyben kéri, hogy amennyiben a megbizott hatóság hivatali körében arról szerez tudomást, hogy valamely, a vezetése alatt álló intézetben letartóztatottnak ellátásra vagy gyámolitásra szoruló gyermekei vannak, erről a budapesti rabsegélyző egyletet esetről-esetre értesiteni sziveskedjék.

— **Az igazságügyminiszteri rendeletek gyüjteménye** czimü munkára hirdet előfizetést dr. Szabó Alajos csikszentmártoni kir. járásbiró.

E mü magában foglalja az 1867. évtől 1906. évig terjedő idő alatt megjelent igazságügyminiszteri rendeleteket, curiai és itélőtáblai döntvényeket, elvi jelentőségü határozatokat, a miniszertanácsnak a hatásköri összeütközési határozatait, a Curiának a jogegység érdekében hozott határozatait, végül az összes igazságügyminiszteri közleményeket kivonatosan.

E gyüjtemény 18 ügyszakra van felosztva, mindenik ügyszaknak külön tárgymutatója van. Emellett az összes ügyszakokat magában foglaló általános betüsoros tárgymutató is lesz. (Előfizetési ára 5 korona.)

— **Széljegyzetek a modern ügyvédséghez és a magyar ügyvédi kérdéshez.** Dr. Admeto Géza a *Jog*-ban megjelent ily czimü tanulmányát különlenyomatban adta ki. Szerző az ügyvédi hivatásnak, az ügyvédi ethikának és az ügyvédi pályának szentelt fejezetek után a külföldi, különösen az angol és franczia ügyvédséget ismerteti, azután az ügyvédi müködésről, az ügyvédi függetlenségről, a magyar ügyvédségről, az ügyvédellenes irányzatról szól, végül behatóan foglalkozik a magyar ügyvédi kérdéssel és annak megoldásával.

Mint látjuk, Admetonak 140 oldalra terjedő könyve igen sok és érdekes anyagot ölel fel. Szerző ideális gondolkodására vall az a helyes kijelentése, hogy az ügyvédi kérdés csak nagy conceptiók alapján és az igazságszolgáltatás egész vidékére kiterjedő átalakitás révén oldható meg sikeresen. Ellenzi a numerus clausust, ellenben hive a bifurcatiónak. A jogi oktatást és vizsgarendszert gyökeres reformnak vetné alá. Nagy sulyt helyezne a philosophiai képzésre. Az ügyvédi vizsgán a jelöltnek szónoki és vitatkozási tehetségéről, tárgyalási képességéről és a birói gyakorlat ismeretéről kellene tanuságot tennie. Az ügyvédi autonomia szélesebb alapokra fektetendő. A birói kar az ügyvédek közül egészitendő ki. Mint ezekből a javaslatokból is látjuk, Admeto javaslatai magasabb szempontból indulnak ki, de a jelenlegi állapotok közt megvalósitásra nem számithatnak.

— **Pályakérdések.** Emlékeztetjük olvasóinkat a lapunk ez évi 8. és 13. számában megjelent pályakérdésekre. Az egyik pályázatot a Magyar Jogászegylet tüzte ki a következő két 600—600 K-val jutalmazandó kérdésre: 1. «Határoztassanak meg a telekkönyvbe vetett bizalom oltalmának határai, különös tekintettel a többszöri eladások eseteire és a törvényhozásnak e tekintetben való feladataira».

2. «Alapul véve a hatályban levő magyar birói szervezetet és hatáskört, valamint az elsőfoku eljárás és a felebbezés fennálló szabályozását: mily terjedelemben volna szervezendő de lege ferenda a semmiségi panasz»?

Pályázati feltételek: 1. Kivántatik egy körülbelül 4 nyomtatott iv terjedelmü magyar nyelvü értekezés, mely a kitüzött kérdés tárgyát behatóan bár, de mégis csak leglényegesebb részeiben tárgyalja és főleg önálló buvárlaton alapuló uj eredmények, valamint uj eszmék felvetése által válik ki.

A szakirodalom kimeritő idézése és közlése nem kivántatik. A pályázatban nem egyleti tagok is részt vehetnek. A pályadij csakis önálló irodalmi értékkel biró munkának adatik ki; a birálóbizottság a pályadij odaitélése nélkül is egyes pályamunkákat dicséretben részesithet. 2. A pályadijat a «Magyar Jogászegylet» igazgató-választmánya által kiküldött birálóbizottság itéli oda, s az bontja fel a pályadijnyertes munkák jeligés leveleit. Az esetleg megdicsért munkák jeligés levelei csak az igazolt szerző kivánságára bonthatók fel. 3. A pályamü idegen kézzel, lehetőleg gépen, tisztán és olvashatóan irva és lapszámozva legyen és boritékán megjelölendő, hogy a két kérdés közül melyikre pályázik. 4. A szerző nevét, polgári állását és lakhelyét tartalmazó lepecsételt levélen ugyanaz a jelige álljon, amely a mü czimlapján. A lepecsételt levélben foglalt netáni kikötések, feltételek tekintetbe nem vétetnek. Több szerző közös munkával nem pályázhatik; álnév alatt vagy névtelenül pályázónak a jutalom ki nem adatik. 5. A pályadijnyertes müvet a «Magyar Jogászegylet» kiadványa közt közzéteheti. 6. A jutalmat nem nyert pályamunkák kéziratai megfelelő igazolás ellenében a titkárságnál egy éven belül átvehetők. A jogászegylet igazgató-választmánya a pályamüvek beküldésének határidejét 1907 márczius 1-ig meghosszabitotta.

A másik pályakérdést lapunk szerkesztősége tüzte ki és pedig azon kérdés tisztázására, hogyan volna lehetséges a csekély értékü lopások esetében a Btk. 340. §-ának szigorát enyhiteni? A pályakérdés a következő: Fejtessék ki, hogy: 1. a Btk. 340. §-ában foglalt fegyházbüntetési tételek merevségén a gyakorlat mily magyarázati eszközök segélyével enyhitett; 2. mit tehetne még a gyakorlat ezen irányban? A pályadij 200 K. A pályamüvek 1907 január 1-ére küldendők be lapunk szerkesztőségéhez, mely azok megbirálására három szakférfiut fog felkérni. A pályadijat nyert munka a szerkesztőség tulajdonába megy át.

— **A budapesti felebbezési bíróságok terminusai** oly hosszuak, hogy a jogszolgáltatás érdekeit e hosszu terminusok felette sértik. Ma, mikor a királyi tábla a felebbezés beadásától számitott négy-öt hét alatt elintézi a legbonyolultabb ügyeket, a felebbezési bíróság határidői valóban sérelmesek. A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék, mint felebbezési bíróságnál az ügyek összetorlódása olyan nagymérvü, hogy egy 1906 január 21-én beadott felebbezésre a tárgyalást junius 16-ára tüzte ki. A tárgyaláson szükségessé vált vitás ténykörülményre az egyik fél eskü alatti kihallgatása és folytatólagos tárgyalás csak szeptember 27-ére tüzetett ki.

Az elsőbirósági elintézés és a másodbirósági tárgyalási nap között majdnem öt hónapi határidő van s a folytatólagos tárgyalási határidő pedig három havi határidő. Az ilyen esetek a felebbezési tanácsok rendkivüli erőfeszitése mellett is nemcsak hogy nem szokatlanok, de szinte mindennapiak és kivánatossá teszik, hogy a negyedik felebbezési tanácsnak tervbe vett felállitása minél előbb megtörténjék.

— **A gyorsaság.** A sepsiszentgyörgyi kir. járásbiróság az 1906 május 26-án beadott sommás keresetre Sp. I. 345/1—1906. polg. számu végzéssel f. é. julius 24-ére, tehát a beadástól számitott két hónapra tüzött ki tárgyalási határnapot, azt azután az Sp. I. 349/1.—1906. polg. számu 1906 junius 10-ikén kelt végzésével hivatalból elhalasztotta, uj tárgyalási határnapot nem tüzött ki, hanem kijelenti, hogy az ujabbi tárgyalási határnapról feleket értesiteni fogja. Akármi is az oka ennek a késedelmességnek, a felügyeleti hatóságok feladata a türhetetlen helyzetnek véget vetni.

— **A jegyzői magánmunkálatok köréből.** Egy vidéki járásbirósághoz a napokban a következő záradékkal ellátott végrendeletet nyujtottak be kihirdetés végett: «A végrendeleti tanuk megjegyzik, hogy végrendelkező jelen okirat aláirását minden jogos ok nélkül megtagadta. Ezzel ezen végrendelet lezáratott és tanuk által aláiratott.»

— **A sommás perek ügyforgalma** évről-évre állandóan növekszik. Az 1904. év folyamán ugyanis 521,088 sommás keresetet adtak be, 8562-vel többet, mint 1903-ban, ugy, hogy a 39,146 hátralékos és 448,096 szünetelő perrel együtt 1.008,330 sommás per várt elintézésre. Az év folyamán 521,678 sommás per fejeztetett be s igy az év végén 486,652 sommás per, ha pedig a tulajdonképpen hátralék gyanánt nem tekinthető szünetelő pereket leszámitjuk, 37,007 ily per maradt folyamatban, vagyis az érkezett perek nagyobb száma ellenére is kétezerrel kevesebb mint 1903 végén.

Ha az év folyamán érkezett sommás pereket érték szerint osztályozzuk s a korábbi évek megfelelő adataival összehasonlitjuk, arra az eredményre jutunk, hogy a sommás perek érték szerint való megoszlásában évről-évre szembetünő állandóság mutatkozik. Volt ugyanis

	száz sommás perből a per tárgyának értékét tekintve						
	1898	1899	1900	1901	1902	1903	1904
100 K-n alul	51	51·6	51·9	52·4	52·2	52·4	51.8
100—400 K	26	26·5	26·1	25·3	24·7	24·1	24·1
400—1000 K	8	7·7	7·8	7·4	7·3	7·3	7·4
1000 K-n felül	2	2·2	2·0	2·2	2·1	1·8	1·8
Egyéb sommás per	13	12·0	12·2	12·7	13·7	14·4	14·9

A per tartama a kontradiktorius tárgyalás alapján itélettel befejezett pereknél a következő volt:

	1899	1900	1901	1902	1903	1904
3 hónál kevesebb	54·8	56·8	64·8	70·8	75·6	78·1
3—6 hó	23·5	22·2	19·3	17·2	15·1	14·4
6—12 hó	13·7	13·1	10·3	8·1	6·7	5·5
1—2 év	6·1	5·9	4·2	3·0	2·1	1·5
Több mint 2 év	1·9	2·0	1·4	0·9	0·5	0·5

1904-ben tehát a sommás pereknek közel négyötödrésze nyert egy negyedévnél rövidebb idő alatt befejezést, holott 6 évvel ezelőtt nem sokkal több, mint a fele ért véget három hónapon belül. (Az arányszámok kiszámitásánál a felek által elhalasztott és a szünetelő pereknél a pertartam az utolsó halasztástól, illetve az ujrafelvételtől számittatott). Leggyorsabb volt a sommás perek elintézése a maros-vásárhelyi itélőtábla területének járásbiróságainál, ahol az itélettel befejezett sommás perek 87·5%-a ért véget három hónapnál rövidebb idő alatt, mig a budapesti itélőtábla területén 68·3%-a. A javulás a maximum és minimum tekintetében is szembetünő: a legkedvezőbb arányszámok voltak 1903-ban 85·3, 1902-ben 81·2, 1901-ben 80·0, a legkedvezőtlenebbek 1903-ban 65·1, 1902-ben 58·9, 1901-ben 55·0.

A sommás perek elintézésének gyorsasága tekintetében látható állandó javulás természetesen összefügg a tárgyalási határnapok kitüzése tekintetében mutatkozó javulással: a sommás pereket ellátó 384 járásbiróság közül 1904. decz. 31-én 140-nek 1—2 hetes, 220-nak 3—4 hetes terminusa volt, tehát 360 járásbiróság vagyis a sommás perek elintézésére hivatott járásbiróságok 94%-a legfeljebb 4 hetes terminusokat tüzött ki, mig 1903-ban ez az arányszám 92, 1902-ben 88, 1901-ben 77, 1900-ben 64% volt. Oly határnapokat, amelyek az 1905 febr. 15-e után következő időre estek, az 1904. év végén 5 járásbiróság tüzött ki.

Az ügyforgalom növekvése természetessé teszi a kitüzött tárgyalások számának növekvését is. 1904-ben 870,320 tárgyalás tüzetett ki, mig 1903-ban 853,317, 1902-ben 846,182. A kitüzött tárgyalások több mint egy negyedrésze: 227,451 (1903-ban 222,424, 1902-ben 220,462) tárgyalás nem tartatott meg. A kontradiktorius tárgyalások száma 353,656, mintegy 8500-al több mint 1903-ban, az e tárgyalásokon hozott végitéleteké 117,361 (1903-ban 115,886). A kontradiktorius tárgyalások aránya növekedőben van: e tárgyalások ugyanis az összes megtartott tárgyalásoknak 1904-ben 55·3, 1903-ban 55, 1902-ben 54, 2901-ben 51%-át tették. Meg nem jelenés, lemondás és elismerés alapján 145,962 esetben (1903-ban 143,701 esetben, hoztak itéletet, magán a budapesti itélőtábla területén 51,821 esetben. A halasztással végződő tárgyalások száma 2500-al kisebb volt 1904-hen, mint 1903-ban s összesen 37.007-et tett, amiből pusztán a budapesti itélőtábla területére 20.213 halasztás esett.

A tárgyalások eredménye gyanánt évről-évre kevesebb egyezség jön létre: 1904-ben 53,757, 1903-ban 56,474, 1902-ben 57,572 1901-ben 59,067 esetben köttetett ily egyezség, ellenben az előterjesztett kérelem alapján létrejött egyezségek száma nő: 1904-ben 3163, 1903-ban csak 2100, 1902-ben 1870 esetben létesült ily egyezség. Az itt mutatkozó növekvést a tárgyalásokon keletkezett egyezségek apadása ellensulyozván, végeredményben a birói egyezségek száma egyre csökken.

A kir. törvényszékek, mint másodfoku bíróságokhoz érkezett sommás felebbviteli ügyek forgalmáról közöljük a következő összeállitást:

	Felebbezés			Felülvizsgálat			Felfolyamodás		
	1902	1903	1904	1902	1903	1904	1902	1903	1904
Hátralék a mult évről	8,831	8,629	8,329	693	508	333	209	163	98
Az év folyamán érkezett	22,792	24,498	26,098	6,358	6,742	7,531	2,397	2,590	2,707
Az év folyam. elintéztetett	22,998	24,653	26,462	6,546	6,916	7,500	2,442	2,655	2,687

Ez adatok a felebbviteli ügyek forgalmán kivül arról is tanuságot tesznek, hogy a felebbezéseknél kisebb, a többi felebbviteli ügyeknél valamivel nagyobb volt a hátralék az év végén, mint az év elején. Ha a járásbiróságokhoz érkezett felebbezhető (100 K-n felüli) sommás perek számát (251,333) a törvényszékekhez beadott felebbezések számával (26,098) arányba állitjuk, arra az eredményre jutunk, hogy körülbelül minden tizedik ily sommás per felebbezés alá kerül. Ha pedig a felülvizsgálat alá vehető (100 K-n aluli) perek számát (269,755) az év folyamán a törvényszékhez érkezett felülvizsgálatok számával (7,531) vetjük össze, megállapithatjuk, hogy minden ezer ily pörből 28 kerül felülvizsgálat alá. Ha pedig a hozott érdemleges járásbirósági itéletek számát a törvényszékekhez érkezett felebbezések és felülvizsgálatok számával állitjuk szembe s a nyert eredményt a multtal is összehasonlitjuk, a következő kép áll előttünk:

	Száz érdemleges járásbirósági itélet közül felebbezés alá került	felülvizsgálat alá került
1899-ben	23	6
1900-ban	20	5·3
1901-ben	20·3	5·7
1902-ben	20·4	5·7
1903-ban	21·1	5·8
1904-ben	22·2	6·4

A törvényszékeknek, mint másodfoku polgári bíróságoknak növekvő ügyforgalmából következik, hogy ugy a szóbeli tárgyalások, mint a contradictorius tárgyaláson elintézett ügyek és a hozott itéletek száma is emelkedőben van, amint ezt a következő összeállitás mutatja:

	Szóbeli tárgyalási napok száma	Contradictorius tárgyaláson elintézett ügyek száma	Érdemleges itéletek száma
1900-ban	6,877	17,719	19,641
1901-ben	6,954	20,018	21,310
1902-ben	7,045	21,986	23,001
1903-ban	7,299	23,110	24,865
1904-ben	7,667	24,874	26,917

Mindezen ügyekben nyilvános előadás 2175 (1903-ban 2011, 1902-ben 2060, 1901-ben 2032, 1900-ban 2497) esetben tartatott. Pert befejező végzés 5833 esetben (1903-ban 5416 esetben), egyezséget jóváhagyó végzés 297 (1903-ban 317) esetben hozatott. A felebbezett ügyek gyorsan intéztetnek el: az esetek jóval több, mint kilencztized részében a per nem tartott hat hónapig s egy évnél tovább csak az esetek 1·9%-ában huzódott. 1904 deczember 31-én 2—4 hetes terminusa volt 34, 5—6 hetes terminusa 24 törvényszéknek, 1905 márczius elsején tul csak egy törvényszék tüzött határnapot.

A kir. táblákhoz felterjesztett felülvizsgálatok forgalma a megelőző évhez képest jelentékenyen emelkedett. 1904-ben ugyanis a 447 hátralékos felülvizsgálattal együtt 3031 felülvizsgálat várt elintézésre, mig 1903-ban 2666. Az elintézett felülvizsgálati ügyek száma 2559, ami az elintézésre váró ügyek 84·4%-ának felel meg. A felülvizsgálatok eredménye az esetek legnagyobb részében, számszerint 1463 izben az alsóbirósági határozat helybenhagyása, 354 esetben megváltoztatást, 259 esetben feloldást eredményezett a felülvizsgálat, 294 ügy pedig visszautasittatott. Az elintézésre váró felfolyamodások száma 156 volt, 11-el kevesebb, mint 1903-ban s közülük az év végén 10 maradt folyamatban. Az elintézett felfolyamodások közül 60 helybenhagyással, 24 megváltoztatással, 2 feloldó vagy megsemmisitő határozattal nyert befejezést. Ugy a felülvizsgálatok, mint a felfolyamodások forgalma tekintetében a budapesti tábla jár legelől, mig legkisebb volt a felfolyamodások száma a pécsi, a felülvizsgálatoké a győri táblánál.

A curiai felebbvitt sommás perek és ügyekben és a majorsági zsellérperekben az 1904. év folyamán 1130 (1903-ban 1058) felülvizsgálat és 54 (1903 ban 49) felfolyamodás várt elintézésre. A felülvizsgálatok közül 489 helybenhagyólag, 90 megváltoztatással, 79 feloldással, 13 részben feloldó és helybenhagyó, 4 részben feloldó és megváltoztató, 48 visszautasitó határozattal, 95 pedig más módon fejeztetvén be, az év végén 319 felülvizsgálat maradt folyamatban, 10-zel több, mint az év elején. Az 54 felülvizsgálat közül 53 elintéztetett, még pedig 20 helybenhagyólag, 9 megváltoztatólag, 24 egyéb módon.

— **Fizetési meghagyás** kibocsátása iránt járásbiróságainknál 1904-ben 200,663 kérelmet terjesztettek elő, mintegy kétezerrel kevesebbet, mint 1903-ban. A kibocsátott fizetési meghagyások számát az előterjesztett ellenmondások számával viszonyba hozva arra az eredményre jutunk, hogy a kibocsátott fizetési meghagyásoknak

1899-ben	32·7	1901-ben	34·8	1903-ban	37·0
1900-ban	34·7	1902-ben	35·4	1904-ben	37·5

százaléka támadtatott meg ellenmondással, az ellenmondások száma tehát évről-évre nő.

— **A végrehajtási ügyek** számának folytonos csökkenését mutatják a következő adatok: Elintézésre várt

1900-ban	463,594	1902-ben	407,949	1904-ben	369,070
1901-ben	434,023	1903-ban	386,443		

végrehajtási ügy. Ezek közül az 1904. év folyamán 308,179 ügy fejeztetvén be, az év végén 60,891 ügy, az elintézésre váró ügyek 16·5%-a maradt folyamatban. 1903-ban ez az arányszám 16·9, 1902-ben 17·7, 1901-ben 18.8, 1900-ban 21%.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az osztrák ügyvédi rendtartás** módositása érdekében az alsóausztriai ügyvédi kamara közgyülése 1902. évben bizottságot küldött ki. Ez a bizottság elkészitette az uj ügyvédi rendtartás tervezetét. A tervezet a szabad ügyvédség alapján áll, mellőzvén a numerus clausus ideáját. Az ügyvédjelölt köteles hét évi gyakorlatából egy évet bíróságnál tölteni, de joga van ezenkivül három évig valamely állami vagy önkormányzati hatóságnál, vagy közjegyzőnél folytatni joggyakorlatát. Az ügyvédi eskü a kamara előtt tétetik le. Az ügyvéd jogositva van minden biróság és hatóság előtt feleket képviselni és e képviseleti jogot nem lehet sem rendelettel, sem ügykezelési utasitással, sem más módon korlátozni. A képviseleti jog kiterjed minden választott bíróság és fegyelmi lakosság előtti eljárásra is. Az igazságügyminiszternek joga van egyes kamarákkal egyetértően az illető kamara területén a hivatalos öltöny (talár) viselését kötelezővé tenni. Az ügyvéd büntetőjogi immunitásban részesül a hivatása körében tett nyilatkozataiért, kivéve azokat a nyilatkozatokat, amelyek az ügygyel nyilván semmi összefüggésben nincsenek. Az ügyvédi dijakra nézve az általános magánjog szabályai irányadók. A kincstári jogügyi igazgatóság perviteli hatáskörét a javaslat megszünteti. Olyan helyen, ahol legalább két ügyvéd van, 100 K-n felüli perben, ha a fél nem személyesen jár el, őt csak ügyvéd képviselheti. Ugyanez áll a végrehajtási és a perenkivüli eljárásra is. Ellenben a csődeljárásban a kereskedelmi meghatalmazott hitelező főnökét képviselheti, mig más esetben az alkalmazottak képviseleti jogát a Tervezet el kivánja törölni.

— **A franczia nő magánjogi helyzete.** A franczia nő magánjogi cselekvőképessége erősen korlátozott. Több ujabb törvényjavaslat akarja a nők jogait kiterjeszteni. Beaugnier javaslata eltörli a férjes nő cselekvőképtelenségét, de megtartja a vagyonközösséget a dispositiv házassági vagyonjogi rendszerül. A vagyonközösségben élő férjes nő vagyonáról nem rendelkezhetik a javaslat szerint sem önállóan. Grosjean javaslata erősebben reformálja a házassági vagyonjogot. Minden férjes nőnek van a javaslat szerint külön vagyona, hacsak a házassági szerződés ki nem zárja. Ez a vagyon a nőnek saját munkájával szerzett dolgaiból s ezeknek jövedelméből áll. A külön vagyon felett a nő részére kiterjedt rendelkezési jogot biztosit a javaslat. Réville javaslata a nőnek megakarja adni azt a jogot, hogy a gyám s a családi tanács tagja lehessen.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Veres Pálné-u. 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Negyvenegyedik évfolyam. 27. SZ. Budapest, 1906 julius 6.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *IV. Veres Pálné-u. 25.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Esküdtszéki ügyben ártatlanság czimén emelt semmiségi panasz. — Az anyagi és alaki semmiségi okok egymáshoz való viszonya. *Dr. Fayer László* egyetemi tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* A váltóbirtokos tetszésére bizott telepités. *Dr. Nagy Lajos* keresk. iskolai tanártól. — Kamatfizetési kötelezettség megállapitása végrehajtást elrendelő végzésben. *Dr. Schäffer Adolf* soroksári ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Esküdtszéki ügyben ártatlanság czimén emelt semmiségi panasz. — Az anyagi és alaki semmiségi okok egymáshoz való viszonya.

I.

Az alaki semmiségi okokra nézve kimutattam más helyen,* hogy a *BP.* a kasuistikus felsoroláson kivül magában foglal egy oly semmiségi okot is, mely nemcsak részletkérdést illet, hanem egyszersmind általános jellegü határozmány, vagyis subsidiárius a többire nézve.

Ez a 384. §. 9. pontja.

Az esküdtbiróság ugyanis a közbenső határozatokkal irányitja az esküdtek szavazatát; szükséges tehát, hogy ezen közbenső határozatok indokai a Curián felülvizsgáltassanak. S ha a Curia arra a meggyőződésre jut, hogy az esküdtbiróság, közvetve az esküdtszék, a bünvádi perrendtartásnak a vád vagy a védelem szempontjából lényeges rendelkezését vagy elvét, pl. a szóbeliséget vagy a bizonyitékok kellő mérlegelhetését, megsértette (384. §. 9. p.) s a sérelem kihathat az anyagi igazságra (384. §. 3. bekezdés.): az eljárás megsemmisitendő.

Minden kasuistika hézagos. Csakis az általános tétellel való kiegészités biztosit, hogy a gyakorlat nem jut ellenmondásokba. A felsorolás arra jó, hogy a birónak tájékoztató utmutatásokat adjon; az általános jellegü kiegészitést azonban nem nélkülözheti. Ez alakitja a részleteket egésszé; kifejezi a törvényhozás vezérlő gondolatát.

A 9. pont — mondja az Indokolás — biztositja a bíróságok szabályszerü eljárását a főtárgyaláson, illletve felebbviteli tárgyaláson. Ama jogosult törekvés mellett, hogy a semmiségi panasz a valódi szükség eseteire legyen szoritva, a tárgyalások tekintetében, melyek az egész eljárás sarkpontjai, a feleknek a perorvoslat használatára, a semmitő bíróságnak pedig annak megitélésére nézve, szabadabb kezet kellett engedni. Mig a többi semmiségi eseteknél a vonatkozó szabálytalanságok szorosan körül vannak irva, e helyen a javaslat a felülvizsgáló biróság belátására hagyta, hogy az alsóbb foku biróság mely határozatát, illetve mely határozatra vonatkozó mulasztását tekinti a vád vagy a védelem szempontjából az eljárás lényeges rendelkezése vagy elve megsértésének. (644. l.)

Itt *szabadabb* kezelésre biztatja a bíróságokat még az Indokolás is, mely pedig a semmiségi panasz egyéb kérdéseinél tudvalevőleg megszoritásokra törekszik amiatt, mivel, a hivatalos kodifikátorok ellenzése daczára, az enquete-tárgyalások folyamán kibővitették a jogorvoslatot.

* A Magyar Bünvádi Perrendtartás Vezérfonala IV. kiadás, 594. és köv. ll.

II.

Az anyagi semmiségi okok szintén esetenkint sorolvák fel a 385. §-ban. Az 1. *a.* alatti magában foglalja azon sérelmeket, midőn hiányzik a büncselekmény, vagyis a *tárgyi* elem; a *b.* pont alá tartoznak azon esetek, midőn a *minősitésen* kell a Curiának változtatást tennie; a *c.* pontba tartozik a keszámithatóság, a bünvádi eljárás és a büntethetőség kizárása: az *alanyi* elem.

A beszámithatóság és a bünvádi eljárás kizárásának fogalmai felkarolják a Btk. 76. §-ának eseteit, a jogos védelmet, a végszükséget, a büntettes halálát, az elévülést és az inditvány hiányát.

A büntethetőséget kizáró okok közé tartozik először is ugyancsak az anyagi jogból vett nehány eset: a büntethetőséget megszüntető okok, mint pl. az egyszerü kisérlettől való visszalépés, a minősitett kisérletnél, a hamis tanuzásnál, a hamis eskünél, a gyujtogatásnál az eredmény elháritása. Ezek a büntethetőséget *megszüntető* okok.

A büntethetőséget *kizáró* okok ennél szélesebb körüek.

A büntethetőséget megszüntető és kizáró okot a *BP.* is megkülönbözteti egymástól. A 326. és 359. §-okban a büntethetőséget megszüntető okokról szól és érti alatta nagyban és egészben az anyagi jog fent vázolt eseteit; a 374. §-ban a büntethetőséget «kizáró, illetőleg megszüntető» okot emlit; itt tehát maga a törvény utal arra, hogy a kizáró ok szélesebb körü, mint a megszüntető. Egyedül a 385. §. 1 *c.* pontjában használja csupán a ***kizárást*** és ezzel kétségkivül azt akarja elérni, hogy a fogalom itt a szélesebb értelemben vétessék.

Részben a felmentésről szóló 326. §. tartalma ment át a 385. §. 1. pontjába. Előbbi ugyanis szól arról, hogy mikor kell a vádlottat felmenteni, utóbbi pedig, hogy mikor ***kellett volna*** felmenteni.

A két szakasz szövege ez:

326. §. Felmentő itélet hozandó:

1. ha a vád tárgyává tett cselekmény nem büncselekmény; vagy ha büncselekmény ugyan, de tárgyában korábban már jogerős itélet volt hozva;

2. ha a vád alapjául vett büncselekmény, vagy pedig az, hogy a vádlott követte el, nincs bebizonyitva;

3. ha a bünvádi eljárás meginditását vagy a beszámithatóságot kizáró vagy a büntethetőséget megszüntető ok forog fenn;

4. ha a vád törvényes emelhetéséhez szükséges felhatalmazás, kivánat vagy magáninditvány hiányzik, illetőleg a magáninditványra jogosult visszavonható inditványát kellő időben visszavonta.

385. §. Anyagi semmiségi okok:

1. ha a biróság a büntető törvénynek megfelelő rendelkezését nem alkalmazta vagy tévesen alkalmazta ama kérdésekben:

a) hogy a vád alapjául szolgáló tett megállapitja-e valamely büncselekmény tényálladékát;

b) hogy a büncselekményt a büntető törvénynek melyik rendelkezése szerint kell minősiteni;

c) hogy a beszámithatóságot, a bünvádi eljárás meginditását vagy a büntethetőséget kizáró ok és melyik forog fenn.

A 326. §. 1. pontjának első része átment a 385. §. 1. *a.* pontjába; a 326. §. 3. pontja, azzal a kibővitéssel,

melyet fent jeleztem, — «megszüntető» helyett «kizáró» — a 385. §. 1. *c.* pontjába.

Az 1. pont második részlete a 446. §. 4. pontja alá tartozik.

A 4. pontot lényegileg megtaláljuk a 385. 1. *c.* pontban.

Fedezetlen marad tehát a 2. pont:

«Ha a büncselekmény, vagy az, hogy a vádlott követte el, nincs bizonyitva».

Minthogy lehetetlen feltenni, hogy éppen ezen legflagransabb sérelem esetében ne adott legyen a törvény felülvizsgálatot, a két §. szerkezetének egymáshoz viszonyitása ujabb indokot szolgáltat arra, hogy a bizonyitékok helyes mérlegelhetésének kérdése, mint a bünvádi eljárás egyik *elve*, ha a közbenső birói határozat lényeges jogsérelemmel járhatott, a 384. §. 9. pontja alá esik.

A semmiségi okoknak két csoportba osztása nem lehet akadálya a kölcsönhatásnak. A merev ketté választás iránt irodalmi és gyakorlati uton tett kisérletek időről-időre megujulnak ugyan, de ma már világos, hogy a ketté osztás csak technikai jellegü.

Ha egy jogorvoslat megadja a módot, hogy a minősités kijavittassék (385. §. 1. *b.*) és a büntetés arányosabbá tétessék (385. §. 2., 3.); ha az elitélt eléri a felülvizsgálatot, midőn azt panaszolja, hogy a elkövetéskor részeg volt (Btk. 76. §.; *BP.* 385. §. 1. *c.* első alpont): lehetetlenség, hogy a törvény megtagadja tőle a legnagyobb sérelem felülvizsgálatát, midőn t. i. azt érvényesiti, hogy ő el sem követte az itéletbeli büncselekményt. A logika első szabálya ellen vétenénk, ha azt mondanók, hogy az apróbb sérelmeket orvosoljuk, a legnagyobbat nem, hogy a mellékkérdések tekintetében nem bizunk az alsó fokban, a legnagyobb hibát azonban felülvizsgálat nélkül hagyjuk.

Lehetetlen továbbá, hogy amely jogot a törvény megadja a Curiának a kisebb sulyu esetekben mint harmadik foknak, azt megtagadja tőle a legsulyosabb esetekben mint második foktól. S ugyancsak, hogy amely helyesbitési joggal a törvény a 371. §-ban felruházza az elsőfoku esküdtbiróságot, ugyanazon kérdésre a befolyást teljesen megvonná a legfelső bíróságtól.

Magától értetik, hogy a 384. §. 9. pontjára alapitott semmiségi panaszt a törvény értelmében substantiálni kell.

A semmiségi panasz használatának alapja pedig az, hogy a bíróság a fél által ellenzett közbenszóló határozat hozatalával a bizonyitást helytelen irányba terelte s ennek folytán az ügynek hamis képét terjesztette az esküdtek elé.

A Curia nem arra van hivatva, amit rendszerint tenni szokott, hogy megvizsgálja, vajon az esküdtbiróság egyáltalán hozott-e határozatot a fél inditványa felett, hanem hogy a fenforgó körülmények közt ugy *kellett-e* határozni, amint az esküdtbiróság határozott. Nincs az az ügy, melynél ily felülvizsgálat mellett rá ne lehetne jönni, hol rejlik oka az esküdtek hibás mérlegelésének.

Igaz, hogy a tényeken a Curia önmaga nem módosithat. De a tényelemek kiegészitésének és kijavitásának elrendelése utján igenis hozzáférközhet az eléje került ténymegállapitásokhoz. Ellenkezőleg áll ez természetesen a kir. táblánál. Ha ezen bíróság a bizonyitást hiányosnak tartja, vagy ha nyomatékos kétsége van a törvényszék itéletének alapjául szolgált ténybeli megállapitások helyességére nézve (402. §.), *önmaga* végzi a munkát. Ugyanugy a törvényszék mint felebbezési bíróság. Ha a járásbíróság itéletének alapjául szolgáló ténybeli megállapitások vannak megtámadva, vagy az előbbiek helyességére nézve a törvényszéknek másként el nem oszlatható kétsége van, az ügyet felebbviteli tárgyalásra utalja. (550. §.) Szemben evvel tehát a Curia kötöttsége (*BP.* 437. §. 1. bek.) abban áll, hogy miután bizonyitékok felvételével önmaga nem hozhatja létre a ténymegállapitás módosittásá, a munkát másokra kell biznia.

Habár a megsemmisités és visszautalás kifejezetten nem amiatt történik, hogy helytelen a döntés, hanem mivel az itélet anyagának előkészitése nem volt szabályos: a döntés helyessége iránti kétely mégis ott lappang a curiai határozat mögött; sőt kifejezésre is juthat az indokolásban s az alsófok köteles a Curia megállapitásait,* amennyiben a tényállás az ujabb eljárás alatt nem változott, eljárása, illetőleg itélete alapjául elfogadni (438. §.). Ha semmi egyéb, ez a tétel bizonyitja, hogy a Curiát hivatásszerüen nem az alaki felügyelet, hanem az anyagi igazság tekintetei vezérlik. A Curiát kötik az alsófokon elfogadott tények; az alsófokot a Curia jogi megállapitásai.

Felülvizsgálhatatlan terület e szerint nem létezik. Az esküdtbiróság jogosan megtámadott határozatai *érdemleges* felülvizsgálat alatt állanak s közvetve az esküdtek megállapitásai is. A curiai megsemmisités ugy amazokat, mint ezeket egyformán érheti.

Közvetlen felülvizsgálat alá az esküdtszéki verdikt a *BP.* 370. és 371. §-ai alapján jut. Sajnos, a 427. §-nak 6. pontja csak az előbbi §-t karolja fel. Annál nagyobb fontosságu, hogy az esküdtbiróságok a 371. §-ban reájuk ruházott joggal tényleg éljenek, mivel ezen jog gyakorlása csakis reájuk van bizva s ha elmulasztják, azontul az esküdtszéki verdiktre a közvetlen behatás kizártnak tekinthető.

Az esküdtszék barátai igenis kivánják a felülvizsgálatot és kárhoztatják, hogy az elsőfok mint utolsó fok határozzon. A Curia kötöttségének oka nem az esküdtszéki intézményben, hanem a szóbeliség és közvetlenség elvében keresendő s kihat a kir. táblai itéletekre is. Az a csekély eltérés, mely mutatkozik, onnan ered, hogy a kir. tábla indokol, az esküdtszék pedig nem.

III.

Analog kérdés merült fel a 385. §. 2. és 3. pontja iránt. A Curia ugy magyarázza a törvényt, hogy neki nincs joga az alsófokon kiszabott halálbüntetést életfogytig tartó fegyházra átváltoztatni. Edvi Illés Károly erre egyik curiai védbeszédében ezeket mondotta: «A Curia szerint a *BP.* megengedi a Curiának, hogy a halálbüntetést 15 évi fegyházra változtassa; de ily esetben fel kell tennünk a törvényhozóról, hogy megadta a Curiának a kevesebb jogot is, mely abban áll, hogy a halálbüntetést életfogytig tartó fegyházzá változtassa; képtelenség volna az olyan törvény, mely a több jogot megadja a bíróságnak, az abban foglalt kevesebbet nem. Minthogy ily képtelenséget nem szabad feltennünk a törvényhozóról, ennélfogva a törvényt, a mely e tekintetben irányadó, ha csak szavai világosan mást nem fejeznek ki, ugy kell magyaráznunk, hogy ez a képtelenség elő ne álljon.» (*Jogt. Közl.* 1904. 23. sz.) Ugyanez álláspontot foglalta el Tóth Gerő curiai biró a *Jogt. Közl.* 1905. 25. számában.

Nem teljesen azonos ugyan a két kérdés, amennyiben egyiknél arról van szó, hogy az esetre, ha a Curiát felruházzuk a nagyobb joggal, meg kell adnunk neki a kisebbet is; emitt pedig arról, hogy ha felruházzuk a Curiát a kisebb sérelem orvoslásával, reá *kellett* ruháznunk a nagyobb sérelem orvoslását is; de annyiban mégis rokon jellegü az érvelés, hogy a curiai igazságszolgáltatás aránylagos gyakorlásának elvére helyezkedik s a jogérzetet felháboritó ellenmondásokat ki akarja küszöbölni.

Ha azonban a két kiváló kriminalista az arányosságnak ily nagy sulyt tulajdonit, ezzel jórészt — legalább elvben — hozzájárultak ami magyarázatunkhoz.

Másik analogia:

Maga a Curia sem zárkózik el teljesen azon fel-

* A német *BP.* 398. §-a a «rechtliche Beurtheilung», az osztrák *BP.* 293. és 351. §-ai a «Rechtsansicht» kifejezést használják.

fogás elől, hogy az alaki semmiségi okok hivatvák az anyagi semmiségi okok sorozatának hézagosságát kipótolni. A *BDtár* V. kötete 99. sz. a. közöl egy határozatot, melyben a Curia a *BP.* 384. §-ának 10. pontja alapján *érthetetlennek* mondotta ki és megsemmisitette az esküdtbiróság abbeli itéletét, melyben a Btk. 92. §-ára hivatkozott és nem szabott ki e §-nak megfelelő büntetést. S ugyancsak a *BDtár* VII. kötetének 122. száma alatt található a Curia határozata, melyben ugyanazon §-nak ugyanazon pontjára való hivatkozással — *ellenmondás* és *érthetetlenség* czimén — megsemmisit egy itéletet, melyben az alsófok a Btk. 91. §-ára hivatkozik és a 90. §-nak megfelelő büntetést szabott ki.

A Curia, ugylátszik, a 9. pont helyett a 10. pontot szándékozik általános kisegitőül használni.

Részünkről már csak azért sem tarthatjuk kielégitőnek, mivel csak ott segit, ahol az itélet külső szerkezete a hibás; ellenben orvosolatlanul hagy mindent, ami ellenkezik ugyan az anyagi igazsággal, de a mondat szerkezete szempontjából nem támadható meg. (Alkalmazható volna különben ily eseteknél a 385. §. 2. pontjának második része, mint fentidézett czikkében Tóth Gerő megirta. — V. ö. a jelen szám mellékletében *BDtár* VII. 134. sz. is.)

IV.

Egy szót a bejelentési formalismusról.

A semmiségi panasz bejelentése körüli eljárást is könnyiti és *őszintébbé* teszi magyarázatunk. Ha t. i. az elitélt arra hivatkozik, hogy ő ártatlan a reá rótt büncselekmény elkövetésében, az elnök a panaszt nem — mint jelenleg történik — a 385. §. 1. *a.* pont alá sorolná, ahova teljességgel nem tartozik, ha nem a 384. §. 9. pontja alá; vagy legalább ide is.

A bejelentés legczélszerübben olykép szól, hogy a semmiségi panasz a 384. §. 9. pontján és 3. bekezdésén alapul — a bünvádi perrendtartás azon, a vád és a védelem szempontjából lényeges rendelkezésének és elvének megsértése miatt, mely valamennyi bizonyiték kellő mérlegelését és az anyagi igazságot követeli meg.

V.

A perorvoslatok ugyanazon rendszerét, melyet a magyar *BP.* mutat, találjuk a német és az osztrák bünvádi eljárásban. (A magyar *BP.* tudvalevőleg az osztrák törvényt követi.)

A «revisió» tekintetében a német bünvádi eljárás előre bocsátja, hogy a panasz arra irányul, hogy a törvény megsértetett; a törvény pedig meg van sértve, ha valamely jogszabály (Rechtsnorm) nem, vagy nem helyesen nyert alkalmazást. Ez az általános megjelölés. Majd átmegy a részletekre. A következő esetekben — mondja a törvény — az itélet mindig a törvény megsértésén nyugvónak tekintendő és felsorolja az alaki semmiségi okokat nyolcz pontban. Az utolsó ismét általános jellegü, (bár nem annyira általános, mint a magyar *BP.* 384. §-ának 9. pontjában.) Szövege ez: «ha a védelem valamely a döntés tekintetében lényeges pontra nézve a biróság határozata által korlátozást szenvedett». A törvény tehát az általánosból indul ki; átmegy a részletezésre és ismét visszatér az általánosra. Megjegyzendő azonban, hogy az anyagi semmiségi okokat még nem is részletezi; elegendőnek tartja a törvény és a jogszabály megsértését mint revisionális okot a biró elé állitani.*

Az alaki semmiségi okok tekintetében az osztrák törvénynyel a magyar *BP.* azonossága csaknem teljes. A mi 9-ik pontunkkal megegyez amott a 281. §. 4. és a 344. §. 5. pontja.

Az osztrák bünvádi eljárásnak a semmiségi panaszon és a felebbezésen kivül két perorvoslata van; egyik a törvény oltalmára (zur Wahrung des Gesetzes), melyet a koronaügyész kezdeményezhet a már jogerejüvé vált itélet tekintetében (33., 292. §§.); a másik a rövid útú ujrafelvétel. (362. §.) A semmitőszék ugyanis jogositva van a koronaügyész meghallgatása után az elitélt javára bármely bünpert felülvizsgálni, ha a (rendes) semmiségi panasz tárgyalásakor a tanács tagjainak nyomatékos aggályaik vannak az itélet alapjául vett tények tekintetében; s ha a tagok egyhangulag arról győződnek meg, hogy az elitélt ártatlan, vagy hogy reá enyhébb büntetési tétel alkalmazandó, mint amely alkalmaztatott. Ez esetben az itéletet megfelelően átváltoztatja; ehhez azonban a koronaügyész hozzájárulása szükséges.*

Azon igen kevés bünügy, melyet az osztrák gyakorlat ide von,** a magyar *BP.* alapján a 384. §. 9. pontja alá esik, mivel itt is a tények megállhatóságának kérdéséről van szó s a Curia vezérlő motivuma a megsemmisitésnél csakis az, hogy a helytelen közbenső határozat befolyással lehetett az esküdtek határozatára és közvetve az itéletre.

Nem jelentőség nélküli az a találkozás, hogy az osztrák törvény az aggályt, a magyar törvény az azonos értelmü kételyt (*BP.* 402., 550. §§.) elegendőnek mondja a változtatás kezdeményezésére.

Ugy a német, mint az osztrák törvény példája mindenesetre mutatja, hogy a semmiségi okok részletes megállapitásai közt szükségképp kell lennie egynek, mely tágabb körü, szabadabb kezelésü és valamennyi felett uralkodik. A semmiségi okoknak *két* elnevezés alatti külön csoportositását pedig e két törvény egyáltalán nem ismeri. Abból, hogy a magyar törvény két külön csoportot állit fel, tárgyi következtetések aligha vonhatók. A kétféle semmiségi okot ugyanazon egy eszme táplálja: az anyagi igazság. Nem az a főkérdés, hogy mikép osztályozza egy törvény a jogorvoslatokat, hanem, hogy a jogsérelem mikép találja meg a maga orvoslatát.

*

A jelen czikkben különösen az esküdtszéki ügyekről szólok. A mondottak azonban kihatnak «megfelelőleg» a nem-esküdtszékiekre is. *Dr. Fayer László.*

* 376. §. Die Revision kann nur darauf gestützt werden, dass das Urtheil auf einer Verletzung des Gesetzes beruhe. Das Gesetz ist verletzt, wenn eine Rechtsnorm nicht oder nicht richtig angewendet worden ist.

377. §. Ein Urtheil ist stets als auf einer Verletzung des Gesetzes beruhend anzusehen: ... 8. wenn die Vertheidigung in einem für die Entscheidung wesentlichen Punkte durch einen Beschluss des Gerichts unzulässig beschränkt worden ist.

394. §. Erfolgt die Aufhebung des Urtheils nur wegen Gesetzesverletzung bei Anwendung des Gesetzes auf die dem Urtheile zu Grund liegenden Feststellungen, so hat das Revisionsgericht in der Sache selbst zu entscheiden, sofern ohne weitere thatsächliche Erörterungen nur auf *Freisprechung* oder auf Einstellung oder auf eine absolut bestimmte Strafe zu erkennen ist, oder das Revisionsgericht in Uebereinstimmung mit dem Antrage der Staatsanwaltschaft die gesetzlich niedrigste Strafe für angemessen erachtet.

* 362. §. Der Cassationshof ist berechtigt, nach Anhörung des Generalprocurators im ausserordentlichen Wege und ohne an die im §. 353 vorgezeichneten Bedingungen gebunden zu sein, die Wiederaufnahme des Strafverfahrens zu Gunsten des wegen eines Verbrechens oder Vergehens Verurtheilten zu verfügen, wenn sich ihm: 1. bei der vorläufigen Berathung über eine Nichtigkeits-Beschwerde oder nach der öffentlichen Verhandlung über dieselbe, oder 2. bei der Berathung über einen nach §. 341 erstatteten Bericht, oder endlich 3. bei einer auf besonderen Antrag des Generalprocurators vorgenommenen Prüfung der Acten erhebliche Bedenken *gegen die Richtigkeit der dem Urtheile zu Grunde gelegten Thatsachen* ergeben, welche auch nicht durch einzelne vom Cassationshofe etwa angeordnete Erhebungen beseitigt werden. Der Cassattionshof kann in solchen Fällen auch sofort ein neues Urtheil schöpfen, wodurch der Beschuldigte *freigesprochen* oder ein *milderer Strafsatz* auf denselben angewendet wird (§. 360, Absatz 3); hiezu ist jedoch Einstimmigkeit und Zustimmung des Generalprocurators erforderlich.

** A Manz-féle törvénykiadás jól feltünteti, hogy a 362. §. alkalmazása igen ritka, a 281. §. 4. és a 344. §. 5. p. gyakori. Ugyanugy a hivatalos itéletgyüjteményben. Nincs szükségök a rendkivüli perorvoslatra; kisegit a legtöbb esetben a rendes.

*

Birák és ügyészek az igazságügyminiszteriumban.*

III.

Czikkem első részében érintettem már, hogy a miniszteriumba behivottak egyik részénél kivételt kell tenni a foglalkoztatás váltogatása szempontjából és abban a tekintetben, hogy behivásuk időtartama az általam javasolt maximumon is felül maradhat. E kivételnél a törvényelőkészitésre behivottakra gondoltam, abból indulva ki, hogy a törvényelőkészitésnek eddigi — általam helytelennek talált — módszere egyelőre nem fog megváltozni. (Helyesnek csakis az összes miniszteriumok ügykörét felölelő, állandó, önálló törvényelőkészitő szervet találnék, a miniszterelnökség vagy az igazságügyminiszterium mellett, körülbelül ugy, amint azt 1872-ben szervezték volt. Erre a kérdésre azonban most nem akarok kiterjeszkedni.)

Fölöslegesnek találom, hogy bővebben tárgyaljam azt a meglehetősen ismert tételt, hogy a törvényelőkészités egészen sajátos képzettséget és rátermettséget követel. Az egész hazai joganyag minden részletének ismerete mellett, a hazai jog fejlődésében, a külföldi jogok rendelkezéseiben való alapos tájékozottság nélkülözhetetlen. A tételes joganyag ily tudásán felül mellőzhetetlen a nagy elméleti képzettség és a jogtudomány minden ágának összes vonatkozásaiban áttekintése (hiszen minden törvényalkotás egyfelől szükségessé teszi az összhang létesitését az egész érvényes jogrendszerrel, másfelől kell, hogy kikerülje az azzal való ellentéteket). Ezzel teljesen egyenlő fontosságu a nagy általános müveltség, a társadalmi, gazdasági és kulturális kérdések iránt való kiváló érzék és — last, not least — a mindennapi élet legkülönbözőbb megnyilatkozásának, az emberi lélek, de a társadalom lelkének is közvetlen tapasztalaton nyugvó, lehető legalaposabb ismerete, mert hiszen a törvény az életből, az életnek készül s a szobában kieszelt, bármily éles elméjü és bármily sok olvasmányon alapuló elvont elméletekkel jó törvényt alkotni lehetetlen.

Ahhoz, hogy valaki ezeket a tulajdonságokat megszerezze és azokat kisebb-nagyobb mértékben magában egyesitse — pedig minden *egyes* törvényszakasz megköveteli ezeket alkotójától — természetesen hosszu éveknek szakadatlan, czéltudatos munkája szükséges. Attól tehát, akit a törvényelőkészités munkakörében alkalmaznak, előfeltételként meg kell követelni, hogy mindezeket az ismereteket és képességeket elméleti és gyakorlati uton annyira, amennyire ez *egy* embertől általában kivánható, már megszerezte légyen és hogy mindezekkel fölfegyverkezve vállalkozzék a törvényalkotás rendkivül nehéz munkájára. Mert csak az, aki ilyen munkával kellő komolysággal foglalkozott, tudja, hogy mily óriás fáradsággal jár egyetlen egy törvényszakasznak is olyan kidolgozása, hogy az a tárgyias birálatot a jogtétel minden képzelhető szempontjából kiállja; minden szempontból mondom, mert pl. mindegyik magánjogi tételnek meg vannak — pozitiv vagy negativ irányban — közvetlen és közvetett vonatkozásu alaki és anyagi jogi szempontjain felül, közjogi (perjogi, közigazgatásjogi, büntetőjogi) momentumai, nem is szólva a kérdésnek jogtechnikai, társadalmi, gazdasági, általános vagy igazságügyi politikai szempontjairól.

Egy emberben azonban a fönn vázolt összes tulajdonságok, a legnagyobb képzettség és genialitás mellett is, alig egyesülhetnek. Egyenlően alkalmas, szüntelen továbbképzéssel és megfelelő tapasztalatok szerzésével az évek folyamán lehetőleg tökéletesbült több ilyen szellemi munkásnak állandó együttmüködése, az egyes természetes fogyatkozásainak kölcsönös pótlása és kiegészitése teszi lehetővé valamely jó codificationalis münek a létrehozását.

Éppen ezért, mig egyfelől annak, akit az igazságügyminiszteriumban törvényelőkészitésre akarnak alkalmazni, az igazságügyi igazgatás amaz általános áttekintését is, amelyről már szóltam, már előbb kell, hogy megszerezte légyen, amint hogy már korábban kellett, közvetlen munkássággal megismerkednie a jogtételeknek gyakorlati alkalmazásával: addig másfelől, a törvényelőkészitéssel megbizottak személyében, az ügy érdekében, bizonyos állandóság szükséges, ami magától értetődően nem zárja ki a folytonos fölfrissitést, amelyet egyébként a társadalmi és jogászi kérdések változó fölfogása, de a politikai viszonyoknak és a kormányzás irányának változása amugy is kikerülhetetlenné tesz.

Ha azonban erre az állandóságra szükség van is, ebből még nem következik, hogy a törvényelőkészitési munkálatokkal foglalkozó birákból és ügyészekből olyan ügyosztályt szervezzenek, amilyenek a miniszterium egyéb ügykörének ellátása végett állanak fenn.

Az ily osztály-szervezet, a maga bureaukratikus beosztásával és fokozatos revizióval, ennél az ügykörnél önmagában ellenmondás, mert lehetetlen, hogy valamely egységesen tervezett kodifikaczionális munkálatot, mely hónapok, sokszor még hosszabb idő munkásságának eredménye, tisztán a felebbvalói viszonyból kifolyóan, az osztálytanácsos, majd a miniszteri tanácsos, azután az államtitkár és végül a miniszter revideálja, ugyanugy, amint azt pl. a kőszénszállitó ajánlatokkal teszik. Hiszen az ilyen revizióhoz, ha alaposan és lelkiismeretesen akarja valaki ellátni, éppen annyi ismeret szükséges, mint a tervezet elkészitéséhez, megbirálása pedig nem lehet bureaukratikus felülbirálás, hanem mindama szempontokból kell, hogy történjék, amelyek annak kidolgozásánál döntöttek. Ebben az osztályban tehát kizáróan az egyéni felelősség alapjára kell helyezkedni, biráló pedig egyfelől — kifelé — a nagy nyilvánosság legyen, másfelől pedig — befelé — a törvényelőkészitésre behivottak összesége, akiknek szabad, fesztelen eszmecsere alakjában az illető kérdésnek legkülönbözőbb részleteiről és nézpontjairól kifejtett véleménye ugyancsak egyéniségük sulyával jöhet egyedül latba, nem pedig hivatali rangjuk fokánál fogva. Ha valahol, ugy az ily természetü munkálatoknál boszulja meg magát egyedül az anciennitásnak való alárendelés, mert az valóban nem szorul bizonyitásra, hogy a kodifikáczióra nem minősit semmiféle, még oly magas fizetési osztályba való kinevezés sem, hanem csakis az a sokoldalu képesség, amelyről fönn szóltam.

A törvényelőkészitésre behivottak közt lehet valaki primus inter pares — annyira, amennyire erre kiváló tulajdonságaival magának jogczimet szerez. Főnökük azonban nem lehet más, mint a miniszter, akitől megbizásukat kapják, aki megszabja azokat az irányelveket, amelyeknek őket tervezeteik kidolgozásánál vezetniök kell, — hiszen a törvényhozás előtt ő képviseli ezeket a munkálatokat, ő viseli érettük a felelősséget. A minisztert ebben a jogkörében is, mint minden másban, helyettesitheti az államtitkár, de az ő birálatuk sem lehet a felebbvaló és alárendelt tisztviselő viszonyából folyó felülvizsgálás, hanem — a jogtechnikai szempontokon felül — csakis a tudományos, a szocziális és politikai szempontoknak érvényesitése a kidolgozott tervezettel szemben.

Viszont a müködésnek az egyéni felelősség elvére fektetése, a dolog természetéből kifolyóan, kizárja a szoros hivatali szervezetet, bizonyos órákra szoritott munkálkodással. A kodifikáczió a legerősebb szellemi munkák egyike, amely folytonos tanulmányt, megfigyelést, kutatást, consideratiót követel, amelyet lehetetlen az óra mutatójának járása szerint kezdeni vagy végezni. Csak tudatlan és hozzá nem értő ember képes meg nem érteni, hogy a legminutiosusabb megfontolásnak és a képzelő tehetségnek mily óriás, mert döntő szerepe van az ily munkálkodásnál s hogy ennek eredményeképpen nyilvánul meg az irásba foglalt munkálat. Csak

* Az előbbi közl. l. a 24. és 25. számban.

az a hivatalnok, aki a tisztviselői müködés alfáját és omegáját aktáknak tömeges elintézésében látja, fogja félremagyarázni vagy meg nem érteni, hogy a kodifikáczióval foglalkozó néha napokon, sőt heteken át — egy-egy jegyzeten kivül — egyetlen sort sem vet papirra, mert az olyan, bármilyen jeles tisztviselő is, képtelen fölfogni azt a nagy munkát, amelyet ilyenkor az agy végez, földolgozva azt a sok benyomást, képzetet és gondolatot, amelyeket az illető magának a tolla alatt levő kérdésről egybegyüjtött s amelyeket papirra vetésük előtt agyában formál meg. Az ilyen munkát épp oly kevéssé lehet hivatali órák korlátai közé szoritani, amint lehetetlenség elképzelni, hogy a költő csak bizonyos, neki előre megszabott órákban alkossa mestermüveit, ezen időn tul pedig szüneteljen képzelőtehetségének, gondolatvilágának müködése.

Azért tartottam szükségeseknek ezeket a maguktól értetődő, sőt tautologia számába menő megjegyzéseket, mert tudom, hogy bizonyos körökben, amelyekben az igazi szellemi munka megértése iránt nincs érzék, miképpen itélik meg sokszor a nimiszteriumba behivottak kodifikaczionális munkáját. Egy-egy idéző végzés kibocsátását vagy egy átalányszámadás tudomásulvételét is fontosabbnak, blanquetták kitöltését nehezebbnek tartják némelyek a végtelenül «kényelmes» kodifikáczionál, melynél egy-egy behivott néha csak 2—3 ügyszámot tud egy esztendőben elintézettként kimutatni! Hogy egy-egy ilyen ügyszám hónapok keserves, idegölő, mert az agyat éjjel-nappal sokszor kinzóan foglalkoztató munkájának eredménye, az mellékes; a fődolog az ügyszámok tömege, mert csakis ebből lehet következtetni elintézőjük páratlan képességeire, káprázató tudására és senkivel össze nem mérhető szorgalmára, különösen, ha az illető érti némileg a csoportositásnak, a fontoskodásnak és nagyképüségnek a hivatali életben még mindig döntő fontosságu müvészetét!

Összefoglalva az előzőkben mondottakat: az igazságügyminiszteriumban a törvényelőkészités czéljára behivottakat lehet ugyan alakilag külön osztályba egybegyüjteni, de itt csakis a külön-külön kapott megbizás alapján, egyéni felelősség mellett müködjenek. Dolgozataik, közzététel előtt, egymás közt kollegiális megvitatás tárgyait képezzék. A revizió joga csakis a minisztert (államtitkárt) illesse meg, aki, természetesen, a maga véleményének nyilvánitása előtt, kisebb vagy nagyobb számu hozzáértőt is meghallgathat. Kodifikaczionális ügyekben a behivott közvetlenül a miniszternek (államtitkárnak) legyen alárendelve, a szükséges adminisztrativ tennivalókat, a behivott utasitásához képest, egy állandó iroda lássa el. A kodifikáczióra behivott egy-egy megbizás tartama alatt egyéb hivatali munkát ne végezhessen, magától értetik azonban, hogy az egyes miniszterektől véleményadás végett az igazságügyminiszterhez áttett törvény- és rendelettervezetek felülbirálása, ugyszintén az azoknak tárgyalásain részvétel, a kodifikaczionális munkakörbe tartozzék.

A munkakörnek ilyen körülirását azért tartom szükségesnek, mert könnyen megeshetik, hogy az egyéb munkával megbizás hetekre, hónapokra vonja el az illetőt a megkezdett törvényalkotó munkásságtól, már pedig az ilyen kizökkentés nemcsak a megkezdett munka értékének árt, hanem — az intenziv szellemi munkás jól megérti ezt — a megszakitás tényleges idejénél sokkal hosszabb időre veti vissza a munka befejezését, mert számtalan részlet időközben elmosódott, számos benyomás eltompult, a gondolkozás fonala sok kérdésben megszakadt, szóval sok irányban csaknem ujra kell a munkát megkezdeni. Éppen ezért kell a kodifikaczionális munkásságot, legalább egy-egy megbizás tartamára, kizárólagossá tenni, amit nem kell azonban még sem ugy érteni, hogy társai munkálatainak megvitatásában ne tartozzék részt venni vagy hogy egy-egy fontos jogi kérdésben ne mondhasson véleményt. Csak a kodifikácziótól idegen munkakörben foglalkozástól akarja ez a megszoritás megóvni.

Ennyi az, amit egyesegyedül a legközelebb tárgyalásra kerülő törvényjavaslat ötletéből, — magának a kodifikáczionak kérdései természetesen kivül esnek e czikk keretén — az ügy érdekében, sine ira et studio elmondani szükségesnek véltem. —*s* —*ő*.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A váltóbirtokos tetszésére bizott telepités.

A kir. Curia 1906 május 2-án hozott, 493/1905. sz. itéletét *dr. König Vilmos* e közlöny 24-ik számában szigoru birálatban részesitette. Előre bocsátom, hogy a birálat érvei álláspontjának helyességéről nem győztek meg. Ezért, de meg abból az okból is, mert az itélet a pénzintézeti forgalomnak nem is egy, hanem két rendbeli, mindennapi érdekü részletére vonatkozhatik: nem lesz talán felesleges, ha pár sorban összefoglalom a vitatott itéletre vonatkozó mondanivalóimat.

I. Mindenek előtt alap nélkül való a birálatnak a váltó *alaki érvénytelensége* ellen való érvelése, mert az itélet megokolásában ez a nyilatkozat nem foglaltatik. A kir. Curiának semmi kifogása nincsen a perelt váltó telepitésének *alakja* ellen. Aminthogy nem is lehet. «Fizetendő Budapesten az Osztrák-Magyar bank főintézeténél a Kispesti Takarékpénztár részvénytársaság zsiró számlája terhére» az itélet szerint is kifogástalan telepités. Nincsen tehát «zavar a forgalmakban», sem «az alakilag elhatárolt váltó» nem cseréltetik fel «a felek között létesült megállapodásokkal».

Ami ellen a kir. Curiának kifogása van, az a telepités *tényének* jogosulatlansága.

II. Azt mondja a vitatott itélet, hogy a telepités jogosulatlan, mert nem lehet joghatályt tulajdonitani a felek azon megállapodásának, hogy a váltóhitelező a váltót tetszése szerint telepithesse. A közvetlen ügyfelek között létesült *váltói előszerződésről* van tehát szó s arról, hogy ez előszerződésnek megfelelő eljárás, habár az adott esetben a felek akaratával megegyezik, mégis alapjában érvénytelen s ennélfogva érvénytelenek következményei is.

Az itélet váltójogi alapja eszerint nem a váltótörvény 93. §-a, hanem a 92. §-a, s annak is a közvetetlen ügyfelekre vonatkozó része.

Szerény nézetem szerint a váltói előszerződés tartalmát két szempontból kell megitélni: *a)* hogy a megállapodás megfeleljen a szerződés általános elveinek; *b)* hogy ne ellenkezzék a váltóügylet természetével.

A váltó minden sollemnitása mellett sincsen kiszakitva a jogrendszerből; a váltóügylet tartalmához hozzátartoznak (közvetetlen ügyfelek között) a váltóba nem foglalt megállapodásaik is s a szerződés általános elvei érvényesek a váltói előszerződésre is.

A váltói előszerződést érvénytelennek kell tartanunk, ha a magánjog általános elvei szerint érvénytelen. Valahányszor a teljesités lehetetlen, törvényes tilalomba ütköző, erkölcstelen tartalmu, a közrenddel ellentétes, vagy uzsorás szerződés, reménybeli vagyon átengedése, foglalkozás tilalma, játék, fogadás forog fenn, vagy a szerződésnél félreértés, szinlelés történt, a komolyság hiányzott, lényeges tévedés, csalárd megtévesztés, veszélyes fenyegetés járult közbe stb., szóval: ha a felek között a semmiség és megtámadhatóság esetei forogtak fenn, mindannyiszor érvénytelennek mondják és mondták ki a biróságok a közvetetlen ügyfelek között a váltóba belefoglalt fő-, illetve mellékszerződést (foglaló, kötbér), noha a váltó alak szerint érvényes volt s a váltói szerződésnek is mindenben megfelelt. Erre a kir. Curiának a váltótörvény 92. §-a alapján kifejlődött gyakorlata, valamint az osztrák és német jogszolgáltatás bőséges példát mutat.

Nézzük már most a kifogásolt itélet jogesetét.

Kisebb bankok, melyek az üzlethez szükséges pénzt viszontleszámitás utján szerzik meg, az utóbbi időben szokásba vették, hogy a leszámitás alkalmával az adóssal és kezeseivel nyilatkozatot iratnak alá arról, hogy a pénzintézet jogositva van a váltót *bárhova* telepiteni, az elfogadó azonban a váltóértéket lejáratkor a *leszámitó banknak* tartozik megfizetni. Ez az ***E***. alatti nyilatkozat tartalma is.

A leszámitónak az a szándéka, hogy (az egyelőre még

bizonytalan) viszontleszámitóhoz telepiti a váltót, lejáratkor a viszontleszámitótól visszaszerzi s ha az elfogadótól megkapta a váltóértéket, kiadja neki a váltót; ha pedig az elfogadótól a lejáratot követő második köznap deléig sem kapta meg a váltóértéket, akkor a viszontleszámitónál óvatoltatja a váltót a fizetés elmaradása miatt.

A nyilatkozat értelmezésénél két kérdés merül fel:

1. jogosult-e a váltóbirtokos tetszésére bizott telepités;

2. jogosult-e a telepitett váltó kifizetésének a teleptől különböző helyen való követelése?

1. Az első kérdés megoldásához a fentebbi fejtegetések szerint abból kell kiindulnunk, hogy összefér-e a szerződés általános elveivel az a megállapodás, melyben a felek a teljesités helyének meghatározását a hitelezőre bizzák?

A kérdésre *igennel* kell válaszolnunk. Az adósra nézve ugyanis közömbös lehet az, hogy *hol* kell teljesitenie (ha már a saját lakóhelyén nem teljesithet), a feleknek a szerződés tartalmát meghatározó tárgyalása pedig a teljesités helye tekintetében be van fejezve azzal a megállapodással, hogy a teljesitő hely kitüzése a hitelező jogkörébe utaltatott. A felek olyan megállapodásának, hogy a hitelező fixirozza a fizető helyet, sem a magánjogban, sem a váltójogban nincsen semmi akadálya. A váltótörvény is csak a fizetőhely *határozott* voltát kivánja a váltón, már pedig ennek a követelménynek elég van téve, ha a fizetőhelyet a kitüzésre jogositott hitelező beirja a váltóba. Amidőn azonban a hitelező a megállapodás értelmében kitüzi a teljesités helyét, erről az adóst *értesiteni* tartozik. *Ez a jóhiszemü forgalom és jogbiztosság követelménye.* Honnan tudja azt az adós, hogy hol kell teljesitenie, ha a hitelező a hely kitüzéséről nem értesitette? A váltóról szólva: hova küldjön fedezetet az elfogadó, ha nem tudja a telep helyét? Mikor a hitelező a teljesités helyének kitüzésére való discretionális jogot kapta, ugyanakkor az értesités kötelességét is magára vette a jóhiszemü forgalom és jogbiztosság követelménye gyanánt. Ha az értesitést elmulasztotta, azért a szerződés nem lesz semmis, hanem a teljesités helye tekintetében a törvényekben megállapitott kisegitő jogszabályok nyernek alkalmazást, (kereskedelmi törvény 322—325. §. Váltótörvény 3. §. 7. p.)

A telepitésre vonatkozó általános megállapodás jogos voltát tehát a szerződés általános elveivel megalkothatjuk. Ne hivatkozzék senki arra az analogiára, hogy a váltófizetés ideje is lehet az ügyfelek között bizonytalan, illetve a hitelező akaratára bizva: mert a hitelezőnek az a joga a kisegitő jogszabály (kereskedelmi törvény 327. §.) alkalmazása azzal a módositással, hogy az adós a lejárat megállapitására való jogáról a kitöltetlen váltó kiadásával lemondott. Azonkivül az értesitésre sincsen meg az analogia, mert az adós a fizetés idejének megállapitásáról a váltó bemutatásával tudomást szerez s igy a jog gyakorlásáról külön értesitésre nincs szüksége.

A váltóösszeg kitöltése tekintetében sincs analogia. Mert az óvadéki, különösen a fedezeti váltók nagy tömegében, ahol a váltóösszeg a váltó kiállitásakor szám szerint nincs meghatározva, hanem beirását a felek váltói előszerződése a hitelezőre bizza, tulajdonképp nem a hitelező tetszése határozza meg a váltóösszeget, hanem a felek között lebonyolitandó magánjogi ügylet. A beirott kellékről itt is a bemutatással szerez az adós tudomást s külön értesitésre szintén nincs szükség.

Ha a telepitésre vonatkozó általános megállapodáshoz analogiát keresünk, azt megtaláljuk a magánjognak a szerződésre vonatkozó azon általános elvében, hogy amidőn a szolgáltatás meghatározása a felek megállapodása értelmében az egyik félnek van fentartva, akkor a szolgáltatás kitüzéséről fixirozásáról) az arra jogositott fél a másikat értesiteni tartozik. Igy a magyar általános polgári törvényervezet 964. §-a, Bürg. Ges-buch 315. §. második pont.

A következményeket e fejtegetés után, ugyhiszem felesleges levonnom.

2. A váltói előszerződésnek az a része, hogy a leszámitó pénzintézet a váltót *bárhova* telepitheti, de az elfogadó a váltóösszeget mégis a leszámitónak s a leszámitó üzletében tartozik megfizetni, a váltóügylet természetével ellenkezik. Ellentétben áll a váltótörvény 43., 36., 39. §-aival; azért e kikötésnek joghatályt adni nem lehet.

Semmit sem változtat a helyzeten, hogy az itéleti esetben a leszámitó pénzintézet a saját girószámlája terhére rendelte el a váltó kifizetését. A jogtalanság akkor is jogtalanság marad, ha következményeit igyekeznek elháritani. Igaz, hogy az óvás idejében *valószinüleg* már a leszámitó lesz a váltó tulajdonosa (ha birtokába még nem jutott is), minthogy a váltó az ő girószámlája terhére vett részt az Osztrák-Magyar Bank elszámoló forgalmában. Valószinüleg, mondom, vagyis az esetek nagy számában nem lesz baj ebből az üzleti gyakorlatból. De ha a váltó valamely ok miatt nem kerül az elszámoló forgalomba (elveszett, eltévedt, mulasztás, késés miatt prejudikálva van stb.), vagy a zsirószámla kimerült, vagy a leszámitó csődbe jutott, akkor a törvénynyel ellenkező kikötésből a váltóadós kárára jogsérelmek állhatnak elő, noha ő a megállapodás szerint a váltóösszeget kifizette.

Ez a kikötés visszaélés, ezt a szerződés szabadságával védelmezni nem szabad. A megszorult váltóadós és jóindulatu kezesei minden nyilatkozatot aláirnak, amit tőlük kivánnak. Azért a kir. Curia szocziális érdekből is cselekszik, midőn az itt 2. alatt emlitett üzleti gyakorlatnak gátat vet.

Dr. Nagy Lajos,
kereskedelmi iskolai tanár.

Kamatfizetési kötelezettség megállapitása végrehajtást elrendelő végzésben.

Dr. Tyrnauer Albert kir. aljárásbiró urnak a *Jogt. Közl.* mult heti számában «Bünügyi költségek kamatja» czimü czikkében felvetett arra a kérdésre, hogy a felhozott esetben honnan meritette a polgári biróság a jogalapot a végrehajtásnak a bünügyi költségnek kamatjaira való elrendeléséhez? — a feleletet kifejezetten megadja a végrehajtási törvény 43. §-ának utolsó bekezdése, mely szerint: «Ha a végrehajtás alapjául szolgáló itéletben (itt általában birói határozat értendő) vagy egyezségben kamatfizetési kötelezettség nem foglaltatik: a teljesitési határidő lejártától a kielégitésig (hat) öt száztóli késedelmi kamat jár».

Jóllehet azonban a törvény egészen világosan intézkedik, mégis, sajnos, nem áll egyedül a czikkiró ur ezen törvényhely értelmezézével, mert a kamatok megállapitását a végrehajtási kérvényben kifejezett kérelem daczára biróságaink nagy része mellőzi ott, ahol a végrehajtás alapjául szolgáló határozat vagy egyezség kamatokat nem állapit meg. Felfolyamodással élni pedig csak ritkán volna érdemes, egyrészt, mert a felfolyamodás költségei a kamatokat többnyire messze meghaladnák, másrészt pedig, mert a végrehajtást kérő fél amugy sem szivesen akadályozza meg a végrehajtást rendelő végzés jogerőre emelkedését.

Sok esetben válik szükségessé a kamatfizetési kötelezettség megállapitása a végrehajtást rendelő végzésben. Az egyik esetet, t. i. amikor a büntető biróság a felek valamelyikét költségekben marasztalja, maga a czikkiró ur hozza fel.

De ezzel egészen analog a polgári biróságnak is olyan határozata, melyben pl. felperest keresetével elutasitja és a perköltségnek megfizetésére kötelezi. A 15 napi teljesitési határidő lejártától ez esetben is megállapitandó a marasztalt fél kamatfizetési kötelezettsége.

Sőt megállapitandó ez abban az esetben is, ha pl. alperes kötelezteték 1000 K tőkének, ennek 1096 január 1-től folyó 5% kamatainak és 100 K perköltségnek 15 nap alatti megfizetésére. A végrehajtás helyesen 1000 K tőke, ennek 1906 január 1-től folyó 5% kamatai, továbbá 100 K perköltség és ennek a teljesitési határidő lejártától járó 5% kamatai erejéig volna elrendelendő.

Ugyanez az eset a jövőben lejárandó visszatérő szolgáltatásoknál. Pl. alperes köteles havi 10 K gyermektartásdijat minden hó 1-én fizetni. A végrehajtást elrendelő végzésben minden egyes részlet után a lejárat napjától megállapitandók a kamatok, habár az itélet nem is szól kamatokról.

Az a gyakorlat, mely szerint a perköltség után a végrehajtást a kamatok erejéig nem rendelik el, méltánytalan és már sok végrehajtás-megszüntetési és korlátozási perre szolgáltatott okot. Méltánytalan azért, mert a marasztalt fél a tőkét nemkülönben pontosan tartozván megfizetni, mint a költséget, mulasztása esetében a hitelezőt kamatok mindkettő után megilletnék. Igen gyakori, hogy alperes a tőkét perinditás után kifizeti, ugy hogy csak a perköltségben marasztaltatik. Ennek a kifizetését aztán alperes elhuzza, ameddig birja (aminek — sajnos — legtöbbször az ügyvéd vallja kárát). Az, hogy ennek behajtása folytán ismét költségek terhelik alperest, nem kárpótolja megfelelően felperest. A végrehajtásmegszüntetési perek abból származnak, hogy alperes a teljesitett fizetéseket a kamatozó tőkére teljesitetteknek akarja tekinteni, mig felperes azokat a perköltségre számolja el.

Dr. Schäffer Adolf.

Különfélék.

— **A kir. Curián** 68 curiai biró és 28 kisegitő kir. táblai biró müködik, tehát legfőbb birószágunk birói létszámának 29%-a kisegitő biró! Melyik igazságügyi kormányunknak lesz végre bátorsága ezzel az uzsoraszerü rendszerrel szakitani, amely a curiai birói teendőkkel megbizott birákat csak azért nem nevezi ki curiai birákká, hogy megtakaritsa a fizetéskülönbözetet?

— **A központi járásbiróság felállitása** évtizedes vajudás után végre ugy látszik komoly stádiumba kezd jutni. Amennyire örvendünk azon, hogy a mostani visszás állapot megszünik, épp annyira félünk attól, hogy a központositás csak félmunka lesz. Az igazságügyi kormány ugyanis két leiratot intézett a főváros tanácsához, közölvén, hogy a központi városház telkének egy részén, ha pedig az nem engedtetnék át, a szerb-utczai zálogház telkén kivánja a központi járásbiróságot elhelyezni. A városi tanács a központi városházából kért telekrészletet nem lévén hajlandó átengedni, ugy látszik, hogy az igazságügyi kormány ragaszkodik a zálogházi telekhez. Mindkét megoldást a magunk részéről határozottan helytelennek és az ügyre nézve károsnak tartjuk, de a szerb-utczai telekre való épitkezést a leghibásabb megoldásnak véljük.

A központi járásbiróságnak feltétlenül a többi biróság közvetlen közelében kell lennie, hogy a központositás által kitüzött czélt valóban szolgálhassa is.

A mai deczentralizáczió mellett a járásbiróságoknál tárgyalás nyugalommal alig fejezhető be. A pestvidéki kir. törvényszékkel és járásbirósággal együtt törvényszékeink és járásbiróságaink 8 külön épületben vannak elhelyezve a várcs legkülönbözőbb részein. A legkevésbbé elfoglalt ügyvéddel is megesik, hogy egy és ugyanazon nap ugyanazon órájára 3—4 tárgyalása tüzetik ki a legkülönbözőbb biróságok elé. Hogy ilyen körülmények közt egyik tárgyalás sem végezhető el a kellő nyugalommal és hogy az összeütköző tárgyalások fele elhalasztatik, azt tapasztalatból jól tudjuk. Most ha a járásbiróságok a belvárosban, a törvényszék, a kir. tábla és a kir. Curia a Lipótvárosban lesznek elhelyezve, akkor ez a zavar bizonyos mértékig redukálódik ugyan, azonban lényegében véve továbbra is fenmarad. Ugyanis a polgári peres eljárás reformja a rendes perekre nézve is minhárom fokon meg fogja valósitani a szóbeliséget, amelynek természetes következménye lesz, hogy az eddigi pertári megjelenések helyét ugyanannyi szóbeli tárgyalás fogja elfoglalni a törvényszéknél. Ha ehhez hozzá vesszük, hogy a kir. tábla és a kir. Curia előtt is szóbeli tárgyalások tartatnak, nem nagy jóstehetség kell annak előre látásához, hogy a területileg egymástól távol eső biróságokhoz kitüzött tárgyalások ismét nem lesznek azzal a nyugalommal elláthatók, amely minden ügy elvégzéséhez feltétlenül szükséges. Nem egyoldalu ügyvédi érdek, hanem az igazságszolgáltatás érdeke is azt kivánja tehát, hogy a központi járásbiróság a törvényszékek, valamint a kir. tábla és a kir. Curia épületeinek közvetlen közelében helyeztessék el. Nem hihetjük, hogy az igazságügyi kormány magát ezen eminens közérdeken tultéve, a szükkörü lokalpatriotizmus szempontjától vezéreltetve döntsön ezen fontos igazságügyi kérdésben.

— **A Csemegi-féle BP.-javaslat kegyelmi tanácsa.** A jelenlegi viszonyok között tanulságos lesz Csemegi Károly 1882-iki BP.-javaslatának határozmányait felelevenitenі a kegyelmi tanácsról. A javaslat a halálbüntetés számára a kegyelmi tanácsban valósággal *negyedik* forumot szervez s a birói tévedés ellen hatalmas garancziákat nyujt: a nyilvánosságot és a kötelező védelmet. Kiválóan érdekes a szavazati arányról szóló határozmány. Ha a 15 szavazó közül öt szavaz a kegyelmezés mellett, ugy a kegyelmezésre való felterjesztés kellőleg támogatva van. Még kedvezőbb szavazati arány ez, mint amelyet az esküdtszéknél találunk: az egyharmad legyőzi a kétharmadot. Hozzájárul, hogy a kegyelmi tanácsban nem vehetnek részt azon birák, akik a halálbüntetést kimondó itélethozatalnál ezen büntetésre szavaztak.

Csemegi ezen fejezet szerkesztésével erősitette meg a képviselőházban a törvényjavaslat tárgyalásakor tett abbeli kijelentését, hogy az uj Btk. alapján aligha fog halálbüntetés végrehajtatni.

A nemsokára bekövetkezett események ráczáfoltak a kodifikátorra.

— **Fenyitő eljárás és büntetési rendszer Pestmegyében a XIX. század első felében.** Ily czimmel ifj. dr. Dombováry Géza ügyvéd nagyobb jogtörténelmi tanulmányt irt. Az érdekes munka két részre oszlik. Az első könyv a pestmegyei fenyitő eljárás, a második könyv a büntetési rendszer képét rajzolja meg. A fenyitő eljárásról szóló könyv bevezető részében szerző a Nyáry-féle 1842-ki «Büntetőtörvényszolgáltatási eljárás»-t ösmerteti. Külön fejezetekben tárgyalja a hatáskör, a megelőző eljárás, a közbenső eljárás és a törvényszéki eljárás kérdéseit. A büntetési rendszert tárgyaló könyvben a fogságbüntetésről, a testi büntetésről, a halálbüntetésről, magánjogi és erkölcsi büntetésekről szóló fejtegetéseket találunk. A mü az 1798-ik évtől 1849-ik évig terjedő időből fenmaradt közgyülési, kisgyülési és törvényszéki határozatok és helytartótanácsi és kanczelláriai intézőlevelek s a XIX. század első fele hirlapirodalmának gondos áttanulmányozása alapján iródott. Dombováry müve beható levéltári kutatások segitségével a XIX. század elsőfelebeli megyei büntető eljárásunk és büntetési rendszerünk részletes képét iparkodik rekonstruálni. Jól kiegésziti az 1843-iki javaslatok anyaggyüjteményének bevezető részeit. Az érdemes monografiát, mely jogunk történetének kétségkivül egyik legérdekesebb korszakára vonatkozólag számos fontos adatot hozott napfényre a levéltárak mélyéből, olvasóink figyelmébe ajánljuk. A könyv Rényi Károly kiadásában jelent meg,uára 5 K. *R.*

— **A Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület magyar csoportja** legközelebb körkérdéseket fog intézni letartóztató intézeteink vezetőihez, hogy nyilatkozzanak, mennyiben felel meg a szabadságvesztésbüntetés végrehajtatásának mostani módja a kivánalmaknak.

— **Angyal Pál** pécsi jogtanár a közoktatási kormány utazási ösztöndijával külföldre utazott a börtönügy tanulmányozása végett.

— **Angyal Pál** büntetőjogi előadásaiból a II. kötet II. füzete jelent meg. A munka eddig a szándék és gondatlanság fejezetéig jutott.

— **A Magyar Jogászegyleti Értekezések** sorozatában jelent meg Kármán Elemér dolgozata «*A kir. ügyészség és az előzetes eljárás*» czime alatt. A füzet a rendesnél sokkal nagyobb terjedelmü s a thema kritikai éllel, történeti kutatások figyelembe vételével van kidolgozva. Irálya élénk; itt-ott élesen támadó. Álláspontja homlokegyenest szembeáll a mienkkel; de elismerjük, hogy egyik-másik kérdés tisztázásához polemiája hozzájárul.

— **Kegyelmezési statisztika.** 1904. évben beadatott 567 kegyelmi kérvény. Elutasittatott tárgyalás nélkül 316, tárgyalás után 60. Kegyelmezés történt 190 esetben. A szabadságvesztésbüntetés kegyelem utján elengedtetett teljesen 166, részben 9 esetben, pénzbüntetésre lett átváltoztatva 10 esetben, pertörlés adatott egy esetben, «egyéb kegyelem» gyakoroltatott 1 esetben. Személy ellen elkövetett büncselekmény következményei elengedtettek 14, vagyon elleni büncselekményei 167 esetben, hatóság elleni erőszak esetében 1 esetben, egyéb büncselekmények esetében 8 esetben adatott kegyelem.

— **Az igazságügyi tárcza 1906. évi költségelőirányzata,** viszonyitva az összes kiadások és bevételek eredményét az 1904. évi költségelőirányzathoz, 3.516,674 K-val kedvezőt-

lenebb. Ezt az eredményt főleg az a körülmény okozza, hogy az 1904. évi I. tcz. alapján folyóvá tett fizetés és lakpénzpótlékokat, amelyek az 1904. évre még átmenetileg a pénzügyi tárczát terhelték, az 1906. évre már az igazságügyi tárcza terhére kellett 4.396,090 K-val előirányozni.

A központi igazgatásnál a számvevőségek decentralizációjának végrehajtása czéljából a számvevőség személyzete emeltetett.

A törvényszékeknél és járásbiróságoknál a birói állásokat 35-tel szaporitja a költségvetés és pedig a VI. és VII. fizetési osztály birói létszámának aránylagos szaporitása mellett. Ezzel egyidejüleg megszünik 44 albirói állás. A másodbirói állások szaporitásával a 34 birói állás rendszeresitése egyrészről azt czélozza, hogy a fontosabb ügyek a járásbiróságoknál lehetőleg gyakorlottabb birák által intéztessenek el, másrészről pedig azért szükséges, mert a törvényszéknél alkalmazott albiró a birói szervezeti törvények értelmében a fegyelmi, esküdtbirósági és felebbviteli tanácsokban részt nem vehet és igy a törvényszéki birót nem mindig pótolhatja. Ez okból különösen a kisebb személyzettel biró törvényszékeknél a tanácsok megalakitása sokszor nehézségekbe ütközik, amelyeknek elháritására egyedüli mód az albirói állásoknak megfelelő számban birói állásokra való átrendszeresitése.

A telekkönyvvezetői karban az a változás terveztetik, hogy 26 segédtelekkönyvvezetői állás megszüntetése mellett 21 telekkönyvvezetői állás szerveztetik.

Az ügyészségeknél mindössze az a változás, hogy a budapesti kir. ügyészségnél 2 alügyészi állás ügyészi állássá minősittetik át és a létszám 2 uj vidéki alügyészi állással szaporittatik.

— **Az ügyvédi kamaráknál** az 1904. év folyamán elintézésre váró 13,181 fegyelmi és 31,784 egyéb folyóügyi beadvány közül az év végén 287 fegyelmi és 54 folyóügyi beadvány maradt elintézetlen. Ügyeik intézésére a kamarák 57 közgyülést, 653 választmányi és 348 fegyelmi ülést tartottak. A jogvédelem biztositására polgári ügyben 3703 (1903-ban 3554), büntetőügyekben 4252 (1903-ban 3819) pártfogó-ügyvédet rendeltek ki, gondnokul pedig 86 ügyvédet. Zugirászat miatt a kamarák ügyészei 23 esetben 18 egyént panaszoltak be.

Az ügyvédek lajstromába való fölvétel végett a kamarákhoz 412 kérvény érkezett, 41-gyel több, mint 1903-ban. Ezek közül 399-nek hely adatott, 13 kérvény elutasittatott. A bejegyzésekkel szemben 199 ügyvéd töröltetett a lajstromból, többnyire elhalálozás (88) és önkéntes lemondás következtében. Az ügyvédjelöltek lajstromába való felvétel végett 1503 kérvény adatott be, 180-nal több, mint 1903-ban. A mult évről elintézetlenül maradt 17 kérvénynyel együtt 1510-ra menő ily kérvény közül 1467-nek hely adatott, 38 esetben a kérelem megtagadtatott, 15 kérvény elintézetlen maradt. Az ügyvédjelöltek lajstromába felvétel és a kamara területére költözés folytán 1517 ügyvédjelölt jegyeztetett be, 170-nel több, mint 1903-ban. Viszont elköltözés, az ügyvédek lajstromába való felvétel miatt és egyéb okokból 1392 (1903-ban 967) ügyvédjelölt törültetett, ugy, hogy az év végén 3308 ügyvédjelölt volt bejegyezve, 125-tel több, mint 1903-ban. Az év végén tényleg gyakorlaton volt 3205 ügyvédjelölt közül 2999 ügyvédnél, 157 bíróságnál, 5 királyi, 22 kincstári vagy közalapitványi ügyésznél, 22 közjegyzőnél volt alkalmazva.

Ügyvéd ellen irányuló fegyelmi panasz az 1904. év folyamán 2528 várt elintézésre (104-gyel kevesebb, mint 1903-ban). Ezek közül 1033 megszüntetéssel, 79 törvényszékhez, 15 más ügyvédi kamarához való áttétellel, 52 panasz rendreutasitással, vagy megintéssel, 400 a fegyelmi eljárás elrendelésével, 192 panasz pedig más módon érvén véget, az év végén 757 panasz maradt elintézetlen. Az ügyvédek ellen vádhatározat következtében tartott 280 tárgyalás 34 esetben a fegyelmi vizsgálat folytatását, 152 esetben a vétkesség kimondását, 91 esetben a vádlott ügyvéd felmentését, 3 esetben pedig a vizsgálati iratoknak a büntető bírósághoz való áttételét eredményezte. A vétkesnek talált 152 ügyvéd közül 62 ügyvéd irásbeli feddéssel, 67 pénzbirsággel, 16 ideiglenes felfüggesztéssel, 7 az ügyvédségtől való elmozdittással sujtatott.

— **Javitóintézeti költségek tétele** alatt a költségvetés indokolásában a következőket olvassuk:

Abból a meggyőződésből folyólag, hogy a javitó intézetekből szabadult növendékek az életben csak akkor boldogulhatnak, ha szakmájukban teljesen versenyképesek, arra kell törekednem, hogy a javitóintézeti szakoktatást az elérhető legmagasabb szinvonalra emeljem. E törekvésem legelőbb a kassai javitóintézetben valósittatott meg s ezt fokozatosan valamennyi régibb javitóintézetben keresztül akarom vinni. Ez okból, továbbá, mert ugy az aszódi, mint az 1904-ik évben kiépitett rákospalotai intézetben az eddigi növendékszám lényegesen felemeltetett, uj állások szervezése vált szükségessé.

Javitó intézeti épitkezésekre 178,643 K irányittatik elő, és pedig a következő részletezéssel:

1. Aszódon	100,000 K,
2. Kassán	13,000 «
3. Székesfehérvárott	5,000 «
4. Rákospalotán	10,000 «
5. Kolozsvárott	2,364 «
Az aszódi, kassai, székesfehérvári, rákospalotai és kolozsvári javitóintézeteknél a fentiek szerint teljesitendő épitkezések folytán szükséglendő felszerelésekre	48,279 «

— **A 28. német jogászgyülés Kielben tartatik** meg f. é. szeptember 10., 11. és 12-én. A napirendből kiemeljük a következőket:

1. A visszaesés, a szokásszerü és iparszerü bünözés.

2. A kisérlet büntetőjogi kezelése és büntetése.

3. Ajánlatos-e a bocsánatkérést és a sértés visszavonását büntetőjogilag értékesiteni?

4. Ajánlatos-e az ugynevezett accord-szerződés törvényhozási szabályozása?

5. Ajánlatos-e a tisztességtelen versenyről szóló törvény kiegészitése a végeladások szempontjából?

6. Ajánlatos-e a részvénytársaság felügyelőbizottsági tagjainak felelősségét szabatosan körülirni?

7. Ajánlatos-e a hajós szavatosságát alkalmazottaiért törvényileg kizárni vagy kényszeritő jogszabály által megállapitani?

8. Ajánlatos-e az államnak és más közjogi személyeknek hivatalnokaikért való szavatosságát egységesen szabályozni?

9. Ajánlatos-e a polgári törvénykönyv 313. §-ának azon rendelkezését módositani, mely szerint azon szerződés, mely által az egyik fél kötelezi magát valamely ingatlan tulajdonjogát átruházni, közokiratba foglalandó?

10. Mennyiben ajánlatos a biztositási szerződéseknél kötelező jogszabály által korlátozni a szerződési szabadságot az ugynevezett Verwirkungsclausula tekintetében?

11. Ajánlatos-e a polgári törvénykönyv 833. §-ának módositása az állattartó felelőssége tárgyában?

12. Ajánlatosak-e különös törvényes rendelkezések az alkalmazottak feltalálói jogának védelmére?

13. Ajánlatos-e a német és az osztrák törvényhozások azonossá vagy hasonlóvá tétele a mintaoltalom és a védjegyügy tekintetében és mely alapelvek állapitandók meg ezen czélból?

— **A Budapesten megjelenő jogi szaklapok** alulirt szerkesztőinek megállapodása értelmében a törvénykezési szünet ideje alatt, azaz 1906 julius 1-től 1906 augusztus 31-ig bezárólag, lapjaik kisebb terjedelemben fognak megjelenni.

A rendes terjedelemnek e csökkenése, melyet a törvénykezési szünet természetszerüen hoz magával, a téli hónapokban ki lesz pótolva, nehogy a t. előfizetők a fenti megállapodás folytán hátrányt szenvedjenek.

Budapest, 1906 julius 1-én.

Németh Péter,
a «Büntető Jog Tára» szerkesztője.

Dr. Fayer László,
a «Jogtudományi Közlöny» szerkesztője.

Dr. Wolf Vilmos,
az «Ugyvédek Lapja» szerkesztője.

Dr. Stiller Mór és
Dr. Révai Lajos,
a «Jog» szerkesztői.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Veres Pálné-u. 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenegyedik évfolyam. 28. SZ. Budapest, 1906 julius 13.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *IV. Veres Pálné-u. 25.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Feladatok. — Észrevételek a magyar polgári törvénykönyv Tervezetéhez. *Huf József* soproni ügyvédtől. — A hazai javitó-intézmény teljes kiépitése. *Záhorszky István* kassai javitó-intézeti lelkésztől. — *Jogirodalom:* I. Magánjogi fejezet-vázlatok. II. Fejezetek a litis contestatio kérdéséhez a formuláris eljárásban. III. Az eltünés és holttányilvánitás a magyar és német jogban. Irta dr. Balog Elemér. *Dr. Menyhárth Gáspár* kolozsvári ügyvéd, egyetemi magántanártól. — *Törvénykezési Szemle:* A házasságkötés minimális alaki kellékei a házassági törvény szerint. *Dr. Hevesi Illés* budapesti ügyvédtől. — Ingatlanok tekintetében kötött ügyletek kereskedelmisége. *Dr. Reitzer Béla* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Feladatok.

Az igazságügyi kormány részletes munkaprogrammját még nem ismerjük. A költségvetésnek a pénzügyi bizottságban való tárgyalása azonban számos olyan kérdést vetett felszinre, amelyre nézve a miniszter állásfoglalását jelezte.

Amennyire a meglehetősen hézagos hirlapi közléseken elindulni lehet, a következő miniszteri kijelentéseket konstatálhatjuk:

A miniszter a gyakorlati élettapasztalást kivánja az igazságügy terén érvényesiteni. Rendszerváltoztatást kiván a perek csökkentése, megelőzése czéljából. A teendők megvalósitásának sorrendjére nézve szaktanácskozmányt fog összehivni.

A birói és kir. ügyészi kinevezéseknél elsősorban a tudományos képzettséget veszi irányadóul. A titkos minősitési rendszer hátrányos oldalait lehetőleg korrigálni iparkodik. A kir. Curia hátralékain segiteni kell. Ellensége a kisegitő birói rendszernek; a mai állapot tarthatatlan.

A kodifikáczió részére külön osztályt állit fel és a magánjogi kodifikaczionális bizottságot öt ügyvéddel szaporitja, akik közül egy pozsonyi és egy kolozsvári lesz.

Nagy sulyt helyez a telekkönyvek, valamint a birtok- és hitelviszonyok rendezésére. A községi jegyzők által felvett telekkönyvi okiratokat ellenőrzés alá vonandóknak tartja. A végrehajtási törvény reformjával foglalkozik.

Ezek a miniszteri kijelentések, ha nem is ölelnek fel az igazságügy terén szükséges minden teendőt, mégis egybenmásban bizonyos tájékozást nyujtanak. Különösen két tárgyra nézve nagyon fontos a miniszter kijelentése. Abban az áldatlan és kellemetlen kérdésben foglal a miniszter állást, hogy az anciennitás vagy a képzettség és az illető állásra való rátermettség legyen-e döntő a kinevezéseknél. A miniszter válasza a törvény alapján áll, amely az anciennitást csak cæteris paribus rendeli figyelembe venni. Reméljük, hogy az igazságügyi kormány mindig a legméltóbbakat és az illető állásra legalkalmasabbakat fogja kinevezésre felterjeszteni, mindenkit arra a helyre helyezvén, amelyre szakértelme és speciális tapasztalatai folytán a leghivatottabb. Azt természetesen mondanunk sem kell, hogy az anciennitás elvének mellőzése és az érdemesség elvének proklamálása nem lehet köpönyege a protekcziónak, a klubbeli, helyi vagy politikai befolyásoknak, mert egyesegyedül a *valóságos képzettség, a valóságos rátermettség, az illető állásra való legteljesebb hivatottság* lehet a kinevezéseknél irányadó.

A kisegitő birói rendszer tekintetében a miniszter álláspontja megfelel a jogászi közvélemény által esztendőkön át kifejezett véleménynek. Nagyon szeretnénk azonban, ha a miniszter nem maradna meg a teoretikus kijelentéseknél, hanem rálépne a sokszor sürgetett megvalósitás terére és már ezen első alkalomnál kérné a törvényhozást, hogy a kir. Curia költségvetését 28 curiai birói állás rendszeresitésével emelje fel, ami párhuzamosan magával hozná a 28 kisegitő kir. táblai birói állás megszüntetését. Az egész költségvetési többlet nem tenne ki többet, mint 78,400 K-t,* viszont ezen aránylag nem nagy áldozattal megszünnék egy általánosan érzett és a miniszter által is valósággal tarthatatlannak, egészségtelennek mondott állapot.

Ami a miniszter által kifejtett egyéb programmpontokat illeti, nem akarunk ezuttal annak taglalásába bocsátkozni, hogy melyek volnának a legsürgősebben megvalósitandó igazságügyi reformok, mert a miniszter authentikus programmját sem ismerjük még. De azt már most jelezhetjük, hogy a tervezett kodifikáló osztály csak akkor felelhet meg nagy feladatának, ha szervezete és összeállitása olyan lesz, amely a tudománynak és az élet tapasztalatainak a törvények és rendeletek szerkesztése körül való értékesitését valósitja meg. A legjobb szándék is meghiusul bureaukratikus szervezet és hasznavehetetlen erők mellett, mig a megfelelő egyéniségeknek a maguk helyére való állitása mellett a legszebb eredményeket lehet elérni. Megfelelő, bureaukratizmustól ment szervezetet és a tudomány magaslatán álló, nagy müveltségü, de emellett tapasztalatokban is gazdag munkatársakat kivánunk. Természetesen ezen bizottság összeállitásánál sem lehetnek irányadók sem politikai vagy egyéb irányzatos szempontok, hanem egyedül az igazságügy szempontjai.

Érdeklődéssel várjuk az igazságügyi miniszternek a költségvetés tárgyalása alkalmából a képviselőház plénumában előterjesztendő munkaprogrammját.

Észrevételek a magyar polgári törvénykönyv Tervezetéhez.

1. A Tervezet 527., 528., 535., 566—568., 656., 684., 1478., 1490. és 1874. §-ai szerint bizonyos tények és jogviszonyok, valamint az utóöröklési jog a telekkönyben bejegyzendők.

A Tervezet 539. §-a értelmében pedig a bejegyzés alatt csak bekebelezés és előjegyzés értendő, s minthogy az idézett szakaszokban foglalt intézkedések szerint nem valamely telekkönyvi jognak szerzéséről, átruházásáról vagy megszüntetéséről van szó, az utóöröklési jog bejegyzés tárgyát egyáltalában nem képezi, kétségtelen, hogy a fent emlitett esetekben csak feljegyzés alkalmazható, nem pedig bejegyzés azaz bekebelezés vagy előjegyzés.

2. A Tervezet 534. §-a szerint annak a félnek, kinek joga egy korábban keltezett okiraton alapszik, különböző nemü telekkönyvi jogok összeütközése esetében elsőség adandó; az 554. §. szerint pedig az a fél, ki a követelés megszünte folytán a jelzálogjog kitörlését nem azonnal eszközli ki, meg nem támadhatja törlési keresettel azt, ki a megszünt követelést ingyenesen megszerezte, vagy pedig arra alzálogjogot ingyenesen nyert.

* Curiai biró (II. oszt.) fizetése 9600 K, lakpénze 2000 K, kir. táblabiró fizetése 7200 K, lakpénze 1600 K; különbözet 2800 K.

Ezen két intézkedés nemcsak következetlen, hanem igazságtalan is; — következetlen azért, mert az egyik esetben a mulasztó fél előnyben részesittetik, a másik esetben pedig megbüntetik azt. Igazságtalan, mivel összeütközés esetében az egyik fél jogát egészen elveszti, a másik fél egészen megnyeri. A különböző nemü telekkönyvi jogok összeütközésének megoldása aránylagos kielégités által, tehát igazságosan épen ugy lehetséges, mint az azonos nemü telekkönyvi jogok összeütközésének megoldása.* A Tervezet 534. §-a következőképen volna szerkesztendő: a telekkönyvi hatósághoz egyidőben érkezett, ugyanarra az ingatlanra vagy ugyanarra a bejegyzett jogra vonatkozó több beadványnyal bejegyezni kért jogok összeütközésének megoldása aránylagos kielégités által eszközlendő.

Ugyanazon módon oldandó meg az összeütközés, ha ugyanarra a jogra egyrészről további jog szerzése, másrészről a jog megszüntetése (kitörlése) iránti beadvány érkezett egyidőben a telekkönyvi hatósághoz.

Ha a megoldás ily módon nem eszközölhető, a Tervezet 693. §-ában foglalt intézkedés alkalmazandó.

3. Hogy a Tervezet 554. §-ából az ingyenes szerzés kihagyatott, az Indokolás azzal okolja meg, hogy az érdekelt fél valamely — elejétől fogva érvényes bekebelezés kitörlését később bekövetkezett megszüntető ténykörülmény miatt keresettel idejekorán szorgalmazhatja; ha pedig azt elmulasztja, a jog és a méltányosság megkivánja, hogy e miatt ne az károsodjék, aki a nyilvánkönyvben bizván, telekkönyvi jogot — habár ingyenesen — szerzett.

Ez az érvelés sem jogi, sem méltányossági tekintetben helyesnek nem fogadható el, mivel a jog és a méltányosság inkább azt kivánja és kivánhatja, hogy a jóhiszemü és visszteher melletti szerző legyen megóva a károsodástól, nem pedig a visszteher nélküli szerző, aki károsodást nem szenved, ha ingyenesen szerzett joga megtámadás folytán érvénytelennek mondatik ki, illetve a telekkönyvben kitöröltetik.

Az Indokolásnak erre vonatkozó érvelése abban a hibában is szenved, hogy nem mondja, hogy mikor kezdődik p. o. a fizető jelzálogtulajdonosnak mulasztása; ez az időpont bizonytalan és többféle módon határozható meg; sérti a jogérzületet és azt sem lehet mondani az általános felfogás szerint, hogy valaki bizva a telekkönyvi állásban, fogadta el ajándékul a — megszünt — követelést, végre nem szenved kárt az ingyenes szerző, mivel kárt csak az szenved, ki tényleg létező vagyonában megrövidittetik, megszünt követelés pedig egyáltalában nem képez vagyont.

A Tervezet 554. §-a tehát következőképen volna kiegészitendő: «vagy ha a szerzés ingyenes volt».

4. A Tervezet 546. §-a szerint az ingatlant terhelő jog nem szünik meg azáltal, hogy az ingatlan tulajdonosa megszerzi a jogot, vagy hogy a jogosult megszerzi az ingatlan tulajdonát. Szintugy nem szünik meg a telekkönyvben bejegyzett jogot terhelő jog azáltal, hogy a két jog egy személyben egyesül.

Az ezen §-ban foglalt intézkedés megokolása czéljából hivatkozik az Indokolás az osztrák polgári törvénykönyv 1445. és 1446. §-aira, melyek szerint akkor, midőn a jog a kötelezettséggel bármily módon egy személyben egyesül, mind a kettő elenyészik (1445. §.); de oly jogok és kötelezettségek, melyek a nyilvánkönyvbe bekebelezvék, az egy személybeni egyesülés által meg nem szünnek, mig a nyilvánkönyvekből való kitörlés meg nem történt. (1446. §.)

Ha már most az osztrák polgári törvénykönyvnek idézett két szakaszában foglalt rendelkezéseket helyesen akarjuk értelmezni, nem szabad tekintet nélkül hagynunk azt a döntő körülményt, hogy az osztrák polgári törvénykönyv 1445. §-a a szabályt állitja fel, az 1446. §-a pedig ezen szabály alól a kivételt állapitja meg, még pedig abban az értelemben, hogy a kivétel csak az osztrák polgári törvénykönyv 469. és 526. §-aiban foglalt intézkedésekre alkalmazandó; ami abból is következtethető, hogy ezen két szakaszra történik hivatkozás az 1446. §-ában.

De az osztrák polgári törvénykönyv 469. §-a esetében is megszünik tényleg a biztositott követelés a jelzálogjoggal együtt a jelzálogtulajdonossal szemben, mivel az emlitett törvénykönyv értelmében a jelzálogjog járulékos jognak tartandó, mely követelés nélkül fenn nem állhat; amiből jogosan következtethető, hogy a tényleg megszünt követelés a jelzáloggal együtt csak harmadik — jóhiszemü és visszteher mellettt — szerző irányában tekinthető fennállónak.

Az osztrák polgári törvénykönyv 1446. §-ában foglalt az az intézkedés, mely szerint a telekkönyvben bejegyzett jogok és kötelezettségek egyesülés folytán nem szünnek meg, egyrészről felesleges, mivel a nyilvánossági alapelvnél fogva mindaz, ami a telekkönyvben bejegyezve van, amugy is formaliter érvényesnek tekintendő, mig ki nem töröltetik, de másrészről az is kétségtelen, hogy a bejegyzett jogok és kötelezettségek egyesülés folytán tényleg megszünnek és hogy azok sem a jogositott, sem harmadik személy által nem érvényesithetők, p. o. ha a haszonvételi jog harmadik személy javára telekkönyvileg biztositva van és ezen harmadik személy az ingatlant tulajdonul megszerzi, megszünt a biztositott haszonvételi jog ipso facto, mert a haszonélvezetre volt jogositott mint jelenlegi tulajdonost a haszonvételi jog tulajdonjogánál fogva ipso jure megilleti; két haszonélvezeti jog pedig ugyanazon ingatlanra jogilag nem képzelhető és azonkivül senki nem lehet a maga adósa.

A Tervezet 546. §-a tehát akképen volna szerkesztendő: «a bejegyzett telki szolgalmi jog és a jelzálogjog a tulajdonossal egy személyben történt egyesülés folytán, az utóbbi azonban csak harmadik jogszerzőkkel szemben — meg nem szünik, mig a telekkönyvben ki nem töröltetik». Ennek folytán a Tervezet 1324. §-a akképen volna megváltoztatandó: «a kötelem megszünik, amennyiben a törvény mást nem rendel (546., 719. §§.), ha a jog és a kötelezettség egy személyben egyesül». *Huf József.*

* L. a magyar telekkönyvi rendtartás czimü müvem III. kiadását.

A hazai javitó-intézmény teljes kiépitése.

A hazai javitó-intézménynek néhány év óta megindult gyökeresebb reformja foglalkoztatja egy idő óta az érdekelt intéző köröket. A reform — ismétlem — néhány év óta megindult, pár lépéssel előbbre haladt ugyan, de még messze van a czél, amely felé haladnia kell.

Hogy vagyunk ma javitó-intézményünkkel?

Van jelenleg négy fiu-javitó-intézetünk: Kassán, Aszódon, Székesfehérvárott és Kolozsvárt — s egy leány-javitó-intézetünk Rákospalotán. Jelen sorokban csupán a fiu-javitó-intézetekkel óhajtok foglalkozni.

E négy fiu-javitó-intézet rendszerében, szervezetében kétféle: kettő közülök lényegében megvan még a régi alapokon, t. i. a székesfehérvári és kolozsvári, — kettő azonban — a kassai és aszódi — a régi rendszertől eltérően ujabb s tökéletesebb szervezettel s eszközökkel uj csapáson halad. A régi tipusu intézetektől az ujabb rendszerüek abban különböznek, hogy mig az előbbiek törekvése egyedül az erkölcsi megjavitásra irányul, de a növendékeknek a korviszonyok által követelt életfoglalkozási kiképeztetésére megfelelő sulyt nem fektet, addig az ujabb tipusu két intézet a javitó-intézmény czéljának sikeres megvalósulását nem várja egyedül az intézetben tapasztalt erkölcsi javulástól, de eme erkölcsi javulás állandóságát s növendékeinek későbbi becsületes munkás életét biztositani is akarja az által, hogy már az intézeti tartózkodás alatt mindegyiket a neki legjobban megfelelő élet foglalkozásra szakiskolailag kiképezi. Az uj tipusu intézetek

tehát ép evégből, eltérően a régiektől, a korviszonyoknak és a hazai szükségleteknek megfelelően szakipariskolákkal el vannak látva.

Daczára az ujabb tipusu intézetek fejlettebb szervezetének, eme intézetek a hozzájuk füzött várakozásoknak nem képesek igy, ahogy ma vannak, megfelelni, azért, mert a növendékanyag beutalása ma még a reformok követelményeit tekintetbe nem veszi. A szakoktatásnak feltétlen alapkövetelménye és előfeltétele, hogy a növendékeknek törvényileg megszabott életkora és szakiskolához megkivánt előképzettsége meglegyen, továbbá, hogy a kellő kiképeztetéshez előirt időtartam rendelkezésre álljon. Ily előföltételei tehát az ujabb tipusu javitó-intézetekben meghonositott szakiskoláztatásnak is: a betöltött 12-ik életév, a felsőbb népiskola második osztályának, vagy bizonyos engedmény folytán ezen specziális viszonyokhoz mérten legalább az elemi iskola négy osztályának sikeres bevégzése, továbbá legalább négy évi időtartam, mely alatt elbukás nélkül a szakképesités megnyerhető.

Már pedig például a kassai javitó-intézet 240 növendéke közül — sokat mondok, — hogy ha e megkivánt előfeltételeknek 70—80 megfelel. A többi, tehát a növendékek kétharmad része vagy az előfeltételek vagy a rátermettség hiánya, vagy egyéb okok miatt az ott fennálló szakiskolákban ki nem képezhetők. E 70—80 növendékkel, akiknél a szakoktatás alapföltételei megvannak, meg is tud felelni a joggal hozzáfüzött nagyobb várakozásnak. De a többivel, a növendék-anyagnak ott meg nem felelő nagyobb részével mit tegyen? Se koruk, se előképzettségük, se hajlamaik s egyéb viszonyaik folytán az ott meghonositott életfoglalkozásban ki nem képesithetők. Már pedig az intézet nem 70—80, de 240 növendék kiképzésére van technikailag és szervezetileg berendezve. Mily aránytalanul csekély tehát az igy elérhető eredmény a befektetett szellemi és anyagi erők folytán joggal várható sikerhez képest a növendék-anyagnak meg nem felelő volta miatt!

Daczára tehát a hazai javitó-intézményben pár év óta megkezdett reformnak, mindaddig, mig az egyes intézetek nem a nekik megfelelő növendék-anyagot kapják, azaz mig az intézmény a maga növendék-anyagát az egyes intézetek igényeinek megfelelően nem szortirozza, nagyobb sikerről, mint a multban, olyan eredményről beszélni, aminő a meghozott áldozathoz képest s a foganatba vett erőktől joggal elvárható volna, hiábavalóság, ámitás.

Eddigelé, még ma is, azt pusztán a véletlen játéka szokta eldönteni, hogy mely növendék mely intézetbe kerüljön. Amely intézetben éppen akad hely, oda kerül, tekintet nélkül arra, vajjon az megfelel-e neki vagy sem. Innen van, hogy együtt van a 7 éves a 18 évessel, az analfabéta a gimnazistával, a pár hónapra beadott a 20 éves koráig bentarthatóval. De innen van egyszersmind a növendékanyagnak és a létszámnak folytonos hullámzása, mely ha nem is napról-napra, de hétről-hétre, vagy legalább hónapról-hónapra folyton változik, kavarog.

A növendékeknek ilyetén czéltudatos beutalása és csoportositása másként gyökeresen meg nem oldható, mint egy központi vagy *gyüjtő javitó-intézet* szervezésével. A javitó-intézetek főhatósága ugyanis, t. i. az igazságügyi m. kir. miniszterium, mely az eddigi rendszer szerint a növendékeknek mely intézetbe való elhelyezését pusztán bürokratice maga végzi, e csoportositást, szortirozást természetesen nem teljesitheti. Pusztán bürokratice, egyedül az okmányok alapján képtelenség ugyanis eldönteni azt, hogy valamely növendék mely intézetben helyezhető el legmegfelelőbben, mely intézet rá nézve a legalkalmasabb. Az okmányok az erkölcsi hibákon kivül ugyanis csak az életkorról, egészségi állapotról, meg itt-ott még a szellemi képzettségről is szólnak, az egyéni hajlamokat azonban, valamely életfoglalkozás elsajátitására való alkalmatosságot, a rátermettséget azokból nem lehet semmiképen kisütni.

Ha tehát a javitó-intézményben megkezdett reformok a siker fokozását czélozzák, e fokozottabb siker csak az esetben érhető el, ha a beutalás és elhelyezés eddigi rendszere megváltozik olyképpen, hogy az intézmény főhatósága egyedül csak *egy* intézetbe, mint központi vagy gyüjtő javitó-intézetbe utalja be az összes növendékeket. E központi vagy gyüjtő javitó-intézetre hárul tehát kipuhatolni a beutalt növendékeknek a megfelelő életfoglalkozás iránt való hajlamait, rátermettségét, megadni az iskolai oktatás által a netalán még hiányzó előképzettséget; ebben az intézetben várják be a még fiatalkoruak a szakoktatás megkezdésére törvényileg előirt életkor elérkezését, itt töltik el a javitó-neveltetésük idejét azok, akik előrehaladott koruk miatt, vagy pedig rövid időre történt befogadtatásuk miatt rendszeres életfoglalkozásra szakiskolailag már ki nem képezhetők. Szóval e központi vagy gyüjtő javitó-intézet, amellett, hogy javitólag nevel, egyszersmind rendezi a növendék-anyagot, a tehetség és hajlam szerint kiválogatja, előkésziti s csoportositja őket elsajátitandó életfoglalkozásaik szerint s azokat, kik a szakiskolai képesités végett más intézetbe lesznek helyezendők, a megfelelő idő eljöttével (az iskolai év elején) a megfelelő szakiskolával biró más javitó-intézetbe helyezi át a további javitó-nevelés és a szakképesités elnyerése végett.

De bár a javitó-intézményben megindult reformok folyamán az előbb emlitett központi vagy gyüjtő javitó-intézet szervezése a legelső és legsürgősebb dolog, a hazai javitó-intézmény az állami és társadalmi szükségleteknek megfelelően *csak ezzel* azonban még távolról sincs kiépitve. Magának a gyüjtő javitó-intézetnek müködése fogja kényszeritőleg sürgetni az intézmény további kiépitését, amidőn tapasztalni fogja, hogy a beutalt növendékek nagy része olyan, kiket a jelenleg fennálló s ipari szakoktatással biró két intézetben elhelyezni nem lehet azért, mert tehetségük, hajlamuk s életviszonyaiknál fogva nem az ipari, de *más* életpálya adja meg létfeltételük biztositékát. Mi tulnyomóan mezőgazdasági állam vagyunk és a fiatal nemzedéknek javitó-intézetbe kerülő nagy része hajlamainál fogva csak a mezőgazdaságra alkalmas s életviszonyainál fogva megfelelően csakis arra képesithető ki.

Jelenleg az ország négy fiu-javitó-intézeténél azonban a mezőgazdasági érdek egyikben sem domborodik ki. Egyikben is, másikban is van ugyan valami csekélyke ág belőle, de arra, mint tényleg lényegtelen részre kellő sulyt nem fektet, mert nem is fektethet, senki s igy az a czélnak megfelelni nem is képes.

Ha már most tekintetbe vesszük azt, hogy az ifju nemzedéknek javitó-nevelésre szoruló óriási száma (évenkint 10—14 ezer) elkerülhetetlenné teszi a javitó-intézetek szaporitását, sulyos hiba volna, ha a legközelebb létesitendő, legalább egy, nagyobb méretü ily intézet nem azzal a czélzattal létesittetnék, hogy a megfelelő szervezettel és a korviszonyok által követelt szakoktatással *kizárólag a mezőgazdaság* érdekeit szolgálja.

De a pusztán ipari és mezőgazdasági jelleggel biró intézetek felállitása sem tenné még teljessé, tökéletes kerek egészszé a hazai javitó-intézmény kulturális épületét. A gyüjtő javitó-intézet müködése ugyanis kézzelfoghatólag rá fog mutatni még egyéb hiányra is, amikor tapasztalni leszünk kénytelenek, hogy a javitó-nevelésre szoruló ifjuságnak nem éppen lényegtelen részét tehetsége, hajlamai s életviszonyai nem az ipari vagy mezőgazdasági, de a magasabb szellemi foglalkozás felé terelik, amely magasabb szellemi munkára való képesitésre az eddigiekkel még nincs megadva a mód és eszköz a hazai javitó-intézményben.

Ha a társadalom ifju nemzedékének a bün utjára tévelyedett s igy a javitó-nevelésre szoruló részét tekintjük, látjuk,

*

hogy abban a társadalom minden rétege képviselve van (mert a bünözés nem kizárólagos specificuma egy rétegnek sem), tehát ama rétegek is, melyek — akár a származásnál, akár más oknál fogva — családjuk tagjaira nézve az ipari vagy mezőgazdasági életfoglalkozást perhorreszkálják.

Ha most már e rétegek megtévelyedett ifjainak szellemi kiképeztetésére, tudományos kiiskoláztatására, vagy legalább is félbeszakadt iskoláztatásának további folytatására nincs eszköz, mód a javító-intézményben, akkor e rétegek elől el van zárva a javító-nevelés üdvös hatása. A hazai javító-intézmény a maga kulturális müködésében mint kerek egész, tehát akkor lesz csak teljesen kiépitve, ha a társadalom eme rétegeinek a családi viszonyainál, de még inkább szellemi rátermettségénél fogva, szellemi munkára predesztinált, az erkölcsi uton azonban megtévedt ifju nemzedékei előtt is kaput tár és kebelében megadja a módot és alkalmat arra, hogy a megtévelyedés folytán elvesztett életfonalat veszteség nélkül ujból megtalálhassa. A társadalmi szükség követeli, hogy a javító-intézmény kebelében egy intézet a középiskolai tanulmányok folytatására alkalmas szervezettel kialakuljon, amely a magasabb társadalmi rétegek s egyuttal a hazai középiskolák ifjai erkölcsi romlottságának mintegy levezető csatornája, erkölcsi klinikája lehessen.

E négy szempont, t. i. a központi vagy gyüjtő rendszer, az ipari, továbbá a mezőgazdasági szakképesités s végül a középiskolai szervezet képezi mintegy sarkait ez épitménynek, melyeken a hazai javító-nevelés intézetei, mint az állami és társadalmi szükségleteknek és a korviszonyoknak megfelelő egységes intézmény, kialakulva, kulturális feladatukat sikerrel teljesithetik.

Az ekként kerek egészet képező intézmény betetőzéséül ezután már csak az kivántatik meg, hogy az egész intézmény egy czéltudatos és szakértelemmel biró központi kormányzás alatt álljon.

Távol legyen tőlem s mindenkitől annak a gondolatnak még csak halvány árnyéka is, mintha a javító-intézmény fölötti jelenlegi kormányzást kifogásolni akarnám, sőt ellenkezőleg, kell, hogy mindenki a mély tisztelet és nagyrabecsülés érzetével hajoljon meg e kormányzat kiváló ügybuzgalma és jóakarata előtt. De habár a kormányzásban az ügybuzgalom és jóakarat megvan, mégis az intézmény fejlődése szükségkép magával hozza, hogy a kerek egészszé kiépült hazai javító-intézményt egy gyakorlati tapasztalatokban gazdag speciális központi kormányzatnak kell vezetnie.

Ezek után most már csak az a kérdés merülhet fel, hogy javító-intézményünk jelen stádiumában, e szükséges kiépités a már meglevő intézeteket tekintve, legelőnyösebben és legalkalmasabban miként vihető keresztül?

A központi vagy gyüjtő javító-intézet gyanánt önként kinálkozik a fővároshoz közeleső székesfehérvári javító-intézet, melyet a javító-intézmény kebelében megindult reform eddigelé még érintetlenül hagyott s igy ott még kárbaveszett költségekről, átalakitásokról nem lehet szó.

Az ipari érdekeket szolgáló s e végből a kor követelményeinek megfelelő szakiskolákkal ellátott intézetek már megvannak: Kassán és Aszódon.

A meglevő negyedik, t. i. a kolozsvári kis-szabásu javító-intézet, mely az ujabb reformoktól szintén érintetlenül áll, éppen kis méreteinél és kedvező helyi viszonyainál fogva (a középiskolákban bővelkedő Kolozsvár) minden további nélkül, minden ujabb költség nélkül a legalkalmasabban s a legeredményesebben áttérhet a középiskolai javító-intézet czéljainak szolgálatára.

Marad tehát egyedül a mezőgazdaság érdekeit szolgáló s e czélra létesitendő intézet, amely még számbavehető munkát és költséget igényel. Azonban ily mezőgazdasági intézetnél leglényegesebb a mezőgazdaság gyakorlati részére szükséges földterület, amit pedig bármely tehetősebb alföldi város készséggel bocsát ingyen vagy legalább is nagyon előnyösen az állam rendelkezésére. Mivel pedig — legalább nézetem szerint — a jelenlegi intézetekben itt-ott szórványosan meglevő egyes mezőgazdasági ágak megszüntetendők s tartozékai értékesitendők volnának, ezen értékesitésből nyerendő összeg a létesitendő intézet berendezésének ujabb költségeit nagyban redukálja.

Amint az elmondottakból láthatni, a hazai javító-intézmény teljes kiépitése sok bajjal nem jár, sok költséget nem igényel.

Záhorszky István,
kassai javító-intézeti lelkész.

Jogirodalom.

I. Magánjogi fejezet-vázlatok. II. Fejezetek a litis contestatio kérdéséhez a formuláris eljárásban. Római perjogi tanulmány. III. Az eltünés és holttá nyilvánitás a magyar és német jogban. Magánjogi és perjogi tanulmány. Irta: dr. Balog Elemér.

Ezek a dolgozatai a bizonyára fiatal szerzőnek, mint a harczászatban az előretolt könnyü lovasság, jövendő munkásságának előhirnökeiként jönnek figyelembe.

Ugy látom, hogy ilyenekül tekinti ő maga is. Jelzi ezt egyfelől a boritéklapok belső oldalán, ahol ezután megjelelendő munkáit sorolja fel, másfelől azzal, hogy a «Magánjogi fejezet-vázlatok»-ból csak az első füzet első felét adta közre s végül egyik-másik czikkében a jövőre való utalással, pl.: «De ez nagyobb tanulmányt igényelne, melyet később szándékozom csak bemutatni.» (Fejezet-vázlatok első dolgozat, utolsó mondat).

Elvitázhatatlan szerzőnek sok olvasottsága, ugy a tapasztalom azonban, hogy szerzőnél még nem forrott ki az olvasottak és hallottak átszürő ereje.

Szeret a tárgytól elcsapongani. Pedig ezt még annál sem igen szivesen látjuk, akinek kitérésében eredetiség van s akinél a kitérések ugy jelentkeznek, mint a szinig telt forrásmedencze termelésének a bőséges bugyogás következtében előálló természetes kicsordulásai. Szerzőnknél pedig e kitérések lapos igazságoknak elismétlésére adnak alkalmat.

Mindeme fogyatékosságokat pedig az ifjui hevületnek irjuk fel s a hibák mellett, amiket szerző mostan olvasott dolgozataiban kiemeltünk, szorgalmát, igyekezetét dicsérettel hangsulyozzuk s nem jogosulatlan reménységgel nézünk szerző jövő munkássága elé, ha igyekezni fog erejének összpontositására s nem osztja meg azt három, vagy még több, egyenként is egész embereket igénylő nagy anyag között. Mert azt igazán nem kell megindokolnunk, hogy magánjogot is, törvénykezési jogot, meg római jogtörténetet is, egy embernek alapossággal mivelni egyszerre nem lehet.

Az érdeklődés jeléül, melylyel szerző dolgozatait olvastuk, szolgáljanak részletes megjegyzéseink.

I. A magánjogi fejezetvázlatok négy dolgozatot tartalmaznak.

Az elsőben szerző azt igyekszik megvilágitani, hogy a házassági törvény hiányos, amennyiben csak a lelkészt rendeli büntetni abban az esetben, ha a polgári kötés előtt egyházilag megesketi a házasulókat; mert a tridenti zsinat határozata szerint az u. n. megrohanásos házasságkötés is érvényes lévén, a lelkész közremüködése nélkül is megelőzheti az egyházi kötés a polgárit s ekként a törvény czélja meghiusitható. Tehát ily esetre a házasulók megbüntetését is fel kellett volna venni.

Ez a hiánya a házassági törvénynek — ugy hisszük — csak szerző gondolatvilágában él.

A törvény azt czélozta, hogy a lelkész, ha előtte kivántak házasságot kötni, oktassa ki a feleket arra, hogy házasságuk csak ugy törvényes, ha azt a tisztében eljáró polgári tisztviselő előtt stb. kötik, hogy igy a törvény tekintélyét megóvja s előmozditsa, s a házasságok érvényességét bizto-

sitsa, figyelemmel az ellenkezésre, melylyel a polgári házasság gondolata a felekezetek, különösen a lelkészkedő papság részéről találkozott.

A házasuló feleknek komoly érdeke csak az lehet, hogy érvényes házasságot kössenek. Az nem érdekük, hogy alattomban a polgári kötés előtt egyházilag érvényes, de törvény által el nem ismert házasságra lépjenek. Az ő vallásos érzésük teljes megnyugvást talál abban, ha utólagosan teljes külső fénynyel megáldathatják frigyüket egyházilag is. A házasulófeleknek nem céljuk a bujkálva való egyházi kötés.

Tudtommal lelkészi közremüködés nélkül ilyen eset egyetlen egy sem fordult elő. Ma meg, a törvény tiz évet meghaladó uralma után gondolni sem lehet reá. Holt törvény lett volna a szerző javasolta rendelkezésből a törvény meghozatalakor, ma meg elhibázott, céltalan gondolat.

Második dolgozatában szerzőnk azt kisérli bebizonyitani, hogy a tridenti zsinat végzeménye szerint lehetséges u. n. megrohanásos házasságkötés a házassági törvény szerint is lehetséges. S ezt a törvény 43. §-ából igyekszik levezetni és sorra véve a tiltó akadályokat s ezeket e gondolaton átmérve, arra az eredményre jut, hogy a tiltó akadályok megkerülésére nyujt segitséget a megrohanásos házasságkötés.

Különben elvi ellensége a tiltó akadályok beállításának.

Első észrevételünk az, hogy szerző a tiltó akadályok célját és természetét nem kellően érti át. Mikor a törvény ugy körülbástyázza a házasságkötést formaságokkal és büntetéssel, ha az akadályok ismerete daczára köttetik meg a házasság, akkor ritka kivételként fog előfordulni, hogy az akadályok elháritása nélkül házasság köttessék. S ha mindemellett megköttetik a házasság, fontosabb érdek annak fentartása, mint megszüntetése. Ez kellőleg megindokolja az akadályoknak elkülönitését és a joghatályban való különbségtételt, mert az esetek átlagában tiltó akadályok fenforgásával házasság köttetni nem fog. Ez a szabály. A dispensatió lehetősége pedig nem teszi feleslegessé olyan akadályok felállitását, amely alól felmentés adható; mert az általános feltevés az, hogy az esetek többsége szerint a felmentések a törvény szándéka szerint fognak történni.

Másik megjegyzésünk az, hogy szerző félreérti a házassági törvény 43. §-át. Állitjuk ugyanis, hogy a törvény a kánoni jognak — szerzőtől megrohanásosnak nevezett — házasságkötést nem ismeri. A 39. §. alakiságainak hiányai ugyanis egy esztendei együttélés előtt nem nem vesztik el azt a jogkövetkezményt, mely az alakiságok betartása nélkül kötött házasság semmiségében áll. Ami pedig azt jelenti, hogy a semmiség okát az egy éven belül akár a házasfelek, akár a kir. ügyész, akár más, akinek érdekében áll, a semmiségi pert megindithatja. (Házassági törvény 47. §.) A kánonsog szerint ez nem állott.

Bátran feltehető tehát a kérdés, hogy figyelemmel a jemmiségre, figyelemmel a büntetésre, amely a tiltó akadályok fenforgása ellenére tudva kötött házasságokat éri, akad-e, aki ilyen, valóban próbaházasságba belemegy, tudatában annak, hogy házastársa is megindithatja a semmiségi pert? Az u. n. megrohanásos házasságnak gyakorlati jelentősége tehát egyenlő a semmivel, aminthogy a törvény eddigi uralma alatt, tudtommal egy ilyen eset sem fordult elő.

A «Többszörös eladás» cz. harmadik dolgozatában szerző a többszöri eladás büntetőjogi minősitését tüzi ki fejtegetései czéljául. Azért mégis a veszélyviselés kérdésével tölti be felét dolgozatának, csoportositva a Tervezet, a német törvénykönyv és a Code Civil vonatkozó rendelkezéseit.

A büntetőjogi minősitést illetően más szavakkal elmondja azt, amit Grosschmied a «Fejezetek» stb.-ben I. 456. s következő lapjain megirt.

«A késedelmi kamat kérdéséhez» czim alatt birálgatja a Tervezet és a német törvénykönyv vonatkozó rendelkezéseit, meg a Curia 65. és 68. sz. döntvényeit, hasonlóan a Grosschmied tanitásai nyomán.

II. Fejezetek a litis contestatió kérdéséhez czimü dolgozatában ügyesen csoportositja szerző azokat a különböző felfogásokat, amelyek a formuláris eljárásban a litis contestatióra nézve az irodalomban felmerültek s jelesül a részben, hogy szerződés volt-e a litis contestatio vagy nem.

Kellően sorakoztatja a Wlassak-féle elmélet ellen felhozott érveket. Kifogás alá eshetik azonban egyfelől, hogy előbb adja czáfolatát a szerződési theoriának (7) és azután sorolja fel az elmélet mellett felhozott bizonyitékokat (8); másfelől pedig, hogy a litis contestatióhoz füződő perjogi hatásokat csak éppen megemliti s igy magának a litis contestatiónak tulajdonképeni lényegét alig adja meg; mert azzal, hogy a litis contestatio nem formuláris szerződés, hanem ideális időpont, az in iure eljárás végpontja volt, magára a lényegre és perjogi helyzetére s jelentőségére nem sokat mondunk.

III. Az eltünés és holttányilvánitás czimü (194 lapra terjedő) nagyobb dolgozatban összeállitotta szerző a német törvénykönyv és a magyar magánjogi és perrendi tervezetben megállapitott rendelkezéseket s ezek megindokolását tartalmazó anyagot. Szerzőt sok mondani valója kitereli maga készitette medréből. Innen is van talán, hogy az anyag szétfolyik s a sok mellékes megjegyzés elfödi a vezetőgondolatot. Czimének sem felel meg a dolgozat, mert ha a német és franczia jogot megismerteti is, de nem dolgozza fel a magyar jogot. Az élő jogra itt-ott utal csak, a Tervezet és perrendi Tervezet pedig, melyekkel részletesen foglalkozik, még nem jog.

Ismételten is kiemeljük azonban, az e dolgozatnál talán leginkább szembeötlő lelkiismeretes összehordását az anyagnak.

Dr. Menyhárth Gáspár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A házasságkötés minimális alaki kellékei a házassági törvény szerint.

Házassági törvény 30. §. «A házasság akként köttetik meg, hogy a tisztében eljáró polgári tisztviselő előtt együttesen jelenlévő házasulók mindegyike 2 tanu jelenlétében személyesen kijelenti, hogy egymással házasságot kötnek. E kijelentés sem feltételhez, sem időhöz nem köthető.

A polgári tisztviselő a kijelentés megtörténte után a házasulókat a törvény értelmében házastársaknak nyilvánitja.»

Házassági törvény 43. §. «Ha a polgári tisztviselő előtt együttesen jelenlévő házasulók mindegyike személyesen kijelentette, hogy egymással házasságot kötnek és a megkötéstől fogva egy éven át mint férj és feleség együtt éltek, házasságuk amiatt, hogy a 39. §. első bekezdésében foglalt egyéb rendelkezés ellenére köttetett, nem semmis.»

A házasságkötés általános, rendes kellékeit a házassági törvény 39. §-a szabja meg. Ezen kellékek a következők:

1. Polgári tisztviselő jelenléte. 2. Bizonyos «animus» a polgári tisztviselőben, hogy t. i. ő a házasság megkötésénél aktive müködik közre, vagyis tisztében jár el. 3. A felek együttes jelenléte. 4. 2 tanu jelenléte. 5. A felek személyes kijelentése. 6. A kijelentés tartalmi meghatározottsága (hogy házasságot kötnek). 7. A kijelentés feltétlen és időhöz sem kötött volta.

Jegyzőkönyv fölvétele, a házasságnak az anyakönyvbe való bevezetése nem érvényességi kellék.

Az egy éven át férj és feleség gyanánt való együttélés esetében a törvény szava csak a következő kellékeket tartja szükségesnek:

1. A polgári tisztviselő jelenléte. 2. A felek együttes

jelenléte. 3. A felek személyes kijelentése. 4. A házasságkötés kijelentése.

A 39. §. első bekezdésének egyéb rendelkezése alól a törvény betüszerinti értelmében az egy évi együttélés mentesit, tehát pótolja:

1. A 2 tanut. 2. A polgári tisztviselő eljárási animusát. 3. A kijelentés feltétlensége vagy időtől való mentessége hiányát.

A 43. §. ezáltal túllő a czélon; olyasmit ismer el érvényes házasságnak, amit tulajdonképpen nem szándékolt és olyan tulzott engedékenységet tanusit, amelyre semmi szükség sem volt. Az általánositó szövegezési mód ez esetben káros eredményre vezetett. Semmi egyebet nem kellett volna elengedni, mint a 2 tanut és ezt általánositó kifejezések («a 39. §. első bekezdésében foglalt egyéb rendelkezés») helyett világosan kimondani.

A jelen rendezés mellett a törvény szószerinti alkalmazása a legabsurdabb és egyenesen mulatságos esetekre vezethetne, ha magának az életnek nem volna annyi jóakarata, hogy a törvény eme hézagát ne aknázza ki.

Az első ilyen mulatságos eset az, ha a polgári tisztviselőt megrohanják, pl. az utczán vagy disznótorban és elrebegik előtte az együttesen jelenlévő felek a formulát, hogy egymással házasságot kötnek. A polgári tisztviselő erre a procedurára, melyet esetleg tréfálkozásnak vél, rá se hederit és természetesen az anyakönyvbe sem irja be az ifju párt. Ha ezek azután egy évig «mint férj és feleség» együtt élnek, akkor házasságuk érvényes volna a törvény szava szerint. Furcsa kis intézmény ez, amelyről egy fiatal jogtudós «megrohanásos házasság» cz. alatt már hosszabb tanulmányt is bocsátott közre. Hogy mi szükség volna erre az intézményre, vagy mi czélja volna vele a törvénynek, azt nehéz megmondani. Hogy a törvény ezzel a §-al éppen a házassági tiltó akadályok kijátszására akart volna eszközt adni, azt nehéz elhinni. Az állam tekintélyét rontja le, ha magánfeleknek jogukban áll az állam közegét saját akarata ellenére is meglepetésszerüleg kényszeriteni arra, hogy egy aktusnál közremüködjék és ha a törvény az ilyen megrohant, kényszeritett közeg passiv szereplését joghatályosnak ismeri el, éppen az élet legfontosabb ügyletére nézve.

Föltehető-e, hogy ily eredményt komolyan akart a törvényhozó és ha igen, meggondolta-e, hogy mikép fogják bizonyitani ezek a házasfelek a nyilatkozat megtörténtét, mikor semmi gondoskodás sincs arról, hogy az ilyen rögtönzött házasságot az anyakönyvvezető föl is jegyezze? Meggondolta, hogy mi lesz akkor, ha az emberek ezt az «intézményt» csakugyan gyakran igénybe fogják venni, hogy mily nagy jogbizonytalanság, a titkos, anyakönyvileg föl nem jegyzett és mégis érvényes házasságok mily cháosa áll majd elő a jogéletben? Gondolt-e arra a törvény, hogyha szigoruan veszszük, «a minden egyéb rendelkezés» elengedése folytán még beszámitható állapotban sem kell lennie annak a megrohant tisztviselőnek; ha holtrészeg, akkor is történhetik «előtte» kijelentés és az egy évi együttélés az ilyen beszámithatatlan egyént is az állam organuvává szentesitené? Vajjon csakugyan komoly szándéka, komoly akaratkijelentése volt ez a törvényhozónak?

És komolyan szándékolta a törvény azt a még szebb eredményt is, hogy a törvény grammatikai értelme szerint az együttélés akkor is házasságot eredményezzen, ha annak idején a kijelentés feltételhez vagy időhöz volt kötve? Ha tehát a nőegyleti bálon X. ur és Y. hölgy a csárdást tánczoló anyakönyvvezető elé toppanak s kijelentik, hogy 2 évre házasságot kötnek, akkor az egy évi együttélés a kijelentés időhöz kötött volta daczára házasfelekké teszi őket. Sőt házasságot szül a föltételes akaratkijelentés is, mert hiszen az elengedett «egyéb rendelkezés» közé ez is beletartozik. Mintha a törvény nem akart volna mást, mint érdekes furcsaságokat, mulatságos jogeseteket tenyészteni és mitsem törődött volna azzal, hogy a feltételes, az időhöz kötött nyilatkozatok a házasságnak, mint intézménynek tekintélyét rontják le és magát az intézményt fosztják meg minden tisztelettől és komolyságtól.

Már pedig okvetlen ezekre az eredményekre kell jutnunk, ha a törvényt tisztán szószerint, vakon magyarázzuk. De ily magyarázat nem lehet a jogásznak, a törvényt alkalmazónak föladata. Az értelmezésnek elég bátorsággal kell birnia arra, hogy a törvény alkalmazásánál az észszerüség utját kövesse. Lehetetlen, hogy a törvényhozónak komoly szándéka lett volna a fönt vázolt állapotokat előidézni. Kétségtelen, hogy itt csak a szövegezésbe becsuszott tévedésről, egyszerü emberi hibáról van szó és a legmodernebb felfogás szerint is, mely a törvényhozónak nem szándékát, hanem *akaratkijelentését* vizsgálja, a *nyilván téves* kijelentés irányadó nem lehet, hanem korrigálandó. Ha a törvényhozó nyilván rosszul fejezte ki magát, a törvénymagyarázat dolga, az igazi akaratot kideriteni, a törvény helyes értelmét megállapitani. Elv, hogy a törvény észszerütlent nem akarhatott és igy nem akarhatta a megrohant anyakönyvvezetőt, a föltételes, az időre szóló házasságkötések invalidátióját sem, a minthogy mindezekről az «eredményekről» a javaslat miniszteri indokolása, mely különben olyan kimeritő, egy szót sem szól, pedig ha czélozta és előre látta volna ezeket a következményeket, mindenesetre jónak látta volna, reájuk egy pár szót vesztegetni és helyességüket, szükségességüket érvekkel támogatni.* Ellenben a 39. §-ra vonatkozólag (41. §. a törvényjavaslatban) teljes részletességgel kifejti és kimeritően megokolja az indokolás, hogy miért lényeges és elengedhetetlen az, hogy a polgári tisztviselő tisztében járjon el, mért nem elég, ha csak kényszeritve vagy esetlegesen van jelen, továbbá, hogy a feltétel vagy idő «a házasságnak, mint az egész életre szóló életközösségnek czéljával és természetével ellenkezik». Tehát ki van zárva, hogy tényleg gondolt volna arra a törvényhozó, hogy ezeket a kellékeket bármikor is elengedje. Ha el akarta volna engedni, akkor indokolta volna is intézkedését. Hogy ez nem történt, mutatja, hogy csakugyan szövegezési tévedés forog fenn. A «megrohanásos házasság» tehát hál' Istennek még sem jogintézmény Magyarországon. A 43. §. helyes értelmezés szerint, mely az akaratkijelentésben az igazi akaratot megtalálni képes, mely nemcsak a betüt, hanem a ratiót is vizsgálja, nem enged el más kelléket, mint a 2 tanut. A házasságkötés minimális kellékei között az akaratkijelentés feltétlen és időhöz nem kötött voltát és a tisztviselő aktiv közremüködését mindenkor fel kell venni és akkor a jogalkalmazásban az absurd eredményeket elfogjuk kerülni.

Dr. Hevesi Illés,
budapesti ügyvéd.

* Az összes, amit az indokolás a 43. §-nak megfelelő szakaszra vonatkozólag mond a következő: «Jelen §. rendelkezése a 41. §. *b)* pontján alapuló semmiség eseteire vonatkozólag kivételt állapit meg azon alapelv alól, hogy a semmiség nem orvosolható és perbeli érvényesitése határidőhöz kötve nincs. Ezen kivétel indokai egyrészt a 41. §. *b)* pontjában emlitett alaki kellékek czéljában és természetében, másrészt a jogbiztonság és a felek érdekében rejlik. Ha igazolva van, hogy a polgári tisztviselő előtt együtt jelenlévő házasulók személyesen kijelentették, hogy egymással házasságot kötnek s annak, hogy valóban házasságot akartak kötni, kétségtelen kifejezést adtak azáltal, hogy a házasságkötéstől fogva egy éven át, mint férj és feleség együtt éltek: akkor a czél, mely a házasságkötés alaki kellékeinek megszabását szükségessé teszi, teljesen el van érve, daczára annak, hogy az ezt biztositó egyéb alaki kellékek mellőzve lettek. Ily feltételek mellett ezen alaki kellékek hiányának csak alárendelt jelentősége lehet és eléggé pótolva van azon tény által, hogy a felek egy éven át mint házastársak éltek együtt, tehát félreismerhetetlen tanujeleit adták annak, hogy ők maguk házasságukat érvényesen megkötöttnek tekintették; ily körülmények közt az államnak sem állhat érdekében, hogy az ily házasságok megbontassanak; ellenkezőleg, mint már fentebb emlitve volt, ugy jogbiztonsági, mint családi érdekek azok fentartása mellett szólnak.» (L. dr. Márkus Dezső: A házassági jog és az anyakönyvi törvény kézikönyve 58. o.).

Ingatlanok tekintetében kötött ügyletek kereskedelmisége.

A *Jogt. Közl.* Döntvénytárának IV. f. IV. köt. két esetet közöl, melyek az ingatlanok tekintetében kötött szerződéseknek a kereskedelmivé való minősités kérdésében tartalmaznak birói döntést. E két döntésre kiván e czikk néhány szerény megjegyzést tenni s e megjegyzések keretében a kérdés érdeméhez is pár szót füzni.

A kereskedelmi törvény 262. §-a kizárja a kereskedelmi ügyletek sorából az olyan ügyleteket, melyek «ingatlanok tekintetében keletkeznek». Erre való hivatkozással a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék 101/906. számu határozatával a hozzá elbirálás végett felterjesztett sommás pert a polgári felebbezési tanács hatáskörébe utalta, mert a per «ingatlan bérlete tárgyában kötött szerződés felbontását czélozza» s igy a 262. §. alá tartozik.

A másik eset a budapesti kir. tábla 1067/906. sz. végzése, mely a vasut épitésének elvállalását, mint ingatlanra vonatkozót nem tekintette kereskedelmi ügyletnek s a peres ügyet a kereskedelmi bíróság elbirálása alá tartozónak.

Hogy a kereskedelmi törvény 262. §-a az ingatlanok tekintetében kötött ügyleteket miért zárja ki a kereskedelmi ügyletek sorából, ennek alig lehet egyéb jogpolitikai alapját találni, mint azt, hogy a kereskedelmi törvény készitése idejében az ingatlanok nem voltak a forgalmi életnek oly gyakori tárgyai, mint aminők azok ma, hogy az ingatlanokat nem adták nap-nap után kézről-kézre, mint ma, nem volt ezreknek életfoglalkozása ingatlanok vétele és továbbadása vagy ily ügyletek közvetitése s ezért nem tartotta a törvény szükségesnek, hogy szabályozási körébe bevonja az ingatlanok tárgyában kötött ügyleteket. A régi külföldi törvényhozásoknak is ez az álláspontja s a mi törvényünk, amint egyéb kérdésben sem szeretett uttörő lenni, jónak látta ezen intézkedést is revisio nélkül magáévá tenni.

Hogy ezen álláspont akkor mennyiben volt helyes és mennyiben nem, ezzel nem kivánunk foglalkozni. De ma, mikor a vagyonnak ingó és ingatlan vagyon egyformán jelentős alkatrésze, mikor az ingatlanok is, mint egyéb a forgalomban szereplő áruk, a leggyakrabban kerülnek forgalomba, még pedig minden elképzelhető vonatkozásban, akkor kétségtelen, hogy ezen intézkedésnek nincs létjogosultsága. Az ingó és ingatlan vagyon szabályozásának bifurcálására ma, — eltekintve azon különbségektől, miket természetükben hordoznak, pl. átruházás mikéntje, zálogjog szerzése s a nyilvánkönyvekkel kapcsolatos intézkedések, — semmi ok nincs. A kereskedelmi törvény 262. §-a tehát idejét multa. Az élet ráczáfolt, mert az ingatlanok tárgyában nap-nap után ezrével keletkeznek kereskedelmi ügyletek, ha mindjárt a törvény nem minősiti is azoknak.

A törvényszabályozás és a tényleges viszonyok divergentiája mindig bajt jelent. De ha egyszer már meg van, egyszerüen sutba dobni a törvényt, a törvényalkalmazónak nem lehet. De el lehet igenis érni helyes törvénymagyarázattal, hogy a törvény az élethez lehetőleg hozzá idomittassék, különösen akkor, ha az ily törvénymagyarázat nem jár különösebb nehézséggel. A kereskedelmi törvény 262. §-a pedig ilyen törvényhely, amit a birónak kell megkorrigálni olyként, hogy alkalmazási körét a lehető legszükebbre szoritva a való élethez minél közelebb hozza.

De vajon bíróságaink ilyként cselekszenek-e? Az előttünk fekvő két határozat a leghatározottabban ránk czáfol. Az ingatlanok kibérlését nem kerülne nagy fáradságba a kereskedelmi törvény 262. §-a alól kivenni, mert hisz a szerződés tárgyát nem az ingatlan, hanem a bérleti jogositvány alkotja s ha én ily szerződés felbontását czélzom, akkor nem oly ügyletről van szó, melynek az ingatlan a tárgya, következésképpen nem is vonható ez a 262. §. alá. Nem is kell arra hivatkoznunk, hogy az ily döntés a jogdogmatika szempontjából is helytelen, mert az uralkodó dogmatika az ingatlanra vonatkozó kötelmi jogokat aprioristikusan ingóknak tekinti (a fogalom proxima ratiója), de sőt jelesül ilyenek ezek a konsequentiák szempontjából is, — mibe azonban itt bele nem mehetünk. De ennél sokkal fontosabb a másik szempont, t. i. a való élet szempontja, illetve az abban szereplők jogi meggyőződésének a törvény és a biró felfogásától való nagymérvü eltérése. Mert ugyan ki tagadná, hogy mikor ma a felek ilynemü ügyleteket kötnek s pláne olyanok, kik ezt hivatásszerüleg kötik, abban a meggyőződésben teszik ezt, hogy ők most, mint mondani szokás, üzleti ügyeket intéztek el, értvén alatta azt, hogy kereskedelmi ügyletet kötöttek.

Ugyanigy áll a constructió a második eset szempontjából is. Az a vállalkozó, aki vasutat épit, nem azzal törődik, hogy ő most ingó dolgokat beépités által ingatlanokká tesz, hanem a szükséges anyagok, fa, vas, föld beszerzésével és szállitásával van elfoglalva, melyek ránézve époly áruk, mint a vaskereskedőkre nézve a boltjában található szerszámok s mikor a vállalkozó a szerződést köti, nem ugy köti, mintha valami ingatlan tekintetében kötött szerződést kötne, mert neki az ingatlanhoz magához, t. i. a földterülethez vajmi kevés köze van, hanem köti abban a tudatban, hogy ő most mikor anyagokat szállit, kereskedelmi üzletet folytat, épugy, mintha ugy vállalta volna el azoknak szállitását, hogy nem ő fogja azokat beépiteni. Az ő üzlete az anyagok olcsó beszerzése s jó árban való eladása. Nem a legnagyobb következetlenség-e az, hogy valamely ingó dolog át; vagy feldolgozása, ha a kereskedelmi törvény 259. §. követelményeinek megfelel, kereskedelmi ügylet, ellenben egy vasut épitésének vállalása még akkor sem az, ha az anyagokat is a vállalkozó szállitja?

Ha már most e minősitésnek mibenléte és jelentősége után kutatunk, az korántsem lesz oly csekély, mint aminőnek felületes szemléletre látszik. A feleknek ugyanis épen nem mindegy azon kérdése, hogy ügyletük kereskedelmi ügylet-e vagy sem? Kereskedelmi ügyletnek lenni t. i. nem jelent egyebet, mint alkalmaztatni a szóban forgó viszonyra a kereskedelmi törvény által az ügyletekről felállitott szabályoknak; nagyon lényeges, sőt nem egyszer egyenesen életérdeke lehet a felek valamelyikének (pl. egy nagy vasut épitése esetén) a kérdés mikénti eldöntése. Elegendőnek tartjuk csak egy pár különbségre rámutatni, ami a kereskedelmiség és nem kereskedelmiség között fennáll.

Ott van az a számtalan jelentékeny eltérés a kereskedelmi és magánjogi ügyletek szabályai között, mily következménye lesz az eladói, a vevői, a fizetési és elfogadási késedelemnek, mily jogok illetik meg a vevőt, ha az eladó rossz árut szállit, mik a vevőnek kötelességei e jogok gyakorlása szempontjából s mi szükséges a zálogjog szerzéséhez, hogyan történik az abból való kielégités, egyetemleges lesz-e a kötelezettségben álló felek kötelezettsége, a kártérités és gondosság mily foka illeti meg s illetve terheli a feleket, valamennyi és még számtalan át sem tekinthető oly kérdés, melyre kereskedelmi jogunk egész másként válaszol, mint köztörvényi jogunk. A felsorolást még messze folytathatnók. Nem lesz a minősités közömbös egyéb tekintetekből sem. Kereskedelmi jogunk kodifikálva van, polgári jogunk nem. A jogbiztonság, nálunk ez tagadhatatlan, kodifikált jogterületeinken szilárdabb. Azon kell tehát lennünk, hogy kodifikált jogunk területét minél jobban kiterjesszük. Az ismeretes közjogi szempontok, jelesül a társországokkal való viszonyunk itt is kétségtelenül jelentékenyen esik a latba. Az egyöntetüség elérése az életviszonyok elbirálása körül sem lehet utolsó szempont a Szent István koronája alá tartozó országok területén. S ha a törvényhozás sokszor itt is követ el mulasztást, bíróságainknak ezt nem tetézni, hanem kisebbiteni kell.

Nagyjában ezek az indokok, melyek kivánatossá és czélszerüvé teszik, hogy bíróságaink e kérdésben irányt változtassanak és a törvény 262. §-ának helyesebb magyarázatot adjanak, mely az életnek megfelelőbb, viszonyainkhoz illőbb, a jogbiztonságot könnyebben megteremti s a magyar jog alkalmazási területét nagyobbitja. *Dr. Reitzer Béla.*

Különfélék.

— **A kir. Curia félévi ügyforgalma.** A kir. Curiához 1906. év első felében beérkezett 15,297 ügy; a mult évi hátralékkal együtt elintézendő volt 26,049, elintéztetett 15,534, hátralékban maradt 10,515 ügydarab. A mult év első feléhez viszonyitva 327-tel több érkezett be, 1709-czel több volt elintézendő, 1563-mal több intéztetett el és a hátralék nőtt 146-tal. Polgári ügy 141-gyel, büntető-ügy 422-vel, fegyelmi ügy 64-gyel több, váltó-ügy 109-czel, képviselőválasztási 217-tel kevesebb érkezett be, mig polgári ügy 823-mal, sommás felülvizsgálati ügy 52-vel, büntető-ügy 802-vel, fegyelmi ügy 149-czel több, váltóügy 57-tel képviselőválasztási ügy 207-tel kevesebb intéztetett el. A polgári és váltóhátralékok szapo-

rodtak összesen 396-tal, a felülvizsgálatok 22-vel mig a büntető-ügyek 214-gyel fogytak.

— **Megsemmisités a BP. 384. §-ának 9. pontja alapján.** A kir. Curia IV. büntetőtanácsa az alább közölt határozatában állást foglal abban a kérdésben, hogy minő szerepe van a Curiának a bizonyitó eljárás kiegészitésére vonatkozó alsófoku közbenszóló határozatok felülvizsgálata körül.

A kir. Curia: Mindkét alsóbiróság itéletét a BP. 437. §-ának 2. bekezdése értelmében a 384. §. 9. p.-ban meghatározott semmiségi ok miatt megsemmisiti s a BP. 404. §-ának 1. bekezdéséhez képest az első fokban eljárt kir. törvényszéket uj főtárgyalás tartására, a védő által a felebbviteli főtárgyaláson megnevezett tanuk kihallgatására és további szabályszerü eljárásra utasitja. *Indokok:* A kir. tábla itélete ellen a vádlottak §-ra való hivatkozás nélkül azért, «mert ők nem bünösök», a védőjük pedig a BP. 385. §-ának 1. *a)* és 2. pontjaira való utalással jelentett be irásban is indokolt semmiségi panaszt; fentartotta egyben a védő a tárgyalás folyamán a kért bizonyitás felvétel elrendelését megtagadó kir. táblai végzés ellen a BP. 384. §-ának 9. pontja alapján bejelentett semmmiségi panaszát is. A védő semmiségi panaszának ez utóbbi részét a kir. Curia alaposnak találta; mert a kir. tábla azzal, hogy a felebbviteli főtárgyalási jegyzőkönyvben megnevezett tanuknak az ugyanott kitüntetett, az ügy alapos elbirálhatása szempontjából kétségtelenül fontos körülményekre való kihallgatását el nem rendelte, a *törvénynek a védelem szempontjából lényeges rendelkezését sértette meg.* Ennélfogva mindkét alsóbiróság itéletét a rendelkező rész értelmében megsemmisiteni kellett. (1906 jun. 28. 6725/906. IV. Bt.)

— **A polgári törvénykönyv tervezetének** további tárgyalását előkészitő főelőadmány és birálati anyag befejező, kilenczedik kötetét most tette közzé az előkészitő bizottság vezetősége. Ez a kötet az öröklési jog második felének feldolgozását tartalmazza (végrendelet végrehajtása, közös végrendelet, szerződési öröklés, kötelesrész, az öröklés joghatásai) és a teljes birálati anyag összeállitása mellett 34 elvi kérdést foglal magában. Az ezzel a kilenczedik kötettel befejezést nyert főelőadmány, amely a polgári törvénykönyv tervezetének egészére kiterjedőleg 278 alapvető elvi kérdés feldolgozását tartalmazza, fog a polgári törvénykönyvet előkészitő bizottság további tárgyalásainak alapjául szolgálni. E tárgyalások czéljára az igazságügyminiszter ujjá alakitja a szerkesztő-bizottságot s azt az ügyvédi kar több tagjával egésziti ki, még pedig három taggal a budapesti, egy taggal a pozsonyi és egy taggal a kolozsvári ügyvédi kamara tagjai közül. A további tárgyalások ezek alapján előreláthatólag még ez év őszén meg fognak indulni. A most megjelent kötet is, ugy mint az előbbiek, Grill K. könyvkiadó-vállalatánál vannak bizományban.

— **A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék elnöki** állására a napilapok a legnagyobb fővárosi járásbiróság vezetőjét kandidálják. Azt hiszszük, ez a hir tévedésen alapul. Boronkay Ignácz, aki a független és ügybuzgó biró mintaképe, hihetetlenül nagy munkaköre és elfoglaltsága mellett hosszu idő óta nem foglalkozott kereskedelmi, váltó- és csődügyekkel és az igazságügyi kormány, mely minden munkaerőt az egyéniségének és tapasztalatainak megfelelő positióba igyekszik helyezni, nem vonhatja őt el onnan, ahol gazdag tapasztalataira és képességeire oly nagy szükség van és nem helyezheti tőle távol eső, idegen területre. A központi járásbiróság felállitásától csak igen rövid idő választ el bennünket és ezen intézmény szervezésénél és vezetésénél nem nélkülözhető Boronkay Ignácz elsőrendü adminisztrativ talentuma, ugy, hogy valószinünek tartjuk, hogy ő nem a váltótörvényszéki elnökségre, hanem a központi járásbiróságnak curiai birói ranggal felruházandó vezetői állására van kiszemelve.

— **A magyar börtönügyi intézményekről** igen kedvező ismertetést közöl a páris *Revue Pénitentiaire* azon kötet nyomán, melyet a mult évi kongresszus alkalmából dr. Megyery István kir. ügyész az igazságügyminiszterium megbizásából szerkesztett. A közlemény szerzője, Berlet, magasztalásokkal szól a magyar börtönügyről.

— **Tyuklopásért hat havi börtön. Nyitott ajtó mellett bemászásos lopás.** *A nagybecskereki kir törvényszék:* I. M. S. 17 éves szolga, vagyontalan vádlott, bünösnek mondatik ki a Btk. 333. §-ába ütköző s a 336. §. 3. pontja szerint minősülő lopás büntettében és II. I. L. 48 éves, nős, 6 gyermek apja, napszámos vádlott, bünösnek mondatik ki a Btk. 370. §-ának 1. bekezdésébe ütköző orgazdaság büntettében, és ezért egyénenkint hat havi börtönre itéltetnek.

Indokok: M. S. vádlott a vele szomszédságban lakó M. Zs. sértettnek bekeritett udvarába a közbe levő kuton keresztül bemászott s itt a földön fekvő létrát a sértett padlásajtajához támasztotta, azon felment s a zsineggel bekötözött padlásajtót kinyitva, a padlásról sértett beleegyezése nélkül annak birtokából két tyukot 3 K értékben jogtalan eltulajdonitási szándékkal elvett; I. L. vádlott ugyanekkor M. S. vádlottól két tyukot, melyekről tudhatta, hogy azok lopás utján kerültek M. S. birtokába, vagyoni haszon végett átvett és házában elrejtett. Igaz ugyan, hogy a sértett udvarán két ajtó van, egyik az utczára, másik a közös kut mellett s az eset alkalmával mindkettő nyitva volt, ez a körülmény azonban M. S. cselekményének minősitésénél nem vehető figyelembe, mert vádlott a sértett udvarára nem a nyitott ajtón ment be, hanem a kuton mászott keresztül, az udvarban talált létrát pedig a padlásajtóhoz támasztva, azon jutott fel a zsineggel bekötött ajtó megett alvó tyukokhoz. (1905 márczius 4. 808/905.)

A szegedi kir. tábla: Az elsőbiróság itéletét M. S. vádlottra nézve, indokaiból helybenhagyja; I. L. vádlott büntetését 1 havi fogházra leszállitja. (1905 április 27. 1142/605.)

A kir. Curia: A semmiségi panaszt visszautasitja. (1905 deczember 5. 6208/905. sz. a. II. Bt.)

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az ügyvédi fegyelmi biróság tagjainak igazolatlan elmaradása** a fegyelmi tárgyalásról, fegyelmi vétség. Ezt mondotta ki az osztrák legfőbb biróság fegyelmi tanácsa egy ügyben. A hat panaszlott fegyelmi biró — igy szól az indokolás — tudta, hogy a vádlott megjelenik és az is ismeretes volt előttük, hogy idegen városból való védő is jön a tárgyaláshoz, tehát eljárásuk kartársuk kárositásával járt és igy inkollegiális volt. Ezzel pedig a vádlottak megsértették a hivatással járó kötelességüket és a kari becsületet.

— **Kiskorunak kölcsönzött pénz visszakövetelése jogalap nélküli gazdagodás czimén.** Egy 24-ik életévét be nem töltött egyetemi hallgató 5200 K kölcsönt vett fel. Ebből 2400 K-t egy barátjának azonnal kölcsön adott, mig 2800 K t a saját szükségleteire forditott. Nagykoruságának elérte után pereltetvén, kiskorusági kifogásával szemben felperes azt vitatta, hogy az nem engedhető meg, hogy a kiskoru más kárával jogalap nélkül gazdagodjék. Az osztrák legfőbb biróság alperest 2800 K és kamatai megfizetésére kötelezte, mert ezen összeget maga a kiskoru használván fel, ezzel az összeggel tényleg jogalap nélkül gazdagodnék. Ellenben a 2400 K-t alperes azonnal kölcsön adta és a kölcsönösszeget vissza nem kapta és igy ezen összeg vagyonában nincs meg és igy annak erejéig nem gazdagodott.

— **Zeitschrift für Völkerrecht und Bundesstaatsrecht** czim alatt Kohler berlini egyetemi tanár évenként hatszor megjelenő folyóiratot inditott. A munkatársak közt látjuk Magyarországból *Tőry Gusztáv* miniszteri tanácsost.

— **Népszerü jogi folyóirat** jelenik meg Boroszlóban *Gesetz und Recht* czim alatt. Szerkeszti Stolcz államtanácsos. Előfizetési ára egész évre négy márka.

A Magyar Jogászegylet könyvtára julius és augusztus hónapokban minden páros szombaton délután hat órakor van nyitva és ugyanakkor kül- és belföldi szaklapok is kölcsönvehetők.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Veres Pálné-u. 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Negyvenegyedik évfolyam. 29. SZ. Budapest, 1906 julius 20.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *IV. Veres Pálné-u. 25.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Szilágyi Dezső beszédei. *Dr. Márkus Dezső* kir. curiai kisegitő birótól. — A kereskedelml és váltótörvényszék eltörlése. *Dr. Balog Arnold* budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* Az ügynökszerződések jogi minősége. *Dr. Toldy Zoltán* kir. aljárásbirótól. — Észrevételek a magyar polgári törvénykönyv Tervezetéhez. *Huf József* soproni ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Szilágyi Dezső beszédei.*

A magyar közjog és a legujabb magyar történelem ama kincsesbányáját, amelyet *Kónyi Manó* tárt fel Deák Ferencz beszédeinek kiadásával, értékesen gyarapitotta egy évtizeddel ezelőtt *Lederer Béla*, gr. Andrássy Gyula beszédeinek közrebocsátásával. Most pedig harmadik tárnának a *Szilágyi Dezső* beszédeinek gyüjteménye indult meg *dr. Fayer Gyula* és *Vikár Béla* szerkesztésében és ez a munka, amely kis eltéréssel ugyancsak a Kónyi Manónak kiválóan bevált módszerét követi a beszédek külső közreadása és kommentálása körül, ismét ujabb forrását nyitja meg a hazai alkotmányjognak és történelemnek.

Mert azok, akik mint Szilágyi Dezsőnek kortársai meghallgathatták és élvezhették ennek az igazi államférfiunak beszédeit, jól tudják, hogy minden egyes, bármily rövid hozzászólását valamely tárgyhoz, a kérdés legapróbb részleteinek hosszasan és lehető legalaposabban megfontolt tanulmányozása előzte meg, aminek eredménye azután minden egyes esetben egy tartalomra és alakra nézve egyaránt leggondosabban kidolgozott és kicsiszolt beszéd lett, amely az iletö kérdésnek essay-szerü fejtegetését foglalta magában, csaknem mindig az értelemhez, ritkán az érzelmekhez fordulva meggyőző erejével.

Szilágyi Dezső beszédeinek többsége *lényegében* sohasem árulja el a pártembert, hanem mindannyiszor a kérdés elvi alapján állva és abból indulva ki, fejti ki elmondójuknak véleményét. Azért mondom: *lényegében*, mert az ékesszólás fegyverei közül kevesen használták az ellenféllel szemben oly gyakran a legmetszőbb gunyt, mint éppen Szilágyi Dezső, aki akkor is, amikor humoros részlettel tarkitotta rendkivül sulyos érveit, ezzel is néha a legerősebb vágást mérte a vele szemben állóra.

Ott azonban, ahol erre a fegyverre szükség nem volt; ahol csakis az éles elmével bonczoló tudós és ritka széles látókörü politikus nyilatkozott meg avégből, hogy bebizonyitsa annak a tételnek a helyességét, amelyet beszédjének vezető motivumául választott, avagy, hogy megczáfolja az ellenfél vallotta álláspontot, ott teljesen háttérbe vonul a pártember egyoldalu szempontja és elénk lép a magyar államjog nagy mestere, hogy alkotmányunk évszázados fejlődéséből levonja annak a modern parlamentárizmussal összeegyeztethető érvényes tételeit. De megszünik a pártszempont ott is, ahol az országnak érdeke az ellenzékieskedés háttérbe szoritását követeli, mert az ellenzéknek gyakran és különösen kritikus időpontokban kötelessége a kormányt mint kormányt erősiteni; az ellenzéknek, midőn külügyi politikáról van szó, midőn arról van szó, hogy az állam kifelé, mint egész jelentkezzék: nem szabad pártczélok elérése tekintetéből, bizalmatlanság érzetéből lefegyverezni azon kart, mely nem egy párt, hanem az ország érdekében van hivatva cselekedni. «És nem megrovást, hanem dicséretet és elismerést érdemel azok eljárása, akik ezen időpontot ugy fogták fel, mint amikor a cselekvés terére készül kormányunk lépni s akarják, hogy hatalma, tehetsége legyen ugy cselekedni, amint a monarchia érdeke megkivánja» (164. l.)

Nincs a legtágabb értelemben vett államjognak és politikának egyetlen mezeje sem, amelyen Szilágyi Dezső ne mutatkozott volna elsőrangu szakembernek, aki minden kérdésnek mélyébe hatolt és akinek elemző figyelmét nem kerülte ki a legkisebb mellékkérdés sem.

Az egységes alap, amelyen közjogi érvelése nyugszik, teljesen azonos Deák Ferencz álláspontjával. Ő is a független, az egységes, a gazdagnak és hatalmasnak óhajtott magyar államnak souverainitásából indul ki. Ausztriával szemben a dualismus hamisitatlan elméletének elfogadásával, a feltétlen és megalkuvást nem türő paritás álláspontját hangoztatja minden alkalommal (l. pl. a berlini szerződés beczikkelyezése tárgyában mondott beszédet, 379. l.), gazdasági tekintetben pedig, noha az önálló vámterület és jegybank hivének vallja magát és noha különösen a fogyasztási adók tárgyai és a monopoliumok tekintetében a teljesen önálló rendelkezést követeli Magyarország számára (l. különösen a főváros VIII. kerületében 1898 julius 21-én mondott programmbeszédét, 206. s kk. ll.), mégis az Ausztriával való igazi és állandó békés viszonyt hirdeti, oly alakban, hogy a monarchia mindkét állama biztositsa egymásnak azt, amit kereskedelmi politikájában a legtöbb kedvezményben részesülő országoknak megad. (U. o. 216., 217. l.)

Az előttem fekvő kötet, amely javarészében a Bosznia és Herczegovina megszállásával kapcsolatos kérdések tárgyalását tartalmazza, amely kérdések alkalmat adtak Szilágyinak arra, hogy a keleti kérdésnek egész complexumát valóban nagy államférfiui méretekkel fejtegesse és elemezze mind a képviselőházban, mind a delegáczióban: Szilágyi Dezsőnek több oly beszédét is magában foglalja, amely a magyar kormánynak és országgyülésnek a külügyek vezetésére való jogos és köteles befolyását tárgyazza (l. 261., 342., 343. l.). Talán nem lesz érdektelen itt néhány sort idézni egyes felszólalásaiból, annak tanusitására, hogy miként gondolkozott Szilágyi Dezső a közös ügyek eme részéről.

«Ha valamiben egységes ezen monarchia, ugy külviszonyaira nézve az» — mondá az 1878. évi delegáczió egyik ülésében. «Ha annak a politikai kapcsolatnak, mely a monarchia két államát összefüzi, van valami természetes és felbonthatatlan alkatrésze: a közös védelem kapcsa az. Ha valamiben az összetartozóság érzete kifejezését leli, bizonyára azon érzet az, hogy a monarchia mindkét államában az egésznek hatalmát és biztosságát, mint önnön hatalmunkat és biztonságunkat érezzük, és természetellenesnek tartjuk azt, hogy az azt érintő bármely esemény mint a monarchiának csak egyik államára tartozó tekintessék. Amely pillanatban e felfogástól eltérünk, ez iránt érzelmeink elhidegülnek: elhidegültek a monarchia iránt, és eltaszitjuk magunktól századok tanulságát és intő szavát; és — mély meggyőződés-

* Szerkesztik: *Dr. Fayer Gyula* és *dr. Vikár Béla*. Első kötet. Szerkesztette: *Dr. Fayer Gyula*. Közös ügyek. Közös egyetértéssel czélszerübben elintézhető ügyek. (A keleti kérdés. Tisza—Széll-féle kiegyezés.) Budapest, Athenaeum, 1906 XX. és 428. l. Ára füzve 9 K, kötve 11 K.

sel mondom — ezt a közönyt mindnyájunkra nagyobb veszélynek, leverőbb jelenségnek tartanám, mint minden bajt, mely kivülről érhet bennünket» (170., 161. l.).

Ugyane delegácziő 1898 deczember 12-iki ülésében mondott beszédéből érdekes ez a kijelentés:

(A külügyminiszter) . . . «felszólalásában még egy csodálatos félreértést látok, azt t. i., hogy a külügyminiszternek tulajdonkép nincs pártja. Ez nem ugy van. Mert a külügyminiszternek, legalább a dualistikus államforma szerint, a mindkét államban fenálló többségben kell pártjának lennie, mert alkotmányunk szerint nem szabad oly külügyi politikának folytattatnia, melybe mindkét országgyülés többsége bele nem nyugszik.» (342. l.).

A külügyminiszter rendelkezési alapjának megszavazása kapcsán olvassuk 1878 deczember 5-iki felszólalásában a következőket:

«Én azon nézetben vagyok, hogy bizonyos körülmények közt a rendelkezési alap tekinthető olyannak, mely próbaköve azon politikai bizalomnak, melylyel az ellenőrző testület a kormányzat vezetése iránt viseltetik». «A jelen esetben azonban . . . abból, hogy mi a rendelkezési alapot itt megszavazzuk, kérem és kérjük, ne méltóztassanak azt a következtetést vonni, mintha mi a külügyi vezetés irányával egyetértenénk és mintha e tétel megszavazásával a külügyminiszter irányában bizalmat akarnánk tanusitni. Megszavazzuk ezt, ugy, mint a többi tételt, pusztán és egyedül abból az okból, mert mi ezt kormányzati szempontból a külügyi vezetés egy lényeges és kimaradhatlan költségének tartjuk, azzal a különbséggel, hogy e tétel felhasználásával a dolog természete szerint a külügyi hivatalnak nagyobb diskreció van engedve, mint a többi tételnél». (329. l.).

Rendkivül értékesek e kötet tartalmából azok a fejtegetések, amelyekben — a berlini szerződésnek törvénybe iktatása alkalmából — Szilágyi Dezső azt a nagy horderejü közjogi kérdést tárgyalja, vajjon a magyar országgyülésnek mi a jogköre a király által megkötött nemzetközi szerződések körül, vajjon a beczikkelyezés pusztán alakiság-e avagy az ország jóváhagyását is kifejezi, — ő maga az utóbbi nézetet vallván (296., 374., 395. ll.). Nekünk nem engedi, hogy eszmemenetét itt csak vázoljuk is, de hiszen ez ismertetésnek nem is a kötet tartalmának kivonatolása a czélja, hanem csakis az, hogy minden érdeklődő figyelmét felhivja annak rendkivüli becsére és érdekességére.

A belpolitika kérdéseivel — nem tekintve az 1874. évi kiegyezést, amelyet e kötet felölel — a beszédek első kötete csak keveset foglalkozik. De valahányszor Szilágyi Dezső ezekről a kérdésekről szól, mindig megnyilatkozik benne a legerősebb fajmagyarság mellett, amely Szilágyinak egyik legprægnansabb jellemvonása, a ritka nagy müveltségü «Europäer», aki tisztán látja kulturális és gazdasági életünk fogyatkozásait is. Legyen szabad ebből a szempontból a már érintett programmbeszédnek ama részére utalnom, amely a nemzetiségi kérdéssel foglalkozik (218. l.), nemkülönben arra, amely arra mutat rá, hogy kisebb országoknak mennyire érdekük helyet foglalni a nemzetek nagy világközösségében és mennyire kell óvakodniok bármily téren az elszigeteléstől.

Számos kérdés, amelyet e kötet tárgyal — nevezetesen a kiegyezés és a külpolitika kérdései — a teljes actualitás benyomását szerzik az olvasónak. Ez a benyomás egyfelől Szilágyi Dezső nagyságára vall, mert hiszen csak az örök igazság alapján álló államférfiu elvi állásfoglalása lehet az, amely nem veszti el értékét az évtizedek folyamán sem; de másfelől arra is fölhivhatja a nemzet figyelmét, hogy számos óriás horderejü kérdés még máig is ugy várja megoldását, mint három évtizeddel ezelőtt, amikor legjobbjaink egyike elmélkedett róluk és hirdette tanitását, amelyet e kérdések mindegyikénél üdvösen és hasznosan fogunk követhetni.

Ismételjük: a magyar politikai, közjogi és történelmi irodalom ujabb tárházának megnyitását várhatjuk az első kötetből itélve, mely most Fayer Gyula dr. szerkesztésében jelent meg, Szilágyi Dezső beszédeinek közrebocsátásától. E kötet nem éri be a beszédeknek puszta egybegyüjtésével vagy a beszédeknek bizonyos tárgyak körül csoportositásával. A kötetnek nagyobb fele minden egyes beszédnek összes előzményeit tárgyalja és közli ama külső körülményeket is, amelyek között az elmondatott, nemkülönben föltünteti a beszéd hatását és következéseit. Teljesen hü és feltétlenül megbizható politikai képét adja ezzel a mü annak az időszaknak, amelyben Szilágyi az illető beszédet mondotta, de ebből a szempontból sem éri be mindig a már közzétett, többé vagy kevésbbé nehezen hozzáférhető adatoknak feldolgozásával, hanem nem egy részletben egészen eredeti anyagot nyujt az olvasónak. A szerkesztő nagy, fáradságos és igen becses munkát végzett, amelyért nemcsak az irodalmi érdem elismerése, hanem igaz köszönet illeti meg.

Az első kötet a legjobb reménységet kelti az öt kötetre tervezett gyüjtemény többi kötetei iránt.

Dr. Márkus Dezső,
kir. curiai kisegitő biró.

A kereskedelmi és váltótörvényszék eltörlése.

A lapokban közölt hir szerint az igazságügyminiszter a budapesti ügyvédi kamara választmányának kijelentette, hogy «a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék napjai meg vannak számlálva». Ha ez a kijelentés valóban megtörtént, akkor ebből egyrészről azt kell következtetnünk, hogy a polgári peres eljárás javaslata nem nagy idő mulva a képviselőház elé kerül, másrészt, hogy a miniszter ezen kiváló bíróság eltörlése mellett foglalt állást. Amennyire örvendenénk azon, ha az első feltevés igaznak bizonyulna és peres eljárásunk reformja annyi vajudás után végre megvalósulást nyerne: éppen oly mély sajnálattal látnánk, ha a reform ezzel a rombolással kapcsoltatnék össze.

Minő okok, minő szempontok vezetik azokat, akik e kiváló bíróság eltörlését követelik? Mi a jogosultsága ennek a rombolásnak? Mit remélnek a megszüntetéstől?

I.

Fel szokták érvül hozni a kereskedelmi és váltótörvényszék megszüntetése mellett, hogy az uj polgári peres eljárás nem ismeri a külön kereskedelmi ügybiróságot, sem a külön kereskedelmi eljárást, tehát a perjogi reform mellett a kereskedelmi és váltótörvényszék feleslegessé válik. Ennek az érvnek a kapcsán azt is hallottuk, hogy a kereskedelmi eljárás megszüntével a kereskedelmi ülnökök intézménye is megszüntetendő lesz, ami némelyek véleménye szerint a kereskedelmi és váltótörvényszék existentiájának eddig egyetlen jogosultságát adta meg.

Mindenek előtt konstatálhatjuk, hogy ha uniformizálódik is az egész országban a peres eljárás és ha a külön kereskedelmi eljárás az egész vonalon meg is szünik, a kereskedelmi és váltótörvényszék mégis fentartható lesz. A budapesti bíróságok szervezete már ma is lényegesen eltérő a többi városok bíróságainak szervezetétől. Polgári törvényszékünk és polgári járásbíróságaink mellett van külön büntető törvényszékünk és külön büntető járásbíróságunk, Budapest vidékére pedig a külön polgári és büntető osztályt magában foglaló pestvidéki törvényszék és járásbíróság müködik. Most állitjuk fel az egész városra kiterjedő központi járásbíróságot, amely külön szakosztályokban fogja ellátni a járásbíróság hatáskörébe tartozó peres és perenkivüli ügyeket. Maguk ezek a szervezeti különbségek mutatják, hogy sohasem próbálta senki a budapesti bíróságokat az ország többi bíróságaival egy kaptafára vonni, aminthogy a fővárosi forgalom nem is hasonlitható össze az ország egyetlen városának forgalmával sem. Ily körülmények közt a kereskedelmi és váltótörvényszék további fentartása még akkor is szükséges és lehetséges lesz, ha a peres eljárás az egész országban egyöntetüvé válik. Ahogy a büntetőtörvényszék, mint önálló szakbíróság

ezentul is megmarad, éppen ugy meg kell hogy maradjon a kereskedelmi és váltótörvényszék is mint önálló szakbiróság.

Hiszen csak több indokoltsága van annak, hogy ugyanazon a székhelyen müködő egyenlő rangu biróságok szakok szerint specializálódjanak, mint annak, hogy ugyanazon a székhelyen, ugyanazon rangban müködő biróságok közt semmi egyéb különbség ne legyen, mint hogy az egyik a helybeli pereket, a másik a vidéken felmerült pereket intézze.

Az a körülmény, hogy a speciális kereskedelmi eljárás eltörlésével kapcsolatban a kereskedelmi ülnöki intézmény eltörlése is szóba került, szintén nem befolyásolhatja a kereskedelmi és váltótörvényszék fentartásának kérdését, mert nem a mai kereskedelmi eljárárás és nem az ülnöki intézmény adja meg e biróság fennállásának jogosultságát, hanem a külön kereskedelmi szakbiróság szükségessége.

Ámde még az ülnöki intézménynek eltörlése sem eldöntött kérdés.

Nézetem szerint az ülnöki intézmény nem annyira eltörlendő, mint inkább reformálandó volna. Ezen intézmény jelenlegi szervezete mellett arisztokratikus jellegüvé fejlődött, mert az egész országban csaknem mindenütt mindig ugyanazok a nagykereskedők és nagyiparosok vették ki részüket az ülnöki tisztség diszéből és terhéből.

Igy történt azután, hogy ezek az állandóan szereplő ülnökök — különösen a vidéken — az ügyek elintézésében, már az összeszokás folytán is, gyakran alkalmazkodtak a hivatalnok birák bureaukratikus szokásaihoz, nem ritkán a szakszerüség rovására elősegitvén az ügyek minél gyorsabb elintézésére irányuló törekvéseket. Az esztendők hosszu során át való összeszokásnak az is lett az eredménye, hogy az ülnökök egyes törvényszékeknél iparkodtak a birói tagok véleményéhez alkalmazkodni és respektálták a felsőbiróságok alkotta præcedenseket, ami által éppen az veszett el, ami az ülnöki intézményben becses: az esetek individuális, a kereskedelmi forgalom szempontjából való, szakszerü felfogása.

Ha az ülnöki intézmény ebben a formában bizonyos gyarlóságokat mutat is fel, a magam részéről még sem mondanék le a polgári elem részvételéről a magánjogi, különösen a kereskedelmi ügyekben való itélkezésben. Csaknem épp oly becses tényezővé válhatik ez a részvétel a polgári perekben, mint az esküdtbirák részvétele a büntető igazságszolgáltatásban. Hogy különösen a kereskedelmi perekben czélszerü a laikus elem bevonása, arra nézve legjobb bizonyiték a tőzsdebiróság igen kiterjedt igénybevétele nem tőzsdetagok részéről, a tőzsdei forgalmon kivül eső perekben is. A kereskedelmi forgalom és a kereskedelmi szokások és felfogások ismerete — sajnos — szakbiráink körében oly csekély, hogy a kereskedelmi ülnökök részvétele ezekben a kérdésekben csak jótékony hatással lehet a joggyakorlatra. A biráskodásban való részvételt azonban mi nem ugy képzeljük, hogy ugyanaz a 3—6 kereskedő és iparos esztendőkön át hivassék be ülnökül, hanem akképp, hogy a törvényszék székhelyén levő intelligens kereskedők és iparosok közül minél többeket kell részeltetni e tisztség viselésében. Az ülnöki intézmény ezen demokratizálása akkép volna keresztülvihető, hogy a kereskedők és iparosok közt bizonyos selectio mellett meg kellene állapitani az ülnöki tisztre alkalmas kereskedők és iparosok névjegyzékét és szolgálati lajstromát és bizonyos turnusokban mindig másokat kellene behivni e tisztség ellátására. Ha e demokratikus irányu reform mellett még taxative felsorolnánk azokat az eseteket, amelyekben laikus biró részvétele kötelező, akkor a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszéknél (esetleg az ország többi törvényszékeinél is) fentartható és uj életre kelthető ezen intézmény.

Ujból hangsulyozzuk azonban, hogy ha az ülnöki intézményt a törvényhozás eltörli, amit mi kivánatosnak nem tartunk, ez még nem szünteti meg a kereskedelmi és váltótörvényszéknek, mint önálló szakbiróságnak jogosultságát.

II.

Ámde ugy vagyunk meggyőződve, hogy a külön kereskedelmi eljárás és az ülnöki intézmény megszüntetése csak ürügyképp hozatik fel a kereskedelmi és váltótörvényszék eltörlése érdekében.

Ilyen alárendelt minőségü érvek nem lehetnek irányadók egy kitünően müködő jogszolgáltatási szerv eltörlésének elhatározásánál. Nagy része van az ezen kérdés körüli küzdelemben annak a nyiltan be nem vallott körülménynek, hogy bizonyos körök nem szivesen látják a külön kereskedelmi judikatura kifejlődését és nincsenek megelégedve a kereskedelmi joggyakorlattal.

Azt, hogy miért kell külön kereskedelmi judikatura, alább fogom kifejteni. Itt csak azt vizsgálom, hogy van-e ok ezen biróság judikaturájával való elégedetlenségre.

Birói gyakorlatunk számos kérdésben — és pedig nemcsak a kereskedelmi törvény alá eső kérdésekben — egészen a legutóbbi időkig meglehetősen merev volt. Birásságaink a törvények magyarázata körül nem egyszer feláldozták a törvény szavainak a lényeget: az anyagi igazságot.

Ez a merev törvénymagyarázat tagadta meg évtizedeken át a sommás végzés ellen a perujitást és ugyanez a helytelen törvényalkalmazási rendszer nyilatkozott meg a végrendeletek alakszerüségének birálatában, a birtokperekben, az igazolás, perujitás kérdésében. A formalisztikus álláspont kedvéért elnézéssel voltak az ügynöki szédelgések, a megrendelő blankettákkal üzött visszaélések, a nemzeti és felekezeti jelszavak alatt megindult irreális szövetkezetalapitások és más egyéb visszaélések iránt.

Tudjuk, hogy ez az irány minő rombolásokat vitt végbe a bünügyek elbirálásában és a bünvádi perrendtartás alkalmazása körül is.

A birásságok azonban az utóbbi időben tudatára ébredtek, hogy a birói itélet nem való a visszaélések takarójául és hogy az itélkezésben az anyagi igazság érvényesitése az egyedüli czél, nem pedig a formális jog megállapitása.

Ezt a formalisztikus judikaturát azonban nem a kereskedelmi birásságok inaugurálták, különösen pedig nem a kereskedelmi és váltótörvényszék, de sőt éppen ezen birásságnak nagy része volt a mindnyájunk által örömmel üdvözölt fordulat előidézésében. Ezen birásságunk nem egy alkalommal szembe helyezkedett a felsőbirásságok állandó gyakorlatával is, csakhogy a méltányossági szempontokat érvényesitse.

De a törvényhozás sem menthető fel az anyagi igazságnak meg nem felelő némely itéletek miatt a felelősség jelentékeny része alól.

A 70-es években megalkották a kereskedelmi törvényt, a német minta nyomán. És habár a német kereskedelmi törvény azóta már számos pontjában lényeges módosulást szenvedett, nálunk a jogrendszer kiegészitése érdekében törvényhozásilag több mint 30 éven át semmi sem történt, ugy, hogy a 30 év előtt eredetileg a németországi forgalom részére készitett német jogszabályok nálunk még ma is teljes érvényben vannak. Ugyanigy vagyunk egyéb törvényeinkkel is.

Ha tehát a birói gyakorlat egy és más irányban való merevségeért valamely tényező felelősségéről lehetne szó, akkor tegye kezét a szivére és mondja el a mea culpat legelőbb is az a testület, amelyet a mulasztás vádjának első sorban kell érnie: a törvényhozás testülete.

III.

A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszéknek külön traditiója van. Ez a biróság a régi váltófeltörvényszékből eredt, amely állami biróság volt már akkor is, mikor még a közigazgatás nem volt elválasztva a biráskodástól. Ennek a birásságnak a hagyományait vette át és ápolta tovább a kereskedelmi és váltótörvényszék. Ezek mellett a traditiók mellett e biróság

*

a kereskedelmi, váltó- és csődügyekben a joggyakorlatot magas, tudományos szinvonalra emelte. Aki tehát e bírósághoz hozzányul, az egy régi, kitünően bevált, egészséges intézményt tép ki.

Emellett ne feledjük el azt a fontos missziót, melyet e törvényszék évtizedek óta teljesit. Az ország központjában, a kereskedelemnek és iparnak centrumában, ahol a belkereskedelem összes szálai összefutnak és ahol egész külkereskedelmünk lebonyolitást nyer, a legfontosabb és legnehezebb jogi ügyek eddig egységes és céltudatos vezetés és munkamegosztás mellett a szó szoros értelmében véve *szakszerüen* intéztettek el.

A *szakszerüségre* a magam részéről igen nagy sulyt helyezek, mert szükségesnek tartom, hogy a cégjog, a részvénytársaságok és szövetkezetek joga, az értékpapirok joga, a biztositási jog, a kiadói jog, a fuvarozási és vasuti jog, a váltójog, a csődjog, stb. specziális müvelése által az eddig elért eredmények konzerváltassanak és a joggyakorlat által tovább fejlesztessenek. A szakszerü elintézésre mindenütt szükség van, annál inkább ezen specziális jogvidékeken, ahol az alkalmi judikatura hitelünket is veszélyeztetheti. Ha valahol, ugy ezen egészen különleges terrenumon kell az egységes, öntudatos és állandó gyakorlat érdekében a tabula rasa politikáját elkerülni.

Erre az a válasz jön az ellentáborból: hiszen ez megtörténhetik anélkül, hogy azért külön bíróságnak kelljen fennállania, megtörténhetik ez akkor is, ha a kereskedelmi és váltótörvényszék beolvasztatik a budapesti törvényszékbe. Már most vagy megmarad a budapesti törvényszék kebelében belül is a kereskedelmi és váltótörvényszék mai szaktanácsi szervezete és ebben az esetben a beolvasztás teljesen felesleges, vagy pedig a beolvasztás által éppen az akarják elérni, hogy ez a mostani szakbirósági jelleg megszünjék, akkor pedig az abolitionisták törekvése egyenesen veszedelmes törekvés.

De még abban az esetben sem volna veszélytelennek mondható e kisérlet, ha a törvényszék mai szaktanácsai, ugy, amint vannak, egyelőre a maguk egészükben fenmaradnának.

A judikaturának egységes, átfoglaló módon való irányitására éppen a szakbeli kérdésekben az elnök van hivatva. A polgári törvényszék elnöke óriási adminisztrativ teendői mellett ma a polgári ügyekben is csak a legmegfeszitettebb munkásság mellett képes a judikaturát irányitó feladatot betölteni. Hogyan tölthetné be ezt a feladatát a kereskedelmi, váltó- és csődügyekben is? Két urnak szolgálni nagyon nehéz, de három urnak szolgálni lehetetlen. Két ur alatt értjük ma a rendkivüli adminisztrativ munkát és a polgári pereknek, valamint a budapesti kir. törvényszéknél nagy számmal előforduló perenkivüli ügyeknek irányitását. Hogyan lehetne ily munkakör mellett azt kivánni, hogy az az elnök, aki adminisztrál, akinek bíróságánál a legnagyobb polgári perek folynak, akinek törvényszéke a legtöbb sommás per felebbezési bírósága, aki a legnagyobb telekkönyvi hatóságnak főnöke, aki előtt a legjelentékenyebb házassági, gondnoksági, stb. peres és peren kivüli ügyek fordulnak meg, hogy ez az elnök még gondot fordithasson az átlag 150,000 ügyszámot jelentő kereskedelmi, váltó- és csődügyekre is?

Emlékezzünk csak vissza az önálló büntetőtörvényszék felállitásának történetére. Azért kellett a büntetőtörvényszéket önállósitani, mert a budapesti kir. törvényszék polgári és büntető osztályai nem voltak egy kéz által egységesen és jól kormányozhatók. Ezen procedurának éppen ellenkezőjét akarják most végbe vinni, a kereskedelmi és váltótörvényszék önállóságának megszüntetése által.

Nagy a gyanunk, hogy azok, akik a kereskedelmi és váltótörvényszék önállósága ellen törnek, nem elégednének meg azzal, ha ezt a bíróságot a maga szaktanácsaival együtt ugy, amint van, egyszerüen bekebeleznék a budapesti kir. törvényszékbe, mert ők éppen ezen tanácsok szakbeli biráskodása ellen törnek, ezt akarják kipusztitani, az ő judikaturájukkal egyetemben. Ebből a czélból előbb-utóbb bekövetkeznék a második lépés: a szaktanácsoknak a budapesti kir. törvényszék tanácsaiba való teljes beolvasztása, azaz a kereskedelmi és váltótörvényszék mai biráinak alkalmazása a polgári, telekkönyvi, házassági, örökösödési, stb. ügyekben, viszont a polgári törvényszék biráinak foglalkoztatása a kereskedelmi, váltó- és csődügyekben.

Ezzel ugyan elérhető volna az, hogy a kereskedelmi és váltótörvényszék mai szaktanácsainak egyöntetü judikaturája megszünjék, viszont a budapesti kir. törvényszéknek ma kitünően müködő polgári szaktanácsai is gyökerestül felkavartatnának. Az igazságszolgáltatás ezzel nemcsak nem nyerne, de veszitene, mert mindkét bíróság itélkezése ingadozóvá válnék és teljesen elvesztené szakszerü jellegét, ami pedig nemcsak a kereskedelmi, váltó- és csődügyekben, de a közpolgári, örökösödési, telekkönyvi, stb. ügyekben is igen fontos.

És emellett a kereskedelmi és váltörvényszék ellenesei az eltörlés által nem érnék el tnlajdonképpeni céljukat: a mai kereskedelmi jogi judikatura megváltoztatását, mert ha az elsőfok öntudatos gyakorlatának lehet is egyes kérdésekben befolyása az általános birói gyakorlatra, ez a befolyás sokkal kisebb, semhogy az illető bíróság megszüntetésével a judikatura megfordulására lehetne számitani. A birói gyakorlatot a legfőbb bíróság: a kir. Curia irányitja a törvények alapján.

Ennek a bíróságnak megrendszabályozására vagy a kereskedelmi, váltó- és csődtörvény eltörlésére pedig még a kereskedelmi és váltótörvényszék ellenesei sem gondolnak.

Dr. Balog Arnold.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az ügynök-szerződések jogi minősége.

I.

Joggyakorlatunkban a bíróság döntése alá kerülő jogvitáknak nem kis része az, amely ügynök-szerződésekből keletkezik.

Számos döntést lehet tehát olvasni az ügynök-szerződésekből keletkező jogviszonyok felől, de talán egyetlen döntés sincs, mely az ügynök-szerződés jogi természetét megfejtené, megfejtené azt, hogy az ügynök-szerződés, melyet majd közbenjárásnak, majd kereskedelmi- vagy általában jogügyletközvetitésnek nevez, a jog szempontjából minő szerződés, holott enélkül helyes következtetésekre jutni, helyes jogszabályokat alkalmazni, általában helyesen dönteni nem, vagy csak tapogatódzás és sejtés alapján lehet, mert hiszen jogirodalmunk sem fejti meg vagy hibásan fejti meg a kérdést.*

* Reiner János Zlinszky Imre magánjogának átdolgozott legujabb kiadásában a jogügyletek közvetitése czimén a megbizás egyéb nemei között emliti s tévesen megbizásnak minősiti azokat, bár nem fejti ki, hogy miért tekinti azokat megbizásnak; egyuttal az azokra vonatkozó jogszabályokat sem meriti ki, aminthogy nem is meritheti ki, mert ha a megbizásnak szabályait kiterjesztené az ügynök-szerződésekre, ugyancsak különös jogszabályokkal találná magát szemben, melyekből azonnal meggyőződnék arról. hogy az ügynök-szerződést megbizásnak tévesen jellemezte. — Dr. Raffay Ferencz «Magyar magánjog» czimü müvében, mint a szerződések egyik önálló faját (contractus sui generis) állitja elénk s akként határozza meg azt, hogy az oly egyoldalu szerződés, melylyel valamely személy vállalkozik valamely ügylet közvetitésére vagy szerződéskötésre kinálkozó alkalom közlésére, a vele szerződő személy pedig dij fizetésére. Raffay kiemeli, hogy e szerződés éppen, mert abban is valamely személy bizonyos szolgálatra ajánlkozik, rokon a vállalkozási szerződéssel s egyoldalu szerződés, mert az ajánlkozó személynek csak joga az elvállalt szolgálatot teljesiteni, de arra nem köteles.

Kijelentem, hogy ezuttal csak az ügynök-szerződéseknek ama fajáról kivánok jellemzést adni, melyekben az ügynök jogügyleteket hoz létre általában, vagy jogügyletekre vonatkozó ajánlatokat (megrendeléseket) szerez általában, vagy jogügyletek kötésére kinálkozó alkalmat közöl (tudatja valakivel, hogy bizonyos személyben hajlandóság van bizonyos jogügylet megkötésére, pl. vételre vagy eladásra) illetőleg általában az ügynök-szerződéseknek arról a fajáról, melyben az ügynök csak egyes ügyletek létrehozása tekintetében fejt ki tevékenységet, nem pedig arról a fajáról, midőn egyetlen vagy nehány személy részére egész tevékenységét köti le.

Az ügynök-szerződés jogi természetének kideritése sikerre csak ugy vezethet, ha azt jelenségeiben s eredményében pontosan megfigyeljük s ezen megfigyelés alapján elemezzük.

Jelenségeit s eredményét ugy a jogértő, mint a nem jogértő közönség egyaránt jól ismeri s hogy jogi természetét gyakran mégis hibásan birálják el, más oka alig lehet, mint az, hogy megfigyelésük nem elég alapos.

Joggyakorlatunkban gyakran olvashatjuk az ügynökszerződéseket «közbenjárás» és «ügyletek közvetitése» megjelölésével nevezni, sőt hallottam azt már «sikerszerződés»-nek is nevezni s nem ritkán megbizási szerződésnek is.

Az első megjelölés nem vet világot annak jogi természetére, sem a második, holott a második ugy látszik, arra lenne hivatva azzal, hogy uj megjelölést használ, melyet a kereskedelmi jognak általában nem szabatos megjelölései közül vett át, holott uj megjelölésre s névre általában csak ott van szükség, ahol a meglevő jog s a jognak meglevő megjelölései nem elegendők s nem alkalmasak a jogban ujabban jelentkező jelenség megjelölésére. A harmadik megjelölés ezenfelül ötletszerü, az utolsó meg teljesen hibás.

II.

Lássuk már most, miben áll az egyes jogügyletek létrehozása körül vagy az ügyletkötésre kinálkozó alkalom közlése körül fáradozó ügynök müködése és szerződésük tartalma?

Nemde, az előbbi tevékenysége abban, hogy annak érdekében, aki vele szerződött, eljár ahhoz, vagy azokhoz, akiben vagy akikben hajlandóságot vél fölfedezni, hogy készek jogügyletet kötni azzal, kinek érdekében müködik; azokat reábeszélni törekszik, hogy a jogügyletet megkössék, szóval azokban a hajlandóságot s akaratot a jogügylet kötésére felkölti, vagy megerősiti meggyőző képessége értékesitése által, utóbbié pedig abban, hogy a vele szerződött személylyel közli a nevét és lakását annak a személynek, akiben megvan a hajlandóság bizonyos jogügylet megkötésére; mindkettő szerződésének tartalma pedig az, hogy egyrészt az ügynök vállalkozik reá, hogy müködése arra vezet, hogy a vele szerződött személy azzal a személylyel, akiben az ügynök felköltötte vagy szilárddá teszi az ügyletkötésre irányuló hajlandóságot, vagy akinek czimét az ügynök megmondotta, a jogügyletet, melynek létrehozása érdekében az ügynök reábeszélő és meggyőző képességét latba vetette, megköti, másrészt a vele szerződő személy kötelezettséget vállal, hogy az ügynök fáradozásáért annak pénzt (jutalmat, dijat) fizet.

Ugy-e a meghatalmazás- vagy megbizás-szerződésnek veleje az, hogy valaki vállalkozik másnak ügyében eljárni ugy, hogy eljárása által ő maga nem, hanem az váljék kötelezetté, akinek ügyében eljár s az a más személy, akinek érdekében eljár, őt ezzel a hatáskörrel fölruházza? s nemde abból a szempontból, hogy az adott valamelyik esetben meghatalmazás-szerződésről van-e szó, közömbös, hogy valaki ingyen vagy pénzért vállalkozik-e másnak ügyében eljárni?

Már most kérdem, hogy az ügynök müködésében akad-e csak egyetlen mozzanat is, melyből a vele szerződöttre annak müködéséből vagy tetteiből kötelezettség háramlik? Ugy-e, hogy nem?

Hiszen az ő müködése kizárólag oly szolgálatokban nyilatkozik meg, melyek hivatva vannak a szerződés tartalmában meghatározott eredményt (kölcsön megszerzése, eladás létesitése, vétel létesitése, hitelezőkkel való egyezkedés keresztülvitele stb.) létrehozni s ez által őt dijához juttatni.

Már pedig előre kikötött vagy általában dijazásért vállalt szolgálatok utján — legyenek azok akár testiek, akár szellemiek, akár részben testiek, részben szellemiek — valamely előre meghatározott eredmény létesitésére vállalkozni nemde munkaszerződés? Az eredmény a munka (locatio conductio operis) a jutalom vagy dij (provisio) a munkabér.

Lehetnek, akik fönnakadnak azon, hogy egyes esetekben kikötik a szerződő felek, hogy az ügynök az ügyletet meg is köti (pl. adásvételi szerződést az egyik fél nevében vagy a szerzett kölcsönt annak részére, kinek részére szerezte s nevében föl is veszi) s bennük azt a hitet költi fel, hogy mégis megbizás-szerződéssel állunk szemben. Ámde ez az ügynök-szerződésnek munka-szerződés jellegén mit sem változtat s azt, kinek gondolatai mélyebben szántanak, véleménye megalkotásában és megszilárdulásában föl nem tartóztathatják, mert ha adott esetben a szerződés tartalmához tartozik az is, hogy az ügynök a jogügyletet megköti, az csak azt mutatja, hogy az ügynök-szerződésben adott esetben megbizás-szerződés elemei is foglaltatnak, tehát adott esetben a jogviszony keletkezésekor a szerződők közt kétnemü szerződés jött létre. Avagy nem fordult-e még elő a jogéletben, hogy valaki házat vesz s tőle azt az eladó egyidejüleg bérbe veszi? Hát ezért lehet-e azt mondani, hogy adásvételi, vagy azt, hogy bérleti szerződés jött létre? s nem az-e a valóság, hogy mindkétnemü szerződés egyidejüleg jött létre?

Igaz, hogy megállitja egy pillanatra a gondolkozót, az ügynök-szerződések közül az alkusz-ügyletnek az a sajátsága, hogy az alkuszszal szerződő a szerződéstől visszaléphet s nem egészen alap nélkül költi fel benne azt a kétséget, hogy az alkusz-ügyletekről is el lehet-e mondani azt, hogy az is munkaszerződés, mert hiszen a munkaszerződés természetével ellenkezik az, hogy valamelyik szerződő fél visszaléphessen a szerződéstől, de ez a kétségünk is megnyugvást talál, mihelyt az adásvételi szerződések különös nemeire tereljük figyelmünket, nevezetesen a megtekintésre vagy próbára való vételre, a visszalépés föntartásával vagy jobb vevő föntartásával való vételre s különösen a tulajdonjog föntartásával való vételre, mint amelyek — s kivált az utóbbi — ugyan szintén az adásvételi szerződés nemei, de azokban s különösen az utóbbiban oly sajátság rejlik, mely az adásvételi szerződés általános természetével ellenkezik.

Még csak dr. Raffay Ferencznek «Magyar magánjog» czimü müvében e kérdést illető véleményével, mint amelyet e kérdésben legmélyebbrehatónak ismertem föl, kivánok kissé behatóbban foglalkozni.

Ő, ki az ügynök-szerződéseket alkuszi szerződésnek nevezi s mint önálló szerződésfajt ismerteti, azt mondja arról, hogy az egyoldalu szerződés, mert — épugy, mint az ajándékozásnál s letéti szerződésnél — csakis egyik szerződő fél vállal kötelezettséget s mert az ügynök nem szoritható arra, bár vállalkozott reá, hogy jogügyletet a vele szerződő s más sze-

Dr. Nagy Ferencz a «Magyar kereskedelmi jog» czimü müvében az ügynök-szerződések közül csupán az alkuszi ügylettel foglalkozik, de csak érinti a kérdést s azt mondja róla, hogy nehezen dönthető el, hogy a magánjog szempontjából az alkuszi ügylet minő szerződés, munkabér-, vagy megbizási szerződés-e s pedig azért, mert az alkuszszal szerződő az ügylettől visszaléphet s éppen azért helyesebb megbizásnak venni, bár a római jog szempontjából az nehezen egyeztethető össze, mert a mandatum ingyenes jogügylet, bár a mai jogban (osztrák polgári törvénykönyv 1004. §-a) ez már meghaladott álláspont.

Dr. Neumann Ármin «Kereskedelmi jog» czimü müvében az alkuszi ügyletről szintén azt emliti, hogy eldöntetlen, hogy az a magánjog szempontjából munkaszerződés-e vagy megbizás, vagy éppen egészen önálló természetü szerződés (contractus sui generis) s fölemliti, hogy Hahn német jogtudós önálló természetü szerződésnek minősiti.

mély között tényleg létesitsen vagy az üzletkötésre kinálkozó alkalmat közölje.

Hát azt a véleményt, hogy erre az ügynök nem szoritható, magam is osztom, de én azt más okra vezetem vissza s abból más következtetésre jutok s föntartom azt a véleményemet, hogy ugy az ügynök szerződések általában, mint a kerekesdedelmi jogban szabályozott alkusz-ügylet a munkaszerződésnek különös fajai és pedig az ügynök-szerződések általában a munkaszerződésnek különös fajai, az alkusz-ügylet pedig az ügynök-szerződéseknek egyik alfaja.

Teszem pedig ezt azért, mert ha jellemzésem megáll, nem látom okát és czélját annak, hogy uj szerződésfaj fogalmát alkossuk meg, mikor a meglevő szerződésfajok fogalma alatt valamennyi szerződésfaj eltér, aminek egyébként fontos jelentősége is van.

Hogy az ügynök-szerződések nem egyoldalu szerződések, az kiviláglik abból, hogy az egyoldalu szerződéseknek az a jellegük, ami azokat egyoldalu szerződésekké teszi, az, hogy csak az egyik szerződő fél vállal kötelezettséget; ámde az ügynök-szerződéseknél nemcsak az egyik fél vállal kötelezettséget; hiszen az ügynök is vállal kötelezettséget, t. i. azt, hogy jogügyletet létesit, vagy jogügyletre kinálkozó alkalmat közöl, már pedig a szerződés elveinél fogva az, aki valamely irányban kötelezettséget vállal, az arra szoritható is.

De hogy ennek daczára a gyakorlati jogéletben az ügynök nem szoritható elvállalt kötelezettsége teljesitésére, annak oka az elvállalt kötelezettség természetében rejlik.

Egyik esetben ugyanis az ügynök arra vállalkozik, hogy harmadik személynek akaratát jogügyletkötésre irányitja, tehát annak az eredménynek előidézése, melyre vállalkozott, nemcsak az ő, hanem harmadik személy akaratától is függ s ez a természeti akadály az, mely kizárja azt, hogy az ügynök szoritható legyen az elvállalt kötelezettség teljesitésére, habár elvben erre szoritható lenne.

A másik esetben az ügynök arra vállalkozik, hogy jogügyletkötésre kinálkozó alkalmat közöl; annak sincs semmi akadálya elvben, hogy az ügynök erre szoritható legyen, ámde a gyakorlati jogéletben ennek sincs gyakorlati értéke és czélja, mert hiszen éppen a közlés az, amely hivatva van kideriteni, hogy hol a kinálkozó alkalom és tegyük föl, hogy az ügynök annak folytán, hogy a biróság itélettel szoritja őt a közlésre, azt tényleg közli s annak daczára, hogy nem ellenőrizhető, hogy valóban azt az alkalmat közli-e, melyet közölni vállalt, azt az alkalmat közli, igen könnyen megeshetik, hogy még ha az alkalom a közléskor meg is volt, akkorra, mikorra az, ki az ügynökkel szerződött, azt megragadni akarja, már megszünt, mert azóta annál, kinél az alkalom kinálkozott, az akarat változott s az többé az ügyletkötésre nem hajlandó.

Igaz tehát, hogy az ügynök elvállalt kötelezettsége teljesitésére nem kötelezhető, de ennek oka nem a szerződés természetében, hanem abban rejlik, hogy az a gyakorlati jogéletben czélszerütlen s előreláthatólag meddő lesz s ugyszólván az elvállalt kötelezettség, vagyis a szerződés tárgyának természeténél fogva lehetetlen.

Hogy hasonlattal tegyem szembeötlőbbé a munkaszerződés, ügynök-szerződések s alkusz-szerződés között fönnálló viszonyt, a kristálytanban ismeretes gulával (pyramis) hasonlitom össze a munkaszerződést s ekkor a munkaszerződés a gula, az ügynök-szerződés a csonka gula, az alkusz-szerződés pedig az obelisk.

Azt hiszem, hogy sikerült kimutatnom, hogy az ügynökszerződés lényegében munkaszerződés s annak csak különös faja, mig az alkusz szerződés, melyet a kereskedelmi jog szabályoz bővebben, ismét az ügynök-szerződésnek különös faja.

Ennek jelentőségét pedig abban látom, hogy, ha az ügynök-szerződés munkaszerződés, akkor arra a munkaszerződés szabályai alkalmazandók, természetesen azonban az ügynökszerződések sajátosságának megfelelően.

Egyuttal azt is javasolom, hogy tekintettel arra, hogy az ügynök-szerződés nem helyesen képzett szó, ahelyett a gyakorlat e szerződés kétnemü alakja szerint azt «jogügyletet létesitő munkaszerződés»-nek és «jogügyletet elősegitő munkaszerződés»-nek (a jogügyletre kinálkozó alkalom-közlés elvállalása) nevezze.

A következő fejezetben az ezen fejezetben adott jellemzésből folyó fontosabb szabályokat fogom ismertetni.

Dr. Toldy Zoltán,
kir. aljárásbiró.

Észrevételek a magyar polgári törvénykönyv Tervezetéhez.

1. A Tervezet 535. §-a szerint abban az esetben, midőn a jelzálogjog hátralépéséről van szó, a jelzálogtulajdonosnak beleegyezése szükséges.

Ezen intézkedés olyan ujitás az eddig követett gyakorlattal szemben, melynek semmi értéke nincs; mert minden gyakorlati jogász tapasztalta, hogy 100 közül legalább 90 esetben a jelzálogtulajdonos kénytelen a korábbi ranggal biró hitelezőt megkérni, hogy engedje át az elsőbbséget egy jövendőbeli hitelezőnek, rendszerint akkor, ha pénzintézettől akar kölcsönt felvenni; abban az esetben pedig, midőn egy korábbi hitelező egy későbbi hitelezőnek enged elsőbbséget, felesleges a jelzálogtulajdonosnak beleegyezése, mivel az érdeke az által nem érintetik, mert ez esetben az előlépő hitelezőnek követelése a hátralépő hitelezőnek követelésénél semmi tekintetben sulyosabb nem lehet, már csak azért is, mivel különben a közbeeső hitelezők jogsérelmet szenvedhetnének.

A Tervezet 891. §-ára való hivatkozás pedig nem döntő, mert ezen szakaszban foglalt rendelkezés, mely szerint a megszünt követelés más követeléssel helyettesithető, a jelzálogjog fogalmával, mely szerint az járulékos jognak tekintendő, a legkirivóbb ellentétben áll.

A Tervezet 535. §-ában inkább világosan volna kimondandó, hogy az elsőbbség átengedésének a közbeeső hitelezők kárára nincs helye; amint az a telekkönyvi rendtartás 61. §-ában világosan ki van jelentve.

2. A Tervezet 877. §-a szerint az a hitelező is követelhet a kényszerárverés utján befolyt vételárból kielégitést, akinek követelése még le nem járt.

Az ilyen hitelező nagy kárt okozhat a következő hitelezőknek, ha követelésének érvényesitésére nem szoritható, pedig ezen §. szerint arra nem szoritható, hanem csak jogosult.

Vegyük a következő esetet:

Valamely birtok eladatott kényszerárverés utján és az előnyös tételek, valamint egynehány korábbi hitelező követeléseinek kielégitése után fenmaradt még a vételárból 20,000 K.

Ezzel kielégitendő volna:

A)	hitelezőnek	10,000	korona	követelése,
B)	«	3000	«	«
C)	«	4000	«	«
D)	«	2000	«	«
E)	«	1000	«	«

Az *A)* hitelezőnek követelése után volna 8% kamat fizetendő és a kölcsönszerződés értelmében a tőke csak 10 év mulva fizethető vissza, vagy pedig az adós felmondási joga ki volna zárva.

A többi hitelezők követelései pedig a vételár felosztásakor már lejártak.

A sorrendtárgyalásnál kijelenti *A)* hitelező, hogy követelését még nem érvényesiti, mert az még csak több év leforgása után válik esedékessé.

Most a 10,000 K követelése gyümölcsözőleg elhelyezendő, de a mai pénzviszonyoknál fogva a 10,000 K csak 4% kamat mellett helyezhető el és minthogy *A)* hitelező jogositva van 8% kamatot igénybe venni, az másképp nem eredményezhető, mint az által, hogy az egész 20,000 K vételár elhelyeztetik.

A következő hitelezők tehát csak akkor kapják pénzüket, ha *A)* hitelezőnek követelése lejárt.

A) hitelező megkapja 8% kamatait követelésének lejártáig; a következő hitelezők pedig nem kapnak addig sem kamatot, sem tőkét.

Ugyanaz történhetik kényszerárverés esetén kivül is,

midőn p. o. valaki kénytelen sulyos feltételek mellett kölcsönt felvenni és a hitelező kiköti magának, hogy a kölcsön hosszabb idő mulva visszafizethető legyen, vagy ha az adósnak felmondási joga ki van zárva.

Ha most az adós a kölcsön felvétele után rövid idő mulva véletlenül abba a helyzetbe jön, hogy tartozását törleszteni képes volna, a követelést vissza nem fizetheti.

Hogy az ilyen jogi állapot a humanismus ama követelményével, mely szerint a gyengébbet védenünk kell az erősebb ellen, össze nem egyeztethető, kétségbe nem vonható.

A Tervezet 1366. §-a segit ugyan némileg az adós ezen baján, mert annak értelmében a pénzfelvételtől számitva tiz év mulva visszafizethető a kölcsön törvényes felmondás mellett. Ez az intézkedés azonban nem kielégitő, mivel abban az esetben, ha az adós időközben olcsóbb pénzt kaphatna, helyzetén nem segithet.

A Tervezet 877. §-ának indokolásában elismertetik, hogy az ingatlan kényszerárverés folytán történt eladása az illető ingatlan tekintetében a csőd egy nemét — a részleges csődöt — eredményezi, és minthogy ezen érvelés helyes, annálfogva következik ebből, hogy kényszerárverés esetében a csődeljárásban előirt szabályok is jogosan alkalmazhatók.

A csődtörvény 14. §-a szerint a közadós elleni követelések — a határozott időtartamhoz nem kötött évi járadékok, tartási és más bizonyos időszakokban visszatérőleg teljesitendő fizetések iránti követeléseket kivéve — a csődtömeg irányában a csődnyitással lejártaknak tekintendők.

Ezen szabály értelmében volna a Tervezet 877. §-a módositandó.

A Tervezet 1366. §-ának első bekezdésében pedig ki volna mondandó, hogy 500 koronán alóli kölcsönnél a felmondási idő három hónapot, nagyobb kölcsönnél pedig hat hónapot tesz.

A második bekezdése ugy volna szerkesztendő: oly megállapodás, amely az adósra nézve hosszabb vagy rövidebb felmondási időt állapit meg, hatálytalan. (Rövidebb felmondási idő is az adóst kényszerhelyzetbe hozhatja.)

A harmadik bekezdésében ki volna mondandó: az adós felmondási joga akkor sem zárható ki, ha hosszabb lejárat van kikötve.

3. A Tervezet 880. §-ának az az intézkedése, hogy a biztositott követelést csak a jelzálogjoggal együtt lehet átruházni, nem helyeselhető, mert ha a jelzálogos hitelező a 899. §. szerint a jelzálogjogról lemondhat és a követelés az által nem érintetik, akkor kell, hogy a hitelező a követelést a jelzálogjog nélkül is átruházhatja, mely esetben a jelzálogos hitelező szintén — habár csak implicite — jelzálogjogáról lemond; csakhogy az utóbbi esetben a jelzálogtulajdonos a jelzálogjognak kitörlését kérheti, mivel az mint járulékos jog többé fenn nem állhat. *Huff József.*

Különfélék.

— **A Btk. 92. §-a és a kihágási büntetőtörvénykönyv 21. §-a** az 1904. évben 13,569 egyénnel szemben talált alkalmazást, vagyis az elitéltek többségével: 57·1%-ával szemben megállapitotta a biróság a büntetési nem vagy tétel leszállitását előidéző nagyszámu vagy nyomatékos enyhitő körülmények fenforgását. Sőt egyes büncselekményeknél az elitéltek tulnyomó nagy részének javára indokoltnak találtatott az emlitett enyhitő szakaszok alkalmazása.

Igy az alább felsorolt büncselekményeknél:

	Az elitéltek száma	A 92. §. alkalmaztatott az elitéltek százalékában összesen
Hatóság elleni erőszak	2,162	2,057 94·7
Magánosok elleni erőszak	283	254 89·8
Családi állás elleni bünt. és vétségek	23	19 82·6
Magánlaksértés	510	414 81·2
Kettős házasság	16	11 68·7

— **A semmiségi panasz bejelentésének alakiságai** tekintetében a Curia lassankint mind többet és többet enged eredeti formalizmusából. A IV. tanács, melynek Hérich-Tóth János az elnöke, legutóbb 1906. évi 4940. sz. határozatában elfogadta azt a semmiségi panaszt, melyet vádlott ekkép jelentett be: «Semmiségi panaszszal élek, mert nem érzem magam bünösnek.» Bár a semmiségi panasznak ily módon történt bejelentése — mondja a Curia — nem foglalja magában a semmiségi oknak világos megjelölését, mindazáltal a vádlott védekezésére való tekintettel nyilvánvaló, hogy ő azon alapon élt perorvoslattal, hogy a vádbeli cselekmény nem állapitja meg büntetendő cselekmény tényálladékát, tehát, hogy a panasz a Btk. 385. §-ának 1. *a)* pontjában meghatározott semmiségi okon alapszik. A Curia ezen semmiségi panasz folytán mindkét alsóbirósági itélet megsemmisitésével vádlottat az ellene emelt vád alól felmentette.

— **Boronkay Ignáczna**k a kereskedelmi és váltótörvényszék elnökévé való kinevezése megtörtént. A vezetésben beállott személycsere nem jelenthet az évtizedes tradicziók tekintetében irányváltoztatást. Akik Boronkay eddigi működését ismerik, azok méltán várják tőle, hogy a vezetése alatt álló birósághoz történő kinevezésekre a legjobb irányu befolyással lesz és őrködik afölött, hogy a törvényszék birói kara mindenkor a képesség és a szakbeli kiválóság szerint egészittessék ki. Csak ezáltal lehet megóvni és emelni a törvényszék szakbirósági jellegét, amire pedig a jövőben is nagy sulyt kell helyezni.

Reméljük, hogy Boronkay Ignácz, aki vezetőképességének oly kiváló tanujeleit adta, ezen elsőrendü szakbiróság adminisztrácziójának élén mindent elkövet a vezetése alatt álló biróság eddigi szinvonalának fentartása és szakbeli jellegének megóvása érdekében.

— **Végrehajtásmegszüntetési kereset osztrák tőzsdebiróság itélete alapján elrendelt végrehajtással szemben.** A kir. Curia felülvizsgálati tanácsa legutóbb a következő nagyérdekü elvi jelentőségü határozatot hozta: A végrehajtási törvény 4. §-a értelmében az Ausztriában hozott birói határozatok alapján a végrehajtás a viszonosság előföltétele alatt lévén elrendelendő, minden esetben vizsgálandó a viszonosság fenforgásának előfeltétele. Az osztrák törvények értelmében a magyar tőzsdebiróság itélete alapján osztrák biróság által engedélyezett végrehajtás a kötelezett fél kérelmére megszüntetendő, ha az érvényesitett igény játék vagy fogadás gyanánt tekintendő különbözeti ügyleten alapszik és ez a kérelem akár felfolyamodással, akár önálló keresettel érvényesithető. Ehhez képest a végrehajtási törvény 4. §-a szerint megkivántató viszonosságnál fogva abban az esetben, ha a végrehajtás osztrák tőzsdebiróság itélete alapján engedélyeztetett és az érvényesitett igény játék vagy fogadás gyanánt tekintendő különbözeti ügyleten alapszik, a végrehajtást szenvedő által meginditott végrehajtásmegszüntetési kereset alapján a végrehajtás megszüntetendő.

— **Magyar jogi munka kiadása Németországban.** *Dr. Baumgarten Nándor* és *dr. Meszlényi Artur* «Kartellek és trustök»-ről szóló akadémiai pályadijnyertes munkája *Liebmann Ottó*, berlini elsőrangu kiadó-czég kiadásában most hagyta el a sajtót. A szerzők maguk dolgozták át munkájukat, mely nemcsak a jogász és a közgazda, hanem a laikus közönség érdeklődésére is számit. Az európai és amerikai kartell-mozgalom legfontosabb jelenségeit irja le és behatóan tárgyalja a kartellek és trustök jogi hatásait és e kérdés jogi problemáját. A munka megjelenése figyelemre méltó már azért is, mert nagyon ritka azon magyar munkák száma, melyek a külföldi irodalomban is tért hóditottak.

— **Dezső Mihály,** a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéknek érdemekben megőszült pertárnoka elhunyt. «Dezső bácsi» ugy a biróság, mint az ügyvédi kar tagjainak őszinte szeretetét és nagyrabecsülését érdemelte ki. Emlékét mindenki, aki őt ismerte, kegyelettel fogja őrizni.

— **Az életkor a bünügyi statisztikában.** Ha azt nézzük, hogy mily természetü büncselekmények mely életkorokban fordulnak elő leggyakrabban, a következőket látjuk:

	1904-ben volt százalékban 12—23 évés	24—29	30—49	50 éves és idősebb
A vagyon ellen elköv. büncselekmények	36·7	19·3	35·1	8·9
A személy ellen miatt elitéltek sorában	43·1	16·4	30·7	9·8

A fiatalkoruak tehát gyakrabban fordulnak elő a vagyon, a két középső koroszályhoz tartozók a személy ellen vétők

sorában, mig a legidősebbek ép ugy, mint a legfiatalabbak, a vagyon ellen elkövetett büncselekmények miatt elitéltek között sürübben szerepelnek, mint a személy ellen vétők seregében. Különösen sok a fiatalkoru bünös a következő büncselekmények elkövetői között:

	Elitéltek száma	Ebből 12—23 éves összesen	Ebből 12—23 éves %-ban
Magánosak elleni erőszak	462	247	255·
Erőszakos nemiközösülés és megfertőzés	281	186	66·2
Lopás	20,225	10,225	50·6
Rablás	144	88	61·1
Gyermekölés és kitétel	66	44	66·7

A büntett és (a becsületsértés kivételével) vétség miatt elitélt 25,823 12—23 éves egyén között 2756 volt a nők száma, ami 10·7%-nak felel meg, tehát aránylag kevesebb, mint az összes elitéltek sorában. 16 évet be nem töltött 3291 elitélt, 20-ik évét nem érte el 14,278 elitélt, 4611 eltartott kivételével a saját keresetükből éltek, 16,047-en tudtak irni-olvasni. Egyszer volt büntetve 2539, többször 882, a visszaesők arányszáma tehát 13·3%, vagyis kisebb, mint az összes elitéltek sorában, ami különben természetes is, minthogy a visszaesés lehetősége az életkor előrehaladásával növekszik: minél öregebb valaki, annál többször állott módjában büncselekményt elkövetni. Lopásért és jogtalan elsajátitásért 10,893-an, ember élete elleni büncselekményekért 10,193-an itéltettek el, ugy hogy a büncselekmények most emlitett csoportjaira a fiatalkoru bünösök 81·7%-a esik. A büntetőtörvény 92. §-a 6940 fiatalkoru bünössel, az összes fiatalkoru elitéltek 26·9%-ával szemben alkalmaztatott; javitó-intézetbe 93-an utaltattak, ebből 81-en 16 évnél fiatalabb korban. Végül a büncselekmény elkövetésének helyét a lakóhelyek főcsoportjai (város és vidék) szerint vizsgálva azt látjuk, hogy százezer lakosra esett fiatalkoru elitélt Budapesten 107, törvényhatósági jogu városban 138, a vidéken 147.

— **A kir. főügyész semmiségi panaszának visszautasitása.** A kir. Curia: A semmiségi panaszt visszautasitja. *Indokok:* A kir. főügyész a kir. tábla itélete ellen a BP. 385. §-ának 1. *b)* pontja alapján azért jelentett be semmiségi panaszt, mert a cselekmény nem minősittetett a Btk. 336. §-ának 3. pontja szerint. Minthogy pedig vádlott az alsóbíróságok által 2 rendbeli lopás vétségében, tehát anyagi bünhalmazatban mondatott ki bünösnek, a kir. főügyész semmiségi panaszából azonban ki nem vehető, hogy a semmiségi panasszal érvényesiteni kivánt semmiségi ok vádlottnak mindkét cselekményére, vagy pedig azok egyikére vagy másikára, és ezek közül melyikre vonatkozik, s igy a semmiségi panaszban a semmiségi ok világosan megjelölve nincs: ennélfogva a semmiségi panaszt a BP. 434. §-ának 3. bekezdése értelmében vissza kellett utasitani. (1906 május 31. 5722/906. sz. a. II. Bt.)

— **Birák lapja** czimmel Gál Lajos bazini kir. aljárásbiró szerkesztése mellett uj hetilap indult meg julius 15-ikén. E lap kizárólag a magyar birák, ügyészek, birósági és ügyészségi hivatalnokok személyi érdekeit fogja szolgálni. Harczolni fog a «titkos minősités eltörléséért, a birósági főnöki rendszer megváltoztatásáért, a protectio és az ezzel kapcsolatos mindennemü visszaélés kiküszöböléséért, a birák és birósági hivatalnokok jobb javadalmazásáért és különleges állásának az államtisztviselők karában leendő kidomboritásáért». A lap előfizetési ára egész évre 10 K.

— **Ablakra ragasztott papirlap beszakitása által elkövetett betöréses lopás.** *A nagyváradi kir. tábla:* Az elsőbiróság itéletét helybenhagyja. *Indokok*: A kir. törvényszék helyesen állapitotta meg a tényállást s abból folyóan a vádlott bünösségét, a cselekmény minősitése pedig a törvénynek megfelel, mert a vádlott oly módon hatolt be a szobába, hol az ellopott tárgyak voltak, hogy az ablaküveget pótló papirdarabot beszakitotta s az ugy támadt nyiláson benyulva, az ajtónak belső reteszét félretolta s az ajtót kinyitotta; vádlottnak ez a cselekménye pedig a Btk. 336. §-ának 3. pontja alá eső betörés ismérveit magában foglalja. A kimért büntetés pedig a törvény értelmében lejebb nem szállitható. (1905 január 25. 177/905. sz. a. B.)

A kir. Curia: A semmiségi panaszokat elutasitja *Indokok:* A közvédő és vádlott a BP. 385. §-ának 1. *b)* pontja alapján jelentett be semmiségi panaszt. Az alaptalan semmiségi panaszok elutasitandók voltak, mert jóllehet az üvegtáblát helyettesitő papirlap beszakitásához nagy erő alkalmazása nem igényeltetett, az a papirlap mégis akadályul szolgált arra, hogy az ajtó zárja belülről hozzáférhető legyen, s minthogy ez az akadály erőszakkal hárittatott el, vádlottnak az a tette, hogy az ablaktáblát helyettesitő papirlapot beszakitotta s az ily módon nyitott résen benyulva az ajtót elzáró reteszt félretolta, a betörés fogalmának megfelel; a kir. tábla tehát nem tévedett, midőn a vádlott terhére megállapitott a Btk. 336. §-nak 3. pontja szerint minősülő büntettnek minősitette. (1906 márczius 8. 2423/906. sz. a. II. Bt.)

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az osztrák biróságok statisztikája.** Lapunk 26. számában ismertettük a magyar sommás biróságok müködésének 1904. évi eredményeit. Alább közöljük az osztrák statisztika nehány adatát a perek tartamáról.

1904. évben 100 K-ig terjedő u. n. bagatel-per Ausztriában 1.000,000 indult meg. Minden 100 egyesség és itélettel befejezett ily perből tartott 1 hónapig 95·6, 1—3 hónapig 3·9, 3—6 hónapig 0.4, ezentul 0·1. A 100 K-tól 1000 K-ig folyó körülbelül 25,000 járásbirósági perből 282,000 fejeztetett be egyességgel és itélettel. Ezen utóbbi számból 1 hónapig tartott 85·9%, 1—3 hónapig 11·7%, 3—6 hónapig 1·0%, 6 hónapon tul 0·5%. A 130,000 törvényszéki perből 1 hónapon belül 47·4%, 1—3 hónapig 37·8%, 3—6 hónapig 11·4%, 6—12 hónapig 3%, 1 éven tul 0·4% tartott.

A felek eskü alatti kihallgatására nézve érdekes az 1900. év óta állandóan tartó csökkenése az aránynak. Eskü alatti kihallgatás foganatositttatott járásbiróságoknál:

	1900	1901	1902	1903	1904
Bécsben	8·7	8·7	4·4	4·1	2·8
Az egész birodalomban	17·4	14·9	14·9	14·7	12·7

Törvényszéki perekben az eskü alatti kihallgatások következőkép alakultak:

	1898	1899	1900	1901	1902	1903	1904
Bécsben	12·7	5·2	4·1	3·1	2·3	2·9	2·1
Az egész birodalomban	24·4	18·4	17·6	13·5	13·2	12·3	9·7

— **Túlságos tiszteletdij kikötése és behajtása fegyelmi vétség.** Egy ügyéd egy szegény nyomorék asszony kártéritési perét «feliben» vállalta el. A pert megnyervén, az ellenféltől behajtott jelentékeny perköltségén felül megkapta az egy összegben fizetendőleg megitélt 1500 K tőkének és kamatainak felét is. Ezzel azonban nem elégedett meg, hanem az ügyfelének megitélt havonkénti 12 K tartásdij felére is rátette kezét, ugy, hogy a szegény nyomorék asszonynak nem maradt a legminimálisabb élelmiszerekre valója se. Az alsó ausztriai ügyvédi kamara az ügyvéd ezen ténykedésében nem látott fegyelmi vétséget, mig a kamarai ügyész felebbezése folytán az osztrák legfőbb bíróság fegyelmi tanácsa az ügyvéd vétkességét megállapitotta. X. ügyvéd — ugymond az indokolás — igen szép tiszteletdijat kapott és mégis nem átallotta a nyomorék és teljesen keresetképtelen asszonynak a csekély járadékára tenni rá a kezét. Ilyen körülmények közt emberierségi tekintetek is tiltják a tiszteletdijnak könyörtelen behajtását és az ilyen eljárás az ügyvéd kötelességeinek teljes félreismerésén alapulva, a hivatás gyakorlását lealacsonyitja egyszerü üzleti utánjárássá.

— **A lopásról és annak különböző fajairól.** (Trattata del Furto e delle varie sue specie) Manzini sienai egyetemi tanár 4 kötetes könyvet adott ki. Szerző a pozitiv iskola lelkes hive. A legkisebb részletekig feldolgozza müvében a tárgy egész jogtörténetét, az összes fölmerülő kérdéseket, megvilágitva a világirodalom és az összes számbajövő törvényhozások állásfoglalásaival. Eredményei közül kiemeljük a következőket: Az egyszerü lopás inditványivá tétessék és pénzbüntetéssel büntettessék. Az általános erkölcsi érzéket, fontos gazdasági vagy szellemi érdekeket sértő lopás hivatalból üldöztessék és szabadságvesztésbüntetéssel büntettessék, összekapcsolva közmunkára való alkalmazással. A visszaesésben elkövetett lopás mindig hivatalból üldözendő. Külön szabályok állapitandók meg a hozzátartozók által elkövetett lopásokra és a kár jóvá tételére.

Dr. SCHÖNBERGER KÁROLY ügyvéd Prágában Pořič 8. 11759

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Veres Pálné-u. 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenegyedik évfolyam. 30. SZ. Budapest, 1906 julius 27.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *IV. Veres Pálné-u. 25.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Dreyfus. *Dr. Láday István* kir. alügyésztől. — Az igazságügyi költségvetési vita. *B. A.* — A birósági joggyakornokok helyzete. *Dr. Mészáros Lajos* budapesti joggyakornoktól. — Az ügyvédi vizsga és a birósági joggyakornokok. *Dr. Kruk Zoltán* budapesti joggyakornoktól. — A patronage-intézmény Portugaliában. *Dr. Tóth László* kir. törvényszéki jegyzőtől. — *Törvénykezési Szemle:* Az ügynök-szerződések jogi minősége. *Dr. Toldy Zoltán* budapesti kir. aljárásbirótól. — Különfélék.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Közlöny»-ből.

Dreyfus.

Justitia regnorum fundamentum.

Egy tüzérkapitányt a katonai biróság bünösnek itél abban, hogy elárulta hazáját: katonai titkokat adott el idegen hatalomnak. Rangjától megfosztják, deportálásra itélik.

Az itélet végrehajtása után itt-ott azt kezdik emlegetni, hogy az elitélt ártatlan. A félénk hangok visszhangra találnak s nemsokára oly erővel követeli a közvélemény az itélet revizióját, hogy a hatalom kénytelen azt elrendelni.

Egy másik katonai biróság a revizió során is kimondja a bünösséget, de ugy az eljárás menete, mint maga a kiszabott büntetés mértéke is nyilvánvalóvá teszi, hogy ezt a vádlott ártatlanságának feltételezése, talán tudata mellett tette.

Az itélet a habozók kétségeit is végkép eloszlatja s a közvéleménynek ellenállást nem türő ereje az ujabb itéletnek is hatályon kivül való helyezését követeli.

Ezt a követelést a kegyelmezéssel akarják kielégiteni, de ez nem elég a szabadság népének. A vádlott ártatlan; követelik tehát ennek nyilvános elismerését s az ártatlanul szenvedett áldozatnak teljes rehabilitálását Az ügy Franciaország legfelső birósága elé kerül, mely, miután a közvád képviselője hatalmas beszédben mutatta ki a vádlott ártatlanságát, felmentést mond ki. A kapitány pedig visszanyeri tiszti rangját, őrnagygyá léptetik elő s felékesitik a köztársaság egyetlen kitüntetésével: a becsületrend szalagjával.

Justitia regnorum fundamentum.

*

A legelső benyomás, melyet a Dreyfus-ügy befejezése kelt: a csodálat érzése a *nagy nemzet* irányában.

Hódoló bámulattal kell szemlélnünk a nemzeti erkölcsnek azt a széditő magaslatát, mely ennek az ügynek hátteréből kibontakozik. *Egy* ember igazáért sorompóba lép az *egész nemzet;* százezreket és milliókat lelkesit és késztet tettre az a tudat, hogy *egy* emberen jogtalanság történt s hogy ezt az *egy* embert igazához kell juttatni. Nemcsak a nemzet legjobbjai szólalnak fel az ártatlan érdekében; nemcsak az emberi és társadalmi lélek nagy ismerője, Zola Emil áll be a küzdők sorába, hanem magával ragadja az ügy' a nép nagy tömegeit is: felforgatja az utczát, a sajtót, a parlamentet és sorra buktatja meg a kormányokat.

Hiában rémitgetnek az aggságoskodók a hadsereg nimbusának csökkenésével: hiába próbálkoznak a kormányok a nemzet figyelmének más irányba terelésével és hiába kelti fel a felekezeti gyülölködés undok rémét a nacionalizmus mezébe burkolódzó reakczió.

Minden hiába. A nép igazságot követel s nem nyugszik addig, mig az igazságot meg nem kapja. Pedig odaékelve két világóriás közé, kiknek egyikével az évszázados gyülölség, másikával a csak néhány évtizede szenvedett megaláztatás friss emléke állitja szembe, Franciaország minden bizalmát, egész nemzeti büszkeségét hadseregében találja. És bár «az ügy» megbolygatása csakugyan veszedelmet jelenthet a rajongással szeretett hadseregre, még ennek a tekintetnek is hátrálnia kell az *igazságot* követelő nemzeti erkölcs leirhatatlan ereje előtt.

És ez az ország, ez a nemzet az, amelyet annyiszor vádol éppen az erkölcsi érzék hiányával — a hatalmi féltékenykedés rágalmai nyomán — a könnyenhivők, a felületesek, a tudatlanok serege.

*

De végtelenül értékes tanulságot nyujt az ügy, mint a *demokráczia* diadala is.

Birói tévedések, sajnos, nem ritkán fordulnak elő. Legtöbbnyire nem is jutnak köztudomásra, de ha nyilvánosakká válnak is, csakhamar napirendre térnek felettük, bármily felháborodást keltenek is kezdetben. Legfeljebb néhány lelkes ember akad, ki a küzdelmet nem hagyja abba, amig csak remény lehet a győzelemre.

De, hogy egy birói tévedés — még ha köréje számos hatalmi és gazdasági érdek fonalai öveződtek is — majdnem egy évtizeden keresztül princzipális kérdése lehet a közvéleménynek, góczpontjává válhatik a politikai pártok alakulásának és a társadalmi körök küzdelmeinek s hogy az igy kialakult közvélemény elég szivós és elég erős lehet az igazságnak még a központi hatalommal s különösen a hadsereggel szemben való érvényrejuttatására is: ezt eddigelé csak a kontinens egyetlen, igazán demokratikus, nagy kulturállama, Franciaország mutatta meg.

*

És csak ebben a világitásban láthatjuk tisztán az *egyéni szabadság* társadalmi védelmének jelentőségét is.

A nagy forradalomban s a nyomába lépő szabadságharczokban diadalra jutott polgári társadalom egész ideologiája az egyéni szabadság eszméje körül fonódik. Innen van az az aggódó gondosság, melylyel az államhatalomnak minden egyes ténykedését, mely az emberi szabadságjogok mezejét érinti, megfigyeljük s innen van, hogy az ártatlannak elitélését ma többé nem az egyén, hanem az egész társadalom sérelmének tekintjük.

De ennek felismerése s a megtörténő sérelmeken érzett felháborodás hiábavaló, ha a társadalomban nincs meg az erő arra, hogy a sérelem orvoslását kierőszakolja. Ezt az erőt csak a nép erkölcsi érzülete adhatja meg; az a demokrata erkölcs, mely az igazságot követeli, bármily magasan álljon is az, aki a jogtalanságot elkövette s bármily alacsonyrendü légyen is az, aki annak áldozata lett.

*

Van ennek az esetnek *minket magyarokat* különösen érdeklő tanulsága is.

A Dreyfus-ügy fejleményei során szerep jutott a törvényhozásnak is.

Külön törvényt alkotott Franciaország törvényhozó testülete csak azért, hogy *ebben az egy ügyben* az igazság érvényrejutását biztositsa.

És mi?...

Harmadfél évtized óta kénytelenek a birósógok a törvény hibájából hosszu börtönbüntetésre itélni olyanokat, akik néhány fillérnyi értékü élelmi szert loptak el valami zárt helyről, talán csak azért, hogy az éhezés kinjaitól meneküljenek.

Dr. Láday István.

Az igazságügyi költségvetési vita.

Az igazságügyi kormány részletes programmját ma sem ismerjük. A miniszter a még elődje által összeállitott 1906. évi költségvetés kapcsán nem adott programmot, hanem munkatervének részletes ismertetését az 1907. évi költségvetés tárgyalására tartotta fenn. Némi tájékoztatást az igazságügyi kormány tervei felől a miniszter beszédjének következő passzusa tartalmaz:

> ... Csak röviden jelzem, hogy kötelességemnek fogom tartani a legsürgősebb reformok tekintetében a képviselőháznak már az őszi ülésszak alatt előterjesztéseket tenni. Természetes, hogy itten a törvényalkotásoknak egy egész nagy programmja merül fel. Az egyiknek a materiális jog — majd a büntető jog, majd a polgári jog — terén sürgős a reform, a harmadiknak az alaki jogok reformja, a negyediknek az ügyvédi rendtartásé, az ötödiknek a nyugdijintézet stb., a hiteltörvények, a végrehajtási törvény, a csődtörvény reformja stb., stb. Én csak röviden jegyzem meg, hogy körülbelül husz törvényjavaslat, nem az én érdememből, hanem még alkotmányos elődeimnek érdeméből, félig-meddig készen van a miniszteriumban. Hogy ezekre nézve milyen sorrendet kövessek, ezt a kérdést egy szaktanácskozmány elé fogom vinni, mert ez odatartozó kérdés és ott döntendő el. A magam részéről csak annyit jelzek, hogy sürgősen szükség lesz a curiai biráskodásról szóló törvénynek haladéktalanul való novelláris revideálására. Szükség lesz a lejárófélben lévő konzuláris biráskodásnak kérdésében a rendezkedésre, és szükség lesz, hogy lelkesedésemnek egész hevével, munkás igyekezetemnek teljességével támogassam a miniszterelnök urat és a kormány többi tagjait is az alkotmányunk védelme szempontjából előterjesztendő törvényjavaslatok előkészitésében.
>
> Ehhez hozzáteszem még, és ez egyéni ambiczióm és ezt az emléket szeretném magam után hátrahagyni, hogy egy gyakorlati pályáról idehelyezett miniszter rövid idő alatt bebizonyithassa, hogy a pereknek a rohamos apasztását lehet eszközölni; az igazságszolgáltatást feltétlenül gyorsabbá akarom tenni. Ezt azonban nem szólamokkal kivánom megvalósitani. Buzgó törekvésem, hogy a legrövidebb idő alatt, azon határok között, amelyeket a t. képviselőház áldozatkészsége számomra anyagilag nyujtani fog, Magyarországon a birtokviszonyokat és a telekkönyveket teljesen rendbehozzam, hogy ezáltal a legveszedelmesebb perek légióit kiirtsam és azt a hitelt, amelyre a magyar közbirtokosság nagyon régen rászolgált, annyira megjavitsam, hogy legalább ezen a téren a telekkönyvek akadályt ne képezzenek.

Amint ebből az idézetből, valamint a miniszter régebbi nyilatkozatából láthatjuk, az igazságügyi kormány szaktanácskozmány elé viszi a reformok sorrendjét. Az azonban az eddigi nyilatkozatokból is kitünik, hogy a miniszter a legnagyobb sulyt a telekkönyvek és birtokviszonyok rendezésére helyezi.

Igen természetes, hogy mi a magunk részéről a legkevésbbé sem kifogásoljuk azt, ha a telekkönyvi reform erélyes keresztülvitele által a magyar földhitelügy lényegesen meg fog javittatni. Ámde az igazságügyi kormány müködése nem merülhet ki egyetlen feladat megvalósitására való törekvésben.

Az igazságügy minden terén nagyon sok a tennivaló és ezek közt sok olyan van, amely halasztást nem tür és még a telekkönyvi reformnál is sürgősebb. Reméljük, hogy az igazságügyi kormány tevékenységét nem fogja egy körre szoritani, hanem párhuzamosan felöleli az összes jogvidékeket, iparkodván mindenütt helyrehozni és pótolni évtizedek mulasztásait.

És itt különösen arra kell a figyelmet felhivnunk, hogy a reformok alatt nem szükségkép törvényhozási reformokat kell érteni. Számos bajt lehet orvosolni miniszteri rendelettel, sőt egyszerü intézkedéssel is, és igen nagy eredményeket lehet kis eszközökkel elérni.

A megvalósitásra váró reformok közt különösen figyelmébe ajánljuk az igazságügyi kormánynak a szervezeti kérdések felkarolását. A legfelső foktól le a kir. járásbirósógig e tekintetben igen sok a tennivaló.

A kir. Curia hátralékának apasztása, a kisegitő curiai birák intézményének eltörlése, a Curia és a kir. táblák perorvoslati körének szabályozása, az alsó fokon a birák felmentése a a nem birói teendők alól, a törvényszéki és járásbirósági ügyvitel egyszerüsitése és a birói előkészitő szolgálat ujjászervezése: mindezek olyan teendők, amelyek részben rendelettel, részben rövid szervezeti törvénynyel keresztül vihetők.

A szervezeti kérdésekről szólva, nem hagyhatjuk emlités nélkül Nagy Dezső első képviselőházi felszólalását, amely a joggyakornoki kérdésnek, jobban mondva a birói előkészitő szolgálat kérdésének volt szentelve. Nagy Dezső sürgette a birói és ügyvédi minősités egyesitését és ostorozta a mai előkészitő szolgálati rendszert a maga ingyenes joggyakornokaival.

Az egész biróképzés végső vonalban azon fordul meg, hogy minő elemeket alkalmaz az állam joggyakornokok gyanánt. A képesitést és képzettséget tehát már a joggyakornoki kinevezésnél figyelembe kell venni, később pedig, az előkészitő szolgálat befejeztekor a joggyakornokok selectióját, selejtezését kell a legnagyobb gonddal eszközölni, hogy csak olyan maradhasson benn a birói karban, akinek arravalóságáról az igazságügyi kormányzat meggyőződést szerzett.

Természetesen szó sem lehet arról, hogy az igy kiválogatott gárda 5—6 évig, vagy még tovább is 1000 K-ért teljesitsen szolgálatot. Mentől jobb erőket akar az állam megnyerni a birói karnak, annál jobb dijazásban kell azokat részesiteni már az első kinevezésük alkalmából is. Ingyenes állásokra (eltekintve vagyonos családok gyermekeitől) nagyrészt azok mennek, akik másutt nem találnak elhelyezést; 1000 K-ás segélydijjal 5—6 évig leginkább azok várnak az aljegyzői kinevezésre, akik másutt még ennyit sem remélhetnek. A tehetségesebb elem más pályán is jól dijaztatik és más hivatásban a vagyontalan fiatal embernek nem kell ügyvédi diplomával esztendőkig 1000 K-ás segélydij mellett szolgálnia, hogy azután ismét néhány évig mint igen csekély fizetésü aljegyző vagy jegyző tegyen szolgálatot. A segélydijnak felemelését ezen okoknál fogva a magunk részéről őszintén üdvözöljük, azonban még ezt elégségesnek nem tartjuk. Szükséges hogy három évi előkészitő szolgálat után a dijas joggyakornokok, akiket az állam a birói feladatra alkalmasnak talál, aljegyzőkké neveztessenek ki és azok, akik időközben az ügyvédi és birói képesitést elnyerik, vizsgáik letétele után nem sok időre jegyzőkké léptettessenek elő. Természetesen azoknak, akik a birói teendőkre alkalmatlanok, az előkészitő szolgálat befejeztével adassék tudtul az, hogy az állam további szolgálatukra nem reflektál.

Németországban nagy a panasz az ellen, hogy az előkészitő szolgálat hosszusága és rossz dijazása miatt csak vagyonos családok gyermekei léphetnek a birói pályára. Nálunk körülbelül ugyanaz a helyzet. Ha azonban mégis akár Magyarországon, akár Németországban a birói karba belekerül egy-egy szegényebb ember, akkor, mint az igazságügyminiszter is rámutatott, a rendkivül hosszu joggyakor-

nokoskodás és jegyzősködés alatt karrierjét kénytelen adósságcsinálással kezdeni. Hogy ez mit jelent, azt fölösleges bővebben fejtegetni.

Aki az igazságszolgáltatás bajain segiteni akar, az kezdje legalulról, a bíránevelés és kiválasztás kérdésénél. *B. A.*

A birósági joggyakornokok helyzete.

A mi «great old man»-unk, Szilágyi Dezső minisztersége óta letelt mult tanulságain okulva, reméltük, [hogy jelenlegi igazságügyi miniszterünk éppen, mert soha «beamter» ember nem volt, jobban meg fogja érteni jogos és méltányos kívánságainkat.

Ügyünk-bajunk orvoslását remélve, a miniszter ur elé terjesztettük odairányuló kérésünket, hogy: 1. emeltessék fel a segélydij 1000 K-ról 1600 K-ra, 2. neveztessenek ki a birói tiszt önálló gyakorlására képesitett, ugyszintén az előkészitő szolgálatot kitöltött átlag 4—10 évig szolgált qualifikált joggyakornokok aljegyzőkké, amely czélra ujabb aljegyzői állások szerveztessenek.

Válaszul részint csekély igéretet, részint elutasitást kaptunk.

Azt mondja a miniszter ur, hogy «a lokális előléptetések tekintetében külön budapesti státust» nem csinál, majd azt a jó tanácsot adja, hogy emeljük saját érdekünkben kvalifikációnkat, vagyis legyünk valamennyien jogtudorok és tegyük le az ügyvédi vizsgát.

Elsőbben is legyen szabad megjegyezni, hogy mi nem különleges állapotot óhajtunk, sőt éppen oda terjed a kérésünk, hogy a budapesti előléptetési viszonyok æquiparáltassanak a vidéki állapotokkal, vagyis legyen Budapest területén is, mint az ország egyéb területén, *háromszor annyi az aljegyzői állások száma, mint a joggyakornokoké* s nem elégedhetünk meg azzal a képtelen, minden bajunk kutforrását képező állapottal, hogy *Budapesten 104 joggyakornokkal szemben 72 aljegyzői állás, tehát egyharmaddal kevesebb álljon, mig Budapesten kivül az ország egyéb részeiben 226 dijas joggyakornokkal szemben 651 aljegyzői állás, tehát csaknem háromszor annyi legyen rendszeresitve.*

Ez a mi *endemikus* kórságunk, ez az a *partikularizmus in pejus*, amely nélkülünk és ellenünk jött létre, de tényleg meg van.

Ami a minősitést illeti a birósági joggyakornokok a *hatályban levő* tételes kvalifikáczionális törvényeknek *megfelelően*, tehát a törvényen állva s benne bizva az ügyvédi oklevél és a jogtudori diploma helyett szerezték meg a birói diplomát és tették le a jogtudományi államvizsgát, és igy ők a kinevezésnél a törvényes minősités birtokában nem mellőzhetők, egészen eltekintve attól, hogy egyszerüen *lehetetlen* az egyetemről egyenesen a bíróságokhoz belépő egyéneknek az ügyvédi vizsga előfeltételét képező ügyvédi gyakorlat folytatása, megszerzése.

A *törvény* tehát birói vizsgát — amely egyébként mindenben azonos az ügyvédi vizsgával s ennél semmivel sem könnyebb természetü — kiván tőlünk s mi csak ezt *tehetjük*, vagyis nem az ambiczió hiánya miatt nem szerzünk ügyvédi oklevelet.

Rátérek a miniszter urnak 1906 julius 18-án az idei budget tárgyalásánál dr. Nagy Dezső országgyülési képviselő felszólalása folytán adott válaszára.

Hálás elismeréssel fogadjuk a jóakaratot, amely különösen a segélydijnak 1000 K-ról 1600 K-ra való kilátásba helyezett emelésében nyilvánult, de másrészt a miniszteri válasz egyéb részeire engedtessék meg néhány szerény megjegyzés.

Szemünkre veti a miniszter ur, hogy törekvésünk Budapest és csak a székesfőváros nappali és éjjeli (sic!) életének tanulmányozásában merül ki s nem akarunk vidékre még albirónak sem kimenni. Ugyan megkérjük tisztelettel a miniszter urat, kivánja be a birósági joggyakornokok és aljegyzők nyilatkozatát, vajjon hányan és hányszor adtak be vidéki állásokra pályázat-kérvényeket, amelyeket azután a sablonos: «más folyamodó neveztetvén ki» záradékkal vissza is kaptunk; vagy tessék bekérni azt az esetet, midőn egy kitünően minősitett, juris dr. és három évet meghaladó szolgálattal biró, tüdőbeteg budapesti kollegám egészségi okokat is érvényesitve, eredménytelenül pályázott aljegyzőnek, — Pujra.

Hogy pedig mi *5—8 évet szolgált* in thesi okleveles itélőbiró-joggyakornokok vidékre a velünk korra és szolgálati évekre egyidős, vagy fiatalabb birák segédeinek, aljegyzőnek nem megyünk, az talán egyéb érvek nélkül is érthető.

Még csak a képviselőházban elhangzott arra az állitásra akarnék két szóban reflektálni, hogy a joggyakornok blanketta-munkánál egyebet nem végez: igy ez az állitás hamis, igaz csak akkor, ha hozzáfüzzük, hogy ilyen természetü munkát *is végez.*

A tények beszélnek, ezek pedig azt *mondják*, hogy az u. n. segédszemélyzet a legérdemlegesebb birói funkcióban, az itélethozásban is igen derék és tevékeny munkásságot fejt ki, amint ezt különben a budapesti kir. itélőtábla jelenlegi elnöke is a mult évben lefolytatott vizsgálata alkalmával konstatálta.

Dr. Mészáros Lajos,
joggyakornok.

Az ügyvédi vizsga és a birósági joggyakornokok.

Igazságügyminiszterünk kijelentette, hogy az aljegyzői, jegyzői és alsóbb birói állások betöltésénél elsősorban azokat a pályázókat veszi számitásba, akiknek ügyvédi diplomájuk van. Hogy ez az állásfoglalása nagyon is komoly, mutatja az, hogy a minisztersége alatt megüresedett két budapesti aljegyzői állásra valóban ügyvédi diplomával biró gyakornokokat nevezett ki, kiknek egyike a rangsorban 32-ik, másika pedig 53-ik volt.

Teljesen eltekintve itt attól, hogy a mai élő jog szerint a birói tisztség törvényes kvalifikácziója nem az ügyvédi, hanem a birói vizsgálat, és hogy a fennálló irott jogot nem volna szabad azok sérelmére ignorálni, kik életüket, jövőjüket egyedül a törvényben bizva szentelték a legfontosabb állami szolgálatnak, teljesen eltekintve ettől a körülménytől, merőben téves az a felfogás, hogy az ügyvédi diploma magasabb képességet igazolna, mint a birói vizsgálat, mert az csupán annyiban magasabb qualificatió, hogy több állásra képesit.

Az 1874:XXIV. tcz. 6. §. szerint a gyakorlati birói vizsgálat tárgyai teljesen azonosak az 1874. évi XXXIV. tcz. 6. §-ában az ügyvédi vizsgálat számára előirottakkal, tehát tartalmi különbség a két vizsgálat közt nagyitóüveggel sem fedezhető fel.

Igaz ugyan, hogy a budapesti ügyvédi vizsgáló-bizottság ma valamivel szigorubban kezeli jogosztó tollát, mint a birói vizsgáló-bizottság, azonban ez csak időnkint változó, ideiglenes és helyi különbség, hiszen visszaemlékezhetünk, hogy még néhány évvel ezelőtt ama bizottságnak is sokkal enyhébbek voltak az igényei s nem haladták meg a birói vizsga niveauját, sőt a marosvásárhelyi ügyvédi vizsga-bizottságé ma sem haladja azt meg.

Részemről azonban a vizsgakérdést teljesen alárendeltnek tartom, mert vizsga és diploma mindig csak a kivánt tudás legalsóbb határának mértéke, de nem az igazi tudás fokmérője s nem is a vizsgálat minősége, hanem a jogászi ész, rátermettség és törekvés a jó biró egyéni kelléke. Akár az ügyvédi, akár a birói diploma által biztositottnál jóval több tudással és tehetséggel kell birnia annak, ki a birói pályán érvényesülni s előhaladni akar.

Nem tudom felfogni, vajjon ama vizsgáló-bizottság,

*

legyen az akár ügyvédi, akár birói, mely a jelöltet egyetlen egyszer látja s annak néhány szerencsés, vagy szerencsétlen kérdésre adott feleletéből itél, és ezt is pusztán ez egy napra való elkészülés szempontjából teheti, miért érdemel több hitelt egy egész emberöltőn át, mint a birói kar legtekintélyesebb tagjainak, t. i. a táblai és törvényszéki elnököknek, illetve a járásbirósági vezetőknek, a gyakorlati érvényesülés képességét éppen ugy, mint az elméleti képzettséget ismételt birálat tárgyává tevő hivatalos minősitése?

De ha már az igazságügyminiszter ur magát a puszta ügyvédi vizsgálatot alkalmasabb qualifikációnak véli is a birói vizsgálatnál, akkor sem a törvény erejében bizva és a szükségszerüség által kényszeritve birói képesitést (és nem ügyvédi diplomát) szerzett joggyakornokoknak az érvényesülés és haladás utjáról való leszoritása lenne szándéka megvalósitásának módja, hanem a jövőben kellene arról gondoskodnia, hogy azokat, kiknek az ügyvédi vizsga törvényes előfeltételét képező ügyvédjelölti gyakorlatuk nincs, ne vegyék fel gyakornokokul.

A joggyakornok, ha az összes jogtudósok tudományával és a legelőkelőbb itélőképességgel rendelkezik is, nem tehet ügyvédi vizsgát, ha nincs ügyvédjelölti gyakorlata. Miért kivánni törvénynél fogva lehetetlent?

Nagy tévedés azt hinni, hogy az ügyvédi pályát az értelmesebbek választják, a birói vizsgát pedig azok, kik kevesebb szellemmel vannak megáldva.

Ellenben minden vitán felül áll, hogy az ügyvédi diploma elnyerése után többnyire csak azok mennek ezer koronás joggyakornokoknak, vagy aljegyzőknek, akik magukat az ügyvédi pálya folytatására bármi okból nem tartják alkalmasaknak.

Miért nem találunk egy «sub auspiciis regist» sem az ügyvédi pályán, ellenben igen a biróin s ami azzal azonos, az ügyészin?

Mert nem a szellemi képesség, hanem a foglalkozásra való rátermettség s a jövő kilátásai irányitják a választást. Aki birói pályára szánta magát, az igyekszik minél hamarabb a státusba jutni, hogy szolgálati ideje mielőbb kezdődjék s nem fog a rá nézve meddő ügyvédjelölti gyakorlatra menni, annál kevésbbé, mert az ügyvédi irodákban alkalmazott jelölteknek első 1½ évükben vajmi kevés jut a joggyakorlatból s ezen idejüket, különösen nagyobb irodákban, tulnyomórészt perenkivüli, vagy pláne éppenséggel nem is szellemi (nyilvántartó, sürgető stb. alsóbbrendü) munkákkal töltik.

Az aljegyzői, jegyzői és albirói állásokért pályázók között, különösen ha a miniszter ur elve köztudomásuvá válik, mindig lesznek fölös számban az ügyvédi pályán érvényesülni nem tudó és a «bíróság niveau-jának emelésére» a birói vizsgásoknál éppen nem alkalmasabb ügyvédi oklevelesek, minek következtében a birói vizsgát tett joggyakornokok kinevezésére beláthatatlan ideig, talán sohasem kerülne a sor.

Végeredményben annak, ha a miniszter ur bíróilag képesitett gyakornokait leszoritja, más eredménye nem lesz, mint hogy azok, látva, hogy ügyvédi diplomával biró kollégáik, kiket hivatalos és társadalmi érintkezés révén teljesen ismerve, képzettség, jogászi ész, törekvés és produkczió tekintetében esetleg lényegesen maguk alatt állóknak tudnak, — a kinevezéseknél őket megelőzik: elvesztik minden ambiciójukat, megszünnek az elérhetetlen elismerés után törekedni s tevékenységüket leszállitják a köteles minimumra. És akkor majd tekintettel a birósági kurrens teendőknek a rendes mértéket tetemesen meghaladó tömegére, melynek igen jelentékeny része a joggyakornokokra nehezedik, a jogkereső közönség az igazságszolgáltatással együtt fogja megsinyleni az uj rendszert.

Dr. Kruk Zoltán,
budapesti joggyakornok.

A patronage-intézmény Portugáliában.

A kriminálpolitika egyik legkiválóbb intézménye: a patronage, amerikai eredetü intézmény. Megalakulása az északamerikai szabadságharcz befejezése utáni időkben történt s Philadelphia városáé az érdem, hogy az első ilynemü egyesületet megalkotta.

Európában Anglia volt az első, amely az uj intézményt befogadta. Leglelkesebb bajnoka a nemesszivü Howard John volt, aki lelkesedéssel szentelte magát az emberbaráti egyesület megalakitásának és fölvirágoztatásának.

Angliát követte Németország, különösen pedig Baden, ahol Fuchs miniszter karolta föl az elhagyott s támasz nélkül maradt gyermekek ügyét.

Schweizban Guillaume és Lardy vetették meg az intézmény alapját, amely Neuchatelben a visszaesők számának az apadását eredményezte.

Francziaországban közel 30,000 azoknak a száma, akiket a számtalan sok patronage-egylet évenként védelemben és támogatásban részesit.

Belgiumban a «Comité de Patronage d'Anvers», Hollandiában a «Nederlandsch Geneotschap tot Zedelijke Verbetering der gevangenen», a «Pro Juventute» és a «Vereeniging tot christelijke Verpleging van bedelaars en landloopers» fejt ki elismerésre méltó tevékenységet.

A többi külföldi államok közül, Olasz-, Spanyol-, Svéd- és Oroszország, valamint Dánia karolták föl melegen a patronage-intézményt.

Portugáliában — amelyről ez alkalommal bővebben akarunk szólani — az 1902. évi törvény honositotta meg a patronaget, amely ott azelőtt tisztán társadalmi intézmény volt s amely az emlitett törvény hatályba lépése (1904) óta, állami védelem alatt müködik.

A patronage intézményének Portugáliában való meghonositásán már régóta fáradoztak a legnevesebb portugál jogászok és államférfiak. Különösen fáradhatatlan tevékenységet fejtett ki ez irányban Antonia Veiga da Beirao, a kitünő jogtudós és iró.

1902-ben nyujtotta be a kamarákhoz Alberto de Campos Henriques igazságügyminiszter a javaslatot, amely még ugyanazon évben törvényerőre emelkedett.

A törvény négy fejezetre oszlik s 39 szakaszból áll.

A első szakasz a patronage-bizottságokról, azok szervezetéről, működéséről, czéljáról és segédszerveiről szól.

E szerint az ország területén két paronage-bizottság müködik; az egyik Lisboa, a másik Porto városban. A bizottság tagjai: 1. a lisboai bibornok-patriárka és a portoi püspök; 2. a lisboai és a portoi felebbezési bíróság elnökei; 3. ugyanezen bíróságok főügyészei; 4. a büntetőjárásbirák; 5. a lisboai és a portoi polgári kormányzók; 6. a lisboai és a portoi községtanács elnökei; 7. a lisboai és a portoi «Szent Irgalmas Házak» («Santas Casas de Misericordia») főnökei; 8. az egyes fogházak területén müködő plébánosok; 9. öt lisboai és öt portoi, urhölgy; 10. öt lisboai és öt portoi iparos, földbirtokos és kereskedő.

A bizottságok elnökei: a bibornok-patriárka és a portoi püspök, akik a tagok közül nevezik ki helyettesüket, az alelnököt. A patriárka akadályoztatása, vagy a patriárkai szék üresedése esetén, a mytilenei érsek a lisboai bizottság elnöke.

A fentebb, 9. és 10. pont alatt emlitett tagokat a bizottsági elnökök nevezik ki, a többi tagok beleegyezésével, egy évi időtartamra, amelynek elteltével, az illetők ujra kinevezhetők.

A bizottságok maguk nevezik ki az egyesület titkárját és pénztárnokát, akik az egyesület tagjain kivül álló egyének köréből is választhatók, de akiknek «elismert becsületességüeknek kell lenniök.»

Érvényes határozat hozatalhoz legalább tizenegy egyesületi tagnak a jelenléte, illetve ezeknek a szótöbbsége szükséges.

A patronage czélja s a bizottságok föladata — a törvény szerint — a következő:

1. A foglyok családjának, fogságuk tartama alatt, segélyezése s hivatásuknak, értelmiségüknek, fizikai helyzetüknek és viszonyaiknak megfelelő munkával ellátása;

2. A szegénysorsu foglyok gyermekeinek — a fogság tartama alatt — fölkeresése és nevelése;

3. A nagykoru és büntetésüket kitöltött foglyoknak az elhelyezése és védelme, a szabadlábra helyezett kiskoru foglyoknak, különösen pedig azoknak, akiknek családjok nincsen, a megfelelő elhelyezése;

A 2. pontban megjelölt föladat teljesithetése czéljából jogukban áll a bizottságoknak, hogy valamely, törvényesen szervezett javitó-, vagy nevelőintézettel, szerződést kössenek s hogy föntarthassák maguknak ama jogot, hogy az elhelyezettek eltartásának, nevelésének és a velük szemben követendő magatartásnak a módját meghatározzák.

A bizottságoknak jogukban áll, hogy az egyes járásbiróságok területén delegácziókat tartsanak, amelynek az elnöke a királyi ügyész, tagjai pedig az illető járásbeli lelkész és járási előljáró.

A bizottságokat hathatósan segiti munkájokban két albizottság, amelyeknek az egyike a jótékonysági propaganda szolgálatában áll, másika pedig u. n. «technikai tanácsot» alkot. Ugyanilyen albizottságok müködnek az egyes delegácziók mellett is.

A «jótékonysági propaganda» urhölgyekből, irókból, müvészekből és más olyan személyekből áll, akik adományok gyüjtésére, jótékonysági ünnepségek rendezésére vállalkoznak s akik a patronage munkálkodását, aktiv propaganda ujtán, elősegitik.

A «technikai tanács» orvosokból, mérnökökből és épitészekből áll, akik az egyes intézetek fölállitásánál, szervezésénél, berendezésénél és megvizsgálásánál müködnek közre.

Mindezen müködésekért dijazás nem jár.

A *második* fejezet a bizottsági tisztviselők jogkörét szabályozza. E szerint az elnök hivja össze és vezeti az üléseket; kiosztja és irányitja a munkát; képviseli a bizottságot biróság előtt és azon kivül, eszközli a szükséges kinevezéseket; utasitja a titkárságot az egyesületi levelezés miként vitelére és fölügyel az intézménynek helyes irányban való müködésére. Az elnököt — akadályoztatása esetén — az alelnökök helyettesitik.

A titkárok föladata a bizottsági tárgyalások anyagának az előkészitésében, a levelezés eszközlésében, a tagoknak a gyülésre való meghivásában, a jegyzőkönyvek vezetésében, az irattár őrzésében, a jelentések szerkesztésében és mindazon ügyeknek az elvégzésében áll, amelyekre nézve az elnöktől fölhivást kapnak.

Az egyesületnek közgyülésileg jóváhagyott évi jelentését az elnök az igazságügyminiszternek küldi át, aki annak a hivatalos lapban leendő közzétételéről gondoskodik.

A pénztárnok az egyesület vagyonát kezeli s ezen minőségében *közhivatalnokként* (22. §.) felelős.

A *harmadik* fejezet az egyesület vagyonáról szól.

E vagyont alkotják: 1. Az anthropometriai mérések eszközlésére megszavazott összegekből maradó évi fölösleg; 2. a kamara által évenként megszavazott segély; 3. az ajándékok, segélyek és hagyományok; 4. a szeretetadományok és a jótékonyünnepségek jövedelmei; 5. az egyes testületek, vagy társaságok segélyei; 6. magánegyének önkéntes adományai; 7. a kölcsöntőkék kamatai; 8. minden más, a törvényhozás által engedélyezett jövedelem.

Az egyesület törzsvagyona elismert és megbizható bankokban helyezendő letétbe. A 27. szakasz megengedi az egyesületnek, hogy terhes, vagy ingyenes szerződések utján szerezzen, s a megszerzett vagyont fönntartsa. Tőkéhez nyulnia, vagy haszonkölcsönt adnia, csak a kormány előzetes engedélye alapján lehet. Ugyanez szükséges fizetési halasztások engedélyezésére, az adósok tőke-, vagy kamattartozásainak az elengedésére, valamint örökségek, hagyományok és ajándékok elfogadására.

A *negyedik* fejezet a patronage müködését állapitja meg. Ez — a törvény szerint — kiterjed Lisboa és Porto összes polgári fogházaira, a járásbirósági fogházakra, a börtönökre és a villa-fernandói javitó-koloniára.

A patronage jótéteményeiben csak azon, büntetésüket kitöltött, egyének részesülhetnek, akikről az egyesület hatósági informácziókat kap arra nézve, hogy megjavultak, avagy, hogy előző életüket megbánták és hogy — ily módon — nagyobb biztositékot nyujtanak arra, miszerint a jövőben tisztességes és munkás életet fognak élni.

Az imformáczióra nézve megjegyzi a törvény, hogy azt az illetékes fogházfelügyelőség köteles adni a patronage elnökségének, még pedig mindenkor az illető rab kiszabadulása előtt egy hóval. Ezen imformáczióban megjelölendő, hogy méltó-e az illető a patronage jótéteményére, továbbá, hogy mivel foglalkozott a fogházban, mi volt azelőtt, milyen a fizikai és értelmi képessége, milyenek a polgári és családi viszonyai, életföntartási eszközei és más egyéb körülményei.

A patronage emlitett *főmüködését* a következő mellékteendőkkel egésziti ki:

1. Meglátogatja a fogházakat és a börtönöket. Ezen látogatások czélja a börtönök és a foglyok tanulmányozása, ez utóbbiak biztatása, vigasztalása és velük annak a megértetése, hogy jó magaviseletükkel, bünbánatukkal és szorgalmukkal méltókká teszik magukat az egyesület pártfogására;

2. konferencziákat tart, amelyeken a patronage jótékony hatását ismerteti, vagy más, a büntettesek regenerálására vonatkozó thémákkal foglalkozik;

3. jutalmakat ad azon foglyoknak, akik büntetésük tartama alatt javulásuknak és bánatuknak szembetünő példáját adták;

4. közvetiti a foglyok által készitett munkák eladását.

A kiszabadult foglyok elhelyezéséből származó költségek, a fogházban végzett munkájából befolyt összegekből téritendők meg. A patronage müködése, a nagykoruakkal szemben, — szabályként — azoknak a végleges elhelyeztetése után szünik meg, midőn már tisztességes életmódot folytatnak.

A patronage menhelyeket (asylos) állithat föl, ahol pártfogoltjait összegyüjti, mindaddig, mig végleges elhelyezésükről gondoskodhatik.

A patronage müködése megszünik:

1. a kiskoruakra nézve, az atya, vagy gyám kivánságára, valamint, ha huszonegyedik életévét betöltötte;

2. a bizottság, vagy a delegáczió rendeleteinek való nem engedelmeskedés esetén;

3. az országból való távozás esetén;

4. büncselekmény miatti elitéltetés esetén;

5. a hadsereg, vagy a haditengerészet kötelékébe való belépés esetén.

Dr. Thót László.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az ügynök-szerződések jogi minősége.*

III.

A következőkben annak alapján, hogy megállapitottam, hogy ugy a jogügyletet létesitő, mint a jogügylet létrejöttét elősegitő szerződés munka-szerződés, fővonásokban ismertetni

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

kivánom, hogy miként alkalmazandók azokra, a szerződés különös természetére való tekintettel, a munkaszerződés szabályai.

A szerződést létesitő vállalkozó (ügynök) kötelessége, hogy az ügyletet a szerződéses megállapodásnak teljesen megfelelően s egészen ő hozza létre, mert dijazást csak akkor követelhet.

A szerződést elősegitő vállalkozó kötelessége, hogy az ügyletkötésre kinálkozó alkalmat tüzetesen megjelölje.

Az, hogy valóban létezett a szerződéskötésre kinálkozó alkalom, onnan állapitható meg, hogy a jogügylet tényleg létrejött.

A szerződést elősegitő vállalkozó azonnal köteles az ügyletkötésre kinálkozó alkalmat közölni, mihelyt közte s a vele szerződő fél között a szerződés létrejött, hacsak a szerződésben más időpont megjelölve nincs.

A szerződést létesitő vállalkozó pedig annyi idő alatt köteles a jogügyletet létrehozni, amennyi idő alatt rendes körülmények között, az létrehozható hacsak a szerződésben más időpont vagy határidő megszabva nincsen.

Ha a vállalkozó a fönnebb megjelölt időben nem tesz eleget a szerződésnek, a vele szerződő fél a szerződéstől elállhat, ami azonban olykép is lehetséges, hogy megtagadja az eredmény elfogadását, vagyis a közremüködést az eredmény létrehozására, vagy közli, hogy a szerződéskötésre kinálkozó alkalmat nem kivánja többé fölhasználni.

Ugy a jogügyletet elősegitő, mint a jogügyletet létesitő vállalkozónak joga, hogy szolgálatáért, illetőleg fáradozásaiért dijat követelhet, hacsak a körülményekből meg nem állapitható, hogy a vállalkozó ingyen vállalkozott a szolgálatot illetőleg munkát teljesiteni. Közömbös tehát, hogy a felek a dijazást kikötötték-e, az rendszerint jár.

A vállalkozó diját követelheti, mihelyt a jogügylet létrejött, hacsak a szerződő felek másként nem állapodtak meg.

Késedelembe azonban a vállalkozóval szerződött személy a dij megfizetésével csak akkortól kezdve esik, mikor őt a vállalkozó a dij fizetésére fölhivta.

Ha szerződő felek a dij összegében meg nem állapodtak, akkor a vállalkozó a szokásos dijat követelheti, ha pedig szokás nincs, akkor a dijat a bíróság állapitja meg, esetleg szakértők meghallgatása nyomán.

Ha a jogügylet a szerződő felek hibáján kivül előálló okból nem jön vagy nem jöhet létre (pl. azzal a vállalkozóval, aki elvállalta, hogy a vele szerződő s annak hitelezői között egyezséget hoz létre, a hitelezők tárgyalásba bocsájtkozni nem hajlandók), akkor a szerződés önként fölbomlik s a vállalkozó dijazást nem követelhet.

Ha a szerződés a vállalkozó hibájából nem, vagy nem kellően jött létre s a munkaadó utóbbi esetben a közremüködést megtagadja, egyik szerződő fél sem követelhet semmit. (Ennek oka, mint azt a II. fejezetben kifejtettem, az, hogy a vállalkozó a szerződés teljesitésére nem szoritható, következésképpen tőle a munkaadó kártéritést nem követelhet a nemteljesités miatt; ugyszintén a nem kellő teljesités miatt sem, ha a korábbi közremüködést a nem kellő teljesités okából a munkaadó megtagadja, mert ez esetben is tulajdonképpen nemteljesitéssel állunk szemben.)

Ha a szerződés a munkaadó hibájából válik lehetetlenné, akkor a vállalkozó kártéritést követelhet, melynek összegét a bíróság, esetleg szakértők véleménye nyomán, állapitja meg s amely adott esetben esetleg magával a dijjal azonos összegre emelkedhetik, ha t. i. a vállalkozó teljesen eleget tett a szerződésnek (pl. adásvételi szerződést létesitett s a felek kikötötték, hogy a vállalkozó szavatol, hogy a vevő a munkaadótól a vétel tárgyát átveszi, de a munkaadó nem szállitja a vevőnek a vétel tárgyát) vagy kétségtelenül megállapitható, hogy a szerződéskötésre való készség megvan és pedig a vállalkozó eredményes müködése folytán abban, akinél azt a vállalkozó a közte s munkaadó közt létrejött szerződésnek teljesen megfelelően előidézte, de az ügyletkötésre irányuló akarat utóbb a munkaadónál szünt meg. (pl. valamely pénzintézetnél a munkaadó részére a közte s a vállalkozó közt létrejött szerződésnek teljesen megfelelően megszavazták a kölcsönt, de a munkaadó azt nem veszi kézhez.)

Ha a vállalkozó nem a szerződésnek megfelelően tett eleget a szerződésnek, a munkaadó a szerződéstől elállhat, vagy kártéritést követelhet, mely utóbbi azonban csak a dij aránylagos levonásában állhat.

Ugyanaz áll akkor is, ha a vállalkozó nem a kellő időben teljesit.

Ha a munkaadó a vállalkozó létesitette jogügyletet már megkötötte, annak daczára, hogy a vállalkozó azt nem kellő módon vagy időben létesitette, ezzel jogai közül választott s tehát a vállalkozóval szemben többé a szerződéstől el nem állhat, hanem csak aránylagos dijlevonásra tarthat számot, de a nem kellő időben történt teljesités miatt erre is csak az esetben, ha ki tudja mutatni, hogy a bizonyos időben való teljesitéshez valamely érdeke füződött s ha ez az érdek nagy, esetleg a dij tulnyomó része vagy az egészben is levonható.

A munkaadó ama nyilatkozatának, hogy a szerződéstől eláll a nem kellő, vagynem kellő időben való teljesités miatt, vagy azért kártéritést követel, sem formaszerünek nem kell lennie, sem a nyilatkozatnak megtétele időhöz kötve nincs, hanem alkalom adtán is történhetik. (pl. a vállalkozó inditotta pörben.)

Ha a vállalkozó csak részleges eredményt hoz létre, dijazást nem követelhet, kivéve, ha a részleges eredményt a munkaadó felhasználja, amely utóbbi esetben a vállalkozó a részleges eredménynek megfelelő dijazásra számot tarthat. (pl. ha a vállalkozó jogügylet létesitésére vállalkozott, de siker nélkül fáradozott, de az ügyletkötésre kinálkozó alkalmat közölte a munkaadóval, ki azt előzőleg nem ismerte, s az rövid időre ezután a közölt alkalmat megragadva, az ügyletet megköti, ily esetben a dij annyi lesz, mint amennyi lett volna, ha a vállalkozó csak az alkalom közlésére vállalkozott volna, esetleg a létesitésért kikötött dijhoz arányitva.)

Az eredmény elérése, tehát saját érdekében tett kiadásai megtéritését a munkavállaló nem követelheti.

Dr. Toldy Zoltán,
kir. aljárásbiró.

Különfélék.

— **A BP. 384. §. 9. pontjára** vonatkozólag folyton jönnek hozzánk felsőbirói körökből levelek s a legtöbbje arra figyelmeztet, hogy az a tárgyalási mód, melyet mi ajánlunk, a védők részéről nagyobb gondosságot igényelne, mint amilyet rendszerint tanusitanak. A védő kötelessége a bíróságnak, különösen az esküdtszéki bíróságnak minden legkisebb formasértése ellen tiltakozni, ellene a semmiségi panaszt bejelenteni és a reá vonatkozó bizonyitékokat összegyüjteni. A Curia csak ugy juthat az alaki és az anyagi jogi revizióhoz, ha lényeges semmiségi ok forog fenn; már pedig nem tudhatni, hogy a Curia az érvényesithető semmiségi okok közül melyiket tartja elfogadhatónak. *A Curiát azon helyzetbe kell tehát hozni, hogy segélyt nyujthasson.* Eshetőleg a semmiségi panasz kellő felszerelésével azon helyzetbe, hogy a megsemmisités elől ne térhessen ki. Halljuk, hogy vannak önfeledt ügyvédek, kik azon semmiségi okot, mely az elnöknek nagyon *fájó*, nem érvényesitik, vagy nem kellő nyomatékkal és bizonyitékokkal érvényesitik. Ily körülmények közt — mondja az egyik hozzánk intézett levél — ne a törvény és ne a Curia ellen panaszkodjunk. Hozzátesszük, hogy amennyiben a szabálytalanság nem sérti is a BP. valamely rendelkezését, ki kell a panaszló félnek mutatnia, hogy mennyiben sérti a

törvény elvét. Soha sem szabad szem elől tévesztenünk, hogy olyan semmiségi okunk is van, mely a törvény rendelkezését nem sérti meg; elég, ha megsérti az elvet, melyen a törvény nyugszik. Ki kell azonban mutatni, melyik elv az, melyet a szabálytalanság sért. *F.*

— **A kereskedelmi és váltótörvényszék eltörlése kérdésében** egy olvasónk a következőket irja:

A kereskedelmi szakbiróságok nemcsak különös eljárást, hanem specziális élet- és jogviszonyokra specziális jogot is alkalmaznak. Akik tagadják a kereskedelmi bíróság jogosultságát, negácziójukban — mint dr. Balog Arnold is kiemelte — odáig jutnak, hogy kétségbevonják a kereskedelmi jognak jogosultságát is. Ez pedig ad absurdum vinné okoskodásukat, mert azt vonná maga után, hogy a kereskedelmi szakbirósággal együtt elkivánnák törölni a külön kereskedelmi, váltó- és csődjogot is.

Ezeknek a jogrendszereknek eltörlésére azonban senkisem gondol, még a kereskedelmi és váltótörvényszék ellenségei sem. A kereskedelmi forgalmat, a kereskedelmi életviszonyokat sem megszüntetni, sem pedig az általános magánjog szabályai szerint szabályozni nem lehet.

A kereskedelmi váltó- és csődjog nem is csupán a kereskedők kizárólagos joga, privilegiuma és nem is csak a kereskedők kedveért van. Az életszükségletek kielégitése, a mindennapi forgalom mindenkit érintkezésbe hoz a kereskedelemmel és pedig olyan vonatkozásban is, amelyre nézve a kereskedelmi jog alkalmazása ki sem is zárható. A biztositási jog, a vasuti fuvarozási jog, a kiadói jog, stb. szabályai kiterjednek a kereskedőre, nem kereskedőre egyaránt és ezeknek a jogviszonyoknak szakszerü elbirálása a kereskedők specziális érdekein messze túlmenő általános érdek.

Ebből pedig nem az következik, hogy nem kell külön kereskedelmi szakbiróság, hanem igenis az, hogy minél jobb, minél szakszerübben vezetett specziális bíróság foglalkozzék az összes kereskedelmi jogügyek elintézésével.

Már dr. Balog Arnold czikke rámutatott a speczializálás szükségességére. A magam részéről még messzebb mennék. Természetes, hogy sokkal jobban elláthatja a valamely szakhoz tartozó ügyeket az, aki azzal a szakmával hivatásszerüen és állandóan foglalkozik. A munkamegosztás a közönséges életben is nagy szerepet játszik, hiszen azt a természetből vette át az emberi kultura. Annál fontosabb a szakok szerinti munkamegosztás a biráskodásban, amely egyike a legnehezebben megoldható feladatoknak és melyben csak hosszu esztendők tapasztalatai qualifikálnak arra, hogy valamely ügynek minden részletét áttekinthessük, valamely itéletnek összes következményeit beláthassuk.

Azért én a speczializálásban nem elégedném meg azzal, hogy bizonyos szakokban állandóan bizonyos bíróságok, illetőleg bizonyos birák müködjenek, hanem ezen biráknak az illető szakokra való kiképzésére is nagy gondot forditanék. A birónak, aki valamely életviszony felett itéletet mond, ismernie kellene az illető életviszonyt, mert ezen ismeret nélkül csak a sötétben tapogatódzik. Azért specziális bíróságokat, specziális tapasztalatokban gazdag és azon szakra specziálisan képzett és előkészitett birákat kivánunk. Hogy valóban szakszerü vezetés nélkül ily bíróság el sem képzelhető, azt mondanunk is felesleges.

— **A rosta.** Minden évben, junius vége táján olvashatjuk a szemrehányást, hogy az érettségi vizsgákon sok a bukás. Nagyobb hullámokat is vet fel néha ez a kérdés, egy-egy elkeseredett diák öngyilkossága miatt. A tanárokat szokás a szigor miatt hibáztatni, pedig tulajdonképpen nem is a tanár, nem is a diák, hanem a rossz rendszer a hibás. Lázár Pál, müegyetemi tanár, országgyülési képviselő emlitette fel ezt a dolgot a közoktatásügyi költségvetés képviselőházi tárgyalásán, előadva, hogy a középiskolai tanulók egy része átbukdácsol mind a nyolcz osztályon és csak középiskolai tanulmányainak legvégén állapittatik meg arravaló képtelensége, hogy az egyetemre, vagy a müegyetemre feljuthasson. Az érettségi vizsgákon azután vagy elbuktatják örökre ezeket a többnyire már nem is egészen fiatal rossz tanulókat, amivel a legkétségbeesettebb lépésnek teszik ki őket, vagy pedig, ami legtöbbször megtörténik, áteresztik őket, hogy azután az egyetem mindegyik vizsgáján, valamint az ügyvédi és birói vizsgán is ujból előlről kezdődjenek az ismétlő és pótvizsgák. E vizsgákon mindig dilemma elé vannak állitva a censorok: örökre elbuktatni, avagy mint teljesen képtelen orvost, mérnököt, birót, vagy ügyvédet rászabaditani a társadalomra. A magunk részéről helyeseljük Lázár Pál azon javaslatát, hogy a középiskolák negyedik osztálya képezze a rostát, mely a kisebb képességüeket a nagyobb képességüektől elkülönitse és őket más pályára szoritsa. Ma a középiskola felső osztályaitól kezdve az ügyvédi és birói vizsgáig végig kisért minden alkalommal az elnézést igazoló azon mondás: Ha már eddig feljutott a vizsgázó, nem lehet pályáját most elvágni, amikor már más pályára csak óriási időveszteség és rendkivüli anyagi áldozatok árán mehetne. Ha azonban a középiskolák negyedik osztályában a rosta helyesen müködnék, akkor később is fent lehetne tartani a szinvonalat és nem volna abban a kényszerhelyzetben az ügyvédvizsgálóbizottság sem, hogy vagy örökre elzárja a választott pályától a 26—30 éves fiatal embert, vagy pedig teljesen képtelen ügyvédnek, birónak szolgáltassa ki az oklevelet.

— **Joggyakornokok statisztikája.** Budapest területén 104 dijas joggyakornok van. Ezek közül az előkészitő szolgálatot befejezte 52, birói képesitéssel bir 21, több mint tiz éve szolgál 2, több mint hét éve szolgál 1, több mint hat éve szolgál 6, több mint öt éve szolgál 5, több mint négy éve szolgál 17, több mint három éve szolgál 21.

Az Igazságügyi Közlöny 1905. évi rangsora szerint aljegyzővé Budapestre 1903. évben kineveztek 9 joggyakornokot, 1904. évben 20-at, 1905. évben 13-at; vagyis a lefolyt három évben összesen 42-t, tehát egy évre esik átlag 14 aljegyzői kinevezés. Ez a szám a joggyakornokok számához (104) képest végtelen csekély.

— **A Btk. novellájáról** a Pesti Naplóba *dr. Doleschall Alfréd* három czikket irt. Kiemeljük érveléséből a következő részletet: A tételes büntető-törvénykönyv tökéletlenségéből nap-nap mellett a számlálhatatlanságig szaporodnak az igaztalan büntető itéletek, ezer meg ezer egyén és család lesz áldozatává a magyar igazságügyi kormányzat és a törvényhozás nembánomságának. Ugyanez a nemzet, melynek kicsinységét és magárahagyottságát Széchenyi István azzal jellemezte, hogy még az apagyilkost sem szabad elpusztitani: ugyanannak kormányai és törvényhozása tétlenül nézik, a nemzet egyeteme pedig türi, mint pusztit az alig felcseperedett nemzetségben egy rideg törvény esztelen rendszere, mely börtönöket telit gyermekekkel, mely örök becstelenséggel sujt megtévelyedetteket, mely mesterségesen gonosztevőket nevel, holott a bünösök parányi előrelátással és pozitiv államhatalmi gyámkodással a siker biztos várakozásában visszatérithetők lettek volna a becsület és tisztesség utjaira. Amikor minden müvelődött állam versenyt fut büntető jogrendjének elsősorban oly alapokon megjavitása érdekében, hogy mindenekelőtt a megelőző büntetőpolitika összes eszközei kimerittessenek, mielőtt az ultima ráczió, a megtorló büntetés alkalmazása szóhoz jutna; amikor az uralkodó felfogás nyomdokain a nemzeti egoizmus, a létfentartás és a haladás biztositásának ösztöne parancsolólag követeli a fiatalkoru büntettesekkel szemben intézményszerüen különleges büntetési rendszernek megszervezését: ugyanakkor a magyar kormány és törvényhozás fagyosan fázik minden alapos reformtól. Rózsakoszorut szoritva imádkoznak a gyermekek lelki üdvéért, de szemlesütve szemlélik, mint pusztul a fejlődő nemzedék nagy része börtönökben, mint haladnak a szerencsétlenek és nyomorultak tömegei államhatalmi áldással a földi kárhozat felé.

— **A züllő gyermekek gondozása.** Mint a székesfővárosi államrendőrség főkapitányának most megjelent jelentése irja, a kiskoru büntevők száma folyton emelkedik. 1904-ben 538 (3·1%) volt a 16 éven aluli büntettesek száma,

1905-ben 569 (3·4%). A letartóztatottak között pedig kiskoru (24 éven aluli) volt 3137, ami az összes letartóztatottak 51%-át teszi ki. A rovott multuaknak is 49·2%-a volt 22 éven aluli.

A fogház- és tolonczügyosztályban 1905-ben 398 tizenhat éven aluli gyermek volt elzárva, (1904-ben 367), vagyis 31-gyel több, mint az előző évben. Ezek közül: szüleinek adatott át 102, eltolonczoltatott 92, munkaközvetités és egyéb módon elhelyeztetett vagy szabadult 163, kötött utlevelet kapott 20, javitó-intézetbe ment 16, tanoncz lett 4, büntetőbirósághoz ment 1.

Azok közül, akik kihágások miatt elzárva voltak: első izben volt büntetve 138, 2-od izben volt büntetve 110, 3-ad izben volt büntetve 57, 4-ed izben volt büntetve 34, 5-öd izben volt büntetve 28, 6-od izben volt büntetve 17, 7-ed izben volt büntetve 9, 8-ad izben volt büntetve 5.

— **A Magyar Jogászegyleti értekezések** 258. füzete jelent meg «Kérdőpontok a magyar büntetőtörvénykönyv reformjának előkészitéséhez» czim alatt. A füzet első része tartalmazza azokat a kérdőpontokat amelyeket a magyar jogászegylet által a büntetőtörvénykönyv módositásának előkészitése tárgyában alakitott bizottság albizottsága dolgozott ki. A füzet második része, a büntetőjogi bizottság elnöke Zsitvay Leó által kidolgozott és a bizottság rendelkezésére bocsátott kérdőpontokat tartalmazza.

— **Az orosházi telekkönyvi hatóság aktáiból.** Tulajdonjog bekebelezése kéretik a következő okirat alapján: Atruházási szerződés. 2. pont Dorotovics Mihály annak fejében, hogy Dorotovics Mátyás és neje édes anyjukat, illetve anyósát: özv. Dorotovics Istvánné szül. Lehóczky Máriát 1893. év óta tartásban részesitik és életfogytiglan illően eltartani magukat kötelezik, a tulajdonjogilag átengedi az első pontban irt ingatlannak őt illető 1/3 hányadát fivérének: Dorotovics Mátyásnak és ennek nejének szül. Blahó Máriának, ez utóbbiak pedig átveszik ezen ingatlanhányadot a fentirt kötelezettség mellett. Az orosházi kir. járásbiróság, mint tkvi. hatóság 3595/1906. tkvi sz. a. a következő végzést hozta: «Dorotovics Mihályt illető hányadára vonatkozólag a tulajdonjog bekebelezése iránti kérelem elutasittatik, mert ezen ingatlanhányad tulajdonjogának kérelmezők javára leendő átiratásához a bemutatott átruházási szerződés jogczimet nem tartalmaz. Valamely jogalanynak eltartása fejében való átengedés még magában véve nem jogczim.» Sic!

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Hogyan készitik elő a biróságok a felmentő verdikteket?** Ennek eklatáns példáját szolgáltatta legutóbb a bécsujhelyi esküdtbiróság a Biedermann Lucréczia megölésével vádolt Novák Lajos bünügyében. Ez az eset is typikus példája annak, hogy némely szakbiróság mennyire nem képes megérteni az esküdtszék müködésének alapjait. Ennek a bünpernek tanulságos története a következő: A gyilkosság felfedezése után, Novákot, akit nyomatékos gyanu terhelt, vizsgálati fogságba helyezték. Novák bünössége mellett szólt az, hogy a tett szinhelyen találták kabátjának egy leszakitott gombját, valamint hogy keze össze volt karmolászva. Emellett előbb teljesen szegény ember volt, mig a gyilkosság megtörténte után nála 30 frt volt. Végül az is Novák ellen szólott, hogy az áldozat ékszereit abban a kertben találták elásva, ahol ő dolgozott. Ezen gyanuokokon kivül azonban semmiféle közvetlen bizonyiték Novák ellen nem volt. A fiatal, ambiciosus vizsgálóbiró sem tudott a vádlott ellen pozitiv bizonyitékokat beszerezni, miért is ahhoz a nem uj módszerhez próbált folyamodni, hogy a beismerő vallomást kényszerrel csikarja ki. Ebben azonban természetesen óvatosnak kellett lennie, nehogy a kétélü fegyver önmagának ártson, anélkül hogy a vádlott elitéltetését előmozditaná. Folytonos titkos megfigyelés alatt tartotta a vádlottat és leste az alkalmat arra, hogy fegyelmi büntetéssel sujthassa. Erre az alkalomra nem sokáig kellett várnia. A magánelzárásban tartott Novák séta alkalmával fogolytársaival érintkezni akart, amiért is azonnal sötét zárkába helyezték és amugy is szükös élelmezését megszoritották. Azt természetesen nem mondta neki a vizsgálóbiró, hogy ha beismerő vallomást tesz, mindez megváltozik, tény az azonban, hogy ugyanazon napon, amelyen Novák hosszu faggatás után beismerő vallomását jegyzőkönyvre adta, a fegyelmi büntetések azonnal abban maradtak. Az államügyész a beismerő vallomás alapján gyilkosság miatt vádat emelt. A főtárgyaláson a vádlott a beismerését visszavonta, előadva, hogy csak azért vállalta magára a cselekményt, hogy megszabaduljon a sötét czellától és az éheztetéstől. A vizsgálóbiró tanuként hallgattatván ki a főtárgyaláson, a vádlottal szemben kihivóan viselkedett és azt állitotta, hogy a sötét czella nem is sötét és nem mondható kényszereszköznek. Az esküdtek kivánságára a biróság a czellát az esküdtekkel megtekintvén, meggyőződött róla, hogy az egy rendkivül szük, teljesen sötét lyuk. Az államügyész a főtárgyaláson az összes mentőtanukkal szemben terrorizmust fejtett ki, csakhogy az elitélést kierőszakolja; egyébként azonban igen gyengén viselkedett. Különösen elvesztette egyensulyát akkor, amikor a védő a saját tanukénti kihallgatását kérte arra nézve, hogy a vádlott a védő előtt is mindig tagadta az ő bünös voltát. Ilyen bizonyitási eljárás után az esküdtek nehány gyanuokon kivül egy teljesen indokoltan visszavont beismerő vallomással, mint egyetlen bizonyitékkal állottak szemben és mégis mindenkinek az volt a meggyőződése, hogy a vádlott bünös és a jury nem fog felmentő verdiktet hozni. Ügyész és biróság azonban — persze akaratlanul — mindent elkövettek, hogy az elitélést lehetetlenné tegyék. A biróság az államügyész inditványához képest gyilkosságra tett fel kérdést. Az esküdtszék rövid tanácskozás után egy második kérdés feltételét kérte szándékos emberölésre. Egészen természetes volt e kivánság, mert hiszen ha a büncselekmény elkövetésére nézve magára nem volt *közvetlen* bizonyiték, annál kevésbbé lehetett arra nézve, hogy a cselekmény minő körülmények között követtetett el, előre megfontolt szándékkal-e, vagy rögtöni elhatározással? Az esküdtek tehát — mint eljárásukból látható — a vádlottnak szándékos emberölésben való bünösségét akarták kimondani, amint erről mindenki meg is volt győződve. Az államügyész ismét nem állott a helyzet magaslatán, amikor erélyesen ellenezte ezen kérdés feltételét, ambicióját abba helyezve, hogy halálos itéletet provokáljon. A biróság az ügyész álláspontjára helyezkedve, az emberölésre irányuló kérdés feltételét megtagadta, mire az esküdtek a vádlottat a gyilkosság vádja alól felmentették.

— **Egy «szakértő».** Érdekes csalást lepleztek le minap Bécsben. A hirhedt Klein Francziska elitéltetése után Richard Dahl nevü állitólagos hirlapiró valóságos védőiratot bocsátott közre egyik nagy bécsi napilapban, hangsulyozván az elitélt nő ártatlanságát. Czikkét a lap dijazta. Ugyanez az uri ember elment a vádlottnő védőjéhez és tőle dr. Kny név alatt 20 K-t csalt ki a vádlott nő érdekében folyamatba teendő nyomozás czéljaira. Ugy látszik előszeretettel foglalkozott ez az érdekes szédelgő a gyilkos nők ügyével, mert Zeller Friderikának nemrég tárgyalt gyilkossági bünügyében ugyancsak ő a «Zeit»-nak dr. Thaller név alatt a vádlott nő lelkiállapotáról és beszámithatási képességéről kimeritő orvosi véleményt küldött és ezért 30 K tiszteletdijat csalt ki. Ez a vélemény teljesen az orvosszakértők szokásos jargonjában volt tartva, telve a törvényszéki szakvéleményekben megszokott fordulatokkal és latin orvosi mükifejezésekkel. dr. Thaller munkája olyannyira hü kopiája az e nembe vágó véleményeknek, hogy eleinte senkisem gondolt annak apokrif voltára és csakis ugy jutott a csalás napvilágra, hogy a vélemény ténybeli adatainak valótlansága derült ki, ugy, hogy eleinte azt hitték, hogy egy orvos ültette fel az előkelő bécsi lapot.

— **Fizetési zavarokkal küzdő vevőnek köteles-e az eladó árukat szállitani?** A. kereskedő ellen egy makacssági itélet hozatott, amikor ő B. gyárosnál megrendelést tett. A gyáros, aki ezen itéletről nem tudott, kötelezte magát a megrendelt árunak bizonyos időn belül való szállitására. Mikor a szállitás határideje elkövetkezett, akkor már 21 makacssági itélet hozatott A. ellen, miért is a gyáros az áru szállitását megtagadta, illetőleg kijelentette, hogy csak abban az esetben szállit, ha vételárt a vevő kellőleg biztositja. A darmstadti Oberlandesgericht a vevő állláspontját jogosultnak mondotta ki.

Jó praxisu jelöltet keresek, lehetőleg olyat, ki tótul vagy ruthénul tud. Czim a kiadóhivatalban. 11772

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Veres Pálné-u. 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenegyedik évfolyam. 31. SZ. Budapest, 1906 augusztus 3.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *IV. Veres Pálné-u. 25.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A VI. nemzetközi kriminálanthropologiai kongresszus. *Dr. Vámbéry Rusztem* egyetemi m.-tanártól. — Harcz a jogtudomány körül. *B. A.* — A jegyzői kar sérelmei. I. *x. y.* — II. *b. j.* — Bünügyi statisztikánk az 1904. évben. *Bud János* miniszteri segédfogalmazótól. — *Jogirodalom:* Ünnepi dolgozatok a társadalomtudományok köréből. *Dr. K. G.* — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A VI. nemzetközi kriminálanthropologiai kongresszus.

Hogy valamely tudományág fejlődésében a nagykorúságot már elérte, annak rendszerint legbiztosabb külső jele az illető szak müvelőinek nemzetközi kongresszusa. Mégis midőn Salvatore Tommasi a mult század 80-as éveiben a kriminálanthropologiai kongresszus eszméjét sikeresen megpenditette, a bünügyi embertan csak gyermekkorát élte. Ennek tulajdonitható, hogy az első ily összejöveteleken a fiatal tudománynak a létkérdése felett viaskodtak és a gonosztevő természetrajza abban a veszélyben forgott, hogy Lombroso tanitásával együtt tünik el az emberi eszmék küzdőteréről. Egy portugal tudós: *Ferreira Deusdado* a brüsszeli kongresszus alkalmából irt tanulmányában hegeli terminologiával azt állitotta, hogy az első (a római) kongresszus a thesist, a második (a párizsi) az antithesist, a harmadik (a brüsszeli) a synthesist képviseli. A genfi és az amsterdami kongresszusra már nehezebb volna ily határozott jelzőt találni, azonban már a turini kongresszus kétségkivül mutatja a kriminálanthropologia haladását a gyakorlati irányban.

Noha a turini kongresszus Lombroso 40 éves tanári jubileumának megünneplésére volt szánva, éppen Lombroso tanitásáról kevés szó esett.

Miként már a kongresszust megelőzőleg valószinünek jeleztem,* a kongresszuson a kriminálanthropologia alaptétele, helyesebben Lombroso hypothesise a vitán kivül maradt. Mig a kongresszus tagjainak egy része már a multban bebizonyitottnak tekintette, hogy a büntettesek egy részét kizárólag szervezeti prædispositiója inditja a bünözésre, addig egy másik rész a «De strigis, quæ non sunt» álláspontjára helyezkedett.

A bünügyi embertan reális alapgondolata, hogy t. i. *az élő ember* a büntetés voltaképpeni tárgya, uralkodó volt a kongresszus összes vitáin. Ennek tulajdonitható, hogy a kongresszus a gyakorlati kérdésekben lényegileg ugyanoly eredményekre jutott, mint a nemzetközi büntetőjogi egyesület vagy a legutóbbi börtönügyi kongresszus.

Igy mindjárt az első előadásban *Van Hamel*, midőn a 18-ik életévüket be nem töltött fiatalkoru büntettesekkel való s a bünügyi embertan elveinek megfelelő bánásmódot állapitotta meg, abból indult ki, hogy meg kell adni a birónak a szabadságot a fiatalkorura lehetséges bánásmódok közül a leggyakorlatiasabbnak kiválasztására. A mechanikus osztályozást a rationális kiválasztásnak kell pótolnia. Ennek azonban feltétele a discernement-nak, a fiatalkoruak speczifikus büntetőjogi felelősségének elejtése, másrészt a fiatalkoru vádlottaknak bizonyos időközökben ismétlődő lélektani megfigyelése. A bánásmódnak a nevelő gondolaton kell alapulnia, melynek mintájául a házi fegyelem szolgál. Követendő például ajánlotta az előadó az 1905. évi deczember hó 31-én életbe lépett németalföldi törvényt. Ezek szerint a következő bánásmódok között választhatna a biró a fiatalkoru egyéniségének megfelelően: 1. megintés; 2. csekély összegü pénzbüntetés, mely a fiatalkoru keresetével arányos; 3. rövid tartamu elhelyezés fegyelmi iskolákban vagy más hasonló intézetekben; 4. feltételes elitélés ily elhelyezésre; 5. a fiatalkorunak a kormány rendelkezésére bocsátása oly czélból, hogy teljeskoruságáig rendszeres nevelésben és hivatásszerü kiképzésben részesüljön. Az utóbbi rendszabályt feltételes szabadságra bocsátással és az önkéntes kivándorlás előmozditásával kellene összekötni. A rendszeres nevelés mezőgazdasági vagy ipari állami telepeken, vagy állami ellenőrzés alatt álló magánintézetekben történhetik az amerikai reformatory-k mintájára, megfelelő fizikai és psychikai kezelés mellett, mig a társadalmilag javithatatlan és közveszélyes abnormális fiatalkoruakat megfelelő külön intézetekben kell elhelyezni. Természetes, hogy a birónak engedett nagy diskrecionárius jogot speciális bíróságok (juvenile courts) gyakorolnák a fiatalkoruról szerzett kimeritő tájékozás alapján.

A Van Hamel javaslatai felett kifejlődött vitában *Albanel* párizsi vizsgálóbiró és *Kahn* párizsi ügyvéd vették ki a legtekintélyesebb részt. Előbbi különösen a fiatalkoruak kriminalitásának gyakorlati profilaxisával foglalkozott a *Patronage familial* intézményének kapcsán, melyben az erkölcsileg romlott szülők gyermekei találnak védelmet, munkát és felügyeletet azáltal, hogy egy más családba helyeztetnek el. De nem mindig a szülők az okai a gyermek kriminális veszélyeztetettségének. Van eset, midőn a tisztességes család nem bir elég befolyást gyakorolni a gyermekre. Ily esetekben intézeti elhelyezésre van szükség: a legrosszabbaknál teljesen, a többieknél olyképp, hogy a nap azon óráiban, melyekben a szülők tényleg képesek a felügyeletre, ne szakadjon meg az összeköttetés a gyermek és családja közt. Néha rövid ideig tartó elválasztás is elegendő, hogy a gyermekben a ragaszkodást és tiszteletet felébressze, mely a családi nevelés feltétele.

Ugyancsak a Patronage familial-ról számolt be *Paul Kahn*, hangsulyozván, hogy a fiatalkoruak kriminalitása elleni küzdelem a bünügyi embertan legelső kérdése. Nemcsak azokkal a fiatalkoruakkal kell foglalkoznia, kik a deliktum miatt bíróság elé kerültek, hanem azon nagyobb számu gyerekkel is, kiknek bünözése különböző okokból nem kerül a nyilvánosság elé. Általában a büntetendő cselekményeket elkövető fiatalkoruaknak két csoportja különböztethető meg kriminálanthropologiai szempontból: 1. jó gyermekek, kiknek rossz szülei, 2. rossz gyermekek, kiknek jó szülei vannak. Utóbbiakra nézve a Patronage familial intézménye a családoknak tanácscsal és támogatással szolgál, a gyermeken eszközölt lélektani megfigyelések alapján igyekszik a gyermek hajlamainak felhasználásával megmutatni az utat, melyen a munka és becsületesség felé irányitható. Az előadó az intézménynek sikerét számos gyakorlati példával világitotta meg.

Érdekes, hogy a kriminálanthropologia mindinkábbb gya-

* *Jogt. Közl.* 1906. 17. sz.

korlati érvényesülésre törekszik és egyelőre nem a maga egészében kivánja a büntetőjogot sarkaiból kiforgatni, hanem annak kereteiben keres megvalósitást egyes tételei számára. Igy a fiatalkoru büntettesekkel való bánásmód vitája során felszólalt *Ferri* és javaslatba hozta, hogy a kongresszus határozatainak gyakorlati formulázására bizottságot küldjön ki. E bizottság tagjaiul: Lombrosot, Van Hamelt és Albanelt választották meg, kik a megszövegezett javaslatokat az egyes kormányokkal közölni fogják.

Általános érdeklődést keltett *Magnaud* chateau thierry-i törvényszéki elnöknek a *jelenkor birájáról* tartott előadása. Kiemelte, hogy a modern birónak vannak ugyan nagy előnyei: igy az általános müveltség, szilárd jellem és kipróbált becsületesség, de hibája, hogy egy osztály vagy kaszt igazságosságát érvényesiti. A társadalmi élet nagy drámáival és nem egy szükségből elkövetett deliktummal érzéketlenül áll szemben s az osztályelőitélet által követelt előkelő hajthatatlanságot ölti fel, nehogy szentimentálizmussal és álhumanizmussal gyanusitsák. Miként a legtöbb államban a fejedelmi családok tagjai és a legmagasabb méltóságok viselői számára külön osztálybiróságok állanak fenn, éppugy a vádlottak felett itélő biráknak hasonló társadalmi milieuből kellene eredni, mint a vádlottaknak. A vádlottak kedélyállapotát és erkölcsi fokát csak a hasonló társadalmi osztályból eredő biró itélheti meg, aki átérti a nép szenvedéseit és hibáit. Ez általános megjegyzésekkel kapcsolatban Magnaud egy törvényjavaslatról referált, melyet a kamarához nyujtott be s amelyben a birónak meg akarja adni a jogot, hogy kegyelmet gyakoroljon, ha az erkölcsi javitás érdekében szükségesnek itéli. E radikális javaslat nem maradt ellenzés nélkül, amennyiben *Maxwell* bordeauxi tanár reámutatott, hogy ily rendszabály a birói önkénynek nyitna tág teret.

A kongresszus második kérdését *(A büntett prophilaxisa és therapiája)* Enrico *Ferri* tárgyalta egy csodás erejü szónoklatban, mely gyakran kitérésekre ragadta. Azoknak, kik a «Nuovi orizzonti»-t ismerik, ujat nem mondott, csak dióhéjban foglalta össze tudományos rendszerét. Kiinduló pontja, hogy a büntett a társadalom reflexe s minden deliktum az egyéni és társadalmi tényezők összehatása. Igy a jelenkor társadalmára a tulajdon elleni büncselekmény s különösen a csalás jellemző. A czél a kriminalitás apasztása a társadalom *jelen* állapotában. Ferri e megjegyzését jelentősnek kell tartanunk azzal a jelszóval szemben, mely a kriminalitás leküzdésére a büntetőjogban szocialisztikus társadalmi reformokat hoz javaslatba. Hogy a küzdelemben a megelőzésnek minő szerepe van, azt Ferri egy Benthamtól kölcsönzött példával illusztrálta, mely szerint a XVII. század végén a postakocsisok ellen intézett rablótámadásoknak azáltal vették elejét, hogy a postát a személyszállitással is megbizták. A kriminalitás abszolut tényezőinek (pl. a gazdasági nyomor) orvoslása nem a kriminologia, illetőleg kriminálpolitika feladata. Ellenben idevág három fő relativ tényezője: az alkoholizmus, a csavargás és az elhagyott gyermekek problemája. Különböztetni kell involutiv és evolutiv büntettesek közt. Az utóbbiak is ugyan lázadók a társadalmi rend ellen, de mindig altruistikusok, ugy, hogy kriminális energiájuk mindig értékesithető. Az involutiv — közönséges — büntettesekkel szemben különböző bánásmód alkalmazandó. Igy 1. a feltételes elitélés, mely a birót rákényszeriti, hogy az emberrel foglalkozzék; 2. a sértett kártalanitása a csekélyebb sulyu deliktumok esetében; 3. a sulyos deliktumok tetteseinek és az örökletesen terhelt gonosztevőknek elkülönitése, kik épp ugy, mint az elmebetegek, alkalmatlanok társadalmi életre; 4. a határozatlan tartamu elitélés az itéletnek időnkénti revizíójával.

Minthogy a biró nem csalhatatlan ember, a res judicata a büntetőjogban Ferri szerint képtelenség. Az elitélt belocsátására épp ugy, mint az elmebetegeknél, csak a gyógyulás időpontja lehet irányadó, mert csak igy akadályozható meg, hogy a javithatatlan gonosztevő a társadalomra rászabadittassék. A büntetés végrehajtásának módjaként Ferri perhorreskálja a magánelzárást, mely a halálbüntetés képmutató alakja, de az olasz emberre rosszabb a halálnál. Ezzel szemben a szabadban végzett rabmunkát véli az egyedül helyes módozatnak.

Látnivaló, hogy mindebben alig van oly eszme, mely a kriminologia leltárában már ab ovo ben nem foglaltatnék. Ez az oka, hogy az előadást követő vita is rövid volt. Egyesek (igy Engelen zutphen-i törvényszéki elnök) ellenvetették, hogy az elmebetegek és a gonosztevők gyógyitása között párhuzam nem vonható, mások a határozatlan tartamu elitéléssel szemben emelték ki, hogy nincs biztos ismérv annak megállapitására: vajjon a bünözési hajlam tovább fejlődik vagy csökken-e és éppugy nem állapitható meg a gyógyulás időpontja sem. Felmerült a büntettesek transzportációjának már annyiszor agyonbirált gondolata is, anélkül, hogy valamelyes visszhangra talált volna.

Már az amsterdami V. nemzetközi bünügyi embertani kongresszuson kifejezést nyert az a gondolat, hogy a kriminologia eredményeinek gyakorlati értékesitésére kell törekedni. E gondolat a turini kongresszuson leginkább a *tudományos rendőrség* kérdésében jutott kifejezésre. *Ottolenghi* római egyetemi tanár és az olasz rendőri főiskola igazgatója előadásában rámutatott arra, hogy ma a kriminálanthropologia csak a büntettes személyazonosságának megállapitásánál nyer alkalmazást. Ez is kiegészitésre szorulna olyképp, hogy a legszembeszökőbb somatikus jellemvonásokra nemzetközi távirati jelzések állapittassanak meg, de a rendőrség feladata nemcsak a tettes azonosságának megállapitása lévén, hanem a megelőzés is: evégből szükség volna a gonosztevő *ember* gyakorlati ismertetése is. Ma ez ismeretet a rendőrség empirikus uton szerzi, ahelyett, hogy müködésének tudományos kiinduló pontjául szolgálna. A kriminálanthropologiának leggyakorlatibb tanulságai közé tartozik a büntettesek lelkének, vagyis annak ismerete, hogy miként éreznek, gondolkodnak, cselekszenek, gyülölnek vagy szeretnek. Minden rendőri szolgálatnak alapul kell, hogy szolgáljon a büntettes *életrajzi lapja* («cartella biografica» Olaszországban 1895-ben honositatott meg), mely nemcsak a testi azonosságról, hanem a büntettes psychikai és anamnestikus egyéniségéről is felvilágositást nyujt, sőt a somatikus jellemvonások tekintetében is felöleli a degenerativ tüneteket, sebhelyeket, stb. Ugyane lap tárja fel a büntettes előző társadalmi milieujét, előző elitéltetéseit, betegségeit, életének fontosabb eseményeit. Ily lap természetesen csak mindazon tisztviselők successiv közremüködésével szerkeszthető, kiknek az évek során az illető büntettessel dolga akadt. De nemcsak a rendőrség merithet az életrajzi lapokból müködésére biztos alapot, hanem a vizsgálóbiró és a büntetőbiró is, ki ilyképp a büntetés kimérésénél a büntettes egész egyéniségét méltatja. Megjegyzendő, hogy ily lapokat hazánkban a budapesti államrendőrség tényleg már vezet is s azok csak kriminálsociologiai szempontból szorulnának kiegészitésre. Mindenesetre kivánatos volna, hogy ez adatok a bíróságnak is rendelkezésére álljanak, mert enélkül a bünösség alanyi oldalának sokat hangoztatott mélyitése csak papiros igazság marad.

A vitában, mely Ottolenghi előadását követte, többen reá mutattak arra, hogy a rendőrtisztviselőktől az életrajzi lapok számára kivánt információk tulságos bonyolultak és nehezek, mert az egyén jellemének és a lelki degeneráczió tüneteinek leirása külön psychiatriai kiképzést igényel. *Spira* genfi egyetemi tanár arra figyelmeztette a kongresszust, hogy az életrajzi lapra feljegyzett adatok nagy részét maguk a büntettesek szolgáltatják, akiknek alig áll érdekében, hogy a rendőrségnek segitségére legyenek. Ez okból *Maxwell* professor azt kivánta, hogy a táblázat kitöltése orvosi segédlet-

tel történjék, *Niceforo* nápolyi egyet. tanár pedig azt az óhajtást fejezte ki hosszabb előadásában, hogy az egyetemeken a büntetőjog segédtudományai számára tanszék állittassék fel, mely elsősorban a tudományos nyomozási rendszer oktatását czélozná.

A kongresszus alkalmából tartott előadások és előterjesztett közlemények közül különösebb figyelmet érdemel az a párhuzam, melyet *Lombroso* a homosexualitás és a bünözésre irányuló hajlam közt vont. Abból indult ki, hogy gyermekeknél, kik később tegész normális emberekké fejlődnek, egyidejüleg észlelhető kriminális hajlam (hazudozás, lopás, kegyetlenkedés alakjában) és a tulzott barátságban nyilvánuló homosexualis tendenczia. Mindkét typusra jellemző az anormális szülőktől való származás és a hajlam megnyilatkozása a 15—25. életévben. Mindkét hajlam neuropatikus alapon nyugszik, de mig a büntettes inkább a histeria, addig a homosexualis inkább az epilepsia felé hajlik. Sajátságosnak tartja *Lombroso*, hogy ily nyilvánvaló párhuzamok ellenére is oly tudósok, mint Krafft-Ebing, Lacassagne, Näcke vagy H. Gross a büntettest felelősnek, a homosexualist felelőtlennek tartja. Igaz ugyan, hogy a homosexualis a libido csökkenése folytán idővel kevésbbé veszélyessé válik, mig a büntettes hajlamát mindvégig megőrzi.

Lombroso leánya — Guglielmo Ferreronak a hirneves történésznek leánya — a *szánalom* szerepéről értekezett az igazságszolgáltatásban és azt kivánta, hogy a szánalom szubjektiv momentuma a büntetés kimérésénél érvényesüljön, mert figyelemmel kell lennünk arra, hogy ugyanazon büntetést különböző egyének különbözően érzik. Talán felesleges is kiemelni, hogy e postulatumot a bünösség alanyi oldalának mérlegelése már ma is felöleli.

Sommer giesseni egyetemi tanár érdekes jelentést tett kisérleteiről, melyek a lelki emócióknak grafikai kifejezésére irányultak s amelyekkel állitólag a közveszélyes degeneráltat az ártalmatlantól meg lehet különböztetni. Lombroso e közlemény kapcsán egy hasonló módszerről számolt be, melynek segélyével a vérkeringési reakcziót feltüntető görbék által bebizonyitania sikerült, hogy egy vádlott nem a terhére rótt, de más büncselekményt követett el. Gyakorlati jelentősége azonban e kisérleteknek még alig van.

A kongresszus több eléje terjesztett gyakorlati javaslathoz is hozzájárult. Igy elfogadta *Ottolenghinek* egy nemzetközi casier felállitására irányuló javaslatát, *Clark Bell*-nek javaslatát, hogy a mérges anyagok a hullák bebalzsamozásánál az esetleges bünügyi nyomozás érdekében mellőztessenek, továbbá *Charpentier* inditványát, mely a biráknak kötelességévé teszi egy kriminálanthropologiai kurzus hallgatását.

A kriminálanthropologia voltaképp sokkal fiatalabb tudomány, semhogy a kongresszusnak kijegeczesedett eredményeiről szólhatnék, ugy, hogy a most előadottakban inkább a napirenden volt tárgyakról és a tanácskozás irányáról nyert benyomásokat igyekeztem összefoglalni. Mig az amsterdami kongresszus inkább biologiai gondolatkörben mozgott, addig a turini gyakorlati javaslatokkal lépett fel a poenologia és a kriminalisztika terén. E kongresszus eredetileg Lombroso ünneplésére volt szánva, mégis inkább hallgatag temetése volt a lombrosoi alapgondolatnak. Gauckler néhai nancy-i tanár «*piétinement sur place*»-nak jellemezte az olasz iskola müködését; a turini kongresszus bebizonyitotta, hogy vitális érdekeit felismerve, haladásra is képes. Voltaképpen alapgondolata: a kisérleti módszer alkalmazása a kriminalitás tanulmányozásában nem maradhat siker nélkül, mert tudományos bázist teremtett a büntetőjogi törvényhozásnak. A társadalom tényeinek megfigyelése a társadalmi tudományok minden ágának alapfeltétele. Ezt a büntetőjogra nézve csak a jogi abstrakcziókban gyönyörködő struccpolitika tagadhatja.

Dr. Vámbéry Rusztem.

«Harcz a jogtudomány körül.»

Gnaeus Flavius pseudonim alatt egy nagyérdekü, harczias hangu füzet jelent meg, amely a jogtudomány ujjáalkotását és az elavult tradiciók alul való felszabaditását irta zászlajára.

Szerző a jognak uj felfogását kivánja megalapitani a scolasticismus és a fogalmi jogászat (Begriffsjurisprudenz) bástyájának romjain. Az ő szeme előtt lebegő jogot «szabadjognak» (freies Recht), az általa meginditott mozgalmat szabadjog mozgalmának (freirechtliche Bewegung) nevezi. Ez a szabadjog a természetjog feltámadása változott alakban. Hasonlit a természetjoghoz, mert mind a kettő független az állami hatalomtól, viszont különbözik tőle, mert a természettől alkotott jog nincs, mert minden jog, még a «szabadjog» is csak mint pozitiv jog nyerhet elismertetést.

Szerző elveti a kiterjesztő és megszoritó magyarázatot, valamint a különböző magyarázati szabályokat. A sutba dobandóknak mondja az analogiát és a dogmatikus fikcziókat, képtelenségnek állitja a ratió legissel való törvénymagyarázatot és az összes jogi konstrukcziókat, a jogi dogmatikát, systematikát és végül «az egész modern papirjogtudományt».

Követeli, hogy a biró elsősorban akként itéljen, amint a törvény világos szóhangzata kivánja. Ettől a következő esetekben szabad és kell eltérni: 1. ha a törvény nem ad kétségtelen döntést; 2. ha a biró szabad és lelkiismeretes meggyőződése szerint nem valószinü, hogy az itélet hozatala idejében a törvényhozó ugy döntene, amint azt a régibb törvény kivánja. Mindkét esetben a biró akként itéljen, amiként az ő meggyőződése szerint a jelenlegi törvényhozás a kérdést eldöntötte volna, hogy ha a konkrét eset elébe terjesztetett volna. Ha a biró ilyen meggyőződést nem képes magának alkotni, akkor «szabadjog» szerint itéljen. Szerző megengedné a feleknek azt is, hogy a birót egyetértetően felmentsék valamely tételes jogszabály alkalmazásának kötelezettségétől.

Szerző egész érvelését az akarati teoriára alapitja és azt fejtegeti, hogy mindig az akarat az, amely az értelmet járszalagján vezeti. Igy az akarat az, amely, hogy egy előre elhatározott döntéshez jusson, az azon döntést megindokoló törvényhelyek kiválasztását a valóságban vezeti éppen ugy, miként mindenki azon teoriát fogadja el helyesnek, amely az ő általa akart eredményhez vezet.

Szerző szerint számos jogeset jogi megfejtést egyáltalán nem enged meg. Hiszen a biologiában, astronomiában és más tudományágakban is sok az el nem dönthető problema, miért lenne ez máskép a jog terén?

A törvény és a jogtudomány jelenlegi viszonyának meg kell változni, hogy a problemák megoldhatók legyenek. Ha a jogtudomány a jog forrása, akkor ugyanazon természettel kell birnia, mint az összes többi források és mint a jog maga, *akaratnak* kell lennie.

Az egész mai jogdogmatikának, scolasticismusnak, valamint a jogtörténeti iránynak hadat üzenő, sok szellemmel megirt füzet, melynek szerzőjéül egy magas állásu osztrák birót emlegetnek: a német jogirodalomban nagy hullámokat vert fel. Unger József, az osztrák magánjog tudományának fiatallelkü Nestora a Deutsche Juristen Zeitungban igen élesen támadja e füzetet, miközben azonban több irányban concessiót kénytelen a szerzőnek tenni. Helyesli az egymással ellentmondó törvénymagyarázati szabályok félretételét, mert ezeknek nincs több értelmük, mint a parasztok időjóslásainak. Élesen elitéli a dogmatikus fikcziók használatát; kiemeli, hogy a birónak nem szabad törvény ellenére itélni, de ha a konkrét esetben nincs törvény, akkor joga van, quasi törvényhozóként az alkalmazandó jogszabályt megalkotni. Érdekes Unger azon concessiója is, hogy valamely konkrét eset eldöntésénél itéletét ő is elsősorban

és közvetlenül jogérzetéből, jogi öntudatából meriti, és csak itéletének megalkotása után keresi annak indokolását és igazolását a törvényben. De eltér Unger a röpirat szerzőjétől abban, hogy ha kitünik, hogy a præconcipiált itéletnek valamely törvényes szabály utjában áll, ugy Unger kötelességének tartja jogi meggyőződését a törvénynek alárendelni, mig Gnaeus Flavius a birót saját akaratának érvényre emelésére serkenti.

Az itt emlitett néhány pontban való megegyezés mellett is a főirányban Unger felfogása a legélesebb ellentétben áll a Gnaeus Flaviuséval, mert Unger végeredményében a törvénytiszteletnek feltétlen szükségességét tanitja és hangsulyozza az ismeretlen szerző törekvéseinek veszélyes voltát.

A Das Recht czimü folyóiratban *Bülow* heidelbergi egyetemi tanár ugyanezen kérdésről ir. Bülow 1885-ben megjelent Gesetz und Richteramt czimü müvében fejtegette a törvény és biró egymáshoz való viszonyának kérdését. Mostani felszólalása teljesen a régi nyomon indul, amennyiben ő is hangsulyozza a biró kötöttségét, mindaddig mig a konkrét esetet a törvény eldönti, viszont azonban ő is konczedálja törvényes szabály nem létében a biró szabad mozgását.

A Neue Freie Presse junius 22-iki számában dr. Klein Ferencz osztrák igazságügyi miniszter is megszólal.

Klein kiemeli, hogy nem is szükséges jogásznak lenni, hogy Gnaeus Flavius álláspontjának hibáját kiérezzük. A kereskedő, vagy iparos — ugymond — ha ilyen dolgokat hall, azonnal a különböző birákra és bíróságokra gondol, akikkel és amelyekkel az idők folyamán dolga volt. Emlékezni fog egyik vagy másik «eredeti itéletre», amelyek egész sor teljesen vitátlan jogviszonyokat kétségbe helyeztek és ijedten fogja végül kérdezni, hogy ez az eddig kivételes dolog ezentul megszoksorosodni fog-e és ő minden egyes biró subjektiv jogérzetének ki lesz-e védtelenül szolgáltatva? A kereskedelmi forgalom elvesztené biztonságát, ha a biró a tételes jogot mindenkor annak időszerüsége szempontjából vizsgálhatná és ellentétes véleménye esetén a konkrét esetben a törvényt hatályon kivül helyezhetné; nem is szólva arról a zürzavarról, amelybe jutunk, ha a különböző birák ezen historico utilitarisztikus kritikával különböző eredményre jutnának. Egy szóval — ugymond Klein — az igazságszolgáltatás individualismusának Flavius által prédikált kultusza nem nevezhető másnak, mint antisocialisnak.

Ez a Freie Rechtsbewegung Klein szavai szerint nemcsak tudományos, hanem politikai forradalmat, ugyszólván államcsinyt jelent, amennyiben az alkotmányos törvényhozó tényezőket detronizálni vagy legalább kényszeriteni akarja, hogy maguk mellett egy oly hatalmat türjenek meg, amely alkotmányjogi függetlensége által minden korlátozástól mentesen a legitim törvényhozás szándékait tetszés szerint keresztezheti. Flavius füzetének végső gyökere tehát a parlament törvényhozó értékének most divatos lekicsinylése.

Ami az igazságszolgáltatás szakszerübb voltának kivánságát illeti, ez mindenesetre nagyon kivánatos, azonban más irányban kell a reformoknak mozogni. A biró jó, megfelelő kiképzése a maitól elütő egyetemi oktatást tételez fel. A jogi fakultások tanterveibe uj szakokat és uj metodusokat kell felvenni, mert a félszázad óta tradiczionálisan tanitott joganyaggal nem lehet a jövőre megelégednünk. Az eddigi kisérletek nem elég mélyen nyultak a tanulmányi rendbe bele. A reformoknak bátrabbaknak kell lenniök és a reformátoroknak figyelmükre kell méltatniok a jogásznak mai, kiterjedtebb hatáskörét.

Az ilyen reform talán meghozza mindazt, amivel ez a Freie Rechtsbewegung ezen ponton is valószinüleg adósunk maradna.

B. A.

A jegyzői kar sérelmei.

I.

Sérelmeinket bizonyos irányból szeretnék csekély jelentőségüeknek feltüntetni.

A budapesti joggyakornokok 5—6, sőt 9—11 évig is szolgálnak, mig aljegyzőkké neveztetnek ki. A legjobban qualifikált ügyvédi vizsgát tett, dr. juris aljegyzők 3—4 évig is kénytelenek ismét a jegyzői kinevezésre várni. Budapesten mult év november óta nem volt jegyzői kinevezés. A kereskedelmi és váltótörvényszéknél legutóbb megüresedett jegyzői állás beszüntetése mellett aljegyzői állásra hirdettek pályázatot, ami az aljegyzők előléptetését ismét megakasztja. Ha mindezek a panaszok nem elegendők arra, hogy a budapesti joggyakornokok külön sérelmeiről szóljunk, akkor nem tudjuk, mikor jogosult a panaszkodás. De tetézi ezen sérelmeinket igazságügyminiszterünk azon kijelentése, hogy amig ügyvédi vizsgával biró joggyakornokok lesznek, ő a birói vizsgás joggyakornokokat nem lépteti elő.

Az igazságügyi kormánynak kétségtelen joga az, hogy a magasabb képzettségüeknek előnyt adjon a kisebb képzettségüek felett. Még a felett sem vitatkozunk, hogy melyik vizsga tanusitja a nagyobb képzettséget: az ügyvédi, vagy a birói vizsga. A miniszter azon, eddig kifejezésre nem is jutott, sőt merjük állitani öntudatlan törekvését is honoráljuk, hogy ráakarja szoritani a birósági szolgálatra jelentkezőket, hogy előbb másfélévig ügyvédi irodában szerezzenek joggyakorlatot. De azt már nem tudjuk megérteni, hogy ha az ezelőtti igazságügyi kormányok száz számra vették fel az egyetemekről kikerült itjakat joggyakornokokul, anélkül, hogy tőlük másfélesztendei ügyvédjelölti gyakorlatot kivántak volna, és hogy szoritották volna őket arra, hogy ne birói, hanem ügyvédi vizsgát tegyenek: hogy ezeket az igy tévedésbe ejtett áldozatokat minő jogon mellőzi a kinevezéseknél teljesen egyenlő képzettség mellett, csupán ezen oknál fogva a mostani igazságügyi kormány? Hiszen még a törvényeknek sincs visszaható erejük, éppen azon méltányossági szempontnál fogva, mert a közönség az uj szabály ismeretének hiján ezen uj szabály életbeléptetése előtt ügyeit nem rendezhette az uj jogszabályokhoz mérten. Reméljük, hogy éppen ezen szempontból kiindulva, az igazságügyi kormány legalább az eddig alkalmazásban levő joggyakornokokra és aljegyzőkre ezt a drákói szabályt nem alkalmazza, *hanem ha egyébként egyenlően felelnek meg a szolgálatban,* (mindig ez a kiinduláspontunk) akkor őket csak amiatt nem fogja mellőzni, mert csupán birói oklevéllel birnak.

Ami pedig a jövőben felveendő joggyakornokokat illeti, ha az igazságügyi kormány ragaszkodik a tett megkülönböztetéshez, ugy csak természetes, hogy a kir. táblai elnököket informálnia kell, hogy azok se nevezzenek ki joggyakornokul olyant, akinek nincs doktorátusa és nincs másfélévi ügyvédjelölti gyakorlata, ami lehetővé teszi az ügyvédi vizsga letételét. Ha a kir. táblai elnökök kinevezési jogukat nem ekként gyakorolják, akkor a miniszter ur a beszédében kifejtett irányelveit a jövőben sem követheti a kinevezéseknél.

Végül pedig felkérjük az igazságügyi kormányt arra, hogy szólitsa fel esetenként és egyenként a budapesti joggyakornokokat és aljegyzőket, hajlandók-e vidéki albirói, alügyészi állást elfoglalni és biztositjuk őt, hogy egy-egy albirói állásra 10—15 jeles képzettségü budapesti doktor juris, sőt ügyvédi vizsgás is fog jelentkezni, megczáfolván a miniszter urnak minden esetre téves információ alapján tett kijelentéseit.

x. y.

II.

Állandó panasz tárgyát képezi évek óta a birák és a hatósági hivatalnokok helyzete, és ezek között elsősorban a

birósági segédszemélyzeté, vagy amint gyüjtő néven nevezni szokták, a birósági jegyzők helyzete.

Mindenekelőtt tisztában kell lenni azzal, hogy a birósági jegyzők funktiója abban összpontosul a fennálló szabályok értelmében, hogy a bíróságnál szükséges jegyzői teendőket elvégezzék, másrészről pedig az állam arra kivánja őket felhasználni, hogy a jogszolgáltatás módját elsajátitva, a megüresedő birói állásokat velük betöltse.

Az kétségtelen, hogy a bíróságnál szükséges szorosan vett jegyzői teendők ellátására másfélezer ember teljesen felesleges, ezt a munkát sokkal kevesebb is elvégezhetné, másrészről pedig a birói állásokra való előkészitésre sincs szükség ennyi erőre, mert sajnosan tapasztaljuk, hogy évenkint milyen kevés jegyző jut birói állásba.

Nem is ezekre a célokra használják fel ezt a nagy munkaerőt, hanem tekintettel arra, hogy a jegyzők nagy része, talán 50 százaléka birói képesitéssel bir, a rendes birósági ügymenet lebonyolitására és többé-kevésbbé birói funktiók végzésére, mely munka a takarékosan megszabott birói létszám mellett elvégezhetlen volna. Más szóval az állam olcsó munkaerővel végezteti annak a munkának tekintélyes részét, melyért igazság szerint sokkal többet kellene fizetnie. Alkalmaz 180 jegyzőt 1000 forintjával, 800 aljegyzőt 700—800 forintjával és sok száz joggyakornokat 500 forintjával, mely müvelet azután lehetővé teszi a költségesebb birói állások rendszeresitését. Ez annyira közismeretü tény, és olyan rendszerré vált, hogy ma már ezt mindenki természetesnek találja.

Erős eltávolodás ez attól az alaptól, hogy a birósági jegyző quasi tanulás czéljából van a bíróságnál és hogy ez az állapot csak átmeneti állapot. Ma már a birósági jegyző nemcsak előkészül, hanem nélkülözhetetlen munkaerő, aki nélkül az egész gépezet felmondaná a szolgálatot, mert a folyton szaporodó munka nélküle feldolgozásra nem találna. Ez nagy igazságtalanság és még sokkal szembetünőbb, ha azt nézzük, hogy a jegyzői állapot mennyi ideig tart? Az a fiatalember, aki 22—23 éves korában birósági szolgálatba lép, az még 29—30 éves korában is csak aljegyző, attól a kevés kiváltságostól eltekintve, aki már esetleg jegyzői állásba jutott és elmondhatjuk, hogy sok olyan jegyző van, aki a közszolgálat követelményeinek mindenben megfelel és 30 éves korában még képtelen megmondani azt az időt, amikor az albirói állást elérheti.

Ezek az állapotok nagyon szomoruak, de nem javithatlanok és az állam nagyon kevés áldozattal kielégithetné a jogos kivánalmakat, ha a birósági jegyzőket legalább is olyan ellátásban részesitené, mint más, egyetemet végzett alkalmazottait. Az első követelmény mindenesetre az volna, hogy eltörölné a joggyakornoki állást, vagy legalább is annak a *tartamát* a lehető legrövidebb időre *korlátozná*.

Továbbá lehetetlen állapot az is, hogy egy 28—30 éves birói képesitéssel biró aljegyző a XI. rangosztály utolsó fokozatába és a még idősebb jegyző a X. rangosztályba legyen sorozva, amikor a náluknál sokkal csekélyebb qualifikatióval rendelkező *kortársaik* más szakmában magasabb fizetést élveznek és semmiesetre sem végeznek az állam szempontjából fontosabb munkát, mint amazok. *b. j.*

Bünügyi statisztikánk az 1904. évben.

Az elitéltek személyi viszonyainak kutatásánál az az első kérdés, hogy a nők mily arányban szerepelnek a büntettesek között. Midőn a nő hivatása tisztán a családi tüzhely körül mozgott, természetes, hogy mentől kevesebb alkalma volt szembekerülni az igazságszolgáltatással. Ma azonban, midőn a változott gazdasági élet, az egyre terjedő indusztrializmus folytán hatalmasabb arányokat öltő kapitalizmus kisodorja őt régi köréből és kényszeriti mind tevékenyebb részt venni az anyagiakért való küzdelemben, érthető, ha könnyebben és gyakrabban merül el a bün fertőjébe, mint a régi, egyszerü viszonyok között. Igy például hazánkban a törvényszékek által büntettekért és vétségekért elitéltek között a nők 1884-ben csak 11·4%-kal, ma már 14·13%-kal, a járásbiróságok által elitéltek között pedig 1884-ben 15·14%-kal, ma ellenben 21.4%-kal szerepelnek. Ausztriában a büntettek és vétségek miatt elitéltek között 1884-ben körülbelül 15—16% volt a nő, ma az arány szintén 20%-ot meghalad. Belgiumban évről-évre emelkedik a női bünösök száma; igy 1900—1901-ben 10,000 lakosra csak 232, 1902-ben már 239 női elitélt esett. Még szembetünőbb a női büntettesek számának emelkedése, ha azokat a nők számához viszonyitjuk; például Magyarországon 100,000 nőre számitva jutott 1884-ben 107, 1904-ben pedig 122 büntettekért és vétségekért (becsületsértést leszámitva) elitélt nő.

Sokan vannak — igy többek között Oettingen is — kik a nők szereplését a kriminalitás terén a számok által kimutatott aránynál nagyobbnak tartják és pedig azzal indokolják álláspontjukat, hogy sok férfi által elkövetett büntettnek bünszerzője a nő. Ezzel szemben helyesen utal arra Földes, hogy habár tény, hogy az Oettingen által emlitett esetek — több mint valószinü — többségben vannak, mégis előfordulnak elég számmal nők által is elkövetett büntettek, melyek szerzője a férfi. Mindenesetre ez igen érdekes kérdés, különösen psychologiai szempontból, melyre azonban pozitiv számadatokkal felelni alig lehet. De térjünk át az 1904. évi adatok részletesebb ismertetésére.

Az 1904-ben a törvényszékek és járásbiróságok előtt büntettekért és vétségekért (becsületsértést leszámitva) elitéltek* nem szerint a következőkép oszlottak meg:

összesen	férfi szám	férfi %	nő szám	nő %
65,558	55,239	84·3	10,319	15·7

A férfiak tehát több mint ötször nagyobb arányban szerepelnek a büntettesek között, mint a nők. Körülbelül hasonló az arány Németországban, Ausztriában, Belgiumban stb., hol mindenütt szintén 4—5-szörösét képezik az elitélteknek a férfiak.

Sok statisztikus megkisérelte a büntettesek és az öngyilkosok nem szerinti megoszlását egymással kombinációba hozni és a kettőnél egyező arányt megállapitani. Az ujabb adatok ennek a feltevésnek teljesen ellentmondanak. Igy hazánkban 1904-ben az öngyilkosok között 25% volt a nők aránya, tehát 10%-kal több, mint a büntettesek között. Talán nem tévedés azt állitani, hogy ma sok nő, hogy elkerülje azt a helyzetet, mely őt talán később a bün terére vinné, elemészti magát.

Büncselekmények szerint vizsgálva a női büntettesek arányszámának alakulását, látjuk, hogy 1904-ben a személy elleni büncselekmények miatt elitélteknek 12·9%-a nő, mig a vagyon ellen vétők sorában 19·7%-kal vesznek részt. Hogy a személy elleni büncselekményeknél kisebb aránynyal szerepelnek a nők, mint a vagyon ellenieknél, megmagyarázható azzal az egyszerü ténynyel, hogy igen sok személy elleni büncselekmény, kivált testi sértés a korcsmai életnek és az ezzel járó dulakodások következménye, amiben pedig majdnem kizárólag csak a férfiaknak van része.

Azok a büncselekmények, amelyeknél legnagyobb a nők aránya, a következők:

	Elitéltek száma	Ebből nő szám	Ebből nő %
Gyermekölés és kitétel	66	64	97·0
Magzatelhajtás	86	83	96·5
Hamis vád	19	7	36·8
Gondatlanságból elkövetett emberölés	512	197	36·5
Orgazdaság	2,107	688	32·7
Cseléd és családi lopás	860	254	29·5

* A dolgozat további folyamán is mindig a járásbiróságok és törvényszékek előtt büntettekért és (becsületsértés kivételével) vétségekért elitéltekről lesz szó.

Tanulságos volna végül tudni a büntettes nők megoszlását vidék és város szerint, sajnos azonban, ez irányban adataink nincsenek.

Azon tényezők közé, melyek a bünügygyel a legazonosabb kapcsolatban vannak, tartozik a kor is. Sőt Quetelet annyira szorosnak tartja ezt a kapcsolatot, hogy a büntettek kor szerinti skáláját egyenesen ép oly megbizhatónak tartja, mint a halandósági táblát. Bizonyára ez kissé túlzott álláspont, de feltétlenül erősen bizonyit a kettő benső összefüggése mellett.

1904. évi adataink szerint:

	volt százalékban az összes elítéltek között	a férfi	a nő
12—23 éves	39·4	41·7	26·7
24—29 «	17·9	18·2	16·7
30—49 «	33·2	31·3	43·6
50 éven felül	9·5	8·8	13·0

Ha az összes elitélteket tekintjük, azt látjuk, hogy a bünösség aránya legnagyobb az első, illetőleg a legfiatalabb korban (12—23 év). Más-más az arány azonban az egyes korokat illetőleg a férfi és női elitélteknél. Mig az előbbieknél a 12—23 éves korosztályra esik 41·7%, addig az utóbbiaknál a 30—49 évig terjedő korosztály szerepel legnagyobb arányszámmal és pedig 43·6%-kal. A kor befolyását a bünösségre sokkal jobban meg lehet azonban itélni, ha a korcsoportositások szükebb határok között mozognak. Adataink ez irányban nem adnak ugyan felvilágositást, de ide iktatjuk érdekesség kedvéért a Belgiumra vonatkozó adatokat, melyek szerint 10,000 ugyanolyan korban levő férfire illetve nőre jutott 1902-ben:

	férfi elitélt	nő
16—18 éves	174	45
18—21 «	333	70
21—25 «	340	77
25—30 «	316	85
30—35 «	254	82
35—40 «	196	80
40—45 «	156	68
45—50 «	125	59
50—55 «	100	49
55—60 «	63	32
60—70 «	42	18
70 éves és több	15	6

A bünösség maximuma tehát a férfiaknál 21—25, a nőknél a 25—30 éves korosztályban mutatkozik.

Továbbá a férfiaknál a maximum után az esés sokkal rohamosabb, mint a nőknél, ugy hogy a magasabb korosztályokban a nő aránya a bünösség terén az előző korosztályokhoz viszonyitva, határozottan rosszabb, mint a férfié. Nem indokolhatjuk ezt mással, mint Földes teszi, hogy a nőnek a magasabb korban sokkal nehezebb vágyait és szükségleteit kielégiteni, mint a férfinak, a férfiaknál pedig viszont a 21—40-ik életkor a legveszélyesebb, mert a szenvedélyek és tetterő ekkor érik el tetőpontjukat. Ha tovább kutatjuk, hogy egyes korokban mely büncselekmények követtetnek el leginkább, a következő érdekes táblazatot kapjuk:

	Elitéltetett száz 12—23 éves	24—29	30—49	50 és több elitélt közül
személy elleni büncselekményekért	43	49	48	43
vagyon « «	51	42	43	49
egyéb « «	6	9	9	8

Ez adatokból nyilvánvalóvá lesz, hogy az elitélteknek a két szélső korosztálya: tehát a legfiatalabbak és legidősebbek különösen a vagyon ellen, mig a két középső osztályba tartozók inkább a személy ellen vétkeznek. Érdekes, ha az adatokat a két nemre való tekintettel vizsgáljuk, amikor is a következőket tapasztaljuk.

	volt százalékban 12—23 éves fi	nő	24—29 éves fi	nő	30—49 éves fi	nő	50 és több éves fi	nő
A személy elleni büncs. miatt elitéltek sorában	39·5	18·2	19·4	18·5	33·2	49·4	8·9	13·9
A vagyon elleni büncs. miatt elitéltek sorában	45·7	32·8	16·5	15·5	38·6	39·5	9·2	12·2

Figyelemre méltó két tény, hogy a 12—23-ik életkorban a nők viszonylag mennyivel nagyobb arányban követnek el vagyon elleni büncselekményeket, mint a férfiak és a 24—49 évig mily erősen növekszik a nőknél a személy ellen vétők aránya: A fiatal nők többnyire lopást, mig a 24 évtől kezdődőleg inkább különböző testi sértést követnek el.

Bud János.

Jogirodalom.

Ünnepi dolgozatok a társadalomtudományok köréből. Földes Béla egyetemi tanárnak a budapesti m. kir. tudomány-egyetem nemzetgazdasági és statisztikai szemináriumának 25 éves fenállása emlékére tisztelettel és hálával ajánlják a szeminárium egykori tagjai: *Fellner* Frigyes, *Hegedüs* Lóránt, *Kenéz* Béla, *Márki* Hugó, *Navratil* Ákos, *Somogyi* Manó.

Kedves ajándékkal lepték meg *Földes* Béla egyetemi tanárt szemináriumának egykori tagjai, annak 25 éves fennállása alkalmából. A társadalomtudományok körében végzett tudományos munkálkodásuknak különböző érdekes problémákra vonatkozó eredményeit foglalták össze egy vaskos kötetbe és szép ünnepi köntösbe öltöztetve, felajánlották az ünnepelt tudósnak.

Földes professzor benső megelégedéssel vehette a kedves ajándékot, mely tanuságot tesz évek hosszu során át folytatott érdemdus tevékenységéről.

Ám e helyen elsősorban arról a nyereségről kell beszélnünk, mely a Földes professzornak szánt ajándékot közvetve a magyar tudomány számára is kedves ajándékká teszi, már csak azért is, mert az ezen kötetben foglalt dolgozatok bizonyitják, hogy a magyar tudományos élet talaján is fel tud virágozni az egyetemi oktatás ujabbkori hatalmas eszköze: a szeminárium, elősegitve a szakmunkások nevelését, a monografikus irodalom létrejövetelét és ezzel a tudomány fejlődését.

Áttérve most már magukra a szóban forgó tanulmányokra, ezek elsősorban a társadalmi tudományok gazdasági körébe vágnak s igy méltatásukra e szempontból nem ez a hely alkalmas. Minket a *jogi* vonatkozások érdekelnek s ebből a szempontból szemlélhetjük azokat.

Fellner Frigyes: «A jelzálogtehermentesités («Uj földtehermentesités») kérdéséhez» cz. a. a kisbirtokon nyugvó terhes jelzálogkölcsönöknek, állami közbenjárással, alacsonyabb kamatozásu kölcsönökké való konverziójával foglalkozik. Konstatálja, hogy a jelzett törekvést *elvileg* ellenezni nem jogosult, a gyakorlati igényeknek, különösen hazai viszonyainkra tekintettel való mérlegelése után azonban arra az álláspontra helyezkedik, hogy ennek a konverziónak ideje nálunk még el nem érkezett.

Hegedüs Lóránt: «A községi adók átháritásának elméleti szempontjai» cz. a. (27—42. o.) a pénzügyi jog egyik legintenzivebb érdekü problémájával, az adók elméletének mélységeit leginkább érintő *adóáthárítás* tanával foglalkozik.

Négy főszempont körül csoportositja azokat a jelenségcsoportokat, amelyek az átháritás alapelvének theoretikus kutatásánál szerepet játszhatnak. A helyi adóknak, az állami adókból községi adókká tett szolgáltatásoknak, az ujonnan jelentkező és önálló községi adóknak, valamint az u. n. «effects» (oly tünetek, melyeknél «az adó negative hat olyanokra, kik vele összeköttetésbe nem jutottak», 40. l.) mélyreható elemzését mutatja be szerző oly szempontokból, honnét a községi adók megfigyelése után átme-

net vezet az állami adók és azok átháritásának megismerése felé.

Kenéz Béla: «Népünk szaporodása» czimü tanulmánya (45—78. l.) szaporodásunk alakulását az utolsó népszámlálások adatai szerint vizsgálja. A népesedés történetének, valamint a magyar nép növekedésének a nemzetközi adatokkal való összehasonlitásban történt vázolása után a népszaporodás alakulását hazánk különböző részeiben, a városokban és vidéken, majd a hitfelekezetek és nemzetiségek szerint vizsgálja.

Márki Hugó: «Leplay módszeré»-t ismerteti. (81—140.) Számos uj szempont felvetése mellett azt az előkelő pozicziót mutatja be és ismerteti dicséretreméltó alapossággal, melyet Le Play a társadalom rendszerének kihámozásával a társadalomtudományokban elfoglal.

Somogyi Manó: A «hazai vándoripar és vándorkereskedés» (193—249.) cz. monografiája értékes adatokat tüntet föl ugy a multra és a történelmi fejlődésre, valamint a jelenlegi állapotra nézve is és különösen megszivlelendő «tanulságokat és eredményeket» von le az ipartörvény szempontjából. De lege ferenda álláspontja, hogy a vándoriparnak és a házaló-kereskedésnek erőszakos elfojtása nem indokolt.

Közelebbről *Navratil* tanulmánya érdekel s érint bennünket. («A gazdasági élet és jogirend. Adalék a másodlagos gazdasági jelenségek elméletéhez», 141—190. l.)

Az a törekvés, mely a gazdaság és jog viszonyának kutatását és e viszony jelentőségének megállapitását tüzte ki czélul, főleg a czivilisztikai *jogtudomány* és a *törvényhozás* terén elévülhetetlen érdemeket szerzett. Navratil fejtegetései azonban a jog és gazdaság kölcsönhatásának *másik oldalát* is megvilágitják: a *jogi rendeltetésnek a gazdasági élettel szemben* jelentkező *kialakitó, konstitutiv hatását.* A jogi momentumoknak *bevitele és helyes alkalmazása* a közgazdasági fogalmak, mint: vagyon, tőke, érték stb. helyes elemzésénél és a jövedelemosztás jelenségeinek következetes magyarázatánál: biztos támpontul szolgálhat. E világitás a szoczialisztikus gazdaságtani elméletnek fogyatékosságát ad oculos demonstrálja. Kitünik e világitásban, hogy a jövedelemmegoszlás jelensége csak igen lazán függ össze az érték és értékalkotás fogalmával s igy «az értékképző substantia» helyett *a magántulajdoni rend* fog oly nyomatékul közrehatni, mely a jövedelemmegoszlási folyamat megalkotásánál szerepet játszik. *Dr. K. G.*

Különfélék.

— **Dr. Deutsch Izidor**, a kiváló szabadalmi jogász elhunyt. A budapesti ügyvédi kar puritán jellemü, nagy képzettségü tagját, a jogirodalom pedig kiváló és alapos munkását veszitette el Deutsch Izidorban. A szabadalmi jognak a mult század utolsó évtizedéig hazánkban csaknem teljesen elhanyagolt területét ő dolgozta fel elsőként és a magyar jogászegyletben, és a bécsi szakegyletekben tartott előadásai, és a miniszteri szakértekezleteken kifejtett kritikája nagyban hozzájárult szabadalmi törvényünk javaslatának javitásához. Deutsch Izidor irodalmi és ügyvédi müködésében a szó szoros értelmében iskolát teremtett és követői most már kedvezőbb viszonyok közt folytathatják az elhunyt által megkezdett munkát.

— **A kiskoruak elkülönitése.** Az ügyvédi kör kezdeményezésére alakult gyermekvédő liga felirata folytán *Andrássy Gyula* gróf belügyminiszter fölhivta a fővárosi rendőrség főkapitányát, hogy addig is, amig az országban elegendő letartóztató-intézet lesz a fiatalkoruak részére, minden letartóztató intézetben (rendőri fogházban és toloncházban is) a fiatalkoruakat elkülönitve tartsák a felnőttektől. Különösen a legnagyobb gonddal és szigorusággal történjék az elkülönités az előzetes letartóztatás tartama alatt. Amennyiben a helyi viszonyok megengedik, a fiatalkoruak közt is több csoportot kell alakitani, a szerint, a mint alkalmi büntettesről, vagy visszaesőről, vagy pedig már csaknem megrögzött, vagy rossz természetü egyénekről van szó.

Szivből üdvözöljük a belügyminiszter üdvös és a praeventio szempontjából nagyfontosságu rendeleletét és óhajtandónak tartjuk, hogy *annak régrehajtása időről-időre megfelelő módon ellenőriztessék.*

— **A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék** eltörlése tárgyában a budapesti kereskedelmi és iparkamara az igazságügyminiszterhez felterjesztést intézett, ellenezve a törvényszék eltörlésének tervét. Az igazságügyminiszter leiratban válaszolva, kétségbe vonta a kereskedelmi és iparkamara jogosultságát ezen kérdésben nyilatkozni, kijelentette, hogy ő csak a törvényhozásnak felelős és kilátásba helyezte, hogy ebben a tárgyban törvényjavaslatot fog benyujtani.

— **Az igazságügyminiszterium kodifikáló** osztályába meghivást nyertek: dr. Nagy Dezső, dr. Illés Károly és dr. Baracs Marczell ügyvédek.

— **Hat évig** tartott azon hatásköri összeütközési kérdés eldöntése, amely egy überlandföld törlesztési évjáradékának leszállitása iránt inditott ügyben a nagybecskereki kir. törvényszék és Torontál vármegye alispánja között felmerült. A kereset 1900 szeptember 8-ikán nyujtatott be a törökbecsei kir. járásbirósághoz, amely 1900 deczember 21-én hatáskörét leszállitotta. A nagybecskereki kir. törvényszék, mint felebbezési biróság 1901 márczius 29-én a járásbiróság végzését helybenhagyta. Ugyanezen év junius 10-én a fél Torontálmegye főispánja előtt inditotta meg ügyét, aki azonban érdemleges döntésre szintén nem tartotta magát illetékesnek. 1902 deczember 10-én a fél a fenforgó illetékességi összeütközést az igazságügyminiszternek bejelentette és daczára, hogy ez a hatóság a kérvényt gyorsan elintézte, mégis az ügyiratok *három és fél évig* vándoroltak egyik miniszteriumtól a másikig, amig a minisztertanács a biróság illetékességét megállapitotta.

— **Az ügyvédi költségek.** A szekszárdi kir. törvényszék előtt eredetileg 6762 K iránt inditott és 5411 K-ra leszállitott perben a kir. törvényszék felperest keresetével *teljesen* elutasitotta és a perköltséget részben megszüntette és felperest 104 K 40 fill. költség megfizetésére kötelezte. A 6849/904. számu itélet indokolása szerint a felperest, mint *részben* per vesztes felet az aránylagosan megállapitott részbeli perköltség megfizetésére kötelezte. Ezen ellentmondó itéletnek a költségekre vonatkozó része ellen alperes felebbezéssel élvén, a pécsi kir. tábla 101/905. sz. itéletével a kir. törvényszék itéletét indokolásánál fogva és «a felperes által alperesnek fizetendő perköltség összegére nézve még azért is helybenhagyta, mert 104 K 40 fillérben megállapitott költség összege az alperesi ügyvédnek a perben kifejtett ténykedésével és a készkiadásokkal teljes mérvben megfelelő arányban áll.» A kir. tábla tehát már nem is részbeni perköltségnek tekinti a 104 K-t, hanem a törvényszék által a saját fél ellen megállapitott 264 K helyébe lépő teljes költségnek. A Curia 7106/905. sz. itéletével a tábla itéletét indokaiból helybenhagyta.

— **A magyaróvári kir. járásbiróság aktáiból.** A budapesti V. ker. kir. járásbiróság az 1906. Sp. V. 433. számu perben 1906. évi május hó 4. napján makacssági itéletet hozott, mely itéletet a magyaróvári kir. járásbiróságnak kellett volna a járásbirósági hivatalhelyiség közvetlen közelében fekvő házban kézbesiteni. Annak daczára, hogy az itélet meghozatala óta már három hó telt el, az itélet kézbesitését igazoló vétbizonyitvány még mindig nincs a budapesti kir. járásbiróság kezei között.

— **Libalopásért hat havi börtön.** *A fehértemplomi kir. törvényszék:* S. D. 18 éves, nőtlen, földmives, vagyontalan vádlottat bünösnek nyilvánitja a Btk. 333. §-ába ütköző a 336. §. 3. p. szerint minősülő lopás büntette miatt, s ezért őt a Btk. 340. §. alapján a 92. §. alkalmazásával hat havi börtönre és három évi mellékbüntetésre itéli. *Indokok:* A vád arra irányult, hogy Sz. D. 1905 február 5—6. éjjelén B. S. zárt udvarából a két méter magas kőfalon átmászva, egy négy K 50 f. értékü libát jogtalan eltulajdonitási szándékkal elvett. Vádlottnak ezen cselekménye a főtárgyalás adataival is támogatott beismerése alapján a Btk. 333. §-ába ütköző s a 336. §. 3. p. szerint minősülő lopás büntettét megállapitja. Ezért őt a rendelkező rész értelmében ezen büncselekményben bünösnek kimondani s a beismerés, alacsony müveltség, az

okozott kár csekély volta, mint enyhitő körülmények, figyelembe vételével, sulyositó körülmény hiányában a rendelkező részben idézett §-ok alapján, de a 92. §. alkalmazásával a törvényben megállapitott büntetési tétel és a megengedett enyhitési határok megtartásával, megfelelő büntetéssel sujtani kellett. (1905 november 9. 6797/905. sz. a.)

A temesvári kir. tábla: Az elsőbiróság itéletét indokaiból helybenhagyja. (1906 január 18. 128/906. sz. a.)

A kir. Curia: A semmiségi panaszt visszautasitja. (1906 márczius 13. 1406/906. sz. a. IV. Bt.)

— **Mennyire terjed ki a csődválasztmánynak a kényszeregyezség felöli nyilatkozattételre való kötelezettsége?** Egy konkrét esetben a közadós kényszeregyezségi ajánlatot nyujtott be a csődbirósághoz, melyre a csődbiróság szabályszerüen kiadta az ajánlatot véleményezés végett a csődválasztmánynak. A kényszeregyezségi ajánlat akkép szólott, hogy a közadós a 40% egyezségi quotát tartozik egy év alatt három egyenlő részletben két kezes kezessége mellett megfizetni. A csődválasztmány a tárgyaláson a kényszeregyezségi ajánlatot elfogadhatónak véleményezte, mert az ajánlott hányad messze felülhaladja a csőd lebonyolitása esetén várható eredményt; azonban a kezesek bonitására nézve a csődválasztmány nem nyilatkozott és kijelentette, hogy az ezen irányban való nyilatkozattételt nem tartja hatáskörében állónak. A tárgyaláson két vélemény jegeczesedett ki. A hitelezők egy része követelte, hogy a választmány mondjon a kezesek elfogadhatósága tekintetében is határozott véleményt, mig mások arra utaltak, hogy a csődválasztmánytól nem lehet kivánni, hogy ilyen anyagi felelősséggel is járható véleményt mondjon, amidőn a kezesek nem is laknak Magyarországon és igy az ő bonitásuk felül nem is lehet tájékozódva. Azt is felhozták, hogy mindegyik hitelező a saját hatáskörében beszerezheti a kezesek felül az informácziót és megbirálhatja, hogy az egyezségi összegre elfogadhatók-e? Ezen ritkán előforduló érdekes kérdésben legközelebb egyik birróságunk fog határozni.

— **Az ügyvéd felelőssége.** A győri kir. tábla 1245/906. számu határozatából: . . . A fizetési meghagyás az előlegezésre kötelezett végrehajtató ügyvédje ellen helyesen bocsáttatott ki, mert a birói kiküldött dijáért és költségéért elsősorban az ügyvéd felelős.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A Kodex Barbasetti.** Egy orvos orvostársát megsértette. A sértett a büntetőbiróság előtt keresett és kapott is elégtételt. Az elitélt most azt állitotta ellenfeléről, hogy «elégtétel adására képtelen», mert a rajta elkövetett sértésért nem lovagias uton, hanem a biróság előtt kért elégtételt. Ezen utóbbi kijelentésért a sértő ujból a vádlottak padjára kerülvén, egyik bécsi biróság őt a vád alól azzal a sajátságos indokolással mentette fel, hogy az «elégtételadásra való képtelenség» kifejezés tényleg jogosult, mivel ha a sértett sulyt helyezett arra, hogy ő lovagias elégtétel adására képesnek tekintessék, ugy a Kodex Barbasetti értelmében a sértésért fegyveres elégtételt kellett volna kérnie, ha pedig ezt nem tette, nem panaszkodhatik a valóságnak megfelelelő jelzőért. A felebbezési biróság ezt az okoskodást azonban nem fogadta el és az ügyben nem a Kodex Barbasetti, hanem a Btk. alapján hozott marasztaló itéletet.

— **A modern állam joga.** Jellinek nagyszabásu müvének első kötete második átdolgozott kiadásban jelent meg.

— **A rendőri kihágásokról szóló német törvény** a 12—18. év közti vádlottakra is kiterjed. Igen gyakran megtörténik, hogy ilyen egészen fiatalkoru egyének jelentéktelen kihágásokért pénzbüntetésre itéltetnek, amely büntetést vagyontalanságuk folytán elzárásra kell a törvény értelmében átváltoztatni. A belügyminiszter most kiadott rendeletében utasitja az összes rendőri hatóságokat, hogy hacsak különös sulyositó körülmények nem forognak fenn, az ilyen fiatalkoruakra a büntetést oly alacsony mértékben szabják ki, hogy a kiszabott pénzbüntetést azok minden nehézség nélkül meg is fizethessék. Azt is elrendeli a miniszter, hogy meg kell engedni bármily csekély összegü részletfizetéseket is. Ha a pénzbüntetés átváltoztatása és az elzárás büntetés végrehajtása elkerülhetetlen, akkor a rendőri hatóságok alapos mérlegelés tárgyává tegyék, hogy nem forog-e fenn a kegyelemre ajánlás alkalmas esete. Ilyen eset pedig csaknem mindenkor megállapitható, amikor a pénzbüntetésre elitélt nem saját hibájából, hanem külső körülmények folytán nem képes még a csekély pénzbüntetést sem lefizetni. Különösen kötelességévé teszi a belügyminiszter a rendőri hatóságoknak annak a leglelkiismeretesebb vizsgálatát, hogy a kihágással vádolt gyermek birt-e a cselekmény elkövetésére szükséges belátással. Ahol a hatóságok eziránt kételyt táplálnak, ott a büntetés kiszabását mellőzzék. Ha ezeket a szempontokat a rendőri hatóságok alaposan mérlegelni fogják, akkor — ugymond a miniszter — a jövőben lehetőleg ki lesz zárva az, hogy fiatalkoruak, különösen pedig iskolás gyermekek fogházba zárassanak s ezáltal sulyos erkölcsi veszélynek tétessenek ki.

— **A váltóóvás reformja.** A német birodalmi igazságügyi kormány most tette közzé a váltóóvás reformjáról szóló törvényjavaslatát. A javaslat szerint ha a váltó az intézvényezett lakóhelyén, tőle különböző személy által fizetendő, akkor a váltó fizetés végett ezen személynek mutatandó be és ha a fizetés meg nem történt, ezen személy ellen óvatolandó. Az elfogadó elleni váltókereset fentartására nem szükséges sem a fizetés napján való bemutatás, sem pedig óvás. Az óvás nemcsak közjegyző, illetőleg birósági hivatalnok, hanem postahivatalnok által is felvehető. A fizetés hiánya miatt az óvás a váltóra, vagy annak toldatára vezetendő és pedig közvetlenül az utolsó forgatmány alá. Ha ez nem történhetik meg, akkor az utolsó át nem huzott forgatmány az óvásnál megjelölendő. A váltóra a fizetés az óvatoló személy kezéhez teljesithető Ha az óvásban megjegyeztetett, hogy az üzlethelyiség, vagy a lakás nem volt kinyomozható, akkor az óvás nem érvénytelen azon okból, mert a kinyomozás lehetséges volt. Az óvatoló személy felelőssége amiatt, mert elmulasztotta az alkalmas tudakozódásokat, ez által nem érintetik. Ha az ilyen, a helyi rendőri hatóságoknál való tudakozódás eredménytelen volt, az óvatoló személy nem köteles további nyomozásokat teljesiteni. Az óvatolások, az óvatolt személy beleegyezésének kivételével reggel 8 órától esti 7 óráig eszközölhetők. Ha a saját váltó fizetése a kibocsátó lakóhelyén egy más személy által teljesitendő, akkor a váltó ezen személynek mutatandó be fizetés végett és ha a fizetés elmaradt, ezen személy ellen óvatolandó. Saját váltónál a váltójog fentartására a kibocsátó ellen sem a váltónak a fizetés napján való bemutatása, sem pedig az óvatolás felvétele nem szükséges.

A szövetségi tanács hozzájárulásával a birodalmi kanczellár elrendelheti, hogy a postahivatalok által való óvatolás minő mértékben zárható ki. A váltóóvások felvételének postahivatalok által való eszközlése tárgyában a közelebbi határozmányokat a birodalmi kanczellár rendeletileg fogja megállapitani. A postaigazgatóság a magánjog általános szabályai szerint felelős a megbizó személynek az óvatolásra vonatkozó megbizás szabályszerü teljesitéséért. Ez a felelősség nem terjed a váltójogi kereseten tul. A postaigazgatóság elleni igény a postahivatalnak adott megbizástól számitott három év alatt évül el.

— **Liszt Ferencz,** a berlini egyetem nagyhirü professzora a berlini felsőkereskedelmi iskola felkérésére heti egy órás kollegiumot jelentett be a nemzetközi jogról. A porosz közoktatásügyi miniszter megtiltotta a hirdetett előadás megtartását, mert arra Liszt nem kérte ki egy 1839. évből eredő rendeletnek megfelelően a miniszter előzetes engedélyét. A berlini lapok azt irják, hogy Lisztnek ezen «megrendszabályozása» politikai okokra vezethető vissza.

— **A büntetőjogi reformokra** való tekintettel a müncheni Akademisch-juristische Verein az ősztől kezdve jogászok, orvosok, psychologok, statisztikusok és börtöntisztviselők részére sorozatos előadásokat rendez a büntetőjog és az azzal rokon tudományágak köréből. Ilyen sorozatos előadások már tartattak Drezdában, Heidelbergben és Göttingában.

— **Brouardel Pál,** a párisi egyetem nagyhirü tanára, a törvényszéki orvostan világhirü müvelője elhalt. Saját nagyjelentőségü müvein kivül tollából jelent meg Hoffmann nagyszabásu törvényszéki orvostanának franczia forditása.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Veres Pálné-u. 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Negyvenegyedik évfolyam. 32. SZ. Budapest, 1906 augusztus 10.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *IV. Veres Pálné-u. 25.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az automatikus előmenetel. *Dr. Marschalkó János* törvényszéki birótól. — Néhány szó a katonai házassági biztositékról. *Dr. Pósch Gyula* budapesti ügyvédtől. — A megtartási jog. *Dr. Kruk Elemér* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az automatikus előmenetel.

Hiába mondjuk mi a protekczióra, hogy az erkölcsi betegség, hiába bizonyitjuk be a napnál világosabban, hogy az sérelem a gazdasági érdekek, a társadalmi állás és a közjog ellen,* — ugy vagyunk vele, mint a háboruval — amig emberek lesznek a földön, hus és vérből való emberek, kiknek — ami egyébbként magától érthető — a saját érdekök előbbrevaló, mint a mások érdeke: a protekcziót és a háborut teljesen kiküszöbölni képesek nem leszünk. Én különben azt hiszem, hogy bármennyire elszaporodott is a protegáló szándék, sokkal kevesebb káros protekczió érvényesül, mint ahogy azt általában gondolják. A tehetséges, a szorgalmas, általában hasznavehetőnek bizonyult tisztviselő, ha ideig-óráig el is marad, végeredményben minden elleneszegzett protekczió daczára utat tör magának és megelőzi sok-sok talán protegált kollegáját.

A tultengő protekcziónak mindenesetre megvannak a káros hatásai. Ezek ellen azonban hiábavaló dolog a társadalom erkölcsi érzületéhez appellálni, ezeknek intézményeket kell elleneszegezni, amelyek alkalmasak arra, hogy azokat legszükebb korlátok közé szoritsák.

Ilyen intézmény — és talán az egyedüli — a tisztviselők automatikus előmenetelének megvalósitása. Valamikor ezt az intézményt kicsinylőleg szamárlétrának nevezték el, mert lehetővé tette, hogy a gyengébb tehetségü tisztviselő is előrejuthatott bizonyos fokig, ha ezen állat nevével jellemzett türelemmel birt ahhoz, hogy idő előtt meg ne haljon.

Az automatikus előmenetel rendszerének leginkább az mond ellent, hogy e rendszer mellett a tisztviselő nem fejti ki a kellő tevékenységet, mert előmenetele a rendszer által biztositva lévén, kötelességeinek fokozottabb mértékben leendő teljesitésére nincs ami sarkalja. Eltekintve attól, hogy a mai, ha ugy tetszik, nevezzük pályázati rendszernek, az alábbiakban vázolandó sokkal nagyobb hátrányai vannak, az ajánlott automatikus előmeneteli rendszer hiányait tetemesen ellensulyozza az a körülmény, hogy ez tulajdonképp csak az ugynevezett helyi előléptetéseket foglalja magában és csak ezeket vonja ki a kinevező hatóságok köréből, mig a felsőbb állások (birói állások a felsőbiróságoknál) és az összes hivatalvezetői állások ezen rendszerből kiválasztva a kinevező hatóság szabad választása szerint — ha nem is pályázat utján — töltetnek be. Mindenkor megmarad tehát a tisztviselőknek az az ambiczió, hogy szorgalom, buzgóság és munkabirásuk által magukat a felsőbb vagy a vezetői állásokra alkalmasaknak tüntessék fel.

A közjogi irók általában nem emlitik a közhivatalnok jogai közt az előmenetelhez (előléptetéshez) való jogot egyesek pedig, mint Rönne** egyenesen tagadásba veszik ilyen létezését, pedig ha egyébként nem is, de a korpótlékrendszer elfogadásával a legtöbb törvényhozás is elismerte a fizetésben való előmenetel jogát. És ha az elmélet nem is ismeri el az előmenetel jogát, mint ahogy magát a fizetést sem tartja a tisztviselő és állam közt fingált szerződés lényeges kellékének: a gyakorlatban azonban az előmenetel joga megvan. A tisztviselő, midőn államszolgálatba lép, abban a biztos tudatban vállalja teendőit egy csekély kezdőfizetés ellenében, hogy munkabirása és használhatósága arányában fizetése is emelkedni fog; ebben a reményben alapit családot és teszi ki magát a családalapitás fokozódó anyagi terheinek. De a munkaadó állam gazdasági érdeke is emellett szól, mert csak a későbbi magasabb javadalmazás kilátásba helyezésével jut abba a helyzetbe, hogy a hivatali teendők jelentékeny részét aránylag igen olcsó munkaerővel végeztetheti. Ez a jog az előmenetelhez tehát megvan és meg kell lenni. És ha megvan, akkor az 1. minden tisztviselőt — az időlegesen érdemtelenné váltak kivételével — egyaránt megillet és 2. ahhoz minden tisztviselő kérés és utánjárás nélkül hozzá kell, hogy jusson.

A pályázati rendszer mellett azonban ezek az irányelvek nem juthatnak érvényre, mert ez a rendszer éppen azon alapszik, hogy nem minden és rendszerint nem a soron levő tisztviselőt kivánja a betöltendő állásra alkalmazni.

A formaszerü pályázatok csak kivételesen olyan esetben lennének hirdetendők, amikor a kinevező hatóság a megüresedett állást a már rendelkezésére álló adatok alapján, vagy önként jelentkezők közül megnyugvással nem tudná betölteni.* A pályázati rendszer megszüntetése ugyan a protekczió letörésére nézetem szerint éppen semmi hatással nem lenne, de mint az automatikus előléptetési rendszer mellett szükségtelent is, főleg azért kellene kiküszöbölni, mert rengeteg morális erő az, amit ezek a pályázatok felemésztenek. Minden kihirdetett pályázat többé-kevésbbé szerencsejáték, amelyen a pályázók annál nagyobb izgatottsággal vesznek részt, mert nem csekély összeg nyeréséről vagy elvesztéséről van szó, hanem gyakran sulyosan életbevágó anyagi kérdések eldöntéséről. A döntés ideje alatt — ez az időtartam rendszerint eltart 6—8 hétig — nemcsak a pályázók, hanem egész családjuk, hozzátartozóik, remény és kétség közt lebegnek, idegesek, izgatottak, mindegyik maga iránt való kötelességet vél teljesiteni, mikor a pályázat sikere érdekében minden «követ» megmozgat, ebben az időben komoly, nyugodt munkáról szó sem lehet.

No már most számitsuk ki egy kicsit, hogy mekkora erkölcsi erő az, amely itt veszendőbe megy. Az elmult 1905. évet véve alapul, nyugdijazás és végkielégités által évenkint 51 birói és ügyészi és 37 birósági hivatalnoki állás, elhalálozás által 33 birói és 61 birósági hivatalnoki állás, lemondás és elmozditás által pedig 4 birói és 46 birósági hivatalnoki állás, összesen tehát évenkint 88 birói és ügyészi és mintegy 200 birósági hivatalnoki állás üresedik meg és tekintve, hogy egy-egy megüresedett állás betöltése által az esetek többségében ismét

* Amint ezt dr. Detre László a közigazgatás egyszerüsitéséről irt figyelemreméltó előadói tervezetében mondja.

** Rönne: Das Staatsrecht d. preuss. Monarchie II. köt. 505. l.

* Hasonló rendszert állapit meg a német birodalomban a birákra nézve az 1880. évi január 1. ált. rend. az alkalmazás, áthelyezés vagy előléptetés iránti kérelmek tárgyában. (I. M. Bl. 3. l.), az ügyészekre nézve az 1879. évi junius 28-iki rend. (I. M. Bl. 151. l.)

más állás üresedik meg, a kinevezések száma jóval nagyobb: ugyanis nem számitva a helyi előléptetéseket, a kölcsönös áthelyezéseket és a joggyakornoki kinevezéseket 1905-ben 272 biró és mintegy 500 birósági hivatalnok lett kinevezve, 75 biró és mintegy 200 birósági hivatalnok lett áthelyezve. A néhány felsőbirósági állás kivételével mindezen állások pályázat utján töltettek be, mindenik pályázaton köztudomás szerint résztvett 20—60 biró vagy birósági hivatalnok. Már most tudva azt, hogy ujabban az az igen helyes gyakorlat követtetik, hogy pályázat alapján több állás töltetik be egyszerre és hogy ugyanazon tisztviselők több pályázaton vesznek részt, egy pályázatra átlag csak öt uj jelentkezőt számitunk: ugyis 500 kihirdetett pályázatra 2500 pályázó jelentkezett, tehát ebben a most elmult esztendőben csupán az igazságügyi szakban mintegy 2500 olyan tisztviselő vett részt a pályázatnak nevezett szerencsejátékban; 2500 tisztviselőtől rabolta ez el munkaerejének egy részét és tette lehetetlenné egy időre komoly és higgadt munkálkodását és amit először kellett volna emlitenem, 2500 tisztviselőt keseritett el a tudat, hogy pályázásának sikere ismét nem volt, pedig — mint tudjuk — a siker érdekében minden «követ» megmozgatott.

A formaszerü pályázatokra pedig semmi szükség nincsen, ezek elmaradásától senkinek sem származik hátránya. Ellenvetés: de hát a birói elmozdithatlansággal és az igazolványos altisztekkel mi lesz pályázat nélkül? A birói elmozdithatlanság nem szenved sérelmet a formális pályázatok elhagyásával. Példa: a felsőbirói állások betöltése pályázat nélkül. De egyébként is hivatalosan közhirré tétetik a betöltendő állások jegyzéke. Az igazolványos altisztek érdekében pedig ez a — honvédminiszterhez is megküldendő — jegyzék akár hetenkint kiegészithető. Ha a kinevező hatóságnak van rendelkezésére a betöltendő állásra alkalmas egyén, egyéb akadály hiján a betöltés késedelem nélkül megtörténhetik, ha nincsen, várnia kell, mig arra a közzétett jegyzék alapján alkalmas egyén önként vagy felhivás folytán jelentkezik. Az állások betöltése ezzel az eljárással az eddiginél feltétlenül gyorsabbá lesz, már csak azért is, mert legtöbb esetben nem kell várni a pályázat lejártáig és a felterjesztésekre, hanem esetleg azonnal lehet dönteni. Az előmenetel biztositása oly módon lenne megvalósitandó, hogy a IX. fizetési osztály legalacsonyabb fokozatában (2600 K kezdőfizetéssel) kinevezett minden biró a VII. fizetési osztály legmagasabb fokozatába (5400 K fizetéssel)* és minden a XI. fizetési osztályba (1400 K kezdőfizetéssel) kinevezett kezelőtisztviselő a IX. fizetési osztály legmagasabb fokozatába (2900 K fizetéssel) juthasson minden további pályázat vagy előléptetési kérelem nélkül; a három fizetési osztályban összesen 9 fokozat 3—3 évi időközökben lenne elérhető, ugy hogy a ma kinevezett tisztviselő — hacsak fegyelmi büntetés miatt el nem marad — biztonsággal számithasson arra, hogy fizetése 3 évenkint javulni fog és hogy 24 év alatt minden utánjárás nélkül eléri a reá nézve legkedvezőbb javadalmazást, amelyet ma a birák és birósági hivatalnokok csak igen csekély része ér el.

A mai állapot — amint ezt az igazságügyi tisztviselők legujabban közzétett rangsorában látjuk — hogy az albirák közt (IX. fizetési osztály) vannak ma is olyanok, akik 10—15, sőt 20 év előtt neveztettek ki ebbe az állásba, nem tartható fenn. Nem szabad feltennünk az államról azt a frivolitást, hogy egy tisztviselőjét, akitől valamennyi közt a legnagyobb előképzettséget (4 év elemi, 8 évi gimnázium, 4 évi egyetem, 3 évi gyakorlat a birói vizsga előtt, a közbeeső katonai szolgálattal együtt) 20 év alatt megszerezhető elméleti és gyakorlati tudást követel meg, ne akarna előbbre bocsátani, mint a IX. fizetési osztályba, tehát ugyanazon ranghelyre, ahová egy törvényszéki irodaigazgató 4 középiskolából álló előképzettséggel aránylag fiatal korban — mert hiszen pályáját már 16 éves korában kezdheti — elérhet. Ezzel szemben a biró többnyire 25 éves lesz, mig megkezdheti pályáját. Szándékosan nem mondom azt, hogy keresni kezd, mert hiszen a joggyakornoki 1000 K, melyet rendszerint 3 évig huz, társadalmi állásához mért keresetnek még alig tekinthető.

Egy tisztviselőt, olyan qualifikáczióval, amelynek megszerzéséhez 20 esztendő kell, nem lehet a sors kényére bizni, hogy jut-e akkora összegig a fizetési létrán, amely a IX. fokozaton felül van, de ahol a megélhetés lehetősége tulajdonképpen kezdődik. Ez ellen nem lehet ellenvetni azt, hogy ezek az elmaradt birák kivételek, gyenge tehetségü vagy csekély szorgalmu egyének s mint ilyenek az előmenetelt nem érdemlik. A hivatása betöltésére abszolute képtelenné vált birót van mód a birói székből fegyelmi uton is eltávolitani. Ha pedig valaki már eredetileg nem alkalmas a birói funkcziók betöltésére, tessék azt a pálya kezdetén megakasztani vagy más pályára terelni, de ha már egyszer beültették az elmozdithatlanság elvével körülbástyázott birói székbe és elég jó volt arra, hogy a biró magasztos hivatását éveken át — még ha gyengébb tehetséggel is — betöltse, ne állitsuk még pellengére avval, hogy őszbe csavarodó fejjel is még ugyanazon a helyen és ugyanazon javadalmazás mellett szolgáltasson igazságot, melyet hozzá képest gyerekember számba menő felebbvalói már régen elhagytak.

Dr. Marschalkó János,
törvényszéki biró.

* Németbirodalomban a birák és ügyészek fizetése 3000 márka kezdőfizetéstől 6600 márkáig emelkedik 6, egyenkint 600 márkás fokozatban (1897 junius 4. ált. rend., I. M. Bl. 124. l.)

Néhány szó a katonai házassági biztositékról.

A *Jogtudományi Közlöny* Döntvénytárban * 7352/1905. szám alatt egy curiai határozat jelent meg az alsófoku végzésekkel együtt, melyek birósági határozatokban szerfölött ritkán érintett tárgy, a katonai házassági óvadék körül forognak és pedig annak oly oldala körül, mely eddig tudtommal egyáltalán nem is képezte birói, vagy hatósági döntés tárgyát. A kérdés lényegileg az volt, hogy a kaucziót élvező házasfelek házasságának birói felbontása esetén a miniszterium magánjogi perrel kényszerithető-e az óvadéki kötelék feloldására. A tábla leszállitotta hatáskörét, mig a törvényszék s a Curia — eltérő indokolással — megállapitották.

Bár a hatásköri kérdés sub iudice, a minisztertanács előtt fekszik, azt hiszem, hogy a Curia végzésének közzététele után a megvitatás nem időelőtti, annál is inkább, mert a kérdésnek éppen magánjogi oldala érdekes és aránylag ritkán aktuális megfontolásokra nyujt alkalmat.

Mindenekelőtt néhány szóval vázolom az óvadéknyujtás módját. Bizonyos katonai egyéneknek a nősülési engedély csak akkor adható meg, ha az előirt mellékjövedelmet megfelelő módon biztositják, vagy ha Ő Felsége őket ez alól kegyelmi ténynyel felmenti. A mellékjövedelem biztositása nálunk reális vagyonlekötést jelent, szemben pl. a franczia szabályzattal, mely utóbbi csak a jövedelem kimutatását kivánja oly nyilatkozat kapcsán, melyben az érdekeltek becsületökre kijelentik a vagyon létezését és a szinlegesség kizárt voltát. A közös hadsereg s a honvédség nősülési szabályzata három módját ismeri a mellékjövedelem biztositásának; ingatlanra való zálogjogi bekebelezést, bekebelezett zálogjogra alzálogjog betáblázását és meghatározott értékpapirok kötményezését. A mellékjövedelem felajánlása u. n. «ajánlati okmány» («Widmungs-Urkunde») alakjában történik, melyet az óvadékot nyujtó fél (férj, feleség, tetszésszerinti más egyén, vagy többen) egyoldalulag állit ki és eredeti példányban a (hadügyi vagy honvédelmi) miniszteriumnál tesz le, mig hitelesitett másolata a házasfeleknek adatik ki.

Az ajánlati okmány váza ez: Miután X. Y.-nak megenged-

* IV. folyam IV. k. 104. eset.

tetett, hogy N. N.-nel x korona mellékjövedelem biztositása mellett házasságra léphessen, felajánlom a tulajdonomat képező ezen s ezen papirokat, mint előirt házassági óvadékot akképpen, hogy a kamatok X. Y. és leendő neje N. N. számára, szándékolt házasságuk tartamára és a férj korábbi elhalálozásának esetében hátramaradó nejének özvegysége idejére is, «az álláshoz illő életmód javitására szolgáljanak». Kijelentem, hogy ezen jövedelemről lemondok és «annak saját magam általi élvezetétől az óvadéknyujtás tartamára elállok...» «egyszersmind kötelezem magamat, hogy ezen házassági óvadékon e felajánlással ellenkező változtatást a miniszter ur engedelme nélkül nem teendek».

Ami a dologi biztositást illeti: az értékpapirok kötményezés alá kerülnek, vagyis az óvadékot nyujtó fél szelvények nélkül visszakapja az értékpapir köpenyét, melyre rávezettetik a kötményezés. «A fenti kötvény (záloglevél), mint X. Y. és N. N. katonai házassági óvadéka A. B. tulajdonjogának fentartása mellett kötményeztetett», ezenkivül az illető pénzintézet kinyilatkoztatja, hogy az óvadéki kötelék megszünte után a kötményezett értékpapirok helyett bemutatóra szóló s szelvényekkel ellátott értékpapirokat fog kiszolgáltatni.

Ingatlan óvadéknál a megfelelő tőkét és ennek legfeljebb 5%-os kamatait ajánlja fel az illető, a többi kikötések pedig megfelelnek az értékpapirokra vonatkozó ajánlati okmánynak, telekkönyvi biztositásul pedig az óvadéktőke és kamatai zálogjogilag kebeleztetnek be az ajánlati okmány alapján a házasfelek javára és feljegyeztetik az a korlátozás; «hogy a ... miniszterium beleegyezése nélkül a zálogjogon az óvadék felajánlásával ellenkező változtatás nem tehető».

A biztositás igazolása után adja ki a miniszterium az «esketési igazolványt», melynek hiánya tiltó házassági akadály s az enélkül nősülő tiszt elbocsátással büntettetik.

A fentiekből megkisérlem a házassági óvadék jogi természetére vonatkozó következtetést levonni.

A régi franczia katonai szabályzat szerint a katonai hatóság magánjogi viszonyba a felekkel nem lép, mert csak mintegy felmutatását kivánja az előirt jövedelmet hozó értékeknek. Viszont, ha valamely katonai szabályzat a hadügyminiszteriumra ruházná az értékek kezelését, magától értetődőleg a miniszterium volna felelős azért, hogy az óvadékkötelezettség megszüntével az átadott tőkét visszaadja.

Mindkét módtól eltérőleg áll a dolog a mi szabályzataink szerint. Nálunk a miniszterium ahhoz köti az esketési igazolvány kiadását, hogy valaki «a házasság tartamára és a férj korábbi elhalálozása esetén őt tulélő nejének özvegysége idejére» biztositsa a megfelelő mellékjövedelmet s a miniszterium csak azt vizsgálja, hogy a biztositás az előirt módok valamelyikén megtörtént-e. Eszerint az óvadékot nyujtó fél a miniszteriummal nem lép jogviszonyba, a felajánlás, mint egyoldalu ügylet, perfekt annak megtörténtével (ezért a telekkönyvi hatóság is bekebelezi a zálogjogot a miniszterium vagy a házasfelek tudta és hozzájárulása nélkül) s a miniszteriumhoz csak azért kerül az ajánlati okmány, hogy a *már megtörtént* felajánlás és biztositás igazoltassék. Argumentum emellett a fentieken kivül az, hogy az ajánlati okmány szövege határozottan egyoldalu felajánlást tartalmaz és hogy a miniszterium beleegyezése az okmány szövege szerint csupán a «felajánlással ellenkező» (dieser Widmung zuwiderlaufend) változtatásokhoz szükséges.

Vagyis a közigazgatási aktusnak *előfeltétele* egy magánjogi ügylet létrejötte, de nincs ok és nincs alap arra a föltevésre, hogy azt a magánjogi ügyletet bármily módon befolyásolná pusztán az a körülmény, hogy egy közigazgatási aktus lehetővé tételére szolgál.

A franczia tiszt kénytelen pl. előirásszerü értékpapirt felmutatni s e czélból esetleg be kell azokat szereznie, de ez az értékpapirvételt nem teszi speczifikus vétellé. A mi tisztünk óvadékának felajánlója megajándékozza a tisztet és arája s pl. zálogjogilag biztositja az ajándékozott járadékot, de az ajándék természete ez által nem változik és nevezetesen nem lesz belőle közigazgatási aktus.*

A fentiek eredménye eszerint az, hogy a felajánlást tartalmazó okirat szövege pusztán oly kötöttségre enged következtetést vonni, melynek jogositott alanya nem a miniszterium, hanem a házasfelek (vagyis a fenti jegyzet szerint az alapitvány, amely különbség különösen akkor szembeszökő, ha a felek maguk az óvadék felajánlói.)

A kauczió jogi természetének vizsgálatát megkönnyiti, ha kettéválasztjuk a mellékjövedelem juttatásának és e juttatás biztositásának kérdését. Már itt megjegyzem, hogy a nősülési szabályzatnak, valamint a hivatalos okmányminták-nak éppen az a gyengéje, hogy összevegyitik a két kérdést, ami az okmányt formátlanná teszi.

E kettéválasztás szemlélhetővé tétele végett tegyük fel, hogy a szabályzat az óvadéknyujtásnak azt a módját is ismeri, hogy valaki pusztán dologi biztositék nélküli kötelezettséget vállal a jövedelem évenkénti kifizetésére, kiállitván erről a szabályszerü ajánlati okmányt «a házasság tartamára és a férj korábbi elhalálozásának esetére őt tulélő nejének özvegysége idejére is». Ha most a nő meghal, azt hiszem, kérdés tárgyát sem képezhetné, hogy a járadékfizetési kötelezettség megszünt, egyszerüen azért, mivel az ajánlati okmányban a kötelezettség megszünésére kikötött idő (dies incertus quando) elérkezett. Vagyis ha a fenti esetben a férj perli a felesége halála után lejárt részletet, az óvadék felajánlója egyszerüen azzal védekezhetik, hogy kötelezettsége a nő halálával ipso facto megszünt, megszünt tehát anélkül, hogy a miniszterium ezt külön dekretálná vagy konstatálná.

A hypothetikus példából nyilvánvaló, hogy a mellékjövedelem igérése, az ajánlati okmány szövege szerint feloldó dies incertus quando mellett vállalt kötelem s nyilvánvaló az is, hogy a feloldás a stipuláczió szavai szerint bekövetkezik a házasság felbontásával ipso facto.

A mi szabályzatunk szerinti ingatlan-óvadék ajánlati okmánya elsősorban ily fizetési igéretet tartalmaz, másodsorban jelzálogalapitást. Ami a fizetési igéretet illeti, e tekintetben a jelzálogi biztositás változást nem okoz, vagyis, mihelyt az ajánlati okmányban meghatározott feloldó időhatározmány a házasság, illetve a nő özvegységének a megszünése beállt, a fizetési kötelezettség ipso facto véget ér. Nincs semmi alap annak a feltevésére, hogy a fizetési kötelezettség megszünéséhez a miniszterium beleegyezése volna szükséges, mert ehhez az kellene, hogy az ajánlati okmány feltételéül a miniszterium feloldó határozatának meghozatalát szabja meg.

Hogy állunk azonban az óvadék telekkönyvi kitörlésével? E tekintetben a telekkönyvi szabályok irányadók és csak az a kérdés, melyik ily szabály alá vonható a jelen eset. Telekkönyvi törlés többféleképpen lehetséges: A jogosult beleegyezése folytán (t. r. 81. §. *d)* p.), törlési kereset folytán érvénytelenség czimén (t. r. 148. §.), törlési kereset folytán megszünés czimén (t. r. 155. §.) és egyoldalu kérelemre (44,987/1893. sz. ig. min. r. 6. §.) A tulnyomóan rendes eset a beleegyezés folytáni törlés és ehhez a gyakorlat a házasfeleknek és a miniszteriumnak nyilatkozatát kivánja meg (jóváhagyott törlési engedély). Ez mindenképpen helyes forma, mert minden érdekkör, melyet az óvadék kitörlése érint, képviselve van a beleegyezők között s ennek el nem

* Ajándéknak csak egyszerüség szempontjából mondom, mert nézetem szerint természete az alapitási ügyletével egyezik meg, mert az óvadék valóban «czélvagyon». Szembeszökő ez abban az esetben, ha a katona özvegye az értékpapirkauczió kicserélésére felajánlja saját ingatlanát és igy zálogjog kebeleztetik be a tulajdonos javára. Az illetékszabályok szerint a kauczió alapitása ajándékozás, ha extraneus adja és pedig ex tunc; ajándékozás, ha a férj adja, de csak a férj korábbi elhalálozásától esedékes részletek tekintetében és nem illetékköteles ügylet, ha a a nő adja.

★

ismerése azt jelentené, hogy az óvadék törlési engedély alapján egyáltalán nem is törölhető.

Az eredeti érvénytelenség és bekebelezett jog megszünése alapján inditható törlési keresetnél a kérdés az, kinek a megidézése szükséges «az óvadék képviseletében».

Ez esetekben a feleken, mint telekkönyvi érdekelteken kivül beidézendő a miniszterium is, mert a felek, mint telekkönyvi jogosultak nem képviselik a házassági óvadék közczélját s ennélfogva sem a feleknek a perenkivüli rendelkezési joga, sem a perbeli legitimácziója nem teljes. E perbeidézésnek alapja egyrészt az ajánlati okmánynak s a bekebelezésnek az a része, mely szerint «a miniszterium engedélye nélkül a biztositékon semmi a felajánlással ellenkező változásnak történnie nem szabad», mert a törlési kereset e feljegyzésnek (mely legalább is a zálogjogra vonatkozó elidegenitési és terhelési tilalom a «közczél» javára) megtámadását is involválja. De e feljegyzés nélkül is beidézendő volna a miniszterium, a «közczél» képviselője, a házassági óvadéknak, mint alapitványnak felügyeleti hatósága gyanánt.

Abban az esetben, ha az óvadékkötelék felbontásának objektiv feltételei (házasság megszünése, nő halála stb.) még nem álltak be, a miniszterium beleegyezése maga az a jogi tény, mely az óvadékkötelék megszünését eredményezi. A minket főként érdeklő kérdés azonban az, hogy ha az óvadékkötelezettség feloldásának az ajánlati okmány szövegéből kitünő feltételei (házasságnak vagy a férj korábbi elhalálozása esetén a nő özvegységének megszünése) beálltak, mi az alapja a miniszterium perbehivásának.

Ennek oka a telekkönyvi szabályokban rejlik. Ami telekkönyvi rendszerünk elvi alapja szerint a bejegyzéseknek is, a kitörléseknek is a felek beleegyezése képezi az alapját, melyet a birói itélet helyettesit, ha a beleegyezésre kötelezett fél azt meg nem adja.

Ha a telekkönyvben feltételtől függő jog van bejegyezve (telekkönyvi rendtartás 131. §.), a feltétel beálltának — vagy ellenkezőleg meghiusultának — egyoldalu igazolása nem elegendő ahhoz, hogy a telekkönyvi biró teljesitse a feltételtől függő bejegyzést, illetőleg törölje a feltételesen bejegyzett jogot, mert ehhez vagy a telekkönyvi rendtartás 81. §-a szerinti engedély, vagy a 155. §. értelmében inditott perben hozott itélet szükséges.

Megerősiti a nézet helyességét a 44,987/1893. számu igazságügyminiszteri rendelet 5. és 6. §-a, melyek kivételt tesznek az általános szabály alól és határozott időtartam (dies certus an, certus quando) valamint némely dies certus an, incertus quando fenforgása esetén egyoldalu kérelemre megengedik a kitörlést azzal a megszoritással, hogy a dies bekövetkezésétől számitott három év eltelt légyen.

Ebből egyrészt az következik, hogy ha a nő halála az oka az óvadéki kötelék felbontásának, akkor az idézett igazságügyminiszteri rendelet alapján ki kell törölni a zálogjogot a tulajdonos egyoldalu kérelmére, mert a halál az id. 6. §-ban fel van emlitve. Ez esetben nem szükséges a miniszterium beleegyezése, mert a nő halála az ajánlati okmány s a bekebelezés szövege szerint is feloldó feltétel ipso facto és mert a feloldó feltétel folytáni kikötés nem «a felajánlással ellenkező változtatás», mihez a telekkönyvi bejegyzés szerint miniszteri engedély volna szükséges.

Másrészt azonban következik a fentiekből, hogy egyéb feloldó körülményeket (pl. a házasság birói felbontását) hiába igazol a tulajdonos, a törlés nem lesz keresztülvihető. Ezt a telekkönyvi szabályok még akkor sem engednék meg, ha nem házassági óvadékról, hanem egyszerü, a házasság tartamára kötelezett járadékról volna szó.

Az eredmény, melyre jutunk, tehát az, hogy ingatlanokon biztositott óvadék törléséhez a 44,987/1893. számu igazságügyminiszteri rendelet esetétől eltekintve a miniszterium engedélyére szükség van akkor is, ha az óvadék felajánlásakor kikötött felbontó feltételek valamelyike beállott. Minthogy pedig erre az engedélyre az ingatlantulajdonosnak azért van szüksége, hogy a mellékjövedelem kiadása tekintetében fennállott, de már megszünt kötelezettség zálogjogi biztositása is megszüntettessék, világos, hogy az engedély kiadásának megtagadása a tulajdonos magánjogát sérti, s hogy tehát a miniszterium a törlés türésére a telekkönyvi rendtartás 155. §-a értelmében szoritható.

Ha a mellékjövedelem értékpapirok kötményezése által biztosittatott, fizetési kötelezettségről és annak biztositásáról nincsen szó, mert az értékpapiróvadék felajánlója nem igér fizetést, hanem engedményezi az őt megillető szelvényjövedelmet.

Az ily ajánlati okmányból nem olvasható ki, hogy a mellékjövedelem egy nappal is járna azután, hogy a házasság megszünt, vagy a férj korábbi elhalálozása esetén a nő özvegysége véget ért s nevezetesen azt nem lehet belémagyarázni a szövegbe, hogy ez objektiv feltételek egyikének bekövetkezése után is addig tartson a jövedelem átruházása ameddig a miniszterium kimondja a feloldást. Más szóval ez esetekben is a miniszterium nem statuálja, hanem konstatálja a kötelezettség megszünését.

Ami már most a papirok tulajdonosa és a pénzintézet közötti viszonyt illeti, a jogviszony közöttük az, hogy a tulajdonos feloldó időhatározmány mellett engedményezi a szelvényjövedelmeket, miután előzőleg az előmutatóra szóló szelvénytartást nyugta ellenében fizetendő rectaadóssággá változtatták át. Ez az ügylet létre jöhet a házassági óvadéki czélzattól függetlenül is, és ez esetben a bank mindaddig az engedményesnek fogja kiszolgáltatni a kamatokat, amig a kikötött idő el nem telt, vagy amig a felek az engedményt vissza nem vonják. A sulyt arra kell fektetnünk, hogy a kikötött idő eltelte után az engedményes beleegyező nyilatkozata nem szükséges az engedmény joghatályának elenyésztéhez, vagyis a bank hitelezője azután már ismét a papir tulajdonosa, aki természetesen a devinkulálást is követelheti. A külömbség a telekkönyvi lekötés és a vinkulálás között éppen az, hogy a telekkönyvi hatóság — mint fentebb kimutattam — a jogszüntető tények közül csak az ügyleti akaratnyilvánitást, vagy az ezt helyettesitő itéletet veheti tekintetbe, mig ha a bank bármely jogának vagy kötelezettségének feloldó feltételt szab, a feltétel már ipso facto hatályos az illető jogok és kötelezettségek stipulált változásaira.

Ha a kamatok engedményezése és a vinkulálás házassági óvadék nyujtása czéljából jön létre, akkor az a helyzet annyiban változik, hogy az engedményezés *ügyleti* megszüntetéséhez a miniszterium beleegyezése *is* szükséges, mert a felek csak élvezői az óvadéknak, mint alapitványnak, de annak képviseletére nincsenek jogositva s az emlitett «közczél» képviseletében a miniszter beleegyezése is szükséges, ha az óvadék megszüntetéséről, más szóval a kamatok visszaengedményezéséről van szó.

A házassági óvadéki minőség azonban semmitsem változtat azon, hogy az engedményezésnek létrejöttekor kifejezett feloldó feltétel, vagy időhatározmány ne hasson ipso facto, mert kétségtelen az, hogy akár magánszemély, akár alapitvány javára köthetek oly ügyletet, mely a jogositottra csak feloldó feltételhez, vagy dieshez kötött jogot ruház és a feloldó feltétel s dies ipso facto hat, akárkinek a jogáról legyen is szó.

Az eredmény tehát az, hogy a *szabályszerü* értékpapiróvadék lekötöttsége ipso facto megszünik, ha az ajánlati okmányban kikötött feloldó feltételek (időhatározmányok) egyike — a házasságnak, vagy a nő özvegységének megszünése — bekövetkezett.

Szándékosan hangsulyoztam, hogy a szabályszerü értékpapiróvadékról lehet csak ezt elmondani, mert az magától értetődik, hogy ha a papirtulajdonos és a bank más feloldó

feltételt statuáltak, nevezetesen ha a miniszterium feloldó rendeletének bemutatását kötötte ki a bank, akkor az óvadéki kötelezettség objektiv megszünése nem elég a bank devinkulálási kötelezettségének keletkezéséhez, mert a tulajdonos más feltételhez kötötte engedményét. (Mondanom sem kell, hogy a miniszterium az ily plust elfogadná, bár az okmány, illetve a vinkulálás szövege eltér is a szabálytól.) Értelmezési kérdés azután, hogy a bank nyilatkozata azt a «plust» magában foglalja-e, vagy nem. Pl. «az óvadéki kötelék felbontása» arra enged következtetni, hogy a miniszterium határozata bevárandó, viszont «az óvadéki kötelezettség felbontása, megszünte», az ellenkezőre.

Ezzel eljutottunk arra a pontra, melyen a kérdéses curiai végzés sarkallik. Nem vehető ki, hogy milyen volt az okmányok szövege s ezért alternative azt kell mondanom, hogy ha a konkrét esetben nincs alap annak a föltevésére, hogy a miniszterium feloldó határozatának bemutatását a bank feltételül tüzte ki, a miniszterium beleegyezése a feloldásba egyáltalán nem is szükséges, ha a házasság megszünt. Viszont, ha a bank a konkrét esetben kikötötte a feloldó határozat bemutatását, mint a devinkulálási kötelezettség beálltának feltételét, akkor a jogi helyzet az, hogy *a tulajdonos magánjogának feltételéül egy közigazgatási intézkedés megtételét tüzte ki*, de ebből nem vezethető le az a joga, hogy az illető közigazgatási hatóságot bíróilag köteleztethesse az intézkedés megtételére,

Röviden összefoglalva, az eredményt, nézetem szerint az óvadék feloldása miatt a hadügyminiszterium csak akkor idézendő perbe, ha telekkönyvileg biztositott óvadék a házasságnak, illetőleg a nő özvegységének megszünése okából oldandó fel s a miniszterium perenkivül nem adja ki a kitörlésre alkalmas okmányt. Értékpapirkauczió esetén a miniszterium magánjogi viszonyban nem áll a felekkel, tehát bíróság nem is kényszeritheti őt semmiféle nyilatkozat tételére.

A fejtegetéseim alapjául szolgáló birói határozatok közül a kir. tábláé vallja azt a nézetet, hogy a házassági óvadék feloldására a miniszterium magánjogilag nem kötelezhető. Arról persze nincs szó a táblai végzésben, hogy van-e egyáltalán szükség «feloldásra», mint jogszüntető hatósági aktusra abban az esetben, ha az ajánlati okmányban kikötött feloldó feltétel bekövetkezik.

Az elsőbiróság abból a teljesen téves felfogásból indul ki, hogy a miniszterium maga őrzi a kaucziót, s tehát az ajánlati okmány a kincstárral kötött letéti szerződés lévén, depositi actióval követelhető vissza az értékpapir, ha a dies in quem elérkezett. A tények ismeretének hiánya csak helytelen döntést eredményezhet, azonban tanulságos a döntés annyiból, hogy a törvényszék a házasság megszünését *ipso facto* ható feloldási oknak tekintené, ha a miniszterium őrizné az óvadéktőkét. Ebből per analogiam következik, hogy a törvényszék a jövedelemátruházást feloldottnak tekinti a házasság felbontásának idejétől fogva és másodszor, hogy a bankot, mint az óvadék tulajdonképeni «letéteményesét» (nem terminus technicus) a házasság felbontása folytán kötelezettnek kell tartania a devinkulálásra is, a miniszterium beleegyezése nélkül.

Végül a Curia döntése azon az elven sarkallik, hogy a tulajdonjog korlátozása magánjogi sérelem és ennek orvoslása magánjogi utra tartozik, kivéve azt, ha külön törvény utalja a döntést közigazgatási hatáskörbe. Ez az indokolás nézetem szerint elsősorban azért nem helyes, mert abból, hogy a tulajdon feletti rendelkezési jog akadályoztatik, magánjogi sérelem nem okvetlenül áll elő. Például ha a hatóság egészséges szarvasmarha elszállitását akadályozza meg a törvényben meghatározott betegség elnevezésének helytelen értelmezése folytán, ez határozottan «a tulajdonost megillető rendelkezési jognak akadályozása», és pedig jogtalan akadályozása és mégis hiába perlem a kincstárt «az elszállitás türésére». Második hiánya az indokolásnak annak fel nem ismerése, hogy ha a házasság birói felbontása, mint a kauczió-kötelezettséget megszüntető ok, ipso facto hatályos a miniszteriummal szemben (hiszen a rendelkezési jog *akadályozásáról* és magánjogi *sérelemről* csak akkor lehet szó, ha a rendelkezési jog önalkotta korlátja már elesett), hatályosnak kell lennie ipso facto a pénzintézettel szemben is. Az értékpapirtulajdonos csak egy ügyleti nyilatkozatot tesz s ha ennek az az értelme, hogy a házasság megszünése az ő kötelezettségének feloldó feltétele ipso facto, nincs alapja annak, hogy a miniszteriumnak pusztán megszünést konstatáló határozata jogszüntető hatással ruháztassék fel.

Érdekesnek tartom annak a megemlitését, hogy a Curia 1901 I. G. 595. sz. itéletében (Márkus XII. k. 18,350.) azt az álláspontot foglalja el, hogy az ingatlanra bekebelezett ajánlati okmány fizetési kötelezettsége «a házasság tartamára» szól, és nem szünik meg azáltal, hogy a tiszt kilép a katonaságtól és igy az óvadéki kötelezettség közigazgatási szempontból megszünik. Ez mindenesetre érdekes és prægnans kifejezése az óvadék magánjogi minőségének, s igy támogatja a fentiekben kifejtett azon álláspontomat, hogy az óvadékalapitási ügylet magánjogi szabályok szerint birálandó el, az intézmény közigazgatási része pedig csak arra terjed ki, hogy egyrészt az alapitás feltétele egy közigazgatási aktusnak (az esketési igazolvány kiadásának) másrészt, hogy ahol a kauczió feloldásának objektiv feltételei nem állottak be, a miniszterium engedélye szükséges annak megszüntetéséhez, megváltoztatásához.

Nem tartom azonban helyesnek a fenti döntést, már t. i. akkor nem, ha «vorschriftos» ajánlati okmányról s nem expressis verbis élethossziglani járadékalapitásról volt szó a konkrét esetben, mert ha az ajánlati okmányban benfoglaltatik a szabályzati minta azon kitétele, hogy «házassági óvadékul» történik a felajánlás, az óvadékkötelezettség megszünése annál is inkább feloldó-feltételnek tekintendő, mivel ingyenes ügyletről van szó. A «homályos fogalmazásról» pedig a fél valóban nem tehet, ha a hatóságilag megállapitott mintát követi.

Legvégül a fentiek ellen tehető azzal az ellenvetéssel akarok számolni, hogy az ajánlati okmány «házassági óvadékot» ajánlván fel, a házassági óvadékra vonatkozó szabályok ezzel mintegy a felajánlás ügyleti kiegészitő részévé válnak, és mivel az ezek között található feloldási szabályok a miniszterium hozzájárulását előirják, ezek betartása nélkül a tulajdonos nem érvényesitheti a devinkulálás iránti igényét.

Azokban az esetekben, midőn az óvadékot nem a házasfelek valamelyike adja, az ajánlati okmányba foglalt ügylet rendszerint ajándékozás.* A között, hogy valakinek «házassága tartamára» ajándékozok-e járadékot, s a között, hogy a házasság megszünése után hozandó miniszteri határozat, mint feloldó feltétel bekövetkeztéig ajándékozom-e azt, okvetlenül van különbség s éppen a most vitatott eset tette a különbséget evidenssé, midőn a miniszterium ezt a «konstatálást» megtagadta. Már pedig, ha különbség van a két lekötés között, feltétlenül az in dubio mitius álláspontja mellett kell a döntésnek szólnia.

Oly bifurkációnak pedig, hogy a jövedelem már a házasság megszünése napjától kezdve legyen ismét a tulajdonosé, de a devinkuláláshoz, a dologi biztositék feloldásához mégis miniszteri engedély legyen szükséges, egyrészt nincs értelme, másrészt pedig az ajánlati okmány erre nézve sem foglal magában rendelkezést, sőt kifejezetten csakis «a felajánlással ellenkező» változtatásokat köti a miniszteri engedélyhez.

* Nem okvetlenül az, mert lehetséges, hogy a felajánló ellenértéket kap. Pl. lehetséges, hogy a házasulók vagyona nem kauczióképes papirokban fekszik, s hogy elidegeniteni ne legyenek kénytelenek, ellenértékét adnak a felajánlásért, persze külön okmányban. Vagy a házasulók egyikének atyja ad ellenértéket a felajánló extraneusnak.

Nem mulaszthatom el végül annak a megjegyzését, hogy a házassági óvadék jelenlegi felajánlási módja magánjogilag annyira zavaros, hogy meggyőződésem szerint pl. a telekkönyvi hatóságok nem is foganatositanák a bejegyzéseket, ha hivatalos ize nem volna az egész dolognak. Hálás téma volna többek között annak a kifejtése, hogy a felajánló csak «cum viribus» felel-e a mellékjövedelemért, ex delicto terheli-e őt felelősség, ha pl. az ingatlant rosszhiszemüleg tulbecsültette s az árverés alá kerülvén nem kerül ki a kaucció, hogy ily esetben kit illetne meg a felperesség a tulajdonossal szemben, ha a házasfelek összejátszottak vele (ily esetben valóban kitünnék az óvadék jogi személyisége). Mindezen kérdések megoldása nagyon nehéz, mert az ajánlati okmány szövege s a szabályzat oly kevéssé pontos, sőt ellentmondó intézkedéseket tartalmaz, hogy szinte megkönnyebbülést okoz az a tudat, hogy utolsó esetben a felettes hatóság hatalomszava szorithatja a katonatisztet s talán e morális garanciának köszönhető, hogy vitás kaucció-kérdések aránylag oly ritkán kerülnek bíróságaink elé.

Dr. Pósch Gyula,
budapesti ügyvéd.

A megtartási jog.

A kereskedelmi törvény 309. §-a értelmében: «A hitelező kereskedelmi ügyletekből eredő lejárt követelése tekintetében megtartási joggal élhet, adósának azon pénzeire, ingóságaira, és értékpapirjaira, melyek ennek akaratával tényleges birtokába, vagy rendelkezése alá kerülnek. E jog nem gyakorolható, ha a tárgyak akár az adós, akár egy harmadik által az átadás előtt, vagy az átadás alkalmával meghatározott rendelkezés végett kerülnek a hitelező birtokába.» Hasonló jogot ad a váltótörvény a váltóbirtokosnak. A megtartási jogra vonatkozólag több irányban téves birói gyakorlat áll fenn, mely részben szükiti, részben pedig kiterjeszti ezen jog tartalmi körét. Nevezetesen:

I. A budapesti kir. tábla 5590/77. számu jogerős itéletével és a kir. Curia 344/85. számu itéletével azon téves gyakorlatnak vetette meg alapját, mely szerint: «Megtartási jogot valamely áru vevőjének hitelezője nem gyakorolhat oly árukra, melyek a vevő birtokába *tettleg* még át nem mentek, hanem vevőnek még csak a fuvarlevél adatott át.»

A Curia és tábla itt tettleges birtokba vétel alatt azt érti, hogy vevő az árut a fuvarozótól a fuvarlevél ellenében már átvette.

Én ezen jogi felfogást nem osztom. A megtartási jog a törvény szerint feltétlenül gyakorolható, mihelyt az ingók tulajdonjoga adósra átszállott.

A kérdés tehát e tekintetben egyedül a körül forog, vajjon az áru vevője tulajdonosnak mikor tekinthető?

Igaz, hogy a tulajdonjog elnyeréséhez a jogügyleten felül a birtokbavétel is szükséges, azonban birtokbavétél alatt nem érthető kizárólag a vevő *személyes*, tényleges birtokába átvétel csak, hanem annak jelképes és képviseleti esetei is figyelembe veendők.

A kereskedelmi törvény 343—344. §-ai helyes értelmezése mellett kétségtelen, hogy a kereskedelmi törvény a helykülönbözet melletti vétel tárgyát képező áru tulajdonosának már a fuvarozás megkezdése időpontjától fogva a vevőt tekinti.

A 343. §-nak azon rendelkezése, mely szerint nem az eladó, hanem a vevő joga s kötelessége a fuvarozó személyének kiválasztása és a fuvaroztatás, amennyiben pedig vevő ezt megtenni elmulasztaná, ugy eladó csak mint annak felhatalmazottja jár el e tekintetben, továbbá a 344. §-nak amaz intézkedése, miszerint mindazon veszély, mely az árut a fuvarozás tartama alatt éri, vevőt terheli, azt jelenti, hogy az áru átadása, illetőleg birtokbavétele nem a fuvarozótól történő átvétel, hanem a fuvarozónak történő átadás időpontjában megy végbe. A fuvarozó ugyanis *vevő megbizottjának tekintendő a kereskedelmi törvény 343. §-a alapján a fuvarozandó árunak átvétele s elfuvarozása tekintetében, eladó annak az árut, mint vevő megbizottjának adja át;* a fuvarlevél átvételekor tehát az áru vevője már régen birtokában van a fuvarozó, mint az ő törvény szerinti megbizottja által. (A birtokbavétel nemcsak személyesen, hanem meghatalmazott utján is teljes hatálylyal gyakorolható.)

Egyéb érvek is szólnak a Curia álláspontjának helyessége ellen, de azokkal, mint immár fölöslegessel nem foglalkozom.

II. A Curia 727/882. számu itéletével azon álláspontot foglalta el, miszerint megtartási jogot a hitelező az esetben is gyakorolhat, ha az adós az ingókat határozott rendelkezés mellett adta ugyan át neki, azonban e rendelkezés időközben megszünt. (Ellenkező értelmü felsőbirói határozatot nem találtam.)

Ezen itélet nyilván téves törvénymagyarázaton alapszik. A megtartási jog kivételes jog lévén, az arra vonatkozó szabályok szigoruan magyarázandók, kiterjesztésnek helye nincs, már pedig a kereskedelmi törvény szavai értelmében a megtartási jog gyakorolhatása szempontjából egyedül azon momentum jön figyelembe, melyben az áruk a hitelező birtokába kerültek s ha ez határozott rendelkezés mellett történt, a későbbi fejlemények figyelembe nem jönnek.

Támogatja ezen álláspontomat a törvény szelleme is. Vizsgálva ugyanis a kereskedelmi törvény 309. §-át, nyilvánvaló, hogy a törvény a megtartási jog gyakorlásának akadályául nem magát a rendelkezést — mint olyant — tekinti, hanem felek szándékát és egymáshoz való viszonyát, nevezetesen adósnak a birtokbavételkor fennállott ellenkező szándékát és a megbizási viszonyt.

Ha az ingóknak a hitelező által történt birtokbavételét az adós nem akarta, avagy hacsak megbizás folytán — (tehát kötött akarat folytán) — kerültek azok a hitelező birtokába, ugy tekintet nélkül a későbbi fejleményekre már ab ovo ki van zárva a megtartási jog.

A kereskedelmi törvény 309. §-a ama rendelkezésének, mely szerint a megtartási jog csak akkor gyakorolható, ha az ingók adós akaratával és rendelkezés nélkül kerültek a hitelező birtokába, nyilvánvaló czélját a kereskedelem terén oly lényeges bizalom és jóhiszemüség megóvása képezi, vagyis azt akarja ezen törvényes rendelkezés kizárni, hogy hitelező visszaélve a helyzettel, adósának jóhiszemüségével, vagy bizalmával, olyan ingókra gyakorolhasson megtartást, melyeket jogszerütlen uton keritett birtokába, továbbá melyeket a jóhiszemü adós kizárólag valamely megbizás teljesitése okából bizott a hitelezőre.

Azon ingók, melyekre vonatkozólag a rendelkezés megszünt, nem vonhatók ugyanazon elbirálás alá, mint amelyek adós akaratával rendelkezés nélkül jutottak birtokomba.

III. A budapesti kir. tábla 286/906. számu jogerős itélete szerint: az ügyvéd váltókövetelésének kielégitése végett megtartási joggal élhet adósának ama váltóira, melyeket az — mint ügyfél — perlés végett adott át neki, mert a perelés czéljából történő átadás önmagában véve nem tekinthető határozott rendelkezés melletti átadásnak, ha a váltó tulajdonosa nem ad ügyvédjének külön rendelkezést arra nézve, hogy a befolyandó váltóösszeget mire forditsa.

Hát kissé merész állásfoglalás!

Hát a perlés végett átadás nem «rendelkezés melletti» átadás?

Márcsak az ügyvédi rendtartás 48. és 57. §-ai is kizárják ezen táblai itélet helyességét.

(48. §. «Az ügyvéd köteles az általa a fél megbizása folytán behajtott pénzt és egyéb értéktárgyakat hiven őrizni, a történt behajtásról a felet rögtön értesiteni és azokat a félnek kivánatára és annak utasitása szerint azonnal kiszolgáltatni.»

«Ha az ügyvéd az ily pénzt, vagy értéktárgyat más czélra forditotta: mint sikkasztó, a büntető bíróság által — ha pedig büntető eljárás utján a sikkasztás megállapitható nem lenne, fegyelmileg — fenyitendő.»

«57. §. «Az ügyvéd nincs jogositva a képviseletére bizott ügy, vagy per tárgyát magához váltani; az ily egyezkedés semmis, az ügyvéd pedig, ki ily egyezkedésre lép, fegyelmileg fenyitendő.»)

A megtartási jog gyakorlása czimén megkerülhető volna ezen törvényparagrafusok (közérdekü) *rendelkezése.*

De ellene mond a váltótörvény 108. §-ának szövege és szelleme is, mert az ügyfél a perlendő váltót egyéb rendelkezés hiján azon természetes rendelkezéssel adja át, miszerint annak összegét az ügyvéd hajtsa be és neki — (legföllebb az *ezen* ügyben felmerülő költségek szokásos levonása után) — adja ki. Ezen rendelkezést a megbizás-adáskor expressis verbis kifejezni nem szükséges, mert azokat az ügyvédi rendtartás rendelkezése (48. §.) pótolja és az ügyfél azt egyéb rendelkezések hiján a megbizásban természetszerüleg benfoglaltnak tekintheti és tekinti is. *Dr. Kruk Elemér.*

Különfélék.

— **Az éjjeli ügyészi intézmény** körüli vita és különösen az ügyvédi kamara közgyülése alkalmából ujból hangsulyozzuk, amit annak idején annyira kiemeltünk, hogy a sajtótörvény az előleges czenzurát eltörölte. Ezt a rendelkezést nem lehet semmiféle formában hatályon kivül helyezni. Már pedig az u. n. éjjeli ügyészség az előleges czenzura egyik módját rendszeresitvén, az a sajtótörvénybe ütközik. Hogy minő czélból, minő közlemények lefoglalása czéljából rendszeresittetik ez az előleges czenzura, az itt nem jöhet tekintetbe, mert egyik kormány egyik irány terjesztésének megakadályozására használja, másik kormány pedig rövid idő mulva az előzővel homlokegyenest ellenkező véleményt tartja oly veszedelmesnek, amely az előzetes elnémitást szükségessé teszi. Az sem döntő itt, hogy ritka, kivételes esetben akarja egyik vagy másik kormány a czenzurát gyakorolni, mert ha elvileg koncedáltatik a czenzura lehetősége, akkor bármelyik kormány, bármely neki nem tetsző, habár éppen nem «államveszélyes» és nem büntetendő irány megfélemlitésére és a legártatlanabb sajtó zaklatására felhasználhatja azt. Az sem menti a czenzurát, hogy miniszteri felelősség mellett gyakoroltatik, mert a kisebbség jogát sérti, pedig a sajtószabadság nem valamely parlamenti többség joga, hanem kivétel nélkül minden polgáré. Ami pedig azt a tervet illeti, hogy utólagos felmentés esetén a lefoglalásért kárpótlás adassék, ez — mégha a kártalanitás nem is a mai gyakorlat nyomán indulna és annak összege nem a jelenlegi keretekben mozogna is — éppen ugy nem igazolja a czenzurát, mint a vizsgálati fogság derüre-borura való elrendelését, vagy az administrativ uton való politikai «bünmegelőzést» (lásd Oroszország) az utólagos kártalanitás.

Ugy a személyes-szabadság, mint a gondolat-szabadság olyan jogok, amelyek az ilyen béklyókat meg nem türik. Ha a sajtó ellen panaszok vannak, azokat az anyagi jog és a bünvádi eljárás módositása, főkép pedig a konkrét esetekben erélyes és gyors repressio utján lehet orvosolni, de nem szabad az alkotmány és a személyes-szabadság ezen fontos biztositékát egyes visszaélések miatt veszélybe dönteni.

De a mai sajtójog mellett ez a censura sulyosabb, mint az, melyet a maga nevén neveznek. Ahol előzetes czenzura békózza a sajtót, ott nincs per, mert a præventio szükségtelenné tette a repressiót. Az ausztriai objectiv eljárás, mely csak a sajtótermék ellen fordult, abban a feltevésben hozatott be, hogy ezáltal a sajtóper megelőzhető lesz. Nálunk pedig præventive lefoglalják a sajtóterméket, és perbe is fogják azokat, kik a sajtótörvény alapján érte felelősek.

Viszont, ha valamely sajtótermék az éjjeli ügyész előleges czenzuráján átmenve nem foglaltatott le, ennek az a præjudiciális jelentősége van, hogy nincs benne büntetendő cselekmény. Ha tehát utóbb mégis perbe fogatik; a mai rendszer mellett jogos a védekezés, hogy az éjjeli ügyész nem talált benne semmi büntetésreméltó cselekményt, mert külömben lefoglalhatta és megakadályozhatta volna a közlést.

Amig tehát a sajtótörvény 1. §-a nincs eltörölve, addig a BP. betümagyarázata alapján az éjjeli ügyészség előzetes lefoglalási rendszerének szervezése beleütközik a 48-as eszmék legnagyobb vivmányainak egyikébe, mert a mutató nomine nem más, mint censura.

— **Jogászgyülés.** A német jogászgyülésnek szeptember hóban tartandó ülései eszünkbe juttatják, hogy a magyar jogászságnak is van hasonló testülete. A magyar jogászgyülés folyó évi szeptember havában üli meg csendes álomkórságának tizedik évfordulóját. 1896 óta a jogászgyülés állandó bizottsága egyetlen egyszer jött össze, hogy megállapitsa a következő jogászgyülésen tárgyalandó kérdéseket, ki is küldtek a kérdések szövegezésére négy albizottságot, de azóta nem történt semmi, a jogászgyülés egyszerüen elaludt. A budapesti ügyvédi kamara választmánya körülbelül egy éve hozott egy határozatot, amely szerint az elnökség megbizatott a jogászgyülés állandó bizottságának összehivására, azonban eddig ez sem történt meg. Csodálatos, hogy egy *jogásztestülettel* történhetik meg az ilyen «elaltatás», holott éppen a jogászoknak, biráknak, ügyészeknek, ügyvédeknek kellene őrködniök az alapszabályok megtartása fölött. E szabályok értelmében pedig az állandó bizottság *tartozik* a jogászgyülést legalább minden második évben összehivni és az intézmény feloszlatása, illetőleg megszüntetése csakis jogászgyülési határozattal történhetik.

— **Társiroda mint perbeli képviselő.** A b—i kir. törvényszék egy rendes perben hozott itéletében egyik félről, mint «dr. N. N. és dr. X. Y. *társügyvédek* által képviselt A. B. alperesről» tesz emlitést s az itéletet mindkét társügyvédnek kézbesittetni rendelte. Véleményünk szerint a «társiroda» mai jogunkban nem igazságügyi szervezeti, hanem tisztán ügyvédtársadalmi intézmény. Sem az ügyvédi rendtartás, sem a perrendtartás nem engedi meg polgári ügyekben egy ügyfélnek több ügyvéd, vagy «társügyvédek» által való képviseletét, sőt a perrendtartás 67. §-a szerint *több* felperestársnak is *egy* közös meghatalmazott utján kell képviseltetnie. Mi történik pl. a fenti esetben, ha a társügyvédek egyike az itélet ellen felebbezést, a másik pedig a perorvoslatról való lemondást tartalmazó kérvényt ad be? Ugyanis együttes, kollektiv ellenjegyzést tudomásunk szerint a bíróságok nem követelnek és tételes rendelkezés hiányában nem követelhetnek meg. A BP. 53. §-a értelmében a főtárgyalásra a terhelt több védőt is hozhat ugyan magával, de ezzel az inditványok és perbeszédek száma nem szaporitható, azonkivül a bünügyi védő állása a polgári perbeli képviselőétől annyira eltérő, hogy a per analogiam való következtetésről szó sem lehet. *Ny.*

— **Az esküdtszék reformja az általános választói jog alapján.** Dr. Gerő Ernő ezen kérdésről 29 oldalra terjedő röpiratot irt, melyben az esküdtképesség kiterjesztése, illetőleg általánositása és a lajstromok összeállitásának reformja mellett tör lándzsát.

— **A zárgondnoki számadások tárgyában hozott itélet** ellen a felebbezés, ha az itéletet telekkönyvi hatósággal felruházott kir. járásbiróság hozta, a budapesti kir. tábla 1895 junius 19-én hozott 7. sz. polg. határozata szerint nem az 1893 : XVIII. tcz. 131. §-ában megszabott 15 napi, hanem az 1881 : LIX. tcz. 32. §-ában meghatározott nyolcz napi határidő alatt adandó be. Ezzel szemben a nagyváradi kir. tábla 358/906. polg. sz. végzésével a 15-ik napon beadott felebbezést elfogadta. «A kir. járásbiróság, mint telekkönyvi hatóság müködése ez esetben egy tekintet alá esik a társas biróság müködésével s különbséget csak azért, mert az egyik

eljáró egyes biró törvényszéknél, a másik pedig járásbiróságnál müködik, tenni nem lehet.»

— **Fix-lombardkönyv illetéke.** A székes-fővárosi kir. pénzügyigazgató a pénzintézeteket érdeklő következő elvi jelentőségü határozatot hozta:

Felebbező a kirótt illeték ellen azzal az indokolással felebbez, hogy a megleletezett «fix-lombard»-könyv nem képezi a főkönyv kiegészitő részét, nem is tartalmaz személyi számlákat, és nem képez bizonyitó erővel felruházott könyvet.

Ezen kifogások ellenére azonban a leletet helyesnek kellett kimondani a következő okokból;

Az illeték dijj. 58. tételében felsorolt összes könyvek a kettős könyvvitelnél használt könyvek elnevezéseit sorolva fel, azokat két csoportba osztja. Az egyik csoportba sorozza a főkönyveket, folyószámla és egyenleti számla (contó corrente és saldó contó) könyveket, a másik csoportba pedig a napló, strazza, pénztárkönyv, előjegyzési stb. könyveket.

Már ebből a felsorolásból látszik, hogy a törvény nem fontosságuk és bizonyitó erejük szerint osztályozta a könyveket, mivel a kettős könyvvitelnél pl. a pénztárkönyv és a napló, vagy előjegyzés annyira fontos, hogy ezek nélkül rendes könyvvitelről szó sem lehet.

Ha ellenben azt vizsgáljuk, hogy mi a külömbség a két csoportba osztott könyvek között, és miben egyeznek azok egymással, azt találjuk, hogy az *a)* csoportban mind olyan könyvek vannak, amelyek nem időrendben, hanem üzletáganként, vagy ügyfelenként, külön-külön — hosszabb időnként vezettetnek, és amelyekben az egyes számlákon vagy egynemü — de különböző üzletfelekkel kötött ügyletek, vagy különböző ügyletek — de ugyanazon üzletféllel kötöttek — vannak elkönyvelve, amelyekből tehát egyrészt minden egyes dologi számlán épugy, mint a személy-számlákon az eredmény mindenkor pontosan megállapitható.

Ezekkel szemben a *b)* csoportban felsorolt könyvek mind olyanok, amelyekben az üzleti események időrendben — amint azok megtörténtek — minden rendszer, többnyire az üzletágakra is, de minden esetre az üzletfelekre való tekintet nélkül vannak felsorolva, és arra szolgálnak, hogy az egyes tételek a dologi és személyi számlákra átvezetve, az üzlet rendes könyvvitelének alapját képezzék.

Ez az itt feltüntetett külömbség képezi magyarázatát az illeték mérv külömbözőségének is. Az *a)* csoportba tartozó könyvek ugyanis hosszabb időre, de feltétlenül legalább egy üzleti évre terjednek, mig a *b)* csoportbeliek tulajdonképen csak addig szükségesek, mig azokból a könyvelés megtörténik, és mihelyt azoknak minden tétele a vonatkozó dologi és személyi számlákon el van könyvelve, tulajdonképeni hivatásuknak megfeleltek, azokra többé szükség nincs.

Helyes és méltányos tehát, hogy azok a könyvek, amelyek az üzlet teljes képét mutatják, és állandóbb jellegüek, magasabb illeték alá vonassanak. (14,260/906. II. sz.)

— **Gyorsaság.** A pécsi kir. törvényszék 1906 julius 24-én 10,547/906. számu végzésével a beérkezett tanuvallomások feletti észrevételek beadására *október 3-ikát* tüzte ki határnapul.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Operaénekes kiképeztetéséért kikötött jelentékeny haszon uzsora-e?** Valaki egy teljesen müveletlen, szegény ember hangjára figyelmessé lévén, azt az ajánlatot tette neki, hogy fedezi operaénekessé leendő kiképeztetésének összes költségeit, amennyiben az énekes kötelezi magát, hogy kitanittatása után összes ráforditott kiadásait 5%-os kamatokkal együtt, valamint egy jelentékeny tőke összeget és 10 éven át évi jövedelmének 5%-át engedi át Mäcenásának. A kiképeztetés sikerült és a kitünő jövedelmü operaénekes megtagadta évi jövedelme 5%-ának megfizetését. Perre kerülvén a dolog, az énekes azt állitotta, hogy vele uzsora-üzletet kötött a jótevője. A német Reichsgericht a fizetési kötelezettséget megállapitotta, mert a felperes jelentékeny rizikót vállalt magára, amikor a teljesen szegény alperes kiképeztetése költségeit előlegezte, kinek ez volt az egyetlen utja, hogy müvészi tehetségeit kifejleszsze és magának jövedelmező életpályát teremtsen.

— **A nemzetközi büntetőjogi egyesület német osztálya** szeptember 6 ikán ülésezik Frankfurtban. Főtárgya ezen ülésnek állásfoglalás a bünvádi reform megalkotására alakitott bizottság jegyzőkönyveihez. Előadók Aschrott és Harburger. Második tárgy egy birodalmi kiadatási törvény tervezete. (Előadó Frank tübingai tanár). Végül Freudenthal frankfurti jogtanár tart előadást az amerikai kriminálpolitikáról.

— **Eger** a kiváló vasuti jogász a következő kérdést veti fel: Tiz éven aluli gyermek tudvalevően a vasutakon a rendes menetdijnak felét fizeti, már most egy ily 10 éven aluli gyermek részére térti jegyet vesznek és a gyermek a visszautazáskor meghaladja a 10-ik évét és igy a féláru utazásra jogositó kora elmult! Kell-e a különbözetet megtériteni? Eger a kérdést igenlően dönti el.

— **Az igazságügyi reformokról megjelent czikkében** Mayer boroszlói főtörvényszéki tanácselnök különböző érdekes tapasztalatait adja elő. Igy panaszkodik amiatt, hogy a birák és a közigazgatási tisztviselők mennyire nem értenek ahhoz a tárgyhoz, amely felett biráskodniok kell. Felhozza azt az esetet, mikor egy közigazgatási hivatalnok a kazánvizsgáló jelentésére, hogy kazánkövet nem talált, a következő elintézést vezette rá: «A kazánkő 48 óra alatt beszerzendő.» Egy hegyes vidékről az alföldre került biró nem tudott egy ügyet elintézni, mert nem értette a földmivelésnek módját.

A nép perlekedési viszketegére jellemző az az adat, hogy Celleben két paraszt egy tojás tulajdonközössége iránt folytatott pert. A járásbiró mindegyiknek egy-egy tojást akart ajándékozni, csakhogy a pert megszüntessék, azonban egyik sem engedett jogából.

A felebbezhetetlen itéletekről azt mondja Mayer, hogy mig előbb az oly ügyekben, melyekben felebbezés nem volt használható, a birák a bizonyitási eljárás elrendelésével liberálisabbak voltak, addig most az ily perekben önkényszerü az itélkezés.

A hármas törvényszéki tanácsról a cellei főtörvényszék kerületében az a közmondás járja: «Unter Dreien entscheidet allemal der Dümmste.»

— **Franczia országban az örökösödési adó** tetemes felemelését tervezik. Az 1901 február 25-iki, illetve az 1902 márczius 30-iki törvény értelmében ez adó egyeneságbeli örökösöknél 5%, házastársak közt 9%, testvérek közti öröklés esetén 14%, egyéb esetekben 20%-ot tesz ki. Ezeket a tételeket a kormány akként szándékozik felemelni, hogy a 10,000 frankon felüli örökség után az eddiginél 30%-kal több legyen fizetendő, ezenfelül az igy előálló adóösszeg egy tizede, tehát voltaképp az emelés 43%, amire a javaslat egy ellenese megjegyzi, hogy a pénzügyminiszter a valóságot csak részletekben meri bevallani. «Ez már nem is adó, hanem osztozkodás az állam és a magát tulajdonosnak képzelő polgár közt», irja Jules Roche, az erősen szoczialisztikus irányzatu javaslat egyik konzervativ ellenzője. Az adó hat hónapon belől lesz fizetendő, mig Angliában nyolcz év alatt részletekben lehet leróni.

— **Olaszország uj kamattörvénye** a törvényes kamatlábat polgári ügyekben 4%-ra, kereskedelmi ügyekben 5%-ra szállitja le. Szerződéses kamat tetszés szerint köthető ki, azonban köztörvényi ügyekben a törvényt meghaladó mérvben csak irásban.

— **Transvaal** parlamentáris alapon önkormányzati alkotmányt fog nyerni; az uj szabadelvü kormány a tory-k heves ellenzése daczára a «one man, one vote» elve alapján minden 21 éven felüli férfinak általános és egyenlő választási jogot szán, a négerek kivételével; a törvényhozó testület kétkamarás lesz, a tárgyalási nyelv pedig angol és hollandi.

Alapos gyakorlattal biró jogtudor ügyvédjelölt egy nagyobb forgalmu vidéki ügyvédi irodába irodavezetőnek keresteték. Fizetés havi kétszáz korona és a szokásos mellékjövedelem. Bővebb felvilágositást ád a budapesti magyar bank (Teréz-körut 22.) 11794

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Veres Pálné-u. 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenegyedik évfolyam. 33. SZ. Budapest, 1906 augusztus 17.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *IV. Veres Pálné-u. 25.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Adalékok a régi magyar büntető-igazságszolgáltatáshoz. *Dr. Angyal Pál* egyetemi magántanár, pécsi jogtanártól. — A szövetkezetek alapelve. *Dr. Sugár Ignácz*, a miskolczi kereskedelmi és iparkamara titkára. — Két uj angol kártéritési törvény. *Zsoldos Benő* zombori kir. törvényszéki jegyzőtől. — Házasságvédő és ügygondnok dijainak behajthatósága. *Dr. Kruk Elemér* budapesti ügyvédtől. — Külföldi judikatura. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Adalékok a régi magyar büntető-igazságszolgáltatáshoz.

A büntetőjog tudományának alapos müvelése s ennek körében a jövő fejlődés alapjainak lerakása szükségessé teszi a mult ismeretét. «Toute tradition a d'abord été un progrès comme tout progrès est toujours une tradition qui commence» — mondja Prins. Bármely — törvény vagy más kutfő által statuált — jogintézmény csak ugy érthető meg teljesen, ha visszamenőleg kutatva, annak gyökeréig igyekszünk hatolni; mert aki csak a jelenkor tételes jogának tanulmányozására szoritkozik, s nem keresi az élő jognak a multtal való összefüggését, az hiába tekint a jövőbe: ködbe vész előtte az a perspektiva, melynek megrajzolására annyira vágyik. Messze utra csak az képes, ki megszokta a járást.

És vajjon fel van-e már tárva a régi magyar büntetőjog kincsesbányája? ismerjük-e kellően a Btk. előtti, századokra visszanyuló joggyakorlat koronkénti állapotát és fejlődését? vagyunk-e abban a helyzetben, hogy megállapithassuk egy-egy büntetendő cselekményre hozott törvények alkalmazásának mikéntjét? Hajnik az eljárás terén, Fayer az anyagi jog körében rendkivüli sok értékes anyagot gyüjtöttek egybe, a nagy munka azonban még hátra van: *a régi büntető joggyakorlat képének megfestése és pedig közvetlen források, eredeti itéletek alapján.* S hogy e téren eddigelé oly kevés történt, annak egyedüli oka, hogy a jogtörténész inkább az *általános* jogfejlődés irányát kutatja, a büntetőjogász pedig vagy az életbenlevő tételes jogot müveli, vagy criminálpolitikai gondolatokkal foglalkozik, szóval a multnak in specie büntetőjogi viszonyaival alig törődik.

Mindezeknek megfontolása ösztönöz arra, hogy levéltári kutatásokat folytassak, illetve igénybe vegyem azoknak munkásságát, kik e részben segitségemre lehetnek. Időnkint be fogok számolni az egybegyüjtött anyagról, melynek közlésével nemcsak az a czélom, hogy mind nagyobb világosságot vessek a régi magyar büntetőjog állapotára, hanem az is, hogy annak, aki valamikor megirni szándékozik a régi Magyarország büntető-igazságszolgáltatásának történetét, adalékokat nyujtva, segitségére legyek.

I.

*Processus criminalis fisci magistratualis i. cottus Simeghiensis velut competentis actoris contra invinculatam Mariam Berkovics bigamam et in causam attractam gladio adjudicatae anno 1782, 2-a Mayi in oppido Kaposvár levatae.**

Tényállás: Inviculata (letartóztatott, a. m. vádlott) Berkovics Mária, görögkeleti vallásu 18 éves férjes nő 1781. év nyarán elhagyja a határőrvidéken lakó férjét, s átkelve a Dráván, szolgálatba áll egy somogymegyei csárdában, hol asszonyi mivoltát elhallgatva, előbb áttér a katholikus hitre, majd férjhez megy a korcsmárosné fiához.

Vádlott vallomása: (Felvette Sághy Dániel főszolgabiró) Kérdés: Kinek hinak, mitsoda hiten vagy valláson való vagy, és hány esztendős? Felelet: Berkovics Mária a nevem, 18 esztendős és óhitü vagyok. Kérdés: Hol születtél e világra? Felelet: Kis Cserszunyoviczán való vagyok, mely a Confiniumhoz * tartozandó, de az uram, akit el hadtam, Topoliczán lakik, ugyanazis a confiniumhoz tartozandó. Kérdés: Miért hadtad el az uradat? Felelet: Azért, hogy a házbéli cselédek rosszak, az uram pedigh nyavalatörős. Kérdés: Katona a te urad is? Felelet: Az én uram mivel nyavalatörős, nem katona, hanem az atyafiai katonák. Kérdés: Mennyi ideje, hogy el hadtad az uradat? Felelet: A mult nyáron köles aratáskor. Kérdés: Azuta hol tartózkodtál, és a Dráván hol jöttél által? Felelet: A Dráván tul egy emberrel, kinek nevét nem tudom, összve akadtam, s az mondotta, hogy fejkötőmet vessem el, s menjek ő vele, semmit se busullak, nem lesz bántódásom; ugyanazon emberrel a Bartsi rhén által jöttem és egyenesen a Nagy-Lankában, Gárdonyi határban levő Tsárdához vezetett, a hol megh is maradtam. Kérdés: Mit tsináltál annál a tsárdánál? Felelet: Ott szolgáltam fizetés nélkül. Kérdés: Kihez mentél férjhez másodszor és hol gyóntál Pápistának s megh mondottad-e, hogy te néked férjed vagyon a Dráván tul? Felelet: Nagy-Lankai korcsmárosnénak fiához mentem férjhez másodszor, de ők nem tudták, hogy nékem férjem is légyen Ráczországon.** Pápista hitre Lakócsán gyóntam, másodszor pedigh a mostanghi férjemmel Lutkon esküdtem megh, tagadván mindazonáltal első férjemnek létét, hanem mind leány ugy mentem férjhez másodszor. Kérdés: Hány esztendeig laktál Ráczországban levő férjeddel és volt-e gyermeked tőle? Felelet: Tsak esztendeigh, gyermekem nem volt tőle. Kérdés: Mikor a férjed a Ráczországrul ki jött utánnad, miért tagadtad, hogy nem ismeréd és az a tsárdástul mi módon igazéttatott el társával edgyütt? Felelet: Sok ideigh nem ismértem az uramat azért mondtam, hogy nem uram, de minek utánna megismertem volna, nem tagadtam, és hogy el nem mentem véle, az az oka, hogy ujonnan föl vett hitemet, ha életem hagy is, el nem tserélem; előbbenghi férjemet a mostanghi ugyan hátba ütötte ökéllel, azzal elment s a ki vele volt pedigh társul, az könyörgött, hogy ne bántsák, a mint hogy nem is bántották. Kérdés: Kivánsz-e vissza menni az előbbenghi férjedhez? Felelet: Ha fejemet vesztem sem megyek. Kelt 1782. márczius 23-án.

Bizonyitékok: Mándi Mihály tanu eskü alatt vallja, hogy ő volt az, a ki vádlottal a Dráván átkelt; vádlott akkor még főkötőt viselt, de utóbb azt letette s midőn másnap a Kis-Lankai csárdába mentek, az uton megvallotta a raboskodó, hogy ő neki ura vagyon, de nyavalás, nem szereti; tanu arról is tud, hogy raboskodó mostani urának és a csárdásnénak szavára maradt a Kis-Lankai csárdában. *Horváth Mihály* tanu vallomása: Mint emlékszik e tanu, holnapokig lakott e raboskodó személy a Kis-Lankai csárdásnál, ott ennyihányszor látta e tanu, annyiból ismeri; többi között mostanghi férjének anyja kérte e tanut, hogy a raboskodó ó-hitü légyen s meg akarna körösztülkedni, vinné el kocsin Szulokra, a minthogy el is vitte és az öspörös urnak béjelentette, mit akar a raboskodó, s mondván öspörös ur, nem szükséges ennek a körösztülködés, ámbár ó-hitü légyen is, szinte olyatén keresztény, . . . s kérdezte öspörös ur, hogy ugyan tsak leány légyen-e, e tanu felelvén, hiszen a mint láczik leányfővel vagyon, annak kelletik lennyi, de bizonyosan nem tudom, hanem azt hallotta e tanu, hogy egy hétre levelet küldött volna Lakócsai plébános urnak öspörös uram,

* E bünper összes iratait másolatban Baranyai Béla somogymegyei őlevéltárnok, volt hallgatóm bocsátotta rendelkezésemre.

* Határőrvidék.

** A Határőrvidéket érti, melynek lakói tulnyomólag ráczok (szerbek).

s a raboskodó el is ment Lakócsára, mint hallotta öt napig ott volt s midőn szent dolgait megtanulta volna a raboskodó, háromszor kihirdették Szulkon és e tanu vitte megh is esküdni.

A *bellovári őrnagy* átküldi a megyei törvényszékhez a topoliczai gör. kel. pap által kiállitott anyakönyvi kivonatot, melyből kitűnik, hogy vádlott első férjével törvény szerint házasságot kötött; ugyan ez átiratban is közli az őrnagy, hogy kihallgatta vádlott férjét, névleg Mesca Grubich-ot, ki előadta, hogy midőn megtudta, hogy felesége hol tartózkodik, s hogy ujból férjhez ment, elment egy barátjával a Kis-Lankai csárdába, feleségeért, de ott őket megverték s igy üres kézzel jöttek haza. (Az átirat nyelve német.) Megkeresésre kihallgatja a *bellovári auditor* Grubich-ot és két más egyént, hogy vajjon csakugyan nyavalatörős-e vádlott első férje? *Grubich* azt vallja, hogy mielőtt megnősült volna csakugyan nyavalatörős volt, felesége a betegségéről nem tudott; házasságuk alatt kétszer érte el e betegség; mióta felesége elhagyta, egyszer sem volt rajta a betegség. *Lukich* e kérdésekre elmondja, hogy Grubich atyjától tudja, miszerint Grubich gyermekkorában nyavalatörős volt; és hogy mint férjet egyszer érte el e betegség. *Grubich atyja* előadja, hogy fiát a nyavalatörés háromszor érte el, kétszer nősülése előtt s egyszer mint férjet; azt nem tudja, hogy fiának felesége tudott-e fiának e betegségéről. (A jegyzőkönyvnek nyelve német.)

Vádirat, előterjeszti Márffy János de szent Jakab, velut competens actor: Suprascriptus fiscus magistratualis et actor penes indultes facultates suas comparendo detegit: Miképpen ezen t. Törvényszék szine előtt vasban álló rabszemély házáját s hitvestársát elhagyván, föl s alá csavarogva esküvéssel erősitett házassági kötelességéről meg nem emlékezvén, sőt szinzett leányi módra forditván viseletét, Isten és világnak rendelt törvényei nagy sérelmével ismét más személynek magát házastársul kötelezni, ugy első férjéhez már tartozó hitét megszegni nem irtózott, melynek bizonságára szolgál önön szája vallása.... Kivánja azért a fönt irt megyei fiscális procurator, hogy a rabszemély az 1625. esztendőbeli 6-ik articulus* és bévett szokás szerént elkövetett gonoszságára nézve másoknak is rettentő példájára hóhér pallosa által élők számából kitörültessék. (Ezután a jegyző beirja, hogy: A vasban álló személy a törvényszék szine elé ujra elővezettetve, önkéntes vallomása mellett megmarad mindenben.)

Perbeszédek: (Beirva latinul a jegyzőkönyvbe.) Pro m. et a. (magistratuali fisco et actore). *A tiszti ügyész*, mint vádló mellett szól az isteni és emberi törvény rendelése és értelme alapján: Hogy a ki hitvestársa életében mással köt házas viszonyt és azt elhálja, ha az áldás vagy kötés a templomban nem is járult volna hozzá, pallossal kell büntetni. Mert a beleegyezés házasságot eredményez, kivált ha az elhálás is hozzá járul, amivel az előbbeni házasság szentsége megsértetik és megbontatik. Mivel tehát megtagadván a hüséget, mint az istentelenek s a nyilvánvaló szakadárok büntetendők és elátkozandók, az ágyasság s a kézzel fogható házasságtörések minden jogban főbenjárók, a törvény rendelése s az ebből helyenként kialakult szokás megtartásával a vasban álló személyt hóhér pallosa által akarná az élők sorából kitörültetni. *Pro invinculata:* (A védő válasza.) Az egyházjog megengedi, ha valaki megtudja, hogy vőlegénye az eljegyzés után sulyos betegségbe esett, amilyenek a bélpoklosság vagy a franczia betegség, a nyavalatörősség, a szájbüzösség, a kötéstől visszaléphet, sőt a görög zsinatok azt is megengedik, hogy különösen a nyavalatörősség az elhált házasságot is fölbontja, a római egyház pedig a latinok közt élő görögök szertartásait és szokásait nem tiltja el. Mivel pedig a gör. kel. hitvallásu rabszemély észrevevén előbbi férjének e nyavaláját, akár megelőzte az a házasságot, akár követte, a görög egyház szabályai szempontjából szabadon visszaléphet, sőt tekintve kiváltképpenvaló czélját, hogy t. i. elállván a görög tévtantól, az üdvözitő vallás hitelvére akart tanittatni, bárha mint maga vallja, első férje életében máshoz ment is férjhez, a törvény szigorát, amelyet a görög egyházra alkalmazni nem lehet, láthatólag annyira nem vette magára, mint ahogy a kért büntető itélet tartalmazza. Egyrészt azért is, mert: 1. mert szakadár vallásban nevelkedvén, nem tudhatta, hogy a hitvallásnak ily felcserélése a latin egyház elvei szempontjából tilos, másrészt, 2. hogy elfogván őt az iszonyodás a szakadár hittől, az igaz hitvallás felvételének módjáról és eszközeiről egyébként is akadályozván korának, nemkülönben nemének gyengesége, bizonyossággal sem ő magamagát, sem más őt fel nem világosithatta; valamint végre, 3. mert tényleg inkább kész volt életét veszteni, mintsemhogy visszatérjen a szakadár hitvallásra, az ilyen vallástételre csak az igaz hit szeretete birhat rá, következőleg e vallás nyugalmának elősegitése okából nem elrettendő, hanem kedvezményezendő volna. Továbbá, aminthogy a szentekkel szemben tanusitott tiszteletlenség azoknak, akiket vallásuk nem kötelez in foro annyira, jogilag oly mértékben be nem számittatik, amilyenben beszámittatnék azoknak, akiknek a hitelvek és az előirt szertartási törvény szabályul szolgál, ugy nem lehet a rabnak sem e nehezményezett bünt olyan büntetésre való érdemesültségnek tekinteni, amilyennek kellene beszámitani, ha akkor katholikus lett volna, amikor először ment férjhez; azért bűne, melyet a házasságkötés megismétlésével követett el, csakis mint házasságtörés volna előadandó. Ez pedig, mivel a jelen eset körülményei okából nem főbenjáró, vádlottat a büntetés alól fölmenteni kéri. (A továbbiakban hosszan vitatkoznak a tiszti ügyész és a védő; kiemelem a következő helyeket) *Pro fisco:* A görög egyház elválván a latintól, nem hozhatott be oly akadályt, amely különben a házasságot felbontó 12 akadály közt nem foglaltatik, mint a nyavalatörés... az isteni rendelés szerint: akiket az Isten összekötött, az ember el ne válassza... a törvény nem tesz különbséget, hogy vajjon görög vallásuak-e, vagy lutheránusok, illetve kálvinisták a kettős házasságok, végre mégis csak bünhődniük kell. *Pro invinculata:* ... az apostoli szék, bár a görög szertartásokat nem helyesli, a kárhoztatás mégis nem kötelezi azokat, akik e szertartásoknak (t. i. a gör. kel.) alá vetve élnek, mert ha kötelezné, magát a szakadárságot ki kellett volna irtani, mégis meg tűretik. Tehát ami azon vallás elvei szerint nem büntetendő, nem lehet tiltott arra nézve, aki azt a vallást vallja. Aminthogy ennek megfelelőleg a zsidók sem esnek büntetés alá, a vérfertőző házasságok miatt, habár ez a kereszténytan szerint büntetendő... ezek után arra hivatkozik a védő, hogy mily veszélyes és kellemetlen eggyütt élni ily nehéz betegségben szenvedő emberrel. *Pro fisco:* bemutatja a vizsgálat során beszerzett bizonyitékokat s ezek alapján miután czáfolja a védő álláspontját, vádlott megbüntetését annál is inkább kéri, mert: a rab álnoksága kitünik legnyilvánvalóbban már abból, hogy nem mondotta meg második férjének, hogy már másnak van lekötve. Az ily álnokság a hüség megszegésének bünét annyira növeli, hogy a törvény büntetésétől elvonni nem lehet.... *Pro invinculata:* Tovább is vitatja, hogy a görög zsinati rendelkezések megengedik nyavalatörősség esetén a házasságnak önkéntes felbontását... Amint tehát a rab felekezetének rendszabályait eddig mint szakadár semmiképp sem sértette meg, ugy a büntetést is elkerüli; és már azért sem volt kötelessége megvallani, hogy egykor lekötelezte magát, mert megengedett jogviszonyban állt; a római egyház szabályait nem ismerte még akkor.... *Pro fisco:* mivel a házasság ismétlésének fenforgása kézzelfoghatóan kitünik, a törvény vonatkozó rendelkezése pedig e bűnt súlyosan bünteti, úgy a bevett szokás alapján, mint a P. Criminalis 72. §-a alapján* a rabot pallosal kéri sujtani. *Pro invinculata:* (a védő most más térre tereli a vitát) a legtöbb kanonista véleménye szerint a házasság szentségének kiszolgáltatói nem maguk a jegyesek, hanem a pap, annyira, hogy a nem az ő közremüködésével kötött házasságok úgy tekintetnek, mint amelyek csak mint polgári kötések állanak meg..., a miként azonban kétségen kivül áll, hogy a nem egyesült papoknál elmult a papi állás szentsége, ugy kézenfekvő és tagadhatatlan, hogy az ilyenek által ellátott házasságkötés szentségnek nem mondható.

A felek kihallgatásáról felvett jegyzőkönyv: A rab előbbeni férjével, ki személyesen megjelent, szembesittetett; ez őt előbbi férjének, ő ezt nejének ismerte fel. Mivel azonban a rab állitotta, hogy a nyavalatörősség miatt volt kénytelen férjét elhagyni, férje előadta, hogy e betegség egy év leforgása óta nem jelentkezett, neje ellenben azért, mert a zászlótartónak pénzét, négy forintot elpocsékolt, megszökött. Amire a rab feleli, hogy nem azért, hanem csak amaz okból hagyta el férjét, majd kikérdeztetve az iránt, mi okon nem ismerte

* 1625. évi VI. tcz.: «... a többfeleségtartásban találtakra elhatározták (polygami... decernitur) 1. §. Hogy az ilyeneket az illetékes helybeli hatóságok azonnal elfogassák és törvényes eljárás megtartása mellett, a kellő büntetéssel sujtsák». A gyakorlat állandóan a halálbüntetést alkalmazta; v. ö. Bodó 264. l., Vuchetich 305. l.

* Valószinüleg iráshiba, mert a Prax. Crim. 77. articulusa intézkedik a kettős házasságról: «De duplici connubio, seu Bigamia» czim alatt; a 7. §. szerint itt is: «reus.... gladio plectatur».

el férjének őt, mikor a nagy-lankai csárdában ráakadt, feleli, azért, mert már esti setétség volt, a férj azonban ellenveti, az volt az oka, hogy meg sem akarta nézni, hanem szemeit állandóan földre szegezte. Ugyanekkor a férj esküre bocsáttatva kijelenti, hogy ha a rab eszére térne, ő maga szivesen megbocsát neki és vissza fogadja. E nyilatkozatra a rab ujra megkérdezve sokféle kifogást hozott fel. Miért tagadta el tehát férjének létezését a plébános előtt? S miért hányta el fejkendőjét? e kérdésre azt feleli, hogy a plébános őt nem kérdezte erről, s hogy a főkötő letételét az ember ajánlotta, a kivel a Dráván átkelt.

A tiszti ügyész és a védő két utolsó perirata. Pro fisco: Ugy a fenforgó kérdésekre nézve kikérdezett rab az első férjével való szembesités alkalmával, mint Grubich is azt vallották, hogy köztük valódi házasság forgott fenn, hogy pedig utóbb az előirt szertartások mellett köttetett és kétségenkivül el is hálták, köztudomásulag ismert. Ezért tehát a büntető rendtartás (Prac. Crim) 72-ik §-a alapján a többférjüséget minden kétségeskedés nélkül meg kellene állapitani, annál is inkább, mert a házasság lényegileg két benne egyesült személynek társi élete, tekintet nélkül az összeadóra vonatkozó vitára, és e társi életet az előbbinek tartama alatt megismétlő egyaránt házasságismétlőnek mondható ki. A rabot a büntető igazság követelményeként a kért büntetéssel sujtani kéri és kivánja. *Pro invinculata:* A cánonok a házasságot jogellenesnek jelentik ki, ha az nem emeltetik az igaz pap közbenjárásával a szentség állapotára. Mivel tehát a rab első férjének elhagyásakor az orthodox hitvallást követte, megelőző házassága bizonyára ez okon is elvesztette erejét és a kánonok értelmében a szentség kiszolgáltatására illetéktelen isten szolgája által ellátott, első férjével való összeadása semmissé lett. Sőt a rab által nem tudott nyavalatörésnek, melyben a férj szenvedett, felhozott oka, felmenti a nőt az állitott polygamia büntetése alól, annál nyilvánvalóbban, minél bizonyosabb az, hogy a görög egyházban e betegségnek akár megelőző akár utóbb bekövetkező fellépése válási ok még bontó hatással is. . . . Ez okokból stb.

Itélet: Deliberatum est: Az rabszemély azon okból vádoltatván, hogy igaz hazáját és hitvestársát elhagyván föl és alá tsavarogva esküvéssel erősitett házassági kötelességéről meg nem emlékezvén seött szinzett leányi módra forditván viseletét, Isten s világi törvényeknek nagy sérelmével ismét más személlynek magát házastársul kötelezni s ezáltal első férjéhez már tartozó hitét s esküvéssel pötsételt örökös kötelességét megszegni és másoknak is nem kevés botránkoztatásával eönként fölbontani nem irtózott. Melly vakmerő és minden törvényekkel valóban ellenkező tselekedetét az rab személy sem vehetvén tagadásban, ámbátor azzal magát menteni kivánná, hogy az előbbi urának nyavalatörő állapotyáról nem tudván, s ennek észrevételével tőle ell idegenedvén, ell hadni kéntelenittetett; mellynek lehető elkövetésére pedig jóllehet az védelmező procurator illyes okokat az törvényszék eleibe terjesztene és ez által az rabszemélynek élet s halál között habozó környülállásit könyebbitteni igyekeznék, hogy t. i. valamint az egyházi törvényeknek értelme szerént akárki is, minekelőtte jegyessével megesküdyék, ha ennek valamelly veszedelmes nyavaláját észrevenné, tőle elválhatna, emellet az görög egyházi gyülekezetekben az is megvolna engedve, hogy az nyavalatörés által az hittel pötsételt lekötelezések is és ettől származott következésekkel is bé tellyesittetett házasságok ell bomolhatnának, ezeknek azonban bévett szokásit az római anya-szent egyház sem ellenezné, ugy az rab személly is előbb görög valláson lévén, minekutánna észre vette első urának állapotyát s nyavala törésben (mellyrül az confiniumból érkezett hiteles levél elégséges bizonyságot teszen) forgó szerentsétlenségét, ugyan az fönt emlitett görög gyülekezetnek engedelme szerint vagy azért is görög hiten levő első urát szabadon ellhagyhatta, hogy eő görög hiten neveltetve lévén, az római anyaszentegyháznak eziránti tilalmát nem tudhatta, e mellet mint ifjuságára való nézve, mint pedig asszonyi sorsának gyarlósága miatt sem maga magának, sem más neki az keresztény római hitre való térésre jobb utat s módot nem mutathatott, ugyanezen jó szándékbul végtére inkább életét föláldozni kész, mintsem az utóbb fölvett igaz római hitről az görög vallásra vissza térne; ezek után azonban a rab személly állapotyát nem kevéssé könyebbithetné az is, hogy az előbbenghi ura nem tekintvén állhatatlanságát, félre tevén azt is, hogy előbbi vallását elhagyván római hitre tért, a rabszemélt hitves társának vissza venni az törvényszék előtt magát készneк ajánlotta, következendő képpen mint ifju esztendeihez kaptsolt tudatlanságára való nézve, mint pedig azért, hogy az görög pap által nem mint római felszentelt személy által következett első megesküttetése a raboskodónak sem szentségtörést maga után nem hozhatna, sem pedig az törvénynek olly szoros értelmét tellyjességgel ezen együgyü rab személyre nem háréthatná, az halálos szententiátul menteni igyekeznék. Mivel mindazonáltal akár maga szája vallása az rab személlynek, akár az ellene meghiteltetteknek bizonyság tételei tekintetbe vetetődgyenek, világosan kijő az, seőtt föltett álnokságát maga az raboskodó vagy azért is már nem palástolhattya, hogy minekutánna igaz férjét ell hadni magában ell tökéllette, fejkötőjét ell vetvén hajadon fővel nappal a sürükben tartózkodva lappangván, éj-okának idején a bartsi révén szökve által jőtt, s ugy másnap az nagy-lankai csárdában meghálván, nem hogy Mándi Mihállyal, aki mint igaz járatban levőt addig utmutató képpen vezette, Mitroviczára ment volna seött midőn másnap hivattatott volna a raboskodó, noha ezen Mándi János meg mondotta, hogy ura légyen, nem tsak ezt titkolta, de még az mostani férje által azon emlitett utmutatója fejszével hátban is tétetett, melly eset után Mándi János el is menvén, mindaddig az föllebb jelentett nagy-lankai csárdásnénak fiával gyulladozó szerelmét meg ismertetni igyekezett, még több mutatási után is az előbbengi igaz férjével lett meg esküdtetését vakmerőképpen födözvén, az mostani urával másodszor meg nem esküdött, és hitszegettségének valóságos jeleit az raboskodó ki nem nyilatkoztatta, sőtt még azzal is, hogy az előbbengi igaz férjéhez vissza térjen, az törvényszék előtt nyilván kijelentett akarattya ippen ellenkeznek; mellyek valaminthogy ezen rabszemélynek sorsát nagyon terhelik, ugy az elkövetett szemtelen tselekedetének ell födözésére eléggtelennek itéltetik az is, hogy az görög gyülekezeteknek engedelme szerént az rab személly az első férjétül nyavalatörős állapottya miatt eönként szabadon ell válhatott volna, mert valamint hogy az ur Isten törvénye ellen sem világi, sem emberi környülállásokhoz alkalmaztatott ellenkező végzés annyival is inkább valamely szokás divattyában nem hozattathatik, ugy hasonlóképpen az görög gyülekezet is ez ellen, (melly mindeneknek rendet szab) nem tselekedhetvén sem az ebből vett ok az raboskodónak védelmezésére nem szolgálhat, sem ezen isteni és világi törvények ellen való tselekedetét az bosszu álló igazság helyben nem hagyhattya, e mellett a raboskodónak az első urával lett meg esküttetése noha görög hitüeknek módja szerént volt is, mindazért hogy holtig való állandoságát le tett hitével első összve adattatásoknak alkalmatosságával fogadva fogatta, mint pedig azért, hogy ebbeli fogadását esztendeigvaló gyakorlásával elegendő képpen bétellyesitette, ell bomolhatatlan lévén, vagy azért is, hogy az errül szolló törvények sem görög sem cálvinus, sem luter, sem más vallás-bélieket ki nem vévén, mindeneknek egyaránt az hitnek s egyszer esküvéssel erősitett házasság beli kötelességnek holtig való meg tartására minden válogatás nélkül köteleznek, az rab személyt akár asszonyi sorsának gyarlósága, akár az törvényeknek tudatlansága, akár az igaz hitre lett változása az élő törvény rendszabályának bé tellyesedésétül semmi moddal; semmi különböztetéssel, semmi kigondolható mentséggel föl nem szabadithatná, arravalónézve hogy mint az illyes hiteszegettek ellen eggyaránosan szólló törvények szoros értelme bétellyesedgyék, mind pedig mások is ezen raboskodónak vakmerőségérül példát vévén az meg hiteltetett igaz férjekhez nagyobb állandossággal, igazabb hivséggel, s jobb hajlandósággal viseltessenek, az rabszemély az actionált törvényeknek értelme szerént hóhér pallosa alá itéltetik és ugy az élők számábul kitöröltetik. Sign. Kaposvár, die 2, 10-bris anno 1782. per Antonium Tallián de Vizek praefati I. cottus primum juratum notarium.

Dr. Angyal Pál,
egyet. m.-tanár, pécsi jogtanár.

A szövetkezetek alapelve.

Dr. Nagy Ferencz urnak akadémiai székfoglalója, amelyet a «Jogállam» márcziusi füzete egész terjedelmében közölt, a szövetkezetek alapelvét az *altruismusban* állapitja meg.

Szinte felvethető az az egyszerü kérdés, hogy miért is vált szükségessé a szövetkezet «alapelvét» egyáltalán fejtegetni s megállapitani? Hisz talán sem hazánkban, sem a külföldön nincs eltérés abban, hogy a szövetkezet alapelve más, mint az altruismus — nem lehet. A szövetkezeti eszme

története, gyakorlati megvalósitása, a legegyszerübb és a legtermészetesebb bizonyságtétel emellett. Az «alapelv» megállapitásának szükségét legfelebb az okolhatja meg, amit *dr. Nagy Ferencz* ur mindjárt bevezetésében mond, «hogy a szövetkezetek alapelvének felismerése körüli határozatlanság s a törvényhozás tartózkodása éppen hazánkban szülte a legnagyobb foku visszaéléseket és kinövéseket s hogy ennek folytán sehol sem mutatkozik égetőbbnek a helyes alapelv következetes alkalmazásával keresztülvitt reform ezen a téren, mint nálunk.»

Eltekintve azon társadalompolitikai irányzattól, amely hazánkban a szövetkezeti ügy ezen fejlődését, amelyet az iró ur stigmatizál — előidézte, valóban szerfelett kivánatos lett volna, ha az értekezés, szerény nézetem szerint a legelső *valódi* okra rámutatott volna.

Mert csekély véleményem szerint a fő- s talán mondhatnám az egyedüli ok, amely a «szövetkezetek alapelvét», az altruismust háttérbe szoritotta, merőben az, hogy a kereskedelmi törvény a kereskedelmi társaságok nemei közé sorozza vagyis normális *kereskedelmi társasággá teszi* a szövetkezetet. (Kereskedelmi törvény 61. §.)

Mivel hazánkban a részvénytársaságon kivül, hogy ugy mondjam: tömegmozgásra a kereskedelmi törvényben más alkalmatos organizmus, mint a szövetkezet nincs, mert egyesületi jogunk egyáltalán nincs, de ha volna is, — ily anyagi czélu szervezetek czéljaira megfelelő nem volna, — csak természetes, hogy minden törekvés, amelyre nem megfelelő se az egyéni, se a társas czégviszony — vagy a részvénytársaság, vagy a szövetkezet formájába burkolózik.

És igy az is természetes, ha elvész a szövetkezetek alapelve, az altruismus. A hiba tehát abban rejlik, hogy hazánkban is merőben rideg kereskedelmi forma a szövetkezet. A törvényben adott fogalommeghatározáshoz és rendelkezésekhez alkalmazkodik az élet, vagy őszintébben szólva, ennek hézagait és gyöngéit aknázza ki, mert magához a «szövetkezet» szóhoz még tapad némi zománcz, mely ugylátszik csillogni, mintha mögötte valamelyes magasabb ugynevezett közérdek volna.

Hogy a törvény definiciója megnem felelő és hogy szüksége érezhető oly meghatározásnak, mely az altruismusnak megfelel, bátor voltam a Jogász-Egyletben ez ügyben tartott tárgyalások alkalmával (Jogászegyleti Értekezés 247. füzet) felszólalni és utalni a helyzetre.

Kellett ezt tennem annál is inkább, mert más törvényeink éppen az altruismus figyelembe vételével — különböző kedvezésekben részesitik a szövetkezeteket. Ennek nincs megokoltsága akkor, ha a szövetkezet merőben törvényes alakszerüség, pusztán kereskedelmi társaság.

Dr. Nagy Ferencz ur azon véleményben van, hogy a kereskedelmi törvény mai szövegezéséből is megállapitható a szövetkezetek altruistikus alapelve, holott éppen az általa hivatkozott és fent szószerint idézett fejlődés váltig mutatja az ellenkezőt. Azt, hogy a kereskedelmi törvény harmincz éves uralkodása alatt nemhogy megteremteni nem sikerült az altruistikus alapelvet, de valljuk meg — ez háttérbe szorult s lehetővé tette, hogy szövetkezeti czim alatt különböző visszaélések keletkezhessenek; maga a szóban forgó értekezés megirásának ténye önmagában bizonyitja, aminthogy a kereskedelmi törvény 223. §-ának mai szövegezése mellett, szerény nézetem szerint nem is lehet másként.

A kereskedelmi törvény 223. §-ában tartalmazta fogalom-meghatározás nem megfelelő voltát dr. Nagy Ferencz ur elismeri ugy 1894., mint 1904-ben kiadott «törvényjavaslataiban» is. Mindakettőnek megokolásában egyezőleg mondja: «E definitió (t. i. az általa felállitott) a kereskedelmi törvény definitióval teljesen azonos. Nem mintha kifogástalan volna, hanem főleg azért, mert már megszoktuk. (40. és 36. oldal.)

Hogy a kereskedelmi törvény rendelkezései nem felelnek meg, azt dr. *Nagy Ferencz* ur több müvében is elismeri. Igy *első javaslatában* * (33. oldal) mondja: a kereskedelmi törvény «nem volt képes megakadályozni azt, hogy védszárnyai alatt sulyos visszaélések ne történjenek. A legkevésbbé kielégitőnek és hatályosnak bizonyult a kereskedelmi törvény a szövetkezeti ügy terén». Majd tovább (34. old.) «A szövetkezeteknek alapjellegükből való kiforgatása, a körülöttük oly sürün előfordult visszaélések s az a tapasztalat, hogy a kereskedelmi törvény ezeknek megakadályozására hatálytalan, mindinkább megérlelték azon eszmét, hogy annak módositása elkerülhetlen . . .»

Hasonló nézetben van *második* javaslatában is: ** «Ezen ujabb nagymérvü visszaélések a szövetkezeti eszmével ismét kétségtelen bizonyitékot szolgáltatnak arra nézve, hogy a kereskedelmi törvénynek a szövetkezetekre vonatkozó intézkedései nem felelnek meg azok igazi természetének és hivatásának» (43. oldal).

«Közös üzletkezelés», se a «kölcsönösség» nem biztositja az altruismust. És ha a törvény betüszerinti szavainak van is *dr. Nagy Ferencz* ur szerint altruistikus tartalma, e szavak, meghatározások éppenséggel nem olyanok, hogy csak e tartalmat adnák, holott minden törvénynek, czélzata szerint, világosnak, határozottnak és félremagyarázhatlannak kell lennie.

Hogy a szövetkezet «*tagjai* hitelének, keresetének vagy gazdálkodásának» előmozditására alakul — nem oly meghatározás, amely *csakis* a szövetkezet kriteriuma volna. Minden organizácziő «tagjai» javára létesül és müködik. A különbség legfeljebb formai. Élettelen formaság e definitió, mert hiszen mindegy e törvényszakasz szerint, mily formában fordittatik elő a «tag» érdeke. Akkor is megfelel e törvény rendelkezéseinek a szövetkezet, ha — amint köztudomásu is — mindenféle üzérkedéssel nyert haszonból részesiti «tagjai»-t a szövetkezet.

Legyen szabad gyakorlati példát felhoznom. A kereskedelmi törvény 223. §-a alapján ma p. o. lehet könyvkereskedést szövetkezeti formában alakitani. A szövetkezet a könyveket eladhatja nem tagoknak is (mert törvényünk ezt nem tiltja). Hol van ily esetben a «szövetkezetek alapelve», az altruismus? De kérdjük, hol jő összeütközésbe ez üzérkedő szövetkezet a törvénynyel vagy ennek fogalommeghatározásával? Sehol s ezért nem vallhatom azt a nézetet, hogy törvényeink mai szövegéből is kimagyarázható az altruismus. A «közös üzletkezelés»-nek értelme nincs is, mert nem mondja meg, hogy mi tulajdonképpen a közös üzletkezelés. Hogy a tagok valamennyie részt vegyen az üzletvitelben, ezt nem mondhatja a törvény, mert abszurd volna. A legkisebb organizácziónak is vannak üzletkezelő szervei. Maga a kereskedelmi törvény is kötelezőleg szabja meg. A szövetkezeti tagnak de jure nincs több joga, mint a részvényesnek: az is ez is csak a közgyülésen gyakorolhatja csekélyke jogát.

Nagy sulyt helyez dr. Nagy Ferencz ur a «kölcsönösség» kifejezésre. Szerinte ez «*különleges kritérium*». Bátor vagyok mindenekelőtt megjegyezni, hogy a «kölcsönösség» és «*egyetemlegesség*» (szolidaritás) szerintem nem teljesen fedi egymást. De elfogadva ezt is, vajon oly «*különleges kritérium*»-e ez?

Való ugyan, hogy e kifejezés nem foglaltatik a kereskedelmi törvény 64. §. (közker. társ.), 125. §. (bet. társ.) szakaszában. Azonban de facto, ha nem is formailag de a valóságban van «kölcsönösség» az anyagi érdekek által okozott kölcsönös összefüggés tulontul — bármely formáju kereskedelmi társaságban.

Legyen szabad hivatkoznom arra is, hogy dr. Nagy Ferencz uj kereskedelmi jogi kézikönyvében *** a következők-

* Törvényjavaslat a szövetkezetekről Budapest 1894.
** Törvényjavaslat a szövetkezetekről Budapest 1904.
*** A Magyar kereskedelmi jog kézikönyve. Második kiadás. 1893.

kel kommentálja a kereskedelmi törvény 223. §-át (400 oldal): A kereskedelmi törvény szövetkezet alatt oly társaságot ért, «mely a kölcsönösség alapján előmozditására alakul. Utóbbi két kellék: *a közös üzletkezelés és a kölcsönösség a többi kereskedelmi* társaságoknál is előfordul sőt *kölcsönösség nélkül magánjogi társaság sem létezhetik. Kizárólagos* jellemvonását a szövetkezetnek e szerint csak a tagok számának határozatlansága és a társaság azon czélja képezi, hogy saját tagjai hitelének stb. előmozditására törekszik». (404. old.)

Ezzel a kifejezéssel sem látom tehát biztositva a «szövetkezetek alapelvét».

Szerény véleményem szerint egyetlenegy szakasza van a kereskedelmi törvénynek, amely az altruizmus nagy eszméjének felelne meg és ez a 248. §., amely csak *ezen* kereskedelmi társaságnál, a *szövetkezetnél*, engedi meg, a birói, tehát hivatalból való *felosztalást* arra az esetre, ha a szövetkezet «a 223. §-ban megjelöltektől elütő czélokra terjeszti ki». Hogy mit ért e szakasz három évtized alatt «*a szövetkezetek alapelvének*» biztositására — azt bizonyára nem kell e helyütt mérlegelni.

Ismételhetem tehát, hogy szerény nézetem szerint a kereskedelmi törvény mai fogalommeghatározásával az altruismust biztositani nem lehet. Bizonyság talán e mellett az is, hogy az 1898. évi XXVIII. tcz.-kel (Országos Központi Hitelszövetkezet stb.) szükségesnek találtatott szövetkezeti jogunkat több lényeges irányban más elvi alapokra helyezni. Hivatkozhatom arra is, Nagy Ferencz dr. ur idézetei alapján is, hogy a legtöbb államban a szövetkezeti jog külön kodifikáltatott. Ebből is csak az következtethető, hogy mindenütt czélszerünek találtatott az altruistikus szervezetet a rideg materialismust szemelőtt tartó kereskedelmi törvényen kivül rendezni. Ha tehát biztositani kivánjuk, már t. i. amennyire egyáltalán törvényes szabályozással lehet — a szövetkezetek «alapelvét», az altruistikus müködését, ugy ez ügy külön törvénynyel volna szabályozandó.

És ekkor különbség volna teendő szövetkezet és szövetkezet között. Egyik fajtáju intézmény maradhatna a kereskedelmi törvény keretében, mert elvégre is a társulásra irányuló szabadmozgást megkötni nem lehet. A szövetkezetnek t. i. technikai szerkezete maradhatna meg. De gondoskodni kell épen a fentemlitett csalóka zománcz letörlése miatt: más *megnevezésről*, mely a czégszövegben kötelezőleg használtatnék. (P. o. sociétés à capital variable, ezzel ellentétben sociétés cooperatives.)

A másik fajtája volna a tulajdonképeni szövetkezet, az altruistikus intézmény, amely megtartaná ugyan eddigi megszokott elnevezését, de jogviszonyai — amiként voltam bátor emliteni — külön rendeztetnének.

Az első alakzat normal kereskedelmi társaság volna, merőben és szigoruan a kereskedelmi törvény szabványai szerint. Vagyis oly társaság, mely «meg nem határozott számu tagokból» állhatna ugyan, de a törvény kereteiben egészen szabadon üzérkedhetne, állapithatná meg alapszabályaival berendezését, mig a második külön szabályozandó alakzat — teremtené meg azon intézményt, amely biztositaná a «szövetkezetek alapelvét», amelyet dr. Nagy Ferencz ur is szeretne régi trónjára visszaültetni.

Dr. Sugár Ignácz,
a miskolczi keresk. és iparkamara titkára.

Két uj angol kártéritési törvény.

«The Shipowner's Negligence Act 1905» és a «Railway Fires Act 1905»-ről.

Az elmult évi angol törvényhozás a kártéritési kötelezettségek szabályozása tekintetében különösen két kiemelkedő törvényt alkotott. A czimben is megjelölt eme két törvény közül az első a most folyó, 1906. év január 1-én lépett hatályba, tehát ez idő szerint még csupán 8—9 hónapos multra tekinthet vissza, a másik meg jó ideig vár még: csak harmadfél év mulva, 1908 január elsején fog életbe lépni.

A Shipowner's Negligence (Remedies) Act 1905, mely a hajótulajdonosok kártéritési kötelezettségéről intézkedik, voltaképen nem egyéb, mint az e kérdésben már régebben, a Victoria uralkodása alatt hozott két törvénynek (57 és 58 Vict. c. 60. és a 60 és 61 Vict. c. 37) megfelelő módositása.

Törvényünk első szakasza preventiv intézkedéseket foglal magában. Oly irányu feljelentésről van itt szó ugyanis, mely kártéritési kötelezettséget kér megállapittatni valamely hajó tulajdonosaival szemben, oly testi sérülések esetében, — ide értve a véletlen baleseteket is, — melyeket vagy maga a hajótest okozott, vagy a sérült egyén Angolország bármelyik kikötőjében akár a hajón, akár a hajóban, vagy a hajó mellett szenvedni volt kénytelen, a hajó tulajdonosának valamely helytelen intézkedése, hanyagsága, vagy vétkes mulasztása folytán. De nem csupán a hajótulajdonosnak, hanem a kapitánynak, a hajó tisztjeinek, vagy a legénységnek, vagy a hajótulajdonosok alkalmazásában álló bármely más egyénnek hasonló mulasztása is képezheti a feljelentés tárgyát, sőt előidézheti az e törvényben szóban levő testi sérülést a hajó felszerelés fogyatékossága is.

Amidőn tehát a feljelentés a fenti okok által előidézett testi sértés tárgyában adatik be, bármikor, midőn a kérdéses hajó Angliának vagy Islandnak valamelyik kikötőjében, vagy folyóján és pedig azok partjaitól legfeljebb három angol mértföldnyi területen horgonyoz; bármelyik angol bíróság, amennyiben az általa alkalmazott szakértő véleménye valószinüvé teszi a hajótulajdonos kártéritési kötelezettségének fenforgását és a tulajdonosok egyike sem lakik angol területen, rendeletet bocsáthat ki az illető hajó feltartóztatására. E hivatalos feltartóztatás legfeljebb addig tarthat, mig a kérdéses mulasztással terhelhető egyének a sérültnek teljes elégtételt adtak, vagy a kártéritést illetőleg a bíróság által jóváhagyott biztositékot letették annak jeléül, hogy a szóban forgó esetben megindítandó törvényes eljárást bevárják s a megitélt kártéritési összeget és a felmerült összes költségeket kifizetik. A vonatkozó birói rendelet (order) végrehajtásával megbizott hivatalos közeg ehez képest köteles a hajót azonnal feltartóztatni.

A törvény 2-ik szakasza akként intézkedik, hogy a fentebb érintett bántalmazások tekintetében folyamatba tett birói eljárás folyamán a biztositékot nyujtó egyén alperesnek tekintendő, egyszersmind a panasz tárgyává tett bántalmakat akár közvetlenül, akár közvetve előidéző hajó tulajdonosának vélelmezendő. A biztositék tárgyában hozott birói határozat felmutatása az eljárás során döntő bizonyitékot képez az alperes felelősségének megállapitásánál.

A hajóknak a jelzett irányban való feltartóztatásánál az 1894. évi Merchant Shipping Act. 692. §-a megfelelően alkalmazandó. Amennyiben a hajótulajdonos nem egyes személy, hanem valamely testület vagy társaság: a fennálló törvényes vélelem szerint az angol területen tartózkodónak tekintendő s a hivatalos érintkezés tekintetében ennek megfelelő elbánásban részesül.

Törvényünk tehát — mint látszik — az előadott intézkedéseivel nagyrészt a nemzetközi jog keretébe vág. Kétségtelenül hasznos reform a hajó-utasok személybiztonságának megóvása s az elkövetett mulasztások lehető megtorlása terén.

Ami aztán a másik: «*Railway Fires Act. 1905*» cz. törvényt illeti, ez a vasutvállalatok kártéritési kötelezettségével foglalkozik a vezetésük alatt álló vonatok által előidézett tüzveszélyek esetében. Mint fentebb láttuk, ez csupán 1908-ban lesz valóságos törvénynyé.

Az első szakasz 1. pontja szerint a törvény életbelépte után minden olyan kár esetében, melyet egy vasuti mozdony-

ból kipattant szikrák folytán keletkezett tüz idézett elő a vasutvonal mentén huzódó szántóföldek termésében: az a tény, hogy a gőzmozdony a fennálló szabályrendeleteknek megfelelően használtatott, a kártéritési keresettel szemben mentesit a felelősség alól. A 2. pont pedig arról szól, hogy ha az ily kárt egy vasuttársaság részéről használt gőzmozdony idézte elő egy másik társaság által létesitett vasutvonalon, a felmerült kár miatt inditott eljárásban mindkét társaság felelőssége megállapitandó; azonban, ha a kártéritési kereset a kérdéses vasutvonalat épitő társaság ellen tétetett folyamatba, ez jogositva van teljes kártalanitás iránti igénynyel fellépni azon vasuttársaság ellenében, mely a kárt előidéző gőzmozdonyt akkor üzemben tartotta. Megjegyzi azonban törvényünk azt, hogy ez az egész első szakasz csakis oly kártéritési keresetek esetén nyerhet alkalmazást, melyeknél a felperes által igényelt károsszeg 100 font sterlinget meg nem halad.

Törvényünk a második szakaszban a tüz keletkezésére és elfojtására vonatkozólag tehető preventiv intézkedésekre biztosit egyes felhatalmazásokat. A vasuttársaság ugyanis bármelyik szántóföldre behatolhat s ott mindazon czélszerü és halaszthatatlan intézkedéseket megteheti, melyek a gőzmozdony által előidézett tüz elfojtására és továbbterjedésének megakadályozására szükségesek. A vasuttársaság oly czélból, hogy meggátolja, vagy legalább csökkentse azt a tüzveszélyt, mely a gőzmozdonyból kipattant szikrák folytán a vasutvonal mentén elhelyezett ültetvényeket, erdőt vagy gyümölcsös kertet veszélyezteti, az ilyen vagy ehhez tartozó földterület bármelyik részére behatolhat, onnan minden cserjét kivághat és eltakarithat, avagy e tekintetben szükségesnek mutatkozó bármely más óvóintézkedést igénybe vehet és foganatosithat, azzal a kikötéssel azonban, hogy törvényünk szerint a kérdéses ültetvény, erdő vagy gyümölcsöskert tulajdonosának beleegyezése nélkül nem szabad ezen területeken tenyésző élőfákat, nemes bokrokat vagy a sövényeket kivágni avagy megrongálni.

A jelen szakasz értelmében eljáró vasuttársaság teljes kártéritést tartozik fizetni minden olyan egyén részére, ki a fent érintett intézkedések megtétele következtében netalán jogtalanul károsodnék. Sőt a törvény nemcsak ez esetben állapitja meg a vasuttársaság kártéritési kötelezettségét, amidőn t. i. a magántulajdonban kisebb vagy nagyobb értékcsökkenés állhat be, hanem akkor is, ha a megtett, bár szükségesnek mutatkozó óvintézkedések következtében akár az ültetvényes terület, akár az erdő és gyümölcsöskert a maga tetszetősségéből és a tulajdonos által megállapitott helyes beosztási rendjéből veszitene.

Angliában különösen nagy szükség volt ezen két kártéritési törvény megalkotására s biztosak lehetünk benne, hogy mindakettő az angol jogéletben elég sürü alkalmazásra fog találni. *Zsoldos Benő.*

Házasságvédő és ügygondnok dijainak behajthatósága.

A fennálló birói gyakorlat értelmében holttányilvánitási, házassági-bontó és egyéb oly perekben, melyeknél a felek által meg nem támadott itélet hivatalból való felülvizsgálás végett a kir. itélő táblához és Curiához minden esetben felterjesztendő, a biróságok a kirendelt ügygondnok, illetve házasságvédő díját azon sanctioval itélik meg, hogy azt felperes 15 nap alatt végrehajtás terhe mellett köteles megfizetni, illetve előlegezni, s mégis ha a házasságvédő avagy az ügygondnok a 15 nap eltelte után végrehajtást kér, kérelmét — ámbár egyik fél sem felebbezte meg az itéletet — elutasitják a biróságok azon indokolással, hogy: az itélet jogerős nem lévén és a biztositási végrehajtás esetei közül egyik sem forogván fenn, a végrehajtási kérvényt elutasitani kellett.

Ezen birói gyakorlat sehogyan sem helyes, nemcsak mivel nem fedi a törvény szellemét, de még inkább azért, mivel ha a biróságok álláspontja szerint ily esetekben végrehajtás az egész itélet jogerejüvé válta előtt helyet nem foglalhat, akkor itéletük rendelkező részét nem volna szabad állandóan ugy fogalmazni hogy: «15 nap alatt», hanem kifejezést kellene adni annak, miszerint: «a harmadbirói itélet átvetelétől számitott 15 nap alatt», mert hiszen az ilyen ügyekben már előre kétségtelen az, miszerint az elsőbirói itélet önmagában jogerőre nem emelkedhetik, hanem a Curia határozata is eo ipso szükséges; egy birói itéletnek pedig a jogosult megtévesztésére alkalmas valótlanságot nem szabad tartalmaznia.

Nem osztom a biróságok nézetét azért sem, mert kétségtelen lévén az, miszerint a hivatalbeli felülvizsgálat csakis az itélet fő rendelkezése t. i. a házasság felbontásának, és az «elhalálozás bizonyitott» voltának kérdésére terjed ki, ellenben költségekre nem: a meg nem felebbezett I. birói itélet ama részei, melyek nem a felülvizsgálható főkérdésre vonatkoznak, már a felebbviteli határidő letelte után jogerőre emelkednek; de különösen áll ez épen a házasságvédő és ügygondnok dijaira, melyeket felperes ugy pernyerés, mint pervesztés esetén köteles megfizetni.

Igaz, hogy bontó perekben ezen dijakat felperes pernyerés esetén csak előlegezni tartozik, s alperestől annak megtéritését követelheti, (holttányilvánitási perekben soha) de az már a házasságvédőnek felperes elleni jogát nem érinti.

Mindezekre tekintettel kivánatos volna, hogy a biróságok e kérdésben álláspontot változtassanak, avagy, legalább a jövőben itéleteiknek ezen dijakra vonatkozó részét oly módon szövegezzék, hogy az álláspontjuknak megfeleljen.

Dr. Kruk Elemér.

Külföldi judikatura.

Az állatok által okozott károkra nézve tudvalevőleg a német polgári törvénykönyv módositását tervezik. A módositás szükségességét az okozta, hogy a Reichsgericht 6-ik polgári tanácsa megállapitotta a fuvaros felelősségét a lova által okozott balesetért olyan személy irányában, akit a fuvaros kérése folytán az uton ingyen vett fel kocsijára. Most a Reichsgericht 4-ik tanácsa ezzel ellenkezőképpen magyarázza a polgári törvénykönyv 833. §-át, kijelentvén, hogy ez a § nem vonatkozik olyanokra, akiknek a ló ingyenes használat végett engedtetett át, vagy pedig, akiket dijtalanul, szivességből vett fel kocsijára a ló tulajdonosa.

A kártéritési kötelezettség teljesitése azon állapot helyre állitásában áll, amely állapot akkor állana fenn, ha a károsító esemény meg nem történt volna. A kár megállapitásánál a kártérités követelésére jogositottnak gazdasági helyzete, amint a károsító cselekmény után fennállott, összehasonlitandó azzal az állapottal, amely a kártéritésre kötelezett helyes magatartása mellett lett volna. (Német Reichsgericht).

Az ügyvéd rendszerint nem felelős az irodavezetője által adott helytelen jogi tanácsokért, mert nincsen olyan vélelem, amely szerint az ügyvéd irodavezetője a közönséggel jogi ügyekben önállóan tárgyalhatna. (Német Reichsgericht).

Ha a menyaszonynak magatartása az eljegyzést megelőzőleg olyan volt, amely alkalmas volt az ő női tisztességét kompromittálni, akkor ezen nem változtat az a körülmény, hogy ilyen ballépése nem jutott köztudomásra. A nő feddhetetlensége az ő jó hirével van kapcsolatban és elegendő itt a jó hirét kompromittáló magaviselet és a nő becsületének megsértése vélelmeztetik, ha a nő magatartása támpontokat nyujt arra, hogy harmadik személyek szemében az ő erkölcsi értékéről való jó vélemény az ő magatartása folytán megszünt. (Német Reichsgericht.)

Amint az ügynöknek nincs igénye provisióra, vagy kártéritésre, ha főnöke külső körülmények által kényszeritve a szerződési időtartam lejárta előtt a termelést megszünteti, ép ugy a főnök hibája nélkül külső körülmények által előidézett csőd esetén is hasonló következtetésre kell jutni. (Német Reichsgericht.)

Miután a kereskedelmi törvény értelmében a részvény-

aláirási ivben nem foglalt feltételek a részvénytársasággal szemben hatálytalanok, a részvényjegyzőnek nincs joga a részvénytársasággal szemben kifogáskép felhozni, hogy a részvényjegyzés az ő tévedése, vagy a részvénytársaság közegeinek megtévesztése folytán történt. (Német Reichsgericht.)

Különfélék.

— **Dr. Kőrösy József.** Kötelességet teljesitünk, midőn egy nagyérdemü férfiuról emlékezünk meg, habár elkésve is. Dr. Kőrösy Józsefnek, a Budapest székesfővárosi statisztikai hivatal igazgatójának 1906 junius hó 23-án bekövetkezett halálát nemcsak a hazai, hanem a nemzetközi statisztikai tudomány és a hivatalos statisztika is gyászolja. Magyar nyelven kivül német, franczia és angol nyelven közzétett értekezései elismerést és dicsőséget szereztek a magyar tudományosságnak. Budapest székesfőváros statisztikai hivatalának alapitása és szervezése az ő nevéhez füződik. Európában ez idő szerint 56 városi statisztikai hivatal müködik; a Kőrösy alapitotta Budapest székesfővárosi statisztikai hivatal értékes és magas szinvonalon álló müködése és kiadványai tekintetében a legelsők között foglal helyet. Amint a központi statisztikai hivatal jelentékenyen támogatja az állami igazgatást, azonképen kiváló szerepe van a székesfővárosi statisztikai hivatalnak a fővárosi administrázió sokoldalu ágazatának irányitásában. A főváros népmozgalmi és gazdasági állapotainak és jelenségeinek részletes felvétele, a beszerzett anyag, kritikai érzékének maradandó bizonyitékai lesznek. A legárnyalatdusabb módszerrel és a technika folytonos tökéletesitésével iparkodott Kőrösy a vezetése alatt álló statisztikai hivatal müködésének minél nagyobb értéket biztositani. Nemcsak a neve alatt megjelent hivatalos kiadványok, de tudományos munkálatai is sok tekintetben irányadók lettek. A halandósági statisztika körül kifejtett munkálatai a biztositási üzlet terén nyujtottak kiváló szolgálatot, mig Budapest halandóságáról és annak okairól irt munkája, Budapest székesfőváros egészségügyi állapotának kiméletlen feltüntetésével kijelölte az utat a közegészségügyi állapotok javitására. Sok áldásos intézkedés fakadt Kőrösy munkájának nyomán. Igy a járvány-kórházak felállitása, a járványok leküzdése érdekében; a prophylaktikus intézkedések szervezése; a bejelentési kényszer; a ragályos betegségben szenvedők kötelező elkülönitése; a hatósági fertőtlenités stb.

Jelentékeny tevékenységet fejtett ki Kőrösy a gazdasági és társadalmi statisztika terén is. Éles elméje, kutató szelleme az idevágó munkálatokban is kitünt. A nemzetiségi, a gabona-áralakulási, a pénzintézeti statisztika terén maradandó becsü alkotásai vannak.

Folytonos elfoglaltsága mellett Kőrösy mindenkor élénk részt vett ugy a hazai, mint a külföldi tudományos mozgalmakban. A nemzetközi statisztikai kongresszusokon, majd az ezek helyébe lépett nemzetközi statisztikai intézet ülésein csaknem állandóan részt vett és ugy előterjesztett munkálatai, valamint a vitákon való értékes felszólalásai a nemzetközi statisztika fejlesztése körül is maradandó emléket biztositanak számára.

Kőrösy halála nemcsak itthon, de a külföldön is a legmélyebb megilletődést keltette; a szak-folyóiratok a legmelegebb hangon emlékeznek meg a tudomány és a gyakorlati statisztika körül szerzett érdemeiről; közzétett munkái lelkiismeretes, módszeres szellemének, mindenekfelett pedig a tudományos igazságnak bélyegeit hordják magukon.

Dr. F. F.

— **A védő és a Btk. 171. §-a.** 836/906. számhoz másolat. J. C. S. gácshoni illetőségü kitiltott egyén másodfoku itéletének megfelebbezése alkalmából dr. G. J. ügyvéd ellenjegyzésével beadott sértő felebbezés. Végzés: Tekintettel, hogy az 1887 : XXVIII. tcz. 3. §-a szerint, ha egy ügyvéd felebbezésében sértő kifejezéseket használ meghatalmazott minőségben, ha sulyosabb beszámitás alá nem esik, fegyelmi vétség miatt fegyelmi bírósága által fenyitendő, miért is, amennyiben ezen beadvány nemcsak sértő, hanem a felebbezésben használt kifejezések között rágalmazás és becsületsértés is fordul elő, egyrészt a nagyméltóságu m. kir. belügyminiszter ur hozzájárulásának fentartásával, annak utján a kir. Curia, mint legfőbb fegyelmi hatóság a fegyelmi eljárás megindításának elrendelése végett, egyben ugyancsak a kir. ügyészség bünvádi eljárás megindítása végett a Btk. 170. és 171. §-aira való hivatkozással megkerestetnek. Miről dr. G. J. jelen végzésnek másolatban való kiadása által értesittetni rendeltetik. — Indokok: J. C. galicziai egyén akinek itt tartózkodása nagyon kétes alapokon nyugszik, másodfokulag el lett itélve kitiltásra Sáros vármegye alispánja által tisztán és kizárólag a becsatolt okmányok alapján; dr. G. J. ügyvéd felebbezésében mégis az elsőfoku hatóságot, a legdurvább sértésekkel illeti és sőt azt állitja a másodfoku hatóságról, hogy a valótlan tényt az elsőfoku hatóság által megállapitott valótlan tényállásból meritette, továbbá, hogy az elsőfoku hatóság mindenféle kifogásokat használt fel, sőt a második lap első pontjában a hatóságot a sorok között a jegyzőkönyv meghamisitásával is vádolja. A második lap negyedik pontjában pedig világosan a hatóságot tények elferditésével és a másodfoku hatóság tévutra vezetésével és törvénytelenséggel vádolja. Ez pedig nem türhető el s az elsőfoku hatóság felháborodással utasitja vissza ezen rágalmakat; amennyiben pedig ezen ügyvéddel szemben más módon, mint birói uton eljárni nem lehet, kellett ezen ügyet egyrészt a kir. Curiához, másrészt a kir. ügyészséghez megfelelő megtorlás végett áttenni. Kelt Bártfa, 1906 julius 13-ikán. Határszéli rendőrkapitány.

— **A magyaróvári kir. járásbiróság aktáiból** czimén a *Jogtudományi Közlöny* folyó évi 31. számában megjelent közleményre a következő felvilágositó sorokat vettük:

A budapesti V. ker. kir. járásbiróságnak 1906 Sp. V. 433. szám alatti perében hozott itélet kézbesités végett *1906. évi május hó 11-én* érkezett be a magyaróvári kir. járásbirósághoz, s miután a kézbesités nem a «birósági hivatalos helyiségek közvetlen szomszédságában», hanem a községtől mintegy másfél kilométernyire fekvő pusztán volt teljesitendő, azért a vevény a kézbesités eszközlése végett a magyaróvári községi előljáróságnak kiadatott. A vevény beküldése az előljáróságnál május hó 28-án megsürgettetett s erre az ide beérkezvén május hó 30-án, *a postakönyv 143. lapszáma szerint* a budapesti V. ker. kir. járásbirósághoz postára adatott. *Eszerint tehát a «magyaróvári kir. járásbiróság actái» rendben vannak.*

— **Haszonbérleti szerződésnél kit terhel a természetes avulás?** A szakértők többsége abból a téves felfogásból indult ki, hogy a helyreállitási költség megállapitásánál számitásba veendő egyrészről az, hogy a pótlandó anyag az átvételkor mily állapotban volt, másrészről számitásba veendő az, hogy a pótlandó anyagban a haszonbérlet tartama alatt beállott természetszerü avulás a haszonbérbe adók terhére esik és hogy e szerint a használhatóság helyreállitásához szükséges költséget is a haszonbérlők csupán a fentebbi szempontok szemelőtt tartása mellett aránylagosan tartoznak megtériteni.

Ezt a felfogást azonban nem tehette magáévá a biróság, mert az időmulás által okozott természetszerü romlás már általában is a haszonbérlő terhére esik, a jelen esetben azonfelül a szerződés értelmében is az a kötelezettség terhelte a haszonbérlőket, hogy az épületeket épen oly használható állapotban adják vissza, mint aminő használható állapotban azokat átvették, a helyreállitási költségek tehát teljes összegükben terhelik a haszonbérlőket, hogy az épületek olyan használható állapotba hozassanak, mint aminőben a leltári átadáskor voltak. (Kecskeméti kir. törvényszék 8878/1905. P. sz. a.)

A budapesti kir. tábla: A kir. tábla nem fogadja el az elsőbiróság itéletének azt az indokát, hogy az időmulás okozta természetszerü romlás az épületekben általában a

haszonbérlő terhére esik. Ugyanezt az itéletet egyéb megfelelő indokainál fogva helybenhagyja. (746/1906. P. sz.)

— **A sommás végzés jogerejének kérdéséhez.** Férj és feleség ellen sommás végzést bocsájtottak ki. Elsőrendü alperes, a férj, ügyvédi ellenjegyzés nélkül kifogásokat ad be, melyekben tagadja, hogy a váltót akár ő, akár irástudatlan neje aláirták vagy erre másnak meghatalmazást adtak volna. Elsőrendü alperes részére a váltóbiróság ügygondnokot rendel. A kifogások feletti tárgyaláson felperes nem jelenvén meg, az ügygondnok kéri, hogy a sommás végzés mindkét alperessel szemben hatályon kivül helyeztessék, és pedig másodrendü alperessel szemben a perrendtartás 112. §-a alapján, minthogy másodrendü alperes meg nem jelenvén, a rá nézve kedvező elsőrendü alperesi védekezéshez csatlakozottnak tekintendő. Az ellenvélemény szerint másodrendü alperes kifogásokat nem adván be, a sommás végzés vele szemben jogerőre emelkedett. Quid juris?

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Felmentés a koldulás vádja alól.** Egy keresetképtelen, kezére, lábára nyomorék, 20 éves fiatal embert koldulás miatt biróság elé állitottak. Bebizonyitott dolog, hogy a vádlott nyolcz kis testvérét és hátgerinczsorvadásban szenvedő atyját támogatta. A bécsi járásbiróság felmentette ellenállhatlan kényszer czimén. Ugyanezen alapon mentett fel ugyanez a biróság egy 80 éves, félig vak, nagyothalló, munkaképtelen férfit. A bécsi ujságok ez alkalomból felvetik a kérdést, hogy a rendőrség miért üldözi ezeket a szerencsétleneket és miért tartóztatja őket le, mert mind a két vádlottat a rendőri fogházból kisérték a biró elé.

— **Párviadal miatt** Ausztriában 1902. és 1903. években egyetlen esetben sem emelt az államügyészség vádat, tehát a birósságok egyetlen esetben sem hoztak büntető itéletet, habár az osztrák napilapok elég sok párbajesetről emlékeztek meg.

— **A német igazságügyi törvényhozás** jóval gyorsabban dolgozik és termékenyebb mint a magyar. Legközelebb a következő törvényjavaslatok tárgyaltatnak a birodalmi törvényhozás által: Az automobilok és az állatok birtokosainak felelősségéről; a biztositási szerződésről; a képzőmüvészeti és fényképészeti termékeken való szerzői jogról; az épitőipar felügyeletéről. Mindezen javaslatok már bizottságilag letárgyaltattak. Ezekhez járulnak a teljesen előkészitett és őszszel benyujtandó javaslatok a tőzsdetörvény módositásáról és az épitőiparosok követeléseinek biztositásáról. Ezekenfelül előkészitésben vannak a következő törvénytervezetek: a munkások özvegyeinek és árváinak ellátásáról szóló törvény; a tisztességtelen versenyről szóló törvény módositása; a betegsegélyezési törvénynek és a munkásbalesettörvénynek novellája.

— **Vétel vagy fogadás?** Egy kereskedő a neki insolid eljárása miatt tett szemrehányás folytán azt mondta, hogy nem bánja, ha az általa szállitott áru vételára egy éppen kéznél nem lévő levelezőlap árjegyzése szerint fog számittatni. A levelezőlap, melynek tartalmát ezen megállapodásnál a felek nem ismerték, a piaczi árnál jóval alacsonyabb árjegyzést tartalmazott. Az eladó a perben azzal védekezett, hogy fogadás jött köztük létre és nem feltételhez kötött vétel. A német Reichsgericht ezt a felfogást elfogadta. Erre Laband megjegyzi, hogy pusztán az a körülmény, hogy a felek a levelezőlap tartalmára nézve eltérő véleményben voltak, nem állapithatja meg a fogadás tényálladékát és hogy a jelen esetben a feltétel kikötése az ár meghatározására szolgált.

— **Házasfelek tartási kötelezettsége.** A férj kötelezte magát arra, hogy feleségének életfogytiglan bizonyos tartásdijat fizet, akár együtt élnek, akár nem. A német Reichsgericht ezen szerződést semmisnek mondotta ki.

— **A feleség** több üzletben hitelben olyan bevásárlásokat tett, amelyek egyenként ugyan nem haladták meg a háztartás rendes kereteit, hanem a maguk összegében igen, mert az összevásárolt egyforma áruk nem voltak a háztartásban felhasználhatók. A német Reichsgericht kimondotta, hogy a férj nem hozhatja fel ezen körülményt az egyes kereskedők ellenében. Ugyanezen határozatban az a kijelentés is foglaltatik, hogy a bevásárlások mértékének megitélésénél nem a férj azon időben valóságos jövedelme, hanem a közös háztartás tényleges keretei és a házasfelek külső életmódja szolgálnak zsinórmértékül.

— **Strike-őrszem.** A strikeban levő munkások a gyárak elé őrszemeket szoktak állitani, akiknek feladata, hogy ellenőrizzék, kik dolgoznak, tehát kik a strike-törők? Egy ily gyár előtt felállitott strike-őrszemet a rendőr távozásra szólitott fel. Az őrszem a felhivásnak eleget nem tevén, erőszakkal távolitotta el onnan. A berlini Kammersgericht kimondotta, hogy a rendőrnek nincs joga a csendesen álló és semmiféle kihágást el nem követő őrszemet eltávolitani, mert maga az az egy körülmény, hogy a dolgozó munkásoknak kellemetlen az ellenőrzés és hogy a jövőben az valamilyen konsequenciákkal járhat rájuk, nem igazolja az erőszakos beavatkozást.

— **A felügyelő-bizottsági tagok elleni kártéritési igény.** A Leipziger Bank ellen csődtömeggondnoka a részvénytársaság felügyelő-bizottsági tagjai ellen gondatlan eljárásuk miatt kártéritési igényt érvényesitett és a felügyelőbizottsági tagok egyezség utján fizettek is bizonyos kártéritési összeget. A tömeggondnok ennek ellenében ugy a csődtömeg, mint a részvényesek nevében minden további igényről lemondott. Most egy részvényes inditott kártéritési pert a felügyelő-bizottsági tagok ellen, kérve annak megállapitását, hogy alperesek kötelesek a banknak és a részvényesek összességének okozott kárt megtériteni. A kereset szerint az egyezség ezt a kötelezettséget meg nem szünteti, mert az ily kártéritési igény nem a csődtömeget illeti meg és nem szolgálhat a hitelezők kielégitésére. A Reichsgericht a keresetet elutasitotta, mert ami igény a társaságot bárki ellen megilleti, az a csődtömeghez tartozik. A tömeggondnok ezen igényre jogositott volt a közgyülés megkérdezése nélkül egyezséget kötni és csak a köteles gondosság megsértése esetén tartozik felelősséggel.

Kiemeli a Reichsgericht, hogy a jelen per tárgyát nem képezi ama kérdésnek eldöntése, hogy a felügyelő-bizottsági tagok az egyes részvényeseknek tartoznak-e kártéritéssel és hogy a tömeggondnok által kötött egyezség megszüntette e az esetleges kártéritési igényt.

— **Az ipari balesetekről** szóló 1898 április 9-iki franczia törvényt az összes kereskedelmi vállalatokra kiterjesztette a törvényhozás.

— **Mennyiben jogos a munkaadó boykottja?** E kérdést tette elbirálás tárgyává a soissonsi törvényszék a következő eset alkalmából: az ottani nyomdászok szakszervezete árszabályt dolgozott ki, amelyet az összes nyomdatulajdonosok, kettő kivételével, elfogadtak. A szakszervezet e két nyomdatulajdonosra kimondotta a boykottot, «indexre tette» s ezt a napilapokban és falragaszokon köztudomásra hozta, erős kritika kiséretében. A törvényszék a szakszervezetet kártéritésre kötelezte, abból indulva ki, hogy az egyének szabadságát hathatós védelemben kell részesiteni a közületek ujonnan szerzett jogai gyakorlása közben előálló tulkapásokkal szemben. A boykott önmagában a munkások által érdekeik megvédésére alkalmazott jogos eszköz, amely azonban jogtalanná válik s kártéritési kötelezettséget von maga után, ha felesleges módon, pl. hirlapi közzététel vagy falragaszok utján igyekszik a vállalkozó üzemének ártani, holott a boykott czélja nem lehet az illető vállalat jó hirnevének lerontása, hanem egyedül az, hogy a szakbeli munkások a munkavállalástól visszatartassanak, ez pedig a szakszervezet tagjaihoz intézendő körlevél utján is elérhető lett volna. Az amiensi felebbviteli biróság az itéletet helybenhagyta.

Dr. SCHÖNBERGER KÁROLY ügyvéd Prágában Pořič 8. 11759

Fiatal ügyvéd, nagyobb forgalmu fővárosi irodában alkalmazást keres. Beléphet azonnal. Czim a kiadóhivatalban. 11802

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Veres Pálné-u. 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenegyedik évfolyam. 34. SZ. Budapest, 1906 augusztus 24.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *IV. Veres Pálné-u. 25.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A felebbvitel az uj olasz bünvádi perrendtartás javaslatában. *Dr. Thót László* kir. törvényszéki jegyzőtől. — A büntetés fogalmáról. *Dr. Wertheimer Manó* budapesti ügyvédtől. — A Dévai-féle Homestead tervezet és a kisbirtok helyes védelme. *Dr. Muntyán István* facseti kir. járásbirótól. — A tőzsdejátékkifogás büntetőjogi megitéléséhez. *Dr. Liebmann Ernő* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.
Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A felebbvitel az uj olasz bünvádi perrendtartás javaslatában.

I. *Finoceliario Aprile* volt igazságügyminiszter által készitett uj olasz bünvádi perrendtartás javaslata a felebbvitelt kétféle szempontból tárgyalja, u. m. az előkészitő és a befejező eljárás szempontjából. Az előbbit e sorok irója bővebben ismertette a Magyar Jogászegylet f. évi május hó 14-én tartott teljes ülésében. Ez okból a felebbvitel ezen részéről — a jelen alkalommal — csupán futólag óhajtunk megemlékezni.

Az előkészitő eljárásban kétféle jogorvoslat használható, u. m. a *felebbezés* és a *semmiségi panasz*, amelyekkel a terhelt, a kir. ügyészség, a kir. főügyészség és a sértett élhet a vizsgálóbiró, a prétor és a tanács-kamara rendeletei, parancsai és végzései ellen. A felebbezés elbirálásának az illetékes fóruma: a tanácskamara, illetve a vádtanács.

Nincs helye jogorvoslatnak: a vizsgálati fogságot elrendelő parancs kibocsátása s az idéző és elővezetési parancsnak vizsgálati fogságot elrendelő parancsra való átváltoztatása ellen.

II. Sokkal fontosabbak a bünper befejező szakában hozott birói határozatok ellen használható perorvoslatok. A javaslat négy ilyen perorvoslatot ismer; ezek: a *felebbezés* (appello), az *ellenzés* (opposizione), a *semmiségi panasz* (ricorso per cassazione) és a *revizió* (revisione dei giudicati).

III. A felebbezésről az 525—547. §-okban szól a javaslat. A felebbezésre jogosultak: elsősorban az elitélt egyén, továbbá a kir. ügyészség, illetve a kir. főügyészség, a fölmentett, de magánérdekében az itélet által érintett vádlott és a magánfél. A felebbezés a bíróság itélete, vagy rendelvénye ellen irányulhat.

Az *elitélt* egyén felebbezhet: 1. a prétor által büntett miatt hozott büntető itélet miatt; 2. kihágás miatt történt elitéltetés ellen azonban csak akkor felebbezhet, ha elzárás, vagy 150 lirát meghaladó pénzbüntetés, avagy, ha valamely foglalkozás, vagy mesterség gyakorlásától egy hónál hosszabb időre való fölfüggesztés van megállapitva a büntető itéletben.

A kir. ügyészség a pretura előtt büntett esetén, vagy akkor felebbezhet, ha a prétor a fönt elősorolt büntetéseket szabta, vagy *szabhatta volna ki*.

A büntett miatt elitélt egyén, a törvényszék itélete ellen felebbezéssel élhet, azon eseteket kivéve, amelyekben a *törvény* főbüntetésként 1000 lirát meg nem haladó pénzbüntetést állapit meg. E rendelkezés tehát — amint látjuk — a felebbezés kizárását nem az itéletben kiszabott, hanem a törvényben maximumként megállapitott összegtől teszi függővé.

A királyi ügyész és a főügyész a törvényszék ellen oly esetekben felebbezhet, amelyekben a bíróság 1000 liránál nagyobb összegü pénzbüntetést szabott ki, illetve, amelyekben — fölmentés esetén — 1000 liránál nagyobb összegü pénzbüntetést *szabhatott* volna ki.

A kir. ügyész nem felebbezhet a bíróság azon határozata ellen, amelylyel az a sértettnek magánfélként való föllépését meg nem engedte.

Az 530. §-ban a javaslat *kizárólag* a kir. ügyészre és a főügyészre ruházza a felebbezésnek, illetve a felebbezés visszavonásának a jogát, amennyiben akként rendelkezik, hogy a kir. ügyész és a kir. főügyész felebbezhetnek, ha bármilyen inditványt tettek is az ügyészség tagjai a főtárgyaláson és ha az itélet végrehajtását illetőleg hallgatag, vagy abban kifejezetten megnyugodtak. Ugyanez áll a felebbezés visszavonására is.

A magánfél a főtárgyaláson való szereplési jogának az elismertetése érdekében felebbezhet. Ezenkivül a vádlott elitéltetése esetében az itéletnek a pénzbeli reparáczióra és magánérdekeire vonatkozó határozatai, fölmentés esetén pedig az itéletnek azon rendelkezése ellen felebbezhet, amelylyel kártéritésre és a perköltségek megfizetésére köteleztetett. Ugy ezen esetekben, mint akkor, amidőn a fölmentett vádlott felebbez az itéletnek az ő magánjogi érdekeit érintő rendelkezései ellen: akkor a felebbező az itélet indokolásainak a kihirdetésétől számitott 15 napon belül — különbeni elutasitás terhe alatt — idézési kérelmet köteles előterjeszteni az illető bíróságnál, amely — a kérelem folytán — tárgyalásra határnapot tüz ki s arra a feleket megidézi. Ha a felebbező fél nem jelenik meg: a bíróság a felebbezést elutasitja.

Az 534. §. az olasz jogirodalomban u. n. járulékos felebbezés rendszerét továbbra is föntartja. Eszerint a bíróság *határozatai* ellen beadott felebbezés az itélet megfelebbezését is maga után vonja. Ezen rendelkezésnek a gyakorlatban ama jelentősége van, hogy a felebbezési bíróság az egész itéletet megvizsgálja ugyan, de azt csak a vádlott javára változtatja meg.

Ezen általános szabály alól két kivételt tesz a javaslat, amennyiben közvetlen — vagyis az itéletre ki nem ható — felebbezést enged meg azon birói határozat ellen, amelylyel a sértettnek magánfél gyanánt való szereplése meg nem engedtetett, valamint azon határozatok ellen is, amelyek a vádlott személyes szabadságára vonatkoznak.

A kir. ügyészségnek a törvényszék itélete ellen beadott felebbezését a kir. főügyészség különbeni elutasitás terhe alatt, a beadástól számitott 30 nap alatt köteles közölni a vádlottal. A kir. ügyészség által a prétor itéletei ellen beadott felebbezés közlésének a határideje pedig három nap.

A felebbezés eredeti vagy ujabb indokolását a felek a felebbezési tárgyaláson is benyujthatják.

Ha a fél a felebbezést, vagy annak indokolását elkésve nyujtja be, vagy ha a perorvoslatról lemond, avagy ha az elutasitás terhe alatt előirt nyilatkozatokat megtenni elmulasztja az itéletet kimondandó biró, a büntetés végrehajtását a tanácskamarában elrendeli. Ezen rendelet közöltetik a felebbező féllel, aki ez ellen semmiségi panaszszal élhet. Amenny-

nyiben pedig a felebbezésnek hely adható, ugy a bíróság a tárgyalásra határnapot tüz ki s arra a vádlottat és a magánfeleket, illetve a vádlott társait is megidézi.

A felebbezési tárgyalás — általában — a főtárgyalásra megállapitott szabályok szerint folyik le.' Az első szó a felebbezőt, az utolsó a vádlottat és védőjét illeti. A magánfél akkor is fölszólalhat, ha nem felebbezett. A bíróság — hivatalból, vagy a felek kérelmére — uj bizonyitás fölvételét is elrendelheti. Amennyiben szükségesnek mutatkozik, a bíróság elrendelheti a főtárgyalás megismétlését vagy részbeni kiegészitését.

IV. *Ellenzéshez* a makacssági itélettel sujtott vádlottnak van joga az esküdtszék, törvényszék és a prétor itélete ellen.

Az ellenzés folytán a bíróság elnöke, illetve a prétor, határnapot tüz ki, amelyen az ügyet törvényszerüen letárgyalja. Fontos intézkedése a javaslatnak az, hogy a makacssági itélet a vádlott terhére nem változtatható meg.

V. Nagy sulyt fektet a javaslat a *semmiségi panaszra*, amelylyel hosszasan (552—589. sz.) foglalkozik.

Semmiségi panasznak azon itéletek ellen van helye, amelyek felebbezéssel meg nem támadhatók és amelyeket felebbezés folytán hozott a bíróság, vagyis: *Corte d'Appello* itéletei ellen lehet semmiségi panaszszal élni. Semmiségi ok lehet: a törvény megsértése vagy téves alkalmazása, a bíróság illetéktelensége, vagy «hatalmi tulkapása», továbbá a semmiség terhe alatt megtartatni rendelt alakiságoknak az elmulasztása vagy megsértése. De nem lehet semmiségi panaszszal megtámadni azon itéletet, amelyben téves jogi indokolás van, vagy amelyben az alkalmazott törvényszakasz tévesen van idézve, ha különben a rendelkező rész nem tartalmaz törvénysértést, vagy a törvény helytelen alkalmazását.

Semmiségi panaszszal élhet: 1. a vádlott, ugy elitéltetése miatt, mint magánjogi érdekeinek a megóvása czéljából; 2. a kir. főügyészség, az esküdtbiróság, a törvényszék és a felebbezési bíróság itélete ellen. Az első esetben akkor is élhet semmiségi panaszszal, ha a vádlottat azon indokból mentették föl, hogy a terhére rótt cselekmény nem képez büncselekményt, vagy hogy a bünvádi eljárás elévült, vagy ha a fölmentés tökéletlen, ellentmondó, vagy szabálytalan verdikt alapján történt; 3. a kir. ügyészség semmiségi panaszszal élhet a prétor és a törvényszék itélete ellen; 4. a magánfél ebbeli szerepének az elismertetése czéljából élhet semmiségi panaszszal.

Mig a felebbezést maga a fél is beadhatja, addig a semmiségi panaszt csakis egy, a semmitőszék mellett gyakorló ügyvéd ellenjegyzésével nyujthatja be.

A semmiségi panasz benyujtója — a kir. ügyészség kivételével — bizonyos összeget tartozik letétbe helyezni a bíróságnál. Ezen összeg letétele «birság» czimén, annak a biztositására történik, hogy az illető meg tudja fizetni a semmitőszék által esetleg reája kiszabandó pénzbirságot. Ez összeg különböző aszerint, amint a semmiségi panasz az esküdtszék, illetve a felebbezési bíróság, vagy a törvényszék, avagy a prétor itélete ellen használtatik. Mindazonáltal föl vannak mentve a letétbe helyezés alól: a fegyházra, az örökös hivatalvesztésre s az öt évi tartamot meghaladó börtönre és fogházra itélt egyének, valamint azok is, akik beigazolják, hogy a letétbehelyezésre képtelenek.

A semmiségi panasz tárgyalása nyilvános s azon a feleknek ügyvéd kiséretében kell megjelenniök. Amennyiben ezt a vádlott mulasztja el, ugy a bíróság nevez ki részére védőt; ha pedig a magánfél jelenik meg ügyvéd nélkül, ugy a bíróság elmakacsolja az illetőt. A határozatot a bíróság a felek meghallgatása után hozza. Az első szó a védőt, az utolsó a kir. ügyészséget illeti.

A semmitőszék a következő esetekben semmisiti meg az itéletet: 1. ha ugy találja, hogy a cselekmény nem képez büncselekményt, vagy ha az megszünt büntethetőnek lenni, avagy ha a bünvádi eljárás elévült, vagy pedig nem is inditható meg; 2. ha az ügy elbirálása nem a bíróság hatáskörébe tartozik, vagy ha az itélet oly irányban is rendelkezik, amely a bíróság hatáskörét tulhaladja; 3. ha az első- és másodfoku bíróság itélete között, ugyanazon részt és ugyanazon tárgyat illetőleg ellentmondás van. Ez esetben a semmitőszék a felebbezési bíróság itéletét megsemmisiti s az első itélet végrehajtását elrendeli; 4, ha valamely megfelebbezhetetlen itélet ellen felebbezés használtatott, amikor is a semmitőszék a törvénytelenül megfelebbezett itélet végrehajtását elrendeli.

Ha az 1. al-esetben magánfél is szerepel, akkor a semmitőszék az ügyet az illetékes polgári birósághoz teszi át.

Az alsófoku bíróság a hozzá, a semmitőszéktől visszaküldött ügyben az itéletet a vádlott terhére csak a kir. ügyészség kérelme folytán változtathatja meg.

Rendkivül nagy fontosságu intézkedéseket tartalmaz a javaslat 587. és 588. §-a.

Ezek szerint ha a semmiségi panasz alapjául szolgáló okok fönforgása esetén az itélet ellen semmiségi panasz nem adatott be, vagy ha azt a fél visszavonta, avagy ha azt a bíróság megengedhetetlennek nyilvánitotta: a semmitőszék főügyésze «a *törvény érdekében*» (nell' interesse della legge) semmiségi panaszszal élhet. *Ugyanezt teheti a legfőbb hadi és tengerészeti törvényszék itéleteire nézve is*, amely esetben a semmitőszék teljes ülésben határoz.

Ha a semmitőszék a panaszt alaposnak találja: az itéletet a törvény érdekében megsemmisiti.

Ha a megsemmisités azon okból történt, mert a cselekmény nem képez büncselekményt, vagy mert az megszünt büntethető lenni, akkor a semmitőszék nem küldi meg a határozatot foganatositás végett egyik bíróságnak se, hanem az közvetlenül végrehajthatóvá válik. Ha pedig a megsemmisités azért történt, mert a semmiség terhe alatt előirt alakiságok megsértettek, vagy mert a büncselekményre a törvényben megállapitottnál sulyosabb büntetés szabatott ki, a semmitőszék határozata az elitélt egyénnel közöltetik, oly figyelmeztetéssel, hogy: 1. semmiség terhe alatt előirt alakiság megsértése miatt történt megsemmisités esetén, az előző, bár megsemmisitett itélet foganatositása és ujabb itélethozatal kérelmezése között választhat; 2. a törvényben megállapitottnál sulyosabb büntetés kiszabása miatt történt megsemmisités esetén pedig, joga van az elitéltnek, a büntetés kiszabására vonatkozólag uj itéletet kérnie. Ily esetben azonban a vétkesség kérdése érintetlen marad.

Végül, ha a semmitőszék az itéletet azért semmisitette meg, mert a bíróság a törvényben megállapitottnál enyhébb büntetést állapitott meg, ugy a megsemmisités az elitéltre nézve nem érvényes. *Dr. Thót László.*

A büntetés fogalmáról.

Még alig száz éve, hogy Feuerbach «Revision der Grundsätze und Grundbegriffe des positiven peinlichen Rechts» czimü munkája megjelent, de kétségtelen, hogy régóta szükséges lenne a büntetőjog alapelveit és alapfogalmait ujból ilyen alapos revisió alá venni, mert elvitathatatlan tény, hogy ez alapfogalmakhoz füződő százados értelmezés áttörhetlen falat állit a büntetőjog szabad fejlődése elé. Nem azt értjük ez alatt, mintha a büntetőjogi tudomány egy század óta nem fejlődött volna, hiszen ellenkezőleg olyan lendületet vett, hogy a mult századot nemcsak a villamosság, hanem a büntetőjogi elméletek századának is lehetne nevezni, de épen az elméletben való termékenységnek és az eredményben való meddőségnek e megdöbbentő összetalálkozása mutatja, hogy a büntetőjog tudománya téves uton haladt.

A magyar büntetőjogi tudomány egyik büszkesége — nem nevezem meg, mert nem tudom, hogy megjegyzését a nyilvánosságnak szánta-e — emlitette nem régiben, hogy a legujabb kodexmunkálatokat a pessimismus szelleme lengi át, értve ezalatt azt, hogy e kodexek alkotói nem akarják elhinni, hogy az emberiség a kultura ama fokán állana, melyen elég hatékonyak, a czélnak megfelelők volnának azon büntetésnemek és eszközök, melyeket a mult század részint alkalmazott, részint mint reformot óhajtott. Ezért a legujabb kodexek a psychicai büntetésektől elfordulva, visszatérnek a fizikai, sőt egyenesen a kinzásos büntetési rendszerhez, amint ez az olasz és norvég codexekből kimutatható.

A magunk részéről e codexekben tagadhatatlanul megnyilatkozó pessimismust nem az emberi fejlődéssel, nem az ember lelki életének finomodásával, az erkölcsi tökéletesedésbe vetett hittel, hanem a büntetőjog modern tanaival szemben megnyilvánuló bizalmatlanságban találjuk. E pessimismus tehát nem az ember, hanem a tudomány ellen irányul. Őszinte beismerése e pessimismus annak az eredménytelenségnek, mely a reformtörekvésekben megnyilvánuló álhumanismusnak a büntettekkel szemben való harczát kisérte. E beismerésben tudományos haladást látok, mert egy tévedés felismerését tartalmazza. A tévedés felismerése mindig egy lépés az igazság felé, még akkor is, ha ugy tünik fel, mintha e lépés hátrafelé indult volna. Az uj kodexek büntetéseiben visszaesés mutatkozik a humanismus szempontjából, de kárpótol érte e kodexek becsületes őszintesége az előbbi kodexek hypokrisisével szemben.

E kodexekben feleleventett testi büntetés teljes összhangban áll a büntetés fogalmáról alkotott felfogásunkkal, s egyéb meglepő nincs benne, mint az őszinteség, melytől elszoktatott bennünket a divatos büntetőjogi filozofia. A büntetés fogalmának értelmezése századok óta egyforma, képmutatás tehát, ha mi e felfogással ellenkező büntetésnemeket akarunk alkalmazni.

A régi büntetőjogászok laconicus egyszerüséggel határozták meg a büntetés fogalmát, azt mondván: «malum passionis ob malum actionis». Vajjon változott-e napjainkig e felfogás, melyet már Feuerbach is réginek jelez? Eltudunk-e képzelni a büntetés fogalma alatt egyebet, mint valamilyen «rosszat», melylyel a büntettest sujtani akarjuk? Annál a sajátságos zavarnál fogva, melyet gondolkozásunkban, világfelfogásunkban egyfelől a természettudomány igazságainak, a psychologia kutatásainak, másfelől bizonyos fogalmakhoz évszázados gyakorlat által füződő képzettömegeknek egymással való találkozása idéz elő, e kérdésre kétféleképen is felelhetünk.

Természettudományi és lélektani ismereteink alapján ma már a büntettesben nem látunk valami természetellenes lényt, kit el kell pusztitani a föld szinéről, hanem benne is csak az «embert» látjuk, kit a többi, büntelen és büntetlen halandótól semmi lényegbeli külömbség sem választ el. Ha tehát a büntetésről, vagyis a büntettesekkel szemben követendő állami bánásmódról gondolkozunk, csakis arra az eredményre jutunk, hogy az állam nem követhet más bánásmódot ezekkel szemben, mint más polgáraival szemben. Az állam feladata ugy egyes tagjai, mint az összesség számára az elérhető legnagyobb jólétet megvalósitani. Ezen elvnek kell vezérelni az államot minden cselekedetében, s ezt kell szemelőtt tartania akkor is, midőn büntet. Mikor tehát az állam a büntetésnemeket megállapitja, a büntetést kiszabja és végrehajtja, nem vezérelheti sem a bosszu, sem a megtorlás vagy megfélemlités gondolata, hanem egyesegyedül az általános jólét biztositása. A büntetés az összesség, de egyuttal magának a bünösnek javát is czélozza. Mikor igy gondolkozunk, akkor születnek a reformok. Akkor kivánjuk a büntetésnemek enyhitését, emberiesebbé tételét, s akkor a felvetett kérdésre is csak azt felelhetjük, hogy a büntetés fogalmának értelme megváltozott.

A gyakorlatban azonban ezen reformok legtöbbnyire nem valósulnak meg, a megvalósitás alkalmával pedig eltorzulnak.

Ha e sajátságos tünet okát keressük, a magunk részéről nem tudjuk másban találni, mint amit fentebb mondottunk, hogy t. i. a büntetés fogalmához füződő százados magyarázat megzavarja a tiszta, logikus gondolkozást, s a reformok gyakorlati megvalósitásánál elhomályositja azt az állami czélt, melyet fentebb megjelöltünk. Vagyis a gyakorlatban ma sem tudunk a büntetés fogalma alatt egyebet elképzelni, mint valami rosszat, melylyel a büntettest sujtani vagy javitani akarjuk, már a szerint, hogy milyen büntetési theoria lebeg a törvényhozó előtt.

Már pedig, ha bennünket a «malum passionis» vezérel, mikor büntetni akarunk, hogy a büntettes érezze, hogy most az elkövetett büntettért lakol, bünhődik, akkor bármily humanus, bármily modern legyen is az a büntetés, voltaképen a gyakorlatban soha sem lehet más eredménye, mint a legrégibb, legbarbárabb büntetésnek. A kevésbbé rossznak és nagyobb rossznak hatásai között csak quantitativ különbség lehet, nem pedig qualitativ. Amilyen természetü hatást értek el a letünt századokban a kinzásos, embertelen büntetéssel, a nagyobb rosszal, ugyanolyan természetü, csak sokkal kevésbbé intenziv hatást tudunk elérni a mi modern, humanus büntetéseinkkel, a kisebb rosszal.

A büntetés hatása, ha azt régi értelmében fogjuk fel, sohasem lehet egyéb, mint ijesztés, megfélemlités, tehát javitó, büntetőpolitikai értéke ugyszólván semmi. Ha mi a criminalitás ellen ijesztéssel, megfélemlitéssel akarunk küzdeni, ugy az a csekély jelentőségü hatás, melyet e módon elérhetünk, csak akkor következhetik be, ha az alkalmazott büntetési eszköznek tényleg meg van a megfélemlitő hatása. Ezért mondottuk, hogy a testi büntetést alkalmazó, modern kodexekben megnyilvánuló szellem őszintébb és logikusabb, mint a régebbi, ugynevezett felvilágosodott törvénykönyveké. Őszintébb, mert nyiltan bevallja, hogy büntetés alatt valami rosszat, valami kellemetlent és fájdalmasat ért, nyiltan bevallja, hogy a büntetéssel megfélemlités és ijesztés utján akar javitani. Logikusabb, mert e bevallott czéljának megfelelő, ahhoz alkalmazható büntetésnemeket alkot.

Ezzel szemben ugy a reformtörekvéseket, mint a meglevő, humanistikus irányu kodexeket nagyfoku hypokrisis jellemzi. E törvénykönyvek, s e reformok mind azt igyekeznek feltüntetni, hogy czélszerübb, nemesebb, emberhez méltóbb büntetési rendszert alkalmaznak, holott az alkalmazott s gyakorlatba vett büntetésekből megállapitható, hogy e büntetésekkel szintén valami rosszat akar a bünösnek okozni. A leghatározotabb képmutatás, midőn ugy büntetünk, hogy minél szelidebb, minél emberiesebb módon és formában nyilványuljon meg az állam sujtó hatalma, mikor rejtve, szinte önmagunk előtt is titkolva az az elv lebeg előttünk, hogy a büntetés által a bünöst tényleg sujtsuk, neki ez által valami kellemetlent, fájdalmat okozzunk.

E képmutatás kettős irányban érezteti kárhozatos hatását. Először gátat vet a büntetőjog, helyesebben a büntetési rendszer igazán szabad, modern fejlődése elé, mert e fejlődést megköti a büntetés fogalmához füződő, s bennünk meggyökeresedett téves értelmezés. Nem lehet igazán modern, igazán humánus az a büntetés, mely sujtani akar. Másodszor nem érheti el azt a kevés eredményt sem, melyet az ily alapon alkotott büntetési rendszerrel elérni lehet. A sujtó, megfélemlitő büntetés csak akkor csökkentheti valamennyire a criminalitást, csak akkor érhet el bizonyos javitó hatást, ha tényleg az, minek látszani akar, t. i. rossz, fájdalmas, ijesztő. Mert ellenkező esetben nem javulás, hanem rosszabbodás következik be, s előáll az a képtelen helyzet, hogy sokan pusztán azért követnek el büncselekményt, hogy büntetésben legyen részük, mert ezt a büntetésként alkalmazott rosszat sokkal jobbnak találják, mint a büntetés nélküli életet. A mig

*

tehát a büntetés fogalma alatt valami rosszat értünk, el kell vetnünk minden olyan reformot, mely a büntetést kiméletesebbé, emberiesebbé teszi, koczkáztatjuk vele, hogy a bünösök és büncselekmények számát csak növelni fogjuk.

Nehogy azt higyje valaki, hogy e sorokban egy ósdi, retrograd szellem nyilvánul meg, mely a középkor durva, emberhez nem méltó büntetési rendszerét óhajtja felujitani. Nincs nálam lelkesebb hive ama büntetőjogi reformtörekvéseknek, melyek a büntettesben is csak az embert akarják látni, s a büntetést emberhez méltó formában kiszabni. Csak azt akarom kifejezésre juttatni, amit öntudatlanul mindnyájan érezünk, hogy ellentét van a büntetés reformja és a büntetésről alkotott fogalmunk között. Csak azt akartam megvilágitani, hogy mig a büntetés fogalma a régi marad, czéltévesztett minden reform, s éppen ennek felismerése okozza, hogy a legujabb kodexben felélednek a régi, durva büntetésnemek, melyekről már azt hittük, hogy a középkor kinzó kamráival együtt vannak eltemetve. E büntetésnemek felélesztése ama felismerés következménye, hogy büntetési elvünkhöz, a büntetéstől alkotott fogalmunkhoz csak ilyen büntetések valók.

De nem jelenti egyszersmind azt, hogy e büntetésnemek feleleventése hasznos, a czélnak megfelelő is volna. Századok szomoru tapasztalata győzhetett meg mindenkit arról, hogy ijesztéssel, kinzással, fölösleges fizikai fájdalomokozással sem a büntettek számát apasztani, sem a bünöst javitani nem lehet. Reformra tehát nem ilyen irányban van szükség, hanem szükséges magát az elvet, a büntetés alapfogalmát reformálni.

Szükséges volna kimutatni s a köztudatba bevinni, hogy a büntetés nem a «rossz», hanem a «jó» fogalmával azonos. Jó a czél s jó a hatás szempontjából. A büntetéssel az állam nem sujtani, hanem pusztán csak javitani, nem megbélyegezni, hanem felemelni akar. Ne vessék ez ellen azt, hogy csak a szavakat változtatjuk, de a lényeget nem érintjük, hogy hiába nevezzük mi a büntetést jónak, ha az mégis sujtó, fájdalmas. A fogalmakhoz füződő értelemnek csodálatos varázsa van az emberre gyakorolt hatás tekintetében. Tudatunkban, agyunkban sohasem a maguk valóságában, hanem bizonyos fogalmakba burkoltan jelennek meg a külvilág jelenségei s hatásuk, melyet bennünk keltenek, aszerint változik, hogy milyen értelmet és jelentőséget füz hozzá az emberi köztudat. A büntetés nem azért rossz, mert fájdalmas s mintha valóban rossz volna, aminthogy az orvosságot sem nevezzük rossznak, azért, mert keserü. A büntetés rossz azért, mert fogalmához a rossz képzetét füzzük s mert büntetés alatt csak valami rosszat tudunk elképzelni. Ezért van aztán, hogy hatása sem lehet más, mint rossz és eredménytelen.

A büntetés czéljának finomabb, a mi korunk értelmi és érzésvilágának megfelelőbb meghatározását nem ismerem, mint a Bar elméletét. Amint ő mondja, a büntetés czélja nem lehet egyéb, mint valamely elkövetett s az államhatalom által tiltott cselekedetnek nyilvános helytelenitése, kárhoztatása. Szerintem e meghatározásban benne van a büntetés igazi fogalma is. A büntetés nem egyéb, mint a büntettnek itéletileg kimondott helytelenitése, s azért büntetésként csak az alkalmazható, mi e fogalomnak megfelel. A büntető itélet az állam véleménynyilvánitása valamely cselekedet felől az összesség javának szempontjából s végrehajtása csak arra irányulhat, hogy a büntettes is helyesnek ismerje fel s helyesnek fogadja el e véleménynyilvánitást. Büntetésként tehát csak oly eszközöket választhatunk, melyek a büntettes *értelmére, itélőképességére* hatnak, mert a büntetésnek sem az elijesztés, sem a megtorlás nem lehet czélja, hanem csupán az, hogy a bünöst meggyőzze cselekedetének helytelensége felől.

Ha a büntetés fogalmának igazi, századunk szellemének és ismereteinek megfelelő jelentőségét a köztudatba be lehetne vinni s ki lehetne irtani e fogalomhoz füződő gyülöletes értelmezést, akkor remélhető volna, hogy a büntetési rendszer s a büntetőjog egész tudománya uj, helyesebb utra térne, amely uton igazi eredményt lehetne elérni.

Aki a büntetés fogalmának s általában a büntetőjogi alapfogalmaknak igazi, elfogultságtól és babonás hittől ment jelentőségét tudományosan ki fogja fejteni, nagy szolgálatot fog tenni a büntetőjog tudományának és igy az egész emberiségnek. *Dr. Wertheimer Manó.*

A Dévai-féle Homestead tervezet és a kisbirtok helyes védelme.

I.

A munka és tőke szövetkezése jelentékeny gazdasági eredmények előfeltétele, s ez eredményekben — egyenlő fontosságuknál fogva — egyenlően is kellene osztozniok.

A tőkét azonban nehezen ellenőrizhető és kiszámithatlan érdekei irányitják: nem a hasznok méltányos megosztására, hanem oly elhelyezésre törekszik, amely azok tulnyomó részét magának biztositja, válságos körülmények között pedig nem a vele együtt kereső munka megmentésére törekszik, hanem azt feláldozza.

Ez az önzés és óriási haszonfelszivó képesség aztán állandó küzdelem okozói, s ennek eredménye a munkára nézve annál kedvezőtlenebb, mennél kisebb és elszigeteltebb vagyon szolgál alapul kifejtésére.

Igy a földbirtokkal kapcsolatos munkánál, a nagy és középbirtokos aránylag könnyen óvják meg érdekeiket; a tőke igénybevételénél kedvezőbb feltételeket biztosithatnak maguknak, nagyszabásu és nagyhasznu beruházásokat létesithetnek, s e mellett hozadékuk sem lehet a maga teljességében a gazdálkodás ismert esélyeinek kiszolgáltatva.

A külön vagyonalap felett nem rendelkező munkás is megtalálja a szövetkezésben és bérmozgalmakban a tőkét ellensulyozó erőt, a kisbirtokos ellenben ki van szolgáltatva a bankuzsorának, szövetkezése csaknem leküzdhetlen nehézségekbe ütközik, eddig még sehol sem sikerült figyelembe vehető erővel, a tőkével való együttmüködése pedig arra a megdöbbentő eredménye vezetett, hogy a végrehajtás utján gazdát cserélő ingatlanok száma évről évre rohamosan emelkedik a legutolsó 28 év alatt 10,000-ről 22,000-re szökött.

Nyilvánvaló tehát, hogy ezen a ponton meg kell védeni a kisbirtokot.

Minthogy azonban ez a védelem szükségkép csak a terhelés módjának és mértékének meghatározásában állhat, s igy lényegileg a kisbirtokos hitelének bizonyos mérvü korlátozását vonja maga után: első elvi kérdés gyanánt azt kell eldönteni, hogy ez a korlátozás mennyiben érint jogos érdekeket.

Irányadó e részben elsősorban a kisbirtok hiteligénye.

Tapasztalati tény, hogy a kisbirtok a meddő hitelt nem birja el: a kölcsön vett pénznek be kell fordittatnia a földbe, annak gyümölcsözőbbé tételére kell falhasználtatnia, mert különben a tőke felemészti a munka gyümölcsét és végül a munkás pusztulását okozza.

A kisbirtokainkon folyó, tulnyomó részben külterjes gazdálkodás mellett pedig, az ingatlan forgalmi értékének csak kisebb részét lehet akként beruházni, hogy annak a mi, egyszerü viszonyok között élő kisgazdánk valóban hasznát is lássa: ugy hogy a mi kisbirtokunk hiteligényeit már közgazdasági viszonyainknál fogva is korlátozandóknak kell tekintenünk.

Figyelembe veendő másrészt, hogy a kisbirtok, különösen az olyan értékü, amelynek védelméről a tervezet is gondoskodni akar, rendszerint csak a kisbirtokos munkájával együtt hoz annyit, amennyiből ez magát és családját fentarthatja.

Áll ez oly értelemben, hogy a kisbirtok hozadékának megfelelő haszonbér pl. nem elégséges a család szükségleteire, hanem e jövedelemhez a kisbirtokos munkájának oly mértékben és eredménynyel kell hozzá járulnia, amely a földjáradékot többszörösen felülmulja.

A kisbirtokos gazdasági existenciájában tehát nem annyira a föld maga, mint inkább a tulajdonos munkája játsza a főszerepet, s igy hitelének alapját is inkább személyes tulajdonságai, munkaereje és kisebb körben nagyon jól ellenőrizhető képeségei adják meg, s ezekre a tőke annál jogosabban utalható, mert gyakorlatilag most is csak ugy áll a dolog, hogy a kisbirtokosnál elhelyezett tőke minden végrehajtási eladás daczára sem magából a lekötött ingatlanból, hanem a kisbirtokos munkájából térül meg és gyümölcsözik.

A gyakorlat minden embere tapasztalhatta ugyanis, hogy a dobra kerülő kisbirtok árverési vételárából a jelzálogos hitelezők követelése a legtöbb esetben nem kerül ki; a hitelező maga veszi meg az ingatlant, s aztán követelésével terhelten adja tovább, tőkéjének gyümölcsözését és megtérülését az uj kisbirtokostól várván.

A kisbirtokos hitele tehát lényegileg már ez idő szerint is személyi hitel, a kisbirtok terhelése és végrehajtási elidegenitése ellenben a földhitelnek csak fictióját foglalják magukban, közvetlenül nem a követelést magát, hanem csak azt a jogot biztositja a hitelezőnek, hogy a kisbirtokost, a munkást kicserélhesse, csak fegyvert adnak kezébe, amelylyel alkalomadtán a munkást a legsulyosabb büntetéssel — gazdasági létének megszüntetésével — sujthatja: ugy hogy a kisbirtok mai jelzálogrendszere, a tőkével való érintkezésének teljes szabadsága a munkának tulságos alárendeltségét eredményezik, ennek fentartásához pedig a tőke semmi jogos érdeke sem füződik.

De attól sem kell tartani, hogy bizonyos megszoritások mellett a tőke a kisbirtok nélkülözhetlen hiteligényeinek kielégitésétől is tartózkodni fog, hogy a kisbirtoktól egészen elzárkózik. Hiszen a kisbirtok hitelmüveleteinek ésszerü korlátozása és felügyelet alá helyezése a tőke biztonságának is egyik főfeltétele, azt pedig, a mit szabad mozgásban és térben a kisbirtoknál veszit, spekuláczióra alkalmasabb téren pótolhatja.

A Tervezet elvi kiindulási pontjával szemben tehát hangsulyoznám, hogy itt nem az adós, a család vagy az otthon, hanem a kisbirtokos munkájának védelméről van szó, azzal a ténynyel kell számolni, hogy a kisbirtokos munkája a mai hitelberendezésben a tőkével szemben nem képes önállóságát megőrizni.

II.

Hibás a Tervezetnek az az álláspontja is, melynél fogva a védelem a tulajdonos alapitó ügyletétől tétetik függővé.

A kisbirtoknak a tőkével szemben való inferioritása, a tőkével való szövetkezésének veszélyessége közgazdasági természetükből következvén, általános — személyi viszonyoktól rendszerint független — tünet, a melylyel szemben áll a kisbirtok fenmaradásához és rendszeres gazdasági funkciójához füződő közérdek.

Közérdek tehát a kisbirtok hathatós védelme is, a közérdek pedig elvileg kizárja fakultativ intézmények felállitását.

A fakultativ védelemnek nincs is figyelembe vehető gyakorlati jelentősége a kisbirtokra.

Azoknál, akiknek vagyona a javaslat szerint védelmezendő értéket meghaladja: lehet arról beszélni, hogy vállalataik kétes, talán egész vagyonuk elvesztésével járó koczkázatával szemben czélszerü a létminimumot, mondjuk igy «a családi otthont» biztositani.

A mi kisbirtokosunk gazdálkodása azonban egyrészt a legritkább esetben jár ily generális koczkázattal, másrészt pedig kisbirtokaink óriási többsége nem képvisel nagyobb értéket, mint a mennyit a törvény éppen védeni akar, ugy hogy a mi kisbirtokosunk vagy nem vesz hitelt igénybe, s akkor — nem hitelezésből eredő követelések (tartás, kártétel stb.) ellen védelmet ugy sem igényelhetvén, homesteadra nincs szüksége, vagy otthont alapit, s figyelemmel az otthont nem alapitottak óriási konkurenciájára, egyáltalában nem kap hitelt.

Ehez járul még, hogy a tőke vidéki exponensei, a szörnyen elszaporodott apró-cseprő, reeskomptból élő hitelintézetek épugy csábitják a kisbirtokost meddő hitel igénybevételére, mint valami kereskedelmi utazó a bevásárlásra. Minden faluban ott vannak az ügynökeik s az ezek utján folyó nagyszabásu keritéssel szemben a védelem fakultativ berendezésétől nem sokat lehet remélni.

A fakultativ védelem tehát éppen azoknak nem lesz hasznára, akik a tőkével szemben a leggyengébbek, a kizsákmányolásnak leginkább vannak kitéve s az egész homestead csakugyan oda devalválódnék, hogy a kisbirtok védelme tényleg csak ott lesz lehetséges, ahol egy előrelátó és erélyes asszony a családi vagyon fenmaradása érdekében nem restel tékozló vagy rosszul gazdálkodó férje ellen fellépni.

Sokkal szükebb tér ez, semhogy a törvényhozás intézkedésére méltó lehetne.

III.

De a Tervezetnek sem elvi, hanem csak gyakorlati szempontokból van aggálya az ex lege ható védelem ellen.

Gyakorlati nehézséget képez kétségtelenül az a körülmény, hogy a végrehajtást elrendelő bíróság és végrehajtási jogot bejegyző telekkönyvi hatóság intézkedésük alkalmával csak igen nehezen állapithatnák meg a védelem törvényes előfeltételeinek fenforgását; nem ismerik nevezetesen a végrehajtás alá vett vagyon értékét és nem birálhatják el, hogy a végrehajtás a védendő létminimumot mennyiben érinti.

Mihelyt arra az álláspontra helyezkedünk azonban, hogy a védelem tulajdonképpen csak a valóságos elidegenités, az árverés foganatositásakor válik aktuálissá: gyakorlati nehézségek eliminálhatókká válnak, s a további nehézségek tisztán elméletiekként jelentkeznek, ezeket pedig — a modern kodifikáczió vezérelvéhez képest — bátran feláldozhatjuk gyakorlati érdekeknek.

Csak elméleti szempontból képez nehézséget nevezetesen, hogy a hitelező kielégitési jogának gyakorlati érvényesitése alkalmával egy bizonyos vagyon a kielégitési alapból elvonatik, holott a hitelező joga a végrehajtás elrendelésekor és telekkönyvi bejegyzése alkalmával arra is kiterjedt; gyakorlatilag ellenben a hitelezőnek mindenkor módjában álland a törvényes exemptio hatásainak tekintetbe vétele.

Ma, amikor a hitelező az ingatlan hitelképességének meghatározásánál már ugy sem elégszik meg a telekkönyv tartalmával, hanem a forgalmi érték tüzetes megállapitására törekszik: annak a kinyomozása sem fog nagyobb megterhelésével járni, hogy a törvénynek szükségkép köztudomásu hatása alatt mennyiben módosul a kielégitési alap.

Miután a zálogjog gazdasági czélja a hitelező kielégitésének biztositása, a zálogtárgy elidegenitése ellenben csak a kielégités egyik eszköze; valóságban a jelzálogjog e törvényből folyó és ezért köztudomásu tárgyi korlátozása époly kevéssé árt a telekkönyvi nyilvánosság elvének, mint akár az árveresi vételárt sokszor teljesen felemésztő előnyös tételek, holott ezek összegéről a hitelező a terhelés alkalmával alig tehet hozzávetőleges számitásokat. Az elvi nehézségek eliminálásában például maga a Dévai tervezet annyira megy, hogy a jogmegállapitó itélettől is megvonja a végrehajthatóságot, csakhogy praktice biztosithassa a hitvestárs ingerenciáját (31. §.).

A végrehajtást elrendelő bíróság és végrehajtási jogot bejegyző telekkönyvi hatóság ennélfogva rendszerint arra való tekintet nélkül intézkedhetnek, hogy van-e helye védelemnek vagy sem, s a védelem maga csak az árverés foganatositása előtt a végrehajtást szenvedő által gyakoroltatik az-

által, hogy ez a kiküldött előtt kijelöli a védelem alá eső értéket meg nem haladó azon ingatlanokat, amelyekre nézve az eladást mellőzni kivánja, s az árverés csak a többi ingatlanokra foganatosittatik.

Visszaélések ellen teljes védelmet nyujt az előterjesztés és a felfolyamodás.

Az ex lege védelem tényleg csak annak lenne kárára, aki azt teljes hitelképessége érdekében egyáltalában és már kezdettől fogva sem akarná igénybe venni.

Az ilyen érdeket a védelemről való lemondás telekkönyvi bejegyzése fogja megóvni, természetesen kapcsolatban oly intézkedésekkel, amelyek az itt lehetséges visszaéléseket is kizárják.

IV.

Ha már hiba volt a védelem fakultativ szervezése, még hibásabb annak az 1. §-ban adott további korlátozása.

A Dévai-féle Tervezet e további korlátozásai közül csak a honosságra vonatkozót fogadnám el, lényegileg azért, mert az idegen kézen lévő magyar föld forgalmának legkisebb megszoritása sem lehet indokolt.

A családi állapotra vonatkozó korlátozás ellenben nehezen hozható összefüggésbe a kisbirtok rendszeres nemzetgazdasági funkciójához füződő közérdekkel.

Ez összefüggés érdekében azt kellene feltennünk, hogy a kisbirtokos osztály a családalapitástól idegenkedik, s hogy ennélfogva az intézménynek lényegileg azt a czélt is szolgálnia kell, hogy ez az osztály a családalapitásra ösztönöztessék.

Ezzel szemben pedig az a valóság, hogy népünk abban a korban, amelyben önjoguságát elérte, rendszerint már családot is alapitott, ugy hogy a Tervezet akkor amikor a családot teszi ugyszólván az egész intézmény tengelyévé, csak egy jelentéktelen töredéket zár ki a védelemből, egy kicsinyke csoportot, melyért kivételes intézkedést tenni egyáltalában nem érdemes.

Elvileg nincs köze a védelemnek a házhoz sem, a melyben a kis ember lakik, mert érdeke éppenugy kivánhatja, hogy ne a ház és belsőség, hanem a külsőség védelmeztessék, ennek az elbirálását pedig bátran rá lehet bizni magára az érdekeltre.

V.

Mellőzendőknek tartom a jogügyleti rendelkezés és az örökösödési jog tekintetében tervezett korlátozásokat.

Ami nevezetesen az elsőket illeti, már kifejtettem, hogy az intézmény czélja nem lehet a házastárs ingerencziájának biztositása és a vagyon elprédálásáig menő könnyelmüség elleni védekezés; elvégre is a javithatatlanul könyelmü gazdának a jövő termés elzálogositásában még az elidegenitésnél is ijesztőbb eszköz áll rendelkezésére.

A mi pedig az öröklési joggal kapcsolatos korlátozásokat illeti, ezek a kisbirtok pulverizálódásából eredhető veszélyek elháritásával függnek össze, tulajdonképpen tehát a birtokvédelemnek ezen a körén már kivül esnek és leghelyesebben a birtokminimum szabályozásánál volnának figyelembe veendők.

Mellőzendőnek tartom végül a Tervezet 21. §-ba felvett végrehajtási zárlatot.

Kis ingatlanok — s ezek védelméről van szó — a zárlati kezelés költségeit egyáltalán nem birják el. A sequestráczió a tulajdonosra csaknem ugy hat, mintha már magát az állagot is elvesztette volna: a követelés ily módon való behajtása csak nagyon ritkán sikerül, de nem is az a czélja, hogy a hitelező követelése a jövedelmekből fedeztessék, hanem az, hogy a tulajdonos a zárlattal együtt járó szekaturákkal a végrehajtató kielégitéséhez szükséges pénznek bármi áron való előteremtésére kényszerittessék, végeredménye tehát a tulajdonosnak még sulyosabb eladósodás és helyzetének teljes tarthatatlansága.

Ennélfogva a Dévai-féle Tervezet e rendelkezését a 21. §. 3. pontja mellett sem tartom elfogadhatónak és a haszonélvezetre elrendelt végrehajtással szemben elsősorban biztositandónak vélném a végrehajtást szenvedő javára a zárgondnoki kezelés alatt befolyt jövedelemnek azt a részét, a mely az állag ellen intézett végrehajtás elől elvonható érték törvényes kamatának megfelel, másrészt mellőzendőnek tartom a végrehajtási zárlatot általában akkor, ha kimutattatik, hogy a sequestrálandó vagyon évi tiszta jövedelme e kamatokat meg nem haladja.

Ez intézkedések nélkül az állag védelme teljesen czéltalan.

Dr. Muntyán István,
(Bef. köv.) facseti kir. járásbiró.

A tőzsdejátékkifogás büntetőjogi megitéléséhez.

Liszt Ferencz a «Bankarchiv» V. évfolyamának hetedik számában kimeritően foglalkozik dr. Schmidt-Ernsthausen ügyésznek általam e lapban * már ismertetett azon tételével, amely a tőzsdejátékkifogásban csalás büncselekményét látja abban az esetben, amikor a kifogást tevőnek teljesitési szándéka már az ügylet megkötésekor hiányzott. Liszt is arra az eredményre jut, hogy ez a büntető konstrukczió tarthatatlan és kimutatja nemcsak azt, hogy ebben az esetben a szándékos megtévesztés nem forog fenn, hanem hogy hiányoznak a csalásnak összes egyéb tényálladéki elemei is.

Hiányzik először is a hamis tény feltüntetése. Dr. Schmidt ugyanis a német csalási törvényszakasz szövegére való figyelemmel *kénytelen* volt abból kiindulni, hogy a látszólagos teljesitési szándék: *tény* (Thatsache) s ezen állitásának megerősitése végett több iró nézetére, valamint felsőbirósági itéletekre hivatkozott. Liszt viszont éppen az idézett helyekből vonja le azt az ellenkező eredményt, hogy az illető irók és itéletek a teljesitési szándékot, illetve ennek hiányát «Thatsache»-nak soha el nem ismerték s igy a büntető konstrukczió már ez alapon megdől. De feltéve — mondja Liszt — hogy a teljesitési szándék ezen hiányát Thatsachenak el is ismerjük, akkor sem tekinthető az *hamis ténynek*, mert egymagában az ügylet megkötésében még nem foglaltatik egyszersmind annak a kijelentése, hogy az illető fél teljesiteni is fog és igy a megbizó *hallgatása* hamis tény állitását még nem képezi. Hivatkozik e tekintetben a hitelezési csalás analogiájára. A Reichsgericht gyakorlata szerint a hitelbe való rendelés még nem foglalja magában azt a hallgatólagos állitást, hogy a rendelő fizetésképes, s a csalást e részben csak az aktiv félrevezetés (irgend welche in Worten oder Handlungen betätigte besondere Veranstaltungen) állapithatja meg.

Mindenesetre jellemző a német tudomány légkörére, hogy ott a vita *főrésze* s ezzel az egész büntethetőség kérdése azon dől el, hogy a teljesitési szándék hiánya Thatsache-nak minősitendő-e vagy nem! Egy ujabb adalék a kodifikált jog ellenségei, illetve azok részére, akik a legszorosabban szövegezett jogszabályokban látják a legnagyobb veszélyt. Az angol biró ugyancsak elszörnyüködnék a Thatsache vitán. És valóban megkönnyebbülésünkre szolgálhat, hogy a mi csalási szakaszunknak a Thatsache-val dolga nincs, hanem a ravasz fondorlat elastikus fogalmával dolgozhatik. Nálunk tehát ez a kérdés, hála Istennek, nem aktuális és mireánk sokkal nagyobb érdekkel bir Lisztnek az a találó érvelése, melylyel a megtévesztés fenforgását czáfolja meg. Aki nem tudja, hogy ellenfelének jogában áll a játékkifogást emelni, vagy tudja bár, de abban a feltevésben köti meg az ügyletet, hogy ellenfele azzal élni nem fog, azt senki meg nem csalta, mert az *önmagát csalta meg.* Ezzel elesik a csalás második alkotóeleme, a tévedésbeejtés is.

Jogtalan vagyoni hasznot Liszt azért nem lát, mert e haszon csak abban az előnyben állhatna, melyet a megbizó azáltal nyer, hogy az árfolyam szerint őt terhelő veszteség

* 1906. évf. 9. és 10. szám.

kifizetését megtagadja. De erre a törvény őt kifejezetten feljogositja, tehát ez a haszon *nem jogtalan.*

Kifejti ezek után Liszt, hogy a jelen esetben hiányzik a vagyoni kár is. Ebbeli nézetével már nem érthetek egyet. Egymagában az a kérdés, van-e kár, vagy nincs, közömbös ugyan büntetőjogilag, ha a csalás többi ismérvei hiányoznak; de nem közömbös, ha magánjogi következményeit tekintjük. Schmidt kárconstructiója a következő volt: Miután a bizományosnak a törvény szerint a registerbe fel nem vett megbizó ellen teljesités iránti igénye nincs, nem mondhatja ugyan, hogy kárt szenvedett azzal, hogy a teljesités iránti «igénytől» elesett — ez igaz; de mégis a bizományos az ügylet megkötésével feltételes jogot szerzett legalább arra, hogy amit a megbizó *önként* teljesit, megtarthassa (naturalis obligatio). Ez a feltételes jog volt tehát az ellenértéke annak a kötelezettségnek, amelyet a bizományos a megbizás teljesitése iránt elvállalt. Már most az ő kára abban áll, hogy *reá ez az ellenérték nem is vált létezővé,* mert a megbizónak már ab ovo nem volt szándéka teljesiteni.

Abban igaza lehet Lisztnek, hogy a feltételes vagyonjognak ez a constructiója képtelenség, s hogy ez a «jogi helyzet» még nem jog, nem vagyon. De ezzel még nincs megczáfolva az, hogy a bizományos valóban kárt szenvedett. És kára szerintem nem is az, hogy elesett ettől a feltételes vagyonjogtól, mint őt megillető ellenértéktől, hanem kárát *a negativ interesse* képezi, tehát *legalább* is azok a kiadások és beruházások, melyeket az ügyletre hasztalanul forditott. Schmidt utal ugyan arra, hogy a német tőzsdetörvény szerint a bizományos ily esetekben még kiadásai megtéritését sem követelheti peruton a megbizótól — de nézetem szerint ez még nem változtat azon, hogy a bizományos kárt szenvedett, még pedig hiába való költekezései erejéig *tényleges kárt.* Sőt a kárt csak fokozhatja, hogy a károsultnak megtéritési igénye sincs.

Habár tehát a német tőzsdetörvény — ugy látszik — a negativ interesse követelésének sem enged tért, s ez intentióival is ellentétben állna: nálunk például a hol e téren positiv törvényi intézkedés nincs, legalább is a tényleges kiadások erejéig elképzelhető a megtéritési igény. És pedig annál inkább, mert aki negativ interesset követel; az tudvalevőleg nem a megkötött ügylet jogalapján, ex contractu lép fel, hanem épen azon az alapon, hogy az ügylet nem jött létre, ő pedig «a szerződés hatályában megbizott» (Tervezet 1143. §.) Abból tehát, hogy az ügylet alapján perelni nem lehet, még nem következik, hogy az ügylet létre nem jöttéből származó negativ interesset ne lehessen követelni. Ezzel szemben természetesen felhozható ugyanaz, a mi a büntető hatályu megtévesztés megállapitása ellen, hogy t. i. a jelen esetben «a szerződés hatályában» megbizni nem volt szabad, ez a bizalom culposus és igy a kárt a károsult önmaga okozta. Mégis oly esetekben, a midőn a károsult felet a körülmények, — igy például a régi üzleti összeköttetés — az ügyletben való bizalomra *teljes mértékben* feljogositották: méltányosnak látszik a negativ interesse megitélése, azon elvi álláspont daczára is, mely a másik fél terhére a criminalis jellegü megtévesztés fenforgását kizárja.

Figyelmeztet végül Liszt azon ferdeségekre, melyek abból a körülményből származnak, hogy Schmidt tétele szerint a csalás már az ügylet megkötésével be van fejezve. Ha ugyanis a megbizónak az ügylet megkötésekor az volt a szándéka, hogy a teljesitést megtagadja, később meggondolja magát és teljesit: Liszt szerint ennek daczára a csalást befejezettnek kell tekintenünk. Ehhez ugyan szó fér, mert hiszen ez esetben a kár tényleg be nem következett, csakhogy Liszt a teljesitést itt csupán «thätige Reue»-nek minősiti és egysorba helyezi azzal az esettel, a mikor a tolvaj a lopott dolgot visszaadja, a mivel persze a büntetést ki nem kerülheti. Viszont a forditott esetben, ha t. i. a megbizónak az ügylet megkötésekor volt szándéka teljesiteni, de szándéka később megváltozik és nem fizet: nem lesz büntethető.

Liszt arra is gondolt, nem lehetne-e az ügylet megkötését csupán csalás *kisérletének* minősiteni s a befejezést arra az időpontra tenni, amidőn a teljesités már de facto megtagadtatott. De ezt az eszmét is elveti, már ismert álláspontjánál fogva és főkép azért, mert hogyha az ügylet megkötésében hamis tények feltüntetése, illetve megtévesztés nem foglaltatik, akkor nemcsak befejezett, de megkisérelt csalásról sem lehet szó.

A tétel magánjogi hatásaival Liszt nem foglalkozik. Ellenben ő is tiltakozik az ellen, hogy a büntetőjognak oly szerepet juttassunk, mint amilyent dr. Schmidt szánt neki. A büntetőtörvény nem arra való — mondja Liszt — hogy a magánjogi törvényhozás hibáit jóvátegye s a büntetőbirónak nem lehet feladata az, hogy a magánjog kétséget nem türő rendelkezéseit hatályon kivül helyezze. A német tőzsdetörvény reformjának érdeke is azt kivánja, hogy dr. Schmidt inditványa lekerüljön a napirendről. Ellenkező esetben lesznek olyanok, akik azt fogják mondani, hogy most már maradhat minden a régiben, mert hiszen a büntetőtörvénynyel való fenyegetés a registerkifogással való visszaéléseknek kellőkép utját fogja vágni s ezzel a tőzsdetörvény reformját fel fogják tartóztatni.

Ebből a megjegyzésből világos, hogy Liszt állásfoglalásának korántsem volt czélja a tőzsdejátékkifogás poziczióját erősiteni, hanem ő is azok közé tartozik, akik a kifogás elvi ellenségei és a reform pártolói. De ezzel egyuttal kifejezésre jut az az álláspontja is, hogy a magánjogi törvény visszásságait magánjogi uton kell orvosolni és nem a büntetőtörvényben keresni a kibuvót, mert a törvénynek kétféle akarata nem lehet. *Dr. Liebmann Ernő.*

Különfélék.

— **Végrehajtás alatt álló igény engedményezése.** Ügyvédi körökből veszszük a következő sorokat: Bár az igazságügyminiszter és a felsőbiróságok vezetői részéről elhangzott ama nyilatkozatoknak, melyek szerint a birák és ügyvédek közötti egyetértés és jó viszony fontos igazságügyi érdek, már is észlelhetjük örvendetes hatását, azért még elég gyakran akadnak birák, akik az ügyvédi kar iránti érthetetlen vak gyülöletüknek mindenkép igyekeznek kifejezést adni.

Ennek az irányzatnak kuriózumszámba menő példáját akarom néhány szóban ismertetni. Dr. X. ügyvédnek ügyfele 35%-os engedményt tartalmazó dijlevelet adott egy oly ügyben, melyet az ügyvéd előleg nélkül tetemes vagyoni áldozattal és koczkázattal vitt. A végrehajtási szakban, közvetlenül a pénz kiutalása előtt az ügyvéd alapos gyanuokokból arra következtetve, hogy ügyfele a pénzt az ő megkerülésével felveszi s jól kiérdemelt dijaitól elüti, az engedményt a végrehajtási törvény 13. §-a alapján a bíróságnál bejelentette. A b—i kir. járásbiróság mint telekkönyvi hatóság azonban a hitelesitett másolatban becsatolt engedményt egyszerüen visszaadta és az engedményt tudomásul nem vette, mert «az engedmény a végrehajtási törvény 13. §-a értelmében közokirattal vagy hitelesitett eredeti okirattal igazolandó. *Különben is ezen engedmény nem egyéb, mint az ügyvéd és ügyfél között a dijazásra nézve létrejött megállapodás, melynek közvetitése a bíróság feladatában nem áll.*» Az első érvvel röviden végzek. Ha a biró elolvasta volna a 13. §-t, tudta volna, mi a teendője. Tárgyalást kellett volna kitüzni. De hihetetlennek hangzik a másik ok. Hiszen a végrehajtás során a bíróság már csak az eljárási formák betartásán őrködik, egyébként müködése egészen mechanikus. Magyarán semmi köze a bíróságnak a 13. §. esetén az engedmény jogczimèhez, mert hisz csak a végrehajtás alatt álló, tehát jogerősen megitélt igény tekintetében változik a jogosult; különben egy

szóval sem jelenti ki az engedményt érvénytelennek, hanem csak hanyag grandezzával veti oda, hogy ezt a közvetitést nem tartja feladatának. Nyilvánvaló, hogy a biró csak abban az esetben nem tartja alkalmazhatónak a 13. §-t, ha az ügyfél az engedményező, az ügyvéd pedig a pro rata engedményes. Sic volo, sic jubeo; stet pro ratione voluntas!

— **A közegészségügy reformjáról** dr. Fábry Sándor által a magyar orvosok és természetvizsgálók szegedi vándorgyülésén tartott előadás füzetalakban megjelent. Érdekes szerzőnek az a nézete, hogy külön *közegészségügyi miniszteriumot* kellene szervezni:

«A központi kormányzat terén az volna az eszmény, ha az egészségügyi kormányzat céljaira egy külön egészségügyi miniszterium szerveztetnék.

Aki először hall az ideálról, mert szokatlan, különösnek találja azt, pedig mi sincs természetesebb annál.

Hiszen a nemzetnek számbeli, munka- és fegyverfogható állapotban fentartása, sőt szaporitása ép oly fontos feladat, ha nem fontosabb, mint a népesség jólétének anyagi fejlesztése a földmivelésügyi vagy a kereskedelmi miniszteriumban.

Csakis egy különálló egészségügyi miniszterium volna képes országos közegészségügyi politikát inaugurálni, a reá háruló feladatok tömegét megoldani, a közegészségi igazgatás állami nagy szervezetét irányitani, rendszeres és átgondolt országos egészségügyi programmot megalkotni és megvalósitásra vinni, a vármegyék ily feladatait irányitani, egységessé tenni s ellenőrizni. A valamely miniszteriumba beosztott ügykör mindig csak alárendelt jellegü. Külön tárczája nincs, s igy anyagi eszközeinek mérve mind a szerint változik, hogy nem nyomulnak-e előtérbe a miniszterium kebelében a gyakran változó miniszter előtt az idő szerint fontosabbnak látszó, politikai avagy másnemü adminiszrativ kérdések. S igy a felmerülő körülmények irányitják a miniszterium egyes osztályainak érvényesülését, mig a különálló, külön tárczával biró szakminiszteriumban ez ügyek ellátása mindig czéltudatos s a szakminiszterium hivatásától áthatott és irányitott.»

— **A magyar állampolgárság megszerzéséről és elvesztéséről** Dr. Berényi Sándor és Dr. Tarján Nándor budapesti ügyvédek esztendeje kitünő mongrafiát adtak közre. Ez a mü most Dr. Schwartz Izidor tollából eredő német forditásban is megjelent Duncker és Humblot kiadásában. Örömmel kell üdvözölni ezt a munkát nemcsak azért, mert a magyar jogtudomány egy érdemes produktumát teszi a nemzetközi olvasóközönség részére hozzáférhetővé, de rendkivüli gyakorlati fontossága és használhatósága miatt is. Főelőnye a munkának, amit közjogi kézikönyveinkben hiába keresünk, hogy a m. kir. belügyminsterium teljes joggyakorlatát rendszeresen feldolgozva közli, ugyszintén a nemzetközi szerződések anyagát is felöleli. *Ny.*

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Szerzői jogi gyakorlat Franciaországban.** Az oly mű, amely az elhunyt szerző *hagyatékában kefelenyomat* alakjában létezik, nem tekinthető kéziratnak, mivel az még a szerző életében kinyomatott és tördelték; nem tekinthető tehát a szerző halála után közzétett munkának (oeuvre posthume), aminek jogi folyománya, hogy az a hagyományos, kinek a szerző kéziratait juttatta, nem jogosult a mű kiadására, hanem ez a jog az örökösöket egyetemleg illeti meg s az általános örökösök bármelyike tiltakozhatik a közzététel ellen; nézeteltérés esetében a bíróság dönt abban a kérdésben, vajjon a tiltakozás oka alapos-e? (Grenoblei főtörvényszék.). — A nyilvános disputáczió utján előadott *doktori felavató értekezés* a szerző tulajdona marad s a tudományos folyóiratok beleegyezése nélkül nem közölhetik (Szajnai büntetőbiróság). — *A zene és a szöveg* szerzői, ha a kettő közzététele egyben történt, az egész mű osztatlan tulajdonosai; ebből következik, hogy mindaddig, mig az ekként összemüködő munkatársak, habár csak egyikének jogosult örökösei vannak, az egész mű, tehát ugy a zene, mint a szöveg, szerzői jogi védelmet élvez s nem válik köztulajdonná. (Párisi főtörvényszék.) — *A fonográfhenger* a párisi főtörvényszék 1905. évi február 1-én hozott itélete szerint a közzététel eszköze s az egyes példányok ugy tekintendők, mint valamely kiadás példányai. Ez a döntés azonban az alsóbíróságoknál még ellenállásra talál. Igy a szajnai kereskedelmi törvényszék az ellenkezőt mondta ki s az 1866. évi törvény értelmében a reprodukczió ezen módját megengedettnek nyilvánitotta. Különben a brüsszeli főtörvényszék is hivatkozva a berni egyezmény 2. és 4. czikkelyére, tételes intézkedés hiányában, ugyanezen álláspontón van, bár maga hangsulyozza ezen jogállapot méltánytalan voltát. — *Zártkörü bálban* bármely zeneművet a szerző engedelme nélkül elő lehet adni. A párisi főtörvényszék ezt analogia alapján állapitja meg az 1791. évi törvényből, amely az élő szerzők műveinek «nyilvános szinházban» való előadását tiltja. Zártkörü az a tánczmulatság, melynél a belépésnél ellenőrzik, hogy csak a meghivottak léphessenek be. (Közli: *Dr. Nyári Jenő.*)

— **Hol van még hatályban a római jog?** Kevesen tudják, hogy a Justinianus-féle római jog tiz milliónyi embernek élő joga. A brit Délafrikában, Guyánában és Ceylonban, mint a Journal of the Society of comparative Legislation irja, azon szerződések alapján, melyeket Anglia Németalfölddel a gyarmatok meghóditása után kötött, a kodifikált római jog abban az alakjában van még hatályban, melyet az a hágai és mechelni főtörvényszékek gyakorlata és a nagy hollandus romanisták tudományos müködése folytán nyert. Természetes, hogy a helyi szokásjog és törvényhozás ezt a hollandus-római jogot jelentékenyen módositotta. Igy Ceylonban és Brit Guyanában az angol kereskedelmi és büntetőjog van hatályban. A római magánjog egyik legjellegzetesebb vonása, t. i. az ingókkal és ingatlanokkal dologjogilag való teljesen azonos elbánás ugy a tulajdonjog, mint pedig a jelzálogjog tekintetében teljes épségében fennáll.

— **Az önadóztatásnak egy ősrégi nyomát** emliti a Revue générale du droit: Egyptomban a római uralom alatt egy Kr. u. 169-ből származó okirat tanusága szerint az autonom adóztatásnak az a formája divott, hogy a sztratégosz — császári helytartó — a vagyonos adóköteles polgárok (eüszkhémonesz) sorából hattagu bizottságot nevezett ki, amely a kataszteri adó alá eső bizonyos adótárgyaknak az értékét volt hivatva megbecsülni.

— **Corps de droit Ottoman.** Young György, konstantinápolyi angol követségi titkár ily czim alatt Oxfordban hét kötetes müvet ad ki, melyből eddig három jelent meg. — Sir Roland Wilson a gyüjteményes munkáját részletesen ismerteti az angol összehasonlitó jogtudományi társaság folyóiratában. Említést érdemel a *házassági jogból*, hogy a mozlim férfi érvényes házasságot köthet keresztyén vagy zsidó nővel is, ellenben a mozlimak nő csakis igazhitü férfival léphet érvényes frigyre. — Érdekes még, hogy tilos a házasságkötés ozmán és perzsa alattvalók közt, aminek oka, hogy a szunnita és a siita felekezet összeházasodását a politikai, állampolgári hüség szempontjából igyekeznek megakadályozni, amivel szemben semmi akadálya nincs az orosz vagy brit alattvaló mohamedánok és az ozmán alattvalók közti kötésnek, mivel az orosz meg az angol kormány nem avatkozik a mozlim szekták versengésébe.

— **Az esküdtbirósági intézmény Chinában.** A chinai birósági szervezet és eljárás módositása végett összeállitott bizottság javasolja az esküdtbiróságok felállitását és a bünügyi védelem rendszeresitését.

Fiatal ügyvéd, nagyobb forgalmu fővárosi irodában alkalmazást keres. Beléphet azonnal. Czim a kiadóhivatalban. 11802

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Veres Pálné-u. 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenegyedik évfolyam. 35. SZ. Budapest, 1906 augusztus 31.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *IV. Veres Pálné-u. 25.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Bünrészesség az öngyilkosságnál. *Dr. Angyal Pál* budapesti tud. egyetemi m.-tanár, pécsi nyilv. rendes tanártól. — A Dévai-féle Homestead tervezet és a kisbirtok helyes védelme. *Dr. Muntyán István* facseti kir. járásbirótól. — *Jogirodalom:* Dr. Nádas László: A kartellek és trustök kérdése. *Dr. Messinger Simon* budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* A próbaidő. *Dr. Vásárhelyi Jenőtől.* — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Bünrészesség az öngyilkosságnál.

I. A *budapesti kir. itélőtábla* 1905. évi junius 23-án 727. sz. alatt hozott itéletében, amely ellen vádlott külön védője által a BP. 385. §-ának 3. pontja alapján bejelentett semmiségi panaszt a BP. 437. §-ának 4. bekezdése értelmében, mint alaptalant a kir. Curia elutasitott, — a következő elvi kijelentést teszi. «A Btk. 283. §-ának 1. bek. meghatározott vétség második nemének törvényes kellékét az képezi, hogy vádlott az emberi élet kioltására alkalmas szereket, eszközöket azon tudattal szolgáltasson az illetőnek, hogy az illető azzal öngyilkosságot szándékozik elkövetni. *Az tehát, hogy az öngyilkosságra elszánt ez eszközt vagy szert használta-e, vagy hogy az okozta az illető halálát — a büncselekmény tényálladékának megállapitásánál közömbös.*» (V. ö. BJT. 52. köt. 94—96 l.)

Hasonló álláspontra helyezkedett egy izben a *kir. Curia* is, midőn 1892. évi márczius 15-én kelt 9378/1891. számu itéletében imigyen indokolt: «A vádbeli büntetendő cselekmény ismérvét a Btk. 283. §-a szerint nem képezi az, hogy az öngyilkosság valósággal be is következzék, hanem csak az képezi, hogy a tettes valakinek öngyilkossági czélra tudva eszközöket vagy szereket szolgáltasson, s ha a tettes ezt tette, a cselekményt már bevégezte, *akár használtattak fel az általa szolgáltatott eszközök vagy szerek öngyilkossági czélra s bárminő eredménynyel, akár nem.*» (V. ö. BJT. 24. köt. 132—133. l.)

E két felsőbirósági itéletből nem vonhatjuk ugyan le azt a következtetést, hogy az azokban megnyilatkozott elv *állandó gyakorlat* szüleménye, mindazonáltal kétségtelennek tartom, hogy az erős hatással lesz a judikaturára, mert bár ritkán nyilik alkalmuk biróságainknak hasonló esetekben itélkezni, de midőn felfedezik a mintát, midőn az abban *tantétel* formájában hangoztatott szabályt a törvény *szavaival* egybevágónak találják; valószinü, hogy ismét kifogják jelenteni, hogy az öngyilkosságra való rábirás, valamint eszközök vagy szerek szolgáltatása esetén irrelevans, vajjon el lett-e követve, vagy meg lett-e kisérelve az öngyilkosság, szóval hovatovább valószinüleg csakugyan állandó gyakorlattá leend: a Btk. 283. §-ának első bekezdése alapján akkor is megállapitani a bünösséget, midőn az, kit vádlott az öngyilkosságra reábirni törekedett, illetve kinek e czélra tudva eszközöket vagy szereket szolgáltatott, az öngyilkosságot még csak meg sem kisérelte.

II. Az irodalomban tudtommal nincs senki, ki e szabályt helyeselné. *Illés* szerint: «Habár e vétség az öngyilkossághoz viszonyitva maga is csak *a részesség alakjában jelentkezik*, mégis mint delictum sui generis, saját tényálladékkal bir»; de a részességnek alapfeltétele az elkövetett vagy legalább is megkisérelt büntetendő cselekmény, miből folyólag kétségtelen, hogy e részesség alakjában jelentkező sui generis delictum büntetendőségéhez Illés legalább is öngyilkossági kisérletet kiván; a rábirást illetően meg egész világosan igy is tanit: «az, aki valakit csak rábeszél az öngyilkosságra, de az illető később valamely más inditó ok folytán határozta azt el, vagy aki csak megerősit mást öngyilkossági elhatározásában: nem követi el a jelen vétséget.» (V. ö. Comm. II. köt. 409. l.) Legerélyesebben, s ellentmondást nem türő érvekkel *Fayer* támadja a Curiának fent közölt 1892-ben kelt itéletét (V. ö. Kézikönyv, I. köt. 274. l.) Három argumentumot állit homloktérbe: 1. a reábirás a Btk. 283. §-ában sem jelenthet mást, mint a Btk. 69. §-ában, azaz *eredményes felbujtást;* 2. ha a Curia álláspontja elfogadásra talál, ugy szabad terük nyilik a *kelepczeállitóknak* azáltal, hogy mást öngyilkosság ürügye alatt pisztoly átadására vagy felbujtási cselekményre birnak, kit azután bejelentenek; 3. ha a törvény a Btk. 283. §-ának második bekezdésében leirt sulyosabb esetben (amerikai párbaj) a büntetendőséghez legalább is kisérletet kiván, ugy lehetetlen, hogy az enyhébb esetben a sikertelen felbujtást, illetve eredménytelen segélyt büntetni akarta. *Vargha Ferencz* szintén e nézet hive, midőn kijelenti, hogy: «Kétségtelen, hogy . . . ha az öngyilkosságra magát elhatározott egyén ezen befolyás alatt a jelzett czél megvalósitása végett *valamit cselekszik:* a Btk. 283. §-ában körülirt vétség befejezéshez jutott, habár az öngyilkosság nem sikerült is.» (V. ö. BJT. 13. köt. 55. l.) Hasonlóan nyilatkoznak végre *Werner* és *Finkey;* az előbbi szerint: «a reábirás azt is jelenti, hogy a fölbujtott az öngyilkosságot *tényleg legalább is megkisérlette,*» s a segélyezést illetően: «szükséges, hogy az öngyilkosságra elszánt személy a szándékot valóban végrehajtsa: *a megkisérlés elég itt is.*» (V. ö. A magyar büntetőjog kézikönyve, 504—505. l.); az utóbbi szerint: «Ha az öngyilkosság meg sem kiséreltetett, nem is lenne értelme a büntetésnek.» (V. ö. Tankönyv, 588. l.) *Részemről* is ehhez a felfogáshoz csatlakoztam. (V. ö. Öngyilkosság, a Jogi Lexikon V. köt. 752. l.)

Megemlitem végezetül, hogy az *Indokolás* szintén ezt az álláspontot fogadta el, mert midőn felhozza, hogy: «választanunk kellett azon alternativa között: hogy az öngyilkosságra irányzott s *eredményre vezetett* rábeszélést és segélyt egészen büntetlenül hagyjuk, vagy pedig hogy a közremüködést delictum sui generis gyanánt tekintve, erről külön intézkedjünk», nyilvánvaló, hogy a büntetendőséghez eredményt, azaz legalább is kisérletet kiván. (V. ö. Löw, II. köt. 492. l.); különben a képviselőház igazságügyi bizottságának jelentéséből is azt olvassuk, hogy: «Az öngyilkossághoz való közremüködésnél e szó «*rábeszél*» (az első és második miniszteri javaslatban ugyanis ez a kifejezés szerepelt) helyett tétetett: «*rábir*», *mert a rábeszélésnek eredménynyel kellett lenni*, a tettest cselekménye elkövetésére birni. Amit a miniszteri indokok a felbujtásról mondanak: «Az uralkodó elem, a főtényező: a rábirás, még pedig oly összefüggésben az elkövetett büntettel, hogy ez annak okozatát képezze» — némi módositással itt is alkalmazható. (V. ö. Löw, II. kötet 494. l.)

Az eddigiekből megállapithatjuk, hogy nemcsak hazai irodalmunk képviselői, hanem büntetőtörvénykönyvünk szerkesztői is az öngyilkossághoz járuló részesség, mint sui generis

delictum büntetendőségéhez az öngyilkosság befejezését vagy legalább is kisérletét követelik meg, következésképen azt vitatjuk, hogy a Curia s a pozsonyi tábla álláspontja tarthatatlan. Mielőtt azonban nézetünk helyességének mélyebb okait felkutatnók, lássuk még régibb hazai törvényhozási munkálataink, s a külföldi törvénykönyvek vonatkozó rendelkezéseit.

III. *1791. évi javaslatunk* az összes törvénymüvek közül az első, mely az öngyilkosságra való felbujtást és ahhoz járuló segélynyujtást önálló delictumként büntetni rendeli (Liszt a porosz Landrechtnek tulajdonitja az elsőséget, melynek II. 20 : 834. §-a szerint; «Wer einen anderen auf dessen Verlangen tötet, oder ihm zum Selbstmorde beihilflich ist, hat 6—10 jährige, und bei einem überwiegenden Verdacht, den Wunsch nach dem Tode bei dem Getöteten selbst veranlasst zu haben, lebenswierige Festungs- oder Zuchthausstrafe verwirkt,» — a porosz Landrecht azonban tudvalevően 1794-ben, tehát a mi 1791-iki javaslatunk után három ével lépett életbe); a pars secunda, art 28. §. 3. pontja alatt ugyanis elrendeli, hogy: «Illi vero, qui alios ad Propricidium animaverint, aut qualitercunque Propricidii conscii, aut complices deprehensi fuerint, pro ratione culpæ, aut malitiæ punientur». — Expressis verbis nem kiván eredményt a javaslat szerzője, de valószinü, hogy csak akkor akarta a felbujtót vagy segédet büntetni, ha az öngyilkosság befejeztetett, mert a propricidiumot külön tartja a propricidium attentatumtól s a közölt 3. §-ban csak a propricidium (bevégzett öngyilkosság) fogalmával operál.

1843-iki javaslatunk már határozottan csak az esetben bünteti a részest, midőn az öngyilkos meghalt vagy legalább is kisérletet követett el; a 130. §. ugyanis imigyen hangzik: «Aki mást saját kivánságára életétől megfoszt, vagy aki mást öngyilkoságra szándékosan reábeszél, vagy abban tudva és akarva mást elősegit, ha a halál harmincz napok alatt valósággal be is következett, négy évi rabságig, ha pedig *a halál eszközlésére intézett cselekvés elkövettetett ugyan*, de abból valamely véletlenül közbejött ok miatt harmincz napok alatt halál nem következett, két évi rabságig büntettethetik.»

IV. *A külföldi törvénymüvek* közül a franczia, belga, svéd, osztrák és német büntetőtörvénykönyvek egyáltalán nem tartalmaznak idevonatkozással semmiféle rendelkezést; ezekben a jogrendszerekben tehát az öngyilkossághoz járuló részesség büntetlen, az angol jog e cselekményt szintén nem ismeri mint sui generis delictumot, de mivel az öngyilkosságot az öléssel parificálja (a kisérletet misdemeanornak — vétség — minősiti s fogházzal bünteti), tehát a felbujtót és segédet az ölés büntetésével sujtja (a büntethetőség előfeltétele azonban, hogy vagy bevégzett vagy legalább is megkisérelt öngyilkosság forogjon fenn).

A többi európai kodex és javaslat mind sui generis delictumként büntetik az öngyilkosságra való felbujtást, illetve az ahhoz járuló bünsegélyezést. Igy, hogy csak a nevezetesebbeket emlitsem: az olasz Btk. 370., a németalföldi Btk. 294., a schaffhauseni Btk. 145., a neuenburgi Btk. 298., a freiburgi Btk. 368., a berni Btk. 125., a spanyol Btk. 421., a portugal Btk. 354., a bulgár Btk. 252., 253., a norvég Btk. 236., az orosz Btk. 392., 393., a svájczi javaslat 62. §-ai, illetve articulusai; hasonló rendelkezést találunk továbbá több Európán kivüli törvényhozási munkálatban is, igy az indiai (305., 306. §§.), sudáni (234., 235. §§.), argentiniai (220. §.), brasiliai (299. §.), chilei (393. §.) ecuadori (431. §.), mexikói (559. §.), paraguay-i (220. §.), perui (238. §.), uruguay-i (324. §.), venezuelai (360. §.), japáni (362. §.) stb. Btk.-vekben, a japán javaslatban (261. art.).

A külföldi irodalom is általában a büntetendőség mellett foglal állást, s majdnem egyhangu a vélemény, hogy e cselekmény sui generis delictum formájában büntetendő (v. ö. különösen: *Wellauer*, Der Selbstmord, insbesondere Anstiftung und Beihilfe zum Selbstmord, 1896; *Guderian*, Die Beihilfe zum Selbstmord, 1899); néhányan (Holtzendorff, Hælschner, Wiebeck, John, Kohler) a büntetlenség mellett foglalnak állást, végül *Binding* büntetendőnek vitatja ugyan a közremüködést, de abban nem sui generis delictumot, hanem közvetett ölést lát. «Wer mit einem Dritten gemeinsam die Ursache zu dessen Tod setzt, ist Täter rechtswidriger Tötung» (v. ö. Lehrbuch des gem. deutschen Strafrechts, besonderer Teil, Leipzig 1902., II. kiadás, I. kötet, 25—26. lap, valamint Handbuch 695 s következő lap).

V. Az öngyilkossághoz járuló részességet sui generis delictumként büntetni rendelő külföldi törvénymüvek, s ez álláspontot támogató irodalmi nyilatkozatok legnagyobbrésze expressis verbis, csekély száma pedig közvetve határozottan feltételül tüzik ki az öngyilkosság megtörténtét vagy legalább is annak kisérletét. De lássunk néhány törvényhelyet szószerint: a *németalföldi Btk.* 294. articulusa szerint: «Aki mást öngyilkosságra szándékosan reábir, vagy annak segélyt nyujt, illetve eszközöket szolgáltat, *ha az öngyilkosság sikerült:* 3 évig terjedhető fogházzal büntetendő;» az *olasz Btk.* 370. §-a imigyen hangzik: «Aki mást öngyilkosságra felbujt, vagy másnak e czélra segélyt nyujt, *ha az öngyilkosság megtörtént* (ove il suicidio sia avvenuto): 3-tól 9 évig terjedő reclusioneval büntetendő;» *a norvég Btk.*, mely 236. §-ának első bekezdésében az öngyilkosságnál és az önmagán elkövetett sulyos testi sértésnél s egészségháboritásnál közremüködő harmadik személyt a beleegyező ellen elkövetett ölés és testi sértés büntetésével sujtja: az emlitett szakasz második bekezdésében a halál vagy sulyos testi sértés, illetőleg egészségháboritás elmaradását *büntetést kizáró oknak* minősiti; a *japán javaslat* 261. articulusa szintén kifejezetten csak a *sikerült öngyilkosságra* való felbujtást bünteti (7 évig terjedhető fegyházzal vagy fogházzal.)

A *bulgár Btk.* 252. articulusa már kisérlet esetén is büntet: «Aki másnak öngyilkossághoz eszközöket szolgáltat, vagy bármi módon segélyt nyujt, *ha az öngyilkosság elkövettetett vagy megkiséreltetett:* fogházzal büntetendő»; hasonlóan *a svájczi javaslat* 62. articulusa: «Aki mást öngyilkosságra reábir, vagy másnak e czélból segélyt nyujt, *ha az öngyilkosság véghezvitetett vagy megkiséreltetett:* fogházzal vagy öt évig terjedhető fegyházzal büntetendő»; felemlitem végül az 1906. évi január 1-én életbelépett *orosz Btk.-vet*, melynek 393. §-ában figyelemre méltó rendelkezés az, hogy amennyiben az öngyilkos-jelölt 17 évén alul van, vagy oly személy, ki cselekményének természetét s jelentőségét átérteni nem képes: a közremüködés büntethetőségéhez elég a kisérlet, egyéb esetekben a részes csak akkor büntethető, ha az öngyilkosság sikerült.

A többi törvénykönyvben s javaslatban kifejezetten nincs ugyan megkövetelve a befejezés, illetve a kisérlet, de valamenyi törvénymü, köztük a mi Btk.-vünk is, oly kifejezéseket használnak, melyekből megállapitható, hogy itt egy oly *részességi* cselekmény büntetendőségéről van szó, melyet ép azért kellett sui generis delictum formájába öltöztetni, *mert az alapcselekmény nem tartozik a büntetendő cselekmények közé;* az önállósitott részességi cselekmény ezáltal azonban nem veszthette el a komplicitáshoz füződő ama jelleget, mely szerint büntetendőségéhez bevégzett vagy legalább is megkisérelt alapcselekmény, a mi esetünkben tehát sikerült, vagy legalább is megkezdett öngyilkosság szükségeltetik.

A kodexek és javaslatok felett tartott szemlénket befejezve, megállapithatjuk tényként, miszerint *arra nézve, hogy öngyilkossági kisérlet hiján is büntetendő lenne a részes, szabály egyik törvényhozási munkálatban sincs.* Van kodex, amely egyáltalán nem büntet, van olyan, amely megelégszik, ha kisérlet követtetett el, sőt némelyik befejezést kiván a büntetendőséghez.

És ugyanekkor a pozsonyi tábla inkább a Curiának 14 évvel ezelőtt kelt itéletét veszi mintául, semmint hogy a jogfejlődésre vetne egy pillantást s törvényünk szellemét igyekeznék átérteni.

VI. A külföldi criminalisták nyilatkozatainak tüzetesebb ismertetésére nem terjeszkedem ki, mert mondhatná valaki, hogy elsősorban mégis csak a mi törvényünk szavai veendők az értelmezés alapjául, mindazonáltal nehány megfontolásra érdemes véleményről annál is inkább meg kell emlékeznem, hogy e cselekménynek jogi természetét érdeklő fejlődés irányáról némi fogalmat szerezhessünk.

Ugy látszik, hogy mindinkább az a nézet kezd erőhöz jutni, mely az öngyilkossághoz járuló részességet csak sikerült öngyilkosság esetén bünteti. A törvénymüvek közül is több ezt a felfogást vette alapul, mely különben az irodalom részéről is tekintélyes támogatást nyer. A németalföldi Btk. javaslatának tárgyalásakor az igazságügyminiszter pl. azzal indokolta a vonatkozó szakaszba felvett ama feltételt, mely szerint a részesség csak bevégzett öngyilkosság esetén büntetendő, hogy az öngyilkossági kisérlet mindig a nevetségesség színében tünik fel. (V. ö. Vergleichende Darstellung des deutschen und ausländischen Strafrechts, V. köt. Berlin, 1905. 140. l.). Legtalálóbb azonban Liszt érvelése, — szerinte: öngyilkossági kisérlet esetén a részest felelősségre sem vonhatjuk anélkül, hogy az öngyilkosjelöltet koronatanuként ki ne hallgatnók, «Will mann wirklich die Seelenkämpfe, die der Tat vorangegangen sind, diese innersten Erlebnisse eines am Leben gebliebenen Unglücklichen, zum Gegenstand einer gerichtlichen Beweisaufnahme und damit der journalistischen Berichterstattung machen? Das wäre ja ebenso schlimm, wie die Bestrafung des versuchten Selbstmordes selbst.» (V. ö. előbb id. mü V. köt. 140. l.)

De más oldalról is tétettek kisérletek a büntetendőség területének megszoritása tárgyában; igy *Zürcher* a svájczi javaslat vonatkozó szakaszának szövegezési vitája alkalmán azt ajánlotta, hogy az öngyilkossághoz járuló részesség büntethetőségének feltételéül tüzessék ki még az is, hogy a részes önző motivumból cselekedett légyen: «wenn der Täter aus selbstsüchtigen Beweggründen gehandelt hat»; *Wellauer* ily esetben sulyosabb büntetést vél kiszabandónak; viszont *Lammasch* a következő szöveget ajánlja: «Wollte er einer ihm nahestehende Person dadurch Schande ersparen, so kann von der Bestrafung abgesehen werden.» (V. ö. előbb id. mü V. köt. 138—139. l.)

És midőn a fejlődés iránya arra mutat, hogy e cselekmény méltán mind szükebb területre szorul, ugyanakkor a pozsonyi tábla, követve a Curiát a kiterjesztés álláspontjára helyezkedik.

VII. De valóban kiterjesztő tendentia nyilvánul meg a pozsonyi tábla itéletének indokaiban? Forditsuk csak ismét tekintetünket a hazai kodexre, s ne is vonjuk be a vitába a felbujtás büntethetőségének kérdését, amelyről közvetlenül sem a Curia, sem a pozsonyi tábla amugy sem nyilatkozott (a segitő tevékenység tekintetében sem volt semmi szükség arra, hogy nyilatkozzék). Tehát mit is mond a törvény? «Három évig terjedhető fogházzal büntetendő az: aki valakit az öngyilkosságra rábir, *vagy e czélra annak tudva eszközöket vagy szereket szolgáltat*». No lám, hisz a második fordulat szerint már az büntetendővé válik, aki öngyilkossági czélra tudva eszközöket vagy szereket szolgáltat?! A törvény egy szóval sem köti ki feltételül az öngyilkossági kisérletet, mint minimumot?! Csak az a kis öt betüs szócska hiányoznék a törvényszövegből, amint nem volt bent sem az első, sem a második miniszteri javaslatban; az «*annak*»-ról van szó, mit a képviselőház igazságügyi bizottsága szurt be a szövegbe (V. ö. *Löw*, II. köt. 491. l.) Anélkül — megengedem — vitatható lenne a második fordulatban jelentkező törvényakarat, bár részemről még akkor is nyomósabbnak találnám Fayernak indokolt tanitását, mint a pozsonyi tábla indokolás nélküli indokait, de a jelenlegi szöveg mellett még a komoly vitát is kizártnak minősitem, mert ugyan mit is jelent ez a kis öt betüs szó? «... *annak*... *eszközöket*... *szolgáltat.*» Kinek? az öngyilkos*jelöltnek*?! aki talán, amikor belenéz az üres pisztoly csövébe, megijed, s pisztolyt, töltényt kihajit az ablakon? Én is az ellenfél argumentumát használom: «ezt a törvény nem mondja.» Tehát akkor *kinek?* a felelet kézenfekvő, nem is lehet más: *az öngyilkosnak*, azaz annak, ki az öngyilkosságot utóbb vagy megkisérelte vagy sikerrel végrehajtotta.

Még csak egyet: a pozsonyi tábla bátran megvárhatta volna, mig egy oly eset kerül elébe, melyben csak szerek vagy eszközök szolgáltatása képezi a csupasz tényálladékot (az alapul szolgált bünügyben a szer használója ugyanis 6 napi szenvedés után meghalt), addigra talán mélyebben áttanulmányozta volna a Btk. 283. §-ának 1. bekezdésének értelmét, fejlődéstörténetét, s ez idő alatt talán tudomást szerzett volna a külföldi evoluczióról is.

Dr. Angyal Pál,
budapesti tud. egyet. m. tanár,
pécsi nyilv. rendes jogtanár.

A Dévai-féle Homestead tervezet és a kisbirtok helyes védelme.*

VI.

Az alább közölt Tervezetben megkisérlettem a kisbirtok védelmének az én felfogásom szerint helyes előfeltételeit és gyakorlásának czélszerü módját összefoglalni.

Minthogy azonban ennek részletes indokolása e czikk keretében már nem fér el, csak annyit akarok kiemelni, hogy lényegileg a kisbirtokos-földmives érdekeit tartottam ugyan szem előtt, de az egyes intézmények a kijelölési jog kapcsán másoknak is javára szolgálhatnak, s hogy az 5. §-ban megakartam határozni a földmunka és a tőke oly szövetkezését, amelyet mindkettőre nézve előnyösnek és ez okból kedvezményezendőnek tartok.

Különben a Dévai-féle Tervezet néhány intézkedése — bár többnyire más czél szolgálatában — elfér az én tervezetemben is s ezért e jól megfogalmazott részeket csaknem szóról szóra átvettem. Igy a 6. §. 1. bekezdését, a 8. §. 1. és 2. pontját stb.

Törvénytervezet a kisbirtok védelméről.

1. §. A telekkönyvi hatóság nem rendel árverést oly ingatlanságra, melynek értéke a 8000 K-t meg nem haladja.

2. §. Szőlők és házosztályadó alá eső ingatlanok értéke a legközelebb mult évi állami adó kétszázszoros, házbéradó és földadó alá eső ingatlanoké pedig annak százszoros összegében állapitandó meg.

Az általános jövedelmi és országos betegápolási pótadó, utadó, a törvényhatósági és községi adók számitáson kivül maradnak.

3. §. Végrehajtató kérelmére a telekkönyvi hatóságnál állandóan alkalmazott szakértő által bizonyitott magasabb érték veendő figyelembe.

4. §. Árverés alá bocsájtandó a kisebb értékü ingatlan, ha a végrehajtató kimutatja, hogy a végrehajtást szenvedőnek oly árverés alatt nem álló más ingatlana is van, melynek értéke az árverés alá bocsájtandóéval együtt a 8000 K-t már meghaladja.

Ez esetben a vagyonvédelemnek csak azon összeg erejéig van helye, amely az árverés alatt nem álló ingatlan értékének levonása után, a 8000 K-ból netán még fenn marad.

5. §. A védelemnek birói itélettel való mellőzését kérheti az a hitelező, akinek *a)* oly követelése nyert bejegyzést, amely a kamatot, tőketörlesztést és egyéb járulékokat összefoglaló egyenlő fizetési részletek által előre meghatározott számu de legalább harminczéven át törlesztendő, és amely követelésnek még kifizetetlen összege az ingatlan értékének

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

75%-át meg nem haladja, *b)* oly követelése, mely nem tőkére hanem pénzjáradékra irányul és amelynél a pénzjáradék évi összege az ingatlan értékének 4%-át meg nem haladja.

De a mellőzésnek ez esetekben is csakugy van helye, ha a követelést tárgyazó perben kimutattatik, hogy az adós a kereset beadásakor legalább egy évi teljesitéssel késedelemben van.

6. §. A védelemnek itélettel való mellőzését kérheti az a hitelező is, akinek követelése törvényes tartási kötelezettségen, vagy tiltott cselekményen alapul.

7. §. A tulajdonos feljegyeztetheti, hogy a vagyonvédelemről lemond.

Ez a feljegyzés csak közokiratban kérhető, s csak azon követelés behajtásánál vehető figyelembe, amelyet legalább három hónappal később jegyeztek be.

8. §. Egyáltalában nincs helye védelemnek, ha *a)* a követelés a jelen törvény hatályba lépte előtt már bejegyeztetett; *b)* a követelés jogalapja közadó vagy más nyilvános teher; *c)* a tulajdonos nem magyar honos; *d)* az adós a tulajdonjogot a követelés bejegyzése után átruházta: *e)* a behajtás alatt álló követelés az adós tulajdonjogával egyidejüleg jegyeztetett be.

9. §. Ha jogerős itélet a védelem mellőzését kimondotta, a telekkönyvi hatóság a végrehajtási zálogjog bejegyzésével, vagy a végrehajtási jog feljegyzésével egyidejüleg azt is feljegyzi, hogy a követelés behajtásánál vagyonvédelemnek helye nincs.

10. §. A vagyonvédelem törvényes előfeltételeinek fenforgását a telekkönyvi hatóság az árverés elrendelése alkalmával hivatalból vizsgálja.

11. §. Ha az árverési kérvény nincs felszerelve a vagyonvédelem törvényes előfeltételeinek elbirálásához szükséges összes adatokkal, a telekkönyvi hatóság a végrehajtatót pótlásra utasitja.

12. §. Ha a telekkönyvi hatóság az árverési hirdetményt kibocsájtja, abban azt is ki kell mondani, hogy vagyonvédelemnek van-e helye és mely összeg erejéig. (4. §.)

13. §. Ha vagyonvédelemnek helye van, az árverést a helyszinére kell kitüzni.

14. §. A vagyonvédelmet a végrehajtást szenvedő foganatositja azáltal, hogy a kiküldött felhivására az árverés megkezdése előtt kijelöli azon ingatlanokat, amelyeknek eladását mellőzni kivánja. (Kijelölési jog.)

15. §. Ha a kijelölt ingatlanok értéke az árverési hirdetmény szerint a védelem alá eső értéket (12. §.) meg nem haladja, a kiküldött az árverést csak a ki nem jelölt ingatlanokra foganatositja.

16. §. Ha a kijelölt ingatlanok értéke a védelem alá eső értéket már meghaladná, a kiküldött — a kijelölés sorrendjének figyelembe vétele mellett — azt az (értékhatárba eső) ingatlant is eladja, amelynek kihagyásával a végrehajtást szenvedő a védett értéktől már részben elesnék.

17. §. Az ekként eladott ingatlan vételárának az a része, amely a védelem alá eső érték kiegészitéséhez szükséges, a végrehajtást szenvedő javára sorozandó, s végrehajtás tárgyát egyébként sem képezheti.

18. §. Ha a védett vagyon kiegészitéséhez az értékhatárba eső ingatlan értékének több mint fele volna szükséges, a végrehajtást szenvedő a kisebb részt a kiküldött kezéhez lefizetheti és az ingatlan eladása mellőzendő.

19. §. Jutalékra nézve a kijelölési jog csak akkor gyakorolható, ha a végrehajtást szenvedő társtulajdonos az árverés megkezdése előtt a kiküldött által jegyzőkönyvileg kihallgatandó községi előljáróság nyilatkozatával kimutatja, hogy a jutalékának megfelelő részt a természetben a másik társtulajdonosétól elkülönitve birtokolja.

20. §. Ha a végrehajtást szenvedő az árverésről bármely okból elmaradt, vagy jogával élni nem akar, a 14—19. §-ban meghatározott jogokat neje, özvegye, vagy kiskoru gyermekeinek igazolt gyámja is gyakorolhatják.

21. §. A kijelölési jog közokirattal, vagy teljes bizonyitó erejü magánokirattal igazolt meghatalmazott által is gyakorolható.

22. §. Ha a kijelölésre jogosultak az árverés megkezdésére kitüzött óráig nem jelentkeznek, vagy jogukkal élni nem kivánnak, a kiküldött az árverést az összes ingatlanokra foganatositja.

23. §. Az árverés elmulasztása miatt igazolásnak helye nincs.

24. §. Az árverésről felvett jegyzőkönyvnek az 1881: LX. tcz. 173. §.-ban előirtakon kivül még a következőket kell tartalmaznia: 1. annak megemlitését, hogy a jogosultak kijelölési jogukra s ennek következményeire a kiküldött által figyelmeztetve lettek; 2. annak megemlitését, hogy a jogosultak közül ki és mely ingatlanokra nézve élt a kijelölési joggal; 3. a kijelölt ingatlanokat; 4. az eladott ingatlanok felsorolását, becsértékét, illetve árverési vételárát; 5. az értékhatárba eső ingatlan megjelölését, értékét, a védett vagyon kiegészitéséhez szükséges vagy a kijelölő által pótolt összeget és a kiküldöttnek az ingatlan iránti rendelkezését; 6. a 19. §. értelmében foganatositott eljárás tüzetes leirását és eredményét.

25. §. Ha a kiküldött a kijelölési jog gyakorlására a jogosultakat nem figyelmeztette, vagy a jog gyakorlására módot nem nyujtott, az árverés megsemmisitendő.

26. §. Más szabálytalanság esetén a telekkönyvi hatóság a kiküldött hibáját kijavitja. Különösen az értékhatárba eső ingatlan helytelen kezelésénél a törvényellenes eladást megsemmisiti, illetőleg uj árverést rendel.

Ilyenkor az értékhatárba eső ingatlanért befolyt összegek a fizetőnek visszautalványozandók.

27. §. Ha az 1881: LX. tcz. III. fejezete értelmében kizárólag ingatlanok haszonélvezetére foganatosittatott a végrehajtás, a zárlat folyamán bevett jövedelmekről a végrehajtató követelését megelőzőleg évi 400 K a végrehajtást szenvedő javára utalványozandó.

28. §. Ha a végrehajtást szenvedő a telekkönyvi hatóság állandó szakértőjének becslevelével kimutatja, hogy a kényszerkezelés alatt álló ingatlanok évi tiszta jövedelme a 400 K-t meg nem haladja, a telekkönyvi hatóság a zárlatot feloldja.

29. §. A telekkönyvi hatóság a jelen törvény 25. és 26. §-ai értelmében akkor is eljár, ha az érdekeltek előterjesztéssel nem éltek.

30. §. A 1881: LX. tcz.-nek *c)* pontja jelen törvénynyel ellenkező rendelkezései hatályukat vesztik.

Dr. Muntyán István,
facseti kir. járásbiró.

Jogirodalom.

Dr. Nádas László: A kartellek és trustök kérdése. (Budapest, 1906. Grill Károly könyvkiadó vállalata. 464 lap. Ára 8 K.)

Gyakran gáncsolják a magyar tudományos Akadémiát pályakérdéseinek megválasztása miatt és néha nem ok nélkül. Ezuttal azonban gondossága dicséretet érdemel, mert oly kérdés tudományos feldolgozását tüzte ki feladatul, mely a külföldön nagy hullámokat vetett fel, oly nagy hullámokat, hogy azok még a mi, a nagyipar hatalmas fejlődésétől különben oly távoleső gazdasági gyarmatországunkba is elhatottak. A helyesen megválasztott kérdés két jeles munkával gazdagitotta irodalmunkat. Tényleg gazdagitotta, mert nyereségnek tekintendő minden tanulmány, mely komoly és alapos vizsgálódáson felépülve, a gazdaságilag előbbre haladott nemzetek tapasztalatait és az azokból leszürődő tanulságokat viszi be gondolkozásunkba és előkészíti a jövőben reánk is váró nagy átalakulásokat.

Nádas munkáját dicsérettel tüntették ki, melyet teljes

mértékben megérdemelt. Rendkivül nagy szorgalommal óriási anyagot hordott össze és bizonyára nem rajta mult, ha ehhez a hazai kartellek még aránylag sem szolgáltattak elegendő adatot. Elvégre annak tudatára kellene ébredniök ipari életünk vezetőinek, hogy e téren a titkolódzással csak önmaguknak ártanak, az oltalmuk alatt álló intézményeknek pedig nem használnak. Semmi sem volt alkalmasabb a kartellek elleni balitéletek eloszlatására, mint az a hivatalos ankét, melyet a német birodalmi belügyi hivatal e tárgyban kezdeményezett és melynek közreadott eredményeit és tárgyalásait szerzőnk részben már felhasználta.

Szerzőnk monografiájának első részében a kartellek és trustök keletkezésének okairól és előfeltételeiről értekezik. Szivesen láttam volna ily nagy terjedelmü és rendszeres müben a történeti előzmények behatóbb tárgyalását. Az előző fejlődési menet alapos ismertetése felette hálás feladat lett volna, már csak azért is, mert a nagy külföldi kartellirodalom is a kérdésnek ezt a részét meglehetősen elhanyagolta. Már pedig szinte lehetetlen enélkül az ipar és kereskedelem történeti fejlődésén végigvonuló irányzatokat minden tekintetben helyesen méltatni. Ezen irányzatoknak félreismerésére vall a szerzőnek az az állitása, hogy «a gazdasági haladás követelménye volna a közvetitő kereskedelem eliminatiója» és szó fér ahhoz is, midőn a szabad verseny előnyei közé az üzemek nagymértékü konczentrácziójat sorolja, mely pedig a legtöbb esetben a tőkében gyengébb, bár termelésének minőségére nézve néha épp oly jó, vagy jobb gyárnak az erősebb versenytárs által való megsemmisitésében és beolvadásában áll. A kartellnek talán épp egyik legnagyobb előnye, hogy az egyéni, ipari existenciákat védi és azoknak fenmaradását és ez által az ipari munka többoldaluságát ugyanazon termelési ágon belül is lehetővé teszi.

A trustök keletkezésének ismertetésénél, melyek éppen leghathatósabb formái ama konczentrációnak, melyet szerző oly nagy gazdasági előnynek tekint, nem emelte ki azt a nagy szerepet, mely ezen a téren a tőzsdei müveleteknek és hihetetlenül vad pénzügyi spekulácziónak jutott. Talán éppen ezeknek tulajdonitható az a nagy gyülölet és ellenszenv, mely ezen túlhatalmas alakulatok ellen hazájukban, az Amerikai Egyesült Államokban nyilvánul, anélkül, hogy eddig akár törvények, akár az igazságszolgáltatás utján félelmetes erejüket megtörni sikerült volna.

Midőn szerző a kartellek és trustök fogalmával, fajaival és szervezetével foglalkozik, meghatározásai gyakran ama szabatosság hijjával vannak, mely több a puszta eleganczia jurisnál. Ebből «kevesebb több» lett volna és készséggel elengedtük volna az efajta definicziókat mint: «külső forma alatt értjük azon jogi formát, melyet minden kartellel és trusttel járó megegyezés ölt» (51. l.), el is tekintve az ilyenektől: «a tapasztalati tények millióit épp oly kevéssé lehet megszámlálni, mint amily megszámlálhatatlanok.» (151. l.)

Épenséggel nem tapasztalati tényből indul ki szerzőnek az a nézete, hogy minden gazdasági tevékenységnek a létező jogi normák alapján kell lefolynia. Hiszen éppen a kartellek és trustök élő példái annak, hogy a gazdasági alakulások uj medreket törnek és ásnak maguknak és mig ezek egyre szélesednek és mélyednek, addig a jogásznak alak- és keretalkotó gondja csak lassan és tétovázva megy a gyorsan haladó alakiságokkal és formai szabályokkal nem törődő anyagi fejlődés után.

Felsorolván a kartellszerződések különböző nemeit, nem tekinti szerződési jellegünek azt a kartellt, mely pusztán a tagok adott szaván alapul. (59. l.) Elvégre a szerződés létrejötte nem függ attól, vajjon irásba is foglalták és «garancziákkal» felruházták-e a felek, avagy egyszerüen szóbeli megállapodás maradt-e? Ha van «jogi hatása» az irásbeli szerződésnek, akkor van a szóbelinek is: a különbség csak a bizonyitás kérdése.

Épp oly mellékesnek tartom a kartell lényegére nézve a szövetkezés önkéntes voltát. (60. l.) Hiszen maga a szerző is felhoz példákat arra nézve, hogy kartellek a kormány kényszeritő intézkedései folytán jöttek létre. Szintugy lényegtelen fogalmi szempontból a kartellbe lépő vállalkozóknak egymástól való függetlensége. (62. l.) Elvégre nem érintheti a megállapodás tartalmát és hatályát, az a körülmény, hogy a szerződésre lépő czégek egyike vagy másika, vagy akár több is egymás üzletében már előbb is érdekelve volt és arra befolyást gyakorolhatott.

Pohlétól eltérőleg szerző a munkások koalicziói nem vonja a kartellek fogalma alá. Végeredményben ugyan ezek is árujoknak, a munkának akarnak összebeszélés és szövetkezés utján jobb árt biztositani. A kartell tárgya nem is mindig portéka, lehet szolgáltatás is, p. o. szállitás vasuton, hajón; táviró- és távbeszélő-társaságok kartellje; villamos áramszolgáltató vállalatok kartellje; ezek is munkaerőt szolgáltatnak, akár az ember.

Ha technikai okoknál fogva ily messzire nem is terjeszkedett ki a szerző, mégis lehetőleg az egész anyag felölelésére törekedett és igy a kartellekkel és trustökkel rokon, bár más irányu és czélu alakulatokat is érint, melyek közül nem hagyhatom emlités nélkül a munkaadók és munkások kölcsönösségen alapuló, angol és amerikai talajból kisarjadt allianceokat, melyek a kollektiv munkabérszerződések általánositásának leghathatósabb eszközei lesznek valamikor és gyakorlatilag megvalósitják a munkásoknak a nyereség-emelkedésben való részeltetését.

Határvonalat igyekszik vonni a legitim kartellek és a cornerek és ringek között, melyek tulajdonképp nem egyebek, mint valamely szükségleti czikk összevásárlása által szerzett ideiglenes egyedáruságnak féktelen kihasználása.

Kimeritőbb lehetne a kartellek különböző definicziónak felsorolásában. *Hirsch* kis füzetében (Die rechtliche Behandlung der Kartelle 1903.) nem kevesebb, mint 20-at sorol fel. Ellenben részletesen ismerteti a kartellszervezetek különböző osztályozásait, kibővitvén azokat saját osztályozásával.

Apró tévedés, mintha hazánkban tükörüvegkartell volna. (120. l.) E czikket itt nem állitják elő, Ausztriában is csak egy ilyen gyár van. Más a rakott tükör-kartell.

A kartellek és trustök *gazdasági hatásait* kutatva, helyesen jegyzi meg a szerző, hogy vajmi nehéz annak megállapitása, hogy mily gazdasági eredmények vezethetők vissza a kartellek létezésére és melyek más okokra. (149. l.) Tényleg sok mindenért teszik felelőssé a vállalkozók szövetkezéseit, ami tulajdonképp egészen más forrásból fakadt és tőlük függetlenül náluk nélkül is előállt volna.

Téves, hogy a kartellek és trustök mindig «csak egy hatást czéloznak, t. i. a vállalkozói nyereség emelését.» Jó és rossz értelemben más is lehet a czéljuk. Lehetnek teljesen védelmi czéluak, egy bizonyos elért állapot fentartásának eszközei. Lehetnek pusztán részvényspekuláczió támogatására rendelve.

Igen érdekesek és nagy adathalmazon alapulnak szerzőnek tanulmányai azon hatásokról, melyeket a kartellek és trusztök az árakra, a fogyasztásra és a munkabérekre, a közvetitő-kereskedelemre, a termelésre és gazdasági válságokra gyakorolnak s melyek szerinte végső eredményben a kollektivismus felé vezetnek.

A legnehezebb probléma természetesen az, mely nem elvont elméletekkel, adatkutatással és a létező gazdasági állapotokkal állitja szembe a szerzőt, hanem annak megoldását kivánja tőle, vajjon kell-e és ha igen, minő törvényhozási intézkedés az uj alakulatokkal szemben? Szabályozás vagy rendszabályozás legyen-e? A további fejlődést tegye-e lehetővé, vagy a teljes elnyomásuk szolgáljon e czélul?

Szerző az állami beavatkozást szükségesnek tartja és e nézetének megokolásánál abból indul ki, hogy az állam be-

avatkozásának a jövedelemmegoszlás menetébe mindannyiszor helye van, valahányszor a polgárok egy része magának oly jutalmazást tud biztositani, mely szolgáltatásaival nincs összhangban. Mellékesnek tartja, hogy ezen az államban államot alkotó szervezetek kizsákmányoló politikát követnek-e vagy sem, elég, hogy az összekapcsolódásuk által létrehozott tényleges egyedáruság a visszaélések lehetőségét rejti magában. E czélra előző vizsgálatot nem tart szükségesnek, mert a kérdés eléggé ismeretes és már számos oldalról világitották meg.

Viszont nem hagyja figyelmen kivül a magántulajdon korlátlanságára és a szerződési szabadságra alapitott ellenérveket sem és foglalkozik azzal a kérdéssel is, hogy az állam beavatkozásával nem gyöngiti-e saját iparának versenyképességét?

Röviden ismerteti ezután a római jognak a gabonauzsora és meg nem engedett iparos paktumok ellen irányuló tilalmait, a középkori német birodalmi rendőri szabályzatok intézkedéseit, melyek mellett szivesen láttam volna a városi statutumokban rejlő anyag feldolgozását is és azután áttér a franczia Code Pénal és az abból fejlődött rokon törvénykönyvek idevágó szakaszainak méltatására. Ezeknek, valamint az angol és amerikai jog szabályainak alapján azon következtetésre jut, hogy a büntetőjogi tilalom sikerre nem vezet és de lege ferenda alkalmazását nem ajánlja.

A kartellek magánjogi szabályozásának tárgyalásánál az 1870. évi osztrák u. n. koalicziós törvényből indul ki, melyet az annak alapján kifejlődött joggyakorlattal együtt alaposan ismertet, bevonván fejtegetései keretébe az 1895. évi perrendtartásnak és végrehajtási eljárásnak a vállalkozói kötelékek ügyeiben keletkező választott birósági megállapodások és itéletek ellen irányuló szakaszait is. Az érdekes német joggyakorlatnak kissé tulságosan kivonatos ismertetéseit kárpótolja a létező magyar jogi helyzet beható tárgyalása. Nézetem szerint tévesen értelmezi a Curia 1904 junius 27-iki 1476/903. sz. itéletét, midőn azt véli, hogy ez a kartellszerződést csak akkor tekinti hatálytalannak, ha áremelkedéshez vezet; bizony közérdekbe ütközőnek tekinti a kartellt már czélzatánál fogva, mely szerinte mindég az árak megdrágitására irányul. Más megszoritás olvasható ki azonban ebből az itéletből, t. i., hogy csak a *mindennapi* életszükséglet, élelmi czikkek stb-re vonatkozó kartelleket tartja közérdekbe ütközőknek.

Szerző ellenzi a kartellszerződések érvénytelenségének vagy akár feltételes semmisségüknek kimondását, de fentartja a visszalépési jogot, ha jogellenes fenyegetés kényszere alatt lépett be valaki a kartellbe.

A kartellek visszaéléseinek meggátlása végett különösen a boycott-tal szemben a kártéritési kötelezettség és szerződéskötési kényszer megállapitását ajánlja, a miniszterium ellenőrzése mellett, mely a könyvek és üzleti irományok megvizsgálására is jogositva volna, felebbezés (helyesen panasz) jogával a közigazgatási birósághoz. Egyenlő árszabályt kiván mindenki részére a «first come, first served» elvének alkalmazásával. A tulmagas árak letörésére időleges vámleszállitásokat ajánl, melyeket a minisztertanács rendelhetne el. Helyesen tiltakozik az állami ármegállapitások ellen; ezek vagy a legsötétebb középkorba vinnének vissza, vagy egy igen ragyogó jövőbe, melynek körvonalait éppen a nagy fény miatt még nem láthatjuk tisztán.

A progressiv adó alkalmazása a leghelyesebb eszközök egyike, mert az egyesek tömörülése által elért nagyobb erőkifejtést, biztosabb és dusabb eredményt a köz javára jobban megterheli; de ez ne legyen specziális intézkedés, hanem általános elv.

A kartellregister eszméjét először Landesberger vetette fel; Menzel ő előtte még csak általában nyilvánosságról beszélt és csak felvilágositások adását kivánta kötelezőnek kimondani. Szerző az árak mindenkori közzétételét is kivánja és helyesli az osztrák javaslat szigoru büntetési tételeit. Helyes az a kivánsága, hogy a szabályozás ne csak a kartelleket és trustöket, hanem az egyes czégek kezében összpontosuló monopoliumot is érje.

A nagy terjedelmü munkát a bel- és külföldi kartellek és trustök statisztikája és áttekinthető egybeállitása fejezi be.

Dr. Messinger Simon.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE

A próbaidő.

Az ipartörvény 88. §-ának 2-ik bekezdése szerint az iparos és segéd közti szolgálati szerződés «ha a felek másképp nem egyeztek, csak egy heti próbaidő után válik kötelező erejüvé». Ami annyit jelent, hogy a szerződés a felek akaratától, sőt önkényétől függő azzal a feltétellel köttetik meg, hogy a szerződő felek azt egy próbahét után kötelező erejünek fogják önmagukra nézve elismerni. A próbaidő melletti szerződés tehát: a feleknek fentartott és záros határidőn belül gyakorlandó elállási jog mellett kötött szolgálati szerződés.

A próbaidő kettős kedvezményt ad mindegyik szerződő félnek: 1. elállhat a szerződéstől a felmondással járó jogi következmények bekövetkezése nélkül; és 2. anélkül, hogy oly oknak fenforgását kellene igazolnia, (kereskedelmi törvény 58., 59. §§. ipartörvény 94., 95. §§.), mely jogot ad a szolgálati viszonynak felmondás mellőzésével való felbontására.

Az elállásnak rendszerint kifejezettnek kell lennie; hallgatás által a szerződés feltétlenné válik.

A próbaidős szerződés tehát jogérvényesen — bár ideiglenesen — megkötött szerződésként jelentkezik; feltételes és bizonytalan csupán a szerződésnek, illetve a szolgálati viszonynak, vagy még helyesebben az alkalmazásnak állandósulása, és az ezen állandó alkalmazáshoz füződő szerződéses avagy törvényes következmények. E magyarázatra, mely a törvény betüjével ellenkezőnek látszik, alább még visszatérünk.

Oly esetben, midőn a próbaidő szerződésileg köttetik ki — ami természetesen előfordulhat ipari, kereskedelmi és szorosan vett magánjogi viszonylatokról egyaránt — e kikötés kétféleképpen történhetik és ezek szerint kétféle jellege lehet a próbaidőnek.

a) Történhetik ugy, hogy a felek a szolgálati szerződést minden részletében megállapitják; fixirozzák a kölcsönösen nyujtandó ellenszolgáltatások módját és mérvét, a felmondási időt, stb; de beleveszik a szerződésbe a — mondjuk három heti — próbaidőt. A szerződés tehát akkor válik véglegessé, ha e három hét után bármely részről fel nem bontatik.

b) A másik modus az, hogy nem állapittatik meg egyelőre a véglegessé válandó szolgálati szerződés; hanem megegyeznek a felek meghatározott feltételek mellett bizonyos terjedelmü próbaidőben, melynek kitöltése után, ha egyik fél sem gyakorolná elállási jogát, fog megköttetni a végleges és állandó szolgálati szerződés. Ha ennek a véglegessé válandó szerződésnek feltételei már a próbaidő kikötésénél — bár attól függetlenül — előre megállapittattak, ugy az a próbaidő leteltével külön kijelentés nélkül, tehát hallgatás esetén is hatályba lép, éppen ugy, mint az *a)* alatti esetben. Ha ellenben csupán az volt a megegyezés, hogy a végleges szerződés módozatait majd a próbaidő letelte után fogják a felek megállapitani, ez esetben kifejezett ujabb akaratnyilvánitás és megegyezés szükséges. Enélkül a szolgálati viszonynak a próbaidőn tul való folytatása csak ugy tekintendő, mint a próbaidő meghosszabbitása, tehát a szolgálati viszony ideiglenes marad, bármikor felbontható a törvényes következmények nélkül.

Ily értelemben döntött a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék egy esetben (1899 deczember 12.) midőn is kimondotta, miképp az a körülmény, hogy egy kereskedő valakit 14 napi próbautazásra felfogad s a 14 nap letelte után s ahelyett csak egy hónap mulva bocsájtja el, még nem ad jogot az alkalmazottnak felmondási időhöz való igényre, ha a megállapodásnál csak a 14 napi próbaidőről volt szó, ellenben az annak eltelte utáni idő megbeszélés vagy megállapodás tárgyát nem képezte.

Az *a)* alatti esetben a pródaidő felbontó, a *b)* alatti esetben felfüggesztő feltételként jelentkezik. De nyilvánvaló, hogy mindegyik esetben két szerződéssel van dolgunk: egyik a próbaidőre, másik a próbaidő utáni időre vonatkozó szerződés. Előbbi feltétlen, utóbbi feltételes; előbbi ideiglenes, utóbbi (feltételesen) végleges illetve állandó; előbbi némileg tökéletlen szerződésnek tartandó, mert hiányzik belőle a rendes szolgálati szerződésnek természetes alkotó része: a felmondási igény. Hangsulyozzuk azonban, hogy a próbaidő mellett kötött szerződés: a próbaidő tartamára jogérvényesen és feltétlenül megkötött szerződés.

II. A próbaidőnek fent kifejtett jogi természetét a következőleg alkalmazhatjuk egyes részletkérdésekre.

A próbaidő és a kereskedelmi törvény 359—361. §-aiban szabályozott próbára való vétel közt van bizonyos nemcsak névbeli, de fogalmi rokonság is, minélfogva a két intézmény közt helye lehet az analógiának, másrészt nem nehéz a kettő közt alapvető különbséget is felfedezni.

Feltételes ügylet mindkettő. A feltétel mindegyiknél potestativ, vagyis önkényes; semmiféle objektiv szempont és mérték által sem ellenőrizhető: tisztán a jogositott fél szubjektiv elhatározásától függő. Mindkettő ugyanazt a negativ természetü jogot biztositja: az elállási jogot.* Mindkettő statuálható ugy felfüggesztő, mint felbontó feltétel gyanánt; a próbavételnél a törvényes (keresk. törv. 359. §.) vélelem az, hogy felfüggesztő, a próbaidőnél ellenben a bár nem törvénybe foglalt, de mégis helyes magyarázat szerint a vélelem az, hogy felbontó a feltétel. Folytathatnók az összehasonlitást tovább; a keresk. törv.-ben emlitett 359—361. §-ai erre bő alkalmat nyujtanak. E hasonlóságok feltüntetése azonban jobbára akademikus jelentőségü.

III. Ellenben gyakorlati fontosságu és judikaturánkban nem egyöntetüleg elbirált kérdés a következő: kötelező-e a próba; kötelező-e a próbaidő megkezdése és betartása? És megáll-e itt az analógia a két intézmény közt.

Nem vitás, hogy a próbavételnél a vevő nem köteles próbát tenni; enélkül is elállhat a vételtől. Való ugyan, hogy ilyként a próbavétel «Lucus a non lucendo»-vá válik, de másrészt kétségtelen az is, hogy mivel a vevő elhatározását indokolni nem köteles; mivel az árut visszautasithatja akkor is, ha az a legtökéletesebben megfelel a próbának: s minthogy a tényleges megpróbálásnak semmi jogi kényszere nincs, sem annak megejtése nem ellenőrizhető: mindezeknélfogva a vevő a próbát vagy megtekintést mellőzheti.

Hát a próbaidőnél? Jogában áll-e a szolgálatadónak vagy a szolgálattevőnek elállani a szerződéstől a próbaidő megkezdése nélkül, és jogában áll-e bármelyiknek a próbahét, vagy próbahónap avagy próbaév bármely pillanatában megszüntetni a viszonyt mindennemü felelősség nélkül a próbaidőnek még hátralevő részére vonatkozólag.

A birói gyakorlat mint mondottuk vacillans.

«A szolgálatbalépés negyedik napján, tehát a próbaidő letelte előtt elbocsátott segéd a főnök ellen a tényleg leszolgált 4 napra járó illetmény kiadásán kivül más igényt jogosan nem érvényesithet;» igy döntött egy izben a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék (1902. E. 77.).

Másként a Curia egy magánjogi szerződésnél.

« . . . A szerződés időtartamául egy próbaévet kötni ki és fentartani azt, hogy az egyik fél a szerződéstől a próbaév folyama alatt a törvényes ok és törvényes következmények terhe nélkül elállhasson; ez a kettő kizárja és lerontja egymást.» A Curia alperest a próbaévből hátralevő időre felperesnek járó illetmények megfizetésére kötelezte. (Curia 1887 május 3. 656. L. Márkus: Felsőbiróságaink elvi határozatai I. kötet 395. lap).

Hasonlóan egy ujabban felmerült esetben** kimondotta a budapesti kir. törvényszék (1904 márczius 16-án 976. sz.), hogy a próbaidőnek — mely itt három hóban állapittatott meg — betartása kötelező, «annak letelte előtt a szolgálati viszony különös ok nélkül egyoldalulag nem szüntethető meg és igy a szerződési időnek eleget tett felperes a három hónapi próbaidőre járó fizetést joggal követelheti».

A tábla megváltoztatja az itéletet (3987/1904) és épen ellenkező jogi álláspontot foglal el. «Magában véve az a körülmény, hogy a szolgálatadó a szolgálattevőt a próbaidő tartama alatt nem alkalmazta, kártéritésre még alapot sem szolgáltat, de legkevésbbé ad a felmondási időhöz járó illetményhez jogot.» Elutasitja felperest.

A Curia (10,067/904) más alapon döntötte el a pert; a próbaidő kérdésében nem nyilatkozott; de a táblának idevonatkozó álláspontját és indokait nem tette magáévá.

A próbáravétel analógiájával könnyü eldönteni a vitát; ámde az analógiának itt leendő alkalmazása ellen sulyos okok szólnak.

A próbavételnél a kedvezmény egyoldalu: csak a vevőt illeti; egyoldalu a kötelezettség is, mely csupán az eladót terheli. «A kikötött vagy szokásos határidő alatt vagy az eladó felszólitására» (kereskedelmi törvény 360. §.) a vevő korlátlanul gyakorolhatja elállási jogát; az eladó ellenben ez alatt az idő alatt feltétlenül obligóban van. Ő az árut eladta, a vevő még meg nem vette.*

A próbaidő mindkét szerződőfélnek biztositja a jus desistendit, emellett — és ez a legfőbb különbség — nemcsak jogot ad a feleknek, de azokra kötelezettséget is ró, mely nem más, mint a próbaidő betartása.

Tényleg ugyan az látjuk, hogy a próbaidő nyujtotta kedvezményt (elállási jog) majdnem kizárólag a szolgálatadók veszik igénybe, ami visszavezethető egyrészt a mai versenyviszonyokra, midőn is a szolgálattevőkben létező nagy kinálat inkább lehetővé teszi a válogatást a szolgálatadónak, mint a szolgálattevőnek. De következik e tény a próba eredeti céljából is, mely nem egyéb, mint a szerződésben kölcsönösen megállapitott ellenértékek (ellenszolgáltatások) minemüségéről való meggyőződés. Ez az ellenszolgáltatás a szolgálattevőre nézve rendszerint és elsősorban a pénz, mely nem szorul próbára; a szolgálatadóra nézve ellenben, az alkalmazottnak személyes képességei (hüség, ügyesség stb.) teszik az ellenértéket és igy — rerum natura — az alkalmazót illetőleg gyakorlatibb értékü a próba, mint az alkalmazottat illetőleg. Láthatni is a próbaidő körül forgó perekben, hogy mindig a szolgálatadó az, aki jogát, illetve kötelezettségtől való mentességét a próbaidő alapján vitatja. A szolgálattevő érdekének az esetek tulnyomó számában az volna, az felelne meg, hogy a megkötött szolgálati szerződés azonnal végérvényessé váljék és igy egy pillanatig se legyen az alkalmaztatás állandósága a szolgálatadó önkényétől függővé téve. Midőn, tehát ilyként a mindkét félnek biztositott elállási jog tényleg a szolgálatadó egyoldalu kedvezményévé vált: annak minden kötelezettségtől való mentesitése már ennélfogva is méltánytalan volna.

De nem is szorul álláspontunk a méltányosságra: a tiszta jogi szempont is azt sugallja.

Bizonyos, hogy a szerződő felek közt a próbaidő tartama alatt is van valamelyes jogviszony. Azt sem vonhatja senki kétségbe, hogy a segéd, akivel szemben gazdája a próbahétnek negyedik napján elállott a szerződéstől, joggal követelheti 4 napi illetményét. Ez nem vitás. Az viszont, hogy az alkalmazott nemcsak a tényleg leszolgált négy napra, hanem az egész próbahétre vagy próbahónapra vagy évre, szóval az egész próbaidőre járó illetményét követelheti, ha a próbaidő a szolgálatadó által végig be nem tartatott, sőt akkor is, ha az általa meg sem kezdett: következik a próbaidőnek fentebb kifejtett jogi természetéből, amely szerint a próbaidő megállapitása két külön szerződést létesit: 1. a próbaidőre és 2. a próbaidő letelte utáni időre vonatkozó szerződést, melyek közül előbbi jogérvényes és feltétlenül kötelező, tehát az elállási jog nem vonatkozik reája.

Megállapithatjuk tehát, mint ujabb tételt azt, hogy az elállási jog — de jure — tulajdonképpen csak a próbaidő eltelte után gyakorolható, de nem annak tartama alatt. Természetesen a szolgálatadó mint általában, ugy jelen esetben sem kényszerithető a szolgálati viszony fentartására; de nem mentesül attól a joghátránytól, hogy a teljes próbaidőre járó szolgáltatást nyujtsa az alkalmazottnak akkor is, ha azt megkezdeni nem engedte, vagy megkezdette ugyan, de végig nem folytatta

A megkezdett próbaidő be nem tartása csupán abban az esetben megengedett, ha annak tartama alatt merül fel ama okok valamelyike, melyek fenforgása esetén a szolgálati szerződés bármely részről felmondás nélkül felbontható. (Ipartörvény 94., 95. §., kereskedelmi törvény 58., 59. §.). A fentebb idézett (976—904. sz.) törvényszéki itélet is bizonyára ezeket érti «különös ok» alatt. (L. fentebb.) Ellenben a táblának az ugyanebben az ügyben hozott itélete (3987—1904. sz.)

* Nagy Ferencz a próbáravételt az egyszerü visszalépési jog mellett kötött vétel fogalma alá sorozza. Kézikönyv II. k. 361. l.

** L. az esetet a Polgári Törvénykezés cz. folyóirat 1905 deczember 28-iki számában.

* Nagy F. id. m. 632. lap Klupathy: kézikönyv II. kötet, 236. lap, 8-ik jegyzet.

nemcsak jogi álláspontjában helytelen, de összevegyiti a próbaidőt, mely az eldöntött konkrét esetben három hónapban állapittatott meg, a felmondási idővel, mely szintén három hó. Az alkalmazott, kit az alkalmazó nem is bocsátott próbaidőre, midőn három havi illetményét követelte, nem a felmondási- hanem a próbaidőre vonatkozó jogát érvényesitette.

Denique: a próbaidős szolgálati szerződésnél a próba kötelező. Ez az álláspont az ipartörvény szavaival ellenkezőnek látszik. A 88. §. 2-ik bekezdése szerint a szolgálati szerződés, (ha a felek másként nem egyeztek) «csak egy heti próbaidő után válik kötelező erejüvé». Ámde tudva azt, hogy a próbaidő kikötése két szerződést létesit, kétségtelen, hogy a 88. §. rendelkezése a második, a feltételes szerződésre vonatkozik és nem érinti az elsőnek feltétlen és ab ovo jogérvényes jellegét.

IV. Alkalmazandó-e a próbaidő a kereskedelmi segédszemélyzetre?

Ez birói mérlegelés dolga. A kereskedelmi törvény 55. §-a szerint a kereskedői segédszemélyzet jogviszonyai tekintetében a felek közti egyezkedés hiányában «a jelen törvényben foglalt eltérésekkel az ipartörvény harmadik, ötödik és hatodik fejezetének intézkedései szolgálnak irányadóul». A 88. §. pedig az ipartörvény III. fejezetében foglal helyet.

A Curiának számos itéletében kifejezett álláspontja szerint a 88. §-ban szabályozott próbaidő: «nyilván a napi- vagy hetibér mellett felfogadott szoros értelemben vett iparossegédszemélyzetre való tekintettel állapittatik meg, azonban a rendes havi fizetés mellett szerződött kereskedősegéd szolgálati szerződésére, tekintve a kereskedelmi törvény 57-ik §-ában megállapitott hosszabb felmondási időket is, nem találhat természetszerü alkalmazást.» (882—1884. Dt. X. 115.)

A kereskedelmi és váltótörvényszék ujabbi gyakorlata ellenben az, hogy: «Az ipartörvény 88. §-a... a kereskedősegédekre nézve eltérő intézkedést nem tartalmazván, ezekre is kiterjed.» (1902. E. 77.)

A Curia felfogása a helyes, indokai azonban nem a legszerencsésebbek. A próbaidő czélja nem más mint a felmondásnak megkerülése; e czéljánál fogva pedig sokkal inkább természetszerü a kereskedői segédszemélyzetnél, hol hosszabb felmondási időket állapit meg a törvény s a szokás, mint az iparossegédeknél, kik egy-két heti felmondásra, vagy éppen felmondás kizárásával fogadtatnak fel s igy próbaidő nélkül is hamarosan elbocsáthatók.

Nem alkalmazható a próbaidő a kereskedősegédekre azért, mert: 1. kivételes természetü jogintézmény; kivételt állapit meg az alól az általános jogszabály alól, mely szerint a szerződés, ha a consensus fenforog a szerződő felek részéről, azonnal jogérvényessé válik. Mint ily kivételes jogszabály, hallgatólag nem vonatkoztatható más jogviszonyokra, hanem csakis kifejezett kiterjesztés esetén. Ilyen pedig nincs; 2. a próbaidő in facto a szolgálatadó egyoldalu és tulságosan korlátlan kedvezményévé válván, ellenkezik a kereskedelmi életben szokásos jóhiszemüséggel és méltányossággal; 3. és végül felesleges, aminthogy felesleges még az ipartörvény keretében is. A szolgálatadónak módjában áll meggyőződést szerezni előzetesen is az alkalmazandó személy milyenségéről. Erre szolgálnak a munkakönyvek, szolgálati bizonyitványok, vagy külön információk. Módjában áll a szolgálatadónak kezdetben vagy általában a törvényesnél rövidebb felmondási időben megállapodni és mindezektől eltekintve a törvény annyi lehetőséget nyujt az alkalmazottnak bármikor felmondás nélkül való elbocsátására, hogy merőben feleslegessé válik a próbaidő megállapitasa, illetve annak a kereskedősegédekre való kiterjesztése. *Dr. Vásárhelyi Jenő.*

Különfélék.

— **A züllő gyermekek megmentése** érdekében rendeletet bocsátott ki a székesfőváros főkapitánya. A rendelet szerint, ha 16 életéven aluli gyermeket csavargás vagy kolduláss miatt a kerületi kapitánysághoz kisérnek, a kerületvezető tanácsos vagy kapitány a legkörülményesebben hallgassa őt ki családi körülményei felől s tegye szigoru vizsgálat tárgyává, hogy a gyermek észbeli tehetségének fejletlensége nem zárja-e ki cselekménye beszámithatóságát? Továbbá állapitsa meg: mi az oka a gyermek csavargásának? A gyermek megrögzöttsége vagy a felügyelet hiánya, rossz bánásmód? A gyermek ellen meginditott eljárással együtt tegye folyamatba a Kbtk. 64. §-a alapján a szülők, illetőleg a felügyeletre köteles hozzátartozók ellen a kihágási eljárást. Ha az eljárás azt deriti ki, hogy a gyermek beszámithatlan s a felügyeletre hivatottakat mulasztás terheli, járjon el ezek ellen a Kbtk. 64. §-a alapján a gyermek felmentése mellett s értesitse az illetékes gyámhatóságot a szükséges intézkedések megtétele czéljából. Ha a gyermek megrögzöttsége okából az erre hivatottak nem képesek vele szemben a házi fegyelem szabályait hatékonyan alkalmazni, tegyen az eljáró tisztviselő a gyermek javitó-intézetben leendő elhelyeztetése iránt indokolt előterjesztést. Csak ha a gyermek teljesen javithatlannak látszik, büntesse őt a Kbtk. megfelelő szakaszai alapján.

Bárha nehezen hisszük, hogy az eljáró rendőrtisztviselő megtudja állapitani a 16 éven aluli gyermek teljes javithatatlanságát, a főkapitány rendelete, ha a gyakorlatban érvényesül, kétségtelenül üdvös fordulatot jelent majd a székesfővárosi rendőrségnek a züllött gyermekek irányában tanusitott eddigi magatartásával szemben. Az elzárás sablonos alkalmazásánál feltétlenül helyesebb a beszámithatóság s a züllés okainak szorgos mérlegelése s a felmentésnek s a javitó-intézeti elhelyezésnek sürübb igénybe-vétele. Megfelelő gyermekvédelmi intézetek teremtése nélkül azonban tulságosan sokat nem remélhetünk a főkapitánynak mindenesetre jó szándéktól vezérelt rendeletétől.

— **Felfolyamodás a tábla tanudijat megállapitó végzésével szemben.** *A budapesti kir. itélőtábla:* Tanuként kihallgatott K. K. részére utiköltség czimén 9 K 20 f.-t, napidij czimén pedig 16 K-t, összesen 25 K 20 f.-t megállapit.

Ellenben a nevezett tanu vasuti menetdijai fejében felszámitott 32 K-t a tábla nem állapitja meg.

A kir. Curia: K. K. felfolyamodása folytán: A felfolyamodás visszautasittatik.

Indokok: A bünvádi eljárási átalány kezeléséről szóló 1874. évi 7626. sz. igazs. min. rendelet 25. §-a szerint megállapitott tanudijakra nézve a tanu részéről csak a törvényszék felülvizsgálata vehető igénybe.

A büntető ügyviteli szabályok 38. §-a az 1900. évi 36,199. I. M. sz. rendelet 10. §-a szerint a jelzett rendelet jelenleg is hatályban lévén, az idézett 1901. évi 36,199. I. M. sz. rendelet 10. §-a értelmében hatályon kivül nem helyezett s e szerint idézett 25. §. rendelkezése tekintetében is ezen megfelelően alkalmazandó rendelkezésénél fogva, a táblának a jelen esetben felfolyamodással megtámadott végzése ellen további felfolyamodásnak nincs helye, mihez képest a felfolyamodást vissza kellett utasitani. (1905 decz. 12. 6769. sz.)

— **A sommás eljárás gyorsasága.** A budapesti VII. ker. kir. járásbiróság május hó 21-én elrendelte alperes eskü alatti kihallgatását s a megkeresés augusztus 28-án elküldetlenül hever a járásbiróság jegyzői irodájában. Az ügy száma 1905. Sp. X. 1372. (Ügyvédi körökből.)

— **A valláskülönbség akadálya Ausztriában.** Az osztrák legfőbb itélőszék több itéletében kimondotta, hogy a valláskülönbség akadálya alól nincs felmentésnek helye, mert a keresztény és nem keresztény között kötött házassággal szemben, oly erkölcsi aggályok merülnek fel, hogy az ily házasság létrejöttét közérdekből meg kell gátolni. Legutóbb a legfőbb itélőszék oly házasság érvénytelenitése ügyében döntött, melyet keresztény és nem keresztény kötött külföldön. A házasfelek a házasság megkötése után pár évvel visszatértek Ausztriába. Az alsóbiróságok a házasságot a régi gyakorlat értelmében érvénytelenitették. A legfőbb itélőszék ujabb eljárást rendelt el és kimondotta, hogy a házasság csak akkor érvénytelen, ha a felek azzal a szándékkal kötötték, hogy az osztrák törvényeket megkerüljék.

— **Osztrák ügyvédség.** Ausztriában 1905 végén 4635 ügyvéd volt. A legrégibb müködő ügyvédet 1841-ben nevezték ki és Görzben folytatja gyakorlatát. Az ügyvédek száma 1905-ben 195-el szaporodott. 1905 végén 1967 ügyvédjelölt volt Ausztriában, 217-tel több, mint 1904-ben.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Veres Pálné-u. 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenegyedik évfolyam. 36. SZ. Budapest, 1906 szeptember 7.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *IV. Veres Pálné-u. 25.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Szünet után. —*s.* — A csendőri fogdij. — *Jogirodalom:* A részvénytársaság alapszabályai. Irta dr. Engel Aurél. *Dr. Gallia Béla* kir. törvényszéki birótól. — *Törvénykezési Szemle:* Meghatalmazás? *Dr. Török István* kolozsvári ügyvédtől. — Az enyhitő és sulyositó körülményekről. *Dr. Popper Manó* mohácsi ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Szünet után.

Ujra megindult tehát a királyi bíróságok munkája. Megindult, szokás szerint, minden ünnepiesség nélkül, — a *rentrée* intézménye, sajnos, még mindig nem tudott nálunk meghonosodni. Pedig nyilvánvaló, hogy a közvéleményre is, a jogászságra is nagy hatással lenne, ha legfőbb biráink egyike évről-évre valamely általános érdekü jogi kérdésről hallatná nézetét, amely alkalmas lenne irányitani a jogi fölfogást és az igazságszolgáltatást, ujból meg ujból bizonyitva az örökös kölcsönhatást élet és jogszolgáltatás közt.

Mert nem lehet eléggé gyakran hangsulyoznunk: a biró és az élet közt épp oly kevéssé szabad ellentétnek lennie, mint törvény, jog és igazság között. A biró élő embereknek szolgáltat igazságot a mindennapi emberi életviszonyokból keletkező jogi viták nyomán. Lehet-e ezeknek eldöntése más, mint amit az igazi élet, a józan és becsületes életfelfogás követel meg — kivéve persze, ha rossz vagy elavult törvény a legjobb akarat ellenére is lehetetlenné teszi az ilyen eldöntést. Áll pedig ez az elemi tétel mind a döntés érdemleges részére, mind az alakira és áll, nem kevésbbé fontosan, az elintézés gyorsaságára is.

Ha ezeket az annyiszor elmondott és megirt elemi tételeket e helyütt ismételjük, annak okát abban kérjük keresni, hogy bíróságaink itt-ott még mindig nem képesek kivetkőzni a rideg alakiságok kétségbeejtő mezéből és néhol még mindig perjogi szabályokat vagy elvont jogászi okoskodást szolgáltatnak inkább, mint meggyőző és megnyugtató igazságot. És csodálatos: amióta mind a polgári, mind a bünvádi eljárás terén életbelépett a bizonyitékok szabad mérlegelésének bölcs és jótékony elve, amelynek legfőbb czélja és egyedüli jogosultsága az anyagi igazságnak érvényre juttatása: azóta némelyik biró valósággal remekel az *alaki* igazság kiszolgáltatásában, még pedig olyan sikerült, és törvényileg kifogástalan formában, hogy az itéletét felülvizsgáló bíróság, a törvény parancsoló szabálya alapján, sokszor csaknem véres szivvel kénytelen visszautasitani az ellenében beadott, az igazságosság szempontjából jogosult és megokolt panaszt.

Távolról sem akarjuk ennek a czikknek a keretében taglalni azt a nagy horderejü és más alkalommal komoly vitatást követelő kérdést, miképpen lehetne és kellene a revideáló bíróság jogkörét a bizonyitékok szabad mérlegelésének kérdésében módositani, avégből, hogy az anyagi igazság juthasson diadalra, annyira, amennyire ez emberi eszközökkel egyáltalán lehetséges. De lehetetlen rá nem mutatnunk ezuttal is arra a nagy anomáliára, hogy sok polgári és büntető itélet még ma is beéri a beszerzett bizonyitékok egy részének rideg alaki kifogástalanságával, mitsem törődve azzal, hogy pl. a két tanunak alakilag meg nem támadható vallomásával teljesen ellentétes az igazi életfelfogásnak megfelelő tényállás, vagy hogy pl. a konkrét esetben ugyancsak a józan életfölfogás kizárja az alakilag kifogástalan *egy* szakértő véleményének elfogadását. (Arról, hogy a tanuvallomások bizonyitó értékét a tapasztalat mennyire csökkenti, ezuttal szintén ne essék szó). A felülvizsgáló bíróság igen sok ilyen esetben képtelen jóvá tenni az alsóbíróság nagy hibáját, mert ez, mint már emlitők, alakilag nem kifogásolható itéletben nyilatkozik meg, de minden ilyen eset az anyagi igazságnak arczulcsapása, amelyet szégyenkezve szentesit alaki hozzájárulásával a felső és a legfőbb bíróság. Vagy mit szóljunk arról, amikor a legfelsőbb bíróság a semmiségi panasz el- vagy visszautasitásával kénytelen kimeriteni azt az orvoslást, amelyet az alsóbíróságnak sokszor kétségbeejtően rossz vagy — ami még nagyobb baj — kegyetlen itéletével szemben vár tőle a szerencsétlen elitélt?!

Most, az igazságügyi év kezdetén, éppen ezért kérjük bíróságainkat: fontolják meg minden esetben jól, hogy minden elébük kerülő ügy egy-egy embernek nagy életérdeke, sokszor életkérdése, amelyre nem elég idézni egy-egy perrendtartási szabályt, hogy annak elintézésébe mindenki meggyőzve belenyugodjék. Keressék minden esetben, hogy akkor, ha az ő vagy hozzátartozóik érdekéről lenne szó, minő megoldást tartanának, teljes elfogulatlansággal, igazságosnak, és mielőtt az alaki bizonyitékok alapján döntenek, kérdezzék meg ujból lelkiismeretüktől és mindennapi élettapasztalatuktól, vajjon döntésük igazságosságában akkor is biznának-e, ha nem mint tudós jogászok, hanem mint tisztán látó, józanul és becsületesen gondolkodó emberek itéltek volna ugy? Igy lehet legkönnyebben megtalálni az anyagi igazságnak csaknem csalhatatlan kriterionját és csak sajnálhatni, hogy alsóbb biráink egy része erre kisebb sulyt helyez még mindig, mint a perjogi igazságra vagy a jogászi finomságokra és egyéb hirhedt u. n. «Spitzfindigkeit» okra!

Nemcsak a felsőbíróságok munkája csökkenne igy, ami fontos, de végre is harmadrendü érdek, hanem megerősödnék egyfelől a hit és a bizalom bíróságaink itélkezésének föltétlen igazságosságában és emberiességében és a szó jó értelmében fölfogott gyakorlatiasságban, másfelől pedig a felsőbíróságok nem jutnának ama sanyaru és kétségbeejtő helyzetbe, hogy bármily okból, de meg nem támadható jogi alapon, kénytelenek legyenek szentesiteni egy-egy Justizmordot, csak azért, mert alakilag kifogástalan itélettel állnak szembe.

Egy másik szempont, melyet bíróságainknak nem eléggé ajánlhatunk figyelmükbe: a *gyorsaság* kérdése.

Jól tudjuk, hogy biráink tulnyomó többségének szorgalma nem adhat okot semmiféle panaszra és ezuttal nem is az összes ügyek elintézésének gyorsasága általánosságban az, amire a figyelmet fölhivjuk. De ismét az élet kérlelhetetlen követeléseit tartva szem előtt, arra akarunk utalni, hogy számos ügy elintézése nagyobb kár és sérelem nélkül maradhat későbbre, noha korábbi keletü, mint sok, csak tegnap érkezett ügy, amely valósággal életkérdést rejt magában. A biráknak nem a beérkezés sorrendjében, hanem lényegük és a hozzájuk füződő érdekek szerint kellene az ügyeket elintézniök — és ezzel minden különös intézkedés hijján is, nem egy ember becsületét, életét vagy vagyonát, nem

egy család sorsát vagy nyugalmát mentenék meg, amelyet most nem egyszer egyesegyedül a sorrendben elintézés tesz tönkre. Mert nem igaz, hogy *minden* foglyos ügy, hogy *minden* végrehajtási ügy természeténél fogva megköveteli a soron kivüli elintézést. Az ártatlanul vád alatt álló, bár szabad lábon levő családapa ügyének végleges elintézése sokkal sürgősebb, mint azé az elitéltté, akinél a feltétlenül kiszabandó büntetésnek legfölebb hányadrészéről vagy a 92. §. alapján enyhitéséről lehet szó, akinél tehát a néhány héttel később elintézés semmiféle helyrehozhatatlan kárral nem jár. Vagy mennyivel sürgősebb az életfentartáshoz szükséges tartás, az elbocsátott alkalmazott szolgálati vagy munkabérének, a szegény iparos keservesen kiérdemelt követelésének a gyors megitélése, mint pl. a zárgondnok dijáé vagy, a legtöbb esetben a sorrendi végzés ellen vagy a perköltség tárgyában beadott felebbviteli beadványnak az elintézése! Nem ezeknek az ügyeknek a kicsinyléséről vagy ellátásuknak messze kitolásáról van itt szó. Csak a méltányosság, az igazi szükségletek figyelembe vételéről, a viszonylagos sürgősségről és arról esik szó, hogy a biró emberséges érzése, az igazi gazdasági érdek kielégitésére elé ne görditsen akadályt rideg ügyviteli szabály, ugy, amint az ma történik.

A gyors elintézésnek azonban van még egy nagy akadálya. Ez *az alaptalan jogorvoslatok igénybevételének gyakorisága* a felek, helyesebben az ügyvédek részéről.

Senkinek sincs jobban szivén az igazság győzedelmeskedése, mint e sorok irójának. Mindenki küzdjön a maga igazáért körömszakadtáig, mert az igazság uralmán nyugszik állam és társadalom. De küzdjön az igazságért ugy és addig, amint és a meddig küzdelmének czélja lehet, addig, mig a győzelemnek minimális reménysége él benne. Akkor azonban, amikor a törvénynek világos és senki által félre nem érthető, sőt senki által többféleképpen nem is magyarázható szövege egyenesen kizárja vagy megtiltja a további jogorvoslatot, amikor ennek a törvény kétségbe nem vonható rendelkezése ellenére mégis igénybevétele a félnek csak fölösleges költséget és csalódást, a bíróságnak fölösleges munkát juttat: akkor az ilyen jogorvoslat többé nem a jogért való küzdelem, hanem a jogszolgáltatással való visszaélés jellegével bir, amely nem méltó az igazságért harczoló ügyvédi karhoz. Éljen az ügyvéd jogorvoslattal minden határozat ellen, melynek igazságtalanságáról világos törvény vagy többékevésbbé élénk jogérzet alapján meg van győződve; éljen jogorvoslattal minden határozat ellen, amely kétes értelmezésü jogszabályon nyugszik; éljen jogorvoslattal mindig, valahányszor ügyfelének jogos érdeke ugy kivánja — de ne éljen jogorvoslattal, amikor világos és félre nem érthető, számtalanszor kommentált, a gyakorlat által számtalan esetben alkalmazott jogszabály eleve a jogorvoslat lehetetlensége vagy hiábavalósága mellett bizonyit. Erre a kérésre senki sem fogja ráolvashatni, hogy korlátozni óhajtja a csak szemernyi indokoltságu jogorvoslatokat és mégis. teljesülése igen sok előnynyel járna felekre, ügyvédekre, birákra és jogszolgáltatásra egyaránt.

Most pedig: jó munkát kivánunk mindazoknak, akik Justitiát bármily minőségben, de csakis az igazság kedvéért szolgálják! *-s.*

A csendőri fogdij.

A csendőrség részére uj szolgálati utasitások készülnek.

Nem tudjuk, hogy az uj utasitások mennyiben módositják a bünügyi nyomozásra vonatkozó eddigi csendőrségi szabályokat, de amennyiben a nyomozásról szóló szabályok módosulást fognak szenvedni, ez nem történhetnék meg a jogi szakkörök meghallgatása nélkül, hiszen a csendőrök szerepe a bünügyi nyomozatok körül a legszorosabban összefügg a bünvádi perrendtartási törvénynyel és a bünügyi igazságszolgáltatással.

Nem akarunk ezuttal a csendőrök nyomozó szerepével bővebben foglalkozni, de a csendőri szolgálati utasitás reformja alkalmából nem mulaszthatjuk el ismételten rámutatni arra a teljesen elavult intézményre, amely hovatovább ezen fontos igazságszolgáltatási tényező müködésének diskreditálására fog vezetni, t. i. a csendőri «fogdijra».

Az 1884-ik évi csendőrségi utasitás szerint a polgári állásu egyének elfogása után, az alább felsorolt feltételek mellett, a következő összegü fogdijak járnak: Egy évnél csekélyebb tartamu fogság vagy börtönbüntetésre itélt egyén után — és pedig a büntett miatt elitélteknél tekintet nélkül a megszabott fogságidőre — a vétség és sulyos rendőri kihágások miatt elitélteknél azonban csak akkor, ha a fogságbüntetés hat havi időtartamnál kevesebbre nem szabatott ki, 4 forint. Egy évtől három évig tartó fogság- vagy börtönbüntetésre itélt egyén után 16 frt, 10 éven felül 15 évig terjedő börtönbüntetésre itélt egyén után 25 frt, 15 éven felül terjedő börtönbüntetésre itélt egyén után 30 frt. Halálos itélet kimondása esetén, még azon esetben is, ha a halálos büntetés kegyelem utján elengedtetett vagy szabadságvesztésbüntetésre változtattatott át, 60 frt.

A fogdijak a kihirdetett itélet jogerőre emelkedése után fizettetnek ki.

Ezen fogdijak azonban csak azon esetben illetik meg a csendőrt, ha az elfogás: *a)* külön parancs, vagy hivatalos felhivás nélkül, az illető csendőr buzgalma folytán, vagy *b)* elfogási parancs alapján, de a parancs vételétől számitva 24 óra lefolyása alatt történt.

Hogy a csendőri fogdij intézményének minő hatásai voltak a gyakorlatban, azt a csendőrök kinzásai miatt léptennyomon felmerült panaszok eléggé bizonyitják. És hogy e panaszok nem alaptalanok, annak legeklatánsabb bizonyitékát szolgáltatja az az átirat, melyben a kir. Curia elnöke felkérte az igazságügyminisztert, «hasson oda, nehogy a csendőrök a letartóztatás alkalmával a vádlottakat kényszereszközök alkalmazásával birják vallomástételre s hogy egyáltalán ne vallassanak, miután ez hatáskörükön kivül esik. Mind gyakoriabbakká válnak ugyanis az esetek, hol a vádlottak a végtárgyaláson visszavonják a beismerést és hivatkoznak arra, hogy a csendőrök részéről erőszak lett ellenök alkalmazva. Ily körülmények közt igen meg van nehezitve a bíróságra nézve a valóság megállapitása, mivel sem az egyik, sem a másik vallomás elfogadására nincs elegendő támpont». A fenforgó esetben, mely a kir. Curia elnökének az átiratra alkalmul szolgált, két tanu hittel erősitett vallomásával bizonyitva volt, hogy ugy a csendőrök, valamint a községi biró kényszereszközöket alkalmaztak.

Hogy pedig a kir. Curia elnökének átiratában emlitett sérelmek a fogdij fentartása miatt a legerélyesebb miniszteri rendeletek daczára sem szüntek meg, azt eklatánsan bizonyitja Székács Ferencz curiai biró felszólalása,* amely konsta-

* *Jogt. Közl.* 1893. évf. 52. sz. Hogy ezen felszólalások és esetek alapján kibocsátott miniszteri intelmek mennyit értek, azt élénken bizonyitják a lapunk 1899. évi 40. számában közölt curiai itéletek. A 9145/99. sz. itélet szerint a beismerő vallomás birói itélet alapjául nem szolgálhat, mert bizonyitva van, hogy a csendőrök a vádlottakat tettleg bántalmazták. A 4636/98. sz. itélet megállapitja, hogy a vádlott kézcsuklóit a csendőrök szorosan összebilincselték, igy kellett órákig állania és csak arra az esetre igérték meg, hogy a bilincset tágitják, ha vallani fog, amit ez meg is tett. Az ily körülmények közt tett értéktelen beismerés mellett vádlottat a Curia a gyilkosság vádja alól felmentette. Hasonló itéletek: 8469/99. és 10,677/99. és 5034/99. sz. a. A 11885/99. sz. itélet (közölve *Jogt. Közl.* 1900. évi 17. számában) megállapitja a tanuvallomások és orvosi látleletek alapján, hogy a csendőrök a vádlottakat ütlegelték és sanyargatták és pedig annyira, hogy a vádlottak talpain gennyes sebek találtattak. A hirhedt komáromi inquisitio esetében pedig (l. *Jogt. Közl.* 1899. évf. 28. sz.) a szolgabiró és csendőr a guzs és deres mellett megpróbálták a tüzzel való vallatást, az ütlegelést kötéllel és lánczczal, a körmök szurkálását, a kikötést, a felakasztást, az égetést és éheztetést. Mindez nem mese, hanem birói itéletekkel megállapitott tény.

tálta, hogy alig van bünper, melyben a vádlottak ne panaszkodnának amiatt, hogy a csendőrök tőlük tiltott módon csikarták ki az önvallomást.

E panaszok az ország minden részében mindennaposak. Lehetetlen, hogy ez gondolkodásra okot ne szolgáltasson, főkép ha azt tapasztaljuk, hogy a fővárosi rendőrség által bekisért egyének részéről ily panaszokat nem lehet hallani. Már most ha ennek okát kutatjuk, kénytelenek vagyunk konstatálni, hogy a csendőrnek járó fogdij hozzájárul ezen állapotok előidézéséhez. A csendőrnek fogdij akkor jár, ha a vádlott elitéltetett. Mi természetesebb tehát annál, hogy ha már a csendőr a vélt tettest hatalmába keritette, arról is gondoskodjék, hogy ez el is itéltessék. E czélra a legjobb eszköz a beismerés.

Hogy e czél elérésére tiltott eszközökhöz is nyuljon — ugymond Székács — ahhoz már csak egy lépés és kellő alkalom kell. Az alkalom faluhelyen ilyenhez legtöbbször önként kinálkozik s a hajlandóság is rendszerint meglesz oly egyénekben, kik nevelésüknél és előképzettségüknél fogva a harczos fellépésben találják a legfőbb virtust. Ezek ellen a katonai disciplina nem használ s a kilátásba helyezett fegyelmi eljárás elégséges ellenszert nem képezhet.

Mikor a belügyminiszter a képviselőházban egy izben a csendőrök fegyelmi büntetéseire vonatkozó statisztikával kivánta igazolni a felsőhatóságok erélyes beavatkozását és a lefolytatott fegyelmi vizsgálatok gyorsaságát és szigorát: tulajdonképpen teljes bizonyitékot szolgáltatott a felhozott vádak mellett és beismerte, hogy bizony gyakran szükségesek a fegyelmi hatóságok megtorló lépései. De ez nem elégit ki, mert nem nyugtat meg bennünket az a tudat, hogy a felsőbb hatóságok a tudomásukra jutott visszaéléseket megtorolják. *Meg kell előzni* e visszaéléseket, be kell azok forrását tömni, el kell törölni a fogdijat, akkor nem lesznek oknélküli letartóztatások, tömeges kinzások, éheztetések.

A fegyelmi hatóságok megtorlása egyébként is csak igen kevés esetre szoritkozik, valamint csak elenyésző csekély azon esetek száma is, amelyekben a bünügyi eljárás során derül ki a csendőri visszaélés.

Letartóztató intézeteinkben ma is nem egy ártatlan áldozat sinylik a csendőrileg praeparált vallomások következtében, valamint olyan eset is sok van, mikor nem lehet a vádlottat a csendőri nyomozás gyanus volta miatt elitélni.

A mindenképpen káros helyzetnek csak a fogdij eltörlésével lehet véget vetni.

Jogirodalom.

A részvénytársaság alapszabályai. Irta dr. Engel Aurél, Budapest Deutsch Zsigmond és társa kiadása 1906.

Engel Aurél könyve, mint önálló egész, a kereskedelmi törvény 157. §-ának monografiája; de az előszóból kitünőleg organikus alkotórésze egy készülő nagy münek, mely a szerző hosszu évi tanulmányainak eredménye gyanánt az egész magyar részvényjogot lesz hivatva felölelni.

Ennek a münek egy része: «A részvénytársasági közgyülési határozatoknak megtámadása» czim alatt már az 1904. évben látott napvilágot. E két kötetből is látható a mü terjedelme, iránya és berendezése. A forma a kommentáré. A szerző a kereskedelmi törvény egyes szakaszai köré füzi fejtegetéseit, de mindenütt kidomboritja a dogmatikus alapot. Gyakorlati szempontból mindenesetre ajánlatosabb a kommentár módszere, mert a praxis embere rendszerint szivesebben keresi a törvényszakaszok nyomán az elmélet és joggyakorlat felvilágositásait.

De a kommentátor elé — aki nem elégszik meg a törvény szavainak parafrázisával, hanem behat a dolgok mélyére, — a kérdések egész tömege tolul, amelyek a jogszabályok különös vonatkozásánál fogva a törvény különböző helyein találnak megoldásra. Ez maga után vonja a felmerült kérdés megoldásának más helyre utalását, ami zavarólag hat az egységre és összhangra. A kereskedelmi törvény 157. §-ának magyarázatánál különösen érvényesül ez a más helyekre utalás, mert hiszen ez a törvényhely a részvényjog egész birodalmából összefoglalja azokat a területeket, amelyekben az alapszabályok dispositiójára bizatik a szabályozás, amelyekben tehát mindenkor tekintettel kell lenni az illető jogviszony parancsoló és tiltó szabályaira is.

Természetes, hogy ha az egész munka készen lesz, a szabatosan megjelölt helyreutalások könnyebben kezelhetővé fogják azt tenni, mint a mostani munkában foglalt utalások, hogy t. i. a kérdés kifejtése egy bizonyos más szakasz magyarázatára tartozik.

Az alapszabályokban rendezendő kérdések sokasága, forrása a mü tartalmi gazdagságának. Engel erős gyakorlati érzékkel ismeri föl a lényeges kérdéseket, és teljesen uralkodva nemcsak a joganyag, hanem az annak alapjául fekvő életviszonyok ismerete fölött is, minden szabály mellett megtalálja a kontroverz kérdéseket és azokat az elmélet és gyakorlat szempontjából minden oldalról megvilágitva, ad utmutatást megoldásukra.

Az alapszabályok jogi természetének tárgyalása után azok kellékeinek lényeges és kevésbbé lényeges voltát emeli ki. Felveti azt a fontos kérdést, vajjon miféle gyakorlati jogkövetkezményekkel jár az alapszabályba felveendő valamely rendelkezésnek fel nem vétele; vajjon az eredeti alapszabályoknál valamely előszabott rendelkezés kihagyása a társaság érvénytelenségét eredményezi-e? Nézete szerint ez utóbbi kérdésre a felelet tagadó. A czégbiróság feladata a kellékek preventiv ellenőrzése, ha azonban a bejegyzés valamely előirt rendelkezés hiányában per nefas mégis megtörtént, ez a társaságot nem teszi semmissé. Engel a czégbiróság utólagos pótoltatási jogát is kétségesnek tartja; véleményünk szerint perenkivüli eljárásban ez a pótlási jog egész természetes folyománya a czégbiróság adminisztrativ és ellenőrző tevékenységének. A tervezetben szereplő kellékeknek az alapszabályokból való kimaradása szerző helyes álláspontja szerint azt a következményt vonja maga után, hogy a részvényjegyző nem lesz kötelezve.

Részletesen tárgyalja Engel a társaság czégére és székhelyére vonatkozó rendelkezéseket, és kifogásolja, hogy a birói gyakorlat a czégvalódiság érdekében bizonyos korlátozásokat eszközöl a részvénytársaságok bejegyzendő czégszövege tekintetében. Ilyen az «első magyar» és más hangzatos nevek korlátozása: amit szerző törvényes alap nélkülieknek tart. E tekintetben nem érthetünk egyet vele, mert egyrészt az ipartörvény 58. §-a nem csupán a bejegyzett czégre és nem a czégtáblára vonatkozik, hanem — minthogy az ipar üzése vagy legalább az iparüzési szándék bejelentése megelőzi a czégbejegyzést — általában arra, hogy az iparos és kereskedő a valóságnak megfelelő jelzőket használjon; másrészt e szabály szigoru kezelése számos visszaélést gátolt már meg.

A részvények minősége tekintetében értékes fejtegetéseket találunk az előjogos részvényekről. Végső conclusiója az, hogy az előjogok az alapszabályokba felveendők. A sanctio kérdésében arra az eredményre jut, hogy az alakuláskor creált összes részvényesi előjogokra nézve, a később létesitett előjogok közül pedig legalább is az osztalékbeli és felszámoláskor való privilegizált tőkerészeltetésbeli előjogokra nézve érvényességi kellék az alapszabályokba való felvétel.

Mélyreható részletezéssel tárgyalja a részvénybefizetés módozatait és a befizetés elmulasztásának következményeit. E helyütt tárgyilagos, de éles birálatban részesiti a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszéknek azt az álláspontját, hogy mindaddig, mig az uj részvények teljes névértéke befizetve nincs, a tőkefelemelésre vonatkozó alapszabálymódositást nem

*

jegyzi be, és ezzel szemben azt vitatja, hogy a névérték 30%-ának befizetése esetében nincs törvényes akadálya az alaptőke felemelésére vonatkozó alapszabálymódositás bejegyzésének. Annál a kérdésnél, hogy ki és mikor jogosult a részvényre teljesitendő befizetések követelésére, a közadós részvénytársaság tömeggondnokának jogkörét szellemesen fejtegeti. Kiindulva abból, hogy a tömeggondnok gyakorolja a részvénytársaság vagyonára vonatkozó mindazokat a jogokat, melyeket a társaság bármely közege által gyakorolhatott volna: a tömeggondnokot megilleti a közgyülést megillető alapszabálymódositási jog is. E szerint megváltoztathatja a tömeggondnok az alapszabályoknak a befizetés idejére vonatkozó rendelkezéseit is, feltéve, hogy ezek nem a tervezetből vétettek át, mert ebben az esetben a tömeggondnok is épugy, mint a közgyülés, kötve van az alapszabályok intézkedéséhez és ekkor a befizetési határidőket nem változtathatja meg.

Az apportra vonatkozó megállapodásoknál csak a részvénytársaság alakulási szakában tartja Engel az alapszabályokba való felvételt érvényességi kelléknek; az alakulási szakon túl, kivéve azt az esetet, hol a részvények bizonyos kategoriájának osztalékbeli, szavazati jogi és felszámoláskor tőkerészeltetési előjogok biztosittattak: nem talál törvényes alapot arra, hogy az alapszabályokba való felvételt kötelező rendszabálynak tekintsük. Szerző szerint azonban a czégbiró helyesen fog tenni, ha az ilyen közgyülési határozatoknak az alapszabályokba felvételét megköveteli. (46. §.)

Ez kétségtelenül ellenmondás, mert vagy van törvényes alapja e követelésnek és akkor nem áll meg az előző fejtegetés, vagy nincs, és akkor nem áll meg a következtetés. Nézetünk szerint szintén helyes, ha a czégbiró az alapszabályba való felvételt megköveteli, és pedig a czégnyilvánosság elve alapján, hogy a társaság hitelezői e részben kétségben ne lehessenek.

Kiválóan értékesek a közgyülésre vonatkozó igen kimeritő fejtegetések. E tekintetben kiemelendő Engelnek az a nézetünk szerint helyes álláspontja, hogy a részvényesnek alapszabályokban rendezendő szavazati joga nem fedi a közgyülésen való megjelenés, felszólalás és inditványtétel jogát, melyek alapszabályi intézkedéssel nem korlátolhatók, hanem virtuális jogai a részvényesnek, habár a szavazati jog bizonyos feltételekhez, pl. bizonyos számu részvény birtokához van is kötve. Kiemeljük itt a közgyülésen való szómegvonásról és klotürről, valamint a közgyülés felfüggesztéséről és elnapolásáról szóló excursusokat.

A közgyülési határozatok hozatalának módját tárgyalva, szerző előtérbe állitja a részvényjog sarkalatos elvét, a többségi elvet. A német birói gyakorlat alapján eldönti azt az alapszabályértelmezési kérdést, hogy ha a megjelent részvényesek egy része tartózkodik a szavazástól, csak a leadott szavazatok jönnek számba. A többségi elv azonban az alapszabályokban szigoritható és enyhithető. Ilyen enyhités a szavazategyenlőség esetén a sors döntése vagy az elnök dirimálási joga és választásoknál a relativ többség és proporczionális választás, melyek mindegyike felvehető az alapszabályokba.

A határozatok hozatalának módjára vonatkozó alapszabályi intézkedések megváltoztathatók ugyan, de csak alapszabályszerü módon. Ez nagy anomáliára vezethet, ha az alapszabályok bizonyos határozatok hozatalára minősitett többséget, alapszabályváltoztatásra egyszerü szavazattöbbséget kivánnak. Szerző szerint ez a magyar jog szempontjából meg van engedve, eltekintve a tervezetből átvett alapszabályi rendelkezésektől. Véleménye a kereskedelmi törvény alapján meg nem támadható, de az általa közölt német jogeset (Stettiner Bank) mutatja, hogy e részben de lege ferenda intézkedésre van szükség.

A részvényesek szavazati joga tekintetében előbb az anyagi, aztán az alaki jogi szabályokat fejti ki. Az anyagi szavazati jogra nézve megengedett és meg nem engedett korlátozásokat kölönböztet meg. Az alapszabályok kimondhatják, hogy csak bizonyos számu részvény együttes birtoka ad egy szavazati jogot. Ellenkező alapszabályi támpont hijján több csonka számu részvény birtokosa formális meghatalmazott utján sem gyakorolhat egy szavazati jogot. Ellenben megengedettnek tartja, hogy több ily részvényes, megegyezve a szavazás irányára, összeálljon és *bár ideiglenesen*, egyikükre ruházza át a szavazati joghoz szükséges részvényeket.

A Strohmann-rendszernek ezt a módját aggályosnak tartjuk, mert az alapszabályok kijátszására irányul és mert az ideiglenes átruházás rendszerint szinleges. Meg nem engedett korlátozás valamely részvény virtuális szavazati jogának alapszabályi elvonása, ugyszintén a szavazati jognak a részvények bizonyos kategoriájától bizonyos ügyekre való megvonása. Megszüntethető a szavazati jog a részvény befejezett kadukálásával, felfüggeszthető a fizetési késedelem fennállása alatt. De a részvény elveszése vagy megsemmisitése elvben nem fosztja meg a részvényest szavazati jogától.

Érdekes fejtegetésekre találunk az érdekelt részvényesek szavazati jogáról, hol a különben is ingadozó magyar birói gyakorlatot birálva, kiemeli, hogy az igazgatók és felügyelő-bizottsági tagok rendszerint főrészvényesei a társaságnak és ha mint érdekeltek a szavazati jogtól megfosztatnának, éppen ezen főrészvényeseknek nem volna beleszólásuk a mérleg megállapitásába.

A szavazati jogra vonatkozó anyagi jogszabályokat kiegészitik az eljárási szabályok. Ezek a szavazati jog gyakorlásának előfeltételeit (részvényletétel, annak helye, határideje) és a jog gyakorlása körül betartandó szabályokat tárgyazzák. Részletes kazuistikát nyujt szerző a szavazati jogot gyakorló személy kérdésében, feldolgozva a teljes magánjogi anyagot, mely a kiskoru, gondnokság alatt álló, csőd alatt álló, továbbá olyan részvényes szavazati jogára vonatkozik, akinek akaratelhatározását a magánjog általános szabályai kizárják, továbbá azokat az eseteket, ha a részvényes jogi személy, több személy, hagyaték vagy hitbizomány. A szavazati jognak meghatalmazott utján való gyakorlása, a szavazás módja itt talál megoldást.

Az igazgatóságra és felügyelő-bizottságra, majd a czégjegyzésre vonatkozó alapszabály-határozmányok szintén kimeritően tárgyaltatnak. Igenlőleg oldja meg a czégvezető kirendelésének kérdését. A mérlegre és a nyereségre vonatkozó alapszabály-határozmányok kapcsán érdekesen fejtegeti azt, hogy az alapszabályoknak a mérleg megvizsgálására előirt rendelkezései érdemleges tartalommal csak akkor birnak, ha ugy intézkednek, hogy a közgyülési döntés előtt a mérleg és a vele összefüggő könyvelési müveletek *számvizsgálók* által vizsgáltassanak meg. Kiemeli, hogy a számvizsgálók kötelező kiküldése előirható az alapszabályok által, noha jogilag a közgyülés viszi akkor is a mérlegmegállapitást és a számadások megvizsgálását. Ezzel a kérdéssel kapcsolatosan külön exkurzusban ismerteti szerző az angol társasági jogban létező «audit» intézményt, mely a magyar jogfejlődésnek is kiinduló pontul szolgálhat.

Végül a nyereség kiszámitásának és felosztásának módozataira és a társaság hirdetményeire vonatkozó alapszabályhatározmányokat ismerteti; kiemeli, hogy a törvény 170. §. 2., 202. §. 2. és 214. §. 2. bekezdéseinek esetétől eltekintve, nem követel kötelező hirlapi közzétételt és ezért helytelennek mondja a budapesti czégbiróságnak gyakorlatát, mely szerint a 198. §-ban előirt mérleg és felügyelő-bizottsági jelentés közzététele csakis hirlapilag eszközölhető.

Végül a más törvényekben előirt alapszabályrendelkezéseket, nevezetesen az 1876 : XXXVI. tcz. (a záloglevelek kibocsátásáról) és az 1897 : XXXII. tcz. (a hazai pénzintézetek által kibocsátott némely kötvények biztositásáról) által előirt rendelkezéseket tárgyalja és kommentálja.

Ez ismertetésből is látható, hogy Engel ismét szerencsés nyomon halad a részvényjog teljes feldolgozása felé. Most megjelent könyve, mint kimeritő és az alapszabályok kérdésének egész komplexumát teljesen felölelő monografia is becses munka és csak kivánatos, hogy a mü többi részei is mielőbb elkészüljenek. *Gallia Béla.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Meghatalmazás?

Az «E—i szépmüvészeti társaság» legutolsó gyülésében összeszámolva ugy találta, hogy 900 K adósság terheli anélkül, hogy arra fedezete volna. A társulat pénztárosa dr. Sz. Á. azt inditványozta, hogy vállaljon a társaság helyett három tagja váltóobligót egyenlő arányban; ezek vegyék fel a pénzt s fizessék ki az adósságot. A társaság pedig, mikor államsegélyből vagy más módon pénzhez jut, ezt az összeget kamatostul együtt fizesse vissza. Az inditványt elfogadták. A kölcsönt három tag: dr. Sz. Á., P. R. és P. L. felvette az E—i banktól, s a társaság adósságát kifizette.

A váltó-tartozás pedig évek során át kamatostul felgyült 1558 K-ra. Végre midőn a mult évben a társaság teljesen oszlásnak indult, a három tag egyike P. R. a lejáratkor a váltót sajátjából kifizette.

Felszólitotta társait, hogy az őket terhelő $^1/_3$—$^1/_3$ részt fizessék meg. Dr. Sz. Á. kiegyenlitette az ő $^1/_3$ részét, de P. L. nem.

Erre P. R. beperelte P. L.-t.

Az első biró ugy fogta fel a dolgot, hogy a három tag kezese volt a társaságnak, s mert a kezestárs csak az adós eredménytelen végrehajtása után köteles fizetni: felperest keresetével elutasitotta.

A második bióság a nézetünk szerint helyes és alább ismertetendő itéletet hozta.

A kolozsvári kir. tábla pedig 1906. G. 41. sz. a. hozott itéletével felperest elutasitotta.

Itéletét következőleg indokolja: «Téves a felebbezési bióság ama megállapitása, hogy peresfelek és dr. Sz. Á. mint adóstársak *egyetemleges kötelezettséggel* vették volna föl az E—i banktól a 900 K-t.»

«A kir. tábla a sommás eljárás 204. §-a értelmében további tényként azt állapitotta meg, hogy peresfelek és dr. Sz. Á. a társaság *meghatalmazottjaiként* vállalkoztak arra, hogy . . . a 900 K kölcsönt saját váltóaláirásuk mellett felveszik . . . jóllehet a kölcsön felvételére szolgált *váltókon ezt nem tüntették fel.*» «A váltó tehát a kölcsön ügyletnek csak formai kifejezője lévén, abból a váltókötelezettséget vállalt meghatalmazottak *egymással szemben* jogokat nem támaszthatnak, hanem csak a meghatalmazó *E—i szépmüvészeti társasággal szemben.*»

«A meghatalmazottak közötti jogviszony elbirálására tehát csupán a váltókötelezettség vállalása alapjául szolgált *köztörvényi viszony* szolgálhat s amennyiben felperes a fizetés ténye folytán alperessel szemben jogot támaszt, köteles bizonyitani, hogy közöttük oly megállapodás létesült, amely felperes részére alperessel szemben a váltón kivül követelési jogot szült.» «Pusztán magából a váltóból felperes alperessel szemben azért nem származtathat jogot, mert a váltójogi *egyetemleges kötelezettség* csak *a hitelező* E—i bankkal szemben állott fenn, ellenben peresfelek és dr. Sz. Á. között nem.»

Ezzel szemben a kolozsvári törvényszék itélete találta el a helyes megoldást, mely szerint ez ügyben sem kezességről, sem meghatalmazási viszonyról nem lehet szó.

Itt két *kölcsönügylet* van.

Az E—i bank hitelezője volt a három tagnak, s e három tag, aki a bankkal szemben adós volt, viszont az E—i szépmüvészeti társaságnak hitelezője volt.

Kezesek azért nem lehettek a tagok, mert kezességet csak adósért lehet vállalni. Az E—i banknak pedig a társaság sem váltójogilag, sem köztörvényileg adósa nem volt. (De mert a társaság *hitelképessége* vitán felül állott, még kezesség esetén sem volt időelőtti a kereset.)

Ha váltót irt alá a három tag, akkor helytelenül mondja a tábla, hogy nem egyetemleges kötelezettséggel vették fel a 900 K-t, mert az a váltójogból következik. Utóbb maga az itélet is azt mondja, hogy az «*egyetemleges kötelezettség* csak a hitelező E—i bankkal szemben állott fenn».

Még helytelenebb, hogy a tábla «*tényként*» megállapitja, hogy a három tag meghatalmazottként vállalkozott. Mert a tényállás az egész per során ugy maradt, mint czikkem elején előadtam, s ha a tábla abban meghatalmazási viszonyt látott, akkor az már a tényállás *jogi elbirálása* volt.

Ám ez mint jogi elbirálás sem fogadható el. A meghatalmazott utján tett váltónyilatkozat formáját a váltójog kötelezőleg megszabja. Ha ez a forma mellőztetik, a meghatalmazási viszony létre sem jön. Megbizásból történt váltókötelezettség vállalásánál a váltón nem szükséges a megbizott nevét feltüntetni. Ellenben a megbizó nevének aláirása oly lényeges kellék, hogy e nélkül a *megbizóra* nézve váltójogi obligatio létre sem jöhet. Ha tehát a társaság alirása a váltóról hiányzik, váltójogi obligóban csak a három aláirt tag marad. Ezek azonban *egyetemlegesen* felelnek a tartozásért. Fizetés esetén pedig egymással szemben pro parte megtéritést követelhettek, annál is inkább, mert külön megállapodás szerint (mely vitán felül állott) egyenlően vállalták el az obligót.

Különben a társaságnak alapszabályszerü meghatalmazottai voltak. Ha csak egyszerü meghatalmazásról lett volna szó, akkor semmi ok sem volt arra, hogy rendes képviselőit (elnök s titkár) mellőzve — csupán erre az ügyletre más meghatalmazottakat valljon.

S épen itt tünik ki, hogy a társaság s e három tagja közt sokkal felelősségteljesebb jogviszony jött létre, mint az egyszerü meghatalmazás.

Ugyanis a meghatalmazási jogviszony lényege az, hogy a meghatalmazott a maga cselekményeivel jogot és kötelességet saját maga számára nem szerez. Az ő nyilatkozatai a meghatalmazó nevében történnek. Azok által jogositva és kötelezve a meghatalmazó lesz. Ezt tudta jól a társaság s épen azt akarta elkerülni, hogy ő szerepeljen mint adós, mert neki, a «meghatalmazónak» hitele nincs.

Azt állitja a tábla, hogy szinlelt ügylet volt a kölcsönvétel, mert a váltókölcsön formája alatt, mint lényeges meghatalmazási viszony szerepelt. Mi ok lett volna a szinlelésre, mikor az ügy minden szinlelés nélkül sokkal egyszerübben és biztosabban volt lebonyolitható? Az ügylet szinlelt volta bizonyitva nincs, s ha már az akaratnyilvánitások, nyilatkozatok értelmét tudni akarjuk, akkor a felek szándékát kell elsősorban vizsgálnunk. Mit akart az a három tag és a társaság, mikor ezt az ügyletet lebonyolitotta? A társaság pénzhez akart jutni, a három tag pedig felajánlotta a saját hitelét, hogy a saját felelősségére a szükséges pénzt megszerzi. Kifejezetten egyenlően vállalták a váltóobligót, aminek más értelme nem lehet, mint az, hogy ha a társaság még sem tudna fizetni, akkor szabályozva legyen hármuknak egymáshoz való viszonya. Vajjon volt-e szándékukban, hogy ha a fizetés órája érkezik, hogy egyik a három közül kibujjék a kötelezettség alól? Bizonyára nem! Miért magyaráz tehát a tábla egy ügyletbe erőszakos okoskodással olyan értelmet, mely annak világos értelmével s a felek akaratával is merőben ellenkezik?

De tegyük fel az esetet, hogy a három tag meghatalmazott volt. Elérkezik a fizetés ideje. A társaság nem képes

fizetni. A bank szoritja a három váltóaláirót. Kétségtelen lévén, hogy ők egyenlően vállalták az obligót, mi czimen volna az egész tartozás egyiknek a nyakába sózható. Mi okból esik el ez a többivel szemben való visszkereseti jogától, mikor a meghatalmazást közösen vállalták, tehát azzal járó felelősséget is közösen kell viselniök.

De nem is tartozik az ügyre annak elbirálása, hogy meghatalmazási viszony jött-e létre, vagy sem, mert akármily viszonyban volt a három tag a társasággal szemben: az mégis kétségtelen, hogy az E—i bankkal szemben egyetemleges adóstársak voltak, s igy az «ki az egész adósságot a magáéból fizette le, *jogositva van*, jogengedményezés nélkül is a *többitől a megtéritést*, ha közöttük más különös viszony nem áll fenn, *egyenlő részben követelhetni.*» (Osztrák polgári törvénykönyv 896. §.)

Dr. Török István,
kolozsvári ügyvéd.

Az enyhitő és sulyositó körülményekről.

A Magyar Jogászegylet által a büntetőtörvénykönyv módositásának előkészitése tárgyában alakitott bizottság albizottsága által kidolgozott kérdőpontok egyike azt a kérdést veti fel, vajjon «felsorolandók-e legalább exemplificative az enyhitő és sulyositó körülmények»?

Kétséget nem szenvedhet, hogy a Btk. módositásánál a törvény 89—92. §-aiban kifejezett jogelvek feltétlenül épségben maradnak.

Már pedig, ha a törvény parancsolólag jelenti ki, hogy a büntetések kiszabásánál a bünösség fokára befolyással biró sulyositó és enyhitő körülmények figyelembe veendők s egyben hozzávetőlegesen megállapitja azt a mértéket, mely a sulyositó vagy enyhitő körülmények tulnyomósága esetén megközelitendő vagy alkalmazandó, ugy határozottan amellett kell állást foglalnunk, hogy a sulyositó és enyhitő körülmények legalább is exemplificative felsorolandók.

Ha megemlitjük még, hogy az enyhitő körülmények tulnyomósága esetén a halálbüntetés életfogytig tartó fegyházra, az életfogytig tartó fegyház pedig tizenöt évire változtatandó és figyelembe vesszük az ingadozó birói gyakorlatot, ugy állásfoglalásunk teljesen megokoltnak látszik.

Az enyhitő körülményekre nézve egybeállitunk itt néhány ellentétes határozatot:

1. Az előrehaladt kor nem képez enyhitő körülményt (*Dtár* V. 56. sz.)

2. Az aggkor mint enyhitő körülmény figyelembe vétetett (*Dtár* XXX. 80. sz.)

3. Sok éven át tartott perbenállás enyhitő körülményt nem képez (*Dtár* XII. 64. sz.)

4. A perbenállás hosszu tartama szerepelhet mint enyhitő körülmény (*Dtár* XIX. 106. sz.)

5. Az, hogy a gyilkos csak kevéssel haladta meg a 20 évet, képezhet nyomatékos enyhitő körülményt (*Dtár* VIII. 113. sz.)

6. Vádlott a vádbeli cselekmény elkövetésekor 20 éves életkorát tulhaladván, a fiatalkor mint enyhitő körülmény nem érvényesithető (*Dtár* XII. 173. sz.)

7. Az elhanyagolt nevelés enyhitő körülményül nem fogadható el (*Dtár* X. 28. sz.)

8. Neveléshiány is képezhet enyhitő körülményt (*Dtár* XIX. 13. sz.)

Már most ha figyelembe vesszük ezen ellentétes határozatokat és meggondoljuk azt, hogy a főbenjáró büncselekményeknél minő lényegesen döntő körülményt képeznek az enyhitő körülmények, nyilvánvalóvá lesz, hogy ugy az enyhitő, mint a sulyositó körülmények megállapitását, mérlegelését minden irányjelző nélkül nem bizhatjuk a bíróságra. Az 1843-iki magyar javaslat, mint sok más tekintetben, az enyhitő és sulyositó körülmények kérdésében is czélszerübb álláspontra helyezkedik s a sulyositó körülményeket 16 pontban, az enyhitő körülményeket pedig 12 pontban sorolja fel.

Ehhez járul még, hogy az 1843-iki magyar javaslat minimumot nem ismer s hogy a büntetési tételeknek csak maximumai vannak megállapitva.

Ezzel szemben a Btk. végső minimumai: 15 év, 10 év, ½ év és 1 nap. Hogy ezek az óriási spatiumok, minő szomoru eredményre vezettek, azt bővebben magyarázni felesleges. Ha tehát már a minimumok megállapitandók voltak, ugy semmiesetre sem lett volna szabad a biró kezét ennyire megkötni, aminthogy a sulyositó irányban éppenséggel nincs megkötve a biró keze.

Ha a törvény szükségesnek tartotta a rendkivüli minimumnak a megállapitását, érthetetlen, hogy miért nem állapitott meg egy rendkivüli maximumot is. Ha az egyensuly e tekintetben helyreállittatott volna, nem állana fenn az az anomália, hogy a biró keze az enyhitési irányban jobban meg van kötve, mint a sulyositó irányban. Sokkal kevesebb baj származott volna belőle, ha megforditva állana a dolog, mert igy a «minimuma non curat praetor» elve legalább érvényesülhetett volna.

De kevesebb feltételekhez kell kötni a rendkivüli minimum alkalmazását is s az enyhitő körülményeknek nem kellene «annyira nyomatékosaknak lenni» vagy «oly nagy számmal fenforogni», hogy a rendkivüli büntetési tétel alkalmaztassék.

Ez által feleslegessé válnék a középmérték alkalmazása is, melynek az anyagi halmazatnál, a kisérletnél és segitésnél amugy sem lehet hasznát venni.

De hogy a rendkivüli minimum czéljának meg is feleljen, mindenképpen szükséges az általános és speciális minimumok alapos leszállitása és az egyes büntetési tételeknél a spatiumok kibővitése.

Dr. Popper Manó,
mohácsi ügyvéd.

Különfélék.

— **A perjogi kodifikáczió** czéljára az igazságügyminiszter dr. Fodor Ármin curiai kisegitő birót, aki a Plósz-féle javaslat előkészitésében annak idején részt vett, a miniszterium kodifikáló osztályába visszahivta. Fodor Ármin már legközelebb elfoglalja helyét a miniszteriumban.

— **A hat havi börtön.** Nehéz helyzete volt a minap a budapesti kir. büntetőtörvényszék egyik tanácsának. Három 12—13 éves és egy 17 éves fiu, valamennyien a gyermekek legelhanyagoltabb osztályából, állott előtte a bemászásos és betöréses lopás vádjával terhelve. A fiuk beismerték, hogy 1905 deczember 30-án a Lipótvárosi teherpályaudvaron egy fedetlen teherkocsiról nyers vasat loptak. A tanuként szereplő rendőr szerint, ki a vádlottakat elfogta, a kocsi ajtaja fel volt törve és a kocsiban lévő vasas láda teteje felfeszitve; magára a teherpályaudvarra csak egy 2 méter magas deszkakeritésen át juthattak be a vádlottak; azonban ezen a keritésen rendszerint a rések közt is át lehet bujni, mert a deszkák közül néhol egy-egy hiányzik. A sértett szerint a vas zárt ládában volt, tehát felfeszitésnek okvetlenül kellett történnie. A vádlottak közül egy beismerte, hogy a pályaudvarra a keritésen átmászva jutottak. Mindezek alapján a királyi ügyész a 336. §. 3. pontja szerinti minősitést inditványozta és a négy védő közül kettő a minősités ellen kifogást nem tett. A törvényszék igy az előtt a helyzet előtt állott, hogy a három 16 éven aluli vádlottat a 85. §. redukált skálája és a 92. §. alkalmazásával elzárásra, mig a 16 éven felülit a 340. és 92. §-ok alapján legkevesebb *6 havi börtönre* kell itélnie. A tanács — bizonyára az aránytalanság elkerülésére törekedve — a kir. Curia gyakorlatával ellentétbe helyezkedett és kimondta, hogy csak egyszerü lopás forog fenn, mert a vádlottak tagadásával szemben nincs tel-

jes bizonyiték arra, hogy az ajtó feltörését és a láda felfeszitését ők eszközölték volna: a bemászásos lopás sem állapitható meg, mert a deszkakeritès oly állapotban volt, hogy keresztül is lehetett bujni és az ily rosszul elzárt terület, melynél a bemászás tulajdonképpen fölösleges, nem részesülhet a 336. §. 3. pontjának szigoru védelmében. Ez alapon a vádlottakra 3—3 napi illetve a 16 éven felüli vádlottra — utóbbira a 92. §. alkalmazásával — 5 napi elzárást szabott ki. Az itélet jogerős. Ezzel a dicséretreméltó emberséges eljárással szemben felemlitendő a rendőrség itélkezése, mely az iratokból kitünőleg előzőleg a vádlottak közül két 13 éves fiut csavargásért *harmincz napi* elzárásra itélt, amelyet a *tolonczházban* töltöttek ki.

— **A kir. Curia ügyforgalma és tevékenysége 1906 január 1-től augusztus 31-ig.** A kir. Curiánál hátralékban volt 1905. évről 10,852 ügy. 1906 augusztus 31-ig beérkezett 19,004 ügy. Elintéztetett augusztus 31-ig: 16,364 ügy. Hátralékban van 1905. évről 13,492 ügy. 1906 január 1-től 1906 augusztus 31-ig 202-vel kevesebb ügy érkezett be, 1180-nal több volt az elintézendő ügy, 1631-gyel több ügy intéztetett el, 451-gyel kevesebb volt a hátralék, mint az 1905. év ugyanazon időszakában.

— **Odilon Helén gondnoksági ügye,** melyet a napi sajtó bizonyos ténykérdések szempontjából oly nagy figyelemre méltat, jogi szempontból is érdekes. Nemzetközi kollizió forog fönn, amennyiben a gyámhatósági jogkör gyakorlását ugy az osztrák, mint a magyar hatóságok a maguk részére igénylik. Ausztriában Odilon asszony már 1905 május hó 3-ika óta ideiglenes gondnokság alatt áll. Ezt a gondnokságot legutóbb a neubaui járásbiróság, mint gyámbiróság véglegessé változtatta, mert a müvésznő osztrák állampolgárságát, amely egy ideig vitás volt, az alsó ausztriai helytartóság az osztrák jog szempontjából tisztázottnak mondotta ki. Viszont ugyanezen időpontban a müvésznőt, aki Magyarországra jött és néhány napig Budapesten tartózkodott, közjegyzőileg hitelesitett kérvénye alapján a budapesti kir. törvényszék saját kérelmére gondnokság alá helyezte.

Odilon Helén vagyonát az osztrák gyámbiróság kezeli, maga a müvésznő a magyar állam területén Zágrábban tartózkodik és ugy ő, mint képviselői, a magyar hatóságok oltalmával akarják az osztrák gyámbirósági kompetentiát fölcserélni.

Jogilag különösen az állampolgárság kérdése figyelemre méltó. Az osztrák hatóságok álláspontja amint az aktaszerüleg is kifejezésre jutott, a következő:

Odilon Helén 1893 május 14-ikén a Girardi Sándor osztrák állampolgárral kötött házassága által az osztrák állampolgárságot elnyerte. A házasfeleket a bécsi biróságok 1897-ben ágytól és asztaltól elválasztották. Ennek megtörténte után 1898-ban Girardi Sándor a magyar belügyminiszteriumtól honositási okiratot nyert és mint magyar állampolgár a magyar biróságok előtt bontó pert inditott neje ellen, minek folytán a házasság jogerősen fel is bontatott. A honositási okiratba a magyar belügyminiszterium arra való tekintettel, hogy a házasfeleket már az osztrák biróságok ágytól és asztaltól elválasztották, a feleségének, Odilon Helénnek nevét nem vette föl, sőt 1905-ben az osztrák gondnok kérelmére külön bizonyitványt állitott ki arról, hogy Odolin Helén *saját személyében* a magyar állam kötelékébe föl nem vétetett és magyar állampolgárságát csakis 1900. évi augusztus hó 25-ikén a Rakovszky Ferencz cs. kir. kamarás magyar állampolgárral kötött házassága révén szerezte. Csakugyan e házasságot megelőzőleg Odilon-t a magyar hatóságok osztrák állampolgárnőnek tekintették és a magyar igazságügyminiszterium dispensátiót is adott neki annak kimutatása alól, hogy házassága *az osztrák törvények szempontjából* akadályba nem ütközik. Az akadály, még pedig a ligamen akadálya azonban az osztrák törvény szempontjából mégis fenforgott, amennyiben Odilon Helénnek, mint katholikusnak Girardival kötött házassága az osztrák törvények szempontjából a Rakovszkyval való házasságkötéskor még fennállott, sőt ma is fönn áll. A ligamen akadálya miatt az osztrák biróságok a Rakovszkyval kötött házasságot érvénytelenné is nyilvánitották s igy ehhez a házassághoz az osztrák jog szempontjából semminemü joghatály, tehát az osztrák állampolgárság elvesztése sem füződhetik. Igy tehát Odilon Helént az osztrák hatóságok ma is Girardi nejének és osztrák állampolgárnőnek kénytelenek tekinteni és következőleg az osztrák hatóságokat illeti Odilon Helén fölött a gondnokság vitelének joga és kötelessége.

Kérdés, hogy a magyar gyámi törvény 61—63. §-a alapján a magyar gyámhatóságnak meg van adva-e a mód a collisiót elkerülni?

A gyámi törvény 61. §-a szerint ugyanis, ha magyar honosok külföldön már gyámság és gondnokság alatt állanak, akkor csakis belföldön létező vagyonukra kell gondnokot, illetve külön gondnokot kirendelni. A 63. §. ugyanezt mondja ki azon külföldiekre, akik külföldön gyámság vagy gondnokság alatt állanak. A 62. §. szerint pedig nemzetközi szerződésektől vagy *egyéb okoktól* függ az, vajjon magára a *magyar honosra a magyar gyámhatóság által* elrendelt gyámság vagy gondnokság kiterjed-e annak külföldön levő vagyonára. Ilyen egyéb oknak tekinthető-e az a körülmény, hogy az osztrák állam a nála levő vagyont nem lesz hajlandó kiadni? Figyelembe veendő-e a viszonosság a jelen kérdés eldöntésénél?

Ugyanis az osztrák polgári törvénykönyv sokkal exclusivebb, amennyiben a 225—227. §-ok szerint csak a külföldön lévő ingatlanra és annak tartozékaira nézve ismeri el a külföldi gyámhatóság illetékességét, ellenben a 227. §. 2-ik bekezdésében hangsulyozza, hogy minden egyéb vagyon a (hazai) gyámbiróság illetékességi körébe tartozik. Illetékes pedig a 280. §. szerint ugyanaz a biróság, amely kiskoruság esetében gyámrendelésre volna illetékes, vagyis mint a 189. §. emliti, azon biróság, melynek (személyes) illetékessége alá a kiskoru tartoznék. Ez a biróság a 190. §. szerint hivatalból eljárni köteles.

Érdekes kérdés még a magyar jog szempontjából a budapesti biróság illetékességének kérdése. Odilon Helénnek az ujságokban megjelent nyilatkozataiból kitünik, hogy ő Budapesten csak egynéhány napig tartózkodott. Ennek alapján a budapesti kir. törvényszéknél adta be a gondnokság alá helyezés iránti kérvényt. Az eljárási rendelet 28. §. szerint «gondnokság alá helyezésre kizárólag azon törvényszék illetékes, amely alá a gondnokság alá helyezendő személyes birói illetőség (1868 : LIV. tcz. 30—32. §§., 34. §) szerint tartozik». A perrendtartás jelzett §-ai belföldieknél a rendes lakhelyt vagy állandó szállást, idegeneknél pedig a rendes szállást vagy (ingatlan) birtokot kivánnak meg. Odilon asszony magyar földön, mint Rakovszky Ferencz neje, belföldinek tekintendő és igy felmerült a kérdés, hogy egy-két napi itt tartózkodás, amelyből egy napot bizonyára a kérvényre vezetett közjegyzői hitelesités igazol, a rendes lakhelyet vagy állandó szállást megállapitja-e? Idegeneknél a törvény is, a gyakorlat is enyhébb. A törvény nem «állandó» szállást, hanem csak «rendes» szállást kiván meg, a gyakorlat pedig megelégszik az átfutó itt tartózkodással.

Ezzel szemben a másik álláspont az, hogy a magyar törvények szempontjából Girardinak és Odilon Helénnek házassága fölbontatott, amely felbontás mindkét félre nézve hatályos. Mikor tehát Odilon Helén Rakovszky Ferenczczel házasságot kötött, a magyar törvény szempontjából a házasság semminemü érvényességi akadályba nem ütközött. Igaz ugyan, hogy Odilon Helén a házasság megkötésekor osztrák állampolgárnőnek tekintetett és hogy az osztrák jog szempontjából a ligamen akadálya forgott fönn, de a házassági törvény 109. §-a szerint, «ha magyar állampolgár férfi külföldi nővel akár külföldön, akár Magyarországon köt házasságot, a házasság érvényessége a nő kora és cselekvőképessége kivételével a magyar törvény szerint itélendő meg.» Rakovszky Ferencz kamarás pedig kétségen kivül magyar állampolgár volt a házasság megkötésekor. A magyar törvény szerint tehát Odilon Helén az ő nejének és magyar állampolgárnőnek tekintendő s mint ilyen a magyar hatóságok oltalmát igényelheti.

Kérdés ezek után, hogy ez az álláspont gyakorlatilag miképp érvényesithető, minthogy Odilon Helén vagyonát az osztrák gyámbiróság kezeli és miután ez a biróság státusjogi kérdésben csak az osztrák törvény szerint járhat el.

— **A kereskedősegédnek kötelessége:** A kereskedősegéd az esetben is, ha főnöke a szolgálatot neki felmondotta, a felmondási időre járó illetményeit csak akkor követelheti, ha a felmondó irányában a szerződésben kikötött szolgálatait a felmondási idő alatt teljesiti s igy az az eljárása, hogy figyelmeztetés daczára az üzleti órákat be nem tartotta, hanem gyakran fél órai, sőt egy izben egy órai késéssel járt az üzletbe, olyan kötelességszegésnek tekintendő, mely az ipartörvény 94. §. *b)* pontja tekintete alá esik, a

mely tehát a kötelességteljesités makacs megtagadásának minősitendő, s a főnök jogosult őt azonnal elbocsátani. (A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felebbezési tanácsa 1906 julius 6. E. 320.)

— **A budapesti tud. egyetem jog- és államtudományi karának tanrendje az 1906/7. tanév első felére.** Polgári törvénykezési rendtartás. (Bíróságok. Ügyfelek. Sommás és rendes eljárás.) Herczegh Mihály. — Magyar öröklési jog, tekintettel a hazai jogtörténetre. Ugyanazon tanár. — Római jog. (Bevezetés a jogi tanulmányokba. Források. Általános tanok az institutiókból.) Vécsey Tamás. — Exegeticum a szemináriumban. Ugyanazon tanár. — Magyar polgári törvénykezési jog. Plósz Sándor. — Magyarország statisztikája. Láng Lajos. — Közgazdasági alapfogalmak. Ugyanazon tanár. — Egyházjog. Antal Gyula. — Osztrákjog. (Dologbani jogok.) Ugyanazon tanár. — Egyházjog. Kováts Gyula. — A hazai protestáns és görög keleti egyházak szervezetei. Ugyanazon tanár. — Államszámviteltan. (Gazdasági rendtartás), tekintettel a törvényhatóságok és községek háztartására. Bochkor Károly. — Nemzetgazdaságtan. Földes Béla. — Bünügyi statisztika. Ugyanazon tanár. — Magyar magánjog. Grosschmid Béni. — Kereskedelmi és váltójog. Nagy Ferencz. — Magyar alkotmány- és jogtörténet, különös tekintettel a nyugateurópai fejlődésre. Timon Ákos. — Magyar pénzügyi jog. Mariska Vilmos. — Repetitorium a magyar pénzügyi jogból. Ugyanazon tanár. — Politika. Concha Győző. — Társadalomtan. Ugyanazon tanár. — Államtudományi szeminárium. Ugyanazon tanár. — Pandekta. Schwarz Gusztáv. — Pandektagyakorlatok. Ugyanazon tanár. — Büntetőjog. (Általános rész.) Balogh Jenő. — Igazságügyi szervezeti kérdések. Ugyanazon tanár. — Büntetőjogi szeminárium és practicum. Ugyanazon tanár. — Magyar bünvádi eljárás. Fayer László. — Büntetőjogi szeminárium. Ugyanazon tanár. — Római jog. (Jogügyletek, dologi és kötelmi jog, gyakorlatokkal.) Szentmiklósi Márton. — Magyar alkotmány és jogtörténet, különös tekintettel a nyugateurópai jogtörténetre. Bevezető rész: a nyugateurópai jogfejlődés a verduni szerződésig. Király János. — Frankkorszakbeli perjog, büntetőjog és eljárás. Ugyanazon tanár. — Magyar közjog. Kmety Károly. — Magyar közigazgatási jog. Ugyanazon tanár. — Jogbölcselet. A jog keletkezésének és fejlődésének törvényei és visszavezetésük elemi okokra. Pikler Gyula. — Jog- és államtudományi enciklopédia. Bevezetés a jog- és államtudományokba. Ugyanazon tanár. — Jogbölcseleti és összehasonlitó jogtudományi seminárium. Ugyanazon tanár. — Bölcseleti jog. Csarada János. — Nemzetközi jog. Ugyanazon tanár. — Magyar kötelmi jog. Katona Mór. — Osztrák polgári törvénykönyv. Ugyanazon tanár. — Magyar polgári törvénykezési jog. Magyary Géza. — Telekkönyvi rendtartás. Ugyanazon tanár. — Törvényszéki elmekórtan. Moravcsik Ernő. — Közegészségtan. (Joghallgatók számára.) Liebermann Leó. — Egyházjog. Reiner János. — Polgári törvénykezési rendtartás. (Birói határozatok, jogorvoslatok és az eljárás némely eltérő módjairól.) Különös tekintettel a magyar polgári perrendtartási törvényjavaslatra. Pap József. — Magyar csődjog. Csillag Gyula. — A telekkönyvi jogorvoslatokról. Ugyanazon tanár. — A «határidőüzlet». Neumann Ármin. — Egyházjog. Melichár Kálmán. — Magyar közjog. Polner Ödön. — Magyarország közjoga. Ferdinándy Géza. — Magyarország statisztikája. Dobránszky Péter. — Statisztika elmélete. Szeless József. — Törvényszéki orvostan. Csatáry Lajos. — Közgazdaságtan. (A gazdasági élet ált. jelenségei és törvényei.) Kovács Gyula. — Az engedelmesség határai és jelentősége a közjogban. Jászi Viktor. — Válogatott helyek a magyar pénzügyi jogból. Exner Kornél. — Socialpolitika. Somogyi Manó. — Magyar büntetőjog. (Általános rész.) Doleschall Alfréd. — Magyar alkotmány- és jogtörténet, különös tekintettel a nyugateurópai jogtörténetre. Bevezető rész: a nyugateurópai jogfejlődés a verduni szerződésig. Illés József. — Büntetőjog. Általános rész. Vámbéry Rusztem. — Börtönügyi practicum. Ugyanazon tanár. — A pénzviszonyok ismertetése, elméleti és történeti alapon. Jankovich Béla. — Agrárpolitika. Fellner Frigyes. — A magyar közjog. (Mint történelmi fejlemény tárgyalva. I. rész. Alaptételek. Források. Irodalom. Terület. Népesség. Állampolgárság s az ebből eredő jogok és kötelességek.) Horváth János. — A végrehajtó hatalom szervei, hatásköre és müködése, kapcsolatosan az alkotmányi biztositékokkal. Ugyanazon tanár. — Társadalmi küzdelmek az adózásban. Hegedüs Lóránt. — Az «Aristokratia». Haendel Vilmos. — A közigazgatási jogtudomány fejlődése a XIX. század II. felében. Vasváry Ferencz. — A vételi ügyletről. Baumgarten Nándor. — Kereskedelmi jogi practicum. Ugyanazon tanár. — Államszámviteltan. Wallon Dezső. — Statisztika. (Elméleti és népességi statisztika.) Kenéz Béla. — A magyar közigazgatási biráskodás alapelvei, szervezete és hatásköre. Tomcsányi Móricz.

— **A polgári perrendtartás zsebkönyve.** Szerkesztette dr. *Térfi Gyula* igazságügyminiszteri osztálytanácsos, Budapest 1906. Grill könyvkiadóvállalata.

Ez a legujabban megjelent kis zsebkönyv rendkivül gyakorlati. Kis téren oly gazdag anyagot nyujt, hogy valószinüleg nemsokára nemcsak minden ügyvéd és biró könyvtárában, de zsebében is lesz, hogy azt bármikor elővehesse. A perrendtartási törvények hatályban levő szakaszait áttekinthetően osztja be. A perjogra vonatkozó, a perrendtartási törvényeken kivül más törvényekben és jogforrásokban foglalt jogszabályokra rövid jegyzetekben utal. A joggyakorlatot rövid tömörséggel, de mind a mellett kimeritően és hiven tünteti fel. E mellett a perrendtartási alaptörvényeken kivül tartalmazza azokat a törvényeket és rendeleteket is, amelyek az egyes különös eljárásokat szabályozzák: a kereskedelmi, a váltó, a fizetési meghagyásos, a lakbérfelmondási és lakáskiüritési, a házassági és a gondnokság alá helyezési eljárást, és végül még röviden ismerteti Fiume és a volt határőrvidék törvénykezési viszonyait, valamint a polgári jogsegélyre vonatkozó legfontosabb anyagot is. A polgári törvénykezés egész területén tehát gyors és biztos tájékozást nyujt az ügyvédnek és a birónak mindennapi hivatása teljesitése közben. A könyvecske áttekinthetőségét és ez által gyakorlati használhatóságát a kimeritő és pontos tárgymutató is előmozditja. *F.*

— **Ügyvédjelöltek Utmutatója.** Ezen a czimen Lukács Emil, a budapesti ügyvédi kamara segédhivatalának tisztviselője összegyüjtötte és magyarázó jegyzetekkel látta el az 1874 : XXXIV. tcz. 11. fejezetének az ügyvédjelöltekről intézkedő szakaszait, továbbá az ügyvédjelöltekre vonatkozó teljes ülési határozatokat és igazságügyminiszteri rendeleteket. Az ügyvédjelölteknek szükséges összes tudnivalók tekintetében (ügyvédjelölt bejegyzése, kitörlése, ügyvédjelölti igazolvány elvesztése, irodaváltoztatás, névmagyarositás, katonai szolgálat, ügyvédi vizsga stb.) bő felvilágositást nyujt a kis könyvecske. Politzer kiadásában jelent meg s ára 1 K 60 fillér.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A foglyok fegyelmi büntetése tárgyában** rendeletet bocsátot ki a porosz belügyminiszter. A rendelet szerint nem kell minden botlást fegyelmileg büntetni, sokszor elegendő a tanitás és a rendreutasitás. Olyan foglyokat, kiknek szellemi állapota tekintetében kétség merül fel, gondosan meg kell az orvossal vizsgáltatni s a fegyelmi büntetést a vizsgálat befejeztéig függőben kell hagyni. Ha az elmebetegségnek csak gyanuja merül fel, a foglyot az elmebetegek osztályába kell szállitani.

— **A párisi egyetem jogi fakultásának** 1905-ben 6686 hallgatója volt. Ezek közül 321 külföldi. (81 román, 68 egyiptomi, 29 orosz). A hallgatók száma 1905-ben 1287-el szaporodott.

Ügyvédi irodát óhajtok átvenni. Erre vonatkozó ajánlatokat kérek czimemre beküldeni. Dr. Kovács Sándor, Zsolna.
11813

Jogi könyvek a legolcsóbban és a legméltányosabb feltételek mellett kaphatók hazánk egyetlen speciális jogi könyvkereskedésében és antiquariumában: **Politzer Zsigmond és fia** czégnél, Budapesten, IV., Kecskeméti-utcza 4. — **INGYEN** küldi a czég kivánatra a budapesti és kolozsvári egyetemi *jogász utmutatót, Ügyvédi vizsgai utmutatót*, melyben a kir. Curia teljes-ülési határozatai benne vannak, továbbá az 1907. év elején megjelenő nagy antiquar-jegyzékét, melyre előjegyzéseket már most elfogad. — **RÉSZLETFIZETÉSRE** szállit uj jogi tan- és segédkönyveket, tudományos és szépirodalmi müveket stb. 11774

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Veres Pálné-u. 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenegyedik évfolyam. 37. SZ. Budapest, 1906 szeptember 14.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *IV. Veres Pálné-u. 25.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Birák kongresszusa. — Felelősség a munkást ért balesetért. *Dr. Balog Arnold* budapesti ügyvédtől. — Bünügyi statisztikánk az 1905. évben. *Bud János* miniszteri s.-fogalmazótól. — *Törvénykezési Szemle:* A tanács nivellál. *Dr. Dénes Sándortól.* — Igényhirdetmény kibocsátására mely bíróság illetékes? *Dr. Lányi Márton* aljegyzőtől. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Birák kongresszusa.

A magyar birói karban már huzamos idő óta komoly mozgalom észlelhető.

A Széll-féle fizetésrendezés az elsőfolyamodásu birák számos jogos aspirációját nem elégitette ki. Ez az elégedetlenség akkoriban igen élénk kifejezésre jutott, azonban a közbejött politikai események a hullámokat egy időre elsimitották. Ámde a politikai küzdelmek a birói karba más kérdéseket is belevittek. A politikai perek a birói és ügyészi kar jelentékeny részét arra kényszeritették, hogy aktuális politikai kérdésekben egyik vagy másik álláspont mellett döntsenek. Ez természetesen az ellenkező politikai meggyőződésüeknél erős visszatetszésre talált. Hozzájárult ehhez az a körülmény, hogy a lapelkobzások és egyéb politikai jellegü kormányhatalmi intézkedések birói és ügyészi assistentiával foganatositttattak. A birói és ügyészi kar igy belesodortatván a napi politika hullámaiba, természetes, hogy a politikai harczok elmultával egyes birák és ügyészek szerepe erős kritika tárgyává tétetett és ennek nyomán felhangzott a kivánság, hogy a biróságok itélkezését az eddigieknél nagyobb garancziákkal kell övezni. Általános volt a nézet, hogy a birói függetlenség jelenlegi biztositékai nem képesek a biró pártatlanságát, a hatalmi tényezőktől függetlenségét elegendőképpen garantálni, és egyhangu volt az óhaj, hogy a birói függetlenségnek uj oszlopai emeltessenek.

Ezzel kapcsolatban ismét előtérbe lépett a birák jobb javadalmazásának kérdése, mert az anyagi megélhetéssel való folytonos küzdés a függetlenség egyik akadályaként ismertetett fel. Hogyan legyen a kormánytól független az a biró, aki évi 2600 K fizetéséből és 400 K lakpénzéből családját kénytelen eltartani, akire nézve tehát az előléptetés vagy mellőztetés valóságos létkérdéssé válhatik, mikor maguk a birák mondják, hogy sokan vannak közülök eladósodva, nem egynek fizetése esztendőkön át le van foglalva, mikor maguk a birák panaszkodnak leghangosabban anyagi függetlenségük hiányán.

A birák függetlenségének és megélhetésüknek kérdésével kapcsolatban mindjobban előtérbe nyomul az előléptetés kérdése is. Évtizedek elhibázott előléptetési politikája a birói kar egy részében a szó szoros értelmében elkeseredést okozott, mert egy-egy biró 10—15, sőt 20 évig szolgál ugyanabban az állásban, anélkül, hogy a legcsekélyebb előléptetésben is részesülne.

Mindezek mellett a symptomatikus sérelmek mellett nagyban hozzájárult a birák közt elharapódzott elégedetlenség táplálásához az egész igazságügy minden terén minden magyar jogász által keserüséggel észlelt az a tapasztalat, hogy az igazságügy évtizedek óta elhanyagolt hamupipőke a magyar állami életben. Igazságügyi alkotásokra nincs az államnak pénze és nincs a törvényhozásnak ideje. Igazságügyi kérdésekkel a közvélemény nem foglalkozik. Az igazságügyi szervek létérdekei mindenki előtt mellékesek. A birói, ügyészi és ügyvédi szervezeti törvények több mint 30 esztendeje vannak életben, anélkül, hogy azok az élet haladásával és a szükségletek fejlődésével lépést tartva kiegészittettek és reformáltattak volna. Hogy többet ne emlitsünk, ma is ugyanannyi törvényszék és ugyanannyi járásbiróság müködik, mint ahány a 70-es évek elején szükségesnek találtatott. A birói és ügyvédi képesités ma is a 30 esztendős alapokra van fektetve. A birói pályára való nevelés, a kiválasztás, valamint a birói előléptetés még mindig a régi sablonok szerint történik. A birói fizetések önálló és a birói állás karakterének megfelelő elkülönitett szabályzása megszünt és 1893-ban az 1872-iki törzsfizetések az egész vonalon leszállittattak.

Az igazságszolgáltatás szervei iránt a törvényhozásban és a kormányzatban mutatkozó közömbösség és az igazságügyi szervezetnek ezen okok miatt való elsenyvedése szinten hozzájárult ahhoz, hogy a birói kar elégedetlensége fokoztassék és hogy ez a nagy és intelligens testület helyzetének javitása végett ujból felemelje szavát.

Mindezek a tényezők közrehatottak arra, hogy ma már a birák nemcsak azt kérik, hogy a három évvel ezelőtt történt fizetésrendezés alkalmával szenvedett sérelmeik orvosoltassanak, hanem a jelenlegi mozgalom már az egész igazságszolgáltatás szervezetének erősitését, részben reformját akarja kiküzdeni.

Azt hisszük, nincs az igazságügy kérdéseivel foglalkozók közt senki, aki el nem ismerné, hogy a birák kivánságai mögött mély igazságok lappanganak és nincs senki, aki szivből ne kivánná, hogy e kivánságok minél előbb teljesüljenek.

Anélkül, hogy a részletekbe bocsátkoznánk, konstatáljuk, hogy ezeknek a most hangoztatott óhajoknak és panaszoknak legnagyobb része olyan, amely már 1903-ban jogosnak ismertetett el.

Hogy a biró és ügyész kvalifikációja, munkaköre és feladata magasabb rendü, mint a vele egy fizetési osztályba sorozott adótárnok, számvizsgáló, kataszteri felügyelő, kórházi gondnok, segédpénztárnok, vám-raktárgondnok stb. hatásköre és képzettsége, azt senki kétségbe nem vonhatja. Hogy ebből folyólag a birák fizetésrendezését nem volna szabad abban a keretben végrehajtani, mint a többi állami tisztviselőét, az a funkcziók és hatáskörök különbözőségéből természetszerüleg folyik. Amikor tehát a birák a rajtuk 1893-ban és 1903-ban elkövetett sérelmek orvoslásaként a fizetésrendezésnek az ő specziális helyzetükhöz mért keresztülvitelét kivánják, teljesen jogos téren mozognak.

Ha pedig ennek a gyökeres reformnak keresztülvitele jelenleg akadályokba ütköznék, akkor mindenképen méltányos a birák azon kivánsága, hogy feladatuk magasabbrendü voltához képest emeltessenek fel a 9-ik osztályból a 8-ik illetőleg 7-ik osztályba, biztositván nekik ezen két osztálynak összesen hat fokozatában az automatikus előléptetést.

Maga ez az egy intézkedés a sérelmek egész légióját

orvosolná és megszüntetné azt a keserü érzést, hogy a biró ugyanazon bíróságnál ugyanazon teendőket évtizedeken keresztül ellátja, anélkül, hogy előléptetésben részesülne, mig mellette ugyanolyan funkciót végző társa ugyanabban az állásban az alatt már több jelentékeny előléptetésben részesült.

De a tervezett birói kongresszus ezeken az anyagi kérdéseken kivül a birói szervezet számos kérdéseit is felölelné. Különösen ki kell terjeszkednie a birói előkészitő szolgálat kérdésére is, mert türhetetlen állapot, hogy az állam 5—6, sőt 10 éves joggyakornokokat is foglalkoztasson, másrészt, hogy a birói karba bejuthasson minden képesség nélkül bárki is, hacsak türelme van a joggyakornoki, aljegyzői, jegyzői állásokban évtizedeken át csökönyösen és állhatatosan kitartani.

Hiszszük és reméljük, hogy a birói kar törvényes keretekben mozgó és a karhoz méltó higgadtsággal előterjesztendő kivánságai az igazságügy minden tényezőjében és a törvényhozásban meleg jóndulatra találnak.

Végül felvettetett az a kérdés, vajon helyes-e, hogy a birák óhajaikat országos gyülésen adják elő? Ezen irányban a magunk részéről megfontolásra ajánljuk annak mérlegelését, hogy mi a helyesebb: a lappangó elégedetlenséget elnyomni, vagy pedig a tárgyilagosan előterjesztett panaszokat és óhajokat teljes tárgyilagossággal meghallgatni és az érdekeltekkel egyetértően az igazság és méltányosság szerint elintézni?

Mi az utóbbi mellett döntenénk.

Felelősség a munkást ért balesetért.

A munkásoknak betegség és balesetre való biztositásáról szóló törvényjavaslat szakértekezleti tárgyalása közben a felszólalók nagy részének figyelmét csaknem kizárólag a megoldandó nagyfontosságu szociálpolitikai feladatok végczélja és a segélyezés módjában és mérvében megnyilatkozó anyagi kérdések kötötték le, ugy hogy aránylag kevés figyelmet forditottak a lépten-nyomon előtérbe toluló jogászi momentumokra.

Ennek egyik oka az értekezlet összeállitása is volt, mert az igazságügyminiszter képviselőjén és egyes meghivott testületek néhány jogász kiküldöttjén kivül az egyébként széleskörü értekezletre jogász nem hivatott meg. Ez természetesen azt is jelenti, hogy hiányoztak az enquêteről a jogászhatóságok és testületek (biróságok, ügyvédi kamarák) képviselői is.

A nemjogász meghivottak részben a munkaadók, részben pedig a munkásoknak érdekeit képviselvén, mindkét oldalon arra helyeztek sulyt, hogy az általuk képviselt érdekeket minél szélesebb keretekben érvényre juttassák, illetőleg megóvják, ami közben azután felszólalásaikban alig domborodott ki a törvényjavaslatot át és át szövő számos nagyfontosságu jogi kérdés.

Igy vajmi kevés megjegyzést hallottunk a törvényjavaslatnak azon fejezeteiről, amelyek a vitás kérdések eldöntése körüli peres eljárásról, a választott bíróságokról, azok hatásköréről, a felebbviteli eljárásról, a bizonyitás felvételéről stb. szólnak, amely fejezetek pedig több olyan fontos részletet tartalmaznak, amelyek a kritikát feltétlenül szükségessé teszik és nem egy pontban oly hiányokat mutatnak fel, amelyek præcis szabályozása nélkül az egész szervezet müködése tökéletlen marad.

Ezen eljárási természetü kérdésekhez más alkalommal fogunk hozzá szólni, ezuttal a tervezetnek jogászi szempontból legfontosabb *anyagi jogi* intézkedését, a balesetből származó kártéritési igényt teszszük birálat tárgyává.

Ezen kérdésről a javaslat 98. §-a a következőképen intézkedik:

«Biztositott személyek, illetőleg a jelen törvény 86. és 87. §-aiban felsorolt hátramaradottaik* még ha az utóbbiaknak a jelen törvény értelmében az adott esetben kártéritésre nem is volna igényük, kártéritési igényt támaszthatnak a munkaadó, vagy megbizottja vagy más személy ellen, ha jogerős büntető birósági itélettel megállapittatott, hogy az illető munkaadó, megbizott, vagy más személy a balesetet szándékosan idézte elő.

Az ily esetekben fenforgó kártéritési igény azonban csak arra az összegre szoritkozhatik, melylyel a rendes birói uton megitélendő kártalanitás a jelen törvény alapján a biztositottat vagy hátramaradottait megillető kártalanitás összegét meghaladja.

Más esetekben, mint amelyeket a jelen törvény megállapit, a munkaadó, illetve az üzemtulajdonos az ezen törvény értelmében biztositottakkal vagy hozzátartozóikkal szemben balesetből kifolyólag kártéritéssel nem tartozik.»

A törvényjavaslat eme rendelkezése a mai jogállapoton lényeges változást idéz elő. Ez a változás részben előnyös a munkásokra, részben azonban bizonyos mértékig hátrányos.

A mai jogállapot szerint ugyanis a vasutüzem közben balesetet szenvedett munkások az 1874:XVIII. tcz. alapján, a veszélyes ipari üzemeknél foglalkoztatott munkások a birói gyakorlat alapján a munkaadóval szemben kártéritésre tarthatnak igényt, hacsak a munkaadó ki nem mutatja, hogy a balesetet magának a balesetet szenvedettnek szándékos, vagy gondatlan cselekménye, avagy valami elemi esemény, esetleg harmadik személynek a munkaadó által el nem háritható cselekménye idézte elő. A baleset folytán elhunyt hozzátartozói közül azokat illeti meg az 1874:XVIII. tcz. és 1878: V. tcz 292. §. értelmében kártéritési igény, akiknek eltartásáról törvény értelmében az elhalt tartozott gondoskodni.

Kétségtelen, hogy a törvényjavaslat haladást mutat abban az irányban, hogy a baleset-biztositó pénztár csak abban az esetben mentesül a fizetési kötelezettség alól, ha bebizonyitja, hogy a munkás maga szándékosan idézte elő a balesetet, valamint abban a tekintetben is, hogy a kártéritési igényre jogosultak körét lényegesen kibőviti. Ámde ezzel szemben a javaslat 98. §-a értelmében a balesetet szenvedett az 1874:XVIII. tcz. és a curiai joggyakorlat szerint ma megitélt kártéritési igényt a munkaadóval, megbizottjával, sőt más idegen személyekkel szemben is elveszti, azon egy, aránylag igen ritka esetet kivéve, ha büntetőbirósági itélettel állapittatott meg, hogy az illető munkaadó, vagy más személy a balesetet szándékosan idézte elő.

A javaslat kiindulási pontja kétségtelenül az, hogy a munkaadó vagy megbizottja a balesetbiztositási járulékokkal — a büntetendő szándékosságon kivül — az összes üzemi balesetekért járó felelősséget megváltja, illetőleg a baleset-biztositó pénztárra átháritja.

Ha ezt az álláspontot a munkaadóra nézve el is fogadnánk tárgyalás alapjául, akkor is érthetetlen volna előttünk, hogy miért kell a balesetet előidéző *idegen személyeknek* a felelősségét kizárni. Az az idegen személy nem tagja a balesetbiztositó pénztárnak; a baleset-biztositásért, tehát a veszély átháritásáért ellenértéket nem fizetett és igy semmi értelme sincs, hogy őt ez a törvény felmentse bármi néven nevezendő felelősség alól, de még annak sincs értelme, hogy az ő felelősségének mérvét ez a törvényjavaslat igy incidentaliter egyáltalán szabályozza.

* A 86. §. szerint a baleset következtében elhalt munkás özvegye férjhez meneteléig részesül járadékban; az özvegyen maradt férj akkor kap járadékot, ha a férj részleges, vagy teljes munkaképtelensége miatt a család fentartója a nő volt. A férj járadéka munkaképtelenségének tartamára szól. Járadékra tarthatnak még igényt a törvényes, vagy a balesetet megelőzőleg szabályszerüen törvényesitett gyermekek 15. életévük betöltéséig. A 87. §. értelmében járadékra tarthatnak igényt a szülők és nagyszülők egész halálukig, ha eltartásukról tulnyomólag a baleset következtében elhalt gondoskodott. Ugyszintén bizonyos mérvben járadékot kapnak a teljesen árván maradt unokák, ha eltartásukról tulnyomólag a baleset következtében elhalt gondoskodott.

Azonban magával a munkaadóval, illetőleg megbizottjával szemben sem fogadhatjuk el a javaslat kiindulási pontját.

A javaslat fel akarja menteni a munkaadót, illetőleg megbizottját (sőt minden idegen harmadik személyt is) ugy a szándékosan, mig a legdurvább gondatlansággal okozott baleset következményeinek megtéritése alól.

A munkaadó fizeti ugyan a baleset-biztositási járulékokat, de ezzel szemben élvezi — a büntetőbirósági itélettel megállapitott szándékos cselekmény esetét kivéve — minden esetben a teljes kártéritési mentességet. A munkás a baleset-biztositási járulékokhoz való hozzájárulás alól fel lesz ugyan a javaslat szerint mentve, de a balesetre biztositott sérült gyógykezelése a balesetet követő első tiz héten belül a betegsegélyző pénztár terhére történvén, a baleseteknek egy nem jelentéktelen hányadában a kártérités felerészben a munkások pénzén történik. Viszont a sérült munkás legjobb esetben évi munkakeresményének 60%-át kapja és csak ha a baleset következtében nemcsak teljesen munkaképtelenné, hanem *tehetetlennné* is vált, ugy hogy állandó ápolást igényel, csak akkor emeltetik fel gyámoltalanságának tartamára járadéka a kártalanitás alapjául szolgáló teljes évi munkakeresményének erejéig. A sérült összes hátramaradottjainak évi járadékai pedig együttvéve nem haladhatják tul az elhalt évi munkakeresményének 50%-át.

Ez aránytalanság a munkások hátrányára. A munkaadó igy — a kártéritési felelősség alóli csaknem teljes mentességét számba véve — kevesebbet szolgáltat, mint amennyit a munkásai élveznek.

A büntetőbiróságilag megállapitott szándékosság igen ritkán előforduló, impraktikus kivétel, sőt tulajdonképpen nem is nevezhető üzemi balesetnek.

De nincs is értelme annak, hogy csak akkor legyen a munkásnak a munkaadó, illetőleg megbizottja ellen kártéritésre igénye, ha az illetőnek szándékos cselekménye büntetőbirói itélettel állapittatott meg. Elsősorban a büntetőbiró által megkövetelt dolus sokkal szükebb körü, mint a magánjogi dolus; tehát már ennélfogva is számos olyan eset ki fog esni a 98. §. alapján a kártéritési igény köréből, amelynek tulajdonképpen oda bele kellene esnie. Másodsorban a büntetőbiró a tényállás megállapitásában egészen másképpen jár el, mint a polgári biró. A büntetőbiró nem azt vizsgálja, hogy jár-e kártérités a sérültnek, hanem azt, hogy üldözhető-e a cselekményért vagy mulasztásért a vádlott. A czél különbözősége folytán teljesen eltérők a bizonyitási eszközök is a két perben. A büntetőbiró mindig szem előtt tartja az in dubio mitius, az in dubio pro reo elvét. Polgári bíróságaink számos esetben megállapitják a kártéritési kötelezettséget olyankor, amikor a büntetőbiró felmentő itéletet hozott, vagy pedig nem szándékos, hanem gondatlan cselekmény miatt itélte el a vádlottat. A büntetőbirósági marasztaló itélet mint a kártéritési igény előfeltétele ezen okból nem állhat meg.

De a javaslattal abban a tekintetben sem érthetek egyet, hogy gondatlanság esetén nem ad kártéritési igényt a munkaadó ellen. És pedig nemcsak a czivilis gondatlanság miatt tagadja meg a javaslat kártéritési igényt, de sőt még a büntetőbiróság által megállapitott gondatlan büntetendő cselekmény fenforgása esetén is teljesen kizárja a kártérités megállapithatását.

Mielőtt a javaslatnak vonatkozó rendelkezéseit bővebben birálnám, röviden ismertetnem kell a külföldi törvényhozásnak a felelősség kérdését tárgyazó szabályait.

A törvényjavaslatnak a munkaadó elleni kártéritésről szóló ezen intézkedései a dán és német törvényekből vannak átvéve. A dán jog csaknem szószerint megegyez a magyar javaslattal. A német törvény értelmében pedig a «biztositott személyek és a baleset-biztositási törvény szerint igényjogosult hátramaradottaik — még ha nincs is igényük járadékra — csak akkor támaszthatnak kártalanitási igényt az üzemtulajdonos, annak meghatalmazottja vagy képviselője, üzemi vagy munkafelügyelője ellen, ha büntetőbirósági itélettel kimondatott, hogy az illető a balesetet szándékosan idézte elő».

Nagyjában megegyezik a német joggal a holland jog.

Az osztrák törvény szerint a biztositott és hátramaradottaik csak abban az esetben jogosult az üzem vezetőjével szemben kártéritési igényt támasztani, ha a balesetet az emlitett személyek valamelyike szándékosan idézte elő.

Ezen szövegből látjuk, hogy az osztrák jog magánjogi szándékosságot tételez fel és nem kivánja a szándékosságnak büntetőbiróilag való megállapitását. Ugyanezen álláspontón áll a belga törvény is.

A spanyol törvény szerint a szándékosság, gondatlanság, vagy vétkes mulasztás büntetőbirói megállapitása esetén jár kártérités.

A norvég jog értelmében a munkaadót, illetőleg helyettesét kártéritési kötelezettség terheli, ha a balesetet szándékosan, vagy durva mulasztása által idézte elő.

Az olasz jog a munkaadó kártéritési kötelezettségét ahhoz füzi, hogy büntetőbiróilag megállapittassék, hogy a munkaadó okozta a balesetet (okozás alatt természetesen ugy szándékos mint gondatlanság által előidézett cselekmény értetik).

A franczia törvény értelmében a harmadik személyekkel szemben való kártérités joga a munkásoknak korlátlanul fenáll, mig a munkaadó mulasztásából bekövetkezett baleset esetén a kártalanitás az évi bér összegéig emelhető.

A svéd, valamint a finn és angol jog értelmében ha a sérülés a munkaadó vagy oly egyén gondatlanságából vagy szándékos cselekményéből származott, akinek cselekedeteiért. vagy hibáiért a munkaadó felelős, a munkaadó az általános magánjog szerint szavatol.*

Mint látjuk, a magyar javaslat a munkásokra nézve legkevésbbé kedvező szélső német álláspontot foglalja el, sőt ezen is tulmegy, mivel a német törvény a harmadik személyek elleni kártéritési igényt nem füzi a szándékosság büntetőbirói megállapitásának feltételéhez.

Nézetem szerint tervezetünk itt a jelenlegi objectiv felelősségi rendszerből a másik végletbe megy és ez által nemcsak a munkásokat részesiti ezen irányban az eddiginél lényegesen, kedvezőtlenebb elbánásban, hanem egyszersmind a közbiztonsági szempontokat is figyelmen kivül hagyja.

Félő ugyanis, hogy a javaslatnak szóban levő rendelkezései nem egy munkaadó gondosságát az ipari üzemeknél — és különösen a veszélyes ipari üzemeknél — csökkenteni fogja, mert gondatlan eljárásuk esetén (a magasabb veszélyességi osztályba való sorozás távoli eshetőségétől eltekintve) semmiféle joghátránytól nem kell tartania és igy a védő- és óvókészülékek mellőzése, silányabb és ekkép olcsóbb szerkezeteknek használata ránézve különös anyagi hátránynyal nem jár. Elég esetet látunk manapság, amikor néhány forintnyi befektetéssel meg lehetne akadályozni igen jelentékeny baleseteket. Korhadt állványok használata, rongyos felhuzó kötelek alkalmazása, védő és biztonsági készülékek mellőzése mindennapos dolog, pedig a kir. Curia által alkalmazott objectiv felelősségi rendszer mellett a munkaadó igen drágán fizeti meg a legcsekélyebb mulasztást sőt figyelmetlenséget is.

A munkaadónak igenis meg kell szereznünk a mai objectiv felelősségi rendszernek néha végletes következményeivel szemben a normális üzemben a teljes nyugalmat. A törvény biztositsa őt arról, hogy ha üzeme rendben megy, ha a munkások biztonsága érdekében a törvények és rendeletek által előirott, valamint az illető ipar természete által meg-

* A külföldi joganyagot az itt tárgyalt törvényjavaslat első szövegét kisérő nagyérdekü anyaggyüjtemény nyomán ismertetem.

*

kivánt minden intézkedést megtett, akkor neki nem kell tartania önhibáján kivül kártérités czimén meglepetésektől, és ezen a réven előre nem kalkulálható üzemi költségtöbblettől.

De arra nincs semmi ok, hogy az a munkaadó, aki — magánjogi értelemben vett — tiltott magatartást tanusit, az ezen magatartásának következményei alól csak azért szabaduljon, mert büntetőjogi értelemben vett szándékosság nem volt rábizonyitható.

Kivételt nem türő szabály az, hogy «aki másnak a jog által védett érdekét jogellenesen és vétkesen — szándékosan vagy gondatlanságból — megsérti, a sértettnek ebből eredő kárát megtériteni tartozik.» (Polgári törvénykönyv tervezete 1077. §.)

A törvényjavaslat már akkor is nagy terhet vesz le a munkaadó vállairól, ha egyrészről eltörli az objektiv felelősségnek ma uralkodó elvét és másrészről azt a nem teljesen aggálytalan elvet proklamálja, hogy a munkaadó szándékos és gondatlan cselekmény esetén is csak a biztositó pénztár által nyujtott kártéritésen felüli kár megtérítésére kötelezhető.* Tovább ez a törvény nem mehet és nem döntheti el incidentaliter a kártéritési felelősségnek sokat vitatott nagy kérdését, nem döntheti el különösen abban az irányban, amely határozott visszaesést jelentene az eddigi jogállapothoz képest.

Az előrebocsátott elvi álláspontnak megfelelőkép a törvényjavaslat 292. §-ának következő szövegét hozom javaslatba:

«A biztositott személyeknek, illetőleg (a törvényben felsorolt) hátramaradottaiknak a munkaadó vagy megbizottja szándékos vagy gondatlan cselekményéből, illetőleg mulasztásából eredő kártéritési igényeit a jelen törvény nem érinti. Ez a kártéritési igény azonban csak arra az összegre szoritkozhatik, melylyel a rendes birói uton megitélendő kártérités a jelen törvény alapján a biztositottat vagy hátramaradottait megillető kártalanitás összegét meghaladja.»

Mi jogászok is a legnagyobb méltánylással és a legmelegebb rokonszenvvel fogadjuk a kereskedelemügyi minisztérium ezen nagyjelentőségü törvényalkotását, melynek életbeléptetéséhez igen nagy reményeket füzünk és amelytől szocziálpolitikai tekintetben igen jelentékeny eredményeket várunk.

Éppen ezen szempont által vezéreltetve és a törvénymü minél tökéletesebbé és megnyugtatóbbá tételére törekedve szállunk sikra a javasolt módositások érdekében.

Dr. Balog Arnold.

Bünügyi statisztikánk az 1905. évben.**

Külön táblázat számol be az 1904. évi statisztikai évkönyvben az év folyamán a kir. törvényszékek és járásbiróságok előtt büntettekért és vétségekért (becsületsértés kivételével) elitélt fiatalkoruak (12—23 éves) viszonyairól. E tábla szerint a 25,823 elitélt fiatalkoru egyén közül 2756 volt a nők száma, ami 10·7%-nak felel meg, 5%-kal tehát kevesebb, mint a nők aránya az összes elitéltek között. 16 éven aluli volt 12·7%, mig 20 évet el nem ért 55·3%. Több mint 40% lopásért itéltetett el, ugy hogy bátran mondhatjuk a lopást a fiatalkor legjellemzőbb büncselekményének, annál is inkább, mert az összes lopásért elitélteknek (20,225) több mint a fele (50·6%) erre a korosztályra esik. Mintegy 39% ember élete elleni büncselekményért itéltetett el. Bár az ezen fajta büncselekmények miatt elitélt fiatalkoruak arányszáma is magas, mégis különösen erkölcsi szempontból más elbirálás alá esik, mint a lopás. A fiatalság izgékony, heves természetü, könnyebben ragadtatja el magát — sajnos — szeret korcsmázni, hamar kész azután egy-egy dulakodás, aminek folytán az igazságszolgáltatás elé kerül. Ép ezért egész más jellege van e korban a testi sértéseknek, mint a későbbi korokban, midőn a szellemi fejlettség és megfontolási képesség jóval nagyobb. Több a fiatalkoru elitélt vidéken, mint városban. Igy 100,000 lakosra számitva esett fiatalkoru elitélt vidéken 147, mig Budapesten csak 107, a többi törvényhatóságu jogu városban pedig 138. Igen sok közöttük (62%-on felül) — ami természetes is — az irni-olvasni tudó. Ami pedig kereseti viszonyaikat illeti, saját keresetéből élt 81%, eltartott volt 17·9%, koldus, csavargó és ismeretlen 1·1%. 13·3% már visszaeső volt és pedig 2539 olyan, aki csak egyszer, 882 pedig, aki előzőleg többször volt büntetve. Végül 26·9%-kal (6940) szemben alkalmaztatott a büntető-törvénykönyv 92. §-a, javitó-intézetbe utaltatott pedig 93 és pedig 84 fi és 9 nő. A javitó-intézetbe utaltak kor szerint következőkép oszlottak meg:

	férfi	nő
12 éves	10	1
13 «	12	1
14 «	22	1
15 «	28	6
16 «	11	—
19 «	1	—

Áttérve az elitéltek családi állapotának az ismertetésére, erről a következő táblázat nyujt felvilágositást:

	nőtlen hajadon	házas	özvegy	törv. elvált
Az összes elitéltek között	48·6	47·9	3·3	0·2
A személy elleni büncselekmények miatt elitéltek közt	44·3	52·9	2·7	0·1
A vagyon elleni büncselekmények miatt elitéltek közt	54·0	41·8	4·0	0·2

Érdekes összevetni ez adatokat a 20 év előtti állapottal. 1884-ben ugyanis a büntettekért és vétségekért elitélteknek nőtlen, illetve hajadon volt 38·68%-a, házas 56·29%-a, özvegy 4·52%-a és elvált 0·51%-a. Emlékezhetni még arra, hogy a 80-as évek elején akadtak egyesek, akik épen a bünügyi statisztikai adatokból következtetve, azt állitották, hogy a házasság intézményének nálunk nincs erkölcs-nemesitő hatása. Érveltek pedig állitásuk mellett azzal, hogy a büntettesek között ép a házasok szerepelnek legnagyobb aránynyal. Jekelfalussy, de különösen Földes kimutatták, hogy egy év adataiból ily következtetést levonni nem lehet, hanem különböző korszakok adatait kell egymással összehasonlitani. És tényleg ma két évtized mulva látjuk, hogy a házasok arányszáma a büntettesek között 8%-kal megfogyott. Megjegyzem azonban, hogy ez a csökkenés nem épen 8%, mert e tekintetben helyes adatot akkor nyerünk, ha egyuttal figyelemmel vagyunk a népességnek a két időszakban különböző kor és családi állapot szerint való megoszlására. Ekkor is azonban a javulás kitesz 5—6%-ot, ami mindenesetre elég jelentékeny.

Igen tanulságosak azok a különbségek, amelyek a családi állapotot illetőleg a két nem között mutatkoznak:

	volt százalékban			
	nőtlen hajadon	házas	özvegy	törv. elvált
a férfielitéltek közt	52·0	45·7	2·2	0·1
a nőelitéltek közt	30·3	59·5	9·6	0·6

A férfiaknál a nőtlenek arányszáma tehát majdnem kétszer akkora, mint a nőknél a hajadonoké; mig a nőknél a házasok és özvegyek arányszáma jóval magasabb, mint a férfiaknál. Mindkét nemnél azonban meglepő a nőtlenek, illetve hajadonok magas aránya, ami a korviszonyokkal függ össze. Láttuk ugyanis, hogy a büncselekmények maximuma körülbelül a 20—30 évesekre esik, már pedig tudvalevő, hogy az ezen korosztályhoz tartozók között igen sok a nőtlen, illetve a hajadon.

Mint mindenesetre érdekkel biró tényt, megemlitem a Belgiumban utóbbi években tett észlelést, hogy a férjezett női büntettesek száma évről-évre erősen emelkedik. Ezer női elitélt közül férjes volt ugyanis 1899-ben 671, 1900-ban 681, 1900-ben 683 és 1902-ben 695. Legfigyelemreméltóbb pedig e ténynél az, hogy a rosszabbodó gazdasági helyzettel, melynek következménye pl. a család nehezebb megélhetése s amire a priori következtetve leginkább hajlandó volna az ember, nem indokolható, mert egyrészt a gyermekkel biró és gyermektelen férjes büntettes női elitéltek száma egyenlő arányban növekszik, másrészt pedig nem a vagyon ellen,

* Különösen szándékos cselekmények esetén méltánytalan kedvezésben részesül az, aki mint munkaadó az üzemben követi el a szándékos testi sértést, ölést, a fölött, aki a munkás testi épségét nem az üzemben sérti meg.

** Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 31. számban.

hanem főként a személy ellen vétő férjezett női elitéltek aránya emelkedik.

A büncselekmények nemei szerint vizsgálva a családi állapot befolyását, látjuk, hogy a nőtlenek és özvegyek a vagyon ellen, a házasok pedig a személy ellen vétenek leginkább.

Végül mint a családi állapottal szoros összefüggésben levő tényt ide iktatjuk, hogy a férfi elitélteknek 33%-a, a női elitélteknek pedig 58%-a birt gyermekkel. Tisztán ez adatokból azonban nem állapithatjuk meg egész határozottsággal a gyermek-áldás befolyását a bünözésre. Hogy ezt megtehessük, ismernünk kellene az ország területén levő gyermekkel biró és gyermektelen családok összes számát, mire nézve pedig adatok nem állanak rendelkezésünkre.

Ezért kénytelenek vagyunk megelégedni egyszerüen azzal a feltevéssel, hogy a gyermekek léte igen sokszor visszatartja az egyéneket büncselekmények elkövetésétől.

Egyike azon tényezőknek, amelyeknek a bünügygyel való összefüggését igen nehéz kimutatni: a foglalkozás. Nehéz pedig azért, mert maga a foglalkozás is rendkivül sok körülménynyel, nemmel, korral, vagyoni helyzettel, különböző hajlamokkal stb. függ össze, amiért is a legtöbb esetben a büncselekmény több, mint valószinü, nem annyira a foglalkozásnak, mint inkább az emlitett körülményeknek a kifolyása.

Annyiban mégis van haszna a bünügyi statisztika által ez irányban nyujtott adatoknak, hogy belőlük egyrészt megállapitható a bünözés aránya bizonyos foglalkozási körökön belül, másrészt pedig némi következtetés vonható egyes társadalmi rétegek erkölcsi viszonyaira.

Hazánban az 1904. évben elitéltek foglalkozások szerint következőkép oszlottak meg:

A foglalkozás neme	volt százalékban az összes elkövetett büncselekmények miatt elitéltek közt	a személy ellen	a vagyon ellen
őstermelés	67·3	73·9	60·6
bányászat	1·2	1·4	0·9
ipar	15·8	13·3	18·5
kereskedelem és hitel	2·9	2·0	3·7
közlekedés	1·6	1·5	1·6
közszolgálat és szab. fogl.	1·5	1·9	0·9
K. m. n. napszámosok	3·6	2·6	4·6
házicseléd	2·8	1·3	4·6
egyéb és ismeretlen	3·3	2·1	4·6

Agrikultur-állam lévén, természetes, hogy a bünösök legnagyobb része, több mint $^2/_3$-a az őstermeléssel foglalkozók csoportjából kerül ki. Fenti adatok még érdekes világot vetnek arra is, hogy az őstermelők, bányászok és a közszolgálat meg szabad foglalkozások körébe tartozó egyének a személy ellen, mig a többi foglalkozási csoportba tartozók, a vagyon ellen vétők sorában szerepelnek nagyobb aránynyal. Különösen a házicselédeknél feltünő, hogy mennyivel sürübben fordulnak elő a vagyon, mint a személy ellen vétők sorában. Okozza ezt pedig az általuk elkövetett sok lopás.

Az egyes foglalkozási csoportok kriminalitási mérve pedig legkönnyebben ugy állapitható meg, ha kutatjuk, hogy 100,000 valamely foglalkozáshoz tartozó egyénre hány ugyanazt a foglalkozást üző elitélt esik.

Eszerint jut elitélt: az őstermelésre 359, bányászat, ipar és forgalomra 404, közszolgálat és szabad foglalkozásra 194, k. m. n. napszámosokra 388, házicselédekre 362, egyéb és ismeretlen foglalkozásokra 441.

Legtöbb elitélt tehát az egyéb és ismeretlen foglalkozásokra esik, amely csoportban benn foglaltatnak a csavargók, koldusok, kéjnők és egyéb kétes exisztencziáju egyének. Hogy a bányászat, ipar és forgalom csoportjára oly sok elitélt jut, az is érthető, mert tudjuk, hogy az ipar, kereskedelem szintere a város, ahol sokkal nehezebb a megélhetés, élesebbek a gazdasági ellentétek, több alkalom nyilik azonkivül büncselekmény elkövetésére, mint vidéken. Ugyancsak az anyagi helyzet kedvezőtlensége magyarázza meg a napszámosoknál az elitéltek magas számát. Végül ez adatok is érdekesen igazolják a moralstatisztikusok által eddig is gyakran észlelt tényt, hogy a földmivelőosztályok kriminalitása csekélyebb, mint a legfőbb foglalkozási csoporté.

Külön számolnak be adataink az elitéltek vagyoni állapotáról és pedig három osztályt különböztetve meg, u. m.: vagyontalant, némi vagyonnal birót és vagyonost. Vagyontalan volt pedig az elitélteknek 85·7%-a, némi vagyonnal birt 10·1%, mig vagyonos csak 4·2% volt. Mondani sem kell, hogy a vagyonosak a személy ellen, a vagyontalanok ellenben a vagyon ellen vétők sorában fordulnak elő sürübben.

Ezek az adatok azonban nem nyujtanak megfelelő képet a gazdasági életnek a bünügygyel való kapcsolatáról. Csak az általános gazdasági helyzet kellő ismerete adhat némi felvilágositást.

Válságok, rossz termések, vagyoneloszlás, termelési, kereseti, fogyasztási viszonyok alakulása stb., ezek azok a fontos gazdasági tényezők, amelyek befolyásolják az erkölcsi viszonyokat s hol emelik, hol leszállitják a kriminalitást. Érdekes volna a tényezők hatását egyenkint kutatni, azonban sajnos, ezt az értekezés terjedelme nem engedi meg.

A bünügyi statisztika megállapitója Guerry, egy helyen azt mondja: «L'instruction est un instrument dont on peu faire bon ou mauvais usage.» Teljes ellenvetés ez azoknak, többek között Cornenak, Porternek, Spencernek, Mulhallnak, Perdonettnek, Levasseurnak, Engelnek és Mayrnak, akik a müveltség terjedésétől várják tisztán az erkölcsi viszonyok javulását is. Öttingen, aki szintén behatóbban foglalkozott e kérdéssel A. Corne-nak egy mondatát, mely szerint: «Ott ahol legnagyobb a tudatlanság, leggyakoribb a büntett is», határozottan hamisnak mondja és utal épp a Guerry-féle táblákra, melyek szerint Franciaországban épp a legmüveletlenebb departementokban legkisebb a büntettek száma. Ugyancsak hasonló nézeten van Quetelet is, ki többek közt azt mondja: «n'hésiterais pas à direque, puisque les individus les plus éclaires commettent autant de crimes que ceux qui ont le moins d'instruction, et que leurs crimes sont plus graves ils sont nécessairement plus' criminels».

Nálunk Földes az, ki bővebben foglalkozott e kérdéssel s arra az eredményre jutott — ami feltétlenül leghelyesebb is — hogy bár a müveltség terjedésétől a büntettek megszünését nem várhatni, de annyi reménység mégis jogosult, hogy a müveltséggel terjedő nagyobb szelidsége az erkölcsöknek a véresebb és fájóbb nemeit a büntetteknek visszaszoritja. Megjegyzendő, hogy a statisztika e kérdésre sem adhat teljes pozitiv választ, mert rendszerint nem áll módjában a müveltségi viszonyok alaposabb kutatása, hanem rendszerint kénytelen megelégedni annak tudakolásával, hogy hányan vannak, kik irni-olvasni tudnak és mennyi az analfabéták száma. Már pedig magát az irni-olvasni tudást a müveltség teljes felmérőjéül venni, nagyon elhibázott dolog lenne.

Attól függ minden, hogy valaki Guerry szavaival élve a képességét jóra vagy rosszra használja fel.

Ezek után pedig lássunk az adatok ismertetéséhez.

Az elitéltek közül irni-olvasni tudott 58·00 (38,023), csak olvasni tudott 0·79%, mig analfabéta volt 41·21%. Magasabb iskolai képzettsége mindössze 1·27%-nak volt. Ha pedig visszamegyünk két évtizeddel előbbre, vagyis 1884-re, akkor azt tapasztaljuk, hogy az irni-olvasni tudók aránya az elitéltek közt körülbelül 20%-kal megnövekedett, mert nevezett évben mindössze 38·9% volt. Az irni-olvasni tudók arányának ezen mindenesetre jelentékeny emelkedéséből nagy tévedés volna azt következtetni, hogy hasonló arányban nőtt a müveltebb osztályok kriminalitása, mert akkor Lajos Fülöp egyik miniszterével kellene tartanunk, aki azzal érvelt a népiskola ellen, hogy az büntetteseket hoz létre. Egyszerü kifolyása ez a tény annak, hogy jelenleg a népesség nagyobb része rendelkezik már az elemi ismeretekkel, mint 20 év előtt. Ami pedig azt a kérdést illeti, hogy minő arányban szerepelnek a különböző természetü büncselekmények elkövetőinek sorában az irni-olvasni tudó egyének, érdekes, hogy a személy ellen vétők közt 61·6%-kal, mig a vagyon ellen vétők közt csak 53·3%-kal fordulnak elő.

Ha a nemzetiségek szerepét vizsgáljuk a bünügy terén, azt tapasztaljuk, hogy az rendkivül sok és érdekes változatosságot mutat. A magyar például heves, tüzes és lobbanékony természeténél fogva gyorsan kerül viszályba társával, hamar el-el követ egy-egy testi sértést, amelynek nem egyszer ugyan halál a vége, de viszont más vagyona ellen már ritkábban tör. A német, ruthén és szerb szintén inkább a személy ellen vét, mint a vagyon ellen. A tótok, oláhok, horvátok ellenben a vagyon ellen vétők sorában fordulnak elő sürübben. Különben mindennek illusztrálására szolgáljanak a következő adatok:

	volt százalékban magy.	ném.	tót	oláh	ruth.	horv.	szerb	egyéb
A személy elleni büncselekmények miatt elitéltek közt	53·7	6·1	13·0	20·2	2·2	0·8	2·7	1·3
A vagyon elleni büncselekmények miatt elitéltek közt	52·9	5·1	13·6	20·7	1·9	0·9	2·2	2·7

A kriminalitás mérvét pedig az egyes főbb nemzetiségekre a következő összeállitás szolgáltatja:

	100,000 ugyanoly nemzetiségü egyénre esett elitélt
oláh	499
tót	441
magyar	402
szerb	369
ruthén	315
német	180

Legnagyobb a kriminalitás tehát az oláhoknál, akik tudvalevőleg gazdaságilag és müveltségileg legelmaradottabbak s akiknél ezen körülmények folytán az erkölcsi viszonyok is leglazábbak.

A tótoknál szintén magas a kriminalitás, a ruthéneknél ellenben feltünő alacsony, amit talán részben a férfiak erős kivándorlásának tulajdonithatni. A magyarságnál az erős kriminalitást egyrészt a temperamentumnak, másrészt pedig annak tudhatni be, hogy mint uralkodó faj elbizza magát, de korántsem a rossz erkölcsi viszonyoknak. Legkisebb ellenben a bünösség aránya a németeknél, amit a nemzetiségnek fajjellege, kedvező gazdasági helyzete és a vallásos élettel párosult elég magas niveaun álló müveltsége kellően megmagyaráz.

Mig tagadhatlan nagy a befolyása a kriminalitás alakulására a nemzetiségnek, addig határozottan igen kevés jelentőséget tulajdonithatni e tekintetben a vallásnak.

Nincs meg a vallásnak az a kellő és igaz bensősége, a mivel hatni tudna az emberek erkölcseire, üres formalitás legtöbb esetben felső-alsó osztályoknál egyaránt.

A materiális világ felfogás következménye ez, mely napról-napra hatalmasabbá válik. Természetesen kivételek is vannak, de mentől kevesebb.

E mellett szólnak az adatok is:

	Volt százalékban							
	r. kath.	g. kath.	g. kel.	ág. h. ev.	ev. ref.	unit.	izr.	egyéb
Az anyaország népességében	48·7	10·9	13·1	7·5	14·4	0·4	4·9	0·1
Az elitéltek között	48·8	13·9	15·1	5·3	13·3	0·4	3·2	0·0

A görög katholikusok és görög keletiek nagyobb, az ág. evangelikusok, ev. reformátusok és izraeliták kisebb, a róm. katholikusok és unitáriusok majdnem egyforma aránynyal szerepelnek a bünösök közt és az ország népességében. Aki felületesen itél, ez adatokkal rám czáfolhat a vallás befolyását illetőleg a bünügyre, aki azonban mélyebben behatol az adatokba, és tovább kutat, feltétlenül észreveszi, hogy itt nem vallási, hanem nemzetiségi különbségekről van szó.

Igy a görög kath. és görög kel. vallásfelekezetnek nagyobb aránynyal való szereplését a bünösök közt, mint a népességben megmagyarázza, hogy tulnyomó része oláh, akiknek kriminálitása legmagasabb, viszont az ág. evangelikusoknál a nagy különbséget a két adat közt indokolja, hogy ezt a vallásfelekezetet leginkább a németek követik, kiknek kriminalitása legkisebb. A többi vallásfelekezetnél ily szembeötlő eltérések már nincsenek. Végül megjegyzendő, hogy az arány pontos megállapitásához csak a 12 évnél — ahol a büntethetőség kezdődik, idősebb népességet kellene venni amikor is még jobban kidomborodnék e tényező csekély jelentősége.

Kriminologiai, statisztikai és triologiai szempontból egyaránt egyik legérdekesebb fejezete a bünügyi statisztikának a visszaesőkről szóló rész. Ép erre való tekintettel ez alkalommal nem tárgyaljuk ez adatokat részletesen, hanem tisztán megemlitjük, hogy 1904-ben elitélt 65,558 egyén közül visszaeső volt 10,632 egyén vagyis 16·2%. Egyszer volt pedig előzőleg büntetve 7·552 (71%), kétszer vagy háromszor 2456 (23·1%), többször pedig 624 (5·9%). A többi a kérdésre vonatkozó adatokat más külföldi hasonló adatokkal összevetve, hogy igy mentől tanulságosabbak legyenek, majd alkalomadtán külön czikk keretében kisérlem megismertetni.

Bud János,
miniszteri segédfogalmazó.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A tanács nivellál.

— A büntetés kiszabásához az esküdtbirósági eljárásban. —

A kérdés ez: a verdikt által eléje tett büntetési tételen belül a szaktanács tekintettel lehet-e arra, hogy a verdikt tulsulyos vagy tulenyhe?

A büntetést kiszabó biró ugyan az enyhitő, sulyositó körülményekről számot tartozik adni, de a büntetés-kiszabás a 49. sz. döntvény daczára sem egyszerü matematika és a biró bizonyos befolyásokat és tekinteteket ennél a müveletnél nagy szerephez juttathat, anélkül, hogy nevükön nevezné őket. S ezt a szabadságot a biró ne használja-e fel az anyagi igazság érdekében olyképpen, hogy ott, ahol a jury — nem tévedésből, amit korrigálni lehet, de labilis anyag keretében bármi oknál fogva hajlóan a sulyosabb, de nem kifogásolható minősités felé, — sulyos verdiktet mond, vagy — amit még tévedés esetén sem lehet korrigálni – az anyagi igazság ellenére enyhén itél: büntetés-kiszabó discretiójával tartsa meg egyensulyban a bünt s a gyakorlat szerint az ezért kijáró bünhődést?

Ez a kérdés mindenütt felmerül, de a szándékos emberölés és a halálos testi sértés területén a legégetőbb. A két cselekmény megkülönböztetése a legritkább esetben alapszik olyan bizonyitékon, melyen az esküdt tul ne tehetné magát: a legtöbb esetben lélektani feltevések, halvány indiciumok a megkülönböztetés alapjai. A megfigyelés is azt mutatja, hogy ez esetekben a jury a vád főkérdése és a védelem kisegitő kérdése között nem a büntetőjogi kritériumok mérlegelésével választ, de mert lelkiismeretét a finom distinctióban szabadnak érzi, ha a bünt egyénileg sulyosnak látja, kimondja a sulyosabb, ha pedig bármi okon részbeni elnézésre hajlik, kimondja az enyhébb verdiktet.

Már most ha a tanács a maga büntetőjogi éleslátásával más meggyőződést táplál, ne hozza-e egymáshoz közel, vagy még tovább menve, *ne azonositsa-e a két büntetést*, ami vádlottnak az egyik s a másik minősités szerint kijárna? A verdiktben például titkos enyhitő körülmények bujkálnak. A szakbiró mért ne vegye tehát a harczot az anyagi igazság nevében a maga büntetés-kiszabó hatalmával e lappangó illetéktelen befolyással szemben?

Tény az, hogy a szakbirónak a verdikt egyenetlenségeit nivelláló ez a törekvése egy adott dolog, amivel számolni kell. Ez a törekvés fennáll s dolgozik. Annyira, hogy itt-ott *birói körökben nyilt bevallás tárgya*. Leplezni különben alig is lehetne, mert gyakoriak az esküdtbirósági itéletek, melyeknek kiszabása más alapon nem is magyarázható. Teljesen szemmel látható pedig olyankor, mikor az esküdtbiróság több vádlott ügyében itélkezik. A jury látja az egyéni bünösség különböző fokát s mert ennek kifejezést akar adni s mert semmi garanczia a kezében arra, hogy azonos feleletek mellett nem-e lesz azonos a büntetés is, elfogad olyan minősitő megkülönböztetést, amelynek semmi bizonyitott alapja. Ilyenkor a szakbiró szinte belekényszeritettnek látszik annak szükségébe, hogy a sulyos verdikttel sujtott vádlott felett enyhén, az enyhén birálttal szemben sulyosan itélkezzék. Szóval, hogy összhangot teremtsen, hogy nivelláljon. A szakbiró ilyen esetekben anyagi igazságérzetével összeférhetetlennek tartja, hogy a kiszabott büntetések skáláját az általa a közösen elkövetett bünről alkotott képpel összhangba ne hozza. Szóval az anyagi jogkeresés két együttmüködő faktora itt is — mint sok más esetben — harczos félként kerül szemtől-szembe. Az egyik minősit, a másik sulyosit, mert helytelennek tartja a minősitést. Az egyik félnek nincs igaza. Már pedig a jurynak igaza van s ennek a mélyreható, kártékony abuzusnak minden ódiuma a szaktanácsot terheli.

Az anyagi igazság s a gyakorlat nevében történik ez a korrigálás. Mindkettőnek szomoru vesztére.

Tétel az, hogy az esküdtek találnak rá az anyagi igazságra; sőt ténymegállapitásaiknak érinthetlen volta az egész eljárásnak talpkövévé teszi a fikcziót, hogy az az anyagi igazság, amire rátalálnak. Mit mért mondanak ki, nem indokolják, a biró sem kutathatja. A ki megállapitásaikat nem respektálja, az nem respektálja az anyagi igazságot sem, melylyel — mint a legkülönb eszközzel — véges jogérzetünk azokat helyettesiti.

A gyakorlatban pedig nem hogy egyöntetüséget teremtene az a törekvés, de kiáltó egyenetlenséget. Magában az esküdtbirósági praxisban is tátonganak veszedelmes szakadékok. A bünösség fokát — talán — azonos büntetések érik. De a judikaturában ez eltünik s a megállapitott azonos büncselekmények tételeiben érthetetlen ingadozásképpen marad fenn a «kiegyenlitő» törekvés nyoma. Ott pedig, ahol a verdikt az esküdtszéki hatáskörből leminősit és középsulyu büncselekményt állapit meg — pld. rablás helyett lopást — ott már egyenesen végzetes az eltérés a sulyos esküdtbirósági kiszabás és az e büncselekményekben rendes hatáskörü felebbezési biróság, a kir. tábla büntetéskirovó gyakorlata között.

Nem is szólva a járásbirósági vétségre való korrektionalisatióról. Pl., ha gyujtogatás helyett vagyonrongálást állapit meg a jury.

A bajnak ott van a gyökere, hogy az esküdtek a büntetés-kiszabástól, illetőleg enyhitéstől el vannak zárva. De mindaddig is, amig ehhez jogot nyernek, a büntetés-szabó funkczió vezérelvévé kell tenni a tételt, hogy ugy ennél, mint minden más birói müveletnél semmi olyan körülmény szerepet nem vihet, amiről a biró számot ne adhasson. S bárha olyankor, ha a biró az eléje adott tételben minden mellektekintet nélkül — ugy alkalmazza az enyhitő és sulyositó körülményeket, mintha a vádlott tette s az alkalmazandó latitude egyedül állanának ezen a világon, a biró által tudott anyagi igazságon csorba is esik: mégis azt kell mondanunk, hogy az a szakbirói nivellement egyenes meghamisitása az esküdtszéki intézménynek. Az uj felfogásokat, melyeket a laikus elem belevisz a judikaturába, respektálni kell, mert az a szakbirói felfogás, amelyik csak akkor akczeptálja a verdiktet, ha azt mondja, amit ő mondana, a juryvel csak mint egy kolonczczal fog számolni, amit az ő nyakába akasztottak. Az a felfogás, hogy az esküdtszék egy szükséges rossz (közjogilag szükséges, büntetőjogilag rossz) a szakbirói székből nem nyilatkozhatik meg. Ha a biró meghamisitja a biró által tudott anyagi igazságot, azt ne hamisitsa ő vissza, mert ezzel csak a második erőszak esik az Igazság asszonyán. Lehet a biró ellensége a jurynak; de benn, a tanácsban az esküdtbirósági eljárásnak egy organuma csak, melynek renitenskedni, raisonnirozni nem szabad. *Dr. Dénes Sándor.*

Igényhirdetmény kibocsátására mely bíróság illetékes?

A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék a hozott sommás végzés ellen beadott kifogások folytán biztositási végrehajtást rendelt el az alperes ellen annak Budapesten és Késmárkon lévő ingóságaira, s a biztositási végrehajtás foganatositása végett megkereste a nevezett biróságokat. A foganatositás mindkét helyen meg is történt. Időközben a váltóperben jogerős itéletet hozott a bíróság s ezen itélet alapján a felperes kielégitési végrehajtást kért a már biztositásilag lefoglalt ingókra. Ezt a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék el is rendelte s az igényfelhivás kibocsátása végett a végrehajtási törvény 134. §-a alapján a budapesti és a késmárki foganatositó biróságot megkereste. A budapesti V. ker. kir. járásbiróság a Budapesten lefoglalt ingókra az igényfelhivást ki is bocsátotta, ellenben a késmárki járásbiróság nem, hanem az összes iratokat azon indokkal, hogy miután az ott lefoglalt ingóság időközben Budapestre szállittatott, az illetékes intézkedés vagyis az igényfelhivás kibocsátása a budapesti biróságot illeti, a budapesti V. ker. kir. járásbirósághoz tette át. Végrehajtató szintén ilyen indoku kérvényt adott be, hivatkozva a végrehajtási törvény 134. §-ára és az abban felhivott §§-ra. A budapesti V. ker. kir. járásbiróság az igényfelhivást nem bocsátotta ki, hanem a Késmárkról ide küldött iratokat visszaküldte azzal, hogy a Késmárkon lefoglalt ingókra az igényfelhivás kibocsátására a késmárki járásbiróság az illetékes.

Kérdés: helyesen járt-e el az V. ker. kir. járásbiróság? vagyis hogy nem lett-e illetékes a budapesti foganatositó biróság a Késmárkon lefoglalt ingókra vonatkozó igényfelhivás kibocsátására az által, hogy az ingók most az ő területén vannak.

Szerintem a budapesti biróság döntése helyes.

A végrehajtási törvény 134. §-a ugy intézkedik, hogy az esetben, ha biztositási végrehajtás utján lefoglalt ingóságokra szándékoltatik vezettetni a kielégitési végrehajtás, azt a végrehajtási törvény 2. §-a szerint a perbiróság, vagyis jelen esetben a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék rendeli el s ha egyszersmind a végrehajtás foganatositására illetékes, az igényfelhivást kibocsátja, ellenesetben pedig a végrehajtási törvény 18. §-a szerint illetékes biróságot keresi meg. Ennek megfelelően lett tehát az igényfelhivás kibocsátása iránt a budapesti V. ker. és a kézsmárki járásbiróság megkeresve, annál is inkább, mert a végrehajtási törvény 18. §-a értelmében a végrehajtás foganatositására azon járásbiróság illetékes, amelynek területén a végrehajtás foganatositandó, vagyis ahol a lefoglalandó ingók vannak, amint azt a végrehajtási törvény 47. §-a rendeli. Hogy pedig ingók voltak Kézsmárkon és Budapesten egyaránt, azt a biztositásról felvett jegyzőkönyvek tanusitják.

Azzal a ténynyel tehát, hogy területükön biztositásilag ingók lefoglaltattak, ugy a budapesti mind a kézsmárki járásbiróság megszerezte a foganatositó biróság minőségét. Ezen minőségét a kézsmárki járásbiróság nem veszthette el az által, hogy az ott lefoglalt ingók Budapestre kerültek, mert a végrehajtási törvény 18. §-a határozottan ahhoz köti a biróság foganatositó illetékességét, hogy a *foglalás alkalmával* az ingók területén legyenek s igy az ingók későbbi holléte jelen esetben ezen illetékességet annál kevésbbé változtatja meg, mert: 1. a kielégitési végrehajtás nem becslés és megszemlélés vagy összeirás utján történik, hanem a biztositási iratok alapján kibocsátott igényhirdetmény által; 2. mert mindazok a joghatások, melyek a foglalás tényével keletkeznek, a foganatositó biróság hatáskörében maradnak (pl. igényper, követelés átruházása, ügygondnok utján való behajtása stb. végrehajtási törvény 89., 123., 124. §-ai) bárhová kerüljenek is a lefoglalt ingók időközben; 3. mert az ingók holléte a biróság illetékességére csak akkor lehetne esetleg befolyással, ha a végrehajtási iratok az ingókkal együtt utaznának a különböző járásbirósághoz. De ez utóbbi is csak a végrehajtási eljárás tovább folytatása vagyis az árverés alkalmával bir jelentőséggel, amikor az árverés csakis azon ingókra tartható meg, melyek a biróság területén vannak.

Mindezek alapján a budapesti kir. járásbiróság Kézsmárkon biztositásilag lefoglalt ingókra az igényfelhivást ki nem bocsáthatja, mert az a kézsmárki járásbiróság illetékességéhez tartozik s igy az iratokat helyesen küldötte vissza az igényfelhivás kibocsátása végett a kézsmárki járásbiróságnak. *Dr. Lányi Márton.*

Különfélék.

— **A birák rendkivüli szabadsága és az igazságügyminiszter.** Az igazságügyminiszter a napilapokban közzétett kommüniké szerint a Curia elnökéhez, a kir. táblák elnökeihez, a koronaügyészhez és a főügyészekhez körrendeletet intézett, melyben a nagy számban kért és élvezett rendkivüli szabadságok ellen foglal állást. Az ügymenetnek kivánatos folytonosságára és a jogkereső felek érdekeire hivatkozva kijelenti a miniszter, hogy a jövőben rendkivüli szabadságot csak a legkivételesebb esetben, a legnyomatékosabb és minden kétséget kizáró hatósági orvosi, illetve hitelt érdemlő bizonyitványnyal igazolt, s a mulhatatlan szükség által indokolt körülmények fenforgása esetében és tüzetesen indokolt javaslat előterjesztése esetén fog engedélyezni, és végül 30 nap alatt egyénenkénti jelentést kér a f. évi január 1-étől augusztus végéig élvezett rendkivüli szabadságolások okáról, idejéről, és a rendkivüli szabadság letelte utáni jelentkezésekről.

Hogy a miniszter a közszolgálat érdekében ok nélküli rendkivüli szabadságot engedélyezni nem hajlandó, azt csak helyeselni lehet.

Ennek ellenére a rendelet hangjának és tartalmának szokatlanságánál fogva nemcsak az érdekelt birói körökben, de általában a jogászkörökben feltünést keltett, mert a közlemény azt a hitet ébreszti a közönségben, hogy a birák és ügyészek rá is szolgáltak a szigoru megrendszabályozásra. A jogászi közvélemény sohasem sajnálta meg a birótól és ügyésztől a testet, lelket ölő munka után a jól megérdemelt törvényes szabadságot, és sohasem sokalta meg, ha munkában megroppant egészségének helyreállitására egy-két heti rendkivüli szabadság vált szükségessé, mert tudta, hogy testi és lelki egészség az alapfeltétele az igazságos és emberies alapokon nyugvó biráskodásnak. Annál feltünőbb, ha az igazságügyminiszter kommünikéje ugy tünteti fel az ország közvéleménye előtt a rendkivüli szabadságok zömét, mint a rossz diákok iskolakerülését. Feltünő ez azért is, mert a 14 napnál hosszabb rendkivüli szabadság engedélyezése a miniszter kezében van.

A miniszternek tehát módjában állott eddig is saját hatáskörében dönteni a 14 napnál hosszabb időre kért rendkivüli szabadságolások eléje terjesztett okai és bizonyitékai felett és a későn beterjesztett, vagy fogyatékosan felszerelt

és indokolt folyamodványok alapján az engedélyt eddig is megtagadhatta. A miniszteri hatáskörben már engedélyezett rendkivüli szabadságok tehát az engedélyező hatóság részéről igazságosan csak akkor volnának vád tárgyává tehetők, ha egyuttal az állittatnék, hogy valótlan okok és költött bizonyitványok alapján kérettek és a felettes véleményező hatóságok hamis, vagy legalább is felületes jelentéseivel támogattattak.

A 14 napnál rövidebb tartamu, elnöki és táblai elnöki hatáskörben engedélyezett rendkivüli szabadságolásokról szóló jelentéstételnek ez a sürgős bekövetelése pedig annak a vádnak ad kifejezést, hogy a curiai, táblai és törvényszéki birák és albirák a koronaügyészi és főügyészi helyettesek, ügyészek, alügyészek, birósági és ügyészségi fogalmazó és kezelőhivatalnokok rendszerint és tulnyomó részben komoly ok nélkül, sőt valótlan okok alapján kérnek rendkivüli szabadságot, és hogy erre illetékes felettes hatóságaik legalább is könnyelmüen engedélyezik e rendkivüli szabadságokat.

Nem tudjuk, vannak-e erre nézve bizonyitékok az igazságügyminiszter kezében; de a rendeletből csak az tünik ki, hogy a tényállás mibenlétéről csak a teendő jelentésekből akar meggyőződni.

— **Nyugdij lefoglalhatlan részének végrehajtás alá vonása.** A pestvidéki kir. járásbiróság 1906 augusztus hó 25-én a következő végzést hozta:

«1906. Eg. 760. sz. Az 1906 augusztus 25-én Eg. 760. sz. a. kelt és jogerős birói egyezség alapján a kielégitési végrehajtás az 1881:LX. tcz. értelmében 1872 K kölcsöntőke, 60 K megállapitott, valamint a még felmerülendő költségek erejéig a x-i szövetkezet felperes részére N. N. alperes ellen ennek a y-i bank főpénztárától járó nyugdijára, esetleg végkielégitésére *korlátlanul* havonta levonandó részletek, azaz 26 K részletek erejéig elrendeltetik és megkeresteti nevezett pénztár, hogy alperes nyugdijas hivatalnok *912 K-t* kitevő nyugdijából esetleg végkielégitéséből a havonta levonandó 26 K-ás részleteket 1906 szeptember hó 1-től mindaddig tartsa vissza, valameddig végkielégités történik és minden visszatartott összeget jelen végzés jogerőre való emelkedésének bevárása nélkül mások által netán korábban szerzett jogoknak épségben tartásával *felperesnek vagy igazolt meghatalmazottja kezeihez ennek szabályos nyugtájára kifizetni sziveskedjék.*»

Érdekes képet nyujt fenti végzés arról, hogy a nálunk gomba módra szaporodó hitelintézetek és szövetkezetek mily ravasz módon találnak alkalmat arra, hogy tőkéiket gyümölcsözőleg elhelyezzék és biztositsák még oly egyénekkel szemben is, kik a létminimumot alig meghaladó fizetéssel és nyugdijjal birnak, vagy akinek lefoglalható fizetése más hitelezők által teljesen igénybe van véve. Egyszerüen ilyen egyességet kötnek az adósokkal, melyben ezek járulékai le nem foglalható részéről a hitelező javára lemondanak, sőt azt le is tiltatják és csak azután szavaztatik meg részükre a megigért kölcsön. Törvényellenes a végzés, mert az 1881. évi LX. tcz. 61. §-ában imperative kimondja, hogy: «Nyilvános számadásra kötelezett vállalatoknál... alkalmazottak fizetése, nyugdijának stb. csak fele része foglalható le és csak ugy, hogy a végrehajtást szenvedő részére legalább évi 500 frt. fenmaradjon.» A törvény tendenciája az, hogy ezen évi minimumot ugy a magán-, mint a közhivatalnok semmiképpen meg ne terhelhesse. De az esetleges korábbi hitelezők is méltán panaszkodhatnak kijátszás miatt, mert ha adós ezen ujabbi hitelezőnek javára azon jövedelméről, melyet a törvény azon czélból, hogy a magán- és közhivatalnok létfentartására szükséges azon minimumtól meg ne fosztassék, lefoglalhatatlannak nyilvánit, lemond, ezzel in thesi azt bizonyitja, hogy neki a létfentartáshoz szükséges egyéb jövedelme meg van. Ennek folytán, ha végrehajtást szenvedett fizetése korlátlanul már le is foglalható, ugy ez minden esetre a régebbi hitelezők előbb szerzett jogai folytán azok javára történhetik csak meg. De még sérelmesebb fenti végzés azon része, melyben a fizetést teljesitő bankot arra kötelezi, hogy a visszatartott összeget egyenesen *felperes nyugtájára* fizesse ki. Ezt a kedvezményt az 1881. évi LX. tcz. 84. §-a csakis *közpénztártól* járó és a kérvényben határozottan megjelölt követelésre adja meg. A jelen esetben egy bankról lévén szó, ennek pénztára semmi esetre közpénztárnak nem minősithető és igy legfeljebb arra kötelezhető, hogy a visszatartott összegeket birói letétbe helyezze. *Gonda Illés.*

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Telefoni beszélgetés alkalmával elkövetett becsületsértés.** Az osztrák büntetőtörvény szerint szükséges a becsületsértés vétségének tényálladékához, hogy a becsületsértést nyilvánosan vagy több személy jelenlétében kövessék el. A semmitőszék egy legutóbbi határozatában, melylyel a koronaügyésznek a jogegység érdekében emelt semmiségi panaszát elutasitotta, kimondja, hogy a telefoni beszélgetés nyilvános. A nyilvánossághoz elegendő, hogy a beszélgetést többen hallhatják, nem szükséges, hogy valóban többen hallják is. A távbeszélő hivatalnokai a beszélgetést kihallgathatják. Az a körülmény, hogy ha a hallott beszélgetést elárulják, a hivatali titoktartás kötelességét sértik meg, egészen közönbös a nyilvánosság kérdésében. A határozat ellen kereskedői körökben nagy az elégületlenség.

— **Egy német birodalmi képviselőt** a vizsgálóbiró tanuként hallgatván ki, a képviselő megtagadta a tanuságtételt olyan körülményekre nézve, amelyek képviselői minőségében jutottak tudomására. A vizsgálóbiró fogságbüntetéssel fenyegette meg a tanut. A német lapok konstatálják, hogy a képviselő a tanuzási kényszer alól nincs kivéve olyan körülményekre nézve sem, amelyek képviselői minőségében jutottak tudomására, tehát kihallgatható arra nézve is, hogy kitől kapta valamely beszédéhez az információkat. Büntetést azonban a vallomás megtagadása miatt nem lehet ellene kiróni, mielőtt a képviselőház a mentelmi jogot fel nem függesztette. Ugyanezen esetben a vizsgálóbiró házkutatást foganatositott a birodalmi gyülés épületében. Ezen cselekmény jogossága is vita tárgyát képezi és minden oldalról követelik annak törvénybeiktatását, hogy a törvényhozás házában az elnök hozzájárulása nélkül senki se léphessen be és házkutatást ne tarthasson.

— **Az állam nyelvének mellőzéséért rendbirság.** A porosz biróságok rendbirsággal sujtják mindazokat a tanukat, akik a német nyelvet birják ugyan de mégis megtagadják a német nyelven való válaszadást, hanem idegen nyelven, különösen lengyel nyelven beszélnek. A birság alapja az, hogy az ilyen tanuk a bíróság iránti tiszteletlenséget és illetlen magaviseletet tanusitanak azáltal, hogy az állam nyelvét tüntetően mellőzik.

— **Házassági bontóok.** A férj első házasságából származó mostohagyermekekkel való rossz bánásmód alkalmas a gyermekek atyjával szemben a házassági életközösség elleni sulyos vétséget és igy bontóokot megállapitani. (Német Reichsgericht.)

— **A franczia szenátus** elfogadott egy oly törvényjavaslatot, mely szerint a büntetőjogi nagykoruság a 18-ik évvel kezdődik.

—

A Döntvénytár IV. folyama V. kötetének tartalommutatóját jövő heti számunkhoz mellékeljük.

Dr. SCHÖNBERGER KÁROLY ügyvéd Prágában Pořič 8. 11759

Gyakorlott ügyvédjelölt, ki a német nyelvben is jártas, azonnal alkalmazást talál dr. **Rosenfeld Nátán** ügyvéd irodájában Sopronban. 11824

Jogi könyvek a legolcsóbban és a legméltányosabb feltételek mellett kaphatók hazánk egyetlen speciális jogi könyvkereskedésében és antiquariumában: **Politzer Zsigmond és fia** czégnél, Budapesten, IV., Kecskeméti-utcza 4. — **INGYEN** küldi a czég kivánatra a budapesti és kolozsvári egyetemi *jogász utmutatót, Ügyvédi vizsgai utmutatót*, melyben a kir. Curia teljes-ülési határozatai benne vannak, továbbá az 1907. év elején megjelenő nagy antiquar-jegyzékét, melyre előjegyzéseket már most elfogad. — **RÉSZLETFIZETÉSRE** szállit uj jogi tan- és segédkönyveket, tudományos és szépirodalmi müveket stb. 11774

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Veres Pálné-u. 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenegyedik évfolyam. 38. SZ. Budapest, 1906 szeptember 21.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *IV. Veres Pálné-u. 25.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Sajtószabadság. *Vargha Ferencz* koronaügyész-helyettestől. — A kir. Curia hátralékai. *Dr. P. M.* — Iparjogi törvényhozásunk. *Dr. Bender Béla* budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* Egy rablási eset. *Dr. Muntean Aurél* szászvárosi ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Sajtószabadság.

I.

Midőn Belgium törvényhozó testületében a sajtószabadságról szóló törvényjavaslatot tárgyalták, egy szónok igy szólott: «Hogy a sajtónak a szabadságszerető Belgiumban szabadnak kell lenni, az természetes és szükségszerü s aki ezt bizonyitani akarná, épp oly fölösleges, sőt nevetséges munkát végezne, mint az a görög improvisator, aki atheni polgártársai előtt Herkules erejét s Heléna szépségét bizonyitgatta s magasztalta.»

Nem vállalkozom én sem a sajtószabadság megvédelmezésére, sem magasztalására, mert az védelemre s támogatásra nem szorul, sőt a sajtószabadság nem csak önmagát nem engedi letiporni, hanem megvédi a többi szabadságjogokat is. «A sajtó — igy szól Chateaubriand, — a hires juliusi rendeletek jellemzésénél, melyek X. Károly bukását idézték elő — oly erő, melyet hajdan semmibe sem vettek, máskor félreismerték: ma azonban már a világot mozgatja; lőpor állapotában levő szó; a társadalom villamos ereje az. Képesek vagytok azt elnyomni? Minél jobban akarjátok összeszoritani, annál hatalmasabb lesz a robbanás. Szánjátok el magatokat arra, hogy vele éltek, mint a gőzgéppel, tanuljátok meg annak hasznosságát kiélvezni; lenyesegetvén kinövéseit, melyek vagy maguktól elsatnyulnak, vagy ti alkalmazkodtok azokhoz az erkölcsökhöz és törvényekhez, melyek a sajtó korszakában uralkodnak az emberiségen».*

Bármennyire át van is hatva mindenki a sajtószabadság óriási jelentőségétől, el kell ismernünk azt is, hogy a sajtószabadsággal számtalan visszaélés történhetik. Mint minden visszaélést, ugy ezeket is meg kell szüntetni, ha pedig azok a büntetőjog területére csapnak át, meg kell azokat torolni. A sajtószabadságnak leglelkesebb hivei sem *azonositják a sajtószabadságot a sajtó utján elkövethető büncselekmények szabadságával;*** mégis azt tapasztaljuk, hogy gyakran a sajtószabadság veszedelmét hirdetik akkor, midőn tulajdonképpen nincs egyébről szó, mint arról, hogy valamely sajtóközlemény miatt büntető eljárás indittassék s a nyomtatvány lefoglaltassék.

Ugyanezt tapasztaljuk akkor is, ha oly törvény kerül az országgyülés elé, mely a sajtótörvénynyel kapcsolatos. Nyomban harczi riadót fuj a képviselőháznak egyik vagy másik pártja s megindul az ostrom a Potemkin-erősségek ellen, amit a sajtó tartalékcsapata kitartóan szokott támogatni.

Mindenki emlékezhetik még arra, midőn a Bánffy-kormány idejében a hiressé lett 16. §-t megobstruálta az ellenzék s a válság csak pactum utján volt kikerülhető; élénk emlékezetünkben áll az a nagy sajtóháboru is, mely a közelmultban lejátszódott annak az ötletéből, hogy az ügyészség bizonyos lapokat lefoglaltatott.

Láttuk a támadást s küzdelmet, de nem láttuk azt, hogy a sajtószabadság *lényege* homloktérbe került volna; homályban maradt tehát az, aminek a tetőpontban kellett volna kulminálni. Sem az egyik, sem a másik tábor nem fontolta meg, hogy anyagjogi, vagy perjogi szempontból voltaképpen van-e érintve a sajtószabadság s csupán politikai szempontok kerültek homloktérbe és pedig oly politikai szempontok, melyek a valódi sajtószabadság garancziáiról elterelték a figyelmet. Csodálható-e azután, hogy az ilyen küzdelmeket hamis zászló alatt szokták végig küzdeni?

Mielőtt a sajtószabadság védelmére kardot rántunk, tisztába kell jönnünk elsősorban a sajtószabadság lényegével, azután vizsgálhatjuk minden egyes esetben azt a kérdést, hogy a sajtószabadság meg van-e támadva vagy nincs.

A sajtószabadság lényege azonos mindennemü szabadsággal s bátran alkalmazhatjuk reá Schopenhauer fogalommeghatározását a szabadságról, mely alapjában véve *negativ*, «nem mást értünk rajta, mint minden akadályozónak és gátlónak távollétét.»*

A sajtó tehát szabad akkor, ha annak az utján *bárki*, *bármily* gondolatát minden akadály és kényszer nélkül *közölheti*. Ha ez a jog a társadalom nem minden osztályában élő polgárt illetne meg, vagy ha a jog egyformán megadatnék ugyan minden osztálynak, de kerülő uton álürügyek alatt bizonyos osztály sajtójának szabad mozgása akadályoztatnék: nem volna sajtószabadság. Hasonlóképpen nem volna szabad a sajtó ott sem, ahol bizonyos irányu gondolat kinyomatása s terjesztése volna kényszernek s zaklatásnak kitéve.

Ámbár mindkét esetben csak részleges a korlátozás, a sajtószabadság mégis egészében volna megtámadva, mert ez nemcsak az egyest, de a kollektiv egészet, magát a társadalmat is megilleti, minden osztályozás nélkül. Vagyis a sajtószabadság kettős irányu. Egyrészt minden polgár, minden gondolatát kinyomathatja, közölheti és terjeszthetí; másrészt mindenki, tehát az egész társadalom tudomást szerezhet arról.

A tudományban szokás megkülönböztetni formális és materiális sajtószabadságot.** *Formális* sajtószabadság ott van, ahol a præventiv szabályok (censura stb.) hiányoznak. Relativ *anyagi* sajtószabadság az, ha a sajtótörvény sorolja fel azokat a büncselekményeket, melyek sajtó utján követtetnek el. Végül abszolut materiális sajtószabadság ott van, ahol a sajtó utján elkövetett büncselekmények egyáltalában nem büntethetők. Igy van péld. Venezuelában. Mondanunk sem kell, hogy az ilyen sajtószabadság már nem sajtószabadság; a jogrend eszméjével össze nem egyeztethető; s a sajtót a

* Belgique judiciaire II., serie I. 1523.

** A szabadság itt — mondja igen helyesen Baumgarten Izidor kartársam — valamint másutt nem abból áll, hogy büntetlenül lehessen törvényszegést elkövetni, hanem abban, hogy az államhatalom azon ürügy alatt, hogy valaki szabadságával visszaélhetne, szabad cselekvőségében senkit ne gátolhasson. «A sajtójogi felelősség rendszere» 44. lap. Ez a tanulmány ezelőtt 23 évvel jelent meg; ma is teljesen aktuális, s pedig annál inkább, mert amint hirlik, a sajtójog reformja küszöbön áll. Ennek ötletéből felhivom az érdeklődők figyelmét e nagybecsü tanulmányra, melynél alaposabban a sajtójogi felelősség rendszerével alig foglalkozott valaki.

* Az akarat szabadságáról. 7.

** Appelius-Schwarze «Das Reichspressgesetz» 5. lap.

nyomtatvány által elkövethető büncselekmények asylumává teszi. Hazájában is erős megtámadtatásokban részesül ez a rendszer; igy legutóbb Francisko *Ochoa* tette azt éles kritika tárgyává.*

Ettől a csodaszámba menő kivételtől eltekintve a *sajtóbüncselekmények szabadságát* egy jogállamban sem ismerik el; megtorolják azt mindenütt, akár a közönséges, akár a sajtótörvény alapján; s a sajtószabadságot nem azonositják sehol a jogtalan cselekmények szabadságával. Ámbár fajunknak egyik legjellemzőbb sajátsága a szabadságszeretet; s ámbár a sajtószabadság kérdésében már elkeseredett viták voltak, amidőn a szenvedélyek s indulatok lángja csaknem teljesen felperzselte a józan ész logikáját, mégis soha, még a legtulzóbbak sem kivánták azt, hogy a sajtószabadság a sajtó utján való *szabad* bünözéssel azonositassék.

Hogy mi a sajtószabadság, azt világosan meghatározza a sajtótörvény 1. §-a, mely szerint: «*Gondolatait sajtó utján mindenki szabadon közölheti és terjesztheti.*»

Lapidaris stylusban van itt a sajtószabadság meghatározva, melynek kiegészitő része a törvény bevezető mondata, mely ekképen szól:

«az előző vizsgálat eltörültetvén *örökre*, s a sajtószabadság visszaállittatván, *ennek* biztositékául *ideiglenesen* rendeltetnek».

Ebben a bevezető pár szóban igen nagy horderejü kijelentés foglaltatik, amit jó lesz fontolóra venni.

Látjuk, hogy a törvény *örökre* eltörli a censurát s *ideiglenesen* is rendelkezik. Ez korántsem ellenmondás, hanem mélységes jelentőségü gondolat rejtőzik ebben.

Apáink tisztában voltak azzal, hogy a fejlődő társadalomnak s állami életnek legfontosabb szerve a sajtószabadság. Tudták jól, hogy a sajtó a gondolatnak s kulturának leghatalmasabb terjesztője; tisztában voltak azzal is, hogy a szabadságjogoknak, törvényességnek s jogrendnek ez a legfőbb őre, ahol sajtószabadság van, ott a szabadság uralkodik minden téren. ahol a sajtó lánczra van verve, s a censura azt a hatalomnak automatice müködő bábjává törpitette: zsarnokság honol.

Ahol sajtószabadság van, ott minden bün, minden viszszaélés, a hatalom minden tulkapása a nyilvánosság piaczára kerül; ahol pedig a censor keze müködik, egy tollvonással örökre eltemet minden ocsmányságot, hatalmi tulkapást és jogtalanságot.

A censurát tehát eltörülték «örökre» elődeink. Ez az örökre szóló rendelkezés azonban nem csupán a censurára vonatkozik, hanem az 1. §-sal is összefüggésben áll, vagyis kiterjed a sajtószabadságra is.

Ez a dolog természetéből következik, mert ha a törvény a censurát örökre eltörli, a sajtószabadságot ideiglenesen nem léptetheti életbe. Mert ahol nincs censura, ott sajtószabadság van.

Az előbbinek örök időkre való eltörlése időtlen időkig életet biztosit a másiknak.

Minden, ami a sajtószabadságon kivül az 1848 : XVIII. tczikkben van, «ideiglenes» rendelkezés. Ez volt már őseink akarata; s hozzátehetjük, bölcsen akarták ezt igy.

Midőn a modern kodifikáció s közjogi felfogás szerint kissé naiv kijelentéssel *örökre* s *ideiglenesen* rendelkeztek: ezzel azt akarták kifejezni, hogy a sajtószabadságnak olyan államban, ahol az emberi jogokat respektálják, örökéletünek kell lenni. A többi pedig, ami az anyagi és perjogi részét s a nyomdákat stb. illeti, csak ideiglenes természetü.

A sajtószabadság fogalma s lényege nem változhatik; de változhatik a büntetőjog s büntetőeljárás. Ez okból az utóbbi anyag szabályozása is csak ideiglenesen történhetett.

Ime tehát már az 1848 : XVIII. tcz.-ből kiviláglik, szabadságszerető őseink lelke szólott hozzánk abból, hogy a hatásköri kérdés továbbá az anyagi büntetőjog, felelősség rendszere, sajtóeljárás, lefoglalás, köteles példány stb. szabályozása nem a sajtószabadság kérdése. Ha a gondolatnak sajtó utján való szabad közlése s terjesztése biztositva van: az közömbös a sajtószabadság szempontjából, hogy jury vagy szakbiróság itél-e a sajtó utján elkövetett büncselekmény tárgyában.

Igy vagyunk más szabadságjogokkal is. Ki állithatná azt komolyan, hogy gyülekezési szabadság nincs, ha a gyülekezeten elkövetett büncselekményt a szakbiróság torolja meg? Vagy ki tagadhatná a sajtószabadságot oly államban, ahol szabad a sajtó, de nincs esküdtbiráskodás?

A sajtószabadság tehát semmi összefüggésben sincs a hatásköri kérdéssel.

A sajtószabadság, mint emlitém, a sajtótörvény 1. §-ában van classicus formában meghatározva.

E szerint a sajtószadadság megköveteli, hogy mindenki minden gondolatát, kinyomathassa, másokkal közölhesse és terjeszthesse, kivéve, ha az büntetendő cselekményt tartalmaz. Ezt a kivételt az 1831-iki belga alkotmány 17. articulusa világosan ki is emeli «La liberté des cultes, celle de leur exercice public, ainsi que la liberté de manifester ses opinions en toute matière sont garanties, *sauf la répression des délits commis à l'occasion de l'usage de ces libertés.*»

Ámbár sajtótörvényünk ezt a kivételt nem tartalmazza, abból, hogy a sajtóbüncselekményeket meghatározza, következik, hogy a sajtószabadságban nincs benne a bünözés szabadsága.

Lényeges ismérve tehát a sajtószabadságnak a gondolat kinyomatásának, közlésének és terjesztésének szabadsága.

A kinyomatás oly technikai fogalom, mely vita tárgya nem lehet. Vitás lehet azonban a közlés és terjesztés fogalma; és pedig annál inkább, mert a sajtószabadság megsértése miatti panaszok nem abból erednek, hogy a kinyomatás szabadságán esett csorba, hanem abból, hogy a közlés és terjesztés szabadsága lett megsértve.

Mielőtt azonban erre reá térnék, a sajtótörvénynek egy atavistikus rendelkezésével kell foglalkoznom, mely ellenkezik a sajtószabadság eszméjével. *Vargha Ferencz*,
koronaügyész-helyettes.

* A tanulmány ismertetését lásd Zeitschrift etc. XIV. k. 290. lap.

A kir. Curia hátralékai.

Köztudomásu dolog, hogy a kir. Curia tagjainak jelentékeny létszáma daczára (a beosztott táblabirákkal együtt mintegy 90 tag) minő kétségbeejtő lassusággal intézi el az ügyeket s hogy rendesen 1½, de igen gyakran két év is eltelik, amig egy-egy a Curiához felterjesztett ügy elintézetten lekerül.

A pécsi ügyvédi kamara egy tagja: *Kelemen* Mózes dr. többedmagával rendkivüli közgyülés összehivását kérte avégből, hogy szóvá tehesse ezt az áldatlan állapotot.

A f. évi szeptember 8-án megtartott rendkivüli közgyülés a következő határozati javaslatot fogadta el:

«A pécsi ügyvédi kamara 1906. évi szeptember 8-án megtartott rendkivüli közgyülésén beható tanácskozás tárgyává tette azon mélyreható és sok esetben helyrehozhatatlan károkat okozó állapotokat, amely szerint a kir. Curiához felterjesztett ügyek csak másfél, sőt gyakran két év mulva intézetetnek el és mert ugy találja, hogy az ily tulhosszu elintézési idő mellett a különben bármily jelesen megalkotott végitélet már igen sok esetben egyáltalán nem alkalmas a megzavart jogrend helyreállitására és igy az ily tulkésőn leérkezett itélet igen gyakran már teljesen tárgytalanná s a megsértettnek panaszolt jogi érdek orvoslására alkalmatlanná lett, elhatározza: 1. hogy feliratilag hivja fel az igazságügyi kormány figyelmét e baj orvoslására, 2. átir a társkamarákhoz hasonló mozgalom kezdeményezése végett, 3. felkéri tag-

jait, hogy eme kérdéssel a szaksajtóban foglalkozzanak, a közfigyelmet eme kérdésben a szaksajtóban ébren tartsák és különösen a nevezetesebb késési eseteket, ugy ennek netáni konkrét következményeit a szaksajtó utján közzé tegyék.»

A közgyülés ezenfelül azt is elhatározta, hogy a kamara titkárát, Pécs szab. kir. város országgyülési képviselőjét *Pleininger* Ferenczet felkéri, hogy a panaszlott baj orvoslását az országgyülésen az igazságügyminiszterhez intézendő *interpelláczió* utján sürgesse.

Lehetetlen, hogy a társkamarák ne csatlakozzanak a mozgalomhoz, hiszen ezt a kétségbeejtő állapotot az országnak nemcsak egy vidéke, hanem az egész ország egyaránt érzi.

Nem lehet tovább türni azt az állapotot, hogy a legmagasabb itélőszéknek évente *tizezerre menő* hátraléka legyen, amikor az ügyfelek, mondhatni kivétel nélkül, sóvárogva várják a végleges itéletnek leérkezését.

Egyre azt hangoztatjuk, hogy jogállamban élünk, de megfeledkezünk arról, hogy vannak törvényeink, melyek csak irott malasztot képeznek, azonban végrehajtásukra sor nem kerül, mert sem az igazságügyi kormányok, sem az erre hivatott hatóságok azok végrehajtását nem sürgetik.

Az 1869. évi IV. tcz. 17. §-a szerint: «A biró miután 70-ik évét betöltötte, nyugalomba lép, kivéve, ha az igazságügyminiszter által hivatalának folytatására felszólittatik és szolgálni kiván.»

Nem-e irott malaszt ez a törvényszakasz? Gyakorolja-e az igazságügyminiszter felszólitási jogát, avagy kötelességének tartja-e a 70-ik évét betöltött biró, hogy nyugalomba vonuljon?

Dehogy is tartja kötelességének, hiszen akkor nem jár a jelentékeny lakbér, ennélfogva huzza az igát, amig csak erői teljesen fel nem mondják a szolgálatot.

A törvény végre nem hajtása kétségkivül egyik oka a lassu elintézési rendszernek, de bizonyára jórészt visszavezethető ez a tulságos mértékben élvezett rendkivüli szabadságokra is.

Senki sem sajnálja a birótól a törvényes szabadságot, de éppen az aggkor hozza magával azt, hogy rendkivüli szabadság válik elég sok esetben szükségessé.

Viszont ha a nyugalomba vonuló birónak a lakbére is járna, lehetetlen, hogy addig huzná az igát, mig csak valahogyan physikailag kibirja.

A miniszteriumokat tele tömik felesleges tisztviselőkkel s igy aztán megesik az, hogy némely ügyet minden sürgetés nélkül *három nap alatt* intéznek el, a bíróságoktól ellenben minden megokolás nélkül *megvonják a legszükségesebb munkaerőket*, ugy hogy a birószágok tagjai éjt nappallá téve megroskadnak a tulfeszitett munkában.

Ha pedig ugy állana a dolog, hogy a Curia tagjainak létszáma nem volna elegendő a tulhalmozott munka elvégzésére, akkor szaporitani kell a birák számát, mert ezt a szaporitást az igen jól jövedelmező igazságügyi tárcza megbirja.

Ha ölbe tett kezekkel fogjuk továbbra is nézni ezeket az állapotokat, azok nem fognak javulni, hanem csak rosszabbodhatnak.

A társadalom nevében az erre hivatott ügyvédi kamaráknak kell sikra szállaniok e türhetetlen állapotok ellen s a sérelmek hangoztatását nem kell félbenhagyni addig, mig a gyökeres orvoslás meg nem történik. *Dr. P. M.*

Iparjogi törvényhozásunk.

A társadalmi alakulatok valamennyi faját vizsgálva, sehol sem találunk az elmult félszázad eredményeként oly nagy mérvü fejlődést, az egymással szemben álló felek viszonyában oly gyökeres változást, mint a főnök és alkalmazott közötti viszonylatban. A szociális áramlatok a legtöbb helyen lerombolták, a többi helyütt pedig megingatták a korlátokat, melyek a népek széles rétegeit a kulturális és gazdasági érvényesüléstől elzárták.

Mig a nyugaton e mozgalmak már a tizennyolczadik század végén, a franczia forradalom sikereinek kapcsán elsősorban Franciaországban kifejlődtek, addig nálunk a hullámgyürük hatása csak a mult század hetvenes éveiben jelentkezett és kifejezést nyert első ipartörvényünkben, az 1872: VIII. tcz.-ben, melynek a segédszemélyzetről szóló III. fejezete — szakitva a czéhrendszer elveivel — többé-kevésbbé egyenjogu felekként birálta el a főnököt és alkalmazottat viszonyaik szabályozásában. E törvény azonban még bátortalan volt, nyugatról pedig folyton közelebb és közelebb érkeztek hozzánk a szociális intézmények, ugy hogy csakhamar uj ipartörvény alkotásának szüksége állott be, mely meg is hozatott az 1884: XVII. tcz. alakjában.

E törvény általában fentartotta az iparszabadság elvét, kijelentvén mégis, hogy bizonyos iparágak üzését a *képesitéstől* kivánja függővé tenni. Igen helyesen, számolva az ipari élet folytonos fejlődésével, nem maga a törvény állapitotta meg ezen képesitéstől függővé tett iparágakat, hanem a kormány által kibocsátandó rendeletekre bizta ezen iparágak mindenkori megállapitását. Hogy a törvénynek ezen konstrukcziója daczára, a kitüzött czél nem éretett el, annak nem a törvény, hanem az iparügyeket intéző miniszterium az oka, mely a három évtizeddel ezelőtt kibocsátott életbeléptetési rendeleteket az érdekelt körök számtalan sürgetése daczára nem tartotta mindeddig módositandóknak, illetve kiegészitendőknek.

Hogy csak nehány iparágat emlitsünk, a czinkografia, fénynyomat, fényképi kőnyomat, rézfénymetszet, látszerészipar, nyomdaipar, az elektromos világitás és erőátvitel czéljára szolgáló vezetékek létesitésével foglalkozó ipar, molnáripar stb. az elméleti és gyakorlati ismeretek oly alapos tudását igénylik, hogy azok megszerzése nélkül az iparnak a külföldi iparral versenyképes és bizalmat keltő módon való folytatása alig lehetséges, de mindenesetre a képesitési kellék hiánya alkalmas arra, hogy hivatatlan kontár elemeknek e pályára való beözönlése a tanult személyeket sok évi előképzettségük jogos előnyeitől megfoszsza és ezzel magát az illető iparágat is tönkretegye.

A főnök és alkalmazott közötti jogállapot rendezésénél a törvény a felek egyenjogu helyzetére támaszkodva, a *szabad egyezkedés és megállapodás* szabályát iktatta be a jogállapotba. Amily szépnek látszik ezen elv, annyira ki van téve támadásnak az alkalmazottak részéről. Tagadhatatlan, a szerződési szabadság csak a gazdaságilag és szellemileg egyenlőek között létesit egyenlő helyzetet, de elnyomásra vezet különböző erejüek között és által alkalmazva. Ezért csaknem egész Nyugat-Európában a munkáskörök és szervezetek a munkások javára szolgáló bizonyos előnyös helyzeteket, különösen a felmondási idő kötelező erejét ki akarják venni a szabad egyezkedés tárgyai közül és a *Fédération des syndicats professionneles* (Annuaire, 1905. Paris, Office du travail) legutóbbi nagygyülésén is erősen hangoztatták a munkások e követelésüket. Kivételt képeznek ez irányzatban az angol munkások, aminek magyarázata az, hogy a «*trades-union*»-okban olyan erős szervezetük van, amely társadalmi uton biztos fegyvert képez a munkások kizsákmányolása ellen. A főnökök valóban tulnyomó részben csak a munkásegyletek utján ezek tagját fogadják, illetve fogadhatják fel alkalmazottul és ezáltal erkölcsi, sőt sok esetben anyagi biztositékot nyernek a strikeok ötletszerü, indokolatlan kitörése ellen; másrészt a szakegyletek lehetetlenné teszik a munkás kizsákmányolását egyoldaluan terhes szerződések által, amennyiben tagjaiknak nem szabad ily szerződéseket elfogadniok. Szervezetük oly erős, hogy ha a munkaadó munkást és a

*

munkás munkaadót akar kapni, egyik sem nélkülözheti a trades-unionokat.

Nálunk is mind erősebben hangzanak a kívánságok, melyek az alkalmazottak hátrányára nem módositható feltételeket törvényileg kivánják szabályozni és különösen a kereskedelmi alkalmazottak országos kongresszusain præcziziroztattak, amint ezt Szterényinek az ipartörvény módositásáról szóló munkája III. kötete 177. és köv. lapjain is feltalálhatjuk.

Az ipartörvény tervbe vett reviziójának alapmunkálatait képezi a kereskedelemügyi m. kir. miniszter által kiadott, «*Az ipartörvény módositása*» czimü nagy munka, melynek első három kötete már előbb, további hét kötete pedig az imént jelent meg. Az első két kötet a mai hazai joganyagot tartalmazza a hazai irodalom terén meg nem szokött tökéletességgel, a harmadik pedig az érdekelt köröknél felhangzott kivánságokat és javaslatokat foglalja magában.

A most megjelent hét kötet közül hat kötet (VI—IX. kötet) a külföldi joganyagot dolgozza fel. Fejezetenkint csoportositva vannak az összes európai államok azon ipari és kereskedelmi irányu törvényei, melyek a tervezett uj magyar ipartörvény kereteibe tartoznak és akár az iparrendészet, akár az ipari szervezet, vagy ipari, kereskedelmi biráskodás, az iparoktatás és munkásvédelem körét érintik.

A munka harmadik részét képezi a X. kötet, mely az ipartörvény módositásánál érintett hazai ipari viszonyokra és intézményekre vonatkozó és a törvényrevizió kérdéseinek megvilágitására alkalmas főbb statisztikai adatokat tartalmazza.

A mü hazai jogirodalmunkban ugyszolván *egyedül álló*. Ilyen részletes törvényrevizionális előkészitő munka még nem jelent meg magyar nyelven. Csak egy hiányra vagyunk kénytelenek reá mutatni, és ez az, hogy az anyaggyüjtésnél legtöbb kérdésben figyelmen kivül hagyták az *északamerikai Unióban* egyesült államok intézkedéseinek ismertetését, holott azok a modern jogfejlődés legérdekesebb részét képezik. Mutatja ezt az északamerikai munkabeszüntetések és kizárások ismertetését tartalmazó rész is (VIII. kötet 225. s köv. lapok) melyek a munkába felvettek.

Hogy az uj ipartörvény jó legyen és az életet lehetőleg kielégitse, alaposan szemügyre kell venni a joggyakorlatot, mely elsősorban tárja fel előttünk a törvénynek hibás vagy hiányos, vagy méltánytalan rendelkezéseit.

E czélnak felel meg dr. Dóczi Sámuel könyve: «A főnök és alkalmazott jogviszonyai»-ról. Dóczi rendszeres monografikus müben megirta a főnök és alkalmazott közti jogviszonyra vonatkozó jogállapotot, különös sulyt fektetvén arra, hogy a joggyakorlat mai állását felismerjük és megismerjük az élet által felvetett és megoldandó munkabérjogi kérdéseket.

Dóczi meg is jelöli a helytelen utakat, melyeket ha követünk a törvény-revisio körül, talán kapni fogunk egy a német viszonyoknak ezelőtt megfelelt, de már ott is elavult törvényt, de mely nem felel meg a magyar viszonyoknak.

Különösen óvjuk itt intéző köreinket a német szolgálati joganyag átültetésétől és figyelmükbe ajánljuk a Dóczi könyve előszavában is kiemelt ama tényt, hogy rossz uton járunk: *polgári törvénykönyvünk tervezetének idevágó része csaknem szóról-szóra való másolata az uj németországi polgári törvénykönyvnek, ugy törvénytervezeti szövegében, mint indokolásában.* Vigyázzunk, nehogy abba a hibába essünk itt is, mint sajnos sok más törvénynél már megtettük, hogy importált törvényeink már születésük időpontjában az aggkori gyöngeség gyógyithatatlan symptomáit hordják magukban. Ezt a tényt már maguk a németek is beismerik saját törvényükről, egyben az *angol szolgálatszerződési szabályokat jelezvén követendő példákul, vagy legalább is komoly tanulmány alapjául.*

Dr. Bender Béla.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Egy rablási eset.

— Bizonyiték nélkül 6 évi fegyház. —

Jovesc Luca tamáspataki községi birót a dévai kir. törvényszék, mint esküdtbiróság, rablás büntettéért 6 évi fegyházra itélte. Már 4 éve ül.

Egyedüli «bizonyiték» volt ellene sértettnek nagyon valószinütlen, hitelt egyáltalán nem érdemlő vallomása, amely röviden de hiven közölve ekképen volt a főtárgyaláson elmesélve:

1901. évi szeptember 19-én délután 4 óra előtt valamivel, elindultam vádlottal és még egy ismeretlen emberrel, a hátszegváraljai vasuti állomás mellett lévő korcsmából, ahol vádlottal egy tányérból valami paprikást ettünk volt, Bretye felé; de utközben vádlott és ismeretlen társa az utszéli árokban, alig 1000 lépésnyi távolságban a vasuti állomás és korcsmától, engem kiraboltak, akként, hogy kabátomat a fejemre huzták, késsel a tüszőmet felvágták, abból mintegy 300 K-t kitevő pénzemet, amit azon a napon a hátszegi vásáron valami tulkok eladásából kaptam, kivették; aztán nadrágomat térdig lehuzva, az országuton visszaszaladtak a hátszegváraljai állomás és korcsma felé; *én pedig* — folytatja a sértett — *ott maradtam az utszélen, nagy zavaromban ott kóválygtam egész éjjel az utmenti kukoriczaföldeken, és hajnaltájt indultam aztán a hegyeken át Szászváros felé*, a hova délután érkeztem meg és jelentést tettem a csendőrségnek, hogy egy tamáspataki ember és még valaki, engem megrabolt.

Ez a sértett vallomása.

E vallomásból nyilvánvaló, hogy:

a) a rablás — állitólag — *fényes nappal* történt; azért állitólag, mert az sincs bizonyitva, hogy a rablás tényleg megtörtént volna;

b) a rablás *1000 lépésnyi távolságra a hátszegváraljai vonati állomástól* és korcsmától, lett elkövetve;

c) a rablás befejezése után, *a rablók visszaszaladtak a vasuti állomás és korcsma felé;*

d) sértett jól tudta, hogy hol van azon vasuti állomás és korcsma, mert hiszen onnét indult el csak 15—20 perczczel előbb «rablóival» együtt;

e) de azért sértett nem tért vissza a vasuti állomáshoz és korcsmához, holott tudta, hogy vásáros idő lévén, ott csendőrök vannak, akikkel a «rablókat» azonnal elfogathatta volna;

f) hanem sértett a helyett, hogy állitólag térdig lehuzott nadrágját egy pillanat alatt felhuzta és az oly közeli állomáshoz sietett volna, *délutáni 4 órától, mikor, ismétlem, még fényes nappal volt, másnap hajnalig ott kóválygott a helyszinén és a körülötte fekvő kukoriczások között.*

A vizsgálat megállapitotta, hogy:

a) Jovesc Luca az állitólagos «rabló» *tényleg az eset napján az este 8 óra körül induló vonattal utazott haza a hátszegváraljai állomástól;*

b) a sértett tényleg csak másnap — szeptember 20-án — hajnal körül indult a hegyeken át Szászváros felé, a hová délután érkezett meg kalap és egyéb ruhadarabok nélkül:

c) sértetten semmiféle erőszak vagy bántalmazás nyomai nem voltak;

d) hogy a midőn sértett a csendőrökkel Tamáspatakára kiszállt, elsősorban Jovesc Lucához, mint községi biróhoz, tértek, akit otthon is találtak, *de sértett nem nevezte őt meg mint megrablóját, hanem előbb a csendőrökkel összehivatta mindazon embereket, akik az előtti napon a hátszegváraljai vásáron voltak, és közülök meg is jelölt egyet mint gyanust;* de mert mindjárt kitünt, hogy gyanuja alaptalan, attól elállott *és aztán* a birót Jovesc Lucát jelölte meg mint tettest.

Hogy mindent elmondjunk: még azt is megállapitotta, illetve Grossmann Dávidné korcsmárosné tanuval valószinüsitette a vizsgálat, hogy sértett és vádlott mielőtt elindultak, egy tányérból ettek volna ott a korcsmában egy paprikást, amit vádlott *tagadott;* mely tagadása terhelő körülményként vagyis a sértett vallomása mellett bizonyitékként lett a közvádló által fölhozva; holott akár igaz a paprikásevés, akár nem, és akár eltagadta azt a vádlott, akár beismerte volna, ez a sértett vallomását, mely annyira meseszerü, egyáltalán nem támogatja.

Ezekben tüzetesen előadtam e bünper körülményeit, és még csak azt kell fölemlitenem, hogy a főtárgyaláson egy tanu még azt is vallotta, hogy ő az eset napján vádlottal a vásártérről a vasuti korcsmáig jött, és vádlottat a vonat elindulásáig, esti nyolcz óráig, folytonosan ott látta a korcsmában és künn a korcsma és a vasuti állomás körül; két tanu pedig azt vallotta, hogy nekik Szászváros on egy hetivásár alkalmával, azután, hogy vádlott már vizsgálati fogságba lett helyezve vagy a vizsgálat ellene folyamatba tétetett, azt mondta sértett, hogy: nagyon sajnálom, hogy Jovesc Luca ebbe a bajba került, mert ő nem hibás, hanem most már félek a birósagtól, hogy ártatlanságát bevalljam. Ezt a három tanut a törvényszék *nem eskettette meg, mert: vallomásaik a sértett vallomásával ellentétben állanak!*

A védő — aki én voltam — az esküdtszéki főtárgyaláson: *azt a kérdést intéztem a sértetthez,* hogy: ha igaz, hogy őt 1000 lépésnyi távolságra a hátszegváraljai vasuti állomástól, délután négy óra körül kirabolták és a «rablók» az állomáshoz visszatértek, hogyan magyarázza meg, hogy ő — a sértett — délutáni négy órától esti nyolcz óráig, amidőn Jovesc Luca vádlott az állomásról hazautazott, oda vissza nem tért, holott jól tudta, hol van az állomás és ott csendőrök vannak; hanem ehelyett másnap hajnalig a helyszine körül járt-kelt? *talán elaludt* a fáradtságtól és csak éjjel vagy hajnal felé ébredt fel és akkor vette észre, hogy alvás közben tüszőjét felvágták és pénzéből kifosztották? Erre a sértett azt felelte, hogy ő ezt megmagyarázni nem tudja, mert kiraboltatván, olyan zavarba jött, hogy nem tudta mit csináljon; azt tagadta, hogy alvás közben fosztották volna ki.

Ezek után azt a kérdést vetem fel, hogy: elképzelhető-e az, hogy egy normális, egészséges, javakorbeli erős férfi, fényes nappal egy vasuti állomástól 1000 lépésnyire, az országut mentén, amidőn seregesen mennek hazafelé a vásárosok, kiraboltassék; és a tettesek visszasétáljanak a vasuti állomáshoz, ott egyikük bevárja 4 teljes órán át a vonatot, és ezalatt a sértett ne térjen oda vissza, hogy az ott levő csendőrökkel elfogassa, hanem délutáni 4 órától másnap hajnalig ott a közeli helyszinén és a kukoriczaföldeken ögyelegjen? Ez nyilvánvaló képtelen mesének kell hogy föltünjék, nemcsak a jogász, hanem minden józanul gondolkozó ember előtt is.

Az egyedüli, elfogadható tényállás nem lehet más, mint az, hogy sértett elaludt, és alvásközben fosztották ki; a sértett aki Csigmóról Hátszegig mintegy 60 kilométert gyalogolt, és ott egész napon át álldogált a vásártéren, természetszerüen mély álomba merülhetett és csak az éjjel folyamán vagy hajnal felé ébredt fel és vette észre kárát.

Ez az egyedüli észszerü föltevés, amelyre a védő is kiváltképpen a védelmet alapitotta.

De az esküdtek látva, hogy a törvényszék a három mentő tanut esküre sem bocsátotta, azt hitték, hogy ugy döntenek helyesen, ha kimondják a «bünöst».

Az esküdtek tanácskozásáról kiszivárgott hirekkel nem kivánok foglalkozni, habár igen érdekesek és jellemzők.

Hogy a védő feltevése a tényállás tekintetében helyes volt, még a következő váratlan és a büntető joggyakorlat terén bizony nagyon ritkán előforduló eset is látszott támogatni.

Azután, hogy a meggyőződésem szerint ártatlan Jovesc Luca sorsa meg lett az esküdtek verdictjével pecsételve, mintegy 1½ év mulva jelentkezett egy különben rovott multu Lozsigán Szimion nevü egyén, és azt vallotta, hogy: ő e vidéken járva azt hallotta, hogy Szevutz Áron csigmói lakos kirablásáért a tamáspataki biró Jovesc Luca hat évi fegyházat kapott; őt vádolja lelkiismerete; mert Jovesc az egész dologban ártatlan, és az ő ténye, t. i. Lozsigán ténye miatt bünhődik. Előadta, hogy ő 1900 szeptember 19-én szintén ott volt a hátszegváraljai vásáron, és a vasuti korcsmából vagy annak udvaráról ő indult el a sértettel Brettyefelé az országuton, és egyideig haladva az utszélére letelepedtek és ledölvén elaludtak; amidőn pedig sértett mély álomba merült, fölvágta a tüszőjét és kivette belőle a pénzt; meg is nevezte a helyes összeget. A pénzzel ő tovább állt, és sértett ott maradt és mélyen tovább aludt.

Lozsigán Szimionnak ezen vallomása egészen valószinü, sőt minden aggály nélkül teljesen valónak volt volna elfogadandó, mert módjában sem állott a fogva levő Jovesc Lucával összebeszélni; és mert vallomása megmagyaráz minden, kétségtelenül már másként is megállapitott körülményt, különösen azt, hogy a sértett délutáni 4 órától mit csinált másnap hajnalig, és miért nem tért vissza az oly közel levő vasuti állomáshoz? azért, mert elaludt; aminthogy minden más lehetőség teljesen ki is van zárva.

Midőn Lozsigánnak jelentkezése és beismerő vallomása alapján ujrafelvételi kérelmet terjesztett elő Jovesc Luca-védője, ennek az a váratlan eredménye lett, hogy a helyett, hogy Jovesc Luca ujrafelvételi kérelmének helyet adtak volna, ismét csak a sértett egyedülálló meséje vagy mondjuk «vallomása» alapján Lozsigán Szimiont is a rablás büntettében mondották ki bünösnek és mint tettes-társat 8 évi fegyházra itélték. És itt hangsulyozom azt, hogy daczára annak, hogy Lozsigán az én személyemben védőt nevezett meg, a törvényszék, illetve ennek elnöke *egy más védőt nevezett ki, aki aztán ugy védte meg Lozsigán Szimiont és közvetve Jovesc Lucát hogy: Lozsigán Szimion jelentkezését egyenesen aggályosnak, gyanusnak jelentette ki* és pedig a főtárgyaláson tartott véd, beszéde rendjén, az esküdtek előtt, holott ez nem védelem, hanem vádolás.

Ezáltal az ártatlanul szenvedő Jovesc Luca helyzete még reménytelenebbé vált; de mert én, aki őt ismertem, szentül hiszek abban, hogy a rablás ebben az esetben ki van zárva, és Jovesc Luca abban nem lehet bünös: még egy végső kisérletet tettem. Abból a feltevésből indultam ki, hogy az eset utáni hajnali időben, amidőn sértett saját vallomása szerint jajgatva csatangolt a kukoriczásokban és elveszett ruhadarabjait és pénzét is kereste, *valaki utba kellett igazitsa,* mert különben mint a vidéken ismeretlen, nem tudhatta, hol van a hegyek közt Szászvárosra vezető ut; és legvalószinübbnek tartottam, *hogy a határpásztorok valamelyike* lehetett olyan korán künn a mezőn; kipuhatoltam tehát az akkori határpásztorokat, és amidőn őket kikérdeztem, hárman egybehangzóan adták elő, hogy tényleg a hátszegváraljai vásár utáni hajnaltáján, sértett jajgatásaira és segélykiáltásaira figyelmessé lévén, hozzámentek, és: sértett akkor — rögtön az eset után — ugy adta elő az esetet, *hogy elaludt az ut szélén és alvásközben valaki felvágta a tüszőjét és pénzét elvette.*

Mivel azonban Jovesc Luca a *sértett vallomása alapján* lett bünösnek mondva, a BP. 451. §-a értelmében előbb sértett ellen hamis tanuzás büntettéért kellett az eljárást folyamatba tennem, és ennek eredményétől függ majd az ujrafelvétel sorsa.

Ez az eljárás most folyamatban van.

Dr. Muntean Aurél,
szászvárosi ügyvéd.

A kir. Curia a fenti czikkben megbeszélt ügyben a következő határozatot hozta:

A semmiségi panaszok vissza-, illetőleg elutasittatnak.

Indokok: 1. A BP. 430. §-ának 4. bekezdése szerint az a semmiségi panasz, amelyben semmiségi ok megjelölve nincs,

visszautasitandó, a BP. 434. § ának 3-ik bekezdése szerint pedig: a semmiségi ok megjelölése nélkül használt semmiségi panaszt és indokolását a kir. Curia utasitja vissza, ha ezt az alsófoku bíróság nem tette.

A főtárgyalás folyamán Okolisán Guon, Baltek Maxim, Jovesc Nechet és Groszmann Dávidné tanuk megesketésének kérdésében hozott végzések ellen a védő semmiségi panaszt jelentett be, azonban abban semmiségi okot nem mondott, sem meg nem jelölt.

Ezt a semmiségi panaszt és indokolását tehát a felhitt 434. §. szerint ehelyütt annál inkább vissza kellett utasitani, mert ha a védő a jelzett végzések által a védelem szempontjából lényeges rendelkezést vagy elvet látott megsértettnek, a semmiségi panaszt emiatt, a semmiségi ok megjelölésével a BP. 426. §-ának 1. pontja szerint akkor is az esküdtbíróság itélete ellen kellett volna használnia; ámde az esküdtbíróság itélete ellen csupán a BP. 385. §-ának 1. *a)* pontja alapján, tehát oly anyagi okon használtatván a semmiségi panasz, amely a védelem érdekeivel kapcsolatban használható: alaki semmiségi ok megjelölésének nem tekinthető.

A vádhatározat kihirdetésének időpontjára s az ezzel kapcsolatban felhozottakra csupán a 2427. sz. indokolásban alapitott semmiségi panaszt a BP. 434. §-ának 2-ik bekezdése szerint elkésett volta miatt kellett visszautasitani, azért, mert ilyes okok alapján az itéletre nézve annak 1902 junius 6-án történt kihirdetésekor a 430. §-ban felhitt 388. §. 2-ik bekezdése ellenére semmiségi panaszt nem használtak az 1902 junius 9-én 2427. sz. alatt beadott indokolásban használt ez a semmiségi panasz nyilván elkésett; egyébiránt a jelzett körülmények a BP. 337. §-ában felhitt 17. fejezete 286. §. 2-ik bekezdése szerint a főtárgyalás elhalasztásának kivánására lehettek volna okok, azonban az 1902 junius hó 6-án felvett jegyzőkönyv világosan tartalmazza, hogy a védő és a vádlott az ügy tárgyalásába beleegyeztek, a főtárgyalás jegyzőkönyve szerint pedig sem a vádhatározatnak felolvasásáig, sem azután a főtárgyaláson kifogást nem tettek, elhalasztást nem kivántak.

2. A védő és, hozzá csatlakozottan a vádlott az esküdtbíróság itélete ellen a BP. 385. §-ának 1. *a)* pontja alapján jelentett be semmiségi panaszt a 2427. sz. alatt kifejtett azzal az indokolással, hogy a rablás ténye sincs bebizonyitva.

Minthogy a BP. 426. §-ának itt fenforgó 1. pontja esetében a 437. §. első bekezdése szerint a kir. Curia köteles határozatát az esküdtbíróság által valóknak elfogadott tényekre alapitani;

az esküdtbíróság pedig a következő tényeket fogadta el valóknak:

«Jovesc Luca vádlott 1901 szeptember 19-én délután a hátszegi vasuti állomástól Magyar-Bretye felé vivő uton Szevucz Áron csignói lakos, sértett tüszőjéből ellene alkalmazott azon erőszakkal, hogy ismeretlen társával sértettet földre nyomva, lefogva tartották és aközben vádlott sértett tüszőjét bicskával kivágva, abból 300 K 30 fillér papir- és érczpénzt azon czélból vette el, hogy ezt jogtalanul eltulajdonitsa»;

eme tények folytán a Btk. 344. §-ával szemben nem mondható tehát alaposan, hogy a bíróság a büntetőtörvény megfelelő rendelkezését tévesen alkalmazta, mivel a vád alapjául szolgáló tettet büncselekménynek állapitotta meg: ezeknélfogva a BP. 385. §-ának 1. pontjára alapitottan használt semmiségi panaszt alaptalannak kellett tekinteni és mint ilyet a BP. 437. §-ának 4-ik bekezdése szerint el kellett utasitani.

Hivatalból figyelembe veendő semmiségi ok nem forog fenn. (6542/1902 és 7458/1902.)

*

Ime, ismét egy olyan eset, amelyben a törvényszék s az esküdtek hibája és a Curia végzetes formalizmusa ártatlan ember vesztét okozza.

Az eset typikus. A bíróság megtagadta a sértett vallomásával ellenkezésben levő tanuvallomások esküvel való megerősitését csupán és egyedül azon okból, mert e vallomások ellenkeznek a sértett vallomásával. Mintha ilyenkor nem kellene külön indokolni, hogy miért nem a három tanut esketi meg a bíróság és miért éppen a sértett félnek hisz jobban. Ezzel az esküdteknek közvetve megadta a bíróság az utmutatást az elitélésre, nyomatékosan felhiva az ő figyelmüket arra, hogy a bíróság felfogása szerint csak a sértett mondhat igazat, mig a három tanu vallomása feltétlenül valótlanságokat tartalmaz. A bíróság végzése ebből folyólag a törvénynek a védelem szempontjából lényeges rendelkezését és elvét megsértette, mert az a körülmény, hogy a tanuvallomás ellenkezik a sértett vallomásaival, a megesketés kérdésénél nem eshetik latba.

A végzés indokolásának megállhatóságát a Curia jogositva van felülvizsgálni. Itt tehát nemcsak az esküdtek követtek el hibát, hanem főkép és első vonalban a bíróság és a Curia, mely evidens jogsértés fölött amugy könnyedén átsiklott, egy egyszerü visszautasitó végzéssel intézvén el a főbenjáró fontosságu ügyet. Helytelen a Curia visszautasitó végzése, mert minden jog ellenére a bejelentett és az irásbeli indokolásban külön meg is indokolt semmiségi panaszt nem létezőnek tekintette csak azért, mert az itélet kihirdetése után a védő azt ujból be nem jelentette. Ha a védő egyszer az itélet ellen semmiségi panaszt használt, akkor minden előzőleg bejelentett és vissza nem vont semmiségi panasz elbirálandó.

Elvárjuk, hogy az illetékes tényezők sietni fognak ezen ügyben mindent megtenni az anyagi igazság kideritésére.

Első teendő volna — rebus sic stantibus — az elitéltnek *rögtöni* szabad lábra helyezése. *F.*

Különfélék.

— **Az elsőfolyamodásu birák és jegyzők** tervezett országos gyülése elmarad. Az érdekeltek várakozó álláspontra helyezkednek, mivel a miniszter olyan kijelentést tett, amely kilátást nyujt a sérelmek orvoslására. A magunk részéről is nagy érdeklődéssel várjuk a tervbe vett törvénytervezetet, amely — mint a miniszter mondotta — a «birói kart jótékonyan meg fogja nyugtatni». Ez a megnyugtatás mindenesetre szükséges, de sürgős is, mert a birák és jegyzők mostani mozgalma csak azért simult el ilyen gyorsan és könnyen, mert a birói kar tagjai a megnyugtató intézkedéseknek mihamarabb való megtételét bizton várják.

Egyébként a mostani mozgalom is élénken dokumentálja, mennyire szükségünk van a Jogászgyülés intézményére, amely a birói szervezet reformjának fontos kérdéseiben hivatva lenne az ország jogi közvéleményének és különösen a birói karnak kivánságait tolmácsolni és egyszersmind képviselni. Éppen azért tört ki a birói kar elégedetlensége az ezen karnál mindenesetre szokatlan formában, mert más módon nincs alkalom a közmeggyőződés kinyilvánitására.

— **A perrendtartás.** Az igazságügyminiszter a jegyzőkhöz intézett beszédében azt mondotta, hogy reméli, «egy esztendő alatt a végleges perrendtartást mint élő törvényt mutatja be». Ez azt jelentené, hogy a miniszter a Plósz-féle javaslatot mielőbb a képviselőház elé terjeszti és annak a bizottság, valamint a plenum előtti tárgyalását is sürgetni fogja. Türelmetlenül várjuk a javaslat beterjesztésének és tárgyalásának időpontját.

— **A Döntvénytár századik kötete.** Lapunk mai számához mellékeljük a tartalommutatót a Döntvénytár negyedik folyamának V. kötetéhez, amely az egész gyüjtemény *századik kötete.* Ez a szám mindennél jellemzőbben tanusitja a vállalat jellentőségét. Az ujabb időben több uj gyüjtemény alapittatott, ugyanazon a nyomon indulva, amelyen a Döntvénytár, de a mi gyüjteményünk folyton megifjodva, fiatal erőkkel felfrissülve ma is betölti hivatását, ugyannyira, hogy ezen ujabb gyüjtemények közül nem egy legfőképpen a mi Döntvénytárunk anyagát használja, azon épül fel.

— **Az osztrák-magyar bank illetékes birósága.** Az osztrák-magyar bankot egy elbocsájtott szolgája a budapesti kir. törvényszék előtt kártérités iránt perelte. A bank pergátló kifogást tett azon alapon, hogy a budapesti kir. törvényszék nem illetékes és hogy csak a Bécsben székelő kormányzó utján lett volna perbe vonható. A budapesti kir. törvényszék jogerőre emelkedett végzésével a pergátló kifogást elvetette.

Indokok: Az osztrák-magyar banknak az 1899:XXXVII. tcz.-ben foglalt módositott alapszabályai 28. czikke szerint az alkormányzó a budapesti igazgatóság elnöke, mint ilyen tehát figyelemmel a perrendtartás 84. §-ára és a kereskedelmi törvény 186. §-a intézkedésére is, az alperesként perelt budapesti főintézet képviseletére harmadik személyek irányában jogositva lévén: az alperesi főintézet a budapesti alkormányzó utján helyesen idéztetett perbe és igy alperesnek az a kifogása, hogy ő a budapesti főintézet alkormányzója utján perbe idézhető nem volt, nem bir jogerejü alappal.

Hasonlóképpen el kellett vetni az alperesnek a bíróság hatásköre ellen emelt kifogását is, mert a fentebb idézett, módositott alapszabályok 95. czikke szerint csakis a budapesti főintézet és magyarországi főintézetek vannak a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék mint külön ügybíróság hatáskörébe utalva.

Minthogy pedig felperes keresetében az alperes ellen kárkövetelést és pedig azon az alapon érvényesit, hogy ő az alperesnél teljesitett kapunyitogatási ténykedése közben megbetegedett; minthogy továbbá az a követelés közönséges magánjogi igényt s igy nem az alperes üzleti viszonyából kifolyó igényt képez s igy az id. czikk alá vonható esetek közé nem tartozik; minthogy végül sem az a czikk, sem az alapszabályok egyéb intézkedései a jelzett közönséges magánjogi és ahhoz hasonló igények az alperessel szemben való érvényesitésére külön ügybíróságot ki nem jelölnek: a polg. törv. rendtartásnak mint általános jogszabályokat tartalmazónak intézkedéseit kellett a hatáskör elbirálásánál figyelembe venni s ehhez képest, minthogy a kereset tárgyára és összegére nézve egyébként a rendes eljárás alá és a kir. törvényszékek hatáskörébe tartozik és minthogy az alperes telepe Budapesten és igy ennek a törvényszéknek a területén van, — a perrendtartás 33. §-ára tekintettel a keresetre nézve ez a bíróság ugy tárgyi valamint helyi szempontból illetékes, következéskép az illetékesség ellen emelt kifogás jogszerü alappal nem bir. (1904 junius hó 16. 4677. sz.)

— **Elmebeteg nő házasságtörése, mely elbirálás alá esik?** Egy gondnokság alá helyezett elmebeteg nő be bizonyithatólag többekkel házasságtörést követett el. A férj ezen az alapon bontópert akar folyamatba tenni. Kérdés, hogy az elmebetegnek ezen cselekménye bontó okot képez-e és ha azt képezne, vajjon vétkesnek nyilvánitható-e a birói itéletben?

— **Árverési csarnokok.** A budapesti kereskedelmi és iparkamara jelentésében olvassuk a következőket: «Egy használt tárgyak árusitását czélzó árverési árucsarnoknak tervéről ismételten véleménynyilvánitásra szólittatván föl, a kamara kifejtette, hogy semmi oka sincs eltérni amaz elvi régi álláspontjától, amely szerint kizárólagossági jogok adományozását a kereskedelemben lehetőleg kerülni kell.»

Ha a kamarának az igazságügyi szempontból oly fontos árverési csarnokok felállitása ellen más kifogása nincs, akkor igazán nem értjük, miért késnek oly sokáig az 1888:XXII. törvényczikkben is engedélyezett, hatósági árverésekkel foglalkozó intézmény felállitásával?

— **Értékpapirra vezetett foglalási záradékért számithat-e a kiküldött dijat.** A pozsonyi kir. tábla: A nemesztói általános takarékpénztár részvénytársaságnak R. Dávid elleni a trsztenai kir. járásbiróság által elintézett végrehajtási ügyében következő végzést hozott: Az elsőbiróság végzésének a kiküldött birósági végrehajtó dijjainak megállapitására vonatkozó egyedül neheztelt részét helybenhagyja; mert a kiküldött birósági végrehajtó az 1881:LX. tczikk 80. §-ának második bekezdése értelmében köteles volt a lefoglalt részvényeket foglalási feljegyzéssel ellátni, minek folytán az elsőbiróság helyesen járt el, amikor a 84 drb részvényre eszközölt záradék reávezetéséért a kiküldött végrehajtó részére az őt megillető 42 K diját megállapitotta. (3049/905. P. sz.)

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Ausztria ügyvédei.** Ausztria nagyobb városaiban az ügyvédek számát és szaporulatát a következő adatok tüntetik fel:

	1905. évben	előző évhez képest
Bécs	1110	+24
Prága	267	+11
Brünn	94	+10
Innsbruck	30	+ 2
Trieszt	66	— 4
Krakkó	117	+11
Lemberg	182	+15
Csernovicz	60	+ 1

— **Amnestia és kegyelmezés.** II. Vilmos a napokban amnestiát adott mindazoknak, akik személye ellen vagy az uralkodó ház tagja ellen sértést követtek el.

Rendszerint négyféle kegyelmezést különböztetnek meg. A per előtti, a per alatti, a per utáni kegyelmezést és az amnestiát. A két első igen ritka alkalmazásu. Ezekre a porosz királynak nincs is joga. A harmadik a jogerejüleg kiszabott büntetés egészének vagy részének elengedése. Ha pedig a büntetést nem egyes egyénnek, hanem a büntettesek egész osztályának engedik el: ez az amnestia.

Szigoruan véve azonban — a franczia és a német elmélet szerint — amnestia más mint kegyelmezés. Amnestia = feledés. Mig a kegyelmezés a büntetés tényleges kiállásának elengedésében áll (a rovott előélet érintése nélkül), az amnestia a teljes feledés.

A magyar Btk. ezen elméletet nem fogadja el. A visszaesésben ugyanis nem ugy mint a német Btk., az elitélést, hanem a megbüntetést követeli; ha tehát a visszaeső az előbbi cselekményért kegyelmet nyert, ez a büncselekmény a visszaesés tekintetében nem számit, mert büntetést nem kapott érette.

Megjegyzendő azonban, hogy a német Btk. 245. §-a szintén ellenkezik az elmélettel. Kimondja, hogy a visszaesési határozmány az elengedés esetére is alkalmazandó. Minthogy pedig az amnestia is elengedés, ebből következik, hogy az amnestia a német Btk. szerint még nem feledés.

A német törvény tehát az elméletet ép az ellenkező irányban sérti meg, mint a magyar. A magyar szerint a kegyelmezés is feledés, a német szerint még az amnestia sem az.

Ismét egy példa arra nézve, hogy a német büntető törvénykönyvben még a régi szellem uralkodik. *F.*

— **Kártérités a bojkottból folyólag.** 1904 márczius havában az R. német városban alkalmazott péksegédek egy része munkaadóikhoz felhivást intézett, követelvén bérjavitást és az eddig természetben kapott élelmezés és lakás helyett megfelelő pénzbeli ellenértéket. Miután számos munkaadó a követelést nem teljesitette, a munkások elhatározták, hogy a munkát beszüntetik és az ellenálló munkaadók ellenében kimondják a bojkottot. A strike-vezetőség számos példányban felhivást bocsátott ki, amelyben előadta, hogy a segédek követelései igen szerények és hogy a nagyközönséget köztisztasági szempontból is érdekli az a követelésük, hogy a segédek ezentul ne aludjanak és ne étkezzenek a pékmühelyekben. A körlevél befejező részében felhivja a strike-vezetőség a közönséget, hogy a segédeket mozgalmukban támogassa és szükségleteit csakis olyan — külön felsorolt — pékmestereknél szerezzék be, akik a segédek követeléseit teljesitették. A péksegédek szakszervezete is elhatározta, hogy a strikeoló segédeket támogatja és a lapokban közölte, hogy az ellenálló pékmestereket bojkott alá veszi, felhiván egyszersmind a szakszervezet összes tagjait ezen határozathoz való alkalmazkodásra. Ezzel egyidejüleg a szakszervezet kizárással fenyegette azon tagjait, akik nem akartak a harczban részt venni. A pékmesterek a strike-vezetőség, valamint a szakszervezet vezetősége ellen keresetet inditottak és kérték alpereseket a panaszolt eljárástól eltiltani és kártérités megfizetésére kötelezni.

A német Reichsgericht a keresetet a következő indokolással utasitotta el: A német polgári törvénykönyv 823. §-ának első bekezdéséhez képest a Reichsgericht több izben kimondotta, hogy valamely önálló ipar üzése olyan jogtárgy, (Rechtsgut), melynek megsértése kártérités re ad igényt. Ez az eset azonban csak akkor áll elő, hogy ha az iparüzem jogellenesen zavartatik meg. Valamely cselekmény azonban még nem jogellenes csak azért, mert egy iparüzőnek jövedelmére hátrányos befolyással van. A jelen esetben az a kérdés, hogy az alperesek által foganatositott intézkedések tul-

mennek-e azon a határon, amely a bér- és osztályharczokban a munkaadók és munkások között meg van engedve. A bojkott épp ugy, mint a strike, harczi eszköz, amelylyel a munkások a munkaadókra kényszert igyekeznek gyakorolni, de sem a bojkott, sem a strike magában véve nem jogellenes. Mindkét eszköznek ellenpárja van a munkaadó részéről: a munkások kizárásában és egyes munkásoknak vagy a munkások egész csoportjának az egész iparágból való kiközösitésében. Ezeknél az okoknál fogva önmagában a bojkott sem czéljára nézve, sem eszközeire nézve még a jó erkölcsökkel nem ellenkezik.

— **Köteles-e a baleset folytán megsérült egyén magát intézeti kezelésnek alávetni?** Felperes egy vasuti baleset folytán sulyos idegbetegségbe esett és ennek folytán teljesen keresetképtelenné vált. A vasut felhivta felperest arra, hogy a vasut költségén baját ideggyógyintézetben gyógyíttassa, mert szakértők állitása szerint az intézeti kezeléstől lényeges javulás várható. A sérült ezt megtagadta és pert inditott a vasut ellen 3000 márka járadék iránt. A kölni Oberlandesgericht a keresetnek helyt adott. A Reichsgericht ezen itéletet feloldotta, kimondván, hogy a sérülttől követelni lehet, hogy az orvosi tudomány állása szerinti gyógymódnak vesse magát alá. Ennek megtagadása tehát a sérült vétkes magatartása. Ezen nem változtat az sem, hogy a sérült idegenkedik az intézeti kezeléstől és bizalma csak saját orvosában van. A Reichsgericht feloldó határozata annak megállapitására utasitotta az alsófokot, hogy a felperes vétkessége minő mértékben terheli őt. A kölni Oberlandesgericht ujabb itéletében kimondotta, hogy a felperest vétkesség nem terheli, mert ő rá nem lehet egy normálisan gondolkodó és határozó ember mértékét alkalmazni. Nem lehet szó vétkességről, midőn sérült a saját szellemi mivoltánál fogva nincs abban a helyzetben, hogy az előirt gyógymód előnyös voltát belássa vagy nincs meg az akaratereje, hogy az orvosi kezelésnek magát alávesse. Mivel pedig a sérült beteges idegenkedést tanusit az intézeti kezeléssel szemben és mivel éppen a szóban levő baleset folytán van olyan állapotban, hogy magatartásáért felelősségre nem vonható, a vasut álláspontja nem fogadható el jogosnak. A Reichsgericht az ezen itélet ellen a vasut részéről használt felülvizsgálati kérelmet elutasitotta.

— **A Hibernia-ügy.** A Hibernia porosz kőszénbánya részvénytársaság 1904-ben 53½ mill. marka részvénytőkéjét 6½ millióval fel akarta emelni. A társaság igazgatósága két nagy bankkal érintkezésbe tette magát és a bankok a társaság igazgatóságához ajánlataikat benyujtották a tőkefelemelés keresztülvitele iránt. Egyidejüleg a porosz kereskedelmi miniszter is tett ajánlatot a részvénytársaságnak az egész vállalatnak a porosz kir. kincstár részére való megvásárlása tárgyában. Az 1904 augusztus 27-iki közgyülésen elsősorban a porosz kereskedelmi miniszter ajánlatát tárgyalták, mely ajánlat egyértelmü volt a társaság feloszlásával. Az alapszabályok szerint a feloszlás vagy átalakulás iránti határozathozatalhoz ⅔ többség szükséges. Ezen határozat hozatalában 38 millió márkát képviselő részvényesek vettek részt, akik nagy többséggel kimondották, hogy a kincstár ajánlatát elutasitják. Másodsorban a közgyülés a bankok ajánlatát tárgyalta, s most már az időközben megjelent részvényesekkel együtt 50 millió márka értékü részvény volt a határozathozatalnál képviselve. Az alaptőke felemelését a közgyülés elfogadta és az igazgatóság javaslatának megfelelőkép elhatározta, hogy a bankokkal az ügyletet meg nem köti, hanem a részvényesek elővételi jogát kizárja és megbizza az igazgatóságot a felügyelő-bizottsággal egyetértően a részvénykibocsátás módozatainak megállapitására. Felhatalmazta a közgyülés az igazgatóságot arra is, hogy olyan személyek és vállalatok ajánlatát elutasitsa, illetőleg nekik részvényeket el ne adjon, akikről, illetőleg amelyekről az igazgatóság feltételezi, hogy az ujabb részvények birtokát a részvénytársaság további fennállásának veszélyeztetésére használják fel.

Ezen határozatokat a kisebbség per utján megtámadta, azonban a német Reichsgericht a keresetet elutasitotta. A megtámadásnak első oka az volt, hogy a kereskedelmi miniszter ajánlata, tehát a társaság feloszlása iránti határozat hozatalában nem vett részt az alaptőke ⅔-a, amint ezt az alapszabályok előirják. Erre nézve a Reichsgericht az elsőfokkal egyetértően kimondotta, hogy az összes részvények ⅔-ának a határozathozatalban csak akkor kell részt vennie, ha a társaság feloszlása mondatott ki, nem pedig, ha a feloszlás iránti inditvány elvettetett, mert az alapszabályok csak olyan elhamarkodott határozat meghozatalát akarják a minősitett többséggel megakadályozni, amelyek a társaság lételét tényleg megszüntetik.

A második megtámadási okot a kereset abban látta, hogy az alaptőkefelemelés keresztülvitelére ajánlkozó Dresdener Bank is 18 millió márka képviseletében részt vett az alaptőke felemelésére irányuló határozat meghozatalában. A Kammergericht álláspontjával ellentétben a Reichsgericht kimondotta, hogy a bank részvétele ezen határozat meghozatalában nem volt törvényellenes, mert a bankkal az igazgatóság a közgyülést megelőzőleg jogügyletet nem kötött, hanem csak előzetes megbeszéléseket folytatott, és a közgyülés sem kötötte meg a bankkal az ügyletet, hanem csak az alaptőkefelemelés tárgyában határozott, felhatalmazván az igazgatóságot arra, hogy az elhatározott alaptőkefelemelést a saját hatáskörében hajtsa végre, és azoknak adja az ujonnan kibocsátandó részvényeket, akiket erre alkalmasnak tart.

Végül arra is alapitva volt a megtámadási kereset, hogy a közgyülés határozata némely részvényeseket előnyben részesitett mások felett, és hogy az igazgatóságra bizta annak kiválogatását, hogy kiknek ad részvényeket és kiktől tagadja azt meg. A jó erkölcsökkel nem ellenkezik, — mondja a Reichsgericht, — hogy a társaság szorgosan ügyel arra, hogy a saját továbbfennállását biztositsa. A társaság az utóbbi 10 év alatt átlag 11% osztalékot fizetett évenként, ennélfogva a többség gazdasági érdekeinek teljesen megengedett tekintetbe vétele mellett határozott a közgyülés, midőn az igazgatóságot felhatalmazta arra, hogy olyanoknak ajánlatait utasitsa vissza, akikről feltehető, hogy az uj részvényeket a kisebbség érdekében a társaság feloszlásának előmozditására használná fel. Ha pedig a részvényesek elővételi joga ki van zárva, akkor semmi akadálya nincs annak, hogy némely részvényesek kapjanak az uj kibocsátásu részvényekből, másoknak pedig a részvények a fenti okokból megtagadtassanak. Ha az igazgatóság a közgyülés határozatának végrehajtásánál szabálytalanul jár el, ugy nem a megtámadási kereset utja ezen sérelmek orvoslásának.

Ugyanezen esetben továbbá kimondotta a Reichsgericht azt is, hogy elegendő, ha a közgyülési meghivóban általánosságban «az uj részvények kibocsátására vonatkozó módozatok tárgyalása» van jelezve és az igazgatóság vonatkozó inditványai csak a közgyülésen ezen pont tárgyalása közben jutnak a részvényesek tudomására. Végül nem tartja megengedhetlennek a Reichsgericht azt sem, hogy az igazgatóság és felügyelő-bizottság tagjai, a nekik adandó felhatalmazás tárgyában hozott határozathozatalnál a szavazásban részt vegyenek.

Gyakorlott ügyvédjelölt, ki a német nyelvben is jártas, azonnal alkalmazást talál dr. Rosenfeld Nátán ügyvéd irodájában Sopronban. 11824

Jogi könyvek a legolcsóbban és a legméltányosabb feltételek mellett kaphatók hazánk egyetlen speciális jogi könyvkereskedésében és antiquariumában: **Politzer Zsigmond és fia** czégnél, Budapesten, IV., Kecskeméti-utcza 4. — **INGYEN** küldi a czég kivánatra a budapesti és kolozsvári egyetemi *jogász utmutatót*, *Ügyvédi vizsgai utmutatót*, melyben a kir. Curia teljes-ülési határozatai benne vannak, továbbá az 1907. év elején megjelenő nagy antiquar-jegyzékét, melyre előjegyzéseket már most elfogad. — **RÉSZLETFIZETÉSRE** szállit uj jogi tan- és segédkönyveket, tudományos és szépirodalmi müveket stb. 11774

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Veres Pálné-u. 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenegyedik évfolyam. 39. SZ. Budapest, 1906 szeptember 28.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *IV. Veres Pálné-u. 25.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A birósági végrehajtók. —*s* —*ő*. — Sajtószabadság. *Vargha Ferencz* koronaügyész-helyettestől. — *Törvénykezési Szemle:* Igényhirdetmény kibocsátására melyik bíróság illetékes? *Dr. Bernhard Miksa* budapesti ügyvédtől. — Elmebeteg nő házasságtörése mely elbirálás alá esik? *Dr. Hadzsega Illés* ó-lublói kir. albirótól. — A büntetőigazságszolgáltatás Angliában. *Zsoldos Benő* zombori kir. tszéki jegyzőtől. — A huszonnyolczadik német jogászgyülés. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A birósági végrehajtók.

Ama kérdések közt, amelyeket az igazságügyi szervezet várható reformja kapcsán sürgősen meg kell oldani, a birósági végrehajtók ügye is egyik legelső helyen van, vizsgáljuk bár azt akár a végrehajtók egyéni szempontjából, akár az igazságügy általános érdekéből.

Az a 35 év, amely a birósági végrehajtói intézmény behozatala és az a 30 esztendő, amely annak részleges reformja óta eltelt, éppenséggel elég volt annak a meggyőződésnek a megérlelésére, hogy ez az intézmény mai alakjában nem felel meg rendeltetésének, mert nem elégiti ki sem a jogszolgáltatás érdekeit, sem a végrehajtók óhajtását. Az előbbit azért nem, mert mai alakjában — egyéb tényezőkkel együtt, amilyen pl. a végrehajtási kérvény, a közbenjárás költsége — szükségképpen rendkivül megdrágitja a végrehajtást és igy óriás módon növeli a behajtásnak amugy is nagy költségét, amelynek megfizetése épp oly nehezére esik az arra kötelezett és rendszerint, a dolog természeténél fogva, legszegényebb embernek, mint — a végrehajtás sikertelensége esetén — a nem mindig gazdag végrehajtatónak. A végrehajtók óhajtását pedig azért nem, mert a végrehajtási költségnek aránylagos nagysága ellenére is a végrehajtóknak csak kis hányada jut nagy jövedelemhez (némelyik tulságosan is nagyhoz), a többség pedig vagy nagyon szerényen vagy alig képes megélni teljesen bizonytalan, apró összegekből alakuló jövedelméből, amelyből a keresetképtelenség idejére kellene valamit félre tenni, mert hiszen a bir. végrehajtónak, aki nem állami tisztviselő, nem jár nyugdij, sem családjának végellátás. Ehhez járul még az a körülmény, hogy a végrehajtó nagyobb jövedelmének okozója mindig a gazdasági viszonyok rosszabbodása, a tönkrejutó családok szaporodása, az elszegényedés terjedése — mindmegannyi oly tényező, amely éppenséggel nem teszi ugyan kivánatossá e jövedelem emelkedését, de amely viszont könnyen érthetővé teszi azt a tárgyilag semmivel meg nem okolt gyülölséget, amelylyel a lakosság nagy része a birói határozatot végrehajtó, tehát állami törvénynyel reá rótt kötelességet teljesitő, az e nélkül ugyszólván értéktelen marasztaló itéletnek valósággal érvényt szerző kiküldöttel szemben viselkedik.

Látnivaló, hogy gazdasági, társadalmi és néppsychologiai mozzanatok egyaránt döntő sulylyal játszanak közre a végrehajtói kérdés szabályozásánál, elannyira, hogy az igazságszervezeti szempontok ugyszólván csak második vagy harmadik sorban jöhetnek figyelembe — oly jelenség, amely egyébként a legtöbb igazságügyi reformkérdésnél megfigyelhető, bár, fájdalom, nem talál mindig kellő méltánylásra és nem jut mindig a kivánatos érvényesüléshez.

Kérdés már most, hogy miként lehet mindezeket a szempontokat egymással legjobban összeegyeztetni és a szóba jöhető érdekeket az aránylag legnagyobb megelégedésre kiegyenliteni? Mert, hogy a mai rendszer mellett ez nem lehetséges, ebben mindenki egyetért, ama nagyon kevés végrehajtó kivételével, akiknek jövedelme a miniszterekével vagy az államtitkárokéval legalább is egyenlő.

Az én meggyőződésem szerint a végrehajtói kérdésnek egyedül czélravezető megoldása az lenne, hogy az állami föladatot képező végrehajtást állami tisztviselők lássák el, olyan közegek, akiknek törvénynyel megszabott állandó illetményeiken felül csakis az utazással egybekötött napidijak lennének a járandóságaik, akik azonban a felektől semmiféle czimen dijazhatók nem lennének.

Az államkincstárra ebből a szabályozásból háruló terheket — a végrehajtással megbizottaknak illetményeit és végellátását — azok az illetékek fedeznék, amelyeket a felek bélyegjegyekkel rónának le minden egyes végrehajtási cselekmény alkalmával.

E megoldás olyannyira egyszerü, az államra nézve olyannyira kedvező, hogy érthetetlen előttem, mi akadályozza ennek az éppenséggel nem uj eszmének a megvalósitását, pénzügyi és szervezeti szempontból. Amellett aránytalanul olcsóbbá tenné a végrehajtási eljárást (amelynek egyszerüsitésével más alkalommal foglalkozhatunk), mert hiszen az állam ezen a szomoru bevételi forráson nem akarhat nyerészkedni és végül — csak sorrendben utoljára, nem jelentőségénél fogva — teljesen kielégitené a végrehajtók óriás többségét, akik jelenleg máról-holnapra élnek és sem munkaképtelenségük idejére semmit félre nem tehetnek, sem haláluk esetére családjukról nem gondoskodhatnak.

A végrehajtói állás előképzettség és javadalmazás szempontjából a telekkönyvvezetőével legyen azonos, ugy, hogy a külön végrehajtói és külön telekkönyvvezetői vizsgálat is megszünhetnék, illetőleg egyesithető lenne. Az is természetes, hogy az olyan bíróságnál, ahol a végrehajtási cselekmények nem foglalkoztatják eléggé a végrehajtót, ez utóbbi irodatiszti tennivalókkal is megbizható lenne, de természetesen csak akkor, ha állandóan kicsiny az elfoglaltsága, mert egyébként számitásba kell venni, hogy a végrehajtó müködése nincsen helyhez és hivatali órákhoz kötve, esetleges szabad ideje tehát sokszor a rendkivüli időben való munkásságnak jól megérdemelt kárpótlása lenne.

A végrehajtási cselekményeknek bélyegjegyekkel lerovandó díját, mint már emlitém, oly összegben kellene megszabni, hogy az együttesen teljesen fedezze a végrehajtói intézmény államositásából eredő költségeket. Hogy ez a végrehajtást szenvedőknek igen nagy tehermentesitésével járhatna, az nyilvánvaló. Ebben a tekintetben talán elégséges az adó- és illetéktartozásoknak végrehajtás utján behajtásával járó csekély dijakra utalnom. Nem mondom, hogy a magánvégrehajtások dijai ugyanily csekélyek legyenek — a tulságosan kis költség csak szaporitaná a fizetni ugy sem sietők óriás számát — de kétségtelen, hogy a mainál aránytalanul olcsóbban lehetne ellátni az összes végrehajtási cselekményeket és egy csapással meg lehet szüntetni azt az odiumot is, amelylyel, oly méltánytalanul, a végrehajtókat sujtják, akikben igen sokszor több a szivjóság, mint a végrehajtatóban.

És mintha ez az ok- és alapnélkül való igazságtalan előítélet nemcsak a közvetlenül érdekeltek körében lenne található, akiknél, emberi szempontból, még érthető bizonyos elkeseredés és az ebből származó ellenszenv. Végre is a végrehajtó megjelenése legtöbbször sulyos anyagi bajokra, a szegénységre és nyomorra, nem egyszer a teljes tönkrejutásra emlékeztet; már pedig sokszor vagyunk ugy emberekkel és helyekkel, hogy a pusztán hozzájuk füződő emlékeink kellemességének vagy kellemetlenségének mértékével viseltetünk velük szemben rokon- vagy ellenszenvvel, tekintet nélkül arra, volt-e abban közvetlen cselekvő részük vagy sem? Ez igazságtalanul van igy, de emberi és ezért sokszor megbocsátható.

Ámde az ország ügyeit intézőknél nem lenne szabad ilyen emberi gyöngeségekkel találkoznunk akkor, amikor nem mint magánemberek cselekesznek. És mégsem szabadulhatni attól a benyomástól, mintha a bir. végrehajtókkal szemben igazságügyi kormányaink az évek hosszu során át nem lettek volna mentesek bizonyos előítélettől vagy legalább is közömbösségtől.

Ennek a jelenségnek tulajdonitható, hogy a végrehajtók helyzetének javitása érdekében annyi évtizeden át semmi sem történt — mintha mindegyik végrehajtó élvezné egyes budapesti kartársainak nagy jövedelmét. Ennek tudható be az is, hogy ritkán jutalmazták a tisztét dicséretes lelkiismeretességgel és kötelességtudással betöltő végrehajtót azzal, hogy 10—15 évi szolgálat után esetleg jövedelmezőbb és kellemesebb állomásra helyezzék át — oly jutalmazás, amelyet a végleges rendezésig is szabálylyá kellene tenni. Sőt még a gyermekek nevelése érdekében vagy egészségi okokból kért áthelyezéseknél is a végrehajtókkal szemben voltak a kormányok mindig a leginkább szükkeblüek (bár, igaz, birákkal és birósági hivatalnokokkal szemben sem jártak el ebben a tekintetben mindig méltányosan).

Szóval akkor, amikor a végrehajtók kérdésével foglalkozunk, ne lássuk magunk előtt mindig csakis a kétségtelenül nagyon sajnálatraméltó azt az adóst, aki csakis azért, mert legjobb akarata ellenére sem tudta megfizetni hitelezőjének jogos követelését, a tőkén és annak kamatján fölül, a peres és a végrehajtási eljárásnak a viszonyaihoz és a per tárgyához képest aránytalanul nagy költségeit is köteles viselni.

Gondoljunk néha arra is, hogy igen sok végrehajtónak a legnagyobb gondokkal kell küzdenie, hogy éppen csak szegényesen megélhessen; hogy sokszor képtelen gyermekeit a legszerényebb életpályára is nevelni; hogy társadalmi helyzete sokszor nagyon kinos; hogy el van zárva az előlépés minden reményétől és hogy azzal a biztos tudattal néz öregségének elébe, hogy a legjobb esetben kartársainak jótékonyságára lesz utalva ő is, családja is, és mindezt mert nem egyszer önmegtagadással vállalkozik azoknak a feladatoknak a teljesitésére, amelyek nélkül a jogszolgáltatás csaknem teljesen czéltalan és hatálytalan, tehát értéktelen lenne.

Mindezek a szempontok azonban még inkább kötelességgé teszik ennek a kérdésnek mihamarabb megoldását. Ennek módozataival pedig elég hosszu időn át foglalkoztam, hogy teljes megfontolással állithassam föl ezt a két tételt, amelyből kiindultam: az egyik az, hogy az egyedül helyes megoldás az államositás, a másik pedig az, hogy ennek semmiféle akadálya nincs, akár igazságügyi szervezeti, akár pénzügyi szempontból. Csak akarni kell valahára cselekedni is, orvosolni kell valahára a látható bajokat, amelyeket mindenki ismer és amelyeket annyian éreznek, tudni és akarni kell valahára valamit alkotni igazságügyi téren is, amelyen már annyi esztendő telt el a tervzegetéssel, anélkül, hogy annyi nagybecsü tervből csak egy is valósággá lehetett volna!

— *s* —*ő.*

Sajtószabadság.*

II.

Bármily bölcsek voltak is apáink, midőn a sajtótörvény anyagát két csoportba osztották s ezek egyikét «*örökre*», másikát pedig «*ideiglenesen*» rendezték, mégis hibába estek akkor, midőn azt egyik téren bizonyos osztályok *kiváltságai* ellen háborut inditottak, ugyanakkor a másik területen: a sajtótörvénybe oly szabályt vettek fel, mely privilegium jellegével bir. Nem tudta a jobbkezük, mit csinált a balkezük. Jobbkezükben csákánynyal rombolják le az előjogokat s a kiváltságokat; balkezükkel pedig kiváltságokat s előjogokat adományoznak.

A 30. §. ugyanis azt mondja, hogy oly időszaki lapot, melynek tartalma «politikai tárgyak körül forog», csak az adhat ki, aki tiz- vagy ötezer frt biztositékot letesz.

Szembeállitva ezt a minden polgárt megillető sajtószabadsággal, itt az mondatik, hogy a politikai tartalmu gondolatért nagy vámot kell fizetni s ha e vám nélkül születik meg, bármily bölcs és hasznos legyen is a gondolat — a felelős személy egy évig terjedhető fogházzal s 500 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntettetik.

Hogy micsoda képtelenségre vezet ez a plutokratikus izü szabály, nem nehéz kimutatni. Tudjuk, hogy az imént befolyt küzdelemben mindenki epedve várta a békét; tegyük fel, hogy a kibontakozás par excellence politikai jellegü kérdését *X.* egy szépirodalmi lapban veti fel s pedig oly egészséges formában, hogy annak alapján tényleg létre is jött volna az alkotmányos rend az országban.

Ennek az embernek szobrot kellett volna állitani, de egyben a lap kiadója, azért mert a kibontakozás alapjául szolgált politikai czikket kiadta, egy évig terjedhető fogházzal lett volna büntetendő.

De nemcsak ebből a szempontból helytelen a sajtótörvény 30. §-a, hanem helytelen azért is, mert a *közügyekbe avatkozást*, melyhez minden állampolgárnak joga van, a vagyontól teszi függővé. Még némileg lehetne védelmezni a törvényt, ha azt mondaná, hogy politikai lapot csak az adhat ki, aki adófizető polgára az államnak; mert igy az államháztartásban filléreivel ő is részt vesz, tehát joga van a közügyekhez is hozzászólani.

Ez megfelelne egyéb törvényeinknek is, mert a választói jogosultságnál, esküdtképességnél stb. az adófizetés tényleg jelentőséggel bir.

Ámde a törvény nem ezt, hanem egy tekintélyes összegü biztositék letételét követeli meg. Azt lehetne felhozni, hogy minden életképes lapkiadóvállalatnak van biztositékra való pénze, ez tehát nem lehet akadálya a lap alapitásának.

Ez igaz, főleg igaz Budapesten, de nem is ez a bökkenő, hanem az, hogy a 30. §. *oly szabályt állit fel s oly gondolatot iktat törvénybe, mely nem illik a XX. század demokratikus irányu világfelfogásának keretébe*, sőt már az 1848-iki év uralkodó eszmevilágába sem illett bele.

Bizonyára távol állott a 48-as évek törvényhozóitól az osztálykiváltságok törvénybeiktatásának gondolata; de az is valószinü, hogy az egy évvel előbb megjelent kommunista manifesztum hatása alatt sem állottak. A kaucziό behozatalánál demokratikus vagy antidemokratikus jellegü gondolatok nem szerepeltek; elég volt akkor a nemesi előjogok eltörlését keresztül vinni. Hogy ez igy van, az kétségtelenül kitünik a 30. §. 3. pontjából, ahol az mondatik, hogy «sajtóvétségekért elmarasztalás esetén a pénzbüntetés a biztositékból vonatik le.»

Azért kell tehát a biztositék, hogy ha politikai lapban sajtóvétség követtetik el, a pénzbüntetés a priori fedezve legyen.

* Az előbbi közl. l. a multheti számban.

Álljunk meg kissé ennél a pontnál.

A szabadságjogok terén sehol sincs ilyen körültekintő gondosság. Ha ezt mintául akarnánk elfogadni, akkor a személyes szabadság, vallásszabadság, politikai, gyülekezési, egyesülési szabadság, stb. mögé mindenütt egy csomó pénzt kellene elhelyezni, hogy ha e szabadságjogok gyakorlatában valaki büncselekményt követ el, a pénzbüntetés a priori fedezve legyen.

A sajtótörvény dohos illatu gondosságával nem volt elég következetes, mert miért kell politikai czim alatt megjelenő lapnál a pénzbüntetésről előre gondoskodni s miért nem kell ezt tenni más lapoknál, holott ezekben épp ugy elkövethető rágalmazás, izgatás, stb., mint az előbbiekben?

Az is meglehet, hogy ennek az előrelátásnak más czélja van, az, hogy a politikai lap kiadóját visszatartsa a bünbeeséstől s a lap egybeállításánál mindig előtte legyen a Btk. az ő pénzbüntetéseivel, mely a kaucziót kérlelhetlenül sujtani fogja; de hát miért lép fel a törvény præventiv szabálylyal a politikai lapoknál s miért mond le arról társadalmi s szépirodalmi tárgyu lapvállalatokról?! Mert a tapasztalat mutatja, hogy nemcsak bevallott politikai, hanem szépirodalmi lapokban is a büntetőjog területére csusszan olyik szerző tolla, ahol pedig nincs kaucció.

A biztositék letételét csak akkor lehet a pénzbüntetésről való gondoskodással kapcsolatba hozni, ha a 30. §. 2-ik pontját annak 3-ik pontjával kapcsoljuk össze, ami már törvénymagyarázat, jogászi sintesis és analisis.

Enélkül a logikai müvelet nélkül a törvény 30. §-ának 2-ik pontjában foglalt szabály igy szól: «politizálni időszaki lapokban csak 5000, illetve 10,000 frt biztositék letétele esetében szabad».

Hozzuk összefüggésbe ezt a szabályt a sajsószabadságot meghatározó 1. §-sal. Itt az mondatik, hogy: «Gondolatait sajtó utján mindenki szabadon közölheti és terjesztheti.»

Ebből az «*örökre*» szóló szabályból egészen világos, hogy mindenki *mindennemü* gondolatát közölheti sajtó utján; amely gondolatban pedig büncselekmény foglaltatik, azért a felelős személy hajdan a sajtótörvény első fejezete értelmében, most pedig az 1878 : V. tcz. rendeletei szerint felelősségre vonatott, illetve vonatik. Egyébként szabad a gondolatnak sajtó utján való közzététele korlátlanul.

Állitsuk már most ezzel az örökre szóló szabályozással szemben a 30. §. 2-ik pontját, nyomban látni fogjuk, hogy a 48-as törvényhozás bölcs volt, midőn szárnyakat adott a sajtónak, de már elhagyta következetessége akkor, midőn szabad folyást engedett ugyan a gondolatok nagy oczeánjának, de a politikai gondolatokat a tőkéhez lánczolta le.

Ebben az van kifejezve, hogy a politikai gondolat már természeténél fogva veszedelmes, mely veszedelem azonban teljesen megszünik, ha az kauczióval körülbástyázott agyból röppenik ki.

Általában tehát szabály az, hogy politikai gondolat a sajtóban csak a vagyoni föltétel fenforgása esetében születhetik meg; s igy midőn az annyira magasztalt sajtótörvény urbi et orbi hirdeti a sajtószabadságot, ugyanakkor a politikai gondolatok széles mezején, a hátulsó ajtón becsempészi a vagyoni censust.

Ez a becsempészés a politizálást csak a kauczióképesség területén engedvén meg, ezzel a szabadság korszakából visszalépett azokba az időkbe, midőn az osztálykiváltságok paraja virágzott.

Ez a szabály tehát az atavismus szülötte.

Miután pedig a politizálás tulajdonképen nem más mint közérdekü dolgoknak * kritikai tárgyalása, a census nélküli sajtószabadság a szoros értelemben vett tudományos szépirodalmi s müvészeti alkotásokra szoritkozik, sőt még itt sincs szabad mozgása, mert ezeknek tárgyalása is gyakran belevág a politikába.

De igazságtalan a vagyoni census a szabadsajtóban, mert a *sajtó egy részét leszoritja a közérdekü ügyek kritikai taglalásától*, holott egy magasabb nivón álló társadalmi és szépirodalmi lap higgadt s emelkedett tárgyalási modorával a napi renden levő politikai kérdéseknek objektiv megismerését bizonyára jobban előmozditaná, mint igen sok kaucziós politikai lap, melynek czélja nem az altruismustól sugalt ismeretterjesztés, hanem a reklámhajhászat, mely mint a croupier — ki gereblyéjével bőven sepri be a nyeresegvágytól felizgatott publikum aranyait, — szintén annál jobban arat, minél messzibbre hangzik a reklám dobja, tehát minél magasabb hullámokat vet a kiváncsiság szenvedélye.

A kaucziónak egyetlen egy esetben volna jogosultsága, akkor t. i., ha ezzel a sajtótól *tárgyilagosságot, okosságot igazságot s altruismust lehetne vásárolni*. Sajnos, ez utópia; s a biztositékkal megvásárolt politizálási szabadság bizonyos mértékben arra való, hogy a közönségnek ama részét, mely kizárólag a hirlapokból meriti összes szellemi táplálékát, *bármily módon* a kiadó pénztárához lánczolja.

Miután pedig az előfizetőket éppen nem a higgadtság, tárgyilagosság s az ismeretek terjesztése szerzi meg, hanem az, ami a nagyrészt tanulatlan olvasóközönség fantaziáját s érzelmi világát felizgatja: a sajtó egy része a politizálási szabadságot arra használja fel, hogy az eseményeket kiszinezi, módositja, felcziczomázza s eltorzitja, a szerint amint könnyebb az olvasó közönség lelkéhez hozzáférköznie; ily módon az után az előfizetők növekedő száma is biztositva van.

Ez a hirlapirodalomnak s főkép a politikai zsurnalistikának fattyuhajtása. Sajnos, ez a jelenség éppen nem ritka; ami miatt nem is egyedül magát a sajtót, hanem elsősorban a publikumot kell okolni.

Itt nem csupán a magyar, hanem ezt s minden oly faj olvasóközönségét értem, mely elsősorban érzelmi életet él, mint fajunk, s csak abból fejlődik utólag intellektuális élete. Ilyen a franczia, spanyol stb. szóval a latin faj; mig megforditva, az intellektuális lelki folyamat uralkodik az angolszász fajnál s németeknél.

Az érzelmi életet élő fajoknál elég egy jelszónak piaczradobása, hogy ez az uralkodó érzelmet kiváltsa, mely azután az agymüködésből képes teljesen kiszoritani az értelmi lelki folyamatot, vagy legalább is leszereli azt.

Természetes dolog, hogy az ujságirás nem uri passzió, hanem kenyérkereső, nehéz foglalkozás. A hirlapirónak élni kell; hogy pedig élhessen, a hirlapnak kell virágozni. S igy részt kell vennie a létért való küzdelem nagy konczertjében; fel kell használnia a törvény által megengedett eszközö-

* A Curia 636/905. sz. határozatában foglalkozik a politika meghatározásával: «Ez a felfogás nem felel meg a S. T. 30. §-a értelmének. A törvény biztositékhoz köti mindama közléseket, melyek «politikai tárgyak körül forognak;» ilyennek tekintendő pedig minden közlés, mely az ország törvényhozási vagy közigazgatási kérdésével gyakorlati szempontból foglalkozik. A közlőnek egyéni czélzata az, hogy politikai vagy éppen pártérdeket szolgáljon, avagy hogy a közléshez elmélkedést füzzön, a törvény szempontjából közömbös és a fenti tárgyi ismérveknek megfelelő czikk kiadása magában foglalja a Btk. 75. §-a szerinti szándékot.» A Curia ebben a határozatában a törvényhozási s közigazgatási ügyeket szembeállitja; ez nem helyes, hiszen tudjuk az Országos Törvénytárból, hogy a törvények nagy része a közigazgatásba vág, tehát a közigazgatás a törvényhozáshoz tartozik. A közigazgatással nem a törvényhozás, hanem az igazságszolgáltatás áll szemben. Az állami életben, ami nem igazságszolgáltatás, szükebb vagy tágabb értelemben közigazgatás. Amit azonban a törvényhozás szabályoz, az mind közérdekü, ha egyébként magánérdekü volna is; mert az állam közérdekü tevékenysége a törvényhozásban csucsosodik ki. A közérdekü fogalom tehát dogmatice körül nem határolható; vannak közérdekü ügyek természetüknél fogva; de vannak olyanok is, melyek magánjellegüek, de közérdekükké válnak nyomban, mihelyt azt a törvényhozás körébe ragadja. Épp igy vagyunk a közigazgatással is, ennek köre aszerint tágu vagy szükül, amint fejlődik az állami beavatkozás vagy nyomul előtérbe az individualismus.

*

ket arra, hogy kenyere biztositva legyen, habár ezeket az eszközöket néha a morál gyanus illatuaknak találja is; és magához kell édesgetnie a publikumot; ezt pedig csak ugy teheti, ha az altruizmust sutba téve, az események feltálalásánál felcziczomázza azokat az inyencz közönség szája ize szerint.

A kauczió követelésével a törvény megkönnyiti a politizáló lapok létért való küzdelmét; mert bizonyos monopoliumot teremt a politika mezején, mely területen csak azok vehetnek részt a versenyben, akik biztositékot tettek. Ez a monopolium amily hasznos a kedvezményezett körzetre, épp oly káros a szellemi élet szabad versenyére; mert abból azok a lapok, melyek a védvám kedvezményéből kiszorultak (társadalmi, szépirodalmi lapok) nem vesznek részt.

De más baj is fenyegeti a census ringjében nem levő lapokat, az t. i., hogy a büntető megtorlás lehetősége állandóan Damokles kardként lebeg a fejük felett.

Tudjuk jól, hogy a politika fogalma a legrugalmasabb fogalmak közöl való, Ha akarja a bíróság, a szaklapok kiadóit sorra becsukathatja meg nem engedett politizálás miatt, mert hiszen a szaklapok főfoglalkozása a fennálló jogi és társadalmi rend kritizálása. Vajjon mi lehet typikusabb politika, mint a törvényhozás hatáskörébe utalt ügyek kritikai tárgyalása? Ezt teszik a politikai napilapok, *de ezt teszik a szaklapok is;* az igaz, hogy ezek rendszerint nem üznek pártpolitikát, de a politika fogalmát nem is lehet a pártpolitika *Prokrustes* ágyába szoritani.*

Bizonyos azonban, hogy minden politikai kérdés nyomban pártpolitikává lesz, mihelyt azt a parlament valamelyik pártjának programmja szempontjából világitjuk meg.

No és mi történjék akkor, ha az egész országgyülést egyetlen törvényhozási czél hozta létre s tartja össze? akkor bárhol nyuljon is ehhez a kérdéshez a legridegebb tudományos kritika: politikát tartalmaz és pedig a legszorosabb értelemben vett pártpolitikát.

Ilyen esetben a 30. §. minden tudományos kritikát leszerel.

Kapóra jön nekem a mostani országgyülés. Mindenki tudja, hogy a kormánynak épp ugy, mint a képviselőháznak a rend csinálástól eltekintve *egyetlen* programmja van: az általános szavazati jog.

Tehát, ha az ügyészségek s bíróságok a 30. §-t következetesen akarnák alkalmazni, minden tudományos szaklap kiadóját a fogházba kellene küldeni, mihelyt erről a kérdésről czikkezni merészelne; vagyis a 30. §. *következetesen* alkalmazva, az általános szavazati jog nagyfontosságu kérdésében a tudományos vitát *is* teljesen leszerelné.

Csakhogy nem alkalmazzák következetesen s éppen ez a bökkenő; a gyakorlat bizonyos lapokat szó nélkül átereszt a vámon, habár kauczió nélkül a politika jegyében születtek, abban élnek s virulnak; mások pedig a legkörmönfontabb manöverrel sem tudják a vámszedőfigyelmét kijátszani, melyet itt az éberszemü ügyész helyettesit; kérlelhetlenül elcsipi az árut s ha egyszer vámköteles árunak minősitette, ezt a keresztvizet nem veszi le róla egyik bíróság sem. A politika rugalmas fogalma ekkép, midőn «*szintelen*» lapokról van szó, összehuzódik, ha pedig gyanus lap kerül az igazságszolgáltatás vámszedőjének kezeügyébe, kinyujtja csápjait mint valami polip s a politika felduzzasztott területén ilyenkor csakugyan kisüti, hogy a czikk «politikai tárgyak körül forog».

A 30. §. második pontját tehát, mint atavistikust, elavultat, helytelent s igazságtalant, hatályon kivül kell helyezni.

Vargha Ferencz,
koronaügyész-helyettes.

(Folyt. köv.)

* A Curia is kimondotta ezt fenti határozatában.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Igényhirdetmény kibocsátására melyik bíróság illetékes?

(Válasz hasonczimü czikkre.)

Véleményem szerint czikkiró helytelen irányban oldotta meg a felvetett kérdést, midőn azon eredményre jut, hogy a biztositásilag lefoglalt ingókra a végrehajtási törvény 134. § ában szabályozott igényfelhivást az iratok áttétele esetében is a biztositási végrehajtást foganatositó bíróság tartozik kibocsátani.

Az igényfelhivás kibocsátása lényegileg nem egyéb, mint foganatositó cselekmény a biztositásilag lefoglalt ingókra. Ez esetben ugyanis a kiküldött mellőzhető s a bíróság csak annak kimondására szoritkozik, hogy a biztositásilag összeirt ingók kielégitésileg vannak lefoglalva. Erre szolgál az igényhirdetmény, mely tehát rövidebb eljárás a kielégitési végrehajtás foganatositására.

Ily rövidebb eljárás — hasonlag kiküldött mellőzésével — előfordul a végrehajtási törvény 84. §-a értelmében, midőn csakis közpénztárból fölvehető követelésekre vagy birói letétbe helyezett összegekre kivánja a végrehajtató a vegrehajtás foganatositását.

Ez esetben a kir. Curia 1897. évi 2226. P. sz. itéletére való hivatkozással és a végrehajtási törvény 133. §-ára való vonatkozással kimondotta az igazságügyminiszter 41445/897. sz. a., hogy a végrehajtási törvény 18. § a értelmében foganatositó bíróság azon járásbíróság, melynek területén van azon kir. adóhivatal, ahol a végrehajtást szenvedő részére járó fizetés felvehető, más szóval, melynek területén a lefoglalt követelés, mint ingó fekszik.

Ugyanazon szabály, melyet a bíróságok a végrehajtási törvény 133. §-ának magyarázatánál követnek, alkalmazandó a következő szakasznál, a 134. §-ánál is.

De alkalmazandó e szabály magának a törvénynek magyarázatából folyóan is.

A kielégitési eljárás első fázisa az összeirás és becslés, melyet az igényfelhivás pótol.

Az eljárás további szakában kiküldött nem mellőzhető; árverés kiküldött nélkül nem tartható meg. A foganatositó bíróság tehát az eljárás későbbi szaka számára (árverési hirdetmény kibocsátása, árverés megtartása) kiküldöttet tartozik kirendelni.

A törvény erészt világosan intézkedik, midőn a 134. §. második pontjában a foganatositásra illetékes bíróság illetőségéhez sorolja az igényfelhivás kibocsátását *és* a kiküldött kirendelését.

A kiküldöttre ugyanis feltétlenül szükség lévén, intézkedésnek kellett történnie a kirendeléséről.

A czikkiró által emlitett esetben tehát kizárólag a budapesti V. ker. kir. járásbíróság illetékes a végrehajtás foganatositására, tehát az igényfelhivás kibocsátására.

Nem vitás, hogy a budapesti V. ker. kir. járásbíróság volna illetékes, ha végrehajtató ujabb összeirást kivánna, de megáll az illetőség, ha a kiküldött és az ujabb összeirás mellőztetik.

Mert ha a helytelennek tartott elintézés szerint a kecskeméti járásbíróság kibocsátaná az igényfelhivást, már kiküldöttet nem rendelhet az árverési hirdetmény kibocsátására és az árverés megtartására, hiszen az ingók végrehajtatónak iratok áttételét kérelmező bejelentése szerint nincsenek területén.

Abból pedig, hogy az összeirás és becslés (illetve az igényfelhivás kibocsátása) az ingóságokra vezetett végrehajtás egyik fázisa, melynek további fázisa az árverés (kiutalás, átruházás, ügygondnok utjáni behajtás stb.) és abból, hogy

a törvény a felhivás kibocsátására és a további végrehajtási lépések teljesitésére egy bíróságot jelöl meg, mely e két cselekményt teljesiteni köteles, következik, hogy a két végrehajtási cselekmény különválasztása nem engedélyezhető s az igényfelhivás kibocsátására azon bíróság illetékes, mely a további végrehajtási lépések teljesitésére kirendelendő bírósági végrehajtót kirendeli, azaz melynek területén a lefoglalt ingók feküsznek.

De ugyanezen bíróság lesz illetékes a végrehajtási törvény 124. §. szerinti ügygondnok kirendelésre. hiszen a lefoglalt követelésre ugyanazon szabály alkalmazandó, melyet a törvény a közpénztárból lefoglalt követelésekre nézve a 133. §-ban és a biztositásilag lefoglalt ingókra a 134. §-ban megállapit.

De nem következik e tétel helytelensége abból sem, mit czikkiró állit, hogy t. i. e tétel alkalmazása esetén az iratoknak az ingókkal vándorolniok kellene, mert igenis a végrehajtási lépések folytatása végett az iratoknak követniök kell az ingóságokat, sőt a követeléseket is.

Avagy képzelhető-e az árverés megtartása ingók hiányában?

A közpénztárból lefoglalt követelés utalványozására pedig a fenti igazságügyminiszteri rendelet hasonló értelmében intézkedik.

Ekképp ugy a 134. §. magyarázata, mint a törvény szelleme is amellett szól, hogy a biztositásilag lefoglalt ingókra nézve az igényhirdetmény kibocsátására *és* a további végrehajtási lépések megtételére azon bíróság illetékes, melynek területén végrehajtató bejelentése szerint az ingók feküsznek, azaz hová az iratokat végrehajtató áttétette.

Dr. Bernhard Miksa,
budapesti ügyvéd.

Elmebeteg nő házasságtörése mely elbirálás alá esik?

— Felelet a Jogt. Közl. mult heti számában foglalt nyilt kérdésre. —

A házastársnak elmebeteg állapotában elkövetett házasságtörése a házassági kötelék felbontására alapul nem szolgálhat, és ha alapos a kérdést követő sorokból meritett az a feltevésem, hogy az illető nő a köteléki per megindításakor is gondnokság alá helyezett elmebeteg, akkor a bontó per folyamatba tételére a házassági törvény 87. §-a első bekezdésének a törvényhozási gyakorlat által elfogadott értelme is akadályul szolgál, vagyis tehát az adott föltételek mellett a házassági kötelék felbontása iránti per megindításának kettős akadálya van.

Egyfelől ugyanis a házassági törvény 85. §-ának ebbeli rendelkezéséből, amely szerint az a házasfél (esetleg mind a két házastárs), aki oka a házasság felbontásának, vétkesnek nyilvánitandó, nyilvánvaló, hogy a házassági törvény ötödik fejezetében felsorolt cselekvények csak akkor képeznek bontó okot, ha azoknak, illetve egyik-másiknak elkövetőjét ezen elkövetésben «vétkesség» is terheli, amely vétkesség fenforgását a teljes cselekvőképtelenséggel járó elmebetegség kizárja. Ennek különben kifejezést adott a házassági törvényjavaslatnak miniszteri indokolása is, amelynek vonatkozó részéből (167—171. lap) kitünik, hogy a bontó okul megállapitott cselekvénynek, hogy az elkövetőjének bontó hatállyal beszámitható legyen, szabadakaratelhatározásból kell erednie és szándékosan kell elkövetve lennie.

Másfelől pedig a kir. Curiának a házassági törvény 87. §-a első bekezdésének értelme körül az a felfogása van, hogy ezen törvényes rendelkezés az elmebeteg házasfélnek csak a felperességet adja meg, ellenben az alperességet nem, vagyis tehát elmebeteg házastárs ellen bontó keresetnek nincs helye. És ez a törvénymagyarázat helyes is; mert megfelel a törvényhozás abbeli szándékának, amely szerint a 87. §-ban foglalt kivétel csak a per megindítására, illetőleg «az elmebeteg *felperesre*» szorittassék. (Miniszteri indokolás 199—200. lap.)

Különös figyelmet érdemel ebben a kérdésben a kir. Curiának 1904. évi 2196. sz. itélete (*Dtár* IV. f. II. k. 243.), amely szerint az elmebetegség miatt gondnokság alá helyezett házastársnak cselekvényei, tekintet nélkül arra, hogy azok az elmebetegség alatt vagy *annak keletkezése előtt merülnek-e fel*, mig a gondnokság meg nem szüntettetett, bontó okul nem szolgálhatnak és a *házasság megszüntetése bontó okok alapján nem kérelmezhető.*

Dr. Hadzsega Illés,
ó-lublói kir. albiró.

A büntető-igazságszolgáltatás Angliában.

— Az 1902. évi angol kriminál-statisztikából. —

Egy oly hatalmas és korunk fejlettségi viszonyai szerint ugyszólván tökéletesnek mondható kulturállamban, — mint a minőnek mi Angolországot ismerjük, — nem tartozik a könnyen mellőzhető kérdések közé annak eldöntése: vajjon a társadalom évről-évre mily mértékben képes kiküszöbölni magából az emberi törvények tiltó rendelkezéseit lábbal tapodó, *bünös* elemet s az alaki büntetőjog erélyes rendszabályaival alkalmazása minő arányokban csökkenti a bünesetek számát? S a jelen esetben éppen ugy vagyunk, hogy meglehetős nagy nehézségekbe ütközik határozott feleletet adni arra, hogy vajjon a bün növekszik-e jelenleg, vagy csökken Angliában? Az erre vonatkozó statisztikai adatok nem egyszer jelentékeny ingadozást mutatnak; egy-egy év kedvező eredményeit nem egyszer lerontják a következő évek meg nem nyugtató számadatai. Igy például, — miután ez alkalommal mi az angol kriminál-statisztikának 1902. évi eredményeivel óhajtunk itt foglalkozni: az idevonatkozó adatokból az állapitható meg, hogy a bünözések száma Angliában, — az előző évekhez viszonyitva, — növekedőben van.

Lássuk egyenesen magukat a rideg ugyan, de a figyelmes kutató előtt fölötte sokat mondó számadatokat, amint azok az angol statisztikai hivatalnak az 1902. évre vonatkozó terjedelmes jelentéséből («Indicial Statistics, England and Wales 1902» Part. I. Criminal Statistics) kiböngészhetők. Sajnos, de való: az általános müveltségi viszonyok föllendülésének daczára a bünesetek száma Angliában nem is hogy inkább fogyna, hanem még szemmelláthatólag emelkedik.

Az esküdtszékek és quarter-sessionok elé állitott egyének összes száma 1902-ben 11,393 volt, mig 1901-ben csak 10,797; ezek közül elitéltetett 1902-ben 9138 egyén, az 1901-ben elitélt 8631 vádlottal szemben. Az *indictable*, — tehát a nagyobb büntetéssel járó — büncselekmények miatt tárgyalás elé idézett terheltek összes száma 1902-ben 57,063, amely szám, tekintettel arra, hogy az előző éven csak 55,453 volt, 2·9% emelkedést tüntet föl; ezen ügyek közül *sommás* uton tárgyaltak 1902-ben 45,676 ügyet, mig ezek száma a megelőző éven 44,656 volt.

Az emelkedés kiterjed az *indictable offence*-ek csaknem valamennyi osztályára, és pedig az *első* osztályban, — mely a *személy* elleni delictumokat foglalja magában, — a növekedés: 30, vagyis 2757 áll szemben 2727-el; az emberölés miatt vád alá helyezett egyének száma 1902 ben 263, az előző éven pedig 245 volt. — A *második* osztályban, — hova a testi bántalmazással elkövetett, *vagyon* elleni delictumok tartoznak, — nagyon is jelentékeny a szaporodás, vagyis nem kevesebb, mint 457; mert mig ezek összes száma 1901-ben csupán 2393 volt, 1902-ben már 2850-re emelkedett. Különösen az u. n. éjjeli háztörés (burglary) eseteiben érezhető nagyon ez az emelkedés, bőven kivévén ezekből a maga részét a nagy angol világváros söpredéke. A *harmadik* osztályban — a bántalmazás nélkül elkövetett, vagyon elleni delictumok között — szintén szaporodás észlelhető, mert ezek száma 1902-ben 50,161 volt az előző év 49,094 esetéhez képest; itt a cselekmények nagy zöme egyszerü lopásból áll; a *negyedik* osztályban, — vagyis a vagyon ellen gonosz szándékból elkövetett sérelmek osztályában, — *apadás* mutatkozik; az *ötödik* és *hatodik* osztályban, hova a hamisitások, a közforgalom ellen elkövetett és vegyes büncselekmények tartoznak, az arány épen az maradt, mint az előző éven, noha a hamisitások száma növekszik és az öngyilkossági kisérletek emelkedése még folyamatban van.

A rendőrség tudomására jutott éjjeli háztörések és hasonló természetü büncselekmények száma 1902-ben 8617 re emelkedett az előző évi 8334 esettel szemben. A rendőrségnek feljelentett kisebb lopások száma 1901-ben 48,917 volt, de már 1902-ben elérte az 50,552 számot.

A rendőrség által kinyomozott indictable büncselekmények száma 1902-ben 83,260 volt, mely szintén nagy emelkedést mutat az 1901. évbeli 80,962 esettel szemben. A szaporodás 2298, vagyis e szerint minden százezer lakosra Angliában 248·20—252·32 ilyen sulyosabb természetü büncselek-

mény esik. A fentebbi összegből 64,011 egyén volt letartóztatva s 6532 bocsáttatott szabadon ezek közül.

Nagy apadás mutatkozik azoknál az enyhébb jelentőségü — non indictable — büncselekményeknél, melyek *sommás* tárgyaláson intéztettek el. Mert mig itt a terhelt egyének száma 1901-ben 736,966 volt, ez a szám a következő éven már 730,613-ra szállt alá.

A nevelésügyi — s az angol büntető igazságszolgáltatás által a mieinknél sokkal hatályosabban védett — törvények ellen elkövetett büncselekmények száma 1902-ben nem kevesebb, mint 70,184, tehát az apadás az előző évhez viszonyitva 8330, — bár ez a mennyiség egy oly államban, hol az általános müvelődés ügye oly követésre méltó arányokban halad előre — még mindig nem idézhet elő feltétlen megnyugvást. Az *iszákosság* miatti bünvádi eljárásoknál ugyancsak apadás konstatálható és pedig 434, noha az esetek száma igy is horribilis: 209,908. Ez a tekintélyes summa természetszerü folyománya az angol mértékletességi (temperance) törvények nagy szigoruságának és következetes érvényesitésének.

Hogy a legtöbb indictable-büncselekmény azért aránylag nem valami komoly jelentőségü már az a tény is mutatja, hogy az e czimen 1902-ben elitélt egyének közül (634,191) csupán 73,870 egyént itéltek szabadságvesztés-büntetésre az első fokon, mig 540.558 esetben csupán pénzbüntetést állapitott meg az itélet; a pénzbüntetések le nem fizetése miatt pedig ugyanezen az éven 91,638 elitéltet zártak börtönbe.

Jelentékenyen emelkedett 1902-ben a *börtönbüntetéssel* sujtott egyének száma, mert mig előző éven ez csak 199,875 volt, már 1902-ben 207,384-et tett ki. Ennek oka egyrészt a csavargók számának növekedésében, másrészt a rendőrség fokozottabb tevékenységében keresendő.

Ami a törvényszéki halottvizsgálatokat illeti: azok száma három éven keresztül, vagyis 1899—1901-ig csaknem ugyanannyi volt, azaz körülbelül 37,000; de 1902-ben már csak 36,092-től tett ki; ezek közül nem kevesebb, mint 10,542, vagyis 29% hét éven felüli gyermekek, 6851 pedig egy éven alóli csecsemők halála esetében foganatositatott. Ezek a vizsgálatok szinte abnormális arányban jelentkeznek a *törvénytelen* gyermekek halál-eseteinél. Bár több, mint huszszor annyi törvényes születés van, mint törvénytelen és mégis az előbbieknél a vizsgálatok száma csak ötszörte haladja meg az utóbbiakét. Figyelembe kell vennünk e tekintetben azt, hogy a törvénytelen gyermekek aránytalanul több esetben halnak meg oly gyanus körülmények közt, melyek törvényszéki hivatalos vizsgálatot vonnak maguk után.

Az öngyilkosságra való hajlandóság a vonatkozó kimutatások szerint állandóan növekszik. 1901-ben 3106 volt az *elkövetett* öngyilkosságok száma, mig 1902-ben az már 3239-et tett ki; ugyanigy van az öngyilkossági *kisérleteknél*, amennyiben itt 2116 és 2198 állanak egymással szemben.

Érdemes a megfigyelésre, hogy a *kegyelmi jog* hány esetben gyakoroltatott a halálraitélttel szemben? 1902-ben 11 elitélttel szemben halasztották el a halálos itélet végrehajtását *feltételes kegyelemmel* (mert hát az angol jog ilyet is ismer), mig 12 más esetben az itéletet nem hajtották végre vagy azért, mert uj döntő bizonyiték merült fel az elitélt ártatlansága mellett, vagy vétkességére nézve nagyon is alapos kétség támadt, vagy a büntény természetére és sulyosságára vonatkozó álláspont megváltozott. *Föltétlen* kegyelmet 1902-ben csakis *két* elitélt kapott azért, mert ártatlansága minden kétséget kizárólag bebizonyult.

Az 1902. évi angol kriminálstatisztika második részét a legutóbbi évtized büncselekményeinek összehasonlitó ismertetése képezi. Az indictable-büncselekmények miatt vád alá helyezett egyének évenkénti átlagos száma 1883-tól 1893-ig: 57,273; 1893—1902-ig pedig 53,503 volt, ugy, hogy az emelkedés elvitázhatatlan. Ezekből a büncselekményekből minden százezer lakosra esett: 1883—1887-ig 212, aztán 1888—1892-ig 197; 1893—1897-ig 174 s végül 1898—1902-ig 164.

A *népesség* tekintetében tehát ezek szerint a bünözési viszonyok kedvező jelenséget mutatnak, mert a népesség szaporodásával aránylag a bünözés nem emelkedik, sőt fokozatos csökkenést tüntet fel. Éppen igy van az a rendőrhatóságoknál feljelentett indictable büncselekményeknél is, hol az arányszámok a következők; 1883—1887-ig 89,516; 1888-tól 1892-ig 84,348; 1893—1897-ig 82,257 és 1898—1902-ig 80,122.

A *személy* ellen elkövetett büncselekményeknél az évi átlag 1893—1897-ig 1600 és 1898—1902-ig 1617, ugyanezen két időszakban a vagyon elleni deliktumok meglehetős emelkedést jelentenek, lévén az évi arányszám az előbbi időszakban 49,290, az utóbbiban pedig 49,924.

Ami végül az éjjeli háztörést (burglary) és hasonló delictumokat illeti: ezek miatt 1893-ban még csak 1863 egyén ellen indittatott meg a bünvádi eljárás, de már 1902-ben ez a szám 2550-re emelkedett. *Zsoldos Benő.*

A huszonnyolczadik német jogászgyülés.

A német jogászgyülés tárgyalta kérdések jó része az európai jogpolitikának is fontos kérdése. Ez az oka annak, hogy bárha a német jogászgyülés csak a német birodalom és Ausztria jogászait egyesiti, a jelentősége mindig általános, minden nemzetre kiható.

A legutóbbi jogászgyülés folytatta azt a munkát, melynek terve a huszonhatodik német jogászgyülésen merült fel, a büntetőjogi reform problémáinak a megvitatását. Tavaly a fiatalkoruak kriminalitásával és a csökkent beszámithatósággal foglalkozott a jogászgyülés, ezidén a visszaesés kérdése került felszinre.

Az előkészitő szakvélemények szerzői, Mayer és Aschaffenburg egyaránt a kriminalitás növekedéséből és a mai büntetési rendszer hatástalanságából indultak ki. Mayer nem tekinti a visszaesést minden körülmények között büntetést sulyositó körülménynek. Egészen más szerepe van szerinte a visszaesésnek az alkalmi és más a szokásszerü büntettesnél. Az uj törvénynek az alkalmi és szokásszerü büntettes közötti különbségen kell felépülnie. A visszaesés csak a szokásszerü büntettes felismerésének egyik szabadon mérlegelendő jele.

A szokásszerü büntettesek bizonyos fajaival szemben a relative meghatározott itéleteket ajánlja. Aschaffenburg a szokásszerü és az iparszerü bünösökkel szemben a határozatlan itéleteket óhajtja alkalmazni. A progressziv büntetési rendszer hive.

Kahlnak, a kérdés egyik előadójának véleménye nagyjában fedi Mayer álláspontját. A visszaesést ő sem tartja egységes, használható büntetőjogi fogalomnak. Alkalmi büntettesnél a visszaesés csak egyszerü sulyositó körülmény legyen a törvényes kereten belül, mig más büntetteseknél törvényes sulyositó ok. A veszélyes és visszaeső szokásszerü büntetteseknél a büntetés letöltése után határozatlan tartamu biztonsági letartóztatást kiván. A törvényben szerinte nincs helye a szokásszerü és iparszerü büntettes, valamint a visszaeső alkalmi büntettes definiciójának. A javithatatlan büntettes fogalmát nem venné fel a törvénybe. Kiemeli, hogy a büntettesnek az előzetesen büntetett volta még nem állapitja meg a büntettesnek szokásszerü vagy iparszerü minőségét. Az iparszerüség általános szabályozása nem zárja ki, hogy a törvény a különös részben bizonyos büncselekmények fogalmi kellékeül az iparszerü elkövetést szabja meg.

Ugy a visszaesésnek, mint az iparszerü és szokásos büntettesnek eddig megszokott felfogásától elütött a kérdés másik előadójának, Hoegel főügyésznek álláspontja. A statisztikailag megállapitott tényekből tévesen levont következtetésnek tartja a kriminalitás növekedésébe vetett hitet. Visszaesésnél a törvényes büntetési keret felemelését csak kivételes esetekben tartja szükségesnek. Ott, ahol az ismételt visszaesés szigorubb büntetése kriminálpolitikailag indokolt, maximumot kiván a sulyos és minimumot a kevésbbé sulyos esetek számára. Még az ismételt visszaesés esetében is alkalmazná bizonyos körülmények között a feltételes szabadonbocsátást. Az iparszerüséget és a szokásosságot szerinte nem használhatja a büntetőjog általános fogalmakul. A jogászgyülés a Kahl vitatta álláspontra helyezkedett.

A jogászgyülés második büntetőjogi kérdése a becsületsértés büntetésének reformja körébe vágott. A jogászgyülés nem vitte előbbre a kérdés megoldását. A megkövetést és a sértés visszavonását nem tartja értékesithető büntetési nemnek. Az egyedüli reform, amit e téren óhajt, az itélet közzététele jogának a nem nyilvános becsületsértés eseteire való kiterjesztése. (A magyar Btk. 277. §-a.) A biró büntetéskimérési jogának tárgyalását a jogászgyülés elhalasztotta.

A kriminálpolitikai kérdések mellett több szocziálpolitikai, a munkaszerződésre vonatkozó kérdés is foglalkoztatta a jogászgyülést. A jogászgyülés behatóan tárgyalta az akkordszerződés kérdését, szükséges-e a munkabérszerződés ama faját, melynél egy munkáscsoport meghatározott bérért bizonyos meghatározott munkát köteles végezni (akkord-szerződés), törvényhozásilag szabályozni? Ugy az előadók, mint a szakvélemények irói hangsulyozták az akkord-szerződések nagy közgazdasági fontosságát és azokat a veszélyeket, melyek a

kérdés jogi szabályozatlanságából erednek. Dr. Francke berlini tanár az akkord-szerződésből eredő veszélyek elháritására speciális törvényes intézkedéseken kivül szükségesnek tartja még a munkásszakegyletek megerősitését, munkáskamarák felállitását és a tarifaszerződések biztositását és elterjedését. Dr. Bernhard, a kérdés egyik előadója a munkás és munkaadó közötti számos viszálykodás okát az akkord-szerződés jogi szabályozatlanságában keresi és feltétlenül szükségesnek tartja a kérdés jogi szabályozását. Különösen a megegyezésre, leszámolásra, a felek kötelezettségeire és a közvetitők (akkordmesterek, csoportvezetők) jogi helyzetére vonatkozólag sürgeti a szabályozást. Miután az akkord-szerződéssel szorosan egybefügg a kollektiv munkaszerződésnek, a tarifaszerződésnek kérdése, javasolja, hogy a jogászgyülés legközelebb behatóan foglalkozzék a tarifaszerződés kérdésével. A jogászgyülés elfogadta Bernhard javaslatát.

Érdekes vita fejlődött ki az alkalmazott találmányi jogára vonatkozó kérdésnél. A jogászgyülés végül ugy döntött, hogy ellenkező szerződéses megállapodás hiján a találmány joga az alkalmazottat illeti meg. A jogászgyülés nem ajánlja az alkalmazott találmányi joga tekintetében a szerződési szabadság megszoritását. Felmerült a vita során az a terv, hogy ha a vállalkozót is illeti meg szerződésnél fogva a találmány joga, a bejelentés emlitse meg a feltaláló nevét is.

A jogászgyülés ezt a kérdést még nem találta döntésre érettnek.

Szocziálpolitikai szempontból is fontos a jogászgyülésnek biztositásjogi kérdése. Biztositási szerződéseknél mennyire korlátozza a jogvesztő rendelkezések kiköthetése tekintetében a szerződési szabadságot a törvény a biztositott érdekében? A jogászgyülés a szerződési szabadság jelentékeny korlátozása mellett döntött. A jogászgyülés határozata szerint a szerződés jogvesztő határozmányával szemben a biztositott mindig élhet a vétkesség fenn nem forgásának kifogásával. Az esemény bekövetkezte után teljesitendő kötelességek megszegésekor elegendő a jogvesztő következmény elháritására, ha a biztositott kimutatja, hogy a szerződésszegés nem vezethető vissza szándékos vagy sulyosan gondatlan cselekményére. Az esemény bekövetkeztének meggátlására vonatkozó kötelességek megszegésekor a biztositott ellenvetheti, hogy a szerződésszegés a biztositási eseménynyel nincs okozati összefüggésben. Ha a biztositó a szerződésnek valamely jogvesztő rendelkezését alkalmazza a biztositott ellenében, a biztositottnak joga van a folyó biztositási időszak végére a szerződést felmondani.

Nagy érdeklődés mellett tárgyalta a jogászgyülés a részvényjog egyik nyilt problemáját, a részvénytársasági felügyelőbizottság felelősségének pontos meghatározását. A jogászgyülés dr. Riesser inditványára kimondotta, hogy sürgős törvényhozási intézkedés szüksége nem forog fenn, be kell várni az ellentétes nézetek tisztázódását. A jövőbeli szabályozásnál azonban kivánatos, hogy a társasági szerződés a részvénytársaság minőségére való tekintettel megszabja az ellenőrzési kötelességek minimumát. Az ellenőrzés különböző ágaira külön bizottságok alakitandók, melyeknek tagjai ellenőrzési kötelezettségeik tekintetében felelnek a felügyelő-bizottság többi tagjainak. Az egy milliónál nagyobb alaptőkéjü társaságoknál ajánlatos a kötelező évi mérlegszakértői vizsgálat, melyet a közgyülés választotta, a társaságtól független, felelős szakértők teljesitenének.

A jogászgyülés tisztán magánjogi kérdései szorosan összefüggnek a német polgári törvénykönyvvel. A német polgári törvénykönyv az állami és más közjogi testületek hivatalnokainak hivatásuk körében harmadik személyeknek kárt okozó cselekményeiért az államot, illetőleg a közjogi testületet teszi felelőssé. Az életbeléptetési törvény azonban az állam és más közjogi testületek kártéritési felelősségére vonatkozó országos törvények hatályát érintetlenül hagyja. A jogászgyülés állandó bizottsága felvetette a kérdést, vajjon ajánlatos-e ennek a kérdésnek birodalmi törvény utján való egyöntetü szabályozása? A jogászgyülés Gierke, Hernritt szakvéleménye és Wildhagen előadói javaslata alapján kimondotta, hogy a birodalmi törvény utján való egyöntetü szabályozás sürgősen szükséges, mégpedig olyképp, hogy az állam és más közjogi testületek feleljenek a hivatalnokaik által hivatásuk körében okozott kárért.

A német polgári törvénykönyv 833. §-a megállapitja a gazda felelősségét az állat okozta kárért. Szükséges-e ennek a szakasznak a módositása? A jogászgyülés plénuma hosszu vita után kimondotta, hogy a német polgári törvénykönyv 833. §-át fentartandónak véli és mivel bizik abban, hogy a birói gyakorlat a szóban forgó rendelkezés alkalmazásánál a gazda felelősségének alapját s a felelősség ebből folyó korlátozását tekintetbe veszi, nem kiván speciális törvényhozási rendelkezéseket. Ha azonban a törvényhozás mégis szabályozná a kérdést, ugy ajánlatosnak tartja a gazda felelősségének szabályul való felállitását; ne legyen felelős azonban a gazda, midőn a károsultat az állatnak saját czéljaira való felhasználása közben éri a kár. A balesetbiztositás kiterjesztendő a fuvarozási és az istállóban alkalmazott személyzetre.

A német jogászgyülés magánjogi kérdései bizonyitják, hogy bár a nagy törvényhozási müvek befejezése a jogászgyülést számos elvi kérdéstől fosztja meg, a kodifikáczió befejeztével nem szünik meg létjogosultsága, mert a törvények hatásának állandó figyelemmel kisérése következtében mindig merülnek fel uj és változatos jogpolitikai kérdések. *X.*

Különfélék.

— **Börtönügyi körkérdések.** A Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület magyar csoportja tudományos vizsgálódás czéljából tüzetes választ kér alanti szakkérdésekre. Különösen kéri a kir. ügyészségeket és a letartóztatási intézetek igazgatóságait, hogy a kérdésekre a hatóságuk alá tartozó letartóztatási helyeken észlelt tapasztalataik alapján nyilatkozzanak. A válasz Dr. Friedmann Ernő titkár czimére kéretik (Budapest, Alkotmány-utcza 23.), lehetőleg 1906 november 1-ig.

1. Mennyiben veszi hasznát az elitélt a kiszabadulás után annak a munkának, melyet a letartóztatási helyen elsajátitott?

Nyert-e a kiszabadulás után alkalmazást és milyet?

Azonos-e a nyert foglalkozás azzal, melylyel a letartóztatási helyen foglalkozott?

2. Megfelelőnek tartják-e a *magánelzárásnál: a)* a maximumot; *b)* a fix határt? *c)* Minő hatását észlelték a magánelzárásnak a letartóztatott egészségi állapotára?

3. Helyes volna-e a szabadságvesztésbüntetés *szigoritása?*

a) Ha igen, csak rövid tartamu szabadságvesztésbüntetésre alkalmazná-e vagy hosszabbra is?

b) Csak a büntetés első szakában alkalmazná, vagy később is?

c) A szigoritásnak minő módjait tartaná megfelelőnek? (kemény fekhely, élelemelvonás, sötét zárka?)

d) Megfelelőnek tartaná-e a fiatalkoruaknál?

e) Megfelelőnek tartaná-e a visszaesőknél?

4. Szükségesnek tartaná-e az *oktatás* módositását és minő irányban?

5. Helyesnek tartaná-e, ha a szabadságvesztésbüntetés vége felé a patronage-egyletek részéről bejárnának a letartóztatási helyekre?

6. Szükséges-e az osztályozásnak megfelelő *elkülönités* a munka tartama alatt is?

7. Lehetséges-e egy intézeten belül a különböző bánásmód?

8. Nem észlelték-e, hogy a letartóztatási helyeken elhelyezett alkoholisták és korlátozottan beszámitható elitéltek több fegyelmi vétséget követnek el, mint a normális latartóztatottak?

9. A gyári, vagy a kézi munkát tartják-e inkább czélra vezetőnek? A productio az egyes letartóztatottak részéről a büntetési idő folyamán növekszik-e vagy csökken és milyen százalékban?

10. A letartóztatás egyes fázisainak, t. i. a magánelzárásnak és a társas munkának végén minő változásokat észleltek az elitélt kedélyében, magaviseletében és munkakedvében?

11. Kivánatos volna-e a feltételes szabadonbocsájtás véleményezését a felügyelő-bizottság helyett a házi tanácsra bizni?

12. Minő hatást gyakorolna az elitélt munkakedvére és magaviseletére, ha biztosittatnék arról, hogy családjáról gondoskodás történik?

13. Tapasztaltattak-e esetek, hogy az elitélt a feltételes szabadonbocsájtás, illetve a közvetitőbe küldés időpontjának beállta előtt is megjavultnak tekinthető? Nem tartanák-e helyesnek a föltételes szabadon bocsátásra vonatkozó törvényes intézkedések enyhitését?

14. Helyesnek tartják-e az elitéltnek a letartóztatási helyeken kivüli foglalkoztatását? Ha igen, minő fajait és az elitéltek mely csoportjaira?

Különösen: helyesnek tartanák-e a mezőgazdasági foglalkoztatást?

15. Szükségesnek tartják-e, hogy a közös hálótermekben éjjeli őr tartózkodjék?

16. Az elitéltre és általában a szabadságvesztésbüntetésre vonatkozó minő tényeket kellene még statisztikai megfigyelés, illetve adatgyüjtés tárgyává tenni?

17. Szükségesnek vélnék-e a tüdővészes elitélteknek külön tartását, illetve külön intézetben való elhelyezését?

18. Indokoltnak tartanák-e, hogy az élelmezés minősége nem a szabadságvesztés nemei, hanem annak tartama szerint állapittassék meg?

Rickl Gyula,
igazságügyminiszteri tanácsos.
A Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület magyar csoportjának elnöke.

— **Fizetésrendezés.** A hivatalos lap szeptember 23-iki száma közzé teszi a miniszteriumnak a fizetésrendezés tárgyában kiadott rendeletét. Ez a rendelet lényegileg betetőzése a Széll Kálmán által kezdeményezett és Tisza István által megvalósitott fizetésrendezésnek. Bevonja a III. és IV. fizetési osztályokat is a fizetésrendezés körébe, betölti az V—XI. fizetési osztályokban eddig üresen hagyott első fokozatokat, továbbá a IX—X. fizetési osztályokban — az egy fizetési osztályban töltött — tizenöt és husz évi szolgálat esetére további személyi pótlékokat állapit meg.

Az elsőfolyamodásu bíróságokra nézve ennek az uj rendeletnek az a jelentősége, hogy az albirák és alügyészek fizetése 8 évet meghaladó szolgálat után 300 koronával, a VIII. és VII. osztályba sorozott törvényszéki járásbirák és ügyészeké 10 évet meghaladó szolgálat után 400 koronával emelkedik. Mint annak idején rámutattunk, a Széll-Tisza-féle fizetésrendezés — eltekintve attól, hogy egyébként sem részesiti a birákat állásuknak megfelelő javadalmazásban, — a VIII. fizetési osztályba sorozott birákra annyiban méltánytalan, hogy ők az 1893 : IV. tcz. értelmében a VIII. fizetési osztály második fokozatába neveztetvén ki, előbb is 3200 K kezdőfizetést élveztek, de a fizetésrendezésnél nem ennek a fokozatnak, hanem csak a VIII. fizetési osztály 3-ik fokozatának megfelelő fizetésemelésben részesültek; ugy hogy mig minden más VIII. fizetési osztályba 5 évnél rövidebb idő óta tartozó tisztviselőre nézve a fizetésrendezés 800 K javulást jelentett, addig a birákra csak 400 K-t. Ezen a méltánytalanságon a mostani rendelet sem segit.

— **Törvénytervezetek az ügyvédi rendtartásról.** Szilágyi Dezső megbizásából dr. Nagy Dezső, Plósz Sándor megbizásából Pollák Illés törvénytervezetet készitett. E két törvénytervezetet s a másodiknak indokolását az igazságügyi kormány 13 ives kötetben közzéteszi. Ez a munka a Franklin-Társulat kiadásában legközelebb megjelenik. Ára 2 K 40 f.

— **Az Ausztria és Magyarország** közti kiegyezési törvényt és az azzal kapcsolatos közjogi kérdéseket tárgyalja *franczia nyelven* dr. Steuer Géza budapesti ügyvédnek «Le compromis entre la Hongrie et l'Autriche» czim alatt Giard és Brière párisi kiadó czégnél megjelent, 96 oldalra terjedő füzete.

Szerző igen érdemes munkát végzett, mikor a kiegyezési törvényeket rendszeresen, tudományos apparatussal magyarázva ismerteti franczia nyelven. Ezen vállalkozásáért szerző minden oldalról a legteljesebb elismerésre tarthat számot.

— **Tőzsde Almanach** az 1907. évre. A jogkereső közönség, kereskedelmi és gazdaköröknek szánt évkönyv jelent meg a fenti czimen Nyáry József tőzsdei titkár szerkesztésében. A mü mindazt magában foglalja, amire azoknak, kik a tőzsde intézményének bármely ágával érintkeznek, szükségük van. A könyv tartalmazza a tőzsde szervezetére vonatkozó, az áru- és értéküzletet, a tőzsdebiróságot érintő szabályokat; megtaláljuk benne a tőzsdetanács, tőzsdei bizottságok, tőzsdetagok, alkuszok, meghatalmazottak s alkalmazottak névsorát, a tőzsdei hivatalok beosztását, az áru- és értéküzletre vonatkozó összes szabályokat, a tőzsdebirósági eljárást szabályozó törvényes s egyéb intézkedéseket, valamint a biróság gyakorlatában előfordult határozatokat, lexikonszerü ügyes feldolgozásban. A hasznos, tartalmas és hézagpótló munka terjedelme 330 sürü oldal, ára 7 korona.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **«Néhány, a büntetési jogra vonatkozó, alapeszme.»** («Alcune idee fondamentali sul diritto di punire») czimen érdekes munka jelent meg *Brusa* turini egyetemi tanártól. A kitünő szerző ezen — lényegesen bölcsészeti jellegü — munkájában, a büntetési jogra vonatkozó alapelméleteket, a büntetés föltételeit s annak a személyi méltóságban található határvonalait, továbbá a büntetés alaki és anyagi törvényességét, a büncselekmény utáni magatartás hatását, a büntetést kiegészitő s az azt helyettesitő intézményeket, végül pedig azon visszaéléseket tárgyalja, amelyeket manapság a büntetést illetőleg követnek el, azáltal, hogy az államnak következetesen tulságos sok funkciót és még több funkcionáriust adnak, a törvényhozónak pedig szintén tulságos és gyakran szükségtelen törvényhozói befolyást biztositanak, amelyek végeredményként, a szabad társadalmi életet «Nessus ingévé változtatják s *általános szolgaságra* vezetnek bennünket.» A törvényhozási mániának, amelynek rendesen az a vége, hogy az egyéni szabadságot folyton nyirbálja — egy valóban szabad és polgárosult államban meg kellene szünnie. «Egy olyan ország — igy szól a tudós szerző — amelynek nagyon sok törvénye van, gyermeknek tünik föl előttem, akinek nincsen jártányi ereje s annyi képessége, hogy magától tegyen meg valamit. A törvényhozási mánia haladásnak tünik föl, holott a kezdetleges társadalmi életre vall, mert — amint *Spencer* kimutatta — az *általános szolgaság* uj alakjának vet alá bennünket. És ez haladás volna? Nem hiszem. Bizonyára sokan vannak, akik erre azt felelik nekem, hogy a társadalmi viszonyok és a tevékenység fejlődésével a törvényhozást is szélesbbiteni kell. Ez igaz és szükséges is, csakhogy korunk ujabb törvényhozási alkotásai — a büntetés terén — nem egyebek, mint egyik — esetlegesen — uralmon levő társadalmi osztálynak (napjainkban a polgári rendnek) az érdekében hozott biztositékok. Csakhogy könnyen meglehet, hogy holnap egy másik társadalmi osztály fog uralomra jutni s a társadalmi élet történelmi drámájának egy uj jelenete fog kezdődni, amely ismét az uralomra jutott uj osztálynak az érdekeit fogja megőrizni a büntetések megállapitásánál.» Ezért kell redukálni a törvényhozási alkotások számát, mert azok ugy sem állandó jellegüek. *Dr. Th. L.*

— **A római** jogászegylet, legutóbb tartott ülésében, *Bartlett* Lucy angol irónő kezdeményezésére, egy patronage-egyesületnek a megalakitását határozta el, amely egyesületnek a czélja *a föltételesen elitélt kiskoru egyéneknek* a támogatása lesz.

Fiatal ügyvéd fővárosi irodában alkalmazást keres. Beléphet azonnal. Czim a kiadóhivatalban. 11840

Jogi könyvek a legolcsóbban és a legméltányosabb feltételek mellett kaphatók hazánk egyetlen speciális jogi könyvkereskedésében és antiquariumában: **Politzer Zsigmond és fia** czégnél, Budapesten, IV., Kecskeméti-utcza 4. — **INGYEN** küldi a czég kivánatra a budapesti és kolozsvári egyetemi *jogász utmutatót, Ügyvédi vizsgai utmutatót,* melyben a kir. Curia teljes-ülési határozatai benne vannak, továbbá az 1907. év elején megjelenő nagy antiquar-jegyzékét, melyre előjegyzéseket már most elfogad. — **RÉSZLETFIZETÉSRE** szállit uj jogi tan- és segédkönyveket, tudományos és szépirodalmi müveket stb. 11774

Főszerkesztő. **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Veres Pálné-u. 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenegyedik évfolyam. 40. SZ. Budapest, 1906 október 5.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *IV. Veres Pálné-u. 25.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A kir. Curia biráskodása választási ügyekben —*s* —*ő*. — Sajtószabadság *Vargha Ferencz* koronaügyész-helyettestől. — *Törvénykezési Szemle:* Jogorvoslat a tanu-megesketés kérdésében. *Dr. Eördögh Árpád* nagykikindai kir. alügyésztől. — Az osztálysorsjáték-nyeremények «elévülése» és az elévülési jogszabályok dispositiv jellegének kérdése általában. *Dr. Doroghi Ervin* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A kir. Curia biráskodása választási ügyekben.

Most, amikor az országgyülési képviselőválasztások feletti biráskodásról szóló 1899 : XV. tczikket módositani készülnek, ismét időszerüvé lesz annak a kérdésnek a fölvetése: megmaradjon-e mind ez az ügykör, mind pedig a képviselőválasztói jogosultság kérdésében való felebbezés a kir. Curia hatáskörében avagy nem lenne-e czélszerübb mindezeket az ügyeket, természetüknek inkább megfelelően, a kir. közigazgatási bíróság hatáskörébe utalni?

Mikor az 1874 : XXXIII. tcz. 50. §-a ezeket a felebbezéseket a kir. Curia elé utalta és midőn ugyanez a törvényczikk, 89. §-ában, elvben megállapitotta volt, hogy «a kérvénynyel megtámadott választások érvénye felett a Curia itél». — akkor persze még nem létezett az 1896 : XXVI. tcz. alapján 1897. január elseje óta müködő kir. közigazgatási bíróság. De most, mikor ez a bíróság, mint alkotmányunk egyik biztositéka, már fönnáll, lehetetlen kitérni annak az eszmének ujabb fölvetése elől, nem lenne-e megfelelőbb a jelzett ügyekben való, részben tisztán közigazgatási, részben kétségtelenül közjogi jellegü biráskodást erre a bíróságra bizni.

Az ugyanis nyilvánvaló, hogy a választói névjegyzék ellen való felszólalások vagy észrevételek tárgyában a központi választmány által hozott határozat ellen beadott felebbezések kizáróan a közigazgatási hatóságnak eljárása ellen irányulnak, hiszen itt arról van szó, hogy az összeiró küldöttség valamely arra jogosultat kihagyott a névjegyzékből avagy arra nem jogosultat abba a törvény ellenére, fölvett. Hogy ezek a felebbezések még ma is miképpen egyeztethetők össze a közigazgatásnak a szoros értelemben vett igazságszolgáltatástól való elválasztásának elvével (azért mondom «szoros értelemben», mert hiszen a közigazgatási eljárásban is az igazságot kell szolgálni) s miképpen hagyhatók ezek az ügyek ma is még a Curia hatáskörében, mikor a közigazgatási bíróságnak éppen az a hivatása, hogy az állam polgárainak a közigazgatási hatóságok sértő eljárásával, illetőleg határozataival szemben nyujtson jogvédelmet — ez előttem teljesen érthetetlen. A hatósági köröknek teljes összezavarása ez, amelynek most annál könnyebben lehetne véget vetni, mert hiszen a közigazgatási bíróság hatáskörének kibővitése, igen helyesen, amugy is tervbe van véve, ugy, hogy még technikai törvényhozási akadályok sem forognak most fönn a mai állapotnak rövid időn belül megváltoztatása ellen.

De kivánatos ez a reform a kir. Curia tehermentesitése szempontjából is, — és ez oly szempont, amely a lehető legkomolyabb megfontolást teszi szükségessé.

Köztudomásu, hogy a kir. Curián, biráinak legnagyobb erőfeszitése ellenére is, sok a hátralék. Ennek igazi okát főképpen felebbviteli rendszerünkben és a hetes tanácsokkal való erőpazarlásban kell ugyan keresnünk — de hát erről most ne essék szó. Azt sem akarom ezuttal szóvá tenni, hogy mennyire járult a hátralékok mesterséges növeléséhez a megürült birói állásoknak késő betöltése, ugy, hogy pl. a mult esztendőben két tanácselnöki állást 8—8 hónapig nem töltöttek volt be, az üresedésbe jött hét birói állásból pedig egyet csak 144, egy másikat 120, egy harmadikat 90, egy negyediket 60 nap mulva; s csak mellékesen emlitem, hogy 17 biró összesen 886 napig volt beteg, amely sajnálatos körülmény természetszerüen szintén nem járult a hátrálék csökkentéséhez.

Kétségtelen azonban, hogy az uj polgári perrendtartás a Curián tartandó felülvizsgálati tárgyalások számát legalább is meg fogja négyszerezni, ez pedig oly munkateher, amelyet a Curia csak ugy bir el, ha egyfelől minden oda nem való ügyben való biráskodástól szabadul és ha másfelől azt is biztositják jogszabályaink, hogy a Curia biráit semmiféle egyéb hivatali munka ne vonja el sajátos müködési körüktől, amint az ma történik, éppen a választási ügyek kérdésében való biráskodás okából.

Az 1905. évben pl. a választói jogosultság kérdésében itélkező két — ötös — tanács összesen 32 ülésben 1293 beadvány alapján 12,062 egyén választó joga tárgyában határozott — ami azt jelenti, hogy e tanácsok tagjai évenként legalább egy hónapig nem láthatják el egyéb birói tennivalóikat, azokat, amelyek jellegüknél fogva sokkal inkább tartoznak a kir. Curia itélkezése alá, mint ezek a tisztán közigazgatási ügyek. A Curia rendes biráinak közel hetedrésze sajátképpeni munkájának megakasztását jelentik ezek a számok akkor, amikor a mult év hátráléka az ülésnapoknak szaporitása és a legmegfeszültebb munka ellenére is, (négy polgári tanács hetenként négyszer, a felülvizsgálati tanács hetenként hatszor tart ülést), 10,852 ügydarab volt!

A választási biráskodás nagy terhe és annak a kir. Curia rendeltetésszerü müködésére való befolyása még sokkal megdöbbentőbb eredményt mutat ki, mikor látjuk, hogy a képviselőválasztások érvényességének kérdésében a Curiához érkezett 450 beadvány elintézése az 1905. évben 120 tanácsülést tett szükségessé, amely ülésekben résztvevő 8 biró és 2 tanácselnök időnként természetesen szintén nem vehetett részt polgári vagy büntető ügyek ellátásában, annál kevésbbé, mert hiszen köztudomásu, hogy a választások érvényessége ellen beadott kérvények tanulmányozása és előadása rendkivül fárasztó és aránytalanul sok időbe kerül. Az ezzel a munkával terhelt birák, magától értetően, a legjobb akarattal sem képesek állandóan a nekik kiosztott egyéb ügyeket is elintézni, aminek eredménye, természetszerüen, ismét a hátrálékok szaporodása, nem is szólva arról a zavarról, amelyet egyes biráknak minduntalan ideiglenes elvonása az egyes tanácsok munkájának beosztásában, földolgozásában okoz.

A viszonyok alapos ismerője ezekből a számadatokból aligha fog kiolvasni pusztán bureaukratikus aggodalmakat. *A Curia normális müködésének állandó megzavarását jelenti a választási ügyekben való biráskodás*, ez pedig sokkal komolyabb

megfontolást követel, semhogy e szempont fölött egykönnyen el lehessen surranni, annál kevésbbé, mert még azzal a vigasztalással sem érvelhetni, hogy csak ritkán zúdul ez a rendkivüli teher a kir. Curiára. Mert hiszen a választói jogosultság kérdésében való felebbezéseket minden év októberében és novemberében kell tárgyalni, a képviselőválasztások érvényessége kérdésében pedig szintén nem öt évenként kell biráskodni — hiszen a törvény öt éves hatályban léte óta már három képviselőválasztás volt!

S ha nem elégséges érv az, hogy a választások érvényessége fölött való biráskodás, a maga közjogi jellegénél fogva, sokkal inkább való a közigazgatási bíróság elé, épp ugy, mint a közigazgatási eljárás ellen irányuló az a felebbezés, mely a választói jogosultság kérdését tárgyazza: a kir. Curiának mai tulterhelése és felülvizsgálati hatáskörének a perrendtartás életbeléptével óriás bővülése kell, hogy döntő sulylyal szóljanak ezen ügyeknek a közigazgatási bíróság hatáskörébe átutalása mellett.

Igaz, hogy a közigazgatási bíróság munkaköre is évről-évre bővül és pl. az 1904. év ügyforgalma 29,010 elintézett ügy mellett (ebből 23,062 adó- és illetékügy) 9632 darab hátralékot (ebből 8596 adó- és illetékügy) mutat föl (a bíróságnál 1 elnök, 1 másodelnök, 3 tanácselnök és 29 biró müködik). De éppen e statisztikai adatok azt is mutatják, hogy a bíróság közigazgatási osztálya a birák számának arányában sincs annyira megterhelve, mint a kir. Curia és a tanácsülések száma is arról tanuskodik, hogy a kir. közigazgatási bíróság elfoglaltsága normális, olyan, amilyen legfőbb bíróságnál a jogszolgáltatás érdekében kivánatos. De még ha e bíróság hatáskörének kibővitése következtében létszámának némi fölemelése is szükségessé válnék: ez is könnyebben történhetnék itt, mint a kir. Curián, ahol 1 elnök, 1 másodelnök, 8 tanácselnök és 65 rendes biró mellett 24 kisegitő biró müködik — oly létszám, amelynél nagyobbat a világnak egyetlen legfőbb bírósága sem mutat ki.

Látnivaló, hogy a jogszolgáltatás érdekei éppen ugy, mint igazságügy-szervezeti szempontok egyaránt szólnak a kir. Curia lehető tehermentesitése mellett, viszont a szóban forgó ügyek jellege egyenesen provokálja a kir. közigazgatási bíróság hatáskörét, amely ellen semmiféle érv föl nem hozható. Éppen ezért kivánatos volna, ha az 1899:XV. tcz. küszöbön álló módositása alkalmából a hatásköröknek ilyen megváltoztatása keresztül vihető lenne. —*s* —*ő*.

Sajtószabadság.*

III.

Fentebb (I. alatt) reámutattam, hogy a sajtótörvények a nyomtatványban elkövetett büncselekményeket büntetendőknek jelentik ki, s igy természetszerüleg, ahol a kriminalitás kezdődik, ott végződik a sajtószabadság.

Aki tehát valamely adott esetben azt akarja megvizsgálni, hogy a sajtószabadság a bünvádi eljárással vagy valamely perjogi cselekménynyel meg lett-e sértve vagy sem, elsősorban azt kell eldöntenie, hogy büntetendő cselekményt tartalmaz-e a nyomtatvány vagy sem.

Ez okból rendeli a BP. 567. §-a, hogy csak «büntettet, vagy vétséget» tartalmazó nyomtatvány foglalható le.

Miután — mint alább látni fogjuk — a köteles példány beküldése a lefoglalás időpontjára semmi befolyással sincsen, azt kell megállapitani, hogy a kinyomtatott gondolat mily időpontban válik büntetendő cselekménnyé.

Amily időpontban az büntetendő, abban az időpontban jogos és törvényes is a lefoglalás.

A BP. 1. §-a a sajtóbüncselekményekre is kihatólag rendeli, hogy birói eljárás csak büntett, vétség vagy kihágás miatt rendelhető el. Ugyanez az értelme a nyomtatványok lefoglalásáról szóló 567. §-nak is. Hogy mi a büntett stb., azt megmondja a Btk. különös része, az általános része pedig választ ad arra a kérdésre, hogy az egyes büncselekmények büntetendősége hol kezdődik.

Tudjuk, hogy a Btk. rendszere szerint az előkészületi cselekmény általában nem büntetendő. Magában véve az előkészület csak a Btk. 133. §-ának esetében büntettetik; a szövetséggel kapcsolatosan előfordul az több helyütt, de sem a 133. §. esetében. sem a szövetséggel kapcsolatos esetekben minket az előkészület nem érdekel, mert nem volt még reá eset, hogy büntethető előkészületi cselekmény követtetett volna el sajtó utján; alig is képzelhető annak lehetősége.

Más szempont alá esik már a kisérlet. Igaz ugyan, hogy a leggyakoribb sajtóvétségeknek *kisérlete* (rágalmazás, becsületsértés, izgatás, vallás elleni vétség) nem büntethető (65. §. 2. bek.), miután azonban büntettek is elkövethetők sajtó utján,* vizsgálni kell azt az anyagjogi kérdést, hogy a sajtó-büncselekmények kisérlete büntethető-e vagy sem?

A kisérlet büntethetőségének kérdésénél abból kell kiindulni, mint más büncselekményeknél, hogy t. i. a véghezvitel megkezdetett-e vagy sem. Ha a büncselekmény tényálladéki elemeinek valamelyikét a tettes már megvalósitotta, vagy azt a fizikai világban érzékelhetőleg megkezdette, kisérlet forog fenn. Mindig a szóban forgó büncselekmény technikai szerkezete fog tehát választ adni arra a kérdésre, hogy valamely büncselekmény *véghezvitele* kezdetett-e már meg, vagy az csupán előkészületi cselekmény.

A szoros értelemben vett sajtó-büncselekmény és más közönséges büncselekmény közt e pontnál lényeges különbség van. Ez utóbbiaknál ugyanis a szándékolt büncselekmény minden egyes esetben más és más fizikai formában jelenik meg a külvilágban; sajtóbüncselekményeknél azonban a Btk. háromféle megjelenési alakulatot, vagyis három elkövetési cselekményt ismer, egyik a terjesztés, másik a közzététel, harmadik a közszemlére kiállitás. A bünös gondolat a nyilvánosság mezét, mely nélkül nincs sajtóbüncselekmény, mindig e három forma valamelyikében ölti magára. E körön belől kell tehát keresni a véghezviteli cselekményeket s azoknak megkezdését. Ami ezen a ponton innen van, az előkészületi cselekmény, s mint ilyen, kriminalitást nem foglal magában.

A véghezviteli cselekmény körül felmerülhető vitáknak vágta elejét a partikuláris német sajtójog némelyike, midőn világosan kijelenti, hogy a kriminalitás a nyomtatvány közzétételével kezdődik: igy a porosz sajtótörvény 32. §-a szerint:

«Die Strafbarkeit wegen eines durch die Presse begangenen Verbrechens oder Vergehens beginnt mit der Veröffentlichung des Presserzeuignisses.»

Hasonlóképp a bajor sajtótörvény 1. §-a:

«Die strafrechtliche Verantworlichkeit für den Inhalt einer Schrift tritt ein, sobald dieselbe veröffentlicht, ausgestellt, ausgegeben oder sonst in Umlauf gesetzt ist.»

A sajtójogi irók közt nincs is véleménykülönbség abban a kérdésben, hogy a véghezviteli cselekmény a terjesztés, közzététel s közszemlére kiállitásban testesül meg. Elágaznak azonban a vélemények a bevégzés kérdésében. Igy *Löning*, *Klöppel*, *Keller*, szerint a közzététellel stb. teljesen ki van meritve a sajtóbüncselekmény s azontul a bevégzéshez már semmi sem járulhat, mig *Appelius*, aki a sajtóbüncselekmények körét ezekkel szemben jelentékenyen kitágitja, a bevégzés szempontjából három csoportba osztja azokat.**

Elsőbe azok tartoznak, melyeknél a gondolat közzétételével be van fejezve a büncselekmény (pl. Btk. 171. §.), s ahhoz semmi hatás vagy semmi eredmény nem kivántatik.

* Az előbbi közl. l. a 38. és 39. számban.

* Pl. a Btk. 134. §-ában meghatározott felhivás felségsértés elkövetésére.

** Das Reichs-Pressgesetz Schwartze-féle komm. harmadik kiadás, 146. lap.

Második csoportba sorolja azokat, melyeknél szükséges, hogy a közzétett bünös gondolatról más valaki is tudomást szerezzen. (Btk. 259. §. Kbtk. 41. §.)

Harmadik csoportba tartoznak végül azok a nyomtatvány utján elkövetett büncselekmények, melyekhez nemcsak az kivántatik, hogy arról mások tudomást szerezzenek, hanem az is, hogy azokra a nyomtatott gondolat valamely psichikai hatást gyakoroljon (pl. Btk. 379. §., midőn a ravasz fondorlatot sajtó utján követik el, vagy a zsarolás).

E nézet szerint a második és harmadik esetben a terjesztés mindaddig kisérlet volna, mig a nyomtatott tartalomról harmadik személy nem tud semmit. Ez a felfogás is azonban abban megegyez az előbb emlitett nézettel, hogy az *elkövetési cselekmény: a terjesztés stb., tehát ami a terjesztést megelőzi* (pl. a kinyomatás). *előkészületi cselekmény.*

Ezeket szem előtt tartva, a sajtó-büncselekménynek akkor volna kisérlete, ha a terjesztés kisérlete képzelhető volna. Ez azonban ki van zárva, mert a terjesztés megkezdése már maga terjesztés. Jól mondja *Liszt:* «Már az első helyen s az első időrészben, midőn a terjesztési cselekmény kezdetét vette, a terjesztés megtörtént; tehát mihelyt a cselekmény a terjesztéssel kezdetét vette, az be is fejeztetett.»*

Ugyanezt tanitja *Schuremans* is nagyszabásu kommentárában:

«A sajtó-büncselekménynek lényeges ismérve nem csupán a gondolat, hanem a kinyomtatott és közzétett gondolat; miből következik, hogy amig a közzététel meg nem történt, büntethető kisérletről nem szólhatunk; mihelyt pedig közzétették a nyomtatványt, a büncselekmény be is fejeztetett.»**

Összefoglalva már most az elmondottakat, megállapithatjuk, hogy nyomtatvány utján elkövetett büncselekményeknél a közzététel stb. az elkövetési cselekmény, ami azt megelőzi: nem büntethető előkészület. Miután pedig bünvádi eljárás csak kriminalitás miatt inditható, addig, mig a közzététel kezdetét nem vette, sem eljárás nem inditható, sem lefoglalás nem rendelhető el.

Ama további kérdés taglalása, hogy helyes-e *Appelius-Schwartzenak* a kisérletről szóló fejtegetése, nem tartozik értekezésem keretébe, mert az ő nézetük is megegyezik azzal, amit kifejtettem, hogy t. i. a *kriminalitás a közzététellel kezdődik, tehát ezen innen nincsen helye a lefoglalásnak.* Az, hogy ők a közzétételen kivül bizonyos esetekben még mást is kivánnak a bevégzéshez: anyagjogi kérdés s a lefoglalással, mint a sajtószabadságot *törvényesen* korlátoló intézkedéssel nincs összefüggésben.

Hangsulyozom, hogy a lefoglalás korlátozza a sajtószabadságot, de kiemelem azt is, hogy e korlátozás a törvény értelmében történik, a letartóztatás és vizsgálati fogság hasonlóképpen korlátolja az egyéni szabadságot, de ez is a törvény értelmében történik; ha a letartóztatás törvény ellen van: a közhivatalnok a 193. §. alapján bünhődik; aminthogy a törvényellenes lefoglalásnak is megtaláljuk a szankcióját a Btk. 475. §-ában.

Midőn tehát a sajtószabadság megsértéséért panaszkodunk, azt kell higgadt megfontolás tárgyává tenni, hogy a lefoglalás az *anyagi* s *perjogi* törvény ellen történt-e? Ez utóbbiban meghatározott föltételekkel alább V. alatt foglalkozom.

Lássuk tehát itt elsősorban az anyagjogi föltételeket. Kiemeltem, hogy a kriminalitás a nyomtatvány terjesztésével stb. kezdődik, amely időpont teljesen összeesik a bünüldözés törvényes kezdőpontjával.

Miben áll a *terjesztés, közszemlére kiállitás* (171. §.) s *közzététel*? (259. §.)* Hazánkban e fogalmak sem a judikaturában, sem az irodalomban nem lettek kellőleg megvilágitva, pedig e fogalmak mikénti értelmezésétől függ a büncselekmény büntethetősége s a lefoglalás törvényessége. Mindössze két fölemlitésre méltó esetet találtam; egyikben vádlott a fajtalanságot tartalmazó képes ábrázolatot a kirakatban helyezte el (Bts. 44 k. 43. lap), itt megállapittatott a «terjesztés», a másikban a Curia az 1848 : XVIII. tcz. 2. §-át veszi irányadóul a «terjesztés» fogalmának meghatározásánál.

Az elkövetésnek leggyakoribb formája a terjesztés; teljesen átérezték ezt az *osztrákok* s *németek*, amit bizonyit az, hogy mindkét törvény meghatározza a terjesztés fogalmát.

Az osztrák sajtótörvény 6. §-a szerint:

«Ezen törvény értelmében terjesztésnek tekintetik valamely nyomtatvány árulása, eladása vagy szétosztása, valamint kiragasztása, kifüggesztése vagy annak nyilvános helyen, olvasó-egyesületben, kölcsönkönyvtárban stb. történt kitétele».

A német sajtótörvény 3. §-a szerint:

«Ezen törvény értelmében a nyomtatvány terjesztésének tekintendő annak kiragasztása, kifüggesztése vagy oly helyre való kitétele *is*, ahol a közönség arról tudomást szerezhet.»

Lényege mindkét törvénynek, hogy a nyomtatvány a *nyilvánosságnak átadassék.*

Hogy mikor történt meg a nyomtatványnak nyilvánossá tétele, erre egy pár esetet idézek az *osztrák* semmitőszék s a *német* birodalmi törvényszék gyakorlatából:

A terjesztést az előbbi megállapitotta: midőn még csak maga a szerző vett egy példányt a munkájából; midőn a nyomtatvány a község nyilvános könyvtárába helyeztetett; midőn egy olajfestmény megrendelés czéljából több egyénnek egymásután fel lett mutatva; midőn egy irodalmi munkát eladásra készen tartottak, habár még abból senki sem vásárolt is. (Manz Pressgesetz 6. §.)

A *német* birodalmi törvényszék szerint megállapitandó a terjesztés, midőn a nyomtatvány azok köréből kikerül, akik azt előállitották (nyomdász stb.) s egy nagyobb, habár szám s egyén szerint meghatározott közönség számára hozzáférhetővé tétetik. (Entscheidungen 16. k. 245. lap.)

Midőn a nyomtatványnak egy példánya adatik át valakinek, ha ez azzal a tudattal történik, hogy ezen az uton a nyomtatvány többeknek jut a kezére. (Rechtsprechung 3. k. 570. lap).

Ugyanily kijelentés olvasható a Rechtsprechung 8. k. 786. lapján, ahol még kiemeltetik, hogy a másokkal való közlés tudata elég, de a czélzat nem kivántatik meg.

Végül, ami minket különösen érdekel, a Reichsgericht számos határozatában kijelentette, *hogy a nyomtatvány postára-adásával a terjesztés megtörtént.***

Tanulságos lesz a franczia joggyakorlaton is rövid szemlét tartani.***

Itt azt találjuk, hogy valamely nyomtatványnak több személylyel való bizalmas közlését a semmitőszék nem veszi terjesztésnek; ha azonban a bizalmas közlés csak ürügy s emellett a nyilvánosságra hozatal szándéka kitünik, a terjesztés fenforog. Hasonlóképp megállapittatott a terjesztés, midőn egy kereskedő klienseihez körlevelet küldött; midőn a vádlott egy részvénytársaság tagjaihoz küldött litografirozott levelet; midőn kinyomatott beszéd zárt levélben küldetett el a község előkelő egyéniségeihez.

Chassan szerint, ha nyomtatványról van szó, egyetlen példány elküldése is megállapitja a terjesztést, mert a nyomtatvány bizonyitja a nyilvánosságra hozatal szándékát. Ezt a

* Reichspressrecht 145.

** Code de la Presse II. 193. Ugyanigy *Barbier:* C'est la publication qui fait le délit. Comm. I. 204. lap.

* A 171. §. és a vele kapcsolatos §§. közszemlére kiállitást, a 259. §. pedig nyilvános kiállitást emlit; e két fogalom azonban teljesen synonim.

** V. ö. az Appelius által i. m.-ban 11. oldalon közölt eseteket.

*** Az idézett határozatok Barbier i. m. I. k. 225. l. 225. l. találhatók.

*

nézetet a párisi semmitőszék is elfogadta egyik határozatában; *Barbier* általában helyesli ezt, de tulzásnak tartaná, ha minden esetben alkalmaztatnék; főképp akkor, ha bizonyitva volna, hogy a nyomtatvány egy vagy több személylyel közöltetett ugyan, de csak igen csekély számu nyomtatvány készült s azok az egyének, kikkel az közöltetett, a szerző bizalmas barátai.*

Fentebb a jegyzet rovatban emlitettem, hogy a «*közszemlére kiállitás*» (171. §.) s a «nyilvános kiállitás» (248. és 259. §.) synonim fogalmak.

Ugy az egyik, mint a másik fogalomhoz szükséges, hogy a nyomtatvány egy nagyobb, szám szerint meg nem határozható közönség részére tétessék hozzáférhetővé. Rendszerint a hely nyilvánossága is megkivántatik hozzá, ez azonban egymagában nem elegendő, kell, hogy a hely ne csak névleg, *rendeltetésszerüleg*, hanem *tényleg* is nyilvános, vagyis olyan legyen, hogy az abban elhelyezett nyomtatványt vagy képes ábrázolatot sokan megláthassák.

Ha a hely nem nyilvános, a közszemlére kitétel csak akkor állapitható meg, ha a kiállitás alkalmával azon a helyen sokan megfordultak.

A külföldi judikaturában láttuk, hogy a terjesztést és közzétételt akkor is megállapitották, midőn a nyomtatvány csak egy embernek adatott át. Hasonlóképpen a közszemlére kiállitást is meg kell állapitani, habár a képes ábrázolatot, vagy nyomtatványt csak egy ember látta. Természetesen mindkét megállapitás csak akkor helyes, ha bizonyitva van, hogy *másoknál is akarták a nyomtatványt terjeszteni s mások is megláthatták a képet stb; mert a sajtóbüncselekménynek a nyilvánosság* az éltető eleme. Ha a nyilvánosságra hozatal megtörtént vagy megkezdődött azzal, hogy egy emberrel már közöltetett a nyomtatvány vagy a postára adatott kézbesités végett, a sajtóbüncselekmény befejezéshez jutott, mert a lehetősége és veszélye fenforog annak, hogy a nyomtatvány sok embernek tudomására jut.

Láttuk, hogy a sajtóbüncselekményeknél a kriminalitás a terjesztéssel, közszemlére kitétellel stb. kezdődik; ami e ponton innen van, az büntetőjogilag közömbös; következésképp a nyomtatvány előbb nem is foglalható le. Tehát a gondolat *kinyomatásának szabadsága korlátlan;* a terjesztés stb. szabadságát azonban korlátozza a törvény értelmében teljesitett lefoglalás.

Fölvethető itt az a kérdés, hogy ha bizonyos, hogy büncselekményt tartalmazó nyomtatvány készül, nem lehet-e azt megelőzés czimén lefoglalni s a nyomtatás befejezését és a terjesztést megakadályozni?

Erre «*nem*»-mel kell válaszolnunk, mert az ügyészségek s bíróságok és általában az igazságszolgáltatás a megtorlásra vannak hivatva s csak akkor léphetnek fel, ha a büncselekményt elkövették vagy megkisérlették.

A megelőzés a policzia feladata, mely a megelőzést saját belátása s tapintata szerint teljesiti s nincs a BP. garanczális szabályaihoz kötve.

A rendőrség azonban megelőzés czimén a *közönséges büncselekményekre van utalva, de nincs jogában a sajtó nagy területére kirándulást tenni;* tehát, ha pl. bizonyos sajtóbüncselekménynek (igy teszem azt az izgatásnak) nem büntethető a kisérlete és a biróság a lefoglalást ezeknél nem rendelheti el, a rendőrség nem akadályozhatja meg a kinyomatást s a terjesztést megelőző egyéb technikai cselekményeket, mert a BP. 567. §-a a sajtóval szemben a lefoglalást éppen a sajtószabadság érdekében a biróság hatáskörébe utalta.

Vargha Ferencz,
koronaügyész-helyettes.

(Folyt. köv.)

* Barbier: Code de la Presse expliqué I. 226., hasonlóképp Grattier és Fabreguettes.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Jogorvoslat a tanu-megesketés kérdésében

Bünvádi perrendtartásunk mihamar betölti hetedik életévét. Azt lehetne hinni, hogy a hét esztendő előbbre vitte a kétes kérdéseket a megoldás, az ingadozó judikaturát a megállapodás felé. De aki a két utolsó esztendő legfelsőbb-birósági judikaturáját végig böngészi, azt ez a müvelet éppen az ellenkezőről győzi meg. Sőt ahol kezd is kiterjeszkedni valamelyes állandóbb irányzat, az is többnyire formalisztikus vagy akademikus jellegü, éppen azért a való élettel sehogysem harmonizáló és igy legkevésbbé sem megnyugtató.

Ne menjünk ezuttal tovább a jelen sorok élére irt kérdésnél. E tárgyban a vád képviselői is, kiváltképpen pedig a védők még ma is sürün jelentenek be semmiségi okot a BP. 384. §-ának 9. pontja alapján. Azonban mindig sikertelenül. A Curia ugyanis és a Curia nyomán a kir. táblák is azt vallják, hogy a BP. 324. §-ának 3. bekezdésében kimondott szabad mérlegelés elvéből *önként következik*, hogy az, vajjon a biróság a tanuk vallomásának minő bizonyitó erőt tulajdonit, egyáltalán nem függ attól, vajjon a tanu vallomása esküvel megerősittetett e vagy sem. A tanuk megesketése vagy a megesketés mellőzése tehát a vád vagy a védelem érdekeit nem sérti. Éppen azért emiatt a BP. 384. §-ának 9. pontja alá eső semmiségi okot nem lehet érvényesiteni.

El kell ismernünk, hogy jól és mindenekfölött bátran hangzó álláspont. De csak a felületes szemlélőnek.

Nagyban és egészben megállhat persze az a felfogás, hogy aki egyszer valótlan vallomást képes tenni, az képes arra meg is esküdni. Hogy tehát mint szabadon mérlegelő biró, mennyi bizonyitó erőt tulajdonitsak egy tanuvallomásnak, azt nem fogom *pusztán* ahhoz mérni, hogy tett-e esküt arra a vallomásra az a tanu vagy sem.

Igen ám, csakhogy a törvény nem bizza a tanu tetszésére azt, hogy a vallomására megesküdjék-e vagy ne. Ezt a kérdést is a biró dönti el. Vagy esküre bocsátja a tanut, vagy elzárja őt az eskütől. Elzárnia azonban a felek inditványa ellenére csakis törvényes akadály esetén, azaz csakis a törvényben taxative felsorolt okok valamelyikéből lehet. A törvény felsorol olyan okokat, amelyek esetén köteles a biró mellőzni a megesketést és felsorol olyanokat, amelyek esetén a biró belátása szerint mellőzheti azt. De abszolute kizáró ok esetén is a biró dönti el, hogy fenforogni látja-e azt az okot vagy sem. Végeredményben tehát mindig a bíróságtól függ, hogy a tanu megerősiti-e esküvel a vallomását vagy sem. Kivéve persze azt az egy esetet, ha a megesketést a felek egyike sem kivánja.

Igy állván a dolog, kétséges lehet e, hogy az a szabadon mérlegelő biró melyik tanu vallomásának tulajdonit több bizonyitó erőt? Azénak-e, akit törvényes akadály hiján megesketett, vagy azénak, akit elzárt az eskütől, mert azzal gyanusitja, hogy maga is részese a büncselekménynek, vagy mert fejletlen értelmiségünek látta, vagy mert ugy találta, hogy a tanu a terhelttel oly ellenségeskedésben áll, hogy emiatt a vallomásának valódiságát a biró kétségesnek tartotta, vagy mert ugy találta, hogy a tanu vallomása valótlannak bizonyult?

Nem kell azt a szabad mérlegelést valami csodálatosan elvont és olyanyira benső lelki folyamatnak képzelni, amelyet külső körülmények nem is befolyásolhatnának.

A szabad mérlegelés annyit jelent csupán, hogy a törvény nem köti a birót utasitásokkal arra nézve, hogy melyik bizonyitéknak mikor és mennyi bizonyitó erőt tulajdonitson, hanem azt a biró benső meggyőződésére bizza. De ennek a benső meggyőződésnek a kiformálódását bizony lehetetlen a külső körülmények hatása alól emancipálni.

A megesketés elrendelése vagy mellőzése pedig a BP. fentebb vázolt rendszere mellett elsőrendü ilyen körülmények. Egyenesen elképzelhetetlen és a törvényhozó sem célozhatta azt, hogy a biró, mikor bizonyitó erejök megállapitása végett megvizsgálás és *szabad mérlegelés* alá veszi a tanuk vallomásait, éppen semmi tekintettel se legyen arra, hogy az illető tanukat megeskettette-e a vallomásukra vagy pedig a fentebb érintett törvényes okok valamelyikéből kénytelen volt azok megesketését mellőzni.

De kétségtelen, hogy az esküdt is, aki még sokkal *szabadabban* mérlegel s aki nem is kénytelen önmagának præjudikálni, egészen más szemmel fogja nézni annak a tanunak a vallomásait, akit a bíróság akadálytalanul megesketett, mint azét, akinek a megesketését a bíróság a BP. 221. vagy 222. §-ának valamelyik pontja alapján mellőzte.

Tehát mint coëfficiens hat az itéletet szülő szabad bizonyiték-mérlegelés eredményére és igy határozottan tárgya és pedig nem is kicsinyelhető fontosságu tárgya a szabad mérlegelésnek a megesketés vagy annak mellőzése a tanuvallomás bizonyitó erejének megállapitásánál.

Mihelyest pedig ez áll, akkor a megesketést elrendelő vagy azt mellőző határozat nagyon is sértheti a törvényes akadály fenforgását vagy fenn nem forgását vitató vád vagy védelem érdekeit.

Ilyen, az itélethozatalra annyira kiható s ezzel a felek érdekeit oly lényegesen érintő kérdésben pedig nem mondhat ki definitivumot a per első birája. Kell, hogy annak határozatával szemben a felek jogorvoslatot érvényesithessenek a BP. 384. §. 9. pontja alapján.

Dr. Eördögh Árpád,
n.-kikindai kir. alügyész.

Az osztálysorsjáték-nyeremények «elévülése» és az elévülési jogszabályok dispositiv jellegének kérdése általában.

Az osztálysorsjáték intézménye mintegy tiz év óta gyökeresedett meg nálunk, judikaturánk azonban ez intézménynyel kapcsolatos jogkérdések tekintetében nemcsak, hogy megállapodottnak nem tekinthető, de alapvető kérdésekben sem foglalt még állást. Az értékpapirok tanának általános fejletlensége mellett birói gyakorlatunkban egy specziális körülmény is közrehat e tekintetben. A mai szervezet mellett — és ez az alább érintendők szempontjából is kiemelendő — maga az osztálysorsjáték vállalata a nyereményeknek a vevő részére való kifizetésében közvetlenül anyagilag érdekelve nincs, mert ő a nyereményt mindig javára irja és bizonyos idő mulva kifizeti az illető főelárusitónak, akivel szemben maga is az ellenőrző közeg szerepét tölti be, anyagilag közömbös lévén reá a végső eredmény, amely csak azt dönti el, vajjon a vevő, vagy főelárusitó kapja-e a nyereményt.* E körülmény további consequentiája a vitás kérdéseknek bizonyos elfogulatlanabb megitélése, amivel karöltve jár a bíróság elé kerülő ügyeknek a minimumra való redukálása. A döntések ritkasága tehát szintén egyik oka annak, hogy az emlitett intézménynyel összefüggő elemi kérdésekben sem támaszkodhatunk megállapodott joggyakorlatra.

Legutóbb a budapesti kir. itélőtáblának egy határozata (szemben néhány — nem nagyon meggyőző indokolásu — curiai határozattal) eldöntetlenül hagyja a kérdést, vajjon az osztálysorsjegyek bemutatóra szóló értékpapiroknak tekinthetők-e, s ugyanaz a határozat nyilt s bizonyos ténykérdésektől függő kérdésnek tekinti az osztálysorsjátéki nyeremények elévülését is.**

* L. ennek igazolására a M. Kir. Szab. Osztálysorsjáték ügyviteli szabályait, főleg azok 13. és 14. §-ait.

** L. a *Jogt. Közl.* Dtárának 1906. évi 20. füzetében 49. sz. a. közölt esetet.

Az utóbbi kérdést tárgyalja *Grecsák* Károly curiai biró urnak a «Kereskedelmi jog» cz. folyóirat legutóbbi számában «Az osztálysorsjáték-nyeremények elévülése» czimén irt czikke, mely az alábbi fejtegetésekre alkalmat adott.

Az osztálysorsjáték kezelési szabályainak 11. §-a a nyeremények beváltása végett a főelárusitóhoz utasitja a feleket, abban az esetben pedig, «ha a kifizetés nem történik meg, ugy a játékosoknak a sorsjegyet azonnal, mindenesetre pedig az illető osztály huzásának befejezése után három hónapon belül az osztálysorsjáték igazgatóságához kell benyujtania.» A 11. §. e szabályának szanctióját a 13. §. adja meg, mely szerint: «mindazon nyeremények, melyek az illető osztály utolsó huzási napjától kezdve számitandó három hónapi határidő leteltéig fel nem vétetnek, elvesznek, és ezzel a kifizetés iránti minden igény megszünik.»

Grecsák curiai biró ur czikkében constatálva, hogy rövidebb elévülés az 1897: VII. tcz.-ben nincs kifejezve, abból a feltételezésből indul ki, hogy a vállalat e jogát a rövid «elévülési» idő megállapitására a régi lottójövedéki szabályok 36. §-ra alapitja, minthogy — és ez a második feltételezés — «azt hiszi», hogy ily szabályt «hiába keresnénk a pénzügyminiszter és az illető magánvállalat között eziránt létrejött szerződésben is,» — ámde ama 36. §. épen az 1897: VII. tcz. 5. §-a következtében elvesztette hatályát. De nem állapithatja a magánvállalat a rövidebb elévülést a vevővel létrejött szerződésbeli megállapodásra sem — mondja a czikkiró ur — mert a megvett «osztálysorsjegy hátára» ez a határozmány reá nyomva nincs, s e szabály, mert a játéktervben van, még nem tekinthető a vételi ügylet egyik feltételének, nem lévén kötelezve a vevő e játéktervet elolvasni. Végül pedig még az esetben sem volna érvényes egy elévülési idő megröviditése, mert mai jogunk szerint az elévülésről sem lemondani, sem annak idejét meghosszabbitani, avagy megröviditeni nem lehet.*

Ez az okfejtés ténybeli és jogi részében egyaránt téves.

Mindenekelőtt kétségbe kell vonnom ama jogi minősités helyességét, amely az osztálysorsjáték játéktervének 13. §-ában foglalt határozmányt az «elévülés» kategoriájába sorozza. Az osztálysorsjáték kezelési szabályainak fentidézett szakaszai nem hagynak fenn kétséget az iránt, hogy itt nem «elévülésről», hanem záros határidőről van szó; nem az igény birói érvényesithetősége enyészik el három hónap alatt, hanem az igény akuttá válása van ahhoz a feltételhez kötve, hogy a sorsjegy a három havi időhatáron belül, a sorsjegynek kibocsátó vállalatnál való bemutatása által bejelentessék. Fejtegetéseim második részében fogom az elévülés és a præclusiv határidő közti distinkczió jelentőségét közelebbről megvilágitani; ehelyütt csak jelezni kivánom e distinkcziónak a konkrét kérdés szempontjából való praktikus következményeit. Ha a három havi határidőt az elévülés kategóriájába sorozom, ez annyit jelent, hogy a nyeremény kifizetésének megtagadása esetében az osztálysorsjáték vállalata elleni kereset három hónap alatt inditandó meg az illető huzás befejezésének napjától számitva, ellenkező esetben az igény elenyészettnek tekintendő. Ha ellenben a bemutatásra vonatkozó præclusiv határidőnek minősitem e három hónapot, akkor a sorsjegyre esett nyereménynek e határidőn belül a vállalattól való követelése megállapitja a kereshetőségi jogot s ez igény birói érvényesitésére azután a fennálló általános magánjogi szabályok az irányadók. Analogia a váltótörvény 31. és 85. §§-nak egybevetése. «A látra szóló váltók a bemutatáskor járnak le. Ily váltókat a forgatók s a kibocsátó elleni visszkereset elvesztésének terhe alatt, a váltóban foglalt különös meghagyáshoz képest, ilyennek nemlétében pedig a kiállitástól számitandó két év alatt kell fizetés végett bemutatni.» Ha tehát a bemutatás *nem* történik meg ez idő alatt, a kibocsátó

* Id. helyen 396. old.

és forgató elleni visszkereseti jog elenyészett, de nem elévülés czimén, hanem a præclusiv határidő elmulasztása miatt. Az *elévülés* csak a fizetés végett való sikertelen bemutatásról felvett óvás napjával veszi kezdetét. Ugyanigy az osztálysorsjegynél. Mindaddig, amig a fizetés végett való bemutatás az igazgatóságnál (tehát nem a telepesként szereplő főelárusitónál) meg nem történt, a nyeremény kifizetésére vonatkozó kereshetőségi jog meg sem szülemlett, ha pedig a nyeremény felvétele végett való jelentkezés (amely e szempontból a kifizetés megtagadása esetén a szakasz szövegében emlitett felvételt pótolja), három hó alatt meg nem történt, akkor a kereshetőségi jog előfeltétele a kezelési szabályok 13. §-a szerint többé meg nem valósulhat.

Megemlitjük még, hogy a kezelési szabályok 13. §-ának felirata: «A nyeremény elvesztése» (és nem elévülése) és a 12. §. ama rendelkezése, hogy a kellő, vagyis három hónapon belül jelentkező tulajdonos elveszett sorsjegyére e határidő lejárta után is megkapja a nyereményt, ha közben más a sorsjegyet be nem mutatta, szintén e határidő általunk vitatott jogi minősitésének helyessége mellett szól.

Teljesen tudatában vagyok annak, hogy az eddig előadottak egymagukban a jogkérdést meg nem oldják; s ez tovább is, bár kissé változott formában ugy fog hangzani, vajjon jogositva volt-e az osztálysorsjáték vállalata e rövid praeclusiv határidőt kezelési szabályai közé iktatni, s vajjon kötelező-e ez a szabály a játékosokra nézve? *Egy* conclusióra azonban eddig is eljutottunk, arra t. i. hogy a szóban forgó czikk érvelésének az a része, amely a magánjogi elévülési szabályokat minden irányban imperativ jellegüeknek deklarálva azok *megröviditését* is kiveszi a felek dispositióinak köréből, — a *jelen* kérdés eldöntésénél figyelmen kivül maradhat. Mert nem hisszük, hogy a czikkiró ur odáig menne, hogy a felek közös megegyezésével tüzött praeclusiv határidőktől is megtagadná a jogi sanctiót; — czikke legalább ezirányban következtetést vonni nem enged.

Ami a sokat emlegetett 13. §. létalapját illeti, az emlitett czikk e tekintetben bizonyos evolutiót mutat. Mig bevezetésének fentidézett passusában csak ama hitnek ad kifejezést, hogy e rendelkezés a kincstárral kötött szerződésben nem foglaltatik, az érvelés későbbi során e hit annyira megerősödik, hogy «kétségtelen»-nek tartja, hogy a vállalat idevonatkozólag sem törvényre, sem törvényesitett szabályra nem hivatkozhatik (395. §.), befejezésében pedig már csodálkozik azon, hogy mikép vehette fel kezelési szabályaiba a vállalat e rendelkezést s tarthatta fenn a pénzügyminiszteri ellenőrzés daczára, «tévedésbe ejtvén a játszóközönséget». (397. old.)

Sulyos vád, amely a vádló kiváló tekintélye miatt is kettősen nehezednék a mérleg serpenyőjére, — ha véletlenül nem alapulna nehány ténybeli tévedésen.

A rövid praeclusiv határidőt nem kellett a pénzügyminiszteri ellenőrzés elől eltakarni, mert azt az 1897 : VII. tczikkben foglalt felhatalmazás alapján maga a pénzügyminiszter szabta meg, s fentartása sem függ egyoldalulag a vállalattól, hanem legalább is époly mértékben a pénzügyminisztertől.

Az 1897 : VII. tcz.-ben foglalt felhatalmazás alapján ugyanis egy consortiummal kötött szerződést a pénzügyminiszter, átruházván arra a 20 év tartamára az osztálysorsjáték rendezésének kizárólagos jogát, azzal a szerződés 20. pontjában foglalt kötelezettséggel, hogy e vállalat czéljára a consortium uj részvénytársaságot tartozik alapitani. Igy keletkezett a «Magy. kir. szab. Osztálysorsjáték részvénytársaság», melyre a consortium jogai átszállottak. A kincstárral kötött szerződés 1. §-a szerint a sorsjáték rendezési jog a szerződésben, továbbá *az ahhoz füzött, s annak kiegészitő részét képező játékterv és kezelési szabályok szerint* szállott át, és gyakorlandó a vállalat által. A szerződésben emlitett kezelési szabályok szórul-szóra megegyeznek azokkal, amelyek ma közkézen forognak, a fentidézett 11. és 13. §§-ok azokban épugy benfoglaltatnak, s ezzel a kincstári szerződés integráns részeivé váltak. Minthogy pedig a szabályokat annak idején maga a pénzügyminiszterium szerkesztette, ennélfogva a «megtévesztés» vádja is elesik, annál is inkább, mert e határozmányok felvétele teljesen tudatos és megfontolt volt. Bizonyitja ezt a kincstárral kötött szerződés 9. pontja is, amely kifejezetten feljogositja a vállalatot, hogy ama nyereményeket, melyek a jogositott fél jelentkezésének elmaradása következtében fel nem vétetnek, magának megtarthassa.

Az osztálysorsjáték vállalata tehát éppen nem a régi lottojövedéki szabályok 36. §-ára alapitja saját kezelési szabályainak 13. §-át, s e 36. §. fenn *nem* állása tekintetében teljesen csatlakozhatik *Grecsák* ur álláspontjához, mellőzve persze annak az 1897 : VII. tcz. 5. §-ának miniszteri indokolására, mint «a törvényhozói akarat legfényesebb bizonyitékára» (394. old.) vonatkozó érvelését. A 13. §-ban foglalt záros határidő miniszteri rendelkezésen alapul s maga ez a miniszteri rendelkezés, általánosságban adott törvényi felhatalmazásra, az 1897 : VII. tcz. 2. §-ára vezethető vissza.

A Grecsák-féle czikk azonban egyfelől kizártnak tekinti azt, hogy a miniszter a törvényhozás előzetes megkérdezése nélkül «ilyen nagy horderejü» kérdést elintézhetett volna, másfelől pedig a rövid záros határidő megállapitására vonatkozó jogot átruházhatlannak tartja.

Ami az első ellenvetést illeti, az a kérdésnek a szerződésben tényleg történt szabályozása következtében annyiban tárgytalan, hogy legfeljebb a miniszteri felelősség szempontjából jöhet figyelembe, ami azonban a vállalat és a nyereményre jogosult fél között eldöntendő jogvita szempontjából irrelevans. Egyébként a kérdés korántsem oly «nagy horderejü», ha a tényleges viszonyokat s a külföldön és minálunk addig is fennállott szabályozást vesszük szemügyre, amely szabályozással szemben tárgyilag nem jelent ujitást a három havi præclusiv időhatár tüzése.

A második ellenvetés sem állhat meg. Nem ismerünk oly törvényt, amely a záros határidő tüzését a kincstár privilegiumának deklarálná. Az a körülmény, hogy ugyanez a határidő meg volt a régi lottojövedéki szabályokban, még nem teszi a jogot közjogi jellegü kincstári jogositványnyá. De még ha ez volna is az eset, akkor is a sorsjátékrendezési jognak az 1897 : VII. tcz.-ben foglalt s e tekintetben korlátozó rendelkezést nem tartalmazó átruházása s az ezzel egybekapcsolt átruházása a nyereménykifizetésre vonatkozó kötelezettségeknek, azt is involválja, hogy bizonyos cautelák is átszálljanak az illető vállalatra, éppen azért, hogy a játszó közönség a nyereményigényeinek fedezetére szolgáló alappal mindenkor tisztában legyen. Erről alább, a 13. §. felvételének praktikus, gazdasági megokolásánál lesz bővebben szó. Semmi szükség sincs különben arra, hogy e határidőtüzést «átruházott» jog gyanánt fogjuk fel. Ha egyszer nem ütközik tiltó törvénybe, hogy a felek bizonyos jogcselekmények teljesitésére az ügylet megkötésekor záros határidőt tüzzenek, akkor e határidőtüzés jogosultsága még csak azon mulik, vajjon a közérdekből gyakorolt ellenőrzés, mely az ügyletek ezen nemére kiterjed, megengedte-e annak a szerződési feltételek közé való beiktatását, vagy sem. Minthogy pedig ez utóbbi kérdésre a fenti tények igenlő választ adnak, minthogy továbbá a kincstári szerződést elfogadó pénzügyminiszteri rendelkezés törvényes felhatalmazáson alapul, ennélfogva a záros határidőt megállapitó intézkedés anyagilag is, formailag is hatályosnak tekintendő.*

Ezzel áttérünk *Grecsák* ur fejtegetéseinek ama részére, mely e határidőnek a játékossal szemben kifogásképen való érvényesitését minden egyébtől eltekintve, azért is kizártnak

* Maga a fentemlitett

tekinti, mert annak következtében, hogy a vonatkozó határozmány a sorsjegy «hátára» reá nyomtatva nincs, a vevő pedig nem kötelezhető arra, hogy a játéktervet és kezelési szabályokat megismerje, — a határidő szerződésileg kikötöttnek sem tekinthető.

Ez az ellenvetés sem alapos. Eltekintve attól. hogy a czikkben hasztalan keressük annak megokolását, hogy miért kelljen e rendelkezésnek éppen a sorsjegy «hátára» nyomtatva lennie, amikor bíróságaink még a számlák szélére, oldalt nyomott kikötésektől is megtagadják az érvényességet, mert azok nem tekinthetők a szövegben foglaltaknak, — a sorsjegy szövegébe való közvetlen felvételt az ott foglalt utalás feleslegessé teszi. Sem a nyereményi esélyek, sem a nyeremények kifizetése, sem az azokból eszközölt levonások, általában az ügylet egyetlen módozata sincs a sorsjegy szövegébe felvéve, s abban csak a játékterv szerinti kifizetést igéri a kisorsoló vállalat. Aki tehát sorsjegyet vásárol, azt már a sorsjegy szövege is a játéktervre és az azzal összefüggő, egy és ugyanazon lapra nyomtatott kezelési szabályok megismerésére utalja. Minden szerződő féltől megkövetelhető a gondosságnak az a minimuma, hogy az ügylet megkötésekor e határozmányok iránt érdeklődjék, — s csak magára vessen, ha ezt megtenni elmulasztotta. Hogy maga a vállalat mindent megtesz a kellő publicitás érdekében, azt éppen e kezelési szabályok 16. §-a igazolja, mely szerint: « a fő- és illetve elárusitók kötelesek minden érdeklődőnek ezen tervezet egy példányát kézbesiteni» ; s igazolja az elárusitók részére készült ügyviteli szabályok 8. §-a is, amely szerint a főárusitó minden sorsjegy után 4 példányt kap e szabályokból. Köztudomásu tény, hogy a sorsjegyeknek vételi ajánlatként való beküldésénél mindig mellékelve van e szabályok egy-egy példánya.

Ha pedig elismerjük e szabályokról, hogy azok a sorsjegy vevője és a vállalat között létrejött szerződés részei, akkor, amikor egyéb, a sorsjegy szövegében nem szabályozott kérdéseket tárgyaznak, akkor nincs semmi ok arra, hogy ez elismerést éppen a szóban forgó szabálytól tagadja meg. Az, hogy itt fontos határozmányról van szó, nem szolgálhat ellenérvül, mert ép oly fontos a fizetési hely kijelölése is, vagy a 11. §-ban foglalt az a szabály, hogy a vállalat a nyeremény összegéből 20%-ot levon, mely utóbbi jogát a vállalatnak — daczára annak, hogy a sorsjegy szövegébe felvéve nincs — eddig tudtommal senki sem vonta kétségbe, még bíróságaink sem, akik pedig és ez főleg alsóbíróságainkra áll, nyilván felbuzdulva a biztositó társaságok elleni joggyakorlat kijelentésein, az osztálysorsjegy vállalattal szemben is azt a jogpolitikát követik, amely a vitás, sőt néha nem vitás kérdésekben is az állitólag gyengébb, tudatlanabb, «megtévesztett» kis ember pártfogására siet, praesumálván e védelemnek a valóságban gyakran fenn nem forgó előfeltételeit. Nem akarunk ezzel reactionárius szinben feltünni, s távol áll tőlünk amaz irányzat lekicsinylése, amely nyilván helyes szocziálpolitikai szempontokból indul ki; de bizonyos kételyeket nem lehet elnyomnunk akkor, amikor e szempontok a forgalom biztonságának s ezzel a gazdasági fejlődésnek veszélyeztetéséig érvényesülnek, s amikor másfelől azt látjuk, hogy amaz állitólag «megtévesztett», naiv, tudatlan, «kis ember» — akkor, amikor az illető ügy perre kerül, rendszerint oly leleményességet fejt ki, melynek tizedrésze is elegendő lett volna ahhoz, hogy az ügyletkötéskor minden «megtévesztéstől» megmentse.

E reflexiókra, melyek magát a jogkérdést közvetlenül nem érintik, az előttünk fekvő czikk befejezése adott okot, amely szintén amaz ismeretes hurokat pengeti a nagyközönség «megtakaritott filléreiről», melyekből a több milliónyi haszonbér és a vállalatnak «ennél bizonyosan (!) jóval nagyobb haszna» kitelik. Az a magánjogi rendszer, melynek egész épülete az objectiv jogszabályok ismeretének a valóságban jóformán soha be nem váló fictiójára van alapitva, amely rendszerint nehezen hozzáférhető törvényeiben, még nehezebben hozzáférhető rendeleteiben, s csak igen kevesek előtt ismeretes birói gyakorlatával megalapitott szokásjogában a praesumptiók, az akaratpótló rendelkezések egész tömegének ismeretét kivánja meg mindenkitől, — a gondosságnak sokkal nagyobb fokát irja elő minden polgárra kötelezően, mint amely megkivántatik ama néhány szakasz megismeréséhez, melyre a sorsjegykibocsátó vállalattal ügyletet kötő felet az ügyletet incorporáló sorsjegy egyenesen utalja, s amelynek elismerésére amugy is szüksége van, ha a szolgáltatásáért járó ellenszolgáltatást meg akarja ismerni. Sorsjegy, játékterv és azzal összefüggő kezelési szabályok ugyanugy alkotnak *egy* szerződési egészet, mint részvény és alapszabály, s aki a sorsjegyet megveszi, époly kötelezőnek ismeri el magára nézve a sorsjegy szövegében felhivott játéktervet és szabályait, mint a részvényes az alapszabályokat. A szerződés ezen kiegészitő részét alkotó szabályok *tényleges* ismerete mindkét esetben független azok alkalmazhatóságától s a döntő szempont a másik fél által nyujtott *lehetőség* e szabályoknak a rendes gondosság kifejtése mellett való megismerésére. Hogy ez a konkrét esetben fenforog, fentebb kellőleg kimutattuk.

Az osztálysorsjátéki üzlet helyes lebonyolitásának érdeke kivánja meg e rövid záros határidőt. Az esetek többségében a kis értékü nyereménynyel nem állana arányban a megsemmisitési eljárás költsége, s az elveszett sorsjegyre esett nyeremény kifizetéséről más módon kell gondoskodni. E kifizetés csak ugy lehetséges, hogy ha a sorsjegyet kibocsátó vállalat bizonyos határidő mulva mentesül az utólagos bemutatással járó fizetési kötelezettségtől, ez pedig csak a rövid præclusiv határidő tüzésével érhető el. Az egyes osztályok és sorsjátékok lezárása s önálló kezelése, a későbbi osztályok befizetéseinek kizárólag az illető osztályok nyereményeire való fordításának követelménye, mind megannyi praktikus érv, amely e határozmány felvételét indokolja. Ezért szerepel az minden szerencsejáték szabályzatában, s szerepelt a régi lottójövedék szabályai között, daczára annak, hogy a vevő részére kiadott bárczában erről sem volt említés téve. A külföldi osztálysorsjátékok szabályzatai körül megemlitjük a szászországi osztálysorsjáték szabályzatának 9. §. 1. pontját, amely éppugy mint a hesseni szabályzat 11. §-a és a braunschweigi 13. §-a 3 havi, a hamburgi 15. § át és a lübecki 14. § át, mely 2 havi, a romániait, mely 15. §-ában 3 havi præclusiv határidőt állapit meg. E vállalatok sorsjegyein præclusiv határidő szintén nincs kitüntve, annak elismerése azonban még eddig vita tárgyává nem tétetett.

Hogy egyébként e rendelkezés nálunk is kellőleg átment a köztudatba, azt mi sem bizonyitja jobban, mint az a körülmény, melyről e sorok irója több évi személyes tapasztalat alapján győződött meg, hogy a vállalat fennállása óta, és daczára annak, hogy — a sorsjegyek nagyobbrészt 1/8 alakban kerülvén a forgalomban — mintegy 15 millió ügyletet kötött, *egyetlenegyszer* került csak abba a helyzetbe, hogy a præclusiv bemutatási határidőt hozták fel kifogás gyanánt.* E tapasztalati tény mutatja legjobban, hogy a bemutatási határidő kellőképen van nyilvánosságra hozva, s elismerése ennek hiánya miatt nem tagadható meg.

Grecsák curiai biró ur czikke az eddig ismertetett és czáfolt érveken felül azonban igen érdekes fejtegetéseket tar-

* Ez a fentemlitett eset, ahol a vállalat a három hónapi határidő után fizetett sorsjegy nélkül, s jóval utóbb a sorsjegy alapján követel fizetést egy pénzintézet, amely a kihuzott és kifizetett sorsjegyet a főelárusitónak «lombardirozta». A præclusiv határidőre alapitott kifogás itt is csak egyik kifogása alperesnek. A törvényszék a keresetet egyéb okokból utasitotta el, a kir. tábla pedig 1906. I. G. 6. számu feloldó végzésében a præclusiv határidő kérdését ezuttal el nem dönthetőnek jelezte, mert a másodbiróság nem állapitotta meg a kincstárral kötött szerződés szövegét.

talmaz az elévülési határidők megrövidithetlenségéről is. Dolgozatunk bevezetésében reámutattunk, hogy ez érvek az eddig tárgyalt kérdést nem érinthetik, mert itt egyáltalában nincs szó elévülésről, hanem præclusiv határidőről. Az előttünk fekvő czikkben felvetett kérdésnek az elévülési jogszabályok dispositiv jellegének elvi jelentősége arra késztet, hogy azzal külön foglalkozzunk, előrebocsátva, hogy a czikk e részének conclusióival nem értünk egyet.

(Bef. köv.) *Dr. Doroghi Ervin.*

Különfélék.

— **Igazságügyi munkaprogramm.** Az igazságügyminiszternek néhány napilap tudósitója előtt kifejtett munkaprogrammjában sok helyes törekvést látunk ugyan, de számos hézagot is kellett észrevennünk.

Az, hogy a miniszter a perrendtartást egy év alatt törvénybe akarja iktatni, hogy a fiumei törvénykezési állapotokba rendet akar hozni, hogy a telekkönyvi rendezést végre akarja hajtani; mindenki helyeslésével találkozik, feltéve persze, hogy a reform olyan lesz, amely az igazságügy érdekeinek megfelel. Itt megelégedéssel konstatáljuk, hogy a miniszter magánuton tett előző kijelentéseivel ellentétben a kereskedelmi és váltótörvényszék eltörlésére nem gondol.

A curiai biráskodás és a felsorolt reformokon felül a miniszter semmiféle reformmal a *közel jövőben* nem foglalkozik, pedig jól tudjuk, igen fontos és igen sürgős kérdések várnak megoldásra, még sürgősebbek, mint a curiai biráskodásról szóló törvény módositása.

Különösen elodázhatlan a Btk. novellája és ezzel párhuzamosan a bünvádi perrendtartás módositása, mert nem lehet tétlenül nézni, hogy egyrészt az anyagi törvény ridegsége, másrészt az eljárási szabályok formalismusa miatt számosan kerülnek ártatlanul börtönbe, és számosan szenvednek a megérdemeltnél jóval nagyobb büntetést.

A BP. reformja egyszersmind a Curia részleges tehermentesitését is jelentené, amire egyébként más eszközök is alkalmazhatók volnának, csak a segités sürgősen jönne! Ezzel kapcsolatban kell megemlékeznünk azokról az intézkedésekről, amelyeket a miniszter a birói kar érdekében nemrég bejelentett, amely intézkedések tekintetében azonban a mostani programm semmiféle megemlékezést nem tartalmaz.

Végül itt ujból rá kell mutatnunk arra, hogy igazságszolgáltatásunkat számos ponton javitani lehet törvényhozási beavatkozás nélkül is. Ha a kormány a birói ügyvitel és az igazságügyi adminisztrácziő egyszerüsitését keresztülvinné, ez által igen nagy szolgálatot tenne az igazságszolgáltatás ügyének.

— **A Magyar Jogászegylet** f. hó második felében tartja évi rendes közgyülését. A közgyülésen *Nagy Ferencz* egyetemi tanár tart előadást a magyar kereskedelmi és váltótörvénykönyvek 30 évi érvényben léte alkalmából.

— **Nagy Ferencz** váltójogának ötödik kiadása a napokban hagyta el a sajtót.

Az egymást sürün érő kiadások, — a mostanit megelőző negyedik, alig másfél évvel ezelőtt jelent meg, — fényesen igazolják azt a kritikánkat, amelyet a formailag és tartalmilag egyaránt kiváló müről már több izben nyilvánitottunk.

A közkézen levő munka ismertetésétől most természetesen eltekinthetünk. Csak azt emeljük ki, hogy külföldön a váltójog terén mutatkozó reformtörekvések következtében, amelyek különösen a váltóóvás egyszerüsitésére és olcsóbbá tételére irányulnak, nekünk is sok okunk van váltójogunk reformjával foglalkozni. Erre a czélra pedig kitünő segédeszközül fog szolgálni Nagy Ferencz könyvének legujabb kiadása, amelyben a szerző a bel- és külföldi váltójog minden ujabb jelenségét a legnagyobb gonddal vette figyelembe. *M.*

— **A német birói előkészitő szolgálat.** A német birósági joggyakornokok (Referendárok) továbbképzése tekintetében fontos intézkedés az, hogy minden Referendar minden munkáját egy a felügyelettel megbizott birósági tag revideálja és ha kifogásolni valót talál, észrevételeit minden esetben közli, esetleg irásbeli megjegyzéseket is tesz. Minden nagyobb biróság joggyakornokai tartoznak a biróság egy tagjának felügyelete alatt tartott szemináriumi gyakorlatokban is résztvenni. A jogi körök a kiképzésnek ezt a módját és mértékét sem találják elegendőnek, és még nagyobb elméleti továbbképzést követelnek.

A közigazgatási gyakornokok részére most ehhez hasonló felügyeleti és továbbképző intézkedéseket léptettek életbe, állandó felügyelettel és a müködés szigoru ellenőrzésével.

A közigazgatási gyakornokok előkészitő szolgálati ideje a legujabb szabályozás szerint legalább 3 ¼ évig tart és pedig elő van irva, hogy ezen időből mennyit lehet egyik és mennyit lehet másik közigazgatási szakban tölteni.

Az előkészitő szolgálat befejeztével a gyakornok államvizsgát tesz. Az államvizsgára nem bocsáttatik, akinek előkészitő szolgálatát főnöke nem tartja megfelelőnek.

A vizsgálat két irásbeli dolgozatból (1—1 nap) és a szóbeli vizsgálatból áll. A szóbeli vizsga csak egyszer ismételhető; ha az ismétlés nem sikerül, akkor a Referendar a szolgálatból elbocsátandó. Egy tárgyból külön pótvizsgát tenni nem lehet.

— **Utmutató a perjogi gyakorlathoz, példákban és jogesetekben.** Meyer Hermann a boroszlói főtörvényszék birája ily czimü, igen gyakorlati könyvének hetedik kiadása jelent meg a Vahlen-czég kiadásában. Szerző konkrét jogesetek kapcsán végig viszi az olvasót az egész perjogon. Megismerteti és magyarázza az alkalmazandó jogszabályt, feldolgozza az esetet a maga részleteiben és az elméleti fejtegetéseken felül pontos és kimeritő gyakorlati utmutatásokkal szolgál, sőt birósági és ügyvédi iratmintákat is közöl.

— **Ügyvédből főtörvényszéki tanácselnök.** A braunschweigi Oberlandesgericht tanácselnökévé egy ottani jeles ügyvéd neveztetett ki.

Jogi könyvek a legolcsóbban és a legméltányosabb feltételek mellett kaphatók hazánk egyetlen speciális jogi könyvkereskedésében és antiquariumában: Politzer Zsigmond és fia czégnél, Budapesten, IV., Kecskeméti-utcza 4. — INGYEN küldi a czég kivánatra a budapesti és kolozsvári egyetemi *jogász utmutatót, Ügyvédi vizsgai utmutatót*, melyben a kir. Curia teljes-ülési határozatai benne vannak, továbbá az 1907. év elején megjelenő nagy antiquar-jegyzékét, melyre előjegyzéseket már most elfogad. — RÉSZLETFIZETÉSRE szállit uj jogi tan- és segédkönyveket, tudományos és szépirodalmi müveket stb. 11774

Gyakorlott ügyvédjelölt nagyobb fővárosi, esetleg vidéki irodában alkalmazást keres. Czim a kiadóhivatalban: Dr. Sz. L. 11862

Huszonöt év óta fennálló ügyvédi iroda lakházzal együtt a főváros közelében, járásbiróság, telekkönyvi hatóság, adóhivatal székhelyén, átadatik. Bővebbet Dr. László Manó ügyvédnél, Budapest, VII., Király-u. 93. 11852

Herepei Iván dr. kézdi-vásárhelyi ügyvéd irodájában egy ügyvédjelölt azonnal alkalmazást talál. 11856

Ügyvédi iroda birósági székhelyen, hol középiskola, (gymnasium) van — lehetőleg dunántul — átvételre kerestetik, esetleg társasviszony létesithető. Czim leadható dr. Hajós Gyulánál, VI., Uj utcza 35. 11863

Juris doctor ügyvédjelölt, kezdő praxissal, aki a magyar, német, franczia, olasz nyelvekben tökéletesen jártas, magyar és német perfect gyorsiró, gépiró, megfelő alkalmazást keres. Czim a kiadóhivatalban. 11851

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Veres Pálné-u. 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenegyedik évfolyam. 41. SZ. Budapest, 1906 október 12.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *IV. Veres Pálné-u. 25.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A törvény betüje. — Sajtószabadság. *Vargha Ferencz* koronaügyész-helyettestől. — Állampolgársági törvények összeütközése. *Dr. Wittmann Ernő* budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* A lakásuzsora kérdéséhez. *Dr. Bernhard Miksa* budapesti ügyvédtől. — Igényhirdetmény kibocsátására melyik bíróság illetékes? *Dr. Lányi Márton* aljegyzőtől. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A törvény betüje.

Jogalkalmazó gép, vagy értelemmel felruházott ember üljön-e a birói székben? Élettelen, holt betü, vagy törvényes igazság legyen-e az itélkezés iránytüje? Bekötött szemü Justitia vakon vagdalkozzék-e, avagy nyilt szemü, mélyen látó és gondolkozó ember kezelje az osztó igazságot?

A sulyos, nagy horderejü probléma fel van vetve és az irodalom — még a szépirodalom is — állandóan foglalkozik az igazságszolgáltatásnak ezen alapvető kérdéseivel. Egyik oldalon a jogbiztonság fictiójának jelszava alatt sorakoznak azok, akik az uj iránytól a régi formális jogszolgáltatás blanquettaszerü itélkezését féltik és akik a birói omnipotentiától való rettegésből inkább a formalismus felé hajlanak, mig a másik oldalon azok küzdenek, akik a biró emberismeretét, értelmét, élettapasztalatait és lelkiismeretét hivják segitségül az igazság keresésében. Egyik párt ma is siratja a kötött bizonyitási rendszert, hive az eskübizonyitásnak és nehezen válik meg az irásbeliségtől, mig az «ujitók» szabad törvényértelmezést, szabad bizonyitást és szóbeliséget követelnek, törekedve a bíróság elé került minden jogeset individualisátiójára, megtalálni iparkodva az alkalmazásra kerülő minden jogszabályban az anyagi igazságot.

Az irodalmi vita a két tábor közt mind nagyobb hullámokat ver, mert folyton ujabb és ujabb tápot ad neki a való élet, amely minden szónál, minden érvelésnél rikitóbban tünteti fel az ellentétes rendszerek következményeit.

*

Ausztriában az imént tárgyalták Rutthofer Lujza gyilkossági perét. A vádlottnő azzal volt vádolva, hogy férjét megölte. Az elhalt Rutthofer Vilmos kormánytanácsos pervers hajlamu, iszákos, de müvelt ember volt. Az intelligentia tekintetében mélyen férje alatt álló nő már leánykorában sem örvendett a legjobb hirnévnek, a házasság alatt pedig több férfivel szerelmi viszonyt folytatott. A házasfelek közt a czivakodás napirenden volt, amit nagy mértékben előmozditott a férj idegrendszerének mindinkább erősebben mutatkozó megbetegedése. Egyik nap reggel a férjet tizenegy sebből vérezve, holtan találták. A feleség azt adta elő, hogy a férj — valószinüleg idegrohamában — meg akarta őt ölni, mire ő dulakodásközben, önvédelemből több sulyos sebet ejtett támadóján.

Az innsbrucki esküdtbiróság előtt lefolyt tárgyaláson az elnök a vádlott nővel folyton gunyolódott és lépten-nyomon kimutatta, hogy őt bünösnek tartja és nem hiszi el a védekezését. Az elnök magatartásán felbuzdulva, az esküdtek közül többen kérdéseket intéztek a vádlottnő előéletére vonatkozólag, elárulva a vádlottnő személye és védekezése elleni antipathiájukat. A tárgyalás második napján a védő bejelentette, hogy két esküdt megszegte esküvel megerősitett azon fogadalmát, hogy a tárgyalás alatt álló ügyről határozatuk kimondásáig esküdttársaikon kivül senkivel nem beszélnek. Az egyik esküdt idegen személyek előtt kijelentette abbeli meggyőződését, hogy a vádlott bünös, mig a másik esküdt a vendéglői törzsasztalnál elfecsegte, hogy az összes esküdtek egyetértenek abban, hogy a gyilkosság iránt felteendő kérdésre igenlő választ adnak. A védő ennek alapján kifogást tett az összes esküdtek ellen, kérve a tárgyalás felfüggesztését és uj esküdtszék alakitását. A bíróság a védő emez előterjesztésének nem adott helyet és az Oberlandesgericht szintén elutasitotta a kérelmet, azzal az indokolással, hogy a védő az esküdtek elleni kifogásait tartozott volna az esküdtszék megalakitásakor előadni és ugy kifogása, valamint semmiségi panasza elkésett.

Ugyan mikor terjessze elő a védő elég idejekorán az esküdtek elleni kifogásait?

Mielőtt a jury megalakult volna, az esküdtek még nem is tettek esküt és igy az ő esküszegésükről szó sem lehetett. Ha pedig már az esküdt tényleg megszegte esküjét, akkor tényleg nem méltó arra a fontos tisztségre, mely teljes elfogulatlanságot igényel. A törvénynek a védelem szempontjából lényeges elvét sérti meg az a bíróság, amely esküszegő esküdtekkel tovább működik és mely nem lát jogsérelmet abban, ha az esküdtek a tárgyalás befejezte előtt, a későbbi bizonyitási anyagra való tekintet nélkül elhatározzák a vádlott elitélését.

A paragrafusvadász persze ráolvasta a vádlottra, hogy az esküdtekre nézve ilyen kizárási okot nem ismer a bünvádi perrendtartás, de a lényeget tekintő, az igazságot kereső jogász nemcsak a törvény betüje szerint itél, hanem a kérdés eldöntésénél figyelemmel van a minden törvény szellemét képező általános jogelvekre is, amelyek nem engedik meg az esküszegő esküdt részvételét az itélet meghozatalában és a verdikt kimondását a tárgyalás végére tartják fenn.

*

Az innsbruckihoz hasonló paragrafusnyargalást látunk a magyar bíróságok azon gyakorlatában, amely szerint a tárgyaláson bejelentett semmiségi ok az itélet kihirdetésekor külön fentartandó. Ugyanezen szempont alá esik az a «jogelv», hogy a semmiségi panasz bejelentésekor a semmiségi okok nemcsak megjelölendők, hanem «substantiálandók» is, valamint hogy a bejelentéskor részletesen ki nem fejtett semmiségi ok «substantiálása» az irásbeli indokolásban nem pótolható. Legfőbb bíróságunk mindezen «elvi» kijelentései, amelyek legkevésbbé sem alapulnak a törvényen és távolról sem előfeltételei a jogbiztonságnak, alkalmasak arra, hogy a bünperben amugy is gyengébb félnek, a vádlottnak, helyzetét még rosszabbá, egyenlőtlenebbé tegyék és ezzel az anyagi igazság érvényesülése elé akadályokat emeljenek.

Nem egyszer elmondottuk mindezeket; ismétlésük már szinte egyhanguvá, unalmassá válik. De lehetetlen folyton nem ismételni birói gyakorlatunk formalismusának kiemelését, mert sajnos, mindig uj és uj szomoru példák késztetnek a régi igazságok ismétlésére.

Jovesc Luka esetét lapunk olvasói ismerik. Jovesc Lukát az esküdtek rablás büntettében vétkesnek mondották ki és ez alapon a dévai esküdtbiróság 6 évi fegyházra itélte őt. A verdikt a sértett egyedül álló vallomásán alapult. Az esküdtbiróság a sértettet esküre bocsátotta, mig a vádlott mellett tanuskodó három mentő tanu megesketését egyedül azzal az indokolással mellőzte, hogy vallomásuk ellenkeznék a sértett kifogástalan vallomásával. Ez volt a biróság első hibája, mert ezzel czélzatosan és szándékosan befolyásolta az esküdteket abban az irányban, hogy a három mentő tanunak ne higyjenek, hanem fogadják el hitelt érdemlőnek a sértett vallomását. Az esküdtbiróság állásfoglalása nem volt objektiv és sulyosan sértette a védelem elvét és annak érdekeit.

A védő a tanuk megesketésének kérdésében mindannyiszor semmiségi panaszt jelentett be, azonban nem számitott legfőbb biróságunk formalismusával és az itélet elleni semmiségi panasz bejelentésekor a megesketés kérdésében bejelentett semmiségi panaszokat nem tartotta fenn kifejezetten.

A kir. Curia ezen okból a semmiségi panaszokat visszautasitotta, ami által a vádlott sorsa meg lőn pecsételve.

A védő nem nyugodott meg a szerinte ártatlan embert sujtó itéletben. Kinyomozta a valóságos bünöst és ujrafelvételt kért. Az ujrafelvétel során a vádlott mellől valamiképpen sikerült régi védőjét eltávolitani és a biróság hivatalból rendelt ki részére védőt.

Hogy ez a védő miként töltötte be tisztjét, azt csak abból következtethetjük, hogy az esküdtbiróság a beismerésben levő ujonnan felfedezett tettest bünösnek mondta ugyan ki a rablásban való tettestársaságban, de hatályában fentartotta a Jovesc Lukának bünösségét megállapitó előbbi itéletét, amely esküdtbirósági itéletben *a védő megnyugodott.*

Most az alapperben eljárt védő ujabban kinyomozott adatok alapján még egyszer ujrafelvételt kért azon alapon, hogy a sértett vallomása hamis volt.

Hogy ezen ujrafelvételi kérelem mily sürgősséggel intéztetik el, annak jellemzésére ide igtatjuk a védő leveléből a következőket:

«A kir. ügyészség magához következetesen, a sértett ellen folyamatba tett hamis tanuzási bünügyben a vád képviseletét el nem vállalván, a vád átvételét még *kilencz hét előtt (!)* — folyó évi augusztus 2-án — bejelentettem; és hangsulyoztam, hogy itt egy foglyos ügybeni ujrafelvétel előfeltételéről lévén szó, sürgős eljárás szükséges; ennek daczára *mai napig semmi értesitést sem kaptam*, sem arról, hogy az folyamatba tétetett, sem arról, hogy ez megtagadtatott volna».

Pedig ebben az ügyben véget kell érnie a halogatásnak, a huzavonának, sőt ha a védő adatai igazak, vagy ezek valószinüek, akkor a BP. 453. §-a alapján, amennyiben szökés veszélye nem forog fenn, a büntetés végrehajtása fel volna függesztendő. Nincs semmi ok végrehajtani egy itéletet, mely előreláthatólag össze fog dőlni. A 451. §. a felfüggesztésnek nem áll utjában, mivel az az ujrafelvétel tárgyalásáról szól, itt pedig az ujrafelvétel meginditása kapcsán egy előzetes kérdés eldöntése forog fenn. A felfüggesztés joga nélkül a legsulyosabb esetekben is ugyszólván helyrehozhatlanná volna téve az alapper birájának hibája. Ha a felfüggesztést tagadásba vennénk, akkor még a halálbüntetést is végre kellene hajtani, tekintet nélkül arra, hogy mily eredménynyel fog végződni a hamis tanuzás iránt meginditott per.

*

Ime, a semmiségi panasz nem kellő «substantiálásának» és az ujrafelvételre vonatkozó szabályok betüszerinti értelmezésének minő következményei vannak.

A formalismus mikor tünik el végre igazságszolgáltatásunkból, helyt adva az igazság kutatásának? Megérjük-e azt az időt, mikor birósságaink nem a számokat, hanem az emberek cselekvéseit látják maguk előtt?

Sajtószabadság.*

IV.

Miután láttuk, hogy a sajtó utján közzétett bünös gondolat a terjesztéssel válik kriminalitássá, áttérek a lefoglalásra. Mielőtt azonban a lefoglalás föltételeit vizsgálnám, röviden foglalkozom a kötelespéldánynyal s a lefoglalás kérdésével, de lege ferenda.

A kötelespéldány, amint semmi összefüggésben nincs a büntethetőséggel, épp ugy nincs összefüggésben a büntetőeljárással s az annak folyamán teljesithető perjogi cselekményekkel, s azok jogszerüségével.

A kötelespéldány a sajtójogi felelősségnek természetes következménye; ahol a sajtóbüncselekmények megtorlását az állam a jogrend érdekében szükségesnek tartja, ott nem mondhat le azokról az eszközökről sem, melyek a megtorlást lehetővé teszik. Ezek közt első helyen áll a sajtó ellenőrzése.

Midőn Németországban a sajtótörvényt megalkották, élénk vita volt a kötelespéldány intézménye körül. Az igazságügyi bizottság az első tárgyalás alkalmával annak eltörlése mellett szavazott, abból indulván ki, hogy ha a sajtót ellenőrzés végett a kötelespéldány beszolgáltatására lehet szoritani, következetesség szempontjából ki kellene azt más iparágakra is terjeszteni, mert ha a nyomdász ipari termékével jelentkezik, miért ne legyen erre kötelezve a bádogos, a mechanikus, asztalos, stb. Hogy milyen lenne az iparszabadság ilyen kényszer mellett, azt könnyü elképzelni.

A másodszori tárgyalás alkalmával azonban már bekerült a javaslatba a kötelespéldány intézménye; mert a sajtó különleges jellege ezt az intézményt szükségessé teszi. E kényszerrendszabály ellenértékeül utaltak arra, hogy a sajtójogi elévülést jóval rövidebb időben állapitották meg.

Igy jött létre a sajtótörvény 9. §-a, mely szerint a kötelespéldányt, mihelyt a szétküldés megkezdődik (sobald die Austheilung oder Versendung beginnt) nyomban be kell küldeni a rendőri hatósághoz.

Az osztrák sajtótörvény szintén ezt a rendelkezést tartalmazza az időszaki lapokra, egyéb nyomtatványokra pedig előirja, hogy azokból *24 órával* a szétküldés megkezdése *előtt* beküldendő a kötelespéldány a rendőri hatósághoz s illetékes ügyészséghez. (17. §.)

A franczia sajtótörvény 3-ik és 10-ik articulusa hasonlóképp előirja, hogy a kötelespéldány a közzététel időpontjában (au moment de la publication) küldendő be. Ezt kiegésziti az 1881 november 9-én kelt igazságügyminiszteri rendelet, mely szerint a kötelespéldány már akkor beküldendő, midőn a nyomtatvány első példánya a nyilvánosságnak átadatik.**

A külföldi törvények értelmében rendelkezik sajtótörvényünk 30. §-ának 4. pontja is; eszerint «*mely időpontban* a lap szétküldöztetik, annak egy példánya a felelős személyaláirásával a helybeli hatóság elnökénél tétetik le». Ezt a rendelkezést kiegésziti az 1898. évi 5720. sz. r. 11. §-a, melynek 3-ik bekezdése bizonyos esetekben a közvádlót bizza meg annak meghatározásával, hogy a kötelespéldány hol és kinek adandó át.

A fontosabb külföldi törvényeknek a kötelespéldányok beszolgáltatására vonatkozó rendelkezéseit két okból ismertettem, először azért, hogy meggyőződést szerezhessen mindenki arról, hogy a nálunk érvényes jogszabályok azonosak a külföldi jogszabályokkal; másrészt pedig azért, hogy kimutassam, miképp a kötelespéldány beküldésének időpontja mindenütt összeesik a terjesztés megkezdésével.

Ennek az oka nyilvánvaló. Láttuk (III. alatt), hogy a

* Az előbbi közl. l. a 38., 39. és 40. számban.

** Barbier I. 63. lap.

sajtóbüncselekményeknél a kriminalitás a terjesztés kezdetével esik össze; ami azt megelőzi, közömbös a büntető igazságszolgáltatásra. Tehát az ellenőrzés joga megtorlás szempontjából is csak ott veheti kezdetét, ahol a megtorlás jogi alapja: a büncselekmény már fenforog.* Éppen e szempontból túlló az osztrák törvény a czélon, midőn a nem időszaki lapok ellenőrzését, azok terjesztését megelőzőleg már 24 órával előbb megengedi.

Ami már most azt a kérdést illeti, hogy de lege ferenda lemondhatunk-e a kötelespéldányokról, ez szoros összefüggésben áll azzal a további kérdéssel, hogy a nyomtatványok lefoglalása szükséges-e vagy sem.

Köztudomásu dolog, hogy a kötelespéldány a bünüldözés s lefoglalás könnyebbé tételét czélozza. Ennek kizárólag ez a rendeltetése, az a kérdés tehát, hogy az ügyész megkapta-e már a kötelespéldányt vagy nem, semmi befolyással sincs az ő kereshetőségi jogára, mert ez a kriminalitással, vagyis a terjesztés megkezdésével keletkezik. A kötelespéldány olyan, mint az ujonczozásra jelentkező katonaköteles: maga megy neki a veszedelemnek. Ezt az önjelentkezést azonban, bármily kedvezőtlen helyzetbe hozza is a sajtót az egyéb kriminalitással párhuzamba helyezve, mellőzni nem lehet; egyszerüen azért, mert a sajtó ellenőrzése lehetetlenné válnék.

Ha lemondanánk is a lefoglalásról, vagy azt a marasztaló ítélet utáni időre helyeznénk át, Északamerika példájára, a kötelespéldány bekivánását még ebben az esetben sem lehetne mellőzni. Mindenki tudja, aki a budapesti ügyészség sajtóosztályában egyszer megfordult, hogy százakra megy a kötelespéldányok száma.

Hogy tudná a közvádló ezt a tultermelést ellenőrizni kötelespéldányok nélkül? Egyszerüen semmiképpen. A kötelespéldányokról való lemondás tehát egyértelmü volna a sajtóbüncselekmények megtorlásáról való lemondással.

A lefoglalás intézményéről sem mondhatunk le. Koránsem valamely atavisztikus meggyőződés mondatja ezt velem, hiszen a legőszintébb barátja vagyok a demokratikus világfelfogásnak, mert ebben látok egyedül társadalmi igazságot s egyenlőséget. De szükségesnek tartom a sajtótermékek lefoglalását azért, mert amily áldást hozó a sajtószabadság, épp oly kárhozatosak annak kinövései.

A sajtóbüncselekmény abban különbözik más büncselekményektől, hogy ez utóbbiaknál a társadalom érdeke az egyéniséghez simuló megtorlásban, vagy ártalmatlanná tételben áll; de a fősuly mindig a terhelt egyéniségére nehezedik.

Sajtóbüncselekményeknél ellenben a bünös gondondolatban rejlő jogsérelem, vagy jogveszélyeztetés továbbterjedésének megakadályozása a döntő.

Főképp a mostani elavult, igazságtalan és tökéletlen felelősségi rendszer mellett, midőn az igazságot szolgáltató állam megelégszik a bünbakkal, egészen alárendelt jelentőségü a vádlott elitéltetése.*

Tudjuk, hogy a sajtó olyan, mint a féktelen tavaszi áradat; pillanat alatt hihetetlen területet elfoglal; s ebben van a veszedelem, ezt kell megakadályozni. Igaz, hogy a sajtóbüncselekmény a terjesztéssel be van végezve; *de a társadalmi kár a továbbterjesztéssel mértani arányokban növekedik.*

Ha elfogadnók Északamerika példáját, micsoda elégtételt találna abban a sárba rántott becsület, ha a marasztaló ítélet alapján hónapok mulva foglalnák le a nyomtatványt?

Vagy mi lenne az izgatásokkal? Hiszen mire a lefoglalás elrendeléséig eljuthatnánk, a társadalmat lángba lehetne boritani.

Tisztában vagyok fajunk szabadságszeretetével; az is igaz, hogy bizonyos szempontból sajtószabadságot lehet abban is látni, ha csak a marasztaló itélet alapján teszi a vádló kezét a nyomtatványra; sőt legideálisabb a sajtószabadság *Venezuelában*, ahol a sajtó szent és sérthetetlen. Valódi szuverén! Ne feledjük azonban el, hogy ha a sajtószabadságot ilyen térre visszük, tulajdonképpen nem a sajtót, nem a tisztességes sajtó tiszteletre méltó embereit védjük, hanem azokat, akik a kriminalitás terén mozognak.

Nem az a kérdés, hogy szabadságszeretetünk nagyobb-e, mint egyéb fajoknál, hanem az, hogy jogérzékünk, moralitásunk nagyobb-e, mint más nemzeteknél. Ha bizonyos volna, hogy ebben a kérdésben előljárunk Európában, akkor még Északamerika sajtószabadsága is sajtórabszolgaság volna minekünk. Venezuelát kellene mintaképül választanunk.

Ugy látszik azonban énnekem, hogy szabadságszeretetünket széles barázda választja el törvénytiszteletünktől. Pedig *midőn valami állami kényszerről van szó, mint pl. a lefoglalás is, nem a szabadságszeretet nagysága, hanem a törvénytisztelet mekkorasága a mértékadó.*

Ha a lefoglalás szükséges voltát a szabadságszeretet hőmérője szerint kodifikálnók meg, akkor az érzelmek szavára s nem az értelem kategorikus imperativusára hallgatunk; és pedig itt kizárólag a szabadságszeretet érzelme döntene s egészen eltörpülne emellett az a számos állami és társadalmi érdek, mely a lefoglalás mellett szól.

A fejlődés magas fokán álló társadalomban, ahol nemzetiségi villongások nincsenek, ahol a fajgyülölet mélységes örvényeket nem kavar a szenvedélyekben; a hol az igazi kulturális fejlődésnek szentelheti az egész társadalom legbecsesebb erőit; ahol a létért való küzdelem piszkos salakot nem hoz a felszinre; ahol a társadalom annyira érett, hogy alárendelt jelentőségü érzelmi momentumok vezérszerepet nem visznek s az értelem kezeli a karnagyi pálczát az erők koncertjében; s osztály és rangkülönbség nélkül a becsületes munka minden polgárnak jelszava; ahol törvénytisztelet uralkodik szóban és irásban: ott szabadszárnyra bocsáthatják a szabadságszeretetet intézmények alkotásánál, mert a többi társadalmi jellembeli tulajdonság biztosit arról, hogy ez az érzelem az értelem sziklatalaján fog épiteni.

A demokratikus Északamerikának erkölcsi és társadalmi strukturája annyira engedi érvényesülni a szabadságszeretetet, hogy baj nélkül várhatnak a lefoglalásra a marasztaló ítélet meghozataláig, másrészt a társadalom erkölcsi felfogása, gondolkozásmódja s intellektuális berendezettsége teljesen elüt az európai viszonyoktól; s igy mi az ottani jogintézményeket nem utánozhatjuk; és pedig azért, mert aminthogy minden élőlény csak bizonyos milieuben élhet meg, épp ugy a társadalmi intézmények is csak bizonyos morális légkörben honosodhatnak meg. Ez az oka annak, hogy a külföldi intézmények átültetésénél nagy hibát követ el az a törvényhozó, amelyik csak az intézményt s azt vizsgálja, hogy az hazájában bevált-e vagy sem. Ez másodrangu kérdés; az átültetésnél nem ez, hanem az a fődolog, hogy az illető intézmény ugyanolyan társadalmi milieuban van-e elhelyezve, mint amibe át akarjuk azt ültetni. Ha különböző a társadalmi talaj, dőre dolog az átültetéssel kisérletezni, mert az intézmény el fog senyvedni s annak erőszakolása kiszámithatatlan társadalmi károkkal jár.

Azt hiszem, minden tulzás nélkül állithatom, hogy az amerikai társadalmi viszonyok egészen mások, mint a mieink; fejlődés s világfelfogás dolgában legalább is egy század fekszik közöttünk.*

Amerikát tehát semmi intézményében sem utánozhatjuk. De követhetjük a kontinentális államokat, mert a geografiai közelség, a közlekedési eszközök s főképpen a sajtó a kulturális választófalakat bizonyos mértékben ledöntötték, ugy,

* Éles szatirával kritizálja Baumgarten i. m.-ben a sajtójogi felelősség rendszerét; amit pedig ehelyett ajánl, de lege ferenda igen becses javaslat.

* Az amerikai s európai társadalmi viszonyok közti különbségre büntetőjogi szempontból érdekesen mutat reá *Hartmann* a «Monatschrift f. Kriminalpsychologie» f. irat III. évf. 328. s. k. l.

hogy lassu, de folytonos kulturális assimiláczió van folyamatban Európa népei között, ami lehetővé teszi az intézmények kölcsönös átvételét.

Be fogom tehát mutatni az osztrák, német, belga s franczia sajtójognak lefoglalási rendszerét.

Megelőzőleg azonban még szükségesnek tartom kiemelni, hogy mindig, valahányszor bizonyos állami kényszer behozataláról van szó, két ellentétes érdek versenyez egymással a diadalért; egyik a kényszert sürgető állami és társadalmi érdek; másik pedig az az érdek, melyet az állami kényszer közérdekből le akar nyügözni. Ez rendszerint magánérdek; de lehet osztály- vagy társadalmi érdek is. Ilyen kényszerintézkedés a katonaállitás, adóbehajtás, himlőoltás, állategészségügyi intézkedések, iskolakötelesség, stb., ilyen különösen a büntetőeljárásban a letartóztatás és lefoglalás. Itt szemben áll a személyes szabadsággal, a tulajdon szabadságával s ha nyomtatvány lefoglalásáról van szó, a sajtószabadsággal az az állami érdek, mely a magánérdeket (személyes szabadság, tulajdon stb.) kényszernek veti alá.

Az ilyen versenyben mindig annak az érdeknek kell győzni, amelyik fontosabb a közület szempontjából. Téves volna azt hinni, hogy mindig az állami érdek a fontosabb. Magából a Btk.-ból s perjogból is számtalan példával lehet bizonyitani, hogy gyakran a magánérdek kerekedik felül.

Igy pl. állami érdek az, hogy minden büncselekmény megtoroltassék; ez alól a közérdek alól a magánérdek szempontjából egy nagy tömeg büncselekmény ki van véve, ahol a sértett érdeke fontosabb az állami érdeknél: ezek az indítványi cselekmények. Ezeknél kizárólag a sértett kimélete, tehát a sértett érdeke miatt van az eljárás megindítása annak akaratától függővé téve.

Főmagánvádra üldözendő vétségeknél s kihágásoknál az állambüntetést követelő érdeke csekély, tehát annak érvényesitéséről lemondott s előtérbe tolta a sértettnek érdekét, aki azt mint főmagánvádló érvényesitheti.

A tanuzási kötelességet állami érdek parancsolja, de ez az érdek alárendelt jelentőségü akkor, midőn az igazmondás kötelessége szembe kerülhet igen fontos erkölcsi érdekekkel s magánosok érzelmeivel. Ilyen esetekben a BP. 205., 206. §-a feloldozza a tanut a tanuzási kötelesség, vagyis az állami érdek kielégitése alól s mentességgel ruházza fel.

Ezeket szem előtt tartva, midőn a nyomtatványok lefoglalásának kérdéséről van szó, sohasem szabad uralkodó gondolatként a szabadságszeretet érzelmét előtérbe tolni, hanem azt kell vizsgálni az érdekek versenyénél, hogy mi a fontosabb, a lefoglalást sürgető közérdek-e, vagy az az ellen tiltakozó sajtószabadság érdeke? Törvényünkben előtérbe került az állami érdek. Speciális viszonyainkra tekintettel bölcsen történt ez igy. Midőn azonban a 48-iki sajtótörvénynek lefoglalási rendszerét fentartottuk, erőteljes biztositékokkal vettük körül a sajtószabadságot, amiről az 567. §. taglalásánál győződünk majd meg.

Minden országban, ahol a sajtóeljárást kodifikálták, a nyomtatványok lefoglalása körüli eljárásnál heves viták fejlődtek ki; s méltán, mert a nyomtatványok lefoglalása a legfontosabb intézkedés a sajtóeljárásban.

Bizonyára érdemes a följegyzésre, hogy parlamentünk, mely most minden lefoglalásra oly érzékenyen reagál, mily viták után engedte át a lefoglalásról szóló 567. §-t? Hát elárulhatjuk a titkot, hogy eszeágában sem volt senkinek efelett a kérdés felett vitát provokálni; sőt a szaksajtó s napi sajtó is mélységes hallgatásba burkolózott, pedig akkor kellett volna harczi riadót fujni, midőn a törvény *megalkotásáról* s *nem annak alkalmazásáról volt szó;* mert a törvény alkotásába az ország minden polgára befolyhat *közvetve,* vagy ha képviselő, közvetlenül, de a törvény alkalmazása a bíróság szuverén joga.

Tárgyilagos akarok azonban lenni s kiemelem, hogy a képviselőház igazságügyi bizottságában szemet szurt a lefoglalásról szóló 567. §. Ámde annak szükséges voltát senki sem kifogásolta, két módositás azonban történt ezen a veszedelmes szakaszon: az egyik az, hogy a következő mondatot szurták be «*a feljelentés megtétele után, vagy ezzel egyidejüleg*» lehet a lefoglalást inditványozni — mert igy szól az indokolás, — a feljelentés megtétele előtt a nyomtatvány lefoglalását meg engedni nem lehet. Hát aki a perjoggal tisztában van, az azzal is tisztában van, hogy ennek a közbeszurásnak a *sajtószabadság szempontjából* semmi jelentősége sincs; de perjogi értelme sincs.

A másik módositás még mélyrehatóbb. A javaslatban ugyanis az volt, hogy: «a minta lefoglalását a kiszedett szöveg *fémbetüinek* szétszedése is pótolhatja». A bizottság a «*fémbetüinek*» szó helyére a «*betüinek*» szót iktatta, mert — igy szól az indokolás — ezidőszerint is vannak fabetük használatban.*

Hát ezek után azt kérdezem én, hogy ha a sajtóeljárást a törvényhozó testület tárgyalja s a nyomtatványok lefoglalását törvénybe iktatja s a törvényhozó testület csak azon akad fen, hogy a «fémbetü»-féle kifejezés nem jó, mert még fabetük is vannak; s ha a sajtó egy hanggal sem tiltakozik az ellen, hogy életbe vágó érdekei ily módon szabályoztatnak, lehet-e más következtetésre jutni, mint arra, hogy az *ország minden mértékadó tényezője abban a meggyőződésben volt, hogy a fentebb emlitett érdekek versenyében kétségtelenül fontosabb az az állami érdek, mely a sajtótermék lefoglalását követeli, mint az, mely a sajtószabadság érdekében ez ellen akkor is tiltakozik, midőn a nyomtatvány büncselekményt foglal magában?*

Vargha Ferencz,
koronaügyész-helyettes.

(Folyt. köv.)

* A képviselőház igazs. biz.-nak jelentése 69. lap.

Állampolgársági törvények összeütközése.

A szerzőnek az «International Law Association» berlini konferenczián 1906 október 3-án tartott előadása.

A fejlődés Spenczer szerint az integrálódásban és diferentiálódásban áll. Az emberi haladásnak és minden fejlődésnek a törvénye eme kiváló bölcselő szerint abban áll, hogy az egynemü össze nem függő annyagból a fejlődés folyamán összefüggő soknemü anyag lesz. Ha meg akarjuk ezen törvény segélyével határozni az emberiség multját és jövőjét, ugy azt kell állitani, hogy az emberiség a messze multban össze nem függő, de hasonló csoportokból állott és a történet folyamán ezen csoportok összefüggése nagyobb és nagyobb lett, végül a távol jövőben ki fog alakulni egy összefüggő egységes társadalom, mely társadalom számos különböző csoportból fog állani.

Vajjon igaz-e, hogy az emberiség egységes társadalmat fog alkotni? és igaz-e, hogy ez az egységes társadalom számos kis csoportokból fog állani? Napjainkban ki tudná megmondani. Tény azonban az és ezt örömmel konstatálhatja mindenki, aki igaz barátja az emberiség fejlődésének, tény az, hogy az emberiség integrálódik, tény az, hogy az egymástól független államok közt az összeköttetés napról-napra nagyobb, napról-napra intenzivebb lesz.

Ez a hatalmas integráczió, mely az ipar, kereskedelem és a forgalom fejlődése, tökéletesedése folytán szemünk előtt lejátszódik, az államok jogának fejlődésére is erős befolyást gyakorol. Az emberek cselekvésére az ország határai már alig gyakorolnak befolyást és ennek következtében az összefüggés és szolidaritás a különböző államok polgárai közt nő, az emberiség gazdasága az egységesedés felé halad és ennek következtében szükségszerüleg a különféle államok különféle törvényei hasonlóbbakká és hasonlóbbakká lesznek. Lehetséges, hogy a közel jövőben eme fejlődés folyományaképp elérke-

zünk oda, hogy az emberiség gazdasága egységes lesz és elérkezünk oda, hogy ennek az egységes gazdaságnak egy joga lesz, melyet az emberiség, mint egyetlen souveren fog meghatározni.

De ennyire még nem tartunk és ma minden állam feltétlen souveren, azaz minden állam önállóan határozza meg a maga jogát, lehetőleg kevés tekintettel souveren szomszédjainak akaratára. Napjainkban épp ugy, mint a középkorban, feltétlen igazságként hirdetik jogászaink, hogy minden állam souverenitása korlátlan. De már ez az elmélet is veszitett régi merevségéből. Korunk jogászai, ha el is ismerik azt, hogy az állam souverenitása korlátlan, kénytelenek elismerni azt is, hogy a souveren akarat meghatározza azt a kört, amelyen belül korlátlanul érvényesiti akaratát és megállapitja egyben azt, hogy azokban az esetekben, melyek ezen körbe nem tartoznak bele, de melyekben döntenie kell tényleges hatalmával, minő más souverenek akaratát fogja érvényesiteni. A korlátlan souverenitás elmélete vesztett merevségéből és napjainkban már gyakori eset az, hogy egyes államok saját területükön, saját bíróságuk utján souveren akaratuk folytán más souveren hatalmak akaratát teljesitik.

Eme konkluziómmal azokra az esetekre czélzok, midőn a belföldön tartózkodó vagy lakó idegen állampolgárok jogviszonyait a bíróságok nem a saját törvényhozásuk joga, hanem az idegen állam joga alapján birálják el. A modern állam nem ignorálja, hogy rajta kivül is léteznek államok, a modern jog elismeri, hogy kivüle léteznek más jogok és kerülni óhajtja azt, hogy ugyanegy jogviszony különböző államokban, különféle módon biráltassék el és ez okból meghatározza, hogy az összes jogviszonyokra vonatkozó törvényhozói hatalmat minő elvek szerint osztja fel az összes hatalmak közt.

Természetes, hogy minden állam ezt a felosztást különkülön elvégzi, minden állam más elvek alapján határolja el saját souverenitását, s igy gyakorta elő fog fordulni, hogy az egyes souverenitások összeütköznek. Ezen összeütközések elkerülése okából kivánatos, hogy kialakuljon akár államszerződések, akár a különböző államok egységes irányban haladó jogtudománya folytán egy nemzetközi jog, mely egységesen meghatározza azokat az elveket, amelyek szerint az összes jogviszonyokra vonatkozó törvényhozói hatalom az egyes államok közt megoszlik. És kivánatos volna, hogy alakuljon egy tudomány, mely ezen jog alapját képező elveket meghatározza. A nemzetközi magánjog, mely e kérdéseket tárgyalja, napjainkban főleg a részletkérdésekkel foglalkozik, a főfigyelmet egyes materiákra forditja, de kevés figyelmet fordit az általános elvekre. Ennek az eljárásnak következménye, hogy vannak jogmateriák, melyekre minden államnak vannak nemzetközi magánjogi szabályai, mások pedig, amelyekre ily szabályt egyáltalán nem találunk. Igy pl. a házassági jog terén minden államnak vannak jogszabályai, melyek meghatározzák, minő házasságokra, minő állam jogszabályai alkalmazandók, vannak tehát jogszabályok, melyek meghatározzák, minő házasságok minő állam törvényhozói hatalma alá tartoznak. Ma minden államnak külön van ily *souverenitás-megosztó* szabálya, de tagadhatatlanul ezek a jogelvek internaczionálizálódnak és alakuló félben van már a házassági jog terén egy egységes nemzetközi jog.

Nem igy vagyunk az állampolgárság kérdésében. Egyáltalán nincsenek ma olyan jogszabályok, amelyeknek tárgya volna meghatározni, minő egyénekre terjed ki az egyes államok törvényhozói hatalma az állampolgárság kérdésében.

Ha válási perben kell valamely birónak itélnie, az első kérdés amelylyel tisztába kell jönnie, az, minő jogot alkalmazzon és ebben a kérdésben utba igazitják őt az n. m. jog szabályai, ha ellenben állampolgárság megállapitásáról van szó, ugy a birónak nem kell azzal a kérdéssel foglalkoznia, hogy minő jogot alkalmazzon, hanem köteles első sorban a hazai állampolgársági törvényt alkalmazni, és csak ha ennek a törvénynek alkalmazása eredményre nem vezetett, alkalmazhatja az idegen jogot. Arra nézve azonban, hogy mely jogot alkalmazzon a biró, ha több idegen jog versenyez az alkalmazásért, a nemzetközi magánjog semmi felvilágositást nem ad. Bauffremont herczegnőt franczia állampolgárnak tekintették Francziaországban, annak ellenére, hogy a Szász-Altenburgi herczegség joga szerint Bauffremont asszony jogérvényesen naturalizálva lett. Francziának tekintették Francziaországban azzal az indokolással, hogy a herczegnő nem volt jogositva mint férjes nő (habár ágytól és asztaltól el is volt válva) férje beleegyezése nélkül idegen állampolgárságot szerezni. Tekintet nélkül a franczia biróságok állásfoglalására, a Szász-Altenburgi herczegség, miután az ott uralkodó törvények szerint kellően megszerezte az állampolgárságot, őt saját (helyesebben német) állampolgárának tekintette. A herczegnő állampolgársága meghatározásánál ugy Francziaországban, mint Szász-Altenburgban csak a hazai jogra voltak tekintettel, és igy mindenik állam a herczegnőt saját állampolgárának tekintette. Felmerült már most a kérdés egy harmadik idegen államban, Belgiumban, hogy minő állam polgárának tekintsék Bauffremont asszonyt és a belga biróságok kimondották, hogy a herczegnőt német állampolgárnőnek tekintik. 1880 január hó 3-án kelt itéletében a Charleroi-i törvényszék az indokokat következőkben fejtette ki: «A naturalizáczió, melynek következtében a herczegnő német állampolgár lett, a Szász-Altenburgi herczegség souveren hatóságának cselekedete. A nemzetközi jog elvei értelmében az emlitett hatóságon kivül senki sem semmisitheti meg ezt a honositást, és senki sem módosithatja ezen honositás hatásait. A Szász-Altenburgi herczegség hatóságai voltak egyes egyedül hivatva eldönteni azt, vajjon a herczegnő honositható volt-e vagy sem. Ha ez a hatóság nem követelte meg a honositáshoz a herczegnő férjének előzetes beleegyezését, ugy ebből következik, hogy ezt a beleegyezést felesleges-nek tartotta. A franczia biróságok ép ugy, mint minden más bíróság nincsenek jogositva felülbirálni egy souveren hatóság eljárását. Az ellenkező felfogás, mely idegen kormány cselekvésének felülbirálását megengedné, ellentétben áll a nemzetközi jog elveivel.» Ezzel az indokolással szemben, mely korunk egyik legkiválóbb nemzetközi jogászának Bluntschli tanárnak ama kijelentésére támaszkodhatik, hogy «idegen állam és pedig ép oly kevéssé az, amelyhez a honositott előzetesen tartozott, mint valamely más állam, nincsen jogositva a honositás megsemmisitésére», helyesen állitja Weiss a párisi egyetem nagyhirü tanára kiváló munkájában azt, hogy «az állampolgárság megváltoztatása módositván az illető egyén honi jogát, lényeges befolyást gyakorol a magánjogi viszonyokra és ez okból téves az az állitás, hogy a honositás tisztán közjogi actus. Ha igaz is az, hogy minden állam jogositva van meghatározni azokat a feltételeket, melyek szükségesek állampolgársága elnyeréséhez, nem szabad elfelejteni, hogy a honositás előfeltétele az előző állampolgárság elvesztése. A végből, hogy bárki is azon állam joga szerint, melyhez eredetileg tartozott, uj állampolgárságot szerezzen, szükséges, hogy teljesen megszakitsa mind azokat a kötelékeket, melyek eredeti hazájához füzik, és az utóbbi állam van egyedül jogositva meghatározni azokat a feltételeket, melyek a végleges szakitáshoz szükségesek.»

Valójában áll az, hogy a belga bíróság ép oly indokoltan megállapithatta volna, hogy a herczegnő franczia, mert hiszen tény az, hogy minden állam souveren módon határozza meg azokat a feltételeket, melyek bekövetkezése esetében az állampolgárság megszünik. Sőt kétségtelenül ezt az álláspontot foglalta volna el a törvényszék, ha Bauffremont herczegnő véletlenül belga lett volna, és uj állampolgárságot szerzett volna, anélkül, hogy régi belga állampolgársága megszünt volna. Ebben a képzelt esetben annak ellenére, hogy a

naturalizáczió souveren cselekvés, a naturalizáló állam részéről, annak ellenére, hogy a naturalizáczió érvénytelenitésére csak az illető naturalizáló állam van jogositva, mégis állandó gyakorlatuk alapján a belga birószágok érvénytelennek tekintették volna a naturalizácziót, és a herczegnőt, Németország törvénye értelmében jogosan megszerzett német állampolgárság ellenére belgának tekintették volna. Valójában tehát a belga bíróság azért itélt, amint itélt, mert igy itélni akart, de itéletét semminemü nemzeti magánjogi elv nem támogatta. *Dr. Wittmann Ernő.*

(Folyt. köv.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A lakásuzsora kérdéséhez.

A lakásuzsora alatt, — természetesen nem jogi értelemben véve e kifejezést, — közönségesen a háztulajdonos fölényes helyzetének bérlőjével szemben való egyoldalu kihasználását értik.

A háztulajdonosok fölényes helyzetüket a bérlőkkel szemben nemcsak a lakás bérbeadásakor avagy a már bérben birt lakás bérének emelhetésénél éreztethetik, de akkor is, midőn a bérlő a bérleményből távozik.

A joggyakorlat megszüntette a háztulajdonosok és mindenható helyetteseik, a házmesterek azon jogát, hogy nemcsak a bérleti összeg, hanem egyoldalulag megállapitott kárigényük erejéig is érvényesitettek visszatartási jogot.

A büntetőbirószágok az e körül kifejlett lakásuzsorát beszüntették, midőn az ellene cselekvőket zsarolásban mondották bünösöknek.

De védtelenül állanak a bérlők a háziurakkal szemben, midőn a háziur a bérlemény visszavételénél a bérlő terhére hibákat állapittat meg és a bérlő ellen ebbeli igényével fellép.

A lakbérszabályzat értelmében a bérlő a bérleményt használható karban és tisztán tartozik átadni és csakis a bérlemény természetes és rendes használatáért felelős. A háztulajdonos a bérlő távotávozásakor megállapittatja a hiányokat és mindig talál a bérlő rovására eső hiányokat, ugy, hogy esetleg hosszabb ideig tartott bérleti idő után a bérlőn követeli a használat folytán előállott hiányosságok kijavittatását.

S ha a háztulajdonos volt lakójával szemben ellenséges érzülettel viseltetik, ugy az esetleges nehány koronányi kárt szakértői szemle utján megállapittatja és a bérlőt a kár s a kár összegét meghaladó szakértői szemle költsége iránt beperesiti. Klasszikus példát szolgáltat erre St. L. háztulajdonos, ki 2 és fél évi bérleti idő után előzetes szakértői szemlét kér és foganatositat állitólagos, a bérlő terhére róható hiányok miatt. A szakértői szemlét a budapesti VI. ker. kir. járásbiróság 1906. Ps. V. 15/3. sz. a. elrendeli és utasitja a szakértőt, hogy jelölje meg a nem rendes használat folytán előállott hiányokat. A szakértő a szobák falain «kampó-lyukakat» talál, melyek közül nehányra azt mondja «természetes használat», másokra, hogy «nem természetes használat» következményei. Az általa észlelt kisebb sérülések 4—6—10 koronányi javitást igényelnek, és az összes hiányok értéke körülbelül 60 korona. A szakértői szemle összköltsége 85 K 30 fill. St. L. már most 60 K kár és 74 K 30 fill. saját költség, összesen 134 K 30 fill. s jár. ir. 1906 Sp. I. 1471. sz. a. ugyancsak a VI. ker. kir. járásbiróság előtt sommás pert indit.

Megjegyzendő, hogy a bérlő a bérlemény átvételekor félköltséggel hozzájárult a bérleménynek használható és rendes állapotba való helyezéséhez.

A lakásuzsora ezen neménél a polgári birószágok törvényadta, szabad mérlegelési jogukat a legteljesebb mértékben kell hogy igénybe vegyék.

I. Elsősorban ne állapitsák meg az előzetes szakértői szemle költségeit a bérlővel szemben.

A lakbérszabályzat csakis a 19. §-ban, azaz midőn a bérbeadó a bérleményt hiányosan avagy használhatatlanul adja át a bérlőnek, kivánja és teszi kötelezővé a bérlemény használatát gátló hiányok megállapitására a birói szemlét.

S hány bérlő veszitette el jogait a háztulajdonossal szemben, mert ezen szakaszt nem ismerte és a használhatóságot gátló hiányokat birói szemlével nem állapittatta meg!?

De nem áll e szabály a bérleménynek a bérlő részéről való visszaadásánál!

Itt a szakértői szemlét a szabályzat nem kivánja, de nem teszi szükségessé a dolog természete, mert tanuk azon körülményt, vajjon használható karban és tisztán átadatik-e a bérlemény, megállapitani képesek.

Helyesebben az előzetes bizonyitási eljárás folyamán jelöltessenek meg pontosan a hiányok, az ebből eredő következtetés, vajjon használható-e, tiszta-e a bérlemény, ugyis a bíróság feladata.

S ha a lakbérszabályzatot megalkotó háztulajdonosok saját érdekükben megkivánják az ellenük föllépő bérlővel szemben a birói szemlét, mig ők birói szemle nélkül is czélt érnek, ne is engedjük meg, hogy a fölösleges birói szemle alkalmazásával haszontalan költséget okozhassanak.

II. A birószágok legtágabban értelmezik a szakértői vélemény fölötti szabad mérlegelési jogukat.

A lakhatás és tisztaság kérdéseihez szakértelem nem, vagy pedig a legritkább esetben lévén szükséges, elégséges még a 19. §-ban megkivánt birói szemle is, szakértő alkalmazása nélkül.

A helyes szakvélemény ne szoritkozzék a hiányok puszta felsorolására és annak merev kijelentésére, vajjon a hiányokat a szakértő rendes használat következményeinek tartja-e, vagy sem, hanem a legrészletesebben irja körül észleleteit, állitsa a biró elé a bérleményt általa észlelt alakjában.

A biró feladata lesz megállapitani, vajjon a szemlében körülirt hiányok használhatatlanná avagy tisztátalanná tették-e a bérleményt s a hiányok természetes s rendes használat folytán keletkeztek-e vagy sem? A szakértő pedig csak segédeszköz legyen a biró itéletének hozatalánál.

III. De ne engedjék a birószágok a per tárgyának a szakértői szemle dijával való törvényellenes fölemelését s ezáltal esetleg a törvénynek a hatáskörre vonatkozó szabályainak kijátszását.

A szakértői szemle költsége a perköltség egyik részét képezvén, a kártérités iránti per járuléka s mint ilyen a tőkeösszegben helyt nem foglalhat.

Szerepe van ennek ugy a költség megállapitásánál, mert kisebb substratum után kisebb a költség, mint a hatáskör kérdésében. Ha a birói szemle által talált hiányok javitási értéke 40 K-nál kisebb, ugy a járásbirósági hatáskör a szakértői dij hozzászámitásával sem állapitható meg.

A bérbeadók ilyen visszaélései ellen tehát a bérlők birószágaink kellő jogsegélyével megfelelő védelemben részesülhetnek, mely védelemre a bérlők gyakran a legnagyobb mértékben reá vannak utalva. *Dr. Bernhard Miksa,*
budapesti ügyvéd.

Igényhirdetmény kibocsátására melyik bíróság illetékes?

(Válasz dr. Bernhard Miksának.)

Az igényfelhivás utjáni foglalás éppen olyan különleges foglalási módja a végrehajtásnak, mint a végrehajtási törvény 84. §-a alapjáni foglalás vagy a végrehajtási törvény 133. §. alapjáni kiutalványozás, s igy az egyikre vonatkozó szabályok nem alkalmazhatók a másikra, mert ha a jelen esetben a végrehajtási törvény 84., illetve 133. §. alapján akarnánk helyes megoldáshoz jutni, az a külömböző végrehajtási módok és fogalmak teljes összezavarására vezetne.

Maga a válasziró ur is elismeri, hogy az igényfelhivás nem egyéb, mint a biztositásilag lefoglalt ingókra vonatkozó foganatositás, mely nem becslés s nem kiküldött utján történik. Mi köze van tehát a bíróság intézkedésének ahhoz, hogy hol vannak a biztositásilag lefoglalt ingók? Hisz lehetnek azok ott, ahol a válasziró ur gondolja, s még sem tudja arra a bíróság az igényfelhivást kibocsátani, ha egyuttal a biztositási iratok nem állanak rendelkezésére, sőt éppen ez bizonyitja azt, hogy az igényfelhivás kibocsátására a foganatositó bíróság illetékes, mert magában véve az ingók hollétével a kérdés el nem dönthető.

De tovább menve, hogyan bocsáthatja ki az igényfelhivást az V. k. kir. jbiróság, ha a Kézsmárkon biztositásilag lefoglalt ingókra halasztó hatályu igénykereset adatott be Kézsmárkon, mert hogy az igénykeresetre a kézsmárki bíróság az illetékes, az csak kétségtelen? Mi hatálya van a bupapesti bíróság által kibocsátott igényfelhivásnak, ha időközben a biztositásilag

lefoglalt ingókat a kézsmárki járásbiróság a birói zár alól feloldotta? Hogyan ruházhatja át a budapesti biróság a Kézsmárkon lefoglalt követelést, ha a kérelem idejében a végrehajtási törvény 129. §. értelmébeni eljárás van a kézsmárki biróság előtt folyamatban, melyről a budapesti bíróságnak tudomása nincsen és nem is lehet?

Hogy az igényfelhivást kibocsátó biróság kiküldöttet is rendel, ami csak az esetben fordul elő, ha biztositásilag *csak* ingók foglaltattak le, — az nem lehet gátja az illetékesség megállapitásának még ha az ingók nincsenek is a foganatositó biróság területén, mert az árverésnek — mely a végrehajtási eljárás egy folytatólagos lépése, — helyes kitüzhetése és megtarthatása czéljából ott van a törvény azon intézkedése, mely szerint az iratok áttehetők az eljárás folytatása végett más birósághoz s igy az árverés és az ebből folyó többi végrehajtási cselekmények illetékes birósága lehet és lesz is azon biróság, ahol az ingók vannak.

A budapesti V. ker. járásbiróság, ha a végrehajtató ujabb összeirást kivánna is, csak akkor lenne illetékes, ha területén lennének a lefoglalandó ingók, mert a *foglalás alkalmával* azoknak a foganatositó biróság területén kell lenniök.

Az árverés egy további pházis, arról most nem kell beszélnünk, éppen ezért nem kettéválasztása az általam helyeselt megoldás a végrehajtási cselekménynek, az csak *egy* intézkedést kiván, az igényhirdetmény kibocsátását, azt csak *egy* biróság bocsáthatja ki és pedig szerintem a kézsmárki járásbiróság. *Dr. Lányi Márton.*

Különfélék.

— **A Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület magyar csoportjának ujjászervezése** alkalmából több üdvözlő levél érkezett *Rickl* Gyula igazságügyminiszteri tanácsoshoz, a csoport elnökéhez.

Prins brüsszeli egyetemi tanár, a Nemzetközi Egyesület elnöke többek között ezeket irja:

Szerencsémnek tartom, hogy a Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület választmánya nevében kijelenthetem, hogy menynyire örülünk ennek a munkánk eredményére oly jelentős eseménynek.

Csak mindannyiunk erejének egyesitése által remélhetjük a büntetőjogtudomány továbbfejlesztését.

Mi tehát csak szerencsét kivánhatunk magunknak, hogy Magyarországon czéljaink megvalósitásában tudós és hivatott munkatársakra találtunk.

Üdvözöljük az ifju szervezetet ,mely fejlődésre van hivatva és kivánjuk neki, hogy megizmosodjék és hatalmassá legyen.

Liszt Ferencz berlini egyetemi tanár többek között ezeket irja:

Személyesen indittatva érzem magam az ujjászervezett magyar csoport alapitóinak és vezetőinek szivből megköszönni ugy eddigi fáradozásaikat, mint a még csak ezután reájuk várakozó nagy munkát. Mindannyian egy nézeten vagyunk aziránt, hogy a büntetőjogi reform, — mely nehéz és jelentős kulturfeladat — csak az összes nemzetek együttmüködésével oldható meg sikeresen.

Közös czéljaink elérésében uj és értékes garanciának tekintjük — ugy én, mint törekvéseink minden barátja — az ujjászervezett magyar csoport közremüködését, szélesebb alapon és közvetlenebb kapcsolatban, mint eddig.

Quod felix faustum fortunatumque sit! Vajha munkájuknak gazdag gyümölcsei volnának!

— **A leánykereskedés elleni magyar egyesület** f. hó 15-én délután 6 órakor tartja meg az Ügyvédi kamara diszteremében alakuló közgyülését. A közgyülésen Prohászka Ottokár dr. székesfehérvári püspök előadást tart. A közgyülést az Ügyvédi kör helyiségeiben társasvacsora követi. Az egyesület megalakulása világos jele annak, hogy a magyar társadalom is tudatára ébred annak, mily rombolást jelent a nemzeti fejlődés szempontjából a leánykereskedelem és szervezett erejével a hatóságok hathatós támogatásával indul harczba ezen krónikus szocziális baj leküzdésére. Elsősorban a magyar jogászközönség feladata, hogy a kérdés törvényhozási, közigazgatási és társadalmi szabályozását előkészitse. Ma, midőn a leánykereskedők csekély pénzbüntetésekkel szabadulnak meg, az áldozatok pedig védelemre alig számithatnak — azt hisszük — mindenki szükségesnek fogja találni azt, hogy ezen kérdések minél előbb kielégitő megoldást nyerjenek.

— **A sexuális perversitás törvényszéki jelentősége.** *Dr. Salgó* Jakab egyetemi magántanárnak ily czimü tanulmánya jelent meg német nyelven Marhold halle-i czég kiadásában. Szerző nagyérdekü fejtegetései kapcsán a következő eredményeket állapitja meg: A büntetőtörvények által büntetéssel sujtott homosexualitás mint ilyen, nem jelent psychikus zavart, tehát ezen czimen nem csempészhető át a psychiatria területére. Ami a jogi jelentőséget illeti, a tételes büntetőtörvények intézkedései helytelenek, egyrészt mert az egyén kötelességszerü védelmén és a közszemérem érdekein tulterjeszkedve beleavatkoznak az egyén legintimebb életnyilvánulásába, másrészt mert a nemi perversitások nagy számából éppen csak az egyetlen homosexualitást büntetik, a közszemérem és a fajfentartás fontos közérdeke pedig védtelenül marad. A perverzitások üldözése, illetőleg a homosexualitás kiragadása a többi perversitások közül azért sem indokolt, mert e tekintetben korunk nem mutat az előző időkétől jelentékenyebb eltéréseket. Minden büntetőtörvénynél hatályosabb gátja a pervers nemi üzelmeknek a kultura terjedése, mely megfékezi az önző ösztönöket és erősiti az egyes kötelességérzetét.

Dr. Salgó tanár tanulmánya méltón képviseli a magyar tudományosságot a külföld előtt.

— **A magyar házassági törvényt** adta ki dr. *Back* Frigyes budapesti ügyvéd német nyelven. Szerző a törvényszöveget és a vonatkozó rendeleteket kimeritő magyarázatokkal kiséri, nagy sulyt helyezvén birói gyakorlatunk meg ismertetésére is. A rendkivül áttekinthető módszerrel irt könyvet bizonyára külföldön, különösen Ausztriában nagy haszonnal fogják olvasni, egyrészt mert az ujabb európai házassági jogok közt törvényünk komoly számba jön, másrészt mert az osztrák házassági jog elavult és merev volta miatt a Lajthán tul a magyar házassági jog ismerete sok esetben jár aktuális haszonnal.

— **A választási kötelességről** szóló tanulmányát dr. Vutkovich Sándor pozsonyi jogakadémiai tanár német nyelven adta ki. A kérdés most Ausztriában aktuálissá vált az által, hogy a választási reform tárgyalása alkalmával inditvány tétetett a szavazati jog gyakorlásának kötelezővé tétele iránt. Szerző érdekes tanulmánya a kérdést minden oldalról megvilágitja. Előbb jogtörténeti áttekintést nyujt, azután a választási kötelességet elméleti alapon fejtegeti, végül pedig gyakorlati szempontból tárgyalja a kérdést.

— **Az érdemleges ügyvédi munka dijazása.** A szegedi itélőtábla egy 24,000 K iránti folyamatban levő végrehajtási ügyben a sorrendi végzés ellen beadott és alaposan megindokolt felfolyamodásért, 6 K 30 fill. bélyeg beszámitásával 11 K 30 fillért állapitott meg 4129/906. p. sz. végzésével.

— **Vademecum.** Ezen czim alatt a «Jogi zsebkönyvek gyüjteménye» sorozat hatodik kötete gyanánt Dénes Aladár ügyvédjelölt tollából gyakorlati jogi munka jelent meg rövid idő alatt immár második kiadásban. A munka a még irodai gyakorlat hijjával lévő ügyvédjelölt utmutatójául szolgál, felölelve az összes peres és perenkivüli teendők gyakorlati ismertetését a reájuk vonatkozó iratminták teljes gyüjteményével. A könyv a Grill-czég könyvkiadóvállalatában jelent meg. Ára 4 K.

— **Értekezések az ipari jogvédelem köréből.** Az «Iparjogi Szemle» ily czim alatt igen érdekes tanulmánysorozat kiadását kezdte meg a szabadalmi, védjegy-, mintaoltalom és szerzői jog köréből. Az előttünk fekvő I—II. füzet Fazekas Oszkár dr. ügyvéd, a Magyar Iparjogvédelmi Egyesület titkárjának tollából a következő tanulmányokat tartal-

mazza: Államjogi szuverénitásunk az ipari jogvédelem terén, (1—64. l.), amelynek az Ausztriával éppen most folyó kereskedelmi szerződési tárgyalások különös aktualitást kölcsönöznek. Ezt követik: Külföldi áruk — magyar mezben, amely az annyira ösmeretes visszaélések meggátlására szolgáló jogi eszközöket nagy apparátussal fejti ki. A név és védjegy viszonya a német jog szerint. A szabadalmi engedélyes vádinditványi joga. A tulipánvédjegyekről szóló tanulmány igen érdekesen tanusitja, hogy a legerősebb társadalmi mozgalmaknak is csak akkor lehet maradandó sikere, ha biztos jogi alapokon épitünk. Az árjegyzékek és katalogusok törvényes oltalmáról, végül a szabadalmi hatóságok szervezeti reformjáról (1—81 l.) szóló értekezés rekeszti be a tanulságos füzetet.

— **Rendi országgyüléseink tanácskozási módja** czim alatt dr. *Kérészy* Zoltán kassai jogakadémiai tanár 70 odalra terjedő érdekes jogtörténeti tanulmányt tett közzé.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az osztrák koronaügyészség müködése ellen** ugyanazon kifogásokat hozzák fel, melyeket mi a magyar koronaügyészség ellen szoktunk érvényesiteni. A Neue Freie Presse-ből a következőket vesszük át: A koronaügyészség a törvény oltalmára szóló rendkivüli jogorvoslatot aprólékos ügyekben bőven alkalmazza, de ha nagyobb sérelem fordul elő, nem veszi észre. A koronaügyészség harmadfoku ügyészségnek tekinti magát és kötelességének tartja lehetőleg minden esetben a védelem ellenében állást foglalni. Ezen kivül hamis szinben tünteti fel a semmitőszék judikaturáját azzal, hogy a koronaügyészség által kiadott hivatalos döntvénygyüjteménybe leginkább oly határozatokat vesz fel, melyekkel az ügyészség semmiségi panaszának tettek eleget, ellenben a védelem sikereit elhallgatja. (Ez a példa is föltünteti, hogy az esetgyüjtemények kiadását nem szabad hivatalos közegekre bizni, mivel ezek leginkább hajlanak a tendenciózus közlések felé.)

— **Justitia galiciana.** Egy osztrák jogi szaklap hajmeresztő dolgokat ir a galicziai bíróságok rendetlenségéről, hozzáférhetőségéről és corruptiójáról. Több évi börtönre itélteken nem hajtják végre a rájuk rótt szabadságvesztésbüntetést, csekély vétségekért megvasalva hurczolják a vádlottakat hónapokig tartó vizsgálati fogságba, ami különösen politikai jellegü vádak esetén gyakori. A tárgyalások hihetetlen felületességgel folynak le. Igy pl. egy büntető felebbezési bíróság *hetven* ügyet morzsol le egy délelőtt és anélkül, hogy a birák egyetlen esetben is tanácskozásra visszavonulnának, kihirdeti az elnök a helybenhagyó itéletet. Persze, a védőügyvédet nem akarja a bíróság meghallgatni és minden módon értésére adják, hogy nem kiváncsiak az érveire. Az osztrák igazságügyminiszterium most erélyes intézkedésekkel készül véget vetni a tarthatatlan állapotoknak.

— **Szocialisztikus büntetőjog.** A Socialistische Monatshefte legujabb füzetében *Heine* ir a szocialisztikus büntetőjogról. Amint már egyszer megjegyeztük, maguk a szocialisták ma még nem fogadják el azt a rendszert, melyet nekik a modern elmélet ajánl. A szocialisták által követelt átmeneti büntetőjog nem egyéb, mint továbbfejlesztése a mai rendszernek. A szocialistáknak legutóbb tartott nagygyülése is ily értelmü határozatokat hozott. Még az esküdtszéket is fentartandónak véli. Ezekre a határozatokra különben még visszatérünk.

— **Birkmeyer,** a német dogmatikus kriminalisták tüzesvérü előharczosa, ismét polemikus dolgozatot irt Liszt ellen s bizonyitja, hogy Liszt elmélete kizárja a büntetőjog fenmaradását. Egyesitésről szó sem lehet. Vagy ezt, vagy amazt kell elfogadni. Az érdekes füzet czime ez: Was lässt von Liszt vom Strafrecht übrig? Eine Warnung vor der modernen Richtung im Strafrecht. (München.)

— **A közkereseti társaság tagjaival szemben** a társaság elleni követelések elévülése a társaság ellen nyitott csőd esetén a csőd megnyitásának a czégjegyzékbe való bevezetése napján veszi kezdetét. (Osztrák legfőbb bíróság.)

— **A német birodalmi kormány** a bíróságon kivüli kényszeregyességgel foglalkozik. Tudvalevő, hogy a mult évi ügyvédgyülés egyhangulag kivánatosnak jelentette ki ily törvény alkotását.

— **A strike és a boykott.** A német Reichsgerichtnek a boykott szabadságáról irott, lapunk egyik utóbbi számában ismertetett határozatával ellentétben egy berlini bíróság 15 ácssegédet zsarolás miatt elitélt, mivel ezek kijelentették, hogy a szakszervezetbe nem tartozó K. nevü munkással nem dolgoznak együtt és követelték ezen munkás elbocsátását, különben azzal fenyegetőztek, hogy a munkát abbahagyják, ami persze a vállalkozónak lényeges kárával járt volna.

— **A franczia bíróságok külföldi ügyvéd részére költséget itélnek meg.** Franczia állampolgár osztrák ügyvédet bizott meg Ausztriában letartóztatott fivérének bünügyében. Később Párisba hivatta az ügyvédet és ott pár napig tanácskozott vele. Az osztrák ügyvéd a franczia bíróság előtt érvényesitette költségkövetelését. A rajnai törvényszék az alperest az ügyvédi költségek megfizetésére kötelezte.

— **Kötelező szegénysegélyezés Franczia országban.** A franczia szocziálpolitika egyik jelentős alkotása az uj szegénytörvény. E törvény szerint a munkaképtelen szegény, ki 70-ik évét tulhaladta, vagy nyomorék, vagy valamely gyógyithatatlan betegségben szenved, hatósági segélyt követelhet. A segélyt a község, a departement és az állam nyujtja. A segélyek összegének nagy részét (első évben valószinüleg 10 millió frankot fognak kitenni) az állam viseli. Az elsőfoku szegénysegélyezési hatóságok határozatai ellen kétfoku felebbezésnek van helye. A törvény azokat, kik takarékosság, biztositás utján némileg gondoskodtak magukról, bizonyos előnyben részesiti. A törvény nem terjed ki a baleset következtében munkaképtelenné vált munkásokra. Ezekről külön törvény gondoskodik.

— **Törvényszéki tudósitásért való büntetőjogi felelősség.** Morristonban kitett gyermeket találtak. A büncselekmény elkövetésével egy asszonyt vádoltak. A «The South Wales Daily Post» az esetet közölte s a vádlott nőt több czikkben azzal gyanusitotta, hogy egy ösmert gyermekkereskedővel azonos s hogy álnév alatt bujkál. A lap felelős szerkesztőjét perbe fogják. A bíróság sulyos pénzbüntetésre itéli, mert a vádlott csak egy büncselekménynyel volt vádolva s az inkriminált közlemények a tárgyalás előtt a vádlottal szemben ellenséges hangulatot keltettek és a védelemnek helyzetét megnehezitették.

— **Romániában kötött házasságok érvénye.** Két osztrák állampolgár Romániában katholikus lelkész előtt házasságot köt. A polgári tisztviselő előtt nem kötnek házasságot. A nő tartási keresetet indit férje ellen. A bukaresti felebbezési bíróság felperest keresetével elutasitja és kimondja, hogy a házasság, bárha az osztrák törvények szerint érvényes volna, Romániában mégis érvénytelen. A román házassági törvény ugyanis az állampolgárságra való tekintet nélkül mindenkit kötelez, aki Románia területén tartózkodik.

—

A Magyar Jogászegylet igazgató-választmánya folyó hó 13-án (szombaton) délután 6 órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere utcza 10. sz. a.) ülést tart, melynek tárgyai: az évi közgyülés előkészitése és folyó ügyek. — A tárgyalandó ügyek fontosságánál fogva kivánatos, hogy a választmány t. tagjai lehetőleg teljes számban jelenjenek meg.

Jogi könyvek a legolcsóbban és a legméltányosabb feltételek mellett kaphatók hazánk egyetlen speciális jogi könyvkereskedésében és antiquariumában: **Politzer Zsigmond és fia** czégnél, Budapesten, IV., Kecskeméti-utcza 4. — **INGYEN** küldi a czég kivánatra a budapesti és kolozsvári egyetemi *jogász utmutatót*, *Ügyvédi vizsgai utmutatót*, melyben a kir. Curia teljes-ülési határozatai benne vannak, továbbá az 1907. év elején megjelenő nagy antiquar-jegyzékét, melyre előjegyzéseket már most elfogad. — **RÉSZLETFIZETÉSRE** szállit uj jogi tan- és segédkönyveket, tudományos és szépirodalmi müveket stb. 11774

Huszonöt év óta fennálló ügyvédi iroda lakházzal együtt a főváros közelében, járásbiróság, telekkönyvi hatóság, adóhivatal székhelyén, átadatik. Bővebbet Dr. László Manó ügyvédnél, Budapest, VII., Király-u. 93. 11852

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Veres Pálné-u. 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Negyvenegyedik évfolyam. 42. SZ. Budapest, 1906 október 19.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *IV. Veres Pálné-u. 25.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre ... 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Igazságügyi kérdések. — A birói fizetésrendezés kérdéséhez. *Egy birótól.* — Sajtószabadság. *Vargha Ferencz* koronaügyészhelyettestől. — Állampolgársági törvények összeütközése. *Dr. Wittmann Ernő* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.
Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Igazságügyi kérdések.

Az igazságügy kérdéseivel a közvélemény régen foglalkozott annyit, mint mostanában.

Az egész birói kar izgalomban lesi az 1907. évi költségvetést. Csak azzal az igérettel lehetett az elsőfolyamodásu birák és jegyzők országos mozgalmát megakadályozni, hogy már az 1907-ik évtől kezdve helyzetük lényegesen javulni fog. Most pedig, a költségvetés általános ismertetéséből következtetve, 55 uj törvényszéki birói álláson kivül legfeljebb 60—70 albirónak a VIII. osztályba sorozott törvényszéki biróvá való előléptetéséről lehet szó, amely kettős reform az 1891: XVII. tcz. rendszere alapján azt jelenti, hogy a birói státusban az a változás megy végbe, hogy 10—15 biró a VI., 25—30 biró a VII. és 80—90 biró a VIII. osztályba kerül, 150 aljegyző pedig jegyzővé lép elő. Ez a «státusrendezés» azonban messze a Széll-féle javaslat mögött marad és igy a birák kivánságait nem fogja kielégiteni.

A másik oldalon az ügyvédi kar szervezkedik és készül országos kongresszusra, mert ugy látja, hogy az a kartársuk, aki körükből emelkedett az igazságügyminiszteri székbe, nem váltja be a helyzetük javitása tekintetében hozzája füzött reményeket.

Mikor a jelenlegi kormány elfoglalta helyét, az igazságügy minden tényezője azt hitte, hogy megjött a rendszerváltozás nagy ideje, hogy az igazságszolgáltatás ezentul a megfelelő, hozzá méltó helyet foglalja el az állami életben és hogy a kormány, okulva a közel mult tapasztalatain is, sietni fog az igazságügy minden tényezőjének függetlenségét a leghathatósabb támaszokkal biztositani. Általános volt a várakozás az iránt, hogy végre eljött az az idő, mikor nemcsak törvények alkotásával, de a régi sérelmek orvoslásával is mozditják elő az igazságszolgáltatás ügyét.

Nem tagadható, hogy csalódás ért birót, ügyvédet egyaránt. Ez a kormány is szerves alkotásokra törekszik, még mielőtt az igazságügyi szervezet öröklött hibái megfelelő módon kijavittattak volna. Abban igaza van a miniszternek, hogy a szerkesztendő törvényjavaslatok tekintetében sorrendet kell felállitani. De a curiai biráskodás, telekkönyvi reform, fiumei igazságügyi szervezet, konzuláris biráskodásról szóló törvény mindent megelőznek, még a birák és ügyvédek helyzetének javitását is. Mi nem vagyunk barátai az igazságügy terén a folytonos mozgalmaknak, az állandó sérelmi politikának, de meg tudjuk érteni azoknak lelki állapotát, akik az uj csalódások benyomása alatt erélyesebb életjelt akarnak adni magukról, az eddiginél hatályosabban akarják igényeiket hangoztatni, sérelmeiket felpanaszolni.

A magunk részéről amellett vagyunk, hogy az igazságügyi kormány legeslegelső sorban a birói és ügyvédi szervezet kérdéseivel, a, két testület sérelmeinek reparálásával foglalkozzék.

Csak akkor lehet a jövőbeli törvényalkotások helyes életbeléptetését, a gyakorlatba való átvitelét várni; csak ugy remélhetünk nyugodt és az állam czéljainak megfelelő igazságszolgáltatást, ha a biróság és az ügyvédség tagjaiba belevihetjük a megnyugvást, amely nélkül az igazságszolgáltatás gépezetének eredményes müködése el sem képzelhető.

A legszorosabb összefüggésben van a bíróságok szervezetének kérdésével a bíróságok tehermentesitése.

Hiába alkotunk kodexeket, ha a helytelen munkabeosztás és czélszerütlen munkarend meghiusitja a legszorgalmasabb és legmunkabiróbb testület munkásságát. Biráink tul vannak terhelve nem birói munkákkal. Olyan dolgokat, amihez elég egy jegyző, sőt egy irnok is, nálunk birák végeznek. A kezelési teendőkkel órákat töltenek el, nem szólván a törvényszéki, táblai és curiai elnökök lélekölő aláirási funkcióiról. A birákat vissza kell adni a biráskodásnak és fel kell szabaditani minden nem birói funkczió alól. Ezt véghez lehet vinni törvényhozás nélkül is, rendeleti uton, ez a munka párhuzamosan haladhat a kodifikáczió munkájával, sőt egyszerüségénél fogva meg is előzheti a törvényhozási alkotásokat.

A tehermentesités egy másik kelléke a helyes hatásköri beosztás. E tekintetben főképp legfőbb bíróságunk van képtelen helyzetben. *13,000 hátralék* mellett kénytelen legfőbb bíróságunk apró végrehajtási ügyekkel, senki által meg nem támadott házassági itéletek revíziójával és járásbirósági büntető perekkel bibelődni. Minden másnál előbbvaló a Curia kiszabaditása a 2 éves restancziákból, amire azonban távolról sem elegendő a közjogi pereknek a közigazgatási bírósággal való megosztása. Hathatósabb, komolyabb eszközökkel kell a tehermentesitésre törekedni, hogy visszaadjuk legfőbb bíróságunkat valódi *birói* feladatának.

Birói feladatról beszéltünk; mert azt valóban nem mondhatni biráskodásnak, ha legfőbb bíróságunk a bünperek ezreinek, köztük a legsulyosabbaknak is, megvizsgálását képtelen betümagyarázat segitségével magától elháritja. Az is rendkivül sürgős törvényhozási feladat tehát, hogy legalis interpretatióval tegyük lehetetlenné a Curián a tömeges visszautasitásokat és tegyük lehetővé az ártatlanul elitélteken ejtett jogsérelmek reparálását.

Az egész magyar jogászközönség osztatlan, lelkes támogatásáról biztosithatjuk azt a minisztert, aki *ezzel a programmal* lép a magyar jogászközönség elé.

A birói fizetésrendezés kérdéséhez.

Az 1906. évi költségvetés szerint a kir. törvényszéki és járásbirók, továbbá a kir. ügyészek összes száma 1329; az albiráké és alügyészeké pedig 1143. Mindössze 2472.

Fizetési osztályok szerint ez a szám következőleg oszlik meg:

A VI. fizetési osztályba tartozók (vagyis táblabirói, illetőleg főügyész-helyettesi czimmel és jelleggel felruházottak)		133
A VII. fizetési osztályba tartozók:		
a) öt éven felüli idő óta	86	265
b) öt évnél rövidebb idő óta	179	

	Átvitel	398
A VIII. fizetési osztályba tartozók:		
a) öt éven felül	490	
b) öt éven alul	441	931
A IX. fizetési osztályba tartozók:		
a) négy éven felül	762	
b) négy éven alul	381	1143
Összesen		2472

Ezek törzsfizetése, a különböző pótlékokat — melyek változatlanul maradnak — nem számitva s csupán az 1904. évi I. tcz. által megállapitott pótlékokat véve számitásba, az alábbi összeget mutatja. (Megjegyzendő, hogy a legutóbbi minisztertanácsi rendeletet, mely a 10, illetőleg 8 évnél hosszabb szolgálat után magasabb pótlékokat engedélyez, egyelőre nem veszszük számitásba. Ennek okait alább fogjuk előadni.)

133 × 6400 =	851,200	K
86 × 5400 =	464,400	«
179 × 4800 =	859,200	«
490 × 4000 =	1.960,000	«
441 × 3600 =	1.587,600	«
762 × 2900 =	2.209,800	«
381 × 2600 =	990,600	«
Összesen	8.922,800	K

Minthogy az 1906. évi költségvetés még azon az alapon állittatott össze, hogy az állami tisztviselők részére a 8., illetőleg (az V—VIII. fizetési osztályokban) a 10. év után járó magasabb pótlékok nem utalványoztattak (köznyelven, de helytelenül: «az első fizetési fokozat nem töltetett be»), a fenti számitásnál mi is ezt vettük alapul s igy az általunk végösszeggel kiszámitott 8,922·800 K az 1906.-i költségvetéssel præcise egybevág. A legujabb minisztertanácsi elhatározás alapján azonban már a 8., illetőleg 10. év után járó magasabb pótlékokat is kiutalják s igy, ha azt akarjuk tudni, hogy a birák és ügyészek fizetése *ma* mennyit tesz ki, a fenti összeghez hozzá kell még adni ezen magasabb pótlékok összegét is.

Ezt azonban csak megközelitőleg tudjuk kiszámitani. Pontosan azért nem, mert a birák és ügyészek összlétszáma 1905. év végén jelent meg utóljára s az 1906. évi változásokra vonatkozó adatokkal nem rendelkezünk. Kénytelenek vagyunk tehát az 1905.-i összlétszám adataira támaszkodni. Ez által azonban, mint alább látni fogjuk, csak nagyon jelentéktelen eltérés támad.

Az 1905.-i összlétszám szerint azok száma, akik ugyanakban a fizetési osztályban 10 évnél, illetőleg (a IX. osztályban 8 évnél) hosszabb idő óta vannak, 1905. évi deczember hó 31-ére vonatkoztatva volt:

a VII. osztályban	1
a VIII. «	159
a IX. «	128

Ha már most az adatokat 1906. évi deczember 31-re vonatkoztatjuk, a 10, illetőleg 8 évnél idősebbek száma:

a VII. osztályban	6
a VIII. «	200
a IX. «	175

Ezekből azonban le kell számitani azokat, akik az 5 illetőleg 4 évnél idősebbek közül az 1906. év folyamán meghaltak, nyugdijaztattak, vagy előléptek. Ezt ugy a VIII. mint a IX. osztályban 50—50-re téve, marad:

a VII. osztályban	6
a VIII. «	150
a IX. «	125

Vagyis körülbelül ugyanannyi 10, illetőleg 8 éves marad, amennyi 1905. év végén volt.

Minthogy pedig a pótlék a VII. osztályban 600, a VIII.-ban 400 és a IX.-ben 300 K, az emlitetteknek járó összes pótlék:

a VII. osztályban	3,600	K
a VIII. «	60,000	«
a IX. «	37,500	«
Összesen	101,100	K
Ehhez a fenti	8,922,800	«
Mindössze	9.023,900	K

az az összeg, melyet a birák és ügyészek javadalmazása ma kitesz.

A mi javaslatunk szerint pedig volna:

a VI. osztályban	10%		247
a VII. «	40%		989
a VIII. «	40%		989
a IX. «	10%		247
Összesen			2472

A VI. osztályba tehát előlépne 247—133=114 a VII.-ből, ahol maradna 265—144=*151*.

A VII.-be előlépne a VIII.-ból: 989—151=838. Maradna 93.

A VIII.-ba előlépne a IX.-ből 989—93 = 896. Maradna 247.

Előlépnének tehát a VI-ba: az 5 és fél évnél idősebb VII-esek; a VII.-be az 1½—2 évnél idősebb VIII-asok és a VIII.-ba a 2 évnél idősebb IX-esek.

A mostani státusra nézve tehát kétségtelenül igen kedvező volna a reform, mely a jövőben is előnyös előlépési viszonyokat biztositana, tekintve, hogy a birák és ügyészek 90%-a VI—VIII. osztályokban volna, még pedig fele a VI. és VII. osztályban.

Mennyit tenne ki ennek a státusrendezésnek költsége?

Minthogy a VII. és VIII. fizetési osztályokon belül a pótlékemelkedés 5 évenkint áll be s a fenti kimutatásból nyilvánvaló, hogy már az 1½—2 évesek is magasabb osztályokba jutnak, mindenütt az illető osztály legkisebb illetményeit kell számitanunk.

E szerint lenne:

a VI. osztályban	247	à 6400	K	=	1.580,800 K
a VII. «	989	à 4800	«	=	4.747,200 «
a VIII. «	989	à 3600	«	=	3.560,400 «
a IX. «	247	à 2600	«	=	642,200 «
Összesen					10.530,600 K
Az illetmények mai összege					9.023,900 «
Előálló többlet					1.506,700 K

Másfél millió koronával tehát (mily csekélység egy *másfél milliárdos* budgetben!) az elsőfolyamodásu birák és ügyészek helyzetét méltányosan lehetne rendezni!

Hát a lakbér?

A lakbérek összegét csak hozzávetőleg lehet kiszámitani, mert az emelkedés attól függ, hogy az előlépők közül hány tartozik az I., hány a II., III. és IV. lakbérosztályba. A fővárosit számitásba nem véve, a lakbérek átlagos összege:

a VI. osztályban	900 K
a VII. «	720 «
a VIII. «	600 «
a IX. «	480 «

Ezen átlag-lakbér alapul vétele mellett a számitás a következő:

Ma van a VI. osztályban	133;	lenne	247	= + 114
« « « VII. «	265;	«	989	= + 724
« « « VIII. «	931;	«	989	= + 58
« « « IX. «	1143;	«	247	= — 896

Tehát: 114 × 900 =	102,600	K
724 × 720 =	521,280	«
58 × 600 =	34,800	«
Összesen	658,680	K
Ebből le 896 × 480 =	430,080	«
Lakbértöbblet	228,600	K
Fizetéstöbblet	1.506,700	«
Összes többlet	1.735,300	K

Bármily kombináczió s a budapesti magasabb lakbérek számitásba vétele mellett sem ér el a többlet 1.750,000 K-nál magasabb összeget.

Ugy értesültünk, hogy az 1907. évi költségvetés mintegy 60 uj birói állást szervez.

Még azt is kiszámitjuk, hogy ezen uj állások bevonása után mennyit tenne ki a többlet.

A 60 birói állásból jut a mai státusszervezés szerint:

a VI. osztályra	...	6
a VII. «	...	12
a VIII. «	...	42

Mig tervezetünk szerint jutna:

a VI. osztályra	...	6
a VII. «	...	24
a VIII. «	...	24
a IX. «	...	6

Többlet:

12 × 4800 =	57,600 K	(VII. oszt.)
6 × 2600 =	15,600 «	(IX. «)
Összesen	73,200 K	

Kevesebblet:

18 × 3600 =	64,800 K	(VIII. oszt.)
Tiszta többlet	8,400 K	

Lakbértöbblet:

12 × 720 =	8,640 K
6 × 480 =	2,880 «
Összesen	11,520 K

Kevesebblet:

18 × 600 =	10,800 K	
Tiszta többlet	720 K	720 K
Összes többlet	...	9,120 K

ami a quantité négligeable.

Javaslatunk tehát a következő:

«Az elsőfolyamodásu bíróságokhoz kinevezett birák és ügyészek összes létszámának 10%-a a VI., 40%-a a VII., 40%-a a VIII. és 10%-a a IX. fizetési osztályba tartozik.

Az albirói és alügyészi elnevezés megszünik.

A fent meghatározott százalékarány megtartása végett az előléptetés minden naptári évnegyed első napjával a kinevezési okirat kelte szerinti sorrendben történik.

Azok, akik a jelen rendelkezés alapján tartoznak a VI. fizetési osztályba (kir. itélő táblai birói, illetőleg főügyészi helyettesi czimmel és jelleggel felruházottak) magasabb személyi pótlékban akkor sem részesithetők, ha ezen minőségben 5, illetőleg 10 évnél hosszabb időt töltenek is. Ha azonban oly állásra neveztetnek ki, mely az 1893:IV. tcz. szerint a VI. fizetési osztályba van sorozva, a rangsor és a személyi pótlék meghatározásánál az az időpont veendő alapul, melyben az emlitett czimmel és jelleggel felruháztattak.

A birák és ügyészek minden egyéb illetménye, ideértve a Budapesten és Fiumében alkalmazottak müködési pótlékait, érintetlenül marad.»

*

Ezen javaslathoz csak még annyit kivánunk megjegyezni, hogy a fent kimutatott 1 és háromnegyed millió korona többlet 5 éven át számbavehető összeggel nem is szaporodnék, tekintve, hogy csaknem mindenki előlépne s igy 5 éven át magasabb pótlékra nem volna igénye. Azontul sem igen szaporodnék a többlet, mert a VI. osztályban pótlékemelkedés a fentiek szerint egyáltalán nem volna; a IX.-ben már a 4 év elérése is ki volna zárva, a VIII.-ban pedig nem volna valószinü a 10 év betöltése. Igy tehát 5 éves pótlékemelkedés csak a VII. és VIII. osztályban, 10 éves pedig kizárólag csak a VII. osztályban volna. A többlet tehát 5 év, illetőleg 10 év mulva sem lenne igen magas összeg.

Egy biró.

Sajtószabadság.[1]

Németországban, mely pedig nincs annyira telitve szabadságérzelmekkel, mint hazánk, nem ment ilyen simán a sajtótermék lefoglalásának törvényhozási szabályozása. Az 1874. évi május hó 7-iki sajtótörvényt igen heves viták előzték meg.

A hirlapiróknak Münchenben az 1873. év folyamán megtartott gyülésén nagy viták voltak a lefoglalás megengedhetőségének kérdésében; s az e tárgyban kidolgozott «Emlékirat» örökbecsü anyagot tartalmaz, mely a kapcsolatos kérdéseket minden oldalról megvilágitja. Ugyancsak a törvény megalkotása előtti években a frankfurti jogászgyülésen tárgyalták a lefoglalás kérdését. A jogászgyülés harmadik osztálya igen kevés szótöbbséggel a lefoglalás ellen foglalt állást; a plenum ellenben a *birói* lefoglalás mellett döntött.[2]

Érdekes sorsa volt a törvénynek a képviselőház bizottságában. Itt nem a *fabetük* s *fémbetük* közti technikai különbségről vitatkoztak, hanem a sajtó élétbevágó érdekeit hozták kapcsolatba a lefoglalással.

«Az ujság — igy szól a bizottság első jelentése — melyet ma lefoglalnak, bármily rövid idő alatt oldják is fel a zár alól, teljesen értéktelen, mert tartalmának legnagyobb része elavult s nemcsak a kiadó szenved ez által vagyoni kárt, hanem a szerkesztő s munkatársai is károsodnak szellemi, ideális javaikban; sőt mások is károsodhatnak, kiknek kárát megtériteni nem lehet; igy a hirdető, kinek hirdetménye a lefoglalással elesik a nyilvánosságtól, versenytársaival szemben hátrányos helyzetbe jut; a munkakereső nem vehet tudomást a kinálkozó s hirdetett munkáról; az üzletember eleshetik az árlejtési ajánlattól, stb.»

Az 1874-ben összeült bizottság hangsulyozta a policiális lefoglalás veszélyes voltát s annak korlátozását ajánlotta. Hosszu volna a lefoglalás tárgyalásának egyes fázisait ismertetni; elég, ha kiemelem azt, hogy többszöri tárgyalás s módositás után a harmadszori olvasásban a törvény szövegét fogadták el. Eszerint nyomtatvány utján elkövetett büncselekmények esetében a lefoglalás elrendelhető.

A lefoglalást elrendelheti a vizsgálóbiró a S. P. O. értelmében; *a rendőrség pedig* a S. T. 23. §-ában meghatározott korlátozással, vagyis csak «sürgős veszély esetében.»

Ausztriában a lefoglalást elrendelheti *a)* a rendőri hatóság; *b)* az ügyészség és *c)* főképen magánvádra üldözendő büncselekményeknél a vizsgálóbiró (487. §.)

Ezenkivül jogában áll az ügyésznek közérdekből azt is szorgalmazni, hogy a felelős személy felelősségre vonásának mellőzésével a bíróság döntsön afölött, vajon tartalmaz-e a sajtóközlemény büncselekményt? Igenlő esetben a bíróság a további terjesztését megtiltja (493. §.); s ha az ügyész már előzetesen lefoglalta a sajtóterméket: *a lefoglalt példányok* megsemmisitését elrendeli.[3]

Ha megfontoljuk, hogy kizárólag az ügyésztől függ annak az eldöntése, vajjon a subjectiv vagy objectiv eljárást választja-e, könnyü elképzelni, hogy az ügyész aszerint fog válogatni, amint a subjectiv eljárás megindításával a jurytól, vagy az objectiv eljárással a szakbiróságtól remél kedvező határozatot.[4]

Igen érdekes a *belga* törvényhozás, mely élénken bizonyitja, hogy bizonyos eszmékért való lelkesülés, vagyis az érzelmeknek az értelem fölé emelkedése mily nagy hibákat idézhet elő.

Midőn a szabadságszeretettől áthatott Belgium az 1831-iki alkotmányát a szabadságjogoknak örök időkre szóló biztosi-

[1] Az előbbi közl. l. a 38., 39., 40. és 41. számban.

[2] Juristentagsverhandlungen, Frankfurt, 2. k. 102. és 285. l.

[3] Ullmann: Lehrbuch 862. s. k. l.

[4] Hogy mily jogtalanságok követhetők igy el, v. ö. idevonatkozólag Ullmann id. mü. 864. s köv. l.

*

tásával február 7-én törvénybe igtatta, annak 98. §-a kimondotta, hogy sajtóügyekben csak a jury járhat el.

Pár hónap mulva látták csak be, hogy behozták ugyan a juryt, de nem állapitották meg, hogy mily eljárás lesz követendő sajtóügyekben. Igy jött létre az 1831. julius 19-iki törvény, mely kijelenti, hogy sajtóügyekben is a bünvádi perrendtartás lesz megfelelően alkalmazandó.

A peres eljárásnak ily sommás elintézése csak később tárta föl a benne rejlő veszélyt, midőn a rendőrség a sajtótermékeket kezdte lefoglalni.

Ennek megakadályozása végett 1847-ben *Orts* képviselő javaslatot nyujtott be a sajtószabadság érdekében, mely szerint: «sajtóügyekben itélethozatal előtt tilos a vádba vett közlemény lefoglalása; kivéve annyi példányt, amennyi a bizonyitás czéljaira szükséges.»

Ezt a javaslatot azonban a plenum nem tárgyalhatta, mert a képviselőházat feloszlatták.*

Francziaországban a lefoglalás terjedelmét a büncselekmény jellege határozza meg.

A S. T. 28. §-a szerint a jó erkölcsök elleni büncselekményeknél minden nyomtatvány; más sajtóbüncselekmény esetében azonban csak *négy* példány foglalható le, ez is csak akkor, ha a köteles példányt elmulasztotta a nyomdász beküldeni.

Ha marasztaló itélet hozatott, elrendelhető az itéletben a forgalomban levő összes példányok lefoglalása s megsemmisitése (art. 49.).

A lefoglalást ugy a 28., mint a 49. §. eseteiben a vizsgálóbiró rendelheti el.

Látjuk tehát, hogy Északamerika sajtójogához igen közel áll a franczia törvény bizonyos faju büncselekmények esetében; s az irodalomban *Mohl*, *Gneist*, *Wahlhberg*, *John*, *Jaques*, *Marquardsen*, *Liszt*,** valamint a belga *Orts* által beterjesztett s fent emlitett javaslat is az előzetes lefoglalás ellen foglalnak állást.

V.

Lássuk már most törvényünknek a lefoglalásról szóló rendelkezéseit.

Ha azt akarjuk megbirálni, hogy a törvény értelmében mikor lehet a nyomtatványt lefoglalni, félre kell tenni minden melléktekintetet, minden kellemes és kellemetlen érzést, különösen a politikát s pártszempontokat, mert a törvény valódi értelmének felkutatásánál ezeknek egyike sem jó tanácsadó; ellenkezőleg mindegyik alkalmas a tárgyilagosság meghamisitására. Ami különösen a politikai, már t. i. a jogpolitikai s nem pártpolitikai szempontokat illeti, ezek döntő sulylyal birhatnak a törvény alkotásánál, de semmi értékkel sem birnak a törvény alkalmazásánál; mert a törvény alkalzásánál a törvény keretei mértékadók, mely kereteket minden egyes esetben ki kell tölteni.

Egyformán sérti tehát a törvényt a hatalom, ha pl. politikai szempontból ezeket a kereteket tullépve, *többet tesz*, mint a törvény megenged, vagy ha ugyancsak politikai okokból *kevesebbet tesz*, mint amit tehetne s kellene tennie. Előbbi esetben hatalmi tulkapással, tehát erőszakkal van dolgunk, utóbbiban pedig jogtalan kedvezéssel, s meg nem engedett kegyek osztogatásával.

A BP. 567. §-ának abban a rendelkezésében, mely szerint *csak büntettet vagy vétséget tartalmazó nyomtatvány foglalható le*, kapcsolatban azzal a további szabálylyal, mely szerint a lefoglalás kérdésében a *biró határoz*, igen nagy jelentőségü perjogi biztositékot látok a sajtószabadság javára.

Hozzá teszem azonban azt is, hogy lefoglalási eljárás, *de lege lata* csakis ezen az egyetlen egy ponton támadható meg azon a czimen, hogy a sajtószabadságot megsértették és az is igaz, hogy a sajtószabadság itt tényleg veszélyeztethető. A törvény a lefoglalást egyébként perjogi biztositékkal anyyira körülsánczolta, hogy a sajtószabadság erős állásából ki nem verhető; *csak egy fedetlen helyet hagyott* a BP., amit kizárólag a biró függetlensége, becsületessége, alaposága, higgadtsága s körültekintő gondossága védelmezhet meg. *Értem annak a nagyfontosságu kérdésnek eldöntését, hogy a nyomtatvány tényleg büntettet vagy vétséget tartalmaz-e?* Ezt azonban nyitva kellett hagynia, mert véges elménk itt már mértanilag nem volt képes a határokat megjelölni. Annak a meghatározása ugyanis, hogy valamely sajtóközleményben van-e kriminalitás, kizárólag birói cognitió dolga.

Közönséges bünesetekben is nagy horderejü ez a kérdés, mert annak «igenlő» megoldása alapján rendeli el a nyomozást az ügyész, a vizsgálatot a vizsgálóbiró, s az eljárás folyamán foglalják le a különféle bünjeleket; a mérget, a pisztolyt; a fejszét, a hamis kulcsot, hamis okiratot, hamis pénzt, stb.

De hogy mily csekély és helyrepótolható sérelem jár azzal, ha nincs kriminalitás és a mérget stb. mégis lefoglalják; s mily óriási és helyrepótolhatatlan kár és veszteség kapcsolódik ahhoz, ha könnyelmüen és felületesen foglalják le a nyomtatványt s a vádló már a következő lépést nem előre, de hátrafelé teszi meg, mert eláll a további eljárástól büntethető cselekmény hiányában, ezt bizonyitani és magyarázni valóban fölösleges dolog volna.

Törvényünk előrelátó volt, midőn e téren nem követte a belgákat, osztrákokat s németeket, kik a nyomtatvány lefoglalását elsősorban az ügyészség és rendőrség hatáskörébe utalták.

Ha figyelembe vesszük, hogy az ügyészség s rendőrség a mindenkori kormány hatalma alatt áll, s utasitásait köteles követni; ha nem tévesztjük szem elől a politikai sajtó nagyhatalmi állását sem, mely politikát irányit, teremt és semmisit meg, kormányokat buktat, férfiakat emelhet a magasba, s taszithat le a mélységbe, igazán nem győzünk csodálkozni azon, mi az oka annak, hogy az emlitett államok törvényhozása a sajtót az ügyészség s rendőrség közvetitésével a kormány pórázára akasztotta, mely hatalommal, ha akarja, lapokat tehet tönkre s a sajtónak messzi hangzó szavát teljesen elnémithatja. Ez a merész vállalkozás vagy arra vezethető vissza, hogy külföldön a moralitás magas fokon áll, mely kizárja azt, hogy a hatalom visszaéljen erejével vagy a sajtó tartózkodik oly vállalkozásoktól, melyek a hatalom gyakorlasát az erőszakosság terére sodornák. Nem kutatom a külföldi törvényhozás indokait, megelégszem annak kiemelésével, hogy nálunk ilyen bizalommal nem volt a törvényhozás, sem a hatalom, sem a sajtó, sem az ügyészség, sem a rendőrség iránt, sőt ezt a bizalmat az akkori kormány maga sem követelte, mert már az eredeti tervezet szerint a birónak kellett határozni a lefoglalás dolgában.

S ez igen bölcsen van igy, mert ilyen törvényes állapot mellett nem szabad s kellő tárgyilagosság mellett nem is lehet lefoglalás miatt felelősségre vonni sem a policziát, sem az ügyészséget, sem a kormányt.

Egyszerüen azért, *mert az ügyész csak indítványoz, de a biró határoz.*

Akadna-e jogász, aki az ügyvédet okolná, ha a biró az alaptalan keresetnek helyt ad; vagy tulmagas ügyvédi költséget állapit meg? Ugyanez a helyzete az ügyésznek is a lefoglalásnál.

A biró vállán nyugszik a felelősség.

Közönséges ügyekben is nehéz a vizsgálóbiró helyzete, mert embertársainak becsülete, szabadsága s vagyona van kezére adva. Mennyivel nehezebb a helyzete sajtóügyekben, ahol ezen javakon kivül másra is ügyelnie kell: a társadalom elidegenithetlen javára, a sajtószabadságra. A többi javak sérelme pótolható legtöbbször, de ha a sajtóra *alaptalanul*

* Schuermans id. mü I. 238. s köv. l.

** Lehrbuch des öst. Pressrechts 161. s köv. l.

reá tette a kezét, abban az egy esetben, melyben a sajtó szabad röptét törvényes ok nélkül megakadályozta, a sajtószabadságot kobozta el. Való ugyan, hogy a lefoglalás ellen felfolyamodás használható, de felszabadul-e az a sajtó, melynek termékét lefoglalták, ha azt a vádtanács feloldozza? Soha! Nagyon jól tudjuk, hogy — különösen a napisajtónak igen rövid az élete, s értéke is csak eddig tart. Ki venné s ki olvasná azt a lapot, mely harmadnapos, negyednapos hireivel jelenik meg közönsége előtt? A napisajtó huszonnégy óra alatt megvénhedik, s mihelyt kezünkbe vesszük az uj számot, a másikat az enyészetnek adjuk át.

Eszményi állapot az volna, ha a lefoglalást marasztaló verdikt követné minden esetben. De ez utópia. Az eszményi állapothoz azonban annál közelebb jutunk, minél jobban összezsugorodik ama perczentek arányszáma, mely a lefoglalás és elitélés közt van.

Ámbár az ügyészségeknek is kötelességük meggondolni, hogy mikor szorgalmazzák a lefoglalást, ez a kötelesség annál nagyobb a vizsgálóbirónál, *mert egyedül tőle függ a lefoglalás elrendelése.*

Ha tehát valahol kivánatos, hogy alaposság, lelkiösmeretesség, függetlenség, pártatlanság, s tárgyilagosság diszitse a birót: ugy ezt a sajtóvizsgálóbirónál kell megkövetelnünk.

Miután a lefoglalás elrendelését az eljárás nehézkessége miatt nem lehet a vádtanácsra bizni: a sajtóvizsgálóbirák kiválasztásánál a legnagyobb körültekintéssel kell lenni. A stréber és a pálya kezdetén levő embereket nem szabad itt alkalmazni, mert a jutalmazás reménye mely a gyors előmenetelben áll, könnyen hajlékonnyá teszi őket a hatalommal szemben; kerülni kell a politizáló birákat is, mert ezek ösztönszerüen politikájuknak kedveznek, s másrészt politikai ellenfelükön ott ütnek, ahol lehet, néha szándékosan, legtöbbször ösztönszerüen, mert tudjuk, hogy a politikai ellentétek legalacsonyabb indulatok kiváltására alkalmasak; főképpen nálunk, ahol a gesztenyés kofától föl a miniszterelnökig nemcsak mindenki politizál, hanem — s ez már nagyobb baj, — mindenki azt hiszi magáról, hogy jobban ért hozzá, mint a másik. A sajtóvizsgálóbiró legyen alapos, független s tanult, mert itt néha szövevényes társadalmi kérdések vetődnek fel, melyeket kapcsolatba kell hozni a nyomtatvány tartalmával.

Bizonyos dolog, hogy a föntebb emlitett eszményi állapotot igy sem érthetjük el, de kellően kiválasztott vizsgálóbirákkal mégis jobban biztositva lesz sajtószabadságunk, mint Ausztriában, Németországban s Belgiumban, ahol a hatalom a legnemesebb társadalmi mozgalmakat izgatás czimén akkor fojtja bele a sajtóba, a policzia révén, amikor akarja.

Vargha Ferencz,
(Bef. köv.) koronaügyész-helyettes.

Állampolgársági törvények összeütközése.*

Kétségtelen már az ez ideig lemondottak alapján az, hogy ha két állam állampolgársági törvénye összeütközik, ugy a két érdekelt állam csak a saját jogára van tekintettel. Kétségtelen az is, hogy nincsenek olyan jogelvek, melyek megmondanák azt, hogy két vagy több, az alkalmazásért versengő állampolgársági törvény közül, melyik alkalmazandó. Más szóval egy állam sem határozza meg azt, hogy az állampolgársági törvények hozására vonatkozó és általa igénybe nem vett hatalmat, hogy és minő elvek szerint osztja fel a többi hatalmak közt.

Állitásaim megerősitésére hivatkozni kivánok azokra a birói itéletekre, melyekben a bíróság nem tudván eldönteni n. m. szabály hiányában azt a kérdést, hogy egy egyén melyik államhoz tartozik, nem tudta megállapitani az illető egyén honi törvényét és kénytelen volt a honi törvény helyett lex domiciliit alkalmazni. Ezt a gondolatmenetet találom a Tribunal civil de Nice egy 1906 február 19-én hozott itéletében, hol is olvasom: «Ha igaz egyrészről az, hogy amint felperes állitja, az örökhagyó nő nem szünt meg az amerikai «common law» értelmében amerikai polgárnő lenni, és ha igaz másrészről az, hogy mint alperesek állitják, hogy örökhagyónő házassága folytán orosz állampolgárnő lett az orosz törvények értelmében, ugy a bíróság, miután az állampolgársági törvények összeütköznek, épp ugy, mint a bizonytalan állampolgárság esetében, a lex domiciliit volna kénytelen az örökjogi kérdések eldöntésére alkalmazni.»

A franczia bíróságok ismételten követték ezt az álláspontot és követték a franczia gyakorlatot más államokban is. Kimondották tehát, hogy ha valakinek két állampolgársága van, ugy az a kérdés, hogy a két állampolgárság közül a nemzetközi magánjog szabályai szerint melyik hatályos, jogérvényesen el nem dönthető és az illető egyénnek jogviszonyai olyképp itélendők meg, mintha «hontalan» volna.

A bíróságok ez az álláspontja megfelel ugyan a látszatnak, de nem fedi a valót. Megfelel a látszatnak, mert kétségtelen, hogy nincsenek külön nemzetközi magánjogi szabályok, melyek meghatároznák, hogy két állampolgársági törvény összeütközése esetében az itélőbirónak melyik törvényt kell alkalmaznia, de ez a látszat nem felel meg a valónak, mert ha nincsenek is külön szabályok, mégis az általános nemzetközi magánjogi szabályok alapján ez a kérdés is eldönthető. A nemzetközi magánjogi szabályok meghatározzák, hogy minő törvények alapján birálandók el az egyes jogi tények, illetve az egyes gazdasági cselekmények és meghatározzák azt is, hogy minő törvények alapján birálandók meg ezen jogi tényeknek, illetve gazdasági cselekményeknek következményei. Teszem, meghatározzák azt, hogy a házasságkötés anyagi és alaki kellékei minő törvény alapján állapitandók meg, és meghatározzák azt is, hogy a házasság személyjogi következményei minő törvény alapján birálandók el, vagy meghatározzák egészen általánosan, minő törvény határozza meg az egyén cselekvőképességét, legyen szó akár házasságkötésről, akár szerződés vagy váltó érvényességéről.

Az állampolgárság megszerzése, illetve elvesztése vagy gazdasági cselekvés, akaratnyilvánitás következménye, vagy következménye valamely jogi ténynek. Más szóval — mint mondani szokás — az állampolgárság megszerezhető, illetve elveszthető ipso facto vagy akaratnyilvánitás utján. Mondottuk azt, hogy vannak nemzetközi jogszabályok, melyek meghatározzák, hogy minő törvények alapján birálandók el egyes jogi tények következményei, meghatározzák teszem azt a törvényt, melynek alapján elbirálandó a házasság személyjogi következményei. Miután pedig az állampolgárság elvesztése, illetve szerzése jogi tény következménye, ugy szükségszerüleg igaz, hogy a szerzés, illetve vesztés érvényessége ugyanazon törvény alapján birálandó el, mint aminő törvény alapján biráltatnak el az illető ténynek egyéb az állampolgársághoz lényegileg hasonló következményei. Az állampolgárság megszerzése pl. gyakorta személyjogi következménye a házasság megkötésének és igy szükségszerüleg az a kérdés, vajjon egy nő állampolgársága megváltozik-e a házasság következményében, ugyanazon törvény alapján döntendő el, mint amely törvény alapján döntetik el a házasságnak egyéb személyjogi konzekvenciája. Azaz megitélendő általános elmélet szerint a férj államának törvényei szerint és pedig a házasság kötésekori államának törvényei szerint (V. ö. Niemeyer: Das Internationale Privatrecht im B. G. B. 143. l.)

De nézzünk egy más példát. Német állampolgár franczia nővel viszonyt folytat, viszonyukból gyermek származott a gyermeket az anyja Franciaországban, a franczia törvénynek megfelelően a születésről felvett anyakönyvben (code civil 334. és 62. §.) elismerte, majd évekkel később atyja, a B. G. B.

* Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

1723-ik és következő §-ai értelmében törvényesitette, kérdés, minő állampolgársága van a gyermeknek, helyesebben, kérdés, vajjon a német törvénynek megfelelően történt legitimáczió megváltoztatta-e a gyermek állampolgárságát?

A német állampolgárságról intézkedő 1870 junius 1-éről szóló törvény 4. §-a igy szól: «Ha a törvénytelen gyermek atyja német állampolgár, anyja ellenben nem német, ugy a gyermek a törvénynek megfelelő legitimáczió folytán az állampolgárságot megszerzi.»

Ezen intézkedés következtében a gyermeket Németországban németnek fogják tekinteni és ez az intézkedés összhangban áll a E. zum B. G. B. 22. §-ával, mely a legitimáczióra és annak minden következményeire a német törvény alkalmazását rendeli az esetben, ha a legitimáló atya német állampolpár, Quid juris azonban Francziaországban?

Francziaországban a törvénytelen gyermek állampolgárságát a Code civil 8. §-a, illetve az azt módositó 1889 junius 26-iki törvény 1. bekezdésének 2. mondata szabályozza és pedig következőképp: «A törvénytelen gyermek, akinek leszármazása kiskorusága folyamán itélettel vagy elismeréssel meg lett állapitva, ama felmenőjének az állampolgárságát követi, akivel szemben a leszármazás előbb lett megállapitva.»

Feltettük, hogy a német állampolgárságu apának Ehelichkeits Erklärungját megelőzőleg az anya a Code civil 334., illetve 62. §-ának megfelelőleg a gyermeket elismerte és igy az elismerés folytán a gyermek a Code civil 8. §. 2. bekezdésének 1. pontja értelmében franczia állampolgár lett és ezen állampolgárságát a német törvényeknek megfelelő legitimáczió ellenére sem veszti el.

Kétségtelen az, hogy habár Francziaországban, ha a legitimáczió következményeiről, teszem, arról volna szó, hogy a törvényesitett gyermek használhatja-e az apa nevét stb.... ugy az állandó franczia gyakorlat értelmében a legitimáló apa államának törvényeit alkalmaznák. Jelen esetben, habár szintén a legitimáczió egyik következményéről, jelesül arról van szó, vajjon a legitimáczió hatásaképp a legitimált állampolgársága megváltozik-e, a bíróságok még sem fogják alkalmazni a legitimáló apa államának, azaz a jelen esetben Németországnak törvényét, nem fogják alkalmazni azt a német törvényt, amely törvény értelmében a legitimált gyermek állampolgársága megváltozik, hanem alkalmazni fogják a saját törvényüket, lex fori-jukat, azaz a franczia törvényt, melynek értelmében a legitimált állampolgársága nem változik. Szóval a franczia bíróságok el fognak térni attól a n. m. szabályuktól, melynek értelmében a legitimáczió és annak minden következménye a legitimáló atya államának törvénye szerint birálandó el, és alkalmazni fogják a lex forit. Hasonló eljárást követnek a bíróságok Francziaországban akkor, midőn arról van szó, vajjon angol egyén és franczia nő Francziaországban kötött házassága által mint subsequens matrimonium által tövényesitettnek ezen egyénnek a házasság kötése előtt Francziaországban született gyermekei. Ezt a kérdést ugyanis a már felhivott nemzetközi magánjogi szabály értelmében szintén a legitimáló atya államának, tehát Angliának törvénye szerint kellene eldönteni, azt kellene tehát mondani, hogy a gyermekek nem törvényesitettek, mert tudvalevőleg az angol jog a legitimatio per subsequens matrimonium intézményét nem ismerik. A franczia bíróságok azonban már ismételten kimondották, hogy ebben az esetben eltérnek a rendes nemzetközi magánjogi szabálytól és a lex forit alkalmazzák, mely a legitimátio per subsequens matrimonium intézményét ismeri. Ezen eljárás indokait igen helyesen fejti ki a Roueni törvényszék, egy 1896. év márczius 9-én hozott itéletében, mely itéletet a felebbezési törvényszék indokainál fogva helyben hagyott, mondván:

«Teljesen felesleges a jelen esetben annak a megállapitása, hogy nem ismeri-e az angol jog a legitimatio per subsequens matrimonium intézményét, ugyszintén feleslenges annak a megállapitása is, hogy az idegent a honi joga a franczia köztársaság területére is kiséri-e. Ha feltesszük, hogy ezek a tények igenleges értelemben állapittatnak meg, mégis ennek a megállapitásnak semmi befolyása nem lesz a jelen per sorsára. Idegen egyén honi törvénye Francziaországban csak azon feltétel mellett alkalmazható, ha ez a törvény a közrendnek megállapitott elveivel összefér. A legitimatio per subsequens matrimonium a közrendhez tartozik Francziaországban és mellékes, hogy ez máshol másképp van. Francziaországban ily kérdésben a franczia törvény érvényesül. A franczia törvény souverén a saját területén és semminemü idegen jog nem zárhatja ki a belföldi jog alkalmazását akkor, amikor a közrend érdekelve van.»

Ugyanez az indokolás, ugyanezek az érvek támogatnák a franczia bíróságok itéletét az esetben, ha azt kellene a bíróságoknak megindokolnia, hogy miért tekintik francziának a franczia nő által elismert törvénytelen gyermeket még akkor is, ha ez a gyermek német apja által utóbb legitimálva lett. Ennek az itéletnek az indokolásában is kimondaná a franczia bíróság azt, hogy az a törvény, amely meghatározza Francziaországban az állampolgárság megszerzését és elvesztését, «est de l'ordre public» és kimondaná erről a törvényről azt is, «elle est souveraine sur le territoir et doit seul y recevoir son application.» A franczia bírósággal megegyezően itélne minden más állam birósága is. *Dr. Wittmann Ernő.*

(Folyt. köv.)

Különfélék.

— **Egy emberéletért hat havi államfogház.** Mig három szilva, vagy egy szál rózsa ellopásáért 16—17 éves suhanczokat hat havi börtönre itélnek bíróságaink, addig párviadalban elkövetett emberölésért, egy párviadal miatt már előzőleg egy izben büntetett törvényhozóra hat havi államfogházat mért a budapesti kir. büntetőtörvényszék. És a kir. ügyész, aki szegény embereknek apró alkalmi megtévelyedései esetében ugyancsak gyakran él felebbezési jogával, ebben az esetben — megnyugodott az itéletben. Hiába küzd igy a párbajellenes liga ezen társadalmi kórság ellen, ha a bíróságok, sőt még az ügyészek is ilyen felfogást tanusitanak a konkrét esetekben.

De nemcsak a tettesre rótt büntetésre van megjegyzésünk. A segédek — szinte naivan — maguk beszélték el, hogy a sulyos feltételeket az elhalt forszirozta és az maga követelte, hogy a szurás legyen a párbajnál megengedve. Eltekintve attól, hogy egyszerü szóbeli sértésért ily rendkivül sulyos feltételek megállapitása beleütközik az u. n. párbajszabályokba és hogy a szurás kikötése hazai párbajoknál teljességgel szokatlan: minden szokással és szabálylyal ellenkezik az, hogy a felek segédei az egyik fél által előirott feltünő szigoru feltételeket minden kritika nélkül elfogadják. A segédeknek a törvény azért biztosit büntetőjogi mentességet, mert tőlük várja a józan belátás hijával levő felek boszuvágyának kellő korlátozását. A feltételeket az eset sulyához képest nem a felek állapitják meg, hanem a segédek, akiknek kötelessége a feleket saját magukkal szemben is megvédeni. *Az olyan segédek, akik ezen kötelességüket szem elől tévesztik, nem számithatnak büntetőjogi mentességre.*

— **Az alkotmányi biztositékokról** (állambiróság) stb. Dr. Szivák Imre orsz. képviselő terjedelmes politikai s közjogi tanulmányt irt. Elvi kijelentések (charták stb.) helyett szerző intézményes biztositékot az igazgatás, az önkormányzat és ennek birói védelme körében keres és talál. A souverainitási jogok megoszlásának kérdései (a király elnapolási, feloszlatási jogának körülhatárolása stb.) kizárvák a rendezés köréből; ellenben teljes jogvédelem azon alkotmánysérelmek ellen, melyek az önkormányzati testek közjogi állásának

megsértéséből, királyi s kormánybiztosok stb. kiküldéséből, szóval az önkormányzat és államhatalom összeütközéséből erednek.

Ez magával hozza több régi törvény eltörlését, a törvényhatósági törvény módositását és körülbelül 12 szerves intézkedést, u. m. a passziv ellenállás (vis inertiae) jogának birói védelem alá helyezését, a főispánok rendkivüli felhatalmazásának csak azon esetre való szoritását, ha ez iránt a ház szétoszlása előtt határoz; az ellenállási panaszjogra vonatkozó határozatoknak kikapcsolását a kormány felülvizsgálati hatásköréből. Ezen kérdések elbirálására Szivák nem a közigazgatási bíróság hatáskörét akarja kibőviteni, hanem külön független állambiróság felállitását kivánja, mely a kinevezett elnök és birák mellett a döntés tulsulyát a számban erősebb független politikai elemre, t. i. a képviselőház által egyik országgyülésről a másikig terjedő időtartamra választandó u. n. állambirákra bizza, akiket felruház szükség esetére az automatikus önmüködést biztositó azon joggal is, hogy maguk hivják össze a bíróságot. Ez lenne aztán a hatásköri összeütközéseknek a bírósága is, ide lenne utalható a képviselőválasztások és a választói jogok feletti biráskodás.

Csak ha ez nem lenne kivihető, véli elfogadhatónak a közig. bíróság utjáni védelmet, — de minthogy itt az anyagi jog taxativ rendszere áll utban: ennek ellenében — a franczia jog példájára — a legszélesebb alaponi jogorvoslatokat, mintegy közkeresetet, engedi meg a hatásköri tullépés jogellenes kihasználása, jogerős határozatok, vagy alaki és értelmezési hibák, stb. (excés détournement de pouvoir) czimén. Mindezeket aztán két külön törvényjavaslat keretében dolgozza ki s mutatja be szerző.

Tárgyalja a választói jog kiterjesztése kérdését és mint esetleges alkotmánybiztositékot s az általános szavazatjog korrektivumait (aránylagos képviselet, többes szavazat). Kifejti az adó- és ujonczmegajánlási jog fogyatékosságait, az államhatalom folytonos növekedését a királyi tisztviselőkben stb.

A nagyérdekü és rendkivül gazdag anyagot felölelő, szép tanulmány az Athenaeum kiadásában jelent meg.

— **A Széll-féle fizetésrendezési javaslatot** ujabb időben gyakrabban emlegették a birák fizetésrendezésével kapcsolatosan.

Nem lesz érdektelen, az 1906-iki elsőfolyamodásu státust és az 1907-iki, hozzávetőleg ismert státust a Széll-féle javaslattal összehasonlitani.

A *Széll*-féle javaslat szerint az 1903—1904-ik évekre kimondatott, hogy az albirák 20%-a előlép a IX. osztályból a VIII. osztályba és hogy a VI—VIII. osztályok 10%-a a VI., 30%-a a VII. és 60%-a a VIII. osztályba soroztatik. Budapesten a birák 10%-a soroztatott volna a VI., 40%-a VII. és 40%-a a VIII. osztályba.

Ha tehát a Széll-féle javaslatot végre akarjuk hajtani, akkor az 1906-ik évben volt 1143 albiró és alügyész közül 20%-ot, azaz 229 et fel kellene vinni a VIII. osztályba. Ezzel és az uj 55 törvényszéki biróval együtt a VI—VIII. osztályu státus tenne 1907-ben 1613-at és az egyes osztályok közti megosztás a következő volna:

	Az 1906. évi költségvetés szerint volt	Az 1907. évi költségvetés szerint lesz	Széll-javaslat
VI. osztályu biró és ügyész	133	150	161
VII. « « «	265	290	483
VIII. « « «	931	1020	961
IX. « « «	1143	1067	914

A Budapesti státusban az eltéréseket a következőkben tüntetjük fel, megjegyezvén, hogy csak az 1906-iki költségvetés szerint számithatunk, mivel nem tudjuk, hogy az uj birói állásokból és az előléptetésekből mennyi esik Budapestre:

	1906-iki tényleges állapot	Széll javaslata
VI. osztály	14	14
VII. «	25	93
VIII. «	106	93
IX. «	101	46

— **A váltóóvás reformja** ujabban egyre foglalkoztatja a kereskedői és jogászi köröket. Ez időszerü kérdésnek az eddig felmerült nézetek kritikájával kapcsolatos érdekes és szabatos feldolgozását nyujtja *dr. Hantos Elemér* tanulmánya, mely első fejezetében az egész váltótörvény reviziójának kérdésével foglalkozik és a törvény rendszerében haladva mutatja ki annak hibáit és hiányait. A váltótörvény e fogyatékosságai sürgőssé teszik ugyan revizióját, a váltójog nemzetközi természete azonban javasolja halasztását. A váltóóvásra ez nem áll, mert nemzetközi egyöntetü szabályozásra nem szorul, de még csak nem is alkalmas. A második fejezet a jelenlegi váltóóvás birálatának van szánva. Szerző a joggyakorlat kapcsán mutatja be a mai állapot tarthatatlanságát: az óvás rendkivüli költségességét és nyomasztó formaszerüségét. Ezután egy-egy fejezetben birálja az óvás teljes eltörlésére, a magánóvás rendszeresitésére és a postaóvás meghonositására vonatkozó reformjavaslatokat. Az utóbbit tudvalevőleg nálunk is több érdekképviselet sürgette. Szerző rámutat e reform akadályaira, majd részletesen kifejti azon javaslatokat, melyek alapján a váltóóvás intézménye tovább fejleszthető. E javaslatok vonatkoznak az óvás alakjára, helyére és tartalmára, az óvás megrögzitésére, az óvatoló közegek körére és hatáskörére, az óvási órákra, dijakra és illetékekre, végül az óvás eseteinek megszoritására. A javaslatokat a váltóóvások felvételéről és egyéb váltócselekmények teljesitéséről szóló indokolt törvénytervezet követi.

— **Az itéletben megállapitott viszontkötelezettség teljesitésének határideje.** A budapesti kir. tábla 1906. évi szeptember hó 18-án hozott 8917/906. polg. sz. végzésével azon kérdésben döntött, hogy ha alperes csak bizonyos felperest terhelő viszonkötelezettség teljesitésének feltétele mellett marasztaltatik a kereseti összegben, mennyi ideig van joga felperesnek a viszonkötelezettség teljesitését eszközölni. Az eset az volt, hogy alpereseket 1901 május 14-én a budapesti kir. törvényszék, mint felebbviteli bíróság, marasztalta butorok vételárában, de csak a butorok átadása ellenében azzal, hogy a teljesitési idő nyolcz nap lesz. Felperes 1906 február 10-én a budapesti V. ker. járásbiróságnál végrehajtási kérvényt adott be, amelyben a butorok átadását nem igazolta. Mindamellett a kir. járásbiróság a kielégitési végrehajtást elrendelte. Foganatositás után az elrendelő végzés ellen a végrehajtást szenvedettek felfolyamodással éltek, mire a budapesti kir. tábla az elsőbiróság végzését a zár alól feloldotta és az elsőbiróságot a tárgyalás tartására utasitotta annak kideritésére, hogy a viszonkötelezettség felperes részéről teljesittetett-e vagy nem. A tárgyalás során kiderült, hogy a viszonkötelezettség teljesitését közjegyzői okirat igazolja, mely azonban már a végrehajtás foganatositása után, vagyis 1905 márczius 7-én kelt és azt tanusitja, hogy e napon felperes a butorok átadását csakugyan megkisérelte. A tárgyalás során alperesek azt vitatták, hogy a nyolcz napi teljesitési határidő a felperesnek is szólt s igy nem volt neki joga négy teljes évvel az itélet hozatala után megkisérelni a butorok átadását, amikor alpereseknek ezen butorokra már semmi szükségök sem volt s igy a teljesités rájuk nézve érdekét veszitette. Mindamellett a budapesti V. ker. kir. járásbiróság 1905 V. XIV. 352/18. sz. végzésével a végrehajtást ujból elrendelte és csakis a felfolyamodás költségeiben marasztalta a végrehajtatót azzal az indokolással, hogy csak a felfolyamodás beadása után igazolta a viszonkötelezettség teljesitését s igy a felfolyamodásra okot adott. Alperesek jogorvoslata folytán a budapesti kir. tábla ugyan a felfolyamodáson kivül még a tárgyalás költségeiben is elmarasztalta a végrehajtatót, de magát a végrehajtás elrendelését helybenhagyta, kimondván, hogy miután a viszonkötelezettség teljesitésének megkisérlése igazolva van, közömbös az a kérdés, hogy a butorok szállitása az itéleti teljesitési határidőben történt-e vagy sem, vagyis arra az álláspontra helyezkedett, hogy a felperesnek mindaddig van joga a viszonkötelezettséget teljesiteni és azután végrehajtást kérni, amig a végrehajtási törvény 23. §-a értelmében maga a végrehajtási jog az itéletben foglalt teljesitési határidőtől számitott 32 évi rendes magánjogi elévülés eltelte által meg nem szünt. E döntés helyességéhez szó fér; ily jogelv nagyon is hosszu időre szolgáltatja ki alperest felperesnek. Sokkal igazságosabb volna arra az

álláspontra helyezkedni, hogy felperes a viszonkötelezettséget, *ha már nem is a teljesitési határidőben*, de legalább *minden felesleges késedelem nélkül* köteles teljesiteni. Érdekes még az is, hogy ez esetben a budapesti kir. tábla a pécsi táblának 1903 május 22-én G. 23. sz. a. hozott végzésében foglalt igen praktikus elvtől is eltekintett, mely szerint, ha az itéletben *egyidejüleg* teljesitendő kötelezettségről és viszonkötelezettségről van szó, a jogositott a végrehajtás kérelmezésekor nem tartozik kimutatni, hogy a viszonkötelezettséget már teljesitette és evégett a felek meghallgatásának sincs helye, *hanem a viszonkötelezettség teljesitésének megállapitása a végrehajtás foganatositására tartozik.* — *h.* —

— **A IV. országos elmeorvosi értekezlet** 1906 október hó 29-én és 30-án tartatik meg. Az értekezleten tartandó előadások közül kiemeljük a következőket: A korlátolt beszámithatóság. Előadók: dr. Babarczi-Schwartzer Ottó és dr. Baumgarten Izidor. — Perjogi szemelvények. Sólyom Andor. — Az elmebetegek egyes motorikus sajátságairól. Dr. Moravcsik Ernő Emil. — Az indulatrohamok élettani és törvényszéki jelentőségéről. Dr. Schaffer Károly. — Az elmebetegek elhelyezésére hazánkban *a)* mily intézmények volnának létesitendők? Előadó: Dr. Konrád Jenő, *b)* mily betegfelvételi módozatok lennének alkalmazandók? Előadó: Dr. Epstein László. — A reakcióidő kisérletes elemzése. Dr. Palágyi Menyhért. — A neurasthenia, hysteria és alkoholos elmezavar a törvényszék előtt. Dr. Hercz Oszkár. — Az alkoholisták gyógyitása az elmegyógyintézetekben. Dr. Hollós István.

— **A joghallgatók tudományos egyesületének almanachja** az 1905/906. évről most jelent meg. Ez az egyesület rendkivül élénk és termékeny müködést fejt ki, amiről a könyv élén olvasható beszámoló is tanuságot tesz. A következő három dolgozat foglaltatik a 172 oldalra terjedő évkönyvben. *Boronkay István:* Elhatárolható-e a büncselekmény a magánjogi vétségtől? *Schwarz Bertalan:* A birtokjog és birtoktan alapjai. *Schlachter J.:* Az enciklopedisták etikája és jogbölcselete.

— **Lapunk** mult heti számában dr. Vutkovich Sándor pozsonyi jogakadémiai tanár «Választási kötelesség» czimü könyvéről megjelent Különféléből tévedésből kimaradt, hogy a most megjelent német nyelvü dolgozat a magyar eredeti forditása.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az osztrák koronaügyészség** kicsinyes felfogásáról mult alkalommal már megemlékeztünk. Legutóbb a koronaügyész egy oly «rendeletet» adott ki, amelyet maga a miniszter is jónak látott desavuálni. A koronaügyész ugyanis felhivta az ügyészek figyelmét arra, hogy hassanak oda, hogy a birróságok az eddiginél gyakrabban utasitsák a limine vissza az ügyészek szerint meg nem engedett semmiségi panaszokat. Az osztrák ügyvédek állandó bizottsága konstatálta, hogy a semmiségi panaszok visszautasitása már is tulságosan gyakran történik és felkérte az igazságügyminisztert arra, hogy ezen rendelet haladéktalan visszavonása iránt intézkedjék, mert ez a rendelet nem egyeztethető össze a törvénynyel és a koronaügyészség hatáskörével.

— **Kávéházban hazárdjátékban való részvétel — fegyelmi vétség.** Az osztrák legfőbb birróság fegyelmi tanácsa egy fiatal ügyvéd ellen fegyelmi vétséget állapitott meg, azért, mert kávéházban, tehát nyilvános helyiségben részt vett hazárdjátékban, mert ez által az ügyvédi becsületet és tekintélyt látta veszélyeztetettnek. Nem változtat az itélet szerint a cselekmény felfogásán az a körülmény, hogy vádlott kis tételekkel játszott.

— **Az elmebeteg-büntettesekre** nézve az olasz elmegyógyintézetek szabályzatainak a megvizsgálására kiküldött bizottság egy javaslatot terjesztett a legfőbb egészségügyi tanács elé, amelyben azt inditványozza, hogy az elmebeteg büntetteseket legalább két évi megfigyelésnek vessék alá s csak a birósági szakértők véleménye alapján bocsássák szabadon őket, de csak akkor, ha a vélemény oda konkludál, hogy az illetőknél ki van zárva, hogy mások személyi épségét veszélybe döntsék. Ilyen elbocsátás esetén, az elbocsátott egyén oly egyéneknek a teljes őrzésére bizassék, akik arra nézve biztositékot nyujtanak s akik az őrizetükre bizott egyénnek a lakásváltoztatásáról a hatóságot értesitik. Végül azt inditványozza a bizottság, hogy az olyan elmebetegek, akik sulyos büncselekményt követtek el s akiket az elmegyógyintézet igazgatója több szakértővel együtt veszélyeseknek nyilvánit, az elmegyógyintézetből semmiféle okból se bocsáttassanak el. Ha e javaslat törvényerőre emelkedik: akkor a kriminálanthropologiai iskola egyik jogos óhajtása fog teljesedésbe menni. *Dr. Th. L.*

— **Alaptalan vádaskodás orvos ellen.** Egy hölgy, akinél gynækologikus mütétet végzett egy párisi sebész, ezt bepörölte azért, mivel a mütét következtében sexualis kötelességének a házasságban többé nem felelhetett még és ebből családi zavarok támadtak. 50,000 frankot követelt kártéritésül a «moralis veszteségért és physikai szenvedésekért.» A panaszolt orvos viszonváddal élt és egy frank kártéritést követelt az alaptalan vád által okozott igazságtalanságért. A kiküldött három szakértő konstatálta, hogy az orvos, midőn a szükséges mütétet végezte, nem vonható felelősségre a házasfelek között támadt egyenetlenségért. A biróság a nő panaszát elutasitotta, ellenben az orvos által követelt kártéritést megállapitotta, ezt akként indokolván, hogy «ámbár a védemelés joga törvényes jog, mégis ahhoz a feltételhez van kötve, hogy ne rosszakaratu és könnyelmü legyen a vádaskodás, ez esetben pedig a szakértők megállapitották, hogy az orvos ellen emelt vád fölöttébb könnyelmü volt». (Gyógyászat.)

— **Az orvosi titoktartás kérdése** időnként ujból felmerül és mindannyiszor izgalomba hozza az orvosi köröket. Mint a «Gyógyászat» irja, legutóbb a bordeaux-i biróság előtt tárgyaltak egy pört, melyben a feleséget azzal vádolták, hogy férjét meg akarta mérgezni. A kezelőorvosok, szám szerint öten, megtagadták a tanuvallomást, az orvosi titoktartás kötelességére hivatkozván. Az elnök felszólitására a vádlott nő fölmentette az orvosokat a titoktartás kötelezettsége alól, ugyanazt tette a férj is, de az orvosok kijelentésük mellett állhatatosan megmaradtak. A bordeaux-i orvosegyesület az orvosoknak bizalmát fejezte ki, mert ha az orvos akár az érdekelt felek felhatalmazására is megszegi a titoktartást, ez azt jelentheti, hogy a felhatalmazás megtagadása már magában foglalja a bünösség tudatát. A párisi törvényszéki orvosi társulat a kérdést napirendre tüzte.

Egy másik eset alkalmából az orvos nem állott ellen a pressiónak.

Egy munkás sérvet kapott munka közben; munkaadója ezt, mint balesetet bejelentette és kórházba küldte, ahol operáltatott. A balesetbiztositó-társulat perre vitte az ügyet és a munkaadó állitása ellenére minden orvosi bizonyitvány nélkül azt állitotta, hogy a sérv vele született és nem szerzett. A biró mégis a balesetbiztositás fizetésére itélte a társaságot. A munkás időközben meghalt és a társulat most azt állitotta, hogy az elhalt hozzátartozóinak kell bizonyitani a sérvnek balesettől való eredését. Bonczolat már nem vezetett volna czélhoz és a biróság az operáló orvost szólitotta fel a nyilatkozatra az iránt: veleszületett vagy szerzett volt-e a sérv. Az orvos a titoktartás kötelezettségére hivatkozva nem válaszolt. Az elnök biztatására most az özvegy feloldotta az orvost a kötelezettség alól és most már a biróság elnöke kijelentette, ha az orvos nem vall, őt teszi anyagilag felelőssé azon kárért, mely hallgatásából a felek akármelyikére származik. Az elmarasztalás félelmének nyomása alatt az sebész vallott.

Jogi könyvek a legolcsóbban és a legméltányosabb feltételek mellett kaphatók hazánk egyetlen speciális jogi könyvkereskedésében és antiquariumában: **Politzer Zsigmond és fia** czégnél, Budapesten, IV., Kecskeméti-utcza 4. — **INGYEN** küldi a czég kivánatra a budapesti és kolozsvári egyetemi *jogász utmutatót, Ügyvédi vizsgai utmutatót,* melyben a kir. Curia teljes-ülési határozatai benne vannak, továbbá az 1907. év elején megjelenő nagy antiquar-jegyzékét, melyre előjegyzéseket már most elfogad. — **RÉSZLETFIZETÉSRE** szállit uj jogi tan- és segédkönyveket, tudományos és szépirodalmi müveket stb. 11774

Huszonöt év óta fennálló ügyvédi iroda lakházzal együtt a főváros közelében, járásbiróság, telekkönyvi hatóság, adóhivatal székhelyén, átadatik. Bővebbet Dr. László Manó ügyvédnél, Budapest, VII., Király-u. 93. 11852

Vidéki ügyvédi irodába németül is tudó ügyes gyors- és gépiró irnok kerestetik jó fizetéssel. Értesitést ad (d. u. 3—6 óra között) Dr. Keil József Gyár u. 45. 11878

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Veres Pálné-u. 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Negyvenegyedik évfolyam. 43. SZ. Budapest, 1906 október 26.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *IV. Veres Pálné-u. 25.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Jogászi szempontok a munkásbaleset-biztositási javaslatban. *Dr. Balog Arnold* budapesti ügyvédtől. — Sajtószabadság. *Vargha Ferencz* koronaügyész-helyettestől. — Állampolgársági törvények összeütközése. *Dr. Wittmann Ernő* budapesti ügyvédtől. — A budapesti birói státus. *Y.* — Erdély rendezése s a mi bajaink. *Dr. Keresztessy Gyula* kir. albirótól. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Jogászi szempontok a munkásbaleset-biztositási javaslatban.

I.

A munkásoknak betegség- és balesetre való biztositásáról szóló törvény tervezete a munkaadónak, megbizottjának és harmadik személyeknek a munkások üzemi balesetéért való felelősségét a következőkép szabályozta:

98. §. «Biztositott személyek, illetőleg a jelen törvény 86. és 87. §-aiban felsorolt hátramaradottaik, még ha az utóbbiaknak a jelen törvény értelmében az adott esetben kártérítésre nem is volna igényük, kártérítési igényt támaszthatnak a munkaadó, vagy megbizottja vagy más személy ellen, ha jogerős büntetőbirósági itélettel megállapittatott, hogy az illető munkaadó, megbizott, vagy más személy a balesetet szándékosan idézte elő.

Az ily esetekben fenforgó kártérítési igény azonban csak arra az összegre szoritkozhatik, melylyel a rendes birói uton megitélendő kártalanitás a jelen törvény alapján a biztositottat vagy hátramaradottait megillető kártalanitás összegét meghaladja.

Más esetekben, mint amelyeket a jelen törvény megállapit, a munkaadó, illetve az üzemtulajdonos az ezen törvény értelmében biztositottakkal vagy hozzátartozóikkal szemben balesetből kifolyólag kártérítéssel nem tartozik.»

Ezen rendelkezések ellen jogászi oldalról a következő kifogások emeltettek:*

1. Harmadik személyek felelősségét ez a törvény nem érintheti.

2. A büntetőbirósági itéletnek, mint a kártérités előfeltételének kikötése helytelen megszoritása a munkás jogainak.

3. Csak szándékos cselekményekre szoritani a felelősséget annyit tenne, mint a munkaadónak az üzemi balesetekért való felelősségét teljesen kizárni, még a legsulyosabb gondatlanság esetén is.

Az első tervezet időközben lényeges átalakitáson ment keresztül és kibővitve mint «az ipari, gyári és kereskedelmi alkalmazottaknak betegség és baleset esetére való biztositásáról szóló törvényjavaslat» terjesztetett a képviselőház elé.

A törvényjavaslat a felelősség kérdésére nézve a 83. §-ban a következő rendelkezéseket tartalmazza.

83. §. «Biztositott személyek, illetőleg a jelen törvény 72—74. §-aiban felsorolt hátramaradottaik, még ha az utóbbiaknak a jelen törvény értelmében az adott esetben kártérítésre nem is volna igényük, kártérítési igényt támaszthatnak a munkaadó vagy megbizottja ellen, ha jogerős büntetőbirósági itélettel megállapittatott, hogy az illető munkaadó vagy megbizott a balesetet szándékosan vagy a 82. §. második bekezdésében emlitett gondatlansággal idézte elő.

Az ily esetekben fenforgó kártérítési igény azonban csak arra az összegre szoritkozhatik, melylyel a rendes birói uton megitélendő kártalanitás a jelen törvény alapján a biztositottat vagy hátramaradottait megillető kártalanitás összegét meghaladja.

Más esetekben, mint amelyeket a jelen szakasz megállapit, a munkaadó, illetve az üzemtulajdonos az ezen törvény értelmében biztositottakkal vagy hozzátartozóikkal szemben balesetből kifolyólag kártérítéssel nem tartozik.

Ha a biztositottat, illetve hátramaradottait a balesetből kifolyólag mással szemben kártérítési követelés illeti, ez a követelés a nyujtott baleseti segélyek és kártalanitások erejéig az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztositó pénztárra száll át.»

Az ezen szakaszban hivatkozott 82. §. a baleseti pénztárnak a munkaadó és megbizottja elleni kártérítési igényét tárgyalja és második bekezdésében arról az esetről szól, «ha a baleset annak folytán állott elő, hogy a munkaadó vagy megbizottja, kinek a megbizásából eredő eljárásáért felelősséggel tartozik, a törvény alapján hatóságilag elrendelt óvókészülékekről nem gondoskodott».

A törvényjavaslat ezen rendelkezéseiből láthatjuk, hogy a jogászköröknek az első tervezettel szemben emelt kifogásai két irányban találtak figyelembevételre. Elsősorban harmadik személyek felelősségéről a képviselőház elé terjesztett javaslat nem intézkedik, ami egy jelentőségü azzal, hogy «ebben a tekintetben a harmadik személyeket kötelező kártérítésre nézve a magánjog szabályai az irányadók». (Javaslat indokolása.)

Másfelől annyi konczessziót tesz még a javaslat, hogy a gondatlanságnak azt az esetét is kártérítési alapul állapitja meg, ha a munkaadó vagy megbizottja a hatóságilag elrendelt óvó rendszabályokat nem foganatositotta.

Az első módositást teljesen magától értetődőnek találjuk, mert csak lapsus folytán kerülhetett bele a javaslat első szövegébe a harmadik személyek felelősségére vonatkozó rendelkezés, ami absolute nem tartozik ezen materiához, mert nem függ össze a balesetbiztositás kérdésével.

A második módositás némi haladást jelent ugyan az első javaslattal szemben, de nem elégiti ki az igazságosság és méltányosság kivánalmait.

Ma a birói gyakorlat a munkást ért baleset tekintetében az u. n. objektiv felelősség rendszerén nyugszik. Ezen felelősségi rendszer a munkaadót *teljes kártérítésre* kötelezi minden balesetért, amely a munkást az üzem közben éri, hacsak a munkaadó ki nem mutatja, hogy a balesetet magának a balesetet szenvedettnek szándékos vagy gondatlan cselekménye, vagy valamely elemi esemény vagy harmadik személyeknek a munkaadó által el nem hárithatő cselekménye okozta. A munkaadó felelőssége tehát ma kiterjed olyan balesetekre is, amelyeket nem a munkaadó, hanem az üzem természete vagy akár harmadik személy okozott és még szigoritva van az által, hogy a munkás válláról leveszi a bizonyitás terhét, a munkaadóra háritván teljesen az exculpatió feladatát. Emellett a munkaadó *teljes kártérítéssel* tartozik, ami egyszersmind azt is jelenti, hogy minden esetben birói megállapitás tárgya lesz az, hogy mit vesztett a baleset által a sérült, illetőleg halálos kimenetelü baleset esetén a sérült hozzátartozója.

Nézzük a törvényjavaslat által kontemplált megoldást.

Az első, ami szembetünik, az, hogy ezentul a balesetért a kárt nem egyedül a munkaadó viseli, hanem részt vesz a biztositásban a munkás is.

A balesetbiztositási dijakat ugyan egészben a munkaadók fizetik, de a baleset első tiz hetében a segélyezés nem a balesetbiztositó pénztár, hanem a betegsegélyző pénztár terhére történik. A betegsegélyző pénztárba pedig a járulékokat a munkaadók és munkások fele-fele részben fizetvén be,

* L. szerző dolgozatát a *Jogt. Közl.* 1906. évf. 37. sz.

a törvényjavaslat az esetek tulnyomó nagy százalékában (az indokolás szerint éppen 93—94%-ában!) * felerészben a munkások pénzén veszi le a munkaadókról a jelenlegi birói gyakorlat által rájuk háritott jelentékeny anyagi felelősség terhét.

A másik, itt figyelembe jövő szempont az, hogy minő kártéritésben részesülnek a munkások illetőleg hozzátartozóik az eddigi *teljes* kártérités helyett?

Kétségtelen, hogy a javaslat abban az irányban haladás a mai törvényes állapottal szemben, hogy mig az 1874 : XVIII. tcz. és az 1878 : V. tcz. a kártéritésre jogosultak körét azokra szoritotta, akiknek eltartásáról törvény értelmében az elhalt tartozott gondoskodni, addig javaslatunk az igényjogosultak körét igen liberálisan határozza meg.

Elismeréssel adózunk a javaslat szerkesztőjének, amiért a jogászkörökben a törvénytelen gyermekek érdekében elhangzott felszólalást** megszivlelve, azon rendelkezést vette fel a javaslatba, mely szerint «a gyermekek járadékára vonatkozó rendelkezések akkor is alkalmazandók, ha a biztositott nő baleset következtében törvénytelen gyermekek hátrahagyásával halt el. Valamint akkor is, ha a biztositott férfi oly törvénytelen gyermekek hátrahagyásával hal el, kiknek eltartásáról saját háztartásában maga gondoskodott, vagy kinek eltartására bíróilag köteleztetett». (73. §.)

Viszonyaink közt ennyiért is hálásak vagyunk, habár kiesik számos oly eset e körülirásból, amelynek kivételét nem birjuk magunknak megmagyarázni. Igy, ha a természetes apa önként fizetett tartásdijat, akkor elhalálozása esetén a járadék a javaslat szerint nem járna. Éppen igy nem kap járadékot az a törvénytelen gyermek, akinek érdekében a tartási per még nem indittatott meg. A per meg nem inditásának lehet az is oka, hogy a törvénytelen gyermek nemzőjének holléte az anya előtt ismeretlen volt, vagy hogy teljes vagyontalansága folytán a per megindítására az anya nem gondolt, vagy az anya szegénysége vagy betegsége gátolta a per megindítását.

Ezekre az esetekre való tekintettel kimondandó volna a 73. §-ban, hogy «a gyermekek járadékára vonatkozó rendelkezések akkor is alkalmazandók, ha a biztositott férfi a gyermeket magáénak kifejezetten elismerte, vagy érte tartásdijat fizetett vagy ha az elhalt biztositott férfi örököseit az utólag megindított perben a bíróság a tartásdij fizetésére kötelezte».

De már a kártérités mérve tekintetében (eltekintve a munkaadó felelősségének eseteitől) a javaslat az eddigi jogállapottal szemben a munkások érdekei szempontjából kedvezőtlenebb, mert az igényelhető kártéritést a sérült utolsó keresményének esetenként változó hányadában állapitván meg, a sérült hozzátartozója számos olyan esetben nem jut *teljes kártéritéshez*, amikor a jelenlegi jogállapot a munkásnak teljes kártéritést adott.

Teljes munkaképtelenség esetén a biztositott évi munkakeresményének csak 60%-át kapja. Csak akkor emelhető fel e járadék a teljes évi munkakeresmény összegére, ha a sérült a baleset következtében nemcsak teljesen munkaképtelenné, hanem tehetetlenné is vált, ugy, hogy állandó gondozást és ápolást igényel. (71. §.) A hátramaradottak évi járadékai együttvéve nem haladhatják meg az elhalt évi munkakeresményének 60%-át. Szülők és nagyszülők csak akkor és addig igényjogosultak, mig az özvegy és hátrahagyott gyermekek járadékai a legmagasabb összeget el nem érik. Unokák csak akkor és addig, mig özvegy, gyermekek, szülők és nagyszülők nem veszik a teljes járadék-összeget igénybe. A szülők a nagyszülők előtt jogosultak a járadékra (75. §.)

Látjuk tehát, hogy a javaslat igen sok esetben nem ad teljes kártéritést, sőt konkurráló rokonok létében bizonyos esetekben az igényjogosultak köre is megszoritást szenved.

Nem akarunk a javaslat segélyezési rendszerén kritikát gyakorolni, mert ez kivül esik a jogász hatáskörén, de nem hallgathatjuk el annak a megszoritásnak méltánytalanságát, hogy 60%-on felül akkor sem adhat segélyt a pénztár, ha feleség mellett több gyermek és unoka, vagy emellett még magával tehetetlen szülő és nagyszülő is maradt.

Arra az esetre, ha három személynél több a tartás követelésére jogosult hátramaradott, a 60% minden további személy után 10%-kal fel volna emelendő mindaddig, mig az összes segélyek végösszege a kártalanitás alapjául szolgáló teljes évi munkakeresmény egész összegét eléri.

* Indokolás 165. l.

** L. Dr. Back Frigyes felszólalását a szakértekezleten.

II.

A javaslat a kártéritési felelősség terjedelme tekintetében tartalmazza az eddigi jogállapot leglényegesebb megszoritását.

Eddig minden üzemi balesetért teljes kártérités járt, hacsak a munkaadó vis majort vagy a munkás részéről culpát vagy dolust nem bizonyitott.

Ezentul a munkás a balesetpénztártól szándékossága kivételével a nyerendő betegsegélyezésen és járadékon felül kártéritést csak akkor követelhet, ha jogerős büntetőbirói itélettel megállapittatott, hogy 1. a balesetet a munkaadó, illetőleg megbizottja szándékosan idézte elő; vagy 2. «ha a baleset annak folytán állott elő, hogy a munkaadó vagy megbizottja a törvény alapján hatóságilag elrendelt óvórendszabályokat nem foganatositotta, illetőleg az igy elrendelt óvókészülékekről nem gondoskodott».

A törvényjavaslat indokolása ezen rendelkezés indokául azt hozza fel, hogy «a munkaadó a balesetbiztositási szövetkezetbe éppen azért vonatik be, hogy attól a kártéritési kötelezettségtől, mely őt az alkalmazottait ért baleset után a magánjogi szabályok értelmében terheli, mindazon esetekben mentesittessék, midőn a munkaadót szándékosság *vagy sulyos beszámitás alá vehető gondatlanság nem terheli.*

Látjuk ez idézetből, hogy a javaslat mást tartalmaz, mint annak indokolása.

Az indokolás *minden sulyos beszámitás alá vehető gondatlanság* okozta kár megtéritését tüzi ki a törvény céljául, mig a törvény csak a gondatlanság egy szük körét emeli ki.

Nem kell bővebben indokolnom, hogy a sulyos gondatlanság mennyivel tágabb fogalom, mint amit a törvényjavaslat 83., illetőleg 82. §-ában körülir. Ha tehát a törvényhozónak megvan a jó szándéka arra, hogy minden sulyos beszámitásu gondatlanság esetén megadja a munkásnak a kártéritést, akkor ezt akként kellene kifejezni, mint az az indokolásban jutott kifejezésre, de nem azon a módon, amint a javaslatban szövegezve van.

A javaslat eme rendelkezései azonban amellett, hogy nem fedik az intentiót, gyakorlatilag nem is felelnek meg a kitüzött célnak. A hatóság nem rendel el minden iparág részére óvóintézkedéseket és egy-egy iparágban is nem képes kimeriteni a szükséges óvatossági rendszabályok összes variációit. Vannak olyan óvóintézkedések, amelyeket nem is kell hatóságilag előirni, de amelyeknek figyelmen kivül hagyása a munkaadó sulyos gondatlanságát állapitja meg. A legritkábbb üzemi baleset következik be a hatóságilag előirt óvórendszabályok figyelmen kivül hagyása és az elrendelt óvókészülékek nem alkalmazása által. A balesetek tulnyomó nagy része olyan természetes, magától érthetődő óvatossági szabályok figyelmen kivül hagyása által következik be, amelyeknek előirására sem törvény, sem rendelet, sem hatósági rendszabály nem is gondolhat, de amelyek az illető üzem természetéből következnek, vagy pedig a józan ész követelményei.

Igy pl. az épitőiparban egy 10 mázsás vasgerendát nem szabad fiatal leány vállára tenni; nem szabad több darabból összekötött kötelet használni a felhuzókészüléknél; a gázcsapokat nem szabad a gyárakban nyitva hagyni; a gyulékony anyaggal telt raktárba nem szabad nyitott lánggal menni; a megsérült munkást nem szabad oly munkára felhasználni, amely által nyilt sebe fertőzésnek van kitéve, stb., stb. mind olyan szabályok, amelyeket a legrészletesebben kodifikált gyári rendtartások sem képesek kimeritően felsorolni, de amelyek megszegése esetén lehetetlen a munkaadó felelősségét kizárni, mert azok betartása sub intelligitur.

Nem szabad továbbá feledni, hogy a törvényjavaslat nemcsak az ipari és gyári alkalmazottaknak, de a kereskedelmi alkalmazottaknak is baleset esetére való biztositásáról szól. Ha azonban a 82. és 83. §-ok változtatás nélkül mennének át a törvénybe, akkor a keresekedelmi üzlet tulajdonosa minden esetben fel volna mentve a felelősség alól, mert — eltekintve a gyulékony és robbanékony anyagok tartására vonatkozó szabályoktól — a kereskedelmi üzlet folytatásánál tudvalevőleg hatóságilag elrendelt óvórendszabályok alig vannak és alig is állapithatók meg, holott a kereskedelmi üzlet folytatásában is elég gyakoriak a munkaadó gondatlanságából beálló balesetek. A kereskedő kétségtelenül sulyos beszámitásu gondatlanságot követ el akkor, amikor üzletét oly módon rendezi be, amely berendezés folytán az alkalmazott

élete és testi épsége veszélynek van kitéve. Igy ha az üzletben vagy raktárban a hiányzó vagy hiányos világitás folytán az alkalmazott elesik vagy a pinczébe leesik, ha az árukkal tulterhelt, tulságosan gyenge alkotásu faállvány az alkalmazottra rászakad, ha a főnök a gázcsapot nyitva felejti és gázmérgezést vagy robbanást idéz elő, ha a közlekedésre szánt helyet a főnök nem világitja meg: mindezen esetekben nem szegte ugyan meg a kereskedő a hatóságilag előirt óvó rendszabályokat, de azért gondatlansága nem eshetik kisebb beszámitás alá, mint a gyáros gondatlansága, aki az előirt szemvédő üvegeket vagy tüzmentes lámpákat nem szerezte be és ezáltal munkásainak életét veszélynek tette ki.

A javaslat a munkaadó felelősségét amugy is nagyon megszoritja akkor, amikor — mint alább kifejtendjük, helytelenül — a kártérités előfeltételeként, a szándékosságnak, illetőleg az óvóintézkedések elmulasztásának a büntető bíróság által leendő megállapitását követeli meg. Ha ez a rendelkezés megmaradna (amit ugyan a legnagyobb mértékben elleneznünk kell), még inkább érthetetlen volna előttünk az, ha a gondatlanság köre is ekképpen megszorittatnék. Ugyanis ha már egyszer a büntetőbiró a munkaadó gondatlanságát megállapitotta, tehát ha nemcsak czivilis, hanem az ennek keretét messze tulhaladó büntetőjogi culpa bizonyittatott reá: akkor valóban érthetetlen az, hogy a büntetetendő cselekményeknek miért csak egyik kategoriáját tartja a javaslat olyannak, amely kártéritésre kötelez, mig a büntetendő gondatlanság eseteinek tulnyomó részében minden magánjogi felelősségtől felmenti a munkaadót, habár az büntetőbirósagilag el is itéltetett.

Mint már fentebb emlitettük, nem tartjuk jogosnak a munkaadó kártéritési felelősségének ahhoz az előfeltételhez való kötését, hogy a szándékosság, illetőleg az óvóintézkedések elmulasztása büntetőbirósági itélettel állapittassék meg. A javaslat indokolása emellett azt hozza fel, «nehogy a munkaadókat az alkalmazottak balesetek esetén, tekintettel arra, hogy az alkalmazottakat vagyontalanságuk miatt a peres eljárásból kifolyólag hátrány alig terhelheti, ok nélkül magánjogi perekkel zaklathassák. Bár a törvényjavaslat 83. §-ának ez a rendelkezése az alkalmazottak magánjogi igényei szempontjából hátrányosnak tünhetik fel, — folytatja az indokolás, — mégis tekintettel arra, hogy a munkaadó magánjogi szavatossága a baleseti kártalanitásokra nézve teljes fedezetet nem nyujt, miután a munkaadónál nem mindig van meg az a vagyoni alap, melyből a sérült alkalmazottnak bíróilag megállapitott kártalanitási igénye fedezhető, mig ezzel szemben a törvényjavaslat a balesetbiztositás kötelező szabályozása révén kizárólag a munkaadók költségén a biztositott alkalmazottaknak a viszonyok által megengedett teljes mérvü és minden tekintetben biztositott kártalanitást nyujt: igazságosnak és méltányosnak látszik, hogy a munkaadók felelősségüknek a törvényjavaslat 82. és 83. §-aiban megállapitott esetein kivül és illetőleg a kártéritési kötelezettségek alapjának tényleges fenforgása nélkül, az alkalmazottak által ok nélküli zaklatásoknak és a peres eljárásból folyó költségeknek kitéve ne legyenek».

Az indokolás emez érveivel szemben konstatáljuk, hogy az itt tárgyalt kivételes rendelkezés egyrészről jogrendszerünkben egyedül állana és másrészről, hogy az éppen nem éri el a kitüzött czélt.

Jogrendszerünknek kivételt nem türő szabálya az, hogy «aki másnak a jog által védett érdekeit jogellenesen és vétkesen — szándékosan vagy gondatlanságból — megsérti, a sértettnek ebből eredő kárát megtériteni tartozik». (polg. törvénykönyv tervezete 1077. §.) Ez a szabály áll akkor is, ha a kártalanitási igény büntetendő cselekményből származik, valamint akkor is, ha a károsító cselekmény nem büntethető. A követelésre nézve az is teljesen mindegy, hogy a kártérités alapja büntetőbiróságilag meg van-e állapitva, avagy sem, kivéve azt az esetet, ha az igény nem birálható el azelőtt, mielőtt a büntetőbiróság itélkezett a kárt okozó cselekmény felett. Ha az 1868. évi LIV. tcz. 10. §-ában körülirt az az eset forog fenn, hogy a «polgári per folyama alatt felmerült büntetendő cselekmény elitélése nélkül a polgári kereset tárgya felett határozatot hozni egyáltalán nem lehetne», akkor a biróság a pert a büntetőbiróság itéletének meghozataláig különben is felfüggeszti. Ahol azonban a polgári per enélkül is elintézhető, ott a munkás felesleges zaklatása volna őt a bünper utjára utalni

De nem tehető a büntetőbiróság itélete a polgári biróság itélkezésének előfeltételéül azért sem, mert, mint már az első javaslat birálata alkalmával kifejtettem, a büntetőbiró által megkövetelt dolus sokkal szükebb körü, mint a magánjogi dolus, valamint hogy a magánjogi culpa és a büntetőjogi culpa sem fedik egymást. Hozzávesszük ehhez, hogy a büntetőbiró a tényállás megállapitásában a czélok különbözőségéhez képest más utakon halad, mint a polgári biró, ugy, hogy polgári bíróságaink számos esetben megállapitják a kártéritési kötelezettséget, olyankor is, mikor a büntetőbiró felmentő itéletet hozott.

A javaslat a szó szoros értelmében eltereli a munkást a polgári per utjáról a büntető per utjára és ha eddig a munkás csak a legritkább esetben tett az őt ért balesetből folyólag büntető feljelentést gazdája ellen: ezentul *kényszerülve* lesz erre az utra térni, kényszerülve lesz a bünvádi eljárás minden eszközét igénybe venni, csakhogy tulajdonképpeni czélját: a kártéritést elérje. A helyett tehát, hogy a javaslat az indokolás szerint ezen intézkedéssel elérni kivánt czélt, a munkaadóknak oknélküli zaklatásoktól való megóvását elérné, éppen ellenkező irányba tereli a kártéritést igénylőket: a büntetőjogi zaklatás utjára.

Az indokolás nyomán én is használom a *zaklatás* kifejezést, habár éppen nem tartom helyesnek, hogy a magánjogi vélt igény érvényesitését zaklatásnak mondjuk. Legkevésbbé sem mondható zaklatásnak az elszerencsétlenedett munkás keresete munkaadója ellen, még akkor sem, ha netalán a konkrét körülmények nem győzik meg a birót a kártéritésre kötelező gondatlanság fenforgásáról. A polgári per inditása mindenkinek feltétlen joga, bárha ezáltal az ellenfélnek felesleges költséget okoz is. Ez ellen nem zárható el senki és nincsen megóva senki. Ha egy teljesen ismeretlen egyénnek kedve van, ellenem egy teljesen alaptalan és nyilván valótlan tényállitásokra fektetett igényt érvényesithet, anélkül, hogy a konok perlekedő felperesnek csak egy hajaszála is meggörbülhetne, sőt még anyagi áldozatába sem kerül a pereskedés, feltéve, hogy rajta a bíróság által megitélt perköltségek be nem hajthatók. Az ilyen, valóban zaklatásszerü pereskedés ellen sincs megóva senki; miért lenne megóva a munkaadó olyan per ellenében, melyet volt munkása ellene elszerencsétlenedése miatt indit, mikor a baleset őt tényleg aközben érte, miközben munkaadója rendeletére, az ő vagyoni érdekében dolgozott. Ha ilyenkor az igény a törvény rendelkezésének talán helytelen értelmezése folytán bíróilag érvényesittetik, holott a munkásnak a konkrét esetben nincs joga kártéritésre: azért a polgári per inditását én a munkás részéről zaklatásnak még sem tekinthetem.

De igen is *a javaslat a munkást a zaklatás terére kergeti*, midőn kártéritési igényét tulságosan szükre szabja és annak érvényesitését a büntetőbiróság igénybevételéhez köti. Derüre-borura indulnak majd meg a munkaadók ellen ezen alapon a bünperek, ugy, hogy a munkaadók maguk fogják kérve kérni a törvényhozást ezen az ő érdekükben és az ő védelmükre alkotott jogszabálynak eltörlésére.

Egyébként ha zaklatások elő is fordulhatnak, ez nem lehet ok arra, hogy mások emiatt elessenek jogos követelésüktől. Egy embernek hibája miatt nem szenvedhet más száz és különösen nem abban a helyzetben, amelyben a balesetet szenvedett munkások lenni szoktak. A nyomorék, béna munkástól elvenni az őt megillető jogot csak azért, mert más munkások alaptalan pereket tettek folyamatba: nemcsak igazságtalan, de inhumánus eljárás is volna.

Végül itt rá kell még mutatnom arra, hogy a javaslat nem szabatosan van szövegezve a munkaadó és megbizottjának jogviszonya tekintetében. A 83. §. szerint a biztositott, illetőleg hátramaradottai «kártéritési igényt támaszthatnak a *munkaadó vagy megbizottja* ellen». A 82. §-ra a 83. §. azon vonatkozásban hivatkozik, hogy ha... megállapittatott, hogy a munkaadó vagy megbizott a balesetet... a 82. §-nak 2. bekezdésében emlitett gondatlansággal idézte elő. A 82. §-nak 2. bekezdése szerint, ha a balesetet a munkaadó vagy megbizottjának szándékossága vagy az óvórendszabályok mellőzése okozta, a balesetpénztárnak a munkaadó ellen regressusa van. Hozzá teszi e bekezdés: «ha a megbizott e mulasztást rendes munkakörében a munkaadó utasitása ellenére követte el, ez esetben a kártéritési kötelezettség kizárólag a megbizottat terheli». Mivel a 83. §. a 82. §. 2. bekezdésének felhivásával ezen mondatot is idézni látszik, viszont a 83. §. is azt tartalmazza, hogy a kártéritési igény a *munkaadó vagy megbizottja* ellen intézhető: azon félreértés támadhatna, hogy a munkással szemben a munkaadó nem feltétlenül, minden esetben volna felelős a megbizott tényeiért. A félremagyarázásnak tehát jó volna szabatos szövegezés által elejét venni.

III.

A fent előadottakból kitünik, hogy a javaslat szerint a munkás helyzete a kártérités tekintetében anyagilag hátrányosabb lesz, mint eddig.

Ennek ellenében a javaslat azt a fontos előnyt kivánja a munkásnak biztositani, hogy az eljárás gyorsabban bonyolittassék le, ugy hogy a munkás ezentul azonnal hozzájuthat majd az őt megillető járadékhoz.

Ezzel eleje vétetik a különösen kisebb üzemeknél eddig divatos alkudozásoknak is, amelyeknél mindig a munkás huzta a rövidebbet. Vagy perre került a vita, és akkor a munkás az őt megillető járadékra esztendőkön keresztül volt kénytelen várakozni, vagy ha a munkás a jobb ma egy galamb, mint holnap egy túzok elvét vallotta, akkor lényegesen kevesebbel kellett beérnie, mint amennyi őt jogszerüen illette. És sokkal veszélyesebb volt mindenkor a munkaadó ezen pressiója, mintsem a munkás zaklató perlekedése. Az utóbbi a vállalatnak némi költségébe került, az előbbi azonban a legszegényebb embereknek jelentékeny, sokszor életbevágó áldozatát jelentette.

Ebből a szempontból tehát őszinte örömmel fogadom a javaslat mindazon intézkedéseit, amelyek biztositják, hogy a munkás járadékához minden alku és pressio nélkül hozzájusson és hogy az igények lebonyolitása gyorsan történjék.

Hogy a munkás az őt illető járadékot tényleg megkapja, azt biztositják a 68., 98. és 167. §-ok.

A 68. és 98. §-ok szerint a biztositottnak a betegsegélyző és a balesetbiztositó pénztárral szemben fennálló igényei át nem ruházhatók, el nem zálogosithatók, le nem foglalhatók és azokkal szemben beszámitásnak helye nincs. Minden ezzel ellenkező jogügylet, tehát a lemondás is, érvénytelen.

A 98. §. ez alól a balesetbiztositási járadékokra nézve azt a kivételt teszi, hogy ha a járadékot élvező nem teljesiti a hozzátartozóival szemben fennálló eltartási kötelezettségeit és e czimen érvényesittetnek ellene igények, a járadék lefoglalható. Teljesen méltányolni tudjuk ugyan azokat a humanisztikus szempontokat, melyek e kivétel megalkotásához vezetnek, de azt hisszük, viszont a kivételnek az egész járadékra való kterjesztése a különben is csökkent munkaképességü vagy éppen munkaképtelen balesetet szenvedettnek existentiáját veszélyeztetné, miért is még a hozzátartozók tartási igényei alapján is csak a járadék feléig javasolnánk végrehajtási jogot engedni.

További biztositéka annak, hogy a biztositott járadékát csonkitatlanul megkapja, a 167. §-nak a költségekre vonatkozó intézkedése.

A 167. §. első bekezdése szerint a választott birósági eljárás költségei az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztositó pénztárt terhelik, kivéve amennyiben a bíróság ugy találja, hogy a költségek a kártalanitást kérő hibájából eredtek. Ez az utóbbi hozzátétel a maga általános és könnyen félremagyarázható kifejezésével gyakran vezethet a munkás méltánytalan megterheléséhez, azért legjobb volna a clausulát teljesen elhagyni. Amennyiben azonban az mégis meghagyatnék, ugy volna szövegezendő, hogy a költségek a pénztárt terhelik, kivéve, ha a költségeket a kártalanitást kérő rosszhiszemü eljárása okozta.

A 167. §. második bekezdése ugyancsak tulságosan rideg a biztositottal, midőn szabályul állitja fel, hogy a biztositott javaslatára alkalmazott szakértők közremüködéséből vagy az ügyvédi képviseltetésből származó költségeket a vesztes fizeti. Ennyire nem megy még perrendtartásunk sem, melynek 251. §-a a birónak módot ad arra alkalmas esetekben a költségek iránt másként intézkedni. Ez a rendelkezés a törvénybe átültethető volna akképp, hogy *rendszerint* a vesztes fél fizesse a szakértői és ügyvédi költségeket, azonban a bíróság belátásától függjön a perköltségeket akkor is a pénztárra róni, ha a kártalanitást kérő fél egészben vagy részben pervesztes lett.

Kiemelem még a 167. §. 4. pontját, mely megtiltja, hogy az ügyvéd akár saját fele ellen is más költségeket kikössön vagy birói uton érvényesitsen, mint amelyeket a választott bíróság megállapitott.

Ez az intézkedés mostani szövegezése mellett sérti az ügyvédi kar jogos érdekeit. Nem azt kifogásolom, hogy a javaslat külön jutalomdij kikötését ily járadékok érvényesitése esetére nem engedi meg. De nem tartom igazságosnak, hogy «más alapon, mint a választott birósági itélet alapján, a választott bíróság előtti ügyvédi képviseletből» költség ne legyen érvényesithető.

A választott birói eljárást megelőzi sok perenkivüli ügyvédi munka, valamint aközben és az után is merül fel sok olyan perenkivüli ügyvédi teendő, amely a választott bíróság appreciátiója alá nem bocsáttatik. Emellett a választott bíróságok összealkotásuknál fogva sem alkalmasak az ügyvédnek saját ügyfelével való jogviszonyába beleszólni és költségeket ezen intern jogviszonyra is kiterjedőleg megállapitani.

Az eljárás gyorsaságát kivánják biztositani a javaslat 89—98. valamint a 159. és a következő §-ai.

A 89. §. értelmében a kerületi munkásbiztositó pénztár, illetőleg az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztositó pénztár igazgatósága a kártalanitás iránt haladéktalanul tartozik határozni; munkaképtelenséggel és a munkaképesség csökkenésével járuló sérülés esetén oly időben, hogy a sérült a betegsegélyezési táppénz beszüntetésekor (tehát az első husz hét elteltével) járadékának első esedékes összegét már felvehesse.

Ezt a humánus szellem sugallta intézkedést a legmelegebben üdvözöljük, azonban félünk, hogy a nemes intentió a gyakorlatban nem fog mindig megvalósulni, azért azon sanctióval látnánk el e szakaszt, hogy «amennyiben az ideiglenes járadék összege a táppénz megszüntetésekor sem volna még folyósitható, a sérült mindaddig tovább kapja járadékára szóló előlegként a táppénznek megfelelő összeget az átlagos napi bérösszeg fele erejéig (51. §. 3. pont és 24. §.), amig a járadék összeg fizetése részére tényleg megkezdetik. Ha a biztositott járadéka végleg megállapittatik, az előlegként adott járadék a véglegesen megállapitott összegre kiegészittetik. A biztositott azonban az előlegezett ideiglenes járadékból akkor sem tartozik visszafizetni, ha igényével elutasittatott, vagy részére kevesebb járadék állapittatott meg.»

Igen helyesnek tartjuk, hogy a javaslat a munkás perorvoslati határidejét bőven állapitotta meg. Kimondandó volna, hogy a munkás perorvoslatait nem tartozik indokolni és elegendő a perorvoslat szándékának megjelölése, azon a módon, ahogy a fizetési meghagyásokról szóló törvényben az ellenmondás sincs semmiféle formaszerüséghez kötve. Ha a felebbviteli forum az iratokból nem tudná megállapitani, hogy a biztositott mit kifogásol a megtámadott határozatban, köteles volna a munkást 8—15 nap alatt teendő nyilatkozat tételére felhivni.

IV.

A törvényjavaslatban foglalt rendelkezésekből folyólag vitás kérdések három irányban merülhetnek fel és ehhez képest a törvényjavaslat három csoportba osztja hatáskör szempontjából is az ügyeket.

I. Az 1884:XVII. tcz. 176. §-a értelmében döntetnek el és az iparhatóság hatáskörébe tartoznak: 1. az alkalmazott és munkaadó között a betegsegélyezési járulékok és a tagsági igazolványi dijak tekintetében támadt vitás kérdések; 2. a betegsegélyző- és balesetbiztositópénztárak közt egyfelől, másfelől a munkaadó közt, az utóbbit a betegség esetén való biztositásból terhelő hetifizetési és kártalanitási kötelezettség iránti kérdések; 3. a munkaadó által az ország határán kivül tartózkodó alkalmazottnak kifizetett segélyezés megtéritése iránt a pénztárral szemben támasztott igények; 4. a munkaadó és a pénztárak között a balesetbiztositási költségek, illetőleg biztositási dijak iránt keletkezett vitás kérdések.

Sem a törvényjavaslat, sem annak indokolása nem tájékoztat közelebbről a tekintetben, hogy miként kontemplálja az iparhatósági eljárást. Mivel a 157. §. azt a kifejezést tartalmazza, hogy a fent részletezett ügyek az iparhatóság által az 1884. évi XVII. tcz. 176. §-a szerint döntetnek el, azt hisszük, a felhivott 176. §. ezen ügyekre egész terjedelmében érvénynyel bir, tehát abban a részében is, amely szerint az iparhatóság határozatával meg nem elégedő félnek jogában áll, 8 nap alatt igényeit a törvény rendes utján érvényesiteni.

Mi praktikus jogászok nagyon jól ismerjük, hogy mi az iparhatósági eljárás. És ha ma is joggal kesergünk azon, hogy az 1869: IV. tcz. amaz elvén, mely a biráskodást elválasztotta a közigazgatástól, a magyar törvényhozás az utóbbi évtizedekben oly gyakran rést tört: ugy bátran mondhatjuk, hogy keserves tapasztalataink nagyrészét éppen az iparhatósági eljárásban szereztük. A közigazgatás ezer és ezer teendőivel tulterhelt budapesti kerületi elöljáró, a vidéki

városi tanács, városi kapitány és a járási szolgabiró nem is fektetnek sulyt arra, hogy ha mint iparhatóság eljárnak, itélkezésük komoly igazságszolgáltatás számba menjen. De sem gyakorlatuk, sem előképzettségük nem is qualifikálja őket arra, hogy ezen fontos tisztet reájuk bizzuk. Nem csoda, ha a tapasztalatok azt mutatták, hogy az iparhatóságaink teljesen képtelenek a reájuk bizott feladatnak megfelelni és bátran elmondhatjuk, hogy az iparhatósági eljárás az egész vonalon csődöt mondott. Az eddig tett rendkivül kedvezőtlen tapasztalatok inditanak arra, hogy a leghatározottabban ellenezzem a javaslat 157. §-ában felsorolt rendkivül fontos és nem egyszer jogászilag is komplikált vitás kérdéseknek az iparhatóságokhoz való utalását.

A javaslat nem mondja ugyan kifejezetten, de az ipartörvény 176. §-ára való utalásból következtetem, hogy az iparhatóság határozata ellenében 8 nap alatt a törvény rendes utjára térhet a határozattal meg nem elégedő fél. Ha ez igy van, ekkor nincs értelme az iparhatóságot mint formális békéltető stációt fentartani, hanem egyenesen a polgári bíróságokhoz lehetne és kellene ezen ügyeket utalni. Formális békéltető stációnak neveztem az iparhatóságokat, mert az iparhatóságok megfosztva lévén a bizonyitás felvételének számos eszközétől, az esetek 90%-ában a keresetet ma is egyszerüen, minden érdemleges tárgyalás nélkül elutasitják, amire a felperes eleve el is van készülve, amiért is, mint ezt a gyakorlatból tudjuk, a tárgyalásra minden bizonyiték nélkül abban a reményben megy el, hogy az iparhatósági eljárás minél előbb befejeztetik.

De fel kell e helyütt az illetékes tényezők figyelmét arra a képtelen helyzetre is hivnunk, amely az ipartörvény 176. §-ának amaz intézkedéséből állott elő, hogy a határozattal meg nem elégedő fél csak 8 napon belül érvényesitheti igényét a törvény rendes utján. A törvény ezen intézkedését az állandó birói gyakorlat akként értelmezte, hogy aki 8 napon belül keresetét az illetékes bíróságnál be nem nyujtotta, az minden jogát örökre elveszitette, anélkül, hogy mulasztását igazolhatná, és anélkül, hogy ujrafelvétel vagy más perorvoslat által in integrum restitutiót érhetne el. Ha megmaradna a törvényben az iparhatósági hatáskör, fel kellene használni az alkalmat arra, hogy az ipartörvény eme drákói rendelkezése megjavittassék, amennyiben a 8 nap az itélet kézbesitésétől számitott 30 napra volna kiterjesztendő, azzal, hogy ezen 30 nap elmulasztása miatt a perrendtartásban körülirt igazolási okok alapján az előbbi állapotba való visszahelyezés, tehát a mulasztás igazoltnak kimondása legyen kérhető.

II. A vitás kérdések második csoportjába tartoznak azok, melyek a biztositó pénztár és a munkaadók között az utóbbiakat terhelő és az évenként felosztandó és kirovandó balesetbiztositási járulékok és tőkeösszegek tekintetében keletkeznek. Miután ezeknek a vitás kérdéseknek az eldöntése elsősorban szakszerü ismereteket igényel, nem lehet az ellen kifogás, hogy ezek a vitás kérdések az állami munkásbiztositási hivatal által döntessenek el.

III. Végre a vitás kérdések harmadik csoportjába tartoznak azok, melyek a biztositott személyeket és igényjogosult hozzátartozóikat a törvény alapján megillető segélyezési és kártéritési kérdések iránt keletkeznek. Mint látjuk, a legtöbb vitás kérdés ezen csoportba tartozik, tehát ezen ügyek eldöntésének helyes szabályozása a legfontosabb hatásköri és szervezeti problema.

A javaslat az első fokon választott bíróságokat állit fel a kerületi pénztárak székhelyén, mig másodfokon az állami munkásbiztositási hivatal lesz hivatva a legfőbb döntésre.

A törvényjavaslat 159. §-a értelmében az elsőfoku választott bíróságok kétféle hatáskörrel fognak birni. A kerületi pénztár székhelyén szervezett elsőfoku választott bíróságok hatáskörébe a javaslat általában csak azokat a vitás kérdéseket utalja, amelyek a kerületi pénztár igazgatósága által saját hatáskörükben megállapitott és nyujtott betegsegélyekre és ideiglenes balesetjáradékokra és segélyekre vonatkoznak. Azoknak a vitás kérdéseknek eldöntése pedig, melyek az országos munkás-betegsegélyző és balesetbiztositó pénztár által nyujtandó állandó baleseti járadékokra vonatkozólag keletkeznek, azon elsőfoku választott bíróságokra bizatik, melyek a kir. táblák székhelyén müködnek. A megkülönböztetés alapja az volt, hogy ezen nagyobb helyeken inkább találhatók megfelelő szakképzettséggel és intelligenciával biró elegendő olyan szakférfiak, akik a választott birói tiszt betöltésére alkalmasak.

A magunk részéről a decentralizácziónak ezt a módját nem tartjuk elegendőnek, mert az tulajdonképpen még mindig tulságos centralisatiót jelent. A periferián dolgozó munkás az ő járadéka után nem járhat az ország 11 góczpontjára, s igy ennek a decentralisatiónak alig van több értéke, mintha minden ilyen ügy Budapestre koncentráltatnék. Azt ajánlanám, hogy a 159. §. utolsó bekezdésében körülirt hatáskörrel minden kir. törvényszék vagy kereskedelmi és iparkamara székhelyén müködő választott bíróság felruháztassék, azonban a kereskedelemügyi miniszter felhatalmaztassék arra, hogy — az esküdtbíróságokról szóló törvény 34. §-ának analogiájára — elrendelhesse több határos választott birósági területnek a 159. §. utolsó bekezdésében körülirt esetekre vonatkozólag egy kerületté való alakitását.

Ezzel az ország nagy részére el volna érve a választott bíróságok hozzáférhetősége, mig olyan egész kis törvényszéki székhelyek, amelyek a fenti szempontból nem alkalmasak a fontos hatáskörre, más, nagyobb székhelyekhez volnának csatolhatók.

Ami a választott bíróságok és az állami munkásbiztositási hivatal szervezetét illeti, elsősorban kifogásoljuk, hogy a választott birósági tagok választásánál követendő eljárást a kerületi munkásbiztositó pénztárak alapszabályai állapitják meg. (161. §.) Ezt a választási eljárást nem lehet egyöntetü szabályozás nélkül hagyni és nem szabad megengedni, hogy kerületenként más és más legyen a választott bíróság megalkotásának módja. Tulajdonképpen az alapelveket a törvényben kellett volna lefektetni, ha azonban ennek az idő rövidségénél fogva akadályai volnának, törvénynek fel kellene hatalmaznia az igazságügyi és kereskedelemügyi minisztereket, hogy a kereskedelmi és iparkamrák, valamint a jelenleg müködő biztositó pénztárak meghallgatása mellett a választási eljárást szabályozzák:

Ugyancsak helytelennek tartjuk, hogy a birósági eljárást a javaslat nem szabályozza, hanem a kereskedelemügyi miniszterre bizza annak rendeleti uton való megállapitását.

Ha azonban a javaslat legalább nagy vonásokban nem teszi le az eljárás alapjait, *mindenesetre szükséges, hogy a törvény utmutatást adjon a rendelet irányára nézve.*

A 182. §. ezt az irányt megjelöli, de azt hisszük *az irányitás nem sikerülhetett volna szerencsétlenebbül, mint amikor azt adja utmutatásul, hogy a szabályozás, figyelemmel az iparügyekben az iparhatóságok által követendő eljárásra történjék. Az iparhatóság előtti eljárás teljesen elavult, az anyagi igazság kideritésére alkalmatlan*, amitől minden jogászember tanulságot tehet. A magam részéről helyesnek tartanám, ha a törvényhozó az eljárási rendeletre nézve összes forumok tekintetében *a sommás eljárást* irná elő irányadóul, amint ez a szabadalmi törvényben is történt.

Dr. Balog Arnold.

Sajtószabadság.[1]

A sajtószabadság szempontjából vitára adott alkalmat az, hogy az ügyész jogositva van-e a postán a kötelespéldányt átvenni s ott *a vizsgálóbiró utján* nyomban intézkedni a lefoglalás tárgyában?

Ez a kérdés szoros összefüggésben áll azzal a kérdéssel, hogy sajtóbüncselekményeknél mily időben s hol történhetik a lefoglalás.

Hogy reggel, délben, este, vagy éjjel történik-e a lefoglalás, az a törvényesség szempontjából egészen közömbös. Midőn a BP. XXX-ik fejezetében a nyomtatvány utján elkövetett büncselekmények esetében néhány külön szabályt állitott fel, ezt azért tette, mert a sajtó utján elkövetett büncselekmények speciális természeténél fogva bizonyos perjogi cselekményeket technikai szempontból eltérőleg kellett szabályozni. Korántsem azt akarta azonban kifejezni, hogy a sajtódeliktum más jogi természetü, mint a többi közönséges büncselekmény; ami kitünik abból, hogy a technikai s garanciális szempontoktól követelt néhány eltérő szabályt tartalmazó fejezetnek homlokára irta a törvény, hogy minden

[1] Bef. közl. Az előbbi közl. l. a 38., 39., 40., 41. és 42. számban.

egyebekben a közönséges eljárási szabályok alkalmazandók sajtóügyeknél is. (561. §.)

Ha tehát azt akarjuk pl. megtudni, hogy ily ügyekben hol és mikor történhetik a lefoglalás, egybe kell vetnünk a XXX. fejezetet a XII-ik fejezettel. Ebből az egybevetésből megtudjuk, hogy a lefoglalás kiterjed az 567. §-ban meghatározott sajtótermékekre; foganatositható pedig az ugyanott megnevezett egyéneknél. De hogy mikép foganatositandó, mikép rendelendő el, s «*más egyénnél*» (567. §. 3. bek.) mily garanciális feltételek mellett eszközölhető lefoglalás, arról már nincs szó a XXX. fejezetben, tehát az 561. §. utmutatása szerint vissza kell menni az előző szabályokra; speciell esetünkben a 169. §. 2. bekezdésére; 170. §-ra stb. Ha pedig azt akarjuk megtudni, hogy szabad-e a nap bármily szakában lefoglalást eszközölni, ismét csak a törvényt kell megkérdeznünk. A XXX-ik fejezetben erről egy szó sincs, tehát az 561. §-t kell szem előtt tartanunk. Ebből pedig azt tudjuk meg, hogy a lefoglalás foganatositásáról a nap szaka szerint a törvény nem rendelkezik. De a 10. §. azt mondja, hogy «sürgős intézkedések vasárnapokon és ünnepnapokon is elrendelendők és foganatositandók».

A törvény alapján kibocsátott büntető ügyviteli szabályok 17. §-a szerint: «sürgős teendőket köteles a vizsgálóbiró *a nap bármily órájában teljesiteni.*» Kiegésziti ezt az ügyészi utasitás 29. §-a, mely hasonlóképen rendelkezik az ügyészség tagjaira: «a kir. ügyészségnek tagjai a BP. 10. §-ának megfelelőleg sürgős teendőket vasárnapokon és *a hivatalos órákon kivül is kötelesek* teljesiteni. A kir. ügyészség vezetője gondoskodni köteles, hogy a sürgős teendőkre az ügyészségnek valamely tagja *mindig rendelkezésre álljon*».

Tehát a törvény s a törvény alapján kibocsátott rendelet szerint kötelesek a vizsgálóbirák s az ügyészség tagjai a sürgős teendőket hétköznap és ünnepnap a nap minden szakában teljesiteni. Egyetlenegy korlátozás van e területen a törvényben; s ezt az otthon védelme tette szükségessé. A 188. §. szerint ugyanis: «a házkutatás *rendszerint* csak reggeli hat órától esti kilencz óráig foganatositható. A megkezdett házkutatás folytatását az éj beállta nem akadályozza. A 180. §. második bekezdésében felsorolt esetekben a házkutatás *éjjel is megkezdhető* és *foganatositható*».

Ime tehát, az elfogulatlan *jogász* előtt nyilvánvaló, hogy a büncselekményt tartalmazó nyomtatvány, ha az postára adatott s igy a terjesztés kezdetét vette, bármikor lefoglalható.

Van azonban a lefoglalásnak még egy másik, igen fontos része, melyet *a sajtószabadság szempontjából* meg kell világitani.

A BP. 568. §-a szerint a lefoglalás a vizsgálat *elrendelése előtt* történik s ha az ügyész nyolcz nap alatt vizsgálatot nem inditványoz: a lefoglalás hatályát veszti. *Ez a rendelkezés az, melylyel visszaélést lehet elkövetni, ha a törvény alapelveit szem elől tévesztjük.*

Tudjuk, hogy a BP. a legalitás alapelvét fogadta el. (39. §.). Az ügyész opportunitási okokból sem nem emelhet vádat, sem nem ejtheti azt el. Ellenben kötelessége vádat emelni, ha hivatalból üldözendő büncselekményről szerez tudomást. Elejtheti ugyan a vádat, *de köteles azt megindokolni*, (38. §.). Ugyanez áll a vádképviselet megtagadására s a nyomozás megszüntetésére is. Tehát be kell számolni arról, hogy miért ejtette el a vádat; s ezen az uton ellenőrizhető eljárásának törvényessége; s esetleg abból merithető alap annak az eldöntéséhez, hogy az ügyész megsértette-e a legalitás elvét vagy sem.

A törvény nem sorolja fel a védelejtés eseteit, de rendszeréből megállapithatók azok az okok, melyekből a vád törvényesen elejthető.

A nyomozás megszüntetéséről szóló 101. §. adja meg ehhez az alapot. Eszerint amely okokból megszüntethető a nyomozás, ugyanazokból el is ejthető a vád. A 101. §. azonban nem kimeritő; s ki kell ezt a rendelkezést egésziteni a BP. 326. §-ának 3. pontjában felsorolt esetekkel; mert az bizonyos, hogy ha a bünvádi eljárás megindítását, a beszámithatóságot kizáró vagy a büntethetőséget megszüntető okok valamelyike az ügyész meggyőződése szerint fenforog, nem szabad vádat emelnie.

Ha tehát az ügyész a vádat elejti, köteles azt megindokolni, miután pedig törvényünk a legalitás alapján áll, a védelejtést csak a törvényből vett okokkal támogathatja.

Aki már most annak ellenőrzésére vállalkozik, hogy a lefoglalás törvényes volt-e vagy nem, meg lett-e azzal a sajtószabadság sértve vagy nem, *helytelen ösvényen jár, ha magában a lefoglalás tényében keresi a sajtószabadság megsértését.* Ezt az álláspontot is lehet ugyan indokolni, de hozzá az indokokat csakis a politika tulságos rugalmas fogalmi köréből vehetjük, amit ellenőrizni s az igazság fegyverével leszerelni lehetetlen; egyszerüen azért, mert a politika nem aritmetice meghatározott keretekben mozog, mint a törvény; érveléséhez az anyagot bárhonnan meritheti s ha a logika területe szüknek bizonyul, felvonultatja az érzelmek gazdag tárházát, ahol azután mindig talál érveket bármily álláspont megerősitésére is; főkép ha olyan hurt penget, melynek hangja a figyelő tömegben kellemes érzelmeket vált ki.

Ne feledjük azonban, hogy a sajtószabadságot, a sajtóbüncselekményeket s a lefoglalást *törvény határozza meg*, ha tehát ennek a területén az igazságot keressük, csakis törvényből meritett érvekkel harczolhatunk. A törvény gazdag tárháza a pro és contra érveknek; de ebben a gazdag tárházban nem található egyetlen egy érv sem, mely a büncselekményt tartalmazó nyomtatványnak lefoglalását törvénytelennek tüntetné fel.

A lefoglalás megbirálásánál azt kell vizsgálni, hogy büntetendő cselekményt tartalmaz-e a nyomtatvány vagy nem? Igenlő esetben *csak de lege ferenda* lehet érvelni a lefoglalás ellen, de lege lata nem, mert ilyenkor a lefoglalás törvényes.

Iként utaltam a védelejtésre s azzal kapcsolatosan a BP. 101. §-ára. Ennek 1. pontja szerint megszüntetendő a nyomozás, «ha büncselekmény nem forog fenn».

Sietek kiemelni, hogy ez a rendelkezés nyomtatvány utján elkövetett büncselekményeknél — a dolog természetének megfelelőleg — nem alkalmazható; tehát ebből az okból ezen a körön belől a vád nem is ejthető el.

A sajtóbüncselekmény ugyanis bünüldözés és bizonyitás szempontjából már születése perczében teljesen kifejlődött s az az eljárás folyamán egy szemernyit sem változik. Közönséges büncselekményeknél ellenben a «tett» folyton módosul, szaporodnak, fogynak s változnak annak történelmi elemei. Innen van, hogy csak nagyon ritkán lehet magából a följelentésből megállapitani a kriminalitásnak létezését vagy hiányát.

A följelentők vagy tudatlanságból vagy szándékosan gyakran elferditik lényegében, s még gyakrabban részleteiben az igazságot; amit csak a nyomozás állapit meg. Tehát a 101. §. 1. pontjának alkalmazása nem ritka; mert csak a nyomozás deriti fel, hogy kriminalitás nincsen.

Egészen másképen áll a dolog a nyomtatvány utján elkövetett büncselekményeknél. Itt a büncselekmény történelmi eleme *a czikk kinyomatásának pillanatában állandósul, s ugyanaz marad az egész eljárás folyamán.* Az ügyész meggyőződése a kötelespéldány átolvasásakor keletkezik a közlemény kriminalisztikai értéke felől. Ha ma abban büncselekményt lát s a lapot lefoglaltatja, jogi nézete holnap sem változhatik. Lehet, hogy a politikai élet kaleidoszkopszerü természete holnap erénynek tartja azt, amit ma bünnek hirdet. De az igazságszolgáltatást nem lehet, de nem is szabad a politika szeszélyes hullámzásainak alávetni; mert az igazságszolgáltatásban az opportunismus ismeretlen fogalom, az a politika éltető eleme; de azt kölcsön nem veheti a justiczia.

Ha a holnap politikája helyteleniti a mai justiczia perinditását, ezt vádelejtéssel nem lehet kiengesztelni; csakis az abolicziò elégitheti ki a megváltozott opportunisztikus követelményeket

Ha tehát az ügyész valamely lapot lefoglaltat, mindaddig köteles az eljárást folytatni, mig:

a) a fentebb tárgyalt törvényes okokból kénytelen a vádat elejteni, (101. §. 2., 3. p., 326. §. 3. p.) vagy

b) mig az abolicziò meg nem köti a kezét.

Aki ezek szerint a laplefoglalás törvényességét akarja alapos kritika tárgyává tenni, azt kell vizsgálnia, *hogy az ügyész az 567. §. parancsoló rendelkezésének megfelelőleg beadta-e vizsgálati inditványát nyolcz nap* alatt; ha nem adta be, s igy a birói eljárást nem inditották meg, akkor vizsgálódjék tovább, hogy az ügyész:

a) megtagadta-e a továbbiakban a vád képviseletét (34. §.) vagy

β) megszüntette-e a nyomozást az imént *a)* alatt emlitett okokból,

vagy *γ)* abolicziò akadályozza-e a további eljárást.

Ha az ügyész törvényesen jár el, akkor a vizsgálat okvetlenül az egyik vagy másik okból maradt el. De ha azt látjuk, hogy az ügyész beleviite a birósàgot a lefoglalásba, de sem vizsgálatot nem kért, sem az α), β), γ) esetek egyike sem forog fenn, megsértette a törvényt, s igy megsértette a sajtószabadságot is.

De más szempontból sem szabad az ügyésznek a lefoglalás megtörténte után a vizsgálat inditványozását mellőzni. Nem szabad pedig azért, mert ezen a réven hatályon kivül helyezzük a BP. által garancziaképpen elfogadott *legalitás* elvét s becsempésszük a törvénybe az opportunitást s becsempészszük az osztrák törvény 493. §-ában foglalt objektiv eljárást, melyet pedig, mint a sajtószabadságra veszedelmeset a BP. öntudatosan mellőzött.

Ha ugyanis szabad volna az ügyésznek a legalitás ellenére egyszerüen mellőzni a vizsgálat inditványozását, másrészt joga volna lefoglaltatni; ha megengedett dolog volna négyszemközt a vizsgálóbiróval zár alá vétetni bármely lapot s nehogy kudarczot valljon a jury előtt, abbahagyhatná az eljárást a 38. §-nak második bekezdése ellenére: az ilyen gyakorlat egyrészt szóról-szóra az osztrák S. P. O. 493. §-ának alkalmazása volna, másrészt lehetetlenné tétetnék annak a fontos kérdésnek az egyedül kompetens biró, t. i. az esküdtszék által való eldöntése, hogy valójában büntettet vagy vétséget tartalmaz-e a nyomtatvány (567. §.), melyet lefoglaltak.

Aki a BP. rendszerét nem ismeri, a BP. 568. §-ának fölületes vizsgálatából azt olvashatná ki, hogy sajtóügyekben a legalitás elve nem kötelező. E szakasz első bekezdése ugyanis azt mondja, hogy a vádló a lefoglalástól számitott nyolcz nap alatt köteles vizsgálat elrendelése iránt inditványt tenni; a második bekezdés pedig igy folytatja: «ellenkező esetben a lefoglalás hatályát veszti». Ugy tünik fel tehát, mintha teljesen a közvádló önkényére volna bizva az, hogy akar-e vádat emelni, vagy nem s igy jogositva volna a lefoglalás után opportunitási okokból a vád képviseletétől elállani. A törvénynek nem ez az értelme; láttuk, hogy a BP. a legalitás elvét fogadta el. Ez a szabály az 561. §. rendelkezése szerint sajtóügyekben is érvényes. Midőn az 568. §. elrendeli, hogy a vizsgálat nyolcz nap alatt inditványozandó; ha pedig a vádló azt elmulasztotta, a lefoglalás hatályát veszti: a sajtószabadság javára állitott fel garanciális szabályt a törvény. Ha ugyanis a vádló bármily okból késedelmeskedik, a törvény nem akarja nyolcz napnál tovább zár alatt tartani a nyomtatványokat; a vádló nyolcz nap mulva is emelhet ugyan vádat, de akkor már a lefoglalt példányok elkobzását nem mondathatja ki a birósággal, mert azok a foglalás alól föloldattak.

*

Osszefoglalva az elmondattakat a *jelenleg érvényben levő törvényt véve zsinórmértékül:* ha a sajtószabadság fogalmát akarjuk megállapitani, csakis az 1848: XVIII. tcz. 1. §-át vehetjük alapul; mely szerint gondolatait sajtó utján mindenki szabadon terjesztheti s közölheti. Ki kell ezt egészitenünk azzal, hogy ez a szabadság megszünik, ha a kinyomtatott gondolat büntettet vagy vétséget foglal magában. Az ilyen nyomtatványt a törvény értelmében le kell foglalni.

Ha már most azt kérdezzük, hogy a sajtószabadság megsérthető-e a bünvádi eljárás meginditása, különösen a lefoglalás által, erre az a válaszunk, hogy igenis megsérthető, aminthogy a birói eljárás által a kizárólag személyes jogok is megsérthetők, *ha az eljárás nem törvényes.*

Ez különösen sajtóügyekben akkor fordul elő, ha a lefoglalás elrendelésekor a vizsgálóbiró akár szándékosan, akár könnyelmüségből, akár felületességből, akár függetlenség hiányából vagy bármily más okból a lefoglalásnak ama törvényes feltételét, hogy t. i. a nyomtatványnak büntettet vagy vétséget kell tartalmazni, *nem a törvénynek, joggyakorlatnak s tudománynak megfelelőleg* dönti el; s megállapitja a büntettet vagy vétséget és ezt alapul véve elrendeli a lefoglalást, habár büntett vagy vétség, mint a lefoglalásnak feltétele a *törvény, tudomány s joggyakorlat szerint nem forog fenn.*

Az ügyész pedig fedezheti az ilyen törvénytelen lefoglalást akkor, ha vizsgálatot nem inditványoz s igy a legalitás elvét megsértve, elvonja az ügyet a jurytől s igy elterneti a kompetens biró nyilatkozatának lehetőségét abban a kérdésben, hogy büntettet vagy vétséget tartalmazott-e a lefoglalt nyomtatvány?

És ha ezek után azt kérdezzük, szükséges-e a sajtótörvény reviziója, az a válaszom, hogy igenis szükséges és pedig égetően szükséges; de nem ám a lefoglalás ujra szabályozásának kérdésében, hanem égetően szükséges a felelősség elavult, tökéletlen s igazságtalan rendszerének modern alapokra fektetése végett. Hiszen láttuk (I. alatt), hogy apáink, midőn a sajtótörvényt megalkották, e törvényben «örökidőkre» csak a sajtószabadság dolgában rendelkeztek — amint a törvény világosan megmondja: a többi rendelkezés «ideiglenes.»

S mi nem értettük meg azok szózatát; örökéletünek tartjuk nemcsak azt, amit gránitba véstek, hanem azt is, amit már ők ideiglenes alkotásnak tekintettek; ilyen különösen a felelősség rendszere.

Ami a lefoglalás ujra szabályozásának kérdését illeti, kiemelem — amire már fentebb is utaltam — hogy BP.-unk liberálizmus dolgában messze fölötte áll a belga, német és osztrák törvényeknek. Ugyannyira, hogy ha ezt is kevésnek tartjuk, az *ennél több* már csak a *lefoglalás teljes eltörlése lehet.* Belemehetünk-e mi ebbe a kalandos vállalkozásba? Erre igennel csak az válaszolhat, aki intézmények alkotásánál az érzelmek politikáját üzi s azt hiszi, hogy ha szabadságjogokról van szó, egyedül és kizárólag a szabadságszeretet az irányadó, nem pedig a jog és társadalmi rend érdeke, s nem a törvénytisztelet s a társadalom békéje.

De nem lehet a lefoglalás intézményét eltörülni azért sem, mert az ellenkezik a sajtóbüncselekmények jogi természetével.

Más közönséges büncselekmények intensitás dolgában rendszerint az elkövetés pillanatában kulminácziòra jutnak. A sajtóbüncselekmény ellenben az elkövetés pillanatában, vagy is az első példány kiadásával csak embrionális állapotban van. Az elkövetésben rejlő társadalmi baj még igen csekély, s annak terjedése a lefoglalással meg akadályozható. Ép ugy mintha a kutat megmérgezik, de kellő időben lehetetlenné tesszük annak használatát; vagy ha a hamis pénz készitésénél csak egy pénzdarab került forgalomba, s a raktáron levő többi hamisitványt és a hamisitógépeket lefoglaljuk — a veszély terjedése elé gátat vetettünk.

Ha sajtóbüncselekmény esetében megtiltjuk, vagy az itélethozatal utáni időre korlátoljuk a lefoglalást, a legveszedelmesebb izgatások terjednek a békóba vert állami hatalom szeme láttára; s a legocsmányabb rágalmazások burjánoznak a társadalomban, s mire elérkezik a marasztaló verdikt, a kinyomtatott bünös gondolat annyira kitobzódta magát, hogy már nem is törődik a lefoglási rendelettel, mely lefoglalni valót nem talál ugyan, de gyakran annál nagyobb garmadákban találja az erkölcsi élet s a társadalmi rend romjait, melyeket ujra felépiteni a legtöbbször lehetetlen.

Addig, mig a sajtó utján elkövetett becsületsértésekben, rágalmazásokban, izgatásokban stb. büntetni valót találunk, a lefoglalásról nem mondhatunk le.

Különösen, ami az izgatásokat illeti, a lefoglalás mellőzése az izgatások felszabaditását s azt jelentené, hogy az ilyes cselekményekben nincs egy csipetnyi kriminalisztikai érték sem. Miután az izgatás mindig oly pillérét ostromolja a társadalomnak, melyen a jog s társadalom rendje nyugszik, *a lefoglalás megszüntetése azt jelentené, hogy a rend nemcsak békés uton, hanem erőszak utján is megváltoztatható.*

Teljesen tudatában vagyok annak, hogy a mostani társadalmi formák s keretek nem örökéletüek. Amint hogy elsöpörte a fejlődés a mult alakulatait, ugy elsöpri a mai kor alkotásait is. Szomoru dolog s lehetetlen is volna, ha az evolutió elé gátakat akarnánk emelni; bármily erős volna az, elsöpörné a fejlődés ereje, mint vihar a pelyhet.

De igenis meg kell akadályozni azt, hogy az átalakulás erőszakos uton, megrázkódtatással történjék; mert a forradalmak rendszerint csak rombolnak, de nem alkotnak; s ha néha alkotnak, annak az árát uzsorás kamatokkal kell megfizetni, emberéletben, vagyonban s intézmények pusztulásában.

Homokszem ugyan az átalakulások világában az izgatások elnyomása; de ha a homokszemeket lenézzük, nem épithetjük fel azt a sziklagátat, mely a rombolást megakadályozza ugyan; de az egészséges fejlődés hullámait mégis átereszti a gát tetején.

Aki higgadtan gondolkozik, meggyőződhetik róla, hogy a sajtószabadság intézményes biztositékai kifogástalanok nálunk s ha van hiba, az az intézmények gépezetét kezelő emberekben rejlik.

Nem az egészséges szervezetü beteget kell megölni, hogy a betegséget megszüntessük, hanem azt meg kell menteni a betegség meggyógyitásával. *Vargha Ferencz,*
koronaügyész-helyettes.

Állampolgársági törvények összeütközése.*

Megállapithatjuk, amit már előzetesen is kifejtettünk, hogy minden államban az állampolgársági törvényt olyan törvénynek tekintik, mint amelyet feltétlenül, minden nemzetközi magánjogi szabály ellenére is alkalmazni kell.

Les dispositions de l'ordre public czimü nagyérdemü tanulmányában Bartin, a lyoni egyetem tudós tanára kifejti azokat a szabályokat, melyeket a birónak szem előtt kell tartani akkor, midőn valamely hazai törvény alkalmazását vagy idegen törvény kizárását a «l'ordre public (a közrend)-re» kivánja visszavezetni. Ezen szabályok egyikét a nagytudományu tanár következőképpen stilizálja: «Ha valamely állam birája oly jogviszony elbirálásánál, melyre n. m. jog szerint idegen jog volna alkalmazandó, a közrendre való hivatkozással saját jogát alkalmazza, ugy ez a helyettesités csak az itélő biró államában bir érvénynyel. Nem akadályozhatja jelesül a belföldi jog ezen alkalmazása más idegen állam biráját, ki elé ugyanaz a jogviszony kerül, abban, hogy ne alkalmazza az a nemzetközi magánjog szerint illetékes jogot.»

Szóval, ha az adott példában a franczia bíróság kimondja, hogy közérdekből nem alkalmazza a német, illetve az angol törvényt, hanem alkalmazza a franczia törvényt, ebből még nem következik az, ha ugyanaz a kérdés, mely Francziaországban nemzetközi magánjogi szabály ellenére a franczia törvény alapján biráltatott el, Magyarországon merül fel, ugy a magyar bíróság kénytelen volna franczia törvényt alkalmazni, hanem a magyar biró jogositva van, sőt köteles is, ebben az esetben a nemzetközi magánjogszabály által meghatározott idegen törvényt alkalmazni.

Az előadottakból következik tehát az, hogy ha Magyarországon kell a birónak meghatároznia azt, vajjon egy franczia nő által elismert törvénytelen gyermek állampolgársága a német atyának, az anya által történt elismerés után, bekövetkezett Ehelichtskeitserklärungja által megváltozik-e, ugy a magyar bíróság, miután a kérdés mikénti eldöntésében a magyar közérdek érdekelve nincsen, kénytelen a kérdésének megbirálására saját jogának nemzetközi magánjogi szabálya által kijelölt idegen jogot alkalmazni. Emlitettem már, hogy a jelenleg uralkodó elmélet szerint a legitimátió érvényessége a legitimáló atya államának törvénye szerint itélendő meg és igy a feltett kérdésre a magyar birónak azt kell felelnie, hogy az illető gyermek német állampolgár. Vannak azonban egyes irók és igy Weiss is az ő klasszikus munkájában, akik azon nézeten vannak, hogy a legitimátió a legitimált gyermek állampolgársága szerint itélendő meg. Ha a magyar bíróság ezen álláspontot követné, ugy kénytelen volna kimondani, hogy a legitimált gyermek franczia állampolgár marad.

De a legitimátióra, illetve következményeire alkalmazandó jog mikénti meghatározása ebben az összefüggésben reánk nem tartozik és csakis azt emelem ki ujból, hogy annak a kérdése, vajjon a legitimátió hatásaképp a legitimált egyén állampolgársága megváltozik-e, ugyanazon törvény szerint birálandó el, mint a legitimátió minden egyéb hatása. Hozzáfüzöm ehhez a nemzetközi magánjogi tételhez azt, hogy amennyiben közérdekből szükséges, ugy a biró jogositva van ezen jogszabályban megjelölt idegen jogot saját jogával helyettesiteni.

Mindezideig csak olyan esetekről beszéltem, midőn két állampolgárjogi törvény összeütközése olyképp állott elő, hogy az egyén állampolgársága *ipso facto* megváltozott, megváltozott anélkül, hogy a változás következtében a régi állampolgárság megszünt volna. Nem tekintem az ilyfajta összes képzelhető esetek felsorolásának még megkisérlését sem feladatomnak és áttérek az esetek második csoportjára, midőn t. i. a kettős állampolgárság olyképp áll elő, hogy az illető egyén nem ipso facto, hanem saját akaratkijelentése folytán szerez uj állampolgárságot, anélkül azonban, hogy régi hazájának joga szerint előbbi állampolgársága megszünt volna. Ilyen eset volna például, ha egy török állampolgár a török szultán beleegyezése nélkül idegen állam polgárságát megszerzi, mely esetben ugyanis Törökország az állampolgárság megváltozását el nem ismeri. Beszél ezekről az esetekről részben az előbbiekről is méltán nagy feltünést keltett «Principes de droit international privé» czimü könyvében Pillet a párisi egyetem tanára.

A kiváló szerző a «szerzett jogok védelméről» beszél és a védelem kérdését élesen megkülönbözteti a jogok összeütközésének kérdéséről. «A szerzett jogok nemzetközi védelmének keretei élesen megkülönböztetendők — mondja a szerző — azoktól a kérdésektől, melyek egyes jogviszonyoknál a törvények összeütközése folytán felmerülnek. A szerzett jogok nemzetközi kérdése felmerülhet oly esetekben, amidőn törvények összeütközésének nyoma sincsen és az alkalmazandó jog nem kétséges. Két egyén házasságot köt abban az államban, melyhez, mint polgárok tartoznak, ahol laknak, tartózkodnak, illetve ahová őket vagyoni érdekeik füzik. Ime, nyilván egy házasság, amelynél az alkalmazandó

* Az előbbi közl. l. a 41. és 42. számban.

jog tekintetében semmi kétség nem merülhet fel. Vajjon lehet-e állitani, hogy ebből a házasságból nemzetközi jogi kérdés sohasem fog felmerülni? Nyilván nem, hiszen elégséges, hogy a felek lakhelyüket áthelyezzék valamely más államba és máris házastársi minőségüknek elismerése akadályokba ütközik. Tegyük fel, hogy a felek egyike katholikus pap és annak az államnak joga szerint, ahová áttelepedtek a felek, katholikus pap érvényes házasságot nem köthet. Kérdéses, vajjon a biró köteles-e ebben az esetben a feleket házasfeleknek elismerni? Nem is lehet szó ily esetben a házasság érvényességének megtámadásáról, mert a lex fori intézkedései kétségtelenül nem voltak alkalmazhatók rá akkor, midőn a házasság létrejött. Nem az érvényesség kérdése vitás itt, hanem az, vajjon egy kétségtelenül érvényesen szerzett jog, külföldön hatályos-e, vajjon a házasfelek szerzett jogukat érvényesithetik-e?»

Szóval Pillet szerint egészen más kérdés az, hogy a házasság érvényesen jött-e létre és egészen más kérdés az, vajjon az érvényesen létrejött házasság a bíróság területén bir-e hatással vagy sem? Kiindulva már most ezen megkülönböztetésből, arra az eredményre jut szerző, hogy eltekintve bizonyos kivételektől, az érvényesen szerzett jogok védendők és védelemben részesitendők mind az ideig, mig a jog meg nem szünt, illetve annak helyébe más internationálisan elismert jog nem lépett. Elmélete alkalmazására Pillet példaként hivja fel a kettős állampolgárság esetét. Példája a következő: «Orosz állampolgár megszerzi a franczia állampolgárságot. Ez az egyén orosz lesz Oroszországban és franczia Franciaországban.» De milyen állampolgárságunak tekintik Olaszországban? Pillet nézete szerint orosznak tekintendő, mert a harmadik állam meg fogja állapitani, hogy a régi, azaz orosz állampolgárság, szerzett jog jellegével bir és hogy az uj állampolgárság nem bir evvel a jelleggel, miután nem szüntette meg a régibb köteléket.

Ezzel a szellemes érveléssel szemben csak az a megjegyzésem van, hogy midőn a szerző felállitja azt az elvet, hogy «un droit regulierement acquis au point de vue international doit respecté aussi longtemps, qu' il na pas été remplacé par une autre droit *regulierement acquis au point de vue international*» ugy lényegileg nem mond semmi mást, mint azt, hogy a szerzett jog az ideig védendő, amig meg *nem szünt.* Ugyanis kétségtelen az, hogy a szerzett jog megszünik abban a pillanatban, midőn helyébe egy más, internationális szempontból szabályosan szerzett jog lép. Azt a nemzetközi magánjogi kérdést azonban, hogy minő állam törvénye alapján határozandó meg az, hogy a szerzett jog megszünt, illetve, hogy a helyébe lépett jog nemzetközi szempontból szabályosan szereztetett, a szerző nem dönti el. Elismerem tehát és kétségtelen Pillet elmélete szerint az, hogy ha valaki orosz állampolgár és csakis orosz állampolgár, ugy állampolgársága szerzett jog, mely minden államban egyaránt védendő; elismerem és kétségtelenül látom, hogy ez a szerzett jog az ideig védendő, mig nemzetközi szempontból érvényesen uj állampolgárságot szerzett, de már most kérdés az és ezt Pillet nem határozza meg, hogy minő elvek szerint döntendő el az a kérdés, hogy nemzetközi jogi szempontból érvényes-e az uj állampolgárság megszerzése? Ez a kérdés már semmi összefüggésben nincsen a szerzett jog védelmének elméletével, mert amidőn az adott esetben az egyén a franczia állampolgárságot megszerezte és megszerezte anélkül, hogy az orosz állampolgárság megszünt volna, akkor a helyzet lényegesen módosult és nincsen szó már többé egy kétségtelenül megszerzett jognak hatályáról, hanem szó van igenis arról, hogy Franciaország azt mondja, ez az ember az én állampolgárom, mert az egyedül érvényes souverén akaratom szerint az állampolgárságot megszerezte s evvel a ténynyel az orosz állampolgárságot elvesztette, Oroszország meg azt mondja, ez az egyén orosz, mert az én souverén akaratom értelmében az állampolgársága meg nem szünt és a franczia naturalizatió érvénytelen. Itt tehát két souverenitás összeütközik és a birónak kell meghatároznia, melyik államnak van a nemzetközi magánjogi elvek szerint igaza. Keressük már most ezeket az elveket.

Az esetek második csoportjában az állampolgárság megszerzése, illetve elvesztése, az akaratnyilvánitás következménye; hatályossága, illetve érvényessége függ tehát attól, vajjon ez az akaratnyilvánitás oly egyéntől származott-e, aki ilynemü akaratnyilvánitásra képességgel bir. Éppen ugy tehát, mint a házasság vagy valamely más szerződés érvényessége vagy akár egy kötelező nyilatkozat hatályossága attól a körülménytől függ, vajjon az illető egyén a házasság, illetve szerződéskötés avagy a nyilatkozat tétele időpontjában akkori hazájának törvénye szerint képes volt házasságot, illetve szerződést kötni avagy kötelező nyilatkozatot tenni, az ugyanugy szerzett állampolgárság érvénye attól függ, vajjon az illető egyén a szerzés idejében államának törvénye szerint képes volt állampolgárságát megváltoztatni. Ha tehát török állampolgár a szultán beleegyezése nélkül szerzett idegen állampolgárságot, ugy az ujólag szerzett állampolgársága tekintetbe nem vehető, mert a szerzés idejében, azon államának joga szerint, amelyhez tartozott, nem volt képes állampolgárságát megváltoztatni.

Nem tagadhatom, hogy amidőn arra az álláspontra helyezkedem, hogy minden állam saját nemzetközi magánjogi szabály által kijelölt jog alapján köteles meghatározni azon egyének állampolgárságát, kik két állam által tekintetnek saját állampolgárának, erős ellenvetéseket látok. Látom, hogy ezzel az általános elvvel szemben felhozható először az, hogy nem engedhető meg nemzetközi szempontból az, hogy két souverén akarat összeütközése esetében harmadik souverén legyen biró; és különösen látom a második ellenvetést is, hogy nem engedhető meg az, hogy egy souverén elbirálja egy másik souverén cselekedetének érvényét.

Ami az első ellenvetést illeti, azt t. i., hogy biráskodhatik-e harmadik állam két más állam jogának összeütközése esetében, ugy szerény nézetem szerint ez az ellenvetés meg nem állhat. Nem állhat meg az okból, mert hiszen minden bíróság minden nap dönt el nemzetközi magánjogi vitát, és minden nemzetközi magánjogi vita eldöntése nem más, mint biráskodás souverén akaratok összeütközése esetében. Komolyabb figyelmet érdemel azonban az az ellenvetés, mely azt tartja, hogy egy állam sem érvénytelenitheti, nem semmisitheti meg egy más államhatalom képviselőjétől eredő souverén cselekedetet. Hivatkozni lehet azonban ezzel az ellenvetéssel szemben arra, hogy midőn a bíróság két állampolgársággal biró egyén állampolgárságát meghatározza, ugy nem mondja ki azt, hogy az egyik állampolgárság érvényes, a másik állampolgárság illetve annak megszerzése érvénytelen, hanem csak annyit mond ki, hogy az ő államának területén ezen két állampolgárság közül csak az egyik érvényesül, mert az ő szabályai szerint ezen egyén állampolgárságának meghatározására ezen állam törvényei alkalmazandók.

Abban a nézetben vagyok, hogy a kontinentális jogrendszerekben okvetlen szükség van olyan nemzetközi magánjogi szabályokra, amelyek az állampolgársági törvények összeütközése esetében alkalmazandó jogot meghatározzák. Ezen nézetem támogatására alig találnék jobb bizonyitékot, mint azt a tényt, hogy a hágai conferentia határozatai ha törvényre fognak emelkedni, nem fogják elérni teljesen azt a czélt, melyet kitüztek maguk elé a conferentián résztvevő államok, nem fogják pedig elérni azt a czélt azért, mert az egyezmény nem intézkedett arról, hogy két állampolgársági törvény összeütközése esetében melyik állam joga alkalmazandó.

Dr. Wittmann Ernő

(Folyt. köv.)

A budapesti birói státus.

A budapesti albirák és jegyzők között elkeseredés uralkodik a legutóbbi félévben előfordult kinevezések miatt.

Lehetetlen nem látni, hogy az igazságügyi kormány a legutóbbi időben czélzatosan mellőzi a budapesti albirói és jegyzői kart s a budapesti törvényszéki birói állásokat csaknem kivétel nélkül áthelyezésekkel tölti be, ugy hogy sem az albirák, sem az ezek helyébe lépendő jegyzők és aljegyzők előléptetéshez nem juthatnak.

Az összlétszám adatai szerint jelenleg 11 albiró van Budapesten, aki jelen állásában már 10 évnél hosszabb időt tölt; azok közül pedig, akik 9 évvel ezelőtt neveztettek ki, az idén még csak egy lépett elő. Tehát most kerül még csak a sor — ha ugyan egyátalán kerül — a kilen czéves albirákra.

Megjegyzendő, hogy a kilencz évet meghaladottak között több olyan albiró nevét látjuk, akik általában kitünő birákként ismeretesek.

A jegyzői karban, ahol korábban az átlagos szolgálati idő másfél, legfeljebb két évet tett ki, a mai budapesti létszámnak negyedrésze öt év óta van a jegyzői stallumban és a legutóbb soronkivül kinevezett egy jegyző negyedfél év óta jegyzősködött.

Az aljegyzők előléptetési viszonyai még rosszabbak. A négyéves aljegyzőknek a jegyzői kinevezésről még álmodniok sem szabad s ha a mostani gyakorlat fennmarad, le kell számolniok azzal a gondolattal, hogy 8—9 évet kell aljegyzőkként és jegyzőkként eltölteniök, amig albirákká lehetnek és hogy az, akit viszonyai Budapesthez kötnek, az albirói állást 40 éves, a törvényszéki birói állást 50 éves kora előtt el nem érheti, arra pedig, hogy felsőbiró lehessen, nem is gondolhat.

Mindezek a tények az igazságügyi kormány előtt is ismeretesek s azokkal szemben unos untalan azt hangoztatja az igazságügyminiszter, hogy ő perhorreskálja *a külön budapesti státust.*

Ugy gondolja, hogy ezzel az ellenvetéssel teljesen bebizonyitotta a jogosságát annak, hogy a budapesti albirói és jegyzői kar előléptetési viszonyai a türhetetlenségig megrontassanak. Mi azonban ugy látjuk, hogy ennek az ellenvetésnek a legkisebb reális tartalma sincs.

Vizsgáljuk meg tehát a kérdést.

Tagadhatatlan, hogy a budapesti birói és jegyzői kar évek hosszu sora óta mintegy önmagában lezárt és az országostól különvált státus volt, melybe csak kivételesen hoztak be egyeseket az ország egyéb részeiből. Elfogadhatjuk tehát a miniszter abbeli ténymegállapitását, hogy van, illetőleg volt külön budapesti státus.

Mielőtt belemennénk annak taglalásába, vajon kárhoztatandó-e csakugyan ez a külön státus, fel kell vetnünk azt a kérdést, vajon igaza van-e a miniszternek abban, ha ezt a státust, melyet kárhozatosnak itél, oly módon akarja megszüntetni, hogy a budapestieket egyáltalán nem lépteti elő.

Nos, a miniszter ur a budapesti státus megszüntetésére a képzelhető legalkalmatlanabb eszközt választotta. Világos előttünk, hogy ezzel az eszközzel nemcsak hogy nem szünteti meg azt, amit kárhoztat, hanem csak megerősiti. Hiszen minél hosszabb ideig hagyja előléptetés nélkül a budapestieket, annál kevésbbé lesznek hajlandók vidékre menni, mert hiszen az az albiró, aki már tiz év óta Budapesten biráskodik, ma már itt nem hagyja a fővárost. Ha várt tiz évig, vár még egy-két évet Ezen az uton a budapesti státust soha sem fogja a miniszter megszüntetni. Még pedig annál kevésbbé, mert a csak négy-öt éves budapesti albirák is, kik előző szolgálatukkal együtt legtöbbnyire egy évtizednél többet töltöttek Budapesten, oly megcsontosodott budapestiekké válnak, hogy a törvényszéki birói állás kedvéért sem hagyják itt a fővárost.

Másrészt méltánytalan is a külön budapesti státus miatt azokat büntetni, akik annak keletkezéséről nem tehetnek. Köztudomásu s a vidékiek sem tagadják, hogy a leghajszoltabb, leginkább idegölő, testet lelket kimeritő munkát a budapesti albirák és a budapesti jegyzők végzik. Hogy épen ezek zárassanak el az előléptetéstől: nem lehet helyes igazságügyi politika. Magyarországnak ugyszólván egész kereskedelme és ipara a fővárosba concentrálódik; itt megelégedett és kedvvel dolgozó birákra van szükség az egész ország érdekében.

Akkor sem volna tehát helyes az igazságügyminiszter álláspontja, ha kiinduló pontját elfogadnók. Csakhogy az igazságügyminiszter ur okoskodásában petitio principii forog fenn.

A külön budapesti státus elkerülhetetlen s arra feltétlenül szükség is van.

Hogyan keletkezik ez a státus?

A budapesti, vagy ha tetszik, vidéki joggyakornokot kinevezik Budapestre aljegyzővé. Szolgál pár évig, amikor megüresedik, mondjuk Kőrösmezőn, egy jegyzői állás, melyre rangsora szerint igényt tarthatna. De lehet-e józan eszü embertől azt kivánni, hogy költözzék Budapestről Kőrösmezőre s hagyja itt a kultura minden kényelmét, csak azért, hogy 200 koronával *kevesebb* fizetést kaphasson. A budapesti aljegyző tehát nem pályázik Kőrösmezőre. De pályázik a letenyei, vagy csákigorbói aljegyző, aki ilykép a budapesti aljegyzőnek rangsorban eléje kerül. Ellenben albirói állásra unos-untig pályázik a budapesti aljegyző, de hiába, mert a vidéki jegyzők rangban előtte vannak. Kénytelen tehát Budapesten maradni, megteremtvén társaival együtt a budapesti aljegyzők külön státusát.

Nem lehet erre azt felelni, hogy ha tudja a budapesti aljegyző, hogy máskép nem lehet albiró, majd pályázik Kőrösmezőre is. Állana ez akkor, ha a törvény mondana ki ilyes szabályozást. De amikor minden igazságügyminiszter más és más rendszert hoz be, ez az ellenvetés nem talál. Másrészt a budapesti személyzetnek legalább fele elszakithatatlan kötelékekkel van a fővároshoz kötve s inkább lemond, semhogy Budapestről elköltözzék.

Ahogy megterem a budapesti aljegyzők külön státusa, ép ugy megterem a jegyzőké és albiráké is. Hogy egyebet ne mondjunk, a budapesti albirónak mindenesetre több fizetést kell adni, mint a vidékinek, mert hiszen, leszámitva egykét vidéki várost, a házbérek legalább 100%-kal, az élelmi szerek legalább 30%-kal drágábbak Budapesten. Már most ennek szükségképpen való következménye, hogy a budapesti albiró bizonyos idő után nem hajlandó többé vidékre menni, mert fizetése csökkenne. Igaz ugyan, hogy olcsóbb az élet, de ezt ellensulyozza az, hogy a főváros számtalan kényelméről le kell mondani s igy érthető, hogy pl. a hat éves budapesti albiró, kinek 4300 K összes illetménye van, nem megy ki vidékre birónak, ahol 4100 K, sőt az első évben csak 2866 K illetményt kapna. És amig Budapesten két év mulva 4600 koronára emelkednék, vidéken még öt évig meg kell maradnia a 4100 K ás javadalmazásban.

Korántsem akarjuk ezzel azt mondani, hogy a Budapestre való áthelyezést ki kell zárni. Igenis a kiváló tehetségeket át kell helyezni Budapestre. De biztositani kell, hogy a budapestiek előlépése ép oly kedvező legyen mint a vidékieké. Talán más alkalommal előadjuk erre vezető konkret javaslatainkat is. *Y.*

Erdély birtokrendezése s a mi bajaink.

Most, hogy az igazságügyminiszteriumban Erdély birtokrendezésével foglalkoznak s alapos a remény, hogy az meg is valósul, nem lesz érdektelen, de nem is árt, ha Magyarország telekkönyvi viszonyaival foglalkozunk kissé, melyek,

ha nem is egészen olyan elhanyagoltak, mint a Székelyföldéi, de nem is állanak attól igen messze.

Régi telekkönyveink annyira rosszak, hogy azokban még a szakértők is csak igen nehezen igazodnak ki. Igen sokat segitett ugyan e zavaros helyzeten az 1886 : XXIX., az 1889 : XXVIII., az 1891 : XVI. s az 1892 : XXIX. tczikk, s e törvények a gyakorlatban mind igen jóknak is bizonyultak s folyik is a betétszerkesztés serényen igen sok helyen, de ez még se elég, mert ha tekintetbe vesszük, hogy hol van már kész betét az országban s hol nincs még, arra a szomoru eredményre jutunk, hogy még évek s évek fognak kelleni, hogy Magyarország egész területéről a régi telekkönyvek eltünjenek.

Még egy igen nagy baj van s ez az, hogy az elkészült uj betétek a régi telekkönyvvezetők kezeibe kerülnek, akik közül igen kevesen értenek a betétek kezeléséhez (tisztelet a kivételnek) s igy az elkészült uj és jó betétek pár év alatt ujra a régi rossz telekkönyvekké alakulnak.

Az 1893 : IV. tcz. sem segitett ezen a bajon, sőt ha lehetett, még rontott rajta, amennyiben az irnokok képesitését telekkönyvi vizsga letételéhez kötötte s bár az intentió jó is volt, a gyakorlatban előállott az a szomoru tény és valóság, hogy bár a dijnokok igyekeztek megszerezni a telekkönyvi vizsgát, de azt jól, rosszul megszerezvén — többé a telekkönyvvel nem törődnek s midőn évek multán véletlen segédtelekkönyvvezetőkké lesznek kinevezve, kellő szakismeret hiján, a még csak ezután szerzendő gyakorlattól várják a telekkönyvi szakismeret megszerzését. Hogy aztán egy-egy ilyen telekkönyvvezető mivé tehet egy jó betétet, azt hiszem ezt felesleges magyarázni.

Szerény véleményem szerint pedig ezen nem is lenne oly nehéz és költséges változtatni; csupán a betétszerkesztő-személyzet létszámát kellene megfelelően szaporitani, azok felett deczentralizált, de fokozottabb felügyeletet gyakorolni — e létszámból a kipróbáltabb erőket olyan helyekre nevezni ki — ahol az uj betétek már teljesen elkészültek s végül a telekkönyvvezetői állás elnyerését magasabb minősitéshez kellene kötni s erős meggyőződésem, hogy telekkönyvi viszonyaink rövid pár év alatt megjavulnának.

Sajnos, hogy hazánkban nemcsak a laikus közönség, de a jogászok nagy része is nem tekinti a telekkönyvi szakot s igy a betétszerkesztést is egyébbnek, mint blankettát kitöltő mesterségnek s igy erre a mesterségre ritkán kerül a jogászvilág szine-java, de sajnos, ebből az is következik, hogy — bár a mi jogászaink képesség és képzettség tekintetében igen magas fokon állanak — igen sok biránk s ügyvédünk van, — tisztelet a kivételnek — akinek a betétszerkesztésről abszolute fogalma sincs s csak ha dolga akad a telekkönyvvel, akkor néz utána a törvénykönyvben, hogy mi is tulajdonképpen az a betétszerkesztés.

Pedig hogy mennyire emeli egy jó telekkönyv valamely ország hitelét — mennyire összefüggésben van a telekkönyv az ország összes gazdasági érdekeivel, a vagyonbiztonsággal s mennyire elkelne ez hazánkban is — azt hiszem ezt felesleges bővebben részletezni.

A fent előadottakat azt hiszem előttem már mások is megvitatták, de most, hogy az igazságügyminisztérium Erdély rendezésével foglalkozik, időszerünek tartottam e kérdéseket ujra a felszinre hozni.

Dr. Keresztessy Gyula.
kir. albiró.

Különfélék.

— **Az igazságügyminiszter** az iparfejlesztési törvény keretében sürgősen módosittatja a Btk.-nek a villamosság lopását illető határozmányait. A Btk. 340. §-ának módositása ennél százszorta sürgősebb.

Nehogy azt higyje valaki, hogy e módositás nagyobb munkával jár, ide igtatjuk a módosított szöveget, melyhez már minden szakember rég hozzájárult.

> «Btk. 340. §. A lopás büntette 5 évig terjedhető börtönnel büntetendő.
>
> A 336. §. 3., 4., 5. és 6. pontjaiban meghatározott esetekben azonban, valamint a 338. §. esetében a lopás büntette 5 évig terjedhető fegyházzal büntetendő, *ha a lopott tárgy értéke 50 frtot meghalad.*»

A dült betükkel szedett nehány szónak a törvénybe igtatása elemi csapástól szabaditja fel az országot. Egy napig sem volna szabad késni.

— **A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék elnöke** a czégügyek elintézésére nézve a következő rendelkezést tette:

«A czégbejegyzési kérvények, illetve a feleknek pótlás végett visszaadott bejegyzési kérvényeket visszamutató kérvények, mint az egyéb sürgős ügyekhez (sommás kereset, végrehajtás stb.) hasonló sürgős ügyek soron kivül, *de mégis a beérkezés sorrendjében* intézendők el, ugy, hogy elsősorban a f. évi október hó 1-én elintézetlenül volt 18 egyéni, 4 betéti társasági, 16 közkereseti társasági, 2 részvénytársasági és 2 szövetkezeti bejegyzés iránti kérvény intéztessék el. *Az igy soronkivül elintézett ügyek a kiadóhivatal által is mint sürgősek adandók ki.* Erre az intézkedésemre tekintettel a czégügyek soronkivüli elintézésére vonatkozó minden speciális intézkedés felesleges levén, a czégügyek soronkivüli elintézése tárgyában hozzám netán beadandó sürgető kérvényeket nem fogom figyelembe venni.»

Ezen, mindenesetre a legjobb szándékot eláruló elnöki rendelet a gyakorlatban a legnagyobb zavarokat okozta. A rendelet abból indul ki, hogy minden czégügy egyformán sürgős természetü, tehát a beérkezés sorrendjében intézendő el. Mondanunk sem kell, hogy a czégbejegyzési kérvény, a czégvezető bejegyzése, stb. tényleg a legsürgősebb jellegü ügyek, mig a szövetkezeti és részvénytársasági közgyülési jegyzőkönyvnek elintézése nem mondható ugyanabban a mértékben sürgősnek. Az összes czégügyek ezen æquiparálása azt eredményezte, hogy ma minden ügy elintézése 4—5 hétig tart, mig az előbbi rendszer mellett, ha a nem sürgős ügyek hónapokig is elhevertek ugyan, de a valóban sürgősek, különösen a czégbejegyzések 8 nap alatt elintéztettek. Hogy az uj rendelkezés a gyakorlatban minő eredményekre vezetett, annak jellemzésére elegendő azon tényre utalni, hogy a közkereseti és betéti társaságok a czégbejegyzés megtörténtének igazolása előtt a postán és vasuton érkező leveleiket és szállitmányaikat nem kaphatják meg, tehát üzletüket nem kezdhetik meg, a részvénytársaságok és szövetkezetek pedig ezenkivül a törvény értelmében még megalakultnak sem tekinthetők. De az eset körülményei szerint részvénytársaságok alapszabálymódositásai is, különösen az alaptőke felemelését tárgyazók sürgősen elintézendő ügyek lehetnek, mert a részvénytársaság létkérdését képezheti, hogy az alaptőke felemeléssel czélzott valamely financziális transactió záros határidő alatt keresztülvitessék. De jellemzi a jelenlegi állapotot az az eset is, melyet ügyvédi körökben széltében beszélnek. A czégtulajdonos meghalt és üzletét az özvegy czégvezető által akarta folytattatni. A gyámhatóság a czégvezető kirendeléséhez hozzájárulván, az özvegy a czégvezető bejegyzéséért folyamodott. Az elnöki rendelkezés értelmében azonban a soronkivüli elintézés iránti kérelmek figyelembe vehetők nem lévén, az üzlet a szó szoros értelmében fennakadt, mert a gyárosok és bankok a hitelt a czégbejegyzés elintézéséig felfüggesztették. *(Ugyvédi körökből.)*

— **A kir. Curia** 1906. évi november hó 6-án teljes ülést tart. Tárgy: Megvitatása és eldöntése a kir. Curia V. polgári tanácsának 1906. évi október hó 9-én tartott ülésében felmerült következő vitás elvi kérdésnek: A végrendelet nélkül elhalt anya hagyatékára nézve van-e a törvénytelen gyermeknek törvényes leszármazó létezése esetében is törvényes örökösödési joga?» Előadó: sárói Szabó László, a kir

Curia birája; az illető ügyek számai: 3537., 6059/1904. p. és 921., 7075/1905. p.

— **A budapesti ügyvédi kör** az igazságügyminiszter felhivására a reformok tárgyában felterjesztést intézett, melyből kiemeljük a következőket:

Sokat várunk az uj ügyvédi rendtartás megalkotásától. Hivatva lesz ez gondoskodni arról, hogy az ügyvédi oklevél ne irodákban való irnokoskodással kapcsolatban mellékfoglalkozásként, hanem komoly tanulmányok utján legyen elnyerhető. Sürgősen szükséges a joggyakorlati idő meghosszabbitása és törvényes intézkedések által való gondoskodás arról, hogy a joggyakorlat ne csak névleges, hanem valóságos legyen.

Az ügyvédi vizsga reformja is éget, mert ma csak egyszer lehet ismételni a vizsgát, ami természetesen a másodszori vizsgánál a mérték enyhitésére vezet.

Az érdemleges ügyvédi munka megfelelő értékelését mindeddig eredmény nélkül sürgettük.

A kereseti viszonyok méltányosabb megoszlását várjuk attól, ha a tömeg- és ügygondnokságok kiosztása az ügyvédi kamarák hatáskörébe utaltatik és azokban az ügyvédi karnak arra méltó tagjai nem az egyéni sympathia mértéke szerint, hanem szigoruan megállapitott rendben kivétel nélkül részesednek.

A bíróságok munkaterhét könnyitené, ha a birói megkeresések teljesitése ügyvédekre bizatnék.

A mindinkább terjedő és a jogkeresőkre veszélyes zugirászat megrendszabályozása is sürgős feladat. Az előző kormány a zugirászat üldözése helyett jónak látta a községi jegyzők fizetésrendezési törvényében kifejezetten megengedi azt, hogy a hatóságot képviselő — de a magánjogban járatlan — tisztviselők felek jogügyeinek ellátásával foglalkozhassanak. Ennek az állapotnak a közszolgálat szempontjából hátrányos volta nyilvánvaló.

Erkölcsi szempontból a kar megerősödését, önérzetének és függetlenségének emelését várjuk az ügyvédi nyugdijintézet megalkotásától.

Az ügyvédi pálya kereseti viszonyainak javulását várjuk azoktól a törvényhozási reformoktól, amelyek részben már előkészitési stádiumban vannak, de megvalósitásuk — sajnos — igen soká várat magára.

Ilyen jogalkotások a szóbeliség és közvetlenség alapelveire épitett polgári perrendtartás, az általános polgári törvénykönyv, a személyes szabadság alapelvébe ütköző rendőri büntető biráskodás megszüntetése, az alsóbbfoku közigazgatási bíróságok szervezése, a csődön kivüli megtámadás és a csődön kivüli egyezség törvényes szabályozása.

Égető szükségnek tartjuk a büntetőtörvénykönyv és a bünvádi perrendtartás azon szakaszainak módositását, amelyek a jogászvilág osztatlan felfogása szerint czélszerütlenek és tarthatatlanok, amelyek a joggyakorlatot is helytelen irányba terelték.

— **A bírósági tárgyalási jegyzőkönyvek és itéletek irása.** Felsőbíróságaink körében, értesülésünk szerint, nagy az elkeseredés azon alsófoku birák ellen, akik a tárgyalási jegyzőkönyveket és itéleteket sokszor csaknem olvashatatlanul irják, ugy, hogy valóságos müvészet kell néha azok elolvasásához, arról nem is szólva, hogy mennyire szemetrontó és időt rabló ez a keserves munka. Kivánatos lenne, ha az igazságügyminiszter vagy legalább a kir. itélőtáblák elnökei erélyesen figyelmeztetnék a felügyeletük alatt álló birákat, hogy az olvasható irás kötelességük, mert közokiratokról lévén szó, minden egyes szavuk döntő fontosságu lehet és mert legalább is kiméletlenségre vall, ha valaki azt, akinek hivatali kötelessége a jegyzőkönyveket és itéleteket betüről-betüre pontosan tanulmányozni, a rossz irás kibetüzésével igen sok időt igénylő, kellemetlen és rendkivül fárasztó külön munkára kényszeriti. Mivel pedig némelyik biró az ilyen rendeletben függetlenségének sérelmét láthatná és azt esetleg több-kevesebb tisztelettel félretenné: jó volna azt is kimondani, hogy az érdekelt felebbviteli *tandcs* határozatára az olvashatatlan irásu jegyzőkönyvek és itéletek az illető bíróság vezetőjének visszaküldendők avégből, hogy azokat *a hibás biró költségén* könnyen olvasható irással lemásoltassa.

— **A kir. Curia kisegitő birái.** A következő levelet kaptuk: Félévvel ezelőtt a Jogt. Közl. azt a reményét fejezte ki, hogy a mostani igazságügyminiszterben lesz bátorság gyökeresen megoldani a kir. Curia kisegitő biráinak közel 30 év óta vajudó kérdését és hogy ő meg fogja szüntetni a birói függetlenségnek e nagy sérelmét. Fájdalom — máig nem teljesült ez a remény. A kir. Curián évek óta müködő kisegitő birák még máig is csak táblabirák, sem rangban, sem fizetésben nem jár neki több, mint ez utóbbiaknak, annak daczára, hogy a legfőbb bíróságnál látnak el éppenséggel nem könnyü szolgálatot. Az osztálytanácsos megkapja a miniszteri tanácsosi czimet és jelleget, ha megérdemli az előlépést, de nincs számára üres hely; a Curiához tanácsjegyzői szolgálatra berendelt vidéki törvényszéki birónak az 1891: XVII. tcz. 55. §-a 1200, albirónak pedig 800 korona pótlékot juttat — a kisegitő biró nem kap semmit, csak azt a megszégyenitő tudatot, hogy bármikor visszahelyezhető a táblához, ahonnan berendelték.

A kisegitő birói szolgálat kétségtelenül kitüntetés az illetőre nézve, de kár ezt annyira kétes értéküvé tenni — egyéni szempontból. Mindenek felett szégyenletes azonban jogszolgáltatásunkra, hogy éppen a legfőbb bíróságnál — *és csakis itt* — vannak nagy számban birák, akiknek ottmaradása a miniszter vagy az elnök puszta jóindulatától függ. S bárha alig volt még eset arra, hogy kisegitő bíróval szemben — akit rendszerint jó eleve jól megválogatnak — miniszter vagy elnök élt volna discretionárius jogával, annak a puszta lehetősége, hogy ezzel *élhet*, elégséges a függetlenség érzetének és tudatának megingatására, bíróban és közönségben egyaránt.

Aki e sorokat irja, régen volt már kisegitő biró és épen azért tolmácsolhatja egészen objective a mai állapotnak tarthatatlan voltát. Talán mégis használ ez a pár sor ennek az éppen olyan fontos, mint jó ügynek. *Senior.*

— **A Budapesti Szemle** szeptemberi számában Balogh Jenő tollából dolgozat jelent meg *Lombrosoról és bünügyi embertan jelenlegi állásáról.* Az októberi számban ugyanazon iró hosszabb dolgozat közlését kezdi meg, melynek czime: *Nyomor és büntettek.*

— **A kriminalitás növekedése Angliában.** 1901 óta az elitéltek száma Angliában folyton gyarapodik. 1901-ben 148,600 volt; 1902-ben 166,996; 1903-ban 176,557; 1904-ben 189,888; végül 1905-ben 197,941. 1901 előtt a kriminalitás csökkenőeirányzatot mutatott Angliában. A legutóbbi évek kriminálstatisztikájának tanusága szerint a növekedés nem a sulyos büncselekményekre esik. A sulyosabb természetü büncselekmények apadnak. Érdekes jelenség, hogy a fiatalkoruak lopásainak és csalásainak száma az utóbbi időben emelkedett.

— **Pályázat.** A «Jogvédő Egyesület vagyontalanok részére» pályázatot hirdet egy irodavezetői állásra. Az irodavezető köteles naponként délután 5—8 közt a hivatalos teendőket elvégezni. Javadalmazása havi 50 K. A pályázók életkorukat és állásukat tartalmazó kérvényeiket 1906 október 30-ig tartoznak *postán* Vavrik Antal kir. táblai tanácselnök, a Jogvédő Egyesület elnöke czimére (Budapest, kir. itélőtábla) beküldeni. Budapest, 1906 október hó 8. A Jogvédő Egyesület választmánya.

Jogi könyvek a legolcsóbban és a legméltányosabb feltételek mellett kaphatók hazánk egyetlen speciális jogi könyvkereskedésében és antiquariumában: **Politzer Zsigmond és fia** czégnél, Budapesten, IV., Kecskeméti-utcza 4. — **INGYEN** küldi a czég kivánatra a budapesti és kolozsvári egyetemi *jogász utmutatót, Ügyvédi vizsgai utmutatót*, melyben a kir. Curia teljes-ülési határozatai benne vannak, továbbá az 1907. év elején megjelenő nagy antiquar-jegyzékét, melyre előjegyzéseket már most elfogad. — **RÉSZLETFIZETÉSRE** szállit uj jogi tan- és segédkönyveket, tudományos és szépirodalmi müveket stb. 11774

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Veres Pálné-u. 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenegyedik évfolyam. 44. SZ. Budapest, 1906 november 2.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *IV. Veres Pálné-u. 25.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Törvénytervezetek az ügyvédi rendtartásról. I. *Dr. Hlatky Endre* ügyvéd, a nagyváradi ügyvédi kamara elnökétől. — II. *Dr. König Vilmos* budapesti ügyvédtől. — Állampolgársági törvények összeütközése. *Dr. Wittmann Ernő* budapesti ügyvédtől. — Az osztálysorsjáték-nyeremények «elévülése» és az elévülési jogszabályok dispositiv jellegének kérdése általában. *Dr. Doroghi Ervin* budapesti ügyvédtől. — Birói függetlenség és felügyeleti hatáskör. *Krenedits Ernő* albirótól. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Törvénytervezetek az ügyvédi rendtartásról.

I.

A napokban került ki sajtó alól *dr. Nagy Dezső* és *Pollák Illés* törvénytervezete az ügyvédi rendtartásról. Az igazságügyminiszter tette közzé.

Mielőtt az előttünk fekvő két törvénytervezet részletesebb tárgyalásába belemennék, a legnagyobb csodálkozásomnak kell kifejezést adni afelett, hogy 1875. év óta, immár 31 éve, nem volt képes egyetlen miniszter sem odáig jutni, hogy az 1874. évi ügyvédi rendtartást módositó javaslatával igazságot szolgáltatott volna az ország ügyvédi karának.

Mintha egyszerü kis mellékkérdés lenne az ügyvédi kérdés, ugy kezelték eddig ezt a nagyon is nagy fontosságu, igazságszolgáltatásunk életérdekeibe oly mélyen bevágó kérdéseket.

Az összes kamarák évenkinti egyhangu feljajdulásai, az országos ügyvédgyülések határozatai siket fülekre találtak. Mintha teljesen hiányzott volna az érzék a kar jogos követeléseinek felismerése körül.

Javaslatok csak készültek, de a törvényhozás küszöbén alig mentek keresztül, vagy odáig sem jutottak el. Néhai *dr. Dell'Adami Rezső* javaslata sorsában osztozott a többi. A legutolsó volt *dr. Nagy Dezső* javaslata, melyre az ügyvédi kamarák véleménye is bekivántatott.

A javaslat oly alapokon nyugodott, hogy kivánatos lett volna a szükséges módositásokkal annak törvényerőre emelkedése.

Miért miért nem, mi, kik távol vagyunk e nagy elhatározások főzőkonyhájától, e javaslatról 1893 óta nem tudunk semmit.

Majd megtudtuk, hogy *Plósz Sándor* volt igazságügyminiszter ur megbizta *Pollák Illés* ügyvéd urat egy javaslat elkészitésével.

13 év óta az első mozzanat, hogy egyszerre két javaslat is fekszik előttünk.

Ha ebben a tempóban haladunk, akkor mi, kik az ügyvédi kar öregebb tagjai közé tartozunk, már lemondhatunk a reményről, hogy egy uj ügyvédi rendtartást, mint törvényt üdvözölhessünk. Talán unokáink megérik.

Nekünk az jutott osztályrészünkül e nehéz pályán, hogy egész életünkön át egy oly törvény hatálya alatt kelle vergődnünk, mely a legégbekiáltóbb igazságtalanságokat és még nagyobb bizalmatlanságot tanusit az ügyvédi karral szemben.

Nekünk jó képet kelle vágni ahhoz, midőn például a birói karból azért kicsapott obskurus alakokat, mert az igazságszolgáltatásra nézve veszélyes volt a müködésük — a kir. Curia felvétetni rendelt a karba. Talán nem a Curia volt az oka, hanem a törvény. Ugyszólván megbélyegzett embereknek is megnyilt az ügyvédi pálya. Dokumentálva lett, hogy az illető birónak nem jó, veszélyes, kicsapni való — de az ügyvédek közt van helye.

Nekünk hálával kellett tekintenünk a foglaltatóra, ki az ügyvéd fáradságos munkájáért a fél javára megitélt költségeket szives volt zár alá venni és el is vinni.

Nekünk egész kedélyesen kell felvilágositani a feleket, kik önmaguktól, de legtöbbnyire járásbirák, szolgabirák, alispán, főispán utasitásaira fordulnak a kamarához segitségért, ha valamelyik kötelességéről megfeledkező kartárs a pénzét visszatartotta, hogy a törvényhozás ezen sérelmek esetében nem tartotta elég megbizhatónak az ügyvédi kamarákat, hanem az ily ügyeket elsősorban a bíróságok hatáskörébe utalta. Évek után, mikor a fél már kifáradt, kerülnek aztán ez ügyek a kamarákhoz.

Nekünk küzdeni kelle oly fegyelmi törvénynyel, mely hosszadalmas, évekig tartó s melynél az autonomia voltaképpen semmivé törpül, mert hisz a kir. ügyész és a kir. Curia veszi át a szerepet s a kamara nulla marad.

De most veszem észre, hogy nem a jelenlegi ügyvédi rendtartásról szándékozom keserveket irni, hanem a törvénytervezetről kell megemlékeznem.

Ám fogjunk hozzá!

A Nagy Dezső-féle javaslattal 1893. évben a «Jogtudományi Közlöny» t. olvasói előtt hosszadalmasan foglalkoztam.

Akkor is azon véleményben voltam, hogy azon javaslat elfogadható általánosságban és kivánatos volna, hogy a törvényhozás elé kerüljön, természetesen a szükséges módositásokkal. Most a tervezet számos módositást vett fel, még pedig több esetben oly módositásokat is, melyeket én voltam bátor javasolni.

Még inkább elfogadható e javaslat most. Természetesen általánosságban. A kamarák véleményei, a hirlapi megbeszélések, egy bizottság retortái egészen jó törvényt alkothatnak abból. Mindenesetre óriási haladás lenne a mai és immár 31 éves tényleges állapothoz. Mert senki sem fogja tagadni hogy a mai csak: állapot.

Éppen azért, mert a Nagy Dezső-féle javaslat hivének vallom magamat, elsősorban nem az ő, hanem a *Pollák Illés* tervezetével leszek bátor foglalkozni, igyekezvén kimutatni, hogy azon javaslat alapkiindulása téves, ami viszonyainkhoz épen nem való, de igy, amint a javaslat megalkotva van, sehol, egyetlen államban sincs megvalósitva.

Természetesen csak vázlatokban, rövid megjegyzésekben és észrevételekben fogok mindkét javaslattal foglalkozni, ugy, amint az időm és e lap hasábjai is nekem azt megengedik.

I. Pollák Illés törvénytervezetéről.

Ezen törvénytervezet alapját az képezi, hogy a tervező az ügyvédséget kétfelé akarja osztani, ettől remélvén a létező bajok orvoslását.

Nem a franczia vagy angol mintát alkalmazza, mert az indokolás mondja, hogy «ettől szegényes viszonyaink mellett el kellett tekinteni». És ebben tökéletesen igaza is van.

A tervezet kétféle ügyvédséget teremt. Egy *elsőbirósági* és egy *felsőbirósági*.

Az *elsőbirósági ügyvéd* müködési köre lenne: *a)* a járásbíróságok (a védjegy- és szabadalom-bitorlási ügyek kivételével), *b)* a rendőrbíróságok, *c)* pénzügyi hatóságok, *d)* közigazgatási adó és illetékügyek (a közigazgatási bíróságot kivéve), *e)* községi biráskodási ügyek.

A kir. törvényszékek mint felebbezési bíróságok előtt alsóbirósági ügyvédek is müködhetnek.

A *felsőbirósági ügyvédek* müködési köre: *a)* társasbíróságok, *b)* kereskedelmi miniszterium védjegy tanácsa, *c)* védjegy- és szabadalombitorlási büntető ügyek, *d)* a kir. közigazgatási bíróság, *e)* a pprts. alapján alakult választott bíróságok.

Felsőbirósági ügyvédek jegyzékébe csak az vehető fel, aki mint alsóbirósági ügyvéd 10 évig müködött.

Ugy a felső-, mint az alsóbirósági ügyvédek egy ügyvédi kamarának a tagjai.

Első pillanatra felmerül a kérdés, hogy miért ez a megkülönböztetés?

A tervezet azt hiszi, hogy a mai bajoknak kutforrását a mai csoportosulás képezi, ezt a csoportosulást tehát fel kell oszlatni és *ujat* teremteni, olyat, amely a megélhetésnek megadja a lehetőségét.

Ebből *anyagi* és *erkölcsi* vivmányt remél elérni.

Az anyagi vivmánynyal a megélhetés lehetőségét legalább 50%-kal reméli felemelni a tervezet.

«Amit az alsóbirósági ügyvédségben maradók a felsőbiróságnak átengednek, azt busásan megfizeti az, mit a felsőfokra lépők kezeikből kiadnak.»

Ezek a főbb indokai a kettéválasztásnak.

Ha valóban «anyagi» és «erkölcsi» siker követné e reformot, azt hiszem az ország egész ügyvédi kara kapva kapna a javaslaton és óhajtaná annak mielőbbi törvénynyé emelését.

Elismerem a legnemesebb intentiót, de egyátalában nem remélem a sikert. Sőt az első berendezkedés esélyei számos ügyvédnek visszaesését, lassankint tönkre menetelét idézné elő.

Mihelyt a törvény életbe lépne, minden ügyvédnek számot kellene vetni magával, hogy már most melyik ágát válassza az ügyvédségnek. A 10 évig még nem ügyködött ügyvédnek töprengeni sem lehetne, hanem neki csak az alsóbirósági ügyvédkedés maradna meg. Ha például az ily ügyvéd kiváló tehetségei alapján keresett bünügyi védővé lett és ott sikereket ért el, a bünügyi tárgyaló terem ajtói előtte zárva maradnának, mert neki mint alsóbirósági ügyvédnek társasbíróságok előtt csak oly ügyekben szabad eljárni, amely a törvényszékre csak mint felebbezés kerül fel.

Dehát ezek legalább nem választhatnak.

A 10 éven felüli ügyvédek azonban hamleti tépelődéssel volnának kénytelenek elhatározni, hogy voltaképpen alsóbirósági ügyvédek maradjanak-e vagy felsőbiróságiak. Elhatározásaiknál még belejátszanék azon kérdés mérlegelése is, hogy vajon mit fog hozni a jövő? Életbe fog-e lépni a Plósz-féle perrendtartási javaslat, mely a birósági hatáskörökön változtatásokat fog tenni?

Dr. Hlatky Endre,
a nagyváradi ügyvédi kamara elnöke.

(Folyt. köv.)

II.

Az ügyvédség reformálását a jogászi közvélemény évtizedek óta követeli. Ez az óhaj majdnem oly régi, mint az ügyvédi rendtartás. Ha e téren mégsem volt valamely eredmény elérhető, ugy ennek oka nem a tárgyban rejlő nehézségekre, hanem arra vezetendő vissza, hogy az igazságügy terén egyáltalában a leghátramaradottabb nemzetek közé tartozunk. Visszatekintve azokra az eltemetett javaslatokra, melyek az igazságügy egész mezejét boritják és arra a megmérhetetlen munkára, mely jeltelen feledésbe merült, lehetetlen fel nem ismerni azt, hogy korunk semmiféle hivatottságot sem mutat az igazságügyi törvényhozás terén.

Ami különösen az ügyvédség reformját illeti, ugy ez törvényhozási szempontból éppen nem ütközik komolyabb akadályokba. A téma a lehetőleg legnépszerübb és alig van más kérdés, melynek megoldásánál annyi szakértő közremüködésére számithatnánk. Ahány jogász, annyi munkatárs. A feladat tehát nem tulságosan nehéz.

Kérdés most már, hogy a most közzétett két tervezet előbbre viszi-e majd az ügyvédség reformját? A reform czélja — ebben egyetért mindenki — az ügyvédség anyagi és erkölcsi züllését megakasztani. Nézzük most már, milyen orvosságokat ajánl a két tervezet.

Az egyik tervezet szerzője dr. Nagy Dezső, az 1874. évi rendtartás szembeötlőbb hiányainak javitására fordit gondot. Sulyt fektet a fegyelmi eljárás gyorsaságára, védelemben részesiti a jogkereső közönséget az ügyvéd visszaéléseivel szemben és viszont az ügyvédségnek kizsákmányolása ellen és annak immunitása érdekében is keres garantiákat. Javaslatainak egy része már a gyakorlat által megvalósitva lett. Kimagaslóbb intézkedései, hogy az országos ügyvédi gyám- és nyugdijintézet institutióját beleilleszti a rendtartás keretébe és hogy a fegyelmi felebbezések elintézését a Curia vegyestanácsára bizza, mely felerészben az igazságügyminiszter által kinevezett ügyvédi tagokból áll. A reformnak mélyebb rétegeit a tervezet nem érinti. Ha e tervezet törvényerőre emelkednék, az ügyvédség talán valamivel kedvezőbb helyzetben, de mégis kénytelen volna a reformért való küzdelmet nyomban folytatni.

Pollák Illés tervezetének minden során látszik, hogy felismerte az ügyvédség bajait. Emellett a kar erkölcsi integritásának megvédésére ügyészi gyakorlatából felette értékes anyagot nyujt. A tervezet e téren kiváló figyelmet érdemel és nagy jelentőséggel is bir, mert itt mindvégig contactusban marad az ügyvédség körében megnyilvánult kivánságokkal. Az ügyvédi szólásszabadságról, a kartársak egymással való érintkezéséről, a védelem szabadságáról és az ügyvédnek hatóságokkal szemben való megvédéséről a tervezet magas niveaun álló intézkedéseket tartalmaz. Számtalan rendelkezése a tervezetnek alkalmas lesz a kar anyagi érdekeit is kedvezően befolyásolni és nagy részben elfogadhatók lesznek a fegyelmi eljárásra vonatkozó szabályok is.

Mindezen előnyök daczára is azt a nézetet valljuk, hogy a Pollák-féle tervezet is alkalmatlan a reform keresztülvitelére. A tervezet felismeri, hogy az ügyvédség anyagi és erkölcsi bajai okilagos összefüggésben állanak egymással, felismeri azt is, hogy e bajok tulnyomó részben a kar létszámának minden arány és mérték nélküli emelkedésével függnek össze. Keresi tehát a remediumot eme emelkedés ellen. Két számbavehető intézkedést találunk idevonatkozólag a tervezetben. Az egyik abból áll, hogy gyakorló ügyvéd csak az lehet, aki az oklevél kiállitása után még két évi ügyvédi joggyakorlatot kimutat, a másik intézkedés pedig abból állana, hogy ügyvédnek tilos irodájában olyan egyént foglalkoztatni, aki mint joghallgató tanulmányait még be nem fejezte. Mindakét intézkedésnek hatását ugy értékelem, hogy ezek a szabályok talán képesek lesznek az ügyvédi pályára lépőknek 1—2%-át onnét leszoritani. A már oklevéllel rendelkező ügyvéd két évi gyakorlata éppen nem sulyos feltétel; a képesitett ügyvédek nagyrésze ma is folytat minden kényszer nélkül ily gyakorlatot. A másik intézkedés már hathatósabb lehetne, ha külön törvény egyuttal megtiltaná a joghallgatóknak a tanitást, koplalást vagy — más hasonló foglalkozást. Amig azonban mindezek meg vannak engedve, a jogászirnok tartásának eltiltását csak czéltalan kegyetlenségnek tarthatjuk.

A tervezetnek eszközei a létszám visszaszoritása érdekében itt kimerülnek. A szerző kétségtelenül érzi, hogy az

ügyvédségnek innen eredő anyagi bajain segitve nincs és most már azon van, hogy eme anyagi bajok daczára a kar erkölcsi szinvonalát megmentse. E czélnak szolgálnak a tervezet által ajánlott sajátszerü bifurcatio. A kar alsó- és felsőbirósági ügyvédekből állana; előbbiek 10 éven át csak a járásbirósagok, rendőrbiróság, pénzügyi hatóságok stb. valamint a kir. törvényszékek, mint felebbezési birószágok előtt képviselhetnek feleket. Tiz évi kifogástalan ügyködés után pedig az ügyvéd, elhagyva eddigi müködésének körét, a felsőbirósági ügyvédek sorába léphet, aminél fogva jogot nyerne a társas birószágok és egyéb magasabb forumok előtt müködni. Szerző azt hiszi, hogy a munka mennyiségileg a kar két része közt egyenlően fog megoszolni, az előny pedig abban állana, hogy a felsőbirósági ügyvéd nagy tekintélyt fog élvezni, ami ismét az alsóbirósági ügyvédre buzditólag fog hatni, aki erkölcsi integritásának megóvása által jogczimet nyer arra, hogy a felsők diszes társaságába kerüljön.

Az angol és franczia bifurcatio értékéről bármilyen véleményen lehetünk, annyit mindenesetre el kell ismernünk, hogy a per structurájával organikus összefüggésben áll. A német localisatio a munka helyes beosztásának elvével igazolható. A Pollák-féle kettéhasitás azonban minden belső jogosultság nélkül, merően önkényes külső megkülönböztetésen alapul. Miben különbözik a 10 éves ügyvéd a 10 év és egy nap óta gyakorló ügyvédtől? Az ilyen, az ujonczozás alkalmával hasznavehető mértékek talán még sem jöhetnek tekintetbe ott, ahol szellemi és erkölcsi faktorok mérvadók. A tervezet szerint az ügyvéd ügyködésének első tiz évében nem valamely szabadon választott hivatásnak élne, mint pl. az avoué, hanem mint olyan alsóbb rangu lény vegetálna, aki a törvény szerint szellemileg és erkölcsileg még képtelen az igazi ügyvédség gyakorlására. És az ilyen javitó-intézetben töltse az ügyvéd életének legszebb éveit, itt korcsosuljanak el képességei és törekvései és mindez csak azért, hogy valamikor öreg lehessen és uj pályát kezdhessen! Milyen belső motivumra hivatkozhatnék itt a törvény? Mert ha az 5 évi gyakorlat elégtelen, ugy hosszabbitsuk meg 7 évre; mindenesetre meg fogjuk állapithatni azt a kort és azokat a gyakorlati éveket, amelyek az ügyvédet nemcsak a törvényszék felebbezési tanácsa, hanem a törvényszék mint első fokban itélkező biróság előtti ügyködésre is képesiteni fogják.

A tervezet bifurkácziója tehát a képzelhető legszerencsétlenebb. Teljes értéktelenségét már maga a tervezet dokumentálja, amikor az ügyvédhelyettesnek megengedi, hogy főnökét a felsőfoku birószágok előtt helyettesithesse. Amely functiótól a 9 éves gyakorlattal biró ügyvéd el van tiltva, azt a tervezet az ügyvédek lajstromába még fel nem vett helyettesre ruházza. Emellett meg van engedve a felső- és alsóbirósági ügyvédeknek, hogy «szövetkezhetnek, és az ügyek felvállalása és vitele körül szerződhetnek». Maga a tervezet tehát utat jelöl ki, amelyen a törvény megkerülhető. A reformnak megfogható tartalma ezek után mindössze abból állana, hogy az öregebb ügyvédek kiválósága már külsőleg felismerhetővé válnék. Ezt a németek czimek adományozása által sokkal egyszerübb módon érték el. Csak azért, hogy ezt kikerüljük, kár volna az ügyvédség fiatalabb generatióját az alsóbb rangu ügyvédség martyriumára kárhoztatni. Végelemzésben pedig ez nem volna más, mint numerus clausus. Csak éppen a numerus clausus előnyeit kellene nélkülöznünk.

Dr. König Vilmos.

Állampolgársági törvények összeütközése.*

Napjainkban igen sok bonyodalom származik abból, hogy egy olyan állam polgára, amely államban a válás tilos, házassága felbontása czéljából állampolgárságát házastársa akarata ellenére megváltoztatja, olyan állam polgára lesz, amely állam a válást megengedi, uj hazájában házassága felbontását kieszközli és netalán uj házasságot is köt. Mindezeknek a cselekvéseinek jogérvényességét azonban régi hazájában el nem ismerik. Régi hazájában nem ismerik el a válás joghatályosságát, és nem ismerik el a netalán kötött uj házasság érvényességét. Magyarország joggyakorlatából számtalan ily esetet hozhatnék fel, hiszen hazánkban majd minden nap előfordul, hogy osztrák állampolgár vagy állampolgárnő megváltoztatja honosságát, magyarrá lesz, és az uj magyar állampolgár kérelmére a magyar biróság a másik házasfél tiltakozása ellenére felbontja a házasságot. Egy-két hónappal később az osztrák birószágok kimondják a régi osztrák, vagy Ausztriában még osztráknak tekintett fél kérelmére, hogy a házasság, melyet a magyar biróság felbontott, jogérvényesen fennáll, és hogy ezen házasság ellenére kötött ujabb házasság érvénytelen.

Ezek és hasonló esetek lehetségesek lesznek a hágai egyezmény érvénye alatt is. A hágai egyezmény ugyan igyekezett ezeket az ugynevezett az állampolgárság megváltoztatásával való visszaéléseket megakadályozni, azonban, mint ki fogom mutatni, a teljes siker nem koronázta müködését.

A hágai egyezmény két intézkedést tartalmaz a fentebb emlitett visszaélések megakadályozására.

Az egyik intézkedés értelmében a felek, ha állampolgárságukat megváltoztatták, uj hazájuk törvényére nem támaszkodhatnak a czélból, hogy ez által bontó, vagy ágytól és asztaltól elválasztó ok jellegével ruháztassék fel olyan cselekmény, mely akkor történt, midőn a két házastárs vagy csak egyikük más állam honosa volt. Ezen intézkedés megakadályozza azt, hogy a felek utánozhassák Bauffremont herczegnő klasszikus példáját, aki akkor, amidőn a franczia jog a válást még nem ismerte, megváltoztatván franczia állampolgárságát, német állampolgárnő lett, és hivatkozva a Landrecht 784. §-ára, melynek értelmében Németországban külföldi ágytól és asztaltól elválasztó itélet válási itélet erejével bir, ujabb házasságot kötött Bibisco herczeggel.

Kiemelem tehát, hogy a hágai egyezmény szerint a felek, ha állampolgárságukat megváltoztatják, *ugy uj államuk törvénye alapján csak akkor bontható fel házasságuk, ha bontó okként oly tény szerepel, mely az uj állampolgárság megszerzése után történt.*

Ezen intézkedésnél jóval fontosabb azon második intézkedés, melynek értelmében a házasfelek, ha különböző állampolgársággal birnak, a válás kérdésének elbirálásánál az utolsó közös lakhely államának törvényhozása veendő tekintetbe.

Ezen intézkedéssel az egyezmény meg akarta akadályozni azt, hogy ha a házasfelek, oly állam polgárai, amely a válást nem ismeri, valamely házastárs az állampolgársága megváltoztatásával a házasság felbontását kieszközölhesse. A két intézkedést összevetve már most azt kellene állitanunk, hogy *az állampolgárság megváltoztatása esetében* a hágai egyezmény értelmében csakis abban az esetben választhatja el feleket uj államuknak birósága, *ha mindkét fél állampolgársága* megváltozott, és ha a válás okául szolgáló körülmény az uj állampolgárság megszerzése után keletkezett.

Ezen intézkedések által a bonyodalmak ki volnának kerülve, ha az összes, a hágai szerződést aláiró államokban a feleket ugyanannak az államnak polgáraiként tekintik; ugyanezek az elkerülni óhajtott bonyodalmak ujra feltámadnak azonban, ha a felek egyike megváltoztathatja állampolgárságát olyképp, hogy ez által házastársának állampolgársága is megváltozik és a másik házastárs állampolgárságának ezen ipso jure bekövetkezett megváltozását régi hazájuk törvénye el nem ismeri. Már pedig ily eset igen is lehetséges, mint a következő példában:

Két osztrák katholikus házasfél közös megegyezés folytán külön válva él. Évek multán a férj ujabb házasságot kiván kötni és szeretne nejétől jogilag is elválni. Ez okból meg sem kérdezve nejét, megszerzi a magyar állampolgárságot és ime ezen ténynyel ipso facto magyar állampolgárnővé tette nejét, mert a magyar állampolgárságról szóló 1879. tcz. 7. §-a szerint «*a férj által szerzett magyar állampolgárság kiterjed nejére*». Az állampolgárság megszerzésétől kezdve a m. kir. Curia állandó joggyakorlata szerint a felek házassága a magyar törvény szerint birálandó el. A magyar jog nem ismeri el érvényesnek a kölcsönös megegyezésen alapuló különélést és a nő követni tartozik a megegyezés ellenére is férjét. Feltéve, hogy az állampolgárság megszerzésével egyidejüleg a férj felszólitja nejét, hogy kövesse őt magyarországi lakhelyére és feltéve, hogy a nő nem követi férjét, ugy a férj hat hó mulva beadhatja a válókeresetet neje ellen, hivat-

* Az előbbi közl. l. a 41., 42. és 43. számban.

kozva neje hütlen elhagyására. A házassági törvény 77. §-ának *a.* pontja alapján a házasság felbontását kérheti. A magyar bíróság fel fogja bontani a házasságot a hágai egyezmény alapján, mert a reá nézve egyedül mérvadó magyar állampolgársági törvény értelmében mind a két fél magyar állampolgárnak tekintendő (és igy illetékessége meg van állapitva) és a válás alapjául szolgáló tény hütlen elhagyás és a hat havi különélés a magyar állampolgárság megszerzése után történt.

Ausztriában a magyar bíróság ezen itéletének érvényességét elismerni nem fogják és a házasságot továbbra is fennállónak fogják tekinteni. Az osztrák bíróságok ugyanis a felek állampolgárságának elbirálásánál az osztrák állampolgársági törvényből fognak kiindulni, az osztrák törvény pedig nem ismeri el azt, hogy ha a férj megszünik osztrák állampolgár lenni, ugy neje is megszünik osztrák állampolgárnő lenni, avagy tehát feltéve, hogy a férjt illetőleg az állampolgárság megváltoztatását elismerik, nejét minden körülmények között továbbra is osztrák állampolgárnőnek fogják tekinteni. Miután tehát az osztrák bíróság szerint a felek egyike jelenleg magyar, a másika osztrák, hivatkozva a hágai egyezményre, melynek értelmében ily esetekben az illetékesség és a házasság felbonthatósága kérdésében a felek utolsó közös államuk joga vagyis az osztrák jog alkalmazandó, megfogja állapitani illetékességét és hivatkozva az osztrák törvényre, mely katholikusok közt a válást el nem ismeri, ki fogják mondani azt, hogy a házasság érvényesen fennáll.

Tegyük fel már most, hogy ennek a Magyarországon felbontottnak és Ausztriában fennállónak tekintett házasság érvényének kérdése felmerülne Francziaországban, vagy felmerülne egy másik oly államban, mely a hágai egyezményt aláirta, akkor ott quid juris?

A hágai egyezménynek, mint emlitettem, semmi néven nevezendő határozatai nincsenek arra nézve, hogy minő elvek szerint állapitandó meg a házastársak kétes állampolgársága és igy a bíróságok, ha a feltett kérdésre feleletet akarnak majd adni, a legnagyobb zavarban lesznek és esetleg az egyik államban igy, a másik államban amugy fognak dönteni. Ha ellenben a hágai egyezményben foglaltatnék olyan határozat, amilyennek elfogadását ajánlani van szerencsém, ha a hágai egyezmény kimondaná azt, hogy az állampolgársági törvények összeütközése esetében azon törvény alkalmazandó, amely törvény alkalmaztatnék akkor, ha az állampolgárság megszerzésének vagy elvesztésének okát képező tény vagy cselekvés más következménye biráltatnék el és ezen elvi kijelentést megtoldaná avval, hogy kimondaná azt, miszerint ezen szabálytól eltérhet a bíróság akkor, ha az ezen szabály által kijelölt jog az állami rendbe ütközik, akkor a nehézségek egy nagy része meg volna oldva. Igy ha a hágai egyezmény ezt az intézkedést elfogadta volna, a fent feltett esetben azt kellene mondani, kérdés vajjon, ha osztrák házasfelek egyike és pedig a férj állampolgárságát megváltoztatja, ugy ezen tényével ipso jure megváltozik-e a nő állampolgársága is? A felelet pedig az volna, hogy miután a férj jogait és hatalmát neje felett mindazon időpontig, mig magyar állampolgárrá nem lett, az osztrák törvények határozzák meg, ugy szükségszerüleg az a kérdés, vajjon a férj jogositva van-e állampolgársága megváltoztatásával nejének állampolgárságát megváltoztatni, mint házassági személyjogi kérdés az osztrák törvény szerint határozandó meg. Igen természetes, hogy Magyarországon ezt a megoldást nem fogadják el, hanem a közrendre való hivatkozással megállapitanák a nő magyar állampolgárságát. Azonban ez a megoldás mégis csak egyetértést létesitene a többi állam között és ez az egységes állásfoglalás erős befolyást gyakorolna a magyar törvényhozásra is.

(Bef. köv.) *Dr. Wittmann Ernő.*

Az osztálysorsjáték-nyeremények «elévülése» és az elévülési jogszabályok dispositiv jellegének kérdése általában.*

II.

Fejtegetéseink második része az elévülési jogszabályok dispositiv jellegének kérdésével kiván foglalkozni.

Grecsák curiai biró ur emlitett czikke ** e kérdés tárgyalásánál elkülöniti az elévülés meghosszabbitását és megnehezitését a megrövidités kérdésétől. A meghosszabbitás kérdésénél kimutatja, hogy az elévülési intézmény czélja, hogy a kötelezett fél ne legyen kénytelen tulságos hosszu ideig bizonyitékai megőrzéséről gondoskodni, hogy közérdek, miszerint a jogéletre egyáltalán károsan visszaható jogbizonytalanság megszüntettessék (396. old.), ezért kényszeritő jelleggel ruházza fel ez irányban a legtöbb törvényhozás az elévülési szabályokat, s igy intézkedik mai jogunkkal összhangzásban polgári törvénykönyvünk Tervezetének 1358. §-a is. Ami azonban az elévülés határidejének megrövidítését illeti, Grecsák curiai biró ur a Tervezet idézett szakaszának azt a rendelkezését, amely az elévülési határidők megrövidítését megengedi, ujitásnak tartja a mai jogállapottal szemben, amely szerinte az elévülés *megkönnyitését* sem engedi meg, s a törvényben megállapitott határidőket egyuttal imperative megszabott minimumoknak is tekinti. Utóbbi álláspontjának támogatására a birói gyakorlatra hivatkozik, amely szerinte «állandóan ezt az elvet követi», minek illustrálására a kir. Curiának két határozatára hivatkozik, melyek közül az egyik a kereskedelmi törvény 487. §-ában a biztositási szerződésből eredő igények elévülésére szabott határidő meghosszabbitását, a másik annak megrövidítését tekinti érvénytelennek.*

Mellőzve ehelyütt a meghosszabbitás kérdését, melyről alább szólunk, elsősorban az elévülési határidők megrövidítésének kérdésével kivánunk foglalkozni, illetve e kérdést választjuk további fejtegetéseink kiinduló pontjául.

Nem tudjuk, vajjon Grecsák curiai biró ur az emlitett két határozatot az elévülési határidők megrövidithetlensége tekintetében vallott álláspontja megokolásául, vagy pedig csak példaképpen választja, mely utóbbi esetben nélkülözzük a megokolást, hacsak nem akarjuk annak tekinteni a czikk más részében tett az a kijelentést, hogy az «elévülési intézmény lényege és czélja .... az is, hogy a jogositott ezen idő leteltéig bármikor léphessen fel igényének érvényesitése iránt, hogy ebből reá hátrány származhassék, miután a jogositottnak is meg kell adni a módot arra, hogy igényének érvényesitése tekintetében kellőképpen elkészülhessen». Eltekintve attól, amiről még lesz szó, hogy sem constructionális, sem egyéb okok az utóbb emlitett érvnek az elévülés alapjai közé sorozását nem támogatják, a szóban forgó curiai határozatok alkalmatlanok az elvi kérdésre kiható megoldás megokolására. Mert a kereskedelmi törvény 487. §-a *kivételes* intézkedés, melynek speciális törvényhozási szempontjai nem vihetők át más terekre, legkevésbbé átalánosithatók pedig olyképpen, hogy az általános magánjog elévülési szabályaira is ugyanazok a megfontolások legyenek irányadók, amelyek ezen általános szabályoktól való eltéréshez, a lényegesen rövidebb elévülési határidőhöz vezettek.

Amellett a Curia gyakorlata még a kereskedelmi törvény 487. §-ára vonatkozólag sem teljesen egyértelmü. A Jogt. Közl. Dtárnak XXV. k. 51. sz. a. közölt esetben például a kir. Curia, szemben a kir. tábla ama kijelentésével, hogy a biztositási kötvényben szabott 3 havi elévülés, mint a kereskedelmi törvény 487. §-ába ütköző, egyáltalában nem jöhet figyelembe, a konkret esetben a felperes jogát csak azért nem tekinti elévültnek, mert az illető biztositási kötvényben megjelölt elévülési kezdőpont az igénynek a *társaság* által való elutasitása, e kezdőpont pedig a kárbecslő által való elutasitásával, melyre alperes hivatkozott, be nem állott. Elismerem, hogy az ujabb curiai gyakorlat a kereskedelmi törvény 487. §-ának megrövidithetlenségét vallja, bár tudtommal ez elvi álláspont csak a biztositó vállalat ellen támasztott igényekre vonatkozólag nyilatkozott meg, ami esetleg nem zárja ki a kérdésnek alább érintendő más megoldását.

Az általános magánjog elévülési határidői tekintetében vallott felfogásra azonban irányadónak, s későbbi gyakorlat által meg nem döntöttnek kell tekintenem a Legf. Itsz. 441/1877. sz. itéletében egy a kereskedelmi törvény életbelépése előtt történt esetre vonatkozó kijelentését. «Azon tüzeset, — olvassuk az itéletben — melynek alapján a kereset indittatott, még 1874 márczius hó 8-án, tehát az 1875. évi XXVII. tcz. életbelépte előtt történvén, az akkor fennállott törvények pedig a biztositási szerződésből eredő igények elévülése iránt nem intézkedvén, azon időtartamnak meghatározása, melynek eltelte után a biztositó fél a kártéritésre többé nem kötelezhető, a szerződő felek kölcsönös megegyezésétől függött s a közönséges elévülési idő csakis ily megegyezés hiányában alkalmazható, és pedig annyival is inkább,

* Az előbbi közl. l. a 40. számban.

** L. Keresk. jog 1906. év 19. sz. 393. s kk. old.

* L. a Grecsák által idézett magyar Dtár IX. k. 704. oldal 2483. és 2482. sz. a. és a Grill-féle Dtár IV. 2077. és 2076. sz. a. közölt eseteket.

mert az elévülési időnek meghosszabbitása vagy megröviditése csak akkor van kizárva, ha az elévülés iránt maga a törvény rendelkezik, jelen esetben azonban a szerződőfelek a fentebbi időtartamnak (ez esetben is 3 hónap) megállapitásában tételes törvénynyel gátolva nem voltak.[1] Bár az itéletnek az elévülési határidő meghosszabbitására vonatkozó kijelentése, amint ez az illető jogvita keretébe nem tartozó kérdéseket tárgyazó itéleti megokolásoknál gyakran megesik, nem egészen praecis, a per döntő kérdését alkotó elévülés *megröviditése* tárgyában kétségkivül kellőleg meg volt fontolva, s egyezik az uralkodó felfogással.

Grecsák curiai biró ur is elismeri, hogy a külföldi jogok az elévülés megröviditését megengedik, s csak a *magyar* magánjogra nézve vall más felfogást, s tartja ujitásnak a Tervezet 1358. §-ának fentemlitett rendelkezését. Eltekintve attól, hogy e szakasz indokolása sejtetni sem engedi, hogy ujitást tartalmazna a mai jogállapottal szemben, részünkről speciális magyar jogfejlődési szempontokat sem találunk, amelyek az elévülési határidők megröviditethetlenségét indokolnák. Régibb jogunk ismeretes forrásai e kérdésről hallgatnak. E körülmény nyilván arra vezethető vissza, hogy törvényeink is, iróink is, — épugy, mint a régibb külföldi törvényhozások, s a Savigny előtti jogi irodalom általában — az elévülés és elbirtoklás intézményei között kellőleg nem distinguálva, a kettőt együttesen, a dologi jogok fejezetében tárgyalják. Werbőczyt megelőző jogemlékeink közül egyedül a városi jogokban találunk az elévülésre vonatkozó határozatokat, és pedig az itt emlitett viszonyban, vagyis az elbirtoklással együtt tárgyalva.[2] Ugyanily összefüggésben tárgyalja az elévülést *Werbőczy* is, a Hármaskönyv első rész 23., 46., 56., 78., 79., 82. és 85., valamint második rész 11. és a harmadik rész 14—15. czimeiben, s régibb törvényeink közül az 1542. évi XXII. tcz., 1729. évi XXXVI. tcz. és az 1729. évi XXXVII. tcz. tartalmaz először törvényi intézkedést obligációknak — kötvényen alapuló tartozásnak — elévülésére vonatkozólag. *Frank* is, ámbár tudatában van az elbirtoklás és az «elavulás» közti különbségnek, magánjogi rendszeres munkájában az elévüléssel «A hosszas birtokrul» szóló fejezetekben foglalkozik.[3] Minthogy az elévülés kérdésének a dologi jogok fejezetébe való áttétele szükségképpen maga után vonta azt, hogy az intézménynek harmadik személyek irányában nyilatkozó joghatásai és ezek előfeltételei körül csoportosult az érdeklődés, könnyen érthető, hogy bizonyos subtilis kérdések, melyek joghatásaikat amugy is jóformán kizárólag a közvetlenül szerződő felek között éreztetik, elkerülték a figyelmet, s nem vonattak a tárgyalás körébe. Innen van az, hogy mig az elévülés megröviditésére vonatkozólag forrásaink mit sem tartalmaznak, addig az elévülés megnehezitése ellen való állásfoglalásra ugyszólván kényszeritette őket a forgalom biztonságának szükséglete; erre vezetem vissza pld. Werbőczynek azt a nézetét (H. K. II. 11). hogy érvénytelen egyes testületeknek adott az a királyi privilégium, mely szerint az általuk birt vagy szerzett jogok elévülhetetlenek[4]; s ugyanily szempontokból követeli az elévülés megkönnyitését (törvényes határidők megröviditését, és az elévülést félbeszakitó cselekményeknek korlátozását) *Frank* is.[5] Az elévülési határidők megröviditethetlenségéről vallott véleményével irodalmukban tudtommal egyedül áll a czikkiró ur. Csak de lege ferenda merült fel nálunk egy izben hasonló nézet, amennyiben *Hoffmann* Pál «Általános magánjogi törvénykönyvtervezetének» 152. § ába azt a határozmányt akarta felvenni, hogy a törvényszabta elévülést az érdekelt feleknek egyezménye ki nem zárhatja, sem meg nem hosszabbithatja, sem meg nem röviditheti. A Hoffmann-féle tervezet eme szakasza megjelenése után azonnal kihivta a kritikát. *Haller* Károly[6] kiindulva abból, hogy a magánjog a felek intézkedéseit nem változtathatja meg mindaddig, amig azok közérdekbe nem ütköznek, e szakasz elejtését inditványozta.

Az elévülés megröviditésének megengedhetősége szerinte a tulajdon szabadságának okszerü következménye, s voltakép nem egyéb, mint «az egyidejü akaratkijelentéssel megállapitott jogviszony megszüntetésére irányzott feloldó feltétel». Semmi ok sincs arra — ugymond — hogy vagyonjogi viszonyoknál e kikötést el ne ismerjük, ha szabad valamely félnek tetszés szerinti összeget ajándékoznia, akkor nem lehet akadálya annak, hogy hatályosan lemondhasson arról a jogáról, hogy azt az összeget, ha kölcsön adta, bizonyos időn túl vissza ne követelje. De az elévülés meghosszabbitását is megengedi, abból a megfontolásból indulva ki, hogy a felek az elévülési időt meghaladó teljesitési időt is szabhatnak. Bár az elévülésnek feloldó feltétellé való minősitését épugy, mint az utóbbi két indokolást nem tehetjük is magunkévá mégis kétségtelen, hogy az alapgondolat — a vagyonjogi viszonyokat rendező jogszabályoknak általában dispositiv jellege — helyes. *Dr. Doroghi Ervin.*

(Bef. köv.)

[1] L. *Jogt. Közl. Dtára* XIX. k. 5. sz. a.

[2] Becses adatokat tartalmaz *Frank:* «Ősiség és elavulás» czimü 1848-ban megjelent kitünő tanulmánya. Az ujabb irodalomból l. Dr. *Kiss* Albert: «Az elévülés a magyar anyagi magánjogban» (Budapest 1902.) czimü monografiáját, mely III. fejezetében ismerteti az egész magyar joganyagot, s a régibb irodalmat is, melynek részletes idézéséről, arra való tekintettel, hogy nem kimeritő értekezést kivánunk nyujtani, hanem csak nehány szempontot a szóban forgó kérdésről, — ezuttal lemondtunk.

[3] L. *Frank:* «Az osztó igazság törvénye Magyarhonban» Buda, 1848. I. 237—247. old.

[4] Ilyen privilégiumok voltak némely egyházi és lovagrendnek (keresztesek, Szt. János vitézei stb.); a pécsi püspökségnek III. Bélától stb. l. Frank i. h. 247.

[5] Idézett monographiájának egész tendentiája ide irányul; lásd pld. 47. stb. old.

[6] Dr. *Haller* Károly: A magánjogi elévülésről. Jogt. Közl. 1873 január 21-iki 4. sz. 25. stb. old.

Birói függetlenség és felügyeleti hatáskör.

Amikor a biró a szorosan vett igazságszolgáltatást gyakorolja, független. Biztositja a birói függetlenséget a külvilággal szemben az 1791 : XII. és az 1869 : IV. tcz., magával a biróval szemben pedig a birói eskü.

Az 1791 : XII. tcz. második bekezdése a többi között igy szól: «A király a birák törvényes itéleteit meg nem változtathatja, sem pedig saját részéről vagy valamely politikai hatóság által *felülvizsgálat alá nem vonhatja;* hanem az igazságszolgáltatás az országnak eddig alkotott s ezután alkotandó törvényei és törvényes szokásai szerint vallás-különbség nélkül alkalmazott birák által gyakorlandó.» Az 1869 : IV. tcz. 19. §-a ezt mondja: «A biró a törvények, a törvény alapján keletkezett s kihirdetett rendeletek s a törvényerejü szokás szerint tartozik *eljárni* és itélni. A rendesen kihirdetett törvények érvényét kétségbe nem veheti, de a rendeletet törvényessége fölött egyes jogesetekben a biró itél.» Végre a birói ügyviteli szabályok 25. §-ának előirásához képest a biró a következőkre is esküt tesz: «a törvényeket, a törvényes szokásokat és rendeleteket megtartom, ezek szerint, erőmhöz és tehetségemhez képest a hivatalomhoz tartozó minden ügyben az előttem perlekedőknek vagy hozzám folyamodóknak *lelkiismeretem és meggyőző désem* szerint igazságot szolgáltatok».

A biróságok fölötti legfőbb felügyeleti jog az 1871 : VIII. tcz. 5. §-a értelmében Ő Felségét illeti meg, aki azt az igazságügyi miniszter által gyakorolja. Az 1891. évi XVII. tcz. 1. és 2. §-a, a következőkben határozza meg a felügyeleti hatóságokat: igazságügyminiszter, kir. itélőtáblai elnök és kir. törvényszéki elnök.

A felügyeleti hatóságoknak a felügyeleti jogát az 1871 : VIII. tcz. 5. §-a és az 1891 : XVII. tcz. 4. §-a szabályozza.

Az 1871 : VIII. tcz. 5. §-a igy szól: «Ő Felsége legfőbb felügyeleti joga, melynél fogva felelős igazságügyi minisztere által a biróságok pontos és szabályszerü *ügykezelése* fölött őrködik, erészben a tapasztalt hiányok orvoslásáról gondoskodik, az igazságügy általános érdekében, vagy egyes panaszok esetében a szükséges adatok felterjesztését elrendeli, a visszaélések megvizsgálása és megtorlása iránt intézkedik, jövőre is érintetlenül marad; azonban bármely hivatali büntett vagy vétség megfenyitése csak a jelen törvényben szabályozott uton és módon eszközölhető.» Az 1891 : XVII. tcz. IV. §-a pedig ezt mondja: «A felügyeleti jog köréhez tartoznak különösen: 1. őrködés az *ügyvitel* szabályszerüségére, az alkalmazottaknak hivatalos müködésére és arra, hogy magaviseletük hivatali állásuknak megfelelő legyen; 2. megvizsgálása szabálytalan vagy késedelmes *ügyvitel* miatt tett panaszoknak; 3. intézkedés ugy a tapasztalt rendetlenség, késedelmeskedés és visszaélés megszüntetése, valamint azoknak megtorlása iránt.»

Ezen két törvényszakaszból látható, hogy a *felügyeleti hatáskörnek* legfőképpen az *ügyvitel* a tárgya. Ugyvitel alatt azon szabályoknak az összességét értjük, melyek a biróságok előtt folyamatba tett ügyeknek a *belső kezelését* meghatározzák. Ezen szabályokat tartalmazza a 4261/1891. sz. I. M. rendelet, (birói ügyviteli szabályok) melynek a felügyeleti hatóságok hatáskörére vonatkozó szakaszai a következők:

«52. §. A bíróság főnökét megillető vezetés kiterjed az *igazgatási* teendők ellátására s az elnöki ügyek elin-

tézésére és általában mindazokra a teendőkre, amelyek törvényben, a jelen szabályokban és egyéb rendeletekben az *ügyvitel* egyes ágaira nézve a főnöknek, mint a bíróság vezetőjének hatáskörébe tüzetesen vannak utalva.»

«86. §. A felügyeleti jogból kifolyólag akár panasz, akár vizsgálat, akár hivatalos jelentés, akár végre hivatalos eljárás közben szerzett tapasztalat alkalmából, a felügyeleti hatóságot különösen a következő intézkedések megtétele illeti meg:

3. oktató *figyelmeztetés* az ügyek alaposabb, könnyebb vagy gyorsabb elintézését, vagy helyesebb kezelését eredményező eljárás és a vezetés sikeresebb gyakorlása tekintetében;

4. *figyelmeztetés* az eljárási és ügyviteli szabályok ellen elkövetett hibákra és *felhivás* e szabályok pontos megtartására;

5. az egyes alkalmazottak szóbeli *megintése* a hivatalos kötelesség teljesitésében észlelt csekélyebb rendetlenség vagy a hivatalos állással össze nem férő viselet vagy életmód miatt;

6. a bírósághoz általában intézett *felhivás*, a közszolgálat pontosabb vagy nagyobb tevékenység kifejtésével leendő teljesitésére;

7. az irásbeli hivatalos *megintés* az 1871: VIII. tcz. 28. és 29. §-ai és az 1891: XVII. tcz. 60. §-a értelmében (csekélyebb rendetlenségek esetében);

10. a birák, a birósági hivatalnokok és a szolgák nyugdijazása, illetve a nyugdijazás iránti eljárás folyamatba tétele, vagy e czélra jelentés tétele stb., stb.

12. a hivataltól való felfüggesztés, illetve annak kieszközlése az 1871: VIII. tcz. 63. §-ának korlátai között;

13. hivatalos büntett vagy vétség miatt a büntető-eljárás folyamatba tételének kieszközlése.»

Az idézett szakaszok bizonyitják, hogy a birói ügyviteli szabályok is a felügyeleti hatóságoknak a felügyeleti jogát az igazgatási teendőknek az ellátására és az ügyvitelnek az ellenőrzésére szoritják, de nem érintik a biró tevékenységének azon körét, amely valamely adott esetnek a törvények, rendeletek vagy szokás alapján való elbirálásából áll, és avval (nem az ügykezelés szempontjából) szorosan összefügg. A birói ügyviteli szabályok 86. §-ában a felügyeleti hatóságoknak megengedett «figyelmeztetés»-i, «felhivás»-i és «megintés»-i joga, kizárólag az igazgatásra és ügyvitelre vonatkozhatik, mert a legfőbb felügyeleti jogot és annak körét meghatározó 1871: VIII. tcz. 5. és az 1891: XVII. tcz. 4. §-ai is némely igazgatási teendők felemlitése mellett, expressis verbis csak «ügykezelés»-ről és «ügyvitel»-ről szólnak

Egybevetve már most a kifejtettek alapján a birói függetlenséget a felügyeleti hatáskörrel, azt az elvet vonhatjuk le, hogy: a birónak abbeli tevékenységét, amidőn egy fenforgó konkrét, akár peres, akár perenkivüli esetet a törvény, a rendeletek és a törvényes szokás szerint mérlegel, és ezen mérlegelése alapján arra azon tételt vagy szabályt alkalmazza, amelyet meggyőződése szerint a törvény, a rendelet vagy a szokás előir: nem befolyásolhatja és felül nem vizsgálhatja se az igazságügyi miniszter, se a táblai, se a törvényszéki elnök. Ha pedig nem volna megállapitható, hogy hol végződik a birói függetlenség és hogy hol kezdődik a felügyeleti hatáskör, akkor a birói függetlenség javára: még a felügyeleti jog sérelmével is, kellene az esetet eldönteni. Mert a birói függetlenség nemcsak azt biztositja, hogy a polgári és a büntető igazságszolgáltatásban a tiszta igazság érvényesülhessen, hanem ezenfelül a legerősebb alkotmányos közjogi biztositék, következésképpen sokkal nemesebb czélt, fontosabb és féltettebb érdekeket szolgál, mint a felügyeleti jog.

Sajnos, a gyakorlatban az ellenkező felfogás érvényes (legalább eddig), amit ezuttal csak két példával fogok bizonyitani.

X jegyző a hagyatéki leltárnak a beterjesztésére halasztást kért, mert örökhagyó személyazonosságának megállapithatása végett szükségesnek tartotta a telekkönyveknek a betekintését, de nincsen rá ideje, hogy a hatóság székhelyére (1 óra kocsin) menjen. Az előadó biró a halasztást megtagadta, «mert (a jegyző) a megbizást még 1903 deczember hó 22-én kapta meg, két hét alatt tehát elég ideje volt az örökhagyónak a személyazonosságát megállapitani, annál is inkább, mert ezen idő alatt a délelőtti és délutáni hivatalos óráknak a legnagyobb részét egy napon át a telekkönyvi hatóságnak a székhelyén töltötte.» Ezért a jegyző feljelentette az előadó birót, minek folytán a kir. törvényszéki elnök az 1133/1904. Eln. számu iratában a többi között ezt mondja: «X jegyzőnek a panaszát alaposnak találtam, amennyiben a hivatkozott végzésnek azon része, melylyel a leltár bemutatása iránt előterjesztett kérelmet megtagadta, az 1895. évi 43194. sz. bel- és igazságügyminiszteri rendelet 60. §-ának okából teljesen szabálytalan, (de miért?) de szabálytalan azon része a hivatkozott végzésnek, melylyel elutasitó rendelkezését tisztán szubjektiv észleleteire állapitotta. Felkérem járásbiró urat, hogy a birói ügyviteli szabályok 86. §-ának 4. pontja alapján nevemben komolyan figyelmeztesse nevezett albirót, mikép jövőben egyrészt az eljárási szabályok megsértésétől óvakodjék, másrészt pedig határozatai indokolásánál egyéni észleletek után ne induljon, mert nemleges esetben a legközelebbi adandó alkalommal a legszigorubb megtorló lépéseket fogom ellenében alkalmazásba venni.»

A 43194/1895. I. M. rendelet 60. §-a előirja, hogy ha «a leltár bemutatása a megkezdéstől számitott 15 nap alatt nem történhetik meg: a leltározó közeg köteles erről a késedelem okának előadása mellett a járásbiróságnak jelentést tenni. Ha ezt a jelentést illetőleg értesitést meg nem teszi, vagy ha a késedelmet kellően nem indokolja: a bíróság kiszabja a rendbirságot». Ebből tehát világos, hogy a miniszteri rendelet azon kérdésnek az elbirálását, vajon a jegyző kellően indokolta-e késedelmét, következésképpen halasztásnak vagy rendbirságolásnak van-e helye: kizárólag a «biróság»-ra, vagyis annak előadó birájára bizta, következésképpen az a birói függetlenségnek teljes oltalma alatt áll. Amidőn tehát a törvényszéki elnök azon kérdésnek a felülbirálásába bocsájtkozott, vajon a biró helyesen tagadta-e meg a halasztást avagy sem, és a végzésnek a halasztást megtagadó részét szabálytalannak mondotta: felülvizsgálta a birónak konkrét esetben az érvényes rendelet és a birói meggyőződés alapján hozott határozatát, amihez semmiféle törvény, rendelet vagy szokás az elnöknek jogot nem ad, ellenben az 1791: XII. tcz, attól eltiltja.

De tetőpontját érte el a hatáskörnek ilyetén tullépése abban, hogy a birói ügyviteli szabályok 86. §-ának 4. pontjára támaszkodva, a legszigorubb «megtorló» lépéseket helyezi kilátásba, ha a biró jövőre nem a leiratban foglalt utasitás szerint járna el; vagyis, ha birói meggyőződését nem rendelné alá azon felfogásnak, melyet a felügyeleti hatóság leiratában a magáénak vallott. Ugyanis a birói ügyviteli szabályzat 86. §-ának 4. pontja csak arra jogositja fel a felügyeleti hatóságot, hogy az eljárási és ügyviteli szabályok ellen elkövetett hibákra figyelmeztessen s a szabályok pontos megtartására felhivhasson. Általában a már elhövetett hibák és mulasztások tekintetében, tehát a multat illetőleg: figyelmeztethet, meginthet, nyugdijazás iránti vagy fegyelmi eljárást inditványozhat, felfüggeszthet és büntetőeljárást eszközölhet ki; a jövőt illetőleg pedig csak figyelmeztethet (gyorsabb elintézést és helyesebb kezelést eredményező eljárásra) és egyszerüen felhivhat (a szabályok megtartására).

A második eset a bünvádi eljárás körébe vág. A m... járásbiróságnál az 1905. évben megtartott ügyviteli vizsgálatról felvett jegyzőkönyvbe a törvényszéki elnök a következőket foglalta bele: «Az 1903. B. 51, 173. és 1904. B. 484. ügyben az elévülési határideig az itéletek végrehajtása nyilvántartatik ugyan, de az elitélteknek Amerikába történt kivándorlása folytán a nyomozó levél nyomban pótlólag kibocsájtandó. A nyomozó levél kibocsájtásának mellőzése X. Y. albiró terhére esik.»

Az 1903. B. 51. sz. ügyben vádlott rágalmazás vétsége miatt (Btk. 258. §.) egy napi fogházra és 20 K pénzbüntetésre itéltetett el. Az egy napot leülte, de mert vagyonosnak volt feltüntetve és vagyontalansága utóbb derült ki, a biró a pénzbüntetést csak a főbüntetés leülése után változtatta át fogházra. Az elitélt azonban az átváltoztató végzésnek a kézhezvétele előtt kivándorolt Amerikába. Az 1903. B. 178. és 1904. B. 484. sz. ügyekben a vádlott becsületsértés vétsége (Btk. 261. §.) miatt 10 K pénzbüntetésre itéltetett el. Az itélet ellen mindkét vádlott felebbezést jelentett be, de a felebbezési tárgyaláson egyikük se jelent meg s a másodbirói itéletnek a kézbesitése előtt mindketten Amerikába vándoroltak ki.

Nyomozólevelet a jelen esetben csak akkor bocsájthatott volna ki a biró, ha az elitélteknek a kivándorlása szökés számba menne. (Bp. 515. §.) A biró két okból nem látott szökést fenforogni. Először azért nem, mert az utiköltség tizszer, huszszor nagyobb összegre rug, mint a kiszabott pénzbüntetés; nem lehet tehát feltételezni, hogy elitéltek a pénzbüntetés lefizetésének elkerülése végett hagyták el hazájukat.

Másodszor azért nem, mert mind a három elitélt olyan községben lakott, honnan évenként ezrével vándorol ki a nép Amerikába.

Akár helyes a birónak ebbeli meggyőződése, akár nem, de az bizonyos, hogy a BP. 559. §-a kizárólag a járásbirónak a hatáskörébe utalja (a járásbirósági eljárásban) annak az elbirálását, hogy elitéltnek a távozása szökés-e s igy van-e helye nyomozólevél kibocsájtásának vagy sem? Ha a járásbiró tévesen határozna, az ellen az ügyészi megbizott, mint a büntetések végrehajtásának az ellenőrzésére hivatott kir. ügyésznek a helyettese, felfolyamodással élhet s a kir. törvényszék végleg dönt. A törvényszéki elnök azonban, mint felügyeleti hatóság, önként megváltoztatta a járásbiróságnak a határozatát és elrendelte a nyomozóleveleknek a kibocsájtását; vagyis igazgatási uton olyan kérdést döntött el, melynek elbirálását a törvény a birói meggyőződésnek tartotta fenn, mintegy a fölebbezési biróságnak a jogait gyakorolta, anélkül, hogy valaki jogorvoslattal élt volna. Ezen eljárás sérti a birói függetlenséget és a személyes szabadságot.

Végül még csak azt jegyzem meg, hogy amidőn a felügyeleti hatóság, a szorosan vett igazságszolgáltatás terén arra akarja rábirni és kényszeriteni a birót, hogy birói meggyőződésétől eltérően, a felügyeleti hatóságnak a felfogása szerint járjon el, akkor olyan kényszerü helyzetbe szoritja a birót, amelyben az csak az engedelmességnek a megtagadása és az esküszegés között választhat. Ezáltal a felügyeleti hatóság lerontja, vagy legalább is veszélyezteti a szorosan vett igazságszolgáltatásnak két legnagyobb egyéni biztositékát: az érintetlen birói lelkiismeretet és a független meggyőződést. *Krenedits Ernő.*

Különfélék.

— **A kir. Curia kisegitő biráinak kérdéséhez.** A következő levelet kaptuk: «Tisztelt szerkesztő Ur! Mult heti számában *Senior* aláirással a curiai kisegitő birákról közölt levélhez legyen szabad a következő adattal járulnom, mely birói körökben élénk megbeszélés tárgya, mert rikitó fényt vet a kisegitő birói intézmény árnyoldalaira, különösen a birói függetlenség szempontjából.

Egy vidéki táblai biró évek óta kisegitő bíróként működött a kir. Curián, melynek jeles erői közé tartozott. Az ősszel — lehet, hogy a sok munkától — ideges kimerültség okából megbetegedvén, kénytelen volt szabadságot kérni, melyet meg is kapott, de egyuttal visszahelyezték az illető vidéki táblához, ahonnan kérelmére egy másik táblához helyezték át. Hasonló eset történt a tavaszszal egy másik kisegitő biróval. Szóval: a kisegitő birónak nem szabad megbetegednie, mert akkor vége van a kisegitő bíróságra való rátermettségének és visszamehet a táblához szégyenszemre, mert nem mindenki hiszi el, hogy valóban *betegség* okából volt kénytelen távozni a legfőbb bíróságtól.

A kir. Curiának is igaza van annyiban, hogy a végtelenségig nem fokozhatni a kisegitő birák számát, a megbetegedett helyébe mást *kell* berendelni, mert hiszen a kisegitő birói intézményt éppen az óriás mértékben felgyült hátrálék okolja meg, amelyet fel kell dolgozni.

A hiba tehát az intézményben van, amelyet lehetetlen megtürni, hacsak a birói függetlenséget nem akarjuk a mesék országába utalni. Egy néhány soros törvényjavaslat segitene a bajon, hogy miként, azt az intézők nálamnál bizonyára jobban tudják».

— **Nagy Ferencz előadása a Magyar Jogászegyletben.** A Magyar Jogászegylet, mint rendesen, ugy ez idén is diszüléssel nyitja meg előadásainak sorozatát. Az ez idei megnyitónak különös érdekességet kölcsönöz az, hogy ez alkalommal dr. Nagy Ferencz egyetemi tanár «Visszapillantás a kereskedelmi- és váltótörvény 30 esztendejére» czimü előadását fogja megtartani. Az a számos panasz és támadás, amelyben törvényhozásunk részesült s amaz óhajok, amelyek törvényünk revizióját tüzték ki czélul, kettősen érdekessé teszik Nagy Ferencz visszapillantását, melyben alkalma nyilik majd kifejteni, hogy törvényeink mely intézkedései váltak be a gyakorlatban és melyek azok, amelyeknek módositása kivánatosnak látszik. Az évnyitó diszülés iránt, mely november 4-én vasárnap délelőtt 11 órakor az ügyvédi kamara helyiségében (V., Szemere-u. 10.) lesz megtartva, jogász- és kereskedelmi körökben általános érdeklődés mutatkozik.

— **Nagy Ferencz 25 éves tanári jubileuma.** Október 26-án volt 25 éve, hogy *Nagy Ferencz* rendes egyetemi tanárrá kineveztetett. Egy egész jogász generáczió nőtt fel az ő vezetése alatt és az ő tanári müködése a magyar birói és ügyvédi kar szinvonalának emelésére igen jelentékeny befolyással volt. Rendkivül világos, áttekinthető rendszerben tartott előadásai a magyar jogászság tudományos képzését, és ezzel egyszersmind a kereskedelmi és váltójog tudományos müvelését a legteljesebb mérvben előmozditották, mig jogirodalmi müködése kereskedelmi jogunk nagyértékü gazdagodását és továbbfejlesztését eredményezte. Ez évforduló alkalmából Nagy Ferencznek tizenegy volt tanitványa emlékkönyvet adott ki. A jogirodalmi szempontból is értékes könyv tartalma a következő: *Dr. Almási Antal:* Kereskedelmi ügyletek magánjogi előfeltételei. *Dr. Ágoston Péter:* A zálogjog és tulajdonjog viszonya. *Dr. Baumgarten Nándor:* Vétel és Átvétel. *Dr. Engel Aurél:* A részvénytársasági közgyülésnek fentartott ügyek. *Dr. Fazekas Oszkár:* A szellemi jog bölcseletéhez. *Dr. Helle Károly:* Római fideicommissumok. *Dr. Illés József:* Öröklés a női vagyonban. *Dr. Lévy Béla:* A részvénytársaságok megalakulása előtt kötött ügyletek hatálya. *Dr. Mártonfy Marcel:* A kereskedelmi ügyletek teljesitésének helye. *Dr. Meszlény Artur:* Bíróságaink és a kartellkérdés. *Dr. Szladits Károly:* Kellékszavatosság. A munka a legközelebbi napokban az Athenaeum kiadásában fog megjelenni.

— **Jogászi szempontok a munkásbalesetbiztositási törvényjavaslatban** czimü dolgozatát *dr. Balog Arnold* különlenyomatban adta ki. Ezen tárgyban a lapunk egy olvasója a következőket irja:

«... Én ugyan aggályosnak, sőt igazságtalannak találom, hogy a munkás egyéni felelősségére az uralkodó irány alig vet ügyet s a gyengeség kultuszának túltengésében gyönyörködik: mégis megütközöm azon, hogy a tárgyalás alatt álló törvényjavaslat a kárigény érvényesitésének feltételéül a büntető itéletet tekinti és hogy munkaképtelenség esetén is csak a keresmény 60%-a van biztositva «teljes kártérités» czimén. Az pedig, hogy a javaslat fentartja, sőt kiterjeszti az iparhatósági eljárást, fényes bizonyitéka annak, hogy nálunk az illetékes körök csak nem akarnak okulni a mult hibáin és elzárkóznak az egészséges haladás elől. Ha nincs igazam és az iparhatósági eljárás csak véletlenül került a javaslatba, ha a törvényhozás felfogja az eljárás egységességében rejlő gyakorlati és elméleti előnyöket, akkor nem fog habozni a javaslatból az egész vonalon az iparhatósági hatáskört kiküszöbölni és ugy a választott bíróságok, valamint a munkásbiztositási hivatal előtti eljárást a sommás eljárás szabályai szerint berendezni.

Végül még egyet. Egész törvényhozásunknak szégyenfoltja az ipartörvény ama rendelkezése, mely teljes jogvesztés következményével sujtja azt a felet (többnyire a képviselet nélküli, jogtudatlan munkást), aki elmulasztja a rendes bíróságoknál nyolcz nap alatt keresetét meginditani. Ezen határidő elmulasztását nem lehet orvosolni igazolással, perujitással, semmiségi keresettel, egy szóval semmi néven nevezendő uton és módon. Itt az idő és alkalom, hogy ezt a lelketlen és ostoba paragrafust a törvényből kiküszöböljük. Ha az iparfejlesztési törvénybe be lehetett illeszteni azt az onnan kirivó intézkedést a villamosság eltulajdonitásáról, akkor ebben a törvényben is helyet lehet szoritani olyan rendelkezésnek, amilyent dr. Balog proponált».

— **A villamosság lopása** tekintetében az iparfejlesztésről szóló törvényjavaslatba a képviselőház a következő rendelkezést iktatta be: «Az előállitott villamos áram és technikai czélokra értékesithető minden egyéb erő (energia) ugyanazon büntetőjogi védelem alá helyeztetik, mely az ingó dolgokra nézve fennáll. Ennek megfelelőleg az emlitett erők

bármely módon való jogtalan eltulajdonitása, ugyszintén szándékos és jogtalan megrongálása vagy megsemmisitése az 1878 : V. tcz., illetőleg Horvát-Szlavon-Dalmátországokban az ott érvényben levő büntetőtörvénykönyvnek a lopásra, illetőleg az ingó vagyon megrongálására vonatkozó határozatai szerint büntettetik.»

— **A Jogvédő Egyesület** november hó 4-én rendkivüli közgyülést tart, melynek főtárgya az alapszabályok megváltoztatása. Az alapszabályok megváltoztatása azért szükséges, mert az igazságügyminiszterium a folyó évtől kezdve évi 4000 K segélyben részesiti az egyletet, ami utóbbira nézve müködésének kiterjesztését teszi lehetővé. A választmány a következő fontosabb inditványokat terjeszti a közgyülés elé: Az egyesület ezentul ügyvédet fog alkalmazni központi irodájában, aki fizetés ellenében köteles lesz az esti órákban az egyesülethez forduló vagyontalanoknak ingyenes jogi tanácsot adni, peres ügyeiket pedig a budapesti ügyvédek között betürendben kiosztani. Az egyesület gyártelepek közelében successive fiókirodákat létesit, és igyekszik a vidéki hasonló czélu egyesületekkel rendszeres összeköttetésbe lépni. A választmány továbbá hatályon kivül akarja helyezni az alapszabályoknak azon intézkedését, mely azt rendeli, hogy az egyesület által valamely per vitelére felkért ügyvéd az ellenfélen behajtott perköltségeket az egyletnek beszolgáltatni köteles. Az alapszabályok ezen intézkedését ügyvédi körökben régóta kifogásolták és a választmány méltányosnak tartja, hogy azt a költséget, melyet az ellenfél birói marasztalás folytán fizet, az ügyvéd mint munkájának diját megtarthassa. A közgyülés a büntetőtörvényszék III. sz. tárgyalási termében lesz délelőtt 11-kor és a tárgy fontosságára való tekintettel kivánatos volna, ha az egyesület tagjai minél számosabban jelennének meg.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az osztrák ügyvédi kamarák állandó delegácziója** legutóbbi ülésén egyrészről a legfőbb birósági ujjászervezésének kérdésével, másrészről az ügyvédi rendtartás reformjával foglalkozott. Az első tárgyban a következő határozatokat hozta: 1. A legfőbb hiróságok tagjai külön concretálstátust képezzenek és a birák száma ennek megfelelően szaporittassék. 2. A legfőbb bíróság, valamint a semmitőszék birájává való kinevezések nem a normális előléptetési szabályok szerint történjenek, hanem ezen birói állások a birói, jogtanári és ügyédi karnak azon kitünőségeivel töltessenek be, akik különösen tudományos képzettség által magaslanak ki. Az Oberlandesgerichtek biráinak előléptetési igényei viszont akként elégitendő ki, hogy ezen bíróságoknál a legfőbb bíróság birái rangjának megfelelő ötödik osztályu állások is szerveztessenek. 3. 1000 K-t tul nem haladó polgári perekben a legfőbb bíróság ötös tanácsban itéljen. 4. Arra kell törekedni, hogy a legfőbb bíróságoknál szóbeli felülvizsgálati tárgyalások tartassanak. 5. A jogszolgáltatás egyöntetüségének elérése czéljából állandó intézmény szerveztessék, mely határozatok összehasonlitása által biztositsa a jogegységet. 6. Az ügyvédek és ügyvédjelöltek feletti fegyelmi biráskodást második fokon a legfőbb bíróság vegyes tanácsban lássa el. A tanács a legfőbb bíróság elnökén és helyettesén kivül három birói tagból és három ügyvédi tagból álljon. Az ügyvéd-tagokat az osztrák ügyvédi kamarák állandó bizottsága válassza három évről három évre és az állandó delegáczió intézménye törvényesen szerveztessék. 7. A legfőbb bíróság tagjainak joga legyen 35 évi szolgálat és 65-ik életévük betöltése után minden fizetés és illetmény tovább élvezetének megtartása mellett nyugalomba lépni.

Az ügyvédrendtartás reformjának megvitatása czéljából az állandó bizottság kilencz tagu albizottságot küldött ki azzal az utasitással, hogy a szabad ügyvédség elve fentartassék és az ügyvédi karba minden bizalomra méltó és törvényes képesitéssel biró jelentkező felvétessék.

Több kari ügy mellett szóba kerültek a birói költségmegállapitások is, amire nézve a delegáczió azon meggyőződésének adott kifejezést, hogy ugy a peres, mint a perenkivüli ügyekben a költségmegállapitás a legtöbb esetben méltánytalan és különösen nem megfelelő a ma uralkodó életviszonyoknak és az ügyvédséghez füzött fokozott szociálpolitikai követelményeknek és hogy irányban megfelelő irányban orvo

Az összes szavazatokkal egy delegáczió, hogy az igazságügy fordul a házassági jog reformja é gári házasság behozatala érdekéb

Az állandó bizottság a koro foglalkozott. Az erre vonatkozó ban közöltük.

— **Hütőkészülékben me tilalmi időben.** Egy párisi ver adott a vadászati tilalom ideje étkeztek, feljelentést tett ellen szegéséért a büntető bíróság el kezett, hogy a vadakat még a vásárolta és hütőkészülékben r bíróság védekezése daczára mert vadat hozott forgalomba parancsa ellenére.

— **A franczia törvények kijátszása czéljából külföldön kötött házasság.** A semmitőszék egy utóbbi határozatában kimondja, hogy a franczia bíróságoknak joguk van minden esetben a körülmények beható mérlegelése utján megállapitani, vajjon a külföldön kötött házasság nem-e a franczia törvények kijátszása czéljából jött létre.

— **Orvosi titoktartás.** Érdekes kérdés merült fel a franczia birói gyakorlatban. Joga van-e az orvosnak az orvosi titkot elárulni abban a perben, melyet dija iránt indit kliense vagy örökösei ellen? A pau i törvényszék előtt meginditott perben még nem hoztak jogerős itéletet a franczia bíróságok.

— **Perfüggőség a nemzetközi perjogban.** A torinoi semmitőszék egy itélete szerint, ha ugyanazon időben ugyanazon jogot olasz és külföldi bíróság előtt érvényesitik, akkor a jogvita elbirálására a nemzeti szuverenitás elvénél fogva az olasz bíróság az illetékes. Ha külföldi bíróság által már eldöntött jogvitát olasz bíróság elé visznek, akkor az Olaszországban meginditott per alapján nem lehet a perfüggőség kifogását támasztani a külföldi itélet végrehajthatósága czéljából meginditott eljárás folyamán.

—

A Magyar Jogászegyletnek november hó 4-én, vasárnap délelőtt 11 órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10. szám alatt) tartandó évnyitó diszülés tárgya dr. Nagy Ferencz egyetemi tanárnak ily czimü előadása: Visszapillantás a kereskedelmi és váltótörvény harmincz esztendejére. — Vendégeket szivesen lát az egylet.

IV, KECSKEMÉTI-UTCA 4 -
Nagyméltóságu
Méltóságos
Nagyságos
Magyar Magánjog

Jogi könyvek a legolcsóbban és a legméltányosabb feltételek mellett kaphatók hazánk egyetlen speciális jogi könyvkereskedésében és antiquariumában: **Politzer Zsigmond és fia** czégnél, Budapesten, IV., Kecskeméti-utcza 4. — **INGYEN** küldi a czég kivánatra a budapesti és kolozsvári egyetemi *jogász utmutatót, Ügyvédi vizsgai utmutatót*, melyben a kir. Curia teljes-ülési határozatai benne vannak, továbbá az 1907. év elején megjelenő nagy antiquar-jegyzékét, melyre előjegyzéseket már most elfogad. — **RÉSZLETFIZETÉSRE** szállit uj jogi tan- és segédkönyveket, tudományos és szépirodalmi müveket stb. 11774

Egy hosszu, önálló ügyvédi praxissal biró, a német nyelv és fogalmazásban is teljes jártassággal biró nőtlen fővárosi ügyvéd, 1907 ujévtől kezdve, kivánatra előbb is, egy fővárosi nagyobb ügyvédi irodába irodavezetőül ajánlkozik, esetleg hajlandó egy fővárosi kartárssal társas viszonyba is lépni. Czim a kiadóhivatalban. 11892

Lugoson nagyforgalmu ügyvédi irodában egy teljes gyakorlattal biró, feltétlenül önálló munkára képes irodavezetői állás kedvező feltételek mellett betöltendő. Német nyelv mellett román nyelv birása lehetőleg megkivántatik. Czim a kiadóhivatalban. 11891

Dr. Müller Ferencz szekszárdi ügyvéd irodájában egy kezdő ügyvédjelölt azonnal alkalmazást talál. 11896

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Veres Pálné-u. 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenegyedik évfolyam. 45. SZ. Budapest, 1906 november 9.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *IV. Veres Pálné-u. 25.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Visszapillantás kereskedelmi és váltótörvényünk 30 esztendejére. *Dr. Nagy Ferencz* egyetemi tanártól. — Törvénytervezetek az ügyvédi rendtartásról. *Dr. Pap József*, a budapesti ügyvédi kamara titkára, egyet. ny. rk. tanártól. — Az igazságügyi költségvetés. *Y.* — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Visszapillantás kereskedelmi és váltótörvényünk 30 esztendejére.

— Nagy Ferencz jogászegyleti előadása. —

Ez év január 1-én volt 30 éve, hogy a *kereskedelmi törvény*, a jövő év január 1-én lesz 30 éve, hogy a *váltótörvény* hatályba lépett. Elég hosszu idő arra, hogy kellő tapasztalatokat szerezhettünk légyen annak megállapitására, miképen váltak be forgalmi életünk ezen legfőbb szabályozói s milyen hatást gyakoroltak kereskedelmi és hitelviszonyaink alakulására s nemzeti jogtudományunk és jogszolgáltatásunk fejlődésére? Engedtessék meg nekem, aki nemcsak kezdettől fogva szemlélője voltam e törvények alkalmazásának, hanem aki egész élethivatásával összeforrott velük, hogy ezt a mai ünnepélyes alkalmat megragadjam egy rövid visszapillantásra, amelyből egyszersmind irányeszméket merithetünk jövőbeli feladatainkra nézve. Előre is ki kell azonban jelentenem, hogy ezuttal csak egy általános kép megfestésére, egy *összbenyomás* visszaadására törekszem; a részletezéstől annál inkább tartózkodom, nehogy azt a keretet tullépjem, melyet a t. teljesülés rendelkezésemre bocsátott.

I.

Köztudomásu dolog, hogy a mi hiteltörvényeink nem fakadtak hazai jogi talajon. Sem a kereskedelmi, sem a váltótörvény nem készült ugy, hogy előbb számba vétetett volna az, ami nálunk létezett s ennek alapján történt volna a további javitás és kiegészités azon szükségletek és követelmények figyelembe vételével, melyek az ország közvéleményében kifejezésre jutottak. Pedig korábbi időből is voltak hiteltörvényeink, s nem lehet mondani, hogy ezek teljesen elavultak volna. Hiszen az 1840. évi *váltó*törvény a keletkezése idején uralkodó törvényhozások között igen kiváló helyet foglalt el s ugy a *franczia*, mint az akkori *német* váltójoghoz képest nagy haladást mutatott, amint azt külföldön is elismerték. De az 1839/40. évi országgyülés által alkotott *többi* hiteltörvények: a kereskedőkről, a kereskedői testületekről és alkuszokról, a közkereseti társaságokról, a fuvarosokról, a csődületről stb. sem álltak hátrább a legtöbb más ország hasonló törvényeinél. Ennek daczára az uj kereskedelmi és váltótörvény ugy készült, mintha korábbi törvényeink egyáltalában nem lettek volna; egyszerüen *tabula rasa*-t csináltunk s teljesen idegen alapra helyezkedtünk. Igaz hogy a 40-iki hiteltörvények sem voltak eredeti magyar alkotások, hisz tudvalevőleg egy bécsi ügyvéd: *Wildner Ignácz* közremüködésével, osztrák minták után készültek. De miután életbe léptek: a magyar *Corpus juris* tételes alkatrészeivé váltak s mint ilyenek nemzeti jelleget nyertek, miért is az országbirói értekezlet nem habozott azokat az absolut uralom alatt részben félbeszakitott előbbi érvényükbe visszahelyezni. Vajon nem lett volna-e tehát természetesebb és helyesebb, ha ezt a hazai talajba már lerakott fundamentumot megtartottuk volna s a közjog terén annyira hangoztatott, de a magánjog terén is követelendő jogfolytonosság elvét követve, fokozatosan haladtunk volna előre hiteljogunk tökéletesbitésében? Nem szabad azonban figyelmen kivül hagyni, hogy a 40-ik évi hiteltörvények *Erdélyre* sohasem terjedtek ki, hogy 1850-ik évben a régi váltótörvény helyébe még a tulajdonképeni Magyarországon is a közönséges *német* váltórendszabály lépett s az országbirói értekezlet után is Erdélyben, Horvát-Szlavonországban, Fiumében és a Határőrvidéken hatályban maradt. Ha tehát meg akartuk teremteni a *jogegységet* a magyar korona egész területén s ha ezenfelül még összhangzást akartunk létesiteni azokkal az országokkal, melyekkel legközvetlenebb kereskedelmi összeköttetésben állunk, amire a mi kereskedelmi köreink teljes joggal oly nagy sulyt helyeztek: ezt alig lehetett másként elérni, minthogy a már ugyis javitásra szoruló korábbi magyar törvényeknek elébe helyezzük az ujabb és tökéletesebb idegen törvényeket s ezeknek alapján vigyük keresztül a kereskedelmi és váltójognak annyira sürgetett nagy reformját. Annál könnyebben határozhattuk el magunkat erre, mert a kereskedelem s a kereskedelmi jog már természeténél fogva *nemzetközi* jellegü s olyan nemzeti sajátságok, melyeknek fentartása a történelmi traditiók s a nemzeti önállóság megőrzésének követelménye, abban ugy sem tartalmaztatnak. Hiszen ujabban mindinkább erősödik az a törekvés, hogy a kereskedelmi és váltójog az *egész világon* egyenlővé tétessék; oly törekvés, mely pl. a váltó- és tengerjog terén már egységes nemzetközi törvényjavaslatokat eredményezett s a vasuti árufuvarozást az 1890-ben kötött berni egyezmény utján legalább a középeurópai államokban már tényleg közös alapra helyezte.

II.

A *váltójogra* nézve el lehet mondani, hogy a régi váltótörvény felcserélése a közönséges német szabály alapján nyugvó uj váltótörvénynyel semmi *nehézséggel* és semmi *hátránynyal* nem járt. A változások nem voltak annyira áthatók, hogy az uj törvény átvitele az életbe zavarokat okozhatott volna, különösen miután annak rendelkezései kevés eltéréssel az ország elég nagy területén s az ötvenes években az egész országban tényleg alkalmazásban s épen azért eléggé ismeretesek voltak. S ha az uj váltótörvény nem is volt mindenben jobb, mint a régi — amire nézve csak arra az érdekes tényre akarok utalni, hogy az elfogadás hiánya miatti *biztositási* viszkeresetet ujabban maguk a németek sem tartják czélszerübbnek, mint az előbbi magyar váltótörvénynek az angol-amerikai váltójoggal összhangzásban álló azonnali *fizetési* viszkeresetét; ha a váltóforgalom könnyebbsége érdekében nem is ment annyira előbbre, amint az kivánatos lett volna, amit eléggé bizonyit az az ujabb törekvés, hogy a váltó több fölösleges kelléktől mentesittessék s különösen az *óvás* egyszerübbé és olcsóbbá tétessék, esetleg a *telepitett* váltó *elfogadójával* szemben is mellőztessék, mint ezt legujabban az óvás egyszerüsitéséről közzétett *német* javaslat is tervezi: másfelől el kell ismerni, hogy az uj törvény a váltó abstract értékpapirtermészetének határozott kidomboritásával, a váltó és a forgatmány rendeleti minőségének feltétlen elismerésével, az üres forgatmánynak a teljes forgatmánynyal való azonositásával, az elfogadás kellékeinek egyszerüsitésével, a biztonság hiánya miatti viszkereset behozatalával, a fizetési viszkereset szabatosabbá tételével stb. oly haladást tett, mely a váltóforgalomnak tetemes előnyöket biztositott.

Még a *szenvedő váltóképességnek* általánositásáról, amely ugy a törvény országgyülési tárgyalásakor, mint később, nagyobb kifogásokra szolgáltatott okot, sem lehet állitani, hogy az a régi törvénynyel szemben gyakorlatilag hátrányosabb helyzetet teremtett volna. Mert habár a 40-iki váltótörvény a szenvedő váltóképességet több tekintetben korlátozta is, e korlátozások mégis az általános váltóforgalom szempontjából csekély jelentőséggel birtak. Hogy szenvedő váltóképességgel nem birtak a nők, ha kereskedést nem üztek, továbbá a papok, szerzetesek és katonák: ez ugyis csak kivételes szerepet játszik, aminthogy az uj törvénynek

a férjhezmenetel általi nagykorusitásra vonatkozó korlátozása sem tekintetett összeférhetlennek a váltó használatának általánositásával. S hogy saját váltót csak kereskedők állithattak ki: ez a váltóforgalmat annál kevésbbé érintette, mert hisz' a saját váltó ugy sem igen használtatik. Akik tehát az uj törvény általános váltóképességétől féltették a nem kereskedői osztályokat, különösen a földmivelő lakosságot s akik ma is a váltó általános megengedésének tulajdonitják az uzsora nagyobb térfoglalását s a gyengébb társadalmi osztályok gyakori kizsákmányolását: azok elfelejtik, hogy a régi váltótörvény sem zárta ki ezeket az osztályokat a váltó használatából, mindenesetre igazságtalan tehát, ha ezeket a visszaéléseket éppen az uj váltótörvénynek tulajdonitják. Sőt a régi váltótörvény még annyiban jobban kedvezett az uzsorának, mint az uj váltótörvény, amennyiben az *exceptio non numeratae pecuniae* teljesen kizárta, holott az uj ezt a kifogást legalább a közvetlen felek közt és rosszhiszemü forgatmányossal szemben megengedi. Bármennyire áll is egyébiránt, hogy a váltó a maga abstract természetével, könnyü átruházhatóságával, s a váltóeljárás nagyobb szigora mellett kiválóan alkalmas és használt eszköze az uzsorának, ami épenséggel nem uj és nem csupán hazai jelenség: arról szó sem lehet, hogy az általános váltóképességet visszacsináljuk s talán még a régi váltótörvény előtti időben főleg Németországban ismeretes korlátozásokhoz visszatérjünk. A váltó sokkal universálisabb hiteleszköz, semhogy annak nagy előnyeit bárkitől meglehessen tagadni s ha visszaélések történnek, azok ellen nem a váltóképesség megszoritása által, hanem más, nevezetesen *büntetőjogi* eszközökkel kell védelmet és orvoslást nyujtani, amint ez, bár nem elég hatályos s épen azért javitásra szoruló módon már meg is történt.

III.

Visszatérve a *kereskedelmi* törvényhez, sajnosan konstatálható, hogy a 30 évi tapasztalatok kevésbbé igazolták azokat a nagy várakozásokat, melyeket annak megalkotásához füztünk. Ha tekintetbe vesszük, mily nagy gonddal és körültekintéssel készült s hogy annak tárgyalásában ugy a jogászi elem, mint a legközvetlenebbül érdekelt kereskedői osztály és pénzvilág legjelesebb képviselői vettek részt: valóban azt lehetett reményleni, hogy a kereskedelmi törvény évtizedekig fogja a kereskedelmi forgalom igényeit kielégiteni s nemhogy a maga egészében, de még részleteiben sem lesz változtatásra szükség. E helyett azt kellett tapasztalnunk, hogy minél belterjesebben alakultak kereskedelmi és hiteli viszonyaink, annál több kinövés és visszaélés keletkezett, anélkül, hogy a kereskedelmi törvény azokat megakadályozhatta vagy orvoslást nyujthatott volna; sőt olyan kórjelenségek merültek fel, melyek éppen a kereskedelmi törvény intézkedéseiben gyökereztek. Alig mult el két esztendő, máris be kellett látnunk, hogy valamint hiteltörvényhozásunk általában, azonképen a kereskedelmi törvény is tulzott s a gazdasági térre egészen indokolatlanul átvitt *liberalizmusnak* hódol, amely lehetővé teszi, hogy a gyengébb társadalmi osztályok az erősebbek által kizsákmányoltassanak. Már 1877-ben szükségesnek találtuk a már az 1868. évi XXXI. tcz. által kimondott s a kereskedelmi törvény által még kiterjesztett *kamatvételi szabadságot* korlátozni, legalább annyiban, hogy maguk a biróságok ne legyenek kénytelenek az uzsorát védszárnyaik alá venni; sőt később az 1883 : XXV. tcz. által *uzsora* ellen tevőlegesen is fel kellett lépnünk. Ugyancsak 1883-ban a XXXI. tcz. által segitséget kellett nyujtanunk a nagyközönségnek azon nagymérvü fosztogatások ellen, melyeket a furfangos bankárok és azok ügynökei az értékpapirokról, különösen sorsjegyekről kiállitott *részletivek* utján követtek el. A visszaélések szaporodtak különösen az *árurészletügylet* terén; az *üzletátruházások* utján annak folytán, hogy a kereskedelmi törvény az üzleti adósságok átvételét nem teszi kötelezővé; a *gabonaelővételek* által, melyek, mint a kereskedelmi törvény intézkedései alá vont szállitási ügyletek egész vidékek romlását okozták. Hatálytalanoknak bizonyultak csakhamar a *részvénytársaságokra* és *szövetkezetekre* vonatkozó intézkedések; mert habár a kereskedelmi törvény által a korábbi engedélyezési rendszer helyett elfogadott normativszabályok rendszere nem is kifogásolható, de a kereskedelmi törvény ezt oly enyhén és liberálisan alkalmazta, hogy sem az alapitás és ügykezelés soliditását és kellő ellenőrzését nem biztositotta, sem a visszaéléseket nem akadályozta. Különösen a szövetkezeti alak vált alkalmassá a közönség kizsákmányolására s habár az 1898 : XXIII. tcz. gondoskodott arról, hogy a kisgazda és iparososztály éppen a szövetkezetek által kellő támogatásban részesüljön, a kereskedelmi törvény alapján szabadon és korlátlanul müködő, főként az évtársulati alapon nyugvó u. n. *koronaszövetkezetek* még folyton szaporitják hálójukba keritett áldozataikat. S ha végül még csak a *biztositó*-társaságokra és a *biztositási ügyletre* utalok: a biztositó-társaságok által nyujtott garanciák és az ellenőrzés hiányosságára, a külföldi biztositó-társaságok folytonos terjeszkedésére, a biztositási ügynökök és kárbecslők megbizhatlanságára s arra a számtalan perre, mely a kereskedelmi törvény intézkedéseinek fogyatékossága folytán keletkezett: valóban nem csodálkozhatunk azon, hogy azt a nagyfoku bizalmat, melylyel a közvélemény a kereskedelmi törvény életbeléptetését kisérte, csalódás váltotta fel s már nem is csak arról van szó, hogy a kereskedelmi törvény egyes kevésbbé bevált részletei javittassanak, hanem az egész törvénykönyv *gyökeres revizióját*.

IV.

A kereskedelmi törvény jelentőségének és hatásának megitélésénél azonban nem szabad egyedül arra tekinteni, vajjon annak intézkedései kielégitők és helyesek-e *önmagukban véve belső* jogosultságuknál fogva, hanem azt is kell nézni vajjon azok jóknak és helyeseknek bizonyultak-e egyformán *minden társadalmi osztályra* nézve, melyre a kereskedelmi törvény hatálya kiterjed?

A kereskedelmi törvény tudvalevőleg nem csupán olyan intézményeket szabályoz, melyek a kereskedelem *speciális* jelenségei s mint ilyenek az általános magánjogban ismeretlenek, hanem számos olyan intézményt is, melyek *általánosabb* természetüek s a *magánjogban* is szabályoztatnak. Tette azt egyrészt abból az inkább *formális* okból, mert polgári törvényünk nem volt, vagy amennyiben az *osztrák* polgári törvénykönyv állt érvényben: kivánatos volt a kereskedelmi forgalom számára minél több a magyar korona egész területére kiterjedő egyöntetü szabályt létesiteni. De szabályozta az ilyen közös természetü viszonyokat magának a *kereskedelemnek érdekei* szempontjából is s azoknak a jogi felfogásoknak megfelelőleg, melyek a kereskedelem körében az általános magánjogi elvektől *eltérően*, azokkal *ellentétben* fejlődtek ki.

S épen ezekre az *anyagilag* is különös szabályokra való tekintettel felmerült az az alapvető kérdés, vajjon a kereskedelmi törvény azoknak csak a *hivatásos* kereskedelmet: a *kereskedőket*, avagy a velük összeköttetésbe lépő *többi* társadalmi osztályokat, a *nagyközönséget* is alávesse-e? A kereskedelmi törvény tudvalevőleg az utóbbira határozta el magát; felállitotta azt az általános elvet, hogy ha az ügylet *csak* az *egyik fél* részéről képez is kereskedelmi ügyletet, a kereskedelmi törvény szabályai mégis a másik félre is nyernek alkalmazást (kereskedelmi törvény 264. §.), sőt az *adás-vétel* kereskedelmi minősitését bizonyos speculativ mozzanatok alapján *objektivizálta*, vagyis kereskedelmi ügyletnek minősitette, ha egyik fél sem kereskedő (kereskedelmi törvény 258. §. 1—3. pontja): amihez hozzájárult, hogy a *kereskedő fogalmának* oly terjedelmet adott, melynél fogva az alá a legtöbb *iparos*, kivételesen még a *földbirtokosok* is tartoznak. Ennek következtében a nem kereskedői osztályok ugyanazon jogi elbánás alá kerültek, mint a kereskedők, az egész társadalom, hogy ugy mondjam, jogilag *commerciálizáltatott*.

Hogy mit jelentett a kereskedelmi jognak ez a kiterjesztése, arról fogalmat alkothatunk magunknak, ha azt látjuk, hogy a kereskedelmi törvény szerint a cselekmények és mulasztások jelentőségének és joghatályának megitélésénél mindig tekintettel kell lenni a kereskedelmi forgalomban elfogadott szokásokra és gyakorlatokra (267. §.); hogy közös kötelezettségeknél az egyetemlegesség (268. §.), kezességnél a készfizetői kezesség vélelmeztetik (270. §.); hogy a nemkereskedő is a rendes kereskedő gondosságával tartozik, ha az ügylet reá nézve kereskedelmi ügyletet képez (271. §.); hogy a kötbér összege semmi korlátozásnak alávetve nincs (273. §.); hogy kereskedelmi ügyletek a feléntuli sérelem miatt a nemkereskedő fél által nem támadhatók meg (280. §.); hogy a kereskedő a nemkereskedőtől is követelhet kamatot kikötés nélkül (284. §.); hogy irásbeli szerződés mellett a kézizálogból való kielégités az adós meghallgatása, esetleg minden birói közbenjárás nélkül történhetik (305., 306. §§.); hogy a hitelező nemkereskedővel szemben is élhet kielégitésre irányuló megtartási joggal (309. §.); hogy irásbeli szerződés érvényességéhez elegendő a kötelezett fél aláirása, habár a szöveg idegen kézzel van irva (313. §.) stb. De különösen a *vételre* vonatkozó határozatok azok, melyek

kivétel nélkül a nemkereskedőkre is alkalmazást nyernek, amelyek közül csak azokat emelem ki, melyek a minőségi hiányok érvényesitésének korlátozására (346. §.), a rendelkezésre bocsátásra (347. §.) és a záros (fix) határidőre kötött vételre (356. §.) vonatkoznak s a magánjog szabályainál tetemesen szigorubbak.

Helyesnek bizonyult e már most, hogy a kereskedelmi törvény ezeket az intézkedéseket, melyek a kereskedők között kétségkivül jogosultak, a nemkereskedőkre is kiterjesztette? Lehet-e követelni, hogy pl. az az egyszerü földmivelő, akinek nem a kereskedelmi jogról, de egyáltalában jogról fogalma sincs, mihelyt megkapja a megrendelt gépet, azt haladéktalanul megvizsgálja, s a hiányokról az eladót azonnal értesitse, mert különben az a gép nem kifogásoltnak tekintetik s ő fizetni tartozik, ha még olyan rossz volt is? Tudja-e az ilyen jámbor ember, hogy ha meg nem akarja tartani azt a rossz portékát, amit kapott, ő azt nem küldheti egyszerüen vissza, hanem köteles azt az eladó rendelkezésére bocsátani s egyelőre megőrizni? S valjon számot tud-e vetni azzal a koczkázattal, amely őt érheti, ha gabonáját előre eladván, a gyenge termés miatt nem tudja szállitani s most a vevő az időközben tetemesen felszökött tőzsdei vagy piaczi ár szerint követel tőle kártéritést? Az a számtalan per, amely ilyen és hasonló esetekben a bíróságokat foglalkoztatta s folyton a legnagyobb mértékben igénybe veszi; az a sok igazságtalan és romlást okozó végrehajtás, melynek a tapasztalatlan és tájékozatlan kisemberek a kereskedők által jól ismert s általuk gyakran rosszhiszemüleg kihasznált törvényes és szokásos intézkedések miatt ki voltak és ki vannak téve: szomoru bizonyságot szolgáltattak arra, hogy ez az egyenlősités a kereskedelmi jog szabályainak alkalmazásában nem volt üdvös hatásu, hogy az a tulzott *commercializálás*, melyet a kereskedelmi törvény inaugurált, sokkal nagyobb kárral járt a nagyközönségre nézve, mint amennyi hátránynyal járt volna a kereskedőkre nézve, ha a velük szerződő nemkereskedői osztályok a magánjog enyhébb intézkedései alatt maradtak volna.

V.

Hogy mennyire helytelen és igazságtalan volt, hogy ami népünk életviszonyai ily nagy mértékben commerciálizáltattak: azt abból is láthatjuk, hogy maguk ami mestereink: a *németek* is megbánták ezt a lépést s rajta voltak, hogy a kereskedelmi jog kiterjedési körét ismét lényegesen megszoritsák. Az 1897. évi uj német kereskedelmi törvény teljesen elejtette ismét az *objectiv* kereskedelmi ügyletek kategoriáját s csakis *subjectiv*, vagyis olyan kereskedelmi ügyleteket ismert el, melyek kereskedőktől származnak (1., 343. §§.). S habár a kereskedő fogalmát a kereskedelmi ügyletekkel való foglalkozáson tul terjesztette is ki (2., 3. §§.), s az ingatlanokra vonatkozó ügyleteknek s a kézmüvesek eladásainak kizárását elejtette, s az egyoldalu kereskedelmi ügyletekre vonatkozólag fentartotta azt a szabályt, mely szerint a kereskedelmi törvény a nemkereskedő félre is alkalmazást nyer (345. §.): mégis gondoskodott arról, hogy a kereskedelmi jog szigorubb rendelkezései a hivatásos kereskedelemre korlátoztassanak. Igy pl. kimondja, hogy a kereskedelmi forgalomban elfogadott szokások és gyakorlatok most már csak kereskedők közt veendők tekintetbe (346. §.); hogy csak a kereskedő által kötelezett kötbér nem szállitható le a biró által (348. §.); hogy az áru haladéktalan megvizsgálására és kifogásolására, valamint a kifogásolt áru megőrzésére vonatkozó rendelkezések csak olyan vételre alkalmazhatók, mely mindkét fél részéről képez kereskedelmi ügyletet (377. 379. §§.) stb. Emellett tekintetbe veendő, hogy amidőn az uj kereskedelmi törvény fenn is tartja a réginek azon intézkedéseit, melyek csak azt követelik, hogy az ügylet az illetőre nézve, akire alkalmazandó, kereskedelmi ügyletet képezzen (kereskedői gondosság: 347. §., készfizetői kezesség: 349. §. stb.) ezek most már annak folytán, hogy csak kereskedőnek lehetnek kereskedelmi ügyletei, a nemkereskedőkre époly kevéssé alkalmazhatók, mint azok, melyek egyenesen a kereskedőkre korlátoztattak. Szóval: az uj német kereskedelmi törvény ismét abba a mederbe terelte vissza a kereskedelmi jogot, amely azt természeténél fogva illeti s melyben eleget tehet a kereskedelem igényeinek anélkül, hogy más osztályoknak kárt okozzon. Pedig Németországban a nemkereskedői osztályok, különösen a földmivelő lakosság bizonyára közelebb áll a kereskedői osztályhoz, mint nálunk s a régi kereskedelmi törvény intézkedései még annyi sulylyal sem nehezedtek a nemkereskedőkre, mint azt hazánkban lehetett tapasztalni.

S ne hogy azt higyjük, hogy a németek ezen visszafordulása *reakcziót* jelent a kereskedelmi jog *általános* európai fejlődési történetével szemben! Nem akarok arra utalni, hogy pl. *Svájczban* még sokkal messzebb mentek s a kereskedelmi jog különállását a kereskedelmi viszonyokra is kiterjedő *kötelmi jog* megalkotásával 1883-ban teljesen megszüntették; még kevésbbé arra, hogy az *angoloknak* külön önálló jogrendszert képező kereskedelmi joguk soha sem volt: csak azt akarom kiemelni, hogy az európai kereskedelmi jog *anyajoga:* a *franczia* Code de commerce, amely tudvalevőleg nemcsak Franczíaországban van érvényben, hanem számos más országban is behozatott vagy utánoztatott s a német kereskedelmi törvénynek is alapját képezte, távolról sem *commercializálta* annyira az életviszonyokat, mint azt később a német és magyar kereskedelmi törvény tette. Látszólag ugyan a *Code de commerce* még kevésbbé szoritkozott a *kereskedőkre*, amennyiben a *kereskedelmi ügyleteket* kizárólag *objektiv* alapon határozta meg. (632. cz.) De nem szabad figyelmen kivül hagyni, hogy a *Code de com.* alig tartalmaz anyagi rendelkezéseket olyan viszonyokra nézve, melyek a magánjogban szabályoztatnak. Igy nevezetesen az *adás-vételről* mindössze egyetlen egy szakaszban (109. cz.) intézkedik s ez is csak arra vonatkozik, hogy milyen *bizonyitékokkal* lehet élni? az összes anyagi rendelkezések tehát, amelyek a vételre alkalmazandók, a magánjogból: a *Code civil*-ből veendők még akkor is, ha az kereskedelmi ügyletet képez; tehát még a *kereskedőkre* nézve sincsenek a magánjogtól eltérő szabályok felállitva. Amennyiben pedig a kereskedelmi forgalomban különös *szokások* vannak érvényben, melyeknek egy részét az 1866 junius 13-án kelt törvény legalizálta, ezek a nemkereskedőkre már azért sem nyernek alkalmazást, mert a franczia kereskedelmi jog nem ismeri a német és magyar kereskedelmi törvénynek azt a szabályát, hogy annak intézkedései az *egyoldalu* kereskedelmi ügyletekre is alkalmazandók. Sőt ellenkezőleg, ha a kereskedelmi ügyletből kifolyólag *alperes* nemkereskedő, nemcsak *a kereskedelmi bíróság nem* itél, amint az ellentétben az anyagi joggal nálunk is ugy van (kereskedelmi eljárás 5. §., 1893: XVIII. tcz. 2. §.), hanem a *kereskedelmi jog* sem alkalmaztatik s még abban az esetben is, ha az *alperesre* nézve az ügylet kereskedelmi ugyan, de a *felperesre* nézve nem, az utóbbinak tetszésétől függ a kereskedelmi vagy a polgári bíróság előtt perelni (*Lyon-Caen* Traité de droit commercial I. 341. l.). Látni való tehát, hogy amidőn a németek az uj kereskedelmi törvényben az életviszonyok jogi commercializálását megszoritották, tulajdonképpen *visszatértek* a kereskedelmi jog alkalmazásának azon felfogásához, amely a legelőrehaladottabb s éppen a kereskedelmi jog terén legmérvadóbb nemzeteknél ma is létezik s amelylyel szemben az előbbi német és a magyar kereskedelmi törvény nem természetszerü továbbfejlődést, hanem természetellenes *félrelépést* jelentett és jelent, minélfogva annak visszacsinálása még a kereskedelmi jog szempontjából s a kereskedők részéről sem eshetik jogos kifogás alá.

VI.

Igaz azonban, hogy valamint a kereskedelmi jog már eredetileg az általános magánjog állapotától befolyásoltatott s a kereskedelem a magánjogban is szabályozott viszonyokra nézve csak azért és annyiban fejlesztett ki eltérő szabályokat, mert és amennyiben a magánjog szabályait magára nézve kielégitőknek nem találta, ami a kereskedelmi *birászkodásra* nézve is áll: azonképen a kereskedelmi jog *kiterjedése* is lényegesen az általános magánjog minőségétől függ. A *franczíák* a Code de commerce megalkotásánál (1807) már támaszkodhattak a kevéssel előbb megalkotott *Code civil*-re (1804), amelynek szabadelvü intézkedései fölöslegessé tették, hogy az általa szabályozott viszonyokra nézve a kereskedelem számára külön szabályok állittassanak fel s a kereskedők ilyen külön szabályokat a nemkereskedői osztályokkal szemben is követelhetnének.

A *németek* is csak az egységes birodalmi *polgári* törvénykönyv létesitésével kapcsolatban határozták el magukat a kereskedelmi jog visszaszoritására; amikor tehát módjukban volt, ugy mint a *franczíáknak*, oly magánjogi szabályokat felállitani, melyek a kereskedelem igényeit ugy a nemkereskedőkkel szemben, mint magukra a kereskedőkre nézve is teljesen kielégiteni képesek. S a kereskedelmi jog és az általános magánjog ezen kölcsönös viszonya elől mi sem zárkózhatunk el. Bármennyire igazságtalannak bizonyult tehát nálunk még jobban mint Németországban, hogy a kereskedelmi jog oly nagy terjedelemben a nemkereskedőkre is

alkalmaztatik, s bárha a kereskedelmi jog egyes *speciális* intézményeire nézve külön törvények utján bármikor megtehetjük a szükségesnek vélt javitásokat, aminthogy pl. az *üzletátruházásokra* nézve, a *részletügyletről*, a *kereskedelmi alkalmazottak* jogviszonyairól, a *tisztességtelen versenyről* és kölönösen a *szövetkezeti* és *biztositási* jog reformjára nézve már készültek a megfelelő javaslatok: a kereskedelmi jog fennálló *rendszeréhez* a *maga egészében* s az *általános magánjoghoz* való viszonyában nekünk sem szabad előbb nyulnunk, mintsem a *polgári* törvénykönyv el nem készült. S még amennyiben az uj polgári törvénykönyv magában véve lehetővé fogja is tenni a kereskedelmi jog kiterjedésének korlátozását: nálunk még egy oly körülménynyel kell számolni, mely sem Francziaországban, sem Németországban nem forog fenn s ez *Horvát-Szlavonországok* autonomiája a magánjog terén, mely azt hozza magával, hogy, ha a kereskedelmi jog mint a magyar korona egész területén közös jognak alkalmazási köre megszorittatik: ez egyszersmind a *jogegység* szükebbre vonását is jelenti. Ezt pedig semmiesetre sem szabad megengedni. De minthogy a tulajdonképeni Magyarország nemkereskedő lakosságának a kereskedelmi jog alkalmazásának hátrányaiért vajmi kevés vigaszt nyujt, ha azt mondjuk neki, hogy a nagyobb jogegységért áldozatot is kell hozni: ebből a dilemmából csak ugy jutnánk ki, ha keresztül tudnók vinni azt, hogy Horvát-Szlavonország is az uj magyar *polgári* törvénykönyvet, ha nem is mint közös, de, amire egyes kisebb törvényekre nézve már præcedensek vannak, legalább mint *autonom* törvényt fogadja el.

VII.

Visszapillantásom befejezéséhez jutottam. Ha a kép, melyet festettem, több árnyt, mint fényt mutat: ezzel távolról sem akarom kisebbiteni sem azoknak érdemét, akik a kereskedelmi és váltótörvényt megalkották, s akiktől valóban nem lehetett követelni, hogy magukat a 30 év előtt uralkodó felfogásoktól emanczipálják; sem azt a mély és termékeny hatást, melyet e törvények ugy a hazai judikaturára, mint a jog tudományos mivelésére nálunk gyakoroltak. Bátran állitható, hogy ha a magyar birói gyakorlat és a hazai elmélet az utolsó évtizedekben európai szinvonalra emelkedett: ezt legfőképen a kereskedelmi és váltótörvénynek köszönhetjük, melyeknek alapos megismerése és helyes alkalmazása arra kényszeritett, hogy az előhaladottabb nyugati nemzetek irodalmát és gyakorlatát oly mértékben tanulmányozzuk és értékesitsük, amely megelőzőleg nálunk ismeretlen volt. S habár eleinte természetszerüleg inkább csak *receptiv* szerepet játszhattunk, *egyoldalu* befolyásoknak hódoltunk: a fokozatos haladás utján most már oly önállóságra emelkedtünk s oly egyetemes látkört sajátitottunk el, amely képessé tesz bennünket arra, hogy a mi jogrendünk modern épületét azzal a tájékozottsággal és körültekintéssel egészithetjük ki, amely méltó helyet biztosit nekünk a czivilizált országok között.

Bármennyi hibát és javitani valót hozott is tehát napfényre a 30 éves tapasztalat: ennek daczára a kereskedelmi és váltótörvény oly kiváló alkotások, melyekre ma is tisztelettel és büszkeséggel tekinthetünk.

Törvénytervezetek az ügyvédi rendtartásról.

Mind a két tervezet t. i. a *dr. Nagy Dezső* és a *Pollák Illés*-féle tervezet egyet akar t. i. a kar autonomiáját fejleszteni, oda hatni, hogy a kar szellemi képzettsége, a kar tisztessége növeltessék és hogy segitsünk, — ha lehet, — a kar anyagi helyzetén.

Nagy Dezső az 1874 : XXXIV. tcz.-et vagyis a mai ügyvédi rendtartást novelláris uton akarja reformálni. Elfogadja a régi alapokat. A szervezet kérdésében semmi uj intézményt nem alkot, de tökéletesiti a meglevő törvényt. *Pollák Illés* szervezeti ujitásokat is ajánl.

Mindkét törvényjavaslat szerint az ügyvédség megmarad továbbra szabad pályának, mind a kettő elveti a numerus clausust. Egyik se barátja annak, hogy az ügyvédi kar az avoué és avocat, a sollicitor és barrister mintájára bifurkáltassék, amint ezt pl. Angliában, Francziaországban és más nyugati államokban tapasztaljuk.

Pollák Illés azonban a mai szervezettel szemben kétféle ügyvédséget akar teremteni: *alsóbirósági* és *felsőbirósági*.

Pollák Illés nemcsak az agendák szerint bifurkálja az ügyvédeket, de más jelleggel is látja el őket, mert a felsőbb ügyvédtől magasabb, finomabb, a delicatesse igényeinek inkább megfelelő magatartást kiván sok kérdésben, mint az alsóbirósági ügyvédtől.

Nézetünk szerint azon szervezet mellett, amelyet ezen tervezetek elfogadnak, a kar nagy kérdései nem lesznek megoldva.

Mindkét tervezetnek nézetünk szerint nagy hiánya az, *hogy a joggyakorlat kérdésével és a joggyakornokok és az ügyvédek minősitésével nem foglalkozik.*

Nagy Dezső külön törvény rendelkezéseinek tartja fenn a joggyakorlatról való intézkedéseket, *Pollák Illés* pedig nem is emliti e kérdést, csak azt kivánja, hogy az ügyvédi oklevél elnyerése után az ügyvéd mint *ügyvédhelyettes* még két évi gyakorlatot folytasson.

Azon sok nyomoruságon és visszásságon, amely ma az ügyvédi karban kétségtelenül fenforog, s amelyet főleg az indokolatlan s napról-napra fokozódó túlzsufolás idéz elő, csakis gyökeres szervezeti módositásokkal lehet segiteni. Palliativ intézkedések czélra nem vezethetnek.

Mi hivei vagyunk s akarunk maradni az eddigi ügyvédi szervezetnek, a megbeszélendő módositások mellett s ép azért nem vagyunk barátai a Pollák-féle bifurkatiónak. *Kivánatosnak tartjuk azonban, hogy a jogtudori fok mint minősitési képesités továbbra is fentartassék és hogy a joggyakorlat a mai 3 év helyett 7 évre terjesztessék ki,* még pedig akként, hogy az ügyvédi oklevél elnyerése után két évet ügyvédi irodában kell kitölteni az oklevél elnyerése előtti 5 év pedig fele részben bíróságnál, fele részben ügyvédi irodában töltendő ki.

A Pollák-féle bifurkatió anyagi haszonnal nem járna a felsőbirósági ügyvédre. Ok nélkül ketté szakitaná az ügyvédi kart és megsértené a demokráczia elvét, már pedig az egyenlőség nélkülözhetetlen éltető eleme az ügyvédségnek. Kasztok keletkeznének az ügyvédi karban, nekünk pedig egyeknek kell maradni, ha azt akarjuk, hogy az ügyvédi kar azokat a nemes czélokat, melyeknek megvalósitására hivatva van, elérje.

Az egész fiatal ügyvéd — t. i. az aki két évet már eltöltött mint ügyvéd-helyettes, azonban még mindig nem bocsátható azonnal a szabad versenynek összes pályáira, mert még nem birhat azon gyakorlati ismeretekkel, amelyek szükségesek, hogy loyalisan kiállja idősb kollégáival a versenyt — *bizonyos ideig csak a járásbiróságoknál és a kir. törvényszéknél folytathatna gyakorlatot és csak fokozatosan 3—5 év leforgása után lenne bocsátható a felsőbb biróságok elé t. i. a kir. itélőtáblák és a kir. Curia elé.* Az 1891 : XVII. tcz. a birói szervezetnek kiegészitéséről azt rendeli, hogy nem nevezhető ki a kir. itélőtáblához birónak az, aki nem bir 5 évi önálló birói gyakorlattal, s a Curiához, aki nem bir 10 évi birói gyakorlattal. Ha az ügyvéd az igazságszolgáltatás terén egyenlő rangu tényezője a birónak, s ha a birósági szervezetnél ily nagyobb szolgálati időt, magasabb qualifikácziót kivánnak a magasabb fokokra, akkor ezt bátran meg lehet kivánni az ügyvédi kartól is. Ez a rendszer, amit én ajánlok nem bifurkátió, csupán mintegy további előkészitő szolgálati idő a teljes kiképzés szempontjából, tehát egy további iskola. Ezen felül pedig talán meg is fogná neheziteni az ügyvédi pályára való indokolatlan tódulást.

A szervezeti kérdések mellett tekintettel kell lenni arra is, hogy megfelelő munkakör biztosittassék az ügyvédek számára. Nem elég állást foglalni a zugirászattal szemben, nem elég követelni azt, hogy a községi jegyzőknek, szabadalmi ügyvivőknek megengedett magánmunkálatai a legkisebb körre szorittassanak, de követelni kell az ügyvédi karnak azt, *hogy a kincstári úgynevezett államositott ügyvédek helyébe magán-ügyvédeknek kell lépni.*

Az u. n. «ügyvédi hivatalnak» nagy hátrányai vannak, (specialisták nem keletkezhetnek, nem eléggé függetlenek, nem elég agilisek stb.) Egyenes állami érdek ez és nem ügyvédségi kaszt- vagy kenyérkérdés, mert az állampolgárok érdeke kivánja ezt elsősorban, akik vitás jogügyi kérdésekben az állammal állanak szemben.

Nagy Dezső azt kivánja, hogy állami törvényhatósági vagy községi szolgálatban álló kincstári és tiszti ügyészek magángyakorlatot csak akkor folytathatnak, ha valamely ügyvédi kamarának bejegyzett tagjai. Ezen tiszti ügyészek tisztviselők s mint ilyenek nem lehetnek ügyvédek; az államnak, törvényhatóságnak, s községnek pereit csakis hivatásszerü ügyvédek láthatják el.

Nélkülözzük mind a két tervezetben azon elvnek teljes és következetes megvalósitását, *hogy az ügyvédi karnak adassék meg az a joga, hogy saját tagjai felett a birói hatalmat egyedül a kar gyakorolja, úgy az ügyvédi karba való felvételnél, mint a fegyelmi biráskodásnál.* A tervezetek által felálli-

tott úgynevezett «vegyes tanácsok a Curiánál» felerészben ügyvéd, felerészben pedig birói tagokból nem fognának teljesen megfelelni, mert én is azt tartom, amit *Kenedi Géza* kartársam e lapok hasábjain, évekkel ezelőtt kifejtett,* hogy a kinevezett kir. birák az ügyvédségi judicaturában is birói jellegüket tolják előtérbe, — ami igen természetes — és háttérbe szoritják a discretionális jogot és a méltányosságot, ami egyedül van hivatva ezen judicaturát vezetni és irányitani, ha a tisztesség elvei szerint akarunk itélkezni. Azt kivánnók tehát, hogy úgy az ügyvédi karba leendő felvétel, mint pedig a fegyelmi biráskodás kérdésében másodfokulag is tisztán ügyvédekből álló bíróság itélkezzék.

A mai törvény nyomán haladnak a tervezetek, amidőn nem választják el a választmányt a fegyelmi bíróságtól. A fegyelmi bíróság a tervezetek szerint is a választmány tagjaiból alakul. Más rendeltetése van a választmánynak és más a fegyelmi bíróságnak; más szempontok szerint kell eljárni mind a két testület összeállitásánál. *Szeretnők, ha a törvénytervezetekben elkülönittetnék a választmány a fegyelmi bíróságtól.*

Dr. Nagy Dezső tervezete a pénz és irat visszatartási és előlegek elszámolásából eredő pereket egyáltalában a kamara jurisdictiojához utasitja, az ügyvédi dij és költségpereket pedig csak bizonyos feltételek mellett, t. i. ha a fél magát aláveti a kamarai biráskodás hatáskörének.

A Pollák féle tervezet ügyvédi szempontból liberalisabb; szerinte az ily természetü perek minden körülmények között a kamara hatáskörébe tartoznak. Minthogy ilyen pereknél nemcsak az ügyvéd érdeke, hanem harmadik személyeknek magánjogi viszonyai is képezik a per tárgyát s az itélet ezekre is kihat, méltányosnak találjuk a *Pollák-féle kamarai biráskodás intézményének felállitását*, t. i. az ilyen természetü perekre vonatkozólag a felebbezési tanácsoknál felerészben birákból, felerészben pedig ügyvédekből álló úgynevezett vegyes tanácsoknak alakitását.

Aki a kamarának évi jelentéseit tüzetesen tanulmányozza, látja, hogy a kar tagjai úgy a vidéken, mint a fővárosban évről-évre jobban és jobban lesznek túlhalmozva szegényvédelmekkel úgy a polgári, mint pedig a büntető jogszolgáltatás terén. Az ügyvédi rendtartásnak kötelessége szabályozni az ügyvédnek jogi állását a szegényvédelem körül. A mai kor magával hozza és indokolásra nem szorul, hogy szolgáltatás ellenszolgáltatás nélkül nem képzelhető és épp azért kimondandó lenne az uj ügyvédi rendtartásban, *hogy úgy a szegény védelmekért valamiképpen a bünügyi védelmekért megállapitandó dijak az irodai általányból az államkincstár terhére utaltassanak ki* az ügyvédek részére. Köteleznők ellenben a kar tagjait ezen ellenszolgáltatások fejében még arra, hogy a szegény embereknek perenkivüli ügyeit legyenek kötelesek ellátni, kisebb szerződéseket megfogalmazni, jogi tanácsot adni stb. *egyszóval minden kamara területén a kamara székhelyén jogvédő egyesületek kötelezően állittatnának fel a perenkivüli ügyek elintézésére.*

Hiánya mind a két javaslatnak az, hogy nem tartalmaz utasitásokat arra nézve, hogy a bíróságok s egyéb hatóságok *a tömeggondnokságokat, a zár — s ügy — és egyéb gondnokságokat bizonyos sorrend szerint egyenletesen s a méltányosság elvének megfelelően tartoznak kiosztani.*

A Nagy Dezső-féle tervezet szükségesnek látja, hogy intézkedések vétessenek fel az iránt, miszerint a keresetképtelen ügyvéd és annak családja segélyeztessék. E czélra azt tervezi, hogy minden ügyvédi kamara köteles ügyvédi segélyalapot létesiteni, továbbá *feljogositja* a kamarát, hogy a szükséges gyám- és nyugdijintézet létesitése és fentartása czéljából tagjaikra évi járulékot kivethet.

Az országos gyám- és nyugdijintézet kérdésében azt az állást foglaljuk el, amit a budapesti ügyvédi kamara a kidolgozott és az igazságügyi miniszternek átadott törvényjavaslatban elfoglalt, t. i. kötelező kényszerbelépést minden ügyvéd, illetőleg kamara részére, mert enélkül azon nagy erkölcsi érdekek és anyagi czélok, melyek után az ügyvédi kar törekszik, nem érhetők el. Facultativ alapon semmire sem mennénk.

Mindkét tervezet igen sokat tanult az utolsó 10 évnek fegyelmi judicaturájából. Éberen figyelte meg a kar kivánalmait és épp azért mind a két tervezet igen becses, megszivlelendő és fontos intézkedéseket tartalmaz kari szempontból és ügyvédi köztekintetekből. Igy mindkét tervezet elismeri, hogy a kamara előljáróságának panaszjoga van a kar sérelmére elkövetett fegyelmi esetekben; törvénybe kivánja iktatni mindkét tervezet a teljes szólásszabadságot és ügyvédi immunitást; aki ügyvédet hivatása közben gyaláz vagy bántalmaz, ez sui generis delictumot követ el, a mi szigoruan büntettetik.

Pollák törvénytervezete azonfelül igen érdekes és becses intézkedéseket tartalmaz a reklámhajhászat ellen, az incompatibilitás, a collusio stb. kérdéseiben. Ezen intézkedései a tervezetnek azonban nem törvénybe illenek, mert tulságosan casualistikusak és relativ értéküek, az uralkodó felfogások szerint időről időre változhatnak és épp azért inkább példálódzva a fegyelmi biráskodás fejezeténél az indokokban zsinórmértékül szolgálhatnak a fegyelmi bíróságnak, törvényes intézkedésnek tárgyait azonban nem képezhetik. Ugyviteli szabályokba s nem a törvénybe való azon intézkedés, hogy az ügyvédek könyveket tartoznak vezetni, leveleket másolni stb. Különben is a mai szabad bizonyitási rendszer mellett ilyen óvóintézkedések mind feleslegesek.

Mindkét tervezet szükségesnek tartja a mai állapottal szemben röviditeni és egyszerüsiteni a fegyelmi eljárásnak a menetét. Megelégedéssel fogadhatjuk a tervezetnek azon rendelkezéseit, hogy közbeeső határozatok ellen nincs felebbvitelnek helye, tehát a fegyelmi eljárást, illetőleg vizsgálatot elrendelő határozat avagy vádhatározat felebbezéssel meg nem támadható. Egy izbeni felebbezés, t. i. az itélet ellen, teljesen elégséges.

A szóbeliség és közvetlenség kivánalma hozza magával, hogy a fegyelmi biráskodásnál a felebbezési bíróság előtt is szóbeli végtárgyalás tartassék. Most nem foglalkozunk a törvénytervezetnek részleteivel és épp azért fentartjuk a jogunkat, hogy a kivitel módozataihoz majd annak idején, más alkalommal hozzászóljunk.

Mind a két tervezet belátta azt, hogy a mai ügyvédi rendtartásnak a büntetési rendszere nem helyes, czélszerünek tartjuk a rendbüntetésnek uj szabályozását és annak a a kimondását, hogy a pénzbüntetés, ha be nem hajtható, felfüggesztésre változtassék át.

Nagy Dezső és *Pollák Illés* kartársaink hálára kötelezték az egész ügyvédi kart, hogy a most megbeszélt tervezeteket kidolgozták, mert ha nem is értünk mindenben egyet a tervezetekkel, mégis oly becses s gazdag anyagot tartalmaznak, hogy egy kis jóakarattal ezen tervezetekből igen könnyen lehetne mielőbb életképes, jó ügyvédi rendtartást alkotni.

Végül azon óhajunknak adunk kifejezést, hogy az ügyvédi rendtartást, mely közel 30 év óta folytonos kisérletezések tárgya, a mostani igazságügyminiszter a megvalósitás stádiumába juttassa. Az igazságügyminiszter figyelmébe ajánljuk azt a régi igazságot, hogy a szellemileg és anyagilag erős és független ügyvédi kar a jó igazságszolgáltatás nélkülözhetetlen biztositéka.

Dr. Pap József,
a budapesti ügyvédi kamara titkára,
egyetemi ny. rk. tanár.

* L. Jogt. Közl. 1892. évf. 9. sz.

Az igazságügyi költségvetés.

Közel négy évtized óta a közvélemény még nem várta oly feszültséggel az állami költségvetés törvényjavaslatát, mint a milyennel az 1907. évinek megjelenésére várakozott. Az egész államkormányzat iránya, czéljai és eszményei a költségvetési törvényben testesülnek meg; végeredményben ennek a törvénynek száraz adatai, egyhangu számoszlopai mögött rejtőzik a nemzeti aspiratiók, nemzeti vágyak és törekvések összessége s ebből itélhető meg a legnagyobb biztossággal a nemzetnek nemcsak gazdasági, de kulturális ereje és fogékonysága is. Nincs tehát a költségvetésnél biztosabb fokmérője annak, hogy az állampolitikában érvényre jutott uj rendszer a gazdasági és szellemi élet terén valóban nyit-e uj prespektivákat, teremt-e uj utakat a nemzetnek müveltebbé, vagyonossabbá tételére s a haladás czéljai felé való vezérlésére.

A költségvetés egészének ily szempontokból való birálata kivül esik a mi hivatottságunk vagy legalább feladatunk terén. Mi csak az igazságügyi költségvetés birálatára akarunk szoritkozni. Megvalljuk, sokat vártunk az uj költségvetéstől.

Vártuk elsősorban is a birósági személyzet már türhetetlenné vált helyzetének javitását.

Vártuk az anyagi eszközök megadását számos igazságügyi reformra, melyek tovább halasztását lehetségesnek sem véltük.

Vártuk azt is, hogy az uj költségvetés szakitani fog az eddigi krajczároskodó politikával, melynek az intercalare sokkal fontosabb, mint a jó és gyors igazságszolgáltatás.

Sajnos, mindezen várakozásainkban csalatkoznunk kellett.

Az uj költségvetés egyszerü copiája a régieknek; ugyanazok az apróságok, ugyanazok a toldozás-foldozások, ugyanabban a számvevőségi stilusban. Ugyanaz a meddő, száraz, terméketlen és a reformtörekvések iránt érzéketlen igazságügyi politika; semmi uj, semmi eszme, semmi egészséges uj hajtás. Napnál világosabb, hogy a jövő év semmiféle javulást nem fog hozni igazságügyünk siralmas helyzetébe. «Egy ajtón álló természetbeni lakása hivatali czélokra jelöltetvén ki . . .» ilyen és ehhez hasonló az uj költségvetés indokolásának ugyszólván egész tartalma.

Lássuk ezt részletesebben.

A tárcza rendes kiadásai kerekszámban 1.800,000 K-val emelkedtek, rendes bevételei pedig a régi keretek között maradtak. A rendkivüli kiadásoknál és bevételeknél előállott változások bennünket kevéssé érdekelnek s igy csak megemlitjük, hogy az épitkezésekre forditható beruházási hitelből az 1907. évre már kevesebb jutott, mint az 1906. évre s igy a rendkivüli kiadások a költségvetés végeredményét olykép alterálják, hogy a tárcza költségvetése 1907. évre mintegy 2.800,000 K-val kedvezőtlenebb. Ez látszólag azt jelenti, hogy az igazságügy a jövő évre ezzel az összeggel, vagyis közel három millió K-val jobb elbánásban fog részesülni. A dolog azonban nem igy áll, mert közel három milliónyi különbözet a *bevételek* csökkenéséből áll elő tulnyomó részben s igy a javulás csak a rendes kiadásoknak 1.800,000 K-nyi emelkedésen belül keresendő.

Csakhogy ebből az összegből is több, mint 600,000 K esik a nyugdijakra, továbbá több mint 400,000 K egyes oly dologi kiadásokra, melyek eddig nem voltak kellő összegben előirányozva; pl. fegyenczélelmezési költségek, bünvádi átalányok stb. Ezenfelül a költségvetés reálitása kedvéért több tétel emeltetett anélkül, hogy az emelés bármily változást jelentene: pl. utazási költségek stb. Nagyobb összegek vétettek fel házbérekre, épületek fenntartására stb. Mindezek leszámitása után az az összeg, mely valósággal az igazságszolgáltatás javitása kedvéért vétetett fel, alig tehető többre 600,000 K-nál. Ennek is javarésze oly kiadás, mely a még három évvel ezelőtt hozott 1904: I. tcz., vagyis a tisztviselői pótléktörvény szükségszerü folyománya. *Végeredményben tehát ez a költségvetés sem igen tesz többet a helyzet javitása érdekében, mint a mennyit bármelyik előzője tett.*

Rövidre foghatjuk tehát az egész ismertetést.

A központi igazgatásnál nem történik semmi. Elmarad tehát a berendelt személyzetnek kebelbeli állásokba való átvétele s még az eddiginél is jóval nagyobb mérvben s tovább folyik a budgetjognak a berendelések által való kijátszása.

A Curián sincs semmi változás, ami egyuttal azt is jelenti, hogy a kisegitő birákat a birói függetlenség nagyobb dicsőségére ez a kormány is meghagyja mostani helyzetükben, holott az összes kisegitőknek curiai birákká való kinevezése nem jelentene 60,000 K költségtöbbletet sem.

A koronaügyészségen, a főügyészségeken és a kir. táblákon semmi sem történik. Az ügyészségeknél sem történik semmi, kivéve azt, hogy a fogházfelügyelők előléptetési viszonyait az uj költségvetés rosszabbakká teszi. Ehhez ezuttal nem tudunk hozzászólni, de ha csak megtakaritás kedvéért történt, feltétlenül helytelenitjük.

Meg kell még emlitenünk, hogy az ügyészségi czimnél adott indokolásból kitünik, hogy a fiatalkoruak kerületi fogházához a földmivelésügyi miniszter ingyen adott kültelket. Mindamellett nem helyeseljük, hogy az e czélra felvett 40,000 K-t a miniszter elejtette, mert mindaddig, amig az összes kerületi fiatalkoru-fogházak meg nem lesznek, ennek a tételnek állandóan kellene szerepelni, sőt, tekintettel arra, hogy e fogházak felállitása legalább 10 évet igényel, czélszerü lett volna a költségeket, illetőleg azok évi részleteit a rendes kiadások közé felvenni.

A fegyintézeteknél egy lényeges ujitás történt s ez az, hogy a mária-nosztrai intézet mellé közvetitő intézet terveztetik. Ezt a reformot nagy örömmel üdvözöljük s megelégedéssel látjuk, hogy a miniszter tovább halad azokon a nyomokon, melyeket Plósz Sándor a börtönügy fejlesztése czéljából nyitott. Bár van még sok kivánnivaló, kétségtelen, hogy börtönügyünk európai szinvonalon áll, sőt az átlagos európai szinvonalat nem egy tekintetben meghaladja s igazságügyünknek mindenesetre legfejlettebb része. A mária-nosztrai közvetitő intézet fontos lépés előre, de igazán nem értjük, miért nincsen éppen Illavának, a legfontosabb fegyintézetnek közvetitője. Az csak nem ok, hogy Lipótvár közel van? Nincs közvetitő intézete egyik erdélyi fegyintézetnek sem, ami arra vezet, hogy azt, aki csak néhány hónapot töltene a közvetitőben, nem szállitják át, mert a Kis-Hartára való szállitás pénzbe kerül. A kis-hartai közvetitő intézet különben is halvaszületett intézmény, mert mindegyik fegyháztól nagy távolságban van s a szállitási költséggel való takarékoskodás miatt soha sincsen elég fegyencze. Ugy hisszük, hogy az ott tartózkodó néhány fegyencz miatt az egész apparátus fentartása fölösleges.

A büntetéspénzek országos alapjánál nincs lényeges változás. Amint látjuk, ujabb javitóintézeteknek a közel jövőben való felállitására nem gondol a kormány. Ezt csakugyan nem gondoltuk volna azon nagy fellendülés után, amelyet a javitóintézeti ügy a legutóbbi öt évben vett. A költségvetésből most kitünő visszaesésnek csak egy magyarázata lehet: az, hogy az alapnak nincs elég jövedelme. Csakugyan azt látjuk, hogy a rendes kiadások fedezése után csak mintegy 100,000 K marad «egyéb épitkezésekre». De teljességgel érthetetlen előttünk, hogy a beruházási hitelből miért nem jutott javitóintézetekre egy fillér sem. Az igazságügyi kormány sok járásbirósági fogházat állitott fel az utóbbi években s bár adataink nincsenek, meg vagyunk győződve, hogy legalább is háromszor annyi fogházunk van, mint amennyi szükséges. Ellenben javitóintézetünk legalább tizszerte kevesebb a szükségesnél. Mégis a beruházási hitel csak a fogházakra fordittatik. Ez azt mutatja, hogy az igazságügyi kormány a megtorlást fontosabbnak tartja a megelőzésnél, holott Európaszerte a megforditott felfogás uralkodik.

A törvényszékek és járásbiróságok cziménél a rendes kiadások kerekszámban 582,000 K többletet mutatnak, de ebből 38,000 K dologi kiadásokra esik, ugy hogy a személyzet helyzetének javitására 544,000 K marad. De ebből is lemegy több, mint 100,000 K az 1904: I. tcz.-ben megadott pótlékokra s egyéb fizetésemelkedésekre, mi által a birósági személyzet fizetési viszonyainak javitására mindössze 400,000 K marad. Ha még számitásba veszszük azt, hogy ebben a 400,000 K-ban benne van a betétszerkesztéshez szükséges 55 uj birói, 30 jegyzői, 5 telekkönyvvezetői és 34 irnoki állásnak, összesen majdnem 200,000 K-t tevő illetménye is, tisztán láthatjuk, hogy mily csekélység az, amelyet az uj költségvetés a meglevő birósági személyzet fizetésének javitására fordit.

Az egész javitás abban áll, hogy 74 albiróból biró, 112 aljegyzőből jegyző, 52 segédtelekkönyvvezetőből telekkönyvvezető lesz. De még ez a javitás sincs egész évre előirányozva, mert az 55 uj birói állás csak julius 1-től kezdve vétetett fel s igy a VI. és VII. osztályba való előléptetések is részben csak julius 1-től kezdve vannak előirányozva.

Nem tudunk szavakat találni csodálkozásunknak kifejezésére eme nyomoruságos eredmény felett. Rá kell mutatnunk arra, hogy az egész birói kar forrong s csak arra a határozott igéretre állt a nyugalom helyre, hogy a státusrendezés a kar teljes megelégedésére fog végrehajtatni. Hogy ily körülmények között szabad-e ilyen jelentéktelen kis javitásocskával előállani: itélje meg maga az igazságügyi kormány.

A költségvetésnek a többi igazgatási ágakra vonatkozó részletezéséből azt látjuk, hogy a többi miniszter már 1907. évre végrehajtotta legalább a Széll-féle javaslatot. Utalunk például a földmivelésügyi miniszterium költségvetésére, melyben — ugyancsak példakép emlitjük — az erdészek fizetésrendezése teljesen végre van hajtva, még pedig nagyobb összeggel, mint amekkorára a birák fizetésrendezésére szükség van.

Azt hiszszük, nem tévedünk, ha abban keressük ennek az okát, hogy a miniszter ur külön törvényjavaslattal akarja a birák fizetését rendezni. Képtelenség is, hogy másként legyen. Akkor, amikor a kereskedelemügyi miniszter 200 milliót kér iparfejlesztés czéljaira, talán a biráknak is jut ennek az összegnek egy századrésze. De nem is lehet jó iparfejlesztési politikát csinálni ott, ahol *nyomorral küzdő* birói kar van, mert az eladósodott, nyomorgó biró nem tud jól itélkezni s ahol nincs jó itélkezés, nincsenek jó hitelviszonyok s nincs külföldi tőke. Reméljük tehát, hogy a kereskedelemügyi minister ki fogja eszközölni a birák fizetésének javitását is.

Hogy miért kell külön törvényjavaslat s miért nem foglaltatott a birói státusrendezés a költségvetési törvénybe, nem értjük. Azt az elkeseredést, melyet ez a törvényjavaslat okoz, semmiféle későbbi törvényjavaslat teljesen el nem oszlatja. De aggodalmat keltenek azok a hirek is, melyeket a készülő törvényjavaslatról hallunk. A miniszter ur állitólag ugy nyilatkozott a birói kar képviselői előtt, hogy a birák és albirák 10%-a kerül a VI. osztályba, a többi pedig meg

oszlik, még pedig egyenlő arányban a VII—IX. osztályok között. Ha ez igaz, akkor a legégetőbb bajon, az albirák helyzetén nem lesz segitve. Ma az összes létszámnak mintegy 40%-át teszik ki az albirák és alügyészek. Ha tehát 10% bekerül a VIII. osztályba, ez a panaszokat el nem hallgattatja, mert ez azt jelenti, hogy a 7—8 éves albirák lépnek csak elő, később pedig az előlépés valószinüsége még kisebb lesz. Már pedig a IX. osztály koldus-illetményeiben legfeljebb egy, vagy másfél évig volna szabad az albirót meghagyni. Teljes mértékben hozzájárulunk azon javaslathoz, melyet e lapok hasábjain a f. évi okt. 19-én «*Egy biró*» kifejtett s az ott proponált módot, hogy t. i. a VI. és a IX. osztályokban csak 10—10%, a VII. és VIII. osztályokban pedig 40—40% legyen, a *minimumnak* tekintjük. Ennek a javaslatnak megvan az az előnye, hogy az albiró csak addig maradna a IX-ben, amig a törvényszéknél van s mihelyt önálló birónak kikerül, a VIII-ba jut. Ugy véljük ezt, hogy az albiró ezentul, a törvény intentióinak megfelelőleg, a lehetőség szerint törvényszékhez neveztessék ki s onnan helyeztessék ki egy év mulva a járásbirósághoz, mint végleges székhelyére.

Meg vagyunk győződve, hogy a miniszter ur beváltja a biráknak tett igéretét s a mostani tarthatatlan állapotokat véglegesen rendező külön törvényjavaslata mielőbb napvilágot lát.

Végül meg kell még emlékeznünk a joggyakornokoknak juttatott segélyről is, mely a javaslatban 82,000 K-val van felvéve. Hogy a költségvetés a joggyakornokokon segit, örömmel veszszük tudomásul, de éppenséggel nem értjük, miért éppen a jogtudor-gyakornokok jutnak ebbe a szerencsés helyzetbe? Ugy gondoljuk, hogy a birói vizsga mégis csak magasabb qualifikáczió és cseppet sem tartjuk méltányosnak, ha a ma belépő gyakornok, ha jogtudor, több fizetést kap, mint a három éve szolgáló birói vizsgás gyakornok. Sokkal czélszerübb lett volna a segélyt egyrészt a szolgálati időtől, másrészt a minősitéstől tenni függővé. A helyes megoldást ugy képzeljük el, hogy a segélyösszeg az emlitett korlátok között évről évre emelkedjék. Alkalmilag reá fogunk térni a joggyakornokok kérdésére is s azért most csak megemlitjük, hogy a gyakornoki állások szaporitása igen szerencsétlen gondolat, mert vajmi kevéssel került volna többe 46 joggyakornoki állás helyett ugyanennyi aljegyzői állás szervezése. Ha ugyanis a 46 uj gyakornok mind jogtudor lesz, ami valószinü, — egynek-egynek illetménye 1400 K-t fog tenni. Ugyanennyi az aljegyzői állás illetménye is, ugy hogy csak a lakbérekben állott volna elő összesen legfeljebb 12,000 korona többlet, ami egyszersmind a joggyakornokok előléptetési viszonyainak javitásához is lényegesen hozzájárult volna. *Y.*

Különfélék.

— **A tisztviselői fizetések nyugtatványának bélyege és szolgálati dija.** Az állami tisztviselő illetményei szempontjából az állam hitelezője. Általános jogszabály, hogy a nyugtatvány költségét, amennyiben a felek jogviszonyából más nem következik, az adós köteles viselni. Mégis az állam a maga tisztviselőinek csakis a maguk költségén bélyegzett nyugtatvány ellenében adja ki havonként esedékes vagy egyéb járandóságait — minden jogosultság hijján, az általános jogi fölfogás megsértésével. Ilyen módon igen csinos összeget kap az állam vissza abból a javadalmazásból, amelyet alkalmazottjainak juttat — de ismétlem, teljesen jogtalanul.

Még sokkal nagyobb azonban az államkincstárba visszafolyó az a jövedelem, amely a szolgálati dijakból származik. Az ujonnan kinevezett tisztviselőnek 600 K-t meghaladó illetményéből, az előlépett tisztviselőnek korábbi és uj illetménye közti külömbözetből ugyanis szolgálati dij czimén levonják egy éven keresztül a harmadrészt, amint azt minden állami tisztviselő nagyon is jól tudja. Vagyis az a tisztviselő, akit ma neveznek ki pl. 2400 K illetménynyel, egy éven keresztül csak 1800 K-t kap; az, akinek illetményei előlépés következtében 1200 K-val emelkednek, egy éven keresztül csak 800 K-val, ha pedig 400 K-val emelkednek, csak 266 K 66 fillérrel élvez nagyobb fizetést, mint annak előtte. Szóval: a kinevezett vagy előlépett tisztviselő csak egy esztendő mulva lép a törvényben megszabott teljes fizetésének élvezetébe, az állam pedig a fizetésjavitás harmadrészét egy éven át mindig visszakapja.

Jár pedig ez a szolgálati dij magáért a kinevezésért, ugy amint az a nem dijmentesen adományozott kitüntetésekért jár. De talán mégis van különbség a kettő közt. Az a tisztviselő, akit magasabb fizetési osztályba neveznek ki, vagy aki törvényes rendelkezés alapján lép elő magasabb fizetési fokozatba, arra mindenképpen rászolgált az állam javára végzett munkásságával; legalább is méltánytalanság tehát őt egy éven keresztül megfosztani a rendszerint nagyon is megérdemelt magasabb illetmény harmadrészének élvezetétől — arról nem is szólva, hogy tételes törvényünk sajátképpen nem is intézkedik az 1840 január 27-iki nyilt parancscsal megszabott szolgálati dijról, melyet az 1858 jan. 24-iki cs. rend. terjesztett volt ki Magyarországra és amelyet először az 1868 : XXIII. tcz. tartott fenn hatályában (utóljára meghosszabbitva az 1875 : XXV. tcz. által l. még 1893 : IV. tcz. 14., 15. §-ait, 1900 : VII. tcz. 1. §. 1902 : XV. tcz. stb.) Érdekes, hogy a kabinetiroda és a közös külügyminiszterium tisztviselői fölmentvék a szolgálati dij fizetése alól (az 1840 október 12-én 5592. sz. a. kelt udv. rend. alapján).

Nyilvánvaló, hogy a szolgálati dij az elavult, cameralistikus álláspontra és arra az időre emlékeztet, amikor állásokat vásárolni lehetett, amikor azonban a hivatali állások betöltői nem fizettek adót. Ma, amikor az állam tisztviselői adót fizetnek, a szolgálati dijnak semmi jogosultsága nem lehet és az illetményeknek ilyen czimen megröviditése épen csak az állam bevételeinek fokozásával okolható meg — oly jogczim, amely a bevétel forrását tekintve, legkevésbbé sem mondható méltányosnak.

Most, amikor az állami tisztviselők illetményeinek a mai megélhetési viszonyokkal összhangzóbb rendezése remélhető, talán elérkezett a szolgálati dij és ezzel az állam egyik éppenséggel nem morális bevételi forrása megszüntetésének is ideje. *Dr. M—s D—ő.*

— **Az egyesületi alapszabályok és a belügyminiszterium.** A belügyminiszterium az egyesületek alapszabályainak jóváhagyását megtagadja, ha nincs azokban olyan szakasz, amely megállapitja, hogy abban az esetben, amikor az egyesület törvény vagy jó erkölcs vagy alapszabályai ellenére jár el, a belügyminiszternek joga van az egyesület müködését felfüggeszteni, esetleg az egyesületet feloszlatni.

A belügyminiszterium e gyakorlata, nyilvánvalóan, helytelen. Helytelen alaki okokból, mert hiszen az egyesület alapszabályaiban csak azokat a kérdéseket szabályozhatja, amelyek az egyesületnek jogkörébe tartoznak, ebbe pedig a belügyminiszternek felfüggesztő vagy feloszlató joga nem tartozik. De helytelen anyagi szempontból is, mert viszont a belügyminiszternek főfelügyeleti jogának gyakorolhatása teljesen független attól, benne van-e az egyesület alapszabályaiban vagy sem.

Jogászi szempontból kivánatos lenne, ha a belügyminiszterium szakitana eddigi, jogilag teljesen tarthatatlan álláspontjával.

— **A Magyar Jogászegylet** ünnepies megnyitó ülése ismét illusztrálta, hogy mennyire helyes eszme volt a tudományos élet müködésének rentrée-szerü megnyitását nálunk meghonositani. A magyar jogászság legkiválóbb képviselői gyültek egybe a Vavrik Béla tömör megnyitó beszédének és Nagy Ferencz ünnepi előadásának meghallgatására. Nagy Ferencz előadását lapunk mai számának élén közöljük.

— **A halálbüntetés eltörlése.** A halálbüntetés elleni mozgalom jelentős fordulathoz ért. A franczia kormány törvényjavaslatot nyujtott be a halálbüntetés eltörléséről. A halálbüntetés helyébe az életfogytig tartó szabadságvesztésbüntetést helyezi. Reméljük, hogy az aboliczionisztikus mozgalom

a franciaországi eseményből bizalmat merit és ujult erővel indul meg azokban az országokban, melyekben a halálbüntetés még fennáll. A mult idők eme barbár maradványa ellen nálunk is állandó tüzzel kellene lobognia a küzdelemnek. Ugy látszik, hogy a halálbüntetés tetszhalála után hazánkban most reneszánszát éli. Az ujabb halálos itéletek számát szaporitotta a napokban a beszterczei esküdtbiróság halálos itélete. A halálbüntetés terjedésével nem áll egyenes arányban a halálbüntetés elleni mozgalom terjedése. Pedig a halálbüntetés eltörlése csak erős társadalmi propaganda segitségével érhető el. A börtönügyi kongresszus alkalmával megindult akciót folyton ébren kellene tartani és részére a társadalom mindszélesebb rétegeit megnyerni.

— **A budapesti ügyvédi kör** fennállásának 25 éves fordulója alkalmából ünnepélyes közgyülését és XXVI. rendes közgyülését 1906 november 29-én este fél 6 órakor tartja meg az ügyvédi kamara disztermében. Az ünnepélyes közgyülés tárgyai: 1. Elnöki megnyitó. 2. Visszapillantás az ügyvédi kör 25 éves történetére. 3. A magyar ügyvédség jövője. Felolvasás, tartja dr. Balog Arnold ügyvéd.

— **A végrehajtási törvény** szelleméből kitünik, de a a praxis is szentesitette azt az elvet, hogy végrehajtási kérvények sürgősen kezeltessenek és hogy ennélfogva a végrehajtások soronkivül rendelendők el. Bíróságaink ezt az elvet hüségesen követik is s vajmi ritka a panasz, hogy a birságok a végrehajtási kérvényeket nem intéznék el kellő gyorsasággal. Ámde nem igy áll a dolog a tőzsdebiróság itéletei alapján kért végrehajtásokkal, holott éppen ezen kategóriája a végrehajtásoknak volna az, amely különös gyorsaságot igényelne. Ha már sérelmes a felekre nézve, hogy ügyük tárgyalása esetleg csak a kereset beadását követő 5—6-ik hónapban kerül sorra — amiről a tőzsdetanács tagjai éppenséggel sem tehetnek, hanem ami okát abban leli, hogy a perrendtartás már sok oly ügyet enged ezen kivételes biróság elé vinni, mely ügynek tulajdonképp nem is szabadna, hogy ezen biróság legyen az itélő foruma — még sérelmesebb az, hogy a nyert itélet alapján kért végrehajtás elrendelése legjobb esetben a végrehajtási kérvény beadásától számitott 8—10 nap alatt várható. Az a procedura, mely a végrehajtás elrendelhetéséhez szükséges, már komplikált voltánál fogva sem alkalmas arra, hogy a végrehajtási kérvények gyors elintézést nyerhessenek.

A végrehajtási kérvényhez tudvalevőleg ugyanis mellékelni kell az itélet hiteles kiadmányát és annak másolatát. A hiteles kiadmányt tehát előbb meg kell rendelni. Elmulik legjobb esetben három nap, mig a fél ezen hiteles kiadmányt kézhez veheti. Már most beadván a hiteles kiadmány és ennek másolatával felszerelt végrehajtási kérvényt a tőzsdebiróság legjobb esetben két nap alatt teheti át a kérvényt kellő felszerelés után a törvényszékhez, ahol megint csak legjobb esetben három nap telik bele, mig a végrehajtást elrendelő végzés meghozatik s legjobb esetben ismét csak három nap, mig a végzés az expediczióból kikerül.

Amint tehát látjuk, a tőzsdebiróság itéletének jogerőre emelkedésének napjától számitott 10—12 nap előtt a fél a végrehajtást elrendelő végzést kézhez nem kaphatja, amely idő éppen elegendő arra, hogy a jogositott a végrehajtási alapját elveszitse.

Időszerünek tartottuk ezen sérelem felhozását, mert nézetünk szerint nem az emberekben rejlik a hiba, hanem a rendszerben, melyet feltétlenül meg kell változtatni akkor, midőn a tőzsdebiróság reformja szóba kerül. *Advocatus.*

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az osztrák ügyvédi kamarák állandó delegácziója** az ügyvédi helyettesitések tárgyában: Ha egy ügyvéd egy idegen városban lakó ügyvédet ügyvédi munka teljesitésére hiv fel, akkor felelős a felmerült költségekért, hacsak az előre ki nem záratott. Ezen költségek tekintetében amennyiben a tarifában a dijak nem foglaltatnak, méltányos figyelemmel kell lenni az elért eredményre és a megbizó ügyvédnek ügyfelével való viszonyára. A költségek az illető ténykedés megtörténte után azonnal közlendők. A helyettesitési költségek kiegyenlitésének aránytalan kitolása kollegiális kötelességek megsértését képezi.

— **Az angol börtönök** népessége a mult évben 200,099 személy volt. Ezek közül tulajdon- és személyelleni büncselekmény miatt 59,910, részegség és közrend elleni büncselekmény miatt 227,403, a nevelési törvény alkalmazásának való ellenszegülés miatt 58,464, a *Highwai Ret*-ben előirt büncselekmények miatt 49,109, állatkinzás miatt 15,388, koldulás és éjjeli szállás hiánya miatt 34,821, hamis játék miatt pedig 23,804 egyén volt elitélve. A rendőrség 2037 szokásos büntettesre ügyelt föl, akiknek a fele Londonban lakott. A különösen ellenőrizett házak száma: 870 volt s ezek közül 308-ban orgazdák, 582-ben pedig tolvajok és hamisitók laktak. Büntetésenyhitésben 235 egyén részesült, mig 24 azért kapott kegyelmet, mert ártatlansága az itélet meghozatala után derült ki; 129 esetben a büntetés orvosi tanács folytán szünt meg, 101 esetben pedig az elitélt egyén fiatalkora, vagy előélete miatt. *Dr. Th. L.*

— **A Cataniaban** (Sicilia) megjelenő «*L'Errore Giudiziario*» czimü tekintélyes olasz jogi ujságban dr. *Thót* László hosszabb dolgozatot kezdett a magyar büntetőjogról. A dolgozat *közjogi* bevezetéssel kezdődik, amelyben a szerző a magyar közjog alapelemeit ismerteti. A most megjelent első rész a magyar büntetőjog történeti vázlatát, irodalmát, forrásait, az 1878: V. tcz. bevezető és általános intézkedéseit tárgyalja. Az irodalmi rész röviden jellemezve ismerteti büntetőjogi iróink munkáit. A dolgozat különlenyomatban is megfog jelenni.

— **A texasi törvényszék** egy többszörös rablással vádolt egyént ezer esztendei börtönre itélt. Az itéletet az elnök nagy komolysággal hirdette ki. — A chicagói biróság pedig egy Hallaud nevü 86 éves egyént, egy 10 éves leány ellen elkövetett erkölcstelen merénylet miatt, kilenczvenkilencz (!) évi börtönre itélt.

— **Marokkóban** a hóhér egyike volt az állam legelőkelőbb méltóságot viselő tisztviselőinek s csak ujabban nem vehet részt a császári udvar ünnepségeiben.

A Magyar Jogászegyletnek november hó 10-én, szombaton este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10. szám alatt) teljes-ülést tart, melynek tárgya dr. Kiss Géza nagyváradi jogakadémiai tanár ily czimü előadása: A pozitiv szerződésszegésekről. — Vendégeket szivesen lát az egylet.

Jogi könyvek a legolcsóbban és a legméltányosabb feltételek mellett kaphatók hazánk egyetlen speciális jogi könyvkereskedésében és antiquariumában: **Politzer Zsigmond és fia** czégnél, Budapesten, IV., Kecskeméti-utcza 4. — **INGYEN** küldi a czég kivánatra a budapesti és kolozsvári egyetemi *jogász utmutatót, Ügyvédi vizsgai utmutatót,* melyben a kir. Curia teljes-ülési határozatai benne vannak, továbbá az 1907. év elején megjelenő nagy antiquar-jegyzékét, melyre előjegyzéseket már most elfogad. — **RÉSZLETFIZETÉSRE** szállit uj jogi tan- és segédkönyveket, tudományos és szépirodalmi müveket stb. 11774

Lugoson nagyforgalmu ügyvédi irodában egy teljes gyakorlattal biró, feltétlenül önálló munkára képes irodavezetői állás kedvező feltételek mellett betöltendő. Német nyelv mellett román nyelv birása lehetőleg megkivántatik. Czim a kiadóhivatalban. 11891

Németül, horvátul és szerbül perfektül beszélő kezdő ügyvédjelölt, fővárosi irodába ajánlkozik. Czim a kiadóhivatalban. 11904

Gyors- és gépiró ügyvédi irodába, föltétlenül perfekt képzettséggel állandó alkalmaztatásra kerestetik. Czim a kiadóhivatalban. 11901

Gyakorlott ügyvédjelöltet keresek deczember elsejére. Tót nyelv ismerete szükséges. Ajánlatokat az előképzettség, gyakorlat s az igények megjelölésével kérek: Dr. Kmoskó Béla ügyvéd, Léva. 11902

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Hóránszky-utcza 27. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László.** (Veres Pálné-u. 25.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenegyedik évfolyam. 46. sz. Budapest, 1906 november 16.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *V. Mérleg-utcza 1.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Fayer László *Dr. Wlassics Gyula*, a közigazgatási bíróság elnökétől. — Emlékezés. *Dr. Schwarz Gusztáv* egyetemi tanártól. — Fayer László. *Dr. Friedmann Ernőtől.* — Fayer László és a Magyar Jogászegylet. *Dr. Szladits Károly* törvényszéki bírótól. — Fayer és Csemegi. *Dr. Reichard Zsigmond* kir. táblai bírótól. — Bucsuszavak: I. *Dr. Balogh Jenő* egy. tanártól. — II. *Dr. Kenedi Géza* budapesti ügyvédtől. — III. *Dr. Bleuer Samu* budapesti ügyvédtől. — IV. *Dr. Kováts Gyula* egy. tanártól. — V. *Vámbéry Rusztem* egyet. m.-tanártól. — A birói fizetésrendezés kérdéséhez. *Y.* — Törvénytervezetek az ügyvédi rendtartásról. *Dr. Hlatky Endre*, ügyvéd, a nagyváradi ügyvédi kamara elnökétől. — Állampolgársági törvények összeütközése. *Dr. Wittmann Ernő* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

FAYER LÁSZLÓ

Melegen őrzöm azon igaz barátság emlékét, mely engem Fayer Lászlóhoz, felejthetetlen tanártársamhoz füzött.

Nemcsak a kiváló tanárt és a jogirodalom előkelő munkását becsültem benne nagyra. Nemcsak a tudományos küzdőtér közössége, melyen legtöbbször azonos eszményekért harczoltunk, tette szorossá köztünk az összetartó kapcsot.

Bár az együttmunkálkodás fáradsága és eredménye férfiak között szilárd kötelékeket szokott teremteni, mégis csak az ember erkölcsi tulajdonságai azok, amelyek tartósan vonzanak és igazán hóditanak. Értelem és sziv egyensulya nélkül, lelki emelkedettség és szivbeli jóság nélkül alig szerethetünk valakit igazán ....

Ő benne az ember nemes tulajdonságai: az az odaadó lelkesedés, melylyel minden emberies eszmét felkarolt, minden kezdőt gyámolitott, minden lankadót bátoritott, magáról megfeledkezve másokért mindent tett, irigységet nem ismert, másban minden jót elismert, egész életen keresztül hálás tudott lenni a legcsekélyebb jóért, saját kiválóságát nem mások kicsinylésében kereste, ellenben mások gyöngeségeire mindig talált mentő szavakat, férfias önérzettel párosult ritka szerénysége, csüggedetlen kitartó szeretete a pálya iránt, melyet választott, atyai gondozása az ifjuságnak, melyet tanitott — ezek a tulajdonságok azok, melyek előttem a legbecsesebb erkölcsi értékké fokozták azt az igaz barátságot, mely a közös munkatér és közös czélok együttes szolgálatában keletkezett.

Az ürt, melyet távozása lelkemben hagyott, én mélyen érzem. Ür marad Ő utánna a tanszéken, a szemináriumban, a jogászegyletben, az irodalomban; de a legsulyosabb veszteség azt az ifjuságot érte, melyet Ő annyira szeretett, mely többé nem érzi nemes szive melegét, annak a rajongó szeretetnek közvetlenségét, mely az önfeláldozásig fokozta az ifjuság jövő boldogságának szentelt munkásságát.

Sokszor fogom emlékembe visszaidézni azokat az időket, midőn tudományunk vezérlő gondolatairól együtt tanakodtunk és megrajzoltuk, hol merészebben, hol óvatosabban, a büntetőjog jövő képét. A mai büntetőjog *alapelvét*: az *egyéni felelősséget* Ő megingathatlannak tartotta. Az egyéni szabadság nagy biztositékát látta megtámadva az uj tanok amatulzásaiban, melyek az egyéni büntetőjogi felelősség megsemmisülésére vezetnek. De azért üde fogékonysága volt minden életrevaló uj eszme, a legélénkebb érzéke volt minden haladás iránt. Nem sánczolta el magát kényelmesen a már *megtanult* és előbb *tanitott* elméletek és tantételek mögé. Azok közé a választottak közé tartozott, kik a kor eszméivel ujra ifjodnak, de akik a tapasztalat bölcseségével egészitik ki a helyeseknek fölismert reformok iránt táplált lelkesedésüket. Amit orthodoxiának, megcsontosodott kathedrai merevségnek neveznek, attól Ő távol állott. Azok sorában láttuk, akik a megszokott, a tekintély sulyával reájuk nehezedő uralkodó eszméket is helyesbiteni tudták, ha a bennük rejlő *hagyományos elem többé nem felel meg az igazságnak*. De nem kiáltotta meggondolatlanul, hogy már *kihalt a fa, ha repedezik, ha kiszárad a kérge*. Azt gondolta, azt tanitotta Ő is a büntetőjog mai fejlődési fokáról, amit egy nagy olasz iró ebben a találó képletben fejezett ki: «Ti azt mondjátok barátaim: mi pihentünk annak a fának árnyékában, de most már repedezik a kérge, a fa is el fog halni, keressünk más árnyékot. A fa nem fog elszáradni. Ha volna fületek, hallanátok az uj kéreg perczegését, amely már kezdődik, amely szintén el fog hasadni, amely szintén el fog száradni, mert egy másik kéreg fog helyébe lépni, de maga a *fa nem hal el, maga a fa növekszik* ...»

Ő tudta, hogy a büntetőjogi evolutio oly átalakulás küszöbén van, midőn a legmerészebb uj eszmét sem szabad megvizsgálatlanul félretenni. Nemcsak *átértette*, de át is *érezte* azokat a tökéletlenségeket, tisztán látta azokat a sötét árnyakat, amelyek a *mai büntetőjogi törvényhozást* elboritják. Senki se hirdette erősebb meggyőződéssel, hogy a nagy társadalmi kór: a kriminalitás ellen folytatott küzdelemben a dogmatikus fogalmi meghatározások kicsiszolásai és a dialektikus mesterkéltségek erőtlen fegyverek, sőt hogy a legtökéletesebb büntetési rendszernél is fontosabbá vált ma már a büntett ätiologiája, a *kriminalitást felburjánzó tényezők, okok kifürkészése és ezen okok lehető hatályos leküzdése.*

Tudta, érezte, hogy ha az egyes bünesetben tisztán láthatná az anyagi igazságra törekvő itélőbiró a büntettnek föl nem ismert, *egyéni* vagy *környezeti* okát: akkor nem a büntetés rideg alkalmazásában kellene keresnie az igazság kiszolgáltatását.

Érezte, hogy hányszor igazságtalan, embertelen az itélet, melyet a törvény alapján ma igazságosnak, emberségesnek hirdetünk. Sőt gyakran az ilyen itéletet mint valami műremeket magasztaljuk, pedig az okok mélyebb kutatása világánál az csak «*itélet nélküli itélkezés*», «*okok nélküli okoskodás*».

Hány *beszámithatatlan* ember jut a mai tételes jogok beszámitási tantétele mellett az anyagi és alaki jog minden szabályainak megtartásával a börtönök falai közé?

Hány *ártatlan* ember válik áldozatává az általánositó (schematizáló), az egyéniesitést (individualismust) figyelmen kivül hagyó büntetési rendszernek?

Hány *ifjukori tévelygőből* nevel az igazságszolgáltató állam, a mai tételes jog egyenes, de elhibázott parancsait követve, megrögzött bünösöket, gonosz és veszélyes támadókat a jogrend és a társadalom békéje ellen?

Hányszor sujt le *aránytalan büntetéssel* valami dogmatikus tétellel bizonyitható arányosság czimén a jelenkor tételes büntetőjoga?

Hány *érdeket* véd a mai büntetőjog a büntetés szigoru eszközeivel, oly érdeket, melyet a jelenkor szelleme szerint nem a büntetőjog sanctiója van hivatva védeni? És hány *érdeket* hagy *védelem* vagy *kellő értékelés* nélkül a jelenkor uj eszméktől telitett, nagy *társadalmi átalakulása* mögött messze lemaradt büntető-törvényhozás?

Ezek és hasonló kérdések voltak az Ő elmélkedéseinek leggyakoribb tárgyai. Ezzel az eszmekörrel függ össze minden, amit alkotott, amit tett, amiért küzdött. Ezért birálta és bonczolta szét a mi *büntetési rendszerünket* és annak *végrehajtási módját.* Ezért volt lelkes szószólója a *feltételes elitélés* intézményének, melyet a magyar hagyomány dicsfényével vett körül. Ezért irányozta a rendelkezésére álló minden eszközzel a magyar közvélemény figyelmét a *minősitett lopás* néhány esetének *kegyetlen tulszigorára.* Ezért küzdött a *birói tévedések* helyrehozása érdekében annyi tiszteletre és becsülésre méltó szivós kitartással és az ártatlanság győzelmének sok eredményével.

Lelki egyéniségének tettre mozgató ereje mindenütt és mindenben a *haladás élénk érzete, az igazán mély felebaráti szeretet és a legemberiesebb gondolkozás* volt. Nem a könyörületes érzelgősség, de az igazságosság eszménye lelkesitette az Ő ajkát, az Ő tollát.

Nem is lehetett másképen annál, aki, mint Ő, éles megfigyelő tehetségével, széleskörü müveltségével belátott a büntető-jogtudomány rejtekeibe és minden zugába, látta már azokat a mélységeket, melyek elmerüléssel fenyegetnek nem egyet azok közül az ugynevezett örök igazságok közül, amelyekre mint oszloptartó kövekre, az államok tételes jogukat épitették.

Ezért volt Ő a tételes büntetőjog értelmezésének és alkalmazásának kérdéseiben rendszerint az *enyhébb, a méltányos* megitélés igazi apostola. Ismerte a gyönge, ingadozó oszlopokat, amelyeken az emberi igazságszolgáltatás ugy az anyagi jog, mint a perjog területén nyugszik. Tudta, hogy a büntetőjogi fejlődés egész története a gyakran évtizedek rytmusában változó igazságok sorozata. Amit egykor megváltozhatlan örök igazságnak hirdettek, az tartalma vesztett szólammá, üres ködképpé változott, a fejlődött uj eszmék, uj megfigyelések világánál.

De volt egy terület, ahol *a legnagyobb szigort* követelte. Csaknem felháborodásnak mondatnám azt a hangulatot, mely erőt vett rajta, ha arról beszélt, hogy az *erkölcsi javakat* a mi tételes jogunk nem részesiti a szükséges és czélszerü védelemben. Ismeretesek azok a javaslatai, melyeket a női becsület büntetőjogi védelme érdekében tett. Mindig a legszigorubb felfogásnak volt szószólója azokban az esetekben is, midőn a *gyermek által szülője* ellen elkövetett bántalmazó cselekvények büntetőjogi *szabályozásáról* vagy birói *megitéléséről* volt szó. Gonddal szedte széjjel azokat a törvényszakaszokat, amelyek ebben a kérdésben a kellő megtorlást figyelmen kivül hagyták. Örömmel mutatott ezekben az esetekben is — mint sok más kérdésben — a rajongásig becsült kodifikaczionális *eszményképére,* az 1843-ki javaslatra, mely az erkölcsi javak büntetőjogi védelmére is kiváló gondozásban részesitette. Nemcsak azért szeretem én — mondta több alkalommal — az 1843-iki javaslatot, hogy büntetési rendszerében hiányzik a büntetési tétel minimuma, de azért is, mert Deák Ferencznek és törvényszerkesztő társainak élénk érzékük volt az állam és társadalom legfontosabb érdekei: az *erkölcsi javak* iránt.

A tudós büntetőjogász gondolkozásának e néhány vonása a legszebb világitásba helyezi az Ő általános világnézetét, tiszteletreméltó *értelmi* és *lelki* egyéniségét. Legnagyobb és legigazabban érzett rokonszenvünk, becsülésünk és soha el nem múló szeretetünk legyen szemfödele az Ő munkában eltöltött, nemes eszméktől vezetett életének. Értékét becsüljük meg azzal az igazsággal és szeretettel, amelylyel Ő tudta megitélni és megbecsülni mindazokat, akik a haladás, a humanizmus, az embeszeretet jegyében álltak a munkasorban.

Dr. Wlassics Gyula.

Emlékezés.

Ilyenkor, hogy a novemberi szél kopasztja az ágakat, szoktál jönni először minden téli évadban, hogy czikket irjak. Most téged is ledöntött a téli szél, és irnom kell az egyetlen tárgyról, melyről nem engedtél megemlékezni, mig köztünk voltál: saját magadról.

Mikor egyetemre kerültem, láttalak először teljes emberöltő előtt; satnya testü, öreg embernek láttalak már akkor is. És most, 30 év után, mialatt mi ifjak megöregedtünk, ugy látom, mintha magad maradtál volna köztünk fiatal. A lélek diadala volt ez a test felett. Mert garmadával kelt-mult ez idő alatt az elme és a tehetség; de *lélek* egyikben sem volt annyi, mint te benned. Név szerint meg lehetne nevezni, amint unszolásodra keltek évről-évre az uj jogi irók, jogászegyleti felolvasók, jogászgyülési szónokok, szaklapi czikkezők; te melengetted, te figyelted tollazásukat; de amint szárnyra keltek, ott hagytak téged és fiatalságuk ábrándjait — «komoly» férfiak lettek és az öregség meddőségébe asztak. Csak te nem öregedtél mindvégig. Ha a régi erők megvénhedtek, te ujakat kerestél; kezükbe adtad a tollat, mit amazok elejtettek, és annyi csalódás után mindig uj meg uj ifjakat szoritottál gyönge, ziháló melledhez. Mert te a *gyöngék* mellé álltál egész életedben: akiket az élet még be nem fogadott és akiket az élet már kitaszitott. Akiket még be nem fogadott: az élet *kezdői*, iskolában, irodalomban, gyakorlati érvényesülésben. És akiket kitaszitott: az élet *kikezdettjei*, a társadalmi nyomor áldozatai, kiket a jólét gőgje «bünösök»-nek nevez. Hogy jogászi pályádat a büntetőjogban tetted meg, erre is nemes *szived* ösztökélt. Mert a magánjog a vagyonosok joga: tulajdon, szerződés és öröklés csak annak kell, akinek van valamije. De a büntetőjog a szegény emberé: lopni csak annak kell, akinek nincs. Te a büntetőjogból, mely ma a szegény ember *ellen* való jog, a szegény ember jogát akartad formálni. Garancziákat kerestél a társadalmi önzés, a hivatalnoki nyomás, a tudákos formalismus ellen, hogy kivédjed a te szegény embereid javára az egyetlen vagyont, amijök lehet: a személyi szabadságot. Igy lett belőled a büntetőjog humanistája: az esküdtszék, a feltételes elitélés, a gyermekvédelem, a büntető-codex reformjának sikeres agitátora, a Pribil- és Köteles-perek birói tévedéseinek helyreütője. Amit elméd alkotott, maradandó becsü szakmunkák hosszu sora — befejezett munka. De amihez szived volt hozzánőve: a kezdők és a kidőltek istápolásának nagy műve — ez sohasem fejeződhetik be és seb marad e mű testén ott, ahol a halál leszakitott róla.

Hullnak az emlékezés fájáról a hála levelei. Koszoruba fonom és leteszem hantodra. *Dr. Schwarz Gusztáv.*

Fayer László.

Tanuld meg akarni a jót! Ez volt Fayer jelmondata.

Ezt az igét igazolta élete folyásával, ezt hirdette tanaiban, ezt oltotta be egy egész nemzedék lelkületébe.

Fayerban megvolt az, ami csak az igazi nagyságoknak adatott: a lélek nyugalma, a sziv és az ész teljes harmóniája. Ez adta meg lényének azt a hatalmas erőt, melylyel át tudott törni minden korlátot, melynek segélyével hatni tudott az értelemre és behatolni a szivekbe.

Van-e valaki köztünk, aki nem érezte azt a varázserőt, mely lényéből kisugárzott? Minden szavából és minden sorából

felénk árad magával ragadó, lángoló lelkesedése. Orökké emlékezetes marad előttünk sugárzó nemes arcza, melyen élete legvégéig ott volt a hervadhatlan ifjuság lehellete. Kemény vonásaiban a törhetetlen akarat kifejezése, csillogó tekintetében a szeretet és a tiszta lélek fensége. Csodálatos megragadó összhangban volt gyenge, megtört testével ez az örökké ifju arcz, mint a test felett is diadalmaskodó, győzhetetlen akarat megtestesülése.

Belső tűz lobogott ereiben. Egy atomja annak az emberi testbe tévedt szent szikrának, melynek izzó tüzében a világot felgyujtó, világot átalakitó akarat születik. Ez éltette, ez ölte meg őt.

Az emberi személyiség legtökéletesebb kifejlesztése: ez volt eszményképe.

Igy alakult ki világnézlete.

Egy dekadens korban, melyben az emberi kultura annyi kiváló képviselője megingott hittel vallja az embert akaratától független erők tehetetlen rabjának, Fayer hirdeti az eszmények felé törő emberi akarat mindenható erejét.

Egyik kifejezője ő nemzetünk ébredő kulturájának.

Az ébredő nemzeti vágy kelt visszhangra szivében...

Hirdette az egyéni jogok szentségét, az ember fejlődésének szabadságát, a nemzeti geniusz mindent átható erejét.

Csak az első pillanatban csodálkozhatunk azon, hogy Fayer, akinek lelkében csak a nagy problemák égtek, a büntetőjog müvelésének szentelte egész életét. A büntetőjogban van valami a hitnek a nagyszerüségéből: tanai mélyen gyökereznek a népnek erkölcsi világnézletében és behatolnak az emberi lélek legmélyebb rejtelmeibe.

Fayer a büntetőjogban az egyéni szabadság védője, az emberi akarat hirdetője, a nemzeti jogfolytonosság hatalmas eszméjének kifejezője.

Ezek az eszmék, a legfinomabb részletekig kidolgozva, tudományos rendszerré alakulnak ki agyában.

De a legelvontabb gondolat is szint és életet nyert nála a szeretet hevétől és az akarat erejétől.

Aki mélyen gondolkodik, az mélyen érez. Csak a mélységes szeretet vezethet a még mélyebb megismeréshez.

Fayer minden gondolatát végigérezte. Még az élettől legtávolabb álló gondolat is belevágott életébe: ő cselekedett azok hatása alatt és mások cselekedtek az ő hatása alatt.

Az ő tanitása nemcsak az értelemre hatott, hanem behatolt a szivekbe és irányitotta az akaratot.

Ez a titka népszerüségének.

Mégis nem lehetne hatását elképzelni gondolatainak sajátosan szép megjelenési formája nélkül.

Könnyed az, csodálatosan folyékony, gördülékeny, szinte tovaröppenő. Nála az irás müvészet volt, és van magában stylusában valami az alkotás ihletéből.

De hű tükre stylusa magyarul érző, a magyar hagyományokban gyökerező, a nemzeti haladásért hevülő lelkének is...

Egy egész nemzedék áll Fayer hatása alatt.

Beigazolta egész életével, hogy minő hatalma van az emberi akaratnak és átvitte az emberekbe azt az eleven erőt, hogy tudjanak akarni.

Az az égő, emésztő akarat, amelytől annyi ember lelke fogott lángot, vitte őt feltartóztathatlanul az emberi szellem magaslatai felé — a testi enyészetbe.

De hatása nem vész el, hanem kiegészitő alkotó-eleme lesz nemzeti kulturánk egy még csak derengő, de lelki szemünk előtt mindjobban kibontakozó nagy korszakának.

Világitó példa Fayer élete, hogy mekkora hatása lehet korunkban a tudósnak.

Ott foglal helyet a nagyok nagyjai között, az államférfiak, a művészek, a költők oldalán a tudós — a gondolat hérosza.

Friedmann Ernő.

Fayer László és a Magyar Jogászegylet.

A Magyar Jogászegylet gyászjelentésében méltán mondhatta Fayer Lászlóról, hogy az egylet *lelke* volt. Valóban az volt: mert ő képviselte az egyletben az összefoglaló öntudatot és a mozgató erőt. Közel 25 évig volt az egylet ügyvezető titkára, az egyleti élet tényleges irányitója s az maradt azután is, amikor az alelnöki tisztet, nagy vonakodása után, rákényszeritették. Megható, szinte apai szeretettel csüggött az egylet sorsán; nem is csoda: hiszen ő nevelte kicsiből nagygyá, a közöny éveiben aggódó gondoskodással ő tartotta benne az életet, sikereit szerényen háttérbe vonulva ő rendezte s legjobban ő lelkesedett azokon.

Mi fiatalok bámultuk benne, az öregedő, beteg emberben a fiatalos lelkesedést és hevületet, amelylyel az egylet ügyeit felkarolta. Mint életének minden mozzanatában, ugy ebben is eszme vezérelte, melynek szolgálatában törhetetlenül kitartott: a magyar jogélet központi szervévé akarta fejleszteni az egyletet, mely az elmélet és a gyakorlat férfiait állandó kölcsönhatásban egyesiti és ily módon a jogalkalmazásra és a jogreformokra irányadó befolyást gyakorol. S ha az eszme a maga teljességében meg nem valósult is, Fayer mégis megértette, hogy «a kisded makk merész sudárba szökkent»: a kis asztaltársaság egy 1500 tagot számláló országos egyesületté növekedett.

A kávéházi asztal mellől, melynek törzsvendégeiből került ki az egylet legbuzgóbb gárdája, csendes türelemmel szövögette és mozgatta az egylet szellemi életének szálait. Nem várta, mig felolvasók jelentkeznek, hanem — saját mondása szerint — mint a szinigazgató, maga osztogatta a szerepeket: témát adott, előadásra buzditott. S az ő szereposztása ellen nem volt appelláta: akiről Fayer László elhatározta, hogy előadást fog tartani, vagy a vitában felszólalni, hiába vonakodott: végső szükség esetén Fayer önhatalmulag nyomatta ki nevét az előadók vagy felszólalók sorába, mintegy belekényszeritve emberét az előadói székbe.

Életet, elevenséget szeretett látni az előadásokon. Ő, aki annyira fázott minden szerepléstől és külsőségtől: örült, ha az egyletnek egy-egy «slágere», zsufolt háza akadt. Legnagyobb gyönyörüsége egy-egy élénk, heves vita volt. Nem is volt szemében jó előadás, amely vitára nem vezetett. Nem szerette a tulóvatos, a magát minden oldalról körülbástyázó előadót; «el kell vetni a sulykot», ez volt kedves szavajárása — ellenmondásra ingerelni, hogy annak nyomán felpezsdüljön a vita s tisztázódjanak az eszmék.

S a magába vonult, a világtól távolálló ember, az ügyszeretettől sarkalva, valóságos diplomata-müvészetet tudott kifejteni az egylet sok ügyes-bajos dolgának elintézésében. Kényes személyi kérdéseket — pedig minden egyletben akad ilyen elég — tapintatosan elsimitott, az «egyleti propaganda», az «extensiv terjeszkedés» ügyében bámulatos találékonyságot és agilitást tanusitott.

Szerencsés optimismusa, mely szintén az eszméiben való rendületlen hitéből fakadt, az egylet ügyeiben sem hagyta el soha. Hányszor pangott az egyleti élet: üres termek, gyenge előadások, programmhiány, csüggedt hangulat. Egyedül Fayer nem csüggedt el; őt nem kedvetlenitette el a közöny, bizott az egylet szükségszerü jövőjében, és bizalmával átsegitett a holt pontokon. Az ifjusággal való állandó érintkezése révén egyre ujabb nemzedékeket kapcsolt be az egylet életébe, belőlük nevelt uj munkásokat és velük frissitette fel az egyletnek koronkint lassudó érverését.

Hányan kellene hogy összefogjunk, hogy megközelitsük az összetartó és ösztönző erőnek azt a fokát, melyet ő az egyletben egymagában képviselt?... De ugy érzem, mintha még onnan tulról is jóakaró feddéssel intene: «Semmi kishitüség; az én Jogászegyletemnek élnie és fejlődnie *kell!*»

Dr. Szladits Károly.

Fayer és Csemegi.

A jogalkalmazás legmélyebb kérdése, hogy a jogszabályok érdekmérlegelés vagy konstrukczió utján alkalmaztassanak-e az egyes esetre. E kérdés, amely most állandó megvitatás tárgya a német irodalomban, volt tulajdonképpen alapja annak az ellentétnek, amely Fayer László és Csemegi Károly közt minduntalan fölmerült. Csemegi a jogi konstrukczió hive és, tegyük hozzá, müvésze volt, aki a törvény rendelkezéseit a jogi dogmatika szabályai szerint következetesen magyarázta és alkalmazta. Ellenben Fayer a törvény rendelkezéseinek értelmezésénél abból indult ki, amit ő a legfontosabb érdeknek tartott, és ugy tartotta a törvényt alkalmazandónak, hogy az ezen érdek védelmére alkalmas legyen.

Fayer alapfelfogása szerint az a legfontosabb érdek a büntetőtörvény és a bünvádi eljárás alkalmazásánál, hogy aggodalmasan ügyeljünk arra, hogy az állam büntető hatalma ártatlant ne sujtson. Ezen alapult nála az a felfogás, hogy a büntetőtörvény rendelkezéseit a konkrét esetben ugy kell alkalmazni, hogy az enyhitő és mentő körülmények teljes mértékben való figyelembevétele biztositva legyen, a bünvádi eljárás rendelkezéseit pedig ugy, hogy a vádlott az állam büntető hatalmának tulkapásaitól, akár elfogultságból, akár tévedésből erednek azok, hatályosan meg legyen védve.

Voltak kérdések, amelyekben Csemegi dogmatikája Fayer érdekmérlegelő következtetéseivel találkozott. Ilyen volt pld. a vádelv következetes körösztülvitele a bünvádi perrendtartás előtti bünvádi eljárásban és a correctionalizáczió elvének keresztülvitele a büntetőtörvény alkalmazásánál. De hogy a kétféle alapfelfogás eredménye nagyon sok, napról-napra felmerülő és Csemegi birói müködését is érintő kérdésben eltért egymástól, az a dolog természetéből következik.

A dolog természetéből következik az is, hogy mindkettőjük alapfelfogása egyéniségük különbözőségének nyomait is magán viselte. Csemegi felfogása a törvény szigoru dogmatikus alkalmazását követelő következetes jogászét, Fayer felfogása a humanizmust a jogi következtetés szigoruságán felül helyező emberét.

Csemegit sok világhirü jogászszal hasonlitották össze életében és halála után, és pedig anélkül, hogy az összehasonlitás az ő hátrányára ütött volna ki. Fayerről a jogászegylet mély érzésü szónoka azt mondta bucsuztatójában, hogy Deák Ferencz bölcs szelleme virrasztott volt vele az ő tudományos müködésében. Fayer László, aki mindenekfelett Deák Ferenczet tartotta az igaz és nagy embernek és a követendő mintaképnek, büszkébb lett volna erre a méltatásra, mintha a jogi dogmatika leghiresebbjeivel helyezték volna őt egy sorba.

Dr. Reichard Zsigmond.

Bucsuszavak.

I.

Dr. Balogh Jenő tud. egyetemi tanár, a M. Tud. Akad. lev. tagja, a M. Tud. Akadémia és a tud. egyetem jog- és államtud. kara nevében a következő bucsuztatót tartotta: *

Az a férfiu, akinek hirtelen elhunytát a jog- és államtudományoknak minden magyarországi mivelője, a magyar birói, ügyészi és ügyvédi karnak megszámlálhatatlan sok tagja és annyi jó barát mélyen gyászolja, — évek hosszu sora óta egész erejét a jogtudománynak, a jogirodalomnak és ezek magyarországi organumainak szentelte.

A boldogultnak egész munkásságát, működésének sokoldalu eredményeit, tanitásának hatását, irodalmi dolgozatait, a Magyar Jogász-Egylet érdekében, amelynek éltető szelleme volt, kifejtett állandó fáradozását, egyik tekintélyes szaklapunk szerkesztését nem áll módomban most érdemük szerint kellően részletezni. Méltatni fogom mindezt azon az emlékünnepen, amelyet a megboldogult tiszteletére az egyetem jog- és államtud. kara tartani fog. Méltatni fogom azon falak közt, hol annyi lelkesedéssel, most, sulyos betegsége alatt erejének végső megfeszitésével is tanitott; kartársai körében, kik bármennyire különbözzünk is egyébként, valamennyien nagyrabecsüléssel és ragaszkodással vettük őt körül; nagyszámu hallgatói előtt, akik rajongással tisztelték és elhunytával oly nemesszivü tanárt vesztettek.

Abban a nehány perczben, amelyben ma szólhatok, a tanárnak és tudósnak jelentékeny érdemeiből csak a legfőbbeket érinthetem; az embernek nemes egyéniségéből csak néhány szép vonást vázolhatok.

Ha visszaszáll a lelkem abba az időbe, a midőn dr. Fayer László a jogtudománnyal és jogirodalommal foglalkozni kezdett, — a mai viszonyoktól egészen elütő kép tárul elém.

Igazságügyi szervezetünk még nem volt kiépitve. Azok a nagy törvénykönyvek, amelyekkel a magyar törvényhozás az anyagi és alaki büntetőjogot azóta szabályozta, még tervezetükben sem voltak készen. Annak az időnek büntetőjogi irodalmából egyedül a nagynevü Pauler Tivadarnak mintaszerü tankönyve emlithető.

Abból a nagy munkából, amely a régi állapotok helyett a mostani magyar büntetőtörvénykezésnek intézményeit és jogszabályait megteremtette; abban a jelentékeny haladásban, amelyet ma igazságügyi szervezetünk, büntetőjogunk, jogirodalmunk feltüntet, dr. Fayer László minden téren kivette a maga munkás részét.

Senki nála nem volt igazabb hive a magyar esküdtszéknek. A meggyőződés hevétől áthatott azon maradandó becsü védőirata, melyet még mint a budapesti ügyvédi kamara tagja, az ország első ügyvédi testületének megbizásából az esküdtszék mellett szerkesztett, sokat tett a jury törvényhozási megvalósitásának biztositásáért.

Becses birálatokat irt büntetőtörvénykönyvünk és bünvádi perrendtartásunk tervezeteiről, Büntetési rendszerünk reformjáról szóló, három füzetben megjelent dolgozatában több irányban helyesen megjelölte büntetőjogunk átalakitásának irányelveit.

A tanszéken, mint magántanár és mint professzor, összesen 65 egyetemi féléven át büntetőjogunknak kiváló müvelője volt. Ő volt az első, aki egyetemünk jog- és államtudományi karán 33 esztendő előtt, a nagynevü Pauler távoztával támadt hézag betöltése gyanánt, tanitani kezdte a büntető perjogot, ezt a gyakorlatilag oly fontos tudományt.

Teljesen uttörő volt működése egyetemünk jog- és államtudományi karán abban is, hogy már évtizedek előtt büntetőjogi praktikumokat kezdett tartani, melyeknek nagy jelentősége iránt a gyakorlati tanszakok terén ma már mindannyian egyetértünk.

Minden tudós és minden tanár, ha egyáltalában számottevő egyének, kivéve azt az egy-két uttörőt, akikből több évszázadban csak egy-egy jelentkezik, tudományos munkásságában annak a korszaknak jellemző vonásait fejezi ki, amelynek irányelvei szellemében munkálkodott és tanitott.

A büntetőjog tudományos művelésében három ilyen főkorszakot ismerek. Az első a XVIII. század második felében kezdődő és a XIX. század elején nyert törvényhozási megvalósitást. Ez az irány az egész büntető törvénykezést emberiesebbé és egyuttal igazságosabbá tette és sulyt helyezett az egyéni jogok elismerésére, a büntetőjog szoros alkotmányjogi vonatkozásainak hangsulyozására. A második főirány a büntetőjognak és perjognak mint jogi tanszakoknak dogmatikai müvelése. A harmadik csoportba azok a radikális uj irányok tartoznak, melyek a sociologia és természettudományok kutatási módszerét vitték át a szóbanforgó tudományágak körébe.

* A bucsuztató bevezető és befejező részét térkimélés szempontjából elhagytuk.

Dr. Fayer László mint tudós azt az emberiességet, nemesszivüséget és optimismust képviselte, amely a XVIII. század nagy uttörőinek jellemvonása volt. Mint tanár és mint a jogirodalom munkása egyike volt azoknak, akik a legszabadelvübb és legemberiesebb szellemben dolgoztak. Ezekre a szempontokra helyezett ő fősulyt, ezek adták meg egész tudományos egyéniségének jellemző vonásait.

Két évvel azután, amikor a tanszékre lépett, az általa tanitott tudományágakban olyan uj irányok léptek fel, melyek a régi büntetőjog és törvénykezés épületét teljes lerombolással fenyegették. Fayer László ezekből is mindent megfigyelt, sokat olvasott, sohasem zárkózott el attól az óriási haladástól, melyet e tudományágak terén az utolsó évtizedekben találunk; de nem is fogadott el azonnal, birálat nélkül minden radikális reformeszmét és igy ment maradt attól a hibától, amelybe sok nagynevü külföldi kartársa esett, hogy a tulzásokat rövid idő alatt vissza kelljen vonnia.

A nemzetközi tudományos kongresszusokon és a külföldi folyóiratokban kifejtett munkásságával növelte azoknak a magyar tudósoknak számát, akiknek nevét hazánk határain kivül is tisztelettel emlitik.

Európai értelemben véve modern tudós volt és mégis sohasem tagadta meg nemzetét, sőt nálánál senkisem viseltetett több rajongással a régi magyar törvényelőkészitésnek maradandó érdemei iránt.

Napjainkban egészen szokatlan lelkesedéssel fáradt, poros levéltárakban és régi fóliánsokban kutatott abból a czélból, hogy összegyüjtse azon törvényelőkészitő munkálatokat, melyeket a 40-es évek halhatatlan magyar államférfiai, Deák Ferencz és nagy munkatársai örökségül hagytak reánk. A Magyar Tudományos Akadémia megbizásából, becses bevezető tanulmányokkal kisérve, négy terjedelmes kötetben szerkesztette a 43—44. évi büntetőjogi javaslatok anyaggyüjteményét.

A magyar büntetőtörvényhozásnak azelőtt sem volt, ezután sem lesz oly fényes korszaka, amelyben annyi történeti név viselője, akkora önzetlenséggel, odaadással, a tekintélynek és a népszerüségnek olyan dicsfényével környezve dolgozzék, mint ezt tették az 1840: V. tcz. által kiküldött országos választmány tagjai. Mikor Fayer Lászlót temetjük, ugy érzem, mintha szétpattant volna egyike azoknak az aranylánczszemeknek, melyek bennünket, epigonokat, azoknak a nagy időknek nagy embereihez füzték.

II.

Dr. Kenedi Géza ügyvéd a ravatalnál a Magyar Jogászegylet nevében a következő bucsuztatót mondotta:

A Magyar Jogászegylet nevében veszek tőled mindörökre bucsut, tudós társaságunk felejthetetlen alelnöke. Ifjuságod tanár-szószólója után életed nehéz küzdelmének fegyvertársai, akik büszkék voltak rád, amig velük vivtad a jobbért, a haza nagyobb boldogságáért soha nem nyugvó harczodat, most, hogy elpihentél, megtörve állják koporsódat körül.

Az ifju sziv megérzi, de a férfiak szive érti csak, hogy mit veszitett benned a magyar jogtudományosság. Lelked nemes prizmáján keresztül ama fénysugár szóródott közénk, amelyet a nagy Beccaria humánus lelke lövelt a késő korra. Tudós mécsvilágod mellett pedig Deák Ferencz bölcs magyar jogász-szelleme virrasztott veled.

Egy-egy csillag a nemzetnek égboltozatán tudósok mécsvilága, és most, hogy a tied örökre kialudt, megértjük mint senki ugy, hogy mit mondott a költő:

Hazám, szegény hazám, te
Neked kevés van ilyen csillagod.

Menj, hű és igaz árnyék, utolsó utadra, szerényen, amint közénk érkeztél. Mert bölcs valál és sok hasznossal ajándékoztad meg nemzetünk, áldással kisér végső utadra a férfibüszkeség. És mert jó valál és ezzel szentelted meg tudományod kemény szigorát: emléked megőrzi köztünk a szeretet.

Fayer László, Isten veled!

III.

Az elhunyt barátai köréből dr. Bleuer Samu ügyvéd a következő bucsuztatót mondotta:

Fayer László tudományos müködése a modern-kor eszméit egyeztette össze a classicus büntetőjog elveivel. Mig Csemegit a *jogállam* eszméje vezette, Fayer Lászlónak az a jogrendszer volt ideálja, melynek legfőbb elve az *egyén jogainak* tisztelete s melynek legelső czélját az *emberi jogok* védelme képezi.

Tanári müködése túlterjedt a tanitáson. A kathedrán vezetője, azontul pedig atyai barátja volt az ifjuságnak, melynek szellemébe saját eszméit, szivébe pedig a maga érzéseit plántálván: saját erejét és müködésének áldásos hatását sokszorozta meg.

Azonkivül pedig philantrop volt a szó legnemesebb értelmében. Nagy és nemes szeretete nemcsak azokra vetette sugarait, kiknek azt a szerencsét juttatta osztályrészül a sors, hogy Fayer László tanitványai lehettek. Elhatottak ezek a sugarak mindenhová, hol ártatlanok epedtek az igazság után, vagy ahol szerencsétlenek sóvárogták a megenyhülést. Az *Igazságnak* és az *Emberszeretet*nek Voltaire óta nem volt ily fáradhatatlan és elszánt harczosa!

Élete alkonyán meglátta eszméinek, müködésének győzelmét: ugy a magyar törvényhozás programmjában, mint azon jogászközönség közvéleményében, melyet ő tett fogékonnyá a büntetőjog modern eszméi iránt.

És miután életének ezt a czélját elérte: szemeit csöndesen zárta le a Halál!

IV.

Dr. Kováts Gyula egyetemi tanár előadásának megkezdése előtt a következőképpen emlékezett meg az egyetemet ért veszteségről:

Tisztelt Hallgatóság! Engedjék meg, hogy mai előadásom megkezdése előtt megemlékezzem a tegnapi napról.

Tegnap temették el kedves kollégámat Fayer Lászlót. Nem szükséges Önök előtt magyaráznom, hogy ki volt Fayer László. Még sem mulaszthatom azonban el, hogy egy-két benne lakozott momentumra fel ne hivjam figyelmüket. Teszem ezt azért, mert mint egyetemi polgároknak, szolidaritásban kell magokat érezniök azzal a müködéssel, melyet ő mint professzor fejtett ki.

Fayer László nem volt az az ember, aki felcsapott tudósnak, mint egyik másik tette, abból az ötletből, hogy a büntetőtörvénykönyv életbe lépett. Ő már a büntetőtörvénykönyvet megelőző hetvenes években foglalkozott igazában büntető joggal. Foglalkozott vele tudományos értelemben ugy, hogy őt a büntetőtörvénykönyv életbe lépte egyátalán nem lepte meg. Ennek következtében nemcsak a büntetőtörvénykönyv iránt érdeklődött, de a büntetőtörvénykönyvet megelőző jogfejlődés iránt is. Hozzá járult ehhez helyes magyar érzése is. Nemhiában született Kecskeméten. Már a stilusa is elárulta, hogy Kecskemétről került ide. A magyar nyelvet valójában jól kezelte. Ezzel volt kapcsolatos a magyar mult iránt való érzéke is. A saját kriminalistáinkat: Bodót és Szlemenicset szerette emlegetni, de leginkább az egyetem egykori nagy büntetőjogi professzorát Pauler Tivadart. Tette ezt ugy a katedrán, mint irodalmi müködése közben, mely az 1843. évi büntető javaslatunkra is bőségesen kiterjeszkedett. Valójában elmondhatni róla, hogy professzori és irodalmi müködése egyaránt belekapcsolódott nemzetének életébe. Ugy a régi, mint a folyó birói itélkezésünknek éles megfigyelője volt, jól tudván azt, hogy a törvény holt betü, ha abba a végrehajtás nem lehel életet. Leginkább a

judikaturára törekedett hatni s nem egyszer sikeresen is hatott rá ártatlanul elitélt ügyefogyottak érdekében, ami életének szintén jellemző vonása. Valójában nem csekély feladat azon a ponton küzdeni a jogért, amelyen a legégetőbb a küzdelem. De ő nemcsak tudta, de akarni is tudta a jogot, még a szegény ügyefogyottak érdekében is.

A jog meg a virtus nála szoros összeköttetésben állottak egymással, amint a jogász életének ugy is kell folynia, hogy benne a virtusos, karakteres embert felismerjük, aki foglalkozásának teljesen odaadja magát. Ilyen volt Fayer László. Elmondhatjuk, hogy nem élt kettős életet. Professzori tanitásos hivatásának élt s tudománynyal foglalkozott, amikhez az egészen jól hozzáillett, hogy a Jogtudományi Közlönyt szerkesztette. És hogyan szerkesztette? Munkatársakul még a fiatalságot, korábbi hallgatóit is meginvitálta. Igy fonyódik bele még a szerkesztésbe is a professzori müködése. Magam is valaha ugy kezdtem fiatal ember létemre professzori ösztönzésre a jogirodalmi müködést, hogy a Jogtudomány Közlönybe irogattam. Ezt néha-néha az ő szerkesztése alatt is szivesen folytattam s annál szivesebben, mert annak hasábjain a Fayer invitálta fiatalsággal állottam egy sorban, kik nekem is hallgatóim voltak.

A Jogászegylet körében is folyton érintkezett egykori hallgatóival. Csupa professzori karitászszal volt tele. Sohasem unt bele. Pedig professzori müködése három deczenniumba játszik bele, nem csekély küzdelmek közepett. Mint magántanár kezdte s nem könnyen vitte fel a rendes professzorságig. Semmit se ért el ingyen. Ez a küzdés rá jellemfejlesztő hatással volt. Sohasem panaszkodott. Még a testi szenvedései miatt sem. Alig tudtuk hogy beteg s máris elköltözött. Ime egy elmult élet, mely nem egy tekintetben utánzásra méltó. Igazán virtusos jogászember volt, amit aztán ismert szerénységével tetézett. Áldás emlékére!

V.

Dr. Vámbéry Rusztem egyetemi magántanár a temetés után következő napon tartott előadásában egyebek közt a következő szavakban jellemezte az elhunyt egyéniségét.

A magyar büntetőjog ujabb történetében, melyet maga Fayer három korszakra osztott fel: a Deák, a Pauler és a Csemegi korszakra, Fayer László neve jelzi a negyedik korszakot. Az ő nevéhez füződik a büntetőjogi átmenet a mult század doktrinérjeiben gyökerező liberális dogmáról, a jövő hajnalában derengő társadalmi eszmény felé. Ez átmenetnek tudatosan állott szolgálatában: elméje és gondolkodása a jövő — szive és érzelmei a mult felé vonzották.

Fayer volt az, aki a 80-as évek végén a Büntetési rendszerünk reformja cz. művével először hirdette Magyarországon a kriminologián alapuló kriminálpolitika szükségét s ismét Fayer volt az, aki büntetőjogi kézikönyvében és a determinismusról szóló tanulmányában vehemensen foglalt állást a kriminologiának a személyes szabadság dogmáját és az erkölcsi felelősséget érintő minden következménye ellen. Hogy élete munkájának középpontjában az 1843-iki büntetőjogi kodifikáczió állott, azon épp ez okból nem csodálkozhatunk. Hisz éppen a magyar büntetőjog renaissance-ának e terméke, melynek a már-már reá rakodó patina alatt rejtőző nemes formáit Fayer tárta fel, a legalkalmasabb eszközül kinálkozott számára, hogy a multban megmutassa a jövőt, hogy felfedje a szálakat, melyek a magyar büntetőjogi gondolkodás legjellegzetesebb termékét a büntetőjog várható fejlődéséve összekapcsolják.

Erkölcsi felfogásának ez alapgondolata: az emberszeretet, vezető érzése és eszméje volt nemcsak tudományos meggyőződésének, hanem élete minden tettének. Galambszivében semmit sem gyülölt, semmit sem vetett meg: csak a kegyetlenséget. Semmitől sem irtózott annyira, mint az erőszakosságtól s a lelki müveltség legmagasabb sphéráiba emelkedett kulturember finomultságával érezte át a *horror sanguinist.* Fayertől, aki mindig egész énjének sulyát vitte bele tudományos és gyakorlati legislatorius törekvéseibe, nem is lehetett mást várni, mint hogy saját erkölcsi felfogásának megvalósitását tüzze célul a kriminálpolitikájában is, melynek szolgálatában egész élete állt. Szüntelenül hangsulyozta, hogy a büntetőjogot bensőbb viszony füzi az ethikához, mint a jog egyéb ágaihoz, hogy a büntetési rendszer egy erkölcsi nevelőrendszer végső betetőzése, mi sem érthetőbb tehát, mint hogy az ethikai eszményt tekintette kiinduló és czélpontnak a büntetőjog reformjában.

Az emberszeretet mint erkölcsi ideál, az ember jóratermettségébe vetett szilárd hite adja meg a kulcsot azokhoz a reformokhoz, melyekért munkás életének minden tollvonásával küzdött. Ily reform volt elsősorban a halálbüntetés eltörlése.

Ölni nem szabad — e normát kategorikus imperativusnak tekintette még az állam számára is, s az abolitioban az erkölcsi kultura kérdését látván, valóságos fanatizmussal hirdette azt a büntető törvényjavaslat birálatának szentelt legrégibb dolgozatától kezdve mind haláláig.

Hogy a halálbüntetésről szóló munkája, melyet a 43-as javaslatok anyaggyüjteményében helyezett kilátásba, meg nem jelenhetett, örök vesztesége irodalmunknak.

Ugyanez alapgondolat volt rugója Fayer igyekezetének, mely a büntetési sanctio hatályosabbá tételét részben annak enyhitése által kivánta elérni. A feltételes elitéléstől, mely Fayer nevével elválhatatlanul forrott össze Magyarországon, és a többi erkölcsi büntetésektől, melyek megvalósitásáért harczolt, azt várta elsősorban, hogy az anyagi büntetéseket a sulyosabb deliktumok repressiójává szoritsa fel, ugy, hogy az erkölcsi büntetések bevonulásával az egész repressió, mint ő magát kifejezte, egy fokkal enyhébbé váljék. Büntetőjogi irányának e közismert szelidségét sokszor félremagyarázták, noha az nem volt egyéb, mint tudatos kifejezése a büntetőjog ama természetes fejlődésének, mely a repressió folytonos enyhülésében nyilvánul. Az erkölcsi reclassement, a társadalmi rend ellen vétőnek beleillesztése a társadalomba, melyet Fayer a büntetés legfőbb czéljának ismert és hirdetett, arra inditotta, hogy a büntetőjogi tudomány europai fejlődését évtizedekkel megelőzve, a büntetés végrehajtását és a társadalmi megelőzés intézményeit állitsa a büntetőjog gyujtópontjaiba.

A fiatalkoru büntettesek és erkölcsileg elhagyott gyermekek nevelő rendszerét, a patronaget, a sértett kártalanitását éppugy lánczszemnek tekintette ebben a folyamatban, mint a progressziv börtönrendszer kiépitését, a feltételes elitélést vagy a pénzbüntetés reformját.

A birói fizetésrendezés kérdéséhez.

Mult számunkban, amidőn az igazságügyi tárcza költségvetését tárgyaltuk, megemlékeztünk a kilátásban levő fizetésrendezési törvényjavaslatról is. Azóta az igszságügyminiszter megtette nyilatkozatát a pénzügyi bizottságnak f. hó 7-én tartott ülésében s igy ma már abban a helyzetben vagyunk, hogy a miniszteri nyilatkozatok alapján foglalkozhatunk a kérdéssel.

Mint ismeretes, a fizetésrendezés elmaradása forrongást keltett a birói karban, mely emiatt már szervezkedni is kezdett. Mikor a hangulat már rendkivül ingerült volt, az igazságügyminiszter azzal a kéréssel állitotta meg a szervezkedést, hogy legyenek türelemmel a birák addig, mig ő megteheti nyilatkozatait a pénzügyi bizottság ülésében s majd akkor ki fog derülni, hogy a birák *többet kapnak, mint amennyit kértek.* Ez a nyilatkozat valamennyi napilapban

megjelent s a szervezést előkészitő bizottság egyik tagja nyilvánosan meg is erősitette.

Lássuk tehát most már, mi az, amit a birák kapnak.

Amit a miniszternek meglehetően zavarosan közölt nyilatkozatából pozitivumként kivehetni, mindössze annyi, hogy legközelebb be fog nyujtani egy törvényjavaslatot a birák fizetésének rendezéséről, mely, némely kevéssé fontos intézkedést leszámitva, azt fogja tartalmazni, ami a Széll-féle javaslatban volt.

Megjegyzendő, hogy a Széll féle javaslat annak idején a birák körében éppen nem keltett megelégedést és megnyugvást s ha hozzáteszszük ehhez még azt, hogy még ez a nem kielégitő javaslat is három-négy évvel később valósittatik meg, mint amikor életbe lépett volna, ha ezt az obstructio meg nem akadályozza, — ennek alapján megállapithatjuk az igazságát annak a kijelentésnek, hogy a birák többet kapnak, mint amennyit akartak.

De lássuk a részleteket.

A Széll-féle javaslat olykép rendelkezett, hogy az albirák és alügyészek 20%-a a VIII. fizetési osztályba soroztatik; az ilykép megszaporodó birói és ügyészi állásoknak pedig 10%-a a VI. osztályba, 30%-a a VII. és 60%-a a VIII. osztályba fog tartozni. Ellenben a budapesti birói és albirói összes létszámból csak 20% maradt volna a IX. fizetési osztályban, sőt a miniszternek jogában állott volna akár ugy is rendelkezni, hogy a budapestiek közül egy se maradjon a IX. osztályban.

Semmi kétség sincs benne, hogy elsősorban az albirák helyzetén kell segiteni. Ezek ma oly nyomoruságosan vannak fizetve, hogy a képzelhető legnagyobb könnyelmüség kell ahhoz, hogy a perek 95%-ában való önálló biráskodást, mely tulnyomó részben az itélet azonnali végrehajthatóságával van egybekötve, ily fizetésü tisztviselők kezére bizzuk. Világért sem akarjuk kicsinyelni az albiráknak sem megbizhatóságát, sem puritán erényeit. De a törvényhozásnak nem szabad abban a feltevésben intézkednie, hogy csupa heroszokat, mártirokat fog találni, akik a legnagyobb nyomorban is meg fogják őrizni hozzáférhetetlenségüket. Tiszta szivvel és teljes meggyőződéssel valljuk, hogy a magyar albirói kar megőrizte a birói tóga tisztaságát s oly magas erkölcsi szinvolon áll, amilyet más köztisztviselői kategoriában nálunk fel nem találhatni. Az albirói kar megpróbáltatása azonban még csak ezután kezdődik. Alig négy éve annak, hogy egész Magyarországon abnormis mértékben fokozódott a drágaság, amely minden téren egész sulyával nehezedett a fogyasztásra utalt hivatalnoki osztályra, különösen a birákra, akiknek törvény erejénél fogva nem lehet fizetésükön kivül egyéb keresetük. A drágaság pusztitó hatásai még csak ezután fognak mutatkozni, mert az elmult pár év alatt a kis fizetésü hivatalnokok még annyira amennyire igyekeztek ellenállani s kiadásaik redukálása, kölcsönök, vagy más eszközök utján fentartani az egyensulyt. Ilyen körülmények közt természetes, hogy komolyan és alaposan hozzá kell látni a birák fizetésrendezéséhez.

Az albirák helyzetén a Széll-féle javaslat mindössze annyival akar könnyiteni, hogy ötödrészüket beviszi a VIII. fizetési osztályba. Ez 1200 ember közül mindössze 240 emberen segit, 960 pedig megmarad a mostani nyomoruságos állapotban.

De az igazságügyi kormány még ezt a kis reformot is lefokozza, mert még ebbe az ötödrészbe is be akarja számitani mindazokat, akik 1903. év óta helyi előléptetésben részesültek, illetőleg a költségvetésben átrendszeresitett állások terhére kineveztettek, ugy hogy a végeredményben, mint maga a miniszter is elismeri, csak 129 albirói állás lesz járásbirói állásra átformálva.

Nem sokkal többet jelent a Széll-féle javaslat abbeli rendelkezése sem, hogy a birák 30%-a fog ezentul a VII. fizetési osztályba tartozni. Ez mindössze egy tizedrészszel való javitása az 1893: IV. tcz. rendelkezésének.

Az egész reform jelentőségét a következő adatok mutatják:

Az albirák és alügyészek száma az 1907.-i költségvetési tervezet szerint 1069. Ebből a számból átrendszeresittetik birói állásra 129. Marad tehát a IX. fizetési osztályban továbbra is 940 albiró és alügyész.

A törvényszéki birói és ügyészi állások száma eme 129-czel és az 55 uj állással együtt 1587. Ebben a számban az összes elsőfolyamodásuak benne vannak, tehát a táblásitottak és a VII. osztályosok is.

Lesz pedig az uj rend szerint egy tizedrész a VI., három tizedrész a VII., és hat tizedrész a VIII. fizetési osztályban, ugy hogy a VI. osztályba 158, a VII. osztályba 476 és a VIII. osztályba 953 biró és ügyész fog tartozni.

Mit jelent ez az 1906.-i költségvetéssel szemben?

Az 1906.-i költségvetés szerint van: a VI. osztályban 133, a VII. osztályban 265, a VIII. osztályban 931, a IX. osztályban 1143. Előlép tehát: a VI. osztályba a mostani 133 mellé még 25, a VII. osztályba a mostani 265 mellé még 211 és a VIII. osztályba a mostani 931 mellé még 22.

Eszerint, ha ez a rendezés végre lesz hajtva, a VII. osztályból a VI.-ba átlépő 25 nek helyére, valamint a VII. osztályban rendszeresitett 211 uj helyre összesen 236 biró jut a VIII. osztályból a VII.-be. Marad tehát a VIII. osztályban 695, melyhez az 55 főnyi szaporitást hozzászámitva, lesz 750, ugy, hogy a 953-ra való kiegészités végett 203 albiró lesz kinevezhető, vagyis a IX. osztályban marad 1143—203 = 940, mint fent kimutattatott.

Végerenményben tehát azok a birák jutnak be a VII. fizetési osztályba, akik a VIII.-ban már nyolcz-kilencz évet töltöttek s azok az albirák, akik ugyanennyi időt eltöltöttek a IX osztályban, be fognak jutni a VIII.-ba.

Ez egyuttal világos képét nyujtja az egész reformnak. *Közel egy évtizedig kell az albirónak ezentul is a IX. fizetési osztályban nyomorognia*, helyzete tehát jóformán semmivel sem fog javulni. A törvényszéki birák valamivel már jobban járnak, de helyzetük javulása szintén igen csekély.

Még silányabb szinben mutatja a reformot a következő megfontolás:

Az érdemesebb és használhatóbb albirák eddigelé is eljutottak 8—9 év alatt a törvényszéki birói állásokra. Valószinü, hogy ezentul is részesülni fog az érdemesség is a kinevezéseknél. Igy tehát a reformnak csak az lesz a haszna, hogy a kevéssé érdemesek, kik az eddigi rendszer mellett nem léptek volna már elő, egy évtized mulva helyi előléptetésben részesülhetnek. Ellenben a hasznavehetőbb, érdemesebb alkalmazottak szempontjából a reformnak éppen semmi értéke sincs.

Ugyanez áll a birákra is, mert 8—9 év alatt ezek közül is előléptek az érdemesebbek. Itt is tehát a kevésbbé érdemesek fogják csak a reformnak hasznát venni.

Nem a mi hibánk, ha a kevésbbé érdemesek kiemelésre és támogatására irányuló nizust semmiképpen sem tudjuk appreciálni.

Ami a Széll-féle javaslatban egyedül értékes volt, azt a kormány — ugy látszik — elejtette. És pedig azt a passust, mely szerint a budapestiek összes létszámából legalább négy tizednek a VII., négy tizednek a VIII. osztályba kellett tartoznia s a IX. osztályba legfeljebb két tized volt sorozható. Ezt elejtette a miniszter s igy ezzel is növelte azt az elkeseredést, melyet a budapesti birói kar egy cseppet sem titkol.

Végül csak röviden akarjuk még kiemelni, hogy a birói fizetésrendezésnek a miniszter ur által kontemplált keresztülvitele hozzávetőleges számitással mintegy egy millióba kerül. Ha a miniszter ur reászánt volna még fél millió K-t, az

egész kérdést véglegesen s mindenkinek teljes megelégedésére oldhatta volna meg, amint ezt lapunk 42. számában is kifejtettük. Igy azonban alig fél munkát végez és a birák nyugtalanságát le nem csillapitja, mert helyzetükön alig valamit segit. *V.*

Törvénytervezetek az ügyvédi rendtartásról.*

Ugy vélem, hogy vidéken, főleg a kisebb városokban, amelyek ugyan kir. táblai székhelyek, minél kevesebben fognak vállalkozni a felsőbirósági ügyvédkedésre, mert félő, hogy kevésbbé fog megélhetést biztositani. A polgári perek nagyobb része járásbiróságoknál indul, mert a kereskedők, iparosok perei s egyáltalában a rendszerint előforduló perek nagyrésze az 1000 K-án alól van, kötvényeken, szerződéseken alapuló követeléseknél meg jobbára ki van kötve a sommás bíróság. A kir. törvényszékek előtt folyó bünügyeknek, bár nagy számmal terhelik a bíróságokat, igen nagyrésze a kamara által kirendelt védőket igényel, a kir. táblán pedig a közvédőkre támaszkodik.

Ugy látszik a tervezet maga is fél ettől, azért intézkedik 30. §-ában ugy, hogy «*ha valamely kamarában kellő számu felsőbirósági ügyvéd nem jelentkezik, az igazságügyminiszter a kamara felterjesztésére megengedheti, hogy a felsőbirósági ügyvédi teendők elvégzésére a kamara legidősb tagjai közül azok, akik különben a kellő minősitéssel birnak és annyian, amennyire szükség van, müködési joggal ruháztassanak fel*».

A *létszámot* is az igazságügyminiszter *állapitja* meg.

«Abban az arányban, amelyben az önkényesen jelentkezők száma később szaporodnék, *csökkenti az igazságügyminiszter a* kinevezettek számát, a törlést azzal kezdvén aki oklevele után a legidősebb. Ha a törlendő a felsőbirósági müködésre önként jelentkezik, mint ilyen meghagyandó».

«A felsőbirósági teendőkre *miniszteri leirattal kirendelt* ügyvéd müködése közben alsóbirósági teendőket is végezhet, de végrehajtási cselekményeket nem teljesithet».

Ha már most valóban bekövetkezik, hogy nem lesz elegendő jelentkező a felsőbirósági ügyvédségre és a miniszter fogja a jogot megadni s az ily ügyvéd *ugy alsó, mint felsőbiróságok* előtt is ügyvédeskedhetik, hol lesz akkor az ügyvédség szétválasztása keresztül vive és hol lesznek az előnyök az ügyvédségre, melyek a szétválasztásból következnek? — Sehol.

Ellenkezőleg lesznek privilegizált ügyvédek, akik mindenütt ügyvédkedhetnek; mig a többieknek csak vagy az alsó, vagy a felsőbiróságnál lesz joguk ügyvédkedni.

Még ráadásul az *igazságügyminiszter* kegyelméből!

Tehát lesznek kinevezett ügyvédek. Beférkőzik ebbe a karba is a protectio után való szaladgálás.

Sőt lesz háromféle ügyvédség: *alsóbirósági* ügyvéd, *felsőbirósági* ügyvéd és *alsó- és felsőbirósági* ügyvéd.

Nem azt mondja a tervezet, hogy a legidősebb ügyvédek nevezendők ki; pl. ha a szükséglet 10 ügyvédet igényel, akkor a 10 legidősebb *nevezendő* ki. Ha ezt mondaná, legalább nem lehetne protectio hajhászat. De ez esetben kineveztetnék olyan is, ki alsóbirósági ügyvéd mértékét sem üthetné meg.

A kamara legidősebb «*tagjai közül*» lesz kinevezve a 10 tag. De hogy *hány legidősebb közül* lesz az a 10 kinevezve, azt nem mondja meg a javaslat és igy lehet, hogy pl. Nagyváradon 90 ügyvéd közül 45-öt fog a miniszter legidősebbnek venni és azok közül fog 10-et kinevezni.

Nincs-e elég tere a protectiónak? Nincs-e a miniszteri hatalomnak, önkénynek hely engedve; helyes-e az ügyvédi karba ily kinevezett ügyvédek által bevinni a privilegizáltak osztályát?

Nem és ezerszer nem! Nincs erre a magyar ügyvédségnek szüksége. De nincs az igazságszolgáltatásnak sem. Legalább ennek az egy osztálynak óvjuk meg a függetlenségét és ne engedjük közibük furakodni a miniszteri kegyek által megkülönböztetteket.

Oly módon alkotni kétféle ügyédséget, hogy jó eleve feltesszük, hogy nem fog elegendő számu felsőbirósági ügyvéd jelentkezni, nem segitése az ügyvédség helyzetének. Ellenkezőleg.

No de tegyük fel, hogy egy bizonyos létszám jelentkezett felsőbirósági ügyvédkedésre, de nem annyi, amennyi szükséges, akkor csak a hiányzó létszám lesz kiegészitve kinevezés utján. Hogy mennyi a hiányzó szám, mennyire van szükség, azt nagyon nehéz megállapitani, azt csak évek tapasztalata mutatja meg s megtörténhetik, hogy a protekczió nemcsak a kinevezés terén áll be, hanem ott is, hogy nagyobbnak fogja megállapitani a hiányzó létszámot mint a valódi szükséglet, csak azért, hogy minél több oly ügyvédet juttassanak kedvezőbb helyzetbe a többi felett.

Mert a tekintetben sem tiszta a tervezet, hogy kinek a joga megállapitani, hogy «szükség van és mennyire»? a kamarának vagy a miniszternek?

A miniszter a «kamara felterjesztésére megengedheti» «és annyinak, amennyire szükség van», hogy müködési joggal felruháztassanak.

Azt hiszem, hogy nem szükséges bizonyitani, hogy mily veszély rejlik a 30. §-ban.

Ettől eltekintve mi lesz a helyzet?

Az, hogy meginditja a pert az alsóbirósági ügyvéd a kir. járásbiróság előtt, felebbez a kir. törvényszékre, de már a felülvizsgálati kérvényt nem adhatja be, hanem ehhez már felsőbirósági ügyvéd kell. Ki fogják-e birni azt a kétszeres költséget a kisebb 400—1000 K közti perek?

Az, hogy minden pénzintézetnek — bármily kicsiny legyen az — minden kereskedőnek két ügyvédet kell tartania, egyik az elsőbirósági ügyeket viszi, a másik, ha egy 1000 K-n felüli per akad, a felsőbiróság előtt fogja az igazságot keresni.

Az lesz, hogy a nem törvényszéki székhelyen levő pénzintézetek a saját székhelyükön lévő ügyvédet váltóügyekben egyáltalában meg nem bizhatnak, mert azok egyike sem lesz felsőbirósági ügyvéd, hanem a kir. törvényszék székhelyén kell felsőbirósági ügyvédhez fordulni.

Számos oly városa van hazánknak, hol csak járásbiróság van, de azért igen élénk kereskedés, több pénzintézet nagy forgalommal müködik s ezek számos ügyvédnek megélhetést is biztositanak. Ezek mint emlitém, a váltóügyködéstől elesnek és részben existenciájuk megy tönkre.

Van ugyan a tervezetnek egy §-a (26. §.), melyben az van mondva, hogy a *kamara megengedheti*, hogy a felsőbirósági ügyvéd törvényszéki székhelylyel nem biró helyen lakjék. Azt lehetne mondani, hogy menjen tehát kisebb vidékre is felsőbirósági ügyvéd. De ez előrelátható, hogy ilyen nem lesz az országban talán egy sem, mert a kisebb vidék nem nyujthat annyi munkát, hogy abból egy felsőbirósági ügyvéd megélhessen.

Aztán itt felvetem a kérdést: miért van az, hogy a «kamara *megengedheti*», miért kell ezt a kamarától kérni? Vagy mi okból tagadhatná meg a kamara, ha valaki felsőbirósági ügyéd akar lenni, mikor azt senkitől sem tagadhatja meg, aki a törvényszéki székhelyen lakik?

Azt is megszabja a tervezet, hogy az «alsóbirósági ügyvéd székhelye a *járásbirósági székhely*». Azt hiszem, hogy ez aztt eszi, hogy olyan helyen nem müködhetik ügyvéd, hol nincs járásbiróság. Ez sem helyes. Van az országban sok oly hely, ahol nincs járásbiróság és mégis van müködő ügyvéd, mert van ugyanott például szolgabirói járási székhely, van adóhivatal, és vannak pénzintézetek. Ilyen például Biharban Érmihályfalva. Itt nincs járásbiróság és mégis van *két gyakorló ügyvéd* is.

* Az előbbi közl. l. a 44. számban.

Ezek a tervezet szerint költözködjenek el székhelyeikről és a székhelyükön lévő pénzintézetek maradjanak ügyvéd nélkül.

Nem tudom mit jelent a 28. §. első bekezdése: «a felsőbirósági ügyvéd székhelye a kir. tábla területén lévő valamely kir. törvényszék székhelye». Hisz minden törvényszék valamelyik kir. tábla területén van.

Mi lesz a városi, a megyei ügyészekkel? Ezek is bele fognak esni a kategóriákba? Ha igen, akkor a vármegyéknek két ügyészt kell tartani, egyik felsőbirósági, másik alsóbirósági ügyész lesz, vagy meg kell magánügyvédeket bizni. Mert sok helyt jelenleg csak egy ügyvéd van.

Vagy ki kell mondani, sőt ez talán anélkül is következik, hogy az ügyész nem mint ügyvéd, hanem mint köztisztviselő jár el. Aminthogy eddig is ismerünk ily határozatot, hogy az ügyésznek, ha magángyakorlat otnem folytat, nem is kell bejegyezve lenni a kamarába.

Jó. Fogadjuk ezt el. De akkor megint szemben állunk oly ügyvédekkel, akik például alsóbirósági ügyvédek, mégis jogositva lesznek a város, a megye, az árvaszékek pereiben, mint felsőbirósági ügyvédek is eljárni. Nem lesz tehát meg a szétválasztás. Talán még ezeknek lesz a legnagyobb tekintélyük. Ezek az ügyészek tehát felsőbirósági ügyvédek is lesznek azon több joggal is felruházva, hogy ezek mint köztisztviselők, végrehajtási jogcselekményeket is végezhetnek. Ugyanezen jog azonban más felsőbirósági ügyvédet nem fog megilletni, még a kinevezett felső és alsóbirósági (egy személyben) ügyvédet sem.

Egyáltalában nem találok semmi rácziót abban, hogy például nekem, mint alsóbirósági ügyvédnek jogom van egy milliós pert is vinni, ha szabadon választandó bíróság van kikötve, vagy három évnél nem régibb haszonbérért, például 100,000 K-s pert inditani és abban eljárni, ellenben nincs jogom egy 1001 K-s számlakövetelés vagy egy 10 K-s váltókövetelés iránt a kir. törvényszék előtt fellépni. Vagy viszont egy alsóbirósági ügyvédnek joga van rendőrbiróság előtt (értem például az iparhatósági ügyeket) akár 15—20,000 K követeléssel fellépni, de ugyanazon biró előtt a felsőbirósági ügyvéd nem védelmezheti meg felét.

Kiszabnak jogtalanul 20—30 K-t egy félre, illetéket. Az alsóbirósági ügyvéd mehet a pénzügyigazgatóság elé, de már a szegény fél kénytelen felsőbirósági ügyvédhez fordulni, hogy panaszszal élhessen a közigazgatási birósághoz. Vagy hogy ne fizessen két ügyvédet, kénytelen lesz mindjárt felsőbirósági ügyvédhez menni. De vajjon a nagy ügyekkel foglalkozó felsőbirósági ügyvéd el fog-e ily kisebb ügyeket vállalni?

Azt sem értem, hogy miért szükséges a perrendtartás alapján alakult választott biróságok előtti perekben csak felsőbirósági ügyvédeknek megadni a jogot. Hisz lehet kikötve választott bíróság csekély értékü ügyekben is, mely különben a sommás bíróság elé tartoznék.

A jövedéki kihágási ügyekről nem beszél a javaslat, de ugy képzelem, hogy miután a pénzügyi közegek vizsgálata után a vádinditvánnyal együtt közvetlenül a kir. törvényszékhez kerülnek az ügyek, ezek csak felsőbirósági ügyvédek müködési körébe tartoznak. Ámde miért? Hiszen jövedéki ügyek közül igen sok van, amely nagyon is csekély összeg körül forog. Mindenesetre ezekről is nyiltan kellene intézkedni.

A *telekkönyvi, perenkivüli, árvaszéki és hagyatéki* ügyekben aztán a felső és alsóbirósági ügyvédeknek egyenlő müködési körük van. Ezek nem adnak nagyobb tekintélyt az alsóbirósági ügyvédnek és nem degradálják le a felsőbirósági ügyvédet.

Nem tudom elhinni, hogy ez a kettéválasztás segitene az ügyvédségen, mert ugyanazon munkaanyag maradna ezután is és csak ritkább esetben emelkednék a kereset az által, hogy a fél két ügyvédet is kénytelen lenne fizetni. De amennyivel több hasznot hozna ez az ügyvédnek, annyival sujtaná az igazságkereső közönség érdekeit, ok nélkül tenné még drágábbá az igazságszolgáltatást. Ezt a kisebb perek meg nem bánnák. Attól lehetne félni, hogy még jobban szaporodnának a fegyelmi esetek, melyeknél az ügyvéd a maga költségeiből is elenged, csakhogy keresetre tegyen szert.

Alig hiszem, hogy az valami nagyban fogja emelni a tekintélyt, hogy a felsőbirósági ügyvéd végrehajtási jogcselekményt nem foganatosithat. Vagy ha ez kisebbitőleg hathat az ügyvédre, akkor ki kell venni az alsóbirósági ügyvéd kezéből is, mert olyant, ami lealacsonyitó, vagy kisebbitő, nem szabad annak kezében hagyni. Én ugyan nem gondolnám, hogy a biró itéletének végrehajtásában a jog uralmának végső konzequenczíája lealacsonyitó volna.

A tervezet azt hiszi, hogy a szétválasztás a felsőbirósági ügyvédnek emelkedettebb állást, nagyobb tekintélyt adna. Ez nagyon kis részben fog beválni, mikor mindkét ügyvédség egy kamarában marad és tetszés szerint léphet át bárki (10 éves ügyvédség után) egyik karból a másikba, vagy léphet onnan ismét az előbbibe vissza.

De nincs arra szükség sem. A nagyobb tekintélyt mindig az egyén képessége, jelleme, megbizhatósága fogja megadni és szabályozni.

Ezek előre bocsátása után átmegyek a javaslat egyéb intézkedéseire.

A javaslat 2. §-a *b)* pontja megköveteli, hogy az ügyvédi *oklevél elnyerése után meg két évi ügyvédi* gyakorlat mutattassék ki.

Nyiltan megmondja az indokolás, hogy «ezen intézkedésnek egyik forrása az az általánosan ismert kényszerhelyzet is, melyet az ügyvédségnek tulzsufolása teremtett és melynek visszaszoritása érdekében valamit tenni kell.» Megmondja, hogy ez «gát az áradás ellen».

Belátom, hogy e pályán tulzsufoltság van, s hogy ennek meg vannak a maga káros következményei is. Azonban a káros következményektől megóvni a szigoru fegyelmi törvények feladata. A tulzsufoltság megszünését pedig törvényekkel megvédeni nem lehet. Maga az élet fogja azt megszüntetni. Törvénynyel megakadályozni csak ugy lehetne, ha a numerus clausus behozatnék, de ez nem is igazságos, nem is helyes, nem is szabadelvü. A szabad ügyvédkedésnek, a szabad pálya hátrányai mellett meg van óriási előnye: a függetlenség. Nem igazságos ugyszólván csak a vagyonosabbaknak tartani fenn a pályát, mert az érettségi bizonyitvány elnyenyerése után négy évi jog, legalább háromévi ügyvédjelöltösködés és a diploma elnyerése után még két évi ügyvédhelyettesi müködés oly végtelen hosszura nyujtja el az előkészitő pálya bevégzését, hogy mire önálló ügyvéd lehet valaki, 28—30 éves lesz.

Ugyanazt reméltük a tudori foktól, a három évi praxistól is, és az ügyvédek száma nemhogy apadt volna, hanem inkább még nőtt. Igy lesz ez ezután is.

Az ügyvédi létszámot csak azzal lehetne apasztani, ha megnyittatnának a megélhetés zsilipjei számára. Ha az ügyvédi diplomának előnyt adnának a közigazgatás minden ágában, ha nem lennének a birósógok hermeticze elzárva az ügyvédek elől, ha nem lennének olyan törvényeink, hogy az ügyvédi diploma még a községi jegyzőségre sem qualifikál. Ily törvények mellett, akit egyszer sorsa az ügyvédi pályára sodort, annak többé nincs nyitva semmi más pálya, azon élni vagy halni, boldogulni vagy nyomorogni kell.

Én tehát az ügyvédhelyettesi intézménynek barátja nem vagyok. Nem vagyok még abból a szempontból sem, hogy ha nagyon kiterjesztjük a pályák előkészitésének idejét, ha 33 éves korban kezd valaki, akkor mindinkább megnehezitjük a családalapitásnak lehetőségét is, ami pedig nem kevésbbé fontos.

A 10. §-nál találkozunk először e szóval: «*elöljáróság*»; aztán a 160. §. megmagyarázza, hogy kikből áll az elöljárósági: elnök, alelnök, ügyész, titkár, pénztáros és 36, illetve 24 választmányi tagból. Ez csekély értékü megjegyzés, de én mégis ugy vélem, hogy nincs arra elég elfogadható ok, hogy miért nevezzük az eddigi választmányt ezentul elöljáróságnak.

A 31—44. §-ok foglalkoznak az ügyvédhelyettesekkel. Ezek általában, ha már ezen intézmény létesittetnék, helyes intézkedéseket foglalnak magukban.

A kérvényező a beadványban — igy szól a tervezet 33. §-a — «*életpályájának fordulóiról*» jelentést tenni tartozik, Nem tudjuk, hogy mit értsünk ez alatt, mert a 33. §. *a)* pontja már megköveteli, hogy igazolja, miként a törvény követelte képesitéssel bir. Jobb lenne a fenti szavakat világosabbakkal felváltani.

Helyes, hogy a főnök minden évben az ügyvédhelyettesről jelenteni tartozik, hogy az ügyvédhelyettes gyakorlatát megszakitás nélkül folytatja, de hogy arról is jelentsen, hogy «*kiképzése kielégitő e?*» felesleges kivánni, mert egy ügyvéd sem fogja jelenteni, hogy nem kielégitő, másrészt semmi gyakorlati jelentősége nincs, mert a két évi gyakorlat után az illető az alsóbirósági ügyvédek közé felveendő, akár kielégitő a kiképzése, akár nem.

Szó fér ahhoz, hogy: több ügyvédnek közös irodájában a helyettes, mint az «*összes szövetkezettek helyettese* jegyeztethető be és helyettesitheti főnökeit». E szabály akkor sem szenved változást, ha felső- és alsóbirósági ügyvédek szövetkeznek.

Nem vélem ezen intézkedést helyesnek. Ha két ügyvéd szövetkezik és közös irodát tart, nem lehet ellene kifogás. Ez kettőjük közötti kérdés. De hogy a szövetkezettek közös irodája is, *quasi mint egy czég bejegyezve legyen*, mert csak akkor lesz a helyettes is, mint a «*szövetkezettek helyettese*» bejegyezhető, nem hiszem, hogy az ügyvédi tekintély emelésére szolgálhatna. Sőt lehetne elképzelni, hogy 4—5 ügyvéd szövetkezne és ezeknek lenne közös helyettese. Az eddigi helyzet semmi nehézséget nem görditett a létezett közös irodák elé. De nincs szüksége törvény által létesiteni ügyvédi *társas czégeket.*

Természetes, hogy a felső- és alsóbirósági ügyvédek szövetkezésére nézve is ugyanez áll.

A 36. §. az ügyvédhelyettesnek megengedi, hogy «főnökét *azon* felsőfoku biróságok előtt, melyeknél főnöke müködési joggal bir, helyettesitheti». Ha e jogot meg nem adjuk az ügyvédhelyettesnek, akkor ugyszólván alig marad gyakorlata s tevékenységére tér, ha meg megadjuk, akkor hol marad a javaslat azon indoka, mely azt mondja, hogy a kettéválasztás azért is szükséges, mert — igy szól az indokolás — «a fiatal biró és öreg ügyvéd közt mindig lappang valamely viszály magva, ez a *lappangó ellentét annál veszedelmesebb, ha fiatal ügyvéd akarja jogra tanitani a Curiát*». És ime, bekövetkezik, hogy a még fiatalabb ügyvédhelyettes fogja ugyanezt tenni.

A 36. §. azon kifejezéséből, hogy a helyettes-ügyvéd *azon felsőfoku* biróságok előtt, melyeknél főnöke müködési joggal bir, helyettesitheti főnökét, az következik, mintha nem mindenik felsőbiróságnál birna müködési körrel a felsőbirósági ügyvéd. Pedig bir.

Dr. Hlatky Endre,
a nagyváradi ügyvédi kamara elnöke.

(Folyt. köv.)

Állampolgársági törvények összeütközése.*

A felhozottakból láttuk, hogy valóban szükség van olyan jogszabályokra, amelyek meghatározzák azt a jogot, amely az állampolgársági törvények összeütközése esetén alkalmazandó, láttuk azt, hogy mindazok az egyezmények, melyek a honi törvény (lex patriæ) alkalmazásából indulnak ki, czéljukat alig érik el, mert nincsenek szabályaik, amelyek alapján kétséges állampolgárságu egyének állampolgársága meghatározható volna. A szükség hatalmasan indokolja azt, hogy nem szabad idegenkedni a biróságoknak a két souverenitás összeütközése esetében dönteni, nem szabad idegenkedni a biróságoknak az állampolgárság területi hatályának meghatározásától. Megerősiti állásfoglalásunkat az, hogy a nemzetközi magánjogi irodalomban számos iró a legkülönfélébb szabályokat ajánlotta már ezen kérdés megoldására.

Cogordan az állampolgárságról irott könyvében azt mondja, kiindulva a spanyol argentinai szerződés egy intézkedéséből, hogy a kérdés megoldására elégséges volna meghatározni azt, hogy ha egy egyén állampolgársága kétes, ugy azon állam polgárának fog tekintetni, amely állam polgárának tekintik lakhelyén az illetékes hatóságok.

A kérdés azonban ezzel az ajánlott intézkedéssel még mindig nincsen megoldva, mert hiszen még mindig fenmarad az a kérdés, minő elvek alapján határozza meg az illető egyén állampolgárságát az az állam, hol az ily kétes állampolgárságu egyén lakik.

Weiss nemzetközi magánjogában azt állitja: «Ha az egyén azon államok területének egyikén lakik, amelyekhez tartozik, lakhelye államának polgáraként tekintendő, mert az által, hogy az egyik államba letelepedett, kifejezetten választott azon állampolgárságok között, melyet születése, által megszerzett. Ha azonban az illető egyén egyikében sem lakik azoknak az államoknak, melyekhez tartozik, annak az államnak polgáraként tekintendő Franciaországban, amely államnak törvénye jobban hasonlit a franczia törvényhez.»

Weiss álláspontjával szemben arra kivánok utalni, hogy Weiss tulajdonképpen nem oldja meg azt a kérdést, vajjon, ha egy egyént két souverenitás magának követel, melyik a két törvényhozás közül van a nemzetközi magánjogi elvek szerint jogositva az egyén állampolgárságát meghatározni, hanem nyilvánvalóan külső momentumok alapján határozza meg az egyén állampolgárságát.

Teszem, Franciaországban született magyar állampolgárnak Franciaországban gyermeke születik és a születés a consuli anyakönyvbe bevezettetett. Ez az egyén a franczia állampolgársági törvény értelmében franczia, mert Franciaországban született gyermeke egy Franciaországban született idegennek; a magyar állampolgársági törvény értelmében magyar. Weiss már most nem határozza meg azt, hogy melyik törvényhozás illetékes annak a kérdésnek eldöntésére, hogy minő államhoz tartozik ez a gyermek, azaz nem állit fel nemzetközi magánjogi szabályt, hanem csak kisegitő szabályt ad a birónak.

Ha már most a gyermek nagykoruságáig és azontul pár évig Párisban marad, majd pár évig Magyarországon tartózkodik, végül pedig Angliában telepszik meg, ugy Weiss szerint, amig Párist el nem hagyta, franczia állampolgárnak volt tekintendő, miután Magyarországra jött, magyar állampolgár lett, azután Angliában letelepedvén ismét franczia lett, mert az angol törvény inkább hasonlit a francziához, mint a magyarhoz.

A Weiss által ajánlott megoldás ez esetben kétes állampolgárságot még kétesebbé tette.

Nézetem szerint meg kell határozni a nemzetközi jogi elvet, meg kell határozni, hogy az adott esetben a biró államának nemzetközi jogi szabályai szerint melyik törvényhozó illetékes az állampolgárság meghatározására. Arról van szó, vajjon az adott esetben leszármazás (magyar jog) vagy a születés helye (franczia jog) határozza-e meg az állampolgárságot. Ezt a kérdést meg kell oldani és nem elodázni. Meg lehet pedig oldani akképpen, hogy kiindulván abból, hogy az állampolgárság megszerzése itt, mint a születés tényének jogi consequentiája jelentkezik, tehát az állampolgárság ugyanazon törvény szerint birálandó el, mint amely törvény szerint biráltatnának a születés egyéb jogi consequentiái, a törvényesség, vallás és stb., azaz, ha ezek a kérdések a lex fori szerint, az atya államának törvénye szerint elbirálandók, akkor a magyar törvény alkalmazandó, ha elbirálandó a lakhely törvénye szerint, ugy a franczia jog alkalmazandó.

Lényegileg ugyanez a megjegyzésem van Niemeyer tanár javaslatával szemben, mely a japán törvény következő intézkedésével egybehangzó:

«Solche Personen, welche zweien oder mehr fremden Staaten angehören, werden durch das Recht das Landes regiert, dessen Staatsangehörigkeit sie zuletzt erworben haben.»

A nemzetközi magánjogi irodalomban általános igyekezetet látunk a kettős állampolgárság kérdésének megoldása

* Befejező közl. — Az előbbi közl. l, a 41., 42., 43. és 44. számban.

irányában, de mindezek a megoldások — akár az, melyet nekem volt szerencsém kifejteni, akár az melyet Cogordan vagy Pillet, Niemeyer vagy Weiss ajánlanak, — nem szüntetik meg az állampolgársági törvények összeütközéséből származó összes nehézségeket.

Nem szüntetik meg az okból, mert mindezek a szabályok kénytelenek megengedni azt, hogy az érdekelt állam birái — hivatkozással az állami közrendre — az idegen jog helyett saját jogukat alkalmazzák. Minden eredmény tehát, melyet nemzetközi magánjogi szabály felállításával e téren elérhetünk az, hogy egyetértést létesitsünk az egyik érdekelt és az összes többi nem érdekelt államok közt.

Hogyan oldható meg ezen utolsó nehézség? Bartin már idézett tanulmányában igen szellemesen fejti ki a «notion de l'ordre public (a közrendre való hivatkozás) elméletét és okait. Épp ugy, mint a nemzetközi jogi szabályok, mondja szerzőnk, csak olyan államokkal szemben alkalmaztatnak, melyek már a czivilizáczió bizonyos fokát elérték, ugyanugy a nemzetközi magánjogi szabályok csak olyan államok jogrendszerei közt nyerhetnek alkalmazást, amely államok jogrendszerei hasonló elvekből indulnak ki. Minden egyes nemzetközi jogi szabály alkalmazása előtt megállapitandó az, vajjon az illető állam czivilizáczió ja és gazdasági viszonyai indokolják-e az illető szabály alkalmazását. Minden nemzetközi magánjogi szabály alkalmazása előtt eldöntendő, vajjon a nemzetközi magánjogi szabály által alkalmazni rendelt törvény és a biró joga közt nincsen-e egy áthidalhatatlan ür, mely kizárja azt, hogy az idegen jog a biró államának területén érvényesüljön. A biróságok mindig ilyen áthidalhatatlan ürt látnak fenforogni, midőn az állampolgárság kérdésében a kifejtett nemzetközi magánjogi szabályok értelmében alkalmazandó jog nem vezet a lex forival egyenlő eredményre. Ez az állapot csak ugy szüntethető meg, ha a különböző jogrendszereket közelebb hozzuk egymáshoz, ha az állampolgársági törvényeket egységesitjük. Végleges eredmény csak akkor érhető el, ha az állampolgársági törvények egységesitése által a törvények összeütközését megszüntetjük.

A rokonitó jogtudomány módszerét alkalmazták Önök is ezen kérdések megoldására, brüsseli és genuai conferentiájukon, midőn is egy egységes állampolgársági törvény tervezetét állapitották meg és ugyanez a módszer szolgált az Institut de Civil International ismert határozatai alapjául.

Figyelmeztetni kivánok azonban arra, hogy az összes nehézségek épp oly kevéssé oldhatók meg egyedül a rokonitó jogtudományok módszerének alkalmazásával, mint amily kevéssé oldhatók meg az összes nehézségek a nemzetközi magánjogi módszer alkalmazásával.

Tegyük csak fel, hogy az összes államok megegyező állampolgársági törvényeket léptetnek életbe. Vajjon nem volnának-e szükségesek ebben az esetben is a nemzetközi magánjog szabályai? Igenis szükségesek volnának ezek a szabályok avégből, hogy meghatározzák azoknak a személyeknek az állampolgárságát, akik még ezen alig elképzelhető jövőt megelőző korból vannak a kettős állampolgársággal megterhelve. De nem szabad elfelejteni azt sem, hogy lényegileg ez az óhajtott és egységes állampolgársági törvény nemzetközi magánjogi szabályokon épülhet csak fel, mert hiszen alapjában minden állampolgársági törvény nemzetközi magánjogi szabályokat rejt magában. A nemzetközi magánjogi szabályok azok a szabályok, melyek megállapitják azokat az elveket, melyek szerint az összes elképzelhető tényekre vonatkozó törvényhozói hatalom az összes elképzelhető x. törvényhozó közt megoszlik. A belföldi magánjogi szabály ellenben az a materiális intézkedés, melyet az állam az őt megillető hatalommal a neki a nemzetközi magánjogi szabály által kijelölt alkalmazási körben életbe léptet. Minden állampolgársági törvény felsorolja mindazokat az eseteket, amely esetekben alkalmazandó, minden állampolgársági törvény tehát meghatározza a saját alkalmazási körét. Azaz az összes államok szempontjából tekintve, minden állam meghatározza, hogy az össz-souverenitásból minő részt kiván a maga számára igénybe venni. Miután pedig a nemzetközi jognak egy alapelve szerint az államok egyenlőek, szükségszerüleg áll az, hogy minden állam az össz-souverenitásból a maga számára csak oly részt van jogositva igénybe venni, mint a minő részt a többi államoknak engedélyez. Példával megvilágitva a mondottakat, ha teszem egy állam azt mondja: «minden a területemen született ember állapolgárom», ebből következik, hogy:

1. állampolgársági törvényhozására irányuló hatalmát csak azon egyénekkel szemben veszi igénybe, akik területén születtek;

2. hogy elismeri, miután minden államnak az össz-souverenitásból ugyanannyi része van, mint neki, miszerint minden állam törvénye illetékes azon egyénekre nézve, kik területén születtek.

Minden állam állampolgársági törvényében van egy specziális nemzetközi magánjogi elv, mely meghatározza, minő elvek szerint oszlik meg az össz-souverenitás az egyes államok között.

Mindezideig azonban a physikus szavával beszélve, légüres térben dolgoztam, kiindultam abból, hogy miután az államok egyenlők, minden állam az össz-souverenitásból ugyanoly részt vindikál magának, mint amennyit más államoknak engedélyez. Ez a feltétel azonban, ha az egyes állampolgársági törvényeket nézzük, nem áll fenn. Az egyes állampolgársági törvények tanusága szerint majd minden állam a souverenitásból a maga számára oly részt vesz igénybe, aminő részt más államnak nem engedélyezhet, mert ha engedélyezne, ugy saját állampolgársági törvényével kerülne összeütközésbe. Teszem a franczia törvény azon az alapon áll, hogy franczia gyermeke mindig franczia, de ezt a maga számára avval terjeszti ki, hogy bizonyos körülmények közt idegeneknek a franczia területen született gyermekeit is franczianak tekinti.

Ugyanily nagy hatalmat Franczia ország más államnak nem engedélyezhet, mert a franczia jog nem ismeri el, hogy franczia állampolgárok külföldön született gyermeke bizonyos feltételek bekövetkezése esetében idegen állampolgár lehessen, hanem azon az álláspontón áll, hogy franczia állampolgár gyermeke mindig franczia állampolgár. Ugyanezt a jelenséget látjuk a legtöbb kontinentális törvényeknél. A legtöbb állampolgársági törvény nem ismeri el, hogy azok az okok, melyek az állampolgárság keletkezésének feltételeiként szolgálhatnak, mind ugyancsak okául szolgálhatnak idegen állampolgárság megszerzésének, illetve belföldi állampolgárság megszünésének, hanem több körülményt ismernek el az állampolgárság keletkezésének okául, mint amennyi okot a belföldi állampolgárság nem keletkezése vagy megszünése okául elismernek.

Miután az államok praktice nem ismerik el egymás egyenlőségét, állampolgársági törvényünkből nemzetközi magánjogi elvek nem dedukálhatók.

De ez a jelenlegi állapot mitsem változtat azon, hogy valóban az összeütközések akkor oldhatók meg, ha az egyes államok e törvényhozás kérdésében egymás egyenlőségét elismerik és mindegyik a maga számára az összes souverenitásból csak oly részt vesz igénybe, amily részt másoknak engedélyez (viszonosság). A viszonosság álláspontján álló törvényhozásokról feltétlenül áll, hogy magukban rejtik az állam felfogását, az állampolgárságra vonatkozó nemzetközi magánjogi szabály tekintetében is.

Állitottuk, hogy az állampolgásági törvények összeütközése esetében az a jog alkalmazandó, amely jog alkalmaztatnék, ha a vitás állampolgárság megszerzésének alapjául szolgáló tény más összefüggésben kerülne a biró elé. Állitottuk, hogy minden törvényhozás specziális nemzetközi magánjogi szabályokból kiolvaszthatók, az állampolgársági törvények összeütközésére vonatkozó szabályok. Mindezekből következik, ha ezek a nemzetközi magánjogi szabályokból ki lesznek olvasztva, akkor meg is lesz teremtve az az alap, amelyen az egységes állampolgársági törvény felépitendő.

Dr. Wittmann Ernő.

Különfélék.

— **Fayer László tanári pályafutásából.** Hosszu éveken át csaknem kilátástalannak és legyőzhetetlen nehézségekbe ütközőnek tekintette az a kör, mely meleg barátsággal ragaszkodott Fayer Lászlóhoz, azt az ambicióját, hogy a budapesti egyetemen katedrához jusson. Megkinálták ugyan a pozsonyi jogakadémián, majd a kolozsvári egyetemen rendes tanári tanszékkel, de ő, főképen irodalmi munkássága miatt, nem akart távozni a fővárosból.

Nyilvános tanári tanszéket 1895. Wlassics Gyula miniszterssége alatt nyert. Wlassics nem látott leküzdhetetlen nehézséget abban a tekintetben, hogy az akkor rendkivüli tanári czimmel felruházott Fayer Lászlónak nyilvános rendkivüli tanárrá, majd később rendes tanárrá kinevezését keresztül vigye. Egyébként

Wlassics sem a Bánffy-, sem a Széll-kormány alatt nem tartotta fenn magának tanszékét, hanem csak a Khuen-kormány idejében eszközöltetett ki, természetesen akkor sem az ő felterjesztésére, a tanszék dolgában királyi elhatározás.

Tőle indult ki az a gondolat is, hogy az Akademia tagjává válassza Fayer Lászlót, aki csaknem hogy elháritotta magától a megtisztelést és teljesen távol is maradt a választást kisérő mozgalomtól; a sikerhez szükséges propagandát pedig mindvégig Wlassics Gyula tartotta kezében.

Most pedig . . . földi elmulása után . . . ő volt a legelső, aki részvétével irásban fölkereste a gyászolókat.

—

Wlassics Gyula levele, melyet dr. Fayer Gyulához intézett, igy szól:

Tisztelt Barátom! A legmélyebb megilletődéssel vettem a szomoru hirt, hogy felejthetetlen barátom és volt tanártársam, az Ön szeretett fivére, Fayer László elhunyt.

Nem tudom, a tudós tanárt vagy a mélyen érző, nemes gondolkozásu emberbarátot gyászoljam-e inkább az elhunyt kiváló férfiuban. A büntetőjog szövevényes kérdéseiben világos itélőtehetségének fényét csak annak a szeretetnek melege mulja fölül, melylyel magához ölelt, segitett, buzditott mindenkit, akit a tudományos munkásság terén küzdeni, törekedni látott. Nemzedékek mélyen érzett hálája kiséri felejthetetlen emlékét. Én szerettem őt lelkem egész melegével és csak most érzem igazán, mennyire szerettem . . . becsültem, tiszteltem nemes jellemét, és ugy érzem, hogy senki sem múl fölül annak a bánatnak mély átérzésében, mely Önre, a szerető fivérre nehezedett, és annak a veszteségnek értékelésében, mely tudományunkat sujtotta.

Vigasztalja az a tudat, hogy bánatának osztályosa minden jó ember, aki valaha a felejthetetlen tanár tanitásait hallotta, iratát olvasta vagy jó szivét érezte.

Az isten vigasztalja. Igaz barátja *Wlassics.*

— **Fayer László** elhunyta alkalmából lapunk szerkesztősége minden oldalról bensőségteljes részvétnyilatkozatokat kapott. Hálás szivvel köszönjük mindazoknak, akik gyászunkban felkerestek bennünket a részvét eme megnyilatkozását.

A Fayer Lászlóról és müködéséről beküldött összes czikkeket nem tehetjük közzé. A lapunk jelen számában közölt megemlékezéseken kivül még több, a mai számból kiszorult czikket a jövő számban fogunk közölni.

— **Munkaprogramm.** A képviselőház pénzügyi bizottságában a miniszter eddigi kijelentéseitől eltérően a közel jövő munkaprogrammját a következőkben vázolta:

> A legközelebbi jövőben óhajtja beterjeszteni javaslatait a biráknak az igazságügyminisztériumba való berendeléséről, a képviselőválasztások fölötti biráskodásról, a Curia tehermentesitéséről, a konzuli biráskodásról, az erdélyrészi tagositásról és arányositásról, a birói szervezeti törvény módositásáról, a kereskedelmi vétségek ügyeiben követendő eljárásról, a fiumei törvénykezési viszonyok rendezéséről, a lopásról szóló büntető rendelkezések módositásáról s az ügyvédi rendtartásnak az ügyvédi vizsgálatra vonatkozó rendelkezésének részben való módositásáról. Ha ezeket megvalósitotta, ugy hozzáfog a polgári pörrendtartás s ezzel kapcsolatosan a birói szervezet végleges megállapitásához.

Lapunk f. é. 42-iki számában a legelső teendők közé soroztuk a birói és ügyvédi szervezet reformját, valamint a birróságok, különösen a kir. Curia tehermentesitését. Elégtétellel látjuk, hogy a miniszter — legalább részleges — szervezeti reformokat tervez. Reméljük, hogy a törvénytervezetek az összes kivánatos reformokat tartalmazni fogják és nem végeznek fél munkát, különösen a birróságok tehermentesitését illetőleg. Ebben az irányban talán éppen olyan fontos, mint a törvényi intézkedés, az ügyviteli szabályoknak az egész vonalon való reviziója, ami rendeleti uton könnyen megtörténhetik. Ennek a bejelentését nélkülözzük a miniszteri programmban, amely egyéb kérdésekben is csupán a törvényhozás utján megvalósitandó tervekre terjeszkedik ki.

Ki kell még emelnünk a miniszteri programmból «a lopást illető büntető rendelkezések módositásáról szóló törvény» bejelentését. Évtizedek óta sürgette a lapok hasábjain Fayer László a «kis novellát», a minősitett lopások büntetéseinek leszállitását. Abban a reményben, hogy a javaslat az ő nemes intentióinak megfelelő lesz, örömünket fejezzük ki, hogy a vérlázitóan igazságtalan itéletek százait végre valahára a törvényhozás megelőzi.

— **Az ügyvédrendtartás tervezeteiről** dr. Wolf Vilmos az *Ügyvédek Lapja* szerkesztője az Ugyvédi Körben előadás-cyclust kezdett meg. Az első előadásban vázolván a karban jelentkező pauperismust, hangsulyozta az ügyvédi reformok sürgős szükségét. Az imént megjelent két tervezet általános ismertetése után dr. Wolf elsősorban a zugirászat kérdésével foglalkozott.

Az Ugyvédi Kör és a nagyérdemü előadó az ügyvédi reform kérdésének jelentékeny szolgálatot tett az által, hogy az imént megjelent tervezeteket késedelem nélkül vita alá bocsájtotta és hisszük is, hogy az előadó komoly és beható megbeszélését termékeny vita fogja követni.

— **Magyar Jogi Lexikon.** A *Márkus Dezső dr.* szerkesztésében megjelenő *Magyar Jogi Lexikon* VI. (befejező) kötete f. é. deczember első hetében jelenik meg.

— **A magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének lényegesebb hibái.** Dr. Kruk Elemér budapesti ügyvéd ily czim alatt első füzetét adja a polgári törvénykönyvhöz irott kritikai megjegyzéseinek. A 74 oldalra terjedő füzet a tervezet 360. §-áig terjeszkedik ki és röviden világosan jelzi szerző álláspontját 17 jelentős kérdésben. A judiciummal és erős gyakorlati érzékkel megirt birálatok egy része a «Jogtudományi Közlöny»-ben jelent meg.

—

A Magyar Jogászegylet igazgató-választmánya f. hó 17-én (szombaton) délután fél hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10.) ülést tart.

A Magyar Jogászegyletnek november hó 17-én, szombaton este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10. szám alatt) teljes ülést tart, melynek tárgya dr. Kiss Géza nagyváradi jogakadémiai tanár ily czimü előadása: A pozitiv szerződésszegésekről. — Vendégeket szivesen lát az egylet.

Jogi könyvek a legolcsóbban és a legméltányosabb feltételek mellett kaphatók hazánk egyetlen speciális jogi könyvkereskedésében és antiquariumában: **Politzer Zsigmond és fia** czégnél, Budapesten, IV., Kecskeméti-utcza 4. — **INGYEN** küldi a czég kivánatra a budapesti és kolozsvári egyetemi *jogász utmutatót, Ügyvédi vizsgai utmutatót,* melyben a kir. Curia teljes-ülési határozatai benne vannak, továbbá az 1907. év elején megjelenő nagy antiquar-jegyzékét, melyre előjegyzéseket már most elfogad. — **RÉSZLETFIZETÉSRE** szállit uj jogi tan- és segédkönyveket, tudományos és szépirodalmi müveket stb. 11774

Lugoson nagyforgalmu ügyvédi irodában egy teljes gyakorlattal biró, feltétlenül önálló munkára képes irodavezetői állás kedvező feltételek mellett betöltendő. Német nyelv mellett román nyelv birása lehetőleg megkivántatik. Czim a kiadóhivatalban. 11891

Dr. iuris ügyvédjelölt, hosszabb fővárosi gyakorlattal, jó német, irodába ajánlkozik. Levélczime: Budapest, Aradi-utcza 30., III., 16. 11909

Fiatal ügyvéd Dr. Adorján Emil ügyvédi irodájában Nagyváradon 1907 január elsejétől 200 K havi fizetéssel alkalmazást nyerhet. 11918

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Negyvenegyedik évfolyam. 47. SZ. Budapest, 1906 november 23.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *V. Mérleg utcza 1.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre ... 12 kor. negyedévre 6 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Törvénytervezetek az ügyvédi rendtartásról. *Dr. Messinger Simon* budapesti ügyvédtől. — Fayer László és a régi magyar büntetőjog. *Dr. Angyal Pál* egyetemi m.-tanár, pécsi jogtanártól. — Fayer László mint kriminálpolitikus. *Dr. Finkey Ferencz* sárospataki jogtanártól. — Fayer és az esküdtszék. *Dr. Nyári Jenő* budapesti ügyvédtől. — Fayer és a gyermekvédelem. *Dr. Hevesi Illés* budapesti ügyvédtől. — Fayer és a feltételes elitélés. *Dr. Lányi Márton* budapesti aljegyzőtől. — Az osztálysorsjáték-nyeremények «elévülése» és az elévülési jogszabályok dispositiv jellegének kérdése általában. *Dr. Doroghi Ervin* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Törvénytervezetek az ügyvédi rendtartásról.

I.

Ugy tavasz elején, midőn a különböző ügyvédi kamarák jelentései és kimutatásai szétmennek, egy kis hir szokott a jogi szaklapok vegyes rovatában megjelenni, mely számot ad arról, hogy hány ügyvéd van Magyarországon és Budapesten és hány Ausztriában, a német birodalomban, Franciaországban és azok fővárosaiban. Ezek az adatok köztudomásuak. Kitünik belőlük, hogy ama gazdag és nagy kereskedelmi és ipari forgalmi országokban és városokban sokkal kisebb az ügyvédek száma, mint nálunk, a szegény, — anyagi fejlődésének csak legelején álló országban. Ez a forditott arány mindent megmagyaráz. Minél nagyobb valamely ország ipara, kereskedelme, forgalma: annál kevesebb ember keresi föl az ügyvédi pályát, mert számos hivatás kinálkozik, mely ennél jobb vagy legalább is oly könnyü boldogulást és vagyonszerzési módot nyujt. Minél szegényebb az ország a gazdasági tevékenység oly terein, hol a pályához sem ősi vagyon, sem testi munka nem kell, annál többen tódulnak az ügyvédi pályára, melyhez oly könnyü a hozzáférhetés és mely csaknem mindenre képesit. Bármily paradoxnak lássék is, az ügyvédi kérdés megoldását csak az önálló vámterület fogja meghozni. Az ipar és kereskedelem fejlődése nemcsak uj kereseti forrásokat teremt az ügyvédi kar számára, hanem befogadja egyuttal azon sok értelmiségi elem nagyrészét, mely más alkalmas foglalkozás hijján ma az ügyvédi pályán keresi érvényesülését.

Az anyagi szellemi és erkölcsi emelkedést semmiféle rendtartás meg nem adhatja. Jó fegyelmi eljárás és teljes önkormányzat megkönnyitheti a kinövések lenyesését, a külső tekintély fenntartását, de nem sokat lendithet a kar jólétének és ezzel szellemi és erkölcsi szinvonalának emelésén. Pedig senki sem érdemelné meg jobban sorsa javulását a magyar ügyvédségnél. Egyenesen csodálatra méltó, hogy aránylag mily csekély az ügyvédi proletariátus, mily erős hátgerinczczel tudott ellenállani a magyar ügyvédi kar a fenyegető elzüllésnek, mennyire nem volt képes erőt venni önérzetén a szegénység és nyomor. Aki a fegyelmi eseteket figyelemmel kiséri, azt találja, hogy azok legkisebb részét alkotják az ügyvédi tisztességet és becsületet sulyosan sértő cselekmények és hogy azok a kartársak, kik ilyenekkel csorbitják a kar tekintélyét, szerencsére annak elenyésző csekély százalékát képviselik. De a keserves küzdelem eredménye legfölebb csak a statusquo fentartása, mely évtizedek óta változatlan, ha csak azt nem tekintjük változásnak, hogy 20 év alatt a budapesti ügyvédek száma épen megkétszerezödött. Ebbe a terjedésbe egy kis életet, egy vékonyka reménysugarat bocsátanak a most megjelent tervezetek.

Mindkét szerzőnek bőséges tapasztalat, a megoldandó kérdésekben való teljes jártasság állott rendelkezésére. Mind a kettő feltétlenül uralkodott anyaga fölött. De módszerük és ezzel kiindulási pontjuk teljesen különböző. Mig *Nagy Dezső* a fennálló törvényt veszi alapul és azon végig menve, javit, kihagy, pótol és módosit a részleteken, addig *Pollák Illés* egy uj egészet alkotott, melybe itt-ott toldotta be a régi rendtartásnak fentartásra alkalmasnak tekintett részleteit. Amaz módositó és kiegészitő tervezet, mely két uj fejezettel (X. a jogorvoslatok és XI. a joggyakornokok felelőssége) megtartja még a régi beosztást is, emez uj törvénykönyv, mely a régitől még rendszerére nézve is teljesen független.

II.

Nagy Dezső tervezete sokat, ha nem is mindent tartalmaz, amit egy a régi alapon álló tervezettől várhatunk. Az eddiginél részletesebben szabályozza a felvételi eljárást és ujitásképpen behozza a választmány szine előtt való ünnepélyes ügyvéddé avatást, megtartva a régi eskümintát, melynek helyében szivesen láttam volna az ügyvéd becsületérzésére támaszkodó fogadalmat. Joggyakornokoknak nevezi az ügyvédjelölteket, ami se nem árt, se nem használ, de külön törvényre utalja a legfontosabb kérdések egyikét, a joggyakorlatot. Talán mindkét szakasznak eredő forrása az a gondolat, hogy a birói és ügyvédi előkészitő gyakorlat egységesen szabályozandó, ami megfelelne Nagy Dezső amaz álláspontjának is, melyet az egységes nagy államvizsga mellett foglal el. Azt hiszem, hogy a tudori szigorlatoknak ezzel kapcsolatos eltörlése érezhetően fokozná az ügyvédi karnak már meglevő bajait és viszont a joggyakorlat és képesitő vizsga egységessé tétele sem nyitná meg az ügyvédek részére a biróságok sorompóit és semmi esetre sem tenné rendszeressé a birói állásoknak az ügyvédek köréből való betöltését. Az ügyvédi kamarák szervezetéről szólva, imperative rendelkezik segélyalap létesitésére nézve, de csak fakultative az országos gyám- és nyugdijintézet támogatásáról, felemeli a választmány tagjainak számát és intézkedik azon esetről, ha ugyanaz a személy, mint tisztviselő és mint választmányi tag kerül szavazás alá, de nem gondoskodik a kisebbség képviseletéről, mely legalkalmasabb arra, hogy a kamara vezetőségét egyoldalu irányzatok elhatalmasodásától megóvja. A választmány hatáskörét részletesen szabályozván, megadja a választmánynak a sértett fél jogait, valahányszor valamely hatóság eljárása a kamara egyes tagjaival szemben a kar jogait csorbitja. Az ügyvédség megszünésének eseteit bőviti az elköltözéssel uj bejegyzés nélkül, az eltünéssel és a felvételt kizáró okoknak későbbi beálltával, de igy ellenmondásba kerül a 7. §-sal, mely szerint ilyen esetben csakis rendes fegyelmi uton való kizárásnak, tehát elmozditásnak van helye. Rendelkezik a felfüggesztett ügyvéd helyettesétől és a gondnokul kirendelt ügyvéd dijairól. Kiemeli, hogy minden hatóság határozatait a meghatalmazott ügyvéd kezéhez köteles kézbesittetni. Körülirja a zugirászat tényálladékát, de az ismétlés esetén való büntetés maximuma a mos-

lani mérték alatt marad. Két évi elévülést állapit meg az előleg elszámolására és az elhalt ügyvéd jogutódainak feletőségére: elvileg helyes intézkedés, mert a mai általános elévülési idő különben is tulságos hosszu, de különösen igaztalannak tünik fel ebben az esetben, hol iratok nélkül sem az ügyvéd, sem jogutódai nem tudnak eligazodni, már pedig az iratoknak 32 évig való őrzését csakugyan nem lehet megkivánni. De a két évi elévülési határidőt viszont ép oly méltánytalan végletnek tekintem és ép oly sérelmesnek a jogkereső közönség szempontjából, mint amily sérelmes az ügyvédi karra nézve a polgári törvénykönyv tervezetének 1328. §-a, mely 8. pontjában az ügyvédek dij- és költség követeléseire három évi elévülést állapit meg. Mindkét esetben a polgári törvénykönyvi tervezet általános elévülési idejének felét, öt évet, tartanám indokoltnak.

Nagy Dezső tervezete az érdekösszeütközést, mint képviselet elvállalását kizáró okot, kiegésziti a rokonsági collisióval ügyvéd és biró között. A vagyontalan felek ingyenes képviseletét, ugy, mint eddig, az ügyvéd kötelességévé teszi, bünvádi ügyekben a hivatalból kirendelt védő dijait a bünvádi átalány terhére állapittatja meg, egyebekben azonban a vagyontalanok jogvédelmének tüzetes szervezésével nem foglalkozik. A védők és gondnokok kirendelésére nézve a kamara által közölt névsor sorrendjét rendeli lehetőleg figyelembe venni, ami ugyan nem jelentené még gyökeres orvoslását a jelenleg uralkodó visszás állapotnak. Az ügyvédi szólásszabadságot fokozott védelem alá helyezi és a büntetőjogi oltalmat megadja egy delictum sui generis felállitásával, (hivatásában eljáró ügyvéd elleni erőszak vagy fenyegetés) és a nyilvános rágalmazás és becsületsértés vétségének kiterjesztésével.

Az igazságügyminiszter hatáskörébe utalja egy általános dijszabályzat életbeléptetését a közönséges és általában mérlegelhető ügyvédi teendők dijai tekintetében. Megállapitja, hogy az ellenfél ellen megitélt perköltségek az ügyvédet illetik és rendezi a megbizó elleni költségper illetékességét és ennek keretében a kamara illetékességének eseteit is, melyeket nobilis gondolkodással olyképpen szabályoz, hogy a kamara költségkérdésekben csakis a fél szabad akaratából és önkéntes hozzájárulása (nem előzetes kikötés) esetén biráskodik. Szabályozza az ügyvéd zálog- és elsőbbségi jogát, a helyettesitő ügyvédnek a helyettes költségeiért való felelősségét és a mainál kedvezőbb helyzetbe juttatja az ügyvédet a megbizó csődtömegével szemben.

A meghatalmazás érvényességéhez csak a megbizó fél aláirását kivánja meg; helyes, mert a megbizás valódiságának biztositéka a megbizott ügyvédi minősége. A meghatalmazás korlátozása harmadik személyekkel szemben hatálytalan: ez is helyesen van igy, nem az ügyvéd, hanem a közforgalom biztonsága érdekében. Ellenben nem helyeselhetem a mai 63. §-nak változatlan átvételét: merő képtelenség a helyettesitő ügyvéd korlátlan felelőssége a helyettes-ügyvéd cselekedeteiért; akárhányszor sem az ügyvéd, sem a fél nem ismerik a helyettest és nem ismernek senkit a megkeresés helyén; legtöbb esetben a fél előzetes megkérdezése lehetetlen, czéltalan vagy később nem igazolható; elég, ha a helyettesitő ügyvédet a felelősség a culpa in eligendo esetében terheli; ezen túlmenni nem is igazságos.

A fegyelmi jog anyagi részét nem részletezi, uj tartalmat nem ad néki, némi módositással átveszi az eddigi 68. és 69. §§. rendelkezéseit, melyek közül amaz tudvalevőleg az általános alapelveket, emez a legkirivóbb esetek exemplifikativ felsorolását foglalja magában. Erről az utóbbiról mindig ugy éreztem, hogy vagy kevés vagy egészen felesleges. Uj ebben a fejezetben az iratok és visszatartott pénz kiadása iránti panaszoknak a választmány hatáskörébe való utalása. A fegyelmi büntetések megmaradnak, csak a pénzbirság alsó és felső határai változnak és felfüggesztés minimális időtartamát három hóban állapitja meg. Kiterjeszti a felfüggesztés eseteit, mert a behajthatatlan pénzbirságnak felfüggesztésre való átváltoztatásait is megengedi. Én ezt a büntetésnemet egészen törölném; a német fegyelmi biráskodás is elvetette; ha tényleg végrehajtatik, ugy egyértelmü az elitélt teljes tönkretételével, sujtja őt nem három hóra vagy egy évre, de élete fogytáig; ha pedig kijátszszák, akkor nem komoly büntetés.

Rendbüntetésképen a tervezet a megintésen kivül a kisebb pénzbirságot is alkalmazza. Az erkölcsi hatály tartamát, a kártéritési kereset illetőségét és elévülését szabályozza.

A fegyelmi eljárásból kiküszöböli azt a sokszoros jogorvoslatot, mely ma ejárásunkat oly hosszadalmassá és nehézkessé teszi. Nézetem szerint a magánpanaszoknak azt a jogát, hogy a vád képviseletét átveheti, ha azt sem a kamara ügyésze, sem a kir. ügyész fenn nem tartják, nem szabad ügyvédi képviselethez kötni. A Curia vegyes tanácsát, melynek tagjai felerészben ügyvédekből állnak, haladásnak tekintem a mai állapothoz képest, de igy sem felel meg a tiszta öukormányzat kivánalmainak. Harmincz esztendei tapasztalat bizonyitja, hogy az ügyvédi kar szabadon választott hatóságai tudnak is, akarnak is rendet fentartani és legféltékenyebben őrzik a kar tekintélyét. Csakis bizalmatlanság indokolhatja, hogy a felsőbb fokon megcsorbitsuk az önkormányzatot; ily bizalmatlanságra pedig rá nem szolgáltunk. Tehermentesitsük a Curiát és tetőzzük be az önkormányzat rendszerét azzal, hogy a felebbezési forum csakis az ügyvédi kar jeleseiből álljon, kiket a közgyülés ugyanoly időtartamra választ, mint a választmányt.

A joggyakornokok fegyelmi ügyeiben a tervezet ugyanezt az eljárást alkalmazza, egyszersmind öt pontban tüzetesen felsorolván fegyelmi vétségeik eseteit.

A tervezet utolsó rendelkezése szerint a törvény végrehajtásával az igazságügyi és pénzügyi miniszterek bizatnak meg: miért ez utóbbi is?

Ez a futólagos szemle is mutatja, hogy a most átdolgozva ujra közzétett 1892. évi tervezet sok czélszerü ujitást hoz a régi keretben, ugy hogy az ócska gépezet számos kicserélt és modernizált alkatrészeivel szinte ujnak tetszik. De talán a tervezet 157. szakaszánál is többet segitett volna az ügyvédség helyzetén törvénynyé válta esetén az az egy szakaszból álló inditvány, melyet 18 évvel ezelőtt két fiatal ügyvéd — az egyik *Márkus Dezső* volt — a kamara közgyülésén a joggyakorlat meghosszabbitása érdekében előterjesztett és mely körül akkor jelentékeny, bár kisebbségben maradt párt csoportosult. Talán még most sem volna késő: egy jövendő nemzedék még élvezhetné az előrelátó politika gyümölcsét. *Dr. Messinger Simon.*

Fayer László és a magyar büntetőjog.

«A nemzeti lelkesedésnek és emelkedésnek, a tett és erőmeritésnek valódi kutforrása csak a multak emléke, a történelem lehet.» Mennyire átértette e szavakat büntetőjogunknak immár sirban nyugvó fáradhatatlan munkása! A buzgó tanár, a kitünő dogmatikus, az éles szemü kriminálpolitikus sohasem lett hütlen a történelmi alapokhoz; ezeken épültek fel előadásai, ezekre vezette vissza a létező jogi tételeit s ezekből meritett erőt, valahányszor valamely meggyőződése szerint helyesnek felismert uj eszme mellett oly fiatalos hévvel sikra szállt. Az élő jog s a régi Magyarország büntetőjogának kapcsolatát bámulatos szorgalommal igyekszik felkutatni; elégséges csak átlapozni különösen az anyagi jogot tárgyazó büntetőjogi kézikönyvét, hogy meggyőződjünk, mily erős szálakkal füzi a jelent a multhoz. De talán még nagyobb kitartással kutat a sárguló oklevelek között, midőn a nyugatról felénk közeledő s nézete szerint nálunk is meg-

honositandó intézmények vagy gondolatok gyökérszálait hazai jogterületen véli megtalálhatni. A feltételes elitélés tárgyában 1892-ben «Büntetési rendszerünk reformja» czimü müvében még igy ir: «Igen nagy vivmánynak tartanám, ha ki tudnók mutatni az évszázados jogfolytonossági fejlődést. Ezen körülmény nagyon megkönnyitené az intézmény behozatalát, mely ily módon nem volna egyéb, mint egy, nehány évvel ezelőtt gyakorlaton kivülivé vált évszázados jogszokásnak törvény utján való ujólagos felélesztése»; majd leközöl nehány régi feltételes itéletet, de tovább kutat s 1896-ban már kijelenti, hogy «eddig már sikerült annyi különböző város és megye törvénykezéséből ily itéleteket napfényre hozni, hogy ezen intézmény országos jellegünek nevezhető.*

A külföldi irodalomban oly élénken tárgyalt «korlátozott beszámitás» kérdését (mely nézete szerint «aktuális ugyan, de még sem oly égető mint Németországban**) s az olasz és norvég Btk. vonatkozó szakaszait összeveti az 1843-iki magyar javaslat 84. §-ával s oda konkludál, hogy: az 1878-iki magyar kodifikáczió javitást és haladást jelent a német Btk.-höz képest; egyszersmind áthidalást az olaszra. Az 1843-iki kodifikáczió pedig egy világitó torony, melyhez — minekutána mások az utat megmutatták — talán visszatérünk lassan mi is.

Az 1843-ik évi javaslatok iránti rajongását egyébként nem csodálhatjuk: több mint hét éven keresztül foglalkozik (1895. évi május 15-ikén terjeszti inditványát az Akadémia elé «az 1843/4-iki büntetőjogi javaslatok teljes anyaggyüjteményének rendbeszedése és kiadása iránt», mondván, hogy «az anyaggyüjtemény összeállitása ugy szólván nemzeti kötelesség», s 1902-ben október folyamán adja ki a nagy munka negyedik s utolsó kötetét) a javaslatok anyaggyüjteményének egybeállitásával; lankadatlan buzgalommal, egészségét nem kiméive kutat az országos levéltár, a bécsi udvari és állami levéltár poros aktái között. Ha semmi mást sem tett volna életében: ezzel a monumentális munkával elévülhetetlen érdemeket szerzett volna magának! Megállapitja, hogy a javaslatok előzményei visszanyulnak a XVIII. századba, ez alapon bevonja a munkába a régibb javaslatok történetét, valamint a régibb magyar joggyakorlat jellemzését. Ugyanitt — egyebek között — rendkivül érdekes történeti adatokat közöl a halálbüntetés kérdéséhez, de valamennyinek nem tud helyet szoritani, «a többi, az oda tartozó okiratokkal és adalékokkal együtt, külön önálló dolgozatba jut» ... Sajnos a halál kiragadta munkás kezéből a tollat ... vajon lesz-e, ki hangyaszorgalommal összegyüjtött iratai alapján a feladatnak immár könnyebb részét elvégezendi?!

Dr. Angyal Pál,
egy. m.-tanár, pécsi jogtanár

* Az 1843-iki büntetőjogi javaslatok anyaggyüjteménye I. kötet 134. l.

** V. ö. Jogt. Közl. 1903. évf. 117. l.

Fayer László, mint kriminálpolitikus.

Fayer László halálával a magyar kriminálpolitikai irodalom is egyik mesterét vesztette el.

A kriminálpolitikusok ama higgadt előkelő osztályába, az u. n. uj klasszikus iskolába tartozott ő, akik a tételes jog szilárd talaján maradva, megtudják óvni magukat a tulságoktól, akik a «megelőzés» kedveért nem hajlandók feladni a «megtorlás» elvét, de a reális, gyakorlatias reformokért tudnak küzdeni bátran és kitartóan. Annak a bölcs, kiegyenlitő irányzatnak volt hive, mely a kriminálpolitikát összeolvasztja a büntetőjog dogmatikájával, mely a tételes büntetőjogi szabályok ismertetése és elemzése mellett reámutat azok hiányaira, fogyatkozásaira s az egészséges uj eszmék és reformkivánalmak beillesztésével vonzóbbá, élvezetesebbé teszi a büntetőjog tudományát.

A «bünügyi politika» vagyis «a büntettek kevesbitésére szolgáló törvényhozási és egyéb intézkedések» tárgyalása Fayer szerint csak kiágazása a kriminál-szociologiának, mely a társadalmi jelenségeket a büntető cselekményekkel hozza kapcsolatba s kölcsön-hatásukat tanulmányozza. De e két szak «a dogmatikai fegyelmezés, tagoltság és részletezés nélkül kevés gyakorlati értékkel bir». Fayer ezért éppugy, mint *Prins*, összeköti a három szakot s Büntetőjogi Kézikönyvében a tételes magyar büntetőjog kifejtése mellett adja elő kriminálpolitikai eszméit és kivánalmait.

Az «uj irányok» tulzására, különösen a Lombroso elméletének gyengéire nagy alapossággal mutat reá. Találóan emeli ki, hogy a «bünös typus» eszméje a modern alkotmányos állam gyökereit fenyegeti, a büntető igazságszolgáltatást a közigazgatás kezébe játszaná át s «a rendőri razzia» szinvonalára sülyesztené alá. Nem helyesli végeredményben a kriminálszociologusok «statisztikai törvényét» sem. Szivesen elfogadja, hogy az államnak küzdenie kell a statisztikai törvény (a bünözési adó) ellen, de «küzdjön az egyén is».

Fayer tehát, mint reformer is «az individualisztikus büntetőjog» alapján áll. «A meglevőből kivánja a reformot keresztül vinni.» Elfogadja és hirdeti a mérsékelt indeterminismust, az egyéni felelősséget. Az akaratszabadság és akaraterő azonban szerinte az intelligenciában rejlik.

Kriminálpolitikai követeléseiben óvatos, körültekintő. Csak olyat sürget, amire valóban szükség van s ami meg is valósitható.

A Fayer kriminálpolitikai eszméi, e helyes mérsékelt kiindulási pont folytán diadalt is arattak.

A javitóintézetek szaporitása, a *patronage* felkarolása, a *feltételes elitélés* behozatala és *a pénzbüntetés végrehajtásának reformja* képezték legkedveltebb reformkivánalmait. Az ő érdeme, hogy ezek az eszmék és intézmények ma közkivánalmak a hazai jogászvilágban s a büntetőjogi novella ezek elől nem térhet ki.

Különösen lelkes hive volt a feltételes elitélésnek.

Már 1889-ben, alig hogy a belga-törvény (1888) életbelép, felszólal annak hazánkba behozatala mellett (Büntetési rendszerünk reformja. III.) A jogászegyleti vitákban, mint a feltételes elitélés legbuzgóbb harczosa küzd több izben is érette. Az 1892-iki Novella-javaslat, mely csak a fiatalkoruakra akarja behozni az intézményt, nem elégiti ki Fayert s hogy meggyőzze a hazai jogászságot a feltételes elitélés életrevalóságáról, felkutatja a régi magyar birói gyakorlatot s kimutatja, hogy az intézmény a mi régi jogunkban ismeretes és gyakori.

Nagy kitartással küzd a büntetőjogi *novelláért.* Nem volt barátja a Codex teljes revíziójának. A legégetőbb hiányok sürgős kijavitását óhajtotta mindig. Szinte gunyosan panaszolta, hogy a Novella-tervezetek lavinamódra terjedelmesednek. Az általános reformeszmék mellett különösen a magas *minimumok* eltörlését vagy leszállitását sürgeti. A hat havi börtönös itéletekről rendes rovatot vezet a «Jogtudományi Közlöny»-ben. *A lopás büntetéséről* külön javaslatot dolgoz ki. Az 1843-iki javaslat egészséges eszméjének megfelelően a minősitett lopásoknál is kivivja az értékhatárok felállitását.

A magyar kriminálpolitikai irodalom, melynek megteremtése és fellenditése jó részben az ő érdeme, kegyelettel örökiti meg nevét s a reformerek ifju gárdája, melyet ő toborzott és lelkesitett, a legmélyebb fájdalommal hajtja le lobogóját koporsójánál.

Dr. Finkey Ferencz.

Fayer és az esküdtszék.

A bünvádi perrendtartás köréből tartott előadásainak sajátságos egyéni varázst adott a lelkesedésnek az a soha nem lohadó lángja, melyet tudományos meggyőződésével a jury intézménye iránt táplált.

Ennek a kérdése volt perjogi előadásainak és irodalmi müveinek a tengelye.

És ennek a tengelynek két szilárd sarkpontja volt.

Az egyik az *alkotmányjogi* szempont. A jury legnagyobb, vele kongeniális védelmezőjével azt hirdette, hogy a tisztán a kormány által kinevezett szakbiróság az absolut állam bírósága, a jogállamé pedig az esküdtbiróság.

A másik szempont már tisztán *processuális* volt.

Gneist, Glaser és a többi hallhatatlanok tanait tovább fejlesztette és elmélyitve, kimutatta, hogy egyedül az esküdtbiróság képes ma a modern per nagy alapelveit, a szóbeliséget és a közvetlenséget, az igazi vádelvet és a bizonyitékok szabad mérlegelését megvalósitani.

A szóbeliséget, mert hiszen a kollégium legelső tagja már ismeri az előkészitő eljárás anyagát és nem áll a főtárgyalási dráma közvetlen hatása alatt; a vádelvet, mert az elnök, aki a per anyagát kidolgozza, gyarló ember létére azt csaknem mindig bizonyos meggyőződés, tehát *előitélet* alapján teszi; a szabad mérlegelést, mert a favor defensionis szolgálatában álló bizonyitási szabályok elhagyása igen számos tagból álló itélőtanácsot kiván, amilyent szakbirákból megszervezni nem lehet.

Érvelésének sulya alatt azok a hallgatói is, kik mint az intézmény ellenesei lépték át tantermének a küszöbét, ha ugyan nem lettek egyenesen rajongóivá, legalább is arra a meggyőződésre jutottak, hogy az esküdtbiróság még mindig a Bentham-féle malum necessarium, tehát okvetlenül fentartandó.

Amily szeretettel készitette elő nálunk az esküdtbiróság talaját, olyan aggódó gondossággal kisérte figyelemmel a még zsenge palánta első hajtásait.

Különösen «*Az uj bünvádi perrendtartás a gyakorlatban*» czimü gyönyörü jogászegyleti értekezésében (1903) fejtette ki idevonatkozó tapasztalatait s kimutatta, hogy a kezdet nehézségeivel járó számos hiba a kérdés feltevések és az elnöki kitanitások helytelenségeiben gyökerez.

Ebben az értekezésben fejti ki legalaposabban azon tanitását, amely szerint a BP. 359. §-nak második bekezdése, mely az enyhitő és sulyositó körülmények iránt való kérdés feltételét tiltja, elhibázott s a visszatetszést keltő felmentések kutforrása.

«Az esküdt azt tekinti, hogy egy bizonyos minősitésnek mi a következménye» és ezért, ha az enyhitő körülményeket megfelelő esetben meg nem állapithatja, inkább felment.

Kétségtelen, hogy a bünvádi perrendtartás majdani reformjánál ez az igazság érvényesülni fog.

Ebben az értekezésben hangsulyozta még egyszer az esküdtbiróság azon pótolhatatlan tulajdonságát is, hogy felmentő itéleteivel elavult büntetőnormák megváltoztatása iránt ellenállhatatlan nyomást képes a törvényhozás nehézkes apparátusára gyakorolni.

Vajha az esküdtbiróságok csarnokait is az Ő szelleme lengené át.

Dr. Nyári Jenő,
budapesti ügyvéd.

Fayer és a gyermekvédelem.

A fiatalkoru büntettesek érdekeinek legmelegebb szószólója volt dr. Fayer László. Bár az ő évtizedeken át folytatott agitációja e tekintetben is eredményeket ért el, mindamellett a gyermekvédelem terén a büntetőjogban ma is igen sok még a tennivaló.

Elsősorban nagyon kevés a javitó-intézet. Mikor Fayer a harczot megkezdte, egy volt. Mikor büntetőjogi tankönyvének utolsó kiadását közzétette, öt. De öt intézet egy husz milliónyi lakosságu országban nagyon is kevés. 1897-től 1902-ig ez az öt intézet 3216 egyént fogadott be, holott ugyanakkor kb. 60,000 ifjukori büntettest itéltek el.

De fontos anyagi jogi intézkedések is szükségesek. A 16 éves korhatár elégtelensége, a Fayer által követelt harmadik korhatár égető szüksége a gyakorlatban egyre jobban kitünik. Gyakran szerepelnek együtt a büntetőbiróság előtt 16 éven aluli és oly fiatalkoruak, akik a 16-ik évet éppen hogy betöltötték. És ez a csekély korkülönbség azt okozza, hogy az egyik tettes, ha pl. minősitett lopásról van szó, néhány napi elzárást kap, mig a másik a minimális 6 havi börtönnel lakol. Az igazságos döntést lehetővé tenné, a kellő arányt és átmenetet helyreállitaná az a kisebb fokban redukált skála, amelyet Fayer László a 16—18 éves tettesek számára követelt.

A bünvádi perjog terén sincsenek megvalósitva azok az elvek, amelyekért Fayer küzdött és amelyek érdekében az 1899-iki nemzetközi gyermekvédői congresusson inditványt is terjesztett elő. Már a nyomozás és vizsgálat során is számolni óhajtott a fiatalkor által okozott speciális helyzettel. Azt kivánta, hogy a fiatalkoruak előzetes letartóztatása, vizsgálati fogságba helyezése lehetőleg korlátoztassék, csak akkor alkalmaztassék, ha szülőiknél, vagy valamely családnál való őrizet alatt tartásuk vagy javitó illetve gyermekvédő intézetbe való elhelyezésük nem lehetséges; a fiatalkoruak ügyei soronkivül, gyorsan, a formalizmus lehető mellőzésével, intéztessenek el és a fiatalkor a hatáskörre is kihasson, némely esetekben az ügyet a törvényszéktől a járásbirósághoz utalja át. Mind oly eszmék, melyek megvalósitása minden kodexnek becsületére válna és az állapotokat lényegesen javitaná.

A processuális törvényhozási intézkedéseken kivül igen fontos volna még a kiskoruak védelmének intensivvé tétele és a fiatal tettesnek itélet után is a védő felügyelete, jóakaró gondozása alá való helyezése. Ez irányban fordulatot jelent a «Védői bizottság» megalakulása, mely ép e kettős czélt ápolja és remélhetőleg sikeresen fog müködni.

Pusztán az államnak és a jogászköröknek érdeklődése nem elég. Saját érdekökben a társadalom legszélesebb rétegeinek is közre kell müködniök a fiatalkoru büntettesek megmentésében és hathatósan kell támogatniok minden idevágó törekvést.

Dr. Hevesi Illés.

Fayer és a feltételes elitélés.

A feltételes elitélés iránti törekvés élénk küzdelmeket támasztott majd minden kulturállamban. Hazánkban az eszme élénk visszhangra talált.

Fayer László volt az első, aki az eszmét felkarolta. 1891-ben már javaslatot terjeszt elő a feltételes elitélésről. Az időtől kezdve mindvégig ébren tartotta a kérdést és a mindjobban élénkülő irodalmi küzdelemben sikeresen védelmezte az intézményt a több oldalról felhangzó erős támadások ellen. Közigazgatási törvényeink közül az 1898: II. tcz. már törvénybe iktatta a feltételes elitélést, nincs messze az idő, mikor ez eszme a büntetőjog egész területén uralomra fog jutni.

Bátran elmondhatjuk, hogy ha egyszer a feltételes elitélés törvénybe iktattatik, ez elvitázhatatlanul főkép Fayer László fáradhatatlan munkásságának lesz köszönhető.

Ámde érdemeinek csak kisebb részét tárja fel a vázolt küzdelmes munka és annak eredménye.

Fayer László igazi érdeme a feltételes elitélés kérdésében abban áll, hogy ő nem a külföldi törvényhozási intézkedést szerette benne, nem annak nyomdokait követte küzdelmében, hanem fáradságot, tudást és szorgalmat nem kimélve kimutatta, hogy a feltételes elitélés a régi magyar jogban gyökeredző intézmény, hogy a feltételes elitélés része azon méltányos jognak, mit birósságaink a XVI—XVIII. században, sőt még a 70-es években is gyakoroltak. Fayer László amily ellensége volt mindig az iskolai jog formalis-

musának, époly lelkes hive az egyéni szabadságjogok védelmének. Ebből magyarázható meg egyrészt a feltételes elitélés eszméje iránti ragaszkodása is, mert mindig azt hangoztatta, hogy ne büntessünk ott, hol büntetésre nincs szükség, hol a büntetés csak uj büncselekményt idézne elő.

Magyarország összes vidéki levéltárait ugy maga mint szeminariumának lelkes tagjai az ő megbizásából átkutatták, hogy megszerezzék azokat az itéleteket, melyek a feltételes elitélésnek a magyar régi joggyakorlatban való meghonositását igazolták. Járt az ország legkülömbözőbb vidékein, és a feltalált itéletek fényesen igazolták azt, hogy egész Magyarországon általános jogszokás volt a feltételes elitélés. Kutatásai eredményét a gondos gyüjtő, az eszméjéért küzdő tudós nemes szeretetével adta közre *Büntetési rendszerünk reformja* czimü müvében, sőt tankönyvében is, különösen kiemelvén, hogy mily nagy vivmánynak tartja sikeres kutatását, mert ennek folytán a feltételes elitélés behozatalával nem idegen jogintézményt vennénk át, hanem egy gyakorlaton kivülivé lett évszázados jogszokást.

Dr. Lányi Márton.

Az osztálysorsjáték-nyeremények «elévülése» és az elévülési jogszabályok dispositiv jellegének kérdése általában.[1]

Közkézen forgó magánjogi munkáink az elévülési határidők megröviditését szintén elismerik. *Katona*,[2] aki az elévülésről való lemondást és a törvényes elévülési idő meghosszabbitását érvénytelennek tartja, ez időköz szükebbre szabását azonban megengedi, mert ez a forgalom érdekeinek nem árt, hanem inkább javára van. *Zlinszky*[3] kézikönyve szintén csak a meghosszabbitását tartja érvénytelennek; ugyanigy *Kiss* Albert is fentidézett monografiájában, ez álláspontját az elévülési szabályok iuris publici jellegével okolván meg; az elévülés megröviditését azonban ő is szabályként megengedettnek tartja.[4]

Zsögöd «Fejezeteinek» II. kötetében, a szakjogi felelősségekről (váltóelévülés) szóló fejtegetéseinek keretében incidentaliter foglalkozik a fent felvetett kérdéssel.[5] Annak előrebocsátásával, hogy az elévülés «a különféle jogvesztő határidők egyike, melyet szegről-végről kipontozott a törvény, mig a többinek árnyalódásaiból nem alkot egységet»,[6] amely egységesitése e határidőknek éppen az ügyleti megrövidités szempontjából fontos, felveti a kérdést, vajjon «áll-e hazai jogunk szerint is, hogy az elévülés megröviditése szabályképpen meg van engedve, ellenben meghosszabbitása csak kivételképen?» Zsögöd ugyan nem adja közvetlen megoldását a kérdésnek, azonban egyfelől a fentebb idézett curiai határozatokra vonatkozó az a kritikai kijelentése, hogy azok «igen is tágak», másfelől az általa felemlitett példák, megadják az utmutatást az elvi alapon álló megoldásra, főleg, ha az általa inaugurált — s dogmatikai és általában interpretationális kérdések fejtegetésénél megbecsülhetlen szolgálatot tevő — methodologiát tartjuk szem előtt. Ily módon elkerülhető az az utvesztő, melybe okvetlenül el kell jutnia annak, aki bizonyos explicatumokat nem tényleges hatásaik és a törvényhozó feltehető intentiója szempontjából, hanem az illető intézménynek aprioristikusan felállitott «lényegéből» vagy «fogalmából» akar levonni.

Zsögöd két esetet állit szembe: azt az esetet, amikor egy elvont kötelezőjegy kiállitója szabja szükebbre az elévülés határidejét, s azt, amikor kölcsön, vagy vételártartozásnál teszik ugyanezt a felek, az elévülést pl. egy hétre szabva. Ezek kapcsán veti fel azt a kérdést, vajon «áll-e hazai jogunk szerint is, hogy az elévülés megröviditése szabályképpen meg van engedve, ellenben meghosszabbitása csak kivételképpen?» (Ama harmadik lehetőséget, mely a fentiekben idézett, kellőleg nem distinguáló kézikönyvekben szerepel — t. i. az elévülés meghosszabbitásának absolut, kivételt nem türő tilalmát — fel sem veszi a combinatiók sorába.) «Föltenni jogunkról — ugymond — akár azt, hogy e megszoritás (az elvont levélnél) oda nem irtnak tekintendő; akár, hogy e miatt az egész levél hatálytalan, egyaránt nem fogadható. Az okbeli különbség a tisztán nyilatkozási és az anyagi czim esetje között szembeszökő. Az ok, mely utóbbi esetekre talál, előbbire nyilván nem terjed ki.»[1]

Az emlitett két példa és a Zsögöd által hozzáfüzött reflexiók, vezettek az alábbi megfontolásokhoz, melyek az ő utmutatásának nyomán elindulva keresik a megoldást.[2]

Kiindulási pontunk, az elévülési határidőknek az a fentemlitett meghatározása, hogy azok: záros határidők, amelyekre az elévülésre vonatkozó szabályok alkalmazhatók, vagyis amelyekre való alkalmazhatóságát e szabályoknak a törvény (értsd ez alatt általában: objektiv jog) akarja. Az egységesités alapja tehát végeredményben: az elévülési szabályok közös iuris ratiójának alkalmazhatósága. E végső alap mellett azonban kétségtelen, hogy lehetnek, s mondjuk anticipálva az alább következőket — vannak bizonyos külön czélok, amelyek további szabályok felállitására adtak okot, mely szabályok annak következtében, hogy az alapjuk gyanánt szolgáló czélszerüségi megfontolás *nem* áll minden, az elévülés végső ratiója által egységesitett határidőre, nem is alkalmazhatók minden elévülési határidőre, hanem bizonyos másodáltalánosságokat[3] alkotnak. E másodáltalánosságok alkalmazhatóságának szempontjából az elévülési határidőknek ujabb kategoriáit nyerjük, melyekre alkalmazhatók: az elévülés általános szabályai és ezeken felül ama másodáltalánosságok.

Hogy közelebb férkőzzünk tárgyunkhoz: ha arra az eredményre jutnánk, hogy az elévülés megkönnyitésének vagy megnehezitésének megengedett volta oly megfontolásra vezethető vissza, amely *nem* azonos magával az elévülés intézményének alapokával, akkor az ezen ratio közössége következtében «elévülési határidők» nevezete alatt összefoglalt határidőket sorra kell vennünk azon szempontból, vajjon talál-e rájuk az az ok, amely e szabály felállitására vezetett.

Az imént jelzett módszer mindenekelőtt ama kérdés megoldását feltételezi, hogy melyik iuris ratió vezetett az elévülés intézményének felállitására. A keretek, melyeket e dolgozatunk megjelenési formája elénk szab, nem engedik, hogy e kérdés behatóbb fejtegetésébe s irodalmának részletesebb ismertetésébe bocsátkozzunk.[4] Ehelyütt ez nem is szükséges. Elhagyva néhány, itt-ott felbukkanó, alárendeltebb jelentőségü érvet, azt hisszük, egyhangunak mondható az a vélemény, hogy az elévülési határidők felállitásához az a megfontolás vezetett, hogy fel kell menteni a kötelezettet az alól, hogy örökké követelhesse tőle a jogositott a szolgáltatást. Az ügyleti czélnak az évek során át való elhomályosulása, amivel gyakran az ellenszolgáltatással szemben való érdekmulás párosul; a veszély, hogy a kötelezettség teljesitésének megtagadására jogositó körülményekre vonatkozó bizonyitékok elvesznek, vagy elmosódnak az emlékezetben, amivel ismét az a veszély is jár, hogy a bizonyitékok örökös megőrzésének lehetetlensége vagy elmulasztása már teljesitett kötelezettségek ujból való kikényszeritésére vezethet: voltak azok az okok, amelyek a felek érdekében az igényérvényesitésnek határidőhöz való kötését okolták meg. Ha ehhez hozzávesszük ama nehézséget és megterhelést, melyet a régi igények birói megállapitása a jogszolgáltatás közegeinek okoz s az

[1] Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 40. és 44. számban.

[2] *Fodor*-féle magyar magánjog III. k. 297. oldalán.

[3] *Zlinszky-Reiner* A magyar magánjog mai érvényben VIII. kötet 640. old.

[4] *Kiss:* i. m. 126, 213., 218. old.

[5] *Zsögöd:* Fejezetek kötelmi jogunk köréből II. köt. 960. old.

[6] *Zsögöd* id. helyen 959. és 960. old. Az itt mondottakkal nem ellenkezik az elévülési intézménynek a záros határidőkkel való szembeállitása czikkünk elején, ahol éppen az egyik különbséget akartuk kiemelni.

[1] *Zsögöd* id. h. 960. old.

[2] *Kiss* Albert idézett monografiájának dogmatikai részében szintén a Zsögöd módszerét fogadja el, bár nem teljes következetességgel, és inkább csak külsőleg, amennyiben a «Fejezeteknek» a kötelem szervezeti és mibenléte fogalmainak meghatározásánál követett módszerét (II. köt. 2235. skk. oldalok, főleg 1238—1240. old.) viszi át az elévülés fogalmának megállapitására; a részletekben azonban nem egészen consequens. Igy például éppen a fenti kérdésben — bár id. munkája 218. old. 3. fejezetében ama véleménynek ad kifejezést, hogy álláspontja Zsögödével egyezik — eltér nemcsak e módszertől, hanem. vagy talán éppen az érdemben is és szintén a tulságos általánositás (elévülés megnehezitésének absolut tilalma) hibájába esik.

[3] E kifejezést is Zsögödnek köszönhetjük. L. Fejezetek II. 1102. skk. old.

[4] A már fentebb idézett munkákon kivül utalunk Windscheid: Lehrb. d. Pandektenrechtes 105. s kk. §-aira s Graswein: Verjährung u. gesetzliche Befristung (Leipzig 1880) cz. tanulmányára, 207. s kk. old. s az ott felsorolt irodalomra. L. még Tervezet Indokolása III. köt. 692. old., s a német polg. törvk. javaslatának első szövegéhez irt indokok I. köt. 292. old. Utóbbi szerint: «Grund und Zweck der Anspruchsverjährung ist, der Behelligung mit veralteten Ansprüchen ein Ziel zu setzen.»

ezzel némileg kapcsolatos, bár részben az első okcsoportba vágó megfontolást, hogy az a haszon, amely az ilyen régesrégi igények megállapitásával jár, rendszerint alig éri fel azt a kárt, amely a megállapodott s a köztudatban megdönthetlennek tekintett jogviszonyok megbolygatásával jár, akkor felsoroltuk azokat az okokat is, amelyek a közérdeket ez intézmény felállitásához füzik, de amelyek nézetem szerint nem elegendők ahhoz, hogy az intézményt iuris publici jellegüvé minősitsék. E minősités mesterséges felállitására véleményem szerint különben is csak azoknak volt szükségük, akik az elévülés megnehezitésének absolut tilalmát másként, mint az ezen minősitésből levont deductió utján megokolni nem tudták.

E megfontolások vezettek *általában* elévülési határidők felállitásához, s ama szabályokhoz, melyek a fenti feltételezések egyikének-másikának fenn nem forgása esetén az elévülés alól kivételt tesznek. (Határidő félbeszakitása igényérvényesités által, elévülés nyugvására vonatkozó szabályok stb., valamint; kezdőpont felállitása stb.) Az elévülési határidők mértékének megokolására azonban a fenti okok nem elegendők, valamint nem elegendők annak megokolására sem, vajjon imperativ, vagy dispositiv jellegü-e valamely elévülési határidő.

Az elévülés felállitására vezető szempontok ugyanis egyik esetben hamarabb következnek be, a másikban később. Minthogy pedig e feltevések bekövetkezése egyes konkrét esetektől függővé nem tehető, a szabályozást más alapon eszközölni nem lehet, mint ugy, hogy ügyletenként distingválunk, köztapasztalat lévén, hogy az elévülésre vezető okok bizonyos ügyletfajoknál hamarabb, másoknál később következnek be. Igy jutunk el az előző bekezdésben emlitett általános szabályokkal szemben bizonyos «causán oszló szabályokhoz»,* mint másodáltalánosságokhoz. Ezek közül a legtágabb körü az, melybe az ügyletek zöme tartozik s melyet rendes elévülési időnek nevezünk. Ott, ahol tehát az elévülés alapokán kivül, az elévülés tartamának megszabásában más iuris ratio közre nem müködött, ez a határidő az irányadó. Emellett szerepelnek más határidők, melyeknek valamelyes (másod) általánossággá való minősitése azon okból történt, mert ugyanaz a megfontolás, azonos tartamu határidő megállapitására vezet gyakran több ügyletfajra nézve is.

Az eddigiek után az is nyilvánvaló, hogy az imperativ jelleg kérdése sem oldható meg egységesen. Amely jogrendszerben e kérdést nyilt törvényszó el nem intézi, ott a jogmagyarázatnak fentemlitett eszközeivel kell annak megoldásához látnunk. Feltehető-e egy bizonyos szabályról, hogy az azzal a szándékkal keletkezett, hogy a felek magánmegállapodása se mellőzhesse? A ratio iuris kutatása s az igy nyert eredmény gyakorlati keresztülvihetősége, mint ezen eredmény helyességének próbaköve, adják meg a feleletet. Igy jutunk el ahhoz a tételhez, hogy a magánjogi szabályok legnagyobb része nem imperativ jellegü. Imperativek azok a szabályok, amelyeknek magánmegállapodással való kizárása az intézmény felállitásának célját döntené fel. Vagyis érthetőbben: ott, ahol a törvényhozó nemcsak általában *valamelyes* szabályozást, hanem egy konkrét *célt*, *tényleges eredményt* akart elérni, annak meghiusitása a feleknek megengedve nincs. A jogszabályoknak ez alapon való osztályozása ügyletenkénti distinctiot és ezen belül ismét az egyes szabályok külön vizsgálatát kivánja.**

A két eredmény kombinációja logikai szükségszerüséggel visz el a következő tételekhez: Ama kérdés elbirálása, vajjon az elévülési határidők megnehezitése vagy megkönnyitése meg van-e engedve, nem dönthető el egységesen, a priori, hanem az illető jogügylet szabályozása, s a reá vonatkozó elévülési határidő iuris ratiójának egybevetéséből kell megállapitani, vajon a törvényhozó ki akarta-e zárni a felek megállapodását és mily irányban. Következik továbbá a fentiekből, hogy a felek azon megállapodása, amely az illető elévülési határidő megszabásának iuris ratiójával ellentétben nem áll, respektálandó. Igy jutottunk el arra a konklusióra, hogy: az elévülésnek ügylettel való megkönnyitése, nevezetesen annak megröviditése meg van engedve mindazon esetekben, ahol az elévülés tartalmának meghatározása, tekintettel a szóban forgó ügyletre, nem azzal a specziális törvényhozói szándékkal történt, hogy e határidő egyuttal minimum is legyen. Az elévülés iuris ratiójának fenti előadásából kitünik, hogy az magában véve ilyen specziális szándékra nem enged következtetni. A rendes (nálunk 32 éves) elévülési határidő ügyleti megröviditése tehát nemcsak, hogy meg van engedve, de rendszerint azonos czéllal történik, mint e határidő felállitása.* Ugyanez az eset mindazoknál a specziális rövidebb elévülési határidőknél, melyek megszabása tekintettel az illető ügyletre nem történt azzal a specziális czélzattal, hogy megröviditethető ne legyen. Ilyen specziális czélzat fenn szokott forogni ott, ahol a rendes elévülési időnek ügyleti megröviditése oly mértékben volt szokásos, amelyet jogpolitikai szempontokból a törvényhozó nem helyeselt.

Az elévülés ügyleti megnehezitésénél ugyanazon szabály (amely ugy szól, hogy a megnehezités meg van engedve, ahol az az elévülési szabály czéljával nem ellenkezik) alkalmazása oda visz, hogy a rendes elévülési határidő meghosszabbitása, ellenkezvén annak iuris ratiójával, érvénytelen; mert a rendes elévülési határidő elteléséhez, mint a lekötöttség maximális tartamához az elévülési intézmény jogmegszüntető explicatumait, mint *eredményt* kivánta füzni a törvényhozó. Ezzel nem ellenkezik az, hogy az elévülés csak kifogás esetében vétetik tekintetbe. A iuris ratió nem az utólagos lemondást kivánja kizárni, hanem csak azt, hogy előzetesen, a következmények belátása nélkül ne kötelezhesse magát az elévülési időt meghaladó időre a fél. A speciális elévülési határidők nem mindenikében áll meg ez a következmény, mert e határidő megszabásának czélzata lehet olyan, amely vagy csak az egyik fél szempontjából áll, kinek specialis védelmét czélozta a törvényhozó, mely esetben a másik fél terhére a megnehezitésnek akadálya nincs (kereskedelmi törvény 487. §. ?), vagy pedig csak az ügyletet dispositiv szabályozó rendelkezések közé vétetett fel, olyan ratio iuris nélkül, amely a fentiek szerint a magánmegállapodást kizárná (kereskedelmi törvény 349. §.). Utóbbi esetben az elévülés megnehezitésének rendes elévülési határidő keretén belől helye van.**

Látnivaló, hogy a megoldás mindkét irányban azonos alapokon épül fel. Hogy az egyik esetről, az elévülés megkönnyitéséről, mint «szabályról» beszélünk, mig a másik esetről, az elévülés megnehezitéséről, mint kivételről beszélünk, ez csak onnan van, hogy az elévülési határidők keretén belül alkalmazandó két szabály közül az egyiknek alkalmazási köre, viszonyitva az azon kivül eső területhez, nagyobb, a másiké szükebb.

Az elénk tüzött kérdés megoldása nem volna teljes, ha a felek dispositiójának tárgyi kiterjedése mellett annak mértékéről is meg nem emlékeznénk. Az elévülési határidők ügyleti meghosszabbitásának mértéke a rendes elévülési határidővel adva van. A megröviditésnél e határidő megvonása nem oly könnyü, s az ügyletfajonkénti distinctióra megfelelő alap hiányzik. Ellenszer gyanánt az exceptio doli megadása kinálkozik. Ahol nyilvánvaló, hogy valamely elévülési határidő csak azért köttetett ki, hogy az egyik fél részére a jogérvényesitést lehetetlenné tegye, ott az exceptio doli elől a megkárositott felet elzárni nem lehet.

Megengedem, hogy e kérdésnek a konkrét esetben való elbirálása nem könnyü birói feladat, amely csak az összes körülmények szorgos méltatásával oldható meg.*** De vég-

* Zsögöd i. m. II. 1097. Értve itt az általánosságot — egyszerüség kedvéért — az elévülési határidők összességéből tekintve. Hogy a magánjogi rendszer egészének szempontjából ez sem valóságos általánosság, alig szükséges bővebben kifejteni.

** Hogy az elévülési szabályokra az eredmény szükségképi elérésének czélja a ratio iurissal nem jár együtt, azt legjobban igazolja, hogy az elévülés csak kifogás esetében vétetik figyelembe. Ez kizárja az iuris publici jelleg vitatását általában. Kivételek ott vannak, ahol az ügylet jogkövetkezményeinek szabályozása általában ki van véve a felek dispositiója alól. Példa: a házassági törvény 83. §-ában statuált elévülés, amely azután hivatalból is figyelembe veendő. A fentiek után a Grecsák féle czikk amaz érve is elesik, hogy az elévülés «lényegéhez» és «céljához» az is hozzátartozik, hogy a jogositottnak mód adassék bizonyos időn belül való igényérvényesitésre. Ez a positivum nem folyik az elévülési intézmény céljából, hanem egészen más okokból. Meghiusitása ellen sem operálhatunk tehát az elévülés alapokából meritett érvekből.

* Körülbelül ezt mondják, bár kissé tulságosan általánositva a német polgári törvkv első szövegének indokai I. kötet 346. oldal: Ein genügender Grund, die Erleichterung der Verjährung der Privatwillkühr zu entziehen liegt nicht vor. Derartige Verfügungen fördern den Verjährungszweck,»

** Kivéve persze azokat az ügyleteket, ahol a felek disposiója általában kizárt. L. a második előző jegyzetet.

*** Azok a megfontolások például, amelyek a budapesti tőzsde áruüzleti szokásainak 69. §-ában az eladó késedelem esetében a vevőnek teljesitésre menő igényét egy havi elévülésnek vetik alá, esetleg nem alkalmazhatók a vétel más neménél stb. Mindez áll mutatis mutandis bizonyos záros határidők kikötésére is, melyek nem elévülések. A czikkünk I. részében tárgyalt kérdésnél e szempontra is figyelemmel voltunk s a három havi határidőt az osztálysorsjegyek bemutatására ezen szempontból is elegendőknek tartottuk.

eredményben igy vagyunk a legtöbb jogi fogalommal, s az alkalmazás nehézsége nem elég ok arra, hogy bármily tetszetős és egyszerünek látszó általános szabályok aprioristikus felállitásával mereven elzárkózzunk a valóságos viszonyok exigentiái elől. Hogy utóbbiaknak a fenti megoldás inkább megfelel, mint az egyik vagy másik irányban felállitott absolut tilalom, az az előadottak után alig szorul bővebb magyarázatra. *Dr. Doroghi Ervin.*

Különfélék.

— **Törvényelőkészités.** A Curia tehermentesitésére vonatkozó törvényjavaslat elkészült és legközelebb az ügyvédi kamaráknak küldetik meg záros határidő alatt leendő véleményezés végett. A javaslat szerkesztésében közremüködtek: Oberschall Adolf, Bernáth Géza a kir. Curia, Csathó Ferencz a kir. tábla, Székely Ferencz a kir. koronaügyészség és Fodor Armin az igazságügyminiszterium részéről. — A minősitett lopásokra vonatkozó büntető rendelkezések módositásáról szóló törvényjavaslat elkészitésével a miniszter Balogh Jenő egyetemi tanárt bizta meg. — Az ügyvédi vizsgára való bocsátás és az ügyvédi vizsga ismétlése tárgyában törvényjavaslat készül. A tervezet megszerkesztésével a miniszter dr. Pap Józsefet, az ügyvédi kamara titkárát bizta meg.

— **A belügyminiszter a gyermekvédelem érdekében.** A büncselekmények megelőzése iránti küzdelemben óriási lépést jelentett a gyermekvédő liga megalakulása. A liga szervezete rendkivül szerencsés, mert magában összpontositja nemcsak az összes társadalmi tényezőket, hanem a gyermekvédelemmel kötelességszerüen foglalkozó állami organumokat is. A gyermekvédő liga támogatást kért a belügyminisztertől, aki most közzétett, az ügy iránt a legmelegebb érdeklődést tanusitó leiratában a legmesszebb menő támogatást helyezi kilátásba. Kiemeljük a leiratból a következőket:

Ami a züllött és a züllés veszélyeinek kitett gyermekek kérdését illeti, már eleve kijelentem, hogy amennyiben a Liga a megoldásnak konkrét javaslatával áll elő, a rendelkezésemre álló eszközökön belül, a legmesszebbmenő támogatásomra számithat. Fölötte fontosnak és sürgősnek tartom a züllött gyermekek kérdésének megoldását. Már maga a gyermekvédelmi szabályzat czélba vette a szigorubb nevelésre berendezett internátusok fölállitását. Ámde a közeljövőben nem látom megvalósithatónak azt, hogy az állam ilyen internátust fölállitson. Errevaló tekintettel kérnem kell a Ligát arra, hogy müködését elsősorban szigorubb nevelést igénylő züllött gyermekek megmentésére összpontositsa és hogy e részben konkrét terveit a sürgős megvalósitás érdekében hozzám mielőbb terjeszsze föl. A züllött vagy a züllés veszélyeinek kitett gyermekek, akik nagyrészt a toloncz-házakban nyernek elhelyezést, a társadalom ama szerencsétlenei sorából valók, akik zsenge gyermekkoruk óta családot nem ismerve, vagy abból kitaszitva, teljesen magukra hagyva, utczákon, lebujokban, romlott erkölcsü emberek társaságában élnek és a közerkölcsiséget és a közbiztosságot veszélyeztetik. Az állami gyermekmenhelyek kötelékében sok ilyen gyermek van, akiket a nevelőszülők rendes életmódra szoktatni nem tudnak. Ezeknek a gyermekeknek a Liga által fölállitandó intézetekben való elhelyezése már annál is inkább kivánatos, mert az igazságügyminiszter urnak e tárgyban a belügyminiszterhez intézett átirata szerint ezeknek a gyermekeknek az állami javitóintézetekben való elhelyezése nemcsak helyszüke miatt lehetetlen, de abból az elvi okból is, mert a preventiv gyermekvédelem nem az igazságügyi tárcza keretébe tartozik. Ma már ugyanis az az állapot áll fönn, hogy a javitóintézetekbe csakis az elitélt gyermekek fogadhatók be, az el nem itélhetők pedig, nevezetesen a 12 éven aluliak, továbbá az igen nagy számmal levő csavargók és szintén igen nagy számmal levő fiatalkoruak, kiket szülőik nem tudnak fegyelmezni, szabadon garázdálkodhatnak. Ha a Liga szigorubb nevelésre berendezett internátusokat állit föl s ezzel pótolni kivánja az állami gyermekvédelemnek ezt a napnap után érezhető hiányát: ez irányu müködését legmesszebbmenő támogatásban fogom részesiteni.

Ha a belügyminiszter a gyermekvédő ligának lehetővé teszi a nem büntető jellegü javitóházak és nevelőintézetek felállitását, ezzel rendkivül nagy szolgálatot tesz a gyermekvédelem ügyének, de egyszersmind a büntető igazságszolgáltatásnak is.

A belügyminiszternek ezen, a társadalmi akcióba belekapcsolódó támogatása méltó a Plósz Sándor által az igazságügyi téren felkarolt javitóügyi reformhoz és a Széll Kálmán által kezdeményezett gyermekmentési akcióhoz és komoly jele annak, hogy a magyar állam is belátja, hogy helyesebb politika a büntetés megelőzésére költeni, mint a praeventio elhanyagolásával fegyházat fegyház után épiteni.

— **Az igazságügyi személyzet 1905. évben.** A birói és ügyészi személyzet létszáma 1905-ben 2931-ről 2921-re szállott alá; a fogalmazói segédszemélyzet 1369 tagból állott, egygyel kevesebből mint 1904-ben; a kezelőtiszti segédszemélyzet létszáma változatlanul 3214 maradt. A közjegyzők száma 283 volt, öttel több, mint 1904-ben, mig a közjegyzőhelyettesek és jelöltek száma 185-ről 184-re csökkent. Az ügyvédek száma 212-vel nőtt s 5512-t, az ügyvédjelölteké 248-czal nőtt és 3556-ot tett. Tisztán a budapesti kamara területén 2453 ügyvéd és 997 ügyvédjelölt volt bejegyezve, az összes ügyvédek 26·4, a jelöltek 28·1%-a.

— **Töry Gusztáv** miniszteri tanácsosnak államtitkári czimmel való kitüntetése egy kiváló hivatalnoki pálya jutalmazása. Töry alapos tudásu férfiu, aki teljesen átérti azt, hogy nem a közönség van a hivatalért, hanem megforditva. Osztálya: a nemzetközi osztály mintaszerüen müködik. Az ott megforduló, sokszor rendkivül bonyolult jogi kérdések elintézése alapos tanulmányok után, gyorsan történik. Töry képviseli a hágai nemzetközi konferenczián a magyar államot és az ezen értekezletekről kiadott jelentései a nemzetközi jognak igen fontos adalékai.

— **A Magyar Jogászegylet** legutóbbi választmányi ülését Fayer László emlékezetének szentelte. Vavrik Béla elnök meleg szavakkal méltatta az elhunytnak a Jogászegylet megteremtése és felvirágoztatása körüli érdemeit. A választmány elhatározta, hogy egyik legközelebbi teljes-ülésén Fayer László fölött dr. Balogh Jenő egyetemi tanár fog emlékbeszédet tartani. Megfesteti továbbá az egylet Fayer László arczképét, melyet a diszteremben fog elhelyezni. Végül részben az egylet vagyonából való kihasitás, részben gyüjtés utján Fayer László-alapitványt létesit, melynek kamataiból a Magyar Jogászegyletben tartott legjobb előadásokat fogják kitüntetni.

A Berlinben tanuló magyar joghallgatók, számszerint harminczan, a Magyar Jogászegylethez a következő levelet intézték Fayer László elhunyta alkalmából: «Igaz megilletődéssel értesültünk arról a pótolhatatlan veszteségről, mely Fayer László halálával tudományos világunkat érte. A hazától való ideiglenes távollétünk csak fokozottabb mértékben ösztönöz bennünket arra, hogy részvétünket, mely mindegyikünk lelkét betölti, kifejezésre juttassuk és ezzel az elhunyt tudós tanár egyik legérdemesebb alkotásához, a Magyar Jogászegylethez forduljunk.»

— **A nemzetközi büntetőjogi egyesület magyar osztálya** Fayer László emlékezetének szentelt választmányi ülésében Rickl Gyula elnök a következőképp emlékezett meg az elhunyt érdemeiről:

«Örökre elköltözött innen egy férfiu, kit a hatalom jelvényei nem ékesitettek, hivatalos tömjénezők nem ünnepeltek, de azért, szigoru mérték alkalmazásával is legjelesebbjeink sorába tartozónak tekintettük őt életében és ismerjük el halála után.

Teljesen önzetlenül szentelte munkás életét a magyar jogtudomány ismeretének, müvelésének, fejlesztésének és tanitásának.

Tiszteletet gerjesztő és egyéni nemes tulajdonai voltak a fegyverek, melyekkel tisztán önerejére utalva az élet küzdőterére lépett.

Ezekkel nyerte el a pálmát, mint tudós és mint ember.

Mikor pedig halandó teste összeroskadt, minden izében nemes lelke a nemzet érdemes fiainak pantheonjába emelkedett.

E férfiu, megdicsőült alelnökünk: Fayer László, akihez minket a hazafiui és baráti tisztelet, nagyrabecsülés és hála maradandó kötelékei füznek.

A hazai jogtudomány müvelése és jóságos, buzditó atyai érdeklődéssel eszközölt fáradhatlan tanitása által szerzett elévülhetlen érdemei az erre legilletékesebb helyeken nyernek méltatást.»

Az elhunyt érdemeinek elismeréseképp elhatározta a választmány, hogy az elhunyt halála folytán megüresedett alelnöki szék az egylet kegyeletének feltüntetése czéljából egy évig betöltetlenül hagyassék; hogy az elköltözött tudományos müködésének és egyéni jellemzésének a külföldi szaklapokban leendő méltó ismertetésére a tagok felkéretnek és amennyiben a Fayer László emlékét megörökitő bizottság alakul, abba az egyesület is küld a maga részéről megbizottakat.

— **Magyar közjog spanyol nyelven.** Dr. Thót László ügyvéd, budapesti kir. itélőtáblai tanácsjegyző, spanyol nyelven füzetet irt Magyarország közjogáról. A dolgozat a Lastres Revisto de los Tribunales czimü jogi folyóiratban jelent meg. Tartalma: 1. Magyarország közjogi helyzete. 2. A magyar történelem rövid vázlata. 3. Néhány szó Ausztriáról. 4. Magyarország alkotmánytörvényei. 5. A birói szervezet. 6. Közigazgatás. 7. A magyarok nemzeti kivánságai. A dolgozat fő czélja: hogy a spanyol közönség Magyarország fogalmát elválassza Ausztriáétól s hogy bennünket önálló nemzetként ismerjen meg.

— **Váltójogi irodalom.** *Dr. Nagy Lajos* felsőkereskedelmi iskolai tanár két váltójogi müvet adott ki. Az egyik: *a magyar váltójog vázlata* igen világosan, könnyen érthető rendszerben vezet be a váltójog rendszerébe. Ez a munka jogászi előképzettséget nélkülöző középiskolai tanulóknak, valamint laikusoknak van szánva. A másik füzetnek az a czélja, hogy a váltó használatát gyakorlati esetek kapcsán mutassa be. Szerző azonban nem tisztán példatárt ad, hanem munkája helylyel-közzel a váltó használatával összefüggő tudnivalókat és a váltóüzlet ismertetését is magában foglalja, ami jogászok tájékoztatását is nagyban előmozditja.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az alsó-ausztriai ügyvédi kamara** közgyülése a következő elvi kijelentést tette: A közgyülés ajánlja tagjainak, hogy az ügyvédrendtartásban lefektetett elvet, hogy minden ügyvéd egyenlő jogokkal van felruházva, valósitsák meg az által, hogy magán és társadalmi müködésükben való mozgási szabadságuk érintetlen hagyásával, hivatásuk gyakorlatában minden czim használatától, tiszteletbeli állásokra, állandó képviseletekre való utalástól tartózkodjanak.

— **A bécsi rabsegélyző** egylet, mely az idén ünnepelte fennállásának negyvenedik évfordulóját, 1905. évben 292 szabadultnak szerzett munkát, 2133 szabadultat segélyezett 19,179 K készpénzzel és 852 letartóztatott családja és 1291 gyermek közt 15,729 K-t osztott ki.

— **A gyorsirás az igazságszolgáltatásban.** Hamburgban a birósági tárgyalásokat gyorsirók jegyzik. Az ügymenetre ez olyan jelentékeny befolyással van, hogy a törvényszék egy-egy polgári osztályára 3023 per elintézése esik, mig a porosz igazságügyminiszter a képviselőházban azt jelentette ki, hogy 1800 ügy az a maximum, melyet egy-egy osztály elintézni képes.

— **Börtönfalak mögött.** Ily czim alatt érdekes gyüjteményt adott ki dr. Jäger János németországi börtönlelkész. Ez a könyv önéletleirásoknak, vallomásoknak, czikkeknek és verseknek gyüjteménye, amelyeket a szerző számos évi lelkészkedése alatt szedett össze. A börtön unalmában és egyhanguságában tett feljegyzések természetesen nem a nyilvánosság számára készültek.

Az egyik elitélt elmondja, hogy részeges apja folyton tötte-verte s a szó szoros értelmében kikergette az utczára, ahol a romlott suhanczok között természetesen csak a legrosszabb példát láthatta. Egyszer haza érvén, anyját halálos betegen találta és nem tudván semmi módon rajta segiteni, (egy jótékony egyletnél is hiába kopogtatott), kényszerüségből lopott, amiért 15 havi fogházbüntetést kellett elszenvednie. A büntetés kiállása után házról-házra járt munkát keresni, de legfeljebb 2 hétig maradhatott egy helyen, mert igazoló papirjait mindenütt követelték és ezekben a papirokban hüségesen benne állott az elszenvedett fogházbüntetés. Dologtalanul járva-kelve a hatóságnak könyörgött, adjanak alkalmat a munkára. Mivel azonban rovott multja miatt seholsem kapott foglalkozást, az éhség ismét lopásra hajtotta, ami természetesen visszavezette az eredeti kiindulási ponthoz, a börtönhöz. Dr. Jäger megjegyzi, hogy a rab a börtönben magát rendkivül jól viselte és a munkában ernyedetlen szorgalmat tanusitott.

Egy másik, igen intelligensnek látszó rab valóságos filippikát jegyzett fel a közös zárka ellen, a magánelzárás mellett. Elmondja, hogy milyen beszédek járják a közös elzárásban, hogy mily erkölcsi züllés nyilvánul meg némelyik rab cselekményeiben és hogy a többségben levő alkalmi büntettesek miként rontatnak meg a megrögzött gonosztevők által. Nem csoda, hogy ezren és ezren, akik megmenthetők lettek volna, teljesen a börtön áldozataivá válnak.

Valósággal megrázóak egy halálra itélt, de utóbb megkegyelmezett gyilkos feljegyzései. Elmondja, hogy féltékenységből vetélytársa életére tört, és mert két napon át leselkedett áldozatára, megállapitották a gyilkosságot, aminek következménye volt a halálos itélet. Ha — ugymond — gavallér módra inkább a czéllövésben vagy a vivásban gyakoroltam volna magamat és ellenfelemet párviadalban öltem volna meg, akkor rövid államfogházat kellett volna csak elszenvednem; mig most remegve rettegtem heteken át, mit mond a felsőbiróság, majd, mikor jogorvoslatomat ez a forum elutasitotta, vajjon megkegyelmez-e a király. Aki ezeket az irtózatos heteket, napokat, órákat át nem élte, annak fogalma sem lehet egy halálra itélt kinszenvedéseiről és a halálbüntetés barbarismusáról.

— **Esküdtszék és Schöffenbiróság.** Mittermaier és Liepmann tanárok ily czimü folyóiratának második füzete jelent meg. Hoegel osztrák ügyész a Schöffék mellett tör lándzsát, Schwaerer karlsruhei ügyész azt ajánlja, hogy az esküdtek tanácskozását az esküdtbiróság elnöke vezesse. Coermann strassburgi biró a mai esküdtszék hibáit a rossz szervezetben látja és óv attól, hogy a rendes biróságok a mai esküdtszéki szervezet alapján reformáltassanak. Friedrich giesseni biró előadja, hogy az esküdtek a cselekmény elkövetésének rugóit inkább figyelmükre méltatják, mint a szakbirák és hogy a törvényhozónak a büntető-sanctió megalkotására vezető motivumait vonatkozásba hozzák a tettest a cselekmény elkövetésére reábiró motivumokkal. Aschaffenburg kölni orvostanár azt fejtegeti, hogy az elmebeteg helyzete az esküdtek előtt sokkal rosszabb, mint a szakbiróval szemben.

Jogi könyvek a legolcsóbban és a legméltányosabb feltételek mellett kaphatók hazánk egyetlen speciális jogi könyvkereskedésében és antiquariumában: **Politzer Zsigmond és fia** czégnél, Budapesten, IV., Kecskeméti-utcza 4. — **INGYEN** küldi a czég kivánatra a budapesti és kolozsvári egyetemi *jogász utmutatót, Ügyvédi vizsgai utmutatót,* melyben a kir. Curia teljes-ülési határozatai benne vannak, továbbá az 1907. év elején megjelenő nagy antiquar-jegyzékét, melyre előjegyzéseket már most elfogad. — RÉSZLETFIZETÉSRE szállit uj jogi tan- és segédkönyveket, tudományos és szépirodalmi müveket stb. 11774

Fiatal ügyvéd Dr. Adorján Emil ügyvédi irodájában Nagyváradon 1907 január elsejétől 200 K havi fizetéssel alkalmazást nyerhet. 11918

Ügyvédi irodában (Budapesten a pesti oldalon) alkalmazást keres ügyvédi oklevéllel biró nyugalmazott árvaszéki ülnök. Czim a kiadóhivatalban. 11919

Gyakorlott ügyvédjelöltet keresek deczember elsejére. Tót nyelv ismerete szükséges. Ajánlatokat az előképzettség, gyakorlat s az igények megjelölésével kérek: Dr. Kmoskó Béla ügyvéd, Léva. 11902

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Negyvenegyedik évfolyam. 48. SZ. Budapest, 1906 november 30.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *V. Mérleg-utcza 1.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Legfőbb birónságunk tehermentesitése. *Dr. Balog Arnold* budapesti ügyvédtől. — A birói és ügyészi szervezet módositása és a fizetésrendezés. I. *Dr. Marschalkó János* kir. törvényszéki birótól. — II. *Egy birótól.* — Törvénytervezetek az ügyvédi rendtartásról. *Dr. Messinger Simon* budapesti ügyvédtől. — Harmincz év előtt. *Dr. Nagy Dezső* budapesti ügyvédtől. — Fayer és a halálbüntetés. *Dr. Rédei József* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Legfőbb birónságunk tehermentesitése.

Évtizedek panaszait van hivatva orvosolni az a három törvénytervezet, melyet a kir. Curia, a kir. tábla, a kir. koronaügyészség és az igazságügyi miniszterium képviselői együttesen dolgoztak ki és amelyek azt czélozzák, hogy az igazságszolgáltatás érdekeinek feláldozása nélkül a kir. Curiának rengeteg munkaterhén könnyittessék és a 13,000-re felszökött restantiák megszünjenek.

Tulajdonképpen a tehermentesitési actió sorát a curiai biráskodásról szóló törvény novellája kezdi meg, mert tudvalevően ez a novellatervezet a kir. Curia és a kir. közigazgatási bíróság tagjaiból fele-fele részben álló külön birónságot szervez a képviselőválasztási kérvények elintézésére, másrészről pedig az összes felszólamlási ügyeket a közigazgatási birónághoz tereli át.

Nem akarunk most ujból azzal a kérdéssel foglalkozni, hogy nem lett volna-e helyesebb az egész választási biráskodást a közigazgatási birónságnak átengedni, mert ez a kérdés ma már szuperáltnak látszik és mert a többi tervbe vett intézkedésekkel kapcsolatban a Curia tehermentesitését más oldalról is eléggé biztositottnak tekinthetjük.

A miniszter által sürgősen a képviselőház elé terjeszteni szándékolt három törvényjavaslat elseje a polgári peres eljárásról szóló törvényeknek, másodika a bünvádi perrendtartási törvénynek, harmadika az ügyvédi rendtartásnak módositására irányul.

Hogy a Curia tehermentesitése szempontjából aránylag legkisebb jelentőségü tervezetnél kezdjük, csak helyeselni lehet azon javaslatot, hogy «az ügyvédi rendtartás 79. §-a szerint a fegyelmi eljárást elrendelő határozat és az idézett törvény 84. §-a szerint hozott vádhatározat ellen külön felebbvitelnek nincs helye». Ez az intézkedés nemcsak a Curiát szabaditja meg felesleges tehertől, de a fegyelmi eljárás gyorsitása érdekében is régi közóhajnak tesz eleget.

Azonban a magunk részéről még tovább mennénk. Csak következetes volna önmagához az igazságügyi kormány, ha a Curia tehermentesitése érdekében is, de az ügyvédi kar régi jogos óhajához képest is, ezen törvényben kimondaná, hogy a fegyelmi felebbviteli forum a birói tanácselnökön kivül két ügyvédből és két bíróból álljon. Ez szintén munkaerő megtakaritást jelentene legfőbb birónságunkra nézve, de emellett megfelelne az ügyvédi kar egy régi kivánságának is. Ez a kivánság eddig egyetlen oldalról sem kifogásoltatott és igy semmi sem állja utját a törvénybe való felvételének.

Rá kell itt még mutatnom arra is, hogy az ügyvédek elleni fegyelmi eljárás a felebbviteli forumon mennyivel roszszabb, mint a birói fegyelmi eljárás. Mig az utóbbi a szóbeliségen nyugszik, addig az ügyvédi fegyelmi eljárásban az irásbeliség honos. Kivánatos volna ez alkalommal azt is kimondani, hogy a felek és azok képviselői a curiai fegyelmi tanács előtt ezen ügyekben is élhetnek felszólalási joggal.

A polgári törvénykezési rendtartásnak és a sommás eljárásról szóló törvénynek módositásáról két alternativ tervezet fekszik előttünk. Az egyik tervezet első szakasza a sommás eljárási törvény 1. §-ának 2. és 3. pontját módositva, az összes birtokbirósági, telekkönyvi és örökösödési pereket, amennyiben az 1000 K értékhatárt meg nem haladják, a sommás eljárás alá vonja. A módositás lényege tehát az, hogy mig eddig ezen perek csak 400 K értékhatárig tartoztak a járásbirósági hatáskörbe, addig ezentúl a 200-tól 1000 K-ig terjedő perek is a kir. járásbirósághoz tartoznak, ami együtt jár természetesen avval, hogy ezen perek ezentul harmadik fokban nem a Curia, hanem a kir. táblák mint felülvizsgálati birónságok revizióját alá tartoznak. Habár ez a rendelkezés elsősorban nem a kir. Curia tehermentesitésére van irányitva: mégis a magunk részéről helyesnek fogadjuk el, annál is inkább, mert a sommás törvény vonatkozó rendelkezése eredetileg is csak átmeneti jellegünek kontempláltatott és mert a sommás birósági eljárás a gyakorlatban kitünően bevált.

A sommás perekben a Curia felülvizsgálati hatáskörére vonatkozólag két alternativ terv fekszik előttünk. Az egyik szerint az 1000 K-t meghaladó perekben is a felülvizsgálati biráskodást a kir. táblák gyakorolják, a másik szerint pedig a kir. Curia csak a 2500 K-t meghaladó értékü perekben legyen felülvizsgálati forum, mig a 400—2500 K közti perek a kir. táblák felülvizsgálata alá tartozzanak.

Ez a kérdés már az 1896.-iki jogászgyülésen is élénk vita tárgyát képezte és a Curia hatáskörének korlátozása már akkor sem talált a jogászság részéről kedvező fogadtatásra. Nem alap nélkül való az a félelem, hogy az ujitás legfőbb birónságunknak a jogegységet irányitó functióját lényegesen befolyásolná, mert a 2500 K-ás értékhatár mellett néhány nagyobb nőtartási, haszonbérleti, bérleti és igényperen kivül csakis a külön kikötés alapján a járásbirósághoz tartozó perek egy része mehetne fel a Curiához. Ugy a 2500 K értékhatárul való elfogadása, mint a felülvizsgálatnak a kir. táblákra való bizása egyértelmü volna azzal, hogy a kir. Curia elvesztené a legfontosabb perjogi kérdések tekintetében a vezetést és a már amugy is meglehetősen deczentralizált perorvoslati rendszer partikularismusa még jobban előtérbe lépne. *

A magunk részéről a végleges perrendtartás megalkotásánál feltétlenül amellett volnánk, hogy járásbirósági perekben a tábla, törvényszékiekben a Curia legyen a felülvizsgálati forum.** Ma azonban a helyzet nem ugyanaz, mint az általános perrendtartás hatályban léte mellett, mert mig az általános perrendtartás eljárási szabályait módjában állana a legfőbb birónságnak a törvényszéki perekben is alkalmazni és

* A német Reichsgericht 1905-ig 1500 márka értékhatáron felüli ügyekben biráskodott. Éppen a legfőbb bíróság tehermentesitése érdekében emeltetett fel az értékhatár 2500 márkára, ami 3000 K-nak felel meg.

** A sommás eljárás eredeti javaslata szerint a járásbirósági ügyekben a felülvizsgálat a kir. táblák hatáskörébe tartozott volna. A curiai felülvizsgálatot az igazságügyi bizottság igtatta bele a törvénybe.

ezáltal az összes fontos kérdésekben állást foglalni, addig ma a sommás eljárási törvény alkalmazása tekintetében legfőbb bíróságunk minden ingerencziáját elveszitené és emellett a jelentékeny substratumu bérleti, haszonbérleti gyermek- és nőtartási kérdésekben az anyagi jog alkalmazása is csaknem egészen kiesnék a kir. Curia kezéből.

Ezek az okok vezetnek, mikor a felülvizsgálati értékhatár felemelése, valamint a curiai felülvizsgálati hatáskörnek a tábláknak való átengedése ellen foglalok állást.

Arra az esetre, ha a sommás felülvizsgálati ügyek a Curián meghagyatnak, a tervezet azt az ujitást proponálja, hogy a tartási és élelmezési kötelezettség megállapitása iránti perekben a peres tárgy értékének megállapitásánál a három évi tartás vagy élelmezés értéke legyen irányadó. Ez a rendelkezés csaknem az összes gyermektartási pereket elvonná a kir. Curiától, mig a nőtartási perek legnagyobb része ezentul is ott maradna és igy ezen a ponton semmit sem segitene a javaslat. De még az a jelentősége is volna ennek a szakasznak, hogy a gyermektartási perek jelentékeny részében a kir. törvényszékek utolsó forumban itélkeznének, *felülvizsgálat kizárásával.* Ezek a kisebb gyermektartási perek azok, amelyekben a havonkénti tartásdij a 10 K-t meg nem haladja. Viszont azok a tartási perek, amelyekben az igényelt évi tartásdij 334 K-t nem halad meg, csak a kir. itélőtáblához lennének felvihetők, mig csak az ezen felüli összeg iránti perek tartoznának a kir. Curiához. Mivel pedig a gyakorlatból tudjuk, hogy 334 K-n felüli gyermektartási perek meglehetős ritkák, a kir. Curia ezekben csak igen kivételesen biráskodnék, viszont a nőtartási perek közül legfőbb bíróságunk keveset vesztene el ezen szakasz folytán, mert kevés nőtartási per van, amely évi 835 K-n aluli összeg iránt indittatnék.

A magunk részéről azt inditványozzuk, hogy a tartási perekben a peres tárgy értékének megállapitásánál nem mint kontempláltatik, három évi, nem is mint jelenleg a sommás törvény 3. §. 4. pontja alapján a gyakorlat megállapitotta, tiz évi, hanem öt évi tartás értéke legyen irányadó, amikor is a rendkivüli fontosságu gyermektartási perek nem fognak megakadni végső forumban a törvényszékeknél, de sőt egy kis részük feljut még a kir. Curiához is.

A legteljesebb elismerésünket vivja ki annak a régi anomáliának a megszüntetése, hogy a házassági perek, a holttá nyilvánitási ügyek, valamint a származás törvénytelenségét kimondó itéletek hivatalból felterjesztetnek a kir. Curiához. Ennek sem oka, sem czélja nem volt, s a közérdek sem szenved az által sérelmet, hogy most a Curia ezen felesleges ballaszttól megszabadul.

Nem tulajdonitunk a tehermentesités szempontjából nagyobb jelentőséget a tervezet azon, egyébként helyes rendelkezésének, mely szerint a másodbiróság határozata ellen a perköltség vagy az eljárási költség viselésének vagy menynyiségének, valamint az ügyvédi dijak mennyiségének kérdésében csak akkor van helye, ha egyuttal a határozatnak egyéb része felebbvitellel megtámadtatik.

A tervezet egyéb tehermentesitő rendelkezéseket nem tartalmaz a polgári peres eljárásra nézve, pedig azt hisszük, ezzel korántsem meritette ki a tehermentesités czélravezető és az igazságügyi közérdekkel nem ellenkező eszközeit. Igy meggyőződésem szerint az összes 1000 K-án alóli vagyonjogi perekben ez utolsó forumban való biráskodást a kir. itélőtáblákra lehetne bizni, mert hiszen a kir. Curia nem veszitené el a különböző jogi kérdésekben irányitó befolyását, miután az ezen perekben felmerülő anyagi jogi és eljárási kérdésekben különben is van elég alkalma legfőbb bíróságunknak elvi álláspontjának nyilvánitására.

Különösen nincs okunk arra, hogy a csaknem teljesen kidolgozott judikaturával biró váltópereket 1000 K-n alól is legfőbb bíróságunknál megtartsuk, holott ezek nagy részében mindössze arról van szó, hogy aláirta-e az alperes a váltót, amely kérdésnek elbirálását egész nyugalommal bizhatnánk utolsó fokban is a kir. itélőtáblákra.

Ugyancsak elterelhető volna legfőbb bíróságunktól a perenkivüli ügyek jórésze, mint a telekkönyvi, végrehajtási, örökösödési eljárási perenkivüli ügyek. Ezek közül vagy bizonyos ügyek fontosságára való tekintettel kellene kivételesen megengedni a harmadik foku perorvoslatot, vagy pedig két egybehangzó határozat esetére kellene a további perorvoslatot megszoritani.

A bünvádi perrendtartásról szóló törvény módositása tárgyában készült tervezet elvonja a Curia hatásköréből és a kir. itélőtáblák hatáskörébe utalja azon semmiségi panaszokat, amelyek a törvényszékek olyan itéletei ellen irányulnak, melyekre nézve a törvény 381. §. 2-ik bekezdésének 2-ik pontja a felebbezést kizárja, továbbá a törvényszéknek másodfokban hozott itéletei ellen, végül összbüntetést kiszabó elsőbirósági itéletek ellen használt semmiségi panaszokat, amennyiben az összbüntetést a kir. járásbiróság állapitotta meg. Körülbelül 2000 ügy tereltetik el ez által a kir. Curiától és pedig olyan ügyek, amelyeknek a kir. itélőtáblákra való bizása semmi veszélylyel nem jár.

Am ha a Curia büntetőosztálya eképpen szintén tehermentesittetik, feltétlenül meg kell ragadnia a törvényhozónak az alkalmat, hogy a semmiségi panaszok bejelentése körüli formalisztikus judikatura, amely ma a semmiségi panaszok ezrei elutasitásának indokolására, a törvény szövegére támaszkodik, végre valahára megszünjön. Minden nehézség nélkül ezen törvénybe volna iktatható az a rendelkezés, hogy a tárgyalás folyamán bejelentett semmiségi oknak külön fentartása az itélet elleni semmiségi panasz bejelentésekor nem szükséges és hogy ha a semmiségi panasz irásban indokoltatik, akkor az irásbeli indokolásban a bejelentés hiányosságai pótolhatók, illetőleg a semmiségi panasz alakszerüségeinek elbirálásánál ugy a bejelentés, mint az irásbeli indokolás együttesen veendő figyelembe. Az is megfontolás tárgyává teendő, vajon nem volna-e helyes vádlottnak a perorvoslat bejelentésére 24 órai határidőt szabni.

Nem fejezhetjük be a kir. Curia tehermentesitésére irányuló elismerésre méltó akczió ismertetését anélkül, hogy fel nem vetnénk ujból a tanácsbeosztás kérdését.

A reform hatályossága szempontjából az eddigiekkel legalább is egyenlő értékü volna, ha a törvényhozás megszüntetné azt a munkaerőpazarlást, amely legfőbb bíróságunknál a hetes tanácsokkal kapcsolatban fennáll. A legkisebb perekben is hetes-tanácsban itél Curiánk, csak azért, mert az alsófokon ötös-tanács müködött, mig nagyfontosságu perenkivüli kérdésekben ötös-tanács itélkezik, csak azért, mert elsőfokon egyes biró, második forumban hármas-tanács hozta a szóban forgó határozatot. Én ugyan hajlandó volnék a tehermentesitési törvényben a kir. táblákra nézve is a tanácsi létszámot bizonyos ügyekben redukálni, de ha ez meg nem történik is, legfőbb bíróságunknál az ügyek tulnyomó nagy részében minden nehézség nélkül redukálni lehetne a hetes-tanácsot ötösre, ami nem csekély munkamegtakaritást jelentene.

Erre nézve javaslataim a következők volnának:

Szabály, hogy legfőbb bíróságunk rendszerint ötös-tanácsban itélkezik. Kivétel csak a bünügyekre nézve volna teendő, annyiban, amennyiben hetes-tanács volna alakitandó esküdtbirósági ügyekben * és a jogegység iránti perorvoslatok tekin-

* Esküdtbirósági ügyekben talán nem volna helytelen, ha a kir. törvényszék nem hármas-, hanem ötös-tanácsban itélkeznék, mert az esetek fontossága és a perorvoslatok korlátolt volta mellett az eddigi hármas-tanács nem nyujt elegendő garancziát. A törvény ama rendelkezését, amely szerint az esküdtszék verdiktjének felfüggesztéséhez a tanács egyhangu határozata szükséges, ezzel kapcsolatban módositandónak tartom aképpen, hogy egyszerü szótöbbség elegendő legyen az uj esküdtszék elé való utasitáshoz.

tetében. A tervezet szerint a kir. táblákhoz utalt járásbirósági bünügyek felülvizsgálatára szintén hármas-tanácsok elegendők volnának.

Amennyiben azonban az ötös-tanácsok rendszere elleni aversio nem engedné a tanácstagok számának általános leszállitását, átmenetképpen meg lehetne kezdeni a leszállitást a kisebb ügyeknél. Igy kimondható volna, hogy minden 1000 K-n alul levő polgári ügyben a kir. táblák hármas-tanácsban, a kir. Curia ötös-tanácsban itélkezzék, valamint ötös-tanács határozzon a Curián minden perenkivüli ügyben is.

A hetes-tanácsok nem nyujtanak nagyobb garanciát, mint az ötös-tanácsok, mert könnyebb kevesebb kiváló birót kiválasztani, mint többet és mert öt kiváló biró nagyobb garanczia, mint hét olyan, akik közt csak kettő is gyengébb kvalitásu. Nieberding német igazságügyi államtitkár a birodalmi gyülésen azt a kijelentést tette, hogy a legfőbb birói állások szaporitása* kérdésessé teszi azt, hogy mindig a legkiválóbb erőket lehet-e megnyerni a legfőbb birósághoz és veszélyezteti a jogegységet. Adickes is ezen álláspontón áll,** *babonának* nyilvánitva azt a felfogást, hogy több biró jobban tud itélni, mint kevesebb biró.

Legyen meg végre a bátorság törvényhozásunkban a régi elavult rendszerrel szakitani és a munkaerő pazarlásának véget vetni. Hiszen a Curián ma is müködnek ötös-tanácsok és ezeknek határozatai, különösen a felülvizsgálati tanácséi, méltán sorakoznak a hetes-tanácsok legjobbjainak határozatai mellé.

Ha a most közzétett tervezetek rendelkezései a tanácstagok létszámának leszállitásával köttetnek össze, röviden eltünnek a hátralékok és megérjük azt az időt, hogy legfőbb biróságunk hátralékok nélkül nyugodtan dolgozhatik.

Dr. Balog Arnold.

A birói és ügyészi szervezet módositása és a fizetésrendezés.***

I.

Polonyi Géza igazságügyminiszter beváltotta igéretét: benyujtotta a birói és ügyészi szervezet módositását czélzó törvényjavaslatát. Hogy az igéret beváltása ez által csak formailag következett-e be, vagy pedig, hogy őszinte szándéka-e az igazságügyminisztternek a birák és ügyészek helyzetének javitása?

Majd meglátjuk.

Indokolásában a javaslat elismeri magáról, hogy csak egy lépést kiván jelenteni a fokozatos haladás utján, amelyen a törvényhozás a birói és ügyészi szervezet céltudatos kiépitésében eddig haladt, de egyuttal közelnek jelzi azt az időpontot, amelyet már az 1891: XVII. tcz. indokolása az egységes birói szervezeti kodex megalkotásának időpontjául megjelölt.

Mindkét kijelentésből szomoruan kirí a céltudatos fejlesztés mindenkori nagy kerékkötője, az ország anyagi helyzete, mely vétót mond minden nagyszabásu ujitásnak, és ezek közé elsősorban az anyagi helyzet javitását czélzó szándéknak is.

Mert el kell ismerni az igazságügyminiszter jó szándékát, midőn az ország mai anyagi helyzetében is ki tudta vivni azt az anyagi áldozatot is, amelyet ennek a javaslatnak a megvalósitása jelent.

És el kell ismernünk azt is, hogy kicsiny bár a lépés, melyet a javaslat e téren tesz, de ez a lépés a helyes uton van megtéve.

A helyi előléptetés rendszere, amelyet az 1891: XVII. tcz. vitt be birói és ügyészi szervezetünkbe, hivatva van a gyakran változó igazságügyi szervek helyébe az egy helyen hoszasabban müködő birákat és ügyészeket helyezni és ez által hathatósan előmozditja a jogszolgáltatás folytonosságát és egyöntetüségét. Ezt a rendszert a javaslat kettős irányban fejleszti. Először az előléptetést az eddiginél jóval tágabb körben biztositja, másodszor pedig a helyi előléptetésben részesültek előmenetelét tetemesen megjavitja.

Az első irányban lehetővé teszi a javaslat, hogy ugy mint eddig csupán a törvényszéki elnökök, ezentul a táblai birák egyrésze is — egyelőre csupán 11-en — eddigi alkalmazásuk helyén és eddigi szolgálati minőségükben a curiai birói czimet és jelleget megkaphassák, (1. és 2. §.) továbbá, hogy a kir. ügyészségeknél — ugy mint az eddig az 1891: XVII. tcz. 38. §-a alapján csupán a járásbiróságoknál történhetett meg, — a szükséghez képest több ügyész is legyen alkalmazható (7. §.), ami által az alügyészek számára is az eddig nélkülözött helyi előléptetés biztosittatik.

A másik irányban a javaslat kimondja, hogy magasabb állás czimével és jellegével felruházott birák és ügyészek, kik eddig a fokozatos előléptetésből ki voltak zárva, ezentul rang és javadalmazás tekintetében a rendes állásra kinevezettekkel teljesen azonos elbánásban fognak részesülni (3. és 4. §.). Erészben a javaslat 4. §-a csupán azt a korlátozást állitja fel, hogy a törvény hatálybaléptekor a táblai biró vagy főügyészi helyettesi czimmel és jelleggel felruházottak az ugyanezen időpontig kinevezett valóságos táblai birákat rangsorban meg nem előzhetik.

Emellett a javaslat a birák és ügyészek előmenetelét más módon is biztositja. Ugyanis megvalósitja a javaslat a korábban sokat gáncsolt, de a visszavonás óta szinte végső postulátumként szereplő Széll-féle javaslatnak azt a rendelkezését, mely szerint a birák és ügyészek összlétszámának egy ötödrésze (mintegy 290) helyett ezentul az uj összlétszám három tizedrésze (mintegy 427) a VII. fizetési osztályba soroztassék.

Amint ezekből látjuk, a javaslat még nem teljesiti a birák összes kivánságait, de mindenesetre alkalmas arra, hogy az elégedetlenek most már némileg megnyugodva várják, hogy mi fog az igazságügyminiszter tarisznyájából számukra még kikerülni.

Mert ez a javaslat nem meriti ki az igazságügyi kormánynak e téren tervbe vett müködését és egészen eltekintve a folyó évben az I. fizetési fokozat visszaállitása által már nyujtott előnytől, ha az 1907-iki költségvetés részletezését szemügyre vesszük, lehetetlen észre nem vennünk azt a változást, amelyen az az előző költségvetésekkel szemben keresztül ment. A kontemplált változtatások jelentőségét csak ugy mérlegelhetjük igazán, ha azokat szembeállitjuk az előző költségvetések alapján avval a kérdéssel, hogy ugyan mi történt e téren az elmult tiz évben?

Volt pedig a költségvetésben felvéve:

			1896-ra	1906-ra	1907-re
Biró és ügyész	a	VI. fiz. oszt.	105	133	146
		VII. « «	94*	265	286
		VIII. « «	992	931	1026
		Összesen	1191	1329	1458
Albiró és alügyész	a	IX. fiz. oszt.	1118	1143	1069
Jegyző	a	X. « «	210	180	322
Aljegyző	a	XI. « «	540	723	611
Telekkönyvvezető			335	449	506
Segédtelekkönyvvezető			335	304	252

* A nagy Németországban sincs több biró a Reichsgerichtnél, mint a mi Curiánkon.

** Grundlinien durch greifender Justizreform. «Die Qualität der Richter entscheidet und diese wird immer besser, je geringer der Bedarf und je grösser infolge dessen die Auswahl.

*** Az itt következő két czikk az elsőfoku birák fizetésrendezését különböző szemmel nézi. Természetesen mindkét álláspontnak teret engedünk.

* Meg kell jegyezni, hogy 1896-ban az 1893: IV. tcz.-nek a fizetési fokozatokba való besorozására vonatkozó és 10 év alatt végrehajtandó rendelkezése még nem vitetett keresztül; a végleges beosztás szerint már az 1893: IV. tcz. alapján 240 biró jutott a VII. fizetési osztályba.

Tegyük fel, hogy a Széll-féle javaslatot 1903-ban végrehajtották volna. Az eredmény igy alakult volna ki: Az albirák és alügyészek akkori létszáma (1241) 20%-kal apasztatván és a birák és ügyészeké (1280) ugyanennyivel szaporittatván, lett volna 993 albiró és alügyész és 1528 biró; a ma tervbe vett rendezés szerint pedig van 1069 albiró és alügyész és 1458 biró és ügyész. Minthogy azonban a birák és ügyészek ezen számban a jövő évi költségvetésbe felvett 55 uj állás — melyre a bíróságoknál és ügyészségeknél szükség van — bennefoglaltatik, hogy a Széll-féle javaslatot utólérjük, átrendszeresitésre vár még (1528—1403) 125 állás. Ennek megvalósitása után a birák és ügyészek létszáma (1458+125) 1583 lesz, ebből pedig a VI. fizetési osztályba 158, a VII. fizetési osztályba pedig 475 jut, mig a VIII. osztályban 950 biró és ügyész marad. A rendezésnek ezen utóbbi része azonban már az 1908. évi költségvetésre vár.

A birák előmeneteli esélyei ilyenképen mindenesetre javulnak és egyáltalán nem mondható reménytelennek az albirák helyzete akkor, mikor látszámukkal (993) szemben csaknem ugyanannyi (950) VII. fizetési osztálybeli birói állás áll. Azt a feltevést, hogy az albiráknak, ha rangsorban lépnek elő, igy is csaknem egy évtizedet kell várniok előmenetelre, mindenesetre enyhiti az a tény, hogy a birák létszáma a rendes fluctuáczio (nyugdijazások, kinevezések, elhalálozások) alapján évenként mintegy 120—150-el apad, ami az albirákra nézve ugyanannyinak előmenetelét jelenti.

És most térjünk vissza egy pillanatra a fentebb közölt táblázathoz. A VI., VII. és VIII. fizetési osztályba sorozott birák és ügyészek száma az elmult *tiz év alatt* mindössze 138-al emelkedett, mig a most tervbe vett rendezéssel az emelkedés ugyszólván *egy éven belül* egyszerre 254 lesz. Ugyanakkor a rosszabban javadalmazott albirák és alügyészek száma, mely tiz év alatt összesen 25-el apasztatott, egyszerre 74-el száll alább.

Nem kerülheti el figyelmünket a fenti összeállitásban a jegyzőkről történt gondoskodás sem. Az évek óta elakadt előléptetési viszonyok közt ma már mindinkább ritkul az az eset, hogy a birói vizsgát tett aljegyzőből közvetlenül albiró lehessen. A kettő között álló jegyzői állás azonban olyan alacsony számban volt eddig a költségvetésekben felvéve, (723 aljegyzővel szemben csak 180 jegyzői állás) hogy a birói képesitést megszerzett aljegyzőnek évekig kellett várnia hogy jegyzői állás hiányában albirói állásba juthasson. Ezen az állapoton segit részben az 1907. évi költségvetés, midőn a jegyzői állásokat 142-vel szaporitja és ugyanekkor az aljegyzői állásokat 112-vel apasztja.

Itt kell megemliteni a joggyakornokok számára létesitett segélydijat is. Az a magas qualifikáczió, melyet a joggyakornok a birói pályára magával hoz, megköveteli annak az eddiginél méltányosabb dijazását is. Addig: mig a birói vizsgálatot a törvény értelmében leteheti, hosszu 3 év telik el és csak kevésnek jut az a szerencse, hogy ez idő alatt aljegyzővé kineveztessék. Az eddigi igen mérsékelt dijazás (évi 1000 K) mellett, melyhez nem is juthat mindjárt szolgálata kezdetén, mindinkább apadt a jóravaló elemek vállalkozása. Ezt a fenyegető veszélyt háritja el a költségvetés abban a rendelkezésében, hogy a joggyakornoki állások szaporitása mellett azok részére a fővárosban 600, s 400 K segélydij-pótlékot állapit meg.

Nem kisebb fontosságu a segédtelekkönyvvezetői állások fokozatos megszüntetése sem; magasabb dijazással ellátott telekkönyvvezetői állások javára 52 ilyen állás lett ezuttal átrendszeresitve, ugy hogy már csak 252 segédtelekkönyvvezető áll 506 telekkönyvvezetővel szemben és hogy a már telekkönyvvezetői állásban levők is némi előmenetelhez jussanak, a most rendszeresitett 52 állás fele a magasabb (X.) fizetési osztályba soroztatott.

Hogy ezeknek az intézkedéseknek anyagi oldalát is mérlegelhessük, reá kell mutatnunk az 1907. évi költségvetés indokolásának hiteles kijelentésére, mely szerint az e. f. birósági személyzet előmeneteli viszonyainak részbeni javitása czéljából tett ezek a költségvetési intézkedések a mult évhez képest 543,699 K több kiadást jelentenek, mig az uj javaslat keresztülvitele 194,380 K-ba fog kerülni.

Ezek azok az intézkedések, amelyeket Polónyi Géza igazságügyminiszter müködésének első évében a birói és ügyészi kar, valamint a segéd- és kezelő-személyzet javára meg akar valósitani.

Egymagában kevés, de az elmult 10 év eredményéhez viszonyitva nem nagy. De még nem minden. De sőt a Széll-féle javaslat szószerinti megvalósitása se legyen minden. A birói és ügyészi kar nyugodt munkássága csak ugy lesz biztositható, ha az *al*birói és *al*ügyészi állások eltörlésével az összes birák és ügyészek egész létszáma egyenlő számban osztatik el a IX., VIII. és VII. osztályban és a biró, ki a IX. osztályba kineveztetik, minden pályázat és tülekedés nélkül automatice megy előre a VII. osztály legmagasabb fokozatáig.

Abból a jóindulatból, amely az igazságügyi kormány nyilvánosságra jutott terveiből kiviláglik, meritjük reményünket, hogy az igazságügyi kormány nem áll meg megkezdett utjában a kitüzött czél felé, s hogy jószándékában bizton remélhetjük azt a forrást, amelyből a jogszolgáltatás embereinek jóléte és előmenetele nem csak cseppenként, de bőségesen fakadni fog.

Dr. Marschalkó János.
kir. törvényszéki biró.

II.

Ma két hete foglalkoztunk azzal a beszéddel, melyben az igazságügyminiszter a birói fizetések rendezésére vonatkozó terveit bejelentette.

Ma már előttünk fekszik a tervezet teljes szövege, amelynek alapján most már pontosan és részletesen beszámolhatunk a tervezett elsőbirói fizetésrendezés minden részletéről. Számitásaink eredményét a következőkben foglaljuk össze:

Az elsőfolyamodásu birák és ügyészek megosztása ma a következő:

VI. fizetési osztály		133
VII. « «		265
VIII. « «		931
IX. « «		1143
	Összesen	2472.

Az 1907-i költségvetés 74 albirói állást járásbirói állásra szervez át és 55 uj birói állást rendszeresit. E szerint az az állások összes száma 2472 + 55 = 2527 lesz, melyből a IX fizetési osztályra 1143—74 = 1069 jut, még a VI—VIII. osztályokra 2527—1069 = 1458 esik.

A törvény értelmében ebből az 1458 állásból 1/10 a VI. és 2/10 a VII. fizetési osztályba tartozik. A megoszlás az 1907.-i költségvetés szerint a következő:

VI. osztály	146	
VII. «	286 *	
VIII. «	1026	
Összesen	1458	1458
Ehhez a IX. osztálybeli		1069
Összesen		2527

Ezután következik a Széll-féle javaslat végrehajtása.

Eszerint elsősorban is 129 albirói állás rendszeresittetik át birói állásra, ugy, hogy a IX. fizetési osztályban csak 1069—129 = 940 marad, mig a VI—VIII. osztálybeli állások száma 1458+129 = 1587-re emelkedik. Minthogy pedig a

* Hogy miért van az 1907-iki költségvetésben 292 helyett csak 286, nem tudjuk.

Széll-féle javaslat szerint 1/10 a VI. és 3/10 a VII. osztályba tartozik, a megoszlás a következő lesz:

VI. osztály	159	
VII. «	476	
VIII. «	952	
Összesen	1587	1587
Ehhez a IX. osztálybeli		940
Összesen		2527

Ezek szerint a mai létszámhoz viszonyitva az előlépés a következő lesz:

a VI. osztályba előlép 159—133 = 26 biró a VII. osztályból, melyben tehát marad 265—26 = 239.

A VII. osztályba előlépnek 476—239 = 237-en a VIII. osztályból, melyben tehát 931—237 = 694 marad.

A VIII. osztályba előlépnek 952—694 = 258-an a IX. osztályból, melyben tehát 1143—258 = 885 marad.

A IX. osztályba a jegyzők és aljegyzők közül előlépnek 940—885 = 55-en, vagyis természetszerüleg annyian, amennyivel a birói állások száma szaporittatott.

Ha már most azt akarjuk tudni, hogy ezek az előléptetési arányok mit jelentenek, a következő eredményekre jutunk:

Az 1905 végén kiadott összlétszámot az Igazságügyi Közlönyben közzétett kinevezési, nyugdijazási, halálozási, stb. adatok alapján kiigazitva, azt találjuk, hogy az összlétszám összeállitása (1905 november) óta az Igazságügyi Közlöny legutolsó számának kiadásáig (1906 nov. 15.) kiesett:

a VI. osztályból	14
a VII. «	39
a VIII. «	81
a IX. «	117

Kineveztetett ugyanezen idő alatt:

a VI. osztályból	23
a VII. «	56
a VIII. «	96
a IX. «	86

Ha tehát felteszszük, hogy a státusrendezés alapján a VII. és VIII. osztályba való kinevezések sorrendben fognak történni (ami valószinü, legfeljebb 10—15 fog mindegyik fizetési osztályban mellőztetni), akkor — az időközi változások figyelembevétele alapján — megállapithatjuk, hogy ha a reform ma hajtatnék végre, akkor ugy a VIII. fizetési osztályuak közül a VII. osztályba, mint a IX. oszt. albirák közül a VIII. osztályba azok lépnének elő, kik jelen állásukra 1898. évi augusztus hó végéig neveztettek ki, mig azok, kik azóta kerültek a VIII. illetőleg IX. fizetési osztályba, ebben továbbra is megmaradnának.

E szerint bármikor fog is a reform végrehajtása bekövetkezni, az előlépésre *a kilenczedféléves* albirák és birák számithatnak csak. Hogy a VII. osztályból kik lépnek elő a VI. osztályba, nem számitottuk ki, mert reméljük, hogy e tekintetben nem a sorrend, hanem elsősorban az érdemesség lesz irányadó.

Számitsuk még ki, hogy mennyibe kerül a miniszter által tervezett javitás.

Alapul vesszük ennél a számitásnál az 1907. évi költségvetési javaslatot.

A költségvetési javaslatban foglalt létszámbeosztást a Széll-féle javaslat végrehajtása után beálló megosztással szembeállitva, a következő táblázatot nyerjük:

	1907-i budget	Széll-javaslat	Különbség
VI. osztály	146	159	+ 13
VII. «	286	476	+ 190
VIII. «	1026	952	— 74
IX. «	1069	940	— 129
Összesen	2527	2527	

Eszerint a VI. osztályban:

	Többlet	Kevesblet
uj illetmények: 13 × 6400 K =	83,200 K	
amivel szemben a VII. osztályban megszünik 13, öt évnél régebben szolgáló biró és ügyész fizetése és pedig 13 × 5400 K =		70,200 K
A VII. osztályban:		
uj illetmények: 190 + 13 = 203 × 4800 =	974,400 K	
amivel szemben a VIII. osztályban megszünik 203 biró és ügyész fizetése, még pedig 140 tiz éven felüli és 63 öt éven felüli, vagyis: 140 × 4400 =		616,000 K
és 63 × 4000 =		252,000 «
A VIII. osztályban:		
uj illetmények 129 × 3600 =	464,400 K	
amivel szemben megszünik 129 nyolcz évnél idősebb albiró fizetése vagyis: 129 × 3600 =		412,800 K
Összesen	1.522,000 K	1.351.000 K
Levonva a kevesbletet	1.351,000 «	
Marad többlet	171,000 K	

Minthogy pedig a lakbérkülönbözet semmi esetre sem éri el a 29,000 K-t, *nem egészen 200,000 K az az összeg, mely az alsó birák és ügyészek fizetésjavitására a most benyujtot törvényjavaslat alapján fordittatik.* *Egy biró.*

Törvénytervezetek az ügyvédi rendtartásról.*

III.

Pollák Illés tervezetéből a bifurcatió eszméje az, mely az ügyvédi közvéleményt legjobban izgatta. Nem csoda, hisz a legmerészebb ugrás visz legmagasabbra és tünik szembe leginkább. Ezt birálva, csaknem elfeledték, hogy a tervezet nemcsak ebből az egy javaslatból áll. Sőt ki lehet hasitani ezt a gondolatot a munka egészéből és a mü csak egynehány szakaszszal rövidebb lesz, de megtartja szerves jellegét, pompás strukturáját, az élet nyüzsgő sokféleségéből mohó marokkal meritett tartalmát. Ha a rendtartás nem lehet több a keretnél, akkor e tervezet rossz, mert előlegezi a képet is. Belemélyed az esetek és lehetőségek tömegébe, bonczol és összefoglal, nemcsak törvénykönyv, hanem kommentár is, nemcsak kommentár, hanem gyakran már kész itélet. Erényei egyszersmind hibái is, de az erő erő marad akkor is, ha kiduzzad a czéljelölte mederből. És ha nem is követhetjük mindig utjain, de el kell ismernünk nagy érdemét, hogy uj utakat tör és uj nézőpontokat tár fel, a nehéz problémákat nem kerüli ki, hanem felkeresi őket, az akadályok elől nem tér ki, hanem szembeszáll velük.

Ily nehéz probléma az ügyvédség tekintélyének és jólétének magasabb szinvonalra emelése a meglevő társadalmi és gazdasági viszonylatok változása nélkül. A kérdés megfejtését a kar belső csoportosulásának elrendezésében, fokokra való beosztásában véli megtalálni, mert szerinte alapvető valószerüség az, hogy a korhadás csirája a szervezetben és nem egyebütt keresendő. Ámde ez az alapfeltevése téves és igy helyes megoldásra nem vezethet. Semmiféle szervezet sem táplálkozhatik önmagából. Élni és fejlődni csakis ugy képes, ha a vele együttes életet folytató szervezetektől megkapja a kellő táplálékot, szolgáltatásai ellenértékét, anyagot, mely ujabb erővé válik, a munkáért, melybe erejét átformálta. Ha a szervezetnek ez az alimentatiója egészséges és teljes, ha a nagyobb szervezet, melynek befoglaló egészében társaival csereviszonyban áll, megadja neki az önfentartás és továbbnövés feltételeit — és az a szervezet mégis elkorcsosul: akkor

* Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

a betegség okai benne keresendők. De ha tudjuk, hogy a nagy szervezet, a társadalom, ezen feltételeket nem adja és saját szegénységénél fogva nem adhatja meg; ha látjuk, hogy az ügyvédség terhét nem luxusnyavalyák, hanem a táplálkozás hiányából eredő betegségek és gyöngeségek támadják meg: akkor ne keressük ezek okát a szervezet egyes sejteinek mikénti belső elhelyezésében. Magyarán: amit társadalmunk az ország összes ügyvédeinek adhat, az ennek az összességnek kevés a tisztességes megélhetésre. Akárhogy csoportositjuk ennek az összességnek tagjait és bármiképpen mérjük ki az egyes csoportok nagyságát — akár az uj magyar mértékkel — az egész szükséglet tömege és az egész táplálék tömege mégis ugyanaz marad, arányuk nem módosul és a hiánylat nem tünik el.

Midőn tehát a tervező azt mondja, hogy «két nagy csoportunk megteremtése minden bizonynyal azonos a megélés kilátásainak 50% os felemelésével», akkor a mathezis törvényével jön ellenmondásba. Ha csak valami rejtett gondolata nincs, teszem az, hogy a kettős képviselet, mely maga után vonja a felsőbirósági ügyvéd külön információját és az ügy ujabb tanulmányozását, az ügyvédi keresmény összegét emelni fogja. De ha a költségeknek ebből előálló szaporodása lényegtelen, akkor ugy sem változtat a helyzeten; ha pedig számottevő, akkor meghaladja a közönség költségteherbirását és magunknak kell elsősorban tiltakoznunk oly költségszaporitás ellen, melynek fejében megfelelő ellenértéket nem nyujthatunk. Mert hiszen azt maga a tervező sem állitja, hogy az ügyvédség kettéválasztása a jogszolgáltatás minőségét is javitaná.

A kérdés anyagi oldalát tekintve, a bifurkáczió tehát nem egyéb, mint ütés a vizbe. De talán alkalmas az ügyvédség tekintélyének, erkölcsi sulyának, a közéletben elfoglalt állásának emelésére? Azt hiszem, a hatás éppen ellenkező volna. A látszólagos tekintélyt megadhatják vagy emelhetik külsőségek, diszes viselet, hangzatos czimek, meggyökerezett hagyományok: de mindez konvenczionális hazugság, fabábura teritett ruha, ha ezek alatt a külsőségek alatt nincs meg a közbecsülésre méltó egyén. Minél több ily egyén van a karban, kinek tudása, jelleme, lelkiismeressége, szorgalma kivivja a társadalom elismerését, annál nagyobb és szilárdabb lesz az egész karnak tekintélye. Midőn már most a tervező ezt a kart kettéválasztja egy vizszintes vonallal, mely alsó és felső ügyvédséget teremt és midőn a vonal fölé helyezi a jelesek gárdáját, kik a magasabb erkölcsi követelményeknek felelnek meg: amennyivel emeli az utóbbi csoportnak szellemi és erkölcsi fajsulyát, ugyanannyival csökkenti az alsó csoportét. Amennyit ott nyerünk, ugyanannyit vesztünk itt. Sőt minthogy az alsó csoportban lenne az ügyvédek tulnyomó többsége, ennek könnyebb fajsulyát fogja azonositani a közvélemény az egész ügyvédségével.

Pollák Illés, a müvészgondolkozó, a tudomány és müvészet arisztokraciájára gondolhatott, midőn megakarta alkotni a jogvédő kar arisztokrácziját. De a szellemi arisztokráciának jellegét csak az egyéni kiválóság adhatja meg, nem pedig az anciennitás. Nekünk nem kellenek uj alosztályok az osztályban: elég baj, hogy a meglevő társadalmi osztályok között oly nehéz a válaszfalakat ledönteni. Nekünk nem kell egy a barreauból kivirágzó «noblesse de robe»: a birságok hierarchikus fokozataihoz simuló, mesterségesen tagolt ügyvédség felsőbb rendje. Egyenlő jogokkal és egyenlő kötelességekkel legyen tagja minden ügyvéd az egységes ügyvédi karnak.

Ugyanezért nem fogadhatom el a tervezőnek másik osztályalkotó ujitását: az ügyvédhelyettesek intézményét sem, melylyel a bifurkáczió tulajdonképen trifurkáczióvá válik. A kar érdekében kivánja az ügyvédi vizsga utáni két évi joggyakorlatot, hogy ezzel a túlzsufoltságon segitsen; a fiatal ügyvéd és a közönség érdekében, hogy a már gyakorlati tudását gyarapithassa, elméleti ismereteit rendezhesse. Ámde erre a czélra nem kell a «kisebb jogu» ügyvédek osztályát felállitani, hanem csak azt a caesurát, melyet az ügyvédi vizsga vagy a tervbe vett egységes nagy képesitő államvizsga a jogvédő pályáján képez, kell máshová és pedig a megfelelő pontra elhelyezni. Ha öt esztendő az az idő, melyet a joggyakorlatra egyrészt a túlzsufoltság meggátlása, másrészt a kellő gyakorlati tudás elsajátitása végett meg kell állapitani, ugy ebből nem az következik, hogy a három évi joggyakorlat után letehető ügyvédi vizsgát még további két évi joggyakorlat kövesse, hanem az, hogy az ügyvédi vizsgát csak öt évi joggyakorlat után tehesse le a jelölt. Mert hiszen az ügyvédi vizsgának czélja éppen az, hogy a jelölt, mielőtt hivatásának szabad és önálló gyakorlatára bocsáttatnék, beigazolja azt, hogy elméleti tudása mellett a gyakorlati jogi ismereteket és a jogalkalmazás képességét teljes mértékben elsajátitotta-e? Ha ezek birtokában nincs, akkor nem állitható ki részére az ügyvédi oklevél; de ha ezek birtokában van, minek akkor még további joggyakorlat? Az öt évre való meghosszabbitásnak hive vagyok; hiszen a mostani 3 éves joggyakorlat tulajdonképen nem is joggyakorlat, hanem folytonos készülődés három nehéz vizsgára. De a joggyakorlat kettészakitását nem pártolhatom.

A joggyakorlatba a tervezet szerzője egy uj intézményt vitt be, mely hivatva lesz a főnök és alkalmazottja közötti magánviszony mellé a kar és leendő tagja közötti kari viszony erős szálát füzni. Értem az évente egyszer vagy kétszer tartandó oktató értekezletet, mely a joggyakornokok felsőiskolája lesz a kar erkölcsi követelményeinek, a fegyelmi jognak az ügyvédi illem és tisztesség elveinek elsajátitásában. És ily értelemben szövegezném is át a 49. §-t, melynek szövege szükebb a szerző szándékánál.

Szivesen láttam volna ebben a fejezetben az ügyvéd és alkalmazottja közötti szolgálati szerződésnek szabályozását is. Ez a magánjogi jogviszony nálunk teljesen rendezetlen és az is marad polgári törvénykönyvünk életbeléptéig, mely még messze távolban van. Az operæ liberales hátrányos helyzetben vannak; bármely iparossegéd állása biztosabb az ügyvédi irodában alkalmazott jogtudorénál. A felmondás ideje, a rögtöni kilépés vagy elbocsátás esetei az ügyvédi rendtartásban szabályozandók.

Helyesnek tartom, hogy a joggyakornok főnökét ne helyettesithesse mindenütt, de hatáskörét csak annyiban tartanám megszoritandónak, hogy a kir. táblák és a kir. Curia előtt csakis ügyvéd tárgyaljon. *Dr. Messinger Simon.*

(Bef. köv.)

Harmincz év előtt.

A «kis Fayer». Ezen a néven beczézgettük őt, mesterünket az 1870-es évek végén és a 80-as években. Ott voltak gárdájában: Dell'Adami Rezső, Sik Sándor, Barna Ignácz és e sorok irója, abban az időben mind megannyi «enfant terrible».

S csudálom, hogy mindezek közt maga a jó és szelid lelkü «kis Fayer» volt, ha talán nem is a legrettenetesebb, de mindenesetre a legrettenthetetlenebb.

A magyar jogéletnek valóságos «Drang és Sturm-periode»-ja volt az az idő. A már születésekor elavult 1868. évi polgári perrendtartáson kivül más kodifikált jogi kodexünk nem volt. Keletkezőben voltak a kereskedelmi és váltójogi törvények és a büntető törvénykönyv, majd később ezeknek a gyakorlatba való átültetése. Az ez utóbbiakban lefektetett modern jogintézmények meglepték a régi mód szerint dolgozó biráinkat, ügyvédeinket és az ugynevezett jogtudósainkat. Sehogy se akartak beletörődni a dolgok uj rendjében. Már előre kárhoztattak minden reformot, s szent borzalommal gondoltak a polgári szóbeli eljárás behozatalára

és a bünvádi perrendtartásban az esküdtszék meghonositására.

Ez volt az egyik tábor. De az uj kodexek nyomán még egy másik tábor is keletkezett, amely talán még veszedelmesebb volt. Ez a nagyképü tudóskodóké volt, akik merész felületességgel adták a «modern» jogászt, amely azonban nem volt egyéb, mint a német jogi irodalom morzsáin élősködő had. Minden kritika nélkül ragadtak ki egy-egy német irót s ültették át annak gondolatát, legtöbbször meg nem értve, vagy rosszul értve a mi zsenge jogi irodalmunkba. Eredeti gondolatot hiába kerestünk. Mentől több idézet a németektől; a legobskurusabb német irók, akiket hazájukban alig vagy éppen nem előnyösen ismertek, nálunk e réven elsőrendü szaktekintélyekként szerepeltek. Abban az időben igen élénken éreztük állapotunknak ezt a szégyenletes voltát.

Két front ellen kellett küzdeni: a dohógó maradiság és a moderneskedő áltudomány ellen. Ennek a küzdelemnek volt a lelke, a mozgató ereje Fayer László, mi meg az ő katonái. Az ő lapja akkor a «Magyar Themis» volt, véres czikkei miatt rettegett jogi ujság. A maga nemében páratlanul kiméletlen. Jogi életünk forradalmi korszaka volt az, és ennek exponense Fayer lapja, amely korbácscsal és dinamittal dolgozott.

A nagykorona-utczai mór stilü ház félemeletén volt boldogult barátunk lakása és a szerkesztőség, amelyben konventikulumainkat tartottuk. Akkor még a mi kis Fayerünk nem mondogatta, hogy el kell vetni a sulykot, mert mindannyian ilyen sulyok-elvetők voltunk — vele együtt. Égő temperamentumu fiatalok és mindenek közt a leghevesebb Dell'Adami, akit, talán éppen ezért is, legjobban szeretett Fayer; bámulója, tisztelője volt ennek a maga nemében páratlan embernek, irónak és szónoknak. Dell'Adami czikkei valósággal kegyetlenek voltak s Fayer egy inyencz jóleső érzésével emlitette, hogy minő véres czikket irt ismét Dell'Adami. Sik Sándor túlhabzó vérmérsékletével, bámulatos tudásával és szakképzettséggel méltó párja volt Dell'Adaminak.

Ezen intim összejöveteleknek bővitett kiadásai voltak a nevezetessé vált szombat esték, amelyeken a napi jogi események is megbeszélés tárgyát képezték. A szombat este volt az irodalmi iskola, mint akár a régi görög bölcselők magán iskolája. Ami Fayerünk thémákat adott a kezdőknek, hogy miről irjanak és hogyan irják meg. Rendesen itt állapitottuk meg a csecsemő korát élő Magyar Jogászegylet munkaprogrammját. Ez a mi szelid lelkü Fayerünk itt is a főagitátor volt.

De amilyen agitátor volt, éppen olyan kegyetlen cenzor is lakozott benne. Soha senki nem koptatta jobban a szerkesztői veres czeruzát, mint ő. Tüzelt, azután pedig fékezett és nyesett. Az elsővel mozgásba hozta a kiben-kiben lakó őserőt s azután kiméletlen kezekkel, de bámulatos türelemmel és gonddal formálta azoknak kelletén tul duzzadó produktumait.

Ezzel a módszerével is megmutatta, hogy nemcsak kiváló jogtudós, hanem nagy paedagogus is.

Hogy a nevelés iránt mily érzéke volt, mi sem bizonyitja jobban, mint az ő legkedvesebb gyermeke, a Jogászegylet. Nemcsak beléletének tartalmasságáról gondoskodott, hanem különösen figyelt arra, hogy jól legyen bevezetve a külső világba. Nekünk, mint szükebb környezete tagjainak nem volt elég arról gondoskodnunk, hogy előadások és viták tartassanak, hanem mindannyiunknak hirlaptudósitói szerepet kellett vállalnunk, úgy hogy e módon minden tekintélyesebb ujságnak meg volt a jogászegylet tárgyalásairól a maga «külön tudósitása», amelyet szakszerüségénél fogva igen szivesen olvastak. Gondoskodnunk kellett, hogy minden teljesülés jelentékenyebb «jelen voltjai» ott szerepeljenek a tudósitásokban. Igy hozta ő a cselekvés rugóját képező emberi megbocsájtható hiuságot mozgásba és hajtotta a jó ügy szolgálatába. A közvélemény a Jogászegyletet csakhamar a magyar előkelő jogászság tudományos központjául ismerte el, a amint hogy arra is formálta azt a dajkája és nevelője — Fayer László.

Dr. Nagy Dezső.

Fayer és a halálbüntetés.

A czivilizácziónak régi idők emlékeit romboló-tisztitó munkája közben egy borzalmas institucziő felejtődött köztünk: a halálbüntetés. Nem mulik el nap, hogy Oroszországból a táviró tömeges kivégzések hirét ne vinné szerte-széjjel a világon.

De a Szajna partján már hajnalodik. Csak nehány nap és a Code-ból örök időkre ki lesz törölve a halálbüntetés.

Fayer László, a halálbüntetés elleni küzdelemnek legbuzgóbb harczosa hazánkban, már nem láthatja az aboliczió eszméjének győzelmét Francziaországban. Pedig milyen büszkeséggel, milyen örömtől sugárzó arczczal hirdette volna tanitványai előtt, hogy ime diadalt ült a világosság a sötétség felett.

Fayer László valóságos apostoli hévvel küzdött a halálbüntetés ellen. Nem győzte eléggé hangoztatni, hogy a birák is csak tévedő, gyarló emberek, s hogy a tévedésen alapuló halálos itéleteket soha többé jóvá tenni nem lehet. Hirdette, hogy a nép jogérzete nem kivánja meg a halálbüntetést, s hogy amellett, hogy mélyen sérti erkölcsi érzékünket, még fölösleges és czéltalan is, mert nincsen elriasztó hatása.

A bünvádi perrendtartás életbeléptetését megelőző öt esztendő alatt Magyarországon nem hajtottak végre halálos itéletet. *Fayer László* már azt hitte, hogy a halálbüntetés csak a papiron él tovább, de tényleg már megszünt létezni. Azt hitte, hogy csak a formai eltörlés van hátra. De ezen hitében csalatkoznia kellett, mert a bünvádi perrendtartás életbeléptetésének első esztendejében ujból hajtottak végre halábüntetést Magyarországon. Ezt azután több is követte, ami *Fayer Lászlót* annál is fájdalmasabban érintette, mert ugy tünt fel, mintha a halálbüntetés reaktiválása az esküdtszék ujonnan meghonositott intézményével kapcsolatosan történt volna. Az összefüggésben természetesen semmi okozatosság nem volt és nem lehetett, de *Fayer László* az esküdtszék népszerüségét féltette a halálbüntetés reaktiválásának az esküdtszéki intézménynyel való véletlen összetalálkozásától.

Fayer László nemcsak hitte és vallotta a halálbüntetés eltörlésének szükségességét, hanem ezen hitét az ügy iránti meleg lelkesedéssel beleplántálta tanitványai ezreinek a szivébe. *Fayer Lászlónak* széles e hazában szerte-széledt tanitványai, hadseregének buzgó harczosai a hivó szóra egyesülni fognak és diadalra fogják vinni a haladás zászlaját.

Dr. Rédei József.

Különfélék.

— **Az igazságügyi statisztika.** Most, hogy a Curia tehermentesitése iránt törvénytervezetek készülnek, kitünt, hogy igazságügyi adatgyüjtésünk mennyire hiányos. Az ország közállapotairól szóló imént közzétett jelentés rendkivül sok számadatot közöl, de nem lehet belőle megtudni, hogy a kir. táblákhoz és a Curiához hány birtokbirósági, telekkönyvi, örökösödési per, hány perenkivüli telekkönyvi, végrehajtási, örökösödési, stb. ügy érkezett; hogy a különböző perek közül melyek maradtak 1000 K-n alul és melyek haladták meg ezen értékhatárt; hogy a sommás perek gyüjtőneve alatt kimutatott ügyekből hány per került kikötés alapján a sommás bíróság elé, hány készpénzkövetelés iránt inditott per, hány gyermek- és nőtartási, bérleti, haszonbérleti és igényper került fel a felsőbirósságokhoz? A bünügyek

közt nincs külön kimutatva, hogy mennyi volt a visszautasitott semmiségi panasz és a jogegység érdekében használt hány perorvoslatnak adatott hely. Azt sem tudjuk pontosan, hogy mennyi időt vesz az ügyek elintézése felsőbirróságainknál igénybe. Ezen és más több adat pontos ismerete nélkül az uj hatásköri beosztás éppen nem mondható pontos számitások alapján történtnek, mert éppen a döntő adatok tekintetében csak hozzávetőleges becsléseket lehetett tenni. Kivánatos volna az igazságügyi adatgyüjtés eme hiányain minél előbb segiteni.

— **Joghallgatók és jogi vizsgálatok.** Az 1905/6. tanév második felében a budapesti tudomány egyetemen 3318, a kolozsvári egyetemen 1529, a jogakadémiákon 1618 joghallgató volt beiratkozva. Első alapvizsga tartatott Budapesten 1164, elfogadtatott 43·4%, Kolozsvárott 299, elfogadtatott 79·3%, a jogakadémiákon 844, elfogadtatott 65·9%. Második alapvizsga tartatott Budapesten 813, elfogadtatott 42·2%, Kolozsvárott 477, elfogadva 83·8%-a jogakadémiákon 700, elfogadva 73·9%. Első jogtudományi szigorlat tartatott Budapesten 357 (elf. 46·59%), Kolozsvárott 885 (elf. 64·7%), második szigorlat volt Budapesten 337 (elf. 45·6%), Kolozsvárott 617 (elf. 65·6%). harmadik szigorlat volt Budapesten 233 (elf. 49·7%), Kolozsvárott 527 (elf. 91·6%), Az I. államtudományi szigorlatot Budapesten 167-en (elf. 55·1%). Kolozsvárott 173 (elf. 67%), a másodikat Budapesten 91 (elf. 31·5%), Kolozsvárott 263 (elf. 65%) tette. A pótvizsgálatokkal együtt Budapesten 3318 hallgató mellett 1671 szigorlat tartatott, mig Kolozsvárt 1529 hallgató mellett 3281 szigorlat volt. Jogi doktori oklevelet Budapesten 231, Kolozsvárott 509, államtudományi doktori oklevelet Budapesten 50, Kolozsvárott 248 szigorló nyert.

— **A korlátolt beszámithatóságról** Schwartzer Ottó az elmeorvosok országos értekezletén előadott nagyszabásu tanulmányát 440 oldalas kötetben kiadta. Szerző az egész bel- és külföldi anyag feldolgozása után a következő konkrét javaslatot teszi:

I. Aki a büntettet, vagy vétséget oly állapotban követte el, amely a beszámitást a Btk. 76. § a értelmében kizáró állapothoz közel állott, halálra vagy életfogytig tartó fegyházra nem itélhető.

II. Az, aki a büntettet vagy vétséget oly tartósan kóros szellemi állapotban követte el, amely a beszámitást a 76. §. értelmében kizáró állapothoz közel állott, egy hónapot meghaladó szabadságvesztés-büntetését állapotának és egyéniségének megfelelő figyelembevételével az e czélra rendelt külön büntetőintézetben tölti ki.

III. Az alkotandó elmebetegügyi törvényben rendelkezés kell a következőkről:

1. Azokat a tartós kóros szellemi állapotban lévő nem beteg egyéneket, akikre nézve attól lehet alaposan tartani, hogy szabadonmaradásuk esetében, a törvényben büntettnek minősitett, nem kizárólag vagyon ellen irányuló büntetendő cselekményt fognak elkövetni, az e czélra rendelt külön gyógyintézetben kell elhelyezni és mindaddig ott tartani, mig elhelyezésüket indokoló közveszélyességük vagy kóros állapotuk meg nem szünik.

2. Az elmebetegügyi törvények az elmebetegek intézeti felvételére és elbocsátására vonatkozó rendelkezései, különösen a birói ellenőrzés szabályai ezekre az egyénekre is megfelelően alkalmazandók.

3. Ha a birróság a vádlottat az elmetehetség kóros megzavartságán alapuló beszámithatlanság okából a bünvád alól jogerősen felmentette, vagy az ily terhelt ellen a bünvádi eljárást jogerősen megszüntette, erről az illetékes elmebetegügyi felügyeleti hatóságot értesiteni kell és a bünvádi eljárást befejező határozatokat a bünvádi ügyben keletkezett szakértői véleményekkel együtt ahhoz át kell tenni.

4. Az olyan elitélt szabadságvesztés-büntetésének kitöltéséről, aki az 1. pont értelmében intézetbe helyezendő, az elmebetegügyi felügyeleti hatóságot az iratok áttételével előzetesen szintén értesiteni kell.

A. 3. pont értelmében a bünvád alól menekült egyént, ha le volt tartóztatva, ugyszintén a 4. pontban emlitett egyént büntetésének kiállása után a legközelebb eső elmebetegügyi felügyeleti hatóságnak kell átadni, mely hatóság annak törvényszerü elhelyezése tárgyában határoz.

6. A külön intézetben elhelyezett egyéneket egyéniségük és szellemi állapotuk figyelembevételével és szükség esetében orvosilag kell kezelni.

— **Rendkivüli kár.** Vevő kártéritést követel amiatt, mert az eladó az ügylet tárgyát képező papirost nem szállitotta. A német Reichsgericht 3613 márka valóságos kárt megitélt, mig 17,000 márka elmaradt haszon iránti keresetével a felperest elutasitotta. Az elmaradt haszon iránti követelés arra volt alapitva, hogy a vevő a papir nem szállitása folytán egy jóval nagyobb üzlettől esett el. A Reichsgericht itéletét következőkép indokolta: Igaz ugyan, hogy minden kárt, tehát minden elmaradt hasznot is tartozik a késedelmes fél a vétlen félnek megtériteni, ámde a vevő tartozott volna az eladót figyelmeztetni arra, hogy késedelméből reá az eladó által előreláthatónál nagyobb kár származhatik. Ha ezt elmulasztotta megtenni, mulasztásának következményét ő viseli és az eladó csak az előre számitásba vehető kár megtérítésére kötelezhető.

— A **fiatalkoru büntettesek** száma Németországban folyton emelkedik. Mig a felnőtt büntettesek száma az utóbbi 20 év alatt 20·8%-kal emelkedett, addig a fiatalkoruaknál az emelkedés 30·3%-ot tett ki. Feltünő, hogy mig a fiuknál az emelkedés 38·5%, addig a leányok kriminalitása csak 4·1%-al nőtt. A kiszabott büntetések az utóbbi esztendőkben csökkentek, ami azt mutatja, hogy az elkövetett büncselekmények nem sulyosak. A visszaesések száma is emelkedett 1899-ig, mig azóta némi csökkenés mutatkozik.

— **A müncheni akadémiai jogászegylet** érdekes előadássorozatot rendezett a büntetőjogi reform köréből. Az előadások most jelentek meg a következő czim alatt: *Vergeltungsstrafe, Rechtsstrafe, Schutzstrafe.* Szerzők: Liszt Ferencz, Birkmeyer Károly, Kræpelin Emil és Lipps Tivadar.

— **Pályázat.** A «*Jogvédő Egyesület vagyontalanok részére*» nyilvános pályázatot hirdet az egyesületnél 1907 január 1-ével elfoglalandó *állandó ügyvédi állásra.* Ezen állással az ügyrendben megállapitott kötelességek járnak; hivatalos órák hétköznapon d. u. 6—8-ig, vasár- és ünnepnapon d. e. 11—12 óráig. Az egyesületi ügyrend a hivatalos helyiségben (IV., Városház-utcza 9. sz., földszint 22. sz. ajtó) az esti hivatalos órák alatt közszemlére van kitéve. Évi fizetés 1500 korona. A pályázó ügyvédek egyszerü levél formájában irt pályázatukat folyó évi deczember 21-ig bezárólag küldjék Vavrik Antal kir. itélőtáblai tanácselnök, egyesületi elnök czimére (V., Országház-tér, kir. itélőtáblai palota.) A folyamodásban a pályázó ügyvéd életkora megjelölendő. *Vavrik Antal*, kir. itélőtáblai tanácselnök, egyesületi elnök.

A Magyar Jogászegylet f. évi deczember 1-én (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10) teljes ülést tart, melynek tárgya: Dr. Hevesi Illés ügyvéd ily czimü előadása: A jogalkotó judikatura és a felek. — Vendégeket szivesen lát az egylet.

A Magyar Jogászegylet deczember hó 9-én (vasárnap) délelőtt 11 órakor az ügyvédi kamara helyiségében (V., Szemere-utcza 19.) évi rendes közgyülést tart. A közgyülés tárgyai: 1. Az igazgató-választmány évi jelentése. 2. A számvizsgálók jelentése. Uj számvizsgálók választása. 3 Az 1906. és 1907. évi költségvetés megállapitása. 4. Az alapszabályok módositása. 5. Az igazgató-választmány választása. 6. Esetleges inditványok. (Az alapszabályok 15. §-a szerint a rendes közgyülés elé hozandó minden önálló inditvány legalább 8 nappal a közgyülés előtt az elnöknél nyujtandó be.)

Jogi könyvek a legolcsóbban és a legméltányosabb feltételek mellett kaphatók hazánk egyetlen speciális jogi könyvkereskedésében és antiquariumában: **Politzer Zsigmond és fia** czégnél, Budapesten, IV., Kecskeméti-utcza 4. — **INGYEN** küldi a czég kivánatra a budapesti és kolozsvári egyetemi *jogász utmutatót, Ügyvédi vizsgai utmutatót,* melyben a kir. Curia teljes-ülési határozatai benne vannak, továbbá az 1907. év elején megjelenő nagy antiquar-jegyzékét, melyre előjegyzéseket már most elfogad. — **RÉSZLETFIZETÉSRE** szállit uj jogi tan- és segédkönyveket, tudományos és szépirodalmi müveket stb. 11774

Ügyvédi irodában (Budapesten a pesti oldalon) alkalmazást keres ügyvédi oklevéllel biró nyugalmazott árvaszéki ülnök. Czim a kiadóhivatalban. 11919

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenegyedik évfolyam. 49. SZ. Budapest, 1906 deczember 7.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *V. Mérleg-utcza 1.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Legfőbb bíróságunk tehermentesitése. *Oberschall Adolf*, a kir. Curia elnökétől. — Törvénytervezetek az ügyvédi rendtartásról. *Dr. Messinger Simon* budapesti ügyvédtől. — A főfelügyeleti értekezlet. *Dr. Kéri Miklós* komáromi kir. törvényszéki birótól. — Fayer és a curiai formalizmus. *Dr. Lengyel Aurél* budapesti aljegyzőtől. — Fayer és az ártatlanul elitéltek védelme. *Dr. Proszvimmer Béla* budapesti ügyvédtől. — Fayer László és a Szentpéteri eset. *Dr. Láday István* kir. alügyésztől. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Legfőbb bíróságunk tehermentesitése.

A kir. Curia tehermentesitésére irányuló akczió az egész közvéleményben osztatlan helyesléssel találkozik. Mindenki belátja, hogy a mai 11,171 hátralék mielőbbi elenyésztetése fontos igazságügyi érdek.

A czélra nézve teljes megegyezés van, mégis ugy látom, hogy az eszközök és azok hatása tekintetében a jogászkörök nincsenek teljesen tájékozva.

Ami azt a felmerült eszmét illeti, hogy a hetes-tanácsok helyébe ötös-tanácsok alakittassanak, ezt — bármennyi érv szól is mellette — a mi specziális viszonyaink mellett nem tartom a mostani partiális reform alkalmával megvalósithatónak.

Ez a kérdés olyannyira fontos szervezeti kérdés és annyi személyi momentummal is kapcsolatos, hogy csak gyökeres perjogi, illetőleg szervezeti reform keretében lehet arról beszélni.

Emellett a kérdés nincs is a közvéleményben előkészitve és igy nem volna helyes most inczidentaliter kisérletezni ilyen nehéz dologban.

Nem marad tehát más hátra, mint hatásköri változtatásokkal igyekezni a megzavart egyensulyt helyreállitani.

Hogy megfelelő eredményt érjünk el, külön kell mérlegelni a büntető osztály hátralékait és külön a polgári osztályéit, mert ha egyik osztályt tehermentesitjük is, a felszabadult erőket, amelyek az ügyszakok szerinti biráskodást éveken, évtizedeken át megszokták, alig alkalmazhatjuk a másik osztályban.

A bünügyi osztály hátralékain eléggé segitene az, ha a járásbirósági ügyek elkerülnének a Curiáról. Ez az intézkedés, kapcsolatosan a curiai biráskodás és az ügyvédi fegyelmi eljárás tervbe vett módositásával, lehetővé fogja tenni, hogy a bünügyek aránylag gyorsan intéztessenek el.

Az ügyvédi fegyelmi eljárásban nem találok nehézséget a tekintetben, hogy a legfőbb forumban ügyvédek is részt vegyenek.

A polgári szakosztályon némileg segit a 400—1000 K közti birtokbirósági, örökösödési és telekkönyvi pereknek a járásbirósági hatáskörbe való utalása, a házassági és holttányilvánitási perekben a hivatalbóli felterjesztés megszüntetése, valamint a csupán perköltségek tekintetében használt jogorvoslatok eltörlése.

Ezek az intézkedések alkalmasak bizonyos számu ügyet a Curiától elterelni, de nem szabad szem elől téveszteni, hogy a hivatalból felterjesztett ügyek felülvizsgálata eddig sem vett sok munkát és időt igénybe, a többi ügyek pedig nem jönnek oly nagy számmal, hogy elmaradásuk jelentékeny munkamegtakaritást jelentene.

Ugyanezen szempont alá esnék az a javaslat, mely szerint az 1000 K-án aluli értékü rendes perekben a perorvoslat megszorittassék. Ez a javaslat (kevés más természetü peren kivül) főképp a kereskedelmi és váltóperekre vonatkozik. Ámde 1905-ben összesen 1634 váltó- és kereskedelmi ügy érkezett a Curiára. Ha a legkedvezőbb számitás mellett felteszszük, hogy ezen pereknek egy negyede volt 1000 K-án alul, akkor sem remélhetünk ezen a réven valami jelentékeny csökkenést.

A perenkivüli végrehajtási, telekkönyvi és örökösödési ügyek alig tesznek számot, de ezekben a perorvoslatoknak az eddiginél is nagyobb megszoritása nem is volna ajánlatos.

Nagyobb jelentőséget tulajdonitok annak, hogy a sommás perek eltereltessenek a Curiáról. A helyes perjogi szervezet ugy kivánja, hogy járásbirósági ügyekben a kir. tábla, törvényszéki ügyekben a Curia legyen a felülvizsgálati forum és az általános perrendtartás megalkotásánál előreláthatólag le kell mondanunk a járásbirósági ügyeknek a kir. Curiához való utalásáról, a minthogy a sommás eljárásnak a képviselőházhoz benyujtott javaslata szerint is a felülvizsgálat a kir. táblák hatáskörébe tartozott volna. Egyébként éppen most visszük el az összes büntetőjárásbirósági ügyeket a Curiától a kir. táblákhoz, és nincs ok arra, hogy a polgári perek más szempont szerint biráltassanak el, mint a büntetőügyek.

A perjogi judikatura szempontjából nem kell féltenünk a jogegységet, mert a sommás eljárásról szóló törvény minden részletében, de különösen a felülvizsgálat kérdésében majdnem minden irányban megállapodott joggyakorlat fejlődött ki, ugy hogy alig merül fel ma már uj perjogi kérdés. A kir. táblák felülvizsgálati tanácsainak joggyakorlata is e tekintetben annyira egyöntetü, hogy a deczentralizáczió káros hatásától nem kell félnünk.

Ami pedig azt az aggályt ileti, hogy az anyagi jog terén a jogegység veszélyeztetve volna, erre nézve utalok a a következőkre:

A Curiához felérkező sommás perek jelentékeny része gyermek- és nőtartási per. Ezekben a kérdésekben a Curia teljesen egyöntetü judikaturát származtatna át a kir. táblákra, amelyek bizonyára az eddigi eredményeket nem fogják uj kisérletezésekkel veszélyeztetni.

Tekintélyes számot tesznek a Curiához feljövő sommás perek között az igényperek. Ezekben szintén kitaposott és a kir. táblák által eddig is állandóan járt utak vannak, de ezen ügyek miatt valóban nem is volna érdemes a Curia hatáskörét fentartani.

A bérleti és haszonbérleti ügyekben felmerülő anyagi jogi kérdések a rendes perekben is felmerülvén, a Curia a jogegységet tovább is irányithatná.

A kikötés utján a járásbiróságok elé vitt sommás perek miatt a curiai reviziót nem kell fentartani, mert a legfőbb bíróságnak hasonló jogkérdésekben van elég alkalma az állásfoglalásra és mert ha a felek sulyt helyeznek arra, hogy végső forumban a Curia döntsön, nem fogják kikötni a járásbiróságok hatáskörét.

Ezekben kimutattam, hogy egyáltalában semmi sem indokolja a sommás ügyeknek a Curián való meghagyását.

Most még arról kell szólnom, hogy miért volna kivánatos az összes sommás pereket a Curiáról elvonni.

Nem sok idő választ el az általános perrendtartás törvénybe iktatásától.

Lehetetlen, hogy ez a nagyjelentőségü momentum a legfőbb biróságot hátralékokban elmerülve, majdnem másféléves restanciákkal megrakodottan találja. Mindent el kell tehát követni, hogy a Curia polgári osztálya a hátralékokat a perrendtartás életbeléptetéseig feldolgozhassa.

A felülvizsgálati ügyek ma egy 9 tagu tanácsot foglalkoztatnak. Ez a tanács 1905-ben 769 felülvizsgálati kérelmet és 42 felfolyamodást intézett el. Ha a sommás perek a Curiától elvétetnek, az egész tanács felszabadul és munkaerejét teljesen a rendes perek feldolgozásának szentelheti, ami — kapcsolatban a tervbe vett többi tehermentesitési módozattal — biztositaná azt, hogy ezentul a Curia nemcsak győzi a beérkezett ügyek feldolgozását, de egy-két év alatt a hátralékokat is megszüntetve, currentiába jöhet.

Csak félrendszabály volna a felülvizsgálati értékhatár felemelése. Ezzel a felülvizsgálati tanács lekötöttsége meg nem szünnék, a tanács tagjai fölött az ügybeosztásnak megfelelően czélszerü módon disponálni nem lehetne, mert tapasztalatszerü tény, hogy különböző természetü ügyekkel való foglalkozás esetén a munkaerő egy része elpazarlódik.

Emellett nyilvánvaló, hogy az értékhatár csekély felemelésével egyáltalán nem érnénk czélt, mig magas értékhatár megállapitása mellett a jogegység czélbavett megóvása csak éppen annyira valósittatnék meg, mint ha a sommás perek nem is kerülnének fel a Curiára.

Ha komolyan akarjuk, hogy a Curia tehermentesittessék, akkor féluton megállanunk nem szabad, csak gyökeres és eredményükben biztos rendszabályok vezethetnek sikerre.

Oberschall Adolf.

Törvénytervezetek az ügyvédi rendtartásról.*

Abban a szép fejezetben, mely a kari és köztekintetekről szól, Pollák Illés tervezete uj biztositékokkal bástyázza körül az ügyvéd szólásszabadságát, sőt ennek védelmében a kamara vezetőségének közvetlen közbelépését is lehetővé teszi. De gondoskodik a hatóság iránti tisztelet és az ügyvédek egymás iránti tiszteletének megóvásáról is. Felhatalmazza a választmányt, melyet előljáróságnak nevez, arra, hogy a kamara tagjait általánosságban vagy egyenkint kötelező meghagyásokat és tilalmakat bocsásson ki. Gyakoroltuk eddig is; de a tervezetben hozzáteendő, hogy csakis kari vagy közérdek megóvása végett, mert más okból a választmány hatáskörének kiterjesztése már az egyéni jogkör rovására esnék.

Nem szándékom ennek a fejezetnek, mely egy ügyvédi «Don't» (nem illik) könyvecskének mondható, egész casuistikáját ismertetni, de egyes tételeket nem hagyhatok megjegyzés nélkül. Igy azt mondja, hogy «az ügyvédek közt való érintkezésben a szolgálat felajánlása nem esik tilalom alá». Ugy tudom, a budapesti kamara nem volt ezen a nézeten, midőn egy fővárosi ügyvéd nyomtatott körlevélben ajánlotta fel helyettesitő szolgálatait vidéki és többfelé elfoglalt fővárosi kartársainak.

Az összeférhetlenség eseteinek taxativ felsorolása nagyon veszedelmes, amellett pedig felesleges; a kereskedő fel van emlitve, de az iparos, például kéménysepről nem. A tilalom, hogy árverésen ingókat vagy ingatlanokat nem szabad vásárolni, ha az ügyvéd maga vezeti az árverést, részint tág, részint szük. Ingókat idegen árverésen se szabad vásárolnia, ha ezt üzletszerüleg üzi. De megtiltható-e egy mütárgynak, vagy hagyaték árverelésénél valamely emléknek megvétele? Helyes-e az ingatlan árverési vételét tilalmazni? esetleg meg kell vennie, hogy saját vagy ügyfele követelését megmentse.

Tilosnak mondja a rábizott ügy megszerzését a valódi értéken alul. A mai jogszabály, mely a megszerzést feltétlenül tiltja, helyesebb, mert ment attól a bizonytalanságtól, mely a különböző értékelés lehetőségével jár. Szó fér ahhoz a tilalomhoz, mely szerint joghallgatót nem szabad az ügyvédi irodában foglalkoztatni. A czél nemes, de ugyanazt sujtja, akit védeni akar. A sok értékes rendelkezés körül, melyek e fejezetben találhatók, kiemelem a hirlapi reklám azon módjának tilalmazását, mely a bünvádi feljelentések, nyomozások és vizsgálatoknak a napi sajtó utján való ismertetésével áll szoros kapcsolatban.

Az a mindenre kiterjedő gondos figyelem, melyben a tervezet a tényleges ügyvédi munka folyamatát részesiti, néha eltévesztett és a gyakorlatban kivihetetlen minucziozitásokra viszi. Igy az az intézkedés, hogy minden félnek másolat adandó a tényvázlatról és hogy minden okirat vagy aláirás tagadására külön tényfelvétel készitendő, bizonyára nagyon üdvös, de egyszersmind nagy terhet is ró az ügyvédi irodára. De ily szépséghibáktól eltekintve, éppen az ügyvéd és ügyfél közötti viszony fejezete nagy melegséggel iródott, igazi élet lüktet benne. Elveti a helyettes ügyvéd cselekedeteiért való feltétlen felelősséget; megadja sürgős esetekben az ügyvédnek azt az egyezkedési szabadságot, melyet a fél saját jól felfogott érdeke kiván meg; rendezi a könyvek vitelének kérdését és megszoritja az elszámolásra való nyilatkozás határidejét, ha a nyolcz napi kifogásolási időre az ügyvéd felét az elszámolás végén figyelmeztette; de megvonja e kedvezményt, ha a tételek valótlanok, vagy a fél a müveltség alacsony fokán áll vagy özvegy nő, egyszóval a jog nagyobb védelmére szoruló gyönge. Elrendeli a minden év végén adandó elszámolást és kizárja az ebben nem közölt dijigények utólagos érvényesitését; oly rendelkezés, mely különleges viszonyok között az ügyvédnek nagy hátrányára szolgálhat. Külön intézkedik a részletekben befolyó pénznek az évi elszámolás kapcsán való kiadása iránt. Megállapitja a jutalomdij kikötésének határát, mely az elvállalt ügy értékének felén tul nem terjedhet. Nagy gyakorlati érzékkel igyekszik megoldani a behajthatlan ügyek költségeire vonatkozó megállapodások kérdését. Érinti, de teljesen nem rendezi az állandóan alkalmazott ügyvéd felmondási igényét is. Különválasztja az előkészitési és egyéb perenkivüli költségeket a perben megitéltektől. Kimeritően szabályozza a zálog- és megtartási jog terjedelmét és gyakorlásának módját. Sőt módot talált a dijlevélen alapuló igénynek harmadik személy ellenében való biztositására is olyképpen, hogy az ügyvéd a dijlevél másolatát előzetesen a kamaránál teszi le pecséttel lezárt boritékban. Megvédi az ügyvédet az ellen, hogy az ügyfél az ügy elvételével költs igényét kijátszhassa.

Az ügyvédkedés megszüneséről és szüneteléséről, valamint a kamarai kirendelésekről szóló fejezeteken át a kamara előljáróságához jutunk és itt mindjárt az uj elnevezésen akadunk meg. A név néha nem egészen mellékes. Jobban szeretem a régi nevet, mely a választmánynak a közgyüléstől nyert megbizására, a választásra emlékeztet, mint az előljáróságot, mely csak a hatósági jelleget domboritja ki. Nem helyeslem a kilencz évi müködési tartamot. Az egyharmadrésznek három évenkint való kiválása nem elég biztositék a megcsontosodás veszélye ellen. A kamara közgyülésének souverenitását ennyire korlátozni nem szabad. Kell, hogy a szükséges összhang a közgyülés és választmány között lehetőleg mindig fennálljon. Uj irányzatok és meggyőződések az egész vezetőség változását tehetik szükségessé. Ezért az eddigi három évi müködési tartamot változatlanul fentartandónak vélem. A közgyülés hatáskörébe felvette a tervezet uj pont gyanánt «a

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 46. és 47. számban.

kamara tagjaira kötelező szabályok és elvek kimondását». A tervezet a kamarai bíróság körébe utal minden vitát, mely az ügyvéd és ügyfele között keletkezik. Attól tartok, hogy ez a merész és gyökeres ujitás nem találkoznék a közönség bizalmával. Ugyan ellenmondás, hogy a nagyobb jelentőségü ethikai kérdésekben biráskodhatik a kamara, ellenben a kisebb nyomatéku vagyoni kérdésekben nem: de mégis ugy van, hogy éppen az utóbbi kérdések tekintetében kételkednék a kivül álló közönség a kamarai bíróság tárgyilagosságában. Ezt a bizalmat pedig erőszakolni nem tanácsos.

Igaz, hogy a tervezet viszont nagy hatalmat is ad a kamarai bíróság kezébe, éppen a közönség sértett jogainak megvédésére és orvoslására. Rögtön felfüggesztheti az ügyvédet, ki a marasztaló itéletnek a kiszabott teljesitési idő alatt eleget nem tesz.

A fegyelmi eljárásba a tervezet a kisebb kötelességszegések rendbüntetésén kivül novumot hoz be az ünnepélyes megintésben, mely a választmány teljes-ülésében alkalmaztatik azon ügyvédre, kinek viselkedése a kar jóhirét és közbizalmi állását veszélyezteti. Nem előzné meg egyéb, mint ügyészi inditvány és a panaszolt személyes felelete. Nem fogadhatom el, mert nem lelem fel benne azon biztositékok egyikét sem, melyek a fegyelmi eljárásban megvannak. Nem lehet és nem szabad statarialiter, köztudomás alapján a plenum elé hurczolni bármely ügyvédet is. Az egyén joga, hogy a védelem teljes szabadságában legyen része. A bíróság kötelessége, hogy csakis megállapitott tényálladék alapján itéljen, ne pedig általános vélekedés nyomán.

A fegyelmi vétségeket a tervezet kibőviti és ujra osztályozza. Belefoglalja a kamara meghagyásaival szemben tanusitott engedetlenséget és a kamarai illetékek nem fizetését, ha az illető fizetésképes. Külön jelöli ki a tisztesség elleni vétségeket. Valamint a rendbüntetéseknél, ugy a fegyelmieknél is kétféle verbális büntetést állit fel: ott a megintést és rendreutasitást, itt az irásbeli feddést és a rosszalást. A pénzbirság felső határát 4000 K-ig, a felfüggesztést három évig emeli fel.

A fegyelmi eljárás megszoritja a kir. ügyész vádlói jogát és ezzel csak hatóságok megsértése esetén és a tisztesség elleni vétségek eseteiben ruházza fel. A sértett félnek azonban teljes subsidiarius vádlói jogot ad. Helytelenitem, hogy ezt csakis ügyvéd által gyakorolhatja. Kereshesse vélt igazát akkor is, ha bármily oknál fogva nem találkoznék ügyvéd, ki a panaszolt kartárssal szemben képviseletét elvállalná.

A tervezet a fegyelmi eljárást részletesen szabályozza, a vizsgálóbiztost kötelességeire alaposan kitanitja, a főtárgyalás kellő előkészitéséhez szükséges intézkedéseket tüzetesen előirja és a főtárgyalás menetét a vádelv szem előtt tartásával szabatosan megállapitja. Gondoskodik arról is, hogy a panasz rosszhiszemü és alaptalan volta miatt a panaszos kellő büntetésben részesüljön, melyet pénzbirság alakjában maga a fegyelmi bíróság szab ki.

A felebbezések eseteit részletesen felsorolja és azokat a kir. Curia vegyes tanácsa elé utalja, mely szóbeli tárgyaláson dönt felettük. Mig ennek a fegyelmi felsőbb biráskodást tartja fenn, addig a vagyonjogi kérdésekben itélkező kamarai bíróság itélete elleni felebbezést a kir. táblákon alakitandó, ugyancsak vegyes alapon álló ügyvédi tanács hatáskörébe utalja.

Végül külön fejezetekben rendelkezik a zugirászat elleni intézkedésekről és az ügyvédvizsgáló-bizottság ügyvédtagjainak választásáról és megkivánja, hogy ezek legalább tiz éves ügyvédek legyenek.

Lehetetlen volt e rövid összefoglalás keretében ismertetni mindazt a gazdag anyagot, melyet a tervezet felhalmozott. De még kettőt nem hagyhatok emlités nélkül. Az egyik a kamarai illetéknek e czélra alakitott bizottság által az egyes ügyévdek jövedelméhez képest való kivetése, mely igazságosabb a mai egyenlő kamarai dijaknál és ezért behozandó, akármennyi technikai nehézség állja is utját. A másik a talárviselet, melynek a társas bíróságok előtti kötelező előirására a tervezet az igazságügyminisztert felhatalmazza. Ha már megvolna a talár, azt inditványoznám, hogy töröljék el. A ruha, mely tekintélyt ad, a középkor szellemének maradványa; már csak két osztály viseli nálunk a polgári társadalomtól elválasztó egyenruhát: a katona és a pap. Nem kérek az ügyvédség számára a Spirit of Clothesból, melyet Carlyle oly fölségesen ostorozott. Az ügyvédi karnak dicsőségét sem talár, sem paróka, sem diszkard, sem aranygallér nem adhatja meg, de megadja hivatása körében a tudás, az erkölcsi épség, a szellemi erő és igazmondó bátorság, a társadalomban pedig az üres czifraságok megvetése, az öröklött előitéletek üldözése, a haladásért, a világosságért, a még ki nem vivott emberi jogokért való elszánt küzdelem.

IV.

S hogy most végig mentünk a két tervezeten és az utóbbinak pompásan megirt indokolásán, méltányolva és elismerve az egyiknek óvatos mértéktartását, a régi épületen végzett gondos és czélszerü átalakitásait, a másiknak eredeti alaptervét, müvészi bőkezüséggel nyujtott, gyakran meglepő részletmunkáját, azon nyilt kérdés előtt állunk: mi történik tovább? Mert ha e tervezetek közzétételével az igazságügyi kormány csak «az ügyvédi kar óhajának akart megfelelni», ha a magyar ügyédség két legjobb ismerőjének müvére ismét csak az a sors vár, hogy «*quatuordecimum* prematur in annum», ha ott, ahol a hatalom van, nincs meg az elhatározás az ügyvédség reformját sürgős feladatai közé sorolni: akkor kaptunk egy oktató, sőt olykor gyönyörködtető olvasmányt, de a dolog érdemében egy lépést sem tettünk előre. De ha meg van a komoly szándék az ügyvédség helyzetén segiteni, amennyire ez törvényreform keretében lehetséges; ha meg van a belátás, hogy a mai, szinte avitikus fegyelmi eljárás patriarchális lassuságával, melyet a fegyelmi bíróságoknak szinte önfeláldozó igyekezete sem képes gyorsitani, egyaránt csorbitja a közönség érdekeit és az ügyvédség tekintélyét: akkor minél előbb megteendők a további lépések, melyek elseje egy nagy szaktanácskozmány egybehivása, mely véleményt mondjon az ugyanazon tengely ellenkező sarkait képviselő két tervezet alapján a jövendő ügyvédi rendtartás fölött. Ez a szaktanácskozmány pedig nem lehet tisztán ügyvédi — az ügyvédi karnak módjában lesz, az országos ügyvédgyülésen kialakuló nézeteit kellőképpen kifejezésre juttatni — nem is tisztán jogászi: az ügyvéden, birón és tanáron kivül kell, hogy képviselve legyen benne a társadalom minden rétege is, a nagy ügyfél, mert ez az ügy nemcsak a mienk, hanem az övé is.

Dr. Messinger Simon.

A főfelügyeleti értekezlet.

Igazságügyi kormányunk főfelügyeleti hatáskörének minél hathatósabb és közvetlenebb érvényesithetése végett már ez év folyamán az u. n. főfelügyeleti értekezlet intézményét léptette életbe. Ennek az intézménynek czélja az, hogy a főfelügyeletet gyakorló igazságügyminiszter a felsőbb felügyeleti hatóságok képviselőivel való személyes és együttes érintkezés utján az igazságügyi adminisztrativ egész komplexumát a maga kezében egyesitse.

Az uj adminisztrativ szerv törvényes gyökerét az 1891: XVII. tcz. 1. §-ának 2-ik bekezdésében birja s a helyes igazságügyi politika szempontjából csak megelégedéssel lehet üdvözölni.

Már az 1902. évi igazságügyi költségvetés tárgyalása alkalmából reámutattam arra, (a Jogtudományi Közlönynek 1902. évi 19. számában «Széljegyzetek az igazságügyi budget-vitához» czimü czikkemben) hogy az igazságügyi kor-

*

mány «az idők folyamán a főfelügyeleti jog gyakorlatát lassanként tulnyomó részben az alsóbb felügyeleti hatóságoknak engedte át, ami azután a táblai partikularismusnak adott életet».

E partikularismusnak mibenlétét és a birói kar szellemére való kihatását pedig ekként jellemeztem:

«Annak felismerése, hogy a közvetlenség és szóbeliség rendszerének elengedhetetlen követelménye az, hogy a másodbíróságok az ország összes lakosai számára hozzáférhetőbekké legyenek és annak szüksége, hogy az alsóbíróságok feletti felügyelet hatályosabban gyakoroltassék: a törvényhozást az 1890:XXV. tcz. megalkotásával a kir. itélőtáblák deczentralisátójára birta reá.

Nehogy azonban a szétszórt kir. itélőtábláknál más-más judikatura kapjon lábra és igy a jogegység érdeke sérelmet szenvedjen: az idézett törvény 13. §-a gondoskodik arról, hogy a 11 itélőtábla ne válhassék 11 külön-külön jogterületté is.

Az adminisztrativ egység megóvásáról azonban a törvény nem gondoskodott s azt az 1891:XVII. tcz.-nek hagyta fenn, mely azonban, tudvalevőleg, csakis a főfelügyeleti jogkör tételes megállapitására szoritkozott.

A kir. itélőtáblák élén kiváló képzettségü, az igazságszolgáltatás terén gazdag tapasztalatokat szerzett férfiak állnak, kik közül mindegyiknek meg van a maga jogászi iránya, itélkezési rendszere és munkaterve; szóval meg van mindegyiknek a maga igazságügyi politikája. Mi sem természetesebb tehát, mint hogy mindegyik a maga irányát igyekszik a maga hatáskörében érvényre juttatni és a felügyelete alatt álló bíróságokkal a maga itélkezési rendszerét és munkatervét elfogadtatni.

Viszont ez igyekezet felfelé az admisztrativ irányelveknek érvényre juttatásában s főképp a személyi kérdéseknek az illető itélőtáblai elnök izlése szerinti elintézésében domborodik ki.

Természetes dolog, hogy a tudásnak, szorgalomnak, elmeélnek és jellemnek mértéke annyiféle, mint ahány a megbirálásra hivatott fő. A gyors munkás a lassu munkást, az elméleti képzettségü jogász a «Judicatenreiter»-t, a tömör beszédü és irályu egyén a szószaporitókat nem szereti és megforditva. Igy az a biró, aki az egyik itélőtábla területén meglehetős közepes méltatásban részesülne, a másik tábla területén valóságos portentum számba megy.

A nagyobb baj azonban az, hogy ekként az egyes itélőtáblák, személyi ügyekben, egymástól elkülönitett, zárt területekké válnak, egyrészt, mert a kir. itélőtáblák elnökei csak a maguk irányához szoktatott birákat tartják programmjuk keresztülvitelére alkalmasaknak, másrészt, mert az alsóbirák előmenetelük érdekében is csak arra törekszenek, hogy a «táblai irány»-nak megfeleljenek.

E magában véve érthető irányzatban az országos egyetemes összhangot, a nivellálás müvét létrehozni a központi kormányzatnak a feladata.»

Több mint négy év mult el azóta, hogy e sorok e lapnak hasábjain napvilágot láttak; s hogy a bennük foglalt észleletek helyes felismerésen alapultak, az azóta bekövetkezett tények igazolták. Hiszen végeredményükben a birói kar kebelében fel-felujuló ujabb mozgalmak: a pragmatika sürgetése, a minősités kérdésének rendezésére irányuló kérelmek, etc. alapjukat azokban a jelenségekben birják, melyeket a táblai partikularismus gyüjtőneve alatt ismerünk.

Hogy az orvoslás szervéül a főfelügyeleti értekezletet létesitette, csak helyeselni lehet. A helyzetnek meglehetős félreismerése, hogy egyik napilap «igazságügyi kamarilláról» beszél. Kamarilla alatt nem hivatott tényezőkből alakult mellékkormányt szoktunk érteni. Itt pedig a kormány egy tájékoztató szervet létesit *az erre törvény szerint* leghivatottabb hatóságokból. Lehet-e kétség az iránt, hogy az a gyülekezet, mely a Curia és a kir. táblák elnökeiből alakul, más érdeket fogna szolgálhatni, mint igazságügyünk országos és egyetemes érdekeit? Azt hiszem, ehhez a kétségnek még árnyéka sem férhet.

Csak egy dolog ne következzék be. Ne váljék az az értekezlet egy ujabb bureaukratikus intézménynyé. A világért se készitsenek neki p. o. «ügyrendet» vagy efélét. S ami fő, ne legyen ex instituto zárt testület. Van eset, amidőn czélszerü meghallgatni nemcsak az administratort, hanem az administráltat is. Legyen erre is mód és alkalom.

Dr. Kéri Miklós,
kir. törvényszéki biró.

Fayer és a curiai formalizmus.

A BP. életbelépésének küszöbén nyomatékos oldalról merültek föl aggályok az iránt, valjon a kir. Curia respektálandja-e hatáskörének a 437. §. 1. bekezdésében körülirt korlátait, s a hatalom expanziv ereje nem fogja-e odasodorni az eladdig csorbittatlan hatáskörben mozgott legfelsőbiróságot, hogy a tények bizonyitottságának kérdését is érdemleges eldöntés tárgyává kivánja tenni?

Ez aggályok alaptalanoknak bizonyultak. Hét esztendő judikaturája azt mutatja, hogy a Curia épen nem munkál hatalmi körének tágitásán, de sőt azt rendszerint szüken értelmezi. S azok is, kik annak idején leghevesebben követelték, hogy a törvény XX. fejezetének III. része — mint amely állitólag nem zárja ki, hogy a Curia ténybeli okokból elitélje az esküdtszék által nem-bünösnek nyilvánitott vádlottat — sürgősen még az életbeléptetés előtt módositassék: utóbb épen azt hangoztatták, hogy a Curia mesterkélten vonja szükre jogkörét, s a pernek felülvizsgálható részeit sem veszi revisió alá; és egyértelmüleg nehézményezték, hogy kiadván kezéből ugy az alakjogi ellenőrzés, mint az anyagjogi irányitás functióit, a Curia tevékenysége már-már formalizmussá satnyul.

Fayer kezdettől fogva fürkésző tekintettel vizsgálta a judikaturának e váratlan alakulását. Ő már az uj rend első évében felösmerte azt a veszélyt, melybe büntető igazságszolgáltatásunk akkor jutott, mikor a Curia a hozzá felterjesztett ügyek felét felülvizsgálat nélkül intézte el, s a megsemmisitések alig pár %-ot tettek ki. És arra való utalással, hogy a BP. előtt a Curia a felebbezett itéletek negyedrészét reformálandónak találta s ennek daczára tömegesen derültek ki birói tévedések: valamint arra való hivatkozással, hogy a BP. kodifikátorai kifejezetten és bevallottan a semmiségi panaszban akartak ellensulyozó biztositékot nyujtani sok garanczia föláldozásáért: méltán kérdhette, ha valjon a három évtizedes előkészités után létrejött eljárási törvényünk meghozta-e ily körülmények között a büntető-igazságszolgáltatásnak várva-várt renaissance-át.

Különösen az esküdtbirósági ügyekben tanusitott formalizmus miatt voltak Fayernek elnyomhatatlan aggodalmai. Nem ok nélkül. Korábbi jogunk főbenjáró ügyekben feltétlenül három forumot adott a vádlottnak, s el nem volt képzelhető akkoron, hogy a limine visszautasittassék egy a Curiához intézett perorvoslat csak azért, mert az elitélt azt nem helyesen nevezte el. Ma pedig, ha az alakiságok a semmisséget fel nem érő brutalitással meg nem sértetnek, az esküdtbiróságnak ténymegállapitása kérlelhetlenül köti a Curiát, bárha ez látva látja, hogy a verdikt a bizonyitékok helytelen mérlegelésével jött létre.

A helyzet sivárságát Fayerrel együtt mások is felösmerték; de mig ezek sóhajtó resignatióval belenyugodni látszottak a törvénynek a Curiával s a Curiának az élettel szemben mutatott szükkeblüségébe: Fayer módokat keresett az érdességek elenyésztetésére. De a jogi törvényhozás szünetelt. Törvénymódositásra kilátás alig volt. A helyzet szanálása csak a gyakorlat módosulása utján volt várható.

Fayer lépésről-lépésre kisérte a per menetét; elsőbbed megállapitotta a bénitó formalizmus miben állását, s aztán az őt oly igen jellemző szünetlen agitatorius hévvel lassankint kikalapácsolt egy egész rendszert, melynek segélyével a Curia az élet igényeinek a törvény korlátai között is képes volna eleget tenni.

Elsősorban az adott okot panaszra, hogy a Curia a semmiségi panasz bejelentése körül túlzott igényeket támasztott. Eleinte csak azt kivánta a Curia, hogy a fél jelölje meg a §-t, a pontot, az alpontot, s a tételt, melyre a semmiségi panaszt alapitja; utóbb megkövetelte a panasz alapjául szolgáló tényeknek már a bejelentéskor való kifejtését. Majd megállapitotta az eljárás során bejelentett semmiségi panaszoknak az itélet ellen bejelentett perorvoslat alkalmából való ismétlendőségét. Tetőpontra jutott a formalizmus a *BDtár* III. k. 134. sz. a. közölt határozattal.

De mi sors várt az elfogadott panaszra? Kimondta a Curia, hogy őt kötő (437. §. 1. bek.) tény mindaz, ami a delictum törvényes alkateleme s mint ilyen bizonyitás tárgyává tehető (*BDtár* III. k. 77. sz.). A tényt esküdtbirósági eljárásban a kérdésekben (BP. 355. §.), szakbirói ügyben a 327. §. 2. bekezdésének *a)* pontjában megjelölt helyen keresé, tehát ott, hol a helyes itéletszerkesztés szerint a tényekből és ténykörülményekből következtetés és minősités utján lesürüdött «tényállás» található. Szándék, gondatlanság, casus, jogtalanság, betörés, erőszak, a Curia szerint mindez: irrevisionabilis tény. Egy izben azt is kimondotta a Curia, hogy *tény*-megállapitás, hogy vádlott *lopott*. Ez a praxis az anyagjogi revisió körét érthetőleg a minimumra redukálta.

Hasonlóan sommásan járt el a Curia az alaki okokra alapitott panaszokkal. A 384. §. 9. pontját, mely a BP. elveinek érvényesülését biztositaná, egészen elhanyagolta; p. o. nem vizsgálta fölül az alsófoknak a tanu-megesketés tárgyában hozott határozatait; vagy megelégedett a *védő* egyszerü jelenlétével, noha a törvény a *védelem* kötelezőségét vallja.

Végzetes hiba az is, hogy a Curia igen gyakran nem is jut tudomására az elitélt panaszának. A legtöbb védekezés az «ártatlanságra» alapittatik. Ezt az elnök rendszerint ugy értelmezi, hogy a 385. §. 1. *a)* pontja alapján él a vádlott semmiségi panasszal. Pedig ez éppen nem arra vonatkozik, amit a vádlott érvényesiteni akar, hogy t. i. ő nem követte el a deliktumot.

Végül előfordul, hogy a Curia, mikor az anyagi jogba ütköző semmiséget észlel, azon czimen, hogy őt a petitum köti, tekinteten kivül hagyja azt a szabályt, hogy a törvénynek megfelelő itéletet kell hoznia.

Csak megpenditem a Fayer által ezekkel szemben ajánlott javaslatok lényegét:

Ha a panasz tartalma s a per anyaga egybevetve megállapitani engedik a panasz tárgyát, azt visszautasitani nem szabad.

Az itélet elleni perorvoslat bejelentésekor az elnök tisztázza a felekkel, hogy ki-ki milyen perorvoslatot tart fenn.

A bejelentés körüli eljárást őszintébbé kell tenni.

Tény csak az, mit a biró, a tanu, a szakértő közvetlenül észlelt. Mindaz, ami jogszabály alkalmazására vonatkozik: jogkérdés. Jogkérdés az is, ami a bebizonyitott tényekből való okszerü következtetés utján állapittatik meg.

Ugyelnie kell a Curiának arra, hogy az alsóbiró az indokolási kötelezettségnek (328. §.) megfeleljen.

A 384. §. 9. pontjában a törvény «elve» alá foglalhatók a bünvádi eljárás épitményének alkatrészei: az anyagi igazság, a vádrendszer, a szóbeliség, a közvetlenség, a főtárgyalás részrehajlatlan vezetése, a bizonyitékok szabad mérlegelése, a hatósági védelem, a fegyverek egyenlősége.

Ellenkezik ehhez képest a törvénynyel az a felfogás, hogy azon czimen, vajon a vádlott elkövette-e a büncselekményt, a semmiségi panasz teljességgel ki van zárva.

A Curia az egész pert, s az egész jogesetet vizsgálja. Megszoritva csak abban van, hogy bizonyitást nem vehet föl.

Nem egy akad a Curia határozatai között, mely szakitva a formalisztikus irányzattal, lényegileg a Fayer által vitatott szempontból indul ki.*

Ezekre itt ki nem térek.

Aki figyelemmel kiséri a curiai gyakorlatot, az előtt tisztán áll, hogy a Curia mennyit engedett formalismusából.

Ennek az irányváltozásnak kimunkálásában Fayer László megfigyelő s összefoglaló erejének, kritikai és agitatorius készségének jelentékeny része van. *Dr. Lengyel Aurél.*

Fayer és az ártatlanul elitéltek védelme.

Csak alig pár hete még, hogy a jogvédői kar egyik tiszteletreméltó képviselője ezeken a lapokon elénk tárt egy itéletet, amelyből alaposan lehet következtetni, hogy az igazságszolgáltatás ismét ártatlant sujt.

Néhány rövid megjegyzés van e czikkhez füzve, melyek az eset diagnozisát oly meglepő világossággal és szabatossággal állitják szemeink elé, hogy ha nem is látnók e sorok alatt a mindnyájunk által oly jól ismert «F» jelzést, kétségtelenül felismernők belőlük a szerzőt: Fayer Lászlót.

Egy ártatlanul elitélt érdekében meginduló küzdelem első, fájdalom, egy ezen küzdelemben eltöltött élet utolsó lépése volt ez.

Jovesc Luca ügyét Fayer csak megindithatta, de nem adatott meg neki, hogy ezen actiója eredményét megérhesse.

Az egyéni szabadság lelkes hirdetője, az emberi jogok fáradhatatlan harczosa kiejtette kezéből a tollat, amelylyel annyiszor sikerült neki az igazságot az intézmények tökéletlenségével, az emberek közönyével és gyarlóságaival szemben diadalra vinni.

Ha végig lapozzuk azokat a czikkeket, amelyeket Köteles Mihály, Drakulits Sándor, Pribil Ferenczné, Korhammer János s a legutóbbi években Szentpéteri Sára ügyeiben irt, ha visszaidézzük emlékezetünkbe azt a fáradhatatlan tevékenységet, amit mindezekben az ügyekben a bíróságoknál, a miniszteriumokban, a sajtóban kifejtett s ha hozzávesszük azt a páratlan buzgóságot, amelylyel kikutatta és az illetékes tényezők előtt ujra és ujra felhozta annak a számos névtelen szerencsétlennek esetét, akiket bíróságaink a büntetőtörvény egyes tökéletlenségei folytán aránytalanul sulyos büntetéssel voltak kénytelenek sujtani, oly munkásság tárul fel előttünk, amely maga alkalmas lenne egy emberi élet betöltésére s elegendő lenne arra, hogy méltó helyet biztositson neki kulturánk történetében.

Az emberi fejlődés történetének egyik legsötétebb tanulsága az, hogy sulyos áldozatok nélkül egyetlenegy lépést sem tehet előre. Hiába állapitják meg a tudósok valamely intézmény helytelenségét, hiába hirdetik a haladás lánglelkü hivei az ujabb, jobb eszméket, a tömegek csak akkor mozdulnak meg, ha őket erre a régi korhadt intézmények áldozatainak hasztalanul kiontott vére és könnye kényszeriti. Egy Calasnak kellett a kerék alatt elvéreznie, hogy a modern büntetőjog alapelvei elfogadtassanak és a rennesi itéletre volt szükség még a mi korunkban is, hogy a középkori igazságszolgáltatás utolsó várai összedőljenek.

Fayer ezt a rettentő igazságot fel tudta ismerni. Fárad-

* Példaképpen: BDtár III. k. 199., V. k. 62. és 101.; Bjt. L. k. 336. (a BP. 387. §. 9. pontjához); BDtár II. k. 183., III. k. 31., V. k. 29., VI. k. 11. és 58. (a 385. §. 1. *a)* pontjához); BDtár III. k. 145., (a 385. §. 1. *c)* pontjához); BDtár II. k. 232 (a 385. §. 2. pontjához); BDtár I. k. 216., VI. k. 222. (a 385. 3. §. pontjához); BDtár II. k. 13. és 242., IV. k. 133. és 216., VI. k. 18. és 29. (a 430. §-hoz); végül BDtár IV. k. 25., 53. és 209., VIII. k. 86., III. k. 193. és 237., VI. k. 132.; Bjt. XLV. k. 134. (a 437. §-hoz.)

hatatlanul kutatta ki azokat az eseteket, ahol a rendszer hibái végzetes következményekre vezettek. S mint az orvos, az operácziós asztalon, a romlott szervezet kelevényes kifakadásain: gyógyitás közben mutatta ki a szervezet egészségtelen voltát.

Ismert gyengéd szivével, nagy emberszeretetével szokták rendesen magyarázni azt, hogy a szegények, az elnyomottak, az ártatlanul szenvedők védelmére kelt s érdemét is abban szokták találni, hogy sikerült neki az igazságszolgáltatás tévedéseit jóvá tenni, a tévedések áldozatait a pusztulástól megmenteni.

Ez azonban félreismerése a munkának s egyben kicsinylése az általa elért eredménynek.

Kétségtelen: nagy emberszeretete tette őt kiválóan alkalmassá e maga választotta misszióra, de ez csak előfeltétele, nem magyarázata tevékenységének.

Bizonyos: érdekelték őt azok a szerencsétlenek, akiknek fátuma volt, hogy az igazságszolgáltatás gyarlóságai éppen velük éreztették végzetes hatásukat, de az ő emberszeretete ebben nem merült ki. Éles elméje világánál feltüntek lelki szemei előtt azoknak százai, akik felett nap-nap után ugyanazon hézagos törvény, ugyanazon tökéletlen igazságszolgáltatás mellett ugyanazok a néha tudatlan és gonosz, gyakran felületes és közönyös, mindig azonban gyarló *emberek* tartanak itéletet s véghetetlen szeretetét kiterjesztette ezekre is.

Minden sorából, amit egy-egy védencze ártatlansága kimutatására irt, kitünik, hogy nemcsak az ő érdekében emeli fel szavát, hanem a fődolog előtte az igazság, az emberi szabadság sérthetetlensége.

Szinte csodálatos, hogy ő, aki annyi melegséggel tudott irni, abban a számtalan czikkben, amit védenczei érdekében közreadott, sehol érzelmi momentumokra nem támaszkodik, hanem mindig a tények és a logika erejével akar hatni: világos jele annak, hogy őt nem a szánalom irányitotta, szemeit a meghatottság nem homályositotta el, hanem tisztán látta maga előtt a czélt, mely felé haladnia kellett.

Dr. Proszvimmer Béla.

Fayer László és a Szentpéteri eset.

Mintegy tiz évvel ezelőtt Kunhegyes községben ismeretlen tettes meggyilkolta Szentpéteri Károly földesgazdát, ki a halállal való vivódásában azt a vallomást tette, hogy álarczos férfi forgatta meg benne a kést, mialatt neje nem volt a szobában. Felesége, Kocsis Sára, kit a csendőrök nyomban vallatóra fogtak, elmondotta, hogy este férjével és gyermekeivel a hálószobában alvóra térvén, a szomszéd szobából hallatszó zaj felébresztette s mikor ott világosságot látott, tolvajt gyanitva, átfutott a szomszédba segitséget hozni. Mire a segitségül hivott két férfiuval együtt a házhoz visszaérkeztek, férjét már harmincz késszurástól vérzőn, haldokolva találták. Hogyan juthatott be a gyilkos, nem tudja, mert a pitvarajtót lefekvés előtt tolózárral elzárta.

A csendőrök az asszonyon semmi vérnyomot sem leltek; lábnyom, noha esős idő és sár volt, sehol sem volt található. Véres kést találtak ugyan, de soha sem lehetett tisztába hozni, hogy azt a tettes használta-e, vagy a haldoklóhoz segitségül hivott orvos. A pitvarajtón, a tolózávár alatt, furott lyuk volt.

Szentpéteri Sárát nyomatékos gyanuokok sulya alatt letartóztatták, de ugy a törvényszék, mint a kir. tábla felmentette. A Curia a vizsgálat kiegészitését rendelte el s az ujabb eljárás után az alsófokok ismét felmentő itéletet hoztak, a Curia pedig a felbujtással vádolt Szentpéteri Sárát, mint tettest, gyilkosság miatt életfogytig tartó fegyházra itélte.

Ez az itélet felkeltette Fayer László figyelmét. Utána járt az ügynek, áttanulmányozta az iratokat s a Jogtudományi Közlönyben több czikkben fejtegette, hogy a Curia itélete ellen számos aggály forog fenn. Erősen követelte az ügy ujrafelvételét.

Törekvése számtalan nehézzéggel találkozott. Ugyanazok a birószágok, melyek Szentpéteri Sárát felmentették, a Curia itélete után már sehogy sem akartak helyet adni annak a feltételezésnek, hogy az elitélt ártatlan is lehet. Az ujrafelvételi kérelmek nem jártak sikerrel.

Fayer László azonban nem nyugodott. A védővel karöltve lankadatlan szorgalommal és érdeklődéssel gyüjtötte az adatokat, több izben eljárt a helyszinén, a törvényszéknél, agitált élőszóval és czikkekben és szinte fanatikus hittel hirdette az elitélt ártatlanságát.

Végre elrendelték az ujrafelvételt, mely már esküdtbiróság előtt folyt le. Az ügyészség most már nem felbujtással, hanem a Curia itélete nyomán tettességgel vádolta Szentpéterinét. Az ügyész és a védő által egyetértőleg megállapitott egyetlen kérdés is csak erre szólt. Az esküdtek erre a kérdésre nemmel feleltek; minthogy azonban a biróság felbujtásra és segélyre is feltett hivatalból kérdéseket, az esküdtek a segélyt megállapitották s a biróság tiz évi fegyházat szabott ki, a Curia pedig a semmiségi panaszt elvette.

E közben az elitélt a mária-nosztrai országos letartóztatási intézetben töltötte büntetését. Mint annyian, ő is megkapta a tuberkulosist, az orvos véleménye szerint gyógyulását csak a szabadságtól és szabad levegőtől remélhette; a fegyházban a közeli, biztos halál várt rá.

Mikor letartóztatása, a vizsgálati fogságot is számitva, közel öt évet kitett, beérkezett a védő kegyelmi kérvénye. Mint a kegyelmi ügy előadója, csakhamar vettem Fayer László értesitését, hogy informálni óhajtana. Éles elmével és bámulatos világossággal ismertette az ügyet, melynek minden legkisebb részletét alaposan ismerte. Már én akkor ismételten áttanulmányoztam az iratokat, de tapasztalnom kellett, hogy voltak egyes részletek, melyeket csak az ő figyelmeztetése után ismertem fel teljesen. A bünperben nagy szerepet játszó famosus ajtót, vagy legalább modelljét, lakásán megmutatta. A kegyelem érdekében számtalanszor felkeresett, de sorra járta az osztályfőnököt, az államtitkárt és a minisztert is.

Ha jól tudom, a kegyelmet megadó legfelső elhatározás ellenjegyzése volt Plósz Sándor miniszternek legutolsó hivatali aktusa. Arra biztosan emlékszem, hogy az ellenjegyzés a bucsuzása előtt való napon történt. Mikor a lelépő miniszter tevékenységét méltatta, Fayer László ezt a Jogtudományi Közlönyben külön ki is emelte.

A kegyelmezést rendkivül nyomós okok tették indokolttá.

Fayer László végtelenül gyengéd, nemes és emberszeretettel teljes lelkében Szentpéteri Sára, kinek bünössége kérdésében, megengedem, sulyos kétségek foroghattak fenn, a végzetes birói tévedés martyrjává, az igazságszolgáltatásnak a szenvedés glóriájától övezett áldozatává vált. Nem is volt életének keserübb percze, mint mikor (már a kegyelmezés után) hirül vitték neki azt a több oldalról kolportált hirt, hogy Szentpéteri Sára a mária-nosztrai apáczák előtt beismerte bünösségét. Ez az akkoriban széltében elterjedt hir végtelenül felizgatta. Azonnal elutazott Kunhegyesre, hogy magától Szentpéteri Sárától megtudhassa a valót. Más oldalról *azután én is értesültem, hogy a hireszlelés tévedésen alapszik* s mikor ezt Fayer Lászlóval közöltem, kimondhatatlanul boldognak érezte magát.

A Szentpéteri-esetben Fayer igaz lénye nyilatkozott meg.

A krisztusi emberszeretetnek, türelemnek és megbocsátásnak igaz, őszinte, lelkes apostola volt.

Láday István.

Különfélék.

— **A kir. Curiához** november 30-ig 24,311 ügy érkezett be; elintézendő volt 35,163, elintéztetett 23,992, hátralékban maradt 11,171 ügy. (1905-iki ügy 1653 maradt hátralékban.) A mult év megfelelő szakához képest 495-tel kevesebb ügy érkezett be, 887-tel több volt elintézendő, 1082-vel több ügy intéztetett el és a hátralék fogyott 195-tel. A hátralék azért kevesebb, mert a beérkezett ügyek száma kisebb a mult évinél, azonban még mindig olyan nagy, hogy daczára az elintézett ügyekben mutatkozó jelentékeny szaporulatnak, még mindig 319-czel több ügy érkezett be, mint elintéztetett.

— **Ügyvédek a birói karban.** Az igazságügyminiszter az ügyvédi körben tartott beszédében valótlannak jelentette ki azt az állitást, mintha az ügyvédek a birói kinevezéseknél mellőztetnének. Felhozta, hogy három ügyvéd pályázott eddig birói állásra, és közülök kettő ki is neveztetett. Kilátásba helyezte egyszersmind a miniszter, hogy a jelenleg üresedésben levő öt curiai állásból kettőt ügyvédekkel fog betölteni.

A miniszternek ez a kijelentése széles körökben megbeszélés tárgyát képezi. A magunk részéről elsősorban konstatáljuk, hogy komoly igazságszolgáltatási érdek kivánja a birói karnak ügyvédek bevonásával való kiegészitését. De másfelől az is bizonyos, hogy nem lehet ugy felállitani a tételt, hogy bizonyos állásokra — pl. curiai birói állásra — bizonyos időben kerestessenek ügyvédek, hanem ha alkalmas ügyvédek vannak, akkor azokat a közelebb megüresedő állásokra meg kell nyerni. Oberschall, Czorda, Kozma Sándor, Ritoók, Beck nem akképp kerültek a birói karba, hogy az éppen megüresedett állásokat ügyvédeknek tartották fen, hanem akképp, hogy az igazságügyi kormány iparkodott őket megnyerni a birói karnak. Szó sem lehet tehát egyes állásoknak ügyvédek részére való fentartásáról, másfelől azonban a jelentkező ügyvédek sem utalhatók a pályázatok egész sorozatára. Ma azért nem pályáznak nagyobb számban ügyvédek a birói állásokra, mert nem akarják magukat folytonos kudarczoknak kitenni. Egy-egy ügyvéd 3—4, sőt 10 helyre is pályázhatna, anélkül hogy kinevezést nyerne, véletlenül éppen csak azért, mert az illető helyre más alkalmas egyén szemeltetett ki. Az a rendszer tehát, amely egyrészről bizonyos időben keres kinevezésre ügyvédet, másrészről a jelentkező ügyvédet ráutalja arra, hogy teljesen tájékozatlanul, a szó szoros értelemben vaktában adja be egy-egy állásra pályázatát, nem eredményezheti azt, hogy az ügyvédi kar tagjai a birói karba nagyobb számmal bevihetők legyenek. Ha a birói pályára átmenni kész ügyvédek előzetesen tájékozva lennének arról, hogy a miniszter körülbelül minő állásra hajlandó őket kinevezni, akkor könnyebb volna nekik a megfelelő állásra pályázni, mint egyszerüen a hivatalos lap nyomán 8—10 helyre is benyujtani az irásbeli kérvényt.

Ami azután azt illeti, hogy minő állásokra nevezzenek ki ügyvédeket, erre nézve szabályt fölállitani nem lehet. Az bizonyos, hogy nem lehet bizonyos állásokat ügyvédeknek fentartani, viszont azonban az arra alkalmasakat akkor is meg kell hivni, ha hivatalosan nem pályáznak. Természetesen csak kiváló erők megnyeréséről lehet ily módon szó.

Sőt tovább megyünk. Az igazságügyi kormánynak az ügyvédek kinevezésénél nem lehet bureaukratikus szempontokból kiindulni. Fiatal ügyvédek például szivesen mennének el vidékre albirónak, de nem fogadják el a nekik megkinált aljegyzői állást. Ha jeles fiatal ügyvéd jelentkezik, nem lehet őt csak azért aljegyzői állásra utalni, mert kortársai a hivatali ranglétrán még csak itt tartanak.

Végül ez alkalommal rá kell arra is mutatnunk, hogy politikai körökben az a félszeg nézet van elterjedve, hogy az igazságügyi kinevezéseknél a képviselői befolyást vagy a politikai pártállást respektálni kell. Ha ez a képzelhető legtévesebb nézet irányadó lehetne, akkor a pártklubbok valóságos melegágyai volnának a mindenképp elitélendő protekczionak.

— **A birói fizetésrendezés kérdéséhez.** Lapunk mult heti számában megjelent közlemény irójától a következő sorokat vettük:

E tárgyról mult héten közölt czikkem a szerkesztőség által megkérdezésem nélkül tett változtatás következtében részben érthetetlenné vált. Mint ugyanis czikkemből kitünik, én azzal a beszéddel foglalkoztam, melyben a miniszter kijelentette, hogy a Széll-féle javaslatot fogja törvénybe iktattatni. Összes számitásaim is tehát a Széll-féle javaslatra vonatkoztak, a most benyujtott törvényjavaslatról pedig czikkem megirásakor nem is tudtam s arról, mint vidéken élő ember csak olyankor szereztem már tudomást, amikor késő volt a czikket átdolgozni s ujból beküldeni. Mindamellett a t. szerkesztőség czikkem végső passzusát, melyben a Széll-féle javaslat végrehajtásának költségeiről volt szó, ugy alakitotta át, mintha én a czikkben a most benyujtott javaslattal foglalkoztam volna.

Ismétlem tehát, hogy mult heti czikkem a most szőnyegen levő javaslattal semmiféle vonatkozásban nem áll.

Most sem szólva a javaslatról, csakis arra a czikkre terjeszkedem ki, melyet arról *Marschalkó* János biró ur irt.

Fel kell tennünk, hogy Marschalkó biró ur, ki az igazságügyminiszteriumban van alkalmazva, teljesen ismeri főnökének, az igazságügyminiszternek intentióit.

Már most ebben a czikkben két felháboritó tény foglaltatik.

Az egyik az, hogy az igazságügyminiszter szerint a Széll-féle javaslat, bár annak idején sokat gáncsoltatott, *ma már végső postulatumként szerepel.* Nagyon kiváncsiak vagyunk rá, honnan veszi ezt Marschalkó ur? Talán abból következteti, hogy a Széll-féle javaslat benyujtása óta a megélhetési viszonyok száz perczenttel rosszabbodtak, még pedig nemcsak a fővárosban, de a vidéken is, amiből okszerüen következik, hogy a birói kar most már, hozzászokva a nyomorusághoz, megelégszik a könyöradománynyal is?

A másik pedig az, hogy Marschalkó ur szerint a birói kar csak akkor lesz nyugodt, ha az összes elsőfoku személyzet egyenlően lesz beosztva a VII., VIII. és IX. fizetési osztályba. Ez tehát az igazságügyi kormányzat végczélja; ez az ideál, melyről legvérmesebb álmainkban ábrándozhatunk! Vagyis az igazságügyi kormányzat az elérhető legmagasabb eredményt abban decretálja, hogy 1000 albiró helyett ezentul csak 750 lesz; hogy az albirói létszám negyedrésze a VIII. osztályba és a VIII. osztályosok negyedrésze a VII. osztályba jut. Nem tagadom, hogy némi javitása a helyzetnek; bele is kerül legalább annyiba, mint a Szent István dij, melyet augusztus 20-án a tömegek diadalmas orditása közepett nyer meg egy-egy kitartó versenyparipa: de hogy ennél jobb állapotot ne tudnánk elképzelni s ez volna álmaink netovábbja, erről a feltevésről tegyen le Marschalkó ur.

Nem akarunk mi tulkövetelők lenni s világért sem jut eszünkbe, hogy pl. azt kérjük: forditson az állam a mi fizetésünk javitására annyit, amennyibe a lóversenyek kerülnek, vagy a tenyészkanczák s más ilyen közhasznu intézmények. De ha már nem kaphatunk méltányos fizetésrendezést, legalább ne tételezzék fel rólunk, hogy még álmunkban sem tudunk elképzelni egy oly kormányt és törvényhozó testületet, mely a birói tevékenységet megbecsüli s a birót legalább a nyomortól megmenti. *Egy biró.*

— **Albirák, alügyészek.** A birói és ügyészi szervezet módositásáról szóló törvénytervezetbe a következő szakasz felvételét ajánlom, amely szakasznak a végrehajtása egy fillérbe sem kerülne s amely legalább a czimzésben véget vetne a mai képtelen állapotoknak, hogy a birói munka legnagyobb terhe az *al*birákon nyugszik.

Az albirói és alügyészi czim megszünik s a IX. fizetési osztályba sorozott itélőbirák és ügyészek is a törvényszéki birói, járásbirói és ügyészi czimet viselik.

A fennálló törvények azon intézkedései, amelyek az itélőbirák és ügyészek közül csakis az albirákra és alügyészekre vonatkoznak, ezentul a IX. fizetési osztályba sorozott törvényszéki birákra, járásbirákra és ügyészekre alkalmazandók; a fennálló törvények azon intézkedései ellenben, amelyek csak a törvényszéki birákra, járásbirákra és ügyészekre vonatkoznak, ezentul is csak a VIII., VII. és VI. fizetési osztályra sorolt törvényszéki birákra és ügyészekre alkalmazandók. *B.*

— **Fayer László** halála alkalmából a m. kir. igazságügyminiszter a *Jogtudományi Közlöny* szerkesztőségéhez a következő levelet intézte: «Budapest, 1906 deczember hó 1-én. Tekintetes szerkesztőség! Nagy elfoglaltságom következtében csak most nyilt alkalmam arra, hogy a szerkesztőség, mint Fayer László szellemi hagyatékának letéteményese előtt kinyilvánithassam, hogy abban a gyászban, amely Fayer László elhunytával a magyar jogászvilágot érte, kegyeletes igaz részvéttel osztozom. Őszinte tisztelettel Polónyi s. k.»

A budapesti ügyvédi kör választmánya szintén megemlékezett Fayer László haláláról és lapunk szerkesztőségének a következő levélben fejezte ki részvétét: «A budapesti ügyvédi kör választmánya mély megilletődéssel vette hirét egykori tagja és büntető jogtudományunk kiváló képviselője Fayer László elhunytának. A jog tanitásának terén uttörő volt az ő szemináriuma, a jog fejlesztésében nagy része volt az ő fáradhatatlan irodalmi munkásságának, melyet mindenkor a humánus irány és az emberszeretet vezérelt. Emlékét szerető kegyelettel őrizzük, a tekintetes szerkesztőségnek pedig, melynek körében ő második otthonát találta és melyet az ő halálával pótolhatatlan veszteség ért, őszinte részvétünket fejezzük ki. Budapesten, 1906 november 19-én.»

— **A Budapesti Ügyvédi Kör** minap tartotta jubiláris közgyülését. A legnagyobb tisztelettel emlékezhetünk meg az ügyvédség ezen társadalmi szervezetének 25 éves működéséről, amely visszatükrözi a magyar ügyvédség negyedszázados történetét. Az ügyvédi kör nemcsak társadalmilag hozta közelebb a rendkivüli intelligenciát magában foglaló nagy ügyvédi testület tagjait, hanem jelentős szerepe volt mindenkor ugy az általános igazságszolgáltatási feladatok előmozditásában, mint az ügyvédi érdekek megoltalmazásában.

Különösen nagy érdeme van a körnek, hogy megteremtette és szervezte a magyar országos ügyvédgyülést, amely 1907. év elején ismét vendége lesz a körnek. Másik nagyjelentőségü alkotása az ügyvédi körnek a gyermekvédelem szervezése, amelynek a bünmegelőzés tekintetében való jelentőségét csak a legnagyobb méltánylással lehet értékelni. De számos más, szakbeli kérdésben is kezdeményező és vezető szerepet vivott ki magának a Kör.

Azok a férfiak, akiknek jelentékeny része volt a negyedszázad eredményeinek elérésében, a következők: A kör elnöke alapitásától 1899-ig Burián János volt; őt követték Unger Alajos és Szedenics János; 1896 óta Szohner Lajos tölti be az elnöki tisztet és az ő kiváló vezetése alatt lendült fel a kör és érte el mai szinvonalát. Az alelnöki székben Unger Alajos, Baintner Imre, Bernáth Béla, Szohner Lajos, Schreyer Jakab, Kelemen Gyula váltották fel egymást, mig jelenleg Zsigmondy Jenő és Burián Béla osztoznak Szohnerral az elnökség fáradságos kötelmeiben. A kör pénztárosa a kör megalapitása óta egyfolytában és szakadatlanul Novák Sándor maradt. Gazda 1901 óta Kelemen Lajos. Titkár az első 12 évben Bernáth Béla, azután két évig Márkus Dezső, 1894—1896-ig Sik Sándor volt, mig 1896 óta e tisztet Gyöngyössy József tölti be, akinek az egész jogéletet felölelő, nagyszabásu jelentései, felterjesztései és memorandumai nem egy fontos közügy helyes irányban való elintézésére adtak impulzust. Másodtitkárok voltak: Szilágyi Arthur Károly, Lovrich István, Csukássy Jenő, Nagy Emil és Mihalovics Béla, akik mindannyian nagy szorgalommal vették ki részüket az ügyvezetésből. Különösen kiemeljük, hogy Szilágyi Arthur Károly volt a kezdeményezője a gyermekvédelmi mozgalomnak, amelynek ma is ő lelkes intézője.

Reméljük, hogy az Ügyvédi Kör erőben és tekintélyben gyarapodva a magyar jogszolgáltatásnak továbbra is oly kiváló tényezője marad, mint az első 25 esztendőben volt.

— **A Magyar Jogászegyletben** deczember hó 1-én dr. Hevesi Illés budapesti ügyvéd tartott fölolvasást «A jogalkotó judikatura és a felek» czim alatt. Szerző példákkal bizonyitja, hogy a biró uj jogot is alkot. A jogszolgáltatásnak legalább relative igazságosnak kellene lennie, vagyis összhangban kellene állnia a kihirdetett törvénynyel, hogy igy a jogrendhez való előzetes alkalmazkodás lehetővé legyen. Epp ezt az alkalmazkodást teszi lehetetlenné, hogy a judikatura által alkotott uj jogszabály azonnal visszahat ugy az adott esetre, mint a keletkezése előtti összes, még eldöntetlen esetekre is. Van eset, hogy ez a visszahatás fizikailag szükségképpi, midőn olyan teljesen uj kérdés merült fel, amelyre a törvényi jog nem felel, amelynek tehát bármely irányban való eldöntése uj jogtételt alkot. Van viszont eset, hogy a régi jog alapján is el lehetne birálni az ujabb fajta igényt, de csak elutasitólag, oly indokolással, hogy ezt a jogigényt a fönnálló jog nem ismeri. De a biró lelkiismerete ezt a formai döntést nem engedi meg, hanem az ilyen ujabb fajta igényekkel szemben lelki jogérzetbeli szükségből kivételes jogot alkot, amint azt a Curia tette a munkásbalesetek kérdésében, a munkaadó objektiv felelősségének elvével. Itt a visszahatás már fájdalmas a pervesztes félre, akit méltán meglep az, hogy ügyében nem a régi jogot alkalmazzák, hanem kivételes uj jogot.

A szükségképi jogalkotás e két esetével szemben áll az esetleges, mely abban nyilvánul, hogy a birróság egyszerre másképp kezdi magyarázni a törvényt, amint eddig tette és ezt az uj magyarázatot alkalmazza azokra a jogesetekre, amelyek a régi magyarázat érvénye idejében és a régi magyarázathoz alkalmazkodva keletkeztek. A birói magyarázat az előadó felfogásában a jogrend kiegészitő része és igy az uj magyarázat visszaható ereje itt is igazságtalan. Az igazságtalan visszahatás megszüntetésére előadónak az a javaslata, hogy uj jogot a magánjogban a birróság, a fizikai szükségképiség esetét kivéve, csakis döntvény alapjában alkothasson, mely éppugy tétessék közhirré, mint a törvény és csak a közzététel után keletkező jogesetekre alkalmazhassék.

Az előadó számos példával igazolja, hogy a jogalkotó funkczió a büntető igazságszolgáltatásban is müködik, mégpedig sokszor a vádlott terhére is. A büntetőjogban csakis a vádlott enyhébb helyzetét előidéző birói jognak lehet érvénye, a törvényt a vádlott terhére szigoritani semmi körülmények közt sem szabad. Ha az uj életviszonyok ujabb büncselekmények statuálását kivánják, ezt csak a törvényhozó teheti.

Az esetleges jogalkotó judikatura körében foglalkozik a törvény kijátszására vonatkozó joggyakorlattal is. A magánjogban a birói itéletben az *in fraudem legis* konstrukczió jogosultságát elismeri; ez a relativ igazságosságot nem sérti. Ha a büntetőtörvény definicziójját valaki kijátszsza, illetve annak hézagai közt átbuvik, nem szabad megbüntetni, hisz olyasmit tett, amit a büntetőtörvény nem tilt. Csak a jövőre segithet magán az állam uj törvénynyel.

A biró jogalkotó funkcziójának e megszoritásával szembeállitja a szabadjogért küzdő legujabb jogi iskolát, melynek törekvése a birót följogositani arra, hogy bölcs belátása szerint alkalmazza a törvényt, vagy pedig azt, mint nem időszerüt mellőzze. E tan nézete szerint akár akarva, akár akaratlanul, az *absolutistikus törekvések* szolgálatában áll.

Az előadáshoz hozzászólottak *Wittmann Ernő* és *Balog Arnold.*

— **Joghallgatók és jogi vizsgálatok** czim alatt a legutóbbi számban megjelent czikkbe tévedésből sajtóhiba csuszott be. A közölt eredmények ugyanis nem az 1905/6. tanév második felére, hanem az 1904/5. tanévre vonatkoznak. A Kolozsvárott tartott harmadik szigorlat eredményeként 527 (elf. 91·6%) helyett a tényleges eredmény: 524 (elf. 65·6%). A Budapesten tartott pótszigorlatok száma az 1904/5. tanévben volt 346 (elf. 78.9%) Kolozsvárott 527 (elf. 91·6%).

Jogi könyvek a legolcsóbban és a legméltányosabb feltételek mellett kaphatók hazánk egyetlen speciális jogi könyvkereskedésében és antiquariumában: **Politzer Zsigmond és fia** czégnél, Budapesten, IV., Kecskeméti-utcza 4. — **INGYEN** küldi a czég kivánatra a budapesti és kolozsvári egyetemi *jogász utmutatót, Ügyvédi vizsgai utmutatót,* melyben a kir. Curia teljes-ülési határozatai benne vannak, továbbá az 1907. év elején megjelenő nagy antiquar-jegyzékét, melyre előjegyzéseket már most elfogad. — **RESZLETFIZETÉSRE** szállit uj jogi tan- és segédkönyveket, tudományos és szépirodalmi müveket stb. 11774

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Negyvenegyedik évfolyam. 50. SZ. Budapest, 1906 deczember 14.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *V. Mérleg-utcza 1.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A Curia tehermentesitése. *Dárday Sándor* számvevőszéki alelnöktől. — Törvénytervezetek az ügyvédi rendtartásról. *Hlatky Endre* nagyváradi ügyvédi kamarai elnöktől. — Fayer László és a magánjog. *Dr. Fodor Ármin* kir. itélőtáblai birótól. — Fayer és a büntetőjogi szeminárium. *Dr. Doi oghi Ervin* budapesti ügyvédtől. — Fayer és az 1843-iki büntetőjogi javaslatok. *Dr. Sömjén Lászlótól.* — Tápszülő, község vagy állami gyermekmenhely által eltartott kiskoru tartásdijának megtéritése kitől követelhető? *Dr. Szilágyi Arthur Károly* budapesti ügyvédtől. — A polgári perrendtartás hiányossága az idegenek megperelhetősége kérdésében. *Dr. Valatin Andor* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A Curia tehermentesitése.

Az előbbi igazságügyi kormányok kontemplativ kormányzata hozta a Curiát mai helyzetébe, melyet megfeneklésnek nevezhetünk. A mentő kisérletek, melyek most a Curia tehermentesitésére irányulnak, méltán élénken foglalkoztatják a jogászi közvéleményt és azon álláspont ellen, melyet e kérdésben lapunk utolsóelőtti számában dr. Balog Arnold czikkében elfoglaltunk és amelyet a budapesti ügyvédi kamara is magáévá tett, lapunk legutóbbi számában sikra szállott *Oberschall Adolf* a Curia elnöke. Szavának sulyát az állása mellett személyi tekintélye még inkább növeli.

Oberschall ugyanis ellenzi a 2500 K. értékhatár megállapitását s a sommás ügyeket egyáltalában elterelni óhajtja a Curiától, azon figyelemre méltó indokolással: ha az összes büntetőjárásbirósági ügyeket a Curiától átvisszük a kir. táblákhoz, nincs ok arra, hogy a polgári perek más szempont szerint biráltassanak el, mint a büntetőügyek.

Igazat kell adnunk a Curia elnökének és méltányoljuk a perjogi judikatura szempontjából felhozott érvelését is, sőt még tovább megyünk és azokkal szemben, kik a jogegység érdekét hangoztatják, utalunk a *jogegyenlőségnek* nem kevésbbé figyelemre méltó alapelvére. A 2500 K. értékhatár megállapitása oly csekély számu esetre korlátolná a Curia biráskodását, hogy az valósággal kiváltságos forum jellegét öltené, mely az attól megfosztott tengernyi sommás ügyekben a pervesztes feleket keserüséggel töltené el.

A kikötés utján biztositott sommás eljárás eseteire pedig méltán mondhatjuk, hogy az olcsóbb és gyorsabb eljárás beneficiumának biztositásával mondjanak le a felek arról, hogy végső forumban a Curia döntsön. Nem méltányos, hogy azok részére még kiváltságos forum is biztosittassék s ekként kétszeres jogkedvezményben részesüljenek.

Nem oszthatjuk azonban Oberschall aggályát, mely azon álláspontunk ellen irányul, hogy a hetes-tanácsok helyébe ötös-tanácsok alakittassanak. Értjük és méltányolni tudjuk az általa hangoztatott személyi momentumokat, amelyekre utal. Kétségtelenül kivánni sem lehet, hogy a tehermentesités időleges akcziója érdekében a tanácselnöki állások szaporittassanak és valószinü, hogy a rangidősbségre alapitott tanácsvezetőség nem mindég kivánatos. De vajjon nem kinálkozik mód ezen nehézség elkerülésére?

Utalunk az 1897: XXXIII. tcz. 2. §-ának rendelkezésére, mely szerint az esküdtbiróság elnökét és ennek helyettesét a kir. itélőtábla elnöke jelöli ki, aki e tekintetben még a kir. törvényszék elnökének személyéhez sincsen kötve és további rendelkezéseiben is teljesen szakitott a rangidősbségnek bénitó hatásával. Nem-e lehetne ennek módján törvényes felhatalmazással a Curia elnökségét az időleges tanácsvezetőség kijelölésének jogával felruházni és a kényes személyi momentumok elkerülésére nem lehetséges-e tapintatos körültekintéssel a tanácsok alakitásánál a rangidősb birákat a tanácselnökök vezetése alatt álló tanácsokba osztani? Itt részben törvényes felhatalmazás és részben adminisztrativ rendelkezések nyujthatják a kibontakozás hathatós módját.

Abban azonban teljesen osztjuk Oberschall álláspontját: ha komolyan akarjuk, hogy a Curia tehermentesittessék, akkor féluton megállanunk nem szabad és ezért nem helyeselhetjük az igazságügyminiszter *felemás* rendszerét, melyet a birák fizetésének rendezése, a képviselő-választási biráskodás és egyéb adminisztrativ rendelkezéseiben is követni látszik.

Dárday Sándor.

Törvénytervezetek az ügyvédi rendtartásról.*

Pollák tervezetének a joggyakornokokról szóló IV. fejezete általában helyes intézkedéseket foglal magában.

Azonban nem helyes, hogy a joggyakornok a főnököt csak alsóbirósági teendőkben helyettesitheti. Minthogy pedig a felsőbirósági ügyvédnek az alsóbiróságok előtt csak akkor lehet müködni, «ha az eljárás a felsőbiróság határozata folytán folyik» (21. §.) annálfogva a joggyakornok csakis ezen ritka esetben helyettesitheti a felsőbirósági ügyvédet. S ha ez igy van, akkor a felsőbirósági ügyvéd mellett müködő joggyakornoknak igen kevés köre marad. Legfelebb az előkészitő bizonyitékok beszerzése után való szaladgálás. Addig, mig a szóbeliség minden vonalon életbe nem lép, mig tehát a mai rendes irásbeli perek fenmaradnak, a joggyakornok a pertárban sem jelenhet meg.

Ha pedig e szó alatt «alsóbirósági» a kir. törvényszéket is érti a tervezet, akkor helyettesitheti a *joggyakornok a felsőbirósági* ügyvédet a főtörvényszéken bünügyekben is, esküdtszékek előtt is, sőt ha a nagyobb perek is szóbelileg fognak tárgyaltatni, ezen perekben is, ellenben ugyanezen jog az alsóbirósági ügyvédet nem fogja megillethetni. Gyakornok tárgyalhat, védelmezhet, de ügyvéd nem.

Az indokokból kitetszik, hogy a tervezet ugy érti az «alsóbirósági» szót, hogy a «joggyakornok» elsőfokban, de társas-biróságnál helyettesitheti.

Az oktató értekezleteket helyesnek tartom.

Nem látom, miért ne lenne joga az ügyfélnek is panaszt emelni a joggyakornok ellen, aki «mulasztást», «hibát», «vétséget» követett el. Természetesen attól függ, hogy mily hibák, vétségek, mulasztások azok. Amelyek magasabb szempontokból büntetést érdemelnek, azokra fenn kellene hagyni az ügyfelek panaszjogát is, milyen például az ellenféllel összejátszás, a hivatalos titok megsértése, felvett pénz visszatartása stb. A kártéritési kérdéseket amugy is a 41. §. szabályozza.

A tervezet V. fejezete rendkivül fontos intézkedéseket tartalmaz. Igy az 51. §., mely a kamarák és ügyvédek feletti főfel-

* Az előbbi közl. lásd a 44. és 46. számban.

ügyeletet az igazságügyminiszterre bizza, aminthogy ez eredetileg is igy volt és talán még a jelen viszonyok mellett másként nem is lehet s mint az 1874 : XXXIV. tcz. 64. §-a eddig is tette. Azonban az eddigi törvény azt mondja, hogy «a jelen és következő szakaszban foglalt» *szabályok szerint* a visszaélések megvizsgálása és megtorlása iránt intézkedik, azonban bármily hivatali büntett vagy vétség megfenyitése *csak a jelen törvényben szabályozott uton és módon eszközölhető.*»

Ha ezen szakasz felett gondolkodunk egy kissé, a kérdések egész özöne tárul fel előttünk, de talán még sem nyujt olyan alkalmat a miniszteri beavatkozásokra, megvizsgálás és megbüntetés iránti intézkedésre, mint a tervezet, mely megmondja ugyan, hogy «jelen törvény határozmányának szemmel tartása és a kar önkormányzati jogának fenmaradása mellett a *visszaélések megvizsgálása és megszüntetése iránt intézkedik*».

Hogyan és miként? Leküld egy miniszteri biztost, vagy megbizza például a törvényszék, vagy a kir. tábla elnökét, hogy ez teljesitse a vizsgálatot és aztán a visszaélések megbüntetése iránt intézkedik. De hogyan? Egyszerüen utasitást, parancsot intéz a kamarához, amelyet az vakon követni köteles, még akkor is, ha az autonomiába ütközik az intézkedés?

Láttuk a közelebbi időkben, hogy miként értelmezik a törvényeket; erre való tekintettel nem ártana világossá tenni az egész kérdést, megállapitani, hogy mi joga van a miniszternek? miként eszközölhet vizsgálatokat? mily kérdésekben? miképpen intézkedhetik? s ha az intézkedése a kamarák ogkörébe ütközne, hol kereshet a kamara orvoslást?

Emlékezzünk csak a közeli időkre, mikor az ügyvédi kamarák kimondották, hogy a *Lányi* és társai kinevezéseiket nem tartják törvényeseknek, már a miniszter kérdőre vonta a kamarák elnökeit, hogy az ügyvédi rendtartás 31. §-a szerint az elnök felelős, hogy a kamara hatáskörét tul ne lépje, miért mondott ki oly határozatot, melyet a kamara összes tagjai egyhangulag hoztak?

Jól tudom, hogy nehéz kérdések ezek, szabályozásuk is nagy gondot igényel, de a tervezet részletekbe nem megy bele, az általános kijelentés pedig félő, hogy a miniszteri önkény hatalmi körét szélesbiti.

Igen nagyfontosságu az 53. §. Megadja az elnöknek és ügyvédnek a jogot az ügyvéd személyes sértése esetén a sértés visszavonását követelni, esetleg a tárgyalás abbanhagyását meghagyni. Ez esetben a tárgyalás elnapolandó és az esetről az igazságügyminiszternek jelentés teendő.

Általában véve ez helyes intézkedés, mert kétségtelen, hogy gyakran találkozunk egyes birákkal, kik az ügyvéddel szemben oly viselkedést tanusitanak, mit csak ilyféle módszerrel lehetne némileg megfékezni. És ez az ügyvédi kar jogos álláspontja, mert az ügyvédi kar lealacsonyitására szolgál és igy az igazságügy érdekei ellen van, ahogyan ma is némely nagyképü biró viselkedik.

De ezen szakasz is bővebb intézkedésekre szorul. Vajjon az ujabb tárgyalást folytathatja aztán ugyanazon biró? várható-e tőle elfogulatlan itélet?

Ha a miniszternek jelentés teendő, mi következik azután? Az igazságügyminiszter semmit sem tehet, legfelebb a fegyelmi eljárás megindittatása iránt intézkedhetik.

Vagy nem-e kötelessége lenne ily esetben az elnöknek, vagy ügyésznek, az ügyvédi kamarának is jelenteni és ennek határozni, hogy megtegye-e a fegyelmi feljelentést vagy sem?

Mi történik az esetben, ha az ügyvéd személyét sértő biró, mielőtt a kamara elnöke vagy ügyésze közbelépne, már az ügyvédet 10—200 koronáig rendbüntetéssel sujtotta, holott az ügyvéd azt épen meg nem érdemelte? vagy akár a közbelépés után is ily határozatot hoz? Nincs és ne legyen az ily önkény ellen semmi jogorvoslat?

Hála isten, a birák nagy részénél az ily kérdés nem fordul elő, de kétségtelen, hogy akadnak olyanok is, kik erre is képesek. Igen helyes intézkedés az is, hogy az ügyvédet hivatása közben meggyalázó vagy bántalmazó egyén ellen büntető intézkedések foglaltatnak. Ezt az ügyvéd tekintélyének megvédése, sőt biztonsága megköveteli. Kell, hogy külön törvényes oltalom védelmezze az ügyvédet hivatásának teljesitése közben.

De nyiltan meg kell állapitani, hogy a panasz joga csak a meggyalázott vagy bántalmazott ügyvéd joga-e, vagy joga legyen a kamarának is a kar érdekei megóvása szempontjából fellépni. Azt hiszem, hogy e jogot az utóbbiakra is ki kell terjeszteni.

Igen helyesnek tartom a tervezet azon álláspontját, mely azon egyént, ki az ügyvédet hivatása közben, vagy hivatásának teljesitése miatt gyalázó kifejezéssel illeti vagy bántalmazza, vagy aki az ügyvédet, hogy megfélemlitse, fenyegeti, külön büntetéssel sujtja. Nincs azonban szabályozva, hogy ha ez a hatóság előtt történik, hivatalból teendő-e át a járásbirósághoz, mint büntető birósághoz, vagy pedig csak a sértett ügyvéd kivánságára vagy feljelentésére inditható meg az eljárás? Maga azon tény, hogy külön törvényes intézkedés védené az ügyvédet, állása tekintélyének emelésére szolgálna.

Nem tudjuk, hogy a 60. §-ban az előljáróságnak adott jogkör mire vonatkozik. Joga van-e a kamara tagjait általánosságban és egyenkint kötelező meghagyásokat, utasitásokat és tilalmakat kibocsátani? Jó lett volna, ha az indokolás legalább például hozott volna fel eseteket, hogy tájékozva lennénk a jogkörről.

Azt is megmondja a tervezet, hogy a felsőbirósági ügyvédet érdeklő kérdésekben a határozatok a felsőbirósági ügyvédi tagok $^2/_3$-ának és az alsóbirósági tagok felének hozzájárulásával hozandók. Ez komplikált és érthetetlen. Aztán nem intézkedik az iránt, hogy a közgyülésen mily joga van a különböző ügyvédeknek.

Rendkivül fontos intézkedést foglal magában a 64. §. Ez t. i. előbb általánosságban kimondja, hogy az ügyvéd nem folytathat az ügyvédi állás szinvonalának és hivatásának meg nem felelő foglalkozást. Ezen általános intézkedés talán jobb lett volna, ha magában marad, mintsem hogy ugyanazon szakasz részletezésekbe bocsátkozik és kimondja, hogy az ügyvéd nem lehet kereskedő, ügynök, vállalkozó, tőzsdetag vagy tőzsdelátogató. Nem állhat rendes fizetéssel járó állami és községi szolgálatban, az ügyészi és jogtanácsosi állás kivételével. Nem lehet magánhivatalnok, ügyvezető igazgató, posta-, távirdai és vasuti hivatalnok.

Ezek a tervezet intézkedései.

Ha csak átfutjuk e tilalmakat, azonnal látni fogjuk, hogy ebben részint sok tilalom van, részint kevés.

Éppen azért, mert nem lehet minden tilalmi állást felsorolni, nem is czélszerü annak részletezéseibe belemenni. Vagy ha már belemegy a törvényhozás, akkor nagyon megfontolandó, hogy vajjon eltiltassanak-e az ügyvédek oly állások betöltésétől, a melyek eddig is meg voltak engedve és nem szolgáltak az ügyvédi tekintély aláásására. A nélkül is általános a panasz, hogy az ügyvédi kar tultömöttsége következtében az ügyvédek egy nagy részének megélhetése nincs biztositva, hátha még most egyszerre megfosztunk néhány ezer ügyvédet eddig elfoglalt állásaiktól és elvesszük tőlük jövedelmi forrásaikat, mily borzasztó következményei lesznek ennek?

Csak rámutatunk arra, hogy a tervezet szerint nem lehet valaki «*magánhivatalnok*». Mindenekelőtt ott kezdem, hogy ez a fogalom: magánhivatalnok nincs is teljesen meghatározva. Magánhivatalnok-e például egy vizszabályozó-társulati pénztárnok? A társulat magántársulat, de miniszteri felügyelet és rendelkezés alatt. Vagy vizszabályozó-társulati alelnök. Csak Nagyváradon van ilyen három ügyvéd, mely állás nekik 2000—2200 korona évi jövedelmet biztosit, még nyugdijat is

nyujt. A mellett mindenik tekintélyes ügyvédi praxist folytat. Miért ettől megfosztani az ügyvédet? Nem kisebbiti az ügyvédi tekintélyt legkevésbbé sem, sőt talán emeli az ügyvéd tekintélyét is.

Vagy magánhivatalnok-e egy kereskedelmi csarnok (vidéken) titkára? Ilyent is ismerek. Sőt tudok esetet, mikor az «ipartestület» jegyzője ügyvéd volt. Ki tudná elősorolni az életviszonyokat, mikor az ügyvédet meg lehetne fosztani azon a czimen, hogy magánhivatalnok. Vajjon minek tekintik az ügyvédet, ki pl. Budapesten egy nagy házat kezel, vagy egyes nagyobb vagyonnal biró földesur birtokait kezeli, haszonbér jövedelmeket beszed, adókat, kamatokat fizet? Magánhivatalnok ez?

Vagy helyes e az ügyvezető bankigazgatóságtól eltiltani az ügyvédet, gondolván, hogy bankigazgató alatt a takarékpénztárak igazgatóit is érteni lehet. Hiszen akárhány kisebb vidéki városban az ily intézetek élén épen ügyvédek állanak.

Egyszerre kivegyük ezek kezéből azokat a kis jövedelmeket? Nem volna helyes.

Aztán a tervezet szerint csak ügyvezető bankigazgató nem lehet, de nem tiltja, hogy ezer más részvénytársaság vagy szövetkezet ügyvezető igazgatója ne lehessen. Sőt nem mondja ki azt sem, hogy ipart nem üzhet. Pedig miért összeférhetlenebb a kereskedőség, mint az iparosság az ügyvédi állással?

Az iparnak is lehetnek oly ágai, amelyek összeférhetlenek, lehetnek olyanok, melyek nem azok. Tudunk a multból határozatot, mely kimondja, hogy a «*czégfestés*» ellenkezik az ügyvédi állással, s viszont, mely megállapitja, hogy ha az ügyvédnek van nyomdája s a nyomdaipart folytatja, az nincs ellentétben az ügyvédi állással. Vagy egy ügyvédnek van egy jól jövedelmező vizimalma s azt házilag kezelteti, de az iparjog csak az övé, ez sem ellenkezik az ügyvédséggel.

Ezen nehány odavetett megjegyzésből látszik, hogy nem helyes a részletezés. Az általános intézkedés elegendő, majd a gyakorlat fogja azt megállapitani, amint megállapitotta eddig is. Nem érv az, hogy az ügyvédség egész embert igényel, mert egyfelől sok kis vidéki hely van, ahol az egész embernek nem jut elegendő munka, másrészt akkor ki kellene rekeszteni a törvényhatósági ügyészeket is, mert hisz ezen állások is egész embert igényelnek.

Felemlitem még azt, hogy vannak az országban ügyvédek, még pedig értelmes, neves, tekintélyes ügyvédek, akik mint jogakadémiai vagy felsőbb kereskedelmi iskolai tanárok müködnek, volt, lehet, van is, ki bejegyzett ügyvéd és egyszersmind gyorsiró is az országgyülésen. Ezek mind eltiltatnának ezen foglalkozásoktól és még ki tudja, hány ily foglalkozás van, melyek tisztességesek, az ügyvédi állást nem kisebbitik, de mégis jövedelmet nyujtanak azon sivár jövedelem pótlására, melyet az ügyvédi állás ma nyujt.

Óvatosak legyünk tehát s ne azon igyekezzünk, hogy az ügyvéd tevékenységi körét megszoritsuk, megnyirbáljuk, sőt ellenkezőleg. Ahol lehet még szélesbitsük munkakörét.

Hlatky Endre,
a nagyváradi ügyvédi kamara elnöke.

Fayer László és a magánjog.

Ismételten hozzáfogtam, hogy a megemlékezés adóját nehány sorral én is lerójam szeretett halottunkért, és mindannyiszor letettem a tollat, mielőtt soraimat befejezhettem volna.

Ha csak a jogtudomány nagy halottjáról kellene megemlékezni, mily könnyü volna a dolog. De mily nehéz néhány sort irni róla annak, akivel hosszu ideig fennállott benső viszony kötötte össze. Sohasem éreztem ugy, mint most, hogy mily nehéz a gondolatoknak és érzelmeknek megfelelő szavakat találni.

Pedig mennyi emlék elevenedik meg előttem, ha visszagondolok a vele együtt töltött órákra. Mintha most is látnám magam előtt nagy karos székében, miképp hallgatott meg órákon át engem, a fiatal kezdőt, birálgatva eszméimet. Mennyi buzditást és tanulságot szivtam magamba pályám kezdetén minden nála tett látogatásnál.

Ő vezetett be a jogi irodalomba. Biztatására irtam meg a *Jogtudományi Közlönyben* első munkámat, az 1885-ben megjelent Plósz- és Emmer-féle perrendtartási javaslatokról szóló czikksorozatomat. És mily öröme volt, mikor az 1889. évi jogászgyülésen egyik inditványom, az átadás kellékének mellőzése a tulajdon szerzésénél, erős küzdelem után el lett fogadva.

Sőt egyik, általam felvetett perjogi reformeszme megvalósitásánál, a fél eskü alatti kihallgatásának a sommás eljárásban való elfogadásánál aktiv szerepe is volt.

A Magyar Igazságügyben nagyobb dolgozatot tettem közzé, amelyben a fél esküjének hibáit kimutatva, a fél eskü alatti kihallgatása mellett törtem lándzsát. Fayer ritkán olvasott el polgári jogra vonatkozó munkálatokat, ezt azonban — talán irántam való érdeklődésből — figyelemmel elolvasta. Ugyanakkor megjelent az első Plósz-féle tervezet a sommás eljárásról. Legközelebbi látogatásom alkalmával beszélgettünk arról, hogy a fél eskü alatti kihallgatását már ebben a javaslatban is keresztül lehetne vinni, ami által bizonyitási rendszerünk nagy lépéssel menne előre. Én nem nagyon biztam a sikerben, miután ez a reform Németországban a leghevesebb ellenzésre talált és a mai napig is alig van szóvivője. A külföldön Glaser majdnem egyedül harczolt e reform mellett és Ausztriában annak sikerét előkészitette. Nálunk addig még alig volt szó róla. Fayer biztatott, hogy a sommás eljárásról szóló törvénytervezetet a Jogtudományi Közlönyben abban az irányban beszéljem meg, hogy annak bizonyitási rendszere kiegészittessék. Nemsokára a budapesti ügyvédi kamara a sommás eljárási törvényjavaslat fölötti véleményezésre felszólittatván, a kamara által a vélemény előkészitésére kiküldött bizottságban és az e czélra tartott közgyülésen is a többi felmerült eszme között a fél eskü alatti kihallgatásának e törvénybe való fölvételét hoztam szóba. A gondolatot azonban nagyon is radikálisnak, tulmerésznek mondották. A kamara Nagy Dezső ellentétes inditványát fogadta el, amely a polgári per részleges reformját egyáltalában elitélte, de az általam javasolt és többek által pártolt véleményt mint kisebbségi véleményt szintén felterjesztette az igazságügyminiszterhez. Ekkor történt, hogy Fayer László arról értesitett, hogy Szilágyi Dezsővel találkozván, szóba került a Jogtudományi Közlönyben megjelent ismertetés és az ügyvédi kamara által felterjesztett kisebbségi vélemény. Szilágyi figyelmét megragadta az eszme és azt mondotta Fayernak, hogy jelentkezzem nála, beszélni szeretne róla. Jelentkeztem és behatóan ismertettem Szilágyi Dezsővel az e reformra vonatkozó dolgokat. Tetszett neki, hogy az angol jognak egyik intézkedését átültethetjük a magyar jogba. Plósz Sándor mellett, aki maga is hévvel karolta fel utóbb ezt a reformot, talán Fayer Lászlót is megilleti némi érdem abban, hogy ez a reform nálunk megvalósult.

*

Fayer László nem foglalkozott behatóan és rendszeresen a magánjoggal. De amennyiben a magánjognak, vagy a polgári perjognak valamely intézménye foglalkoztatta, e téren is ugyanaz a szempont vezérelte, mint a büntetőjog terén: t. i. a gyöngéknek védelme és a formalizmus elleni ellenszenv.

Ebből a szempontból az érvényben levő magánjog általában nem volt előtte rokonszenves. Tulságosan absztraktnak találta és ugy látta, hogy nem védi meg a gyöngét az erősebb ellen. Egyik sokat ismételt tétele az volt, hogy a pol-

*

gári biró általánosit, a büntetőbiró azonban nagyobb mértékben tartozik az eset körülményeit figyelembe venni. A büntető biró előtt az ember is áll, a polgári biró csak az absztrakt jogesetet nézi. A polgári törvénykezésnek ezt a jellemvonását ő általánosságban nem helyeselte. És különösen nem helyeselte azt, hogy a biró tulságosan védi a hitelezőt az adóssal szemben, az alperest a felperessel szemben. Majdnem ugy tekintette a dolgot, mint a bünvádi perben, ahol az ügyész, mint erősebb fél, a vádlottal, mint gyengébb féllel szemben áll.

Talán ez az ellenszenve a magánjog iránt vezette arra a szivósan védelmezett felfogásra is, hogy a magánjogi fogalmakat nem szabad bele vinni a büntetőjogba. Szerinte, ha a büntetőtörvény tulajdonról, birtokról, avagy más magánjogi fogalomról szól, a büntetőbiró feladata az, hogy ezeknek tartalmat adjon, és nem teszi helyesen, ha ebben a tekintetben a magánjog meghatározásaihoz nyul. Nem akarok itt belemélyedni a kérdésbe, hogy általánosságban igaza volt-e ebben a tekintetben Fayernek, de kétségtelen, hogy a büntető szabályok alkotásánál nem mindig tartotta szemelőtt a magánjogi fogalmakat és azért konkrét esetben a biró is némely esetben kénytelen a magánjogi fogalmaknak tartalmát maga megállapitani.

Leginkább érdekelte Fayert a magánjog köréből a kártérités kérdése. Itt ő már határterületet látott a büntetőjog felé. Talán legszivesebben ide utalta volna a vagyoni büncselekményeknek egy nagy részét is, melyekre nézve ő a szabadságvesztés büntetését nem találta megfelelőnek.

Az eljárás körében különösen a felebbviteli rendszer volt az, ahol a polgári perjog lekötötte figyelmét. Szigoru birálója volt bünvádi perrendtartásunk felebbviteli rendszerének és nem egy izben mondotta, hogy irigyen tekint át a sommás eljárás és a polgári perrendtartás javaslatának felülvizsgálati rendszerére. A legnagyobb örömmel töltötte el, amikor Plósz Sándor a polgári perrendtartás tárgyalásánál az igazságügyi bizottságban a felülvizsgálatnak körét tágitotta, abból a czélból, hogy a harmadbiróság minden körülmények közt helyrehozhassa az alsóbb biróság hibáit. Az anyagi igazság ő előtte mindenek felett állott.

*

Fayer László gondolatkörének talán félreeső, csekélyebb jelentőségü részébe akarnak e sorok bevilágitani. Azokat, akik szeretettel csüggnek emlékén, ezek a részletek is érdekelni fogják.

Dr. Fodor Ármin,
kir. itélőtáblai biró.

Fayer és a büntetőjogi szeminárium.

Fayer büntetőjogi szemináriumát nemcsak azok keresték fel, akik specziális büntetőjogi tanulmányokkal foglalkoztak, hanem felkereste a jogi fakultásnak ugyszólván minden tanulni vágyó hallgatója.

Amit jogi oktatásunk reformjáról évek óta olvasunk és hallunk: az oktatásnak olyan módon való berendezését, hogy az az elméleti továbbképzés alapjainak lerakása mellett a gyakorlat számára is előkészitést nyujtson, azt Fayer az ő szemináriumában tényleg megvalósitotta s az ott elért tapasztalatok és eredmények mindenkor becses adatokat fognak szolgáltatni ez irányban. Az előadáson mondottak a szemináriumban lettek közelebbről megbeszélve és megvitatva s a szemináriumban tárgyalt esetek, melyeknek bünügyi tárgyalás alakjában való megbeszélésével a bünvádi perrendtartás gyakorlati alkalmazásába vezette be hallgatóit, gyakran a büntetőjogtudomány legnehezebb elméleti problémáira hivták fel a résztvevők figyelmét. Az objectivizmus és subjectivizmus kérdései, a magánjog és büntetőjog határkérdései, a specziális büntetőjogi kérdések közül pedig a kisérlet, a részesség, a halmazat tanai s az azokkal kapcsolatos problemák szinte szemléltető módon állittattak egy-egy ilyen «eset» bemutatásával a hallgatók elé. E szemináriumokban nyilatkozott meg valóban Fayerben a pædagógus, az *ember*. Az a jóakarat, melylyel a legszerényebb kezdőt is támogatta és buzditotta, a tanitványaiért élő tanár lelkesedése volt; az a szelid elnézés, melylyel a vele gyakran ellenkező s néha a legszélsőségesebb nézetet fogadta és birálta, a mély lelkületü, igazi ember csendes filozofiája volt, aki talán maga is átment egyszer a «Sturm und Drangnak» e korszakán s megértve a «fiatalok» gondolkodásmódját, szivesen meg is bocsátotta egyik-másik túlzásukat.

Elméletek és tanitások fejlődnek és változnak, jöhet idő, amikor Fayer tankönyveit mások váltották fel, amikor tanitásait ujabbak haladták meg s tanitványai is más irányoknak hódolnak; de az, aki az ő büntetőjogi szemináriumának valaha tagja volt, Fayert a tanárt és az *embert* sohasem fogja elfelejteni.

Dr. Doroghi Ervin,

Fayer és az 1843.-iki büntetőjogi javaslatok.

Fayer László nemzeti kötelességnek mondotta a negyvenes évek büntetőjogának felkutatását és ő volt az, aki ezt a nemzeti kötelességet teljesitette, amidőn a Magyar Tudományos Akadémia megbizásából hét esztendei fáradhatatlan munka eredményeként négy hatalmas kötetben közre adta az 1843-iki büntetőjogi javaslatok teljes anyaggyüjteményét.

Fayer maradandó érdeme, hogy a magyar renaissance büntetőjogi reformmunkáit megmentette a feledés homályától és megalkotta az utolsó század magyar büntetőjogának önálló történeti rendszerét.

Kimutatta, hogy az 1843-ban előkészitett magyar büntetőjog jórészben hazai talajon gyökerezik. Az 1843-iki javaslat szerinte nem idegen minták utánzása, hanem a magyar géniusnak önálló, eredeti alkotása. A törvényjavaslat szellemi rokonságát, nem a kodifikácziót megelőző és a vele egykoru külföldi törvényhozási törekvésekben, hanem az 1792-iki és az 1827-iki magyar törvényjavaslatokban és általán a specziális magyar jogfejlődésben találta fel.

Kimutatta, hogy az 1843-iki javaslat megkerülte a német reakcziót és visszatért Beccarianak, Filangierinek és a franczia forradalomnak büntetőjogához, amelyet nálunk az 1843-iki javaslat mintaképe, az 1792-iki javaslat kodifikált.

Kimutatta annak a hatásnak az erejét, amelyet a javaslat a későbbi büntetőjogi fejlődésünkre gyakorolt és amelyet a Csemegi-kódex sem kerülhetett el.

Végül elénk tárta, hogy az 1843-iki büntetőjogi javaslat az ujabb irányoknak valóságos veteményes kertje. Mesteri párhuzamot állitott fel a javaslat és az uj irányok két első legkiválóbb terméke: a németalföldi és az olasz Btk. között.

A javaslathoz irt bevezető tanulmányának záró soraiban olvassuk, hogy «ha valaki egykor pártatlanul megirja a büntetőjogi kodifikáczió fejlődésének történetét Európában, a jelenleg folyamatban levő reformkorszak kezdetét az 1843-iki magyar javaslat megjelenéséhez lesz kénytelen kötni. . .»

Örökre távozása előtt több izben mondotta tanitványainak, hogy az ő feladatuk lészen az anyaggyüjteményben összegyüjtött kincseknek a feldolgozása.

Erős a hitünk, hogy ennek a kegyeletes kötelességnek a teljesitése nem fog elmaradni.

Dr. Sömjén László.

Tápszülő, község vagy állami gyermekmenhely által eltartott kiskoru tartásdijának megtéritése kitől követelhető?

I. Előbb beszéljünk a törvényes gyermekekről.

1. A törvényes gyermek tartási költségei elsősorban saját vagyonának jövedelméből fedezendők. (1877 : XX. tcz. 16. §.)

2. Ha a jövedelem elégtelen, vagy a törzsvagyon egyáltalán nem hajt jövedelmet, a tartási költséget az atya, ha az erre magában nem képes, vele együtt az anya, ha atya nincs vagy arra teljesen képtelen, az anya, végre a nagyszülők fedezik. (Gy. tv. 11. §.)

3. De ha a jövedelem elégtelen, vagy a törzsvagyon egyáltalán nem hajt jövedelmet, és a házasság birói itélet alapján megszünt, a tartási költséget mindkét szülő jövedelme arányában fedezi. (1894: XXXI. tcz. 95. §.)

4. Ha a szülők és nagyszülők képtelenek a tartási költséget fedezni, a gyermek törzsvagyona vétetik (gyámhatósági jóváhagyás alapján) igénybe. (Gy. tv. 91. és 265. §§.)

Amennyiben a tápszülő megbizás alapján tartja el a gyermeket, kereshetőségi joga van a megbizó ellen a tartásdij megtéritése iránt.

Ha megbizás nélkül tartja a gyermeket, kereshetőségi joga van a megbizás nélküli ügyvitel jogalapján az ellen, kit a tartási kötelezettség a fentiek szerint törvényszerüleg terhel.

Ha a gyermeket a község vagy az állami gyermekmenhely gondozza, a kereshetőségi jog első esetben a községet, utóbbi esetben a kir. kincstárt illeti meg a tartásra kötelezett személy ellen. A kir. kincstárt e jog az 1/v—c 1903. sz. b. ü. min. körrend. 4. §. alapján illeti meg.

Ezen most emlitett visszakövetelés a jogalap nélküli gazdagodás alapján érvényesithető.

Ez esetben a megbizás nélküli ügyvitel alapján eljárni nem lehet, mert ez alapon kötelem csak akkor keletkezik, ha valaki idegen ügyben eljár, anélkül, hogy erre feljogositva, illetve kötelezve volna. Ámde a község vagy az állami gyermekmenhely, ha gyermeket gondoz, ezt törvényes kötelességénél fogva teszi. Viszont a jogalap nélküli gazdagodás esete fenforog, és pedig azon különös negativ esete, mely szerint a kötelezett apa vagyonának csökkenése elmaradt, mert a tartásban rejlő szolgáltatást nem teljesitette, holott arra jogilag kötelezve lett volna. A község illetve az állam a kötelezett apát vagyontalannak tartotta, ezért teljesitette a tartást, de feltevése nem valósult meg, a szolgáltatás értéke a kötelezett apán behajtható s igy a jogalap nélküli gazdagodás szabályai érvényesülnek.

Tartozatlan fizetésről nem lehetne beszélni, mert ehez tévedés szükségeltetik a követelés fennállása tekintetében, ily tévedés a község, illetve állam részéről pedig nem forog fenn.

Mint láttuk, perelni a megbizókat, illetve kötelezetteket kell.

Ha az 1. vagy 4. pont esete forog fenn, azaz ha a kiskoru vagyonának jövedelmét vagy törzsvagyonát óhajtjuk igénybevenni, maga a kiskoru perlendő. Miután a kiskoruak a gyámtörvény 2. §-a alapján atyai hatalom vagy gyámság alatt állanak, a perben a kiskorut vagy az atya (Gy. tv. 15. §.) vagy a gyám (Gy. tv. 87. §.) fogja képviselni. (1868: LIV. tcz. 8. és 11. §. — 1893: XVIII. tcz. 8. §. — 1881: LIX. tcz. 39. §.)

A per folyamatba tételéről az árvaszék értesitendő. 1887 január 7. 40,662/86. (R. T. 1887. 238.) és 1891 április 21. 12,430/91. sz. (R. T. 1891. 377.) ig. min. rendelet.

Az árvaszék a gyám helyett a Gy. tv. 179. §-a alapján a tiszti ügyészt hatalmazhatja fel a per vitelére.

Ha a tápszülő a kiskorut utóbbi saját kérelmére tartja el, ugy, hogy a kiskoru tekintendő «megbizó»-nak, (és a 2. vagy 3. pont esetének egyikéről van szó,) az esetben a tartásra kötelezett perlendő, mert a gy. tv. 7. §. alapján a kiskoruak cselekvési képességére nézve a fennálló jogszabályok érintetlenül hagyattak és ezek szerint a kiskorunak kiszolgáltatott lakás, élelem, ruhanemü, ügyvédi jutalomdij, stb. megfizetésére a tartásra kötelezett marasztaltatik, ha azok «szükséges volta» be van bizonyitva vagy ha «elsőrendü életszükségletről» van szó.

A szülő tartási kötelezettsége elvileg addig tart, mig a gyermek rászorul. Joggyakorlatunk azonban irányadóul veszi a gyermek vagyoni viszonyait, társadalmi állását és életkorát; leánygyermek részére tartásdijat férjhezmeneteléig és ha férjhez nem ment, 24 éves kora elértéig álllapit meg. (Curia F. a. C. XXIV. 163. és Dtár r. f. XII.) A Curia abból indul ki, hogy a gyámtörvény az atyai hatalmat, illetve az anya gyámságát a teljeskoruság beálltával megszünteti (21., ill. 54. §§.), a tartási, nevelési kötelezettséget, a felügyeleti jogot és kötelezettséget pedig kifejezetten a gyermek kiskoruságának idejére korlátozza. (10. és 11. §§.)

II. Most térjünk át a törvénytelen gyermekek eseteire.

Ha törvénytelen gyermeknek saját vagyona van, áll kétségtelenül az, amit a törvényes, vagyonnal biró kiskoruakról fentebb (L. 1. és 4. a.) mondottam.

Egyébként a törvénytelen gyermekek tartását tárgyazó kötelezettségre nézve a gy. tv. 11. §. 2. bek. a fennálló jogszabályokat érintetlenül hagyta; e §. 3. bek. (az anyát addig is, mig a bíróság határoz, a tartásra kötelezi. A joggyakorlat szerint a tartás elsősorban az atyát, az anyát csak az atya képtelensége esetére terheli. C. 1896. XI. 18. G. 278. (Márkus VII. 12. 739.) 1897. I. 29. I. G. 417/96. (Fabinyi II. 335.) és 1897. X. 12. I. G. 261. (Fabinyi III. 500.) Vitás a joggyakorlat szerint, vajjon a kötelezettség az atya örökőseire átszáll-e? Ha az anya is képtelen a tartásra, erre a nagyszülők vannak kötelezve. Vitás az is, mi képezi e kötelezettség jogalapját? Joggyakorlatunk oda hajlik, hogy annak jogalapja a természetes atya és törvénytelen gyermeke közti vérségi kapcsolatban van, mig az ellentétes elmélet azt vallja, hogy a házasságon kivüli közösülés magánjogi vétség, mely kártéritésre kötelez.

A tartási kötelezettséggel együtt bíróságaink a természetes atyaságot is megállapitják.

A tartásdij a gyermeket magát és nem az anyát illeti meg Az (1897. nov. 12. I. G. 340. M. 15. 176. sz. itélet szerint, a házasságon kivül történt közösülésből kifolyólag a férfit a született gyermek tartása tekintetében jövőben terhelő kötelezettség nem az anyával szemben, hanem magával a gyermekkel szemben keletkezik. Ebből kifolyólag a tartásdij a gyermek törzsvagyonát képezi és az efölötti egyesség gyámhatósági jóváhagyás hiányában a gy. tv. 11. 3. §. rendelkezésére tekintettel a törvénytelen kiskoru gyermekekkel szemben semmis és joghatálytalan. 1898 jun. 1. I. G. 89. M. 16. 352. és 1896 okt. 23. I. G. 296. M. VII. 12. 751. («A felebbezési bíróság a gy. tv. 20. és 35. §-aiban foglalt jogszabályokat helyesen alkalmazta akkor, amidőn a törvénytelen gyermeknek tartásdiját ennek oly törzsvagyonának tekintete, amelyre nézve a szerződésnek érvényes megkötése gyámhatósági jóváhagyást tételez fel.») 1897 jul. 1. I. G. 181. Fabinyi II. 459.

Amennyiben a tápszülő megbizás alapján tart el törvénytelen gyermeket, kereshetőségi joga van a megbizó ellen a tartásdij megtéritése iránt.

Ha megbizás nélkül tartja a gyermeket, kereshetőségi jog a gondozót nem illeti, csak a község ellen, azon czimen, hogy eltartott a község illetősége alá tartozó oly gyermeket, kinek eltartásáról a község tartozott volna gondoskodni. (1902 junius 20. 3786. sz. BP. T. 1899. május 10. G. 22. sz.)

Ha a gyermeket a község vagy az állami gyermekmenhely gondozza, kereshetőségi jog senki ellen sem illeti.

Kereshetőségi jog a természetes atya ellen nem illeti, mert a tartási perben junctim a természetes atyaság is birói megállapitás alá kerül. Ennek megállapitását csak a törvénytelen gyermek anyja kérheti, viszont a természetes atya azért is állhat csak az anyával szemben, mert lehetnek kifogásai, pl. az exceptio plurium concubentium, melyeket csak az anyával szemben érvényesithet.

Kereshetőségi jog az anya vagy az anyai nagyszülők ellen a községet, vagy az állami gyermekmenhelyet nem illetheti, mert ezek felelősségéről addig nem lehet szó, mig a természetes apával szemben a követelés behajthatatlansága igazolva nincs. Ehez pedig a természetes apa elleni per szükségeltetik.

Mindezekből sulyos inconvenientiák származnak. A község, illetve a menhely, de a megbizás nélküli gondozó tápszülő (intézet) is kénytelen beérni azzal, hogy az anyát felhivja az apasági per folyamatba tételére.

Az anya e felhivásnak eleget tesz, ha akar, nem tesz eleget ha nem akar. Ha az anya perel és teljeskoru, saját személyében lép fel, mert ez esetben ő a gyermekének gyámja, ellenesetben a gyermek részére a gyámhatóság rendel gyámot és a pert az teszi folyamatba. (Gy. tv. 39. §.) Ezen helyes felfogást vallotta a Curia is 1895 november 27. II. G. 58. sz. a. határozatában, mig 1896 junius 9. I. G. 109. sz. (Fabinyi I. XLIII. CXC.) határozata szerint a törvénytelen gyermek anyja mindenesetre jogositva van a tartási igény ellen perrel fellépni és az anyát ha kiskoru, törvényes képviselője (atya, etc) képviseli.

Ha az anya perel, megesik elég gyakran, hogy behajtja a tartási összegeket és azokat saját czéljaira használja fel, a tápszülő, község vagy menhely egy fillért sem kap.

Százezrek vesznek el igy esztendőnként, mely összeget gyermekvédelmi czélokra hasznosan lehetne felhasználni.

Hogy lehetne e bajokon segiteni?

Ha az anya kiskoru, a gyámhatóság rendeljen a Gy. tv. 39. §-a alapján a törvénytelen gyermek részére gyámot és ez inditsa meg a pert, ha az anya nagykoru, hatalmazza fel a gyámhatóság a Gy. tv. 179. §-a alapján a tiszti ügyészt a per vitelére.

Azon czélból, hogy ezt a gyámhatóság minden esetben tehesse, szigoruan őrködjenek a birósógok, hogy az árvaszékek a perek folyamatba tétele felől a vonatkozó ig. min. rendeletek értelmében idején értesüljenek.

Ezen szempontokra való tekintettel helyteleniteni kell azon frázist, hogy a tartási pereket az anya saját nevében és nem mint kiskoru gyermeke gyámja inditja meg, annál inkább, mert a közölt birói itéletek szerint a tartásdij nem az anyát, hanem a gyermeket illeti meg, az apa kötelezettsége nem az anya, hanem a gyermekkel szemben keletkezik, a tartásdij a gyermek törzsvagyonát képezi, stb.

A segitségnek még egy módja képzelhető.

Az anya perli a gyermek természetes atyját és a tápszülő, a község, illetve a menhely, az 1893: XVIII. tcz. 22. §-a alapján igényét beavatkozási perrel érvényesiti.

Szerintem cessió utján a követelés a tápszülőre, községre vagy menhelyre csakis gyámhatósági jóváhagyással ruházható át, mert hisz a követelés nem az anyát, hanem a gyermeket illeti.

Ami a kötelezettség tartalmát illeti, a joggyakorlat szerint a tartási összeg megállapitásánál az anya társadalmi állása és a természetes apa vagyoni viszonyai irányadók, a tartási kötelezettség időtartamát a gyermek 12. életévének, kivételesen 14. életévének betöltéséig állapitják meg, abból indulván ki, hogy e kor betöltése után a gyermek keresetképes.

Kivánatos, hogy a menhelyben 15. életévükig elhelyezett gyermekek tekintetében bíróságaink a tartásdijakat ezen korhatárig állapitsák meg.

Addig is, mig az itt érint tt kérdések a mai közfelfogás kivánalmainak megfelelőleg törvényesen szabályoztatnának, óhajtandó, hogy a birósógok lehetővé tegyék azt, hogy a tápszülő az általa előlegezett összegek behajtása tekintetében kellő jogsegélyben részesüljön. Az emlitett módozatok ide vezethetnek.

Dr. Szilágyi Arthur Károly.

A polgári perrendtartás hiányossága az idegenek megperelhetősége kérdésében.

Érvényben levő polgári perrendtartásunk bár elvileg nem zárja ki azt, hogy a külföldiek és az állandóan külföldön lakó magyar állampolgárok Magyarországon megperelhetők legyenek, mégis a törvény rendelkezései számos oly esetre, a mely esetekben a külföldieknek a hazai birósógok elé idézése, mint alább kimutatjuk, szükséges, nem tartalmaznak intézkedést sem az általános illetékességi szabályok, sem az idegenekre vonatkozó különleges szabályok keretén belül.

Az uj perrendtartási törvényjavaslat, megegyezően az osztrák, német s más külföldi törvényekkel, már iparkodik ezen a hiányon segiteni.

Bár általánosságban kivánatos, hogy mindenki csak saját hazájának birósága elé legyen idézhető, de igen sok esetben a czélszerüség megkivánja azt, hogy a hazai birósógok is módot nyujthassanak arra, hogy a hitelező valamely külföldi adósán követelését megvehesse. Számos ily eset közül talán leginkább fenforog ez a czélszerüség akkor, a midőn a külföldi adósnak hozzáférhető vagyona a belföldön van, vagy kivált akkor, ha csakis a belföldön van elhelyezve.

Perrendtartásunk 34. §-a módot nyujt arra, hogy a külföldön lakók itt bizonyos esetekben megperelhetők legyenek t. i., ha szállásuk vagy birtokuk (ingatlanuk) van. Ezenkivül perelhetők az általános illetekességi szabályokat tartalmazó 30. és 35. §-ok alapján is. A 34. §-ban emlitett birtok a birói gyakorlat szerint csakis a birtokperek illetékességét határozza meg, személyes keresetek illetékességét ellenben nem, ugy, hogy személyes kereset, ha a 35. §. nem alkalmazható s az idegennek itt lakása vagy szállása nincsen, ellene belföldön nem inditható.

Indokolttá teszi pedig annak czélszerüségét, hogy birósógaink idegenek ellen bármily vagyonjogi perben itélkezhessenek, az a körülmény, hogy kevés külföldi állammal van az itéletek végrehajthatóságára nézve viszonosságunk, vagyis a külföldi birósógok itélete alapján hazai birósógaink végrehajtást nem rendelhetnek el s a külföldön elrendelt végrehajtásokat itt foganatositani nem lehet.

Ezen jogállapot mellett gyakran előfordul már most az az eset, hogy a külföldinek vagy a külföldön lakó magyar állampolgárnak lakóhelyén az ellene megitélt követelés kielégitésére elegendő vagyona nincsen, ellenben itt belföldön örökség vagy más uton szerzett kisebb-nagyobb vagyon felett rendelkezik. A hitelező a külföldön nyert itéletet itt végrehajtani nem tudja s igy módot kell keresnie arra, hogy adósát Magyarországon perelhesse. Ekkor keletkeznek az illetékességi nehézségek.

Tegyük fel az esetet ugy, hogy a követelés külföldön keletkezett, ott is eszközlendő a teljesités, a hitelező nem bejegyzett kereskedő, sőt talán nem is belföldi, egy szóval a 35. §. nem alkalmazható. A perrendtartás 30. §-a sem nyerhet alkalmazást, mert az adósnak a belföldön lakása, sőt szállása sincsen. Végül a 34. §-t sem lehet alkalmazni, mert vagy az adósnak belföldön nincsen ingatlana, vagy a kereset alapja személyes kötelezettség.

Előáll tehát az az eset, hogy bár a külföldinek vagy a külföldön lakó magyar állampolgárnak itt Magyarországon tetemes ingó vagyona van, hitelezője még sem tudja követelését kielégiteni, mert nem talál birósógot, a mely előtt sikerrel keresetet indithatna és a magyar törvények nem nyujtanak módot arra, hogy ily hitelező jogos követelését behajthassa.

Ennek a ténynek tarthatatlansága eléggé szembeötlő s a helyzet annál tarthatatlanabb akkor, a midőn az adós külföldön lakó magyar állampolgár, a ki ily módon a magyar törvény segitségével kijátszhatja akár belföldi, akár külföldi hitelezőit. Világos, hogy a törvénynek ily intenciója nem lehet és kell, hogy a hitelezőnek mód nyujtassék követelése birói érvényesitésére.

Nézetünk szerint a legegyszerübb mód volna a perrendtartás fenthivatkozott 34. §-ának helyesebb, mindenesetre czélszerübb értelmezése.

A 34. §. igy szól: «Idegenek netáni birtokuk illetősége alá tartoznak.» Habár itt a törvény a *birtok* szót minden közelebbi jelző nélkül használja, de ugyanezen törvény később, a 42. §-ban használja a *birtok* szót az ingatlan birtok megjelöléseül is. Birósógaink gyakorlata is igy fogadta el a 34. §-ban használt «birtok» szót és a gyakorlat az, hogy csak

az ingatlan birtok után állapitják meg az idegenek ellen az illetőséget, de azt is csak birtokperekre nézve.

Evvel a gyakorlattal szemben a törvény nem zárja ki az ellenkező álláspont érvényesitését sem, t. i. azt, hogy bármely birtok, bármely vagyonjogi perben meghatározhassa az illetőséget. A törvény ugyanis azt mondja: «Idegenek, amennyiben az országban megperelhetők, rendes szállásuk vagy netáni birtokuk illetősége alá tartoznak.» A törvény nem mondja, hogy mily perekben perelhető az idegen, tehát elfogadható és semmi más sem zárja ki azt az álláspontot, hogy bármily vagyonjogi perben, kivált akkor, ha a per tárgya vagy a kielégités tárgya a bíróság területén van, amidőn a kereset czélszerüen irányulhat bizonyos meghatározott vagyonból való kielégitésre. De ez sem szükséges, mert a törvény nem emlitvén, hogy az idegenek bizonyos vagyonjogi perekben itt nem perelhetők, sőt a 30. és 35. §-ok alapján mindenféle vagyonjogi per inditható a megkivánt feltételek mellett idegenek ellen, tehát bármily személyes kereset is.

Továbbá arra támaszkodva, hogy a 34. §-ban a birtok szó mellett jelző (ingó vagy ingatlan) nincsen, mig a közvetlenül megelőző 33. §-ban a törvény a külföldi társulatokra nézve az illetőséget «ingatlan» vagyonuk után szabályozza, ebből következtethető, hogy a 34. §. nem akar különbséget tenni ingó és ingatlan között s igy bármily birtok megállapitja szükség esetére az illetőséget.

Ezt az utóbbi felfogást egy izben a budapesti kir. tábla már alkalmazta (1032/1892) a fenti indokolással s azzal, hogy méltánytalan volna, ha százezreket érő ingó vagyon nem, de esetleg igen csekély értékü ingatlan megállapitja a birói illetőséget. Sajnos azonban, bíróságaink nem követik ezt a példát s a legtöbb határozat ezzel ellenkező, már pedig mi sem áll annak utjában a 34. §. fenti értelmezésének.

Volna még egy másik módja is annak, hogy a perrendtartásnak s az a hiánya, mely a külföldiek perlését lehetetlenné teszi, orvosoltassék. Ez a mód nem a bíróságok, hanem az igazságügyi miniszterium hatáskörébe tartozik, ez volna t. i. a bíróküldés.

Perrendtartásunk 57. §-a szabályozza a bíróküldés eseteit s a taxativ felsoroláshoz hozzáteszi: «vagy ha a bíróküldés más fontos oknál fogva czélszerünek mutatkozik».

A hitelezőnek tehát a fent közölt esetben az igazságügyi miniszteriumhoz kell fordulnia bíróküldésért, kimutatván a fenforgó okot és a czélszerüséget. A perrendtartásnak az a czélja, hogy a perrendtartás hatályának területén az állam módot nyujtson arra, amire minden czivilizált államnak módot kell nyujtania, hogy mindenki követelésére a törvényes módon kielégitést szerezhessen, ha a kielégités tárgya az ország területén van. Miután pedig a fent előadott esetben mai perrendtartásunk mellett ez a czél másképpen elérhető nem volna, mint azáltal, hogy az igazságügyi miniszterium törvényadta jogánál fogva bíróságot küld ki, maga ez a körülmény elég fontos ok arra nézve, hogy a bíróküldés czélszerünek találtassék, mert csakis ezáltal éretik el a fenforgó esetben a perrendtartás czélja és csakis igy fog a hitelező követelésére kielégitést szerezhetni. Ha pedig a miniszterium a bíróküldést megtagadná, módot nyujt arra s elősegiti, hogy külföldi vagy külföldön lakó magyar adósok vagyonukat itt Magyarországon hitelezőik elől a törvény oltalma alatt elvonhassák.

Az elmondottak de lege lata állanak, de lege feranda ugy áll a dolog, hogy a polgári perrendtartásról szóló törvényjavaslat, megegyezően a német C. P. O. 24. §-ával, a belföldön lakhelylyel nem biró alperesekkel szemben a birói foglalás tárgyául szolgáló bármily vagyon után állapitja meg a birói illetékességet.

Dr Valatin Andor,
budapesti ügyvéd.

Különfélék.

— **A Magyar Jogászegylet** f. hó 8-án tartotta évi rendes közgyülését. A napirend előtt Vavrik Béla elnök Fayer Lászlónak, az egylet alelnökének haláláról a következő meleg szavakkal emlékezett meg:

«A fájdalmas megemlékezés szavaival nyitom meg a mai közgyülést, a megemlékezéssel arról a férfiuról, kinek elhunyta sulyos csapásként nehezedik egyletünk életére.

Fayer Lászlót, a magyar jogászegylet felejthetetlen alelnökét kiragadta körünkből a halál. Ez a szomoru esemény lesujtó érzéssel hatott mindnyájunkra, akik tudjuk, hogy mit birtunk benne és éppen ezért éreztük is, hogy a veszteség, melyet halálával egyletünk szenved, szinte pótolhatatlan.

Fayer Lászlónak a neve elválhatatlanul van összeforrva egyletünk történetével, ki az egylet megalakulásától kezdve mindaddig, mig szemeit örök álomra le nem hunyta, részint mint az egylet titkára, részint mint alelnöke, elévülhetetlen érdemeket szerzett az egylet életképessége és felvirágzása körül. Szerette az egyletet, mint becses és sikeres munkálóját és terjesztőjét azoknak a fenkölt eszméknek, amelyeknek diadalra jutásáért egész életén át küzdött és ápolta, mint a tudományos haladás termékenyitő melegágyát. Mert hiszen ő maga, mintaképe volt a fáradhatatlan munkásságnak, a komoly tudományosságnak és a legnemesebb humanizmus által áthatott szabadelvü haladásnak, vezérelve mindég az igazság végleges győzelmébe vetett törhetetlen hite és bizalmától. Ez a hit és bizalom volt az, ami őt nem hagyta nyugodni, hanem sarkalta és lelkesitette nemes törekvéseiben, átvitte azt az egylet kebelébe is, hogy ott hasson és alkosson azoknak szellemében.

Örömérzet töltötte el lelkét, midőn látta az egylet gyarapodását, melyen egy hittéritő buzgalmával és lelkesedésével munkálkodott, rajongással csüggött az egylet sorsán, annak emelkedésén, és nem egyszer árulták el sugárzó arcza és ragyogó szemei azt a lelki élvezetet, melyet nyujtott neki egy-egy kiemelkedőbb felolvasó estének fényes sikere.

Egyletünk gyümölcsöző munkásságának gondos előkészitője volt ő, mint a szorgalmas magvető a gazdag aratásnak, melynek érdemét azonban magától elháritva, mindig másokra ruházta.

Mint titkár, hosszu évek során át összetartó kapcsa és irányitója volt a müködő erők és tényezőknek. Bátran elmondhatjuk, hogy valamint Csemegi az egylet megalkotója, ugy Fayer László annak fentartója volt, aki nélkül én egyletünket képzelni is alig tudom, de annál nehezebben őt nélkülözni és pedig nem az öregség megszokásából, hanem abból a lelki ösztönből, mely bennünket a kipróbált, megbizható erkölcsi erőkhöz vonz. Mert ez a kis kinőtt ember, aki csak a szellemi világban élt, melyben egyedüli eszményképét, az igazságot kereste, mert egyedül azt imádta, ez a melegszivü és fogékony lelkü optimista, a rokonlelküek egész seregét kapcsolta magához, kiknek vezetőül, utmutatóul szolgált egyletünk kötelékében is. Valóban, gyakran elgondoltam, hogy a kifürkészhetetlen természet, mintha az ő testi fogyatkozásait is csak azért szánta volna reá, hogy annál jobban tüntesse ki a szellem főkincsét a csak külső tökély felett; avagy nemcsak az ő lelki értékét emelték-e azok a külső fogyatkozások is? Mi az ő alakját egyedül annak a lelki és szellemi tökéletességnek tükrében láttuk, amelylyel őt a gondviselés felruházta és mert igy láttuk, igy is vált előttünk tiszteltté és rokonszenvessé oly mértékben, mint talán semmi más alakban sem annyira. Hát igen. Mi nem tudjuk elfeledni azt a kis, hibás alakú embert, Fayer Lászlót, mert emelkedett lelkülete megragadta a mi lelkünket is, mert érzelmeinek és gondolkozásának nemessége visszhangra talált sziveink és elméinkben, mert az emberiség legszentebb javaiért folytatott ernyedetlen küzdelme hódolatot követelt és követésre buzditott és mert az a fenkölt szellemi irány, amelyet ő állandóan szeme előtt tartott, a tudománynak az a szeretete, mely őt a korszerü haladás apostolává avatta, kell, hogy áthassa és irányitsa egyletünk további müködését is».

Ezen gyönyörü megemlékezés után a napirend pontjai tárgyaltattak. Megemlitjük, hogy az egyletnek 1428 tagja és 14,008 korona vagyona van. A közgyülés több rendbeli alapszabálymódositást határozott el, többek közt, hogy az igazgató választmány ezentul nem egy, hanem három évre választatik és az alelnökök száma egygyel szaporittatik. A választások eredménye az lett, hogy alelnökökül Székely

Ferencz és Nagy Dezső, titkárul Lengyel Aurél, uj választmányi tagokul Balás Elemér, Balog Arnold, Rickl Gyula, Töry Gusztáv, Vámbéry Rusztem (eddigi titkár) és Wolf Vilmos választattak meg. A tisztikar és választmány többi tagjai a régiek maradtak.

— **A Curia tehermentesitése tárgyában** készült törvénytervezetekről a budapesti ügyvédi kamara választmánya véleményes jelentését a napokban terjesztette fel. A kamara nem helyesli a sommás felülvizsgálati hatáskör megváltoztatását, ellenben a perjogi törvények módositására vonatkozó többi propozicziókat elfogadja. Kivánatosnak jelzi a kamara, hogy a 400—1000 K értékhatár közti telekkönyvi, örökösödési és birtok-perekben, melyeket a tervezet a járásbiróságokhoz utal, az ügyvédi kényszer ezentul is megmaradjon. Javasolja a kamara, hogy 1000 K-n aluli rendes perekben az elsőbirósági itéletet helybenhagyó másodbirósági itélet ellen további felebbezésnek helye ne legyen. A büntetőjárásbirósági ügyeknek a kir. táblákra való bizását helyesli, azonban szükségesnek tartja, hogy a semmiségi panasz bejelentésének formaszerüsége enyhittessék, különösen pedig, hogy az egyszerüen bejelentett panasz az indokolásban kifejthető legyen. Kivánja, hogy a javaslatba intézkedés vétessék fel az iránt, hogy az esküdtekhez az enyhitő körülmények iránt kérdés intéztessék és hogy a büntetés kiszabása tekintetében az esküdtbirósági itélet ellen felebbezés engedtessék a kir. táblákhoz.

Kiemeli a kamara, hogy a hetes-tanácsokkal felesleges munkaerő pazaroltatik, ami végből a tanácstagok számának ötre való leszállitása mellett foglal állást.

A szegedi ügyvédi kamara a sommás ügyekben a 2500 K értékhatár mellett van. A perköltség és ennek viselése kérdésében a felebbvitel korlátozásához nem járul hozzá. A javaslatok egyéb rendelkezéseit a kamara helyesli.

— **Magyary Géza** egyetemi tanár a tudományos Akadémiában f. hó 10-én tartotta székfoglaló előadását *Ujabb irányok a nemzetközi perjogban* czimmel.

A szerző mindenekelőtt a jelenlegi magánjogi védelem hiányaira utalt s megemlitette, hogy ma a nemzetközi jogvédelem főfogyatkozása abban áll, hogy itt az államoknak egymástól való függetlensége bizonyos merevséggel érvényesül. Az államok, ahelyett, hogy kezet fognának a jogvédelem előmozditására, inkább elzárkóznak előle vagy legalább megnehezitik azt. Az ujabb reformtörekvések arra irányulnak, hogy a nemzetközi jogvédelem fölösleges akadályai megszünjenek. Erre a czélra legalkalmasabb eszközül szolgálnak a nemzetközi szerződések, még pedig nemcsak két állam közt, hanem azoknak nagyobb körére. Első ilyen nemzetközi jogvédelmi szerződés 1896. évi november hó 14-én Hágában köttetett meg, amelyet nálunk az 1899 : XIII. tcz. iktatott törvénybe. Ez azonban a nemzetközi jogvédelemnek csak könnyebb pontjait szabályozza, mig a nehezebb kérdések megoldása: az illetékesség a külföldi alperesekkel szemben és a külföldön hozott itéletek végrehajtása még hátra van. Némi javulás máris észlelhető e téren is; a többi közt figyelemreméltó az 1902. évi junius hó 12-én Hágában megkötött, de nálunk még be nem czikkelyezett egyezmény, amely házassági perekben szabályozza az illetékességet. Bizonytalanság honol végre arra nézve is, hogy a belföldi perben menynyiben alkalmazható a külföldi perjog? Mind e pontok körül a megoldást meghozni a jövő feladata, még pedig egyezményi uton.

— **Az ügyvédi rendtartás tervezeteiről** dr. Wolf Vilmos az ügyvédi körben megkezdett nagyérdekü előadó-cyclusát deczember 6-án folytatta. Ezen előadásának első részében az incompatibilitással foglalkozott. Ellene van a tulzott szigornak, mert nem szabad utját állni annak, hogy az ügyvédség müködési terei a tisztesség korlátain belül kiterjesztessenek. Ezután a fegyelmi jog tárgyalását kezdte meg az előadó, elsősorban az ügyvéd magánéletével foglalkozván.

A legközelebbi előadás f. hó 13-án lesz.

— **Vétel és átvétel** czim alatt *Baumgarten Nándor* egyetemi m. tanárnak a Nagy Ferencz-féle emlékkönyvbe irt tanulmánya különlenyomatban jelent meg. A dolgozattal az Emlékkönyv bővebb ismertetése alkalmából fogunk foglalkozni.

— **Társadalmi kiválás és kiválasztás** czim alatt dr. *Esterházy Sándor* kassai jogtanár kiadta egy érdekes előadását.

— **A házastársak jogviszonyairól** dr. *Gebhardt Károly* budapesti ügyvédtől 128 oldalra terjedő füzet jelent meg az Eggenberger-czég kiadásában. A munka a laikusok által is használható utmutató a házasságkötésnél, a jegyesek és házastársak összes jogviszonyaiban és a válóperekben. Ára 2 K.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az ipari szakegyletekről** a német birodalmi gyülés elé törvényjavaslat terjesztetett. A javaslat szerint iparosok és ipari munkások egyletei, a melyeknek czélja tagjaik érdekeinek megóvása és előmozditása, bevezetendők az egyletek jegyzékébe, a nélkül, hogy a politikai hatóság azon ellenvetést tehetné, hogy az egylet politikai vagy szocziálpolitikai czélokat követ. Az igy bevezetett egylet a magánjog szabályai szerint itélendő meg és a polg. törvénykönyv 31. §-a szerinti kártéritési felelősséggel tartozik. Ezzel a rendelkezéssel mellőztetett az az inditvány, mely szerint az egyletek kártéritési felelőssége, különösen strike esetére kibővittessék. Tudvalevő, hogy Angolországban a szakegyletek strike és bojkott esetén fokozott felelősség alatt állanak, de már ott is készülnek ezt a rendelkezést megszüntetni.

A törvényjavaslat másik ujitása, hogy megszünteti az egyes szövetséges államok azon jogát, hogy megtilthatják az ily munkásegyletek müködését azon czimen, hogy politikai illetőleg szocziálpolitikai czélokat szolgálnak és hogy kizárhatják a 16 éven aluliaknak és nőknek az ily egyletekbe való belépését és gyüléseken való részvételét.

— **A biztositási ügylet** a társaság által nem támadható meg azon a czimen, hogy a biztositó az ügylet megkötésekor a biztositott állapota iránt tévedésben volt (Német Reichsgericht.)

— **A jogi pályák elözönlése.** Poroszországban 1906 augusztus 1-én 7003 «Referendar» végzett előkészitő szolgálatot, 500-zal több, mint 1905-ben és csaknem kétszer annyi, mint 1896-ban.

— **Pályázat.** A «*Jogvédő Egyesület vagyontalanok részére*» nyilvános pályázatot hirdet az egyesületnél 1907 január 1-ével elfoglalandó *állandó ügyvédi állásra*. Ezen állással az ügyrendben megállapitott kötelességek járnak; hivatalos órák hétköznapon d. u. 6—8-ig, vasár- és ünnepnapon d. e. 11—12 óráig. Az egyesületi ügyrend a hivatalos helyiségben (IV., Városház-utcza 9. sz., földszint 22. sz. ajtó) az esti hivatalos órak alatt közszemlére van kitéve. Évi fizetés 1500 korona. A pályázó ügyvédek egyszerü levél formájában irt pályázatukat folyó évi deczember 21-ig bezárólag küldjék Vavrik Antal kir. itélőtáblai tanácselnök, egyesületi elnök czimére (V., Országház-tér, kir. itélőtáblai palota.) A folyamodásban a pályázó ügyvéd életkora megjelölendő. *Vavrik Antal*, kir. itélőtáblai tanácselnök, egyesületi elnök.

A Magyar Jogászegylet f. hó 15-én (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10.) teljes ülést tart, melynek tárgya: Dr. Fazekas Oszkár ügyvéd ily czimü előadása: Sürgős iparjogvédelmi reformok, (semmiségi panasz, közigazgatási biróság hatásköre.) — Vendégeket szivesen lát az egylet.

Jogi könyvek a legolcsóbban és a legméltányosabb feltételek mellett kaphatók hazánk egyetlen speciális jogi könyvkereskedésében és antiquariumában: Politzer Zsigmond és fia czégnél, Budapesten, IV., Kecskeméti-utcza 4. — **INGYEN** küldi a czég kivánatra a budapesti és kolozsvári egyetemi *jogász utmutatót*, *Ügyvédi vizsgai utmutatót*, melyben a kir. Curia teljes-ülési határozatai benne vannak, továbbá az 1907. év elején megjelenő nagy antiquar-jegyzéket, melyre előjegyzéseket már most elfogad. — **RESZLETFIZETÉSRE** szállit uj jogi tan- és segédkönyveket, tudományos és szépirodalmi müveket stb. 11774

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.) Főmunkatárs: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Negyvenegyedik évfolyam. 51. SZ. Budapest, 1906 deczember 21.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *V. Mérleg-utcza 1.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Feladatok. — Telekkönyvi reformok. *Dr. Imling Konrád* igazságügyminiszteri államtitkártól. — Büntetőjog és közjog. *Fayer László* irodalmi hagyatékából. — A kir. Curia ügyköre. *Dr. Fodor Ármin* kir. itélőtáblai birótól, — A hatásköri összeütközések bírósága. *Térfi Gyula* igazságügyminiszteri osztálytanácsostól. — Franczia törvényjavaslat a halálbüntetés eltörléséről. Közli: *Tarnai János* curiai biró. — *Törvénykezési Szemle:* Észrevételek a jogorvoslatok használatához a bünvádi eljárásban. *Eördögh András* budapesti kir. táblai birótól. — A perujitás kérdéséhez. *Dr. Gallia Béla* bpesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéki birótól. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Feladatok.

A magyar jogélet nehéz feladatok előtt áll. Az életviszonyok rohamos átalakulásban vannak. Uj eszmék, uj nézőpontok uralkodnak ugy az életben, mint a tudományban. Akárhová nézünk, mindenütt haladást, fejlődést látunk. Az uj eszmék a jog minden ágába is behatoltak; a jog keretei is engedtek a megváltozott életviszonyok követelményeinek és minden ország jogirodalmát és törvényhozását áthatja az a törekvés, hogy az uj szempontokat az egész jogrendszeren, annak összes intézkedésein végigvezessék.

A természettudományok folytonos fejlődése, amelyek az uj jogviszonyok uj szabályozását teszik szükségessé; a forgalmi élet is ujabb és ujabb alakulásokat mutat.

A jogszolgáltatás czélja és eszközei felöl teljesen friss eszmék kerülnek felszinre. Ugy a jogalkalmazó bíróság jelenlegi szervezete, mint a jogalkalmazás évezredes módszere komoly kritika alá vonatik.

Hazánk jogélete is erős forrongásban van. A jogrendszer minden ágában uj törvényhozási intézkedések váltak szükségesekké és az uj életviszonyok nyomása, az uj erők feltámadása, az uj eszmék hatása jogrendszerünk kereteit is erősen fesziti.

A magyar törvényhozás és jogirodalom feladatai azonban még sokkal nehezebbek, mint a külföldi törvényhozások és irodalmak feladatai. Hazánkban a 70-es évek erős munkássága után az öntudatos és az egész jogélet minden ágára kiható szerves munkásság mintha megállott volna. Némely jogvidéken megelégedtünk a régi rossz törvényeknek ötletszerü foltozgatásával, de számos olyan törvényünk is van, amelynél még erre sem maradt időnk.

Csaknem egész magánjogunk ma is kodifikálatlan. A már két izben nagy erővel meginditott törvényelőkészitő-munkálatok nem haladnak megfelelő erővel előre.

A polgári peres eljárás törvénykönyve, amelyet mármár tető alatt hittünk, a politikai viszonyok hirtelen változása folytán elodázva a háttérben vonul meg.

Az uj irányok a büntetőjog terén a fennálló büntetőjogot gyökerében támadták meg, ugy, hogy uj alapok teremtéséről kell gondoskodni. A bünvádi perrendtartásunk nyomán kifejlődött rövid gyakorlat már megmutatta, hogy merev formalismusával gátolja a büntető igazságszolgáltatás legfőbb alapelvének, az anyagi igazságnak érvényesülését és hogy nem képes az ember legnemesebb javainak: életének és szabadságának védelmére.

Sajtójogunk a változó viszonyokkal nem számol kellőkép. Szükség van egyrészt a sajtójogi garancziák fokozására, másrészt meg kell találni az eszközöket a sajtónak nyereségvágyból eredő tulkapásai ellen.

Az ország gazdasági fellendülése olyan uj helyzeteket és életviszonyokat teremtett, a melyekkel a sokkal régebb időben keletkezett kereskedelmi és hiteltörvényeink számolni nem tudnak. Szocziális gazdasági nézőpontok elengedhetetlenül megkövetelik végrehajtási és csődjogunk reformját.

Birói szervezetünk alapját harmincz esztendővel ezelőtt rakták le. 1891-ben ugyan több lényeges szervezeti változtatást eszközöltek, anélkül azonban, hogy az egésznek hibáján részintézkedések által segiteni lehetett volna.

Hasonló a helyzet az ügyvédi karban is, amelynek érdekében az ügyvédi rendtartás életbeléptetése óta eltelt harmincz esztendő alatt semmi sem történt. Az ügyvédi és birói kar sanyaru helyzetén csak gyökeres reformmal lehet segiteni, értelmi szinvonalának emelését csak a jogi oktatás és a minősités megfelelőbb szabályozásával lehet elérni.

Ime a feladatoknak szinte beláthatatlan lánczolata, melyek sikeres megvalósitása egy egész korszakot betölthetne.

Aggodalommal vizsgáljuk, vajjon a jelenlegi helyzet alkalmas-e arra, hogy végre valahára a törvényhozás a jog minden terén pótolja évtizedek sajnálatos mulasztásait.

Tartunk tőle, hogy még sok idő telik el addig, mig olyan törvényhozásunk lesz, amely igazságügyünk recsegő, ropogó épülete helyébe uj, a kor fejlődésének megfelelő alapokat tud teremteni.

Addig is hozzá kell látnunk a tatarozás munkájához. Ez azonban ma már elengedhetetlenül sürgős, mert a jogrendszer törvényhozási fejlesztésének évtizedek óta való visszamaradottsága a legnagyobb anomáliákat idézte elő és az igazságszolgáltatásban a legnagyobb igazságtalanságokra vezetett.

A legelső és legfontosabb feladat a birói és ügyvédi szervezet reformja, a birák és ügyvédek helyzetének javitása. Anélkül, hogy a bíróságok részére a legjobb erőket biztositsuk és evégből a birói javadalmazást — különösen az elsőfokon — lényegesen emeljük, jó igazságszolgáltatás el sem képzelhető. Éppen igy nem halasztható el ma már azon intézkedések megtétele, a melyek az ügyvédi kar tulzsufoltságának és ezzel anyagi dekadentiájának megakadályozására szükségesek.

Végzetes hibát követne el az igazságügyi kormány, ha a mostani alkalmat elmulasztaná, mindkét irányban való, erélyes és gyors cselekvésre. Csak az oszlatná el az igazságügyi szervezet két tényezőjének, a birói és ügyvédi karnak nem oknélküli nyugtalanságát, ha ehhez a sürgős munkához az igazságügyi kormány mielőbb hozzáfogna. Ehhez nem kell bevárni sem a polgári peres eljárás tárgyalásának nagyon bizonytalan határidejét, mert a birói és ügyvédi szervezet a maga egészében nem függ a peres eljárástól és mert az utóbbinak alapelvei olyannyira ismeretesek, hogy azokkal már ma is lehet számolni.

Hogy ezen feladatok betöltésére a jelenlegi igazságügyi kormány bir-e a kellő hivatottsággal, azt a jövő fogja megmutatni.

Telekkönyvi reformok.

A magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének tárgyalása ujabban meglepő fordulatot vett.

Az ugynevezett Főelőadmány (az elvi kérdések kidolgozása, a birálati anyag összegyüjtése és a szerkesztő-bizottság üléseiben felmerült megjegyzések) elkészülte után azt kellett várni, hogy az összesen 278 elvi kérdés nagyobb bizottságban való megvitatása és eldöntése következik, *a Tervezet rendszerének sorjában*, vagy — ami egyre megy — abban a sorban, amelyben a főelőadmányban fel vannak állitva.

Ehelyett az történt, hogy az igazságügyi kormány a tervezetet előkészitő állandó bizottság elnöksége utján elsősorban tárgyalás alá bocsátotta azokat az elvi kérdéseket, amelyek *a telekkönyvi intézményre* és a *telekkönyvbe bejegyzendő jogokra* vonatkoznak (számszerint 18-at), amelyek tehát a Tervezet *harmadik* részével (dologjog), sőt némileg csak *negyedik* részével (kötelmi jog) kapcsolatosak.

Ennek a feltünő eljárásnak okát arra a kiváló gondoskodásra kell visszavezetni, amelyben a kormány a telekkönyvek ügyét részesiteni akarja azáltal, hogy ne csak magukat a telekkönyveket fokozottabb erélylyel rendbeszedesse és törvényszerü, a vagyonbiztosság követelményeinek megfelelő vezetésöket lehetővé tegye (a tkvi betétszerkesztés, helyesbités, átalakitás stb. kiterjesztesével és siettetésével), hanem hogy a rendbeszedett, kész telekkönyvek vezetésének és kezelésének ügyét is reformálja, hogy *ugy az anyagi, mint az alaki telekkönyvi jogot törvényhozási uton, rendszeresen és kimeritő uton szabályoztassa.*

Ezáltal két fontos czélt fogunk elérni.

Az egyik az, hogy részint még az abszolutizmus idejéből átszármazott nyilt parancsok és rendeletek, részint az alkotmányos időből származó, de sokszor csak ötletszerü, néha törvényes felhatalmazás nélkül kiadott, egymásnak nem ritkán ellentmondó, elavult, czélszerütlen rengeteg számu rendelet és csekély számu, csupán egyes kiszakitott kérdésekre vonatkozó törvény helyébe *egységes, rendszeres, kimeritő telekkönyvi kódexet* kapunk, ami a telekkönyvi intézmény konszolidálására és a helyes és egyöntetü judikatura képződésére kétségtelenül jótékony hatást fog gyakorolni.

A másik czél pedig, amely nem csekély politikai jelentőséggel bir: hogy ily módon *megszünik az az «ideiglenesség»*, amelynek negyvenhat évi időtartamán át az országbirói értekezlet kijelentésénél fogva «fentartattak az osztrák polg. törvénykönyv mindazon rendeletei, melyek a telekkönyvi rendelettel kapcsolatban állván, a telekkönyvek tárgyát képező valamely dolgok szerzése vagy idegenitése módját meghatározzák.» Ily módon végre megérkezik az az idő, amikor Magyarország (igaz, hogy egyelőre a Királyhágón tuli rész, a polgárositott határőrvidék és Fiume meg kerülete kivételével) *teljesen emancziptálódik az osztrák ált. polg. törvénykönyv hatálya alól.*

A telekkönyvi reformokat előkészitő eljárásnál már most önként felmerült az az eszme, amely a Tervezet továbbfejlesztésének fent emlitett módjához vezetett.

A magyar ált. polg. törvénykönyv előmunkálataiban t. i. becses anyag áll rendelkezésünkre a telekkönyvi jog anyagi részének megalkotására. A Tervezet külön czimben tárgyalja az *«általános szabályokat a telekkönyvbe felvett ingatlanokon való jogokról»*. A Tervezet *ugyanezekkel a jogokkal különösen is* foglalkozik. Ha már most mindezeket a szabályokat *abban a sorrendben, amint a Tervezetben fel vannak véve*, kellő megvitatás és ujabb megfontolás után önálló törvényjavaslatba foglaljuk, és ha a javaslat nyomán a megfelelő törvény megalakul: akkor megvan a telekkönyvi anyagi jog kódexe gyorsabban és kevesebb fáradsággal, mintha az előkészitő munkát kezdetétől fogva ujabban kellene végeznünk. De akkor azután elértük még azt is, hogy megvan a majdan megalkotandó magyar ált. polgári törvénykönyvnek is egy tekintélyes része, amelynek egyes szakaszait tartalmilag változatlanul, csupán megfelelő ujabb számozással *a magánjogi kódexbe be lehet illeszteni.*

A telekkönyvi anyagi jog mellett és evvel egy időben természetesen szabályozni kell majd az eljárást is, el kell késziteni *a telekkönyvi rendtartást* éppen ugy, amint el kellene késziteni, ha a telekkönyvi anyagi jogot közvetlenül az ált. polg. törvénykönyvbe foglalnók.

Ennek az eljárásnak előnyei szembeötlők. Hátránya csupán az, hogy a megalkotandó anyagi törvény nem lesz eléggé kerekded és rendszeres, mivel az egyes dologjogi materiákat a törvényben nem lehet kimeritően tárgyalni, hanem csupán vonatkozással a telekkönyvi intézményre; és ekként a törvényben például nem jut hely az ingó dolgok tulajdonára és épp oly kevéssé a tulajdonjogból eredő igényekre; a vindikációra vonatkozó jogszabályoknak és a jelzálogjognak tárgyalása mellett nem lehet tárgyalni a sok tekintetben rokon, de telekkönyvi törvénybe nem tartozó zálogjogot.

Az alkotandó törvény e hátrányai azonban csak ugy nyomnának sokat a megfontolás mérlegén és esetleg a törvény ilyképp való megalkotását csak ugy akadályozhatnák, ha a törvény nem volna a priori *ideiglenes* törvénynek kontemplálva, olyannak, amely aránylag rövid idő multán egy másik rendszeres, kimeritő, az emlitett hibákban nem leledző törvénybe, *a magánjog egész anyagát felölelő kodexbe be fog olvadni.* Mondom, hogy ennek *«aránylag»* rövid idő mulva leendő bekövetkezése vétetett a megfontolásnál számitásba, mely idő azonban az összes döntő körülmények szem előtt tartása mellett mégis elég hosszunak igérkezik arra, hogy a telekkönyvi anyagi jog *külön, előzetes kodifikálását ne tüntesse fel fölöslegesnek* és olyannak, amelynek eredményei a törvény megalkotására forditott munkával arányban nem állanak.

Van még egy körülmény, amely a terv *ellen* szól.

Miután az országbirói értekezlet a telekkönyvi jogot az osztrák törvény és az osztrák rendeletek segélyével ugy, ahogy nyélbe ütötte, az ekkor tüzetesen hangoztatott ideiglenesség daczára immár majdnem 46 évig meg voltunk a közel kilátásba helyezett általános polgári törvénykönyv nélkül. Félő tehát, hogy ha most a telekkönyvi jogot saját alkotmányos törvényeinkkel — reménylem in melius — reformáljuk: akkor elmulhat ujabb 46 év, amig rendszeres és teljes polgári törvénykönyv hiányát meg fogjuk érezni annyira, hogy ennek a törvénykönyvnek megalkotásához az arra hivatott tényezők végre komolyan hozzálássanak.

Részemről azonban azt tartom, hogy ez a félelem tulságos pessimismusnak a szüleménye. A nemzeti közvélemény és a jogászvilág a magyar általános polgári törvénykönyv sürgősen szükséges voltáról annyira meg van győződve és a törvényt előkészitő munkálatok menetét annyira nyilvántartja és ellenőrzi, hogy ezek elposványosodásától és a jogi életünkben korszakot alkotó törvény megalkotásának kelleténél hosszabb időre való elhalasztásától nem kell többé tartanunk.

Dr. Imling Konrád.

Büntetőjog és közjog.

— *Fayer László* irodalmi hagyatékából. —

A tizenkilenczedik század eleje óta a büntetőjog fejlődése két külön stádiumon ment keresztül.

Előbb a törvényben rendelt és a biró által kiszabandó büntetés absolut jellegüből relative meghatározott büntetéssé lett. A biró egyéniesitési joga érvényesült a törvényhozó általánositásával szemben.

Az átalakulás ezen processusa ötven évig tartott.

A század közepe táján egy lépéssel továbbra mennek a

törekvések: nem csak a kiszabandó, de a biró által kiszabott büntetés is relativ jellegű legyen annyiban, hogy ne jelentsen többet, mint a biró részéről a végrehajtó közegek számára felhatalmazást a büntetés végrehajtására.

Amig az előbbi korszakban a biró büntetési *parancsot* ad ki, az utóbbinak felfogása szerint *engedélyt.*

Az előbbiben a biró még mindig az inquisitorius rendszernek egyszersmind vádló és üldöző közege, az utóbbiban már az accusatorius rendszernek az igazság mellett *döntő bírája*, kinek semmi tényleges kapcsolata nincs se a váddal, se a büntetés tényleges végrehajtásával.

Ezen második stádiumbeli törekvésekkel csaknem egyidejüleg több oldalról kiválóan nem jogász tudósok felvetették a problemát: vajon *lehet-e* egyáltalán büntetni az embert, a ki a determinismus törvénye alatt áll. Kérdésessé tették az akaratszabadságot, a felelősséget és a megtorlás jogosultságát.

A nagyarányu eszmecsere igen termékeny volt a büntetőjogra. Az addigi dogmatikus és legislatorius tárgyalás helyébe a természeti és társadalmi tudományok univerzális jellegü tárgyalási módszerét helyezte; ezzel a büntetőjog lényegének mélyebb felismeréséhez nagyban hozzájárult; a büntetőjognak a többi tudományágakhoz való viszonyát tisztázta s az u. n. fogalmi kultuszt valódi értékére visszavezette.

Uj alapokon nyugvó rendszert létesiteni azonban nem volt képes.

A büntethetés kérdése ugyanis elméleti alapon megoldhatatlan.

A büntethetés azon nyugszik, hogy a büntettesnek máskép kellett volna cselekednie.

S ugy az, hogy lehetett, s ugyancsak az, hogy nem lehetett máskép cselekednie, bizonyithatatlan. Sem előre nem mondható meg teljes biztossággal, hogy egy ember mikép fog cselekedni, sem a cselekmény megtörténte után az előbbi helyzet, melyben a cselekmény véghez vitetett, a maga teljességében, minden körülményeivel és rugóival együtt, nem állitható elő s ennél fogva a bizonyitás, vagyis a próba keresztülvihetetlen.

Más szóval: se az akaratszabadság, se a kötöttség — determinismus és indeterminismus — nem objectiv tétel, hanem meggyőződés, hitvallás. Némely korszakban áttör az egyik, majd később a másik. A szerint, a mint a tárgyi előfeltételek beállanak és találkozik egy nagy elme, mely bizonyos irányban magával ragadja az emberiség tömegeit.

A jogtudomány gyakorlati tudomány s az államélet fennálló alapját nem ignorálhatja. A büntetőjog ép oly kevéssé, mint a magánjog.

Amig végső vonalban az egész államélet az erkölcstanon, a jó és rosz közti megkülönböztetésen nyugszik, addig a jog szintén erre az alapra épit.

Ily körülmények közt a büntetőjog az elvi kérdést olykép állitja fel, hogy lehetséges-e az embereket a büntetéssel való fenyegetés által és a büntetés eshetőleges végrehajtásával rávenni, hogy abbanhagyjanak valamit, amit enélkül nem hagynának abban. Minthogy a büntetésnek ilyetén tegyelmező hatása, minden népek történetéből meritett tanulságok szerint, kétségen kivüli: gyakorlatilag már az elegendő igazolás a rendszer számára.

Itt nemcsak az általános causalitási törvényről van szó, hanem egyszersmind az elhatározást megelőző vergődésről. Az egyénnek a kriminalitás csábitása elleni küzdemét kell fenyegetéssel fokozni.

Ha a bíróság azt találja, hogy tovább kellett volna küzdeni, felelősségre vonhat. Természetes, hogy figyelembe veszi azon körülményeket, melyek közt a cselekmény véghezvitetett, a nevelést, a környezetet, a nyomort s általában a vádlott helyzetét a társadalomban s a motivumokat, melyek az elkövetésnél irányadók voltak.

Mások kérdik, hogy ha elfogadjuk, hogy lehet büntetni, *szabad-e* az államnak büntetnie?

Az állam csakis az ismeretes szerződési elmélet alapján jogositható fel a büntetésre. Az egyén a békés élet kedvéért az államhatalommal szemben lemondott a maga szabadságának egy részéről. Ha ezt a megállapodást az egyén nem tartja meg és megsérti az együttélésnek közösen elfogadott törvényeit, elveszti testi, erkölcsi vagy vagyoni javainak egy részét azon arányban, a mily sulyos volt az ő törvényszegése.

Kifejlődik az anyagi igazság elve. Alapjául szolgál a cselekményért való felelősség; a felelősségből következik a megtorlás jogának az állam részéről való gyakorolhatása; a megtorlás fogalmából a büncselekményhez mért arányosság.

Az igazság tehát a multakra vonatkozik. Mindazon körülirásai, melyek a jövőre utalják, idegen értelmet helyeznek a fogalomba. Rendszerint összeolvasztják a czélszerüség eszméjével. A büntetés csakis a megtorlás jogának a következménye.

És még itt is jönnek megszoritások.

Összeütközik a büntetőjog a közjoggal.

A közjog az alkotmányos államban megoltalmazza az egyén jogkörét s nem engedi meg, hogy a büntető biró bizonytalan talajra helyezkedve, büntessen, Az abszolutisztikus államforma alatt, a mig nem igen léteztek egyéni jogok, a közjogi korlát nem volt meg; a biró sujthatott erősebben is, mint ahogy a cselekmény sulya magával hozta. Az általános praeventióra ez is jó szolgálatot tett. Azóta azonban, hogy alkotmányosság uralkodik, felfelé menő irányban áthághatatlan korlátozást szenved a biró hatalma. Ha nincs meg teljes biztossággal a bünösség, nem büntethet.

Amig tehát az abszolutizmus megengedi, hogy a biró az anyagi igazságon túlmenjen, az alkotmányos állam ép ezt tiltja a leghatározottabban; ellenben belenyugszik, hogy az anyagi igazságot csak megközelitse.

A közjog győz a büntetőjog felett.

Valamint a közjog elkobozza a magánjogot, a kisajátitás, a tulajdonjog korlátozásainak és a turpis causának eseteiben: megteszi ezt a büntetőjoggal, vagyis az állam büntető igényével is.

A magánjognak e büntetőjog azért nem rendeli magát alá, mert hasonló czélt szolgálnak. A közjog ellenben minden körülmények közt az összesség szempontjából indul ki; felettük áll.

Ugyanezen gondolatsorba tartozik az objectivismus és subjectivismus kérdése.

A régi büntetőjog subjectivistikus volt. Büntették a rossz embert. Teljes egyetértésben a vallási szabványokkal, irtották a gonoszokat. Még a napoleoni büntetőtörvénykönyv is subjectivistikus. A kisérlet és a bevégzés, a segités és a tettesség büntetése közt nem tesz átható megkülönböztetést. A német elmélet ezzel szemben kiküzdötte az objectivismust. Nem szándékot követeltek, hanem causalitást és eredményt. A német Btk. lényegileg ez alapon nyugszik, s csak a kodifikáczio után vetette fel Buri irodalmi uton nagy hatályossággal a subjectivismust. A Bismarck-féle állampolitika felismerte benne az absolutismus segédeszközét és felkarolta nagy szeretettel. Burit kineveztette a legfőbb bíróság tagjává és attól kezdve e bírósághoz csak subjectivista juthatott be. Hozzájárult az ugyancsak Bismarck által a törvényhozási uton kierőszakolt Duchesne-paragrafus, mely bizonyos esetekben az előkészülési cselekményt is büntetés alá helyezi. Két évtized alatt Németország lassankint visszament a régi franczia álláspontra; amig jogirodalmában és biráskodásában meghonosodott az objectivismus.

Hogy Francziaország is, Németország is felcserélte álláspontját, ez mutatja leginkább, hogy itt elsősorban nem büntetőjogi kérdéssel van dolgunk, hanem az államforma átalakulását kisérő közjogi változással.

A deterministikusz büntetőjog pedig támogatja a subjectivismust.

Minthogy abból indul ki, hogy nem a cselekményt, hanem az embert és a milieu-t kell vizsgálni, már ezzel mel-

lőzi az objectivismus által kiindulásul vett causalitást; másrészt a subjectivismus is kiválólag az embert vizsgálja, amennyiben szándékát veszi itélete alapjául. A két rendszer tehát egy ponton találkozik.

Közjogilag is ugyanezen csoportosulás áll be. A deterministikus büntetőjog a deterministikus alapu államformának, a szoczializmusnak szüleménye. A szoczializmus pedig elsősorban a mai alkotmányos állammal áll szemben s rokonvonásokat mutat, — különösen ami az egyéni szabadságot illeti, — az absolutismussal. A szoczialisztikus közjog tehát nem állitja fel a biró számára azokat a korlátokat, melyeket a mai alkotmányos állam elengedhetetleneknek tart. Vagyis e rendszerben az objectivismus elveszti a tért.

Miután utaltunk arra, hogy mi a két büntetőjogi rendszer viszonya a subjectivismushoz: egy szót még arról, hogy mily helyzetbe jutott a megtorlás eszméje.

Megtorlás ezt jelenti: sértésért viszontsértés.

Legprimitivebb formáját a megtorlásnak találjuk az inquisitorius rendszerben, mely minden sértésért rendszerint halálbüntetést adott. Itt fejeződött ki az az eszme, hogy Istennek tetsző munkát végeznek, ha kiirtják a gonoszokat.

Egyik túlhajtás a kisérlet és a befejezés egyenlősitése volt. A halálbüntetést már a napoleoni kódex is kizárja a kisérlet köréből. Minthogy a kisérlet mindenesetre kisebb sérelmet von maga után, mint a befejezés, sőt némely kisérlet esetében sérelem nem is forog fenn, ennélfogva a büntetésnek minden esetben kisebbnek kell lenni, mint a befejezésnél. Az objectivistikus fejlesztés semmi egyebet nem visz véghez, mint gyomlál a megtorlás mezején s megszabaditja a megtorlás eszméjét a túlhajtásoktól.

Amikor tehát a deterministikus büntetőjog a kisérletnek subjectivistikus kezelése mellett foglal állást, a túlhajtásoktól megtisztitott megtorlással szemben a túlhajtástól meg nem tisztitott megtorlást támogatja. Vagyis annak ellenkezőjét éri el, mint amit akar. Nemcsak hogy nem küszöböli ki a megtorlást, hanem visszahozza régibb kezdetleges alakjában.

Ezek után felvetem a kérdést: helyes nyomokon jár-e a magyar jogászság, midőn se a subjectivistikus, se a deterministikus büntetőjog csábitásainak nem enged s megmarad az objectivismus elvei mellett.

Azt hiszem, a kifejtettekből következik, hogy máskép nem is cselekedhetik.

Ha valamely államnak hivatása elsősorban sulyt helyezni az alkotmányossági szempontokra, ugy ez Magyarország. Minthogy mind a két rendszer gyengiti a korlátokat és kisebbiti az egyéni szabadság biztositékait: Magyarország már emiatt sem fogadhatja el egyiket sem. Nekünk igen nagy sulyt kell helyeznünk arra, hogy a birói hatalom lehetőleg pontosan megjelölt határok közt mozogjon. Magyarország büntetőjogát ez jellemezte évszázadok óta és semmi okunk sincs ezt a sajátságát kiküszöbölni. Magyarország nem bocsátkozhatik experimentumokba.

A kir. Curia ügyköre.

Az utolsó időben nálunk is épugy, mint a külföldön, égető kérdéssé vált az, hogy mikép lehet segiteni a legfelsőbb bíróság tulterheltségén.

A legsürgősebb szükségletet eleinte a birák számának szaporitásával próbálták kielégiteni. Ez a segély mindenütt ideiglenesnek bizonyult. Az ügyek számának állandó növekedése rövid idő alatt mindenütt tulhaladta a személyszaporitás mértékét. Miután pedig a biráknak és különösen a legfelsőbb bíróság tagjainak számát nem lehet a mértéken tul szaporitani, nem marad egyéb hátra, mint a felsőbb bíróság ügykörének korlátozása. És a törvényhozások egyrésze a kényszer nyomása alatt tényleg lassanként és fokozatosan igénybeveszi ezt az eszközt.

A logika természetesen azt mondaná, hogy a birák számát kell szabni az ügyek számához. Csakhogy egyedül a logikával nem lehet csinálni semmiféle politikát, perjogi politikát sem. Miután kitünt, hogy a birák számát nem szabhatjuk az ügyek számához, nem marad egyéb hátra, mint az, hogy az ügyek számát szabjuk a birák számához.

Különösen két érvet hoznak fel a legfelsőbb bíróság ügykörének megszoritása ellen. Az első érv a jogegység veszélyeztetése, a másik érv a kisebb ügyekhez füződő szocziális érdek.

Ami a jogegység veszélyeztetését illeti, ez nemcsak akkor forog fenn, ha az ügyek végleges elintézése több bíróság között oszlik meg, hanem akkor is, ha a legfelsőbb bíróságnak több tanácsa itélkezik ugyanazokban az ügyekben és a tanácsok között az egységes felfogás nincs biztositva. Hiszen tudjuk, hogy legfelsőbb bíróságunk határozatgyüjteményében alig van olyan elvi kijelentés, melynek ne találnók meg az ellenkezőjét is. A legtöbb perben mind a felperesi, mind az alperesi ügyvéd egyaránt képes idézni felsőbirósági kijelentéseket álláspontja mellett. Természetesen minél több az ügy, annál több tanács között kell azoknak megoszolniok. És kétségtelen az is, hogy minél több az ügy, annál kevesebb gondot fordithat a bíróság arra, hogy határozatai minden tekintetben összhangban legyenek egymással. Akik tehát a jogegység megóvása végett engednének minél több ügyet a legfelsőbb birósághoz, azok ezáltal éppen az ellenkező czélt érnék el, mert ez magát a jogegységet még a legfelsőbb bíróságnál is veszélyezteti. A jogegység csak akkor van megóva, ha a Curiának alkalma nyillik egyrészt az eléje kerülő ügyekben a jogelveket gondosan és behatóan kidomboritani, másrészt pedig gondoskodás történik, hogy ezeket a jogelveket a többi bíróság tényleg kövesse. Ennek az álláspontnak megfelelően egyrészt a Curiának biráskodását konkrét perekben meg kell szoritani olykép, hogy csak a legfontosabb ügyek kerüljenek eléje, másrészt pedig lehetőleg ki kell terjeszteni a Curiának azt a hatáskörét, amely szerint a birói gyakorlatban felmerülő eltéréseket és ellentéteket elvi kijelentéssel oldja meg. Ebben az utóbbi irányban nézetem szerint szervezeti intézkedésekre volna szükség, mert a döntvényalkotási jog mai szabályozása nem elégiti ki az igényeket.

A Curia ügykörének megszoritása ellen felhozott az a második érv, hogy a szegény embernek kis ügye reá nézve épp oly fontos, mint a gazdag emberre nézve az ő nagy ügye, szintén nem áll meg. A jogász természetszerüleg abból a szempontból tekinti a biráskodást, hogy a tévedések helyreigazitására soha sincs elég jogorvoslat. Igazságnak kell lenni, bármibe kerüljön is az: ez a jogász hitvallása. De kérdezzük csak meg a munkást, az iparost, a kereskedőt, akik részére a jog nem az absolut igazság, hanem vagyoni érdek, hogy mit akar inkább: lassu és hajszálnyira finom jogszolgáltatást vagy némi csekély hibák árán ügyének gyors elintézését. A válasz nem lehet kétséges. A polgári perhez füződő gazdasági érdekeket a törvénykezés csak olyképp elégitheti ki, ha lehetőleg gyors. És senkinek sem képezi nagyobb érdekét az, hogy gyorsan jusson kielégitéshez, mint a szegény embernek, kis követelésével. Ha azt mondjuk, hogy a szegény ember az ő kis követelésével épp oly alapos, épp oly kimeritő, épp annyi garancziával ellátott peres eljárásra tarthat igényt, mint a gazdag ember az ő nagy követelésével: akkor ezzel egyidejüleg a szegény embert alávetjük mindazoknak a perbeli hosszadalmasságoknak és költségeknek, melyeket a gazdag ember elbir, a szegény ember azonban nem bir el.

Nálunk, ahol a három instantia még közóhaj és ahol az átmenet arra a franczia felfogásra, hogy a jurisdictiónak csak két fokozata van, nagyon nehezen megy végbe, a felebbvitel minden korlátozása bizonyos ellenszenvvel talál-

kozik. Azonban a Curia tehermentesitése végett nincs is szükség annyira a felebbvitel korlátozására, mint a járásbirósági hatáskör kiterjesztésére és a járásbirósági ügyeknek végső fokban a kir. itélőtáblához való utalására. A járásbirósági eljárás a törvényszéki felebbezéssel és a kir. itélőtábla felülvizsgálatával, tehát három foku eljárással oly garanciát nyujt, mely bármely vagyonjogi perben elegendő. Ennél a birósági szervezetnél minden veszély nélkül el lehet venni a Curiától mindazokat a vagyonjogi pereket, amelyeket az el nem bir.

Az irányt, amely felé birósági szervezetünknek és felebbviteli rendszerünknek haladnia kell, a következőkben látom:

1. A járásbirósági hatáskört a vagyonjogi perekben minél inkább tágitani kell.

2. A járásbiróságokat e czélból meg kell erősiteni.

3. A vagyonjogi pereknek lehetőleg csekély részét kell utolsófokban a kir. Curiához utalni. Az utolsófoku biráskodást vagyonjogi perekben rendszerint a kir. itélőtábla gyakorolja, a kir. Curia főfeladata pedig a jogegység fölött való őrködés legyen. *Fodor Ármin.*

A hatásköri összeütközések birósága.

Az uj kormány a hatásköri összeütközések biróságának felállitását is felvette alkotmánybiztositó reformjainak sorába és igy remélhetőleg rövid időn megszünik az a törvényeinkben ideiglenesnek mondott, de már 40 év óta fennálló állapot, mely szerint az államhatalmak megoszlására vonatkozó törvényes szabályok, a birói és közigazgatási hatáskör megtartása felett nem független bíróság, hanem politikai testület: a minisztertanács, tehát a kormányhatalom legfőbb szerve van hivatva őrködni.

Ebből az alkalomból a hatásköri összeütközések elintézésének egy sarkalatos kérdésére óhajtunk néhány megjegyzést tenni. Ez a hatásköri összeütközések elintézésének az alapjára vonatkozó, vagyis az a kérdés, hogy a hatóságoknak, vagy a félnek panasza alapján vagy hivatalból kerüljön-e az összeütközési eset elintézés alá.

A külföldi törvények általában és a mi javaslatunk is * azt a rendszert követi, hogy pozitiv összeütközés esetében csak a hatóság és pedig csak a közigazgatási hatóság érvényesithet hatásköri panaszt, ellenben negativ összeütközés esetében a panasz benyujtásának joga csak a feleket illeti meg.

A hatásköri panasz emelésének jogát ez a rendszer csak a közigazgatási hatóságnak (a Wlassics-féle tervezet a főispánnak, alispánnak, polgármesternek, a pénzügyigazgatónak és a miniszternek) adja meg, a bíróságnak ellenben nem. A panasz emelésének az a hatása, hogy az eljáró bíróság a hatáskör kérdésében azonnal határozni köteles és amennyiben a határozat a birói hatáskört állapitja meg, a folyamatban levő birói eljárás felfüggesztetik és a végrehajtás biztositási intézkedéseken tul nem terjedhet. Ez a felfogás abból az alapból indul ki, hogy a bíróság a jogkereső fél kérelmére vagy a vádló inditványára jár el és igy addig, mig folyamatban nincs előtte az ügy, nincs is hivatva a törvényesen megállapitott hatáskörök érdekében hivatalból lépéseket tenni, de erre szükség sincs, mert ha folyamatba tétetett előtte az eljárás, az ügyet a közigazgatási hatóság elé csak vagy saját határozata, vagy a hatásköri összeütközés birósága utalhatja; a birói hatalom körén tehát avval, hogy a bíróságnak nincs provokálási joga, sérelem nem esik és ezt gyakorlati okok sem követelik.

Ez a rendszer a közigazgatási bíróságról szóló törvényünkben is meg van valósitva, amennyiben az 1896:XXVI. tcz. 131. §-a értelmében a közigazgatási bíróságnak hatásköre ellen a közigazgatási hatóság részéről tett kifogás esetében határoz; határozatáról, ha illetékesnek nyilvánitja magát, a további eljárás felfüggesztésével a minisztert értesiti; a miniszter, ha kifogásához ragaszkodik, a hatásköri összeütközést a minisztertanács elé viszi és mig a minisztertanács az összeütközés kérdésében nem határoz, a közigazgatási bíróság az ügy érdemébe nem avatkozhatik.

Anélkül, hogy ezen törvényi rendelkezés ellen ezuttal szót emelni kivánnánk, nem véljük helyesnek ezt a rendelkezést általánositani és azt a közigazgatási hatóság és a rendes bíróság között felmerült összeütközési esetekre is kiterjeszteni. Az az indok, hogy a bíróság csak kérelemre jár el, a közigazgatási ügyek tulnyomó nagy részében szintén fennáll; a hatásköri összeütközések tárgyát tevő közigazgatási ügyeknek legnagyobb részében az eljárást nem hivatalból, hanem csak a fél kérelmére inditja meg a közigazgatási hatóság és valamint a közigazgatási hatóság hatáskörét csorbitja az, ha a bíróság közigazgatási utra tartozó ügybe avatkozik, éppen ugy csorbitja a birói hatáskört az, ha a közigazgatási hatóság elvonja a bíróság itélkezése elől azokat az ügyeket, amelyeket a törvény a birói eljárás garancziáival kiván körülvenni.

Nem azt akarjuk ebből következtetni, hogy ha közigazgatási uton folyik birói utra tartozó eljárás, a bíróság mint hatóság érvényesitsen hatásköri panaszt, hanem azt véljük helyesnek, hogy amint az összeütközés pozitiv formában felmerül, akár a fél kérelmére, akár hivatalból elintéztessék az. Az elintézésnek azonban nézetünk szerint csak akkor kellene bekövetkeznie, ha már mindkét hatóság akár hatásköri határozattal, akár az ügy érdemében történt intézkedésével az ügy elintézését jogerősen hatáskörébe tartozónak nyilvánitotta. A birói hatáskör hiánya akkor sem igen fogja elkerülni a bíróság figyelmét, ha a közigazgatási hatóság előtte azt nem érvényesiti, mert a feleknek is módjukban van a hatáskör hiányát pergátló kifogás utján érvényesiteni és a bíróság a hatáskört mindig hivatalból is köteles vizsgálni.

A közigazgatási hatóság a fent ismertetett rendszer szerint nem érvényesithet már hatásköri panaszt akkor, ha a bíróság az ügy érdemében jogerős itéletet hozott. Igen gyakran fordul elő hatásköri összeütközés pl. utügyekben, akképen, hogy a sommás visszahelyezési per birósága oly terület birtokába helyezi vissza a felperest, amely a közterülethez és igy a közigazgatási hatóság hatásköre elé tartozik. Minthogy a sommás visszahelyezési pereket a bíróságok gyorsan, esetleg egy tárgyaláson intézik el, ezekben a jogorvoslat is korlátozva van, megtörténhetik, különösen ha a járásbirósági itéletet a felek nem felebbezik meg, hogy a járásbíróság székhelyétől távolabb eső közigazgatási hatóságnak nincs módjában idejében hatásköri panaszt érvényesiteni. Előfordulhat az igen gyakran oly apró, pl. mezei kár ügyekben, amelyekben az eljárást a községi bíróságnál kell megindítani és a községi bíróság itélete elleni felebbezés következtében kerül a járásbíróság elé az ügy. Minthogy a községi bíróság ebből a szempontból közigazgatási hatóságnak tekintendő, az alispán csak akkor érvényesithetne hatásköri panaszt, amikor az ügy már a járásbíróság előtt van és ha a járásbíróság az ügyet gyorsan, egy tárgyaláson be is fejezi, a hatásköri panasz idejében való emelésének és az összeütközés elintézésének lehetősége ily esetekben is ki lenne zárva. Már pedig a pozitiv összeütközést minden esetre el kell intézni, mert nem lehet megtürni azt az állapotot, hogy pl. a közigazgatási hatóság jogerős határozattal valamely utat, mint közutat a közforgalomnak átadjon, a bitóság pedig ezt az utat magánutnak tekintvén, annak birtokába a közigazgatási határozattal szemben egy magánfelet visszahelyezzen és ezt kényszerrel végre is hajtsa, anélkül, hogy ez a konfliktus törvényes uton elintéztessék. Ezért mellőzhetetlen né-

* A hatásköri összeütközések bíróságáról szóló törvényjavaslat. Előadói tervezet. A belügyminiszter megbizásából készitette dr. Wlassics Gyula. Budapesten, 1895.

zetünk szerint a hatásköri összeütközésnek hivatalból való elintézése és pedig az itélet jogerőre emelkedése után is.

Nem véljük helyesnek azt a megoldást sem, mely szerint a negativ összeütközés csak a fél kérelmére legyen elintézhető. A hatásköri bíróság előtti eljárásban, ahol mindig jogkérdéseken és pedig sokszor igen finom és nehéz jogszabályok alkalmazásán fordul meg a hatáskör eldöntése, mindenesetre szükséges az ügyvédi kényszer. De nem szabad felednünk, hogy az összeütközési esetek tárgyát tevő ügyek tulnyomó nagy részben, 100 ügy közül talán 90—95 ügyben szegény embereknek pár forintnyi követeléséről van szó. 10—20 K. mezei kár, cselédbér, cseléd elleni kártérités, iparossegéd követelése, mezei munkabér adja a legtöbbször a hatásköri összeütközések tárgyát. Ezeket a szegény embereket, akik ügyük addigi folyamában mindegyik hatóságnál személyesen járhattak el, nem indokolt arra kényszeriteni, hogy ügyvédet keressenek és az avval járó költségeket viseljék csak azért, hogy megtalálják illetékes fórumukat. Elég baj ezeknek az embereknek már az, hogy hibájukon kivül mindegyik hatóság elutasitja őket maguktól és nem indokolt ezt még azzal is fokozni, hogy az illetékes forum megkeresése még további utánjárásukba és költségükbe kerüljön. Nézetünk szerint itt is helyesebb volna a semmi panaszra okot nem adott mai gyakorlatot fentartani, mely szerint a hatásköri összeütközési esetek hivatalból intéztessenek el. Emellett természetesen az ügyvédi közremüködés, amely nagy ügyekben az ügy alapos elbirálása érdekében feltétlenül kivánatos, nem lenne kizárva.

Dr. Térfi Gyula,
igazságügyminiszteri osztálytanácsos

Franczia törvényjavaslat a halálbüntetés eltörléséről.

A franczia kormány tudvalevőleg javaslatot terjesztett a törvényhozás elé a halálbüntetés eltörléséről. A már ellenállhatatlanná lett abolitionista közvélemény kényszeritette reá, mely legujabban már azzal tüntetett az intézmény ellen, hogy a képviselőház a költségvetésből törölte a hóhér fizetésére vonatkozó tételt.

Guyot-Dessaigne igazságügyminiszter történeti, jogi és bölcseleti szempontból egyaránt figyelemreméltó indokolással látta el a javaslatot, mely igy szól:

I. czikk. A halálbüntetés eltöröltetik, kivétetvén azon esetek, melyekben azt a katonai büntetőtörvények háboru idején elkövetett büntettekre állapitják meg.

II. czikk. A halálbüntetés helyébe életfogytig tartó rabság (internement perpétuel) lép.

III. czikk. A Code pénal 12., 13., 14., 25. és 26. czikkei eltörültetnek.*

A Code pénal 12. és 13. czikkei helyébe a következő rendelkezések lépnek:

12. czikk. Aki életfogytig tartó rabságra itéltetett, büntetése kezdetén hat évet magánzárkában tölt a letartóztatására rendelt fegyházban.

13. czikk. Ha az, aki életfogytig tartó rabságra van elitélve, oly cselekményt követ el, melyre büntett-büntetés alkalmazandó, életfogytig tartó magánzárkára itéltetik.

IV. czikk. A Code pénal 27. czikke következőkép módosul:

27. czikk. Ha az életfogytig tartó rabságra itélt nő kijelenti, hogy teherben van, és ez igazoltatik, csak lebetegedése után állja ki a magánelzárást.

V. czikk. Kormányrendelet fogja meghatározni az életfogytig tartó rabság végrehajtására szolgáló külön fegyházak munkarendjét, beligazgatását és helyét és mindazon rendszabályokat, melyek a jelen törvény végrehajtása és alkalmazása czéljából szükségesek.

*

Az indokolás elsősorban annak kimutatásával foglalkozik, hogy a halálbüntetés ellenkezik az individualisatióval és a modern büntetőjogi politika elveivel. Kifejti, hogy a büntetőjogi szociologia a bünösnek erkölcsi átalakitását, javitását tette a büntetés alapjává; mellőzni kivánja a büncselekmény objektiv mérlegelését s a büntetés automatikus alkalmazását; a bünös nem «jogi lény» többé, hanem ember; szóval: a repressio tana helyébe a præventio elmélete lépett. A büntetés létjogát és korlátait az igazság és a hasznosság határozzák meg: a büntetés csak annyiban jogos, a menynyiben igazságos, csak annyiban szükséges, amennyiben hasznos, csak ugy fogadható el, ha jóvátehető. A halálbüntetés e követelmények egyikének sem felel meg.

Az indokolás azután kimutatja, hogy a halálbüntetés intézménye ellenmondásban van a franczia büntetési rendszer történeti fejlődésével. Az 1810-iki Code szertelen szigora botrányos fölmentésekre vezetett; azért már 1832-ben korlátozta a franczia törvényhozás a halálbüntetést az április 28-án kelt és a Codeba beleillesztett novellával, olykép, hogy kibővitette az enyhitő körülmények ama rendszerét, melyet az 1824 junius 25-iki törvény hozott be. Az 1848 november 4-iki törvény a politikai büntetteket kivette a halállal büntetendők közül; az 1901 november 21-én kelt törvény, a Code 300 és 302. czikkeinek módositásával eltörölte a gyermekölésre nézve.

Az indokolás utal a külföldi törvényhozásokra is. Megszüntették a halálbüntetést: Görögország (1862), Románia (1864), Portugalia (1867), Németalföld (1870), Olaszország (1889), a legtöbb svájczi kanton, a közös svájczi büntetőtörvény tervezete, a san-marinói és a costa-ricai köztársaságok, Brazilia, Venezuella (1903), Norvégia (1904). Azon országokban, a melyekben még eltörülve nincs, a gyakorlat majdnem teljesen kikuszöbölte: Svédországban, Dániában és Németországban igen ritka a halálbüntetés vegrehajtása, Belgiumban tényleg meg van szüntetve (1863 óta nem volt kivégzés), Svájczban is igy kezelik azok a kantonok, a melyek az 1879-iki szövetségi törvény alapján a már eltörölt halálbüntetést visszaállitották.

Franciaországban két jelenségben mutatkozik az abolitionista eszme terjedése: az első az, hogy az esküdtek mind gyakrabban adnak helyet az enyhitő körülményeknek azzal az intentióval, hogy halálbüntetés ne mondassék ki; a másik az, hogy a kegyelem bőséges alkalmazasa folytán a kivégzések száma egyre fogy. Az 5 időnjáró büntett miatt (parricidium, gyilkosság, mérgezes, gyermekölés, gyujtogatás) 1873-tól 1880-ig összesen 5149 vád emeltetett; bünösség mondatott ki 2628 esetben, ezek közül az enyhitő körulmények megállapitasa folytán 2429 bünös kerülte el a halálra iteltetést, maradt tehát 199; ezek közül kegyelmet nyert 131, kivégeztetett 68. A végrehajtások évi átlaga 1881-től 1900-ig 7·15 eset volt, 1901-től 1905-ig csak 1·8 eset.

Az indokolás azután vázolja az abolitionista eszme fejlődését, kezdve Beccarián, kinek Franciaországban az encyclopædisták, Angliában Bentham és Romilly, Amerikában Franklin lettek kozvetlen követői. A tizenkilenczedik század abolitionistái közül a következő sorozatot állitja össze a munkalat: Béranger, Lamartine, Victor Hugo, Lucas, Rossi, Berenger, Ortolan, Hélie, Louis Blanc, Schoelcher, Quinet, Jules Simon, Carmignani, Mancini, Carrara, Mittermaier, Webster, Tallak, Nypels, Thonissen, Haus, Richert, Olivecrona. Rövid vazlatban bemutattatik a kérdés törvényhozási története Franciaországban. A forradalmi parlamentben a büntetőtörvény tárgyalasakor (1791-ben) erősen tamadták az intézményt s a IV. évi brumaire 4-ikén kelt törvény ki is

* E szakaszok a halálbüntetés végrehajtásának módozatait állapitják meg.

mondotta, hogy a halálbüntetés «a közbéke kihirdetése napjától kezdve» eltörültetik, de ez a rendelkezés közismeretü okokból nem lépett hatályba. A X. évi nivôse 8-án kelt törvény már kijelentette, hogy a halálbüntetés fentartatik; a jelenlegi kódex előkészitése alkalmával pedig az államtanácsban már szó sem volt az eltörlésről.

Az 1830-iki forradalom után Tracy és Barthe abolitionista inditványokat terjesztettek elő a törvényhozásban, de gyakorlati eredmény nélkül. 1832-ben, a fent érintett reformtörvény tárgyalása alkalmával, szintén felvetették a kérdést, de az eredmeny ezuttal sem az eltörlés lett, hanem egyezmény a két nézet között. A jury kezébe adták az enyhitő körülmények fölötti döntést s minthogy ez azokat szokásszerüen megállapitotta, a halálbüntetés tettleg meg volt szüntetve.

Nagy abolitionista felbuzdulás volt a képviselőházban 1838-ban, amikor az eltörlést követelő kérvények kapcsán Lamartine mondotta el hires beszédét a reform mellett. Azóta is többször fölvetette a közvélemény, rendesen a törvényhozáshoz intézett kérvények alakjában; igy 1850-ben, 1863-ban, (mikor Jules Favre szólt mellette), 1870-ben, 1872-ben, de mindannyiszor eredmény nélkül. Végre 1882-ben a képviselőház Louis Blanc inditványára figyelembe vette az abolitionista kérvényt, épugy 1888-ban egy hasonló tartalmu inditványt. Ez idő szerint a képviselők részéről két inditvány van a ház előtt; mindkettő azt javasolja, hogy a halálbüntetés helyébe életfogytiglani fegyház lépjen.

A halálbüntetés elleni tudományos érveket a miniszter 7 pontban foglalta össze:

1. *Nem hatályos*, mert azon országokban, ahol eltörülték, nem állott elő büntett-szaporodás;

2. *nincs félemlitő ereje*, mert még senkit sem tartott vissza a büntett elkövetésétől;

3. *nincs erkölcsi hatása*, mert épen a legutóbbi időben tanusitották a kivégzéseknél előfordult botrányos jelenetek, hogy ez a látvány csak vaditja a kedélyeket;

4. *nem szükséges*, mert az államnak ma sokkal jobb eszközei vannak, mint régente a büncselekmények ismétlésének és a szökéseknek megakadályozására;

5. *ellenkezik a javitás eszméjével;*

6. *nem osztható;*

7. *jóvá nem tehető.*

A reform legfontosabb részeinek egyike a halálbüntetést pótló büntetés megválasztása. Némelyek egyszerüen az életfogytiglani fegyházat tennék helyébe, mások e büntetési nemnek egy sulyositott faját akarnák alkalmazni. Az 1832-iki reform, mely a büntettek egy sorozatát kivette a halálbüntetés alól, az 1848-iki törvény, mely a politikai büntetteknél és az 1901. évi törvény, mely a gyermekölésnél mellőzte, az első rendszert fogadta el, amennyiben közönséges büntettekre nézve az életfogytiglani fegyházat, politikai büntettekre nézve a deportácziót fogadta el sulyositás nélkül.

A jelenlegi javaslat az életfogytig tartó rabságot (internement perpétuel) ajánlja pótszerül. Végrehajtása két időszakra oszlanék: 1-ször hat évig tartó magánelzárásra, 2-szor külön büntetőintézetben való letartóztatásra. Az egyszerü fegyház mellőzése elsősorban azzal okoltatik meg, hogy a büntetési nemek fokozottságának a Code-ban elfogadott rendszerét fentartani czélszerü; azért ama legsulyosabb büntettek, melyek most halállal sujtvák, ezentul is külön büntetéssel torlandók meg. A második ok az, hogy a deportáczió a gyakorlatban nem bizonyult kellően elrettentőnek s voltak szabadságvesztésre itéltek, kik büntetésök alatt azért gyilkoltak, hogy deportáltassanak. A javaslatba hozott rabságnak — az indokolás szerint — négy igen hasznos tulajdonsága lesz: a példásság, a végrehajtás bizonyossága, a félemlités és a fokozottság. A 6 évi magánelzárás után az elitélt nappal közös munkára szorittatik, éjjel elkülönittetik. Ha a végrehajtás alatt kriminális büntetéssel járó cselekményt követ el, életfogytig tartó magánelzárás fog ellene alkalmaztatni.

A reform kiterjed a katonai büntetőtörvényekre is, azzal a megszoritással, hogy háboru idejére a halálbüntetés érvényben marad. Közli: *Tarnai János.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Észrevételek a jogorvoslatok használatához a bünvádi eljárásban.

I.

Immár teljes hét éve, hogy a bünvádi perrendtartás érvényben van; elég hosszu idő arra, hogy annak rendelkezései minden irányban teljes megértésre és érvényre juthattak volna. És ez még sem történt meg s talán nem tulságosan koczkáztatott az az állitás, hogy a megértés nagyon sok oldalról még igen fogyatékos.

Magától értetődik, hogy amidőn az eszmék tisztázásához az alábbiakban hozzájárulni kivánok, szemeim előtt egyes-egyedül a szakkörök lebegnek, tehát a bíróságok, ügyészségek s az ügyvédi kar tagjai, mert a bünperekben szereplő laikusokra — az esküdtbiráskodással kapcsolatos rendelkezésektől eltekintve — a bünperrendtartás forgatása s szabályainak megismerése és elsajátitása nem tartozik, bárha a routinnal biró vádlottak között nem ritkán akad olyan is, ki tanuságot tesz arról, hogy a bünperrendtartás labirintusaiban eléggé iparkodott jártasságot szerezni.

A bünvádi eljárást nagyjából három főszakra lehet osztani, u. m. az előzetes eljárásra, a főtárgyalásra s a perorvoslati részre.

A két elsővel nem kivánok most foglalkozni, egyrészt, mert az czikkem keretét meghaladná, másrészt s főleg, mert az előzetes eljárás és a törvényszék előtt tartott főtárgyalás a bünperrendtartás szabályai szerint is megközelitőleg oly módon s oly mederben folyik, mint a régi eljárási gyakorlat idejében, mely ugyancsak ismerte a nyomozást, vizsgálatot, vádinditvány neve alatt a vádiratot, a vádhatározatot, főtárgyalást, sőt sajtóügyekben az esküdtszéki biráskodást is. Lényeges ujitást tehát a per ezen szakaiban a bünperrendtartás nem honositván meg, a bünperben szereplők ezekben a szakokban már kezdettől fogva ismert csapásokon mozogtak s nem volt szükségük eddig ismeretlen, a régiektől teljesen eltérő uj fogalmakkal megbarátkozni s dolgozni.

Nem igy azonban a jogorvoslati eljárásban. E téren a bünperrendtartás a régi rendszerrel teljesen szakitva, merőben uj rendszert honositott meg. Teljesen szétosztotta s élesen elkülönitette a két felsőbiróság hatáskörét, a jogorvoslatot a ténykérdésben kizárólag a kir. táblára szoritván, még a kir. Curiát egyedül a jogkérdés felülvizsgálatára korlátozta.

És ezt a törvényhozás egészen indokoltan rendezte imigy, mert nem lehetvén tagadni, hogy sok okoknál fogva a ténykérdés biztos megállapitása már a másodbiróságnál is jelentékenyen több nehézségbe ütközik, mint a törvényszék előtt, ezek a nehézségek a kir. Curiánál még hatványozott mértékben jelentkeztek volna s a kir. Curia minden törekvése a ténykérdést akkor megnyugtatóan megoldani, amidőn annak megoldásával már két biróság kudarczot vallott, csak meddő maradhatott volna.

Joggal várhatta ezenfelül a törvényhozás azt is, hogy a perorvoslati jognak ilyetén szabályozása következtében a kir. Curia jelentékenyen tehermentesittetni fog, amit, tekintve ezen legfelső bíróságunk köztudomásu szakadatlan küzdelmét a hátralékokkal, elsőrendü kivánatnak kell tartani éppen az igazságszolgáltatás érdekében.

Sajnos, most már világosan áll, hogy ezen utóbbi czélt a törvényhozás nem érte el, nem pedig azért, mert a Curia jogsegélyének az igénybevételénél a bünvádi eljárás terén, egy merőben helytelen, a törvényhozás üdvös szándékát végleg illusoriussá tevő s eléggé nem ostorozható gyakorlat fejlődött ki ugyannyira, hogy a kir. tábláktól a kir. Curiához kerülő bünperek megdöbbentően nagy részében a védelem a ténykérdést kivánja a kir. Curia által felülvizsgáltatni s javára eldöntetni.

Ez a kárhozatos, a törvény világos rendelkezését figyelmen kivül hagyó s a büntető igazságszolgáltatás menetét nagy mér-

tékben bénító gyakorlat az, mely a tollat a kezembe adja abban a reményben, hogy a gyakorlat idevonatkozó viszásságainak a feltárásával, hacsak kis mértékben is, az illető tényezőket az alaptalan s meddő jogorvoslatok használatától sikerülni fog visszatartani.

Mert hiszen nyilvánvaló s bővebb kifejtést nem igényel, hogy ha a vádlottnak olykor érdeke is a bünper befejezését késleltetni — bár itt is áll, mint a foghuzásnál, hogy az elkerülhetlen bajon és szenvedésen legjobb lehető gyorsan tulesni — az ilyen mesterséges késleltetést az igazságszolgáltatás az egész vonalon károsan érzi, mert meddő munkára kényszeriti a kir. Curiát, melynek munkaerejére a polgárok valódi s igazságos érdekei vannak utalva, s az összes polgári és bünvádi perek elintézése hátráltatást szenved az alaptalan perorvoslatoknak a legfőbb bíróságra való zúdulása által.

Már az eddigiekből is folyik, hogy czikkemben a felfolyamodás kérdésével épp oly kevéssé kivánok foglalkozni, mint az ujrafelvétellel és igazolással, hanem észrevételeimet kizárólagosan a felebbezésre és semmiségi panaszra korlátozom és pedig a törvényszékhez tartozó eljárásban, kitérés nélkül a járásbirósági ügyekre.

Tudjuk, hogy felebbezésnek helye van törvényszéki itélet ellen a kir. táblához, semmiségi panasznak pedig a kir. tábla itélete ellen a Curiához. Ez elemi dolog, s szinte feleslegesnek tetszhetik, hogy ezt felhozom. De amidőn azt tapasztalni, hogy a törvényszék előtti főtárgyaláson akárhányszor közbeszóló végzések miatt szinte dobálódznak a semmiségi panaszokkal, s ilyen semmiségi panaszokat a kir. törvényszék végzésileg elfogad s az itéletek ellen is fordulnak elő semmiségi panaszok, akkor mégsem mondható feleslegesnek erre a viszásságra rámutatni s egyszersmind kimutatni, hogy ez a viszásság miféle talajból fakad.

Fakad a BP. 382. §-ának abbeli meghatározásából, hogy felebbezés az itélet rendelkező része s indokolása, továbbá a főtárgyaláson és itélethozatalnál felmerült semmiségi ok miatt is használható, amiből sokan aztán azt látszanak következtetni, hogy a semmiségi ok csak semmiségi panasz alakjában érvényesithető.

Aki azonban csak egyszer figyelmesen elolvassa a megelőző 381. §-t, az egy pillanatig sem lehet kételyben aziránt, hogy törvényszéki főtárgyaláson semmiségi panaszt még csak emliteni is tilos.

A felebbezés eseteit a 382. §. igen helyesen két csoportra osztja; az egyik a ténykérdésen sarkal, a másik semmiségi okon alapszik.

Egy igen trivialis, de typikus példával igyekezem megvilágitani a kérdést: a vád lopásra irányul; vádlott védelme abban merül ki, hogy nem ő követte el a lopást, mert hiszen a helyszinen sem volt.

Ha a biró ezen védekezésének nem ad hitelt, s őt marasztalja, akkor felebbezésnek van helye a ténykérdésben s akkor a felebbezési nyilatkozat a lehető legegyszerübb: felebbezek a bünösség kimondása miatt — sőt a tudatlan vádlottak igen helyesen akként jelentik be felebbezésüket, hogy ártatlanok. Ebben az esetben hivatkozásnak semmiségi okra teljességgel nincs helye, mert hiszen azt, hogy a vádbeli cselekmény lopás volt-e vagy sem, a védelem nem is tette vita tárgyává. Ez is elemi dolog, mégis a védőnek a hivatkozása ilyen esetben a BP. 385. §-ának 1. *a)* pontjára meglepően gyakori, a közvádló részéről ellenben felmentés esetén alig fordul elő.

A semmiségi okokat a BP. 384. és 385. §-ai sorolják fel.

Felebbezésnek lehet helye ily semmiségi ok alapján is, és pedig egyedül, ha a ténykérdés nem vitás, vagy kapcsolatosan a ténykérdésben való felebbezéssel.

Az alaki semmiségi okok közül egyedül a 9. pontban felsorolttal kivánok lehető röviden foglalkozni, és pedig azért, mert ez a semmiségi ok a perfelek közremüködése nélkül nem érvényesülhet s mert alig kerül fel valamire való bünügy a kir. táblára, amelyben ez a semmiségi ok ne szerepelne.

Rendesen kétféle gravament igyekeznek a felek ezen perorvoslat utján orvosoltatni; az egyik a tanuknak esküre bocsátása vagy nem bocsátása, a másik a bizonyitás kiegészitésének a megtagadása.

Hogy ennek a perorvoslatnak a használata milyen formában történjék, az a már felhivott 381. §., továbbá a 426., 300. §-ok és a 384. §. utolsóelőtti bekezdésének az összevetéséből lesz nyilvánvaló; ennek daczára azonban tapasztalható, hogy a perorvoslat használata igen kevés kivétellel merőben hibás formában és pedig imigyen történik: «e végzés ellen a BP. 384. §-ának 9. pontja alapján semmiségi panaszt jelentek be», mely hibára, sajnos, nagyon sok esetben a bíróság ráduplázs a semmiségi panaszt végzésileg elfogadja, az itélet ellen a felebbezést pedig aztán imigy jelentik be: «felebbezek ezért meg ezért s a főtárgyaláson bejelentett semmiségi panaszomat fentartom».

Az imént megjelölt törvényszakaszokból kitünik, hogy törvényszéki itélet ellen semmiségi panasz egyáltalán nem használható, de még az is és pedig a 300 §-ból, hogy főtárgyaláson közbeszóló végzés ellen felfolyamodás nem használható, felebbezés még kevésbbé, mert felebbezésnek csak itélet ellen van helye s igy a közbenszóló végzés ellen nem lehet legott perorvoslatot használni, hanem a neheztelő perfél a 384. §. utólsóelőtti bekezdése szerint csak bejelentheti, hogy majdan az itélet ellen a közbenszóló végzésben rejlő sérelem miatt is fog a 384. §. 9. pontja alapján felebbezést használni; ezt a bejelentést ugyan a főtárgyalási jegyzőkönyvbe kell venni, de arra sem az elnök, sem a bíróság sem elfogadólag, sem elutasitólag nem nyilatkozhatik. Az itélet ellen használt felebbezés keretébe tartozik aztán annak a kijelentése, hogy a felebbezés egyebek mellett a 384. §. 9. pontbeli s már a főtárgyalás közben bejelentett semmiségi ok miatt is történik.

Kivánatos volna, hogy a főtárgyalást vezető elnök azon perfeleket, kik a BP. terminologiájával vagy nincsenek tisztában, vagy azt semmibe se veszik, a fentiek értelmében kioktassák s a főtárgyalási jegyzőkönyv megszerkesztését is ebben az irányban ellenőrizzék, hiszen az emberi tudás minden ágában lényeges szerepet játszik a terminologia s ennek tiszta megóvásához fontos érdekek füződnek.

De tovább megyek s állitva, hogy ezen perorvoslat helyes formába öntésénél is üdvösebb lenne, ha a felek ezzel a perorvoslattal ritkábban, sőt elenyészően ritkán élnének.

E jogorvoslat az esetek tulnyomó számában a tanuk meghiteltetésének vagy a bizonyitás kiegészitésének a tárgyában szokott használtatni; használata mindenik esetben, ugyszólván felesleges.

Lássuk elsősorban a meghiteltetés kérdését. Itt a felebbezés két irányban történhet; azért, mert az eskürebocsátás megtörtént vagy azért, mert megtagadtatott.

Ha megtörtént, nincs az a jogorvoslat, mely az egyszer elhangzott esküt a világból kiküszöbölhetné. Mi értelme lehet tehát itt a felebbezésnek? Csak az, hogy a vallomás ne vétessék figyelembe és pedig akár a vallomás belső tartalma, akár a tanunak személyes körülményei miatt. Ezzel a kivánsággal azonban járulhatni királyi táblához minden semmiségi ok hivatkozása nélkül is s ily értelmü felebbezésnek — mely a ténykérdés keretében mozog — éppenséggel nem feltétele a 384. §. 9. pont felhivása.

Ugyanez áll az ellenkező esetben is, ha t. i. az a gravamen, hogy a tanu nem bocsáttatott esküre.

A BP. sohasem mondja, hogy a tanu vallomásának csak akkor adható hitel, ha arra az esküt letette, de még kevésbbé mondja, hogy az az eskü letevése után feltétlen hitelt érdemel; ilyféle rendelkezés merőben összeférhetetlen volna a bizonyitékok szabad mérlegelésének az elvével, amelyen manapság már minden modern perrend, büntető, ugy mint polgári, nyugszik. És az is bizonyos. hogy számos bünügy nyer eldöntést oly vallomások alapján, melyekre a tanuk esküt nem tettek, amidőn a vádtanács a vádirat elutasitásával az eljárást a BP. 264. §. 6. p. alapján megszünteti, valamint az is, hogy sok itélet nyugszik esküvel meg nem erősitett s a BP, 313. §-a értelmében csak felolvasott tanuvallomásokon.

Mindez tehát eléggé támogatja azt a felfogást, hogy a tanuvallomás figyelembevételének nem feltétele az esküre bocsátás. Ha mégis a BP. akként rendelkezik, hogy a tanuk vallomásaikra megesketendők, s a tanukat az eskü letételére érzékeny büntetéssel szoritja, ugy ebből nem az következik, mintha az esküvel meg nem erősitett tanuvallomás az figyelembe vehető nem volna, ami ismét a bizonyitékok szabad mérlegelésének az elvét sértené, hanem az eskürészoritásnak oka az, hogy a büntető perrendtartásnak a tanuskodásról szóló rendelkezéseit összhangba kellett hozni a Btk. 213. és 215 §§-val, amelyek a hamis tanuzás büntethetőségét a letett eskühez kötik.

A felek tehát akkor sem szorulnak a 384. §. 9. pontbeli perorvoslatra, ha kivánságuk daczára a törvényszék a BP. 321. vagy 222. §. alapján a tanu meghiteltetését megtagadta

és pedig annyival kevésbbé, mert ezt a megtagadást a puszta felebbezéssel a ténykérdés eldöntése tárgyában orvoslás elé lehet vinni, amidőn a kir. tábla a BP. 402. §-a alapján ha szükségét látná a tanu meghiteltetésének, azt hivatalból is elrendelheti.

A most kifejtettek értelmében határozott rendelkezést is tartalmaz a BP. és pedig a 384. §. 3. bekezdésében, amely szerint a 384. §-nak 9. pontbeli semmiségi ok nem érvényesithető, ha nyilvánvaló, hogy a tanu megesketése, vagy a megesketés mellőzése az itéletre nem volt befolyással. Hogy pedig nem az eskü kivétele, avagy mellőzése az, mely az itéletre befolyást gyakorol, hanem a tanu vallomásának a tartalma, avagy annak személyes viszonyai, azt a fentiekben már kifejtettem.

Ép ugy, mint a tanuk megesketése tárgyában, az inditványozott bizonyitás kiegészitése tárgyában sem indokolt a 384. §. 9. pontjának felhasználása, mert a puszta felebbezés a ténykérdésben már elegendő arra, hogy a kir. tábla a 402. §. értelmében és pedig spontán a bizonyitás kiegészitését akár a perfél által a főtárgyaláson már inditványozott, akár önmaga által szükségesnek felismert irányban elrendelje; továbbá mert minden semmiségi okra fektetett felebbezés nélkül is a 393. §. megadja a jogot, egészen a másodbirói itélet meghozataláig a bizonyitás-kiegészités kivánatára.

Ha mindezeket a perfelek, különösen a védelem, mely a 384. §. 9. pontot előszeretettel koptatja, szemelőtt tartanák, sok felesleges munkától kimélnék meg önmagukat is, a bíróságokat is! *Eördögh András.*

A perujitás kérdéséhez.

A büntetőjog nevezetes esetei, mint a Dreyfus, Köteles, Szentpéteri ügyek ujrafelvételének viszontagságai, az anyagi igazság érvényre jutásának nehéz küzdelmei gondolkodóba ejtik a jogászt, vajjon a perrendtartások perujitási rendszere elegendő biztositékot nyujt-e az anyagi igazság kideritésére, vagy csak törvényalkalmazó gépezet-e, melynek kerekei bünöst és ártatlant egyformán morzsolnak össze?

Törvény és judikatura számos hézagot mutat.

Elsősorban nincs perjogi oltalom a birónak fegyelmi eljárás alá eső olyan cselekményei ellen, melyek az ügyvesztéseget okozták. A biró kártéritési kötelezettsége nem pótolhatja a peres jogviszony helytelen eldöntéséből származó erkölcsi és anyagi hátrányokat.

Nincs továbbá oltalom a birónak sem jogi, sem ténybeli tévedéseivel szemben.

A jogi tévedések jogerősségét védi a joggyakorlatnak az a dogmaszerüen állandó tanitása, hogy a jogkérdés ujitott perben vita és megbirálás tárgyává többé nem tehető.

Ennek a gyakorlatnak nincs törvényes alapja, mert ha a perujitásnak egyáltalában helye van, a perrendtartás 320. §-a a per érdemleges eldöntését rendelvén el és minden követelés, ellenkövetelés és bizonyiték előadását megengedvén: teljesen uj itéletet lehet hozni; és ha itt valamely jogi tévedés kiderül, nincs törvényes ok, mely a bíróságot a korábbi téves álláspont fentartására kényszeritene. Hogy kiáltó példákat hozzak fel, ha az alapperben az elsőbiróság jogerőre emelkedett itéletében kimondaná, hogy a biztositási szerződésből eredő igények vagy a szövetkezet hitelezőinek a szövetkezeti tagok ellen azok felelőssége alapján fennálló igényei nem egy, hanem 32 év alatt évülnek el, ha megállapitaná, hogy az idegen kézzel irt nem kiváltságos magánvégrendelet érvényességéhez három tanu is elégséges, stb.: vajjon kötve volna-e a Curia az ujitott perben az alapper birájának téves jogi megállapitásához?

Vagy ha az alapper és ujitott per lefolytatása között megváltozott valamely kérdésben a birói gyakorlat, amint pl. homlokegyenest megváltozott egy időben a tőzsdejáték kifogásának megengedhetőségére nézve, a bizományossal szemben, vagy leszámolás és váltónak fizetésül adása esetében: vajjon helyes lesz-e, ha ugyanaz a bíróság az uj perekben az uj, az ujitott perekben a régi gyakorlat jogi álláspontját követi?

Még nehezebb azonban a helyzet, ha a bíróság tényekben tévedett. Például, ha a tanu vallomását homlokegyenesen ellenkezőleg értelmezi, mint ahogyan tényleg vallott — ami könnyen megtörténhetik, ha a tolmács helytelenül forditja le a vallomást; vagy — hogy megtörtént eseteket idézek, — ha a biró megállapitja, hogy felperes az alperesnek bizonyos kiadásait a becsatolt levelezés szerint elismerte, holott a levelezésből éppen a kifogásolás tünik ki, vagy ha azt állapitja meg, hogy a végrendeletet a törvényben előirt számu tanu irta alá, holott azok száma kevesebb a törvényesnél.

Perjogunk az ilyen ténybeli tévedésekkel szemben semmiféle oltalmat sem nyujt. A biró ellen netán inditható fegyelmi eljárás pedig még siker setén sem ad jogokat a pernyertes ellenféllel szemben. A jogaiban ekként sértett félnek nem marad más hátra, mint valamelyes módon uj bizonyiték alapján perujitást kérni és annak keretében a helytelen ténymegállapitás megdöntésére törekedni. De mindig kérdés, sikerül-e ez neki?

Az ügyvédi mulasztás alapján kért perujitást is szükkeblüen alkalmazza gyakorlatunk.

Különösen kizárja mindazokban az esetekben, melyekben igazolásnak van, vagy lett volna helye. Igy nem adott helyt az 1881 : LIX. tcz. 69. §-ának 1. pontja alapján a perujitásnak, ha az ügyvéd az ellenirat előterjesztésére a kitüzött határidőben meg nem jelent (804/1884), ha periratának beadását (5454/1883), az eskületételre való készség bejelentését (8228/1888) vagy a felebbezést (1889 I. G. 134.) elmulasztotta; ha a szóbeli tárgyaláson meg nem jelent (1897. I. G. 442.); sőt a régibb gyakorlat — tévesen — akkor sem adott helyt ügyvédi mulasztás alapján a perujitásnak, ha az ügyvéd az ellenfél részéről kinált főesküt sem el nem fogadta, sem vissza nem kinálta. (7586/1886.); az ujabb judikatura azonban ettől eltért.

Az ilyen gyakorlat akkor sujtja a felet, ha tévesen igazolás helyett perujitással élt és ez alatt az igazolási határidőt elmulasztotta; vagy ha képviselőjének mulasztása alapján az igazolásnak hely nem adatott.

Ennél még szigorubb értelmezése az ügyvédi mulasztás alapján kért perujitásnak a *Dtár* IV. folyam, VI. kötetében 158. sz. a. közölt eset, mely perujitási rendszerünk összes bajait feltárja.

Az egyik fiókvégrendeleten csak három tanu volt aláirva. Felperes az alapperben a végrendeletet alaki kellékek hiánya miatt támadta meg, de nem hozta fel, hogy a végrendelet az 1876 : XVI. tcz. 1. §-ának *b)* pontjában előirt négy tanu aláirásának hiányában is érvénytelen.

Az alapperben megállapitotta a bíróság, hogy a végrendelet a törvényszabta alaki kellékekkel bir.

Felperes megujitotta a pert az 1881 : LIX. tcz. 69. §-ának 1. pontja alapján, abban találva ügyvédjének mulasztását, hogy az az alapperben a végrendelet alaki érvényességét az 1876 : XVI. tcz. 1. §-ának *b)* pontja alapján is meg nem támadta, tehát, hogy az alapkeresetet nem fektette arra a jogalapra is, hogy mivel a végrendeleten csak három tanu szerepel, az nem felel meg a törvényes kellékeknek.

A kir Curia ezt a mulasztást nem vonta az 1881 : LIX. tczikk 69. §-ának 1. pontjában emlitett ügyvédi mulasztás fogalma alá, «mert a perujitási kereset jogorvoslat lévén, annak, mint ilyennek más jogalapja nem lehet, mint az alapkeresetnek; miből folyólag az alapperben vesztes felperes csakis az alapkereset jogalapjára döntő befolyással birt ügyvédi mulasztás alapján élhet perujitással, vagyis az alapperben eljárt ügyvédnek olyan mulasztása miatt, amely szerint ez az alapkereset jogalapját bizonyitó valamely rendelkezésére bocsátott bizonyitékot elő nem terjesztett, avagy valamely, a jogalapot támogató ténybeli állitást kellő helyen meg nem tagadott.» Az ügyvédnek vitatott mulasztása pedig ily mulasztásnak nem tekinthető.

Ime, elsősorban az alapperbeli bíróság ténybeli és jogi tévedéseinek példája.

Tény ugyanis, hogy a fiókvégrendeleten csak három tanu lévén aláirva, az az 1876 : XVI. tcz. 1. §-ának *b)* pontja értelmében érvénytelen.

Már most vagy jogi tévedés volt az, hogy az alapper birósága ezt a kellékhiányt azért nem vette figyelembe, mert az a keresetben külön fel nem hozatott; vagy ténybelileg tévedett, hogy a kellékhiányt nem észlelte.

Jogilag téves a döntés, mert a kereset jogalapja az, hogy a végrendelet alakilag érvénytelen. Ténybeli alapja az, hogy minő érvényességi kellékhiányokban szenved. Ha a keresetben ez a jogalap meg van jelölve, a bíróság előtt fekvő tényállást a végrendelet tartalmazza és igy a végrendelet érvényessége vizsgálat tárgyává teendő.

A birói gyakorlat is azon az állásponton van, hogy «azon

végrendeleti hiányok tüzetes megjelölésének elmulasztása, melyek miatt annak érvénytelenitése kéretik nem állhat utjában annak, hogy a végrendelet érvényesnek vagy érvénytelennek elfogadtassék.» (*Dtár* u. f. XX. 33.)

Ennek a gyakorlatnak helyességét az anyagi jog szempontjából is támogatja a következő megfontolás:

Ha az alakilag hiányos végrendeletet az érdekeltek nem kifogásolják, érvényesnek elismerik, annak alapján osztályt ejtenek meg: joggal lehet vélelmezni, hogy a végrendelkező akaratát a végrendelet kellékhiányai daczára is tiszteletben kivánják tartani.

De ha valaki alaki kellékek hiányából megtámadja a végrendelet érvényességét, az a vélelem, hogy akarata a végrendelet megdöntésére irányul és nem lehet róla azt feltenni, hogy az egyik kellékhiányt, melyet kifejezetten fel nem emlitett, elengedi, mig egy másik kellékhiány alapján a végrendelet érvénytelenségét kéri kimondani.

Voltaképpen tehát tényállitásnak elegendő is volna annak előadása, hogy az érvényesség tekintetében megtámadott végrendeletnek milyen az alakja és a tartalma; a végrendelet hiteles szövegéből a törvényt alkalmazó bíróság megállapithatja, hogy bir-e a végrendelet a törvényben előirt alaki kellékekkel.

Nézetem szerint tehát, ha a végrendeletnek valamely kellékhiánya a keresetben kifejezetten nem is emlittetik fel, de a kereset a végrendelet alaki érvénytelenségének kimondására irányul; jogilag téves az a megállapitás, hogy ez a kellékhiány elbirálás alá nem vehető és hogy a megtámadott végrendelet alakilag érvényes, midőn az észlelhetőleg alakilag nyilvánvalóan érvénytelen.

Joggyakorlatunk ez ellen semmiféle orvoslást nem enged; különösen nem engedi ezt a perujitás keretében ujra vita vagy eldöntés tárgyává tenni.

Ha pedig az alapper bírósága nem helyezkedett az emlitett jogi álláspontra, akkor abba a ténybeli tévedésbe esett, hogy nem vette észre, hogy a végrendeletet csak három tanu irta alá és nem vonta le ebből a tényből a jogi következtetést.

A perrendtartás ennek a bírói tévedésnek reparálására sem nyujt módot.

De hogyan áll a kérdés a perujitás szempontjából a mai perjog alapján?

Véleményem szerint az ügyvédi mulasztás alapján kért perujitásnak helyt kellene adni, mert a perujitási kereset nincs más jogalapra fektetve, hanem ugyanazon a jogalapon nyugszik, mint az alapkereset, t. i., hogy a végrendelet alaki kellékek hiányában érvénytelen. Hogy melyek a fenforgó kellékhiányok, az már ténykérdés, nem jogalap kérdése. Ha sem a bíróság nem észlelte, sem a felperes fel nem hozta periratiban azt a döntő ténykörülményt, hogy a végrendeten nincs kellő számu tanu aláirva: akkor az ügyvéd kétségtelenül mulasztást követett el azzal, hogy nem tárta fel a tényállást ugy, hogy az kellően megvitatható és eldönthető lett volna. Igy mindenesetre megnyugtató módon orvosolható lett volna az alapperben elkövetett tévedés.

Nem sértené ez a döntés a perrendtartás 319. § át sem, mert a perujitási kereset is ugyanazt a kérelmet tartalmazza, mint az alapperbeli kereset.

Az ismertetett határozat uj keresetnek tekinti a perujitási keresetet. De ezen az alapon is elutasitja, mert felperes az előző perben a végrendeletet alaki kellékek hiánya miatt kérvén érvénytelennek kimondatni, köteles volt mindazokat a nyilvánvaló és már akkor is felismerhető alaki kellékhiányokat, melyek az érvénytelenség megállapitását maguk után vonhatják, alapkeresetében felsorolni. Minthogy pedig a végrendeletnek az az alaki hiánya, hogy azon csak három tanu szerepel, magából a végrendeletből szembetünően nyilvánvaló s ekként felperesnek feltétlenül módjában állott, hogy azt már alapkeresetében érvényesithesse és minthogy ezt az alapkeresetben ennek daczára sem érvényesithette: a végrendelet alaki érvényét a jelzett alapon ujabb keresettel többé meg nem támadhatja.

E jogi álláspont ellen szóló érveimet már fentebb kifejtettem. Nézetem szerint a bíróság előtt is szembetünően nyilvánvaló volt az alapperben az alaki kellékhiány, tehát észlelnie kellett volna.

A bíróság is tévedett, midőn azt észlelni elmulasztotta, éppugy, mintha nem vette volna észre, hogy a váltónak valamely lényeges kelléke hiányzik. A különbség csak az, hogy a váltónál hivatalból, a végrendeletnél az érvénytelenitési kereset folytán kellett volna a kellékhiányokat észlelnie.

A birói tévedés hátrányainak a félre háritása és a törvényes jogorvoslati módoknak korlátozása az anyagi igazság rovására megy.

Az uj perrendtartási javaslat az ügyvédi mulasztás alapján való perujitást nem ismeri. (567. §.) A perujitás keretében ott sem lehetne az itt jelzett bajokon segiteni; de a szóbeliség szabadabb formái (182., 228. és 229. §§.) biztositékot nyujtanak arra, hogy a tényállás és a kérelmek az alapperben kimeritően tisztáztassanak és tévedések elkerültessenek.

Dr. Gallia Béla.

Különfélék.

— **A Jogtudományi Közlöny szerkesztőségében** Fayer László halála folytán személyi változások történtek. A lap főszerkesztője dr. Dárday Sándor, társszerkesztője dr. Fabiny Ferencz, felelős szerkesztője dr. Balog Arnold lesz.

A lap iránya semmi módosulást nem szenved.

A lapunk mellékletét képező Döntvénytár, melynek századik kötete a folyó évben jelent meg, 1907 elejével gyökeres átalakuláson megy át, de egyszersmind ki is bővül.

A jövő év elejétől kezdve ugyanis Döntvénytárunkat négy önálló részben kapják lapunk olvasói, amennyiben fölváltva két iv magánjogi, két iv hiteljogi, két iv büntetőjogi és két iv közigazgatási és pénzügyi Döntvénytár jelenik meg lapunk külön mellékleteként. A magánjogi Döntvénytár szerkesztését *Gottl Ágost* curiai tanácselnök, a hiteljogi Döntvénytár szerkesztését *Fabiny Ferencz* ny. kir. itélőtáblai elnök, a büntetőjogi Döntvénytár szerkesztését *Balogh Jenő* egyetemitanár, a közigazgatási Döntvénytár szerkesztését *Marschalkó János* törvényszéki biró vállalta magára.

Mindenik rész teljesen önálló egész és külön-külön rendszeres és betürendes tárgymutatókkal fog felszereltetni, ugy hogy az év végén *négy kötetben 100 ivnyi* terjedelmü határozatgyüjtemény áll olvasóink rendelkezésére. Ebben a négy kötetben a kir. Curia, a kir. táblák és a törvényszékek mint felebbezési bíróságok határozatai mellett helyet foglalnak a közigazgatási bíróság, a minisztertanács és az egyes szakminiszteriumok elvi jelentőségü döntései.

— **Fizetésrendezés.** A birói és ügyészi szervezet némely módositásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása kapcsán az igazságügyminiszter kiemelte a néptanitók, vasutasok és birák helyzete javitásának szükségességét, a vallás- és közoktatásügyi tárcza költségvetésének tárgyalása alkalmával pedig Apponyi Albert tette azt a kijelentést, hogy «három kategoriája van a fizetésjavitást igénylőknek, akik különösen figyelembe jönnek: a néptanitók, vasutasok és a birák». Az igazságügyminiszter konstatálta, hogy a vasutasok fizetésrendezése 12 millió koronába fog kerülni, a néptanitóké 7—8 millióba, a birákra pedig 1908. évig 1,700.000 korona, 1908-tól kezdődőleg 3,400.000 korona vétetik fel a költségvetésbe. Nem tudjuk, hogy ez a 3,400.000 korona hogyan fog megoszlani az igazságügyi tárcza egyes czimei között és hogy mennyi jut belőle az elsőfolyamodásu birákra, akik legjobban rá vannak szorulva a fizetésjavitásra. Az sem világos előttünk, hogy a miniszter 1908-ra feltétlenül tervezi-e ezt a fizetés-emelést, avagy pedig — amint erre czélozni látszott — az uj peres eljárással kapcsolatos birói szervezet módositásával junktim. Ezekről az előttünk ismeretlen tervekről tehát ma nem beszélhetünk. Azt azonban konstatálhatjuk, hogy a miniszternek az 1906-ik és 1907-ik évekre vonatkozó adatai nem voltak egészen reálisak. Az 1,700.000 korona kiszámitásánál a miniszter elsősorban számitásba vette azon 374.857 koronát, amely az 1906 év második felére utalványozatott, amely tehát az 1907. évben 749,714 koronát tesz ki, Csakhogy ez nem csupán a birói karnak jutott kedvezmény, (tehát nem elismerése a birák különleges helyzetének),

hanem az összes állami tisztviselőknek fizetésrendezésével kapcsolatosan állittatott be az igazságügyi tárczába. Ebből az összegből is azonban alig egy ötödrész jutott a bíráknak, mert a nagy rész a régen szolgáló kezelőhivatalnokok, telekkönyvvezetők, szolgák, börtönőrök fizetésjavitására jut. Második tételként emlitett a miniszter 526,940 koronát, amely uj állások rendszeresitésére és előléptetésekre vétetett fel a költségvetésbe. Ez az összeg sem jutott a maga egészében a birói karnak, mert ebben benne van a joggyakornokoknak előirányzott nagyobb segélydij, az aljegyzőknek jegyzőkké, segédtelekkönyvvezetőknek telekkönyvvezetőkké való kinevezésére szükséges összeg is. A többi részét az 1.700,000 koronának a Széll-féle javaslat végrehajtása teszi szükségessé, amelyre nézve csak azt konstatáljuk, hogy mig más miniszteriumok a Széll-féle javaslatot a maga egészében végrehajtották, addig az igazságügyi tárcza keretében ez nem történt meg, mert az albirói állások közül a Széll-féle javaslat szerint 240-nek kellett volna birói állássá rendszeresittetnie, holott csupán 74 állással történt ez meg.

Ez a fizetésrendezési actió nem elégiti ki az elsőfolyamodásu birák jogos igényeit, mert meghagyja továbbra is a 9 és fél éves albirákat, de nem is felel meg a birák különleges helyzetének, amelyet pedig két miniszter is, mint méltánylandót elismert.

— **A Btk. novellája tárgyában** az igazságügyminiszteriumban január 4-én szakértekezlet lesz. A négy tárgyra kiterjedő, 9 szakaszból álló novellával az igazságügyi kormány a törvény legégetőbb hiányain kiván segiteni.

— **Jogélet a kir. közgazgatási bíróságnál.** Wlassics Gyula a kir. közigazgatási bíróság uj elnöke, aki hivatala elfoglalása óta a bíróság általános közigazgatási osztálya két tanácsában elnököl, ujabb időben a bíróság pénzügyi osztálya itélkezésére is kiterjesztette szakszerü müködését. Elsősorban arra törekszik, hogy lehetően csökkentse az ellentétes döntéseknek azt a nagy számát, amely ez osztályban az azonos jogi természetü ügyek elbirálásánál lábra kapott. Most jelzett czélja elérhetése végett hivatala elfoglalása után rövid idővel összeallitotta az ellentétes elvi határozatokat, azután kikérte azokra a másodelnök és a tanácselnökök véleményét, most pedig az elnökökből és minden tanács két-két birájából álló értekezleteken beható megbeszélés tárgyává teszi az ellentétes elvi álláspontokat. Ez értekezleteket ő maga vezeti és több elvi ellentétre nézve sikerült máris elérnie, hogy ezek nemcsak megszünjenek, hanem az igazi jogászi felfogás irányában simuljanak el.

— **Szervezeti változás az igazságügyminisztériumban.** Az igazsagugyminiszter a minisztérium harmadik ügyosztályából két önálló osztályt szervezett. A harmadik osztály ügykoreben meghagyta a buntetőjogi természetü ügyeket és az uj (hetedik) ugyosztály keretebe utalta a büntetés-végrehajtasi ügyeket. Az uj ügyosztály fontosabb feladatai: a büntetés végrehajtásanak iranyitása és ellenorzése, a fiatalkoruak országos letartóztatási intézeteinek szervezese, a büntetendő cselekmények megelőzését czélzó intézmények szervezese és az egész patronage-ügy figyelemmel kisérése. A regi osztály vezetője Kiss Gyula, min. tanácsos marad. Az uj osztály élére Rickl Gyula, min. tanácsos kerül, akinek kiváló szakképzettségétől és kipróbált munkaerejétől méltán varhatjuk ezeknek a nagy horderejü feladatoknak sikeres megoldasát.

— **Emléket Fayer Lászlónak.** Az egyetemi ifjuság köréből indult ki az a mozgalom, hogy a jogtudomány elhunyt jelesének, Fayer Lászlonak, a budapesti egyetem épületében, a büntetőjogi szeminarium termeben emlek állittassék. E czélból december 15-én jogi életünk számos kitünőségének jelenlétében Rickl Gyula miniszteri tanácsos elnöklete alatt értekezlet tartatott. Az értekezlet elhatarozta, hogy az emlék létesitésére gyüjtést indit. Elhatározta továbbá, hogy e czélból állandó bizottságot alakit. Dr. Balogh Jenő egyetemi tanár inditványára a bizottság tiszteletbeli elnökévé dr. Wlassics Gyula, a közigazgatási bíróság elnöke, elnökévé Rickl Gyula igazságügyministeri tanácsos választatott meg. A mozgalomhoz már eddig is számosan jelentették csatlakozásukat.

Az adományok a belvárosi takarékpénztár részvénytársasághoz küldendők.

Lapunk is szivvel-lélekkel részt vesz a gyüjtésben és szivesen közvetiti az olvasóink részéről beérkező összegeket.

— **A nemzetközi büntetőjogi egyesület magyar csoportja** ez év október havában körkérdéseket intézett a letartóztatási intézetek igazgatóihoz és a kir. ügyészekhez a büntetés végrehajtásának több jelentős kérdésében. A kérdésekre kevés kivétellel kimeritő válaszok érkeztek. Számos nagyterjedelmü becses tanulmány érkezett be. A vélemények a legtöbb kérdésben egyöntetüséget mutatnak és halaszthatatlannak jelzik a büntetés végrehajtásának több irányu reformját. Különösen behatóan foglalkoznak a letartóztatási intézetben történő foglalkoztatásnak hiányaival, a mezőgazdasági foglalkoztatással, az oktatás reformjával és a patronáge egyletek ügyének rendezésével. A nagy terjedelmü anyag előbb referensnek fog kiadatni feldolgozás végett azután egy tanácskozmány elé fog terjesztetni megvitatás végett. Az anyag feldolgozása már megkezdődött, azonban azok, akik véleményük beküldésében eddig akadályozva voltak, válaszukat még megküldhetik 1907 január 1-ig dr. Friedmann Ernő egyesületi titkár czimére (Budapest V., Alkotmány-u. 23.) Eddig a határidőig véleményük a feldolgozásnál még figyelembe vehető.

— **Jogász képviselők értekezlete.** A Jogtudományi Közlöny 1880. évfolyamában olvassuk a következő érdekes hirt:

Hodossy Imre orsz. képviselő április 9-én az igazságügyek iránt érdeklődő képviselőket pártkülönbség nélkül értekezletre hivta egybe a budapesti ügyvédi kamara helyiségébe.

A tánácskozmány alapját a budapesti ügyvédi kamarának az igazságügyminiszterhez intézett felirata és törvényjavaslat-tervezete képezték.

Hodossy Imre vázolta az ügyvédség terén észlelhető bajokat. Szükségesnek látja az autonomia tágitását, az alaposabb előkészültséget, hosszabb gyakorlatot, a fegyelem szigoritását, az ügyvéd anyagi garantirozását, az ügyvédi kötelesség szigoru teljesitését, a zugirászat kiküszöbölését, az ügyvédi képviseletet kizáró törvények módositását.

Teleszky az ügyvédség bajai forrását az ügyvédek feles számában találja. Magyarországon van 4660 ügyvéd, mely számból magára Budapestre 680 esik; tehát az ügyvédek száma a franciaországi és poroszországi ügyvédek együttes számát meghaladja.

Horváth Lajos az ügyvédek számának korlátlanságában találja a bajt. Ajánlja az ügyvédi vizsga szigoritását, a gyakorlat hosszabbitását, ügyvédek alkalmazását hivatalokra.

Emmer óhajtja, hogy pártnélküli értekezletek jövőben is tartassanak.

Chorin szükségesnek látja a kamarák reformját; a sommás eljárásban se lehessen más képviselő, mint ügyvéd; az ügyvéd legyen függetlenitve a bíráktól. A szóbeliséget behozhatónak nem tartja, előbb kell a királyi táblát deczentralizálni.

Juhász két hiányt lát: tekintély és kenyér hiányát. Határozati javaslat által kivánja felhivni a minisztert az ügyvédi rendtartás reviziójára. Ügyvédi tariffát tart szükségesnek.

Az értekezlet az ügyvédséget, mint az igazságszolgáltatás eszközét tekinti s helyzetét a közönség érdekében óhajtja emelni. Ily értelemben lesznek felszólalások az igazságügyi budgetvita alkalmával.

A Hodossy által kezdeményezett képviselői értekezletek eszméje — sajnos — azóta teljesen elaludt. A politikai ellentékek nem engedik a jogászképviselők egyöntetü fellépését, pedig ezen a nyomon indulva céltudatos és egységes müködés mellett a képviselőházban helyt foglaló 70—80 jogászképviselő nagy eredményeket érhetne el.

— **Ügyvédi fegyelmi tanács a kir. Curián.** A Curia tehermentesitésével kapcsolatban felvetették azt az eszmét, hogy ezen alkalommal meg kellene valósitani az ügyvédi kar azon régi vágyát, hogy az ügyvédek legfőbb fegyelmi

fórumában az ügyvédi kar is képviselve legyen. Oberschall Adolf, a Curia elnöke lapunkban irott czikkében kijelentette, hogy a vegyes tanácsok ellen semmi akadályt nem lát fenforogni. Most a budapesti ügyvédi kamara külön felterjesztésben kéri az igazságügyminisztert az eszme megvalósitására és kilátás is van reá, hogy a tehermentesitési törvényjavaslat kapcsán az ügyvédi kar ezen régi óhajtása teljesedésbe megy. Azt hisszük, hogy a kivitel tekintetében sem lesznek nehézségek. A fegyelmi bíróság ügyvédtagjainak felét a budapesti ügyvédi kamara közgyülése választhatná, mig másik felerészét az igazságügyminiszter nevezhetné ki. Ugy a kinevezettekre, mint a választottakra nézve szabályul kellene felállitani, hogy csak olyan ügyvéd lehet a legfőbb fegyelmi bíróság tagja, aki legalább három éven át valamely kamara választmányának tagja volt.

Az ügyvédi karba való felvétel kérdése szintén a curiai ügyvédi tanácshoz volna utalandó. Jelenleg ugyanis a fegyelmi ügyekben az ügyvédi rendtartás 75. § a értelmében a Curia fegyelmi tanácsa itélkezik, mig a karba való felvételt megtagadó határozat ellen a Curiához (az 1874. évi törvény terminologiája szerint a legfelsőbb itélőszékhez) van felebbvitelnek helye és tényleg két külön tanács intézte is eddig ezen tulajdonképen azonos természetü ügyeket, amelyeknek egyesitésére a mostani alkalmat meg kellene ragadni. *B. A.*

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A nagyipari vállalatok felelősségének kérdése.** X város gázvezetékének csöve egy helyen megrepedt, ugy hogy a gáz betódult egy pinczébe, s a kéménybe hatolva tüzvészt idézett elő, minek folytán a háztulajdonos és több lakó kárt szenvedett. A gáztársaságot a károsodásban semminemü vétkesség sem terhelte. Kérdés: követelhetik-e a károsultak a gáztársaságtól a kár megtérítését? Az elsőfoku bíróság az esetet a vasutak felelősségének analogiája alapján döntötte el; kimondotta a kártérítési kötelezettséget, minthogy a gázvezeték mentén fekvő házak tulajdonosainak a gázüzemtől származó veszedelemmel szemben nincs más védelmük, mint a kártérítési jog. A birodalmi törvényszék azonban megsemmisitette ezen itéletet s elutasitotta a keresetet. A legfelső itélet indokolásából különös figyelmet érdemel a vasuti vállalattal való szembehelyezés. A rendes vasuti üzem természetében rejlik azon veszedelem, melyet a szikrák okoznak s nagy érdekek füződnek ahhoz, hogy a vállalkozó e veszedelemért a felelősséget viselje; a rendes gázüzem azonban tapasztalatszerüleg veszélytelen.

— **Cheque-törvény** alkotását tervezik Németországban, de a kereskedők legelőkelőbb testületei ellenzik a törvényjavaslat tárgyalását, a Juristenzeitung szerint azért, mert tartanak a parlamenti többség kereskedelemellenes módositásaitól.

— **A porosz bíróságok uj ügyviteli szabályzatot** kaptak. Ez a szabályzat az iratkezelést és a nyilvántartást lényegesen egyszerüsiti és könnyiti.

— **Hohenlohe volt német kanczellár** emlékiratainak közzététele alkalmából a német sajtó egy része büntető rendelkezést kiván az állam érdekeit veszélyeztető emlékiratok közzététele ellen. Ily irányu mozgalom már Manteuffel naplóinak közrebocsátása alkalmából is mutatkozott, de a közvélemény mint akkor, ugy most is elleneszegül ilyen alkalmi törvény hozatalának.

— **Mit hagy meg Liszt a büntetőjogból?** Ezt a kérdést adja czimül Birkmeyer müncheni tanár Liszt elleni legujabb polemiájának. A könyv a német jogtanárok egyik legkiválóbbjától ered és igy az olvasó elvárhatná, hogy hü képet nyer a német büntetőjog-reformmozgalom jelen állásáról. E helyett Birkmeyer polemizál olyan állásfoglalással, amelyet már maga Liszt a küzdelem hevében rég feladott. Fölhozza Liszt ellen, hogy ő az egyéneket akkor is büntetné, amikor még büncselekményt nem követtek el, ha antiszocziális érzületük ezt az összesség érdekében szükségessé teszi. Továbbá felhozza ellene, hogy elvei szerint a büntetőjogból alig maradna valami, mert nem büntetné a visszaesőket és a korlátozottan beszámithatókat, miután ezekre a büntetés ugy sincs hatással. Csak igen kis büntetéssel sujtaná a pillanatnyi büntetteseket, mert ezeket ugy is csak alkalom hajtotta a bünbe. Felhozza, hogy Liszt szerint elmosódik a határvonal beszámithatóság és elmebetegség, bünösség és büntethetőség között.

Nem veszi azonban figyelembe Birkmeyer azt, hogy Liszt már rég kijelentette, hogy csak a tettben megnyilatkozó antiszocziális érzületet akarja büntetni. Hozzájárul továbbá a fönnálló büntetőjog alapelveihez abban is, hogy a visszaesővel szemben büntetés és ne csak praeventiv rendszabály alkalmaztassék. Hozzásimult az indeterminisztikus világfelfogáshoz azzal a konczessziójával, hogy a korlátozottan beszámithatók büntettessenek. Beleegyezett abba is, hogy a tettes individualitása és antiszocziális érzülete mellett, mint egyenrangu tényező vétessék figyelembe a megsértett vagy veszélyeztetett jogtárgy értéke. Lisztnek ezzel a közeledésével elsimultak azok az ellentétek, amelyek a büntetőjog klasszikus és uj iránya között régebben fennállottak, amelyeket Birkmeyer még mindig fennállóknak tekint. Az ellentétek ma egészen más irányban élesednek ki. Abban a tekintetben már megegyezés van, hogy a jogtárgy mellett fokozott figyelem forditandó a büntettes lelkiéletére, egyéniségére és cselekményének lelki rugóira. Ellentétek csak abban az irányban állnak fel, hogy mi legyen a cselekmény alanyi momentumainak elbirálásánál a vezérlő szempont: az antiszocziális érzület-e, vagy a motivum? Hiányzik még az uj irányok leszürődött eredményeinek megállapitása. Továbbá az uj szempontoknak keresztülvitele az egyes részletkérdésekben. Eddig a német reform-irodalomban predomináltak a polemikus természetü iratok, ilyen jellegü még Birkmeyer legujabb könyve is. Ma, mikor a két álláspont között ellentét már ugyszólván nincs, a részletek kidolgozására és az uj nézőpontokat kellőleg érvényre juttató dogmatikus rendszer megalkotására van szükség.

Birkmeyer támadásával szemben Liszt védekezik folyóiratának legujabb füzetében. Védekezésében joggal hivatkozik arra, hogy az általa propagált és a küzdelemben módosult elvek nem állnak ellentétben a büntetőjog alapelveivel.

Nehezebben válaszolhatott volna azonban Liszt akkor, ha Birkmeyer kérdését oda formulázza, hogy mi marad Liszt változtatott állásfoglalása után saját tanaiból. *F. E.*

— **Franczia igazságszolgáltatás.** Ime nehány az utolsó napok jogesetei közül. Egy Mauguin nevü ur elolvasta 1902-ben a miniszter rendeletét, melyben közhirré tette, hogy a jövő évtől kezdve 400 frank helyett csak 300 lesz az előfizetési dij. Mauguin urnak kedve támadt, hogy belép a telefon-hálózatba. Az előfizetési dij azonban a politika örök változásai közt hiven megmaradt az eredeti magasságában. Maugin várt egy darabig s most perel azon a jogalapon, hogy a miniszteri rendelet kötelező igéret az államra nézve. Az árleszállitás igérete vette őt rá a belépésre. Ha az állam nem tartotta meg szavát: fizesse vissza neki utólag az évi 100 frankot.

A per tárgyalásán a főposta ügyésze tiltakozott az ügy szóbeli tárgyalása ellen, felhozott egy törvényt, mely a VII. év Brumaire havában kelt s amely világosan elrendeli, hogy az *efajta* pereket irásban tárgyalják. A bíróság igazat adott az állam ügyvédjének. Pedig az is nagyon kétes, hogy a száz és egynehány év előtt kelt törvény prófétai látással az Edison találmányát, annak jogviszonyait kivánta volna szabályainak körébe vonni.

— **A gyilkosok ex-lexe.** Franciaországban most sajátságos helyzet állt elő. A bíróság az esküdtek verdiktje alapján halálos itéletet hoz. Csakhogy a halálos itélet nem hajtható végre, minthogy tudvalevőleg a költségvetésben törülték a hóhér személyes és dologi járulmányait. Ekképp a bünös kegyelmet kap. A halálbüntetés eltörlésével azonban igazság szerint *junktim*-ban kellene lenni a Guyot-Dessaigne-féle törvényjavaslatnak, amely az efféle főbenjáró bünösöket megfelelő kényszermunka-büntetéssel sujtja.

Ez még nem készült el s a gyilkos uraknak sem a gilotintól, sem az ezt pótló szigoru elzárástól nem kell félniök. *(Dr. B. K.)*

Jogi könyvek a legolcsóbban és a legméltányosabb feltételek mellett kaphatók hazánk egyetlen speciális jogi könyvkereskedésében és antiquariumában: **Politzer Zsigmond és fia** czégnél, Budapesten, IV., Kecskeméti-utcza 4. — **INGYEN** küldi a czég kivánatra a budapesti és kolozsvári egyetemi *jogász utmutatót, Ügyvédi vizsgai utmutatót,* melyben a kir. Curia teljes-ülési határozatai benne vannak, továbbá az 1907. év elején megjelenő nagy antiquar-jegyzékét, melyre előjegyzéseket már most elfogad. — **RESZLETFIZETÉSRE** szállit uj jogi tan- és segédkönyveket, tudományos és szépirodalmi müveket stb. 11774

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.) Társszerkesztő: **Dr. Fabiny Ferencz** (Rökk-Szilárd-utcza 12. sz.) Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-utcza 4. FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Tanuljunk világnyelveket!

BERLITZ-NYELVISKOLÁBAN

Budapest, VII. ker., Erzsébet-körut 15. szám.

Kitüntetve: 11975

Páris 1900. világkiállításon 2 arany- és 2 ezüstéremmel. **Lille** 1902, aranyéremmel. **Zürich** 1902, aranyéremmel. **St.-Louis** 1905, Grande Prix. **Lüttich** 1905, Grande Prix.

Prospectus ingyen és bérmentve. ***Fordítási-iroda.*** *Egész éven át nyitva.*

KARÁCSONY 1906.

A „Vasárnapi Ujság" karácsonyi ajándéka.

Hosszabb elbeszélést közöl *Mikszáth Kálmántól*, **Rákóczi Ferencz donatiót oszt** czimmel. *Garay Ákos* rajzaival. *Berczik Árpád* **A matyókról** irt egy érdekes közleményt. *Telekes Béla* **Rákóczi** czimü **drámai költeményét** közli, melyet *Pataky László* illusztrált.
Elbeszéléseket irtak még *Szikra, Pekár Gyula, P. Kaffka Margit, Szöllősi Zsigmond* stb.
Költeményeket irtak *Szabolcska Mihály, Erdős Renée, Sajó Sándor, Farkas Imre* stb.
Szines képmellékletei: PIOMBO képe (A Szépmüvészeti Muzeum egyik legértékesebb képe). — *Cuyp*, Németalföldi tehenek. (A Szépmüvészeti Muzeumból.) — *Brocky*, a legrégibb magyar festőnek Angliában most felfedezett női képe. — *Baditz Ottó:* A gyermek álma.
A szines képek az eredetieknek hü reproductiói.
Rajzokat hoz *Garay Ákos, Neogrády Antal, Pataky László, CsernaKároly, Bér Dezső* és *Linek Lajostól.*

Az előkelően kiállitott 64. oldalra terjedő nagy alaku díszes boritékba füzött album **ára 3 korona.** — Kiadja a Franklin-Társulat, Budapest, Egyetem-utcza 4.

Kapható Lampel R. könykereskedésében Andrássy-ut 21 **és minden könyvkereskedésben.**

Bőrszékipar, butorbőrsajtolás és bőrfaragás

KENDI ANTAL

Budapest, IV., Károly-utcza 2.

11973 (az ev. iskolaépületben).

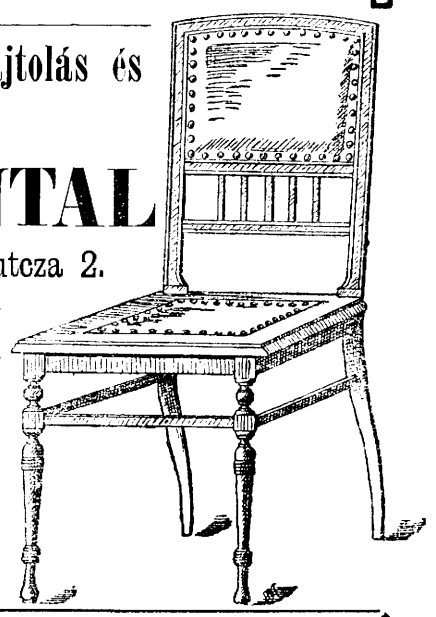

Nagy raktár **valódi bőrszékek és karosszékekben,** olcsóbb árban, mint eddig.

Angol butorállványok.

Használt nádszékek átalakitása bőrszékekre.

Bélyegzők, pecsétnyomók, czimtáblák stb.

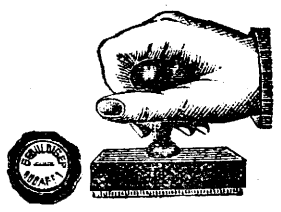

11976

a legjutányosabban kaphatók

GEDULDIGER HUGÓ

első magyar ruggyanta-bélyegző-gyár és véső mű-intézet

Budapest, VI., Váczi-körut 17. szám.

REMINGTON IRÓGÉP

nélkülözhetetlen modern ügyvédi irodában.

Részletfizetésre is szállitjuk. *Árjegyzéket ingyen és bérmentve küld*

GLOGOWSKI ÉS TÁRSA

Központ: **Budapest, Andrássy-ut 12.**

Fiók: **Temesvár, Zápolya-utcza 5.** 11974

MODERN FESTŐK

Szerkeszti:

Dr. TÉREY GÁBOR

a Szépművészeti Muzeum osztály-igazgatója.

III. sorozat (72 kép)

Ára ízléses gyüjtőmappában 40 kor.

A modern festőművészet legkiválóbb alkotásainak háromszínű reprodukcióí.

Franklin-Társulat
kiadása Budapest.

Kapható **Lampel R.** könyvkereskedése (Wodianer F. és Fiai) r.-t.-nál Budapest VI., Andrássy-ut 21. és minden könyvkereskedésben.

Az utolsó évtized — tartalom és kiállitás tekintetében — egyik legszebb könyve

TÓTH BÉLA

GÜL BABA

című kötete, mely pompás művészi albumkiadásban jelent meg. **Ára 20 korona.**

E minden tekintetben elsőrangu mű, amely a kiváló iró válogatott elbeszéléseit és egyéb szépirodalmi munkáit foglalja magában, **MÜHLBECK KÁROLY** festőművész számos szövegrajzával és egész oldalas színes képeivel van diszitve. Bizonyos, hogy e tartalom és kiállitás tekintetében egyaránt értékes, gyönyörű díszmunka egyik legkeresettebb és legszivesebben fogadott ajándékcikke lesz az idei karácsonyi könyvpiacnak.

Kapható **Lampel R.** *könyvkereskedése (Wodianer F. és Fiai) r. t.-nál* **Budapest, VI., Andrássy-ut 21.** *és minden könyvkereskedésben.*

KATONA ÉS BÁNK BANJA

Irta

GYULAI PÁL.

Második kiadás.

Ára füzve ... K 4·40
diszkötésben « 6·40

Franklin-Társulat
kiadása Budapest.

Kapható **Lampel R.** könyvkereskedése (Wodianer F. és Fiai) r.-t.-nál Budapest VI., Andrássy-ut 21. és minden könyvkereskedésben.

REMEKIRÓK KÉPES KÖNYVTÁRA

Szerkeszti RADÓ ANTAL

Hatodik sorozata 35 korona.

TARTALMA:

Vörösmarty Mihály munkái 3 kötet, magyar művészek képeivel.
**Byron, Don Juan* 2 kötet, ford. Ábrányi Emil.
Goethe drámai műveiből: Faust, ford. Dóczi Lajos.
Iphigenia Tauriában, ford. Csengery János.
Pázmány Péter válogatott munkái.

A *-gal jelölt kivételével a sorozat egyes kötetei külön is kaphatók. Bolti ára K 6.—

Kiadja LAMPEL R. könyvkereskedése (Wodianer F. és Fiai) részvénytársaság.

Minden könyvkereskedésben kapható.

Br. KEMÉNY ZSIGMOND ÖSSZES MŰVEI

IX—XI. kötet.

Irodalmi és történelmi tanulmányok.

Közrebocsájtja GYULAI PÁL.

A három kötet 13 kor. vászonkötésben 19 kor.

Franklin-Társulat
kiadása Budapest.

Megrendelhető **Lampel R.** könyvkereskedése (Wodianer F. és Fiai) r.-t.-nál Budapest VI., Andrássy-ut 21. sz. és minden könyvkereskedésben.

Franklin-Társulat kiadása Budapesten

Mesék piciknek és nagyoknak

Irta

LUDVIG BLANKA.

A képeket rajzolta

NAGY SÁNDORNÉ-KRIESCH LAURA.

Feltünést keltő képeskönyv. Tárgyánál, irályánál és kiállitásánál fogva az előkelő világ gyermekeinek van szánva. Modern kiállitása olyan, hogy ehhez hasonló nivóju képeskönyv a külföldön is alig jelent meg.

Ára diszes kötésben aranymetszéssel 10 K.

Kapható **LAMPEL R.** könyvkereskedése (Wodianer F. és Fiai) r. t.-nál **Budapest, VI., Andrássy-ut 21.** és minden könyvkereskedésben.

Amateur kiadások

Jakab Ödön
RÓZA.
Költemények.
Neogrády Antal eredeti rajzaival.

Tardos Viktor
GYÖRGY BARÁT.
Tragédia.
A Karácsonyi-díjjal jutalmazott pályamű.

Rostand
A SAMÁRJAI ASSZONY.
Evangeliomi játék.
Fordította TELEKES BÉLA.

Egy-egy kötet ára amateur bőrkötésben 4 K.

Kaphatók **Lampel R.** *könyvkereskedése (Wodianer F. és Fiai) r. t.-nál Budapest VI., Andrássy-ut 21. és minden könyvkereskedésben.*

MODERN REGÉNYEK

Nagy Endre
APOSTOL A HÓDSÁGON
Ára 3 korona.

Molnár Ferenc
RABOK
Ára 4 korona.

Szemere György
Dr. MEFISZTOFELESZ
Ára 2 K 50 f.

Franklin-Társulat
kiadása Budapest.

Kapható **Lampel R.** könyvkereskedése (Wodianer F. és Fiai) r. t.-nál Budapest VI., Andrássy-ut 21. és minden könyvkereskedésben.

Franklin-Társulat kiadása Budapesten.

Regény-ujdonságok!

Hope Anthony. Peggy, a kotnyeles. Képekkel Ára 3.60 K

Garland Hamlin. Sötét zsarnokság. Képekkel Ára 4.— K

Kielland L. S. Garmann és Worse. Ford. Ritoók Emma ... Ára 3.80 K

Leon de Tinseau. Rosie hugom. Regény. Franciából forditotta Hrabovszky Julia. 36 képpel Ára 3.— K

Rendkivül érdekes és állandó becsü szépirodalmi müvek.

Kaphatók **LAMPEL R.** könyvkereskedése (Wodianer F. és Fiai) részv. t.-nál **Budapest, Andrássy-ut 21.** és minden könyvkereskedésben.

IFJUSÁGI IRAT UJDONSÁGOK

Molnár Ferenc
A PÁL-UTCAI FIUK
Ára diszes bekötésben 6 korona.

Móka Bácsi
Legszebb magyar mesék
IV. sorozat.
Ára diszes bekötésben 6 korona.

Jenovay
VITORLÁKKAL A FÖLD KÖRÜL
Rendkivül érdekes utazási munka.
Kis 4-rét.
Ára diszes bekötésben 6 korona.

Gracza György
TALPRA MAGYAR
A szabadságharc története az ifjuság számára.
Rendkivül sok képpel, diszes bekötésben, kis 4-rét alakban 7 K 20 f.

Hankó
UNIVERSUM
Harmadik kötet.
Találmányok, felfedezések, utazások, vadászkalandok, természetcsudák, hasznos tudnivalók, mulattató és tanulságos kisérletek.
Ára diszes bekötésben 8 K 50 f.

Kaphatók **Lampel R.** *könyvkereskedése (Wodianer F. és Fiai) r. t.-nál Budapest VI., Andrássy-ut 21. és minden könyvkereskedésben.*

POLITIKAI OLVASÓKÖNYV

Irta Dr. RADÓ SÁMUEL.

Ára 5 korona.

Megrendelhető **Lampel R.** könyvkereskedése (Wodianer F. és Fiai) r.-t.-nál Budapesten VI., Andrássy-ut 21 és minden könyvkereskedésben.

Uj Vörösmarty-kiadás!

VÖRÖSMARTY MIHÁLY MUNKÁI.

Bevezetéssel ellátta **GYULAI PÁL.**

Magyar művészek képeivel.

Vörösmarty költeményeinek és prózai műveinek nagy gonddal válogatott gyűjteménye ez a három kötet, mely hazai festőművészeink rajzaival van ékesitve.

Három kötet. Ára díszkötésben 18 K.

Kapható **LAMPEL R.** könyvkereskedése (Wodianer F. és Fiai) r. t.-nál **Budapest, VI., Andrássy-ut 21.** és minden könyvkereskedésben.

Most jelent meg mint a «Magyar Földrajzi Társaság Könyvtárá»-nak két legujabb kötete

SVEN HEDIN

ÁZSIA SZIVÉBEN

czimü érdekfeszitő uj utazási munkája.

A világhirü ázsiai utazó legujabb munkája kiváló forditásban, az eredeti kiadás gyönyörü képeivel.

Ára két diszkötésben 14 korona.

Megjelent és kapható **LAMPEL R.** könyvkereskedése (Wodianer F. és Fiai) r. t.-nál **Budapesten Andrássy-ut 21.** és minden könyvkereskedésben.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapesten most jelent meg a

MAGYAR REMEKIRÓK

tizedik sorozata 20 K.

Tartalma:

Deák Ferencz munkáiból II. kötet.
Kármán József és Berzsenyi Dániel.
Magyar népballadák.
Petőfi Sándor munkái III., IV. kötet.

A gyüjtemény (55 kötet) csak teljesen kapható.

Megrendelhető havi részletfizetésre is.

RADÓ ANTAL

RÓMAI RITMUSOK

ára füzve .. K 2.50
diszkötésben K 4.—

A kiváló költő ez új kötete egy római utazás verses naplója: meleg szeretettel megrajzolt képei annak az örök városnak, melyben a költő hosszú ideig élt és melyet ragyogó tollal bir elénk varázsolni. A gyüjtemény legértékesebb darabjai (a Colosseumban, Titus ive, A forumon stb.) bizonnyal nagy népszerüségre fognak szert tenni.

Kapható **Lampel R.** könyvkereskedése (Wodianer F. és Fiai) részvénytársaságnál **Budapest, VI., Andrássy-ut 21. sz.** és minden könyvkereskedésben.

OLCSÓ IFJUSÁGI IRATOK

Teveli Mihály
Üzenet a másvilágból
Kötve K 1.80

Gaal Mózes
Marci
Kötve K 2.80

Radó Antal
Ezeregy éjszaka meséi
Kötve K 2.80

Mantegazza — Kerékgyártó
A munka öröme és dicsősége
Kötve K 2.80

Beecher
Tamás bátya kunyhója
Két kötet. Kötve K 4.—

Tóth Sándor
Szöcske kisasszony
Kötve K 2.80

Mouton
Cougourdan Marius
Kötve K 2.80

Radó Antal
Robinson Crusoe
Kötve K 2.80

Gaal Mózes
Kegyelemkenyér
Kötve K 2.—

Gaal Mózes
Két diák levelezése
Kötve K 2.—

Gaal Mózes
Komédiás Palkó
Kötve K 2.—

Kaphatók **Lampel R.** *könyvkereskedése (Wodianer F. és Fiai) r. t.-nál Budapest VI., Andrássy-ut 21. és minden könyvkereskedésben.*

A Franklin-Társulat kiadásában Budapesten most jelent meg az alábbi ***rendkivül érdekes uj utazási mü:***

KELET CSÁSZÁRAI ÉS CSÁSZÁRSÁGAI

IRTA

GRÓF VAY PÉTER

16 szines műlappal, 50 műmelléklettel és 86 szövegképpel.

Ára az izlésesen kötött könyvnek 25 korona.

E diszesen kiállitott utazási munka, főleg közvetlenségével hat. Szibéria, Mandsuria, Khina és Koreát éles világitásban és igen érdekesen irta le gróf Vay Péter. Az ország és országrészek minden sajátsága kidomborodik az ő tolla alatt. Az élvezetes olvasmányt aquarellek és fényképfelvételek diszitik, melyeket szerző maga készitett és ez által művét még érdekesebbé és becsesebbé tette.

Kapható **LAMPEL R.** könyvkereskedése (Wodianer F. és Fiai) r. t.-nál **Budapest, Andrássy-ut 21.** és minden könyvkereskedésben.

A «Franklin-Társulat» kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

CORPUS JURIS HUNGARICI

1000—1895

A TELJES MAGYAR TÖRVÉNYTÁR

MILLENNIUMI EMLÉKKIADÁSA.

Dr. CSIKY KÁLMÁN, Dr. KOLOSVÁRY SÁNDOR, NAGY GYULA, Dr. ÓVÁRI KELEMEN, TÓTH LŐRINCZ

közreműködésével szerkeszti

Dr. MÁRKUS DEZSŐ.

21 kötet. — Ára fűzve 150 kor — Félbőrkötésben 200 kor.

A huszonegy kötet tartalma:

I. kötet: Bevezetés dr. *Márkus Dezsőtől.* — A Corpus Juris Hungarici jellemzése dr. *Kolosvári Sándortól.* — Az Árpádházbeli királyok alatt alkotott törvények (1000—1301). Fordította és jegyzetekkel ellátta *Nagy Gyula.* — A vegyes házakból választott királyok uralkodása alatt alkotott törvények (1301—1526). Fordították és jegyzetekkel ellátták dr. *Óvári Kelemen* és dr. *Kolosvári Sándor.*

II. kötet: Az I. Ferdinánd alatt alkotott t.-czikkek (1526—1564). — A Miksa alatt alkotott t.-czikkek (1564—1576). — A Rudolf alatt alkotott t.-czikkek (1576—1608). Ford. és jegyzetekkel ellátták dr. *Óvári Kelemen* és dr. *Kolosvári Sándor.*

III. kötet: II. Mátyás alatt alkotott törvényczikkek (1608—1619). — II. Ferdinánd alatt alkotott törvények (1619—1637). — III. Ferdinánd alatt alkotott t.-czikkek (1637—1657). Fordították, bevezetésekkel és jegyzetekkel ellátták dr. *Óvári Kelemen* és dr. *Kolosvári Sándor.*

IV. kötet: Az I. Lipót alatt alkotott t.-czikkek (1657—1705). — A III. Károly a. alkotott t.-czikkek(1711—1740).Ford.bevezetésekkel és jegyzetekkel ellátta *Tóth Lőrincz.*

V. kötet: A Mária (Terézia) alatt alkotott t.-czikkek (1740—1780). — A II. Lipót alatt alkotott t.-czikkek (1790—1792). — A Ferencz alatt alkotott t.-czikkek (1792—1835).

VI. kötet: Werbőczy István hármaskönyve. Az eredetinek 1517-iki I. kiad. után ford., bevezetéssel és utalásokkal ellátták dr. *Kolosvári Sándor* és dr. *Óvári Kelemen.*

VII. kötet: 1540—1848. évi erdélyi törvények. Fordították és utalásokkal ellátták dr. *Kolosvári Sándor* és dr. *Óvári Kelemen.* Tartalma: Erdély országának három könyvre osztott törvényes könyve. I. könyv: Approbata constitutiók.—II. könyv: Compilata constitutiók. — III. könyv: Novellaris articulusok. — 1847—1848.évi erdélyi törvényczikkek:

VIII. kötet: 1836—1868. évi t.-czikkek.
IX. kötet: 1869—1871. évi t.-czikkek.
X. kötet: 1872—1874. évi t.-czikkek.
XI. kötet: 1875—1876. évi t.-czikkek.
XII. kötet: 1877—1878. évi t.-czikkek.
XIII. kötet: 1879—1880. évi t.-czikkek.
XIV. kötet: 1881. évi t.-czikkek.
XV. kötet: 1882—1883. évi t.-czikkek.
XVI. kötet: 1884—1886. évi t.-czikkek.
XVII. kötet: 1887—1888. évi t.-czikkek.
XVIII. kötet: 1889—1891. évi t.-czikkek.
XIX. kötet: 1892—1893. évi t.-czikkek.
XX. kötet: 1894—1895. évi t.-czikkek.
XXI. kötet: Betürendes tárgymutató 1000—1902.

Ugyanily kiadásban megjelentek:

1896. törvények füzve 6 K, félbőrkötésben 8 K.
1897. törvények füzve 4 K, félbőrkötésben 6 K.
1898. törvények füzve 4 K, félbőrkötésben 6 K.
1899. törvények füzve 7 K, félbőrkötésben 9 K.
1900. törvények füzve 4 K, félbőrkötésben 6 K.
1901. törvények füzve 4 K, félbőrkötésben 6 K.
1902. törvények füzve 3 K, félbőrkötésben 5 K.
1903. törvények füzve 1 K 50 f, félbőrk. 3 K 50 f.
1904. törvények füzve 5 K, félbőrkötésben 7 K.
1906. törvények, sajtó alatt.

A m. kir. Curia felülvizsgálati tanácsa

által

a sommás eljárásról szóló törvény (1893: XVIII. t. cz.) alapján hozott

határozatoknak gyüjteménye.

Alapitotta

Dr FABINY FERENCZ

kir. táblai elnök.

Szerkeszti **GOTTL ÁGOST** kir. curiai biró.

I. kötet (1895—1896), vászonköt. K 7.20
II. kötet (1896—1897), vászonköt. « 8.40
III. kötet (1896—1898), vászonköt. « 8.40
IV. kötet (1898—1899), vászonköt. « 10.—
V. kötet (1899—1900), vászonköt. « 10.—
VI. kötet (1900—1901), vászonköt. « 11.—
VII. kötet (1901—1902), vászonköt. « 11.—
VIII. kötet (1902—1903), vászonköt. « 8.50
IX. kötet (1903—1904), vászonköt. « 10.—
X. kötet (1904—1905), vászonköt. « 10.—
XI. kötet (1905—1906), sajtó alatt.
Tárgymutató az I—IV. kötethez ára vászonkötésben « 7.—
Tárgymutató az V—X. kötethez ára vászonkötésben « 11.—

A kir. itélőtáblák felülvizsgálati tanácsainak

elvi jelentőségű határozatai.

Összeállitotta

Dr TÉRFI GYULA

budapesti kir. törvényszéki biró.

I. kötet, (budapesti kir. itélőtábla) 1895., 1896., 1897. év első fele, ára vászonkötésben K 10.—
II. kötet, (budapesti) 1897 második fele és 1898, (vidéki) 1895—1898, ára vászonkötésben « 16.—
III. kötet, 1898—1899 (régebbi határozatokkal kiegészitve) vászonkötésben « 11.—
IV. kötet, 1899—1900, ára vászonkötésben « 14.—
V. kötet, 1900—1901, ára vászonkötésben « 12.—
VI. kötet, 1901—1902, ára vászonkötésben « 15.—
VII. kötet, 1902—1903, ára vászonkötésben « 20.—
VIII. kötet, 1903—1904, ára vászonkötésben « 12.—
IX. kötet, 1904—1905, ára vászonkötésben « 16.—
X. kötet, 1905—1906, sajtó alatt.

Magyar czégjog.

A czégbejegyzések és a czégjegyzék-birói felügyelet szabályainak kézikönyve.

Irta **Dr. Vályi Sándor.**

Ára füzve 16 K, vászonkötésben 18 K.

A részvénytársaságok és szövetkezetek czégjegyzése

különös tekintettel

a társasági alkalmazottak jogállására.

Adalék szerző «Magyar czégjog» czimü munkájának 82. fejezetéhez (a II. c és IV. b) czimekre vonatkozólag.

Irta **Dr. Vályi Sándor.**

Ára 1 korona.

A perbeli beismerés.

Irta **Dr. Magyary Géza.**

Ára 5 K 50 f.

A magyar polgári peres eljárás alaptanai.

(A perbeli cselekvények tana.)

Irta **Dr. Magyary Géza.**

Ára 6 korona.

Törvénytervezetek az ügyvédi rendtartásról.

I.

Készitette

Szilágyi Dezső volt igazságügyminiszter megbizásából

Dr. Nagy Dezső.

II.

Készitette

Dr. Plósz Sándor volt igazságügyminiszter megbizásából

Pollák Illés.

Közzéteszi a magyar királyi igazságügyminiszterium.

Ára 2 korona 40 fillér.

A végrehajtási törvény

(1881. évi LX. törvényczikk)

magyarázata.

Irta **Dr. Imling Konrád.**

Negyedik, javitott és bővitett kiadás. — Ára 12 K.

A magyar bünvádi perrendtartás vezérfonala.

Irta **Dr. Fayer László.**

Teljesen átdolgozott negyedik kiadás. — Ára 16 K.

A magyar büntetőjog kézikönyve.

Irta **Dr. Fayer László.**

Harmadik bővitett kiadás. Két kötet.

I. kötet. Bevezető rész és általános tanok. — II. kötet. Különös rész.

Ára 20 korona.

A római jog institutiói.

Jogtörténeti bevezetéssel a forrásokba.

Irta **Hernádvécsei Vécsey Tamás.**

Hetedik javitott kiadás.

Ára 11 korona.

A magyar pénzügyi jog kézikönyve.

Irta **Dr. Mariska Vilmos.**

Nyolczadik, teljesen átdolgozott kiadás. — Ára 18 K.

Az államgazdaságtan kézikönyve.

Irta **Dr. Mariska Vilmos.**

Ötödik átdolgozott kiadás. — Ára 14 korona.

Negyvenegyedik évfolyam. 52. SZ. Budapest, 1906 deczember 28.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

SZERKESZTŐSÉG: *V. Mérleg-utcza 1.*

KIADÓ-HIVATAL: *IV. Egyetem-utcza 4.*

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési dij: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A sajtójog reformja. *Dr. Kenedi Géza* budapesti ügyvédtől. — Törvénytervezetek az ügyvédi rendtartásról. *Hlatky Endre*, a nagyváradi ügyvédi kamara elnökétől. — *Jogirodalom:* Dr. Babarczi Schwartzer Ottó: A korlátolt beszámithatóság. *Dr. Balogh Jenő* egyetemi tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Észrevételek a jogorvoslatok használatához a bünvádi eljárásban. *Eördögh András* budapesti kir. táblai birótól. — Különfélék.

Mellékl et: A Döntvénytár IV. f. VI. kötetének tartalommutatója. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A sajtójog reformja.

Sajtótörvényünk korszerü reformjának két igen kedvező alkalmát szalasztotta el a törvényhozás. Egyik a büntetőtörvénykönyv életbeléptetése volt 1880-ban, a másik a büntetőperrendtartásé 1900-ban. Az előbbi esetben azt hitték, hogy a sajtódeliktumoknak a kodexben való uj szabályozásával az érzett kényelmetlenségek megszünnek; a második esetben pedig a sajtóeljárás uj szabályozásától és a forum kettéosztásától várták a szakadatlan panaszok orvoslását. Közremüködött az a szinte babonás tisztelet is, amelylyel nálunk az alkotmányos biztositékok iránt mindenki viseltetik; kivéve talán a szigoruan dogmatikus jogászokat, akik a sajtójogot már rég bekebelezték volna az általános büntetőjogba, ha rajtuk mulik.

A gyakorlati eredmények egyébiránt hamar megmutatták, hogy az 1900. évi javitások és pótlások nem hozták meg a kivánt nyugalmat. A sajtószabadság vitás kérdései minden kényesebb alkalommal kitörtek. De ami ennél sokkal kevesebb figyelemben részesül, noha jóval figyelemreméltóbb: magában a sajtó életében is oly difformátiók és elvadulások következtek be, amelyek már semmiféle viszonyban nincsenek többé az alkotmánybiztositékokkal, ellenben a közélet szabad hullámzását fölötte akadályozzák, sőt nagyon sok kárt tesznek a társadalmi erkölcsökben is.

És mégis mit kell látni? A törvényhozás épp ugy, mint a publicistika következetesen a homokba dugja a fejét, valahányszor egy-egy sajtóbotrány zug végig a közéleten, ellenben szenvedélyes politikai és közjogi viták támadnak, ha a meglevő komplikált törvények valamely szakaszának szabadságellenes szerkezete vagy alkalmazása kiderül. Igy vetette rá magát a reform-akció legutóbb a Bp. 567. §-ában szabályzott lefoglalási jogra is, ami az «éjjeli ügyészek» jelszava alatt lett — s azt kell hinni, hogy méltán — gyülöletessé.

Baj azonban, hogy a reformeszmék minden energiája a szerencsétlen szakasz üldözésében merül ki, holott nem csak egy szakasz hibásságáról lehetne beszélni, hanem egy egész jogrendszer elkorhadásáról. Megint csak ott tartunk, hogy egy foltot akarunk csapni a régi, amugy is össze-visszafoltozott jogrendszerre s ezzel vergődünk tovább.

A magyar sajtójog azonban gyökeres és általános reformra szorul, mivel a védelem alá helyezett nagy köz- és magánérdekeket fejlődésünk mai állapotában már vagy rosszul védi, vagy sehogyan. Mint alkotmánybiztositék 1900 óta alig ér valamit; mint az irodalmi és társadalmi közérdekek apparátusa pedig már régebb idő óta elégtelen. Az idő mind a két tekintetben olyannyira megviselte, hogy számos, nagyfontosságu fejlődési közérdekünknek már inkább eltorzitója, mintsem szabályozója.

A sajtójog kérdéseit egyáltalán nem is volna szabad többé pusztán az alkotmány-biztositék (szabadság) szempontjából tekinteni. Ma sem kétséges ugyan, hogy a sajtószabadság elsőrangu alkotmányos garancia; de ha a modern eszmeáramlatok hullámain csak egyszer is végigtekintünk és megfontoljuk a nemzeti élet minden terén bekövetkezett hatalmas változásokat, a reform látköre azonnal kitágul. Például 1848-ban vagy még 1867-ben is, a hirlapirodalomban a publicistikai és irodalmi elemek vezettek, ma pedig már a nagytőke és a vállalat vezet. Tehát a gondolatszabadság kivételes védelmében ma már legnagyobbrészt *mások* részesülnek, mint akiket az 1848. évi törvény részesitett. Ez lehet fejlődési állapot is, de *más*, mint a régi. Látnivaló, hogy a sajtószabadság kérdései azóta a szociális, sőt gazdasági kérdésekkel is összefonódtak. Sokkal inkább, mint ezt első áttekintésre hinni lehetne.

Világos tehát, hogy a sajtójog reformkérdése sokkal mélyebb, nagyobb, bonyodalmasabb és fontosabb föladat, mint pusztán az a szenvedélyesen pertraktált kérdés, hogy mi történjék a hirlaplefoglalásokkal és a Bp. 567. §-ának megfelelő kijavitásával? Noha nem lehet tagadni, hogy a kormányhatalom részéről tapasztalt következetes visszaélések a rés betömését sürgőssé teszik, mégis nagy mulasztás lenne most megint kitérni az általános reformnak rég megérett nagy kérdései elől, amelyek még csak részben sem kerültek mindeddig vita alá, sőt még a kutatás és az exigentiák földeritésének előkészitő munkája elé sem.

Bizonyos meglepetések várakoznak a jogászokra, ha egyszer ez a kutatás elkezdődik. Ilyen lesz például egy modern lapvállalat üzleti és irodalmi berendezésének megismerése, ami pedig fontos a jogi felelősség megállapitása dolgában. Ilyen a gondolat-szabadság helyzete nem a törvénynyel, hanem a vállalatokkal szemben. Ilyen az iró és hirlapiró egykor védett, de ma inferiorissá vált jogi helyzete. Ilyenek az apró napilapok keletkezésével előállott uj veszedelmek. Az ugynevezett pausále-kérdés. A revolverismus szervezete. A szellemi munka és az irói lelkiismeret védetlen állapota és sok más egyéb, amiről a jogtudományi világban nemcsak nem irtak, de positiv ismeretek hiján, még csak nem is gondolkoztak. Holott mindez ma szorosan összefügg a sajtójog kérdésével.

A reform-kérdések e nagy komplexusából szakitunk csak ki egyet, aminek most különösebb aktuális érdeke is van.

Kérdezzük meg nagyobb világosság okáért, hogy miből áll tulajdonképpen az a *sajtószabadság*, amit ma az *1848* jeligéje alatt mint valami mesebeli kincset sárkány módjára őriztetünk? Bizonyosan meglepetést fog kelteni, ha erről a kincsről kiderül, hogy 1867-től máig mennyire leolvadt.

Az 1867. évi törvényhozás a régi törvényt ennek szellemével együtt még épségben vette át. Nyomban alkalmazta is a sajtó-deliktumok egész területére az esküdtszékeket. Nézzük most, mi és hogyan veszett el belőle a törvényhozás vagy a birói jogmagyarázat révén.

*

1. *A sajtódeliktumok körét* a Btk. és a kihágási törvénykönyv jelentékenyen kitágitotta. Jogrendezés volt kétségtelen. De azt senki sem fogja állitani, hogy a deliktumok szaporitása a szabadságnak vagy bár a szabadmozgásnak kedvez. Az 1848 : XVIII. tcz. taxative fölsorolta és büntetési tételekkel látta el a sajtóvétségeket. Ime: Büntett elkövetésére való fölhivás. Erkölcsellenes vétség. Felségsértés. Királysértés. Lázitás. Hatóságok és magánszemélyek rágalmazása. Ez volt minden.

Mi mindent csatolt ezekhez e két anyagi kodex! Csak a főbbeket érintjük meg: Hütlenség és erre való fölhivás. Izgatás. Büntett földicsérése. Vallás elleni vétség. Levél- és távirati titok megsértése. Titok tiltott fölfedezése. Hadikészületek tiltott közzététele. Hivatali titok közzététele. És a kihágások: A haderő eszközeinek veszélyeztetése. Fölhivás pénzbüntetés fedezésére. Veszélyes fenyegetés. Vallás elleni kihágás.

2. *Korlátozás a hirdetések terén.* Az egyik az 1884. évi XVII. tcz. 58. §-ában található, mely az iparost és kereskedőt nyomtatványaiban és hirdetéseiben valótlan adatok stb. közlésétől eltiltja. Külön büntetése 20—200 frt.

Az 1874. évi 15,148. sz. belügyi rendelet a sorsjegyforma nyomtatványokat tiltja el.

Az 1889 : IX. tcz. tiltott külföldi sorsjegyek hirdetését tiltja el.

3. *Korlátozás a kivándorlás hirdetése körül.* Az 1903. évi IV. tcz. 47. §-a kihágást állapit meg a sajtó utján kivándorlásra való buzditásra. A következő szakasz egy másikat statuál a nem engedélyezett vállalkozók hirdetményeinek és közleményeinek közzétételére.

4. *A sajtótörvény 14. szakasza* kettős megszoritást szenvedett, holott a sajtószabadságnak ez egyik legfontosabb alapja. Az egyik az 1897 : XXXIV. tcz. 20. szakaszában fölállitott specziális korlátozás, mely a nyilvánosság kizárásával tartott tárgyalás közzétételét 3 hónapi fogházig és ezer koronáig bünteti. E rendelkezés a vádtanácsok tárgyalására is kiterjed.

A másikat a kir. Curia állitotta föl az 1904 : 10265. sz. itéletben, ahol elvként kimondotta, hogy a hivatali titok közzétételére az 1848. évi sajtótörvény 14. szakaszában biztositott közlési immunitás nem terjed ki. Amivel e nevezetes szakasz értelme meglehetősen földúlatott.

5. *A régi sajtófogság eltörlése* a Btk. által történt. Mivel ez az 1848. szelleméből kifolyólag 1880-ig custodia honesta volt, a helyére lépett büntetés, amennyiben nem államfogház, a korábbi állapot jelentékeny sulyosbitása. Hasonló sulyosbitások a Btk. szabadságvesztés-büntetéseinek hosszabb tartamai is az 1848. évi büntetésekhez képest.

6. Az *esküdtszéki hatáskör korlátozása* a magántermészetüeknek vélt rágalmazás, becsületsértés és az ujraközlés eseteiben az 1897 : XXXIV. tcz. 16. és 17. §-ai szerint. Kompromisszumszakaszok, amelyek a közérdekü és magánérdekü perek forumait a kritika-szabadság nagy hátrányára meglehetősen összezavarták. Itt tehát a korlátozás véletlenül a közérdekü ügyekbe is nagyon belenyúlt.

7. A *névtelenség régi jogának kiküszöbölése* a sajtószabadság régi rendjét jelentékenyen korlátozta. Az 1848. évi törvény azon az álláspontón volt (s ez a fokozatos felelősségből is következik), hogy a szerkesztő vagy kiadó, ha a szerzőt el akarja takarni, maga vállalhat helyette felelősséget. Ez volt a gyakorlat is 1897-ig, amit az akkori kir. főügyész rendelete is erősitett. A szerző kutatása legott megszünt, ha a szerkesztő kijelentette, hogy a felelősséget vállalja.

A büntető perrendtartás azonban a szerző kinyomozását, még *házkutatás* utján is megengedi, ami gyakorlatilag többször meg is történt. Ezzel a régi «névtelenségi jog», mely az 1848. évi törvény szellemében gyökerezett, valósággal megszünt.

8. A *bünpártolás* vétsége a sajtóügyekben a felelősségi rendszer most jelzett fölfogása mellett ki volt zárva még a Btk. életbelépése után is. A BP. életbelépése óta azonban a Btk. 374. §-a is alkalmazást nyerhet, ha a szerkesztő vagy kiadó a szerzőt netán mégis ki akarná vonni a felelősség alól. A névtelenség biztositása tehát mindenképpen elenyészett, holott az 1848. évi törvény szellemének tiszta uralma alatt nem volt kétsége senkinek affelől, hogy a szerző elvonása a felelősség alól a sajtónak biztositott szabadságjog vala. Csak éppen alkalom kell hozzá, hogy egy bünpártolási vád ugyanolyan nyugtalanságba ejtse a közvéleményt, amilyenbe a kiméletlen lefoglalások ejtették.

9. A *vizsgálati fogság* intézményét sajtóügyekben az 1848 : XVIII. tcz. nem ismerte. Nem ismerte a judikatura sem 1897-ig, amikor a büntető-perrendtartás ezt is behozta. Tényleg gyakoroltatott is, pl. a Zeysig-ügyben.

10. Az *elévülés kérdésében* a judikatura szintén in pejus változott. A korábbi fölfogás az volt, hogy ha a szerzők ellen folytatott eljárás alatt beállott az elévülési hat hónap, illetőleg két év, a szerkesztő többé felelősségre akkor sem vonható, ha az itélőbiróság (esküdtszék) a vádba fogott egyénben a szerzőt nem ismerte föl. Az 1897. évi 6090. sz. a. hozott ellenkező curiai præcedens óta a szerző, illetőleg álszerző ellen folyó eljárás a többi fokon felelős személyek ellen az eljárást félbeszakitja.

11. Végül a *lefoglalás* kérdésében a BP. 567. §-ának intézkedése módot nyujtott arra, hogy a napi sajtó nyomtatványait a szétküldés alatt vagy előtt, de mindenesetre a valóságos közzététel (publicitás) előtt lefoglalhassa a vizsgálóbiró, ami még a magisztratuális jogtudományosság szerint is beleütközik a sajtószabadság garanciális természetébe. De kétszeresen beleütközik annál a módnál fogva, ahogyan ezt 1898 óta a politikai nyomtatványokkal szemben a közvádló (vagy ami sohasem jelentett annyira egyet: a kormány) gyakorolja.

*

E teljességre számot nem is tartó fölsorolásnak a czélja mindössze csak az, hogy áttekinthetővé tegye, hány ponton és milyen jelentékeny, intézményes kérdésekben csorbult meg vagy olvadt össze az, amit még 1867-ben s ezután is jóval, sajtószabadságnak tartottak. Az egyes pontok sulyát még csak a judikatura megváltozott szellemével kellene kiegészitenі és akkor előttünk állana az 1848. évi nagyfontosságu garanczia a maga egész siralmas leromlásában.

Azonban ennyi is bőven elég annak fölismerésére, hogy hogy egy ennyire át meg átlyukgatott garanciális törvényt apró javitásokkal éppé és teljesen alkalmassá tenni többé nem lehet. A sajtótörvényen nemcsak az idő vasfoga rongált, de egész korszakok próbálták ki rajta törvényrongáló képességüket.

Ehelyett tehát *uj és rendszeres* müvet kell alkotni.

De nem lehet ez az uj mü a régi törvény stilszerü helyreállitása vagy a régi rendszer megtartása sem. A körülöttünk érvényesülésre törő nagy szocziális érdekek, a létért való harczban alul került gondolat-szabadság és a diadalmaskodó üzleti vállalkozás küzdelme; a szellemi munka szabadságának megóvása a küzködő élet romboló hatásai ellen is; e közérdekért harczoló erők támogatása és a magánérdekek mohó harácsolásai ellen való hathatós védelem: ime egy sor sebtében fölsorolt föladat, amely a jognak ezen a terén is ujat, mást és mindenekfölött hatásosabb szabályozást követel, mint amilyen az 1848. évi törvény, kivált mostani elnyütt alakjában.

A sajtójog reformjának tehát gyökeresnek, általánosnak s az alkotandó törvénynek még rendszerében is ujnak kell lennie. Hogy képes-e éppen ez a kor egy ilyennek alkotására, az ismét más kérdés. Mert az is bizonyos, hogy vajmi szerencsétlenek mindig azok a nagyszabásu jogrendezések is, amelyek arra képtelen idők méhében születtek és azoktól örökölték át szervi fogyatkozásaikat. *Dr. Kenedi Géza.*

Törvénytervezetek az ügyvédi rendtartásról*

A 70. §. harmadik bekezdése nagy kellemetlenségnek lehet szülő oka és belehajthatja az ügyvédeket meghurczoltatásokba. Ez ugyanis igy intézkedik: «Telekkönyvi jogok szerzése körül az ügyvéd mindkét fél megkeresésére eljárhat, *ha* az *okiratok egyszerü és tisztán áttekinthető és mindkét fél által könnyen megérthető* jogi tényeket tartalmaznak és a felek *müveltségi foka között* feltünő különbség nincsen.»

Természetes, hogy nagyon nehéz megállapitani, mely okiratok azok, melyek egyszerüek és tisztán áttekinthetők és amelyek mindkét fél által könnyen megérthetők. Még nehe-

* Az előbbi közl. l. a 44., 46. és 50. számban

zebb megállapitani, hogy mikor van a felek müveltségi foka között feltünő különbség.

Ilyen szakaszszal kitenni az ügyvédet a fegyelmi panaszok árjának nem lehet.

Nem lehet megérteni a nyomban utána jövő szavakat, hogy: az ügyvéd az esetben *is* mindkét fél megbizottjaként jár el.

Az óriási konkurrenciában felhangzanak a panaszok, hogy vannak ügyvédek, akik összeköttetésben állanak ügyfélképviseletet szerző egyénekkel, törvényszéki szolgákkal, börtönőrökkel, portásokkal, sőt ügynökökkel. Ezen az ügyvédi állást teljesen lealacsonyitó eljárással szemben a kamaráknak a legnagyobb szigorral kell fellépni és a kartársaknak is ezeket megvetéssel kell sujtani. Sajnos, hogy az ily visszaélések csak a legritkább esetben képezik a vád tárgyát, leginkább azért, mert a bizonyitás felette nehéz, legtöbb esetben lehetetlen.

E tekintetben nem is lehet más álláspont.

De nézetem szerint ez a javaslat tulságba esik, mikor azt mondja, hogy az üzletszerüség beáll, mihelyt valaki *kettőnél* több képviseletet közvetit és ily képviseletet az ügyvédnek elfogadni nem szabad. Van az ügyvédnek jó barátja, ismerőse, van a községnek jegyzője, kihez a fél tanácscsal fordul, hogy ügyében melyik ügyvédet keresse fel, vagy ily czélból a lelkészhez fordul és ezek legjobb lelkiismeretük szerint a tőlük tanácsot kérő felet ugyanegy ügyvédhez utasitják, mert megvannak győződve, hogy a fél érdekei megbizható kezekben vannak letéve és ha ez ugyanegy ügyvédhez kétszernél többször utasit valakit, akkor már beáll az üzletszerüség. Ez nem helyes.

Nézetem szerint üzletszerüség csak ott fordul elő, hol az ügyvéd az ajánlásért bármi vagyoni előnyt nyujt az ajánlónak.

Nem fogadhatom el helyesnek a javaslat azon álláspontját sem, mely nem engedi meg a joghallgatónak az ügyvédi irodában való foglalkozást. Nem tudom elfogadni az ezen intézkedés mellett felhozott indokokat sem.

A tervezet tudja, hogy ezzel a gátló intézkedéssel sok erre utalt *szegény fiatal embernek teszi lehetetlenné* a jogi pályát. De hát ez szerinte nem baj, sőt hasznos, mert ezek legalább leszorulnak és oly pályákra mennek, hol reájuk nagyobb szükség van és jobbak is a kilátások. Magyarország jövője követeli meg a jogi pályák apasztását. Addig nem lesz virágzó ez az ország, mig mindenki itt akar boldogulni, melyet csak a maguk teremtő erejére bizott egyének sokasága emelhet ki jelen állapotából «*holott a jogász* — szórul-szóra igy szól az indok — *akármennyire becsüljük is a tudásnak és a hivatásnak ezt a birodalmát, végső elemeiben mégis csak az államon és a társadalom bajain él, de nem teremt*».

Nos hát én olyan intézkedést soha sem hoznék be, amely a szegény fiatal ember előtt bezárja a jogi oktatás ajtait és lehetetlenné teszi az ügyvédi oklevél elnyerését. Nem kell bizonyitani, hogy éppen a szegény fiatal emberek közt, kik küzdenek az élettel, irodában dolgoznak, tanitanak, éjjelenkint hirlapoknál foglalatoskodnak, szóval nehéz körülmények közt élnek, sokkal nagyobb perczent a kiváló jó tanuló, mint azok között, kik nagy vagyonuk mellett csak azért bukdácsolnak át iskoláikon, hogy maguknak kellő tekintélyt szerezzenek.

Egyetlen érv csak az lehet, hogy elvonja a fiatal embert az ügyvédi iroda az elméletekkel való alapos foglalkozástól, Szóval a pædagogiai ok.

Azonban én ugy tapasztaltam, hogy a fiatal emberek nagy vidéki városokban, még inkább a fővárosban, ha nincsenek időhöz kötve, a tulságos sok üres időt csak elpazarolják, kávéházakban töltik, mig ellenben az a pár óra, mit irodában töltenek el, csak az egész életére előnyére fog válni. Már korán hozzá szokik a komoly munkához, mely megedzi az élet nagy munkájára. Amellett mégis az ügyvédi irodákban igen sokat lát és tapasztal, minek aztán a jogi tárgyak elméleti elsajátitása körül kimondhatlan nagy hasznát veszi.

Nagyobb kedvvel fog például az elvont váltótörvény tanulásához, ha az irodákban egy rakás váltó a kezén megfordult, mintha váltót soha nem is látott volna. Más látkört nyer, ha a bíróságoknál megfordul és látja a gyakorlatban maga előtt leperegni a perrendtartás §-ait, mintha soha a bíróság ajtaján be nem lépett.

Nézetem szerint nem kár, hanem csak haszon rejlik abban, ha a fiatal ember ki nem tiltatik az ügyvédi irodákból. Magától értetődik, hogy a tanárokra hárul a feladat megkövetelni, hogy a fiatal ember az elmélet terén kellő szakértelmet és tudást tanusitson.

Ez az a tér, ahol aztán szigorral kell megkövetelni, hogy a jogi tanodákból kilépő ifju valóban birjon azon ismeretekkel, melyet az élet, a nagyközönség érdeke méltán megkövetelhet.

A tervezet 79. §-a ismét felesleges terhet ró az ügyvédre. Nem elég, hogy minden egyes esetben «irásbeli tényfelvételt» követel, hanem még azt is követeli, hogy «annak *másodlatát a félnek kiadja*» és ennek megtörténtét az eredeti másodlaton, a fél által elismertetni kell. Ezzel az ügyvéd is felesleges munkára lesz kötelezve, a felek pedig kénytelenek bevárni, mig az esetleg hosszadalmas tényvázlat lemásoltatik. Talán kénytelen lesz a vidéki szegény ember másnapig is a városban bent maradni és költekezni. Aztán nagy száma van a pereknek, milyenek a bankkövetelések s váltókövetelések, ahol a tényállást maga a számla képezi és a váltó. Nem is vettek fel az ilyenekről eddig sem tényállást, most meg a tervezet még tényállás-másolatot is követel és a fél általi aláirást.

Ami felesleges, ami csak zaklatás ügyvédre, félre egyaránt, olyant nem követelnek soha senkitől.

Nem értem azt sem, hogy ha már tényfelvételt minden esetben követel a tervezet, miért kell akkor, ha a fél az aláirás vagy az okirat valódiságát tagadja «*külön* tényfelvételt» készitени s miért nem lehet azt a tényfelvételbe felvenni. A tervezet indokolása meg nem állhat. Egyébként ez a legritkább esetekben fordulhat elő.

Nem vélem jól szerkesztettnek a 85. §. következő intézkedését. «*A fél cselekedeteiért az ügyvédet büntetőjogi felelősség csak akkor terheli, ha tényvázlat és meghatalmazás nélkül járt el, vagy ha a fél büntetendő cselekményeit tevőlegesen előmozditotta.*»

Tiszteletreméltó az indok, hogy t. i. az ügyvéd sok zaklatástól megmentessék és csak nyilvánvaló bünrészesség esetén legyen büntethető az ügyvéd, akkor, ha «*tevőlegesen* előmozditja» a büncselekményt.

Bármily nagy barátja vagyok is az ügyvédi szabadságnak, mégis azt hiszem, hogy idáig menni nem lehet. Majd nagyon vakmerően osztogattatnának némelyek részéről a tanácsok, melyek más emberek által elkövetve, a büntetőtörvénykönyv 71. és 73. §-aiban körülirt felbujtást vonnák maguk után.

Én nem kötelezném az ügyvédet arra sem, hogy feljegyzési könyvet és főkönyvet vezessen. Ezt biznám, mint eddig is volt, minden ügyvédre magára. Eddig sem származott belőle baj. Rendes ember igy is fog vezetni oly feljegyzéseket, amilyenből mindig tudni fogja, hogy mily munkálatokat teljesitett, azokért mit igényelhet, mennyit fizetett a fél vagy ellenfél, mennyi összeget küldött el a felének, de vezeti ugy, mint legjobbnak véli azon rendszer szerint, pld. vezeti minden ügycsomójában külön. A rendetlen ügyvéd pedig ezentul is olyan könyveket fog vezetni, amelyben ő maga sem bizik.

Aztán ezen könyveket «*félbizonyitéknak*» erővel ruházza fel a tervezet, melyet az ügyvéd tanuesküje kiegészit.

★

A mai «szabad mérlegelési» felfogás mellett bármily jogokat szivesen adok az ügyvédnek, de ily mereven kimondani, hogy az ügyvéd könyve és esküje alapján valakit elmarasztalni lehessen, nem találom igazságosnak, sőt lehetnek esetek, mikor veszélyessé is válhatnék e jog lelkiismeretlen ügyvédek kezei közt, mert sajnos, mint minden osztályában a társadalomnak, az ügyvédek közt is akad ilyen.

Viszont nem lehet helyeselni azt sem, hogy bármily czimen felvett értékről nyugtát kell adni és arról «*ellennyugtát*» kell venni és azt, hogy az a nyugtának szószerint megfelel, a nyugta átvevőjével az ellennyugtán elismertetni. Azt értem, hogy ha nekem valaki fizet 100 K-t, erről nyugtát kell adnom. Adok is, még ha a fél vonakodik is elfogadni, sok okból, de hogy ellennyugtát vegyek és még a nyugtáimat is lemásoljam, ezt felesleges tulgondosságnak tartom, mely csak terhet ró az ügyvédre. 32 éve ügyvédkedem, soha ellennyugtát nem kértem, nem is merült fel szüksége. Azt hiszem igy van ezzel más is.

Valóságos formalitás, mely megölné lassankint az ügyvédet. A sok semmitmondó irka-firka elvonná a valódi ügyvédi munkától az ügyvédet.

Nem mondanám ki azt sem, hogy az ügyvéd a megbizás el nem vállalása esetében is az első cselekmény megtételére köteles. Már ha én valakinek képviseletére nem vállalkoztam, azt én képviselni sem vagyok köteles. Nem olyan az ügyvédi teendő, mint a doktoré, hogy a betegnek az első segélyt megadni köteles. Az ügyvéd birálja el, olyan-e az ügy, melynek vitele jogi meggyőződésével összeegyeztethető-e, nem-e teljesen felesleges a beadvány, nem-e nyilván alaptalan, olyan-e az egyén, kinek képviseletét egyáltalán elvállalhatja-e stb.

Hlatky Endre,
a nagyváradi ügyvédi kamara elnöke.

Jogirodalom.

Dr. Babarczi Schwartzer Ottó. A korlátolt beszámithatóság. (Az Orvosi Hetilap tudományos közleményei. 50. évfolyam. Az *Elme- és idegkórtan* 4. számának melléklete. Budapest, 1906. 271. o.)

Századunk életviszonyai folytonosan uj és uj problémákat tüznek nemcsak a társadalom, hanem a törvényhozás és a jogtudomány elé is és azokban a nagy kérdésekben, melyek az elmélet munkásait már évtizedek óta foglalkoztatják, a problémáknak egészen uj sorozatát keltik fel.

A büntető törvénykezés reformjának nagy kérdései a XVIII. század közepe óta elsősorban nem is a szakjogászokat, (kik közül sokan csak a tételes jognak megszokott szabályaihoz ragaszkodtak és ragaszkodnak), hanem a nagy társadalmi kérdések iránt érdeklődő bölcselőket, államférfiakat és számos rokon- és segédtudomány munkásait foglalkoztatták. Ezen nagy kérdések közül, melyek mindaddig, mig az emberiség fejlődni és haladni fog, hosszabb-rövidebb időközökben, folytonosan meg-megujulnak, a legutóbbi évtizedben több olyan uj probléma támadt, amelyekről korábban szó sem esett.

Mennyit irtak a XIX. században, évtizedeken át a halálbüntetés ellen vagy a különböző börtönrendszerek, (a magán-, a hallgató-, a fokozatos- és az irrendszer) előnyeinek és fogyatkozásainak egybevetése tárgyában! Ma a büntetőjogi szakférfiak legnagyobb részét egészen más kérdések érdeklik.

E kérdések homlokterében állanak a fiatalkoru büntettesek, továbbá az elzüllésnek induló és erkölcsi romlásnak kitett ifjak megmentésének és megvédésének talán teljesen soha meg nem oldható problémája, a beszámithatóságnak ujabb kérdései és büntetési rendszerünk módositásának kétségtelen szükségessége.

Az utóbb emlitett két irányban egyike *a legtöbbet vitatott* tárgyaknak az, amivel a jelen sorok élére irt czim alatt a magyar orvosi szakköröknek egyik kitünősége terjedelmes* kötetben foglalkozott.

Igaza van a szerzőnek, midőn azt állitja, hogy «a büntetőjognak az elmebetegügyet érdeklő nagy reform-kérdései közül kétségkivül a korlátolt beszámithatóság áll *első helyen*». Minthogy pedig, — amint ezt az elmekórtani iskola fejtegetései, a természettudományi kutatási módszer felhasználásával végzett kutatások és a gyakorlati törvénykezés mindennapi tapasztalatai bizonyitják — a kriminalitás élénk összefüggésben áll a kóros elmeállapottal: ennélfogva a büntetőjogtudomány haladásának kiváló szolgálatokat tesz az, aki a beszámitási tannak ezen alapvető kérdésében beható kutatásokat végez.

A magyar irodalom munkásai közül már többen, egyrészt orvostudományi, másrészt jogi irók foglalkoztak e tárgygyal. E dolgozatokból dr. *Baumgarten Izidor*, koronaügyészhelyettesnek az 1906 októberben tartott országos *elmeorvosi értekezleten* előadott tanulmánya nyomtatásban még *nem* jelent meg; *Moravcsik*, *Salgó*, *Laufenauer*, *Pándy*, *Lukács* Hugó és *Ranschburg* Pál orvostudományi, *Fayer*, *Finkey*, *Friedmann* Ernő, *Edvi-Illés* Károly, *Weisz* Ödön és *Zsitvay* jogi fejtegetései pedig sokkal szükebb keretben mozognak, illetőleg nem tárgyalják a kérdést oly kimeritően, mint a most megjelent terjedelmes kötet.

Két oldalra terjedő bevezetés után, dr. *Babarczi Schwartzer* tanulmányának *első* része (171—179. l.) ismerteti a legtöbb tételes jognak, valamint némely javaslatoknak mind általában a beszámitásra, mind különösen a korlátolt beszámithatóságra vonatkozó rendelkezéseit.

A *második* rész (180—298. l.) az orvosi és jogtudományi szakirodalomban, továbbá a tudományos egyesületekben és kongresszusokon kifejtett különböző véleményeket és lefolyt vitákat nagyon kimeritően tárgyalja.

A *harmadik* résznek (298—333. l.) czime: a korlátolt beszámithatóság okául szolgáló lelki állapotok.

A *negyedik* részben (333—394. l.) az eddigi külföldi, valamint hazai szakférfiak által készitett és közzétett törvénytervezetek, illetőleg a legujabb kormányjavaslatok ismertetését találjuk.

Az *ötödik* részben (394—432. l.) a szerző a *saját véleményes javaslatait* és végső következtetéseit foglalja össze.

A szerző urnak egyéni álláspontjából *osztom* azt a javaslatát, hogy a korlátolt beszámithatóságu (vagy amint ő elnevezni javasolja: «*csekélyebb szellemi értékü*») egyének számára az egy hónapot meghaladó tartamu szabadságvesztés-büntetés végrehajtása czéljából *külön intézetek* volnának felállitandók, melyekben a büntetést az elitélten, elmeállapotának és egyéninek megfelelő figyelembevételével, kellene végrehajtani.

Ezen eszme elfogadása esetén természetesen nemcsak uj törvényhozási intézkedésre, hanem igen jelentékeny épitkezési és intézet-fentartási költségekre lesz szükség. Minthogy ma, több mint 26 évvel büntető-törvénykönyvünk hátálybalépte után, még törvényünk büntetési rendszere sincs teljesen végrehajtva,** nem táplálok vérmes reményeket a felől, hogy ezen külön intézetek mihamar felfognak állittatni.

A jogirodalom részéről valószinüleg különböző elbirálásban fog részesülni *Babarczi Schwartzer dr.* urnak az a javaslata (431. l. utolsó bek.) «hogy azokat a tartósan kóros elmeállapotban levő, nem elmebeteg egyéneket, akikre nézve

* Minthogy a tanulmány egy orvostudományi folyóirat különlenyomata alakjában jelent meg, lapszámozása a 169. oldallal kezdődik és a 440. oldallal végződik.

** Legyen elég emlitenem, hogy a rabok számára, valamint a nőfegyenczek és nő-rabok részére ma sincsenek közvetitő-intézeteink; továbbá, hogy a magánzárkák száma egyes letartóztató intézetekben, valamint különösen számos törvényszéki és járásbirósági fogházban még mindig nem elegendő arra, hogy a törvényben előirt büntetés a törvény rendelkezéseinek megfelelően legyen végrehajtható. Ezenfelül *különösen* mellőzhetlen *több* javitó-intézet felállitása.

alaposan lehet tartani attól, hogy szabadon maradásuk esetében büntettet (nem kizárólag vagyon ellenit) fognak elkövetni, külön gyógyintézetben kell elhelyezni és közveszélyességük vagy kóros állapotuk megszüneséig», tehát határozatlan időtartamban, ott kell tartani.

Kivéve a kétségtelenül közveszélyes elmebetegeket, akik ellen hazai jogunk értelmében is közigazgatási uton óvó-intézkedések tehetők, egyébként a tételes jogokban, az egyéni szabadság érdekéből, az egyéneknek fogvatartása vagy intézetben állandó kezelése csak büntetendő cselekmény esetén esetén és jogerős birói határozat alapján van megengedve. A III-ik országos elmeorvosi értekezleten azonban e sorok irója is kifejtette, hogy a gyakorlati élet kétségtelen tapasztalatai szerint vannak olyan korlátolt beszámithatóságu egyének, akik épen lelki életük kóros voltánál fogva a rövidtartamu fogházbüntetés kitöltése után *a legrövidebb idő alatt*, néha *néhány nap* vagy hét mulván ujból és ujból ugyanazt a büntettet elkövetik és nem egyszer egyik-másik embertársukat, aki véletlenül utjukba akadt, egész életére tönkreteszik.*

Most is abban a véleményben vagyok, hogy ilyen szerencsétlen *betegekkel* szemben *a sértetteket*, a ma gyakran védtelen polgárokat és gyermekeket a törvényhozásnak *a jelenleginél sokkal hathatósabban és állandóbban kell megvédeni* és ennélfogva a szerző urnak az elmebetegügyi törvény megalkotása idejére előterjesztett javaslatát nagyon figyelemreméltónak tartom.

Ezen általános és rövid ismertetés keretében a nagybecsü tanulmánynak egyébb részleteivel nem foglalkozhatom. Ezuttal csak a jogirodalom munkásainak meleg köszönetet óhajtottam kifejezni a tudós szerző iránt, aki eddigi irodalmi érdemeit ujakkal növelte azáltal, hogy ezen rendkivül aktuális kérdésben (tárgyilagos, alapos birálattal kisérve,) rendszeresen egybegyüjtötte az egész világirodalmat, melynek egy részéhez a magyar szakközönség részben könyvtári viszonyaink folytán, részben nyelvi nehézségek következtében eddig hozzá sem férhetett. Különösen lekötelezett bennünket, jogászokat *dr. Babarczi Schwartzer* ur az által is, hogy e nehéz kérdésben széleskörü tudásával és évtizedeken át szerzett gyakorlati ismereteire alapitott teljes tájékozottságával az orvosi tudomány álláspontját tüzetesen kifejtette.

Dr. Balogh Jenő,
egyetemi tanár.

* A III. országos elmeorvosi értekezlet munkálatai. Budapest, 1905. 37—39. l.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Észrevételek a jogorvoslatok használatához a bünvádi eljárásban.**

II.

Attérek most már az anyagi semmiségi okokra, amint azokat a BP. 385. §-a felsorolja, s ezek között az 1. *a)* pont alattival kivánok behatóan foglalkozni, mert ez azon semmiségi ok, melynek felhivása ugyszólván egyetlen marasztaló itélet ellen sem hiányzik a védelem részéről; pedig valóban elenyészően ritkák azok az esetek, amelyekben akár a kir. törvényszék, akár a kir. tábla annyira tévedne a büncselekmények felismerésében, hogy valamely büntetőjogilag közömbös, tehát ártatlan cselekményt büncselekménynek tartana és deklarálna; pedig perorvoslathoz ezen anyagi semmiségi ok alapján csakis ily téves felfogás esetén ad jogot a törvény.

Hogy törvényszéki itélet ellen miért szeret a védelem ezen semmiségi okhoz folyamodni akkor, amikor csak a ténykérdés eldöntését nehezményezi s amidőn a fennebb már kifejezettek szerint a puszta felebbezéssel minden semmiségi ok nélkül is czélt érhetne, az igazán nehezen érthető; ellenben igen természetes, hogy a kir. tábla itélete ellen ezt a semmiségi okot vágja ki, mert hiszen a tábla itélete ellen felebbezésnek helye nincs, hanem csakis semmiségi panasznak, ezt pedig szükségképen semmiségi okra kell fektetni.

Az alaptalan, czéltalan s indokolatlan élés, helyesebben visszaélés ezzel a semmiségi okkal törvényszéki itélet ellen magyarázatát másban nem lelheti, mint a törvény meg nem értésében; pedig a törvény eléggé világosan van megszerkesztve. Mert amidőn ama törvényhely azt mondja, hogy semmiségi ok, ha a biró az anyagi törvény megfelelő rendelkezését egyáltalán nem, vagy tévesen alkalmazta abban a kérdésben, vajjon a vád alapjául szolgáló tett megállapitja-e valamely büncselekmény tényálladékát, nyilván kizárta ezen semmiségi ok használatát abban az esetben, mikor valamelyik perfél felfogása szerint a biró a tényállást tévesen állapitotta meg.

Vegyünk egy-két példát.

A vád az, hogy vádlott a sértettet élőszóval azzal fenyegette, hogy kedvezőtlen vagyoni helyzetét a hitelezőinek el fogja árulni s ezeket csődkérésre birni, ha neki 100 K-t nem kölcsönöz, vádlott beismeri a kölcsönkérést, de tagadja, az ily fenyegetés használatát s állitja, hogy a vádbeli alkalommal csak az időjárást dicsérte.

Ha a biró megállapitja a tagadás daczára a fenyegető nyilatkozatot s ezzel a vádlott bünösségét, akkor evidens, hogy tévedett a biró, midőn a fenyegető nyilatkozatot megtörténtnek vette, de ha már ebben tévedett, szükségképen meg kellett állapitania a zsarolás tényálladékát, mert a vádlottnak az a tette, hogy jogtalanul szerzendő vagyoni haszon czéljából oly fenyegetést használt sértett ellen, mely ennek kereskedő létére alkalmas volt őt a kért kölcsön megadására kényszeriteni, a Btkv. 350. §. meghatározott zsarolás minden ismérvét kimeriti, vagyis a vád alapjául szolgáló s a biró által megállapitott tett a zsarolás tényálladékát megállapitja.

A biró tehát tévedhetett a tett megállapitásában, de nem alkalmazta tévesen a Btkv. 350. §-át s azért itélete ellen puszta felebbezésnek van helye — mert, mint a tudatlan vádlott igen helyesen szokta mondani, a vádlott ártatlan a tett elkövetésében — de nincs helye a 385. §. 1. *a)* pontjára való hivatkozásnak; ha pedig a kir. tábla az első birói itéletet helybenhagyta, mert a fenyegetés megtörténtét szinte elfogadta, semmiségi panasznak a 385. §. 1. *a)* pontja alapján ugyancsak nincs helye s feltéve is, hogy mindkét bíróság tévedett volna akkor, amidőn a fenyegetést megtörténtnek tekintette, holott valójában a vádlott csak az időjárásról beszélt, a semmiségi panaszszal a védelem hiába kivánná a vádlottat megmenteni, mert a BP. 437. §. értelmében a kir. Curia köteles határozatát a kir. tábla által valónak elfogadott tényekre alapitani, vagyis a Curia nem is bocsátkozhatik annak a vizsgálatába, vajjon a fenyegetést használta-e a vádlott, vagy az időjárásról beszélt, mert a kir. tábla már valónak fogadta el a fenyegetés tényét.

Mégis a védelem a most közölt esetben — mely valósággal bünügy tárgyát képezte — nemcsak az első birói itélet ellen élt felebbezéssel a 385. §. 1. *a)* pontja alapján, de a táblai itélet ellen is semmiségi panaszszal, holott a védekezés az egész vonalon csak a fenyegetés tagadására szoritkozott s olyatén érv, mintha a használt fenyegetés nem lett volna alkalmas a megfélemlitésre, avagy a kölcsön elnyerése nem eredményezne vagyoni hasznot, elő sem hozatott. Viszont, ha a védelem a fenyegetést nem vette volna tagadásba, hanem azt megengedve és elismerve, azzal érvelt volna, hogy ilyetén fenyegetés a tartalmánál fogva nem volt alkalmas a megfenyegetettet kényszerhelyzetbe hozni, akkor felebbezését a marasztaló itélet ellen a 385. §. 1. *a)* pontjára kellett volna fektetni, mert hiszen ebben az esetben a védelem felfogása szerint a biró egy ártatlan cselekményt deklarált volna tévesen büncselekménynek.

Második példának felhozom a fennebb már tárgyalt lopás esetét, s felhozhatnék százat, meg ezret, sőt ezreket, amidőn a védelem az első birói itélet ellen a 385. §. 1. *a)* pontja alapján felebbezett, ami felesleges volt és semmiségi panaszt használt a helybenhagyó táblai itélet ellen, ami hiba volt, mert a kir. Curia köteles valónak elfogadni, hogy vádlott követte el a vádbeli lopást, vagy testi sértést vagy egyéb büncselekményt.

Hogy a védelem a törvényszék itélete ellen egyszerü felebbezés helyett a 385. §. 1. *a)* pontja alapján felebbez, első pillanatra csupán szépséghibának tetszhetik, mely mig egyrészt a kir. tábla felülvizsgálati eljárásán nem változtat, más-

** Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

részt nem ró szükségtelen terhet a táblára, mert hiszen puszta felebbezéssel a ténykérdésben is elébe volna vihető az ügy. Ez utóbbi okoskodás megáll. A kir. táblának ily módon nem szaporodik a dolga, mert az ügyet felülvizsgálja, akár ilyen, akár olyan perorvoslat utján kerül hozzá; de ha a kir. tábla a perrend szabályait szigoruan alkalmazná, nem állana meg az előbbi okoskodás, mert a perorvoslat minősége nagyon is medert és határt szab a felülvizsgálatnak. Ott van a 387. §. első bekezdése, mely szerint a felülvizsgálat csak az itéletnek felebbezéssel megtámadott intézkedésére szoritkozik. Már most, ha a felebbezést egyedül a 385. §. 1. *a)* pontja alapján jelentik be, ezzel el van ismerve, hogy a törvényszék a ténykérdést helyesen oldotta meg, s igy a kir. tábla nincs is abban a helyzetben, hogy a ténykérdés vizsgálatába bocsátkozzék, hanem egyedül azt teheti birálat tárgyává, vajjon a vádbeli tett büncselekmény-e avagy közömbös cselekmény.

Szerencséje tehát a védelemnek, hogy a kir. tábla nem ragaszkodik a törvény betüjéhez s a helytelenül használt jogorvoslatot helyesen magyarázza s belemegy a ténykérdés megvizsgálásába is, bár azt a védő perrendszerüen nem is kérte.

A Curiának ily szabadelvüen nem szabad eljárni, ebben gátolja a fennebb már hivatkozott 437. §-nak legelső bekezdése, kérdem tehát, mi értelme van annak, ha a kir. tábla ténymegállapitása ellen a védő semmiségi panaszt használ? Mert legyünk azzal csak egészen tisztában, hogy a táblai itéletek ellen a 385. §. 1. *a)* pontja alapján bejelentett semmiségi panaszok kilencztized részben a ténymegállapitás ellen irányulnak, s ennélfogva ennek a semmiségi oknak a felhivásával a Curiára zuditott jogorvoslatok kilencztizedrésze merőben alaptalan és csak azt a kettős eredményt szülheti, hogy a kir. Curiát akadályo/za valóságos érdemi munkája elintézésében, a különben is ólomlábu bünperek befejezését pedig a vádlottak nagy gaudiumára s a közvélemény nagy épülésére oktalanul késlelteti.

Ezt a rákfenét a kir. táblákon s a kir. Curián mindenki jól ismeri, mégis bizonyos resignáczióval türik s a Curia mit tehet egyebet, mint hogy az e téren már gyakran elhangzott panaszkifakadások szerint sablonszerüleg utasitja egymásután el a sok semmiségi panaszt; de mit ér vele, mikor csak folyton özönlenek.

Pedig a felfogásom szerint volna egy módja, hogy ezek a semmiségi panaszok a Curiát legalább is jóval kisebb mértékben sebezzék, és pedig az, hogy mindjárt a kir. tábla visszautasitaná azokat a 432. §, alapján, mint törvényben kizártakat.

Igaz, hogy vitatható, vajjon lehet e a szóban forgó semmiségi panaszt törvényben kizártnak tekinteni? Ha a törvénynek a puszta szavait nézzük, nem lehet, mert hiszen a 428. §. megengedi, hogy a táblai itélet ellen a semmiségi panasz a 384. és 385. §§. valamennyi, tehát a 385. §. 1. *a)* pontbeli semmiségi okra is alapittassék s igy ez a semmiségi ok felhivása semmi körülmények közt sem látszik kizártnak. Ugyde a Curia köteles levén határozatát a kir. tábla által valóknak elfogadott tényekre alapitani, a ténykérdés felülvizsgálása s ezzel együtt a feleknek az a kivánsága is, hogy a Curia ily értelmü felülvizsgálatba belebocsátkozzék, a törvény 437. §. intézkedése által feltétlenül ki van zárva, akkor az ezen kivánságot megtestesitő perorvoslat használatát is kizártnak kell tekinteni — vagyis a 428. §. azon általános engedélye alól, hogy a táblai itélet a 384. és 385. §§. semmiségi okai alapján megtámadható, kivételt statuál a 437. §. azon intézkedése, hogy a tábla ténymegállapitása semmiségi panaszszal meg nem támadható.

Ha már most a kir. tábla a ténykérdés revizióját czélzó semmiségi panaszokat visszautasitja, akkor a kir. Curia egy jókora meddő munkahalmaztól megszabadul, mert igen sok esetben a visszautasitást különösen az elnöki kellő felvilágositás után megnyugvással fogjuk fogadni, a mégis használandó felfolyamodással pedig a Curia sokkal könnyebben végez.

Nem mulaszthatom el itt a fiumei kir. törvényszéknél lábrakapott sajátszerü terminologiai aberratió felemlitését.

Ezen törvényszék előtt alig fordul elő főtárgyalás bármily csekély jelentőségü ügyben is védő közbenjötte nélkül s a védő a ténymegállapitásra vonatkozó felebbezését feltünő gyakran bejelenti controla qualificà, tehát a minősités ellen s a törvényszék minden kioktatás nélkül igy is fogadja el. Ez a bejelentés pedig azt akarja jelenteni, hogy felebbez amiatt, mert a vádbeli cselekmény büncselekménynek lett minősitve. Tehát egyetlen bejelentésben két lényeges hiba, mert a felebbezést a ténykérdésben tulajdonképen a 385. §. 1. *a)* pontra fekteti, s ezt is helytelenül nevezi meg.

Ez a kitérés egyuttal átvezet a 385. §. 1. *b)* pontjabeli semmiségi okra.

Örömmel konstatálhatom, hogy ezen jogorvoslat használata rendszerint helyesen történik, nyilván, mert az általában elkövethető hibákat már az *a)* p. használatánál kimeritették.

A *c)* pontra fektetett jogorvoslatokat ezuttal észrevételeim keretébe nem vonom, mert a kinálkozó anyag oly bőséges, hogy egy önálló tanulmányt igényel.

A 385. §. 3. pontjáról nincs mondanivaló, a 2. pontról pedig csak annyi, hogy a büntetés puszta sulyosbitása vagy enyhitése végett épen nem szükséges — mint azzal olykor a vád és védelem részéről találkozhatni — ezen semmiségi okra hivatkozni, melynek nem az a rendeltetése, hogy a büntetés enyhitése vagy sulyosbitása kieszközöltessék, mert ez minden semmiségi okra való hivatkozás nélkül a puszta kérelem által elérhető, hanem az, hogy a büntetés kiszabásánál az anyagi törvény rendelkezéseinek a megsértése orvosoltassék, mely czélból ez a semmiségi ok ugy az első, mint a másodbirói itéletek ellen rendelkezésre áll.

Eördögh András
kir. táblai biró.

Különfélék.

— **A csendőrségi utasitás módositásáról** határozati javaslatot terjesztett elő a főrendiházban Zselénski Róbert gróf. Az inditványozó a csendőrségi szabályok szigoritását kéri. Inditványát azzal indokolja, hogy a büntetendő cselekmények évről-évre rohamosan szaporodnak és hogy ennek egyik főoka az 1900. évben kiadott csendőrségi szolgálati utasitás enyhesége. Különösen kifogásolja, hogy a szabályzat értelmében nem szabad a terheltet beismerésre kényszeriteni. Kifogásolja, hogy a kikérdezés czélja csak az lehet, hogy a csendőrség a felmerült gyanuok alaposságа, vagy alaptalansága felől tájékozást szerezzen és a gyanusitottnak alkalmat adjon, hogy a terhére rótt büncselekménynyel szemben védelmét is előadhassa. Kifogásolja, hogy a terhelt a törvény értelmében nem köteles vallomást tenni, hogy tehát a vallomás kicsikarása végett igéretet, ámitást, fenyegetést, erőszakot vagy kényszert használni, valamint a terheltet éjjeli kihallgatással vagy más módon czélzatosan kifárasztani *nem* szabad.

Továbbá kifogásolja, hogy a tanuzás kötelezettsége alól mentesek a rokonokon kivül az ügyvéd, a közjegyző, az orvos, a sebész, a gyógyszerész, a szülésznő, tehát mint az inditványttevő mondja, vidéken a legtöbb tanult ember. (!)

A belügyminiszter az inditványozóval szemben igen helyesen emelte ki, hogy az utasitás a törvény következménye, már pedig törvényt utasitással hatályon kivül helyezni nem lehet. De nyomatékkal figyelmeztetett a belügyminiszter arra is, hogy ha az utasitást az inditványozó elveinek szem előtt tartásával készittetné el, *igen közel állana az inquizicziókhoz.*

Nem lehet jogi szempontból sem megjegyzés nélkül hagyni ezt az inditványt, mert legujabb időben mind sürübben hangzanak fel olyan inditványok, melyek veszélyeztetik jogrendszerünk mindenkoron legerősebb alapját: az egyéni szabadságot.

Zselénski gróf azzal indokolta inditványát, hogy az országban a személy- és vagyonbiztonság megóvása a legfőbb érdek. Nem tekinti azonban, hogy éppen a végrehajtási közegek hatáskörének kibővitése mekkora veszélyt rejt magában az egyén biztonságára és szabadságára.

Szomorú dolog, hogy a főrendiház ilyen jelentős szerepet vivő tagja a büntetendő cselekmények számbeli növekvését a csendőrség erélyesebb vagy lanyhább föllépésének tulajdonitja és nem keresi az összefüggést az ország összes közállapotaival, a közvagyonosodással, a termés minőségével, a munkabérek magasságával, a praeventio helyes szervezésével. Ha egy törvényhozó igazán aggódik a közbiztonság rosszasága miatt, szervezze az iszákosság elleni küzdelmet, álljon a gyermekvédelem bajnokai közé, támogassa hathatósan a rabsegélyző egyleteket, sürgesse javitó-intézetek és szeretetházak felállitá-

sát és a bünmegelőzésnek egyéb intézményeit, de ne kivánja a személyes szabadságnak amugy is gyenge biztositékait még jobban lazitani.

— **A polgári törvénykönyv.** Dr. Schwarz Gusztáv egyetemi tanár a «Pester Lloyd» karácsonyi számában a polgári törvénykönyv kodifikációjának módszeréről ir.

A kodifikációban való késedelem okát a többi között elsősorban a polgári törvénykönyv «állandó bizottságának» helytelen szervezetében látja.

Tiz év előtt megalkották a «minisztérium kebelében» a bizottságot öt szerkesztő és tiz tanácstaggal, akik a miniszternek határozatlan időre szóló kineveztetésétől függnek. Az «állandó bizottság»-nak a politikai viszonyokkal változó igazságügyminiszter az elnöke, kinek személyes hajlamaitól, egyéni álláspontjától függ a polgári törvénykönyv készitésének előrehaladása, a kodifikáló bizottság tagjainak változása vagy maradása.

A kodifikáló bizottság szervezetének első megállapitója a kodifikáczió lelkes hive volt. Utódja minden erejét és tudását a perrendtartás reformjára konczentrálta s igy a kodifikáló bizottság tanácskozásai csak a munkálkodás teljes szünetelésének állták utját, de egyéb czélt nem szolgáltak.

A minisztertől függő bizottság, melynek tagjai tényleg nem tudják, meddig fejthetnek ki tevékenységet, teljes buzgalmat nem igen tanusitanak, mert a munkához való kedvet gyöngiti a bizonytalanság. Akiket az előd kinevezett, azt az utód alkalmatlannak találhatja; a czél, amely az egyiket buzditotta, a másik előtt közömbös lehet. Az uj miniszternek más tervei lehetnek, más utakon járhat, más embereket hozhat magával. A miniszter politikus, aki a napi politikát viheti a törvénykönyvbe, mely nem napok, hanem a század számára készül.

Minek kell tehát történni? Az utat a német kodifikáczió példája mutatja. A német polgári törvénykönyvet előkészitő bizottságot a szövetségtanács nevezte ki, a német kodifikáló bizottság állandó, a mindenkori kormánytól független testület volt. Tanácskozásain nem vett részt sem miniszter, sem államtitkár. A politika embereitől függetlenül készitette el a munkáját és a kormány a kész munkát kapta kézhez.

A bizottságnak a valóságban, nemcsak névleg, kell «állandó»-nak lennie, mely *függetlenül a miniszteri és politikai befolyásoktól, megszakitás nélkül és kizárólag egész tevékenységét a kitüzött czél megvalósitásának szentelheti.*

— **Vécsey Tamás Római Jogi Institutiói** immár hetedik kiadást értek. Már ez a tény is világosan mutatja, hogy ez a mü közszükségletet elégit ki. Vécsey tankönyvéről nem kell ujat irni. E kiváló, a magánjogi szakképzettségnek ugyszólván alapját tevő mü élénk és élvezetes irálya, könnyen érthetősége és teljessége révén a jogot tanuló ifjuság kedvelt tankönyve lett. De emellett bő anyagot talál benne az is, aki a római jogi kérdésekkel tudományosan akar foglalkozni. Az uj kiadás számos uj irodalmi utalással és forrástani adalékkal bővült.

— **Viszonosság Ausztriával.** A budapesti ügyvédi kamara az igazságügyminiszterhez intézett felterjesztésében azt panaszolja, hogy számos osztrák bíróság a magyar bíróságoknak kielégitési végrehajtást rendelő határozatát nem hajtja végre, mert a kereseti követelés részletekre eladott áruk vételára, a most hivatkozott törvény intézkedései szerint pedig a részlet-ügyletek Ausztriában tiltva vannak. A kamara sürgeti ezen «közjogi sérelem» megszüntetését. A magunk részéről ugy hisszük, hogy a magyar bíróságok a viszonosságot helyreállithatják, ha analog esetekben megtagadják az osztrák bíróságok határozatainak végrehajtását. *P.*

— **A budapesti büntetőtörvényszék fogházáról** sulyos vádakat tartalmazó röpirat jelent meg. A közigazgatási bizottság fogházvizsgáló albizottsága a napokban helyszini szemle által győződött meg a röpiratban foglalt vádak alaptalanságáról. Azt hiszszük, minden hivatalos vizsgálatnál meggyőzőbben nyugtatná meg a közvéleményt az, ha a vádhatóság a röpirat szerzője ellen mihamarabb meginditaná a sajtópert és igy a legteljesebb nyilvánosság mellett mutattatnék ki a felhozottak valótlansága.

— **A Curia tehermentesitése tárgyában** a szabadkai ügyvédi kamara véleményes jelentése az, hogy a sommás ügyekben a 2500 k-ás értékhatár legyen; 200 k-án aluli váltóperekben a kir. táblák utolsó fokban itélkezzenek; a járásbirósági ügyeknek a táblákhoz való utalása kapcsán a semmiségi panasz merev alakszerüségei megszüntettessenek és az ügyvédi fegyelmi ügyekben a fegyelmi eljárást a vizsgálat előzze meg.

— **A Magyar Jogászegylet** folyó hó 15-én tartott teljes-ülésén, *dr. Fazekas Oszkár* tartott előadást «sürgős iparjogvédelmi reformok» czimen.

Az előadó elsősorban azon törvényjavaslattal foglalkozott, mely a Curia tehermentesitése érdekében a semmiségi panasz oly irányu reformját czélozza, hogy a kir. járásbiróságok hatáskörébe tartozó ügyekben a semmiségi panasz elintézésére ne a kir. Curia, hanem a kir. táblák legyenek illetékesek. Ösmerteit a bünvádi perrendtartás keletkezésének történetét és kimutatja, hogy pusztán elnézés folytán nem történt gondoskodás a bünvádi perrendtartásban arról, hogy a szabadalmi törvénynek és a védjegytörvénynek különleges intézkedései nehány hónappal megalkotásuk után hatályon kivül ne helyeztessenek a bünvádi perrendtartásnak általánosságban tartott ellentétes rendelkezései által. Ecseteli a jelenlegi helyzet tarthatatlanságát, amely mellett a magyar ipar szempontjából oly nagy fontossággal biró *bitorlási* ügyekben az ország 64 törvényszéke 64-féleképpen itélkezhetik és a felsőbiróságok egyike sem juthat abba a helyzetbe, hogy a birói gyakorlatra e részben irányitó befolyást gyakoroljon. Javasolja, hogy oly értelmü rendelkezés vétessék be az emlitett törvényjavaslatba, amely szerint a *szabadalombitorlási és védjegybitorlási ügyekben a másodfoku birósági itéletek ellen bármily semmiségi ok alapján semmiségi panasznak van helye a kir. Curiához.* Tekintettel a csekély ügyforgalomra, ez nem eredményezné a Curiának számbajövő megterhelését.

Ezután áttér a *közigazgatási biróság* reformálásának tervére; kimutatja, hogy a szabadalmi ügyekben a jogszolgáltatás alsó fokon mindenütt vegyes bíróságokra van bizva, amelyek *müszaki* és *jogi* szakerőket egyesitenek magukban s hogy a jogszolgáltatás egyöntetüsége és összhangja feltétlenül megkivánja, hogy a felsőfoku biráskodás is ilyen szervezetü bíróságra bizassék. Nálunk a *szabadalmi tanács* jelenlegi szervezete nem felel meg, mert nem áll hivatásos szakbirákból és mert az időről-időre történő kinevezés és a birói hivatásnak mellékfoglalkozásként való ellátása nem fér össze sem a birói függetlenségnek, sem a hivatásszerüségnek elvével. A közigazgatási bíróságnak tervbe vett reformja nyujtja a legjobb alkalmat arra, hogy oly átmeneti intézmény létesittessék egy, a *közigazgatási biróság kebelében alkotandó külön tanács* alakjában, amely hivatásos szabadalmi szakbirákból és pedig ugy jogászi, mint müszaki birákból alakittatnék s amelyben egyelőre többségben volna a szakbirói elem, később pedig a szabadalmi hivatal biráinak fokozatos előléptetése utján *kizárólagossá* válnék.

Az előadáshoz *Kohn Jakab* és *Kayser Szilárd* szóltak hozzá.

— **A szabadalmi hivatal előtti képviseltetés** kérdésében a szab. hivatal a következő teljes-ülési határozatot hozta: A m. kir. szabadalmi hivatal szem előtt tartva azt az elvet, hogy a felek a szabadalmi hivatal előtti ügyekben személyesen járhatnak el, továbbá, hogy méltányos, miszerint a külföldi érdekelt azt bizhassa meg ügyeinek gondozásával, kinek személyében bizalma összpontosul, másfelől azonban a felek jól felfogott érdekében levőnek találta, hogy a zugirászkodás a szabadalmi ügyek terén lehetőleg alaposan kiküszöböltessék, a hivatal a következő határozatot hozta: A m. kir. szabadalmi hivatal 1906. évi október hó 26-án tartott teljes tanácsülésében a szabadalmi törvény 15. §. első bekezdésének értelmezésére nézve kimondotta, hogy külföldinek belföldön lakó képviselője mindenki lehet, aki polgári törvényeink szerint saját ügyeiben eljárni jogositott; ugyanezen szakasz második bekezdésének értelmezéseképen kimondotta azt is, hogy az ilyen belföldi képviselő mint meghatalmazott lajstromozandó is, de ez, hacsak nem ügyvéd vagy jogositott szabadalmi ügyvivő, megbizója nevében a szabadalmi hivatal előtt személyesen el nem járhat, hanem maga

helyett a szabadalmi törvény 27 ik §-ában körülirt minősitéssel biró meghatalmazottat köteles nevezni.

— **A nemzetközi büntetőjogi egyesület magyar csoportja** 1906 junius 9-én tartott közgyülésén elhatározta, hogy a tagok a központnak fizetendő tagsági dijon felül a magyar csoportnak évi 2 K hozzájárulást fizessenek. A tagok ezen uton felkéretnek, hogy ez összeget az egyesület pénztárosának, dr. Kramer Emilnek (Budapest, VI., Király-u. 52.) beküldeni sziveskedjenek. Amennyiben a tagok az összeget 1907 február 1-ig nem küldik be, a magyar csoport a tagok kényelme érdekében az összeget postai megbizás utján fogja beszedni.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A párbajozó vizsgálóbiró.** A gráczi Ruthoffer-per vizsgálóbirája és két jegyzője, mind a hárman tartalékos tisztek, fegyveres elégtételt kértek a védőtől, mert ez a vizsgálati jegyzőkönyveket, illetve azok létrejöttének módját kifogásolta. A védő természetesen a lovagias elégtételt megtagadta. Az eset az osztrák jogi körökben kinos feltünést keltett.

— **Külföldi lapszemle.** A «Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft» legutóbbi számában Freudenthal ir igen érdekes megfigyeléseket az amerikai kriminálpolitikáról. Caçie egy chronikus arzénmérgezés esetét ismerteti, Liszt pedig Birkmeyernek válaszol. — A «Blätter für Gefängniskunde» 40. kötetének 2. füzete a következő tartalommal jelent meg: Hoegel: Az osztrák börtönügy. Schwab: A korlátolt beszámitás. Weingart: Ugyanerről. Henderson: A feltételes szabadlábrahelyezés az északamerikai Egyesült-Államokban. — A «Zeitschrift für d. gesamte Handelsrecht» tartalmából kiemeljük Rindnagel módositási javaslatait a kereskedelmi törvénynek a vasuti fuvarozási jogra vonatkozólag; Cohn György zürichi tanár a váltóóvás reformjával foglalkozik. — A Holdheim-féle «Monatsschrift für Handelsrecht» czimü folyóiratban Heilbrunn a német cheque-törvény tervezetéről ir, Löwenfeld az osztrák cheque-törvényt ismerteti, Alsberg azon kérdéssel foglalkozik, hogy a bankár mennyiben felelős az értékpapirok ajánlása közben tanusitott gondatlanságért, Morens az üzletátvétel jogi természetét tárgyalja.

— **Az osztrák választójogi javaslatokat** dr. Eöttevényi Nagy Olivér, eperjesi jogtanár ismerteti e czimen. Visszapillantást vet Austria eddigi választási rendszereire, majd az öt törvényjavaslattal (a birodalmi képviselet, a választási szabadság büntetőjogi védelme, a képviselők mentelmi joga, a birodalmi gyülés ügyviteli rendjének módositása) foglalkozik.

— **A köpenicki kapitány.** Köpenick városházának elfoglalása, amely egy világra szóló komédiának indult, a főtárgyalási terem kijózanitó levegőjében, nagyon komoly meggondolásra késztő ügygyé fejlődött. Az itélőbiróság enyhe itéletét azzal indokolta meg, hogy a tettes Voigt Vilmos a fennálló társadalmi rend áldozata volt s igy tetteért a felelősség egy része nem őt, hanem a fennálló társadalmi rendet terheli. A biróság itéletében a vádlott büneért a *társadalmat* vádolja, holott a társadalom Voigtot nem üldözte, hanem mindenkor az *állam* volt az, mely a vádlottat, mint üldözött vadat hajszolta, egyik helyről a másikra, egyik bünből a másikba. Ezt az embert 16 éves korában egy gyermekes csiny miatt börtönbe dugták s ott zsenge korában a legkárosabb befolyásoknak tették ki, mikor pedig később első elitéltetésének hatása következtében ujra bünös utra tévedt, a biróság őt könnyelmüen egy fél óra alatt minden törvény ellenére, bizonyitékai mellőzésével 60 márkát tevő postautalványok hamisitása miatt 15 évi fegyházzal sujtotta. Mikor pedig Voigt ez ellen jogorvoslattal élni akart, ezt csupán azért nem fogadták el, mert azt semmiségi panasz (revisió) helyett ujrafelvételnek nevezte s mint ilyent, két nappal elkésve jelentette be. Mikor kiszabadult, mint rendőri felügyelet alatt álló embert a rendőrség mindenünnen (több mint 20 helyről) minden ok nélkül kiutasitotta. Ime, egy szomoru példája azon sok esetnek, mikor az egész óriási birói és administrativ apparatus teljesen czélt tévesztett és csak kárt és pusztulást okozott. Ha pedig ehhez hozzávesszük azt, hogy az az ember természettől tehetséges volt, állásához és viszonyaihoz képest magas müveltséget szerzett, hogy valahányszor kiszabadult, dolgozni akart s ha engedték, hiven és becsületesen dolgozott is, mindaddig, mig sorsának az igazságszolgáltatás képébe öltözött erynnái megint üldözőbe nem vették, akkor alázattal meg kell hajtanunk a XX. század vivmányaira büszke fejünket és beismernünk a mai büntetési rendszer teljes csődjét.

Megnyugtató ebben az ügyben csak egy van: hogy a birósságok is kezdik már az eddigi rendszer hibáit felismerni. A berlini biróság a mai igazságszolgáltatás felett kemény itéletet mondott, de hogy kimerte mondani, az mutatja, hogy az orvoslásra vezető utat helyes irányban keresi. *szv.*

— **Hamis orvosi bizonyitvány miatt két havi fogházbüntetésre** itélte egy német törvényszék J. M. gyakorló orvost, ki egy házaspár számára, melyet egy házbeli lakótársuk verekedés közben állitólag megsértett, bizonyitványt állitott ki és ebben azt állitotta, hogy még a verekedés napján megvizsgálta az illetőket és rajtuk sulyos sérüléseket konstatált. A tárgyalás alkalmával kénytelen volt bizonyitványainak állitásait lényegesen módositani, illetőleg enyhiteni, mire hamis bizonyitvány adása miatt inditották meg ellene az eljárást. Az államügyész utalva az orvosi bizonyitvány nagy horderejére az igazságszolgáltatásban, az orvos szigoru megbüntetését — hat hónapi fogházat — kivánt. A biróság elfogadva azt, hogy az orvos csak könnyelmüen járt el, az enyhébb büntetést, — két hónapi fogházat — szabta ki és a becsületvesztés (Ehrverlust) kimondását is mellőzte.

— **Mi történjék a börtönből való kiszabadulás után?** Ezzel a nagyhorderejü kérdéssel foglalkozik Ballington Booth asszony, a rabsegélyzés terén sok érdemet szerzett amerikai irónő. Vizsgálja, hogyan lehetne a kiszabadult rabokat ismét a tisztességes élet utjára terelni? Szerző otthonok létesitését ajánlja a kiszabadult rabok számára, amelyek gondoskodnának gazdasági, szellemi és erkölcsi jólétükről. Ezek az asylumokhoz hasonlitanának és mindjárt a büntetés kiállta után megnyilnának a kiszabadult rabok előtt és közvetitenék a rendezett életviszonyokba való átmenetelt. Erélyesen kikel szerző a rendőri felügyelet intézménye ellen, amely legerősebb akadálya annak, hogy a kiszabadult rab tisztességes életet kezdjen. A rendőri felügyelet mindig megakadályozza, hogy a kiszabadult keresetforráshoz jusson, ellenben sohasem akadálya annak, hogy tévutra kerüljön.

— **A franczia katonai birósági szervezeten** gyökeres változtatást akarnak eszközölni. Ennek a szükségessége nem csak a Dreyfus-per alkalmából derült ki, hanem azon tisztek elleni eljárásban is, akik a szétválasztási törvény alapján eszközölt leltározásoknál a közremüködést vallási okokból megtagadták. A jelenlegi kormány törvénytervezetet terjesztett be a kamarához, amely a katonai biráskodásnak ugyszólván végét jelenti és azt ugyszólván a fegyelmi biráskodásra korlátozza. A katonai személyeknek valamennyi közönséges és majdnem az összes katonai büntetendő cselekményeket, igy a szolgálati hatalommal való visszaélést, a szökést, továbbá a lopást, rablást, sikkasztást, szolgálatban való megvesztegetést a rendes birósságok hatáskörébe utalja. A katonai birósságok hatáskörében csak néhány büntetendő cselekmény marad meg, igy az őrség elhagyása, engedetlenség, lázadás, a feljebbvaló tettleges bántalmazása. Ezeknek tárgyalásánál is az eddigi eljárással ellentétben a tárgyalást egy jogásznak, még pedig a Cour d'appel egy birájának kell vezetnie.

— **A fiatalkoru büntettesek számára alakitott külön birósságok** száma mindinkább növekedik. Az első ilyen biróság 1889 jul. 1-én Chicagoban kezdte meg müködését. 1904-ben — Barrows, Children's Courts-a szerint — az Egyesült-Allamoknak már nyolcz államában és tizenegy nagyobb városában müködtek ilyen birósságok. Ilyenek vannak azonkivül ausztráliai, angol és ir városokban. Coloradó kormányzója egy jelentésében kiszámitja a megtakaritásokat, melyeket Denverben ilyen birósságok létesitése által tettek és azokat évenként 80,000 dollárra becsüli.

Jogi könyvek a legolcsóbban és a legméltányosabb feltételek mellett kaphatók hazánk egyetlen speciális jogi könyvkereskedésében és antiquariumában: **Politzer Zsigmond és fia** czégnél, Budapesten, IV., Kecskeméti-utcza 4. — **INGYEN** küldi a czég kivánatra a budapesti és kolozsvári egyetemi *jogász utmutatót*, *Ügyvédi vizsgai utmutatót*, melyben a kir. Curia teljes-ülési határozatai benne vannak, továbbá az 1907. év elején megjelenő nagy antiquar-jegyzékét, melyre előjegyzéseket már most elfogad. — **RESZLETFIZETÉSRE** szállit uj jogi tan- és segédkönyveket, tudományos és szépirodalmi müveket stb. 11774

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** (Horánszky-utcza 27. sz.)
Társszerkesztő: **Dr. Fabiny Ferencz** (Rökk-Szilárd-utcza 12. sz.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** (Mérleg-utcza 1.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-utcza 4.
FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA